8.48.F.17

1662

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VIT. EMA. LE ROMA
8M
48F
17

Digitized by Google

B. 48. F. 14

Digitized by Google

Digitized by Google

8.48.F.17

R. P. IOANNIS
DE LVGO
HISPALENSIS,

E SOCIETATE IESV,

IN COLLEGIO ROMANO

eiuſdem Societ. olim Theologiæ Profeſſoris,

nunc S. R. E. Cardinalis,

DISPVTATIONES SCHOLASTICÆ,
ET MORALES.

DE
- Sacramentis in genere.
- Venerabili Euchariſtiæ Sacramento.
- Sacroſancto Miſſæ Sacrificio.

EDITIO NOVISSIMA.

LVGDVNI,

Sumptib. PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, & CLAVDII RIGAVD.

M. DC. LII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

EMINENTISSIMO

PRINCIPI FRANCISCO BARBERINO,

S. R. E. CARDINALI, AC VICECANCELLARIO.

DRÆCOCEM hunc, & immaturum ingenij fructum, iturientem iam pridem ad te, cui multis nominibus debebatur, cohibere amplius nec potui, nec debui, PRINCEPS EMINENTISSIME; sed lætari magis, quod liceret aliquando publico isto, vel monumento, vel pignore, palam facere & affectum æstuantis animi, & debitum seruitutis. Dinocrates olim nobilis Architectus, cùm aditum ad Alexandrum per familiares impetrare minimè posset; arte, industriáque vsus dicitur: nactus enim opportunitatem, quo die Alexander iuri dicendo præsidebat; nudatis membris, oleóque peruncto corpore, ac populea fronde coronato capite, læuo humero leonis pelle amicto, dextra clauam gestans, ad tribunal prodit. Quo aspectu, ac nouitate commotus Alexander, qui eiusmodi spectaculis mirum in modum delectaretur; iussit eum ad se accedere, & hominis astu comperto, probatóque consiliõ, facilè, gratantérque ad colloquium, & familiaritatem excepit. Placuit Deo sic tuum etiam conformare animum, CARDINALIS AMPLISSIME; vt hoc spectaculorum genere, hoc est, doctorum hominum scriptis, ac libris maximè delectareris: vnde & ij, quos istius dignitas amplitudinis, ac debitum reuerentiæ à congressu libero arcet; scriptoris certè susceptа persona, aditum aliquando haberemus ad obsequentis, ac deuoti erga te animi affectum exprimendum. Porrò, quantum ad hæc scriptorum,

Digitized by Google

librorúmque ſpectacula afficiaris;teſtatur ſplendidè locupletiſſima illa, tuâque magnificentiâ digniſſima Bibliotheca,quam propriisin ædibus, regio ſumptu,quaſi arcem munitiſſimam,congeſtis vndique linguarum omnium libris,manuſcriptis etiam exquiſitis innumeris,nulla expenſarum ratione habita,ad miraculum,& ad vtilitatem certé Vrbis & Orbis collegiſti.Libet vſurpare Socratis ad Euthydemum verba apud Xenophontem: *Multa eorum ſcripta collegiſti,qui verè ſapientes fuiſſe dicuntur. Suſpicio te,quòd nec auri,nec argenti theſauros tibi comparare malueris,quàm ſapientia:etenim ex hoc patet,quòd exiſtimes, aurum, & argentum homines nihilo meliores efficere,ſed ſapientum iudicia, & ſententias virtutem illis largiri.* Oſtendiſti re ipſa,qualis eſſet theſaurus tuus palam faciens,vbi eſſet & cor tuum. Nec aliud quicquam amare poteras in qualibet fortunæ commutatione niſi vnam ſapientiam,cui à primis te annis ardentiſſimo animi affectu totum tradidiſti:cùm primo illo,vel pueritiæ, vel adoleſcentiæ flore,Humanis primùm litteris,Philoſophicis deinde, & Theologicis in Romano noſtro Collegio (liceat hanc eius grato animo gloriam commemorare)diligenter imbutus;ita poſtea vtriuſque Iuris Prudentię nauaſti operam,vt Sacrarum tamen literarum ſtudium nunquam intermitteres. Quo fit, vt in maxima illa negotiorum mole quibus aſſiduè diſtringeris,eam arbitreris honeſtiſſimam eſſe laboris quietem,occupationum portum,& moleſtiarum tranquillitatem,ſi ex Sacris literis, vel Doctoribus,quicquam tibi,neceſſario etiam illud ſomno ſubtrahenti,vel legere,vel audire concedatur.Debes certè totum iſtum quantus is eſt,grati animi affectum,ſapientiæ;quæ in te vno comprobauit apertè, quam meritò apud M.Tullium,*vitæ dux,virtutis indagatrix,expultrixque vitiorum* appelletur: quámque verè apud Arnobium eidem doctrinæ tribuatur,*purgare animas, atque ab omni puras vitioſitate præſtare.* A quo enim alio fonte profluxiſſe exiſtimem incontaminatam illam per omnes vitæ ſtatus,animi innocentiam,mentis candorem,& quæ bona cætera ſecum affert, Chriſtianam pietatem, quæ vel in ipſis etiam animi laxamentis ſeſe mirifice prodit? Cùm enim,teſte Auguſtino, ſapientem deceat interdum remittere aciem rebus agendis intentam:qua occaſione verebatur Ambroſius,*ne dum relaxare animum volumus,ſoluamus omnem harmoniam,quaſi concentum quendam bonorum operum*: feciſti, quod rarum eſt,& omnem prorſus laudem excedit,vt ſi quando ſpectacula amicis relaxandi cauſa animi cogeris exhibere; non ſolum, quod optabat Tullius,*in ipſo ioco aliquod probi ingenij lumen eluceat;ludúſque tempore, ac homine dignus ſit.* Sed ita ſit Chriſtiano,ac religioſo dignus homine,vt ab ipſo ioco,& ludo inſolitus ad pietatem ardor in ſpectatorum animis accendatur;Sanctorum illa veterum hilaritate renouata,qua *erat populus iucundus ſecundùm faciem Sanctorum.* Vt mirari iam deſinam, quod pietas illa in ſeriis tale, ac tantum deſiderium tui apud exteras prouincias excitarit

Xenophõ lib. 4. memorab. c. 6.

5. Tuſcul. c. 2.

lib. 2. aduersùs Gentes.

2. Muſicæ c. vlt.

lib. 2. Offic. c. 9.

lib. 1. Offic.

Iudith. 16.

Digitized by Google

excitârit in Legationibus,quibus pro Chriſtianæ ſalute Reipublicę fun-
ctus es,quam nos domi etiam in ludicris cum admiratione colimus.Quid
tamen aliud didiciſſe poteras in domeſtica ſchola Pontificis Optimi,qui
tibi lingua,calamo,& (quod potentiſſimum eſt) exemplo præibat, &
ad hoc vnum ſemper inſtituebat, non *vt Muſas*,ex Græcorum prouer-
bio, *Gratijs coniungeres*,ſed vt eas cum vnius Summi Dei gratia, & ſan-
ctitate conſociares. Quam certè mentem, & imaginem animi ſui, ne-
ſcio, an ille diligentiùs in te impreſſerit; an tu in temetipſo expreſſeris
feliciùs : felix, hoc ipſo, quod contra Poëtæ veteris ſcitum; *cùm ſaperes* Perſ.Sat.1
Patruum, tunc verè tu, & ſine periculo ſapiebas. Sed redeo ad te qui
ab hoc ipſo doctrinę fonte miraculum illud effeciſti, quod inſolitum di-
xit Liuius, bonam fortunam, bonámque mentem homini ſimul dari. lib.3 6i
Fortuna enim, quæ, vt dixit Cicero, non ipſa ſolum cæca eſt; ſed & de Amic.
eos plerumque cæcos efficit, quos complectitur; frequenter id facit, vt
quod olim de Galba dictum fuerat, dignum fuiſſe qui imperaret, ni-
ſi imperaſſet: hoc ipſum vſurpemus, non raro de aliis; mutata ſimul
in peius vitæ innocentia, quanto in melius fuerat commutata fortuna.
Cuius rei mirandum non minùs quam miſerandum exemplum cum
tremore obſeruauit Magnus Gregorius in peſſimis ſi iis ſanctiſſimi vi-
ri, & Pontificis Maximi Samuelis, qui parente ad Summum Pontifi-
catus, & imperij apicem euecto; ruerunt in peius; & quidem *ſteterunt* in 1.Reg.
ſubditi, ſed in columine prælationis poſiti ceciderunt. Superaſti vnus hanc for- cap.8.
tunæ ſuperbientis inſolentiam; in quo nihil comitas ſeueritati, nihil gra- Plin.in
uitati bonitas,nihil humanitas maieſtati detraxit:in quo nec *nec quicquam* pan.
mutauit fortunæ amplitudo, (quod ille de Veſpaſiono Principe olim dixit(
niſi vt prodeſſe tantumdem poſſes vt velles. Et ecce aliud in te eiuſdem Sa-
pientiæ, & Doctrinæ non vulgare beneficium : habet enim hoc ſibi-
peculiare ſapientię bene cultæ doctrina; vt,ex Teletis ſententia, libera- ex Teletè
litatem Sapientis animo intimè inſtillet. Sed, quam, DEVS bone, quam- apud
támque liberalitatem! Vereor, ne vitioſa cenſeatur à Tullio, qui vult, Stobæum
ne maior ſit benignitas, quàm facultas; dum interea tu in vſus pauperum, ſerm 95.
& piorum hominum neceſſitates copioſis redditibus ad vnum exhau- 1.de Offic. c. 4
ſtis, cogeris propemodum ipſe fieri pauper, patique creditores, ne ino-
pes patiantur. Hoc vnum ſcio, ſupremam laudem habituram liberalita-
tem iſtam tuam apud Ambroſium, qui eam ſolam liberalitatem perfe-
ctam eſſe dicit, *quam laudant os pauperis, & non labia ſubuenientis : vbi ſilen-* Suet.lib.
tio tegit opus ſuum, & neceſſitatibus ſingulorum occultè ſubuenit. Quam enim 3.cap.47.
longè abes ab ambitioſa illa Tiberij liberalitatis ſpecie; qui, cùm qui-
buſdam inſularum pretia, quæ in monte Cælio deflagrarant, reſtituiſſet
in beneficij memoriam,montem ipſum, appellatione mutata, *Auguſtum*
vocari iubebat. Imitari magis voluiſti ſtellas, quæ lucent hoc tantum,
vt luceant, & beneficæ ſunt ſine aliqua humana affectione, aut aſpe-
ctu: vt appareat, de tuis illis gentilitiis Apibus veriſſimè dictum fuiſſe:

Digitized by Google

Sic vos,non vobis,mellificatis Apes. Dabis igitur hanc veniam, vt in numerosa illa egentium turba,quos tua benignitas perpetuò fouet,& protegit, numerari possit liber hic meus, & ipse pauper;eúmque tu quasi expositam prolem, benignè susscipias: vt sicut illæ ipsæ Apes in ænigmate olim,& figura Venerabile Eucharistiæ Sacramentum adumbrante,
Iudic. 14. fecerunt vt *de comedente exiret cibus, & de forti egrederetur dulcedo*: sic & nunc idem Mysterium,cui explicando volumen hoc maiori sui parte deseruit,sapere faciant,quantum ab ore non Leonis,sed Tractatoris insulsi fortasse desipuerit. Legimus Diuinam, hoc est, Sacram & Theologi-
Prouerb.9. cam Sapientiam apud Salomonem, constructa domo, & apposita mensa,(quam Eucharisticam interpretatur Ecclesia) misisse protinus *ad arcem,ad mœnia ciuitatis*, qui inuitarent ad epulas, intelligendas magis,
in Offic. corp. Christi. quàm sumendas,prout in Sapientiæ domo fieri dicebat. Quo in loco alij legunt: *Et vocauit super humeros Excelsorum ciuitatis.* Hæc sunt partes tuæ, PRINCEPS EMINENTISSIME, vt humerus iste tuus,cui Deus Opt.Max. post Sanctissimum tuum Patruum,Ecclesiæ molem sustinendam,& moderandam imposuit, quò cæteris eminet sublimiùs, eò sit aptior, à quo,quasi ab arce,& colle eminentissimo, Diuina Sapientia sacram hanc mensam explicandam,& intelligendam proponat. Superest,vt qua Societatem nostram vniuersam,me ipsum meáque omnia, benignitate complecti soles,auctoritate tueri;patiaris,volumen hoc, cætera incomptum, & obscurum, à tui nominis splendore lucem acciperet quod ego velut lapillum in aceruo præconiorum tuorum posui confidentiùs,sciens,quòd sicut non habet,vnde tibi placeat ex venustate;sic ex deuotione scribentis displicere non poterit. Vale.

Ex Collegio Romano, 1. Martij, anno 1635.

EMINENTIÆ TVÆ REVERENDISSIMÆ,

Perpetuus in Christo seruus,

IOANNES DE LVGO.

LECTO

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO.

TAMETSI nec ignarum arbitror, nec immemorem consilij mei ex iis, quæ in priori volumine præfatus sum, LECTOR AMICE; *paucis tamen hic non abs re monendus mihi eris. Liberaturus venio ex parte fidem, quam obstrinxeram. Cogitaueram complecti volumine vno quæ cùm ad Sacramenta in genere, tum ad Eucharistiam, & Pœnitentiam spectabant: mutanda mihi sententia fuit, & tractatio tota* de Pœnitentia *in tomum tertium reiiciendo, tum ne mole ipsa plus iusto excrescente, pretio simul, & pondere grauior fortasse liber euaderet: tum quia festinandum amici eo mihi nomine suaserunt; quod ex scriptis meis non pauca Scriptores aliqui, Auctore nullo indicato, præproperam in locum proferunt. Quum tamen minimè ego iniuriam, sed gratiam interpretor non vulgarem: parum enim interest, an me ab ipsis probari videam, an mea. Cæterùm quia Gratias tres apud Veteres habitas memini in veneratione, Gratiam adhuc duplicem ab iis Scriptoribus post priorem illam enixè contendo. Alteram, vt si quid fortè ipsis ex manuscriptis nostris pro sua benignitate arriserit; non dedignentur Auctorem, tacito saltem (si ita libet) nomine prodere: ne fortè quando eadem postea vulgantur à nobis, egomet voluisse videar mihi adscribere conceptam, & prolem aliena mente, dissimulato veri nomine Genitoris: hac quippe similitudine vtitur Basilius,* Discendum est (*inquit*) citra pudorem, & docendum citra inuidiam. Et, si quid ab altero edocti sumus, id ipsum occultandum non est. Velut improbæ mulieres spurios partus subiiciunt. Sed dicti Parens cum gratitudine præducetur. *Noui, quàm sit ingenuo viro dignum, si absque mendacio Platonicum illud vsurpare possit:* Neque apud Auditores vnquam vendico mihi aliorum inuenta, sed docentem laudibus semper extollo, illique apud omnes quæ sua sunt, tribuo. *Tertiam denique rogo Gratiam hanc non absimilem. Si quid eisdem in scriptis ipsis non placet; (displicebunt quippe multa) refellant vtique, sed amicè, sed sine probris, sine conuitiis, sine indignatione: quorsum enim hæc, nisi vt ex Bernardi sententia,* corrosores esse conuincamur, non correctores, quia mordere, quàm emendare maluimus? *Non adeo sum ingenio indocili, vt egeam his fustibus, & plagis ad mutandam mentem in melius. Facile credam errasse me, si error mihi argumenti magis luce, quàm cruce, & verberibus proponatur. Volo, vt ex Ambrosij lege* disceptatio sine ira, suauitas sine amaritudine sit, monitio sine asperitate. *Si impetrauero, gratiam illis debebo: si minus, par pari non referam, nec extorquebunt vnquam, vt respondeam idiomate isto, quod à Patribus non didici, nec priscis Theologis;* & nos (*vt Apostolus monet*) talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei: *multo minùs Theologica palæstra hoc est, Schola totius Charitatis, & modestiæ. Damus itaque nunc tibi Tractatum* de Sacramentis in genere; de Sacrosancta Eucharistia, & Missæ Sacrificio; *postmodum dabitur integrum tractatum* de pœnitentiæ virtute, ac Sacramento, *quem præ manibus iam habemus. In vtroque reliquimus magna ex parte, quæ ad controuersias cum hæreticis spectabant; quæ quidem Scholastici Professoribus iam diu abripuerunt sibi; qui eiusmodi controuersias ex professo tractare consueuerunt. Nec tales quæstiones non ita facilè dimittendas putaui: tum quia hoc sæculo magis sapiunt lectoribus, quæ ad mores pertinent: tum quia ad Scholasticum planè Theologum spectat aperire fontes, & trutinare pondera rationum, ex quibus Moralis doctrina coherenter, ac suis magis, quàm alienis librata ponderibus deducatur. Quæ ad reliqua Sacramenta pertinent, videntur omnino esse extra Scholastici terminos: si quid tamen in illis controuersum est, quod Scholastico examine indigeat, in his ipsis tractatibus non desiderabitur. Vale: & si quid boni inueneris, fruere feliciter: si peccatum in multis, ettrige humaniter.*

Epist. quæ est inter epist. Libanij.

Plato in Hippia minori.

Epist. 8. lib. 1. Officior. c. 22.

1. Cor. 11

Mutius Vitelleſcus, Societatis IESV *Præpoſitus Generalis.*

CVm Tomum de Sacramentis in genere, de Sacramento Euchariſtiæ, & de Miſſæ Sacrificio P. IOANNIS DE LVGO, noſtræ Societatis, tres eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſſum fuit, recognouerint, ac in lucem edi poſſe probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi ita iis, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has literas, manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas, dedimus Romæ, 12. Iulij 1635.

MVTIVS VITELLESCVS.

Imprimatur ſi videbitur R.P. Magiſtro Sacri Palatij Apoſt. A. Torniellus *Vicegerens.*

Imprimatur, adhibita Approbatione alicuius ex Patribus Societatis tanquam videntis nomine meo.

Imprimatur P. Nicolaus Riccardius *Sacri Palatij Apoſtolici Magiſter.*

Appprobatio R. P. Ioannis de Aluarado è Societate Jeſu, in Collegio Romano Studiorum Præfecti.

HOS Commentarios in 3. p. S. Thomæ de Sacramentis in genere, & Sacroſancto Euchariſtiæ Sacramento, ac Miſſæ Sacrificio, à R P. IOANNE DE LVGO Soc. IESV, in Rom. Collegio Sacræ Theologiæ Profeſſore elucubratos, iuſſu Reuerendiſſimi P. Nicolai Riccardij Magiſtri S. Palatij, vidi, neque in eis quicquam cum ſacra doctrina, ac bona Philoſophia non maxime congruens deprehendi; ſed potius idem quod in cenſura Tomi de Incarnatione Diuini Verbi ab eodem Auctore editi notaui; Opus ſanè non ex aliorum laboribus coaceruatum, ſed proprio ſtudio, atque ingenio partum: in quo ita ea quæ ad Metaphyſicas, & Scholaſticas ſpeculationes pertinent, cum iis, quæ ad morum doctrinam ſpectant, comprehendit, vt ſicut in illis reliquos, ita in iis ſeipſum mihi ſuperare videatur: diligentiſſimè namque, & acerrimo ſtudio Auctorum ſententiis examinatis, & Scripturæ ſacræ vtriuſque Iuris, ac Moralis Philoſophiæ monimentis, perpenſis, ſolida ſtabilitate, maturo iudicio, ac prudentia, plurima ad morum doctinam vtiliſſima, ac maximè neceſſaria colligit. Quapropter dignos cenſui, vt in lucem cũ bono publico proderent. In eodem Collegio Romano, 13. Auguſti 1635.

Ita iudico ego IOANNES ALVARADO *eiuſdem Collegij Romani Præfectus Studiorum.*

HÆc Commentaria R.P. IOANNIS DE LVGO de Sacramentis in genere, de venerabili Euchariſtiæ Sacramento, de Miſſæ Sacrificio, ad omnium magnam vtilitatem in lucem exeant. Actum Lugduni, die 12. Aprilis 1636.

FR. STEPHANVS MELIN *Carmelita.*
FR. IOANNES CVISSOT *Carmelita.*

IOannes Claudius De-Ville, in ſacra Theologia Magiſter, & Cuſtos Sanctæ Crucis in hac Lugdunenſi Diœceſi in librorum cenſuram incumbere iuſſus fidem facimus nos *hac Commentaria R. P. Ioannis de Lugo è Societate* IESV, *de Sacramentis in genere, de Venerabili Euchariſtiæ Sacramento, & de Miſſæ Sacrificio*, euoluiſſe, omniáque in eis ſanctæ, Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ Eccleſiæ fidei ſacris documentis conformia comperiſſe. Lugduni, Idib. April. 1636.

DE-VILLE.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

LVDOVICVS XIV. Dei gratiâ Galliarum, & Nauarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari Priuilegio ſanxit, ne quis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines, intra decem annos à die finitæ impreſſionis computandos, imprimat, ſeu typis excudendos curet, & vænales habeat Libros, tam editos, quam edendos, *Ioannis Cardinalis de Lugo, è Societate* IESV, præter PHILIPPVM BORDE, Bibliopolam Lugdunẽſem, aut illos quibus ipſemet conceſſerit: prohibuit inſuper eadem auctoritate Regiâ omnibus ſuis ſubditis eoſdem libros extra Regni ſui limites imprimendos curare, vel quẽpiam vbicunque fuerit, ad id agendum impellere ac inſtigare, ſine conſenſu dicti PHILIPPI BORDE. Idque omne ſub confiſcatione Librorum, aliiſque pœnis contra delinquentes expreſſis, vti latiùs patet in litteris datis Pariſiis, die 30. Auguſti 1650.

Ex mandato Regis

Signatum

BERAVD

INDEX

INDEX
Disputationum, & Sectionum.

Tractatus de Sacramentis in genere.

DISPVTATIO I.

De essentia, & definitione Sacramenti in communi.

SECT. 1. VAriæ Theologorum sententiæ circa definitionem communem Sacramenti, p. 2
2. Explicatur nostra sententia circa essentiam Sacramenti. 2
3. Infertur ex dictis decisio plurium quæstionum. 6

DISPVTATIO II.

De materia, & forma Sacramentorum.

SECT. 1. Vtrum Sacramenta nouæ legis constent rebus, & verbis. p. 11
2. Vtrum res, & verba in Sacramentis habeant se per modum materiæ, & formæ. 17
3. Vtrum Sacramenta includant intrinsece, & in recto materiam, & formam. 20
4. Vtrum in Sacramentis nouæ legis requirantur verba consecratoria, an vero concionatoria. 24
5. Vtrum requirantur materia, & forma determinatæ ex institutione Christi. 25
6. Quæ mutatio materiæ, & formæ noceat valori Sacramenti. 30
7. Vtrum intentio ministri intret ad componendum intrinsece Sacramentum; 34
8. Quid sit in Sacramentis Res tantum, & Sacramentum tantum; & Res, & Sacramentum. 37

DISPVTATIO III.

De necessitate Sacramentorum.

SECT. 1. Vtrum in statu innocentiæ debuerint esse Sacramenta. 44
2. Vtrum in lege naturæ, & scripta fuerint Sacramenta. 45
3. Vtrũ in lege noua fuerint necessaria Sacramẽta. 53

DISPVTATIO IV.

De principali effectu Sacramentorum nouæ legis qui est gratia.

SECT. 1. Præmittitur, quid sit dare gratiam ex opere operato. 54
2. Statuitur contra hæreticos, Sacramenta nouæ legis conferre gratiam. 55
3. Qualis gratia conferatur per Sacramenta nouæ legis. 57
4. Vtrum Sacramenta nouæ legis causent physicè, vel moraliter gratiam. 60
5. Referuntur, & dissoluuntur argumenta contrariæ sententiæ. 63
6. Vtrum Sacramenta conferant gratiam in tempore, vel instanti, quo perficiuntur. 72

DISPVTATIO V.

De inefficacia veterum Sacramentorum ad conferendam gratiam.

SECT. 1. Sententia affirmans gratiam collatam per Sacramenta antiqua, & eius fundamenta. 80
2. Sententia negans, circumcisionem contulisse gratiam, & eius fundamenta. 81
3. Resolutio quæstionis. 85
4. Infertur resolutio aliquorum dubiorum. 89

DISPVTATIO VI.

De Charactere, qui est effectus Sacramentalis.

SECT. 1. An, & ex quibus Sacramentis maneat character. 93
2. Quid sit Character Sacramentalis. 96
3. Ad quam speciem qualitatis pertineat Character, & quam supernaturalitatem habeat. 98
4. In quo subiecto si character, & de aliis eius proprietatibus. 102

DISPVTATIO VII.

De causa instituente Sacramenta.

SECT. 1. Vtrum de facto Christus immediate instituerit Sacramenta legis nouæ. 105
2. An potuerit homini, vel Angelo communicari potestas instituendi Sacramenta. 108

DISPVTATIO VIII.

De ministro Sacramentorum.

SECT. 1. Supponuntur aliqua faciliora de ministro Sacramenti, 113
2. De intentione requisita in ministro ad valorem Sacramenti. 115
3. Soluuntur argumenta contra doctrinam præcedente. 119
4. De mente S. Thomæ circa necessitatem intentionis 123
5. Qualis debeat esse intentio virtualis ad valorem Sacramenti. 125

Index Disputationum,& Sectionum.

6.De intentione habituali,& voluntate indirecta,an sufficiant ad valorem Sacramenti. 118
7.An intentio ministri debeat esse circa materiam determinatam. 131
8.Quid dicendum sit,quando fuerunt duæ intentiones contrariæ,quæ illarum prævalere debeat.134.
9.De obligationibus ministri Sacramentorum. 137
10.De obligatione ministri non ministrandi Sacramentũ indigno,vbi peculiariter de peccatore occulto in publico petente. 141
11.Obiectiones contra superiorẽ doctrinam, & alia dubia circa idem Sacramentum Eucharistiæ. 144
12.Quid circa hoc dicendum sit de aliis Sacramentis 147.
13.Vtrũ in Sacramento Matrimonij sit eadem obligatio Parochi non ministrandi illud indigno. 149
14.Vtrũ Coniux ipse,quatenus minister Sacramenti, peccet mortaliter contrahens matrimonium cum peccatore.Vbi,an & hoc etiam capite peccet grauiter Catholicus ducens vxorem hæreticam. 152

DISPVTATIO IX.

De suscipiente Sacramentum.

Sect.1.De dispositione requisita in eo, qui suscipit Sacramentum. 154
2.Vtrum cum æquali dispositione æqualem gratiam semper adulti suscipiant ex vsu Sacramentorum. 155.
3.Vtrum qui suscipit Sacramentum indigne, postea ablato obice,consequatur gratiam Sacramentalem vbi id inprimis probatur de Baptismo. 158
4.Qualis dispositio requiratur ad tollendum obicem baptismo indigne suscepto. 163
5.Resoluũtur alia dubia circa eamdem materiã. 166
6.An alia Sacramenta ficte suscepta causent gratiam ablato obice. 172
7.Quæ,& qualis intentio requiratur in suscipiente Sacramenta. 174

TRACTATVS

De Venerabili Eucharistiæ Sacramento.

DISPVTATIO I.

An,& quid sit Sacramentum Eucharistiæ?

Sect.1.VTrum Eucharistia sit Sacramentum ab aliis diuersum? 179
2.An hoc Sacramentum componatur intrinsece ex speciebus,& Corpore & Sanguine Christi. 181
3.Vtrum Eucharistia importet in recto Corpus & Sanguinem Christi,an vero species Sacramentales? 183
4.An verba consecrationis componant intrinsece sacramentum Eucharistiæ? 186
5.Afferuntur alia argumenta & solutiones Recentiorum contra doctrinam præcedentem. 189
6.Vtrum actio exsubstantiatiua pertineat intrinsece ad hoc Sacramentum? 195
7.Vtrum vsus seu sumptio Eucharistiæ pertineat intrinsece ad hoc Sacramentum? 196

DISPVTATIO II.

Quotuplex sit sacramentum Eucharistiæ.

Sect.1.Vtrum Eucharistia sit vnum Sacramentum in specie ároma? 199
2.Vtrum,multiplicatis speciebus Sacramentalibus. multiplicetur numero sacramentũ Eucharistiæ.201
3.Vnde sumẽda sit pluralitas huius Sacraméti in sẽtẽtia,quæ dicit,species etiã in recto significari.202

DISPVTATIO III.

De necessitate Eucharistiæ.

Sect.1.Præmittitur,quid sit necessitas medij, quid præcepti. 205
2.Vtrum Eucharistia sit necessaria ad salutem necessitate medij. 210

DISPVTATIO IV

De materia remota Eucharistiæ.

Sect.1.Quæ sit materia Eucharistiæ. 213
2.An vinum prærequiratur ad Eucharistiam mixtum cum aqua? 215
Vtrum aqua vino admixta conuertatur immediate in Sanguinem Christi. 218
4.Argumenta contra nostram sententiam; & eorum solutiones. 222
5.Dubium incidens,an gutta a quæ in calicem missa post inchoata verba consecrationis conuerteretur in sanguinem Christi. 224
6.Vtrum materia consecranda habeat terminum maximum vel minimum? 227
7.Vtrum materia consecrabilis debeat esse præsens & determinata? 232

DISPVTATIO V.

De præsentia Corporis & Sanguinũ Christi in Eucharistia.

Sect.1.Posse duo corpora esse in eodem loco,& idẽ corpus diuinitus simul in duplici loco. 235
2.Vtrum corpus existens in duplici loco debeat habere vtrobique eadem accidentia,& easdem mutationes? 239
3.Vtrum accidentia,quæ dependent a b hoc loco,debeant vel possint replicari,replicat o suo subiecto? 243.
4.Præmittuntur aliqua communia de loco,& præsentia locali. 246
5.Obiectiones aliquæ contra supradicta. 251
6.Quid sit spatium imaginarium, in ordine ad quod explicatur essentia præsentiæ localis. 256
7. Infertur ex dictis, qualis sit præsentia Corporis Christi in Eucharistia. 257
8.Vtrum præsentia Sacramentalis Christi pendeat a præsentia naturali? 263.

DISPVTATIO I.

De vnione Corporis & Sanguinũ Christi cum speciebus.

Sect.1. De vnione Corporis & Sanguinis Christi, variæ sententiæ. 265
2.Expli

Index Disputationum,& Sectionum.

2. Explicatur vnio corporis & Sanguinis Christi cum speciebus Sacramentalibus. 268
3. Quæ denominationes tribuantur Corpori Christi ratione specierum? vbi, vtrum Corpus Christi in Eucharistia dicatur esse in loco? 272

DISPVTATIO VII.

De conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi.

Sect. 1. Quæ requirantur, vt vnum in aliud conuertatur. 274
2. Refertur prima sententia de natura huius conuersionis. 276
3. Impugnatur sententia & responsio Ægidij de Coninck de necessitate nouæ actionis productiuæ Corporis Christi. 280
4. Examinantur solutiones Recentiorum ad defendendam productionem nouam corporis Christi. 284
5. Referuntur & impugnantur aliæ duæ sententiæ. 286.
6. Proponitur & explicatur nostra sententia. 288
7. Explicantur iuxta hanc sententiam omnes conditiones requisitæ ad veram conuersionem in conuersione Eucharistica. 291
8. Dissoluuntur obiectiones contra nostram sententiam. 294
9. Respondetur ad alia argumenta Recentiorum contra nostram sententiam. 298
10. Infertur ex dictis resolutio aliquarum quæstionum. 303
11. Vtrum per hanc conuersionem desinat omnino substantia panis? 305
12. Vtrum substantia panis & vini annihiletur? 307

DISPVTATIO VIII.

De modo, quo existit Christus in Eucharistia

Sect. 1. Vtrum Christus secundum totum, quod includit, sit in hoc Sacramento? 310
2. Vtrum Corpus Christi habeat in Eucharistia eamdem figuram, quam habet in cœlo? 314
3. Vtrum totus Christus sit sub qualibet specierum parte? 316
4. Quid significetur per *Corpus* in verbis consecrationis. 319
5. Quid ponatur in calice ex vi verborum. 327
6. Vtrum Diuinitas & personalitates Diuinæ sint in Eucharistia ex vi verborum. 328

DISPVTATIO IX.

De his, quæ potest Christus agere, aut pati in Eucharistia.

Sect. 1. Vtrum Christus prout in Eucharistia possit pati aut agere aliqua actione physica? 331
2. Vtrum Christus prout in Eucharistia possit cognoscere & cognosci? 333

DISPVTATIO X.

De accidentibus panis & vini, quæ remanent in Eucharistia.

Sect. 1. Quæ accidentia maneant in Eucharistia; & quomodo? 336
2. Quomodo species agere patiue possint; & an ex ipsis aliquid generetur? 339
3. Quando, & quomodo accidentia desinant continere Christum Dominum? 341

DISPVTATIO XI.

De forma sacramenti Eucharistiæ.

Sect. 1. An necessaria sit aliqua oratio post verba Christi, vt fiat consecratio. 345
2. Soluuntur aliquæ obiectiones contra præcedentem doctrinam. 347
3. Quæ verba sint essentialiter necessaria ad consecrationem Corporis Christi. 350
4. De verbis necessariis ad cõsecrationem calicis, 354
5. An verba consecrationis dicantur recitatiue, an vero enunciatiue? 361
6. Vtrum verba sint vera de præsenti in toto rigore & pro quo instanti? 366
7. Quid significent Pronomina, *hoc & hic*, posita in verbis consecrationis. 371
8. Vtrum per plures formas consecrationis simul posit consecrari eadem materia? 373

DISPVTATIO XII.

De effectibus Eucharistiæ.

Sect. 1. Vtrum Sacramentum Eucharistiæ conferat primam gratiam? 376
2. Quando conferat Eucharistia gratiam sanctificantem? 380
3. Vtrum vtraque species Eucharistiæ conferat maiorem gratiam, quam singulæ seorsim? 386
4. De aliis effectibus spiritualibus sacramenti Eucharistiæ. 389
5. De effectibus, quos Eucharistia operatur circa corpus. 392

DISPVTATIO XIII.

De vsu, & de subiecto capaci ad suscipiendam Eucharistiam.

Sect. 1. Quotuplex sit sumptio Eucharistiæ? & an qui non est baptizatus, sit capax huius Sacramenti. 396
2. De infantibus, & perpetuò amentibus; an sint capaces Eucharistiæ? 396
3. De iis, qui ante amentiam vsum rationis habuerũt, an sint capaces Eucharistiæ? 399
4. An sit præceptum non dandi Eucharistiam pueris ante aliquam ætatem? & quid in dubio de capacitate? 400
5. De adultis, qui debilem vsum rationis habent, præsertim de Indis, an sint ab Eucharistia repellendi? & quid de energumenis? 403

DISPVTATIO XIV.

De dispositione spirituali prærequisita ad Eucharistiam

Sect. 1. Debere præcedere statum gratiæ ante Communionem. 407
2. Vtrum Communicare cum peccato veniali, sit peccatum saltem veniale; sicut Communicare cum mortali, est mortale. 410
3. Vtrum ad effectum Eucharistiæ requiratur actualis

Index Disputationum,& Sectionum.

lis Deuotio in Communicante? 412
4. An,& quomodo prærequiratur Confessio Sacramentalis ante sumptionem Eucharistiæ? 415.
5. Quando liceat accipere Eucharistiam, non præmissa Confessione? 419
6. An & quomodo requiratur contritio, quando non præmittitur Confessio ante Communionem 425.
7. Quale sit præceptum confitendi statim post Communionem, quando aliquis absque confessione Communicauit? 428

DISPVTATIO XV.

De dispositione corporali requisita ad percipiendam Eucharistiam.

Sect. 1. Quæ mundities exigatur in corpore, præsertim à pollutione,& copula? 433
2. De ieiunio requisito ad communionem. 436
3 Quomodo propter mortis periculum vel necessitatem sumentis liceat communicare, non præmisso ieiunio. 442
4. Alij casus, in quibus licet absque ieiunio Eucharistiam accipere. 445

DISPVTATIO XVI.

De præcepto sumendi Eucharistiam.

Sect. 1. An sit præceptum Diuinum sumendi Eucharistiam? 448
2. Quas personas, & quando obliget hoc Diuinum præceptum? 450
3. Vtrum debeat vel possit dari Viaticum illi qui eadem die ex deuotione communicauerat? 456
4 De præcepto Ecclesiastico Communionis Paschalis,& annuę. 458

DISPVTATIO XVII.

Vtrum consulendus sit omnibus fidelibus indifferenter vsus quotidianus Eucharistiæ.

Sect. 1. Sententia affirmans, omnibus expedire quotidianam communionem. 462
2. Prior pars veræ & communis sententiæ explicatur & probatur. 462
3. Secunda pars veræ sententiæ probatur. 466
4. Soluuntur obiectiones contra communem sententiam. 468

DISPVTATIO XVIII.

De ministro Eucharistiæ.

Sect. 1. Vtrum solus Sacerdos possit Eucharistiam ministrare? 470
2. Vtrum omnes Sacerdotes possint Eucharistiam ministrare. 476.

DISPVTATIO XIX.

De Eucharistiæ, vt est Sacrificium

Sect. 1. Præmittuntur aliqua de Sacrificio in communi. 479
2. In Missa offerri verum Sacrificium à Christo institutum. 482
3. Quo pacto reperiatur in Missa vera ratio Sacrificij? Referuntur veræ sententiæ. 485
4. Quomodo consecratio pertineat ad essentiam Sacrificij, variè à Theologis declaratur. 487
5. Nostra sententia de essentia huius Sacrificij 490
6. Soluuntur aliæ obiectiones, quæ contra prædicta possunt fieri. 493
7. Infertur, an Christus sit offerens, & tota res oblata in hoc Sacrificio. 495
8. Vtrum ex dispensatione Papæ possit consecrari vnica species; & vtrum consecratio vtriusque sit de essentia huius Sacrificij? 497
9. De effectibus huius Sacrificij. 500
10. De iis, quibus prouenire possunt effectus huius Sacrificij, quatenus pro ipsis offertur. 507
11. De iis quibus vt offerentibus proueniat fructus huius Sacrificij. 517
12. Vtrum hoc Sacrificium habeat valorem infinitum. 519

DISPVTATIO. XX.

De tempore, loco, & aliis circunstantiis huius Sacrificij.

Sect. 1. De tempore huius Sacrificij celebrandi. 522
2. De loco apto ad offerendum hoc Sacrificium; & de altaris ornatu. 529
3 Vtrum in mari possit aliquando celebrari? 534
4. De vasis & vestibus sacris, ac aliis ad hoc Sacrificium requisitis. 536

DISPVTATIO XXI.

De iusto Missæ stipendio.

Sect. 1. Qui,& quo titulo possint accipere stipendium pro Missa? 539
2. Quantum stipendium accipere possit Sacerdos pro Missa? 543

DISPVTATIO XXII.

De præcepto audiendi Missam.

Sect. 1. Ad quid obliget præceptum audiendi Missam? 546
2 De præsentia, intentione, & attentione requisita ad Missam audiendam. 549

TRACTA

TRACTATVS
DE SACRAMENTIS IN GENERE.

POSTQVAM egimus de Christo, & redemptione per ipsum facta, sequitur, vt agamus de mediis, quibus redemptionis fructus nobis applicatur: inter quæ potissimum locum habent Sacramenta. Continet autem Theologica de Sacramentis disputatio tres partes. Prima est, stabilire fidei dogmata circa diuina Sacramenta contra Hæreticos nostri temporis, qui ea vndique labefactare conantur. Secunda pars magis speculatiua tractat de eisdem Scholasticas quæstiones, quæ inter Catholicos controuertuntur. Tertia denique moralis est, explicans præcepta moralia, & obligationes circa Sacramentorum administrationem, & receptionem. Primam partem Controuersistis ferè relinquemus. Tertiam Magistris casuum conscientiæ ex parte. Secundam iuxta instituti nostri rationem nobis omnino reseruabimus. Obiter tamen aliqua ex primo, & plura ex tertio genere attingere aliquando oportebit.

Agemus ergo de necessitate Sacramentorum, de eorum essentia metaphysica, de eorum partibus, de eorum efficacia, & effectibus, de causa instituente, de ministro, & de subiecto, à quo suscipiuntur: ad quæ cætera omnia reduci possunt.

DISPVTATIO PRIMA.
De essentia & definitione Sacramenti in communi.

SECTIO PRIMA.

Variæ Theologorum sententiæ circa definitionem communem Sacramenti.

SECTIO SECVNDA.

Explicatur nostra sententia circa essentiam Sacramenti.

SECTIO TERTIA.

Infertur ex dictis decisio plurium quæstionum.

SI semo esset de solis Sacramentis nouæ legis, non esset difficile inuenire rationem communem, in qua ea omnia vniuocè, & essentialiter conueniant. Cæterùm, cùm certum sit, in veteri etiam lege fuisse aliqua Sacramenta, vt constat ex Concilio Florentino in decreto fidei post sessionem vltimam, vbi dicitur, *Sacramenta nouæ legis multum differre à Sacramentis antiquæ legis: hæc enim non causabant gratiam, sed solum per passionem Christi dandam figurabant; nostra verò Sacramenta & continent gratiam, & dignè suscipientibus eam conferunt*; & ex Tridentino, sessione 7. canone 2. vbi damnatur qui dixerit *Sacramenta nouæ legis non differre à Sacramentis antiquis*, &c. difficile est assignare rationem communem Sacramenti, quæ vtrisque conueniat, & quæ non conueniat etiam aliis ritibus, & cæremoniis sacris vtriusque legis. Referemus ergo prius breuiter Doctorum sententias, vt faciliùs postea nostram explicemus.

Concil. Flor.

Conc. Trid.

SECTIO PRIMA.

Varia Theologorum ſententiæ circa definitionem communem Sacramenti.

1. *Prima ſententia circa definitionem Sacramenti reijcitur.*

PRima ſententia eſſe poteſt, quæ radicitus tollat quæſtionem præſentem, & neget Sacramentum definiri poſſe, quia eſt ens per accidens aggregatum ex multis, ſcilicet ex materia & forma non vnitis; rurſus ex rebus & ſignificatione: ens autem per accidens non poteſt habere vnam definitionem, ſed ſicut continet plura entia, ita debet habere plures definitiones, quod videtur traditum ab Ariſtotele 7. *Metaphyſ. cap.* 4.

Ariſtot.

Vaſquez.

Hæc ſententia tribuitur aliquibus apud Vaſquez *in præſenti diſput.* 128. *cap.* 1. qui latè eorum auctorum mentem examinat, & textum Ariſtotelis explicat, ac probat ipſum non negaſſe omnibus modis poſſe definiri ens per accidens, ſed ſolùm primariò, ſicut etiam de accidentibus dicit ibi, non poſſe primariò, & ſimpliciter definiri, ſed ſolùm ſecundariò, & ſecundùm quid, quia non ſunt entia ſimpliciter, ſed ſecundùm quid. Certum autem eſt, entia per accidens poſſe aliquo modo definiri; poſſumus enim exactè declarare quid ſit domus, & quid requiratur ad eius eſſentiam: & de hoc genere definitionis eſt ſermo, quando petitur definitio Sacramenti in communi.

2. *Secunda ſententia etiam reijcitur.*

Magiſter.

Secunda ſententia communis definit, Sacramentum eſſe *ſignum rei ſacræ*: quæ definitio traditur à Magiſtro *in* 4. *diſtinct.* 1. *cap. quid ſit Sacramentum.*

Contra hanc tamen definitionem opponitur communiter, quod ſit diminuta, atque adeo comperat illis etiam rebus, quæ non ſunt Sacramenta, cùm tamen ſint ſignum rei ſacræ, nam rem ſactam etiam ſignificant aqua benedicta, conſecratio altaris, linguæ igneæ in die Pentecoſtes ſuper Diſcipulorum capita apparentes, nubes lucida in die Transfigurationis, ſerpens æneus, quem exaltauit Moyſes in deſerto, qui ſignificabat gratiam per Chriſtum dandam credentibus; tranſitus Iſraëlitici populi per mare rubrum, qui ſignificabat liberationem à peccatis, qua Chriſtus nos erat donaturus; aqua ſcaturiens ex petra per Moyſem, ſignificans gratiam Chriſti dandam per Baptiſmum. Item ſacra Scriptura eſt ſignum rei ſacræ, ſicut etiam imagines repræſentantes diuina myſteria, & alia eiuſmodi, quæ tamen non ſunt Sacramenta.

1.

3. *Tertia ſententia etiam reijcitur.*

Magiſter. Hugo Victor. Suarez.

Propter hæc eſt tertia ſententia limitans nomen *Sacramenti* ad illa ſolùm, quæ veram gratiam ſanctificantem habitualem ſignificant, & conferunt, vnde excluduntur ea omnia ſigna, quæ vel gratiam habitualem non ſignificant, vel certè eam non conferunt. Hanc tenent Magiſter *in* 4. *diſtinct.* 1. Hugo Victorinus *in Summa ſentent. tractat.* 4. *cap.* 1. & *lib.* 1. *de Sacramentis, part.* 9. *cap.* 1. apud Suarez *in præſenti diſputatione* 1. *ſectione* 2. §. *Secunda ſententia:* quare definiunt Sacramentum eſſe *viſibilem formam inuiſibilis gratiæ, cuius cauſa exiſtat.* Et conſequenter vel negant Sacramenta antiquæ legis fuiſſe verè & propriè Sacramenta, vel dicunt illa etiam internam & veram gratiam ſanctificantem ſignificaſſe & contuliſſe.

Hæc tamen ſententia difficilis eſt ex vtroque capite; quia nimirum Sacramenta antiquæ legis appellantur ſimpliciter Sacramenta à Conciliis, & Patribus, vt conſtat ex Florentino, & Tridentino, ſuprà adductis, & gratiam non conferebant accipientibus, vt conſtat ex iiſdem Conciliis. Debemus ergo dare aliam definitionem communem illis, & noſtris; alioquin ſi illa erant Sacramenta non conferendo gratiam, licèt non eſſent Sacramenta eo modo, quo noſtra, quæ gratiam conferunt: poterimus nunc apud nos alia inuenire Sacramenta ſimilia illis, quæ licèt gratiam non conferant, poſſint tamen appellari Sacramenta ſicut illa, & per conſequens poſſumus dicere dari in Eccleſia Chriſti plura quàm ſeptem Sacramenta, quæ communiter numerantur.

4. *Quarta ſententia reijcitur.*

Cano.

Quarta ſententia aliter limitat definitionem Sacramenti, exigens, quod conferat, & ſignificet aliquam ſanctitatem, ſiue perfectam, & internam per gratiam ſanctificantem, ſiue imperfectam, & legalem. Ita Cano relectione de Sacramentis parte prima circa finem; vnde excluduntur plura ſigna ex ſupra numeratis à ratione Sacramenti, quia licèt ſignificarent, non tamen conferebant vllam ſanctitatem. Conuenit autem hæc definitio, vt conſtat, Sacramentis antiquis, & nouis, quæ omnia ſignificant, & conferunt aliquam ſanctitatem.

Hæc ſententia facilè rejicitur, quia iuxta illam prima tonſura eſſet Sacramentum, cùm reuera ſignificet, & conferat aliquam ſanctitatem ſaltem imperfectam. Idem eſt de benedictione Abbatis, de aqua benedicta, & ſimilibus, quæ tamen non ſunt dicenda ſacramenta.

5. *Quinta ſententia reijcitur.*

Vaſquez.

Quinta ſententia vult, de ratione Sacramenti eſſe, quod ſignificet veram ſanctitatem, licèt illam non conferat, nec vllam aliam, nam Sacramentum eſt ſub genere ſigni, non ſub genere cauſæ. Hanc tribuit Thomiſtis Suarez *vbi ſuprà* §. *Tertia ſententia;* à qua parum diſtat Vaſquez *in præſenti diſputat.* 128. *cap.* 15. Sed contra hoc eſt, contineri etiam ſub hac acceptione Sacramenti ſacrificia omnia antiquæ, & 2.
nouæ legis, omnia enim ſignificant gratiam futuram, vel præteritam, licèt illam non conferant. Tranſitus etiam maris rubri, manna, & alia ſimilia, quæ gratiam futuram ſignificabant comprehendentur ſub illa definitione Sacramenti.

6. Suarez.

P. Suarez *dicta ſect.* 2. duo dicit, primum, de ratione cuiuſlibet Sacramenti eſſe, quod ſit cæremonia inſtituta ad conferendam homini aliquam ſanctificationem ſaltem imperfectam. Secundum eſt, debere ſimul ſignificare veram animæ ſanctitatem. Vtrumque probat latè inductione omnium ſacramentorum antiquæ & nouæ legis, in quibus vtraque conditio reperitur: & quia hoc modo excluduntur à ratione Sacramenti plura, quæ aliàs non excluduntur, vt prima tonſura, aqua benedicta, abſolutio ab excommunicatione, impoſitio manuum ſuper Catechumenos, & profeſſio religioſa, quæ omnia, licèt conferant aliquam ſanctitatem imperfectam, non tamen ſignificant veram ſanctitatem, & ideo non ſunt Sacramenta.

Aduerſus hanc ſententiam adhuc vrget, quod aliquibus competit illa conditio, quæ tamen non ſunt Sacramenta: nam chriſma, quo vnguntur baptizati & ſal, ac ſaliua, quæ in linguam & aures eorum im- 3.
mittuntur, ſignificant gratiam, & dona Spiritus ſancti, quæ dantur in Baptiſmate, & aliunde hæc omnia ſunt cæremoniæ, & ritus ſacri inſtituti ad conferendam aliquam ſanctificationem, ſaltem imperfectam, & tamen nihil horum eſt verum ſacramentum, vt conſtat; ergo aliquid aliud requiritur ad rationem ſacramenti.

SECTIO II.

Explicatur noſtra ſententia circa eſſentiam Sacramenti.

7. SVppono, omne ſacramentum debere eſſe ſignum ſenſibile: in hoc enim conueniunt omnia ſacramenta

menta noua, & vetera: quia licèt Deus posset statuere aliquod signum gratiæ spirituale; illud tamen non esset propriè sacramentum, quidquid aliqui dicant, provt nunc de sacramentis loquimur; non enim esset signum humanum, sed Angelicum: nunc autem loquimur de sacramentis, qualia instituta sunt à Deo ad congregandam & regendam Ecclesiam visibilem, & quidem vox ipsa *sacramenti* videtur significare aliquid sub cuius specie, & cortice exteriùs apparente magnum aliquid lateat: vnde alio nomine appellatur mysterium, sed hæc est quæstio de nomine; de re enim certum est, omnia sacramenta, quæ de facto dantur, atque etiam omnia antiqua conuenire in hoc prædicato reali signi sensibilis; quare bene poterit ab iis omnibus abstrahi ratio aliqua communis, quæ includat hoc prædicatum, quam rationem communem nos appellamus *Sacramentum*, cùm non habeamus aliud nomen commune, ad significandum id, in quo omnia Sacramenta de facto conueniunt.

8. *Vera definitio Sacramenti.* Hoc supposito, dico primò, Sacramentum non solùm esse signum sanctitatis internæ præsentis, vel futuræ; sed etiam esse signum, & causam alicuius sanctitatis præsentis perfectæ, vel imperfectæ. In hac conclusione conuenio cum P. Suarez, quia vt supra insinuaui, si ad rationem Sacramenti non requireretur, quod afferat aliquam sanctitatem subiecto, multa alia pertinerent ad Sacramenta, quæ sacramenta non sunt, vt transitus maris rubri, aqua è petra scaturiens, quæ gratiam futuram, significabant. Imo in lege etiam noua verba Euangelij quãdo leguntur significant gratiam dandam, & tamen illa verba non sunt sacramenta, quia non afferunt aliquam sanctitatem subiecto, & sic de aliis.

9. *Ratio definitionis.* Ratio autem, cur nomen *Sacramenti* applicatum fuerit ad significandum non ea omnia, quæ vtcunque gratiam significant, sed illa solùm, quæ simul aliquo modo sanctificant in suo vsu subiectum, videtur habuisse fundamentum in ipsa vi nominis: quia sacramentum (vt omnes fatentur) idem videtur significare quod apud Græcos mysterium. Hoc autem nomen *mysterij* ex sua prima origine significat aliquid ad religionem pertinens, quo homines sanctificentur, & consecrentur: procedit enim à verbo Græco μύω, quod Latinè est, *initiari sacris*: inde enim sacris initiati dicuntur Mystæ: & mysteria dicebantur initia, vt testatur Cicero *secundo de legibus*, vbi ait; *mysteria appellari initia, quibus ex agresti vita exculti ad humanitatem sumus*; tamquam ea sint vitæ principia. Cùm ergo mysteria dicerentur initia, siue illa quibus homines initiabantur & consecrabantur; opportunè nomen *sacramentum*, quod apud Latinos subrogatum est loco *mysterij*, quo Græci vtebantur, retinuit eandem significationem, & applicatum est iis solis rebus, quibus homines peculiariter Deo consecrantur, & initiantur; & per consequens iis solis rebus, quæ aliquam afferunt sanctitatem; nam ea omnia, quibus homines initiantur, & consecrantur, certum est afferre illis aliquam sanctitatem, siue perfectam siue saltem imperfectam.

Cicero.

10. *Quæ excludantur à ratione Sacramenti.* I. Hinc excluduntur primò à ratione sacramenti, ea omnia, quæ licèt in ratione signi significent gratiam & sanctitatem internam, nullam tamen afferunt subiecto sanctitatem præsentem perfectam, nec imperfectam; v.gr. manna, transitus maris rubri, sacra Scriptura, imagines sacræ, & alia similia, quorum vsus ex se & ex opere operato nullam affert sanctitatem, licet significent aliquid sacrum. De Sacrificiis posset esse maior dubitatio; quia ea videntur esse actiones sacræ, & religiosæ, quibus in actu exercito homo videtur consecrari Deo, præsertim si loquamur de sacrificiis ordinatis ad expiandam culpam aliquam: hæc enim iam videbãtur afferre aliquam sanctitatem legalem: quare Cano *relectione de sacramentis, p. 1. ad secundum*, concedit, sacrificia quæ offeruntur in expiationem peccati, esse verè sacramentum. Quam sententiam impugnat Suarez in præsenti sectione prima circa finem.

Cano.

Suarez. I 1.

Et quidem si ea sententia intelligatur vniuersaliter de omni sacrificio, quod offertur pro peccatis expiandis, videtur omnino reiicienda, nam Sacrificium Missæ offertur de facto pro peccatis expiandis, vt constat ex ipso ritu oblationis; & licèt contineat in se sacramentum Eucharistiæ, tanquam rem oblatam; ipsum tamen sacrificium non est propriè Sacramentum, nec habet effectum sacramentalem, quia omnia Sacramenta nouæ legis causant gratiam; at verò sacrificium hoc non confert gratiam ex opere operato ei, cui applicatur: & Sacramentum Eucharistiæ permanet in ratione Sacramenti peracto & finito Sacrificio; ergo ratio Sacrificij secundùm se non est Sacramentum, etiamsi offeratur pro expiandis peccatis.

I 2. *Quænam sacrificia in veteri lege essent Sacramenta.* S. Thom.

Cæterùm si ea sententia intelligatur de illis Sacrificiis solùm, quæ in veteri lege ex institutione Dei fiebant, ad expianda certa peccata talibus, vel talibus cæremoniis; non video, cur illa non debuerint appellari Sacramenta, imò sub hoc nomine videntur comprehensa à S. Thoma 1. 2. *quæst.* 102. *art.* 5. vbi non sola sacrificia, quæ erant ad expiandas aliquas sordes, sed etiam ea, quæ fiebant in consecratione alicuius Ministri, comprehendit sub sacramentis veteris legis. Ratio autem videtur desumi ex eo, quod illis sacrificiis competant omnes conditiones requisitæ ad rationem sacramenti, nam illa sacrificia imprimis significabant veram sanctitatem nobis dandam per mortem Christi, & redemptionem Crucis; & simul conferebant aliquam sanctitatem & expiationem in suo vsu legalem aliquando iis, quibus applicabantur, quem effectum habebant infallibiliter ex diuina institutione.

I 3. *Obiect. Suarez.* Respondet Suarez vbi supra, de ratione sacramenti esse, quod ordinetur & referatur immediatè ad significandam sanctificationem suscipientis illud: quod quidem non habet sacrificium, nam immediatè refertur ad tribuendum cultum Deo, & de se solùm significat diuinam excellentiam, & cultum, qui illi præstatur; cùm tamen sacramentum potiùs ordinetur ad significandam sanctificationem eorum, qui Deum colunt.

Responsio. Sed contra hoc est, quod licèt sacrificium ordinetur ad significandum cultum Dei; non tamen repugnat, quod ipsemet cultus Dei rursus assumatur ad significandam sacramentaliter sanctificationem ipsius colentis Deum, sic enim de facto actus contritionis, qui de se tendit in Deum, & in eius bonitatem, est pars sacramenti Pœnitentiæ, & assumitur ad significandam hominis pœnitentis sanctificationem. Item forma sacramenti Extremæ vnctionis est deprecatio, & per consequens actus orationis & religionis ordinatus de se ad colendum Deum; & tamen hic ipse actus religionis, & cultus Dei assumitur ad significandam sacramentaliter sanctificationem, quam operatur in ægroto, qui vngitur. Cur ergo non poterit similiter aliquod sacrificium, quod ex se esset cultus Dei, & ordinatus ad significandam Dei excellentiam, assumi tamen ad significandam sacramentaliter sanctificationem illius, cui applicatur? imò de facto videtur concedendum, etiam in lege noua id ita aliquando contingere: nam ipsamet actio sacrificandi in Missa, & ipsa oblatio

ſacrificij poteſt eſſe pars ſacramenti: quando, v.gr. alicui pœnitenti iniungitur pro pœnitentia ſacramentali quod faciat ſacrum: tunc illa celebratio Miſſæ,& oblatio ſacrificij,cùm ſit ſatisfactio ſacramentalis, eſt iam pars integralis ſacramenti pœnitentiæ, & vt ſic aſſumitur ad ſignificandam ſacramentaliter aliquam ſanctificationem illius pœnitentis,quam illa pars in ipſo operatur ex opere operato,quatenus vt pars ſacramenti Pœnitentiæ confert illi aliquam expiationem, à debito pœnæ temporis.Sic ergo potuiſſet ſecundùm ſe inſtitui aliqua oblatio ſacrificij,pro actione & ritu conſecrandi,& ordinandi Sacerdotem,ita vt quando pro aliquo offerretur tale ſacrificium, ille maneret ordinatus, & conſecratus Sacerdos,ac per conſequens illud ſacrificium poſſet tunc eſſe ſimul verum ſacramentum Ordinis:non repugnat ergo ex hoc capite, quod in lege veteri aliqua ſacrificia quæ habebant vim ex ſua inſtitutione conferendi aliquam ſanctitatem legalem, eſſent ſimul ſacramenta,& ſacrificia.

14. *Inſtantia.* Dices,ergo de facto ſacrificium Miſſæ erit verum Sacramentum;hoc eſt,non ſolùm continens ex parte rei oblatæ aliquod ſacramentum, ſcilicet Chriſtum ſub ſpeciebus;ſed ipſa etiam oblatio tranſiens erit Sacramentum:nam ex vno capite ſignificat gratiam datam, & dandam per Chriſti mortem, quam repræſentat, & ex alio affert aliquam ſanctificationem ex opere operato in eo, cui applicatur, habet enim effectũ expiandi ab aliquo debito pœnæ temporalis,vt ſuppono ex infra dicendis de ſacrificio.

Dilnitur. Reſpondeo,non excludi Miſſam à ratione ſacramenti ob defectum ſignificandi, & conferendi aliquam ſanctificationem in illo, cui applicatur, ſed excludi ex alio capite, vt conſtabit ex concluſione ſecunda.

15. *Matrimonium Adam inter & Euam non fuit Sacramentum.* Epheſ.3. Nunc infero ſecundò, ex prima hac concluſione, excludi ſimiliter à ratione ſacramenti, matrimonium inter Adam,& Euam; quia licèt illud matrimonium ſignificauerit Chriſtum, & eius vnionem cum Eccleſia, iuxta illud Pauli ad Epheſ. 3. *Sacramentum hoc magnum eſt,ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Cæterum illud coniugium tunc non conferebat aliquam ſanctitatem ex opere operato, ſed erat merum coniugium naturale; nunc autem eſt ſacramentum,quia ſuſcipientibus coniugibus affert ſanctitatem. Quod idem dicendum eſt de aliis, ſi quæ fuerint in lege antiqua, quæ futuram gratiam ſignificabant, & tamen quia nullam ſanctificationem operabantur in ſuo vſu, non habebant veram rationem ſacramenti,ſic etiam excluditur à ratione ſacramenti promiſſio qua Deus promitteret alicui gratiam, vel ſanctitatem, quia licet illa promiſſio ſignificaret ſanctitatem internam futuram, non tamen ſanctificaret in ſuo vſu illum, cui promiſſio fieret, vt conſtat.

16. *Secunda concluſio.* Dico ſecundò,omne ſacramentum non ſolùm debet ſignificare veram & internam ſanctitatem,præſentem vel futuram, ſed eam debet aliquo modo cauſare.Et quidem omnia Sacramenta debere ſignificare veram ſanctitatem, commune eſt fere omnibus Theologis,quia alioquin,ſi ſufficeret ſignificare,aut conferre aliquam aliam ſanctitatem inferiorem, innumera eſſent ſacramenta, vt aqua benedicta, prima tonſura, profeſſio religioſa, & alia plura ſimilia. Quod verò debeant non ſolùm ſignificare, ſed aliquo modo cauſare, & conducere ad eandem ſanctitatem internam ponendam,eſt de mente Auctorum ſecundæ ſententiæ ſupra relatæ; & probari poteſt eodem argumento, quia ſcilicet, ſi hoc non requireretur,eſſent plura Sacramenta. Nam in primis ſacrificium Miſſæ,vt paulò ante obiiciebamus, eſſet ſacramentum etiam ſub ratione oblationis, nam ex vno capite habet vim conferendi aliquam ſanctificationem, ſcilicet expiationem à reatu pœnæ ex opere operato,& ex alio ſignificat Chriſtum ſub ratione cibi nutritiui & potentis cauſare gratiam,atque adeo ſignificat gratiam.Deinde collatio primæ tonſuræ eſſet Sacramentum, quia confert aliquam ſanctificationem imperfectam, quatenus extrahit hunc hominem à populo, & ſeparat illum in ſortem Domini, ac dedicat peculiariter Deo: ſignificat etiam gratiam internam conferendam per ordines ſubſequentes, ad quos diſponit hominem, vt illam gratiam congruentiùs recipiat. Item abſolutio à cenſuris ſanctificat aliquo modo hominem auferendo illas ſordes, & vincula Eccleſiaſtica, vt conſtat;aliunde ſignificat obiter gratiam, quatenus reddẽdo hominem capacem ſuſcipiendi Sacramenta,quæ priùs non poterat recipere,ſignificat dari talia Sacramenta ad recipiendam gratiam. Similiter diſpenſatio irregularitatis ſanctificat aliquo modo tollendo illud impedimentum ad recipiendos ordines,& obiter ſignificat gratiam,cùm ſignificet dari tale Sacramentum Ordinis in Eccleſia,ad quod recipiendum iam homo redditur habilis. Hæc autem omnia, & alia ſimilia excluduntur bene à ratione Sacramenti, ſi ad Sacramentum requirimus, quod non ſolùm ſignificet, ſed cauſet etiam gratiam internam,quam ſignificat: nam hæc omnia, licèt aliquo modo conducant ad gratiam futuram,ſiue diſponendo, ſiue auferendo impedimentum aliquod legale, ſiue alio modo, non tamen cauſant ipſam gratiam, ſed illam ſolum ſignificant.

Ratio ſecundæ partis concluſionis. Aliunde autem,ſi fiat inductio per omnia Sacramenta noua,& vetera,in omnibus repetimus,ſignificaſſe & cauſaſſe gratiam internam, ergo credibile eſt rationem communem Sacramenti quam Theologi voluerunt ſignificare per hoc nomen,includere hoc prædicatum, quod in omnibus Sacramentis de facto reperitur: & quidem de Sacramentis nouæ legis non eſt dubium, cùm omnia de facto conferant gratiam,vt fatentur Concilia: de Sacramentis autem antiquis poſſet magis dubitari; ideo enim appellantur egena,& vacua elementa,quia non continebant gratiam, & ideo dicuntur differre à noſtris, quod noſtra conferant gratiam, & non illa. Cæterùm, ſi res attentè conſideretur, illa etiam inuenientur cauſare gratiam,quam ſignificabant:quia licèt non cauſarent gratiam in ſuſcipientibus illa, de quo infra videndum eſt, & ideo dicerentur vacua, & egena; ſignificabant tamen gratiam nobis dandam per Chriſtum, quam quidem gratiam non ſignificabant,merè ſpeculatiuè, ſed practicè; quia illa Sacramenta erant promiſſiones quædam diuinæ, mediis quibus Deus promittebat, & repromittebat Chriſtum venturum ad ſaluandos homines.Ideo enim paſſim apud Paulum appellantur *repromiſſiones*, ad Hebræos 8. *num.6.& cap.*11.*n.*13. & alibi ſæpe,quia per illas cæremonias,& Sacramenta Deus promiſſionem, quam ſemel fecerat, continuò renouabat, repromittendo quotidie quod priùs promiſerat. Ideo etiam ab eodem Paulo *ad Hebræos* 10.lex dicitur *vmbra futurorum*,& 1.ad Cor.10. *quod omnia eis in figura contingebant.* & Auguſt. *ſuper Pſalm.*39. *& ſuper Pſalm.*73.*& lib.*19.*contra Fauſtum, c.*14.*tom.*6. dicit, omnia antiqua ſacramenta fuiſſe promiſſiua,& promiſiſſe Saluatorem. Quem modũ loquendi reperies paſſim apud Patres,& Theologos, & eum amplectitur etiam Suarez *in præſenti ſect.*2. *§. Atque hinc intelligitur:* hinc autẽ fit,illa Sacramenta nõ fuiſſe ſigna merè ſpeculatiua noſtræ ſalutis,& gratiæ,ſed practica,quia promiſſio rei non ſe habet ſpeculatiuè

Quomodo Sacramenta legis veteris cauſent internam ſanctitatem.

Ad Hebr.8.

1. Cor. 10. Auguſtin.

Suarez.

ſpeculatiuè circa rem promiſſam, ſed practicè, quam ſcilicet aliquo modo cauſat: nam qui promittit, poſtea mouetur à ſua promiſſione, ad implendum quod promiſit, atque adeo promiſſio eſt etiam cauſa moralis rei promiſſæ: omnis enim promiſſio habet moralem vim ad mouendum eum, qui promiſit, vt impleat promiſſa: cùm ergo omnia ſacramenta antiqua fuerint promiſſiones, ſeu ſigna, quibus Deus, quaſi in figuris promittebat Chriſtum, & noſtram ſalutem; conſequens eſt, illa fuiſſe ſigna practica, & cauſatiua gratiæ iuſtificantis quæ nobis datur. dicuntur tamen non fuiſſe cauſatiua gratiæ, ſi comparentur cum noſtris Sacramentis, quia ſermo eſt de gratia cauſata in ſuſcipiente, quam quidem illa ſacramenta non cauſabant, ſicut noſtra; non verò agitur de gratia, quam per modum promiſſionis nobis pollicebantur. Imo hanc in rigore non cauſabant, quia tunc ſolum cauſa operatur, & cauſat, quando ponitur effectus: tunc ergo non cauſabant, ſed nunc quando illarum promiſſionum intuitu ponitur effectus promiſſus, ſcilicet gratia noſtra, quam illa ſacramenta promittebant.

18. *Confirmatur explicatio.* Addere poſſumus congruentiam deſumptam ex ipſo nomine *Sacramenti*, nam ſacramentum iuxta communem ſenſum videtur ſignificare id, quod ſub ſpecie ſacra continet rem aliquam magnam, & excellentem: ideo enim dicuntur Græcè *myſteria*. Hanc autem continentiam explicat magis nomen *ſacramenti*, quam nomen *myſterij*, nam myſterium dicitur etiam illud quod ſub ſpecie externa continet notitiam alicuius rei occultæ, & latentis, poteſt enim continere notitiam rei latentis, & non continere ipſam rem; at verò *ſacramentum* videtur ſignificare vtramque continentiam, qua & contineat notitiam rei latentis, & contineat etiam rem aliquam maximam & excellentem. Continere autem iam dicit aliquam eminentialem virtutem ad cauſandum, & ponendum id quod continetur. Quam nominis vim videtur intellexiſſe Iſidorus *lib. 6. originum cap. 18.* vbi ſic ait: *Sunt autem Sacramenta Baptiſmus, & Chriſma, Corpus, & ſanguis Chriſti, quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia ſub tegumento corporalium rerum virtus diuina ſecretius ſalutem eorumdem ſacramentorum operatur*; vbi vides, Iſidorum velle in ipſa vi nominis *Sacramenti* efficaciam, & cauſalitatem contineri reſpectu rei ſignificatæ. *Iſidorus.*

19. *Impugnatur concluſio.* Dices, merita Chriſti futura erant cauſa meritoria illorum Sacramentorum veterum, omnia enim habebant ſuam vim à meritis Chriſti; ergo non poterant illa ſacramenta eſſe cauſa moralis ipſius Chriſti, nam ſupponebant Chriſtum.

Reſpondetur. Reſponderi poſſet, ſacramenta illa dupliciter conſiderari poſſe, primò quatenus erant promiſſiones, quibus Deus promittebat Chriſtum, & vt ſic non ſupponebant, ſed cauſabant moraliter ipſum Chriſtum: ſecundò quatenus habebant vim aliquam ad cauſandam ſanctitatem ſaltem imperfectam in ſuſcipiente; & vt ſic, ſupponebant Chriſtum: hæc autem vis non erat ſubſtantia ipſa actionis, ſed aliquid morale ſuperadditum, itaque ſubſtantia illius actionis non ſupponebat, ſed cauſabat Chriſtum: vis autem, qua cauſabat ſanctitatem, procedebat ex meritis Chriſti.

20. *Non eſt vniuerſalis ſolutio.* Hæc tamen ſolutio non videtur vniuerſalis, quia negari non poteſt, quin aliquando ipſa etiam ſubſtantia actionis ſupponeret merita Chriſti; quando verbi gratia propter Chriſti merita aliquis puer ex peculiari Dei prouidentia circumcidebatur, vel accipiebat ſacramentum legis naturæ, ſine quo non fuiſſet ſaluus; tunc illamet actio fiebat propter merita Chriſti; ergo illa actio non poterat eſſe cauſa Chriſti venturi. Reſponderi ergo poteſt magis vniuerſaliter, in iis caſibus, ſacramenta illa non fuiſſe cauſas Chriſti nec meritorum ipſius, ſed tamen fuiſſe cauſas noſtræ gratiæ, quam quidem non ſupponebant vt cauſam ſui. Quando ergo ſacramenta illa non ſupponebant Chriſtum, cauſabant Chriſtum, quatenus erant promiſſiones Dei de Chriſto; quando verò Chriſtum ſupponebant, cauſare poterant ſaltem noſtram gratiam, quam promittebant, & non ſupponebant, ſemper tamen erant promiſſiones Chriſti, neque enim, vt aliqua ſit promiſſio, oportet quod ſemper cauſet, ſed quod quantum ex ſe eſt, obliget ad ponendam rem promiſſam, niſi ex alio motiuo poſita ſit, non enim tenetur qui promiſit ponere ex motiuo promiſſionis. Sic ergo illę promiſſiones ex ſe obligabant, ſed non cauſabant, quia iam inueniebatur poſitus Chriſtus, ſemper tamen habebant virtutem ad cauſandam gratiam noſtram, quam non ſupponebant, vt cauſam ſui. *Molina reſpondetur.*

Ex hac concluſione excluduntur à ratione ſacramenti multa alia ob defectum huius conditionis; eiuſmodi ſunt ſacrificium Miſſæ, vt ſupra dicebamus, aqua benedicta, prima tonſura, & ſimilia, quæ aliquo modo ſanctificant in ſua applicatione, & ſignificant gratiam, non tamen dant, nec cauſant illam. Item linguæ ignęæ, in quibus Spiritus ſanctus apparuit die Pentecoſtes, quæ aliquo modo ſanctificabant Apoſtolos, & ſignificabant gratiam, quæ illis dabatur, ſed eam non cauſabant. Columba etiam quæ ſuper Chriſti caput apparuit, quando baptizabatur, gratiam ſignificabat, ſed non cauſabat in Chriſto. Verba item illa, quibus Chriſtus Magdalenæ dixit, *remittuntur tibi tua peccata*: non erant ſacramentum, quia nihil fortaſſe cauſabant, ſed ſolùm ſignificabant gratiam & remiſſionem iam illi conceſſam, priùs enim dixerat, *remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* 21. *Hinc Sacrificium miſſæ excluditur à ratione Sacramenti.*

Conſtat etiam ex dictis, ſacramenta omnia non ſolum ſignificare gratiam habitualem, ſed etiam gloriam, quam omnis gratia habitualis, quantum eſt ex ſe, affert ſubiecto: ſignificant etiam Chriſtum mediatorem, per quem datur omnis gratia habitualis hominibus, ac per conſequens ſignificant etiam eius merita, & paſſiones, quibus illa gratia obtenta fuit, vel fuerat obtinenda, & noſtra Sacramenta magis ſpecialiter ſignificant eundem Chriſtum, vt auctorem, & cauſam ſuam, & à quo omnem ſuam efficaciam acceperunt. 22. *Sacramenta nō modo gratiam, ſed gloriam, Chriſtum, eius merita & paſſiones ſignificant.*

Denique ex dictis iam colligi facilè poteſt definitio Sacramenti in communi, vt ſcilicet Sacramentum ſit *cæremonia ſenſibilis, quæ ſuo vſu ſanctificando ſubiectum ſignificat gratiam internam, cuius eſt cauſa.* Dixi, *cuius eſt cauſa*, vt excludam aliqua, quæ concurrunt aliquo modo ad gratiam, nec ſunt ſacramenta, quia non ſunt cauſæ, ſed conditiones, aut applicationes cauſarum, qualis videtur eſſe ſumptio Euchariſtiæ, quæ non concurrit vt cauſa, ſed vt mera conditio, & applicatio cauſæ ad gratiam. Cur autem ſumptio non ſit cauſa, aut quid illi deſit ad veram cauſam moralem, dicemus latius in tractatu de Euchariſtia. 23. *Definitio Sacramenti ex dictis colligitur.*

De aliis verò definitionibus Sacramentorum, quæ ſolent circumferri, qualis eſt illa, *Sacramentum eſt rei ſacræ ſignum*; quam adducit *Magiſter in 4. diſt. 1. cap. quid ſit Sacramentum?* & illa alia, quam ibidem affert, *Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma*; iudicari facile poteſt ex dictis, videntur enim indigere maiori explicatione, ne comprehendant plura, quæ reuera non ſunt ſacramenta. Aliæ verò quas alij tradunt, videntur longiores & obſcuriores, qualis eſt illa, quam ponit *Hugo de S. Victore lib. 1.* 24. *Magiſter.* *Hugo de S. Victore.*

lib.1. de Sacramentis, parte 9. cap. 2. Sacramentum est corporale, vel materiale elementum, foris sensibiliter propositum, ex similitudine repræsentans, ex institutione significans, & ex sanctificatione continens aliquam insensibilem, & spiritualem gratiam, in qua definitione constat, multa explicari, quæ faciliùs, & clariùs poterant comprehendi.

Cur martyrium non sit sacramentum.

Dices, definitionem Sacramenti competere martyrio, nam suo vsu sanctificat subiectum, & significat, ac confert ex promissione Dei infallibiliter gratiam sanctificantem ex opere operato. Respondeo, martyrium, licèt conferat gratiam ex opere operato, eamque significet; non tamen esse cæremoniam sacram institutam ad significandum per illam: nam si esset talis, deberet poni à ministro ex eiusmodi intentione; sic enim omnia Sacramenta, vt valida sint, debent fieri à ministro cum intentione explicita, vel implicita faciendi Sacramentum, & significandi id, ad quod institutum est tale Sacramentum; nam eiusmodi signa non significant, nisi ex intentione operantis. Minister autem martyrij nullam talem intentionem habet: & licèt habeat contrariam omnino intentionem, adhuc martyrium operabitur suum effectum gratiæ in martyre; ergo non operatur per modum sacramenti. Nec dicas, martyrem ipsum esse ministrum, qui acceptando mortem, & subeundo illam, videtur aliquo modo ad illam cooperari. Hoc, inquam, non obstat, quia licèt martyr non haberet intentionem operandi sacramentaliter, imò haberet contrariam, & inuitus occideretur, solúmque nollet negare fidem, de reliquo mortem modis omnibus fugeret, adhuc martyrium operaretur suum effectum: non habet ergo martyr intentionem significandi per illam actionem. Quod clariùs constat in infante, qui in odium fidei occiditur, & de quo certum est, non posse esse sacramenti ministrum, cùm nullam possit intentionem habere ad illud ministrandum.

SECTIO III.

Infertur ex dictis decisio plurium quæstionum.

25. INfertur primò decisio illius dubij, an Sacramentum ponendum sit sub genere signi, an vero sub genere causæ? *S. Thomas in præsenti, art. 1. ad primum*, videtur illud ponere omnino sub genere signi, & non sub genere causæ, quare multi ita opinantur.

S. Thom.

Alij è contra videntur illud constituere sub genere causæ: quibus videtur fauere *P. Suarez in præsenti disp. 1. sect. 1. ante secundam conclusionem*, sed si semel de re ipsa constat, quæstio hæc est parui momenti.

Suarez.

Omne Sacramentum habet rationem signi & causæ.

Et dictis enim colligitur, omne Sacramentum habere vtramque rationem, signi, & causæ; nec oppositum docuit Sanctus Thomas illo loco; nec negauit, Sacramentum esse verè causam, sed dicit, non esse sicut medicamentum; nam hoc dicitur à *medicina*, quæ est causa efficiens sanitatis, quare *medicamentum* etiam ex vi nominis, & ex modo significandi explicat eandem rationem causæ, quæ significatur per *medicinam*. At verò Sacramentum, cùm dicatur à sanctitate, quæ non significat causalitatem, non oportet quod ex vi nominis, & ex modo significandi explicet aliquam causalitatem: sicut nec *sanum*, quod dicitur à *sanitate*, explicat ex modo significandi causalitatem in sanitatem, quare quando *sanum* dicitur de medicina, quæ reuera est causa sanitatis, non explicatur sufficienter per eam vocem illa ratio causæ, sed solum, quod sit aliquid pertinens ad sanitatem: sic *sacramentum* ex vi nominis non explicat respectum causæ circa sanctitatem, licet reuera omne Sacramentum sit causa sanctitatis.

Hoc ergo supposito, dicendum videtur Sacramentum re ipsa posse collocari & sub genere signi, & sub genere causæ, cùm habeat vtramque rationem: nam quatenus significat gratiam, & sanctitatem, conuenit cum aliis omnibus signis, vt constat, quatenus verò causat eandem sanctitatem, conuenit etiam cum omnibus causis: quare sicut ignis applicatus est signum naturale caloris in passo proximo, & simul est causa illius, ac per consequens est sub genere signi, & sub genere causæ: sic Sacramentum Pœnitentiæ, v.gr. est signum sanitatis in subiecto, cui debitè applicatur, & est causa eiusdem sanitatis; atque ideo rectè collocari potest sub genere signi, & sub genere causæ; nam causa in communi prædicari potest, tanquam ratio superior de omnibus veris causis: si ergo Sacramentum est vera causa, poterit de illo prædicari causa in communi, & per consequens erit verè sub illa ratione communi, sub qua continentur omnes causæ. 26.

Dices, non posse eandem speciem esse sub duobus generibus diuersis non subordinatis, qualia sunt genus signi, & genus causæ, quorum neutrum alteri subordinatur, neque enim omnis causa est signum, neque omne signum est causa. 27.

Nec obstat quod eadem species non possit esse sub duobus generibus nõ subordinatis.

Huic argumento quid respondendum sit, constat ex iis, quæ in simili latiùs explicui, 1. tomo in tractatu de adoratione, disputatione 33. sectione 1. vbi vidimus quomodo sit intelligendum illud axioma, ex quibus facilè erit eandem solutionem ad præsentem materiam applicare.

Addo tamen, licèt re ipsa hæc ita se habeant, & Sacramenta sint verè sub vtroque genere, & signi & causæ; magis tamen debuisse poni sub genere signi (vt loquitur S. Thomas) quàm sub genere causæ: quia licèt non solùm vt signum, sed etiam vt causa, omne Sacramentum referatur ad veram sanctitatem internam, nam etiam Sacramenta antiqua illam aliquo modo causabant, vt vidimus, quatenus promittebant nostram gratiam præsentem; cæterùm quia Sacramenta magis debent explicari in ordine ad illos, quibus applicantur, apud quos debent sibi maiorem auctoritatem conciliare; & quia Sacramenta antiqua in illis, quibus applicabantur, non causabant veram gratiam internam, sed solum inseruiebant illis tanquam signa, quibus possent intelligere gratiam futuram; hinc est, quod à potissimo munere, quod exercebant, magis æstimantur signa, quàm causæ. Et licèt Sacramenta noua omnia causent gratiam in suscipiente, quia tamen non omnia Sacramenta noua, & vetera hoc habent; meritò loquendo de Sacramento in communi, prout comprehendit omnia Sacramenta, potiùs constituitur in genere signi, quàm in genere causæ. Sicut etiam cibus Eucharisticus, licèt simul conducat ad nutriendum corpus; magis tamen constituitur sub genere cibi spiritualis, sub qua ratione est nobis vtilior, quàm sub genere alimenti materialis, & corporei. Item thorax ferreus, licèt sit etiam in genere vestis, quatenus corpus tegit, & ab æstu & frigore defendit; magis tamen ponitur sub genere armaturæ, quia sub ea consideratione est hominibus vtilior; sic Sacramenta antiqua vtiliora erant suscipientibus ad significandum, quàm ad causandum, ideò magis sub genere signi constituebantur quàm sub genere causæ. 28.

Cur magis tamen sacramentum debeat poni sub genere signi quam causæ, hic explicatur.

Probatur comparatione ducta à cibo Eucharistico.

An Sacramentum sit signum ad placitum.

Hinc oritur secundum dubium, an Sacramentum debeat esse signum ad placitum, an verò possit esse signum naturale? *P. Suarez in præsenti sect. 3.* 29.

PP. Suarez & Vasquez.

§. dico

§. *dico secundò, & P. Vasquez cap. 4. n. 47.* supponunt, non posse esse signum naturale, sed debere esse ad placitum ex mera institutione diuina, quia cùm nulla res sensibilis possit esse signum naturale sanctitatis, debet significare eam ex libera institutione.

Hoc tamen non caret difficultate, quia licet de facto verum sit, omnia Sacramenta fuisse signa ad placitum instituta, nec ex natura sua habere, quod significent gratiam, loquendo tamen de possibili, non apparet repugnantia alicuius rei sensibilis quæ propter connexionem, quam ex natura sua haberet cum gratia, posset illam significare: nam sicut character Baptismi, Confirmationis, aut Ordinis est qualitas quædam ex sua natura & entitate intrinseca ordinata ad significandam gratiam sacramentalem, vt infra videbimus, cur non posset dari aliqua etiam qualitas, aut res sensibilis, & materialis, quæ per suam entitatem, & naturam intrinsecam haberet talem connexionem cum gratia, vt posset etiam illam significare præsentem, vel futuram? Non enim repugnaret ex eo, quod esset res materialis: nam vbicatio corporis Christi in Eucharistia est materialis, & tamen est accidens supernaturale, & in aliquorum sententia, quam sequitur *P. Herice 1. p. tom. 1. disp. 48. n. 40.* ex se dicit ordinem ad gratiam Sacramentalem, quam corpus Christi potest ibi causare, & ex illo ordine intrinseco ad gratiam accipit supernaturalitatem. Item dotes corporis glorioſi in partia sunt materiales; & tamen sunt etiam supernaturales in sententia eiusdem Auctoris *ibi n. 34.* propter ordinem intrinsecum, quem habent ex se ad visionem beatam, & per consequens ad gratiam habitualem, quæ est semen gloriæ; ergo similiter posset esse aliqua qualitas materialis ex natura sua significans gratiam præsentem, vel futuram, quasi ab ipsa qualitate causaretur, saltem vt ab instrumento eleuato, vel vt causa morali, iam posset esse verum Sacramentum, licèt in ratione signi non esset signum ad placitum, sed naturale.

Vbicatio corporis Christi in Eucharistia est materialis, & tamen supernaturalis. P. Herice.

Idem dicitur de dotibus materialibus corporis glorioſi.

Cur ergo à pari non poterit esse aliqua qualitas materialis ex natura sua ordinata ad significandã gratiam.

30. Dices, repugnare, quod res sensibilis significaret ex natura sua gratiam; nam res sensibilis non posset sensibus manifestare ordinem, aut connexionem cum gratia; quia gratia est res spiritualis, quæ non potest sensibus cognosci; ergo illa qualitas non posset sensibiliter significare gratiam; in quo apparet discrimen à charactere sacramentali; hic enim est res spiritualis, quare non significat sensibus, sed intellectui, qui potest percipere connexionem illam, & ordinem ad gratiam; at verò in manifestatione sensibili, hoc non esset possibile.

Neque opus esset vt perciperetur à sensibus cõnexio intrinseca, quã illa qualitas haberet cum gratia, quam connexionem posset Deus vel Angelus reuelare.

Sed contrà, quia licèt illa qualitas non posset vt medium cognitum manifestare sensibus ordinem ad gratiam; posset tamen dum ipsamet percipieretur sensibus, significare intellectui gratiam, eo quod iam aliunde sciret homo naturam illius qualitatis talem esse, vt ex se haberet connexionem cum gratia. Nec enim ad hoc quod aliquod sit signum sensibile gratiæ, oportet quod sensibus manifestetur gratia, vel ordo ad gratiam, vt constat ex omnibus Sacramentis, quæ de facto significant gratiam sensibiliter, licèt sensibus non percipiamus gratiam, aut ordinem ad gratiam, sed solam rem sensibilem, aquam v.g. vel oleum, quo cognito, venimus per intellectum in cognitionem gratiæ, eo quod aliunde iam habeamus notitiam ex reuelatione connexionis infallibilis gratiæ cum illa re sensibili, imò in definitione signi instrumentalis sensibilis, hoc ipsum explicatur dum ex Augustino definitur esse illud *quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit nos in alterius rei cognitionem venire*, quia nimirum non debet sensibus percipi etiam res ipsa, quæ per signum materiale significatur, nec connexio, quæ est inter signum, & rem significatam. Esset ergo illa qualitas signum sensibile gratiæ ex natura sua, hoc est, non ad placitum, sed propter connexionem intrinsecam, quam res illa haberet cum gratia.

Dices iterum, ergo posset Deus non manifestare 31.
nobis naturam illius qualitatis, nec ordinem quem haberet ad gratiam, vnde visa illa non significaret adhuc nobis gratiam: atque adeo quando eam nobis significaret, esset, quia Deus voluit manifestare nobis vim illius qualitatis, ac per consequens semper significaret non necessariò, sed ad placitum diuinum.

Vnde vocatio talis connexionis pendebit quidem ex placito diuino, non tamen ipsa intrinseca connexio.

Sed in hoc potest iam esse quæstio de vocibus: si enim per *significare ad placitum*, intelligas, ita significare, vt posset nobis non significare ex defectu luminis nostri intellectus ad penetrandam connexionem illius qualitatis, quam reuera haberet cum gratia: fatemur, omne signum sensibile gratiæ debere significare ad placitum diuinum. Si verò per *significare ad placitum* intelligas, id quod communiter videtur intelligi, scilicet defectum intrinsecum ex parte ipsius signi, eo quod non habeat in se intrinsecè connexionem talem necessariam cum re significata, sed contingenter illam significet, sicut voces nullam habent de se connexionem intrinsecam cum iis rebus, quas significãt: in hoc, inquam, sensu videtur difficile, quod repugnet aliqua res sensibilis, quæ in se intrinsecè haberet talem connexionem cum gratia necessariam, ratione cuius posset dici naturale signum illius, quatenus licèt Deo esset libera significatio, quia potuit nobis occultare illam connexionem; non tamen fuisset ad placitum, quatenus tota connexio inter illam rem, & gratiam proueniret extrinsecè ex institutione Dei, & nõ ex intrinseca ipsius signi natura. Quando autem dicimus, illud futurum tunc signum naturale gratiæ; non intendimus, illud fore in sua entitate naturale: certum enim est, fore supernaturale, cùm pertineret ad ordinem gratiæ, cum qua haberet necessariam connexionẽ; sed appellamus illud naturale, provt naturale cõdistinguitur à signo ad placitum ex institutione extrinseca, vt iam explicuimus. Fatemur ergo, de facto omnia Sacramenta noua, & vetera fuisse signa ad placitum in hoc etiam sensu: at verò de possibili nullam adhuc inuenio repugnantiam in sensu explicato.

Illa tamen qualitas esset supernaturalis.

Contra id tamen, quod dicimus, de facto omnia 32.
Sacramenta esse signa ad placitum diuinum, argui solet, quia verba absolutionis sacramentalis, *ego te absoluo, &c.* significant ad placitum hominum, à quibus imposita sunt ad significandam absolutionem à culpis; quod idem dici potest de Confirmationis & Eucharistiæ forma.

Sacramenta habent quidem de facto ex institutione hominum significare gratiam, habent verò à Deo quod significent infallibiliter.

Respondetur facilè, Sacramenta, licèt de facto habeant ex institutione hominum significare gratiam; non tamen habere ab hominibus, quod verè, & infallibiliter significent gratiam: potuerunt enim homines facere, quod illa verba faciant audientes venire in cognitionem gratiæ, non tamen potuerunt facere, quod gratia esset præsens sicut per verba significatur, & quòd significatio esset vera, hoc autem fecit Deus, à quo habent Sacramenta esse signa infallibilia gratiæ.

Opponi etiam solet locus Augustini *Epist. 23. ad Bonifacium*, vbi videtur supponere, quod Sacramenta ex se, & ex natura sua significant suos effectus, *si enim* (inquit) *Sacramenta quandam similitudi-* 33. Augustin.

Suarez.

nem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent. Respondet Suarez *d. sect. 3. circa medium*, Augustinum loqui, non de significatione completa, sed de analogia quadam, seu aptitudine, quam Sacramenta de facto habent, vt assumantur ad significandos tales effectus, ablutio v.g. externa apta est ad significandam ablutionem internam; cibus exterior ad significandã nutritionem spiritualem animæ, & sic de aliis. Hæc responsio nec videtur esse iuxta mentem Augustini, nec vniuersaliter vera. Non ad mentem Augustini, quia Augustinus ibi non comparat ablutionẽ, v.g. cum effectu quem causat, vt dicat ablutionem secundùm se esse similẽ effectui; sed comparat Sacramentum, vt Sacramentum est, cum suo effectu, & dicit, quia Sacramentum Baptismi v.g. causat fidem seu significat fidem, ideo ipsum Baptismum posse aliquo modo appellari fidem, quia est Sacramentum fidei, scilicet per repræsentationem; sicut etiam qualibet die Dominica dicimus, hac die resurrexit Dominus, scilicet repræsentatiuè; quod exemplum affert ibi Augustinus, in quo exemplo manifestum est non attendi ad similitudinem aliquam, quam hæc dies materialis habeat cum resurrectione Christi. Deinde illam doctrinam non esse vniuersaliter veram, probatur primò, quia licèt in aliis Sacramentis detur aliqua analogia & similitudo illius signi cum effectu, quem causat, vt in ablutione, vnctione, cibatione, &c. In matrimonio tamen difficilè inuenietur similitudo aliqua cum effectu gratiæ, quem causat; nam licèt matrimonium de se proportionem habeat ad significandã vnionẽ Christi cum Ecclesia, vt notauit Paulus, cæterũ ad significandam gratiã, quam coniuges accipiunt, ad onera coniugij sustinenda, non video, quam maiorem proportionem habeat matrimonium, quam reliquæ omnes actiones, & contractus humani habeant ad significandam etiam gratiam necessariam ad illas actiones rectè faciendas, & prosequendas; neque enim materia, aut forma, seu verba quibus matrimonium perficitur, indicant ex se vllo modo illam gratiam, sed merum contractum humanum.

34. *Explicatur locus Augustini.*

Melius ergo respondetur negando, Augustinum ibi loqui de tali similitudine inter signa Sacramentalia, & suos effectus; licèt etiam si de ipsa loqueretur, nihil probaret contra conclusionem, nam intelligendus esset de proportione sola, & aptitudine radicali, vt dicebat Suarez, non verò de repræsentatione proxima & formali, quam habent ex institutione diuina.

An verò Sacramenta habeant hanc significationem solum ex diuina institutione, an verò possint eam aliunde habere, dicemus infra disp. 7. sect. 2. agentes de causa instituente Sacramenta.

An Sacramentum pro formali sit ens rationis.

35. Tertium dubium esse potest, an Sacramentum pro formali sit, aliquid reale, vel ens rationis? P. Suarez *d. sect. 3. §. secundò obiici potest*, negat, esse ens rationis, quia ens rationis non habet esse, nisi quando actu cognoscitur, vel fingitur ab intellectu; Sacramentum autem verè est Sacramentum, etiam quando illud nemo cognoscit. Item quia Sacramentum habere vim ad significandum, est fuisse institutum ad hoc, & illam voluntatem non fuisse reuocatam; hoc autem est reale, quia licèt nihil ponat reale intrinsecum in ipso Sacramento, sed meram denominationem extrinsecam, hæc tamen denominatio extrinseca non distinguitur re ipsa à forma denominante, quæ est verè realis, cùm sit illa voluntas præterita non reuocata; quæ negatio reuocationis, licèt non sit aliquid positiuum, illud tamen esse, quod habet (quodcunque illud sit) non habet dependenter ab intellectu, nam quando non cognoscitur, adhuc datur negatio reuocationis.

P. Vazquez.

P. Vasquez *d. disp. 128 n. 43.* miratur quod aliquis neget, Sacramentum includere pro formali aliquod ens rationis; quia si ratio signi conceditur esse denominatio extrinseca, non potest hæc non esse ens rationis, cùm nihil reale sit in re denominata; & ipsum nomen *denominationis* videtur iam includere opus rationis, quia denominare pertinet ad rationem quæ denominat.

36. *Intelligit Vasquez de ente rationis fundamentali.*

Hæc controuersia tota videtur esse de vocibus; nam loquendo de re ipsa, non intendit P. Vasquez, Sacramentum ita constitui intrinsecè ex aliquo ente rationis, vt quando intellectus illud non fingit, non detur sacramentum; sed loquitur de ente rationis fundamentaliter sumpto; hoc est de fundamento entis rationis; quia enim instituta est talis res ad significandum, & illa voluntas non est retractata, habet fundamentum noster intellectus concipiendi, & confingendi in ipso signo aliquem respectum intrinsecum, seu aliquam virtutem intrinsecam ad significandum, qualem aliæ causæ solent habere ad producendos suos effectus: Sacramentum autem consistit pro formali in illo ente rationis fundamentaliter sumpto, in quo sensu, denominationes omnes extrinsecas solet ipse, vocare semper entia rationis, quem tamen modum loquendi ipse aliquando explicauit non debere intelligi de ente rationis formali, sed fundamentali, quod explicari solet per ens rationis formale, propter nostrum imperfectum modum concipiendi.

37. *Magis placeret dicere has denominationes extrinsecas esse reales eã non distinguantur re ipsa à formis realibus ex quibus exurgunt.*

In hac quæstione de nomine placet multò magis modus loquendi Suarij, vtpotè magis realis, & magis directè explicans rẽ ipsam, & eius quidditatem: nam interroganti, quid sit reuera Sacramentum; debemus respondere per id, quod reuera, & ante vllam nostram fictionẽ continet, quod totũ est reale. Addo, non solùm esse reipsa independens à ratione totum illud, sed posse etiã, & debere concipi, ac explicari à nobis absque vllo ente rationis, nam licèt nos possimus pro libitu fingere illas relationes, & respectus intrinsecos cum fundamento in rebus, & tunc fingamus entia rationis: regulariter tamen non fingimus, sed concipimus illas denominationes, seu formas denominantes, pro vt reuera sunt in se ipsis, & extrinsecas rebus denominatis; neque enim, quoties ego dico, parietem videri à Petro, concipio, aut fingo in pariete aliquid intrinsecum, per quod sit visus, sed concipio visionem transeuntem ad parietem, & parietem terminantem actum visionis. Sic item, quando concipio, Sacramentum esse signum gratiæ, non concipio, aut fingo aliquid intrinsecum in sacramento per quod significet gratiam, sed concipio institutionem Dei extrinsecam Sacramento, à quo denominatur extrinsecè Sacramentum signum gratiæ, nec video, ad quid deseruiant illæ entitates intrinsecæ fictæ, nisi ad obscurandum id quod sine illis benè & clare concipitur.

38. *Duplex denominatio formalis & obiectiua.*

Ad argumentum P. Vasquez facilè dicimus, denominationem esse duplicem, scilicet formalem, & obiectiuam. Denominatio formalis est ipsa prædicatio, seu propositio formalis, qua prædico vnum de alio. Prædicatio seu denominatio obiectiua est ipsum obiectum, quod per formalem prædicationem concipitur. Prædicatio, seu Denominatio formalis, est opus rationis, vt constat, cùm non possit fieri, nisi à ratione, non est tamen ens rationis, quia non

non est aliquid fictum à ratione, sed est verum ens reale, nempè actus intellectus, qui est qualitas vera, & positiua; Prædicatio verò, seu Denominatio obiectiua in præsenti casu sunt vera entia realia, scilicet institutio præterita ad significandum, quæ prædicatur de Sacramentis, nam dicere, Baptismus est signum gratiæ, est idem ac dicere Baptismus institutus fuit à Deo ad significandam infallibiliter gratiam, in qua prædicatione ex parte obiecti nihil prorsus significatur, quod non sit reale.

39. *Non est opus vlla fictione ad considerandum Baptismum esse signum gratiæ, parietem esse visum cognitum.*

Et quidem Deus, & Angeli absque vlla fictione cognoscunt ablutionem, v.g. institutã esse ad significandam gratiam, neque coguntur, vt id cognoscãt, fingere in ablutione aliquam virtutem intrinsecam ad significandum, seu hanc institutionem esse in ablutione intrinsecam, & nos ipsi, si attendimus, fatebimur experiri nos hunc modum cognoscendi in nobis: possumus enim considerare, parietem denominari extrinsecè à visione absque eo quod fingamus, hoc esse intrinsecum parieti. Sic etiam considero, ablutionem denominari extrinsecè ab institutione diuina institutam ad significandam gratiam, absque eo quod fingam, hoc esse intrinsecum ablutioni: imo qui dicunt, debere cognosci aliquid intrinsecum in ablutione, velint nolint, debent fateri cognosci etiam, prout extrinsecum: nam dicis hoc quod est ablutionem esse institutam ad significandam gratiam esse aliquid extrinsecum quidem ablutioni, considerari tamen à nobis ac si esset intrinsecum. Ecce ergo prius dixisti, esse extrinsecum, ergo intellexisti, etiam esse extrinsecum, ergo habuisti conceptum internum, quo concepisti illud prædicatum, conuenire extrinsecè ablutioni, ergo potuisti hoc concipere vt reuera est extrinsecum, & per consequens absque vlla fictione.

40. *Imo debet semper forma illa concipi extrinseca.*

Addo vlterius, non solum posse ita concipi formam illam extrinsecam, vt extrinsecam, sed fortasse debere ita concipi absque vllo respectu, aut forma intrinseca ficta, quando cognoscitur sacramentum, vt verum sacramentum est, nam ablutio, v.g. quæ sit instituta ad significandam gratiam, per institutionem, & vim significatiuam intrinsecam, non datur de facto, sed solùm quæ sit significatiua gratiæ per institutionem, & vim significatiuam extrinsecam; ergo dum cognoscitur ablutio cum potestate intrinseca ad significandum, non cognoscitur illud sacramentum, quod de facto datur, sed aliud, quod de facto non datur.

41. *Et concipere aliter non est concipere sacramentum.*

Dices, dari illud sacramentũ, licèt non eo modo, quo à nobis concipitur. Sed contra, quia ille modus diuersus quo concipitur, variat essentiam huius sacramenti; nam sacramentum vt sacramentũ est, constituitur per potestatem, seu vim significandi: ergo diuersa virtus significandi variabit hoc sacramentũ in ratione sacramenti; ergo sacramentum habens virtutem significandi intrinsecam, non est idem in ratione sacramenti cum eo, quod non habet talem vim intrinsecam, sed extrinsecam; si ergo concipis sacramentum constans ex virtute intrinseca ad significandum, quam fingis, non concipis idem sacramentũ, quod de facto datur à patre rei habens virtutem talem non intrinsecam, sed solum extrinsecam. Si ergo cognoscenda sunt sacramenta vera, quæ de facto dantur, non sunt concipienda cum illo ente rationis ficto, sed cum denominatione extrinseca pro vt de facto sunt à parte rei. Fateor quidem, hanc ipsam virtutem extrinsecam cognosci in aliquo sensu ad modum virtutis intrinsecæ; non tamen cognoscitur intrinseca, aut fingitur. Nam sicut, quando cognosco Angelum ad modum, & per species iuuenis alati, non fingo alias in Angelo, nec cognosco Angelum fictum, vel corporeum, sed verum Angelum spiritualem similem iuueni alato, in celeritate, decore, amabilitate, flore, viribus, & aliis perfectionibus, excludendo ab illo imperfectiones corporis, membrorum, & alias, quæ sunt in iuuene alato; atque adeo totum hoc fit sine fictione aliqua, quia verè Angelus similis est illi iuueni, licèt careat illis imperfectionibus iuuenis; sic intellectus noster assuefactus ad cognoscendas alias causas potentes opetari per virtutem intrinsecam, per species earum causarum, & instar earum concipit sacramenta cum virtute simili ad significandum, non tamen simili in omnibus, sed simili in ratione significandi, licèt non eum eodem modo: & hoc est cognoscere illam vim significandi ad modum alicuius intrinseci, hoc est, per species, & instar potestatis intrinsecæ; non tamen fingendo, sed excludendo ea omnia, in quibus sacramenta non sunt sicut alia signa, quæ habent potestatem intrinsecam.

Aliud est virtutem extrinsecam cognosci ad modum virtutis intrinsecæ, & aliud cognosci intrinsecam, quod explicatur.

42. *Explicatur quid sit illud morale quod remanet post institutionem.*

Aduerte denique, P. Suarez, & alios explicare hoc ipsum per aliquid morale, quod permanere censetur in sacramento ex institutione præterita: de quo morali inquirit P. Vasquez, & vrget, an sit reale? Si enim non est reale, debet esse aliquid rationis. Sed si termini explicentur, facilè respondebitur, illud quod remanet esse moraliter reale, non physicè, nam esse moraliter tale nihil aliud est, quàm esse æquiualenter tale; vnde manere aliquid morale in signo post institutionem, est dicere, perinde nunc Baptismum significare nobis gratiam propter institutionem præteritam, ac si nunc haberet connexionem aliquam intrinsecam, & physicam cum gratia, hoc enim est moraliter habere in se vim significandi; quare totum hoc morale est physicè institutio præterita, quæ æquiualet potentiæ, & facultati intrinsecæ, quam nunc haberet in ordine ad hunc effectum nunc significandi.

An sit ratio vniuoca omnibus Sacramentis.

43. Suarez.

Quartum dubium est, an ratio communis Sacramenti sit vniuoca omnibus Sacramentis nouis & antiquis? Negarunt aliqui, quos refert Suarez *in præsenti sect.* 2. §. *secunda sententia*, in fine: ipse tamen Suarez paulò post illam sententiam reiicit, & asserit, vtraque sacramenta vniuocè conuenire: quod conatur probare ex Augustino *lib.* 19. *contra Faustum* Augustin. *c.* 11. comparante vtraque sacramenta inter se, & docente, non posse homines in vnam veram religionem congregari sine aliquo visibilium sacramentorum consortio. Cùm ergo in lege veteri homines veram & supernaturalem religionem habuerint, consequens est, habuisse etiam vera sacramenta illi religioni accommodata.

44. Vasquez.

P. Vasquez *c.* 5. asserit quidem vniuocè conuenire rationem sacramenti vtrisque. Addit tamen, hoc ideo esse verum, quia de ratione sacramenti non est, afferre secum in suscipientem aliquam sanctificationem, sed solùm significare veram gratiam intrinsecam, quam quia sacramenta antiqua tam verè significabant, quàm nostra, licèt eam non causarent, sed solùm figurarent futuram; hinc est, habuisse propriam, & veram rationem sacramenti. Denique dicit, hanc conclusionem non posse defendi in eorum sententia, qui de ratione sacramenti volunt esse, quod afferat secum aliquam sanctitatem in sacramenti vsu conferendam: quia cùm sanctitas illa, quam sacramenta vetera conferebant suscipienti, non sit propriè, & vniuocè sanctitas cum sanctitate intrinseca gratiæ habitualis, quam nostra sacramenta conferunt suscipientibus; consequens erit

non

non esse vniuocè sacramenta illa cum his, sicut non afferunt vniuocam sanctitatem.

45. Dices, quamuis sanctitas non dicatur vniuocè de vtraque illa sanctitate; causa tamẽ sanctitatis dicitur vniuocè, de causa vtriusque sanctitatis, quia licèt sanctitas illa legalis, non sit propria sanctitas; causa tamen illius est vera, & propria causa, siquidem tam propriè causat illam sanctitatem legalem, quàm nostra sacramenta causant sanctitatem internam; ergo in ratione causantis sanctitatem in suscipiente possunt conuenire vniuocè ipsa sacramenta.

46. Sed contra hoc est, quia si vtraque illa sanctitas non conuenit vniuocè in conceptu sanctitatis, non possunt cõuenire vniuocè causæ illius duplicis sanctitatis, in ratione causantis sanctitatẽ: possent quidem conuenire vniuocè in conceptu causæ, quia vtraque est verè causa sui effectus; & ille conceptus præscindit ab hoc, & illo effectu causato: non tamen conuenient vniuocè in conceptu causantis sanctitatem, quia hic conceptus non potest præscindere ab hac, & illa sanctitate, cùm non detur vtrique sanctitati vna ratio communis præcisa, & vniuoca; ergo causa vtriusque sanctitatis non potest concipi per vnum, & simplicem conceptum obiectiuum, sed per duplicem ex parte obiecti, concipiendo causam sanctitatis propriæ, & causam sanctitatis impropriæ, qui cùm non sit vnus conceptus, non poterit esse vniuocus, vt constat. Sicut licèt videns risum hominis, & videns risum prati conueniant vniuocè in conceptu videntis, quia vterque propriè videt suum obiectum, & ille cõceptus præscindit ab hoc, vel illo obiecto viso: non tamen conueniunt in conceptu vniuoco videntis risum, quia vnus, & alter risus non possunt concipi vnico conceptu obiectiuo, sed duplici. Item qui producit hominem verum, & qui producit hominem pictum, vterque conuenit in conceptu vniuoco producentis, vterque est propriè producens, & hic conceptus præscindit ab hoc, & illo termino producto: at verò non conuenit vterque in conceptu vniuoco producentis hominem, sicut nec ipsi tales homines producti conueniunt vniuocè in conceptu hominis. Sic ergo sacramenta noua, & vetera, licèt conueniant vniuocè in conceptu producentis aliquid in suscipiente; non tamen possent conuenire in conceptu vniuoco producentis sanctitatem in suscipiente, si vtraque sanctitas producta non conuenit in eodem conceptu vniuoco sanctitatis.

47. *Quomodo ratio Sacramenti conueniat omnibus vniuocè, non modò prout signum est, sed prout causa est.*

Adhuc tamen defendi posse videtur vniuocatio sacramentorum omnium, licèt dicamus cum P. Suarez, requiri ad rationem sacramenti, quod in suo vsu afferat subiecto aliquam sanctitatem. Nam quamuis sanctitas dicatur analogicè de sanctitate gratiæ habitualis, & sanctitate legali; possumus tamen ab vtrisque sacramentis abstrahere conceptum vniuocum, & communem; quem quidem non explicemus per nomen *sanctitatis*, sed per nomen consecrationis, aut dedicationis, & coniunctionis peculiaris cum Deo, ita vt omne sacramentum sit cæremonia sacra in suo vsu consecrans, dedicans coniungens subiectum peculiariter cum Deo: & quidem licèt Sacramenta antiqua non afferrent veram, & propriam sanctitatem recipienti; negari tamen non potest, quod propriè & verè illud subiectum dicarent Deo, & coniungerent cum Deo: nam ille, qui consecrabatur Sacerdos, v. g. licèt non acciperet gratiam sanctificantem; verè tamen consecrabatur, & dedicabatur Deo, & coniungebatur peculiariter Deo; & licèt sit nobilior, ac excellentior coniunctio hominis cum Deo per gratiam sanctificantem; hoc tamen non tollit, quod illa etiam esset vera coniunctio, licèt inferior, & ignobilior. Hanc autem coniunctionem cum Deo significamus in definitione sacramenti in communi; quando dicimus esse cæremoniam sacram sanctificantem subiectam, sumpto nimirum nomine *sanctificationis*, in latiori significatione, provt significat, coniungere cum Deo, aut consecrare aliquid Deo; quæ ratio communis est omnibus sacramentis, vt vidimus.

48. Vltimum dubium esse potest, vtrùm de ratione Sacramenti sit, quod aliqua lege fixa, & stabili sit statutum, nec pro vna solùm, vel altera vice, sed permanenter. P. Suarez *in præsenti sect. 3. §. dico tertiò*, probat latè partem affirmantem, inductionem omnium Sacramentorum, quæ de facto instituta sunt permanenter, & non pro vna vice, tam in lege antiqua, quàm in noua. Sed in primis poterit de hoc ipso dubitari: quid enim, si aliquis contendat, manuum impositionem Moysis super caput Iosue Deuter. *c. vlt.* qua dedit ei spiritum sapientiæ, fuisse Sacramentum significans gratiam legis nouæ, & consecrans Iosue in ministrum Domini? Sed quidquid sit de hoc, & aliis similibus, non arguitur bene ab iis, quæ de facto sunt, vt ex hoc solo negetur possibile aliud sacramentum non stabile. Suarez. Deuter. vlt.

49. Secundò arguit, quia sacramenta sunt cæremoniæ, in quibus conueniunt omnes fideles vt sanctificentur, & Deum vniformiter colant, atque ita vnam Ecclesiam constituant; ergo debent esse aliquid permanens, & stabile, sicut ipsa religio communis stabilis est. Confirmatur, quia signa ad placitum, quæ ad communem vsum constituuntur, non habent talem significationem, nisi ex aliqua communi, & stabili lege, vel consuetudine. Hoc argumentum habet contra se exemplum manifestum in sacrificio: nam sicut Sacramenta pertinent ad cultum Dei, quem Ecclesia exhibet, sic & sacrificia, vnde non minùs debent conuenire fideles in modo, & ritu sacrificiorum, quàm in Sacramentis, nec minùs Deus in lege Moysis determinauit genera & ritus Sacrificiorum, quàm Sacramenta, vt constat: & tamen potest adhuc assumi aliquod sacrificium ad colendum Deum, non per legem permanentem, sed per institutionem quasi transeuntem pro vna vice, sic enim in lege naturæ Deus præcipit Abrahæ immolationem filij Isaac ad cultum Dei; sic etiam in nouo testamento Christus Sacerdos ex præcepto Patris obtulit sacrificium cruentum in cruce, quorum tamen neutrum transiit in exemplum, vt constat, nec stabilitum fuit per legem permanentem, sed tanquam ritus extraordinarius; ergo similiter posset Deus instituere aliquod sacramentum extraordinarium pro vna vice, quod pertinet etiam ad cultum Dei. Vnde ad argumenta respondetur facilè, ad vnitatem, & stabilitatem religionis satis esse, si omnibus fidelibus sint communes cæremoniæ principales, & ritus, licèt alicui imponatur à Deo aliquando aliquid particulare, & extraordinarium, sicut etiam ad vnitatem eiusdem fidei sufficit, si omnibus proponantur credendi iidem articuli principales, licèt aliquando alicui reueletur à Deo aliquod mysterium credendum, cuius fides non pertineat ad totum corpus Ecclesiæ.

50. Ad confirmationem similiter dicimus, ad hoc, vt aliquod sit signum ad placitum, etiam in ordine ad totam communitatem, non requiri, quod significet pro omnibus casibus; sufficit si in tali casu significet omnibus; sic mors Christi fuit verum sacrificium institutum à Deo, & significans ex lege Dei cultum diuinum, quem quidem omnibus fidelibus significat, non tamen ita, vt quælibet alia occisio hominis posset id significare, sed illa sola, & pro illa

illa vice. Sic ergo ex lege eiusdem Dei extraordinaria posset assumi aliqua res ad significandam sensibiliter gratiam pro tali casu singulari, licet illam non significaret in posterum.

51. Arguit vltimò P. Suarez, quia si ad Sacramenta non requireretur stabilis, & permanens institutio, sequeretur multa de facto fuisse Sacramenta, quæ tamen Sacramenta non fuerunt, v.g. verba Christi ad Magdalenam, *Remittuntur tibi peccata tua.* Item
Ioan. 10. insufflatio Christi Ioan. 10. cùm dixit Apostolis, *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.* In his enim nihil aliud desideratur ad rationem Sacramenti, nisi stabilis & permanens institutio, ex cuius defectu excluduntur à ratione Sacramenti.

52. Respondeti potest, in primis illa verba, *Remittuntur tibi peccata tua*, non fuisse sacramentalia, quia non tam causarunt, quàm significarunt remissionem peccatorum iam factam: priùs enim dixerat iàm Christus, *remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* De insufflatione verò, & illis verbis, *Accipite Spiritum sanctum, &c.* non video, cur neget P. Suarez fuisse Sacramentum, per illud enim ordinati sunt Apostoli Sacerdotes, seu completa est eorum ordinatio quoad potestatem absoluendi à peccatis, quam nondum acceperant, quando in vltima cœna acceperant potestatem consecrandi Eucharistiam, & offerendi Sacrificium legis nouæ. Quamuis autem nunc Ecclesia non vtatur insufflatione, quando Presbyteri ordinantur, non refert, quia vt notauit P. Vasquez cum aliis *tom. 3. in 3. part. disp. 239. n. 35.* in materiis & formis Sacramentorum aliquid fuit ab ipso Christo institutum pro tempore sequenti, aliud verò voluit à se, vel etiam ab Apostolis aliquando vsurpari; cùm enim esset auctor Sacramentorum, potuit per potestatem excellentiæ quam habuit, aliqua materia ipse vti, aliam verò pro sequenti tempore præscribere. Quod multis exemplis probat idem Vasquez ibi. Quamuis ergo nunc insufflatio non adhibeatur, adhibetur tamen loco illius manuum impositio cum eisdem verbis, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, &c.* Sicut etiam nunc ordinantur Sacerdotes, per traditionem hostiæ, & calicis cum vino, & aqua non consecratis; licèt Christus illam materiam Apostolis non tradiderit, sed corpus & sanguinem suum iam consecratum.

Insufflatio Christi in Apostolos fuit sacramentum, per quod ipsi ordinati sunt, aut saltem completa est eorum ordinatio.

Vasquez.

DISPVTATIO II.

De materia & forma Sacramentorum.

SECTIO I. *Vtrùm Sacramenta nouæ legis constent rebus & verbis.*

SECTIO II. *Vtrùm res, & verba in Sacramentis habeant semper modum materiæ & formæ.*

SECTIO III. *Vtrùm Sacramenta includant intrinsecè, & in recto materiam, & formam.*

SECTIO IV. *Vtrùm in Sacramentis nouæ legis requirantur verba consecratoria, an concionatoria.*

SECTIO V. *Vtrùm requirantur materia, & forma determinatæ.*

SECTIO VI. *Quæ mutatio materiæ, & formæ noceat valori Sacramenti.*

SECTIO VII. *Vtrùm intentio Ministri intret ad componendum intrinsecè Sacramentum.*

SECTIO VIII. *Quid sit in Sacramentis res tantùm, & Sacramentum tantùm, & res & Sacramentum.*

GIMVS de essentia quasi metaphysica Sacramentorum; nunc eandem essentiam physicè considerabimus, examinando partes quasi physicas contra Sacramenta constant. Sermo autem est de Sacramentis nouæ legis, nam de Sacramentis antiquis, postea redibit disputatio.

SECTIO I.

Vtrùm Sacramenta nouæ legis constent rebus, & verbis.

1. CErtum est, id non requiri ad essentiam sacramenti in genere considerati: potuisset enim Deus talia nobis Sacramenta instituere, quæ non constarent rebus, & verbis: imo de Sacramentis legis antiquæ de facto id habent pro comperto Theologi communiter; quia in circumcisione nulla videtur fuisse verborum formula necessaria; quod de aliis Sacramentis illius legis videtur etiam dicendum, cùm non constet, in eorum administratione fuisse aliqua verba præscripta, quæ dicerentur. Rationem autem reddunt communiter Theologi cum S. Thom. *in præsenti art. 6. ad 3.* quod sacramenta legis antiquæ erant obscuriora, sicut & ipse status, cui deseruiebant: ideo non fiebant per verba, quæ clariora, & expressiora signa sunt, & ideirco apponuntur in Sacramentis legis gratiæ, in quo sicut maior est lux, sic debuit esse clarior modus significãdi.

S. Thom. *Cur sacramenta antiqua legis non constarent verbis.*

2. Igitur de Sacramentis legis nouæ concors Theologorum sententia est, quod in ipsis reperiantur res, & verba. Sic sentit S. Thom. *d. art. 6.* ac cæteri Theologi communiter: & quod caput est, ita habetur in Concilio Florentino, post sessionem vltimam in decreto Eugenij ad Armenos §. *Quintò Ecclesiasticorum*: vbi numeratis omnibus septem Sacramentis, de iis omnibus subiungitur: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona Ministri.*

S. Thom.

Conc. Flor. *Sacramenta nouæ legis tribus constant, rebus, verbis, & ministro.*

Rationem congruentiæ triplicem reddit S. Th. Prima desumitur ex parte Christi, qui his sacramentis vtitur, ad nostrã sanctificationem: nam sicut Verbum Patris in Christo coniungitur carni sensibili, sic in sacramentis Verbum rei sensibili adhibetur, & per hoc magis assimilantur Christo. Secunda congruentia desumitur ex parte hominis, cui sacramenta applicantur, qui sicut componitur ex corpore, & anima; sic sacramenta habent rem sensibilem, quæ corpus tangit, & verbum, quod ad animam transit, & ab ea creditur. Tertia denique congruentia desumitur ex fine, ad quem instituuntur sacramenta, scilicet ad significandum; nam, vt dixit Augustinus *lib. 2. de doctrina Christiana, c. 3.* verba obtinent principatum inter omnia signa, propter maximam aptitudinem, quam habent ad significandum magis distinctè & in particulari conceptus nostros: idcirco oportuit, vt significatio rerum, quæ de se erat magis confusa, & indeterminata, determinaretur per significationem verborum, quæ est magis clara, & expressa. Præcipuum tamen fundamentum desumitur partim ex Scriptura, in qua constat requiri res, & verba in multis sacramentis, vt in Baptismo, Eucharistia, & cæteris; partim ex traditione

Ratio congruentiæ ex D. Thomæ triplex.

Augustin.

Fundamentũ tamen ex Scriptura & traditione desumitur.

traditione perpetua Ecclesiæ, quæ in omnibus sacramentis hanc necessitatem cognouit.

3. *Durand.*

Contra hanc communem doctrinam est duplex obiectio vulgaris, ob quam Durandus *in 4. dist. 1. q. 3. n. 8.* sentit, eam doctrinam non esse vniuersaliter veram. Prima desumitur ex sacramento Pœnitentiæ, quod videtur perfici solis verbis, nempe confessione pœnitentis, & absolutione Sacerdotis; ergo non omnia perficiuntur rebus & verbis. Nec satisfacit quod aliqui respondent, hoc sacramentum includere etiam satisfactionem; satisfactio enim non est pars essentialiter requisita ad sacramentum. Eugenius autem in illis verbis loquitur de essentialiter requisitis, vt constat ex verbis sequentibus, *quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum.* Præterea de ipsa satisfactione potest fieri idē argumentum, cùm possit contingere, quod satisfactio etiam sint verba, si v.g. pro pœnitentia imponatur, recitare semel coronam, vel psalterium; tunc enim ex hac etiam parte sacramentum constaret solis verbis.

4. *Quomodo sacramentum Pœnitentiæ non constet solis verbis, vt obycit Durand. duplex explicatio.*

Huic obiectioni dupliciter responderi potest. Primò in sacramento Pœnitentiæ non solùm inueniri ex parte materiæ confessionem externam, sed etiam dolorem internum, & ex hac parte iam non constat solis verbis. Dices, materiam secundùm se non esse sensibilem, nisi prout fit sensibilis per verba, quibus pœnitens confitetur suum peccatum; ergo tota materia sensibilis reducitur tandem ad sola verba. Respondetur negando consequentiam, quia licèt tota materia in eo casu fiat sensibilis per verba; non tamen reducitur ad sola verba tota materia, quæ est sensibilis, cùm contritio fit etiam sensibilis. Porrò Pontifex in prædictis verbis nomine materiæ intellexit non solùm confessionem, sed etiam contritionem internam, vt constat ex §. *Quartum Sacramentum,* vbi dicit, in sacramento Pœnitentiæ actus pœnitentis esse quasi materiam, scilicet cordis contritionem, oris confessionem, &c.

5. Secundò responderi potest in sacramento Pœnitentiæ præter verba absolutionis, & confessionis concurrere etiam peccata ipsa, tanquam materiam remotam; quæ licèt non sint materia proxima, nihil refert, nam Eugenius in illo decreto non minùs videtur loquutus de iis, quæ concurrunt, & requiruntur, tanquam materia remota in sacramento, quàm de materia proxima, quia in Baptismo solam nominat tanquam materiam aquam, quæ tamen est materia remota; in Confirmatione solum Chrisma, in Eucharistia solum panem, & vinum; in Extrema vnctione solum oleum benedictum, in Ordine calicem, patenam, & cætera quæ porriguntur; quæ omnia constat esse materiam solùm remotam, sicut sunt peccata in sacramento Pœnitentiæ.

6. Dices, continget aliquando, quod ipsa peccata fuerint etiam peccata oris, & per consequens ipsa quoque fuerint verba. Respondetur nullum dari peccatum oris, quin præcedat peccatum cordis, nam *de corde exeunt falsa testimonia, blasphemia,* & cætera. Quare semper inuenietur ex parte materiæ aliquid præter verba.

7. *Secunda obiectio petita ex sacramento Matrimonij.*

Secunda obiectio est ex sacramento Matrimonij, quod solis verbis perfici videtur; illis scilicet, quibus coniuges mutuum consensum exprimunt. Huic difficultati plures, & valde diuersæ sunt solutiones, sicut & sunt diuersæ Doctorum sententiæ in assignanda materia, & forma sacramenti Matrimonij; de quo videri possunt vltra alios P. Thomas Sanchez *lib. 3. de Matrimonio, disp. 5.* & P. Vasquez *tom. 4. in 3. part. in tract. de sacramento matrimonij, disp. 3.* Qui autem verisimiliùs loquuntur, possunt ad tres classes reduci. Prima est eorum, qui dicunt, consensus contrahentium esse res, & materiam sacramenti huius; verba autem, quibus eos exprimunt, esse formam. Pro hac sententia adducuntur Alex. de Neuo, Syluester, Nauarrus, Humada, Capreolus, Beja, & alij, quos refert Sanchez *n. 2.*

Th. Sanchez. Vasquez.

Responsio prima sententia.

Alex. Neuo. Syluester. Nauarr. Humada. Capreolus. Beja.

8. Ipse Sanchez cum aliis eam impugnat, ex eo quod consensus, prout condistinctus à verbis, non est res sensibilis; ergo prout sic, non potest esse materia adæquata sacramenti, quia licèt contritio, quæ etiam secundùm se est res insensibilis, sit materia partialis sacramenti Pœnitentiæ, cæterùm materia totalis non potest esse aliquid insensibile. Si autem consensus sit materia, prout fit sensibilis per verba, iam includerentur ipsa verba in materia, & per consequens illud non tam esset materia, quàm totum compositum ex materia & forma.

9. *Vasquez. Non videtur cur materia totalis sacramenti non possit esse insensibilis, dūmodo fiat sensibilis per formam.*

Hanc rationem reiicit Vasquez *n. 24.* eo quod supponat probandum, quod scilicet materia totalis non possit esse id, quod secundum se est insensibile, & fit sensibile per formam, hoc enim difficile potest probari; quia sicut materia partialis potest esse id quod secundùm se est insensibile, sed fit sensibile per alteram compartem materiæ, vt contritio, quæ fit sensibilis per confessionem, cur etiam non poterit esse materia totalis id, quod secundùm se est insensibile, fit tamen sensibile per alteram compartem eiusdem compositi, scilicet per formam. Iam enim illud totum resultans erit signum sensibile, & sacramentum, in cuius definitione ponitur, quod sit sensibile, non verò in definitione singularium partium secundùm se.

10. *Reijcitur prima illa opinio quod scilicet consensus contrahentium sit materia matrimonij. prima petitur ex eo quod materia debeat esse magis indifferens forma.*

Aliter ergo impugnat ipse Vasquez illam sententiam, quia scilicet omne illud, quod in aliquo composito gerit munus materiæ in ordine ad alteram compartem tanquam ad formam, debet esse aliquid magis indifferens, & determinabile ab altera parte, quæ ideo dicitur forma, quia est vltimus actus determinans, & actuans indifferentiam materiæ, vt constat ex inductione, tam in compositis artificialibus, quàm naturalibus, & præsertim in omnibus aliis sacramentis, in quibus materia semper est aliquid indifferens, & forma determinat illam indifferentiam ad significandum hoc potiùs, quam illud; sic aqua in Baptismo, oleum in Confirmatione, & Extrema vnctione, &c. sunt ex se indifferentia ad significandam ablutionem internam, sanitatem confortationem spiritualem, & determinantur per verba ad talem significationem. Consensus autem internus coniugis non magis est indifferens, aut indeterminatus, quàm verba externa, cum feratur ad talem numero coniugem perpetuò accipiendum, & ad omnia alia, ad quæ feruntur verba; ergo non est, cur dicatur ille consensus esse materia respectu verborum externorum.

11. *Secundò ex comparatione cum consensu Episcopi ordinantis.*

Addere possimus ad impugnandam eandem sententiam, si consensus internus coniugis esset materia in sacramento Matrimonij, eodem modo consensum internum Episcopi ordinantis, verbi gratia, fore materiam sacramenti Ordinis; neque enim magis significatur consensus internus coniugis per verba externa, quibus significat, se dare coniugi potestatem supra suum corpus, nec minùs essentialiter requiritur consensus internus Episcopi ad valorem sacramenti Ordinis, quàm consensus internus coniugis ad valorem Matrimonij; ergo non minùs erit materia vnus consensus, quam alius: nemo autem dixit consensum internum Episcopi esse materiam; ergo nec hunc alium debemus dicere esse materiam Matrimonij.

12. *Eugen. IV.*

Confirmatur, quia Eugenius IV. in illo decreto apertè distinxit inter materiam Sacramenti, &

intentionem

Tertiò ex eo quod distinguatur materia ab intentione ministri ex Eugenio.

intentionem ministri; dixit enim *hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus, tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia*, &c. Ergo consensus internus contrahentium, non est materia in Sacramento Matrimonij, nam ille consensus internus est intentio celebrandi illud sacramentum, neque enim habent aliam voluntatem, aut intentionem internam coniuges, nisi illum consensum internum, quem exprimunt per verba; vel certè non est necessaria alia intentio; nam consensus internus est voluntas obligandi se alteri coniugi: hæc autem est voluntas faciendi id, quod necessarium est ad obligationem contrahendam, & per consequens faciendi verum, & legitimum Matrimonium: ergo sicut Pontifex nomine materiæ non intellexit voluntatem internam, quam habet Episcopus, quando ordinat Presbyteros, dandi illis potestatem offerendi sacrificium, & absoluendi, &c. Hæc enim voluntas includitur in intentione ministri, quæ ibi etiam exigitur: sic in Matrimonio per materiam non potuit intelligere voluntatem internam coniugis dandi alteri coniugi potestatem supra suum corpus, quia hæc voluntas significatur etiam nomine intentionis faciendi verum matrimonium.

13. *Alij respondent corpora contrahentiũ fungi vice rerum in hoc sacramento.*

Secunda ergo responsio principalis est, in Sacramento Matrimonij non internenire sola verba, sed res etiam, nempe corpora contrahentium, quæ traduntur inuicem, & quæ sunt materia huius sacramenti, sicut in sacramento Ordinis est materia, calix, patena, candelabrum, liber, claues, & alia, quæ traduntur; forma vero verba, quibus traduntur: sic in Matrimonio materia sunt corpora, quæ traduntur, forma verò verba, quibus traduntur; tum quia non potest aliter explicari materia huius sacramenti, tum etiam à priori, quia cùm Christus eleuauerit ipsum contractum Matrimonij inter fideles celebratum ad rationem sacramenti, nihil prorsus mutauit in contractu, sed illum eundem legitimum contractum, qualis in se erat eleuauit, vt esset simul sacramentum: illud ergo erit materia huius sacramenti, quod esset materia illius contractus: in contractu autem illud est materia contractus, quod per talem contractum datur, v. g. in emptione domus quæ venditur; in commodato equus, qui commodatur, & sic de aliis; ergo in contractu matrimonij materia sunt corpora quæ inuicem traduntur per illum contractum, & per consequens eadem corpora erunt materia in hoc sacramento. Pro hac sententia afferuntur Paludan. Petrus de Soto, Adrian. Antoninus, Couarru. quos affert, & sequitur P. Vasquez *vbi supra c.* 5. quibus addit P. Sanchez Palatium eandem tenentem, & Capreolum ac Bartholomæum D. Medina dicentem eam esse probabilem.

Paludan. Petrus de Soto. Adrianus. Antonin. Couarru. Vasquez. Palatius. Capreolus. Medina.

14. Contra hanc sententiam arguunt aliqui, quia materia sacramenti concurrit ad producendam gratiam; contrahentes autem in matrimonio non concurrunt nisi mediis suis actibus; ergo ipsimet non sunt materia. Sed hæc ratio non vrget, quia ipsi contrahentes iuxta veram sententiam sunt ministri, & per consequens causant gratiam, siue physicè, siue moraliter; ergo non est mirum, si concurrant etiam alio titulo, quatenus sunt materia, neque in hoc est aliqua indecentia.

15. *Impugnatur, illa sententia retorquendo argumentum exemplo ordinationis, Episcopi, Ostia-*

Melius impugnari potest retorquendo ipsum argumentum, quo vtitur pro fundamẽto: nam in aliis sacramentis non est materia sacramenti id, quod tradi intenditur, sed id, per quod significatur illius traditio, v. g. in ordinatione, & consecratione Episcopi, quæ est quoddam matrimonium spirituale, quod Episcopus contrahit cum sua Ecclesia, tanquam cum sponsa, ibi certè traditur Episcopo potestas supra sponsam, hoc est supra suam Ecclesiam, & supra fideles, qui in illa sunt: nemo tamen dixit, ipsam Ecclesiam, seu illos fideles, ex quibus constat, esse materiam in eo sacramento, sed potiùs vnctionem, vel librum, per cuius traditionem significatur traditio potestatis supra Ecclesiam. Similiter in ordinatione Ostiarij traditur ei potestas aperiendi, & claudendi Ecclesiam, & tamen non est materia in illo Sacramẽto Ecclesia ipsa, sed porta, & claues: quæ ab Episcopo traduntur, quæ sunt claues, & porta aliquando, non quidem Ecclesiæ, sed cubiculi priuati ipsius Episcopi, per illas tamen significatur traditio clauiũ Ecclesiæ. Similiter in ordinatione Sacerdotis materia apud Græcos est sola manuum impositio absque vlla traditione calicis, aut patenæ, imò & apud Latinos, quando confertur potestas absoluendi, materia etiam est sola manuum impositio, forma verò illa verba: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata*, &c. vbi id quo tradi intẽditur, est potestas supra fidelium animas, & tamen fideles non sunt materia, sed potiùs illa impositio manuũ, per quam significatur traditio potestatis, & sic de aliis. Non est ergo bona consequentia; in matrimonio traduntur corpora contrahentium inuicem, ergo ipsa corpora sunt materia huius sacramenti.

16. *Neque ipsa domus qua emitur, in emptione domus est materia ex qua ipsum contractum, sed circa quam.*

Vnde retorqueri etiam potest, quod de materia contractuum assumebatur, neque enim idem est id, quod per contractũ tradi intenditur, & id per quod, tanquam per materiã celebratur: nam in emptione domus id, quod tradi intenditur, est ipsa domus, id autem, per quod significatur, & celebratur ipsa tratio, sunt claues, vel scriptura, per quarum traditionem celebratur contractus, quare claues, vel scriptura sunt materia, ex qua proprie constat contractus ille; domus verò est materia, circa quam, seu obiectum quod intenditur vendi & transferri. Nos autem in præsenti non quærimus de materia, circa quam tanquam circa obiectũ versantur sacramenta; nam ordinatio Sacerdotis versatur circa peccata fidelium, ad quæ remittenda accipit potestatẽ, & circa corpus Christi, ad quod cõsecrandum, & offerendum ordinatur; sed agimus de materia, ex qua conficiuntur sacramenta, tanquam ex eo, per quod significatur effectus, qui intenditur: in hac autem consideratione, non est materia res ipsa, quæ venditur, vel datur, sed illa, per quam id significatur.

17. *Impugnatur vlterius ex eo quod materia sacramẽti propriè sit id cuius Interuentu voluntas exercetur, vt ablutio, vnctio.*

Hinc possumus secundò impugnare illam sententiam, & declarare vim præcedẽtis rationis, quia nomine materiæ sacramentalis id omnes intelligunt, non ad quod vtcunque dicit ordinem ipsum sacramentum, sed cuius interuentu exercetur, & ponitur, vt constat in omnibus aliis sacramentis, in quibus omnibus interuenit realiter, ipsa materia, vt ablutio in Baptismo; vnctio in Confirmatione, & Extrema vnctione; panis, & vinum in Eucharistia; traditio calicis in Ordinatione; confessio peccatorũ in Pœnitentia, &c. At verò corpora contrahentium possunt non interuenire tunc, quando fit sacramentum Matrimonij, tunc scilicet quando fit per procuratorẽ, qui contrahit nomine cõiugis absentis; in quo casu Sacramentũ Matrimonij fit Romæ, v.g. vbi procurator consentit; corpus autẽ coniugis est in Hispania; quod si vterque coniux contrahat per procuratorem, vt fieri potest, tunc ibi, vbi fit sacramentum, nullum corpus coniugis vllius interuenit; & tamen ibi fit totum sacramentum (suppono enim cum vera, & recepta communiter sententia matrimonium per procuratorem contractum, esse verum sacramentum); ergo corpora contrahentium non sunt

materia; ex qua fit hoc ſacramentum in eo ſenſu, in quo Theologi loquuntur de materia ſacramenti.

18. Vaſquez. Dupliciter poteſt reſponderi ex doctrina eiuſdem Vaſquez *c.6. in principio*. Primò, non requiri materiam *ex qua*, in omnibus Sacramentis, nam in Euchariſtia non datur materia *ex qua*, ſed *circa quam*, ſcilicet panis, & vinum, quare idem dici poterit de Matrimonio, non habere materiam *ex qua*, ſed *circa quam*, nempe corpora contrahentium.

Hæc reſponſio reiici poteſt, primò quia ſupponit falſum, nempè in Euchariſtia non eſſe materiam *ex qua*; contrarium enim eſt verius, nam ſpecies panis, & corpus Chriſti componunt etiam illud Sacramentum, non autem intrant vt forma; ergo vt materia illius: de hoc tamen dicemus inferiùs agentes de Euchariſtia. Secundò reiici poteſt, quia ſaltem in omnibus ſacramentis inuenitur aliqua materia, quæ interueniat ibi, vbi, & quando fit Sacramentum, & in ipſa Euchariſtia interueniunt panis & vinum, quæ debent eſſe ibi, vbi fit Sacramentum; ergo in Matrimonio debet etiam aſſignari aliqua materia, quæ interueniat ibi, vbi fit Sacramentum; qualia non poſſunt eſſe corpora contrahentium, quæ aliquando longiſſimè abſunt à loco, vbi fit Matrimonium, vt vidimus. Tertiò denique, quia ſi corpora ſunt materia matrimonij, ideo erit, quia ea ſibi inuicem tradunt contrahentes, ac per conſequens eorum traditio erit materia proxima: nam in aliis ſacramentis, in quibus id, quod traditur, eſt materia remota ſacramenti, eius traditio eſt materia proxima, vt in ordinatione Sacerdotis, calix cum vino, & aqua, & patena cum hoſtia: in ordinatione Diaconi liber Euangeliorum; in ordinatione Subdiaconi calix, & patena; in Acolytho candelabrum; in oſtiario claues, &c. horum autem omnium traditio eſt materia proxima horum ſacramentorum; ergo ſimiliter in matrimonio, ſi corpora ſunt materia, quia traduntur, ipſa eorum traditio erit materia proxima; ſicut in aliis ſacramentis, hæc autem traditio ſunt verba, & nihil aliud; ergo verba ſunt materia proxima huius ſacramenti.

Corpora contrahentium poſſunt tantum eſſe materia remota; corporũ vero traditio materia proxima exemplo aliorũ ſacramentorum.

19. *Neque etiam dici poteſt vt vult Vaſquez, quod contractus emptionis domus conſtet ex domo & pecunia tanquam ex materia.* Secundò reſponderi poteſt ex eodem Vaſquez, corpora eſſe materiam *ex qua* reſpectu ſacramenti, & reſpectu contractus matrimonij, ſicut & in emptione domus, ait, poſſe non ineptè dici, quod contractus emptionis conſtet ex domo, & ex pecunia, tanquam ex materia, & ex cõſenſu legitimo expreſſo tanquam forma. Hæc etiam reſponſio reiicitur. Primò, quia videtur omnino falſum, quod contractus emptionis conſtet ex domo ipſa, quæ emitur, nam ſi hoc eſſet, ſequeretur quod contractus ſtipulationis, quia Petrus, v. g. promittit Paulo ſcribere librũ, conſtaret ex libro, qui promittitur ſcribẽdus, qui ſolus eſt materia, circa quam huius contractus: conſequens autem eſt falſum, quia licèt liber poſtea non ſcribatur, contractus tamen validus fuit, & perfectus in ratione contractus; ergo nõ conſtabat ex libro ſcribendo; nam liber nunquam fuit ſcribẽdus, & tamen contractus fuit perfectus; ergo neque contractus emptionis conſtat ex ipſa domo empta, cum tam ſit materia promiſſionis liber, quàm emptionis domus. Ratio autem eſt, quia contractus in ratione contractus eſt vltro citroque obligatio, ſeu vltro citroque obligationem ex conſenſu contrahentium pariens, vt cum communi docet Leſſius *lib.2. de iuſtit. c.17. dubit.1.* in qua definitione non includitur res ipſa, circa quam contrahitur obligatio, licèt illa ſit terminus obligationis; ergo contractus non conſtat ex re ipſa, ſed eſt obligatio formalis, vel cauſalis, quæ ordinantur ad illam rem; ergo ſimiliter in contractu matrimonij non includuntur corpora quæ traduntur, ſed obligatio, ſeu promiſſio mutua inducens obligationem circa illa corpora.

Leſſius. *Licet materia circa quã cõtrahitur ſit terminus obligationis, non tamen includitur in eſſentia contractus, vt patet ex ſimilitudine.*

Secundò reiicitur, quia ſi ſacramentum Matrimonij, eo quod in eo detur coniugibus mutua poteſtas ſupra corpora, dicitur conſtare ex ipſis corporibus, eodem modo dici debet ſacramentum Ordinis conſtare ex animabus ſubditorum, cùm in ordinatione Presbyteri detur etiam ei poteſtas ſupra animas fidelium, & multò magis in conſecratione Epiſcopi detur ei poteſtas ſupra ſuam Eccleſiam, cui verè obligatur tanquam ſponſæ, & quæ ei manet mutuò obligata. Conſequens autem nemo concedet, aut cõceſſit, ergo nec in matrimonio id debet admitti. Vnde iam conſtat ſolutio ad fundamentum illius ſententiæ; concedimus enim illud, quod per contractum venditur, vel transfertur, poſſe in aliquo ſenſu appellari materiam contractus, hoc eſt, obiectum, circa quod verſatur, ſicut obiectum ſcientiæ appellari ſolet materia illius, non tamen eſſe materiam in eo ſenſu, in quo agimus, & in quo loquuntur Theologi de materia ſacramenti, vt conſtat ex cæteris ſacramentis, in quibus non aſſignatur pro eorum materia id, quod ſolùm ſe habet vt obiectum.

20. *Reijcitur etiã exemplo ſacramenti Ordinis.*

Res ipſa circa quam contrahitur in aliquo ſenſu dicitur materia cõtractus, hoc eſt obiectum non tamen eo ſenſu in quo agunt Theologi de materia Sacramentorum.

Tertia ergo ſententia principalis docet, verba vtriuſque coniugis eſſe ſimul materiam, & formam huius ſacramenti. Quod quidem non omnes eodem modo explicant; nam aliqui dicunt, verba prioris coniugis eſſe materiam, verba autem poſterioris eſſe formam, quia determinant, complent, & perficiunt priora, ſub quibus adhuc erat imperfectum, incompletum, & indifferens matrimonium. Pro hac afferuntur, Richardus, Angelus, Victoria, Henriquez, Bartholomæus à Ledeſma, Vega, & alij, quos referunt Sanchez *vbi ſupra n.5.* & Vaſquez *c.2.n.8.*

21. *Tertia ſententia.*

Richardus. Angelus. Victoria. Henriquez. Bartholom. à Ledeſma. Vega.

Hic modus dicendi communiter reiicitur, & meritò; quia poteſt contingere, quod verba vtriuſque coniugis, ſimul eodem tempore proferantur, vel conſenſus vtriuſque ſimul exprimatur; in quo caſu nulla eſſet materia, & forma in illo ſacramento, cùm tota ratio materiæ, aut formæ deſumatur ex ordine, quo priùs, vel poſteriùs coniuges ſuum conſenſum exprimunt; poſſe autem illum caſum de facto contingere, probatur, quia ſaltem ante Concilium Tridentinum fieri poterat, vt per ſolam copulam carnalem præmiſſis ſponſalibus, matrimonium contraheretur, vt conſtat ex c. *ſi qui*, de ſponſalibus, & ex ſimili caſu in cap.2. & c.finali, de coniugio ſeruorum; & nunc etiam vbi Tridentinum receptum non eſt, eodem modo ſeruandum erit: imò etiam vbi Tridentinum eſt receptum, contingere poterit, quod per copulam maritali affectu habitam, aliquod matrimonium priùs inualidum incipiat habere valorem in aliquibus caſibus, vt docet Sanchez *lib.2. de Matrimonio, diſp.37. num.14.* tunc autem neuter coniux ſuum conſenſum prior exprimit, ſed vterque ſimul; ergo fiet illud ſacramentum abſque vlla materia & forma.

22. *Reijcitur prior modus quo explicatur hac ſententia.*

Sanchez.

Alij ergo dicunt, verba, vel ſigna contrahentium eandem eſſe materiam, & formam, ſed ſub diuerſis rationibus; nimirum materiã ſub ratione traditionis, formam verò ſub ratione acceptationis, ſinguli enim & tradunt ſe mutuò coniugi, & acceptant traditionem alterius coniugis. Traditio autem quatenus traditio, eſt imperfecta, & ſuſpenſa, donec acceptetur; accedente verò acceptatione, perficitur & completur; ergo acceptatio eſt forma perficiens traditionem; cùm autem reperiatur ibi duplex traditio, & duplex acceptatio ſignificata iiſdem verbis, conſequens eſt, vt illa duplex traditio ſit materia, acceptatio verò ſit forma cõpleta huius ſacramẽti; hanc

23. *Alter modus explicãdi materiam per modum traditionis, & formam per modum acceptationis.*

Sotus. Bellarm. P. Thom. Sanchez. Suarez.

hanc sententiam docuit Sotus, Bellarm. & alij plures, quos refert & sequitur P. Thomas Sanchez *d. disp. 5. n. 6.* & P. Suarez *in præsenti disp. 2. sect. 1.*

24. Vasquez. *Rejicitur à Vasquez ex eo quod vnus inducat aliud.*

Patet Vasquez *c. 2. n. 18.* impugnat hanc sententiam, quia confundit materiam cum forma; nam in huiusmodi contractibus mutuis ille, qui tradit, non tradit absolutè, sed sub conditione, si alter etiam tradat ex parte sua; ergo ille qui acceptat traditionem alterius, cum non acceptet traditionem absolutâ, sed conditionatũ, eo ipso quod illam acceptat, vult ponere ex parte sua conditionem, scilicet reciprocam traditionem sui, quare ipsamet acceptatio considerata quatenus acceptatio est, videtur iam includere traditionem; ergo si quatenus acceptatio, est forma, & quatenus traditio est materia, sequitur quod quatenus forma sit etiam materia, & per consequens quod confundatur forma cum materia.

25. *Refutatur Vasquez.*

Hoc argumentum non videtur efficax, quia licèt traditio coniugis non sit absoluta, sed sub conditione reciprocæ traditionis, adhuc in acceptatione alterius coniugis possumus inuenire duas rationes formales adæquatè distinctas, traditionis, & acceptationis, quas posset diuersis verbis exprimere. nam si Petrus, v.g. promittat mihi librum, si ego volo ei dare pallium; ergo possum ei respondere, volo ei dare pallium; ergo possum ei respondere, volo tibi dare pallium, & nolo acceptare promissionem libri, ecce promissionem reciprocam sine acceptatione: possem item respondere, accepto promissionem tuam conditionalem, & cogitabo paulisper de conditione ponenda, vel non ponenda: ecce acceptationem sine repromissione, possem denique dicere, promitto tibi pallium & accepto promissionem tuam: ecce promissionem & acceptationem, significantes tamen per verba diuersa, nam per priora solùm significo promissionem, non acceptationem, per posteriora acceptationẽ, non promissionẽ. De facto ergo coniux cùm dicit, *accipio te in coniugẽ*, illa verba æquiualent his, *trado tibi corpus, & accepto traditionem tuam*; quatenus significant traditionẽ, dicit hæc sententia habere rationẽ materiæ, quatenus significant acceptationem, habere rationem solius formæ absque vlla confusione materiæ cum forma.

26. Vasquez. *Melius rejicit exemplo aliorum contractuum in quibus acceptatio non est forma. Neque de ratione donationis est præcedere, acceptationis verò subsequi vt patet.*

Melius arguit idem Vasquez *n. 16.* contra illam sententiã argumento desumpto ex aliis contractibus, vel donationibus, in quibus nemo dixit, acceptationem donatarij esse formam donationis, nec potest id rationabiliter dici; nam acceptatio ex se nõ magis est posterior, quàm prior donatione; sicut enim potest donatio præcedere, & subsequi acceptatio complens, & perficiens donationem; sic potest præcedere acceptatio seu petitio, & subsequi donatio, seu promissio complens stipulationem perfectam, vt constat ex L. 1. §. *si quis*, de verborum obligationibus. Deinde acceptatio non habet in se aliquam maiorem determinationem, ratione cuius ipsa potius determinet significationem traditionis, quàm è contra: tam enim determinata est traditio corporis, quàm acceptatio corporis; ergo non est, cur magis acceptatio sit forma respectu traditionis, quàm traditio respectu acceptationis. Quare, si in aliis sacramentis, v.g. in ordinatione, ille, qui ordinatur, deberet acceptare potestatem traditam per certam verborum formulam, quæ essentialiter exigeretur ad valorem sacramenti, & quibus determinatè significaret potestatem sibi traditam; tunc illa verba pertinerent ad formam sacramenti, non tamen sola, sed etiam verba Episcopi tradentis potestatem. Denique illa responsio adhuc non videtur dissoluere difficultatem, quomodo scilicet in sacramento Matrimonij intercedant res, & verba, nam

Neque hæc responsio soluit difficultatem propositam,

tota illa traditio, quæ ponitur pro materia, non minùs constat ex solis verbis, quàm acceptatio, quæ ponitur pro forma; ergo tandem totum sacramentum fit per sola verba tam ex parte materiæ, quàm ex parte formæ.

vtrumque enim tã traditio, quàm acceptatio constat ex solis verbis.

Hinc potest impugnari solutio aliorum, qui dicunt, verba illa in singulis coniugibus posse dupliciter considerari, scilicet vel vt sunt recipientis, vel vt sunt ministrantis sacramentum. nam vnusquisque est, & recipiens sacramentum ab altero coniuge, & ministrans idem sacramentum alteri coniugi; & quidem illa verba provt proferuntur à ministrãte, sunt forma, provt verò proferuntur à suscipiente sunt materia, quia in aliis sacramentis, quando recipiens sacramentum per aliquem actum externum essentialiter requisitum ad eorum constitutionem concurrit, ille actus habet rationem materiæ, vt constat in sacramento Pœnitentiæ, & ratio est, quia ille actus recipientis sacramentum, quatenus recipiens est, concurrit ad sacramentum essentialiter, & non vt forma, recipiens enim vt sic, formam non apponit; ergo vt materia, quia nihil aliud concurrit ad essentiam sacramenti, nisi minister cum intentione debita, & materia & forma, vt constat ex citatis verbis Eugenij IV.

27. *Diuersa considerata in contrahente matrimoniũ, ministri scilicet, & suscipiente.*

28. *Rejicitur etiã hic modus, quia scilicet ille actus & vt ministri & vt subiecti est æqualiter indeterminatus.*

Hic etiam modus explicandi impugnatur (vt dixi) ex supradictis, quia ille actus siue se teneat ex parte recipientis, siue ex parte conferentis, si tamen non est magis indeterminatus ex se, non videtur posse comparari tanquam materia respectu alterius actus æquè indeterminati, vel nõ magis determinati; quia forma, vt sæpè diximus, debet determinare, & actuare indifferentiam & potentialitatem materiæ. Quod autem ille actus vt sic se teneat ex parte recipientis sacramentum, parum refert; neque enim repugnat recipienti apponere formam rei, quæ de nouo recipitur, vt constat in naturalibus, quando homo per nutritionem recipit augmentum per nouas partes viuentes, quas recipit, quarum partium forma est ipsa anima hominis recipientis illud augmentum: similiter ignis recipit alimentum ab oleo, & apponit in illa materia suas qualitates, & suam formam. Nec exemplum aliorum sacramentorum quidquam probat; nam actus pœnitentis in sacramento Pœnitentiæ, non ideo non sunt forma, quia tenent se ex parte recipientis, sed quia significant minùs expressè, & minùs determinatè, quàm verba absolutionis: illud autem est forma sacramenti, vt diximus, quod determinat & exprimit in ratione signi indifferentiam, & confusionem aliorum signorum. Denique in hac etiam solutione restat explicanda præcipua difficultas, quomodo scilicet in Matrimonij sacramento concurrant res, & verba, & non sola verba vtriusque coniugis.

Deinde manet semper præcipua difficultas.

29. *Vera solutio authoris, in quo traditio rei & verba traditionis saltem virtualiter differant, quod sufficit.*

Inter has solutiones, Tertia mihi magis placet: eam tamen paulò aliter sic explico. Dico igitur, in verbis, seu signis contrahentium reperiri materiam, & formam huius sacramenti: nam in illis reperiuntur distincta virtualiter, & traditio rei, & verba quæ duo, quando condistinguuntur inter se, sunt materia & forma in aliis sacramentis, v. g. in sacramento Ordinis reperitur traditio calicis, cum vino & aqua, & patenæ cum hostia, & reperiuntur præterea verba, quare traditio concurrit vt materia, verba autem vt forma; sic etiam in emptione potest interuenire & traditio clauium domus venditæ, & simul verba, quibus fit venditio. Aliquando verò poterit totus contractus emptionis verbis perfici, quæ habeant vtramque vim absque alia traditione, nam de substantia emptionis non est traditio, vt ex communi sententia tradit Lessius *lib. 2.*

Aliquando totus contractus emptionis verbis perficitur. Lessius.

*de iuſtitia,c.*21.*dub.*1.*n.*1. & licèt regulariter ad tranſferendum dominium requiratur traditio: hoc tamen eſt non ex natura rei,ſed ex iure ciuili, & non in omnibus caſibus,vt docet idem Leſſius *lib.*2.*c.*3. *dub.*3.nam,quando res venditur Eccleſiæ, aut locis piis,ſolis verbis fit emptio completa, & transfertur dominium, ſicut etiam beneficia Eccleſiaſtica per ſolam collationem,&acceptationem transferuntur ſupplentibus verbis pro traditione.Sic ergo in contractu matrimonij abſque alia actione externa,per ſola verba ſignificantia traditionem perficitur contractus, non minùs, quàm ſi realis traditio externa intercederet. Vnde, licèt poſt emptionem rei ſine traditione factam eadé res ſecundo emptori vendita,& tradita tranſeat in eius dominium regulariter loquendo,vt conſtat ex legibus adductis apud eundem Leſſium *d.c.*21. *dub.* 29. In matrimonio tamen certum eſt, poſtquam celebratum eſt per verba de præſenti etiam abſque alia traditione, non poſſe validè transferri ius in corpus coniugis in alium quacunque etiam traditione ſequuta. Habent ergo verba illa, quibus Matrimonium perficitur,vtramque vim, ſcilicet obligationis, & traditionis, quæ poſſent ſeparari, & fieri ſingulæ per ſigna diuerſa: quare quando eadem verba gerunt vtrumque munus, ibi poſſumus diſtinguere virtualiter traditionem, & obligationem perſonalem, & dicere, quod verba illa, vt ſunt traditio corporum, ſint materia, vt verò ſunt verba inducentia obligationem perſonalem,ſicut alia verba,ſint forma,eo quod habeant in ſe ſimul illa duo,quæ in contractu emptionis inueniuntur regulariter in verbis ſimul,& in traditione rei venditæ; & habeant etiam in ſe ſimul totam rationem ſigni, quam habent inter ſe diuiſam in ſacramento ordinis verba,& traditio calicis & patenæ, vel alterius materiæ; quare ſignificare poſſunt, & per modum materiæ,& per modum formæ.

Leſſius.

Vnde in Matrimonio habent vim obligationis & ſic ad formã, & traditionis & ſic ad materiam pertinent.

30. *Verba ſunt æquiualenter res & æquiualent traditioni phyſicæ.*

Per hæc autem non intendimus excludere ipſa corpora contrahentium omnino à materia remota illius ſacramenti:ſolùm enim quærimus de materia proxima, quam diximus non eſſe ipſa corpora, ſed traditionem corporum, quæ aliquando fit per realem trapitionem, aliquando per verba, quæ tamen ſunt æquiualenter res, quatenus æquiualent traditioni phyſicæ & reali, & vt ſic ſunt materia proxima ſacramenti.

31. *Sufficit vt verba ſint æquiualenter, & vel formaliter, vel contra.*

Vnde iam conſtat,quid dicendum ſit ad obiectionem principalem, iuxta hanc explicationem: dicimus enim,in hoc ſacramento interuenire etiam res, & verba, non quidem ſemper formaliter, ſed aliquando virtualiter, & æquiualenter. Nam quando matrimonium perficitur per realem traditionem corporum, nempè per copulam carnalem maritali affectu habitam,vt ſupra diximus; tũc interueniunt formaliter res,verba verò ſolũ virtualiter, & æquialenter, prout includuntur in illa traditione reali corporum: quando verò è contra Matrimonium fit per ſola verba,abſque illa reali traditione,tunc interueniunt formaliter verba, res autem ſeu traditio realis interuenit virtualiter,& æquiualenter provt includitur in illis verbis ſupplentibus pro traditione realinec hoc eſt vllo modo contra intentionem Eugenij Pontificis in illo decreto, ipſe enim poſt illa verba generalia,faſſus eſt in §. *ſeptimum ſacramentum*, in matrimonio non ſemper interuenire verba, ſed regulariter; aliquando enim fieri poteſt per ſigna;ſic enim ait:*Cauſa efficiens matrimonij regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus*; ergo quod priùs dixerat omnia ſacramenta perfici rebus,& verbis,nõ intellexerat vniuerſaliter de verbis,& rebus formaliter,ſed de verbis,&rebus formaliter,vel æquiualenter.Qui ſenſus confirmari poteſt iterum ex eodem decreto, in quo poſtquã dictum fuerat,res in ſacramentis eſſe materiam, & verba formam; poſtea in §. *Quartum Sacramentum*, loquendo de ſacramento Pœnitentiæ, aſſignantur pro materia actus pœnitẽtis; nempè cordis contritio,oris confeſſio, ſatisfactio; vt confeſſio vocalis, quæ cõſtat verbis ſolis,ponitur vt & pars materiæ, quam tamen ſuperiùs dixerat eſſe res, quia nimirũ, confeſſio illa,licèt verbis fiat,eſt per accidens,cum æquè bene poſſe nutibus,vel Scriptura à pœnitente præſente fieri.Fatendum ergo eſt,illam diſtributionẽ in res & verba,vt res ſint materia,&verba forma ſacramentorum, non eſſe ita litteraliter, & ſtrictè accipiendam; ſed quia maiori ex parte res & non verba ſolent eſſe materia, & è contra verba & non res ſolent eſſe forma, ideo à frequentibus contingentibus,res dictas eſſe materiam,&verba formam.

32. *Obijcitur.*

Obiiciet aliquis non poſſe hanc explicationem adoptari verbis Eugenij; nam Pontifex,ita vult interuenire res,& verba in ſacramẽtis,vt res ſint materia,& verba ſint forma; materia autem, & forma debent diſtingui omnino inter ſe:nihil enim poteſt eſſe forma ſui ipſius, ſed alterius; ergo præter ipſa verba contrahentiũ,debent inueniri in ſacramento Matrimonij aliæ res; quæ ſint materia, quæ condiſtinguantur omnino à verbis.Reſpondetur,hãc difficultatem pariter procedere contra ſententiam ſecundam ſupra adductam P.Vaſquez,& aliorũ, quæ ponit,materiam eſſe ipſos contrahentes;nam Pontifex etiam diſtinguit materiam à miniſtro ſacramenti, dicit enim *hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus, tanquam materia, verbis tanquam forma,& perſona miniſtri.* Ecce ponit miniſtrũ, tanquam diſtinctum à materia; cùm ergo contrahentes ipſi ſint miniſtri in illo ſacramento, vt docent fere omnes Theologi, non poterunt ipſi eſſe materia. Similiter eadem difficultas vrget contra Suarez,& alios,qui eadem verba ponunt eſſe materiam,ſub ratione traditionis, & formã ſub ratione acceptationis;nã hæ duæ rationes nõ diſtinguuntur realiter,in verbis,ſed ad ſummum virtualiter. Omnes ergo debemus dicere,Pontificem non intendere in præſenti, ponere illa tria realiter diſtincta inter ſe in omnibus ſacramentis,ſed realiter, vel virtualiter: poſſunt enim aliquando illa in Matrimonio eſſe realiter diſtincta, ſi v.g. copula carnali, vel aliqua traditione reali corporis, & verbis ſimul perficeretur matrimonium, tunc enim traditio illa, vel copula gereret munus materiæ, & verba gererent munus formæ: aliquando verò poſſunt ſolùm virtualiter diſtingui, vt contingit regulariter, eo quod eadem verba ſecundùm diuerſas formalitates, vtrumque munus gerant, vt dictum eſt.

Reſponſio.

Vaſquez.

Sufficit vt illa tria aſſignata ab Eugenio diſtinguantur virtualiter.

33. *Similis obiectio.*

Hinc ſolui poteſt ſimilis obiectio,quæ poteſt fieri ex eodem ſacramento Matrimonij,in quo aliquando è contra nulla interueniunt verba, ſed ſola res; vt quando nutibus, vel ſignis celebratur, abſque verbis, & vrgeri poteſt ex caſu quo perficeretur per ſolam copulam carnalem, provt contingere poteſt. P.Vaſquez *in præſenti d.diſp.*129.*num.*12. reſpondet, Pontificem ſeſe declaraſſe, dũ addit Matrimonium *regulariter* fieri perverba, vbi ſatis innuit, ſuam doctrinam præcedentem non debere vniuerſaliter intelligi de omnibus ſacramentis, quod omnia perficiantur sẽper rebus,& verbis,ſed debere excipi matrimonium, quod aliquando non perficitur verbis, P.Suarez reſpõdet,nutus illos,& ſigna eſſe æquiualenter verba,cùm eo modo contrahentes exprimant ſuum conſenſum, quaſi per quædam verba. Vtraque ſolutio in idem ferè recidit; ſed hæc reſponſio

Vaſquez.

Suarez.

videtur.

videtur esse magis iuxta nostrum modum loquendi; sicut enim quando fit solis verbis, diximus, interuenire res æquiualenter, quatenus illa verba continét quandam traditionem realem corporum: sic quando fit sine verbis formalibus, dicendum est interuenire virtualiter verba, quatenus illi nutus, vel illa corporum traditio continet æquiualenter verba, quibus exprimatur consensus internus.

SECTIO II.

Vtrùm res & verba in Sacramentis habeant se per modum materiæ & formæ.

34. S. Thom. Eugen. IV. Augustin.

COmmunis, & recepta Theologorum sententia affirmat cum S. Thom. *in præsenti art. 6.* quem modum loquendi vsurpauit Eugenius IV. Pontifex in decreto illo sæpè allegato, & videtur desumptus ex Augustino *tract. 80. in Ioan.* dicente: *Accedat verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Vbi illa vox, *accedit*, videtur significare, quod verba in sacramentis aduenient rebus, sicut forma solet aduenire materiæ; illud enim, quod accedit, seu aduenit, videtur esse posterius, & vltimum, quod est proprium formæ, nam forma est quæ dat vltimum esse rei: dicuntur autem verba potius accedere rebus, quam res verbis; quia sicut in composito physico forma determinat materiam, quæ de se erat magis indifferens, vt componeret hominem vel equum, forma autem sicut in se est magis determinata ad equum, v. g. sic determinat indifferentiam materiæ; ita in Sacramentis res de se erant magis indifferentes ad significandum hoc vel illud; nam in sacramẽto Ordinis, v. g. traditio calicis, & patenæ posset significare traditionem ad custodiam, vel ad ministrandum vel ad alia: aduenientibus autem verbis, *Accipe potestatem offerendi sacrificium, &c.* Iam illa indifferẽtia materiæ determinatur ad significandã traditionem potestatis sacerdotalis, & sic de aliis sacramentis: vnde meritò Theologi appellarunt verba sacramentalia, formam, res verò, materiam sacramenti.

Verba sunt forma, quia sunt magis determinatiua.

35. *Quid olim nomine formæ sacramenti apud Patres intelligeretur.* Augustin.

Hìc tamen obiter aduertendum est, olim apud Patres per formam sacramenti non idem omnino significari solitum fuisse, sed paulò latiùs illud nomen fuisse vsurpatum, scilicet pro formula, seu ritu obseruari solito in administratione sacramenti. Constat autem hæc acceptio ex Augustino in primis multis in locis, sed præsertim *lib. 1. de peccatorũ meritis, c. 34.* vbi contra Pelagianos probat, dari in paruulis nondum baptizatis peccatum originale; idque deducit ex ritu, quo baptizari solent paruuli, scilicet exorcizando illos, & eiiciendo Diabolum ab eorum mentibus per insufflationem, & alias cæremonias Ecclesiasticas, quæ ostendunt, in iis pueris ante lauacrum habitare Dæmonem per peccatum. Hoc autem argumentum, quo frequenter vtitur ad hoc probandum, appellat argumentum desumptum

Apud Augustinum forma pro formula vel ritu.

à forma Baptismi. *Quid (inquit) de ipsa forma sacramenti loquar? vellem, aliquis istorum, qui contraria sapiũt, mihi baptizandum paruulum afferret. Quid in illo agit exorcismus meus, si in familia Diaboli non teneretur? ipse certè mihi fuerat responsurus pro eodem paruulo, quem gestaret, quia ille pro se respondere non posset. Quomodo ergo dicturus erat, eum renunciare Diabolo, cuius in eo nihil esset? Quomodo conuerti ad Deum, à quo non esset auersus, credere inter cætera remissionem peccatorum, qua illi nulla tribueretur?* &c. & tandem concludit: *Falsum igitur vel fallacem paruulis tradi baptismatis formã, in qua seruaret, quod vtique agi videretur, & tamen nulla fieret remissio peccatorum, viderunt aliqui eorum, nihil execrabilius, ac detestabilius dici posse, atque sentiri.* Vbi apertè constat, formam Baptismi appellari ab Augustino totam illam formulam, seu ritum Baptismi, quatenus comprehendit exorcismos, renuntiationẽ Diaboli, symbolum, & fidei professionem, &c. & in eodem sensu, *lib. 1. de nuptijs & concupiscentia, c. 20.* dicit, ex veritate sacramentorum hoc ipsum comprobari. *Ab hac igitur* (inquit) *potestate tenebrarum, quarum est Diabolus princeps, id est, à potestate Diaboli, & Angelorum eius, quisquis erui, cùm baptizantur, negauerit paruulos, ipsorum Ecclesia sacramentorum veritate conuincitur, quæ nulla hæretica nouitas in Ecclesia Christi auferre vel mutare permittitur, regente, atque adiuuante capite totum corpus suum pusillos cum magnis. In veritate itaque, non in falsitate potestas Diabolica exorcizatur in paruulis, eique renunciant, quia per sua non possunt, per corda & ora gestantium, vt erui à potestate tenebrarum in regnum sui Domini transferantur.* In quibus verbis per sacramenta intelligit totum illum ritum præuium exorcismi, renunciationis, &c. & ideo dicit, sacramenta fore falsa, si non sit peccatum, nec Diabolus in paruulis, cui renuncient, & propter quod exorcizentur. Idem argumentum vrget Augustinus aliis in locis, in quibus illam, quam hìc appellauerat formam sacramenti, appellat ritum; sic loquitur *Epistola 105. ad Sixtum*, paulò ante finem, vbi de iisdem Pelagianis: *Circumstipantur enim* (inquit) *& diuinarum auctoritate lectionum, & antiquitus tradito, & retento firmiter Ecclesiastico ritu in Baptismate paruulorum, vbi apertissimè demonstratur, infantes, & cùm exorcizantur, & cùm ei per eos, à quibus gestantur, renuntiare respondent à Diaboli dominatione liberari.* Idem ergo apud Augustinum est ritus, & forma Baptismi.

Confirmatur per alium locum.

36. Conc. Milenit.

Hunc etiam modum loquendi vsurparunt Patres Concilij Mileuitani, cui interfuit Augustinus c. 2. cuius verba referuntur in cap. *Placuit 153. de consecratione dist. 4. Placuit*, (inquit) *vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit, in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lauacro regenerationis expietur, (vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur,) anathema sit.* Quæ verba, cùm ab Augustino ibi præsente, & eo argumento sæpè vtente, desumpta fuerint, non est dubium, quin in eodem sẽnsu fuerint vsurpata sumendo *formam* pro *formula*, seu ritu baptismi. Vnde rursus fit, eadem verba quæ ex eo Canone transcripta sunt, & vsurpata à Patribus in Concil. Trident. *sess. 5.* in decreto de peccato originali, debere etiam in eodem sensu intelligi; nam licèt tempore Concilij Tridentini apud Scholasticos iam nomine *formæ* intelligerentur verba essentialiter requisita ad valorem sacramenti, cùm tamen Patres ibi vsurpauerint Canonem integrum Concilij Mileuitani, retentis eis verbis, non expediebat illa verba in alia diuersa significatione accipere, sed in illa eadem, qua à Patribus Mileuitanis fuerant vsurpata. Quem modum loquendi vsurpauit etiam Innocentius I. V. in commentariis super cap. *Presbyter*, de sacramentis non iterandis: vbi ait, tempore Apostolorum formã qua ordinabantur ministri, fuisse manuum impositionẽ, nec aliam tunc fuisse formam seruatam, vbi per formam intelligit modum ordinationis, non id quod nunc intelligimus, nam impositio manuum magis erit materia, quàm forma, vt constat.

Conc. Trid. *In quo sensu verba Mileuitani à Trident. vsurpentur.*

Innoc. I. V.

37. *Quomodo B. Virgo fuerit baptizata.*

Ex quibus obiter soluitur etiam argumentum quod fieri posset ex illis verbis Tridentini ad probandum, B. Virginem Deiparam contraxisse maculam originalem; quia nimirum ex mente Tridentini, si infantes non haberent peccatum originale, forma Baptismi esset in ipsis falsa; sed B. Virgo iux-

ta veram, & communem ſententiam ſuſcepit ſacramentum Baptiſmi; ergo ſupponitur habuiſſe culpam originalem: alioquin forma Baptiſmi in ipſa fuiſſet falſa. Hoc (inquam) argumentum præter alias ſolutiones, quas habet, ſolui poteſt ex iis, quæ proximè notauimus; nam licèt B. Virgo fuerit baptizata, non tamen ea formula, & ritu, quo infantes baptizantur, & quem Concilia intelligunt nomine *formæ*, cùm ex veritate formæ colligunt peccatum originale in paruulis: neque enim B. Virgo exorcizata fuit, aut inſufflationibus vel aliis cæremoniis à Dæmone purgata, vt conſtat; ſed ad hoc baptizata fuit, vt augmentum gratiæ acciperet, & fieret per illud ſactamentum membrum ſpirituale Chriſti, & capax aliorum ſacramenrorum: quare totum ſacramentum eſſentiale, & ſubſtantiale potuit circa illam exerceri abſque vlla culpa originali, quam prius contraxiſſet.

38. *Communis quædam difficultas.*

His ſuppoſitis reſtat communis quædam difficultas, contra principalem concluſionem, qua dicimus ſacramenta conſtare ex rebus, & verbis, tanquam ex materia, & forma; quia ſcilicet ſacramentum eſt quoddam ens artificiale in genere ſigni, vt conſtat ex eius definitione ſupra tradita: omne autem ſignum ad placitum componitur ex re ſignificante, vt ex ſubiecto, & ex ſignificatione, tanquam ex forma: nam ſicut forma calidi eſt calor, ſic forma ſigni eſt ſignificatio, ſeu ſignificatiuatas, vt ita dicam, à qua conſtituitur formaliter in ratione ſignificatiui; hoc autem non habet ſacramentum à verbis, ſed ab inſtitutione diuina, nam ipſa verba abſque diuina inſtitutione non eſſent ſigna gratiæ, nec ſacramenta; ergo inſtitutio, ſeu vis ſignificandi, & non verba eſt forma Sacramenti, vt ſacramentũ eſt.

39. *Duplex eſt in Sacramentis compoſitio.*

Exemplo monetæ.

Reſpondetur, in ſacramentis reperiri duplicem compoſitionem, alteram ex ſacramento, & ſacramentalitate (vt ita dicam) ſeu vi ad ſignificandum; alteram priorem in ipſo ſacramento quod ſe habet, vt ſubiectum ſignificationis, ſicut in moneta ærea eſt duplex etiam compoſitio, altera ex ære, & ſigillo Principis, à quo accepit valorem, & quaſi vltimam formam monetæ, altera in ipſo ære ex materia, & forma ſubſtantiali æris, & quæ poteſt dici etiam forma monetæ: ſic in præſenti conſideramus hanc duplicem compoſitionem in ſingulis ſacramentis: quando ergo dicimus, verba eſſe formã Sacramenti, non eſt neceſſe, quod loquamur de illa vltima forma, per quam cõſtituitur vltimò in ratione ſigni inſtituti ad infallibiliter ſignificandam gratiã, hæc enim eſt inſtitutio, ſeu vis ſignificandi, ſed loqui poſſumus de forma componente ipſum Sacramentum pro materiali antecedenter ad inſtitutionem.

40. Suarez. *Quomodo Suarez explicet ſuam mẽtẽ in hac difficultate aſſignando duplicem & partialem ſignificationem.*

P. Suarez *in præſenti ſect.* 1. versùs finem paulò aliter reſpondet, dicit enim, in ipſo Sacramento partes illius, ſcilicet materiam, & formam habere ſingulas ſuam partialem ſignificationem, poſtea verò vnam partem cum ſua ſignificatione partiali poſſe conſiderari vt formam, reſpectu alterius partis, cum ſua ſignificatione, ſicut in domo figura artificialis eſt forma, qua conſtituitur formaliter domus: adhuc tamen ſingulæ partes integrantes habent ſuam figuram partialem, & inter ipſas partes vna conſideratur quaſi forma reſpectu alterius; nam tectum cum ſua figura partiali videtur aduenire quaſi forma pauimento, & parietibus habentibus iam ſuam figuram etiam partialem. Sic etiam in Baptiſmo, v.g. ablutio habet ſuam ſignificationem partialem, qua imperfectè confusè ſignificat ablutionem animæ, verba verò cum ſua ſignificatione partiali qua clariùs & perfectiùs ſignificant eandẽ ablutionem internã, aduenium tanquã forma ablutionis ſignificantis; itaque Baptiſmus componitur ex ablutione ſignificante, & ex verbis ſignificantibus tanquam ex materia, & forma; ita vt & ablutio determinetur per verba, & ſignificatio materiæ determinetur per ſignificationem formæ, quod clariùs videtur conſtare in ſacramento Euchariſtiæ, in quo ſpecies ſacramentales ſignificant animæ nutrimentum, & vnionem fidelium inter ſe, & cum Chriſto, verba verò conſecrationis, quæ ſunt forma, ſignificant præſentiam Chriſti ſub ſpeciebus.

41. Vaſquez. *Impugnatur à Vaſquez, qui vult eſſe vnicam indiuiſibilem.*

P. Vaſquez *in præſenti c.* 2. *n.* 10. *& ſeqq.* hunc modum dicendi impugnat, & contendit, in ſacramento non reperiri illas duas ſignificationes partiales, quarum altera ſe teneat ex parte materiæ, altera ex parte formæ, ſed vnicam ſimplicem, & indiuiſibilem, quæ ſe teneat ex parte vtriuſque. Pro quo aduertit, in materia, & forma ſacramenti præcedere quidem ſignificationem quandam fundamentalem, id eſt, proportionem, quam habent illæ res, & illa verba, vt potuerint à Deo conuenienter aſſumi, ad ſignificandum ſacramentalem effectum, v. g. in Baptiſmo, ablutio externa de ſe habet proportionem ad ſignificandum ablutionem internam, & multò magis illa verba, *ego te baptizo*, &c. ex impoſitione hominum habent ſignificare eandem ablutionem: quod clarius apparet in verbis abſolutionis, *ego te abſoluo*, *&c.* quæ ex hominum inſtitutione habent ſignificare abſolutienem à peccatis, & verba etiam conſecrationis, *Hoc eſt corpus meum*, habent ex hominum inſtitutione ſignificare præſentiam corporis Chriſti. Et quidem loquendo de hac ſignificatione, non eſt dubium, quin in ipſa materia, & forma præcedat duplex ſignificatio partialis, altera in rebus, altera in verbis, ſeu duplex aptitudo partialis fundamentalis, vt aſſumerentur à Deo ad ſignificandum effectum ſacramentalem. Cæterùm hæc non eſt ſignificatio illa propria ſacramenti, vt ſacramentum eſt, & per quam conſtituitur in ratione ſacramenti: nam ſignificationem ſacramentalem habent ſacramenta omnia à Chriſto Domino, à quo inſtituta ſunt, & à quo habent eſſe ſigna infallibilia gratiæ ſanctificantis. Et hæc ſignificatio videtur omnino eſſe ſimplex, & indiuiſibilis, quia materia ſeorſim, aut forma ſeorſim nullo modo, nec partialiter quidem ſignificant gratiam ſanctificantem. Vnde concludit idem Vaſquez, partes illas, quæ in ſacramento comparantur, vt materia, & forma, non eſſe res cum ſua ſignificatione partiali ex vna parte, & ex alia parte, verba etiam cum ſua partiali ſignificatione, ſed res ſecundùm ſe, & verba ſecundùm ſe, ita vt ex ipſis componatur integra quaſi materia ſecunda ſacramenti, cui aduenit vltima forma artificialis, quæ eſt ſignificatio ſacramentalis, quæ haberur ex Chriſti inſtitutione.

Bene explicat Vaſquez diſtinguendo duplicem ſignificationem ſcilicet fundamentalem & formalem.

42. *Arridet hæc vltima doctrina, aliquid tamen in prima placet.*

Huic ſecundæ ſententiæ magis aſſentior, aliquid tamen primæ concedendum eſt. Pro quo aduerto primò, non eſſe ſermonem, vt diximus de ſignificatione illa fundamentali, qua res, & verba habent antecedenter ad Chriſti inſtitutionem. Hæc enim ſignificatio, ſeu proportio videtur proculdubio eſſe compoſita ex duplici ſignificatione partiali; & licèt P. Vaſquez *num.* 23. hanc etiam dicat, non reperiri in omnibus ſacramentis, nam in matrimonio (inquit) neque verba, neque res, neque quidquam aliud hunc effectum ſpiritualem gratiæ verè, aut falsè expreſsè denotabant ante diuinam inſtitutionem, ſed ſolam mutuam corporum traditionem, & vinculum inter coniuges; adhuc negari non poteſt, quod antecedenter ad Chriſti inſtitutionem ſit in contractu matrimonij proprio quædam ſpecialis, & aptitudo, vt aſſumeretur, & inſtitueretur à Deo

ad

ad significandam gratiam, &c. quam possumus appellare significationem radicalem, & remotam, & quam ipse Vasquez tandem concedit, nunc ergo solùm est sermo de significatione sacramentali, quæ habetur post diuinam institutionem.

43. *Significatur in actu primo & in actu secundo.*

Aduerto secundò, nomine *significationis* intelligi posse, vel significationem in actu secundo, hoc est, ipsum actum significandi; vel significationem in actu primo, hoc est, vim, & potestatem significandi. Et quidem, si sermo sit de significatione in actu secundo, certum videtur, eam non esse compositam, & diuisibilem, ita vt pars ipsius proueniat à rebus, & pars à verbis; sed esse simplicem, & indiuisibiliter prouenientem ab vtrisque. Nam, licèt sint aliquæ causæ partiales, quæ ita concurrunt, vt ex parte effectus vna pars correspondeat vni causæ, & vna pars alteri; regulariter tamen causæ partiales omnes concurrunt indiuisibiliter ad eundem effectum, vt potentia visiua, & species impressa eadem actione concurrunt ad eundem actum visionis. In causis autem significatiuis inuenimus etiam hos duos modos causandi, seu significandi: nam aliquando signum ita componitur ex plurib⁹ partibus, vt singulæ partes habeant etiam in actu secundo diuersam significationem partialem: v.g. in hac oratione, *Petrus & Paulus currunt*, singulæ partes aliquid significant, etiam in actu secundo, & ex iis omnibus significationibus partialibus resultat significatio totalis, & completa. Aliquando verò signum, licèt componatur ex multis partibus; singulæ tamen non significant, sed omnes simul concurrunt ad eandem significationem: v. gr. in hac voce, *quadraginta*, sunt quatuor syllabæ, & omnes significant; non tamen ita vt singulis correspondeat quarta pars numeri significati, nam prima syllaba, *qua*, non significat decem, nec secunda, aut alia ex sequentibus, sed omnes indiuisibiliter significant totum illum numerum quadragenarium. Sic ergo se habent partes componentes sacramentum; nam in Baptismo, v.gr. ablutio secundùm se non significat partialiter partialitate rei signatæ, ita vt pars correspondeat ablutioni, & pars verbis, sed totũ, quod significatur, correspõdet ablutioni, & verbis simul sũptis, vt constat.

44. Difficultas solùm potest esse de significatione in actu primo, hoc est de vi, & potestate significandi, quæ videtur recipi saltem moraliter in sacramento, & per consequens esse diuisibilis iuxta diuisibilitatem ipsius subiecti, in quo recipitur. Vt autem sciamus, quomodo in hoc loquendum sit, debemus præ oculis habere, quid verè sit illa vis, seu potestas significandi proxima, quam sacramentum habet; si enim esset aliquod accidens intrinsecè, & verè in ipsis sacramentis inhærens; non esset dubium, quin esset diuisibile, & multiplex, cùm non posset vnum, & idem accidens recipi in diuersis subiectis, & separatis, qualia sunt materia, & forma sacramenti. Cæterùm illa potestas significatiua (si realiter & physicè loquamur) maiori ex parte est aliquid extrinsecum rebus, & verbis sacramentalibus; nam sicut in vocibus humanis, potestas, quam habent ad significandum, est reuera denominatio extrinseca ab hominum institutione, à qua dicuntur voces significatiuæ; sic in sacramento potestas, & vis significandi gratiam, est denominatio extrinseca proueniens ab institutione diuina; quare posse significare gratiam, est, Deum hæc signa instituisse ad hoc, vt gratiam significarent: dixi, hanc potestatem *maiori ex parte* esse denominationem extrinsecam, quia non nego, ex aliqua parte includere aliquid intrinsecum, nam si res attentè consideretur, potestas, quã habet hæc vox, *lapis*, ad significandum lapidem, includit ipsammet vocem sensibilem, & hominum institutionem, per id enim constituitur in actu primo potens significare, per quod postea in actu secundo causat significationem actualem, vt constat in omnibus aliis causis: significatio autem actualis causatur, & ab institutione hominum, & à prolatione ipsius vocis: nam illa est causa significationis, quę est causa, quod in audiente hanc vocem excitetur species lapidis (hoc enim est formalissimè significare lapidem, ducere audientem in cognitionem lapidis, vt cõstat ex definitione signi,) illud autem, quod causat in audiente hanc vocem notitiam lapidis, nõ est sola institutio hominum, vt constat, sed etiam prolatio illius vocis; vtraque ergo simul, prolatio scilicet vocis, seu vox ipsa, & institutio hominum, quam ego aliunde scio, causant in me notitiam lapidis, & per consequens significationem actualem; ergo potestas in actu primo, ad significandum lapidem, includit, & vocem ipsam, & institutionem hominum; ac proinde aliqua ex parte illa potestas est intrinseca voci, licèt maiori ex parte sit extrinseca; sic etiam de sacramento dicendum est ob eandem rationem; potestatem ad significandam gratiam cõponi ex ipsa entitate rerum, & verborum, & ex institutione diuina; vtraque enim causat in nobis significationẽ actualem, seu notitiam gratiæ causandæ: atque adeò illa vis, seu potestas significatiua, aliqua ex parte est intrinseca rebus, & verbis sacramẽtalibus, licèt maiori ex parte sit denominatio extrinseca proueniẽs formaliter à diuina institutione.

Hic bene explicatur qua sit illa vis significatiua Sacramenti, an intrinseca, an extrinseca.

Addicitur egregia comparatio sumpta à voce qua est signum.

Sic infertur potestatem ad significãdam gratiam componi ex ipsa entitate rerũ & verborum, & ex institutione diuina, atque ita esse partim intrinsecã, partim extrinsecam.

Dici item *si realiter & physicè loquamur*, quia si loquamur de ente rationis, vel morali, per quæ solet hæc potestas explicari; illa possunt dici intrinseca rebus, & verbis sacramentalibus; quia enim mens nostra assueta cognoscere alias causas potentes operari per virtutem intrinsecam, concipit aliquid ad modum intrinseci resultans in vocibus ex institutione hominum, & in sacramentis ex institutione diuina, per quod constituantur in ratione signi significatiui; hinc est, quòd multi communiter dicunt, hanc significationem, seu vim ad significandum esse relationem rationis; quo etiam modo loquitur Vasquez *num.* 24. quod tamen debet intelligi de ente rationis fundamentaliter sumpto, hoc est, esse aliquid intrinsecum, quod est fundamentum confingendi illum respectum rationis, per quem facilùs declaratur vis significatiua, vt suprà vidimus; & quidem in hoc sensu etiam potest dici esse intrinseca, quia intellectus fingit illam vim esse aliquid intrinsecum in rebus, & verbis sacramentalibus. Similiter possumus dicere, esse aliquod ens morale intrinsecum, nam ens morale est ens æquiualens physico; quando scilicet datur fundamentum, vt in ordine ad aliquos effectus, ita se habeat, ac si reuera daretur tale ens physicum, & intrinsecum; sic in vocibus significatio, seu potestas significandi, dicitur ens morale intrinsecum; quia illa voluntas, & institutio hominum præterita, non minùs operatur nũc significationem actualem in vocibus, quàm si esset physicè præsens, & intrinsecè inhærens illis, & in hoc sensu dicitur moraliter præsens, & intrinseca, id est, æquiualenter in ordine ad talem effectum; sic etiam in sacramento significatio, seu potestas significandi, dicitur aliquod morale intrinsecum illi, quia illa institutio Dei, licèt physicè sit extrinseca, æquiualenter est intrinseca, hoc est, ratione illius sacramentum, non minùs operatur & conducit ad significandum, quàm si haberet intrinsecè vim physicam significandi gratiam.

Vasquez.

Potestas significandi in sacramento est aliquid morale intrinsecum, explicatur.

46. Ex dictis ergo constat, quid veri habeant singulæ ex suprà adductis sententiis; nam si realiter, & physicè

Ex his colligitur quid veri habeant superius relata sententia.

Bene sentit Vasquez si physicè & realiter loquamur, bene etiam Suarez si moraliter.

physicè loquamur, forma constituens vltimò sacramentum in ratione signi non potest esse duplex, aut composita ex materia, & forma; cùm enim sit institutio diuina, & hæc sit vna & eadem indiuisibiliter terminata ad significationem verborum, & rerum; consequens est, vt forma ipsa signi, vt signi, sit vnica, & simplex realiter, provt volebat P. Vasquez; si verò loquamur ratione nostra, seu de significatione, provt est aliquid rationis, sic facilè conceditur esse etiam composita, & duplex ratione nostra pro diuisibilitate subiecti, cui concipitur inhærens, & intrinseca; similiter si loquamur de eâdem significatione, provt est aliquod ens morale, possumus etiam concedere, esse eodem modo moraliter duplicem, & compositam; quia sicut est æquiualenter intrinseca, sic etiam est æquiualenter duplex, & inhærens, pars in rebus, & pars in verbis; nam perinde concurrunt ad significandam gratiam res, & verba, ac si singulis inesset vis, & potestas intrinseca, & propria ad illum effectum; quare æquiualenter, seu moraliter illa potestas est duplex, partialis, licèt physicè, & verè sit vnica, & simplex. Denique in eodem sensu dicere possumus, loquendo moraliter, sacramentum componi ex materia significante, & forma etiam significante: hoc est, ex rebus cum sua significatione partiali, & ex verbis cum sua significatione partiali; quia sicut moraliter loquendo, illæ duæ significationes distinguuntur; sic possunt moraliter loquendo componere integram significationem sacramentalem, quatenus ita significant res, & verba, ac si singula afferrent secum significationem partialem, realiter tamen, & physicè non datur talis compositio ex significatione rerum, & ex significatione verborum, cùm illæ duæ significationes realiter, & physicè non distinguantur, sed solum datur realis compositio ex rebus & verbis, quæ regulariter distinguuntur realiter, & ex eisdem rebus, & verbis, ac significatione, seu potestate significandi, quæ realiter ab illis distinguitur, vt vidimus.

47. *Explicantur fundamenta Suarez.*

Vnde ad fundamentum supra adductum à P. Suarez, quod scilicet significatio verborum sit magis clara, & perfecta, atque ideo determinet significationem rerum, quæ est minùs perfecta, & per consequens vna significatio est forma alterius; respondendum erit, id quidem verum esse in primis in sensu morali, seu æquiualenti suprà explicato; nam sicut moraliter sunt duæ significationes distinctæ, sic moraliter etiam vna earum est clarior, & determinans alteram; nam propter diuinam institutionem ita se habent res, & verba in Baptismo, v.gr. ac si singulis inesset vis intrinseca ad significandam gratiam, & clarior quidem & magis determinata in verbis, quàm in ablutione. Si verò loquamur physicè, intelligendum est illud de sola significatione fundamentali, & remota, seu aptitudine, quam habent de se res, & verba, vt instituantur à Deo ad significandam gratiam: illa enim aptitudo clarior, & magis determinata est in verbis, quatenus res de se sunt magis indifferentes ad significandum, hoc vel illud, quæ indifferentia determinatur per verba, quæ sunt aliquid minùs indifferens; vt constat.

48. *Quid species significent, quid verba in sacramento Eucharistiæ.*

Denique exemplum Eucharistiæ, quod affert Suarez, in qua species sacramentales significant nutritionem animæ, verba verò præsentiam Christi, intelligendum est de hac ipsa significatione fundamentali, & remota, quam species, & verba habent de se: nam si sermo sit de significatione, quam habent ex institutione, certum est, tam species, quàm verba significare æquè præsentiam Christi, & nutritionem animæ: neque enim species sine verbis, nec verba sine speciebus, aliquid horum significant, sed omnia simul indiuisibiliter, sicut syllabæ omnes simul, & indiuisibiliter significant rem significatam per vocem, & sicut etiam in rebus sacris indulgentia quæ conceditur ieiunanti, & danti eleemosynam, non respondet partialiter ieiunio, & partialiter eleemosynæ, sed vtrique simul, & indiuisibiliter.

49. *Instantia.*

Dices; ergo realiter loquendo, non erit verum dicere, quod sacramentum componitur ex materia, & forma, sed deberemus dicere subiectum sacramenti constare ex materia, & forma, nam sacramentum vt sacramentum includit significationem, illud autem, quod componitur ex materia & forma, non est concretum includens significationem, sed substratum, seu subiectum, quod subiicitur significationi; ergo non componitur ex materia & forma sacramentum, sed altera solùm pars sacramenti, nempe materiale illius.

Soluitur.

Respondetur negando sequelam, quia illud etiam materiale, seu subiectum significationis appellatur sacramentum specificatiuè, sicut in aliis entibus artificialibus; sic enim dicimus, calicem esse aurum, quia supponit *calix* pro solo subiecto figuræ calicis, non pro concreto artificiali reduplicatiuè; sic etiam dicimus, vocem significatiuam, seu verba esse qualitatem, quia non supponit pro concreto ex voce, & significatione reduplicatiuè, sed pro subiecto significationis.

50. *Notandum.*

Vltimo loco aduerte, id, quod in hac sectione positum est, sacramenta componi ex materia, & forma, intelligendum esse iuxta dicta sectione præcedenti, scilicet regulariter id verum esse de compositione reali, non tamen vniuersaliter, nam aliquando materia, & forma non distinguuntur realiter, vt contingit regulariter in sacramento Matrimonij; quare sicut diximus, in illo non semper interuenire res, & verba formaliter, sed solùm æquiualenter, sic dicendum est, aliquando non inueniri compositionem realem ex materia, & forma, sed solùm compositionem virtualiter, seu æquiualenter. Quare Eugenius nomine *materiæ, & formæ*, non intendit, aut intelligit propriam, & rigorosam materiam, & formam, sed propriam vel impropriam; ipse enim loquens postea de sacramento Pœnitentiæ, indicat, in illo non inueniri propriam materiam, ideoque dixit, in illo actus pœnitentis esse quasi materiam; non ergo voluit rigorosè loqui de materia, & forma, quæ realiter componerent semper sacramentum, sed de compositione reali, vel virtuali propria, vel impropria.

SECTIO III.

Vtrùm Sacramenta includant intrinsecè, & in recto materiam, & formam.

51. DVo quæruntur in præsenti. Primum, an materia, & forma intrent ad componendum intrinsecè sacramentum? Secundum, an significetur in recto vtraque, quando nominatur sacramentum, an verò altera in obliquo? Et quod attinet ad primum, P. Suarez *in præsenti disp. 2. sect. 2.* tribuit Soto, quod *in 4. dist. 3. art. 1.* dicat, formam non esse partem intrinsecam sacramenti: quod idem de sacramento Pœnitentiæ, & Eucharistiæ docuisse videtur *disp. 14. art. 1. & d. 8. quæstione vnica, art. 1.* Suarez.

Cæterùm P. Vasquez *in præsenti disp. 129. c. 3. n. 27.* meritò liberat Sotum ab hac sententia, probans, illum non negare, materiam, & formam esse partes, ex quibus intrinsecè componitur sacramentum, sed solùm, velle non importari in recto vtramque partem, sed solam materiam, quod quidem pertinet ad secundum punctum, & est valdè diuersum à primo. Vasquez.

Affert

52. Scotus. Affert etiam P. Suarez Scotum *in 4. d. 3. q. 1. & d. 8. quæſt. 1. & in 2. d. 14. quæſt. 4.* in quibus locis videtur ſentire, quod aliqua ſacramenta dicant intrinſecè ſolam formam, qualis eſt Pœnitentia, quæ videtur conſiſtere in abſolutione ſola, quæ ſola habet ſignificationem ſacramentalem: aliquando verò conſiſtit ſacramentum in ſola materia, vt contingit in Euchariſtia; aliquando denique in toto compoſito ex materia, & forma, vt in Baptiſmo, Confirmatione, & Extrema vnctione.

Vaſquez. Cæterùm P. Vaſquez *num.* 32. conatur probare Scotum loquutum etiam fuiſſe in ſenſu Soti, nihilque aliud voluiſſe, niſi quod ſacramentum aliquando ſupponat in recto pro ſola forma, aliquando pro ſola materia, aliquando pro vtraque ſimul.

53. *Concluſio.* Communis ergo, & vera ſententia eſt, ſacramenta componi intrinſecè ex materia, & forma tanquam ex partibus componentibus, loquendo ſaltem de iis ſacramentis, quæ in vſu conſiſtunt, qualia ſunt omnia, præter Euchariſtiam, de qua eſt ſpecialis difficultas, quam ex profeſſo examinabimus in materia de Euchariſtia. In hac concluſione conueniunt Suarez & Vaſquez citati cum aliis Theologis, & S. Thoma. S. Thoma *in præſenti art. 6. ad ſecundum, & art. 7. & infra quæſt. 86. art. 6.* vbi ait, ſacramentum eſſe vnum compoſitum ex materia, & forma.

54. Concil. Flor. Probari autem poteſt. Primò ex modo loquendi Concilij Florentini in decreto ſæpè citato, vbi hæ partes appellantur materia, & forma ſacramenti; non poſſet autem intelligi quomodo eſſent materia, & forma, niſi componerent intrinſecè aliquod concretum, nam materia & forma non habent alium modum concurrendi, niſi componendo aliquod totum ex illis intrinſecè reſultans, in ordine ad quod materia dicitur cauſa intrinſeca, licèt reſpectu formæ habeat aliquando cauſalitatem quaſi extrinſecam, quatenus eam ſuſtentat in genere cauſæ materialis: ſed hæc ipſa cauſalitas, non poteſt intelligi, niſi exerceatur ſimul cauſalitas intrinſeca reſpectu compoſiti reſultantis ex materia, & forma; nam ſi materia ſuſtentat formam, iam vnitur formæ, & per conſequens reſultat aliquod vnum, ſeu aliquod compoſitum ex vtraque, in ordine ad quod dicentur partes intrinſecæ: ſi ergo res, & verba ſint materia, & forma ſacramenti; oportet, quod ex illis reſultet aliquod totum, cuius ſint partes componentes, & quod intrinſecè conſtituant. Denique à priori probari poteſt, quia omne illud componit ſacramentum in ratione ſacramenti, quod conſtituit illud in ratione ſignificatiui: ſed non minùs conſtituitur in ratione ſignificatiui per formam, quàm per materiam; nec etiam per ſolam formam ſignificat, ſed per vtramque; neque enim ſufficit ſola forma ad ſignificandam gratiam, niſi adſit materia, nec ſufficit ſola materia, niſi detur forma; ergo vtraque concurrit ad componendum Sacramentum in ratione ſacramenti. An verò hoc argumentum probet etiam de Euchariſtia, quod in ratione ſacramenti includat intrinſecè verba conſecrationis? videbimus agentes de illo ſacramento.

Probatur concluſio.

Ratio à priori.

Quid importet ſacramentum in recto.

55. Hoc itaque ſuppoſito, difficultas reſtat de ſecundo puncto; an ſcilicet vtraque pars, materia, & forma, importetur in recto *per ſacramentum*, quod ex vtraque intrinſecè componitur? Suppono enim non eſſe idem, quod aliquid ſit pars intrinſeca alicuius compoſiti, & quod importetur in recto per nomen, quo ſignificatur illud compoſitum, nam licèt humanitas, quæ conſtat intrinſecè materia, & forma, importet in recto vtramque partem: album tamen, vel dulce, quæ ſunt concreta accidentalia, non important in recto albedinem, vel dulcedinem, ſed ſolùm ſubiectum, albedinem verò, vel dulcedinem in obliquo, ita vt album ſit habens albedinem, dulce habens dulcedinem, & ſic de aliis.

Quid ſit importari in recto.

56. *Difficultas aliquorum recentiorum.* Aliquibus recentioribus difficile videtur, quod poſſit aliquid eſſe pars intrinſeca, & non importetur in recto. Quia eſſe totius non eſt aliud, niſi eſſe omnium partium; ergo non poteſt eſſe aliquod concretum, quod non dicat in recto omnes ſuas partes intrinſecas, illud enim debet dicere in recto, de quo poteſt prædicari in recto; ſed in recto prædicatur concretum de omnibus ſuis partibus, cùm dicimus, concretum eſt omnes eius partes, & eſſe concreti eſt eſſe omnium partium; ergo omnes importat æquè in recto, alioquin non erunt partes intrinſecè componentes, ſed aliquòd connotatum extrinſecum, ſicut viſio connotat eſſentialiter obiectum, licèt nó componatur intrinſecè ex obiecto, & amor connotat eſſentialiter cognitionem, licèt nõ componatur ex ipſa. Hinc inferunt, album, dulce, & alia concreta accidentalia, in recto importare non ſolum ſubiectum, ſed etiam formã, atque adeo dici poſſe, *album eſt ſubiectum & albedo; dulce eſt ſubiectũ, & dulcedo*, &c.

57. *Quemodo concreta frequentiùs vſurpentur.* In hoc puncto non poteſt eſſe controuerſia de re; certum enim eſt, nomina concreta aliquando, imo frequentiùs in ea ſignificatione vſurpari, in qua ſolùm ſignificent in recto vnam partem, alteram verò in obliquo. Quando enim dicimus, *album eſt dulce*, non poteſt vtraque pars ſignificari in recto, quia ſenſus eſſet *ſubiectum, & albedo eſt ſubiectum, & dulcedo*, qui ſenſus eſſet falſus; ergo *album, & dulce*, ſolùm dicunt in recto ſubiectum, & in obliquo formam.

58. Reſpondent, hæc nomina dupliciter vſurpari: ex ſe enim ſignificant concretum, & tunc vtramque partem ſignificant in recto; aliquando verò ſignificant ſolum ſubiectum, & tunc connotant in obliquo formam; ſed tunc non ſignificant formam tanquam partem; ſed tanquam quid extrinſecum: ſicut hæc vox *cognitio* ſignificat etiam in obliquo obiectum, non vt partem, ſed vt terminum connotatum per cognitionem quæ terminatur ad obiectum.

Eſt fere quædenomine, ex qua tamen male inferũ verba conſecrationis non eſſe formam intrinſecam Euchariſtiæ.

Quando nam concretum vſurpetur pro vtraque parte.

In hac ſolutione de re ipſa non poteſt eſſe diſſidium; ideo dixi, non poſſe eſſe hanc controuerſiam de re; veriſſimum enim eſt, hæc nomina concreta accidentalia vtroque modo poſſe vſurpari. Solum poteſt eſſe diſſenſio in applicatione huius doctrinæ, ad loquutiones particulares, quatenus ex hoc principio volunt deducere, verba conſecrationis non eſſe formam intrinſecam ſacramenti Euchariſtiæ in ratione ſacramenti, eo quod tranſactis verbis, dicatur manere ſacramentum, quod ipſi intelligunt de ſacramento reduplicatiuè in ratione completa ſacramenti, quod tamen ex prædicta doctrina nullo modo probari poteſt, vt videbimus in tractatu de Euchariſtia. Diſplicet etiam quod illa vſurpatio nominis concreti pro ſolo ſubiecto in recto dicatur eſſe extraordinaria, cum tamen hæc ſit frequentiſſima, & regularis; illa autem alia accepta pro vtraque parte in recto ſit rariſſima, & communiter ſoleat explicari addito aliquo termino reduplicante, v. g. *album in quantum album, eſt concretum; calidum vt calidum includit duo*, &c. Quando enim ſine reduplicatione profertur, intelligitur regulariter ſupponere in recto pro ſolo ſubiecto: & ideo quando ſine reduplicatione profertur hæc propoſitio, *Deus eſt homo*, ſemper intelligitur, *homo*, ſupponere in recto pro ſola ſubſiſtentia, non pro omnibus, quæ intrinſecè includit, quia ſi hoc eſſet, iam eſſet falſa propoſitio, faceret enim hunc ſenſum, *Deus eſt humanitas*

Res ponitur in exemplo.

BIBLIOTECA ROMA

& subsistentia Christi, quod est falsum: est autem vera, & catholica propositio, quia absolutè prolata intelligitur *homo* in recto significare solum suppositum Verbi, quod est Deus, licèt in obliquo significet etiam humanam naturam. Debemus ergo fateri, per huiusmodi nomina regulariter significari quidem vtramque partem, sed non vtramque in recto.

59. *Non est idem significari immediatè per aliquod nomen & significari in recto.*

Vt verò satisfiat argumento, quod illos recentiores mouebat, notandum est, non esse idem quod aliquid significetur per aliquod nomen, & quidem immediatè, & quod significetur in recto; potest enim aliquid immediatè significari, & non in recto, vt constat manifestè in hoc complexo, *Petrus, qui habuit vestes*; in quibus vocibus duo immediatè significantur, scilicet Petrus, & quod habuerit vestes, & tamen non significatur vtrumque in recto; quia hæc prædicatio est vera; *nunc est Petrus, qui habuit vestes*, & non est vera hæc: *nunc est Petrus, & habitudo vestium*: ergo habitudo significatur tantùm in obliquo; ergo potest dari aliqua vox incomplexa, & simplex, quæ significet hoc ipsum, quod significatur per illas voces, & per consequens, quæ significet Petrum in recto, & habitudinem vestium in obliquo; talis autem est hæc, vox *album*, quod est idem ac, *illud, quod habet albedinem*, vbi subiectum, & albedo significatur, sed subiectum in recto, & albedo in obliquo. Ratio autem à priori est, quia significare est solum ducere audientem in cognitionem alicuius; cùm autem vox ducat in cognitionem non solùm illius, quod importat in recto, sed etiam illius, quod importat in obliquo; consequens est, quod latius pateat significare, quàm importare in recto, atque adeo, quod possit aliqua vox significare aliquod concretum, quin significet totum illud in recto.

60. *Respondetur ad argumentum factum, num. 56.*

Hinc iam ad argumentum respondetur concedendo, esse partium non distingui ab esse totius; vnde quando concretum significatur in recto, debent etiam importari in recto omnes eius partes: negamus tamen, per ea nomina significari regulariter concretum in recto: significant quidem concretum, & compositum accidentale; non tamen significant illud in recto, sed subiectum solum in recto, reliqua verò in obliquo, quare licèt illud, quod significatur per *album*, identificetur realiter cum concreto, & possit prædicari de illo, (per *album* enim significantur & subiectum, & inhærentia, & albedo) illud tamen quod significatur in recto per *album* non potest prædicari de concreto, non enim possumus dicere, *subiectum est concretum*; neque etiam potest prædicari de pariete id totum, quod significatur per *album*, sed solum id, quod significatur in recto, nam paries non est concretum accidentale, sed est rectum illius concreti. Supponit ergo illa vox in recto pro solo subiecto, licèt significet vtramque partem, & inhærentiam, & idcirco dicitur nomen concretum, quia verè significat compositum, licèt non omnes partes eodem modo.

61. *Instantia.*

Dices, illud, quod significatur in obliquo, eo ipso non significari vt partes, siquidem non significatur vt pars illius, quod importatur in recto: nam peto quid illud sit, cuius significatur vt pars? An respectu significati recti? & hoc non, quia albedo non est pars subiecti quod solum significatur in recto, sed concreti, quod non significatur in recto. An verò significatur vt pars respectu totius obiecti, quod significatur quomodocumque per illud nomen, siue in recto, siue in obliquo? Et quidem, si hoc dicatur, sequitur, omnia, quæ significantur in obliquo, significari vt partes, quia omnia sunt partes totius obiecti, quod quomodocumque significatur per illud nomen; nam id, quod in obliquo significatur, est aliquid eorum, quæ significantur, vt constat. Consequens autem est absurdum; nam in hac voce, *cognitio*, significatur obiectum cognitionis saltem in obliquo, & tamen obiectum non significatur vt pars, sed vt terminus extrinsecus connotatus; ergo si, *album*, significat eodem modo albedinem, vt connotatum illius, quod significatur in recto, non magis significabit albedinem vt partem, quam hæc vox, *cognitio*, significet obiectum vt partem.

62. *Diluitur.*

Respondeo, ea etiam quæ significantur in obliquo, aliquando quidem non significari vt partes, vt contingit in illo nomine, *cognitio*, quo licèt significetur, & connotetur in obliquo obiectum, non tamen vt pars; aliquando verò significari vt partes; tunc scilicet quando per illud nomen significatur aliquod concretum, seu compositum, cuius sit pars id quod significatur in obliquo sicut per *album*, significatur concretum, cuius albedo sit pars. At verò, per hanc vocem, *cognitio*, non significamus aliquod concretum resultans ex cognitione & obiecto, cuius concreti obiectum sit pars; & ideo obiectum connotatur quidem, non tamen significatur vt pars: neque enim significari vt partem, est solùm esse aliquid eorum, quæ significantur; sed requiritur, quod sit aliquid illius concreti, seu compositi, quod significatur per modum concreti, seu compositi, per illam vocem. Ideo etiam per has duas voces, *dealbans*, & *dealbatum*, licèt per vtramque significetur albedo in obliquo; per primam tamen non significatur vt pars illius concreti, quod solum resultat ex agente, & ex actione dealbandi, non verò ex albedine; per secundam autem significatur vt pars illius concreti, quod resultat ex subiecto, & albedine; quod idem inuenies in aliis vocibus significantibus concreta, in quibus sæpè vna pars significatur in obliquo, licèt significetur vt pars.

63. *Notandum.*

Quædam in obliquo significantur mediatè vt obiectum respectu visionis, quædam immediatè vt illa omnia quæ vt partes cócreti significantur.

Denique aduerte, me dixisse, non esse idem significari immediatè, & significari in recto, vt obiter reiicerem aliud principium, quod iidem Auctores supponunt; scilicet, omne id, quod significatur in obliquo, significari mediatè, & in alio: sic enim hoc nomen, *visio*, significat immediatè, & in recto actum potentiæ visiuæ, mediatè verò, & in obliquo obiectum visum, quod dicitur significari mediatè, quia vox non ducit nos immediatè ad illud, sed mediante visione, quam immediatè significat; & quia visio dicit ordinem ad rem visam, ideo obiectum immediatum ducit nos iterum ad cognitionem illius obiecti mediati, seu secundarij, quod cognoscitur in obliquo, tanquam terminus obiecti primarij; & sic cætera omnia, quæ significantur in obliquo, significantur, vt termini obiecti directi, & per consequens significantur solum mediatè. Hoc, inquam, principium, si vniuersaliter accipiatur, videtur esse omnino falsum, quia, *album*, non significat albe[illegible]nem mediatè, sed immediatè, vt dixi, nam licèt [illegible] aliqua obiecta, quæ ducant in cognitionem sui termini significati in obliquo, & ideo illud obliquum dicatur significari mediatè: alia tamen sunt obiecta recta, quæ nullo modo ducunt in cognitionem illius, quod significatur in obliquo; vt contingit in *albo*; nam rectum albi, seu paries secundùm se nullam prorsus habet connexionem, aut habitudinem determinatam ad albedinem, ratione cuius ille, qui cognoscit parietem, ducatur ad notitiam albedinis; ergo vt cognoscat non solum parietem, sed etiam albedinem, debet hanc aliunde cognoscere, quàm ex pariete, & per consequens debet immediatè etiã venire in albedinis cognitionẽ, quia alioquin quãtumcunque audiat parietem, non sciet illum esse album.

63.

Dices, albedinem cognosci non in pariete secundùm

dùm se, sed in pariete vt habente, nam illa habentia (vt ita dicam) est aliquid determinatè connexum cum albedine, & ducens in notitiam albedinis. Sed contra, quia ipsa habentia potest significari etiam in obliquo, imo ita debet significari per *album*, & non in recto, quia alioquin non posset album prædicari de pariete, sicut non possumus dicere, *paries est subiectum, & habentia albedinis*; quare fatendum est, habentiam non significari in recto, sed in obliquo, & tamen ipsa habentia non cognoscitur in alia habentia, nec mediatè, sed immediatè in se ipsa, ad quam immediatè ducit vox, *album*; ergo iam datur aliquid significatum in obliquo, & non significatum mediatè, sed immediatè. Maneat ergo ex dictis, posse aliquid significari in obliquo, & tamen vt partem alicuius concreti, quod per illud nomen significatur; de quo tamen puncto iterum redibit sermo in tractatu de Eucharistia.

65. Restat ergo difficultas suprà proposita, an sacramenta importent in recto vtramque partem, materiá, & formam, an verò alteram earum in obliquo? hoc est, an cum nominamus Baptismum, v.g. illa vox faciat hunc sensum, *ablutio, & verba*; an verò hanc; *ablutio cum verbis*, aut, *verba cũ ablutione*, & sic de aliis Sacramentis præter Eucharistiam, de qua suo loco.

Sotus locis supra adductis docet, sacramentum supponere in recto pro sola materia, formam verò importare in obliquo. Fundamentum ipsius est, quod composita artificialia, quale est sacramentum, semper habent hunc modum significádi subiectum in recto, & formam de connotato, vt *Cathedra* est lignum habens talem figuram; ergo sacramentum etiam, quod est ens artificiale, supponit in recto pro forma, & connotat formam in obliquo.

66. *Reijcitur & resolvitur quæstio.* Cæterùm contra Sotum in primis est, quod fortasse non omnia nomina entis artificialis habent illum modum significandi: nam *calix*, v.g. non est aurum, sed ex auro, nec *vestimentum* est lana, sed ex lana, & sic de aliis, quia hæc nomina forsitan non supponunt in recto pro sola materia, sed etiam pro forma. Cæterum, quidquid sit de hoc, non militat hæc ratio in Sacramentis, nam potest concedi, sacramentum quod est compositum artificiale, ex rebus scilicet, & ex significatione, conuenire cum aliis artificialibus in hoc, & supponere in recto pro rebus, seu subiecto significationis, & importare de connotato significationem, quæ est vltima forma huius compositi artificialis, constituens illud in ratione signi, & sacramenti; at verò importare in recto omnes partes, ex quibus componitur ipsum subiectum significationis.

67. *Explicatur exemplis.* Explicatur, & probatur exemplo vocis significatiuæ, nam oratio est etiam ens artificiale compositum ex vocibus humanis, & ex significatione illis imposita; & quamuis fortè in recto supponat *oratio* solùm pro vocibus, importetque de connotato significationem; cæterùm negari non potest, quam importet in recto omnes syllabas, & partes, ex quibus componitur ipsa oratio, quæ sunt partes quasi integrantes illius orationis, supra quas omnes cadit vltima forma constituens eam in ratione orationis significantis, quæ est significatio. Item *domus* licèt concedatur supponere in recto pro materia, & importare de connotato formam artificij; negari tamé nó potest, quin supponat in recto pro omnibus partibus integrantibus ipsius domus, recto, scilicet, parietibus, lateribus, &c. supra quas omnes cadit vltima forma artificij. Sic etiam, licèt sacramentũ supponat in recto solùm pro subiecto significationis, & importet de connotato significationẽ, quæ est forma vltima constituens illud in ratione sacramenti; cæterùm debet importare in recto partes omnes, ex quibus componitur ipsum subiectum significationis, scilicet, res, & verba, quæ sunt quasi partes integrantes ipsius subiecti. Hoc enim est proprium partium integrantium, vt omnes debeant importari æquè in recto per nomen totius, sicut nomen, *domus*, non importat fundamentum in recto, & tectum in obliquo, sed vtrumque in recto.

68. *Instantia.* Dices, in Baptismo v.g. ablutio, & verba non sunt partes merè integrantes, sed materia & forma; ergo sicut significatio per te importatur de connotato, quia est forma constituens sacramentum in ratione signi, sic etiam verba debent importari solùm de connotato, quia sunt forma determinans ablutionẽ ad esse Baptismi. Respondeo, negando consequentiam; non enim sufficit, aliquid esse formam, vt importetur de connotato: nam etiam anima rationalis est forma hominis, & tamen non importatur anima de connotato, & materia sola in recto per hanc vocem *humanitas*, sed vtraque æquè in recto. Requiritur ergo ad hoc, quod importetur de cõnotato, quod significetur per modum alteri adiacentis: & quia in compositis substantialibus vtraque pars supponit substantialiter, hinc est vtramque, tam materiam, quàm animam v. g. importari in recto; humanitas enim non est materia habens animam, sed materia, & anima rationalis; album verò non est subiectum, & albedo, sed subiectum habens albedinem: ecce anima rationalis, licèt sit forma, non importatur de connotato, quia non significatur vt habita ab alia parte, albedo verò quia significatur vt habita à subiecto, ideo importatur non in recto, sed de connotato. Sic ergo sacramentum, licèt importet fortè de connotato significationem, quia sacramentum est tale subiectum habens significationem; non tamen importat de connotato verba, quia verba non significantur per modum alteri adiacentis: Baptismus enim v.g. non est ablutio, habens talia verba, nec ipsa verba significantur adiacere rebus: & ideo licèt verba sint forma, quia determinant per clariorem significationem ipsas res, non tamen importantur de connotato, sed in recto.

Dilnitur. *Quid requiratur vt importetur aliqua forma ẽ connotato.*

69. *Instantia.* Hanc nostram solutionem impugnarunt aliqui Recentiores, eo quod non sit vniuersaliter verum, quod forma, quæ importatur in obliquo, debeat importari vt habita à subiecto, nam per hanc vocem, *cognitum*, importatur cognitio in obliquo, & tamen non significatur vt habita ab obiecto, cum verè nõ sit in obiecto, sed in cognoscente. Hoc tamen friuolũ est, quando enim dicimus, aliquid importari vt habitũ, non intendimus, re ipsa haberi ab alio, sed ex modo significandi importari, sicut illa quæ sunt formæ habitæ à suis subiectis, qui modus significandi appellari solet à Summulistis, *per modum alteri adiacentis*, vnde illi dicũtur termini adiectiui, id est, quibus vnum significatur in recto, & aliud in obliquo quasi adiacens illi; cùm ergo, *cognitum*, sit terminus adiectiuus, non est dubiũ, quin cognitio significetur per modum alteri adiacentis, licèt reuera non insit intrinsecè in obiecto, quod denominatur cognitum.

Dilnitur.

70. *Instantia.* Dices, ergo eodem modo in sacramento materia, v.g. ablutio, licèt in se non habeat intrinsecè verba, poterit extrinsecè ab illis determinari, & per consequens poterit significari, vt substans illis, sicut obiectum significatur substans cognitioni; & per consequens verba se habebunt per modum alteri adiacentis. Respondetur, posse quidem id fieri per aliam vocem, quæ significaret verba quasi adiacentia ablutioni, quæ vox deberet esse terminus adiectiuus ad hoc, vt eo modo significaret, qualis esset hic terminus complexus, *ablutio verbis explicata*, per quem

Dilnitur.

quem ſignificarentur verba quaſi adiacentia ablutioni: per nomen autem, *Sacramentum*, nullo modo inſinuatur, adiacere magis verba ablutioni quàm ablutionem verbis. Ideo diximus, per hanc vocem non ſignificari verba de connotato, licèt reuera ſint forma; ſed ſignificari ſubſtantiuè ad modum per ſe ſtantis, ſicut anima rationalis ſignificatur per vocem *humanitas*, vt diximus.

SECTIO IV.

Vtrùm in Sacramentis nouæ legis requirantur verba conſecratoria, an verò concionatoria.

71. HIs terminis explicant Hæretici noſtri temporis, qualia ſint verba Sacramentalia: dicunt enim, ea prout à nobis adhibentur, habere ſpeciem Magiæ, quatenus ſuper materiam proferuntur, ac ſi cum materia loqueremur; cùm reuera non debeant proferri, niſi ad inſtruendum populum, & vt intelligant, quid ipſo myſterio, vel Sacraméto ſignificetur.

72. *Concluſio.* Concluſio certa, & Catholica eſt, verba illa eſſe verè conſecratoria, nec adhiberi per modum concionis, ſed tanquam habentia peculiarem efficaciam ad conſecrandam materiam, & cauſandum effectum ſacramentalem. De hac concluſione, quia res eſt, quæ ad Controuerſiſtas ſpectat, videri poteſt vltra alios Cardinalis Bellarm. *lib. 1. de Sacramentis in genere, cap. 19. & 20.* vbi latè, & optimè eam probat. Bellarm. Valentia *item in preſenti diſput. 3. quæſt. 1. punct. 2.* Valent.

Probatio concluſionis. Probatur breuiter, & quidem dupliciter poteſt ab Hæreticis ille error aſſeri. Primò ſi dicant, concionatoria verba adhiberi debere, ita vt ſine illis adhibitis ſacramentum non ſubſiſtat. Secundò ſi dicant, adhiberi debere, vt ritè, & debitè ſacramentum miniſtretur; non tamen requiri eſſentialiter ad valorem ſacramenti. Primò modo videntur loqui *Caluinus, & Beza* apud Bellarminum, & Valentiam vbi ſuprà. Caluin. Beza. Secundò modo explicant alij Sectarij. Hoc ergo ſuppoſito, contra primum modum facilè arguere poſſumus ad hominem; quia ſi verba per modum concionis prolata requiruntur eſſentialiter ad valorem Sacramenti, iam ferè cum Catholicis conueniunt: & incidunt in eadem inconuenientia, quæ nobis opponebant, ſcilicet quod videamur magica verba adhibere. Magia enim non excuſabitur ex eo, quod verba illa ad alios dirigantur, ſi tamen adhibeantur ritu illo ſuperſtitioſo, tanquam eſſentialiter neceſſaria, & vt habentia vim, & efficaciam ad operandum effectum: imo frequenter peccatur peccato ſuperſtitionis, & veneficij, ex eo quod ex pacto cum Dæmone oporteat alium talibus, vel talibus verbis alloqui, quibus is ad amorẽ, vel alium affectum inclinetur; vbi licet illa verba proferãtur per modum colloquij; quia tamen adhibentur propter vim occultam, quam ex Dæmonis pacto habent ad effectũ cauſandum, pertinent ad Magiam; ergo ſi verba concionatoria adhibentur à miniſtro vt eſſentialiter requiſita ad effectum ſacramenti, & vt habentia vim infallibilem ex pacto, & inſtitutione Dei ad operationem, non minùs habebunt ſpeciem Magiæ, & ſuperſtitionis, quàm ſi adhiberentur, vt conſecratoria: imo hoc ipſum eſt formaliſſimè eſſe verba cõſecratoria, eſſe ſcilicet operatoria, ſeu effectricia; ſi enim ipſa verba exempli gratia: *Hoc eſt corpus meum*, prolata per modum concionis, habent vim infallibilem ponendi corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, quod ſine illis verbis nullo modo poneretur, iam illa verba erunt veriſſimè conſecratoria, cùm reuera conſecrent panem ſeu ſpecies panis, & ex materia profana reddant illam ſacratam, quod eſt veriſſimè

Retorquetur eitra illos argumentum.

Verba eſſe cõſecratoria, eſt eſſe operatoria.

conſecrare: quod idem procedit de verbis aliorum ſacramentorum. Contradicunt ergo ſibi Hæretici requirentes eſſentialiter talia verba ad valorem ſacramenti, & ex alia parte negantes, eſſe verba conſecratoria. Nec multum eſſet cum illis contendendum, ſi ſolùm intenderent, quod illa verba proferantur tanquam verba, quæ ad alios dirigimus, & quibus alios alloquimur: nam licet ad valorem ſacramenti non requiratur, quod in actu ſecundo alij audiant, aut intelligant verba; poſſet tamen dici, quod verba de ſe & in actu primo dirigantur ad alios, & ita proferri, vt per ſe loquendo, & humano modo poſſint ab aliis audiri & intelligi; ideo enim debent eſſe verba humana & Idiomatis publici, & humani, quia ſunt verba in ordine ad homines; vt conſtat ex forma ſacramenti Baptiſmi, & Pœnitentiæ, quibus loquimur cum baptizato, & pœnitente, cùm dicimus, *Ego te baptizo, Ego te abſoluo*, &c. quod clariùs apparet in ſacramento Matrimonij, vbi debent verba ab altero coniuge audiri, & intelligi tanquam ad ipſum directo, & in ſacramento Ordinis: *accipe poteſtatem*, &c. & ſic de aliis, non ergo recitãtur ſuper materiã quaſi loquamur cum materia, ſed loquimur cum aliis qui adſunt, vel poſſunt adeſſe, vt ſanctificetur materia, atque ideo ex hoc capite, licèt proferrentur ad inſtruendos alios, dum tamen haberent vim operandi, & conſecrandi, nihil diceretur contra ritum, & vſum Eccleſiæ Catholicæ, neque ex hoc capite eſſet multum cum Hæreticis contendendum, nec vitiaretur valor ſacramenti, ex eo quod proferrentur verba animo concionandi, & inſtruendi plebem, dum tamen adſit ſimul intentio efficax faciendi verum ſacramentum, & proferendi verba eo modo, qui ad valorem ſacramenti requiritur.

Argumentur Hæretici contradictionis.

Quomodo verba poſſint eſſe concionatoria.

73. *Caput controuerſiæ.* Controuerſia ergo debet eſſe cum illis Hæreticis, qui ita dicunt verba eſſe concionatoria, vt ſolùm proferantur ad inſtruendam plebem, atque adeo ſine illis poſſe ſtare valorem ſacramenti. Contra hos autem arguitur. Primò ex Scriptura, ex qua adiuncta ſimul Eccleſiæ traditione colligitur neceſſitas eſſentialis verborum; nam in ſacramento Euchariſtiæ Chriſtus præcepit facere id, quod ipſe fecit dicens, *Hoc facite in meam commemorationem*: ipſe autem verbis conſecrauerat ſacramentum, dicens, *Hoc eſt corpus meum*. In Baptiſmo item præcepit illam formam, *In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*: quam formam debere eſſe per verba, & voces, vniuerſa Eccleſia ſemper tenuit, ſicut in ſacramento Pœnitentiæ, & aliis. Secundò probatur ex Conciliis exigentibus verba tanquam neceſſaria ad valorem ſacramenti, ſufficiat Florentinum in dicto decreto vnionis, vbi id expreſsè definitur.

Contra illos primò arguitur ex Scriptura.

Secundò ex Conciliis.

74. *Confirmatur noſtra opinio primo ex Scriptura.* Hinc autem obiter colligitur, non proferri ea verba ad concionandum, ſed ad conſecrandum. Primò, quia in Scriptura nullum extat eiuſmodi præceptum concionandi in ſacramentorum adminiſtratione, nec verba illa appellantur concionatoria, ſed conſecratoria, vt primo ad Corinth. 10. *calix benedictionis, cui benedicimus* (hoc eſt, quem conſecramus) *nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* vbi ſacerdos dicitur calicem conſecrare, non autem aliter, niſi verbis ſuis, vt conſtat. Secundò Patres ſic ea verba paſſim appellant conſecrationem & inuocationem, Videantur Dionyſius *lib. de Eccleſiaſt. Hier. cap. vlt.* Iuſtinus *in Apologia ad Antoninum*, Baſilius *lib. de Spiritu ſancto, cap. 15.* Cyrillus *Catechef. 3.* Athanaſ. *ſerm. 3. contra Arianos circa medium*, Greg. Nyſſenus *lib de Baptiſmo. Cyprianus* (vel quicunque eſt Auctor) *ſerm. de Baptiſmo Chriſti prope initium.* Ambroſ. *lib. 2. de ſacramentis, cap. 5.* Auguſt. *lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c. 10. & lib. 5. c. 20.* quorum verba vide apud Bellarm.

1. Cor. 10.

Secundò ex Patribus.

Dionyſius. Iuſtinus. Baſilius. Cyrillus. Athanaſ. Greg. Nyſſ. Ambroſ. Auguſtin.

Bellarm. vbi suprà: quibus adde eundem Dionys. *vbi sup. c.7.p.3.* vbi de verbis, quibus fit Eucharistia, sic loquitur. *At verò efficientia consecrationis precis fas non est scripto interpretari.* Irenæum *lib.4.c.34. Qui est* (inquit) *è terra panis percipiens inuocationem Dei, iam non communis panis est*, &c. Augustinus *item lib.20. contra Faustum, c.13. Noster* (inquit) *panis, & calix certa consecratione mysticus fit nobis:* & *tract.80. in Ioannem. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.* vbi verbum efficax perinde est ac consecratorium.

Irenæus.

Augustin.

75. *Tertiò ratione, quia frustra sæpe fieret talis concio.*

Tertiò, quia inutilis esset talis concio, cùm nec esset vtilis recipienti sacramentum, qui sæpè est incapax percipiendi, qualis est infans, nec etiam esset vtilis circumstantibus, qui sæpe nulli sunt. Quartò forma Baptismi nihil præ se fert concionis, cum sit inuocatio Trinitatis, nec aliquid aliud adiungitur, quod sit concio. Vnde Caluinus *in Commentario capitis 5. ad Ephesios*, dicit, *in Papatu nullam esse legitimam signorum obseruationem, quia nulla sit mysterij explicatio ad populum, qua sola facit, vt mortuum elementum incipiat esse sacramentum.* Cæterum ipse Caluinus *lib.4. Institutionum, cap.15. §.16.* negat, rebaptizandos esse eos, qui apud Papistas fuerunt baptizati, nam eorum Baptismus validus est, vbi manifestè sibi contradicit, vt constat.

Quartò ab exemplo.

Caluin.

76. *Obiectio. August.*

Obiiciunt Augustinum *tract.80. in Ioannem*, vbi sic ait. *Vnde ista tanta virtus aqua, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens; hoc est, verbum fidei, quod prædicans ait Apostolus, quia si confessus fueris in ore tuo, quia Dominus est Iesus, & crediderit in corde tuo, quia Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris*, &c. Vbi Augustinus videtur totam efficaciam verborum constituere in eo quod excitent ad fidem, quæ fides sit proxima causa salutis, verba verò remota, seu mediata, quatenus instruunt, & docent ad concipiendam fidem.

77. *Explicatur locus Augustini.*

Omissis variis explicationibus, quæ videri possunt apud Bellarminum & Vasquez locis citatis. Respondeo cum Bellarmino, qui optimè hûc Augustini locum tractat, Augustinum ibi proculdubio nõ loqui in sensu ab Hæreticis intento. Primò, quia Caluinus, & alij sentiunt, vt vidimus, etiam sine concione validum esse Baptismũ apud nostros collatum: Augustinus autem loquitur ibi de verbo, sine quo Baptismus non esset validus, *detrahe* (inquit) *verbum, quid est aqua, nisi aqua?* ergo nõ loquitur de concione, qua ablata, adhuc manet Baptismus. Secundò, quia Augustinus expressè dicit, verbum, de quo loquitur, esse consecrationem. *Hoc* (inquit) *verbo, vt mundare possit, consecratur & Baptismus*; quam vim habent in sententia ipsius illa verba, quibus inuocantur Pater & Filius & Spiritus sanctus, vt cõstat ex *lib.5. de Baptismo contra Donatistas, c.15.* vbi illis verbis dicit cõsecrari Baptismum. Tertiò loquitur de verbo, quod accedit ad elementum; *accedit* (inquit) *verbum ad elementum, & fit sacramentum.* Concio autẽ apud Hæreticos non accedit; sed longo interuallo præcedit, & postea subsequitur ablutio, quare esset impropria Augustini loquutio, sicut si quis diceret in sacramẽto Pœnitentiæ, *accedit confessio peccatorũ ad absolutionem, & fit sacramentũ.* Quartò, quia certum est, ab Augustino non requiri fidem actualẽ ex parte illius, qui baptizatur, cùm ibi supponat, paruulos nihil credẽtes posse validè baptizari; deinde nec requirit fidem actualem in cõferente Baptismũ, cùm Baptismus ab infideli collatus cum intentione faciendi quæ facit Ecclesia, sit validus, iuxta eundem August. *Epist.23. ad Bonifacium*; ergo per illa verba, *non quia dicitur, sed quia creditur*, non intelligit, verba non referre ad valorem sacramenti, nisi media fide quam excitant.

Prima ratio propter quam non fauet hæreticis.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Verus ergo sensus est, quod Augustinus sumpta occasione ex illis verbis Christi: *Iam vos mundi estis propter sermonẽ, quem locutus sum vobis*, conatur ostendere efficaciã verbi diuini ad purificandum, & mundandum hominem, quod probat tum in verbis sacramentalibus, quæ immediatè operantur, tum in verbis cõcionis, & exhortationis, quæ mediatè operantur, excitando fidem, & compunctionem, &c. atque adeo adducit plura loca, in quibus nõ agitur de verbis consecratoriis, sed concionis, quia illa loca probant assumptũ quoad vnam saltem partem, sicut de verbis etiam concionatoriis agebat Christus ibi; dum dixit, *Vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.* Cæterùm id etiam extendit ad verba sacramentalia, à quibus vim habent elementa ad mundandum. Addit verò, hoc fieri à verbo *non quia dicitur, sed quia creditur*: in quo non negat verba Baptismi operari sanctitatem, etiam si non detur fides actualis: sed dicit, hanc vim non competere verbis propter sonum materialẽ, quem habent, sed propter mysteriũ fidei, quod in sua significatione includunt, & exprimunt; ratione cuius dicitur *verbum fidei*, hoc est, verbum continens fidem, qui sensus, quia non erat ita clarus, explicatus est statim ab Augustino declarando, in quo sensu dixisset, *non quia dicitur, sed quia creditur. Nã & in ipso* (inquit) *verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, hoc est, verbum fidei.* &c. fides enim aliquãdo sumitur pro actu quo credimus, aliquando pro re ipsa, quã credimus; & in hoc sensu verba Baptismi dicuntur *verbum fidei*, & operari, *quia creduntur*; hoc est, quia continent mysterium fidei nostræ, quod creditur, à qua continentia accipiunt virtutem operatiuam, & consecratiuam quã habent.

78. *Verus sensus Augustini.*

Obiici etiam potest Matth. vlt. *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.* Vbi videtur exigi verbum doctrinæ ad sacramẽtum. Respondeo, facilè requiri quidem vt debito modo conferatur; priùs enim oportet catechizare, & instruere baptizandum, non tamen tunc, quando baptizari debet, tunc enim nulla requiritur instructio, aut doctrina. Sic etiam explicat Hieronymus ibi hunc locum. *Ordo* (inquit) *præcipuus: iussit Apostolis, vt primum docerent omnes gentes: deinde fidei intingerent sacramento, & post fidem, ac Baptisma, quæ essent obseruanda præciperent.* Quod autem non requiratur tunc instructio, quando confertur Baptismus, constat apertè ex verbis sequentibus, *docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui vobis*, nemo enim dicet, requiri ad hoc, vt validè, vel ritè conferatur Baptismus, quod tunc fiat concio de omnibus præceptis, & eorum explicatione; solùm enim requiritur, quòd pastores ea omnia suo tempore prædicent, & doceant; ergo doctrina, quæ ibi præexigitur, non requiritur tunc quãdo confertur baptismus, sed tempore opportuno, quando catechizantur baptizandi.

79. *Obiicitur secundò. Matth. vlt. Respondetur.*

Hieronym.

Quòd non requiratur instructio quando confertur Baptismus, constat ex eodẽ loco Matt.

Tertiò obiici potest Hieronymus qui verba illa Pauli ad Ephes.5. *mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ*; intelligit de verbo doctrinæ. Sed ipse Hieronymus fatetur, se non explicare in sensu litterali, sed in sensu Tropologico; non de mundatione, quæ fit per Baptismum, sed de illa, quæ fit in singulis hominibus per vocationem, & prædicationem, quibus ad pœnitentiam excitantur, & conuertuntur.

80. *Tertia obiectio. Hieron. Ephes.5. Mens Hieronymi.*

SECTIO V.

An requirantur materia & forma determinata ex institutione Christi.

81. *Conclusio.*

COnclusio Catholica est, sacramenta legis nouæ instituta esse à Christo, atque adeo inate-

riam etiam,& formam eorum;cùm enim ſacramentum ſit complexum ex materia & forma,non poteſt inſtitui aliquod complexum ad ſignificandam gratiam, quin ſimul inſtituantur talis materia, & talis forma ad ſignificandam gratiam,& per conſequens Chriſtus inſtituens ſacramenta, inſtituit, & determinauit materiam, & formam eorum. Concluſio habetur in Concilio Tridentino *ſeſſione 7. can.1.* his verbis, *Si quis dixerit, ſacramenta noua legis non fuiſſe omnia à IESV Chriſto Domino noſtro inſtituta, aut eſſe plura, aut pauciora, quàm ſeptem,&c. Anathema ſit, & ſeſſ.21. cap.2.* declarat, in Eccleſia fuiſſe perpetuò poteſtatem, vt in ſacramentorum diſpenſatione, *ſalua illorum ſubſtantia*, ea ſtatueret vel mutaret, quæ magis expedire iudicaret; vbi per illa verba, *ſalua illorum ſubſtantia*, apertè indicatur, ſubſtantiam ipſam non fuiſſe relictam Eccleſiæ arbitrio, & diſpoſitioni, ſed fuiſſe ſtatutam, & determinatam à Chriſto.

Probatur ex Conc. Trid.

82. Conſtat hoc ipſum ex Scriptura, vbi habetur determinatio facta à Chriſto circa materiam, & formam ſacramentorum; vt in Baptiſmo quem inſtituit in aqua, *niſi quis renatus fuerit ex aqua*, Ioannis 3. formam verò dedit, Matthæi vltimo. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Ad Euchariſtiam item voluit adhiberi panem, & vinum, & illa verba: *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus*, &c. dum præcepit Apoſtolis eodem ritu conficere quo ipſemet confecerat. *Hoc facite in meam commemorationem.* In ſacramento Pœnitentiæ determinauit, pro materia peccata, & pro forma abſolutionem, cum dixit, *quorum remiſeritis peccata, remittentur eis*, &c. Quod idem credendum eſt de aliis ſacramentis. Loca Patrum ad hoc ipſum vide apud Suarez *in præſenti diſput.1. ſect.3.*

Confirmatur ex Scriptura.

Ioan.3.
Matth.vlt.

Suarez.

83. Ratio denique eſt, quia cùm ſacramenta cauſent, & ſignificent efficaciter gratiam, non potuerunt ab alio, niſi à Chriſto inſtitui ad hoc ſignificandum, qui eſt auctor gratiæ. Potuit quidem Chriſtus delegare Eccleſiæ, vt tanquam ex commiſſione determinaret ſacramenta, quibus Chriſtus efficaciam tribueret; non tamen oportuit ita fieri, tum vt maior auctoritas ipſis Sacramentis conciliaretur, tanquam determinatis à ſolo Chriſto; tum vt hoc modo vnitas maior eſſet in Eccleſia vniuerſa, cùm debeat eiſdem viſibilibus ſignis vbique vti ſecundùm ſubſtantiam, quæ non parum conducunt ad vnitatem fidei, & religionis conſeruandam. Vide alias congruentias apud Suarez vbi ſuprà.

Probatur ratione. Chriſtus auctor gratiæ debuit inſtituere ſignacq; cauſas gratiæ.

Potuit quidem committere Eccleſiæ hoc munus, ut tamen ita fieri oportuit.

84. Contra hanc veram doctrinam duplex poteſt eſſe difficultas. Prima ex ſacramento Matrimonij, in quo Eccleſia videtur variaſſe materiam faciendo, quod conſenſus contrahentium abſque præſentia Parochi, quæ priùs erat materia valida, iam non ſit materia valida huius ſacramenti. Reſpondetur facilè, Eccleſiam non variaſſe ibi formaliter loquendo materiam ſacramenti, ſed ſolùm materialiter; nam materia, quam Chriſtus voluit ad ſacramentum Matrimonij, non erat qualiſcumque conſenſus contrahentium, ſed conſenſus legitimus, & validus ad tranſlationem iuris in corpora: Eccleſia autem potuit reddere inualidum, & illegitimum conſenſum præſtitum abſque tali ſolemnitate, ſicut reſpublica reddit illegitimum, & inualidum conſenſum pupilli ad transferendum dominium abſque auctoritate tutoris; quare conſequenter non poterit eſſe materia ſacramenti, quæ deberet eſſe cõſenſus legitimus, & validus. Sic etiam poſſent homines facere, quod hæc verba nõn ſufficerent ad conſecrationem Euchariſtiæ, *Hoc eſt corpus meum*, faciendo ſcilicet quod hæc vox *corpus*, ſignificaret lapidem, & hæc vox *lapis* ſignificaret corpus, tũc enim deberet aliis verbis conſecrari, non tamen mutaſſent formã ſacramenti formaliter loquendo, ſed ſolùm materialiter; quia forma inſtituta à Chriſto ſunt verba, quæ ex hominum inſtitutione ſignificare poſſint talẽ ſenſum, & per cõſequens homines poſſunt reddere inefficacia verba, quæ priùs erant efficacia: ſic in præſenti, &c.

Probatur ex Conc. Trid.

Confirmatur ex Scriptura.

Probatur ratione.

Potuit quidem committere Eccleſia hoc munus, ut tamen ita fieri oportuit.

Prima difficultas contra concluſionem petitur ex ſacramẽto Matrimonij.

Solutio.

Si quid Eccleſia mutet, mutat ſolùm materialiter, non formaliter.

Qua materia fuerit à Chriſto determinata pro ſacramento Ordinis.

85. Secunda difficultas, & grauior poteſt eſſe ex ſacramento Ordinis, in quo videtur Eccleſia mutaſſe aliquid circa materiam, & formam: olim enim videtur fuiſſe collatum ſacerdotium, v.g. per ſolam manus impoſitionem cum verbis proportionatis: imò nunc in Eccleſia Græca, non ſolum Epiſcopi ſchiſmatici, ſed Catholici etiam, & qui Romæ degunt dum Græcos Preſbyteros ordinant, ſciente, & conſentiente Summo Pontifice (me præſente) non per calicis, & patenæ porrectionem id faciunt, ſed per manus impoſitionem ſuper caput ordinandi, dicente Epiſcopo, *Diuina gratia, quæ ſemper infirma ſanat, & quæ deſunt ſupplet; creat, ſeu promouet N. venerabilem Diaconum in Preſbyterum. Oremus igitur pro eo*, &c. quem ritum ordinandi, nemo iure damnare poterit, aut veriſimiliter de illius valore dubitare; & tamen Eccleſia Latina eundem ordinem confert per exhibitionem panis, & vini cum aliis verbis, in qua actione, & in quibus verbis creditur imprimi character, & conſiſtere materia, & forma huius ſacramenti, provt habetur in decreto Eugenij IV. ſæpè citato ad Armenos, vbi aſſignatur hæc materia, & forma ordinationis Preſbyteri; ergo fatendum eſt, fuiſſe factam, vel fieri poſſe aliquam variationem circa materiam, & formam ſacramentorum. Quod argumentum etiam fieri poteſt in ordinatione Diaconi, qui olim per ſolam manus impoſitionem ordinabatur, & nunc apud Græcos, etiam Catholicos, ita ordinatur; apud Latinos verò per traditionem libri Euangeliorum cum forma illi correſpondente, vt habetur in dicto decreto Eugenij, & tamen certum videtur, non potuiſſe illam Euangeliorum traditionem eſſe materiam, antequam Euangelia ſcriberentur, quo tempore iam ordinabantur Diaconi, vt conſtat de S. Stephano & aliis.

Secunda difficultas petitur ex materia ſacramẽti Ordinis.

Eugen. IV.

86. Huic difficultati, omiſſis variis ſolutionibus, reſponderi poteſt, materiam, & formam huius ſacramenti eo modo, quo à Chriſto fuit inſtituta, non poſſe mutari: Chriſtum tamen non determinaſſe in indiuiduo materiam, & formã materialiter ſumptas; ſed ſolùm voluiſſe, quod conferretur Ordo per aliquod ſignum ſenſibile ſignificatiuũ poteſtatis quæ traditur, & per verba hoc ipſum exprimentia. Quam doctrinam ſupponit Innocentius IV. communiter receptus in capite *Preſbyter, de Sacramẽtis non iterandis*: vbi docet, tempore Apoſtolorum formam, qua ordinabantur Miniſtri, fuiſſe manuum impoſitionem, nec aliam fuiſſe formam tunc ſeruatam (per formã intelligit ritum, vt ſuprà monuimus ſect.2.) *Vnde credimus* (inquit) *quod niſi eſſent forma poſtea inuenta, ſufficeret ordinatori dicere, ſi Sacerdos, vel alia aquipollentia verba; ſed ſubſequentibus temporibus formas, qua ſeruantur, Eccleſia ordinauit.* Hoc ipſum inſinuat Bellarm. *tom.2. libro vnico de ſacramento Ordinis, c.9 in fine*, his verbis. *Credibile autem eſt, Dominum inſtituiſſe iſtas omnes materias Ordinum, non quidem in particulari, ſed generatim, monendo Apoſtolos, vt Ordines, conferrent per ceremoniam inſtrumentorum, quibus ſignificaretur eorum poteſtas.* Vbi nomine *inſtrumentorum* debet etiam comprehendi manus, quæ eſt inſtrumentum inſtrumentorũ, alioquin debuiſſet negare,

Reſpondetur difficultati. Chriſtus non determinauit in indiuiduo materiam & formam Ordinis materialiter ſumptas.

Innoc.IV.

Bellarm.

dari

dari veram ordinationem apud Græcos, qui ordinant per solam manus impositionem: quod certè Bellarminus non negaret, qui sciebat in Ecclesia Romana nunquam fuisse iterú ordinatos qui Græco ritu ordinati fuerant, licèt ex iis alij Episcopi, alij etiam Cardinales fierent, neque vnquam de hoc puncto in Concilio Florentino, vel alibi à Latinis quidquam Græcis obiectum fuisse, denique hanc doctrinam latè, & eruditè tradit Petrus Arcudius *de concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis in Sacramentorum administratione, lib. 6. cap. 4. paulo post initium capitis §. est autem duplex*, vbi hanc dicit esse sententiam doctissimorum virorum. Qua supposita, facilè conciliantur ritus vtriusque Ecclesiæ, vtraque enim confert ordinationem per signum sensibile, & verba, quæ optimè significant traditionem sacerdotij, quare vtraque validè conficit, & vtraque seruat formaliter loquendo materiam, & formam à Christo institutam, licèt materialiter vtatur signis diuersis. Sicut etiam Græcus consecrans in fermentato, & Latinus in azymo, vterque proculdubio seruat materiam à Christo institutam, scilicet panem, Christus enim non determinauit hunc nec illum, sed panem, quicunque esset, nec vinum album, nec rubrum, sed vinum, quodcunque esset. Sic etiam instituit pro materia ordinis signum sensibile & verba, quæ significent potestatem, quæ traditur. Vnde Eugenius verissimè dixit, per traditionem instrumentorum, & panis ac vini, &c. conferri ordinem, quia illa est de facto materia in Ecclesia Latina, licèt absque illa posset adhiberi alia materia sufficiens, vt fit apud Græcos.

Petr. Arcud.

Hac sententia conciliantur facilè ritus vtriusque Ecclesiæ.

Confirmatur exemplo panis, qui est materia Eucharistiæ.

87. Confirmari potest primò hæc doctrina ex Gregorio IX. in cap. *Presbyter, de Sacramentis non iterandis*; vbi Pontifex expressè dicit, manus impositionem, qua Sacerdotes ordinantur, esse ritum ab Apostolis introductum; ergo non fuit illud signum essentialiter, & determinatè requisitum à Christo, sed indeterminatè illud, vel aliud æquiualens. Aliunde autem habemus, nec porrectionem panis, & vini determinatè requiri ex diuina institutione, cùm Græci absque illa porrectione ordinentur; ergo fatendum est, Christum solùm voluisse pro materia aliquod signum proportionatum, hoc, vel illud.

Gregor. IX. Confirmatur hac solutio.

Respondent aliqui, impositionem manuum essentialiter requiri ex institutione Christi; dici tamen ritum ab Apostolis introductum, non quia ipsi illum instituerint, sed quia ipsi primi illud in vsum induxerint. Hic tamen sensus nimis est violentus: sic enim posset etiam dici ritus ab Apostolis introductus baptizare in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti; absoluere pœnitentes à peccatis, & alij similes, qui tamen non ita appellantur, sed instituti à Christo.

Instantia.

Diluitur.

88. Secundò confirmari potest ex eodem textu Gregorij, vbi dicit Pontifex; si Presbyter, aut Diaconus, cum ordinantur, manus impositionem non receperint, non esse vllatenus iterandum, sed cautè supplendum, quod per errorem fuit prætermissum. Vnde colligitur, illam impositionem manuum non ita esse ad valorem Ordinis essentialiter requisitam, vt sine illa Ordo non subsisteret: alioquin non sufficeret post tres menses adhibere illam absque forma; sed debuisset repeti forma, quæ profertur in porrectione panis & vini, nam quando Episcopus priùs imponit manus, nulla verba profert.

Confirmatur secundò.

89. Respondent aliqui, textum loqui, non de prima impositione manuum quæ fit ante porrectionem panis, & vini, & absque vllis verbis, sed de altera, quæ fit in fine Missæ, quando datur potestas ad absoluendum à peccatis cum illis verbis. *Accipe Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. quæ licèt sit essentialis, est tamen diuersa à traditione potestatis ad offerendum sacrificium, quæ prius data fuerat, atque adeo potest bene dari post tres menses seorsim, cùm secum habeat specialem formam, & specialem effectum.

Instantia.

Hæc tamen responsio non potest adaptari textui: quia apertè loquitur de prima impositione manuum; nam de illa subiungit. *Suspensio autem manuum debet fieri, cum oratio super caput effunditur ordinandi.* Hæc autem cæremonia fit in priori impositione manuum, non in posteriori, vt constat ex Pontificali.

Diluitur.

90. Sed contra hoc obiici potest primò, quia si impositio manuum etiam sine traditione calicis, & patenæ, sufficeret ad valorem ordinis. Ergo nunc, antequam accipiant calicem, & patenam, sunt ritè, & validè ordinati Presbyteri etiam Latini, cùm priùs recipiant manuum impositionem; & quæ alicubi, vel aliquando est sufficiens, materia sacramenti semper & vbique erit sufficiens. Consequens autem videtur contra illud decretum Eugenij, vbi dicitur Presbyteros ordinari per traditionem calicis & patenæ, &c.

Obiectio.

Respondetur negando sequelam, quia materia sine forma non sufficit ad valorem sacramenti: quamuis ergo impositio manuum cum forma proportionata sufficeret, provt sufficit apud Græcos, quia tamen Ecclesia Latina voluit adhibere materiam, & formã magis explicitam, noluit complere ordinationem in manuum impositione, & ideo non profertur tunc forma, donec explicetur magis materia tradẽdo panem, & vinum, &c. tunc autẽ profertur forma. *Accipe potestatem offerendi sacrificium, &c.* quæ forma cadit supra totam materiam præcedentem, constantem ex manuum impositione, & traditione panis & vini, quæ faciunt materiã integram, sed talem, vt non requireretur tota ad valorẽ sacramenti: imo nec tunc profertur tota forma, sed solùm illa, quæ explicat potestatem celebrandi; alia verò forma partialis explicans potestatẽ absoluendi, profertur in fine Missæ cum alia manuum impositione pro materia: Quare diuiditur apud Latinos collatio Presbyterij, cùm tamen apud Græcos vnica manuum impositione, & vnica forma detur vtraque potestas illis verbis: *Diuina gratia creat hunc Presbyterum*, &c. quia illa verba, licèt non ita explicitè, significant tamen sufficienter vtramque potestatem. Vnde etiam meritò Pontifex dicit, supplendam esse apud Latinos manuum impositionem prætermissam, illam scilicet quæ præcedit traditionem instrumentorum; supplendam, inquam, non quasi aliquid essentiale defuisset, sed aliquid, quod si positum fuisset, integrasset materiam, postea verò supplebitur tanquam cæremonia principalissima, sicut supplentur solemnitates postea in eo, qui fuit domi baptizatus absque illis.

Responsio.

91. Sed contra obiicies secundò: ergo saltem in Diaconatu ante traditionem libri Euangeliorum, Diaconus erit ritè ordinatus: nam priùs accipit manuũ impositionem cum forma, scilicet cum illis verbis. *Accipe Spiritum sanctum*, &c. ergo si Græci validè ordinant Diaconum per impositionem manuum cum forma tunc prolata; Latinus etiam Diaconus ordinabitur per eandem materiam cum forma tunc prolata: & tamen in Concilio Florentino assignatur pro materia Diaconatus traditio libri Euangeliorum. Respondetur negando sequelam; nam licet impositio manuum cum forma debita sufficeret ad ordinem Diaconatus conferendum, sicut de facto confertur à Græcis: apud Latinos tamen tunc non completur Ordo, quia non profertur forma cõpleta, sed incompleta per verba generalia, quæ non significant determinatè ordinem illum; scilicet dicendo:

Obiicitur secundò.

Respondetur.

Accipe Spiritum sanctum ad resistendum Diabolo, & tentationibus eius, in nomine Domini. quæ verba sunt valdè vniuersalia, & ideo posteà determinantur, quando traditur liber Euangeliorum per illa verba: *Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei, tam pro viuis, quàm pro defunctis in nomine Domini. Amen.* atque adeo tunc cõpletur materia, & forma, & confertur omnino ordo Diaconatus, qui etiam validè potuisset cõferri absque traditione libri, si sufficiens forma fuisset adhibita, sicut adhibetur à Græcis.

Quomodo concilientur ritus Latinus, & Græcus in conferendo Ordine.

92. *Conciliantur ritus vtriusque Ecclesiæ ex hac sententia.* Ex dictis infertur, quomodo conciliari debeat ritus, quem Ecclesia Latina obseruat in ordine sacerdotij conferendo, cum iis quæ Concilia passim & Patres omnes dicunt, sacerdotium scilicet conferri per manus impositionem, quod ita clarum est in tota antiquitate, vt nemo id negare possit, vt fatentur Bellarmin. *dicto lib. vnico de sacramento Ordinis, cap. 9.* & Vasquez *tom. 3. in tertiam partem, disp. 239.* de quo latè Arcudius *vbi supra dicto lib. 6. cap. 3.* Aliqui enim dicunt, apud Latinos Sacerdotem ordinari etiam per manus impositionem; quia ipsa traditio instrumentorum cum pane, & vino est quædam impositio manuum, cùm in illo actu Episcopus, vt tradat calicem & patenam, extendat manus, & quodammodo eas imponat; per illam traditionem Episcopus mediatè coniungit manus suas cum ordinando per coniunctionem physicam; quod enim mediet calix, & patena, non tollit verum contactum, sicut etiam apud Græcos mediat pallium, & tamen dicitur vera manus impositio. (Bellarmin. Vasquez. Arcudius. *Responsio aliquorum.*)

93. *Reijcitur.* Hæc solutio nunquam potuit mihi satisfacere; quia illa traditio instrumentorum, non nisi impropriissimè, & ineptissimè potest appellari simpliciter manus impositio, vt constat ex vsu concipiendi, & loquendi. Et licèt daremus, propter illum cõtactum mediatum posse vtcumque appellari manus impositionem; non tamen posset dici quod tunc Episcopus imponat manus super caput ordinandi. Et tamen Concilia, & Patres non solùm dicunt, conferri ordinem per manus impositionem, sed etiam per impositionem manus super caput. Sic loquitur *Concilium Carthaginense IV. can. 3.* his verbis. *Presbyter, cùm ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput eius tenente*, &c. Clemens Romanus *lib. 8. constit. cap. 16.* sic ait. *Cum Presbyterum ordinas, Episcope, impone ipse manum capiti Presbyteri.* Damasus Papa *Epist. 4.* agens de ordinatis à Chorepiscopis, qui verè Episcopi non erant, sic ait. *Et propterea magis vulnerabant capita quæ per manus impositionem tangebant, quàm ea, quæ eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent:* & paucis interiectis, *Quapropter* (inquit) *per illam illicitam manus impositionem, vt paulò superius prælibauimus, vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant.* Innocentius I. *Epist. 22. ad Episcopos Macedoniæ cap. 3.* sic ait: *Cùm nos dicamus, ab Hæreticis ordinatos vulneratum per illam manus impositionem habere caput, vbi vulnus infixum est, medicina est adhibenda, vt possit recipere sanitatem*, &c. Dionysius Areopagita *de Eccles. Hierarch. cap. 5.* sic ait de ordinatione Presbyteri, & Diaconi; *Sacerdos autem flexis ante aram genibus capiti suo admotam Pontificis manum dexteram habet, atque à Pontifice, qui eum consecrat, sanctis precibus sanctificatur. Minister verò genu altero flexo ante altare dextram manum Pontificis, qui eum consecrat, super caput habet, ab eoque consecratur ijs precationibus, quibus Ministri consecrari solent.* Augustinus *lib. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 20. Si ergo* (inquit) *ad hoc valet, quod dictum est in Euangelio, Deus peccatorem non audit, vt per peccatores sacramenta non celebrentur, quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum quibus manus imponitur quæ omnia tamen & fiunt, & valent etiam per homicidas.* Vides, apud Patres non solùm assignari pro materia impositionem manus, sed impositionem manus super caput ordinati: quis autem dicat Episcopum imponere manum capiti ordinati, dando illi calicem & patenam cum hostia & vino? non ergo de illa impropriissima manus impositione, sed alia magis propria loquuntur. (Concil. Carthag. IV. Clemens. Damasus. Innoc. I. Dionys. Augustin.)

94. *Reijcitur secundò.* Secundò reiici potest eadem doctrina ex verbis Gregorij IX. supra adductis in cap. *Presbyter*, de Sacramentis non iterandis vbi sic ait: *Presbyter, & Diaconus, cùm ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt; quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad huiusmodi ordines conferendos, cautè supplendum, quod per errorem exstitit prætermissum: suspensio autem manuum debet fieri, cùm oratio super caput effunditur ordinandi*, vbi vides, ritum illum imponendi manus dici ab Apostolis introductum qui non continetur in traditione calicis, & patenæ: nam omnes supponunt, in casu illius textus non fuisse omissam traditionem calicis, & patenæ, nec eam esse repetendam; & tamen Pontifex dicit, omissam fuisse manus impositionem, quam ab Apostolis introductam seruat Ecclesia; ergo non includitur illa manus impositio antiqua in traditione instrumentorum. (Gregor. IX.)

95. *Reijcitur tertiò.* Tertiò reiici potest ex Concilio Carthagin. IV. *can. 5. & 8.* vbi de Subdiaconi ordinatione sic dicitur: *Quia manus impositionem non accipit, patenam de Episcopi manu accipiat vacuam, & calicem vacuum.* Vbi apertè distinguitur acceptio instrumentorum ab impositione manuum; nam si in ipsa traditione instrumentorum manus imponitur Presbyteris, non esset bona ratio Concilij, quia Subdiacono manus non imponitur, accipiat patenam, & calicem; esset enim dicere, quia non accipit instrumenta, accipiat instrumenta, ac proinde iam non magis Presbyteris manus imponerentur, quàm Subdiaconis. Debemus ergo fateri, ritum illum antiquum imponendi manus seruari, & retineri ab Ecclesia Latina, non in traditione ipsa instrumentorum, sed seorsim per veram & propriam manus impositionem super capita ordinatorum. (Concil. Carthag. IV.)

96. *Responsio aliorum.* Alij aliter respondent, manus impositionem in ordinatione Sacerdotis esse quidem materiam essentialem: illam tamen esse, qua in fine Missæ accipit potestatem absoluendi à peccatis, imponente Episcopo manus capiti Presbyteri cum illis verbis: *Accipe Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. quæ potestas cùm sit quædam pars Sacerdotij nostri, quippe quod complectitur potestatem offerendi Sacrificium, & absoluendi; iam verum est in rigore, Sacerdotes ordinari per manus impositionem, licèt ante illam acceperint potestatem consecrandi corpus Christi, & simul cum Episcopo consecrauerint. Ita respondet P. Vasq. *loco cit.* cum aliis, & Bellarm. *d. cap. 9. de sacramento Ordinis.* (Vasquez. Bellarm.)

97. *Reijcitur etiã hæc responsio primò.* Huic tamen respõsioni obstat primò, iuxta ipsam, Sacerdotem, quatenus potissimè Sacerdos est, non ordinari in hac sententia per manus impositionem, sed solùm quatenus iudex constituitur ad dimittenda, vel retinenda peccata, quod munus, licèt Sacerdotibus Christi sit annexum, sacerdotium tamen secundùm se, & ex suo conceptu ab illo præscindit: nam Sacerdos est in ordine ad sacrificium: quare

cùm

cùm Patres & Concilia dicant, Sacerdotem ordinari, & fieri per manus impositionem; de sacerdotio, vt sacerdotio debent intelligi, nec possumus admittere, priùs esse verè, & essentialiter Sacerdotem, quàm ei manus imponatur. Secundò obstat Ambrosius *in epistolam primam ad Timotheum, cap. 4.* vbi clarè, & disertè explicat, per manus impositionem tribui Sacerdoti potestatem ad offerendum sacrificium. *Manus* (inquit) *impositione verba sunt mystica, quibus confirmatur ad opus electum, accipiens auctoritatem, teste conscientia sua, vt audeat vice Domini sacrificium Deo offerre.* Tertiò obstat Concilium Carthag. IV. *Can. 3. & 4.* vbi de ordinatione Sacerdotis, & Diaconi sic dicitur: *Presbyter, cùm ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput eius tenente, etiam omnes Presbyteri, qui presentes sunt, manus suas iuxta manum Episcopi super caput illius teneant, Diaconus, cum ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat, quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.* Vbi apertè fit sermo de impositione manuum, quæ præcedit exhibitionem calicis, & patenæ; tunc enim alij Sacerdotes manus imponunt: comparatur autem illa manus impositio cum illa, quam accipit Diaconus, qui ordinatur ad ministrandum per manus impositionem, Sacerdos verò, quia per manus impositionem ordinatur ad sacerdotium, ideo accipit illam cum maiori solemnitate, & approbatione aliorum Sacerdotum simul manus suas imponentium. Certè quisquis attentè, & sincerè legat seriem illius Concilij, dubitare non poterit, quin æquè Episcopus, Sacerdos & Diaconus per manus impositionem ordinetur, & per eamdem Sacerdos potestatem suam sacerdotij, & sacrificandi accipiat.

Secundò rejicitur. Ambros.

Tertiò rejicitur. Concil. Carthag.

98. Verior ergo, & planior conciliandi modus est, quem supra insinuauimus, Ecclesiam Latinam retinuisse vtique priscum illum ritum ab Apostolis introductum ordinandi Sacerdotem per manus impositionem, illam tamen materiam magis explicitam reddidisse adiungendo traditionem panis, & vini, (quod Græci non faciunt) ita vt ex manus impositione, & traditione panis & vini, fiat vna integra materia magis explicita cum forma, quæ tunc profertur explicante potestatem solam ad sacrificandum: postea verò adhibetur iterum alia manus impositio cum altera forma explicante potestatem ad absoluendum: itaque vtramque potestatem confert per manus impositionem: priorem tamen non per solam manus impositionem, sed per traditionem simul panis, & vini, vt magis explicita apponatur materia, & magis apta ad significandam potestatem sacrificandi.

Verior modus explicationis. Ecclesia Latina materiã illam reddidit magis explicitam.

99. Nec obstat, primam manus impositionem fieri absque prolatione formæ, atque adeo non posse tunc apponi tanquam materiam, nam materia debet esse simul cum forma: hoc (inquam) non obstat, quia non ita distat manus impositio à formæ prolatione, quæ postea subsequitur, vt non censeantur habere propinquitatem moralem sufficientem; neque enim debet esse coëxistentia physica, vt constat in Diaconis, quibus dicitur forma omnibus simul, & postea successiuè tangunt librum, quare si ordinarentur simul centum diaconi, proculdubio esset magna distantia physica inter prolationem formæ, & contactum libri respectu vltimi; sed tamen est sufficiens præsentia moralis, quia eadem actio moraliter continuatur absque interruptione morali. Sic etiam, postquam imponuntur manus Sacerdotibus, vsque ad illa verba, *Accipe potestatem*, &c. eadem actio moralis continuatur vngendo illos, & præparando, vt magis congruè recipiant gratiam sancti Spiritus. Postea verò explicatur magis materia, & apponitur alia pars eiusdem materiæ, simul cum forma: quare distantia illa, quæcunque illa sit, non tam est inter materiam, & formam, quàm inter partem & partem materiæ, quas certè non oportet sibi inuicem coëxistere physicè, vt videmus in sacramento Pœnitentiæ, in quo confessio, & actus doloris longo plerumque temporis interuallo diffident: in Matrimonio autem consensus, & verba vnius coniugis, quanto tempore possent distare à consensu, & verbis alterius? sufficit ergo moralis vnio, quæ pensanda est ex natura, & qualitate actionis: quare, cùm de creando Sacerdote agitur, tota illa actio, quibus ei insignia, vestes, instrumenta, & alia solemniter dantur, censetur esse vna & eadem actio; sicut coronatio etiam Pontificis, vel Regis, longo tempore protrahitur, & in plures actiones diuisa, variisque solemnitatibus interrupta, eadem tamen actio moraliter reputatur.

Est semper propinquitas moralis sufficiens inter manus impositionem & formam.

Exemplo est sacramẽtum Pœnitentiæ.

100. Confirmari potest hic dicendi modus ex ritu, quo Latinus Diaconus ordinatur, scilicet per manus impositionem, & per traditionem libri, vbi certè negare non possumus, impositionem manus pertinere ad materiam illius ordinationis, saltem partialiter, tum quia Patres & Concilia, imo & Scriptura semper dicunt Diaconum fieri per manus impositionem; tum quia quando Diacono manus imponitur, dicuntur illa verba ab Episcopo: *Accipe Spiritum sanctum*, &c. de quibus verbis Concilium Tridentinum *sess. 23. can. 4. de sacramento Ordinis*, definit esse verba efficacia, & causatiua gratiæ, sic enim ait: *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, Accipe Spiritum sanctum, anathema sit.* Quare non video, quomodo post hanc definitionem Tridentini aliqui opinentur, per illa verba non dari Spiritum sanctum, sed intelligi solùm per modum cuiusdam deprecationis. Debemus ergo illis verbis, & actione, quæ cum illis fit, tribuere aliquam efficacitatem, saltem partialem in ordine, ad gratiam sacramentalem: nemo autem dicet, minoris efficacitatis esse impositionem manuum super caput Sacerdotis, quàm super caput Diaconi, imo ex ipso externo ritu constat, esse aliquid maius, cùm diaconis solus Episcopus imponat vnam manum: Sacerdotibus verò imponat singulis vtramque manum, cui alij Presbyteri consentiunt imponentes & ipsi manus super eosdem, quæ omnia ostendunt aliquod magnum mysterium in illa manuum impositione contineri.

Confirmatur hic dicendi modus.

Conc. Trid.

101. Dices; in nostra etiam sententia verba illa, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. quæ Diaconis dicuntur, non esse intelligenda vt sonant, sed per modum deprecationis, nam reuera tunc non datur Spiritus sanctus, sed postmodum cùm datur potestas legendi Euangelium, & imprimitur character. Aliqui videntur diuidere ordinem diaconatus in duas potestates, scilicet ministrandi, & legendi Euangelium, quarum prior detur per illa verba, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. cum impositione manus; posterior verò per traditionem libri, & illa verba, *Accipe potestatem legendi Euangelium*, &c. ita vt sicut Presbyteris datur duplex potestas seorsim per diuersam materiam, & formam, scilicet ad sacrificandum, & absoluendum; sic Diacono datur duplex potestas seorsim vna ab alia, per diuersam materiam, & formam. Ita videtur insinuare Cardinalis Bellarm. *ille c. 9. in fine:* imo indicat, Stephanum, & alios primos diaconos, solùm accepisse priorem potestatem, non posteriorem, quia tunc non erat opus posteriori, cùm nondum essent scripta Euangelia, quæ legerentur.

Instantia.

Respondent aliqui.

102. *Impugnantur.*

Sed huic responsioni obstat ritus, quem hodie (vt dixi) obseruat Ecclesia Græca in ordinatione Diaconi, quem per solam manus impositionẽ ordinat, nec per formam explicat potestatem legendi Euangelium, sed solùm diaconatum, dicendo, *diuina gratia promouet hunc in Diaconum* &c. ergo per illam actionem per quam cõstituitur aliquis Diaconus, accipit simul potestatem legendi Euangelium: quod tamen hi Authores videntur negare, dum supponunt, Stephanum, & alios, qui librum non acceperant, accepisse potestatem ad ministrandum, non tamen ad legendum Euangelium; hoc autem stare non potest, quia verè illi facti sunt Diaconi, ergo acceperunt potestatem, quam affert diaconatus; ergo cùm per solam acceptationem diaconatus accipiatur à Græcis potestas legendi Euangelium, idem dicendum est de illis primis, qui veri Diaconi fuerunt.

103. *Vera responsio iuxta priorem doctrinam.*

Faciliùs ergo respondetur iuxta supradicta, verba illa, *Accipe Spiritum sanctum* &c. quæ Diaconis dicuntur, esse quidem causatiua; ad hoc enim non est necesse, quod causetur effectus in ipsa prolatione verborum metaphysicè, sed satis est quod vel tunc, vel postea, quando perficitur materia, & forma, causetur virtute illorum verborum, saltem vt causæ partialis: sic enim verba similia, quæ dicuntur Presbyteris: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata*, &c. licèt sint causatiua, non oportet, quod semper operentur, tunc quando proferuntur, nam si nondum imponit manus Episcopus, sed paululum post prolationem eorum verborum imponat manus, valida erit ordinatio, & tunc ponetur effectus virtute verborum antea prolatorum: sicut etiam de facto potestas legendi Euangelium non datur diacono, quando dicuntur ei ab Episcopo illa verba, *Accipe potestatem legendi Euangelium*, &c. nam Episcopus dicit illa verba omnibus simul, *Accipite potestatem legendi Euangelium* &c. & postea successiuè omnes tangunt librum, quare necesse est, magnam temporis moram intercedere inter prolationem verborum, & acceptionem potestatis, præsertim si plures sint Diaconi ordinandi; & tamen illa verba dicuntur in omni rigore causatiua illius effectus. Sic ergo dicimus de illis aliis verbis. *Accipite Spiritum sanctum*, &c. Hæc sufficiat breuiter indicasse de materia, & forma sacramenti Ordinis.

SECTIO VI.

Quæ mutatio materiæ, aut formæ noceat valori Sacramenti.

104. *De substantiali mutatione materiæ non est difficultas.*

Circa mutationem materiæ non est difficultas: omnes enim consentiunt, illam mutationem tollere valorem sacramẽti, quæ opponitur cum materia à Christo instituta quo ad substantiam; quæ verò solùm opponeretur accidentaliter, non destrueret valorem. Sic aggresta non posset validè consecrari, posset tamen vinum purum, vel panis fermentatus, licèt Christus in vino limphato, & pane azymo consecrauerit, quia sunt circumstantiæ accidentales, quod sit panis azymus, vel vinum purum, vterque enim est panis, & vtrumque est vinum humano modo simpliciter, & absolutè. Duo tamen sunt in hoc aduertenda. Primum est, non intelligi mutationem accidentalem illam omnem, vel solam, quæ non versatur circa mutationem eiusdem speciei substantialis; nec mutationem substantialem omnem illam, quæ versatur circa aliam speciem physicam: nam vinum album & rubrum differunt fortasse specie physica, contritio etiam & attritio, quæ sunt materia proxima in sacramento Pœnitentiæ, sicut & satisfactio facta per ieiunium, aut per eleemosynam, & tamen hæ varietates non sunt substantiales, sed accidentales in ordine ad sacramenta; è contra verò panis, & massa cruda non differunt fortasse specie substantiali, & tamen est varietas substantialis in ordine ad sacramentum, quia vnitas, vel mutatio materiæ in ordine ad sacramentum, non tam attenditur secundùm entitatem physicam, quàm secundùm vnitatem humanam, ita vt in ordine ad vsus humanos, & provt sub tali nomine vsurpatur, sit notabilis varietas, ita Suarez cum aliis, *in præsenti disput. sect. 4. §. vt verò distinguamus.*

Duo notanda, primum quid intelligatur per mutationem accidentalem & substantialem.

Suarez.

105. *Secundum notandum.*

Secundò tamen adiungendum videtur, vix posse reperiri circumstantiam aliquam, ratione cuius dici posset fieri mutationem accidentalem in materia vel forma sacramentorum respectu institutionis Christi: nam illa exempla, quæ adduci solent mutationis accidentalis, vt si vinum sit rubrum, vel album, si panis sit fermentatus, & similes; si rectè considerentur, non sunt nec accidentaliter quidem alienæ à Christi institutione: Christus enim pariter instituit vtrumque panem, & vtrumque vinum pro materia, quia alioquin peccarent Græci consecrando in fermentato; & idem dicere possumus, de mutationibus accidentalibus in forma sacramenti; nam si in consecratione panis, omittatur particula *enim*, non erit nec accidentaliter contra Christi institutionem: neque enim Christus præcepit illius particulæ prolationem, alioquin peccassent multi Patres, qui sine illa particula consecrabant, vt constat ex liturgiis antiquis. Quando ergo dicimus, aliquando mutari formam, vel materiam solùm accidentaliter, debet intelligi, quod mutatio sit materiæ, facta comparatione ad vsum, vel ritum communem nostræ Ecclesiæ, cui se accidentaliter opponeret, qui omitteret, v.g. particulam *enim*, vel particulam illam, *ego*, in forma absolutionis, vel aliud simile. At verò respectu Christi vix inuenietur aliquid, quod à Christo fuerit determinatè institutum ex parte materiæ, vel formæ sacramentorum, quod non pertineat ad valorem, & substantiam sacramenti, vt consideranti patebit.

Mutatio accidentalis fit respectu ritus communis nostra Ecclesia, non tamen respectu institutionis Christi.

106. *Duplex regula pro dignoscendis mutationibus. Prima regula quando non mutatur sensus formæ. Secunda contraria.*

Hoc supposito, duplex regula solet communiter tradi pro dignoscendis mutationibus, quæ in forma destruunt valorem sacramenti, & illis quæ valorem non destruunt. Prima regula est: mutatio illa, siue per additionem, siue per ablationem, siue alio modo fiat, quæ non corrumpit verum sensum formæ, non tollit valorem sacramenti. Secunda regula est, mutatio quouis modo facta, corrumpens verum sensum formæ, semper destruit valorem sacramenti; ita Vasquez *in præsenti disput. 129. cap. 7. in fine*, cum aliis communiter, qui re ipsa idem sentiunt, licèt in modo applicandi prædictas regulas ad casus particulares dissentire videantur.

Vasquez.

107. *Varia praxes harum regularum.*

Tota ergo difficultas est in reducendis his regulis ad praxim, vt dignosci possit, quando mutatio facta in verbis corrumpat, vel non corrumpat sensum requisitum formæ; iuxta quas oportebit sigillatim examinare alias regulas magis particulares, quæ communiter solent assignari. Primò ergo infertur, mutationem vnius vocis in aliam retinentem eundem sensum non nocere. Potest autem hoc multipliciter accidere. Primò secundùm totam dictionem integram, & tunc si fiat in nomina synonyma, valet sacramentum, vt si pro illo verbo *absoluo* dicatur; *Ego tibi remitto peccata tua*, si autem dubium sit, an sint voces æquiualentes, dubius etiam erit valor sacramenti, vt si in forma Baptismi dicatur, *Ego te baptizo in nomine genitoris, geniti, & procedentis*, &c. Hinc fit, valere etiam sacramentum, licèt pro voce

Prima praxis mutatio vnius vocis in aliam retinentẽ eundem sensum idque fit duobus modis; primus modus cum mutatur integra.

vnius

vnius idiomatis apponatur vox alterius: & hoc non solùm si tota forma proferatur in alio idiomate, v. g. Gallico vel Hispano; sed etiam si misceatur partim ex vno, partim ex alio, vt si dimidiam formam dicat aliquis Latinè, & dimidiam lingua vulgari; sic enim habet vsus loquẽdi vt sæpè misceamus intra eandem orationem diuersas linguas, & sic etiam forma baptismi Latina habet verbum illud, *baptizo*, quod non erat Latinum sed Græcum. Hinc etiam fit, mutationem vnius vocis in aliam æquiuocam, si verè æquiuoca sit, & in his circumstantiis capax sit adhuc significationis æquiualentis illi alteri voci, quæ omittitur, non tollere valorem sacramenti: sic enim valida erit forma Baptismi, si pro illis verbis, *Ego te baptizo* dicatur. *Ego baptizo Petrum*, licèt illa vox, *Petrus*, de se æquiuoca sit ad hunc, vel illum Petrum significandum. Denique valida est forma, quando ex proprijs mutantur nomina in figurata eundem sensum reddentia, vt cùm *pro sanguine* ponitur, *calix sanguinis*, vel è contra. Vel cùm ex vsu, & accommodatione idem significat, vt si honoris gratia, dicatur, *Ego absoluo vestram Dominationem, aut vestram Celsitudinem*, &c. aut si Pontifex diceret, *nos absoluimus te*, &c. Nam illæ voces in plurali in vsu communi iam æquiualent singulari.

108. *Secundus modus cum mutatur pars.* Zachar. Papa.

Secundò potest fieri mutatio vocis non integræ, sed secundum partem, vt si ex balbutie, vel ignorantia, vel alio impedimento, pro *est*, dicatur *es*, vel pro *corpus*, dicatur *corporis*, &c. De quo exstat decretalis responsio celebris Zachariæ Papæ, quæ habetur in cap. *Retulerunt*. De consecratione distinctione quarta: vbi scribens ad Bonifacium Episcopum sic dicit: *Retulerunt Nuncij tui, quod fueris in eadem prouincia Sacerdos, qui Latinam linguam penitus ignorabat, & dum baptizaret nesciens Latini eloquij, infringens linguam diceret, Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu sancta. Ac per hoc tua reuerenda fraternitas consideranit eos rebaptizare. Sed sanctissime Frater, si ille, qui baptizauit, non errorem introducens aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romana loquutionis infringendo linguam, vt supra fati sumus, baptizans dixisset, non possumus consentire vt denuo baptizentur.* Hæc Zacharias: ex cuius verbis idem à fortiori colligitur in leuioribus mutationibus, vel ex pronunciatione, vel ex alio defectu prouenientibus. Ratio autem est, quia in iis circumstantiis illa verba sic prolata sufficienter indicant eundem sensum, licèt barbarè, & imperitè significentur.

109. *Secunda praxis variatio vocis actiuæ in passiuam eiusdem sensus.*

Secundò infertur, varietatem etiam secundùm casus, vel secundùm voces, actiuam, & passiuam, non nocere, dummodo idem sensus retineatur sic pro illis vocibus, *ego te baptizo*, &c. Græci dicunt *baptizatur seruus Christi*, &c. non verò *baptizetur seruus Christi*, vt aliqui communiter eis imponunt: ille autem Baptismus validus est, proculdubio cum eundem sensum verba illa retineant.

110. *Tertia praxis additio non destruens sensum.*

Tertiò infertur, additionem illam, quæ non destruit debitum sensum formæ, non impedire, siue fiat in principio, siue in medio, siue in fine, vt si dicas, *commendo te B. Virgini, & baptizo te in nomine Patris*, &c. vel si dicatur, *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij, qui à Patre procedit, & Spiritus Sancti*, vel si dicatur, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, commendo te B. Virgini*. Nam in his omnibus semper manet integer sensus formæ requisitæ, nec destruitur vllo modo per illa, quæ adiunguntur. Idem dicendum est, si aliquid auferatur, quod tamen sensum non destruat, vt si dicas, *absoluo te à peccatis*, omissis *ego* & *tuis*, adhuc enim manet integer idem sensus.

111. *Quarta praxis. Magna interruptio.*

Quartò infertur, interrumptionem magnam verborum impedire valorem sacramenti, quia aufertur sensus orationis; modicam tamen interruptionem non impedire, quia moraliter est eadem oratio & hoc, etiamsi alia verba interponantur, vt si quis dicat, *ego te baptizo*, & petens aquam dicat, *date aquam*, & statim prosequatur, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Quanta autem, & qualis debeat esse interruptio, aut verborum interpositio vt tollat sensum, est res moralis, & pendet ex arbitrio, ac iudicio prudentum.

112. *Quinta praxis. Transmutatio.*

Quintò infertur, transmutationem & transpositionem verborum aliquando impedire valorem, aliquando non: nam si dicat aliquis, *Ego in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti te baptizo*; idem est sensus, & valida est forma; si verò dicat, *Ego in te baptizo nomine Patris*, &c. non manebit idem sensus, nec erit valida forma; esset tamen valida forma si diceret, *Ego Patris baptizo te in nomine Filij, & Spiritus sancti*. licèt Scotus *in 4. dist. 3. q. 2.* immeritò illam dicat esse formam inualidam, quia aufert conceptum orationis, sed reuera apud Latinos Poëtas ille modus loquendi vsitatus est. Scotus.

113. *Sexta mutatio in forma ad inducendum errorem.*

Sextò infertur, quid dicendum sit quando mutatio in forma fit ad inducendum aliquem errorem. Communiter enim dicunt multi, vniuersaliter tunc reddere inualidum sacramentum, quibus videtur fauere Zacharias Papa in verbis, quæ ex ipso supra retulimus, vbi docet, Baptismum *in nomine Patria, & Filia*, &c. validum fuisse si baptizans non voluit introducere errorem; aut hæresim. Vnde à contrario sensu argui solet non valere sacramentum, quando mutatio formæ fit ad introducendum errorem, vel hæresim. Hæc tamen regula, si vniuersaliter, & vt sonat, accipiatur, non videtur posse subsistere, vt cum aliis benè obseruant Suarez *in præsenti disp. 2. sect. 5.* & Vasquez *4. disp. 129. cap. 6. & 7.* quia Græci vtuntur alia forma, *Baptizatur seruus Christi*, &c. eo animo multi, quia dicunt, formam Ecclesiæ Latinæ non esse validam, & in consecratione hostiæ dicunt, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, volentes hæc etiam verba requiri ad essentiam consecrationis, & tamen validè baptizant, & consecrant, sicut licèt ex iisdem multi consecrent in fermentato, ad tuendum suum errorem, quo negant, licere consecrationem azymi, adhuc consecrant validè; ergo non quæcumque erroris intentio sufficit ad reddẽdum inualidum sacramentum. Sicut etiam de facto inter Latinos aliqui existimant, verba illa posteriora in consecratione calicis, *noui & æterni Testamenti*, &c. requiri essentialiter ad consecrationem, & cum hac intentione illa dicunt; nec tamen ideo minùs validè consecrant propter hunc priuatum errorem. Ratio autem vniuersalis est, quia cum errore illo stare potest intentio efficax faciendi verum sacramentum iuxta Christi institutionem, quæcumque illa sit. Suarez. Vasquez.

114. *S. Thomas & Zacharias Papa explicantur. Regula huius praxis.*

Ideo prædicti auctores dicunt illam doctrinam Zachariæ & S. Thomæ intelligi iuxta subiectã materiam, vt scilicet tunc animus introducendi errorẽ noceat valori sacramenti, quando verba ipsa ita significant illum errorem, vt non relinquant verum, & requisitum sensum formæ, sacramentum enim fieri non potest verbis significantibus illum sensum, sicut in exemplo illo, si per illa verba, *In nomine Patria, & Filia, & Spiritu sancta*, vellet minister significare in Deo non esse Filium, sed filiam, destrueret verum sensum formæ: sic etiam si consecrans hostiã diceret, *Hic est corpus meum*, significant per illud hîc, aduerbialiter sumptum, meram præsentiam localem, destrueret verum sensum formæ significantis transsubstantiationem, & per consequens non con-

secraret: si verò illud *hic*, ponat tanquam pronomen ex ignorantia, mutando genus neutrum in masculinum, verè consecrat, quia non procedit ex errore destruente verum sensum formæ. Et ideo etiã Græci in exemplis positis validè baptizant, & consecrant, quia per illum errorẽ, quem intendunt introducere, non tollunt verum, & debitũ sensum formæ, quam proferunt. Quæ regula vera quidẽ videtur, indiget tamen expositione, vt videamus an ab iis auctoribus benè applicetur ad casus particulares.

115. *Septimum præfat.* Infero ergo septimò, falsum esse id, quod aliqui videntur docere, scilicet, quoties in forma sacramẽti Minister cogitat, aliquid non esse de essentia formæ, quod tamen reuera est de eius essentia, etiamsi id dicat, non conficere sacramentum. Ita videntur docere Paludanus, Durandus, & Adrianus apud Henriquez *lib. 1. de Sacrament. in genere, cap. 9. n. 12.* vbi affert alios idem à fortiori dicentes, quando aliquis dicit tanquam partem essentialem illam, quæ reuera non pertinet ad essentiam: fundamentum autem vtrorumque potest esse, quia illa tunc videtur applicare vtramque formam, nam illa, quã existimat esse formam, & applicat vt formam, non est forma completa in primo casu: vel illam, quæ est verè forma, non applicat tanquam formam completam, sed vt partialem, vt in secundo casu.

Paludan. Durand. Adrianus. Henriquez.

116. *Falsa est hæc sententia.* Vtraque tamen sententia falsa est, & contra praxim totius Ecclesiæ: redderentur enim dubia ferè omnia sacramenta, quæ enim forma est in sacramẽtis, de qua non sint opiniones apud Theologos, in quibus verbis essentialiter consistat, sic de forma absolutionis dubitant, an illa verba *à peccatis tuis*, pertineant ad eius essentiam: de forma consecrationis dubitant aliqui de illis verbis, *noui & æterni Testamenti*, &c. de materia, & forma vnctionis negant aliqui, omnia adhiberi solita pertinere ad essentiã sacramenti; in sacramento Ordinis vidimus supra, plures negare impositionẽ manus in Diaconatu, & verba illa, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. pertinere ad essentiã, alios id affirmare; in sacerdotio item prima impositio manus censetur à multis esse extra essentiam, alij dicunt contactum physicum calicis & patenæ requiri essentialiter, alij id negant. In tanta itaque sententiarum varietate, si minister opinatur esse id de essentia, quod reuera non est, vel è contra, quis vnquam dicat, sacramentum non esse validum. Non ergo regulandus est valor sacramenti iuxta priuatam opinionem Ministri, sed iuxta veritatem; nam cum illa priuata sententia semper adest in Ministro, & in suscipiente, intentio generalis conficiendi, vel suscipiendi illud sacramentũ, nec limitatur ad illum solum actum, quẽ existimat esse essentialem. Denique sic nemo dixit, Sacerdotes Græcos non consecrare validè, eo quod existiment illa etiã verba, *Quod pro vobis tradetur*; pertinere ad essentiam consecrationis; illi autem auctores debent explicari in eo sensu, quod scilicet, si Minister ita alligaret suam intentionem ad illa verba vt nollet nisi per illa verba sacramentum conficere, vel nollet per illa, quæ reuera sufficiunt, conficere totaliter, tunc sacramentum non valeret: hæc tamen intentio cum tali exclusione nec in hæreticis quidem reperitur, ne dum in Catholicis. Similiter intelligendus est S. Thomas *in præsenti art. 8.* dum ait, si quis intendat per huiusmodi additionem alium ritũ inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum, quia non videtur, quod intendat facere id quod facit Ecclesia. Vbi S. Thomas non negat vniuersaliter valorẽ sacramenti cum intentione inducendi nouum ritũ, sed arguitiuè infert probabiliter defectũ debitæ intentionis, quoties minister videns aliquid esse contra ritum Ecclesiæ, & contra eius intentionem, adhuc vniuersaliter vult opponi Ecclesiæ, tunc enim credibile est, eum non habere intentionem requisitam faciendi quod facit Ecclesia. Cæterum in rigore adhuc posset habere intentionem faciendi quod fecit Christus, & validè operaretur; hoc tamen difficile continget, & ideo S. Thomas dicit, *non videtur perfici sacramentum.*

Modus explicandi supradictos Auctores.

S. Thom.

117. Sotus. *Octaua præfat.* Infero octauò contra Sotum *in 4. dist. 1. q. 1. art. 8. in fine*, illam formam Baptismi, *Ego te baptizo in nomine Filij, & Patris, & Spiritus sancti*, non vitiare sacramentum, etiamsi minister intenderet errorem inducere quod filius esset principium Patris. Nam ille error per talia verba communiter non significatur, imo eo ipso, quod nominatur Pater, & Filius significatur Filius procedere & nasci ex Patre, non verò è contra. Eodem modo displicet quod Pater Vasquez *in præsenti, n. 104.* dicit non fore validum sacramentum sub illa forma. *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij sapientis, & Spiritus sancti Paracleti.* si minister ideo prædicata illa tribueret Personis, quia existimaret re ipsa non esse communia, sed propria singularum. Hoc, inquam, non placet, propter eamdem rationem, quia ille error mente habitus non declaratur sufficienter per illa verba, quæ in communi loquendi modo id non significant; ergo si aliunde haberet debitam intentionem faciendi sacramentum, & significandi quod verba significant, non minùs faceret Baptismum validum, quàm hæreticus consecrans hostiam, & existimans, per illa verba non significari realem præsentiam Christi, sed mysticam, & repræsentatiuam; habens tamen intentionem faciendi, quod Christus iussit; hic enim proculdubio consecrat, quia per verba nullo modo significat suum errorem. Sic ergo in nostro casu, si minister habeat debitam intentionem: nam si ipse peccet etiam in intentione debita significandi, nolens significare, Patrem sapientem, sed Patrem, qui non sit sapiens, iam tunc nihil faceret, non ex defectu verborum, sed ex defectu intentionis, sicut si consecrans non haberet intentionem significandi veram præsentiam corporis Christi, per illud verbum, *est*, sed solùm impropriam, & secundum figuram, non consecraret: nos tamen loquimur, quando ex parte intentionis adest intentio faciendi, quod Christus iussit, & adest simul error in mente, quem errorem vt ostendat esse in sua mente, vtitur illis verbis, tunc enim dicimus, nihil obstare valori sacramenti, nam error manet solum in mente, nec verba illum sufficienter significant, quare nec ille esset hæreticus externus, nec incurreret censuram, quia licèt voluerit manifestare exteriùs suum errorem, non tamen ẽst vsus signo sufficienti ad illum manifestandum.

Vasquez. *Displicet quod hic dicit Vasquez.*

118. *Instantia.* Dices, ergo si aliquis baptizaret *in nomine Patris, & Filiæ, & Spiritus sancti*, volens introducere hunc errorem, quod scilicet in diuinis non sit filius, sed filia, adhuc validè baptizaret, quia reuera nullus audiens illa verba, intelligeret talem errorem, sed existimaret, prolata esse eo modo propter lapsum linguæ, vel ignorantiam; & tamen Pontifex Zacharias sæpe citatus dicit, formam illam non fore validam, si per illam minister intendebat introducere aliquem errorem, vel hæresim. Respondetur negando sequelam, quia in eo casu verba non retinerent ex parte proferentis veram significationem, non enim vellet significare id, quod Christus, & Ecclesia volunt significare, sed aliud diuersum, nempe filiam; requiritur autem ad valorem formæ, & quod significet id quod Christus voluit, quantum est ex parte verborum, hoc est, quod sint apta de se ad id significandum,

Diluitur.

ficandum, & quod id etiam significent ex parte proferentis, qui hoc ipsum intendit significare, sine hoc enim non est locutio, nam Psittacus etiam profert verba, quæ de se aliquid significant, & tamen non loquitur, quia non intendit per verba illud significare. Similiter ergo in eo casu forma illa non esset locutio significans in ratione locutionis id, quod Christus voluit, cum Minister non proferat verba ad id significandum, sed aliud.

Quid dicendum, quando Minister errat circa vocis significationem.

119. *Quæstio de errore ministri circa significationem vocum.*

Circa hoc tamen potest vlteriùs dubitari: an sicut non obest valori sacramenti error priuatus circa eius effectum quando adest intentio generalis faciendi verum sacramentum iuxta sensum Ecclesiæ; sic etiam non obsit error priuatus circa significationem vocum, quando adest intentio generalis significandi id, quod Ecclesia vult, & Christus significauit, v. g. sicut Episcopus ordinans, & intentionem habens conferendi Characterem per aliquam actionem, in qua verè non confertur, sed in alia, adhuc confert verum Ordinem ex vi alterius intentionis & voluntatis generalis conferendi verum ordinem iuxta mentem Ecclesiæ: an sic etiam minister falsò existimans, v.g. illud pronomen, *Hic*, in consecratione calicis esse aduerbium locale, atque ideo quando dicit, *Hic est calix*, &c. intendens significare præsentiam localem sanguinis Christi, possit inquam validè consecrare, ex vi voluntatis generalis faciendi verum sacramentum, & proferendi voces in vero earum sensu.

Declaratur quæstio exemplo.

120. Vasquez. *Sententia Petri Vasquez explicatur.*

P. Vasquez *in præsenti num.* 102. videtur vniuersaliter supponere, quod intentio vniuersalis faciendi, quod facit Ecclesia, non sufficiat, si in particulari minister velit aliud significare per illud verbum, per quod alias posset verum sensum significare. Et fundamentum potest esse, quia verba formæ sunt vera locutio, qua minister humano modo loquitur; loqui autem est manifestare sensa interna, ergo manifestant id, quod loquens habet in mente; si ergo in mente habet conceptum, v.g. præsentiæ localis solius, illa sola præsentia significatur per vocem, *Hic*, quando Sacerdos illa voce vtitur cum illa intentione priuata, & per consequens non loquitur in vero sensu, sed in alio, quem Christus non intendit.

121. *Confirmatur exemplo.*

Et confirmatur, quia si ego dem alicui orationem Latinam recitandam, in qua sint aliquæ hæreses, ipse autem ignarus linguæ Latinæ eam reciter, existimans se aliquid aliud pium, & sanctum per illas voces significare, nemo dicet, quod iste homo sit hæreticus externus, non enim censetur loqui ea obiecta, quæ ipse ignorat, licèt in confuso velit dicere id, quod continetur, & significatur per illas voces; ergo ad locutionem humanam non sufficit illa intentio generalis, si postea in particulari, quando aliquis loquitur, existimat se de alio obiecto diuerso loqui, & illud vult significare.

122. *Nostra sententia.*

Cæterùm adhuc mihi verius est, sufficere illam intentionem generalem dicendi illas voces, & significandi per illas id, quod Ecclesia intendit significare, nec per errorem priuatum, aut priuatam voluntatem minùs efficacem retractari illam priorem, aut impediri valorem sacraméti. Quod quidem probari potest ex praxi, quam omnes vt veram & solidá amplectuntur. Quando Sacerdos, v.g. à principio Missæ habuit intentionem cõsecrandi alias particulas cum hostia, & postea tempore cõsecrationis illarum immemor intentionem suam dirigit solùm ad hostiam, quam habet in manibus, omnes tamen fatentur partículas etiam in pyxide inclusas manere consecratas ex vi prioris intentionis non reuocatæ: Ex qua doctrina arguitur ad nostrum casum, nam quando Sacerdos dirigit suam intentionem ad hostiam solam, quam habet in manibus, habet intentionem loquendi de illis speciebus, quando dicit, *Hoc est*, designat enim per illud pronomen, *Hoc*, species illius, de quo loquitur, & tamen omnes fatentur, sacerdotem per intentionem præcedentem non reuocatam consecrare etiam particulas; ergo loquitur etiam de illis, non enim potest consecrare, nisi illam materiam, quam demonstrat per illud pronomen, *Hoc*; ergo sufficit illa intentio prior loquendi de illis ad hoc, vt postea de illis loquatur, etiamsi tunc non dirigat suam locutionem, nisi ad hostiam, quam in manibus tenet, ergo similiter sufficiet intentio illa generalis prior significandi per illa verba id, quod Christus, & Ecclesia intelligunt, ad hoc vt postea illud reuera significet, licèt ipse tunc actu cogitet de alio obiecto diuerso, & ad illud dirigat significationem, per hoc enim non tollitur prior intentio, quæ semper manet virtualiter, quamdiu non retractatur.

123. *Respondetur ad fundamentũ Vasquez.*

Vnde ad fundamentum cõtrarium facilè respondetur, illam intentionem priorem supra explicatam sufficere, vt ministet per illa verba dicatur loqui, & exprimere verum sensum verborum, licèt ipsum actu non concipiat; sufficit enim illum saltem in confuso priùs concepisse, & voluisse eum significare, quicunque ille esset, licèt illum non intelligat, nec sciat, sed potiùs credat oppositum sensum contineri; Pone enim, quod ab aliquo infideli, & ignaro linguæ Latinæ petat alius morti proximus baptizari, scilicet, quod effundat aquam, & proferat talia verba Latina, cum intentione faciendi id, quod facit Ecclesia Christiana. Certè, si adsit talis intentio, Baptismus erit validus, licèt baptizans, nullo modo intelligat, quid significent illa verba, ergo loquitur verè dum illa verba profert, licèt omnino ignoret sensum, sufficit enim velle in confuso exprimere sensum in illis latentem, quicunque ille sit; ergo similiter, licèt ipse existimet, aliquid aliud significari per illa verba, & intendat actualiter hoc ipsum significare, adhuc exprimet verum sensum, si habet aliam intentionem generalem, & magis efficacem proferendi ea verba in vero eorum sensu, quicunque ille sit.

Confirmatur exemplo.

124. *Respondetur ad confirmationem Vasquez.*

Ad confirmationem respondetur, illum in eo casu non fore Hæreticum, quia ad hoc non sufficit vtcumque proferre hæreses, sed requiritur etiam, quod illas proferat scienter, vel saltem culpabiliter, cùm videat, in illis verbis contineri aliquod hæresis periculum. Tunc autem neutrum inuenietur, & ideo nõ incurreret censuram: tum quia ad hoc requiritur etiam assensus internus ad hæreses, qualis tunc non daretur: tum etiam, quia nesciret, se proferre verba hæretica, vt dictum est. Quare, etiamsi interiùs esset hæreticus, si tamen proferret verba hæretica cum illa generali intentione ignarus inuincibiliter, quod illa verba essent hæretica, adhuc non incurreret censuram, quia quoad hæresim externam non operaretur culpabiliter, sed inculpabiliter, licèt reuera propter illam intentionem generalem verè diceretur, quod etiam exteriùs protulisset, & loquutus fuisset vt hæreticus. At verò ad valorem sacramenti non attenditur, quod minister culpabiliter loquatur, sed solùm quod loquatur cum sufficienti intentione loquendi, quæ in casu nostro verè reperitur.

De verbis adiunctis, an noceant Sacramento.

125. *Vltima pars de verbis adiunctis formæ. Regula vniuersalis.*

Infero vltimò, quid dicendum sit de verbis, quæ adiunguntur formæ? De quibus regula vniuersalis est, quod si additio sit alicuius non destruentis debitum,

121. *Confirmatur exemplo.* — 122. *Nostra sententia.* — *Probatur.*

debitum, & verum sensum formæ, sacramentum validum est, vt si dicatur, *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij vnigeniti, & Spiritus sancti Paracliti*. Si autem id, quod additur, destruat legitimum sensum formæ requisitæ, nocebit valori, vt si dicas, *Ego te baptizo in nomine Patris maioris, & Filij minoris*, &c. tunc enim non inuocantur verus Pater, & Filius, sed ficti. Addunt Doctores, id verum esse etiam si additio fiat in fine formæ, vt si dicatur, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis non tradetur*, aut, *non morietur*: nam tunc verba posteriora destruunt verum sensum in prioribus, & faciunt, quod non sit sermo de vero corpore Christi, sed de alio, ita P. Vasquez *in præsenti, num.* 106. Hoc tamen non caret difficultate, quia efficacia priorum verborum non videtur pendere à verbis posterioribus, nam de facto à Græcis adduntur illa verba, *quod pro vobis tradetur*, & tamen consecratio non differtur, sed fit statim, vbi primum proferunt illa verba essentialia, *Hoc est corpus meum*; sicut apud Latinos etiam adduntur in consecratione calicis illa verba, *noui & æterni testamenti, mysterium fidei*, &c. & tamen consecratio non differtur vsque ad finem, sed fit statim, vbi dicta sunt illa, *hic est calix sanguinis mei*; ergo efficacia priorum verborum non dependet ex veritate, aut falsitate verborum, quæ postea adiunguntur, & per consequens quamuis postea adiungeretur, *quod pro vobis non tradetur*, adhuc priora verba habuissent effectum, quia alioquin debuissent semper expectari verba sequentia, vt hæc non corrumpant verum sensum verborum præcedentium.

De verbis additis in fine formæ, an mutent sensum aliquando.

Affirmat Vasquez.

Vasquez.

Sed contra.

128. *Instantia.*

Dices: ergo si aliquis consecrans diceret, *Hoc est corpus meum aëreum*, adhuc consecratio esset valida, quia efficacia priorum verborum non dependet ab eo, quod postea adiungitur. Consequens autem videtur omnino falsum, & contra omnes Theologos, & contra S. Thomam *in præsenti art.* 8. vbi aperte docet, non fore formam validam Baptismi, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & B. Virginis*; si baptizans nimirum significet, se ita baptizare in nomine B. Virginis, sicut in nomine diuinarum personarum.

S. Thom.

127. *Diluitur. Verba possunt dupliciter adiungi.*

Resp. negando sequelam. Pro quo aduerte verba illa posteriora, quæ adiunguntur, posse dupliciter adiungi: primò vt determinantia verba priora; secundò vt continentia virtualiter aliam diuersam propositionem, quæ continuatione sermonis connectitur cum præcedenti. Si hoc secundo modo adiungantur, sicut veritas priorum verborum non pendet ex veritate sequentium, sic nec eorum significatio; quare vbi primum absoluuntur priora verba, habent suum effectum, quia licet omitterentur posteriora, fuisset iam prolata aliqua propositio vera. Si autem primo modo adiungantur, & hoc ex intentione primaria proferentis, qui ab initio volebat talem propositionem proferre; tunc nec veritas, nec significatio datur vsque ad prolationem posteriorum, quia nondum est completa propositio, cùm nondum sit prolatum eius integrum prædicatum. Hoc autem modo se habet qui dicit, *Hoc est corpus meum aëreum*, apponit enim illud, *aëreum*, tanquam partem prædicati eius propositionis, atque adeo restringit verba præcedentia, & reddit totam propositionem falsam. Primo autem modo se habent Græci, quando addunt, *quod pro vobis tradetur*; addunt enim illud, tanquam nouam propositionem distinctam à prima, & à qua veritas, & sensus prioris non dependet, vt notauit benè P. Suarez *infra disp.* 60 *sect.* 1. nec enim sola continuatio sermonis, aut concatenatio vnius propositionis cum alia sufficit, vt tota concio sit vna propositio indiuisibiliter significans; nam de facto in symbolo Apostolorum recitamus plures articulos fidei diuersos, quorum singuli habent suam veritatem, & sensum diuersum, licèt connectantur simili modo, vt cum dicimus, v.g. *& in Iesum Christum filium eius, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine, crucifixus*, &c. ex quibus articulis, licèt aliquis Hæreticus neget vnum illorum, non ideo dicet, totum symbolum esse falsum, sed solam illam partem; similiter ergo, licèt diceret aliquis, *Hoc est corpus meum, quod non est crucifixū*, non ideo tota forma esset falsa, sed sola secunda pars, quæ negat Christi crucifixionem, non prima, quæ adstruit præsentiam corporis Christi. In quo sensu intelligitur S. Thomas supra adductus, quando dicit, formā illam Baptismi esse inualidam, loquitur enim, quando Minister adiungit inuocationem B. Virginis, non tanquam propositionem nouam, sed tanquam partem prioris limitantem sensum illius, & explicantem prædicatum, quasi dicat, Ego sum baptizans in nomine Trinitatis & B. Virginis, vbi ly, *B. Virginis*, est pars prædicati, seu signum determinans illud prædicatum, *baptizans*, atque adeo pertinet intrinsecè ad eandem propositionem.

Suarez.

SECTIO VII.

Vtrùm intentio Ministri intret ad componendum intrinsecè Sacramentum.

128. *Suppositio.*

SVpponimus ex dicendis infrà disp. 8. requiri necessariò ad valorem sacramenti intentionem Ministri faciendi id, quod Christus instituit, explicitam, vel implicitam. Quo supposito, nunc quærimus, an eiusmodi intentio sit aliquid extrinsecum, an verò requiratur tanquam aliquid intrinsecum, & componens partialiter sacramentum.

Intentio videtur esse aliquid extrinsecum.

De hoc puncto non videntur Auctores agere, quare ex principiis, quæ tradunt, definiendum est. Et quidem pro vtraque parte videtur esse difficultas. Nam intentio solùm videtur esse causa efficiens sacramenti, eaque deficiente, deficit sacramentum; non quia intentio sit pars sacramenti, sed quia sit causa efficiens, sine qua non datur sacramentum, atque ideo hanc partem videtur supponere P. Vasquez 2. *tom. in* 3. *part. disp.* 129. *n.* 39. Aliunde tamen obstat ratio grauissima: illud enim debet esse intrinsecum alicui composito, quo ablato, & manentibus omnibus aliis, non manet tale compositum; sed posita materia, & forma Baptismi, & omnibus aliis præter intentionem Ministri, non datur sacramentum; ergo illud, quod deerat, nempè intentio, erat aliquid intrinsecè componens sacramentum: alioquin nihil deesset intrinsecum, & per consequens, deficiente intentione, daretur totum esse intrinsecum sacramenti, atque adeo daretur sacramentum, quod nihil aliud est, nisi totum suum esse intrinsecum.

Vasquez. *Sed obstat ratio grauissima.*

129. *Aliqui respondent huic rationi.*

Recentiores aliqui, vt defendant intentionem non intrare ad componendum intrinsecè sacramentum, & respondeant ad hoc argumentum, dicunt, deficiente intentione, deficere præter intentionem aliquid aliud intrinsecè requisitum ad sacramentum, scilicet talem materiam, vel talem formam requisitam à Christo ad sacramentum: supponunt enim, Christum, quando instituit sacramentum Baptismi, v.g. non assumpsisse ad significandam gratiam omnes ablutiones possibiles, nec omnes prolationes verborum, sed ex omnibus possibilibus determinasse mediam, vel quartam partem, & illam solum assumpsisse ad significandam

gratiam

De facto ergo, quando absque intentione debita abluitur infans,& proferuntur verba, non ponitur ablutio,nec verborum prolatio ex illis, quas Christus assumpsit ad significandam, & causandam gratiam,sed potiùs ex illis aliis,quas non assumpsit,atque ideo non datur sacramentum,quod quidem radicaliter prouenit ex defectu intentionis, formaliter verò ex defectu talis ablutionis, & talis prolationis verborum, quæ ex Christi institutione requirebatur ad significandam gratiam, & quæ proculdubio posita fuisset,si adfuisset intentio debita, tunc enim Deus concurrisset ad talem ablutionem, & prolationem verborum, quæ fuissent ex illis, quas Christus instituit ad significandam gratiam. Porro talem fuisse de facto institutionem à Christo factam, & non omnium ablutionum, aut prolationum verborum, probant, quia possibilis fuit huiusmodi institutio, & fieri potest absque vlla violentia, supponunt enim, Deum vt causam primam determinare indiuiduum, quod producendum est hîc,& nunc à causa secunda:& aliunde hoc pacto explicatur bene, quod intentio sit mera causa extrinseca, & non componat intrinsecè sacramentum, quod videtur esse iuxta sensum communem omnium; ergo ita dicendum est de facto positam fuisse institutionem.

130. *Impugnantur.* Hic modus explicandi difficilis est,quia ij Theologi,ne dicerent id,quod sibi videbatur esse contra sensum communem, scilicet intentionem esse intrinsecam sacramento,asserunt alia,quæ planè multò plus opponuntur doctrinæ, & sensui communi; scilicet,non omnes ablutiones, & prolationes verborum posse esse materiam, aut formam validam sacramenti Baptismi, ex vi præsentis institutionis; sed aliquas posse esse, & aliquas non posse. Vnde hæc propositio vniuersalis vera non erit, omnis ablutio est, quantum est de se, materia apta ad sacramentum Baptismi; plures enim ablutiones non sunt à Christo institutæ, ad hoc sacramentum magis,quàm percussiones,vel aliæ actiones disparatæ. Vnde consequenter posset aliquis dicere, quod in sacramento Matrimonij consensus internus contrahentium non sit pars intrinseca Sacramenti,sed solum conditio requisita; sacramentum verò constare ex solis verbis,vel nutibus externis:Christum autem non assumpsisse ad significandam gratiam in illo sacramento omnia verba,aut omnes nutus, sed aliquos; & Deum prouidere, vt quando deest consensus internus,non producatur illa loquutio in indiuiduo, quam Christus instituit, sed alia ex illis, quas non instituit ad significandam gratiam; atque eo pacto consensus internus non componet intrinsecè illud sacramentum, sed sola verba, aut nutus externi tales.Quod tamen concedi non potest,quia materia illius sacramenti iuxta omnes Theologos, est contractus legitimus, nihil autem magis intrinsecum, & essentiale contractui, quàm consensus contrahentium:quando enim consensus deest,non datur verus contractus,sed fictus & apparens; ergo sicut consensus est intrinsecus contractui Matrimonij, sic etiam intrinsecus est illi sacramento. Si autem consensus internus est pars intrinseca in sacramento Matrimonij, non apparet, cur non sit idem dicendum de consensu interno, seu de intentione in Baptismo, & Confirmatione, cùm eodem modo potuisset Christus instituere sola signa externa,in Matrimonio, sicut in illis, & consensus in Matrimonio sit quædam intentio faciendi verum, & legitimum contractum, sicut baptizans habet intentionem faciendi verum, & legitimum baptismum.

Probatur intentionem illam esse intrinsecam exemplo consensus Matrimonij.

131. *Confirmatur primò exemplo Episcopi conferentis ordinis potestatem.* Confirmatur primò, quia non minùs requiritur consensus internus in Episcopo conferente potestatem Ordinis, quàm in coniuge dante potestatem supra corpus suum alteri coniugi, nec minùs intrinsecus debet esse ille consensus in collatione Ordinis, quàm in collatione potestatis coniugi supra corpus: nam vtraque est collatio potestatis,& iuris;collatio autem vt collatio est,est actio humana,& voluntaria includens omnino intrinsecè voluntatem conferendi talem potestatem; ergo sicut collatio potestatis in corpus includit intrinsecè voluntatem internam coniugis,sic collatio potestatis, quam Episcopus confert in Ordinatione ad absoluendum, v. g. vel consecrandum corpus Christi, vel ad alia munera, debet includere intrinsecè voluntatem internam Episcopi, quæ sanè est intentio conferendi verum sacramentum Ordinis, vt constat. Hoc ipsum argumentum fieri potest in sacramento Pœnitentiæ; nam debet includere intrinsecè remissionem debitorum, quam Sacerdos ex potestate sibi tradita exhibet. Remissio autem vt remissio non consistit in solis verbsi externis, *Ego te absoluo*: nam qui exteriùs profert talia verba suo debitori absque animo interno remittendi, non condonat verè, sed fictè, sicut neque est vera, sed ficta donatio, aut promissio qua aliquis absque animo interno donandi, vel obligandi se profert verba illa, *dono*, vel *promitto*: si ergo sacramentum illud includit veram absolutionem,&condonationem à Sacerdote positam, necesse est quod includat intentionem remittendi, quam intrinsecè includit omnis condonatio,& remissio,vt talis est.

132. *Confirmatur secundò exemplo Pœnitentiæ.* Confirmatur secundò ex eodem sacramento Pœnitentiæ, in quo omnes fatentur includi intrinsecè ex parte materiæ,non solam confessionem,sed etiá dolorem internum de peccatis. Nam potuisset aliquis similiter dicere, requiri quidem dolorem essentialiter ad valorem illius sacramenti,non tamen vt partem intrinsecam, sed vt requisitum extrinsecum, quia Christus assumpsit ad significandam gratiam non omnem confessionem, & absolutionem, sed aliquas determinatas, ad quas Deus in indiuiduo concurrit, quando adest dolor internus; quando verò dolor ipse non adest, concurrit Deus ad aliam confessionem, & alia verba absolutionis, quæ Christus non assumpsit ad significandam gratiam. Non ergo infertur, dolorem internum esse partem internam sacramenti,ex eo quod essentialiter requiratur ad valorem illius sacramenti,si semel admittas, intentionem requiri essentialiter, & non esse partem, sed requiri ad productionem actionis talis in indiuiduo modo supra explicato.

133. *Probatur ratione à priori.* Denique ratio à priori ad probandum, intentionem esse aliquid intrinsecum sacramento, desumi potest ex principio illo generali, quod Minister in sacramentis nouæ Legis operaretur vt Minister Christi,& nomine ipsius,à quo delegatus est,ad absoleendum,consecrandum,&c.nomine ipsius Christi, in quo sensu dixit Paulus 1.ad Corinth. 4. *Sic nos existimet homo,vt Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*;vbi vtrumque munus coniunxit & ministri Christi,& dispensatoris: vtrumque autem exigit intentionem in operante. Nam operari aliquem vt ministrum alterius,est operari ex auctoritate ab illo accepta, & nomine ipsius: non potest autem operari ex tali auctoritate,& nomine ipsius, nisi aliquo modo illam auctoritatem acceptet, & velit operari illius nomine.Quantumcumque enim Petrus det mihi potestatem vendendi rem suam,si ego nolo vti tali potestate,sed per iocum dico,*vende tibi talem rem*: non operor vt minister Petri; nec 1.Cor.4.

venditio

venditio fit; potuisset quidem Petrus velle, vendere, vel donare rem sub mera conditione illorum verborum meorum materialium; & tunc positis verbis illis, res esset vendita, vel donata; non tamen esset vendita, vel donata à me, sed ab ipso Petro immediatè sub conditione meorum verborum. Operari ergo vt ministrum, includit voluntatem ministri volentis vti tali potestate, & operari nomine alterius: idem colligitur ex nomine, *dispensatoris*: nam dispensatio est actus humanus, exigens voluntatem dandi, transferendi, condonandi, &c. Si ergo Ministri sacramentorum constituti sunt Ministri, & dispensatores, non possunt intelligi operari vt dispensatores, nisi quatenus operantur cum intentione, & per consequens intentio est aliquid integrans operationem illam in ratione dispensationis, & actionis ministri Christi.

134. *Declaratur ratio.* Aliter potest hoc ipsum declarari in hunc modum: quia actio sacramentalis non habet vim, & efficaciam suam præcisè quatenus est ab hoc ministro, sed quatenus est moraliter actio Christi operantis per hunc, tanquam per suum ministrum: ideo enim est efficax ad mouendum Deum, & causandam gratiam, quia est operatio Christi, vt infra videbimus disp. 4. sect. 5. ergo per illud, per quod formaliter constituitur in ratione actionis sacramentalis. Sed esse operationem Christi hanc actionem, est fieri à Ministro volente operari nomine Christi, & ex potestate à Christo accepta; ergo esse hanc actionem sacramentalem, est fieri à Ministro operante nomine Christi, & ex voluntate vtendi tali potestate, atque adeo hæc actio vt sacramentalis est, non solum exigit, sed includit illam intentionem Ministri, à qua formaliter habet talem denominationem operationis sacramentalis.

135. *Hæc probant tantum de sacramentis quæ cõsistunt in vsu.* Hæc argumenta mihi probant de sex sacramentis, quæ consistunt in vsu, includere intrinsecè intentionem ministri, quia in illis non possumus inuenire adæquatam causam gratiæ sacramentalis, si consideremus actiones illas, provt præcisè procedunt ab hoc, nisi consideremus illas, provt sunt actiones ipsius Christi operantis per illum hominem, tanquam per instrumentum, & Ministrum suum; in qua consideratione iam includitur intentio Ministri, vt vidimus. Loquendo tamen de sacramento Eucharistiæ, quod non consistit in vsu, sed in speciebus consecratis continentibus corpus, & sanguinem Christi, non videtur necesse, quod intentio Ministri includatur intrinsecè in ipso sacramento, potest enim explicari quomodo intentio requiratur de facto omnino, & tamen solum sit requisitum extrinsecum. Nam possumus dicere, quod sacramentum Eucharistiæ solum includat species consecratas, & corpus, vel sanguinem Christi, sub eis contentum, nec posse dari vnquam hoc complexum, quin detur hoc sacramentum Eucharistiæ causatiuum gratiæ, ipsumque complexum solum institutum fuisse à Christo ad significandam, & causandam gratiam. Requiritur quidem de facto intentio Sacerdotis ad hoc vt detur de facto tale complexum. Cæterùm, si illud complexum daretur, etiam omnibus aliis deficientibus, significaret, & causaret gratiam. Quod in cæteris sacramentis non procedit; nam possunt de facto reperiri omnia alia præter solam intentionem, & tunc non datur verum sacramentum, vnde fit, defectum intentionis non esse defectum solum alicuius extrinseci, sed deficere aliquid intrinsecum sacramenti.

136. *Instantia.* Dices, eodem modo dici debet, verba consecrationis non esse formam intrinsecam sacramento Eucharistiæ, sed aliquid requisitum extrinsecè ad hoc vt detur complexum ex speciebus continentibus corpus, vel sanguinem Christi; quod complexum si daretur absque verbis consecrationis, eodem modo daretur sacramentum Eucharistiæ causatiuum gratiæ. Respondeo posse negari sequelam, ratio autem discriminis esse potest; quod sacramẽtum vt sacramentum, est signum sensibile causatiuum gratiæ. Per illud ergo debet constitui intrinsecè in ratione sacramenti, per quod constituitur in ratione signi sensibilis, vel causæ gratiæ. Verba ergo consecrationis debent intrare ad componendum sacramentũ in ratione sacramenti; quia quidquid sit, an intrent partialiter etiam ad causandam moraliter gratiam; intrant tamen partialiter ad significandum sensibiliter corpus Christi, & mediante ipso gratiam sacramentalem; nam corpus Christi ibi non est sensibile per se, sed per species, & verba consecrationis; nec species solæ significant sufficienter sensibiliter corpus Christi, vel gratiam, sed oportet videre species panis, v.g. & audire, vel scire prolata esse verba consecrationis super illas species, vt aliquis veniat in cognitionem corporis Christi ibi contenti, & gratiæ, quam potest ille cibus causare: debent ergo verba intrare vt partiale constitutiuum sacramenti in ratione signi, sensibiliter significantis gratiam. At verò de intentione potest dici, quod neutro modo intret, quia nec ipsa causat partialiter gratiam illius sacramenti nisi mediatè, quatenus causat continentiam corporis Christi, à quo, & à speciebus, vel ab ipso solo causatur immediatè gratia: neque etiam intentio intrat partialiter ad constituendum sacramentum in ratione signi sensibilis; cùm ipsa intentio non sit sensibilis, sed debeat sentiri per verba: ex nullo ergo capite requiritur, quod intret intentio ad constituendum intrinsecè sacramentum Eucharistiæ, licèt intret alia sacramenta propter rationem supra assignatam.

Diluitur, & affertur disparitas.

137. *Instantia.* Vrgebis, quia in Eucharistia etiam verba illa proferuntur à Sacerdote nomine Christi, & moraliter loquendo sunt verba Christi, & vt sic, habent virtutem, & efficacitatem; sed non sunt verba Christi, nisi quatenus includunt intentionem Ministri volentis loqui nomine Christi, ergo verba etiam illa provt sacramentalia includunt intrinsecè intentionem Sacerdotis. Respondeo, verba illa posse dupliciter considerari. Primò quatenus sunt causa ponendi corpus, vel sanguinem Christi sub speciebus: & ad hoc debent considerari vt verba Christi, seu Ministri loquentis in persona, & nomine Christi: & tunc quidem debent includere intrinsecè intentionem Sacerdotis, à qua denominantur formaliter prolata nomine Christi. Secundò tamen possunt considerari illa verba provt sunt forma sacramenti ipsius, quod componunt in ratione signi sensibiliter significantis, & causantis gratiam: & sub hac consideratione, dici potest, quod non considerantur illa verba provt prolata nomine Christi, neque provt verba dicta à Christo per suum Ministrum; quia verba solùm intrant ad componendum sacramentum in ratione signi sensibilis gratiæ, non in ratione causæ, quia gratia non causatur immediatè à verbis, sed solùm à corpore, & sanguine Christi, vel ab ipso cum speciebus; ergo in ordine ad causandam gratiam, non componitur sacramentum à verbis, provt sunt verba Christi, sed solùm componitur ab illis in ordine ad significandum sensibiliter adesse corpus Christi causatiuum gratiæ. Hanc autem sensibilitatem non complet, aut componit formaliter intentio, quæ non est sensibilis, sed verba externa; ergo sola verba possunt intrare ad componendum sacramentum, cum speciebus, & corpore

Diluitur.

Christi

Christi,licèt intentio prærequiratur ad hoc,vt verè ponatur ibi corpus Christi.Fatemur ergo,verba,vt sunt causa ponendi ibi corpus Christi,includere intentionem Ministri,non est tamen necesse,quod illam includant,quatenus componunt sacramentum. An verò sub prima etiam consideratione appellari debeant verba sacramentalia, est quæstio de nomine: & facilè admitti potest illa appellatio, atque adeo potest concedi in aliquo sensu, quod verba sacramentalia includant intentionem;non quidem vt sacramentalia, hoc est, vt pars intrinseca sacramenti, sed vt sacramentalia, hoc est, vt operatoria, & effectiua sacramenti, nam quatenus sunt causa ponendi corpus Christi sub speciebus,& conficiendi sacramentum,debent considerari vt verba Christi, & vt sic includunt intrinsecè intentionem Ministri,vt diximus.

138. *Remittitur hæc materia in tractatum de Eucharistia.* Hæc omnia non eò dicta sunt,vt asseramus intentionẽ Ministri non includi intrinsecè in sacramento Eucharistiæ,sicut in aliis sex sacramentis,de hoc enim agendum est infrà in materia de Eucharistia, vbi ex professo dicemus quæ sint ea, ex quibus intrinsecè componitur: nunc autem solùm dicimus, illa argumenta, quibus probauimus intentionem includi intrinsecè in aliis sacramentis, non habere eandem vim circa Eucharistiam,quia in ipsa potest assignari ratio aliqua probabilis differentiæ,&ideo pro nunc solùm id asserimus de aliis sex sacramentis, reseruando id, quod ad Eucharistiam pertinet, ad eum locum,vbi ex professo examinabitur.

139. *Obiectio prima.* Obiiciunt aliqui primò, quia si intentio est pars intrinseca sacramenti; ergo componitur intrinsecè sacramentum ex peccato. nam illa intentio aliquando potest esse formaliter peccaminosa; consequens autem videtur absurdum, quod peccatum sit instrumentum,& causa gratiæ. *Responsio.* Respondetur, idem argumentum fieri posse in sacramento Matrimonij, quod, vt vidimus, necessariò componitur ex consensu coniugis,qui consensus potest aliquando esse peccaminosus, v. g. quando adest impedimentum non ex dirimentibus,sed impedientibus,vel ratione finis vitiosi,aut ex aliis capitibus.Potest etiam fieri illud sacramentum per copulam,vt vidimus sectione prima;quæ similiter potest esse peccaminosa saltem venialiter. Omnes ergo fateri debemus, posse sacramentum componi partialiter ex aliqua actione peccaminosa, & prohibita; neque in hoc est aliquod inconueniẽs;nam illa actio non mouet Deum prout est à Ministro, sed prout est actio Christi bona,& laudabilis,sicut quando famulus ex fine vitioso dat eleemosynam iussu domini, illa datio eleemosynæ considerata prout est actio domini dantis eleemosynam per illum ministrum, mouet Deum ad retributionem, licèt prout est à famulo, displiceat & moueat ad puniendum.

140. *Obiectio secunda.* Obiiciunt secundò, quia si intentio ministri est intrinseca sacramento,eo quod ablata illa,&manẽtibus aliis non datur sacramentum; eâdem ratione dicendum erit, potestatem, v. g. iurisdictionis esse intrinsecam in sacramento Pœnitentiæ,& potestatem Ordinis in sacramẽto Eucharistiæ,& aliis,quæ sine illa potestate non dantur. *Responsio.* Respondetur, infrà in materia de Eucharistia, & Pœnitentia videbimus, an ea omnia necessariò sint concedenda, pro nunc dicimus, in iis omnibus, in quibus eadem ratio procedit,idem omnino fatendum esse.

141. *Obiectio tertia.* Tertiò obiici posset,quia si intentio Ministri est pars intrinseca sacramenti, idem dicendum de intentione requisita ex parte suscipientis sacramentum Baptismi, v. g. vel aliud quodcumque præter Eucharistiam; nam sine illa adessent omnia alia, non fieret sacramentum in adulto; & tamen Eugenius in illo decretò, solùm dixit, tribus perfici sacramenta nouæ legis, materia, forma, & ministro, &c. ad quorum nullum videtur pertinere illa intentio suscipientis. *Eugen. IV.*

Responsio. Respondeo,illam intentionem in adulto procul dubio intrare saltem in obliquo ad denominationem sacramenti in ratione sacramenti validi.Eugen. autem nihil de illa dixit in eo loco, vel quia non requiritur ad omnia sacramenta in vniuersum: quando enim conferuntur paruulis,non requiritur, & quando conficitur etiam sacramentum Eucharistiæ,non requiritur ad eius valorem intentio suscipientis: quare in doctrina vniuersali, & communi omnibus sacramentis non debuit exprimi id, quod non erat omnibus commune. *Alia responsio.* Vel dici potest, tunc quando requiritur intentio suscipientis, comprehendi posse sub nomine materiæ:nam ablutio, v.g. in Baptismo est actio,quæ exercetur circa tale subiectum humanum,volens,&c.Quare,sicut requiritur essentialiter ad valorem Baptismi, quod corpus illud sit actu animatum, & per consequens animatio subiecti intrat partialiter ad denominandam ablutionem in ratione materiæ validæ; sic intentio adulti suscipiendi sacramentum: & sicut animatio videtur comprehensa nomine materiæ,dum requiritur pro materia ablutio corporis animati: sic intentio includitur ibi,quia materia est ablutio hominis volentis baptizari,si adultus est,&c.Sic indicat Suarez in simili supra *disp. 14. sect. 2. §. Atque ex hic.* *Suarez.* Posset fortasse alia via excogitari ad soluendum hoc argumentum; hæc tamen videtur planior, & facilior,ac sine inconuenienti alicuius momenti.

SECTIO VIII.

Quid sit in sacramentis,res tantùm, & Sacramentum tantùm,& res,& sacramentum?

142. HÆc quæstio tractari solet de singulis sacramentis, & præcipuè de sacramento Pœnitentiæ,& de Extrema-vnctione,in quibus habet maiorem difficultatem:quia tamen communis est omnibus sacramentis, videtur hoc in loco examinanda vniuersaliter pro omnibus, vt ex doctrina generali definiri possit postea de singulis in particulari.

In sacramentis Theologi tria distinguũt quæ hic explicantur. Solent ergo Theologi cõmuniter in sacramentis nouæ legis distinguere hæc tria, scilicet aliquid, quod sit sacramentum tantùm,aliquid,quod sit res tantùm,& aliquid, quod sit res simul,& sacramentũ. Nomen autem *sacramenti*,in hac quæstione non significat id solum,quod est signum practicum gratiæ,sed accipitur latiùs pro signo pertinere ad sacramentum, licèt reuera non sit pars intrinseca sacramenti:nam character,qui dicitur cõmuniter res, & sacramentum verè,non est pars, sed effectus Baptismi:est tamen signum,&ideo in latiori significatione appellatur sacramentum.Rursus quando aliquid appellatur *sacramentum tantùm*,non est sensus,quod in illo solo consistat tota ratio illius sacramenti,sed quod illud ita sit signum, vt non simul res significata. Per hunc ergo loquendi modum volunt Theologi explicare, in sacramentis dari aliquid, quod significat,& non significatur,& hoc appellant *sacramentum tantùm*. Rursus dari aliquid,quod significatur, & non significat, & hoc appellant *res tantùm*.Denique dari aliquid,quod significat,& significatur,& hoc appellant *rem simul,& sacramentum*.

143. Hanc diuisionem vsurpauit Magister *in 4. d. 22.* S.Thom. *infra quæst. 84. art. 1. ad 3.* Scotus *in 4. d. 8. q. 1. art. 1.* & alij communiter. Existimatur etiam *Magister. S. Thom. Scotus.*

Augustin. Vasquez. *In Eucharistia.*

desumpta ex Augustino in lib. sentent. Prosperi relato in cap. *Hoc est*, de consecratione *dist. 2. & in Epistola 23. ad Bonifacium.* sed alius est ibi sensus Augustini, vt bene obseruauit P. Vasquez *tom. 4. in 3. part. q. 84. art. 1. dub. 3.* Nam verba Augustini in primis non inueniuntur in illo loco vnde allegantur. Deinde solùm dicitur ibi, quod in Eucharistia datur & sacramentum, hoc est, signum visibile, nempe species, & res sacra, hoc est, corpus Christi, quod tamen non appellat ibi sacramentum. In secundo verò loco *ex Epist. 23.* dicit, quod *secundum quendam modum sacramentum corporis Christi, corpus Christi est.* In quibus verbis non dicit, corpus Christi esse quodammodo sacramentum, sed species quæ sunt sacramentum corporis Christi, id est, symbolum illius, dici quodammodo, & impropriè corpus Christi, sicut Baptismus qui est sacramentum fidei, dicitur quodammodo fides. Magis fauent huic doctrinæ Hugo de S. Victore *3. tom. lib. 2. de sacram. p. 8. cap. 7.* & Innocentius III. *in cap. cum Marthæ, de celebratione Missarum*, qui in sacramento Eucharistiæ illa tria distinguunt. De omnibus tamen sacramentis vniuersaliter id non dicunt; Scholastici tamen illa etiam tria in aliis sacramentis inuenire, & assignare conantur.

Hugo. Innoc. III.

144. *In Baptismo, Confirmatione, & Ordine.*

Et quidem in Baptismo, Confirmatione, & Ordine facilè assignantur; nam materia, & forma dicuntur sacramentum tantùm; significant enim gratiam, characterem, & alios effectus, & non significantur: gratia verò dicitur res sacramenti, quia significatur, & non significat: character denique dicitur res simul & sacramentum, quia significat gratiam, & significatur ab ipso sacramento. In Eucharistia facilius eadem tria distinguuntur, scilicet species sunt sacramentum tantùm, quia significant corpus Christi, & gratiam cùm ipsæ non significentur, gratia verò est res tantùm, quia significatur, & non significat. Denique corpus Christi est sacramentum simul & res, quia significat gratiam, & significatur à verbis, & speciebus.

145. *In Matrimonio.*

In Matrimonio etiam distinguunt communiter illa tria, vt materia, & forma, seu verba contrahentium sint sacramentum tantùm, quia significant, & non significantur; gratia verò sacramentalis sit res tantùm, quia significatur, & non significat. Denique vinculum indissolubile, seu indissolubilitas particularis, quam participat matrimonium fidelium ex eo quod sacramentum sit, dicitur res, & sacramentum, quia significatur per materiam, & formam, & significat rursus gratiam ac vnionem Christi cum Ecclesia, vel verbi diuini cum natura humana. Sic enim Augustinus *lib. 1. de nupt. & concupisc. c. 10.* dicit, hanc omnimodam indissolubilitatem esse rem sacramenti. *Huius* (inquit) *proculdubio sacramenti res est, vt mas, & fœmina connubio copulati, quandiu viuunt inseparabiliter perseuerent, & lib. de bono coniug. cap. 7.* significat, eandem indissolubilitatem esse etiam sacramentum, his verbis. *Quid sibi velit tanta firmitas vinculi coniugalis, quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi alicuius rei maioris quoddam sacramentum adhiberetur.* videatur Sanchez *lib. 1. de Matrimonio disp. 13. n. 7.* Vbi latè probat, maiorem indissolubilitatem Matrimonio aduenisse ex ratione sacramenti: licèt ipse velit non omnimodam indissolubilitatem inde aduenire. In hoc tamen non placet, nam Augustinus, & alij ex ratione sacramenti, eam videntur deducere. Nec obstat, quod Matrimonium ratum sit sacramentum, & tamen adhuc non sit omnino indissolubile, respondeo enim, iam habere ex eo quod sacramentum est, indissolubilitatem omnimodam saltem radicaliter, hoc est, institutionem

Augustin.

Sanchez.

diuinam, vt sequuta copula resultet omnimoda indissolubilitas; quam tamen nec radicaliter habet Matrimonium consummatum, ne dum ratum inter infideles, eo quod sacramentum non est.

Difficultas ergo tota est circa sacramentum Pœnitentiæ, & Extremæ vnctionis. Et quidem de Extrema vnctione duas sententias refert Suarez *tom. 4. disp. 41. sect. 3. in fine.* Prima dicit, rem, & sacramentum illius, esse hilaritatem mentis, confortationem, & maiorem sustinentiam laborum; quam alij appellant vnctionem internam. Quam sententiam vt communem refert, & approbat Henriquez *lib. 3. de Extrema vnctione, cap. 9. §. 2.*

146. *In Extrema vnctione difficultas peculiaris.* Suarez. *Prima sententia.* Henriquez. *Secunda sententia.* Trident.

Alia sententia dicit, in Extrema vnctione rem & sacramentum esse sanitatem corporis, quam illud sacramentum affert, non semper, & absolutè, sed si expedierit ad animæ salutem, vt dixit Tridentinum *sess. 14. c. 2.* quæ sanitas est res sacramenti, quatenus ab ipso causatur, & est aliquo modo sacramentum, quatenus significat animæ sanitatem, & licèt non semper habeatur is effectus, id parum refert, quia ad significandum aliquid, quod sit res & sacramentum, sufficit, quod sacramentum ex se habeat vim ad illum effectum causandum, si aliunde non impediatur: nam in altera etiam sententia assignatur alacritas illa, & hilaritas interna, quam tamen multi ægroti non habent propter carentiam vsus rationis, vel distractionem, aut aliam causam, & in omnibus sacramentis assignantur pro re sacramenti gratia habitualis; quæ tamen sæpissimè non ponitur propter obicem peccati.

147. *In Pœnitentia varia sint opiniones. Prima sententia.* Capreolus. Paludan. Viguer. Antonin.

De sacramento Pœnitentiæ variæ sunt opiniones, prima dicit, in iis sacramentis in quibus non imprimitur character, produci aliam quamdam qualitatem spiritualem, quam vocant ornatum animæ, quæ sit proxima dispositio ad gratiam sacramentalem, & hanc dicunt esse rem simul & sacramentum, sicut in aliis est character. Ita sentit & probat acriter Capreol. *dist. 22. q. 1. art. 3.* & Paludan. *dist. 14. q. 1.* Viguer. *16. vers. 10.* quibus fauet Antonin. *3. part. tract. 14. c. 1. & c. 17. in principio.*

148. *Reiicitur.* Suarez.

Hanc tamen sententiam communiter omnes reiiciunt, quia absque vllo fundamento fingit illam nouam qualitatem, & quia si talis qualitas daretur, vel illa esset permanens, vel transiens: non quidem esset transiens, quia ornatus animæ non posset auferri sine noua culpa: si verò esset permanens, iam esset character, non quidem omnino indelebilis, cùm posset auferri per peccatum, sed delebilis ex voluntate hominis, quod non repugnat omnino cum ratione communi characteris. Videatur Suarez *tom. 4. disp. 18. sect. 5. n. 4.*

149. *Secunda sententia.* S. Thom. Magister.

Secunda ergo sententia dicit, contritionem, seu dolorem internum esse rem simul, & sacramentum in Pœnitentia. Hanc tenent Thomistæ, & alij communiter cum S. Thom. infra *q. 84. art. 1. ad 3.* vbi cum Magist. *in 4. dist. 22.* Est autem difficile in hac sententia explicare, quomodo contritio sit res; nam licèt ipsa sit sacramentum, quatenus significat, & causat gratiam simul cum aliis partibus, & licèt ipsa etiam significetur per confessionem, non tamen causatur per illam, sed potiùs est causa ipsius confessionis, quæ procedit ex dolore interno; ergo contritio non potest esse res sacramenti, nam id, quod est res in aliis sacramentis, significatur, & causatur ab ipso sacramento.

150. *Primus modus hoc explicandi.*

Propter hanc difficultatem laborant Thomistæ in explicando, quomodo contritio causetur ab hoc sacramento. Quidam primò hoc explicant dicentes, contritionem, licèt quatenus est actus pœnitentiæ præcedat, & sit causa confessionis; ipsam tamen,

vt

vt est efficax ad remittendum peccatum esse effectum sacramenti, hanc enim efficaciam non habet à se, sed ab aliis partibus sacramenti, quare eadem contritio sub diuersis considerationibus est sacramentum, & effectus sacramenti: si enim est attritio, non habet de se disponere sufficienter ad gratiam; si verò iam erat contritio, non habebat saltem de se disponere ad tantam gratiam, hoc enim habet à confessione, & absolutione; quare sub hac consideratione est earum effectus.

151. *Rejicitur.* Sed hic modus reiicitur primò, quia hac ratione posset etiam dici, confessionem esse rem sacramẽti, quia confessio ab absolutione etiam accipit efficaciam causandi gratiam, quam secundùm se non haberet, imo ipsa absolutio posset dici res sacramenti, quia ipsa etiam à coniunctione cum confessione, & dolore habet efficaciam causandi gratiam, quam non haberet secundùm se. Secundò, quia hoc ipsum dici posset in aliis sacramentis, in Baptismo, v. g. posset dici, attritionem esse rem sacramenti, quia provt coniuncta cum Baptismo, est sufficiens dispositio ad gratiam, quod secundùm se non habebat. Tertiò & à priori, quia illud non est propriè contritionem causari à sacramento, sed solùm ex coniunctione aliarum partium accipere denominationem partis actualis, ac proinde magis est fieri sacramentum, quàm rem sacramenti, vt notat Suarez *n.* 12.

152. *Secundus modus.* Secundus modus explicandi est aliorum, qui dicunt, dolorem esse effectum & rem huius sacramenti, quia sicut est effectus secundarius Eucharistiæ, deuotio actualis, & refectio; si hoc sacramentum causat, & excitat in pœnitente maiorem dolorem de peccatis; quare idem dolor, qui priùs erat causa confessionis postea auctus, & excitatus est effectus eiusdem confessionis, & absolutionis. Hæc videtur esse de mente Caietani *d. q.* 84. *art.* 1. Petri de Soto *lib.* 7. *de confessione, in fin.* & videtur fauere Richardus *dist.* 22. *art.* 2. *q.* 1. apud Carthusianum *eadem dist. q.* 3. Quatenus ait, quod cõfessio excitat contritionẽ, & absolutio eam format, ideoque est res sacramẽti, & quia causat remissionem peccati, est sacramentum.

Caietan. Petrus de Soto. Richardus.

153. *Primò rejicitur.* Contra hunc modum argui solet, primò, quia non assignat aliquid, quod sit semper res & sacramentum, sed solùm in aliquibus casibus: sæpè enim contingit, non moueri hominem virtute huius sacramenti ad maiorem, vel nouum dolorem. Responderi tamen posset, in hoc sacramento, in quo res & sacramentum debet esse actio humana, satis esse quod sacramentum, quantum est de se, excitet semper ad illum actum, nisi impediatur à natura, vel humana libertate.

154. *Secundò rejicitur.* Arguitur secundò, quia contritio illa, quæ est res & sacramentum, vel est eadem numero, quæ est pars sacramenti, vel alia. Si est eadem, ergo non causatur, à sacramento, nec est res sacramenti, cum ipsum antecedat; si est alia, ergo hæc non est sacramentum, cùm non causet remissionem peccati, quod iam supponit remissum per ipsum sacramentum, à quo hæc secunda contritio causatur.

155. *Tertius modus.* Tertius modus explicandi similis huic est, quod dolor provt est dispositio ad gratiam sacramentalem, est sacramentum, idem verò dolor vt informatus, iam eadem gratia, & factus meritorius de condigno, vel si erat contritio, factus magis meritorius & dignior maiori gloria; vt sic, inquam, est effectus sacramenti, si quidem à gratia sacramentali habet hunc nouum valorem; quare idem dolor sub diuersis considerationibus est sacramentum & res sacramenti. Ita Suarez *vbi suprà n.* 13.

Suarez.

156. *Rejicitur primò.* Hic etiam modus displicet. Primò, quia rarò accidit, quod in eo instanti, in quo perficitur sacramentum Pœnitentiæ, perseueret dolor actualis, qui est pars sacramenti, quare rarum esset, quod dolor esset sacramentum, & res sacramenti. Secundò, quia si dolor posset dici res sacramenti, ex eo quod à gratia sacramentali accipiat nouum valorem ad merendum, eodem modo dici posset, in sacramento Baptismi attritionem esse rem sacramenti, nam eadem attritio accipit à gratia sacramentali nouum valorem ad merendum, quare cum eadem proprietate posset dici res illius sacramenti: nemo autem dixit, rem sacramenti in Baptismo esse dolorem; ergo nec propter illam solam rationem dici debet in sacramento Pœnitentiæ. Tertiò, cum maiori ratione dicendum esset, in Matrimonio verba coniugis esse sacramentum, & rem sacramenti; nam verba vltimi coniugis in vltimo instanti prolationis causant gratiam sacramentalem, atque ideo sunt sacramentum. Rursus eadem verba in illo instanti dignificantur ab eadem gratia, sicut contritio in vltimo instanti absolutionis dignificatur à gratia sacramentali; nam prolatio illa verborum, si debito modo fit, est actus honestus, & meritorius, atque adeo in illo instãti poterit dignificari ab illa maiori gratia, & per consequens provt sic dignificata erit res sacramenti causata à verbis alterius coniugis.

Secundò rejicitur. *Tertiò rejicitur.*

157. *Quartò rejicitur.* Quartò hoc ipsum argumentum fieri potest de intentione recipiendi sacramentum; quæ quidem in instanti, in quo recipitur, (si actus honestus est, provt regulariter est) poterit etiam dignificari à gratia sacramentali, & provt sic dignificata dicetur res sacramenti, & tamen nemo dixit intentionem recipiendi sacramentum, vel verba coniugis esse rem & sacramentum. Hæc autem argumenta procedunt ad hominem, supponendo, attritionem, vel dolorem in instanti illo, quo disponunt ad gratiam posse dignificari ab eadem gratia; de hoc enim est specialis difficultas, de qua egimus suprà *tom.* 1. *disp.* 6. nunc autem solùm dicimus, quod si illud dicatur de actu doloris, idem dici debet de his aliis.

158. *Quartus modus.* Quartus modus explicandi est, contritionem dupliciter posse considerari; primò, vt est dispositio, & præcedit gratiam sacramentalem, & vt sic est sacramentum. Secundò, vt est formata per ipsam gratiam; & vt sic esse rem sacramenti, quia esse formatam habet ex virtute sacramenti, & est etiam sacramentum, quia vt sic causat media gratia remissionem peccati; quæ est effectus gratiæ, & res sacramenti, hæc enim remissio est, quæ propriè significatur per verba, atque vltimò intenditur in hoc sacramento. Ita Sotus *dist.* 14. *q.* 1. *art.* 1.

Sotus.

159. *Impugnatur.* Hic modus dicendi multò minùs potest sustineri, primò quia dicere, contritionem vt formatam gratia esse causam remissionis peccati, est dicere, gratiam ipsam esse causam remissionis peccati; sed gratia ipsa non dicitur ex eo capite sacramentum, licèt causet remissionem peccati, hæc enim est causalitas in genere causæ formalis, quæ nõ sufficit ad hoc, vt dicatur sacramentum, nam sacramentũ causat efficienter, vel quasi efficienter suos effectus; ergo nec contritio vt formata gratia poterit dici sacramentũ, propter remissionem peccati, quæ consequitur. Secundò quia, licèt gratia possit dici causa remissionis peccati in genere causæ formalis, non potest tamen dici quod contritio, vel attritio vt formata per gratiam sit causa remissionis peccati, non enim est causa meritoria, quia contritio vt intelligatur dignificata per gratiam ad merendum, debet iam intelligi vt operatio hominis grati & sancti; ergo iam intelligitur peccatum remissum, & per consequens non potest contritio vt sic formata illum effectum mereri, præsertim cùm sit effectus talis, qui vel essentialiter

ſentialiter, vel ſaltem neceſſariò conſequitur gratiam ipſam: deinde nec contritio vt ſic formata per gratiam poteſt dici cauſa formalis remiſſionis peccati, quia gratia ipſa eſt cauſa adæquata formalis, & ſufficiens remiſſionis peccati: ergo pro eodem ſigno intelligetur cauſare vtrumque effectum, ſcilicet remiſſionem peccati, & informationem contritionis. Imo in rigore loquendo, videtur, quod priùs cauſet remiſſionem peccati; quia contritio, vt dixi, non cenſetur informata per gratiam, & dignificata, niſi quatenus concipitur eſſe operatio hominis grati & iuſti; ergo prius intelligitur iuſtificatum, & mundatum ipſum ſubiectum per gratiam, quàm intelligatur contritio dignificari, & informari.

160. *Quartus modus.* Ferrar.

Quintus modus explicandi tribuitur Ferrarienſi *4. contra gentes, cap.* 72. quod contritio ſit ſacramentum, provt cauſat gratiam, & ſit res ſacramenti, quatenus ipſa cauſatur à ſacramento in voto, nam hoc ſacramentum non ſolùm in re, ſed etiam in voto, cauſat ſuum effectum, & per conſequens cauſat vltimam etiam diſpoſitionem ad gratiam, quæ eſt contritio. Hic modus facilè reiicitur primò quia ſupponit falſum, ſcilicet gratiam cauſari effectiuè ab hoc ſacramento in voto; tunc enim licèt homo iuſtificetur cum ordine ad ſacramentum, non tamen concurrit ſacramentum, nec vt cauſa phyſica cùm non exiſtat, nec vt cauſa moralis, cùm ſæpè contingat non eſſe futurum poſtea ſacramentum. Secundò votum ſacramenti eſt ipſamet contritio, quæ continet propoſitum confeſſionis; ergo ſi contritio cauſatur à Sacramento in voto, cauſatur à ſe ipſa, & erit res ſui ipſius, quod repugnat.

Reiicitur facilè.

161. *Sextus modus facilior.* Suarez. Magiſter. Bonauent. Alex. Vaſquez.

Sextus modus, qui facilior & clarior videtur, vt fatetur Suarez *n.*6. & cui fauent Magiſter, Bonauentura, & Alex. ibi relati, & quem amplectitur Vaſquez *in præſenti, n.* 20. dicit, dolorem eſſe rem ſimul & ſacramentum, quia ſignificat gratiam vt conſtat, cum illam cauſet, vt eſt pars ſacramenti, & aliunde ſignificant à confeſſione, quæ ſignificat, & reddit ſenſibilem dolorem internum.

162. *Impugnant eum aliqui.*

Hunc modum impugnant communiter ex eo, quòd contritio non eſt effectus cõfeſſionis externę, ſed potiùs è contra confeſſio eſt effectus contritionis; ergo contritio non poteſt eſſe res, nec confeſſio poteſt eſſe ſacramentum reſpectu contritionis, quia id quod eſt ſacramentum, ſignificat ſacramentaliter rem, ſignificare autem ſacramentaliter eſt ſignificare efficaciter, ſeu cauſando rem ſignificatam.

163. *Reſpondetur.*

Hæc tamen ratio non videtur ſatis firma: negatur enim facilè, quod debeat ſemper id, quod eſt res, cauſari ab eo, quod dicitur ſacramentum, ſufficit quippe quod ſignificetur. Quòd etiam ex aliis ſacramentis probari poteſt, nam in primis character, qui eſt res & ſacramentum in tribus ſacramentis, non videtur cauſare gratiam habitualem, quæ datur in ſacramento, hæc enim ſufficienter cauſatur à materia, & forma ſacramenti, & tamen gratia dicitur res ſacramenti, etiam in ordine ad ipſum characterem quia per ipſum etiam ſignificatur. Deinde in Extrema vnctione dicimus, ſanitatem corporis eſſe rem & ſacramentum, quia ſignificatur, & ſignificat etiam ſpiritualem ſanitatem, & tamen non cauſat illam, nam hæc æquè cauſatur, etiamſi ob aliquam rationem non concedatur ſanitas corporis; ergo poteſt aliquid eſſe res in ordine ad id, à quo non cauſatur, atque adeo contritio poterit eſſe res non cauſata, ſed ſignificata per confeſſionem, quod ſufficit vt dicatur ſimpliciter res huius ſacramenti.

164. *Diſplicet tamen ex alio capite.*

Ex alio tamen capite diſplicet mihi ille modus explicandi, quia nimirum ad hoc, vt aliquid dicatur res ſacramenti, non videtur ſatis, quod quomodocumque ſignificetur per aliam partem eiuſdem ſacramenti, ſed requiritur, quod ſignificetur ſacramentaliter, hoc eſt, ex Chriſti inſtitutione: contritio autem non ſignificatur per confeſſionem, hoc modo: ſed potiùs ex natura rei, vel ex hominum inſtitutione, qui per tales voces ſignificant dolorem, aut pœnitentiam internam; ergo non ſignificatur contritio, ſicut requiritur vt dicatur res ſacramenti. Conſequẽtia eſt bona; maior probatur; ſi enim quicunque modus ſignificandi ad id ſufficeret, multa alia deberent dici res ſacramenti, quæ hoc tamen nomine non appellantur, v. g. conſenſus internus contrahentium in Matrimonio; ille enim ſignificatur per verba externa. Item eodem modo in aliis ſacramentis intentio miniſtrandi, & ſuſcipiendi ſacramentum deberet dici res ſacramenti, quia illa etiam ſignificatur per actionem, vel ſuſceptionem externam, & conſequenter conſenſus internus in matrimonio, & intentio in aliis ſacramentis deberet dici res & ſacramentum, quia ſignificant ſimul & cauſant gratiam, & ex alio capite ſignificantur per actionem externam. Cùm ergo hæc omnia non dicantur res ſacramenti, fateri debemus, ad hanc denominationem non ſufficere ſignificari quocunque modo, ſed debere ſignificari ſacramentaliter, ſeu ex peculiari Chriſti inſtitutione. Nec obſtat, ſi dicas intentionem, vel conſenſum internum non eſſe partem ſacramenti; nam dato hoc, quod in rigore metaphyſico verum non eſt, vt vidimus ſupra ſect. præcedenti, ad noſtrum propoſitum id non refert; character enim non eſt pars ſacramenti, ſed effectus, & tamen dicitur res & ſacramentum; ergo ſimiliter intentio, & conſenſus internus, qui eſt cauſa ſacramenti, poſſet dici res, & ſacramentum.

Probatur maior.

Minor verò, quod ſcilicet contritio non ita ſignificetur per confeſſionem, probatur clarè, quia confeſſio independẽter à Chriſti inſtitutione ſignificat ex ſe, hominem dolere de iis, de quibus ſe accuſat: nec hoc ſignificat ſacramentaliter, nam ſacramentalis ſignificatio eſt illa, per quam Chriſtus aliquid occultum intendit nobis ſignificare; Chriſtus autem per confeſſionem non ſignificat nobis contritionem, ſed ipſe pœnitens eſt, qui eam contritionem, & dolorem vult ſignificare, & manifeſtare. Chriſtus quidem inſtituit, quod confeſſio non fiat ſine dolore, non tamen ſignificat ipſe Chriſtus dolorem per confeſſionem: quando enim Chriſtus intendit aliquid ſignificare per aliquod ſignũ ſacramentale, tenetur ipſe ponere rem ſignificatam, ne ſignum ipſius ſit falſum, vt conſtat in aliis ſacramentis, in quibus res ſignificata ſemper ponitur, niſi adſit obex, contritionem autem non tenetur Chriſtus ponere etiam poſita confeſſione, ſed ipſe pœnitens; ergo pœnitens, & non Chriſtus, intendit per confeſſionem ſignificare contritionem internam. 165. *Minor probatur.*

Igitur, vt defendamus illam communem diuiſionem in omnibus ſacramentis, & aſſignemus aliqua ratione quidquam, quod in ſacramento Pœnitentiæ ſit res & ſacramentum ſimul, poſſumus id aliquo modo deducere ex doctrina Concilij Tridentini *ſeſſ.* 14. *c.*3. vbi de re huius ſacramenti ſic dicitur: *Sanè verò res, & effectus huius ſacramenti, quantum ad eius vim, & efficaciam pertinet, reconciliatio eſt cum Deo, quam interdum in viris pijs, & cum deuotione hoc ſacramentum ſuſcipientibus conſcientia pax ac ſerenitas cum vehementi ſpiritus conſolatione conſequi ſolet.* In quibus verbis videtur Concilium eodem modo loqui de hac conſcientiæ pace in ordine ad hoc ſacramentum, ſicut poſtea agendo de Extrema-vnctione in eadem ſeſſ. *cap.* 2. dixit ſanitatem corporis eſſe illius effectum & rem. Nam ſicut ibi dixit, quod ſanitas 166. *Explicatur noſter modus & verior ex Conc. Trid.* Conc. Trid.

sanitas corporis interdum, vbi saluti animæ expedierit, consequitur gratiam illius sacramenti; sic hic dicit, quod pax conscientiæ interdum in viris piis cum deuotione hoc sacramentum suscipientibus consequitur reconciliationem cum Deo. Nam sicut est proprium cibi delectare palatum, & ideo Eucharistia affert sæpè dulcedinem spiritualem, quæ est secundarius effectus, vt colligitur ex Eugenio IV. in
Eugen. IV. decreto illo vnionis post Concilium Florentinum: sic est proprium reconciliationis factæ pacem, & tranquillitatem causare: vterque tamen effectus impediri potest, & solet propter varia impedimenta intrinseca, vel extrinseca; sicut ergo supra cum cōmuni multorum sententia diximus, sanitatem corporis esse rem & sacramentum in Extrema-vnctione, quia significat, & significatur; sic eodem fundamento dicere possumus, in sacramento Pœnitentiæ pacem illam internam esse rem & Sacramentum, quia & significat, & significatur; significat quippe pacem restitutam cum Deo per gratiam, & remissionem peccati: significatur autem per partes huius sacramenti, nempe per materiam & formam.

167. *Non obstat primò.* Nec obstat, quod hic non sit effectus infallibilis, & vniuersalis; neque enim sanitas corporis est etiam effectus vniuersaliter infallibilis in Extrema-vnctione; & tamen potest appellari res illius, vt supra vidimus; quia sacramentum de se habet illam significare, saltem vt ponendam in certis circumstantiis. Sic ergo de pace conscientiæ dici potest, quod sacramentum Pœnitentiæ illam significat de se vt ponendam saltem quando adsunt tales vel tales circū-
Non obstat secundò. stantiæ. Nec etiam obstat, quod pax hæc non causet reconciliationem cum Deo, & remissionem peccati, atque adeo non possit dici sacramentum respectu illius. Iam enim diximus, ad hoc quod aliquid dicatur res sacramenti, non requiri quod causetur ab illo, quod dicitur sacramentum respectu illius, sed sufficere quod saltem significetur sacramētaliter ab illo. Neque etiam sanitas corporis causat sanitatem animæ in Extrema-vnctione, & tamen dicitur sacramentum respectu illius, quod illam saltem sacramentaliter significat in talibus circumstantiis.

168. *Instabis.* Dices, si pax illa, & tranquillitas conscientiæ appellatur res sacramenti Pœnitentiæ, poterunt etiam in sacramento Ordinis, v. g. dici res sacramenti omnia auxilia, quæ dantur ratione illius sacramenti per totam vitam ad benè exercendum Ordinem susceptum, & in sacramento Baptismi dicentur res omnia auxillia, quæ dantur homini per totam vitam ad seruanda Christi præcepta, & sic de aliis Sacramentis: nam pax illa non videtur esse aliud nisi actus interni intellectus & voluntatis, seu illustrationes, & affectiones gaudij in actu secundo; si ergo hæ illustrationes & affectiones dicuntur res sacramenti, illæ etiam poterunt ita appellari.

169. *Respondeo.* Respondeo, in hoc posse esse quæstionem de nomine, nam re ipsa vtrique sunt effectus sacramenti; non tamen appellantur vtrique res sacramenti; quia quando Theologi communiter distinguunt illa tria in sacramentis, volunt illa inuenire vel in ipsis partibus intrinsecis sacramenti, vel certè in iis, quæ simul cum sacramento sunt, qualis est character & alia eiusmodi. Vnde nemo dixit, consecrationes Eucharistiæ validas, quas Sacerdos conficit per totam vitam, & quæ reuera sunt effectus sacramenti Ordinis, esse rem illius sacramenti, quia nimirum non ponuntur simul cum ipsa ordinatione, sicut ponitur character; illi verò effectus, qui comitantur per se loquendo ipsum sacramentum, dici solent res sacramenti, licèt sint illustrationes, vel inspirationes, vel quiduis aliud. Sic enim in Extrema-vnctione multi Theologi communiter, vt supra vidimus, dicunt, rem & sacramentum esse alacritatem internam, quam ægrotus experitur; quæ tamen alacritas consistere debet in actibus internis, siue deliberatis, siue indeliberatis. Alij verò effectus, qui ex se non habent hanc concomitantiam cum sacramento, sed postea dantur, non videntur facere vnum cum ipso sacramento, & ideo non sunt pars in illa diuisione, qua sacramentum diuidi solet in illa tria. Cùm ergo pax, & serenitas conscientiæ sit ex illis effectibus, qui in talibus circumstantiis comitantur ipsum sacramentum Pœnitentiæ, sicut alacritas interna comitatur Extremam-vnctionem, non immeritò possumus illam dicere rem & sacramentum in Pœnitentia, sicut alij Theologi dicunt, alacritatem rem & sacramentum in Extrema-vnctione. Hoc autem satis est ad sustinendam illam communem Theologorum diuisionem, ad quam quælibet proportio, vel congruentia sufficit.

DISPVTATIO III.

De necessitate Sacramentorum.

SECTIO I. *Vtrùm in statu innocentiæ debuerint esse Sacramenta.*

SECTIO II. *Vtrùm in lege naturæ & scripta fuerint Sacramenta.*

SECTIO III. *Vtrùm in lege noua fuerint necessaria Sacramenta.*

NECESSITATIS nomine in præsenti non intelligimus necessitatem in to- 1. *Quomodo necessitas hic intelligatur.*
to rigore, de hac enim agitur dum de singulis sacramentis in particulari tractatur. Et quidem certum est, non fuisse omnino necessariam sacramentorum institutionem, cùm Deus aliis viis potuisset abundè prouidere, & succurrere infirmitati humanæ. Certū etiam est, supposita institutione aliqua sacraméta esse necessaria necessitate medij, alia verò necessitate præcepti, alia neutro modo. Nunc autem solum agimus de necessitate antecedente institutionē, an scilicet necesse fuerit ea instituere non quidem omnimoda necessitate, sed congruitate, & conuenientia: an scilicet congruum fuerit, & expediens? Potest autem hæc quæstio tractari iuxta diuersos status generis humani, de quibus sigillatim agendum erit, scilicet de statu ante peccatum, & de statu post peccatum, qui rursus diuiditur in statum legis naturæ, legis scriptæ, & legis Euangelicæ: dubium tamen est de quo statu egerit S.Thomas *art. 1. huius quæstionis* 61. S.Thom.
vbi quærit in communi, Vtrùm sacramenta sint necessaria ad humanam salutem; titulus enim videtur esse cōmunis, & abstrahere ab vtroque statu. Aliunde verò videtur S.Thomas ibi loqui de hominibus post peccatum, nam secunda ratio qua probat conclusionem, sumitur ex lapsu, quia nimirum per peccatum se homo subdit rebus corporalibus, & sensibilibus, quare oportuit, quod iisdem subderetur ad sanitatem; quæ ratio solùm probat de statu hominis post peccatum. Confirmari potest primò ex titulo art. 2. & principio eiusdem articuli; scilicet, *Vtrùm etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.* vbi illa vox *etiam*, apertè indicat, in Articulo præcedenti sermonem fuisse de homine post peccatum, alioquin non cohæreret quærere statim, vtrùm etiam ante peccatum indiguerit sacramentis. Confirmatur secundò, quia in nullo alio articulo

quærit de necessitate sacramentorum post peccatum, nam art. 3. quærit specialiter de tempore ante Christi aduentum, & art. 4. de tempore post Christum; restat ergo quod art. 1. agat de necessitate sacramentorum in hoc toto statu post peccatum, quem statum postea diuidit in statum ante Christum, & post Christum.

2. *Explicatur D. Thom.*

Propter hæc existimo, S. Thomam in articulo primo saltem non asseruisse necessitatem sacramentorum pro omni statu, nec considerata natura secundùm se: nam rationes, quibus probat illam necessitatem, non probant, nisi de hoc statu post peccatũ. Certum item videtur, S. Thom. non asseruisse necessitatem Sacramentorũ pro statu naturæ puræ, prout aliqui Thomistæ videntur supponere apud Vasquez *in commentario illius articuli primi, n.* 13. sed hoc nullo modo dici potest, nam status naturæ puræ est status hominis non eleuati ad gratiam, vel finem supernaturalem. Sacramenta autem ordinantur ad causandã & significandam gratiam, quare non possent esse in statu puræ naturæ, Denique existimo, S. Thomam solùm asseruisse de facto in eo rerũ statu, qui positus est, quod probat, non quidem de singulis partibus huius status, sed de aliqua; nam ad probandum quod in mundo fuerunt necessaria sacramenta, satis est probare, esse aliquando necessaria, saltem post peccatum, itaque probatio procedit de homine post peccatum; assertio verò de genere humano de facto producto in confuso, & indefinitè. Postea verò in articulis sequentibus descendit ad quærendum de singulis partibus, & statibus huius mundi, sicut si aliquis quærat in genere, vtrùm sacramentum Pœnitentiæ sit necessarium in Ecclesia, & respondeat affirmatiuè, nam pro peccatoribus est necessarium. Postea verò quærit in speciali, pro quibus sit, vel non sit necessarium. sic S. Thomas priùs asserit, in genere fuisse necessaria sacramẽta hominibus, quia saltem post peccatum sunt necessaria; postea verò quærit in speciali, quando fuerint necessaria. Et hoc sufficiat circa mentem S. Thomæ in art. 1.

Vasquez.

SECTIO I.

Vtrùm in statu innocentiæ debuerint esse Sacramenta.

3. *Notandum primò duplicẽ sensum pati hanc quæstionem.*

NOtandum primò, duos sensus posse habere dubium propositum. Primus est, vtrùm pro illo primo tempore, quo de facto durauit status innocentiæ ante peccatum, debuerint esse instituta aliqua sacramenta? Secundus sensus est, vtrum, si status ille innocentiæ fuisset diuturnior, & Adamus non peccasset, adhuc deberent institui aliqua sacramenta pro hominibus tunc exstituris? dubitant autem interpretes S. Thomæ de eius mente in hoc articulo secundo; vtrùm in primo, vel in secundo sensu quæstionem tractauerit; omissis tamen rationibus, quæ hinc inde afferri possunt, ego magis credo, in primo solùm sensu sanctum Thomam fuisse loquutum, tum quia ipse non quærit de necessitate sacramentorum in aliis statibus, qui nunquam fuerunt, sed solùm in iis, qui aliquando fuerunt, hoc enim & nihil aliud requirebatur ad intentum ipsius, quod erat probare existentiam sacramentorum, ex eorum necessitate: tum etiam quia (vt obseruauit bene Vasquez) non quærit, an fuissent sacramenta in statu innocentiæ, sed *an fuerint?* & respondet, quod *non fuerint*, quod verbum non videtur conditionatum, sed absolutum. Adde illam particulam, *ante peccatum*, non posse conuenire statui innocentiæ, qui fuisset, si homo non peccasset, ille enim status non fuisset ante peccatum, sed sine peccato, nam ly *ante* significat prioritatem respectu illius, quod postea consequitur; ergo loquitur manifestò de statu solùm, qui de facto præcessit ante peccatum, non de illo, qui fuisset sine peccato subsequenti.

S. Thom.

Explicatur mens Diui Thom.

Vasquez.

4. *Notandum secundò in secundo sensu duplicem aliud contineri. Primus.*

Notandum secundò, quando quæstio tractatur in secundo sensu, scilicet, vtrùm perseuerante statu innocentiæ, & homine non peccante, fuissent sacramenta? duplicem sensum posse adhuc subintelligi. Prior est, quid tunc faceret Deus, cessantibus quidẽ motiuis, quæ nunc sunt ad instituenda sacramenta, sed stantibus, (prout reuera starent) aliis motiuis independentibus à peccato ad ea instituenda? & quidem quæstio non procedit in hoc sensu, quis enim poterit nisi temerè decernere, vel diuinare, quid tũc Deus vellet facere, cùm Deus esset liber ad sacramenta tunc instituenda, vel non instituenda. Posterior ergo sensus est, quid tunc fieret ex vi præsentis decreti: hoc est, sicut dum quæritur, an si Adamus non peccasset, Christus veniret? Theologi, qui id communiter negant, non intendunt negare potentiam Deo mittendi Christum, etiam si non essent peccata: nec intendunt etiam decernere, quod certissimè in illis circustantiis Deus nollet assumere carnem: quomodo enim possumus hoc conditionatum contingens diuinare? sed solum asserunt, ex vi præsentis decreti non venturum tunc Christum, quia hoc decretum Incarnationis, quod nunc est, habuit pro motiuo adæquato redemptionem generis humani, quare ablato eo motiuo, Christus non veniret ex vi huius decreti. An verò tunc haberet Deus aliud decretum Incarnationis ex alio motiuo? non possumus scire. Sic in præsenti solum quærimus, an ex vi præsentis decreti, quo sacramenta volita sunt, debuissent etiam esse, licèt status innocentiæ perseuerasset, & Adamus non peccasset.

Secundus.

5. *In quibus omnes conueniant.* Suarez. Vasquez.

His positis, conueniunt omnes in eo, quod in statu innocentiæ ante peccatum de facto nulla fuerunt sacramenta, vt probant Suarez *sect.* 3. §. *secundò dicendum est*, & Vasquez *disp.* 130. *n.* 30. oppositum enim absque vllo fundamento fingeretur, cùm nullum exstet in Scriptura, aut Patribus vestigium talis sacramenti, nec sit credibile fuisse institutum sacramentum pro illo statu, quem Deus sciebat adeo breui tempore duraturum, & per consequens inutilem fore talis sacramenti institutioné. Matrimoniũ autem Adæ, & Euæ, aliquando appellatur sacramẽtum in latiori significatione, prout sacramentum significat *mysterium*, eo quod illud Matrimonium fuit aliquale signum desponsationis futuræ Christi cum Ecclesia, vel Verbi cum natura humana.

6. *Difficultas in quo sit.* Vasquez. *Doctrina Vasquez.*

Difficutas tota est de secundo sensu, an si status ille diuturnior fuisset, instituta fuissent sacramenta in illo? P. Vasquez *n.* 24. dicit, hanc propositionem, *si status innocentia perseuerasset, essent sacramenta*, & hanc, *si status innocentia perseuerasset, sacramenta non essent*: vtramque esse falsam, quia vt condionalis sit vera, debet esse connexio inter conditionem, & conditionatum, ita vt vna pars sit causa, vel occasio alterius. Adamum autem non peccare, seu statum innocentiæ perseuerare, non esset causa, cur instituerentur sacramenta, vel non instituerentur; ergo vtraque propositio esset falsa, vnde *num.* 28. *&* 29. docet idem de his duabus propositionibus, *Si Adamus non peccaret, aliqui eius posteri peccarent. Si Adamus non peccaret, nulli eius posteri peccarent.* Vtrãque enim dicit esse falsam propter eandẽ rationem.

7. *Reijcitur Vasquez.*

Hæc doctrina nullo modo placet. Primò, quia vt alibi dixi, verius existimo, propositiones etiam illas, quarum conditio non est causa, nec occasio consequentis, adhuc posse habere aliquam veritatem, si

non

non proferantur in sensu causali; sed significent solam concomitantiam. Deinde, quidquid sit de hoc, propositiones adductæ sunt veræ etiam in sensu causali: nam illa propositio, *Si Adamus non peccaret, sacramenta essent*; non est sicut illa, *Si Turca eras dormiuerit, Petrus dabit mihi librum*: nam somnus Turcæ disparatè se habet ad librum mihi dandum, vel non dandum: at verò negatio peccati Adæ non se habet disparatè ad sacramenta, sed vt aliquid, à quo possit impediri sacramentorum institutio. Quare habet se sicut hæc propositio: *si non peto librum, Petrus illum mihi dabit*: nam licèt negatio petitionis non sit causa dandi librum, est tamen id quod posset impedire quod daretur, & sensus est, *etiam si non petam, adhuc Petrus dabit mihi librum*; qui sensus vsitatissimus est, in his propositionibus, sicut è contra potest esse vera illa, *si non peto, Petrus mihi non dabit librum*; quia negatio petitionis concurrit ad non dandum librum, tanquam aliquid remouens causam libri, sic etiam hæc posset esse vera, *si Adamus non peccasset, nulla essent sacramenta*: quia negatio peccati concurreret tanquam aliquid remouens causam instituendi sacramenta. Poterit etiam esse vera illa alia; *si Adamus non peccasset, essent sacramenta*, cuius sensus est, *Etiam si Adamus non peccasset, adhuc remaneret causa, ratione cuius de facto darentur sacramenta*: manet ergo locus præsenti difficultati, vt quæramus vtra illarum propositionum vera esset ex vi præsentis decreti.

8. *Sententia Suarez affirmat. Suarez.* P. Suarez *disp.* 3. dicit, in illo statu, si perseuerasset, fuisse futurum in primis cultum Dei externum, & quidem publicum, & publica auctoritate exhibitum; nam hoc consentaneum est homini, qui de se ordinatur ad vitam politicam, & socialem, in qua oporteret, quo homines congregarentur, & vnirentur in eamdem professionem veræ fidei, quod fieri non posset sine publicis actionibus ad id ordinatis. Vnde infert, possibilem tunc fore cultum sacrificij, qui aptissimus est ad colendum Deum, imo credibile esse, quod de facto esset sacrificij vsus in illo fœlici statu. Denique adductis multis cõgruentiis, existimat futura fuisse tunc etiam aliqua sacramenta, v.g. Eucharistiæ, & Ordinis, licèt non fuissent alia, quæ dicunt ordinem ad peccatum, qualia sunt Baptismus, Pœnitentia, &c. Hæc autem sacramenta, quæ tunc essent, haberent etiam suam efficaciam à Christo, quem supponit, adhuc Adamo non peccante, fuisse venturum, quare etiam putat, illa sacramenta non fore instituenda ante Christi aduentum, sed post Christum à quo haberent suam efficaciam. Denique addit, in sententia docente, Christum non venturum, si homo non peccaret, probabilius esse, quod nulla tunc essent sacramenta; tum quia omnia sacramenta de facto ordinantur ad significandam gratiam Christi, tum etiam quia si Incarnatio ipsa, ad quam ponendam essent proculdubio plures, & maiores congruentiæ, adhuc non conceditur ponenda, minùs debent concedi ponenda sacramenta, ad quæ licèt aliquæ sint, pauciores tamen, & minores sunt congruentiæ.

9. *Prima conclusio de possibili affirmās, omnibus communis.* Ego in primis pono id, quod omnes admittunt, loquendo scilicet de possibili, non repugnare, quod in illo etiam statu fuissent sacramenta aliqua, imo non paucas rationes congruentiæ potuisse suppetere, vt tunc etiam instituerentur: quæ desumi possunt partim ex vtilitate rerum sensibilium ad significanda mysteria spiritualia, partim ex augmento gratiæ ex opere operato, quod sequeretur ex vsu illorum sacramentorum: nam sicut etiam tunc essent vtiles imagines, & picturæ Sanctorum ad excitandam eorum memoriam, & effectum erga illos; sic etiam posset Deus vti aliquo signo sensibili, ad significanda sua beneficia, & in vsu illius signi sanctificare homines; sicut enim ad exercitium obedientiæ prohibuit vsum ligni scientiæ boni, & mali; sic posset ad eundem effectum præcipere vsum alterius arboris, & in illo vsu hominem sanctificare, de quo latè Suarez *sect.* 3. vbi affert alias congruentias.

Dico secundò, si Adamus non peccasset, non fuissent vlla sacramenta ex vi præs[en]tis decreti. Hæc est communis Theologorum, vt constat ex iis, quos latè recenset Vasquez *in præsenti cap.* 2. cuius tamen rationem iam supra reiecimus: nec etiam probamus hanc conclusionem ex eo, quod hoc decretum habeat pro obiecto hominem lapsum, quare si homo non peccasset, proculdubio non potuisset esse hoc idem decretum, sed debuisset esse aliud. Hæc, inquam, ratio non est ad rem, quia vt in simili notauimus suprà tom. 1. disp. 7. sect. 5. num. 60. quando quærimus, an Incarnatio, v.g. futura esset homine non peccante, non alligatur quæstio ad hoc munero decretum, ita vt fuisset Incarnatio volita eodem omnino decreto, hoc enim repugnat, si nunc volita est in remedium peccati, saltem vt propter motiuum partiale, sed sensus est, an ex modo, quo Deus nunc fertur in Incarnationem, arguatur bene, quod etiam si deesset motiuum peccati, adhuc Deus voluisset Incarnationem propter aliud motiuum, quod adhuc remaneret? sic enim si aliquis vult dare librum mihi, & propter preces amici, & ex motiuo misericordiæ, tanquam propter duo motiua adæquata, colligimus bene ex hoc modo, volendi, quod etiam si deessent preces amici, dedisset, non quidem hoc eodem decreto, nam hoc decretum respicit illa duo motiua. In hoc ergo sensu dicimus, in præsenti, Deum de facto ita voluisse sacramenta vt ex modo, quo ille voluit, non possit argui, quod ea vellet hoc, vel alio decreto, si deesset peccatum primi hominis. Quare negamus, sacramenta futura ex vi præsentis decreti, hoc est, ex hoc decreto non ostendi, ea tunc fuisse futura.

10. *Secunda conclusio negans ex vi præsentis decreti.*

Explicatur conclusio.

11. *Ratio prima conclusionis.* Conclusio ergo sic explicata probari potest primò, quia de facto sacramenta omnia volita sunt à Deo propter Christi merita, & propter gloriam Christi, quæ ex illis resultabat; & licèt voluerit etiam illa propter salutem nostram, hanc ipsam tamen salutem, & iustificationem nostram voluit propter merita Christi: *Supponit homine non peccante Christum non venturū.* suppono autem, homine non peccante, Christum non venturum ex vi præsentis decreti vt suprà probauimus dicta disp. 7. ergo ex vi præsentis decreti nulla etiam fuissent sacramenta.

12. *Secunda ratio.* Secundò probatur, quia de facto etiam posito Christo mediatore, & redemptore, adhuc non fuerunt sacramenta generaliter instituta pro omnibus hominibus lapsis; nam Adamus, & Eua post lapsum non habuerunt de facto aliquod sacramentum, quo repararentur, vel quo crescerent in gratia; ergo ex iis, quæ de facto voluit Deus, non potest argui, quod si homo non peccaret, instituisset sacramenta pro hominibus aliis, qui postea fortasse laberentur.

Confirmatur. Confirmatur, quia de facto Matrimonium non fuit sacramentum in illo statu, vt diximus, imo nec etiam in tota lege antiqua; ergo non est vnde colligamus, quod Sacerdotium, (si fortè tunc fuisset Sacerdotium & sacrificium) fuisset sacramentum, non enim esset maior ratio de vno, quàm de alio.

13. *Instantia.* Dices, hoc argumentum posse retorqueri contra nos, nam de facto Matrimonium non fuit sacramentum in lege antiqua, & tamen in lege noua incœpit esse sacramentum; ergo licèt à principio non fuisset sacramentum in statu innocentiæ, adhuc potuisset postea institui temporis decursu. Responde- *Diluitur.*

rur

tur in primis, licèt id potuisset fieri, non posse tamen argui ita futurum ex iis, quæ Deus de facto fecit: deinde est ratio clara differentiæ, nam de facto Matrimonium fuit institutum sacramentũ nouum, sicut & alia plura in lege gratiæ, propter efficaciam meritorum Christi, qui iam venerat, & potentiùs influebat in tempus subsequens: at verò in statu innocentiæ, cùm non esset futurus Christus, vt suppono, non apparet, cur sacramenta si futura essent, non fuissent instituta ab initio, illa saltem, quorum capax erat Adamus & Eua, quale erat Matrimoniũ.

14. *Instantia.* Dices iterum, potuissent institui saltem sacramenta aliqua in illo statu, quæ licèt non afferrent gratiam suscipientibus, significarent tamen gratiam, sicut in lege antiqua licèt sacramenta non darent gratiam suscipientibus, erant tamen sacramenta, & significabant gratiam aliis dandam. *Diluitur.* Respondetur, in lege antiqua fuisse talia sacramenta, quia poterant saltem significare, & promittere gratiam futuram postea per Christum. At verò in statu innocentiæ, in quo non esset futurus Christus, quem sacramenta significarent, & promitterent, non apparet, ad quid debuissent institui, nisi ad causandam gratiam in suscipientibus, quam tamen sacramenta legis antiquæ non causabant, & saltem ex vi præsentis decreti non potest colligi, id tunc fuisse faciendum.

15. *Instantia.* Instabit aliquis adhuc, quia ex affectu, quo Deus de facto procurauit salutem, & reparationem hominis lapsi, videtur argui, quod etiam Adamo non peccante, & peccantibus aliis multis ex eius posteris, non derelinqueret eos Deus absque remedio, sed daret iis aliquod sacramentum Pœnitentiæ, vt possent resurgere. *Diluitur primò.* Respondetur tamen: Primò, si argumentum aliquid probat, probaret etiam, quod non peccante Adamo, & peccantibus aliis ex posteris veniret similiter Christus, vt quæreret homines lapsos: consequens autem negauimus dicta disp. 7. sect. 5. quia de facto Christus venit, vt repararetur genus humanum, quod totaliter fuerat perditum; si autem vna pars sola periisset, non fuisset idem motiuum; quare ex eo, quod nunc miserit Deus Christum, non potest argui quod tunc etiam mitteret eum. *Secundò.* Secundò addere possumus, licèt tunc Deus daret aliquod remedium lapsis, non sequeretur, quod daret illis aliquod sacramentum: imo retorquetur argumentum, nam de facto in toto tempore legis antiquæ, hominibus peccantibus, actualiter post dimissum sibi originale non erat aliquod remedium sacramenti, sed sola contritio; ergo in illo alio statu in quo non essent merita Christi venturi, multò minùs debuisset institui sacramentum aliquod in remedium eorum, qui peccassent, imo posset dubitari, an tunc contritionis remedium sufficeret; nunc enim post peccatum primi parentis ex meritis Christi prouenit, quod Deus acceptet contritionem peccatoris, tanquam dispositionem infallibilem, ad iustificationem; suppono enim, contritionem non iustificare formaliter, sed esse dispositionem solùm de congruo, licèt infallibilem ex lege Dei: tunc autem non positis, nec ponendis meritis Christi, non est, vnde ita certè argui posset, quod contritio deberet habere eandem vim ad Deum infallibiliter placandum.

16. Vasquez. *Infertur responsio ad dubium, vtrum Adamo non peccante & Christo veniente futura essent sacramenta.* Ex dictis infero primò, quid respondendum sit ad illud dubium, an si Christus veniret, Adamo non peccante, futura essent sacramenta? ad quod P. Vasquez num. 25. respondet negatiuè, tum quia de facto omnia sacramenta instituta sunt ex merito passionis Christi, tunc autem Christus non esset venturus in carne passibili: tum etiam, quia sacramenta de facto instituta sunt, in modum medicinæ; tunc autem nulla opus esset medicina, ergo cessarent motiua præsentis decreti.

17. *Affirmamus. Retorquetur argumentum Vasquez.* Verior tamen videtur pars affirmatiua, pro qua potest retorqueri vtrumque argumentum Patris Vasquez: nam primum, si aliquid probat, probaret etiam, tunc nihil prorsus dandum hominibus propter Christi merita; quidquid enim iis de facto datur, datur propter merita passionis Christi: quare non existente illo motiuo passionis, nihil daretur propter Christum. Consequens autem est incredibile, vt constat, ex affectu enim quo Deus diligit illam humanitatem Verbo vnitam, & ex infinito valore quorumcumque operum Christi, arguitur bene, quod tunc etiam manerent principalia motiua, quæ nunc sunt, vt Deus vellet allicere homines ad Christum, quod non meliùs fieret, quàm si Christus eos sibi beneficiis, & gratiis obligaret: esset enim Christus tunc etiam caput hominum, & per consequens deberet in illos spiritualiter influere; haberent etiam eius merita valorem, & condignitatem infinitam, vnde Deus non relinqueret illa absque præmio: cùm autem Christus sibi non indigeret præmio, deberet præmiari in aliis hominibus sibi carnis, & naturæ communicatione coniunctis; sicut ergo de facto in præmium meritorum Christi instituta sunt sacramenta, quæ afferant gratiam suscipientibus, non est, cur tunc id etiam non fieret, cum tunc etiam præmianda essent Christi merita: & licèt tunc non essent omnia motiua, quæ nunc sunt, scilicet passio, &c. essent tamen æquiualenter, quia illa merita æquiualerent his, cùm haberent etiam valorem infinitum, sicut hæc habent.

18. *Argumentum etiam secundum retorquetur.* Similiter retorquere possumus secundùm argumentum; nam tunc etiam possent institui sacramenta in medicinam pro iis, qui tunc peccarent, & laberentur, qui licèt non omnes essent, sed aliqui, parum refert, nam de facto propter Christi merita non solùm sunt instituta sacramenta pro omnibus, qualia sunt Baptismus, Eucharistia, &c. Sed etiam alia sunt instituta pro aliquibus, qui iis indigebunt, scilicet Pœnitentia, Extrema-vnctio, &c. quæ non sunt omnibus necessaria, vel vtilia; ergo tunc etiam propter Christi merita instituerentur sacramenta pro iis, qui peccassent, licèt ij non essent omnes, sed aliqui: hæc autem sacramenta iam fuissent per modum medicinæ spiritualis, vt constat. Addere possumus, non fuisse vnicum motiuum de facto ad instituenda sacramenta fragilitatem nostram, & indigentiam medicinæ, fuerunt enim alia: v. g. in Eucharistia voluit Christus ostendere abundantiam suæ erga homines charitatis; voluit etiam se corporali coniunctione cum suis coniungere, voluit illis abundantiorem gratiam communicare, non solùm vt sanarentur à peccatis, sed vt etiam ad perfectam, & excellentem sanctitatem facilè peruenirent, iuxta illud quod ipse dixerat, Ioann. 10. ***Ego veni, vt vitam habeant, & abundantiùs habeant***. Ergo deficiente etiam illo motiuo indigentiæ medicinæ, maneret adhuc illud aliud, vt homines abundantiùs, & perfectiùs vitam spiritualem consequerentur; quare verisimile fit, quod veniente Christo in illo statu, adhuc institueretur Eucharistiæ sacramentum, licèt non esset rememoratiuum passionis Dominicæ: consequenter autem credi potest, quod daretur sacramentum Ordinis, quo homines disponerentur ad digniùs, sanctiúsque tractandum illud venerabile sacramentum, quod idem de aliis sacramentis posset existimari propter similes rationes.

19. *Infertur responsio ad aliud dubiũ.* Infero secundò obiter, quid dicendum sit ad illud aliud dubium: si Christus non esset venturus, & perseueraret status innocentiæ, quo casu diximus,

ex

ex vi præsentis decreti,non fuisse futura sacramenta, an scilicet tunc ex vi alterius decreti fuissent? nam licèt non essent ex vi huius decreti; possumus tamen per probabiles coniecturas ex iis, quæ Deus nunc voluit,coniectari,quid in eo rerum ordine fecisset Deus. Et quidem, si ex iis,quæ nunc de facto fecit, coniectandum est, dicendum videtur,quod si iuxta id quod de facto fecit, tunc esset operaturus, nūlla institueret sacramenta, etiam ex vi alterius decreti;si enim de facto,præuisis iam meritis Christi venturi, & passuri, adhuc in toto tempore legis antiquæ nulla fuerunt sacramenta, quæ causarent gratiam in adultis contra peccata actualia, vt infra videbimus, neque etiam pro illis, qui in peccatum laberentur, sed adulti iustificabantur à peccatis suis personalibus per solum remedium Pœnitentiæ, & contritionis, nec ipse Adamus habuit ex meritis Christi aliquod sacramentum, quo iustificaretur à suo peccato, sed solum idem contritionis remedium, quantominùs non præuisis Christi meritis dari debuissent illa remedia extraordinaria sacramentorum in statu innocentiæ,pro iis qui tunc peccassent?Pro expiatione autem peccati originalis,aut pro infantibus, nullum etiam esset tunc necessarium sacramentum, cùm nullum fuisset tunc originale peccatum, & infantes omnes nascerentur in gratia; denique nec essent sacramenta vacua, sicut fuerunt in lege antiqua,quia hæc de facto significabant gratiam saltem futuram postea per Christum; tunc autem hoc non haberent,cùm non esset futura vlla gratia per Christū:quare ex nullo capite videntur futura tunc sacramenta,si res mensuranda esset iuxta id,quod de factoDeus fecit ex præsēti decreto.

Pars negatiua ex probabili coniectura colligitur.

20. Maius dubium esse posset, an pro lapsis daretur tunc remedium contritionis, sicut dabatur in lege antiqua, ita vt contritio infallibilitet afferret peccati veniam? diximus enim suprà, ex vi præsentis decreti,non dandum tunc tale remedium,cùm nunc efficacia contritionis ad delendum peccatum orta fuerit ex Christi meritis,propter quæ acceptatur à Deo illa nostra tenuissima satisfactio pro peccato; quare si non essent extitura Christi merita,non esset tale remedium ex vi præsentis decreti. Hinc autem fieri videtur,quod nec ex vi alterius decreti esset,si Deus operaturus esset conformiter ad id,quod de facto obseruauit, nam de facto ita Deus condonat peccatum homini contrito, vt licèt contritio non sit satisfactio condigna: inueniat tamen Deus semper satisfactionem condignam, & superabundantem, si non ex parte peccatoris, saltem ex parte Christi, cuius satisfactio applicatur pro homine contrito; quare licèt peccatori remittatur gratis debitum peccati,illa tamen remissio non fit gratis, sed pro pretio plusquam condigno respectu Christi, atque ideo nunquam remittitur peccatum sine sufficienti satisfactione:tunc autem nulla esset talis satisfactio condigna,nec ex parte ipsius peccatoris, vt constat, nec ex parte alterius, cum non esset futurus Christus;ergo vel remitteretur peccatum absque satisfactione condigna,quod non est conforme ad id, quod de facto Deus facit, vel non remitteretur peccatum,etiam posita contritione.Aliunde tamen videtur consonum naturæ humanæ, vt post peccatum non maneret adhuc in hac vita,& absque spe veniæ;posset enim augere demeritum nouis peccatis, & non posset augere meritum, cùm non posset gratiam recuperare;hoc autem non videtur consonum statui viatoris; quare cùm Deus hanc vitam voluerit esse spatium viæ humanæ,consonum videtur, vt vellet dare aliquod remedium, vel spem veniæ veris pœnitentibus.

Vtrùm verò contritio tunc esset remedium pro lapsis.

Maius dubium est.

Cæterùm hæc ratio multum probat; probaret enim ex vi præsentis decreti debuisse tunc etiam contritionem esse remedium infallibile ad iustificationem, si enim Deus absolutè voluit non dari spatium viæ, quod non sit æquè aptum ad merendum, ac ad demerendum, & voluit etiam tempus huius vitæ esse spatium viæ, debuisset tunc ex vi præsentis decreti vel tollere statim de medio eum, qui peccaret, vel dare illi spem reparationis, si ageret pœnitentiam. Quare ad hanc rationem responderi posset, de facto prouenire ex meritis Christi, quod spatium huius vitæ sit semper aptum ad merendum,sicut ad demerendum:secluso autem beneficio Dei per Christum, non esset mirum quod homo maneret in statu viæ, & non posset mereri de condigno,licèt adhuc posset demereri;nam de facto Angeli,quorum via non fuit alligata ad vnicum instans iuxta veriorem sententiam,sed correspondens alicui morulæ nostri temporis; adhuc qui peccauerunt initio illius morulæ,remanserunt viatores per totam morulam, intra quam tamen nemo illorum pœnitentiam egit, nec iuxta communem sententiam potuit saltem potentia morali agere pœnitentiam; non ergo est contra statum viæ, quod non possit vlteriùs mereri; satis est,quod potuerit,licèt iam ex sua culpa non possit,imò de facto contingit, hominem aliquem iamiam morituru non posse mereri, quia est in peccato, & nihil cogitat de motiuis pœnitentiæ;& tamen pro illo breuissimo tempore potest tunc adhuc peccare, si cogitat actu de obiecto prohibito, quod potest liberè velle, aut nolle.Ecce hic homo adhuc est in via,& potest peccare, non potest tamen iam conuerti, aut mereri, propter inconsiderantiam, quam iam habet motiuorum pœnitentiæ.Sic ergo in illo statu posset homo manere adhuc in statu viæ sine spe veniæ,quam tamen carentiam spei,& impotentiam merendi ipse sua culpa incurrisset. Sed licèt non posset mereri, posset tamen, si vellet, non demereri de nouo, nec augere sibi pœnam nostris peccatis. Itaque, si ex iis,quæ Deus fecit,coniectura sumenda esset,magis coniectaremur, contritionem tunc non futuram, fuisse remedium infallibile ad iustificationem;licèt nec hoc ipsum affirmandum esset, vt certum, quia benignitas, & misericordia Dei erga homines, maximè erga pœnitentes, aliunde suadet non leuiter, Deum tunc aliquod remedium pœnitentibus fuisse concessurum, quare in hoc puncto, nihil possumus asserere, sed id totum diuinæ sapientiæ relinquere.

In hoc puncto nihil asseritur.

SECTIO II.

Vtrùm in lege naturæ, & scripta fuerint Sacramenta.

21. PEr statum legis naturæ intelligimus statum ab Adami peccato vsque ad legem scriptam datam per Moysem,quia tamen de Circumcisione est specialis difficultas, an fuerit sacramentum conferens gratiam, quæ postea examinanda est;ideo pro nunc Circumcisionem etiam ad legem scriptam reiicimus, nam licèt in Abrahamo inceperit, in lege tamen confirmata videtur,& propria erat illius populi Israëlitici, cui lex data fuit, atque ideo videtur comprehendi sub sacramentis legis antiquæ,de quibus postea sermo erit. Loquendo itaque de statu legis naturæ in hac consideratione, potissimum dubium est circa remedium illud,quo infantes liberabantur ab originali,an fuerit verum sacramentum? postea facilius erit de aliis sacramentis decernere. 23.

Quid per statum legis naturæ intelligatur.

Primò ergo dubitatur, an fuerit in illo statu remedium

medium aliquod pro paruulis decedentibus ante vsum rationis? Nonnulli enim, quos tacitè refert Vasquez infra *quæst.70.disp.165.num.1.* sentiunt, eos paruulos omni remedio caruisse, sicut nunc carent ij, qui moriuntur in vtero, vel qui nati non habent occasionem Baptismi suscipiendi. Communis tamen & vera sententia, nemine ferè dissentiente, concedit, illos habuisse remedium aliquod ex diuina ordinatione. Videatur Vasquez vbi suprà, & Suarez *in præsenti disp.4. sect.1.*

Vasquez.

Vera & communis sententia affirmat.

24\. Augustin. Gregor. Beda. Bernard. Hugo.

Probatur primò ex Augustino *lib.2. de nuptiis, & concupiscentiis, cap.11.* & clarius *lib.5. contra Iulianum Pelagianum, cap.21. post medium*; vbi sic ait, *Nec ideo tamen credendum est, & ante datam Circumcisionem famulos Dei, quandoquidem in eis erat mediatrix fides in carne venturi, nullo sacramento eius opitulatos fuisse paruulis suis, quamuis quid illud esset, aliqua necessaria causa Scriptura latêre voluerit.* idem habet Gregorius *lib.4. moral. cap.2.* Beda *lib.1. in Lucam, cap.8. & homil. de Circumcisione Domini inter homilias hyemales de Sanctis, tom.7.* Bernardus *epist.77.* & Hugo de S.Victore *lib.1. de sacramentis, p.11. cap.6. & p.12. cap.2. post medium*, quorum verba vide apud Auctores citatos.

25\. *Ratio conclusionis.* Innoc. III.

Secundò probatur ratione generali desumpta ex Innocentio III. in cap. *Maiores*, de Baptismo, vbi de remedio paruulorum loquens, quod per Baptismum, vel Circumcisionem collatum est, subdit: *Absit enim, vt vniuersi paruuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procurauerit ad salutem.* Quæ ratio, cùm vniuersalis sit, eodem modo probat, remedium aliquod datum fuisse pro illo statu legis naturæ: Deus enim omnium salutem vult; quare saltem in genere, & per se loquendo aliquod remedium omnibus debuit prouidere. Denique, si in lege Moysis pro masculis paruulis erat remedium Circumcisionis contra originale peccatum, non est credibile fœminas, quæ circumcidi non poterant, caruisse aliquo remedio; ergo fatendum est, illis potuisse adhuc applicari remedium legis naturæ. An verò Circumcisio habuerit vim contra originale, postea examinabimus.

26\. *Instantia. Diluitur.*

Dices; nunc etiam relicti sunt absque vllo remedio ij omnes, qui moriuntur in vtero. Respondetur, in primis hos esse paucos, si cum iis conferantur, qui moriũtur postea in infantia. Adde, iis etiam fortasse prouidisse Deum, qui paratus erat eos in lucem hanc edere, si parentes aliquibus inspirationibus internis se gubernari permisissent: de quo in materia de prædestinatione, & licèt iis etiam, qui nati moriuntur, potuisset ita prouidere dando solùm parentibus cogitationes in ordine ad aliquid faciendum, quod si fieret, filij peruenissent ad ætatem adultam; adhuc tamen hæc prouidentia ita remota non videtur pro iis sufficiens, quia pro necessitate ordinaria requiritur prouidentia, & remedium magis ordinarium; quare licèt pro iis, qui extraordinariè moriuntur in vtero, sufficiat illa prouidentia extraordinaria; pro iis tamen, qui pene innumeri quotidie moriuntur in infantia, requirebatur remedium commune, & ordinarium.

27\. *Dubitatur, an pro tali remedio sufficeret fides parentum interna. Aliqui affirmant.* S.Thom. Vasquez.

Hoc ergo supposito, dubitatur secundò, an pro remedio paruulorum sufficeret sola interna fides parentum, an exigeretur aliqua actio externa? Plures dicunt, solam fidem internam fuisse satis absque vllo actu externo. Hos refert latè, & sequitur Vasquez *d. disp.165. cap.3.* & videtur S.Thomæ *in 4. d.1. q.2. art.6. q.1.* Et probatur ex modo loquendi Patrum, qui soli fidei maiorum tribuunt iustificationem infantium in lege naturæ. Sic enim videntur loqui Gregorius, Beda, Bernard. locis supra citatis.

28\. *Verior sententia negat.* Suarez. Coninch. *Ratio D.Tho.*

Contraria sententia communis videtur, & verior, quam docent communiter Scholastici, quos congerit, & sequitur Suarez *sect.2.* eandem sequitur P.Coninch *hoc art.3. dub. vnico*, & videtur esse clara S.Thomæ in præsenti, vbi vniuersaliter docet, debuisse post peccatum esse signa aliqua visibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro Saluatoris aduentu, quæ signa dicuntur sacramenta, quia post peccatum nullus sanctificari potest, nisi per Christum, quæ ratio clarè probat, infantes illos debuisse iustificari per signum visibile protestatiuum Christi. Quare non immeritò existimatur mutasse, vel limitasse, quod dixerat in 4. sententiarum. Solùm videtur obstare, quod infra *quæst.70. art.4. ad secundum*, dicit, *quod ante Circumcisionem, non requirebatur aliquod signum protestatiuum huius fidei, quia nondum homines fideles seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum vnius Dei.* Cæterùm ibi potest intelligi, quod solum excludat signum aliquod determinatum, & mysticum, non verò signum aliquod simplex, & indeterminatum; hoc enim videtur comprehendi nomine ipsius fidei, & ipse S. Doctor statim subiungit: *Probabile tamen est, quod parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo existentibus aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent, quod erat quoddam signaculum fidei.* Quo etiam modo intelliguntur Patres illi, qui dicunt, tunc sola fide pueros fuisse iustificatos: non enim excludunt fidem exteriùs manifestatam, sed excludunt aliud quodcunque signum, vt Sacrificium, Circumcisionem, &c. nam sicut infidelitas, vel hæresis simpliciter non accipitur, nisi pro infidelitate, vel hæresi exteriùs manifestata; sic fides non excludit, sed potius includit eius manifestationem externam: iustificabantur ergo pueri sola fide Mediatoris; sed tamen fide quæ esset facta fides illorum per aliquam externam actionem; sicut enim percussi olim à serpentibus sanari non poterant, nisi aspicerent in serpentem æneum à Moyse exaltatum; sic exaltatio portuit Christum, *vt omnis qui credit in ipsum* (hoc est, aspicere in illum) *non pereat.* Pueri ergo, qui seipsis oculos non poterant leuare ad serpentem, hoc est, ad Christum venturum Mediatorem, necesse habebant aliorum manibus deferri, & hoc faciebant parentes, dum filios ad Christum dirigebant, & eorum nomine credebant Christum venturum, quæ tamen debebat esse actio externa, vt aliquo modo censeretur esse actio Filij; nam inter homines voluntas merè interna non obligat vnum alteri, nec facit quod actio vnius censeatur prodesse, vel obesse alteri.

Explicatur locus D.Tho.

Pueri iustificabantur fide Mediatoris facta illorum per aliquam externam actionem.

29\. *Confirmatur ex verbis Augustini.*

Confirmari autem potest rursus hic sensus ex verbis Augustini suprà adductis, vbi non solum dicit remedium illud fuisse verum sacramentum, sed addit, *quid illud fuerit, aliqua necessaria causa Scripturam latêre voluisse.* Supponit ergo, fuisse aliquem actum externum; nam internus non latet, si quidem compertum est fuisse actum fidei circa Mediatoré venturum, sed quia non erat sine actu externo, de quo nescimus, qualis fuerit, ideo dicit Augustinus, aliqua de causa illud sacramentum latuisse.

30\. *Prima ratio. Secunda ratio. Tertia. Quarta. Quinta.*

Rationes item pro hac sententia plures congerit Suarez. Primò, quia per hoc remedium paruuli initiabantur, seu consecrabantur Deo. Secundò, quia ad salutem requiritur & fides, & professio fidei. Tertiò, quia aggregabantur Ecclesiæ visibili; ergo per signum aliquod visibile, vt posset constare. Quartò, quia coniungebantur Christo vt capiti; Christus autem futurus erat caput visibile Ecclesiæ. Quintò, quia peccatum originale cõmunicatur per actionem sensibilem; ergo & remedium ita debebat

communicari.

Santa.

communicari. Sextò, quia hic est modus proportionatus, quod homo communicat suam fidem alteri per actionem humanam, & externam. Me maximè mouet, quod si sufficeret fides interna, non video cur non posset illud remedium applicari paruulis absentibus, cùm actio interna non indigeat propinquitate sui obiecti, vt feratur in illud, vnde posset vnus homo quotidie applicare suam fidem omnibus paruulis totius orbis, & eos omnes iustificare, quia, vt postea videbimus, non soli parentes hoc remedium poterant validè adhibere, saltem in casu necessitatis; quare potuisset quilibet applicare suam fidem pro omnibus paruulis existentibus in casu necessitatis, & illos omnes liberare ab originali, ita vt nullus vnquam periret ex defectu remedij, imo nec video cur non posset prodesse existentibus in vtero, nam sicut distantia, vel interpositio parietis non impediret efficaciam illius remedij mere intentionalis; sic nec interpositio vteri materni. Hæc autem omnia videntur manifesta absurda, nec ab Auctoribus contrariæ sententiæ conceduntur.

Optima omissa.

31. *Præiuditur instantiæ.*

Nec satisfacit dicere, quod puer dum est in vtero non censetur habere personam distinctam à matre quoad humanam cognitionem, hoc enim solum referret in ordine ad actiones physicas, & sensibiles, non verò in ordine ad intentionales, quare sicut potest aliquis orare pro puero, dum est in vtero, & pro illo ieiunare, ac alia opera pietatis applicare, sic posset pro illo applicare suam fidem, nisi exigeretur alia actio requirens præsentiam sensibilem; ideo enim nunc non potest baptizari, quia impedit obstaculum vteri illam actionem sensibilem, quod impedimentum ad fidei applicationem parum referret.

32. Vasquez.

P. Vasquez mouetur potissimè ad negandam necessitatem actionis externæ, vt ipse fatetur *num.* 15. eo quod alibi negauerat Circumcisionem fuisse causam gratiæ etiam paruulis, vnde consequenter debebat negare omne aliud sacramentum sensibile ad hunc effectum. Ego tamen, licèt existimem, illam sententiam, quod attinet ad Circumcisionem, satis probabilem, vt postea videbimus, non ideo tamen censeo de remedio legis naturæ idem esse dicendũ; quia testimonia Scripturæ, & Conciliorum, vt ibi videbimus, loquuntur solùm de Circumcisione, vel ad summum de sacramentis legis antiquæ, quæ dicunt fuisse vacua, & inefficacia; hoc autem de quo nunc loquimur, non pertinebat ad legem illam, sed ad statum legis naturæ. Quare non est inconueniens concedere fuisse verum sacramentum, (hoc enim nomine appellatur ab August. & aliis, vt vidimus) & causatiuum gratiæ. Hoc tamen libenter concedam, scilicet fuisse solum pro paruulis, qui non poterant alio modo iustificari, non pro adultis, qui poterant per dilectionem Dei, vel per contritionem iustificari, cùm enim in illo statu solùm videatur prouisum in necessariis, non est cur illud remedium fuerit institutum pro adultis, quibus non erat necessarium, cùm alia via possent sibi consulere: Quare sicut nec pro lapsis dabatur sacramentum Pœnitentiæ, sed solum remediũ contritionis; idem videtur dicendum quoad primam iustificationem, non fuisse aliquod sacramentum pro illis, sed solam dilectionem, vel contritionẽ. Quod enim S. Thom. *in 4. d. 1. q. 1. art.* 2. dicit in illo statu fuisse sacramentum Pœnitentiæ, intelligendum est, latè accepto nomine sacramenti, nam ibi etiam dicit, fuisse tunc sacramentum Matrimonij, cùm tamen certum sit, Matrimonium ante legem gratiæ non fuisse verum sacramentum. Cæterùm quia adulti, qui ab infidelitate conuertebãtur, aggregabant se Ecclesiæ, oportebat saltem ex præcepto, quod vterentur aliquo signo externo, quo suam fidem protestarẽntur, & vt constare posset Ecclesiæ de ipsorum reductione.

Ratio Vasquez pro contraria sententia rejicitur.

Disparitas adultorum & puerorum.

Durandus *in 4. d. 1. quæst.* 8. negat illud signum sensibile fuisse sacramentum verum, quia non erat determinatè institutum à Deo, sed solùm in genere, vt fieret aliquod signum exterius protestatiuum, & manifestatiuum, quodcunque illud esset. Hæc tamen sententia communiter reiicitur & meritò, quia ad rationem sacramenti parum refert, quod institutio sit circa aliquod signum determinatum, vel circa disiunctum ex multis. Sic enim suprà vidimus, sacramentum Ordinis non habere ex institutione Christi omnino determinatam materiam, sed hanc, vel illam, dummodò sit apta ad significandam traditionem potestatis, &c. Et quidem satis verisimile est, non fuisse in illo statu determinatum à Deo aliquod signum exterius, sed hoc fuisse relictum arbitrio singulorum, vt latè probat Suarez *sect.* 1. Vnde fortasse emanauit vsus in nationes gentium aliquod signum religiosum exhibendi circa infantes ad eorum sanctificationem: sic enim refert Festus, Romanis morem fuisse octauo die maribus, & nono fœminis nomen imponendi cum lustratione, & emundatione, quem diem lustricum appellabant: Athenienses etiam, teste Suida, decima nocte solebant inuitare cognatos, & notos ad epulas, vt adessent sacrificiis, quæ Deo offerebant pro infante; & tunc etiam nomen illi imponebant: quod de aliis etiam gentibus facilè posset obseruari. Vnde credibile est, aliquod vestigium apud illas mansisse illius primæ institutionis qua ex diuina ordinatione infantes aliqua externa actione purgabantur, & dicabantur Deo, per fidem vnius mediatoris.

33. Durand. *Durandus negat fuisse sacramentum verum.* *Rejicitur.*

Dices, etiam in nostra sententia videri iam concedi, faciliorem fuisse tunc viam salutis paruulis in lege naturæ, quàm sit nunc in lege gratiæ, nunc enim determinatur materia, & forma sacramenti necessarij, scilicet aqua cum talibus verbis, tunc autem quælibet verba sufficerent ad saluandum puerum absque alia materia. Respondetur negando sequelam, quia tunc requirebatur necessariò ad valorem remedij fides explicita Christi venturi, cuius protestatio exterior fieret; quæ fides Christi difficilior tunc erat, quàm nunc sit aqua, & talia verba, tum propter tarditatem hominum, & obscuritatem mysterij, tum propter ignorantiam, quæ apud plures latè grassabatur, tum denique, quia actus fidei secundùm se difficilior est, quàm actio baptizandi, quæ etiam si fiat absque vlla fide, dum tamen adsit intentio faciendi quod facit Ecclesia, erit Baptismus validus, & sufficiens remedium.

34. *Instantia.* *Diluitur.*

35. *Dubitatur à quo hæc actio externa debeat exhiberi.* *Suarez existimat à parentibus.*

Dubitatur tertiò, an hæc fides, vel hæc actio externa deberet exhiberi à solis parentibus infantis, an posset validè à quocunque alio applicari? P. Suarez *in præsenti sect.* 2. *paulò post principium*, vniuersaliter docet, id debuisse fieri per parentes, seu per illos, quibus puerorum cura incumberet, quia puer, qui propriam voluntatem non habebat, regi debet in his, quæ ad animam spectant voluntate parentis. Addit verò Suarez, ita nos videre seruatum in aliis remediis paruulorum à Deo institutis in lege veteri, & noua, de quibus magis nobis constat. In quibus verbis videtur indicare, se non loqui de necessitate ad valorem sacramenti, sed solùm præcepti vel Ordinis debiti: nam de Circumcisione, & Baptismo non est dubium, quod haberent valorem, licèt ab extraneis etiam inuitis parentibus adhiberentur, Alexander *4. part. quæst.* 3. *memb.* 1. §. *si autem quaratur*, dicit, hoc primariò debuisse fieri à parentibus, & propinquis; in eorum tamen defectum, & vrgente necessitate, potuisse fieri per alios. P. Vasquez *dicta*

Alexand. Vasquez.

dicta disput. 163. *num.* 246. dicit, indiscriminatim ad omnes pertinuisse illud remedium cum maiori latitudine, quàm nunc pertineat Baptismus, quia hic extra necessitatem non potest dari nisi à Sacerdote: illud verò remedium quouis tempore, & à quolibet poterat paruulis adhiberi.

36. *Respondetur validè ab omnibus, non tamen licitè.*

Distinguendum existimo, aut enim sermo est de actione valida, aut de licita. Si de valore loquamur, puto validam fuisse à quocunque fieret, non enim video, quod, aut quale discrimen possit afferri inter Baptismum, & illud remedium: cùm autem Baptismus à quocumque conferatur infanti, etiam inuitis parentibus, validus sit, vt suppono, non est, cur illud remedium legis naturæ, quod minùs solemne erat, & magis iuxta ipsa principia naturæ, non esset validum etiam ab extraneo, & extra periculum collatum. Si verò quæratur, an licitè fieret à quocunque, existimo, sicut Baptismus nunc conferri non potest paruulis infidelium filiis, parentibus inuitis, sic nec remedium illud potuisse infidelium filiis paruulis adhiberi extra casum necessitatis, nisi consentientibus parentibus: ratio enim, quæ reddit illicitam collationem Baptismi nunc, redderet illicitum illud remedium: ratio autem in Baptismo est, quod deberet paruulus baptizatus extrahi à cura, & potestate paterna, vel relinqui cum manifesto periculo peruersionis, & irreuerentia veræ religionis, quam per Baptismum suscepit, & quam postea certissimè negaret. Hæc verò ratio etiam tunc procederet, nam per illud remedium paruulus suscipisset veram religionem & fidem Christi venturi, per cuius professionem fuisset iustificatus: postea verò cum iniuria eiusdem fidei eam relinqueret manens sub patris potestate, vel extrahendus esset à cura paterna patre inuito; non ergo posset tunc magis esse licitum illud remedium, quàm nunc sit Baptismus: cùm non esset minùs malum, aut minor irreuerentia deserere fidem Christi venturi, & semel susceptam, quàm fidem Christi iam nati: vtraque enim est fides Christi, ac religio vera, & Catholica.

37. *Instantia.*

Dices, illud remedium nihil aliud erat nisi offerre paruulum Deo; hic autem actus, cùm ex se sit honestus, ac religiosus, non apparet, cur non posset licitè, & sanctè à quolibet exerceri. Responderi potest primò, licèt ille actus ex se potuisset exerceri licitè, & laudabiliter à quouis, dum non esset eleuatus ad rationem sacramenti, postquam tamen eleuatus esset à Deo, vt esset sacramentum, non mirum, quod non potuisset licitè à quolibet vsurpari; sicut matrimonium antequam esset sacramentum, poterat à peccatore licitè, & laudabiliter celebrari; postquam verò est sacramentum, non potest iam licitè celebrari, nisi ab eo qui priùs se reduxerit ad statum gratiæ, per contritionem, aut per sacramentum Pœnitentiæ. Respondeo secundò, illam actionem potuisse licitè, & laudabiliter exerceri à quolibet, si non fieret intentione adhibendi eam tanquam sacramentalem, sed solùm vt actionem quandam piam, & impetratoriam; sic eadem actio vngendi infirmum oleo sancto, & orandi pro illo, potest fieri animo ministrandi sacramentum vnctionis à Christo institutum, & tunc non potest fieri licitè, nisi à proprio Parocho, & cum talibus circumstantiis, &c. Potest autem eadem actio, & oratio adhiberi, non animo faciendi sacramentum, sed deuotionis causa; sicut solent etiam ægroti vngi oleo lampadis alicuius Sancti cum oratione; & tunc non esset sacramentum, & posset fieri à quolibet etiam Sacerdote absque licentia Parochi, prout factum, & vsitatum esse à multis vngere ægrotos oleo eodem sacramenti, sed non sacramentaliter, legimus in eorum historiis, quas latè recenset Petrus Archudius de sacramentis Græcorum, *in tractatu de Extrema-vnctione, cap.* 4.

Diluitur primò. *Secundò.* *Archudius.*

38. *Dubitatur quartò, an fides illa debuerit informari Charitate.*

Dubitatur quartò, an fides illa, cuius protestatio fiebat super paruulos, debuerit esse formata charitate, seu hominis iusti, an verò satis fuerit fides informis, seu hominis peccatoris? P. Vasquez vbi suprà *cap.* 4. dicit, in primis non fuisse satis fidem habitualem, sed actualem, deinde existimat probabile satis, quod non requireretur fides formata, sed sufficeret informis; addit tamen, oppositum esse magis consentaneum Augustino, qui videtur exigere fidem formatam, dum hoc solùm de famulis Dei asserit, de quibus, inquit, credendum non est, nullo sacramento opitulatos fuisse paruulis suis. Deinde *num.* 38. dicit, si sufficiebat fides informis, illam quidem fuisse meritum de congruo ad iustificationem paruuli, quia opera etiam peccatoris possunt esse meritoria de congruo. Denique *num.* 39. licèt amplectatur sententiam communem dicentem, remedium illud ex certa lege, & promissione Dei profuisse omnibus paruulis, quibus applicabatur, id tamen dicit ex Patribus colligi non posse qui potiùs indicant, illud remedium non habuisse certum, & infallibilem effectum, sed dependens adhuc ex libertate, & misericordia Dei, qui nulla promissione tenebatur semper concurrere ad paruuli iustificationem, pro quo applicabatur.

Vasquez. *Vasquez requirit fidem actualem, & probabiliter informatam.*

39. *Suarez.* *Suarez de omni fide negat dum adesset intentio.*

P. Suarez *infrà disp.* 10. *sect.* 1. cum aliis, quos affert per oppositum extremum dicit, non solùm non debuisse dari fidem formatam in ministro applicante illud sacramentum, sed nec fidem etiam; fuisset enim satis intentio faciendi id, quod à Deo fuerat institutum, & quod faciebat vera Ecclesia ad iustificandos paruulos, qua intentione posita illud sacramentum, siue poneretur à peccatore, siue à iusto, siue ab infideli, siue à fideli, semper, & infallibiliter haberet suum effectum.

40. *Primò excluditur requiri fidem actualem.* *Probatur ex Patribus.*

Inter has sententias media via nobis incedendum est: & quamuis non possimus in re adeo obscura aliquid certi asserere; possumus tamen id, quod verisimilius est aliquibus coniecturis inuestigare. Dico ergo primò, non fuisse satis intentionem illam generalem faciendi, quod faciebat vera Ecclesia, nisi adesset vera fides actualis. Hæc videtur esse de mente Patrum, & Theologorum, qui dum de remedio paruulorum in illo statu loquuntur, semper recurrunt, vel ad fidem solam adultorum de Christo venturo, vel ad fidem cum alio actu externo illam protestante: sic enim August. *lib.* 2. *de nuptiis, & concupiscentiis, c.* 11. dicit, per fidem Christi iustificatos illos paruulos. *Sed superioribus* (inquit) *temporibus omnino latuit sacramentum iustificationis ex fide, eadem tamen fides mediatoris saluos iustos faciebat antiquos, pusillos cum magnis*, &c. Gregorius item *lib.* 4. *moral. cap.* 3. *vers.* 2. *quod verò* (inquit) *apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij*, &c. Bernardus *epist.* 77. *Adultos quidem fide, & sacrificiis credimus expiatos, paruulis autem etiam solam fidem profuisse, imò sufficisse credimus.* Hugo de S. Victore *lib.* 1. *de sacramentis, p.* 12. *c.* 2. *Porrò fœmina* (inquit) *in populo circumcisionis sola fide saluabantur*, &c. S. Thomas *infrà, quæst.* 70. *art.* 4. *ad secundum, sic ait: Ad secundum dicendum, quod sicut ante institutionem Circumcisionis sola fides Christi futuri iustificabat, tam pueros, quàm adultos*, &c. Quem modum loquendi obseruauerunt cæteri Theologi, qui omnes videntur exigere fidem, imò fidem vnius mediatoris ad hoc, vt paruuli iustificarentur.

August. *Gregor.* *Bernard.* *Hugo.*

41. *Ratione probatur quia aliequi illud remedium fuisset facilius Baptismo.*

Ratione item probari potest, quia si sola illa intentio generalis absque vlla fide, vel credulitate sufficeret,

ficeret, certè multò liberaliorem se Deus exhibuisset cum paruulis illius temporis, quàm cum nostris in lege gratiæ, nam tunc nulla cæremonia externa determinatè requirebatur, vt supra diximus ex sententia P. Suarez, sed sufficiebat quælibet actio externa pro arbitrio singulorum. Faciliùs ergo erat quemlibet etiam infidelem, & Barbarum, qui vel audisset, vel suspicaretur apud aliquam gentem dari modum sanctificandi paruulos, cum hac intentione aliquid agere circa suos paruulos, siue benedicendo siue eleuando, &c. quàm nunc sit habere notitiam Baptismi, & scire bene ritum, quo debeat administrari, præterquam quod aliquando accidit, quod defectu aquæ, vel opportunitatis eam infundendi, moriātur plures sine Baptismo etiam in præsentia fidelium, qui eos vellent baptizare. Non est autem credibile, tempore illo, quo ea solùm, quæ necessaria erāt, data intelliguntur, adeo illimitatum fuisse & facile remedium paruulorũ: & aliunde magis expediens videbatur ad afficiendos homines erga Mediatorem venturũ, & ad conseruandam eius fidē, & spem, vt in ipso sacramento paruulorũ interueniret fides Christi, cuius protestatio fieret aliqua actione externa.

42. *Obiectio prima petita ex Circumcisione.* Obiicies primò ex Suarez vbi supra, August. *lib. 1. contra Crescenium, c. 31.* vbi æquiparat Circumcisionem cum Baptismo, in hoc, quod sicut Circumcisio data etiam à Ministro infideli reiteranda non erat (quod idem dici deberet de sacramento legis naturæ) sic nec Baptismus datus ab Hæretico. *Responsio.* Respondetur Circumcisionem non fore reiterandam, quia nec posset physicè, vt ibi loquitur Augustinus, nec expediret, & hoc etiam si absque debita intentione data fuisset: nam ille paruulus iam impleuerat legem Circumcisionis; ad iustificationem verò eius oporteret adhibere remedium legis naturæ, scilicet fidem cum protestatione externa. De hoc autem ipso remedio non dicit Augustinus, non fuisse reiterandum, quando ab infideli fuisset exhibitum.

43. *Obiectio secunda petita ex Baptismo. Responsio.* Obiicies secundò exemplum Baptismi, qui etiam ab infideli datus habet effectum; ergo idem debemus dicere de illo remedio in lege naturæ. Respondetur negando consequentiam, quia Baptismus à quocunque detur, datur tanquam à ministro Christi, & est actio Christi; quare non mirum, quod semper habeat efficaciam; illud autem remedium non esset à Christo, sed fides in Christum. Si ergo non esset fides in Christum, non acceptaretur ad iustificationem paruuli.

44. *Obiectio tertia ex Patribus.* Iustinus Martyr. August. Obiicies tertiò ex eodem ibi, quia sicut Patres dicunt paruulos tunc iustificatos fuisse fide parentum, sic idem dicunt de paruulis in lege gratiæ; sic enim loquitur Iustinus Martyr *quæst. 56. ad Orthod.* & Augustin. *lib. 1. de peccat. merit. cap. 2. & libro de vera & falsa pœnitentia, cap. 2. & Epist. 23. & 107.* ergo sicut hoc intelligendum est de fide obiectiua cum exteriori eius professione, non de propria, & interna fide ministri, vel parentis, sic etiam illud prius erit intelligendum.

Responsio. Respondetur, Patres non dicere vnquam, quod nostri paruuli iustificentur nunc fide suorum parentum, & in primis Iustinus *illa quæst. 56.* ad quæstionem propositam de differentia inter paruulos morientes cum Baptismo, aut sine Baptismo, cum neutri quidquam operati essent. Respondet his verbis: *Eorum qui baptizati sunt, & eorum, qui non sunt, hæc dissimilitudo est quod ij, qui baptizati sunt, bona ea, quæ Baptismus affert, consequuntur: qui autem minùs baptizati sunt, non consequuntur. Digni autem habentur iis bonis quæ Baptismus affert, eorum fide qui illos Baptismo offerunt.* In quibus verbis non dicit, vt constat, paruulos iustificari fide parentum, sed per Baptismum, ad quem consequuntur alia bona gratiæ, & gloriæ, quia verò poterat quæri, cur hi fiant digni Baptismo, & non illi? Respondet ex parte paruuli non dari meritum, dari tamen regulariter ex parte eorum qui eos baptizari procurant; non ergo dantur iis illa bona, eo quod seipsos reddiderint dignos per fidem parentum, sed quia parentes sua fide merentur regulariter de congruo illam gratiam suis filiis, quorum Baptismum sedulo procurant.

45. *Explicatur August.* Augustinus illo primo, & secundo loco nihil prorsus habet ad hoc propositum, habet tamē *lib. 3. de peccat. merit. c. 2.* sed nec ibi dicit, paruulos iustificari fide parentum, sed solùm credere per fidem eorum qui dum eos portant, dicunt eorum nomine se credere, & profitentur articulos nostræ fidei; in quo casu certum est, si illi reuera non crederent, sed essent infideles, non posse in eo sensu, aut eo titulo paruulos appellari credentes, vt constat. Denique *in illa Epist. 23.* paulò ante finem aliam rationem reddit, ob quam paruuli dicantur credere, scilicet quia recipiunt Baptismum, qui est fidei sacramentum, & ideo appellatur etiam fides, & qui illum recipit dicitur fidelis. In Epistola vero illa 107. in sententia octaua vtramque rationem videtur afferre, vt dicantur credere, scilicet & quia baptizantur, & quia respondent per ora eorum, qui eos portant, se credere. Vbi nota, non potuisse Augustinum hanc solam secundam rationem vt adæquatam ibi afferre, quia cum contingere possit, puerum baptizari, absque eo quod aliquis pro eo respondeat, & dicat, se credere, iam tunc ille puer non posset saluari, quia iuxta Augustinum non pertineret ad illam sententiam Domini, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*, sed ad illam, *qui verò non crediderit, condemnabitur*. Quæ sententiæ, teste Augustino, ad paruulos etiam spectant, ideo necesse fuit duas illas rationes simul indicare, quibus paruuli dicuntur credere, & propter confessionem eorum qui pro ipsis regulariter respondent, & propter sacramentum fidei, quod suscipiunt, quæ est ratio magis vniuersalis. Cæterùm nunquam Augustinus dixit, iustificari paruulos nostros fide ipsa parentum: at verò loquendo de paruulis antiquis dixit clarè, non solùm appellatos credentes, sed iustificatos fuisse, & mundatos ab originali ipsa fide parentum. Quare non eodem modo requiritur nunc fides in ministro Baptismi, ac requirebatur tunc in offerente, & sanctificante puerum in lege.

Obiicies quartò ex eodem auctore, quia si requirebatur fides in ministro, redderetur dubiũ, & incertum nimis illud remedium, & sæpe esset iterandum. 46. *Obiectio quarta.*
Respondetur, sicut nunc sine intentione debita Baptismus nō esset validus, nec tamen ea de causa iterari debet, quādiu non constat de defectu intētionis: sic nec tunc deberet reiterari, quādiu non constaret de fidei defectu: nā sicut nunc omnes Christiani non dubitamus de aduentu Christi præterito, & indubitanter respondemus, nos illū credere, sic illi antiqui certissimè credebant, Christum futurum, nec poterant prudenter dubitare de hac sua credulitate, nec ex hac parte poterant prudenter dubitare de valore illius sacramenti. Neque enim quando ad valorem illius sacramenti petimus essentialiter fidē, intelligimus hoc de actu supernaturali fidei; hic enim fortasse ex multis capitibus posset hîc, & nunc nō exerceri, & redderetur minùs certus valor sacramenti; sed loquimur de fide minùs strictè, quatenus significat assensum determinatũ, siue naturalem, siue supernaturalem, siue explicitum, siue confusum, qualem habet vnusquisque, dum recitat symbolum, vel dum interrogatus an credat, respondet se credere. *Responsio.*

47. *Obiectio vltima.*

Vltimò obiicit, quia vel ille actus fidei exigeretur tanquam meritorius saltem de congruo, vel non vt meritorius, sed vt conditio mera: si dicas hoc secundum, gratis id dicitur; si dicas primum, est falsum, quia nemo præter Christum meretur alteri immediatè gratiam habitualem, & quia deberet illa fides esse viua, & formata, vt posset esse meritoria, quare à peccatore non posset validè ministrari illud sacramentum, quod est contra supradicta.

48. *Quæritur cur hæc fides exigeretur. Non ad meritum condignum vt patet.*

Occasione huius obiectionis quæri potest, an illa fides Ministri, vel offerentium, & illa protestatio exterior requireretur per modum meriti, an verò per modum solius conditionis? Et quidem suppono, non potuisse requiri vt meritum condignum; nam valor, & condignitas operis non potest prouenire ex promissione, aut acceptatione extrinseca Dei ad maius præmium, si ipsummet opus de se non habebat valorem, & condignitatem, vt suppono ex materia de merito. Cùm ergo opera bona hominis puri non possint de condigno mereri alteri primam gratiam, vt suppono ex supradictis in tractatu de Incarnatione, non poterat illa fides mereri paruulis de condigno primam iustificationem. Difficultas ergo est de merito de congruo.

49. Durand. *Durãdus requirit formatam & meritoriam.* Vasquez.

Durandus *in 4. dist. 1. q. 8.* supponit, illam fidem debuisse esse meritoriam, atque adeo debuisse esse formatam, non quidem semper in ipso applicante, sed vel in ipso, vel saltem in reliquo Ecclesiæ corpore, cuius nomine illa fides paruulo applicabatur. Huic sententiæ partim accedit Vasquez *c. 4.* qui licèt non exigat fidem in corpore Ecclesiæ, sed in solo applicante, nec etiam eam exigat semper formatam, sentit tamen fuisse meritoriam de congruo.

50. Suarez. *Magis placet non debuisse esse meritoriam, nec de condigno, nec de congruo. Ratio.*

Magis placet sententia Suarij, & aliorum, qui negant, illam debuisse esse meritoriam de condigno, aut de congruo: in primis enim, si requireretur meritoria, provt ab ipso applicante: semper ferè redderetur dubius valor sacramenti, quia vix posset sciri illam applicationem fuisse vndequaque bonam, & honestam, & non habuisse admixtum aliquem finem inhonestum, qui facillimè solet insinuari in operationibus, & difficillimè percipitur: eo autem ipso operatio esset vitiosa, & per consequens non posset esse meritoria. Vnde sicut omnes possemus rationabiliter dubitare de valore nostri Baptismi, si ad ipsum essentialiter exigeretur in baptizante voluntas meritoria, & vndequaque honesta; sic in illo statu propter eandem rationem meritò dubitari posset de iustificatione omnium paruulorum, & debuisset reiterari sæpiùs illud sacramentum.

51. *Reiicitur Durãdus & impugnatur.*

Quod verò nec provt à reliquo Ecclesiæ corpore debuerit illa fides esse meritoria, probat Suarez, quia si hoc esset, nunc etiam dici posset effectum Baptismi tribui hoc modo Ecclesiæ; non enim est minùs efficax nunc meritum Ecclesiæ, quàm fuerit in lege naturæ. Sed ad hoc dici posset, baptizantem nunc operari tanquam Ministrum Christi, & in nomine ipsius, atque adeo non indigere aliqua honestate prouenienente ab Ecclesia, cùm hæc actio provt oritur à Christo sit satis efficax; tunc verò Ministrum non fuisse operatum nomine Christi, atque adeo oportuisse operari saltem nomine Ecclesiæ, vt eius actio provt ab Ecclesia placeret Deo.

52. *Quidquid sit ille modus nõ expediebat.*

Verùm quidquid sit, an ille modus operandi nomine Ecclesiæ sufficeret ad reddendam hanc actionem Ministri meritoriam: ille tamen modus non erat expediens, aut vtilis in illo statu, quia ad hoc, vt Minister operaretur nomine Ecclesiæ, deberet ab ipsa Ecclesia deputari, vt eius nomine ageret; nemo enim agit nomine alterius, nisi ab ipso accipiat mandatum, vt fiat quasi eius procurator, vt constat: tunc autem non constituerentur singuli homines tanquam procuratores, aut Ministri ab vniuersa Ecclesia, vt ipsius nomine operarentur: imò nec posset id fieri. Nunc certè Sacerdotes orant nomine totius Ecclesiæ Christianæ, quia ipsa efficit vnum corpus, & ratum habet quidquid eius caput supremũ facit. Vnde & Sacerdotes qui à summo capite mediis Episcopis constituuntur, sunt quasi Mandatarij totius Ecclesiæ, quamdiu ipsa Ecclesia non reuocat mandatum, vt contingit in Sacerdote excommunicato, & præciso, qui iam non potest offerre nomine Ecclesiæ propter eius Ecclesiæ reuocationem. At verò in statu legis naturæ nec fideles coniungebantur omnes in aliquo Concilio, nec habebant aliquod supremum caput, cui omnes subordinarentur, & à quo postea aliqui acciperent facultatem operandi nomine totius Ecclesiæ. Quomodo ergo, aut vnde habebat hæc actio hîc, & nunc fieri nomine totius Ecclesiæ, cùm Ecclesia huic Ministro nec mediatè, nec immediatè talem vnquam facultatem, aut mandatum dedisset? Non ergo poterat exigi illa actio vt meritoria, ex eo quod fieret nomine Ecclesiæ.

53. *Ratio.*

Hinc infero, potuisse valere illud sacramentum, etiamsi actio illa hîc, & nunc, non solùm non esset meritoria, sed esset demeritoria, & mala in genere moris propter prauam intentionem Ministri, sicut nunc Baptismus valet, & iustificat paruulum, licèt applicetur per actionem malam, & demeritoriam ex praua intentione baptizantis. *Instantia.* Dices, Ad quid ergo Deus exigeret illam actionem, & fidem Ministri, si non esset bona? tunc enim non placeret, sed potius displiceret Deo; ergo non moueret illum ad dandam gratiam, sed magis ad indignationem. *Responsio.* Respondetur non est nouum, quod ad aliquam gratiam obtinendam exigatur aliqua actio, quæ secundùm se sit bona, & honesta; & licèt in particulari, & in indiuiduo postea non fiat honestè, adhuc obtineatur effectus. Sic enim Pontifex concedit indulgentiam, v. g. omnibus visitantibus talem Ecclesiam, vel dantibus eleemosynam, aut contribuentibus ad tale opus pium; & quidem, licèt visitatio Ecclesiæ, vel largitio pecuniæ in indiuiduo sit mala venialiter ex aliqua circumstantia, vt si fiat ob vanam gloriam, vel vt placeat alicui, &c. adhuc habebit fructum indulgentiæ, si non adsit aliud impedimentum peccati mortalis, vt docet communis sententia; quia nimirum Pontifex non exigit opus bonum in indiuiduo, sed solum illud opus, quod ex obiecto est bonum; nam licèt in aliquo hoc non sit honestum, occasio tamen ipsa, quæ datur ad hoc, vt fiat honestè à pluribus, & frequentiùs, est magnum bonum mouens rationabiliter Pontificem ad dandam indulgentiam omnibus, qui illud fecerint, sic etiam fides Christi, & eius protestatio externa ex se est tale bonum, vt licèt ab aliquo non fieret honestè, moueret tamen Deum rationabiliter ad concedendam gratiam pueris, quoties tali modo offerrentur, quia hac occasione homines allicerentur ad illos actus faciendos, & vt in plurimum fierent honestè, licèt aliquando vitiarentur ob aliquam circumstantiam.

54. *Obiectio ex August.*

Sed vrgebis adhuc, quia Augustinus, quando dicit, pueros in lege naturæ fuisse iustificatos per fidem Mediatoris, loquitur de fide honesta, & diuina, nam *lib. 2. de nuptiis, cap. 11.* eidem fidei, cui tribuit vim iustificandi adultos, tribuit etiã vim mundandi paruulos: & tamen in adultis requiritur fides honesta, vt constat; item *lib. 5. contra Iulianum, cap. 11.* solum loquitur de fide famulorum Dei: ergo non de fide peccatorum. Propter hæc P. Vasquez, vt dixi, putat, Augustinum postulasse ad valorẽ illius iustificationis, fidẽ non solùm honestam, sed etiam viuam,

&

Responsio. & formatam, nam nomine famulorum Dei non possunt intelligi peccatores. Hoc tamen non cogit; tum quia apud Ecclesiasticos Auctores, imò & ab ipsa Ecclesia in multis orationibus peccatores etiam, quibus petitur venia peccatorum, appellantur famuli Dei: tum etiam, quia, licèt Augustinus vtrobique agat de fide honesta; non tamen negat, fidem etiam informem, aut actionem vitiatam ex aliqua circumstantia fuisse satis ad iustificandos paruulos, imo ex iis, quæ Augustinus concedit, colligimus nos debuisse etiam sufficere talem fidem propter inconuenientia, quæ sequerentur, si sola fides formata, vel actio meritoria sufficeret ad valorē illius sacramēti.

55. *Infertur contra Vasquez hanc actionem habuisse effectum certum.* Hinc infero contra eundem Vasquez, non esse contra mentem Patrum, quod habuerit actio illa ex lege Dei effectum certum, & infallibilem, iustificandi paruulum; imò hoc ipsum colligi ex ipsorum verbis, nam, vt supra vidimus, frequenter appellant illud nomine *sacramenti*, sacramentum autem esse non potest, quod ex institutione diuina non habeat significare suum effectum sacramentalem, & per consequens infallibiliter, nisi adsit obex; ergo non dubitabant Augustinus & Patres de effectu illius actionis, quam appellabant sacramentum.

56. *Beda. Obycitur.* Obiicit primò Bedam, *homilia de Circumcisione Domini inter hyemales de Sanctis*, *tom.* 7. vbi dicit: *solum à primi reatus vinculis absoluere curabant*, nam illud verbum *curabant*, indicat incertitudinem effectus: vbi enim est certitudo, non est illa animi sollicitudo, nemo enim dicet, quod nos curamus per *Explicatur.* Baptismum, quod pueri soluentur. Hoc tamen friuolum est, nam licet de effectu non sit incertitudo, est tamen sollicitudo de adhibenda causa, ne fortè ex eius defectu impediatur effectus: vnde non ineptè diceretur aliquis solicitus circa pueri salutem procurandam, quando procurat eius Baptismum.

57. *Hugo. Obycitur.* Affert secundò Hugonis verba supra relata, vbi ait, quod hoc remedio paruuli *non improbabiliter saluati existimantur*: ergo non censebat, certa lege consequi illum effectum; sed neque hoc est alicuius ponderis, nam probabilitas non est de effectu, sed de le- *Respondetur.* ge ipsa Dei statuta: quia enim certum non erat Hugoni, an Deus tale remedium prouidisset paruulis in lege naturæ; ideo dixit, non improbabiliter posse existimari, quod Deus statuerit tunc remedium certum, & infallibile ad saluandos pueros.

58. *Gregor. Obycitur.* Tertiò affert Gregorium etiam supra relatum, qui pariter loquitur de paruulis, & adultis, dicens. *Quod verò apud nos valet aqua Baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij*, &c. sed non habebant effectum certum sacrificia illa pro iustificatione adulti; sed incertum quatenus impetrabant à Deo affectum aliquem bonum in adulto, quo disponeret se ad iustificationem; ergo eodem modo sentit de paruulis. *Respondetur.* Respondetur admittendo, eodem modo sentire Gregorium, de vtrisque, nam in vtrisque sensit effectum infallibiliter sequi: posita tamen dispositione proportionata singulis; scilicet pro paruulis fide offerentis, & pro adultis dilectione Dei, vel contritione. Nam sicut Baptismus eandem habet infallibilitatem in adulto, & in paruulo; diuersam tamen dispositionem requirit in illis, nam in adulto requirit attritionem, & in paruulo nullam prorsus: sic sacrificia, & fides eundem effectum operabantur tunc in adultis, & paruulis, & cum eadem certitudine, posita tamen diuersa dispositione iuxta diuersitatem personarum.

59. *Instantia. Diluitur.* Dices, ad quid ergo erant sacrificia in adultis, si prærequirebatur dilectio Dei vel contritio, quæ sola sufficeret? Respondetur, si requirebantur sacrificia, hoc fuisse ex præcepto Dei, qui voluit pœnitentiam internam manifestari sacrificiis externis, sicut etiam pro peccatis personalibus diuersa sacrificia præcipiebantur: quando ergo sacrificium offerri poterat, non poterat iustificari homo siue illo, quia omittendo illud, iam peccaret contra præceptum; quando verò non poterat offerri, iustificabatur homo per solum affectum internum, in quo includebatur sacrificium in voto, cùm ibi esset propositum seruādi omnia præcepta diuina. Sed sacrificia nō concurrebant ad gratiam, nisi remouendo prohibens, scilicet peccatum actuale, & ideo non erant sacramenta.

Restat pro complemento dubium de aliis sacramentis, an præter hoc remedium originalis, fuerint alia sacramenta in lege naturæ? P. Suarez *sect.* 4. & P. Vasquez *in præsenti quæst.* 61. *art.* 3. cum aliis dicunt, non fuisse communiter alia sacramenta in illo statu, quia non dabantur tunc nisi necessaria ad salutem; & quia non constat de aliquo signo diuinitus tunc instituto ad significandam, & causandam infallibiliter gratiam: erant ergo tunc sacramenta aliqua minùs propriè dicta, non tamen propriè, & in rigore. Addit tamen P. Suarez, fuisse fortasse in aliquo casu sacramentum aliquod diuinitus institutum pro aliqua familia, v. g. quale existimat fuisse sacrificium illud Melchisedech, quod continebat significationem, & promissionem Christi venturi, & gratiæ per ipsum dandæ, atque etiam suo vsu sanctificabat homines aliqua sāctitate imperfecta. P. Vasquez negat, illud sacrificium fuisse sacramentū, quia licèt significaret Eucharistiam futuram, non erat institutum ad hoc communiter significandum; quod tamē requiritur ad rationem sacramenti, quia alioquin matrimonium etiam fuisset tunc sacramentū, quia Adamo saltem significauit mysterium Incarnationis, & coniunctionem futuram Christi cum Ecclesia; hoc autem non conceditur; ergo nec illud sacrificium fuit sacramentum, licèt ipsi Melchisedech significauerit fortasse mysteria futura gratiæ. 60. *Quæritur an præter hoc fuerint alia sacramenta. Suarez. Vasquez. Communis sententia negat. Suarez in aliquo casu admittit vt sacrificium Melchisedech. Vasquez negat & probat.*

Hoc argumentum non videtur vrgere; quia ad rationem sacramenti non video, cur requiratur, ita institui ad significandam gratiam, vt omnibus communiter id significet; non enim requiritur magis significatio in sacramento, quàm in sacrificio: nam sicut sacramentum est signum gratiæ; sic sacrificium debet esse aliquod signum, quo protestamur, Deum esse authorem vitæ, & mortis nostræ: & tamen ad veram rationem sacrificij non requiritur, quod illud signum in ratione signi sit omnibus communiter notum, Christus enim in cruce obtulit verum sacrificium Deo, vt suppono, & tamen non omnibus communiter significabat mors illa talem protestationem, nec communiter existimabatur sacrificiū: ergo similiter, licèt oblatio facta à Melchisedech non significabat omnibus communiter gratiam futurā, non ideo excludetur à vera ratione sacramenti. Ratio autem est, quia ad rationem signi humani in rigore satis est, quod fuerit institutum à Republica, vel ab habente authoritatem publicam, & communem, licèt adhuc illa institutio non sit omnibus manifesta. Sic enim Adam imposuit nomina rebus, per quam impositionem factam ab Adamo vt capite & Principe hominum, iam voces illæ erant signa humana, etiamsi ad aliorum notitiam non venisset. Similiter ergo Christus vt princeps Ecclesiæ potuit suam mortem instituere ad significandam talem potestatem, quæ significatio est propria sacrificij, atque adeo illa mors erat verum sacrificiū, licèt pro tunc non esset omnibus communiter manifesta talis significatio. Sic etiam Deus potuit instituere oblationem Melchisedech in signum gratiæ futuræ, 61. *Eius argumentum reijcitur. Ratione probatur.*

licèt illa significatio pro tunc non omnibus, sed aliquibus esset nota, hoc tamen erat satis, vt esset signum gratiæ; & per consequens sacramentum. Quod rursus potest confirmari ex sacrificio Abrahæ præcepto, vt scilicet immolaret filium suum, quæ tamen actio, & eius significatio non erat omnibus nota, sed soli Abrahæ; & tamen erat verum signum ex diuina institutione.

62. *Nec ex alio capite, scilicet quod non sanctificarit vllo modo, à ratione sacramenti excluditur.*

Aliunde posset magis dubitari, an habuerit aliud requisitum; diximus enim supra, requiri ad omne sacramentum, quod suo vsu aliquo modo sanctificet recipientes. Vnde excluſimus à ratione sacramenti sacrificia præcisè, vt sacrificia sunt, cùm ergo non constet, illud sacrificium attulisse aliquam sanctitatem suo vsu, non videtur habuisse omnia, quæ requiruntur ad sacramentum. Cæterùm neque ex hoc capite potest efficaciter id negari, aliquis enim existimabit, illum panem, & vinum à Melchisedech oblatum habuisse ex diuina institutione, quod conferret aliquam sanctitatem saltem imperfectam suscipientibus; nam Patres antiqui quos affert Suarez 1. *tom. in 3. p. disp. 46. sect. 4.* supponunt communiter, Melchisedech dedisse Abrahæ illum panem, & vinum in cibum, & potum. Sic testatur Clemens Alexandrinus *4 stromat. circa finem.* Theodoretus *q. 63 in Genes.* & alij, Quod quidem non videtur factum ad meram refectionem corporalem, tum quia non est decens adhibere cibum, & potum consecratum ad merum vsum prophanum; tum etiam quia non est credibile, Abrahamum diuitem, & spoliis inimicorum onustum, indiguisse pane, & vino illo ad refectionem corporalem. Vnde non est improbabile, fuisse illum cibum, & potum ordinatum ad aliquem vsum sactum, & ad sanctificationem aliquam suscipientium.

Suarez. Clem. Alex. Theodor. *Colligitur probabile esse quod dixit Suarez.*

63. Dubitari posset hoc ipsum de aliquibus aliis sacrificiis illius temporis, quæ à Deo etiam ipso videntur fuisse peculiariter instituta, quale fuit illud sacrificium Abrahæ Genesis 15. de Vacca trienni, & capra trima, &c. Et illud quod obtulit Noë Genes. 8. de pecoribus, & volucribus mundis, vbi plures sentiunt illam discretionem inter animalia munda, & immunda, fuisse ex ordinatione diuina. Cæterùm quidquid sit de hoc, non est fundamentum ad dicendum, illa fuisse vera sacramenta, non enim constat fuisse ordinata ad sanctificationem aliquam communicandam, quare solùm sistent intra rationem sacrificij.

Genes. 15. Genes. 8. *Non est fundamentum ad dicendum alia sacrificia illius temporis fuisse sacramenta.*

64. *Dubitatur de Sacerdotio ipsi de esse videtur ad sacramentum.* Magis posset dubitari de sacerdotio ipso, quod tunc erat, an fuerit verum sacramentum, constat enim Melchisedech fuisse verum sacerdotem Dei altissimi, constat etiam, illud sacerdotium significasse sacerdotium Christi, & per consequens gratiam per Christum dandam, ergo illud erat signum gratiæ, aliunde verò per illud sacerdotium conferebatur proculdubio aliqua sanctitas, saltem imperfecta, personæ cui conferebatur. Nihil ergo illi deerat ad rationem sacramenti.

65. *Instantia.* Dices, etiam prima tonsura confert aliquam sanctitatem, & sacramentalia omnia, quæ nunc sunt in Ecclesia conferunt etiam aliquam sanctitatem, & tamen non sunt sacramenta. Respondet P. Coninch. *in præsenti num. 24.* tunc non fuisse de ratione sacramenti, quod conferret gratiam sanctificantem, sicut nunc est; quare minùs sufficeret tunc ad rationem sacramenti. Sed hoc non potest stare, quia essentiæ rerum sunt immutabiles, quare si essentia sacramenti tunc non includebat conferre gratiam, nunc etiam esset sacramentum id, quod haberet omnia, quæ tunc essent de ratione sacramenti. Aliunde tamen excluſimus supra sacramentalia, & primam tonsuram à ratione sactamenti, quia scilicet non significãt practicè gratiam, nec præsentem, nec futuram, quæ tamen requiritur ad omne sacramentum etiã in lege antiqua, & naturæ, vt supra explicuimus.

Coninch. *Rejicitur Coninch.*

66. *Verius ergo est non fuisse sacramentum quia non erat ex diuina institutione.* Adhuc tamen videtur verius, quod sacerdotium in lege naturæ non fuerit sacramentum, quia non erat ex diuina institutione, sed ordinatione humana. Quod clarè videtur docere Anacletus Papa *in epist. 2. decretali*, vbi dicit, Sacerdotium initium sumpsisse ab Aaron, *quia licet aliqui (inquit) priùs legantur sacrificium obtulisse, vt Melchisedech, & Abraham, hi tamen spontanea voluntate, non tamen sacerdotali authoritate hoc fecerunt.* Quæ eadem verba ex Isidoro afferuntur, & approbantur, in Concil. Aquisgranensi 1. *cap. 11.* in quibus non negatur, Melchisedech fuisse verè Sacerdotem Dei, hoc enim scriptura apertè affirmat; sed solùm significatur, non habuisse sacerdotium illud ex diuina ordinatione, hoc enim incepit ab Aaron, sed habuisse illud, vel ex electione populi, vel ex hæreditaria successione, atque adeo non potuisse esse sacramentum, cum eius collatio non fieret ex diuina institutione, sed humana.

Conc. Aquisg.

67. *Obiectio.* Posset contra hoc obiici, quod si Sacerdotium Melchisedech non fuisset ex diuina institutione: non fuisset excellentius, quàm Sacerdotium Leuiticum, quod fuit à Deo institutum, consequens autem videtur contra intentionem Pauli ad Hebr. 7. vbi latè probat excellentiam Sacerdotij Melchisedech supra Leuiticum Sacerdotium, vt inde appareat sacerdotium Christi, quod fuit secundùm ordinem Melchisedech, & non secundùm ordinem Leuiticum, excellentius fuisse Leuitico.

Ad Hebr. 7.

68. *Respondetur primò.* Respondetur, inprimis Paulum ibi nolle præferre sacerdotium Melchisedech, ita vt in omnibus fuerit excellentius, potuit enim in multis, quæ ibi numerantur excellere, licèt in aliqua alia circumstantia superetur à sacerdotio Leuitico. Deinde tota illa comparatio Pauli procedit magis de sacerdotio Melchisedech, provt figuratiuum erat, quàm secundùm id, quod reipsa habebat, præfert enim illud ex eo, quod Melchisedech fuerit, sine patre, & matre, & sine genealogia, & quod fuerit sine initio, & fine vitæ; quæ omnia reipsa non habuit Melchisedech, vt constat, quia reuera habuit parentes, & genealogiam, & natus, ac mortuus est; sed quia in Scriptura nihil de his omnibus dicitur, vt melius repræsentaret Christum, qui vt Deus non habuit matrem, & vt homo non habuit Patrem, & cuius sacerdotium non fuit per successionem, nec habuit finem in morte, ideo Melchisedech dicitur illa omnia repræsentatiuè habuisse; id est, prout introducitur in Scriptura hæc habuisse ad repræsentandum Christum. Similiter ergo excellentia illius sacerdotij supra Leuiticum sufficit quod fuerit repræsentatiua, seu quod fuerit aptior ad repræsentandam maiorem excellentiam sacerdotij Christi; sicut serpens æneus exaltatus à Moyse in deserto, & Christum præfigurans erat quidem repræsentatiuè excellentior quàm Sacerdotes ipsi Leuitici, licèt in seipso esset inferioris excellentiæ vt constat. Cum hoc tamen stare potest, quod sacrificium illud fuerit à Deo præscriptum, licèt sacerdotium aliunde iam habuisset Melchisedech.

Secundò.

69. *Ex dictis colligitur in lege scripta fuisse vera & multa sacramenta.* Ex dictis facilè colligitur, quid dicendum sit de tempore legis scriptæ, in qua constat fuisse vera, & plura sacramenta, sic enim ea appellant sæpissimè Patres, & Concil. Florent. sub Eugenio in decreto illo vnionis, vbi dicitur sacramenta legis antiquæ solùm figurasse gratiam. In quibus verbis apertè supponit, fuisse tunc vera sacramenta, quod idem supponitur in Trident. sess. 7. can. 1. his verbis: *Si quis dixerit,*

Concil. Flor. Conc. Trid.

dixerit, ea ipsa nouæ legis sacramenta à sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia cæremonia sunt alia, & alij ritus externi, anathema sit. In his sacramentis potissimum locum habere videtur Circumcisio, quæ licèt non inceperit à Moyse, sed ab Abraham; dicitur tamen pertinere ad legem scriptam, quia ipsa fuit iterum stabilita, & erat ianua ad ingrediendum in cætera sacramenta, & cæremonias legis illius. An verò Circumcisio habuerit vim conferendi gratiam suscipientibus ipsam, & remittendi peccatum originale? pertinet ad quæstionem de effectu sacramentorum. Quare de hoc agemus infrà disp. 5. Nunc sufficiat nobis, illam fuisse verum sacramentum, quia siue dederit, siue non dederit gratiam in suo vsu, erat tamen cæremonia sacra sanctificans & coniungens personam cum Deo aliquo modo, & aliunde præfigurabat gratiam dandam in nostris sacramentis, vt testatur Augustinus *lib. 6. contra Iulianum*, & alij Patres communiter.

Potissimũ locum in illis habet Circumcisio.

Augusti.

70. Præter Circumcisionem fuerunt plura alia sacramenta in lege veteri, quæ reduci solent à Theologis cum S. Thom. 1. 2. *quæst.* 102. *art.* 5. ad tres classes. Prima est eorum, per quæ consecrabantur Sacerdotes, & Pontifices, quæ figurabant nostrum sacramentum Ordinis. Secunda est eorum, quorum vsu, & participatione suscipientes coniungebantur Deo, & confirmabantur magis in legali sanctitate, qualis erat vsus agni Paschalis, qui significabat nostram Eucharistiam. Tertia denique continebat lustrationes, & expiationes legales, quibus homines à sordibus legalibus mundabantur, quæ figurabant nostrum sacramentum Pœnitentiæ: omnia enim illa erant vmbra, & figura nostrorum sacramentorum. Alia de his sacramentis videri possunt apud Suarez in præsenti *disput. 5. sect. 2.*

Reducuntur ad tres classes.

Prima classis.

Secunda.

Tertia.

SECTIO III.

Vtrùm in lege nouæ fuerint necessaria Sacramenta.

71. Conclusio est certa de fide, sumpta necessitate pro conuenientia, vt sæpe monuimus in hac disputatione. Est autem definita sæpe contra plures Hæreticos, quos latè enumerant Suarez, & Vasquez in præsenti, qui vel omnia, vel aliqua sacramenta nouæ legis negarunt. Constat autem ex illis Scripturæ locis, ex quibus singula sacramenta colliguntur, quæ ad singulorum sacramentorum materias spectant.

De fide certum.

Sæpe definitum contra Hæreticos.

72. Rationes congruentiæ variæ possunt adduci, prima ratione eruditionis nostræ: est enim homini connaturale per signa sensibilia venire in cognitionem rerum spiritualium & diuinarum, de quo videri possunt Dionysius *de Ecclesiastica hierarchia cap.* 1. Origenes 4. *contra Celsum*, Cyrillus *primo contra Iulianum Augustum*; Chrysostomus *hom.* 18. *in Matth.* Augustin. 5 *in Genes. ad literam cap.* 6. sic etiam Socrates suam doctrinam tradebat per similitudines: simò eidem tribui solent fabulæ, quæ sub nomine Æsopi circumferuntur, vt ait Caiet. 3. *p. q.* 42. *art.* 4. & denique hac eadem ratione vtitur Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 5. ad ostendendam necessitatem ritus externi, & cæremoniarum sensibilium quæ in Missa adhibentur. *Cùm natura* (inquit) *hominum ea sit, vt non facilè queat sine adminiculis exterioribus ad rerum diuinarum meditationem sustolli, propterea pia mater Ecclesia*, &c. quam rationem optimè declarat Chrysostomus *homil.* 83. *in Matth.* & 60. *ad populum*, & obiter Augustin. 3. *de Trinit. cap.* 4.

Prima congruentia ratione eruditionis nostræ.

Dionysius.

Origen.

Cyrillus.

Chrysost.

Augustin.

Caietan.

Trident.

73. Secunda ratio congruentiæ est, vt in ipsa sacramentorum susceptione protestemur fidem nostram, & colamus Deum sacramentorum auctorem. Tertia est, quia sicut habemus spiritualem animam, ita habemus & corpus, vnde & anima, & corpore debemus Deo obsequium debitum rependere. Quarta est, vt ostendatur Dei sapientia, quæ non solum contraria contrariis curat, sed & similibus, sicut canit Ecclesia, *vt qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur*; sic etiam oportebat, vt homo, qui per affectum ad sensibilia corruerat, per vsum eorumdem sensibilium sanaretur, vt medelam ferret inde, hostis vnde læserat. Quinta propter humilitatem nostram; meritò enim subiicitur rebus inferioribus, & inanimis, qui rationi, & Deo subiici noluit. Sexta ratio adduci solet ad ostensionem diuinæ potentiæ, quæ tantam efficacitatem vilibus creaturis communicat. Septima est, vt esset medicina præseruatiua: cum enim homines propendeant ad externas cæremonias, & ritus, si non essent hæc ipsa externa à Deo nobis iniuncta, facilè homo ex se ipso declinaret ad cultum externum superstitiosum. Hac enim de causa Deus in lege antiqua tot sacrificiorum differentias instituit, vt populum ad idololatriam propensum illis externis ritibus in vero cultu contineret, vt dicit S. Thomas 1. 2. *quæst.* 102. *art.* 3. & *ad Hebr.* 10. Antonin. 1. *part.* agens de sacrificiis. Alexand. 4. *p. quæst.* 6. *memb.* 4. *art.* 1. & 3. *ad* 3. vbi adducit Origenem, & Glossam in 6. Ierem. de quo videri possunt Hieronym. *in Isai. cap.* 6. 56. & 60. Clemens primo Recognitionum *fol.* 16. & 6. *Constit. Apost. cap.* 22. & Galat. *lib.* 2. *de Arcanis Scriptura, cap.* 11.

Secunda ratione professionem fidei & cultus Dei.

Tertia, ob compositionem hominis.

Quarta ex sapientia Dei.

Quinta, propter humilitatem nostram.

Sexta, ad ostensionem diuinæ potentiæ.

Septima, ratione medicinæ.

S. Thom.

Antonin.

Alexand.

Hieronym.

Clemens.

Galatin.

74. Octaua ratio esse potuit, vt homo possit esse de sua salute securior: experimur enim, nos sacramenta percipere, & aliunde scimus, hæc efficaciter causare gratiam, vbi non datur obex. Si autem signum gratiæ esset aliquis actus interior, multò magis dubitaremus, quia non solùm essemus dubij de dispositione requisita, sed etiam de ipsa sacramenti appositione. Nona ratio esse potest propter conciliandum amorem inter fideles; nam vnio cognita in his signis externis, & ritu, & cæremoniis, iuuat incredibiliter ad vinciendos animos, & fouendum amorem. Quam rationem attigit etiam Augustinus 19. *contra Faustum, cap.* 11. Decima ratio esse potuit ex parte capitis nostri Christi, qui cùm sit Deus, & homo, ac remedium nostrum operatus fuerit actibus, non solùm internis, sed externis, & visibilibus; sic oportuit coli à nobis sensibilibus etiam signis, quibus eius memoria sensibiliter perseueret. Vide alias rationes apud Suarez in præsenti *disput.* 6. *sect.* 1.

Octaua ad securitatem hominis.

Nona ad mutuam charitatem inter fideles conciliandam.

Augustin.

Decima ex parte Christi.

75. De excellentia nostrorum sacramentorum supra sacramenta legis veteris agi solet in præsenti. Quæ res certa videtur de fide in Concilio Florentino & Tridentino supra adductis, vbi comparantur vtraque sacramenta, & præferuntur nostra. Hanc autem excellentiam paucis indicauit Augustinus *d. lib.* 19. *contra Faustum, cap.* 13. vbi de nostris sacramentis dicit, quod sunt *virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.* Potissimum excellentiæ caput desumitur ex virtute maiori, & præstantiori, quam habent ad causandam gratiam in suscipiente, quam virtutem sacramenta illa non habebant; & licèt id de Circumcisione concedatur, quod conferret gratiam, de quo postea dicendum est, adhuc illa fuisset proculdubio multo debilior virtus, & ad effectum multo minorem, quàm sit effectus nostrorum sacramentorum: quæ etiam excedunt in hoc, quod sint finis, & exemplar illorum sacramentorum, quæ erant imagines, & vmbræ nostrorum. Quare sicut vmbra exciditur à veritate, &

De excellentia nostrorum supra alia.

Possent maiori virtute ad causandam gratiam.

& imago ab exemplari, sic illa exceduntur à nostris. Alia etiam capita huius excessus videri possunt apud Suarez vbi suprà *sect.* 2. res enim est facilis.

De necessitate strictà sacramentorum, an sint necessaria necessitate medij, vel saltem præcepti, quæstio est, quæ spectat ad singulas sacramentorum materias, vbi commodiùs tractatur, nunc iam veniamus ad effectum sacramentorum.

DISPVTATIO IV.

De principali effectu Sacramentorum nouæ legis, qui est gratia.

SECTIO I. *Præmittitur, quid sit dare gratiam ex opere operato.*

SECTIO II. *Statuitur contra Hæreticos Sacramenta nouæ legis conferre gratiam.*

SECTIO III. *Qualis gratia conferatur per Sacramenta nouæ legis.*

SECTIO IV. *Vtrùm Sacramenta nouæ legis causent physicè, vel moraliter gratiam.*

SECTIO V. *Referuntur, & dissoluuntur argumenta contraria sententia.*

SECTIO VI. *Vtrùm Sacramenta conferant gratiam in tempore, vel instanti, quo perficiuntur.*

AGIMVS de sacramentis nouæ legis; postea verò disputatione sequenti agemus de sacramentis legis veteris, an contulerint gratiam.

SECTIO I.

Præmittitur, quid sit dare gratiam ex opere operato.

1\. *Supponitur quid sit dare gratiam ex opere operato & ex opere operantis.*

SVpponendum, quid intelligatur per collationem gratiæ ex opere operato, aut ex opere operantis; quæ distinctio frequens est apud Theologos Scholasticos, & approbata in Concilio Tridentino contra impudentiam hæreticorum, qui eam insectabantur quasi barbaram, & monstrosam locutionem. De hac autem distinctione agit optimè Vasquez *in præsenti disp.* 131. *cap.* 1. cum quo breuiter dicendum est, tunc gratiam conferri ex opere operantis, quando datur solo intuitu meriti, quod ponitur ad obtinendam illam, tunc verò dari ex opere operato, quando non attenditur solùm ad meritum, sed etiam ad ipsum opus præscindendo ab eo, quod sit, vel non sit meritorium. Hinc dicimus, per bonum opus augeri gratiam ex opere operantis, quia illud augmentum datur præcisè intuitu operis meritorij, quod ponitur: similiter quando peccator per contritionem perfectam conuertitur & iustificatur extra sacramentum, dicitur accipere gratiam ex opere operantis, quia licèt per contritionem non mereatur de condigno gratiam, meretur tamen illam de congruo, & propter hoc meritum datur, quod sufficit, vt dicatur acquiri ex opere operantis: sicut etiam homo iustus per sua bona opera dicitur comparare gratiam ex opere operantis, licèt reuera præmientur vltra condignum, iuxta communem Theologorum sententiam, & per consequens aliquid illius

2\. *Id cum proportione dicitur de satisfactione.*

gratiæ detur propter illud opus, tanquam propter meritum solum de congruo.

Hinc etiam cum proportione extenditur idem modus loquendi ex merito ad satisfactionem; nam per opera bona homo iustus dicitur satisfacere ex opere operantis pro pœna temporali debita: per Indulgentias verò, aut per sacrificium Missæ dicitur satisfacere ex opere operato, quia non attenditur ad opus bonum, vt de se est meritorium, vel satisfactorium, sed ad valorem, quem aliunde habet, vnde etiamsi aliquis impleat opus, quod exigitur à Pontifice absque vllo merito propter finem vanæ gloriæ: v.g. qui intercedit, atque adeo illud opus de se, & ex opere operantis, nec sit meritorium, nec satisfactorium, adhuc lucratur Indulgẽtiam, si facit opus iniunctum, & est in gratia, quia fructus ille prouenit ex opere operato. Similiter, si pro me offertur sacrum, vel si adsim sacro, etiamsi Sacerdos peccet faciendo illud sacrum, vel ego audiens illud sacrum peccem venialiter, adhuc fructus satisfactionis respondens sacrificio ex opere operato prouenit mihi, si sim in statu gratiæ. Quod idem credo propter eandem rationem de satisfactione sacramentali proueniente ex pœnitentia iniunctà à confessario, cuius fructus ex opere operato dabitur pœnitenti, etiamsi opus ipsum vitietur ex aliqua circumstantia veniali, quia nimirum, id quod datur ex opere operato, vt dicebam, datur independenter à bonitate ipsius operis, quod hic, & nunc exercetur.

3\. *Instantia.*

Dices: Ergo similiter, si aliquis ieiunet pro me, & applicet mihi satisfactionem illius ieiunij, dicetur, acquiri mihi ex opere operato; nam sicut ille mihi applicat suam satisfactionem absque vlla operatione bona mea, sic per indulgentias vel sacrificium applicantur mihi satisfactiones Christi absque vllo opere bono meo; ergo sicut hæ dicuntur afferre mihi fructum ex opere operato, sic dicetur in primo casu ieiunium alienum prodesse mihi ex opere operato. Respondetur negando sequelam. Nam

Diluitur.

ad illum modum loquendi attendi debet vltimum opus, quo acquiritur ille fructus, ita vt si fructus detur, etiamsi illud opus non sit bonum, tunc dicatur dari ex opere operato; è contra verò quando requiritur bonitas in illo vltimo opere ad hoc, vt solùm intuitu illius detur is fructus, quasi in præmium, tunc dicetur dari ex opere operantis: quando ergo Petrus ieiunat pro me, datur mihi ille fructus ex opere operantis, scilicet ipsius Petri, qui ponit ieiunium, tanquam opus, cuius solùm intuitu datur mihi ille fructus; quando verò lucror Indulgentiam, non datur mihi fructus ex opere operantis; quia opus, quo illam lucror, non requiritur vt meritum, vel satisfactio, cuius solùm intuitu detur mihi ille fructus, sed solùm vt conditio. Imo etiamsi detur mihi Indulgentia absque vllo opere meo, adhuc dicetur dari ille fructus mihi ex opere operato: quia vltimũ opus, quo applicatur mihi ille fructus, nẽpe applicatio, & concessio Pontificis nõ est opus meritorium, vel satisfactorium, cuius intuitu de condigno, vel de congruo detur talis fructus, sed est applicatio meritorum, & satisfactionis Christi. Adde, etiamsi ali- 4.
quando exigeretur à me aliquod opus bonum, & satisfactorium ad lucrandum Indulgentiam, adhuc diceretur dari fructus ille ex opere operato, quia licèt illud opus esset meritoriũ, & satisfactorium, non tamen requiretur ad valorem Indulgentiæ, quod concurreret illud opus merendo, vel impetrãdo vllo modo talem fructum, sed solùm per modum conditionis, eo quod Pontifex noluit dare illum fructum, nisi posito tali actu, qui de se esset bonus, & satisfactorius, licèt de facto non satisfaceret pro illa parte pœnæ, quæ aufertur per Indulgentiam.

Instantia. 5

Vrge[illegible]s, quid si Petrus applicet mihi ieiunium sub co[illegible]ione, si tunc ego lego? videtur enim lectio tu[illegible] conferre, & per consequens dari fructum illum

Respondetur primò. illum ex opere operato. Respondetur primò esse ex opere operato impropriè, quia non est effectus infallibilis, cùm non sit certus valor operis Petri. Respondetur secundò in eo fructu vltimum opus non esse solam meam lectionem, sed etiam ieiunium Petri, quod non potest præcedere; quia iam non posset tunc habere effectum cum non possit manere suspensa eius applicatio.

5. *Instantia.* Dices iterum: sacramentum item Pœnitentiæ confert ex opere operato gratiam, & tamen eam non affert independenter à merito suscipientis; requiritur enim semper dolor meritorius de congruo, qui sit pars sacramenti, & cuius intuitu datur postea gratia sacramentalis; ergo non est de ratione gratiæ, quæ datur ex opere operato, dari independenter à meritis illius, cui datur. *Diluitur.* Respondetur, licèt in sacramento Pœnitentiæ interueniat aliquod meritum de congruo, non tamen dari totam illam gratiam propter illum solum meritum congruum, sed etiam propter alias partes sacramenti, quas contingere potest non esse meritorias; quod sufficit, vt dicatur dari ex opere operato, hoc est, non respondere soli operi, & merito operantis.

6. *Hinc infertur quid dicendū sit de Martyrio.* Hinc obiter infero, quid dicendum sit de Martyrio, an scilicet dicatur conferre gratiam ex opere operato, an solùm ex opere operantis? Dubium autem procedit, supposita communi sententia, quæ docet, posse Martyrium causare primam gratiam in homine adulto non contrito, imò nec baptizato: in quo casu videtur dicendum gratiam illam conferri ex opere operato, vt videtur loqui Suar. sup. *disp.* 29. *sect.* 3 *in solut.* 3 *argumenti*, *Suarez.* quia licet debeat præcedere aliqua dispositio meritoria saltem de congruo, & bona; illa tamen gratia, quæ confertur, non datur solùm intuitu illius bonæ dispositionis, & operationis, sed etiam ratione ipsius operis, & mortis reipsa illatæ; adeò vt, manente tota illa operatione, & merito interno, si hic homo re ipsa non occideretur, nō haberet eã gratiam, quam accipit; si autẽ occidatur, etiã dum dormit, vel dum nihil iã cogitat de morte, accipiet talẽ gratiam; quare meritò dicitur conferri ex opere operato, non tamen sequitur ex hoc, quòd Martyrium sit verum sacramentum, vt aliqui obiiciunt; *Non tamen Martyrium est verum sacramentum.* ad rationẽ enim sacramenti non sufficit causare gratiã ex opere operato, sed requiritur vlteriùs, quòd sit aliquid sacrum, seu ordinatum ad religiosè sacrandum, & quasi initiandum subiectum, vt ostendimus suprà *disp.* 1. *sect.* 2. atque adeò sit signum institutum ad hoc ipsum significandum; quæ omnia desunt Martyrio, vt manifestè constat; nec enim qui illud applicat, habet talem intentionem saltem implicitam significandi; imò etiamsi haberet contrariam, adhuc Martyrium conferret gratiam, quod tamen in sacramentis non potest contingere.

SECTIO II.

Statuitur contra Hæreticos, sacramenta nouæ legis conferre gratiam.

7. *Hæretici dicunt sacramenta nostra non causare gratiam.* PRima controuersia est cum Hæreticis negantibus, sacramenta nostra causare vllo modo gratiam sanctificantem; quæ pars, quoniam ad Controuersistas spectat, breuissimè expedienda nobis est. Hæretici ergo nostri temporis, vt constat ex confessione Augustana *art.* 5. & 11 dicunt primò sacramenta esse instituta vt signa professionis inter homines, & vt notas, quibus discernamur ab aliis gentibus; sicut Romanos toga discernebat à Græcis, & sicut habitus discernit Monachos. Ita refert & approbat Philip. Melanchthon in locis communibus relatus apud Decanum Louaniensem, *art.* 1. *pag.* 20. *Decan. Louan. Adducit.* Dicunt etiam, esse cæremonias in Euangelio institutas. (In his autem non dissentiunt Catholici.) Dicunt etiam, sacramenta esse allegorias quasdam bonorum operum, quod ex Anabaptistis sumpsit idem Melanchthon: vt Circumcisio enim fuit signum coërcendarum cupiditatum, sic Baptismus est signum afflictionum: debet quippe Christianus cum Christo fluctibus tribulationum immergi. Eucharistia item est mutuæ beneuolentiæ signum; & sic de aliis, in quo etiam Catholici non dissentiunt.

8. *Addunt & iniquè.* Addunt tamen instituta esse principaliter sacramenta, vt sint signum voluntatis Dei erga nos, quatenus obiecta oculis nos admonent, vt certò credamus promissioni in Euangelio propositæ. Sic docet idem Melancth. & Bucerus *in c.* 3. *Epist. ad Romanos*, teste eodem Decano; & idem habetur in confessione Augustana, vbi suprà. Quo autem sensu id intelligant, explicant omnes dum dicunt, non esse absolutè signa promissionis, & remissionis peccatorum; sed si credatur hoc ipsum, & iustitia Christi fide apprehendatur, quâ solâ fide apprehensâ, credatur Deus esse reconciliatus, & peccata condonare: vnde volunt, illum, qui sacramenta suscipit, fide firmâ credere debere, sibi condonari peccata ex Christi meritis. Vltra hæc nihil virtutis sacramentis tribuunt, nisi quòd cùm significent fauorem Dei, hinc habeant incitare ad fidem, eamque renouata memoria firmare; vt dicit Caluin. *cap.* 10. *sua Institut.* & alij passim. *Quomodo ponant sacramenta causare gratiam.* Cùm autem ipsi per fidem dicant se gratos, ac iustos esse; consequens est, vt ea tantùm ratione ponant, sacramenta causare gratiam, & sanctitatem, quatenus repræsentant, & in memoriam reducunt obiectum fidei, vt fides actualis concipiatur; vnde consequenter fatentur, sacramenta non esse propriè causas salutis & gratiæ ex opere operato non ponentibus obicem. Sic enim Lutherus *art.* 1. ad Leonem X. *Luther.* *Hæretica*, inquit, *est sententia, sacramenta nouæ legis conferre gratiam illis, qui non ponunt obicem, id est, ex opere operato.* Melanchthon etiam in Apologia Confessionis Augustanæ: *Melancth.* *Damnamus*, inquit, *totum populum Scholasticorum Doctorum, qui docent, quòd sacramenta non ponenti obicem conferant gratiam ex opere operato, sine bono motu vtentis. Hæc simpliciter Iudaica est opinio, quòd per cæremonias iustificemur sine bono motu cordis, hoc est, sine fide; & tamen hæc impia, & perniciosa opinio magna auctoritate docetur in toto regno Pontificio.* Hæc ille.

9. *Catholica sententia.* Catholica Ecclesia his Hæreticorum erroribus opposita docet, sacramenta nouæ legis esse causas gratiæ, non solùm excitando, & confirmando fidem, vel applicando obiectum, quod illam excitet, & confirmet, sed alio superiori modo, scilicet, ex virtute operis operati. Probatur ex Tridentino *sess.* 7. *can.* 4. in hæc verba: *Conc. Trid. Probatur primò ex Trid.* *Si quis dixerit, sacramenta nouæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines à Deo gratiã iustificationis adipisci, licèt omnia singulis necessaria non sint, anathema sit.* Et can. 5. *Si quis dixerit, hæc omnia sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse, anathema sit.* Et can. 6. *Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre; quasi signa tantùm externa sint acceptæ per fidem gratiæ, vel iustitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, anathema sit.* Et can. 7. *Si quis dixerit, non dari gratiam per huiusmodi sacramenta semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi ritè ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit.* Qui Canon videtur editus contra Zuinglium, qui lib. de vera & falsa Religio-

ne, vt refert Decanus *art.1.pag.14.* vt effugeret argumentum de paruulis, quibus Baptismus confert salutem ex opere operato, dixit, non ideo paruulum saluari, quia baptizatus est; multi enim baptizati statim post Baptismum morientes damnantur, & alij non baptizati saluantur; quia nimirum omnia refert ad æternam Dei electionem absque consideratione mediorum. Denique *can.*8. sic habetur: *Si quis dixerit, ipsa nouæ legis sacramenta ex opere operato non conferre gratiam, sed solùm fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.* Hoc ipsum constat ex Bulla damnationis Lutheri à Leone X. vbi eius articulus suprà relatus refertur, & damnatur. Rursus de Baptismo specialiter definitur in eodem Tridentino *sess.*6. esse causam instrumentalem iustificationis. Et in Concilio Florentino in decreto Eugenij dicitur, quòd sacramenta continent, & causant gratiam; & de sacramento Pœnitentiæ Martinus V. in Concil. Constant. *sess.* 45. definit, quòd Sacerdos verè absoluit; ergo verè causat remissionem peccatorum.

Conc. Trid. — *Leo X.* — *Con. Constant.*

10. *Colligitur ex Scriptura.* Hunc sensum Ecclesia ex Scripturæ verbis collegit: nam de Baptismo loquens (& idem est de aliis Sacramentis) apertè indicat, ipsum non esse merum signum, sed causam iustificationis, & salutis. Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto,* &c. vbi Augustinus, *Aqua regenerat hominem in Christo.* Ad Ephes. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Vnde August. epist. 58. *Quidquid ab hominibus quarumcumque culparum contrahitur, propter ipsum lauacrum remittitur.* 1. Petr. 3. *Saluos nos fecit Baptisma.* Ad Titum 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Actor. 2. *Baptizetur vnusquisque vestrûm in remissionem peccatorum.* Marc. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* & alibi sæpè. Sanctorum Patrum loca ad idem confirmandum latè congerunt Controuersistæ aduersus Hæreticos nostri temporis.

Ioann. 3. Augustin. Ephes. 5. 1. Petr. 3. Tit. 3. Act. 2. Marc. vlt.

11. *Absurda quæ ex prauo illo dogmate sequuntur. Primum absurdum sumitur ex Baptismo paruulorum.* Adde absurda plura, quæ ex illo falso dogmate inferuntur. Primum, paruulis, qui excitari non possunt ad fidem, nihil prodesse Baptismum. Concessit sequelam Zuinglius, vt vidimus; sed tamen Lutherus, & Caluinus, vt illud absurdum vitiarent, in hanc amentiam prolapsi sunt, vt dicerent, paruulos etiam, quando baptizantur, intelligere significationem, & credere per Christum sibi remitti peccata. Sic docuit Lutherus *serm. 3. Dominicæ ab Epiphania,* & Caluinus 1. *Institut. Christianæ religionis;* quod tanquam notorium absurdum postea retractauit, vt refert prædictus Decanus Louaniensis *art.1. pag.* 12. quia præterquam quòd manifestæ experientiæ, & rationi naturali repugnat, contradicit Augustino, qui *epist.* 57. *ad Dardan.* & *epist.* 106. & 3. *de libero arbitr. cap.* 26. & 1. *de peccat. merit. cap.* 35. & 21. *de ciuit. cap.* 16. & *lib.* 22. *cap.* 24. docet, paruulos neque intelligere, neque credere actu. Quod idem tradit Bernard. *Epist.* 77. dicens, eos aliena fide, non propriâ saluari, cùm baptizantur.

Augustin. — *Bernard.*

12. *Secundum, quia non plus valerent noua quàm vetera.* Secundum absurdum est, non esse maiorem, aut aliam vim in nouis, quàm in antiquis sacramentis; illa enim etiam excitabant ad fidem, & bonum motum internum. Sequelam concedunt Lutherani, vt refert Decanus vbi suprà, *pag.* 12. & consequenter admittunt, eumdem vsum esse purificationis Iudæorum, & cineris vitulæ, atque Baptismi. Sed consequens est planè contra definitionem Florentini Concilij, & contra Paulum mille locis.

13. *Tertium non differret Baptismus Ioannis à Baptismo Christi. Quartum.* Tertium absurdum est, propter eandem rationem æquè salutarem fuisse Baptismum Ioannis & Christi. Quartò sequitur, à quocumque proferantur verba sacramentalia, validum esse Sacramentum; cùm verba semper significent, & possint excitare ad fidem. Quintò, verba prolata à ministro fictè, & absque intentione interna habere eamdem efficaciam, quia adhuc excitabunt ad fidem. Sextò, non esse valida, nisi lingua vulgari proferantur, quia alioquin non intelligentur, atque adeò non excitabunt. Septimò, eumdem esse vsum, & eandem efficaciam sacramentorum, & Euangelij, nam hoc etiam excitat audientes ad fidem. Denique, eodem modo prodesse sacramenta audita, lecta, meditata, atque exercita; & æquè prodesse iis, qui adsunt, ac iis, qui ea suscipiunt, cùm vtroque modo, & in vtrisque eamdem excitent fidem. Alia multa his similia facilè occurrent aduersus delitia Hæreticorum.

Quintum. — *Sextum.* — *Septimum.*

14. *Obiectio prima Hæreticorum.* Obiiciunt nobis primò, quia hæc est iustitia Pharisæorum in solis cæremoniis posita. Secundò, quia Paulus negat, Abraham Circumcisione iustificatum; nam Circumcisio solùm erat signum propositum ad exercendam fidem; ita arguit Caluinus. Tertiò Lutherus: nam Scripturæ, nulla mentione facta sacramentorum, dicunt, nos sine fide non iustificari. Rom. 1. Abacuc 2. Hebr. 10. *Iustus ex fide viuit.* Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam.* Non dixit: *Corpore suscipiuntur sacramenta ad iustitiam.* & denique Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* Cur enim dixit: *qui verò non crediderit, condemnabitur;* & non dixit; *qui non fuerit baptizatus,* nisi quia fides tantùm requiritur? qua vndecumque positâ, salus habetur etiam sine Baptismo; non verò è contra posito Baptismo absque fide. Quartò arguit idem: quia in omni sacramento est verbum promissionis Diuinæ; vbicumque autem est promissio Diuina, requiritur fides audientis, ne Deum faciant mendacem sua incrudelitate; ergo necessaria est fides suscipientis sacramentum. Quintò arguit Zuinglius; quia solus Deus potest liberare conscientiam; soli enim ei est nota, solus eam penetrat; quomodo ergo fieri potest, vt aqua, & aliæ res crassæ ad mentem perueniant, vt eam mundent? Sextò arguit idem; quia videtur Diuina maiestate indignum, quòd suam virtutem alliget sacramentis, ita vt maneat Deus quasi seruus, debeátque nostram salutem operari adhibitis sacramentis, & non sine illis. Septimò, ex Hieronymo super illa verba Matth. 3. *Ego baptizo in aqua,* sic ait: *Ex quo dicimus, quòd homo tantùm aquam tribuat, Deus autem Spiritum sanctum, quo sordes abluuntur,* &c. Octauò, ex Augustino *lib.* 83. *Quæstionum, q.* 53. vbi ait, Deum quædam facere per semetipsum sine media causa, vt illuminare animas: ergo non dat gratiam per sacramenta; alioquin & media causa animas illuminabit. Nonò, ex Ambrosio *epist.* 34. ad Demetriadem: *Aliud est,* inquit, *quod visibiliter agitur, aliud, quod inuisibiliter celebratur; nec idem est in sacramento forma, quod virtus; cùm forma cum humani ministerij adhibeatur obsequio, virtus autem per Diuini operis præstetur effectum.* Quo etiam modo loquitur Cyprianus *lib. de Baptismo Christi, & manifestatione Trinitatis,* & alij Patres.

Secunda. — *Tertia.* — *Hebr. 10. Rom. 10.* — *Marc. vlt.* — *Quarta.* — *Quinta.* — *Sexta.* — *Septima. Hieronym.* — *Octaua. Augustin.* — *Nona. Ambros.*

15. *Respondetur primæ obiectioni. Secunda.* Hæc & similia facilè soluuntur. Ad primum: Cæremonia per se non iustificat, sed ex virtute sibi superaddita cum fide, & aliis dispositionibus requisitis pro adultis. Ad secundum; transeat, Circumcisionem non valuisse ad iustificandum; non tamen est bona consequentia à veteribus sacramentis, quæ vacua erant, & egena, ad nostra. Ad tertium; Scriptura etiam efficaciam, & virtutem nostrorũ sacramentorum ostendit; in illo autem loco Marci, ideo non dixit: *qui non fuerit baptizatus,* sed, *qui non crediderit, condemnabitur,* quia, vt notauit Bernardus, fides

Tertia.

sufficit

sufficit cum Baptismo in voto, licèt reipsa non habeatur: Baptismus verò in adulto sine fide, & conuersione interna non sufficit. Ad quartum, respondetur in primis cum Decano *vbi supra pag.* 27. *& sequentibus*, non in omni sacramento esse verbum promissionis explicitum; nam qui dicit in Vnctione: *Indulgeat tibi Deus*, &c. non explicat promissionem, sed petitionem. Deinde etsi adulto sit necessaria fides, vt dignè suscipiat, non tamen paruulo; sed neque adulto est necessaria fides, qua credat, sibi remissa esse peccata per Christum, sed qua credat in Christum. Act. 8. Sic enim Philippus *Act.* 8. quando baptizauit Eunuchum, solùm interrogauit de fide, qua crederet Iesum Christum esse Filium Dei. Ad quintum; res illæ 16. sensibiles non sunt causæ principales, sed instrumentales ad mundandam animam; quo pacto res materiales possunt concurrere. Ad sextum; non dedecet Diuinam Maiestatem eligere media, quæ ipse voluerit, ad salutem hominum; ipse enim potest ea media applicare infallibiliter suis electis. Ad septimum; Hieronymus vult, Deum solum esse causam principalem iustificationis; non excludit verò alias, quæ sint instrumenta, præsertim si non concurrant physicè, sed moraliter. Ad octauum; Augustinus dicit, Deum immediatè illuminare; non tamen decipere, nisi mediis aliis. Vbi non dicit Augustin. Deum nunquam illuminare mediatè; sæpè enim illuminat nos, mediis Angelis, atque etiam aliis hominibus. Ad nonum; illi Patres loquuntur de virtute principali, vel virtute etiam physica, quæ est sola potentia Dei, vt dicemus infrà sect. 5. Adduci etiam solet Augustinus *tract.* 80. *in Ioannem*, dicens: *Vnde tanta virtus aqua, vt corpus tangat, & cor abluat; nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur?* Sed de sensu eorum verborum diximus suprà *disp.* 2. *sect.* 4.

Quarta. Septima. Octaua. Nona.

SECTIO III.

Qualis gratia conferatur per Sacramenta nouæ legis?

17. *Supponitur aliqua sacramenta conferre primam gratiam, alia secundam.*

SVpponimus, aliqua sacramenta cõferre primam gratiam, idque habere per se, & ex sua primaria institutione; an verò omnia possint conferre saltem per accidens primam gratiam, non est huius loci; pertinet enim ad tractatum de singulis sacramentis in speciali; vbi etiam tractatur illa quæstio, an sacramenta, recedente fictione, conferant gratiam, quam in prima collatione propter obicem non contulerunt. De primo tamen puncto dicemus agentes de sacramento Eucharistiæ; de secundo autem infrà *disp.* 9. *sect.* 3. *& seqq.* Similiter non est huius loci quæstio illa, an sacramenta ad effectum gratiæ requirant aliquam dispositionem in homine adulto, & qualem? Iis ergo prætermissis, quæstio propria huius loci est, quidnam intelligatur per gratiam sacramentalem, quam sacramenta conferunt? An sola gratia habitualis vt sic, an talis gratia, vel cum tali respectu, aut cum alio habitu peculiari, &c.

Multa quæstiones remittuntur aliò.

Quæstio prima huius loci.

Quid per gratiam sacramentalem intelligatur.

Multæ circumferuntur sententiæ. Prima est, præter gratiam habitualem conferri per sacramenta habitum quendam specialem ad tales actus; v.g. in sacramento Confirmationis habitum specialem ad profitendam fidem in præsentia tyranni, in sacramento Ordinis habitum specialem ad deuotè, & piè exercendos actus Ordinis; & sic de aliis sacramentis. Hæc tribuitur Paludano *in* 4. *d.* 1. *q.* 3. Alij videbantur ponere diuersitatem in ipsamet gratia habituali, quæ confertur per sacramenta; ita vt gratia data per sacramentum sit diuersa intrinsecè à gratia, quæ datur per bona opera; quam sententiam re-

18. *Prima sententia ponit habitum diuersos.*

Paludan. *Secunda sententia diuersitatem intrinsecam in ipsa gratia.*

Bonauent.

fert Bonauentura *in* 4. *d.* 1. *in princ. q.* 6. cui sententiæ fauere videntur illi etiam, qui dicunt, gratiam sacramentalem differre in hoc à gratia non sacramentali, quòd hæc solùm sit ad bene operandum, illa verò sit gratia curatiua, & supponens infirmitatem peccati, à qua debeat hominem sanare. Alij dicunt, gratiam sacramentalem afferre secum quamdam qualitatem peculiarem, quæ in aliquibus sacramentis est character, in aliis verò est ornatus animæ; quam sententiam tuetur Capreolus, licèt hi omnes valde confusè loquantur, & plures eorum possint facilè ad communem sententiam reduci.

Tertia ponit quandã qualitatem.

Communis ergo sententia docet, gratiam sacramentalem super gratiam habitualem addere solùm specialia auxilia Diuina ad aliquos actus peculiares, in ordine, ad quos dirigitur peculiariter tale sacramentum; v.g. in sacramento Confirmationis datur gratia habitualis cum speciali titulo, & iure ad auxilia Diuina, quibus fidem Christianam liberè, & audacter profiteatur, & sic de aliis. Quam sententiam videtur docere S. Thom. *in præsenti art.* 2. & cum ipso cæteri. Videantur Suarez, Vasq. & alij recentiores in præsenti; quam ego etiam vt veriorem amplector.

19. *Communis sententia ponit specialia auxilia. Explicatur exemplo Confirmationis.*

S. Thom.

Probatur primò ex Bernardo in sermone de Cœna Domini, ante medium; vbi supponit, diuersis sacramentis diuersas gratias correspondere; & in speciali tribuit Eucharistiæ, quòd non sentiamus adeò vehementes tentationes iræ, inuidiæ, luxuriæ, &c. quod quidem non facit Eucharistia immediatè, sed mediantibus auxiliis; quod idem cum proportione docet de aliis sacramentis in ordine ad alios effectus. Ratione verò probatur quia hoc pacto intelligitur sufficienter differentia gratiæ sacramentalis, dicendo, illam non differre ab alia gratia physicè in sua entitate, sed solùm esse moraliter diuersam, propter titulum quem affert ad peculiaria auxilia. Nec potest assignari, quid aliud addat, nisi hoc; nam quicunque habitus superaddatur, superfluus est; gratia enim habitualis affert secum habitus infusos omnium virtutum, & ad omnes actus supernaturales, qui in qualibet materia fieri possunt; quare homo iustus etiam non confirmatus habet habitum infusum, quo possit profiteri fidem. Nec sufficit dicere, quòd idem habitus datur in excellentiori gradu homini cõfirmato; quia habitus infusi sequuntur mensuram intensionis gratiæ habitualis, quæ cùm possit esse intensior in homine non cõfirmato, quàm sit in aliquo confirmato, habebit etiam eamdem intentionem ille alius habitus. Tota ergo differentia debet reduci ad auxilia actualia, & ad eorum exigentiam, quæ facit esse diuersas extrinsecè illas gratias.

20. *Probatur primò ex D. Bernardo.*

Vnde illa gratia sunt tantum diuersæ extrinsecè.

Contra hanc communem doctrinam, & eius probationem, in qua nostri recentiores conquiescunt, duplex potest esse difficultas. Prima est retorquendo argumentum, si enim fieri possit, melius intelligetur differentia gratiæ sacramentalis à non sacramentali, ponendo diuersitatem intrinsecam inter ipsas gratias: sicut enim homo sanctificatur intrinsecè per gratiam, per quam accipit ius intrinsecum, & physicum ad gloriam, & per quam habet radicem, & principium intrinsecum habituum infusorum; & sicut sacramenta causant characterem physicum, per quem homo intrinsecè signetur, & habeat potestatem ad aliquos actus sacramentales: sic esset congruentius, si acciperet aliquid intrinsecũ & physicum, quo intrinsecè ordinaretur ad talia auxilia, & non solùm ex decreto extrinseco Dei. Hoc autẽ absque inconuenienti dici posset, si ponatur ipsa gratia sacramentalis in sua entitate diuersa à gratia non sacramentali, & habens peculiarem ordinem & exigentiam ad talia auxilia; ex quo non arguitur differentia

21. *Duplex difficultas contra hanc doctrinam.*

Prima est retorquendo argumentum.

differentia specifica inter vtramque gratiam,sed solùm indiuidualis,& materialis,quia sicut vnum lumen gloriæ non differt specie ab alio, licèt habeat determinatum, & specialem ordinem ad videndas has creaturas in Verbo, sed solùm differt numero, eò quòd totum illud ordinetur ad videndum meliùs ipsum Deum, qui solus est obiectum formale; sic dici posset, exigentiam gratiæ in ordine ad hæc auxilia, vel illa esse solùm materialem, & indiuidualem, eò quòd totum hoc ordinetur ad sanctitatem bonorum operum,quibus homo æternam beatitudinem promereatur. Et quidem S. Thomas *hoc art. 2. in corpore*,videtur æquiparare ordinem ad hæc auxilia cum ordine, quem habet gratia ad habitus virtutum; quare cùm ordo gratiæ ad habitus infusos sit in eius sententia ordo intrinsecus, & physicus,consequens est,quòd ordo,quem habet hæc peculiaris gratia ad talia auxilia, debeat esse intrinsecus,& non solùm ex decreto Dei.

22. *Secunda difficultas est in connexione meriti.* Secunda difficultas est; quia posita illa solùm connexione extrinseca ex Decreto Dei non apparet, quomodo dicatur propriè, & in rigore, hominem per gratiam ipsam habitualem, quam recipit in sacramento,sanctificari,& perfici ad tales operationes,prout re vera dicendum est; hoc enim sonare videntur verba sacramentalia,qualia sunt illa in ordinatione Diaconi: *Accipe Spiritum sanctum ad resistendum Diabolo & tentationibus eius*,&c.& illa in ordinatione Presbyteri: *Accipe Spiritum sanctum; quorum remiseris peccata, remittuntur eis*, &c. ex quibus colligunt communiter Doctores, per ordinationem conferri gratiam habitualem,quam significat acceptio Spiritus sancti. Cùm ergo Spiritus sanctus seu gratia habitualis detur ad resistendum diabolo, seu ad sanctè exercendum ministerium illud, & ad sanctè ministrandum sacramentum Pœnitentiæ; oportet concedere, gratiam ipsam habitualem conducere ad hoc ipsum,& afferre secum auxilia,& inspirationes ad eum finem. Hoc autem non bene intelligitur,si Deus ex solo suo beneplacito,& absque vlla exigentia ipsius gratiæ det illa auxilia,posito sacramento, quia tunc non magis conduceret gratia, & Spiritus sanctus, qui datur in sacramento ad eum finem, quàm si daretur lignum, vel lapis, quo posito Deus decreuisset conferre auxilia; siquidem gratia non magis ex se exigeret illa auxilia, quàm lignum vel lapis. Meliùs ergo, & congruentiùs dicetur, ipsam gratiam habitualem, quæ datur in sacramento,ex sua indiuiduatione esse talem, vt exigat talia auxilia, atque adeò per ipsam sanctificari hominem ad tales operationes peculiariter bene exercendas.

23. *Respondetur ad primam difficultatem.* Ad primam difficultatem,quidquid sit,an diuersitas gratiæ habitualis repugnet,dicendum videtur, in præsenti non esse admittendam. Primò, quia, si gratia sacramentalis haberet illud prædicatum intrinsecum,quod non habet gratia non sacramentalis,sequeretur,non posse ex vtraque resultare vnam gratiam intensam; quia licèt sit probabile, quòd gradus intensionis in qualitate non sunt omnino homogenei, sed habeant aliquam heterogeneitatem,illa tamen heterogeneitas non est in ordine ad alia prædicata, sed solùm quatenus vnus est primus gradus,alius secundus,alius tertius,&c. quem ordinem habent intrinsecè per suam entitatem; cæterùm non potest fieri intensio ex vna parte cognitionis,v.g.quæ repræsentet Petrum, & ex alia, quæ repræsentet Paulum; nam intensio tota est circa idem subiectum,&circa idem obiectum;circa idem enim intenditur qualitas;circa diuersa verò non intenditur, sed extenditur; quare si homo haberet gratiam vt quatuor, comparatam bonis operibus, quæ non haberet illam exigentiam intrinsecam ad talia auxilia, & postea aduenirent alij duo gradus gratiæ sacramentalis habentis talem exigentiam specialem,non posset fieri vna gratia intensa vt sex ex vtraque:nam duo posteriores gradus non intenderent,sed extenderent priores quasi ad nouum obiectum,scilicet ad talia auxilia,& tales operationes diuersas;ergo non possumus admittere in gratia sacramentali illam varietatem intrinsecam,quia omnis gratia sacramentalis de facto potest facere intentionem cum alia non sacramentali præcedenti, vel subsequenti.

Dices,posse id explicari iuxta doctrinam à nobis traditam *tom. 1. de Incarnatione disp. 6. sect. 1.* vbi diximus, augmentum gratiæ aliquando fieri non per maiorem intensionem gratiæ præcedentis, sed per commutationem illius in aliam substantialiter perfectiorem; vt si præcedens dabat ius ad lumen gloriæ & visionem centum creaturarum in Deo, commutetur in aliam, quæ det ius ad visionem mille creaturarum,vel centum perfectiorum in Deo,quæ sanè gratia non posset facere intensionem cum præcedenti.Sic ergo posset gratia præcedens,adueniente sacramento,non intendi, sed commutari in aliam perfectiorem habentem speciale ius ad talia auxilia. 24. *Instantia.*

Sed contra hoc est; quia in primis gratia illa sacramentalis semel producta posset,quantum est ex se, postea intendi per gratiam acquisitam meritis; illud autem augmentum,vel haberet eundem ordinem,& titulum ad auxilia specialia,vel non;si dicas primum; ergo illud etiam augmentum esset gratia sacramentalis,licèt non daretur intuitu sacramenti, sed propter merita; si dicas secundum; ergo illud augmentum non faceret intensionem cum gratia sacramentali;quia priores gradus exigerent talia auxilia specialia, ad quæ posteriores gradus non haberent talem ordinem, aut exigentiam. Vnde nec satisfacit, si dicas, gratiam illam sacramentalem postea aduenientibus meritis, non manere eamdem, sed commutari in aliam perfectiorem: hoc,inquam,eodem modo impugnatur; nam illa alia gratia, quæ postea resultat respondens sacramento,& meritis sequentibus,vel tota habet talem exigentiam ad illa auxilia specialia sacramentalia,vel non:si dicas primum,habetur ergo absque nouo sacramento maior, vel melior exigentia illorum auxiliorum, quàm antea; cùm tota gratia subsequens,&totum eius augmentum,dandum per totam vitam, habeat semper talem exigentiam specialem auxiliorum;si verò dicas secundum;ergo illa etiam secunda gratia, quoad partem sui habebit talem exigentiam,& quoad partem,non habebit,& per consequens non poterit conflari ex vtraque vna gratia,etiam per intensionem,sed duplex. 25. *Diluitur.*

Secundò,non potest explicari,qualis sit illa specialis exigentia intrinseca huic gratiæ;nam vel exigit gratia sacramenti Confirmationis,v.g.quòd adueniente occasione, & interrogatione tyranni, hic homo habeat auxilium efficax ad confitendam fidem: & hoc non potest dici, quia experientia constat,non deberi ex Sacramentis talia auxilia efficacia; multi enim post accepta sacramenta deficiunt. Vel solùm exigit, quòd in illa occasione detur auxilium sufficiens; & hoc est quidem commune omni gratiæ habituali; nam eo ipso, quòd eleuat hominem, & constituit in statu supernaturali, exigit quòd quoties proponitur sufficienter obiectum, & adest occasio operandi,detur illi concursus proportionatus ad hoc, vt operetur circa illud per actus supernaturales, 26. *Secundò respondetur.*

supernaturales; & per consequens vt excitentur motiua fidei sufficienter ad mouendum, & omnia, quæ requiruntur in actu primo: ergo illa exigentia auxilij sufficientis non est prædicatum proprium solius gratiæ sacramentalis. Vel denique exigit illa gratia auxilia, non quidem determinatè efficacia, sed tamen abundantiora, & intensiora, quàm aliàs deberentur. Et quidem nec hoc potest esse connaturale, & intrinsecum gratiæ habituali; quia cùm gratia sit quasi prima essentia, & natura in ordine supernaturali, à qua fluunt alij habitus, quasi eius passiones, consequens est, vt exigat eos in eadem mensura intensionis, in qua est ipsa gratia, non in maiori; vnde etiam operationes, seu actus supernaturales non potest exigere ex natura sua in maiori intensione, quia cùm non ordinetur ad actus, nisi mediis potentiis, seu habitibus infusis, non potest ex natura sua exigere actus intensiores, quàm habitus; ergo solùm exigit auxilia eiusdem intensionis, & proportionis, atque adeò non intensiora, sed qualia iuxta vires, & attentionem præsentem possunt elici ab intellectu, & voluntate circa obiecta proposita: non ergo apparet, qualis sit illa exigentia physica, & intrinseca gratiæ sacramentalis.

Bene autem explicatur in nostra sententia. Si autem ponatur exigentia extrinseca ex decreto Diuino, potest bene explicari dicendo, quòd gratia sacramenti Confirmationis, v. g. licèt ipsa in se sit vt duo; prout tamen collata est per tale sacramentum à Deo, exigit ea ordinatione Diuina, quòd homini Confirmato dentur, occurrente occasione, auxilia abundantiora, & intensiora ad profitendam fidem; nam licèt ex se, & intrinsecè non habeat talem exigentiam, potest tamen illam habere extrinsecè ex suppositione ordinationis Diuinæ.

27\. *Responsio ad secundam difficultatem. Probatur primò.* Ad secundam verò difficultatem fatemur, per gratiam habitualem, quæ datur in sacramento, sanctificari hominem in ordine ad tales effectus; nec habere se illam gratiam, sicut lignum, aut lapidem, quem Deus poneret ad illos effectus. Primò, quia omnis gratia habitualis de se (vt diximus) exigit auxilia ad resistendum tentationibus, & ad bene operandum in qualibet materia; quare poterit Deus dare hanc gratiam hic, & nunc generali quidem intentione propter omnem operationem bonam, peculiari autem, & magis speciali propter operationes honestas in tali materia, ad quas etiam petit auxilia hæc gratia, & ideo ex intentione Dei datur magis propter hæc auxilia, quàm propter alia. *Secundò probatur.* Secundò, licèt hæc gratia ex se non exigat auxilia intensiora suis habitibus, negari tamen non potest, quòd homo iustus per sua bona opera possit mereri de congruo talia auxilia intensiora; similiter ipse homo iustus, sicut est obiectum congruum amicitiæ Diuinæ, sic etiam est talis, cui Deus congruè, & rationabiliter possit conferre auxilia illa abundantiora, & intensiora, nam in amicum talia beneficia congruè conferuntur; affert ergo gratia habitualis homini hanc congruitatem, quam non habebat priùs etiam in ordine ad auxilia intensiora; quam congruitatem non affert lignum, vel lapis: vnde respectu eorum donorum, & auxiliorum non se habebit gratia per accidens, sed per se, & vt radix saltem congrua, cuius intuitu conferantur. Ad hoc ergo datur in sacramento illa gratia habitualis, scilicet vt sit radix exigens physicè, & quasi ex debito auxilia ordinaria, & vt sit radix congrua; ratione cuius Deus det auxilia maiora in tali materia, quæ ideo dicuntur dari mediante gratia habituali, licèt non habeat peculiarem exigentiam talium auxiliorum.

28\. Possumus autem hoc declarare exemplo ipsius gratiæ habitualis in ordine ad tollenda peccata venialia; nam licèt gratia secundùm se non habeat repugnantiam cum peccato veniali, prout tamen confertur in sacramento Pœnitentiæ ad mundandum hominem à culpis venialibus, quas rite confessus est, habet repugnantiam cum illis, & datur ad mundandum hominem à culpis venialibus, quas rite confessus est, habet repugnantiam cum illis, & datur ad mundandum hominem ab illis; quia nimirum ipsa entitas gratiæ, licèt non repugnet formaliter cum illis, ex se tamen, quando confertur, affert nouum titulum ad condonationem aliquarum offensarum leuium, reddit enim hominem magis charum, & amicum Deo; quoties autem aliquis magis arctam amicitiam contrahit cum amico, solet illi aliquas leues noxas condonare; affert etiam titulum congruitatis, vt Deus intuitu illius arctioris amicitiæ condonet homini omnes offensas præteritas, quæ condonatio fit aliquo modo, mediante illa gratia, quæ ideo dicitur dari in sacramento ad mundandum hominem à culpis venialibus. *Declaratur exemplo peccati venialis quod remittitur.* Sic etiam dicimus, dari gratiam in sacramentis ad hoc vt homo per ipsam fiat habilior, & promptior ad resistendum talibus tentationibus, vel operandum in tali materia; quia Deus intuitu illius gratiæ habitualis confert homini auxilia, quibus faciliùs possit elicere illas operationes honestas; & ad hunc potissimum finem dat homini gratiam habitualem, vt habeat titulum nouum, cuius intuitu det talia auxilia gratiæ actualis.

29\. *Colligitur ex dictis.* Hinc infero primò contra aliquos recentiores, eiusmodi auxilia, & effectus gratiæ sacramentalis non deberi homini non accipienti in sacramento gratiam habitualem, vel qui acceptam perdidit. Cùm enim dentur, mediâ gratiâ habituali, tamquam radice aliquo modo eos exigente; ablata gratia non debentur. Quod videntur supponere communiter Theologi, & expresè Suarez *in præsenti disp. 7. sect. 4. §. secundò colligitur.* & Henriquez *lib. 1. de sacramentis in genere, c. 12. n. 5. & 8.* infert, eiusmodi gratiam auxiliorum recuperari per pœnitentiam, quando aliquis gratiam habitualem in sacramento acceptam postea peccato perdidit; quia illud ius ad auxilia consequitur gratiam habitualem in sacramento collatam, ita vt cum ipsa amittatur, & cum ipsa resurgat. *Suarez. Henriquez. Quod cum gratiâ perditur, cum eadem postea recuperatur.* Quod videtur esse iuxta mentem Cypriani *serm. de Ablutione pedum*, vbi inter alia sic ait: *Deus reuersis dat, vt iterum possint eis sacramenta prodesse; quorum, si pœnitentia non subesset, nullo modo deinceps experiri possent effectum.* *Cyprian.* Et quidem doctrina huius corollarij videtur esse iuxta mentem fidelium, quia sacramenta cum obice suscepta existimant esse inutilia, atque adeò nullam afferre sanitatem, imò potiùs morbum, & mortem, prout Ecclesia canit de Eucharistia in peccato suscepta: *Mors est malis, vita bonis*; ergo non affert tunc ius ad auxilia vberiora; nam si hoc afferret, aliquam afferret sanitatem; illa enim sunt auxilia gratiæ sanantis, & per consequens per multas communiones in peccato haberet homo plurima auxilia ad resurgendum, & non peccandum; cuius oppositum omnes credunt. *Probatur hæc illatio ex mente fidelium.* Hoc etiam sonant verba illa suprà relata formæ sacramentalis in Diaconatu: *Accipe Spiritum sanctum ad resistendum diabolo, & tentationibus eius.* vbi auxilia ad resistendum diabolo non promittuntur, nisi per aduentum Spiritus sancti, qui non aduenit, nisi per infusionem gratiæ habitualis. *Concluditur.* Hinc autem colligitur, sicut non adueniente gratia, non acquiritur illud ius ad auxilia; sic abeunte eadem gratiâ per peccatum, amitti etiam illud ius, qui eadem est vtriusque connexio in conseruatione, ac in pri-

ma introductione, cùm nulla ſit ratio diſparitatis.

30. *Inſtantia.*

Sed dicet aliquis: ſi hi effectus ſacramentales impediuntur per ſuperueniens peccatum, ergo ille, qui ſuſcepit ſacramentum, & poſtea peccauit, tenetur ſub nouo peccato ad confitendum ſtatim, vel ad habendam contritionem, vt iuſtificetur, ne ponat obicem illis nouis effectibus ſacraméti, quod ſuſcipit, qui impediuntur per ſtatum peccati. *Diluitur.* Reſpondetur negando ſequelam; non enim tenetur homo ad auferendum obicem omnibus effectibus ſacramenti; ſatis eſt, quando confertur ſacramentum, curare, ne ſit obex eius effectui principali. Sic enim pœnitens non peccat poſtea, ſi tempore, quo implet pœnitentiam impoſitam, ſit in peccato, & per accidens impediatur effectus illius ſatisfactionis ſacramentalis; ſicut & ille, qui accepit in gratia Euchariſtiam, & pecauit lethaliter, dum adhuc eam habebat in ſtomacho, non tenetur ſub mortali ad procurandam ſtatim iuſtificationem, ne impediat nouos effectus gratiæ, quos ſacramentum, dum eſt in ſtomacho, continuè operatur, iuxta aliquorum ſententiam: ſic nec in præſenti tenetur homo auferre obicem omnibus auxiliis, quæ poſſunt dari intuitu ſacramenti ſuſcepti, ſed ſufficit abſtuliſſe obicem effectus principaliori, nempe gratiæ habituali.

31. *Infertur ſecundò.*

Infero ſecundò, hos effectus non ita eſſe ſacramentis alligatos, vt ſine ſacramento obtineri non poſſint, & de facto non obtineantur: contingit enim plures ſine ſacramento Confirmationis habere auxilia vberiora ad profitendam fidem; & ſic de aliis ſacramentis: nam illa auxilia ſunt dona Dei, qui licèt ea promiſerit accipientibus ſacramenta, non negauit non accipientibus; ſicut etiam ipſam gratiam habitualem, quam Deus promiſit accipientibus ſacramenta, dat extra ſacramenta in multis caſibus. *Inſtantia.* Dicunt aliqui, hanc gratiam auxiliorum ſpecialium nunquam dari, niſi per ſacramenta in re, vel ſaltem in voto. *Soluitur.* Sed contrà; quia ſi ſermo eſt de voto explicito, hoc eſt manifeſtè contra experientiam; multi enim, qui non habent votum, aut propoſitum ſuſcipiendi Confirmationem, nec illius recordantur, accipiunt auxilia Dei abundantiſſima ad profitendam fidem; ſi verò ſermo ſit de voto implicito, non videtur habere locum in præſenti materia: nam ſacramentum in voto tunc dicitur operari, quando effectus habetur per aliquid, in quo includitur implicitè deſiderium, aut propoſitum recipiendi illius ſacramenti, qualis eſt contritio, in qua includitur implicitè propoſitum ſeruandi omnia præcepta, & per conſequēs confitendi, cùm detur præceptum Confeſſionis; atqui non datur tale præceptum graue Confirmationis, nec etiam Extremæ-vnctionis iuxta veriorem ſententiam; ergo nec in contritione, nec in alio actu ſimili continetur votum implicitum horum Sacramentorum.

SECTIO IV.

Vtrùm Sacramenta nouæ legis cauſent phyſicè, vel moraliter gratiam?

32. Suarez. Vaſquez.

QVæſtio celebris eſt, & quam ſua contentione, & diſputatione celebriorem reddiderunt P. Suarez, & P. Vaſquez in præſenti, & aliis in locis, præſertim ille *tom. 1. in 3. p. diſp. 31. ſect. 6.* in poſteriori editione; hic verò *1. p. diſp.* 176. Nos longiorem controuerſiam ad breuitatem reducere, & quantum fieri poterit, in hac quæſtione ab aliis difficilioribus abſtinere curabimus.

Supponitur primò hic non ſumi ſacramentū prout includit inſtitutionem diuinam.

Suppono primò, non eſſe quæſtionem de ſacramento completè ſumpto ſecundùm totum; quod includit in ratione ſacramenti. Nam vt ſic, omnia ſacramenta cauſant aliquo modo phyſicè gratiam. Sacramentum enim, vt ſuprà vidimus, pro formali includit etiam inſtitutionem Diuinam, à qua formaliter habet eſſe ſignum practicum infallibile gratiæ: inſtitutio autem Diuina eſt actus, ſeu decretum aliquod diuinæ voluntatis; quod quidem aliquo modo concurrit phyſicè ad ponendam gratiam; ab illo enim decreto ſuo mouetur voluntas Diuina, vel ſicut ab intentione, vel ſicut ab actu imperante, vel alio ſimili modo ad voluntatem producendi gratiam hîc & nunc; qui modus concurrendi eſt phyſicus, vt cōſtat; nam intentio non concurrit ſolùm moraliter, ſed phyſicè ad electionem mediorum; & actus imperans ad actum imperatum, ſiue ille concurſus ſit propriè cauſæ efficientis, ſiue in genere cauſæ formalis, ſeu diſpoſitionis; ſemper tamen in aliquo genere phyſico; ergo ſacramentum ex ea ſaltem parte, qua includit Diuinam inſtitutionem, poteſt dici, quòd concurrat phyſicè ad gratiam ponendam. Controuerſia itaque non eſt de ſacramento adæquatè accepto, ſed de ſacramento pro materiali; hoc eſt, de illo, quod ſubeſt inſtitutioni Diuinæ, an ipſa ſacramenta materialiter, & ſpecificatiuè accepta concurrant vt cauſæ phyſicæ, vel ſolùm vt cauſæ morales.

33. *Supponitur ſecundò non quæri an cauſent moraliter.*

Suppono ſecundò, neque etiam eſſe quæſtionem, an ſacramenta ſint cauſæ morales gratiæ? Omnes enim debent fateri ea de facto habere eiuſmodi cauſalitatem moralem, ſiue ſolam, ſiue ſimul cum cauſatione phyſica. Nam cauſa moralis eſt, quæ mouet agens phyſicum ad volendum operari: ſacramenta autem poſita mouent proculdubio Deū, vt velit producere gratiam, ſiue ipſe ſolus, ſiue ſimul cum ipſo ſacramento; nam ſunt conditiones, ſub quibus Deus promiſit gratiam: debitor autem, qui ſub conditione promiſit, mouetur ab ipſa conditione poſita ad volendum dare, quod promiſit. Sunt item actiones, & operationes Chriſti per ſuos miniſtros, vt poſtea videbimus, quibus repræſentat Deo ſua merita, vt obtineat gratiam pro hominibus; quæ proculdubio habent maximam vim ad mouendum Deum; habent ergo totum, quod requiritur ad cauſandam moraliter gratiam, & alios effectus. Quæſtio itaque non eſt, an ſint cauſæ morales gratiæ; ſed an cauſent ſolùm moraliter, vel ſimul etiam phyſicè ſuos effectus?

34. *Duplex ſententia, prima eſt Suarez, affirmās concurrere phyſicè.*

Duplex ergo ſententia eſt; vtraque ſatis communis. Prima affirmat, ſacramenta habere influxum phyſicum inſtrumentalem, quo phyſicè producant gratiam in recipiente ſacramentum. Hanc ſequuntur fere Thomiſtæ, & alij, quos refert, & ſequitur Suarez: ſecunda ſententia negat influxum phyſicum, & concedit ſolùm moralem, quatenus ſacramenta ex Diuina inſtitutione habent vim mouendi Deum infallibiliter ad dandam gratiā. *Secunda Vaſquez negans.* Hanc tenent alij plures, quos refert, & ſequitur Vaſquez, qui latè probat, nec potuiſſe id diuinitus ita fieri, vt res, quæ ex ſe non habent virtutem, ad aliquem effectum producendum, nec vllam cum ipſo proportioné, ex ſolo beneplacito Diuino illum phyſicè producant. Eandem tenet P. Salas *diſp. 24. de legib. ſect. 6. n. 37.* Salas.

35. *Supponitur potentia obedientialis actiua.*

Ego pro nunc à quæſtione Philoſophica omnino abſtineo, an ſcilicet detur in rebus omnibus illa potentia obedientialis actiua, qua eleuari poſſint ad producendum quodlibet aliud; independenter enim ab eo principio, & admiſſa potentia illa obedientiali actiua, negatiua pars multò magis mihi placet, loquendo de facto, non quia fieri non poſſet, ſed quia non expedit, nec eſt ſufficiens fundamentum

mentum ad id affirmandum; non debemus autem res nostræ fidei absque necessitate difficiliores, & obscuriores reddere, sed potiùs quantum fieri possit, faciliores, & magis ad captum vulgi, & infidelium accommodatas.

36. *Impugnatur prima sententia.* *Primum argumentum est quia gratia fit per creationem.* S. Thom.

Multa adducuntur argumenta ab Auctoribus huius sententiæ ad ipsam probandam, & ad impugnandam oppositam. Primò, quia gratia non producitur, nisi per creationem; vt colligitur ex S. Thoma 1.2.q.110. *art.*1. *ad* 3. & ex illo ad Ephes.2. *Creati in Christo*; & ad Galat.1. & vlt. *nova creatura*. Nulla autem creatura potest attingere physicè creationem; ergo sacramenta non possunt physicè producere gratiam.

27. *Respondent quidam huic argumento.*

Aliqui ex Auctoribus primæ sententiæ dicunt, sacramenta non concurrere immediatè ad ipsam entitatem gratiæ, sed ad aliam qualitatem, quæ sit dispositio ad gratiam, quæ in aliquibus sacramentis est character; in cæteris verò, quæ non imprimunt characterem, est quidam animæ ornatus spiritualis, qui vltimò disponit ad gratiam, & ideo dicuntur producere gratiam; nam qui producit vltimam dispositionem, dicitur producere formam.

Reijciuntur communiter.

Hoc tamen communiter displicet, & meritò; quia talis qualitas est omnino conficta, & sine illa datur gratia extra sacramentum; non ergo requiritur illa dispositio ad productionem gratiæ; nec character est dispositio ad gratiam, sed habet secum illam concomitanter, & potest manere sine illa sicut & gratia sine charactere. Deinde eadem est difficultas de illa qualitate supernaturali, & de gratia; nam sicut illa potest produci aliter quàm per creationem, & attingi à sacramentis, licèt sit qualitas supernaturalis, non est cur non dicatur idem de ipsa gratia. S. Thomas verò, qui *in* 4.*d*.1.*q*.1.*art*.4. videtur docere illud de productione qualitatis, quæ sit dispositio ad gratiam, censetur in hac *q*.62. *art*.1. illam sententiam tacitè retractasse, vt fatentur Caietanus, & alij, quos sequitur Vasquez *in præsenti n*.34.

38. *Respondent alij.*

Alij dicunt, gratiam quidem produci à solo Deo, vnionem verò gratiæ cum anima produci à sacramentis, quæ licèt non faciant gratiam, faciunt tamen hominem esse gratum, & iustum. Sicut anima rationalis creatur à solo Deo; vnio verò animæ cum materia producitur à generante. Hoc etiam communiter reiicitur, tum quia Concilia, & Patres non solùm dicunt, sacramenta causare hominem gratum, & iustum, sed etiam simpliciter dicunt causare gratiam, continere gratiam, &c. producere autem solam vnionem, non sufficit ad hoc; sicut nec pater generans hominem, & producens vnionem animæ cum corpore dicitur simpliciter producere animam filij: tum etiam, quia gratia non est sicut anima; hæc enim est independens à subiecto in suo esse: at verò gratia non potest esse sine subiecto, à quo dependet, sicut aliæ formæ accidentales; quare sicut in aliis illud agens, quod producit vnionem formæ, producit etiam ipsam formam; sic erit in gratia habituali.

Difficultas etiam.

39. *Infirmum tamen esse primum illud argumentum ostenditur.*

Totum ergo illud argumentum desumptum ex creatione gratiæ, infirmum est; tum quia gratia non creatur, sed educitur ex potentia subiecti, sicut aliæ formæ supernaturales, visio Dei, lumen gloriæ, &c. loca verò Scripturæ, quæ indicant creationem, intelliguntur de creatione in genere moris, quatenus in prima iustificatione gratia datur absque vllis meritis præcedentibus, atque adeò fit quasi ex nihilo in genere moris: tum etiam, quia etiamsi gratia produceretur per creationem, posset dici, sacramenta elevari à Deo per potentiam obedientialem activam ad productionem gratiæ; nam qui illam potentiam concedunt, non minus concedunt, posse elevari lignum ad creandum Angelum, quàm ad producendum equum.

40. *Secundum argumentum petitur ab actione in distans.*

Secundum argumentum est, quia nullum agens potest agere in distans; sæpe autem contingit, sacramenta distare localiter à subiecto, in quo produci debet gratia, vt in Sacramento Pœnitentiæ verba absolutionis, & in Sacramento Ordinis verba Episcopi prolata post contactum materiæ, &c. Sed neque hoc argumento vtor, quia respondent, illam conditionem propinquitatis requiri ad connaturaliter operandum, non verò de potentia absoluta: de quo non est nobis nunc disputandum.

Rejicitur tamen.

41. *Tertium argumentum.*

Tertium argumentum est, quia vel sacramenta habent ex se virtutem ad producendam gratiam, & sic non indigebunt elevatione Dei; vel illam non habent, & sic oportebit illis addere, nouâ virtutem, vt possint gratiam producere: hæc autem virtus, vel erit qualitas spiritualis, vel materialis: spiritualis esse non potest, cùm recipi debeat in subiecto corporeo; sed nec materialis, quia non posset continere effectum spiritualem & perfectissimum, qualis est gratia. P. Suarez, P. Vasquez, & alij recètiores acriter impugnant hanc virtutè, quæ sit qualitas supernaturalis addita sacramentis. Ego tamen, si sacramenta physicè producerent gratiam, consequenter eam concederem; quia licèt possent sine qualitate superaddita elevari ad operandum, sicut etiá intellectus sine lumine gloriæ posset elevari ad producendam visionem Dei; connaturaliter tamen, sicut intellectus elevatur per qualitatem intrinsecam luminis gloriæ, sic sacramenta deberent elevari per aliquâ qualitatem intrinsecam, vt notaui in materia de Visione beata. Neque enim assignari potest sufficiens ratio discriminis ex eo, quòd visio sit actus vitalis, & ideo requirat principium intrinsecum, nam vitalitas visionis (vt ibi dixi) non est in ordine ad lumen gloriæ, sed in ordine ad intellectum; nec anima operatur vitaliter, aut ab intrinseco, quatenus operatur per lumen, sed quatenus concurrit per suam (substantiam, seu per suum intellectum; sicut nec operatur oculus ab intrinseco, quatenus operatur per speciè albedinis, (provt sic enim magis dicitur moueri ab extrinseco, scilicet ab obiecto) sed quatenus operatur per suam potentiam visiuam; vnde peccator etiam, qui absque habitibus infusis elevaretur à Deo ad eliciendos actus supernaturales virtutum, operaretur vitaliter, & ab intrinseco. Ratio ergo vniuersalis, cur debeat poni qualitas intrinseca ad illos actus, est, quia connaturaliter loquendo debet, quantum fieri possit, principium in actu primo proportionari intrinsecè cum effectu, ita vt comparetur ad effectum, sicut radix ad fructũ, vel ad ramũ, & ita vt sit proportio mutua inter effectũ, & principium; quare quando principium ex se nullam habet proportionem cũ effectu, debet superaddi aliquid, per quod reddatur proportionatum, & aptum ad illum producendum; ideo enim in peccatore manent habitus fidei, & spei, vt connaturaliter possit elicere actus illarum virtutum, quia licèt de potentia absoluta posset illos etiam producere absque hbitibus, per solam elevationem extrinsecam, non tamen ita connaturaliter; ideo etiam dixi in eodem loco, & in materia de Gratia, quòd quando non dantur habitus infusi, elevatur homo ad actus supenaturales de facto, non quidé merè extrinsecè (licet id diuinitus non repugnet) sed intrinsecè per aliquam qualitatem intrinsecam transeuntem, per quam in actu primo reddatur principiũ proportionatum ad illos actus; quo etiam modo elevatur homo iustus ad eliciẽdos actus supernaturales intẽsos

Ratio vniuersalis nostra doctrina.

ſupra intentionem habituum infuſorum, quos habet. Sic ergo conſequenter dicendum eſſet, ſacramenta eleuari per aliquam qualitatem intrinſecam ſupernaturalem ad hoc, vt producerent gratiam. An verò eſſet materialis, vel ſpiritualis, dicendũ etiam eſſet conſequenter, eſſe materialem, ſi poſſibilis eſt qualitas materialis, quæ ex natura ſua ordinaretur ſaltem vt cauſa partialis, & minùs principalis, ad producendam gratiam ſimul cum Deo, vt cum auctore, & cauſa principaliori: ſi autem eiuſmodi qualitas repugnaret, ponenda eſſet ſpiritualis, quæ ex natura ſua exigeret ſubiectum ſpirituale, diuinitus tamen poneretur in ſubiecto materiali; hoc enim non eſt contra conceptum qualitatis ſpiritualis, ad quam ſatis eſt, ſi ex ſe non petat pendere à materia, vel quantitate: ſi autem neque eſſet poſſibilis talis qualitas ſpiritualis, tunc eleuaretur ſacramentũ per extrinſecam eleuationem, quia connaturalitas ſolùm exigit, quòd, quantum fieri poſſit, cauſa ſit in actu primo proportionata; ſi autem id fieri non poteſt, non mirum quòd ſolùm extrinſecè eleuaretur.

Vaſquez. *Obiectio contra illã qualitatem.*

Obiicit P. Vaſquez *n.* 46. contra illam qualitatem ſuperadditam; quia ſi illa ex natura ſua aptaret ſacramenta ad productionem gratiæ, non eſſet ſacramentum inſtrumentum, ſed cauſa principalis in productione gratiæ; quod tamen eſt contra aduerſarios. Sed hoc in mea ſententia parum vrget; dixi enim in Philoſophia, cauſam inſtrumentalem eſſe omnem, & ſolam illam, quæ operatur per virtutem non ſuam propriam, ſicut ſerra, quia operatur per impulſum ab artifice impreſſum, dicitur inſtrumentum, licet ille impulſus qualitas inhærens ſerræ, & proportionata cum effectu. Similiter ergo aqua produceret gratiam tanquam inſtrumentum Dei, ſi operaretur per virtutem illam, ſeu qualitatem ſuperadditam, quæ non eſſet propria ipſius aquæ, ſed omnino præter eius exigentiam, vt conſtat.

Reſpondetur.

44. *Quartum argumentum petitur ex eo quod non poſſit vt oculus eleuari ad audiendum. Reſpondetur.*

Quartum argumentum eſt, quia repugnat diuinitus, intellectum noſtrum eleuari ad volendũ, aut voluntatem ad intelligendum, vel oculum ad audiẽdum, &c. ergo nõ poteſt quodlibet eleuari ad quodlibet, atque adeò nec aqua poterit eleuari ad producendam gratiam. Ad hoc argumentum diximus in materia de Viſione Dei, vbi conceſſimus, poſſe diuinitus oculum eleuari ad producendum actum audiendi, & è contra; poſſe etiam intellectũ producere volitionem, & voluntatem poſſe producere intellectum; non tamen poſſe voluntatem intelligere, nec intellectum velle, aut auditum videre, vel oculum audire; quia hæ denominationes non ſolùm includunt efficientiam, ſed vtilitatem, & concurſum in genere cauſæ materialis, per modum ſubiecti proportionati; quæ autem, & quanta debeat eſſe illa proportio, ibi latè explicuimus; nunc autem id non repetimus, quia abſtinemus à quæſtione de poſſibili, vt dixi, & ſolùm negamus, de facto illam cauſalitatem phyſicam ſacramentis competere.

45. *Quintum argumentum eſt, quia gratia in inſtãti producitur in quo iam non eſt ſacramentum. Soluit P. Suarez.*

Quintum argumentum eſt, quia gratia producitur in inſtanti vltimo, in quo iam non eſt ſacramentum, quod cùm ſit ens ſucceſſiuum, ſcilicet prolatio verborum, vel motus localis ablutionis, &c. debet deſinere per primum non eſſe; ergo non poteſt produci phyſicè gratia à ſacramento, quòd iam non eſt. Ad hoc argumentum reſpondent P. Suarez, & alij, qui defendunt primam ſententiam, in illo vltimo inſtanti dari adhuc aliquid ſacramenti, ſcilicet vltimum terminatiuum intrinſecum illius; nam ſicut in linea datur punctum, quod vltimò terminat intrinſecè lineam, ſic etiam in motu ſucceſſiuo quare in illo inſtanti exiſtit ſacramentum provt terminatum, & operatur per aliquid ſui. P. Vaſquez *c.* 4. latè impugnat hanc ſolutionem, probans, in motu non dari eiuſmodi indiuiſibilia terminatiua, licèt dentur in quantitate permanenti. Sed eius argumenta & doctrina in hoc puncto multa habent difficilia, de quibus vidimus ſect. 6. Nunc abſtineamus à difficultate Philoſophica, & argumento illo, quod adhuc habet non parum ponderis pro noſtra ſententia; quia dato, quod illud vltimum indiuiſibile ſacramenti cauſet phyſicè gratiam, adhuc videtur concedendum, quod ſacramenta maiori ex parte cauſent ſolùm moraliter; nam tota cauſalitas phyſica reducitur ad vltimum indiuiſibile ſacramenti, quod quidem non eſt ſacramentum, ſed indiuiſibile ſacramenti; omnes autem partes ſacramenti, quæ iam non ſunt, non cauſant phyſicè, ſed ſolùm moraliter; ergo in hac ſententia non vitiatur, ſed ferè quoad totum ſacramentum conceditur cauſalitas ſolùm moralis, quam impugnat.

Impugnat eã Vaſq.

Poſita tamen ſolutione Suarez vrgemus adhuc.

Dicunt, totum ſacramentum cauſare phyſicè per illud vltimum ſuum indiuiſibile; ſicut licèt homo ſolùm videat per oculum, dicitur homo videre; & qui tangit ſuperficiem tabulæ, dicitur tangere phyſicè tabulam. Sed contra hoc eſt; quia licèt, quod attinet ad denominationes, illæ tribuantur toti, quia denominationes ſunt ſuppoſitorum; in noſtro tamen caſu illa regula non valet, quia prolatio verborum non eſt vnum ens per ſe, ſed aggregatum ex diuerſis vocibus nullam habentibus vnionem inter ſe, quare actio vltimæ ſyllabæ non poteſt vllo modo tribui phyſicè, etiam quoad denominationes, ſyllabis, vel vocibus præcedentibus; nam illa vltima ſyllaba neque agit vt inſtrumentum phyſicum ſyllabarum præcedentium, cùm ab eis nullam virtutem accipiat, ſed à ſolo Deo, neque ex natura ſua ſit virtus illarum, neque etiam cum illis componit totum, ratione cuius compoſitionis actio vnius partis tribui debeat omnibus; ergo ſolùm reſtat, quòd voces præcedentes cauſent moraliter, quatenus mouent Deum ad operandum phyſicè per illud vltimum indiuiſibile, cum quo non concurreret, niſi præcedentes voces moverent Deum, atque ideo relinquerent ſuam quaſi virtutem & efficaciam moralem in vltima ſyllaba.

46. *Inſtantia.*

Diluitur.

Dices; licèt ex illis vocibus, non reſultet aliquod totum, quod ſit vnum ens per ſe, reſultat tamen vnũ aggregatum ſucceſſiuum in ratione vnius orationis complexæ, in qua etiam poſſunt prædicata vnius partis tribui toti. Sed contrà, quia tota hæc vnitas, quæcunque illa ſit, phyſicè loquendo, non eſt maior cum illis vocibus eiuſdem formæ ſacramentalis, quàm cum vocibus etiam præcedentibus orationum, & canonis, v. g. ergo ſi ratione illius vnitatis dicuntur verba præcedentia cauſare phyſicè conſecrationem, ſic etiam de toto canone, & de tota Miſſa id poſſumus dicere, vel ſaltem non magis cauſare phyſicè verba conſecrationis, quàm orationes præcedentes, ſi ergo aliqua maior cauſalitas tribuenda eſt verbis præcedentibus conſecrationis; illa non eſt phyſica, ſed moralis fundata in vnitate morali maiori, quam habent verba conſecrationis ſequentia cum præcedentibus, & in vi, quam habent, vt moueant Deum ad effectum producendũ, quæ vis non eſt in aliis orationibus præcedentibus; ſi ergo maiori ex parte concedendum eſt, ſacramenta ſolùm moraliter cauſare gratiam, parum refert illius indiuiſibilis cauſalitatem phyſicam ſuſtinere, de qua nemo prudens dicèt, Patres fuiſſe adeò ſollicitos, quando ſacramentorum vim, & efficaciam commemorabant; loquebantur enim de toto ſacramento, non de vno indiuiſibili vltimæ ſyllabæ.

47. *Inſtantia.*

Soluitur.

Sed quidquid de hoc ſit, probatur vlterius concluſio

48.

Quidquid sit probatur conclusio ex natura ipsius gratiæ.

clusio ex natura ipsius gratiæ, quæ quidem exſe postulat produci efficienter à ſolo Deo, à quo ſolo infunditur extra ſacramenta; quando autem aliquis effectus ex ſe petit procedere ab aliqua cauſa, & non alia, non debemus inuertere hunc ordinem ſine vrgenti neceſſitate, aut ratione; ideo enim non ponimus de facto ſpeciem impreſſam ad viſionem Dei, etiamſi poſſibilis ſit, quia nimirum viſio ex natura ſua petit procedere ab obiecto, & non à ſpecie, quotis obiectum eſt proportionatum, & poteſt concurrere ſe ipſo. Alioquin ſi pro libito liceret addere eiuſmodi miracula, poſſet aliquis dicere, animam Chriſti fuiſſe productam, non à ſolo Deo, ſicut aliæ animæ producuntur, ſed etiam à B. Virgine concurrente ſimul ad creationem illius animæ per potentiam obedientialem, tanquam inſtrumento Dei: hoc enim ſpectaret ad maiorem Virginis dignitatem; poſſet alius dicere, humanitatem Chriſti cõcurrère efficienter ad productionem gloriæ omnium Beatorum, quia hoc pertineret ad maiorem Chriſti dignitatem; vnde alius hoc extenderet ad B. Virginem, vt ipſa etiam inſtrumentaliter concurreret phyſicè ad producendam gloriam aliorum Sanctorum, quia hoc etiam redundaret in maiorem ipſius excellentiam: quæ omnia longè abſunt à veritate, nec debẽt concedi, ſed ſinguli effectus dicendi ſunt fieri ab iis cauſis, à quibus naturaliter petunt produci, ne fingamus abſque neceſſitate miracula.

49. *Hæc ratio magni ponderis eſt in Eccleſia.*

Quæ ratio tanti ponderis eſt in Eccleſia, vt propter ipſam fuerit ſemper apud omnes indubitatum, ſubſtantiam panis, & vini in Euchariſtia non ſolùm deſinere eſſe ſub ſpeciebus, ſed omnino perire, nec manere in rerum natura, licèt ex verbis conſecrationis ſolùm colligatur, ſub iis ſpeciebus non manere vlteriùs panem & vinum, ſed corpus & ſanguinem Chriſti; ex hoc tamen Eccleſia colligit, vtramque ſubſtantiam perire & conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti, quia nimirũ non poſſent ſine nouo miraculo manère abſque ſuis accidentibus: miracula autem non ſunt præſumenda, niſi probentur. Quod idem argumentum frequentiſſimum eſt ad plures alias concluſiones Theologicas probandas, & ſtabiliendas. Cùm ergo gratiam produci efficienter ab alio quàm à Deo. eſſet magnum miraculum, & contra exigentiam ipſius gratiæ, non eſt hoc affirmandum, niſi apertæ rationes ad id cogant; quæ tamen in præſenti nullæ ſunt, vt ex argumentorum ſolutione conſtabit, quæ magis confirmabit, & comprobabit noſtram ſententiam.

SECTIO V.

Referuntur, & diſſoluuntur argumenta contrariæ ſententiæ.

50. *Argumentum primum ſententiæ affirmantis ex Script. PP. Concil.*

PRæcipuum argumentum aduerſarij deſumunt ex authoritate Scripturæ, Patrum, & Conciliorum, à quibus tribuitur ſacramentis vera, & propria cauſalitas gratiæ noſtræ; quorum loca, & verba videri poſſunt apud Suarez *in præſenti diſp.* 2. Hoc argumentum retorquetur multipliciter. Primò, quia Patres, & Concilia proculdubio loquuntur vniuerſaliter de omni gratia, quæ datur intuitu ſacramenti; & tamen aduerſarij fatentur, eam aliquando, & ſæpe, non cauſari phyſicè, ſed moraliter, à ſacramento; quando ſcilicet ſacramentum propter obicem non dedit gratiam, quam dat poſtea ablato obice; tunc enim ſacramentum, cùm iam non exiſtat, non poteſt eam phyſicè, ſed moraliter cauſare. Reſpondet Suarez *d. diſp. 2. in ſolut. ad* 3. quòd loquutiones Patrum non intelliguntur de illo caſu, ſed ſolùm, quando ſacramentum exiſtit: quando verò eſt iam tranſactum, non dicetur proprie cauſare gratiam, aut mundare animam, &c. Sed ex hac ipſa ſolutione retorquetur argumentum; quia Patres eodem modo dicunt, gratiam tunc fieri à Baptiſmo præterito, ſicut quando fit à Baptiſmo præſente. Sic enim loquitur Auguſtinus *lib. 3. de Baptiſmo c. 3.* his verbis: *Tunc incipit valere idem Baptiſmus ad dimittenda peccata, cùm ad Eccleſiæ pacem venerint, non vt iam dimiſſa non retineantur, neque vt ille Baptiſmus quaſi alienus aut alius improbetur, aut alter tradatur, ſed vt idem ipſe, qui propter diſcordiam foris operabatur mortem, propter pacem intùs operetur ſalutem.* &c. Eodem modo loquitur Auctor ſermonis de Paſſione Chriſti apud Cyprianum, ante finem: *Et licet indigni ſint,* inquit, *qui accipiunt; Sacramentorum tamen reuerentia & propinquiorem ad Deum parat acceſſum, & vbi redierint ad cor, conſtat ablutionis donum, & redit effectus munerum,* &c. Ecce eodem modo dicunt, Baptiſmum tunc operari gratiam, & ſalutem, gratiam eſſe effectum munerum, ſeu ſacramenti præteriti; & tamen hæc omnia ab aduerſariis intelliguntur de ſola cauſalitate morali; ergo de eà ĩẽ poſſunt intelligi, quando loquuntur de effectu Baptiſmi præſentis; & quidem, qui dicit, Baptiſmum præteritum operari ſalutem animæ, vt dixit Auguſtinus, eo ipſo dicit Baptiſmum mundare animam; mundare enim non eſt aliud, niſi operari animæ ſalutem, vt conſtat.

Reſpondet Suarez.

Impugnatur.

Auguſtin.

Auctor ſermonis de Paſſ. Chriſti.

51. *Secundò retorquetur.*

Secundò, retorquetur idem argumentum, quia Scriptura, & Patres eodem modo tribuunt vim cauſandi vtrique parti ſacramenti, ſcilicet materiæ, & formæ. Sic enim de ablutione dicitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, &c.* quia ſcilicet non ſola verba, ſed etiam aqua concurrit: quod idem dici poteſt in aliis ſacramentis; & tamen non ſemper poteſt in illis vtraque pars concurrere phyſicè: nam quando apponitur materia, nondum ponitur forma, ſed poſtea, vel è contra; ergo tunc altera pars ſacramenti operatur quidem gratiam, non tamen phyſicè, ſed moraliter; quod ſufficit ad verificanda verba Scripturæ, & Patrum.

52. *Tertiò retorquetur.*

Tertiò retorquetur idem argumentum in aliis effectibus ſacramentorum diſtinctis à gratia habituali, de quibus ſuprà diximus, qualis eſt reſpectu Euchariſtiæ præſeruatio à peccatis, ſeu auxilia ſpecialia ad non peccandum, quæ in Conciliis dicuntur ſimpliciter fieri à Sacramentis tanquam veri eorum effectus: & tamen id debet intelligi ſolùm de efficientia morali, vt aduerſarij fatentur, cùm dentur, quando ſacramenta iam non ſunt: ergo eodem modo intelligi poſſunt, quando loquuntur de cauſatione gratiæ habitualis.

53. *Quartò retorquetur.*

Quartò retorqueri poteſt, quia eodem modo Scriptura, & Patres dicunt paſſim, ſanguinem, & paſſionem Chriſti mundare nos à peccatis, iuſtificare nos, ſanctificare nos, &c. quæ omnia intelligi non poſſunt de cauſalitate phyſica, ſed morali; ergo eodem modo debent intelligi, cùm idem dicunt de ſacramentis, præſertim cùm totam efficaciam ſacramentorum explicent per hoc, quod ſint plena ſanguine Chriſti, quem in ſe continent quaſi fontes Saluatoris, ex quibus cum gaudio hauriuntur aquæ ſalutis. Cùm ergo tota hæc continentia, & virtus ſanguinis Chriſti non ſit phyſica, ſed moralis, efficientia etiam erit moralis, vt ſit proportionata virtuti, vnde oritur.

54. *Quintò retorquetur.*

Quintò, eodem modo ſancti viri dicuntur operari miracula, dare ſanitatem, reſtituere viſum, &c. quę tamen omnia moraliter ſolùm faciunt ſuis precibus impetrantes: multo ergo magis ſacramenta dici poſſunt operari ſalutem ſpiritualem, & gratiã,

quæ non ſolùm habent congruitatem, ſed condignitatem,& efficaciam infallibilem(vt videbimus) ad ponendos ſuos effectus.

55. *Sextò retorquetur.* Sextò,peccator ſuis delictis dicitur paſſim apud Scripturam,& Patres,cauſa ſuæ perditionis, & dānationis,'afferre ſibi mortem ſpiritualem, &c. quæ tamen non phyſicè,ſed moraliter operatur per merita condigna ſupplicij;cur ergo non poterunt eodem modo loqui de ſacramētis in ordine ad ſalutē.

56. *Septimò.* Septimò,quia iidem Patres, vt declarent efficaciam phyſicam eſſe ſolius Dei, ſæpe pronunciant, Deum ſolum operari gratiam internam. Sic Auguſtin. *epiſt.23.* ad Bonifacium: *Aqua*,inquit, *exhibens extrinſecus ſacramentum gratiæ, & Spiritus S. operans intrinſecus beneficium gratiæ,ſoluens vinculum culpæ,reconcilians bonum naturæ,regenerans hominem Chriſto.* & *lib.15.de Trinit.cap.26.* ſic ait:*Neque enim aliquis diſcipulorum Chriſti dedit Spiritum ſanctum; orabant, vt veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant.* Hieronymus *in cap.4. Iſaiæ*: *Ex hoc diſcimus* (inquit) *quòd homo tantùm aquam tribuat, Deus autem Spiritum ſanctum.* Cyprianus *ſerm. de Baptiſmo Chriſti*: *Remiſſio* (inquit) *peccatorum ſiue per Baptiſmum, ſiue per alia ſacramenta donetur, propria Spiritus ſancti eſt, & ipſi ſoli huius efficientiæ privilegium manet Verborum ſolemnitas, & ſacri invocatio nominis, & ſigna inſtitutionibus Apoſtolicis Sacerdotum miniſterijs attributa, viſibile celebrant ſacramentum, rem verò ſacramenti Spiritus ſanctus format, & efficit.* Ambroſius *1. de ſacram.cap.5. Aliud*, inquit, *eſt elementum, aliud conſecratio, aliud opus, aliud operatio, aqua opus eſt, operatio Spiritus ſancti eſt.* Sic loquuntur alij Patres,quorum verba difficilius multò explicantur ab aduerſarijs, quàm quæ ipſi pro ſua ſententia nobis opponunt.

Auguſtin. Hieronym. Cyprian. Ambroſ.

57. *Diſplicet quod dicit Suarez.* Quod enim P. Suarez dicit, per has loquutiones ſolùm negari ſacramentis influxum phyſicum cauſæ principalis,non verò cauſæ inſtrumentalis, duriſſimum eſt, & videtur vim manifeſtam verbis adductis inferre; nam cauſæ inſtrumentali non ita vniuerſaliter negaretur omnis influxus.Exemplum habemus in ſententia ipſius Suarez,qui docet intellectum, & voluntatem ita concurrere cum habitibus infuſis ad actus ſupernaturales, vt habitus ſit cauſa principalis,intellectus autem & voluntas,quia concurrunt per potentiam obedientialem, habeant ſolùm concurſum cauſæ inſtrumentalis; & tamen nemo dicet, quod quando ſit actus ſupernaturalis dilectionis Dei, voluntas noſtra nihil agat, ſed ſola gratia Dei; hæc enim propoſitio damnatur in Tridentino *ſeſſ.6. cap.5.* & *can.4.* ergo ſimiliter falſum eſſet dicere, Spiritum ſanctum ſolum efficere gratiam,ſacramentum autem eam non producere,ſi tamen ſacramentum concurreret phyſicè, tanquam cauſa inſtrumentalis phyſica, & immediata; ergo Patres per illas loquutiones voluerunt procul dubio explicare veram cauſam phyſicam gratiæ, quæ eſt ſolus Deus, ſine vllo phyſico concurſu ipſius ſacramenti. Quare iuxta eorum mentem ab ipſiſmet declaratam, dicimus, quando dicunt, ſacramenta eſſe cauſas gratiæ,loqui de cauſalitate morali, quæ, in communi modo loquendi, appellatur ſimpliciter cauſalitas,vt conſtat ex omnibus exemplis ſuprà adductis.

Dilluitur.

Mens ergo Patrum ſtat potius pro noſtra ſententia.

58. *Inſtantia.* Sed contrà inſtant aduerſarij,quia Patres extollunt, & mirantur omnipotentiam Dei reſplendentem in hac operatione ſacramentali. Si autem non phyſicè,ſed moraliter cauſant,nihil arguitur potentiæ:Deus enim, qui ſine ſacramētis poteſt producere gratiam, producit illam ſolus intuitu ſacramentorum. Reſpondeo, in primis non adducuntur verba Patrum, nec deſignatur locus Deinde,ſi alicubi ita loquuntur,meritò id faciunt:in hoc enim opere apparet potentia Dei, non quia poſſit cum adiutorio concauſæ debili producere gratiam,quam ſe ſolo poſſet producere (in hoc enim non argueretur potentia, quia plus eſt poſſe ſe ſolo id facere,quàm cum concurſu alterius concauſæ quantumcumque debilis: ſed quia ex hoc ipſo arguitur Deus ſummè potens,& nullius indigens adiutorij,cùm viliſſimis adeò inſtrumentis vtatur ad tam mirabiles effectus operandos.Sicut infirma etiam,& ſtulta mundi elegit ad conuerſionem mundi, vt hoc modo appareret potentia Dei, qui ſolus certè eſt, abſque miniſtro, qui producit auxilia, & actus ſupernaturales in iis,qui conuertendi ſunt, & ex infirmitate miniſtri arguitur magis, Deum eſſe, qui totum id peragit. Quod elegantèr notauit Philo lib 1. de vita Moſis,vbi quærit,cur Deus tam vilibus animalibus vti voluerit in Ægypto,vt inſtrumentis ſuæ vindictæ?& reſpondet.*Homines,quando bella gerunt,auxilia ſibi aſciſcere potentiſſima, quibus ſuam infirmitatem ſuppleant.Deum verò omnipotentem,& nullius egentem opera, ſi quando vult tanquam inſtrumentis quibuſdam vti ad exigenda ſupplicia, non valida eligere, quorum robur curat minimè,ſed vilia, parumque inſtruere inuictis viribus.* Sic in præſenti ex infirmitate,& imperfectione ſacramentorum magis arguitur potentia Dei, qui eſt auctor gratiæ producendæ,neque ad hoc indiget efficacia ipſius ſacramenti.

59. *Inſtantia.* Dices,Patres & Concilia ſimpliciter dicunt, ſacramenta cauſare gratiam; ad hoc autem non ſufficit mera cauſalitas moralis; nam homo generans hominem, licèt dicatur cauſare vnionem animæ cum corpore, & cauſare diſpoſitiones, non tamen dicitur ſimpliciter cauſare animam rationalem, quam phyſicè non producit,ſed anima dicitur creari,& fieri à ſolo Deo. Sic enim Machabæorum mater dicebat illis 2.Machab.cap.7. *Nec enim ſpiritum, & animam ego donaui vobis,&c. Sed enim mundi Creator,qui formauit hominis nativitatem*;& tamen genitor eſt cauſa moralis productionis animæ:mouet enim Deum,mediis diſpoſitionibus, quas ponit in materia,vt producat animam,quæ informet illud corpus diſpoſitum,&organizatū;ergo ſola cauſalitas moralis non ſufficit ſimpliciter ad denominationē cauſæ.

2. Machab. cap.7.

60. *Reſponſio, cauſa moralis dicitur etiam cauſa humano modo loquendo.* Reſpondetur, cauſam moralem non eſſe cauſam phyſicam, atque adeo non eſſe in eo rigore cauſam,quo cauſa phyſica; dicitur tamen cauſa humano modo loquendo, ſicut loquebantur Patres; ſic enim B. Virgo dicitur cauſa, & Mater gratiæ, & Paſſio, ac crux Chriſti dicitur cauſa noſtræ ſalutis; cùm ſolùm ſint cauſæ morales. Homo autem non dicitur ſimpliciter cauſa animæ rationalis, ſeu producerē animam; quia iuxta ſubiectam materiam id intelligeretur de cauſalitate phyſica, quam habet circa vnionem,& diſpoſitiones,& videremur tribuere homini idem genus cauſalitatis circa animam, quod habet circa compoſitum; ideo in illa, & aliis ſimilibus materiis, quando loquimur vt phyſici, oportet explicare, de qua cauſalitate ſit ſermo. Vbi autem intelligeretur ex circumſtantiis, non eſſe ſermonem de cauſalitate phyſica, nec loquimur phyſicè,poſſet ſimpliciter dici cauſa; ſicut, qui mereretur incarnationem, diceretur ſimpliciter cauſa incarnationis;& qui mereretur creationem animæ, diceretur ſimpliciter cauſa illius animæ;tunc enim intelligeretur, non eſſe ſermonem de cauſa phyſica,ſed morali.

61. *Confirmatur vlterius noſtra doctrina.* Portò in præſenti materia facilè intelligitur,ſermonem non eſſe de cauſa phyſica,&ſtrictè accepta; nam quoties agitur de cauſando effectu aliquo ordinis ſuperioris,& ab illo obtinendo,non alligatur ſermo

fermo ad causam strictè acceptam,& physicam; sic enim dicimus communiter Sanctos operari miracula; quod tamen non intelligitur de causalitate physica,sed morali,quia agitur de effectu superante eorum vires, & ab alio agente superioris virtutis obtinendo. Cùm ergo gratia sit effectus supernaturalis, sensus proprius in eiusmodi loquutionibus est de causalitate morali,& non de physica.Quamuis autem causa moralis non sit causa cum eo rigore, quo causa physica; non est tamen dicenda impropriè, aut metaphoricè causa, sed propriè in latiori significatione, qua omnes vtuntur, quando aliquem dicunt esse causam alicuius effectus;provt omnes dicunt, peccata esse causam condemnationis.& punitionis,& alia eiusmodi.

62. *Instantia. Soluitur.* Dices causa moralis est causa æquiualenter;ergo propriè non est causa. Respondeo,est æquiualenter causa physica, propriè tamen est causa, quia causa propriè physica, & causa æquiualenter physica, vtraque in communi modo loquendi hominum appellatur propriè causa absque addito. Sicut peccatũ originale,vel habituale,sunt etiam aliquid morale, quia æquiualent peccato personali, vel actuali; & tamen sunt propriè peccata,& non metaphoricè; licèt non in illa stricta significatione,sed in latiori, recepta tamen communiter ab hominibus.

63. *Explicatur locus libri Machab.* Verba denique adducta ex lib. Machabæorum, intelliguntur potissimè de causa libera,& operante per cognitionem, non verò de causa physica; nam in eisdem verbis soli etiam Deo tribuitur compactio membrorum,& organizatio corporis,quorum tamen parentes sunt causæ physicæ; sed quia hæc omnia sine scientia,& libertate faciunt,tribuuntur soli Deo. *Nescio*,inquit,*qualiter in vtero meo apparuistis,neque enim ego spiritum,& animam donaui vobis, & vitam; & singulorum membra non ego ipsa compegi: sed enim mundi Creator, qui formauit hominis nativitatem, quique omnium inuenit originem*, &c. vbi non solùm animæ, sed & ipsius vnionis mater negatur causa; nam vitam, & animam tribuere, non est producere animam, sed eam corpori communicare; id tamen mater sibi negat, quia sine scientia id fecit: *nescio qualiter in vtero meo apparuistis*: sine scientia autem non potest dici simpliciter donum, quod libertatem sonat,ideo dicit,*neque enim ego vitam vobis donaui*,sed solus Deus,qui scienter id fecit,*& omnium inuenit originem*. Sic etiam inspirationes, & gratias præuenientes dicitur Deus facere in nobis sine nobis, quia licèt nostræ potentiæ concurrant physicè ad illos actus vitiales, fiunt tamen sine libertate nostra,& ex sola liberalitate & libertate Dei.

64. *Secundum argumentum contra nos, sumitur ex virtute formæ sacramentalis. Responsio.* Secundò arguunt contra nostram sententiam ex virtute formæ sacramentalis:nam Sacerdos dicens, *Ego te absoluo*, vt verè id dicat, oportet quod suis verbis producat gratiam,qua homo à peccatis liberatur;quia alioquin Sacerdos non soluit hominem, sed Deus solus, loquente Sacerdote. Respondetur facilè, requiri quidem quòd Sacerdos suis verbis operetur gratiam,& remissionem peccatorum;non tamen requiri quòd operetur eam physicè; sufficit si eam operetur moraliter:nam qui est causa moralis alicuius effectus,cum veritate potest dicere:Ego cooperor hoc. Neque enim minùs verè dicere potest Sacerdos:*Ego te absoluo*,& libero à reatu pœnæ, quàm,ego te soluo à reatu culpæ, & tamen à reatu pœnæ non liberat physicè producendo gratiam,sed solùm vt causa moralis; sicut in sacramento Ordinis verè posset etiam dicere Episcopus ordinans: *Do tibi potestatem offerendi sacrificium*, &c. licèt non producat physicè, sed solùm moraliter illam potestatem,vt constat. Non ergo significatur productio aliqua physica per illa verba, sed id,quod homines solent significare,quando dicunt: Ego tibi remitto debitum, vel offensam, scilicet cessione iuris ex parte sua,quod totum est morale, & non importat aliquam causalitatem physicam.

65. *Tertium argumentum ex dignitate. Respondetur.* Tertiò arguunt,quia hæc efficientia physica multum conducit ad dignitatem sacramentorum legis Gratiæ. Respondetur, sicut non conducit ad dignitatem sanguinis Christi, quòd fuerit causa physica nostræ salutis, sic nec hoc conducere quidquam ad dignitatem sacramenti:quid enim mea refert,quòd gratiam meam physicè, vel moraliter producat, dum tamen eam infallibiliter causet? Certè æquè mihi vtile erit vtroquè modo,si gratia æquè perfecta vtroque modo mihi datur: sicut si aliquis Sanctus miraculosè restituat visum cœco, parum curabit cœcus,quòd solùm sit causa moralis,vel quòd concurrat etiam vt instrumentum physicum ad visum restituendum.

66. *Quartum argumentum à simili. Responsio.* Quartò arguunt quia humanitas Christi operabatur physicè miracula per suas actiones, ergo & gratiam debet physicè operari per sacramenta,quæ (vt videbimus)sunt actiones ipsius Christi.Respondetur negando antecedens;sed licèt id admitteretur de actionibus, quas Christus personaliter operabatur, non oportet id admittere de actionibus, quæ sunt solùm moraliter actiones Christi, eò quòd fiant ab eius ministris,& quæ sæpe sunt in se vitiosæ & peccaminosæ.

67. *Quintum argumentum. Soluitur.* Quintò arguunt,quia si sacramenta non causant physicè gratiam, sed solus Deus ad eorum præsentiam, non essent magis causa gratiæ, quàm verba malefici habentis pactum cum dæmone sunt causa effectus mirabilis,quem dæmon operatur.Respondetur, differre in primis ex parte effectus; nam sacramenta ordinantur ad producendam gratiam supernaturalem; verba autem venefici ad effectum naturalem, differunt etiam ex parte virtutis; nam verba venefici nituntur pacto cum dæmone, qui solet, imò & deberet fallere fidem datam venefico; vnde verba illa ex se non mouent dæmonem, sed sunt mera conditio; quâ posita, dæmon propter alia motiua excitatur ad operandum:at verba sacramentalia nituntur promissioni Dei, quæ deficere non potest, & habent ex se vim ad mouendum Deum, vt mox videbimus, eò quòd sint verba, & operationes Christi. Conueniunt tamen cum verbis magicis in eo, quòd neutra habeant influxum physicum in effectum operandum.

Differentia inter Sacramenta vetera, & nouæ.

68. *Sextum & difficilius petitur ex differentia nostrorũ sacramentorum ab antiquis,præsertim à Circumcisione. Probatur ex Conciliis. Conc. Trid. Conc Flor.* Sextò, & difficiliùs arguitur, quia si Sacramenta nostra non agunt physicè,sed solùm moraliter,non videntur differre à sacramentis antiquis,in quorum aliquibus conferebatur etiam gratia ex opere operato,scilicet in Circumcisione,& in sacramento legis naturæ instituto ad delendum peccatum originale saltem in paruulis: Concilia autem, & Patres volunt,nostra sacramenta in gratiæ causalitate differre ab antiquis, vt constat ex Tridentino *sess. 7. can.* 2. de Sacramentis, & ex Florentino in Decreto Vnionis: ergo fatendum est,nostra sacramenta habere vim producendi gratiam physicè, quam vim sacramenta antiqua non habebant.

69. *Respondet Bonauentura. Non satisfacit.* Bonauentura *in* 3. *d.* 1. dupliciter soluit hoc argumentum.Primò dicit,Deum non decreuisse infallibiliter dare gratiam cum illis sacramentis, quæ infallibilitas est in nostris sacramentis,& per hoc maximè differunt ab illis. Hoc tamen non satisfacit, quia si illa sacramenta verè conferebant gratiam, infalli

infallibiliter eam conferebant; quia alioquin manſiſſent abſque vllo remedio pueri illi, quibus applicabantur ad tollendum peccatum originale. Secundò reſpondet, differentiam eſſe, quòd noſtris ſacramẽtis pleniùs aſſiſtit Spiritus ſanctus, & abũdantior habetur gratia. Sed neque hoc ſatisfacit; quia Concilia, & Patres non ponunt diſcrimen ſolum, ſed cundùm magis, & minus inter vtraque ſacramenta, ſed ſimpliciter, quoad dare, & continere gratiam.

70. *Reſpondet Durandus.* *Impugnatur Primò.*

Durandus aliter reſpondet, noſtra ſacramenta eſſe cauſas, ſine quibus non confertur gratia; illa verò ſacramenta non fuiſſe eiuſmodi, quia ſine illis, & aliis viis poterat conferri gratia. Sed neque hoc ſubſiſtit; primò, quia eſt contra mentem Conciliorum, quæ ſimpliciter dicunt, ſacramenta legis veteris non cauſaſſe gratiam; deinde, quia neque etiam omnia noſtra ſacramenta ſunt talia; neque enim omnia ſunt neceſſaria ad habendam gratiam, imò nullum eſt neceſſarium in re, ſed ſufficit eius votum, quam neceſſitatem habebant etiam ſacramenta antiqua; Iudæus enim non poterat habere gratiam ſine Circumciſione, aut eius voto.

Secundò.

71. *Poſito ergo quòd Circũciſio conferret ex opere operato gratiam; Reſpondeo.*

Omiſſis ergo aliis ſolutionibus, & admiſſo pro nunc quòd ſacramenta legis antiquæ contulerint gratiam ex opere operato, de quo dicemus ex profeſſo diſputatione ſequenti? Reſpondeo non oportere diſcrimen aſſignare ex eo, quòd alia cauſent phyſicè gratiam, & alia ſolùm moraliter; nam licèt neutra cauſent phyſicè, poſſumus dicere, noſtra ſacramenta eſſe veras cauſas morales gratiæ; ſacramenta verò antiqua fuiſſe, non quidem cauſas, ſed ſolùm conditiones requiſitas ad gratiæ collationem. In quo autem differat cauſa moralis à conditione, & cur noſtra ſacramenta ſint, non ſolùm conditiones, ſed etiam cauſæ, non facilè declaratur.

72. *In quo differat cauſa moralis à conditione, declaratur exemplo.*

P. Vaſquez *in præſenti c.5.n.91.* poſtquam latè probauit, denarium plumbeum non eſſe cauſam moralem, ſed conditionem, quâ poſitâ, Rex vult ſoluere, quod promiſit, habenti illud ſignum plumbeum, addit, ſacramenta legis nouæ non eſſe huiuſmodi, ſed veras cauſas, quia non concurrunt reuocando in memoriam promiſſum, ac debitum, ſicut concurrit nummus plumbeus, vel chirographus; ſed inducendo obligationem, atque adeò mouendo Deum, vt gratiam conferat ratione primæ inſtitutionis, & promiſſionis, quæ vt ſub eorum conditione facta eſt, non, niſi ipſis poſitis obligat. Vnde S. Thomas *in præſenti art.1.* reiicit illud exemplum denarij plumbei, & dicit non eſſe ſimile ſacramentis, ſicut etiam ob eandem rationem reiicit exemplum baculi, libri, vel annuli, quibus vtitur Bernardus *ſerm.* de Cœna Domini; per quæ conſtituitur aliquis Abbas, Canonicus, aut Epiſcopus; hæc enim omnia ſunt mera ſigna, non cauſæ poteſtatis.

S. Thom.

Bernard.

73. *Ille tamen exempla non conueniunt omnino cum noſtris ſacramentis.*

Ego quidem fateor, exempla illa non conuenire cum noſtris ſacramentis omnino, nec Bernardus iis voluit explicare cauſalitatem ſacramentorum, ſed ſolùm requiri diuerſitatem ſignorum pro diuerſitate rerum ſignificatarum, ſiue ſignum ſit ſimul cauſa, ſiue non ſit; annulus enim, baculus, & liber non cauſant poteſtatem, ſed ſignificant voluntatem tradentis, & poteſtatem quæ traditur; quare etiamſi non interuenirent, poſſet dari eadem poteſtas, quæ per aliã actionem traditur, & ſolùm explicatur per exhibitionẽ illorum ſignorum: denarius etiam plumbeus eſt ſolùm ſignum voluntatis, & ordinationis Regis, qui ordinauit dari pecuniam argenteam habenti tale ſignum: vnde ille neque eſt cauſa, neque etiam conditio in rigore, quia etiam abſque illo Rex debet, & obligaretur ad ſoluendum, ſi aliunde conſtaret debitum: ad hoc autem ſolùm deſeruit denarius plumbeus, non vt Rex debeat, ſed vt conſtet de debito. Quod idem poteſt dici de chirographo; aliquando enim neque eſt cauſa, neque conditio, ſed merum ſignum debiti contracti; at verò ſacramenta antiqua, ſi neceſſaria erant ad gratiam, quæ in ipſis dabatur, non erant mera ſigna, ſed conditiones; ſacramenta autem noſtra non ſunt mera ſigna, nec conditiones, ſed cauſæ; quia ipſa habent in ſe id, quod mouet Deum ad producendam gratiam.

74. *Explicatur alio exemplo.*

Quod explicare ſoleo hoc exemplo: ſi Dominus, v.g. iubeat ſeruo, vt quoties audierit gallum cantantem, det Petro nummum aureum; tunc galli cantus erit mera conditio, non verò cauſa moralis nummi dandi; nam licèt ſeruus non det nummum, niſi cantante gallo, non tamen mouetur à galli cantu, ſed, poſitâ illa conditione, mouetur à præcepto Domini, quod ſolum eſt cauſa moralis. Sic ſe habebant ſacramenta antiqua: Deus enim promiſerat, poſitis illis conditionibus, dare gratiam propter merita Chriſti venturi, quæ merita, & promiſſio Diuina erant cauſa moralis mouens ad dandam gratiam; ſacramenta verò erant mera conditio; neque ipſa habebant in ſe vim ad mouendũ Deum, cùm eſſent inania, & vacua elementa, prout appellãtur ab Apoſtoli. Sacramenta autem legis nouæ ſunt cauſæ morales, quia ipſa habent vim mouendi Deum: ſunt enim actiones, & operationes Chriſti; quare ſicut preces Chriſti mouebant Deum ad operandum miraculum: ſic operatio ſacramentalis habet eandem vim; omnia quippe ſacramenta nouæ legis, à quocumque miniſtro fiant, fiunt nomine Chriſti, qui operatur per illum miniſtrum, & vtitur illis rebus, & vocibus ad loquendum cum Deo, & petendum effectum ſacramentalem; iuxta illud Pauli 1. ad Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* de quo videri poteſt Auguſtinus *tract.5. & 6. in Ioan. & lib.3.* contra Creſconium *c.8. lib.1.* contra litter. Petiliani *c.7. & lib.3. c.8. 49. & 55.* & *lib.5.* de Baptiſmo *c.14.* vbi ponderat, Paulum aliquando vocare Euangelium ſuum, nunquam tamen appellaſſe Baptiſmum ſuum; quia, etſi vtrumque munus faceret vt miniſter Chriſti, magis tamen ſpecialiter intelligitur in ſacramento operari vt miniſter Chriſti, & nomine Chriſti: & ideo noſtra ſacramenta dicuntur burſæ plenæ, quia continent valorem meritorum Chriſti, eò quòd ſint actiones Chriſti, à cuius dignitate accipiunt dignitatem, & valorem ad impetrandum id, quod per illa Chriſtus poſtulat: in ſacramentis autem legis antiquæ, licèt gratia (ſi quæ in illis dabatur) daretur etiam propter merita eiuſdem Chriſti, ipſa tamen ſacramenta non erant, nec poterant eſſe actiones Chriſti, qui cùm nondum eſſet, non poterat habere miniſtros, qui eius nomine operarentur, & per quos ipſe diceretur operari. Aliunde verò illæ actiones, etiamſi fierent nomine Synagogæ, vel Eccleſiæ, non poterant ab illa habere vim ad impetrandam gratiam; nec Deus reſpiciebat merita illius ad eum effectum infallibilem ponendum; quare totum illud manebat intra terminos meræ conditionis, ſicut galli cantus in exemplo poſito ad dandam pecuniam ex viſione Domini.

Applicatur exemplo.

Ideo mouent Deum noſtra ſacramenta quia ſunt actiones Chriſti.

1. Cor. 4.

Auguſtin.

75. *Contra hunc modum explicandi. Primò obijcitur.*

Contra hunc modum explicandi differentiam inter cauſam, & conditionem moralem, quo olim vſus ſum, opponunt recentiores Theologi aliqua. Primum: ea omnia, quæ non appellamus conditiones, eſſe verè cauſas morales. Nam eorum poſitioni tribuitur effectus, & ab illa dicitur cauſari, hoc autem eſt cauſare moraliter, id eſt, æquiualenter cauſare.

Secundò.

Secundò, quia non alia ratione, preces, & merita natura ſua ſunt cauſæ morales, niſi quia ex ſe habẽt vim

vim inflectendi per modum motiui voluntatem alterius, vt causet, sed conditio etiam, non quidem ex se, sed ex promissione, aut voluntate alicuius, habet vim mouendi; ergo licèt non ex se, ex promissione tamen vel voluntate habebat vim causandi moraliter. *Tertiò.* Tertiò, quia per positionem conditionis transit in absolutam voluntas, vel oratio, aut promissio sub conditione facta; ergo per illud causat effectum, per quod constituitur in ratione absolutæ; nam causat, & mouet vt absoluta; ergo per conditionem ipsam, per quam constituitur in ratione absolutæ, constituitur etiam in ratione causæ moralis, & per consequens conditio illa est partialis saltem virtus, qua completur causa in ratione causæ moralis.

76. *Respondetur hoc tantùm probare illas conditiones posse aliquo modo vocari causas morales, non tamen in rigore. Declaratur exemplo.*

Hæc quidem probant, illas, quas dixi, conditiones, posse in latiori significatione appellari etiam causas morales, quatenus aliquo modo mouent ad operandum: loquendo tamen in rigore, & de re ipsa, negari non potest magna diuersitas in modo influendi, & mouendi, quem habent, ratione cuius non solent appellari causæ. Si enim Confessarius, v.g. imposuit pœnitenti, vt singulis diebus festis huius anni adeat Xenodochium ad inseruiendum ægrotis, postea verò Episcopus præcipiat, vt dies alicuius sancti obseruetur eo anno tanquam festum, diuerso modo concurrunt, & mouent præceptum Confessarij, & præceptum Episcopi, vt pœnitens eat ad ministrandum infirmis; illud scilicet vt causa moralis, hoc verò vt conditio; quâ positâ, mouet auctoritas Confessarij, qui solus est, qui id præcipit, & contra cuius solius obedientiam peccatur id omittendo, non cõtra præceptum Episcopi. Vtrumque quidem præceptum cognoscitur, sed diuerso modo; ratione cuius diuersitatis, alterum vocamus causam moralem, alterum verò conditionem: ne cogamur dicere, vsum seu sumptionem Eucharistiæ esse causam moralem gratiæ, sicut corpus Christi, ac per consequens esse partem sacramenti: quod idem de dispositione requisita, seu ablatione obicis in Baptismo, & aliis similibus Sacramentis dicendum esset, illam scilicet non esse meram conditionem, sed causam moralem gratiæ Sacramentalis; atque adeò fatendum esset, illam esse partẽ intrinsecam ipsius Sacramenti quæ & alia absurda vitantur, si dicamus, has non esse causas, sed conditiones morales ad gratiam producendam. Nam licèt cognoscantur, & moueant, diuerso tamen modo: quæ diuersitas consistere videtur in eo, quòd non tam est id, quod mouet agens, quàm id, ad quod agens mouetur. Præceptum enim Confessarij, v.g. in casu posito est, quod mouet ad ministrandum infirmis diebus festis; præceptum Episcopi non mouet, sed ponit diem festum, & casum, ad quem mouet præceptum Confessarij; sicut qui est causa morbi, non mouet Petrum obligatum ad ministrandum infirmis, sed ponit infirmum, ad cui inseruiendum mouet Petrum obligatio, quam aliunde habet, ex præcepto, v.g. Confessarij. Est ergo illa cõditio tenens se ex parte effectus, seu complens effectum ponendum: nam Confessarius præcepit illud complexum, scilicet, ministrare infirmis diebus festis: præceptum Episcopi ponit diem festum, vt possit esse illud complexum, ad quod ponendum mouet pœnitentem præceptum Confessarij. Sic poterat se habere Circumcisio, v.g. vt non moueret Deum ad dandam gratiam, sed compleret id, ad quod Deus ex sua promissione mouebatur. Promisisset quippe dare gratiam pueris circumcisis: Circumcisio esset tunc conditio ex parte passi complens casum, pro quo Deus ex promissione tenebatur, & mouebatur ad dandam gratiam, non à Circumcisione, sed à promissione ad dandam gratiam in Circumcisione.

Dices; si ego consulo Petro, quod vindicet se de iis, qui ipsi intulerint iniuriam, Petrus postea, iniuria accepta, mouetur quidem ad vindictam non solùm à meo consilio, sed etiam ab ipsa iniuria; ergo iniuria non est mera conditio, sed causa etiam moralis, & per consequens, si peto, aut consulo, quòd ministret infirmis, infirmitas non erit mera conditio, sed motiuum etiam, & causa partialis moralis. 77. *Instantia.*

Dilutio. Respondeo, Petrum posse dupliciter operari: primò, ex motiuo mei consilij, & ex motiuo etiam vindictæ, & tunc iniuria mouebit etiam, & erit causa moralis, & non mera conditio. Secundò, potest Petrus non operari ex motiuo vindictæ, sed solùm, vt sequatur meum consilium; & tunc consilium erit tota causa moralis, iniuria verò erit mera conditio. Sic etiam possum consulere Petro, vt eliciat actum misericordiæ erga infirmos; & tunc non solùm consulo ministerium externum, sed etiam, quod illud exhibeat ex motiuo misericordiæ, atque adeò tunc remotè mouebitur à solo consilio meo, proximè verò mouebitur ab indigentia, & infirmitate ægroti: si verò solùm moueatur à meo consilio, non eliciet actum internum misericordiæ, sed reuerentiæ erga mea consilia, & tunc infirmitas non erit motiuum, sed causa moralis, sed mera conditio; & hoc modo se habuisset Circumcisio: Deus enim moueretur solùm ex sua promissione ad dandam gratiam pueris circumcisis.

Dices iterum; si ego scio, Petrum habere præceptum occidendi omnes, quos inuenerit cum veste viridi, & ex industria dem Paulo vestem viridẽ, ego dicar causa moralis necis Pauli, & non solùm præceptum, quod habebat Petrus ad occidendum indutos veste viridi; ergo qui circumcidebat infantem, sciens Deum ex promissione obligatum ad dandam gratiam infantibus circumcisis, dicetur etiam causa moralis illius iustificationis, & non mera conditio. 78. *Instantia.*

Respondeo, posse quidem tunc me in alio sensu dici causam moralẽ necis Pauli; nam causa moralis aliquando dicitur illa, quæ humano modo mouet suadendo, petendo, consulendo, & determinat ad opus; & in hoc sensu ille non est causa moralis necis Pauli; aliquando verò causa moralis dicitur illa, quæ est causa imputatiuè; hoc est, cui effectus imputatur ad culpam, vel pœnam, eò quod teneatur, v.g. impedire, & nõ impediat; & in hoc sensu Petrus est causa moralis illius necis, hoc est, imputatiuè. Adde, licèt non teneatur impedire, potest tamen alio sensu dici causa moralis, si ex intentione illius effectus posuit talem conditionem; nam intentio determinata facit illum æquiualenter causam: & in hoc etiam sensu circumcidens infantem ex intentione iustificationis illius, posset dici causa moralis illius iustificationis. Nullo tamẽ ex his modis Circumcisio ipsa posset dici causa moralis gratiæ: non enim esset causa primo modo, cùm ipsa non esset oratio, & petitio Christi nomine facta, vt suprà diximus; neque etiam secundo modo, cùm ipsa non sit imputatiuè causa iustificationis, vt constat: non enim tenebatur impedire iustificationem; nec denique tertio modo, quia licèt circumcidens, aut procurans Circumcisionem infanti ex intentione iustificationis illius, posset in illo sensu dici causa moralis; circumcisio tamen ipsa nõ posset in eo sensu dici causa moralis, quia ipsa de se non intenderet talem effectum, neque haberet ordinem ad illum; vnde in nullo sensu proprio diceretur causa moralis: posset tamen ita appellari (vt dixi) in sensu latiori, quatenus omne, quod qualitercumque mouet, potest dici, quod moraliter concurrat, extenso nomine causæ ad omne id, quod concurrit aliquo modo ad effectum. 79. *Solutio.* *Nullo ex his modis Circumcisio est causa moralis gratiæ.*

80. *Iam respondetur ad argumenta. Ad primum.* Hinc iam ad argumenta illa facilè respondemus. Ad primum dicimus, iis conditionibus tribui effectum diuerso modo ab eo, quo tribuitur præcepto, vel precibus, v.g. quia his tribuitur tanquam mouentibus, illis verò, vt constituenti, & complenti id, ad quod causa moralis mouet, atque adeo tenentibus magis se ex parte effectus, seu ex parte passi, quàm ex parte efficientis.

81. *Ad secundum.* Ad secundum dico, conditionem illam non habere vim mouendi, sed solùm ponendi id, ad quod preces, vel præceptum, aut consilium mouent, seu complendi casum, & circumstantias, in quibus mouent. Ad tertium concedo, per positionem conditionis transire in absolutam voluntatem, vel præceptum, aut orationem factam sub conditione: per hoc tamen nolumus significare, quòd illa moueat vt absoluta, sed solùm quod perinde mòueat, ac si esset absoluta: re tamen vera ipsa in se manet adhuc conditionata; & mouet vt verè est conditionata, & per id solum, quod habet vt conditionata: nam iussio, vel promissio, aut oratio conditionata mouet sufficienter ad ponendam rem, quando posita est conditio. Sic dicemus infrà agentes de sacramento Pœnitentiæ, contractus conditionatos non inducere, obligationem tunc solùm, quando ponitur conditio, sed antea fuisse iam inductam obligationem, ideoque non posse tolli obligationem illam, quantumcumque reuocetur voluntas ante conditionem positam, non tamen tenetur aliquis ex illo contractu ad ponendum effectum, antequam ponatur conditio; non quia non sit iam tota obligatio, sed quia tota illa obligatio solùm est ad ponendum effectũ, quando ponetur conditio: sicut qui hodie promittit dare cras librum, hodie quidem obligatur, non tamen obligatur ad dandum librum hodie, sed hodie est obligatus ad dandum cras, ita vt dies crastina nõ compleat, aut constituat obligationem, sed id, ad quod est obligatio. Sic qui promittit sub conditione, ab initio habet, & absolutè habet obligationem, sed non ad faciendum absolutè, sed ad faciendum sub conditione; ita vt conditio non constituat, aut compleat obligationẽ, sed sit quasi obiectum obligationis, & ideo solet appellari obligatio conditionata, scilicet ex parte obiecti, sicut scientia, qua Deus cognoscit futura contingentia sub conditione, appellari etiam solet scientia conditionata, non quia in se non sit absolutè, antequam ponatur conditio, sed quia respicit obiectum sub conditione. Sic etiam promissio, & obligatio in se eadem est ante, & post impletam conditionem, & semper respicit idem obiectum sub conditione. Vnde meritò

82. *Sanchez.* P. Thomas Sanchez *lib.* 4. in Decalog. *c.* 4. *n.* 99. cum aliis docet, posse Episcopum dispensare in votis conditionatis castitatis, v.g. vel alterius materiæ reseruatæ, non minus post impletam conditionem, quàm ante illam impletam. Cuius doctrinæ ratio debet hinc desumi, quia nimirum votum, & obligatio in se non variantur; quare sicut ante impletam conditionem illud non erat simpliciter votum castitatis, sed votum castitatis secundùm quid, hoc est, sub conditione; sic post impletam conditionem votum non est castitatis simpliciter, sed secundùm quid, scilicet sub conditione. Obligat quidem iam ad castitatem non minùs, quàm si fuisset absolutum, & ideo dicitur transire in absolutum; hoc tamen intelligitur *æquiualenter*, quatenus ratione obligationis conditionatæ non minùs sit ponendus effectus, quàm si fuisset promissio absoluta: in se tamen semper manet eadem, & ideo dispensabilis ab Episcopo. Negamus ergo, conditionem complere in rigore loquendo, obligationem, aut promissionem secundùm eam rationem, secundùm quam est causa moralis, & mouens; mouet enim solùm secundùm quod posita fuit; illa quippe obligatio, & promissio præterita mouet ad ponendum rem promissam, hoc est, effectum, quando ponitur conditio; ipsa verò conditio habet se ex parte effectus, non ex parte motiui, vt explicuimus. *Ratio cur Episcopi possint dispensare in votis conditionatis castitatis.* *Conditio se habet ex parte effectus non causæ.*

83. *Obiectio.* Obiiciunt rursus; quia si sacramenta nouæ legis causant moraliter, & mouent, quatenus sunt actiones & quasi preces Christi petentis per ministros suos, sequitur esse causas per accidens & impropriè. Nam sicut eleemosyna exterior dicitur solùm meritoria, & mouere Deum per accidens, & denominatiuè ab actu interno, sic preces illæ, quæ ex se non mouent, sed prout denominant fieri nomine Christi per denominationem prouenientem ab imperio præterito, quo Christus substituit sibi ministros, non erunt causa, nec mouebunt nisi valde per accidens, & denominatiuè.

84. *Responsio.* Respondeo; quando dicitur actiones sacramentales non esse causas nisi denominatiuè, posse esse æquiuocationem. Si enim sensus sit, illas actiones secundùm se consideratas, & præscindendo ab eo, quòd fiant nomine Christi, non habere virtutem causandi, aut mouendi Deum, verum est: si autem sensus sit, ita totam motionem, & causalitatem prouenire à voluntate præterita Christi, vt ipsa etiam actio exterior sacramentalis non concurrat immediatè partialiter ad causandum moraliter, & ad mouendum Deum, negandum erit. Et in hoc non est ad rem exemplum, quod affertur de eleemosyna externa; nam ibi sola voluntas interna est, quæ mouet immediatè Deum, & quæ meretur immediatè præmium; actio verò externa solùm denominatiuè, quatenus est effectus illius voluntatis merentis, & facit vnum actum humanum bonum, integrum cum illa voluntate, quæ sola immediatè meretur. At actio externa sacramentalis non ita se habet, sed ipsa etiam immediatè mouet Deum. Aliud enim est loqui de actione externa in ordine ad merendum, aliud verò in ordine ad impetrandum. Meritum quidem non habet, nisi denominatiuè ab actu interno, cui soli respondet immediatè totum meritum, quia illi soli competit immediatè libertas, & laudabilitas formalis. Ad hoc autem, vt actio externa possit etiam immediatè deseruire ad impetrandum, non requiritur in ea libertas immediata: omnis enim illa actio, quæ apta est ad manifestandam voluntatem, & desiderium nostrum illi, à quo petimus, est apta ad impetrandum; nam manifestando desiderium petentis, mouet illum, à quo petimus. Quando ergo oramus Deum vocalibus precibus, meremur quidem immediatè solùm per actus bonos internos; impetramus verò per ipsam etiam orationem externam; nam licèt Deus intueatur cor, & cognoscat desiderium internum; cognoscit tamen voces, quæ iterum idem desiderium manifestant, & mediis, quibus verè loquimur cum Deo; si ergo loquimur, ipse audit nos, & mediis vocibus percipit postulationem nostram; ergo potest ab iis etiam vocibus moueri ad concedendum quod petimus. Actiones ergo sacramentales sunt quasi voces externæ Christi, quibus mediis loquitur Deo per suos ministros, & manifestat illi suum desiderium habendæ gratiæ pro hominibus suscipientibus tale sacramentum: atque ideo licèt illæ actiones non sint meritoriæ, sunt tamen impetratoriæ, non solùm secundùm se, sed prout procedunt à tali voluntate Christi, ita tamen vt ipsæ etiam actiones concurrant immediatè, & moueant Deum ad dandam gratiam, quia ipsæ etiam actiones habent manifestare nouo modo voluntatem *Actio externa sacramentalis mouet immediatè Deum.* *Actio externa non meretur immediatè, sed impetrat.*

luntatem Christi, quæ priùs per tales actiones non manifestabatur.

85. *Obiectio vltima.* Obiiciunt vltimò; quia sacramenta vetera non minùs propriè erant loquutiones externæ Dei, & promissiones gratiæ, quàm sacramenta noua sint orationes Christi; Deus enim per illa sacramenta significabat exteriùs promissionem gratiæ, & ministri per illa sacramenta gratiam Dei nomine promittebant. Sed promissio Dei erat vera causa gratiæ promissæ: ergo sacramenta etiam vetera non minùs erant causa gratiæ, quàm sacramenta noua, si hæc dicuntur causæ gratiæ per denominationem ab actionibus internis Christi.

86. *Responsio.* Respondeo, Sacramenta etiam antiqua fuisse quidem causas gratiæ, quam promittebant; erant enim promissiones Dei, vt in superioribus ostendimus: promissio autem est causa mouens ad gratiam, quam promittit. Cæterùm sicut solùm figurabant, & promittebant gratiam dandam in lege noua: sic solùm sunt causæ nostræ gratiæ, gratiam autem (si quæ in ipsis conferebatur) non promittebant; nec Deus, aut minister Dei nomine per sacramenta promittebat talem gratiam, cùm ad hoc instituta non essent; sed, posito sacramento, Deus ex vi suæ promissionis præteritæ dabat gratiam, sacramento non se habente vt causa, neque vt motiuo, sed solùm vt conditione complente casum, ad quem Deus gratiam promiserat modo suprà explicato.

87. *Aliud obiicitur.* Hæc sunt, quæ recentiores nostræ doctrinæ opposuerunt; pro eius tamen explicatione, restant duo, quæ vlteriùs possunt obiici. Primum est, quòd licèt operationes Christi, quando erat viator, essent meritoriæ, & haberent valorem infinitum: nunc tamen, cùm non sit iam in statu merendi, potest quidem applicare nobis sua merita, non tamen potest mereri; atque adeò eius operationes, siue fiant per ipsum Christum immediatè, siue per eius ministros, non habent vim ad merendum, ac mouendum Deum moraliter, vt det gratiam; ergo erunt meræ conditiones, quibus positis, applicentur nobis merita Christi præterita, quæ erunt causa moralis mouens Deum ad dandam gratiam.

88. *Responsio.* Respondeo, nos non dicere, quod actiones sacramentales ita sint operationes Christi, vt per illas Christus mereatur gratiam, quæ datur suscipienti sacramentum: sed ita vt per illas quasi impetret à Deo illam gratiam. Ad hoc autem non debet attendi bonitas, quæ sit in ipsa actione præsenti, sed dignitas illius, qui petit, & petitio. Sicut in exemplo posito, iussio domini est causa moralis mouens seruum ad dandam pecuniam Petro; ad hoc autem non attenditur bonitas, aut meritum, quod sit in ipsa iussione domini, sed dignitas domini seu titulus domini, & iussio ipsa præsens; iussio enim eius, qui est dominus, habet magnam vim ad mouendum. Sic petitio illius, qui est de nobis optimè meritus, habet magnam vim ad imperandum; fert enim secum omnia merita præcedentia. Christus ergo petens gratiam hominibus, eo ipso applicat sua merita, & facit, quod petitio ipsa habeat maximam vim ad impetrandum, quod petit: hanc enim vim experimur nos quotidie in precibus eorum, quos vel amamus, vel reueremur, ita vt importunæ preces censeantur inferre vim, & preces eius, qui imperare potest, aliquo modo cogant; non quia moueamur à bonitate illarum precum, sed à precibus illius, qui bonus est, vel cui aliàs sumus adstricti. Vnde obiter aduerte, nec requiri in ipsis precibus libertatem formalem, aut proximam, sed sufficere remotam, quia non debet reddi præmium precibus, sed concedi postulatio petenti. Quare licèt Christus nunc non exerceret libertatem nouam circa actiones sui ministri, satis est, quod substituerit illum sibi tamquam ministrum, & nũcium suum, qui eius nomine petat à Deo gratiã per talem, vel talẽ actionem; hoc enim satis est, vt illa actio fiat nomine Christi petentis per illam talia dona, & per consequens habeat vim, quã haberet, si fieret immediatè ab ipso Christo.

Dixi autem, Christum in actione sacramentali nõ mereri per ipsam, sed potiùs quasi impetrare nobis gratiam; vt præscindam ab illa quæstione, an nunc Christus, vt homo, oret Deum pro nobis: siue enim oret, siue non oret, certum est ipsum significare Deo id, quod vult, ad hoc, vt Deus id faciat, & exsequatur: illa autem significatio voluntatis siue dicatur oratio, siue non (de quo suprà tom. præcedenti disput. 27.) sicùt potest fieri immediatè ab ipso Christo, sic potest fieri per nunciũ mediatè, & hoc modo fit, quando ponitur sacramentum, quod à quocumque ponitur, ponitur ab ipso, tanquam ministro Christi ad id deputato, vt nomine Christi significet Deo eius voluntatem de danda gratia tali subiecto. 89. *In actione sacramentali facta nomine Christi non meretur per illam, sed potius quasi nobis impetrat gratiam.*

Dices, Christus ante suam mortem non solùm posuit merita, sed applicuit illa determinatè pro gratia danda per sacramenta, & meruit determinatè, quòd daretur gratia in sacramentis, & hoc stabiliuit cum Deo: nunc ergo non oportet mouere denuo Deum, sed quasi illi reuocare in memoriam pactum suum, seu ponere sacramentum, quæ est conditio, sub qua fuerat stabilita gratia danda hominibus. Sicut si aliquis statueret cum amico, vt quoties à suo seruo fuisset petita pecunia, daret ei: tunc petente seruo, daret amicus, non propter petitionem serui tãquam causam, sed propter preces amici, & pactum factum de danda pecunia sub ea conditione, non enim moueretur aliter à petitione serui, nisi vt à conditione, cùm iam esset sufficienter motus à petitione amici, & promissione sua. 90. *Instantia.*

Respondeo, pactum illud dupliciter potuisse fieri cum amico, primò, de danda pecunia, positâ illâ conditione serui petentis, secundò, de danda pecunia propter preces serui. Et quidem si hoc secundo modo fieret, non est dubium, quin preces serui postea essent causa moralis mouens ad dandam pecuniam, alioquin enim non satisfieret pacto de danda pecunia propter preces serui. Hoc autem modo meruit Christus in hac vita, & stabiliuit cum Deo gratiam nobis dandam per sacramenta, scilicet, vt daretur, & vt daretur propter sacramenta, tanquam propter motiuum, & causam moralem. Similiter enim meruit nobis Christus in hac vita gratiam dandam habenti contritionem, & stabiliuit eam infallibiliter dandam: & tamen non exclusit meritum congruum ex parte hominis; imò inclusit, & voluit, quod daretur postea propter contritionem hominis, non solùm tanquam propter conditionem, sed tanquam propter meritum congruum, ac per consequens causam moralem præmij. Sic etiam meruit Christus, & stabiliuit cum Deo, quòd merita hominis iusti infallibiliter acceptarentur ad præmium; & quòd satisfactiones eiusdem hominis iusti acceptarentur infallibiliter pro debito pœnæ temporalis: & tamen tam satisfactiones hominis iusti, quàm merita sunt non solùm conditiones, sed causæ morales mouentes Deum de condigno ad extinguendum debitum pœnæ, & ad dandum præmium gratiæ, & gloriæ. Potuit ergo similiter mereri Christus in hac vita gratiam dandam per sacramenta; ita tamen, vt non excluderet ipsa sacramenta à ratione motiui, sed potiùs includeret merendo, & statuendo, quòd daretur postea infallibiliter gratia propter ipsa sacramenta, tanquam propter motiuum. 91. *Diluitur.* *Gratia non tantum datur per sacramenta, sed etiam propter illa tanquam propter motiuum.*

Dices,

92. *Instantia.* Dices, repugnare quod detur gratia ex vi pacti præcedentis,& quod detur intuitu ipsius sacramenti; si enim mouetur Deus à pacto antea inito;ergo non mouetur à sacramento, nisi vt à conditione.

Diluitur. Respondeo, non repugnare, vt constat ex exemplis adductis:ratio autem à priori est,quia prius pactum, & priora merita possunt non esse motiuum immediatum, sed mediatum volitionis, qua in exsequutione datur gratia.Sicut contingit in actu imperato: potest enim aliquis ex desiderio beatitudinis imperare sibi actum contritionis;tunc autem beatitudo est motiuum mediatum contritionis, immediatum verò est bonitas Dei,& malitia Diuinæ offensæ.Similiter si aliquis voueat actum misericordiæ, tunc motiuum immediatum misericordiæ erit honestas subleuationis proximi, mediatum verò cultus Dei, qui intenditur per votum.Item quando quis ex præcepto mouetur ad eliciendam contritionem, motiuum mediatum est honestas obedientiæ,immediatum verò est bonitas Dei, & malitia offensæ Diuinæ.Sic ergo,posito illo pacto Dei cum Christo,collatio gratiæ haberet pro motiuo immediato sacramentum, seu petitionem præsentem Christi per suum ministrum;pro motiuo autẽ mediato pactum præteritum,ex vi cuius obligatur Deus ad habendũ alium actum,qui habeat pro motiuo immediato sacramentum.Nam sicut in exemplis positis interueniunt duo actus,vnus,qui sit imperans,alter, imperatus: primus habet suum motiuum, secundus autem habet aliud motiuum diuersum intrinsecum,licèt intrinsecè sit propter motiuum imperantis; sic in præsenti interueniunt duo actus Diuini,alter,qui sit quasi imperans,& quo,propter Christi merita,& petitionem priorem voluit Deus se obligare ad habendum alium actum, quo propter sacramenta, & propter petitionem futuram Christi continendã in ipsis Sacramentis vellet dare gratiam: quare,posito postea sacramento,ex vi prioris voluntatis Deus debet habere secundum actum tendentem ad sacramenta, tamquam ad motiuum intrinsecum, ac per consequens sacramentum in collatione gratiæ non se habebit vt mera cõditio, sed vt motiuum intrinsecum, & vt causa moralis gratiæ. Sicut autem potuit Christus mereri in vita, quòd postea daretur nobis gratia propter merita futura nostra,tamquam propter motiuum immediatum, sic potuit in vita mereri,quod postea daretur gratia propter petitionem futuram ipsius, tamquam propter motiuum immediatum,neque enim est maior repugnantia in eo,quòd mereatur acceptari postea petitiones ipsius Christi,quàm quòd mereatur acceptari postea merita, vel petitiones aliorum; sed potest gerere ipse Christus duplicem personam merendo in vita acceptationem, & exauditionem suarum precum futurarum, eodem modo ac posset mereri exauditionem & acceptationem precum nostrarum.

93. *In quo sensu sacramenta sint causa instrumentales.* Altera difficultas contra doctrinam nostræ solutionis esse potest,quòd ex ipsa videatur sequi,sacramenta non esse instrumenta, sed causas principales morales respectu gratiæ; nam in genere physico illud est causa principalis, quod operatur per virtutem propriam, illud verò est causa instrumentalis, quod non operatur per virtutem propriam, sed acceptam(vt suprà insinuaui,& latiùs dixi in secundo Physicorum:) sacramenta autem causant moraliter mouendo Deum ad dandam gratiam; & quidem mouent Deum immediatè per virtutem propriam, scilicet quatenus sunt operationes Christi per suos ministros; quare licèt ipse minister possit dici instrumentaliter concurrere,quia operatur per virtutem, & auctoritatem non propriam,sed Christi,cuius est minister; sacramentum tamen, quod ex se continet,& habet esse operationem Christi,videtur concurrere, & mouere per virtutem propriam, & per consequens non instrumentaliter,sed principaliter; cùm tamen à Tridentino *sess.6. cap.7.* Baptismus appelletur causa instrumentalis, & non principalis nostræ iustificationis, cui consonat Concilium Moguntinum *cap.11.* his verbis: *Docent Pastores, septem esse sacramenta diuinitus instituta, per quæ velut apta instrumenta atque remedia, suâ gratia munera nobis impartitur Deus.* Conc. Trid. Concil. Mogunt.

94. Vasquez. *Doctrina Vasquez. nimis dura.* P.Vasquez *in præsenti num.* 82. insinuat omnem causam impetrantem esse instrumentum morale respectu illius, à quo impetratur, qui dicitur causa principalis. Hic modus dicendi videtur nimis durus: nam eodem modo dicere posset,eum,qui consulit, vel qui imperat, esse instrumentum respectu illius,cui consulit,vel imperat.Sicut enim postulans mouet precibus, sic consulens mouet consilio, & imperans mouet imperio: hoc autem est contra omnes,qui eiusmodi certè appellant causas principales morales; imò Imperator dicitur causa principalis, Duces verò, qui eius præcepta exsequuntur, dicuntur instrumenta Imperatoris.

95. *Respondetur ex nostris principiis. Quid sit operari instrumentaliter.* Facilius ergo in nostris principiis respondere possumus, & declarare, quomodo sacramenta sint causæ morales instrumentales. Diximus enim, instrumenta esse,quæ operantur non per virtutem sibi propriam, sed ab extrinseco acceptam; sicut malleus, vel ferra operatur per impulsum ab artifice impressum; & calamus similiter per impulsum impressum à scriptore. Instrumentum ergo morale erit, quod operatur non physicè, sed moraliter per virtutem similiter non propriam,sed ab extrinseco acceptam.Sic Vicerex,qui est causa moralis,operatur vt instrumentum Regis,& non vt causa principalis; quia nimirum virtus,qua mouet subditos,& auctoritas, qua operatur, non est propria illius, sed ipsi à Rege communicata, cuius idcirco dicitur instrumentum: sic ergo sacramenta dicuntur causæ instrumentales morales,quia virtus, quã habet Baptismus,v.g.ad mouendum Deum,& ad causandam gratiam,non est propria ipsius Baptismi, sed illi ab extrinseco communicata,scilicet à Christo,qui substituens sibi hunc hominem vt ministrum in ordine ad hanc actionem,fecit,quòd hæc actio sit actio ipsius Christi, & quòd hic homo sit instrumentum Christi; quod quidem non habent hic homo, vel hæc actio,ex se, sed ab extrinseco ex delegatione facta per Christum, atque ideo & hic homo & hæc actio id,quod operantur,dicuntur operari,vt causæ instrumentales morales, sicut instrumenta artificis ob eamdem rationem dicuntur instrumenta in genere physico.

96. *Instantia.* Dices;hinc sequitur,sacramenta esse quidem instrumenta respectu Christi,à quo habent illam virtutem,non verò esse instrumenta respectu Dei;non enim operantur, vt sunt actiones Dei, sed vt sunt actiones Christi, atque ideo falsum erit, Deum per sacramenta tamquam per instrumenta dare nobis gratiam; aut Deum vti sacramentis, quasi instrumentis ad dandam gratiam.

Responsio. Respondeo negando sequelam;possunt enim sacramenta dici instrumenta Christi,à quo accipiunt auctoritatem, & vim mouendi, & cuius actiones censentur: possunt etiam dici instrumenta respectu Dei; nam Deus ipse est primus mouens, qui mouit humanitatem Christi ad hoc, vt his ministris, & his actionibus communicaret suam auctoritatem: quare sicut in genere physico globus plumbeus proiectus à sclopo, dicitur operari non solùm vt instrumentum

instrumentum ignis,à quo accepit illum impetum, sed etiam vt instrumentum militis, qui primus applicuit ignem,vt communicaret globo illam virtutem: sic etiam sacramentum operatur non solùm vt instrumentum Christi, à quo accepit illam vim, & auctoritatem, sed multò magis vt instrumentum Dei, qui applicuit, & mouit Christum, vt communicaret sacramento illam vim, & auctoritatem, quam habet.

97. *Aliter posset dici esse instrumenta Dei.*

Posset aliquis dicere,alio etiam titulo sacramenta esse instrumenta Dei, quatenus scilicet habent à Deo infallibilitatem illam in causando; nam licèt ex voluntate Christi habeant vim, & auctoritatem ad mouendum Deum, quatenus voluit illas esse actiones suas, posset tamen Deus non concedere gratiam,etiam posita illa actione Christi; nunc autem ex voluntate Dei habent efficaciam infallibilem ex promissione Diuina; quare ex hoc capite possunt dici operari per virtutem sibi à Deo tributam. Cæterùm hic modus explicandi non videtur solidus; quia in hoc sensu possemus etiam dicere, Christum ipsum fuisse causam instrumentalem nostræ iustificationis,quia scilicet non causauit illam, nisi in quantum habuit adiunctam voluntatem Dei acceptantis illa merita ad talem effectum;quod tamen videtur falsum.Ratio autem est,quia ad hoc,vt aliqua sit causa principalis in suo genere, sufficit,si ex se habeat virtutẽ aliquam saltem partialem,licèt indigeat concursu alterius concausæ ad ponendum effectum:sic enim potentia est causa principalis visionis, licèt indigeat concursu speciei, vel obiecti. Christus ergo,& eius merita,licet ad ponendũ effectum indigeant acceptatione Dei;ex se tamẽ habent aliquam vim ad mouendum Deum, ratione cuius sunt causa principalis moralis:sic etiam sacramenta, licèt ex acceptatione, & promissione Dei habeant infallibilitatem in operando,habent tamen ante illam acceptationem vim quamdam ad mouendum Deum,quatenus sunt actiones Christi,per quã vim, & auctoritatẽ mouent,& operantur,& ratione cuius virtutis possent dici causæ principales, si eam ex se haberent,& non acceptã ab extrinseco,vt explicuimus;quare facilius declaratur modo superiùs dicto, quo pacto cõueniat illis ratio instrumenti moralis, respectu Christi, atque etiam respectu ipsius Dei.

Reiicitur tamen hic dicendi modus.

Quid requiratur ad rationem causæ principalis in suo genere.

98. S.Thom. *Exquiritur mens D. Th. super hac re. Videtur admisisse tantum causalitatem moralem.*

Restat breuiter dicere de mente S.Thomæ in hoc puncto.Multi enim dicunt,ipsum expressè posuisse causalitatem physicam gratiæ in sacramentis; in præsenti *art.1. in corpore,& art.4. & q.78. art.4.* Alij tamen dicunt,eum posuisse solùm causalitatem moralem. Primò,quia in præsenti, *d.art.4.* dicit, sacramenta concurrere per virtutem quandam spiritualem,quam habent,eodem modo,quo voces mouent intellectum ad percipiendum obiectum per virtutem quamdam spiritualem, quam habent in se ad excitandum intellectum hominis,in quantum procedunt à conceptione mentis. Certum est autem, voces non deriuari ab intellectu loquentis aliquam virtutem spiritualem physicam,sed solùm moralem fundatam in significatione & impositione hominum,quæ tota est aliquid morale. Ergo S.Thomas non vult aliquam virtutem spiritualem physicam esse in sacramentis, sed solùm moralem deriuatam ex intentione Christi: neque enim de facto potuit ponere in vocibus accidens spirituale naturaliter inhærerens, cùm id apud omnes naturaliter saltem repugnet. Secundò,ipse sanctus Doctor infrà q.64. art.1. probat, Deum solum operari internum effectum sacramenti, quia solus Deus illabitur animæ, in qua ille effectus producitur, & nihil potest operari,vbi non est: hæc autem ratio vniuersaliter probat de causa etiam instrumentali, quæ immediatè attingat effectum, imò multò minùs potest instrumentum agere in distans, quàm causa principalis; hæc enim operatur,media virtute vel instrumento; ergo S.Thomas non sentit, sacramenta esse instrumenta, quæ immediatè attingant physicè productionem gratiæ. Tertiò, in præsenti *art.5.* dicit,virtutem,quam habent sacramenta,deriuari ab humanitate Christi, media eius passione; certum est autem,passionem non posse communicare physicè aliquam virtutem,cùm non existat; ergo solùm communicat moraliter illam virtutem, & per consequens communicat virtutem moralem,& non physicam,in sententia S.Thomæ. Ad loca verò in contrarium adducta,dicunt, ibi S.Thomam solùm velle,sacramenta esse instrumenta mediatè attingentia productionem gratiæ, quatenus produnt aliquid præuium requisitum ad productionem gratiæ, vt abluere corpus, vel proferre verba super materiam, vel aliud simile: in hoc enim videtur ipse constituere rationem instrumenti,vt probat latè Vasquez *1.p. disp.176. cap.1.* adductis multis eius locis; & potest confirmari hæc interpretatio ex verbis eiusdem S.Thomæ *d.q.78. art.4. ad 2.* vbi dicit, creaturam non potuisse assumi vt instrumentum ad creationem; posse tamen verba concurrere instrumentaliter ad conuersionem Eucharisticam; reddit autem rationem discriminis, *quia in creatione non fuit aliquod extremum, in quod instrumentalis actio creaturæ posset terminari*: ergo sentit, ideo verba concurrere instrumentaliter in Eucharistia; quia actio Sacerdotis, seu prolatio verborum potest versari circa aliquid,hoc est,circa panem,vel circa species,super quas proferuntur verba,quæ est actio præuia,& appellatur à S.Thoma actio instrumenti,ratione cuius dicitur concurrere instrumentaliter ad conuersionem; quia verò in creatione non præsupponitur aliquid, circa quod operetur creatura, ideo ibi non potest esse concursus instrumenti; non ergo agnoscit alium concursum immediatè terminatum ad ipsum effectum sacramenti. Vnde ipsi Thomistæ in hoc puncto diuisi sunt, & aliqui eorum negant sacramentis actionem physicam respectu gratiæ,Melchior Cano, & Martinus Ledesma, quos Vasquez *num.74.* existimat accepisse eam sententiam à Francisco Victoria nobili Thomista.

99. *Secunda ratio.*

100. *Tertia ratio.*

101. *Ad loca in contrarium adducta respondetur.*

Thomistæ ipsi hac in re sunt diuisi.

Vasquez.

Posset adhuc obiici idem sanctus Doctor in præsenti *art.4.* dicens, humanitatem etiam Christi esse instrumentum coniunctum in ordine ad gratiam, quæ datur per sacramenta; ipsum verò sacramentum esse instrumentum separatum; vbi non videtur loqui de causalitate morali, nam in genere causæ moralis humanitas Christi non est instrumentum, sed vera causa principalis meritoria; ergo si est instrumentum, debet id esse vt causa physica; ergo eodem modo debet accipi causalitas instrumentalis, quam tribuit sacramentis.

102. *Obijcitur idem sanctus Doctor.*

P.Vasquez *disp.133.n.42.* dicit,ideo humanitatem Christi appellari à S.Thoma instrumentum coniunctum Diuinitatis, non quod physicè influat in nostram iustificationem,neque quia secundùm se proximè sit instrumentũ, sed quia meruit passione sua, vt sacramenta gratiam impetrarent,& ideo remotè potest dici instrumentum,quatenus operatio sacramentorũ prouenit ab ipsa humanitate ratione passionis.Vnde infert,respectu gratiæ,quæ datur nobis extra sacramenta, humanitatem Christi, aut eius passionem nullo modo esse instrumenta, cùm illa gratia proximè non causetur ab aliquo instrumento physico,vel morali,à quo humanitas,vel passio possit remotè denominari causans instrumentaliter.

103. *Respondet Vasquez.*

Hæc

104. *Hæc explicatio Vasquez non satisfacit.*

Hæc explicatio non satisfacit; quia dare instrumento virtutem, qua operetur, licèt sufficiat, vt id, quod dat talem virtutem, denominetur remotè causans, non tamen vt denominetur instrumentaliter causans; alioquin etiam ipse Deus, qui dat virtutem instrumentis, denominaretur instrumentaliter causare; quod planè absurdum est, & nemo ita loquitur; ergo ex eo, quòd humanitas Christi impetrauerit & dederit virtutem sacramentis, quæ sunt instrumenta, non ideo dicetur instrumentaliter operari per illa.

105. *Melius respondetur.*

Respondeo igitur, humanitatem Christi appellari instrumentum coniunctum Diuinitatis in ordine ad nostram salutem; sicut manus, vel pes dicuntur instrumenta hominis ad operationes, quia in rigore humanitas Christi non est causa principalis etiam moralis nostræ salutis: causa enim principalis, vt dixi, operatur per virtutem propriam, quam habeat ex se: humanitas autem ex se non habet virtutem, nec proportionem cum nostra salute etiam per modum merentis; nam ad ipsasmet operationes meritorias concurrebat solùm vt causa instrumentalis, sicut nos concurrimus ad omnes actus supernaturales, vt suppono: valorem item, & dignitatem, qua illa opera mererentur de condigno nostram salutem, non habebat illa humanitas ex se, sed acceptam à Deo per vnionem hypostaticam cum persona Verbi: vnde nulla ratione dicetur propriè humanitas causa principalis nostræ salutis, sed causa instrumentalis, hoc est, operans per virtutem non sibi propriam, quam ex se haberet, sed acceptam à Deo supra eius exigentiam & proportionem. Vnde diuerso modo loquendum est de Christo quoad hoc, aut de eius humanitate secũdùm se sumpta; nam Christus simpliciter, & absolutè est causa principalis moralis, & meritoria nostræ iustificationis; quia Christus in concreto includit vnionẽ hypostaticam; ratione cuius humanitas habebat proportionem cum actibus supernaturalibus, quos eliciebat, & habebat valorẽ ad merendam de condigno nostram salutem; quare vt sic operabatur per virtutem propriam, quam ex se habebat illud concretum: humanitati verò secundùm se neutrum erat debitum, vel proportionatum; atque ideo loquendo de humanitate secundùm se, dicendum est, ipsam fuisse instrumentũ coniunctum Verbi ad nostrã salutem, provt loquitur S. Thomas.

Humanitas Christi dicitur causa instrumentalis nostræ salutis; Christus tamẽ dicitur causa principalis.

106. *Id cum proportione dicitur de Passione Christi secundùm se.*

Quod cum proportione locum habet in passione Christi, quæ similiter non dicitur causa principalis moralis, sed instrumentalis; quia illa passio secundùm se non habebat proportionem cum nostra salute, cùm secũdùm se esset passio, & mors naturalis; quare debuit accipere virtutẽ ex dignitate personæ patientis, quæ addidit vim vltra id, quod ex se habebat illa passio. Deinde etiam considerata illa passio provt liberè oriebatur à volũtate supernaturali, qua humanitas Christi illã volebat, nec sic habebat ex se condignitatẽ ad promerendam nostrã salutem, nisi acciperet hunc valorẽ ex dignitate personæ, vt diximus; quare vtroque modo passio ipsa debet dici cõcurrere instrumẽtaliter, hoc est, per virtutem, quam ex se ipsa non habebat, sed aliunde accepit à Deo; & in hoc sensu tam humanitas Christi, quam eius passio dicuntur verissimè instrumentum Diuinitatis.

SECTIO VI.

Vtrùm Sacramenta conferant gratiam in tempore, vel instanti, quo perficiuntur.

107. NOn agimus de gratia sacramentali, provt dicit auxilia gratiæ actualis ad peculiares effectus: hæc enim auxilia non oportet, quòd dentur tunc, quando sacramentum confertur, vel perficitur, sed tunc quando adest occasio, & opportunitas operandi. Difficultas est solùm de gratia habituali, & de charactere; hi enim effectus dantur tunc, quando fit, vel recipitur sacramentum; & eadem quæstio est de conuersione Eucharistica, quæ fit per verba consecrationis; nam eadem est ratio de illa, quoad hoc, ac de productione gratiæ vel characteris. Oritur autem tota difficultas ex principiis Philosophicis iuxta communem sententiam de compositione temporis, & motus ex partibus diuisibilibus in infinitum, siue actu distinctis, siue solùm in potentia; quoad hoc enim parum refert illa diuersitas. In sententia autem eorum, qui componunt tempus ex solis instantibus finitis immediatis, nulla est in hoc puncto difficultas; nam illi consequenter dicunt, gratiam conferri in illo instanti, in quo vltima syllaba, v.g. verborum incipit intrinsecè esse prolata, ita vt faciat perfectum sensum: cùm enim in ea sententia tempus constet ex meris instantibus finitis, necesse est venire ad aliquod instans, in quo verba sint iam prolata perfectè, cùm antea non essent, & tunc sacramentum habet suum effectum. In sententia verò communi difficilè explicatur; nam in ea sacramentum, sicut & alia entia successiua, debet absolui, & desinere per primum non esse, ita vt in instanti terminatiuo verum sit; nunc sacramentum non est, immediatè antea fuit: in eo autem instanti non potest produci gratia, quia iam tunc non est sacramentum, sed fuit: sacramenta autem dant gratiam, quando sunt, sed neque in tempore antecedenti potuit dari gratia; tum quia gratia est res permanens, quæ tota simul producitur, & incipit per primum sui esse, atque adeò in instanti intrinseco: tum etiam quia si produceretur in tempore, daretur antequam absolueretur tota forma sacramenti; nam diuidendo illud tempus, quo datur gratia, in duas partes, in priori parte nondum erat posita tota forma; quia iam esset contra id, quod supponitur; & tamen in illa parte iam est gratia producta.

Hic tantùm est quæstio de gratia habituali & de charactere.

Vnde oriatur difficultas.

Sententia definitis instantibus soluit totam difficultatem.

Sententia communis difficile explicat.

Proponitur difficultas.

108. *Primus respondendi modus.*

Propter hanc difficultatem multi sunt modi sentiendi in hoc puncto. Primus est, gratiam conferri in tempore non determinato, sed indeterminato ante illud instans terminatiuum; ita vt nulla pars illius temporis assignari possit, in qua tota fuerit gratia, sed in minori & minori, sed tamen ante vltimum instans.

Reijcitur.

Hæc sententia reiicitur ab omnibus, & meritò, quia præ se affert intelligibilitatem, maximè si sacramenta causent physicè gratiam: nam id, quod est vera causa physica gratiæ, debet esse aliquid determinatum, & cognoscibile à Deo ad hoc, vt possit cum illa causa concurrere ad effectum producendũ. Sed licèt sacramenta causent solùm moraliter, est eadem repugnantia ex parte ipsius gratiæ; repugnat enim, quòd aliquid incipiat existere à parte rei, & quod Deus non videat determinatè, quando transit de non esse ad esse, sed solùm sciat in confuso, intra hanc horam, v.g. incepisse, non tamen quando determinatè incepit: ipse enim effectus non potuit incipere nisi determinatè, exsistit quippe in aliqua parte, & non in omnibus; ergo sunt aliquæ partes, in quibus non exsistit; ergo Deus potest illas partes discernere, & distinguere, licèt nos non possimus.

109. *Dicunt ipsum repugnare aliquid incipere in tempore indeterminato.*

Dicunt, non repugnare illum modum incipiendi in tempore indeterminato: nam si Deus præcipiat aliquid, quod eliciat actũ dilectionis ante vltimum instans horæ, seu ante instans A, in quo debet mori; tunc hic homo, si non diligat ante mortem, peccat, & perdit gratiam: hoc autem peccatum debet incipere

pere in tempore ante instans mortis, quia alioquin toto tempore vitæ fuisset in gratia, & per consequens deberet saluari: non potest item incipere illud peccatum in tempore determinato; quia in qualibet parte temporis, cùm sit diuisibilis, adhuc non obligat præceptum pro tunc, sed potest differri, & impleri tempore sequenti; ergo fatendum est, peccatum committi, & gratiam amitti tempore indeterminato ante instans mortis.

110. *Respondent aliqui.* Respondent aliqui, tunc peccatum committi in aliquo instanti determinato ante instans mortis; nam licèt inter illa duo instantia mediet tempus, est tamen adeò modicum & imperceptibile, vt in eo non possit moraliter impleri præceptum, quod vt humano modo impleatur, requiritur tempus aliquod maius ad deliberandum, & cogitandum. Sic respondet P. Coninch *in præsenti dub. 4 num. 54.* quam solutionem priùs reddiderat Suarez *in præsenti disput. 8. sect. 2. §. Ad rationem ergo.* Sed ipse Suarez viderat insufficientiam huius responsionis, eò quòd in Angelo, qui distinctè concipit excessum vnius temporis supra aliud, & qui non indiget longiori tempore ad deliberandum, vrgeri posset argumentum; nam Angelus posset absque peccato differre actum dilectionis ad tempus sequens, dum esset ante vltimum instans signatum.

Coninch. Suarez.

111. *Aliter respondet Suarez.* Ideo ipse Suarez aliter respondet vniuersaliter negando, tale præceptum posse eo modo imponi; quia obligatio debet esse accómodata actibus humanis, quibus implenda est. Non tamen explicat, ex quo capite non esset accommodata hæc obligatio actibus humanis, imò ex modo dicendi videtur repugnantia reduci ad modum humanum operandi, qui non percipit illam diuersitatem instantium: argumentũ autem vrgetur in modo operandi Angelico.

112. *Melius ergo respondetur.* Possumus ergo absolutè negare possibilitatem illius obligationis, eo quòd obligatio ex suo conceptu importat ligare subditum ad aliquid, ac per consequens reducere illum ad talem statum, in quo citra peccatum non possit aliud facere: tunc autem non ita se haberet, quia in quolibet instanti, vel in qualibet parte temporis non esset ligatus, sed liber, vt differret, si vellet; ergo numquam daretur obligatio: debet ergo præceptum imponi, ita vt aliquando sit verum determinatè dicere: nunc peccat, si non obedit; & hoc fortasse voluit indicare P. Suarez dum dixit, illam obligationem non fore accommodatam actibus humanis.

113. *Secunda sententia vult gratiam produci in instanti terminatiuo extrinseco. Impugnatur haec sententia posita causalitate physica.* Secunda ergo sententia docet, gratiam per sacramenta conferri in instanti terminatiuo, in quo sacramentum primò non est, cùm immediatè antea fuerit; quia tunc est perfectum, & absolutum sacramentum, atque adeò tunc debet incipere habere suum effectum. Auctores huius sententiæ aliqui sentiunt, sacramenta causare physicè gratiam. Contra quos validè arguit Suarez; nihil enim potest physicè operari, quando verè non est. Nec enim sufficit, immediatè antea fuisse; nam quod fuit, iam re vera non est; nec habet nunc plus de entitate, quàm id quod erit, vel quàm id, quod nec fuit, nec erit: quare sicut id, quod postea erit, nunc non potest aliquid realiter producere, sic neque id, quod fuit; nec refert etiam, quòd fuerit immediatè antè, sicut nec confert, futurum esse immediatè pòst; nam siue interceſſerit multum tempus, siue parum, iam re vera nihil est; quod autem nihil est, non potest influere nunc verum esse in effectum realem per veram efficientiam.

114. Alij tamen eiusdem sententiæ Auctores, cùm solùm ponant causalitatem moralem Sacramentorum in gratiam, videntur sibi fugere omnem difficultatem; nullam enim est repugnantia, quod causet moraliter nunc id, quod nunc non est; sicut potest etiam moraliter causare id, quod erit, prout causabant merita Christi futura, antequam essent. Ita P. Vasquez cum aliis *in præsenti disp. 132. cap. 4.*

Vasquez. *Impugnatur etiam primò posita causalitate morali.*

Hæc sententia difficillima est. Primò, quia si illud vltimum indiuisibile non pertinet intrinsecè ad sacramentum, sed extrinsecè; ergo verum est, quod ante illud instans fuit totum sacramentũ integrum; si ergo homo viuat toto tempore antecedenti, dum baptizatur, v.g. & moriatur intrinsecè in illo vltimo instanti, ita vt tunc primò non sit homo, verum erit dicere, quòd hic homo fuit baptizatus, & accepit totum sacramentum Baptismi; & tamen hic homo in hac vita numquam fuit iustificatus, nec saluabitur; vt fatetur ipse Vasquez *ibidem n. 73.* Consequens autem istud mihi videtur durissimum, quia de illo verificatur, quod accepit verum sacramentum Baptismi, dum esset viator, nam licèt non acceperit illud cum vltima terminatione, terminatio tamen in hac sententia non est aliquid componens intrinsecè sacramentum; quare sicut tempus absque vltimo instanti est verum tempus, sic sacramentum, quod, vt contendit ille auctor, est ita successiuum sicut tempus, est verum sacramentum absque illo vltimo terminatiuo extrinseco: fateri autem, quòd aliquis, qui cum dispositione sufficienti verè fuit baptizatus, non consequitur salutem, videtur mihi valde durum; nec video, quomodo possit vitari illa duritie, nisi negando, illud fuisse sacramentum completum absque vltimo terminatiuo. Hoc autem in illa sententia non potest negari, loquendo de complemento intrinseco; imò ipse Vasquez *n. 67.* expressè affirmat, ante illud instans fuisse sacramentum, quia ante illud fuit ablutio, fuit prolatio verborum: vnde solum deest vltimum mutatum esse, seu finitum esse sacramentum, quod quidem est solum aliquid extrinsecum, & in quo non affirmatur aliquid præsens, sed præteritum, hoc est, transiisse iam totum sacramentum; quare in hoc ipso affirmatur, aliquando fuisse verum sacramentum; cum hoc autem non videtur stare, quòd ille homo, in quo fuit verus Baptismus, non saluetur: ille, qui verè fuit absolutus à peccatis, adhuc dãnetur propter illa, &c.

115. *Secundò impugnatur.* Secundò vrgere possumus contra eamdem sententiam ad hominem, quia ex ea sequitur, posse dari sacramentum Pœnitentiæ validum informe; quod est contra ipsum Vasquez *tom. 4. de Pœnitent. quæst. 91.* Sequela verò probatur, quia si pœnitens dispositus per attritionem confiteatur peccata, & Sacerdos proferat omnia verba absolutionis, in instanti autẽ vltimo terminatiuo sequẽti pœnitens moriatur; non recipiet effectum sacramenti, cùm tamen præcesserit totum sacramentum Pœnitentiæ validum. Idem erit, si in illo instanti terminatiuo pœnitens committat aliquod peccatum mortale; tunc enim non recipiet effectum sacramenti, quem in illo instanti debebat recipere, propter sacramentum proximè præcedens; ideo enim negat ille auctor causalitatem physicam sacramento, & concedit solam moralem, vt possit dari gratia in illo instanti, quando iam non est sacramentum, intuitu eiusdem sacramenti; dabitur ergo in eo casu sacramentum Pœnitentiæ validum, & quod debebat ex se causare gratiam instanti sequenti, quam tamen tunc non causabit propter impedimentum peccati, quod inueniret.

116. *Tertiò impugnatur.* Tertiò possumus arguere ex veritate verborum sacramentalium, quæ debent esse vera in toto rigore de præsenti; ad quod necesse est, quod verificetur pro tempore, seu instanti præsenti ipsi loquutioni; in illa autem sententia verificarentur pro instanti non

non præsenti,sed futuro,postquam loquitur Sacerdos, quare posset contingere in rigore,quod Sacerdos proferret totam formam absolutionis, in illo autem instanti terminatiuo sequenti, in quo iam ipse nihil operatur iuxta illum Auctorem, moreretur, ac per consequens inciperent verificari verba, quando iam Sacerdos esset mortuus,& liberaretur, absolueretúrque homo à Sacerdote mortuo, ac per consequens Sacerdos non debuisset dicere: Absoluo te, sed, absoluam postea. Quod idem applicari potest ad verba consecrationis,quæ sunt de præsenti in toto rigore; & significant, tunc esse corpus Christi sub illis speciebus,quando proferuntur,non futurum post prolationem, & post mortem proferentis: debent ergo verificari pro aliqua duratione, vel successiua, vel instantanea præsenti ipsi prolationi verborum.

117. *Tertia sententia ponit vltimum instans terminatiuum intrinsecum.*

Tertia sententia principalis docet,effectum conferri in vltimo instanti terminatiuo, quod non extrinsecè pertinet ad sacramentum;quia sacramentũ, sicut & omnis motus successiuus constat intrinsecè, non solùm ex partibus,sed etiam ex indiuisibilibus, quibus & partes inuicem connectantur, & terminentur etiam intrinsecè; quare prolatio etiam vltimæ syllabæ habet vltimum instans intrinsecum, in quo intrinsecè perficitur,& in quo fit aliquid indiuisibile positiuum,& reale,quo intrinsecè completur sacramentum.Quod idem dici potest de materia successiua sacramenti, v.g. ablutione,vnctione,&c. In illis enim datur etiam vltimum indiuisibile terminatiuum motus, in quo etiã producitur aliquod indiuisibile positiuum, quo perficiatur intrinsecè materia requisita ad sacramentum; & tunc etiam conferetur gratia,si iam forma priùs fuerat prolata.

P.Suarez. Ita sentit P.Suarez *dicta sect.*2.§.*vltimum ergo.*quem modum dicendi sequuntur plures recentiores.

118. *Probatur hæc sententia ratione.*

Probat autem Suarez hanc sententiam tum ex impugnatione aliarum,tum etiam quia necesse est designare aliquod instans,in quo sit verum dicere,sacramentum esse; quia si realiter fit,ergo aliquando existit:sed quamdiu restat aliquid illius ponendum, nondum existit sacramentum; debemus ergo dare vltimum instans, in quo vltimò ponatur, quod decerat, & in quo dici posset sacramentum existere.

Eluitur ratio. Hæc tamen ratio videtur parum efficax, quia sicut tempus, & motus, & alia entia successiua tunc dicuntur esse, quando sunt, licèt in nullo instanti sit totum ens simul, sed aliquid illius, non est cur in hoc debeamus aliter loqui de sacramentis,quę similiter sunt entia successiua, scilicet loquutio, motus localis,&c. imò neque etiamsi detur illud vltimum instans, & indiuisibile intrinsecum, poterimus magis dicere,quòd tunc existat sacramentum,quàm in tempore antecedenti. Siquidem sicut in singulis partibus temporis erat pars sacramenti,& pars non erat;sic in vltimo instanti existit aliquid sacramenti; sed quoad reliquas partes, iam non existit. Dicunt,tunc existere sacramentum vt terminatum:sed contrà etiam in tempore antecedenti erat sacramentum vt successiuum interminatum;& vtrumque quidem reduplicat eodem modo; non supra totum sacramentum, sed supra aliquid illius; & quidem plus est id,quod existit in tempore,quàm in vltimo instanti: in hoc enim solùm existit sacramentum vt terminatum,hoc est, terminus vltimus sacramenti: in tempore verò existit sacramentum seu pars successiua; plus autem est quælibet pars sacramenti, quàm eius vltimus terminus indiuisibilis. Propter illam ergo loquutionem non oportet assignare vltimum instans intrinsecum in sacramentis.

Instantia. Diluitur.

119. P.Vasquez vbi suprà latè impugnat hanc sententiam; sed eius argumentis omissis,& admisso,quod in motu successiuo dentur illa indiuisibilia, ad quæ impugnanda tendunt potissimum rationes P. Vasquez; mihi ex alio capite difficilis videtur ille dicendi modus, quia nimirum indiuisibile illud non potest ita requiri ad valorem sacramenti, vt si illud solum deesset,sacramentum non esset validum;nam in illa sententia indiuisibile additum indiuisibili, vel etiam parti,non facit maius propter eius indiuisibilitatem. Ponamus ergo, aliquem baptizari, & prolata forma, infundi super ipsum aquam, quæ dum tangit corpus eius successiuè,extenditur super corpus ipsius aliquantulum, quantum scilicet sufficit, vt dicatur ablui, & baptizari, & in vltimo instanti perfici illam ablutionem,& dari gratiam:tunc peto, in vltimo instanti, quale spatium nouum acquirat aqua supra corpus baptizati?non potest certè acquirere spatium nouum diuisibile, quia hoc deberet acquiri successiuè,& in tempore: acquirit ergo de nouo solum indiuisibile spatium, quod priùs non habebat; finge ergo hominem in illo vltimo instanti mori,postquam forma fuit prolata,& aqua super eum effusa,& diffusa,solúmque defuisse illud vltimum spatij indiuisibile, quod aqua non acquisiuit super eius corpus; nónne hic homo verè fuit baptizatus? Negas, quia ablutio non fuit tanta, quanta requirebatur ad valorem sacramenti. Contrà,non fieret maior per acquisitionem,indiuisibilis spatij, quia indiuisibile non facit maius; ergo verè aqua tetigit corpus, quantum satis est, vt dicatur ablutus; nam coëxstitit tanto spatio supra corpus, vel si non coëxstitit tanto spatio; ergo indiuisibile, quod additur, facit spatium maius, & magis extensum, quod tamen in illa sententia non conceditur; ergo vt consequenter loquantur ad principia, quæ supponunt, debent concedere, non tangi magis ab aqua hominem,quando ablutio terminatur per indiuisibile, quàm si non terminaretur: deesset quidem tunc terminatio ablutionis,& ablutio in ratione terminatæ;non tamen deesset ablutio in ratione ablutionis; ad veritatem autem sacramenti sufficit, hunc hominem fuisse ablutum, hoc est,aquam tetigisse eius corpus in tanto spatio; ergo etiamsi desit illud indiuisibile, sacramentum fuisset validum, & haberet effectum.

Vasquez. latè impugnat.

Nos aliter impugnamus.

Primò ex parte materiæ ablutionis, v.g.

120. *Secundò ex parte formæ.*

Hoc idem argumentum fieri potest in prolatione formæ; nam si verba omnia prolata sint,prout successiuè proferuntur,& solùm desit vltimum indiuisibile terminatiuum prolationis in vltima syllaba, quæ etiam prolata est,sed nondum terminata,in vltimo autem instanti moriatur, qui baptizatur, vel qui baptizat,illud erit sacramentum validum: nam voces, quæ prolatæ sunt, & vltima etiam syllaba, quæ iam prolata est,potest generare speciem sui ante aduentum vltimi indiuisibilis, & illa species repræsentat omnes partes verborum, præter illud vltimum indiuisibile,quod non est pars,nec facit verba maiora,nec aliquid significat:ergo per illam speciem formatur ab audiente conceptus de sensu illorum verborum, & per consequens iam sufficienter prolata est forma ante illud indiuisibile.

121. *Instantia.*

Dices,prolationem syllabæ vltimæ,licèt non fiat maior per illud vltimum indiuisibile, requirere tamen illud tamquam conditionem, vt possit producere speciem sui, sicut natura requirit subsistentiã, quæ est terminus naturæ, tamquam conditionem, vt possit operari.Sed contrà;quia voces ante aduentum illius indiuisibilis operantur;nam sicut successiuè producuntur, ita successiuè operantur, & mittunt speciem:alioquin non perciperentur,vt successiuè prolatæ,sed cum confusione,& simultate: non

Diluitur.

ergo

ergo expectant id, quod postea producendum est, ad hoc, vt operentur speciem sui. Quod confirmari potest in obiecto visus, quale est lux; hæc enim statim ac producitur à sole successiuè nobis applicato, emittit speciem sui, & percipitur, nec expectat productionem futuram indiuisibilis vltimi, ad hoc vt videatur lux, quæ iam producta est; ergo nec vox, quæ iam producta est, expectat productionem indiuisibilis futuri, vt emittat speciem sui; nam sicut vox successiuè fit, sic & ipsa species; quare sicut vox in illo casu esset tota producta absque vltimo termino; sic & eius species esset tota producta absque vltimo termino, seu absque specie vltimi termini. Denique non posset explicari, quid aut quantum illius vocis restaret absque operatione ex defectu illius indiuisibilis, à quo pendet, tamquam à conditione ad operandum; nam illa vox, cùm sit diuisibilis etiam quoad prolationem vltimæ syllabæ in partes infinitas syncathegorematicè, & quælibet pars fuerit terminata per suum indiuisibile sequens, non poterit assignari pars vltima, quæ caruerit operatione propter defectum illius conditionis; nam illam partem possumus diuidere in duas, quarum prior fuit verè terminata per suum indiuisibile; & secundam partem poterimus similiter diuidere in alias duas, quarum prior habuit suum indiuisibile terminatiuum, & sic in infinitum; nihil ergo restat in illa voce, quod non fuerit auditum.

Confirmatur responsio exemplo.

122. *Instantia.* Dices, totam illam syllabam vltimam caruisse operatione; quia licèt eius partes connectantur mediis indiuisibilibus; hæc tamen non sunt terminatiua, sed continuatiua; omnibus autem defuit vltimus terminus, qui requiritur vt conditio ad operandum.

Diluitur. Sed hæc responsio non potest dari consequenter in illa sententia; quia eius auctores non petunt ad productionem formæ, quòd vltima syllaba sit vltimò terminata, ita vt loquens vlteriùs non progrediatur in eius prolatione, sed solùm quòd prolata sit, quantum satis est, vt percipiatur, & tunc producitur gratia, etiamsi qui eam profert, protrahat vlteriùs eiusdem syllabæ prolationem: tunc autem illud indiuisibile non erit ita terminatiuum, vt non sit etiam continuatiuum cum prolatione eiusdem syllabæ, quæ adhuc continuatur, & protrahitur; ergo ad operandum non requiritur tamquam conditio indiuisibile, quòd ita sit terminatiuum, vt non sit continuatiuum. Deinde hoc clariùs apparet in ablutione ipsa, quæ fit per motum localem aquæ successiuum supra corpus baptizati; nam illa lotio aquæ operatur gratiam, non quando tota lotio terminata est, sed quando est facta iam in tanto spatio: tunc autem illud indiuisibile non est terminatiuum, vt constat, sed continuatiuum vnius partis motus, & lotionis cum alia sequenti; ergo non oportet expectare vltimum terminum totius motus, & per consequens nulla pars erit in prolatione vocis, quæ ex defectu termini non operetur, cùm illa etiam pars contineat plura indiuisibilia, quæ terminant partes antecedentes.

Clarius hoc explicatur.

123. *Nostra sententia ponit aliquod tempus determinatum, saltem iuxta opinionem illam de compositione continui.* Ego consequenter ad illam sententiam Philosophicam de compositione continui, potiùs dicerem, gratiam conferri, non quidem in instanti vltimo terminatiuo intrinseco, vel extrinseco sacramenti, nec in tempore indeterminato ante vltimum instans, sed in tempore aliquo determinato post aliquod instans continuatiuum. Nam quando incipit proferri vltima syllaba, potest quidem proferri ita leuiter, vt non sufficiat illa prolatio, nisi extendatur, & fiat maior; quare veniri potest ad aliquod instans, post quod si rursus extendatur, & protrahatur prolatio, sufficit ad debitam prolationem, quæcumque, & quantulacunque sit illa extensio: hæc autem extensio fieri debet in tempore immediato post illud instans; in illo ergo tempore, quodcumque illud sit, producitur gratia immediatè post illud instans; quia tunc incipit Sacramentum esse perfectum & validum: incipit autem gratia per vltimum non esse; quia in illo instanti præcedenti verum est dicere; nunc vltimò gratia non est; immediatè post hoc erit.

Ita vt gratia incipiat per vltimum non esse.

124. *Vasquez. Suarez. Obycitur.* Contra hunc dicendi modum arguunt P. Vasquez, & P. Suarez multipliciter. Primò, arguit ille, quia res permanens, & indiuisibilis, qualis est gratia, non potest incipere in tempore, & per vltimum non esse, sed in instanti intrinseco per primum sui esse, quod latè probat, 1. *part. disput.* 219. *cap.* 10. Hoc tamen argumentum displicet P. Suarez, qui probat, *lib.* 12. de gratia, *cap.* 11. *num.* 12. id non repugnare; & quidem ipse Vasquez tandem admittit *ibi n.* 47. saltem de potentia absoluta id posse contingere. Argumenta autem, quibus ipse vsus fuerat, si quid probant, videntur etiam probare in ordine ad potentiam absolutam; nam procedunt ex implicantia contradictionis, quæ sequeretur in illo casu. Pro nunc abstineo ab illa controuersia Philosophica; nam quæstio hæc Theologica, vt dixi, procedit solùm ex suppositione illius sententiæ Philosophicæ de compositione continui; quâ quidem suppositâ, consequentiùs loquuntur, qui dicunt, posse rem permanentem incipere in tempore immediatè post instans; quia licèt in hoc sit etiam non leuis difficultas, est tamen maior in sententia id negante, vt conuincunt argumenta, quæ affert Suarez loco citato: quare etiamsi hæc etiam pars esset falsa, pro nunc tamen nobis sufficit, hanc partem debere concedi ab iis, qui tempus illo modo componunt; & per consequens, suppositâ illa sententiâ, consequentiùs asseri, quòd gratia producitur eo modo in Sacramentis, vt abstineamus nunc omnino à principio illo Philosophico, de quo alibi ex professo disputandum nobis erit.

Respondetur.

125. *Vasquez. Vrget Vasquez.* Sed vrget secundò P. Vasquez *in præsenti n.* 49. quia est specialis difficultas in effectu sacramentali, ne producatur in tempore, quia effectus abluendi, & absoluendi à peccatis in Baptismo, & in Pœnitentia non possunt fieri per partem determinatam sacramenti. Ratio autem videtur esse, quia absoluere à peccatis, est expellere peccata præcedentia: in toto autem illo tempore non dicerentur expelli peccata; nam in aliqua eius parte possemus dicere, immediatè antea hic homo non erat peccator, sed iustus; ergo tunc non absoluitur, nec mundatur à peccatis.

126. *Respondetur.* Respondeo, hanc non esse specialem difficultatem huius materiæ; eadem enim est in rebus Philosophicis. Similiter enim, si aliquis haberet actum amoris erga Petrum, & immediatè post instans inciperet habere actum odij eiusdem Petri, expelleret quidem actum amoris, qui tunc non expelleretur in instanti per primum non esse, sed per vltimum esse; vt constat quare posset fieri idem argumentũ, quomodo amor expellatur toto illo tempore, cùm in aliqua illius parte iam supponat amorem expulsum? Item in sententia eiusdem Vasquez, qui admittit, de potentiâ Dei absolutâ posse aliquam rem permanentem incipere in tempore immediatè post instans, incipiat gratia hoc modo, tunc etiam expellet peccatum, & redibit eadem difficultas, cui quod ipse tunc responderit, idem nos de facto respondebimus. Item de facto in sententia eiusdem, negatio instãtis incipit per vltimum non esse; incipit enim in tempore immediato post ipsum instans: quare fieri potest eadem interrogatio, an negatio instantis in toto illo

Retorquetur argumentum contra ipsum Vasquez.

illo tempore expellat carentiam sui, siue ipsum instans, an in sola parte illius temporis? Denique, cùm ipse admittat, res diuisibiles, & quæ successiuè producuntur, incipere intrinsecè in tempore; potest fieri argumentum, si gratia intensa vt quatuor producatur in homine peccatore, non tota simul, sed successiuè, eo modo, quo introducitur calor in subiecto frigido vt octo; tunc enim gratia inciperet in tempore, & tamen expelleret proculdubio peccatum; quæritur ergo, an expulsio peccati esset in toto illo tempore? Certè debet esse, cùm non fiat in instanti: & tamen in aliqua parte illius temporis verum erit, quòd iam antea homo erat liber à peccato. Vides, difficultatem non esse peculiarem, sed communem omnibus, & cui ipse Vasquez tenetur respondere.

Certè difficultas est communis & tota pendet ex suppositione illius principij Philosophici.

127. Cùm ergo nostra assertio procedat ex suppositione illius principij Philosophici, dicimus, hanc difficultatem totam contineri in antecedenti, quod supponitur ex Philosophia. Auctores autem illius sententiæ consequenter concedunt, expulsionem formæ contrariæ esse in toto illo tempore collectiuè sumpto, ad hoc enim sufficit, quòd immediatè ante illud tempus fuerit forma, quæ expellitur, licèt non fuerit immediatè ante singulas partes illius temporis: sicut etiam forma, quæ introducitur, dicitur incipere in toto illo tempore; quia ante illud tempus non erat, licèt ante aliquas singulas partes illius temporis iam esset. Sic etiam dicimus in prima die mensis: hac die incipit mensis; quia nimirum ante illam diem non erat hic mensis, licèt ante hanc horam huius diei iam esset; & similiter possumus dicere, hodie expellitur mensis præcedens, loquendo de hoc die collectiuè, non de singulis horis seorsim. Sic ergo potest dici peccata expelli tota illa duratione temporis collectiuè accepta, licèt fuerit iam expulsum ante aliquã partem illius durationis.

128. *Tertiò obijcit Suarez.* Tertiò arguit P. Suarez, qui licèt admittat, posse rem, quæ tota simul incipit, incipere intrinsecè in tempore, negat tamen, id posse in præsenti contingere; quia nimirum, si concurreret ad producendam gratiam, tota illa prolatio successiua vltimæ syllabæ, v.g. sequeretur, actionem ipsam, quâ gratia producitur, successiuè variari in sua entitate intrinseca; nam actio variatur pro varietate agentis; quare cùm successiuè varietur agens, debet successiuè variari actio in illa duratione successiua: non ergo perseueras eadem indiuisibilis actio, quæ tota sit productio, & conseruatio gratiæ pro illo tempore, sed sunt partiales actiones, quarum aliqua nullo modo erit productio gratiæ, sed mera conseruatio, cùm præsupponat iam illam productam, ac per consequens non concurrent omnes partes illius prolationis ad producendam gratiam, sed aliquæ partes concurrent solùm ad conseruandam gratiam iam productam.

129. *Respondetur.* Huic argumento dicere possemus, procedere contra eos, qui ponunt sacramenta causare physicè gratiam; in nostra autem sententia ponente solam moralem causalitatem, non oportebit variari actionem successiuè per varietatem agentis: semper enim manet idem agens adæquatum, qui est solus Deus producens, & conseruans gratiam.

130. *Instantia.* Dices, adhuc posse eodem modo vrgeri difficultatem contra hanc causalitatem moralem; quia si tota illa particula syllabæ, quæ successiuè profertur, causat moraliter gratiam eamdem: ergo Deus successiuè mouetur intuitu illarum partium prolationis ad causandam physicè gratiam; in tantum enim verba causant moraliter, in quantum mouent Deum, vt intuitu illorum causet physicè gratiam: hoc autem dici potest; quia postquam prolatum est, quantum sufficit, de vltima syllaba, Deus non mouetur à prolatione sequenti; ergo loquendo de hac parte B, illius prolationis, quæ supponit iam partem A, hæc non causat moraliter gratiam. Respondetur, Deum moueri à tota illa prolatione, non ita, vt si hæc pars B, deesset, non produceret gratiam; sed ita, vt quando adest, causet Deus gratiam etiam intuitu illius, sicut causat propter omnes syllabas præcedentes, & propter earum prolationem, etiamsi longiùs protracta fuerit; & sicut causat effectum propter verba duorum Sacerdotum simul consecrantium eamdem hostiam; licèt, si aliter deesset, non minùs causaret effectum. *Diluitur.*

Dices, hæc pars B, si mouet Deum, mouebit quidem ad conseruationem gratiæ, non autem ad productionem, cùm iam supponat gratiam productam intuitu partis A, quæ præcessit; ergo loquendo de actione Dei, prout fit intuitu huius partis B, non est productio, sed conseruatio gratiæ; atque adeò hæc pars non causat moraliter gratiam, nisi ad summum in conseruari. Respondeo, hoc argumentum eamdem vim etiam habere in aliis materiis, supposito illo principio Philosophico, atque adeò ab omnibus debere solui. Nam si Deus potest creare Angelum, ita vt eius creatio incipiat intrinsecè in duratione correspondente tempori nostro, certum est, illam creationem debere includere simul conseruationem, cùm in illa temporis morula possimus distinguere prius, & posterius, partem A, verbi gratiâ, & partem B, & in parte B, conseruatur, cùm iam supponatur productus in parte A. Conseruatio autem Angeli differt à prima productione saltem extrinsecè in hoc, quòd prima creatio nullo modo est debita; conseruatio autem est debita Angelo connaturaliter; quia, cùm Angelus sit ex natura sua indefectibilis; exigit ex natura sua conseruari, postquam productus est: quare Deus vt auctor naturæ conseruat Angelum intuitu ipsius Angeli exigentis cõseruationem. Ecce in illa productione Angeli pro parte B, illius morulæ, Angelus non accipit esse omnino absque debito; ergo prout sic illa actio non est productio, sed conseruatio Angeli. Falsò ergo dicis, Angelum produci in toto illo tempore; nam productio prima Angeli est indebita; actio verò illa prout est in parte B, est debita connaturaliter. 131. *Instantia.* *Retorquetur primò in creatione Angeli.*

Rursus in hac eadem materia Sacramentorum possumus dare in sententia satis communi casum, quo debeat omnino gratia incipere intrinsecè in tempore; quando, v. g. aliquis contraxit matrimonium cum consensu externo, sed cum fictione interna inculpabili; post modicum verò tempus, mutato animo, vult verè consentire; in quo casu communis sententia, quam cum aliis multis sequitur Thomas Sanchez *lib.* 2. de Matrim. *disp.* 32. *num.* 11. docet, non requiri nouam prolationem verborum, sed solùm consensum internum, qui defuerat; quo adhibito, perficitur matrimonium. Tunc ergo, cùm ille consensus internus, in sententia ipsius Suarez possit incipere in tempore intrinseco, sicut alij actus liberi nostri; contingere poterit, quòd sacramentum Matrimonij perficiatur in tempore intrinseco, quo incipit ille consensus internus, & per consequens tunc etiam debet produci gratia tota simul, sed intuitu illius consensus, qui vt existens in aliqua morula temporis determinati, concurrit saltem moraliter ad productionem gratiæ: quare de illo consensu fiet idem argumentum. Nam prout existens in posteriori parte illius morulæ, iam supponit gratiam productam; ergo prout sic, non mouet Deum ad producendam, sed ad conseruandam gratiam. ergo falsum erat, quòd consensus in tota illa morula sit causa moralis mouens Deum ad productionem gratiæ. 132. *Retorquetur secundò.* *Sanchez.*

Vides,

Vides, eamdem esse difficultatem ab omnibus soluendam, supposito illo principio Philosophico. Adde, quòd posset in eo casu consensus internus produci in tempore cum successione etiam intrinseca secundùm intentionem; sicut calor introducitur in tempore pars post partem; in quo casu non possemus etiam inuenire in ipsa entitate consensus aliquem gradum intentionis determinatum, secundùm quem concurreret ad solam productionem gratiæ, & non etiam ad conseruationem. Nam in primo gradu possemus inuenire duas partes intentionis, quarum posterior iam supponebat priorem productam, & per consequens gratiam iam datam intuitu prioris partis consensus, quæ sufficiebat ad productionem totius illius gratiæ; quod ergo dixeris ibi de intentione illius consensus respectu gratiæ, poterimus dicere de continuatione prolationis syllabæ in casu nostro.

133. *Sic ergo omnes respondere debent.*

Omnes itaque debent respondere, totam prolationem illius morulæ esse posse causam moralem gratiæ; ad hoc enim non requiritur, quod singulæ partes prolationis fuerint necessariæ ad gratiam, aut præcesserint totam productionem gratiæ, sed sufficit, quod de facto Deus intuitu illarum omnium ponat illam actionem, quæ est productio gratiæ; nam sicut tota illa actio exercita in illa morula dicitur productio gratiæ, non tamen mera productio, sed productio simul & conseruatio; sic tota illa causa dicitur causa productionis gratię, non tamen causa mera productionis, sed productionis, & conseruationis pro tota illa morula; & sicut in illa actione non potest assignari aliqua eius duratio, pro qua fuerit merè productio, sed pro qualibet duratione fuit productio, & conseruatio, sic ex parte causæ nō inuenitur aliqua, quæ fuerit causa solùm productionis, & non conseruationis, quia productio in tempore rei permanentis habet hoc, quod debeat esse productio, & conseruatio. Denique, loquendo de parte B, illius prolationis, illa provt sic, est solùm causa conseruationis, sed considerata simul cum partibus præcedentibus est causa productionis & conseruationis; sicut & ipsa actio provt in duratione B, est solum conseruatio, sed provt in tota illa morula est productio, & conseruatio; quod sufficit, vt tota illa actio dicatur productio, & gratia dicatur simpliciter produci in tota illa duratione, non tamen produci solùm, sed produci, & conseruari; quod cōcedit ipse Suarez loquendo de possibili; sic dicetur tota illa prolatio producens gratiam simpliciter, non tamen producens solùm, sed producens, & conseruans; licèt partes posteriores seorsim à prioribus non habeant hanc denominationem; nec est maior difficultas in causa, quàm in actione; sed sicut actio, provt est in tota duratione, dicitur à Suarez productio & conseruatio, sic nos totam prolationem dicimus causam productionis, & conseruationis: quia esse causam productionis gratiæ, solùm est esse simul cum aliis partibus causam illius actionis, quæ tota dicitur productio gratiæ in tota illa morula.

134. *Nec augetur difficultas etiam si ponatur causalitas physica.*

Dixi, posse ita responderi illi argumento iuxta nostram sententiam, quæ ponit solùm causalitatem moralem gratiæ in sacramentis; sed etsi ponatur causalitas physica, non augetur difficultas quoad hoc; nec erit difficile applicare eamdem solutionem; imò in sententia mea Philosophica, quam sæpe insinuaui, quod omnis conseruatio rei etiam permanentis sit intrinsecè successiua, & indistincta ab eius duratione, eadem variatio physica actionis ponetur ad gratiam, etiamsi sacramentum concurrat solùm moraliter: nam actio, qua Deus physicè producit, & conseruat illam gratiam intra illam temporis morulam, successiuè variatur; & quidem, licèt non pendeat physicè à partibus diuersis prolationis successiuæ, pendet tamen ab illis, vt à motiuis, ita vt pars A, ipsius actionis ponatur à Deo intuitu solius prolationis, quæ est in duratione A, pars verò B, ipsius actionis ponatur à Deo intuitu etiam prolationis, quæ iam est in duratione B, quare hæc secunda pars actionis, quæ dependet à parte B, prolationis, provt sic, videtur esse solùm conseruatiua, non minùs, quàm si physicè dependeret ab illa parte prolationis, tanquam à principio physico, atque ideo parum minuitur difficultas præsens ex negatione causalitatis physicæ in sacramentis respectu gratiæ.

135. *In nostra itaque sententia optimè respondetur.*

Admissa ergo quoad hoc, causalitate physica; dicimus, licèt pro varietate agentis, varietur physicè actio, adhuc totam illam prolationem illius morulæ dici causam physicam productionis gratiæ; quæ etiā difficultas non est propria nostræ sententiæ, sed ab ipso etiam P. Suarez soluenda in aliquo casu, non quidem ita frequenti, sed tamen non impossibili in hac eadem materia sacramentorum. Potest enim contingere, quod aliquis proferens vltimam syllabam formæ, in illo eodem instanti, in quo in sententia contraria deberet produci gratia, reuocaret intentionem, & progrederetur animo ficto, immediatè verò post illud, instans, vel, si velis, post aliquam breuissimam morulam, sed tamen in tempore intrinseco, & immediatè post aliquod instans rediret ad priorem intentionem, atque ita progrederetur adhuc in prolatione illius syllabæ, quam numquam interruperat. In hoc casu certum est, effectum sacramenti non potuisse produci in illo priori instanti, in quo debuisset poni, si non defuisset intentio; deficiente enim intentione tunc, non potuit poni effectus. Rursus certum videtur, quod vbi primùm redit illa intentio ponetur effectus sacramenti, ad quem antea solùm deerat vnum indiuisibile prolationis. Cùm ergo intentio posset redire, & incipere in tempore iuxta ipsum Suarez, quælibet prolatio temporis sufficiet ad complendum sacramentum legitimum; nam quælibet prolatio temporis continet infinita indiuisibilia, & est sine proportione maior, quàm prolatio indiuisibilis, quę desiderabatur; quare nulla poterit assignari adeo exigua prolatio in tempore, vt non sufficeret minor ad supplendum id, quod deerat: tunc ergo complebitur sacramentum in tempore post illud instans, sicut in tempore redit debita intentio, ac per consequens incipiet etiam effectus sacramenti in eodem tempore intrinsecè, extrinsecè autem per vltimum non esse.

Difficultatem etiam debet soluere Suarez in sua sententia in aliquo casu.

136. Qui etiam casus potest contingere ex parte illius, qui recipit sacramentum: si pœnitens v. g. quando profertur vltima syllaba absolutionis, tunc in illo instanti vltimo reuocaret intentionem recipiendi sacramentum; & immediatè post, vel post morulam imperceptibilem renouaret intentionem, in tempore tamen, & immediatè post aliquod instans; tunc enim reciperet effectum sacramenti, non in instanti terminatiuo, sed in tempore, in quo progrederetur adhuc Sacerdos proferendo eamdem vltimam syllabam. Cùm autem in sententia ipsius Suarez illa syllaba causet physicè gratiam, consequens est, quòd in eius sententia illa prolatio, quæ fieret in tempore, in quo renouaretur intentio, causaret physicè gratiam; de illa ergo fieri potest totum ipsius argumentum: deberet enim variari actio intra illud tempus pro varietate successiua agentis, scilicet partium illius prolationis, ac per consequens aliquæ partes illius prolationis non concurrerent ad productionem, sed ad solam cōseruationem gratiæ, &c.

137. Omnes ergo debent eodem modo respondere,

Omnes ergo eadem modo debet respondere.

tunc etiam omnes partes prolationis,quæ fit in illa morula,concurrere ad productionem physicam gratiæ; nam ex actionibus singularum partium, quæ successiuè variantur, resultat vna actio diuisibilis correspondens illi durationi, quæ actio est productio,& conseruatio illius gratiæ:nec potest assignari aliqua actio partialis in omnibus illis, quæ sit solùm productio;quare cùm aliqua actio debeat dici productio gratiæ,nec sit maior ratio,cur hæc denominatio tribuatur actioni,quæ est in sola duratione A, (nam in illa etiam possumus distinguere duas partes, quarum posterior sit conseruatio) meritò tribuimus hanc denominationem toti illi actioni successiuæ, quæ in tota illa morula oritur ab illis partialibus prolationibus successiuis eiusdem syllabæ:& per consequens eodem modo illas omnes prolationes partiales appellamus causam physicã gratiæ; aliqua enim debet esse causa producens gratiã; & non est maior ratio tribuendi hãc denominationem prolationi,quæ est in duratione A,cùm in illa etiam sint plures partes priores,& posteriores.Cùm ergo hæc denominatio debeat tribui alicui collectioni ex pluribus causis,quarum aliquæ sint posteriores,& in quibus nulla sit assignabilis,quæ solùm producat, & non conseruet etiam gratiam, meritò tribuimus eam denominationem illi prolationi totali,quæ est in tota illa morula successiua; per hoc enim non significamus,illam collectionem esse producentem gratiam adæquatè,hoc est,non etiã conseruãtem,aut ita vt singulæ partes secundùm se sint primò producentes; sed significamus, illam collectionem esse producentem,seu non esse extra illam causam, quæ producit gratiam, licèt non singulæ partes seorsim possint dici producentes:sicut & tota illa actio appellatur productio in eodem sensu non adæquatè,id est, solùm productio, sed inadæquatè, id est,simul productio,& conseruatio;hoc enim est propriũ earum rerum permanentium,quæ incipiunt in tempore,vt non possit in illis assignari productio conditiũcta ab omni conseruatione; & ideo non mirum si aliquando non possit assignari causa producens conditiũcta ab omni causa conseruante.

138. Suarez.

Obijcitur quartò contra nostram sententiam.

Quartò argui potest ex eodem Suarez, §. *secundò, idem declaratur*, quia,si sacramentum consummaretur illo tempore immediato post instans;ergo post ea definit;debet ergo assignari aliquod instans,quod diuidat sacramenti esse à non esse, seu in quo definat sacramentum; ergo durabit sacramentum toto illo tempore determinato, quod est inter illud instans,quod fuit eius vltimum non esse, & inter hoc instans,quod est primum non esse, seu vltimum esse; hoc autem repugnat, quia si sacramentum fuit consummatum immediatè post instans;ergo statim debuit desinere: sacramentum enim, vbi primùm consummatur,statim desinit; ergo non potuit permanere toto illo tempore intermedio;quia in dimidia parte illius fuisset iam consummatum, & per consequens debuisset statim desinere, & non expectare longiori tempore vsque ad illud aliud instans.

119. *Responsio.*

Respondetur facilè, sacramentum desinere post illam temporis morulam, in qua profertur vltima syllaba: potest autem desinere vel per vltimum esse,si prolatio terminetur aliquo indiuisibili intrinseco, post quod immediatè non sit,vel per primum non esse, si prolatio ita duret per temporis morulam,vt instans vltimum sit extrinsecum prolationis; vtroque enim modo videtur posse desinere: in tempore ergo intermedio erit sacramentum,non quoad totum suum esse,sed quoad aliquid sui; nam quoad totum suum esse, fuit successiuè ab initio applicationis materiæ, & prolationis formæ. Ad id verò, quod additur in argumentum, quòd sacramentum debuit priùs desinere,quia priùs fuit cõsummatum, dicendum est, committi æquiuocationem: nam si per *consummatum*, intelligatur idem quod *finitum*, falsum est, quòd ante finem totius illius morulæ fuerit consummatum, id est, finitum sacramentum, durat enim, quamdiu durat prolatio illius syllabæ: si verò per *consummatum* intelligatur *perfectum*, quãtum satis est ad causandam gratiam, concedendum erit,fuisse priùs consummatum;sed falsum est in hoc sensu dicere,sacramentum debere desinere,vbi primùm consummatur,seu perficitur; nam potest eius consummatio,seu perfectio,quæ ponitur per prolationem vltimæ syllabæ, protrahi per aliquam morulam,in qua tota consummatur, seu perficitur adhuc sacramentum, hoc est, ponitur vltima syllaba, intuitu cuius Deus producit gratiam tali actione, quæ simul sit productio eius, & conseruatio. Nec hoc etiam est peculiare in hoc dicendi modo: nam eodem pacto debet respondere ipse Suarez, quando peccatum mortale internum incipit,in tempore intrinseco, provt ipse concedit posse contingere; tunc enim peccatum, etiam vbi primùm consummatur, expellit gratiam; peccatum quippe, cùm consummatum fuerit, generat mortem, hoc est,carentiam vitæ spiritualis, quæ est gratia; & tamen consummatio peccati, & expulsio gratiæ sunt in aliqua temporis morula, quam si diuidas in duas partes, certum est, quòd in posteriori, provt condistincta à prioti, non incipit expulsio gratiæ; iam enim supponitur priùs expulsa, & consummatum peccatum, quantum sufficit ad gratiam expellendam; quia tamen totum illud incipit in tempore, necesse est dicere, quòd tam consummatio peccati, quàm gratiæ expulsio duret tota illa temporis morula successiua collectiuè sumpta.

140. *Obijcitur quintò.*

Quintò,argui potest contra hanc solutionem,& modum dicendi;quia licèt Deus vtatur sacramentis tanquam instrumentis physicis, vel morahbus ad productionem gratiæ; in conseruari tamen gratia dependet à solo Deo;est enim talis effectus,qui semel productus, exigit semper conseruari, nisi per peccatum mortale expellatur;in hac autem sententia ponitur gratia non solùm in fieri, sed etiam in conseruari dependens à sacramentis.Hoc tamen argumentum procedit etiam contra Suarez,qui infrà *disp.* 63.de Eucharist. *sect.* 4. *ante* 3. *concluf.* concedit, Eucharistiam incipere causare gratiam, non in instanti,sed in tempore immediatè post instans,atque adeò gratiam conseruari ab eodem sacramento per aliquam morulam temporis determinatam à Deo. Idem ergo poterit de aliis sacramentis asseri. Respondetur ergo ex natura rei ita esse, quòd gratia petat conseruari à solo Deo; cæterùm si Deus vult illam producere,ita vt incipiat intrinsecè in tempore,& dependenter ab aliqua causa secunda, eo ipso oportet, quòd dependeat etiam à causa secunda in conseruatione sua per aliquam breuem saltem durationem;eò quòd in tempore (vt diximus)non potest assignari prima actio,quæ sit mera productio,& non sit etiam conseruatio. Sicut etiam habitus acquisiti nõ pendent ab actibus in conseruari,sed solùm in fieri:cæterũ si actus liber intensus vt quatuor incipiat in tempore totus simul, provt in sententia ipsius Suarez potest incipere,tunc generaret statim habitum, qui nõ posset pendere ab illo actu in fieri, absque eo, quòd penderet etiã in conseruari pro aliqua duratione illius temporis.Sic etiã gratia,quæ incipit in tẽpore dependenter à sacramento, debet cõseruari dependenter ab eodẽ sacramento pro aliqua duratione successiua.Similiter,si Deus producit gratiam,

Suarez.

Responsio.

Explicatur responsio multis exemplis.

gratiam, quæ incipiat in tempore, & dependenter ab aliqua causa successiua, quale est sacramentum, non potest non dependere in conseruari ab aliquibus partibus illius causæ, à quibus prout condistinctis à præcedentibus non pendeat in primo fieri, quia non potest assignari prima pars illius causæ, à qua depēdeat solùm in fieri, cùm in illa parte causæ sint aliæ partes posteriores. Sicut etiā, licèt carentia gratiæ in fieri solùm dependeat à peccato actuali, & non in conseruari; quando tamen gratia expelleretur propter peccatum actuale, quod inciperet in tempore, & in eodem tempore semper successiuè intenderetur, non posset expulsio gratiæ non dependere ab aliquibus partibus posterioribus intensiuis illius actus, à quibus prout condistinctis à præcedentibus, non posset dependere in primo fieri, sed solùm in conseruari, vt consideranti patebit. Vides, quot exemplis instari possit contra omnes obiectiones, quæ fieri possunt contra hanc sententiam ab Auctoribus, qui semel supponunt illa principia Philosophica admittunt, posse rem permanentem incipere totam simul in tempore; imò etsi hoc non admittant, instare possumus in negatione instantis, quæ incipere debet in tempore, & per consequens in expulsione instantis, non poteris assignare primum fieri, quod non includat aliquam conseruationem eiusdem expulsionis.

141. *Vltima obiectio.* Vltimò, obiici potest; quia si, postquam producta est gratia, adhuc partes prolationis subsequentis dicuntur eam producere, poterit etiam dici durare productio gratiæ toto tempore sequenti; non enim est maior ratio de breuiori, quàm de longiori tempore sequenti. *Responsio.* Respondetur, hanc difficultatem minùs vrgere in hac materia, quàm in aliis, in quibus debet solui ab omnibus iis, qui admittunt, rem permanentem posse totam simul incipere intrinsecè in tempore. Nam si Angelus, v. g. creetur à Deo in tempore immediato post instans, creatio debet durare pro aliquo tempore, & per consequens in toto tempore sequenti poterit Angelus dici creari: item negatio instantis, quæ incipit in tempore, dicetur incipere in toto tempore sequenti, & his similia; in quibus quia tota quæstio pertinet ad modum loquendi, obseruandum est, vt quoties designamus aliquam partem posteriorem sequentis durationis, non dicamus in illa incipere Angelum, vel negationem instantis; quia re vera in illa, vt condistincta à partibus præcedentibus, non incipit, sed conseruatur; quando verò loquimur de tempore sequenti post instans, quod fuit vltimum non esse rei, quæ incipit in tempore; tunc loquendo de toto illo tempore collectiuè sumpto, dicimus, in illo incipere, & conseruari Angelum, vel negationem instantis, quæ in instanti præcedenti habuerunt vltimum non esse; quando verò loquimur de inceptione, nihil dicentes de conseruatione, solemus restringere loquutionem ad breue aliquod tempus, quod sit exigua pars illius totius durationis: sic enim solemus etiam dicere, nox incipit primo minuto post vltimum instans diei; non autem dicimus, nox incipit primis sex, vel octo horis post diem. Item dicimus, annum incipere tali die, vel tali mense, non verò tali semestri; sic etiam non diceremus, si mundus incepisset in tempore intrinseco, mundū creatū, vel incipere his sex millibus annis, v. g. quibus exstitit, sed incepisse tali mense, vel tali anno: vt scilicet hac restrictione significemus, minus temporis requiri ad inceptionem, quàm ad continuationem, & conseruationem per talem durationem.

142. *Minor est in nostro casu difficultas.* Dixi autem, minorem difficultatem esse quoad hoc in nostro casu; quia in hoc casu non extenderetur illa loquutio vltra illud tempus, quo durat prolatio vltimæ syllabæ, quod breuissimum est. Intra quod etiam loquendo de qualibet parte sequenti signata, non dicemus, in hac parte incipit, vel producitur gratia, sed perseuerat: loquendo autem de tota illa duratione simul per modum vnius, dicemus, in hac morula post tale instans incipit, & producitur gratia sacramentalis. Quòd si fingas, aliquem ex industria protrahere, & continuare prolationem illius syllabæ vltimæ per longum tempus; tunc etiam non oportebit dicere, in toto illo tempore produci, vel incipere gratiam; quia licèt Deus debeat vti aliqua parte diuisibili illius prolationis tamquam instrumento physico, vel morali ad productionem gratiæ; non est tamen necesse, quòd vtatur omnibus, præsertim si prolatio longiùs duret; sed poterit pro sua voluntate determinare tantam, vel tantam partem, cuius intuitu ponat gratiam, nihil curans de partibus, quæ postea sequentur; imò de facto etiam, licèt illa vltima syllaba breuissimè proferatur; poterit tamen aliquis dicere, non omnes partes prolationis concurrere, sed aliquas; plures quidem semper, quàm essent necessariæ; quia non potest assignari id, quod præcisè requirebatur, vt diximus, non tamen omnes partes, sed aliquas vsque ad talem, vel talem mensuram, prout Deus voluerit; in hoc enim nihil cogit hoc vel illud asserere, sed quilibet poterit, prout voluerit, opinari, suppositis (vt dixi) illis principiis Philosophicis, in quibus tota hæc difficultas fundatur.

DISPVTATIO V.

De inefficacia veterum Sacramentorum ad conferendam gratiam.

SECTIO I. *Sententia affirmans, gratiam collatam per Sacramenta antiqua, & eius fundamenta.*

SECTIO II. *Sententia negans, Circumcisionem contulisse gratiam, & eius fundamenta.*

SECTIO III. *Resolutio quæstionis.*

SECTIO IV. *Infertur resolutio aliquorum dubiorum.*

VT meliùs appareat excellentia nostrorum sacramentorum, & discrimen ipsorum à sacramentis legis antiquæ, oportebit examinare in præsenti, an aliqua illorum potuerint etiam conferre gratiam? 1. Et non loquimur de gratia, quam causabant per modum promissionis, quatenus erant promissiones Diuinæ de gratia nobis danda, quo pacto erant causæ nostræ gratiæ, vt explicuimus supra disp. 1. sect. 2. sed loquimur de gratia, quæ eorum intuitu daretur suscipientibus tunc illa sacramenta. Difficultas tota est propter Circumcisionem, & propter sacramentum illud, quo in lege naturæ delebatur peccatum originale; de aliis enim Sacrificiis, cæremoniis, & Sacramentis legis antiquæ, non est dubium, quòd non habuerint efficaciam conferendi gratiam. *Tota difficultas est de Circumcisione & de illo sacramento quod erat in remedium peccati originalis.* Nam licèt aliqui oppositum insinuent, quos citat Henriquez in præsenti *lib. 1. cap. 15. num. 6.* alij tamen omnes id reiiciunt, quos affert idem ibi littera V. Henriquez. Hæc autem duo sacramenta, cùm in illis deleretur peccatum, videtur, quòd contulerint gratiam, sine qua nunquam de facto ablata

fuit alicui macula peccati mortalis perſonalis, vel originalis.

SECTIO I.

Sententia affirmans gratiam collatam per Sacramenta antiqua; & eius fundamenta.

2. *Antiquorum quorundam opiniones. S. Thom.*

IN hac controuerſia duplex eſt ſententia principalis inter Scholaſticos; aliquæ enim antiquiores iam omnino in obliuionem abierunt, quas commemorat, & reiicit S. Thomas in præſenti *art.6. & q.70. art.4.* Quidam quippe dixerunt, per Circumciſionem quidem ablatum peccatum, ſed non collatam gratiam; alij dixerunt, gratiam collatam, quoad effectum remittendi peccatum, non tamen quantum ad effectus poſitiuos; alij denique, collatam quidem gratiam etiam quoad aliquem effectum poſitiuum, qui eſt, facere dignum vita æterna, non tamen quantum ad omnes. Non enim ſufficiebat ad reprimendam concupiſcentiam fomitis; nec ad implenda præcepta Legis.

3. *Reiiciuntur illa ſententia. Prima.*

Hæ omnes ſententiæ facilè refelluntur. Prima, quia peccatum originale non remittitur, nec homo vnquam iuſtificatur, niſi per gratiam; alioquin ſi ille homo moreretur ſine peccato, & ſine gratia, deberet carere omni pœna ſenſus, & dãni, ac per conſequens non deberet habere carẽtiam viſionis Dei, quæ eſt pœna damni; & ex alio capite deberet carere viſione Dei, cùm careret gratia habituali, quæ eſt ſemen gloriæ. *Secunda.* Secunda etiam ſententia reiicitur; quia non poterat conferri gratia, quin daret ius ad gloriam, cùm ipſa gratia ſit ſemen gloriæ; ergo dabat etiam effectus poſitiuos. *Tertia.* Tertia denique reiicitur; quia nulla gratia habitualis eſt, cui non debeantur auxilia talia, cum quibus poſſit homo ſeruare præcepta Legis, licèt non omnino extinguant fomitem; ſicut nec de facto exſtinguunt illũ noſtra ſacramẽta. Adde; ſi Circumciſio dabat gratiam habitualem, licèt non daret illas copioſas vires ad vincendas tentationes; iam non poſſet dici, quòd noſtra ſacramenta differunt ab illa per hoc, quòd noſtra cauſant gratiam, quam tamen illa non cauſabat.

4. *Duæ celebres ſententiæ. Prima ſententia affirmans.*

His ergo ſententiis omiſſis, duæ ſunt ſententiæ in hoc puncto celebres, in qua Scholaſtici antiqui, & recentiores diuiſi ſunt. Prima affirmat, per Circũciſionem datam fuiſſe gratiam ex opere operato ex infallibili decreto, & promiſſione Diuina. Hanc tenent Alex. Bonauent. Durand. Paludan. Maior, & Martilius; quos refert Vaſquez dicta *diſp.* 184. 12. Eamdem tenent Suarez in præſenti *diſp. 5. ſect. 1.* & *diſp.* 10. *ſect.* 1. & 2. Azor. *tom.* 1 *lib.* 4. *cap.* 14. Pereira *in cap.* 4. *epiſt. ad Rom. diſp.* 5. & 6. Barrad. *tom.* 1. in Euangel. *lib.* 9. *cap.* 1. Lorinus in Acta Apoſtol. *cap.* 7. *verſ.* 8. Valentia infra *quæſt.* 70. *punct.* 11. & alij multi, quos affert & ſequitur Salas *tom.* 2. *in* 1. 2. *tract.* 13. *diſp.* 11. *ſect.* 1. *n.* 12. & ſequentibus.

Vaſquez. Suarez. Azor. Pereira. Barrad. Lorinus. Valent. Salas.

5. *Auguſtin. Fundamentum huius ſententiæ auctoritas Auguſtini.*

Præcipuum fundamentum eſt auctoritas Auguſtini, qui eam apertè tradidit multis in locis, quæ affert Vaſquez vbi ſupra. Præcipua ſunt *lib.* 16. de ciuit. Dei *cap.* 27. *lib.* 2. de pecc. origin. *cap.* 30. & 32. *lib.* 4. de Baptiſm. cont. Donatiſt. *cap.* 23. & 24. & 2. de nuptiis *cap.* 11. (& habetur in cap. *Ex quo*, de Conſecratione *diſtinct.* 4.) & *lib.* 2. cont. litter. Petiliani *cap.* 77. & *lib.* 3. cont. Iulian. *cap.* 18. & *lib.* 5. *cap.* 9. Pro eadem ſententia videntur eſſe Gregor. 4. *Moral. cap.* 2. *vol.* 3. & refertur in c. *Quod autem* de Conſecrat. *diſt.* 4. Ambroſ. *epiſt.* 84. (ſeu Proſper, qui creditur auctor illius epiſtolæ) Fulgentius *lib. de* Incarnat. *cap.* 15. Beda homil. de Circumciſ. inter hyemales de Sanctis ante med. tom. 7. & *lib.* 1. in Lucæ *cap.* 8. ſuper illa verba: *Poſtquam conſummati ſunt*, &c. Bernard. *epiſt.* 77. & *ſerm.* 3. de Circumciſ. & *ſerm.* 2. de Aſſumpt. Hugo de S. Victore *quæſt.* 113. in Epiſt. ad Rom. & 1. *de* Sacrament. *part.* 11. *cap.* 2. & *p.* 11. *cap.* 2 & 6. Iſidor. *Geneſ.* 17. Rupertus *lib.* 5. de operib. Trinitat. *cap.* 33. & alij. Vnde Ouandus *in* 4. *d.* 1. propoſitione 15. ait, eſſe de fide, quòd per Circumciſionem remittebatur peccatum originale. & Durand. *in* 4. *diſt.* 1. *quæſt.* 5. *num.* 9. ait, oppoſitum eſſe contra dicta omnium Sanctorum: & Soto *d.* 2. *q.* 1. *art.* 4. ait, omnes in hoc conuenire quòd in Circumciſione remittebatur originale; & hanc ſententiam fuiſſe omnibus Patribus receptiſſimam: & Suarez *d. diſp.* 5. *ſect.* 1. §. *ſecundò dicendum eſt*, aſſerit, non poſſe nunc negari ſine aliqua temeritate propter communem conſenſum ſanctorum Patrum, & Scholaſticorum omnium.

Bernard. Hugo de S. Victore. Iſidorus. Rupertus. Ouandus. Durand. Soto.

6. *Innoc. III. Secundi fundamentum.*

Secundò, principaliter fundatur hæc ſententia auctoritate Innocentij III. in c. *Maiores*, de Baptiſmo, vbi dicit, Baptiſmum Circumciſioni ſucceſſiſſe; per illam enim originale remittebatur, licèt ad regnum cœlorum non perueniretur. Vbi licèt Pontifex id non definiat, ſed afferat ad probandum principale intentum, ſcilicet, paruulos eſſe baptizandos, magnum tamen præbet huic ſententiæ pondus auctoritatis.

7. *Tertium fundamentum.* Geneſ. 17.

Tertiò, probatur ab Auguſtino, Innocentio, & aliis, ex illo Geneſ. 17. *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illius de populo ſuo.* quæ verba Auguſtinus iuxta lectionem LXX. Interpretum legit hoc modo: *Maſculus, cuius præputij caro octauo die circumciſa non fuerit*, &c. vbi clare videtur ſermo eſſe de paruulis; hi enim debebãt octauo die circumcidi. Cùm ergo his comminetur Deus pœnam, niſi circumcidantur, debet hoc intelligi de pœna, quæ conſequitur peccatum originale; nam actuale perſonale non poterat eſſe in illis; & in hoc ſenſu intelligitur id, quod ſequitur: *quia pactum meum irritum fecit.* quæ verba loquuntur de pacto inito cum Adamo, quod pactum irritum fecit paruulus, quando in Adamo peccauit.

8. *Solutio horũ verborum facilis.*

Sed hæc verba, ſeclusâ auctoritate Auguſtini & Innocentij, facilem habent ſolutionem, cùm vis argumenti ſumatur ex illa particula, *octauo die*, quę tamen in noſtra vulgata non habetur. Quare locum illum non de pœna æterna, ſed temporali, ſiue mortis, ſiue ſeparationis à populo Iudaico, quam adultus debebat pati, ob neglectam Circumciſionem, explicant communiter Interpretes, vt notat Vaſquez dicta *diſp.* 130. *cap.* 2. & Bellarmin. *lib.* 2. de Sacrament. *c.* 12. & ſequentib. & *lib.* 1. de Baptiſmo *c.* 4. *ad* 4. Imò iidem, qui tenent, per Circumciſionem fuiſſe remiſſum originale, dicunt, illam expoſitionem Auguſtini non eſſe litteralem, vt fatetur Pererius ſuper illa verba Geneſ. *verſ.* 14. & ipſemet Auguſtinus 16. de Ciuit. *cap.* 27. dicit, poſſe illum locum aliter exponi. Adde, nec in ipſo textu LXX. Interpretum iuxta editionem emendatam iuſſu Sixti V. ita legi, ſed paulo aliter, ſcilicet: *ei, qui non fuerit circumciſus maſculus, cui non circumcidetur caro præputij ſui, octauo die interibit anima illa de genere ſuo*; vbi dies octauus non refertur ad circumciſionem, ſed ad pœnam infligendam, vnde poteſt, retenta etiam illa particula, intelligi de ſolis adultis, quibus pœna illa imponitur. Pactum autem, quod irritum dicitur fieri, proculdubio eſt pactum Circumciſionis, de quo ſermo erat in verbis præcedentibus: *Statuam pactum meum inter me & ſemen tuum. Tu ergo cuſtodias pactum meum, & ſemen tuum poſt te. Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me, & vos, & ſemen tuũ poſt te: Circumcidetur ex vobis omne maſculinũ*, &c.

Vaſquez. Bellarm. Pererius.

9.

Hoc

Retorqueri potest argumentum.

Hoc ergo pactum irritum faciebat, qui negligebat Circumcisionem. Vnde argumentum ex his verbis retorqueri potest contra hanc sententiam; quia si Circumcisio fuisset instituta ad tollendum peccatum originale, & ad iustificationem spiritualem, Deus certè illam instituens aperuisset eius fructum, sicut aperuit clarè vsum, & finem, scilicet, vt esset signum fœderis inter Deum, & Abraham, atque posteros eius de numerosissima plebe, & de possessione terræ Chanaan illis promissa. Quòd autem circunciderentur ad tollendum originale, nec ibi, nec alibi Scriptura insinuauit: ergo non fuit instituta ad eum finem; alioquin debuisset declarari, cùm esset præcipuus, & hominibus maximè necessarius. Denique etiamsi illa particula, *octauo die*, retineatur eo modo, quo ab Augustino legitur, explicari potest totus locus de pœna illa separationis à populo Iudaico, quam debebat subire paruulus, qui ob parentum culpam non fuerat octauo die circumcisus; nam cùm Circumcisio esset character illius populi, & ianua aliorum sacramentorum, meritò excludebatur, qui charactere illo carebat.

10. *Aliqui Augustinum & Innocentium explicant.*

Difficiliùs respondetur ad Augustinum, Innocentium, & alios Patres. Aliqui dicunt, illos solùm velle, quod in Circumcisione dabatur gratia, non tamen quod per illam daretur gratia. Verum enim quòd in illa dabatur propter fidem, quæ in illa actione interueniebat, & cuius signum erat Circumcisio ipsa externa, non tamen concurrebat Circumcisio ad gratiam tanquam causa phyfica, vel moralis. Ita Vasquez *disput.* 184. *cap.* 4.

Reijcitur hæc interpretatio.

Hæc tamen interpretatio manifestè repugnat verbis Patrum, qui non solùm dicunt, in Circumcisione datam fuisse gratiam, seu remissum peccatum, sed etiam per Circumcisionem, ipsamque valuisse, & conduxisse ad illum effectum. Sic loquitur Innocentius in illis verbis:

Innoc. III.

Quoniam & si originalis culpa remittebatur per Circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, &c. Sic etiam loquitur Augustinus passim

August.

lib. 4. de Baptismo, *c.* 14. vbi dicit: *Ex Circumcisione carnis, quam prior populus accepit, conijcere nos posse quid valeat in paruulis Baptismi sacramentum. lib.* 3. cont. Iulian. *cap.* 18. sic ait: *Responde si potes, cur ipse Isaac, nisi Baptismatis Christi signo circumcisus octauo die fuisset, periisset anima eius de populo suo? Explica, si potes, cur meritò tanta pœna plecteretur, nisi ab hoc tanto sacramento liberaretur?* Eodem modo loquitur Gregorius 4. Moral. cap. 2.

Gregor.

Quòd autem apud nos valet aqua Baptismatis, hoc agit apud Veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro iis, qui de Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium Circumcisionis. In quibus verbis non minùs dicit datam gratiam per Circumcisionem, quàm per fidem Bernardus in *serm.* 1. de Assumptione:

Bernard.

In Baptismo, inquit, *sola gratia lauat hanc maculam, quam olim rasit petra Circumcisionis.* Denique eodẽ modo loquuntur Beda, & alij suprà adducti, qui non solùm concomitantiam, sed concursum explicant Circumcisionis.

SECTIO II.

Sententia negans, Circumcisionem contulisse gratiam; & eius fundamenta.

11. *Secunda sententia negans.*

SEntentia contraria est etiam satis celebris, & habet pro se magnum pondus auctoritatis, & rationum. Eam videtur docere S. Thomas in præsenti *quæst.* 62. *art.* 6. *ad* 3. *& q.* 70. *art.* 4. Eamdem sequuntur Bellarmin. Capreol. Deza, Ledesma, Ferrariens. Cano, & alij, quos refert & sequitur Vasquez dicta

Vasquez. Coninch.

disput. 184. *cap.* 3. Coninch in præsenti *quæst.* 62. *art.* 6. & quamplures Recentiores.

12. *Probatur primò ex Scriptura.* Rom. 3.

Probatur primò ex Scriptura, quæ videtur expressè negare, in Circumcisione vllam fuisse efficaciam ad eum effectum, sed solùm fuisse merum signum illius populi. Ad Rom. 3. *Quid ergo amplius Iudæo est, aut quæ vtilitas Circumcisionis? Multum quidem per omnem modum. Primùm, quia credita sunt illis eloquia Dei.* Vbi illud *Primùm* significat illum esse effectum, seu fructum præcipuum; non ergo erat alius nobilior, qualis esset iustificatio. Et paulo pòst addit: *Quid ergo? præcellimus eos? nequaquam. Causati enim sumus, Iudæos, & Græcos omnes sub peccato esse:* quasi dicat, quod attinet ad negotium iustificandi, non excedit Iudæus Gentiles propter Circumcisionem; omnes enim sub peccato sunt, nisi aliunde liberentur; quia, vt statim addit, *ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo.* Circumcisio autem erat opus legis. Item *cap.* 4. probat ex professo, Abrahamum non in Circumcisione fuisse iustificatum; vt inde probet inefficaciam Circumcisionis. Item 1. ad Cor.

1. Cor. 7. Galat. 4.

7. *Circumcisio nihil est, & præputium nihil est.* Ad Galat. 4. *Quomodo iterum conuertimini ad infirma, & egena elementa, quibus iterum seruire vultis?* Constat autem, sermonem esse potissimum de Circumcisione. Ad

Philipp. 3. Coloss. 2.

Philipp. 3. dicit se arbitrari detrimentum iustitiam, quæ ex lege est. Ad Coloss. 2. Sacramenta veteris legis vocat vmbram futurorum; & addit Circumcisionem esse carnalem, non spiritualem: *Circumcisi*, inquit, *estis circumcisione, non manu facta, in expoliatione corporis carnis, sed circumcisione Christi, consepulti ei in Baptismo.* Ad Hebr. 2.

Hebr. 2.

Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem, & inutilitatem. & *cap.* 9. Cæremonias veteres dicit fuisse iustitiam carnis, & sanctificasse ad emundationem carnis. & *cap.* 10. legem habuisse vmbram, nec potuisse accedentes perfectos facere, aut auferre peccata, & mundare conscientias.

13. *Malè explicantur hæc loca.*

Nec potest dici, in his locis explicari solùm inefficiam & inutilitatem sacramentorum legis antiquæ, quam habebant post Christi mortem, & promulgatum Euangelium. Nam ibi loquitur Paulus de sacramentis illis etiam pro priori tempore consideratis, vt constat ex illis verbis: *Quæ vtilitas Circumcisionis? Multum per omnem modum*, &c. Si verò loqueretur solùm de tempore posteriori, non posset id concedere. Sicuti etiam vmbræ erant, & figuræ ante aduentum Christi, non postea; & pro illo tempore acceperat Paulus Circumcisionem, qui tamen ad Philipp. 3. dicit, se non habere fiduciam in carne, hoc est, in Circumcisione. Videatur Bellarminus suprà *cap.* 14. circa finem, qui eam solutionem bene impugnat.

14. *Secundò probatur ex Patribus.* Iustinus.

Secundò principaliter probatur hæc sententia ex Patribus, qui de Circumcisionis inefficacia eodem modo loquuntur. Iustinus Dialog. cum Triphone ante med. ex professo id probat, *Abraham*, inquit, *cùm nondum esset circumcisus, propter fidem, qua Deo credidit, iustificatus est, & benedictionem à Deo accepit. Circumcisionem verò non accepit ad iustificationem, sed tantummodo in signum. Quod vel ex eo licet intelligere, cùm fœmineum genus carnalem circumcisionem assumere non queat, satis ex eo apparet, eam datam esse in signum, non autem ad iustitiam: quidquid enim ad iustitiam, & virtutem pertinet, etiam fœminis Deus dedit, vt ex æquo seruare possent.* Irenæus lib. 4. cap. 30.

Irenæus.

Circumcisionem, inquit, *non quasi iustitiæ consummatricem, sed in signo eam dedit Deus, vt cognoscibile perseueret genus Abrahæ. Deus enim Abrahæ dixit:* Circumcidetur omne masculinum vestrum, & erit in signum testamenti inter me, & vos. *Quod etiam dixit de Sabbato per Ezechielem:* Sabbata, *inquit*, mea dedi eis, vt sint signa inter me, & ipsos. *In signa ergo data sunt hæc; nec sanè otiosa,*

& inania erant signa, sed suum habebant symbolum, & ar-
gumentum, vtpote à sapiente artifice data; carnalis enim
circumcisio præsignabat spiritualem, de qua Paulus dixit:
nos circumcisi sumus circumcisione non manufa-
cta; *& Propheta quidem ait*: Circumcidite duritiem
cordis vestri. *Quod autem per hæc non iustificabatur*
homo, sed in signa data sunt populo, ostendit, quòd ipse
Abraham sine circumcisione placuit Deo, & reputatum
Epiphan. *est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est.* Epi-
phanius Hæresi 30. *Prima*, inquit, *illa Circumcisio*
non fuit perfecta, sed signi tantùm gratia est data, & ad
commonitionem ipsorum, & vt figura esset magna circum-
cisionis. Etenim si circumcisio illa data fuisset sanctifica-
tionis gratia, & vt participes faceret cælestis hæreditatis;
ergo priuata est Sara tanto bono sanctificationis, & cæle-
stis hæreditatis, & item Rebecca, & Lia, & Rachel, &
omnes sanctæ mulieres, cùm non potuerint circumcisionem
Abrahæ habere. Si verò illæ non sunt priuatæ regno cælo-
rum, quanquam non fuerint participes circumcisionis,
non ergo illa conducebat hominem ad comparandam sa-
lutem, & vitam æternam. Et hæresi 8. *Illic*, inquit, *cir-*
cumcisio fuit carnalis, quæ deseruijt vsque ad magnam
circumcisionem, hoc est, Baptismum, quæ circumcidit nos
16. *à peccatis.* Ambrosius in id Roman. 4. *Signum accepit*
Ambros. *circumcisionis, signum iustitiæ fidei*, sic ait: *Accepit*
Abraham circumcisionem signum iustitiæ fidei: credens
enim se filium habiturum, huius rei, quam credidit, sig-
num accepit, vt, quod credens iustificatus sit, cerneretur.
Non ergo circumcisio aliquid habet dignitatis, sed signum
est tantum. Et epist. 72. ad Irenæum, *Signum*, inquit,
circumcisio corporalis, veritas circumcisio spiritualis, illa
membrum amputat, ista peccatum. vide eumdem *lib.* 1.
de Abraham *cap.* 4. & *lib.* 1. de Sacrament. *cap.* 4. *&* 6.
Chrysost. & *lib.* de iis, qui initiantur mysteriis, *c.* 8. *&* 9. Chry-
sost. *hom.* 27. in Genesim: *Attende*, inquit, *quod Deus*
circumcisionem pro lege statui voluit, non quod ad animæ
salutem efficere hoc possit aliquid; sed vt Iudæi pueri hoc
gratitudinis indicium circumferrent, quasi signum, & si-
gillum, & ne liceret eis commisceri gentium commixtio-
nibus. Hinc B. Paulus signum hoc vocat dicens: Et sig-
num dedit circumcisionis sigillum; *nam ad iustitiam*
ipsa circumcisio nihil conducit. Vide eumdem *hom.* 39.
& 40. in Genes. & homil. de prodit. Iudæ, & *hom.* 14.
in Epist. ad Hebræos; & *hom.* 6. in ad Rom. 2. *Circum-*
cisio quidem prodest, si legem obserues. vbi Theodore-
18. tus, Theophylactus & Oecumenius. Tertullian. lib.
Tertul. cont. Iudæos, paulò post principium sic ait: *Sed*
Abraham, inquis, circumcisus est: sed ante Deo placuit,
quàm circumcideretur. Acceperat enim Circumcisionem,
sed quæ esset in signum temporis illius, non in salutis præ-
rogatiuam. Sed & filius, inquit, Mosis tum ab Angelo
præfocatus fuisset, si non Sephora mater eius calculo præ-
putium infantis circumcidisset. Vnde, inquit, Circumcisio-
nis maximum periculum est, si præputium carnis quis
non circumciderit. Sed enim si Circumcisio salutem omni
modo afferet, etiam Moses in filio suo non intermisisset,
quominus octauo die circumcideret eum, quando constet,
Sephoram coactam ab Angelo id fecisse in itinere. Consi-
deremus itaque, quod non potuerit vnius infantis coacta
Circumcisio omni populo præscribere, & quasi legem huius
præcepti condere in salutem. Nam prouidens Deus, quod
hanc Circumcisionem in signum, non in salutem daturus
esset populo Israel, idcirco filium Mosis ducis futuri in-
stigat circumcidi, vt cùm cœpisset per eum populo dare
præceptum Circumcisionis, non aspernaretur populus,
videns exemplum illud in iudicis filio, iam celebratum.
Cyprian. Cyprianus *lib.* 1. cont. Iudæos *cap.* 8. dicit, Adamum,
Henoch, Noë, & Melchisedech iustos fuisse sine
Circumcisione, quia *signaculum*, inquit, *fœminis nihil*
proficit. Alios adducit Bellarmin. dicto *lib.* 2. de Sa-
cramentis *cap.* 15.

19. Philo. Iosephus. His adiungitur auctoritas negatiua Philonis, & Iosephi, qui, cùm curiosissimi fuerint indagatores, & minutissimi scriptores rerum Iudaicarum, & ille in lib. de Circumcisione causas omnes, & vtilitates Circumcisionis prosequutus fuerit, hic verò *lib.* 1. Antiquit. *cap.* 12. huius tamen vtilitatis, & causæ, quæ nobilissima sanè erat, nec minimum indicium insinuarunt; ignorarunt ergo illam; alioquin eius notitiam non ita occultassent.

20. Conc. Flor. *Tertiò probatur ex Concilijs.* Tertiò principaliter probatur ex Conciliis, scilicet ex Florentino sub Eugenio sess. vlt. in Decreto fidei ad Armenos in hæc verba: *Noua legis sacramenta multum differunt à sacramentis antiquæ legis; hæc enim non causabant gratiam, sed solùm per passionem Christi dandam figurabant: nostra verò sacramenta & continent gratiam, & dignè suscipientibus eam conferunt.* Huic consonat Trident. *sess.* 7. *cap.* 2. damnans eum, qui dixerit, *Sacramenta nouæ legis non differre à Sacramentis antiquæ, nisi quia sunt diuersæ ceremoniæ, & ritus externi.* Si autem antiqua contulissent gratiam, planè non alio modo differrent à nostris. Fuit autem editus Canon ille propter errorem Lutheri, qui (vt refert Bellarm. vbi suprà *cap.* 12. in lib. de Babylon. captiuit. sic loquitur: *Error est, sacramenta nouæ legis differre à sacramentis veteris legis penes efficaciam significationis, id est, quod nostra efficaciter significent faciendo quod figurant, non illa.* Quare intentum Concilij in illo Canone debuit esse, asserere differentiam sacramentorum nostrorum, quoad efficaciam, quam differentiam Lutherus negabat.

Trident.

21. *Quartò probatur rationibus.* Quartò, adducuntur rationes, quas prædicti Patres attingunt, scilicet quod fœminæ in lege veteri iustificabantur ab originali absque Circumcisione; ergo fatendum est, remedium legis naturæ adhuc post præceptum Circumcisionis retinuisse pristinam efficaciam, & vim. *Prima.* Deinde eos, qui non erant ex Abrahamo, non obligabat præceptum Circumcisionis, vt constat; ergo illi poterant iustificari per aliud remedium, quod quidem videtur non amisisse suam vim ad iustificandos Iudæos. *Secunda.* Item Circumcisio non poterat adhiberi ante octauum diem; pueri ergo, qui ante illum diem moriebantur, non poterant iustificari, cùm tamen filij Gentilium possent per remedium legis Naturæ. *Tertia.* Similiter in casu necessitatis Circumcisio differebatur in longum tempus: sic enim in Deserto per quadraginta annos Hebræi non sunt circumcisi ratione itineris, vt aliqui volunt; siue autem ea fuerit causa, siue quæuis alia, non est credibile, pueros omnes mansisse in peccato per totum illud tempus; & si qui fortè moriebantur, fuisse damnatos.

22. *Variæ solutiones locorum.* Variæ solutiones adhiberi solent ad explicanda hæc loca Conciliorum, & Patrum ab Auctoribus primæ sententiæ; & primò dicunt, Circumcisionem non fuisse propriè loquendo sacramentum legis antiquæ, quia instituta fuerat multo tempore ante Moysem, & præcepta Abrahamo, & eius posteris; *Prima solutio.* quare differentia, quam Concilia asserunt inter sacramenta veteris, & nouæ legis, quoad efficaciam gratiæ non habet locum in Circumcisione, sed in aliis sacramentis propriis legis scriptæ. Sic explicant aliqui, quos affert P. Henriquez in præsenti *lib.* 1. *c.* 15. §. 2. littera F. & §. 6. *lit.* X. Henriquez.

23. *Non satisfacit.* Hæc solutio non potest satisfacere menti, & verbis Scripturæ, Conciliorum, & Patrum; & in primis Patres suprà adducti clarè, & disertè loquuntur de Circumcisione, & illam dicunt, non valuisse quidquam ad iustitiam, vt constat ex verbis citatis. Deinde Paulus, vbi de inefficacia legis antiquæ loquitur, maximè, & potissimè loquitur de Circumcisione, vt constat etiam ex eius verbis suprà

adductis; imò ad dissuadendam Circumcisionem probat inutilitatem totius legis antiquæ in ordine, ad conferendam iustitiam. Denique Concilia, licèt non loquantur nominatim de Circumcisione, eam tamen proculdubio comprehendunt in suis definitionibus. Primò, quia eam doctrinam acceperunt ex Scriptura & Patribus, vbi, vt vidimus, de Circumcisione potissimè sermo est. Deinde, quia licèt Circumcisio non fuerit primò instituta in lege Moysis; in ea tamen lege, & intra eius præcepta, positum etiam est præceptum Circumcisionis, vt constat ex c. 12. Leuitici; & ideo eam Christus dixit esse ex lege Moysis, Ioan. 7. *Si Circumcisionem accipit homo in Sabbato, vt non soluatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in sabbato?* Vnde S. Thomas in præsenti q. 62. art. 6. sub nomine sacramentorum legis veteris, de quibus proponitur titulus articuli, agit de Circumcisione, quia comprehenditur sub sacramentis legis veteris, vt notauit ibi P. Vasquez. Quando ergo Concilia loquuntur de sacramentis legis veteris, eodem modo loquuntur de Circumcisione, sicut Scriptura, & Patres illam sub eo nomine comprehendebant.

Ioan. 7.

24. *Secunda solutio.* Alij secundò respondent, licèt in Circumcisione data fuerit gratia, non fuisse tamen causam gratiæ, sicut sunt nostra sacramenta, quia hæc causant physicè gratiam, vt instrumenta Dei: Circumcisio verò solùm causabat moraliter.

Reiicitur primo. Nec hæc solutio satisfacit. Primò, quia supponit falsum, vt suprà vidimus, scilicet nostra sacramenta causare physicè. *Secundò.* Secundò, quia si Circumcisio causabat moraliter, id satis est, vt diceretur causa gratiæ: sicut nunc sæpè nostra sacramenta causant solùm moraliter etiam sententia contraria, quando scilicet causant gratiam, recedente fictione, postquã iam non existunt, & tamen tunc etiam sunt causa gratiæ, & dicitur homo iustificatus per Baptismum. *Tertiò.* Tertiò, quia Concilium Florentinum omnem prorsus causalitatem excluſit etiam moralem, cùm dixit, illa sacramenta solum figurasse gratiam dandam postea per passionem Christi. Si enim tunc etiam causabant moraliter gratiam, non erant meræ figuræ gratiæ futuræ. *Quartò.* Quartò denique, quia ad vtilitatem, vel inutilitatem sacramentorum parum referret, quòd causarent physicè, vel moraliter gratiam, si tamen eam infallibiliter afferebant; non ergo curassent adeò Concilia, & Patres de discrimine illo inter vtraque sacramẽta nobis commendando.

25. *Tertia solutio.* Ideo tertiò alij negant, Circumcisionem fuisse etiam causam moralem gratiæ, sed dicunt fuisse conditionem, sine qua non, ad cuius positionẽ Deus ex sua misericordia infallibiter semper conferebat gratiam. *Declaratur.* Posset autem hoc declarari ex differentia, quam suprà explicuimus, inter conditionem, & causam moralem: nam sicut seruus habens Domini præceptum de dando pane Paulo, quoties gallus canter, mouetur quidem à præcepto Domini, tamquam à causa morali, à galli verò cantu tanquam à mera conditione, quâ positâ, mouet præceptum domini: sic sacramenta nostra dicuntur causæ morales, quia sunt operationes Christi, & quasi preces ipsius, quæ mouent Deum ad dandam gratiam: Sacramento verò antiqua non erant. Christi operationes, nec habebant vim mouendi, sed erant conditiones, quibus positis, Deus mouebatur à meritis Christi futuris ad dandam gratiam hominibus; atque ideo non dicebantur causare, vel continere gratiam; sicut nec galli cantus diceretur continere, vel causare panem dandum in casu posito.

26. *Neque satisfacit.* Hic modus dicendi adhuc non videtur satisfacere, si attendamus sincerè ad verba, & ad mentem Conciliorum, & Patrum; aliquid enim plus videntur intendisse, quàm negare solam causalitatem, & relinquere rationem conditionis, sine qua non. Quia quod attinet ad suscipientium vtilitatem, parum etiam referret, quòd Baptismus afferret gratiam, & mundaret à peccato per modum causæ, vel per modum conditionis, si tamen infallibiliter afferret illum effectum. Vnde Concilium Florentinum non solùm excluſit omnem causalitatẽ physicam, & moralem ab illis sacramentis, sed omnem etiam prorsus vtilitatem, seu modum conducendi ad gratiam; hoc enim sonant illa verba, quòd *solùm figurabant gratiam postea dandam per Christi passionem.* Planè, si erant conditiones infallibiliter afferentes gratiam, non posset absque eorum iniuria dici, quòd solùm erant figuræ gratiæ futuræ, & nobis dandæ. Nec posset de illis dici, quòd erant vacua, egena, infirma, inutilia, sicut appellantur ab Apostolo. Denique, argumentum quo vtuntur Patres passim ad probandam inutilitatem Circumcisionis, ex eo, quòd fœminis non prodesset ad salutem; eodẽ modo probat, omnino non fuisse conditionem infallibilem ad gratiam; quia illo etiam remedio infallibile caruissent fœminæ; nec minùs noceret eis carentia conditionis infallibilis ad iustificationem, quàm carentia causæ moralis. Non ergo fecerunt vim in differentia conditionis, & causæ moralis, quando inutilitatem Circumcisionis exaggerarunt.

27. *Alia solutio* Eodem modo reiicitur, quod aliqui dicunt, Circumcisionem non continuisse gratiam, sicut nunc etiam Baptismus continet, quia tunc pretium gratiæ nondum erat solutum à Christo, sed nunc est iam solutum, & continetur in sacramentis nostris. *Explicatur exemplo.* Quod explicant hoc exemplo; nam si constituamus hominem, qui ad obtinendam mercedem offerat testimonia operum, quæ iam fecit, alium verò ostẽdentem solùm Scripturam promissionis, qua promittit opera, dicemus iure optimo, prius instrumentum continere præmium, & mouere efficaciter ad illud; posterius verò esse de se inefficax. Hoc autem modo se habent Baptismus, & Circumcisio.

28. *Refellitur.* Contra hunc etiam modum militant eadem argumenta, vt dixi; nam licèt Circumcisio non conduceret tunc, vt causa, cõduceret saltem vt conditio afferens infallibiliter gratiam ex promissione Dei, quod tamen Patres, & Concilia videntur negare. Adde, illam differentiam pretij iam soluti, vel soluendi, parum referre ad rationem causæ moralis; nam, si Circumcisio contineret merita Christi vt ponenda, proculdubio esset causa moralis, sicut ipsa merita Christi nondum posita, sed ponenda, erant vera causa moralis gratiæ, quæ dabatur Patribus antiquis. Re tamen vera Circumcisio non erat solùm sicut Scriptura continens promissionem operũ Christi, sed potiùs contineret promissionem ipsius Dei dandi gratiam propter opera Christi præuisa.

29. *Alia solutio.* Vnde reiicitur etiam, quod alij recentiores quartò dicunt, vt explicent, quomodo Circumcisio non fuerit causa gratiæ, sed solùm conditio, licèt infallibiliter semper in ea iustificatio conferretur. Dicũt enim gratiam fuisse quidem datam semper infantibus circumcisis, & non nisi circumcisis (loquendo de infantibus Hebræorum) non tamen fuisse datam propter Circumcisionem, sed solùm propter actum fidei, cuius protestatio erat Circumcisio, cui fidei Deus promisit infallibiliter gratiam, & iustificationem infantis. Cùm hoc tamen stat, quòd non iustificaretur infans absque Circumcisione, quantumcumque ei applicaretur aliis modis fides parentum, vel aliorum, quia Deus præuidens priùs omnes paruulos de facto circumcidendos, illis solis promisit

promisit iustificationem pro tali instanti, pro quo præuiderat eos Deus circumcidẽdos, si cum fide offerrentur, ita tamen vt promissio non fuerit facta Circumcisioni, sed talibus actibus fidei huius, & illius ministri in particulari; nam licèt alij actus fidei aliorum non circumcidẽtium essent æquales, & fortasse meliores, atque adeò possent magis mouere Deum; ipse tamen pro sua libertate voluit promittere his, & non aliis. Itaque Deus non promisit gratiam pueris, si cum fide circumciderentur, sed post institutam, & præceptam Circumcisionem; & præuidens iam qui essent circumcidendi de facto, promisit iis omnibus gratiam, si cum fide Mediatoris offerrentur Deo; ita vt non Circumcisio iam præuisa, sed fides esset conditio, sub qua, & cuius intuitu promitrebatur gratia. Portò potuisse à Deo præuideri omnes infantes circumcidendos de facto nondum præuisa fide ministri, licèt de facto Circumcisio oriretur ex fide eiusdem ministri, explicant per diuersos ordines intentionis, & exequutionis; nam potuit Deus ordine intentionis post latam legem Circumcisionis præfinire intentione absoluta Circumcisionem talium paruulorum, non determinando pro eo signo media in particulari; atque adeò iam præuidebat illos omnes circumcidendos; & tunc illis omnibus, & non aliis promisit gratiam, si cum fide Mediatoris offerrentur Deo. Si autem hoc totum fuit possibile, videtur affirmandum fuisse de facto; quia hoc modo conciliantur omnia, quæ de Circumcisione dicuntur, scilicet eam non fuisse causam gratiæ, & tamen fuisse necessariam ad iustificationem paruuli, ita vt sine illa filij Hebræorum non iustificarentur.

30. *Reijcitur. Primò.* Contra hunc modum explicandi procedunt, vt dixi, argumenta suprà facta, & alia magis specialia. In primis enim non fit satis loquutionibus Patrum, qui (vt vidimus) non solùm dicunt, pueris circũcisis datam fuisse gratiam, sed etiam datam fuisse per Circumcisionem, ipsámque Circumcisionem influxum habuisse, qui cùm non fuerit physicus, debuit esse moralis, quatenus mouebat Deum ad iustificandum infantem: alioquin non apparet, quomodo per Circumcisionem iustificarentur, & saluarentur.

31. *Secundò.* Secundò, quia si promissio gratiæ non est facta omnibus paruulis, sed iis solùm, quo Deus præuidebat de facto circumcidendos; ergo de illis aliis qui circumcisi non fuerunt, possumus dicere, quòd si circumciderentur, fuissent iustificati; imò debemus dicere, quòd ex vi præsentis Decreti, & præsentis institutionis non fuissent iustificati, quia Deus non promisit generaliter iustificationem explicitè, aut implicitè omnibus paruulis, qui circumciderentur, sed his solis in particulari, in quorum numero non erat ille alius. Sicut si Deus solùm promisisset gloriam his, quos de facto præuidit morituros in gratia, aut obseruaturos legem, & nullo modo explicitè, vel implicitè aliis, non possemus dicere, quòd ex vi præsentis Decreti, aut promissionis Dei, Iudas obtinuisset gloriam, si seruasset legem: nulla enim extaret talis promissio Dei de danda gloria Iudæ, si legem seruasset. Consequens autem videtur omnino contra mentem Augustini, & aliorum Patrum, qui planè, dum dicunt, Circumcisionem valuisse infantibus ad iustificationem, dicunt, eam fuisse remedium idem, & commune omnibus paruulis masculis, sicut nunc est Baptismus, atque adeò nullum fuisse paruulum, qui, si fuisset circumcisus debito modo, non fuisset iustificatus.

32. *Confirmatur.* Confirmatur, quia si ea explicatio sufficeret ad verificandas eiusmodi propositiones vniuersales, posset aliquis similiter dicere, de facto non esse promissam gratiam omnibus hostiis consecratis, sed Christum præuidisse, quæ hostiæ consecratæ sumendæ erant de facto, & illis solis promisisse gratiam, si debita dispositione sumerentur; hoc enim sufficit ad verificanda verba illa generalia Christi, *Qui manducat me, viuet propter me*, & alia similia; sicut illa alia promissio limitata sufficit ad verificandam propositionem vniuersalem, quòd omnibus pueris Circumcisio afferebat remedium. Consequens autem nemo admittet; fatendum ergo est, eiusmodi promissiones vniuersales non terminatas fuisse ad eos solùm, qui de facto vsuri erant tali remedio, sed ad omnes eos etiam, qui vti poterant, licèt de facto non essent vsuri.

33. *Tertia ratio.* Tertiò, quia si ea promissio non extendebatur ad eos, qui de facto non erant circumcidendi; ergo iis paruulis non fuerat prouisum de remedio aliquo ad iustificationem, & salutem. Suppono enim, eos paruulos, quo circumcidi poterant, non habuisse aliud sacramentum, quo iustificarentur; vt volunt ij Auctores. Si ergo Circumcisio non erat instituta à Deo pro illis vt remedium ad iustificationem, de nullo prorsus remedio illis erat prouisum.

34. *Respondent.* Respondent primò, illis etiam paruulis prouisum fuisse de remedio, non quidem infallibili, & efficaci, sed sufficienti, & apto ad salutem obtinendam, scilicet per fidem mediatoris; quam si haberent parentes, & cum ea offerrent paruulum, poterat Deus ab ea fide moueri ad saluandum puerum. Sed *Impugnatur.* contra hoc est, quia hoc non est prouidisse de remedio, non enim prouideretur de remedio, quando remedium est tale, quod applicatum fortasse iuuabit, & fortasse non iuuabit. Adde, multos paruulos de facto fuisse ita oblatos Deo absque Circumcisione, de quibus non potest dici, quòd aliqui salui facti sint, alij damnati cum eodem remedio; ergo remedium illud debuit esse vniuersale ex lege Dei pro omnibus, quibus applicaretur.

35. *Dicunt secundò.* Respondent secundò, omnibus fuisse prouisum; quia sicut nunc de facto iis, qui non baptizantur, prouisum est de remedio, quatenus dat Deus parentibus cogitationem ad aliquem actum, quem si faciant, decreuit Deus filium perducere ad Baptismum, vel ad vsum rationis; sic prouisum erat filiis Hebræorum, quia si parentes aliquid agerent, Deus decreuerat filios perducere ad vsum rationis, in qua possent propria dispositione iustificari.

36. *Responsio impugnatur.* Hæc responsio omnino eneruat argumentum illud, quo vtitur Innocentius III. in c. *Maiores*, de Baptismo, vt infrà videbimus, ad probandum, Baptismum paruulis prodesse; ex quo etiam argumento suprà probauimus, in lege naturæ debuisse institui aliquod sacramentum, vel remedium ad iustificandos paruulos; quia nimirum credibile non est, Deum tantam multitudinem paruulorum absque remedio reliquisse. Hoc autem argumentum inutile iam erit ad id probandum; quia sicut hi Auctores dicunt, illis omnibus pueris, qui non circumcidebantur de facto, Deum prouidisse de sufficienti remedio, non quidem per Circumcisionem (quia hæc non fuerat pro illis instituta, sed pro iis solùm, qui circumcidendi erant) sed quatenus si parentes aliquid egissent, filij perducti fuissent ad vsum rationis: eodem modo dici posset, licèt Baptismus non prodesset paruulis, Deum non reliquisse eos absque remedio, sed decreuisse eos omnes ad vsum rationis perducere, quo ex propria dispositione possint iustificari, vel baptizari, si eorum parentes aliquid egissent, quod Deus illis interiùs inspirat. Qui tamen credibile non est, prouidentiam Dei ordinariam pro tanta paruulorum multitudine per illa media extraor

extraordinaria remedium ordinasse; ideo Innocentius dixit, Baptismum pro omnibus paruulis fuisse institutum, ne tanta paruulorum multitudo absque remedio ordinario relicta crederetur. Similiter ergo credendum non est, totam illam paruulorum multitudinem, qui de facto circumcidendi non erant, Deum reliquisse absque remedio, aliquo ordinario; sed fatendum erit, pro illis etiam Circumcisionem fuisse institutam in remedium, vel aliquod aliud remedium generale efficax, & infallibile pro omnibus fuisse institutum, vt mox dicemus.

37. *Non obstat exemplū puerorum qui sine Baptismo moriuntur.*

Neque obstat exemplum eorum paruulorū, qui de facto absque Baptismo moriuntur. Nam pro iis etiam dicimus Baptismum institutum fuisse in remedium, atque ideo Deum prouidisse illis de remedio possibili quantum est ex parte Dei, licèt ob defectum parentum, vel progenitorum eis non applicetur, qui vel non procurant Baptismum pro suis paruulis, vel nolūt inuestigare de via salutis, & vera religione pro se, & suis filiis & posteris; quod si fecissent, inuenirent remedium efficax pro illis, quod pro omnibus à Deo prouisum est. Iis verò, qui in vtero materno moriuntur antequam baptizari possint, non est mirum, si aliqua extraordinaria prouidentia Dei remedium extraordinariū præparauerit; ij enim pauci sunt, & extra communem ordinem rerum; quare potuit etiam extraordinario modo prouideri illis de remedio sufficienti per illas inspirationes parentibus immissas; qui modus prouidentiæ pro multitudine puerorum aliorum aptus non erat, vt ex Innocentio Papa apertè colligitur.

38. *Quinta solutio.*

Alij ergo quintò dicunt, in Circumcisione datam fuisse gratiam, non tamen ex opere operato, sed ex opere operantis, quia scilicet Circumcisio solà absque fide interna ministri nihil proderat, gratia autem, quæ datur intuitu actus meritorij, saltem de congruo, non datur ex opere operato, sed operantis, vt quando homo iustificatur extra Sacramentum per contritionem, per quam accipit gratiam, tanquam per dispositionem, & meritum de congruo, non dicitur accipere gratiam ex opere operato. Sacramenta autem nostra conferunt gratiam ex opere operato, vt constat.

Reijcitur.

Sed hic modus loquendi rem adhuc non explicat; quia si per gratiam ex opere operato intelligatur ea, quæ datur absque intuitu alicuius meriti, falsum esset, nostra sacramenta dare gratiam ex opere operato; nam in sacramento Pœnitentiæ debet interuenire contritio, vel attritio interna, cuius intuitu saltem partialiter detur gratia illius sacramenti. Si verò per gratiam ex opere operato intelligatur illa, quæ datur non solùm intuitu actus meritorij, sed etiam alicuius operis, quod ex se non meretur gratiam: in hoc sensu gratia Circumcisionis erat ex opere operato; nam licèt requireretur fides interna, gratia tamen non dabatur solùm intuitu illius fidei, sed etiam intuitu Circumcisionis: alioquin fides sola absque Circumcisione iustificaret; quę est sententia P. Vasquez, quam hi auctores impugnant. Addenec ita fuisse requisitam fidem ad Circumcisionem, vt esset actus meritorius etiam de congruo; nam etiamsi vitiaretur ex aliqua circumstantia, ac per consequens non fuisset meritorius, Circumcisio haberet suum effectum, vt diximus suprà *disp. 3. sect. 1.* in simili agentes de remedio legis naturæ.

39. *Sexta solutio.*

Alij denique sextò dicunt, Circumcisionem ex primaria intentione non fuisse institutam ad eandem gratiam, vel tollendum peccatum, sed vt esset signum, & nota illius populi, ac propter alios fines, secundariò tamen, & consequenter voluisse Deum, vt apud filios Abrahæ succederet loco remedij, quod priùs vsurpabatur ad tollendum originale. Hoc tamen benè impugnat Vasquez *d. disp. 184. n. 43.* quia siue primariò, siue secundariò esset ad hoc instituta, verè haberet iam vim ad illum effectum; atque adeò falsò negaretur apud Concilia, & Patres valuisse aliquid iustificandum, & conferendam salutem, & falsò diceretur, figurasse solùm gratiam nobis postea dandam per Christum. Et quidem loquendo de nostris sacramentis, nemo negabit, ea continere, & causare effectus suos secundarios, v.g. Extrema-vnctio, quæ primariò ordinatur ad sanitatem animæ, secundariò autem ad corporis sanitatem conferendam, non minùs dicitur causa huius, quàm illius, nec minùs dicetur hanc continere, quàm illam.

Hanc bene Vasquez impugnat.

SECTIO III.

Resolutio quæstionis.

40. *Vtraque sententia quando fieri possit conciliatur.*

VTraque sententia eo nititur auctoritatis pondere, vt nefas sit ab earum altera discedere: atque adeò cogimur vtramque aliquo modo amplecti, & Patres, qui pro illis afferuntur, in concordiam adducere; non quòd Theologos etiam Scholasticos in hoc puncto non dissentire dicamus (eorum enim plures procul dubio inter se conciliari non possunt) sed Patres, & Concilia, quæ pro vtraque parte afferuntur, conabimur in vnam, & eandem sententiam reuocare.

Conclusio. Circumcisio ex sua institutione nullam vim habuit.

Asserimus itaque, Circumcisionem ex sua institutione nullam vim habuisse iustificandi, vel tollendi peccatum originale, sed solùm fuisse datam in signum, & characterem populi Iudaici, ac fidelis, vt docet secunda sententia, quam auctoritas Scripturæ, Conciliorum, & Patrum videtur omnino confirmare: cum hoc tamen stat, quòd in Circumcisione, & per Circumcisionem paruuli regulariter iustificarentur; quia remedium legis naturæ, quod applicari debebat aliquo signo externo, quòd esset protestatio fidei internæ de Christo venturo, vt diximus suprà *disp. 3. sect. 2.* regulariter etiã applicabatur per ipsam Circumcisionem, vt vnà, & eàdem actione duplici præcepto satisfieret. Debebant enim parentes ex vno capite suis paruulis applicare remedium, seu sacramentum legis naturæ ad expiandos illos à culpa originali; quod fieri debebat applicando illis fidem Christi venturi aliqua actione externa: debebant aliunde ex Diuino præcepto Abrahæ intimato, & renouato in lege Moisis, paruulum octauo die circumcidere; vtrique ergo obligationi simul, & semel satisfacere volentes, Circumcisionē ipsam assumebant ad applicandam fidem Christi venturi suis paruulis, & ad mundandos illos à macula originali: fœminis autem idem remedium præstabant aliqua alia actione externa circa ipsas exhibitā; sicut & masculis etiam, qui ante octauum diem periclitabantur, vel qui die octauo propter morbū, vel aliud impedimentum circumcidi non poterant. Cùm enim vtrumque illud sacramentum Circumcisionis, & remedij legis naturæ grauissimum esset, & solemniter deberet celebrari, coniungebant in vnam, & eandem solemnitatem, vtrumque ritum, quod cedebat in maiorem honorem ipsius Circumcisionis, quam ea ratione vtiliorem reddebant, & in notitiam magis publicam, & certam expiati paruuli; cui, mediâ Circumcisione, & sigillo permanenti ac impresso, remedium peccati applicabatur.

Explicatur conclusio.

Quid de fœmina, quid de masculis periclitantibus.

41. *Primum præceptum.*

Sic etenim duobus aliis præceptis diuersis vna actione solebant satisfacere ad vitandas suas solemnitates. Vnum enim erat præceptum purgationis fœminæ

fœminæ poſt puerperium; quod quidem,nato maſculo expleri debeat die quadrageſimo; natâ verò fœminâ,die octogeſimo;vt conſtat ex c.12.Leuitici.

Secundum præceptum.

Alterum erat præceptum offerendi primogenitum Deo,& redimendi illum quinque ſiclis, vt conſtat ex c.13. Exodi; & licèt hoc ſecundum præceptum non haberet tempus præfixum, vtrique tamen ſimul,& ſemèl ſatisfaciebant;vt conſtat ex c.2.Lucæ.

42. Sic etiam vtcumque illud ſacramentum in eandem actionem coniungebant maioris ſolemnitatis,& & commoditatis gratiâ; licet vni ſoli, nempe Circumciſioni, præfixus eſſet dies in lege. Sicut nunc etiam fideles vtrique præcepto, Confeſſionis ſcilicet, & Communionis annuæ, eodem tempore ſatisfaciunt; licèt Communioni ſoli præfixum ſit tẽpus Paſchale in præcepto, non verò Confeſſioni, quæ fieri poſſet qualibet anni die; ſed commoditatis gratia vtrumque præceptum eodem tempore adimplent;ſic etiam faciebant Iudæi. Vnde meritò Patres ſupponebant,in Circumciſione, ac per Circumciſionem iuſtificato primum paruulos a culpa originali. Nec poterat aptior inueniri actio ad ſignificandam fidem Chriſti venturi,quàm illa,quæ ex ſua inſtitutione ad hoc data fuerat Abrahæ, & eius poſteris, vt haberent in carne ſua impreſſum ſigillum eius fidei, quo perpetuò profiterentur Chriſtũ venturum ex ſemine Abrahæ;ideo enim, teſte Ruperto *lib.*1.in Geneſ.*c.*31.in illa corporis parte fieri præcipiebatur, quæ inſtrumentum erat generationis; quia nimirum fides Abrahæ fuerat de promiſſione ſeminis, in quo benedicentur omnes gentes. *Reſtè*,inquit,*Abraha quia crediderat dicenti Deo,quòd in ſemine eius benedicerentur omnes gentes,in loco ſeminis ſignum eiuſdem fidei poſitum eſt.* Non ergo poterat melius ſignum circa paruulum exerceri, ad proteſtandam in ipſo, & applicandam illi fidem Chriſti venturi, quàm illud, quod à Deo ad hanc ipſam fidem ſignificandam fuerat inſtitutum.

Circumciſio erat aptiſſima ad ſignificãdam fidem Chriſti venturi.

43. Poſſumus hoc ipſum colligere ex ritu, & vſu Iudæorum,qui paruulis in ipſa Circumciſione nomina ſolebant imponere,vt conſtat ex c.1.& 2. Lucæ. Quod quidem magnum argumentum eſt,vſos ipſos fuiſſe Circumciſione ad ſanctificandos infantes, ac proinde coniunxiſſe vtrumque ſacramentum in eandem actionem, vt diximus. Hoc enim ſolemne fuit omnibus ferè nationibus, vt nomina tunc paruulis imponerent, cùm primùm eos Deo conſecrabant,ſanctificabant,& luſtrabant; ſicut nunc etiam Chriſtiani non niſi in Baptiſmatis fonte imponunt nomina filiis, quos tunc ab originali macula purgant. Sic de Athenienſibus teſtatur Suidas, quòd decimo natiuitatis die,oblatis ſacrificiis,quibus dicabant puerum Deo,ei nomen ſolemniter imponebant, conuocatis cognatis, & amicis. Sic etiam de Romanis conſtat ex Feſto, quo octauo die puellis, & nono pueris nomina imponebant,quos priùs luſtrabant,& ideo appellabant dies illos *luſtricos*; de quo videri poteſt Macrobius *lib.*1.Saturnal.*c.*16. & Salmeron *Prolegom.*9.Vnde Tertullianus de Idololatria *c.*16.appellat feſta illa *Nominalia*;quibus dicit, licitè intereſſe potuiſſe Chriſtianos, quia licèt interuenirent ſemper ſacrificia Diis oblata; actio tamen ipſa imponendi nomen, cui Chriſtianus aderat,de ſe erat indifferens;ſicut nuptiæ,& alia eiuſmodi,quibus licitè aderant, licèt miſcerentur ſemper ritus aliqui Gentilium in Deorum cultum.

Vnde hoc colligatur.

Quid fuerit ſolemne omnibus nationibus.

44. Hinc conſtat,quo ſenſu verum ſit,per circumciſionem fuiſſe paruulos iuſtificatos, non quidem quaſi circumciſio ex ſe,aut ex ſua inſtitutione hanc habuerit vim, ſed quia parentes illam actionem vſurpant ad eum finem loco illius, quam priùs faciliorem adhibebant ad remedium peccati, & ad proteſtandam fidem Chriſti venturi.Conſtat etiam, quo ſenſu alij verè negent, circumciſionem quidquam valuiſſe,aut fuiſſe vtilem ad ſalutem,& iuſtitiam: loquuntur enim de circumciſione formaliter ſumpta, & ſecundùm id, quod ex ſua inſtitutione habebat; cùm illi alij loquantur de circumciſione ſolùm materialiter ſumpta,quatenus illa actio materialis ex voluntate parentum aſſumebatur pro materia illius ſacramẽti iuſtificantis ex vi, non quidem inſtitutionis ipſius Circumciſionis, ſed inſtitutionis ſacramenti iuſtificantis, quod ab initio legis naturæ fuerat inſtitutum.Vtrique ergo verè loquuntur, ſi alij in ſenſu formali intelligantur, alij verò in ſenſu ſolùm materiali.

Quo ſenſu etiamnon iuſtificarentur.

Dices,quod circumciſio determinatè non exigeretur ad iuſtificationem paruuli, nõ ſufficit ad hoc, vt abſolutè negetur illam valuiſſe, aut fuiſſe vtilem ad iuſtificationem,vel fuiſſe cauſam iuſtificationis, provt à Conciliis & Patribus negatur, quia propoſitio negatiua videtur negare in omni ſenſu & omnem vtilitatẽ circumciſionis quomodocunque cõſideratæ,ſiue materialiter,ſiue formaliter. Sicut de facto non requiruntur verba,aut voces determinatè ad ſacramentum Matrimonij, poteſt enim nutibus etiam perfici; & tamen nemo dicet, verba contrahentium non valere quidquam ad conferendam gratiam illius ſacramenti.Similiter ex Chriſti inſtitutione non requiritur determinatè ad ſacramentũ Ordinis perficiendum porrectio panis & vini;Græci enim ſine illis ordinantur de facto, vt vidimus ſuprà diſp.2.ſect.5.& tamen nemo dicet,hanc porrectionem panis, & vini inutilem eſſe ad illum finem,aut non habere vim, nec valere quidquam ad conferendam gratiam illius ſacramenti: ergo eodem modo,licèt non requireretur determinatè circumciſio ad remedium contra originale,ſed ſolùm in genere aliqua actio externa, quæ eſſet profeſſio fidei Chriſti, & applicatio illius pro paruulo, non poteſt tamen negari, quod hæc actio circumciſionis, quando ad eum finem adhibebatur, haberet vim,& eſſet vtilis;quare propoſitiones illæ negatiuæ,in toto rigore,& proprietate erunt falſæ.

Inſtantia.

46. Reſpondetur in primis, negari non poſſe, quod aliquando propoſitiones negatiuæ in hac materia ſimpliciter prolatæ ſint veræ, propter ſenſum formalem,quem faciunt,licèt in ſenſu materiali eſſent falſæ, v.g. ſi aliquis cantet formam Baptiſmi, verum erit dicere,*Muſicam inutilem eſſe ad conferendum effectum illius ſacramenti*; quæ tamen propoſitio ſolùm eſt vera in ſenſu formali,non in ſenſu materiali; nam muſica realiter loquendo ſunt illæ voces prolatæ tali modo, qui modus non diſtinguitur ab ipſis vocibus; eſt enim ille ſonus per ſuam entitatem acutus,& ille alius per ſuam entitatem grauis, &c.In quo conſiſtit formaliter muſica, illæ autem voces re ipſa conferunt gratiam; eſt ergo vera illa propoſitio ſolùm in ſenſu formali,quatenus ſignificat parum referre ad effectum ſacramenti, quod fuerint voces acutæ,vel graues,aut muſicè prolatę: ſufficeret enim eſſe voces humanas abſque vllo muſico artificio. Sic etiã dicitur, circumciſionem inutilem fuiſſe ad conferendam gratiam;quia licèt illa actio per ſuam entitatem fuerit circumciſio, & illa actio de facto conduxerit ad conferendam gratiam,parum tamen referret ad hunc finem,quod illa actio eſſet circũciſio,cum ſufficeret quæuis actio, & ſimplex proteſtatio externa fidei Chriſti, qua eadem fides applicaretur paruulo ad eum finem.

Reſponſio.

Quo ſenſu paruuli per Circumciſionem iuſtificentur.

47. Pro ſolutione tamen argumenti, & eorum, quæ ibi adducuntur in exemplum,notandum eſt,dupliciter

Pro noſtra ſolutione notandum.

citer posse contingere, vt aliquid quod indeterminatè exigitur ad aliquem effectum, determinetur per positionem alicuius. Primò, ita vt id, quod ponitur, non addat, sed solùm quasi intra idem genus determinet indifferentiam illius, quod in communi exigebatur. Sic ad Matrimoniũ requiruntur verba, vel nutus; qui autem ponit verba, non addit, sed solum determiat intra idem genus manifestationis illam manifestationem consensus, quæ indifferenter exigitur; & in hoc casu propositiones illæ solent accipi regulariter in sensu materiali, & non formali, aut reduplicatiuo; quia non censetur velle reduplicare in eo casu, qui nihil, aut ferè nihil addit, moraliter loquendo, supra subiectum materiale. Secundò potest determinari ita, vt id, quod ponitur, non solùm determinet vtcumque, sed addat notabiliter supra id, quod indifferenter exigebatur; quod solet communiter cõtingere, quando extrahit ad aliud genus physicum, vel morale. Sic se habet propositio illa, *Musica est inutilis ad iustificationem*; quæ est vera in sensu formali; nam voces musicè prolatæ nõ solùm determinant voces requisitas ad formam Baptismi, sed addunt notabiliter, & extrahunt illas ex genere significandi, in quo requirebantur, ad genus delectandi aures, in quo nõ requirebãtur, nec considerabantur ad illum effectum: & huiusmodi propositiones simpliciter prolatæ solent communiter intelligi in sensu formali, quia additur aliquid tale, supra quod possit præsumi loquens velle reduplicare.
48. Exemplum habemus in moralibus. Si aliquis, v.g. sit simul Archiepiscopus Neapolitanus & Vicerex, poterit quidem ille, qui est Vice-rex imponere præcepta, & concedere statuta in materia spirituali, & tamen verum erit dicere, Vice-regem non habere auctoritatem condendi leges in materia spirituali; hoc enim intelligitur in sensu formali, licèt materialiter Vice-rex habeat verè talem auctoritatem; per nomen tamen *Vice-regis* non solùm determinatur vtcumque dignitas Archiepiscopi ad hunc numero Archiepiscopum, sed extrahitur ad aliud genus dignitatis tẽporalis, quæ vt sic impertinẽs est ad talem auctoritatem. Sic sacramentum Circumcisionis ex sua propria institutione habebat quidem rationem sacramenti, sed ex illo genere Sacramentorum, quæ solùm figurabant, & promittebant gratiam nobis dandam: contingebat autem eamdem circumcisionem vsurpari pro materia alterius sacramenti iustificantis, quod erat sacramentũ diuersi generis. Loquendo itaque de circumcisione sub hoc nomine, explicabatur solùm formaliter ratio sacramenti prioris generis, quæ sola competebat ei ex propria institutione; atque adeò vt sic verum erat dicere, circumcisionem (hoc est illud sacramentum prout tale) non habere vim iustificandi; nam vt tale sacramentum illam non habebat, licèt prout eadem actio aliunde accipiebatur pro materia alterius sacramenti, eam posset habere.

49. *Declaratur exemplo.* Possumus autem ad hoc magis declarandum afferre exemplum magis simile ex hac eadem materia de Sacramentis. Nam communiter Theologi loquentes de effectibus Eucharistiæ, dicunt, illam non offerre ex opere operato reatum pœnæ temporalis in eo, qui communicat. Quæ quidem propositio, vt sit vniuersaliter vera, debet intelligi in sensu formali de Eucharistia, vt tale sacramentum est, & ex propria institutione; nam materialiter & realiter loquendo contingere potest, quod sumptio Eucharistiæ etiam extra sacrificium tollat ex opere operato reatum pœna, quando alicui, v. g. imponitur à Confessario pro pœnitentia, quòd semel, aut bis sumat Eucharistiam: tunc enim ipsa sumptio Eucharistiæ erit pars sacramenti Pœnitentiæ, scilicet satisfactio Sacramentalis; atque adeò ex opere operato auferet aliquem reatum pœnæ temporalis, non tamen formaliter vt sacramentum Eucharistiæ est, sed vt est pars sacramenti Pœnitentiæ; quod exemplum poni potest in aliis Sacramentis. Nam eodem modo posset dari à Confessario pro pœnitentia, accipere Confirmationem, Ordinem, vel Matrimonium; & tunc illa etiam sacramenta materialiter tollerent reatum pœnæ temporalis; quia pertineret illa actio ad duo sacramenta diuersa; & propositio negatiua esset vera, quia intelligeretur in sensu formali, quòd sacramentum Confirmationis, Ordinis, &c. non tolleret reatum pœnæ temporalis. Sic dicitur verè, quòd sacramentum Circumcisionis non conferebat gratiam; quia si illam conferebat, non erat vt sacramentum Circumcisionis, sed vt materia sacramenti instituit in lege naturæ ad remedium peccati originalis.

Hinc iam ad obiectionem respondetur facilè, 50. *Hinc facilè ad obiectionem respondetur.* propositiones illas negatiuas de efficacia Circumcisionis esse veras, quia intelliguntur de sacramento Circumcisionis formaliter, quod quidem non determinat vtcumque actionem requisitam ad sacramentum remedij originalis, sed addit, & extrahit illam actionem ad aliud sacramentum diuersi generis, quale erat sacramentum Circumcisionis; quare loquendo de Circumcisione, sub nomine *Circumcisionis*, intelligitur reduplicari supra id, quod addit, & vt sic verissimè dicitur, Circumcisionem fuisse inutilem, & inefficacem ad iustificandum; quia illud totum, quod sacramentum Circumcisionis addebat, nec requirebatur, nec erat vtile ad eamdem gratiam. Sicut si in aliqua Republica ij, qui contrahunt matrimonium, vt ostendant feruorem amoris mutui, & promptitudinem animi ad ponendam vitam pro coniuge, solerent exprimere consensum aliquando abscissione vnius digiti, quem sibi mutuò quasi in amoris pignus darent, contraheretur quidem verum matrimonium per illam actionem, quippe quæ assumeretur etiam ad exprimendum consensum; sed tamen verissimè diceretur, illam cæremoniam inutilem esse, & vacuam; quia reduplicatiuè sumpta, & secundùm id quod addit supra simplicem expressionem consensus, nullum habebat effectum bonum: sic etiam circumcisio dicitur egena, inutilis, & vacua; quia secundùm id, quod addit supra simplicem fidei protestationem, & applicationem pro paruulo, nihil operabatur in ordine ad internam iustificationem. Hoc tamen non procedit in exemplo illo de verbis contrahentium in matrimonio, aut de porrectione panis, & vini in collatione Ordinis: verba enim coniugis, non addunt, sed merè determinant actionẽ manifestationis requisitam ad valorem matrimonij, nec extrahũt ad aliud genus; sicut nec porrectio panis, & vini addit, moraliter loquendo, sed solùm determinat id, quod requiritur ad sacramentum Ordinis, scilicet actionem externam significatiuam traditionis potestatis; vnde, quando dicimus illa verba coniugũ, vel illam traditionem materiæ esse aliquid efficax ad conferendam gratiam, non intelligimur reduplicare, nisi supra verba, vt significant consensum, vel supra actionem illam, vt significat traditionẽ potestatis; nihil enim aliud significant illa actio, vel illa verba; & ideo hæ propositiones communiter vsurpantur, non autem illæ aliæ; nam sensus formalis & reduplicatiuus propositionis pendet potissimùm ex vsu, & ex materia, de qua loquimur; vt constat in materia de Trinitate, vbi hæ propositiones communiter conceduntur: *Paternitas non est aliquid*

absolutum? Essentia non est aliquid relatiuum, sed absolutum; quia nimirum in illa materia ex vsu omnium intelliguntur facere sensum formalem, & reduplicatiuum, in quo sensu sunt veræ, licèt in sensu reali, & identico essent falsæ; imò etiam in Logica communiter concedi solent hæ propositiones. *Homo animalitate non discurrit; rationalitate non sentit; voluntate non intelligit; intellectu non amat*; etiamsi potentiæ non distinguantur realiter ab anima, quia nimirum ex communi vsu faciunt sensum formalem; non est ergo mirum, si dicamus, similes propositiones apud Patres & Concilia verificari simpliciter prolatas de circumcisione sub nomine sacramentorum legis antiquæ, vel sub nomine circumcisionis, quia sub iis nominibus intelliguntur facere sensum formalem; in quo sensu sunt veræ, licèt in sensu materiali, & identico essent falsæ.

52. *In quo sensu Patres sint locuti.*

Denique Patres illi, qui pro alia sententia adducti sunt, dicentes, Circumcisionem valuisse ad iustificationem paruulorum, sicut nobis valet Baptismus, loquuti sunt non in sensu formali, & reduplicatiuo, sed in sensu materiali, & specificatiuo; in quo sensu verum est, quia communiter (vt dixi) illa eadem Circumcisionis actio fiebat pro vtroque sacramento. Fateor tamen, Augustinum aliquid plus voluisse; nam efficaciam Circumcisionis colligere voluit ex illo loco Gen. 17. *Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit octauo die, delebitur anima illa de populo suo.* Ex quo loco probabat, Circumcisionem ex propria institutione habuisse, quòd deleret maculam originalem, & quòd Iudæis esset ad eum finem omnino necessaria. Sed cùm Augustini argumentum fundetur in illis vocibus, *octauo die*; quas tamen Latina Biblia aut Hebræa non habent, nec etiam editio LXX. Interpretum correcta, saltem cum illo sensu, non est mirum, si intentum Augustini in hac parte non amplectamur; præsertim cùm ipse Augustinus 16. *de Ciuit cap.* 17. fateatur, etiam retentis illis verbis, *octauo die*, posse illum locum exponi de dissipatione pacti, non quidem cum primo parente, sed initi cum Abrahamo circa ipsam Circumcisionem. Alios autem Patres, qui solùm dixerunt, Circumcisione iustificatos fuisse paruulos, amplectimur, & intelligimus in sensu vero, sed materiali, & identico, qui sufficit ad veritatem rigorosam propositionis simpliciter prolatæ. De sensu autem Innocentij in d.c. *Maiores*, dicemus sect. sequenti.

53. *Obiicitur primò contra hunc dicendi modum.*

Contra hunc modum dicendi, quem, paucis mutatis, proposuerat breuiter Suarez *dicta disp.* 10. *sect.* 2. § *potest verò aliter*, & postea impugnat, potest ex eo argui, primò, quia sub sacramentis legis antiquæ, quando dicuntur egena, & inefficacia, non minùs comprehenditur sacramentum illud legis naturæ, quo pueri iustificabantur, quàm circumcisio, & alia sacramenta legis veteris; quia Concilia potissimum intendunt ostendere excellentiam nostrorum sacramentorum supra sacramenta antiqua; ergo non solùm præferunt nostra sacramentis Mosaicis, sed *Respondetur.* multò magis quibuslibet antiquioribus. Respondetur Concilia loqui in eodem sensu, in quo loquebatur Paulus, à quo illud dogma hauserunt. Paulus autem loquutus est de sacramentis, & cæremoniis legis veteris, cuius inutilitatem, & debilitatem volebat prædicare, vt Iudæos ad finem conuersos ab eius veneratione, & retentione amoueret: non ergo est, cur eius doctrinam extendamus ad Sacramentum legis naturæ, de quo nulla fuerat controuersa, nec opus erat ab illius obseruantia Neophytos separare: cùm enim esset protestatio Christi venturi, eo ipso, quod credebant Christum iam venisse, abstinere debebant à tali protestatione; nec erat periculum, quod simul cum Baptismo vellent illud sacramentum retinere, cùm ipse Baptismus esset etiam cæremonia, & actio externa protestatiua fidei; & applicatio illius paruulo baptizato.

54. *Obiicitur secundò.*

Arguit secundò idem Suarez, quia status legis naturæ secundùm id, quod proprium erat eius, erat imperfectior, quàm status legis scriptæ. Deus enim paulatim deducebat hominẽ ab imperfecto ad perfectum; ergo si sacramenta legis scriptæ non habebant vim iustificandi, multò minùs sacramentum legis naturæ eam habebat. Respondetur, statum legis scriptæ fuisse perfectiorem, quoad magis expressam notitiam Christi venturi, quia hæc notitia, & *Responsio.* lux quasi à diluculo auroræ procedebat, & crescebat paullatim vsque ad perfectum diem legis Euangelicæ; quoad alia; fuisse fortasse imperfectiorem, quatenus scilicet infinitis, & grauissimis oneribus, ac præceptis hominem onerabat: quoad efficaciam autem iustificandi, vtrumque statum fuisse æqualem; quia in neutro dabatur gratia ex opere operato, nisi præcisè, quatenus erat necessarium, scilicet paruulis ad iustificationem, qui aliter non poterant suis actibus se disponere. Hoc autem paruulorum remedium commune fuit vtrique statui, licèt quoad alia se inuicem excederent.

55. *Tertia obiectio.*

Tertiò arguit, quia si semel admittitur, in lege naturæ fuisse sacramentum aliquod causans gratiam; posset etiam dici, fuisse plura, & diuersa. Respondetur, hoc argumentum debere solui ab eodem Suarez; nam licèt ipse nolit appellari illud sacramentum causam gratiæ, concedit tamen in illo datam fuisse gratiam paruulis infallibiliter ex misericordia Dei; nec hoc esse contra Conciliorum definitiones, quæ solùm negant sacramenta antiqua causasse gratiam; ergo similiter poterat dici, fuisse in illo statu plura alia sacramenta, in quibus Deus infallibiliter ex sua misericordia daret gratiam, nec hoc etiam erit contra dicta Conciliorum. Omnes itaque debemus negare sequelam; quia in illo statu (vt diximus) ponenda sunt in ordine ad gratiam ex opere operato conferendam; illa solùm, quæ necessaria erant, nec sine sufficienti fundamento debemus multiplicare talia sacramenta. Sicut autem non est fundamentum ad ponendum aliud sacramentum, in quo Deus daret infallibiliter gratiam; sic nec ad ponendum aliud, quod haberet vim conferendi gratiam ex opere operato. *Respondetur.*

56. *Quarta obiectio.* Galat. 2.

Quartò arguit, quia Paulus negans legem iustificasse, non solùm debet intelligi de lege scripta, sed etiam de lege naturæ: quod enim dicit ad Galat. 2. *Si ex lege iustitia, ergo Christus gratis mortuus est*, potuisset dicere de lege naturæ; quia si lex naturæ habuit vim iustificandi; ergo Christus gratis mortuus est ad iustificandos homines. Rationes ergo Pauli de vtriusque status sacramentis debent æqualiter intelligi.

Responsio.

Respondetur, omissis aliis interpretationibus, Paulum ibi non negare, quod ex operibus legalibus data fuerit iustitia: certum enim est, per opera etiam bona, & legis obseruantiam fuisse olim iustificatos Patres antiquos; sed loquitur de operibus legis prout intelliguntur sine spiritu fidei, quem Christus communicabat. Et quidem non loquebatur ibi de solis operibus cæremonialibus, sed etiam de moralibus; vt optimè notauit P. Vasquez in Paraphrasi eiusdem epistolæ ad Galat. in argumento c. 3. Nam licet intentum Apostoli sit remouere Galatas à Circumcisione, & aliis cæremoniis legalibus; hoc tamen ipsum probat ex insufficientia operum moralium sine spiritu fidei, tamẽ dicat, si ipsa obseruatio legis, qua homines iustificati sunt, non oriebatur *Vasquez.*

tur ex legis notitia (nam si hoc esset, frustra Christus venisset) sed ex spiritu fidei, qui propter Christi merita communicabatur; ergo cæremoniæ illius legis, quæ vmbra erant, & figuræ eiusdem Christi, debuerunt eius aduentu cessare; figura enim cessat statim positâ veritate figuratâ. Admittimus ergo, quod nec ipsa lex naturæ secundùm se habebat vim iustificandi, sed prout includebat spiritum, & fidem Christi. Ex hoc tamen, quòd Christus gratis non fuerit mortuus, non probatur inutilitas illius remedij in lege naturæ ad iustificandum; imò neque ipsius Circumcisionis: huius enim inutilitas probatur ex aliis locis Scripturæ suprà adductis, quibus egena, & vacua appellatur, & merum signaculum iustitiæ absque alia efficacitate, &c.

SECTIO IV.

Infertur resolutio aliquorum dubiorum.

57. *Primum dubium, an necessaria esset fides ad hunc effectum.* Paludan. Antonin. Ouandus. Suarez.

EX dictis inferri potest decisio plurium dubiorum, quæ circa Circumcisionem solent agitari; & procedunt supposito eo, quod in aliquo sensu concessum est, scilicet Circumcisionem aliquo modo habuisse vim iustificandi, & tollendi peccatum originale. Dubitatur ergo primò, an ad hunc effectum, & ad valorem sacramenti necessaria esset fides in eo, qui ministrabat illud sacramentum paruulis. Partem negantem tenent Paludan. *d.* 1. *q.* 5. *art.* 5. Antoninus 3. *part. tit.* 14. §. 2. Maior *in* 4. *d.* 1. *q.* 4. in fine. Ouandus *proposit.* 15. de Circumcis. *ad* 4. quos sequitur Suarez *disp.* 10. *sect.* 1. §. *Dico* 2. quod probant exemplo nostri Baptismi, qui collatus absque vlla fide ministri dat gratiam, & habet suum effectum in baptizato.

58. *Vera sententia.* Bellarm. S. Thom. Bassolis. Palatios. Cano. Contaren. Henriq. Epiphan. Ambros. Origen. Hamerus. *Probatur ratione.*

Contraria sententia verior videtur, quam tenet Bellarm. *lib.* 2. de Sacramentis, *cap.* 13. qui affert pro se S. Thomam, Capreolum, Sotum, Ledesmam, & alios Thomistas. Idem tenent Bassolis *in* 4. *d.* 1. *q.* 4. Palatios *quæst.* 5. Cano de Sacrament. *p.* 5. Contarenus 1. *de Sacram.* vbi Henriquez *cap.* 17. §. 6. in fine, qui alios affert. Probatur primò, quia ad Rom. 4. Circumcisio dicitur *signaculum iustitiæ fidei*; atque ideo Augustinus *lib.* 2. de nuptiis *cap.* 12. illam appellat *sacramentum iustificationis ex fide*; vnde dicebantur saluari tunc paruuli in fide parentum. Secundò probatur, quia multi etiam infideles vtebantur Circumcisione, vt latè refert Epiphanius *Hæres.* 30. Ambrosius *epist.* 77. Origen. 2. *in cap.* 3. epist. ad Rom. in fine; & *lib.* 5. cont. Celsum post med. Hamerus *Genes.* 17. & alij; & tamen eorum filij non censentur fuisse iustificati. Denique ratio sumitur ex dictis; quia cùm Circumcisio ex propria institutione non esset sacramentum iustificans, sed solùm posset conducere, quatenus assumebatur pro materia sacramenti legis naturæ; illud autem sacramentum legis naturæ non iustificaret, nisi quatenus erat protestatio fidei internæ, quæ paruulo applicabatur, vt diximus suprà *disp.* 3. *sect.* 2. consequens est, quòd nec Circumcisio posset iustificare absque illa fide. Qualis autem deberet esse ea fides, diximus ibi, vbi etiam dissoluimus argumenta, quæ contra hanc partem fieri possunt; nec oportet illa in præsenti iterum repetere.

59. *Secundum dubium.*

Secundum dubium est, an eo modo quo operabatur gratiam, dici posset gratiam illam fuisse datam ex opere operato, an ex opere operantis. Hoc, suppositis iis quæ dicta sunt, pertinet ad solum modum loquendi. Et quidem P. Suarez *d. disp.* 10. *sect.* 2. §. *Quocirca* dicit non fuisse quidem datam gratiam ex opere operato, neque ex opere operantis, sed ex

speciali prouidentia Dei, propter necessitatem vrgentem datam præter opus operantis: quod licèt explicare conetur, difficilè intelligi potest. Quare magis placet modus loquendi cõmunis, quòd data fuerit gratia ex opere operato; per hoc enim solùm significatur exclusio operis operantis, seu meriti, hoc est, non esse datam intuitu solùm alicuius meriti condigni, vel congrui; nam licèt regulariter intercederet fides, quæ esset meritoria de congruo, aliquando tamen poterat interuenire fides non meritoria, vt diximus *dicta sect.* 2. agentes de sacramento legis naturæ; & quando interueniebat fides meritoria, adhuc gratia non conferebatur intuitu solius fidei, sed intuitu etiam ipsius operis externi, sine quo non conferretur illa gratia. Hoc autem sufficit, vt dicatur gratia conferri ex opere operato, vt constat in gratia, quæ datur in sacramento Pœnitentiæ, quæ datur quidem ex opere operato, licèt detur partialiter intuitu pœnitentiæ internæ, quæ est meritoria de congruo; non enim datur solo intuitu illius, sed intuitu etiam operis externi, sine quo non daretur. *Solutio.*

60. *Tertium dubium.* *Suarez fugit appellationem causa.* *Loquendo in sensu formali patet.*

Tertium dubium simile huic esse potest, an Circumcisio eo modo, quo conducebat ad iustificationem paruuli, dicenda sit causa illius gratiæ, an solùm conditio requisita ad iustificationem & gratiam (Suarez enim vbi suprà videtur etiam fugere appellationem causæ, nam cùm Circumcisio non contineret pretium redemptionis solutum, non videbatur continere moraliter effectum, & gratiam: vnde Concilia dicunt, illa sacramenta non continuisse, nec causasse gratiam; & Paulus, quando loquitur de iustitia, quæ dabatur in lege, dicit illam non fuisse ex lege; quia non continebatur in lege, sed ex promissione. Sed quod attinet ad loquutiones Pauli & Conciliorum, iam diximus suprà, posse meliùs in alio sensu explicari de sacramento Circumcisionis in sensu formali, qua ratione nec erat causa, nec etiam conditio ad conferendam gratiam.

61. *In sensu materiali potius dici debet conditio.*

Aliunde tamen loquendo de circumcisione etiam in sensu materiali, possumus illam conditionem potiùs dicere, quàm causam, (quia vt suprà diximus) cùm circumcisio non esset actio Christi (quod idẽ dicendum est de sacramento legis natur ante institutam circumcisionem) non habebat vim ad mouendum Deum, qualem habent nostra sacramenta; eò quòd sint operationes Christi, factæ scilicet à ministro immediato, tanquam à ministro Christi, & per quem Christus loquitur & operatur. Habebat ergo se actio circumcisionis, sicut galli cantus, quando dominus præcepit famulo dare pecuniam Petro, quoties gallus cantat; tunc enim, vt diximus, galli cantus non est causa moralis, sed conditio, quâ positâ, præceptum domini mouet seruum ad dandam pecuniam: sic circumcisio erat conditio quædam, quâ positâ mouebatur Deus ad dandam gratiam, non propter circumcisionem, sed propter suam promissionem; & propter merita Christi futura, quæ erant causa moralis illius gratiæ.

62. *Instantia.*

Dices, ipsa circumcisio instituta fuerat in signum fœderis inter Deum, & Iudæos; ergo ipsa erat quasi chirographus promissionis Diuinæ, chirographus autem videtur esse causa moralis mouens debitorem ad soluendum quod promisit; habet enim in se quasi implicitam, & contentam promissionem; imò est ipsamet promissio permanens, & scripta; ergo nõ erat solùm conditio, sed causa moralis exigens rem promissam. Confirmarique potest, quia ideo diximus supra disp. 1. sect. 2. sacramẽta legis antiquæ fuisse vera sacramenta; quia licèt non causarent gratiam in suscipiente, causabant *Confirmatur.*

tamen gratiam noſtram,quatenus erant promiſſiones noſtræ gratiæ:ergo ſimiliter debet circumciſio appellari cauſæ gratiæ tunc datæ, cùm non minùs contineret promiſſionem illius gratiæ, quàm gratiæ poſtea nobis dandæ.

63. *Reſpondetur primò.* Reſponderi tamen poteſt,circumciſionem in primis non fuiſſe inſtituram in ſignum fœderis, ſeu promiſſionis de danda gratia, ſed ſolùm de danda terra Chanaam,quæ propter hoc dicitur terra promiſſionis, & de multiplicanda progenie Abrahæ, atque etiam fortaſſe de Chriſto illi in filium dando: quare ex ſua inſtitutione non erat ſignum fœderis in ordine ad iuſtificationem circumciſi. *Secundò.* Deinde non eſt idem,eſſe ſignum fœderis,ac eſſe chirographum,ſeu cauſam moralem mouentem ad dandum, quod promittitur: nam *Geneſ.* 9. conſtituit Deus Iridem pro ſigno fœderis cum Noë,vt non deſtrueret vlterius terrarum orbem per inundationem; non tamen erat ipſa Iris promiſſio, aut chirographum,ſed merum ſignum promiſſionis, quo poſito recordaretur Deus ſuæ promiſſionis, & daret ſerenitatem. *Hoc eſt*,inquit,*ſignum fœderis,quod do inter me,& vos,& ad omnem animam viuentem,quæ eſt vobiſcum in generationem ſempiternam: Arcum meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me, & inter terram. Cúmque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus,& recordabor fœderis mei vobiſcum, & cum omni anima viuente,quæ carnem vegetat; & non erunt vltrà aquæ diluuij ad delendum vniuerſam carnem. Eritque arcus meus in nubibus, & videbo illum,& recordabor fœderis ſempiterni*, &c. In quibus verbis clarè apparet diſcrimen inter merum ſignum memoratiuum, & inter promiſſionem, ſeu chirographum: arcus enim non eſt promiſſio, ſed eſt, ſignum, quo poſito Deus recordetur ſuæ promiſſionis. Sic etiam circumciſio poſita fuit in ſignum fœderis eiſdem verbis Geneſ. 17. *Circumcidetur ex vobis omne maſculinum; & circumcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me, & vos.* Circumciſio ergo non erat promiſſio, ſed ſignum, quo viſo recordaretur Deus ſuæ promiſſionis,& moueretur ab ipſa tanquam à cauſa morali; à Circumciſione verò tanquam à conditione.

64. *Reſpondetur ad confirmationem.* Vnde ad confirmationem dicimus, diuerſo modo fuiſſe ſacramenta antiqua cauſas gratiæ nobis dandæ;nam in ordine ad hanc comparabantur tanquam promiſſiones, & non ſolùm vt ſignum fœderis: ipſæ enim cæremoniæ antiquæ, & ipſamet ſacrificia erant figuræ,& vmbræ,ſub quibus implicitè,& ſymbolice loquebatur Deus,& promittebat filium ſuum Chriſtum Redemptorem. Ideo nimirum legis ritus appellantur ad Coloſſ.1. *vmbra corporis*, quod eſt Chriſtus; & ad Hebræos 10. *vmbra futurorum bonorum*, & 1.ad Corinth.10. *figura & typus*. Vnde illæ actiones, & cæremoniæ erant quaſi promiſſiones propheticæ Chriſti venturi; ob hoc enim omnes illi, qui ſub lege erant, appellantur prophetæ ab Auguſtino *lib.* 21. contra Fauſtum, his verbis: *Dico,illorum hominum non tantum linguam, ſed etiam vitam fuiſſe propheticam, totumque illud regnum gentis Hebreæ magnum quemdam; quia & magni cuiuſdam, fuiſſe Prophetam. Quocirca, quod ad eos quidem attinet, qui illic erant eruditi corde in ſapientia Dei, non ſolùm in ijs, quæ dicebant, ſed etiam in ijs, quæ faciebant: quod autem ad cæteros; ac ſimul omnes illius gentis homines, in ijs, quæ in illis, vel de illis diuinitus fiebant prophetia venturi Chriſti, & Eccleſia perferuntanda eſt. Omnia enim illa, ſicut dicit Apoſtolus figura noſtra fuerunt.* Hæc Auguſtinus, qui ſatis ſignificat, ſacramenta, & ritus veteris legis non fuiſſe mera ſigna memoratiua, ſed promiſſiones Chriſti. Vide quæ diximus ſuprà *diſp.1.ſect.2.* At verò arcus non erat promiſſio,aut prophetia, ſed ſignum, quo viſo recordaretur Deus ſuæ promiſſionis. Sicut etiam Circumciſio erat ſignum, quo viſo recordaretur Deus ſuæ promiſſionis de danda terra Chanaam filiis Abrahæ; non verò erat promiſſio, aut prophetia illius rei; vnde non diceretur cauſa, ſed conditio ad illum effectum ponendum. *Quomodo Circumciſio eſſet cauſa gratiæ.* Aduerte tamen circumciſionem, & remedium legis naturæ, licèt non erant cauſæ gratiæ, quæ in ipſis dabatur, debuiſſe eſſe cauſam gratiæ noſtræ dandæ, quam promittebant, quia alioquin non conueniret illis definitio ſacramenti; ſed reſpectu gratiæ tunc datæ in ipſis erant meræ conditiones; & in eo ſenſu loquitur S.Thomas in præſenti *quæſt.62.art.6.*in corp. *& ad 3.& 1.4.70.art.4.*vbi dicit,circumciſionem non fuiſſe cauſam inſtrumentalem gratiæ, quia nondum erat poſita Chriſti paſſio,hoc eſt,non poterat habere eum vulorem, quem habent noſtra ſacramenta,ex eo quòd ſunt actiones Chriſti. D.Thom.

65. *Quartum dubium. Vtrùm ex præcepto Circumciſio eſſet neceſſaria.* Quartum dubium eſſe poteſt, vtrùm Circumciſio poſt eius inſtitutionem fuerit ſaltem ex præcepto Diuino neceſſaria ad iuſtificationem paruulorum pro Abrahæ poſteris? Affirmat Suarez *diſp.* 5. *ſect.1.§.Propter hanc ergo*;quia hoc videtur apertè de mente Auguſtini, qui neceſſitatem Circumciſionis ad delendum Originale colligit ex illis verbis: *Maſculus,cuius præputij caro circumciſa non fuerit*, &c. Vnde addit idem Suarez, aliud remedium paruulo applicatum non ſolùm non fuiſſe licitum, ſed neque etiam validum; niſi in certis caſibus, vt puta, quando vita infantis periclitaretur ante diem octauum, vel quando propter periculum etiam, aut aliud impedimentum non poſſet puer debito tempore circumcidi. Suarez.

66. *Noſtra ſententia.* Nobis iuxta ſuperiùs dicta dicendum omnino eſt, Circumciſionem fuiſſe quidem neceſſariam ex præcepto diuino, non tamen fuiſſe neceſſariam ad finem iuſtificationis,ſed potuiſſe paruulis applicari remedium aliud ante, vel poſt octauum diem,ſicut poterat ante Circumciſionem inſtitutam;quia alioquin iam haberet Circumciſio ex ſua inſtitutione conferre gratiam, & iuſtificare, contra id, quod ex Scriptura,& Cõciliis ſupra probatum eſt.Fatemur, Auguſtinum illa verba Geneſis intellexiſſe quaſi inducentia neceſſitatem Circumciſionis ad illum effectum;ſed fundatur(vt diximus) in falſa lectione illius textus,additis illis vocibus:*octauo die*; quæ tamen in vera littera non reperiuntur.

67. *Probatur ex Innocentio. Innoc.I I I.* Adducitur etiam pro illa ſententia auctoritas Innocentij I I I.in illo c. *Maiores*, de Baptiſmo;vbi illa Geneſis verba in eodem ſenſu videtur intelligere,& approbare explicationem illam,ac per conſequens videtur ſentire, fuiſſe ita neceſſariam Circumciſionem ad eum effectum, ſicut nunc eſt Baptiſmus. *Sed hoc nimiũ probare.* Hoc tamen videtur nimiũ probare,nimirum;quòd Circumciſio dederit etiam adultis illum effectum,cuius oppoſitum docet ipſe Suarez *diſp.*10. *ſect.1.§.Dico tertio.* Nam Innocentius dicit,Circumciſioni ſucceſſiſſe Baptiſmum; atque ideò non debere Baptiſmum eſſe remedium minùs vniuerſale, quàm fuerit olim Circumciſio;quare ſicut hæc conferebatur adultis,& paruulis,vt conſtat ex verbis illis:*Maſculus,cuius præputij caro*,&c.in quibus de omnibus maſculis abſque ætatis differentia ſermo habetur; ſic etiam Baptiſmum dandum non ſolùm adultis,ſed etiam paruulis propter ſimilẽ loquutionem vniuerſalem Chriſti: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua,& Spiritu ſancto, non introibit in regnum cælorum.* *Explicantur argumenta Innocentij.* Omnes ergo debemus ad illum textum reſpondere;in quo quidem Pontifex conſultus, & rogatus,

an paruuli vtiliter possent baptizari, respondet affirmatiuè. Ad hoc autem confirmandum tria argu-
Primum. menta adducit. Primum est, quia Baptismus successit Circumcisioni, quæ ex Dei præcepto paruulis, & adultis conferebatur; ergo cùm Baptismus sit vniuersalior, quippe qui se extendit etiam ad fœminas, ad quas non se extendebat Circũcisio, debet etiam ad paruulos extendi, ne videatur eius effectus ma-
Secundum. gis limitatus, quàm effectus Circumcisionis. Secundum argumentum est, quia propter illa Geneſis verba, quæ vniuersalia erant, Circumcisio omnes comprehendebat paruulos, & adultos; ergo propter similia verba Euangelij, quæ non sunt minùs vniuer-
Tertium. salia, Baptismus debet etiam paruulis conferri. Tertium denique est, quia non est credendum de Dei misericordia, quòd vniuersi paruuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, absque eo, quòd misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod ipsis remedium prouiderit ad salutem.

68. Hæ rationes in primis non oportet quòd omnes habeant eandem certitudinem, quam habet conclusio, quæ principaliter intenditur, & de qua consulebatur Pontifex. Deinde sigillatim de illis dicimus.
Tertia ratio est certa. Secunda concludit clarè à simili. Tertiam esse omnino firmam & sufficientem; secunda etiam clarè concludit ex vniuersalitate verborum Christi, & à simili ex verbis æquè vniuersalibus, quibus Circumcisio præcipiebatur, & in quibus propter eorum vniuersalitatem comprehendi censebantur omnes, tam paruuli, quàm adulti; in quo argumento non oportet intelligi quòd propter vniuersalitatem illorum verborum Circumcisio omnibus proderat ad iustificationem, paruulis, & adultis; hoc enim esset etiam contra ipsum Suarez, vt vidimus, & esset impertinens ad vim argumenti; ad quam sufficit, si procedat ex obligatione Circumcisionis, quasi dicat: quia præceptum Circumcisionis datum fuit sub illis verbis vniuersalibus, intelligitur comprehendere paruulos, & adultos; ergo præceptum etiam Baptismi, quod sub verbis æquè vniuersalibus datum reperitur, non debet limitari ad solos adultos.

69. Denique in primo argumento Pontifex solùm as-
Primo eodem modo. sumit, Circumcisionis effectum non fuisse limitatum ad adultos, cùm ex præcepto deberet etiam paruulis conferri: non tamen explicat, an hic vniuersalis effectus debuerit esse iustificatio, sed solùm in communi ex præcepto vniuersali colligit effectum aliquem vniuersalem, vt ex simili vniuersali præcepto Baptismi colligat effectum vniuersalem, & communem etiam paruulis, atque adeò non esse inutilem eorum Baptismum, vt volebant Hæretici. Quòd si velis, Innocentium loqui ibi de effectu iustificandi determinatè, dici poterit, hoc ex aliorum sententia assumpsisse, non definiendo, nec asserendo, quasi diceret, cùm Circumcisioni successerit Baptismus, & ex multorum sententia Circumcisio prodesset ad iustificationem, non solùm adultis, sed etiam paruulis, non debemus Baptismo, qui nobilior, & vniuersalior est, hanc efficaciam negare, ne detur ansa præferendi Baptismo Circumcisionem iuxta illorum sententiam; nec aliqua sit species, aut occasio id asserendi. Hoc enim videntur innuere verba illa, *ne Baptismus, qui successit loco ipsius, & generaliar exiliit, minoris videatur effectus.* Illud enim *videatur* significat omnem etiam speciem, aut occasionem auferendam præferendi Baptismo Circumcisionem.

70. Posset adhuc vrgeri; quia in verbis sequentibus
Vrgeri adhuc potest. Innocentius videtur cum Augustino illa verba Geneſis intelligere de necessitate Circumcisionis ad iustificationem. Sic enim ait: *Cautè tamen notandum est, quantum plus Baptismus conferat Christianis, quàm quondam Iudæis Circumcisio contulisset, dictum est in fine predicta auctoritatis inducta ex veteri lege,* (scilicet ex illo loco Geneſis) *peribit in populo suo: in Euangelica verò veritate subiunctum est: non intrabit in regnum Dei; quoniam etsi originalis culpa remittebatur per Circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur; non tamen perueniebatur ad regnum cœlorum, quod vsque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum; sed per sacramentum Baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cœlorum etiam peruenitur,* &c. Hinc autem sequitur, ex sententia Innocentij, Circumcisionem fuisse determinatè præscriptam ad illum effectum; alioquin non periret spiritualiter anima incircumcisi. Vnde apparet, non satisfieri solutione P. Vasquez *d. disput.* 184. de legibus *cap.* 5. in fine, qui dicit, Innocentium solùm assumpsisse, quòd in Circumcisione dabatur gratia non disputando de modo, quo dabatur, an scilicet vt causa per se, quod Vasquez negat; contra hoc tamen videtur, quòd ipse Innocentius, vt vidimus, videtur approbare explicationem Augustini, & per consequens, quòd Circũcisio ex vi suæ institutionis fuerit ordinata, ad dandam gratiam. *Vasquez.*

71. *Alij respondent hanc rationem fuisse tantum adductã in confirmationem à Pontifice. Aliter respondemus.* Alij ergo apud ipsum Vasquez *ibi num.* 47. respondent, totam illam rationem non fuisse ab Innocentio definitam, sed solùm adductam ad confirmationem conclusionis principalis, quam tamen aliis rationibus efficacioribus confirmauit. Aliter respondere possumus, illam explicationem verborum Geneſis non solùm non fuisse definitam ab Innocentio, sed neque affirmatam, sed solùm ex aliorum sententia permissam, vt ostenderet, etiam illâ doctrinâ, & expositione admissa, adhuc effectum Baptismi esse nobiliorem multò, & excellentiorem, quàm effectum Circumcisionis, quia licèt illa verba intelligantur de morte spirituali, quam Circumcisio vitabat, adhuc Baptismus addit, quòd baptizatus perueniat absque vllo impedimento in regnum cœlorum.

72. *Quintum dubium, an prodesset adultis.* Quintum dubium est, vtrùm Circumcisio eo modo, quo proderat ad iustificationem, prodesset etiam adultis; an solùm paruulis? Affirmant multi, profuisse etiam adultis. Rainer. verbo *Circumcisio*, c. 7. Riccard. *in* 4. *d.* 1. *art.* 6. *quæst.* 1. Palud. *quæst.* 1 *art.* 4. *& quæst.* 5. *art.* 5. Scot. *quæst.* 6. Durand. *quæst.* 7. *ad* 2. Soto *d.* 2. *quæst.* 1. *art.* 4 *ad* 5. Henriq. *lib.* 1. de Sacrament. *cap.* 5. §. 5. *& cap.* 7. §. 2. quibus videtur fauere S. Thom. infrà *quæst.* 10. *art.* 4. & aliis in locis. Rainerius. Riccardus. Paludan. Scotus. Durand. Henriq. S. Thom.

73. *Sententia negans videtur verior.* Contraria sententia nobis amplectenda est consequenter ad ea, quæ in simili dubio diximus de sacramento legis naturæ suprà *disp.* 3. *sect.* 2. Si enim illud non conferebat adultis gratiam vltra id, quod afferre poterat contritio, quam habebant, idem dicendum est de Circumcisione, quam diximus, non habuisse ex sua institutione nouam efficaciam, aut aliam, quàm eam, quam poterat participare ex illo sacramento legis naturæ. Hanc sententiam tenent Cano, & Soto, quos refert & sequitur Suarez *disput.* 10. *sect.* 1. §. *Dico tertiò.* Barthol. de Ledesma *difficult.* 7. & fauent Viguerius *cap.* 16. §. 1. *vers.* 13. & Alensis 4. *p.* 9. 7. memb. 7. §. 1. *ad* 4. dicentes, Circumcisionem non remisisse peccata actualia. Cano. Soto. Suarez. Ledesma. Viguer. Alensis.

74. *Probatur primò ex Paulo.* Probatur primò ex Paulo ad Rom. 4. vbi dicit, Abrahamum non fuisse iustificatum in circumcisione, sed ex fide; ergo neque aliis adultis dabatur gratia in circumcisione. Respondent aliqui, Paulum non negare gratiam datam Abrahæ in circumcisione, sed iustificatione; quia nimirum tunc non accepit primam gratiam, sed augmentum, cùm iam antea esset iustus, & sanctus. Sed hæc responsio manifestè reiicitur ex textu; nam Apostolus ibi dicit, Abra-

ham fuiſſe iuſtificatum ex fide,idque probat ex illo
Geneſ.15. Geneſ.15. *Credidit Abraham Deo,& reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Per fidem autem illam Abraham non accepit primam gratiam,ſed augmentum; nam antea erat iam iuſtus, tum per ſacramentum legis naturæ, quod ei fuerat à parentibus applicatum, tum per opera ſanctiſſima, quæ priùs per multos annos, quos in Dei obſequio exegerat,operatus fuerat; ergo Paulus nomine iuſtificationis ibi non intelligit primam gratiam, ſed ſanctificationem abſtrahentem à prima gratia, & augmento ipſius.

75. *Probatur ratione.* Ratio deinde eſt,quam ſæpe inſinuauimus, quia ſcilicet in illo ſtatu legis naturæ, vel ſcriptæ, non debemus ponere collationem gratiæ ex opere operato abſque vrgenti neceſſitate, qualis erat in paruulis, qui per propriam diſpoſitionem iuſtificari non poterant; cùm ergo adulti poſſent per contritionem, vel dilectionem Dei ſe ad iuſtitiam diſponere, non eſt, cur illis fuerit prouiſum per ſacramenta; hæc enim prouidentia,& liberalitas magis ſpectabat ad legem gratiæ, quàm ad ſtatum illum ſeruitutis.

76. Innoc.III. *Obiectio.* Obiici poteſt primò, Innocentius in dicto cap. *Maiores*, vbi videtur concedere circumciſionem fuiſſe remedium vniuerſale, tam pro adultis, quàm pro paruulis, vt inde colligat, Baptiſmum, qui circumciſioni ſucceſſit, poſſe etiam vtriſque vtiliter adhiberi. *Reſponſio.* Ad hoc iam diximus in ſuperiori dubio, Innocentium id non affirmare, ſed ſolùm ſupponere,quòd circumciſio in adultis,& paruulis habuerit aliquem effectum, & quod ad vtroſque extendatur præceptum illius.

77. S.Thom. *Obiicitur ſecundò.* Secundò obiicitur S.Thomas *quæſt.*70.loco citato,dicens: *Adulti,quando circumcidebantur,conſequebantur remiſſionem,non ſolum originalis peccati,ſed etiam actualium peccatorum.* *Reſpondetur.* Reſpondetur, id poſſe intelligi,ſuppoſitis terminis habilibus, hoc eſt, ſi accedebant cum contritione, vel diſpoſitione debita; dicuntur autem tunc fuiſſe iuſtificati,quando circumcidebantur; quia fortaſſe requirebatur in illis aliqua fidei profeſſio exterior, qualis fieri poterat per ſacrificium,aut per aliquam aliam actionem, atque adeò etiam per Circumciſionem;quæ actio concurrebat ſimul vt conditio ad iuſtificationem per ſe loquendo,ſicut nunc iuxta communem ſententiam requiritur actus doloris formalis per ſe loquendo; licèt, ſicut nunc per accidens poteſt iuſtificari aliquis per ſolum actum dilectionis Dei abſque dolore formali; ſic etiam tunc poſſet abſque Circumciſione,vel alia actione externa. Hinc autem non fit, quòd ratione ipſius circumciſionis daretur maior gratia, quàm ratione ſolius actus boni interni, cui reſpondebat gratia ex opere operantis, tanquam merito Dei congruo, vt diximus.

78. *Sextum dubium.* Sextum dubium eſſe poteſt, vtrùm illud remedium circumciſionis poſſet in paruulis applicari ex cauſa ante octauum diem; & an ſic applicatum ex cauſa,vel ſine cauſa,licitè,vel illicitè,eſſet validum, & haberet ſuum effectum in puero circumciſo? *In quo omnes conſentiunt.* Conſentiunt omnes in hoc,quod ex cauſa licuerit aliquando vltra octauum diem circumciſionem differre; quod probant aliqui exemplo filiorum Iſraël, qui itineris cauſa per quadraginta annos, vel ferè,in deſerto Circumciſionem omiſerunt,poſteaque ex Dei præcepto fuerunt circumciſi,vt habetur *in cap.*5. Ioſuë. Cæterùm illam omiſſionem non ratione itineris,ſed alia de cauſa factam fuiſſe,probat bene cum aliis Vaſquez infrà *diſp.*164. nempe propter præceptum Dei volentis in pœnam incredulitatis parentum relinquere eorum filios incircumciſos per totum illud tempus. *Certum eſt primò.* Quidquid tamen de hoc ſit, certum videtur,non debuiſſe circumcidi infantem octauo die grauiter ægrotantem; hoc enim eſſet manifeſtè eum occidere; nec eſt credibile, Deum ad hoc voluiſſe obligari.

79. *Certum eſt ſecundò.* Conſtat ſecundò, vltra octauum diem potuiſſe validè Circumciſionem adhiberi, quando octauo die facta non fuerat; quia ſicut proſelyti adulti venientes ad Iudaiſmum circumcidebantur in ætate adulta; ſic Iudæus ipſe adultus, vel poſt octauum diem, poſſet, & deberet.

80. *Duplex difficultas.* Duplex reſtat difficultas;prima,an ante octauum diem poſſet licitè; ſecunda,an poſſet validè dari illud ſacramentum. Circa primam Altiſiodorenſis Altiſiod. quarto ſummæ capite de dignitate Circumciſionis, dicit, ob neceſſitatem licuiſſe præuenire; quod etiam videtur ſentire Magiſter *in* 4. *d.*1. *cap. ſi verò* Magiſter. *quæritur.* Contraria tamen ſententia communis eſt, & verior, quam docet S.Thomas ibi, & infra *q.*70. S.Thom. *art.*3. in fine. Hugo 1. de ſacrament. *part.*11. *cap.*2. Hugo. Alex.Alenſis 4 *p. q.*4. *memb.*6. *art.*2. Bonauent. *d.*1. Alex Alenſ. *art.*3. *queſt.*2. Maior *queſt.*3. & alij, quos ſequuntur Bonauent. Suarez dicta *q.*70. *art.* 3. & Vaſquez ibi *diſput.*163. Maior. *num.*17. Suarez. Vaſquez.

81. Probant communiter; quia nulla neceſſitas poterat occurrere, quæ id requireret; nam ægritudo infantis cum mortis periculo potiùs redderet illicitam circumciſionem; eſſet enim euidens mortis acceleratio. Hæc tamen ratio non videtur vniuerſalis,quia poſſet mortis periculum eſſe non ex morbo,ſed ex cauſa extrinſeca,vt ex incendio,vel inundatione,aut alia ſimili occaſione, in qua circumciſio non acceleraret,nec cauſaret vllo modo mortem infantis. *Meliùs probatur.* Meliùs ergo probatur ex doctrina ſuprà tradita, quia abſque circumciſione poterat alia via infans iuſtificari per ſacramentum legis naturæ;nec ad hoc circumciſio formaliter erat vtilior;ergo non erat,cur liceret præuenire diem à Deo præſcriptam abſque eiuſdem Dei peculiari diſpenſatione: ſicut nec modo ad dandum viaticum moribundo liceret celebrare,& conſecrare vnicam ſolam ſpeciem,quia nimirum fieret contra inſtitutionem Diuinam abſque eiuſdem Dei diſpenſatione.

82. *Secunda difficultas.* Quod verò attinet ad ſecundum de valore illius ſacramenti licitè vel illicitè dati ante diem octauũ, duæ ſunt ſententiæ. Prima affirmat futurum validum; quam tenet Richardus *d.*1. in fine circa litteram. Ouandus propoſitione 13. Maior *in* 4. *d.*1. *q.*5. *§. Iſtis notatis*, concl.3. Palud. *q.*5. *art.*3. quod etiam probabile dicit Suarez vbi ſuprà; quibus fauere videtur Auguſt. in epiſt.203. poſt medium. Secunda ſententia negat;quam tenent Alenſis,Bonauentura ſuprà. Rainerius verbo *Circumciſio*, *c.* 6. & ex profeſſo Palatius *d.*1. *q.*4. Marſilius *q.*2. *art.*1. Soto *d.*2. *q.*1. *art.*3. Ledeſma 1. 4. *q.*11. *art.*3. Angles de Præparatoriis ad Baptiſmum *art. vlt. difficult.*4. Suarez, & Vaſquez vbi ſuprà. Richardus. Ouandus. Maior. Paludan. Suarez. Auguſt. Alenſ. Bonauent. Rainer. Palatius. Marſilius. Soto. Ledeſma. Angles.

83. *Quid dicendum ſit iuxta principia ſuprà poſita.* Vtraque ſententia nobis ex parte amplectenda erit iuxta principia noſtra. Poſſumus enim de Circumciſione loqui, vel quatenus erat ſacramentum proprium legis ſcriptæ ex propria inſtitutione,vel quatenus poterat deſeruire ad iuſtificationem paruuli, tamquam materia ſacramenti legis naturæ. Si primo *Vno modo conſideratur Circumciſio.*

modo

modo consideretur, placet secunda sententia dicens, illam non fuisse validum sacramentum ante diem octauum; quia cùm ex propria institutione esset signum fœderis, & pacti inter Deum, & Abrahamum; signum autē non possit significare, nisi iuxta intentionem eorum, qui illud instituunt; non poterat circumcisio ante octauum diem habere suam significationem. Deus enim solum instituerat Circumcisionem factam die octauo, vel postea: ergo non habebat id, quod requiritur ad rationem talis sacramenti, nempe vim significandi ex Diuina institutione.

84. *Altero modo accipitur.* Si verò consideretur Circumcisio secundo modo, quatenus per ipsam exhiberi poterat sacramentum legis naturæ ad iustificationem paruuli, probabilius videtur, habituram fuisse suum effectum, & futurum fuisse validum sacramentum in ordine ad iustificationem paruuli, etiam ante diem octauum; nam ad illud sacramentum legis naturæ solùm requirebatur aliqua actio externa, qua significaretur fides in Christum, & applicaretur paruulo: posset autem homo per Circumcisionem quocumque die factam velle significare suam fidem in Christum, & illam paruulo applicare, quamuis Circumcisio cum illa temporis circumstantia non esset à Deo instituta, sicut Baptismus datus sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Christi*, vel cum aqua rosacea, non est institutus à Deo; per illum tamē homo posset significare suam fidem in Christum: sic per Circumcisionem, in qua non seruaretur plenè ritus à Deo institutus, posset adhuc homo significare suam fidem in Christum; cùm autem ad valorem illius sacramenti legis naturæ solùm requireretur fides interna in Christum significata exteriùs per aliquam actionem exercitam circa paruulum; consequens est, quòd per illam circumcisionem, quantumuis illicitam, & sacrilegam, posset constare illud sacramentum, licèt non fieret sacramentum Circumcisionis institutum postea, & renouatum in lege Moysis.

85. *Instantia.* Dices, omne sacramentum debet significare ex institutione Diuina; sed illa Circumcisio non significaret ex Diuina institutione; esset enim contra

Diluitur. institutum Dei; ergo non esset sacramentum. Respondeo distinguendo minorem: non significaret ex institutione Dei instituentis Circumcisionem, concedo, atque adeò non fieret sacramentum Circumcisionis: non significaret ex institutione Diuina, qua institutum fuerat priùs sacramentum legis naturæ, nego; tunc enim Deus instituit illud sacramentum in quacumque actione humana exercita circa puerum, qua significaretur sufficienter fides interna in Christum.

86. *Vltimum dubium.* Dubitari denique solet de aliis circumstantiis, scilicet de ministro, à quo fieri debebat; & an posset aliquis circumcidere se ipsum? de instrumento, an deberet esse lapideum, vel ferreum? de loco, in quo

Videantur Suarez & Vasquez. debebat fieri? De quibus videri possunt Suarez dicta *q.* 70. *art.* 3. & Vasquez ibi *disp.* 163. qui *disp.* 162. agit etiam de personis, quæ poterant, vel debebant recipere illud sacramentum Circumcisionis.

87. *Colligitur ex dictis excellentia Baptismi supra Circumcisionem.* Possumus autem ex his omnibus, quæ dicta sunt vltimo loco, colligere breuiter excellentiam nostri Baptismi supra Circumcisionem; hæc enim erat in primis medium durissimum, & acerbissimum; deinde, licèt aliqua ratione conferret, sed imperfectissimè, tum quia multò minorem gratiam dabat quàm

S. Thom. Baptismus, vt dicit S. Thomas dicta *quæst.* 70. *art.* 4. & alij communiter; tum etiam, quia non aperiebat regnum cœlorum, nisi fortè post passionem Christi eo tempore, quo nondum erat mortifera, & tunc quidem vt continens votum Baptismi. Baptismus autē, ex quo cœpit obligare post Christi passionem, aperit per se regnum cœlorum; item Circumcisio, etiam retentâ sententiâ eorum, qui volunt, quòd adultis conferret gratiam ex opere operato, non tamen remittebat totam pœnam Purgatorij, vt fatetur Soto *disp.* 2. *q.* 1. *art.* 4. *ad* 5. & Palud. *d.* 1. *q.* 5. *art.* 4. nec dabat gratiam independenter à fide ministri, vt diximus, sicut dat Baptismus; nec poterat licitè adhiberi ante octauum diem; nec validè vt sacramentum saltem legis scriptæ: quæ omnes imperfectiones non reperiuntur in sacramento Baptismi, vt constat. Et hæc sint satis de Sacramentis antiquis. Nunc iam agendum est de alio effectu nostrorum Sacramentorum, qui dicitur Character.

DISPVTATIO VI.

De charactere, qui est effectus Sacramentalis.

SECTIO I. *An, & ex quibus Sacramentis maneat Character.*

SECTIO II. *Quid sit Character Sacramētalis.*

SECTIO III. *Ad quam speciem qualitatis pertineat Character, & quam supernaturalitatem habeat.*

SECTIO IV. *In quo subiecto sit Character; & de alijs eius proprietatibus.*

CHARACTER est alius Sacramentorum effectus, licèt non omnium; de quo videndum est, an sit; deinde, quid, & qualis sit.

SECTIO I.

An, & ex quibus Sacramentis maneat Character.

NEgant Characterem Hæretici omnes nostri temporis, quos latè refert, & impugnat Card. 1.

Bellarm. *lib.* 2. de Sacramentis *c.* 18. & sequentibus. Bellarm.

Negauit etiam Vviclefus, teste Vvaldensi *tom.* 2. de Sacrament. *cap.* 109. quia Character nullum habet fundamentum in Scriptura, & Patribus. Addit Kemnitius, Innocentium III. fuisse primum excogitatorem, & inuentorem huiusmodi Characteris. Vvaldens.

Veritas Catholica est, tria sacramenta imprimere Characterem, scilicet Baptismum, Confirmationem, & Ordinem. Sic definitum est ab Eugenio in Concilio Florentino, in Decreto Vnionis & à Tridentino *sess.* 7. *can.* 9. & ab Innocentio III. in cap. *Maiores*, §. vltimo, de Baptismo. Non tamen fuit ipse Innocentius inuentor primus Characteris, vt Kemnitius mentitur; nam ibi refertur sententia dicentium eos, qui inuiti baptizantur, recipere tantùm characterem; iam ergo supponebant pro certo Doctores, in Baptismo imprimi Characterem; nec de hoc erat quæstio, sed solùm an imprimeretur Character in Baptismo per violentiam suscepto. 2. *Veritas Catholica, tria sacramenta imprimunt characterem.* Conc. Flor. Conc. Trid. *Error Kemnitij.*

Hanc veritatem per traditionem ab initio Ecclesiæ acceptam insinuant aliqua Scripturæ loca. 2. Cor. 1. *Qui vnxit nos Deus, & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.* ad Ephes. 1. *In quo & credentes signati estis spiritu promissionis, qui est pignus hæreditatis.* ad Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis.* Quæ loca licèt habeant alias explicationes, adiuncta tamen Ecclesiæ traditione, meliùs intelliguntur de sigillatione, quæ fit per Characterem. 3. 2. Cor. 1. Ephes. 1. Ephes. 4.

Clariùs

4. *Character probatur ex Patribus.* Cyrillus. Nazianz. Chryſoſt. Ambroſ. Auguſt.

Clariùs hoc ipſum tradiderunt Patres, qui aliquando illud appellant ſigillum, vel ſignum, aliquando Characterem. Cyrillus Hieroſolymit. in Præfat. Catecheſeon, & Catecheſi 4. 16. & 17. Baſilius Orat. 13. Nazianzen. Orat. in ſanctum lauacrum. Chryſoſtom. homil. 2. in Epiſt. ad Epheſ. & hom. 14. Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto *cap.* 6. & de iis, qui initiantur myſteriis *cap.* 7. Auguſt. *lib.* 6. de Baptiſmo *cap.* 1. & Epiſt. 23. 50. & 204. tract. 5. & 6. in Ioann. *lib.* 2. cont. Epiſt. Parmeniani *cap.* 13. *lib.* 2. cont. litteras Petil. *circa finem lib.* 1. contra Creſconium *cap.* 30. & tract. 5. in Epiſt. Ioannis; quorum verba vide apud Bellarminum, vbi ſuprà, *cap.* 21.

5. *Probatur ratione.*

Ratione probatur hoc ipſum communiter; quia illa tria ſacramenta, Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, non poſſunt reiterari: hoc autem non prouenit aliunde, niſi quia imprimunt characterem in anima. Hanc enim rationem Concilium Tridentinum ſignificauit *ſeſſ. 7. can. 9.* vbi ex charactere, quem imprimunt, infert, ea iterari non poſſe. Hæc tamen ratio non videtur ſatis efficax; quia licèt ex impreſſione Characteris arguatur bene, non poſſe iterari illa ſacramenta, prout intulit Tridentinum, non tamen videtur è contra argui bene ex eo, quòd iterari non poſſint, quòd imprimant characterem: nam conſecratio calicis, vel Eccleſiæ, ac etiam prima Tonſura iterari non poſſunt; & tamen non imprimunt Characterem, vt conſtat.

Conc. Trid. *Qua ratio non videtur efficax.*

6. *Inſtantia.*

Dices, hæc poſſe iterari, ſi Eccleſia vellet; quia cùm ſint de iure humano, poſſet Pontifex Clericum aliquem primæ Tonſuræ ita deponere, vt rediret ad primum ſtatum, & fieret laicus, atque adeò indigeret noua Ordinatione, vt iterum fieret Clericus; ſicut etiam de Sacerdotibus antiquæ legis dicit P. Vaſquez in præſenti *num.* 8. non habuiſſe ſacerdotium omnino indelebile, poterat enim deponi Sacerdos, ita vt nec licitè, nec validè poſſet vlteriùs exercere officium Sacerdotale abſque noua Ordinatione, & ideo non recipiebant Characterem; quod idem de conſecratione calicis vel Eccleſiæ dici poteſt; nam poſſet ſimiliter Pontifex calicem conſecratum ita reducere ad priorem ſtatum rei profanæ, vt indigeret noua conſecratione.

7. *Diluitur.*

Sed contra hoc eſt; quia in primis non repugnat, quòd ſicut Eccleſia de facto ſtatuit, hominem ſemel accipientem primam Tonſuram, ſemper manere Clericum, licèt non habeat Characterem: vnde fit, quòd de facto prima Tonſura nunquam poſſit reiterari; ſic Deus ſtatuiſſet decreto immutabili, quòd ille, qui ſemel accepiſſet poteſtatem ſacerdotalem, nunquam eam perderet; vnde fieret, quòd illa poteſtas reiterari non poſſet, etiamſi non imprimeret characterem. Deinde Eccleſia non poteſt de facto facere, quòd oleum ſemel benedictum ab Epiſcopo ad ſacramentum Extremæ-Vnctionis; aut chriſma ab eodem benedictum ad Confirmationem, non maneat vlteriùs benedictum, aut non ſit materia ſufficiens; & valida ſacramenti Vnctionis, vel Confirmationis, in quibus requiritur oleum, vel chriſma benedictum; & tamen per benedictionem non imprimitur character, vel quidquam in oleo, aut chriſmate, licèt in neutro poſſit reiterari benedictio; ergo ex eo, quòd Eccleſia non poſſit vnquam iterare ordinationem Sacerdotis, aut illum, qui ſemel eſt Sacerdos, reddere laicum, non arguitur benè impreſſio characteris in anima Sacerdotis.

Probatur vlterius.

8. *Alij rationem aliam addunt.*

Alij addunt aliam rationem ex eo, quòd per hæc tria ſacramenta datur poteſtas ad aliquid ſpirituale; nempe per Baptiſmum poteſtas paſſiua ad recipienda alia ſacramenta; per Confirmationem potentia ad actum confeſſionis fidei; per Ordinem poteſtas ad actus Ordinis; per alia autem Sacramenta talis poteſtas non datur. Hæc etiam ratio non videtur ſufficiens; quia per ſacramentum Confirmationis non datur poteſtas confirmato ad aliquid, ad quod non eſſet etiam poteſtas in non confirmato; vterque enim poteſt credere, & profiteri ſuam fidem coram tyranno: ſolùm ergo accipit homo per Confirmationem gratiam, & ius ad auxilia peculiaria, vt meliùs poſſit exercere illos actus: hoc autem ius etiam accipit homo per ſacramentum Matrimonij, ſcilicet ius ad auxilia, quibus melius poſſit exercere actus bonos pertinentes ad illum ſtatum, ſicut etiam per ſacramentum Euchariſtiæ accipit ius ad auxilia, quibus faciliùs poſſit vitare peccata, &c. Deinde in ordinatione Diaconi, vel Subdiaconi, non datur poteſtas ad aliquem actum, quem non poſſet in rigore, & validè exercere non Ordinatus; licèt id non poſſet facere licitè propter Eccleſiæ prohibitionem; datur ergo ius ad auxilia, quibus illos actus meliùs, & ſanctiùs poſſit exercere. Denique etiamſi daretur peculiaris poteſtas in iis ſacramentis, hoc non probaret characterem; nam poſſet Deus dare talem poteſtatem abſque charactere, ſicut omnes homines habent de facto poteſtatem in lege gratiæ ex inſtitutione Chriſti ad conferendum validè ſacramentum Baptiſmi, quam poteſtatem priùs non habebant, & tamen hæc poteſtas habetur abſque vllo charactere; ergo ſimiliter poſſet dari poteſtas ad conſecrandam Euchariſtiam, vel abſoluendum à peccatis abſque vllo charactere.

Sed illa ratio non ſufficit.

9. *Tota ratio vnde petatur.*

Tota ergo ratio, ſuppoſitâ inſtitutione Chriſti, (quæ auctoritate magis quàm ratione probanda eſt) reduci debet ad congruentiam deſumptam ex iis, quæ fiunt in exercitu, vel familia Principis, vbi ij, qui deſignantur ad peculiaria officia, vel obſequia, deſignari etiam ſolent peculiaribus ſignis, & notis, quibus à cæteris diſcernantur. Sic olim milites notabantur charactere impreſſo, vt diſcernerentur ab aliis, ſic Magiſtratus, ſic famuli peculiaribus ſignis diſcernuntur. Congruum ergo fuit, vt in familia etiam Summi Principis Chriſti, eius famuli, milites, & miniſtri, peculiaribus ſignis notarentur. Notat autem VValdenſis cum aliis *tom.* 2. de Sacram. *cap.* 110. versùs finem, in exercitu benè ordinato dari diſtinctionem totius exercitus ab alijs, & diſtinctionem equitum à peditibus, & denique ducum à cæteris: ſic, inquit, per characterem Baptiſmalem diſtinguitur totus exercitus totius Eccleſiæ ab exercitu Diaboli; per characterem Confirmationis diſtinguuntur deſtinati ad certamen ſpirituale contra fidei perſequutores, à communi populo: per characterem Ordinis diſtinguuntur duces à reliquis, quia ordinati ad miniſtrandum ſacramenta, deputantur, vt ſint duces in populo. Hæc ille; qui benè præmiſerat, ſola illa ſacramenta debere characterem imprimere, quæ notanter diſtinguunt familiam in comparatione ad Dominum: id eſt, quæ peculiariter conſtituunt aliquem in officio, vel miniſterio familiæ Chriſti. In Baptiſmo, v. g. datur character, quo baptizatus deſignatur tanquam ſeruus, & domeſticus Chriſti, pertinens ad eius familiam; in Confirmatione datur character militaris, quo deſignatur homo tanquam miles Chriſti; in Ordine denique datur character, quo deſignatur homo tanquam miniſter Chriſti ad diuerſa miniſteria iuxta diuerſitatem Ordinis, quem recipit.

VValdenſis. *Character Baptiſmi quid deſignet. Quid Confirmatio. Quid Ordinis.*

10. *Quid dicendum ſit de ſacramentis antiquæ legis.* S. Thom.

Hinc infero primò, quid dicendum ſit de ſacramentis antiquæ legis, an imprimerent characterem. Dubium autem potiſſimè eſt de Circumciſione. S. Thomas in præſenti *art.* 1. *ad* 3. negat in vniuerſum; quia ſacramenta illa non habebant in ſe ſpiritualem

tualem virtutem ad aliquem spiritualem effectum; & ideo sufficiebat ibi corporalis Circumcisio absque vllo spirituali charactere. Scotus tamen dicit, concedi posse de Circumcisione *in 4. d. 6. quæst. 6.* quòd idem posset dici de sacramento legis naturæ, quo tollebatur peccatum originale. Sed ex iis, quæ diximus, verior videtur pars negatiua; quia per illa sacramenta aliquis non fiebat ex familia Christi; nec eius minister, aut miles; non ergo oportebat eum designari charactere Christi: cui rationi addi potest ratio S. Thomæ, quòd scilicet per illa sacramenta non designabatur homo ad aliquid spirituale operandum; nam licèt per aliqua eorum daretur gratia, non tamen constituebant hominem in officio, cui annexa esset operatio spiritualis; nec aliter se habebat gratia, quàm si data fuisset propter opera meritoria, vel alio modo.

Scotus.

Verior sententia.

11. *Cur alia sacramẽta præter hæc tria non imprimãt characterem. Ratio communis. Reycitur.*

Infero secundò, cur alia sacramenta præter hæc tria non imprimant characterem. Ratio communis est, quia reiterari possunt; quam rationem videtur indicare Tridentinum, vbi suprà, dum infert, hæc tria reiterari non posse, quia imprimunt characterem; ergo si alia eum imprimerent, non possent etiam reiterari. Sed hæc ratio non caret difficultate; quia matrimonium, licèt possit reiterari cum alio coniuge, non tamen cum eodem; ergo posset imprimere characterem limitatum, scilicet respectu illius coniugis. Sicut Ordo Subdiaconatus imprimit characterem Ordinis; & tamen adhuc Subdiaconus potest iterum recipere sacramentũ Ordinis in Diaconatu & Presbyteratu, & alium nouum characterem; quia illi characteres non sunt homogenei, sed heterogenei, scilicet in ordine ad diuersas functiones. Similiter ergo posset in primo matrimonio dari character in ordine ad vitam coniugalem cum hoc coniuge, & in secundo matrimouio alius character non omnino homogeneus, sed heterogeneus in ordine ad vitam coniugalem cum tali coniuge; sicut Logici dicunt, in patre dari relationem paternitatis ad primum filium, & postea nato secundo filio aduenire secundam relationem paternitatis ad ipsum, quia illæ paternitates sunt heterogeneæ propter diuersos terminos, quos respiciunt.

12. *Ratio verior.*

Confirmatur ratio inductiua.

Ratio ergo magis vniuersalis, & à priori, cur non imprimant characterem, est, quia per illa sacramenta homo non designatur, & deputatur tamquam minister, vel famulus Christi, sed solùm accipit gratiam sacramentalem ad aliquas necessitates peculiares; scilicet, in sacramento Pœnitentiæ accipit gratiam reconciliationis, vt mundetur à peccatis; in Eucharistia, vt nutriatur, & crescat spiritualiter; in Extrema-vnctione, vt purgetur à reliquiis peccatorum, & resistat Diabolo in vltimo agone tentanti; denique in Matrimonio, ad bene portanda onera coniugij: quæ omnia non sunt officia, aut munera, quibus homo fungatur in ordine ad Christi familiam, seu vt Christi familiaris aut officialis; ideo non accipit in iis sacramentis Christi characterem, sed ius ad auxilia, quibus prouideatur ipsius necessitatibus. At verò in aliis tribus sacramentis deputatur homo, & constituitur miles, minister, seruus Christi peculiariter; & vt talis signatur, vt discernatur ab aliis, qui hæc officia non habent. Quamuis ergo Matrimonium non possit iterari cum eodem coniuge, adhuc non imprimit characterem; imò quamuis non posset vllo modo iterari, adhuc cum non imprimeret, ex defectu alterius conditionis; quia scilicet non constituit hominem in aliquo officio vel ministerio pertinente ad Christum, ratione cuius oporteat hominem peculiari nota Christi insignire. Addo tamen, Matrimonium de facto non solùm posse iterari cum alio coniuge, mortuo primo, sed etiam cum eodem: si v.g. moreretur vir, & postea miraculosè resurgeret, quo casu vterque coniux manet solutus, & liber à primo matrimonio, cuius vinculum durabat solùm vsque ad mortem, iuxta illud Pauli 1. ad Cor. 7. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit; quòd si dormierit vir eius, libera est: cui vult, nubat*; vt obseruat cum aliis Henriquez *lib.* 1. de sacram. in genere, *cap.* 13. *num.* 4. in margine littera F. Vnde resurgens vir non posset iam priori vxori licitè copulari absque nouo contractu matrimonij; posset ergo reiterari inter eosdem coniuges sacramentum Matrimonij. Quod idem absque miraculo accidere posset, si post Matrimonium ratum, & non consummatum alter coniux fieret Religiosus, in quo casu per professionem dissolueretur prius Matrimonium: postea verò si per dispensationem Pontificis ille professus rediret ad sæculum, & contraheret Matrimonium, posset iterum cum priori coniuge contrahere secundum Matrimonium: est igitur Matrimonium iterabile etiam inter eosdem coniuges; vnde non bene arguitur, quòd posset ex hoc capite imprimere characterem, quòd iterabile non sit, respectu eiusdem.

1. Cor. 7.

Henriq.

Alium casum similiũ.

13. *Quæstio soluitur.*

Petes tamen, an, si matrimonium imprimeret characterem indelebilem, posset reiterari? Respondeo, non posset imprimis inter eosdem coniuges, quia sicut nunc Sacerdos mortuus, & resurgens iterum, non indiget noua Ordinatione, eò quòd retineat characterem Sacerdotalem: sic tunc coniux retinens characterem Matrimonij contracti, non indigeret nouo contractu matrimonij; nam suppono, characterem illum non fuisse deletum, sed fore talem, qualem conferunt tria sacramenta de facto, scilicet *signum spirituale, & indelebile*. Magis dubium est, an posset reiterari inter diuersos coniuges, scilicet, mortuo primo, cum coniuge altero? Hoc enim non videtur esse contra rationem characteris; nam sicut qui habet characterem vnius Ordinis, potest accipere characterem alterius Ordinis, sic qui haberet characterem matrimonij ad vnum coniugem, posset accipere characterem ad alium, vt supra arguebamus. Quando verò Tridentinum ex charactere colligit sacramentum non posse iterari, explicari posset, ita vt argumentum valeat iuxta subiectam materiam, scilicet quòd in illis tribus sacramentis probetur bene ex impressione characteris, illa non posse reiterari; quia dum manet character Sacerdotij, ille homo est verè Sacerdos: ad quid ergo deseruiret secunda Ordinatio, cùm non posset accipere potestatem Sacerdotij ad aliquos alios effectus, ad quos eam iam non habebat? Quod idem apparet in Baptismo, & Confirmatione; quare in illis arguitur bene, non posse reiterari, ex eo quòd homo retineat characterem. At verò in matrimonio, cùm prius sacramentum solùm dederit suos effectus in ordine ad talem coniugem, non esset otiosus secundus character, quo conferretur potestas, & ius in ordine ad alium coniugem.

Dubium.

14. *Respondetur.*

Cæterùm adhuc verius videtur, quod si matrimonium imprimeret characterem, non esset reiterabile etiam cum alio coniuge. Imprimis enim, si post matrimonium ratum coniux emitteret professionem in Religione, adhuc retineret characterem, & per consequens maneret verè coniux alterius: vnde si postea ex dispensatione rediret ad sæculum, & contraheret cum alio, iam esset simul coniux duorum: ergo ex impressione characteris sequeretur, non posse validè contrahi tunc secundũ matrimonium. Deinde hinc sequitur, quòd nec etiam mortuo priori coniuge, posset; nam si vxor, v.g. retineret adhuc priorem

Cur matrimonium non imprimat characterem.

Casus in quo matrimoniũ cum eodem coniuge posset iterari.

priorem characterem ex vi illius esset vxor prioris viri; ita vt, resurgente illo, deberet illi copulari: si autem iam nupsisset alteri, sequeretur, quòd esset simul vxor duorũ, quod repugnat valido matrimonio: ergo ex retentione characterũ sequeretur, quòd non posset matrimonium reiterari etiam cum alio.

Petes iterum, vtrùm character in sua entitate sit signum Christi, & dicens ordinem ad Christum? De hoc dicemus postea agentes de essentia characteris.

SECTIO II.

Quid sit character Sacramentalis.

15. MVlta sub hoc titulo comprehenduntur singillatim examinanda. Primò dubitatur de charactere, an sit aliquid reale, & physicum intrinsecum: an verò aliquid rationis, & morale. Durandus *in 4. d. 4. quæst. 1.* dicit, esse aliquid morale seu rationis; sicut in Doctoratu, vel in collatione primæ Tonsuræ; hoc enim sufficit ad explicanda omnia, quæ Patres dicunt de charactere, & aliunde oportet mysteria nostræ fidei reddere clariora, & minùs difficialia, quoad fieri possit.

Durand. Sententia Durandi.

16. Hanc Durandi sententiam P. Suarez in præsenti *disp. 11. sect. 2.* dicit, non posse iam ab errore in fide vindicari, propter definitionem Concilij Florentini, & Tridentini. Bellarmin. *lib. 2.* de effectu Sacramentor. *c. 19. § Secunda propositio*, dicit, vix distingui ab hæresi huius temporis, & videri expressè damnatam in Conciliis, quæ si Durandus videre potuisset, sine dubio aliter docuisset. P. Coninch in præsenti *art. 2.* dicit, eam iam asseri non posse, neque in illa posse defendi Conciliorum doctrinam.

Suarez. Suarez. dignam censura indicat. Bellarm. Coninch.

17. P. Vasquez in præsenti *disp. 114. cap. 2.* licèt teneat characterem esse aliquid physicum, conatur tamen liberare Durandi sententiam ab omni censura; cui ex parte fauet Sotus *in 4. d. 1. quæst. 4. art. 2. §. Hæc.* Nam Ecclesia damnat Hæreticos negantes characterem indebilem trium sacramentorum, Durandus autem id non negat; & licèt sit aliquid morale, potest dici imprimi in anima; sicut etiam peccatum dicitur imprimere animæ maculam, quæ est aliquid morale.

Vasquez. Vasquez illum à censura vindicat. Sotus.

18. Ego sententiam Durandi non solùm minùs veram iudico, sed contra mentem Conciliorum; quod quidem ad hominem contra P. Vasquez probo; quia si non esset contra mentem Concilij, nec Concilium intendisset adstruere characterem physicum, non esset minùs probabilis illa sententia, prout eam Vasquez appellat: seclusâ enim Ecclesiæ auctoritate, nihil cogit ad multiplicanda entia, & ponendam illam qualitatem physicam, quam non ponimus in Doctore, Prætore, & aliis, sed entitatem moralem, sicut etiam in Clericò primæ Tonsuræ. Si ergo propter modum loquendi Conciliorum, & Patrum, quos Concilia sequuntur, ponimus characterem esse entitatem physicam, fateri debemus, mentem Conciliorum fuisse adstruere characterem non vtcumque, sed qui esset aliquid physicum in anima receptum; quod quidem verba ipsa satis videntur significare, dum dicunt characterem imprimi in anima per sacramentalem operationem, *esse signum spirituale & indelebile*; quæ omnia sonant aliquid physicum: nam si denominatio extrinseca vel ens morale relictum ex sacramento præterito diceretur character impressus animæ, sequeretur, quod de aliis etiam sacramentis dici posset simpliciter, quod conferant characterem; nam ex illis manet aliquid morale ex denominatione extrinseca, scilicet ex Matrimonio manet in anima ius ad habenda Diuina auxilia in ordine ad statum coniugalem: sicut etiam ex sacramento Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ-vnctionis manet ius ád talem vel talem gratiam, & auxilia; quod est aliquid morale fundatum in receptione sacramenti. Nec obstat, quod illud ius non sit indelebile, sicut est character Baptismi, Confirmationis, & Ordinis; ad rationem enim characteris in communi non pertinet, quod sit omnino indelebilis: sic enim serui in statu seruitutis habere solent characterem domini, qui tamen adueniente statu libertatis, deleri potest; sic etiam Apocalypsis 13. & 19. dicuntur peccatores accipere characterem bestiæ, quem tamen per Dei gratiam in multis deleri constat. Quamuis ergo illa quatuor sacramenta non dicerentur imprimere talem characterem indelebilem, qualem alia tria, dici tamen possent verè, & simpliciter imprimere characterem verum, & proprium; quod tamen nemo concedet; ergo per characterem simpliciter, & propriè non intelligunt Concilia aliquid solùm morale, & physicum, & physicè in anima impressum. Quia tamen de facto nullus character imprimitur in anima, qui non sit indelebilis, ideo de facto per characterem intelligunt signum indelebile; licèt de possibili, vt dixi, posset dari character absque omnimoda indelebilitate.

Hoc ipsum videtur colligi ex definitione characteris à Concilio tradita, scilicet *signum spirituale, & indelebile in anima impressum*; quæ definitio difficile potest conuenire enti morali, seu denominationi extrinsecæ; nam extrinseca denominatio non est propriè signum, per quod discernantur hi ab aliis, & cognoscãtur esse baptizati, vel ordinati; nam denominatio extrinseca, cùm non habeat aliam entitatem præter formã præteritam, à qua prouenit, non posset videri in se, nisi quatenus videtur ipsa forma præterita, atque adeò non posset ipsa denominatio in se ducere nos ad cognitionem sacramenti susceptí, sed potiùs è contra sacramentum susceptum cognitum daret occasionem concipiendi aliquid morale permanens in hoc homine. Non ergo diceretur bene character relictus ex Baptismo ostendens, & discernens hunc hominem baptizatum à non baptizatis. Denique hoc ipsum sonat verbum illud *imprimendi*, quo vtuntur Concilia; quod in hac materia videtur omnino significare actionem physicam, & realem.

19. *Hoc colligitur ex definitione characteris.*

Dicunt, peccatum etiam apud Concilia dici *inesse* paruulis, vnicuique proprium; quod tamen non debet intelligi de inhæsione physica; ergo nec impressio characteris debet intelligi de impressione physica. Similiter Prætor dicitur accipere, seu recipere potestatem; & Sacerdos etiam dicitur recipere potestatem consecrandi, & tamen multi negant, characterem ipsum esse potestatem, aut potentiam, & per consequens debet intelligi de potestate solùm morali; ergo similiter posset intelligi recipi, & imprimi character non physicus, sed moralis.

20. *Instantia.*

Respondetur negando consequentiam; quia significatio propria vocum, & verborum debet colligi ex subiecta materia; quæ si fuerit talis, vt non sit capax nisi significationis translatitiæ, vel analogicæ, in ea debent intelligi verba simpliciter prolata; vt cùm dicitur: *tenebræ erant super faciem abyssi*; illud verbum, *erant*, accipi debet in sensu analogico de existentia impropria, quia tenebræ non sunt capaces existentiæ propriæ. Quando verò materia est capax significationis propriæ, verba simpliciter prolata debent accipi, quoad fieri possit, in sensu proprio, vt cùm dicitur vxor Loth conuersa in statuam salis, debet intelligi de vera & physica conuersione, & de vero & physico sale: quando ergo

21. *Diluitur.*

sermo

sermo est de peccato habituali, quod est ens morale, vt suppono, & dicitur inesse vnicuique proprium, debet id intelligi de inhæsione morali, quia ens morale non est capax inhæsionis physicæ, & non potest dari peccatum habituale, quod non sit ens morale. Quando verò agitur de charactere, & dicitur, quòd per tria sacramenta imprimitur character in anima, debet intelligi de vero & physico charactere, qui physice imprimatur; nam verus, & proprius character est physicus, & aliunde ex eo quòd spiritualis sit, non minus esse potest physicus; non ergo debemus transferre illa verba ad significationem impropriam de charactere aliquo analogico, & morali. Sicut quando dicitur animas in Purgatorio, vel in Inferno pati dolorem, non intelligimus id de dolore morali, sed de physico spirituali; imò quando dicitur torqueri igne Inferni, non intelligitur de igne morali, aut metaphorico, sed vero, & physico; quia saltem de potentia absoluta non repugnat, animam spiritualem torqueri igne physico, & corporeo, licet alibi non intelligatur de igne physico, vt cùm dicitur: *ignem veni mittere in terrã*, &c. quia ille non poterat esse physicus, sed moralis. Constat ergo, non valere consequentiam ex inhæsione morali, qua peccatum habituale intelligitur inhærere, ad impressionem characteris: hæc enim debet esse physica, cùm sermo sit de charactere, qui in rigore significat aliquod signum physicum.

22. *Doctoratus non imprimit characterem.*

Hinc etiam constat, cur Doctoratus, vel Prætura non imprimant propriè characterem; nam licèt relinquant aliquid morale permanens, illud tamen non est propriè character: sicut nec Sacerdotium antiquum, vel circumcisio, aut etiam prima Tonsura nunc, vel consecratio Ecclesiæ, vel calicis, imprimunt propriè characterem, sed impropriè; quod idem dicendum est de Ordinibus minoribus, si non sint sacramenta, propter eandem rationem.

23. *Sententia Scoti.* Scotus. Suarez. *Explicatur sententia Scoti.*

Dubitatur secundò, vtrùm character sit relatio, vel aliquid absolutum? Scotus *in 4. d.6. q.10.* indicat, esse relationem. Hanc sententiam latè impugnat Suarez *sect. 2.* qui tamen videtur supponere, quod character non sit signum naturale, sed ad placitum ex mera institutione Diuina; quod mihi non probatur, vt postea dicam. In hoc puncto, si Scotus loquatur de relatione reali, & non conuenit cum Durando docente, characterẽ non esse aliquid physicum permanens, sed morale, vel rationis (prout P. Vasquez existimat, Scotum re ipsa sentire) nulla est difficultas; nam vel loquimur de relatione transcendentali, vel de prædicamentali. Si de hac secunda sermo sit, nullum est fundamentum ad id asserendum de charactere, præsertim in mea sententia.

Ex nostra sententia non est relatio prædicamentalis.

Suppono enim ex iis, quæ dixi in Metaphysica, & in tractatu de Trinitate, relationem prædicamentalem non esse modum intrinsecum superadditum, sed entitatem fundamenti cum termino, qui in obliquo intrat ad componendam denominationẽ relatiuam; quare character sacramentalis, cùm sit aliquid intrinsecum superadditũ, non est relatio prædicamentalis. Omnes enim cum Aristotele supponunt, ad relationem prædicamentalẽ non dari per se motum, sed resultare ex positione alterius; character autem non resultat ex positione alterius, producitur enim primariò, & per se, etiam quando non producitur gratia, nec alius effectus sacramentalis. Deinde relatio prædicamentalis est, cuius totum esse est ad aliud, hoc est, quæ nihil aliud confert subiecto, quod refertur, nisi connectere illud cum alio, seu cum termino ad quem refertur; quia scilicet denominatio relatiua prædicamentalis supra id, quod subiectum habebat, nihil addit intrinsecum, sed denominationem extrinsecum, qua subiectum denominatur ad aliud; sic hoc album absque noua perfectione denominatur simile alteri albo de nouo producto, per solam positionem termini, per quem habet solum denominari ad aliud, & nihil recipit perfectionis in se. Character autem perficit, & decorat subiectum, in quo ponitur; quare non dat illi solum dici ad aliud, sed etiam dici in se perfectum, & insignitum illa forma splendidissima.

24. *Potest tamen esse relatio transcendentalis.*

Si verò sermo sit de relatione transcendentali, concedendum videtur characterem esse ordinem transcendentalem, tum ad operationes, ad quas vel recipiendas, vel exercendas destinatur subiectum; tum ad auxilia, quæ debentur ratione sacramenti; tum ad Christum, cuius characterem accipit homo, tanquam seruus, miles, vel minister: ad hæc enim omnia dicit ordinem intrinsecum, & quidditatiuum per suam entitatem, vt postea dicemus; qui ordo cùm sit imbibitus in ipsa essentia characteris, est omnino transcendentalis.

25. *Obijcitur pro Scoto. Respondetur.*

Obiici solet pro Scoto, quia character est in genere signi; signum autem constituitur formaliter per relationem ad rem significatam. Respondetur facilè, non constitui omne signum per relationem prædicamentalem; tum quia hæc debet esse ad terminum actu existentem; signum autem aliquando significat res non existentes, sed futuras, vel præteritas, tum etiam, quia illa relatio in signo sæpe est transcendentalis, & identificata cum ipso signo, sicut visio obiecti est signum formale ipsius, non per relationem prædicamentalem, sed transcendentalem; & fumus est signum naturale ignis per ordinem etiam transcendentalem.

26. *Instantia.* *Responsio.*

Dices, relatio serui ad dominum est prædicamentalis; sed per characterem Baptismi, v. g. refertur baptizatus tanquam seruus ad Christum; ergo illa erit relatio prædicamentalis. Respondeo, illam non esse relationem prædicamentalem; primò, quia non est ad terminum actu existentem; nam in triduo mortis Christi, non erat Christus; & tamen in Apostolis erat character Baptismi, & Ordinis, quo designati erant tanquam ministri Christi, ergo non referuntur prædicamentaliter per characterem. Secundò, quia in rigore loquendo, character non constituit seruum Christi, sed signat: sicut etiam seruus in humanis designatur charactere aliquo in facie impresso, qui character non facit seruum, sed ostendit illum esse seruum; sic character baptismalis non facit formaliter, sed designat eum, qui est seruus, vel domesticus Christi, atque adeò, licèt relatio serui sit prædicamentalis, non oportet, quòd ex hoc capite character sit respectus prædicamentalis ad Christum. *Confirmatur.*

17. *Dubium tertium.* Soto. *Sententia quæ vult esse modum.* *Contraria sententia verior est.* Suarez. *Fundamentum sententiæ.*

Dubitatur tertiò, vtrùm character sit entitas realis, vel solùm modalis distincta ex natura rei à subiecto. Soto *in 4. d. 1. quæst. 4. art. 2.* probabile existimat, quòd sit entitas modalis. Contraria tamen sententia communis est, quam probat Suarez *sect. 2. in fine*, multis argumentis parùm efficacibus, quæ impugnare non vacat. Vnicum fundamentum debet esse, quod non debemus ponere accidentia modalia, nisi vbi aliqua peculiaris ratio probat inseparabilitatem mutuam, seu non posse formam illam esse etiam diuinitus, absque tali subiecto: nam inseparabilitas essentialis est, quòd Deus non possit illa duo inuicem separare; potentiæ autem Diuinæ non debemus aliquid negare nisi adsit ratio aliqua probans contradictionem propter absurdum aliquod, quod sequeretur, quia ad Dei dominium perfectissimum spectat, quòd possit de creaturis omnibus, & singulis disponere simul, vel seorsim, prout voluerit.

Ideo gratiam, habitus supernaturales, & alia similia dicimus, non esse modos, sed entitates reales, quia non est specialis ratio ad id magis negandum de iis, quàm de aliis accidentibus, quæ tamen scimus separari posse à subiecto, sicut separantur de facto accidentia panis, & vini in Eucharistia: actionem verò, vnionem, & similia dicimus esse modos; quia si vnio, v.g. non esset modus, indigeret alia vnione, qua vniretur, & hæc indigeret alia, & sic in infinitum: & actio, si non esset modus, seu ipsum fieri, indigeret alia actione, per quam fieret, & hæc per aliam, & sic in infinitum; quod inconueniens vt vitetur, oportet, esse aliquas entitates modales, quæ se ipsis fiant, vel vniantur, & in quibus sistamus: vbi autem non vrget hæc ratio, debemus omnia alia entia ponere realia, & cum separabilitate mutua: ergo cùm in charactere non sit specialis ratio magis, quàm in gratia, & aliis habitibus supernaturalibus, non est cur dicamus, illam esse entitatem modalem. Cùm ergo sit accidens absolutum, & reale, & non sit vbicatio, duratio, situs, habitus, seu vestitus, nec actio, aut passio, & denique multò minùs sit quantitas, reliquum est, vt pertineat ad prædicamentum qualitatis. Restat igitur examinandum, in qua specie qualitatis sit, & an sit supernaturalis.

Concluditur characterem esse qualitatem.

SECTIO III.

Ad quam speciem qualitatis pertineat Character, & qualem supernaturalitatem habeat.

28. *Quarta species qualitatis.* *Controuersia est ad quam character pertineat.*

QVatuor species qualitatis numerantur à Logicis cum Aristotele in illo Prædicamento: Habitus, & dispositio; Potentia, & impotentia; Passio, & passibilis qualitas; Forma, & figura. Est ergo controuersia, ad quam harum specierum pertineat character, vnde etiam pendet perfecta eius definitio, quę tradi non potest, nisi sciamus, quem effectum formalem confert subiecto, in quo recipitur.

29. *Prima sententia ponit characterem in secunda specie.* Salas. Henriq. S.Thom. Valent.

Prima sententia docet, pertinere ad secundam speciem, quia est potentia, vel perfecta, vel saltem imperfecta ad agendum vel recipiendum. Hanc tenent Thomistæ communiter, Caietanus, Soto, Martinus, & Bartholomæus de Ledesma, Viguerius, Capreolus, Antoninus, Palud. Heruæus, & alij plures, quos refert Salas 1. *tom. in* 1. 2. *tract.* 2. *disp.* 8. *sect.* 3. *n.* 57. quos sequuntur Henriquez in præsenti *lib.* 1. *cap.* 13. §. 3. *&* 4. Valentia, & alij; & videtur esse S.Thomæ *in præsenti art.* 2.

30. *Secunda in prima.* Suarez. Vasquez. Bellarm.

Secunda sententia docet, pertinere ad primam speciem, in qua sunt Habitus, & dispositio. Hanc tenent Suarez, & Vasquez in præsenti. Bellarm. *cap.* 19. Alensis & alij, quos affert Salas vbi suprà *num.* 57.

Tertia adiudicat tertia.

Tertia sententia dicit, pertinere ad tertiam speciem, in qua sunt Passio, & passibilis qualitas. Pro hac afferuntur Antisiodorensis, Okam, Alensis, & Bonauentura, ab eodem Salas, *num.* 59.

Quarta quarta.

Quarta sententia ponit characterem in quarta specie, quia est figura quædam spiritualis. Pro hac afferuntur Marsilius, Richardus, & Annibal, quos refert Salas ibi, & ipse eam sententiam tamdem amplectitur, & latè probat, ac explicat.

31. *Quinta in nulla ex his quatuor.*

Quintò alij dicunt, ad nullam speciem ex illis quatuor pertinere, alij denique dicunt, pertinere ad omnes sub diuersis rationibus, & considerationibus. Adeò sunt diuersa hominum ingenia, vt omnes dicendi modos possibiles in hoc puncto excogitauerint & asseruerint. In quo aliqua dubia sunt de nomine, alia verò de re. De nomine est, quid significetur per nomina singularum specierum qualitatis, quas Aristoteles numerauit; in eorum enim significatione non conueniunt Dialectici, & Philosophi. De re verò erit, an in charactere repetiantur re ipsa aliqua prædicata realia, scilicet esse potentiam principalem, vel instrumentalem, physicam, vel moralem in ordine ad aliquas operationes, vel in ordine ad recipiendum: item esse figuram, vel sigillum spirituale ex natura sua aliquid repræsentans. Oportebit ergo de his priùs decernere, vt postea eligamus modum loquendi.

Hæc quæstio partim de nomine, partim de re.

Dico ergo primò, characterem debere esse propriè, & in rigore in aliqua qualitatis specie, cùm ipse sit vera, & propria qualitas, repugnat enim, aliquod indiuiduum completum pertinere ad aliquod prædicamentum, & non esse sub aliquo genere, & specie propria illius prædicamenti, cùm semper deducatur in serie prædicamentali aliqua linea recta à supremo genere vsque ad indiuidua per genera, & species intermedias, & nihil possit esse in rerum natura, quod non habeat veram differentiam specificam, per quam differat ab aliis rebus. Fateor, aliquas esse entitates, quæ propter suum incõplementum non dicuntur constitui per se; sed cum aliis in prædicamento, sicut inhærentia qualitatis, & vnio formæ substantialis. In quo sensu S.Thomas *art.* 2. dixit, characterem propter suum incomplementum spectare reductiuè ad secundam speciem qualitatis. 32. *Prima conclusio.*

Dico secundò, Character non videtur esse potentia physica receptiua, vel actiua. Hanc probant latè Suarez, & Vasquez; & quidem quoad receptionem videtur clara; nam gratia habitualis, vel gratia Sacramentalis auxiliorum, aut characteres aliorum Sacramentorum non recipiuntur in charactere, sed vel in essentia animæ, vel in eius potentiis. Neque etiam potest dici potentia actiua physica, quia vel hoc esset in ordine ad auxilia, & gratiam sacramentalem, vel in ordine ad sacramenta conficienda, vel in ordine ad eorum effectum communicandum, scilicet gratiam habitualem, & characterem. Ad nihil autem horum character est potentia actiua physica: non quidem ad auxilia, & gratias sacramentales; nam auxilia, quæ dantur ratione Baptismi, vel Confirmationis, v.g. sunt actus intellectus, & voluntatis ad seruanda præcepta, vel profitendam fidem; qui actus producuntur ab habitibus infusis simul cum potentiis, & omne aliud principium impertinens est. Neque etiam character concurrit efficienter ad producenda sacramenta in aliis: nam Sacerdos absoluens, v.g. pœnitentem, profert quidem verba absolutionis, quæ quoad totam suam entitatem possent produci à laico: in ratione verò sacramenti solùm addunt denominationem extrinsecam ab institutione Diuina quæ denominatio non potest physicè produci, vt patet; quod idem est in Episcopo Ordinante, vel Confirmante, &c. Solùm posset esse dubium de sacramento Eucharistiæ, quod conficitur à Sacerdote. Sed neque ad illud potest concurrere actiuè character Sacerdotalis; nam vel concurreret per virtutem obedientialem, vt instrumentum eleuatum; & quidem hoc modo posset similiter concurrere albedo; nec hic modus operandi facit, quòd character in sua entitate sit potentia physica magis, quàm aliæ entitates: vel concurreret per virtutem connaturalem suam; & hoc dici non potest, quia conuersio Eucharistica, vt infrà videbimus, includit actionem creatiuam, qua accidentia conseruantur sine subiecto; repugnat autem, quòd aliqua creatura habeat virtutem connaturalem ad creandum, vt fatentur omnes Theologi; repugnat ergo, quòd character habeat connaturalem virtutem ad illam conuersionem faciendam. 33. *Secunda conclusio.* *Probatur.*

Denique,

34. *Confirmatur.* Denique, de gratia habituali eodem argumento probatur, non posse fieri à virtute connaturali characteri; quia gratia ex natura sua exigit fieri à solo Deo absque alia causa secunda, cùm sit prima radix in ordine supernaturali; non potest ergo esse in eodem ordine aliqua qualitas ex se ordinata connaturaliter ad producendam gratiam; nam si ea qualitas daretur, esset supra exigentiam ipsius ordinis supernaturalis, atque adeò, quidquid sit de eius possibilitate in ordine ad potentiam absolutam, esset tamen valde miraculosa, & per consequens non est ponenda absque necessitate contra exigentiam ipsius gratiæ; sed potiùs dicendum est, characterem esse qualitatem connaturalem ordini gratiæ, & ipsi gratiæ habituali. *Vltimò concluditur.* Vnde rursus arguitur, nec vnum characterem esse potentiam physicam ad producendum alium characterem: neque enim magis character dat virtutem ad conferendum sacramentum Ordinis, quàm ad conferendum sacramentum Pœnitentiæ, vel Extremæ-vnctionis, quæ neque etiam valida sunt absque charactere Sacerdotali; cùm ergo hæc non fiant physicè à charactere ministri, non est cur ponamus efficientiam physicam in charactere Episcopi, respectu characteris Sacerdotis, vel Diaconi: si enim semel intelliguntur, quæ à Patribus, & Conciliis de Charactere dicuntur, absque illa potentia actiua physica ipsius, non est, cur illam absque necessitate fingamus. Adde, aliquos esse characteres, quibus nullus actus possit assignari indigens characteris influxu; nam omissis characteribus Baptismi, & Confirmationis, qui, vt diximus, nihil efficienter producunt, character etiam Diaconi, & Subdiaconi nihil tale producit; omnes enim actiones, quas hi ministri operantur, possent eædem, licèt non licitè, validè tamen à quolibet laico exerceri.

35. *Conclusio tertia. Explicatur. Primò.* Dico tertiò, vnum ex potissimis prædicatis characteris videtur esse, quòd sit sigillum, & signum spirituale designans subiectum, & segregans ab aliis, qui illud signum non habent. Quod constat primò ex nomine ipso characteris, quo hæc qualitas à Côciliis, & Patribus appellatur; nam character apud Græcos idem est, quod apud Latinos signum, insigne, forma, figura, seu sigillum, quo aliqua designantur, sicut quadrupedia designari dicuntur, vt cognoscantur, & milites olim charactere Principis ipsis impresso notabantur, teste Vegetio *lib.* 1. de re militari *cap.* 8. *Constat primò. Constat secundò.* Constat etiam ex definitione tradita in Tridentino dicente, esse *signum quoddam spirituale, & indelebile.* Constat tertiò ex Patribus ita de Charactere loquentibus, & per hoc eius naturam, & munus explicantibus.

36. *Basilius.* Sic loquitur Basilius *Orat.* 13. quæ est exhortatio ad Baptismum: *Tesseram*, inquit, *Duces sub se militantibus dant, vt amici faciliùs se inuicem nascentes exhortentur, & , si cum hostibus commisceantur, eo faciliùs discerni, ac separari possint. Quòd si fortè commilitonum separatio fiat, nemo te quarum, nostrarum, an aduersary partium sis, nouerit, nisi mysticis signis familiaritatem præ te feras, nisi signatum sit super te lumen vultus Domini, nisi characterem in te agnoscat Angelus, quomodo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? Quomodo, inquam, dices, Dei sum, signa non ostendens? An ignoras, quemadmodum signatas domos in Ægypto exterminator præterijt; in non signatis verò primogenita peremit? Thesaurus non obsignatus, furibus facilè patebit. Ouis item absque nota insidijs protinus est ebnoxia.* Hæc Basilius; in quibus verbis naturam, & munus characteris Baptismi optimè explicat. *Nazianz.* Nazianzenus item in Oratione in sanctum lauacrum dicit, Baptismum esse sigillum, quo conseruantur fideles, & dignoscuntur tamquam signo vt Dei possessio. *Chrysost.* Chrysostomus *homil.* 2. in epist. ad Ephes. *Porrò idem*, inquit, *charactere Spiritus sancti nos insigniuit.* Eodem modo loquuntur Cyrillus Hierosolym. Epiphanius, Ambrosius, Augustinus, & alij, quos affert Bellarminus *lib.* 2. de effectu Sacramentorum, *cap.* 21. qui omnes de charactere dicunt, esse signum, sigillum, imaginem & in eodem sensu Paulus ad Galat. 3. dixit de omnibus baptizatis in vniuersum: *Omnes, qui in Christo baptizati estis, Christum induistis*; scilicet, recepisti similitudinem, & signum illius; quod de omnibus verificatur, licèt peccatores remanserint; & ideo vocatur character Christi, quia est quoddam spirituale signum designans domesticos Christi per Baptismum, milites Christi per Confirmationem, & ministros Christi per Ordinem. Constat denique quartò, quia propter hanc etiam rationem character solet appellari lumen apud Dionysium, Ambrosium, & Damascenum, quos affert Salas vbi suprà *num.* 62. Non est autem lumen, quasi formale illuminans illum, in quo est, quatenus eius intellectiones producat: erit ergo lumen obiectiuum, quatenus repræsentat, & manifestat per modum signi, facitque illum hominem cognosci vt seruum, vel militem Christi, &c. *Bellarm. Galat. 3. Salas.*

37. *Dubium circa conclusionem.* Circa hoc tamen characteris prædicatum dubitari potest vtrùm character sit signum, aut sigillum significans naturaliter, vel solùm ad placitum, & ex institutione Diuina? P. Suarez in præsenti *sect.* 2. post med. *& sect.* 3. *§. Quartò, ex his constat* supponit, non significare naturaliter, sed ex institutione, & ordinatione Diuina; quod etiam dixerat Gabr. *in* 4. *d.* 6. *quæst.* 1. *not.* 2. & Okam *in* 4. *quæst.* 2. quibus videtur accedere etiam Vasquez in præsenti *num.* 61. vbi ait, characterem esse dispositionem ex ordinatione Dei statuentis, vt sine tali charactere nullum sacramentum verè recipiatur. *P. Suarez. Gabr. Okam. Vasquez.*

38. *Salas. Soluitur.* Contrarium tamen verius puto cum Salas vbi suprà *n.* 61. quod videtur esse iuxta mentem Patrum, & Theologorum, qui per illam rationem signi, & sigilli explicant naturam characteris. *Prima ratio.* Nam si ex sola Dei institutione habet significare, oportet illam qualitatem ex se aliam habere naturam, & munus; quare non bene explicaretur eius natura per significationem, quam accidentaliter, & extrinsecè habet: imò ad id munus significandi potuisset eodem modo assumi quælibet alia qualitas, vel habitus: nam ex institutione quælibet res posset esse signum potestatis, vel sacramenti accepti. *Secunda ratio.* Præterea absque vllo fundamento assereretur character esse qualitas supernaturalis. Si enim non significat gratiam, vel potestatem illam ex natura sua, sed ex institutione, non minùs posset id habere qualitas naturalis; sicut Tonsura naturalis in sua entitate significat ex institutione potestatem Sacerdotalem; vel Episcopalem; non enim significat ex natura sua, sed ad placitum. *Tertia ratio.* Denique non repugnat, dari talem qualitatem, quæ ex natura sua significet, & designet domesticos, vel milites, vel ministros Christi; si autem talis ponatur de facto, explicatur optimè effectus formalis characteris, qui est forma de se formaliter signans, & sigillans tale subiectum, cum tali respectu ad Christum, & ad Sacramenta, &c.

39. *Instantia.* Dices, non posse intelligi figuram, & sigillum merè spirituale naturaliter repræsentans; quia figura corporalis in tantum repræsentat naturaliter, in quantum in sua entitate est similis rei repræsentatæ, quia habet similem proportionem partium saltem externam; character autem sacramentalis non habet in sua entitate similitudinem cum Christo, nisi in ratione entis, cùm sit accidens diuersum secundùm omnia alia prædicata; non potest

ergo esse eius imago, & similitudo, nisi intentionalis, & tunc vel erit imago intentionalis formalis, & erit cognitio; vel virtualis, & erit species impressa, quæ concurrit per modum principij ad cognitionem formalem; character autem nec est cognitio Christi, nec eius species, vt constat; ergo non est eius imago, nec potest eum repræsentare.

40. *Diluitur.* Respondetur, characterem non esse repræsentationem formalem, qualis est cognitio; nec virtualem, qualis est species; sed obiectiuam, quatenus ipsa cognita ducit in cognitionem rei repræsentatę, non propter similitudinem, aut conuenientiam entitatiuam, quam habeat cum re repræsentata, sed propter ordinem intrinsecum, quem habet ad ipsam significandam. Sic enim videmus, aliqua esse signa naturalia obiectiua, quæ absque similitudine repræsentant naturaliter: tales sunt gemitus, & lachrymæ, quæ absque vlla similitudine entitatiua cum dolore interno, eum naturaliter significant; quia ex natura sua instituta sunt ad illud significandum: sic etiam risus absque vlla similitudine cum gaudio interno, illum naturaliter, & obiectiuè significat; quia sicut voces propter institutionem liberam hominum dicunt ad cognitionem rerum, eò quòd sciamus, talem vocem liberè poni, ad hoc, vt audientes veniant in cognitionem talis rei; sic gemitus, v. g. ex natura sua ducit ad cognitionem doloris, quia naturaliter omnes sciunt absque vlla prorsus disciplina, vel experientia, quòd gemitus sunt à natura instituti ad promendum, & repræsentandum dolorem internum. Quare sicut bruta habent signa obiectiua naturaliter instituta ad significandos suos affectus internos absque vlla prorsus similitudine entitatiua, vel intentionali inter signum, & rem significatam: sic homines habent aliqua eiusmodi signa naturalia obiectiua, vt gemitum, risum, vultum placidum, ferocem, & similia. Non ergo repugnabit, quòd dentur aliqua etiam signa obiectiua spiritualia, quæ hoc modo repræsentent, vt sicut gemitus ducit nos statim ad cognitionem doloris interni, quem gemens vult exprimere: sic character visus ducat in cognitionem militiæ Christi, v. g. quam auctor characteris voluit per eius impressionem significari in illo homine. Quòd si hæc qualitas possibilis est, prout re vera videtur possibilis, non potest negari, quòd sit magis iuxta doctrinam Patrum, & Theologorum, si dicatur character de facto talis esse, atque ideo eius effectus formalis esse signare, prout Patres dicunt, & sigillare animam, ad hoc vt separetur, & dignoscatur, ac discernatur ab aliis, qui characterem non habent.

Aliqua sunt signa naturalia obiectiua.

Explicatur à simili.

41. *Quid repræsentet character.* Quid autem repræsenter ex natura sua character, consequenter dicendum videtur, repræsentare Christum tanquam eum, cuius homo designatur domesticus, miles, vel minister; deinde repræsentat ipsum munus, scilicet militiam, ministerium, vel seruitutem; item repræsentat aliquo modo auxilia diuina, quæ debentur homini ratione sacramenti recepti ad tales, vel tales actiones bene exercendas. Denique videtur etiam, quòd repræsentet alia sacramenta, ad quæ recipienda, vel conferenda dat ius, v. g. character Baptismi cætera sacramenta, quorum homo baptizatus fit capax per Baptismum; character Diaconi ordinem Sacerdotij, ad quem disponit; character etiam Sacerdotis sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Extremæ-Vnctionis, quæ Sacerdos potest conficere, &c. Itaque vno verbo character Baptismi, v. g. repræsentat, hunc hominem esse domesticum Christi, & habentem ius ad auxilia, & vires spirituales, quibus facilè possit eius legem seruare, capacémque esse aliorum sacramentorum à Christo institutorum. Similiter character Ordinis repræsentat, hunc hominem ministrum esse Christi ad talia munera exercenda, ad talia sacramenta conficienda, &c. Cùm enim sit possibilis qualitas characteris, quæ hunc ordinem intrinsecum habeat, non est cur negemus hanc esse naturam huius characteris, qui de facto datur. Vnde consequenter dicendum videtur, non potuisse dari hunc characterem Ordinis, v. g. nisi instituto etiam sacramento Pœnitentiæ, Vnctionis, Eucharistiæ, &c. ad quæ dicit ordinem intrinsecum.

42. *Prima conclusio. Explicatur.* Dico quartò; character ita est in sua entitate signum, & sigillum, vt habeat etiam aliquod prædicatum potentiæ intrinsecum, & physicum. Non dico, characterem esse potentiam physicam actiuam, vel receptiuam, sed esse in sua entitate physica, & ex natura sua intrinseca potentiam aliquo modo ordinatam ad aliquos effectus aliquo modo causandos. Hæc videtur esse contra P. Vasquez, qui *n.* 94. & 95. vult, characterem esse merum signum absque vlla prorsus actiuitate, aut potentia causandi. Probari autem potest conclusio, primò ex modo loquendi Patrum, qui in charactere aliquam virtutem indicant esse ad operandos effectus. Nazianzenus oratione in sanctum lauacrum, dicit, Baptismum esse sigillum, quo conseruantur fideles: *conseruatio* autem causalitatem, & operationem significat ipsius sigilli. Ambros. *lib.* 1. de Spiritu sancto, *cap.* 6. *Spiritu*, inquit, *signamur, vt splendorem, atque imaginem eius, & gratiam tenere possimus, quod est vtique spiritale signaculum*; vbi aliquam potestatem indicat oriri ad operandũ ex signaculo, seu charactere. Catechismus etiam Romanus de Sacramentis in genere, §. pen. sic ait: *Charactere Confirmationis veluti Christi militis ad eius nominis publicam confessionem, & propugnationem, ac contra inimicum nobis hostem, & spiritualia nequitiæ in cœlestibus armamur, atque instruimur.* Armati autem charactere, efficacitatem significat characteris ad agendum, vel resistendum.

Probatur conclusio. Vasquez. Nazianz. Ambros.

43. *Aliorum ratio.* Ratione probant, & explicant aliqui; quia sicut character sensibilis, & materialis seruis, vel militibus impressus deseruit, vt ipsi characterem aspicientes recordentur sui status, & officij, ac excitentur ad debitum suum exsequendum; sic character sacramentalis Baptismi, v. g. censetur excitare habitus infusos, & species, ad memoriam obligationis contractæ, & ad satisfaciendum debito Christianæ seruitutis. Hoc tamen munus non videtur arguere actiuitatem characteris, cùm ipse in hoc vitæ statu insensibilis, & inuisibilis sit, atque adeò frustrà daretur ad eum effectum excitandi hominem ad memoriam muneris, & officij sui, vt constat.

Reijcitur.

44. *Explicatur melius hæc actiuitas.* Melius explicatur hæc actiuitas in ordine ad illos, quibus character peruius, & manifestus est, videlicet Deum, & Angelos: deseruit enim character in ordine ad Angelos, vt, viso charactere, specialem curam habeant illuminandi, protegendi, & gubernandi, quos vident habere signum Dei in frontibus suis. Sic enim dixit Basilius suprà adductus de charactere Baptismi: *Nisi characterem in te agnoscat Angelus, quomodo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit?* &c. Mouetur etiam Deus ab eo charactere viso ad conferenda auxilia, & gratias in ordine ad actiones illas, ad quas per tale sacramentum destinatur specialiter homo; & in hoc sensu dicitur homo armari, & instrui charactere, scilicet mediatè, quatenus character exigit à Deo, & mouet ipsum ad dandam illuminationem, & arma spiritualia; in quo etiá sensu appellatur passim à Patribus nomine *luminis*, vt suprà vidimus; quia nimirum exigit illustrationem, & lumen internum. Denique potest etiam dici potentia

Basilius.

potentia in ordine ad resistendum, quia exigit, quòd tentationes internæ, & externæ vel impediantur, vel certè debiliores sint, & minùs molestæ, vt docet *Salas.* ex aliis Salas vbi suprà *num.* 65. Quos effectus, licèt *Operatur character per exigentiam physicam.* non operetur physicè, tamquam causa efficiens physica, operatur tamen per exigentiam physicam, qua illos exigit; atque ideo potest appellari potentia aliquo modo in ordine ad illos.

45. *Obijcitur.* Contra hanc conclusionem obiici potest; quia si character est signum potestatis, vt in conclusione præcedenti posuimus, non potest ipse character esse potestas, sed habebit se sicut sceptrum, vel corona in Rege, quæ solùm significant, non tamen dant vllam potestatem. Et in casu nostro videtur id omnino dicendum; nam si aliquis ritè baptizaretur, & Deus impediret productionem characteris in illo; adhuc ille esset Christianus, & Christo incorporatus per sacramentum Baptismi; & cùm verum sacramentum recepisset, haberet ius ad auxilia, & gratias, quæ baptizatis debentur, ac esset capax aliorum sacramentorum. Item si ritè esset ordinatus Sacerdos, licèt characterem Deus impediret; adhuc esset verus Christi Sacerdos, & per consequens posset validè consecrare; ergo haberet etiam ius ad auxilia Sacerdotibus debita, & per consequens character non affert vllam potestatem, sed merum signum potestatis: sicut insignia doctoratus non dant Doctoribus potestatem, sed sunt mera insignia dignitatis.

46. *Responsio.* Respondetur, characterem ita esse insigne potestatis, vt simul sit quasi scriptura, & instrumentum potestatis traditæ; quare sicut de illo, qui obtinuit à Pontifice aliquam gratiam, dicunt multi, habere iam facultatem, quia possit vti etiam ante Bullæ expeditionem in foro conscientiæ, ipsa tamen expeditio Bullæ dat nouum titulum & nouum ius; sicut etiam scriptura venditionis confirmat ius, quod emptor ex ipso contractu acquisierat; sic character est quasi Bulla aurea, seu sigillum Diuinum, quo Deus testificatur, & profitetur potestatem, & ius, quod homo per sacramentum acquisiuit. Quare licèt antecedenter ad impressionem huius sigilli iam homo ritè ordinatus sit Sacerdos quasi extrinsecè, non tamen est intrinsecè sigillatus, nec habet Bullam expeditam suæ potestatis; ipsa autem impressio sigilli dat nouum ius ad exigenda ea omnia, quæ ex sacramento suscepto debebantur; & hoc sufficit, vt character aliquo modo dicatur esse potentia, & habere actiuitatem per modum exigentiæ, qua exigit ea, quæ debentur ratione sacramenti suscepti, & concursum Dei ad operandos effectus spirituales, ad quos accepit potestatem Sacerdos, v.g. in sua ordinatione, & Episcopus in sua consecratione.

47. *Quæritur ad quam qualitatis speciem pertineat.* His ergo suppositis circa rem ipsam, restat controuersia, quam dicimus esse de vocibus, ad quam speciem qualitatis dicendus sit pertinere character? *Suppositio.* Pro cuius resolutione suppono breuiter id, quod dixi in Metaphysica, dum explicarem species illas *Quid ponatur in prima specie qualitatis.* in Prædicamento qualitatis, vbi dixi, in prima specie posse intelligi sub nomine *habitus* eas omnes qualitates, quæ cùm solùm ordinentur ad operandum, supponunt potentiam in ratione potentiæ, quales sunt habitus intellectus, & voluntatis: per *dispositionem* verò posse intelligi eosdem habitus, quando sunt remissi; tunc enim sunt facilè mobiles à subiecto, & nondum appellantur simpliciter habitus, quia hoc nomen tribui solet iis, quæ sunt difficilè mobilia à subiecto, qua ratione solemus appellare febrem habitualem, quæ est nimis radicata *Quid in secunda.* in subiecto. In secunda specie sub nomine *potentia* intelligo potentias omnes quæ solùm dantur ad operandum; nomine autem *impotentia* vel intelligitur potentia debilis, quæ comparatione robustæ videtur quodammodo esse impotentia; vel fortasse dispositio subiecti impediens operationem; vt ægrotus dicitur habere impotentiam ad currendum. In tertia specie sub nomine *passionis, & passibilis qualitatis* intelligi possunt aliæ qualitates, quæ *Quid in tertia.* dantur ad perficiendam substantiam, quæ licèt aliquæ sint etiam operatiuæ, quando tamen non dantur potissimè ad operandum, imò magis notæ nobis sunt ex se ipsis, quàm ex operatione, vt calor, albedo, &c. meritò ponuntur in hac tertia specie: nomine autem *passionis* intelligi possunt qualitates citò transeuntes, vt rubor ex verecundia, calor ex iracundia proueniens, &c. *Passibiles* verò *qualitates* dicuntur, quæ diu permanent, vt color natiuus, febris diuturna, &c. Denique in quarta specie est *Quid in quarta.* pulchritudo & deformitas sumpta pro temperamento quatuor qualitatum; quæ cùm sit aggregatum ex pluribus qualitatibus, non est propriè vna species prædicamenti, sed impropriè, & iuxta vulgi sensum.

48. *Character est in tertia specie.* Hoc ergo supposito, possumus facilè constituere Characterem in tertia specie, quia est passibilis qualitas; nec enim in ea specie constitui debent solùm *Vasquez.* qualitates corporeæ, vt fatetur Vasquez in præsenti, *num.* 54. & aliunde character datur, non solùm nec præcipuè ad operandum, sed ad perficiendum, & designandum subiectum. Vnde P. Suarez, qui in *Suarez.* præsenti, vt vidimus, characterem ponit in prima specie, postea in Metaphysica *tom.* 2. *disp.* 42. *sect.* 4. *n.* 13. dicit, gratiam pertinere ad tertiam speciem qualitatis, eo quod per se primò non sit operatiua; & *sect.* 5. *n.* 11. & 12. aduertit, in tertia specie constituendas eas qualitates spirituales, quas Deus diuinitus ponit in substantia spirituali ad illam perficiendam; atque adeò id, quod S. Thom. 5. *Metaph. sect.* 16. dicit, qualitates tertiæ, & quartæ speciei in solis rebus corporalibus reperiri, debere intelligi ex natura rei; quia iuxta naturalem ordinem non reperiuntur in subiecto spirituali tales qualitates; non tamen id intelligi in ordine ad potentiam absolutam, & ordinem supernaturalem.

49. *Impropriè ponitur in aliis speciebus.* Potest etiam character impropriè collocari in aliis speciebus, scilicet in prima specie, quatenus est qualitas supponens potentiam, & ordinata ad hoc, vt subiectum faciliùs, & meliùs operetur, in quantum exigit auxilia Diuina ad tales operationes, vt *Quomodo in prima.* vidimus. In secunda etiam specie potentiæ, & impo- *Quomodo in secunda.* tentiæ potest aliquo modo constitui; quatenus datur aliquo modo ad operandum effectus supernaturales. In quarta denique constitui potest, quatenus est *Quomodo in quarta.* figura quædã spiritualis, quæ figurat, & sigillat subiectum, quod est potissimũ munus characteris; non tamen est propriè figura, quia hæc in rigore non conuenit, nisi rebus materialibus, & habentibus diuersam partium positionem, & ordinem inter se.

50. *Hinc colligitur supernaturalitas characteris quæ alioqui difficilè explicatur.* Hinc possumus colligere iam characteris supernaturalitatem, quam quidem difficilè possunt explicare, aut probare, vt vidimus, qui dicunt, characterem esse signum ad placitum ex institutione Diuina; prout videtur sentire P. Suarez *d. sect.* 2. post med. & *sect.* 3. §. *Quartò, ex his constat.* vbi dicit, esse ex Diuina ordinatione ad hoc destinatum; sicut *Ex doctrina Suarez duo sequuntur difficilia.* character etiam externus Circumcisionis fuit signum ex Diuina ordinatione impositum. Ex qua doctrina duo videntur sequi valde difficilia: pri- *Primum est, cur potius dicatur hæc qualitas supernaturalis quàm naturalis.* mum, non esse cur potiùs hæc qualitas dicatur supernaturalis, quàm naturalis. Cùm enim ex natura sua non habeat significare effectus sacramentorum, aut potestatẽ, & munera, &c. eodem modo posset ad id significandum imponi aliqua qualitas naturalis,

Secundum est, non posse explicari effectum formalem illum.

vel quælibet alia entitas. Secundum est, non posse iam explicari, qualis sit effectus formalis, quem hæc qualitas confert subiecto; cùm enim ex natura sua non signet, aut sigillet animam, debet dare alium effectum formalem, qui difficilè poterit assignari. Cùm ergo omnes consentiant in hoc, quòd hæc sit qualitas supernaturalis, consequenter debemus asserere eam ex natura sua esse signum, & characterem, prout nomen ipsius significat, & suprà latè probauimus: quo supposito constat, esse supernaturalem propter connexionem, quam habet cum gratia & cum Sacramentis, & aliis effectibus supernaturalibus, & beatitudine ipsa supernaturali, ad quam ordinatur, quæ connexio superat certè totum ordinem naturæ.

SECTIO IV.

In quo subiecto sit Character, & de aliis eius proprietatibus.

51. *Non est difficultas de causa efficiente characteris.*

DE causa efficiente Characteris non est specialis difficultas; eadem enim est ratio de illo, ac de gratia habituali; quare si sacramenta efficiant physicè gratiam, efficient etiam physicè characterem; si verò gratiam causant solùm moraliter, prout suprà diximus, idem dicendum erit respectu characteris. De causa etiam materiali remota, seu vltima, certum est esse hominem: de proxima, seu immediata est controuersia inter Theologos.

Quæstio est de causa materiali proxima.

52. *Prima sententia vult esse corpus.* Durand. *impugnatur.*

Prima sententia potest esse, quòd subiectum immediatum characteris sit corpus, quam Soto tribuit Durando; sed Suarez, & Vasquez in præsenti notarunt, Sotum in hoc lapsum fuisse, tribuendo Durando quasi eius sententiam id, quod Durandus inferebat solùm tamquam absurdum contra sententiam S.Thomę, quam impugnabat. Cæterùm P. Suarez dicit, ex alio capite potuisse illam sententiam Durando tribui; quia cùm Durandus ponat, characterem non esse qualitatem physicè inhærentem, vt suprà vidimus, sed aliquid morale ex sacramento præterito, consequens est, quòd idem sit subiectum characteris, quod fuit subiectum sacramenti, à quo ipse character realiter non distinguitur; quare cùm sacramentum in corpore recipiatur, quando existit, idem corpus debet esse subiectum characteris in eius sententia. Sed re vera nec hoc modo id sequitur ex Durandi sententia; nam licèt ens morale non differat realiter ab illo ente physico, in quo fundatur; eo tamen modo, quo moraliter existit, intelligi potest habere moraliter aliquod aliud subiectum: sic enim intelligitur in puero peccatum originale, quod quidem, vt suppono, est aliquid morale intrinsecum, cuius fundamentum fuit peccatum Adæ vt capitis moralis: & quidem illud peccatum habuit pro subiecto physico voluntatem, vel animam Adæ: hoc autem peccatum morale habet pro subiecto puerum; quia nimirum hoc, quod est Adamum constitutum caput posterorum peccasse, æquivalenter, seu moraliter est hunc puerum peccasse, & perinde se habere in ordine ad odium Diuinum, ac si nunc haberet physicè peccatum. Sic ergo posset dicere Durandus, sacramentum præteritum tale receptum in corpore reputari moraliter characterem physicum impressum, & receptum physicè in anima, atque adeò moraliter nunc esse characterem in anima ratione sacramenti præteriti.

Vindicatur Durandus ab hoc sententia.

53. *Secunda sententia vult esse voluntatem.*

Secunda ergo sententia docet, characterem recipi immediatè in sola voluntate. hanc tenent Scotus & Bassolis, quibus fauent Okam, & alij, quos affert Salas vbi suprà *sect.* 3. *num.* 68. Fundamentum est, tum quia character disponit ad gratiam, quæ recipitur in voluntate, eò quòd non distinguatur à charitate; tum etiam, quia character est signum obligationis hominis ad Deum, quæ obligatio est in voluntate; denique, quia inclinat ad colendum Deum, & ad actus religionis, qui sunt in voluntate.

Scotus. Bassolis. Okam. Salas. Fundamentum huius sententia.

54. S.Thom. *Tertia vult esse intellectum.* Vasquez. Salas.

Tertia sententia docet, recipi in solo intellectu. hanc tenent S.Thom. in præsenti, *art.* 4. quem sequuntur communiter Thomistæ, cum aliis, quos refert Vasquez in præsenti, *num.* 79. Eamdem sequitur Salas vbi supra, *n.* 70. cum aliis multis, quos ibi affert: fundamenta huius sententiæ postea referemus.

Quarta in vtroque. Bonauent. Alexand. Vasquez. *Malè à Vasquez impugnatur.*

Quarta sententia ponit characterem in intellectu simul, & voluntate. hanc tenent Bonauentura, & Alexander apud Vasquez *num.* 80. qui *num.* 85. eam impugnat ex eo, quòd non possit vnum accidens simplex recipi immediatè in duplici subiecto. Hoc tamen fundamentum inefficax est, vt dixi in Philosophia; vbi ostendi vnionem recipi in vtroque extremo, & actus vitales materiales cognoscendi, & amandi recipi in corpore, & anima: nec potest afferri aliquod argumentum efficax ad probandum illud principium P. Vasquez.

55. *Quinta vult esse essentiam animæ.* Marsilius. Gabriel. Suarez. Vasquez. Bellarm. Palatius. Conc. Trid. Concil. Flor.

Quinta sententia verior dicit, recipi characterem immediatè in essentia animæ. hanc tenent Marsilius, & Gabriel: quos afferunt & sequuntur Suarez, & Vasquez in præsenti. Eamdem tenet Card. Bellarm. 2. de Sacram. *cap.* 19. *concl.* 4. Palatius *in* 4. *d.* 4. *q.* 1. *concl.* 3. & alij. hanc aliqui colligunt ex Tridentino, & Florentino dicentibus, characterem imprimi in anima. Cæterùm id non probat, animam esse subiectum immediatum; sufficeret enim ad id verificandum, si recipiatur in potentiis animæ.

56. *Probatur primò ratione ex quod potentiis non distinguantur. Secundò probatur exemplo accidentium materialium.*

Ratione ergo probari potest primò in sententia, quam in Philosophia probabilem reputaui, docente, potentias realiter non distingui ab anima: hoc enim posito, cessat omnino quæstio. Secundò ex alio principio Philosophico, quòd Philosophi aliqui probabiliter docent, accidentia scilicet materialia recipi immediatè in materia prima, & non mediante quantitate tamquam subiecto recipiente; quia vbi non fuerit peculiaris necessitas, connaturalius est, quod accidentia recipiantur in substantia, cuius entia sunt, & ad cuius perfectionem ordinantur, quàm in alio accidenti. Cùm ergo character ordinetur ad perficiendam, decorandam, & signandam animam, magis congruit, quòd in ipsamet recipiatur, eamque afficiat, quàm in alio subiecto. Tertiò probari potest, quia etiamsi habitus acquisiti, vel infusi non recipiantur immediatè in anima, sed in potentiis (quod fortasse non caret difficultate) non debet id de charactere affirmari; nam habitus dantur ad cooperandum cum tali potentia determinata: Character verò cùm non sit qualitas operatiua, sed data potissimum ad perficiendum, & ornandum subiectum, non procedit in illo eadem ratio, quæ in habitibus acquisitis, vel infusis.

Tertiò probatur eo quòd non sit qualitas operatiua vt habitus.

57. *Instantia. Diluitur.*

Dicunt, characterem esse saltem potentiam moralem ad aliquos actus, ad quos exigit auxilia, vel concursum, &c. Sed contra, quia imprimis, si hæc ratio aliquid probat, probat vtique characterem debere recipi in intellectu simul, & voluntate; quia character petit auxilia ad actus vtriusque potentiæ, quæ auxilia partim sunt illustrationes pertinentes ad intellectum, partim affectiones pertinentes ad voluntatem. Deinde non arguitur bene ex eo, quòd character afferat ius ad aliquas operationes, quòd debeat recipi in illa potentia; nam gratia habitualis affert ius ad visionem beatã; & tamen non recipitur in intellectu, sed in anima; & ipsa visio beata affert secũ ius ad dotes gloriæ, quæ recipiuntur in corpore glorioso.

Malè arguitur eo quod character afferat ius ad aliquas operationes quòd debeat recipi in illa potentia, exemplo gratia habitualis.

Ratio.

glorioso. Ratio autem est, quia ius ad hoc morale est dignitas suppositi ad aliquid: hæc autem dignitas magis se habet ex parte essentiæ; & non est inconueniens, quòd dignitas orta ex vna potentia det ius ad præmium, seu ad aliquod bonum alterius potentiæ, vt operationes bonæ, quæ sunt in voluntate, dant ius, vt detur præmium beatitudinis intellectui, & aliis potentiis.

58. *Instantia.*

Dicunt alij secundò, characterem ex natura sua habere vim saltem ad excitandas species intellectuales deseruientes ad tales operationes propter sympathiam occultam, quam habet cum illis, sicut aliqui humores habent vim propter similem sympathiam ad excitandas species aliquorum obiectorum; quare ex hoc saltem capite petit recipi in intellectu, in quo sunt species illæ, quæ ab ipso debent excitari. Sed contra hoc est, primò posse retorqueri idem argumentum: nam humores, qui habent vim propter illam sympathiam excitandi species, non sunt in eodem subiecto, aut in eadem potentia, in qua sunt species excitandæ; sed ad hoc sufficit approximatio localis, vt constat; ergo propter hoc munus non debet character subiectari in intellectu. Secundò, species ipsæ in mea sententia & lib. de Anima recipiuntur in ipsa anima; ergo multò magis ipse character. Tertiò, si character excitaret illas species, semper excitaret illas; sicut humores, quando adsunt, excitant semper species, cum quibus habent sympathiam. Cùm ergo character semper adsit æquè applicatus, semper & assiduè excitabit species; quod tamen est contra experientiam. Quartò denique, hæc proprietas nullo modo potest colligi ex nomine, vel natura characteris; nam character vt character est ad signandum subiectum, non ad excitandas species.

Diluitur.

Quidquid excitat species intellectuales non debet esse in intellectu. Secundò species ipsa in ipsa anima recipiuntur. Tertiò, character non illas excitat alioqui semper illas excitaret cum semper sit præsens.

59. *Instantia.*

Dicunt, imò hoc esse proprium munus characteris; nam character ad hoc imprimitur seruo, vt militi, vt memorem eum reddat officij sui; ergo similiter character Christiani, vel Sacerdotis, ordinabitur ad eumdem finem, vt reducat in eius memoriam frequenter statum & debitum suum. Sed contrà; quia character materialis non aliter id præstat, nisi in quantum ipse character visus, & cognitus ducit in notitiam rei significatæ, atque adeò non habet illud munus, nisi vt signum instrumentale est, quod est proprium characteris, vt character est: excitare autem species rei significatæ absque eo; quod cognoscatur ipse character, longè abest à natura characteris materialis; nec id vllo modo potest fundari in nomine, aut conditionibus characteris, sed potiùs oppositum, quod scilicet non ducat in cognitionem alterius, nisi media cognitione sui ipsius.

Resoluitur.

Non posset character excitare species nisi prout cognoscitur; est enim signum obiectiuum quod non nisi cognitum ducit in cognitionem sui ipsius.

60. *Instantia tertia.*

Alij tertiò dicunt, debere recipi in intellectu, quia est lumen spirituale, vt constat ex modo loquendi Patrum, & Theologorum, quos congerit Salas vbi suprà *num.* 71. lumen autem debet esse in intellectu, vt illum illuminet. Sed contrà; quia iam supponimus characterem non esse sicut lumen gloriæ, nec concurrere vt principium physicum ad actus supernaturales, vt sentit etiam ipse Salas; erit ergo lumen solùm, vel quatenus sigillando illud subiectum manifestat illud esse deputatum domesticum, aut militem, vel ministrum Christi; vel ad summum quatenus affert titulum moralem ad illustrationes Diuinas in ordine ad exequendum tale, vel tale munus. Neutro autem modo est tale lumen, quod debeat esse in intellectu; nam in primis, signum, quod aliis manifestat statum meum, non debet recipi in meo intellectu; non enim est tam lumen ad me, quàm ad alios illuminandos, vt meliùs me cognoscant. Sic etenim character serui illuminat alios, vt sciant illum esse seruum; non tamen recipitur in intellectu serui. Neque etiam in secundo sensu debet recipi in intellectu, eò quod afferat titulum moralem ad habendas illustrationes, quia, vt suprà diximus, id quod est in essentia, vel in vna potentia, affert sæpe ius morale ad operationes alterius potentiæ.

Diluitur. ac Charact. non est sicut lumen gloriæ, nec concurrit vt principium physicum ad actus.

Non est lumen ad illum cuius est sed ad alios quibus manifestat.

61. *Hinc similis ratio soluitur.*

Hinc soluitur alia similis ratio, quam affert Salas vbi suprà, quòd scilicet omnis imago, figura, & similitudo spiritualis pertinet ad intellectum; talis autem est character. Respondetur imaginem intentionalem expressam, qualis est intellectio, vel ad summum, impressam, quæ est species, & principium expressæ, posse pertinere ad intellectum, quia vel est cognitio, vel principium cognitionis; non verò imaginem obiectiuam, quæ solùm est signum instrumentale obiecti, & repræsentat, quando ipsa cognoscitur.

Imago obiectiua non debet esse in intellectu.

62. *Sotus.*

Sotus arguit ex eo, quod character ordinatur ad efficiendam fidei professionem per susceptionem, vel administrationem sacramentorum, vel confessionem fidei coram infidelibus; ergo debet esse in eodem subiecto, in quo est fides, nempe in intellectu. Respondetur, propter hanc rationem magis debuisse poni in voluntate, à qua oritur voluntas credendi, & profitendi fidem; qua voluntate posita, sequitur necessariò assensus, vel professio externa fidei; sed re vera in neutra potentia debet ob id poni, præsertim cùm non sit principium physicum illorum actuum, sed ad summum afferat ius aliquod ad habenda auxilia opportuna, quibus fiant.

Sotus aliter arguit.

Impugnatio facile.

63. *Fundamenta supra insinuata euertuntur.*

Denique, fundamenta suprà insinuata pro secunda sententia ad probandum, quod esset in voluntate, facilè ex dictis soluuntur. Ad primum enim negamus, gratiam esse in voluntate, vel esse idem cum charitate, vel characterem esse dispositionem ad gratiam, & licèt esset dispositio, posset esse in diuerso subiecto; vt actus fidei disponit ad actū charitatis, qui est in voluntate; & actus supernaturales disponunt ad gratiam, quæ est in essentia animæ.

Ad primum negatur gratiam esse in voluntate.

64. *Ad secundum, nō debet semper signum obligationis poni in voluntate.*

Ad secundum, non oportet signum obligationis poni semper in voluntate, sed ibi, vbi videri possit; vt contingit in signo seruis imposito; quod magis habet locum in charactere sacramentali, qui non semper suscipitur liberè, vt constat in infantibus baptizatis, & confirmatis, & qui possent etiam ordinari ante rationis vsum. Ad tertium denique iam diximus, licèt character afferat auxilia ad actus religionis, non ideo debere esse in voluntate; sicut neque in intellectu, licèt afferat auxilia ad actus fidei. Fundamenta, quæ pro aliis sententiis adduci possunt, non indigent solutione.

65. *Infertur Angelos esse capaces characteris.*

Ex dictis infertur primò, Angelos esse etiam capaces characteris alicuius spiritualis, non quidem huius, quem non habemus (quia non possunt recipere hæc sacramenta, quæ hîc character significat) sed alterius possibilis, qui significaret eos deputatos ad tale, vel tale ministerium Diuinum, vel etiam circa obsequium, & familiam Christi. Infertur secundò, Christum Dominum non fuisse capacem huius nostri characteris, quia ipse nec poterat designari, vt domesticus Christi, nec vt Miles aut minister ipsius, cùm esset ipse Dominus, cui alij designantur per hos characteres.

Christus non fuit capax characteris.

De Characteris indelebilitate.

66. *Character nō est delebilis in hac vita.*

Restat ergo, vt dicamus de alia characteris proprietate, quæ est eius indelebilitas: de qua primò certum est, non esse indelebilem in ordine ad po-

Est tamen de potentia absoluta. Colligitur ex eo quod à illa sacramenta non possint iterari.

tentiam absolutam. Secundò certum est, non deleri de facto in hac vita. Hoc enim ad minus significant Concilia Florent. & Trident. dum docent, esse indelebilem. Colligitur autem ex eo, quòd illa sacramenta reiterari numquam possunt: ergo character semper manet; quia alioquin vel ille homo deberet iterum baptizari, aut ordinari, vel certè esset Christianus, vel Sacerdos absque charactere; & per consequens à principio potuisset esse talis sine illo.

67. *Instantia. Diluitur. Negando paritatem.*

Dices; gratia est qualitas perfectior, quàm character; & tamen deletur per peccatum mortale; ergo poterit etiam character deleri per actum malum. Respondetur negando consequentiam; quia gratia etiam in primo fieri postulat carentiã peccati actualis moralis; quare non mirum, quòd etiam in sua conseruatione eandem carentiam exigat: character verò producitur etiam in peccatore suscipiente in peccato actuali Baptismum, aut Ordinem; non ergo requirit carentiam peccati, vt conseruetur; plura enim requiri solent ad primam rei productionem, quàm ad conseruationem.

68. *Instantia. Diluitur.*

Sed contrà vrgebis, quia character in primo fieri requirit voluntatem suscipiendi sacramentum; ergo poterit saltem perire, adueniente voluntate contraria, sicut gratia destruitur adueniente peccato. Respondetur negando consequentiam, quia voluntas illa in primo fieri non requiritur ratione characteris, sed ratione Sacramenti, quod suscipi non potest ab adulto, nisi volente. Ad receptionem autem Sacramenti, sequitur necessariò character independenter ab omni actu voluntatis, imò licèt esset voluntas contraria non recipiendi characterem, adhuc reciperetur, si adesset voluntas recipiendi sacramentum: quare nec postea poterit voluntas immediatè expellere characterem, quem immediatè non introduxit; mediatè autem minus poterit eum expellere, cùm non possit expellere sacramentum, quo mediante inductus est character. Alia differentia assignari potest inter characterem & gratiam; quòd scilicet gratia est amicitia cum Deo; amicitia autem petit incipere, & conseruari voluntariè, quare expellitur per peccatum mortale, quo peccator voluntariè recedit à Deo: Character verò est signum seruitutis, vel militiæ, &c. quod quidem qui semel voluntariè recepit, non potest postea pro libito abiicere.

Etiamsi esset voluntas non recipiendi characterem, adhuc reciperetur.

Alia differentia inter gratiam & characterem.

69. *Manet etiam Character post mortem. Probatur à posteriori.*

Dubitatur, vtrùm character maneat etiam post mortem? Communis sententia Theologorum affirmat, quæ licèt non sit à Conciliis definita, est tamen verior. Probatur primò à posteriori; quia Christianus, vel Sacerdos, qui post mortem miraculosè resurgit, non baptizatur, aut ordinatur iterum; ergo manet in eo prior character.

70. *Instantia. Diluitur.*

Dices, reproduci characterem in illo, quando resurgit, vel certè Deum conseruare illum post mortem, quando scit, aliquem ad vitam reuocandum. Sed contrà; quia si character ex natura sua perit post mortem, non deberemus illa miracula præsumere, sed potiùs periisse iuxta suam naturam, & reiteranda esse sacramenta. Si ergo non reiterantur, ideo est quia putamus, characterem ex natura sua non debuisse perire post mortem.

71. *Instantia. Diluitur.*

Dices secundò; habitus fidei perit per ingressum in beatitudinem; & tamen si resurgeret aliquis beatus, & rediret ad statum viatoris, reciperet de nouo habitum fidei amissum; ergo etiam character amissus recuperaretur. Respondetur, esse discrimen, quòd habitus fidei connaturaliter dimanat ex gratia habituali, quæ in via exigit fidem, & in patria lumen gloriæ, tanquam passiones, & potentias, licèt diuersas, iuxta diuersum statum; quare cùm perseuerasset gratia, ex illa repullularet habitus fidei: character verò non est passio gratiæ, vt constat; quare si semel periisset, non rediret connaturaliter.

72. *Instantia. Diluitur.*

Vrgebis tertiò; calix consecratus, vel Ecclesia, si semel destruatur, amittit consecrationem; atque adeò, si iterum fiat ex eâdem materia, indiget noua consecratione; ergo & homo semel consecratus, si pereat, & reproducatur, indigebit noua consecratione, & nouo charactere. Respondetur negando consequentiam; quia consecratio calicis, vel Ecclesiæ est entitas moralis adhærens toti composito, vt tale compositum artificiale est: character verò imprimitur in sola anima; quare, manente animã, manet in ea idem character, qui fortasse non maneret, si anima ipsa annihilaretur, & postea reproduceretur, vt argumentum videtur probare.

73 *Character manet per totam æternitatem. Ratio est, quia est spiritualis & incorruptibilis.*

Hinc infertur, characterem non solùm manere post mortem, sed in æternum etiam; quia si ex natura sua indelebilis est, non est maior ratio, cur maneat per tot annos, quàm per totam æternitatem. Ratio autem à priori videtur esse spiritualitas & incorruptibilitas characteris, cùm enim pendeat à solo Deo, nec habeat qualitatem contrariam, non est cur aliquando debeat corrumpi.

74. *Dices frustra erit post mortem. Respondeo ibi esse vt remaneat signũ potestatis acceptæ.*

Dices, character Sacerdotis v. g. ad nihil deseruiet in patria; nam anima separata, imò nec beatus in corpore glorioso saltem post diem iudicij, non potest validè consecrare, aut absoluere, &c. Frustra autem est potentia, quæ non potest reduci ad actũ; idcirco enim habitus fidei corrumpitur in patria, quia iam non potest ampliùs habere aliquem actũ. Respondetur, non dari characterem potissimùm ad operandum, vt diximus, sed tamquam insigne potestatis acceptæ. Sæpe autem honoris gratiã retinet aliquis domi suæ insignia, & scripturas dignitatis, quam habuit, etiam postquam officio functus est: pertinet enim ad maiorẽ beati gloriam retinere insignia muneris, quod exercuit in familia Christi: sicvt etiã conducit ad maiorẽ damnati confusionem.

75. *Character habet ex natura sua vt sit indelebilis quid enim impedit, neque fiunt multiplicãda miracula.*

Infertur item decisio alterius dubij; an character sit indelebilis ex natura sua, an solùm ex libera Dei ordinatione? Ex dictis enim colligo, omnino hoc habere ex natura sua; primò, quia non debemus fingere miracula absque necessitate; cùm ergo de facto non corrumpatur, debemus credere, hanc esse eius naturam. Secundò, quia potuit dari talis qualitas ex natura sua incorruptibilis; ergo debuit talis produci de facto: debuit enim esse talis character, qui non corrumperetur statim post mortem in iis, qui ad vitam redeunt: qualitas autem, quæ ex natura sua haberet tunc non corrumpi, habebit etiam numquam corrumpi; nam resurrectio posset fieri post mille, & plures annos absque termino: si ergo petebat ex natura sua durare toto illo tempore, non petit corrumpi post alios plures annos; nam post illos etiam potuisset ille homo redire ad vitam.

Posset peti, quomodo character, cùm sit qualitas supernaturalis, possit in inferno videri, & cognosci à damnatis, qui carent omni habitu, & actu supernaturali? De hoc tamen dixi in tractatu de visione Dei, vbi egimus de conceptu communi entis supernaturalis.

An sit qualitas indiuisibilis.

76. *Suarez. Character est indiuisibilis.*

Restat alia characteris proprietas examinanda, an scilicet sit qualitas diuisibilis, vel indiuisibilis? P. Suarez in præsenti *art.* 5. in fine, dicit, debere esse de facto æqualem in omnibus, atque adeò esse indiuisibilem, & incapacem intentionis; quia congruebat talem produci qualitatem de facto, quæ ex

natura

natura sua esset accommodata ad finem, ad quem ordinabatur. An verò character Ordinis inferioris intendatur per characterem Ordinis superioris, relinquit alibi definiendum. P. Vasquez *cap.* 5. in fine dicit, de facto esse quidem æqualem in omnibus; an verò ex natura sua sit capax intensionis, non posse nobis constare.

77. *In sacramento Ordinis Character Ordinis superioris non intenditur per characterem Ordinis inferioris. Prima ratio.*

Ego inprimis existimo, characterem Ordinis inferioris non intendi per characterem Ordinis superioris. Quod dupliciter probatur; primò, quia intensionis gradus, siue sint homogenei, siue heterogenei, omnes tamen sunt in ordine ad idem obiectum, vt constat in actu voluntatis, vel intellectus intenso; in quo non sunt aliqui gradus inferiores repræsentantes vnum obiectum, & alij superiores repræsentantes aliud; sed omnes repræsentant idem obiectum; quod ideo repræsentatur intensè, quia repræsentatur per omnes illos gradus, nec potest vna cognitio remissa vnius obiecti vniri cum cognitione alterius obiecti ad faciendam intensionem, sicut nec vna species impressa vnius obiecti cum alia specie impressa alterius: intensio enim tota est ad idem subiectum, & ad eumdem effectum formalem, non ad diuersum; ergo character significans munus Diaconi, v.g. non potest vniri intensiuè cum charactere Presbyteri; singuli enim habent significationem valdè diuersam, & non significarent postea aliquid intensè, sed duo significata remissè.

78. *Secunda ratio.*

Secunda ratio est, quia si hi characteres vnirentur intensiuè inter se, esset ordo inter illos; omnes enim, qui ponunt gradus intensionis heterogeneos, ponunt ordinem inter illos, ita vt hic petat esse primus, & ille secundus, & sic de aliis: peteret ergo character Subdiaconi vniri immediatè cum charactere Diaconi, & mediatè solùm cum charactere Presbyteri; si ergo Subdiaconus fieret Sacerdos per saltum ante Diaconatum, illi duo characteres non possent inter se vniri immediatè, nec facere intensionem; ergo sicut tunc ille homo habet vtrumque characterem, tanquam duas formas totales dantes duos effectus formales, sic etiam quando haberet etiam Diaconatum, haberet tres characteres non vnitos intensiuè.

79. *Idem potiori iure dicitur de charactere Baptismi in Ordine ad characterem Confirmationis.*

Hoc ipsum dici à fortiori debet de charactere Baptismi in ordine ad characterem Confirmationis, & Ordinis, scilicet non vniri inuicem ad faciendam intensionem; nam contra illam vnionem procederent eadem argumenta, vt considerãti patebit. Item eadem ferè ratione probari potest, eos characteres non vniri extensiuè inter se; quia si ita vnirentur, deberẽt etiam vniri cum aliquo ordine, scilicet charactere Subdiaconatus cum charactere Diaconi immediatè, & mediatè cum charactere Presbyteri; quare in Presbytero, non Diacono non possent vniri illi duo characteres Subdiaconi, & Presbyteri: sic etiam baptizatus non confirmatus, vel non Diaconus si esset Sacerdos, non vnirentur illi duo characteres Baptismi, & Ordinis, quia deesset character Confirmationis, vel Diaconi, qui deberet mediare.

80. *Singuli characteres si æquales sint in omnibus, videtur verisimile esse ex natura sua illos secũdum se non posse intendi.*

Difficultas potest esse, an singuli characteres secundùm se, v.g. character Baptismi, possint esse magis, vel minùs intensi. Et quidem loquendo de possibili, verisimile est, quòd si de facto character in omnibus æqualis sit, & possibilis sit aliqua qualitas tertiæ speciei, quæ non sit capax intensionis, character noster sit talis ex natura sua, vt intendi non possit. Cur enim si possibilis est talis qualitas, non fuisset de facto producta? An verò possibilis sit talis qualitas, Suarez in præsenti affirmat; at verò *in 2. tom. Metaph. disp. 46. sect. 2. num. 13.* dubitare videtur.

Quod verò de facto sit æqualis in omnibus subiectis character, posset in dubium rèuocari ex eo, quòd character est quasi moralis potentia in Ordine ad auxilia, & gratias, quas exigit ratione sacramenti præteriti, vt suprà diximus. Hæc autem exigentia non est æqualis in omnibus subiectis; nam cùm hæc exigentia oriatur à gratia habituali sacramentali, quæ datur in Ordine ad tales effectus, vt diximus suprà *disp. 4. sect. 3.* Gratia autem habitualis sacramentalis non sit in omnibus æqualis, sed inæqualis iuxta diuersas singulorum dispositiones, consequens est, vt ille, qui maiorem gratiam recepit in sacramento, habeat ius ad maiora, & vberiora auxilia, vt constat in eo, qui cum maiori deuotione recepit Eucharistiam: nam procul dubio habet ex vi sacramenti titulum ad maiora, & vberiora auxilia. Si ergo character est titulus moralis ad illa auxilia, ille erit maior titulus, qui fuerit ad maiora auxilia; & per consequens non erit æqualis character in omnibus, qui recipiunt idem sacramentum.

81. *Communis sententia vult characterem esse in omnibus æqualem. Respondetur ad difficultatem propositam.*

Adhuc tamen retinenda est communis sententia, quòd character sit in omnibus æqualis. Ad difficultatem verò propositam dici potest, characterem non esse titulum absolutum ad auxilia specialia, sed solùm sub conditione, si maneat gratia habitualis collata ex sacramento. Diximus enim *d. disp. 4.* vbi suprà, ius ad illas gratias, & auxilia non durare, nisi quamdiu duret gratia habitualis, quam quidem gratiam character non significat absolutè, & multò minùs hanc, aut illam gratiam determinatè; recipitur enim à peccatore nullam gratiam habitualem recipiente. Non ergo significant inæqualiter, aut inæquales gratias characteres in diuersis hominibus, sed eodem modo; quia omnes sub conditione significant ius ad auxilia iuxta mensuram gratiæ habitualis, quæ collata fuerit ex vi sacramenti, quæcumque illa sit, cùm character de se non petat determinata vllam, nec etiam in communi, sed possit conferri absque vlla gratia habituali; quare neque ex hoc capite oportet in illis ponere vllam inæqualitatem. Et hæc sufficiant de Charactere.

DISPVTATIO VII.

De causa instituente Sacramentum.

SECTIO I. *Vtrùm de facto Christus immediatè instituerit Sacramenta legis nouæ.*

SECTIO II. *An potuerit homini, vel Angelo cõmunicari potestas instituendi Sacramenta.*

DE causa materiali & formali, ex quibus componitur intrinsecè sacramentum, dictum est suprà disput. 1. de causa materiali extrinseca, seu de subiecto constituente sacramentum, dicemus disput. 9. de causa finali constat ex dictis, ad quem finem fuerint instituta. Restat dicere de causa efficiente: hæc autem est duplex, altera instituens, altera exequens, seu operans sacramentum. Nunc dicemus de causa illud instituente, & disputatione sequenti, de ministro, seu de causa per quam sacramentum executioni mandatur.

SECTIO I.

Vtrùm de facto Christus immediatè instituerit Sacramenta legis nouæ.

SErmo est de Sacramentis legis nouæ; obiter tamen cõstabit quid dicendum sit de Sacramentis antiquis. 1.

antiquis. In hac autem controuersia id, quod attinet ad factum, est facilius, quàm quod attinet ad possibilitatem: ideo prius expediemus illud primum, vt postea agamus de puncto difficiliori.

Certum est Deum esse causam primariam.

Constat in primis apud omnes, Deum esse primariam causam institutionis Sacramentorum: nam cùm Deus solus sit primarius, & principalis auctor gratiæ, quæ per Sacramenta significatur, & causatur; nemo potest instituere signa practica, & efficacia infallibiliter gratiæ, nisi Deus eam vim, & certitudinem communicet. Vnde constat, Sacramenta nostra instituta fuisse omnia à Christo, vt Deo secundùm potestatem auctoritatis, & primariam, quæ est propria Dei. Difficultas est, an fuerint instituta à Christo vt homine? Rursùs, an fuerint à Christo instituta omnia immediatè, an solùm mediatè, quatenus ex eius cómissione Apostoli aliqua instituerunt. De primo puncto dicendum erit sectione sequenti, vbi agemus, an possit alicui creaturæ communicari potestatas instituendi Sacramenta? eadem enim est ratio de humanitate Christi, quoad hoc, ac de aliis hominibus. Si autem potest alicui communicari, certum est etiam, in gradu excellentissimo fuisse communicatam Christo vt homini.

2. *Quorundam opinio.*

Quod ergo attinet ad secundum punctum, non defuerunt, qui dicerent, Christum instituisse per se aliqua sacramenta, aliqua tamen solùm mediatè per Apostolos, vel Ecclesiam, quibus eam facultatem concessit. Sic videtur sentire Hugo de S. Victore *lib. 2. de Sacramentis, p. 15. cap. 2.* Magister *in 4. d. 23. cap. 2.* qui dicunt, Extremam Vnctionem fuisse institutam ab Apostolo Iacobo *c. 5. sua Epistola canonica*, & Alexander Alens. *4. p. q. 24. memb. 1.* asserit, Confirmationem institutam in Concilio Meldensi; & vtraque sententia non videtur displicuisse Bonauenturæ.

Hugo de S. Victore. Magister.

Alex. Alens.

Bonauent.

3. *Conclusio. Conc. Trid.*

Certum tamen est iam apud omnes, sacramenta omnia fuisse instituta à Christo Domino immediatè. quod videtur apertè tradi in Concilio Tridentino sessione 7. can. 1. his verbis, *Si quis dixerit, Sacramenta noua legis non fuisse omnia à Christo instituta, anathema sit.* Sotus *in 4. dist. 1. q. 5. art. 2.* qui scripsit paulò ante hanc definitionem Tridentini, dixit, oppositam sententiam fore temerariam. Suarez verò suprà *disp. 12. §. dico primò*, ait, rem esse omnino certam, non tamen audet dicere, quod sit de fide, eo quod in Concilio non inueniantur illæ particulæ, *immediatè*, aut, *per se ipsum*. Cæterum P. Vasquez hûc *disp. 135. c. 1.* dicit, esse omnino de fide, quia Concilium planè loquitur de institutione immediata. Nam si de aliquo sacramento posset dubitari, maximè de Extrema-vnctione; & tamen de hac idem Concilium *sess. 14. can. 1. de Extrema vnctione*, damnat dicentes, ipsam non esse verè, & propriè sacramentum à Christo Domino institutum, & à B. Iacobo promulgatum: vbi Apostolo sola promulgatio tribuitur.

Sotus.

Suarez.

Vasquez.

4.

Probat etiam, quia ille canon editus est contra hæreticos nostri temporis, quorum aliqui dixerunt, Ordinem esse solum ritum quemdam Ecclesiasticum eligendi ministros; & hi quidem non negarent, esse mediatè à Christo institutum, sicvt omnes alij ritus, quos Ecclesia legitimè instituit ex potestate sibi à Christo tradita, & tamen illa etiam hæresis damnatur *sess. 23. can. 3.* Ergo aliquid plus vult Concilium, scilicet immediatam Christi institutionem. Hoc tamen non videtur omnino efficax, quia posset aliquis dicere, Ordinem non esse solum ritum Ecclesiasticum, sed verum sacramentum conferens gratiam, non tamen à Christo immediatè institutum, sed ab Apostolis per potestatem sibi à Christo traditam ad sacramenta instituenda, quæ esset diuersa à potestate data ad alios ritus instituendos, vt constat; & contra hunc non vrgeret definitio Concilij in illo *can. 3. sess. 23.*

Quid posset replicari rationi Vasquez.

Melius probat tertiò, quia illa institutio mediata Christi eodem modo posset verificari de omnibus cæremoniis, quas postea Ecclesia præcipit: quas instituit per potestatem à Christo acceptam. Et tamen nunquam Concilium dixisset eas fuisse à Christo Domino institutas; ergo per institutionem ibi intelligit omnino immediatam institutionem. Confirmari potest *ex sess. 21. cap. 2.* vbi dicitur, *potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, vt in sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, qua suscipientium vtilitati, seu ipsorum sacramentorum venerationi pro rerum, temporum & locorum varietate magis expedire iudicaret.* Agnoscit ergo Ecclesia in se potestatem circa ritus, & cæremonias, non circa substantiam sacramentorum.

5. *Melius probatur.*

Confirmatur.

Deinde probatur ex Patribus Ambrosio *lib. 4. de sacramentis cap. 4. Auctor* (inquit) *sacramentorum quis est nisi Dominus Iesus.* Augustinus *lib. 3. de doctrina Christiana cap. 9. & alij.* Denique hæc traditio fundatur in Scriptura, in qua aliqua sacramenta reperiuntur à Christo immediatè instituta: de Baptismo scilicet *Matth. 28.* de Eucharistia *Matth. 26.* de Pœnitentia *Ioan. 20.* de Ordine insinuatur *Matth. 26.* in illis verbis, *hoc facite*, &c. de aliis verò à paritate rationis, & ex traditione idem creditum est in Ecclesia. Quod etiam significauit Paulus. *1. ad Corinth. 4.* in illis verbis, *sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*; hoc est, eius sacramentorum.

6. *Prosper. Augustin. Probatur ex PP. & Scriptura.*

1. Cor. 4.

Rationes congruentiæ plures afferuntur. Prima, propter Christi potestatis excellentiam. Secunda, propter nostram vtilitatem, ne in alio spem nostram collocaremus; si sacramenta in aliorum nomine ministrarentur; sicut propter eandem rationem noluit Deus, redemptionem nostram per aliũ fieri, quàm per se ipsum. Tertia, vt esset magis stabilis, & firma vnitas, non manente potestate in Ecclesia ad mutanda sacramenta quoad substantiam. Quarta, quia Christus caput Ecclesiæ debebat potissima saltem Ecclesiæ fundamenta per se ipsum ponere, quæ sunt sacramenta. His possumus aliam addere. Quintam, propter sacramentorum dignitatem, & reuerentiam; nam procul dubio non tanti fierent, si essent hominum inuenta, quanti nunc fiunt, eo quod sint tradita immediatè ab ipso Christo, vt indicat Paulus, cùm dicit; *ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*, &c. Sextam, quia sacramenta suam potissimam dignitatem habent ex eo quod sint operationes Christi, qui ea operatur per suos ministros vt vidimus. Ad hoc autem oportuit, ipsum Christum committere, & dare ministris mandatum operandi suo nomine. Septimam, quia gratiam, & gloriam dabit Dominus: quare sicut noluit, vnum hominem posse communicare alteri suam gratiam, licèt possit communicare suam satisfactionem; sic noluit, sacramenta, per quæ datur ipsa gratia, ab alio instituí, nisi à se ipso, qui reseruauit sibi gratiæ distributionem. Octauam, vt melius discernerentur sacramenta à sacramentalibus: si enim vtraquee ab Ecclesia instituerentur, vix possent dignosci. Alias similes congruentias poterit quilibet facilè inuenire.

7. *Prima congruentia, est Christi excellentia. Secunda, nostra vtilitas. Tertia, stabilitas. Quarta, quia Christus est caput. Quinta, dignitas sacramentorum. Sexta, quia sacramenta sunt Christi operationes. Septima, quia Deus sibi reseruauit gratiæ distributionem.*

Aduerte, cum dicimus, Christum instituisse per se omnia, & singula sacramenta, non intendere nos, singulorum materias fuisse omnino determinatas à Christo, nam vt vidimus *disp. 1. sect. 5.* Christus

8. *Notandum.*

Christus in quibusdam solam materiam in genere determinauit.

stit in aliquibus sacramentis solùm determinauit materiam in genere, verbi gratia, in ordine ad actionem externam, quæ sufficienter significet traditionem potestatis. Vnde idem Ordo Sacerdoti apud Latinos confertur per porrectionem hostiæ & vini, &c. Apud Græcos verò per solam manuum impositionem cum verbis significantibus traditionem potestatis. Vtraque autem materia fuit à Christo instituta non determinatè, sed disiunctim, vt suprà diximus.

9. *Obijcitur Augustinus.*

Contra hanc certam conclusionem obiici solet Augustinus *epist.* 118. *cap.* 7. his verbis: *Primum tenere te volo, Dominum nostrum Iesum Christum leui iugo suo nos subdisse, & sarcina leui. Vnde sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, dignitate præstantissimis, seruitutem noui populi colligauit, sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus, Communicatio corporis, & sanguinis ipsius, & si quid aliud in canonicis scripturis commendatur, excepta ea, quæ seruitutem populi veteris pro congruentia cordis illorum: & prophetici temporis onerabant, quæ & in quinque libris Moysi leguntur. Illa, quæ non scripta, tempe in Sacris litteris, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia salubertima auctoritas commendata, atque institura retineri.* Ex quibus verbis videtur colligi, tum solùm Baptismi, & Eucharistiæ sacramentum fuisse à Christo institutum; tum etiam sacramenta, quæ in Sacris litteris non habentur à Christo instituta, fuisse postea instituta ab Apostolis, vel Conciliis generalibus.

10. *Suarez. Vasquez. Suarez explicat Augustinum. Vasq. etiam.*

P. Suar. *sect.* 1. §. *Tertiò ex Patribus*, solùm dicit, verba August. esse cum moderatione intelligenda. P. Vasq. *n.* 9. addit, potius ex illo loco probari clarè conclusionem positam; nam ibi August. non dicit sola ea sacramenta Christum instituisse, quorum Institutio clara habetur in Sacris litteris; nec etiam dixit è contra, omnia præcepta, quæ in Scriptura non sunt, esse merè ecclesiastica: sed dixit duo, primum est, sacramenta quæ Christus instituit, esse Baptismum, Eucharistiam, & illa quæ in Sacris litteris commendantur. Secundum est, præcepta alia, qua traditione habentur, & sunt de rebus, quæ in Scriptura non commendantur, esse præcepta solùm ecclesiastica. Primum dictum verum est, quia omnia sacramenta commendantur in Scriptura, licèt eorum institutio ibi non ponatur; nam Baptismus, Eucharistia, & Pœnitentia clarè habentur in Euangeliis: de Ordine etiam intelligitur illud Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* De matrimonio, Matth. 19. & ad Ephes. 5. de Confirmatione in Actibus Apostolorum, & denique de Extrema-vnctione Iacobi 5. Omnia ergo commendantur saltem in Sacris litteris. Secundum autem dictum verum etiam inuenitur, quia nullum reperietur Christi præceptum, quod non sit de iis rebus quæ in Scriptura eo modo commendantur.

Luc. 22.

Matth. 19. Ephes. 5. Iacob. 5.

11. *Interpretatio non satisfacit.*

Hæc interpretatio non videtur satisfacere, primò, quia Augustinus non dicit solùm quod sacramenta omnia commendantur in Scriptura, sed etiam, quod Christus instituit Baptismum, Eucharistiam & omne aliud, quod in Sacris litteris commendatur. Certum est autem, quod eo modo, quo commendatur Matrimonium, alia multa commendantur in Euangeliis quæ non sunt sacramenta instituta à Christo; nam vel nomine *commendationis* intelligit Vasquez, quod solum fiat honorifica mentio illius, & hoc modo commendatur etiam Eleemosyna, virginitas, paupertas, & alia multa, quæ non sunt sacramenta. Vel per *commendationem* intelligit, quod extollatur eius virtus, & efficacia ad causandam gratiam; & hoc modo non commendatur Matrimonium, nec Ordo Diaconatus, vel Subdiaconatus. Ergo verba Augustini alium habent sensum. Secundò, illa regula videretur esse nimis à disparatis in eo sensu, quod illa solùm sacramenta essent à Christo instituta, quorum fit mentio in Scriptura, licèt non vt Sacramentorum, vel eorum institutionis, sed saltem materialiter, & specificatiuè. Quid enim refert mentio illius rei ad aliud propositum facta, vt inde argueretur, fuisse à Christo in sacramentorum institutam. Tertiò, denique secunda regula videtur omnino inutilis ad cognoscenda quæ sint præcepta Ecclesiastica. Plura enim sunt, quæ in Scripturis etiam commendantur, de quibus sunt multa Ecclesiæ præcepta, scilicet de ipsis Sacramentis, & aliis similibus; non ergo scitemus, per illam regulam quod esset præceptum Ecclesiasticum, quod verò ipsius Christi.

12. *Replicatur melius.*

Alia ergo videtur esse mens Augustini, qui fortè sibi solùm intendit ostendere suauitatem legis Euangelicæ, in qua Christus, sublatis grauissimis præceptis legis antiquæ, pauciissima, & suauissima imposuit, scilicet Baptismi, Eucharistiæ, & si quid aliud in Sacris litteris præcipitur, nam quæ alia præcepta vniuersalia sunt in Ecclesia, & in Sacris litteris non contenta, ea omnia intelliguntur esse ab Apostolis, vel ab Ecclesia superaddita, quæ regula verissima est, nam præcepta Christi solùm sunt illa Baptismi & Eucharistiæ, & si quid aliud in Euangeliis habetur, vel in Testamento nouo, verbi gratia, præceptum confessionis contentum in illis verbis Ioan. 20. *Quorum retinueritis*, &c. præceptum etiam confessionis ante communionem in illis verbis Pauli: *probet autem se ipsum homo*, &c. præceptum etiam indissolubilitatis Matrimonij à Christo propositum. Circa alia verò sacramenta licet fuerint à Christo instituta, non tamen fuerunt ab ipso imposita aliqua præcepta.

Ioan. 20.

1. Cor. 11.

13. *Illustratur.*

Dices, etiam circa Confirmationem, & Extremam-vnctionem, v.g esse præceptum diuinum non vtendi oleo non consecrato, & circa sacramentum Ordinis, non vtendi alia materia, & circa Missæ sacrificium non consecrandi vnam speciem absque alia. Respondeo, hæc, & alia similia non esse propriè tam præcepta positiua, quàm naturalia, quia sequuntur ex natura rei ex ipsa institutione; nam eo ipso, quod sacramentum institutum est sub tali materia, ex natura rei est illicitum vti alia materia ad conficiendum illud, & eo ipso quod institutum est sacrificium Missæ sub tali ritu, erit illicitum tentare idem sacrificium sub diuerso ritu.

Dilatur.

Confirmatur.

Addo deinde verba Augustini intelligi de præceptis affirmatiuis, quæ grauia videri possent, non de præceptis negatiuis, quæ non tam redderent grauem legem Euangelicam, quale est præceptum prohibens Circumcisionem, & ritus Iudaicos, & præceptum prohibens alia sacrificia præter Eucharistiam, & si quæ sunt alia similia.

14. *Augustin. Secundò obijcitur idem.*

Obiici etiam potest secundò. Idem Augustinus *lib.* 3. *de doctrina Christiana cap.* 9. vbi de sacramentis legis nouæ sic ait: *Quædam pauca pro multis, ea denique facta facillima & intellectu augustissima, & obseruata castissima, ipse Dominus, & Apostolica tradidit disciplina.* vbi Apostolos etiam videtur facere auctores sacramentorum. Hoc tamen facilè explicatur de promulgatione facta per Apostolos, quam videtur significare illud nomen, *disciplina*: quod non institutionem significat, sed magisterium docentis, & explicantis aliquid, quod munus solùm Apostoli præstiterunt.

Explicatur.

15. Tertiò obiici solet Auctor sermonis de ablutione

Alia obiectio. Cyprian. ne pedum nomine Cypriani (non tamen eſt Cypriani) non longè à princ. de Euchariſtia, ſic loquens: *Ipſe Summus Sacerdos ſui eſt Sacramenti inſtitutor, & auctor, in cæteris homines Spiritum ſanctum habuere Doctorem.* P. Vaſquez hæc verba ad bonum ſenſum conatur reducere; ſed non oportet multum de ipſo curare, habet enim alia difficiliora in eodẽ ſermone: & quidem hæc verba etiám eſſent contra hæreticos, concedentes Baptiſmum ſolum fuiſſe à Chriſto inſtitutum: quare ab omnibus debet vel reiici, vel explicari, quod per *cætera*, ibi non intelligat alia ſacramenta, ſed vel alios ritus ſacramentales, vel præcepta alia diuina, quæ Spiritu ſancto dictante magis explicitè Apoſtoli propoſuerunt.

Vaſquez. *Soluitur, reiecta auctoritate illum doctoris.*

16. *Colligitur quid ſit dicendum de antiquis ſacramentis.* Ex dictis colligitur, quid dicendum ſit de ſacramentis antiquis, de quibus omnes conueniunt, quod fuerint à ſolo Deo inſtituta, vt patet de Circumciſione, & de Sacramento legis naturæ. Certum eſt enim non fuiſſe ab alio inſtitutum; nemo enim poterat remittere peccatum in illo ſtatu, niſi ſolus Deus. Denique cætera Sacramenta legis ſcriptæ fuerunt à Deo, ſicut & ipſa lex, quæ licèt appelletur Moiſis, id ſolùm intelligitur de promulgatione facta à Moiſe; & licèt Paulus dicat *ad Galatas* 3. legem illam fuiſſe ordinatam per Angelos; hoc tamen intelligitur tanquam per interpretes, & nuntios diuinæ ordinationis.

Galat. 3.

17. *Obiicio.* Contra hanc tamen communem, & veriſſimam doctrinam obiici poteſt, quia ille dicitur inſtituere aliquod ſacramentum, qui facit quod ſignum illud ſenſibile, quod de ſe non habebat ſignificare ſanctitatem, vel illam conferre, poſſit iam illam ſignificare & conferre; hæc enim eſt eſſentia ſacramenti, vt diximus *diſp.* 1. vbi etiam notauimus, ſacramenta illa legis ſcriptæ in tantum fuiſſe vera ſacramenta, in quantum ſignificabant practicè noſtram gratiam futuram, & ſimul tunc ſuſcipienti conferebant aliquam ſanctitatem legalem, & imperfectam: nam illud primum ſine hoc ſecundo non ſufficiebat ad rationem ſacramenti. Et quidem licèt Eccleſia populi Iſraëlitici non poſſet propria auctoritate dare illis ſignis, & cæremoniis virtutem ſignificandi practicè noſtram gratiam futuram; poterat tamen eadem ſigna, quæ à Deo erant inſtituta ad ſignificandam practicè noſtram gratiam futuram, aſſumere ad conferendam per illa aliquam ſanctitatem legalem, v.g. aliquod ſacrificium, quod eſſet à Deo inſtitutum ad ſignificandum ſacrificium Chriſti, & redemptionem noſtram, poſſet aſſumere ad conferendam ſanctitatem legalem, & purgandum hominem per illam cæremoniam ab aliqua irregularitate legali, quæ per homines fuiſſet impoſita: hoc autem ipſo, illud ſacrificium haberet omnia requiſita, vt eſſet ſacramentum, cùm ex vno capite ſignificaret practicè gratiam futuram per modum promiſſionis diuinæ, & ex alio conferret ſuo vſu aliquam ſanctitatem ſaltem imperfectam & legalem: ergo homines dantes hanc ſecundam virtutem illi Sacrificio, dicerentur inſtituere illud in ratione ſacramenti; nam facerent quòd illud, quod priùs non erat ſacramentum ex defectu huius requiſiti, iam eſſet ſacramentum: ergo eſſent cauſæ, quod illud ſignum eſſet ſacramentum, & per conſequens poterant tunc homines propria auctoritate inſtituere aliqua ſacramenta, præter illa, quæ Deus inſtituiſſet.

18. *Reſpondetur.* Reſpondeo, in eo caſu actionem illam, vel ſacrificium non fuiſſe appellandum propriè ſacramentalem, quia licèt ſignificaret vtrumque, non tamen ex vna, & eadem inſtitutione, ſed ex diuerſis, & diſparatis: quare licèt actio, vel res ſenſibilis eſſet materialiter vna & eadẽ, in ratione tamen ſigni eſſet formaliter duplex propter duas ſignificationes, quas haberet ex duabus diuerſis inſtitutionibus, quatenus à Deo eſſet inſtituta ad ſignificandum vnum, ſcilicet gratiam futuram; & ab Eccleſia ad ſignificandum aliud, ſcilicet illam imperfectam ſanctitatem legalem: ad rationem autem ſacramenti requiritur, quod ex eadem inſtitutione, & reſpectu eiuſdem quaſi loquentis per illud ſignum ſignificet vtrumque; nam alioquin non ſignificat coniunctionem vnius cum alio, ſed quaſi æquiuocè, & per modum plurium ſignorum ſignificat vnum, & aliud, ſicut ſi hæ duæ voces, *vnus liber*, proferrentur ſimul à duobus hominibus intendentibus ſignificare diuerſos libros, adhuc non ſignificarent quod ſignificant hæ voces, *duo libri*, quia hæ ſignificant coniunctionem duorum librorum, quos idem proferens intendit ſignificare. Sacramentũ ergo non eſt, quod reſpectu vnius vtentis illo ſigno ſignificat gratiam futuram, & reſpectu alterius ſignificat ſanctificationem præſentem, ſed eſt ſignum, per quod idem qui illo ſigno vtitur, intendit ſignificare vtrumque ſimul, & ſanctificationem præſentem, & gratiam inhærentem præſentem, vel futuram, ideo enim ſupra *diſp.* 1. *ſect.* 2. in definitione ſacramenti diximus, eſſe cæremoniam ſenſibilem, quæ ſuo vſu ſanctificando ſubiectum, ſignificat gratiam, &c. vt indicaremus, illa duo munera non debere coniungi per accidens in ſacramento, ſed per ſe, & ex vi eiuſdem inſtitutionis, qua imponitur ad ſignificandum vtrumque prout eſt ſignum eiuſdem vtentis tali ſigno, non reſpectu diuerſorum.

SECTIO II.

An potuerit homini, vel Angelo communicari poteſtas inſtituendi Sacramenta.

19. NOn eſt quæſtio de poteſtate illa principali, & excellenti, quæ conuenit Deo ratione Deitatis; hæc enim eo modo, & cum ea independentia, & ſuperioritate, quæ eſt in Deo, nullo modo poteſt creaturæ communicari: ſed quæſtio eſt de poteſtate ex commiſſione, ſeu participata: & quidem quoad hoc, eadem eſt difficultas de humanitate Chriſti, nulla enim ratio repugnantiæ afferri poteſt in Ordine ad alias naturas creatas, quæ non procedat etiam reſpectu humanitatis Chriſti.

Prima ſententia negans. Scotus. Gabriel. Durand. Vaſquez. S. Thom. Suarez. Auguſtin.

Duæ ergo ſunt ſententiæ oppoſitæ in hoc puncto; prima negatiua, quam defendit Scotus *in* 4. *diſt.* 1. *q.* 3. §. *de ſecundo dico.* Gabr. & Durand. quos affert, & ſequitur P. Vaſquez *diſp.* 135. *c.* 2. Altera eſt affirmatiua communis, quam videtur tenere S. Thomas *hac q.* 64. *art.* 4. & alij, quos refert & ſequitur P. Suarez hîc *diſp.* 12. *ſect.* 2. cui fauere videtur Auguſt. *tract.* 5 *in Ioan.* Controuerſia inter vtramque ſententiam videtur magis de nomine, quàm de re; nam vtrique conſentiunt in hoc, quod potuerit aliquis ex delegatione Dei deſignare materias; & formas validas ſacramentorum, ita vt Deus dixerit, ſi tu volueris, quod aliqua ſigna ſenſibilia ſignificent, & conferant gratiam infallibiliter; ergo id totum pono in tua voluntate, & poteſtate, & volo quòd dent gratiam. Diſſentiunt autem in eo, an hic homo ratione huius poteſtatis diceretur ſimpliciter inſtituere ſacramenta; quod prima ſententia negat, & ſecunda affirmat, & in hoc puncto, vt dixi, videtur eſſe differentia ſolùm circa ſignificationem, & proprietatem vocis: nimirum, quid ſignificetur per *inſtitutorem, & auctorem ſacramentorum.*

Secunda affirmans. Quæſtio fere de nomine.

Cum Durando tamen videtur eſſe magis de re; ipſe

ipse enim *in 4 dist. 2. q. 1. num. 4.* licèt concedat posse communicari creaturæ aliquam potestatem instituendi signa per determinationem aliquam rerum ad significandum, non verò per applicationem virtutis, & efficacitatis: addit tamen, illam potestatem instituendi sacramenta, ita posse creaturæ communicari, vt non possit postea pro sua voluntate mutare id, quod semel instituitur, neque dispensare in iis signis. Quod quidem, vt dixi, est magis de re, sed videtur inconsequenter positum, non enim repugnat magis reuocare in totum, vel in partem institutionem factam, quam eam semel facere: quare si ex delegatione Dei posset hoc posterius creatura, non est, cur non posset etiam & illud prius.

21. Vasquez. *Fundamentū Vasquez.*

P. Vasquez, licèt dicat, se amplecti sententiam Scoti; sed re vera longè distat à fundamento Scoti: nam Vasquez probat suam sententiam ex eo quod instituere, est aliquam rem inchoare, & quasi ab initio statuere: quod quidem non potest competere creaturæ, iam enim debuit priùs præcedere decretum Dei committentis, & dantis talem facultatem creaturæ: quare ab hoc Dei decreto sumerent suum primum exordium sacramenta. Scotus vero *dist. 2. q. 1. §. ex hiis*: innititur potissimè huic argumento, quod si creatura haberet illam potestatem, sequeretur Deum determinari à creatura ad conferendam gratiam, & per consequens Deum esse causam secundam respectu creaturæ in productione illius gratiæ. Quod quidem fundamentum debile est. In primis, quia hæc causalitas creaturæ esset solum moralis, & licèt esset physica, non argueret, Deum esse causam secundam: nunc enim determinatur Deus à voluntate nostra ad concurrendum ad amorem potiùs quàm ad odium; & tamen Deus est causa prima, quia de ratione causæ primæ est, quod sit vniuersalissima ad omnes effectus, quod sine illa nulla causa possit operari, quod ipsa det omnibus virtutem ad operandum, quod ipsa applicet omnes causas secundas ad operandum; non tamen quod ipsa determinet omnes, potest enim applicare aliquam causam secundam indifferenter, à qua rursus determinetur concursus Dei ad hunc potius, quàm illum effectum, vt suppono ex materia de gratia & voluntate Dei.

22. *Notandus est duplex sensus quæstionis.*

Pro resolutione igitur notandum est, quæstionem hanc duos habere posse sensus. Primus est, an Christus communicare potuerit alteri potestatem, quam ipse habuit. Et hæc videtur esse quæstio, quam tractat S. Thomas hìc. Secundus est, an ea potestas, quam Deus posset communicare creaturæ, satis sit, vt illa creatura dicatur simpliciter instituere sacramenta? & hæc videtur esse quæstio, quæ controuertitur à Theologis recentioribus.

Christus non potuit cōmunicare creaturæ potestatem quā habet vt Deus.

Hoc supposito, quod attinet ad primum sensum quæstionis, certum est, potestatem, quam Christus, vt Deus, habuit, non potuisse eo modo communicari alicui creaturæ, imo nec ipsi humanitati Christi, vt diximus; loquendo verò de potestate, quam habuit vt homo, considerari possunt in Christo quatuor excellentiæ, seu prærogatiuæ, quam Christus habuit circa sacramenta, quas recenset S. Thomas *art. 3.* Prima est, quod propter merita Christi in sacramentis applicata remittitur peccatum, & confertur gratia. Secunda, quòd sacramenta in nomine Christi sanctificant. Tertia, quod Christus instituit sacramenta. Quarta denique, quod Christus potuit etiam extra sacramenta gratiam conferre. Circa secundam dubitari potest, quid intelligatur per illam.

Quatuor Christi excellentiæ. S. Thom.

Durand. Durandus *in 4. d. 5. q. 3.* dicit, sacramenta sanctificari in nomine Christi, intelligi de more illo antiquo, quando Apostoli baptizant in nomine Christi, sed cum S. Thomas loquatur vniuersaliter, & de facto, facilius explicatur de inuocatione implicita Christi, quatenus minister operatur semper vice ipsius Christi, & nomine ipsius.

23. *Quæ prærogatiua Christi possint creaturis communicari.*

De his igitur quatuor prærogatiuis vniuersalius S. Thom. *art. 4.* docet planè potuisse aliis ministris communicari, & quidem de tribus vltimis non videtur esse controuersia. De prima videtur esse difficultas, quia quæcunque gratia habitualis, sine gratia vnionis non sufficeret ad hoc, vt vnus homo mereatur de condigno alteri gratiam. Quare P. Vasq. *n. 16.* explicat S. Thomam de solo merito congruo, quòd posset esse in puro homine & communicari Sacramentis ab eo institutis, ad hoc tamen sufficeret quæcumque gratia habitualis, nec requireretur illa tāta gratiæ plenitudo, quā ibi exigit, S. Thomas. Melius ergo possumus illud intelligere vt sonat de valore condigno, nam, vt diximus in tractatu de Incarnatione *disp. 5. sect. 8.* posset aliquis de potentia absoluta accipere plenitudinem gratiæ habitualis, ita vt non posset iam per propria merita augere suā gratiam, & tunc posset aliis de condigno mereri gratiam, & per consequens posset Deus dare illi potestatem instituendi sacramenta, quæ conferrent gratiā propter merita condigna ipsius. Cæterùm in duobus differret à Christo Domino. Primò, quia licèt posset mereri de condigno gratiam, non tamen remissionem peccati mortalis, nec iustificationem peccatoris; vt diximus loco citato, atque adeo non posset his Sacramentis conferre per valorem condignam suorum meritorum virtutem ad iustificandum, qualem habent alia Christi sacramenta. Secundò, quia cùm totus valor illorum meritorum esset finitus, non posset instituere sacramenta quæ absque vllo termino haberent virtutem communicandi gratiam pluribus, & pluribus suscipientibus, sed solùm vsque ad talem terminum, qui tamen terminus non oportet quod sit in Sacramentis Christi, cuius merita habent valorem infinitum.

Vasquez.

24. *Quæstio in secundo sensu.*

Restat ergo controuersia in secundo sensu; an scilicet ea potestas quæcumque esset, quæ posset creaturæ communicari, sufficiat, vt diceretur instituere propriè sacramēta, & auctor Sacramentorum? In quo placet magis secunda sententia supra relata: quia communis est & conformis modo loquendi Theologorum, & Patrum, cùm enim quæstio sit de nomine, vt dixi, debemus obseruare modum loquēdi à pluribus receptum; constat autem ita loqui Patres & Ecclesiam ipsam, quando dicunt simpliciter, Christum instituisse omnia sacramenta nouæ legis: loquuntur enim de Christo vt homine; alioquin enim non oportebat nominare Christū, sed omnes personas Trinitatis; & constat ex ipso modo loquendi: nam eo modo tribuunt Christo Sacramentorum institutionem, quo tribunt illi actiones humanas, per quas sacramenta instituit. Sic enim loquitur Ecclesia de institutione Eucharistiæ, in hymno festi corporis Christi: *Dedit fragilibus Corporis ferculum, dedit & testibus Sanguinis poculū, dicens, Accipite, quod trado vasculum, omnes ex eo bibite. Sic Sacrificium istud instituit, cuius officium committi voluit solis Presbyteris, quibus sic congruit, vt sumant, & dent cæteris.* Vbi idem quit protulit illa verba, *Accipite. & bibite*, dicitur instituisse sacrificium, & sacramentum. Certum autem est, quòd illa verba protulit, vt homo; ergo natura, quæ loquebatur, & voluntas eadē instituit sacramentum: imo sacrificium vt sacrificium debuit ab ipso offerri vt homine, nam vt Deus non poterat illud offerre; ergo vt homo etiam debuit instituere illud, quia per suam institutionem ordinauit eisdem verbis Apostolos in Sacerdotes,

Resolutio quæstionis pro parte affirmante.

Probatur ex Patribus.

vt eius vice offerrent,quæ omnia fecit vt homo,vt sic enim est Sacerdos in æternum offerens per alios ministros ; ergo si per eadem verba instituit sacramentum,oportet quod sacramentum instituerit vt homo.Eodem modo loquitur Trid.*sess.13.c.1.* & 2.dicens,Redemptorem nostrum discessurum ex hoc mundo, suis verbis instituisse sacramentum illud : quod quidem de Christo vt homine debet intelligi,qui & discessurus erat vt homo,& loquebatur vt homo; sicut & de sacramento Pœnitentiæ,§. 14. *c. 1.* dicitur institutum à Christo post resurrectionem suam per illa verba; *Accipite Spiritum sanctum ; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* , &c. quæ etiam verba à Christo Domino vt homine dicta fuisse manifestum est:nec de hoc loquendi modo dubitari potest , quin apud omnes vsitatissimus sit : ergo est propriè & in rigore institutio , cùm ab omnibus nomine *institutionis* simpliciter dictæ semper intelligatur.

Ex Tridentino. Conc. Trid.

25. Ratione autem probatur,quia ad hoc,vt aliquis simpliciter , & absolutè dicatur aliquid instituere, non requiritur,quod nullo modo acceperit potestatem ab alio id faciendi , nec quod alius saltem in communi non habuerit decretum aliquod circa tẽ illam : sic enim communiter S. Benedictus dicitur institutor,&auctor sui Ordinis,ac regulę,licèt Deus priùs auctor fuerit eius consilij,& S.Franciscus,vel S.Ignatius dicuntur auctores suarum regularum,licèt vterque ad eas regulas stabiliendas potestatem acceperit à Summo Pontifice ; quod idem in aliis mille exemplis reperitur.Potuisset ergo aliquis dici auctor , & institutor Sacramentorum , licèt à Deo potestatem accepisset id faciendi. Sufficit enim ad hanc appellationem si ipse fuerit primus determinans,vel reducens ad exequutionem facultatem,& potestatem illam,quæ de se erat indifferens, vt haberet, vel non haberet effectum, nam qui hoc modo instituit , dicitur in rigore auctor, multò magis quàm is,qui solum concurrit indifferẽter:sicut qui producit calorem , dicitur causa , & auctor calidi, quia licèt iam inueniat productum subiectum ; hoc tamen erat indifferens ad calidum,& frigidum.Non nego tamen , quod potuisset etiam Deus dici tunc auctor sacramenti ab illo homine instituti;nam licèt quatenus præcisè daret potestatem , videretur concurrere solum indifferenter : quatenus tamen dedisset illam facultatem , & potestatem ex præscientia futuri vsus,&ex affectu ad vsus illos,censeretur causa determinata , & diceretur auctor illius effectus secuti,sicut nũc dicitur causa,& auctor nostrorũ operum bonorum propter eandẽ rationem.

Probatur ratione.

Quid requiratur ad hoc vt aliquis dicatur in rigore institutor sacramenti.

26. Vnde arguere possumus secundò ad hominem contra P.Vasquez,qui *c.1.* latè probat, vt vidimus,ex verbis Tridentini,esse omnino de fide,quod omnia sacramenta fuerint à Christo immediatè instituta; quia licèt Concilium non vtatur illa voce *immediatè* , verbum tamen *instituendi* , simpliciter prolatum significat institutionem immediatam , non mediatam:neque enim dicitur Christus simpliciter instituisse ea omnia quæ Ecclesia præcipit,&instituit ex potestate sibi à Christo tradita ; nemo enim dicet simpliciter, & absolutè,cæremonias omnes Ecclesiasticas esse ex Christi institutione. Hoc autem argumentum videtur manifestè probare , quod hanc denominationem non impediat acceptio potestatis ab alio:si enim Ecclesia dicitur in rigore , & cum proprietate instituere cæremonias,& ritus, licèt id non faciat, nisi ex potestate, quam à Christo accepit;cur ille homo nõ posset similiter dici instituere sacramenta,licèt id faceret ex potestate sibi à Deo priùs tradita? Dicis , quia iam ea potestas pendere

Arguitur ctra Vasquez.

Licet Ecclesia acceperit potestatẽ instituẽdi quosdam ritus, ipsa tamen verè dicitur instituere.

Infat Vasquez.

deberet ex primo Dei decreto circa sacramenta, & ex illo exordium ducere,ac proinde ab ipso decreto Dei solùm propriè diceretur institui.Hæc sunt verba P.Vasquez *n.*15.Sed contra:potestas etiam instituendi cæremonias pendet ex primo Christi decreto circa cæremonias , quo scilicet dedit Ecclesiæ hanc potestatem cæremonias ordinandi, ac proinde ab illo decreto exordium ducit : ergo nec cæremoniæ poterunt dici ab Ecclesia institutæ , sed à Christo , vel si hoc admittitur , illud etiam debet consequenter admitti,cùm sit eadẽ omnino ratio.

Respondetur.

27. Dices : sacramentum instituitur per potestatem & efficaciam , quam habet ad causandam gratiam; ergo ille solum dici potest instituere sacramentum in ratione sacramenti,qui dat illi talem efficaciam: hanc autem solus Deus potest dare , & non homo; ergo solus Deus potest instituere; sacramentum. Respondeo,in prædicto casu homo etiam communicaret sacramento illam efficaciam ; supponimus enim, quod Deus dedisset auctoritatem homini, vt sua voluntate posset obligare Deum ad hoc , vt Deus sua lege se obligaret ad dandam gratiam cum talibus signis;hæc autem obligatio Dei est efficacia,quam habet sacramentum , atque ideo homo; qui posset causare hanc Dei obligationem , posset causare sacramentum in ratione efficacis.

Instantia.

Diluitur.

28. Sed contra vrgebis, quia in lege naturæ materia illius sacramenti quo paruuli iustificabantur ex institutione diuina,non erat determinata, sed determinari poterat à singulis pro eorum arbitrio , qui poterant huic actioni externæ connectere potestatem,& efficaciam ad significandam, & causandam gratiam : & tamen ipsi non dicebantur instituere illud sacramentum.

Vrgebis.

29. Respondeo, dupliciter posse Deum se habere in delegatione facienda;primò,applicando efficaciam signo,quod homo designauerit;secundò,dando homini potestatem,vt ipse faciat illud signum efficax. In primo casu non communicat potestatem,sed relinquit homini meram designationem, qui non est actus potestatis;in secundo communicat potestatẽ. Primus modus non sufficit , vt homo dicatur instituere sacramentum. Sic enim de facto sacramentum Eucharistiæ institutum est in vino albo , vel rubro : Sacerdos autem designans rubrum,non dat illi signo potestatem;hanc enim Christus dedit,sed solùm eligit hanc potiùs materiam ex duabus,quibus Christus sub disiunctione significationẽ imposuit.Sic in sacramento legis naturæ iam erant plures materiæ,seu actiones humanæ sub disiunctione impositæ à Deo ad significandam gratiam ; quare qui vnam ex illis exercebat , non imponebat illi significationem,sed eligebat vnam ex actionibus habentibus iam ex Dei institutione vim significandi. Quod à posteriori cõstat;quia non posset tunc aliquis apponere illã materiã cum omnibus requisitis, & cum intentione faciendi totum id,ad quod institutum erat à Deo,& tamen nolle causare gratiam; sicut nec potest nunc aliquis velle facere contractum legitimum matrimonij, & non efficere sacramentum. At verò in secundo casu relinqueretur homini non solùm electio materiæ,sed etiam communicatio efficaciæ.

Satisfit, implicitè si Deus habet in delegatione facienda. Primò , communicat designationem. Secundò potestatem. Primus modus non sufficit vt homo dicatur instituere ; secus verò secundus.

30. Possumus hanc differentiam multis exemplis declarare.Primò,Episcopus potest præcipere alicui sub excommunicatione, vt faciat quod illi Petrus præceperit : tunc autem non dat Petro facultatem præcipiendi sub excommunicatione ; quid enim si Petrus laicus sit,& incapax iurisdictionis Ecclesiasticæ? Sed ipse Episcopus impo nit excõmunicationem subdito nõ facienti quod Petrus designauerit.

Confirmatur exemplis.

Alio

Aliud est præcipere alicui sub excommunicatione vt Petro præcipienti pareat; aliud verò dare facultatem Petro præcipiendi sub excommunicatione.

Alio autem modo se habet Episcopus, quando dat alicui facultatem præcipiendi sub excommunicatione; tunc enim hic delegatus non solùm potest designare materiam præcepti, sed imponere censuram, quæ adhuc non erat imposita. Sic etiam Confessarius potest alicui in pœnitentiam imponere, vt faciat id, quod eius mater designauerit; tunc autem matri non dat potestatem imponēdi pœnitentiam, nec mater illam imponit; sed materialiter designat opus, quod opus, vt sic ab ipsa designatum, fuit ab ipso Confessario impositum pro pœnitentia sacramentali; itaque designatio illa, quam facit mater,

Confirmatur alio exemplo.

nullo modo est actus iurisdictionis spiritualis. Denique, in materia iustitiæ potest aliquis præcipere seruo suo, vt faciat quidquid ei Petrus dixerit; ad hoc autem non oportet, quod Petro det ius, aut potestatem vllam supra seruum; sed solùm sit Petrus designās materiam, in qua seruus debet domino suo obedire: quare Petrus tunc præcipiens non exercet actum dominij, aut superioritatis, sed solùm designat materiam; & seruus non exequens, quod Petrus dicit, non peccat peccato iniustitiæ, vel inobedientiæ contra Petrum, sed solùm contra dominum; peccaret autem contra Petrum, si dominus dedisset etiam Petro potestatem, & ius ad præcipiendum, sicut in illo exemplo suprà posito subditus, cui Episcopus sub excommunicatione præcepit facere quidquid Petrus illi diceret, non peccaret peccato inobedientiæ contra Petrum, si eius iussa non acceptaret, sed esset inobediens contra Episcopum; esset autem inobediens etiam contra ipsum Petrum, si Episcopus dedisset Petro potestatem etiam præcipiendi, & imponendi censuras. His ergo exemplis, & aliis multis explicari potest discrimen, quod est inter illos duos modos, quibus Deus posset creaturæ committere determinationem sacramentorum: nam si Deus ipse imponat significationem, & efficaciam illis signis, quæ homo elegerit, non instituit sacramenta ipse homo, sed solùm designat materiam, quam Deus sub disiunctione iam instituit, si verò Deus det homini facultatem imponendi significationem, & efficaciam aliquibus signis, tunc homo exercet actum potestatis, & instituit verè illa sacramenta ex delegatione Dei. Potest enim Deus vtroque modo reddere sacramentum dependens à voluntate hominis. Sic de facto Christus instituit sacramentum matrimonij imponendo significationem sacramentalem consensui, quem coniuges exprimunt; coniuges autem exprimentes illum consensum nutibus, vel vocibus, non imponunt illi signo significationem sacramentalem, nec illud sacramentum instituunt, quia ipsi non habent auctoritatem imponendi significationem. Econtrà autem quando Adamus fuit creatus, dedit illi Deus auctoritatem imponendi nomina cunctis animantibus, & imponendi significationem illis vocibus, quam significationem imponebat ipse Adam per potestatem & auctoritatem, quam habebat: & hoc modo posset Deus dare auctoritatem homini imponendi aliquibus signis vim ad significandam infallibilem gratiam, quæ impositio fieret ab homine per potestatem sibi à Deo traditam.

Aliud est determinare, aliud instituere.

31. Petes, in quo differat potestas data ad designandam materiam, cùm Deus imposuerit iam significationem, à potestate imponendi significationem ex concessione, & approbatione Dei? Nam in vtroque casu res videtur eodem omnino modo se habere; siquidem in vtroque casu interuenit voluntas Dei volentis, quod illa res significet infallibiliter gratiam; in vtroque interuenit voluntas hominis coniungentis hanc rem cum vi, & potestate significandi; in vtroque illud signum deducit videntem illud ad cognitionem gratiæ, ex eoque concipit auctoritatem Dei interpositā; ergo in re idē est, dare Deum alicui potestatem imponendi significationem ex commissione Dei, & Deum imponere significationē illi rei, quā homo designauerit, ac per consequens, si in illo primo casu homo diceretur instituere sacramentum, idem deberet d ci in hoc secundo.

32. *Explicatur quomodo differat potestas designandi materiam à potestate imponendi significationem.*

Respondeo, quoad effectum quidem significandi efficaciter, & infallibiliter gratiam, nullam esse differentiam; esse tamen quoad modum causandi illum effectum. Nam in primo casu homo non esset auctor potestatis, & efficaciæ, quam signum illud haberet ad significandam ineffabiliter gratiam: cùm enim hæc efficacia tota proueniat à voluntate qua Deus se obligat ad dandam gratiam posito illo signo, ille solus est causa illius efficaciæ, qui est causa, quòd Deus se taliter obliget, homo autem in illo casu designans materiam, non est vllo modo causa, quòd Deus se obliget, iam enim præcesserat tota obligatio ex parte Dei; nec post designationem materiæ factam ab homine, sed obligat de nouo, sed ex vi sola prioris obligationis concurrit cum hoc signo ad dandam gratiam, atque ideo solus Deus est causa efficaciæ, & infallibilitatis, quam habet illud signum. At verò in secundo casu homo ex auctoritate sibi concessa imponens signum, est causa efficaciæ, quam habet illud signum ad significandam infallibiliter gratiam; nam est causa, quòd Deus se obliget, & quasi liget de nouo ad dandam gratiam cum hoc signo: hoc enim est dare homini auctoritatem ad instituenda Sacramenta; dare scilicet ei eius, & auctoritatem, qua pro sua voluntate possit obligare, seu facere, quòd Deus se obliget ad assistendum infallibiliter cum talibus signis: nec sufficit obligatio prior, qua Deus se iā obligauerat, quando concessit homini auctoritatem instituendi sacramenta; illa enim fuit obligatio quasi remota, quia proximè non se obligauerat ad dandam gratiam, sed ad obligandum se ad dandam gratiam, posità hominis voluntate obligandi Deum, atque adeò homo est causa, quòd Deus se obliget ad dandam gratiam; ad hoc enim vtitur auctoritate, quam à Deo accepit, obligandi ipsum Deum, & per consequens est causa infallibilis efficaciæ, quam illud sacramentum habet, quæ oritur ex secunda obligatione Dei. Quod si Deus non dedisset auctoritatem homini obligandi ipsum, sed antecedenter se obligat ad dandam gratiam, posito signo quod statuerit homo; tunc dicimus, hominem non instituere, nec imponere illud in ratione signi infallibilis, sed eius designationem esse conditionem, sub qua se Deus obligauerat, & instituerat iam illud sacramentum; atque adeò pertinebit ad primum casum, non ad secundum; quia institutio est causatio illius efficaciæ & obligationis Diuinæ, vt diximus.

Designatio illa est tantū conditio.

33. Dices, ad hoc, vt aliquis dicatur auctor, & causa compositi, non requiritur, quòd producat eius formam; satis est, si producat vnionem formæ cum subiecto; sic enim vnus homo dicitur generare, & producere alium hominē; quia licèt non producat eius formam, quæ est anima, & fit à solo Deo, producit tamen vnionem formæ, cum materia, per quam resultat totum compositum. Sed in primo casu, in quo homo designat materiam sacramenti, licèt ipse non causet efficaciam, & obligationem Dei ad hanc materiam, iam enim Deus posuerat totam obligationem; vnit tamen huic materiæ illam Dei obligationem, quæ posita fuerat quasi in abstracto, & indifferens ad hanc vel illam materiam; ergo poterit etiam homo tunc dici auctor huius sacramenti;

quia est causa, quòd obligatiò Dei vniatur cum hac te à se designata.

34. *Respondetur.* Respondeo; in eo casu homo nec causaret obligationem Dei, nec etiam vnionem obligationis propriè loquendo, sed solùm poneret materiam, cui iam ex Dei decreto fuerat vnita obligatio. Sed quicquid sit de hoc, argumentum in hac materia non procedit; quia sacramentum in ratione sacramenti nõn solùm dicitur causari ab eo, qui illud producit in ratione existentis actu, sed etiam ab eo, qui illud ponit in esse conditionato; imò ille solus dicitur auctor sacramenti, qui est causa, quòd sit vera conditionalis illa, si homo baptizetur cum talibus verbis, accipiet gratiam: cùm enim sacramentum sonet principaliter efficaciam, hæc autem verificetur, etiamsi sacramentum actu non applicetur, quia adhuc est verum, quòd iam sacramenta habeant efficaciam; ille dicitur auctor sacramenti, qui in actu primo est causa huius efficaciæ, quam quidem habent sacramenta ex sola Dei voluntate, antequam homo ponat hanc, vel illam materiam. Quamuis ergo homo ponendo hanc materiam possit dici causare, & producere hoc sacramentum secundùm esse existentiæ, non tamen dicetur auctor huius sacramenti, quia ille solus est auctor, qui facit (vt diximus) quòd illa conditionalis, quæ priùs non erat vera, sit iam vera: nam licèt nullum sacramentum applicaretur, posset iam dici Christus auctor sacramentorum legis nouæ. Quando verò homo dicitur producere hominem, vel auctor hominis ratione vnionis, agitur de effectu, qui solùm dicitur habere esse, quando ponitur actu à parte rei, & cuius non potest alius esse auctor, nisi qui illum ponit à parte rei. Quare ad argumentum positum distinguenda erit maior ex doctrina tradita iuxta diuersitatem effectus, de quo fuerit sermo; & tunc neganda erit consequentia.

Aliud est causare sacramentum in ratione existentia, & aliud instituere.

35. *Instantia.* Sed contra solutionem vrgebit aliquis: ergo si Deus ita institueret sacramentum, vt etiam in actu primo, & ante actualem operationem & ministrationem sacramenti, relinqueret homini faciendam designationem materiæ, hoc sufficeret, vt homo diceretur auctor, & institutor sacramenti, v.g. Deus institueret, quòd daretur gratia per ablutionem tali liquore, quem Pontifex designaret; tunc Pontifex designando pro materia ablutionis vinum, faceret quòd esset iam vera hæc conditionalis, quæ priùs non erat vera, si homo tali ritu abluatur vino, accipiet gratiam; ergo tunc Pontifex diceretur instituere illud sacramentum.

36. *Responsio.* Respondeo; tunc non diceretur Pontifex causa illius sacramenti secundùm speciem; quia ante eius designationem esset iam completè institutum secundùm speciem talis sacramenti; sed posset dici causa, & auctor fortasse illius sacramenti secundùm indiuiduationem, seu contractionem ad talem materiam; homo autem dicitur causa, & auctor hominis simpliciter, quia nec secundùm indiuiduationem, nec secundùm speciem illum inuenit productum. Deinde addo, tunc Pontificem non dicendum instituisse illud sacramentum, quia *instituere* plus dicit quàm *causare*; scilicet statuere, & condere legem, & obligationem illius sacramenti; ad hoc enim non sufficit designare materiam; nam si sit lex imponens gabellam omnibus euntibus in talem locum, ille qui consulit amico ire illuc, licèt sit verè causa, & auctor, quòd amicus soluat illam gabellam; non tamen dicetur institutor illius gabellæ ab amico soluendæ; quia nimirum ipse solùm applicat materiam, non tamen condit statutum, vel legem obligantem ad solutionem gabellæ. Sic etiam si testator instituat hæredem illum, quem Petrus nominauerit ex suis filiis; Petrus postea nominans, non instituit propriè hæredem, sed designat quem testator iam instituerat: potest enim contingere, quòd Petrus ipse sit incapax instituendi hæredem: vt si Episcopus instituat Parochum eum, quem aliquis laicus designauerit, laicus nullo modo instituit, quia nec instituere potest. Instituere ergo est, non solùm designare materiam, sed statuere, & condere obligationem; quod tamen Pontifex in illo casu non faceret, cùm iam tota obligatio, & lex posita esset ex parte Dei, vt supponitur. Si tamen Deus daret potestatem Pontifici designandi materiam non vtcumque, sed ita vt causaret nouam obligationem Dei ad dandam gratiam cum illa materia; iam tunc diceretur Pontifex non solùm causa, & auctor illius sacramenti in talibus indiuiduis, & in tali materia, sed etiam institutor eiusdem, nõ secundùm speciem, sed secundùm talem indiuiduitatem, vt dictum est.

Instituere plus dicit quàm causare.

Instituere non est tantum designare materiam, sed statuere obligationem.

Ex dictis infertur iam, quid dicendum sit in hoc puncto de sacramentis legis antiquæ, quæ non conferebant gratiam suscipientibus ipsa. De illis enim, & in vniuersum de omnibus sacramentis dicendum est, non potuisse institui, nisi à Deo, vel saltem ex facultate à Deo concessa ad id faciendum. Cùm enim diximus, omne sacramentum debere esse signum practicum, & efficax gratiæ præsentis, vel saltem futuræ; atque ideo sacramenta antiquæ legis participasse rationem sacramenti, quia erant promissiones gratiæ nostræ, ac per consequens aliquo modo causant gratiam nostram; consequens est, quòd nullum sacramentum possit hanc efficaciam in ordine ad gratiam accipere, nisi vel à Deo, vel ab alio ex potestate sibi à Deo tradita. Sicut autem diximus; potuisse ex facultate Dei nostra sacramenta institui immediatè ab aliquo homine; sic de sacramentis illis à fortiori dicendum est, potuisse ab homine institui ex potestate, quam accepisset à Deo ad instituenda aliqua signa, quæ simul haberent causare sanctitatem aliquam imperfectam in suscipiente, & promittere ex parte Dei gratiam sanctificantem tempore futuro aliquibus conferendam: tunc enim imponendo illa signa ex potestate sibi tradita, ad hoc, vt essent signa promissiua nomine Dei, eo ipso imponeret Deo nouam obligationem, qua teneretur ratione illius tituli noui, & promissionis nouæ, conferre nobis postea gratiam, ex qua noua obligatione Dei haberent illa signa efficaciam infallibilem ad ponendum effectum illum, quem significabant; & per consequens ab illo homine accepissent efficaciam sacramentalem, & dicerentur propriè ab ipso instituta in ratione sacramenti. 37.

Infertur quid dicendum sit de sacramentis legis antiqua.

DISPVTATIO VIII.

De Ministro Sacramentorum.

SECTIO I. *Supponuntur aliqua faciliora de Ministro Sacramenti.*

SECTIO II. *De intentione requisita in Ministro ad valorem Sacramenti.*

SECTIO III. *Soluuntur argumenta contra doctrinam præcedentem.*

SECTIO IV. *De mente S. Thomæ circa necessitatem intentionis.*

SECTIO V. *Qualis debeat esse intentio virtualis ad valorem Sacramenti.*

SECTIO VI. *De intentione habituali, & de*

de voluntate indirecta, an sufficiant ad valorem Sacramenti.

SECTIO VII. *An intentio Ministri debeat esse circa materiam determinatam.*

SECTIO VIII. *Quid dicendum sit quando fuerunt duæ intentiones contrariæ; quæ illarum prævalere debeat.*

SECTIO IX. *De obligationibus Ministri Sacramentorum.*

SECTIO X. *De obligatione Ministri non ministrandi Sacramentũ indigno, vbi peculiariter de peccatore occulto in publico petente.*

SECTIO XI. *Obiectiones contra superiorem doctrinam, & alia dubia circa idem Sacramentum Eucharistiæ.*

SECTIO XII. *Quid circa hoc dicendum sit de alijs Sacramentis.*

SECTIO XIII. *Vtrùm in Sacramento Matrimonij sit eadem obligatio Parochi, non ministrandi illud indigno.*

SECTIO XIV. *Vtrùm coniux ipse, quatenus Minister Sacramenti, peccet mortaliter contrahens matrimonium cum peccatore: vbi, an ex hoc etiam capite peccet grauiter Catholicus ducens vxorem hæreticam.*

DE Ministro singulorum Sacramentorum in particulari pertinet ad Tractatus de singulis etiam in particulari: nunc solùm dicemus aliqua communia Ministris omnium Sacramentorum.

SECTIO I.

Suppenuntur aliqua faciliora de Ministro Sacramenti.

1. *Solus homo est minister sacramẽti ex vi præsentis decreti.*

SVpponendum primò, solos homines esse posse ex vi præsentis institutionis Ministros Sacramentorum nouæ legis. Hoc est certum apud omnes, & colligitur ex Sacramentorum institutione, ex vi cuius hominibus solis data est potestas ea ministrandi, vt patet in Eucharistia, de qua Apostolis dictum est: *Hoc facite in meam commemorationem*; & de Baptismo: *Baptizate omnes gentes*. & de Extrema-vnctione: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum*; & de Pœnitentia: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; de Ordine, & Confirmatione, constat Ministrum regulariter debere esse Episcopum; denique de Matrimonio constat, non posse fieri nisi inter homines, qui simul sunt contrahentes & ministri. Cum hoc tamen stat, quod ex priuilegio, & dispensatione Diuina aliquando Angeli sacramenta ministrauerint; vt de S. Amphilochio narrat Nicephorus lib. 11. Histor. cap. 10. fuisse ab Angelis consecratum Episcopum, quam consecrationem alij Episcopi postea ratam habuerunt. Cæterùm in eo casu, & similibus, si qui essent, vtitur Deus potestate sua, dans eundem effectum, quem daret Sacramentis absque vera & rigorosa positione eiusdem omnino sacramenti. Cùm enim sacramentum nostrum includat verba humana, & actiones humanas, imò actiones hominis habentis talem potestatam, Sacerdotalem, v.g. vel Episcopalem, quales non sunt actiones Angelicæ, fatendum est, non fieri tunc sacramentum omnino eiusdem rationis cum nostris, sed poni eundem effectum per aliud medium aliquantulum diuersum. Imò si attentè legatur illa historia de S. Amphilochio, fortasse nec intercuenit ibi consecratio Sacramentalis; hæc enim debet esset actio sensibilis, vt constat ex definitione Sacramenti: illa autem consecratio non videtur fuisse sensibilis, sed tota intellectualis & spiritualis, seu in ordine ad mentem, non ad sensus externos. Sic enim indicat Nicephorus loco citato, cùm dicit: *Angelos Deus misit, qui mystica & arcana benedictione, & Episcopali arrogatione eum dignati, intellectuali modo consecrarunt*. Si ergo fuit intellectualis solùm consecratio, non fuit sensibilis, atque adeò nec proprie Sacramentalis.

Nicephor.

2. *Dubium est de non viatore.* Suarez. S. Thom. *Ratio dubitandi.*

Magis posset dubitari de hominibus non viatoribus, sed glorioſis, & comprehensoribus, an ex vi præsentis institutionis possent validè sacramenta ministrare. Affirmat enim Suarez *hic disp.* 15. *sect.* 1. cum aliis, quibus fauere videtur S. Thomas *hac q.* 64 *art.* 7. *ad* 2. Et ratio videtur esse, quia concurrunt ex parte Ministri omnia necessaria, cùm sit verus homo, & potens exercere actiones humanas, & proferre verba humana.

Certum est animam separatam, non posse ministrare.

In hoc puncto certum est apud omnes, animam separatam, licèt retineat characterem, non tamen posse ministrare sacramenta valida, sicut nec possunt Angeli; quia nec etiam anima est homo. Ex hoc videtur inferri, nec hominem glorioſum in statu comprehensoris, licèt retineat characterem, posse esse validum ministrum nostrorum Sacramentorum. Non enim arguitur bene ex retentione characteris ad potestatem ministrandi sacramenta pro illo statu. Nam in primis post diem iudicij omnes Sacerdotes retinebunt characterem suum, & tamen nunc non poterunt consecrare Eucharistiam, non solùm ex defectu materiæ panis, & vini, sed etiam ex defectus potestatis, quam scilicet acceperunt solùm ad consecrandum in hoc mundo ante diem iudicij; vt videtur colligi ex Paulo 1. ad Cor. 11. in illis verbis: *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat*; vbi iuxta communem interpretationem explicatur institutio sacrificij Eucharistici facta solùm pro tempore huius mundi, duraturi vsque ad consummationem.

Idem infertur de homine in statu comprehensorio.

Probatur ex sacramento Eucharistiæ.

1. Cor. 11.

3. *Probatur ex sacramento Extremæ vnctionis.*

Secundò, de Extrema-vnctione, quantum ex verbis Iacobi colligi potest, quibus eius sacramenti essentiam declarat, videtur à Sacerdote viatore debere ministrari: *Inducat*, inquit, *Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei saluabit infirmum*, &c. vbi inprimis pro ministro petitur *Presbyter Ecclesiæ*; ille autem, qui non est viator, iam non est intra hanc Ecclesiam; neque est Presbyter Ecclesiæ, sed fuit. Requiritur etiam *oratio fidei*, id est, quæ procedere possit ex fide, qualis planè non esset oratio hominis beati, quæ non procederet ex fide, sed ex visione clara. De Matrimonio item certum est, non posse suscipi, aut ministrari, nisi à viatoribus, cùm eius vinculum non duret nisi vsque ad mortem coniugis, & per consequens sit proprium huius vitę. Vnde credi potest, idem requiri in omnibus Sacramentis. Ratio autem à priori videtur esse, quòd sacramenta data sunt Ecclesiæ, vt ministrentur iis, quæ sunt intrà Ecclesiã ab ipsa Ecclesia visibili militante per suos Ministros, quales non sunt ij, qui iam sunt extra hunc mundũ, & qui nullo modo subiacent directè, vel indirectè Ecclesiæ. Denique, qui credat Episcopum damnatum, qui sit in inferno cum anima, & corpore, habere potestatem ad conferendum Ordinem, vel sacramentum Confirmationis alteri damnato, qui ibi esset cum corpore, & anima? Certè, si id

Ratio à priori.

Confirmatur, nec quis dicat Episcopũ damnatum posse conferre Ordines.

possset facere, faceret vtique ex odio in Deum, ad irrogandam iniuriam Sacramentis Christianis. *Neque est recurrendum ad miracula.* Dicere autem, quòd potest quidem id facere, sed impeditur à Deo, ne faciat. Videtur voluntariè dictum, & recurri ad miracula continua; cùm facilior fuisset, & suauior prouidentia, si ab initio sacramenta instituta sint ita, vt requirant ad sui valorem ex parte ministri statum viatoris; atque ideo, licèt character maneat in anima, non tamen potestas ad *Secus est dicendum si anima redeat ad corpus mortale.* operandum pro eo statu. Fatemur, si illa anima redeat ad corpus mortale, ministraturam valida, sacramenta, sicut priùs: si tamen vniatur solùm cum corpore glorioso, non videtur id sufficiens ad valorem Sacramenti. Nec S. Thom. suprà adductus id asseruit, sed permisit in solutione illius argumenti, quia ad propositum parum referebat id admittere, cùm adhuc, eo admisso, negari posset consequentia de Angelis, de quibus contendebat argumentum, posse ministrare vera sacramenta.

4. *Stapleton.* *Obijciuntur quædam historia.* Obiici posset id, quod ex aliis Auctoribus refert Thomas Stapletonus *in Collectaneo de S. Thoma Apostolo*, scilicet anno 1120. Patriarcham quemdam Indorum, Ioannem nomine, Romam venisse, ibique Calixto II. Papæ & Cardinalibus in Consistorio testatum esse, S. Thomam Apostolum omni anno communicare solitum populum suũ manu propriâ dignis porrectâ, & retractâ ab indignis. In qua narratione videtur supponi, quòd idẽ Apostolus celebraret, & consecraret Eucharistiam ad communicãdum populũ, & per consequẽs, quod retineat adhuc potestatem consecrandi, quam in hac vita mortali *Respondetur.* habebat. Respondeo, quidquid sit de veritate illius historiæ, in primis ex verbis illorũ Auctorum non haberi, quod Apostolus consecraret Eucharistiam, sed solùm quòd illam distribueret dignis, & negaret indignis, sicut & Angeli hoc ipsum munus exercuerunt cum B. Stanislao Ordinis nostri, & cum aliis Sanctis, non consecrando hostiam, sed adducendo hostiam à Sacerdote consecratã; quod ipsum (si historia illa vera est) credibile est, fecisse Apostolum Thomam; alioquin non tacuissent Historici præcipuam actionem celebrandi & sacrificandi, magisque inauditam & singularem, vt, eâ omissâ, referrent id, quod non ita rarum erat, ministrandi Eucharistiam fidelibus. Imò cùm B. Petrus Apostolus anno Christi 610. mirabiliter in Anglia apparuisset, & consecrasset ritu Pontificio Ecclesiam suo nomini dicatam, quam die sequenti Episcopus consecraturus erat, per nuncium admonuit Episcopum, ne iterum Ecclesiam consecraret, sed *suppleat*, inquit, *quod omisimus, Dominici corporis, & sanguinis sacro-sancta mysteria*; quæ scilicet celebrari & consecrari à S. Petro Deus non voluit; vt ex antiquis Historicis refert *Baronius.* Cardinalis Baronius, tom. 8. anno 610. Adde, si Apostolus vtrumque fecit, id non ex communi lege, sed ex singulari Dei concessione fecisse; quod ab omnibus fortasse fatendum erit, cùm constare non possit Apostolum cum suo vero corpore singulis annis comparuisse, totiesque repetito miraculo resurrexisse, & iterum mortuum fuisse. Quare credibilius est, animam solam cum corpore aëreo adfuisse. Si autem sola anima erat, iam omnes fateri debent, id non fecisse solùm ex communi potestate, quam haberet, sed ex speciali concessione Dei; sicut si Angelus id ex simili Dei concessione faceret. Concedimus enim cum S. Thoma, & aliis, si Angelus bonus, vel anima beata, siue extra corpus, siue in corpore glorioso aliquod sacramentum ministraret, habendum esse pro sacramento valido; quia credi omnino debet, id ex peculiari Dei dispensatione factum esse, qui cùm Dominus gratiæ, & Sacramentorum

Si Angelus aliquod sacramentum ministraret habendum esset pro valido.

sit, potest gratiam suam hoc, vel illo modo communicare, provt sibi placitum fuerit; sicut in exemplo suprà relato S. Petrus, licèt iam nunc Pontifex aut Episcopus non sit absque corpore, ex dispensatione tamen Diuina functus fuit munere Episcopali in consecratione Ecclesiæ, vt vidimus.

Secundò ergo principaliter supponendum est, 5. Ministrum Sacramenti esse causam gratiæ, quæ per *Supponendum est ministrum esse causam gratiæ.* sacramentum confertur, non quidem causam principalem, sed ministerialem. Ministris enim concessa est vera potestas remittendi peccata per illa verba: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; ergo Minister est vera causa ablationis peccati, & per consequens infusionis gratiæ, per quam peccatũ deletur.

6. De hac ministri causatione, & influxu dubitari solet, an sit immediatus, an solum mediatus, quatenus ponit sacramentum, à quo immediatè causatur gratia. Aliqui enim volũt, effectum sacramentalem produci immediatè, tum ab ipso sacramento, tum ab ipso Ministro operante per characterem, quem dicunt esse potentiam actiuam physicè. Vnde nonnulli, quoad hanc causationem, distinguunt inter ministrum consecratum ad talem effectum, & non consecratum, qualis est laicus baptizans in casu necessitatis; & de illo affirmant concurrere immediatè, hunc autem solùm mediatè per sacramentum. Denique aliqui hanc doctrinam extendunt ad sacramentum Eucharistiæ, vt quando eam ministrat Sacerdos, ipse minister sit etiam causa gratiæ simul cum sacramento, quod non esset, si ministraretur à laico. Ita Soto *in 4. d. 5. q. 1. art. 1.* Alioquin enim non *Soto.* solùm infidelis, sed infans, & simia esset causa gratiæ, porrigens hostiam consecratam.

In nostra sententia ponente solùm causalitatem 7. moralem sacramentorum, facilis est decisio huius *Minister … tantum causa mediata.* dubij. Illa enim sola est causa moralis, à qua saltem partialiter mouetur Deus ad producendam gratiã. Deus autem immediatè solùm mouetur ab ipso sacramento, & ab iis, quæ sacramentum includit in ratione sacramẽti; nec est necesse, quod sacramentũ includat intrinsecè personam ipsam ministri, sed ad summum potestatẽ ipsius; quare licèt persona ministri requiratur, vt ponatur actio sacramentalis, solum tamen sacramentum mouet immediatè Deum ad producendam gratiam; & minister non aliter cõcurrit, nisi per ipsum sacramentum, quod ponit.

Dices, positis aliis omnibus, & ablata persona, 8. non moueretur Deus, nec fieret sacramentum; ergo *Instantia.* persona etiam intrat ad componendum sacramentum, & ad mouendum immediatè Deum; antecedens probatur, quia anima separata cum charactere posset exercere actionem consecrandi, vel baptizandi; & tamen non fieret sacramentum ex mero *Diluitur.* defectu personæ humanæ. Respondeo, in illo casu non fore eandem actionẽ baptizandi, & loquendi, quæ nunc est; nam hæc actio per suam entitatem respicit hoc principium humanum completum: illa autem respiceret solam animam; non ergò manerent omnia, quæ componunt sacramentum, neque ex hoc capite necesse est, quod persona ipsa intret; satis est, si intret actio talis humana, quæ per suam entitatem respiciat intrinsecè tale principium humanum. Cæterùm, cùm diximus suprà, statum viatoris requiri essentialiter ex vi præsentis institutionis ex parte ministri ad valorem sacramenti, atque ideo hæc verba, & hanc ablutionem factam ab hoc Beato, non fore sacramentum validum; consequenter fatendum est, illum statum intrare partialiter ad mouendum Deum, & concurrere partialiter ad gratiam, quatenus ex illo partialiter integratur potestas requisita in ministro ad conferendum validè sacramentum,

ſacramentum,quæ poteſtas eſt vnum ex iis,quæ integrant cauſam moralem gratiæ conferandæ per ſacramentum. Hoc tamen quidquid eſt,non includit perſonam ipſam; nam ſtatus viatoris, licèt ſupponat perſonam,eſt tamen accidens ab illa diſtinctum, nec illam includens, vt conſtat.

9. *Paulò aliter dicendum eſt de Euchariſtia.*

De ſacramento Euchariſtiæ paulò aliter dicendum eſt; nam miniſter illius eſt quidem cauſa moralis conficiens illud, hoc eſt,concurrens moraliter ad hoc, vt corpus, & ſanguis Chriſti ponantur ſub ſpeciebus panis & vini, ad quem effectum concurrit,non immediatè, ſed mediis verbis, quæ profert. Ad gratiam verò ſacramentalem, quæ datur ſuſcipienti Euchariſtiam,concurrit ſolùm remotè, quatenus confecit ſacramentum, quod poſtea mouet Deum ad producendam illam gratiam. Vnde nec etiam ſtatus viatoris ipſius miniſtri mouet immediatè Deum ad conferendam gratiam,nec intrat ad componendum immediatè illud ſacramentum. Si enim cætera ponantur ex diſpenſatione Dei per verba Sacerdotis Beati, erit idem omnino Sacramentum Euchariſtiæ: intrat quidem de facto ille ſtatus viatoris ad integrandam poteſtatem miniſtri in ordine ad conſecrandam Euchariſtiam,& mouet partialiter immediatè Deum ad ponendum corpus Chriſti ſub ſpeciebus: non tamen mouet immediatè ad cauſandam gratiam,nec intrat ad componendum ſacramentum in ratione ſacramenti.

10. *Porrigens Euchariſtiã non eſt cauſa moralis gratiæ.*

Denique,ſi ſermo ſit de miniſtro,non conficiente, ſed porrigente Euchariſtiam, dicendum eſt, illum non eſſe cauſam moralem gratiæ, intelligendo nomine *cauſa moralis* id, quod in hac materia intelligi ſolet, ſcilicet quòd mouet Deum moraliter ad conferendam gratiam: Deus enim non confert gratiam intuitu illius, à quo porrigitur hoſtia, ſed intuitu ipſius ſacramenti, & in hoc pares ſunt, miniſter conſecratus,& non conſecratus,ſiue laicus,imo & infans,aut animal brutum; ſolùm enim concurrunt applicando phyſicè ſacramentum ſubiecto, in quo ipſum ſacramentum operetur gratiam.

Dicitur tamen cauſa in alio ſenſu.

Poteſt tamen in alio ſenſu,qui porrigit hoſtiam,dici cauſa moralis gratiæ,quam ſacramentum confert,quatenus omnis,qui cooperatur ad aliquem finem ex intentione illius finis, dici ſolet cauſa moralis illius effectus.

Confirmatur exemplo.

Sic enim qui adducit Confeſſarium ad ægrotum, vel Parochum, vt eum vngat, dici etiam ſolet cauſa moralis concurrens aliquo modo ad hoc, vt ſubiectum recipiat effectum illorum ſacramentorum: & in eodem ſenſu qui tribuit Euchariſtiam, dicetur aliquo modo cauſa moralis illius refectionis ſpiritualis, quam intendit ſubiecto communicare. Hæc etiam cauſalitas, quæcumque eſt, æqualis eſt in Sacerdote, & laico porrigente hoſtiam, non tamen extenditur ad infantem, aut ad brutum, quibus deeſt intentio finis requiſita ad cauſam moralem in hac ſignificatione.

11. *In aliis ſacramentis nulla eſt quo ad hoc differẽtia inter miniſtrum conſecratum, & non conſecratum.*

In aliis etiam ſacramentis,vbi non eſt duplex miniſter,alter conficiens,alter tribuens ſacramentum, nulla eſt differentia prorſus inter miniſtrum conſecratum,& non conſecratum; ſed vterque æqualiter eſt cauſa gratiæ, ſi verè miniſtrat validum ſacramentum,prout Baptiſmus, & Matrimonium, de facto validè miniſtrantur à miniſtro non conſecrato. Cùm enim Deus moueatur ad dandam gratiam immediatè à ſolo ſacramento,vt diximus; & hoc idem ſit, quando Sacerdos baptizat vel laicus; non eſt vnde magis dicatur cauſare moraliter gratiam illam vnus, quàm alter; neque eſt fundamentum vllum ad id veriſimiliter affirmandum.

12. *Bonitas miniſtri non requiritur eſſentialiter ad valorem.*

Tertiò ſupponendum eſt, bonitatem aut fidem miniſtri non requiri eſſentialiter ad valorem ſacramenti. De hoc magna fuit olim controuerſia in Eccleſia propter Cyprianum,& alios Patres Africanos, qui putabant baptiſmum ab hæreticis collatum, irritum eſſe. Sed oppoſitum definitum fuit ſæpe in Eccleſia, & in Africa etiam in Concilio Carthaginenſi 1. can. 1. Cæterùm, quia totum hoc pertinet ad meram controuerſiam cum Hæreticis,& quia de hoc optimè agunt Card. Bellarminus *tom. 2. lib. 1. de ſacramentis in genere, cap. 26.* Suarez *diſp. 13. ſect. 4.* & Vaſquez *diſp. 135.* quibus nihil addendum occurrit, ad alia magis controuerſa tranſeamus. Concil. Carthag. 1. Bellarm. Suarez. Vaſquez.

SECTIO II.

De intentione requiſita in Miniſtro ad valorem Sacramenti.

13. *Hæretici noſtri tollunt omnem intentionem miniſtri.* Conc. Trid.

Controuerſia eſt cum Hæreticis noſtri temporis,qui primi,nullam prorſus intentionem dixerunt neceſſariam eſſe ad valorem ſacramentorum;contra quos doctrina Catholica definita eſt in Concil. Trident. *ſeſſ. 7. can. 11.* his verbis: *Si quis dixerit,in miniſtris,dum ſacramenta conficiunt non requiri intentionem, ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, anathema ſit.* & *ſeſſ. 14. can 6.* vbi definitur: *ſi Sacerdoti animus ſeriò agendi, & verè abſoluendi deſit*, pœnitentem non manere verè abſolutum. Et in Concil. Florentino in Decreto fidei ab Eugenio IV. poſt vltimã ſeſſionem his verbis: *Hæc omnia ſacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona miniſtri conferentis ſacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia.* Denique Leo X. contrarium errorem damnauerat etiam in Bulla contra Lutherum, cuius error 12. erat,ſacramentum validum eſſe,etiamſi verba à miniſtro irriſoriè, & iocosè dicantur. Concil. Flor. Eugen. IV. Leo X.

14. *Sententia Catharini.*

Ab hac ſententia Hæreticorum abſunt quidem, ſed non multùm Catharinus *in opuſculo de intentione miniſtri*, & quidam alij docti viri eius coætanei,qui intentionem illam requiſitam faciendi quod facit Eccleſia,ita videntur explicare,vt nullam aliam internam intentionem exigant, niſi faciendi actum illum externum,abluendi v.g.& loquendi,prout exteriùs ſit ab Eccleſia. Cui ſententiæ ex antiquioribus fauet Syluester in ſumma, verbo *Baptiſmus 3. quæſt. 12.* & ex parte Paludanus *in 4. diſt. 6. q. 2. art. 3.* & denique eam iam abolitam, & ſepultam nouiſſimè excitare, & tueri conatus eſt Ioannes Marius Scribonius Gallus in *Pantalithia, ſeu ſumma Theologie, diſput. 1. de Sacrament. in genere, quæſt. 6. & 7.* vbi pro ea plures veteres, nouáſque rationes, & argumenta congeſſit. Syluester. Paludan. Scribonius.

15. *Iudicium huius ſententiæ.*

Ego quidem fateor, hanc ſententiam, cuiuſcunque ſit, non ita apertè comprehenſam eſſe definitionibus Conciliorum adductis, ſicut comprehenditur Lutheri,& aliorum Hæreticorum error. Nam Hæretici nullam prorſus intentionem exigebant faciendi quod facit Eccleſia, ſed dicebant,validum eſſe ſacramentum,quantumuis Miniſter affirmaret, ſe non ſeriò, ſed iocosè, & irriſoriè operari. Hi autem Auctores exigunt, non ſolùm intentionem faciendi illum actum externum,& proferendi illa verba, (quæ intentio neque etiam ab hæreticis excludi poterat,) ſed etiam intentionem faciendi illum actum, & proferendi illa verba eo modo, quo ab Eccleſia fieri, & proferri ſolent, hoc eſt, cum tali modo externo oſtendente, rem ſeriò agi, & non iocandi gratia; qua intentione poſitâ, dicunt, licèt interiùs habeat intentionem illudendi,& non conficiendi verum ſacramentum, eam intentionem mente conceptam, & exteriùs non proditam non

 vitiare,

vitiare, aut obesse quidquam valori sacramenti: iam enim habetur intentio faciendi, quod facit Ecclesia. Cæterùm, licèt hæc sententia differat (vt dixi) ab errore Hæreticorum, adhuc tamen ex mente Conciliorum, & ex fundamentis, quibus contra Hæreticorum dogma istud definitum est, ita clarè colligi potest falsitas etiam huius alterius sententiæ, vt meritò censeatur ab errore damnato non multùm distare, & ideo meritissimè ab omnibus Theologis reiecta sit. Proponamus ergo breuiter argumenta, quæ contra Hæreticos vrgent, & indicabimus obiter, quomodo illam etiam aliam sententiam oppugnent.

Veritas Catholica, intētio ministri requiritur. Ioann. 10. *Probatur de Pœnitētia & de Extrema-vnctione.* Iacob. 5. *De Eucharistia.* Luc. 22. *De Ordine. De Matrimonio.*

16. In primis ergo veritas Catholica colligitur ex Scriptura, in qua ita supponuntur sacramenta instituta à Christo, vt voluerit ea fieri dependenter ab intentione ministri. Sic enim de sacramento Pœnitentiæ constat Ioann. 20. in illis verbis: ***Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis***, &c. & de Extrema-vnctione Iacob. 5. ***Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum***, &c. de Eucharistia *Luc.* 22. ***Hoc facite in meam commemorationem.*** De Ordine constat ex forma illa: ***Accipe potestatem***, &c. De Matrimonio constat, non posse fieri sine intentione contrahentium: fictio enim etiam interna vitiat contractum. Et eodem modo remissio valida non potest esse, si quis non habet animum remittendi debitum: si ergo Sacerdos remittit peccata in sacramento Pœnitentiæ, debet habere intentionem internam remittendi. Oratio etiam non est, si quis proferat verba absque animo orandi: ergo si forma Sacramenti Extremæ-vnctionis debet esse deprecatoria, & minister debet orare, oportet quòd habeat animum orandi. Eucharistia etiam debet consecrari faciendo, quod fecit Christus; ipse autem non dixit verba solùm materialiter, sed affirmando, illud esse Corpus suum: ergo & Sacerdos nomine Christi debet habere animum loquendi, & affirmandi illud ipsum per illa verba. Episcopus etiam conferens Ordinem dat potestatem consecrandi, vel absoluendi, &c. Non potest autem aliquis verè dare potestatem alicui, si fingat voluntatem, quam non habet. Vnde in sacramento etiam Baptismi, & Confirmationis videtur eodem modo requiri intentio ministri, tum propter exemplum aliorum sacramentorum, tum quia per illa etiam sacramenta minister eligit Baptizatum, vel Confirmatum, in membrum, vel in militem Christi, ad quam electionem non minùs requiritur intentio eligentis, quàm ad dandam potestatem. Denique hoc ipsum videtur colligi ex Paulo 1. ad Cor. 4. in illis verbis: ***Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.*** Dispensator autem non dispensat absque animo interno dispensandi, & transferendi: si enim dispensator deponeret rem domini sui apud aliquem, non censeretur dispensasse, nisi habeat animum, non solùm deponendi, sed dandi rem.

De Baptismo & Confirmatione.

Colligitur ex Paulo. 1. Cor. 4.

Hoc argumētum vrget etiam contra sententiam Catharini.

17. Hoc autem totum argumentum vrget etiam contra illam aliam sententiam; quia ad remittendum etiam debitum validè, non est satis velle proferre verba cum modo externo seriò, si desit internus animus; sicut neque consensus fictè præstitus facit verum Matrimonium, nec preces ore recitatæ absque interna voluntate orandi, faciunt orationem veram; nec potestatis traditio externa absque animo interno illam communicandi: & sic de aliis. Ergo si ex Scriptura colligitur necessitas aliqua intentionis internæ, proculdubio debuit esse illius intentionis, quæ non sit solùm proferendi verba cum simulatione voluntatis, sed absque vlla fictione interna.

Respondet Scribonius dictâ quæst. 7. in solutione 3. obiectionis; si iudex proprius proferat exteriùs sententiam absolutionis, reum esse verè absolutum, quantumcumque interiùs aliud intendat, dummodò exteriùs illam fictionem non prodat. Hæc tamen responsio est imprimis contra Theologos omnes, qui nullum actum legitimum validum iudicant, quando fit absque interno consensu. Sic professionem fictam dicunt, non esse validam in foro interno, licèt in externo apud omnes valida existimetur. Sic matrimonium animo ficto celebratum, sic sponsalia, sic contractus omnes valorem non habent, si interiùs desit animus obligandi se, quantumvis velit quis proferre verba exteriùs ad decipiendum. Vnde quoties postea constat de fictione interna, matrimonium, vel professio, vel quidquid id est, declaratur nullius valoris, provt Summi Pontifices de facto declararunt; neque in hoc est controuersia aliqua apud Theologos, vel Iuristas. Videatur Thomas Sanchez *lib.* 1. *de Matrimonio, disput.* 9. 10. & 11. Nec vllus ab hac communi regula excepit sententiam absolutoriam, vt hæc absque interno animo prolata sit etiam valida. Deinde, quidquid sit de sententia, certum tamen est, remissionem debiti absque animo remittendi exteriùs prolatam validam non esse, sicut & alios contractus. Sacerdos autem non solùm absoluit vt iudex, sed remittit etiam debita nomine creditoris, nempe Dei; atque ideo ex hac parte remissio illa valida esse non potest, si non ex vero animo procedat, sed ex fictione & animo simulandi. 18.

Instantia.

Diluitur.

Contractus omnes ficto animo initi non habent valorem.

Sanchez.

Confirmatur.

Secundum argumentum, quod desumitur ex definitionibus Conciliorum supra adductis, vrget etiam contra prædictam sententiam. Requirunt enim ad valorem sacramenti intentionem faciendi, quod facit Ecclesia; quæ intentio non habetur ab eo, qui non intendit conferre verum sacramentum. 19.

Secundò probatur ex Conciliis.

Scio, eos Auctores respondere posse, ministrum in nostro casu velle facere totum, quod Ecclesia exteriùs facit, scilicet ablutionem, v.g. & prolationem verborum, grauiter & absque ioco externo, provt Ecclesia facit: quod non esset, si vellet proferre ea verba cum irrisione & ioco externo; tunc enim non faceret, nec vellet facere, quod facit Ecclesia. Sed contra hoc responsum argui potest primò ex eodem Tridentino *sess.* 14. *cap.* 6. vbi de absolutione dicitur expresè non esse validam, ***si Sacerdoti animus seriò agendi, & absoluendi desit.*** Certum est enim, Sacerdotem, qui ad decipiendum, & irridendum postea fingit se habere animum absoluendi, quem non habet; hunc, inquam, non habere animum seriò agendi, & absoluendi. Habet quidem animum ostendendi, & simulandi, se seriò agere, & absoluere; non tamen vult seriò agere, & absoluere, sed ludere, & illudere, nullóque modo absoluere.

Instantia.

Diluitur.

Trident.

Deinde, si voluntas requisita faciendi, quod facit Ecclesia, est voluntas faciendi exteriùs rem seriò, quia hoc est, quod exteriùs facit Ecclesia; ergo si quis è contra haberet verum animum baptizandi infantem moribundum, sed ne agnosceretur Christianus à circumstantibus, fingeret exteriùs se ioco proferre verba, & diceret: ***Hoc modo faciunt Christiani, abluunt hoc pacto, & dicunt: Ego te baptizo***, &c. hic, inquam, licèt haberet verum animum internum conferendi paruulo verum Baptismum, non tamen id faceret; quia non faceret actum externum, quem facit Ecclesia, & quem per te deberet velle, scilicet ablutionem, & prolationem verborum seriò exteriùs positam. Consequens autem videtur durum; quia sicut in aliis materiis possumus verba æquiuoca proferre in alio sensu diuerso ab eo, quem audientes concipiunt; 20.

Confirmatur vlteriùs.

Qui fingeret exteriùs se baptizare ioco, cum intentione interna verè baptizaret.

piunt; sic formam illam sacramentalem, quæ capax est vtriusque sensus, possumus proferre in vno sensu diuerso ab eo, quem auditores concipiunt.

21\. *Confirmatur eodem exemplo, sed in alio casu.* Possumus adhuc vrgere in alio simili casu, si quis, v. g. in eisdem circumstantiis paruulum moribundum baptizaret prolatâ secretò formâ, & abluendo exteriùs puerum, quasi aliud agens, vel quasi aquam artificialem medicinæ causa ei applicaret, vel simulans, se puerum lauare ob alium finem, proculdubio sacramentum illud fuisset validum; & ferè hoc modo sæpe ab iis, qui inter infideles versantur, paruulis moribundis ministratur; & tamen tunc minister non habet intentionem faciendi actum externum, qualem Ecclesia solet facere; nam Ecclesia solet exhibere actionem quamdam externam, quæ etiam exteriùs apparet sacra, & sacramentalis: ille autem vult ponere actionem externam, quæ exteriùs appareat profana, & naturalis: ergo voluntas requisita ad valorem sacramenti, non est faciendi actionem, qualem facit Ecclesia regulariter quoad conditiones externas, sed est intentio actionis ordinatæ ad eumdem finem, ad quem ordinatur ab Ecclesia. Quádo ergo Concilium exigit animum seriò agendi non loquitur de actione, quæ exteriùs sit seria, sed de voluntate seria agendi, & obtinendi finem, quem Ecclesia intẽdit; alioquin debemus etiam velle ponere actionem, quæ exteriùs non sit simulata; quod tamen ex prædictis exemplis falsum apparet.

22\. *Tertiò probatur ab inconuenientibus.* Tertium argumentum desumi solet ab inconuenientibus; nam ex opposita sententia sequitur, si mater lauando filium dicat deuotionis causa: *Ego te lauo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, conficere verum sacramentum Baptismi: item, si Sacerdos legendo Epistolam Pauli proferat illa verba, *Hoc est Corpus meum, hic est Sanguis meus*, eo ipso hostiam & calicem manere consecratum, cùm non requiratur alia intentio interna: quæ inconuenientia procedunt etiam contra illam aliam sententiam suprà adductam, vt constat.

23\. *Respondet Scribonius.* Respondet ille Auctor *dicta quæst.* 7. ministrum in eo casu non habere intentionem faciendi, quod facit Ecclesia; imò nec habere intentionem externam faciendi actum consecrationis externum; verba enim non sunt prolata super determinatam materiam, nec procedit eo modo, quo Ecclesia instituit. Hæc tamen respõsio nullo modo satisfacit: sed quia plures habet partes, oportet singulas examinare.

Examinatur hac responsio. Et in primis, ad valorem consecrationis non requiritur, quòd proferantur verba eo modo, quo Ecclesia instituit, scilicet præuio Canone, & aliis orationibus; ergo ex defectu illius modi, si aliud non desit, non redditur inualida consecratio. Deinde, quando dicunt, ministrum non intendere tunc facere, quod facit Ecclesia, peto, quid sit illud, quod facit Ecclesia, quòd tunc minister non intendit facere? Si enim id sit proferre verba ad finem sacramenti conficiendi, fateor id non intendi à ministro, & ideo non confici sacramentum, quia requiritur intentio interna conficiendi sacramenti, quæ tunc deest. Præter hoc autem vnum, omnia alia vult facere tunc minister, scilicet proferre illa eadem verba, quæ proferri solent in consecratione.

24\. *Instant. Sed contra.* Dicunt, non habet intentionem externam faciendi actum consecrationis externum. Sed contrà, quia ad valorem sacramenti non requiritur intentio externa, hoc est, quæ manifesta sit circumstantibus: nam posset Sacerdos quasi aliud agens accipere panem in mensa, & dicere secretò, *Hoc est corpus meum*, cum intentione consecrandi, & tunc proculdubio maneret consecratus, licèt intentio non fuisset externa, nec potuisset deprehendi: vnde constat, nec etiam requiri ad valorem, quòd velit facere actum consecrationis externum, hoc est, qui manifestus sit circumstantibus, quod sit consecratio, sed solùm requiritur, quòd faciat illum actum externum proferendi verba cum animo interno consecrandi: ergo neque ex eo defectu minùs erit cõsecratio valida in casu argumenti, si non requiritur intentio interna.

Dicunt denique, in eo casu non prolata esse verba super determinatam materiam. Sed contrà; quia vel sermo est de determinatione externa; & hæc procul dubio non deest; non enim requiritur alia determinatio externa ex parte materiæ, nisi præsentia sensibilis; & eo ipso, quantum est ex se, est capax consecrationis recipiendæ; vel sermo est de determinatione interna, seu mentali, quæ fiat per intentionem consecrantis volentis applicare formam huic materiæ, & non illi. Et hoc quidem verissimum est; & hoc est, quod intendimus, requiri intentionem internam applicandi formam huic materiæ; quæ intentio interna non potest esse in eo, qui interiùs habet animum non consecrandi, licèt eum animum exteriùs non prodat. 25. *Instantia. Diluitur.*

Simile est aliud argumentum, quod fieri solet: si enim sint decem hostiæ, & Sacerdos velit consecrare solas nouem, nec determinat per intentionem, quam ex illis excludat, nulla manebit consecrata; ergo requiritur intentio interna ad determinandam materiam. 26. *Aliud inconueniens.*

Respondet prædictus auctor, defectum in eo casu non tam prouenire ex defectu intentionis, quàm ex materia indeterminata & vaga; agens enim non potest introducere formam in materiam vagam, & indeterminatam, & non debitè applicatam, prout est in illo casu, atque ideo forma, *hoc est*, &c. est falsa; quia ibi nulla est materia determinata, de qua possit dicere: *hoc*; ergo ex defectu materiæ deficit valor consecrationis. Fateor tamen, in re tanti ponderis vellem rem clariùs explicari, prout necesse esset ad inducendum iterum in scholam sententiam illam ab omnibus iam exclusam. Vndecumque enim proueniat ille defectus, certum est, reducendum vltimò esse ad defectum intentionis; nam applicatio externa materiæ certæ non deest, cùm omnes decem hostiæ sint coram Sacerdote; deficit ergo sola applicatio materiæ per intentionem internam; & hoc est, quod dicimus, præter applicationem externam requiri adhuc intentionem internam ad applicandam completè materiam, siue ad determinandam formam, siue ad aliquid aliud. Nam peto, quid est rè ipsa, tunc non esse materiã determinatã, sed vagam? Planè nihil aliud assignabis, nisi non esse determinatam per intentionem Sacerdotis volentis applicare formam his hostiis, & non illi. Requiritur ergo ad valorem sacramenti talis determinatio facta per intentionem internam Sacerdotis, quæ quidem esse non potest, vbi adest animus internus contrarius nullam consecrandi, quantumuis velit proferre exteriùs verba in præsentiâ omnium illarum hostiarum. Et quidem sicut in illo casu non fit sacramentum ex defectu determinationis materiæ; sic quando Sacerdos habet solam vnam hostiam præsentem, non fiet consecratio, licèt fingat se illam consecrare; quia potuit interiùs habere animum consecrandi solam dimidiam partem, non determinando, quam dimidiam, quo casu iam esset inualida consecratio. Item quando baptizat, vel absoluit, posset per illud *te*, velle significare aliquem ex præsentibus; non determinando quem; & sic de aliis sacramentis; quare iam ex mero defectu interno esset rè ipsam inualidum sacramentum.

Respondet Scribonius. *Reijcitur.* *Sic vnius intentionis defectu reperitur.*

Addere possumus argumentum aliud desumptum 27.

ex

Tertiò probatur ex communi Theologorum doctrina. ex communi doctrina Theologorum, qui docent, sacramenta aliquando posse,& debere conferri sub conditione mentaliter concepta: vt, si Sacerdos dubitat de absolutione à se ritè collata,vel de capacitate pœnitentis,& in aliis similibus casibus. Hæc autem communis doctrina corrueret omnino,si intentio interna contraria non vitiat valorem sacramenti. Si enim minister apponit exteriùs formam, nullo exhibito signo intentionis internæ conditionatæ, sacramentum erit validum absolutè, & non solùm sub conditione; nam sicut intentio mentalis omnino contraria non vitiaret sacramentum, in quo exteriùs non proditur illa intentio contraria: sic intentio interna conditionata,quæ est semicontraria, & quæ exteriùs non proditur, quoad illum defectum consensus absoluti,multò minùs vitiabit valorem absolutum sacramenti; atque ideo sacramentum erit validum,si cætera requisita adsint, licèt conditio re ipsa non subsistat; quod tamen à nullo Theologo conceditur.

28. *Ratio à priori est, quia minister operatur vt minister Christi.*

Denique, ratio à priori esse potest, quòd minister operatur in Sacramentis vt minister Christi: non potest autem minister operari vt minister alterius, nisi habeat animum operandi nomine illius: nam si ego possum emere librum mihi, vel etiam Petro, cuius procurator, & minister sum, non emo validè Petro,nisi habeam animum emendi nomine Petri, & vt minister ipsius. Cùm ergo homo possit verba illa,vel actiones lauandi,vngendi,&c.ponere vel nomine suo proprio, vel nomine Christi, cuius minister est;oportet omnino,quòd habeat animum determinatum operandi,non nomine suo,sed Christi, ad hoc vt illa actio procedat ab ipso, vt à ministro Christi, & sit vere actio sacramentalis.

29. *Instantia.*

Dices,imò posse retorqueri argumentum contra nos;quia si ego velim exteriùs emere librum vt procurator Petri, & Petro, licèt interiùs habeam animum emendi, non Petro, sed mihi, emptio tamen facta censebitur pro Petro: ergo qui vult exteriùs operari vt minister Christi, licèt interiùs contradicat, re tamen vera operabitur nomine Christi, nisi oppositum exteriùs manifestet. *Diluitur.* Respondeo negando assumptum; nam in eo casu liber non acquireretur Petro. Posset fortasse dici, neutri acquirendum,nec mihi, nec Petro: non Petro,quia non habui verum animum comparandi illi librum; non mihi, quia venditor non habuit animum transferendi dominium in me,sed in Petrum,cui ego dixi, me velle emere. Sed quidquid sit de hoc, si non loquamur de emptione, sed de donatione,certum videtur, quòd licèt ego dicam alicui, me donare illi eleemosynam, vel quidquam aliud nomine Petri, cùm tamen reuera habeam animum internum donandi, non ex pecuniis Petri, sed ex meis, & meo nomine,tunc,inquam,donatarius verè acquiret dominium, & res erit donata, non nomine Petri, sed meo, quantumcumque exteriùs appareat oppositum. Similiter ergo in actione sacramentali, si quis dicat, se vngere, v.g. nomine Christi,habeat tamen animum non vngendi nisi nomine suo, reuera non operatur vt minister Christi, sed suo nomine, licèt exteriùs oppositum præsumatur.

Quid intendat, qui vult facere, quod facit Ecclesia.

30. *Hic quæritur quid velle minister præter actionem externam.*

Petes,quid velit ex parte obiecti,qui vult facere, quod facit Ecclesia?Si enim non vult præcisè actionem externam, & modum externum, quo operari solet Ecclesia;ergo debet velle alium modum internum: hîc autem non apparet, quis sit, quia non est necesse,quòd minister velit,& intendat finem,quem intendit Ecclesia; nam finis,ad quem ordinatur sacramentum, est gratia sanctificans, quæ per sacramentum confertur; posset autem aliquis validè conferre sacramentum,etiamsi vellet non conferre gratiam per illud: stat enim velle causam, nempe sacramentum,& simul desiderare,&velle,quòd non conferat gratiam: ergo voluntas requisita ad valorem sacramenti, non est velle finem sacramenti, quem intendit Ecclesia. Quid ergo est, quod debet velle minister præter actionem externam, & modum externum?

Aliqui dicunt, ministrum debere velle finem seu effectum sacramenti. Pro qua sententia P.Vasquez hîc *disp.*138. *num.*15. affert Richardum. Alij volunt, quòd saltem intendatur finis proximus sacramenti, licèt non remotus: qui baptizat, v.g. licèt non intendat iustificationem paruuli, debet tamen velle eum facere Christianum. Alij communiter dicunt, sufficere intentionem faciendi sacramentum,etiamsi aliquis positiuè vellet non conferre effectum sacramenti; quod probat Suarez *lib... disp.*13. *sect.* 2. *paulo ante finem.* Vnde idem Suarez *in Comment art.*8. *ante med.* dixit, solùm debere intendi constitutionem sacramenti. Vasquez verò loco citato explicat hoc ipsum aliis verbis: scilicet, debere ministrum intendere illam actionem & verba, non tantùm vt res naturales sunt, sed etiam vt sunt cæremonia quædam religiosa alicuius gentis, aut nationis. 31. Vasquez. Richard. *Varia sententia.* *Communiter dicitur velle facere sacramentum.* Suarez.

Ego admitto libenter, non requiri intentionem finis,seu effectus remoti,vel proximi,quem confert sacramentum; imò posse validè conferri sacramentum,cum voluntate non ponendi effectum: si, v.g. Hæreticus credat, sacramentum non conferre gratiam, vel characterem, & idcirco nolit eos effectus conferre,potest tamen velle conficere verum sacramentum,quantum satis est ad illud de facto conferendum. Cæterùm, obiectum illius voluntatis videtur adhuc magis explicandum: dicere enim, quòd volumus constitutionem sacramenti,non explicat satis illud obiectum: petimus enim,quid includat constitutio sacramenti, quam volumus? An solam actionem, & modum externum? & hoc esset incidere in sententiam suprà impugnatam. An aliquid etiam internum? Et hoc vel est ipsamet intentio, & hæc non potest esse obiectum intentionis debitæ; nam esset obiectum sui ipsius; vel est aliquid distinctum ab ipsa intentione, & de hoc quærimus, quid sit? 32. *Non requiritur intentio effectus proximi vel remoti.*

Eodem modo argui potest contra illum alium modum explicandi, debere scilicet intendi rem illam, & verba, quatenus sunt cæremonia religiosa alicuius gentis,vel nationis: nam, vel quatenus est cæremonia aliqua religiosa,nihil addit supra actionem, & modum externum; & hoc esset incidere in sententiam contrariam suprà impugnatam; vel addit aliquid, quod velimus; & restat explicandum, quid hoc sit, an intentio nostra? & hoc non; quia intentio vellet seipsam; an denique aliquid præter intentionem? 33. *Explicatur præsens difficultas.*

Dices, illam actionem provt cæremoniam sacram, addere institutionem, qua instituta est ad significandam,& augendam sanctitatem. Sed contra; quia minister, dum confert sacramentum, non debet,nec potest,intendere institutionem sacramenti: illud enim potest intendere, quod ipse potest causare; ipse autem nullo modo potest ponere, aut causare institutionem iam factam sacramenti; hoc enim non pendet vllo modo à ministro; ergo si actio illa, provt est cæremonia religiosa, solùm addit supra actionem naturalem institutionem,quam 34. *Sententia quorundam reijcitur.*

minister

minister nec debet, nec potest intendere, consequens est, vt nec debeat, nec possit intendere illam actionem, prout est cæremonia religiosa & sacra.

35. *Facilius explicatur si dicamus ministrum velle tantum operari nomine Christi.* Aliter videtur hoc ipsum faciliùs posse explicari, si dicamus, ministrum, dum vult facere quod facit Ecclesia, non velle solùm actionem externam, & verba, neque etiam solum modum externum loquendi, & agendi seriò in externa specie, vt dictum est, sed aliquid aliud; scilicet, loqui & operari, non nomine proprio, sed Christi, & vt ministrum Christi. *Declaratur exemplo.* Quid autem sit ex parte obiecti voliti agere, & loqui nomine Christi, declarari potest ex humanis: quando enim ego volo emere librum, non meo nomine, sed Petri, cuius procurator sum, volo non solùm actionem externam emptionis, sed volo etiam operari, vt procurator Petri, & nomine ipsius. Quid autem velim ex parte obiecti volendo operari nomine Petri, intelligi potest ex iis, quæ latiùs diximus tomo superiori, disp. 3. de Incarnat. sect. 5. vbi latè explicuimus obiectum earum voluntatum, iuxta quam doctrinam dicendum est, me operari, & emere nomine Petri, esse velle per velleitatem, seu voluntatem inefficacem secundùm modum tendendi, quod ex actione mea non orietur ius mihi, sed Petro, sicut si esset actio Petri; quæ velleitas mea, supposita altera simili voluntate in Petro, qua per velleitatem voluit ex meis actionibus manere obligatus, & acquirere iura, sicut ex suis, quā voluntate constituit me procuratorem suum: hac, inquam, duplici velleitate positâ, vtraque, quoad effectum, reputatur efficax; quia prudentes existimant, Petrum re vera obligatum manere, & lucrum habere debere ex meis actionibus, sicut ex suis; quæ omnia loco citato latiùs declarata sunt. *Exemplum applicatur.* Similiter ergo in præsenti materia, me operari nomine Christi, & vt ministrum ipsius, est quòd Christus deputauerit me ministrum suum per talem voluntatem, seu velleitatem, qua, quantum est ex se, vellet meas actiones in tali, vel tali genere esse æquiualenter suas in ordine ad tales vel tales effectus: qua Christi voluntate positâ, ego habeo aliam velleitatem, qua hîc, & nunc vellem hanc actionem meam reputari ab omnibus, non vt meam, sed vt actionem Christi; & per hanc voluntatem actio mea denominatur formaliter facta à me, non meo nomine, sed nomine Christi, & me operatum esse vt ministrum Christi; quia in iudicio prudentum illa mea velleitas acceptatur pro voluntate efficaci. Itaque ex parte obiecti non solùm volo actionem, & verba externa, sed volo velleitate quadam, quòd illa mea loquutio, & actio accipiatur, & æstimetur pro loquutione, & actione, non mea, sed Christi. *Vide tom. 1. de Incarnat. disp. 3. sect. 5.* Quomodo autem illa mea intentio, aut voluntas non habeat seipsam pro obiecto, explicuimus etiam loco citato in aliis voluntatibus similibus, & dicemus etiam in tomo sequenti de Pœnitentia agentes de voluntate Diuina condonante extrinsecè peccatum: eadem enim prorsus est doctrina vtriusque difficultatis, & ideo non oportebit eam sæpius repetere.

36. *Velle operari nomine Christi implicitè satis est.* Notandum tamen est, non requiri ad valorem sacramenti, quòd minister velit explicitè operari nomine Christi, aut vt minister ipsius; sufficit enim id implicitè velle, quod multis modis contingere potest, v.g. si quis velit facere, quod facit Ecclesia, seu vti illius verbis, & rebus eo modo, quo Ecclesia iis vtitur, vel etiam, non cogitando de Ecclesia vniuersali, velit facere quod facit talis Ecclesia particularis, vel quod facit talis Parochus, vel quod faciunt aliqui, apud quos audiuit illa signa adhiberi, tamquam cæremonias religiosas: his enim omnibus modis apprehendit, aliquid latere sub illis signis, quod, quidquid illud sit, in confuso intendit, vt bene explicat Vasquez *vbi suprà num. 51. & sequentibus.* *Vasquez.* Nunc dissoluamus argumenta contraria.

SECTIO III.

Soluuntur argumenta contra doctrinam præcedentem.

37. *Obiectio prima.* PRimò obiicitur factum Athanasij, qui cùm puer esset, alios pueros ludens baptizauit; quem baptismum validum fuisse declarauit Alexander Patriarcha Alexandrinus. Similem aliam historiam refert Nicephorus *lib. 3. hist. cap. vlt.* *Nicephor.* de puero Iudæo ab aliis pueris per ludum baptizato; quem etiam Baptismum Ecclesia Constantinopolitana approbauit: non ergo requiritur intentio. *Soluitur, aliud est fictio, aliud ludus.* Respondeo, aliud esse fictionem, aliud ludum: potest enim cum ludo esse intentio sufficiens ad faciendum actum validum. Sic pueri, quorum ætas æmulatrix est actionum, quas in senioribus vident, solent etiam per ludum Reges creare, quibus alij per diem, vel horam obedire teneantur; & quidem non solùm volunt fingere, quasi in scena id, quod adulti seriò agunt, sed etiam verè intendunt, quantum possunt, tribuere illi puero auctoritatem imperandi, & seipsos volunt obligare ad obediendum per totum illum diem. Sic etiam potuerunt pueri illi velle non solùm repræsentare, & fingere, quod factum fuerat in Ecclesia à Sacerdote baptizante pueros, sed etiam imitari, & facere, quod illi faciebant. Cùm ergo diligenter fuerint interrogati circa intentionem suam, &, præuio examine, fuerit declaratus Baptismus validus, credi debet, inuenisse Præsules illos intentionem non solùm faciendi actum externum, sed faciendi actum validum, quantum possent, præsertim cùm nollent baptizare eos, qui iam baptizati erant, sed solùm Catechumenos, vel non baptizatos; quod quidem signum erat voluntatis conferendi verum Baptismum, & non fictum; hunc enim possent etiam circa baptizatos æquè bene fingere.

38. *Pratum Spir.* Quod confirmari rursus potest ex historia illa, quæ refertur in Prato Spirituali *cap. 196.* de pueris, qui per ludum voluerunt Missam celebrare, elegerúntque vnum in Presbyterum, & alios duos in ministros; cùm verò ad consecrationem ventum esset, & verbis prolatis, communicare vellent, igne de cœlo misso territi, & semimortui iacuerunt. Nam illi etiam tentasse videntur, non fingere, sed Missam facere, quantum possent. Dixerunt enim: *Celebremus Missam, & offeramus Sacrificium, & communicemus, sicut semper in sancta Ecclesia Presbyter facit.* Sic ergo de Baptismo fieri potuit, vt verum etiam Baptismum conferre voluerint, & quod in Missa defectu potestatis non potuerunt, in Baptismo reipsa fuerint consequuti.

39. *Obiectio secunda.* Secundò obiicitur simile argumentum ex facto S. Genesij Martyris, qui cùm mimus esset, & in scena, vt Imperatori placeret, & irrideret sacramenta Christiana, baptizari se faceret, repente mutatus, & ab Angelo monitus de efficacia illius aquæ ad remissionem præteritorum peccatorum, si ex corde vellet ad Christum transire, baptismo illo iustificatus est, & statim fidem publicè professus, pro ipsa constantissimè mortuus, martyrio coronatus est.

40. *Variæ responsiones reiiciuntur.* Aliqui volunt, baptizatum fuisse, non à sodalibus, sed à vero Sacerdote Christiano ad hoc in scenam vocato. Hoc tamen incredibile est; quomodo enim Sacerdos Christianus veniret absque ingenti sacrilegio ad cooperandum ludicro spectaculo, quod totum ad irrisionem legis Euangelicæ ordinabatur? Quomodo

Quomodo item auderet in publica luce coram Imperatore Chriſti perſequutore acerrimo ſeſe Sacerdotem Chriſtianum manifeſtare? Denique, quomodo impunè id fecit, & pacificè, peracto Baptiſmo, domum redire permittus eſt? Nec multò credibilius eſt, quod alij dicunt, mimum illum, qui Sacerdotis perſonam agebat, licèt irriſionis cauſa id faceret, habuiſſe tamen intentionem faciendi, quod faciebant Chriſtiani, & ideo contuliſſe verum Baptiſmum. Hoc, inquam, difficile etiam creditu eſt; nam nec Chriſtiani ipſi, quando in ſcena agunt perſonam Sacerdotis baptizantis, habere veram intentionem baptizandi, aut faciendi quod facit Eccleſia, ſed ſolùm repræſentandi, & fingendi illud: quantò minus Paganus, qui Eccleſiam irridebat, exiſtimabitur habuiſſe talem intentionem faciendi verum ſacramentum.

41.

42. *Meliùs reſpondetur.*

Faciliùs fortaſſe dicetur, licèt Baptiſmus ille non habuerit omnia, quæ re vera exiguntur ad valorem noſtri Baptiſmi, Deum tamen priùs excitaſſe Geneſium ad veram conuerſionem, & amorem ſui, & deſiderium ſalutis: quod indicat Vincentius Beluacenſis *in ſpeculo Hiſtor. lib.* 12. *cap.* 104. dum referens hanc Geneſij hiſtoriam, dicit, quòd Sacerdoti ad ſe venienti, & interroganti: *Quid ad nos miſiſti, filiole? Ille non iam ſimulatè, & ſillè, ſed ex puro corde reſpondit: Quia gratiam Chriſti conſequi cupio, per qu am renatus liberer à ruĩna iniquitatum mearum.* Potuit ergo diuina gratia adiutus ante Baptiſmum concipere veram contritionem, qua effectus Baptiſmi conferretur. Solum videtur obſtare; quòd Angelus ante ablutionem illi apparens promiſerit, media illa aqua, remiſſionem omnium ſuorum delictorum, quæ in libro omnia, & ſingula ſcripta legebantur. *Aqua*, inquit, *hæc delet omnia iſta, qua te feciſſe cognoſcis. Cùm autem aquæ perfuſus eſſet, ſimul & liber ille perfuſus niue candidior effectus eſt; ita etiam vt ſignum Scripturæ præterita non demonſtraret.* Fatendum ergo eſt, aquam illam valuiſſe ad remiſſionem peccatorum. Reſponderi tamen poteſt, potuiſſe quidem valere ad expiationem reatus pœnæ, qui adhuc ſupererat, quam pœnæ remiſſionem potuit Deus per modum Indulgentiæ alligare illi apparenti Baptiſmo, vt illam imaginem veri Baptiſmi honoraret. Porro illa remiſſio reatus pœnæ ſufficit, vt diceretur aqua delere peccata. Sic enim *Act.* 22. dictum eſt ab Anania Paulo, qui iam, per contritionem fuerat iuſtificatus: *Exſurge, & baptizare, & ablue peccata tua*; quia nimirum adhuc poterat habere reatum pœnæ temporalis, quem Baptiſmatis aqua deleret. Nec nouum eſt, quòd intuitu baptiſmi inualidi in ratione baptiſmi, Deus concedat gratiam aliquam propter imaginem veri Baptiſmi. Sic enim legimus etiam in Prato Spirituali *cap.* 176. Iudæum quemdam moribundum in deſerto petiiſſe enixè ab itineris comitibus baptiſmum; cumque aqua nulla poſſet haberi baptizatum ab illis arena loco aquæ, & ſtatim ab omni prorſus ægritudine liberum iter cum eiſdem fuiſſe proſequutum. Potuit ergo ſimiliter Deus honorare illam imaginem veri Baptiſmi in Geneſio propter effectum ſuſcipientis, donando eidem indulgentiam plenam peccatorum etiam quoad pœnam.

Vincent. Beluacenſ.

Act. 22.

Prat. Spirit.

44. Augoſtin. *Tertia obiectio ex Auguſtino.*

Tertiò, obiicitur Auguſtinus *lib.* 7. *de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap.* 53. & refertur in cap. *ſolet.* de conſecratione, *diſt.* 4. vbi Auguſtinus de baptiſmo etiam abſque intentione miniſtri collato ſentire videtur eſſe validum. *Nequaquam*, inquit, *dubitarem habere eos baptiſma, qui vbicunque, & à quibuſcunque illud verbis Euangelicis conſecratum ſine ſua ſimulatione & cum aliqua fide accepiſſent.* Quæ verba, licèt vniuerſalia ſint, poſſent tamen explicari, vt ſermo ſit ſolùm, quantum eſt ex parte ſuſcipientis baptiſmum, in quo ad eius valorem requiritur ſola intentio, ſemper tamen in conferente ſupponitur poteſtas, & voluntas baptizandi, quæ ibi non excluditur. Cæterùm P. Vaſquez *diſp.* 138. *num.* 48. *& ſequentibus* obſeruat, Auguſtinum eo capite loqui de vtroque, ſcilicet de recipiente & de miniſtro, vt ex contextu conſtat. Vnde concludit, Auguſtinum ibi dubitaſſe de baptiſmo abſque intentione miniſtri collato; & propendiſſe in eam partem, vt ſimulatio miniſtri non noceret, ſaltem quando ex parte recipientis fides aliqua, & intentio eſſet: quia nimirum Auguſtino perſpecta non fuerit ea veritas de neceſſitate intentionis in miniſtro, quæ nondum fuerat apertè à Conciliis definita.

Vaſquez.

45. *De multis in eo capite dubitauit Auguſtinus.*

Ego ſanè fateor, Auguſtinum in eo capite de multis dubitaſſe, de quibus modò propter clariorem Conciliorum lucem nobis exhibitam ampliùs non dubitamus. Video etiam (id quod in aliis materiis ipſi Auguſtino, & aliis Patribus accidit) pro zelo in Hæreſin, quam impugnabant, in partem aduerſam acriter inclinaſſe: quia nimirum Donatiſtæ negabant, validum eſſe baptiſmum ab hæreticis collatum, Auguſtinum adeò in baptiſmi valorem inclinaſſe, vt de baptiſmo etiam mimicè & per iocum collato, & ſuſcepto dubitarit, an validus reputandus eſſet, nec ne? Cæterùm, adhuc in iis, quæ ex propria ſententia in toto eo capite aſſeuerat, non video, quid cogat ad fatendum, quòd Auguſtinus dixerit, validum eſſe baptiſmum abſque miniſtri intentione collatum. Nam ſi totum caput attentè legatur, apparebit, Auguſtinum nomine, *fallaciter dantis*, *vel ſuſcipientis*, non intellexiſſe dantem; vel ſuſcipientem abſque intentione, ſed abſque fide, aut exiſtimatione requiſita de veritate ſacramenti, vel cum ſimulatione, fingendo ſe aliter ſentire, quàm reuera ſentiat. In primis enim comparat eum, qui in Eccleſia Catholica fallaciter, hoc eſt, cum ſimulatione baptizatur, cum eo, qui apud hæreticos abſque fallacia, hoc eſt, abſque ſimulatione: vbi nomine *ſimulationis* intelligit fingere ſe Catholicum apud Catholicos, cùm ille alius non ſe fingat aliud apud hæreticos ab eo, qui exteriùs apparet. Rurſus eodem modo comparat ibi eum, qui in hæreſi fallaciter, cum eo qui in mimo cum fide, repentina pietate mutatus ſuſcipit: vbi vides, opponi fallaciam ſuſcipientis in hæreſi, fidei ſuſcipientis in mimo: fallacia ergo illa eſt defectus exiſtimationis debitæ de illo baptiſmo, quem exteriùs ſuſcipit, fingendo ſe illud magni facere. Quod idem poſtea explicat comparans iterum eum, qui fallaciter inter Catholicos miniſtrat, vel ſuſcipit, cum illo, qui in mimo conuerſus ſuſcipit, de quibus quærit: *an quantum ad ipſos quidem attinet homines, plurimum diſſert inter credentem in mimo, & irridentem in Eccleſia, ad ipſum autem ſacramenti integritatem nihil interſit.* Vbi etiam opponit fallaciæ illi fidem credentis: nomine ergo *fallaciæ* intelligit ſimulationem, ſeu alium ſenſum internum de ſacramento, quod ſuſcipit. Vnde paulò poſt de iis, qui fallaciter ſuſcipiunt, dicit, non ſolere vnquam, re comperta, baptizari de nouo, ſed puniri. *Si poſtea* (inquit) *prodatur, nemo repetit, ſed aut excommunicando punitur illa ſimulatio, aut pœnitendo ſanatur.* Non eſt autem credibile, in Eccleſia fuiſſe vnquam talem vſum, vt qui abſque ſua intentione baptizati eſſent, non baptizarentur, ſed excommunicarentur; non ergo intelligit per eiuſmodi fallaces, eos, qui intentionem non haberent ſuſcipiendi baptiſmi, ſed eos qui fallebant fingendo ſe eiuſdem religionis, in qua baptizabantur. Ad eum-

Reſpondetur obiectioni, & explicatur mens Auguſtini.

dem

dem autem vsum,& praxim Ecclesiæ alludere videtur paulò inferius in illis verbis; *Sicut iam, præteritis maiorum statutis, non dubito, etiam illos habere Baptismum, qui quamuis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, vel vbi putatur esse Ecclesia ab iis, in quorum societate id accipitur.* Erant ergo statuta de non rebaptizandis iis, qui fallaciter in Ecclesia baptizabantur, quæ, vt dixi, credibile non est prohibuisse baptismum eius, qui absque intentione se baptizare permisit, sed eius qui fingens se Catholicum apud Catholicos, vel hæreticum apud hæreticos, baptizatus fuerat; nam licèt ipse irridere voluisset, & ad lucrandum, vel aliquem alium finem id fecisset, verè tamen baptizatus erat: sicut Iudæi, qui ob metum sinunt se baptizari. Tota autem hæc explicatio, & doctrina videtur optimè respondere intento Augustini in illo capite, in cuius initio quæstionem proposuit de eo, qui non erat Christianus, sed curiositate didicit ritum baptismi, an re vera validè baptizaret? cui quæstioni subnectit alia dubia sub ea contenta de iis, qui simulant fidem, quam non habent, an validè baptizent, vel baptizentur? Cùm ergo principalis quæstio oriretur ex defectu credulitatis, de hoc eodem defectu, & non de defectu intentionis accipiendus est Augustinus, in reliquo capitis contextu, ne tanto Doctori crassissimam ignorantiæ labem concedamus. Quod verò idem Augustinus *Tractatu 5. in Ioannem*, dicit, baptismum ab ebrioso collatum, validum esse, hoc, inquam, difficultatem non habet, nam ibi non est sermo de ebrio, in quo non datur sufficiens intentio tempore ebrietatis, sed de ebrioso, id est, qui solet inebriari, quod vitium non tollit valorem, & intentionem debitam, quo tempore sobrius est.

Tota hæc explicatio optimè respondet menti Augustini.

46. *Quarta obiectio. Nicol. I.*

Quartò, obiicitur responsum Nicolai Papæ I. ad consulta Bulgarorum, quod refertur *in 3. tom Concil.* & in cap. *A quodam Iudæo*, de Consecrat. *dist.* 2. vbi Papa interrogatus de iis, qui baptizati fuerant à quodam Iudæo, de quo dubitabatur, an esset Christianus, vel Paganus; respondit Pontifex: si debita forma baptizati erant, non esse rebaptizandos; non ergo curabat de intentione interna, sed de ritu externo. Respondeo facilè, argumentum esse negatiuum. Pontifex enim nihil dixit de intentione, sed ad dubium propositum, quod solùm proueniebat ex eo, quòd minister non erat baptizatus, respondit, id non obstare, si debitum ritum in sacramento seruauit.

Soluitur.

47. *Quinta obiectio.*

Quintò, arguitur ratione; quia in contractibus, & rebus humanis non requiritur talis intentio in nuncio, & ministro, sed exequutio operis sibi à domino iniuncti: ergo cùm in Sacramentis Christus sit, qui per ministros operatur, non est requirenda ad valorem intentio ministri, sed Christi, dum minister rem sibi iniunctam ritè exsequatur. Respondeo inprimis, in ipso nuncio & ministro requiri intentionem aliquam internam præter exsequutionem externam. Nam si verba, exempli gratia, sint ex se indifferentia, vt dicantur vel suo ipsius nomine, vel Domini, procul dubio non erunt prolata nomine Domini, nisi minister, vel nuncius habeat interiùs intentionem loquendi, non suo, sed Domini nomine. Talia autem sunt verba sacramentalia; nam voces illæ: *Hoc est Corpus meum*; *ego te absoluo*, &c. indifferentes sunt ex se ad hoc, vt significent Sacerdotem de se solo loquentem, vel etiam loquentem nomine alterius, nempe Christi: ergo sicut quælibet aliæ voces æquiuocæ, sic etiam hæ, necesse est, quòd determinentur per intentionem loquentis ad talem significationem potiùs, quàm ad aliam. Non ergo sufficit, quòd nuncius vel minister proferat extetiùs tales voces à Domino impositas

Respondetur.

ad valorem actus, nisi velit loqui, vt nuncius & minister; alioquin voces non significabunt, vt constat. Adde, in Sacramentis ministrum non esse merum nuncium, sed quasi œconomum, qui ex præscripto Domini emit aut vendit triticum, vel vinum: ad quod non sufficit externa actio, nisi habeat intentionem emendi aut vendendi, hoc est, transferendi reuera dominium pecuniæ, vel tritici; & hoc non sibi, sed Domino; sine qua intentione actus non est validus, sed apparens. Porrò ministros Sacramentorum hoc pacto esse deputatos, probatum est suprà ex singulorum formis, & essentiis.

In Sacramentis minister non est merus nuncius, sed quasi œconomus.

48. *Sexta obiectio.*

Sextò obiicitur, quia sacramenta sunt signa à Christo instituta: signum autem non habet suam significationem dependenter ab eo, qui signo vtitur, sed ab eo, qui imposuit: quantumcumque enim ego nolim, hanc vocem *homo* significare hominem, nihil aliud significabit nisi hominem: ergo nec minister adhibens actionem sacramentalem, potest impedire, quòd significet id, ad quod significandum à Christo est instituta. Respondeo, quando ponitur actio externa sola, non poni totum, quod Christus instituit ad significandam gratiam: Christus enim non instituit in signo solam actionem externam secundùm se, sed vt factam ex intentione ministri, vt suprà probatum est.

Respondetur.

49. *Septima obiectio.*

Septimò obiicitur, licèt minister nolit causare effectum sacramenti, non potest sacramenti efficaciam impedire; ergo nec poterit impedire significationem, licèt non habeat intentionem significandi. Respondeo eodem modo: sicut posito sacramento, non potest minister impedire eius effectum, sic nec potest impedire eius significationem, si ponatur sacramentum; cæterùm sicut potest impedire effectum nolendo ponere sacramentum, sic potest impedire significationem. Discrimen tamen est, quòd significatio est ipsa essentia sacramenti, atque adeò non potest velle sacramentum, quin velit significationem: effectus verò, seu res significata non est essentia sacramenti, & ideo posset minister aliquo modo velle sacramentum, quin velit effectum; licèt reuera volendo sacramentum, implicitè, & in causa, velit aliquo modo eius effectum.

Soluitur.

Significatio est de essentia Sacramenti, non verò effectus.

Petes, quid si explicitè nolit effectum sacramenti? Tunc enim non videtur posse velle sacramentum, cùm hoc non possit poni sine suo effectu, si non detur obex. De hoc dicemus seorsim sect. sexta, vbi etiam de intendente facere contractum matrimonij, non verò sacramentum.

§ 6. *Octaua obiectio quia Christus potest instituere sacramenta absque intentione ministri.*

Octauò obiicitur: quia Christus potuit instituere sacramenta absque necessitate talis intentionis ad eorum valorem; & hic modus vtilior esset ad tollenda dubia, & pacandos animos fidelium: ergo ita credendum est instituisse, præsertim cùm non deceat, alienam culpam nolentis facere sacramentum validum nocere suscipienti, qui bona fide accedit, & accipit, nec ampliùs de repetendo illo sacramento sollicitus est. Respondeo, pericula ex malitia ministri eadem ferè esse præscindendo ab intentione: potest enim subticere aliquod verbum formæ, mutare, adiungere, præsertim apud imperitos, & indoctos. Aliunde verò congruum erat, sacramentales actiones esse actiones religiosas, & cæremonias sacras, quibus Deus ab hominibus coleretur; atque adeò oportebat fieri ex intentione exercendi cultum illum, cultus enim non est sola actio externa, nisi oriatur ex intentione interna colendi, & significandi. Nec ex hoc nascitur maius fundamentum dubitandi de valore sacramenti; qui enim dubitat de ministro, an habuerit intentionem, pariter poterit dubitare, an protulerit omnia verba,

Respondetur.

vel adhibuerit materiam neceſſariam: quare ſicut de his non dubitamus moraliter, ſic nec de intentione habemus tale dubium morale.

§ 1. *Obiectio nona.* Nonò obiiciunt; quia ſacramentum eſt ſignum ſenſibile; illa autem intentio interna eſt inſenſibilis, & in hominis mente deliteſcit; ergo non poteſt eſſe pars ſacramenti. *Reſponſio.* Hoc argumentum nihil probat: cùm conſtet, contritionem internam, quæ etiam in homine deliteſcit, eſſe partem intrinſecam ſacramenti Pœnitentiæ. Sufficit enim, ſi ſenſibilis fiat per aliud exterius ſignum, provt contritio manifeſtatur per externos actus pœnitentis: & hoc etiam modo intentio miniſtri manifeſtatur per actiones externas, & fit ſenſibilis per illas. Non eſt autem pars ſacramenti ſola manifeſtatio ipſa externa, ſed etiam res interna manifeſtata, provt conſtat in contritione.

§ 2. *Decima obiectio.* Decimò obiiciunt; ſi neceſſaria eſt intentio in miniſtro, quomodo poteſt hæc eſſe in Hæreticis, qui vel ſacramenta, vel eorum effectum negant, & deteſtantur? & tamen Eccleſia ratum ſemper habet baptiſmum ab hæretico collatum. *Reſponſio. Error privatus non nocet ſacramento.* Reſpondeo, errorem priuatum non nocere ſacramento, ſi miniſter velit facere quod Chriſtus inſtituit, quod de omnibus Hæreticis præſumitur: nemo enim eſt tam inſanus, vt nolit facere validum actum, quem reuera vult facere. Omitto alia leuiora argumenta, quæ afferunt, quia nullius ſunt ponderis: nunc videamus potiſſima ex iis, quæ affert Scribonius, vbi ſuprà pro ſua ſententia.

§ 3. *Vndecima obiectio.* Obiicit ergo vndecimò, quia miniſter perſonam, & vices gerit Eccleſiæ; ſed Eccleſia verè iudicat eſſe baptizatum, quem exteriùs vidit ritè baptizari; ergo miniſter per intentionem internam Eccleſiæ non conformem, ſi habeat externam illi conformem & faciat, quod ipſa facit, ſacramentum irritare non poteſt. *Reſpondeo. Miniſter proxime eſt Chriſti quàm Eccleſiæ.* Reſpondeo, miniſtrum proprièloquendo, in ſacramentis conficiendis magis eſſe miniſtrum Chriſti, quàm Eccleſiæ: ipsúmque Chriſtum agnoſcere optimè defectum intentionis, & quod homo tunc non vult agere nomine Chriſti; atque adeò Chriſtus non habet ratum baptiſmum, v. g. tamquam ſuo nomine collatum. Adde, licèt operaretur nomine ſolius Eccleſiæ, adhuc actum fore inualidum ex defectu intentionis, provt accidere poteſt in abſolutione ab excommunicatione, quæ datur à Sacerdote nomine Eccleſiæ; & tamen ſi non habeat verè intentionem abſoluendi, abſolutio erit inualida, licèt exteriùs ob errorem exiſtimetur valida. Sicut ſi œconomus habens à domino facultatem condonandi debita, fingeret ſe alicui condonare abſque intentione condonandi, condonatio reuera eſſet inualida ex defectu conſenſus, licèt exteriùs præſumeretur valida, quamdiu non conſtaret de defectu intentionis: idem ergo eſt de abſolutione à cenſura, cùm ſequatur conditiones condonationum, & contractuum humanorum.

§ 4. *Duodecima obiectio.* Obiicit 12. Actio ſemper ſe tenet ex parte potioris agentis; & quoties agens debitè applicatum eſt paſſo ad ſuſcipiendam actionem diſpoſito, ſequitur effectus. Sed Deus eſt præcipuum agens in ſacramento, miniſter verò eſt inſtrumentum; ergo ſi paſſum, nempe ſuſcipiens, eſt debitè applicatum agenti Deo, ſcilicet per miniſtrum operantem exteriùs in perſona Eccleſiæ, & facientem quod ipſa facit, ſubſequetur verè effectus, licèt deſit intentio interna. *Reſpondetur retorquendo argumẽtum.* Reſpondeo retorquendo argumentum; nam agens, quod non agit ſe ſolo, ſed medio inſtrumento, licèt agens ſit applicatum paſſo, ſi tamen inſtrumentum non ſit debitè applicatum, non producitur effectus. Sic enim Faber applicatus ligno, vel ferro, nihil operatur, ſi inſtrumenta eius artis, ſcilicet ferra, vel malleus, non ſint etiam applicata. Quamuis ergo Deus, qui eſt principale agens, ſit paſſo applicatus, non operabitur effectum ſacramentalem, quamdiu inſtrumentum, qui eſt miniſter, non fuerit debitè applicatum; quæ applicatio potiſſimè fit per intentionem, cùm ſit inſtrumentum morale, & actiuum, ſicut etiam Deus per intentionem applicatur.

§ 5. *Decimatertia obiectio.* Obiicit 13. inter duo pugnantia, agens cum prædominio, licèt illud aliud repugnet, ſuum ſortitur effectum: ergo licèt intentio interior, & exterior pugnent, exterior obtinebit effectum, quæ fortior eſt, quia Deus cum ipſa concurrit; & ſi deficeret, defectum ſuppleret; & præterea procedit ad opus, quod non facit interior; & in perſona Eccleſiæ videtur ſacramentum adminiſtrare.

Reſponſio, intentio interna comparatur cum externâ tamquam comprincipium. Reſpondeo, intentionem internam contrariam non ſolùm comparari cum externa, tamquam agens contrarium, ſed etiam tamquam comprincipium requiſitum, ſine quo intentio externa nihil poteſt facere. Nam ſicut ad videndum requiritur oculus, & ſpecies obiecti, ex quibus ſi deſit ſpecies, quæ ignobilior eſt, non ſequetur effectus: ſic ad actus humanos requiritur actio externa, & intentio interna; quarum ſi deſit interna, nihil fit; vt contingit in contrahente matrimonium fictè abſque conſenſu interno; & eodem modo ad ſacramentum validum requiruntur illa duo comprincipia, quorum ſi vnum deſit, nihil fit. Quod autem addit ille Auctor, ex nam intentionem talem eſſe, vt ſi deficeret, Deus ſuppleret defectum; ſi, vt ſonat, accipiatur, non poteſt vllo modo admitti; certum quippe iam eſt inter Theologos, quòd intentio ſola baptizandi abſque actione externa non ſufficit, vt de facto paruulus non baptizatus ſaluetur.

§ 6. *Decimaquarta obiectio.* Obiicit 14. opus potiùs ſequitur praxim, quàm ſpeculationem; quia illa, & non hæc, tendit ad opus; ſed intentio miniſtri, qua procedit ad opus, eſt practica, interna verò contraria eſt ſpeculatiua; ergo opus quod ſequitur, quoad actum externum, debet potiùs pendere ab intentione practica quàm à ſpeculatiua. *Reſpondeo.* Reſpondeo, in opere ſacramentali poſſe conſiderari, & actionem meram externam, & valorem ipſius: & quidem in ordine ad ſolam actionem externam intentio proferendi verba, & lauandi puerum eſt practica, & ponit ſuum effectum: verè enim proferuntur verba, & infans abluitur. *In ordine ad valorẽ actus externi intentio interna eſt etiam practica.* At verò in ordine ad valorem actus, illa alia interior intentio eſt etiam practica; vult enim, vel non vult valorem, & ponit, vel tollit illum; quia cùm valor ſit effectus moralis, poteſt illa intentio eſſe operatiua, vel deſtructiua illius; vt conſtat ex omnibus humanis contractibus, quorum valor dependet ab illa intentione; &, illâ ablatâ, contractus non eſt validus, ſed fictus.

§ 7. *Decimaquinta obiectio.* Obiicit 15. Si quis interius adorationem idolorum deteſtaretur, & tamen exteriùs ſponte procederet ad illa colenda, verus eſſet idololatra; ergo ſi ſponte accedat ad ſacramenta conferenda, & per ſigna, ac verba exteriora, actumque ritè exactum oſtendat, ſe velle conferre ſacramentum, verè, & validè conferet, licèt interior intentio praua ſit. *Retorquetur argumentum.* Reſpondeo retorquendo argumentum; nam licèt aliquis exteriùs offerat thus idolis; ſi tamen interiùs non habet animum colendi, non erit verus idololatra, aut cultor Deorum, ſed fictus, & apparens; vt cum communi docet Thomas Sanchez *lib. 2. de præceptis Decalogi, cap. 37. n. 23.* ſicut è contra non eſſet vera adoratio Dei; ſed ficta, quando, ne agnoſcatur, aliquis genuflectit coram Euchariſtia, ſine animo tamen eam adorandi; de quo diximus latè *tom. 1.* Th. Sanch.

agentes

agentes de essentia Adorationis: ergo similiter non ministrat verum sacramentum, qui fictè ponit actum externum sine vllo animo colendi Deum per talem actionem. Fatemur ergo paritatem; nam sicut ille, qui metu adorat idola, potest habere verum animum adorandi, licèt idola ei displiceant, & interiùs detestetur eorum cultum, & tunc erit verus cultus: sic qui detestatur sacramenta, posset metu coactus habere animum illa conferendi; & erit sacramentum validum. Cæterùm, sicut in primo casu posset ille fictè ponere actionem externam absque vllo animo colendi, & tunc non est verus cultus, sed fictus; sic posset minister non habere animum conficiendi sacramentum, & tunc licèt ponat totam actionem externam, non erit verum sacramentum, sed fictum.

58. *Decima sexta obiectio.* Obiicit 16. Quod dare non potest minister, nec potest auferre: sed non potest conferre sacramentum, per solam intentionem internam; ergo nec per solam internam potest auferre. *Simile eiusdem auctoris argumentum.* Simile est aliud argumentum eiusdem: sicut se habet bona intentio ad constituendum sacramentum, sic mala ad destruendum; sed bona intentio in intimis recluſa præcordiis, non constituit sacramentum, si contrarium exerceatur exteriùs; ergo mala intentio in intimis latebris concluſa irritare non debet sacramentum, si exteriùs omnia debitè fiant. Argumenta sanè Theologo non digna ad persuadendam doctrinam adeò singularem. Sicut si argueres: minister non potest per sola verba absque ablutione conferre baptismum; ergo nec per solum silentium potest illud auferre, si cætera adsint. *Rejicitur utrumque.*

59. *Decima septima obiectio.* Obiicit 17. vnaquæque res, sicut habet determinatum modum essendi, sic & operandi, vltra quem progredi non potest: sed minister sacramenti suam virtutem exerere non potest vltra actum exteriorem, quia characterem, & gratiam internam dat solus Deus; ergo non potest quidquam vltra actum exteriorem. Sed actu externo ostendit, se velle verum sacramentum conficere; ergo per intentionem internam actum internum Dei impedire non potest. *Soluitur.* Respondeo in primis, falsum esse, quod minister solùm influat in actum externum: influit enim vlteriùs tum in valorem eiusdem actus, qui est effectus moralis, vt diximus; tum etiam in characterem, & gratiam, quos effectus causat simul cum Deo, vel physicè, vel saltem moraliter. Sed licèt minister non esset causa eorum effectuum interiorum, quia tamen Deus non causat illos, nisi positis talibus signis ex tali intentione, consequens est, vt ea intentione deficiente, non causarentur à Deo.

60. *Decima octava obiectio.* Obiicit 18. intentio causæ secundæ non potest impedire actionem causæ primæ, quando materia, & forma, & actus est legitimè exercitus: sed minister se habet vt causa secunda in sacramentis conferendis, & Deus vt causa prima: ergo si materia fuerit debitæ formæ applicata, & actus secundùm ritum Ecclesiæ legitimè exercitus, non poterit minister effectum primæ causæ impedire. *Responsio.* Respondeo concedendo totum; in nostro autem casu, materia non est applicata debitæ formæ, scilicet ablutio, v.g. cum intentione posita, & verba cum debita intentione prolata.

61. *Decima nona obiectio.* Obiicit 19. Christus mittens suos ad baptizandum, & promittens salutem baptizatis, nullam mentionem fecit de intentione: & Concilia solùm exigunt intentionem faciendi quod facit Ecclesia; quæ etiam reperitur, quoties minister vult ponere totum actum externum legitimum, quem ponit Ecclesia. *Retorquetur.* Respondeo retorquendo argumentum. Nam Christus nec fecit mentionem de intentione faciendi quod facit Ecclesia: ergo absque fundamento à Conciliis exigitur hæc intentio vltra id, quod Christus exigit. Omnes ergo debemus fateri, Christum non solùm exigere nudam intentionem externam, sed eo ipso quòd misit discipulos tamquam ministros ad baptizandum, voluisse, quòd operarentur vt ministri, scilicet ex intentione faciendi id, quod faciunt, non suo nomine, sed eius qui eos mittit; quæ est intentio sufficiens ad valorem sacramenti, vt suprà explicuimus. Hæc argumenta illius Auctoris referre volui, non quia apud doctos indigerent solutione, sed ne aliquis multitudine argumentorum obrutus existimaret non induci iterum in scholam absque magno fundamento doctrinam illam iam ab omnibus Theologis omnino excluſam, & derelictam.

Hæc omnia argumenta non habent magnam vim ad inducendam in scholam illam doctrinam ab omnibus Theologis excluſam.

SECTIO IV.

De mente sancti Thomæ circa necessitatem intentionis.

62. S. Thom. REstat, vt aliquid dicamus de mente S. Thomæ, quem multi volunt, hac in parte in contrariam sententiam propendisse, quia *in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 2. quæstiuncula 1. ad 2.* & in præsenti *art. 8. ad 2.* cùm contra necessitatem intentionis obiecisset sibi, eo pacto reddi nobis incerta sacramenta, quia intentio interna est nobis occulta; atque adeò qui recipit sacramentum, semper maneret dubius: huic argumento affert duas solutiones, primam eorum, qui dicebant, deficiente intentione, supplere eius defectum deuotionem, & fidem in adulto, in pueris verò posse piè credi, quòd Deus sua clementia suppleat, vt detur effectus iustificationis; secundam verò, quam ipse sanctus Doctor videtur approbare, quòd in sacramentis iis, quæ habent in forma actum exercitum, qualia sunt Baptismus, & alia quædam, *non requiritur mentalis intentio, sed sufficit expressio intentionis per verba ab Ecclesia instituta: & ideo si forma seruatur, nec aliquid exteriùs dicitur, quod intentionem contrariam exprimat, baptizatus est. Non enim sine causa in sacramentis necessitatis, scilicet Baptismo & quibusdam aliis actus baptizantis tam sollicitè expressus est ad intentionis expressionem.* Hæc sunt verba S. Thomæ *in 4. sent.* quam doctrinam, paucis mutatis, videtur repetere in præsenti *dicto art. 8.* his verbis: *Alij melius dicunt, quod minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cuius est minister. In verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exteriùs exprimatur ex parte ministri, vel recipientis sacramentum.* Propter hæc verba non pauci censent, S. Thomam in vtroque loco in illam sententiam inclinasse, quòd sufficeret intentio faciendi exteriùs quod facit Ecclesia; quod mirum non est ante definitionem Concilij Florentini & Tridentini. Alij fatentur, in primo loco ita sensisse, sed in præsenti mutasse sententiam. Cæterùm P. Vasquez putat eandem doctrinam in vtroque loco traditam esse, & difficilè posse in bonum sensum deduci. Cajetanus tamen cum Thomistis aliis, quos sequitur Suarez *in commentario illius artic. 8.* & recentiores communiter, non possunt sibi persuadere, S. Thomam in illa fuisse sententia, atque ideo ita explicant, vt solùm voluerit, suscipientem sacramenta non debere esse anxium de eius valore; nisi enim contrarium minister exteriùs expresserit, semper censetur habere intentionem Ecclesiæ, quam verba significant, & hoc sufficere ad pacem, & securitatem suscipientis, de qua solùm procedebat argumentum

63. *Quidam existimant D. Thomam in illam sententiam inclinasse.* *Alij dicunt mutasse.* Vasquez. Cajetan. Suarez.

propoſitum ; cui ibi S. Thomas reſpondet. Itaque non loquitur de valore, & perfectione ſacramenti in ſeipſo, ſed in exiſtimatione, & certitudine humana, quantum ſufficit, vt de eius valore non poſſimus rationabiliter dubitare.

64. *Incredibile ſanctum Doctorem in ea fuiſſe opinione.* *Prima ratio.* *Secunda ratio.*

Mihi certè incredibile eſt, S. Thomam ſenſiſſe, poſſe ſacramentum validè conferri abſque intentione interna miniſtri, vel etiam cum intentione contraria. Primò, quia in vtroque loco citato concluſio, & rationes docent, & probant ex profeſſo contrarium. Secundò, quia idem expreſsè vbique docet; nam ſtatim *artic.* 10. huius quæſtionis 64. vbi concedit quidem, intentionem peruerſam, qua quis ex prauo fine baptizat, vel conſecrat, non vitiare ſacramentum, negat tamen id de intentione, qua aliquis non intendit ſacramentum conferre. Et ne poſſit dubitari, an loquatur de intentione ſola, quæ exteriùs manifeſtatur, & non de merè interna, addidit, intentionem illam peruerſam miniſtri tollere veritatem ſacramenti, *præcipuè quando intentionem ſuam exteriùs manifeſtat*; vbi particula, *præcipuè*, apertè oſtendit, etiamſi non manifeſtetur exteriùs, adhuc tolli veritatem ſacramenti. *Tertiò*, quia in præſenti *in dicto articulo* 8. eodem modo loquitur de intentione miniſtri, & recipientis ſacramentum; concludit enim illam reſponſionem *ad* 2. hoc modo: *In verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Eccleſiæ, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi contrarium exterius exprimatur ex parte miniſtri, vel ſuſcipientis ſacramentum.* Vbi æquè videtur inſinuare defectum merè internum intentionis in recipiente, vel in miniſtrante ſacramentum, non tollere eius valorem, quando exteriùs non exprimitur. Cùm tamen ipſe S. Thomas infrà *quæſt.* 68. *art.* 7. *ad* 2. expreſsè fateatur, eſſe rebaptizandum adultum, cui defuit intentio ſuſcipiendi ſacramentum. Et licèt P. Vaſquez in præſenti *diſp.* 138. *num.* 44. dicat, hoc non vrgere, eò quòd poſſet aliquis contendere, S. Thomam aliter ſenſiſſe de neceſſitate intentionis in recipiente, vel in conferente ſacramentum: hoc tamen dici non poteſt, vt vidimus, cùm *hoc art.* 8. eodem modo loquatur de defectu vtriuſque intentionis non exteriùs manifeſtato. Hæc igitur me cogunt ad non credendum, quòd S. Thomas ſui immemor contrariam doctrinam adeò abſurdam in paucis illis verbis docuerit.

Tertia ratio.

65. *Non tamen omnino ſatisfacit explicatio Caietani.*

Aliunde verò explicatio illa Caietani, & Thomiſtarum non omnino ſatisfacit, quia S. Thomas *hoc art.* 8. non ſolùm videtur loqui de ſacramento valido in exiſtimatione, ſed de eius valore intrinſeco; quem probat ex eo, quòd *in verbis, quæ profert miniſter, exprimitur intentio Eccleſiæ, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi contrarium exteriùs exprimatur*, &c. non dixit, quæ ſufficit ad exiſtimandum, quòd ſit perfectum, ſed *quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti*; quæ verba videntur poſſe ad perfectionem ſolùm exiſtimatam limitari, cùm contrarium omnino ſenſum ſignificent.

66. *Melius explicatur.*

Facilius fortaſſe dici poſſet, S. Thomam non agere in his duobus locis de vero defectu intentionis internæ, nec concedere ſacramentum validum, quando verè deeſſet omnis intentio interna, & multo minùs, quando eſſet contraria intentio interna, ſed ſolùm agere de neceſſitate intentionis internæ expreſſæ, & explicitæ; quæ ſi requireretur, videretur poſſe reddi dubium valorem ſacramentorum, ſaltem apud alios, qui ignorarent, an miniſter talem intentionem ſpecialem habuerit. Ad hoc argumentum S. Thomas duas reſponſiones adhibet: primam eorum, qui dicebant, defectum eius intentionis ſupplexi per fidem, & deuotionem ſuſcipientis in adultis, vel per Dei clementiam in paruulis, conferentis etiam tunc effectum ſacramenti. Secunda reſponſio, quam ipſe approbat, eſt, *quòd miniſter ſacramenti agit in perſona Eccleſiæ, cuius eſt miniſter; in verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Eccleſiæ, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi contrarium exterius exprimatur ex parte miniſtri, vel recipientis ſacramentum.* Quæ verba videntur poſſe habere hunc ſenſum, ſcilicet, quamuis miniſter non recordetur alicuius intentionis habendæ, qua intendat facere ſacramentum; eo tamen ipſo, quòd accedit ad operandum vt miniſter Eccleſiæ, iam vult implicitè id, quod vult Eccleſia, quod ſufficit abſque omni alio ad valorem ſacramenti; nam licèt non velit conferre ſacramentum, nec eius effectum, ſi tamen vult operari iuxta intentionem Eccleſiæ, confert verum ſacramentum; & hæc intentio ſemper eſt in miniſtro accedente vt miniſtro; & operatur, niſi fortè addat aliquid in verbis, vel in actione, per quod deſtruat intentionem Eccleſiæ; tunc enim licèt velit operari vt miniſter Eccleſiæ, non operabitur; vt ſi v. g. dicat per errorem, vel ignorantiam: *ego non te baptizo*, &c. tunc enim intentio Eccleſiæ à miniſtro habita non ſufficit, quia deſtruitur per verba contrarium exprimentia.

Senſum veriorem S. Thomæ.

67. *Soto.* *Suadetur hic ſenſus primò.*

In hoc ſenſu fortaſſe intellexerunt S. Thomam illi, qui in littera S. Thomæ in illa reſponſione *ad* 2. loco, *mentalis intentionis*, legebant *ſpecialis intentio*; vt refert Soto *in* 4. *diſt.* 1. *q.* 5. *art.* 8. §. *in ſecundo argumento.* Nam ſi dubium ſolùm procedit de neceſſitate ſpecialis intentionis, reſponſio S. Thomæ non habet vllam difficultatem. Poteſt autem ſuaderi hic ſenſus; primò, quia nunquam S. Thomas loquitur de habente intentionem contrariam internam, nec dixit, tunc etiam ſufficere intentionem Eccleſiæ. Si autem ſenſiſſet, ſufficere intentionem faciendi exteriùs, quod facit Eccleſia, idem diceret, quando eſſet intentio contraria, provt re vera idem concedunt tunc auctores illius ſententiæ; ergo S. Thomas non agit de caſu, in quo deeſt omnis intentio interna, ſed ſolùm quando deeſt ſpecialis intentio faciendi ſacramentum. Secundò, quia hoc pacto conciliatur, 68. quòd dicit in præſenti cum eo, quod dicit infra *d. art.* 10. vbi vniuerſaliter docet, non confici ſacramentum; quoties miniſter non habet intentionem conferendi ſacramentum; quæ duo aliter inter ſe non videntur poſſe cohærere. Hoc etiam pacto intelliguntur benè omnia alia, quæ doctrinæ huius articuli in S. Thoma contraria repertiuntur. Tertiò, 69. quia in ſolutione *ad* 3. concedit etiam, ſacramentum validum eſſe abſque vlla intentione actuali, propter ſolam habitualem, ſeu præteritam; vbi ſenſus eſt, quòd nulla ſit intentio actualis explicita, ſed adeò confuſa, vt nec percipiatur. Nam, vt videbimus in ſequenti, tunc debet etiam eſſe aliqua intentio actualis; ergo in eodem ſenſu, & non in alio, concedit in ſolutione *ad* 2. poſſe fieri ſacramentum abſque intentione miniſtri, ſcilicet abſque alia intentione explicita, & cum ſola intentione confuſa faciendi illud; quod ſolet fieri in Eccleſia. Quartò, 70. iuxta hunc ſenſum intelligitur quid ſibi velit S. Thomas *in* 4. *d. art.* 2. vbi adductâ eâdem ferè reſponſione, eam aliis verbis explicat, quòd ſcilicet in ſacramentis, quæ habent in forma actum exercitum, ſufficit expreſſio intentionis per verba; & addit: *Non enim ſine cauſa in ſacramentis neceſſitatis, ſcilicet Baptiſmo & quibuſdam, aliis actus baptizantis tam ſollicitè expreſſus eſt ad intentionis expreſſionem.* Quorum verborũ ſenſus videtur hic eſſe, quòd in Baptiſmo, & aliis ſacramentis ſimilibus verba ipſa formæ expreſsè ſignificant actum conficiendi ſacramentum;

Tertiò. *Quartò.*

vnde

vnde difficiliùs est, quòd in iis sacramentis minister non habeat debitam intentionem; quia cùm vtatur illis verbis, & per consequens velit loqui, & significare per illa verba id, quod ipsa verba in rigore sermonis significant; verba autem illa in rigore sermonis significent idem, quod Ecclesia intendit, consequens est, vt minister proferens illa verba, nisi aliquid illis addat, velit significare idem, quod Ecclesia intendit. Nam qui dicit, v. g. *Ego te absoluo*, &c. eo ipso vult significare, quod illa verba significant, scilicet, condonationem peccatorum à se præstitam, & per consequens habet intentionem iuxta id, quod Ecclesia intendit. Dixit autem S. Thomas ideo formam in sacramentis necessitatis esse tam expressiuam actus ministri, vt scilicet esset minus periculum defectus intentionis requisitæ. Nam in aliis sacramentis verba non ita significant actum ministri, v. g. in Eucharistia verba illa: *Hoc est corpus meum*, videntur significare speculatiuè, non verò operationem Sacerdotis, qua conuertit panem in corpus Christi. Item in Matrimonio verba illa: *Accipio te in meam*, non videntur ex se exprimere effectum sacramentalem; ideóque minùs difficile videretur, quòd minister vtens verbis illis, non haberet intentionem debitam, quàm in aliis verbis, quæ ex se exprimunt actum ipsius ministri. Cæterùm hoc discrimen inter Sacramenta necessitatis, & alia omisit idem S. Thomas in præsenti *dicto art.* 8. & meritò; quia siue verba formæ exprimant actum ministri, siue non exprimant, semper militat ratio vniuersalis suprà explicata, quam meliùs explicuit *hoc art.* 8. quod scilicet vult operari vt minister, & per consequens iam vult implicitè operari iuxta intentionem Ecclesiæ, quæ intentio implicitè volita sufficit ad perfectionem sacramenti, etiam absque omni alia intentione speciali, dummodo non excludatur intentio, qua velit operari vt minister; quæ intentio non excluditur à S. Thoma, sed includitur eo ipso, quòd velit eum operari vt ministrum Ecclesiæ, quod fieri non potest, nisi velit saltem agere vt minister; & hæc sufficiant pro explicatione S. Thomæ.

SECTIO V.

Qualis debeat esse intentio virtualis ad valorem Sacramenti.

72. Diximus, necessariam esse intentionem; nunc quærimus, qualis, vel quanta debeat esse ea intentio. Supponimus, intentionem aliam dici actualem, aliam habitualem, aliam virtualem, aliam indirectam, seu interpretatiuam. Intentio actualis est, qua ego actu intendo baptizare, quando profero verba, & effundo aquam; & de hac non est dubium, quin sufficiat ad valorem sacramenti. Intentio habitualis est intentio merè præterita non retractata; vt cùm heri volui, quòd sacrum hodiernum applicaretur, & prodesset Petro defuncto, hodie immemor illius applicationis facio sacrum: dicunt plures, prodesse illi defuncto ex vi intentionis habitualis, hoc est, voluntatis præteritæ non retractatæ, quæ ideo dicitur habitualiter permanere. Vbi nota S. Thomam in alio sensu vsurpare nomen hoc, *intentionis habitualis*, *illo art.* 8. *ad* 3. scilicet pro intentione illa, quam nos *virtualem* appellamus; quia nimirum *intentio habitualis* videtur esse quid commune ad virtualem, & non virtualem: sed Theologi communiter reliquerunt iam illud nomen ad significandam speciem minùs perfectam, scilicet intentionem
73. habitualem non virtualem. Alia ergo est intentio virtualis, quæ non solùm est præterita non retractata, sed manens in virtute, & influens in opus, quod nunc fit: vt cùm operarius manè exit domo ad laborandum pro mercede, qua alere possit familiam; postea dum actu laborat, non semper actu recordatur familiæ alendæ, sed tamen intentio illa virtute manet, & influit, ac mouet ad operandum; vnde si sciret, non esse ampliùs alendam familiam, desisteret ab opere: illa itaque dicitur intentio virtuals; quid autem sit illud, ratione cuius dicitur virtute manere, & an sit re vera aliquid physicè præsens, postea explicabimus. Intentio indirecta, vel interpretatiua dicitur, quando aliquis vult causam, ex qua præuidet sequi talem effectum, vt si velit se inebriare præuidens pollutionem, vel homicidium sequuturum, tunc dicitur indirectè, & interpretatiuè velle effectum, quem præuidet ex tali causa volita sequuturum.

Intentio actualis. — *Habitualis.* — *Virtualis.* — *Indirecta, vel interpretatiua.*

74. His suppositis, certum est apud omnes, sufficere ad valorem sacramenti intentionem virtualem suprà explicatam: alioquin de omnium sacramentorum valore posset dubitari; nam communis modus agendi in hominibus hic est, & hoc modo validi sunt contractus omnes, testamenta, donationes, & actus omnes humani. Hic etiam modus sufficit ad orationem vocalem, quæ sit vera oratio; sicut & ad loquendum cum aliis hominibus; nam si ego ex scripto alloquar Principem, sufficit intentio, qua scripturam legendam suscipio, & incipio legere ad hoc, vt dicar verè loqui cum Principe. De hac ergo intentione non est dubium, quòd valeat.

Certum est ad valorem sufficere virtualem.

75. Dubium ergo primum est, quid sit reuera hæc intentio virtualis, & quid addat supra meram habitualem; nam vtraque videtur esse voluntas præterita; & in vtroque casu non recordor actu voluntatis præteritæ, cùm operor. P. Suarez in præsenti *disput.* 13. *sect.* 3. *post* 2. *conclus.* concludit, hanc intentionem virtualem esse, quòd potentiæ externæ applicatæ fuerint priùs ad operandum à voluntate, quæ quidem non pendent in cõtinuatione ab actuali intentione, sed postquam minister per debitam intentionem applicuit suas potentias exteriores ad actionem sacramentalem, quamuis interrumpatur intentio interna, potentiæ ipsæ manent applicatæ, & continuant motus suos; & quamdiu motio illa durat ex vi prioris applicationis, dicitur virtualiter manare à priori intentione. Hæc Suarez; à quo parum differt Vasquez in præsenti *disput.* 138. *cap.* 6. *num.* 78. explicans voluntatem virtualem per hoc, quòd intentio præterita sit causa remota huius actionis, quæ modò fit, quatenus fuit causa proxima alicuius, cum quo sacramenti administratio connexa est. Non tamen explicat, quæ connexio sit illa inter primam actionem, v.g. quam intentio proximè causauit, & inter actiones subsequentes. Nam aperire librum, v.g. secundùm se non videtur habere connexionem sufficientem ad inferendam actionem legendi duo folia, cùm possem vel minus, vel nihil legere; & sic de aliis.

Dubium est quid sit hæc intentio, & quid dicat suprà habitualem. — *Suarez.* — *Sententia Suarez. vult esse applicationem potentiarum exteriorum.* — *Vasquez.* — *Ab eo parum differt Vasquez.*

76. P. Coninch in præsenti *quæst.* 64. *art.* 8. *dub.* 2. addit aliquid præsens actu saltem in imaginatione relictum ex intentione præterita, quæ dicitur virtualiter manere ratione impressionis in imaginatione relictæ ex primo proposito, quo quis humano modo ad agendum se applicuit, qua excitatur potentia motiua, vt actus initio propositos (qui primum actum immediatè sequuntur, aut cum eo saltem mediatè connexi sunt) perficiat, homine interim alia omnia cogitante, donec actu aliquo contrario interturbetur, v.g. Incipit quis sacrum intendens celebrare, & postea totum sacrum omnino

Coninch. — *P. Coninch vult aliquid actu in imaginatione relictum ex intentione præterita.*

distractus ordine suo perficit: in qua serie omnes actiones à prima illa intentione verè secundùm modum agendi humanum procedunt ratione imaginationis, quam prima illa voluntas applicauit, & quæ ratione habitus acquisiti dirigit externos actus, etiam cùm distracti id vix, vel etiam nullo modo aduertimus. Hæc Coninch vbi suprà.

77. *Ha omnes explicationes habent suas difficultates. Primo est contra applicationem Suarez.*

In his omnibus explicandi modis difficultates sunt, vt consideranti patebit. Nam inprimis applicatio illa merè præterita, qua minister voluit legere illa duo folia, vel proferre tales orationes, si nihil prorsus postea physicum remanet, non videtur sufficere, vt nunc os aperiatur, & lingua proferat talem vocem potiùs quàm aliam: lingua enim non percepit imperium voluntatis, cùm ipsa non sit cognoscitiua; nec, etiamsi perceipisset, recordatur ampliùs illius imperij, cùm nullam habeat memoriam: quid ergo est, quod nunc determinet magis linguam ad hunc motum, quàm ad alium? Dices, determinari ab actione, seu voce immediata; post illam enim solita est proferri hæc subsequens, & ideo voluntas applicans linguam ad primam operationem, est causa aliarum sequentium, quæ ex illa sequuntur. Sed contra; quia vnum verbum solitum esse dici post aliud, deseruire potest medio habitu relicto, à quo excitatur potentia ad operandum; habitus autem acquisiti non influunt immediatè in actus potentiæ externæ, sed mediantibus actibus internis elicitis, ad quos immediatè inclinant; ergo interuenit etiam tunc actus internus elicitus ab illo habitu, qui quidem partim erit actus cognitionis, quo cognoscimus post talem vocem solere dici semper illam aliam, atque ideo bonum, & necessarium esse, quod ita fiat, cùm id semper factum fuerit; partim erit actus appetendi, quo propter illud bonum, quod sæpè approbatum est, & propter quod semper hæc coniunctio volita fuit, nunc etiam approbatur. Non ergo fit illa coniunctio vnius verbi, vel vnius operationis cum alia absque omni actu interno præsenti.

Neque videtur vel posse explicari nisi interueniat aliquis actus internus.

78. *Si forma sacramenti cantetur debet esse aliquid interius linguam dirigens.*

Rursus, si forma sacramenti cantanda sit, licèt minister habeat ab initio intentionem, & applicet potentiam & linguam ad cantandum, negari non potest, quòd semper debeat esse aliquis actus interior dirigens linguam, nam cantus fit ex arte; atque ideo si tolleretur à ministro ars musicæ, quam habet, non posset progredi in cantu figurato & artificioso; ergo ars concurrit ad singulas voces actu proferendas. Ars autem est habitus acquisitus, vt constat, qui non potest dirigere vocem, nisi mediis actibus elicitis; ergo semper influit medio aliquo actu, quo dictat, tali, vel tali modo esse inflectendam, vel extollendam vocem hîc & nunc: qui actus licèt non percipiatur, eo quod habitus intensus facit, quod cum tenuissima, & imperceptibili attentione fiat, verè tamen existit præsens. Similiter ergo, licèt verba non cantentur, sed legantur, fatendum est, actum aliquem adesse semper ad dirigendam linguam; nam sicut est ars cantandi, est ars legendi, quæ ars, si à ministro tolleretur, in media lectione subsisteret: influebat ergo non sola intentio præterita, sed etiam ars præsens, medio aliquo actu elicito interno; alioquin habitus ille nihil conduceret ad dirigendam linguam; nunquam ergo est homo ita distractus ad alia, vt non habeat actum aliquem internum præsentem circa id, quod legit, licèt propter distractionem non percipiatur.

79. *Contra id quod addebat Coninch arguitur primò.*

Quod verò addebat Coninch illam operationem externam continuari propter imaginationem, quæ ratione habitus acquisiti dirigit externos actus, videtur adhuc difficile. Primò, quia ad legendum, vt videmus, debet concurrere actu ars legendi; hæc autem non est habitus imaginatiuæ, sed intellectus, qui solus potest percipere significationem characterum, & institutionem hominum, qua significant; sicut solus intellectus percipit etiam vim, quam habent signa musica ad significandum elationem, vel depressionem vocis. Secundò, ille habitus, quicumque sit, debet dirigere mediis actibus elicitis, vt vidimus; ergo sicut admittuntur ij actus præsentes in homine ad alia omnino distracto; sic possent admitti actus intellectus, & voluntatis, non obstante distractione; nam experientia contraria tam est contra actus præsentes imaginatiuæ, & appetitus, quàm contra actus præsentes intellectus & voluntatis.

Secundò.

80. *Primò ergo requiritur aliquis actus præsens saltè in imaginatiua.*

Ego in primis existimo, non solùm ad inchoandam, sed etiam ad prosequendam, & continuandam actionem sacramentalem requiri semper in ministro aliquem actum præsentem, saltem in imaginatiua, & appetitu. Quod mihi probant rationes suprà adductæ ex indifferentia potentiæ externæ; quæ absque aliquo determinatiuo præsenti non posset se magis determinare ad hunc motum, quàm ad illum: nec potest assignari aliquod aliud determinatiuum præsens, nisi actus cognoscendi, & appetendi, quibus dirigatur potentia externa. Nec obstat experientia, quam Suarez affert pro se, quòd quando homo ambulat ex vi prioris applicationis, omnino postea distractus, & nihil prorsus de ambulatione cogitans, prosequitur adhuc suam ambulationem. Hoc, inquam, non obstat; quia etiam distractus, vel ira correptus, vehementiùs ambulat, & aliquando sistit, aliquando celeriùs agitatur, manus mouet, & ipsarum gestibus res, quas dicit, exprimit; cùm tamen initio solùm se ad ambulandum, vel loquendum applicuisse videatur, non ad illum motuum, vel gestuum diuersitatem, quam negare non possumus prouenire etiam ab aliquo actu interno imperante, sicut & suspiria ex subito dolore non oriuntur, nisi medio actu imperante tales voces, licèt ij actus propter eorum tenuitatem non percipiantur. A posteriori autem constat ea dependentia motuum ab actu interno præsenti; quia si homo inter ambulandum dormiat, ita vt ab omni operatione interna cesset, statim cessat motus ambulationis; quia nimirum potentia externa non potest determinari sufficienter à sola applicatione præterita.

Quod probatur ex indifferentia potentiæ externæ.

Nec obstat experientia ambulationis.

Probatur à posteriori.

81. *Instantia.*

Dices; imò aliquando in eodem situ dormire solemus, in quo nos antea liberè constituimus: vnde aliqui sedendo, alij stando, alij flexis genibus dormiunt; ergo retinetur ille situs à membris ex sola applicatione præterita, quem tamen situm non possent membra ex se ipsis acquirere absque imperio appetitus. Respondeo, somnum non semper excludere omnem operationem internam; experiuntur enim eiusmodi dormitantes, se adhuc audire, vel subaudire, quæ ab aliis dicuntur: vnde faciliùs adhuc potest perseuerare tenuis ille actus internus, quo membra determinantur ad retinêdum talem situm. Aliquando verò somnus profundus est, & tunc mêbra labuntur, & deperdunt situm illum violentum: ideò enim ille lapidem manu tenebat, dum dormiret, ne scilicet grauiori somno opprimeretur, sed leuiter solùm dormitaret, alioquin lapidis casu excitandus. Retinet tamen homo aliquando situm, quem liberè sibi imperauit, etiã absque vlla actuali intentione, quando nimirum talis est ille situs, qui ad sui conseruationem non indiget influxu potentiæ loco motiuæ, qualem etiam situm retineret, si non solùm dormiret, sed moreretur; prout de facto aliqui sedentes mortui reperiuntur.

Diluitur.

82. *Instantia.*

Dices iterum; contingit, aliquem propter metum habitum

habitum legere, vel recitare aliquid contra voluntatem: volebat enim, v.g. legere Psalmum absque *Gloria Patri*; & quia assuefactus est ad dicendum vtrumque simul, nunc etiam illud dicit; qui motus non oritur ab actu præsenti, cùm potiùs habeat voluntatem contrariam. Respondeo retorquendo argumentum; tunc enim neque habuit ab initio applicationem ad vtrumque dicendum; ergo dicit illud non solùm absque actu præsenti, sed etiam absque applicatione præterita. Omnes ergo debemus dicere, in illo casu non recitari illam partem absque vllo actu; sed dicimus propter habitum dari actum præsentem, quo propter verba immediatè ante dicta volumus dicere illa alia, quia semper ita facere solemus, & cognoscimus confusè illud idem motiuum, quasi nunc esset, & propter illud volumus recitare eadem verba.

Retorquetur.

83\. Maior est difficultas, an hi actus cognoscendi, & amandi requisiti etiam ad continuandam actionem sacramentalem debeant esse actus intellectus, & voluntatis; an verò sufficiat actus imaginatiuæ, & appetitus sensitiui: dici enim posset, licèt in inceptione requiratur debita intentio voluntatis; hanc tamen manere virtualiter, dum postea imaginatiua, & appetitus applicati à voluntate præcedenti prosequuntur dirigendo potentias externas ad faciendum totum illud opus, cuius species connexa habet imaginatiua. Nam videmus psittacum recitare suo ordine multa verba, vnum post aliud, propter species, quas habet connexas, eorum verborum; ergo poterit etiam voluntas applicare imaginatiuam ad cogitandum de illis verbis, quæ sunt in memoria, & appetitum ad imperandum potentiæ externæ, seu linguæ eorum prolationem suo ordine; nam hoc non videtur excedere facultatem imaginatiuæ & appetitus, vt apparet in psittaco; nec etiam videtur excedere dominium voluntatis supra illas potentias, quòd eas applicet ad totum hoc faciendum. Quare huic parti videtur adhærere P. Coninc. loco suprà citato, dum eam intentionem virtualem declarat per virtutem impressam in imaginatiua ad dirigendam potentiam externam.

Maior est difficultas, an hi actus interni debeant esse intellectus.

84\. Mihi tamen dubium est, quòd huiusmodi operationes sacramentales mandentur exsequutioni per solam directionem, & imperium imaginatiuæ, & appetitus materialis. Nam in primis dubium est, an possit in homine fieri motus progressiuus, vel aliæ similes operationes ex solo imperio appetitus absque imperio voluntatis consentientis saltem secundùm portionem inferiorem; quod quidem negat S. Thom. 1. *p. q.* 81. *art.* 3. eò quò in omnibus potentiis motiuis ordinatis secundum mouens non mouet, nisi virtute primi mouentis. Deinde aliquæ sunt operationes, ad quas non videtur sufficere directio solius imaginatiuæ, prout suprà dicebamus de cantu, qui fit ex arte, quæ quidem videtur esse habitus intellectualis, cùm requirat notitiam musicorum characterum, & soni significati per illos: sic etiam dicebamus de actione legendi, ad quam non videtur sufficere imaginatiua: debet ergo, quamdiu legitur tota Missa, concurrere habitus intellectualis, & ars legendi mediis actibus, quibus dirigat linguam ad proferenda talia, vel talia verba.

Videtur non sufficere actus imaginatiuæ.

S.Thom.

Probatur.

85\. De omnibus verò actionibus sacramentalibus, quæ non sunt cantare, aut legere, sed recitare memoriter, effundere aquam, &c. addi potest ratio vniuersalis, quia licèt appetitus absque voluntate posset imperare aliquem motum localem potentiæ externæ, id tamen non potest facere, nisi illud proponatur sibi, vt bonum sibi proportionatum. Sic poterit fortasse imperare manui fugam ab igne propter dolorem vitandum; sic psittacus imperat sibi recitationem seu prolationem vocum, expertus dari sibi cibum, quando profert illas voces. At verò voluntas applicans appetitum ad imperanda talia verba sacramentalia, non potest proponere finem sacramenti, quem ipsa voluntas intendit, nec applicare imaginatiuam, vt proponat in actione sacramentali rationem boni, quæ moueat appetitum ad illud imperium: quam enim rationem boni apprehendit imaginatiua in prolatione verborum sacramentalium? non honestum, cuius capax non est illa potentia materialis, non vtile, cùm non referat vnum ad aliud; non delectabile, cùm nulla ibi sit delectatio; nec, si esset, proueniret hoc ex applicatione voluntatis, quæ non refert illa verba ad talem finem.

Confirmatur

86\. Denique, licèt imaginatiua ex consensu cum intellectu cognoscat aliquod obiectum materiale correspondens illi, quod intellectus cognoscit, & quod imaginatiua non potest cognoscere; illud tamen obiectum non videtur verum bonum sacramenti, v.g. nec videtur ab imaginatiua repræsentari, nisi propter meram necessitatem comitandi intellectum, ne hic absque illa operetur; vnde quando intellectus cessat à suo actu, non apparet quorsum imaginatiua perseueret cognoscendo illud obiectum materiale simile, seu correspondens obiecto spirituali, vel superiori, quod intellectui obiicitur. Experientia item tam videtur probare, si quidquam probat, nullum prorsus perseuerare actum in imaginatiua & appetitu sensitiuo, quando sacramentalis actio continuatur, quàm non perseuerare actum intellectus, & voluntatis; neque enim magis exprimunt actum imaginatiuæ, aut appetitus, quàm intellectus, & voluntatis, quando cum maxima distractione prosequimur; ergo si contra experientiam confitemur, dari tunc aliquem actum imaginatiuæ, & appetitus, quem propter tenuitatem non experimur, idem possumus concedere de actu intellectus & voluntatis.

Confirmatur vlterius.

Probatur experientia.

87\. Cæterùm, si aliquis contendat, continuari actionem sacramentalem cum solis actibus imaginatiuæ, & appetitus materialis, non est quod in hoc immoremur: hoc enim sufficiet ad declarandum, quomodo intentio, & voluntas præterita maneat virtualiter, & influat in actionem præsentem; nam vel manet in aliquo actu voluntatis præsenti tenuissimo, & confuso, quo volumus recitare vel operari; & hic actus, cùm non possit tendere ad illud obiectum, nisi sub ratione boni; necesse est, vt saltem in confuso velit hanc operationem præsentem vt bonam, & vtilem ad illum finem priùs volitum, qui nunc etiam confusissimè proponitur: sicut operarius laborans in vinea per totum diem propter mercedem ad alendam familiam, semper habet præ oculis illum finem quem initio sibi præfixit, licèt propter confusionem, & tenuitatem actuum non aduertat, semper tamen vult illum laborem propter vtilitatem ad illum finem confusè propositum, cùm non inueniat in eo obiecto aliam rationem boni propter se appetibilis. Si verò dicatur non perseuerare vllum actum voluntatis præsentem, quando actio sacramentalis continuatur, sed solum actum imaginatiuæ & appetitus materialis; in ipsis actibus manet virtualiter voluntas prior: tùm quia per illam applicatæ fuerunt potentiæ materiales ad repræsentandum, & imperandum illud opus: tùm etiam, quia licèt appetitus materialis non feratur in eundem omnino finem, & in eandem rationem boni, quam intendit voluntas in actione sacramentali, ferri tamen debet in aliquod bonum

Sufficienter tamen explicatur intentio virtualis cum solis actibus imaginatiuæ.

ſibi propoſitum in illa actione, correſpondens aliquo modo illi alteri bonitati ſuperiori,quam concipit intellectus, ſiue hoc bonum ſit delectatio aliqua,vel commodum, quod apprehenditur in genere,vel quæ oriatur ex conſenſu cum potentia ſuperiori,vel quidquid illud ſit:id tamen ſufficit, vt homo dicatur continuare actionem illam ex intentione,& voluntate præterita,quæ ideo dicitur virtualiter manere, quia adeſt præſens aliqua virtus ab ea relicta,ſcilicet,vel actus voluntatis confuſus,vel certè actus in appetitu imperans proſequutionem actionis cum ordine, & reſpectu ad priorem intentionem. Habemus ergo iã,quid addat intentio virtualis ſupra meram habitualem,ſcilicet influxum in opus, quem influxum mera habitualis non habet.

88. *Inferitur primò ex dictis aliqua interuenire in adminiſtratione ſacramentorũ ad quæ non ſemper requiratur hæc intentio virtualis.*

Ex dictis infero,in adminiſtratione ſacramentorum aliqua interuenire etiam ex parte miniſtri, ad quæ non ſemper requiratur intentio eo modo virtualis, hoc eſt, manens in aliquo actu interno præſenti,qui nunc influat phyſicè. Exemplum eſſe poteſt in Sacramento Ordinis, in quo interuenit v.g. porrectio materiæ, quam Epiſcopus exhibet tangendam iis, qui Ordinem accipiunt: illa autem actio porrigendi ſit ab Epiſcopo ab initio quidem per voluntatem, qua accipit calicem cum vino & aqua,& patinam cum hoſtia,vt eam futuris Preſbyteris tradat, & ita illa actio ſit tunc à voluntate præſenti Epiſcopi: poſtea verò poteſt teneri calix ab Epiſcopo abſque nouo conatu, vel actione, ſed ſolùm habendo manum ſupra pedem calicis, ad quod non requiritur noua actio,ſed ſolùm non auferre manum;quia ipſa manus ſuo pondere naturaliter iacet ſupra pedem calicis,& eodem modo maneret ibi manus,licèt tunc dormiret,vel moreretur Epiſcopus:quando ergo accedentibus, & tangentibus porrigitur materia,non eſt neceſſaria noua voluntas,aut aliquis actus præſens in Epiſcopo, quia ipſe non exercet actionem aliquam phyſicam,quam oporteat tunc imperari per aliquem actum præſentem, ſed ex vi actionis, & voluntatis præteritæ habet materiam applicatam ex parte ſua, vt tangatur,& accipiatur ab iis,qui Ordinem recipiunt.

89. *Idem oſtenditur in alio exemplo.*

Idem dici poteſt de manuum impoſitione: nam ſi Epiſcopus ante verborum prolationem manum imponit capiti Ordinandi,& manus ita perſeuerat, quando verba proferuntur, contactus ille præſens eſt pars ſacramenti, & conducit ad effectum, imò ita procurant, vt duret contactus, & coexiſtat verborum prolationi; & tamen aliquando contingit, non requiri actionem, vel influxum Epiſcopi ad tenendam manum in eo ſitu,ſed manum ſemel applicatam ſuo pondere naturaliter ſuſtineri à capite ſubiecto; atque adeò non requiretur voluntas, aut actus præſens, à quo imperetur ille contactus præſens,ſed ſufficit applicatam fuiſſe manum ex voluntate præcedenti non reuocata, vt ille contactus ſit ſufficienter ſacramentalis. In iis ergo, & ſimilibus caſibus non requiritur voluntas virtualiter manens eo modo virtualitatis, quatenus importat aliquem actum præſentem, per quem nunc influat, deriuatum ab illa prima voluntate, ſed ſufficit voluntas prima virtualiter manens, quatenus manet in effectu à ſe producto; & verum eſt dicere, quod hic effectus præſens ortum habet ab illa prima voluntate; in quo differt à voluntate merè habituali, quæ ita eſt præterita, vt nullum influxum habuerit in effectum præſentem; v.g. ſi hodie applicem ſacrum craſtinum pro tali defuncto: quæ voluntas nullo modo eſt cauſa, quòd ego cras faciam ſacrum, & deo dicitur intentio merè habitualis.

SECTIO VI.

De intentione habituali, & de voluntate indirecta; an ſufficiant ad valorem Sacramenti.

90. *Intentio habitualis merè non ſufficit, probatur.*

DE intentione merè habituali, an ſufficiat in ſacramentorum adminiſtratione? Negant omnes. Ratio eſſe videtur,quia illa non ſufficit, vt actio illa dicatur fieri ex tali fine:cùm ergo miniſter debeat operari, vt miniſter Chriſti, ſeu nomine Chriſti,neceſſaria eſt talis intentio, quæ poſſit denominare actionem factam eſſe à miniſtro nomine Chriſti. Ad hoc autem oportet,quòd intentio influat in opus:alioquin ſicut non poteſt denominare illam actionem bonam, & malam, ita nec poterit denominare factam nomine huius vel illius.

Qua intentio ſufficiat ad applicandum fructum ſacrificij.

91. *Obijcitur intentio per quam applicatur ſacrificium, ſufficit habitualis.*

Obiici ſolet, quia ad applicandum ſacrificium ſufficit intentio habitualis; ſi ego enim hodie applico ſacra à me facienda per totum annum pro anima Petri,licèt hæc voluntas non ſit cauſa, quòd ego poſtea faciam ſacrum,dum tamen non reuocatur,efficax eſt, & tribuit Petro fructum illorum ſacrificiorum; ergo ſimilis voluntas habitualis, dum non reuocatur, ſufficiet ad valorem ſacramenti, licèt non ſit cauſa ponendi poſtea talem actionem.

92. Vaſquez. *Vaſquez negat.*

P.Vaſquez *in præſenti diſp.*38.*cap.*6.*num.*74. negat antecedens; quia applicare ſacrificium alicui, eſt offerre pro illo ſacrificium;non dicitur autem quis offerre ſacrificium per voluntatem, quæ nullo modo eſt cauſa offerendi ſacrificij,nam ſacrificium eſt opus humanum, atque ita ex voluntate miniſtri pendet, & per illam offertur; non ergo poterit offerri per voluntatem,à qua non pendet; ſicut ergo non offertur ſacrificium,niſi per voluntatem,à qua pendet,& procedit oblatio:ſic nec offertur pro aliquo niſi per ſimilem voluntatem, à qua procedat oblatio:offerre enim pro aliquo includit hoc,quod eſt offerre. Huic ſententiæ videntur accedere, qui docent, Sacerdotem in *Memento* debere applicare fructum ſacrificij iis, pro quibus offert. Pro qua afferuntur Berarduccius *in ſum coron.p.*4.*c.*5.*num.*9. Beraduc. Beia *p.*1.*caſ.*23. & Fraxinellus *de obligat. Sacerdot. ſect.*4.*concl.*4.§.7.*n.*1. Beja. Fraxinell.

93. Suarez. Bonacina. Molfeſius. Diana. *Concedimur tamen maiorem.*

Alij tamen communiter concedunt antecedens. Suarez *in præſenti diſp.*13.*ſect.*3. *concl.*2. Bonacina *de ſacrament.diſp.*1 *q.*3.*punct.*2.§.3.*num.*11. Molfeſius *in ſumma tom.*1.*tract.*3.*c.*4.*n.*13.quos ſequitur Antonin. Diana *tom.*1. *reſol.moral. tract. de celebratione Miſſarum; reſol.* 47. & alij recentiores: quod mihi etiam magis probatur, quia videtur eſſe magis iuxta ſenſum,& praxim omnium, qui putant, ſe ſatis validè applicare fructum ſacrificij,ſi præcedenti die applicent, licèt poſtea non recordentur, dum tamen illam voluntatem non retractent. Nam ſicut poſſunt aliqua ex nunc donari ſub conditione, ſi craſtina die venerint in meam poteſtatem; qua conditione cras poſita,voluntas præterita tranſit in abſolutum, & habet effectum: ſic dicendum videtur de fructu ſacrificij, cuius Sacerdos eſt quaſi dominus,vel diſpenſator ex Chriſti commiſſione:poterit ergo donare, vel diſpenſare illum fructum ſub conditione, ſi ponatur ſacrificium, quæ voluntas habebit effectum poſita conditione, cùm ſit legitimi diſpenſatoris,& non retractata.

94. *Reſpondetur ad fundamentum Vaſquez.*

Ad fundamentum verò P. Vaſquez reſponderi poteſt,explicandam & diſtinguendam eſſe propoſi-

tionem

tionem illam: *Sacerdotem applicare sacrificium alicui, est offerre sacrificium pro illo*; est enim æquiuoca: duplex quippe est oblatio sacrificij; prima est actio ipsa sacrificandi, quæ essentialiter est oblatio sacrificij; quia ipsummet sacrificare est offerre; & loquendo de hac oblatione, neganda est propositio; sensus enim est, applicare sacrificium Petro, est exercere illam actionem sacrificandi ad hunc finem, vt prosit Petro; qui sensus est falsus. Sicut in ieiunio non est idem applicare ieiunium Petro, ac exercere illam abstinentiam ad eum finem: sic dicendum videtur de actione sacrificandi. Secunda oblatio est reflexa, & communis aliis operibus: offertur enim ieiunium pro Petro, non quando volo ieiunare, sed quando per voluntatem reflexam absolutè, vel sub conditione, si voluero ieiunare, applico ex nunc fructum illius ieiunij pro Petro; quæ voluntas reflexa dicitur oblatio ieiunij, quia per illam repræsentamus Deo illud opus aliunde faciendum à nobis, & petimus, vt acceptet illud pro Petro; seu ostendimus Deo desiderium nostrum, quod fructus illius operis transeat ad Petrum; quæ voluntas non est efficax, nec causa respectu ieiunij, sed respectu fructus, & emolumenti moralis ipsius ieiunij. *Distinguenda est oblatio directa à reflexione.* Sic ergo ipsamet oblatio sacrificij potest per aliam voluntatem reflexam offerri, qua repræsentamus Deo absolutè, vel sub conditione illam oblationem sacrificij crastini à nobis faciendam, si fiat; & petimus quòd acceptet illam pro Petro: quæ voluntas licèt sit oblatio reflexa sacrificij, non est necesse, quòd sit efficax, & causa sacrificij, sed applicationis fructus illius. In hoc ergo sensu fatemur, quòd applicare sacrificium, est offerre illud pro Petro oblatione reflexa: hoc tamen non est sacrificare; quia sacrificatio est oblatio directa, seu actio, qua fit sacrificium, quæ etiam essentialiter est oblatio, vt vidimus.

95. *Instantia.* Obicies adhuc: Sacerdos non potest applicare sacrificium, nisi vt minister Christi, cui Christus hanc facultatem communicauit: non est autem minister Christi, nisi dum offert sacrificium, & in ipsamet actione sacrificandi; ergo tunc necesse est, quòd habeat voluntatem actualem, vel virtualem applicandi; atque adeò voluntas merè præterita, quæ nec virtualiter manet, non erit sufficiens ad applicandum alicui.

Diluitur primò. Responderi potest, primò, Sacerdotem non solùm esse ministrum Christi, dum actu sacrificat in altari, sed etiam quando extra altare applicat fructum sacrificij futuri: dedit enim Christus illi potestatem sacrificandi nomine ipsius Christi, & hac potestate vtitur in altari; dedit etiam ei potestatem applicandi, & dispensandi fructum sacrificij, vt rem propriam, cui voluerit; & hac potestate vti poterit etiam extra altare ante actionem sacrificandi, atque adeò tunc etiam operabitur vt minister Christi, cuius nomine exercet tunc illam actionem, non sacrificandi, sed applicandi, & dispensandi fructum sacrificij futuri.

96. *Diluitur secundò.* Secundò responderi potest distinguendo maiorem: Nam si sensus sit, Sacerdotem non posse habere voluntatem, qua applicet sacrificium, nisi hæc ipsa voluntas oriatur ex potestate accepta à Christo, est falsa propositio: si verò sensus sit, illam voluntatem non fore efficacem, nisi hæc efficacia oriatur à potestate accepta à Christo, vera est propositio. *Christus non dat ministro quod habeat voluntatem applicandi, sed quod hæc voluntas sit efficax.* Christus itaque non dedit potestatem Sacerdoti, vt habeat voluntatem applicandi, sed vt voluntas, quam habuerit, sit efficax, & sortiatur effectum. Exemplis res fiet manifesta. Petrus, antequàm fiat dominus libri alicuius, dicit Ioanni, Si ille liber venerit ad meum dominium, ex nunc volo, quòd post mortem meam, vel post annum sit tuus: Hæc voluntas Petri non oritur ex potestate, & dominio libri; non enim est dominus libri, quando habet hanc voluntatem; efficacia tamen huius voluntatis debet procedere ex dominio libri acquirendo; non enim erit efficax, nisi fiat dominus libri. Erit ergo verum in aliquo sensu, quòd Petrus non disponit de libro, nisi vt dominus, hoc est, quoad effectũ dispositionis; erit tamen falsum in alio sensu, scilicet quòd voluntas ipsa, qua disponit, oriatur ex dominio libri. Sic ergo in præsenti dicimus de voluntate, qua Sacerdos applicat fructum sacrificij; hæc enim volũtas non debet ipsa, sed eius efficacia procedere à potestate accepta à Christo, à qua prouenit, vt dum fit postea sacrificium, voluntas præterita non retractata habeat effectum, sicut si esset præsens. Vnde, licèt voluntas illa haberetur, quando minister adhuc Sacerdos non est, posset postea non retractata habere effectum, v.g. si cras consecrandus Presbyter hodie dicat: ex nunc applico sacrificium crastinum pro meo patre, hæc voluntas hodie non procedit ex potestate accepta à Christo, cùm nondum sit Sacerdos; habebit tamen cras effectum, si nõ retractetur. Quod in aliis materiis videtur æquè procedere: nam si cras sis eligendus in meum Prælatum, poteris hodie dicere: ex nunc pro die crastino concedo tibi talem, vel talem licentiam; quæ voluntas hodie non procedit ex potestate, quam iam habeas, sed eius efficacia procedet cras ex illa potestate. Item magis ad propositum potest esse exemplum in eo, qui accepturus cras à Pontifice facultatem designandi centum imagines cum certis Indulgentiis, hodie communicat mihi viginti ex nunc de illis centum, quas cras poterit designare: quæ voluntas hodierna non erit, vt constat, ex facultate iam accepta; sed cras eius efficacia oritur ex facultate, quam iam tũc accepit. Similiter ergo poterit hodie Sacerdos futurus applicare fructum sacrificij crastini, cuius dispensationis efficacis cras habebit facultatem.

Dices, ergo poterit ille, qui hodie non est capax, 98.
v. g. contrahendi matrimonium propter impedimentum, ex nunc præstare consensum ad tempus *Instantia.*
crastinum, quo Pontifex dispensauerit, ita vt cras, posità solùm dispensatione, absque noua voluntate contrahentis, solùm ex vi hodiernæ non retractatæ, sit factum verum matrimonium. Respondeo, negando sequelam; *Respondet.* quia in hoc casu voluntas hodierna non solùm non est efficax, sed neque est valida in ratione voluntatis propter incapacitatem subiecti, quod iura reddunt incapax ad habendam illam voluntatem, atque adeò per inde existimatur, ac si hodie nullam prorsus haberet voluntatem, eò quòd iura positiuè irritam, ac nullam eam reddunt. Vnde cras posità conditione, non subsistit matrimonium absque noua voluntate, quia ad hoc vt cras esset consensus absolutus ex positione conditionis, debet considerari cõsensus hodiernus hodie præstitus, & nondum cras retractatus, & conditio posita, ex quibus tribus resultat cras consensus absolutus præsens habitualiter existens. Primum autem horum deest in eo casu, scilicet consensus hodiernus, quia propter hodiernã incapacitatem positiuam subiecti, voluntas hodierna est omnino nulla in se, atque ideo censetur ac si hodie nullam prorsus habuisset voluntatem. Sicut si aliquis hodie incapax condendi testamentum propter incapacitatem à iure impositam, hodie condat testamentum de bonis postea habendis, testamentum non conualescit, etiamsi postea fiat capax, nisi postea habeat nouam volũtatem, qua ratum illud habeat; nec iuuat volũtas præterita habitualiter perseuerãs, dum non retractatur,

quia

quia non poteſt habitualiter perſeuerare, quod nunquam exſtitit, qualis eſt voluntas illa prima, quæ propter incapacitatem ſubiecti cenſetur in iure nulla. Aliud verò eſt, quando voluntas prima non fuerat ab initio nulla, ſed inefficax, propter defectum poteſtatis; illa enim voluntas perſeuerat habitualiter, quamdiu non retractatur in ratione voluntatis; & poſtea, adueniente poteſtate, incipit eſſe efficax; vt vidimus in illo, qui diſponit de rebus, antequam ſint ſuæ; & de concedente facultatem, antequam ſit Prælatus, & aliis ſimilibus, in quibus voluntas prima nõ erat poſitiuè annullata à iure, & ita poterat manere habitualis in ratione volũtatis: quod idẽ dici poſſet de illo, qui, antequã fiat Sacerdos, applicat ſacrũ à ſe faciendũ poſt Sacerdotium.

Oſtenditur diſparitas.

99. Nunc iam ad argumentum, cuius occaſione hæc dicta ſunt, conceſſo antecedenti de applicatione valida ſacrificij per voluntatem habitualem, negamus conſequentiam de ſufficientia ſimilis voluntatis ad valorem ſacramenti; quia in applicatione ſacrificij non procedit ratio eadem, cùm ſit quaſi donatio; & diſpenſatio emolumenti, atque ideo ſequitur naturam donationum & diſpenſationum, ad quarum valorem in humanis ſufficit voluntas habitualis. At verò ſacramentum eſt actio ſacra, quæ dum fit, debet fieri ex intentione ſaltem implicita operandi nomine Chriſti, vt vidimus; atque ideo debet procedere ex tali intentione, vt ſit actio humana; non poteſt argui ex vno ad aliud.

Reſpondetur ſuperiori obiectioni.

De voluntate in cauſa; an ſufficiat ad valorem Sacramenti.

100. Secundò dubitatur, an ſufficiat ad valorem ſacramenti voluntas illius in cauſa, v.g. Aliquis ſcit, ſe in ebrietate, vel ſomno proferre verba conſecrationis; vult ergo, quando eſt ſui compos, per verba tunc poſtea prolata validè conſecrare. Aduerto voluntatem dupliciter poſſe ſe habere. Primò, ſi præuidens, in ſomno me ita ſolere loqui, velim dare valorem iis verbis, non tamen volo ea verba proferre, nec hæc mea voluntas eſt cauſa proferendi illa verba. Secundò, ſi præuidens id, velim ex hoc fine dormire, vel inebriari, vt verba illa proferam, quæ ex nunc volo eſſe valida; & tunc voluntas hæc eſt cauſa proferendi poſtea illa verba: & in eo caſu ego magis vocarem voluntarium directum, quàm indirectum illum effectum; nam licèt ſit mediatum, & in cauſa, non videtur repugnare, quòd ſit remotum, & directum; ſicut nepos directè procedit ex auo, licèt mediatè, & remotè. Vnde auctores agentes de hoc caſu, quo quis præuidet verba in ſomno, vel ebrietate à ſe proferri, videntur mihi immeritò omiſiſſe hunc alium modum volendi directè in cauſa illam actionem. Solùm enim diſtinguunt, & explicant, poſſe id contingere, quando quis præuidet ſe in ebrietate proferre verba, & habere intentionem conſecrandi; in vtroque caſu dicunt non ſufficere, licèt homo velit ſomnum, & licet velit quòd verba tunc prolata ſint valida; quia nimirum verba illa non procedunt vt effectus ab illa voluntate, tamquam à cauſa morali, ſed ab ebrietate vt à cauſa phyſica. Et quidem in hoc nulla videtur eſſe difficultas; quia vt verba ſignificent, non ſatis eſt velle me ſignificare, ſi ea protulero; ſed requiritur, quòd ad hunc finem velim ea proferre; atque ideo quòd velim ipſam prolationem verborum, & hæc oriatur ex intentione ſignificandi per verba; ſi ergo non habeo voluntatem loquendi, non loquor humano modo: & idem eſt de aliis actionibus ſacramentalibus.

Dubitatur vtrum voluntas in cauſa ſufficiat.

Hæc poteſt dupliciter ſe habere.

Non eſt difficultas in primo ſenſu.

Maior difficultas eſt in alio caſu, qui videtur omiſſus à Recentioribus, quando ſcilicet ex intentione proferendi illa verba, & ad hunc finem vult ſe inebriare, vel dormire; tunc enim verba oriuntur mediatè ex illa intentione priori, & ſunt volita in cauſa, ſed directè & formaliter ſecundùm ſe ipſa. Confirmatque poteſt; quia non omnes actiones ſacramentales ſunt volitæ immediatè in ſeipſis; ſed aliquæ videntur eſſe volitæ in cauſa; vt cùm quis effundit aquam in puerum, videtur velle ablutionem in cauſa, ſcilicet volendo effuſionem aquæ ex amphora; ex qua effuſione conſequitur, quòd aqua deſcendat, & abluat puerum. Item ſi aliquis in matrimonio contrahendo exprimeret conſenſum ſcriptura, quam ad coniugem per centum paſſus diſtantem proiiciat ſagittæ affixam, & coniux rurſus ad ipſum ſuum conſenſum ſcriptum ſimiliter ſagittæ affixum remittat: tunc conſenſus expreſſio videretur volita in cauſa, ſcilicet in proiectione ſagittæ, ad quam conſequitur, quòd conſenſus mutuò exprimatur. Cur ergo ſimiliter aliquis ſciens, ſe in ſomno, vel ebrietate talia verba ſolere proferre, non poterit ad hunc finem velle dormire, vel inebriari, vt per verba tunc prolata manifeſtet coniugi ſuum conſenſum; quem iam nunc vigilans, & ſobrius habet? Propter hæc fortaſſe non deſunt, qui dicant illud ſacramentum fore validum per verba in ſomno, vel ebrietate prolata, quos, tacito nomine, refert Petrus Cabrera *in præſenti quæſt.* 68. *art.* 7. *in comment. art.* 1. vbi eam ſententiam probabilem cenſet, *præſertim* (inquit) *ſi illa actio, quam dormiens exſequitur, ortum habet ex efficaci voluntate conferendi baptiſmum, quam in vigilia habuit.* Vnde in tali caſu dicit, baptiſmum eſſe iterandum ſub conditione.

101. *In ſecundo maior eſt quando ſcilicet ponitur cauſa, vt ponatur effectus.*

Ratio difficultatis.

Oſtenditur alio exemplo.

Petr. Cabr. Quidam affirmant talem intentionem ſufficere.

Communiter tamen Theologi omnes id negant, & meritò. Videatur Thomas Sanchez *lib.* 1. *de Matrimonio diſp.* 8. *à n.* 15. Nec diſſentit Auguſtin. *tract.* 5. *in Ioannem*, vbi ait, baptiſmum ab ebrioſo collatum, eſſe validum. Non enim loquitur de ebrio, ſed de ebrioſo, hoc eſt, qui vſum habet inebriandi ſe, quòd vitium, & peccatum dicit non nocere ſacramento; ſicut nec alia peccata homicidij, raptoris, &c. de ebrio itaque aut dormiente negamus poſſe validè conficere ſacramentum. Fatemur quidem poſſe illum in ſomno, vel ebrietate loqui, operari, abluere, &c. Sic enim ſcimus aliquos in ſomno ſolitos ſurgere ex lecto, tabernam aperire, & adornare, & mox lectum repetere: imo Pariſienſem quemdam gladio cinctum Sequanam tranaſſe, dormienteque adhuc interfeciſſe illum, quem vigilans occidere conſtituerat, & ſcelere patrato, domum in lectum rediiſſe; quæ & ſimilia legi poſſunt in Theatro humanæ vitæ, *vol* 2. *lib.* 2. ſub titulo, *De paſſionibus corporis*. Vnde poſſet etiam reperiri, qui dormiens proferret verba ſacramentalia, abluerer, vngerer, &c. Cæterùm illæ actiones in ſomno, vel ebrietate exercitæ, etiamſi præuiſæ, & volitæ fuiſſent in vigilia, non eſſent aptæ ad conſtituendum ſacramentum; hoc enim debet conſtare ex loquutione humana, & ex actionibus humanis, quales non ſunt, quæ fiunt in ſomo vel ebrietate. Vnde periurium ebrij vel dormientis, etiam præuiſum, non habet malitiam periurij; nec erit peccatum reſeruatum, vbi reſeruatur periurium, vt cum Suarez, & aliis obſeruat Th. Sanchez *lib.* 16. *num.* 1. *in Decalog. cap.* 16. *num.* 47. & licèt ipſe, *num.* 44. exiſtimet blaſphemias in ebrietate prolatas, & præuiſas eſſe peccata; meliùs tamen Valquez 1. 2. *diſp.* 127. *cap.* 3. id negat; ſicut enim contumeliæ ab ebrio prolatæ non ſunt contumeliæ, ſic nec blaſphemiæ; quia non ſunt loquutiones humanæ. Similiter ergo verba conſecrationis ab

Meliùs tamen negatur. Th. Sanch. Auguſtin.

Theatrum humanæ vitæ.

Probatur ceſſare quas actiones ſacramentales

Th. Sanch.

Vaſquez.

ebrio

ebrio prolata non sunt loquutio humana: quod idem de actionibus dicendum est; nam ablutio, vel vnctio non erunt actiones humanæ; sicut nec cultus à dormiente, vel ebrio præstitus erit cultus humanus; & per consequens non esset idololatria, etiamsi fuisset præuisa illa actio. Cùm ergo actiones sacramentales debeant esse actiones humanæ, non erunt sacramenta valida, quæ per tales actiones, vel loquutiones non humanas conficiantur.

103. Petes, quid desit illi loquutioni vel actioni, vt sit loquutio, vel actio humana, quando fuit præuisa, & volita ante somnum vel ebrietatem? Quod enim, quando fit, non adsit libertas actualis, parum refert, quia ad actionem humanam sufficit libertas præcedens, cùm sæpe contingat, ministrum, quando actu consecrat, aut recitat, non habere actualem libertatem, sed denominari actionem illam liberam à libertate præcedenti, qua imperauit eam, quæ voluntas manet postea virtualiter, vt supra explicatum est. Respondeo, in primis loquutionem dormientis, vel ebrij non esse loquutionem humanam; quia licèt sit libera denominatiuè, non potest tamen significare more humano, & exprimere mentem loquentis. Loquutio enim humana imposita est ad significandam, & exprimendam mentem loquentis, mentem, inquam præsentem; hoc est, quid sentiat tunc de rebus, siue præsentibus, siue præteritis, siue futuris: omnis ergo, qui loquitur, intendit exprimere, quid tunc sentiat de obiecto, quod loquitur. Potest quidem contingere, quòd tunc non habeat libertatem actualem, sed virtualem, vt cùm quis recitat ex voluntate præterita absque libertate actuali; sed tamen tunc per illam loquutionem exprimit mentem, quam vel actualiter, vel virtualiter habet, id est, deriuatam humano modo ex priori mente magis explicita. At verò verba, quæ profert ebrius, vel dormiens, non sunt apta ad exprimendam mentem humanam, quam tunc habeat, cùm nullam talem habeat in eo statu; mentem autem humanam merè præteritam non significant, quia non sunt imposita ad hoc significandum; neque ex natura rei eam possunt significare, quia sicut verba à psittaco prolata non possunt significare ex natura rei, quam mentem habuerit, qui mouet eum ad eas voces proferendas: sic nec verba prolata à dormiente, vel ebrio possunt mentem humanam præteritam prudenter significare, cum possit ex aliis causis prouenire, quòd eæ voces proferantur ab ebrio vel dormiente. Non sunt ergo illa verba humana, hoc est, non habent modum significandi humanum, provt deberent habere ad constituendum sacramentum, quod essentialiter constituitur per signa humana.

Quid desit illis actionibus vt sint humanæ.

Illa verba non sunt humana quæ nõ habent modum significandi humanum.

104. Hæc eadem ratio, quæ probat de verbis, procedit similiter de aliis actionibus sacramentalibus, vt ablutione, vnctione, &c. nam licèt non sint loquutiones, omnes tamen sunt signa sensibilia, & assumi debent à ministro ad significandam sensibiliter, & humano modo id, quod per sacramenta significatur. Omnia autem signa humana debent significare, & exprimere mentem humanam præsentem, sicut de verbis diximus; quare licèt ablutio esset præuisa, & volita ante somnum, vel ebrietatem, non posset postea exercita significare debito modo, cùm non posset neque ex institutione, neque ex natura rei significare mentem humanam præsentem, nec præteritam. Adde, licèt possent eiusmodi verba, vel actiones significare ex natura rei mentem humanam præteritam, id non sufficeret, quia Christus non instituit in Sacramentis verba, vel actiones, quæ significarent mentem præteritam, sed præsentem, quia instituit ea, provt sunt signa humana, & provt significant humano modo, & directè ex institutione id, ad quod sunt instituta; non provt indirectè, & à posteriori possunt arguere aliquam causam, quam habuerunt; ad hoc enim significandum non sunt institutæ ab hominibus voces, vt constat.

Idem dicitur de aliis actionibus quæ non sunt verba.

Ad id verò, quod opponebatur, non requiri libertatem actualem, quando fit actio aliqua, vel loquutio humana; concedimus, id ita esse; tunc tamen datur saltem virtualiter libertas voluntatis præcedentis, quæ humano modo influit in actionem præsentem; quod non datur in loquutione, vel actione ebrij, aut dormientis. Quid autem plus habeat operatio, quam exercet sobrius, & vigilans etiam absque libertate actuali, quod non habeat, quam exercet ebrius, aut dormiens, faciliùs experimur, quàm explicamus. Vtraque enim exercetur absque libertate actuali; vtraque procedit ex libera applicatione voluntatis præterita, & ex imperio, quo applicuit potentias ad totam illam actionem prosequendum. Nam sicut recitans Officium ex applicatione præterita, habet solùm præsentem actũ quemdam tenuissimum, & confusum, quo vult proferre hæc verba; quia ita iudicatum est bonum, & conueniens, absque alia notitia actuali magis explicita de conuenientia illa in particulari, ita qui sui compos iter aggreditur, vt domum reuertatur, si medio itinere incipiat vsum rationis amittere propter vinum antea bibitum, adhuc prosequitur, & ambulat per aliquod tempus; quod quidem facere non potest absque aliquo actu præsenti tenui, & confuso, quo velit ambulare; quia ambulatio iudicata est conueniens. Habet ergo se eodem modo in vtroque casu, vt sit, vel non sit operatio humana. 105.

Obiectioni respondetur.

Adhuc tamen experientia ipsa testatur, nos diuersitatem experiri inter recitationem, v. g. cum sola intentione virtuali in vigilia, & illam, quæ fit in somno, vel quam dormientes prosequimur. Videtur autem differentia hæc non tam consistere ex parte obiecti, quàm ex parte potentiæ; nam in vtroque casu volumus actu tenuissimo, & confuso illam conuenientiam, cuius confusè recordamur. In primo autem casu, quando homo est sui compos, potentia est integra, & soluta; cum tamen in secundo casu potentia non sit integra, & soluta, sed ligata somno, vel ebrietate. In primo ergo casu potentia, licèt confusè, & tenuissimo actu, tota tamen cogitat, & vult illud obiectum, non totaliter propter distractionem ad alia, sed tota; in secundo autem casu non est iam tota potentia, quæ vult, sed semipotentia, eò quòd diminuta & ligata sit ex parte principij somno, vel humore vini prædominantis. Non enim est iam tota anima, seu anima vigilans, quæ operatur, sed anima dormiens, obtenebrata, & obcœcata; ex qua principij diuersitate refunditur in operationem ipsam diuersitas illa, quam experimur, & ratione cuius illa prior, & non hæc posterior dicitur operatio humana; quia scilicet ad hanc non attendit homo, vt homo, sed homo ligatus, & obcœcatus ex parte potentiæ, similisque brutis in modo operandi. Potest ergo in primo casu esse operatio humana sine libertate actuali, quando exercetur; quia illa tenuis attentio, quæcumque sit, est animæ vigilantis & expeditæ: è contrà verò in amente, vel ebrio potest fortasse reperiri aliqua libertas actualis in aliqua operatione, quæ tamen non sufficit, vt dicatur operatio humana; quia illa non est animæ vigilantis, & expeditæ, sed consopitæ, & ligatæ, vt dictum est. 106.

Ostenditur differentia libertatis virtualis in somno, & extra somnum.

In somno potentia est ligata.

Obiici solet iterum, quia in recipiente, sufficit voluntas præterita, vt validè recipiat sacramentum 107.

Obiectio.

in

Soluitur. in ſomno,vel ebrietate;ergo etiam in miniſtro.Reſpondeo tàmen facilè negando conſequentiam; quia miniſter, vt diximus, debet operari nomine Chriſti, & ſignificare per ſuas actiones,ad quod requiritur illas eſſe humanas, & procedere humano modo ab intentione humana: recipiens autem nec operatur nomine Chriſti, nec ſignificat, nec oportet quòd agat humano modo, ſed quòd recipiat; quæ receptio non debet procedere ab intentione, ſed ad ſummum in adultis debet ſupponere intentionem recipiendi.Qualis verò intentio requiratur in ſuſcipiente,dicemus poſtea diſp.9.ſect.7.

108. *Infertur aliquando ſacramentum perfici quando miniſter non eſt compos ſui.*

Hinc infero primò, poſſe aliquando ſacramentum perfici, quando miniſter non eſt compos ſui, v.g.in matrimonio per procuratorem; poteſt enim contingere, vt quando procurator nomine mandantis conſentit,mandans dormiat,vel ſit ebrius,& tunc perficitur ſacramentum in virtute prioris conſenſus non retractati,qui tunc virtualiter manet,& influit in conſenſum à procuratore præſtitum: eſt enim procurator, quaſi organum vitale, per quod coniux ſuum conſenſum manifeſtat,ſed tale,vt eodem modo operetur, & moueatur ab influxu mandàntis,ſiue mandans nunc vigilet, ſiue dormiat. Si verò mandans poſt mandatum incidiſſet in amentiam,P.Th.Sanch.*lib.2.de matrimonio,diſp.11.num.12.* dicit, validum eſſe matrimonium, etiamſi, quando procurator conſentit, mandans ſit amens effectus, quia in aliis contractibus ita ſeruatur; quam ſententiam tradit etiam Henriquez *lib.11.num.4.cap.4.* & Bonacina *de matrimonio, q.2.punct.5. num.13.* Sed ex aliis contractibus argumentum potiùs deſumi poteſt contra valorem matrimonij:quia regula generalis eſt, quòd mandatum, ſicut exſpirat morte mandantis, ſic etiam expiret mandante facto furioſo, vel amente, vt habetur in leg. *Qui ſeruum ſuum, num.47.* & in leg. *ſi quis alicui* 48. ff. de acquirenda hæreditate; & obſeruat P. Molina *tom.2. de iuſt.diſp.552.in fine*;quia nimirum iam ab eo tempore videtur exſpiraſſe voluntas mandantis, cùm iam non cenſeatur capax, celebrandi contractus; quod idem de profeſſione Religioſa facta per procuratorem dicendum videtur caſu;quo profeſſurus poſt datum mandatum incidiſſet in amentiam: nam regula vniuerſalis iuris, quam adduximus, in his potiſſimum contractibus matrimonij, & profeſſionis locum habere debet. Quare meritò matrimonium illud validum non eſſe, obſeruauit etiam Baſilius Pontius *de matrim.lib.2. cap.15. num.14.* licèt rationes ipſius ſatis efficaces non ſint.

Th.Sanchez. Henriq. Bonacina. Molina. Baſilius Pó-tius.

109. *Infertur ſecundò.*

Infero ſecundò, etiamſi miniſter non eſſet iam ſui compos, quando eius vox auditur à ſuſcipiente ſacramentum; ſi tamen erat ſui compos, quando eam vocem protulit validum eſſe ſacramentum. Cùm enim auditus non percipiat ſonum eò inſtanti,quo fit,ſed poſt aliquam moralem,& tardiùs quàm viſus,vt experientia conſtat; contingere poſſet, quod intra illud breuiſſimum tempus miniſter amitteret vſum rationis, hoc tamen non noceret valori ſacramenti; quia tota illa actio, prout à miniſtro,fuerat humana; nec debet attendi,quomodo ſe habeat miniſter, quando auditur vox, ſed ſolùm quando fit ab ipſo. Quæ doctrina in ſacramento etiam Matrimonij locum habere poteſt: nam licet in illo non perficiatur ſacramentum, quando coniux profert verba,antequam ab altero coniuge audiantur & percipiantur,eò quòd obligatio non oritur ex ſola promiſſione ante ſufficientem intimationem, vt alteri nota ſit promiſſio; ſi tamen contingeret, vt poſtquam primus coniux conſenſum præſtitit, & expreſſit, alter ſuum conſenſum exprimeret,& ſtatim amitteret rationis vſum, antequam eius conſenſus à primo coniuge perciperetur, validum eſſet ſacramentum, & perfectum, cùm primùm coniux prior verba poſterioris, & eius conſenſum perciperet. Nam ſicut donatio facta, & per litteras vel nuncium ad donatarium miſſa poteſt eſſe valida, & acceptari etiamſi interim donans moriatur,antequam epiſtola,vel nuncius, ad donatarium perueniat;vt cum multis docet Th.Sanchez *lib.1.de Matrimonio,diſp.6. num.5.* ſic promiſſio coniugis valida eſſe poterit, & acceptari, licèt; antequam percipiatur ab altero,amiſerit rationis vſum: & tunc perficietur ſacramentum, quando iam miniſter, qui vltima verba protulit, non eſſet compos ſui;quod faciliùs poſſet contingere, ſi mutuos conſenſus per epiſtolas ſibi inuicem coniuges tranſmitterent:prout aliquando fieri poſſe fatentur Doctores, quos affert, & ſequitur idem Sanchez *lib.2. diſp.12.*

Th.Sanch.

110. *Infertur tertiò, quòd contrahens malitiam ex voluntate præcedenti.*

Infero tertiò, licèt ad contrahendam malitiam periurij, blaſphemiæ, &c. non ſufficiat voluntas præcedens, ſi eo tempore,quo proferuntur,non ſit homo iam rationis compos; quia eæ actiones debent eſſe humanæ, vt diximus; alioquin non erunt penuria, blaſphemiæ, aut loquutiones humanæ: alia tamen eſſe peccata,ad quæ hoc non requiritur, v.g.homicidium,furtum,& ſimilia, atque adeò,vbi hæc eſſent peccata reſeruata, vel haberent cenſuram annexam,contrahent reſeruationem, vel cenſuram, ſi fuerunt antea præuiſa, & volita, etiamſi mandentur exſequutioni in ſomno, vel ebrietate; vt ſi quis voluntariè ſe inebriat volens furore vini occidere inimicum, vel eius bona diripere, aut domum comburere. Ratio autem eſt, quia iuſtitia,cui ea peccata aduerſantur, non ſolùm prohibet occidere,furari,&c.Sed etiam cauſam apponere, ex qua eiuſmodi damna proximo inferantur, atque ideo tam erit contra præceptum iuſtitiæ ponere tales actiones,quàm abſque illis ponere effectum ipſum; at verò præceptum religionis, v.g. ſolùm prohibet periurium; non eſt autem periurium adducere Deum in teſtem mendacij per verba materialia,ſed per verba formalia, quæ ſola poſſunt eſſe vera adductio Dei in teſtem mendacij, qualia non ſunt verba prolata ab ebrio vel dormiente.

Ratio eſt, quia iuſtitia non tantùm prohibet alli, ſed etiam actum.

SECTIO VII.

An intentio miniſtri debeat eſſe circa materiam determinatam.

111. *Concluſio certa eſt affirmatiua.*

COnclusio communis, & certa eſt affirmatiua, & conſtat ex verbis formarum: *Ego te baptizo, Ego te abſoluo;indulgeat tibi Deus*, &c. quæ non poſſunt ſignificare, niſi ex intentione loquentis determinentur ad perſonam determinatam; quod idem apparet in forma Euchariſtiæ: *Hoc eſt Corpus meum*; vbi deſignantur determinata accidentia panis; & ſic de aliis. Hinc oritur quæſtio, an error miniſtri reddat irritum ſacramentum? ſi, verbi gratia,cogitabat baptizare Petrum, cùm eſſet alius, vel ſi putabat eſſe puerum, cùm eſſet puella. Syluester *in Summa*,verbo *Baptiſmus*,3. *queſt.*15. cum Hoſtienſi videtur docere eſſe inualidum.Alij communiter dicunt, eſſe validum, & in vniuerſum aſſignant eam regulam,vt quoties error eſt in ſubſtantia,reddatur ſacramentum irritum,quando eſt in circumſtantiis vel qualitatibus, ſit validum. Contra hanc tamen regulam videtur eſſe, quòd iuxta illam potiùs dicendus eſſet inualidus baptiſmus in prædicto caſu; nam perſona,quæ baptizatur, vel abſoluitur,videtur

Quæritur, an error miniſtri reddat ſacramentum irritum. Syluester. Hoſtienſis. *Error in ſubſtantia reddit inualidum, ſecus in circumſtantiis. Contra hanc regulam obijcitur.*

tur maximè pertinere ad substantiam, & non ad circumstantias, vel qualitates. Quod magis confirmatur ex sacramento Matrimonij, in quò error circa personam est substantialis, & irritum reddit matrimonium, non solùm iure positiuo, sed ipso iure naturali, licèt error circa qualitates, aut alias circumstantias non reddat illud inualidum: idem ergo dicendum erit de Baptismo, absolutione, & aliis.

112. *Respondet Vasquez.* P.Vasquez *disp.*138. *cap.*7. *num.*91. impugnatis aliorum solutionibus, respondet, circumstantiam personæ non esse substantialem in Baptismo, & aliis Sacramentis, præter Matrimonium; nam ad essentiam sacramenti solùm requiritur, quòd conferatur homini, vel si sint alia à baptismo, quòd conferantur homini baptizato; in matrimonio autem error circa personam est substantialis; quia, vt ipse dixerat *in* 1.2.*disp.*30.*cap.*4. in matrimonio ipsæ personæ contrahentium sunt materia, circa quam versatur contractus.

113. *Nõ satisfacit hic responsio primò.* Hæc tamen responsio, nisi ampliùs explicetur, non videtur satisfacere. Primò, quia in consecratione Eucharistiæ species panis sunt materia, circa quam versatur; & tamen, si ego accipiam vnam hostiam, existimans esse aliam, quam priùs ibi reposueram, adhuc consecratio erit valida. *Secundò.* Secundò, Non minùs videtur pertinere ad substantiam persona, cui confertur absolutio, quàm peccata: nam si non est hæc persona, non erunt hæc peccata, sed alia alterius personæ; ergo si ego erro in persona, erro in peccatis, & per consequens in substantia *Tertiò.* materiæ. Denique quòd dicit, baptismum solùm requirere ad suam essentiam, quòd conferatur homini, eodem modo videtur procedere in matrimonio, quod ad suam essentiam solùm requirit, quòd fiat inter marem & fœminam: sicut autem hoc matrimonium in particulari exigit hos coniuges determinatos; sic hic baptismus exigit determinatè hoc subiectum: alioquin enim non esset hæc ablutio, sed alia, & aliud sacramentum, vt constat.

114. *Communis responsio.* Alij ergo communiter respondent, idem omnino procedere in rigore, formaliter loquendo, in omnibus Sacramentis; in omnibus enim si minister alligat suam intentionem ad talem personam, & reuera fuerit alia, non erit validum sacramentum: de facto tamen id non facit minister, in aliis Sacramentis præter Matrimonium, in quo contrahentes propter magnum onus quod suscipiunt, meritò limitant suam intentionem ad talem personam, excludendo omnes alias: in aliis verò Sacramentis regulariter id non possunt facere, sed debent habere intentionem conferendi sacramentum huic, qui præsens est, quicumque ille sit, nec sine graui causa debent se exponere periculo faciendi sacramentum irritum. Ita Suarez *in præsenti disp.*13. *sect.*3. *in fine,* Suarez. cum aliis communiter.

115. *Restat tamen adhuc difficultas pro Matrimonio.* Hæc responsio continet veram doctrinam: sed restat difficultas circa id, quod dicitur de matrimonio, quod in eo contrahentes alligant intentionem ad talem personam, ita vt si alia sit, contractus non valet: hoc, inquam, non videtur dicendum etiam in Matrimonio ex eo, quòd contractus sit; nam in aliis contractibus humanis non ita alligatur voluntas contrahentium. Alligatur quidem quoad speciem, ita vt si intendas emere oleum, & detur vinum loco olei, contractus sit nullus propter defectum intentionis: si tamen intendis emere mensam, vel vestem, quæ tibi placuit heri, & venditor, qui iam illam distraxerat, ostendat tibi aliam similem, dicens esse illam, adhuc emptio erit valida, & iusta, si sit æquè bona; quia licèt non sit eadem, est tamen æquè vtilis: ergo similiter, si Titius videns filiam Caij, eam petat in vxorem, quia sibi placuit, Caius verò, qui illam fortasse alteri promiserat, aliam æquè pulchram, & bonam Titio afferat dicens: hanc esse, quam viderat, & petierat, validus erit eodem modo contractus propter eandem rationem, sicut valida esset emptio. Explicatur; quia si emens vestem non limitat suam voluntatẽ ad hanc numero, sed ad hanc, vel aliã similem; ergo nec qui emit seruum, limitat ad hunc numero, sed ad hunc, vel alium similem, atque adeò emptio erit valida, licèt vnus æquè bonus pro alio supponatur, sicut est valida emptio vestis. Si autem emptio serui est valida, non apparet, cur non sit idem dicendum de matrimonio; cùm tam emptio serui, quàm matrimonium habeat pro obiecto personam; & tam sit error circa personam in vno casu, quàm in alio.

116. *In matrimonio id præsumere decimus ex ratione talis contractus. Regula vniuersalis.* Adhuc tamen sustinendum est, matrimonium in eo casu nullum esse: quod quidem in matrimonio prouenit ex eo, quòd talis contractus sit; imo ex eo quod, contractus sit; nam licèt sit aliqua differentia materialis, si tamen formaliter & cum proportione applicetur regula vniuersalis aliorum contractuum, reperiemus, nihil esse speciale, quoad hoc in matrimonio. Regula enim vniuersalis est, quòd quoties datur error in substantia, contractus sit nullus; qualis autem sit error in substantia, pendet ex diuersa natura, & fine vniuscuiusque contractus. Qui enim vendit aurichalcum putanti esse verum aurum, non facit validam venditionem, vt habetur in leg. *In venditionibus.* ff. de contrahenda emptione; & ratio est, quia emptor, ita alligat suam voluntatem ad emendum aurum, vt nolit quidquam aliud emere, atque ideò emptio aurichalci est illi inuoluntaria, quod non ita est, quando loco vnius vestis subrogatur alia similis æquè bona: de hoc enim, cùm parum referat ad eius intentum, non videtur curare, nec alligauit voluntatem suam ad illam vestem numero; quorsum enim alligaret, si non curat de illa potiùs, quàm alia habenda? In matrimonio autem, quælibet variatio vxoris, licèt illæ physicè loquendo differant solo numero, censetur variatio in specie; quia ad intentum matrimonij, & vitam communem perpetuam, resultat diuersitas maxima ex variatione vxoris; & ideo coniux censetur obligare suam voluntatem ad hanc, quam elegit, multo magis quàm qui emit aurum, alligat voluntatem ad aurum. Nec sufficit, si detur alia vxor æquè bona, quia cùm hæc æqualitas non possit certò ab hominibus agnosci & præuideri, & pendeat ex tot circumstantiis, quòd placeat coniugi, vel displiceat, meritò contrahentes alligant suam voluntatem ad talem personam determinatam, quia nolunt alieno iudicio fidere, sed suo in re tanti momenti. Omnis ergo diuersitas substantialis in eo contractu est inuoluntaria. Imò in venditione serui, vel ancillæ, propter eamdem rationem error in persona efficit emptionem inualidam, vt obseruat P.Molina 2.*tom de Iustit.disp.*340. *num.*21. quia variatio personæ in hominibus æquiualet variationi speciei in aliis rebus propter rationem traditam.

117. Hinc infero primò, in aliis etiam Sacramentis, si constat de alligatione voluntatis ad certam personam, vel materiam, non posse circa aliam habere valorem. Vnde qui vult consecrare hanc hostiam solam, non consecrat alias, licèt in altari ab aliquo positæ fuerint. In quo tamen aduerte, Antoninum Dianam 1.*tom.Resolut.moral.tractat.*17.*resolut.* 19. proposito hoc dubio, an particulæ, quas aliquis inscio Sacerdote, appositi in corporali, maneant

117. *Omnis diuersitas substantialis in matrimonio est inuoluntaria.* Molina.

117. *Infertur primò pro aliis sacramentis.* Dian.

consecratæ, respondere quidem cum communi, & vera Theologorum sententia negatiuè: addit tamen, quod Didacus Nugnus Dominicanus; *p.q.74. art.2. difficult.vlt.* in ea sit sententia, quòd illæ particulæ consecratæ maneant propter intentionem, quam Sacerdos habere debet consecrandi id, quod coram se habet in altari. Sed reuera Nugnus id non dicit: loquitur enim in alio diuerso casu; scilicet quando Sacerdos aliquam hostiam præparauit, postea verò alia à Sacrista, v.g. vel alio, loco illius hostiæ ponitur, inscio Sacerdote, vel sunt duæ loco vnius: in quo casu dicit, illam etiam manere consecratam; quia non ita alligauit Sacerdos intentionem suam ad consecrationem illius hostiæ, quam præparauit, vt excluderet aliam, quam postea in altari acciperet consecrandam: semper enim intendit consecrare id, quod in altari ad hoc inuenit, & accipit consecrandum: quæ doctrina vera est; illa autem, quam ei Auctori tribuit Diana, esset omnifalsa, & improbabilis.

Did.Nugn.

119. *Infertur secundò quid dicendum sit de protestatione Episcopi ante ordinationem.*

Infero secundò, quid dicendum sit de protestatione, qua aliqui Episcoporum Officiales solent ante Ordinum collationem publicè protestari, Episcopum non habere intentionem ordinandi eos, qui cum aliquo legitimo impedimento ad Ordines accedunt, v.g. irregulares, aut carentes patrimonio, & beneficio, vel legitimis litteris dimissoriis, &c. Nam si reuera Episcopus habeat talem intentionem, procul dubio qui illis impedimentis fuerint ligati, non recipient verum Ordinem. Aliqui tamen existimant, protestationem illam fieri solùm ad terrendum; Episcopum autem habere solutum animum ordinandi eum, qui accedit, quicumque ille sit. Ego quidem vsum talis protestationis nullo modo probo, tùm quia in ritibus Ecclesiasticis fundamentum non habet: nam licèt in Pontificalibus antiquis, & modernis apponatur formula, qua ordinandi moneantur ex parte Episcopi, ne vllus accedat irregularis, absque ætate vel facultate legitima, &c. in nullo tamen Pontificali inuenitur talis protestatio defectu intentionis; quare Officiales Episcopi, dum illam protestationem addunt, id de suo addunt, & non iuxta formulam Pontificali constitutam: tùm etiam, quia licèt, existente grauissima causa, posset aliquando Episcopus habere intentionem sub conditione, vt fatetur Vasquez *dicto cap.7. num 86.* de ministro absolutionis, si v.g. aliquis simulans se alium, petat ordinari, cùm multùm referat, hunc non ordinari: cæterùm eiusmodi voluntas conditionata vniuersalis cum omnibus haberi non potest absque grauissimis inconuenientibus propter dubia, quæ inde oriuntur circa valorem Ordinis. Potest enim contingere in primis, quòd aliquis tale impedimentum habeat, illudque vel ignoret, vel eius actu non recordetur: potest item suboriri dubium, an reuera habuerit aliquod ex iis impedimentis: denique, dato, quod illud habuerit, & cognouerit, dubitabit meritò de intentione Episcopi, an fuerit conditionata, vt verba priora sonabant; an absoluta, prout debebit esse. Non debet autem res adeò grauis his dubiis exponi. Vnde, si casus accideret, ego Sacerdoti eo modo Ordinato cum tali impedimento consulerem, vt, si commodè potest, adeat eumdem Episcopum, eiusque intentionem exploret, qualis fuerit. Quòd si hoc fieri non possit, recipiat iterum sub conditione Ordinem, ne maneat in illo dubio cum periculo inualiditatis aliorum Sacramentorum, quæ ex Sacerdotio dependent.

Vasquez.

SECTIO VIII.

Quid dicendum sit, quando fuerunt duæ intentiones contrariæ, quæ illarum prænalere debeat.

120. VVlt aliquis, v.g. consecrare Eucharistiam, sed vult non offerre sacrificium, quia ex errore putat, in Missa non fieri verum sacrificium. Item vult conferre baptismum à Christo institutũ, nontamen quem tribuit Ecclesia Romana: vult contrahere verum matrimonium, non tamen celebrare Sacramẽtum; quæ etiam sunt voluntates contrariæ, si matrimonium inter baptizatos nõ possit separari à ratione sacramenti. Hæ, & similes voluntates reperiri possunt per accidens propter ignorãtiam, errorem, vel obliuionem. Regula communis, & vera Theologorum est, vt voluntas, quæ prævalet ex iis, sortiatur effectum. Nam licèt vtraque videatur absoluta, & efficax, re tamẽ vera altera est minùs, altera magis efficax: & absoluta: vult enim absolutè, & omnino dare verum baptismum à Christo institutum; vult omnino consecrare veram Eucharistiam, vult autẽ non dare baptismum, quem dat Ecclesia Romana, quia putat illum non esse à Christo institutum, alioquin illum etiam dare vult; similiter vult non offerre sacrificium, quia existimat, in Missa non esse sacrificium, alioquin sacrificium etiam vellet; quia nimirum magis vult conficere verum sacramentum Baptismi & Eucharistiæ, quàm excludere Baptismum Ecclesiæ Romanæ, vel sacrificium.

Regula communis pro resolutione quæstionis.

121. Peres, in quo consistat ille modus volendi magis vnum quàm aliud; nam singulæ illæ voluntates secundùm se videntur absolutæ, nec vna respicit vllo modo ad obiectum alterius, sed singulæ habentur seorsim, & sine alterius memoria. Respondeo, à posteriori colligi, & explicari illam diuersitatem per hoc, quòd si sciret Eucharistiam non posse separari à sacrificio, non excluderet sacrificium; per hoc enim apparet, affectum diuerso modo tendere ad Eucharistiam, ad exclusionem verò sacrificij solùm quatenus putat posse sacrificium separari ab Eucharistia, atque adeò aliquo modo conditionatè. Sic explicat Coninch *in præsenti q.64. art.8. dub.3.* & in simili Lessius *lib.2. de Iustit. c.40. dub.10. n.76.* Re tamen ipsa est modus intrinsecus diuersus, tenens se ex parte ipsius actus voluntatis: nam altera volitio habet in se modum volendi magis vniuersalẽ, altera magis limitatum, & coarctatum. Quod potest multis exemplis declarari. Primò, si hodie velis sacrum crastinum omnino applicari pro Petro, ita vt hæc applicatio ex nunc præferatur cuilibet ex obliuione huius faciendæ: cras verò applices sacrum pro alio, non censebitur reuocata applicatio hodierna, quia fuit magis vniuersalis, & reuocatoria crastinæ. Secundò, desumi potest exemplũ ex leg. *Si quis, in princ.* ff. de legatis 3. Nam si quis in priori testamento adhibeat clausulam reuocatoriã cuiuscumque posterioris, testamentum posterius non erit validum, nisi in eo reuocetur expressè illa clausula prioris testamenti; vt cum communi Doctorum obseruat Molina *tom 1. de Iustit disp.153. §. Quod dictum est*; quia nimirum voluntas prior habuit maiorem vniuersalitatem ex parte obiecti, quàm posterior. Tertiò, si quis facit votũ non vouendi nisi consulto Confessario, & ex nunc vult non vouere validè, nisi ea conditione positã; postea si immemor huius voluntatis vouerat, votum nõ valet, nisi eo esset affectu, vt etiã, si recordaretur, vellet valere; vt notat Lessius loco proximè citato; quia nimirum prior voluntas fuit magis vniuersalis. Ex quibus omnibus constat,

Offenditur quomodo vna voluntas sit magis absoluta quàm alia

Coninch. Lessius.

Confirmatur multis exemplis,

122.

Molina.

concurrente

cõcurrente duplici voluntate contraria illam prævalere, quæ explicitè, vel implicitè continet reuocationem alterius, siue hæc sit prior, siue posterior, siue simul ex ignorantia habeatur. Consistit autem

123. *In quo consistat haec maior vniuersalitas voluntatis.*

hæc maior vniuersalitas in reflexione quadam formali, vel virtuali, quam vna voluntas habet supra alteram ad reuocandam illam, & non è contrà, vt in exemplis adductis; nam prius testamentũ cum reflexione supra posterius reuocauit illud; posterius verò non habuit reflexionem supra reflexionẽ prioris, ideo non potuit illud reuocare. Sic ergo voluntas faciendi verum sacramentum propter suam maiorem efficaciam, & vniuersalitatem habere videtur reflexionem quamdam virtualem supra alias voluntates contrarias, vt reuocet illas: hoc enim significat ille modus dicendi: *Omnino volo*; id est, non obstãtibus quibuscumque contrariis. Sicut etiã Summus Pontifex per illum modum loquendi facit reflexionẽ supra voluntates præteritas, & illas reuocat, aliquando tamen illa voluntas prior fuit magis vniuersalis, & reflexiua reuocãdo omnes futuras generales, & hanc etiã, quare si illa prior reuocãda est, oportet, quòd hæc posterior sit magis vniuersalis, & reflexiua reuocãdo voluntates primas reuocatorias, &c. Hoc ipsũ contingit in nostro modo operãdi per intentiones contrarias, ex quibus illa prævaler, quæ ex suo modo tenendi explicitè, vel implicitè sit magis vniuersalis, & reflexiua supra alias.

Confirmatur exemplo Pontificis.

124. *Si voluntates sint aequales praevalet posterior.*

Petes; quid si vtraque voluntas esset æqualis? Respondeo, prævaleret posterior: nam sicut posterius testamentum semper prævalet priori, etiãsi, quando fit posterius, non recordetur homo prioris à se facti; sic si heri applicasti sacrum hodiernum pro Petro, & hodie immemor illius voluntatis, applices pro Paulo per voluntatem æquè absolutam, & efficacem, videtur præferenda hæc posterior; non enim apparet differentia inter testamentum posterius, & hanc posteriorem applicationẽ: quod tamen intelligendum est cum limitatione statim apponenda. Denique, si vtraque illa voluntas esset simul,

Si vtraque esset simul, sacramentum esset nullum.

si v.g. propter errorem vellet simul consecrare Eucharistiam, & non offerre sacrificium, & vtrumque æqualiter vellet, & æquè affectus ad vtrumque, putarem non fieri sacramentum, quia volũtas simul vult ponere aliquod impossibile: quare sicut si eãdẽ intentione vellet illa; duo contraria, scilicet consecrare Eucharistiam sine sacrificio, nihil efficeret, quia includeret aliquid impossibile, sic dicendum videtur de volente simul per duplicem voluntatem æqualem. Imò idem etiam videtur dicendum, etiamsi voluntas vna esset post aliam, si tamen vtraque influeret in actum: tunc enim non procedit regula suprà posita, quòd voluntas posterior prævaleret: nam si vtraque facit, quòd nunc exerceã hanc actionem, vtraque est virtualiter præsens, & propter vtriusque finem censeor operari: tunc ergo posterior voluntas prævalet, quando prior solùm manebat habitualiter; vt in exemplo applicationis sacri crastini, quæ cras reuocatur per aliam applicationem contrariam æqualem, vt dictum est.

125. *Hinc infertur decisio dubij circa Abissinorum.*

Ex doctrina supra tradita inferri potest decisio dubij, de quo non multò ante Romæ controuersum fuit circa dissoluenda, vel retinenda matrimonia Abissinorum, quæ in schismate facta fuerant. Quod quidem libet in exemplum, & applicationem doctrinæ traditæ subiicere; quia in hoc exemplo ad praxim reducitur regula illa Theologorum cum omnibus suis circumstantiis.

126. *Pro quo sciendum est.*

Sciendum ergo est, quòd Æthiopes Abissini inter alios errores, quos retinent circa sacramenta, existimant, licitum esse repudium in certis casibus, ita vt possit dissolui etiam quoad vinculum matrimonium consummatum: imò maiori ex parte quando matrimonium contrahunt, solent dare quosdam fideiussores, ad quos pertineat vxorem, si fortè male à viro tractetur, ex viri potestate educere, & alteri viro in matrimonium dare. Hoc supposito, quæritur, an, quando hi reducuntur ad fidem Catholicam, abiurato schismate, & aliis erroribus, cogendi sint redire ad priorem coniugem, à quo iam fortè per diuortium recesserunt, & aliud matrimonium inierunt? Ratio autem dubitandi erat, quia matrimonium essentialiter dicit indissolubilitatem perpetuam attento iure diuino: ergo qui non vult facere contractum indissolubilem, sicut illi non videntur velle, sed contractum, qui certis casibus possit dissolui, non videtur velle facere verum, & legitimum matrimonium, & per consequens non debet cogi ad retinendum illud primum, tanquam verum, & validum coniugium.

Status quæstionis.

Ratio dubitandi.

127. *Suppositio Th. Sanchez. Qui habet tãtum animum contrahendi ad tẽpus, non facit matrimonium.*

Suppono, animum obligandi se ad indissolubilitatem, seu perpetuitatem esse de essentia matrimonij; vt cum communi docet Thom. Sanchez *lib. 2. de Matrimonio, disp. 29. n. 11.* ex quo benè infert, non esse matrimonium, si aliquis animum habeat contrahendi non nisi ad tempus. Et ratio clara est, quia, attento iure Diuino, perpetuitas, seu obligatio ad perpetuitatem est de essentia matrimonij; non potest autem aliquis se obligare, nisi velit se obligare; ergo voluntas obligandi se ad perpetuitatem essentialiter requiritur ad matrimonium.

128. *Conclusio prima.*

Hoc suppositio, dico primò, Quando hi Schismatici contrahunt cum pacto expresso, vt possint vti repudio in casibus sibi permissis, matrimonium est nullum, & per consequens non debent cogi ad illud obseruandum. Hanc sub his terminis docuit breuiter Sanchez *lib. 5. de Matrimonio, disp. 12.* cum aliis, quos refert, vbi licèt agat de Iudæis, parum refert; quia quod attinet ad hoc, eadem omnino est ratio, quæ solùm desumitur ex essentia matrimonij, cui opponitur dissolubilitas illa; & confirmatur ex c. fin. de conditionibus appositis, vbi deciditur, matrimonium esse nullum, si fiat sub conditione, quæ sit contra eius substantiam; vt si dicat, contraho tecum, donec aliam inueniam ditiorem; & idem est, si dicat, contraho tecum; si autem dotem non dederis, vel adulterium commiseris, volo te posse relinquere; vt notat benè idem Sanchez *d. lib. 5. disp. 9. num. 8.* quia licèt ista non sit conditio suspendens, sed resoluens, eodem modo conditio resoluens vitiat matrimonium, quando est contra ipsius substantiam. Confirmatur, quia non potest esse matrimonium validum, nisi aliquis exteriùs exprimat verbis vel aliis signis sufficienter consensum internum: in prædicto autem casu nullo modo videtur exteriùs exprimi consensus ad vinculum perpetuum, cùm potiùs significetur oppositum; ergo non potest esse matrimonium validum.

Sanchez.

Probatur ratione.

Confirmatur.

129. *Conclusio secunda.*

Dico secundò, si eum animum internum habeat, & eo animo contrahat, vt liceat sibi vti repudio, licèt id non deducat in pactum externum, matrimonium etiam est nullum. Ita Sanchez *d. disp. 12. n. 5.* quia si non vult aliter contrahere, nisi dissolubiliter, non habet voluntatem vllam obligandi se ad perpetuitatem, & per consequens deficit voluntas necessaria ad valorem matrimonij.

130. *Inferuntur inde schismaticos plures inualidè contrahere.*

Hinc infero, quàm plures ex his schismaticis inualidè contrahere; quia plures, vt dicunt, deducunt hoc in pactum expressum tempore contrahendi, & habent fideiussorem: alij habebunt ad minus eum animum internum non aliter contahendi; quod sufficit, quod si hic animus fuit in vtroque

coniuge, ex vtriusque confessione constabit sufficienter, vt matrimonium possit declarari nullum etiam in foro externo; vt docet Sanchez *lib.*2. *disp.* 45.*n* 12.nisi esset collusionis præsumptio. Si autem fuit in solo vno, sufficiet ipsi in foro interno, imò sufficiet etiam alteri coniugi, si concurrant rationes probabiles ad existimandum, ipsum non mentiri; vt docet ibidem Sanchez *num.*4.*& seqq.*

131. Difficultas est, quando coniuges sciebant quidem, licere repudium in sua Republica; sed tamen tempore contractus non addiderunt illam limitationem se non aliter obligandi, nisi sub eo ritu repudij. Et in hoc casu

Conclusio tertia. Dico tertiò, si ea scientia, quam habebant de vsu repudij, se habuit antecedenter, hoc est, ideo contraxerunt, quia sciebant, licere repudium; & aliter non contraherent, iam videntur se implicitè nolle obligare ad perpetuitatem.

132. *Conclusio quarta.* Dico quartò, si contrahentes ignorabant omnino, an vinculum istud esset perpetuum, vel si credebant etiam dissolubile; sed non limitarunt suam intentionem tempore contractus ad eam existimationem, sed habuerunt voluntatem generalem contrahendi matrimonium validum, ita vt illa ignorantia, vel existimatio se habeat concomitanter, cùm etiam sine illa æquè contraherent; tunc matrimonium videtur validum & obseruandum.

133. *Probatur primò à posteriori.* Hoc probatur primò à posteriori; quia in Ecclesia primitiua supponebatur omnino, matrimonium contractum inter infideles fuisse validum, & ideo Paulus Apostolus 1. Cor. 7. permittit, & consulit coniugi fideli, ne discedat ab infideli si ab eo permittitur habitare cum illo; ergo supponit, verum fuisse coniugium initum, & tamen scimus licuisse tunc temporis ex legibus Romanis repudium, & fuisse valdè vsitatum; ergo adhuc illi, qui sciebant, & existimabant permitti repudium, poterant validum matrimonium contrahere; alioqui Paulus non consuleret, vt perseueraret coniux fidelis factus in eo matrimonio. Paulus enim non consulit, vt de nouo contrahat matrimonium, sed vt perseueret in illo; & quidem si matrimonium fuisset ab initio inualidum, non poterat tunc validari sine consensu vtriusque coniugis; quo vterque consentiret de nouo ad indissolubilitatem perpetuam; & tamen Paulus absolutè consulit coniugi conuerso, quod perseueret quamdiu permittitur ab infideli; nihil addens de reualidando contractu, aut petendo nouo consensu à coniuge infideli; ergo supponit, fuisse ab initio valida illa matrimonia; quia nimirum, licèt errarent existimãtes, licere repudium poterat tamen ille error habere se concomitanter ad contractum, & dari consensus sufficiens ex voluntate generali, qua volebant matrimonium facere validum, qualecunque id esset; ergo eodem modo apud Abissinos, non obstante simili errore speculatiuo circa dissolubilitatem matrimonij, possunt reperiri multa matrimonia valida, & legitima.

134. *Probatur secundò.* Probatur secundò ex c. *Gaudemus*, versiculo *Cæterum*, de diuortiis; vbi Pontifex declarat, eum, qui in infidelitate iuxtà suum ritum repudiauerat primã vxorem legitimam, & aliam duxerat, cogendum esse post Baptismum redire ad priorem, si ab ea permittatur fideliter, & piè viuere: ergo supponitur fuisse primum matrimonium validũ, etiam quando contrahentes sciebant, vel existimabant, licere sibi repudium iuxta ritum, & leges suas; ergo etiam in Abissinis non possumus arguere nullitatem matrimonij præcisè ex eo, quod apud ipsos seruetur ritus repudij; nulla enim differentia apparet inter ipsos, & illos, de quibus agebat Pontifex in ea Decretali.

135. *Probatur tertiò.* Probatur tertiò, quia nunc etiam de facto inter nostros Catholicos potest contingere, vt aliquis contrahat matrimonium cum aliqua ignorantia speculatiua circa valorem ipsius: fortasse enim aliquis cẽsebit esse veram, vel probabilem doctrinam Caietani, & Catharini, quòd matrimonium possit ex causa adulterij dissolui, etiam quoad vinculum, & cum hoc errore speculatiuo contrahit matrimonium validum & indissolubile; quia error priuatus non tollit, quod habeat aliam voluntatem generalẽ, & efficacem contrahendi verum, & legitimum matrimonium: per quam vult iam implicitè contrahere matrimonium omnino indissolubile, cùm hæc indissolubilitas sit de essentia veri matrimonij, quod ipse vult omnino contrahere; ergo similiter Abissini, dum expressè non limitant suam intentionem ad matrimonium dissolubile, sed volunt contrahere verum matrimonium, illud contrahunt, nõ obstante errore speculatiuo, quo existimant illud vinculum esse dissolubile; quia ille est tunc error concomitans, & impertimens ad operandum; quæ videtur esse doctrina P. Suarez *tom.*2. *de Relig. tract.* 6 *de voto lib.*1. *c.*3. *n.*9. vbi dicit, eum, qui vult contrahere matrimonium ignorans vinculum illud esse perpetuum, adhuc contrahere validè, quia habet intentionem generalem faciendi illum contractum eo modo, quo tenetur illum facere, vbi iam implicitè vult obligationem, & vinculum perpetuum. Suarez.

136. *Ex dictis concluditur.* Concludo ergo breuiter ex dictis, errorem illum tunc vitiare matrimoniũ, quando ex illo contrahẽs limitat suam intentionem, siue per pactũ exterius, quo dicit se illa lege contrahere, vel saltem interiùs nolendo, nisi eo modo, & ritu obligari; ad quod sufficit, vel saltem alterum coniugem limitare suã intentionẽ, vt matrimoniũ sit nullum iuxta supradicta. Quãdo verò error ille est concomitãs, nec ideo contrahitur matrimoniũ, quia existimat ut dissolubile, vel denique contrahens habet voluntatem aliquam generalẽ efficiendi contractũ validum omnibus modis. error erit concomitans, & non vitiabit contractum, sed seruandus erit cum prioti coniuge. Hæc autẽ voluntas generalis debet esse actualis, neque enim sufficit, quòd homo, si sciret matrimoniũ esse indissolubile, vellet etiam illud indissolubiliter contrahere; quia hæc non est voluntas actualis, sed quæ foret conditionaliter in eo casu, quòd nõ sufficit ad effectũ præsentẽ; vt in simili de voto obseruat bene P. Suarez *lib.*1. *de voto, c.*11. *n.*6. Requiritur ergo voluntas actualis, qua velit contrahere matrimonium validum omnibus modis, & cum omnibus obligationibus illi annexis, quæcũque illæ sint. Hęc voluntas si adsit, adest consensus sufficiens, licèt ex priuato errore velit retinere ius ad repudium; quia illa prima voluntas, si est efficax, destruit secundam, quæ est minùs efficax, & subordinatur illi. Si autem desit illa voluntas generalis, & efficax, tunc secũda voluntas limitat contractũ ad matrimoniũ dissolubile, quod eo ipso est inualidũ. Denique in dubio, an aliquis habuerit illam voluntatẽ efficacem faciendi matrimonium omnino validum, cẽseo iudicandum in fauorem contractus, vt valeat; quia vnusquisque præsumitur velle exercere contractum validum, nisi oppositum probetur; iuxta communem doctrinam Iuristarum, quod à fortiori habebit locum in causa matrimonij, quæ est magis fauorabilis. Suarez. Suarez.

Hîc solent etiam aliqui tractare de intentione conditionata, an sufficiat ad valorem sacramenti: placet tamen consilium P. Vasq. *in præsenti disp.*138. *c.*7. *n* 84. qui hoc ad materiam de Pœnitentia reiicit, vbi nos etiam eam quæstionem in ordine ad omnia sacramenta examinabimus. Vasquez.

SECTIO

SECTIO IX.

De obligationibus ministri Sacramentorum.

137. *Prima obligatio est non ministrandi sine potestate.*

PRima obligatio est non ministrandi sacramentum absque potestate,& auctoritate sufficienti, hoc est,absque potestate Ordinis requisita ad valorem sacramẽti ,qualis est ordo Sacerdotalis ad consecrationem Eucharistię,vel Extremam vnctionem, &c.Episcopatus ad conferendum Ordinem sacrum, &c. atque etiam iurisdictio seu auctoritas,quæ aliquando requiritur ad valorem sacramenti , vt in absolutione sacramentali,aliquando ad licitam administrationem , vt in Baptismo , Confirmatione, Extrema vnctione , &c. Quæ autem , & qualis sit potestas requisita in quolibet sacramento ad validam, vel licitam administrationem illius , pertinet ad singula sacramenta in particulari.

138. *Dubium.*

Dubitari solet, an possit licitè ministet cum potestate non certa,sed dubia,vel probabili,ministrare sacramentum ? in quo duæ sunt sententiæ.Prima negat,id licere ; fit enim contra reuerentiam sacramenti, si exponat se ministet periculo reddẽdi illud irritum;nam licèt in aliis materiis iudicium probabile sufficiat ad operandum ; non tamen in hac , in qua si reuera opinio illa probabilis falsa sit , sacramentum erit re ipsa inualidum : vnde nec etiam si opinio illa sit probabilior,possimus illam sequi, sed semper illam quæ tutior est,& non exponit periculo sacramenti valorem. Hanc tenent Petrus de Soto,Suarez,& alij, quos refert Thom. Sanchez *lib.*1. *in Decal. cap.*9. *num.*35. Secunda sententia affirmat, dum tamen non fiat contra præceptum aliquod Ecclesiæ præscribentis certum ritum in sacramentis ministrandis , nec ex eo sequatur graue detrimentum illius , cui sacramentum confertur ; tunc enim esset peccatum contra charitatem. Ita Vasquez *in* 1.2.*disput.*53. Salon,Sayrus,& alij, quos refert,& sequitur Antoninus Diana *in Resolut. moral. tom.*1.*tract.de opinione probabili,resol.*2.

Petrus de Soto Suarez. Sanchez.

Vasquez. Salon. Sayrus. Diana.

139. *Sententia Auctoris.*

Ego claritatis gratia distinguendum censo ; nam vel sermo est de dubio proprio, quod appellari solet dubium negatiuum;quando scilicet non est fundamentum ad assensum præbendum alicui parti;vel de dubio probabili,seu positiuo, quando vtrimque est fundamentum ad assensum probabilem.De primo casu non loquuntur Doctores ; quare videntur omnes supponere , quòd tunc non liceat id facere, saltem regulariter loquendo. Ratio autem esse videtur,quia ex ipsa institutione talis sacramẽti sequi videtur præceptum non conficiendi illud, nisi cum tali materia,& forma,v.g.& circa tale subiectum,& tali potestate ex parte ministri : requiritur ergo ad licitè operandum iudicium aliquod saltem probabile, quo iudicem, hanc esse talem materiam, & hoc esse tale subiectum,& me esse talem ministrum. Nam sicut,quia datur præceptum naturale non accedendi ad fœminam non suam , requiritur ad copulam licitam,iudicium positiuum, quo quis iudicet saltem probabiliter, hanc esse suam , nec potest cũ mero dubio accedere:sic cùm detur præceptum non baptizandi. v.g. nisi cum aqua naturali (quod idem est de potestate ministri) prærequiritur assensus saltem probabilis, quòd hæc sit aqua naturalis, nec poterit quis operari cum mero dubio negatiuo.

140. *In aliquo casu potest licitè quis vti materia dubia.*

Dixi tamen,*saltem regulariter* id procedere ; quia aliquando propter indigentiam subiecti posset id licitè fieri , vt in extrema necessitate , non inuenta aquâ certâ,sed liquore aliquo,de quo dubium esset, an esset aqua , nec posset id examinari , pone enim esse locum obscurum, nec odore, aut gustu posse id percipi ; tunc,inquam,propter necessitatem proximi posset sub conditione baptizari. Ratio autem est , quia cùm præceptum illud non baptizandi absque tali materia,oriatur ex reuerentia sacramenti,ne scilicet aliquis velit baptizare,nisi quando saltem probabiliter sperat positiuè, & iudicat ponendum esse verum Baptismum;hinc fit,vt in prædicto casu non obliget tale præceptum,eò, quòd summa indigentia proximi,cui aliter subuenire non possumus, præponderat illi reuerentiæ, & reddit licitam talem operationem propter necessitatem.Sicut licèt ad honestatem copulæ requiratur regulariter iudicium probabile,quòd illa fœmina sit sua, aliquando tamen,orto dubio de valore matrimonij post illud contractum,coniux dubius,licet non possit petere , potest tamen reddere alteri coniugi habenti adhuc bonam fidem circa valorem ; vt colligitur ex cap. *Inquisitioni*, de sententia excommunicationis; quia nimirum præponderat illud aliud inconueniens,& necessitas non priuandi possessorem bonæ fidei absque sufficienti probatione,propter quod sustinetur illa redditio absque iudicio, & assensu vllo quòd illa fœmina sit vxor viri reddentis.

Alter coniugum dubitans de valore matrimonij non potest petere dubitum , sed reddere.

141. *Potest licitè ministrari sacramentum quãdo vtrinque sunt rationes probabiles.*

In secundò autem casu , scilicet , quando est dubium positiuum circa potestatẽ, hoc est,sunt rationes probabiles ex vtraque parte, assentior secundæ sententiæ, & existimo, secluſis illis duobus casibus ibi exceptis,posse licitè sacramentũ ministrari:quia sicut in aliis materiis ad operandum honestè sufficit iudicium probabile de honestate obiecti,sic in hac materia videtur sufficere ; nam sicut lex dictat,non ministrandum sacramentum, nisi à legitimo ministro;sic etiam lex naturalis dictat,non alienandam, vel destruendam rem,nisi à legitimo domino , non esse accipiendam Eucharistiã,nisi in statu gratiæ,& sic de aliis;& tamen qui probabiliter iudicat se esse dominum,potest alienare rẽ,vel illa vti,& qui probabiliter iudicat,se esse absolutũ,& iustificatum,potest licitè accipere Eucharistiã;iam enim iudicat se dominum, vel iustũ;ergo similiter,qui probabiliter iudicat,se esse ministrum legitimum,poterit ministrare sacramentũ;iam enim iudicat se habere,quod lex exigit ad illud ministrãdum.Quando tamen est præceptum Ecclesiæ obligãs ad ritum talem, vel ne fiat sacramentum,nisi à tali ministro,aut quando ex tali sacramẽto incerto proximus exponitur periculo grauis detrimenti,&aliunde potest illi per sacramentum certum subueniri, tunc non poterit ministrari iuxta opinionem solùm probabilem , vt expressè fatẽtur prædicti Auctores,qui videri possunt. An verò possit Sacerdos audire licitè Confessionem cum iurisdictione solum probabili,dicendum erit infrà in Tractatu de sacramento Pœnitentiæ.

Casus in quo non valet superiùs dicta sententia.

De statu gratiæ requisito ad actiones sacras exercendas.

142. *Secunda obligatio est,quod sit in statu gratiæ.*

Secunda obligatio ministri est , quòd sit in statu gratiæ,quoties conficit aliquod sacramentum;circa quam obligationem non conueniunt Doctores. Nam aliqui in primis volunt , non solùm peccare mortaliter omnes,qui aliquod sacramentum ministrant in statu peccati,sed etiam qui aliquod munus cuiuscunque Ordinis exercent : vnde Acolythi,qui solemniter cereos ferunt in eo statu , peccant mortaliter ; quod docuit Philippus Faber *de sacramento Ordinis,in* 4.*sent.dist.*24.*q.*1.*disp.*1.*cap.*3.*n.*80. & Navarrus *in Manuali cap.* 27. *num.* 163. & *de horis Canonicis cap.* 7. *num.* 41. qui alios afferunt , & extendunt ad canentem Capitulum,& orationem solemniter in Choro ; quia id facit vti Sacerdos.

Phil. Faber. Navarrus.

143. Caietan. Diana. Alij dicunt, concionantem in peccato mortali peccare grauiter. Caietanus 2. 2. *q.*187. *art.*3. *& in præsenti quæst.*64. *art.*6. & alij, quos affert Diana 2. *tom. Resolut. moral. tract.*4. *de Sacramentis, resolut.*197.

Sylueſter. Nauarrus. Nugnus. Toletus. Alij dicunt, Diaconum, & Subdiaconum miniſtrantes in mortali, peccare mortaliter. Ita Sylueſter, Nauarrus, Nugnus, Toletus, & alij plures, quos affert idem Diana ibi *reſol.*195. Alij hoc limitant ad eum caſum, quo frequenter ſaltem ita miniſtrarent in

Filliucius. ſtatu peccati. Sic docet Filliucius *tom.*1. *tract.* 1. *cap.*7. *num.*87.

144. Medina. *Varia ſententia.* Alij dicunt, Epiſcopum conficientem Chriſma, aut benedicentem oleum, aut conſecrantem, ſeu benedicentem Eccleſiam in ſtatu peccati, peccare mortaliter. Ita Ioannes Medina *Cod. de Pœnitentia, tract.*1. *q.*6. *§. Eſſet etiam dubium.* Alij hoc ſolùm reſtringunt ad eos, qui in ſtatu peccati miniſtrant aliquod Sacramentum; vnde inferunt, Sacerdotem miniſtrantem Euchariſtiam etiam extra Miſſæ Sacrificium peccare mortaliter. Ita Filliucius, & alij multi, quos congerit idem Diana *tom.*1. *tract. de celebrat. Miſſ. reſol.*23. Alij dicunt, conficientem ſaltem Sacramentum quodlibet in ſtatu peccati, peccare mortaliter: hoc tamen alij communiter limitant ad eum, qui id facit tanquam miniſter ad id conſecratus, non verò laicus, qui baptizat in caſu neceſſitatis, aut contrahit matrimoniũ, licèt hic ex alio capite peccet, quatenus in ſtatu peccati recipit Sacramentum. Quos etiã Auctores affert, & approbat idem Diana *tom.*2. *tract.*4. *de Sacrament. reſol.*119.

145. *Suppoſitio.* Supponendum eſt, ad miniſtrandum, vel conficiendum quodlibet Sacramentum præter Euchariſtiam, non requiri, vt, qui erat in ſtatu peccati, præmittat Confeſſionem, ſed ſufficere contritionem. Hoc contra Marſilium, & Adrianum probat

Vaſquez. cum communi Theologorum Vaſquez *in præſenti diſp.*136. *c.*1. *n.*1. *& ſequentibus*; quia præceptum præmittendi Confeſſionem ante Communionem eſt poſitiuum, non natura; nec reperitur tale præceptum, Diuinum, vel humanum in ordine ad alia ſacramenta ſuſcipienda vel miniſtranda. Sufficiet ergo vel confiteri, vel conteri diſiunctim.

146. *Aſſertio.* Hoc ſuppoſito, certa, & communis aſſertio eſt, prærequiri ſtatum gratiæ in eo ſaltem, qui ex officio conficit Sacramentum, ad quod ſpecialiter eſt conſecratus miniſter. *Probatur.* Probatur communiter ex multis locis Dionyſij, Gelaſij, & Gregorij, quæ tamen ſingula latè perpendit Vaſquez loco citato, & fatetur,

Vaſquez. non eſſe ſatis efficacia. Ipſe verò probat ex c. vlt. de

Greg. IX. temporibus ordinationum; vbi Gregor. IX. (non S. Gregor. vt falsò citat P. Coninch *in præſenti art.* 6. *dub.*1. *n.*41.) loquens de Sacerdotibus adulteris, periuris, homicidis, vel falſi teſtimonij reis, dicit, nili ea crimina notoria ſint, vel in iudicio comprobata, non poſſe poſt pœnitentiam impedire, ne in ſuo ordine miniſtrent. *Quod ſi non pœnituerint* (inquit) *monendi ſunt, & ſub interminatione Diuini iudicij obteſtandi, vt in teſtimonium ſuæ damnationis in ſuſceptis etiam Ordinibus non miniſtrent.* Quod idem probat ex capitulo vltimo de cohabitatione Clericorum, vbi idem Pontifex dicit, quemlibet pro quolibet peccato mortali, quoad ſeipſum, eſſe ſuſpenſum: hoc eſt, licèt alij non debeant eum vitare, ipſum tamen

147. non poſſe in eo ſtatu miniſtrare. Sed vterque ille textus pariter probat contra ipſum Vaſquez. Loquitur enim non ſolùm de Sacerdotibus, ſed de omnibus Clericis expreſsè; cùm tamen ipſe Vaſq. *c.*4. doceat, Diaconum & Subdiaconum in ſtatu peccati miniſtrantes, & exercentes actus ſuorum Ordinum, non peccare mortaliter. Omnes ergo debemus explicare illos textus, & dicere, vel non decerni ibi, quòd in ſingulis actionibus ſingulorum Ordinum factis in ſtatu peccati ſit nouum peccatum mortale, ſed quòd ſit aliquod peccatum, & quidem graue ex genere ſuo, quod ob timorem iudicij Diuini vitandum ſit; ſaltem, quia qui eiuſmodi functiones in eo ſtatu exercent, videntur in teſtimonium ſuę damnationis id facere, hoc eſt, dum in ſuo miniſterio profitentur ſanctitatem, quam debent habere, & non habent, eo ipſo teſtantur ſe dignos eſſe condemnatione, ſicut reprehedens in alio vitia, quæ in ſe habet, id videtur facere in teſtimonium ſuæ condemnationis, licèt in ea reprehenſione non peccet: vel fortaſſe in illis textibus ſermonem eſſe, non de ſingulis actionibus eorum Ordinum, ſed de toto officio, & exercitio, quod totum abſque peccato graui eſſe non poterat; quia iuxta antiquos Canones, qui nunc etiam ex parte obſeruantur, miniſtri ſaltem Altaris communicabant in Miſſa ſolemni de manu celebrantis; vt ex Canone 9. Apoſtolorum, & decreto Anacleti Papæ, & multis Auctoribus obſeruat

Suarez. Suarez *diſp.*69. *de Euchariſtia, ſect.*3. *§. Ad ſecundum*, in quo ſenſu verum eſt, quod per quodlibet peccatum mortale ſuſpenſi erant Diaconi etiam, vel Subdiaconi ab exercitio ſuorum Ordinum, ſcilicet complero, & integro.

148. *Probatur ex Auguſtino.* Probari poteſt etiam ex Auguſt. *lib.*2. *contra Epiſt. Parmeniani, cap.*10. *poſt medium*; vbi vniuerſaliter de omnibus ſacramentis, & eorum collatione dicit: Omnia ſacramenta, cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus. Et ex

Nicol. I. decretis Nicolai I. *in* 3. *tom Concil. tit.*11. *c.*5. vbi ait, ſacramenta non coinquinari à malo Sacerdote, & ſubdit: *Idcirco ab eo, qui in iudicio Epiſcoporum reprobatur, communio percipienda eſt; quoniam mali bona adminiſtrando, ſe tantummodo ledunt.* quæ loca, licèt non explicent malitiam peccati mortalis, ſed ſolam malitiam, & culpam, ex hoc tamen infertur, hanc poſſe eſſe culpam grauem, quando materia eſt grauis, qualis videtur eſſe collatio ſacramentorum, quæ eſt res omnium ſanctiſſima, & grauiſſima.

149. *Ratio eſt, quia tum miniſter operatur vt miniſter Chriſti maxime indecentia eſt in ſtatu peccati operari.* Hinc deſumi poteſt ratio, omiſſis aliis multis, quas refert, & refellit Vaſquez *vbi ſuprà c.*2. Ratio itaque tota deſumi videtur ex gratuitate, & ſanctitate illius actionis, qua ſacramenta conficiuntur, quam miniſter operatur in perſona ipſius Chriſti, & quà mediâ operatur ſanctitatem, & gratiam habitualem, qua ſanctificat eos, quibus ſacramenta conferuntur. Cùm enim in ordine ſupernaturali gratia habitualis, qua homo redditur cõfors Diuinæ naturæ, & filius Dei adoptiuus, ac Princeps hæres beatitudinis æternę, ſupremum locum teneat, ſi vnionẽ hypoſtaticam excipias, negari non poteſt, quòd grauiſſimam contineat indecẽtiam ad eiuſmodi actiones exercendas accedere, qua miniſter, Dei vices gerens, alios ſanctificet, gratos reddit & filios Dei, in ſordiſſimo illo ſtatu peccati, & inimicitia Dei. Sicut ſi fœmina aliqua ex Diuino beneficio conceptura in vtero ſuo Deum hominem, auderet in ſtatu peccati, & inimicitiæ Dei illum concipere, quis auderet temeritatem illam à culpa graui excuſare? Et tamen actio illius terminaretur ad ſolam humanitatem generandam, non ad vnionem hypoſtaticam: miniſter autem ſacramenti actione ſua tendit ad ipſam filiationem Dei producendam, & ad coniungendas animas ſtrictiſſimo illo gratiæ, & adoptionis vinculo cum Deo. Vnde veriſſimum videtur illud, quod ex Dionyſio Areopagita de Eccle-

Dionyſ. Areopagita. ſiaſtica Hierarchia referri ſolet: *Omnium diuinorum diuiniſſimum eſſe, cooperari Deo in ſalutem animarum.* Ideo enim Chriſtus concedens hanc poteſtatem diſcipulis ſanctificandi, & iuſtificandi animas, dicit

verba

Ioann.20. verba illa Ioann.20. *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittentur eis*, &c. quasi necessarium esse significans Spiritum sanctum habitantem in eo, qui alios iustificat, & sanctificat. Quod cum omnibus sacramentis commune sit (omnia siquidem gratiam iustificantem conferunt) in singulis conficiendis oportebit ministrum iustum, & gratum Deo esse, ne sacrosanctæ actioni, quam exercet, iniuria, & irreuerentia irrogetur.

150. *Infertur primò hanc doctrinam locũ habere in quocunque sacramenti ministro.* Hinc infero primò cum P. Vasquez, doctrinam hanc locum habere in quocumque sacramenti ministro, siue sit ad hoc consecratus, siue non sit: vterque enim verè sua actione sanctificat animam illius, cui sacramentum confert, & in vtroque actio habet æqualem sanctitatem, & æquale fundamentum reuerentiæ. Neque hoc durum videri debet pro iis, qui matrimonium celebrant: ij enim ex alio etiam capite debent esse in statu gratiæ, quatenus simul sacramentum illud suscipiunt; vnde parum grauantur ex eo, quòd dicamus, ex duplici titulo debere esse à peccato immunes, scilicet vt ministros, & suscipientes sacramentum: sicut & Sacerdos, dum celebrat, ex duplici etiam titulo ad id tenetur, scilicet, vt minister conficiens sacramentum in consecratione, & vt suscipiens idem sacramentum in sumptione. Quare de Matrimonio ita sentiunt Vasquez loco citato; Basilius Pontius *de Matrimon. lib.1. cap. 8. num.11.* Ledesma *de Matrimon. quæst.42. art.3. ad vlt. argum.* Nauarrus *in cap.1. §. Sacerdot. num.10. de Pœnitent. distinct.6. & alij.*

Vasquez. Basil. Pont. Ledesma. Nauarr.

151. *Quæ excipiantur ab hac regula.* Ab hac tamen communi regula excipio illum, qui vrgente necessitate, sacramentum confert, nec potest moraliter in eo necessitatis articulo, & breuissima morula disponere se ad iustificationem per actum contritionis, ne interim moriatur, v.g. infans, qui iam animam agit, absque Baptismo; vt fatetur Vasquez *vbi suprà c.3. n.40. & sequentibus*; quia cùm sacramenta instituta sint in remedium animarum, non videtur irreuerentia, si in extrema illa necessitate, vt subueniatur proximo, ministrentur à peccatore: nam sicut suprà dicebamus, posse in eo casu ministrari cum materia, vel potestate dubia, quia præponderat necessitas præsens præcepto non conficiendi cum dubio; sic dicendum videtur, necessitatem illam præponderare præcepto non conficiendi, nisi in statu gratiæ, sic enim videmus, multa fieri circa personam Regis, vel Principis in casu necessitatis, quæ si extra illam necessitatem fierent, grauissimam irreuerentiam continerent. Hæc autem ratio non solùm probat de Baptismo, sed etiam de absolutione sacramentali, quæ aliquando potest existimari necessaria homini ad salutem; nec potest se Sacerdos in illa temporis angustia præparare per actum contritionis; & frequentiùs potest casus in absolutione euenire, quàm in Baptismo.

152. *Diaconum ministrans in statu peccati non peccat.* Infero secundò cum multis, quos refert & sequitur idem Vasquez, Diaconum, & Subdiaconum ministrantes in statu peccati (quod idem est à fortiori de Clericis minorum Ordinum) vel Sacerdotem cantantem orationem, aut capitulum solemniter in Choro; aut Episcopum consecrantem Ecclesiam, vel Calices, aut benedicentem Corporalia, & ornamenta sacra; aut concionatorem prædicantem etiam solemniter, non peccare mortaliter; quia licèt hæ omnes sint actiones sacræ, atque ideo sit aliqua irreuerentia illas exercere in statu peccati, non tamen tam grauis, vt ad culpam lethalem perueniat. Aliquæ tamen ex ipsis videntur continere culpam saltem venialem, quidquid repugnet P. Vasquez *num.45.* imò legimus, aliquando grauiter Deum punisse eiusmodi audaciam, prout narratur de Diacono, qui in quadam festiuitate coram Carolo Magno solemni sacro ministrans, postquam præcedenti nocte mulierculæ impudicis amplexibus fœdatus fuerat, cùm Euangelium cantare præsumeret, & postea manibus impuris mysteriis sacris iuxta sui ministerij ordinem ministrare, dum verba sacra proferret, aranea desuper à laquearibus Oratorij se per filum suum semel, secundò, & tertiò super caput eius demittens, tertia demum vice caput obscœnum pupugit, ac sine mora miserum extinxit. Cuius pœnæ grauitas videtur non solùm arguere culpam aliquam, sed grauem etiam in illa actione. Potest tamen dici, in primis Deum sæpè punire culpam non mortalem pœna aliqua graui temporali: deinde illa potuit esse pœna peccati præcedentis luxuriæ, quam tamen Deus non intulisset, nisi adiuncta fuisset impudentia illa, per quam saltem demeruit Diaconus remissionem, vel dilationem supplicij, quod iam meruerat.

Specul. exẽpl dist 9. exempl.110.

153. *Potest tamen esse aliqua culpa venialis.*

154. *Obiectio.* Obiicit Vasquez; quia si illa actio est peccatum veniale, erit contra aliquod præceptum; eo autem ipso erit peccatum mortale; nam materia de se grauis est, vt constat in eo, qui suspensus, vel irregularis cantat solemniter Euangelium, qui sine dubio peccat mortaliter. *Soluitur.* Respondeo tamen, peccati huius malitiam consistere in exercitio actionis sacræ irreuerenti: hæc autem irreuerentia est maior, vel minor, pro maiori, vel minori sanctitate actionis sacræ, quæ exercetur. Potest ergo esse actio aliqua in se grauis, & quæ grauiter possit prohiberi per suspensionem, vel irregularitatem; & tamen quæ in ordine ad præceptum naturale suprædictum non sit grauis transgressio, quia non habet in se tantam sanctitatem, vt sit grauis irreuerentia eam in peccato exercere. Sicut etiam distractio voluntaria per longum tempus in recitatione Officij non præcepta est solùm culpa venialis, quia continet irreuerentiam leuem contra sanctitatem illius actionis orandi, & tamen accedente præcepto, illa distractio fit materia grauis, sufficiens ad peccatum mortale.

155. *Parochus in statu peccati assistens matrimonio non peccat mortaliter. Nec Sacerdos ministrãs Eucharistiam in eodem statu.* Diana. Infero tertiò, non esse peccatum mortale, si Parochus in statu peccati assistat matrimonio; ipse enim non conficit illud sacramentum, sed assistit tamquam testis publicus essentialiter requisitus, vt contrahentes possint validè conficere sacramentum. Sic etiam videtur non esse peccatum mortale, si Sacerdos Eucharistiam aliis ministret: ita Vasquez *num.38.* cum aliis multis, quos refert, & sequitur Diana *tom.1. tract. de celebr. Miss resol.23.* Quia tunc Sacerdos non conficit sacramentum, nec sanctificat, aut dat gratiam, sed applicat localiter sacramentum, quod solùm dat gratiam eodem prorsus modo, quo eam daret, si applicatum fuisset à laico, vel ab amente; aut, si ipsemet laicus illud acciperet de altari: & licèt actio illa porrigendi sacramentum sit aliquo modo sancta, & exigat aliquo modo sanctitatem ministri, non tamen ita grauiter, vt actio, qua conficitur sacramentum, per quam minister sanctificat, & causat gratiam, vt dictum est.

156. *Episcopus consecrãs Chrismata in statu peccati peccat mortaliter.* Infero quartò, Episcopum consecrantem Chrisma, & benedicentem oleum infirmorum in statu peccati, peccare mortaliter. Hoc est contra Vasquez *cap. 4. num. 48.* qui eodem modo loquitur de consecratione Ecclesiæ, ac de consecratione Chrismatis. Ego tamen iuxta suprà dicta magnum discrimen inuenio; nam consecratio Ecclesiæ, vel aræ, aut calicis (& idem est de benedictione Corporalium, vestium sacrarum, &c.) non sunt actiones verè sacramentales, quibus vllo modo conficiatur sacramentum, quales sunt consecratio chrismatis, & benedictio olei; per quas licèt non perficiantur sacra-

menta Confirmationis, vel Extremæ-vnctionis; incipiunt tamen fieri per illas. Suppono enim, materiam Confirmationis esse chrisma ab Episcopo consecratũ, & materiam Extremæ-vnctionis esse oleum benedictum: ipsa ergo consecratio, vel benedictio constituit materiam illam in ratione materiæ; atque adeò, sicut forma aquæ constituit aquam in ratione materiæ Baptismi, sic consecratio illa constituit materiam illorum sacramentorum in ratione materiæ validæ. Sicut ergo consecratio Eucharistiæ requirit in omnium sententia statum gratiæ, quando fit, licèt tunc non applicetur sacramentum, quia nimirum tunc Sacerdos ponit materiam proximam sacramenti Eucharistiæ; quæ postea, quando applicatur, dat gratiam; sic videtur dicendum de consecratione Chrismatis, per quam Episcopus ponit materiam sacramenti, quæ postea dat gratiam. Nam si res attentè consideretur, postea non datur gratia solùm intuitu verborum, vel actionis Episcopi, aut Presbyteri vngentis, sed etiam intuitu Chrismatis, vel olei, vt benedicti ab Episcopo, atque adeò intuitu benedictionis præteritæ; ergo illa actio Episcopi benedicentis partialiter concurrit ad gratiam, quæ nunc non datur intuitu solùm olei secundùm se, sed olei vt benedicti, hoc est, olei, & benedictionis: ergo Episcopus benedicens non minùs sua actione concurrit ad sanctificationem eorum, qui vnguntur, quàm Episcopus, vel Presbyter vngens; atque ideo non minùs requiretur gratia in illo, quàm in his, sed eò magis, quò illa vnica actio benedictionis est causa vniuersalior extendens se ad sanctificationem plurium; cùm hæc actio vngendi non se extendat nisi ad sanctificationem vnius in particulari.

Probatur à pari.

157. *An sacerdos debeat esse in gratia nõ modo quãdo absoluit sed etiã cum audit peccata.*

Infero quintò, quid dicendum sit de Sacerdote audiente Confessionem, an scilicet debeat esse in gratia, solùm quando absoluit, an etiam dum audit peccata? Videtur enim vtroque tempore requiri statũ gratiæ, quia vtraque est actio sacramentalis, cùm non minùs Sacerdos consecretur ad audiendã Confessionem, quàm ad absoluendum: vtrumque enim facit vt iudex, & audire, & iudicare; & sacramentum non solùm fit, quãdo profertur absolutio, sed etiam quando fit confessio, quæ est pars intrinseca sacramenti; ergo sacerdos audiendo peccata ponit aliquam partem sacramenti. Et confirmatur, quia si illa auditio non esset actio sacerdotis, vt sacerdos est, posset aliquis Diaconus audire confessionem, & eàdem die accepto sacerdotio, dare absolutionem illi pœnitenti absque vlla prorsus confessione noua, aut repetitione peccatorum illorum: quod tamen nemo concederet; quia nimirum auditio etiam, vt sit valida, requirit potestatem sacerdotis audientis. Ideo hanc sententiam docent aliqui, quos affert Diana *tom. 1. tract de Circumstantiis aggrauantibus, resolut.* 47. quibus addi potest P. Ludouicus de Ponte *tom. 4. de Christiana perfectione, tract. 5. cap. 3.*

Diana. Ludouicus de Ponte.

158. *Sententia Auctoris.*

Verius tamen existimo, non esse peccatum mortale audire præcisè confessionem in peccato, dummodo quis habeat propositum confitendi, vel habendi actum contritionis, antequam proferat verba absolutionis; vt docet Henriquez *lib. 6. cap. 18. num. 6. in Glossa littera V.* & Diana *loco citato*, qui id probat ex eo, quòd tunc sacerdos non administrat sacramentum, sed solùm quando absoluit. Verùm de hoc ipso reddenda est ratio; nam aduersarij dicunt sacramentum non solùm administrari, quando profertur forma, sed etiam quando apponitur materia, vt constat in Baptismo, Vnctione, & aliis: quæ non solùm ministrantur, quando proferuntur verba, sed etiam quando fit ablutio, vnctio, &c. ergo in sacramento Pœnitentiæ idem dicendum erit.

Henriq. Diana.

159. *Ratio à priori.*

Ratio ergo à priori, ex qua oritur discrimen ab aliis sacramẽtis, hæc esse videtur, quòd sacerdos audiendo confessionem, non agit, sed habet se passiuè; cuius signum est, quòd etiamsi sacerdos præter intentionem audiret peccata alicuius subitò accusantis se apud ipsum, & petentis absolutionem, posset proculdubio illum absoluere; auditio ergo, licèt sit aliquo modo actus iudicialis, latè sumpto nomine *actus*, non est actio tamen strictè Confessarij, sed effectus actionis pœnitentis terminata ad Confessarium iudicem, qui habet se passiuè, & ideo non prærequiritur intentio Confessarij, sed pœnitentis, cuius est illa actio; & propter eamdem rationem non requiritur status gratiæ in sacerdote, quia tunc non agit, sed patitur à pœnitente, vt possit postea agere, & absoluere ipsum. Ex quo patet responsio ad argumentum suprà adductum pro contraria sententia. Fatemur enim, requiri potestatem in Confessario, vt auditio illa sit valida, & pars sacramenti Pœnitentiæ; quia debet confessio fieri iudici, & ab eo audiri: hoc tamen non probat, illam esse actionem iudicis, per quam sacerdos agat, & operetur gratiam. Sicut etiam nunc vt sacramentum Matrimonij sit validum, debet fieri apud Parochum, vel eius locum habentem; ipse tamen Parochus non agit, aut operatur gratiam illius sacramenti, sed habet se passiuè, vt testis audiens consensum vtriusque coniugis, qui non erit validus, nisi exprimatur apud Parochum. Sic confessio non erit valida, nisi fiat apud iudicem: iudex tamen non agit, nec operatur gratiam, quatenus audit, sed quatenus operatur proferens sententiam absolutionis.

160. *Dubium.*

Magis dubitari potest, an debeat sacerdos esse in statu gratiæ tunc etiam, cùm imponit pœnitentiam sacramentalem, sed satisfactionem: tunc enim iam incipit proferre sententiam, & agere vt iudex, ac ponere partem aliquam illius sacramenti. Et quidem, si vera esset sententia, quæ docet pœnitentiam, seu satisfactionem etiam sacramentalem, quando impletur, operari ex opere operato non solùm remissionem pœnæ temporalis, sed etiam augmentum gratiæ habitualis; consequenter dicerem, illa verba Sacerdotis imponentis pœnitentiam concurrere ad conficiendum sacramentum in ratione sanctificantis, & producentis gratiam, atque ideo requirere in ministro statum gratiæ, vt debitè proferantur, nec posse absque graui culpa proferri in statu peccati. Si verò supponatur, satisfactionem sacramentalem conferre ex opere operato solùm ad remissionem pœnæ temporalis, non ad augmentum gratiæ, tunc probabilior esset pars opposita; non enim manet illa actio tam sancta, & excellens, sicut sunt actiones aliæ, quibus confertur gratia habitualis, licèt ponat aliquam partem integrantem sacramenti: quare sicut Pontifex vel Episcopus concedens Indulgentiam, non debet sub culpa mortali esse priùs in statu gratiæ, quia per illam actionem, & concessionem solùm liberat à reatu pœnæ; sic de Sacerdote, quando imponit satisfactionem in sacramento Pœnitentiæ, videtur dicendum propter eamdem rationem. Quæ autem ex illis duabus sententiis verior sit, dicemus agentes de satisfactione sacramentali.

161. *Sacerdos celebrans in peccato mortali non satisfacit dicendo se accepisse sacramentũ in statu peccati.*

Infero sextò, Sacerdotem celebrantem in peccato morali, non satisfacere dicendo in Confessione, se accepisse sacramentum in statu peccati: habet enim illud peccatum non quidem tres malitias, vt volunt aliqui relati à Diana *1. tom. tract. de celebrat. Miss. resolut.* 24. nec solùm vnam, vt ipse cum aliis insinuat, sed duas; alterã suscipiendi sacramentum, alterã conficiendi, in statu peccati; in quibus includitur malitia offerendi, cùm oblatio non distinguatur

à

à consecratione & sumptione, vt suppono. Oportet ergo explicare vtramque illam malitiam, dicendo, se celebrasse Missam in statu peccati. An verò audiens in peccato plures confessiones successiuè vnam post aliam, committat plura peccata, ita vt debeat explicare, se audisse tot confessiones; an verò sufficiat dicere, se ministrasse illud sacramentum in statu peccati, pertinet ad quæstionem de vnitate, & distinctione numerica peccatorum. Videri potest idem Diana plures sententias referens *tom. 1. tract. de circumstantiis aggrauantibus, resol. 43.*

Tertia obligatio ministri est, non mutandi formam, aut materiam debitam sacramenti, de qua diximus sufficienter suprà *disp. 1. sect. vlt.* vbi vidimus, quæ mutatio esset substantialis, quæ solùm accidentalis; & quomodo possit in tali mutatione interuenire peccatum graue, &c.

SECTIO X.

De obligatione Ministri non ministrandi Sacramentum indigno; vbi peculiariter de peccatore occulto in publico petente.

162. *Status quæstionis.*

NOmine *indigni* non intelligimus eum, qui non est capax sacramenti: nam huic certum est, nullo casu posse conferri; v. g. ordinare non baptizatum, vel absoluere non dispositum. Hoc enim esset, sicut si aliquis consecrare vellet in aqua loco vini; vel baptizare cum oleo loco aquæ, quod semper est intrinsecè malum. Nunc ergo per *indignum* solùm intelligimus eum, qui recipit quidem verum sacramentum, sed non gratiam sacramenti. Quæstio hæc tractari solet inferiùs de sacramento Eucharistiæ, an peccatori publico, vel occultò danda sit, vel neganda Eucharistia in publico, vel in occulto. Sed re vera communis est difficultas de omnibus sacramentis; quare magis opportunum videtur, si in hoc loco de omnibus semel examinetur.

163. *Primum quod supponitur.*

Supponenda sunt aliqua facilia. Primum est, ministrum, quando saltem commodè potest, debere vitare peccatum indignæ sumptionis, atque ideo vitare, quòd alius indignè accipiat sacramentum. Hæc enim est lex generalis, qua obligamur ad vitanda, & impedienda peccata proximorum, si commodè possumus. Hæc autem obligatio præcisa non vrgeret ad impediendum, ne ille alius impediat sacramentum cum indignitate materiali; vt cùm inuincibiliter ignorat, se esse indignum, vel se peccare accipiendo sacramentum in eo statu: tunc enim non est periculum peccati in accipiente, quod me obliget ad impediendum illud. Dixi tamen, hanc obligationem præcisam ad hoc non sufficere; aliunde enim poterit esse obligatio id procurandi, scilicet ex eo, quòd debeat minister ob reuerentiam sacramenti illud non conferre subiecto incapaci fructus ipsius sacramenti, vt statim dicemus.

164. *Secunda suppositio.* Suarez.

Secundò ergo supponimus, ministros sacramentorum regulariter, & per se loquendo, obligari ad non ministrandum indignis. Ita Suarez cum aliis *in præsenti disp. 18. sect. 2.* quia cùm sint dispensatores sacramentorum, eo ipso debent procurare, vt fideliter, & iuxta eorum exigentiam dispensentur. Exigunt autem sacramenta non frustrari, nec defraudari suo effectu, atque adeò non suscipi ab iis, qui non possunt consequi gratiam sacramentalem. Dixi tamen, *per se, & regulariter*; quia de sacramento Matrimonij est specialis difficultas inferiùs tractanda; & quia per accidens aliquando excusatur minister dando sacramentum indigno propter necessitatem, vel alias rationes statim explicandas.

Tertiò supponimus, numquam licere ministro inuitare, aut suadere alicui positiuè, vt accipiat sacramentum, quando is absque nouo peccato id accipere non potest: hoc enim esset directè inuitare, & mouere ad peccandum, quod numquam licet. 165. *Tertia suppositio.*

Obijci solet, Christum inuitasse omnes Apostolos ad Eucharistiam accipiendum verbis illis: *Accipite, & comedite. Bibite ex eo omnes*; inter quos erat Iudas in statu peccati. Varias solutiones affert Suarez *disput. 67. de Eucharist. sect. 1.* quæ adhiberi solent; quæ omnes difficiles sunt. Faciliùs dici potest, Christum non inuitasse Iudam ad actionem aliquam, quam ille absque peccato facere non poterat, sed ad actionem ex se bonam, & quam ipse Iudas tunc bene exercere poterat disponendo se per veram pœnitentiam, & dolorem de peccato: tunc enim nondum instituto sacramento Pœnitentiæ, non prærequirebatur alia dispositio ad Eucharistiam, nisi interna pœnitentia. Non ergo obstat factum illud Christi doctrinæ nostræ, quòd nunquam liceat inuitare ad recipiendum sacramentum, quod hîc, & nunc absque nouo peccato recipere non potest ille, quem inuitamus.

His suppositis, multa sunt dubia, & difficilia. Primum est, vtrùm publico peccatori petenti sacramentum negandum, vel conferendum sit? Hoc dubium tractari solet de sacramento Eucharistiæ cum S. Thoma infrà *quæst. 80. art. 6.* vbi communis sententia Theologorum omnium docet, esse negandum, siue publicè petat, siue secretò. Tunc enim potissimùm procedit præceptum Christi Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus*: & reuerentia circa sacramentum, ac debitum fideliter, & prudenter ministrandi hoc exigit, cùm absque noua infamia illius publici peccatoris possit minister consulere reuerentiæ, ac fini ipsius sacramenti. Testimonia Conciliorum, & Patrum, quæ hoc probant, videri possunt apud Suarez loco citato, & alios recentiores ibidem. Quis autem sit censendus publicus peccator, explicat latè idem Suarez. 166. *Primum dubium.* S. Thom. *Communis solutio.* Matth. 7.

Hæc doctrina, quæ de Eucharistia ab omnibus traditur, eodem modo aliis sacramentis applicari debet, de quibus procedit eadem ratio, & in aliquibus maior: nam absolutio sacramentalis non solùm in publico, sed etiam in occulto neganda est indigno, vt constat. Sacramentum etiam Ordinis à fortiori negari debet magis, quàm Eucharistia; nam hoc non est debitum omnibus, sicut Eucharistia, sed datur iis, quos Prælati dignos inueniunt, & eligere volunt: ad quam electionem non solùm vti possunt notitia publica, sed etiam secreta, & inquirere occultè de moribus, & vita Ordinandorum: sicut ad alia munera, & officia humana, & politica, quæ minoris momenti sunt, fieri consueuit. In Matrimonio autem, quia irregulare est, alia procedit ratio inferiùs explicanda. 167. *Idem dicendum est de aliis sacramentis.*

Dubitatur secundò, vtrùm peccatori occulto publicè petenti conferendum sit, vel negandum sacramentum? Hoc etiam dubium latè tractatur circa sacramentum Eucharistiæ, de quo aliqui dicunt, non posse quidem negari à Parocho, vel eius Vicario, à quo ille alius habet ius petendi, debere tamen negari à non Parocho, qui non habet obligationem ministrandi sacramentum. Ita Angelus verbo *Eucharistia 3. num. 19.* Alij addunt, idem esse quando peteret à Parocho, sed non in tempore, quo Parochus debeat dare Eucharistiam. Affertur Paludanus *in 4. d. 9.* Durandus, Gabriel, Richardus, Adrian. *quodlib. 5. punct. 3.* Syluester verbo *Eucharistia 3. num. 7. particula 1.* vbi id refert ex Palud. & non impugnat. 168. *Dubium secundum de peccatore occulto.* Angelus. Paludan. Durand. Gabriel. Richard. Adrian. Syluester.

Nauarr. *Communis resp.* impugnat. Nauarr. *in Manuali cap.* 21. & aliqui alij. Cæteri tamen absolutè & absque distinctione dicunt, cuicumque peccatori occulto petenti publicè non esse negandam Eucharistiam; quam etiam sententiam docent Suarez, & Vasquez locis citatis, & alij Recentiores communiter; & colligitur saltem à simili ex Concil. Africano *can.* 99. relato in cap. *placuit* 6. *quæst.* 2. vbi præcipitur communicatio cum eo, cum quo Episcopus suus non vult communicare propter delictum sibi soli cognitum.

Suarez. Vasquez. Conc. Afric.

Rationes responsionu. Rationes autem plures afferri solent, quæ difficilè id probant. Prima est, quia ex negatione Eucharistiæ sequeretur scandalum in populo. Hæc tamen ratio parum probat; quia si nomine *scandali* intelligas verum scandalum, seu occasionem peccandi, hæc certè non oritur ex eo, quod videant alij, hunc expelli ob sua peccata à communione. Si verò eo nomine intelligas admirationem populi, hoc non est tanti faciendum, vt idcirco permitti debeat irreuerentia tanti sacramenti. Adde, posse sæpè obuiari illis scandalis; quo saltem casu deberet sacramentum in publico negari.

169. *Secunda ratio.* Secunda ratio est, quia quilibet baptizatus habet ius ad illud sacramentum, quo iure priuari non debet, quamdiu delictum est occultum. Sed contra; quia peccator in statu peccati nullum habet ius ad illud sacramentum; ergo neque ad petendum illud; ergo si ego scio, illum nullum habere ius, non infero iniuriam negando id, ad quod non habet ius.

Suarez. Ideo P. Suarez *loco citato sect.* 4. cum aliis addit, illum, qui est publicus distributor bonorum communium in Republica, non posse in eorum distributione publica vti scientia priuata, sed publica, propter multa, & grauia inconuenientia, quæ sequerentur, si posset vti scientia priuata; possent enim ministri facilè infamare, quos vellent, fingendo eorum delicta: possent fideles formidare, & ob metum illius periculi abstinere ab illa mensa: quare licèt peccator non habeat ius ad sacramentum, habet tamen ius, ne repellatur, nisi ob peccatum publicum.

Destruitur principium Suarez. Sed illud vniuersale principium, quod hæc ratio assumit, non videtur verum. Nam alij, quibus ex suo munere in Republica incumbit distribuere bona vel officia, ius habent ad repellendos eos, quos ex scientia priuata norunt indignos. Sic Episcopus potest negare ordinationem, vel beneficium ei, quem certò cognoscit indignum, licèt ea indignitas antea non esset publica: sibi enim imputet, qui, cùm indignus esset, accessit ad petendum.

170. Propter hæc non desunt recentiores aliqui, qui hoc ius agnoscunt etiam in Sacerdote ministrante Eucharistiam, quoties indignitas, licèt sit occulta, talis tamen est, de qua Sacerdoti constat per duos, vel tres testes irrefragabiles: tunc enim siue secretò, siue publicè petat peccator, debet Sacerdos negare; is enim semper operatur vt iudex, & minister publicus: quare sicut iudici sufficit notitia talis ad repellendum iniustè petentem rem non suam, sic sufficit Sacerdoti, vt debeat repellere petentem sacramentum indignè, ad quod nullum habet ius. Vnde è contra, licèt indignus occultè petat Eucharistiam, Sacerdos non potest occultè eam negare, nisi notitiam talem habeat de delicto per testes irrefragabiles sufficientes ad probationem iuridicam; quia vbicumque Sacerdos ministrat, siue in publico, siue in secreto, semper se gerit vt publicus minister, & iudex, quia ex scientia iuridica potest, & debet procedere, non ex priuata. Denique addunt, hoc debere intelligi de Parocho, vel Viceparocho ministrante ex debito suo. Alij verò ministri non proprij, sed liberi, licèt peccatum non sciant notitia illa iuridica, sed alia quacunque certa, (dum sit extra Confessionem) poterunt, imò & debebunt saltem secretò petenti negare: quod etiam probabile existimant in publico; quia tunc non fit contra ius aliquod petentis, cùm non habeat ius petendi, nisi à Parocho, qui ex officio debet ministrare. Deberet tamen Sacerdos, quantum posset, vitare infamiam illius, etiam cum aliquo sui detrimento, v.g. nolendo tunc alicui communionem dare, fingendo se fatigatum, aut occupatum; licèt idcirco durior fortasse æstimaretur. Quod si id fieri non posset, neganda esset Eucharistia, licèt ex eo infamia petentis sequeretur: magis enim tenetur Sacerdos ad defendendum sacramentum, & eius reuerentiam, quàm ad vitandam infamiam iniustè petentis, qui sibi imputet, cùm petat indignè.

171. *Regula de reuerentia difficilis est.* Hæc sententia procedit quidem consequenter; sed adhuc regula illa, quam statuit, difficilis est, & contra communem Theologorum sensum. Primò, quia si Sacerdos in eo actu debet procedere vt iudex, & per notitiam iuridicam; ergo poterit, & debebit inquirere, maximè quando est ratio dubitandi; quod quidem magnam difficultatem, & perplexionem afferret Sacerdoti. Dicunt, non teneri ad hoc; quia cùm in eo casu solùm agatur de actu possessorio, non est deturbandus aliquis à possessione iuris ad communionem, in qua est, nisi sit plenè conuictus, sed contra; quia de hoc ipso deberet inquirere, an hic sit in possessione illius iuris. Supponimus enim, per peccatum deperdi ius petendi Eucharistiam; idem ergo est dubitare de statu peccati, & dubitare an perdiderit possessionem illius iuris petendi; quare si est iudex, debebit inquirere saltem de possessione illius iuris.

171. Secundò sequitur ex illa regula; si Sacerdos certò scit, aliquem dignum esse, debere tamen negare etiam in publico, vel occulto Eucharistiam, si duo, vel tres falsi testes affirment de illo aliquod delictum occultum: magis enim debet sequi notitiam illam iuridicam, si operatur vt iudex, quàm propriam. Vnde tertiò sequitur, si ex duobus testibus notum sit Sacerdoti delictum in alio regno, vel prouincia ab hoc homine patratum, licèt id in hoc loco sit omnino occultum, debere negare communionem publicè petenti; iam enim habet notitiam iuridicam sufficientem ad iudicandum: quæ tamen omnia sunt contra communem sensum Theologorum, vt constat.

173. Vasquez. P. Vasquez *disp.* 209 *de Eucharist. cap.* 3. rationem huius communis doctrinæ explicat ex eo, quòd sacramentum institutum sit in vtilitatem hominum; atque ideo præferenda est vtilitas sumentis, & conseruatio eius famæ obligationi religionis de dignè tractando sacramento: sicut suprà diximus, posse aliquem licitè in casu necessitatis baptizare infantem moribundum in statu peccati, quia non censetur indignè ministrare sacramentum ob instantem necessitatem paruuli periclitantis, in cuius remedium Baptismus institutus est à Christo. Quamuis ergo maius sit religionis præceptum, quàm iustitiæ, & ideo videretur minor ratio habenda de fama proximi conseruanda, quàm de tractando indigne sacramento: illa tamen regula hîc non habet locum, quia re vera non concurrunt duo præcepta, sed vnum solum de non infamando proximo: Præceptum enim religionis non est non dandi sacramentum indigno, sed solùm non dandi indigno absque iusta necessitate, qualis interuenit in hoc casu.

174. *Hæc ratio relinquit adhuc rem difficilem.* Hæc ratio, nisi magis explicetur, adhuc videtur relinquere rem difficilem. Primò, quia si ego sciam aliquem petere Eucharistiam ad conculcandum illud

illud sacramentum, non possum etiam in publico ministrare; & licèt sacramentum institutum sit in vtilitatem hominum; debeo tamen præferre reuerentiam sacramenti famæ petentis, & non curare de infamia illius, dum sacramenti reuerentiam defendam: ergo & in nostro casu debeo præferre reuerentiam sacramenti, quod indignè tractatur ab indignè petente, licèt id fieri non possit absque iactura famæ; vel reddenda est alia ratio magis specialis, cur vtilitas petentis in hoc casu præferenda sit.

175. *Non satisfacit id quod dicebat Vasquez.*

Similiter non videtur satisfacere id, quod dicebat P. Vasquez, in hoc casu non concurrere duo præcepta, eò quòd præceptum religionis non sit vniuersale non dandi indigno, sed non dandi absque necessitate rationabili: hoc, inquam, non satisfacit, quia ea ratione dici potest, nunquam posse concurrere duo præcepta duarum virtutum. Nam si in aliquo casu id posset fieri, maximè in illo, quem ipse ibi affert, cum aliquis dubitat de matrimonio cum aliqua à se inito, an validum sit, quo casu debet petenti reddere debitum coniugale: concurrunt enim duo præcepta; alterum castitatis, non accedendi ad non suam; alterum iustitiæ, non lædendi ius alterius petentis, quod suum est: quæ iustitiæ virtus, quia dignior est, præferri debet præcepto ex castitate: vtrumque tamen præceptum videtur tunc concurrere. Cæterùm neque in eo casu videntur magis concurrere præcepta illa, quàm in nostro: nam sicut in nostro dicit P. Vasquez, non concurrere præceptum religionis, quia hoc non est vniuersale non ministrandi vnquam sacramentum indigno, sed solùm non ministrandi absque vrgente causa, & necessitate, &c. sic in illo alio casu dici potest, non concurrere præceptum castitatis; hoc enim non est vniuersale nunquam accedendi ad illam, quam non scit esse suam, sed solùm est non accedendi, nisi vrgeat ratio fortior propter periculum lædendi ius alienum: certum enim est, quòd virtus castitatis non obligat in illo casu, & per consequens, quòd eius præceptum non erat vniuersale ad omnes casus, sed limitatum, ita vt non comprehenderet illum; ergo tunc non magis concurrit præceptum castitatis, quàm in nostro casu concurrat præceptum religionis.

176. *Hæc igitur ratio desumpta ex obligatione non lædendi famam, omnium est optima, & melius explicatur.*

Ego quidem fateor, nullam esse meliorem rationem huius communis doctrinæ, quàm illam, quæ desumitur ex obligatione non lædendi famam proximi, cuius delictum occultum est; sed hæc ratio videtur magis explicanda, vt vim aliquam habeat. Et quidem priùs dicemus, quomodo conducat ad ministrandum sacramentum Eucharistiæ, de quo, vt diximus, solet communiter disputari; postea videbimus, an eadem doctrina in cæteris sacramentis locum habeat. Præcipua autem difficultas oritur ex suprà adducto exemplo, quando scio intentionem secretam alicuius petentis in publico Eucharistiam, ad conculcandam, & comburendam illam; in quo casu etiam cum eius infamia possum, & debeo negare sacramentum: cur ergo idem non dicitur, quando scio indignitatem secretam illius, qui publicè petit, cùm non sit minùs indecens mittere sacramentum illud in cor sordidum, & peccatis pollutum, quàm in sterquilinium vel ignem? Confirmarique potest, quia ad tuendam vitam, vel famam innocentis, possum aperire crimen occultum volentis illi inferre iniuriam, quando alio modo non possum illam iniuriam impedire; ergo à fortiori ad tuendum honorem, & cultum Eucharistiæ, cuius iniuriam alio modo impedire non possum, licebit repellere volentem indignè sumere, etiam cum eius infamia.

Vnde oriatur præcipua difficultas.

177. *Pro solutione aduertendum.*

Pro huius difficultatis solutione aduertendum est, legem charitatis erga Deum, vel religionis, seu reuerentiæ erga ipsum aliquando quidem obligare specialiter ad tuendum honorem illius; tunc scilicet, quando ex facto alicuius patitur detrimentum notabile; vt si aliquis, v.g. publicè irrideat, & blasphemet contra Christianam religionem, atque ea de causa apud auditores detrimentum notabile subeat, ac contemptui subiaceat Diuina fides, eiúsque cultus: tunc enim pro viribus debet vnusquisque Dei causam suscipere, eiúsque honorem tueri ex obligatione charitatis, & religionis. Hæc tamen obligatio non inuenitur, quoties aliquod peccatum mortale ab alio committitur; tum quia non omne peccatum mortale fortasse continet iniuriam, & contumeliam grauem Dei, licèt semper habeat rationem offensæ grauis, vt notaui *tomo præcedenti de Incarnat. disp. 3. sect. 7.* tum etiam, quia licèt aliquibus peccatis grauiter peccetur contra Dei reuerentiam, non tamen est tam irreuerentia positiua, vt ita dicam, quàm negatiua, seu defectus reuerentiæ debitæ; in quo est magna differentia: aliud enim est, non exhibere totum cultum debitum alicui; aliud verò positiuè illi contumeliam inferre. Per illud prius non reddimus, quod debemus: per hoc posterius auferimus, quod ille habet; volumus enim inhonorare, seu tollere honorem, quem habebat. Certum autem est, maximam esse differentiam in materia iustitiæ inter eum, qui non soluit quod debet, & eum, qui positiuè vult auferre quod habeo: illum enim primum non possum auctoritate priuata compellere per vim ad soluendum; hunc verò secundum possum vi repellere, etiamsi opus fuerit aliquando vulnerando, vel occidendo. Grauior ergo multò est inhonoratio positiua, quàm negatiua, seu quæ non exhibet totum honorem debitum: grauiùs offendit Regem, qui ei alapam daret, quàm qui non genuflexus, sed solùm stans salutaret: hic enim non inhonoraret positiuè, sed non honoraret quantum deberet; ille verò positiuè inhonoraret, & contumelia grauissima afficeret. Fateor quidem, posse aliquando illas easdem actiones negatiuas exerceri, & assumi ad positiuè inhonorandum, & ad contumeliam; vt cùm quis ex industria non aperit caput, vel titulum inferiorem tribuit, aut verbis communibus salútat eum, cui superiorem titulum, vel aliis verbis salutationem debuisset, & hoc ad inhonorandum illum: hæc enim tunc esset inhonoratio positiua: quando tamen hæ actiones non fiunt ad hunc finem, tunc non sunt inhonoratio positiua, sed negatiua; quæ licèt sit iniuria, est tamen inferioris rationis, vt diximus.

Alia est irreuerentia positiua, alia negatiua.

178. *Ratio à priori.*

Ratio autem à priori est, quia sicut actio externa cultus, & honoris habet hoc ex voluntate interna, qua volumus per illam actionem significare nostram summissionem internam, vt diximus tomo de Incarnatione agentes de essentia adorationis: sic actio externa inhonorandi debet procedere ex voluntate interna significandi contemptum internum; aut certè debet esse actio ex se ordinata ad hoc significandum, vt sit saltem inhonoratio positiua externa. Hinc fit, vt alapa, vel conculcatio sit inhonoratio positiua, quia significant contemptum internum: negatio autem totius honoris debiti non semper significat contemptum; imò si aliquem honorem exhibemus, significamus summissionem internam, non tamen significamus totam summissionem, quam deberemus significare; & in hoc consistit iniuria, quòd non exhibeamus tantam significationem summissionis, quantam deberemus exhibere; aliquando verò illam negationem assumi-

mus

mus ad significandum contemptum; vt quando salutamus verbis communibus personam superiorem ad ostendendos nos ei æquales; & tunc illa actio non solùm habet malitiam negationis honoris debiti, sed etiam inhonorationis positiuæ, per quam intendimus lædere honorem illius.

179. *Hinc iam colligitur responsio.* Hinc iam ad nostrum propositum apparet differentia inter illum, qui peteret Eucharistiam ad conculcandum, & illum, qui solùm peteret indignè: illa enim prior esset inhonoratio positiua; qua ille positiuè vellet auferre honorem sacramenti, atque adeò debet repelli etiam cum infamia, tamquam iniustus aggressor; qui autem petit indignè, non vult positiuè inhonorare, sed potiùs exhibere actionem cultus, & honoris: nam ipsa sumptione religiosa significat summissionem internam, & colit sacramentum: peccat quidem, quia non exhibet tantum cultum, quantum deberet, nempe dignè sumendo: hæc tamen magis est negatio honoris debiti, quàm inhonoratio: sicut qui ponit Eucharistiam in capsula chartacea, vel in linteo, aut corporali sordido, non est contumelioſus positiuè, sicut qui proiiceret in lutum, vel conculcaret, licèt peccet non reddendo totum cultum debitum tanto sacramento. Non ergo mirum, quòd hic non sit repellendus, quando petit indignè, cum infamia publica; hic enim non aggreditur ad lædendum, & auferendum honorem, licèt peccet non soluendo totum honorem, quem debet. Aliud fortasse esset, si vellet indignè sumere ad inhonorandum positiuè sacramentum, & significandum contemptum per illam indignam sumptionem: tunc enim iam videretur similis ei, qui acciperet ad conculcandum, vel proiiciendum in ignem; atque ideò posset fortasse repelli etiam cum infamia: hoc tamen iam esset alius casus diuersus à nostro, in quo solùm agimus de peccatore occulto indignè sumente, absque eo, quòd interueniat aliud peccatum inhonorationis positiuæ.

SECTIO XI.

Obiectiones contra superiorem doctrinam, & alia dubia circa idem sacramentum Eucharistiæ.

180. *Obiectio prima.* OBiici solet præterea contra eandem conclusionem, quia tunc Sacerdos cooperatur peccato sumentis indignè Eucharistiam: numquam verò licitum est cooperari peccato alterius. Variæ solutiones huic argumento reddi solent; de quo multa videri possunt apud Thomam Sanchez *lib. 9. de Matrim. disp. 6. n. 1.* & sequentibus; quibus omissis, quia non videntur omnino satisfacere. Respondeo, ex hoc capite non peccare ministrum in casu nostro; quia nec est causa peccati alieni, nec propriè cooperatur illi. Ad hoc enim requiritur, quòd vel sit causa determinans, vt qui suadet, petit, imperat; quæ omnia tendunt determinatè ad illam actionem, quæ hîc & nunc absque peccato fieri non potest, & ideo qui eo modo concurrit, dicitur causa peccati alieni; vel certè requiritur, quòd ex modo, quo præstat concursum, non habeat indifferentiam, sed concurrat determinatè ad talem actionem, quæ hîc, & nunc absque peccato alterius fieri non possit; ita vt non possit poni cooperatio huius, quin sequatur peccatum alterius. Ideo enim Deus concurrens ad omnes actiones humanas non est causa peccati, nec cooperatur peccato, quia concursus ille, provt præstatur, & offertur à Deo, est omnino indifferens, nec infertur omnino peccatum hominis ex hac voluntate, qua Deus concurrit; posset enim stante illa voluntate Dei, non sequi peccatum, sed alia actio bona hominis, vt suo loco videbimus.

Sanchez.

Responsio.

Tunc enim non est causa determinans, sed ita indifferens, vt possit non sequi peccatum alterius, etiam posita hac cooperatione.

In nostro ergo casu Sacerdos neutro modo concurrit: non enim suadet, petit, vel imperat. Deinde nec concurrit, aut cooperatur ex se ad actionem malam: totum enim, quod Sacerdos ex se facit, non est tale, vt non possit esse hîc, & nunc absque peccato alterius, vel vt ex eo sequatur necessariò peccatum alterius. Nam actio Sacerdotis vel supponit iam positam malitiam totam ex parte petentis Eucharistiam; vel non supponit eam totam, sed partem, & alia pars subsequitur. Et quidem illius malitiæ, quæ iam supponitur, non est causa Sacerdos, vt constat, cùm illa iam sit posita independenter ab ipso: illius verò malitiæ, quæ postea subsequitur, neque etiam est causa; quia hæc ita sequitur, vt posita adhuc actione Sacerdotis, possit illa non sequi. Pro cuius explicatione distinguamus clariùs malitiam, & culpam indignè communicantis; quæ partim consistit in petitione indigna, in accessu ad altare, in præparatione, & promptitudine, quam ostendit ad accipiendum sacramentum; & totum hoc non pendet à sacerdote, vt constat. Postea verò subsequitur sumptio indigna, qua aperit os, & deglutit Eucharistiam; & hæc etiam non sequuntur necessariò ex actione sacerdotis: nam licèt Sacerdos offerat Eucharistiam, non cogit ad aperiendum os; potest enim ipse recedere; item, licèt Sacerdos ponat Eucharistiam in ore, potest ipse conscius suæ indignitatis non deglutire, sed aperire suam conscientiam sacerdoti. Quod si non potest hæc tunc facere propter infamiam, iam sequitur, illas actiones excusari à peccato in ipso sumente, & per consequens multo minùs sacerdotem concurrentem aliquo modo ad illas, esse causam peccati, cùm ex se solùm concurrat ad actiones hic, & nunc licitas iam ipsi petenti propter periculum infamiæ: non ergo cooperatur determinatè ad culpam, & peccatum petentis, sed semper ad actionem licitam, vel certè tali modo, vt ex sua cooperatione non sequatur necessariò actio peccaminosa in petente; sed contingenter ex noua culpa petentis, cuius Sacerdos non est causa determinata.

181. *Tota hæc res explicatur.*

182. *Quæ alias actiones à cooperatione illicita eo modo excusentur.* Hoc eodem modo excusandas existimo à cooperatione illicita eas actiones, quas affert Thomas Sanchez *loco citato*, scilicet coniugem reddentem debitum coniugale coniugi petenti obstricto voto castitatis, ratione cuius non potest absque peccato exigere; item debitorem reddentem mutuam pecuniam creditori exigenti, qui tamen vouerat priùs Deo, eam pecuniam ampliùs non repetere, aut recipere, atque adeò peccanti in ipsa petitione, & acceptione pecuniæ. Hi, inquam, & alij similes non videntur excusandi ratione solius necessitatis, qua adstringuntur ad reddendum, vel soluendum debitum: nulla enim necessitas potest reddere licitum id, quod est intrinsecè malum; quale est cooperari determinatè ad peccatum, velle peccatum, esse causam peccati. Sed hi omnes excusantur modo suprà explicato; quatenus ex se non causant, nec cooperantur determinatè ad peccatum, nec faciunt quidquam, ex quo necessariò sequatur peccatum. Nam malitiam petitionis iam supponunt positam; illam autem, quæ postea subsequitur in receptione debiti, non inferunt necessariò: debitor enim soluens pecuniam, ex se non obligat creditorem ad eam accipiendam, nec ponit aliquid, ex quo necessariò sequatur, quòd creditor eam accipiat; nam postquam debitor eam soluit, potest creditor nolle eam accipere. Quod idem de actione coniugis reddentis debitum coniugale

coniugale dici potest; nam quæcumque illa actio sit, non est causa voluntatis antecedentis, qua coniux malè petiit debitum: voluntatis verò consequentis, qua postquam videt alterum annuere, & velle reddere, vult etiam accipere, non est causa determinatè, & necessariò eam inferens, cùm possit tunc coniux à suo malo proposito desistere; quòd si non potest desistere, iam non erit peccaminosa illa prosequutio, saltem malitia noua, sed denominatiuè, & in causa, ad quam non est peccatum cooperari, dum non sit cooperatio ad malitiam; sic enim Deus, postquam videt voluntatem hominis furandi, causat, & vult determinatè actionem externam, quæ necessariò oritur ex tali voluntate interna. Nulla ergo est malitia in coniuge malè petente, ad quam determinatè concurrat coniux reddens: nam omnis malitia petentis, vt diximus, vel est antecedens, vel consequens redditionem; antecedens autem non potest dependere à redditione; consequentem verò non infert necessariò voluntas reddendi, sed indifferenter: Concomitans denique esse non potest; quia malitia est in actu interno voluntatis, ad quem non potest reddens concurrere concomitanter, licèt concurrat ad externum; ergo tota malitia petentis vel est antecedens, vel si est consequens, non sequitur necessariò ex voluntate reddentis; & hæc videtur esse planior via ad excusandam malitiam reddentis in eiusmodi casibus; sicut & in casu nostro sacerdotis dantis Eucharistiam indignè petenti. Fatemur ergo, cooperationem ad peccatum habentem necessitatem connexam cum peccato alterius, vel ex intentione cooperantis tendentem ad eum finem, numquam posse esse licitam; sicut neque etiam suasionem, consilium, imperium, &c. Ea enim non esset permissio peccati, neque ille diceretur solùm permissiuè se habere, sed causare & cooperari in toto rigore. Actiones verò, quæ ex se non inferunt malitiam alterius, nec ad hoc tendunt, non semper sunt illicitæ, sed aliquando erunt licitæ, vt apparet in Christiano remigante sub pirata Turca contra alios Christianos, cum actionem multi excusant propter indifferentiam, quam ex se habet, quod sufficit, vt in tali necessitate licita sit; quos refert & sequitur Thomas Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 7. num. 18.* vbi alia plura exempla adducit de iis, qui aliquando excusantur ob aliqualem indifferentiam cooperationis.

Sanchez.

183. *Sed contra vrgetur ex alio exemplo.* Sed contra vrgeri potest ex alio exemplo; nam volenti se occidere, vel aliquem alium, non possum ego licitè reddere gladium suum apud me depositum, licèt illa redditio ex se indifferens sit; sed debeo negare gladium; & hoc modo impedire illud damnum: maius autem detrimentum sibi infert indignè recipiens Eucharistiam, quàm auferens sibi vitam temporalem: ergo debeo negare Eucharistiam ad impediendum illud damnum, etiam cum eius infamia, sicut deberem negare gladium, etiam cum eius infamia. Huic argumento multæ sunt solutiones, quas Suarez, & alij tradunt, & latè refert, & refellit Vasquez *loco citato, c. 4.* qui tandem discrimen reducit ad hoc, quod præceptum de conseruanda vita alterius obligat magis, quàm obligatio conseruandi famam, vel reddendi gladium; at verò præceptum non ministrandi sacramentum indigno, non obligat cum iactura famæ, cùm non sit præceptum absolutum, sed limitatum, scilicet, nisi aliqua rationabilis causa prospiciendi, & consulendi famæ proximi excuset, vt dixerat *c precedenti*; quam responsionem nos etiam suprà impugnauimus.

184. *Responso.* Ad obiectionem ergo respondeo, in primis posse etiam aliquando reddi gladium volenti se, vel alium occidere, quando scilicet absque grauissimo detrimento negari non potest, vt cum aliis docet Thom. Sanchez *vbi suprà d. n. 18.* Minor tamen causa sufficit ad dandum sacramentum peccatori occulto publicè petenti. Ratio autem discriminis desumitur ex doctrina generali, quam latè cùm aliis probat idem Sanchez *ibi n. 12.* scilicet obligationem non ponendi actionem indifferentem, ex qua sequatur peccatum alienum, non esse æqualem in omnibus materiis, sed mensurandam ex multis capitibus & circumstantiis; inter quas consideratur spes vtilitatis proximi ex negatione nostra rei indifferentis, quæ quidem in casu nostro ferè nulla est, vel tenuissima, tùm quia ille, qui paratus est ad suscipiendum sacramentum indignè, tantum abest, quod ex correctione nostra cum infamia publica meliorabitur, vt potiùs credibile sit, illum, quantum est de se, permansurum in affectu malo interno, & insuper irritatum, & exasperatum correctione & infamia, in alia peccata odij, & vindictæ prolapsurum: tum etiam, quia licèt quodlibet peccatum mortale, imò & quodlibet veniale in ordine ad ipsum, qui illud committit, sit magis vitandum, quàm quodlibet aliud damnum, in ordine tamen ad permittentem non est tanta obligatio non permittendi, seu impediendi peccatum aliquod veniale proximi, quanta impediendi cuiuslibet alterius damni temporalis maximi; quia cùm certum sit, illum hominem alia peccata venialia commissurum, non tanti facimus, quòd inter alia committat etiam hoc vnum, quod in tanta multitudine pro nihilo reputatur. Quod idem cum proportione de aliqua duratione maiori peccati mortalis dicendum est. Cùm enim scimus, aliquem per horam durare in affectu peccati mortalis, non tanti æstimamus, quòd permittatur durare vlteriùs per vnum instans, vt propter illam durationem impediendam debeamus facere, quæ faceremus ad impediendam eius mortem temporalem. Minoris enim fiunt ea mala, quæ simul cum aliis multis eiusdem generis aduenium, vt si aliquis exigat à te suum gladium, quo Petro vel sibi ipsi decem vulnera infligat, quem si non dederis, habebit statim alium, quo infliget nouem vulnera, certè propter illud vnum vulnus decimum vitandum non debes cum graui inconuenienti gladium negare. Cùm ergo in nostro casu peccator habeat affectum illum malum toto tempore antecedenti, non debet Sacerdos negare Eucharistiam ad impediendam malitiam illam pro morula illa exigua temporis restantis cum tanto detrimento infamiæ, & aliis periculis. Fateor, si damnum esset irrepatabile, sicut in morte, vt si necessaria esset infamia illa ad impediendam eius damnationem æternam, tunc non deberet haberi ratio infamiæ, sed neganda esset Eucharistia etiam in publico; quia tunc fortiores rationes vrgerent, quàm in negatione gladij cum infamia ad impediendã mortem temporalem, vt constat. De facto tamen, cùm non præuideatur tale detrimentum, imò nec maius ferè periculum damnationis, quàm priùs, non potest Sacerdos assumere medium illud infamiæ ad impediendum illud detrimentum spirituale, vt diximus.

185. *Instantia.* Dices; imò nec posset, etiamsi sequeretur detrimentum damnationis æternæ. Nam sicut non possum alicui auferre vitam, vel abscindere membrum præcisè, vt vitem eius damnationem æternam; sic nec potero auferre illi positiuè famam ob eumdem finem; tàm enim est cõtra iustitiam auferre famam, quàm vitam, vel membra. Adde, si aliquis sciret ex reuelatione Petrũ damnandum, si sit diues, non ideo posset furari, vel auferre ei inuito diuitias ad impediendum illud detrimentum spirituale; ergo minùs

liceret auferre famam inuito, quæ maius bonum est, quàm diuitiæ multæ.

186. *Diluitur.* Respondeo negando consequentiam. Ratio discriminis est, quòd qui aufert famam in nostro casu, non se habet sicut qui aufert positiuè pecunias, sed sicut qui pecunias apud se depositas non custodit. Habemus enim delicta aliorum occulta, quasi deposita in nostra scientia, quæ custodire debemus, ne proximus amittat suam famam: depositarius autem cum graui detrimento non debet seruare depositum, sed potest illud à se proiicere: sic possumus aliquando delictum occultum proximi manifestare ad vitandum detrimentum: sic potest aliquis reuelare delictum occultum alicuius ad vitanda grauissima tormenta, quibus ab eo extorquetur; vt obseruauit benè Lessius *lib.2. de Iustit. cap.11. dub.8.* quia non obligatur ad custodiendum depositum cum tanto detrimento. Non ergo est aliquis ita plenè dominus suæ famæ, sicut suæ pecuniæ: famam enim solùm habet apud alios, qui sunt quasi custodes illius, atque adeò possunt ex graui causa eam non seruare: pecuniam verò habet apud se, quam nemo ab ipso inuito positiuè potest auferre. In nostro autem casu non deberet Sacerdos cum tanto detrimento certissimæ damnationis illius, qui petit sacramentum, custodire eius famam, quæ non est tam plenè sub dominio nostro, cùm possint sæpè ex rationabili causa manifestari delicta nostra occulta ad vitandum damnum magnum publicum vel priuatum.

Lessius.

187. *Obiicitur.* Vltimò obiici solet contra conclusionem, quia posset Sacerdos absque detrimento famæ negare Eucharistiam in publico peccatori occulto, scilicet dando illi hostiam non consecratam loco consecratæ, quo pacto & famam alienam, & reuerentiam debitam sacramento seruaret. Aliqui dicunt id fieri posse, conscio ipso qui accipit: alij autem omnes negant; quia daretur occasio idololatriæ populo. P. Vasquez *loco citato, cap.4. num.41.* hanc rationem reiicit, quia reuera tunc omnes adorarent verum Deum, & verum Christum, quem apprehenderent ibi latere, licèt re ipsa non lateret. Sed hanc sententiam reiecimus agentes de adoratione Eucharistiæ tomo præcedenti de Incarnat. *disp.57. sect.3.* vbi probauimus, verè adorari, quidquid est, quod latet sub illis speciebus, quæ ostenduntur, atque ideo verè committi idololatriam materialem, licèt inculpabilem propter ignorantiam eorũ, qui adorant, & propter illud periculum idololatriæ non posse exhiberi, vel ostendi hostiã non consecratam pro consecrata.

Vasquez.

Aliqua responsiones reiiciuntur.

188. Aliqui volunt, huic periculo posse iri obuiam, si Sacerdos ostendat quidem adorãdam hostiam consecratam, sed simul cum ea habeat aliam non consecratam à tergo; quam solam det peccatori conscio priùs, & cõsentienti ad seruandam eius famam. Sed hoc etiam communiter reiicitur. Primò, quia vix vnquam potest id pactum fieri cum peccatore. Secundò, quia neque hoc modo vitatur periculum idololatriæ; nam in ipsomet actu sumendi hostiam, aliqui adorabunt illam hostiam, quam sumit peccator, etiamsi non videant illam. Tertiò, quia ipsemet actus sumendi illam reuerenter, est actus religiosus, & cultus quidem externus, qui non solet nec debet exhiberi nisi veræ Eucharistiæ; quare erit quædam adoratio & reuerentia saltem externa, quam sumens exhibet exteriùs illi hostiæ, quam sumit; & Sacerdos etiam, dum eam religiosè ministrat, videtur saltem exteriùs exhibere illi cultum sacrum debitum veræ Eucharistiæ; quæ etiam actiones externæ reuerentiæ, & cultus circa hostiam non consecratam vitari debent. Vnde videtur applicari posse ad hunc casum id, quod in alio simili dixit Innocentius III.

Innoc.III.

de quodam Sacerdote, qui celebrabat absque intentione consecrandi, eò quòd esset in statu peccati, de quo tamen dixi in cap. *de homine*, de celebratione Missarum, grauiùs peccasse, quàm si in peccato verè celebrasset, & concludit: *Falsa sunt abycienda remedia, quæ verè sunt periculis graviora.* Grauius enim est peccatum idololatriæ, etiam externæ, & fictæ, quàm indignæ sumptionis; quia hæc, vt diximus, est solùm irreuerentia negatiua, quatenus non exhibetur totus cultus debitus sacramento, sed partialis.

189. *Secũdum dubium.* Sotus. Hinc iam dubitatur tertiò de eodem sacramento Eucharistiæ, an peccatori occulto petenti in occulto dandum sit? Sotus *in 4. dist.12. q.1. art.6.* dicit negari non posse à proprio Pastore petenti in Paschate, vel in necessitate, in qua habet ius petendi; quia nemo iure suo priuari debet absque sufficienti probatione, & notorietate delicti. Vnde aliqui Recentiores eandem sententiam amplectuntur, quoties Parochus, qui de iure hîc, & nunc debet ministrare, non habet saltem sufficientem probationem plenam delicti. Alij tamen Theologi communiter dicunt, negandam esse Eucharistiam in occulto; quos sequitur Suarez loco citato *sect.1.* & Vasquez *c.5.* & colligitur ex Concilio Vasensi *can.7.* relato in cap. *Si tamen 6. q.2.* Ratio autem est, quia si in publico non negatur peccatori occulto, solùm est, vt vitetur infamia; ergo in occulto, vbi ea ratio omnino cessat, neque est periculum infamiæ, negandũ est sacramẽtum; ad hoc enim obligat lex vniuersalis non conferendi indignis sacramẽta, nisi rationabilis necessitas aliud exigit. Neque obstat ius petentis, quia ille, dum est in peccato, nullũ habet ius ad hoc sacramẽtum; & licèt in publico habeat ius ad suam famã retinendã, in occulto tamen hæc ratio omnino cessat.

Suarez. Vasquez. Cõc. Vasens.

190. *Obiectio.* Obiiciunt aliqui, Sacerdos in huius sacramenti administratione est minister publicus, vbicunque illud ministret; ergo debet procedere vt iudex, qui quidem non potest operari nisi ex scientia iuridica, qualis est, quæ habetur per probationem plenam. *Responsio.* Respondeo, Sacerdotem in hoc sacramento ministrando non esse iudicem, sed pastorem; alioquin deberet inquirere de dignitate petentis, vt suprà notauimus; & deberet excludere etiam in occulto, quem scit dignum; si tamen duo, vel tres falsi testes dicunt esse indignum, & alia eiusmodi. Est quidem minister publicus, hoc est, publicè institutus; non tamen publicus, id est, ordine publico procedens: sicut & in sacramento Pœnitentiæ est quidem minister publicus, id est, publica auctoritate institutus, & designatus, non tamen publicè procedens, sed secretò, & ex notitia secreta, licèt sit iudex. Multò magis in sacramento Eucharistiæ, in quo non est iudex, vt dixi, sed Pastor distribuens pastum omnibus petentibus, quæ non est actio iudicialis, sed gubernatiua: gubernator autem, & pastor in suo munere non debet semper procedere ex scientia iuridica, sed ex æquo, & bono, provt pater procedit in gubernandis filiis, & paterfamilias in regenda familia. *Obijcitur secundò.* Secundò obiici potest, quia vxor potest reddere debitum coniugale in occulto viro petenti, & peccanti in ipsa petitione propter votum castitatis, quod habet; ergo & Sacerdos poterit ministrare Eucharistiam petenti in occulto, & peccanti in ipsa petitione propter indignitatem. Respondeo negando consequentiam; hæc enim obligatio in Sacerdote non oritur solùm ex debito non cooperandi peccato alterius, (quoad hoc enim posset fortasse aliqua rationabili causa excusari) sed ex debito non ministrandi sacramentum indignis; sed cum debita reuerentia; quam obligationem vxor non habet in reddendo debito coniugali, vt constat.

Duo

191. *Aliud dubium.* Duo supersunt dubia. Primum est, an ex scientia peccati habita in Confessione sacramentali possit, vel debeat Sacerdos negare Eucharistiam, quando nullus adest testis, nec est aliud periculum reuelationis. Aliqui enim affirmant, alij negant. Sed id pertinet omnino ad quæstionem de sigillo Confessionis inferiùs tractandam, vbi id definiemus. *Vltimum dubium.* Secundum dubium est, quis censendus sit peccator occultus, vel manifestus, & publicus, vt in publico possit, vel non possit ei negari Eucharistia. Sed cùm tota illa obligatio dandi in publico peccatori occulto, oriatur ex debito non infamandi illum; quæstio erit generalis, quando crimen alicuius dicitur occultum vel publicũ, vt non possimus, vel possimus hîc absque peccato illud dicere aliis: de quo tractari solet communiter in materia de Iustitia, & Iure; nec habet hîc specialẽ difficultatem, licèt plures in materia de Eucharistia etiam illam soleant examinare.

SECTIO XII.

Quid circa hoc dicendum sit de aliis Sacramentis.

192. REstat iam ex dictis de sacramento Eucharistiæ doctrinam ad reliqua sacramenta deriuare. Non est autem sermo de Matrimonio, de quo postea seorsim dicemus. Reliqua ergo sacramenta non sunt omnia eiusdem rationis, nec quod ad præsens attinet, potest vna, & eadem regula pro illis omnibus assignari. In omnibus quidem procedit doctrina illa communis, quòd, quoties commodè possumus, debemus impedire peccatum proximi indignè sumentis sacramentum; hoc tamen debitum commune est aliis materiis, & non multum vrgeret ministros sacramentorum. Sæpè enim occurret necessitas, vel incommodum, ratione cuius non obligentur ex hoc capite ad impediendum peccatum alicuius indignè recipientis sacramentum. Diximus autem suprà actionem illam ministri habere semper ex se aliquam indifferentiam, ratione cuius non fit minister causa peccati alterius, sed indirectè, & permissiuè concurrat ad illud, qui concursus potest ex aliquibus circumstantiis reddi licitus, vt explicuimus. Excipe tamen sacramentum Pœnitentiæ, in quo numquam licet ministro concurrere etiam per cooperationem indifferentem cum eo, qui indignè susciperet; quia dispositio requisita ad dignè recipiendum est etiam pars essentialis ad sacramentum validum, saltem regulariter loquendo; & licèt aliquando admittatur sacramentum illud validum, & informe, tunc etiam Sacerdos, cui indignitas constaret, non posset dissimulare; quia cùm esset iudex, deberet inquirere, & indicare de illa dispositione, vt statim dicemus.

193. Loquendo igitur de debito ministri, non præcisè propter cooperationem ad peccatum alterius, sed propter obligationem non conferendi indignis; dicendum erit de aliis sacramentis in particulari. *Minister in sacramento Pœnitentiæ habet hoc debitum magis strictũ quàm in vllo alio sacramento.* Et in primis minister in sacramento Pœnitentiæ habet hoc debitum magis strictum, quàm in vllo alio sacramento; tum quia, vt dicebamus, valor sacramenti dependet regulariter à dignitate pœnitentis, qui, si non est dispositus per dolorem debitum, sacramentum erit nullum; tum etiam, quia minister in eo sacramento est iudex, qui debet examinare conscientiam pœnitentis, & eius dignitatem, vel indignitatem, vt debitè possit proferre sententiam. Vnde licèt possit contingere, vt in aliquo casu detur illud sacramentum validum, & informe, vt dicemus agentes de illo sacramento, tunc scilicet, quando pœnitens habet dolorem alicuius peccati, quod confitetur, non tamen omnium, vel aliorum, quorum inuincibiliter oblitus est, & simul habet propositum vniuersale non peccandi; tunc tamen Sacerdos vel nouit illum defectum, vel non nouit: si non nouit, iam non confert sacramentum scienter indigno, sed ei, quem credit esse dignum, & benè dispositum; si verò nouit illum defectum, debet pro munere suo reuocare in memoriam pœnitenti tale peccatum, vel interrogare de illo, vt confessio fiat integra; debet denique, si aduertit defectum doloris, excitare, & mouere illum ad dolorem de omnibus peccatis mortalibus, ne proferat sententiam iniustam contra merita causæ.

In sacramento Ordinis est etiam maior obligatio ministri non conferendi illud indigno, quàm in aliis, præter Pœnitentiam; quia ad alia sacramenta omnes habent, regulariter loquendo, ius, & possunt ea petere, quasi debita sibi à Pastore. At verò ad Ordinem non habent tale ius; neque enim quisquam sumit sibi honorem sacerdotij, nisi qui vocatur, tanquam Aaron. Vnde Prælati Ecclesiæ ex officio suo debent inquirere de meritis, & dignitate eorum, quos volunt ordinare, sicut & de dignitate eorum, quos ad beneficia, & alia munera Ecclesiastica eligunt. Debet itaque Prælatus negare Ordinem indigno, siue in occulto, siue in publico petat; quia collatio Ordinis non est merus actus pascendi, sicut alia sacramenta, sed est actio iuridica, vel saltem gubernatoris, & principis, ad quem spectat eligere idoneos ministros; & ad hunc finem potest, & debet inquirere, & si non potest alia via impedire, potest etiam cum infamia repellere indignos, qui sibi debent imputare, cùm ingerant se contra publicam vtilitatem in ea munera, & officia, ad quæ non sunt idonei. Ad quod videtur attendisse Lucius Papa relatus in cap. *Ad aures*, de temporibus Ordinationum, vbi dicit, Episcopum debere non ordinare Religiosos, eorum Prælato contradicente; & reddit rationem: *Quoniam esse potest, quòd Prælati eorum commissa secreta nouerint, ex quibus constat eis, quòd saluâ conscientiâ nequeunt sublimari.* Negatur ergo Ordo publicè petenti, propter indignitatem secretò cognitam à Prælato. Hoc tamen non procederet, quando subditus peteret publicè ordinari à Prælato debente eum ordinare; tunc enim, si indignitas, vel impedimentum occultum probari non potest, debet Episcopus eum ordinare; quia non potest priuari iure suo absque sufficienti probatione: in quo casu videtur loqui Alexander III. relatus in cap. *Ex tenore*, eodem titulo, de temporibus Ordination. vbi de Clerico habente crimen occultum, &, remediis aliis tentatis, nolente desistere sic concludit: *Verumtamen, quia peccatum occultum est, si promoueri voluerit, eum non debes aliquâ ratione prohibere.* vbi Glossa finalis explicat, id procedere, quando Clericus habebat ius petendi Ordines, nempe ratione beneficij, vel dignitatis, quam habet. Et in eodem sensu & casu id affirmant Antoninus 3. *parte, tit.* 14. *cap.* 16. §. 11. & Syluester verbo *Ordo*, 3. *q.* 9. quorum sententiam approbat Thomas Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 15. *num.* 8. & 12. An verò idem dicendum sit de Parocho, vel Ordinario, vel propter impedimentum occultum à se cognitum debeat vel non debeat repellere eos, qui volunt contrahere matrimonium, dicemus postea agentes de Matrimonio.

194. *In sacramẽto Ordinis quid dicendum sit.*

Antoninus. Syluester. Sanchez.

De aliis sacramentis, scilicet Baptismo, Confirmatione, & Extrema-vnctione, quod ad præsens attinet, credo dicendum sicut de Eucharistia. Ad hæc enim sacramenta habent ius omnes, vt petant ea à Pastore, tanquam pascua sibi debita: vnde non videtur habere maius ius repellendi eos cum infamia 195.

De aliis tribus sacramẽtis idem dicendum est quod de Eucharistia.

propter delictum occultum ab his sacramentis, quàm ab Eucharistia. Verum quidem est, quòd ad ministrandum Baptismum non sufficit, quòd Pastores negatiuè se habeant, non scientes indignitatem petentis; sed requiritur positiuè inquirere, & examinare fidem, & dispositionem illius, qui vult baptizari; neque enim debent absque examine, & tumultuariò introducere in Ecclesiam omnes, qui petunt; atque adeò debent inquirere de dolore peccatorum, per quem disponuntur ad effectum Baptismi. Cæterùm, si aliquis communiter existimaretur dispositus, & Prælatus, à quo iure petitur Baptismus, nosset crimen eius occultum, nec posset eum aliis mediis remouere à proposito, non video, cur magis posset eum in publico cum infamia reiicere à Baptismo, quàm ab Eucharistia, & aliis sacramentis; eadem enim videtur esse ratio, nec proceditur magis ordine iuridico ad baptizandum, quàm ad conferenda alia sacramenta.

196. *Decisio alterius dubij.* Ex dictis infertur decisio cuiusdam dubioli, quod esse solet, an hæc malitia ministrantis indigno ita sit diuersa à malitia recipientis indignè, vt Sacerdos ministrans sibi Eucharistiam contrahat duplicem malitiam specie diuersam; alteram ministrantis indigno, alteram recipientis indignè. *Suarez.* P. Suarez *dicta disp.67.sect.1.* dicit, esse diuersas in specie, atque adeò Sacerdotem etiam extra Missam sibimet dantem Eucharistiam in peccato mortali, duplicem malitiam contrahere specie diuersam explicandam in Confessione, non enim sufficeret dicere, ministrasse indigno, vel solùm dicere, communicasse in peccato, sed deberet vtrumque explicare, scilicet se ministrasse indigno sibi: imò in sententia, quæ dicit, peccare mortaliter ministrantem Eucharistiam in peccato mortali, quam tenet idem Suarez *in præsenti disp.18.sect.3.& 4.* consequenter dicendum est, reperiri ibi tres malitias specie diuersas, scilicet ministrantis indignè, ministrantis indigno, & suscipientis indignè, non tamen oporteret in Confessione explicare illam primam; quia dicendo, se suscepisse à seipso Eucharistiam in statu peccati, explicat satis se illam ministrasse sibi in statu peccati.

197. *Vasquez.* P. Vasquez *dicta disp.209. de Eucharistia. c.1.* docet, malitiam ministrantis indigno, & suscipientis indignè, non differre specie; quia vtraque consistit in eo, quòd sacramentum careat suo effectu gratiæ propter obicem suscipientis. Eodem ergo modo peccat suscipiens cum illo obice, & minister cooperans, vt suscipiatur cum tali obice, & impedimento; vnde infert, etiamsi Sacerdos positiuè suaderet, & moueret alium ad suscipiendum indignè, non reperiri ibi aliam malitiam specie diuersam, sed eamdem, scilicet cooperationis ad falsam significationem sacramenti, seu quòd illud careat suo effectu. Denique infert, Sacerdotem de manu sua suscipientem Eucharistiam non contrahere duas malitias specie diuersas in Confessione explicandas, cùm tota illa sit malitia eadem priuandi sacramentum suo effectu, vt dictum est.

198. *Soluitur.* Ego in primis fateor, Sacerdotem suscipientem de manu sua Eucharistiam in peccato, non contrahere tres illas malitias; quia, vt suprà diximus, ministrare præcisè Eucharistiam in peccato, non est peccatum mortale; quia non est conficere sacramentum; si tamen esset peccatum, consequenter dicendum esset, in illo casu contrahi duas malitias specie diuersas, scilicet suscipiendi indignè, & ministrandi indignè, quæ sunt omnino diuersæ; nam prior desumitur ex eo, quod sacramentum priuetur suo effectu; posterior verò non sumitur ex hoc capite: non enim priuatur vllo modo Eucharistia suo effectu, quando Sacerdos peccator eam tribuit alicui iusto; sed sumitur ex irreuerentia contra illud sacramentum, quod indignè tractatur à sordido, & polluto ministro; quare dum sibimet ministraret, vtramque malitiam contraheret, & deberet in Confessione explicare, si sententia illa vera esset.

Secundò addo, malitiam ministrantis indigno, & malitiam suscipientis indignè esse specie diuersas. 199.
Fateor quidem, Sacerdotem ministrantem indigno non contrahere ex hoc præciso capite duas malitias, alteram ex eo quòd cooperetur peccato indignè suscipientis, alteram ex eo, quòd indignè tractet sacramentum, sicut si proiiceret illud in locum sordidum; idque benè probat P. Vasquez loco citato, quia tota hæc indigna tractatio sacramenti consistit in eo, quod detur indigno, & accipienti absque fructu; hoc autem non potest præscindere à cooperatione illa ad peccatum suscipientis saltem per se loquendo, nisi alter excusetur per ignorantiam à peccato indignæ susceptionis; ergo illa indigna tractatio sacramenti non est malitia distincta à cooperatione cum peccato alterius, atque ideo non est in ministro duplex malitia, altera indignæ tractationis sacramenti, altera cooperationis ad peccatum alterius.

Addidi tamen, malitiam illam ministrandi indigno differre specie à peccato, & malitia suscipientis indignè; quia licèt vna subordinetur alteri, & vtraque desumatur vltimò à falsa significatione sacramenti, quod priuatur suo effectu; diuerso tamen modo: sicut virtus temperantiæ prohibet esum carnium prohibitum in Quadragesima; diuerso tamen modo obligat me ad abstinendum à carnibus, quàm ad non suadendum alteri esum carnium. Sicut castitas diuerso modo obligat me ad abstinendum ab illicitis, quàm ad non suadenda alteri ea illicita; non enim peccaret contra suum votum castitatis, qui alteri suaderet nuptias, vel etiam fornicationem; sicut nec peccaret contra suum votum obedientiæ, qui Religioso alter ius Ordinis suaderet non obedire suis Prælatis; sed peccarent indirectè contra castitatem vel obedientiam. Non est ergo peccatum eiusdem speciei intemperantia in se, & cooperari ad intemperantiam alterius. In materia quidem iustitiæ cooperatio participat eamdem malitiam directam iniustitiæ, quia iustitia obligat me ad non lædendum ius alterius; ille autem habet ius contra me, ne ego furer, & ne sim causa furti contra ipsum; vnde in vtroque casu teneor ad restitutionem, & pecco peccato iniustitiæ directo; in temperantia verò, & aliis similibus non procedit ea ratio, & ideo videntur differre specie cooperatio præcisa, vel suasio à peccatis directis contra eam virtutem. Neque enim dæmones sunt propriè lasciui, gulosi, fornicarij, adulteri, &c. licèt suadeant, & cooperentur ad eiusmodi peccata; sicut neque è contra sancti Angeli sunt propriè abstinentes, sobrij, casti, vigilantes, &c. licèt suadeant, & moueant nos ad eiusmodi virtutes amplectendas.

200. *Malitia ministrandi indigno differt specie à malitia suscipientis indignè.*

Similiter ergo diuersa est malita suscipientis indignè sacramentum à malitia cooperantis ad susceptionem indignam alterius. Nam diuersa est obligatio, qua vnusquisque debet curare, ne in seipso sacramentum inutile sit, & absque effectu, ab ea, qua debet impedire, ne id in aliis contingat. Nam sicut alia est obligatio, qua debeo curare, ne gratia Dei in me ipso vacua sit, & ne Diuinæ inspirationes in me maneant absque fructu, ab ea, qua debeo impedire hoc ipsum in aliis: sic videtur dicendum de sacramẽtis, quæ alio titulo debeo curare, ne in me vacua sint, & absque fructu: & alio titulo debeo hoc 201.

curare

curare in aliis: alioquin qui in peccato communicat, sufficeret, si in Confessione postea diceret, se fuisse causam, quòd sacramentum ab aliquo indignè susciperetur, nec deberet explicare, seipsum indignè communicasse: quod (ni fallor) nemo concederet. Sicut non esset eiusdem speciei peccatum ingratitudinis aduersùs meum benefactorem, cum eo, quod committerem, si alicui auctor essem, vt esset ingratus aduersùs suum benefactorem: imò non crederem, satisfacturum in Confessione eum, qui absque causa ministrauit sacramentum indigno, si solùm diceret: Cooperatus sum ad hoc, vt alius indignè reciperet sacramentum; nam cooperatio illa ministri videtur differre specie à cooperatione alterius propter specialem obligationem, quam minister habet dispensandi prudenter, & fideliter sacramenta, quæ obligatio ex hoc speciali titulo non est in aliis, qui licèt peccarent contra reuerentiam debitam sacramento, & vt cooperantes peccato indignè suscipientis, non tamen contra fidelitatem muneris sui in administratione debita sacramenti. Porrò, si minister habet specialem obligationem, quam non habent alij, multò magis specialem titulum, ac obligationem peculiarem habere videtur ipse suscipiens sacramentum, ad quem specialiter pertinet disponere animam suam ad eius effectum multò magis, quàm permeat ad ministrum, & per consequens malitia ipsius suscipientis indignè differet specie à malitia cooperantis ad eam susceptionem.

202. *Sacerdos accipiens manu sua Eucharistiam in statu peccati, contrahit malitiam aliquo modo diuersã ab ea, quam contrahit, qui merè suscipit indignè.*

Tertiò, & vltimò existimo, Sacerdotem accipientem de manu sua Eucharistiam in statu peccati, non contrahere quidem malitiam eamdem, quam contrahit, qui ministrat indigno Eucharistiam; contrahere tamen aliquam malitiam diuersam ab ea, quam contrahit qui merè suscipit indignè. Prima pars probatur, quia quando Sacerdos dat Eucharistiam indigno, contrahit etiam malitiam cooperantis indignè suscipienti, quam diximus esse diuersam à malitia indignæ susceptionis: hanc autem malitiam non contrahit, quando ipse accipit sibi Eucharistiam: nam cooperatio semper est in ordine ad alium, cui cooperamur, atque ideo specialis malitia cooperationis consistit in eo, quòd aliquis particeps sit peccati alieni, & concurrat ad illud; quare semper videtur imbibere scandalum, & causalitatem alieni peccati; Sacerdos autem sumens sibi Eucharistiam, nullo modo concurrit ad peccatum alterius, neque ponit scandalum alteri; ergo malitia illa cooperationis, & participationis peccati alieni non inuenitur in eo, qui sibi sumit Eucharistiam. Secunda verò pars, quòd scilicet contrahat aliquam malitiam diuersam ab ea, quam contrahit merus suscipiens, probatur ex dictis; quia peccat, non solùm contra obligationem dignè suscipiendi, sed etiam contra peculiarem obligationem ministri non distribuendi illud sacramentum, nisi dignis; cùm enim accipiat sibi indigno, & ad hoc abutatur potestate, quam habet distribuendi illud sacramentum, peccat contra fidelitatem debitam in suo munere administrando. Sicut Pontifex non minùs peccaret contra fidelitatem, & debitum sui officij rectè administrandi dispensans secum in voto, vel concedens indulgentias absque causa sufficienti, quàm si dispensaret, aut concederet aliis; vterque enim est actus indebitè proueniens ex illa potestate, quam habet, & contra debitum sui officij, rectè & fideliter administrandi. Similiter ergo Sacerdos, qui ex potestate publica, quam habet circa Eucharistiæ distributionem, illud sacramentum sibi indebitè vsurpat, peccat contra debitum sui officij; atque adeò contrahit aliquam malitiam, quam non contraheret laicus suscipiens Eucharistiam in statu peccati; & debebit eam in Confessione explicare, ac dicere, se accepisse sibi Eucharistiam in statu peccati; si verò id fecit in Missa, debet id explicare, quia alia fuit malitia conficiendi sacramentum in peccato, sufficiétque dicere, se in peccato celebrasse: hoc enim modo explicatur triplex illa malitia, conficiendi, sumendique sacramentum indignè, & ministrandi indigno.

203. *Præceptũ non ministrandi indigno est naturale.*

Dubitari solet vltimò, an hoc præceptum non ministrandi indigno, nisi in certis casibus, sit positiuum, vel etiam naturale? Aliqui enim volunt, licèt quoad eam partem non ministrandi indigno sit naturale, quoad aliam tamen partem non negandi peccatori occulto in publico, esse positiuum à Christo Domino propter magna inconuenientia, quæ inde sequerentur. Ita P. Coninch *infrà q.80. art.6. n.34.* Communis tamen sententia docet, esse naturale quoad vtramque partem suppositâ institutione tali sacramentorum; & rationes suprà adductæ id videntur probare, si aliquid probant. Nam reuerentia debita sacramentis ex natura sua exigit talem sanctitatem in subiecto, vt non frustrentur, & careant suo fine. Obligatio etiam erga proximi famam exigit, vt quando non infertur positiuum detrimentum honori alterius, sed solùm interuenit negatio, seu non soluere totum cultum debitum, non liceat reuelare occulta crimina, & infamare, ac vi repellere proximum, vt supra ostensum est. Non est ergo, cur dicamus, Christum alterasse legem naturalem in hoc puncto, & dispensasse in cultu, qui ex natura rei debebatur ex præcepto naturali suis sacramentis. Coninch.

SECTIO XIII.

Vtrùm in Sacramento Matrimonij sit eadem obligatio Parochi, non ministrandi illud indigno.

204. DVplex potest esse quæstio. Prima, an Parochus assistens Matrimonio habeat eamdem obligationem non assistendi, quando coniuges indignè suscipiunt illud sacramentum. Secunda, an ipsimet coniuges, qui non solùm sunt suscipientes, sed ministri illius sacramenti, quod sibi inuicem ministrant, debeant non solùm singuli esse in statu grãtiæ, ne indignè illud suscipiant, & ponant obicẽ gratiæ sacramentali, sed etiam debeant cauere singuli, ne coniux alter sit in peccato; quòd si sciant, eũ re vera esse in statu peccati, an debeant abstinere, ne ministrent sacramentũ indigno. De priori itaque quæstione dicemus hac sectione; de posteriori, sectione sequenti.

205. *Quando indignitas prouenit ex impedimento occulto, Parochus debet negare assistentiam. Veracruz. Vega. Bartholom. à Ledesma. Sanchez.*

Circa primam quæstionem distinguendum est: nam vel indignitas prouenit ex aliquo impedimento occulto, quod coniux habeat ad Matrimonium contrahendum, vel ex statu peccati, aut censura, qua prohibeatur in eo statu sacramenta recipere. In primo casu aliqui dicunt, si impedimentum sit occultum, & probari non possit, & matrimonium petatur in publico, nec admoniti velint desistere, debere Parochum assistere. Ita Veracruz, Vega & Barthol. à Ledesma, quos affert Thom. Sanchez *lib. 3. de Matrimonio, disp. 15. num.* 8. Ipse tamen *num.* 12. cum communi docet, debere Parochum non assistere, sed manifestare rem totam Ordinario, qui iam ex denunciatione Parochi poterit negare matrimonium. Quòd si ipse Ordinarius impedimentum occultum sciret, nec posset probare, deberet matrimoniũ publicè petentibus non negare; cùm ipse non posset simul esse iudex, & testis. Alij tamen fortasse meliùs dicunt, Ordinarium etiam debere tunc negare, & denuntiare superiori, v.g. Nuncio Apostolico: imò ipse

ipſe ſolus poſſet iudex, & teſtis eſſe in hac cauſa, ſicut & Parochus eſt ſimul accuſator,& teſtis; tam enim videtur eſſe contra regulam aliorum iudiciorum eſſe ſimul accuſatorem, & teſtem, quàm eſſe iudicem,& teſtem. Ita Coninch *diſput.17.de Matrimon.dub.7.num.67.*

Coninch.

206. *Quando indignitas proueniens ex peccato, vel occulto, vel publico, Parochum nõ poſſe negare, cõmuniter dicunt Theologi.*

In ſecundo autem caſu fatentur communiter Theologi, Parochum non poſſe negare matrimonium in publico propter peccatum illud occultum. Ita Coninch *vbi ſupra n.68.* qui nihil dicit,quando eſſet peccatum publicum. Alij tamen dicunt,poſſe aſſiſtere,etiam quãdo peccatum eſſet publicum. Ita Ioannes Præpoſitus *in 3.p.q.7. de impedimentis Matrimon.dub.24.* & Paulus Layman *tom.1. lib.5. tract. 10.p.2.c.4.* Vnde & poſſe aſſiſtere matrimonio inter hæreticos,vel excõmunicatos non denunciatos,nec Clerici percuſſores notorios. Reddunt autem rationem;quia Parochus non eſt miniſter ſacramenti huius,ſed teſtis aſſiſtens. Quid autem dicendum ſit de coniuge ipſo,qui eſt miniſter,ſtatim videbimus.

207. *Duplex eſt difficultas in hac ſententia. Prima.*

In hac communi ſententia duplex eſt difficultas. Prima eſt, quomodo concilietur prima pars cum ſecunda. Si enim Parochus ſciens impedimentum occultum,v.g. votum caſtitatis emiſſum à petente matrimonium, non poteſt etiam in publico aſſiſtere,ſed debet manifeſtare Ordinario illud impedimentum;non apparet, quomodo poſſit aſſiſtere, quando nouit peccatum, vel excommunicationem occultam volentis contrahere matrimonium: neutrum enim ex illis impedimentis reddit matrimonium irritum;vtrumque verò reddit æquè illicitum,cùm excommunicato non minùs prohibita ſit receptio ſacramenti, quàm habenti votum caſtitatis celebrare matrimonium;ergo vel in neutro, vel in vtroque caſu poterit Parochus aſſiſtere. Secunda difficultas eſt, quia ſaltem,quando peccatum, vel cẽſura publica eſt,non videtur poſſe aſſiſtere Parochus abſque eo,quòd cooperetur peccato coniugis; cùm tunc abſque vlla infamia(res enim eſt iam publica)poſſit eum corripere, & repellere. Sicut ergo alia ſacramenta debet etiã in publico negare publico peccatori,ne cooperetur eius peccato;ſic in matrimonio videtur dicendũ propter eãdem rationem.

Secunda.

208. *Ad primam reſpõdet Sanchez.*

Ad primam difficultatem reſpondet P. Thom. Sanchez *lib.3. de Matrim. diſput.15. num.13.* diſcrimen eſſe,quia Eccleſia non habet ius in foro externo ad impediendum matrimonium ob alia peccata occulta,cùm non iudicet de occultis; quando autem ſunt impedimenta iure ipſo impedientia matrimonium,habet ius in vtroque foro impediendi, ſi vnius teſtimonio probari poſſint: hoc enim eſt ſpeciale in matrimonij impedimentis, vt vnico teſte probari poſſint ad negandum matrimonium, quod in aliis peccatis non procedit.

209. *Impugnatur hæc reſponſio.*

Hæc reſponſio multas patitur difficultates. Primò, quia Eccleſia per excommunicationem ſecretam verè prohibet etiam cõtrahere matrimonium, non minùs,quàm votum ſecretum caſtitatis id prohibeat. Secundò,quia de hoc ipſo petitur ratio,cur ob votum caſtitatis vnico teſte probatum poſſit Eccleſia negare matrimonium, & non propter excommunicationem vno teſte probatum, cùm tam impediat licitam receptionem illius ſacramenti excommunicatio ſecreta, quàm votum caſtitatis ſecretum. Tertiò, quia ad minus ſequeretur, quòd quando excommunicatio, vel peccatum ſecretum poteſt probari duplici teſte,poſſit, & debeat Parochus negare aſſiſtentiam petentibus etiam in publico. Quartò, quia ſaltem quando peccatum, vel excommunicatio petentis eſt publica,licèt non faciat cum vitandum, debebit Parochus negare,cùm iam poſſit pertinere ad iudicium Eccleſiæ; quod tamen eſt contra praxim:nullus enim Parochus negat aſſiſtentiam coniugi, cuius peccatum aliquod graue communiter cognoſcitur.

210. *Reſpondent alij.*

Alij reſpondent, diſcrimen eſſe, quòd quando contrahens eſt ſolùm in ſtatu peccati,agitur ſolùm de vnico peccato externo vitando indignæ ſuſceptionis ſacramenti, quod quidem iam peccator, quantum potuit,interiùs compleuit, & à quo ſperatur poſtea facilè emendandus. Quando autẽ ſubeſt impedimentum occultum, agitur de plurimis peccatis vitandis,quæ per totam vitam committet coniux fornicando cum putatitia vxore,vel votum caſtitatis violando, aut etiam de vitando irreparabili damno tertij,cum quo alter tenetur cõtrahere: quæ omnia magis nos obligant,vt ea impediamus, etiam cum aliorum infamia,quàm illud periculum, ne quis exteriùs ſacramentum indignè ſuſcipiat; quo peccatum iam interiùs,quantum potuit,admiſit. Ita P. Coninch *loco ſuprà citato,num.69.*

211. *Hæ etiam reſpõſiõ excluditur.*

Sed contra; quia non omnia impedimenta matrimonij afferunt eiuſmodi inconuenientia poſt ſe; nam votum non ineundi matrimonium eſt ex impedimentis matrimonij impedientibus; & tamen non affert ea inconuenientia aliorum peccatorum ſubſequentium; quia ſemel inito matrimonio,poterit licitè coniux ille reddere, & petere debitum coniugale; quod idem ferè eſt de voto caſtitatis: nam ſemel inito,& conſummato matrimonio,non eſt periculum certum ſemper aliorum peccatorum ſequentium;&tamen eiuſmodi impedimenta etiam ſecreta faciunt, quòd Parochus debeat repellere volentes contrahere.

212. *Inſtantia. Diluitur.*

Dices,in iis caſibus procedere illud aliud inconueniens de damno irreparabili Dei, cui fides data per votum irreparabiliter frangitur. Sed contrà; quia ſi aliquis vouiſſet non ſumere Euchariſtiam iſi peccato,non poſſet ſacerdos ei in publico petenti negare Euchariſtiam propter illud peccatum occultum,licèt tunc etiam irreparabiliter læderet ius Deo acquiſitum per tale votum: hoc ergo non ſufficit de ſe, vt repellantur volentes contrahere cum eiuſmodi impedimentis occultis. Adde,poſſe ſæpè contingere,vt eiuſmodi periculum peccatorum ſequentium vitari poſſit;ſi,v.g. Parochus ſciat,ſe poſſe illi coniugi habenti votum caſtitatis impetrare facilè poſtea diſpenſationem voti,aut ſe habere facultatem ad diſpenſandum cum ipſo poſt matrimonium initum ad petendum debitum, prout aliqui ex priuilegio habent,in quibus caſibus non deberet præcisè propter peccata ſubſequentia repellere illos cum infamia præſenti,ſine qua poſſet faciliùs ea peccata poſtea impedire.

213. *Aliam rationem diſcriminis addit Coninch.*

Addit aliam rationem diſcriminis idem Auctor ibi, quod ſcilicet ex denunciatione eorum impedimentorum non ſunt ordinariè nata ſequi eadem incommoda,quę ex repulſa occulti peccatoris,quia ea impedimenta debent coram Ordinario probari; quare non tam facilè poſſunt fingi, nec ex iis ita poteſt naſci ſcandalum,aliorumque turbatio.

Reiicitur.

Sed contrà; quia non minùs poteſt probari coram Ordinario excõmunicatio occulta, quàm votum occultum caſtitatis,imò multò faciliùs;ergo ſi propter debitam correctionem,& vitandum peccatum contrahentis debet Parochus ſuſcipere in ſe onus probandi votum,vel certè denunciandi,debet etiam ſuſcipere onus probandi,vel denunciandi excommunicationem. Adde, eiuſmodi impedimenta etiam abſque probatione plena ſufficere, vt Ordinarius repelliat; ergo & excommunicatio occulta non plenè probata ſufficere. Denique,ergo quando excommuni

excommunicatio publica est, vel peccatum aliud, poterit, & debebit Parochus repellere volentem contrahere matrimonium: tunc enim facilè probabit, quod omnes norunt, nec sequuntur illa alia incommoda.

214. *Aliquid ad dit P. Sanchez propter difficultatē quam fortem esse fatetur.*

Sensit hanc difficultatem P. Thomas Sanchez postea in alio loco *lib. 7. de Matrimonio, disput. 11. num. 11.* quam in simili ferè casu sibi opponens, fatetur, esse fortem: & tamen assignare conatur discrimen inter contrahentem cum excommunicato non vitando, vel cum habente votum castitatis: quia scilicet excommunicatio non est impedimentum speciale matrimonij, sed sicut peccatum mortale impedit omnium Sacramentorum susceptionem. Cùm ergo non sit speciale impedimentum matrimonij; nec illi obster, quatenus contractus est, sed ratione sacramenti, inde est, vt id obstaculum non afficiat vtrumque contrahentem. At votum est impedimentum speciale matrimonij, vt est contractus, ac proinde vtrumque contrahentem impedit. Iustus enim contractus matrimonij petit in neutro contrahente esse impedimentum impediens, aut dirimens.

215. *Indiget tamē adhuc explicatione.*

Hæc ratio applicari etiam potest ad casum nostrum de obligatione Parochi, & magis fortasse attingit punctū discriminis; sed indiget explicatione. Adhuc enim videtur superesse difficultas, quid faciat illa maior, vel minor specialitas, vt ideo vnum impedimentum debeat denuntiari, & non alterum. Ponamus, v.g. Petrum obligatum esse Ioāni ad nullum prorsus contractum celebrandum absque eius consensu, aut consilio, vel à superiore potestatem habente eiusmodi præceptum habere: hoc quidem non est impedimentū speciale matrimonij, sed commune omnium contractuum, & tamen erit ex impedimentis, quæ denuncianda essent, & propter quę Parochus deberet illū repellere; ergo quòd excommunicatio sit impedimentum commune ad omnia sacramenta, non facit, quòd non debeat propter eam repelli volens contrahere matrimonium.

216. *Sunt aliqua quæ impediunt matrimoniū sub ratione communi sacramenti, aliqua sub ratione contractus. Propter priora Parochus non debet negare assistentiā, secus propter alia.*

Adhuc existimo, rationem illam explicari posse in debito sensu, quòd scilicet differentia sit inter ea, quæ impediunt matrimonium sub communi ratione sacramenti, provt impedit excommunicatio, vel peccatum mortale, & inter ea, quæ impediunt illud sub ratione siue communi, siue speciali contractus, provt sunt alia impedimenta dirimentia, vel etiam impedientia matrimonij. Nam impedimenta prioris generis non magis impediunt circa Matrimonium, quàm circa Eucharistiam, Confirmationem, Extremam vnctionem, quæ vidimus non esse in publico neganda propter obicem occultum; quæ ratio à fortiori procedit in Matrimonio, provt sacramentum est: imò magis, quàm in aliis Sacramentis; ea enim saltem debent negari publico peccatori: non tamen debet Parochus repellere publicum vsurarium, aut concubinarium à celebrando matrimonio; quia in hoc sacramento Parochus non est minister, nec ipse confert tamquam pastor, & distributor illud sacramentum, sed assistit quasi testis, vel Notarius publicus, ad quem non spectat examinare merita suscipientis, sed fidem facere, & testari quæ videt.

217. Alia est ratio de iis, quæ impediunt matrimonium, provt contractus est; nam contractus humani, provt tales sunt, pertinent ad Principem, seu superiorem humanum, vt iudex est; iudex autem habet ius examinandi, & inquirendi, an contractus legitimè, & debitè fiat: potest ergo vt iudex inquirere de impedimentis legitimis, vt constet, an debeat suam auctoritatem interponere in tali contractu, an potiùs prohibere, ne fiat. Non tamen debet inquirere de aliis peccatis, quæ aliunde, & extrinsecè possunt illi contractui aduenire. Sicut etiam Notarius debet non conficere instrumentum publicum super contractu facto contra iuris prohibitionem, & in quo non seruantur omnes conditiones legitimæ, tam quæ non reddunt, quàm quæ reddunt irritum contractum; non tamen debet Notarius inquirere, an contrahentes aliunde peccent in ipso contractu, vt peccant contrahentes ex fine vitioso, & mortali. In Sacramentis autem vt Sacramentis hoc non procedit, quia circa ipsa ministri non sunt iudices (excepto sacramento Pœnitentiæ,) sed dispensatores; & in aliquibus sunt dispensatores eorum, ad quæ omnes fideles habent ius. Vnde non habent in illis ius inquirendi, sed debitum ministrandi, & dandi medicinam, cibum spiritualem, &c. omnibus, qui petunt; & licèt vt pastores debeant non dare indignis, hoc tamen non debet esse cum infamia petentis; quia cùm hoc debitum procedat ex reuerentia sacramenti, & hæc reuerentia lædatur, non positiuè, sed negatiuè, per omissionem maioris reuerentiæ debitæ in petitione indigna, vt suprà vidimus; non debet pastor impedire illud peccatum cum infamia positiua petentis.

218. Adde, Parochum, vt diximus, non esse ministrum sacramenti in matrimonio, sed testem, vel quasi iudicem præstantem auctoritatem contractui tua præsentia, atque adeo considerando matrimonium, vt sacramentum est, non habet Parochus debitum, aut ius repellendi indignum, sed solùm habet ius repellendi petentem cum impedimento aliquo contra matrimonium, vt contractus est; quia provt sic subditur superioribus Ecclesiasticis, vt iudicibus contractuum: & licèt non in omnibus contractibus iudices, & superiores adhibeant hanc inquisitionem, quia in iis non multum refert, quòd fiant contra aliquam prohibitionem, aut quando ratione alicuius impedimenti non deberent fieri: in matrimonio tamen propter rei grauitatem, & quia affert secum deliberationem de tota vita, vtitur toto iure suo Ecclesia, & per publicas denunciationes, ac monitiones inquirit: sicut & in professione Religiosa, in alienatione rerum Ecclesiæ, in donationibus excessiuis, & aliis similibus prouisum est à iure de certis solemnitatibus ad præcauendam omnem fraudem, & vitanda omnia inconuenientia, quæ in his materiis grauioribus grauiores essent.

219. *Ex hīs iam patet responsio ad obiectionē supra positā.*

Ex his autem patet iam responsio ad secundam obiectionem supra propositam ex cooperatione, qua Parochus videtur cooperari peccato indignè suscipientis sacramentum Matrimonij: quod peccatum posset facilè Parochus vitare, saltem quando peccatū petentis est publicum, atque adeò nulla sequitur infamia ex negatione suæ assistētiæ. Respondetur enim, eam cooperationem esse valde materialem, & inculpabilem Parocho, qui non potest negare suam assistentiam, quam debet vt minister publicus: sicut nec publicus Notarius, vel iudex potest negare auctoritatem sui muneris contractui alicui legitimo, licèt contrahens ex intentione praua peccet in ipso contractu; & sicut vxor non peccat reddendo debitum coniugale viro petenti cōtra votum castitatis, quod habet: sic nec Parochus peccat assistendo, quia reddit, quod ex munere suo debet, & quod absque graui inconuenienti negare nō potest: si tamē posset facilè petentē admonere, & remouere ab ea indigna receptione sacramēti, deberet vtique ex lege charitatis id facere; persistenti autem, & valenti contrahere matrimoniū, non potest assistentiā debitā subtrahere, iuxta regulas supra positas; quod à fortiori constabit ex dicendis sectione sequenti.

SECTIO XIV.

Vtrùm coniux ipſe, quatenus miniſter Sacramenti peccet mortaliter contrahens matrimonium cum peccatore; vbi, an ex hoc etiam capite peccet graviter Catholicus ducens vxorem hæreticam.

220. OPortet regulam illam de obligatione miniſtri non conferendi ſacramentum indigno examinare in particulari in ordine ad ſacramentum Matrimonij; quia hoc tempore à vitis grauiſſimis regula illa generalis oppoſita eſt Principibus viris petentibus ab Apoſtolica Sede facultatem contrahendi ob iuſtas cauſas matrimonium cum perſonis hæreticis. His, inquam, oppoſitum fuit, peti facultatem ad rem intrinſecè malam, ſcilicet ad conferendum ſcienter indigno ſacramentum Matrimonij, quod cùm coniux Catholicus licitè facere non poſſit, nec Pontifex id licitè indulgere poterit. Supponunt enim, in hoc ſacramento miniſtros eſſe ipſos coniuges, qui ſibi inuicem miniſtrant, & conferunt ſacramentum, non verò Parochum; vt docent communiter Theologi ferè omnes, vnde contrariam ſententiam temeritatis notâ afficere videtur nouiſſimus Index Expurgatorius Cardinalis ſupremi Inquiſitoris in Hiſpania editus anno 1631. in quo præcipitur apponi cautio in margine in quodam Auctore, qui eam doctrinam tamquam probabilem referebat; vt conſtat in eodem Expurgatorio littera D. in verbo: *Didacus Nugnus Cabeçudus*. Sunt tamen alij ex Recentioribus, qui eam expreſsè docent, & defendunt; vt Franciſcus Syluius *in 3. p. q. 42. Supplementi, art. 1.* ſequutus Gulielmum Eſtium, qui eamdem ſententiam ferè amplectitur, & latè probat *in 5. diſt. 26. §. 10.* Sed quidquid ſit de hoc, hinc oritur difficultas, quia Catholicus contrahens cum hæretica miniſtrat ſcienter ſacramentum indigno; quod cùm ſit intrinſecè malum, non poteſt à Pontifice concedi, vt fiat.

221. Franc. Sylu. Guil. Eſtius.

222. Non eſt animus agere nunc, an, & quando licitum ſit matrimonium Catholicorum cum Hæretinis, & quæ pericula prolis educandæ, aut peruerſionis propriæ debeant præcaueri, vt careant turpitudine intrinſeca; de quo vltra alios videri poteſt Baſilius Pontius *in Appendice poſt lib. 12. de Matrimon.* vbi latè id tractat: hoc enim non pertinet ad præſentem quæſtionem, ſed ſolùm, an maneat intrinſecè malum, inire eiuſmodi matrimonia ex hoc præciſè capite, quòd coniux miniſtret ſacramentum indigno; in quo videtur mihi quæſtio communis Catholicis etiam, qui contrahunt ſcienter cum Catholico, qui eſt in peccato mortali, cùm hi etiam miniſtrent ſacramentum indigno; & quamuis Hæreticus habeat aliud impedimentum propter excommunicationem, qua priuatur receptione Sacramentorum, hoc tamen inter Catholicos poteſt inueniri, ſi matrimonium fiat cum coniuge excommunicato non vitando; & parum difficultatis addit impedimentum excommunicationis in hæretico, in ordine ad noſtrum caſum, vt videbimus.

Baſil. Pont.

Hic ſolùm examinatur, an ſit intrinſecè malum inire matrimonium cum hæretica ex hoc ſolùm capite quòd miniſtretur ſacramentum indigne.

223. Suppono autem, ſermonem non eſſe de excommunicato vitando, qualis eſt nominatim denunciatus, aut notorius Clerici percuſſor; cum quibus non poteſt abſque graui culpa communicari in ſacris rebus: qualis eſt miniſtratio, & receptio ſacramenti; vt notat cum aliis Thomas Sanchez *lib. 7. de Matrim. diſp. 9. n. 6.* Debet tamen ſubintelligi exceptus caſus neceſſitatis; quæ ſicut excuſat communicationem in aliis rebus, excuſare etiam poteſt hanc; dum tamen ſit neceſſitas proportionata, quæ pro maiori rei gratuitate deber vtique eſſe grauior, & proportionata ad reddendam licitam eam communicationem.

Hic non eſt ſermo de communicato vitando.

Sanchez.

Loquendo itaque de Excommunicato tolerato, multi dicunt peccare mortaliter contrahentem matrimonium cum eiuſmodi excommunicatis; quos latè infert Sanchez *loco citato, n. 7.* vnde à fortiori idem dicent de contrahente cum hæretico. Fundamentum præcipuum eſt; quia licèt Concilium Conſtantienſe indulſerit aliis communicationem cum excommunicatis toleratis; non tamen intendit in aliquo ipſis excommunicatis fauere; vnde ipſi non minùs peccant nunc in eiuſmodi celebratione matrimonij, quàm antea; ac per conſequens, qui cooperatur ad matrimonium, videtur cooperari ad peccatum alterius quod eſt intrinſecè malum; nec quoad hanc culpam potuit à Concilio Conſtantienſi liberari.

224. Alij tamen dicunt, poſſe licitè cum eiuſmodi excommunicatis contrahi matrimonium; quam ſententiam cum aliis, quos affert, tenet Sanchez *ibi num. 8.* & alij plures recentiores: quia cùm Concilium intenderit indulgere, & auferre ſcrupulos, qui oriebantur ex communicatione cum iis excommunicatis, id autem fieri non poſſit, vt probat argumentum contrariæ ſententiæ, niſi faciendo licitam eam communicationem ipſis excommunicatis, quando ipſi non ſe ingerunt, ſed inducuntur ab aliis, credendum eſt, id totum feciſſe Concilium in fauorem aliorum qui cum ipſis volunt communicare: alioquin nullum fauorem præſtitiſſet aliis, ſi relinqueret iis adhuc culpabilem, & illicitam communicationem cum iis excommunicatis.

225. *Punctum præcisè difficultatis eſt, an ſit illicitum illud matrimonium ex capite ſuprà relato.*

Cæterùm totum hoc non tendit formaliter ad punctum difficultatis noſtræ, quæ ſolùm eſt, an ſit illicitum illud matrimonium præcisè ex eo, quòd miniſtretur indigno; qutdquid ſit de illa alia radice prouenienti ex communicatione, vel cooperatione cum excommunicato. Vt tamen reſolutio ad praxim deduci poſſit, dico breuiter, in primis mihi ſatis probabilem eſſe ſententiam modò relatam, quòd ſcilicet Concilium Conſtantienſe indirectè conceſſerit iis excommunicatis non denunciatis licitè communicare cum aliis, quando ab iis inducuntur, & ipſi non ſe ingerunt; & hoc quidem non in eorum excommunicatorum fauorem, ſed illorum, qui cum ipſis communicant. Vnde eodem modo ex hoc capite non erit illicitum matrimonium Catholicorum cum hæreticis, ſi alia inconuenientia, & pericula vitentur; vt fatetur cum aliis idem Sanchez *lib. 7. de Matrimon. diſp. 72. num. 5.* & Ioan. Præpoſitus *in 3. p. quæſt. 7. de impedimentis Matrimonij, dub. 14.* & alij; quia cùm illi non ſint excommunicati denunciati nominatim, nec notorij percuſſores Clerici; eadem regula videtur de illis procedere quoad hoc, quæ de aliis excommunicatis. Denique neque ex eo, quòd ſacramentum miniſtretur indigno, dicendum eſt peccare coniugem Catholicum cum hæretico contrahentem: quod multis argumentis probari poteſt.

Sanchez. Ioan. Præpoſitus.

Neque peccat Catholicus cum hæretico contrahens ex eo quod miniſtret indigne.

226. Primò, ex praxi omnium fidelium. Si enim peccaret coniux miniſtrans matrimonium hæretico, propter obligationem non miniſtrandi indigno; peccaret etiam miniſtrans idem ſacramentum Catholico, quem ſciret eſſe in ſtatu peccati; cùm hic etiam ſit indignus, & incapax gratiæ Sacramentalis, vt conſtat. Nullus autem iniecit adhuc talem ſcrupulum perſonis Catholicis, vt non poſſint licitè contrahere matrimonium cum peccatoribus, nec vllus Theologus obligat feminam ad repellendum ſponſum, & negandum conſenſum matrimonij

Probatur primò ex praxi fidelium.

monij, quamdiu ille est in statu peccati, sed vnusquisque tenetur se ipsum in gratia constituere; consortem verò relinquit suæ conscię, vt constat ex vsu omnium fidelium: ergo non agnoscunt hanc obligationem non ministrandi sacramentum Matrimonij coniugi indigno.

227. *Secundò, ex praxi Ecclesiæ & Pontificum, qui in hoc dispensarunt cùm non possint in re intrinsecè mala dispensare.*

Secundò probatur hoc ipsum ex praxi Ecclesiæ, & summorum Pontificum, qui requisiti dispensarunt cum personis Catholicis, vt possent inire matrimonia iustas ob causas cum Hæreticis. Sic dispensatum est in Chalcedonensi Concilio *act.15. can.14.* generaliter, vt fierent ea matrimonia, si coniux Hæreticus promitteret conuersionem, sicut & in Concilio etiam Laodiensi *cap.31.* & Agathensi *cap.67.* Promittere autem conuersionem, non est converti; nec per hoc tollitur actualis indignitas, aut excommunicatio. Clemens VIII. anno 1604. ex consilio Cardinalium, in Congregatione re disputatâ, & tractatâ, similem dispensationem concessit Catharinæ sorori Hérici IV. Regis Franciæ, vt cùm esset adhuc hæretica, nuberet Duci Barensi Catholico consanguineo suo, quod Breue datum Romæ 8. Febr. ann. 1604. ego legi, & missum fuit ad Innocentium Bubalũ Episcopum Camerinen. tunc Nuncium Apostolicum in Gallia, postea Cardinalẽ: non habuit tamen effectum dispensatio, quia prædicta Catharina antequam Breue ad eius manus veniret, mortua est. Quæ omnia, ostendunt, non esse intrinsecè malum eiusmodi coniugium, ex illo capite ministrandi sacramentũ indigno: alioquin dispensasset Ecclesia, & Pontifices ad rem intrinsecè malam exsequendam, quam coniux Catholicus absque peccato mortali facere non potest, quod quidem incredibile videtur; quid enim hoc esset, nisi opem præstare, & fouere peccata, quæ absque eiusmodi dispensatione Catholicus non committeret.

228. *Tertiò, ex praxi aliquarum prouinciarum.*

Tertiò, probatur hoc ipsum ex praxi aliquarũ Prouinciarum, in quibus permixti sunt Catholici cum Hæreticis, & sese mutuò in matrimonio coniungũt, videntibus, & consentientibus Prælatis: vnde audio, in Curia Romana in omnibus dispẽsationibus matrimonialibus, quæ expediũtur pro regno Franciæ, supprimi clausulam illam apponi solitam: *dummodo orthodoxæ fidei cultores existant*; quæ suppressio videtur esse implicita permissio eiusmodi coniugiorum. Hoc autẽ non fieret, si coniux Catholicus necessariò peccaret ministrando sacramentũ indigno.

229. *Quartò, ratione, si Catholicus potest recipere licitè sacramentum ab excommunicato, poterit etiam ministrare, cum recipere & ministrare sint idem in sacramẽto Matrimonij.*

Quartò, probari potest, quia coniux non solùm ministrat, sed recipit etiam sacramentum ab altero coniuge: potest autem licitè accipere, & petere sacramentum à ministro etiam excommunicato tolerato post concessionem Concilij Constantiensis; ergo & poterit ei ministrare. Consequentia probatur. Primò, quia in Extrauaganti Martini V. quam recitat Soto *in 4.dist.22. q.1. art.4.* æquè conceditur vtrumque, scilicet, quòd in posterum nemo teneatur eiusmodi excommunicatos vitare in susceptione aut administratione Sacramentorum: non ergo minùs licèt ministrare, quàm accipere, aut petere. Secundò, probatur eadem consequentia, quia in sacramento Matrimonij idem omnino est petere, seu accipere ab aliquo, ac ministrare eidem; ergo, cui licet petere, vel accipere ab excommunicato, licèt ministrare eidem, cùm sit omnino idem. Tertiò denique; quia vel peccat ministrans propter communicationem cum excommunicato in re sacra; & hoc non, cùm permissa sit iam eiusmodi communicatio cum toleratis: vel peccat propter cooperationem ad peccatum, quod aliter committit, dum in excommunicatione ministrat, & recipit sacramentum: & neque ex hoc capite peccat; quia (vt diximus) facultas data aliis petendi sacramenta ab excommunicato tolerato, dat indirectè facultatem eidem excommunicato tunc ea ministrandi licitè, alioquin nullius momenti esset talis facultas: non potest autem excommunicatus licitè ministrare matrimonium, quin licitè etiam tunc illud accipiat; cùm idem sit ministrare, & accipere; quare si datur ei facultas indirectè ministrandi, quando alius petit, dabitur etiam eis facultas recipiendi licitè, non obstante excommunicatione, vel denique peccat propter cooperationem ad peccatum alterius, qui licèt tunc non impediatur excommunicatione, impeditur tamen statu peccati, in quo est, ne in eo statu recipiat licitè sacramentum. Sed neque ex hoc etiam capite peccat, qui petit; potest enim ob necessitatem, vel vtilitatem notabilem suam petere ab alio, non quidem rem intrinsecè malam, sed rem, quam alius potest licitè facere, licèt de facto hic & nunc non sit absque peccato facturus. Sic petit quis licitè mutuũ ab vsurario, & iuramentũ à peieraturo, &c. similiter potest petere matrimonium ob necessitatem, vel vtilitatem notabilem ab eo, qui est in peccato, quia ipse potest id licitè dare, cum possit per contritionem constituere se in statu gratiæ, atque ita ministrare, & recipere dignè sacramentum: ex nullo ergo capite redditur illicitum ministrare sacramentum Matrimonij eiusmodi personis.

230. *Instantia. Diuisam.*

Dices, esse illicitũ ex peculiari obligatione, quam omnis minister sacramenti habet non conferendi sacramenta indignis. Sed cõtrà; quia minister huius sacramenti, vt vidimus, simul ministrat, & accipit; quare non videtur debere magis sequi conditionem ministri, quàm petentis; cùm autem in aliis Sacramentis, qui accipit, possit petere, & accipere ab indigno; non debet esse deterioris conditionis in hoc sacramento, ex eo, quòd simul petat, & ministret. Vnde colligi potest ratio discriminis à ministro aliorum Sacramentorum: nam in aliis Sacramentis minister est Pastor, & cui ex munere proprio competit distributio Sacramentorum, quasi personæ publicæ attendenti ad bonum publicum; atque ideo ad eum ex munere pertinet cognoscere merita, vel demerita eorũ, quibus communia distribuit, vt satisfaciat debito fidelis dispensatoris. Et licèt in casu necessitatis laicus possit baptizare, qui est homo priuatus; id non refert, quia in eo casu propter necessitatem substituitur loco ministri publici, & consequenter subit eius obligationem, quoad hoc debitum non ministrandi indigno. At verò in sacramento Matrimonij minister non est pastor, nec homo publicus, aut distributor bonorum communiũ, qui tamquam œconomus ex munere suo, & debito fidelis dispensatoris debeat attendere, & examinare merita suscipientium; sed est persona priuata celebrans contractum, atque adeò ex munere suo solùm attendit ad vtilitatem, & commodum proprium. Sicut in republica humana alia est obligatio vendentis propriam domum, vel fundum, alia œconomi, vel superioris distribuentis res communes: hic enim debet attendere ad merita suscipientis; ille verò ad suam commoditatem, & vtilitatem contractus. Idem ergo cum proportione dicendum est de celebrante Matrimonium, quod sequitur conditiones aliorum contractuum ciuilium, & fit à contrahente vt persona non publica, sed priuata.

231. *Confirmatur.*

Confirmatur, quia propter eamdem rationem in aliis sacramentis non licet vnquã ministro fingere, ostendẽdo se velle conferre aliquod sacramentum, cùm tamen interiùs habeat intentionẽ contrariam; quia nimirum reuerentia debita sacramento exigit, vt actio illa sacra, quæ instituta est

solùm

solùm ad sanctitatem conferendam, non exerceatur absque suo fine sanctitatis ponendæ. In matrimonio tamen potest ex iusta causa aliquis fingere exteriùs consensum, quem interiùs non habet; vt cum aliis docet Thomas Sanchez *lib. 1. de Matrim. disp. 11. n. 2.* quia nimirum sequitur conditiones contractuum, in quibus ex iusta causa licet aliquando contrahentibus fingere consensum, quem verè non habent; nec debuit propter reuerentiam sacramenti priuari contrahens hac facultate in contractu matrimonij. Similiter ergo reuerentia sacramenti, quæ in aliis sacramentis obligat ministrum ad non conferendum indigno, non debuit obligare ministrum matrimonij; quia propter rationem contractus ordinati ad vtilitatem contrahentis non est tanta obligatio attendendi ad reuerentiam sacramenti.

Th. Sanch.

232. *Hinc infertur quid dicendum sit, cùm excommunicatus toleratus inducit alium ad matrimonium.*

Hinc infero, quid dicendum sit, quando excommunicatus toleratus inducit alium ad matrimonium, an possit acceptare: in quo casu P. Sanchez *d. lib. 7. disp. 9. n. 8. in fin.* dicit, præuentum ab excommunicato ideo posse acceptare; quia per hoc non inducit alium ad peccatum indignæ susceptionis, cùm possit, si velit, absolutionem obtinere & licitè suscipere, si verò excommunicatus absolutionem obtinere non posset, tunc nullo modo liceret cum illo tunc contrahere, quia non potest excommunicatus licitè contrahere præueniendo, licèt posset quando ab alio præuenitur propter permissionem Conc. Constantiens. suprà explicatam. Hoc tamen durum mihi videtur, quia poterit ad minus ille, qui præuenitur ab excómunicato, ipse denuo petere ab ipso matrimoniũ; non enim priuatur iure, quod habet ad petendum, & inducendũ excommunicatum; tunc autẽ iam excómunicatus poterit licitè contrahere etiam nondum absolutus, quando absolutionem obtinere non potest; quia in fauorem alterius petentis ipse potest communicare cũ eo licitè; ergo etiamsi excommunicatus præueniat, adhuc non excommunicatus poterit acceptare, si fiat de inducto inducens, & petens, provt vno verbo fieri potest. Quid verò dicendum, quando vterque esset excommunicatus, tractat latè idem Sanchez *ibi n. 11.*

DISPVTATIO IX.

De suscipiente Sacramentum.

SECTIO I. *De dispositione requisita in eo, qui suscipit Sacramentum.*

SECTIO II. *Vtrùm cum æquali dispositione æqualem gratiam semper adulti suscipiant ex vsu Sacramentorum.*

SECTIO III. *Vtrùm, qui suscipit Sacramentum indignè, postea ablato obice, consequatur gratiam sacramentalem; vbi id in primis probatur de Baptismo.*

SECTIO IV. *Qualis dispositio requiratur ad tollendum obicem Baptismo indignè suscepto.*

SECTIO V. *Resoluuntur alia dubia circa eandem materiam.*

SECTIO VI. *An alia sacramenta fictè suscepta causent gratiam ablato obice.*

SECTIO VII. *Quæ, & qualis intentio requiratur in suscipiente Sacramentum.*

IN superioribus multa dicta sunt obiter de subiecto suscipiente sacramentum: pauca quædam restant nunc breuiter examinanda.

SECTIO I.

De dispositione requisita in eo, qui suscipit Sacramentum.

SVpponimus ex dictis, à fortiori obligationem esse non suscipiendi indignè sacramentum. Ad hoc enim magis obligat reuerentia sacramẽti, quàm ad dignè ministrandum; nam ex indigna susceptione sacramentum priuatur suo principali effectu, ad quem significandum institutum est, scilicet gratia sanctificante; quod non prouenit ex indigna administratione, & per consequens redditur falsa significatio ipsius sacramenti, quod institutum est principaliter ad significandam gratiam, & sanctitatem suscipientis; quam tamen in eo casu non significat practicè propter indispositionem & obicem subiecti. Qualis autem dispositio requiratur in subiecto, vt sit dispositus, pertinet ad singula sacramenta in particulari. Ad aliqua enim prærequiritur status gratiæ, saltem per se loquendo, quia sunt sacramenta viuorum; ad alia licèt non prærequiratur status gratię, quia sunt ordinata per se ad dandam primam gratiam, requiritur tamen dolor de peccatis, vel motus aliquis æquiualens; vt in Baptismo, & Pœnitentia. Sermo autem est de suscipiente adulto; nã in infante certum est, non prærequiri aliquam dispositionem ad Baptismum: ad alia verò sacramenta, quorum est capax, prærequiritur character baptismalis, & nihil aliud. Quod idem intelligendum est de amente perpetuo, qui nunquam habuit vsum rationis, & omnino æquiparatur infanti.

1. *Supponitur obligatio non suscipiẽdi indignè sacramentum.*

Vnde semper in adulto requiritur aliqua dispositio.

Contra hanc communem, & veram doctrinam, obiici potest primò, quia licèt propter obicem peccati sacramentum non conferat gratiam, non ideo sacramenti significatio erit falsa; nam sacramenta non sunt instituta ad significandam infallibiliter gratiam absolutè, sed solùm sub conditione, scilicet, si non adsit obex; non enim significant gratiam, nisi eo modo, quo eam possunt causare; cùm ergo non possint causare gratiam absolutè, sed solùm, quando non est obex, consequens est; vt non significent gratiam, nisi sub eadem conditione; non ergo erit falsa eius significatio ex eo, quòd existente obice, non ponatur gratia.

2. *Obijcitur.*

Respondetur, illam communem rationem desumptam ex falsitate significationis, non esse intelligendam in eo sensu, quasi Deus, posito sacramento cum obice, reuera significet falsum; id enim non sequitur, cùm Deus tunc nec causet, nec significet gratiam, sed debet ita intelligi, quòd recipiẽs sacramentum cum obice, facit, quòd illud signum quod Deus instituit ad significandam absolutè gratiam, ponatur in his circumstantiis, in quibus Deus non potest per illud significare absolutè gratiam. Nam sicut Deus instituit sacramenta ad causandã absolutè gratiam, & ideo voluit, quòd ponerentur tunc solùm, quando poterant absolutè operari gratiam, nullo existẽte obice; sic ea instituit ad hoc, vt ponerentur tunc solùm quando per illa posset absolutè significare gratiã. Qui ergo cũ obice accipit sacramentum, ponit illud in iis circumstantiis, in quibus Deus nõ potest per illud absolutè significare gratiã, & hæc ipsa est irreuerentia grauis; nimirum, ponere signum, quod Deus instituit ad significandam absolutè gratiã, in iis circumstantiis, in quibus Deus nõ potest illam absolutè significare. Sicut qui adducit Deum in testem rei falsæ, committit irreuerentiam grauem in ipsum; quia licèt non faciat, quòd Deus reuera affirmet falsum; facit tamen de se, vt id appareat. Sic qui accipit sacramentum cum obice, licèt non

3. *Respondetur.*

Qui accipit sacramentum cum obice ponit illud in iis circumstantijs, in quibus Deus non potest per illud absolutè significare gratiam.

non faciat, vt Deus re ipsa significet falsum, id tamen facit, quantum ex se; ponit enim signum à Deo institutum ad significandam absolutè gratiam, quando gratia non est absolutè, & per consequens ostendit, Deum hîc, & nunc significare aliquod falsum, & in hoc consistit illa irreuerentia.

4. *Obiicitur secundò.* Secundò obiici potest, quia non apparet, adhuc quomodo sacramenti significatio reddatur falsa ex eo, quòd non causet gratiam, quando suscipitur, potest enim eam causare postea, ablato obice, quod videtur sufficere, vt significet verè gratiam, & sanctitatem; ergo ex eo capite non fiet grauis irreuerentia contra sacramentum, si tunc, quando suscipitur, subiectum non sit dispositum, dum tamen habeat animum disponendi se postea ad participandum effectum sacramenti. *Responsio.* Respondetur, tunc etiam reddi falsam significationem sacramenti: quod quidem non solùm significat sanctitatem vtcunque subiecti, sed etiam sanctitatem actualem, quando confertur: sunt enim omnia sacramenta sanctificationes actuales, quibus consecratur, & sanctificatur subiectum, cui conferuntur; quare sicut redderetur falsa consecratio Ecclesiæ vel calicis, quando applicaretur materiæ pro tunc incapaci; nam illa consecratio significat sanctitatem actualem, & præsentem rei consecratæ: sic actiones sacramentales non habent, quòd principaliter significant, quando non consecrant, & sanctificant ictu subiectum; cui applicantur: quia, vt vidimus in superioribus, & videbimus infrà in tract. de Pœnitentia, collatio sacramenti est consecratio, & benedictio solemnis à Christo instituta ad consecrandos, & initiandos homines in ordine ad diuersos fines.

5. *Obiicitur tertiò.* Sed contrà obiicies tertiò; ergo si non confert suum effectum, sacramentum tunc, quando ministratum non poterit postea, oblato obice, illum conferre. Iam sacramenta non causant, nisi quod significat, sunt enim signa practica: si ergo non significant gratiam, & sanctitatem, nisi per modũ actualis consecrationis, & benedictionis, non possunt eam causare, nisi eo modo; vel si aliter eam possunt causare, ergo aliter etiam eam significant, & per consequens retinebunt significationem veram, licèt non causent gratiam, quando actu ponuntur.

6. *Respondeo.* Respondeo, aliqua sacramenta causare gratiam postea recedente fictione, de quibus dicemus postea *sect.* 3. ea tamen ex primaria intentione significare gratiam, & sanctitatem præsentem in subiecto, cui conferuntur: secundariò autem, & quasi sub conditione significare sanctificationem subsequentem, si data non fuit suo tempore: vnde licèt postea habeant effectum, ablato obice, atque ita verificentur quoad id, quod quasi secundariò significant; non tamen verificantur quoad id, quod primariò significant. Sicut si dicas: Voueo castitatem; & rursus si eam violauero, voueo ieiunia; tunc etiamsi, violata castitate, ieiunes, & impleas id, quod secundariò promisisti, adhuc reus es, & violator voti, quoad id, quod primariò vouisti. Sic se habet promissio illius sacramenti, quod quidem primariò promittit, & significat sanctitatem actualem in subiecto, cui confertur; secundariò autem sanctitatem subsequentem, si suo tempore data non fuit.

Solet fieri similis obiectio. Eodem modo solui potest similis obiectio, quæ fieri potest ex sacramẽto Extremæ-vnctionis, quod quidem videtur significare non solùm augmentum gratiæ, sed etiam primam gratiam, vt colligitur ex verbis Iacobi: *Etsi in peccatis sit, remittentur ei*; ergo licèt non præsupponat statum gratiæ, adhuc eius significatio erit vera, & per consequens non erit obligatio procurandi statum gratiæ, antequam recipiatur illud sacramentum. Ad hoc, inquam, respondetur eodem modo, Extremam-vnctionem numerari etiam inter sacramenta viuorum; quia licèt possit aliquando conferre primam gratiam ex sua institutione, primariò tamen ordinatur ad confortandum, & roborandum spiritualiter infirmum, augendo eius vires spirituales, secundariò autem, & sub conditione, ad tollenda peccata, si fortè inculpabiliter non fuerit obtenta remissio aliis remediis: debet enim homo priùs procurare veniam peccati aliis remediis ad id primariò ordinatis, antequam suscipiat hoc sacramentum, quod ordinatum est ad tollendas reliquias peccatorum, hoc est, quod ex peccatis remansit post alia remedia adhibita: quare primariò significat hoc sacramentum sanitatem contra reliquias peccatorum, hoc est, contra id, quod residuum est ex peccatis, aliis viis, & remediis expulsis. Secundariò significat eorum etiam expulsionem, si casu alieno non fuerunt expulsa; quem finem licèt consequatur, & habeat veram significationem quoad secundam partem, adhuc erit falsum signum, quoad primarium significatum, quando non fuerunt priùs alia remedia adhibita contra peccata, prout adhiberi debuerant.

8. Dubitari potest, vtrùm eiusmodi susceptio sacramenti in statu peccati sit adeò illicita, vt nullo casu licita reddatur. P. Suarez loquens de sacramento Eucharistiæ *infrà disp. 62. sect. 5. in responsione ad 4. argumentum*, nullum videtur agnoscere casum, quod id licitum sit. Hoc tamen nimis durum videtur, quia reuerentia sacramenti non videtur ita strictè obligare, vt in nullis circumstantiis debeat ad alia incommoda attendi. Vnde P. Vasquez *tom. 3. disp. 207. de Eucharistia, c. 1. n. 3. & 4.* fatetur aliquando, licèt rarò, euenire posse vt absque peccato possit aliquis scienter indispositus, & in statu peccati Eucharistiam sumere: vt si quis in altari recordatur peccati à se commissi, & ita arctetur angustiis temporis, vt non possit attendere ad habendam contritionem, nisi cessando à sacrificio inchoato cum sui honoris dispendio: tunc enim absque peccato nouo posset sacrificium consummare, & Eucharistiam sumere, quia reuerentia sacramenti non obligat cum tanto dispendio proprij honoris. Vnde consequenter idem à fortiori dicendum videtur de aliis sacramentis, in quibus propter eadem inconuenientia; licèt rarò, occurrere posset casus, quo propter angustias temporis homo non posset se ad contritionem præparare, vel excitare, & aliunde non posset absque grauissimo detrimento, vel etiam irreuerentia ipsius sacramenti, illud non suscipere. In quibus casibus licèt sacramentum non conferret gratiam propter indispositionem subiecti, non tamen contraheretur nouum peccatum, sed esset accessus neuter, hoc est, absque fructu, & absque peccato.

Suarez.

Vasquez. *In quibusdam casibus susceptio sacramenti in statu peccati est licita.*

SECTIO II.

Vtrùm cum æquali dispositione æqualem gratiam semper adulti suscipiant ex vsu Sacramentorum.

9. *Melior minister non confert maiorem virtutem sacramento.* DIximus, requiri dispositionem aliquam in adultis ad gratiam sacramentalem recipiendam, quæri solet, an dispositio sit vnica mensura gratiæ suscipiẽdæ. Certum est omnibus Catholicis, Baptismum (quod idem de aliis sacramentis dicendum est) non esse meliorem, aut habere maiorem virtutem ad sanctificandum ex eo, quòd minister, qui sacramentum confert, melior sit; vt ex Scriptura probant Patres. Augustin. *lib. 4. de Baptismo contra Donatistas,*

Augustin.

*Donatiſtas, cap.*20. *ſub finem; & tract.*5. *in Ioan. colum.*3.

Auctor ſermonis de Baptiſmo Chriſti. Nazianz. Niceras. Chryſoſt. Paludan.

Auctor ſermonis de Baptiſmo Chriſti apud Cyprianum: Nazianzenus *Oratione in ſanctum Baptiſma, q.* 40. & Niceras *in illam Orationem*, in illa verba: *nihil progreſſum.* Chryſoſtomus *in homilia de reditu ſuo de Aſia*, & alij multi. Inter Catholicos Paludanus *in* 4. *diſt.*4. *q.*1. *art.*9. *n.*1. docuit, paruulis aliquando dari inæqualem gratiam in Baptiſmo, non propter meliorem miniſtrum, ſed propter voluntatem Dei, qui eos ad talem gradum gloriæ prædeſtinauerat, vt homines beati, qui æquare debent in multitudine Angelos beatos, correſpondeant etiam illis in gradu beatitudinis, vt latera ciuitatis illius ſint æqualia. Angeli autem ſunt inæquales inter ſe in beatitudine; ergo & homines ex aduerſo eis correſpondentes debent ſeruare eumdem ordinem, & inæqualitatem.

10. *Quidam cenſent dari inæqualem gratiam pueris in Baptiſmo.*

Alij probant alia ratione (quam immeritò attribuit eidem Paludano, P. Vaſquez *in præſenti diſp.*35. *c.*4. *in prin.*) quia pueri ſubrogandi ſunt in locum Angelorum, qui ceciderunt; hi autem futuri erant inæquales in gratia, & gloria; ergo & pueri prædeſtinati ſunt ad inæqualem gloriam.

Vaſquez.

11. Scotus.

Ab hac ſententia parum diſtat Scotus *in* 4. *diſt.*4. *q.*7. qui indicat, eos, qui baptizantur cum æquali diſpoſitione, accipere aliquando inæqualem gratiam, non quidem ita vt exceſſus proueniat à virtute Baptiſmi, ſed ex voluntate Dei, qui hunc hominem elegerat ad talem gradum gloriæ, vt contingit in adultis; vel propter merita parentum, aut miniſtrorum, vel circumſtantium, in Baptiſmo paruulorum. Scotum ſequitur Gabriel *ibi q.*2. *art.*1. *concl.*7. Nec diſſentit Caietanus *in præſenti q.*64. *art.*1.

Gabriel. Caietan.

Alia ſententia per aliud extremum refertur, quòd ſcilicet ſacramenta eiuſdem rationis etiã cum inæquali diſpoſitione ſemper conferant æqualem effectum; quia ſacramentum, vt det ſuum effectum, ſolùm exigit non inuenire obicem, qui certè æquè tollitur per quemcumque gradum diſpoſitionis. Huius tamen ſententiæ nullum inuenio Auctorem.

12. Conc. Trid.

His omnibus ſententiis opponi videtur doctrina Concilij Tridentini *ſeſſ.*6. *c.*7. vbi de iis, qui per Baptiſmum iuſtificantur, docet, eos accipere iuſtitiam internam, *vnumquemque ſuam, ſecundùm menſuram, quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis prout vult, & ſecundùm propriam cuiuſque diſpoſitionem*, &c. Ex quibus verbis imprimis conſtat contra ſecundam ſententiam, ſacramenta non conferre ſemper æqualem gratiam, ſed inæqualem etiam pro inæquali diſpoſitione recipientis; vt docuit expreſsè Damaſcenus *lib.*4. *c.*10. Ratio autem deſumitur ex congruitate prudentis diſpenſationis & retributionis; cùm enim gratia non cõſiſtat in indiuiſibili, ſed habeat magis, & minus, & ad eam obtinendam, & impetrandam in ſacramento requiratur diſpoſitio ex parte hominis, conſequens eſt, vt meliori diſpoſitioni abundantior gratia correſpondeat. Nam quando homo iuſtificatur extra ſacramentum, certum eſt contritioni, & diſpoſitioni magis feruenti correſpondere maiorem gratiam; ei enim, qui minùs diligit, minus dimittitur; ergo cùm attritio in ſacramento ſuppleat locum contritionis, debet etiam maiori attritioni maior gratia correſpondere.

Sacramenta pro inæquali diſpoſitione ſubiecti conferunt gratiam inæqualiter.

Damaſcen. *Ratio deſumitur ex congruitate prudentis diſpenſationis.*

13. *Obijcitur.*

Dicet aliquis, diſpoſitionem bonam, quam homo habet tunc, quando recipit ſacramentum, habere multos gradus intenſionis. Et quidem non oportet, quòd ſecundùm omnes illos diſponat ad effectum ſacramenti, ſed ſolùm ſecundùm primum gradum, cuius intuitu Deus confert effectum ſacramenti; reliqui autem gradus illius actus boni dignificantur à gratia data per ſacramentum in eodem inſtanti, & fiunt meritorij de condigno, ad promerendum augmentum gratiæ, & gloriæ: nihil enim videtur illis deeſſe, quo minùs ſint meritorij de condigno: nam conſiderando præcisè primum gradum illius diſpoſitionis, inuenitur iam totum, quod requiritur, vt ſacramentum conferat gratiam iuſtificationis; & per conſequens, vt homo ille intelligatur iuſtificatus independenter ab aliis gradibus eiuſdem actus boni; ergo inuenitur titulus ſufficiens, à quo alij gradus dignificentur ad merendum de condigno augmentum gratiæ; non ergo dabitur tota illa gratia ex vi ſacramenti, ſed ſolùm id, quod correſpondet primo gradui bonæ diſpoſitionis.

Reſpondetur, etiamſi totum id concederetur, adhuc non ſequeretur, ſacramenta eiuſdem rationis ſemper conferre omnibus æqualem gratiam. Primò, quia licèt diſpoſitio præſens attenderetur ad hunc effectum ſecundùm primum ſolum gradum, & vt ſic eſſet æqualis diſpoſitio præſens in omnibus, non eſſet tamen æqualis diſpoſitio, prout comprehendit diſpoſitionem temporis præcedentis: qui enim per diem integrum ſe exercuit in actibus attritionis, & orationis feruentiſſimæ, vt præpararet ſe ad Baptiſmum, procul dubio eſtmagis, ac meliùs diſpoſitus, quàm qui paulò ante Baptiſmum ſe præparauit. Et quidem illi actus præcedentes non poſſunt eſſe meritorij de condigno, cùm ſupponamus hominem nondum fuiſſe iuſtificatum per contritionem perfectam, nec per Baptiſmum; omnes ergo illi actus concurrunt per modum diſpoſitionis ad gratiam ſacramentalem, quæ debet eſſe inæqualis ratione ſaltem illius melioris diſpoſitionis præcedentis. Secundò, etiam in ipſo inſtanti vltimo ille primus gradus diſpoſitionis non eſt æqualis in omnibus; nam licèt quoad intentionem non eſſet inæqualitas inter duos primos gradus, eſſet tamen maxima inæqualitas, quoad ſubſtantiam, & perfectionem ſubſtantialem ipſorum actuum. Si vnus, v. g. eſſet ex meliori motiuo, vel cum maiori attentione, libertate, vel ex aliis capitibus; quæ inæqualitas deberet diſponere ad inæqualem gratiam ſacramentalem.

15. *Arguitur primò contra illud argumentum.*

Cæterùm id etiam, quod in argumento aſſumitur, falſum eſſe conſtat. Primò ex verbis Tridentini ſuprà adductis, in quibus in vniuerſum dicitur gratiam dari inæqualem ſecundùm menſuram propriæ diſpoſitionis; menſura ergo debet eſſe tota diſpoſitio ſecundùm totam ſuam perfectionem: alioquin non datur gratia ſacramentalis ſecundùm menſuram diſpoſitionis: per hunc enim modum loquendi ſignificatur, ſacramentum conferre maiorem gratiam habenti meliorem diſpoſitionem; & è contrà, quòd in illo caſu non verificaretur; nam ille exceſſus gratiæ non proueniret à ſacramento, ſed à meritis condignis. Vnde ſecundò arguere poſſumus, quia qui cum meliori diſpoſitione recipit ſacramentum, non ſolùm accipit maiorem gratiam habitualem, ſed etiam accipit maius ius ad gratiam actualem, & auxilia in ordine ad finem ſacramenti; v. g. qui cum meliori diſpoſitione, & deuotione recipit ſacramentum Ordinis, vel Matrimonij, habet maius ius ex vi ſacramenti, ad auxilia, quibus meliùs poſſit exſequi munera Ordinis ſuſcepti, vel ſuſtinere onera matrimonij: ergo accipit etiam maiorem gratiam habitualem; nam gratia illa habitualis, quæ daretur non intuitu ſacramenti, ſed meriti condigni, non dat illud ſpeciale ius ad eum finem proprium ſacramenti; ergo illud maius ius debet fundari in maiori gratia habituali data ex vi ſacramenti. Vide quæ diximus ſuprà *diſp.*4. *ſect.*3. explicantes gratiam ſacramentalem.

Secundò arguitur.

Tertiò & à priori; quia licèt Deus poſſet attendere ſolùm ad primum gradum illius diſpoſitionis,

16

vt

Tertiò à priori, quia magis congruum eſt, vt quòd Deus attendat ad diſpoſitionem integram.

vt conferret gratiam ſacramentalem, magis tamen congruum videtur, quòd attendat ad totam diſpoſitionem integram in ordine ad eum effectum. Sic enim licèt ſolus actus dilectionis Dei ſuper omnia, diſponeret ſufficienter peccatorem ad iuſtificationem: quando tamen dantur de facto actus dilectionis Dei, & actus cõtritionis, ſeu doloris de peccatis, vterque actus diſponit, & vtriuſque intuitu, & pro menſura vtriuſque, Deus confert gratiam iuſtificationis. Item quando à Deo petimus aliquid actu intenſo, Deus non moueretur ſolùm à primo gradu intentionis, qui eſt in petitione, ſed ab omnibus gradibus illius. Similiter ergo dicendum videtur de diſpoſitione ad gratiam ſacramentalem; nam diſpoſitio illa videtur eſſe implicita petitio gratiæ: ideo enim actus pœnitentiæ dicitur in Tridentino *ſeſſ.* 14. *c.* 4. impetrare veniam peccati: oportet ergo quòd Deus ad concedendum quod petitur, moueatur à toto illo actu ſecundùm totam ſuam intentionem: imò vix poteſt intelligi, quomodo aliter fieri poſſit; cùm enim totus ille actus ſit ſimul in voluntate, & totus ſit independens à gratia ſacramentali; procedit quippe vel ab auxilio, quo Deus eleuat in actu primo hominem, vt ſe diſponat feruenter ad gratiam ſacramenti, vel certè ab habitibus infuſis præexiſtentibus iam antea independenter à ſacramento futuro; conſequens eſt, vt totus ille actus videatur à Deo, qui totus ſecundùm omnes ſui partes habet vim ad mouendum Deum, atque ideo de ſe totus mouet Deum ad dandam gratiam ſacramentalem: cauſa enim habens virtutem, & applicationem ad effectum, non eſt cur non operetur illum.

17. *Nec obſtat quod viatores gradum habeant condignitatẽ ad merendum prout dignificati à gratia.*

Nec obſtat id, quod obiiciebatur, quòd illi gradus poterant habere condignitatem ad merendum augmentum gratiæ, prout dignificati à gratia ſacramentali data intuitu primi gradus. Reſpondetur enim, id potuiſſe intelligi, ſi gratia ſacramentalis non daretur intuitu eorum omnium graduum: de facto tamen dari, non ſolùm propter primum, ſed propter omnes gradus integrantes diſpoſitionem completam. Sicut potuiſſet etiam Deus dare gratiã ſacramentalẽ intuitu ſolius diſpoſitionis tempore præcedentis, & tunc tota diſpoſitio præſens dignificata à gratia ſacramentali, poſſet eſſe meritoria de condigno augmenti gratiæ: de facto tamen id non fit, ſed actus etiam præſens eſt diſpoſitio, quæ attenditur ad menſuram gratiæ ſacramentalis. Totum enim hoc redundat in maiorem vtilitatẽ recipientis ſacramentum; nam plus gratiæ ſacramentalis datur propter illum actum conſideratum vt diſpoſitionem, & meritũ de congruo, quàm correſponderet illi de condigno, ſi conſideraretur vt meritum condignum dignificatum à gratia ſacramentali data independenter ab ipſomet actu. Sic etiam plus gratiæ ſacramentalis datur intuitu illius diſpoſitionis conſideratæ vt diſpoſitionis ſecundùm omnes ſuos gradus, quàm ſi danda eſſet gratia ſacramẽtalis intuitu ſolùm primi gradus, & poſtea alij gradus præmiãdi eſſent de condigno. Aliunde verò, ſi illa gratia ſacramentalis datur intuitu totius illius diſpoſitionis, non poſſunt iam iidem gradus dignificari ab eadem gratia ſacramentali ad promerendũ de condigno aliud augmentũ gratiæ, quia nullus actus poteſt dignificari à gratia illa, quæ data eſt in eodem inſtanti intuitu eiuſdem actus tanquam diſpoſitionis, vt diximus latè *diſp. 6. de Incarnatione, ſect. 3.*

18. *Hinc infertur non dari gratiam inæqualẽ æqualiter diſpoſitis.*

Ex eadem doctrina Tridentini ſequitur ſecundò contra primam ſententiam, in ſacramentis non dari gratiam inæqualem habentibus æqualem diſpoſitionem. Hoc enim videntur ſignificare verba illa Concilij: *ſecundùm propriam cuiuſque diſpoſitionem.* Nam ſi diſpoſitio cuiuſque eſt menſura gratiæ accipiendæ, non datur minor gratia habenti meliorem diſpoſitionem; neque è contra.

Probatur ratione, quia ſacramentum non debet dici cauſare illum exceſſum gratiæ, quem nõ ſignificat.

Ratione etiam probatur, quia vel ille exceſſus gratiæ aliquo modo prouenit ab ipſo ſacramento, vel non. Si dicatur primum; contra hoc eſt, quòd ſacramentum non cauſat gratiam, niſi ſignificando illam; eſt enim ſignum practicum, cauſans quod ſignificat; nullo autem modo ſignificat illum exceſſum gratiæ in hoc homine, imo quantum eſt de ſe, videbatur ſignificare oppoſitum, nempe illum aliũ, qui eſt melius diſpoſitus, accipere maiorem gratiam, hunc verò minorem. Et quidem, cùm ſacramenta debeant eſſe ſigna ſenſibilia, & humana, debent eſſe inſtituta ad ſignificandum hominibus id, quod ſignificant: certum autem eſt, Baptiſmum non poſſe humano modo ex vi ſuæ inſtitutionis ſignificare illum exceſſum gratiæ, quem in homine minùs diſpoſito cauſat; ergo illum exceſſum non cauſat, quatenus ſacramentum eſt. Nec dici poteſt, prouenire illum exceſſum à ſacramento propter meliorẽ diſpoſitionem, aut maiorem deuotionem miniſtri, vel parentum, aut circumſtantium. Hoc enim eſt contra communem doctrinam Patrum, negantium maiorem efficaciam ſacramentis propter maiorem bonitatem miniſtrorum. Chryſoſtomus ſuprà adductus: *Multi*, inquit, *me abſente, baptizati ſunt; & quid tunc? Nihil minus habet gratia: non claudicat donum Dei; abſente me, baptizati ſunt, ſed præſente Chriſto ſunt baptizati.* Videantur Auguſtinus & Nazianzenus locis ſuprà citatis, Ambroſius lib. de myſteriis, c. 5. S. Thom. in illa verba Pauli 1. ad Cor. 1. *Numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Et in præſenti *q. 64. art. 1. ad 2.* qui licèt concedat aliquid poſſe impetrari ſuſcipienti ſacramentum per deuotionem miniſtri; id tamen intelligit de auxilio aliquo, quod miniſter poteſt de congruo impetrare illi, quo ipſe meliùs ſe diſponat ad maiorem gratiam ſacramentalem recipiendam; non tamen ita vt immediatè abſque meliori ſua diſpoſitione ſacramentum plus gratiæ ei conferat. Nam ſicut hoſtia conſecrata à meliori Sacerdote non eſt melius ſacramentum; ſic nec Baptiſmus collatus à meliori miniſtro omnia enim ſacramenta habent virtutem, & efficacitatem ſuam à Chriſto, non à miniſtris aliis, qui non ſua virtute operantur, ſed vt inſtrumenta vnius Chriſti.

Nec ille potendus eſt vt maiori diſpoſitione miniſtri.

Chryſoſt.

S. Thom.

19. *Neque ex mera voluntate Dei.*

Minùs autem dici poteſt alterum membrum, ſcilicet, illum exceſſum gratiæ non prouenire ab ipſo ſacramento, ſed vel à volũtate Dei, qui hunc hominem prædeſtinauit ad maiorẽ gloriã, vel à miniſtris, & impertatione miniſtri, vel parentũ, &c. Hoc enim repugnat apertè legi communi Dei, qui non vult dare gratiam habitualẽ, niſi vel propter merita condigna, vel propter ſacramenta applicata, aut contritionem extra ſacramentum. Alioquin poſſemus dicere, quòd propter eamdem rationem, quia hic electus eſt à Deo ad maiorem gloriam, Deus præmiat abundantiùs in eo æqualia merita, quàm in alio: itẽ quòd ob eundem finem dat ei gratiam abſque vllo merito, vel ſacramento. Quid enim refert, quod detur in ſacramento, ſi tamen ille exceſſus non datur intuitu ſacramenti, ſed ob meram voluntatem Dei? Planè eodem modo poterat dari illi dormienti, & abſque vllo prorſus ſacramento. Vnde ob eundem finem poſſet dari ei abſque contritione, vel diſpoſitione vlla: nam ſicut hic exceſſus non datur nunc propter diſpoſitionem, vel ſacramentum, potuiſſet dari idem gradus gratiæ abſque vlla diſpoſitione. Vnde probatur ſimiliter, nec poſſe dari eo modo propter orationem, vel deuotionem miniſtri, tum

quia hoc etiam eſt contra mentem, & doctrinam Patrum, qui nullum agnoſcunt exceſſum in eo, qui baptizatur à meliori miniſtro; tum etiam, quia eſſet contra eamdem legem ordinariam Dei, & ſequerentur eadem inconuenientia; quod ſcilicet propter orationem, aut deuotionem alterius poſſet de facto dari gratia paruulo etiam abſque Baptiſmo: nam ſicut ille exceſſus datur ſine reſpectu ad Baptiſmum; ita poſſet ſimilis gratia dari abſque Baptiſmo: poſſet item propter deuotionem parentum, vel aliorum augeri gratia paruulo, vel etiam adulto dum dormit; & alia ſimilia; quæ ſunt planè abſurda, & contra ſenſum omnium fidelium: nam ſicut gratia eſt immediata menſura gloriæ, ſic voluit Deus de lege ordinaria ſtatuere menſuram certam, & ſtabilem ipſius gratiæ, ſcilicet merita condigna vniuſcuiuſque, vel etiam Chriſti Domini applicata per ſacramenta, tamquam per media omnino neceſſaria ad conſequutionem gratiæ, vel in contritione extra ſacramentum.

20. *Fundamenta illarum ſententiarum non obſtant.*

Nec obſtant fundamenta illarum ſententiarum; quia in primis non eſt, cur dicamus, homines beatos æquales eſſe futuros in numero, & gradu beatitudinis Angelis; & multo minus fundamentum eſt ad dicendum, homines electos eſſe eamdem gloriam, & in eodem gradu, qui debebatur Angelis prævaricatoribus, quid enim ſi Angeli non peccaſſent? ideóne homines non fuiſſent beati? imò iam Deus decreuerat homines creare, & ad beatitudinem Angelis communem eleuare; idque Angelis ipſis manifeſtauerat, vt ſuppono ex materia de Angelis. Deinde ad quemcumque gradum gloriæ Deus aliquem prædeſtinauerit, poteſt ad illum gradum eum facilè conducere per media ordinaria abſque eo, quòd detur gratia contra communem legem: poteſt enim per ſacramenta, & rurſus per merita condigna illum finem conſequi, prouidente Deo tum auxilia efficacia, tum longitudinem vitæ, donec ad eum gradum gratiæ perueniat.

SECTIO III.

Vtrùm qui ſuſcipit Sacramenta indignè, poſtea ablato obice, conſequatur gratiam Sacramentalem; vbi id in primis probatur de Baptiſmo.

21. IDem quæritur ſub aliis vocibus; an Sacramenta fictè ſuſcepta, ablata fictione, conferant poſtea ſuum effectum; quæ difficultas tractari ſolet ſpecialiter de Baptiſmo, & eius occaſione de aliis Sacramentis infrà *q.69. art.10.* ſed cùm ſit communis omnibus Sacramentis, magis videtur pertinere ad hunc locum.

Quid hic intelligatur nomine fictionis.

Nomine autem *fictionis*, ſeu *indignitatis*, qua ſuſcipitur Sacramentum, non intelligimus eam, quæ redderet Sacramentum irritum, & inualidum, qualis eſſet defectus intentionis requiſitæ; tunc enim etiamſi poſtea auferatur fictio, non habebitur effectus, cùm nullum præceſſerit Sacramentum; ſed ſermo eſt de fictione, cum qua recipitur verum Sacramentum; quæ poteſt contingere culpabilis, vel etiam inculpabilis: poteſt enim aliquis recipere Baptiſmum, v. g. ſcienter abſque debita diſpoſitione, vel à Miniſtro hæretico, à quod deberet abſtinere, & tunc peccat in ipſa ſuſceptione ſacramenti: poteſt etiam accedere abſque diſpoſitione requiſita ad effectum ſacramenti, inuincibiliter tamen ignorans, vel non aduertens ad defectum diſpoſitionis, & tunc non quidem peccat, ſed tamen non accipit effectum gratiæ Sacramentalis: & in vtroque caſu procedit dubium, an poſtea, ablato obice, habeatur effectus ſacramenti.

22. *S.Thom. Auguſtin.*

De ſacramento Baptiſmi Scholaſtici omnes id concedunt cum S. Thoma dicta *q.69. art.10.* propter auctoritatem Auguſtini, qui primus de hoc puncto diſputaſſe videtur. De aliis Sacramentis variè ſentiunt Theologi: aliqui volunt, ſoli Baptiſmo id competere, quos refert, & ſequitur Vaſquez *infrà diſp.161.* Alij id extendunt ad ſacramenta, quæ imprimunt characterem. Alij addunt ſacramentum Pœnitentiæ; alij Matrimonium etiam, & Extremam-vnctionem; alij denique id commune dicunt eſſe omnibus Sacramentis nouæ Legis.

Vaſquez.

23. *De Baptiſmo videtur omnino concedendum.*

Vt incipiamus ab iis, quæ magis certa ſunt, de Baptiſmo videtur omnino concedendum, ablatâ fictione, ſeu obice, conferre ſuum effectum. Præcipuum fundamentum deſumitur ex Auguſtino, qui licèt præcipuam controuerſiam habuerit circa valorem Baptiſmi ab Hæreticis ſuſcepti, & de eo non iterando, quando aliquis ad fidem, & veram Eccleſiam redit: eâ tamen occaſione, & vt reſponderet argumentis Hæreticorum, multa dixit de effectu illius Baptiſmi, vt oſtenderet non ſolùm eſſe validum, ſed habere ſuum effectum, ablato obice, & conferre remiſſionem peccatorum. Sic docet *lib.1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c.12. & lib.3. cap.13. & lib.6. c.5.* & refertur in c. *Tunc valere.* de Conſecrat. *diſt.4.* Idem docet Auctor ſermonis de Paſſione Chriſti, apud Cyprianum, ante finem. Hæc loca Auguſtini aliqui ita explicant, vt quándo aufertur obex, & fictio, gratia quidem, & remiſſio peccatorum quoad culpam, atque adeò quoad debitum pœnæ æternæ, detur intuitu pœnitentiæ; remiſſio verò totius pœnæ temporalis debitæ, & remanentis adhuc propter peccata commiſſa ante baptiſmum, obtineatur virtute Baptiſmi præteriti; ita vt baptiſmus deſeruiat ad plenam remiſſionem pœnæ, non verò ad remiſſionem culpæ, vel infuſionem gratiæ. Ita Scotus, Gabriel, & alij, quos refert Vaſquez *vbi ſuprà cap.4.* qui eorum explicationem probabilem reputat, quam tamen paulo aliter explicat ex eorum mente, vt poſtea videbimus.

Auguſt.

Cyprian.

Malè explicatur à quibuſdam Auguſtinus.

Scotus. Gabriel.

24. Reiicitur tamen ex verbis eiuſdem Auguſtini, qui non ſolùm adſcribit Baptiſmo præterito remiſſionem pœnæ temporalis, ſed etiam ſalutem, remiſſionem peccatorum, & vitam. Sic loquitur *libro illo 1.cap.2. Non iterum baptizandus eſt; quia ipſa reconciliatione, ac pace præſtatur, vt ad remiſſionem peccatorum eius in vnitate iam prodeſſe incipiat ſacramentum, quod acceptum in ſchiſmate prodeſſe non poterat,* & lib.3.cap. 13. *Tunc incipit valere idem baptiſmus ad dimittenda peccata, cùm ad Eccleſiæ pacem venerint; non vt iam dimiſſa non retineantur, neque vt ille Baptiſmus, quaſi alienus, aut alius improbetur, aut alter tradatur, ſed vt idem ipſe, qui propter diſcordiam ſeriè operabatur mortem, propter pacem intus operetur ſalutem.* & lib.6. cap. 5. *Et ideo ſi ab illa pernerſitate correctus, & à ſeparatione conuerſus venerit ad Catholicam pacem, ſub eodem baptiſmate, quod acceperat, etiam peccata dimittuntur propter vinculum charitatis, ſub quo baptiſmate peccata eius tenebantur propter ſacrilegium diuiſionis; quia illud & in homine iuſto, & in homine iniuſto ſemper ſanctum eſt, quod neque æquitate alicuius augetur, neque alicuius iniquitate minuitur.* Eodem modo loquitur Auctor illius ſerm. de Paſſione apud Cyprianum his verbis: *Et licèt indigni ſint, qui accipiunt, Sacramentorum tamen reuerentia, & propinquiorem ad Deum parat acceſſum, & vbi redierint ad cor, conſtat ablutionis donum, & redit effectus munerum.* Docét itaque, Baptiſmum poſtea cóferre, non ſolam remiſſionem pœnæ temporalis, ſed ſalutem animæ, hoc eſt, vitá:

Auctor Ser-monis de Paſſione.

opponunt

opponunt enim statui præcedenti, in quo operabatur mortem; dicunt operari remissionem peccatorum, quo nomine simplicitur intelligitur remissio culpæ; nam ex illis verbis Christi: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. colligitur potestas remittendi non solùm pœnam, sed culpam. Denique, in vltimis verbis allegatis dicitur simpliciter, *redire effectum munerum*, hoc est, effectum, quem sacramentum debeat conferre, qui quidem potissimè erat infusio gratiæ, & remissio culpæ.

Si virtus baptismi ex sit ablato obice operari aliquid effectum cur non omnem.

Ratione item constat. Primò, quia si virtus Baptismi præteriti priùs impedita potest postea, ablato obice, operari aliquem effectum, non apparet, cur non possit alios; neque enim requiritur magis præsens causa ad vnum, quàm ad alium. Deinde alia sacramenta, quæ ordinata sunt ad conferendam gratiam, & remittenda peccata, licèt possint etiam tollere reatum aliquem pœnæ temporalis, non possunt tamen eum effectum, nisi ponant effectum priorem gratiæ sanctificantis. Hoc patet in sacramento Pœnitentiæ, quæ ordinatur etiam ad tollendum debitum pœnæ temporalis per satisfactionem sacramentalem; id tamen non præstat, nisi priùs conferat gratiam remissiuam peccati, quoad culpam. Item extrema-vnctio, quæ ordinatur etiam ad tollendas reliquias peccatorum, & reatum pœnæ, id non facit, nisi conferat etiam gratiam sacramentalem; ergo multo minùs baptismus, qui ordinatur ad regenerandum, & viuificandum spiritualiter hominem, debet præstare effectum secundarium circa pœnam temporalem absque primario gratiæ sanctificantis.

26. *Explicatio Scoti.*

Propter hæc idem Scotus apud Vasquez vbi suprà, addit aliam explicationem, cui magis videtur fidere ipse Vasquez, quòd scilicet baptismus præteritus conducat ad salutem, ablato obice, duplici titulo. Primus est, quatenus reddit subiectum capax sacramenti Pœnitentiæ, quo postea iustificatur: vel iustificatur per contritionem extra sacramentum, conducit baptismus alio titulo, quatenus susceptio præterita baptismi facit, quod contritio sit vera contritio, quæ quidem vera esse non potest, nisi vel supponat baptismum susceptum, vel habeat votum suscipiendi baptismum. Cùm ergo in casu nostro contritio non habeat eiusmodi votum, quia non potest homo iterum baptizari, consequens est, vt ideo sit vera contritio, quia præceptum baptismi iam obseruatum est.

27. *Probat eam Vasquez variis locutionibus Augustini.*

Probat hanc explicationem Vasquez ex aliquibus loquutionibus Augustini, qui interdum *dicto cap.* 12. purgationem peccatorum videtur non Baptismo, sed Confessioni tribuere, per quam fit, vt baptismus susceptus, quem iterum recipere non est necesse, incipiat valere, & prodesse, modo scilicet suprà explicato: item *d. lib.* 3. *cap.* 13. dixit, *tunc incipit valere idem baptismus ad dimittenda peccata, cùm ad Ecclesiæ pacem venerit, non vt iam dimissa non retineantur, neque vt ille Baptismus quasi alienus, aut alius improbetur, & alter tradatur, sed vt idem ipse*, &c. Ecce dicit, non valere ad hoc, vt iam dimissa peccata (nempe per correctionem, & pacem Ecclesiæ, & reconciliationem cum ea) non retineantur, hoc est, remittantur; quia scilicet iam dimissa per pœnitentiam remittere non potest; ergo deseruit, & prodest eo solùm modo, quo dictum ex mente Scoti. Denique illo *lib.* 6. *cap.* 5. solùm dicit, quòd *sub eodem Baptismate, quod acceperat, eius peccata dimittuntur propter vinculum charitatis*, &c. non est autem idem sub illo Baptismo dimitti, ac per illum dimitti.

28. *Hæc etiam interpretatio reijcitur. Coninch.*

Hanc interpretionem esse etiam contra Augustini mentem, bene probat P. Coninch suprà, *q.* 62. *art.* 1. *dub.* 5. ex eo, quod Augustin. in illo *lib.* 1. *c.* 11. cœpit respondere argumento cuidam, quo vtebantur Donatistæ petentes, an per baptismum collatum in sua secta remitterentur peccata, & conferretur Spiritus sanctus? si enim id concederetur, inferebant apud ipsos esse veram Ecclesiam, apud quos accipiebatur Spiritus sanctus; si verò negaretur, vrgebant, debere iterum baptizari eos, qui ab ipsis ad Catholicos discedebant. Huic argumento Augustinus respondet, idem prorsus dicendum, quod dicatur de eo, qui cum odio, vel alio peccato intra Ecclesiam Catholicam baptizatur, de quo si dixerint quod tunc quidem quando actu baptizatur, accipit remissionem peccatorum, sed statim propter peccatum perseuerans redeunt eadem peccata, provt seruo illi Euangelico accidisse videtur, idem dicendum esse de eo, qui apud hæreticos baptizatur. Si verò (quod verum est) dixerint, accipere quidem verum baptismum, sed non gratiam baptismi propter peccatum manens; idem dicendum de eo, qui baptizatur in hæresi. Augustinus ergo diuersimodè loquitur iuxta illum duplicem modum respondendi. Nam iuxta primum dicit, baptismum, quando datus fuit, contulisse remissionem peccatorum; postea verò, quando aufertur obex, non iam baptismo, sed reconciliationi tribuit effectum. Iuxta secundum verò respondendi modum, qui verus erat, semper dicit, baptismum præteritum semper causare postea remissionem peccatorum.

29. *Hæc resolutio constat primò.*

Constat hoc. Primò, quia Augustinus in vtroque respondendi modo conatur ostendere, quomodo, aut quando baptismus ille operetur remissionem peccatorum (quod scilicet Donatistæ quærebant) & iuxta primum modum constat, dari, quando fit baptismus; ergo iuxta secundum modum concedit, dare baptismum eum effectum, ablato obice; alioquin non respondisset ad quæsitum. *Secundò.* Secundò, constat hoc ipsum ex diuersis verbis, quibus vtitur *illo c.* 13. Nam iuxta priorem solutionem August. dicit, debere eos redire ad Ecclesiam & fidem, vt eorum peccatorum, quæ in eos redierant, *purgationem, charitate operante, mereantur*, non dixit *Baptismo operante*, sed *charitate operante*. At verò iuxta posteriorem solutionem mutat loquendi modum, & dicit: *cùm ad Ecclesiæ pacem venerint, tunc incipere valere Baptismum ad dimittenda peccata*. *Tertiò.* Tertiò, quia passim baptismum ipsum nominat causam illius remissionis peccatorum; quæ postea datur, vt constat ex verbis omnibus suprà relatis, in quibus dicit, ipsum sacramentum prodesse ad remissionem peccatorum; operari salutem, sicut priùs operabatur mortem. Certum autem est, quòd ipsamet susceptio sacramenti, cùm esset peccatum mortale, operabatur mortem. Adde ex eodem *lib.* 1. *c.* 12. vbi dicit: *prodesse iam in vnitate sacramentum, quod acceptum in schismate prodesse non poterat*; quibus verbis significat, ad id, & eodem modo prodesse postea, ad quod & quomodo priùs prodesse non potuit: debuit autem priùs prodesse per operationem gratiæ ex opere operato; ergo eodem modo prodesse incipit, ablato obice. Eodem sensu dixit *cap.* 13. in fine, *eos vt ad sanitatem pacis, atque charitatis veniant, adhortamur, non solùm vt aliquid habeant, quod non habuerunt, sed vt eis etiam illud prodesse incipiat, quod habebant.*

30. *Nec obstant ea quæ adducit Vasq.*

Neque obstant verba in contrarium suprà adducta à P. Vasquez. Ad primum enim locum dicimus, non esse illum sensum eorum verborum, quem Vasquez iis tribuit, sed alium diuersum iuxta intentum Augustini de illa duplici respondendi via, quam præmiserat: *tunc* (inquit) *incipit valere idem baptismus ad dimittenda peccata, cùm ad Ecclesiæ pacem venerint,*

venerint, non vt iam dimissa non retineantur, (hoc est, non vt dicendum esset iuxta priorem respondendi modũ, in quo diceretur baptismus postea prodesse vt peccata, quæ iam semel per ipsum dimissa fuerant, & iterum redierant, iterum secundò soluantur; hoc, inquam, non est dicendum iuxta secundum respondendi modum sed prodesse baptismũ postea, vt peccata primò remittantur per ipsum) *neque vt ille baptismus, quasi alienus, aut alius improbetur*, &c.

31. *Respondetur ad secundum locum.*

Ad secundum locum respondetur, quando Augustinus dicit, sub illo baptismate dimitti peccata, intelligere per ipsum baptisma dimitti, tùm quia id sæpè dixerat vt vidimus; tùm quia subiicit immediatè rationem id apertè significantem: *Quia illud*, inquit, *& in homine iuste, & in homine iniusto semper sanctum est*, hoc est, habet vim sanctificandi. Quæ ratio extra rem esset ad probandum, non per baptismum, sed aliunde peccata dimitti. Quod enim dicit Vasq. *n.* 50 rationem illam afferri ab August. non ad probandam efficaciã Baptismi, sed quò non debeat repeti, quia sanctus est; hoc, inquam, non potest aptari textui, cùm neque in eo capite, neque in præcedenti verbum fecerit Augustinus de repetendo, vel non repetendo baptismo, sed eius efficacia, & vtilitate; ratio ergo illa est ad probandum, quod immediatè dixerat de vtilitate illius Baptismi; quam probat quia in quocunque sit, semper sanctus est, &c.

32. *Obijcit Vasquez.*

Obiicit rursus Vasq. *n.* 55. quia vt August. hoc priuilegium, & hanc efficaciam baptismo præterito tribueret, debuisset habere fundamentum aliquod traditionis, aut definitionis, aut scripturæ, aut rationis; quod tamen ad talem efficaciam baptismo ex opere operato tribuendam, nullum prorsus erat.

Respondari solet.

Respondeti solet Augustinum motum, & conuictum fuisse ad eam efficaciam Baptismo tribuendam, ex eo quòd Baptismus in re vel in voto sit necessarius necessitate medij ad remissionem peccatorum, quæ commissa sunt ante baptismum, & ad expiandum etiam peccatum originale. Cùm ergo baptismus ille reiterari non possit, consequens est, vt virtute baptismi præteriti auferantur postea peccatum originale, & alia peccata ante baptismum commissa.

33. *Hanc rationẽ impugnat Vasquez.*

Hanc rationem impugnat Vasquez *num.* 57. & sequentibus, quia baptismum esse medium necessarium in re, vel in voto ad tollenda peccata, non arguit, ipsum sacramentum concurrere ad gratiam ex opere operato, per quam ea peccata remittuntur. Nam sacramentum etiam Pœnitentiæ necessarium est in re, vel in voto ad remissionem peccati mortalis post baptismum commissi; & tamen quando aliquis extra sacramentum iustificatur per actum contritionis, in quo continetur votum implicitum sacramenti, non concurrit ipsum sacramentum, aut votum ipsius tribuens, aliquam efficaciam contritioni, quam ipsa non habebat ante sacramenti institutionem, & quam non haberet, etiamsi sacramentum institutum non esset; sed dicitur sacramentum necessarium in re, vel in voto, quia nisi de facto fuerit susceptum, necessarium est ad veram contritionem propositum suscipiendi illud; alioquin non erit vera contritio, cùm non includat propositum seruandi omnia præcepta, quorum vnum est de suscipiendo sacramento. Sic ergo de baptismo etiam dicendum est, requiri in re, vel in voto ad tollenda peccata originale, & alia præcedentia, quia nisi fuerit re ipsa positus baptismus, non poterit esse vera contritio sine proposito suscipiendi baptismum, non tamen ita vt baptismus det efficacitatem contritioni ad tollenda peccata illa ex opere operato.

Hoc argumentum P. Vasquez comuincit etiam P. Coninch dicto *dub. 5. n. 66.* vt fateatur, Augustinum ea ratione moueri non potuisse; solùm enim probat, sine baptismo aut eius voto non contingere vnquam iustificationem; quod etiam & nihil aliud dixit Conc. Trid. *sess. 6. c. 4.* nõ verò quòd baptismus, aut eius votum debeant operari iustificationem ex opere operato. Cæterùm, si ea ratio benè explicetur, non videtur contemnenda. Et in primis, licèt Conc. Trid. non dixerit, baptismum, aut eius votum debere concurrere, sed solùm sine baptismo aut eius voto non contingere iustificationem, ex modo tamen dicendi, & probatione, quam subiicit, constat, loqui de requisito per modum causæ. Probat enim illud dictum statim ex verbis Christi, Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*; in quibus baptismus requiritur vt causa; hoc enim significat renasci ex aqua & Spiritu sancto, scilicet ab illis accipere per regenerationem spirituale esse. Oportet ergo, eum, qui renascitur, renasci omnino vel ex baptismo, vel ex eius voto, & per consequens non sufficit præcessisse vtcumque baptismum, nisi ipse, vel eius votum concurrat ad generationem illam spiritualem. Porrò in eo casu neutrum concurreret; non enim baptismus, vt contendit contraria sententia; non etiam votum, cùm contritio tunc non includat votum baptismi; ergo fieret iustificatio prima absque baptismo, aut eius voto concurrente ad ipsam. Habuit ergo fundamentum Augustinus in Scriptura & sensu Ecclesiæ ad affirmandum, illum baptismum conferre postea suum effectum, ne daretur aliquis, qui mundaretur ab originali sine baptismo, vel eius voto concurrente ad illam primam iustificationem. Illa enim contritio non esset tunc verè, & in rigore votum baptismi; nam votum significat desiderium, seu propositum; non potest autem ille homo desiderare, aut velle baptismum, nisi per modum gaudij, aut complacentiæ in baptismo præterito; nam sicut pœnitentia in voto non est complacentia de sacramento Pœnitentiæ præterito, sed desiderium, & voluntas in futurum, sic baptismus in voto propriè, in rigore tunc solùm datur, quando est desiderium, aut voluntas suscipiendi illum in futurum.

34. *Coninch.*

Non vi tatur tamen contemnenda ratio.

Ioan. 3.

Fundamentum Augustini.

Accedit modus loquendi Patrum, qui non solùm dicunt, requiri baptismum, sed illum esse remedium necessarium: remedium autem non est, nisi quod influxum habet in salutem. Sic loquitur Leo Papa *epist. 78. aliàs 80. Qui baptismo*, inquit, *priuatur, necessaria liberatione fraudatur.* Clemens Papa *epist. 4.* post medium: *Quid confert*, inquit, *aqua baptismus ad Dei cultum? Primò quidem, quia quod Deo placuit, impletur. Secundò, quia regenerato ex aquis, & Deo renato fragilitas prioris natiuitatis, qua vobis per hominem facta est, amputatur; & ita demum peruenire poteritis ad salutem: aliter impossibile est.* Et paulo pòst: *Confugite ergo ad aquas istas, sola sunt enim, quæ possint vim futuri ignis extinguere.* Non ergo extinguitur ille ignis in aliquo per primam iustificationem sine efficacia illius aquæ. Eodem modo loquuntur alij Patres, de necessitate & efficacia Baptismi.

35. *Confirmatur ex Patrib. Leo Papa. Clemens Pa[illegible]*

Denique, eadem Baptismi efficacia colligi poterat ex eo, quòd in ordine ad alios effectus minus principales, quos non potest fortasse operari, quando actu confertur, habet adhuc efficaciam suam, vt postea, ablato obice, eos conferat, v.g. si aliquis baptizetur cum dolore sufficienti de peccatis mortalibus, non verò de venialibus omnibus, baptismus quidem confert gratiam, & remissionem peccatorum mortalium, non tamen eorum venialium, de quibus non habet dolorem; si autem postea de his

36. *Idem deinde colligitur.*

his etiam doleat, non dubium, quin hæc etiam remittantur virtute Baptismi præteriti, non solùm quoad culpam, sed quoad totam pœnam. Alioquin si moreretur absque alio nouo peccato post Baptismum commisso, deberet pati, & purgari in Purgatorio; quod est contra communem fidelium sensum ita de baptizatis existimantiũ, vt si statim post Baptismum & baptismalem gratiã moriantur, absque purgatione alia, aut mora debeant ire ad cœlestia gaudia: æquiparatur quippe in hoc Baptisma martyrio, vt sicut martyr non indiget Purgatorio, nec pro illo vlla vnquam suffragia offeruntur, imò iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre; sic Baptismus plenam conferat remissionem culpæ & pœnæ. Potest autem contingere, quòd Martyr, quãdo actu patitur, habeat obicem ad remissionem alicuius saltem peccati venialis non retractati formaliter, nec virtualiter: postea tamen ablato obice per retractationẽ saltem in primo instanti separationis animæ, statim dimittitur virtute Martyrij præteriti culpa illa, & totum etiam debitum pœnæ. Quod idem de Baptismo dicendum est, homini statim post Baptismum mortuo, & cui in instanti Baptismi nõ omnia venialia remissa sunt, quia non erant sufficienter retractata, statim in primo saltem instãti separationis animæ remitti virtute Baptismi præteriti peccata illa omnia venialia quoad culpam, & totum reatum pœnæ. Hinc autem colligitur, efficaciam Baptismi non fuisse alligatam ad instans, quo confertur sacramentum; non apparet autem ratio, cur ad effectus minùs principales, qualis est remissio venialium & pœnæ temporalis, possit concurrere ex opere operato, postea ablato obice; non autem possit ad effectus magis principales, qualis est ablatio peccati originalis, & remissio mortalium, ad quam principaliter ordinatus, & institutus fuit.

In quo Baptismus æquiparetur martyrio.

37. *Hæc ostendunt multò veriorem esse interpretationem Augustini quam nos afferimus.*

Hæc ergo ostendunt, multo esse veriorem Augustini interpretationem illam, quam cum S. Thoma dicta *quæst. 69. art. 10.* amplectuntur Theologi Scholastici communiter, quòd scilicet, ablato obice, cõcurrat Baptismus præteritus ad effectum gratiæ, & remissionem omnium peccatorum præcedentium, & omnis pœnæ temporalis; ita vt per susceptionem baptismi is, qui baptizatur, acquirat ius ad omnia illa consequenda, vbi primùm obex ablatus fuerit. Sicut enim Summus Pontifex concedit aliquando tempore Iubilei, vt possint omnes absolui ab omnibus reseruatis, & commutare vota, &c. quam facultatem ita quidem censetur concedere, vt si eo tempore pœnitens oblitus fuit peccati reseruati, vel voti commutandi, postea transacto tempore Iubilei, possit in virtute Iubilei præteriti absolui ab illo peccato reseruato, vel totum commutare; quia per Iubileum acquisiuit ius ad eas gratias consequendas, vt cum communiori sententia plurimum, quos affert, docet Thom. Sanchez *lib. 4. de voto, c. 54. num.* 39. Sic Christus Dominus similem indulgentiam videtur in sacramento Baptismi concessisse, vt eius virtute plenissima remissio fiat semel in vita omnium debitorum culpæ, & pœnæ, quæ vsque ad illud tempus sunt; ad quam remissionem, & gratiam acquirit ius, qui baptizatur; ita vt si tunc ratione alicuius impedimenti effectus non habeatur, possit postea, ablato impedimento, effectum consequi ratione iuris, quod semel acquisiuit, vt hæc plenaria indulgentia ab omnibus semel possit obtineri, nisi per ipsos steterit, qui obicem numquam in hac vita auferre voluerunt.

38. *Obiicit Vasquez.*

Huic communi doctrinæ obiicit Vasquez *c. 3.* non posse explicari, quomodo Baptismus concurrat postea simul cum sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum; cùm enim per sacramentum Pœnitentiæ peccata aliqua tollantur directè, & alia omnia indirectè, non videtur restare peccatum, quod per Baptismum tunc remittatur, cùm illud ipsum iam sit ablatum indirectè per sacramentum Pœnitentiæ, & gratiam illius sacramenti: è contra verò, non videtur peccatum vllum remitti posse directè tunc per sacramentum Pœnitentiæ; quia illud peccatum remissum est indirectè per gratiam, quam confert Baptismus; & ita nihil restat amplius remittendum per sacramentum Pœnitentiæ: nam quod attinet ad ablationem peccati, patum refert, quòd remittatur directè, vel indirectè, cùm vtroque modo auferatur omnino peccatum, & nihil ex ipso maneat, quod auferri possit per alterum sacramentum.

39. *Respondetur. Quid tollat Baptismus directè, quid indirectè.*

Ad hoc tamen facilè respondetur, vtrumque sacramentum concurrere ad tollẽda peccata, sed non eodem modo; nam Baptismus tendit directè ad tollendum originale, & actualia commissa ante Baptismum, vel simul cum Baptismo; indirectè autem tollit etiam cætera, eò quòd gratia opponatur cum omnibus; è contrà sacramentum Pœnitentiæ confert directè ad tollenda peccata commissa post Baptismum, & indirectè tollit originale, & alia actualia peccata, neque est inconueniens, quòd singula peccata tollãtur per illa duo sacramenta eo duplici modo, & titulo; hoc enim non est aliud, nisi quòd Deus dans illam gratiam moueantur ab vtroque sacramento, quorum alterum petit gratiam ad tollenda hæc peccata, licèt obiter debeant tolli alia, sine quibus hæc tolli non possunt; alterum verò è contra petit gratiam ad remissionem aliorum, vtriusque autem petitioni satisfacit Deus, dum infundit eam gratiam.

40. *Instantia.*

Sed contra instat idem Vasquez, *num.* 22. & probat, non posse in nostro casu vtrumque sacramentum simul concurrere; priùs enim concurrit Pœnitentia, per quam aufertur obex, & fictio, quæ impediebat effectum Baptismi; quod videtur docere S. Thomas, dum dicit illo *art.* 10. per Pœnitentiam priùs remoueri impedimentum fictionis. Priùs ergo tollitur per sacramentum Pœnitentiæ peccatum fictionis, atque adeò indirectè alia omnia, antequam Baptismus operetur; non ergo potest postea Baptismus deseruire ad tollenda peccata, quæ iam inuenit ablata, sed ad summum deseruiet ad aliquem gradum gratiæ; per quod non defenditur id, quod dicebatur esse de mente Augustini: nam Augustinus non solùm dicit, Baptismum præteritum deseruire ad gratiam conferendam, sed multò magis probare volebat, deseruire ad remissionem peccatorum obtinendam.

41. *Respondetur.*

Respondetur, vtrumque sacramentum concurrere in eo casu simul ad effectum gratiæ, & remissionis peccatorum, nec vllo modo concurrere sacramentum Pœnitentiæ ante Baptismum. Prærequiritur quidem ablatio obicis ante effectum Baptismi; non tamen prærequiritur operatio sacramenti Pœnitentiæ ante operationem Baptismi; nam obex non auferetur per operationem, aut effectum sacramenti Pœnitentiæ, sed per aliquid antecedẽs: obex enim impediens effectum Baptismi erat indispositio, seu carentia dispositionis debitæ ad remissionem omnium peccatorum mortalium; hæc autem carentia tollitur formaliter per ipsam dispositionem requisitam, quæ vel est contritio extra sacramentum, vel attritio cum sacramento Pœnitentiæ. Quare eo ipso, quod intelligatur posita attritio cũ sacramento Pœnitentiæ, intelligitur subiectum dispositum sufficienter ad remissionem omnium

peccatorum mortalium, & perſconſequens intelligitur iam ablatus obex, qui impediebat effectum Baptiſmi: intelligitur autem totum hoc pro priori ſigno, antequam ſacramentum Pœnitentiæ operetur; prius enim eſt, poni ſacramentum Pœnitentiæ, quàm operari; ergo pro eo ſigno intelligitur iam ablatus obex Baptiſmi, antequam ſacramentũ Pœnitentiæ operetur; & pro eodem ſigno intelligitur ablatus per Baptiſmum præteritum, & attritionem præſentẽ obex ſacramento Pœnitentiæ, quod etiam non poſſet remittere peccata commiſſa poſt Baptiſmum, niſi inueniret diſpoſitionem ſufficientem ad ablationem originalis, & aliorum peccatorum commiſſorum ante Baptiſmum, qui obex, ſeu indiſpoſitio aufertur per Baptiſmum præteritum, & attritionem præſentem: intelligitur ergo pro illo ſigno ablatus obex vtrique ſacramento, & poſita diſpoſitio ſufficiens ad remiſſionem omnium peccatorum. Pro ſigno autem ſubſequenti vtrumque ſacramentum ſimul operatur gratiam, & remiſſionem peccatorum: neutrum enim inuenit remiſſa peccata vlla, ſed ſolùm inuenit ablatum obicem ad eorum remiſſionem. Quando verò S. Thomas dicit, per Pœnitentiam remoueri fictionem, quâ remotâ, Baptiſmus aufert culpam, & reatum omnium peccatorum præcedentium, &c. loquitur de pœnitentia actuali, ſeu retractione, per quam aufertur fictio actualis, ſeu non retractatio, vel etiam, ſi velis, loquitur de Pœnitentia ſacramentali, per quam aufertur fictio, hoc eſt, obex: nam nomine fictionis non intelligitur culpa habitualis, ſed impedimentum, & obex, qui, vt diximus, eſt indiſpoſitio, ſeu carentia diſpoſitionis requiſitæ ad remiſſionem peccatorum, quæ carentia tollitur formaliter per ſacramentum Pœnitentiæ, cum attritione; quâ indiſpoſitione ablatâ, ſtatim Baptiſmus confert remiſſionem peccatorum; nunquam tamen dixit S. Thomas ſacramentum Pœnitentiæ operari remiſſionem peccatorum, prius quàm Baptiſmus eam operetur; vt latiùs videbimus infrà agentes de ſacramento Pœnitentiæ.

Prò quo ſigno obex tollatur.

Vtrumque ſacramẽtum ſimul cõcurrit.

42.

43. Vrget P. Vaſquez *num.* 25. quia quidquid ſit, quando fictio tollitur per attritionem, & ſacramentum Pœnitentiæ; quando tamen tollitur per contritionem, negari non poteſt quòd contritio directè auferat omnia peccata, antequam Baptiſmus operetur eorum remiſſionem: nam contritio ſuaptè natura pugnat cum omnibus peccatis; ergo ea omnia directè aufert, ſiue per ſeipſam, ſiue per gratiam, quam ſecum affert; nihil ergo reſtat, quod Baptiſmus præteritus directè auferat, cùm iam inueniat per contritionem directè ablata peccata etiam ante Baptiſmum commiſſa.

Inſtat Vaſq.

44. Reſpondeo, idem argumentum fieri poſſe, quando habetur contritio illo ipſo inſtanti, quo perficitur ſacramentum Baptiſmi, vel Pœnitentiæ: nam tunc etiam ponitur cõtrictio directè pugnans cum peccatis; ergo ſe ſolâ, vel per gratiam, quam ſecum affert, tollet directè ea peccata, ac per cõſequens ſacramẽtum Baptiſmi, vel Pœnitentiæ tunc non conducent ad operandam remiſſionem peccatorum, quæ omnia inueniunt iam directè remiſſa. Nemo tamen dicet, (ni fallor) in eo caſu ſacramentum Baptiſmi, aut Pœnitentiæ non operari remiſſionem peccatorum: & ratio eſt, quia contritio (vt ſuppono ex dicendis infrà de Pœnitentiæ virtute) non eſt forma ſe ipſa iuſtificans, aut expellens peccatum, ſed diſpoſitio quædam, quæ ex Dei miſericordia acceptatur ad hoc, vt ipſe Deus dimittat peccata homini contrito. Vnde licèt pro aliquo ſigno priori intelligatur iam poſita contritio, antequam ſacramentum operetur; pro illo tamen ſigno nondum intelligitur remiſſum, vel ablatum peccatum, ſed ſolùm poſita diſpoſitio quædam, quæ ſe ſola etiam ſufficeret ad impetrandam remiſſionem peccati. Pro eodem autem ſigno intelligitur poſitum etiam ſacramentum; ergo effectus remiſſionis peccati, qui ponitur in ſigno ſequenti non minùs poterit prouenire à ſacramento, quàm à contritione, cùm vtraque illa cauſa præintelligatur pro ſigno præcedenti cum actiuitate ad illum effectum; atque ideo non eſt, cur effectus poſtea intelligatur magis procedere à contritione ſola, quàm à ſacramento. Quod idem dicendum eſt in caſu noſtro, quando ſacramentum Bapiiſmi tempore præceſſit, & poſtea per contritionem tollitur eius obex: nam tunc etiam non intelligitur priùs poſita contritio, quàm ſacramẽtum, ablato obice, ſed vtrumque intelligitur ſimul cum per ipſam contritionem formaliter auferatur obex, qui non eſt aliud, quàm carentia diſpoſitionis debitæ ad remiſſionem peccati; non ergo inuenit Baptiſmus remiſſum peccatum, quãdo operatur, ſed ſolum inuenit poſitam contritionem pro eodem ſigno, pro quo poſitus erat iam Baptiſmus ipſe ſine obice, & vtraque cauſa ſimul operatur pro ſigno ſubſequenti remiſſionem peccati, & gratiam iuſtificantem.

45. Obiicit tandem idem Vaſquez, quia impoſſibile eſt, ſacramentum Pœnitentiæ concurrere directè ad remiſſionem aliquorum peccatorum, & ſolùm indirectè ad remiſſionem aliorum, quia non concurrit aliter niſi cauſando gratiam: quilibet autem gradus gratiæ per ſe, & directè opponitur omnibus peccatis mortalibus, tam commiſſis ante, quàm poſt Baptiſmum; ergo directè, & per ſe aufert ea omnia, atque adeò non poteſt diuidi operatio vtriuſque ſacramenti; ita vt Baptiſmus directè tunc remittat ſolùm peccata antecedentia, & ſacramentum Pœnitentiæ remittat directè peccata ſolùm commiſſa poſt Baptiſmum.

Obiicitur.

46. Reſpondeo, hoc argumentum ab omnibus ſolui debere; nam certum eſt apud omnes, ſacramentum Pœnitentiæ auferre aliqua peccata directè, ea ſcilicet, quæ pœnitens confeſſus eſt, & ad quæ dimittenda Confeſſarius habet auctoritatẽ; alia verò ſolùm indirectè, ea ſcilicet, quæ pœnitens propter obliuionem, v.g. non eſt confeſſus; & tamen vtraque peccata auferuntur, mediante gratia, quæ ex natura ſua, & per ſe omnibus, & ſingulis peccatis directè opponitur. Sicut ergo abſolutio, & ſacramentum Pœnitentiæ dicitur directè tollere ſolùm hæc peccata, & non illa, quia ex fine, & intentione remittendi hæc cauſat gratiam, quæ quidem gratia tollit etiam obiter alia; ſed hoc eſt præter intentionem primariam ſacramenti, quòd ſolùm intendebat per ſe dimittere hæc peccata, atque ideo concomitanter ſolùm dimittit cætera: ſic in noſtro caſu cõcomitantet ſolùm concurrit ad tollenda peccata commiſſa ante baptiſmum; nam licèt gratia opponatur per ſe cum omnibus, ſacramentum tamen non intendit per ſe illum finem, ſed ſolùm remiſſionem horum, quæ facta ſunt poſt baptiſmum; quæ quia non poſſunt tolli abſque aliis, conſequenter, & ſecundariò intendit remiſſionem aliorum: Baptiſmus verò è contra primariò intendit remiſſionem originalis, & aliorum præcedentium, ſecundariò autem remiſſionem ſubſequentium, ſine quibus illa remitti non poſſunt. Sicut verba cõſecrationis ſub ſpeciebus panis ponunt ſolùm corpus Chriſti, quod ſolum ſignificant; Sanguinem verò per concomitantiam, quia illum non ſignificant, ſed ſolum Corpus, quod tamen ſine ſanguine poni non poteſt: ſic abſolutio ſacramentalis

Reſpondetur.

tollit

tollit directè & ex vi verborum (vt ita loquar) peccata sola commissa post Baptismum, de quibus solis loquitur Sacerdos, & quæ sola significant illa verba; quia tamen hæc tolli non possunt absque aliis, ideò quasi per concomitantiam cætera omnia tollunt: Baptismus verò è contra abluit directè, & ex vi verborum à peccatis præcedentibus, de quibus solis loquitur minister, cùm dicit: *Ego abluo te*; reliqua autem, de quibus non loquitur, nec ea significat, auferre solùm per concomitantiam, quia sine illis non potest auferre priora peccata.

47. *Instantia.* Dices; repugnat, quòd aliquis intendat communicare formam alicui subiecto, & non intendat eodem modo totum effectum formalem illius formæ; nam effectus formalis non est aliud, nisi talis forma communicata tali subiecto; vnde qui vult, quòd talis forma sit communicata tali subiecto, vult eodem modo, quòd resultet talis effectus formalis: sed effectus formalis gratiæ communicatæ subiecto est remissio peccati, seu quòd subiectum sit mundum ab omni peccato; ergo sacramentum Pœnitentiæ non potest intendere productionem gratiæ in hoc subiecto, prout de facto intendit eam primariò, & per se, quin intendat eodem modo, & directè effectum formalem gratiæ, scilicet, quòd hic homo mundetur ab omni prorsùs peccato.

48. *Respondetur primò.* Respondeo primò, negando maiorem; nam licèt in existentia non possit forma vnita subiecto separari à toto suo effectu formali; potest tamen id fieri in intentione, v.g. licèt calor vnitus subiecto reddat simul subiectum calidum in se, & calefactiuum aliorum (vtrumque enim præstat in genere causæ formalis, nec potest dare effectum formalem calidi, quin det effectum formalem calefactiui) potest tamen Deus ponere calorem in aliquo homine, vt ipse in se sit calidus, & expellatur frigus, non intendendo, quòd sit calefactiuus aliorum. Sic etiam Deus potest dare gratiam alicui, vt ipse sit sanctus in se, non intendendo illum alium finem, quòd possit sanctificare alios, licet eadem gratia det formaliter vtrumque, scilicet reddere subiectum sanctum in se, & vtile etiam ad sanctificandos alios. Eodem modo Deus per sacramentum Confirmationis, v.g. dat gratiam, vt subiectum possit profiteri fidem, quatenus scilicet ea gratia, vt forma dat ius ad auxilia habenda in ordine ad talem actum; & licèt omnis gratia det hunc effectum formalem (quia omnis gratia dat ius ad auxilia supernaturalia) dicitur tamen illa gratia data ad illum finem specialiter, quia Deus intendebat magis illum finem, quàm alios. Poterit ergo eodem modo gratia dari per sacramentum Pœnitentiæ ex speciali intentione, vt remittantur talia peccata, licèt eadem gratia formaliter remissiua sit omnium. Ratio est, quia ea prædicata, quæ in se sunt realiter identificata, possunt per actus intellectus, & voluntatis separari, itavt ex modo tendendi in tale obiectum perinde se habeat intellectus, & voluntas, ac si non esset tale prædicatum in obiecto. Sic qui vult cibum aliquem ad leuandam famem, non curat de virtute, quam fortasse habet ille idem cibus ad refrigerandum iecur, nec id intendit, licèt illa duo in eo cibo non possint separari: quia nimirum ex modo volendi perinde se habet, ac si in eo cibo non esset tale prædicatum. Cur ergo similiter sacramentum non potest exigere gratiam, solùm ad finem tollendi talia peccata, licèt ea gratia habeat simul virtutem tollendi alia.

49. *Respondetur secundò.* Respondeo secundò, distinguendo eamdem maiorem, repugnat intendere formam, & non intendere totum effectum formalem primarium illius, transeat; non intendere totum effectum formalem etiam secundarium, nego: nam effectus secundarius non est ita necessariò, & essentialiter connexus cum forma communicata subiecto. Non potest, v.g. calor communicari subiecto, quin faciat calidum, qui est effectus formalis primarius; potest tamen calor communicari subiecto, quin expellat frigus, qui est effectus formalis secundarius; nimirum si nullum frigus præcessit in subiecto, vel si Deus nolit illud expellere adhuc posito calore. Sic gratia non potest communicari subiecto, quin faciat gratum saltem radicaliter, qui est effectus primarius, potest tamen non expellere peccatum, si peccatum, v.g. non præcessit, & similiter potest expellere hoc peccatum, & non illud; quando scilicet hoc solum, & non illud præcessit: non debet ergo necessariò omnis causa, quæ intendit productionem gratiæ in subiecto, intendere expulsionem peccati; neque etiam necesse est, vt omnis causa intendens producere gratiam in subiecto ad expellenda talia peccata, intendat introducere gratiam ad expellenda alia; nam expulsio aliorum non est necessariò connexa cum introductione gratiæ, sed est effectus formalis secundarius, vt diximus.

SECTIO IV.

Qualis dispositio requiratur ad tollendum obicem Baptismo indignè suscepto?

50. *Duplex status quæstionis statuitur.* Distinguendum in primis est; nam vel homo ille peccauit mortaliter post Baptismum susceptum, vel non; omitto autem tertium membrum, quando scilicet non peccauit quidem post Baptismum, sed tamen peccauit in ipso Baptismo indignè illum recipiendo, vel alio peccato altetius generis, quod fortasse in ipso instanti Baptismi commisit: hoc, inquam, omitto, quia de hoc peccato in Baptismo commisso, dicemus latiùs infrà in tract. de sacramento Pœnitentiæ, vbi dicemus, illud peccatum, si fieri posset, vt non progrederetur vlteriùs, nec continuaretur post characterem Baptismi, non futurum materiam sacramenti Pœnitentiæ, sed remittendum postea virtute eiusdem Baptismi, sicut alia peccata ante Baptismum commissa; quare dispositio sufficiens ad horum remissionem sufficiet etiam ad remissionem illius.

51. Si ergo homo non peccauit mortaliter post Baptismum susceptum, sed tamen Baptismum ipsum accepit sine effectu gratiæ, etiam inuincibiliter, & immemor habendæ dispositionis accessit ad Baptismum, postea, ablato obice, iustificabitur virtute Baptismi præteriti: illum autem obicem auferri debere per actum veræ, & perfectæ contritionis, nec sufficere actum attritionis, docet Vasquez in præsenti *disput.* 160. *num.* 11. quia Augustinus nunquam eiusmodi virtutem concessit Baptismo, sed solùm quòd valeat ad salutem, recedente fictione per veram contritionem, aut confessionem; nec potuit cum fundamento id asserere. *Vasquez.*

52. *Sufficit attritio ad tollendum obicem vt virtute Baptismi remittatur peccatum præteritum.* Communis sententia affirmat, in prædicto casu sufficere attritionem, vt virtute Baptismi remittantur peccata præterita; quam sequitur Suarez in præsenti *disput.* 28. *sect.* 5. *concl.* 1. Coninch *q.* 62. *art.* 1. *dub.* 6. *num.* 91. & alij omnes. Probatur primò, ad hominem; quia idem Vasquez *ibi n.* 10. fatetur, quando homo post Baptismum peccauit mortaliter, sufficere attritionem cum sacramento Pœnitentiæ ad auferendum obicem, & vt Baptismus præteritus possit prodesse; ex quo casu argui potest ad nostrum: tunc enim peccata commissa ante Baptismum non possunt remitti virtute sacramenti Pœnitentiæ vt materia

Suarez. Coninch. *Probatur primò.*

teria Confeſſionis,vt conſtat : debent ergo remitti directè per Baptiſmum ; ergo Baptiſmus habet vim auferendi illa peccata, poſita attritione ſequenti; ergo eodem modo poſſet tollere,ſi illa ſola inueniret abſque aliis poſt Baptiſmum commiſſis ; non enim fiunt melioris conditionis ea peccata ; aut faciliot redditur eorum remiſſio ex eo quòd acceſſerint alia grauiora peccata poſt Baptiſmum : alioquin vtilius erit homini illi peccare poſt Baptiſmum , vt eo pacto poſſit cum attritione , & ſacramento Pœnitentiæ conſequi ſalutem, quam conſequi non poſſet abſque contritione perfecta , ſi poſt Baptiſmum legem Dei perfectè obſeruaret. Hinc fit ratio à priori ; quia efficacia Baptiſmi circa peccata ante ipſum commiſſa non creſcit ex coniunctione cum ſacramento Pœnitentiæ,quod quidem circa ea peccata nihil habet;virtutis ; ergo ſi Baptiſmus ea peccata tollit cum ſola attritione ſubſequenti, quando concurrit Confeſſio ſacramentalis, poterit etiam eadem peccata ſola tollere cum eadem attritione, quando non ſunt alia peccata , quæ per confeſſionem tollantur?

53. *Inſtantia.* Dices,in prædicto caſu peccata ante Baptiſmum commiſſa tolli non per Baptiſmum prætetitum,ſed per ſacramentum Pœnitentiæ indirectò, ſicut peccata etiam oblita. *Dilmitur.* Sed contrà;quia iam hoc non diceretur conſequenter , & iuxta mentem Auguſtini; cum quo P. Vaſquez,vbi ſuprà, fatetur, in illo caſu Baptiſmum præteritum cum confeſſione concurrere , & prodeſſe ad remiſſionem peccatorum ; ergo non ſolùm tolluntur indirectè per abſolutionem, ſed etiam directè per ipſum Baptiſmum Et quidem neceſſe eſt aſſignare , per quid directè remittantur: alioquin eodem modo dicere poſſes , nunquam remitti peccata illa per Baptiſmum præteritum , ſed ſemper per confeſſionem ſequentem indirectè , vel per contritionem. Vt ergo conſequenter procedatur , ſi ſemel conceditur , Baptiſmum præteritum concurrere ad remiſſionem peccatorum præteritorum,fatendum eſt,ſemper concurrere,ablato obice, propter eamdem rationem.

54. *Ad fundamentum Vaſquez reſpondetur.* Ad fundamentum P. Vaſquez reſpondeo, Auguſtinum neque dixiſſe requiri contritionem determinatè, neque requiri attritionem, ſed requiri pœnitentiam,quæ vtramque comprehendit ; aliquando enim requiritur contritio , quando poſt Baptiſmum peccauit homo mortaliter , provt regulariter contingit ; & iuſtificatur extra ſacramentum Confeſſionis;aliquando verò ſufficit attritio, vt in caſu noſtro. Ex verbis autem ipſius Auguſtini , & eius fundamento,colligitur,eum non exigere aliam diſpoſitionẽ tunc ad efficaciam Baptiſmi : fundat enim hanc efficaciam Baptiſmi prætetiti ad remittenda peccata,in ſanctitate,& virtute Baptiſmi,quæ ſemper eſt eadem & æqualis;hanc enim rationem reddit illo *lib.6. cap.5. Quia illud*(ſcilicet Baptiſma)*& in homine iniuſto ſemper ſanctum eſt, quod neque equitate alicuius augetur , nec alicuius iniquitate minuitur.* Auguſt. Agnoſcit ergo æqualem virtutem in Baptiſmo indignè ſuſcepto , an in ſuſcepto dignè ; atque ideo eamdem vim ad remiſſionem peccatorum cõferendam,cum eadem diſpoſitione attritionis.Alioquin non ſatis eſſet prouiſum de remedio huic homini, cùm ex vno capite non poſſet iterũ baptizari propter Baptiſmum ſemel ſuſceptum;ex alio autem capite, non poſſit vllo ſacramento iuuari, vt cum attritione iuſtificetur , ſed manet ſicut in lege veteri cum ſolo remedio contritionis perfectæ. Quod videtur eſſe contra mentem Auguſtini , qui volebat ſatisfacere Donatiſtis,& oſtendere, quomodo,licèt Baptiſmus ab hæretico collatus non eſſet repetendus , adhuc nihil ex hoc detrimenti patiebatur baptizatus, ſi vellet ad Catholicam Eccleſiam redire.

55. *Proponitur difficultas in alio caſu.* Reſtat ergo difficultas de primo caſu , quando homo poſt Baptiſmum peccauit mortaliter, vel cõtinuauit peccatum actuale antea inceptum. In quo caſu certum eſt,peccatum illud poſterius eſſe materiam legitimam ſacramenti Pœnitentiæ , cùm ſit peccatum commiſſum poſt Baptiſmum. Certum etiam eſt , extra ſacramentum ſufficere contritionem vniuerſalem , vt peccata poſteriora remittantur vi contritionis & per votum ſacramenti Pœnitentiæ in ea incluſum : peccata verò anteriora per vim eiuſdem contritionis, & Baptiſmi præteriti.

56. Paludan. Paludanus *in 4.diſt.4.q.5.num.24.* probabile exiſtimat, ſufficere attritionem vniuerſalem ſolam etiam extra ſacramentum , vt virtute illius auferatur obex , & Baptiſmus præteritus tollat directè peccata præcedentia , & conſequenter ac indirectè tollat etiam peccata commiſſa poſt Baptiſmum: quam ſententiam probabilem tandem fatetur Suarez *dicta ſect.5. poſt.2. concluſ.* Suarez. Verior tamen eſt ſententia,negans id ſufficere, quam tenet ibi cum aliis ipſe Suarez , & Vaſquez vbi ſuprà *cap.2.* Ratio autem eſt,quia peccatum poſt Baptiſmum commiſſum eſt ſubditum clauibus , & per conſequens remitti non poteſt , niſi per abſolutionem ſacramentalem, vt per votum illius incluſum in contritione. *Sententia verior.* Vaſquez.

57. *Pro ſententia contraria ſit argumentum difficile.* Pro ſententia Paludani ſit argumentum difficile ex ſacramento Pœnitentiæ , in quo cum attritione vniuerſali remittuntur peccata etiam illa,quæ pœnitens propter obliuionem non eſt confeſſus , quæ quidem ſolùm indirectè , & conſequenter remitti poſſunt,cùm non ſint materia in eo ſacramento;ergo licèt peccata commiſſa poſt Baptiſmum non ſint materia directa Baptiſmi, nec Baptiſmus directè poſſit ea remittere,poterit tamen indirectè, quatenus cum attritione remittit peccata præcedentia, quæ remiſſio fit per gratiam mundantem ab omnibus peccatis etiam ſubſequentibus,ad quod ſufficit attritio , ſicut ſufficit vt abſolutio indirectè tollat peccata omiſſa in Confeſſione propter obliuionem. Confirmatur ex ſententia probabili docente,ſacramenta viuorum conferre aliquando per accidens primam gratiam,quando quis v.g. accedit inculpabiliter ad Euchariſtiam cum ſola attritione : licèt enim Euchariſtia per ſe inſtituta ſit ſolùm ad augendam gratiam ; per accidens tamen poteſt tunc expellere peccata ; ergo licèt Baptiſmus inſtitutus ſit ſolùm ad remittenda peccata præcedentia, poteſt per accidens expellere alia ſubſequentia. Semper tamen manebit obligatio confitendi ea peccata commiſſa poſt Baptiſmum,quia per ſe debent ſubiici clauibus Eccleſiæ.

58. Suarez. *Reſpondet argumento.* Ad hoc argumentum Suarez in præſenti dicit,in primis antecedens de ſacramento Pœnitentiæ eſſe ſatis dubium, an cum ſola attritione remittantur in ipſo peccata per obliuionem, aut aliter licitè omiſſa;quod fortaſſe dixit propter Ioannem Medina,qui vnus id in dubium vertit Codice de Confeſſ. q. de abſolutione ab oblitis , vbi indicat partem negatiuam. Nullus tamen alius, quem ſciam, id negat ex iis,qui concedunt attritionem cum ſacramento Pœnitentiæ ſufficere ad iuſtificationem:& ipſe Suarez *tom.4. diſput.20.ſect.2.n.13.* id omnino concedit , & meo iudicio debet omnino extra controuerſiam eſſe propter verba Concilij Tridentini *ſeſſ.14. cap.5.* vbi ad oſtendendam facilitatem , & ſuauitatem illius ſacramenti aſſerit,nihil aliud exigi, quàm præmiſſo diligenti examine, ea peccata confiteri , quæ in memoriam venerint : *reliqua autem,*inquit,*peccata , quæ diligenter cogitani non occurrunt in vniuerſum, eádem* Medina. Conc.Trid.

eadem Confessione inclusa esse intelligantur. Quæ verba cùm non possint intelligi ita, vt ea peccata intelligantur iam in Confessione explicata ad eum effectum, vt non sit amplius obligatio ea confitendi (hoc enim est apertè falsum) necesse est, quòd intelligantur in ordine ad eorum remissionem per ipsum sacramentum; alioquin ad nihil prorsus intelligentur inclusa in eadem Confessione: habet ergo vim illud sacramentum remittendi indirectè illa peccata licitè omissa, si adsit attritio vniuersalis, quæ ad ipsa extendatur.

59. *Aliter respondetur.* Ad obiectionem ergo concesso antecedenti de sacramento Pœnitentiæ, negatur consequentia: hoc enim peculiare est in illo sacramento, quòd habeat vim indirectam in aliqua peccata, ad quorum remissionem non tendit directè, & per se. Ratio autem *Probatur responsio.* est, quia quando aliqua causa ordinatur per se ad aliquem effectum, quam vim habere non potest, nisi simul possit facere aliquid aliud, tunc censetur ad hoc aliud per accidens producendum habere vim. Sic natura, quæ per se ordinatur ad producendam prolem similem patri, habet etiam vim ad producendam prolem dissimilem, vel monstra per accidens; quia propter coniunctionem aliarum causarum virtus ad effectum per se intentum debet prodire in hunc alium effectum non intentum. Similiter ergo sacramentum Pœnitentiæ non potuit habere virtutem ad remittenda peccata manifestata in Confessione, nisi haberet etiam virtutem ad tollenda per accidens ea, quæ licitè omittuntur; quia alioquin parum vtilis fuisset nobis institutio illius sacramenti: nam regulariter qui habent peccata mortalia, omittunt aliqua, vel propter obliuionem, vel propter impossibilitatem dicendi numerum, vel speciem, vel propter ignorantiam, qua nesciunt distinguere species vt eas explicent, vel propter alias plures causas; vnde si ea omnia, quæ omittuntur, indigerent remedio contritionis perfectæ, vt remitterentur, rarò daretur prima gratia per illud sacramentum, atque ideo eius institutio attulisset quidem graue onus confitendi omnia peccata sine fructu facilioris remedij ad iustificationem, qui compensat illam difficultatem, & obligationem. Non debuit ergo, atque ideo non potuit commodè institui hoc sacramentum ad remedium, & ad facilitatem iustificationis, nisi haberet vim remittendi indirectè, & per accidens peccata etiam licitè omissa; quam vim indicauit Tridentinum in verbis suprà citatis, & colligere illam potuit ex fine, ac institutione ipsius sacramenti, & sensu communi ac perpetuo omnium fidelium. Hoc autem non procedit in sacramento Baptismi, vt patet; hic enim institutus est ad tollendum peccatum originale, & alia commissa ante Baptismum, quod quidem regulariter facit, neque ad hoc oportuit habere vim remittendi alia post ipsum commissa; tum quia ipso tempore, quo confertur, tribuit regulariter suum effectum, tum etiam, quia licèt impediatur propter fictionem, vel indispositionem, potest postea tribuere eundem effectum, posita attritione, vel si fuerint alia peccata noua, posita Confessione sacramentali, quæ pro illis peccatis posterioribus tollendis instituta est etiam in lege Euangelica.

Disparitas inter Baptismum & Pœnitentiam.

60. *Respondetur ad confirmationem.* Ad confirmationem respondeti potest primò, negando antecedens de Sacramentis illis, quæ non sunt per se instituta ad remissionem peccati, vt dicemus agentes de Eucharistia disp. 12. sect. 1. vel secundò, admisso antecedenti, potest negari consequentia: nam licèt sacramenta haberent illam virtutem tollendi peccata præterita, ablato obice, quando conferuntur ipsa sacramenta, non debent tamen habere vim ad remittenda peccata committenda, postquam sacramenta collata sunt. Ratio autem esse potest, quia actio sacramentalis, vt in superioribus sæpe diximus, est actio Christi, & eius petitio, qua à Deo petit gratiam, & remissionem peccati pro eo, cui sacramentum confertur; & licèt ei tunc non detur cum effectu, acquiritur tamen iam tunc ipsi ius ratione sacramenti susceptì ad gratiam habendam, ablato obice; iam enim applicata sunt ei Christi merita, & solutum est pretium, cuius quasi bursa est ipsum sacramentum. Quæ omnia ostendunt, in ipsa receptione sacramenti applicari ex parte Dei effectum; tunc enim acceptatur petitio Christi, & oblatio pretij; tunc conceditur, quod petitur, licèt exsequutio differatur aliquando propter obicem: non ergo habet vim sacramentum ad remittenda peccata futura; hæc enim non remittuntur etiam ex parte Dei, antequam committantur; nec applicatur à Christo solutio pro ipsis, nec homo acquirit ius ad remissionem peccati postea faciendi. Quamuis ergo daretur, illa sacramenta posse per accidens dare primam gratiam, quando recipiuntur; non inde fieret, quòd possent per accidens remittere peccata facienda, postquam ipsa sacramenta esse desierunt: hoc enim est omnino contra institutionem ipsorum Sacramentorum, quæ, vt diximus, sunt sanctificationes, & mundationes præsentes, atque adeò remissiones solùm debitorum præsentium: sicut qui lucratur Indulgentias, non obtinet remissionem pœnæ pro peccatis futuris, sed solùm pro iis, quæ iam commisit, & pro quibus applicatur nunc pretium ex thesauro Ecclesiæ; nam soluere nunc pro futuris, esset quasi dare impunitatem, & licentiam peccandi in futurum.

61. Restat ergo, vt in prædicto casu requiratur ad iustificationem attritio etiam de peccatis commissis post baptismum cum sacramento Pœnitentiæ, vel certè contritio extra sacramentum. Vtroque enim modo aufertur sufficienter obex, vt Baptismus præteritus possit conferre suum effectum. An verò tunc illa duo sacramenta concurrant vt duæ causæ partiales ad totum effectum gratiæ; an singula ad aliquam partem gratiæ? Respondendum est cum Suarez *sect. 5. in fine*, vtrumque sacramentum concurrere ad totum effectum gratiæ tamquam causam partialem; quia non est maior ratio, cur priores gradus gratiæ fiant ab vno sacramento quàm ab altero. Vnde vtrumque sacramentum concurret ad remissionem omnium peccatorum: dicetur tamen baptismus concurrere indirectè solùm ad remissionem eorum, quæ commissa sunt post baptismum; quia Deum dare illam gratiam ad finem auferendi eiusmodi peccata, non prouenit ab exigentia baptismi, sed sacramenti Pœnitentiæ; sicut è contra Deus dat illam gratiam ad finem tollendi peccatum originale, & alia antecedentia baptismum propter exigentiam, non pœnitentiæ, sed baptismi. Quia tamen tota illa gratia, & quilibet gradus opponitur æquè ex se omnibus peccatis mortalibus, vtrumque sacramentum dicitur concurrere ad ea omnia remittenda, vel directè, vel saltem indirectè.

Suarez. *Vtrumque sacramentum concurrit vt causa partialis ad remissionem omnium peccatorum.*

62. Hoc idem dicendum videtur, quando baptismi obex aufertur postea per contritionem: in quo casu P. Coninch *num.* 101. probabile existimat, contritionem priùs natura causare gratiam sibi correspondentem, qua omnia peccata remittantur, & postea baptismum conferre augmentum eiusdem gratiæ; quia contritio in suo effectu non pendet à baptismo actu suscepto. Hoc tamen fundamentum parum probat; nam independentia vnius causæ ab alia non arguit prioritatem in operando, v. g. quando duo luminosa

Coninch. *Idem dicitur quando per solam contritionem tollitur obex.*

luminosa simul applicantur eidem passo, licèt vnum posset operari sine alio, non ideo priùs alio operatur suum effectum, sed vtrumque operatur simul; quia pro eodem signo priori vtrumque est applicatum, & neutrius operatio supponit operationem alterius. Similiter, cùm pro eodem signo, pro quo posita est contritio, intelligatur etiam baptismus susceptus, & absque obice (nam poni contritionem, & auferri obicem, est omnino idem, vt suprà vidimus) non est, cur pro signo posteriori non intelligatur baptismus etiam operari, nisi eius operatio debeat præsupponere effectum cõtritionis, ad quod tamen probandum nullum prorsus fundamentum afferri potest; quia aliud est, effectum baptismi supponere contritionem, & ablatum obicem, quod verum est; aliud verò, effectum baptismi supponere effectum contritionis, quod est falsum, & absque vllo fundamento, & contra mentem Augustini, qui vniuersaliter docuit, baptismum conferre non solùm ad augmentum gratiæ, sed ad remissionem peccatorum, quoties postea per veram pœnitentiã auferetur fictio.

SECTIO V.

Resoluuntur alia dubia circa eamdem materiam.

63. *Primum dubium.* DVbitatur primò, Vtrùm, quando auferetur obex baptismi per contritionem subsequentem, gratia, quæ conferetur, sit maior, quàm quæ daretur soli contritioni absque concursu sacramenti præteriti? Negat P. Vasquez *disp.* 159. *num.* 33. Alij verò communiter & veriùs affirmant, quam partem amplectitur etiam Suarez dicta *disput.* 28. *sect.* 4. §. *Hæc sententia*; licèt contrarium etiam probabile reputet. Sed si consequenter loquendum sit, non videtur esse dubium. Nam verba Augustini, & aliorum, si quid probant, hoc vtique probant, baptismum præteritum conducere, & vtilem esse postea ad remissionem peccatorum; non est autem vtilis alio modo, nec aliter causat remissionem peccatorum, nisi mediante gratia; ergo affert gratiam suam, qua tollat peccata.

Vasquez.

Suarez.

Resoluitur iuxta sensum verborum Augustini.

64. Nec satisfacit dicere, quòd eadem gratia, quæ data fuisset soli contritioni, datur tunc duplici titulo, scilicet propter contritionem, & propter baptismum præteritum. Hoc, inquam, non est iuxta sincerum sensum verborum Augustini, & aliorum: quid enim vtilitatis affert homini, quòd gratia detur illi duplici titulo, si reuera plus gratiæ non habet? Non hoc sibi voluit Augustinus, cùm dixit, illud sacramentum postea prodesse; *quia illud & in homice iusto, & in homine iniusto semper sanctum est, quod neque æquitate alicuius augetur, neque iniquitate alicuius minuitur.* Minueretur quippe non parum, si totus eius fructus reduceretur ad duplicandum titulum gratiæ, non gratiam, ita vt ratione illius homo sanctior non esset, quàm sine illo. Non hoc sibi voluit Auctor illius sermonis apud Cyprianum, cùm dixit, ablato obice, *Constat ablutionis donum, & redit effectus munerum*: non redit effectus munerum, si homo non recuperat, quod propter obicis impedimentum perdiderat. Sic enim, quando agitur de reuiuiscentia meritorum per pœnitentiam, Theologi non agnoscunt, verè reuiuiscere merita, si gratia non sit maior, sed gratia solùm noua pœnitentiæ correspondens detur etiam intuitu meritorum præcedentium: sic etiam non admittunt pro vera remuneratione actuum remissorum illam, quam aliqui solùm volebant concedere, quòd gratia, quæ correspondet actui intenso subsequenti, detur etiam intuitu actuum remissorum præcedentium: quia nimirum hæc omnia verbis ponunt remunerationem, & præmium, sed reipsa titulum vacuum absque vlla vtilitate, aut fructu. Si ergo baptismus præteritus vtilis est, si ponitur simpliciter causare gratiam, & remissionem peccatorum, aliquid debet conferre vltra id, quod absque ipso haberetur.

August.

65. *Confirmatur primò.* Confirmatur primò: nam eo ipso, quòd Concilia, & Patres dicunt, sacramenta nostra causare gratiam, intelligunt omnes causare aliquam gratiam vltra eam, quam per bona opera absque ipsis Sacramentis haberemus; nec admitteretur vllo modo explicatio eius, qui diceret, eam solùm gratiam, quæ correspondet meritis, dari de facto duplici titulo, scilicet propter merita, & propter sacramenta; hoc enim esset eludere potiùs quàm tueri doctrinam Conciliorum, & Sacramentorum dignitatem, ac efficaciam. Si ergo conceditur, baptismum præteritum, ablato obice, causare gratiam, id debet intelligi de gratia distincta, non de sola multiplicatione tituli ad eamdem gratiam, quæ sine illa haberetur.

66. *Confirmatur secundò.* Confirmatur secundò, ex eo præcisè, quòd absolutio sacerdotalis conferat gratiam, & remissionem peccatorum, habemus pro comperto maiorem gratiam date absolutionem simul, & contritionem, quàm solam contritionem absque absolutione; ergo ex simili doctrina Patrum dicentium, baptismum præteritum abluere, sanctificare, &c. colligere pariter debemus, maiorem gratiam dare baptismum simul, & contritionem, quàm daret sola contritio absque baptismo præcedenti.

67. *Confirmatur tertiò.* Confirmatur tertiò, nam si obex tollatur per attritionem, baptismus præteritus se solo causat totam illam gratiam, cùm attritio non habeat virtutem ad iustificandum se sola, nec tunc sit pars sacramenti, sed mera dispositio ad effectum solius sacramenti; ergo baptismus præteritus habet adhuc vim causandi gratiam diuersam supra gratiam aliorum actuum omnium sequentium; ergo licèt obex tollatur per contritionem, baptismus retinebit eamdem vim causandi se solo aliquam gratiam supra illam, quæ correspondet operi bono.

68. *Ratio à priori.* Ratio denique à priori est, quia vel baptismus præteritus habet vim ad eamdem gratiam, vel non. Si non habet, ergo nec cum contritione illam causabit, sed sola contritio illam ponet; non enim dicitur dari duplici titulo aliquid, quando singuli non habent vim ad illum effectum. Si verò baptismus habet talem vim, prout re vera habet, non debet eadem gratiã correspondere vtrique titulo: numquam enim Deus, stante duplici titulo ad gratiam, dat vtrique eamdem gratiam, sed diuersam, vt constat inductione perpetua: sic meritis diuersis dat præmia diuersa; sic duobus sacramentis dat duplicem gratiam diuersam; sic sacramento præsenti cum contritione dat diuersas gratias, & sic in aliis; cur ergo in nostro casu hæc vniuersalis regula deficeret? tam enim applicantur merita Christi per Baptismum præteritum ad effectum illum, quàm per alia sacramenta; ergo sicut in aliis sacramẽtis non censetur Christus applicare sua merita nobis ad eumdem effectum nouo titulo habendum, sic neque in casu nostro; quale enim præmium meritorum Christi esset dare nobis ex nouo solùm motiuo id, quod iam aliunde, nobis destinatum, & ex lege Dei debitum erat?

69. *Obiectio.* Obiiciunt, sequi, quòd ille, qui sacrilegè baptizatur, reportaret commodum ex suo sacrilegio, cùm postea maiorem gratiam accipiat ratione contritionis, & sacramenti præteriti, quàm si habuisset solam contritionem, non præcedente sacrilego Baptismo.

Responsio. Respondetur, idem sequi in sententia contraria: nam

nam ſi auferatur obex poſtea per ſolam attritionem, accipiet gratiam ratione Baptiſmi præteriti, quam non acciperet cum ſola attritione de peccatis, niſi præceſſiſſet ille Baptiſmus ſacrilegus. Item, qui recipit Euchariſtiam, vel aliud ſacramentum per ſuſceptionem malam venialiter, adhuc accipit gratiam ſacramentalem, atque adeò habet commodum ex ſuo peccato. Item qui incipit implere requiſita ad lucrandam indulgentiam, ita vt primum opus fiat cum peccato etiam mortali, vt ſi viſitet Eccleſiam ex malo fine, vel contra præceptum ſuperioris, adhuc ſi poſtea confiteatur, & ponat alia requiſita, lucrabitur Indulgentiam, & per conſequens reportat commodum ex ſuo peccato; imò per Indulgentiam lucratur remiſſionem eiuſdem peccati, quoad pœnam. Non eſt ergo inconueniens, quòd per accidens ſubſequuta pœnitentia, & retractatione, peccata etiam præterita cooperentur in bonum, & vtilitatem ſpiritualem.

Vtrùm ſacramenta, ablato poſtea obice, conferant ſemper æqualem gratiam.

70. *Dubium ſecundum. Duplex ſententia. Prima.* DVbitatur ſecundò, vtrùm, ablato obice per retractationem ſequentem, Baptiſmus conferat ſemper æqualem gratiam, an verò maiorem iuxta menſuram melioris diſpoſitionis. Duplex eſt ſententia: prima affirmat, ſemper dari æqualem, hoc eſt, infimam, qualem dat paruulis, qui ſine propria diſpoſitione baptizantur. Nam in noſtro etiam caſu gratia datur à ſolo Sacramento, & non ſecundùm diſpoſitionem, cùm nulla fuerit diſpoſitio, quando Baptiſmus datus fuit; attritio verò ſubſequens non poteſt eſſe diſpoſitio ad Baptiſmum, nec ratione illius poteſt dici homo melius diſpoſitus accedere ad Baptiſmum. Hanc ſententiam vt veriorem amplectitur Suarez vbi ſuprà *ſect. 4. poſt medium*; quem ſequitur Coninch vbi ſuprà *dub. 6. num. 102.* Secunda ſententia dicit, gratiam eſſe inæqualem ſecundùm menſuram melioris actus, quo fictio tollitur. hanc tenet Vaſquez *loco citato, c. 5.* ex ſuppoſitione, quòd Baptiſmus, recedente fictione, gratiam confetat ex opere operato.

Suarez. Coninch. *Secunda.*

Vaſquez.

71. *Concluſio.* Ego in primis exiſtimo, quòd etiamſi in collatione gratiæ non eſſet attendendum ad menſuram actus, quo tollitur fictio, adhuc Baptiſmus non deberet conferre æqualem gratiam omnibus, quando auferetur obex. Deinde addo, debere etiam attendi ad inæqualitatem illius actus, vt iuxta eius menſuram conferatur maior, vel minor gratia, prout ſecunda ſententia volebat.

72. *Probatur prima pars.* Priorem partem probo, quia licèt attritio, qua aufertur poſtea obex, non poſſet deſeruire ad eam inæqualitatem, eò quòd non ſit diſpoſitio; poteſt tamen deſumi inæqualitas ex aliis actibus præcedentibus Baptiſmum, qui eſſent diſpoſitiones. Pro quo aduerto, nomine diſpoſitionis, ſecundùm quam datur gratia Sacramentalis inæqualis, non debere intelligi ſolùm dolorem de peccatis, qui neceſſarius eſt ad effectum Sacramenti, ſed etiam alios actus bonos, quibus homo ſe præparat ad recipiendum Sacramentum. Nam ſi aliquis confeſſurus peccata v. g. pridie ieiunet, det eleemoſynam, & aliis piis operibus ſe præparet, poſtridie verò recogitet peccata, doleat de illis, & recipiat Sacramentum Pœnitentiæ, gratia Sacramentalis maior erit ratione illius maioris præparationis, quàm ſi ſolum dolorem illum de peccatis haberet; omnia enim illa opera diſponunt ſaltem de congruo ſubiectum ad meliùs accedendum ad Sacramentum. Similiter ergo & Catechumenus per dies aliquot ante Baptiſmum ieiunet, & ſe in aliis operibus miſericordiæ, ac pœnitentiæ exerceat, & poſtea ante Baptiſmum doleat de peccatis, non eſt dubium, quin maiorem gratiam Sacramentalem accipiat iuxta meliorem illam præparationem, & diſpoſitionem, quàm ſi ſolum dolorem de peccatis habuiſſet; quia omnes illi actus, & illa opera pia intelliguntur nomine diſpoſitionis, & iis operibus, ac oratione, & meditatione præparant ſe homines pij ad Sacramentum Euchariſtiæ recipiendum. Ergo ſi, poſitis illis operibus, poſtea ille per obliuionem non doleat de peccatis, atque adeò accedat abſque diſpoſitione neceſſaria ad gratiam, poſtea verò recordetur, & doleat, atque auferat obicem Baptiſmo, non poſſumus dicere, hunc hominem acceſſiſſe ad Baptiſmum æquè indiſpoſitum, ſeu æquè carentem diſpoſitione, ac alium, qui nullo ſe bono opere præparatat, & ſine dolore etiá de peccatis acceſſerat. Habebit ergo poſtea maiorem gratiam Sacramentalem, ſaltem ratione illius maioris præparationis, & diſpoſitionis antecedentis, ad quam, vt vidimus, debet attendi in collatione gratiæ Sacramentalis, atque adeò ex hoc ſaltem capite Baptiſmus poteſt poſtea ablato obice, dare gratiam inæqualem & maiorem quàm paruulis.

73. *Probatur ſecunda pars concluſionis Trident.* Secundam verò partem noſtræ ſententiæ, quòd ſcilicet iuxta maiorem perfectionem etiam ipſius actus, quo aufertur obex, datur maior gratia Baptiſmi, colligere mihi videor ex Tridentino *ſeſſ. 4 cap. 4.* vbi de deteſtatione, & retractatione peccatorum, ſic dicitur: *Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus neceſſarius*; vbi non ſolùm dicitur neceſſaria deteſtatio peccati ad remiſſionem peccatorum, ſed neceſſaria ad eam impetrandam. Concurrit ergo illa deteſtatio ad effectum Baptiſmi, vt meritum de congruo impetrando, ſeu merendo de congruo illum effectum: maiorem autem vim habet ad merendum melior, & perfectior dolor de peccatis, quàm minùs perfectus: ergo effectus inæqualis correſpondebit.

74. *Cùm detur gratia ſecundum cuiuſque diſpoſitionem & cum illo actu per quē obex tollitur ſit diſpoſitio, pro actuum inæqualitate inæqualiter datur gratia.* Rurſus iuxta doctrinam generalem eiuſdem Trident. *ſeſſ. 6. cap. 7.* gratia datur adultis inæqualiter ſecundùm propriam cuiuſque diſpoſitionem; illum autem actum, quo aufertur obex in caſu noſtro, eſſe veram & propriam diſpoſitionem, probat P. Vaſquez loco citato; tùm quia Baptiſmus præſens non remittit peccata ſine diſpoſitione recipientis; ergo cùm Baptiſmus præteritus non habeat maiorem vim ad remittenda peccata, quàm habeat Baptiſmus præſens, fateri debemus, Baptiſmum etiam præteritum non operari abſque conuenienti diſpoſitione; tum etiam, quia Baptiſmus tunc impeditus fuit ob defectum ſolùm diſpoſitionis debitæ ad ſuum effectum; ergo non poterit expediri ad eum effectum producendum, niſi poſitâ diſpoſitione, ob cuius carentiam impediebatur; ergo actus, qui ponitur, eſt vera, & propria diſpoſitio.

75. *Quid Concilium intelligat nomine diſpoſitionis.* Addere poſſumus ad hoc ipſum probandum, nomine *diſpoſitionis* Concilium intelligere, non quidem eam, quæ diſponit ad Sacramentum, ſed quæ diſponit, & requiritur ad effectum Sacramenti ſuſcipiendum. Primò, quia diſpoſitio dicitur illa, quæ requiritur ad aliquid, vt calor, vel frigus requiritur ad formam generandam; & ideo dicuntur diſpoſitiones, quia ſine illis non fit effectus: dolor autem de peccatis non ita requiritur ad Sacramentum, quod quidem abſque illo validum ponitur, ſed ad effectum Sacramenti; ergo eſt diſpoſitio non tam ad Sacramentum, quàm ad eius effectum. Nec dicas, eſſe diſpoſitionem ad dignè recipiendum Sacramentum: hoc enim ipſum prouenit ex eo, quòd ſit diſpoſitio ad effectum; nam ideo debet præmitti,

&

& ideo indignè accedit abſque illo aliquis, non quia caret diſpoſitione ad dignè accedendum (hæc enim eſſet petitio principij, dum dicis, ideo peccare accedendo ſine illa, quia illa requiritur ad accedendum ſine peccato,) ſed quia caret diſpoſitione ad effectum Sacramenti. Secundò, quia cùm illo loco Trident. contineatur doctrina generalis ad omnes iuſtificationes hominis adulti, non poteſt nomine *diſpoſitionis* intelligi diſpoſitio ad Sacramentum, ſed diſpoſitio ad gratiam, quando enim homo iuſtificatur extra Sacramẽtum per contritionem, verificatur illa doctrina, quòd accipiat inæqualem gratiam *ſecundùm propriam cuiuſque diſpoſitionem*; & tamen diſpoſitio ibi non eſt, niſi quæ diſponit ad ipſam gratiam recipiendam. Ne ergo ſit æquiuocatio in eâdẽ voce, fatendum eſt, nomine *diſpoſitionis* ibi non intelligi diſpoſitionem ad Sacramentum, ſed diſpoſitionem ad gratiam; quæ gratia ſicut aliæ formæ, meliùs communicatur ſubiecto meliùs diſpoſito ad ipſam. Vnde conſtat iam ſolutio ad fundamentum contrariæ ſententiæ: dicimus enim, tunc, licèt non daretur diſpoſitio ad Baptiſmũ, dari tamen diſpoſitionem ad effectũ Baptiſmi, ad quam diſpoſitionem attendi debet in collatione gratiæ ſacramentalis.

Nomine diſpoſitionis non intelligitur diſpoſitio ad ſacramentum, ſed ad gratiam.

76. *Obiectio.* Obiicit rurſus Suarez, quia merita priora per peccatum mortificata redeunt per contritionem ſequẽtem, non tamen iuxta menſuram eiuſdem contritionis, ſed ſemper eadem & æqualia, quia ſcilicet per contritionem aufertur ſolùm obex peccati, quo impediebantur, in qua ablatione obicis omnes contritiones ſunt æquales. Cùm ergo in caſu noſtro attritio ſolùm tollat obicem peccati, qui impediebat Baptiſmum, in qua ablatione omnes attritiones ſunt æquales; non facient Baptiſmum inæqualiter producere ſuum effectum, qui erat quaſi mortificatus.

Reſponſio. Reſpondetur negando conſequentiam; quia gratia, & gloria meritorum præcedentium reſpondet illis vt cauſæ adæquatæ, & vnicæ menſuratæ: at verò gratia Sacramentalis in adulto non correſpondet ſoli Sacramento tanquam vnicæ menſuratæ adæquatæ: conſtat enim, gratiam dari propter Sacramentum, & diſpoſitionem, tanquam propter menſuram conſtãtem ex vtráque parte, etiam quando Sacramentum non impeditur obice; vnde inferimus, idem dicendũ in caſu noſtro; imò retorquemus argumentum; quia gratia meritorum reuiuiſcens debet habere eamdem menſuram ſui in reuiuiſcentia, quam habet in prima collatione, nempe ſola merita, & eorum valorem; ergo gratia ſacramentalis in adulto debet dari iuxta eamdem menſuram, quando datur, ablato obice, iuxta quam daretur non poſito obice; tunc autem menſura adæquata non eſſet ſolùm Sacramentum, ſed ſimul cum diſpoſitione ad gratiam; ergo eamdem menſuram debet habere, quando datur ablato obice. Non ergo concurrit ille actus merè auferẽdo obicem, ſed etiã poſitiuè diſponendo ad gratiam, & conflando vnum principium, ſeu determinans indifferentiam Sacramenti in ordine ad talem, vel talem affectum gratiæ ſacramentalis. Aduerte tamen, quãdo dicimus, actum illum concurrere poſitiuè ad gratiam, non debere intelligi ita, vt concurrat, tanquam pars Sacramenti; hoc enim eſt falſum cùm iam totum Sacramentum præexſtiterit conditinctum ab ipſo actu, ſed ſolùm concurrit per modum diſpoſitionis & conditionis, ſicut vſus requiritur ad effectum Euchariſtiæ, non vt Sacramentum, nec pars Sacramenti, ſed vt conditio, eo modo, quo id explicabimus diſp. 1. *de Euchariſtia, ſect.* 7.

77. *Obiectio.* Obiicit tertiò, quia Sacramentum, quando confertur, acceptatur à Deo ad effectum certum, & determinatum; non ergo pendet quantitas effectus ex maiori, vel minori diſpoſitione ſequenti, quod argumentum potiſſimè conuincit P. Coninch, & nos etiam ſuprà vſi ſumus eo argumẽto ad probandum, quòd Baptiſmus non poteſt poſtea, poſitâ attritione vniuerſali, extra Sacramentum remittere indirectè peccata poſt ipſum Baptiſmum commiſſa, quia non fuit acceptatus à Deo, niſi ad effectum certum, & remiſſionem peccatorum iam præſentium; ergo non poteſt etiam creſcere eius actiuitas ex augmento diſpoſitionis melioris, qua poſtea aufertur obex.

78. *Reſponſio.* Reſpondeo, effectum Baptiſmi eſſe determinatum tunc, quando confertur Baptiſmus, & debere ipſum Baptiſmum acceptari tunc à Deo ad effectum determinatum, loquendo de effectu remiſſionis peccatorum, non verò loquendo de effectu gratiæ ſanctificantis. Ratio diſcriminis eſt, quòd ad effectum remiſſionis peccatorum non indiget Sacramentum aliquo alio determinante eius indifferentiam, ſed ſolùm carentia obicis, vt patet in duobus accipientibus Baptiſmum cum inæquali diſpoſitione attritionis; æqualem enim remiſſionem peccatorum accipit vterque, & fortaſſe qui remiſſam habet attritionem, accipit maiorem remiſſionem, quàm qui habet intenſam, eò quòd plura, & grauiora habebat peccata, & vterque accipit omnimodam remiſſionem à culpa, & pœna; quia ad hunc effectum Baptiſmus ipſe ex ſe eſt omnino determinatus; & ideo tunc quando confertur, acceptatur à Deo ad totum illum effectum omnino ponendum. At verò in ordine ad gratiam Baptiſmus in homine adulto eſt cauſa indifferens de ſe, & quæ debet determinari per diſpoſitionem; vnde quando nondum eſt poſita diſpoſitio neceſſaria, non poteſt acceptari à Deo ad effectum gratiæ omnino determinatum, ſed ſolùm per modum cauſæ indifferentis, & determinabilis per aliud, prout re vera eſt; omnis enim cauſa debet acceptari ſecundùm ſuum proprium modum cauſandi, quem habet.

Effectus remiſſionis ſemper eſt æqualis, non verò effectus gratiæ.

77. *Obiicitur quarto.* Quartò obiicit, quia in eo caſu gratia datur poſtea ſolùm propter ſanctitatem Baptiſmi; & quia eſt medium neceſſarium ad ſalutem, non propter id, quòd homo ex ſua parte præſtitit; ergo ſatis eſt, ſi detur gratia neceſſaria qualis datur infanti, nullâ habitâ ratione diſpoſitionis ſubiecti. *Reſpondeo.* Reſpondeo, dari quidem gratiam propter ſanctitatem Baptiſmi, ſed iuxta eius inſtitutionem, & legem Dei, qua decreuit non dare primam gratiam adulto, quam ipſe propria diſpoſitione non impetret, & mereatur de congruo, vt ex Trident. probauimus: oportet [illegible] non dari ſine attentione ad diſpoſitionem ſubiecti.

80. *Obiicitur quartò.* Quintò obiicit, quia ſequeretur, meliorem conditionem fore illius, qui baptizatus eſt fictè, & poſtea habet attritionem vt tria, quàm illius, qui baptizatus eſt cum attritione vt duo, & poſtea habet attritionem vt tria; nam hic accipit gratiam Sacramentalem ſolùm iuxta diſpoſitionem vt duo, ille verò accipit ſecundùm diſpoſitionem vt tria. *Reſpondeo.* Reſpondeo, hoc inconueniens non eſſe magni momenti; vt fatetur poſtea ipſe Suarez §. *Denique*; & commune eſſe vtrique ſententiæ; nam ſi aliquis nunc baptizetur cum contritione vt duo, & poſtea habeat alios actus intenſos contritionis, alter verò differat Baptiſmum, vſque ad finem vitæ, & tunc baptizetur cum contritione vt quatuor, hic recipiet maiorem gratiam Sacramentalem, quàm ille, atque ideo meliorem conditionem habebit propter ſuam dilationem, quàm ille, cui contritiones intenſæ ſequentes non profuerunt ad maiorem gratiam Sacramentalem. Addere poſſumus in eodem caſu, melioris etiam conditionis eſſe eum, qui differt Baptiſmum etiam culpabiliter vſque ad mortem; quia tunc

Per accidens melioris conditionis eſt qui differt Baptiſmum etiam culpabiliter vſque ad mortem.

tunc Baptismus affert illi remissionem omnimodam omnium peccatorum totius vitæ etiam quoad pœnam,quem fructum non consequitur,qui debito tempore multis retrò annis baptizatus fuerat.Hæc tamen omnia sunt per accidens. Nam per se loquendo, melioris conditionis est, qui citò baptizatur; ex tunc enim potest mereri de condigno per omnia opera bona, quæ facit, & fit capax aliorum Sacramentorum, quo fiet vt excedat,omnibus pensatis, illum maiorem fructum, quem per accidens ille alius habebit ob dilatum baptismum Sic etiam qui dignè suscepit baptismum,erit per se loquendo melioris conditionis,quàm qui fictè;quia toto illo tempore intermedio potest mereri de condigno, & augere gratiam,& recipere alia Sacramenta,qua ratione compensabit, & superabit quod ille alius postea habebit maioris gratiæ Sacramentalis,quando aufert obicem per dispositionem meliorem.

81. *Infiat Suarez.* Vrget adhuc Suarez, quia carentia melioris dispositionis est obex ad maiorem gratiam in baptismo accipiendam;sicut totalis carentia dispositionis est obex ad omnem prorsus gratiam; sed ablatâ postea illâ carentiâ melioris dispositionis,& positâ dispositione meliori,non confert baptismus præteritus ad habendam maiorem gratiam Sacramentalem,quam ab initio contulisset cum tota illa dispositione;ergo nec habita postea dispositione vt quatuor,baptismus antea fictè susceptus confert totum effectum, quem ab initio dedisset cum illa dispositione.

82. *Respondetur.* Respondeo negando maiorem,si sensus sit,eodem prorsus modo esse obicem vnum ac alium. Nam carentia melioris dispositionis est obex ad aliquem effectum, quem baptismus determinatè non respicit,quippe qui de se solùm respicit determinatè abluere omnino ab omnibus peccatis; quæ inuenit; quòd autem hæc ablutio fiat per tantam vel tantam gratiam,non petit determinatè in adulto,sed indifferenter secundùm propriam cuiusque dispositionem:vnde non est propriè obex baptismi,qui solùm impedit illam maiorem gratiam,cùm non impediat id,quod baptismus exigit,sed solùm id quod posset habere. At verò carentia totalis dispositionis est propriè obex, quia impedit remissionem peccatorum, quam baptismus determinatè respicit, & exigit, & ideo dicitur baptismus impeditus, & quasi vim patiens, quamdiu illum effectũ non consequitur; vnde ablato obice,statim illum consequitur.

83. *Obycit vltimò.* Vltimò obiicit,quia gratia baptismalis semel habita, & per subsequens peccatum amissa reuiuiscit iterum per pœnitentiam; quæ pœnitentia aliquando erit actus perfectior, quàm fuit prior dispositio ad baptismum: & tamen tunc gratia baptismalis non restituitur, qualis fuisset, si ab initio habita fuisset tam perfecta dispositio:sed iuxta dispositionem priorem, non iuxta perfectionem illius dispositionis,quâ aufertur postea obex;ergo à fortiori,si baptizatus quis est absque vlla dispositione, non consequetur postea gratiã baptismalem secundùm perfectionem dispositionis, quam postea habet.

84. *Respondeo.* Respondeo negando consequentiam propter rationẽ proximè traditam; quia sicut baptismus gratiam,quam semel habuit,non auget postea propter meliorem dispositionem subsequentem; ita nec eâ semel habitâ,& amissâ recuperat maiorem propter meliorẽ dispositionẽ sequentem;quia nimirum dispositio illa subsequens solùm tollit obicem gratiæ semel habitæ,non verò determinat baptismum indifferentem ad hanc, & illam gratiam,iã enim fuit baptismus determinatus semel per primam dispositionem:at verò in casu nostro dispositio tollit obicem,& concurrit impetrando,vt diximus,& determinando indifferentiam baptismi, qui de se est indifferens ad causandam in adulto tantam vel tantã gratiam,nisi determinetur à dispositione subiecti.

85. *Infertur primò,ex malioribus operibus quibus à tempore Baptismi disponit se homo vsque adpœnitentiã qua tollitur obex, crescere effectum Baptismi.* Ex dictis infero obiter,non solùm crescere effectum baptismi præteriti per maiorem perfectionẽ dispositionis,qua aufertur obex, sed etiam fortasse ex melioribus operibus,quibus a tempore baptismi suscepti vsque ad pœnitentiam, qua aufertur obex, disponit se homo ad effectum baptismi,& gratiam iustificationis impetrandã. Si v.g. per mensem post baptismũ fictè susceptum se exercet in ieiuniis,orationibus,&eleemosynis ad impetrandã peccatorum veniam, & spiritu compunctionis; postea quando conteritur,vel atteritur,consequetur ex vi baptismi præteriti maiorem gratiam, quàm si illa contritionem,vel attritionẽ solùm haberet,non præcedentibus aliis piis operibus Hoc colligitur ex iis,quibus probauimus primã partem nostræ sententiæ: nam sicut baptismus dignè susceptus confert maiorem gratiam, non solùm secundùm perfectiorem attritionem præsentem, sed etiam secundùm meliorem dispositionem, qua quis se ad baptismum præparauit eiusmodi operibus piis,vt diximus;sic cum proportione, quando post Baptismum fictè susceptum se quis exercet in iis operibus, & præparat ad effectum Baptismi, debet integrari dispositio ad gratiam ex iis etiam operibus piis, & toti illi maiori dispositioni debet maior postea gratia correspondere, quia reuera illud subiectum est meliùs dispositum ad effectum sacramenti. Nec obstat, quòd opera bona facta in statu peccati dici soleant opera mortua: hoc enim intelligi debet,quod attinet ad merendum de condigno:cum hoc tamen stat quòd possint disponere ad meliorem effectum sacramenti, vt constat in attritione, quam habet peccator, dum est in statu peccati, & disponit ad hoc vt Baptismus subsequens conferat gratiam sacramentalem,habita ratione illius attritionis præteritæ.

86. Cæterùm licet hoc verisimile videri possit, non concederẽ tamen illa pia opera in peccato facta in tantum augere dispositionem ad gratiam baptismi, siue baptismus dignè accipiatur;siue antea fictè acceptus postea,ablato obice,effectũ operetur,vt plus gratiæ correspondeat propter illum excessum dispositionis,quàm corresponderet de condigno illis operibus,si post gratiam baptismalem in statu gratiæ fierent:ex hoc enim sequeretur vtilius esse homini ieiunare, & dare eleemosynam ante baptismũ quando est in peccato, quàm quando est in gratia post baptismum. Sufficit ergo si eis concedatur de congruo disponere ad aliquem excessum in gratia sacramentali mĩorem, quàm quem eadem opera in gratia facta possent mereri. Aliud est de dispositione præsenti tunc, quando infunditur gratia, de qua diximus sect.2. plus gratiæ afferre per modum dispositionis de congruo, quàm afferret per modũ meriti condigni; illa enim dispositio non est actus peccatoris, nec opus mortuũ, sed factũ ab homine, qui eo ipso instanti est iustus; & licèt non dignificetur à gratia pro illo priori,potest tamen Deus acceptare illam dispositionem de congruo ad maiorem gratiam propter rationem ibi traditam, quæ non militat in aliis operibus factis in statu peccati. *Disponit illæ illa opera ad aliquẽ excessum gratiæ,sed minorem eo quem eadem opera in gratia facta possent mereri.*

87. *Dubium tertium.* Dubitatur tertiò, an si auferatur obex baptismi præteriti per attritionem, v.g. vt quatuor, quæ simul disponat ad sacramentum Pœnitentiæ, quo remittantur peccata post baptismum commissa, an (inquam) in eo casu singula sacramenta secundùm se conferant tantam gratiam, quantã si illa attritio pro singulis solùm sacramentis deseruiret, ita vt si

Baptiſmus ſolus cum illa attritione ſubſequenti poſſet dare tres gradus gratiæ,& ſacramentum pœnitentiæ ſolum cum illa attritione poſſet dare gradus, vtrumque ſacramentum ſimul cum eâdem attritioue conferat ſex gradus gratiæ. P.Vaſq. *d. diſp.* 160. *n.* 23. dicit de hoc nihil poſſe aſſeri, ſed reſeruandum Dei iudicio, cuius regulam & inſtitutionem ignoramus.P.Suarez.*vbi ſupr.ſect.5.poſt 4.concl.* dicit, ſi baptiſmus, ablato obice, operetur gratiam maiorem ſecundùm diſpoſitionem præſentem; tunc ſingula ſacramenta datura tantum gratiæ, quantum ſi ſingula ſeorſim eſſent cum illa diſpoſitione, ita vt ex conſortio,alterius ſacramenti non minuatur effectus alterius. Quod mihi etiam magis placet; quia ſi aliquis recipiat de facto duo ſacramenta ſimul,v.g.Euchariſtiam,& Extremamvnctionem, non eſt veriſimile, quòd ſingula dabunt minorem effectum gratiæ propter conſortium alterius, quàm ſi vnum ſolum ſacramentum ex illis ſuſciperetur,ſed potiùs ſingula dabunt totum ſuum effectum,quantum ſi ſeorſim ponerentur; ergo eadem diſpoſitio poteſt cum duobus ſacramentis ſimul concurrere, nihil propter hoc perdendo, aut dimittendo de effectu ſingulorum.

Vaſquez.

Suarez. *Reſoluitur.*

88. *Inſtantia.*

Dices,ſi ille homo,non ſimul,ſed diuiſim acciperet illa duo ſacramenta,& ad ſingula ſe diſponeret cum æquali diſpoſitione vt quatuor, meliùs ſe diſponeret ex parte ſua, quàm ſi vnica diſpoſitione vt quatuor ſe diſponat ad vtrumque ſacramentum ſimul recipiendum;nam duo actus boni,vt quatuor, meliùs diſponunt,& plus merentur quàm vnus;ergo non debet recipere tantam gratiam ſacramentalem per ſingula ſacramenta, quando habet vnicam diſpoſitionem,quantam reciperet in ſingulis ſeorſim,& per conſequens neque in caſu noſtro;quia ſi priùs tolleret obicem baptiſmi per attritionem vt quatuor, & poſt aliquod tempus ſe præpararet ad Confeſſionem per aliã attritionem vt quatuor,meliùs diſpoſitus eſſet ex parte ſua,cùm duæ attritiones ſint meliores,&plus mereantur,quàm vna ſola.

89. *Diluitur.*

P.Suarez videtur negare antecedens;quia multitudo actuum eſt quodam modo accidentalis,quando in reliquis eſt perfectio æqualis. Ego libentiùs admitterem antecedens, & conſequentet concedo, regulariter maiorem gratiam habiturum hominem per illa duo ſacramenta, quàm ſi ſimul cum vnica diſpoſitione ea ſuſciperet; quia vterque ille actus bonus eſt diſpoſitio ad ſecundum ſacramentum; ſi quidem prior actus reddit hominem magis ſanctũ, atque adeò meliùs diſpoſitum ad ſecundum ſacramentũ.Noſtra autem quæſtio non eſt,an accipiatur tanta gratia per vtrumque ſacramentum ſub vnica diſpoſitione vt quatuor ſuſceptum, quanta per illa duo ſacramenta ſucceſſiuè accepta ſub duplici diſpoſitione vt quatuor, ſed an in primo caſu ſingula ſacramenta ex parte ſua conferant tantam gratiam, quantam idem ſacramentum cum æquali prorſus diſpoſitione daret. Dixi tamen *regulariter* concedi poſſe,habiturum maiorem gratiam per illa duo ſacramenta, qui illa ſuſcipit ſucceſſiuè cum duplici diſpoſitione vt quatuor;quia fingi poteſt caſus,quo non habeat maiorem: vt ſi prior diſpoſitio fuerit poſtea reuocata per actus cõtrarios malos,& gratia ſacramentalis prior amiſſa, tunc enim non videtur homo meliùs diſpoſitus ad ſecundum ſacramentũ ratione diſpoſitionis præteritæ, quàm ſi illam non habuiſſet,ſed ſolùm videtur attendi ad ſecundã diſpoſitionem nouam; & in hoc caſu negandum erit antecedens, ſcilicet hominem meliùs eſſe diſpoſitũ ad ſecundum ſacramentũ per illas duas diſpoſitiones,quàm per vnam ſolam.Fuit quidem pluries diſpoſitus,nõ tamen meliùs, quia propter retractationem non potuit vniri prior diſpoſitio cum poſteriori ad faciendam vnam meliorem diſpoſitionem.

90. *Inſtantia.*

Dices iterum: Virtus meritoria finita,quò ſe extendit ad plura merenda,eò minor eſt virtus ad ſingula: ergo ſi attritio illa vt quatuor extendit ſuam virtutem ad merendam gratiam cum pluribus ſacramenti s, neceſſe eſt, quòd cum ſingulis minùs mereatur;nam virtus diuiſa minor eſt, quàm vnita. Reſpondeo loquendo de merito condigno, verum eſt,valorem finitum diuiſum ad plura non tantum poſſe,quantum in ordine ad vnum, quia ibi requiritur æqualitas inter meritum,&præmium.At verò meritum congruum poteſt diuidi ad plura & plura; quia non requirit æqualitatem, ſed congruitatem, quam habet etiam in ordine ad plura;vnde liberum eſt Deo acceptare illud meritum ad plura in tali, vel tali caſu.Dicimus ergo,Deum voluiſſe eamdem attritionem acceptare, tamquam diſpoſitionem congruam ad plures effectus gratiæ, quando concurrunt plura ſacramenta; quia licèt ſit vnum meritum congruum, multiplicantur tamen actiones ſacramentales,quæ ſunt cauſæ condignæ,quatenus continent merita Chriſti;& ideo non mirum,quòd maneat integra virtus attritionis ad merendam de congruo nouam gratiam cum nouo ſacramento; quia ſacramentum ipſum, & merita Chriſti ibi incluſa ſunt, quæ de condigno obtinent, vt meritum illud congruum attritionis acceptetur iterum ad nouam gratiam impetrandam. Sic etiam quando Pontifex concedit diuerſas Indulgentias confeſſis, & refectis Euchariſtia, viſitantibus hanc, & illam Eccleſiam, per diuerſas conceſſiones, tunc vnica Confeſſio, & Communio ſufficit ad lucrandam vtramque Indulgentiam, viſitando vtramque Eccleſiam; quia nimirum cauſa præcipua, & condigna ſunt ſatisfactiones Chriſti, quæ applicantur, poſita illa conditione.] Similiter ergo in ſacramentis promiſſa eſt tanta gratia recipienti cum tali diſpoſitione: poterit ergo eadem diſpoſitio deſeruire ad lucrandam vtramque gratiam, quia cauſa præcipua ſunt merita Chriſti in ſacramento contenta, quæ quaſi multiplicantur in diuerſis ſacramentis, & obtinent, quòd eadem diſpoſitio ſæpiùs acceptetur ad gratiam ſacramentalem de congruo obtinendam.

Soluitur.

Licèt ſit tantum vnum meritum congruum, multiplicantur tamen actiones ſacramentales, quæ ſunt cauſa condigna.

An Sacramentum impeditum ad remiſſionem venialium, poſſit poſtea, ablato obice, eam conferre.

91. Dubitatur quartò,an Baptiſmus dignè ſuſceptus, & cauſans gratiam,ſed habens obicem ad remiſſionem venialium aliquorum, vel omnium, quia de illis non eſt dolor, poſſit poſtea, ablato obice per pœnitentiam de venialibus,tribuere ſuum effectum etiam in ordine ad illa. P.Vaſquez *diſp.*160. *cap.*3. negat omnino, id fieri poſſe. P. Suarez *vbi ſupra ſect.*4. §. *Dicu, quid ſi priùs*, concedit, ſi auferatur priùs obex, quoad mortalia,& poſtea quoad venialia, remitti priùs mortalia; & poſtea venialia virtute Baptiſmi præteriti,vel omnia ſimul vel ſucceſſiuè eo ordine, quo obex in ordine ad ipſa auferetur. Vnde conſequentet debet concedere,quòd ſi ab initio Baptiſmus habuit effectum quoad ſola mortalia, poſtea ablato obice quoad venialia,habebit effectum quoad illa. Addit tamen,ſemel collata gratia per Baptiſmum,licèt poſtea ablato obice quoad venialia, hæc remittantur virtute Baptiſmi, non tamen conferri tunc nouum gradum gratiæ ex opere operato virtute Baptiſmi præteriti; quia ad remiſſionem

Vaſquez. Suarez.

missionem peccati venialis non requitur gratiæ infusio. In quo P. Vasquez non refert fideliter Suarij sententiam: dixit enim, quòd ponit, ablatâ fictione, quæ fuit circa venialia, Baptismum illa remittere, & gratiam ad eorum remissionem conferre; quod vltimum Suarez non dixit, nisi quando simul aufertur obex ad mortalia, & venialia. Sermo autem semper est de venialibus ante Baptismum commissis; nam in ordine ad alia post Baptismum commissa, Baptismus nullam habet efficaciam.

92. *Conclusio. Hanc tenet Suarez.*

Hæc secunda sententia mihi magis placet consequenter ad ea, quæ huc vsque dicta sunt. Primam eius partem de remissione eorum venialium, ablato obice, probat Suarez ex eo, quòd Baptismus est regeneratio totalis, & eius gratia est regeneratiua, transmutans hominem in alium, atque adeò ex se delens omnia peccata vitæ anterioris. Cùm ergo, ablato obice, detur gratia sacramentalis, consequens est, vt tunc deleat simul & mortalia, & venialia: vnde consequenter fit, quòd si adhuc non auferatur obex quoad venialia, maneat virtus Baptismi impedita, & suspensa ad causandum eum effectum, vbi primùm auferatur obex ad illum.

93. *Aliter probatur ex efficacitate Baptismi.*

Aliter possumus hoc ipsum à posteriori probare ex efficacitate Baptismi; qui licèt inueniat obicem, quando confertur ad remissionem omnium venialium, & ideo non conferat tunc remissionem totius pœnæ: si tamen homo ille statim moriatur, non purgabitur propter peccata præterita in Purgatorio, sed si verè iustificatus est in Baptismo, rectà ibit in cœlum: æquiparatur enim Baptismus quoad hoc, martyrio, vt diximus in superioribus; & quidem martyr, licèt non remittantur ei omnia venialia in hac vita propter obicem, & carentiam debitæ retractationis, in primo tamen instanti mortis remittuntur, quoad culpam, & totam pœnam extra hanc vitam in virtute martyrij præteriti, & ideo nemo orat pro martyre; & ideo etiam iuxta communem fidelium sensum, qui statim post Baptismum moritur, censetur non indigere suffragiis propter peccata præterita expianda. Manet ergo Baptismo sua vis suspensa, licet impedita, in ordine ad suum effectum expiationis pœnæ temporalis, quem non potuit præstare propter obicem, & postea præstat. Cur ergo non idem dicemus de effectu remissionis culpæ? ratio enim est eadem, scilicet totalis regeneratio, & ablutio veteris hominis, ad quam non magis spectat tollere reatum pœnæ, quam reatum culpæ, vt constat: imo credibile est, quando in hac vita propter obicem non sunt remissa venialia ante Baptismum commissa, & remittuntur in altera vita, remitti etiam quoad culpam virtute Baptismi præteriti; nam licèt deberent aliquando remitti propter ius, quod acquisiuit ad gloriam; cùm tamen Baptismus sit titulus proportionatus ad remittenda statim, posità retractatione, & ablato obice, consequens est, vt in primo instanti remittantur virtute Baptismi præteriti, qui sicut retinet virtutem suam in ordine ad remissionem pœnæ, sic debet eam retinere in ordine ad remissionem culpæ.

Licèt martyri non remittantur omnia venialia in hac vita propter obicem, remittuntur ei in primo instanti mortis quoad culpam, & pœnam in virtute martyrij præteriti. In hoc æquiparatur Baptismus martyrio.

94. *Hinc solutur argumentum Vasquez. Augustin.*

Hinc constat solutio ad argumentum P. Vasquez, qui fundatur in eo, quòd Augustinus hunc effectum remittendi venialia Baptismo non tribuit, ablato postea obice, nec poterat tribuere, cùm is effectus non sit necessarius ad salutem. Respondetur tamen, nec Augustinum eum negare, & ex eius verbis suprà sæpe adductis, hunc etiam effectum colligi, cùm *libro illo 6. de Baptismo cap. 5.* efficaciam Baptismi ad remissionem peccatorum fundet in eo, quòd Baptisma illud sanctum est, & ideo *nullius ini-*

quitate minuitur. Vnde colligit, ablato obice, deseruire ad remissionem peccatorũ: sub qua vniuersalitate verborum videtur omnia peccata intelligere, tam venialia, quàm mortalia; numquam enim in sacris litteris dicitur aliquid deseruire, vel dari ad remissionem peccatorum, quod non possit deseruire nisi ad sola mortalia remittenda. Ratio autem illius efficaciæ Baptismi non fuit sola necessitas ad tollendum originale, sed institutio Christi, qui voluit, hominem posse renasci ex aqua, & Spiritu sancto semel, hoc est, deposita tota vita veteri, & eius debitis ac sordibus; vt explicuimus *sect. 5.*

95. *Secunda pars conclusionis probatur.*

Secunda pars conclusionis, quòd scilicet semel collata gratia per Baptismum, si postea auferatur obex ad remissionem venialium, non oporteat conferri nouum gradum gratiæ sacramentalis ex opere operato, sed remitti peccata ex vi gratiæ sacramentalis antea collatæ, probari potest, tùm quia ad causandam remissionem venialium, non est necesse causare de nouo aliquem gradum gratiæ, neque aliunde sit ratio augendi gratiam sacramentalem semel collatam; alioquin augeretur etiam, quoties ponitur de nouo melior dispositio, quod tamen nemo concedet.

96. *Instantia.*

Dices, Baptismus non causat remissionem peccati immediatè, sed mediante gratia, quam causat; ergo si ponit nouum effectum remissionis peccati, ponit nouum gradum gratiæ, mediante quo, illam remissionem causet. Respondeo, Baptismum non causare remissionem peccati, nisi mediâ gratiâ tunc, vel antea ab ipso baptismo causata; non est tamen necesse, quòd illum effectum causet mediâ gratiâ de nouo positâ, quando illum effectum causat. Hoc constat in effectu remissionis pœnæ temporalis, quẽ Baptismus, vt vidimus, aliquando non causat in hac vita propter obicem respectu venialium, sed ablato illo obice, in primo instanti separationis animæ causat illum effectum, & tamen tunc nullum nouum gradum gratiæ confert, sed causat illum effectum, mediante gratia sacramentali antea causata ab ipso Baptismo. Sic ergo poterit, ablato obice in hac vita, causare de nouo remissionem venialium absque noua grata sacramentali, sed mediante gratiâ ptiùs positâ ab ipso Baptismo, quæ data fuit ad remissionem omnium peccatorum, quantum erat ex se, tàm venialium præteritæ vitæ, quàm mortalium.

Dilnitur.

Potest causari de nouo remissio venialium, absque noua gratia, sed mediante gratia priùs posita.

97. *Aduerte me sic loqui de noua gratia sacramentali.*

Dixi tamen sæpè non dari tunc nouum gradum gratiæ sacramentalis ad eum finem: non enim nego, interuenire semper nouum gradum gratiæ, quoties ponitur effectus ille nouus remissionis venialium. Cùm enim ille effectus ponatur, quando aufertur obex, & hic tollatur per dolorem, & retractationem peccatorum venialium, qui est actus honestus, & supernaturalis, atque adeò meritorius de condigno augmenti gratiæ, cùm sit elicitus ab homine iusto, vt supponimus; consequens est, quòd detur augmentum gratiæ ex opere operantis. Non requiritur tamen, quòd sacramentum Baptismi, ob cuius virtutem fit nunc remissio omnium venialium commissorum ante baptismum, ponat modò aliquem nouum gradum gratiæ, mediante quo ponat illum remissionis venialium.

98. *Instantia.*

Dices iterum; ideo baptismus fictè susceptus potest postea, ablato obice, causare remissionẽ peccati, siue mortalis, siue venialis; quia iam fuit acceptatus à Deo determinatè in ordine ad talem effectũ, remissionis omnium peccatorum præteritorum, vt suprà diximus, *n.* 78. sed eodem modo determinatè acceptatur à Deo ad gratiam, qua remittuntur omnia illa peccata; ergo ablato obice ad venialia, potetit ponere gratiam ad remittenda illa ex vi acceptationis

Diluitur. tionis, qua ad eum effectum acceptatus fuit. Respondeo distinguendo minorem: acceptatur à Deo ad gratiam aliquam determinatam, qua remittantur ea omnia peccata, nego; acceptatur ad gratiam indeterminatè maiorem vel minorem secundùm dispositionem, quæ præcedat ipsam gratiam, concedo; hæc autem gratia data iam fuit in nostro casu, quando remissa fuerunt mortalia, & tunc determinata fuit gratia secundùm dispositionem tunc præsentem; atque ideo non manet ampliùs acceptatio baptismi ad vlteriorem gratiam; iam enim data fuit ex vi præcedentis acceptationis gratia debita ad remissionem mortalium, quæ tunc ponitur, & ad remissionem venialium, quæ postea ponetur ex vi illius gratiæ, quando auferetur obex.

SECTIO VI.

An alia omnia Sacramenta fictè suscepta causent gratiam, ablato obice.

99. *Varia sententia.* Soto. Vasquez. VAriæ sunt Theologorum sententiæ. Prima docet, nulli sacramento præter Baptismum competere eam efficaciam gratiæ, ablato postea obice. hanc tenent Soto *in 4. dist. 6. q. 1. art. 8.* & Vasquez *disp. 171. c. 1.* Secunda sententia docet, competere etiam sacramento Pœnitentiæ. Ita Durandus *in 4. dist. 4. q. 4. n. 8. & dist. 67. q. 13. n. 7.* Tertia sententia id tribuit omnibus, & solis Sacramentis imprimentibus characterem. hanc tenent, Maior, Couarruuias, & alij, quos affert Vasquez *loco citato cap. 1.* Quarta sententia addit Pœnitentiam iis tribus Sacramentis, quæ imprimunt characterem. Hæc tribuitur Paludano & Syluestro apud eumdem Vasquez ibi. Quinta sententia id affirmat de omnibus sacramentis nouæ Legis: quam docet Caietanus *tom. 1. Opusculorum tract. 5. q. 5. §. Communis autem;* Petrus de Soto de institutione Sacerdotum *Lect. 5. de Baptismo*: qui eam tribuunt S. Thomæ *in 4. dist. 17. q. 3. art. 4. quæstiuncula 1.*

Durand.

Maior. Couarru. Vasquez.

Paludan. Syluester. Caietan.

Petr. de Soto. S. Thom.

100. *Probabilior sententia.* Suarez. Coninch. *Probatur primo de sacramento Pœnitentiæ.* Sexta sententia probabilior id tribuit omnibus Sacramentis, vnā exceptā Eucharistiā. Hanc tenet Suarez *d. disp. 28. sect. 6.* & infrà *disp. 63. sect. 8.* Coninch *q. 62. art. 1. dub. 5.* & alij. Probari potest primò de sacramento Pœnitentiæ, supponendo, illud posse esse in aliquo casu validum, & informe, vt probabimus agentes de illo sacramento in particulari. Quo supposito, consequenter fatendum est, illa peccata, quæ quis validè confessus est, remitti postea ablato obice virtute Clauium per absolutionem præteritam: alioquin illa peccata nunquam remitterentur virtute Clauium, nisi indirectè, & per accidens cum aliis in Confessione sequenti; quod dici non potest: omnia enim peccata mortalia, quæ ab Ecclesia non remittuntur directè, debent ei subiici, vt remittantur directè, illa autem peccata semel explicita in Confessione valida, non subiiciuntur iterum Ecclesiæ iudicio; ergo debent remitti virtute Clauium per absolutionem præteritam, vbi primùm auferatur obex.

101. *Confirmatur, neque enim pœnitentia est minus necessaria ad remissionem peccati mortalis post baptismum, quàm baptismus ad remissionem peccatorum ante baptismum.* Confirmatur primò, quia non est minùs necessarium sacramentum Pœnitentiæ ad remissionem peccati mortalis post baptismum commissi, quàm sit baptismus ad remissionem mortalis commissi ante baptismum: nam sicut ad hoc remittendum requiritur baptismus in re, vel in voto; sic ad remittendum illud requiritur sacramentum Pœnitentiæ in re, vel in voto; ergo sicut baptismus ablato obice, remittit priora peccata; sic sacramentum Pœnitentiæ remittit, sua, ablato obice. Nulla certè ratio excogitari potest ad negandum hoc de sacramento Pœnitentiæ, si concedatur de Baptismo, & supponatur sacramentum Pœnitentiæ validum, & informe: nam sicut homo posset postea iustificari per contritionem, vel Confessionem sequentem, & consequi indirectè remissionem illorum peccatorum, quæ confessus est in Confessione præterita: sic post baptismum fictè susceptum posset postea iustificari per contritionem, vel confessionem peccatorum sequentium, in qua iustificaretur, & remitterentur indirectè peccata commissa ante Baptismū. Nec est magis necessarius effectus Baptismi ad salutem, quàm effectus Pœnitentiæ homini lapso post baptismum; nam sine gratia sacramenti Baptismi esset adhuc homo per Baptismum capax aliorum sacramentorum, per quæ posset acquirere gratiam: non ergo apparet, cur Baptismus habeat efficaciam, & non Pœnitentia.

Confirmatur secundò, quia baptismus, ablato obice, confert, vt vidimus, non solùm effectum necessarium ad salutem, sed etiā alios non necessarios, qualis est remissio totius pœnæ temporalis, quam tribuit etiam post mortem ei, qui tempore baptismi habebat obicem peccati venialis non retractati; ergo non deberet negari hæc efficacia sacraméto Pœnitentiæ ex eo, quòd eius effectus non esset necessarius ad salutem. Vnde obiter infero, sacramentum Pœnitentiæ in prædicto casu non solùm conferre, ablato obice, remissionem mortalium, sed etiam venialium, quæ fuerunt clauibus subiecta in illa Confessione, & propter obicem non potuerunt remitti. Est tamen differentia, quoad hoc, inter Baptismum, & Pœnitentiā; quòd Baptismus, vt vidimus, potest aliquando habere obicē solùm ad remittenda venialia, & non ad mortalia; qua posteà poterit remittere venialia seorsim, ablato obice, qui eorum remissionem impediebat. At verò sacramentū Pœnitentiæ non potest habere obicē in ordine ad sola venialia; nam si pœnitens non habet mortalia, & confitetur venialia cū dolore de illis, quæ cōfitetur, statim remittentur; si verò absque dolore, non erit Cōfessio de illis valida, atque adeò nec postea, ablato obice, causabit effectū. Necesse ergo est, quoties illud sacramentum est validum, & informe, quòd id fit ratione alicuius mortalis, de quo pœnitēs inuincibiliter non dolet, & ideo nō potest tolli illud peccatum, donec postea auferatur obex per retractationem illius; & tunc remittentur etiam peccata venialia clauibus subiecta, non tamē remittētur seorsim, sed simul cum peccato mortali; atque adeò nunquam remittentur per sacramentum Pœnitentiæ absque noua infusione gratię sacramentalis; licèt id diximus fieri posse virtute Baptismi quādo auferetur postea eius obex ad venialia. Quamuis ergo Augustinus de solo Baptismo explicitè loquatur, ex iis tamen, quę tradit de Baptismo, colligimus idem dicendum de sacramento Pœnitentiæ; imò licèt de Baptismo nihil dixisset, adhuc ex institutione sacramenti Pœnitentiæ colligi posset hæc efficacia, supposito quòd Christus noluit obligare ad bis cōfitenda, & subiicienda clauibus eadem peccata; & aliunde voluit, quòd omnia peccata mortalia subiicerentur iudicio Ecclesiæ, vt ab ea directè soluerentur, ex his enim colligitur, vt diximus, quòd absolutio valida, & informis habeat postea suum effectum circa peccata validè subiecta clauibus.

102. *Confirmatur secundò ex eo quòd baptismus sublato obice conferat etiā effectus non necessarios ad salutem qualis est remissio pœnæ temporalis.*

Ex his quæ dixit Augustinus de baptismo colliguntur idem dicendum de sacramento Pœnitentiæ.

Nunc iam ex his possumus gradum facere ad alia sacramenta, in quibus videtur etiam similis ratio procedere. Nam sicut per Baptismū voluit Christus subuenire necessitati, & infirmitati humanæ aliquo remedio suaui, & ex se efficaci contra peccatum originale, & alia omnia commissa ante baptismum, sic 103. *Idem dicendum videtur de aliis Sacramentis.*

sic per Confirmationem voluit subuenire eidem infirmitati humanæ, vt roboretur homo ad profitendam Fidem, & strenuè præliandum in Christi militia per vires ac robur Spiritus sancti, qui datur in illo sacramento; item per sacramentum Ordinis voluit subuenire hominibus remedio etiam suaui, & efficaci, vt sanctè, ac dignè ministrarent in domo Dei, &c. ergo sicut remedium Baptismi impeditum obice retinet suam efficaciam ad præstandos suos effectus etiam non necessarios ad salutem, quando aufertur obex, non est cur id negemus de Confirmatione, & Ordine. Sicut enim per susceptionem Baptismi acquirit homo ius ad illam quasi plenariam indulgentiam peccatorum præteritorum semel consequendam, cum primùm auferatur obex: sic per susceptionem Confirmationis, vel Ordinis acquirit ius ad illa priuilegia, & quasi facultates consequendas, cùm primùm fuerit ablatus obex. Cur enim minùs in his, quàm in illo?

104. *Non satisfacit responsio Vasquez.* Nec satisfacit responsio P. Vasquez vbi suprà, *n.* 15. dicentis, quòd ex vi sacramenti suscepti darentur quidem postea, ablato obice, homini iustificato auxilia ad finem sacramenti, v. g. ad profitendam Fidem, ad dignè ministrandum, &c. non tamen gratia habitualis ex vi sacramenti præteriti. Hoc, inquam, non satisfacit, tùm quia sacramenta non afferunt eiusmodi auxilia, nisi media gratia habituali, quam conferunt, vt diximus supra *disput. 4. sect. 3.* tùm etiam, quia Baptismus ablato obice, non solùm confert auxilia ad legem Christi obseruandam, sed etiam gratiã habitualem, ex qua oriantur eiusmodi auxilia; ergo & illa alia sacramenta debent eodem modo conferre non sola auxilia, sed & gratiam, quæ dat ius radicale, & intrinsecum ad ea auxilia.

105. *Idem probatur in Extrema vnctione.* Hinc rursus probari potest eadem efficacia in Extrema-vnctione, & Matrimonio; nam Extrema-vnctio instituta est ad subueniendum fragilitati hominum morbo graui periclitantium, atque ideo dat ius ad auxilia illi necessitati proportionata; quare si propter obicem non potest dare suum effectum, quando confertur; congruum videtur, vt ex vi sacramenti suscepti acquisitum sit ius ad illum effectum, & priuilegium obtinendum postea ablato obice. Adde, illud sacramentum ex sua institutione habere vim ad remittenda aliquando peccata, vt colligitur ex verbis formæ: *Indulgeat tibi Deus, quidquid peccasti,* &c. & dicemus infrà tract. de Pœnitentia. Si ergo propter obicem non potest tunc ponere hunc effectum, videtur quòd illum ponat postea, ablato obice, sicut Baptismus, qui ponit postea remissionem peccatorum: imò sicut de Baptismo diximus, successiuè remittere peccata venialia etiam post mortalia, si successiuè tollatur obex ad eorum remissionem post ablatum obicem ad remissionem mortalium: sic videtur dicendum de Extrema-vnctione propter eamdem rationem; cur enim minor sit eius efficacia quoad hoc, quàm Baptismi, cùm id non oriatur in Baptismo ex necessitate talis effectus ad salutem, vt vidimus? Differt tamen à Baptismo, quòd hic affert remissionem peccatorum plenam, etiam quoad totam pœnam, quam non affert Extrema-vnctio, quia non est regeneratio, sed iuxta regulam à Deo statutam, & mensuram dispositionis.

106. *Eadem ratio valet pro Matrimonio.* Denique de Matrimonio fieri potest eadem ratio, cùm hoc sacramentum à Christo sit etiam institutum ad subueniendum fragilitati hominum, vt possint sanctè, & laudabiliter onera eius status sustinere, eiusque obligationibus satisfacere. Acquirit ergo homo ex vi sacramenti suscepti ius ad illa priuilegia, & auxilia obtinenda, ablato obice, sicut in aliis sacramentis suppositis. Addunt tamen consequenter, & merito aliqui, hoc intelligi, si obex Extremæ-vnctionis auferatur durante adhuc illa necessitate ægritudinis periculosæ, aut obex matrimonij, perseuerante eodem matrimonio. Ita Suarez, & Coninch locis citatis; quia cessante omnino necessitate, videtur cessare efficacia, quæ ad subueniendum illi necessitati data fuerat.

Obiicies primò, eamdem rationem videri procedere de sacramento Eucharistiæ, quod tamen in conclusione exclusimus ab hac regula; nam illud etiam institutum est ad subueniendum fragilitati hominum contra vim innatam fomitis, & contra tentationes, iuxta id, quod canit Ecclesia: *Dedit fragilibus corporis ferculum,* &c. Acquirit ergo homo ex vi sacramenti suscepti ius ad illa subsidia, & auxilia consequenda, cùm primùm ablatus fuerit obex, durante eadem necessitate, quæ quidem semper durat in hac vita. 107. *Obiicitur primò de sacramento Eucharistiæ.*

Respondetur, rationem præcipuam ad eam efficaciam tribuendam aliis sacramentis, fundari quidem in eo, quòd fuerint instituta ad subueniendum homini in ordine ad talem, vel talem finem, debere tamen intelligi iuxta subiectam materiam, tali scilicet modo institutionis, nempe cum impotentia ad illa sacramenta reiteranda, vt constat in Baptismo, Confirmatione, & Ordine, quibus character imprimitur: Extrema item Vnctio, & Matrimonium, licèt non imprimant characterem, non possunt tamen reiterari, durante eâdem ægritudine, & eodem coniugio: ideo ad obtinendum finem intentum subueniendi homini in tali necessitate, oportebat dare talem efficaciam sacramentis: quod quidem in Eucharistia non procedit, quæ ex sua institutione reiterari potest, etiã intra eamdem diem sæpius, si non obstet prohibitio Ecclesiastica; quare non fuit necessaria hæc efficacia Eucharistiæ ad consequendum eius finem subueniendi fragilitati hominum. Aliunde verò eiusmodi efficacia afferret secum absurda non exigua; quòd scilicet Sacerdos sacrilegè celebrans per totam vitam ad finem sacrilegum veneficij, incantationis, &c. si in fine vitæ cum remissa attritione confiteretur, deberet recipere augmentum gratiæ ex opere operato correspondens illis omnibus communionibus; vnde fieret repente sanctissimus propter plurima sacrilegia commissa, & eò sanctior, quò plura fuissent sacrilegia; & multò sanctior, si singulis diebus contra leges Ecclesiæ decies, vel centies celebrasset; quod ex se incredibile apparet. 108. *Respondetur.* *Multa deinde sequerentur absurda.*

Dices, sacramentum etiam Pœnitentiæ ex sua institutione est reiterabile, sicut Eucharistia, & tamen illud admittimus dare suum effectum postea ablato obice. Respondetur, in primis in eo sacramento non reperiri illa inconuenientia, quæ in Eucharistia; nam ex sacrilega eius receptione non habebitur vllus fructus postea; suppono enim non esse validum, quoties in eo mortaliter peccatur. Deinde, licèt sit reiterabile, non est tamen obligatio reiterandi illud circa eadem peccata semel validè subiecta clauibus. Vnde si non daret postea effectũ, ablato obice, illa peccata non remitterentur directè per claues Ecclesiæ, neque esset obligatio ea confitendi ad hunc finem, quod ex vi præsentis institutionis videtur absurdum. Et licèt circa venialia non esset inconueniens, quòd non remitterentur directè per claues Ecclesiæ, congruum tamen videtur, quòd illa, quæ quis confessus est in sacramento valido, remittantur postea, ablato obice; quia cùm iam delata fuerint ad iudiciũ Ecclesiæ, & super his prolata fuerit ab Ecclesia valida sentẽtia, & imposita 109. *Instabis.* *Respondet.*

pœnitentia, non est necesse, vt puniat bis propter eadem peccata, nec cognoscat iterum de eadem causa, sed quòd sustineatur prior sententia, quæ valida fuit; & oblato impedimento, mandetur executioni, cùm ex hoc nullum sequatur inconueniens, sicut sequetur in Eucharistia.

110. *Obiectio.* Obiici potest secundò; Sacramenta non causant, nisi quod significant: sunt enim signa practica gratiæ, vt in superioribus dictum est; sed sacramenta non significant illum effectum vt futurum, sed vt præsentem; ergo non causant illum postea, ablato obice. *Responsio* Respondetur, sicut Baptismum, quia est institutus per modum regenerationis, colligitur ab Augustino habere illam vim causandi, ablato obice, atque adeò institutum esse ad id significandum: sic de aliis sacramentis ex peculiari eorum fine colligitur, instituta esse ad operandum etiam ablato obice, & per consequens ad id significandum; licèt id non euidenter, sed probabilitèr ex eorum institutione colligatur.

111. *Obiectio vltima.* Obiicies vltimò: si Extrema-vnctio potest causare postea, ablato obice, suum effectum, sicut Baptismus; ergo sicut Baptismus aliquando post mortem causat aliquam partem sui effectus, nempe remissionem totius pœnæ, quia tunc aufertur obex, vt suprà vidimus; Extrema-vnctio post mortem causabit eumdem effectum remissionis totius pœnæ, cùm tunc per retractionem totius culpæ auferatur obex ad eum effectum, atque adeò omnis, qui recipit illud sacramentum in statu gratiæ, liberabitur ab omni pœna, saltem peccatorum precedentium, sicut qui baptizatur. *Responsio. Extrema vnctio non ordinatur ad remissionem totius pœnæ sicut Baptismus.* Respondetur negando sequelam; quia licèt Extrema-vnctio ordinetur etiam ad remissionem peccatorum, non tamen ad remissionem totius pœnæ debitæ, sicut Baptismus, sed ad remissionem culpæ, posita retractione, & alicuius etiam fortasse pœnæ. Vnde fatemur, ablato obice, post mortem ad remissionem venialium præteritorum per eorum debitam retractionem poni effectum remissionis culpæ, virtute etiam sacramenti Extremæ-vnctionis, non tamen remissionem totius pœnæ; quia ad hunc effectum determinatè non est institutum illud sacramentum.

SECTIO VII.

Quæ, & qualis intentio requiratur in suscipiente Sacramentum.

112. *Notabile seruorem esse de adultis.* NOtandum primò, sermonem esse do adultis; nam in paruulis certum est, non requiri eorum consensum, vel intentionem ad valorem eorum sacramentorum, quorum ipsi capaces sunt. Quod in particulari de Baptismo tractari solet infrà q. 68. *art.* 9. vbi probatur valor Baptismi paruulorum. Videatur Vasquez *ibi disp.* 154. & Card. Bellarm. *tom.* 2. *lib.* 1. *de Baptismo.* Vasquez. Bellarmin. De Sacramentis etiam Confirmationis, & Ordinis hoc ipsum tradunt Theologi, valida esse, si paruulis ministrentur. De Eucharistia autem certum est, quòd sit sacramentum ante recipientis consensum; dabit etiam fructum gratiæ paruulis, si illis posset dari; propter alia tamen inconuenientia prohibitum est ab Ecclesia illam paruulis ministrare. Rationem verò, cur in paruulis non requiratur consensus ad valorem sacramenti, sicut in adultis, insinuauimus suprà. Denique quod dicitur de paruulis, dici debet de perpetuis amentibus, qui nunquam vsum rationis habuerunt, & idcirco æquiparantur paruulis, quoad omnia.

113. Notandum secundò, in sacramento Eucharistiæ non requiri intentionem, aut consensum suscipientis ad valorem sacramenti; cùm enim illud sacramentum non consistat in vsu, sicut alia, sed sit permanens, & ante ipsam sumptionem sit verum sacramentum, parum refert, quòd habeat, vel non habeat intentionem, qui illud suscipit. An verò requiratur eiusmodi intentio suscipientis, vt sacramentum illud conferat suum effectum, statim dicemus. *Nota secundò in Eucharistia non requiri intentionem suscipientis, vt patet.*

114. *Prima sententia.* Prima ergo sententia fuit Baptismum esse validum, licèt, qui baptizatur, corde dissentiat, dum tamen ore dicat se consentire. Hanc docuit Glossa in cap. *Maiores*, de Baptismo. Glossa. Secunda sententia est Caietani *infrà* q. 68. *art.* 7. qui docet, solùm requiri ad valorem Baptismi, quòd ille, qui baptizatur, non habeat voluntatem contrariam, etiamsi non habeat, vel habuerit vnquam voluntatem Baptismi recipiendi; addit tamen Caietanus, accidere non posse, vel certè rarissimè, quòd qui accedit ad Baptismum, non habeat voluntatem Baptismi, vel certè voluntatem contrariam. Caietan. *Secunda sententia.* Eamdem sententiam sequi videtur Ledesm. *in* 4. 1. *p.* q. 9. *art.* 7. Ledesma.

115. *Communis & vera sententia requirit consensum positiuum adulti.* Communis, & vera sententia Theologorum tenet, requiri ad valorem sacramenti consensum positiuum adulti, qui illud recipit. Hanc docent Theologi omnes cum S. Thoma *d.* q. 68. *art.* 7. quos congerunt, & sequuntur Suarez *in præsenti disp.* 14. *sect.* Vasquez *disp.* 157. *cap.* 2. & alij omnes. Suarez. Vasquez.

Probatur primò ex Conciliis. Probatur primò ex Conciliis, in quibus ad baptizandum eum, qui incidit in amentiam, vel perdidit vsum sensuum, semper exigitur, quòd antea voluntatem Baptismi habuerit. Sic habetur in Concil. Carthaginensi 3. *cap.* 34. his verbis: *Ægrotantes, si pro se respondere non possunt, cùm voluntatis eorum testimonium habi, qui sui sunt, dixerint, baptizentur.* & in Concil. Arausiaco 1. *cap.* 12. *Obmutescens baptizari, aut Pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet.* In quibus locis licèt nó dicatur expressè, non valere Baptismum absque illa voluntate præterita, id tamen videtur omnino supponi, cùm eâ solùm conditione posità, permittitur baptizari ægrotus; in quo etiam sensu loqui videtur Augustinus. Concil. Carthag. Conc. Arausia. Augustin. *lib.* 4. *de Baptismo, cap.* 24. *si pro eo* (inquit) *qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet; ex qua regula illud in Euangelio dictum est, quod omnes, cùm legitur, naturaliter mouet; ætatem habet, ipse pro se loquatur.* Denique hoc ipsum vt regula seruanda traditur in Rituali Romano Pauli V. in Rubricis de Baptismo adultorum; vbi prohibetur baptizari eum, qui, cùm aliquando habuerit vsum rationis, ante amentiam nunquam ostendit voluntatem, aut petitionem Baptismi. Rituale Rom.

116. *Probatur specialiter de Matrimonio. De paruulis ibi probatur.* Probatur secundò specialiter de Matrimonio; quia cùm sit contractus humanus obligationem mutuam inducens, id absque voluntate se obligandi fieri non potest. Item sacramentum Pœnitentiæ, cùm sit iudicium includens accusationem, qua reus se coram legitimo iudice accusat, & vult sententiam accipere, non potest consistere, absque pœnitentis voluntate. *Item de aliis sacramentis.* Baptismus deinde, Confirmatio, & Ordo, quæ tria sacramenta imprimunt characterem indelebilem, si absque omni voluntate recipientis conferrentur, obligarent illum inuitum ad statum, vel legem, quam amplecti nollet, maneretque contra suam voluntatem subditus Ecclesiæ, qui id non vellet; qua ratione vtitur Innocent. III. in cap. *Maiores*, de Baptismo; ad probandum, Baptismum contra voluntatem recipientis collatum, non esse validum. Denique Extrema-vnctio, cùm afferat etiam sanctitatem internam, quam Deus inuitis non confert, congruenter requirit ex parte accipientis voluntatem, qua accepter illud ius, & velit consecrari ac sanctificari peculari illo rite. Innoc. III.

Qualis

Qualis autem debeat esse illa voluntas, statim explicabitur.

117. *Arguit Vasquez contra Caietanum.* Arguit deinde P. Vasquez *n.* 4. contra Caietanum, quia supponit falsum non posse de facto accidere, adultum baptizari nec consentientem nec dissentientem, sed neutram voluntatem habentem: hoc, inquâ, probat Vasquez esse possibile, tum quia posset adultus baptizari, dum dormit, aut dum amens factus est, cùm tamen ante somnum, vel amentiam nihil cogitasset aut voluisset circa Baptismum; tam quia etiam dum aduertit, se baptizari, posset eam actionem externam permittere; interius tamen nec consentire, nec dissentire Baptismo, vt sacramentum est. Cæterum Caietanus non dixit (vt supponit Vasquez) illum casum accidere non posse, sed vel non posse, vel saltem rarissimum esse; quod quidem negari non potest; nunquam enim baptizatur adultus, dum dormit, aut non explorato priùs eius consensu: si autem in amentiam incidit, rarissimum esse potest, quod priùs non habuerit vel voluntatem Baptismi, vel aliam contrariam; est ergo rarissimus casus illeius voluntatis in statu neutro, provt dixit Caietanus.

118. *Obiicitur primùm Innocentius.* Nunc tamen respondeamus ad argumenta, quæ pro eius sententia fieri solent. Primò obiicitur Innocentius III. in dicto cap. *Maiores*, de Baptismo; qui solùm videtur petere ad valorem Baptismi, quòd adultus non habeat voluntatem repugnantem. Sic enim post longam disputationem concludit: *Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, quando obicem contrariæ voluntatis non inuenerit*; ergo si neutram habeat voluntatem, Baptismus erit validus.

119. *Respondetur.* Respondetur, imò ibi Pontifex semper exigit consensum positiuum ad valorem Baptismi; nam in verbis proximè præcedentibus, postquam dixit, dormientes, & amentes, si priusquam amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione persisterent, si baptizentur, characterem non suscipere sacramenti; addit de aliis. *Secus autem si priùs Catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi. Vnde tales* (qui scilicet priùs habebant tale propositum) *in necessitatis articulo consuenit Ecclesia baptizare*; & statim concludit, verbis suprà positis: *tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio*, &c. Cur autem non meminerit tertij status eorum, qui priùs neutram voluntatem habuerunt? P. Suarez dicit, ideo id fecisse, quia moraliter loquendo, adultus qui non consentit, resistere censetur, & inuitus pati. Quam quidem regulam applicatam ad præsentem materiam, veram existimo: agimus enim de Baptismo, in quo qui baptizatur, subit obligationem legis Ecclesiasticæ, & fit subditus Ecclesiæ, atque ad multa se obligat, ad quæ antea non tenebatur. Ad eiusmodi autem obligationes ille qui adultus est, & dominus suæ voluntatis, atque adeò possidet suam libertatem, semper censetur inuitus, dum positiuè non se obligat, & consentit, quia semper censetur esse in voluntate habituali retinendi suam libertatem, sicut habet similem volùtatem retinendi res alias suas. Meritò ergo Innocentius dixit, tunc imprimi characterem Baptismi, quãdo obex contrariæ voluntatis non inuenitur, quia nimirum *contrariæ voluntatis* appellatione intelligitur voluntas actualis, vel etiam habitualis, qualẽ habent omnes, qui suæ libertati non volunt positiuè renuntiare.

120. *Obiectio secunda.* Secundò obiicitur, quia in paruulis inuenitur Baptismus validus absque eorum consensu; ergo & in adulto esse posset; nam sacramentum semper debet constare eisdem partibus. Respondetur ex dictis negando consequentiam. Ad probationem dicimus, hoc sacramentum semper habere easdem partes, formaliter loquendo, scilicet materiam, formam intentionem ministri, & consensum baptizati, si est, vel fuit capax illum præstandi. Cur autem magis requiratur hic consensus in adulto, quàm in paruulo, diximus iam in superioribus.

121. *Tertiò obiicitur decretum Eugenij IV.* Tertiò obiicitur decretum Eugenij IV. in Concilio Florentino, dicentis, sacramenta tribus perfici, materiâ, formâ, & ministro habente debitam intentionem; in quibus non numerauit intentionem suscipientis. Respondetur, illam subintelligi ex parte materiæ: v. g. in Baptismo materia proxima est ablutio, non quæcumque, sed hominis viui; alioquin non est materia debita. Sic etiam est ablutio hominis volentis, si habet proptiam voluntatem; alioquin non erit debita materia. Noluit autem Pontifex fortasse explicare nominatim illam intentionem, cùm non sit vniuersaliter requisita in omni sacramento; tum quia in Eucharistia non requiritur talis intentio ad valorem sacramenti; tum quia in paruulis non reperitur, vt diximus. *Eugen IV. Responsio.*

122. *Obiectio quarta.* Quartò obiicitur vsus fidelium; solet enim dari Extrema-vnctio iis, qui rationis vsum subito morbi impetu perdiderunt; nec antea illud sacramentum petierant. Respondetur, præcessisse quidem voluntatem; qui enim Christianus est, & vult in Ecclesia Catholica viuere, & mori, vult etiam eius sacramentis debito tempore iuuari; quam voluntatem Ecclesia præsumit de omnibus, qui signa pœnitentiæ suo tempore exhibuerunt. *Responsio.*

123. *Instantia.* Sed contrà obiici potest quintò; ergo ex illa simili voluntate generali poterit homini in tali articulo constituto exhiberi absolutio sacramentalis, licèt nulla signa doloris exhibeat, aut eiusmodi absolutionem proximè petierit. Probatur sequela; quia ad absolutionem in tali articulo impendendam, non exigitur, quòd explicitè confiteatur; sufficit quòd ostenderit voluntatem confitendi, vt suppono, ex sententia communi approbata in nouissimo Rituali Rom. Pauli V. Hanc autem voluntatem censetur habere omnis Catholicus non minùs, imò magis, quàm Extremæ-vnctionis: ergo sicut propter illam voluntatem præcedentem potest dari validè Extrema-vnctio, sic etiam poterit absolutio sacramentalis, *Probatur.*

124. *Respondetur.* Respondeo negando sequelam. Requiritur enim ad sacramentum Pœnitentiæ voluntas magis propinqua, & specialis, quàm ad Extremam-vnctionem. Ratio autem differentiæ est, quòd sacramentum Pœnitentiæ, vt diximus, continet iudicium, in quo Sacerdos profert sententiam vt iudex, ad quod requiritur, quòd accusator, vel reus detulerit causam ad iudicium; non potest enim iudex inchoare ex se iudicium, sed ad instantiam partis. Quando ergo pœnitens potest, debet se explicitè accusare; quòd si hoc non possit, debet saltem implorare officium iudicis, ostendendo voluntatem confitendi; per hoc enim iam inchoat iudicium eo modo, quo potest, in quo est differentia à sacramento Extremæ-vnctionis, & aliis similibus, ad quorum valorem sufficeret voluntas interna, etiam si exteriùs non ostenderetur; at verò ad sacramentum Pœnitentiæ non sufficit talis voluntas interna, sed requiritur petitio, seu manifestatio exterior, quia hoc sacramentum est iudicium externum, in quo sicut sententia debet exteriùs proferri, sic pœnitens debet exteriùs recurrere ad iudicium; & hoc quidem post commissa peccata, à quibus absoluendus est. Non ergo sufficit illa voluntas generalis, quam quisque habet, quando baptizatur, suscipiendi omnia sacramẽta suo tempore, tum quia illa voluntas non fuit post peccata commissa; tum etiam, quia illa est voluntas interna, *Ratio differentiæ.*

quam arguitiuè colligimus ex aliis operibus hominis Christiani; non tamen est actio externa iuridica, qua recurat ad officium iudicis implorandum, & qua reddatur sensibilis dolor internus de peccatis, qui cùm sit pars sacramenti, debet fieri sensibilis per aliquam actionem externam sensibilem manifestatiuam illius doloris, qualis actio non est solùm esse Christianum, vt constat.

125. *Obiectio sexta.* Sextò obiici potest; si ad valorem Extremæ-vnctionis, & aliorum similium sacramentorum sufficiat voluntas illa generalis, qua ex vi professionis Christianæ censetur aliquis velle recipere sacramenta: ergo eadem sufficiet ad Eucharistiam suscipiendam cum fructu; atque adeò si aliquis casu comedat hostiam consecratam, nesciens, esse consecratam, sed putans esse panem communem, recipiet tamen fructum sacramenti propter voluntatem illam generalem antecedentem.

126. *Respondetur.* Respondeo, sufficere quidem illam voluntatem generalem sicut ad Extremam-vnctionem, sic etiam ad Eucharistiam in mortis articulo cum fructu suscipiendam; & ita de facto datur iis, qui vi morbi subitò correpti, rationis vsum amiserunt, quando id absque irreuerentiæ periculo fieri potest, atque etiam amentibus in eodem articulo, quando antea rationis vsum aliquando habuerunt, & non constat eos esse in statu peccati. Negamus tamen, quando casu aliquis comedat hostiam consecratam pro pane communi, accipere eum effectum sacramenti.

Rationem affert Vasq. Rationem assignat P. Vasquez *tom. 3. in 3. part. disput. 211. cap. 2. num. 7.* quod homo in prædicto casu habet voluntatem positiuam contrariam non suscipiendi sacramentum, quando comedit illam hostiam; nam eo ipso, quòd existimat esse panem communem, & vult illum sumere vt communem panem, habet voluntatem contrariam manducationi sacramentali. Hæc tamen ratio non videtur sufficiens, quia posset homini dormienti in os immitti hostia consecrata, vel calix consecratus, ipso nullam prorsus voluntatem habente, nec sentiente, imò & ignorante ipso, qui daret, illam esse materiam consecratam; in quo casu adhuc non haberet effectum sacramentum; ergo non oritur ex voluntate contraria, sed ex defectu intentionis sumendi sacramentum.

Vasquez.

Sed non videtur sufficiens.

127. *Ratio ex dictis colligitur.* Ratio ergo ex dictis videtur esse, quòd homo Christianus ex vi illius voluntatis generalis vult quidem sumere sacramenta more Christiano, quando scilicet debito tempore Christianis dari solent, atque ideo habuit iam voluntatem accipiendi Extremam-vnctionem, & Eucharistiam in mortis periculo, vel etiam Eucharistiam aliis temporibus, quando Christiano more ei daretur; ille autem alius nunquam habuit voluntatem suscipiendi sacramentum, quando comederet more communi cibos profanos; atque ideo illa susceptio Eucharistiæ, vt talis, non est ei vllo modo voluntaria aut volita, ideo non causat effectum sacramentalem in ipso. Sicut etiam propter eamdem rationem esset inualidus Ordo, qui homini dormienti daretur, vel ei, qui post vsum rationis in amentiam incidit; quia nimirum voluntas generalis, quam priùs habuit suscipiendi omnia sacramenta, sed ea solùm quæ Christianis communiter dari solent tanquam remedia communia, provt dari solent Eucharistia & Extrema-vnctio, non verò sacramentum Ordinis; ideo non habet vllam voluntatem circa illud sacramentum. Sic etiam non habet voluntatem circa sacramentum Eucharistiæ suscipiendum, quando casu accipit illud pro cibo aut potu communi; & ideo etiam caret effectu in eo casu.

Septimò obiici potest: si sufficit illa volunias generalis ad valorem Extremæ-vnctionis, sufficiet etiam ad valorem Baptismi; atque ideo qui nihil cogitauit de Baptismo in particulari, habuit tamen animum procurandi salutem, & benè operandi; poterit postea, si sensibus, aut rationis vsu destituatur, baptizari, etiamsi nihil vnquam de Christiana fide audiuisset.

128. *Obiectio septima.*

P. Coninch *in præsenti q. 64. art. 8. dub. 5. n. 103.* dicit, eum, qui habet attritionem de peccatis, quatenus iis meremur pœnas inferni, aut excludimur à gaudiis cœlestibus, censeri petere implicitè baptismum, etsi de eo nihil vnquam audierit; quia ille dolor includit virtuale propositum seruandi omnia præcepta ad talem finem necessaria, quorum vnum est præceptum suscipiendi baptismum. Hæc doctrina adeò generalis, & lata mihi difficilis est; quia ex ea sequitur primò, Iudæos omnes, qui legem Moysi seruabant, antequam illis Euangelium prædicaretur, potuisse dormientes validè baptizari, qui habuerant propositum seruandi omnia præcepta Diuina, quorum vnum erat iam de suscipiendo baptismo. Secundò, eos infideles, qui habent ignorantiam inuincibilem veræ fidei, posse etiam dormientes, vel certè si in phrenesim inciderint, baptizari; habuerant enim fortasse desiderium procurandæ salutis suæ, & faciendi quod ad ipsam necesse esset; quæ tamen absurda esse constat. Requiritur ergo ad baptismum voluntas aliqua magis specialis.

129. *Responsio Coninch.*

Hæc doctrina in genere difficilis ap.

Requiritur ad baptismum voluntas aliqua magis specialis.

Rationem huius necessitatis indicat Suarez *d. disp. 14. sect. 2. post medium*, scilicet quia *Baptismus est ianua ad Ecclesiam, & in eo fit prima solemnis professio fidei, & legis Christi.* Quam rationem possumus ampliùs explicare, & simul ostendere differentiam à voluntate illa generali, quam aliquis habet eo ipso, quòd est Catholicus, & diximus sufficere ad suscipiendam postea validè Extremam-vnctionem, & cum fructu Eucharistiam. Nam ille volendo in religione Catholica viuere & mori, vult more Catholicorum gubernari, & eorum ritus recipere, inter quos est ritus dandi talia sacramenta infirmis, atque adeo sufficienter videtur velle ea sacramenta suo tempore recipere. Qui autem Iudæus erat, profitebatur quidem Iudaismum, & iuxta illius regulas, & ritus viuere, ac gubernari volebat, quia illam religionem iam examinauerat, & securè se illius legibus committebat: nihil autem cogitauerat de lege Euangelica, & ideo non proponebat, aut volebat vti eius ritibus & legibus; quamuis enim in communi propositum habebat seruãdi omnia præcepta Dei, & per consequens implicitum suscipiendi baptismum Christi, si esset præceptum illius: hoc tamen debebat intelligi, præuio debito examine de veritate Euangelij, sine quo examine non poterat obligari ad illud recipiendum; quare non poterat ex vi illius voluntatis Iudæus dormiens baptizari, cùm neque etiam implicitè voluisset recipere baptismum, nisi præuio priùs examine de illius veritate, & necessitate. Sic etiam Gentilis, qui diceret: Ego volo audire Catechismum; & postea, si conuictus fuero, & placuerit mihi fides Christiana, baptizabor; hic (inquam) non censeretur Catechumenus, nec baptizaretur ex vi solius huius voluntatis, quia nondum habuit voluntatem absolutam: at verò Christianus, qui iam examinauit legem Euangelicam, absolutè vult vti, & gubernari legibus, & ritibus Christianis, quia iam scit omnia esse sancta, & vtilia sibi, & ideo ex vi illius voluntatis potest vngi, & potest ei dari Eucharistia. Non ergo sufficit sola illa voluntas generalis contenta in actu attritionis ad valorem Baptismi ei qui nihil vnquam

130. *Ratio necessitatis. Magis explicatur.*

de

de lege Christiana, aut baptismo audiuit; vt volebat P. Coninch. Valeret tamen baptismus, si aliquis religionem Christianam corde amplexus esset, licèt nihil de baptismo, aut eius necessitate audisset; hic enim licèt morbo oppressus, sensibus destitueretur, baptizaretur valide, quia voluit absolutè hanc religionem amplecti, eiúsque ritibus, quicumque illi essent, gubernari.

131. *Infertur primò ex dictis, sufficere voluntatem coactam in omnibus Sacramentis, excepto Matrimonio.* Concil. Tolet. IV.

Ex dictis infero primò, in Sacramentis (vno excepto Matrimonio,) sufficere ad eorum valorem voluntatem etiam coactam: nam voluntas coacta voluntas est, vt de Baptismo definitum fuit in Concil. Toletano IV. *cap.* 56. quam Concilij sententiam approbauit postea Innoc. III. in d. cap. *Maiores.* Hoc autem intelligi debet, dummodo interiùs sit verus consensus in Sacramentum, non verò si solus sit consensus in actionem externam absque alio consensu interno in ipsum Sacramentum.

132. *Infertur secundò differentia intentionis ministri & suscipientis.*

Infero secundò, discrimen inter intentionem requisitam in ministro, & in suscipiente Sacramentum: in illo enim requiritur intentio virtualis, id est, quæ sit causa operationis sacramentalis; in suscipiente autem sufficit intentio habitualis, id est, voluntas præterita Sacramenti suscipiendi non reuocata, etiamsi non sit causa ponendi Sacramenti; quia in ministro requiritur intentio, quæ faciat illum operari nomine Christi, ad quod oportet operari ex tali intentione; quæ ratio non procedit in suscipiente, vt explicat Vasquez *vbi supra cap.* 2. Qui tamen hanc doctrinam extendit ad Sacramentum Pœnitentiæ, de quo n. 16. docet non requiri, quòd voluntas pœnitentis vllo modo concurrat ab absolutionem ponendam. Quod in rigore loquendo non videtur verum; quia voluntas præterita pœnitentis manifestata Confessario mouet illum hîc & nunc ad dandam illi absolutionem: in quo est discrimen Sacramenti Pœnitentiæ à Baptismo, Confirmatione, & aliis, præter Matrimonium; nam in his non requiritur voluntas suscipientis, quæ sit causa Sacramenti; quia licèt minister ignoraret voluntatem internam illius, si tamen vellet conferre Sacramentum, quantum posset, & re vera ille, cui confertur, habuit voluntatem suscipiendi illud, Sacramentum erit validum: in Pœnitentia verò requiritur, quòd minister sciat voluntatem pœnitentis, & ex illa moueatur ad dandam absolutionem; alioquin non procedet vt iudex ad instantiam partis implorantis eius officium: in aliis ergo Sacramentis satis est, quòd Sacramentum sit volitum à suscipiente; in Pœnitentia verò requiritur, quòd absolutio sit volita, & voluntaria, hoc est, quòd aliquo modo procedat à voluntate ipsius pœnitentis saltem mediatè, quatenus ostendendo desiderium absolutionis mouet Sacerdotem ad ponendam illam: vnde non manet tunc voluntas pœnitentis merè habitualiter, sed aliquo modo virtualiter, in quantum cognita à Sacerdote mouet ad absoluendum.

133. *Quo modo matrimonium differat in hoc à aliis Sacramentis.* Sanchez.

Restat dicere de Sacramento Matrimonij, de quo in primis certum est, differre ab aliis Sacramentis in hoc, quòd voluntas coacta per metum cadentem in constantem virum, & iniustè illatum ad eum finem, non sufficit ad valorem matrimonij, vt cum communi latè docet Thomas Sanchez *lib.* 4. *de Matrimonio, disput.* 12. siue id proueniat ex natura ipsius contractus, siue ex lege Ecclesiæ iustis de causis irritante illum; vt cum communi sententia resolvit idem Sanchez *disput.* 14. quia propter indissolubilitatem matrimonij validi non poterat alia ratione subueniri contra violentiam eorum, qui iniustè matrimonia extorquent, & consuli libertati contrahentium, nisi irritando omnino consensum à principio.

134. *Pro matrimonio requiritur in coniugibus voluntas virtualis cum vterque sit minister.*

An verò, quando recipitur illud Sacramentum, sufficiat voluntas habitualis in recipiente? Certum etiam est, in vtroque coniuge requiri voluntatem, seu intentionem virtualem, nec sufficere habitualem; cùm enim vterque sit minister Sacramenti, in singulis requiritur intentio, qualis in ministris aliorum Sacramentorum, in quibus, vt suprà vidimus, non sufficit habitualis, sed requiritur virtualis, quæ sit causa exprimendi consensum. Quia verò coniuges non solùm sunt ministri, sed recipiunt etiam Sacramentum, dubitari potest, an prout recipiunt, sufficiat illis voluntas habitualis præterita. Videtur enim requiri semper virtualis, imò actualis. Nam iuxta doctrinam, quam tradit Thomas Sanchez *lib.* 1. *de Matrimon. disp.* 7. *num.* 31. contractus non perficitur, donec mutua obligatio vtrique nota sit: tunc ergo perficitur Sacramentum, & per consequens tunc recipitur, quando coniux audit consensum alterius, & illum acceptat; ad hanc autem acceptationem requiritur intentio actualis acceptandi; ergo non solùm quando ministrat, sed etiam quando recipit Sacramentum, debet coniux habere voluntatem actualem.

Sanchez.

135. *Quid obstet huic doctrinæ.*

Huic tamen doctrinæ obstat id, quod cum quibusdam aliis docet idem Sanchez *lib.* 2. *disp.* 12. *n.* 3. posse scilicet perfici hoc Sacramentum per Epistolam hoc modo: si Epistolam mittens scribat, se non solùm facere sui corporis traditionem, sed ex tunc traditionem per alterum sibi faciendam acceptare; tunc enim si, hac Epistolâ lectâ coram Parocho, & testibus, alter consentiat, iam vtriusque traditio, & acceptatio fit coram eodem Parocho, & testibus, & perficietur Sacramentum. Portrò, si hoc verum est, consequens videtur non requiri in suscipiente Sacramentum voluntatem actualem, nec virtualem, sed habitualem, quando suscipit Sactamentum; nam tunc temporis, qui misit Epistolam, nihil de matrimonio cogitat, & fortasse dormit, & tamen tunc recipit Sacramentum.

136. *Existimamus hunc casum esse falsum.*

Ego in primis existimo, hunc casum à P. Thoma Sanchez concessum, nec verum esse, nec stare posse cum eius doctrina suprà posita. Si enim contractus non perficitur, donec vtrique nota sit mutua alterius obligatio, non potest perfici matrimonium, quando lectâ Epistolâ, ille alius consentit coram Parocho, donec ille consensus notus sit alteri contrahenti. Quod rursus à posteriori constat; quia si ego per Epistolam, aut nuncium alicui promittam, aut me obligem, possum reuocare consensum, & Epistolam, aut nuncium, antequam ad notitiam venerit illius, cui me obligare volebam; non potest enim subsistere obligatio, antequam ille alius sciat me obligari, vt fatetur idem Sanchez *lib.* 1. *de Matrimon. disp.* 3. *num.* 5. *& disp.* 6. *num.* 3. Ideo enim non potest obligari homo irreuocabiliter alteri homini per actum voluntatis merè internum. Cùm ergo obligatio illius, qui Epistolam accepit, nondum sit nota illi, qui Epistolam misit, poterit reuocari ab ipso, qui Epistolam accepit, & per consequens matrimonij contractus nondum est perfectus; hic enim non est dissolubilis voluntate contrahentium, vt constat.

137. *Deinde licèt verus esset casus, sunt tamen alij in quibus doctrina nostra valet.*

Cæterùm, licèt ille casus verus non sit, sunt tamen alij, in quibus constat perfici Sacramentum Matrimonij, quando coniux vel dormit, vel nihil cogitat de Matrimonio, v.g. quando fit per procuratorem; tunc enim contractus perficitur, & Sacramentum recipitur à coniuge absente, quando eius procurator alibi præstat consensum; ergo tunc coniux

iux absque aliqua voluntate actuali recipit illud Sacramentum. Dices, non stare hoc cum doctrina proximè tradita, quòd scilicet contractus non perficitur, donec mutua obligatio vtrique nota sit: nam coniugi absenti non innotescit tunc obligatio alterius coniugis, donec id per nuncium, aut Epistolam accipiat. Respondeo, licèt non innotescat ipsi coniugi absenti, innotescit tamen eius procuratori, qui eius nomine acceptat illam obligationem, & reddit irreuocabilem: tam enim perficitur contractus, manifestatâ obligatione procuratori, quàm coniugi, qui eadem persona censetur cum procuratore à se constituto.

Instantia.

Soluitur.

138. *Idem dicitur quãdo etiam coniuges sunt præsentes.* Vnde addo, non solùm hoc contingere, quando matrimonium fit in absentia per procuratorem, sed etiam, loquendo in rigore Metaphysico, idem posse contingere, quando fit inter præsentes; si enim contractus perficitur, quando obligatio mutua vtrique nota est, consequens est, vt tunc perficiatur, quando obligatio eius, qui vltimus consensum exprimit, nota fit alteri: non est autem idem instans, aut idem tempus Metaphysicè, quo vltimus exprimit suum consensum, & quo alter eum percipit, quia voces perueniunt ad auditum per tempus successiuum; quare fieri potest, vt, quando hic audit, & percipit, ille alius iam non cogitet de consensu præstando, nec habeat voluntatem actualem de faciendo, aut recipiendo Sacramento, & tamen tunc recipit illud, quando, altero audiente, perficitur contractus.

139. *Aduertendum.* Denique aduerto, sicut diximus de Sacramento Pœnitentiæ, sic in Matrimonio, voluntatem illam, quæ requiritur in recipiente hoc Sacramentum, non debere esse merè habitualem, sed aliquo modo virtualem, quatenus aliquo modo debet esse causa operis. Nam licèt coniux sit absens & dormiat, quando perficitur Sacramentum, habet tamen voluntatem præteritam non reuocatam, quæ voluntas fuit causa, quod hic alius consentiret, & obligatet se, atque adeò, quod eius obligatio veniret ad notitiam procuratoris absentis; vel fuit causa, quòd procurator consentiret, & eius consensus innotesceret alteri coniugi præsenti; vel denique, quando matrimonium fit inter præsentes, voluntas præterita, qua vltimus coniux consensit, fuit causa, quòd post breuissimam illam morulam eius consensus, & voces percipiantur ab altero coniuge, & ita perficiatur matrimonium; quare semper voluntas illa præterita non est merè habitualis, sed aliquo modo virtualis, & causa operis præsentis.

140. *S. Thom.* De numero, & ordine Sacramentorum nouæ Legis, de quo agit S. Thomas quæst. 65. nihil occurrit addendum; de singulis enim in particulari probare, quòd sint Sacramenta, pertinet ad tractatum de quolibet eorum in particulari. De sacramentalibus verò, an conferant ad remissionem peccatorum venialium ex opere operato, dicemus in tractatu de Pœnitentia.

FINIS TRACTATVS DE SACRAMENTIS IN COMMVNI.

TRACTA

TRACTATVS DE VENERABILI EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

QVAMVIS regulariter ſacramentum Pœnitentiæ priùs à fidelibus accipiatur, quàm Euchariſtia, id tamen per accidens eſt, propter peccata ab ipſis commiſſa. Vnde quando adulti olim baptizabantur, priùs ad Euchariſtiam accedebant, quàm ad Pœnitentiam. Meritò ergo S. Thomas priùs de ipſo tractat *à quæſt.* 74. *vſque ad* 83. cuius ordinem in noſtris Diſputationibus ferè obſeruabimus.

Prius olim adulti poſt Baptiſmum accedebant ad Euchariſtiam, quàm ad Pœnitentiam.

Habet autem hæc materia quatuor partes. Prima merè eſt ſcholaſtica. Secunda pertinet ad Controuerſias cum Hæreticis. Tertia, ad quæſtiones Scripturæ ſacræ. Quarta denique ad Theologum moralem, & quæſtiones circa Caſus conſcientiæ. Ex his primam pro munere noſtro ex profeſſo pertractabimus, ſecundam, & tertiam omnino, illam ad Controuerſiſtas, hanc ad Scripturæ interpretes remittemus. Vnde controuerſiam de præſentia reali Chriſti in Euchariſtia, & alias ſimiles, quæſtionem item de die, quo Chriſtus Euchariſtiam inſtituit, & ſimiles, ſupponemus ex iis, qui hoc ſæculo latiſſimè, & doctiſſimè de iis diſputarunt. Vltimam denique, licèt noſtri muneris minùs propriam, non omnino relinquemus, quia ad Theologum Scholaſticum ſpectat, principia illa radicitus examinare, & corroborare, ex quibus Theologi morales ſuam doctrinam deducunt, & quæ pro breuiori illius diſciplinæ methodo non vacat illis ſubtiliori examine comprobare.

Quatuor partes huius materiæ.

DISPVTATIO I.

An, & quid ſit Euchariſtiæ Sacramentum.

SECTIO I. *Vtrùm Euchariſtia ſit ſacramentum ab aliis diuerſum.*

SECTIO II. *An hoc Sacramentum componatur intrinſecè ex ſpeciebus, & corpore, & ſanguine Chriſti.*

SECTIO III. *Vtrùm Euchariſtia importet in recto corpus, & ſanguinem Chriſti, an verò ſpecies ſacramentales.*

SECTIO IV. *An verba conſecrationis componant intrinſecè ſacramentum Euchariſtiæ.*

SECTIO V. *Afferuntur alia argumenta, & ſolutiones recentiorum contra doctrinam præcedentem.*

SECTIO VI. *Vtrùm actio tranſſubſtantiatiua pertineat intrinſecè ad hoc Sacramentum?*

SECTIO VII. *Vtrùm vſus, ſeu ſumptio Euchariſtiæ pertineat intrinſecè ad hoc Sacramentum?*

PRÆMITTO has duas quæſtiones ad illam, quæ in præſenti ſolet diſputari, vtrùm ſit vnicum, vel multiplex Euchariſtiæ ſacramentum: ægrè enim, & difficilè ſcies, quomodo multiplicetur eius eſſentia, niſi præcognitâ eſſentiæ quidditate.

SECTIO I.

Vtrùm Euchariſtia ſit ſacramentum ab aliis diuerſum.

1. *Duo continentur in hac ſectione certa.*

DVo continentur ſub hoc titulo; vtrumque facile, vtrumque certum: eſſe ſcilicet ſacramentum nouæ Legis, & eſſe diuerſum ab aliis omnibus. Primum conſtat ex Trid. *ſeſſ.* 13. per totam, & *ſeſſ.* 7. & alibi ſæpe; ex Florentino in Decreto de vnione Armenorum; & ex c. *Firmiter.* de ſumma Trinitate & fide Catholica; & alibi ſæpè.

Conc. Trid. Concil. Flor. *Primum ad ea certum vt ne quidem ab hæreticis negetur.*

Eſt autem adeò certa hæc pars, vt ne ab Hæreticis quidem negetur. Nam Lutherus *lib. de Captiuit. Babylonica,*

Babylonica, qui tantùm ponit vnicum sacramentum à Christo institutum, dicit, hoc esse Eucharistiam. Caluinus in Institutione, qui dicit esse duo tantùm sacramenta, ait, vnum esse Eucharistiam. Melanchthon, qui posuit quatuor; Posthelus, qui posuit sex, vnum aiunt esse Enchariſtiam, vt tradit Lindanus 4. *Panoplia* c.6. & Castro verbo *Eucharistia*. & denique Mahometus *c.4. Alcorani* fatetur hoc sacramentum, & ait, esse veneratione dignum: sed reprehendit Christianos, quòd in Eucharistia eum deuorent, quem Deum esse dicunt. Videatur Prateolus *lib.11. Elenchi hæresium*, verb. *Mahometus*, prope finem. & Vasquez *in præsenti disp.167.c.1.* vbi latè probat, nullum adhuc hæreticum negasse in speciali Eucharistiæ sacramẽtum: aliud enim est malè de illo sentire negando realem Christi præsentiam, & alia huiusmodi; aliud negare in vniuersum, dari aliquod Eucharistiæ sacramentum à Christo institutum.

Lindanus. Castro.

Ratione probatur, quia est signũ sensibile, &c.

Ratione etiam probatur facilè hæc pars, ex definitione sacramenti, scilicet, *signum sensibile practicum gratia sanctificantis*: quæ tota conuenit Eucharistiæ, vt de se patet, & infra ampliùs declarabitur, & constat ex Christi institutione *Matth.26. Marc.14. & Luc.22.* vt inferiùs videbitur; neque enim modò opus est ampliùs in hoc immorari.

2.
Secunda pars cõstat ex Florentino, Tridentino, &c.

Secunda verò pars, scilicet esse sacramentum ab aliis diuersum, constat ex Conciliis Florentino, Tridentino, & aliis, Eucharistiam semper sigillatim, vt sacramentũ diuersum numerantibus. Ratio est aperta, quia essentia, & partes Eucharistiæ differunt omnino ab essentia, & partibus aliorum Sacramentorum, scilicet penes materiam, & formam. Ratio item congruentiæ communiter ad hoc ipsum adducitur à S. Thoma & aliis, ex diuersitate finis. Nam Eucharistia instituta est ad conseruandam, & augendam vitam spiritualem animæ, non secus ac cibus materialis conseruat vitam naturalẽ: hic autem finis non competit ex propria institutione alteri sacramento; vt discurrenti per singula facilè constabit.

Ratio congruentia petita à fine diuerso.

3.
Vulgaris obiectio ex sacramẽto Confirmationis petita.

Contra hanc partem est vulgaris obiectio desumpta ex sacramento Confirmationis; quod quidem institutum etiam est ad augendam vitam spiritualem: in eo enim differt à Baptismo, quòd Baptismus sit ad generandam vitam; Confirmatio verò ad augendam, deducendumque hominem ad statum virilem: ergo non differt Confirmatio ab Eucharistia. Probatur consequentia, quia in ordine naturali idem cibus, qui deseruit ad nutriendum, & conseruandum hominem, deseruit etiam ad augendum illum; ergo cibus spiritualis, qui institutus est ad nutriendum hominem spiritualiter, institutus etiam est ad augendum illum spiritualiter; ergo Eucharistia habet eumdem finem, quem habet Cõfirmatio.

4.
Multa & varia solutiones prætermittuntur.

Mirum est, quot solutiones huic difficultati reddantur, & quot principia Philosophica euoluantur. Ego eas omnes libenter prætermitto; quia hæc congruentia desumpta ex nutritione, & augmentatione, non est adeò ad amussim accipienda, vt debeat exẽplum in omnibus tenere. Habent enim hæc duo sacramenta alia plura capita, ex quibus magis distinguantur, ex materia, ex forma, &c. Breuiter ergo respondeo, puerum genitum naturaliter indigere quidem alimento, tum ad vitam conseruandam, & augendam, tum etiam ad vires adquirendas. Sic etiam baptizatus indiget vitæ spiritualis augmento; indiget etiam viribus ad pugnandum. Eucharistia quidem data est ad nutriendum, & augendam vitam animæ; Confirmatio autem ad vires, roburque præstandum, non quidem per modum alimenti, sed per modum medicinæ confortantis, vt viriliter pugnet prælia Christi, non solùm contra visibiles, sed etiam contra inuisibiles hostes. Ideo enim Eucharistia datur sub specie cibi corporei, vt insinuetur eosdem effectus causare in anima, quos cibus naturalis in corpore: at verò Confirmatio datur sub Chrismate, vt insinuetur, non quidem alere ex propria institutione, sed vngere, & confortare hominem ad luctam, instar veterum luctatorum, qui oleo parabantur ad luctam. Eucharistia ergo dat vires nutriendo: Confirmatio verò dat etiá vires, non tamen nutriendo ex propria institutione, sed confortando, & roborando per modum vnctionis, & medicinæ.

Solutio nostra petitur ex eo quod Eucharistia data sit vt alimentum ad vitam cõseruandam, Confirmatio verò ad vires adquirendas in ordine ad pugnam.

5.
Instantia.

Dices; Confirmatio etiam habet ex sua institutione augere vitá spiritualem conferendo augmentum gratiæ iustificantis; ergo ex sua institutione habet dare vires nutriendo, sicut Eucharistia. Respondeo, hoc, quod est conferre gratiam, non esse effectum proprium Confirmationis, sed communem omnibus Sacramentis: effectus autẽ proprius illius, est dare gratiam cum ordine ad auxilia quædá vberiora, quibus vt miles Christi confirmatus possit fortiter præliari contra hostes: ex quo oritur differentia valdè obseruanda inter Eucharistiá, & Confirmationem: nam licèt vtraque conferat gratiam cum ordine ad auxilia ad bene operandum, & resistendum tentationibus; cum hoc tamen discrimine, quòd Eucharistia postulat illa auxilia in ordine ad eum finem, vt homo bene operándo crescat in gratia, & sanctitate interna, & augeatur eius vita spiritualis; & postulat eò, quòd per nutritionem spiritualem auxit substantiam hominis, & ideo reddidit robustiorẽ ad omnes operationes, siue necesse sit pugnare, siue mereri sine pugna: at verò Confirmatio postulat ea auxilia ad eum finem peculiariter, vt homo possit resistere tentationibus, profiteri fidẽ, & fortiter præliari: non enim reddit hominem ex propria institutione robustiorem ad operandum vt sit, sed ad resistendum in prælio, & tentationibus; & hoc non per modum cibi, sed vnctionis, quam imitatur: differunt ergo tam ex parte finis diuersi, quàm ex parte modi, quo illum significant; quod totum oritur ex eo, quòd Eucharistia instituta est per modum cibi spiritualiter nutrientis: non verò Confirmatio.

Diluitur.

Ex diuersitate finis pensatur discrimen Sacramentorum; gratia enim est effectus communis.

6.
Instantia.

Dices; Eucharistia non solùm nutrit, sed reparat vires spirituales contra tentationes: hoc autem fit per auxilia, quibus pugnemus contra illas; ergo licèt non augeret gratiam, daret hæc auxilia. Respondetur, Eucharistiam reparare vires per modum cibi: quare sicut cibus reparat vires dando sanguinem, ex quo nutriatur homo, & fiant spiritus, &c. sic Eucharistia reparat vires nutriendo, dando scilicet gratiá, ex vi cuius homo fiat robustior: at verò Confirmatio directè tendit ad dandas vires, ad resistendum, & ad hunc finem dat gratiam; sicut sacramentum Pœnitentiæ directè tendit ad remissionem peccati, & ad hunc finem dat gratiam sanctificantem.

Soluitur.

7.
Effectum augẽdi gratiam licèt sit communis omnibus Sacramentis, est tamen proprius Eucharistiæ & per se in sensu formali & ex vi propriæ significationis.

Vnde apparet, licèt omnia sacramenta re ipsa augeant gratiam, si inueniunt subiectum gratum: hunc tamen effectum augendi gratiam esse proprium Eucharistiæ in sensu formali; hoc est, per se, & ex vi propriæ significationis. Nam Baptismus, v.g. per se potiùs tendit ad generationem spiritualem, vt constat. Pœnitentia item ex se significat reconciliationem, & remissionem peccati. Extrema-vnctio tendit ad perfectam sanitatem a reliquiis peccatorum. Ordo ad rectum ordinis vsum; sicut Matrimonium ad dandas vires, quibus eius onera laudabiliter portentur. Confirmatio ad dandas vires & robur in ordine ad fidei confessionem. Quare non primariò, sed secundariò respiciunt gratiam in ordine ad proprios singulorum fines. At verò Eucharistia, quæ est cibus animæ, per se, & ex vi propriæ significationis

nis ordinatur ad augendam substantiam vitæ spiritualis: sicut cibus materialis ordinatur ad augendam vitam, & substantiam corporis: respicit ergo immediatè, & per se ipsum augmentum gratiæ; quod nulli ex aliis Sacramentis ita conuenit.

8. *Instantia.* Dices; alia etiam sacramenta per se habent causare gratiam, & quidem omnia præter Baptismum, & Pœnitentiam exigunt per se subiectu gratum, nam si status peccati non opponeretur eorum significationi, non esset obex impediens eorum effectum: ergo illa etiam ex vi suæ significationis, & per se significant augmentum gratiæ. *Dilatur.* Respondetur, illa sacramenta, licèt per se prærequirant vitam in anima, eò quòd ordinantur ad aliquos actus vitales, qui supponunt vitam, non tamen ordinari ad illud augmentum gratiæ præcisè vt augmentum est, sistendo ibi, sed quatenus est principium talium actuum. Eucharistia verò, quia cibus est, habet ex propria ratione augere vitam, & substantiam sub ratione augmenti, ita vt illud intenderet, etiamsi ad aliam operationem non ordinaretur. Fateor, de facto ordinari etiam Eucharistiam ad operationes; quia cibus etiam ordinatur ad dandas vires in ordine ad operandum: ordinatur tamen ad ipsum augmentum sub ratione augmenti; quia cibus etiam tendit ad nutriendam, & augendam substantiam aliti.

9. *Instabis iterum.* Dices iterum, non est proprium cibi augere substantiam; nam licèt in pueris id faciat, non tamen in viris, & senibus, sed solùm reparat ea, quæ continuò deperduntur: non ergo significat per se cibus Eucharistiæ augmentum vitæ spiritualis. Respondetur, cibum per se habere, vt augeat substantiam, donec perueniat ad statum perfectum: postea verò reparat vires. Cùm ergo anima nostra in hac vita semper sit in statu augmenti, quippe quæ nondum peruenit ad statum perfectum; hinc fit, vt Eucharistia in nobis semper significet per se augmentum vitæ, & gratiæ: non enim potest nutrire sine augmento eos, qui sunt in statu augmenti. Adde, cibum corporalem ideo non augere, quoties nutrit, quia deperduntur quotidie plures partes ipsius substantiæ, & ideo illæ, quæ de nouo adueniunt, non faciunt augmentum simpliciter; at verò in vita spirituali id non potest esse; quia, durante vita animæ per gratiam, nihil gratiæ deperdi potest, quoad substantiam, sed solùm quoad feruorem in operando, quare omnis nutritio spiritualis debet augere substantiam gratiæ, & ordinari ad augmentum, licèt quoad feruorem possit dici, quòd aliquando non auget, sed reparat id, quod per inclinationes, & fomitem deperditur: non potest ergo cibus spiritualis ordinari per se ad nutriendum per productionem gratiæ, quin eo ipso ordinetur ad augmentum gratiæ.

10. *Eucharistia est omnium Sacramentorum nobilissimum.* Habemus ergo, Eucharistiam esse sacramentum nouæ Legis à Christo Domino institutum, à cæteris omnibus diuersum. Restat scire, quem habeat dignitatis locum inter illa. Omnes Theologi fatentur, esse Sacramentorum omnium præstantissimum, & dignissimum. Cui conclusioni satis fauet Concilium Tridentinum *sess.* 13. & alibi, illud appellans Sacramentum sanctissimum, venerabile, sacro-sanctum; *in quo Deus diuitias sui erga homines amoris velut effudit*, &c. Ad quod videtur attendisse idem Concilium, dum *sess.* 7. *can.* 3. de Sacramentis, damnat eos, qui dixerint, omnia sacramenta esse paria, vt nulla ratione vnum sit alio dignius. Adeò, vt hæc veritas videatur nonnullis de fide definita; inter quos est Suarez *in præsenti disp.* 39. *sect.* 2. *Conc. Trid.*

11. *Dignitas Eucharistiæ vnde petatur.* Cæterùm, quidquid de hoc sit, meritò dubitari potest, an hic excessus Eucharistiæ supra alia sacramenta proueniat ex eo, quòd cæteris paribus, & cum æquali dispositione conferat suscipienti maiorem gratiam, quàm quoduis aliud sacramentum. Res hæc est omnino incerta, & soli Deo nota; quare licèt posset piè ita credi, non tamen solidè comprobari. Illud certum, dignitatem Eucharistiæ ex eò potissimùm sumendam, quòd contineat in se Christum Dominum auctorem totius gratiæ, & sanctitatis: reliqua enim sacramenta habent virtutem à Christo Domino eorum auctore; Eucharistia verò habet ipsum Christum, à quo omnia sacramenta fluxerunt, & ideo maiorem longè postulat venerationem. Nunc iam videamus in particulari, quid intrinsecè includat quidditas huius sacramenti.

SECTIO II.

An hoc Sacramentum componatur intrinsecè ex speciebus, & ex corpore, & sanguine Christi.

12. *Duplex compositio in quolibet sacramento.* *Prima ex significatione & re significata.* Dvplicem compositionem possumus considerare in quolibet sacramẽto; prima est ex significatione, & re significante: nam sicut in voce naturali datur ipsa entitas vocis, quæ significat, & datur significatio, seu vis, quam habet ex impositione hominum ad significandam talem, vel talem rem: sic etiam in sacramento Baptismi, v.g. datur ipsa entitas ablutionis, & verborum, &c. & vis etiam, quam habet ex diuina institutione ad significãdam gratiam: illud prius potest appellari subiectum; hoc verò posterius, nempe vis significandi, potest appellari quasi forma constituens sacramentum in ratione signi ad placitum ex diuina institutione. An verò hæc vis significandi sit ens rationis, vel aliquid reale, non est huius loci; pertinet enim ad materiam de Sacramentis in genere, vbi aliquid diximus *disp.* 1. *sect.* 3.

13. *Secunda ex materia, & forma, & de hac secunda hic quæritur.* Rursus possumus in ipso subiecto sacramenti considerare aliam compositionem; nam sicut vox, quæ est subiectum significationis, adhuc ipsa in sua entitate componitur ex pluribus syllabis; sic etiam Baptismus, qui est subiectum significationis, componitur intrinsecè ex materia, & forma, nempe ex ablutione, & verbis: & de hac secunda compositione quærimus in præsenti, supponendo scilicet, in Eucharistia dari subiectum significans, & vim etiam significandi gratiam ex diuina promissione: quærimus, inquam, quod sit subiectum illud, quod habet hanc vim significandi: & an hoc subiectum componatur intrinsecè ex aliquibus partibus?

14. Potest autem de multis dubitari in præsenti, an componant intrinsecè sacramentum Eucharistiæ, de accidentibus scilicet, seu speciebus panis, & vini remanentibus: de corpore, & sanguine Christi: de anima item, & diuinitate eius: de verbis Consecrationis: de actione transsubstantiatiua: de vsu denique, seu susceptione actuali Eucharistiæ; de quibus omnibus sigillatim dicendum est. In hac verò sectione quæstio est de speciebus remanentibus, & de corpore, & sanguine Christi, an componant intrinsecè hoc sacramentum. Supponimus autem de fide, præsentiam corporis, & sanguinis Christi: dubitamus tamen, an hoc sacramentum ea includat intrinsecè, & ex ipsis componatur. *Suppositio de fide.* *Status quæstionis.*

15. *Duplex sententia extrema.* Duplex est in hac quæstione extrema sententia. Prima dicit, solùm corpus, & sanguinem Christi intrare ad constitutionem huius sacramenti; species autem solùm connotari, non verò componere illud. Hæc tribuitur communiter VValdensi *tom.* 2. *de Sacramentis, cap.* 20. Vasquez tamen *disp.* 167. *num.* 10. *& sequentibus*, eum latè conatur ab hac opinione liberare. Secunda sententia docet è contra, solas species constituere sacramentum: connotando tamen *VValdensis. Vasquez.*

corpus, & sanguinem Christi. hanc tenent Marsilius, & Soto relati à Suarez *disput.42. sect.3.* & eam amplectuntur aliqui Recentiores.

16. *Prima conclusio, species saltem partialiter pertinent intrinsecè ad hoc sacramentum. Primò, quia sunt sacramentum tantùm.*

Dico primò, species saltem partialiter pertinent intrinsecè ad hoc sacramentum. Hæc est communis Theologis, quos referunt, & sequuntur Suarez vbi suprà *sect.1.* & Vasquez *cap.3.* Probatur primò ex Innocent. III. in cap. *Cùm Marthæ*, de celebratione Missarum, vbi Pontifex docet, species visibiles in Eucharistia esse sacramentum tantùm, hoc est, non esse rem, & sacramentum, sed solùm sacramentum; ergo sunt saltem pars sacramenti: nam in omnibus Sacramentis id, quod est sacramentum tantùm, est pars saltem essentialis sacramenti, vt in Pœnitentia confessio, in Baptismo ablutio, &c.

17. *Probatur secundò ex modo loquendi Tridentini.*

Probatur secundò ex modo loquendi Tridentini, & Patrum dicentium, corpus Christi contineri in hoc sacramento: ergo sacramentum non est solùm corpus Christi; nihil enim continetur in se ipso; ergo species pertinent intrinsecè ad hoc sacramentum.

Instantia.

Dices, hoc sacramentum constare ex corpore Christi, & verbis Consecrationis, licèt non includat etiam species, & ideo posse dici Christum contineri in hoc sacramento.

Diluitur.

Sed contra; quia Christus dicitur contineri in hoc ipso sacramento, quod remanet post consecrationem, tunc autem non manent verba; ergo hoc sacramentum in esse permanenti includit species vltra corpus Christi.

18. *Probatur tertiò ratione, quia sacramentum est signum sensibile.*

Probatur tertiò ratione; quia (vt suprà dixi) sacramentũ est signum sensibile gratiæ iustificãtis: quod de sacramento Eucharistiæ docet Trident. *sess.13. c.3.* esse scilicet inuisibilis gratiæ visibilem formam: at verò corpus Christi, provt condistinguitur à speciebus, non est signum sensibile gratiæ, quia non sentitur per se, provt est in Eucharistia: ergo species sensibiles pertinent intrinsecè ad hoc sacramentum: alioquin Eucharistia non erit signum sensibile.

19. *Instantia.*

Dices; licèt corpus Christi secundùm se non sit sensibile, esse tamen sensibile, provt connotat species; quare fieri potest, vt solùm corpus Christi connotando species, sit sacramentum.

Diluitur.

Sed contra; quia ex hoc sequitur, Eucharistiam non esse in se ipsa sacramentum; sed solùm connotare rationẽ sacramenti; quia sacramenti quidditas est significare sensibiliter gratiã; at verò corpus Christi de se, & in se non significat sensibiliter, sed cõnotat species significantes sensibiliter: ergo Eucharistia in se non includit rationem sacramenti, sed connotat extrinsecè illam.

20. *Instabis iterum.*

Dices; Contritio in se ipsa est pars sacramenti Pœnitentiæ, & tamen in se non est signum sensibile, sed provt connotat confessionem externam à qua redditur sensibilis; ergo etiamsi corpus Christi in se ipso intrinsecè non sit signum sensibile, nisi provt connotat species, poterit tamen esse sacramentum redditum sensibile per species.

Respondemus.

Sed contra; quia contritio non est sacramentum totale, sed pars illius: conflatur enim sacramentum Pœnitentiæ ex Confessione externa, contritione, absolutione, &c. sufficit autem, intra illud compositum reperiri sensibilitatem (vt ita dicam) à qua reddantur sensibiles omnes illæ partes, vt illæ omnes constituant intrinsecè sacramentum; quia iam manet intra sacramentum totum hoc, quod est sensibiliter significare. At verò, si solùm corpus Christi constituat Eucharistiam, non manet intra illud sacramẽtum sensibilitas corporis Christi, sed extra illud: ergo non manet intra Eucharistiam quidditas sacramenti, nempe sensibiliter significare; ergo repugnat dicere, quòd corpus Christi redditur sensibile, & sacramentum formaliter ab aliquo, quod manet extra totam quidditatem sacramenti: ergo sensibilitas specierum, à qua Eucharistia, & ipsum corpus Christi habet esse signum sensibile, & sacramentum, non debet esse extra, sed intrà ipsum sacramentum: nulla enim forma potest esse extra compositum, seu extra effectum formalem resultantem ex ipsa, & ex subiecto.

Si solum corpus Christi constituat Eucharistiã nulla manet sensibilitas.

Contra hanc conclusionem sunt nonnullæ obiectiones. Prima desumitur ex modo loquendi sanctorum Patrum, quos afferemus *sect. sequenti*, qui absolutè dicunt, Eucharistiam esse corpus, & sanguinẽ Christi: ergo non includit etiam species. Patet consequentia, quia non dicitur benè: *Homo est anima rationalis*; nam licèt eam includat, non tamen solam: ergo si Eucharistia non includit solum corpus Christi, non potest dici: Eucharistia est corpus Christi.

21. *Obiectio prima ex modo loquendi Patrum.*

Ad hanc obiectionem constabit ex dicendis *sect. sequenti*, vbi videbimus, Eucharistiam, licèt intrinsecè includat species, non tamen importare semper illas in recto, sed in obliquo; & ideò non posse propriè prædicari de illis in recto, sed solùm de corpore Christi.

Respõdetur sect. seq.

Secundò obiicies, quia sacramenta nouæ Legis causant gratiam: at verò in Eucharistia non species, sed corpus Christi est, quod causat gratiam: ergo non species, sed corpus Christi constituit sacramentum. Responderi potest negando minorem; præsertim si iuxta probabiliorem sententiam hæc causalitas non sit physica, sed moralis; hanc enim causalitatem non solùm exercet corpus Christi, sed etiam ipsæ species.

22. *Obiectio secunda*

Respondetur.

Dices; in cibo naturali substantia sola est, quæ nutrit, non accidentia; ergo similiter in hoc cibo supernaturali substantia Christi Domini debet esse, quæ nutrit animam, non verò accidentia panis, sub quibus illa substantia continetur. Respondeo negando consequentiam. Ratio autem discriminis est, quòd in nutritione naturali substantia alimenti fit substantia aliti: non potest autem ex accidentibus fieri substantia; quare ex accidentibus cibi non potest viuens nutriri substantialiter, sed ad summum accidentaliter. At verò nutritio supernaturalis non fit hoc modo; nec enim cibus conuertitur in substantiam aliti, sed ideo dicitur nutrire, quia producit gratiam, quæ est vita spiritualis animæ: gratia autem æquè potest causari ab speciebus accidentalibus, ac ab ipso corpore Christi; & aliunde congruit, vt sicut in aliis sacramentis elementa, & res naturales causant gratiam, sic etiam species sacramentales haberent eamdem vim in Eucharistia. Aliam solutionem indicabimus *infrà sect.4.*

23. *Instabis.*

Respond.

Ratio discriminis.

Hoc supposito, dico secundò: corpus, & sanguis Christi pertinent etiam intrinsecè ad constitutionem sacramenti Eucharistiæ. Hæc etiam est communis ferè omnibus Theologis, quos referunt, & sequuntur Suarez *in præsenti disp.42. sect.3.* Vasquez vbi suprà *c.5.* Probatur primò ex Patribus, quos hi Auctores adducunt. Irenæus *lib.4. c.34.* dicit, Eucharistiam duabus rebus constare, altera terrena, altera cœlesti. Damascen. *lib.4. c.4. Duplicem*, inquit, *sumus, & compositi: par etiam fuit, dari nobis cibum duplicem, & compositum.* Habetur etiam in cap. *Hoc est*, de consecrat. d.2. vbi dicitur, *nostrum sacrificium constare visibili elementorum specie, & inuisibili Christi Domini carne.* Eodem modo loquitur Hesychius *lib.6 in Leuit.* Lanfrancus contra Berengarium *à colum.11.* Algerus *lib.1. de hoc sacram. cap.5.* & alij.

24. *Conclusio secunda corpus etiam & sanguis Christi pertinent intrinsecè ad Eucharistiã,* Suarez. Vasquez. Irenæus. Damascen. *Probatur primò ex PP.*

Secundò probari potest ex aliis loquutionibus Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, dicentium, hoc sacramentum non solùm constare ex corpore, & sanguine Christi, sed esse corpus, & sanguinem Christi. Eorum autem verba commodiùs afferemus *sect. seq.* Vasquez, & alij probant hoc ipsum, quia

25. *Probatur secũdò ex Scriptura.*

verba

verba consecrationis conficiunt hoc sacramentum, seu Sacerdos consecratione conficit Eucharistiam; vt habetur apud Eugen. in Concil. Flor. non autem conficit solas species; ergo conficit compositum ex speciebus, & corpore Christi: ergo sacramentum est totum illud compositum. Hoc tamen argumento non vtor; quia satis probabiliter solui potest fatendo, Sacerdotem verbis conficere Eucharistiam: eò quòd licèt non conficiat species secundum se, facit tamen illas esse consecratas: sicut verbis etiam, & orationibus conficit aquam benedictam, licèt non includat aliquid præter aquam, & ipsam benedictionem. Hoc ergo, & aliis argumentis omissis, quæ fortè non probant adeò efficaciter, probatur tertiò ratione, quia sacramentum Eucharistiæ causat gratiam per modum cibi, & potus, vt dictum est; cibus autem, & potus animâ spiritualiter nutriens, nó sunt solæ species, sed etiam, & potissimũ caro, & sanguis Christi: ergo non solæ species, sed etiam caro, & sanguis Christi pertinent intrinsecè ad hoc sacramentum. Consequentia patet; Minor verò probatur ex verbis Christi Domini: *Qui manducat me, ipse vivet propter me: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet* &c. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Panis, quem ego dabo, caro mea est.* Ergo cibus spiritualiter nutriens, non sunt solæ species, sed caro, & sanguis Christi.

26. *Obyicitur primò* Contra hanc conclusionem obiici potest primò doctrina communis Theologorum ponentium in quolibet sacramento tria hæc: Rem scilicet solum, sacramentum solùm & aliud, quod sit res, & sacramentum. Res sola dicitur, quæ significatur, & non significat, sacramentũ solùm quod significat, & non significatur; Res verò, & sacramentum dicitur, quod significatur simul & significat. Iuxta quam doctrinam Innocent. III. in c. *Cùm Marthæ*, de celebrat. Missar. dixit, in hoc sacramento sacramentum tantùm, esse species panis, & vini, quæ significant, & nó significantur: rem verò sacramenti esse gratiam, quæ homini datur; ac denique corpus, & sanguinẽ Christi esse rem, & sacramentum, quia significat gratiam, & significatur per species. Ex qua doctrina communi sic obiicitur contra conclusionem: quia in aliis sacramentis id, quod est res & sacramentum, non est pars sacramenti: nam character in Baptismo, qui est res & sacramentum, non est pars intrinsecè constituens Baptismum, sed effectus illius, item species in hoc sacramento sunt sacramentum tantum; ergo corpus Christi, quod non dicitur sacramentum, sed res, & sacramentum, non pertinet ad intrinsecam constitutionem huius sacramenti.

Innoc. III.

27. *Respondetur facilè.* Respondetur facilè species non ideo dici sacramentum tantùm, quia ipsæ solæ sint sacramentum, sed quia non habent aliud munus, quam sacramenti: non enim significantur, sed significant. Deinde licèt in Baptismo, Confirmatione, & Ordine illud quod est res, & sacramentum, non sit pars intrinseca sacramenti, nempe character; non tamen est illa regula in vniuersum vera: nam in sacramento Pœnitentiæ contritio secundùm aliquos dicitur res, & sacramentum, & tamen est pars intrinseca ipsius sacramenti. Regula ergo verissima hæc est, vt illud, quod instituitur à Christo pro signo practico gratiæ, debeat intrinsecè pertinere ad sacramentum, siue sit res sacramenti, siue non sit. Quare cùm corpus Christi habeat practicè significare gratiam, non obstat, quòd sit res sacramenti, quominùs sit etiam pars intrinseca sacramenti.

28. *Obijcitur secundò.* Secundò obiicitur: sacramentum est signum sensibile gratiæ inuisibilis: corpus autem Christi non significat sensibiliter, sed solæ species; ergo species solæ, & non Christi corpus constituunt intrinsecè sacramentum Eucharistiæ. Respondeo, corpus Christi secundùm se non sentiri; sentiri tamen per species consecratas, quæ ipsum significant: quare redditum sensibile per ipsas species potest pertinere intrinsecè ad constitutionem sacramenti: sicut contritio etiam est pars sacramenti Pœnitentiæ, quia licèt per se non sentiatur, sit tamen sensibilis per Confessionem externam; & vt sic sensibilis potest constituere sacramentum. *Respondetur.*

29. *Obiectio tertia.* Tertiò obiicitur, quia iuxta communem modum loquendi Conciliorum, & Patrum, Christus continetur in hoc sacramento; ergo condistinguuntur Christus, & sacramentum: nihil enim continetur in se ipso. Respondetur, Christum contineri in hoc sacramento vt partem in suo toto: sicut anima etiam continetur in homine; nam Eucharistia includit corpus Christi, & aliquid aliud, vt vidimus. Alias leuiores obiectiones vide apud Suarez, vbi suprà. *Responsio.*

30. *Aliud quæsitum.* Pro complemento tamen huius sectionis, duo restant inquirenda. Primum, an hoc sacramẽtum constituatur intrinsecè ex solis iis partibus Christi, quæ ponuntur ex vi verborum; an etiam ex iis, quæ ponuntur per concomitantiam, scilicet anima, Diuinitate, &c. Respondetur, strictè loquendo, constitui solùm ex iis, quę sunt ex vi verborũ, corpore scilicet, & sanguine. Ratio est, quia quæ solùm sunt per concomitantiam, non sunt sensibilia, nec per se, vt patet, nec per verba etiam, cùm per verba non significentur, alioquin ponerentur ex vi verborum: ergo nullo modo sunt signum sensibile gratiæ. Adde, ea, quæ sunt per concomitantiã, nequę etiam causare gratiã physicè, vel moraliter: gratia enim solùm est promissa manducanti carnẽ, & bibenti sanguinem: ergo positio animæ, v.g. per accidens se habet ad dandam gratiam. Loquendo tamen minùs strictè, aliquando dicitur totus Christus esse sacramentũ Eucharistiæ. *Respondetur.*

31. *Secundùm quæsitum. Satisfit.* Secũdò inquiri potest, quid potissimùm sit in constitutione Eucharistiæ, corpus Christi, an species? Respõdetur, in ratione signi sensibiliter significantis magis conducere species visibiles; in ratione sanctificantis, nutrientis, & ostendentis Diuinum amorem, magis conducere corpus Christi, quæ est nobilissima, & præcipua pars huius sacramenti, & fons totius vitæ spiritualis. Posset etiam inquiri, an hæ partes sacramenti habeant singulæ suas significationes partiales, an omnes significent indiuisibiliter. Verùm hæc quæstio communis est omnibus sacramentis, & ideo pertinet ad tractatum de Sacramentis in genere; vbi de hoc diximus *disp. 2. sect. 2.*

SECTIO III.

Vtrùm Eucharistia importet in recto corpus, & sanguinem Christi, an verò species sacramentales.

32. DIximus, Eucharistiam intrinsecè constare ex corpore, & sanguine Christi, & speciebus sacramentalibus: nunc antequam vlteriùs progrediamur, scire oportebit, an vtraque pars significetur in recto per sacramentum Eucharistiæ; quæ quidem quæstio necessaria est, ad meliùs intelligendam Eucharistiæ compositionem.

Supponendum est primò esse idem importari in obliquo, & extrinsecè. Supponendum est primò ad quæstionem, non esse idem, aliquid importari in obliquo, & importari extrinsecè: potest enim aliquid dupliciter importari in obliquo, scilicet extrinsecè, & intrinsecè. Extrinsecè quidem, vt per hoc nomen, *cognoscens*, vel *videns*, importatur quidem essentialiter de connotato obiectum, nó tamen vt pars intrinsecè componens

ponens videntem, vel cognoscentem: at verò ipsa visio, seu cognitio significatur etiam per illos terminos concretos in obliquo, quia videns non est visio, sed habens visionem, non tamen significatur extrinsecè, sed vt pars intrinsecè constituens videntem in ratione videntis, & componens illud concretum. Potest ergo Eucharistia importare intrinsecè species, & corpus Christi: & tamen importare vnum in recto, & alterum in obliquo, seu de connotato.

33. *Supponendum secundò, alia sacramenta importare in recto tã materiam, quàm formam.* Supponendum secundò, ex materia de sacramentis in genere, alia sacramenta importare quidem tam materiam, quàm formam in recto: Baptismus enim v.g. non supponit in recto pro ablutione connotando in obliquo verba; sed in recto significat ablutionem, & verba; & sic de aliis. Ita obseruat cum aliis noster Vasquez 2. *tom. in 3. p. disp.* 129. *c.* 3. contra Sotum, qui voluit sacramentum supponere in recto pro materia, connotando formam in obliquo: & nos explicuimus in tract. de Sacramentis in communi *disput.* 2. *sect.* 3.

34. *Status quæstionis.* His itaque suppositis, quærimus nunc, vtrum Eucharistiæ sacramentum importet in recto tam species, quàm corpus Christi: an vnum in recto, & alterum solùm de connotato, licèt vtrumque intrinsecè. In qua quæstione tres possunt esse sententiæ. *Tres sententiæ.* Prima, quòd species solæ significentur in recto: corpus verò & sanguis Christi de connotato. hanc tenent aliqui Theologi recentiores. Secunda sententia dicit, vtrumque importari in recto, tam species, quàm corpus Christi. hanc tenet Suarez *disput.* 42. *sect.* 2. Tertia sententia, quæ nobis verior videtur, docet, supponere communiter in recto pro corpore, & sanguine Christi; species verò importare de connotato. Pro cuius explicatione

35. *Prima conclusio. Species solæ nõ importantur in recto. Probatur.* Dico primò; species solæ non importantur in recto. Hæc est contra primam sententiam, & à fortiori constabit ex secunda conclusione: nunc autem breuiter ostenditur, quia nullum est fundamentum, vt dicatur species solùm significari in recto, & non corpus Christi. Aliunde verò non possunt conuenire speciebus ea prædicata, quæ in recto tribuuntur huic sacramento, v.g. quòd adorabile sit vero latriæ cultu, qui vero Deo debetur, vt dicitur in Tridentino *sect.* 13. *cap.* 5. qui cultus non debetur speciebus etiam cum habitudine ad corpus Christi, sed alius cultus inferior latriæ respectiuæ, vt suppono ex tractatu de Adoratione. Dicunt, species se habere vt materiam respectu corporis Christi; quia quamdiu conseruant dispositiones requisitas ad formam panis, continent etiam corpus Christi: illud autem solum, quod significatur ad modum materiæ, debet importari in recto. Sed contra; quia in primis iam vidimus suprà, non sufficere aliquid esse materiam, nedum habere se ad modum materiæ, ad hoc, vt illud solùm importetur in recto. Deinde, vt postea videbimus, magis se habet ad modum subiecti in Eucharistia corpus Christi respectu specierum, quàm species respectu corporis Christi.

36. *Conclusio secunda. Solum corpus Christi importatur communiter in recto, species verò de connotato. Præcipua ratio desumitur ex modo communi loquendi Patrum.* Dico secundò; in Eucharistia solum corpus, & sanguis Christi importantur communiter in recto, species verò de connotato. Hanc tenent illi Theologi, quos suppresso nomine refert Suarez vbi suprà, & alij infrà citandi. Moueor autem ad illam potissimùm ex auctoritate: cùm enim quæstio sit de modo, quo significat hoc nomen *Eucharistia*, potissimum argumentum desumendum est ex modo communi, quo illud Patres, & Theologi vsurparunt. Porrò Patres per illud nomen solùm significasse in recto corpus Christi, & non species; probatur facilè, quia passim prædicarunt in recto Eucharistiam de corpore Christi, & è contra; quæ quidem locutiones essent falsæ, si Eucharistia species etiam includeret in recto: sicut falsò diceretur: *homo est materia*; quia homo plus dicit in recto, quàm materia. Hic autem loquendi modus Patrum ostenditur facilè ex ipsorum verbis. Ambros. *lib. de iis qui initiantur, c.* 9. sic ait: *Sacramentum quod accipis, Christi sermone conficitur, & in illo Sacramento Christus est, quia corpus est Christi.* Iustinus Apol. 2. *Hoc alimentum*, inquit, *apud nos vocatur Eucharistia*, quam postea dicit esse carnem, & sanguinem incarnati Iesu. Gregorius relatus in cap. *Multi*, 1. q. 1. *Polluimus panem, hoc est, corpus Christi, quando sordidi accedimus ad altare* Ignatius *in Epistola ad Smyrnenses*, relatus à Theodoreto in Dialogo 3. *Eucharistiam*, inquit, *& oblationem non admittunt, quòd non confiteantur, Eucharistiam carnem esse Saluatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitauit.* Vides, Patres Eucharistiam absolutè dicere esse corpus Christi: nec mirum, siquidem hunc loquendi modum ab ipso Christo Domino acceperunt: *Panis, quem ego dabo, caro mea est.* Item, *Caro mea verè est cibus, & Sanguis meus verè est potus.* Ex quibus verbis sic concluditur nostra sententia. Panis iste, seu cibus, & potus spiritualis est sacramentũ Eucharistiæ: sed corpus Christi est ipse panis, est ipse cibus; ergo corpus Christi est sacramentum Eucharistiæ; ergo hoc sacramentum in recto non est species: alioquin istæ prædicationes essent falsæ; vt suprà probatum est. Ambros. Iustinus. Gregor. Ignatius.

37. *Obijcit Suarez.* Contra hanc conclusionem obiicit Suarez vbi suprà, quia in aliis entibus artificialibus partes omnes integrantes importantur in recto: nam *domus* omnes partes significat in recto; quod præsertim locum habet in Sacramentis. Nam, vt diximus, Baptismus æquè in recto significat ablutionem, & verba, & sic de aliis; ergo non est, cur Eucharistia significet vnam partem in recto, & alteram de connotato. Respondetur, in primis forsitan non omnia composita artificialia significare omnes partes in recto. Deinde, dato antecedenti, negatur consequentia. Ratio verò discriminis est, quòd partes Eucharistiæ, nempe corpus Christi & species, habent se vt subiectum, & accidentia; quia licèt corpus Christi non sit in rigore subiectum specierum, habet tamen se ad modum subiecti; & species significantur quasi adiacentes corpori Christi, hoc enim est proprium accidentium respectu substantiæ; quod non inuenitur in aliis compositis artificialibus: hoc autem fuit sufficiens fundamentum, vt Patres vterentur hoc nomine, non vt significarent æquè in recto corpus Christi, & species, sed corpus Christi sub speciebus, corpus in recto, & species in obliquo. *Respondetur.*

38. *Instabis.* Dices, corpus Christi solùm in recto est sacramentum; sed corpus Christi est in cœlo: ergo sacramentum est in cœlo. Consequens est falsum; ergo sacramentum plus est in recto, quàm corpus Christi. *Respondeo.* Respondeo negando ptimam consequentiam; sicut non sequitur: Virgo peperit Christum, Christus est flagellatus; ergo Virgo peperit Christum flagellatum. Nam hæ propositiones ex modo communi significandi faciunt sensum compositum. Sic etiam: *In cœlo est Eucharistia*, non est dicere, in cœlo est corpus Christi, quod est sub speciebus, sed in cœlo est corpus Christi sub speciebus; qui sensus est falsus. Sicut & ob eamdem rationem damnant Summulistæ illam consequentiam: *Quod emisti, comedisti: emisti carnem crudam; ergo edisti carnem crudam.* Dixi tamen in conclusione, *communiter* nomine Eucharistiæ significari in recto solum corpus, & sanguinem Christi; quia non nego quòd aliquando hoc ipso nomine significatur compositum illud; prout compositum est reduplicatiuè, atque adeò vtrũque in recto, *Quare in conclusione dixerimus communiter.*

quo

quo pacto vsurpatur, quando dicitur corpus Christi contineri in hoc sacramento, & similia: sed tamen prior acceptio frequentior, & communior est.

39. *Obiectiones Salmanticensium soluuntur.* *Prima obiectio.* *Responsio.* Hæc sententia, quam anno 1616. in nostro Vallisoletano collegio publicè docui, visa fuit singularis aliquibus Theologis Salmanticensibus; quorum obiectis nunc breuiter respondebo. Primò, quòd nullius esset Auctoris, & absque vllo fundamento. Respondeo, Auctores habere, & antiquiores, & recentiores, qui hoc modo loquuntur, & volunt Eucharistiam esse corpus, & sanguinem Christi contentum sub speciebus panis, & vini. Ita loquitur, & sentit VValdensis (VValdensis) *tom.2. de Sacramentis*, *cap.21.* his verbis: *Est igitur hoc venerabile Sacrificium, quamuis VViclef detestetur hoc verbum, verum Christi corpus in recto sub forma panis, quam connotat in obliquo.* Claudius Sainctes (Sainctes.) *Repetit.2. de Eucharistia, cap.4.* in principio, dicens, *Eucharistiam esse corpus Domini forma panis opertum.* Eamdem sententiam tradunt expressè Guil. Estius (Estius.) *in 4. dist.8.§.3.* Franc. Syluius (Syluius.) in præsenti *quæst.73. art.1. conclus.2.* & dicit valde probabilem Guil. Alanus (Alanus.) *lib.1. de Eucharist. cap.5.*

40. *Fundamentum in quæstione de significatione vocis desumi non potest nisi ex loquutionibus Patrũ.* Fundamentum autem in quæstione de significatione vocis, qualis est hæc vt dixi, desumi non potest, nisi ex loquutionibus, & modo, quo Patres; & Auctores Ecclesiastici hanc vocem vsurparunt; ij autem non semel, sed passim dixerũt, Eucharistiam, hunc panem, hoc sacramentum esse corpus, & sanguinem Christi, quæ loquutiones in rigore non essent veræ, si species etiam panis, & vini importarentur in recto. Adducam aliquorum verba, vt appareat, quàm sit vsitatus is loquendi modus apud sanctos Patres. Iustinus (Iustinus.) Martyr in Apologia ad Antonium: *Alimoniam*, inquit, *eam, in qua per preces sermonis ab ipso profecti gratiæ sunt actæ, incarnati illius carnem, & sanguinem esse, sumus edocti. Apostoli enim ita tradiderunt.* Irenæus (Irenæus.) *lib.5.c.2.* postquam dixerat, carnem nostram corpore, & sanguine Christi nutriri, addit: *Quæ de calice, qui est sanguis eius, & de pane, qui est corpus, augetur.* Et *lib.4.c.34.* probat contra Valentinianos, Christum esse filium Dei fabricatoris mundi, *quoniam fateri eos necesse sit, Eucharistiam esse carnem Filij Dei.* Origenes (Origenes.) *homil.35.* in Matthæum: *Cum eos* (inquit) *hoc pane nutrit* (scilicet Christus) *ostẽdit, proprium esse Corpus.* Cyprianus (Cyprianus.) lib.2. epistol.3. *Obtulit*, inquit, *Christus panem, & vinum suum, scilicet Corpus, & Sanguinem.* Gregorius Nyssenus (Greg. Nyss.) in Oratione de sancto Baptismate. *Panis*, inquit, *panis est initio communis; sed vbi eum mysterium sanctificauerit corpus Christi, & dicitur, & est: eodem modo vinum.* Augustinus (Augustin.) *lib.3. de Trinit. cap.4.* comparans hoc Sacramentum cum aliis signis, quæ minùs propriè significant Christum, sic ait: *Quæ tamen signa non dicimus corpus Christi, & sanguinem, sed illud tantùm, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum, ritè sumimus ad salutem spiritualem in memoriam Dominicæ passionis.* Cyrillus (Cyrillus.) Hierosolymitanus *catech.4. mystag.* sic ait. *Hoc sciens, & pro certissimo habens, panem hunc, qui videtur à nobis, non esse panem, etiamsi Iustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi. Et vinum hoc, quod à nobis conspicitur, tametsi sensui vinum videatur, non tamen vinum, sed sanguinem esse Christi.* Chrysostom. (Chrysost.) in illa verba Pauli 1. ad Cor.10. *de vno pane participamus. Sumus*, inquit, *& illud corpus. Quid enim est panis? Corpus Christi.* Photius (Photius.) ibidem: *Quid enim*, inquit, *est panis? sanè corpus Christi. Quid efficiuntur, qui participant? nempe corpus Christi.* Ambrosius (Ambros.) *lib.4. de Sacramen.* relatus in Cap. *Omnia* 74. de consecrat. distinct. 2. *Panem quidem istum, quem sumimus in mysterio, illum vtique intelligo panem, qui manu sancti Spiritus formatus est in vtero Virginis, & igne passionis decoctus in ara crucis. Panis enim Angelorum factus est cibus hominum. Vnde ipse ait:* Ego sum panis viuus, qui de Cœlo descendi. *Et item.* Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. *Ex his namque duabus sententijs, apertè datur intelligi, quia Panis iste, & ille, non duo, sed vnus panis, & vna caro proculdubio vnum corpus efficitur.* Theophylactus (Theophyl.) *in cap.26. Matth. & in cap.14. Marci: Dicens*, inquit, *hoc est corpus meum, ostendit, quòd ipsum corpus Domini est panis; qui sanctificatur in altari.* Denique hunc eumdem modum loquendi voluit Nicolaus (Nicolaus 2.) Papa II. obseruari in Berengario, quando in Concilio 113. Episcoporum Romæ retractauit publicè suum errorem, vt habetur in cap. *Ego Berengarius* 42. de consecrat. *distinct.2.* vbi anathematizat eam hæresim, *quæ adstruere conatur panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo Sacramentum, & non verum corpus, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse.* Imo idem Berengarius postea morti proximus cùm esset, vt refert Guilielmus (Guil. Bibl.) Bibliothecarius *lib.3. de gestis Angl.* verè, & ex animo pœnitentia ductus in hæc verba prorupit: *Hodie in die apparitionis suæ* (erat quippe dies Epiphaniæ) *apparebit mihi Dominus meus Iesus Christus, vel propter pœnitentiam, vt spero, ad gloriam, vel propter alios* (quos seduxerat) *vt timeo ad pœnam æternam. Nam iam sanè credimus, post benedictionem illa mysteria esse corpus, & sanguinem Saluatoris, adducti & veteris Ecclesiæ authoritate, & multis nouiter ostensis miraculis.* Eodem modo loquuntur alij Patres, vt constet, multo magis communem esse illũ modum loquendi, quo sacramentum hoc dicitur esse corpus & sanguinẽ Christi, quàm quo dicitur esse species panis, & vini continentes corpus & sanguinem Christi.

Dicunt, Patres ita loqui, quia parti principaliori, quæ est corpus & sanguis Christi, tribuunt nomen totius. Sed contrà; quia anima rationalis est principalior pars hominis; non dicetur tamen communiter, & passim: *homo est anima*, quia non sola anima significatur in recto; quamuis ergo semel, aut iterum posset per figuram vsurpari ea loquendi formula, non tamen regulariter, prout Patres illam vsurparunt. 41. *Instantia. Soluitur.*

Obiiciunt iterum, quia quando aliqua duo componunt intrinsecè aliquod totum, non est, cur vnum solum importetur in recto, nisi sit vel subiectum, vel suppositum, cui alterum innitatur. Neutrum autem horum munerum præstat corpus Christi circa species panis. Respondeo, licèt corpus Christi non afficiatur, vel perficiatur intrinsecè à speciebus; habere tamen se, quasi suppositum illarum, cùm enim succedat substantiæ panis, succedit etiam in munere substandi accidentibus, vt infrà videbimus. Alioquin non posset, ostensis speciebus, dici: *hoc est corpus Christi*, quia licèt ostensâ bursâ possit dici, *hoc est aurum*, & ostenso vase, *hoc est vinum*, eo quòd contentum accipiat has denominationes à continenti: accidentia tamen non habent hanc vim, sed solùm denominant, & designant substantiam, quæ illis subest, quia non designantur per modum continentis, sed per modum accidentium, quibus subest aliqua substantia; & ideo, ostensis illis, dicitur, *hoc est corpus Christi*, quia sensus est, corpus Christi est substantia illorum accidentium. Quamuis ergo non sit propriè subiectum, vel suppositum illorum; gerit tamen munus suppositi, sustentatque illa in genere causæ efficientis, vt infrà dicemus; atque ideo non mirum, si Patres loquantur de illo complexo, sicut loqui solemus de pane naturali, in quo substantiam solam intelligimus in recto, & accidentia in obliquo.

Obiectio secunda. *Responsio. Corpus Christi se habet velut suppositum specierum.*

41. Conc. Trid. *Obiectio tertia.*

Obiiciunt tertiò ex Tridentino *ſeſſ.13.cap.3.* vbi *commune eſt*, inquit, *ſanctiſſima Euchariſtia cum cæteris ſacramentis ſymbolum eſſe rei ſacræ, & inuiſibilis gratiæ formam viſibilem.* Si ergo hoc ſacramentum eſt forma viſibilis; ergo in recto eſt forma viſibilis: ſpecies autem ſolæ ſunt forma viſibilis; ergo hoc ſacramentum non ſolùm in obliquo, ſed in recto eſt ſpecies panis, & vini. Hoc argumẽtum probat etiam contra eius Auctores: nam probat, Euchariſtiam non importare in recto aliud præter ſpecies, quia alioquin non poſſet dici ſimpliciter, & abſolutè *eſt forma viſibilis*; ſicut nec homo poteſt dici anima, eo quòd non dicit illam ſolam, ſed corpus, & animam. Cùm ergo ij Auctores fateantur, vtrumque dici in recto nomine Euchariſtiæ, ſcilicet corpus Chriſti, & ſpecies, ipſi etiam debent reſpondere. Eſt autem ſolutio facilis ex dictis; non enim dicit Tridentinum, ergo ſacramentum eſſe in recto formam per ſe viſibilem inuiſibilis gratiæ, ſed eſſe quidem formam viſibilem in recto, quod veriſſimum eſt; nam corpus Chriſti, quod ſignificatur in recto, eſt aliquid ſenſibile, non per ſe, ſed per ſpecies; ſenſibile verò, quia alioquin non poſſet componere ſacramentum: ſufficit tamen, eſſe ſenſibile per aliud, vt notauit P. Vaſquez *in præſenti diſp.167. num.40.* vbi hoc modo reſpondet ad idem ferè argumentum, quod ſibi obiecerat.

43. *Obiectio quarta.*

Obiiciunt quartò, ex Innocentio III. Lib. cap. *cum Martha.* de celebrat. Miſſar. qui in hoc ſacramento ait ſpecies viſibiles eſſe *ſacramentum tantùm*, corpus Chriſti eſſe *ſacramentum & rem.* Quod idem habetur in cap *Hoc eſt*, de conſecrat. *diſt.2.* Reſpondetur ex dictis *ſect.2.* ſpecies non dici ſacramentum tantùm, quaſi ipſæ ſint Euchariſtia in recto, ſed quia ipſæ ſignificant, & non ſignificantur; & ideo dicuntur eſſe ſolummodo ſacramentum, id eſt non exercere aliud munus niſi ſacramentale, hoc eſt, ſignificandi actiuè ſenſibiliter; ex hoc autem non fit, quòd ſint ſacramentum Euchariſtiæ in recto, ſed aliquid ſacramenti Euchariſtiæ componens illud in ratione ſacramenti.

Reſponſio. Quomodo ſpecies dicantur ſacramentum tantum.

44. *Obijcitur Auguſtinus.* August.

Difficilius poſſent obiici verba Auguſtini *epiſt. 23. ante finem*; vbi explicans, quo ſenſu Baptiſmus, quia eſt ſacramentum fidei, poſſit appellari fides, ſic ait: *ſicut ergo ſecundùm quemdam modum ſacramentum corporis Chriſti corpus Chriſti eſt ſacramentum ſanguinis Chriſti, ſanguis Chriſti eſt, ita ſacramentum fidei, fides eſt.* In quibus verbis nomine ſacramenti, neceſſe eſt, quod intelligat ſpecies, de quibus ſolis dici poteſt, quod ſint quodammodo corpus Chriſti, quatenus illud ſignificant, nam de corpore ipſo Chriſti non poſſet dici, eſſe quodammodo corpus Chriſti.

45. Valentia. *Explicatur Auguſtinus.*

Omiſſis aliis explicationibus, quæ videri poſſunt apud Valentiam *tom.4.diſp.6.de Euchariſ. q.3.punct. 1.§.20.* concedere poſſumus, Auguſtinum ibi nomine *ſacramenti* intelligere ſpecies ſolas panis, & vini in recto; tum quia, vt ſuprà dixi, aliquando ita vſurpatur nomen illud, tum maximè quia licèt ſpecies non ſint ſimpliciter Euchariſtia, ſunt tamen ſimpliciter ſacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti, hoc eſt, ſymbolum, ſeu ſignum ſacrum corporis, & ſanguinis Chriſti, prout ab Auguſtino appellantur, & de his verè dicitur, eſſe ſolùm *quodammodo* corpus, & ſanguinem Chriſti. Sic etiam aliquando Patres dicunt, in altari poni *typum corporis, & ſanguinis Chriſti*, ſeu *antitypum*; quæ nomina applicari debent ſpeciebus, quæ ſunt ſigna, & ſymbola corporis Chriſti; quando verò ſermo eſt de Euchariſtia, de pane hoc, de ſacramento ſimpliciter, & abſolutè; frequentiùs ſignificant iis nominibus corpus, & ſanguinem Chriſti, prout contentum eſt ſub ſpeciebus ſacramentalibus. Alij Auguſtinum explicant, non de Euchariſtia, ſed de pane benedicto, qui dabatur Catechumenis, & ab Auguſtino vocatur aliquando ſacramentum corporis Chriſti, vt *in lib.2. de peccatorum meritis* cap.26. *Quod accipiunt*, inquit, *quamuis non ſit corpus Chriſti, ſanctum eſt tamen, & ſanctius quàm cibi, quibus alimur, quoniam ſacramentum eſt.* Auguſtin. Sed magis placet prior expoſitio; nam illum panem benedictum nunquam vocat Auguſtinus corpus Chriſti, vel ſacramentum corporis Chriſti.

SECTIO IV.

An verba conſecrationis componant intrinſecè Euchariſtiam.

NOn loquimur tunc de actione ipſa ſacramentali, ſeu tranſſubſtantiatiua, ſed de verbis ſolùm, quæ appellantur forma huius ſacramenti. De qua duæ ſunt potiſſimæ ſententiæ: nam licèt Suarez *ſect.2.* tres afferat, re tamen vera ad duas debent reduci. Prima docet, verba conſecrationis requiri quidem ad hoc ſacramentum conficiendum, non tamen vt formam intrinſecè componentem, ſed vt principium formale effectiuum Euchariſtiæ; quare ipſum ſacramentum, quoad totam ſuam intrinſecam entitatem maneret idem ſi Deus ſine verborum prolatione poneret corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis eo modo, quo tunc de facto eſt. Hanc tenent Scotus, Gabriel, Victoria, Ledeſma, Catharinus, Claudius Alanus, quos refert Suarez *d.ſect.2.* Eamdem ſequitur Gabr. Vaſquez *in præſenti diſput.167.cap.3.* qui refert alios. 46.

Prima ſententia admiſit tantũ verba vt principium effectiuum.

Suarez. Vaſquez.

Mihi ſemper probabilior viſa eſt ſecunda ſententia, quæ re ipſa concedit, verba conſecrationis pertinere intrinſecè ad ſacramentum Euchariſtiæ. Hanc docet Suarez vbi ſuprà, licèt oppoſitam ſatis probabilem iudicet, & ſuam non ſatis clarè aperiat. Tenet etiam P. Valentia *in præſenti q.6.p.1.* &, nî fallor, eſt communis Theologis antiquis: quamplures enim, quorum verba pro ſe affert Vaſquez vbi ſuprà, ſi attentè conſiderentur, magis indicant noſtram ſententiam. Dicunt enim, Euchariſtiam conſtitui intrinſecè per ſpecies conſecratas, vbi iam includunt vltra ſpecies, ipſam conſecrationem, & licèt dicant aliqui, verba ſolùm connotari; hoc tamen non obſtat, quo minùs intrinſecè pertineant ad ſacramentum; nam (vt vidimus *ſectione præcedenti*) bene poteſt aliquid ſignificari vt intrinſecè componens, & tamen non ſignificari in recto, ſed ſolùm de connotato; quare poſſunt meritò pro noſtra ſententia adduci Richardus, Alexander, & Maior ibi adducti, & quotquot illum loquendi modum vſurparunt. 47.

Secunda eſt verior, concedit verba conſecrationis pertinere intrinſecè ad hoc ſacramentum. Valentia.

Probatur ergo noſtra ſententia, primò ex Concilio Florentino in Decreto Eugenij, vbi poſtquam in verſ. *Quintò Eccleſiaſticorum,* dixit Pontifex, omnia ſacramenta perfici materia, & forma; poſtea in verſ. *Tertium eſt*, ait, formam Euchariſtiæ eſſe verba conſecrationis; ex quo fit, ipſa verba eſſe de intrinſeca ratione, & compoſitione Euchariſtiæ, non aliter ac formam aliorum ſacramentorum. 48.

Probatur primò ex Concilio. Conc. Flor.

Multis ſolutionibus eneruari ſolet hæc ratio, quas breuiter oportet impugnare. Primò dicunt, verba conſecrationis eſſe quidem formam Euchariſtiæ in fieri, non verò Euchariſtiæ in facto eſſe. Sed contrà; quia vel eſſe formam ſacramenti in fieri eſt eſſe formam, qua conſtituatur ipſum fieri, ſeu productio ſacramenti Euchariſtiæ. Et hoc eſt falſum, quia verba non ſunt forma productionis Euchariſtiæ, imò potiùs ſunt principium efficiens ipſius productionis, reſpectu cuius habent ſe verba quaſi principium 49.

Multis ſolutionibus eneruatur hæc ratio. *Prima ſolutio.* *Sed reijcitur.*

principium extrinsecum, & non intrinsecum, cùm nullo modo componant ipsam productionem Eucharistiæ; ergo multo minùs possunt verba esse forma sacramenti in fieri, quàm in facto esse: vel per esse formam sacramenti in fieri, intelligitur esse formam illius in primo instanti, non verò pro tempore sequenti. Et hoc etiam reiicitur; quia si pro primo instanti componitur ex forma, vt resultet compositum; ergo pro tempore sequenti non habebit denominationem eandem sacramenti, nisi ab eâdem forma, vel ab alio vice formæ: nihil autem aliud succedit loco formæ, quod tribuat eam denominationem; ergo debet prouenire ab eadem forma præterita: non enim potest prouenire à sola materia; alioquin in primo etiam instanti potuisset denominari sacramentum à sola materia.

50. *Secunda solutio.* Dicunt secundò, Eucharistiam in hoc differre ab aliis sacramentis, quòd cætera omnia constent intrinsecè materia & forma, non verò Eucharistia, eò quòd sit in eo specialis ratio, quòd reliqua consistant in ipso vsu, at verò Eucharistia habeat esse sacramentum etiam post transacta verba. Sic Scotus & Gabriel. *Refellitur.* Sed contrà, quia quidquid sit de ratione discriminis, Eugenius tamen in vniuersum loquitur de omnibus sacramentis, omnia scilicet perfici materia, & forma; quod in speciali probat de Eucharistia, dicens, verba esse eius formam; ergo hæc exceptio non est iuxta, sed contra mentem Eugenij.

51. *Tertia solutio.* Ideo Vasquez, & alij recentiores respondent tertiò, admittendo, verba esse formam Eucharistiæ, dicunt tamen esse formam intrinsecam, non intrinsecam: est enim forma conficiens Eucharistiam, non constituens intrinsecè illam. Quod videtur maximè esse iuxta mentem Pontificis: neque enim per materiam, & formam significare voluit materiam, & formam intrinsecè constituentem Eucharistiam; alioquin ineptè posuisset pro materia panem, & vinum: cùm sit omnino certum, panem, & vinum non esse materiam intrinsecè constituentem Eucharistiam; imò potiùs necesse est, destrui panem & vinum, vt existat Eucharistia: ergo similiter nomine formæ non debuit intelligere formam intrinsecam, sed extrinsecam, quæ scilicet extrinsecè requiritur ad conficiendum hoc sacramemtum. *Responsio quorundam.* Respondent aliqui Recentiores ad hanc instantiàm, Eugenium appellasse materiam Eucharistiæ panem, & vinum, non quidem quantum ad substantiam panis, & vini, sed quantum ad sua accidentia, & species, sub quibus dixit manere Christum. Cùm enim dicat, substantiam panis non manere in Eucharistia, non potuit dicere, esse materiam illius.

52. *Sed non satisfacit.* Verùm hæc solutio non soluit vim instantiæ: nec enim Eugenius potuit nomine *panis* intelligere sola panis accidentia, præsertim vbi dogmata fidei necessaria Armenis tradere curabat: quis enim fidem tradendo, diceret, corpus Christi manere in Eucharistia sub pane, & vino, eò quòd maneat sub speciebus panis & vini? Sanè hæc interpretatio non potest non esse violenta verbis Pontificis. *Aliter impugnatur hæc solutio.* Quare aliter impugno prædictam solutionem P. Vasquez; quia licèt ibi assignetur etiam pro materia Eucharistiæ panis, & vinum, quæ quidem sunt materia remota Eucharistiæ; at verò nomine *formæ* non potuit intelligi nisi forma proximè constituens ipsam Eucharistiam. Ratio verò discriminis est manifesta, quia materia apud Philosophos dupliciter vsurpatur, nempe pro materia proxima, & pro materia remota. Materia proxima est, ex qua constituitur intrinsecè compositum, vt lapides sunt materia domus: at verò materia remota est, ex qua aliquid fit, tanquam ex termino *à quo*, vt quando ex ligno fit ignis, tunc lignum dicitur materia remota ignis. At verò *forma* nunquam à Philosophis in hoc duplici sensu vsurpatur: non enim dicimus, formam ligni esse formam remotam ignis ex lignis geniti: ergo dum Pontifex loquitur de materia, & forma Eucharistiæ, licèt nomine *materiæ* intelligeret materiam remotam, nomine tamen *formæ* non potuit intelligere, nisi formam proximè constituentem, cùm non sit aliud genus formæ apud Philosophos. *Forma nunquam in hoc duplici sensu vsurpatur.*

53. *Sed contrà obyciunt.* Dicunt, etiam principium formale effectiuum appellari posse formam non constituentem, sed effectiuam rei; & in hoc sensu verba sunt forma Eucharistiæ, quatenus sunt principium formale illam efficiendi. *Respondemus.* Sed contrà; quia hic est impropriissimus modus appellandi formam: nam licèt intellectus dicatur principium formale efficiendi intellectionem, & forma constituens hominem in ratione intellectiui; non tamen dicitur forma ipsius intellectionis, quæ ab illo efficitur: ergo cum verba non solùm dicantur principium formale efficiendi Eucharistiam, sed etiam forma ipsius Eucharistiæ, non potest hoc explicari; nisi de forma constitutiua ipsius Eucharistiæ. *Confirmatur hic modus explicandi.* qui modus explicandi non leuiter confirmatur ex modo loquendi Catechismi Pij V. *p. 2. cap. 1.* vbi materia, & forma verborum dicuntur *esse partes, ex quibus vnumquodque sacramentum necessariò conficitur, & constituitur.* & ex S. Thoma *suprà q. 60. art. 6. ad. 2. & q. 86. art. vlt. & in q. 4. sent. d. 1. q. 1. art. 3.* in quibus locis dicit, sacramenta fieri, constare, & consistere ex materia, & forma, sicut Christus ex Verbo, & carne. Per quem loquendi modum apertè significatur forma intrinsecè constituens, non extrinsecè influens. Catech. Pij V. S. Thom.

54. *Ratio à priori.* Ratio à priori est, quia forma vt forma non potest habere alium modum concurrendi, nisi intrinsecè componendo, vt dixi in Philosophia: nec potest habere alium effectum, nisi compositum ex ea resultans; ergo cùm verba consecrationis sint verè forma Eucharistiæ, vt definit Eugenius, necesse est, quòd illam intrinsecè componant: alioquin non erunt eius forma, sed causa efficiens, vel aliquid aliud.

55. *Probatur principaliter nostra sententia, neque enim species prout condistincta à verbis possunt habere integram rationem sacramenti.* Secundò ergo; & principaliter probatur ratione nostra sententia; quia species, prout condistinctæ à verbis, non possunt habere integram rationem sacramenti: prout sic enim non habent integram, & completam significationem sensibilem gratiæ nutrimentalis, qualis requiritur ad sacramentum Eucharistiæ; ergo in ratione sacramenti reduplicant ipsam consecrationem, seu verba consecrationis. *Probatur antecedens.* Antecedens probatur, quia species panis nec significant de se præsentiam corporis Christi, nec gratiam; nec ad hoc significandum sunt institutæ, nec ad hoc excitant mentem videntis, nisi sciamus esse consecratas, seu super illas prolata esse talia verba: vt sic enim iam habent significationem, & institutionem requisitam; ergo species non constituunt sacramentum, nisi prout cum verbis consecrationis.

56. *Instantia.* Dices, species panis de se non habent significare gratiam: cæterùm species simul cum corpore Christi sub eis contento sufficienter significant gratiam etiam præscindendo à verbis. *Soluitur.* Sed contrà, quia etiam si ponatur corpus Christi sub speciebus, non habent completam rationem signi sensibilis: nam corpus Christi per se non sentitur, nec excitat notitiam gratiæ in nobis: species autem de se non significant sensibiliter corpus Christi, nisi prout cum talibus verbis; nemo enim videns species panis, cogitat ibi esse Christum, nisi audiat verba consecrationis, vel sciat prolata esse: ergo in ratione signi sensibilis, &

per consequens in ratione sacramenti non constituitur Eucharistia adæquatè per species, proyt condistinguuntur à verbis consecrationis. Ex quo fit consequenter contra P. Vasquez *vbi supra*, si Deus poneret corpus Christi sub speciebus panis sine verborum prolatione, non futurum idem sacramentum Eucharistiæ, nec idem signum sensibile gratiæ, quod nunc est, cùm non significaret tunc gratiam per verborum prolationem, sed per aliquid aliud.

57. *Obijcit primò Vasquez.* Contra nostram sententiam obiicit primò P. Vasquez ex decreto Eugenij suprà adducto, vbi Pontifex ait, verba consecrationis esse, quibus hoc conficitur sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit sacramentum: ergo ex sententia Eugenij verba sunt causa efficiens Eucharistiæ; ergo non sunt forma intrinseca: nam causa formalis non est causa efficiens eiusdē rei. *Respondetur.* Respondetur, etiam Sacerdotem sua benedictione conficere aquam benedictam; & tamen aqua benedicta, vt benedicta, proculdubio includit tamquam formam, ipsam benedictionem. Similiter, licèt verbis conficiat Sacerdos Eucharistiam, potest tamen Eucharistia includere verba tamquam formam: non enim repugnat aliquam simul esse causam formalem, & efficientem eiusdem compositi; v.g. si anima rationalis diuinitus se vniret corpori, tunc eadem anima esset causa efficiens, & formalis illius compositi humani, quod resultaret: quod licèt naturaliter non accidat; diuinitus tamen nulla in hoc inuenitur repugnantia; & quidem naturaliter etiam id contingit in nutritione; nam pars illa compositi humani, quæ de nouo aggeneratur per nutritionem, habet pro forma animam rationalem, quæ eadem anima est causa efficiens principalis illius nutritionis, & per consequens illius compositi partialis, quod per nutritionem producitur. Sic ergo Sacerdos per verba ponit efficienter corpus Christi sub speciebus; quæ quidem verba simul sunt causa formalis illius compositi, quod resultat ex corpore Christi sub speciebus consecratis vt consecratis.

Non repugnat aliquam simul esse causam formalem & efficientem eiusdem compositi.

58. *Obijcit secundò.* Secundò obiicit, quia sacramentum vt sacramentum debet esse signum practicum gratiæ sanctificantis, vt suprà dictum est; ergo illis solùm rebus competit esse partes sacramenti, quibus competit significare, & causare gratiam; sed verba consecrationis non causant, nec significāt proximè gratiam, sed remotè; proximè enim solùm significant corpus Christi sub speciebus contentum; ergo verba non sunt pars intrinseca sacramenti Eucharistiæ. Hoc argumentum, si aliquid probat, probaret etiam, species non esse partes sacramenti? posset enim dicere aliquis, quod species solùm significant immediatè corpus Christi, & remotè gratiam, quam significat corpus Christi. Cæterùm hunc modum dicendi impugnauimus iam suprà *sect.* 2. nam corpus Christi non potest significare sensibiliter, & sacramentaliter gratiam; nisi vt cum speciebus sensibilibus. Ex quo similiter dicendum est de verbis; non enim est maior ratio, cùm nec species, nec verba seorsum significent sufficienter corpus Christi; quare sicut corpus Christi significat sensibiliter gratiam, provt cum speciebus, sic etiam provt cum speciebus consecratis per talia verba, quæ complent Eucharistiam in ratione signi sensibilis, cùm sine illis non haberet sufficientem sensibilitatem ad significandam gratiam, & per consequens fatendum est, verba ipsa significare immediatè, & proximè gratiam, non quidem totaliter, sed partialiter cum aliis partibus sacramenti. Dices, verba nullo modo causant gratiam, sed corpus sub speciebus; ergo non componunt sacramentum. Respondeo, transeat antecedens, nego consequentiam: non enim necesse est, omnes partes sacramenti causare, sicut nec in aliquorum sententia confessio causat, sed sola absolutio. Requiritur tamen, quòd concretum causet, licèt per vnam partem habeat sensibilitatem, & per alteram causalitatem. *Dilnitur.*

Respondemus nimis probare argumentum.

Inflantia.

59. *Tertia obiectio.* Tertiò obiicitur, quia Sacramentum Eucharistiæ in hoc differt à reliquis, quòd illud sit permanens; transactis enim verbis, perseuerat diu sacramentum; ergo non constat intrinsecè ex verbis; alioquin, illis transactis, non maneret integrum sacramentum, sicut, ablata anima, non maneret homo.

60. *Respondet Suarez.* Respondet Suarez *dicta sect.* 2. circa finem, dici perseuerare Eucharistiam, quia permanet, quoad aliquam sui partem, licèt non quoad omnes; nam sicut res successiua dicitur esse, quia aliquid illius est, licèt aliæ partes transierint: sic hoc sacramentum, quod ex permanente, & successiuo constat, dicitur perseuerare, quandiu aliquid illius perseuerat. Sed contrà, quia ex hoc sequeretur, posse etiam dici, dari Eucharistiam, quando proferebantur verba, antequam absoluerentur; quia iam exsistebat aliqua pars sacramenti; quod nemo concedet: nec in rigore loquendo admitti potest exsistere Baptismum in vltimo instanti prolationis verborum, licèt tunc perficiatur Baptismus, sicut neque in illo instanti exsistere tempus, licèt tunc exsistat aliquid temporis; quia nimirum entia successiua non sunt tota simul, sed diuisibiliter, & successiuè pars post partem. *Impugnatur hæc responsio.*

61. *Soluitur vltima obiectio. Vt dicatur perseuerare sacramentum sufficit manere id, quod includitur in recto.* Ad obiectionem ergo respondetur, sacramentum Eucharistiæ permanere quidem, transactis verbis, quoad id, quod dicit in recto, non verò quoad id, quod dicit in obliquo: sufficit autem manere id, quod includitur in recto, vt dicatur perseuerare sacramentum; sicut nunc etiam dicitur manere domus antiqua, licèt modò non exsistat id, à quo domus denominatur antiqua, scilicet durationes annorum præteritorum: quare cùm Eucharistia solùm significet in recto corpus Christi sub speciebus consecratis, licèt verba consecrationis transierint, verum est, manere Eucharistiam, quia manet corpus Christi sub speciebus consecratis: & in eodem sensu verum est dicere, Eucharistiam esse in altari, licèt non sint ibi verba; quia sicut dicitur esse in Ecclesia aqua benedicta, licèt non sit ibi benedictio, quia scilicet est ibi, quod significatur in recto: sic etiam est ibi Eucharistia, quia est ibi, quod significatur in recto per Eucharistiam.

62. *Inflantia.* Dices, Eucharistia non est in cœlo; quia licèt ibi sit corpus Christi, quod importatur in recto, non tamen sunt ibi species, quas Eucharistia includit intrinsecè in obliquo; ergo nec Eucharistia est in altari, licèt ibi sit corpus Christi; quia non sunt ibi verba, quæ Eucharistia includit intrinsecè in obliquo. *Dilnitur.* Respondetur negando consequentiam. Discrimen autem oritur ex diuerso modo significandi, quo vsurpamus diuersa prædicata; quædam enim sunt, quæ ex modo significandi requirunt ad sui veritatem, quòd accipiantur in sensu composito; vt si dicas: *hic est Petrus ager*; licèt ægritudo importetur in obliquo, significatur tamen de præsenti; alia verò prædicata sunt, quæ non postulant præsentiam ad sui veritatem, vt cùm dicimus, hoc obiectum esse amatum vel cognitum; non requiritur, quòd hîc & nunc sit præsens amor, vel cognitio; quod quidem discrimen fundatur in eo, quòd quidam effectus formales postulant ex se formam præsentem, vt esse album: non enim potest quis esse albus, nisi ab albedine sibi præsenti: alij verò non postulant formam præsentem, vt esse cognitum: potest enim obiectum

Quidam effectus formales postulant formam præsentem quadam non.

obiectum denominari cognitum à cognitione etiã præterita,& abſenti.Ex qua doctrina facilè reſpondetur ad obiectionẽ,quòd hæc denominatio Chriſti ſub ſeeciebus non poteſt prouenire à ſpeciebus abſeentibus,ſicut nec denominatio albi ab albedine abſenti, quia eſt denominatio reduplicans ſupra formam præſentem,& ideo in cœlo nõ dicitur eſſe Euchariſtia,nec Chriſtus ſub ſpeciebus;at verò denominatio ſpecierum conſecratarum poteſt prouenire à verbis præteritis, ſicut denominatio obiecti cogniti à cognitione præterita, quia ſolùm ſignificat,ſpecies illas eſſe, ſuper quas prolata ſunt verba conſecrationis,ad quam denominationem ſatis cõſtat,non requiri actualem præſentiam verborum.

63. *Inſtabis in aly: ſacramẽta vtrumque importari in recto.*

Vrgebis adhuc ; in aliis ſacramentis tam forma, quàm materia importãtur in recto:baptiſmus enim eſt ablutio,& verba,& ſic de aliis, vt dictum eſt ſuprà;ergo in Euchariſtia tam forma, quàm materia debent importari in recto;&per conſequens etiamſi nunc detur corpus Chriſti ſub ſpeciebus,ſi tamen modò non dantur verba,non dabitur modò ſimpliciter ſacramentum Euchariſtiæ.Reſpondeo negando primam conſequentiam;nam licet in aliis ſacramentis ſit vera doctrina tradita , in Euchariſtia tamen patitur exceptionem : nec enim Euchariſtia ſupponitur in recto pro forma. Ratio autem huius exceptionis & differentiæ deſumenda eſt ex principiis ſuprà traditis;quia illud importatur de connotato , quod ſignificatur per modum alteri adiacentis,ſeu habiti ab alio. Ex quo fit,in Euchariſtia verba importari de connotato,non verò in aliis ſacramentis ; cùm enim in aliis Sacramentis materia proxima ſit aliqua actio tranſiens , vt ablutio , vnctio,&c. non bene importaretur vt ſubiectum verborum,quia vna actio non bene concipitur vt ſubiectum alterius actionis,neque eſſet maior ratio de vna , quàm de alia ; at verò in Euchariſtia materia proximã eſt res permanens,& ideo aptiùs ſignificatur vt accipiens,& habens denominationẽ à verbis tranſeuntibus ; quæ ratio ſufficiens fuit ad diuerſimodè vtendum nominibus Sacramentorum ; ita vt per alia æquè in recto ſignificaretur materia,& forma ; per Euchariſtiam verò ſignificaretur corpus Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis, importando ipſa verba conſecrationis ſolùm de connotato.

Negatur paritas,ratio diſcriminis eſt, quia alia ſacramẽta conſiſtunt in vſu.

SECTIO V.

Afferuntur alia argumenta, & ſolutiones Recentiorum contra doctrinam præcedentem.

64. *Obijcitur primò contra noſtram ſententiam , verba adhuc moraliter, & virtualiter permanere,vt ſcilicet non ſint reuocata.*

SEntentiam nõſtram *ſectione præcedenti* traditam impugnarunt aliqui,&argumenta à nobis allata ſoluere conati ſunt , quorum ſolutiones , & argumenta in præſenti breuiter examinabimus. Dicunt igitur, probari clatè noſtris argumentis hoc ſacramentum in eſſe etiam permanenti non includere ſolas ſpecies,&corpus Chriſti,ſed aliquo etiã modo verba tamquam formam , & per quæ fiat ſignum cõpletè ſenſibile. Addunt tamen,hæc nõ eſſe verba ipſa realia præterita,quia poſtea exiſtit,& perſeuerat ſacramentum; cùm autem ſacramentũ ſit quoddam totum , debent permanere omnes eius partes: non permanent autem verba præterita; debet ergo aliquid ſubrogari pro illis,videlicet verba ipſa moraliter,ſeu virtualiter permanentia:hanc verò moralem permanentiam dicunt eſſe carentiam reuocationis verborum:nam quantumcunque præceſſiſſent verba Chriſti,ſi tamen poſtea fuiſſent reuocata , non ampliùs ſignificaretur corpus Chriſti præſens ſub ſpeciebus : nunc ergo per ipſam negationem reuocationis intelliguntur moraliter perſeuerare verba;& hæc negatio reuocationis,cùm ſit aliquid præſens,poteſt conſtituere ſacramentum præſens,quod non poſſent facere verba merè præterita.

65. *Hic modus dicendi primò impugnatur.*

Hic modus dicendi impugnari facilè poteſt,primò,ad hominem;quia ideo nolunt ipſi,verba præterita eſſe formam intrinſecam huius ſacramenti, prout hoc ſacramentum eſt; quia poſt conſecrationem(inquiunt)perſeuerat ſacramentum,&non perſeuerant verba;ergo aliquid aliud debet eſſe forma, ſcilicet negatio reuocationis, quæ negatio nũc eſt, & ideo nunc etiam eſt ſacramentũ;hoc autem argumentum probatur ad hominem eſſe inefficax, quia ſacramentum Euchariſtiæ eſt verè , & realiter in pyxide, quamdiu ibi conſeruatur; & tamen negatio reuocationis verborum non eſt in pyxide;ibi enim ſolùm eſt negatio reuocationis ibi exiſtentis : potuit tamen eſſe reuocatio abſque eo,quòd eſſet ibi; ergo ſicut poteſt ibi eſſe verè, & realiter ſacramentum abſque eo, quòd ibi ſit negatio reuocationis, à qua formaliter conſtituitur in ratione ſacramenti: ſic etiam poterit nunc eſſe verè , & realiter ſacramentum abſque eo,quod nunc ſint verba,quæ ſunt forma intrinſeca ſacramenti prout ſacramentum eſt , neque enim minùs repugnat exiſtere hîc aliquid abſque ſuo conſtitutiuo intrinſeco, quàm exiſtere nunc abſque illo; nec poteſt vlla veriſimilis ratio diſcriminis aſſignari. Hoc idem argumentum fieri poteſt loquendo de ſignificatione,ſeu de inſtitutione, aut poteſtate ad ſignificandum , per quam conſtituitur ſacramentum in ratione ſigni ; nam hæc eſt forma conſtituens ſacramentum in ratione ſacramenti,& ſignificatiui,& tamen hæc non eſt in pyxide,vbi ſunt ſpecies conſecratæ;ergo poteſt eſſe ſacramentum ibi , vbi non eſt forma conſtitutiua illius in ratione ſacramenti.

66. *Secundò impugnatur à priori.*

Secundò,& à priori impugnatur,quia quantumcunque ponatur pro forma illa negatio reuocationis verborum,non poteſt vitari,quin recurratur ad ipſamet verba præterita , tamquam ad conſtitutiuum ſaltem partiale:nam negatio præciſa reuocationis verborum ſecundùm ſe non ſufficit ad denominandum ſacramentum illud completè.Ponamus enim , quòd Deus conſtitueret corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis abſque vllis verbis conſecrationis, tunc quidem eſſent ſpecies continentes corpus Chriſti , atque eſſet etiam negatio reuocationis verborum,nulla enim eſſet facta verborum reuocatio , & tamen non eſſet idem ſacramentum , quod modò eſt in ratione ſacramenti,nec illa negatio reuocationis tunc conſtitueret , cùm nulla præceſſiſſent verba,quæ poſſent reuocari;ergo negatio præciſa reuocationis non conſtituit nunc , ſed debent intelligi etiam verba præterita.

67. *Inſtantiã.* *Soluitur.*

Dices,illa non eſſet tunc eadem negatio reuocationis quæ nunc eſt, quia nunc eſt negatio reuocationis verborum prolatorum , tunc autem eſſet ſolùm verborum poſſibilium. Sed contrà, quia negatio reuocationis verborum prolatorum ſupra illam aliam negationem ſolùm addit verba illa fuiſſe prolata,per hoc enim præcisè, quòd verba illa ſint prolata,iam eadem negatio eiuſdem prorſus reuocationis intelligitur negatio reuocationis verborum prolatorum,nec per hoc,quòd verba ſint prolata,intelligitur noua negatio , quæ aliàs non fuiſſet,quia etiamſi non fuiſſent prolata, eſſent omnes prorſus negationes , quæ nunc ſunt ; negatio enim tamdiu eſt, quamdiu non eſt res, cuius eſt negatio: cùm ergo tunc non eſſent reuocationes verborum, tunc etiam eſſent negationes omnes reuocationum

num possibilium;& per consequens hæc eadem negatio,quæ nunc est,esset tunc, licèt tunc non diceretur negatio reuocationis verborum præteritorum, sicut nunc dicitur: hoc enim solùm addit, vt dixi,verba fuisse prolata,atque adeò ad hanc denominationem dandam negationis reuocationis verborum præteritorum,debét intrare ipsa verba præterita,quia non esse reuocata verba præterita, dicit intrinsecè duo,videlicet,verba fuisse prolata,&non esse postea reuocata;hoc secundum habetur formaliter à negatione; illud primum habetur formaliter à prolatione præterita verborum,vt constat.

Instantia. Dices,formá Eucharistiæ in esse permanenti non esse verba præterita, sed negationem reuocationis non solum secundùm se, sed cum respectu quodam *Diluitur.* ad verba præterita,vt præterita.Sed contra,quia hic respectus vel est aliquid negatiuum,vel positiuũ.Si est negatiuus, fuisset eodẽ modo, licèt non fuissent prolata verba,quia tunc essent omnes negationes, quæ nunc sunt,nec potuit tunc deesse aliquid negatiuum, nisi per positionem alicuius positiui, quod tũc esset.Supponimus autem, nihil positiuum tunc fore,quod nunc non sit. Si vero hic respectus dicatur positiuus,non potest esse aliud præter ipsa verba præterita: nón enim est modus positiuus inhærens ipsi negationi reuocationis,vt constat.

68. Dices, hunc respectum esse aliquid positiuum, *Instabis.* non physicum, sed morale fundatum in prolatione præterita verborum, & negatione subsequenti re- *Respondeo.* uocationis. Sed contrà; primò,quia hoc iam est recurrere re ipsa ad verba præterita,vt componentia intrinseca:nam ens morale re ipsa resoluitur in aliqua entia physica,ex quibus resultat;quæ dant fundamentum,vt nos possumus dicere, esse moraliter, seu æquiualenter tale, eo quod illa entia physica æquiualeant moraliter alicui enti, quòd physicè non datur;sed re vera,physicè loquendo,nihil aliud est, nisi illa entitas physica. Vnde Deus, qui videt res,sicuti in se sunt,non videt,nec iudicat de rebus per illa entia moralia, sed per entia physica,quæ in nobis fundant illos conceptus morales,ac per consequens Deus videbit,sacramentum Eucharistiæ,in quantum sacramentum est, constitui per species continentes corpus Christi,& per verba præterita, quæ nobis dant occasionem dicendi, resultare ibi respectum moralem, quia verba præterita non reuocata æquiualent respectui physico præsenti, qui nunc esset, in ordine ad significandum sufficienter præsentiam Christi sub speciebus, ergo re ipsa & physicè loquendo, sacramentum hoc vt sacramentum est, constituitur ex ipsis verbis præteritis, & non ex sola negatione reuocationis.

69. Secundò reiicitur hæc solutio, quia ante illum *Secundò reji-* respectum moralem,qui resultat, datur fundamen- *citur hæc so-* tum proximum, & completum illius, nempe verba *luto.* fuisse prolata,& non esse reuocata: possumus ergo loqui de speciebus panis, provt subsunt illi fundamento, absque eo, quòd concipiamus aliquid morale;& quidem negari non potest, quod species panis,provt denominantur præcisè à verbis præteritis non reuocatis, significant sufficienter gratiam, & præsentiam corporis Christi; qui enim cognoscit species panis, super quas fuerunt prolata verba consecrationis, quæ non sunt reuocata, cognoscit, ibi esse Christum in nutrimentum spirituale fidelium;ergo species panis, provt subsunt illi denominationi à verbis præteritis non reuocatis,sunt verum sacramentum significans gratiam;omne enim quod est signum sensibile practicum gratiæ,&c.est verum sacramentum; sed vt sic non sunt aliud sacramentum, nisi Eucharistia; ergo ante illum respectum moralem, & solùm per denominationem à verbis ipsis præteritis intelligitur sufficienter constitui re ipsa sacramentum Eucharistiæ,nec potest vllo modo vitari, quòd verba præterita intrent re ipsa ad dandam hanc denominationem.

70. Tertiò,principaliter impugnatur ille modus dicẽ- *Tertiò impu-* di,quia præscindẽdo ab illa negatione reuocationis *gnatur ille* præsenti, habemus hoc sacramentum sufficienter *modus dicen-* constitutũ in ratione significantis gratiam, & præ- *di.* sentiam corporis Christi: nam eo ipso, quod ego video species panis,super quas audiui verba consecrationis proferri à Sacerdote,venio sufficienter in notitiam corporis Christi latentis,licèt nihil sciam de reuocatione: verba enim illa eo ipso,quod fuerunt dicta à Christo per se,vel per suum ministrum, afferunt secum immutabilitatem in obiecto, quod affirmant: si ergo affirmarunt, sub illis speciebus contineri corpus Christi,hoc mihi sufficit,vt sciam, nunc esse ibi corpus Christi.

71. Respondent, verba secundùm se non affirmare, *Respondent* quod ibi sit corpus Christi postea, sed tunc solum *aduersarij.* quando proferuntur: sunt enim verba de præsenti, atque ideo ex vi sua non affirmant obiectum pro tempore futuro:debeo ergo aliunde scire,illa verba non esse postea reuocata, vt sciam, adhuc perseuerare ibi corpus Christi.

Impugnatur Hæc responsio multipliciter impugnatur; pri- *primò hæc re-* mò, quia Ecclesia ex veritate verborum Christi, *sponsio.* collegit præsentiam corporis eius sub speciebus, non solum quando proferuntur verba, sed etiam quando postea comeditur.Christus enim dixit: *Accipite,& comedite,hoc est corpus meum*;ergo affirmauit non solum pro tunc, sed pro tempore futuro, præsentiam sui corporis:alioquin inepta esset illa causalis: *comedite postea, quia nunc est corpus meum*; ergo fatendum est, Christum affirmasse præsentiam sui corporis permanentem sub illis speciebus,quamdiu non corrumpuntur.

72. Dixit aliquis, Christum quidem id affirmasse; *Dicit aliquis.* quia id colligebatur ex verbis antecedentibus: *accipite,& comedite*;alios tamen Sacerdotes,qui verba illa præcedentia dicunt solum recitatiuè, & materialiter,non significare postea per illud *est*,nisi præsentiam corporis Christi pro tunc,non pro tempore sequenti; quia propria significatio illius verbi non debet trahi ad aliud, nisi ex verbis adiunctis conster,vt constabat in sermone Christi.

Hæc respon- Hæc tamen responsio difficilis est; primò, quia *sio est diffici-* Christus dedit proculdubio Apostolis potestatem *lis, Christus* faciendi,quod ipse fecit, & affirmandi, quod ipse *enim dedit* affirmauit, cum dixit:*hoc facite*; si ergo ipse per illa *Apostolis po-* verba: *hoc est corpus meum*, affirmauit non solum *testatem fa-* præsentiam, sed permanentiam sui corporis, eandem permanentiam possunt alij Sacerdotes affirmare nomine Christi: alioquin non possunt facere quod ipse fecit; siquidem non possunt vi verborum alligare corpus Christi ad permanendum sub illis speciebus.

73. Secundò,si ex veritate verborum non colligitur *Secundò im-* permanentia corporis pro tempore sequenti, vnde *pugnatur, quia videtur* ergo colligitur? Dicunt, hoc haberi ex traditione *hoc esse alie-* mera. Vereor tamen,ne hoc responsum alienum sit *num à mente* à mente Concilij Tridentini,in quo *sessione* 21. *c.* 5. *Concilij Tri-* ex veritate verborum colligitur præsentia corpo- *dentini.* ris,& sanguinis Christi;præsentia,inquam,non illa metaphysica pro instanti, quo absoluuntur verba, sed præsentia moralis, & permanens: ex illa enim præsentia, quam *ex vi verborum* esse dixerat, infertur statim *cap.* 5. debere postea huic sacramento exhiberi cultum latriæ. *Nullus itaque* (inquit) *dubitandi locum relinquitur, quin omnes Christi fideles pro more in* Conc. Trid.

Ecclesia

Eccleſia Catholica ſemper recepto latriæ cultum huic ſanctiſſimo ſacramento in veneratione exhibeant. Vbi illa particula, *itaque*, eſt nota illationis, qua ex præſentia, quam dixerat eſſe ex vi verborum, infertur debitum adorationis latriæ *pro more in Eccleſia recepto.* Hic autem mos non eſt adorandi in illo inſtanti metaphyſico, imo nemo vnquam tunc adorat: quis enim poteſt ſcire illud primum inſtans, vt tunc adoret? Sed adorant tempore ſequenti poſt abſolutam conſecrationem; ergo ex veritate verborum colligitur præſentia corporis Chriſti pro tempore etiam illo ſubſequenti; alioquin malè probat Concilium ex præſentia, quam dixerat eſſe *ex vi verborum*, debitum illius adorationis exhibendæ, prout in Eccleſia exhibetur. Vnde poſtea *Canone* 4. ex eadem doctrina capitis tertij, quam in margine citat, infert, hæreticos eſſe, qui dicunt corpus & ſanguinem Chriſti non eſſe in hoc ſacramento, niſi in vſu, *non autem ante, vel poſt.* Supponit ergo non potuiſſe eſſe vera Sacerdotis verba, niſi corpus Chriſti permanenter ſit ſub illis ſpeciebus.

74. *Didicit hanc doctrinã Concilium ex Patribus.* Didicit autem hanc doctrinam, & illationem Concilium ex Patribus antiquis, qui omnes ex veritate verborum conſecrationis, probant de facto dari nobis corpus Chriſti in Euchariſtia. Baſilius. Baſilius in Quæſtionibus compendio explicatis, *quæſtione* 172. *Quali timore* (inquit) *aut quali certitudinis perfectione, aut quo affectu corporis, ac ſanguinis Chriſti participes fiemus?* Reſpondet autem; *Timorem quidem docet nos Apoſtolus* 1. Corinth. 11. *dicens:* Qui edit, ac bibit indignè, iudicium ſibi ipſe edit, ac bibit. *Certitudinis autem perfectionem inducit fides verborum Domini, qui dixit:* Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem. Ecce ex veritate, & ſignificatione verborum, ac ex poteſtate loquendi, vt Chriſtus loquutus eſt, infert certitudinem præſentiæ corporis Chriſti. Ambroſius. Ambroſius de initiandis *cap.* 9. *tom.* 4. ſic ait: *Forte dicas: aliud video; quomodo tu mihi aſſeris, quod Chriſti corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, vt probemus.* Et, poſt alia exempla adducta, affert tandem probationem ex verbis conſecrationis: *Sacramentum iſtud, quod accipit, Chriſti ſermone conficitur. Ipſe clamat Dominus Ieſus:* hoc eſt corpus meum. *Ante benedictionem verborum cæleſtium ſpecies nominantur, poſt conſecrationem corpus Chriſti ſignificatur. Ipſe dicit, ſanguinem ſuum: ante conſecrationem aliud dicitur: poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur. Et tu dicis:* Amen; *hoc eſt, verum eſt.* Cyrillus. Cyrillus Hieroſolymitanus *Catech.* 4. *myſtag.* ſic ait: *Ne ergo conſideres tanquam panem nudum, & vinum nudum: corpus enim eſt, & ſanguis Chriſti, ſecundum ipſius Domini verba. Quamuis enim ſenſus hoc tibi ſuggerat, tamen fides te confirmet, ne ex guſtu rem iudices, quin potius habeas ex fide pro certiſſimo, itave nulla ſubeat dubitatio, eſſe tibi donata corpus, & ſanguinem.* Chryſoſtomus. Chryſoſtomus *homil.* 83. in Matthæum: *Superet* (inquit) *& ſenſum, & rationem noſtram, quæſo ipſius, quod in omnibus, & præcipuè in myſteriis faciamus, non illa, quæ ante nos iacent, ſolummodo aſpicientes, ſed verba quoque eius tenentes. Nam verbis eius defraudari non poſſumus: ſenſus verò noſter deceptu facillimus eſt: illa falſa eſſe non poſſunt, hic ſæpius, atque ſæpius fallitur. Quoniam ergo ille dixit:* hoc eſt corpus meum, *nulla teneamur ambiguitate, ſed credamus, & oculis intellectus id perſpiciamus. Nihil enim ſenſibile traditum nobis à Chriſto*, &c. *Eodem modo loquuntur alij Patres, probantes veritatem carnis Chriſti ex veritate verborum conſecrationis.* Eodem modo loquuntur alij Patres probantes ſemper veritatem carnis Chriſti in cibo, quem manducamus, ex veritate verborum conſecrationis: quod argumentum inutile omnino eſſet, ſi verba illa ſolum ſignificant præſentiam corporis Chriſti pro vltimo inſtanti prolationis verborum, vt ij Theologi volebant. Fatendum ergo eſt, verba illa affirmare præſentiam corporis Chriſti permanentem, neque in alio ſenſu proferri à nobis, niſi in eo, in quo à Chriſto prolata ſunt; qui certè ſignificauit permanentiam pro tempore ſequenti, dum ſpecies non corrumperentur.

75. *Tertiò impugnatur illa reſponſio.* Vnde tertiò arguere poſſumus, quia ſi verba Sacerdotis non affirmant pro tempore ſequenti, ſed ſolùm pro vltimo inſtanti prolationis; ergo negatio reuocationis verborum nihil prorſus facit ad conſtitutionem huius ſacramenti: nam qui non reuocat id, quod dixit, non aſſerit aliud de nouo, ſed ad ſummum confirmat illud ipſum, quod dixerat. Si ergo Chriſtus per Sacerdotem affirmauit ſolùm præſentiam corporis ſui pro vltimo inſtanti prolationis, & non pro tempore ſequenti, poſtea non reuocando illa verba, cenſebitur confirmare illud ipſum, ſcilicet, corpus ſuum fuiſſe præſens pro illo vltimo inſtanti prolationis verborum. Sicut ſi ego dico tibi, nunc eſſe Petrum in foro, cras non reuocando hæc verba non cenſeor affirmare, quòd adhuc perſeueret in foro; ergo ſimiliter, ſi Chriſtus ſolùm affirmat, tunc eſſe corpus ſuum ſub iis ſpeciebus, non cenſebitur affirmare, quòd poſtea ſit, eo quòd non reuocet verba præterita; ergo ſi negatio reuocationis poſtea conſtituit ſacramentum, & ſignificat præſentiam pro tempore ſequenti, fatendum eſt, verba præterita affirmaſſe illam præſentiam pro tempore etiam ſequenti. Vnde licet è contra ergo reuocaſſem, quod heri dixi de Petro heri exiſtente in foro, non ideo nego, hodie eſſe in foro; ergo licèt Chriſtus reuocaret verba præterita, & illa ſolum affirmabant præſentiam pro illo inſtanti, non ideo negaret præſentiam hodiernam, cùm ea obiecta ſint omnino diuerſa, & diſparata.

76. *Quartò impugnatur.* Quartò impugnatur ad hominem illa reſponſio, quia ſi negatio hæc reuocationis præſentis non habetur, nec colligitur ex verbis conſecrationis, ſed ex traditione; ergo hæc negatio reuocationis fit ſenſibilis per ipſam traditionem; atque ideo non ſola negatio ipſa reuocationis, ſed & traditio illa debet intrare ad componendum intrinſecè hoc ſacramentum; illud enim, per quod formaliter fit ſenſibilis forma (quæ apud hos Theologos eſt negatio reuocationis,) debet intrare ad conſtituendum intrinſecè hoc ſacramentum in ratione ſigni ſenſibilis; debet ergo intrare traditio ipſa, per quam fit ſenſibilis, & cognoſcitur negatio præſentis reuocationis. Traditio autem illa eſt aliquid præteritum, vt conſtat, cùm includat narrationem, & verba eorum, per quos ad nos peruenit illa notitia; ergo iam componis hoc ſacramentum in eſſe permanenti ex aliqua parte præterita, nempe ex traditione illa; quod certè eſt inconueniens illud, propter quod vitandum nolebas verba præterita intrare ad componendum intrinſecè hoc ſacramentum, & tamen neque in tua ſententia poteſt illud inconueniens omnino vitari.

77. *Quod ſupponitur ab illis eſt falſum, vt conſtat ex communi vſu loquendi.* Denique illud, quod ab illis Theologis ſupponitur, non poſſe Sacerdotem per illud verbum *eſt*, affirmare præſentiam corporis Chriſti permanentem pro tempore futuro, eo quod illa ſit copula temporis præſentis: falſum eſt, vt conſtat ex communi vſu loquendi omnium hominum. Quando ego enim dico: *hæc medicina efficax eſt, & vtilis, hic cibus dulcis eſt*, &c. non intendo ſolùm affirmare efficaciam pro hoc inſtanti, vel dulcedinem, ſed habitualem, & permanentem; alioquin fruſtrà hoc dicerem ad perſuadendum vſum illius medicinæ, vel cibi, cùm vſus non poſſet eſſe pro hoc inſtanti,

ſtanti. Et quidem ipſimet aduerſarij fatentur, Chriſtum in cœna per illud verbum, *eſt*, ſignificaſſe præſentiam ſui corporis, non ſolùm pro illo inſtanti vltimo prolationis, ſed etiam pro tempore ſequenti; ne cogantur dicere ineptam fuiſſe illam cauſalem: ***Bibite ex eo omnes, hic eſt enim ſanguis meus***, &c. provt reuera eſſet inepta, ſi ſolùm affirmaſſet pro illo inſtanti prolationis, vt ſuprà vidimus. Ex hoc autem colligitur, illud verbũ, *eſt*, non ita alligari ad inſtans præſens, vt non ſoleat etiam cõmuniter vſurpari, ad ſignificandã præſentiam permanentẽ pro tempore ſequenti. Cùm ergo Chriſtus ita loquutus fuerit, & dederit poteſtatem Apoſtolis faciendi quod ipſe fecit, & loquẽdi, ſicut ipſe loquutus eſt, cõſequens eſt, quod alij etiam Sacerdotes vſurpare debeant verbum illud in eodem ſenſu, & cũ eadem ſignificatione præſentiæ permanentis pro tempore ſequenti.

78. *Ad fundamentũ eorum principale iã reſponſum eſt.*

Ad fundamentum verò principale eorum Doctorum iam ſuprà reſponſum eſt; fatemur enim, non poſſe manere concretum aliquod adæquatè, vt tale concretum eſt, niſi maneant omnes eius partes, negamus tamen, poſt verba conſecrationis perſeuerare totum concretum ſacramenti adæquati; conſtat enim ex partibus partim præteritis, partim præſentibus, atque ideo non eſt mirum, ſi non poſſit totum concretum manere: manet tamen verè ſacramentum, quia hoc non dicit in recto omnes partes, vt diximus. Et quidem mirum eſt, quod illi Theologi admittunt, ***album***, licèt ſit nomen ſignificans concretum, poſſe tamen accipi pro ſolo ſubiecto in recto, & albedine in obliquo, & domum antiquam, vel obiectum cognitum eodem modo poſſe ſignificare domum, vel obiectum ſolùm in recto, antiquitatem verò, vel cognitionem in obliquo, licèt hæ ſint formæ denominantes; & aliunde negent, poſſe eodem modo accipi ſacramentum, itavt ſolùm ſignificet vnum in recto, & formam in obliquo. Sicut enim nunc eſt verè, & propriè domus antiqua, licèt non ſit nunc adæquatè vt antiqua, nec ſecundùm totum, quod includit, vt antiqua: ſic manet nunc ſacramentum, non tamen adæquatè ſecundùm omnia, quæ includit vt ſacramentum. Quod aduerſarij fateri debent de ipſa inſtitutione, ſeu vi ad ſignificandum, quæ quidem eſt forma ſacramenti, vt ſacramentum eſt, & tamen non eſt ibi in ſacrario, vbi eſt ſacramentum.

Sacramẽtum illud conſtat ex partibus partim præteritis, partim præſentibus.

79. *Arguunt primò ex tra nos.*

Arguunt primò, quia ſacramentum eſt quoddam totum, vt conſtat ex communi omnium conceptu: totum autem non manet ſine ſuis partibus; ergo ſi verba ſunt pars, non manebit ſacramentum tranſactis verbis. Reſpondetur alia ſacramenta, quæ conſiſtunt in vſu, eſſe concreta quædam, cùm dicant in recto materiam, & formam, vt dixi in tractatu de ſacramentis. Sacramentum verò Euchariſtiæ reduplicatiuè acceptum vt ſacramentum adæquatè eſt, eſt quoddam totum ex materia, & forma: ſpecificatiuè autem non eſt quoddam totum, ſed vna pars totius, quæ ſola eſt rectum illius: ſicut album reduplicatiuè eſt totum accidentale, ſpecificatiuè autem non eſt totum, ſed rectum totius.

Reſpondetur. Hoc ſacramẽtum reduplicatiuè vt ſacramentum adæquatè eſt, eſt quoddam totum, ſpecificatiuè autem eſt pars totius, hoc eſt rectum illius.

80. *Arguunt ſecundò Reſpondetur.*

Arguunt ſecundò, verba per nos ſunt pars intrinſeca ſacramenti; ſed nihil poteſt exiſtere ſine ſuis partibus; ergo, tranſactis verbis, non manet ſacramentum Euchariſtiæ. Reſpondetur, verba eſſe partem intrinſecam ſacramenti reduplicatiuè ſumpti, vt eſt totum quoddam adæquatum, non verò eſſe partem ſacramenti ſpecificatiuè ſumpti, id eſt, illius recti, quod denominatur ſacramentum à verbis præteritis: quare hoc rectum ſic denominatum, poteſt manere abſque verbis actu exiſtentibus.

81. *Inſtantia.*

Dices; ergo corpus Chriſti in altari manet quidem ſpecificatiuè, quod fuit ſacramentum, non tamen manet vt ſacramentum reduplicatiuè; quod quidem videtur abſurdum; manet enim non qualiter eſt in cœlo, ſed ſacramentum. Reſpondetur, manere quidem ibi corpus Chriſti ſacramentatum, hoc eſt, ſub ſpeciebus ſacramentalibus, & ſecundùm diuerſum modum eſſendi ab eo, quem habet in cœlo, nempe indiuiſibiliter, & ad modum rei ſpiritualis. Rurſus concedendum eſt, manere ibi totum ſacramentum Euchariſtiæ: per hoc enim ſolùm ſignificatur, manere ibi totum, quod eſt in recto ſacramentum Euchariſtiæ, ſicut manet nunc tota domus antiqua, propter eandem rationem. Denique concedi etiam poteſt, & debet, quòd maneat ibi ſub ratione ſacramenti, ſeu provt ſacramentum eſt; per hoc enim non ſignificamus, quòd maneat ibi ſecundùm omnes partes, quas includit hoc ſacramentum adæquatè ſumptum, quatenus adæquatè eſt tale, ſed ſolùm quòd non ſit ibi præcisè, ſicut eſt in cœlo, ſed provt requiritur ad hoc, vt exerceat munus ſacramenti, quod eſt ſignificare. Sacramentum quippe eſt ſignum ſenſibile gratiæ, &c. corpus autem Chriſti ſecundùm ſe non ſignificat ſenſibiliter gratiam, ſed provt percipitur per ſpecies meritò ergo dicitur ibi eſſe vt ſacramentum, vbi eſt ſub ſpeciebus, per quas fit ſignum ſenſibile gratiæ; non quia corpus Chriſti ſub ſpeciebus concurrat adæquatè, vel ſit ſignum adæquatum, vt adæquatum gratiæ: hoc enim eſt falſum, ſed quia ſit ſaltem ſignum, &, provt eſt ibi, habeat partialem virtutem, & actuitatem ad ſignificandum; quod ſufficit, vt dicatur eſſe ibi quatenus ſignum, & ſacramentum reduplicatiuè; quia nomen ſigni, & ſacramenti non ſolùm dicitur de ſigno totali, ſed etiam de partiali; ſic enim dicunt Theologi, in ſacramentis aliqua eſſe ſolùm ſacramentum, aliqua rem, ſimul & ſacramentum; iuxta quam diuiſionem dicunt, ſpecies panis eſſe ſacramentum ſolùm, non quod ipſæ ſolæ habeant in ſe totam rationem ſacramenti totalis, ſed quia ipſæ habent vim partialem ſignificandi corpus Chriſti, & aliunde non ſignificantur: ergo corpus Chriſti, provt ſub ſpeciebus, poteſt dici eſſe ibi, quatenus ſacramentum eſt, hoc eſt, quatenus ſignificat gratiam, licet non ſit ibi quatenus ſacramentum adæquatè, id eſt quatenus dicit omnia, quæ concurrunt ad ſignificandum.

Reſpondeo.

Nomen ſigni non ſolùm dicitur de ſigno totali, ſed etiam de partiali.

82. *Arguunt tertiò.*

Arguunt tertiò, ſi verba ſunt pars intrinſeca ſacramẽti; ergo dant illi effectum formalem in ratione ſigni: ſed quando iam non exiſtunt, non poſſunt dare vllum effectum formalem; ergo nunc ſacramentum non ſignificat per verba præterita, ſed ſolum per aliquid præſens, & per conſequens non poteſt id, quod præteriit, pertinere ad conſtitutionem intrinſecam ſacramenti. Reſpondetur verba, ſicut ſunt pars intrinſeca, dare effectum formalem partialem in ratione ſigni, poſſumus autem loqui vel de ſignificatione actuali, vel de potentia ſignificatiua. Si ſermo ſit de ſignificatione actuali, hæc quidem poteſt nunc poni, quando iam verba non exiſtunt; non enim prouenit formaliter à verbis, ſed efficienter; quare verba præterita poſſunt nunc ſignificare, quia ſignificare eſt mouere ex ſui cognitione ad cognitionem alterius rei; poſſunt autem verba præterita per ſui memoriam, & ſpeciem, quam reliquerunt, mouere nunc ad cognoſcendum corpus Chriſti ibi latens per modum cibi ſpiritualis: atque adeo ſignificatio actualis fit nunc à verbis præteritis, & à ſpeciebus præſentibus. Si verò ſermo ſit de ſignificatione in actu primo, ſeu de poteſtate ad ſignificandum: hæc quidem partim eſt in ſpeciebus, & partim in verbis præteritis. Sicut autem ſa-

Reſpondetur.

cramentum secundum totum, quod includit, potest partialiter componi ex verbis præteritis: sic potest componi potestas significatiua ex potestate partiali præterita existenti in verbis, quæ cum sit potestas remota, poterit nunc habere suum effectum significandi, mediante potestate proxima, quæ ab illa dimanauit, scilicet speciebus impressis, & memoria illorum verborum: quæ tamen species, & memoria non sufficiunt ad componendum sacramentum; quia ipsæ non sunt signum, cum non cognoscatur, sed sunt virtus signi præteriti ad ponendam significationem, per quam illud signum præteritum denominatur actu significans.

83. *Alia duo obiiciuntur.*

Omitto alia argumenta leuiora, quæ afferunt, quibus abundè satisfactum est *sectione præcedenti*. Adiungam tamen duo alia, quæ opponi possunt cõtra rationem potissimam, qua probauimus nostram sententiam. Primum est, quia si verba debent intrare vt pars ad componendum partialiter sacramentum, quatenus adæquatè est tale sacramentum, eo quod species secundũ se non significant sufficiẽter, nisi prout denominantur à verbis præteritis: ideoque diximus, etiam carentiam reuocationis secundum se non sufficere, quia neque hæc significat sufficienter, nisi re ipsa præcesserint verba; sequitur nec ipsa verba secundum se sufficere, nisi intelligamus etiam carentiam reuocationis sequẽtis; nam quantumcumque præcesserint verba, si postea reuocata fuissent a Christo, non significabunt; ergo nunc significant, quatenus dicta fuerunt, & postea non sunt reuocata, & per consequens ipsa carentia subsequens reuocationis debet intrare, vt forma saltem partalis; vnde non sola verba erunt forma, sed verba, & carentia reuocationis sequentis; vnde fieri etiam videtur, quod successiuè varietur forma, huius sacramenti permanentis, quia successiuè ponitur noua carentia reuocationis verborum.

Primum est, hinc sequi, nec ipsa verba sufficere sine carentia reuocationis sequentis.

84. *Tripliciter respondari potest primò.*

Huic argumento tripliciter possumus respondere; primò, concedendo, quòd in esse permanenti non sola verba præterita, sed etiam negatio subsequẽs reuocationis intret vt forma ad componẽdum sacramentum secundum eius esse adæquatũ. Ex hoc autem non fit, dari aliam formam præter verba, aut successiuè variari formam; quia illa carentia reuocationis est, quasi perseuerantia moralis eorumdem verborum: perseuerantia autem verborum non cõputatur pro forma diuersa à verbis, sed ipsa verba præterita cum perseuerantia morali subsequenti faciunt viam, & eamdem formam requisitam ad significandum pro tempore sequenti. Vnde licet physicè varietur aliquo modo forma per maiorem, & nouam perseuerantiam, quam recipit; moraliter tamen non censetur variari, nisi secundùm durationem; quia sicut eadem materia perseuerans per nouam durationem est semper eadem materia; sic forma præterita perseuerans per nouam dũrationem moralem, quæ est noua carentia reuocationis, censetur semper eadem forma.

Perseuerãtia verborum nõ cõputatur pro forma diuersa à verbis.

85. *Secundò respondetur verba esse formã, negationem verò reuocationis conditionem.*

Secundò respondere possumus, sola verba esse formam, negationem vero reuocationis esse solam conditionem ad hoc, vt verba præterita significent nunc in actu secundo, forma enim est illa, quæ significat; verba autem præterita sunt, quæ significant, id est, faciunt venire in cognitionem obiecti; negatio verò reuocationis non significat, sed remouet impedimentum prohibens significationem verborum præteritorum: sicut si quis concedit facultatem alicui aliquid faciendi, quandiu ipse non reuocauerit, certè concessio præterita est sola, quæ dat facultatem; negatio verò reuocationis est remouens prohibens; quare licet non sit libera, sed necessaria ratione somni, amentiæ, &c. facultas prima perseuerat: sic negatio reuocationis verborum propriè non significat; per illam enim non loquitur, qui prius verba protulerat, nec confirmat de nouo, quod dixit, sed solùm non destruit verba præterita; quare sicut qui non occidit Petrum, non dicitur propriè causa vitæ ipsius: sic qui non destruit verba posita, non dicitur propriè ea conseruare, aut per illa loqui, & per consequens nec aliquid significare; vnde illa negatio reuocationis, licet requiratur, & dato quod intrinsecè requiratur, non tamen est forma significans, sed conditio, vt forma præterita non impediatur à significatione actuali.

86. *Terriò respondetur, non est necesse concipere verba nõ fuisse reuocata vt intelligantur significare.*

Dixi, dato, quod illa negatio reuocationis requiratur, & requiratur intrinsecè; quia in rigore loquendo, ad intelligendam veritatem, & significationem infallibilem verborum præteritorum non est necessarium concipere, non fuisse reuocata ea verba; nam eo ipso, quod concipimus, fuisse dicta à Christo, vel à Sacerdote nomine Christi, & potestate ab ipsa tradita, etiamsi nihil aliud intelligamus, iam intelligimus, esse vera, & per consequens irreuocabilia. Suppono enim, sensum illorum verborum non fuisse, corpus Christi contineri sub illis accidentibus pro eo solum instanti vel tempore, sed contineri permanenter, quamdiu accidentia non corrumpuntur. Cùm ergo verba Christi debeant habere veritatem infallibilem, consequens est, vt eo ipso, quod scio, prolata esse ea verba à Christo, cognoscam, nunc etiam contineri corpus Christi sub iis speciebus nondum corruptis; ergo verba præterita præcisè absque alia negatione reuocationis superaddita habent vim sufficientem ad significandam sensibiliter vnà cum speciebus præsentiam corporis Christi, imo in rigore, non possum ego aliunde cognoscere ipsam negationem reuocationis, nisi ex verbis præteritis. Vnde enim scio ego, Christum non reuocasse illa verba, aut Sacerdotem, qui protulit ea non reuocasse, nisi quia scio, verba illa prolata esse à Christo, vel eius nomine, atque ideo debere esse irreuocabilia? Vnde de primo ad vltimum tota hæc significatio sensibilis reduci debeat ad species, & verba præterita.

87. *Secundum argumentum.*

Secundum argumentum fieri potest retorquendo rationem à nobis adductam; quæ si aliquid probat, videtur etiam probare, debere intrare ad componendum intrinsecè hoc sacramentum Eucharistiæ substantiam panis, & vini, non vt præsentem, sed vt præteritam, saltem in obliquo: nam si miraculosè præcessissent species panis absque substantia panis, & super illam proferrentur verba consecrationis, non consecrarentur; quia Christus voluit, non consecrari, nisi per conuersionem panis in corpus, & vini in sanguinem suum; ergo hoc sacramentum, vt tale est adæquatè, non solùm includit species præsentes, sed etiam fuisse panem, & vinum sub illis speciebus, quando consecrabantur, & ante vltimum instans prolationis verborum.

88. *Respondeo. Illa tantùm debent intrare ad componendũ sacramentum intrinsecè quæ componunt illud in ratione causæ gratiæ, vel in ratione signi sensibilis.*

Respondeo, negando sequelam. Ratio autem discriminis desumi debet ex iis, quæ notaui in tract. de sacramentis in communi *disp. 1. sect. 7.* vbi dixi, illa sola debere intrare ad componendum intrinsecè sacramentum, quæ componunt illud vel in ratione causæ gratiæ, vel in ratione signi sensibiliter significantis; hæc enim est tota essentia sacramenti, vt sacramentum est, scilicet esse signum sensibile causatiuum gratiæ. Et quidem verba consecrationis siue concurrant mouendo partialiter Deum ad causandam gratiam, siue non moueant, requiruntur tamen ad sensibiliter significandum, vt vidimus; quia species

ſpecies ſecundùm ſe non ſignificant ſufficienter ſenſibiliter gratiam abſque verbis; ideo verba præterita intrare debent ad componendum intrinſecè hoc ſacramentũ. At verò ſubſtantia præterita panis, & vini nec intrat ad cauſandam gratiam, poteſt enim gratia ſufficienter cauſari à corpore Chriſti, & ſpeciebus præſentibus, quæ componunt cibum, qui comeditur, abſque eo, quòd cauſetur à ſubſtantia panis, & vini præterita: ſed neque intrat ad conſtituendum hoc ſacramentum in ratione ſigni ſenſibilis; nam ſubſtantia ſecundùm ſe non eſt ſenſibilis, nec ſentitur, niſi per ſua accidentia; ergo tota ſenſibilitas panis reducitur vltimò ad ſpecies panis, atque ideo ſubſtantia provt diſtincta à ſpeciebus, nõ facit hoc ſacramentum eſſe ſignum ſenſibile. Requiritur ergo illa ſubſtantia, tamquam aliquid ex vi præſentis inſtitutionis eſſentialiter requiſitum ad hoc vt ponatur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & ſine quo non poneretur, nec fieret ſacramentum: non tamen requiritur, vt aliquid conſtituens intrinſecè ipſum ſacramentum. Ad argumentum itaque dicimus, quòd in illo caſu miraculoſo ſpecies non conſecrarentur, nec daretur Euchariſtia; deficeret autem ſacramentum intrinſecè, & immediatè ex defectu alicuius intrinſeci, ſcilicet corporis Chriſti exiſtentis ſub ſpeciebus; extrinſecè autem, & mediatè ex defectu extrinſeco ſubſtantiæ panis, quæ ex lege Dei requiritur ad ponendum hoc ſacramentum.

Requiritur illa ſubſtantia panis eſſentialiter ex vi præſentis inſtitutionis ad hoc vt ponatur corpus Chriſti ſub ſpeciebus.

Ad argumentum ergo reſpondetur.

89. Hinc infero, quid dicendum ſit de intentione ſacerdotis conſecrantis, an ea componat etiam intrinſecè hoc ſacramentum; de quo diximus aliquid ſuprà loco citato *diſputatione illa 2*, de ſacramentis in communi: & propter rationem ibi indicatam, congruentius videtur, eam intentionem, licèt in aliis ſacramentis componat intrinſecè ſacramenta; in hoc tamen ſolùm extrinſecè requiri ad ponendas partes intrinſecas ſacramenti: nam ipſa intentio ſecundum ſe non conſtituit in ratione ſigni ſenſibilis, nec ipſa ſentitur, niſi per verba; non ergo requiritur, vt conſtituens intrinſecè Euchariſtiam in ratione ſigni ſenſibilis: neque etiam requiritur, vt conſtituens intrinſecè in ratione cauſantis gratiam; nam licet intentio illa conſtituat verba in ratione cauſæ ad ponendum corpus Chriſti ſub ſpeciebus, vt ibi diximus, non tamen conſtituit principium immediatum, à quo poſtea cauſatur gratia ſacramentalis, quæ eſt propria cauſalitas ſacramenti, vt ſacramentum eſt; nulla ergo eſt neceſſitas componendi hoc ſacramentum intrinſecè ex intentione præterita ſacerdotis.

Infertur quid dicendum ſit de intentione conſecrantis.

90. Maior difficultas eſſe poſſet de ipſa ordinatione, ſeu poteſtate ſacerdotali miniſtri, an debeat intrare etiam ad componendum intrinſecè hoc ſacramentum; nam ratio illa, quæ probat de verbis conſecrationis, videtur etiã probare de poteſtate Sacerdotali; quia ſicut ſpecies panis non ſignificãt ſufficienter corpus Chriſti, niſi provt conſecratæ, hoc eſt, provt ſunt ſpecies, ſuper quas prolata sũt verba conſecrationis: ſic neque ipſa verba id ſignificãt ſufficienter, niſi provt intelliguntur eſſe verba ſacerdotis rite ordinati; nam eadem verba dicta à laico non ſignificarent ſufficienter corpus Chriſti; ergo ipſum ſacerdotium miniſtri debet etiam intrare vt pars ſaltem in obliquo ad componendum intrinſecè hoc ſacramentum vt tale eſt, vel ſi hoc non conceditur, non debet id de verbis præteritis concedi.

Maior difficultas eſt de poteſtate ſacerdotali an includatur intrinſecè.

91. Hoc argumentum probat mihi, non à ſolis verbis prouenire totam ſenſibilitatem requiſitam ad ſignificandum ſenſibiliter, ſed aliquid aliud debere addi, à quo ſufficienter compleatur. Et quidem in aliis ſacramentis, v. g. Pœnitentiæ, & Extremæ-vnctionis negari non poteſt, quin ſaltem in obliquo illa poteſtas ſacerdotalis miniſtri debeat intrare ad componendum intrinſecè ſacramentum; nam manentibus omnibus aliis, nempe vnctione, verbis, &c. ſi deſit ſacerdotium in miniſtro, non conſiſtit ſacramentum; ergo illa omnia ſola non componunt adæquatè ſacramentũ; repugnat enim, vt alibi probabo, quòd dentur omnia intrinſeca componentia, & non detur illud totum: ſi ergo deeſt ſacramentũ, deeſt vtique ex defectu alicuius intrinſeci; nihil autem aliud deeſt, niſi poteſtas ſacerdotalis in miniſtro; ergo hæc erat aliquid intrinſecum ſaltem in obliquo intrans ad componendum illud ſacramentum. Quod etiam de ſacramento Pœnitentiæ probari poteſt; imò in hoc non ſola poteſtas Ordinis, ſed poteſtas etiam iuriſdictionis videtur intrare propter eamdem rationem; nam hac ſola deficiente, & poſitis omnibus aliis, non datur ſactamentum Pœnitentiæ validum. Habemus autem exemplum ſimile in materia Extremæ-vnctionis, quæ debet eſſe oleum benedictum; negari autem non poteſt, quin ipſa benedictio olei præterita, quia Epiſcopus illud benedixit, debeat intrare ſaltem in obliquo ad componendum illud ſacramentum: nam aſſignatur pro materia oleum benedictum, benedictio autem eſt forma conſtituens oleum in ratione olei benedicti; & per conſequens in ratione materiæ legitimæ, & validæ. Sicut ergo forma aquæ conſtituit aquam in ratione materiæ validæ ad Baptiſmum, & ideo forma aquæ pertinet ad materiam ſacramenti Baptiſmi, ſic benedictio pertinet ad materiam Extremæ-vnctionis; quia conſtituit illam in ratione materiæ validæ, atque adeò debet intrare partialiter ſaltem in obliquo. Similiter ergo, cùm forma abſolutionis ſint non quæcunque verba, ſed verba Sacerdotis legitimi; illud, per quod ea verba conſtituuntur in ratione talium verborum, nempe poteſtas Ordinis, vel iuriſdictionis, debet intrare partialiter ſaltem in obliquo ad componendum ſacramentum validum. Poteſt autem illa conditio reduci magis ad perſonam miniſtri, quàm ad formam. Eugenius enim in illo decreto Concilij Florentini dixit, ſacramenta perfici materiâ, formâ, & miniſtro cum debita intentione, &c. vbi in perſona miniſtri videtur includere omnia, quæ ex parte miniſtri requiruntur, inter quæ eſt poteſtas ſacerdotalis ad prædicta ſacramenta.

Hæc poteſtas ſaltem in pœnitentia & in Extremavnctione ſalrem in obliquo intrat ad componẽdum intrinſecè ſacramentum.

92. Cæterùm licèt in illis ſacramentis ita concedendum ſit, intrare poteſtatem ſacerdotalem ad eorum compoſitionem ſaltem in obliquo: in ſacramento tamen Euchariſtiæ non videtur neceſſarium id concedere de ipſa poteſtate ſacerdotali interna; quia in ipſo non procedit eadem ratio; nam licèt deficiente poteſtate ſacerdotali, deficiat ſacramentum, non tamen deficit immediatè ex ſolo defectu poteſtatis ſacerdotalis, ſed ex defectu immediato alicuius alterius rei intrinſecæ, nempe corporis Chriſti ſub ſpeciebus. In ſacramento quidem Pœnitentiæ arguitur bene defectus ille poteſtatis eſſe aliquid intrinſecum, quia omnia alia intrinſeca ponuntur, & non ponitur ſacramentum, deficiente ſola poteſtate: in Euchariſtia verò id non procedit, quia, deficiente poteſtate, non ponuntur alia omnia intrinſeca. Poſſumus ergo dicere, poteſtatem illam non eſſe intrinſecam ſacramento, ſed requiſitam eſſentialiter ex vi præſentis inſtitutionis, ſolùm tamen extrinſecè, ſcilicet vt cauſam, ſine qua verba non habent efficaciam ponendi ſacramentum.

In ſacramento Euchariſtiæ nõ eſt neceſſarium id concedere poteſtatem illã componere intrinſecè.

93. Dixi tamen, argumentum illud probare mihi, quòd ſenſibilitas ipſa, quę componit hoc ſacramentum, non proueniat à ſolis verbis conſecrationis, ſed

Licet tamen hæc potestas non componat prout in se est, componit tamen prout ulterius significata, quatenus est communicatio externa talis potestatis.

sed aliquid aliud addendum. Nam licèt potestas sacerdotalis in se ipsa non componat intrinsecè hoc sacramentum, non videtur tamen posse negari, quòd potestas illa, vt sensibiliter significata intret in obliquo ad hoc sacramentum, propter argumentum suprà positum: quia scilicet verba consecrationis sola non sufficiunt ex vi præsentis institutionis ad significandum corpus Christi esse sub speciebus panis: nam eadem verba à laico prolata id non significant audientibus; aliquid ergo aliùd requiritur, per quod compleantur in ratione signi sensibiliter significantis: hoc autem aliquid non potest esse potestas sacerdotalis in se ipsa; quia illa in se non est sensibilis, nec per illam venimus in cognitionem Christi latentis sub speciebus: debet ergo esse potestas illa, non vt in se, sed vt exteriùs significata, quatenus scilicet hic homo exterius accepit talem potestatem; quod enim me facit venire in cognitionem corporis Christi existentis in hac hostia, & gratiæ per ipsam dandæ, sunt species panis, quas video, verba consecrationis quæ audiui, vel quæ noui esse prolata, & communicatio externa potestatis sacerdotalis huic facta: hæc constituunt sufficienter Eucharistiam in ratione significantis sensibiliter gratiam; ergo hæc, & non alia debent illam componere in ratione talis signi sensibilis. Nam sicut dicebamus de intentione consecrantis, loco suprà citato, illam non intrare secundùm se, quia nec causat immediatè gratiam, sed ponit corpus Christi, à quo causatur gratia; nec significat sensibiliter, quia ipsa non sentitur immediatè, atque ideo non componit sacramentum hoc intrinsecè, nec in ratione signi sensibilis, nec in ratione causantis gratiam: sic dicendum videtur de potestate interna sacerdotali, propter eamdem rationem. Et sicut verba provt condistincta ab intentione sunt forma, licèt, deficiente intentione, non ponant corpus Christi sub speciebus: sic verba provt condistincta à potestate sacerdotali sunt forma; deficiente tamen ea potestate, non ponunt corpus Christi ex defectu alicuius requisiti, quod est intrinsecum quidem verbis in ratione causæ potentis ponere corpus Christi; est tamen intrinsecum & mediatum solùm in ratione causandi gratiam, & nullo modo concurrit ad sensibiliter illam significandam, licèt concurrat mediatè ad illam causandam modo explicato.

SECTIO VI.

Vtrùm actio transsubstantiativa pertineat intrinsecè ad hoc Sacramentum.

94. Quid intelligatur hic nomine actionis transubstantiativa.

ACtionis transsubstantiativæ nomine intelligimus in præsenti actionem, qua ponitur corpus Christi sub speciebus loco panis, & ex vi cuius definit esse substantia panis. de qua P. Suarez *dicta disp. 42. sect. 2 in princ.* pro compertò supponit, actionem, qua panis conuertitur in corpus Christi, non pertinere intrinsecè ad Eucharistiam, sed esse viam ad ipsam, ponendo corpus Christi sub speciebus: quare non est pars sacramenti, quia non est sensibilis, sed indiuisibilis productio sacramenti.

95. Ratio difficultatis.

Ego tamen non video, cur ita facilè debeat omnino excludi illa actio à ratione intrinseca sacramenti. Ratio autem difficultatis hæc est, quia sacramentum Eucharistiæ, vt vidimus, includit corpus Christi, non vtrumque, sed vt contentum sub speciebus, ergo non solùm ipsæ species, sed etiam hoc, quod est corpus Christi, contineri sub speciebus, pertinet essentialiter ad constitutionem Eucharistiæ; tunc sic argumentor, contineri corpus Christi sub speciebus, est denominatio proueniens, non quidem ab aliqua vnione vera, qua species informent corpus Christi, vt postea videbimus, sed ab vnione effectiua, qua Christus Dominus in genere causæ efficientis sustentat accidentia panis, vt postea explicabitur: à qua etiam actione saltem partialiter dicitur corpus Christi subsistare illis accidentibus, & succedere loco panis sub illis; ergo ista debet intrinsecè pertinere ad cõceptum Eucharistiæ, non solùm vt via ad eius productionẽ, sed etiam vt vnio, vel quasi vnio corporis Christi cum accidentibus.

96. Post Eucharistiam primò factã, adhuc manet illa actio sub conceptu conseruationis.

Fateor ergo, post transsubstantiationem factam manere Eucharistiam: cæterum adhuc manet actio, non quidem sub conceptu primæ positionis, sed sub conceptu conseruationis corporis Christi sub illis accidentibus: quæ quidem actio semper dat eandem denominationem, scilicet corpus Christi esse vnitum, vel quasi vnitũ speciebus. Quare sicut ad conceptum hominis pertinet intrinsecè vnio materiæ cum forma, licèt non pertineat intrinsecè actio, qua fit eadem vnio: sic etiam in Eucharistia vnio corporis Christi cum speciebus pertinet intrinsecè ad conceptum sacramenti: cum hoc tamen discrimine, quòd in homine vnio producitur per actionem distinctam, vnde potest pertinere intrinsecè ad conceptum hominis vnio, quin pertineat actio; at verò in Eucharistia vnio, qua corpus Christi copulatur speciebus, non est terminus actionis, sed est saltem partialiter ipsamet actio Christi in accidentia; & ideo ipsamet actio debuit intrinsecè pertinere ad conceptum Eucharistiæ.

97. Resolutur ergo difficultas.

Propter hanc ergo rationem, non video quomodo sit ita certum, quod supponit P. Suarez pro sua conclusione, & suspicor, attendisse ad hoc quamplures Theologos, qui dicerunt actionem consecratiuam pertinere intrinsecè ad hoc sacramentum; nam licèt quidam eorum loquuti fuerint de verbis consecrationis, alij tamen videntur accipiendi de ipsa actione, qua ponitur immediatè corpus Christi sub speciebus, præsertim S. Thomas *in 4. d. 8. q. 1. art. 1. in corp. quæstiunc.* 1. quem sic intelligit Soto *ibi q. vnica, art.* 1. & addit esse sententiam Marsilij *ibi q. 1. art. 1. & q. 6. art.* 2. Potest etiam afferri Durandus *ibi q. 1. num.* 5. Viguerius *in Summa instit. cap.* 16. §. 3. *in principio*, qui apertè dicunt, sanctificationem, seu consecrationem materiæ constituere intrinsecè hoc sacramentum, & in hoc differre ab aliis, in quibus per consecrationem materiæ non perficitur sacramentum; vbi verbum *sanctificationis* videtur non tam propriè competere verbis, quam actioni, qua ponitur corpus Christi sub speciebus: verba enim non tã sunt sanctificatiua, quàm sanctificans, seu causa efficiens sanctificationis: sanctificatio verò formalis est ipsa positio corporis Christi sub speciebus.

98. Nulla est difficultas quæ contra hunc dicendi modum obijci possit.

Nec video aliquam difficultatem, quæ contra hunc dicendi modùm sic explicatum obiici possit. Nam illud, quod insinuat P. Suarez vbi suprà, actionem illam esse viam ad sacramentum, parum vrget. Bene enim potest aliquid esse via ad aliquod compositum, & tamen pertinere intrinsecè ad eius quidditatem. Vnio enim est via, qua materia causat formam materialem iuxta probabilem Philosophorum sententiam; & est via, qua materia causat compositum, & tamen est de intrinseco conceptu compositi; & idem inuenies in aliis mille exemplis. Quod verò addit P. Suarez, illam actionem esse indiuisibilẽ, minus habet ponderis: nam etiam corpus Christi non sentitur per se in Eucharistia, sed per species, & tamen constituit intrinsecè sacramentũ: cur ergo similiter nõ dicemus, actionem illam sentiri per verba, & species, & vt sic posse pertinere

Exemplo vnionis.

intrinsecè ad Eucharistiam, non vt partem, propriè loquendo, sed vt vnionem partium inter se?

99. *Quomodo illa actio sit vnio corporis Christi cum speciebus.*

Dixi tamen, actionem illam esse partialiter vnionem corporis Christi cum speciebus, quia, vt infra videbimus, illa vnio includit etiam alligationem ortam ex vi, quam species habent ad trahendum secum corpus Christi, quæ vis est qualitas supernaturalis indita speciebus, & quidem ex hoc capite facilè potest concedi, actionem productiuam illius qualitatis non intrare ad componendum intrinsecè hoc sacramentum, sed esse viam ad illud, quatenus ponit qualitatem, à qua denominatur partialiter corpus Christi formaliter substans speciebus: loquendo tamen de actione, qua corpus Christi sustentat species in genere causæ efficientis, alia est ratio, vt explicuimus; & ideo dixi, non debere excludi omnino actionem transubstantiatiuam à compositione intrinseca huius sacramenti; siquidem aliqua ex parte pertinet ad illam.

SECTIO VII.

Vtrùm vsus, seu sumptio Eucharistiæ pertineat intrinsecè ad hoc sacramentum.

100. *Error Hæreticorum damnatus à Tridentino.*

HOc est vltimum, de quo dubitari potest, an pertineat intrinsecè ad constitutionem Eucharistiæ. Et quidem Hæretici nostri temporis adeò sentiunt, vsum Eucharistiæ pertinere ad eius constitutionem, vt quamplures dicat, ante vsum non continere corpus Christi: alij verò, quos refert P. Valentia *in præsenti disp. 6. q. 1. punct. 3.* non nisi dependenter ab vsu statim post consecrationem futuro: quorum errorem damnauit Trident. *sess. 13. can. 3.* docens, in Eucharistiæ sacramento contineri Christum Dominum ante ipsum vsum, posseque seruari Eucharistiam, nec ob id præsentiam Christi Domini deperdi, dum maneant species.

Valentia.

Conc. Trid.

101. *Status quæstionis.*

His ergo erroribus omissis, contra quos latè, & optimè pugnat Valentia, vbi suprà; controuersia inter Catholicos est, an sumptio sit pars intrinsecè constituens hoc sacramentum. Aliqui enim Auctores Catholici concedunt, sumptionem esse aliquid pertinens intrinsece ad sacramentum: pro qua sententia in communi, & absolutè prolata afferri possunt Gabriel *in. 4. d. 8.* Aureolus apud Capreolum *ibi, art. 2.* licèt in modo eam explicandi differant. nam Aureolus videtur concedere, vsum esse partem Eucharistiæ: Gabriel verò esse aliud sacramentum diuersum.

Gabriel. Aureolus.

102. *Communis & vera sententia negat vsum esse de ratione intrinseca.* Vasquez. Conc. Trid. *Probatur primò ex Conc. Trident.*

Communis tamen, & vera sententia omnium Theologorum negat, vsum, seu sumptionem pertinere intrinsecè ad rationem sacramenti. Ita sanctus Thomas, & alij, quos referunt, & sequuntur Suarez *in præsenti disp. 42. sect. 4.* & Vasquez *disp. 167.* Probatur primò ex modo loquendi Concil. Trid. *sess. 13.* per totam, præsertim *can. 4.* Sæpe enim docet, in hoc sacramento contineri corpus Christi etiam ante vsum, hoc sacramentum seruari in Sacrario, deferri ad infirmos, adorari, coli, &c. Igitur ex sensu Concilij ante vsum datur hoc sacramentum essentialiter: alioquin non seruaretur, coleretur, &c. nisi existeret in vsu.

103. *Probatur ex Florent.*

Secundò, probatur ex Concilio Florentino in Decreto Eugenij, vbi Pontifex docet, Sacerdotem verbis consecrationis conficere Eucharistiam; ergo Eucharistia ipsa consecratione perficitur etiam ante vsum; ergo vsus non pertinet intrinsecè ad eius constitutionem.

Tertiò ratione à priori quia est cibus.

Tertiò, & à priori ostenditur, quia Eucharistia, vt suprà vidimus, est cibus spiritualis animæ, & habet causare gratiam per modum cibi; ergo sicut cibus naturalis ante actualem manducationem est cibus completè: sic Eucharistia ante sumptionem est; completè cibus; & sicut cibus habet de se virtutem adæquatam ad nutriendum: sic Eucharistia ante sumptionem supponitur cum virtute adæquata ad nutriendam spiritualiter animam.

104. *Instantia.*

Dices, Eucharistiam quidem ante vsum esse sacramentum; cæterùm vsum esse partem ipsius saltem integrantem, & vltimò complentem, sicut satisfactio dicitur pars sacramenti Pœnitentiæ: nam licèt Pœnitentia sit verum sacramentum essentialiter ante satisfactionem; cæterùm per satisfactionem integratur, & completur in ratione integri: sicut homo etiam sine manu est essentialiter homo; per manum tamen integratur, & completur; ex quo fit, rectè posse in Conciliis appellari Eucharistiam sacramentum etiam ante vsum, licet per vsum vltimo integretur.

105. *Diluitur.*

Sed contra; quia si vsus esset pars sacramenti Eucharistiæ, non solùm esset integralis, sed etiam essentialiter requisita. Satisfactio quidem non est pars essentialis Pœnitentiæ; quia ante satisfactionem habet Pœnitentia vim ad causandam gratiam, & de facto eam causat: at verò si vsus requiritur ad Eucharistiam, requiritur quidem taliter vt sine illo Eucharistia non causet gratiam; ergo si propter hanc exigentiam vsus dicitur esse pars, non est pars integralis, sed essentialis Eucharistiæ.

106. *Inde impugnatur sententia Gabrielis.*

Ex quo obiter impugnatur sententia Gabrielis: nam si vsus est sacramentum, non potest esse sacramentum diuersum ab Eucharistia; in tantum enim debet esse sacramentum, in quantum videtur causare gratiam: sed Eucharistia, & eius vsus non causant diuersam gratiam, neque enim Eucharistia causat sine vsu, nec ipse vsus sine Eucharistia: ergo vel constituunt vnum, & idem sacramentum, vel vsus non pertinet ad rationem intrinsecam sacramenti.

107. *Instabis rursum.*

Dices iterum, vsum quidem esse partem intrinsecam Eucharistiæ; cæterum adhuc ante vsum dari sacramentum Eucharistiæ; quia datur, quoad totum id, quod dicit in recto: sicut enim suprà dicebamus, post transacta verba dari Eucharistia, licet verba sint pars intrinseca illius, eò quod non significentur in recto: sic etiam dici potest, vsum importari in obliquo, & ideo ante vsum dari iam sacramentum Eucharistiæ, scilicet quoad id, quod importat in recto.

108. *Respondeo.*

Sed contra; quia peto, à quo vsu denominetur Eucharistia sacramentum, antequam sumatur, sicut denominatur sacramentum à verbis præteritis? Dices, ab vsu futuro: contrà, ergo si hæc hostia forsitan non sit sumenda postea ab aliquo, non erit modo sacramentum Eucharistiæ, licèt sit consecrata. Consequens est absurdum, & contra mentem Tridentini. Dices, sufficere ad hoc, vt denominetur modò sacramentum, vsum possibilem illius. Sed contrà; quia repugnat, aliquid constitui formaliter in ratione sacramenti per vsum solum possibilem. Posset quidem constitui in ratione sacramenti per ordinem ad vsum possibilem, imò de facto ita constituitur: nam ille ordo est aliquid actuale: cæterum per ipsum vsum possibilem constitui formaliter non potest. Nam ens possibile, non est ens simpliciter, sed potest esse ens: ergo non dabit formaliter denominationem sacramenti simpliciter, sed sacramenti possibilis: nam compositum, quod componitur saltem partialiter ex ente possibili, necesse est, quoad illam partem, solum esse possibile.

109. *Dices.*

Dices, res præterita non habet plus entitatis nunc, quàm res possibilis; & tamen per denominationem

à verbis præteritis denominatur nunc sacramentum; ergo posset etiam per denominationem ab vsu possibili, licèt res possibilis solum dicat esse possibile.

Respondeo. Respondeo, negando consequentiam, quia sequeretur, hoc sacramennum non solum nunc non habere adæquatè totum esse sacramenti reduplicatiuè sumpti, sed neque vnquam illud habuisse, atque adeò nũquam exstitisse, vel exstituram essentiam totam huius sacramenti reduplicatiuè sumpti. Quod non sequitur de facto; quia licèt modò non exsistant verba, à quibus completur in ratione sacramenti, atque ideo licet nunc non habeat totum illud esse, quod includit sacramentalitas (vt ita dicam) reduplicatiuè sumpta, illud tamen esse aliquando fuit, atque adeo totum sacramentum adæquatè sumptum etiam reduplicatiuè, & secundum obliqua, aliquando ponitur extra causas. Habemus ergo, sacramentum Eucharistiæ nullo modo posse componi intrinsecè ex vsu, licèt ordinetur ad illum.

110. *Contra hoc tamen est difficultas magis, quia aliunde vsus videtur participare rationem sacramẽti, est enim cæremonia sensibilis, &c. Confirmatur.* Cæterum contra hanc communem sententiam est difficultas non modica; quia aliunde videtur vsus Eucharistiæ participare rationem sacramenti; est enim cæremonia sensibilis significans practicè gratiam, quam significat infallibiliter ex promissione Christi. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam,* &c. ergo sumptio ipsa est sacramentum, non aliud; ergo Eucharistia, vel pars illius. Confirmatur, quia aliæ partes Eucharistiæ non significant, nec causant gratiam, nisi coniunctæ cum sumptione, & vsu; ergo aliæ non constituunt adæquatè sacramentum, nisi vt componunt illud cum ipso vsu.

Respõsio communis est, vsum requiri tantùm vt applicationem. Respondetur communiter ad hoc argumentum, sumptionem quidem requiri ad hoc, quod Eucharistia causet gratiam; cæterum non requirit vt causam etiam partialem, sed vt conditionem, seu applicationem sacramenti, nec enim gratia promittitur manducationi, sed sacramento, suppositâ applicatione, & condizione illa manducationis.

111. *Hæc solutio nem tollit omnino difficultatem cum vsus in aliis sacramentis sit pars sacramenti.* Hæc solutio, licèt veram contineat doctrinam, non tollit adhuc omnino difficultatem positam; nam de hoc ipso inquirimus, vnde scilicet colligat Ecclesia, Eucharistiæ vsum solum esse applicationem sacramenti, & non partem ipsius: cùm tamen in aliis sacramentis ipse vsus non solum sit cõditio, sed pars sacramenti? Cur Ecclesia censet, oleum consecratum non esse sacramẽtum, sed materiam; ipsam verò vnctionem, non esse applicationem sacramenti, sed partem ipsius: at in Eucharistia, sumptionem sentit esse solum applicationem sacramenti, & non partem ipsius? Item non bene percipitur, quomodo sumptio sit essentialiter requisita ad effectum sacramenti, & sit tantum conditio: cum enim ad rationem sacramenti solum exigatur moralis influxus in gratiam; quomodo potest intelligi, sumptionem essentialiter concurrere ad gratiam, & tamen non concurrere vt causam moralem, sed solùm vt conditionem? Difficile enim explicatur, in quo differat causa moralis, & conditio moralis.

112. *Respondeo ad primam partem difficultatis.* *Cibus est causa adæquata nutritionis, manducatio verò est tantùm applicatio.* Ad primam partem difficultatis respondeo, Eucharistiæ sacramentum institutum esse per modum cibi nutrientis spiritualiter, vt sæpe dictum est, & constat ex verbis Christi: *Caro mea verè est cibus,* &c. Quare sicut cibus naturalis de se habet adæquatam virtutem ad nutriendum, manducatio verò non nutrit, sed est conditio applicans virtutem cibi ad operandum: sic etiam sumptio cibi spiritualis non est virtus, nec pars virtutis, sed applicatio virtutis cibi, vt operetur vitam in anima: quod totum potuit Ecclesia satis colligere ex ipsa institutione huius sacramenti.

113. *Instat in Extrema vnctione, &c.* Dices primò, etiam. Extrema-vnctio instituta est per modum medicinæ curantis ægritudinem mentis, & corporis; ergo sicut oleum ad sanandum naturaliter corpus indiget applicatione, quæ quidem applicatio non est pars virtutis, sed solum conditio: sic etiam oleum benedictum erit adæquata causa gratiæ in sacramento, vnctio verò erit solum applicatio medicinæ, & non pars sacramenti.

Respondeo diuersum esse ab institutione, neque oleum est sacramentum. Respondeo, oleum non esse institutum in ratione sacramenti per modum medicinæ adæquatè causantis; sicut est Eucharistia per modum cibi adæquatè nutrientis. Alioquin sicut in naturalibus medicina à quolibet applicata operatur, sic etiam oleum sacrum à quolibet ministro etiam sine vllis verbis applicatum operaretur gratiam, quod est absurdum. Differentia ergo inter oleum, & Eucharistiam colligitur clarè ex vtriusque sacramenti institutione; nam sacramentum vnctionis exigit ex Christi institutione vnctionem factam à tali ministro, cum talibus determinatis verbis, &c. Ex quo fit, ipsum oleum benedictum secundùm se non significare completè gratiam sine tali actione; quæ quidem actio etiam significat partialiter ex Christi institutione, & non postulatur, vt mera applicatio. At verò Eucharistia taliter instituta est in ratione cibi, vt à quocumque applicetur, causet eodem modo gratiam; ex quo fit, manducationem non exigi vt partem sacramenti, sed vt meram applicationem illius, eo quòd sacramentum, sicut cibus corporeus, non possit operari sine applicatione.

114. *Instantia.* Dices adhuc; ergo si Eucharistia poneretur in stomacho hominis miraculosè, sine eo quod intraret per oris manducationem, adhuc causaret gratiam. Probatur sequela ex dictis, quia manducatio est mera conditio requisita, vt cibus alioquin potens applicetur: ergo si cibus iste alio modo applicetur, eodem modo poterit gratiam operari: sicut si cibus naturalis poneretur miraculosè intra stomachum, eodem modo nutriret hominem, ac si manducaretur.

115. *Respondet Suarez.* P. Suarez infrà *disput. 63. sect. 7. ante 2. conclus.* cum ad aliud propositum obiecisset sibi hanc sequelam, noluit illam concedere; sed alio modo respondit ad illam quæstionem. Forsitan propter verba Christi promittentis gratiam non quidem habenti, sed manducanti Eucharistiam: *Qui manducat hunc panem, viuet,* &c. Et propter illa etiam verba: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam,* &c. vbi videtur negari effectus sacramenti, nisi præcedat manducatio. Ego sanè non inueni adhuc rationem satis efficacem contra eum, qui concederet prædictam sequelam, & admitteret, quòd si tunc ille homo sciret, quid secum ageretur, & vellet recipere illud sacramentum, reciperet quidem effectum sacramenti: quod proportio cibi naturalis suadere videtur, & ratio suprà posita, quòd scilicet manducatiò sit mera conditio applicationis: quare si causa alio modo applicetur, non est, cur non possit operari. Imò posset hoc ipsum confirmari ex facto miraculoso, quod à probatis Auctoribus narratur contigisse cuidam Comiti Gallo iuxta Massiliam; qui dum esset morti proximus, & mala stomachi dispositione prohiberetur à communione Eucharistiæ, quam ardenter exoptabat; allatam sibi hostiam, & super stomachum positam, aperto diuinitus pectore suscepit, & statim obiit. Quam historiam, suppresso nomine, refert & approbat P. Salmeron *tom. 9. in Euangel. tract. 53. ante tertium argument.* In quo casu non videtur credibile, sacramentum non habuisse effectum ex opere operato, vt quid enim eximius ille fauor, nisi ad communicãdum fructum Eucharistiæ? Et quidem iuxta hãc doctrinã facile dissolui videtur

Nec vltra procedimus id quod vult instantia.

Confirmatur exemplo.

Hinc redditur discrimen inter causam moralem & conditionem.

secunda etiam pars difficultatis supra positæ. Redditur enim discrimen inter conditionem & causam moralem, quod causa etiam sine manducatione operaretur, si alioquin esset applicata; at verò sine ipsa causa nullo modo fieret effectus.

116. *Explicantur verba Christi.*

Nec verba Christi Domini videntur contra hanc doctrinam vrgere: nam in primis verba illa: *Nisi manducaueritis*, &c. *non habebitis vitam in vobis*; non loquuntur de effectu solùm sacramenti, quo carent, qui non manducant, sed etiam de omni gratia iustificante; quia, vt infrà videbimus, agitur ibi de necessitate præcepti, qua tenentur fideles sumere Eucharistiam, sub culpa lethali. Quare ex illis non potest probari, manducationem essentialiter requiri ad effectum sacramenti, sed requiri ad vitandum peccatum lethale, & implendum præceptum, quod habet manducandi, quia potest. Deinde illa verba, quibus promittitur gratia manducanti hunc cibum: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*, non est cur ita accipiantur, vt exigatur essentialiter manducatio ad effectum, sed solùm vt conditio ex natura rei requisita. Sicut etiam de ligno vitæ, quod erat in Paradiso, dici poterat: *Qui comedit ex hac arbore, viuet*; & tamen proculdubio fructus ille haberet eumdem effectum positus intra stomachum etiam sine manducatione. Imò etiam de sacramento vnctionis dicit Iacobus Apostolus: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum*, &c. & tamen nemo cogitauit, quòd si Presbyter alioquin esset præsens, & non adducatur, ideo sacramentum non habiturum sit effectum: petitur tamen adductio Presbyteri, vt conditio regulariter necessaria; quod idem de manducatione Eucharistiæ à fortiori dici posset.

117. *Hæc doctrina videtur nouæ.*

Cæterùm hæc doctrina noua est, & ad rem præsentem non necessaria; imò forsitan non omnino euacuat difficultatem positam; adhuc enim restat eadem difficultas circa ipsum contactum Eucharistiæ cum stomacho, an sit pars sacramenti, an solùm conditio, & in quo differat à vera causa, cùm ille saltem contactus necessariò requiratur, & essentialiter ad effectum sacramenti; & quod de illo contactu dictum fuerit, de manducatione etiam dici poterit, licèt admittatur essentialiter necessaria ad effectum sacramenti: ideo nihil hìc assero, sed aliunde petenda videtur differentia inter causam moralem, & conditionem ex doctrina, quam latè explicuimus suprà *in tract. de Sacramentis in communi disp. 4 sect. 5.* vbi diximus, sacramenta nouæ Legis causare gratiam præsentem, non verò antiquæ: nam licèt forsitan in Circumcisione daretur gratia, Circumcisio tamen non erat causa, sed solùm conditio ad illam gratiam: at verò Baptismus non est sola conditio, sed causa suæ gratiæ. Discrimen autem oritur ex eo, quòd Baptismus, & omnia sacramenta nouæ Legis sunt quasi actiones, & operationes Christi Domini, moraliter loquendo, exercitæ quidem per suos ministros, eius tamen nomine; & sunt quasi schedulæ, & signa, quibus vtitur ad significandam Deo voluntatem, quam habet, quod detur gratia hominibus. Cum ergo operationes Christi Domini de se sint sanctæ, & Deo gratæ, habeántque valorem moralem ad obtinendum, quod intendunt, fundatum in dignitate personæ, & meritis eiusdem; hinc est, quodlibet sacramentum nouæ Legis continere gratiam, & habere vim sufficientem ad causandam moraliter gratiam, quam significat: at verò sacramenta antiqua erant actiones factæ nomine solius Synagogæ vel Ecclesiæ, à qua non poterant reddi impetratoriæ de condigno gratiæ iustificantis; quare solùm se habebant vt conditio, sine qua non.

Vnde aliunde petimus differentiam inter causam moralem & conditionem.

Hoc supposito, dicendum est, manducationem, seu contactum esse solum conditionem, non causam gratiæ; quia comestio, seu contactus non habet vim ad mouendum Deum, vt det gratiam, sed est conditio, qua posita, mouetur Deus ab ipso sacramento, vt ab operatione Christi, moraliter loquendo, ad dandam gratiam. Cur autem vsus non sit institutus à Christo pro operatione, quæ fiat eius nomine, sed solum designatus sit pro conditione, petenda est ratio ex superioribus, quia scilicet Eucharistia instituta est per modum cibi causantis gratiam; quare sicut in cibo virtus causandi non est in vsu, vel contactu, sed solum in cibo: sic etiam in hoc sacramento virtus causandi solum debuit constitui in ipso cibo; vsus verò, seu contactus solum designari, vt conditio, & applicatio cibi. Cur autem, & quomodo Circumcisio, aut alia sacramenta antiqua, essent vera sacramenta, licet non causarent gratiam in recipientibus, ex eo quod erant promissiones gratiæ dandæ in Lege noua, explicuimus latè in eodem loco *de Sacram. in communi.*

118. *Hoc posito dicimus manducationem, vel contactum esse tantùm conditionem, qua non habet vim ad mouendū Deum, &c.*

119. *Instabis.*

Dices, difficultatem eamdem adhuc remanere in dispositione, qua homo accedit, & suscipit Eucharistiam: videtur enim, iuxta doctrinam traditam, illam esse partem sacramenti; nam illa dispositio concurrit proculdubio ad gratiam sacramentalem, quæ datur ex opere operato. Hæc enim vnicuique datur iuxta mensuram dispositionis, quam habet. Rursus illa dispositio non concurrit solum, vt conditio, quia concurrit vt meritum congruum, cuius intuitu dat Deus tantam gratiam: quod patet in Baptismo, in quo datur adulto prima gratia intuitu dispositionis, & doloris de peccatis, quem habet; de quo dolore dixit Tridentium *sess. 4. cap. 4.* necessarium esse semper etiam cum sacramento *ad impetrandam veniam peccatorum*; & est causa impetratoria, & meritoria de congruo respectu primæ gratiæ; & eodem modo ea dispositio in Eucharistia, & aliis Sacramentis erit impetratoria augmenti gratiæ, quod confertur in sacramento: quid ergo deest illi, vt componat intrinsecè sacramentum in ratione causantis gratiam?

120. *Dispositionem sacramentum componit intrinsecè, excepta Pœnitentia.*

Respondeo, eam dispositionem non componere intrinsecè sacramentum Eucharistiæ, sicut neque alia (excepto vno sacramento Pœnitentiæ, cuius est pars dolor de peccatis) quia non participat propriè rationem causæ gratiæ, provt illam participant sacramenta, de quibus sæpè diximus, esse veras causas gratiæ; quia propter merita Christi, quæ in se continent, & à quo assumuntur tamquam signa, quibus suam voluntatem significat Deo de gratia hominibus danda, habent valorem, & condignitatem ad ponendam gratiam, quam exigunt. Dispositio autem nostra habet solum congruitatem quandam ad illum effectum, quæ sicut non sufficit ad dandam denominationem meriti simpliciter, & absolutè, sed solum secundùm quid, & impropriè, scilicet meriti congrui, quod non est proprium meritum; sic non sufficit ad denominandam causam in eo rigore, in quo sacramenta appellantur causæ gratiæ, nempe causæ efficaces, & potentes ponere suum effectum; quem modum causalitatis debent participare omnia, quæ componunt sacramentum in ratione causæ. Fatemur ergo, dispositionem concurrere tamquam meritum de congruo ad impetrandam gratiam, quæ datur in sacramento, non tamen habet illum modum concurrendi, & causandi condignè, quem habent sacramenta, quia non assumitur à Christo tamquam signum, vel actio propria ad significandam Deo suam voluntatem, sed Christus assumit species, & corpus suum ad significandum Deo voluntatem suam de obtinenda tanta gratia homini

homini taliter disposito; vbi dispositio non se tenet ex parte Christi, sed ex parte illius, cui Christus, mediis talibus signis, petit tantam gratiam; & licet petat etiam, quod illa dispositio hominis acceptetur à Deo vt meritum congruum ad talem gratiam, non tamen facit, quòd dispositio concurrat vt causa condigna, atque adeò vt causa sacramentalis, vel pars sacramenti. Aliud est in sacramento Pœnitentiæ, in quo Christus voluit assumere dolorem ipsum internum pœnitentis ad significandum, & causandum effectum; atque ideo dolor ille vt eleuatus, & assumptus à Christo, concurrit non solum vt causa congrua, sed etiam vt causa efficax, & condigna ad effectum gratiæ sacramentalis, quia est pars ipsius sacramenti ex Christi institutione, sine qua non solum non datur effectus sacramenti, sed nec sacramentum validum: cùm tamen alia sacramenta etiam sine dolore, aut dispositione debita suscepta, sint vera, & valida sacramenta, licèt non habeant effectum gratiæ sacramentalis, vnde constat, dispositionem illam non esse partem illorum Sacramentorum, sicut est pars sacramenti Pœnitentiæ.

Numquam dispositio concurrit vt causa condigna, atque adeò vt causa sacramentalis, vel pars sacramenti.

Secus est in sacramento Pœnitentiæ.

121. Quod dictum est de dispositione, dicendum est eodem modo de intentione recipiendi Eucharistiam: nam licèt intentio suscipiendi sacramentum in adultis sit necessaria ad valorem sacramenti; vt diximus in tractatu *de Sacramentis in comm. disput. 9. sect. vlt.* In Eucharistia tamen intentio adulti requiritur quidem ad fructum, non tamen ad valorem sacramenti; atque ideo sicut dispositio concurrit aliquo modo ad effectum, & non est pars sacramenti: sic intentio concurrit quidem vt conditio necessaria ad effectum sacramenti, est enim quasi applicatio spiritualis, qua homo se applicat spiritualiter ad hoc sacramentum, non tamen est pars sacramenti. Et quidem facilius constat, intentionem non esse partem: non enim requiritur, vt aliquid causans gratiam per modum meriti saltem de congruo; nam licèt intentio non sit actus meritorius, & bonus, sed vel sit actus indifferens, vel etiam malus veniaaliter, adhuc sufficiet ad hoc, vt Eucharistia operetur gratiam; quia illa intentio sufficit ad reddendam communionem voluntariam: & sicut sufficeret ad reddendum validum Baptismum, vel Ordinem, &c. sic sufficit ad applicandum sacramentum Eucharistiæ, quantum satis est, vt sit communio humana, & possit conferre suos effectus sacramentales.

121. Quod dictum est de dispositione, dicendum est de intentione recipientis.

Intentio in Eucharistia non requiritur ad valorem sacramenti, sed ad fructum.

DISPVTATIO II.

Quotuplex sit Sacramentum Eucharistiæ.

SECTIO I. *Vtrùm Eucharistia sit vnum sacramentum in specie atomâ?*

SECTIO II. *Vtrùm, multiplicatis speciebus sacramentalibus, multiplicetur numero sacramentum Eucharistiæ.*

SECTIO III. *Vnde sumenda sit pluralitas huius Sacramenti in sententia, quæ dicit species etiam in recto significari.*

POSTQVAM vidimus de essentia Eucharistiæ, facilè erit iudicare de eius vnitate. Potest autem quæstio esse de vnitate specifica, & de vnitate numericata scilicet Eucharistia contineat plura sacramenta numero diuersa; de quibus in hac disputatione dicendum est, de quo breuiter S. Thomas in præsenti *art. 1.*

SECTIO I.

Vtrùm Eucharistia sit vnum Sacramentum in specie atoma.

1. NEgarunt aliqui: Aureolus apud Capreolum *d. 8. q. 1. arg. contra 1. concluſ.* Gabr. *q. 2. art. 2. & lect. 53. in Canonem*; & indicat Maior apud Suarez *in præsenti disput. 1. de Euchar. sect. 3.* fundamentum potissimum est, quia species panis cum corpore Christi constituit sacramentum specie diuersum ab illo, quod resultat ex sanguine & speciebus vini, & vtrumque continetur sub Eucharistia: ergo Eucharistia complectitur sacramenta specie diuersa.

1. Aureolus. Gabriel. Maior.

Communis tamen, & vera sententia affirmat, Eucharistiam esse vnicum sacramentum in specie atoma. Ita S. Thomas *in præsenti*, quem sequuntur reliqui apud Suarez, & Vasquez in præsenti, qui plures referunt; & hanc sententiam amplexus est Catechismus Pij V. dicens: Non plura, sed vnum tantùm sacramentum Ecclesiæ auctoritate docti confitemur. Hæc sententia potest ex duplici capite probari. Primò, si dicamus sacramentum ex speciebus panis, & corpore Christi non differre specie à sacramento ex speciebus vini cum sanguini, sed solum numero. Secundò, si admittantur hæc duo differre specie incompleta, & partiali; ordinari tamen ad componendam vnam speciem integram, & totalem; nam licet materia, & forma hominis differant inter se specie partiali; homo tamen non est species subalterna, sed infima, quia est vna species totalis, & integra, composita ex duabus speciebus partialibus: quare videndum nunc est, ex quo capite istorum probanda sit nostra conclusio.

Communis & vera sententia affirmat esse vnum sacramentum in specie atoma.

Primò probatur.

Secundò.

2. Nonnulli enim recentiores probant eam ex primo capite, dicuntque sanguinem sub speciebus vini non differre specificè à sacramento, quod resultat ex corpore, & speciebus panis, sed solum numero: nam licet species panis, & vini differãt specificè; item corpus, & sanguis Christi differant etiam specificè; cæterùm in ratione sacraméti non differũt specificè, constituuntur enim in ratione sacramenti per significationem; quare cum significatio gratiæ sit eadem in vtraque parte Eucharistiæ (vtraque enim significat eamdem gratiam nutritionis,) non est vnde differant specie hæ duæ partes.

2. *Sanguis sub speciebus vini non differt specie à corpore sub speciebus panis in ratione sacramenti.*

3. Dices; sacramentum non solum componitur ex significatione, sed etiam ex re significante; ergo eius differentia specifica non solùm desumenda est ex significatione gratiæ, sed etiam ex diuersitate rei, quæ assumitur ad significandum. Sed contra; quia licet coloratum non solum includit colorem, sed subiectum; cæterum equus albus, & homo albus non differunt specie in ratione colorati, quia ad hanc differentiam non attenditur diuersitas subiectorum, sed formarum: ergo similiter licet sacramentum corporis, & sanguinis differant materialiter ratione subiecti, non differunt specie in ratione sacramenti: hæc enim differentia reduplicat supra rationem formalem sacramenti, quæ est significatio.

3. *Instantia.*

Diluitur.

4. Confirmatur primò, quia nemo dixerit, sanguinem sub speciebus vini albi constituere sacramentum diuersum specificè ab eo, quod resultat è speciebus vini rubri, licet probabile valdè sit, hæc duo vina differre in specie: ergo similiter vbi manet eadem significatio, parum refert, quod species vini, & panis differant inter se. Confirmatur secundò; quia Baptismus institutus fuisset ita, vt posset fieri cum aqua,

4. *Confirmatur, quia species vini albi non constituunt sacramentum diuersum ab eo quod resultat ex speciebus vini rubri, licèt fortè hæc duo vina species differant.*

Confirmatur tertio.

aqua,vel cum vino, proculdubio Baptismus nõ ideo complecteretur sacramenta specie diuersa, quia vterque Baptismus significaret eamdem animæ lotionem; ergo similiter, si vtraque species panis, & vini, significant eamdem gratiam nutritionis, non debent differre specificè hæc duo sacramenta.

5. *Hæ duæ partes differunt specie non totali, sed partiali.*

Cæterum mihi adhuc probabile est,has duas partes differre specificè inter se, specie quidem non totali,sed partiali, vt postea videbimus: quia licèt distinctio specifica in ratione sacramenti non debeat attendi, nisi habeat diuersas significationes, vt probatum est, habent tamen sacramentum corporis,& sacramentum sanguinis diuersas significationes. Ad quod probandum non vtor ea ratione,quam aliqui insinuant,quod species panis significant corpus,species vini significant sanguinem;hæc enim significatio non est constitutiua formaliter in ratione sacramenti: quia sacramentum formaliter non constituitur,nisi per significationem gratiæ sanctificantis; quare nisi differant in significatione gratiæ,non videntur differre in ratione sacramenti. Hac ergo ratione prætermissa, probandum est aliter, differre specificè has duas partes Eucharistiæ, quia scilicet species vini habent significare alium nouum gratiæ effectum in eo etiam,qui accepit corpus;quod infrà disp.12.probandum est: alioquin non significaretur per vtramque speciem plenitudo conuiuij spiritualis:significatio autem illa calicis diuersa est non solum numero, sed etiam specie à significatione hostiæ: hostia enim significat per modum cibi: calix verò per modum potus,vt colligitur ex verbis Christi:*Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*; vbi sicut corpori tribuitur cibare spiritualiter, ita sanguini potare spiritualiter:ergo significant eodem modo species panis,& vini.

Hostia significat per modum cibi, calix per modum potus.

6. *Instantia.*

Dicunt,ex parte rei significantis differre quidem; nam species panis comeduntur, species vini potantur: at verò ex parte rei significatæ, non differre; quia tam cibatur spiritualiter anima per calicem, quàm per hostiam;& eamdem satietatem, & plenitudinem conuiuij accipit per quamlibet speciem, quam per vtramque, sed contrà; quia præterquam quod *d.disp.*12. ostendemus, sanguinem non esse cibum spiritualem, neque è contra carnem esse potum,pro nunc sufficiat, quòd ex prædicta solutione sequitur,vtramque speciem non significare plenitudinem cõuiuij,& perfectam satietatem magis quàm singulas; quia si singulæ præstant eamdem satietatem spiritualem;ergo singulæ illam significant:nam sacramenta id significant, quod causant; ergo duæ species non magis significant satietatem plenam spiritualem,& plenitudinem conuiuij, quàm singulæ. Consequens autem est falsum; nam iuxta communem Theologorum ideo Eucharistia instituta est sub duplici specie, vt significaretur conuiuium plenum, quod quidem singulæ species non congruè significarent.

Diluitur.

7. *Licet ergo partes Eucharistiæ differant specificè inter se, componũt tamẽ vnicam speciem sacramenti.*

Supposito ergo, quòd partes Eucharistiæ differant specificè inter se, restat probandum, non esse duo sacramenta totalia, sed ex illis componi vnicam integram speciem sacramenti: non enim repugnat, ex partibus diuersis specie resultare vnicam speciem atomam:sicut homo, qui est species infima, resultat ex materia, & forma diuersis non solùm specie,sed genere.

Probant aliqui sed malè.

Igitur,quòd vtraque species Eucharistiæ componat vnicum sacramentum totale, probant aliqui ex eo, quòd simul instituta fuerit à Christo vtraque pars sacramenti. Sed est probatio inefficax, quia simul etiam potuerunt institui plura sacramenta totalia. Alij probant, quia sacramentum hoc significat sacrificium Crucis ex sua institutione: illud autem sacrificium non significatur completè per vnicam speciem, sed per vtramque, vt repræsentetur sanguinis effusio,& animæ à corpore separatio.Hoc argumento vtitur Suarez *in præsenti*,sed non probat intentum,quia hoc sacramentum (vt vidimus) non constituitur in ratione sacramenti per hoc,quod est significare sacrificium Crucis, sed per significationem gratiæ; quare licèt in ratione significantis sacrificium singulæ species significarent partialiter, si tamen significarent gratiam totalem, singulæ essent sacramentum totale.

8. *Aliter probatur.*

Aliter posset probari ex eo, quòd sacramentum Calicis est sanguis Christi,& sacramentum sub specie panis est corpus Christi; quare cùm corpus, & sanguis Christi sint partes Christi,non possunt singulæ esse sacramentum totale,sed partiale.Sed contrà hoc est, quòd denominatio sacramenti partialis non prouenit ex eo, quòd res significans sit partialis,sed ex eo quòd significet partialiter: sicut si anima Christi causaret ipsa sola gratiam, licèt ipsa anima sit ens partiale, non tamen diceretur causa partialis, quia in ratione causæ non componeret cum alia; ergo si ipsa formalis significatio competit totaliter corpori Christi, non dicetur corpus Christi sacramentum partiale, licèt si entitas partialis.

Impugnatur probatio.

9. *Vnica & vera ratio à priori.*

Vnica ergo ratio à priori, cur hæc duo sint sacramenta partialia, seu partes eiusdem sacramenti, sumi debet ex ipsa significatione;quia scilicet quælibet pars significat partialiter gratiam conuiuij; nam, vt suprà diximus, per Eucharistiam significatur plenitudo conuiuij spiritualis, quæ non significatur totaliter, & plenè, sed solùm partialiter per singulas species seorsum; quare cùm significatio vnius speciei ordinetur ad integrandam cum significatione alterius speciei integram significationem vnius conuiuij,hinc est,singulas species non esse sacramentum totale, sed solùm partiale.

Per Eucharistiam significatur plenitudo conuiuij spiritualis.

10. *Confirmatur primò ex modo loquendi Concil.*

Confirmatur primò, ex modo loquendi Conciliorum, Ecclesiæ,& Patrum, apud quos frequenter tota Eucharistia appellatur sacramentum in singulari; quod si aliquando appellantur in Missæ Collectis sacramenta in plurali, intelligi debet de sacramentis partialibus,non totalibus, alioquin si essent totalia, numquam possent appellari sacramentum in singulari.

Confirmatur secundò, quia plura essent sacramenta quàm septem. Vasquez.

Confirmatur secundò, quia si essent duo sacramenta totalia, Ecclesia haberet plusquam septem sacramenta, contra mentem Conciliorum, & Patrum.Hoc argumentum indicat Catechismus suprà allegatus: illud tamen reiicit P. Vasq. *vbi suprà n.* 3. quia licèt Eucharistia contineret sub se duo sacramenta; posset tamen dici,Ecclesiam habere septem sacramenta; quia illa duo continentur sub vno genere Eucharistiæ: neque enim quando numerantur septem Ecclesiæ sacramenta, numerantur omnes species infimæ sacramentorum, sed sufficit, quod numerentur genera; quia etiam Ordo numeratur pro vno sacramento, & tamen continet sub se septem, vel octo Ordines specie diuersos.

11. *Hoc argumentum non videtur contemnendum.*

Cæterùm adhuc hoc argumentum non videtur contemnendum, nec dici potest, Ecclesiam solùm numerare genera sacramentorum; nam in eo sensu etiam posset dici, Ecclesiam solùm habere duo sacramenta; alterum mortuorum,sub quo continentur Baptismus,& Pœnitentia; alterum viuorum,sub quo continentur alia:quem tamen modum loquendi meritò damnarent omnes;ergo ideo,quia Ecclesia non solùm numerat genera,sed species sacramentorum.Neque obstat sub Ordine contineri plura sacramenta, quia illa omnia sunt etiam sacramenta, partialia;

partialia ; ex illis enim omnibus conflatur vnicum sacramentum Ordinis totale,& completum,significans gratiam necessariam ad ministrandum in Ecclesia;quod quidem sacramentum totale vnicam habet speciem infimam, & non solùm subalternam.

12. *Instantia.* Dices;ergo qui suscipit vnam speciem,non suscipit integrum sacramentum Eucharistiæ ; nec in sacrario asseruatur integrum sacramentum sub vna specie.

Diluitur. Respondeo,loquendo in rigore de sacramento totali,sine inconuenienti posse concedi has,& similes sequelas.Cæterùm in communi modo loquendi appellandum est corpusChristi sub specie panis Sacramentum simpliciter : sicut qui comedit etiam partem carnis,dicitur simpliciter comedere carnem, licèt non comedat carnem integram , sed partialem. *Dicemus potius singulas species esse integrum sacramẽtum & alimentum, non tamen esse integrum conuiuium.* Aduerte tamen , facilius posse admitti de singulis speciebus non esse integrum conuiuium,quàm non esse Sacramentum integrum : sicut qui in prandio sumit vnum,vel duo fercula ex multis, non dicetur sumpsisse integrum prandium ; bene tamen dicetur sumpsisse integrum cibum & integrum alimentum; quia sumpsit , quod sufficit ad cibandum , & alendum. Sic qui sumit vnicam speciem,non dicetur sumere integrum conuiuium Eucharistiæ ; dici tamen potest sumere integrum alimentum , & sacramentum integrum,quia id,quod sumit, potest sufficienter alere,& causare, gratiam nutrimentalem. Ratio autem est, quia in compositis homogeneis , scilicet ex partibus , quarum singulæ habent nomen totius, vt ignis,aqua, &c. & quarum singulæ non indigent aliis ad sui conseruationem,& ad operandum ; licet ex multis partibus resultet vna aqua , vnus ignis completus:singulæ tamen partes separatæ dicuntur simpliciter aqua,ignis totalis,&c. Cùm ergo partes sacramenti Eucharistiæ singulæ sint sacramenta, quia singulæ significant,& causant gratiam, consequens est,vt per separationem singulæ dicantur sacramentum,& quidem integrum sacramentum,non quidem integrum conuiuium ; quia hoc nomine significatur totum artificiale resultans ex multis ferculis,vel ex cibo,& potu:sed tamen dicentur singulæ separatæ integrum sacramentum : quia per separationem acquirunt denominationem totius, quam prius non habebant.

SECTIO II.

Vtrùm,multiplicatis speciebus sacramentalibus, multiplicentur numero sacramenta Eucharistiæ.

13. QVæstio hæc est de modo loquendi;oportet tamen scire , quomodo consequenter ad nostra principia loquendum sit de pluralitate , vel vnitate numerica sacramenti Eucharistiæ ; an scilicet per plures Missas conficiantur plura , an vnum sacramentum Eucharistiæ?

Attendendam esse pluralitatem. Aliqui docent , ad pluralitatem sacramenti Eucharistiæ non esse attendendam solam pluralitatem specierum : nam Sacerdos sumit tres partes hostiæ separatas , & tamen non dicitur sumere tria sacramenta,sed attendendam etiam pluralitatem sumentium,vel sumptionum,tunc enim iam incipiunt species habere aliquam distinctionem moralem in ratione ferculi , seu cibi spiritualis , quæ distinctio ad pluralitatem sacramenti attendenda est. In quam sententiam satis inclinat P.Suarez *disp. 1. de Eucharistia sect. 4.* & eam tenet cum aliis noster Valentia *tom. 4. disp. 6. q. 1. punct. 4.*

Suarez. Valentia.

14. Vsquez. P. Vasquez *disp. 168. cap. 2.* quem sequuntur alij Recentiores , censet , solam pluralitatem specierum sufficere ad constituenda plura numero sacramenta Eucharistiæ , licet ab eodem simul sumantur; quia cum sacramentum Eucharistiæ non constituatur intrinsecè ex sumptione, consequens est, vt ipsi sumptio non possit intrinsecè multiplicare essentiam sacramenti:per id enim aliquid distinguitur ab alijs, per quod constituitur in suo esse:vnde cum sumptio non constituat , non poterit distinguere hoc sacramentum ab alio.Cum autem species sint aliquid intrinsecè pertinens ad sacramentum , necesse est , vt multiplicatis speciebus,non sit idem sacramentum; sicut , multiplicata anima rationali , non maneret idem homo. *Vasquez existimat pluralitatem specierum sufficere ad multiplicationem numericam.*

15. *Conclusio simpliciter loquendo sacramentum illud est vnum & idem numero sacramentum. Suarez.* Mihi magis placet,sacramentum Eucharistiæ nec per pluralitatem specierum,nec sumptionum multiplicari numero,sed simpliciter, & absolutè loquendo posse dici vnum & idem numero sacramentum Eucharistiæ,quod vbique terrarum ab omnibus fidelibus accipitur.Quam sententiam vt probabilem & Theologicam laudat P. Suarez vbi supra ; & consequenter ad nostra principia debemus eam omninò amplecti. Omissis autem rationibus , quibus eam probat Suarez vbi suprà,quæ efficaces non sunt,probari potest ex iis,quæ diximus *disp. precedenti sect. 3.* Eucharistiam scilicet , licèt includat intrinsecè corpus Christi , & species , importare tamen in recto corpus Christi , & species de connotato : ergo non multiplicantur numero Eucharistiæ,licèt multiplicentur species. Probatur consequentia,quia ad pluralitatem concreti debet pluificari, quod significatur in recto : non enim essent duo alba, si duæ albedines ponantur in eodem subiecto : bene autem è contra , si vna albedo ponatur in duobus subiectis, erunt duo alba;quia album dicit in recto solum subiectum : ergo cùm Eucharistia dicat in recto solum corpus Christi,& non species,non erunt plures Eucharistiæ,multiplicatis speciebus;quia idem corpus Christi sub omnibus continetur. Quem modum loquendi significasse videtur Paulus 1.Cor.10. *Omnes vnum corpus sumus , qui de vno pane participamus.* vocat enim Eucharistiam vnum & eundem panem; vbi non de vnitate specifica(vt aliqui volunt)sed de numerica debet intelligi ; alioquin non bene inferret,esse omnes fideles vnum corpus:sicut nec in naturalibus bene infertur , esse omnes idem corpus, quia de eodem alimento in specie participamus. *Duæ albedines non sunt plures in eodem subiecto, non sunt duo alba.* 1.Cor.10.

16. *Obiicies primò , species panis & vini non constituunt duo sacramenta partialia.* Obiicies primò , ergo species panis, & vini non constituunt duo sacramenta etiam partialia contra id , quod diximus *sect. precedenti.* Probatur sequela; quia eadem numero Christus continetur sub vtraque specie: ergo si plures species panis non constituunt plura numero sacramenta , quia idem numero corpus Christi continetur sub omnibus illis : sic nec species panis, & vini constituunt plura sacramenta partialia ; quia idem numero Christus continetur sub illis;nec refert species panis,& vini differre specificè, quia etiamsi ponantur duo colores specie diuersi in vno subiecto , non dicentur duo colorata, sed vnum.Respondeo negando sequelam.Ratio discriminis est,quod sub speciebus panis, & vini, licet contineatur idem Christus ; cæterum ex vi verborum non continetur idem , sed sub speciebus panis continetur corpus,& sub speciebus vini sanguis:Eucharistia autem (vt diximus *disp. praced. sect. 2.*) non constituitur intrinsecè in ratione sacramenti per id, quod ponitur per concomitantiam,nec supponit in recto,strictè loquendo,nisi pro eo, quod ponitur ex vi verborum:quare cum corpus & sanguis sint entitates diuersæ, hinc est, per vtramque speciem constitui non vnicum,sed duo sacramenta partialia. *Responsio,ratio discriminis quo ex vi verborum sub speciebus panis continetur corpus , sub speciebus vini continetur sanguis.*

Obiicies

Quia alias tantum pluralitas in eodem subiecto, non efficit plura alba.

17. *Obiectio secunda.* Obiicies secundò; si corpus Christi contineretur sub speciebus olei, posset constituere aliud differens specie sacramentum per modum medicinæ, quod quidem distingueretur à sacramento Eucharistiæ: ergo licet idē corpus Christi sub duplici specie panis, potest constituere duo sacramenta numero distincta. *Responsio.* Respondeo; si corpus Christi contineretur sub speciebus olei, & vt sic esset sacramentum medicinæ, tunc quidem Eucharistia & illud sacramentum non dicerentur in rigore duo sacramenta, sed vnum sacramentum affectum duplici significatione sacramentalis totali specie diuersa: sicut si idem subiectum afficiatur albedine, & nigredine, non erunt duo colorata, sed vnum coloratum pertinens pro formali ad duas species totales coloris: sic etiam in prædicto casu essent duæ rationes formales sacramenti specie diuersæ: non tamen essent duo sacramenta; quia sacramentum illud importat in recto corpus Christi, & non potest multiplicari, nisi multiplicato illo, quod importatur in recto.

18. *Clemens Papa. Obiicitur vltimò.* Vltimò potest obiici modus loquendi Clementis Pontificis *Epist.* 21. relati in cap. *Tribus gradibus*, de Consecrat. *d.* 2. vbi docet, *tot holocausta esse offerenda in altari, quot populo possint sufficere*; ergo sentit Pontifex, plura numero sacramenta Eucharistiæ suscipi à fidelibus; sacramentum enim Eucharistiæ holocaustum est: sunt autem plura holocausta, ergo plura sacramenta. *Respondeo.* Respondeo inprimis, apud Clementem non haberi illud verbū *tot holocausta*, quod refertur à Suarez; sed *tanta*, inquit, *holocausta offerantur, quanta populo sufficere possint.* Aliud autem est, *tot esse sacramenta*, aliud, *tanta esse sacramenta*: nam primum significat pluralitatem, quam negamus; secundum solum significat magnitudinem quantitatis, ad quam non oportet multiplicari id, quod significatur in recto; sufficit additio quantitatis: nam si eidem homini adderetur alia quantitas, esset maior homo, non tamen duo: sic ergo dici posset, corpus Christi sub maiori quantitate panis esse maius sacramentum, non dignitate, sed extensione. Deinde secundò dici potest, Pontificem ibi loqui vulgari modo de holocaustis pro hostiis ante consecrationem; sicut etiam vulgò dicitur consecrari quatuor, vel quinque hostias; vbi *hostia* non sumitur rigorosè pro victima oblata, sed pro pane, vel quantitate panis, sub qua ponitur corpus Christi, in quo sensu vulgari hostia non est sacramentum. Si verò *hostia* sumatur stricte pro re oblata, sicut non dicuntur plura sacramenta, sic nec plures hostiæ; vt habetur expressè in c. *In Christo*, de Consecrat. *d.* 2. vbi Ambrosius ex vnitate corporis Christi infert, non esse plures hostias, sed vnam. *Ambros.* *Vna*, inquit, *hostia, non multa. Sicut enim, quod vbique offertur, vnum est corpus, & non multa corpora; ita & vnum sacrificium.* Ex quibus verbis non parum confirmatur nostra sententia.

SECTIO III.

Vnde sumenda sit pluralitas huius sacramenti in sententia, quæ dicit, species etiam in recto significari.

19. *Quid dicendum sit in sententia asserente species significari in recto.* SVpposita nostra sententia, quod Eucharistia non dicat in recto species, sed corpus, & sanguinem Christi, hæc omnia facilè intelliguntur: in sententia tamen contraria asserente, species etiam significari in recto, difficilius assignatur regula firma, ad multiplicanda sacramenta Eucharistiæ ex multiplicatione specierum. *Impugnatur regula quam affert Vasquez.* Nam inprimis regula illa vniuersalis P. Vasquez, quod tot sint sacramenta, quot sunt species, atque adeo in pyxide esse tot sacramenta, quot sunt particulæ cōsecratæ, hoc, inquam, difficilè est; primò, quia est contra communem modum loquendi: nemo enim dicit, Sacerdotem dum sumit hostiam in tres partes diuisam, sumere tria sacramenta Eucharistiæ: sicut nec qui comedit frustrum panis in tres partes diuisum, dicitur comedere tres cibos. Secundò, quia si essent plura sacramenta, deberent causare plures gratias, & habere plures significationes distinctas.

20. *Vasquez. Vasquez respondet.* Respondet Vasquez *num.* 37. non causari plures gratias, quia sumptio est conditio, sine qua hoc Sacramentum non operatur; & licet sacramenta sint plura, sumptio est vna, & limitat Sacramentum ad vnum effectum. *Refellitur.* Sed contra, quia inprimis plures causæ applicatæ per vnicam applicationem, adhuc operarentur plures effectus, eo quod applicatio sit solum conditio: si ergo sumptio est solum conditio, & sacramenta sunt plura, singula ponent suum effectum. Deinde non video, cur sumptio tunc sit magis vna, quàm sacramenta, quæ sumuntur; quod enim attinet ad distinctionem physicam, tam distinguitur physicè sumptio vnius particulæ, vel hostiæ à sumptione alterius, quàm vna hostia, vel particula ab alia. Si verò dicas, sumptionem esse vnam moraliter, quia fit vna pars post aliam absque interruptione morali: ergo ad vnitatem etiam sacramenti sufficit similis coniunctio moralis; cur enim plus requiretur ad vnitatem sacramenti, quàm ad vnitatem sumptionis?

21. *Confirmatur ex aliis sacramentis.* Confirmari, ac explicari potest in aliis sacramentis: nam sacramentum Pœnitentiæ habet etiam plures partes integrantes, quarum singulæ possent esse sacramentum seorsim; & tamen non dicitur plura sacramenta, sed vnum propter vnitatem moralem, licet habeant distinctionem physicam: ergo idem dici potest de sacramento Eucharistiæ. Maiorem ostēdo, quia ponamus hominem accedere ad Confessionem cū duplici actu doloris, & singula peccata bis confiteri, ecce ex parte materiæ sunt partes, quarum singulæ sufficerent ad vnum sacramētum: nam ex vno actu doloris ex illis, & ex vna confessione eorundem peccatorum posset postea fieri aliud sacramentum. Quod etiam de forma absolutionis suo modo dici potest: nam licet Sacerdos semel solum absoluat, sed reuera singulæ syllabæ absolutionis proferuntur successiuè, & taliter, vt dimidia pars prolationis singularum syllabarum sufficeret ad integrandam sufficiētem absolutionem velocius probatam; vnde illa absolutio posset diuidi in duas, quarum quælibet sufficeret ad vnum sacramentum: nunc tamen non sunt plura sacramenta, sed vnum propter coniunctionem moralem. Ergo licet duæ particulæ cōsecratæ, si seorsim sumerentur, sufficerent ad duas refectiones, coniunctio tamen moralis, quam habent, quando simul sumuntur, facient, quod non sint duo sacramenta, sed vnum.

22. *Hinc soluitur argumentum Vasquez.* Hinc autem soluitur argumentum Patris Vasquez, quo probat suam sententiam hoc modo. Vnitas artificialis sacramenti sumenda est ex eo, quod est essentiale, aut substantiale sacramento in genere suo, non ex aliquo accidentario; nihil autem est essentiale in genere sacramenti in pluribus particulis consecratis, ex quo sumatur vnitas, cum tamen sit aliquid essentiale, ex quo sumatur pluralitas; nam loci propinquitas, aut quod vnica sumptione, aut ab eadem persona sumantur, sunt accidentalia sacramento, vt constat: vnitas etiam formæ consecrationis non iuuat, tum quia vnica forma Baptismi possunt plures simul baptizari, & fient plura sacramenta: non est ergo, vnde sumatur vnitas sacramenti in prædicto casu.

Ad

23. *Aduersarij facilè ad hoc argumentum respondent.*

Ad hoc, inquam, argumentum facile respondebunt Aduersarij adducendo in primis exempla multa, in quibus vnitas, vel pluralitas desumitur ex aliqua circumstantia accidentali: sic voluntates eiusdem obiecti mali dicuntur vnum, vel plura peccata propter continuationem, vel interruptionem temporis; ita vt plures voluntates eiusdem obiecti, etiamsi sint physicè diuersæ, propter continuationem tamen moralem sint vnum peccatum, quæ absque illa continuatione essent plura peccata, cum tamen illa continuatio, seu temporis circumstantia non sit constitutiuum essentiale peccati. Sic etiam sumptio Eucharistiæ in sententia eiusdem Vasquez debet esse vna, vel multiplex propter solam circumstantiam continuationis, vel interruptionis secundum tempus, quæ quidem circumstantia non constituit intrinsecè, & essentialiter in ratione sumptionis sacramentalis. Omnes ergo debemus fateri, posse multiplicari aliqua ex circumstantia non pertinente intrinsecè ad eorum quidditatem, & essentiam. Quod etiam in re physica ostendi potest: ex vna enim aqua fiunt per separationem duæ aquæ, quæ separatio solum ponit negationem continuationis; continuatio autem non est aliquid constituens aquam in esse aquæ, sed in esse vnius aquæ: sic ergo potest fieri vnum sacramentum per aliquid, quod non constituit in ratione sacramenti, sed in esse vnius sacramenti.

Ostenditur in re physica.

24. *Instantia.*

Dices, idem debet esse constitutiuum, & distinctiuum cuiusque rei; per id enim, per quod constituitur in se ipsa, debet distingui ab omni alia, quia ideo non est alia, quia est in se talis; ergo non potest vnum sacramentum distingui ab alio, nisi per id, per quod cõstituitur in esse talis sacramenti; atque ideo non poterunt esse plura sacramenta per id, quod non pertinet ad constituendum sacramentum.

25. *Responsio.*

Respondetur, Antecedens esse verum loquendo de distinctiuo simpliciter, non verò de distinctiuo in ratione totius, nisi explicetur cum debita proportione. Pro quo aduerte, distinctionem propriam, & rigorosam esse, qua vnum non est aliud, & hæc debet semper prouenire à constitutiuo intrinseco rei, vt obiectio probat: nam in exemplo supra posito de duabus aquis, illæ etiam quando faciebant vnam aquam, illæ, inquam, tunc erant duæ partes distinctæ inter se, quarum vna non erat alia pars; & hoc habebant singulæ per id, per quod singulæ constituebantur, nempe per suam hæcceitatem quidditatiuam. Per separationem verò postea non acceperunt genus hoc distinctionis, & pluralitatis, sed aliud minus proprium, scilicet quod essent duæ aquæ totales, hoc est, quod non componerent idem totum sicut autem hoc, quod est esse aquam totalem, habent singulæ, non per sua constitutiua intrinseca, sed per carentiam continuationis: sic etiam per eandem carentiam continuationis, quæ est aliquid superadditum aquæ in ratione aquæ, habent singulæ distingui in ratione totius, hoc est, esse vnum totum, quòd non sit illud aliud totum. Vade in hoc etiam genere distinctionis videtur habere suo modo locum regula illa supra posita; nam licet hæc aqua non sit distinctum totum ab alia per id, per quod constituitur in se ipsa, est tamen totum distinctum ab alia per id, per quod constituitur in ratione totius, atque ita semper distinctiuum est constitutiuum, saltem constitutiuum in illo genere, in quo est distinctio. Hinc iam ad obiectionem respondetur, eam doctrinam applicando ad materiam præsentem, singulas particulas consecratas distingui ab aliis per id, per quod in se ipsis constituuntur in ratione sacramenti; atque ideo ante separationem

Quid sit propria & rigorosa distinctio.

etiam localem habere hanc distinctionem intrinsecam, qua hæc particula, seu hoc sacramentum præscindendo à sacramento totali, & partiali, non est illa alia particula. Quod vero sit sacramentum totale distinctum ab illa alia hostia, non est constitutiuum huius particulæ in ratione sacramenti, sed in ratione sacramenti totalis, quod haberi potest per aliquam circumstantiam extrinsecam rationi sacramenti, & per illam eandem sicut constituitur in ratione totalis, potest distingui ab alio, & facere duo tota, quæ prius non erant, nisi sacramenta partialia.

26. *Instabis.*

Vrgebis, quia species panis, & species vini continentes corpus, & sanguinem, etiam quando sunt simul in altari, dicuntur duo sacramenta: sic enim aliquando de illis loquitur Ecclesia, vt supra vidimus; ergo & duæ particulæ, seu duæ hostiæ consecratæ simul etiam coniunctæ in altari possent dici duo sacramenta. Respondeo negando consequentiam: sicut enim duo cibi diuersi, v.g. carnes, & poma, etiam quando sunt simul in mensa, dicuntur duo cibi; plura tamen poma eiusdem rationis simul posita non dicuntur plures cibi, sed vnus: sic corpus, & sanguis Christi sub speciebus diuersis dicuntur duo sacramenta, quia heterogeneitas fecit pluralitatem: duæ tamen hostiæ simul positæ non dicuntur duo sacramenta, sed vnum; quia in his homogeneis separatio facit pluralitatem, & coniunctio vnitatem. Non potest ergo in vniuersum approbari regula illa P. Vasquez de multiplicandis sacramentis Eucharistiæ solum propter multitudinem specierum, etiam quando simul positæ sunt.

Respondet.

27. *Nec etiam vniuersaliter verũ est multiplicari sacramentum pro multitudine sumentium. Primò.*

Sed neque etiam regula illa alia, quod multiplicetur sacramentum iuxta multitudinem eorum, qui illud suscipiunt, videtur vniuersaliter vera. Primò, quia si in eodem calice sit vinum pro decem conuiuis, non dicuntur plura vina, sed vnum vinum, & vnus potus pro omnibus; ergo sanguis Christi potandus à multis dicetur adhuc vnus potus, dum est in vno calice, & corpus Christi sumendum à multis, tamen, dum est in eadem pyxide, dicetur vnus cibus, sicut plura poma in eodem ferculo apposita pro omnibus dicuntur vnus cibus.

Secundò.

Secundò, quia si eadem hostia consecrata ab aliquo sumpta propter stomachi debilitatem non corruptis speciebus, integra post horam eiiceretur; posset eadem ab alio sacramentaliter sumi, & vtrique dedisset gratiam, non tamen essent duo sacramenta, nec duæ Eucharistiæ; nihil enim haberet vna, quod non haberet alia, vt constat; ergo distinctio sumentium non multiplicat.

Tertiò.

Tertiò, quia sicut ante vsum actualem est verum, & completum sacramentum Eucharistiæ, sic ante vsum potest esse vnũ, vel plura sacramenta; sed ante vsum est indifferens, vt sumatur ab vno, vel multis; ergo non multiplicatur per solam multitudinem sumentium.

Dicunt aliqui multiplicari per intentionem qua destinantur, &c.

Dicunt aliqui, multiplicari per intentionem, qua destinantur hostiæ distribuendæ pluribus, vel dandæ vni; ideo tres partes sumendæ ab eodem Sacerdote sunt vnum sacramentum; tres verò particulæ dandæ tribus sunt tria sacramenta. Sed contra; quia hæc intentio interior videtur nimis extrinseca ad faciendam hanc vnitatem, vel multitudinem. Quid enim si vnus habeat intentionem distribuendi illas hostias multis, alius verò habeat intentionem, quod sumantur omnes ab vno, eruntne tunc plura, & vnum sacramentum simul propter diuersas illas intentiones? Adde, non esse vnum, vel multos cibos, qui eodem ferculo apponuntur propter intentionem internam, quam aliquis habet comedendi totum illud, vel distribuendi sociis. Denique, qui defert sacramentum pro pluribus infirmis communicandis,

Refelluntur.

candis, non dicitur communiter deferre sacramenta, sed sacramentum.

29. *Nec verum est vniuersaliter multiplicari pro multitudine sumptionum.* Illa etiam regula, quod multiplicetur hoc sacramentum pro multitudine sumptionum, non videtur in vniuersum vera. Primò quia, vt supra dicebam, eadem difficultas videtur restare de ipsis sumptionibus, vnde multiplicentur: nam si hæ multiplicantur per distantiam vnius ab alia, idem poterit dici de ipsis Sacramentis. Secundò, quia potest contingere, vt sit duplex sumptio eiusdem sacramenti, vt in casu supra posito, si eandem hostiam, quam hodie quis sumpsit, eras, incorruptis speciebus, eiiceret, posset iterum eras eam sacramẽtaliter sumere, sicut posset aliam sumere, & daret nouam gratiam sacramentalem, & diuersam refectionem spiritualem: sacramentum tamen esset omnino idem, vt constat; ergo sumptio sola diuersa non multiplicat.

30. *Instantia.* Dices, iuxta probabilem sententiam, quæ docet, posse aliquando eandem contritionem non reuocatam deseruire pro materia in duplici sacramento Pœnitentiæ, adhuc illa contritio diceretur duplex sacramentum propter duas applicationes; ergo & in prædicto casu eadem hostia diceretur duplex sacramentum, propter duas applicationes, vel sumptiones. *Soluitur.* Respondeo, fore tunc duo sacramenta Pœnitentiæ, quia illud sacramentum non includit solam contritionem, sed etiam confessionem, absolutionem, & satisfactionem; quæ omnes essent diuersæ, licet contritio esset eadem: in nostro tamen casu sacramentum Eucharistiæ esset omnino idem; quia omnia, quæ illud intrinsecè componunt, essent omnino eadem, vt constat.

31. *Non ergo leuiter confirmatur nostra sententia ex eo quod nulla regula possit præscribi quæ satisfaciat.* Vides, vix posse regulam aliquam præscribi, quæ omnino satisfaciat: vnde non leuiter confirmatur nostra sententia, iuxta quam si solum corpus, & sanguis Christi significantur in recto, facile omnia expediuntur; & explicatur optimè, quomodo hoc sacramentum semper sit idem cibus, idem panis, idem sacramentum, siue ab vno, siue à multis sumatur. Si tamen in recto diceret etiam species, vt alij volunt, tunc in primis dicerem, coniunctionem localem plurium specierum, v.g. in eadem pyxide, in eodem altari, facere, vt dicatur vnum sacramentum, sicut plura poma eiusdem rationis apposita simul dicuntur vnus cibus, si verò separentur, tunc ratione separationis possent dici plura sacramenta, licet fortasse separatio ad hoc non cogeret: nam de toto tritico, quod in diuersis horreis vrbis asseruatur, solemus dicere, illud esse cibum omnium ciuium pro hoc anno: cur ergo de omnibus hostiis consecratis, Romæ existentibus, non possemus dicere, illum esse cibum spiritualem huius vrbis?

32. *Separatio tamen fortè sufficeret ad dicenda plura sacramenta.* Cæterùm, quod separatio illa sufficeret ad dicenda plura sacramenta, colligi etiam potest ex eodem communi modo loquendi de cibis communibus; qui, etiamsi sint homogenei, distributione tamen ipsa, & separatione appellantur multi cibi. De eodem enim tritico, & pane omnibus dabat Ioseph *Genes.* 47. & tamen dicitur, quòd præbebat *cibaria singulis*, & rursus quod *Sacerdotibus statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur*; & de eodem Manna dicitur Exod. 16. *In die autem sexta collegerunt cibos duplices, id est, duo gomor per singulos homines.* Posset ergo similiter Eucharistia propter distributionem, & separationem appellari multiplex cibus. Propter hanc enim rationem diximus sup. *sect.* 1. Eucharistiam sub speciebus panis, quando seorsim sumitur à speciebus vini, posse appellari, non conuiuium integrum, sed totale sacramentum; quia in eiusmodi homogeneis separatio dat totalitatem; ergo eodem modo eadem species Eucharistiæ per separationem ab alia simili specie potest acquirere pluralitatem in sua ratione, quam prius non habebat.

33. *Instantia.* Dices, si Sacerdos accipiat hostiam vnam, & statim afferatur alia hostia ex alia Ecclesia, quam absque interruptione morali in eadem Missa accipiat, non dicetur suscepisse duo sacramenta, sed vnum: ergo distantia vnius hostiæ ab alia non sufficeret ad multiplicanda sacramenta. *Diluitur.* Respondeo, tunc ex vtraque hostia fieri vnum sacramentum per coniunctionem; quia licet prius distarent, postea adducta secunda hostia ad Sacerdotem, qui sumpserat primam, incipit secunda facere vnum sacramentum cum prima.

34. *Nota, hæc omnia procedere ex suppositione quod species dicerentur in recto.* Aduerte tamen primò, hæc procedere non absolutè, sed ex suppositione, quod species dicerentur in recto; nam de facto iam dixi, semper esse idem sacramentum. Nunc solum dicimus, quod si illa sententia esset vera, ita magis consequenter loquendum esset: iuxta quam etiam sententiam dicendum esset, per sumptionem diuersarum hostiarum à diuersis multiplicari etiam sacramenta; quia ipsa sumptione à diuerso homine multum separatur moraliter vna hostia ab alia; nam licet physicè magis fortasse distet vna pars hostiæ ab alia in eodem altari, quàm in stomacho vnius ab alia existente in stomacho alterius localiter coniuncti, in ordine tamen ad vsus humanos, & moraliter magis separata est, & ideo posset maiori titulo multiplicare sacramenta.

35. *Notandum secundum.* Aduerte secundò, iuxta eandem sententiam, quod licet sumptio solum diuersa eiusdem hostiæ non sufficeret ad multiplicanda sacramenta, vt suprà diximus, casu, quo eadem hostia die sequenti ab eodem, vel ab alio homine iterum sumeretur; aliter tamen dicendum fortasse alicui videbitur, si, illis speciebus corruptis, & reproducta iterum eadem materia, & eadem quantitate, iterum generaretur triticum, & fieret panis, ac consecraretur; licet enim tunc esset idem corpus Christi sub eadem quantitate panis, adhuc videtur posse dici, non esse idem sacramentum, quod prius fuerat; tum quia cætera accidentia panis essent diuersa, tum etiam quia licet omnia priora accidentia panis fuissent diuinitus reproducta; consecratio tamen diuersa requireretur; quæ videtur sufficere ad variãdum ens artificiale, vt quando crux lignea dissolueretur, & postea ex eisdem lignis, & clauis iterum construeretur, censeretur moraliter esse crux noua, eo quod interruptio illa indigens nouo artificio ad hoc, vt iterum resulter ens artificiale, sufficit ad variandum illud ens artificiale moraliter: vnde calix consecratus, si rumpatur, & dissoluatur, ac postea ex eadem materia fiat calix, indigebit noua consecratione, quia censetur nouus calix propter nouum artificium, quod interuenit. Cùm ergo sacramentum illud propter corruptionem specierum dissolutum fuisset, & postea de nouo construatur per nouam formam, & nouam coniunctionem corporis Christi cum speciebus, videtur etiam fore nouum sacramentum.

36. *Hæc vera probarent etiã in nostra sententia.* Cæterùm, si hæc ratio sufficeret ad multiplicanda sacramenta simpliciter, & absolutè, probaret etiam in nostra sententia, licet hoc sacramentum dicat in recto solum corpus & sanguinem Christi, adhuc plures hostias saltem à diuersis consecratas esse multa sacramenta propter diuersum artificium, nempe diuersam formam, & diuersam coniunctionem specierum cum corpore Christi, sicut calix est diuersus, licet argentum sit idem, propter diuersam formam artificialem de nouo inductam. *In rigore loquendo id non sufficit.* Quare dicendum est, in rigore loquendo, id non sufficere, neque in illo casu crucem fore diuersam in rigore physico loquendo, quia id, quod importatur in recto, est idem,

nec

nec possunt eiusmodi concreta accidentalia multiplicari, nisi multiplicetur rectum, seu subiectum, vt constat in vno homine habente plures paternitates etiam successiuè vnam post aliam, qui tamen non dicitur alius pater ab eo, qui prius fuit. Latius tamen, & in ordine ad vsum humanum appellatur aliquando alia crux & alius calix, nempe pro formali, seu habere aliam formam artificialem crucis, vel calicis, & ideo indiget noua consecratione; quia nimirum consecratio ex intentione consecrantis videtur affixa, non argento, sed formæ calicis, secundum quam deseruire potest ad vsum sacrificij, quare destructa forma artificiali calicis, provt moraliter destrui censetur, quando indiget nouo artificio, vt habeat talem figuram & partium dispositioné, censetur etiam periisse consecratio, nec posse redire, nisi de nouo consecretur. Est ergo latior, & minus propria illa loquutio, qua dicitur alius calix; sicut si aliquis, qui eamdem vestem sæpius dissoluit, & refecit, diceretur habuisse decem vestes; aut qui librum dissolutum iterum conglutinaret, diceretur accipere, vel habere alium librum; quæ loquutiones, vt constat, non sunt propriæ; dicitur tamen aliquo modo ille alius calix, quasi æquiualenter, quia in ordine ad vsum sacrificij ineptus est, perinde ac si esset alius, nisi de nouo consecretur; eo quod consecratio prima non erat affixa materiæ, sed formæ artificiali, quæ iam per fractioné moraliter destructa censetur. Sic ergo sacramentum illud impropriè posset dici aliud ratione formæ & nouæ conglutinationis, & constructionis partium; in rigore tamen loquendo esset idem, si totũ, quod importatur in recto, manet idem: si autẽ rectum ex aliqua parte esset diuersum, aliqua etiam ex parte diuersum erit sacramentum.

37. *Notandum tertium.* Aduerte tertiò, in eadem sententia ponente species etiam significari in recto, licet propter specierum separationem dicenda essent multa sacramenta, illam tamen pluralitatem non esse sumendam ex respectu, quem species illæ haberent ad plures refectiones, aut cibationes, sed ex separatione, vt diximus, illarum specierum. Si enim multitudo desumenda esset, vt aliqui volunt, ex aptitudine, quam species habent ad plures cibationes, sequeretur fore etiam multa sacramenta ante separationem, si plures hostiæ simul consecrarentur, aut plures panes, quos vnica comestione non posset vnus homo simul sumere, aut si vinum in ea quantitate consecraretur, quam vnus homo non posset simul bibere: tunc enim multiplicandum esset etiam sacramentum per ordinem ad plures sumptiones, vel refectiones, cùm non esset aptum ad vnam, sed ad plures. Non ergo deberet sumi pluralitas, vel vnitas per aptitudinem ad plures, vel vnicam refectionem, sed per separationem moralem, & humanam illarum specierum, vt diximus.

38. *Notandum vltimum. Vasquez.* Vltimò aduerte, in eadem sententia non debere multiplicari sacramenta propter plures significationes, & virtutes ad causandas plures gratias in diuersis, provt vult Vasquez *num.* 16. & 17. dicens, vnam hostiam vnam solam gratiam posse significare, & causare; plures verò hostias plures gratias in diuersis. Hoc tamen difficile est, quia significatio in actu primo, & virtus causatiua est essentialis sacramento, vt fatetur ipse Vasquez *ibi.* pluralitas autem sacramenti non est essentialis Eucharistiæ; nam eædem partes hostiæ, quæ vnitæ erant vnum sacramentum, diuisæ sunt plura in eius sententia, & duæ partes specierum vini separatæ in duplici calice, sunt duo sacramenta; si autem coniungantur in vno calice, non sunt iam duo, sed vnum sacramentum, & quidem tunc non perdiderunt aliquam virtutem causandi, vel significandi gratiam propter illam coniunctionem: adhuc enim significant gratiam, quam causare possunt in omnibus, qui ex illo calice sumpserint, quotquot illi sint: non sumitur ergo pluralitas ex noua virtute significandi, vel causandi, quam habeant, semper enim significant gratiam causandam de nouo per nouam sumptionem; neque ex se significant magis vnam gratiam causandam per vnam sumptionem, quàm plures gratias causandas per plures sumptiones. Sed de his satis.

DISPVTATIO III.

De necessitate Eucharistiæ.

SECTIO I. *Præmittitur, quid sit necessitas medij; quid præcepti.*

SECTIO II. *Vtrùm Eucharistia sit necessaria ad salutem necessitate medij?*

DE hoc agit S. Thomas *in præsenti art.* 3. vbi non est sermo de necessitate præcepti, sed de necessitate medij: nam de necessitate præcepti agitur infra *quæst.* 80. Oportebit autem priùs breuiter tradere, quid sit necessitas medij, quid præcepti.

SECTIO I.

Præmittitur, quid sit necessitas medij, quid præcepti?

1. *Duplex necessitas medij & præcepti.* HÆc distinctio ab antiquis insinuata à Neotericis accuratius traditur, cum quibus supponendum omnino est, dupliciter aliquid esse necessarium ad salutem, scilicet vel necessitate medij, vel necessitate solum præcepti. Primo modo dicitur necessaria gratia iustificans; nam est medium necessarium ad beatitudinem consequendam: secundo modo dicitur necessaria restitutio rei ablatæ, vel obseruatio ieiunij, &c. Est autem non exigua difficultas, & controuersia inter recentiores Theologos in explicanda omnino differentia inter vtramque necessitatem; de quo videndus est vltra alios Vasquez *in præsenti disp.* 169. *cap.* 1. *& tom.* 4 *in* 3. *part. quæst.* 84. *artic.* 5. *dub. vnico.* In qua quæstione, omissis variis sententiis, breuiter dicendum censeo, illa dici necessaria necessitate medij, quæ requiruntur, vt conducant ad salutem, vel ad aliquid necessarium ad salutem æternam, & sine quibus salus haberi non potest; illa autem dici necessaria necessitate præcepti, quæ solùm requiruntur necessariò, vt vitetur aliquod peccatum, quod esset obex ad salutem. Hinc est, Baptismum esse necessarium necessitate medij, quia requiritur necessariò ad primam gratiam, sine qua salus non obtinetur; at verò restitutio solum est necessaria necessitate præcepti, quia solum requiritur, ne ponatur obex peccati retinendo alienum.

Vasquez. *In quo sita sit differentia inter vtramque necessitatem.*

2. *Hinc oritur alia differentia à posteriori. A necessitate præcepti ignorantia excusat, secus ab alia.* Ex quo oritur alia differentia, per quam à posteriori dignoscuntur facile necessaria necessitate medij, & necessaria necessitate præcepti; nam quæ solum sunt necessaria hoc posteriori modo, talia sunt, vt eorum ignorantia excuset; nam si quis inuincibiliter ignoret obligationem restituendi, non ideo damnabitur; at verò in iis, quæ sunt necessaria necessitate medij, ignorantia etiam inuincibilis, licet excuset à nouo peccato, non tamen excusat defectum illum; vt si quis inuincibiliter ignoret necessitatem Baptismi, licet excusetur à nouo peccato,

quod committeret, si sciens omitteret baptismum, non tamen ideo saluabitur; quia ignorantia illa non dabit gratiam, quam daret Baptismus.

3. *Instantia.* Dices, etiamsi quis ignoret Baptismi necessitatem, potest consequi salutem, si habeat actum contritionis: ergo Baptismus non est magis necessarius, quàm restitutio. Idem est de sacramento Pœnitentiæ, quod etiam est necessarium necessitate medij in re, vel in voto ad iustificationem, & salutem homini adulto, qui post Baptismum mortaliter peccauit. *Soluitur.* Respondetur distinguendo consequens: ergo Baptismus in re susceptus non est magis necessarius, quàm restitutio, transeat, Baptismus in re, vel in voto, nego consequentiam. Itaque licèt Baptismus in re susceptus non sit necessarius necessitate medij, quia etiam sine illo datur salus; cæterum Baptismus in re vel in voto est necessarius necessitate medij, quia sine illo non datur salus; dicitur autem contritio Baptismus in voto, non quidem, quia habet suam efficaciam in ordine ad iustificationem ab ipso reali Baptismo, sed quia includit in se implicitum votum Baptismi suscipiendi, si fieri possit, sicut & implendi omnia alia præcepta. In quo etiam sensu dicitur contritio iustificare in ordine ad claues, seu in ordine ad sacramentum Pœnitentiæ, non quod accipiat vim iustificandi à sacramento, sed quia, quando extra sacramentum iustificat, habet in se votum implicitum subiiciendi clauibus peccata mortalia; ad quod manet homo obligatus, etiam postquam iustificatus est per contritionem.

Baptismus in re vel in voto est necessarius necessitate medij.

4. *Dices, ergo in eodem sensu restitutio potest dici necessaria necessitate medij.* Hinc tamen oritur difficultas; si enim hac sola ratione Baptismus, v. g. est necessarius necessitate medij in re, vel in voto, quia contritio includit implicitum votum Baptismi; ergo in eodem sensu potest dici restitutio necessaria necessitate medij ad salutem, quia saltem in voto semper requiritur; nam sicut qui ignorat inuincibiliter necessitatem Baptismi, habet tamen in ipsa contritione votum implicitum Baptismi, quia habet votum implicitum seruandi mandata; & ideo Baptismus dicitur necessarius necessitate medij in re, vel in voto: sic etiam, qui ignorat inuincibiliter obligationem restitutionis, habet in contritione votum implicitum illius, & per consequens restitutio in re, vel in voto erit necessaria necessitate medij post factum.

5. *Vt soluunt hanc difficultatem multa dicunt Theologi.* In hac difficultate explicanda multa dicunt Theologi, vt assignent verum, & vniuersale discrimen inter necessitatem præcepti, & necessitatem medij; quæ quæstio tractari solet vel in materia de Baptismo, vel in materia de Pœnitentia; quia illa duo sacramenta ponuntur vt necessaria necessitate medij ad iustificationem, & salutem, Baptismus quidem omnibus, Pœnitentiæ verò sacramentum iis, qui post Baptismum mortaliter peccauerunt; & vtrique illi sacramento difficultas communis est; quod enim de vno dicitur, debet etiam de altero dici proportione accommoda.

6. *Canus. Vasquez. Canus reiicit non valere illam contritionem nisi habet votum explicitum & propositum recipiendi sacramentum. Hæc sententia communiter reijcitur.* In primis ergo Canus *Relect. de Pœnitentia, 5.p. conclus. 3. & seqq.* cum aliis quos affert Vasquez *tom. 4. in 3.p. quæst. 84 artic. 5. dub. vnico, num. 6. & sequentibus*, dicunt, ea, quæ sunt necessaria necessitate medij, requiri quidem vel in se ipsis, vel certè quando ipsa non ponuntur, requiri eorum votum explicitum; vnde contritio non supplet vicem sacramenti, nisi habeat quis explicitum propositum recipiendi sacramentum. Hæc sententia communiter reiicitur, & meritò; quia ille, qui inuincibiliter ignorat præceptum Confessionis, vel est inuincibiliter oblitus, potest adhuc habere veram contritionem suorum peccatorum ortam ex dilectione Dei super omnia, cui actui infallibiliter coniungitur gratia iustificationis: quod de illo, qui non est baptizatus, negari non potest; potest enim aliquis cum ignorantia inuincibili Baptismi credere mysteria necessaria, & concipere affectum compunctionis, & contritionis, eaque via iustificari absque voto explicito Baptismi; ergo & poterit post Baptismum iustificari per contritionem absque notitia, vel memoria confessionis. Videatur Suarez *tom. 4. in 3.p. disput. 17. sect. 3. num. 9.*

Secundus modus explicandi est, quod contritio ita est votum implicitum sacramenti, vt non afferat iustificationem, nisi cum directa obligatione ad ipsum sacramentum suo tempore suscipiendum: sicut enim solutio pretij est medium necessarium ad aliquid emptione comparandum, quia emptio ex sua intrinseca ratione inducit obligationem ad soluendum pretium: sic sacramentum dicitur medium necessarium ad iustificationem, quia ipsa iustificatio virtute contritionis habita affert directam obligationem accipiendi sacramentum. Ita Coninch *supra quæst. 68. artic. 2. dub. 1. num. 13.* & partim Suarez *vbi supra.*

7. *Alij respondent contritionem ita esse votum vt non iustificet nisi cum directa obligatione ad sacramentum suscipiendum suo tempore.* Coninch. Suarez.

Hæc tamen non explicant satis illam differentiam; quia in primis reuera contritio nullam affert obligationem nouam directam, vel indirectam suscipiendi sacramentum; nam ille qui sacramenti non habet notitiam, non potest in contritione aliter illud intendere, quam alia præcepta; ideo enim implicitè dicitur velle sacramentum, quia habet voluntatem generalem seruandi omnia præcepta, quorum vnum est de suscipiendo sacramento; ad alia autem præcepta non se obligat de nouo per actum contritionis, sed solum proponit ea seruare; alioquin peccata post contritionem commissa haberent illam peculiarem malitiam contra obligationem nouam contractam in contritione; ergo nec ad suscipiendum sacramentum se magis obligat per contritionem; alioquin ille, qui post contritionem non confiteretur suo tempore, contraheret diuersam malitiam contra illam nouam obligationem, quam sibi imposuit in contritione; quam malitiam non contraheret, qui non habuit contritionem.

8. *Hæc responsio non sufficit.*

Confirmatur, quia in ipsa Confessione pœnitens habet etiam dolorem de peccatis, & propositum vniuersale seruandi præcepta; non tamen se obligat vllo modo ad ea seruanda, sed solum proponit, vt omnes concedunt: ergo neque in contritione præcedenti se obligauit aliquo modo ad suscipiendum sacramentum per illam voluntatem, & propositum vniuersale seruandi omnia præcepta; imò nec se obligaret, licèt haberet propositum speciale suscipiendi sacramentum.

9. *Confirmatur.*

Vnde constat ad exemplum illud de emptione: hæc enim obligat de nouo ad pretium soluendum; contritio autem nullam talem obligationem affert suscipiendi sacramentum. Adde, pretium, quod postea soluitur, dari pro re empta: sacramentum verò, quod postea suscipitur, nullo modo esse pretium (vt ita dicam) gratiæ antea acceptæ; alia enim gratia sacramentalis datur in sacramento non intuitu ipsius sacramenti; illa autem prior gratia non fuit data intuitu sacramenti, sed contritionis; non potest enim sacramentum esse causa moralis gratiæ illius, cum nondum sit positum, & aliquando nunquam sit ponendum. Vnde non video, quo sensu velit P. Suarez, sacramentum postea susceptum esse solutionem completam gratiæ prius acceptæ; nam si est solutio, est pretium; pretium autem est causa moralis venditionis, & translationis dominij: Sacramentum autem non causat moraliter gratiam illam antecedentè, quæ datur, non quidem ex opere

10. *Ad aliud exemplum respondetur.*

operato,

operato, sed ex opere operantis; ergo non est pretium illius gratiæ, sed alterius, quæ postea datur.

11. *Sacramentum nullo modo causat gratiam illam antecedentem, quæ soli datur ex opere operantis.*

Denique neque in genere causæ finalis potest mouere sacramentum postea suscipiendum ad conferendam illam gratiam; quasi Deus det illam gratiam, vt postea suscipiatur sacramentum, quod per contritionem desideratur, & proponitur suscipiendum. Hoc, inquam, dici non potest; tum quia licet contritio ipsa possit eligi vt medium ad sacramentum, quatenus in contritione datur voluntas recipiendi illud, quæ voluntas conducit ad quærendum, & obtinendum sacramentum; gratia tamen illa collata intuitu contritionis non videtur medium ad sacramentum; quia etiamsi non conferretur gratia, adhuc contritio haberet voluntatem efficacem sacramenti, & eodem modo conduceret ad illud ponendum; tum etiam, quia sacramentum aliquando non solum non est futurum, sed nec possibile, quando, v.g. homo conteritur moribundus in deserto, vbi nec potest baptizari, nec sacramentaliter absolui; finis autem non potest mouere ad ponenda media, nisi apprehendatur possibile, quod per illa media obtineatur; non potest ergo Deus ex amore sacramenti moueri ad dandam illam gratiam, quando videt impossibile, quod per illam contritionem, aut per illam gratiam obtineatur sacramẽtum. Ad quod possumus retorquere exemplum illud venditionis, & pretij: non potest enim venditor vendere, quando accipit de præsenti partem solutionis, & pretij, & scit reliquum pretij nec vnquam esse soluendum, nec esse possibilem solutionem: non, inquam, potest tunc vendere intuitu, aut ex amore pretij restantis, sed si vendit, id facit solum intuitu illius partis pretij, quam de præsenti actipit; ergo cum Deus sciat, sacramentum nec esse ponendum, nec esse possibile, non potest moueri ad dandam gratiam ex amore illius completæ solutionis, quæ facienda est per sacramentum, vt Suarez volebat, sed debet dare gratiam intuitu contritionis præsentis, & meritorum Christi, quæ non per sacramentum, sed per contritionem applicantur.

Immo retorquetur contra illos exemplum venditionis.

12. *Respondent tertiò alij necessitatẽ medij antecedere præceptum, præcepto verò subsequi.*

Alij tertio dicunt, necessaria necessitate præcepti esse illa, quorum necessitas oritur solum ex præcepto; illa verò esse necessaria necessitate medij, quorum necessitas antecedit præceptum; imo ideo sunt in præcepto, quia supponuntur media necessaria ad salutem. Restitutio, v.g. ideo est necessaria, quia datur præceptum; Baptismus verò ideo est præceptus, quia est medium necessarium ad salutem; quia nimirum Christus statuit Baptismum, vt medium vnicum ad salutem; hinc oritur obligatio suscipiendi illum. Sunt autem aliqua ex natura rei media necessaria ad salutem, vt gratia habitualis, fides, &c. alia verò ex institutione Dei, vt Baptismus, Pœnitentia, &c. vtraque sunt in præcepto, quod tamen præceptum supponit in illis necessitatem medij.

13. Suarez. Vasquez. *Reijcitur hæc responsio.*

Hæc explicatio reiicitur à Suarez *hoc tom. 3. disp. 31. sect. 1. §. Dico primò.* & Vasquez *ibid. num. 24.* quia si Christus non præcepisset Confessionem, v.g. etiamsi dedisset ei virtutem ad iustificandum ex opere operato, adhuc non esset medium necessarium; possent enim homines relinquere illud medium, & iustificari per contritionem, sicut antea; ergo Confessionem esse medium necessarium supra hoc, quod est habere vim ad iustificandum, addit solùm præceptum confitendi, atque ideo antecedenter ad præceptum non intelligitur cum necessitate medij.

14. *Respondent.*

Respondent, potuisse sacramentum institui vt medium absque obligatione; non tamen potuisse Baptismum institui vt medium vnicum absque eo quod resultaret statim obligatio, & præceptum naturale suscipiendi illum; & ita de facto esse ea, quæ dicuntur necessaria necessitate medij: sunt enim vel ex natura rei, vel ex institutione Dei, media vnica ad salutem; & ex hac necessitate præcedente oritur obligatio, seu præceptum assumendi illa media.

15. *Impugnatur.*

Sed contra hoc est; quia non potest intelligi, qualis sit illa institutio Baptismi, v. g. vt medij vnici præcedens ante præceptum Baptismi: nam vel Christus instituit vt medium vnicum ad salutem Baptismum re ipsa susceptum, vel Baptismum in re, aut in voto. Non primum; quia si Baptismus re ipsa susceptus erat medium vnicum ex institutione Christi, Baptismus in voto non sufficeret. Sed nec secundum dici potest; quia si non est institutus Baptismus re ipsa susceptus vt medium vnicum ad salutem; ergo ex illa institutione non oritur obligatio suscipiendi Baptismum re ipsa, atque adeo contritio non habebit votum implicitum Baptismi suscipiendi: contritio enim solum habet votum implicitum suscipiendi id quod est medium vnicum, & necessarium ad salutem, & obseruandi præceptat Baptismus autem re ipsa susceptus non est ex illa institutione præcedenti medium necessarium, & vnicum ad salutem: ergo contritio non habet votum implicitum Baptismi re ipsa susceptj, neque ex eiusmodi institutione oritur obligatio suscipiendi Baptismum in se ipso.

16. *Instantia.*

Dices, antecedenter ad præceptum institutum fuisse Baptismum à Christo vt medium vnicum ad salutem, vel in se ipso, vel saltem propositum illius suscipiendi: ex hac autem institutione oriri obligationem talem, ratione cuius contritio censeatur habere votum saltem implicitum Baptismi; quia datur obligatio ad media necessaria salutis.

Soluitur.

Sed contra; quia si institutio illa antecedit præceptum, ex illa non sequitur obligatio suscipiendi Baptismum; sed obligatio vel suscipiendi Baptismum, vel habendi propositum Baptismi suscipiendi; obligatio enim solum est ponendi media necessaria ad salutem, sed medium necessarium ad salutem ex vi illius institutionis non est Baptismus re ipsa susceptus, sed vel Baptismus, vel propositum illius; ergo non est obligatio ad Baptismum, sed ad disiunctum, nempe ad Baptismum, vel propositum illius; ergo contritio, quatenus habet votum implicitum seruandi omnia præcepta, non haberet ex vi præcisa illius institutionis votum Baptismi suscipiendi, sed vel suscipiendi Baptismi, vel habendi propositum Baptismi suscipiendi. Hoc autem non est votum Baptismi; aliud enim est in rigore desiderare, vel velle Baptismum; aliud velle propositum Baptismi. Quod probari potest in primis, quia aliud est votum castitatis, aliud est votum vouendi castitatem; illud enim prius est votum reseruatum; hoc posterius non est votum reseruatum, quia non est votum castitatis; vt cum aliis docent Suarez *tom. 2. de relig. lib. 6. de voto, cap. 21. num. 7.* & Thom. Sanchez *lib. 4. de voto, cap. 4. num. 70.* Item quia aliud est propositum seruandæ castitatis, aliud verò propositum faciendi propositum seruandæ castitatis, quod in rigore non est propositum castitatis; nam qui habet propositum confitendi, eo ipso habet propositum habendi tunc, quando confitebitur, dolorem de peccatis, & propositum non peccandi; atque adeo habet propositum habendi tunc propositum castitatis præceptæ seruandæ: nunc tamen non habet propositum castitatis, nec propositum non peccandi; neque enim nunc est dispositus ad absolutionem; ergo propositum, seu voluntas propositi habendi de suscipiendo Baptismo, non est in rigore propositum, seu voluntas suscipiendi Baptismum.

Aliud est velle Baptismum, aliud velle propositũ Baptismi.

Si ergo ex illa institutione Baptismi solum oritur obligatio suscipiendi Baptismum, vel habendi propositum illum suscipiendi, non est vnde contritio sit implicitè voluntas Baptismi, sed solum erit voluntas implicita illius disiuncti, nempe vel Baptismi, vel propositi suscipiendi Baptismum, cum illud disiunctum solum sit institutum in remedium necessarium, & aliunde nullum aliud præceptum sit impositum.

17. *Confirmatur.* Adde; si absque omni alio præcepto positiuo Baptismi, Christus instituisset eo modo in necessarium remedium disiunctum illud ex Baptismo, & voluntate Baptismi, non posset homo per solam contritionem quantumcumque perfectam disponi proximè ad iustificationem; quia contritio, vt probauimus, non esset tunc voluntas Baptismi etiam implicitè, sed solùm esset implicitè voluntas illius disiuncti necessarij ad salutem, scilicet vel Baptismi, vel voluntatis Baptismi; ergo si homo iustificaretur cum sola contritione absque alia voluntate determinata Baptismi, iustificaretur absque Baptismo, & voluntate Baptismi, quod esset contra id, quod supponitur, Deum statuisse neminem iustificare absque Baptismo, vel voluntate Baptismi.

18. *Fatendum ergo est, necessitatem Baptismi in re, vel in voto oriri ex præcepto positiuo diuino, quo Baptismus in re præceptus est omnibus.* Fatendum ergo est, necessitatem Baptismi in re, vel in voto oriri ex præcepto positiuo diuino, quo Baptismus in re præceptus est omnibus: ex quo præcepto oritur, quod nemo possit iustificari absque Baptismo, vel saltem voluntate Baptismi; cum enim non possit extra sacramentum iustificari absque contritione, quæ includit voluntatem seruandi omnia præcepta, quorum vnum est de suscipiendo Baptismo; hinc fit, non posse iustificari absque Baptismo, quem Deus voluit habere virtutem iustificandi, vel certè absque voluntate Baptismi, quæ necessariò includitur in omni contritione, cum detur præceptum de suscipiendo Baptismo.

19. Vasquez. *Propter hoc fatetur Vasquez contritionem esse eodem modo votum Pœnitentiæ.* Propter hæc P. Vasquez dicto dub. vnico ingenuè fatetur, contritionem eodem ferè modo esse votum sacramenti Pœnitentiæ, (& idem debet dicere de Baptismo) sicut est votum aliorum præceptorum. Pro quo supponit, votum sacramenti non ideo dici medium ad iustificationem, quia illud votum sit causa contritionis, cum potius è contra contritio sit causa illius voti; ideo enim volumus confiteri, quia dolemus de peccatis. Neque etiam dici potest, quod auxilia ad contritionem dantur nobis virtute sacramenti suscipiendi; neque quod contritio habeat maiorem virtutem ad iustificandum propter relationem, aut ordinem, quem habet ad claues: nam ante institutionem sacramenti habebat eandem virtutem. Rursus nec dici potest, (vt aliqui insinuant,) per contritionem remitti peccata, sub conditione futuri sacramenti, vel quod verè non remittantur peccata, donec ponatur sacramentum, vel alij indicarunt: quibus suppositis, concludit, ideo contritionem esse votum sacramenti, quia habet implicitam saltem voluntatem seruandi omnia præcepta. Dicitur autem à Tridentino, contritioni non adscribi iustificationem absque voto sacramenti, quod includit: cum tamen id non dicatur de voto aliorum præceptorum in eadem contritione incluso; hoc, inquam, fecit Concilium, tum vt condemnaret obiter errorem Petri Oxonensis Doctoris Salmantini, qui tempore Sixti IV. docuit, peccata mortalia, quantum ad culpam, & pœnam alterius sæculi, deleri per solam cordis contritionem sine ordine ad claues, hoc est, ita vt nulla deinde maneret obligatio confessionis eorum peccatorum: cuius oppositum significauit Concilium in illis verbis, scilicet, non auferri per contritionem obligationem confitendi; tum etiam propter peculiarem quamdam rationem, quæ non inuenitur in aliis præceptis; nam illa, licet eorum votum includatur etiam in contritione, non tamen sunt secundum se media necessaria ad iustificationem; restitutio enim, v.g. secundum se ipsam nunquam est medium necessarium conferens iustificationem, sed voluntas restituendi contenta in contritione, vel pœnitentia. At verò sacramentum Pœnitentiæ in se ipso aliquando est medium vnicum, & necessarium ad salutem, quando scilicet datur opportunitas, & vrget præceptum confitendi; tunc enim non poterit dari vera contritio absque ipso sacramento re ipsa posito, cum non possit esse vera voluntas obseruandi præceptum absque exequutione operis, quando præceptum vrget: ideo ergo sacramentum dicitur medium necessarium in re, vel in voto, quia aliquando votum, aliquando ipsummet sacramentum est medium necessariò requisitum ad iustificationem. Hæc est sententia P. Vasquez, quam ipse latissimè explicat loco citato.

Cone. Trid. *Contritioni non adscribitur iustificatio absque voto sacramenti, quod includit, cum tamen id non dicatur de voto aliorum præceptorum.*

20. *Quid placeat in hac sententia, quid displiceat. Displicet primò ille casus Pœnitentiæ quem adducit.* In qua aliqua placent, aliqua displicent: & in primis displicet casus ille, quem adducit ad probandum, quòd sacramentum aliquando in se ipso sit medium vnicum, & necessarium ad salutem, quando scilicet adest opportunitas, & vrget præceptum confessionis. Nam tunc re vera sacramentum non est medium vnicum; semper enim antecedenter ad absolutionem potest præcedere contritio, per quam iustificabitur homo; &, si casu aliquo non sequatur absolutio, saluabitur absque sacramento: ergo sacramentum non erat tunc medium vnicum ad salutem. Melius posset adduci in exemplum, quando pœnitens, facta confessione cum attritione, fit amens; quo casu absolutio sacramentalis est necessarium, & vnicum medium ad salutem; sicut respectu infantis morientis Baptismus re ipsa susceptus, est vnicum medium necessarium.

Aliud exemplum melius posset adduci.

21. *Secundò displicet illud principium quod contritio sit forma iustificans.* Secundò displicet, quòd magna ex parte fundat sententiam suam in illo alio principio, quòd contritio ex sua natura sit forma sanctificans: vnde fit, non acceptari à Deo peculiariter propter respectum, quem habeat ad sacramentum tamquam votum illius. Hoc autem principium de efficacia contritionis ad formaliter sanctificandum, nobis non probatur vllo modo, vt dicam inferiùs in tractatu de virtute Pœnitentiæ.

22. *Tertiò displicet quod voluntas aliorum præceptorum inclusa in contritione eâ modo concurrat ad iustificationem.* Tertiò displicet, quòd eodem prorsus modo voluntas aliorum præceptorum inclusa in contritione concurrat ad iustificationem, sicut voluntas sacramenti ibi etiam inclusa; provt videtur concedere, *num.* 37. semper enim manent difficilia verba Tridentini suprà allata; in quibus peculiariter videtur tribui iustificatio contritioni, provt habet votum sacramenti Pœnitentiæ; quod non dicitur de voto aliorum præceptorum in ea contento: nec enim dici solet, quòd contritioni non adscribitur iustificatio sine voto recitandi Officium, quod in ipsa includitur. Fatendum ergo videtur, diuerso aliquo modo concurrere votum sacramenti, quàm votum aliorum, præceptorum in contritione inclusum ad remissionem peccatorum.

23. *Diuersitas ergo hæc dupliciter explicatur. Primò quod sacramentum non solum sit præceptum, sed medium influens se ipso.* Potest autem hæc diuersitas dupliciter explicari; primo, ex eo quòd sacramentum ipsum, cuius votum includitur in contritione, non solùm est præceptum, sed est medium etiam influens aliquando se ipso in re susceptum ad iustificationem, quod non contingit restitutioni, aut aliis præceptis: quare contritio includit votum sacramenti, tamquam rei, quæ est etiam medium ad salutem; vt dicebat P. Vasquez. Ex hoc autem oritur, quòd dici possit medium

medium necessarium ad salutem sacramentum in re, vel in voto, quod non possumus dicere de aliis præceptis. Nam licèt votum restitutionis sit mediũ necessarium, ad salutem post furtum; ipsa tamen restitutio re posita nunquam est medium necessarium, quia ipsa secundùm se nunquam influit directè, sed solùm removendo prohibens, hoc est, peccatum iniustitiæ, quod posset impedire salutem: nam licèt aliquando ipse actus restitutionis sit bonus, & meritoriè augeat gratiam; id tamen per accidens se habet ad propositum; nec enim tunc dat primam gratiam, sed augmentum illius; quare non conducit positiuè ad primam gratiam, sed impedit eius ablationem. Ex quo fit, non appellari medium simpliciter ad primam gratiam, quia non operatur directè, sed indirectè impediendo, ne auferatur. Baptismus verò, & Pœnitentia dicuntur media simpliciter ad primam gratiam, quam illam directè & positiuè operantur.

Restituto autem se ipsa tantũ influit removendo prohibens.

24. Secundò explicari potest ex eo, quòd contritio non solùm respicit sacramentum, quod est medium ad salutem, sed ipsa contritio est medium, eo quòd votum sacramenti contineat. Potuit enim Deus instituere sacramentum tanquam medium omnino necessarium ad salutem, ita tamen vt sufficeret vel ipsum sacramentum, vel voluntas sacramenti; quasi vicaria, & supplens vicem sacramenti in eius absentia; nihil enim magis proportionatum ad supplendum pro aliquo opere externo, quàm voluntas, & desiderium perfectum illius. Deus ergo antecedenter ad omne præceptum Baptismi, vel Pœnitentiæ potuit instituere pro medio necessario ad salutem illa sacramenta, non tamen ita stricte, vt non posset pro illis supplere voluntas sacramenti, quasi eorum vicaria. Vt verò contritio esset voluntas sacramenti, atque adeò posset supplere pro illis, oportuit præceptum imponere de ipsis sacramentis suscipiendis, quo præcepto posito, iam contritio est voluntas sacramenti, eo quod contineat votum seruandi omnia præcepta. Considerare ergo possumus, Deum priùs instituere sacramenta illa vt media omnino necessaria in re, vel in voto ad salutem: postea præcipere sacramentis ipsa, vt hac ratione contritio contineret votum sacramenti, & esse eius vicaria, & vt talis conduceret ad iustificationem. Quibus positis, apparet quomodo contritio concurrat de facto ad iustificationem magis peculiari titulo propter votum, quod continet, sacramenti, quàm propter votum aliorum præceptorum. Nam licèt ipsa de se eodem modo respiciat sacramenta, & alia præcepta, præsertim quando homo non recordatur obligationis suscipiendi sacramentum: Deus tamen peculiariter mouetur à cõtritione, quatenus continet voluntatem sacramenti; quia sub ea ratione est vicaria sacramenti, quod Deus voluit esse medium necessarium ad salutẽ secundùm se, vel certè per voluntatem, & desiderium sui tanquam per vicarium. Quamuis enim contritio, provt etiam continet votum aliorum præceptorũ, conducat ad iustificationem; quia Deus vult semper tãquam dispositionem ad remissionem peccatorum, retractationem illorum, & propositum seruandi mandata; adhuc magis specialiter concurrit eadem contritio, provt continet votum sacramenti; quia sub ea consideratione cõcurrit duplici titulo; primus est communis aliis præceptis, quatenus est votum seruandi præcepta, quorum vnum est de suscipiendo sacramento; quod votum non peccandi est dispositio requisita ad iustificationem. secundus est titulus specialis, quatenus independenter à præcepto, Deus voluit sacramentum, vel eius desiderium, tanquam vicarium sacramenti, esse medium necessarium ad salutem. Et licèt contritio de facto sit implicitè voluntas sacramenti, eo quod detur præceptum de sacramento, & contritio est voluntas seruandi omnia præcepta; differt tamen hic secundus titulus à primo, quia etiamsi Deus non præcepisset sacramentum, adhuc requireretur, quod cum contritione daretur voluntas sacramenti, adhoc vt Deus acceptaret illam loco sacramenti, eo quod de facto voluit sactamentum, vel eius desiderium esse medium necessarium ad salutem: ita tamen, vt sacramentum conduceret cum sola attritione; desiderium autem sacramenti non nisi cum contritione perfecta, vel dilectione Dei.

Vt contritio esset voluntas sacramenti, oportuit dari præceptum de suscipiendo sacramento.

25. *Contritio concurrit ad iustificationẽ magis speciali titulo propter votum quod continet sacramenti, quàm aliorũ præceptorum.*

Si Deus non præcepisset sacramentum adhuc requireretur cum contritione voluntas sacramenti.

26. Porro contritionem hoc etiam titulo speciali concurrere ad iustificationem, & Deum illam acceptare specialiter, provt voluntatem sacramenti continet, probari potest in primis, quia Deus potuit id eo modo, quo diximus, statuere & nolle acceptare ad iustificationem, nisi sacramentum, vel eius desiderium quasi vicarium sactamenti: si autem id factum esse dixerimus, facilius, & clarius intelliguntur verba Tridentini suprà citata; & illa etiam, quæ habet *sess. 6. cap. 4.* vbi dicitur, *sine lauacro regenerationis, aut eius voto* fieri non posse iustificationem. Quem modum loquendi vsurpant Patres, dum desiderio Baptismi tribuunt vim iustificandi. Sic enim loquitur Ambrosius *in Orat. funebri de obitu Valentiniani*, vbi ideo dicit, Imperatorem illum salutem consequutum, quia Baptismum desiderauit; & post multa concludit: *Non habet ergo gratiam, quam desiderauit? non habet, quod poposcit? Certè quia poposcit, accepit.* Vides, quomodo desiderio baptismi, vt tale desiderium est, tribuitur salus. Eodem modo loquitur Bernardus *Epist. 77.* vbi id latè probat, & concludit, quod sicut in peccatis, sic etiam in hac materia, *voluntas pro facto reputatur.* In eodem sensu dicunt, sicut martyrium, sic etiam desiderium Baptismi vicem gerere Baptismi. Significant ergo, ideo specialiter acceptari à Deo contritionem loco baptismi, quia est desiderium baptismi; & quia desiderium rei coram Deo acceptatur pro re ipsa, quæ desideratur. In hoc autem sensu non dicitur acceptari contritio, quia est desiderium restitutionis: nam si restitutio ipsa poneretur, adhuc illa non iustificaret, nec concurreret, nisi removendo prohibens; ergo nec voluntas restituendi, eo quod sit vicaria restitutionis, & voluntas pro facto reputetur, habebit vim iustificandi, quam tamen habere dicitur, quatenus est voluntas baptismi, eo quod baptismus ipse, si poneretur, concurreret directe, & afferret gratiam iustificationis; & ideo dicitur contritio non iustificare absque voto sacramenti, quod includit, & in ordine ad claues; quia ad illud votum peculiariter attendit Deus, vt acceptet contritionem, quasi vicariam sacramenti, ad concedendam gratiam, & remissionem peccatorum.

Deus statuit non acceptare ad iustificationem nisi sacramentum vel eius desiderium quasi vicarium.

Ambros.

Bernard.

Specialiter acceptatur à Deo contritio loco baptismi, quia est desiderium illius, non autem in eo sensu acceptatur provt est desiderium restitutionis.

27. Dices, ante institutionem sacramenti contritio non includebat votum sacramenti; & tamen acceptatur à Deo ad remissionem peccatorum; ergo cum eiusdem valoris, & virtutis sit semper in se ipsa, eodem modo acceptaretur à Deo nunc independenter ab hoc, quod habeat votum sacramẽti. Respondeo, contritionem acceptari à Deo, non quia ipsa ex se sit forma iustificans, aut satisfactio condigna pro peccato, vt suppono, sed ex liberalitate, & gratia; quare potuit bene Deus olim acceptare contritionem, attendendo solùm ad meritũ congruum ipsius contritionis; postea verò attendẽdo etiam ad sacramentum, ad hoc, quod contritio sit voluntas sacramenti, quod Deus statuit esse medium necessarium

Instantia.

Soluitur.

ad salutem per se ipsum, vel saltem per desiderium sui tanquam per suum vicarium, vt dictum est.

28. *Instantia.* Dices iterum; totum hoc non explicat, cur magis dicatur necessarius Baptismus, v.g. in re, vel in voto, quàm restitutio, aut alia præcepta: nam sicut iustificatio haberi non potest sine Baptismo, vel eius voto incluso in contritione, sic neque potest haberi absque restitutione, vel eius voto incluso in contritione, vel attritione necessaria ad iustificationem; ergo restitutio etiam in re, vel in voto, est medium necessarium ad salutem. *Diluitur.* Respondeo, differre in hoc, quod restitutio est necessaria in voto, seu votum restitutionis est medium necessarium, quando restitutio non est posita, ipsa tamen restitutio in se ipsa nunquam est medium; quia ipsa nunquam influit directè, aut causat primam gratiam, sed conducit indirectè, vt remouens prohibens; ideo non dicimus, *Restitutio ipsa non est medium necessarium, sed illius votum.* restitutionem in re, vel in voto esse medium necessarium, sed votum solum: at verò sacramentum esse medium necessarium in re, vel in voto, hoc est quodcumque ponatur ex illis, siue sacramentum, siue votum illius, erit medium concurrens directè ad iustificationem; quod de restitutione non est verum; quia licèt ipsa ponatur, non erit medium concurrens ad iustificationem.

29. *Notandum primò.* Vnde obiter aduerto primò, immeritò limitari ab aliquibus doctrinam istam, qui dicunt, restitutionem, v.g. vel aliud præceptum tunc non habere necessitatem medij, quando non vrget omnino præceptum: si enim in his circumstantiis, & in hoc instanti obliget omnino, ita vt non possit absque peccato omitti, tunc erit iam restitutio necessaria necessitate non solum præcepti, sed medij, quia illa sunt necessaria necessitate medij, sine quibus salus obtineri non potest; & talis est restitutio in prædicto casu, cum non possit omitti absque peccato. *Non placet modus loquendi quorumdam.* Hic tamen modus loquendi non placet, licèt sit quæstio de nomine: primò, quia adhuc in eo casu restitutio non esset medium necessarium omnino ad salutem, quia licèt tunc non fieret, atque ideo committeretur peccatum nouum, posset tamen homo postea dolere, & iustificari absque restitutione: suppono enim, quod postea non posset restituere; non ergo erat restitutio medium necessarium ad salutem; nam illud solum dicitur medium necessarium, sine quo nullo modo salus de facto haberi potest; qualis est gratia, Fides, Baptismus in re, vel in voto, &c. Secundò, quia adhuc restitutio tunc posita non concurreret vt medium directè, sed solùm indirectè ad salutem, vt dixi, remouendo prohibens; qui modus concurrendi non sufficit, vt dicatur simpliciter medium necessarium ad salutem. Alioquin posset dici, semper requiri necessitate medij, sicut requiritur Baptismus; quia Baptismus non semper requiritur determinatè in se, sed solum in re, vel in voto; quia aliquando ipse Baptismus concurrit vt medium, aliquando eius votum. Eodem autem modo se habet restitutio; nam aliquando concurrit ipsa restitutio, aliquando eius votum: ergo eodem modo est necessaria necessitate medij in re, vel in voto, sicut Baptismus; quod tamen Theologi non concedunt, quia nimirum concursus ille restitutionis non est concursus causæ, sed indirectus: vt sæpe diximus. *Concursus restitutionis non est concursus causæ, sed indirectus.*

30. *Notandum secundum.* Aduerte secundò, quando dicitur votum sacramenti sufficere absque sacramento, non ita debere intelligi, vt merum propositum suscipiendi sacramenti sufficiat ad iustificationem; hoc enim est falsum: nam peccator etiam dum est in peccato, habet propositum suscipiendi sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ: sed intelligi debet de voto sacramenti cum aliis requisitis, scilicet, detestatione perfecta peccatorum, & proposito vniuersali non peccandi; quas etiam diximus esse dispositiones semper requisitas ex lege Dei ad remissionem peccatorum.

31. *Notandum tertium.* Aduerte tertiò, hoc votum, seu hanc voluntatem Baptismi, vel Pœnitentiæ non solùm non requiri explicitam, vt diximus, sed neque absolutam: sufficit enim voluntas conditionata, quæ potest stare cum nolitione absoluta contraria. Nam ille, cui iam in articulo mortis constituto impossibile est recipere sacramentum, non potest habere voluntatem absolutam suscipiendi sacramentum, sed solùm conditionatam, suscipiendi si posset. Adde, posse fieri, quòd alicui præciperet Deus ire ad subeundum martyrium casu, quo non supereset spes recipiendi amplius Baptismum; atque ideo non posset ille licitè habere voluntatem absolutam Baptismi suscipiendi. Sufficit ergo voluntas implicita conditionata, cum qua in his circumstantiis posset esse voluntas obediendi Deo, & relinquendi Baptismum, qui alio modo impossibilis repræsentatur, nisi repugnando præcepto Diuino.

31. *Quæstio.* Petes; si Christus instituisset sacramentum Confessionis, v. g. cum eadem efficacia, quam nunc habet ad remittenda peccata, non tamen præcepisset confessionem, postea verò Ecclesia eam præcepisset, an tunc illud sacramentum diceretur necessarium necessitate medij ad salutem in re, vel in voto? Videtur enim affirmandum, cùm tunc etiam necessarium esset, vel sacramentum ipsum, vel votum ipsius in sacramento inclusum, tanquam medium ad consequendam remissionem peccatorum. Respondeo, *Satisfit.* non fore in primis medium necessarium eadem necessitate qua tunc est, sed inferiori, nempe humana, seu ex præcepto humano, quæ non redderet illud medium adeò necessarium, cùm posset illud præceptum dispensatione facilè tolli, vel desuetudine abrogari. Deinde contritio non haberet tunc suam efficaciam in ordine ad sacramentum, sicut nunc habet; non enim moueretur Deus à contritione, eo quod esset vicaria sacramenti, sicut nunc mouetur, atque adeo non concurreret specialiter propter ordinem ad claues, sicut nunc concurrit, sed solùm quia esset retractatio peccatorum, & voluntas non peccandi. Adhuc tamen posset in aliquo sensu minùs stricto dici confessio tunc necessaria necessitate medij in re, vel in voto ad salutem, eo quod vel confessio, vel votum confessionis in contritione contentum esset medium necessarium directè concurrens ad iustificationem.

33. *Vltimum notandum.* Aduerte denique, cùm dicimus, gratiam, media contritione, dari de facto in ordine ad claues Ecclesiæ, non significari, quod illa gratia detur ex efficacia clauium, aut sacramenti; nam re vera tunc claues non concurrunt, nec operantur, sed contritio per ordinem ad Claues, hoc est, quia in se est voluntas sacramenti propter hoc, quod ipsa habet, nempe esse votum recurrendi ad claues, acceptatur à Deo ad remissionem peccatorum.

SECTIO II.

Vtrùm Eucharistia sit necessaria ad salutem necessitate medij.

34. *Supponimus Eucharistiam necessariam necessitate præcepti.* SVpponimus Eucharistiam esse necessariam necessitate præcepti, quod infrà suo loco probandum est disput. 16. sect. 1. Nunc solum quærimus, an sit etiam necessaria necessitate medij? Supponendum etiam vt certum, Eucharistiam secundùm realem

Supponendū Eucharistiā realem sumptionem non esse necessariam necessitate medij.

realem susceptionem non esse necessariam necessitate medij ad salutem, cùm certò constet, quamplures non solùm paruulos, sed etiam adultos saluos fieri sine Eucharistiæ sumptione, quos vel impotentia, vel ignorantia, vel alia iusta causa excusat ab Eucharistiæ vsu. Et licèt P. Suarez in præsenti *disp. 40. sect. 2. in principio*, tribuat oppositum errorem aliquibus hæreticis: id tamen negat, & meritò, Valentia *in præsenti, disp. 6. q. 1. punct. 5.* Nam licèt hæretici erraverint in vsu superstitioso Eucharistiæ, forsitan id non fecerunt ex errore circa necessitatem illius.

35. *Status quæstionis.*

Hoc ergo supposito, quæstio potissimum est, an sicut Baptismus, vel Pœnitentia sunt media necessaria ad salutem in re, vel in voto, sic etiam Eucharistia in re, vel in voto sit necessaria omnibus necessitate medij? Affirmant aliqui Scholastici apud Suarez vbi suprà, & apud Vasquez *disput. 169. c. 2.* qui putant, hanc esse sententiam S. Thomæ in præsenti. Verior tamen est, & communior sententia docens,

Eucharistia non est necessaria necessitate medij nec in re, nec in voto.

Eucharistiam non esse necessariam ad salutem necessitate medij in re, vel in voto, sed solùm necessitate præcepti. Hæc videtur esse S. Thomæ *suprà q. 65. art. 4.* vbi ait, solùm duo sacramenta esse simpliciter necessaria vnicuique ad finem, scilicet, Baptismum, & Pœnitentiam; cætera verò esse necessaria ad commodè acquirendum finem. Hanc eandem sententiam tenent plures, quos referunt, & sequuntur Valentia, Suarez, & Vasquez, vbi supra, qui latè hanc sententiam probant; nos breuiter potissima fundamenta adducemus.

36. *Ratio conclusionis.*

Potissima ergo ratio hæc est, quia Eucharistia in tantum potest dici medium necessarium ad salutem, in quantum est medium necessarium ad primam gratiam, vel ad perseuerandum in gratia; sed ex neutro capite est medium necessarium; ergo ex nullo. Minor, in qua potest esse difficultas, probatur quoad primam partem facilè ex doctrina sectionis præcedentis, quia ad hoc, quòd Eucharistia sit medium necessarium in re, vel in voto ad primam gratiam, non sufficit, quod votum ipsius, nempe contritio, vel Baptismus, &c. conducat positiuè ad primam gratiam; sed requiritur etiam, quòd ipsa Eucharistia conducat positiuè; & per se aliquando ad primam gratiam; alioquin etiam restitutio diceretur necessaria necessitate medij ad primam gratiam, cùm votum ipsius positiuè, & necessariò conducat ad primam gratiam: Eucharistia autem nunquam positiuè & per se confert primam gratiam; ergo non est dicendum, esse necessariam in re, vel in voto necessitate medij ad primam gratiam.

37. *Instantia.*

Dices; Eucharistia etiam in aliquo casu confert primam gratiam, quando scilicet homo attritus inculpabiliter, & bona fide accedit ad Eucharistiam; ergo Eucharistia etiam in re conducit positiuè ad primam gratiam. Sed contra; quia quidquid sit de veritate illius doctrinæ, quam infrà negabimus disp. 12. sect. 1. adhuc Eucharistia non habet conferre tunc primam gratiam per se, & ex propria institutione, sed per accidens: ad hoc autem, vt aliquod sit medium necessarium ad primam gratiam, debet esse medium institutum per se ad illam conferendam, vt Baptismus, & Pœnitentia.

Dilnitur.

38. *Confirmatur, quia cùm ex natura sua sit cibus, non ordinatur ad primam gratiam.*

Confirmatur eadem pars, quia sacramentum Eucharistiæ ex sua institutione habet esse cibum, & dare gratiam nutritiuam; ergo ex sua institutione non ordinatur ad primam gratiam; cibus enim non nutrit, nisi præsupponat vitam, nec alimentum ordinatur ad generandum, sed ad augendam, & fouendam substantiam viuentis: ergo Eucharistia non est medium necessarium ad primam gratiam positiuè conferendam in re, vel in voto.

39. *Probatur alia ratio.*

Veniamus iam ad alteram partem Minoris positæ, quod scilicet non sit Eucharistia necessaria ad salutem necessitate medij, eo quòd requiratur ad perseuerantiam in gratia. Quod facilè probatur, si consideremus, quid sit perseuerare in gratia. Nam per hanc perseuerantiam vel potest intelligi diuturna conseruatio gratiæ per longum tempus sine peccato lethali: & hoc quidem non est medium necessarium simpliciter ad salutem; potest enim contingere, hominem breui post primam iustificationem mori; & per consequens tunc non indiguit diuturna gratiæ conseruatione ad salutem: vel potest intelligi per istam perseuerantiam hoc, quod est mori in gratia, siue breui, siue longo tempore post iustitiam acceptam; hoc enim videtur includere donum perseuerantiæ; & per consequens videtur esse eximium Dei beneficium, de quo posset aliquis dicere, dari ex vi sacramenti Eucharistiæ in re, vel in voto. Sed neque ex hoc capite potest dici Eucharistia medium necessarium ad salutem. Nam in primis gratis, & sine vllo fundamento assereretur, mortem in gratia esse effectum proprium Eucharistiæ, cùm neque ex Scriptura, neque ex Conciliis probari posset: quare si illud eximium donum Dei ad aliquod sacramentum pertineret, magis quidem apparenter tribui posset Extremæ-vnctioni, quàm Eucharistiæ; sed reuera ad neutram pertinet, quia noluit Deus tam eximium beneficium vlli medio alligatum esse, sed à sola sua liberalitate pendere, vt nos redderet cautiores.

40. *Probatur secundò.*

Vnde secundò probatur, hunc non esse effectum Eucharistiæ; quia si esset eius effectus, infallibiliter consequeretur Eucharistiam dignè susceptam, & per consequens qui dignè communicaret, infallibiliter esset prædestinatus: quia effectus sacramentales infallibiles sunt eo modo, quo à sacramentis causantur: alligantur enim sacramentis ex promissione diuina in sacramentis contenta: quare si, posito sacramento, posset non sequi effectus, non haberetur ex promissione diuina, sed ex liberalitate Dei; ergo si mors in gratia, seu (quod idem est) protectio Dei, vt quis moriatur in gratia, est effectus Eucharistiæ, debet hæc diuina protectio sequi infallibiliter ad omnem dignam sumptionem Eucharistiæ; quod de se constat esse satis absurdum.

41. *Instantia.*

Dices; licèt non detur semper ex vi huius sacramenti gratia finalis, semper tamen dātur auxilia ad perseuerandum; nam inter effectus huius sacramenti numeratur præseruatio à mortalibus; vt docet Trid. *sess. 13. c. 2.* Auxilia autem huiusmodi necessaria sunt ad salutem; ergo Eucharistia re ipsa conducit positiuè ad aliquid necessarium ad salutem; ergo habet id, quod requiritur, vt dicatur necessaria necessitate medij ad salutem in re, vel in voto. Posset aliquis respondere iuxta suprà dicta; licèt Eucharistia conducat ad aliquid necessarium ad salutem, non tamen esse necessariam vt medium ad salutem; quia non influit in saluten positiuè, sed indirectè, & remouendo prohibens; scilicet dando auxilia, quibus vitentur peccata: quare cùm ipsa obseruatio præceptorum non sit medium salutis, quia concurrit indirectè, idem dicendum esset de Eucharistia, cùm solùm sit necessaria, vt seruentur mandata longo tempore. Sed, hac solutione omissa,

Respondet aliqui.

42. *Melius respondetur.*

Respondetur faciliùs, Eucharistiam quidem conducere positiuè ad talia auxilia; cæterùm hæc non sunt simpliciter necessaria ad salutem: nam si ille homo, v. g. paulo post communionem moreretur, non indigeret vllo auxilio, aut inspiratione ad perseuerandum sine peccato lethali illo breui tempore, cùm tunc (vt suppono) nulla tentatio occurreret;

ergo licèt Eucharistia conferat positiuè ad illa auxilia, non tamen ideo dicetur concurrere positiuè ad aliquid simpliciter necessarium ad salutem.

43. *Instatur.* Dices, licèt homini simpliciter non sit necessarium ad salutem auxilium ad vincendas tentationes, cæterùm homini diu viuenti post communionem necessarium simpliciter est tale auxilium ad salutem; quia (vt suppono ex materia de gratia) non potest homo longo tempore vitare peccata grauia sine auxilio gratiæ: ergo homini saltem viuenti diu necessaria est Eucharistia in re, vel in voto ad salutem, cùm sine Eucharistia, vel voto illius non habeat talia auxilia, & ad hæc habenda conducat positiuè aliquando Eucharistia, aliquando in re ipsa, aliquando votum illius.

44. *Respondeo.* Respondeo adhuc, nec tali homini esse simpliciter necessariam Eucharistiam vt medium ad salutem; quia si res attentè consideretur, Eucharistia non confert aliquid necessarium ad perseuerandum sine peccato mortali. Fateor quidem, Eucharistiam afferre secum auxilia vberiora, quibus vincere possit faciliùs tentationes occurrentes; ex quo fit, vt meritò dicatur præseruare à peccatis; quia licèt non omnis, qui accipit Eucharistiam, perseueret in gratia, habuit tamen ex Eucharistia auxilia, quibus faciliùs posset perseuerare. Cæterùm illa auxilia vberiora, quæ dantur ex vi Eucharistiæ, licèt multum conducant ad perseuerantiam, non tamen sunt necessaria simpliciter; nam sine illis auxiliis vberioribus, & cum solis auxiliis ordinariis, quæ dantur sine Eucharistia, & ad quæ habet homo ius ex ipso statu gratiæ, posset homo perseuerare, & de facto perseuerat longo tempore: ergo illa superabundantia & excessus auxiliorum non est remedium simpliciter necessarium ad salutem, & per consequens nec ipsa Eucharistia, quatenus præstat talia auxilia. Confirmatur, quia gratia, quæ datur per Baptismum, non est minoris efficaciæ, quàm quæ in lege antiqua dabatur in Circumcisione, v.g. Cum illa autem gratia poterat homo per longam vitam perseuerare cum auxiliis, quæ ratione illius gratiæ conferebantur; ergo & nunc poterit cum auxiliis, quæ consequuntur gratiam Baptismi.

Eucharistia non confert aliquid meritò necessariò ad perseuerandum sine peccato mortali.

45. *Obijciuntur primò verba Christi & PP.* Habemus ergo, Eucharistiam non esse necessariam necessitate medij ad salutem in re, vel in voto, nec ratione primæ gratiæ, nec ratione perseuerantiæ, quam positiuè causet. Cæterùm contra doctrinam suprà traditam sunt plures obiectiones. Prima est, ad probandum, realem sumptionem Eucharistiæ esse necessariam necessitate medij ad salutem: quod in primis probatur ex verbis Christi Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Deinde ex Patribus, præsertim ex Innocentio I. *epist. ad Patres Concilij Mileuit. quæ est 93. inter Epistolas Augustini*; & ex ipso Augustino in locis relatis à Suarez in præsenti, qui frequenter dicunt, illa verba Christi intelligenda etiam esse respectu paruulorum, quibus non solum Baptismus, sed etiam Eucharistia necessaria est ad salutem: imo ex necessitate Eucharistiæ colligunt necessitatem Baptismi contra Pelagianos.

Ioan. 6.

46. *Notandum pro solutione. Eucharistia aliquãdo dicitur necessaria ratione rei contentæ.* Pro horum Patrum intelligentia notandum est, Eucharistiam aliquando appellari necessariam ratione rei contentæ, vel significatæ: cum enim contineat Christum, cuius fides saltem implicita, & vnio necessaria est ad salutem: cum item significet vnitatem corporis mystici, quam omnes debent necessario participare, vt salui fiant: hinc est, vt aliquando dicatur necessarius omnibus effectus Eucharistiæ, hoc est, vniri corpori mystico, vel etiam ipse Christus, qui continetur in Eucharistia. Hoc supposito, ad obiectionem respondetur, illis verbis *Ioan. 6.* solum significari necessitatem præcepti, non medij, vt latè ostendunt nostri Suarez, Vasquez, Valentia, & alij in præsenti. Augustinus verò, & Innocentius, satis credibile est, quod acceperint illa verba de manducatione spirituali corporis Christi; nam licet in illis sermo sit de manducatione sacramentali iuxta communem Theologorum; non tamen est certum, quod non possint habere illum duplicem sensum, & intelligi etiam in sensu litterali de manducatione spirituali, de qua quamplures Patres, & Theologi illa intellexerunt: & forte etiam Augustinus, & Innocentius, vt ex necessitate manducandi Christum spiritualiter, colligerent necessitatem Baptismi, quo Christus à paruulis spiritualiter per fidem, & charitatem manducatur. De mente tamen Augustini videantur Vasquez *in præsenti disp. 169. cap. 4. & infra disp. 179. c. 4.* Suarez *in præsenti disp. 40. sect. 2.* Bellarmin. *lib. 1. de Eucharist.* Valentia *in Controuers. lib. de legitimo Eucharistiæ vsu sub altera specie.* Maldonat. *in cap. 6. Ioannis*; vbi Toletus, & P. Salmeron *tom 8.*

Respondetur primo esse cessante necessitatem præcepti.

Vasquez. Suarez. Bellarmin. Valentia. Maldonat. Toletus. Salmeron.

47. *Obiectio secunda ex comparatione cibi naturalis.* Secundò potest obiici ad probandum, Eucharistiam esse necessariam necessitate medij, saltem ad perseuerandum in gratia, quia Eucharistia est cibus spiritualis animæ: ergo sicut sine cibo corporeo impossibile est, diu conseruari vitam naturalem: sic erit impossibile, sine hoc cibo conseruari vitam animæ. Quam necessitatem satis expressè indicat Cyrillus *lib. 3. in Ioan. cap. 37. & lib. 4. cap. 10.* in illis verbis: *vt discerent, si mortem effugere vellent, necesse esse de ille pane participare.* Eodem modo loquitur Cyprianus *de oratione Dominica*, super illa verba, *Panem nostrum*, &c. Isidorus *lib. 1. de Officijs Ecclesiast. cap. de sacrificio*, & insinuatur in Concilio Cabilonensi 2. c. 46.

Cyrillus. Cyprianus. Isidorus.

48. *Responsio.* Respondetur, discrimen hoc esse à cibo naturali, quod ille est vnicum medium ad reparandam vitam naturalem: at verò vita spiritualis, quæ consistit in gratia iustificante, potest aliter obtineri, nempe per bona opera, & per alia etiam sacramenta. Cæterum adhuc fatendum est, dari aliquam necessitatem moralem Eucharistiæ: dum enim aliquis ex incuria, & negligentia omittit hunc cibum, verendum merito est, ne Deus illi subtrahat auxilia congrua ad operandum, vtpote scienti, & habenti media opportuna, & illorum vsum negligenti, quam necessitatem moralem indicarunt prædicti Patres, non aliam.

49. *Tertia obiectio.* Tertiò obiici potest, quod huic sacramento tribuatur resurrectio gloriosa corporũ ex verbis Christi: *Et ego resuscitabo eum in nouissimo die*; adeo vt Cyrillus *lib. 10. in Ioan. cap. 13.* loquens de hoc sacramento, dicat, *non potuisse aliter corruptibilem hanc naturam corporis ad incorruptibilem vitam traduci, nisi naturalis vita corpus ei coniungeretur*; quem loquendi modum habet etiam *lib. 4. cap. 16.* Item Ignatius, Chrysostomus, Gregorius Nyssen. Cyprianus, Tertullianus, Irenæus relati à Suarez *infra disp. 64. sect. 2.* Imo ob hanc causam in Concilio Niceno vocatur hoc sacramẽtum *symbolum resurrectionis*; ergo saltem est medium necessarium ad beatitudinem corporis.

Cyrillus. Suarez.

50. *Responsio. Quomodo resurrectio corporum tribuatur Eucharistiæ.* Respondetur, resurrectionem corporum tribui Eucharistiæ peculiariter, non solum quia dat gratiam, quæ habet ius ad resurrectionem corporum; sed etiam magis specialiter, quia præseruando à peccatis, facit vt sequatur corona; & quia propter vnionem cum carne Christi dat peculiarem titulum nostræ carni ad resurgendum: de quo infra agendo de effectibus Eucharistiæ. Cæterum non est

est medium necessarium ad resurrectionem, cum etiam pueri, qui non accipiunt Eucharistiam, resurrecturi sunt: vocatur tamen à Patribus aliquando medium necessarium, non significando necessitatem simpliciter, sed maximam quamdam congruentiam; vt interpretatur Suarez *d. disp.* 64. & Vasquez *infra disp.* 204. *n.* 4.

51. *Quarto obiicio. Responsio.*

Quartò obiicies: sacramentum Eucharistiæ antecedit reliqua omnia dignitate, & excellentia; ergo & debuit excedere necessitate. Negatur consequentia; imo ideo, quia excellentius non debuit poni vt necessarium: debuit enim præsupponere subiectum gratum, vt dignus sumeretur; & per consequens non potuit esse necessarium ad primam gratiam; & ideo neque ad gloriam.

52. S. Thom. Vasquez. *Declaratur mēs S. Thom.*

Restat vt breuiter declaremus mentem S. Thomæ in præsenti; quam sane difficilem esse fatetur Vasq. *in præsenti n.* 27. Videtur enim sentire, Eucharistiam in re, vel in voto esse necessariam necessitate medij. Sed re verâ nunquam dicit, Eucharistiam secundum realem perceptionem esse medium necessarium; imo oppositum docet non solum *suprà q.* 65. *art.* 4. sed etiam in præsenti in arg. *Sed contra*, & in corpore, supponens non habere necessitatem æqualem, Eucharistiam, & Baptismum. Fatemur ergo cum S. Thoma, Eucharistiam esse medium necessarium in voto, vt suprà dictum est; quod etiam de obseruatione præceptorum dici potest. Addi etiam potest, ex mente S. Thomæ votum Eucharistiæ diuerso modo includi in Baptismo, scilicet vt finem, ad quem omnia sacramenta ordinantur; & ideo sicut finis causat in intentione, quia eius intētio præsupponitur ante electionem medij: sic etiam amor, seu intentio Eucharistiæ videtur præsupponi ad electionem Baptismi; & per consequens in genere causæ finalis implicite amatæ, Eucharistia videtur causare gratiam, quam dat Baptismus: ex quo etiam fit, Eucharistiam esse necessariam ad consummationem vitæ spiritualis, vt loquitur S. Thomas, hoc est, ad consequendum effectum Eucharistiæ, ad quem, vt ad finem ordinantur alia omnia sacramenta. Cæterum cum his omnibus stat bene, ipsam Eucharistiam in re, vel in voto non esse medium necessarium ad salutem, sicut est Baptismus, vel Pœnitentia.

DISPVTATIO IV.

De materia remota Eucharistiæ.

SECTIO I. *Qua sit materia Eucharistiæ.*
SECTIO II. *An vinum prærequiratur ad Eucharistiam mixtum cum aqua.*
SECTIO III. *Vtrùm aqua vino admixta conuertatur immediatè in sanguinē Christi.*
SECTIO IV. *Argumenta contra nostram sententiam, & eorum solutiones.*
SECTIO V. *Dubium incidens, an gutta aquæ in calicem missa post inchoata verba consecrationis, conuerteretur in sanguinem Christi.*
SECTIO VI. *Vtrùm materia consecranda habeat terminum maximum, vel minimum.*
SECTIO VII. *Vtrùm materia consecrabilis debeat esse præsens, & determinata?*

OMITTO art. 4. 5. & 6. quæstionis 73. in quibus agitur de nominibus, de figuris, & de tempore institutionis Eucharistiæ: hæc enim magis pertinent ad historiam, quàm ad disputationem scholasticam; in illisque latè, & eruditè laborarunt recentiores, præsertim Suarez, & Vasquez.

SECTIO I.

Qua sit materia Eucharistiæ.

1. *His scribò est de materia remota.*

SErmo est de materia remota, de qua agit S. Thomas per totam quæstionem 74. cuius doctrina partim moralis est, partim scholastica: illa facilis, hæc paulo difficilior: illam breuiter trademus, hanc accuratiùs disputabimus. Nunc igitur breuiter supponendum, materiam remotam Eucharistiæ omnino necessariam, esse panem, & vinum; de quo S. Thomas *art.* 1. 3. 4. & 5. & probatur de fide ex Christi institutione, & ex Conciliis Florentino, Tridentino, Lateranēnsi, VVormatiensi, Altisiodorensi, Matisconensi, relatis à Suarez *in præsenti disput.* 45. *sect.* 1. & *ex Canone* 32. *Trullano post* 6. *Synodum*; & ex cap. *Cùm Marthæ*, de celebratione Missarum, &. & aliis multis.

Prima difficultas.

2. *Prima difficultas. Qualis debeat esse panis ille.*

Pro huius veritatis maiori explicatione, possunt aliqua dubitari. Primò, qualis debeat esse panis consecrandus? Ratio dubitandi est, quia ex multis granis solet fieri panis; & è contra ex tritico possunt fieri plura mixta, de quibus potest dubitari, an sint materia apta consecrationi? Et licet aliqui senserint, panem ex quolibet grano frumentaceo sufficere, vt ex hordeo, milio, &c. cæterum vix potest iam de hoc dubitari post Florentinum, vbi expressè dicitur, materiam huius sacramenti esse panem triticum, & vinum ex vite. Ille ergo solus panis consecrabilis erit, qui ex tritico confectus fuerit.

3. *Corollaria quædam. Primum.*

Hinc sequitur primò, panem ex hordeo, cicere milio, oriza, & similibus, non sufficere; item nec ex siliquis, neque ex eruiliis, neque ex maicio, &c. posse tamen ex farre, seu siligine, si significet, quod Hispanicè, *Candeal*, Italicè, *granogentile, o bianco*: nam voces Latinæ ambiguæ sunt, & magis notæ voces vulgares. Difficultas est de secali, Italicè, *Segala*, Hispanicè *Centeno*: quidam affirmant, esse sufficientem materiam, pro quibus videtur stare S. Thomas *art.* 3. Alij negant, quos sequitur Vasquez Suarez vero dicit, esse materiam valde dubiam.

4. *Secundum corollarium.*

Sequitur secundò, panem debere esse ex farina triticea, & aqua naturali coagmentatum, alioquin si fiat ex aqua rosacea, lacte, oleo, vel alio liquore prædominante, non sufficiet, quia non est panis vsualis, & multo minùs, si misceatur butyro, ouis, saccharo, & similibus. Hæc est partim contra Caietanum, quem sequuntur aliqui recentiores, dicentes panem ex lacte, vel aqua artificiali esse veram materiam: quia aqua solum requiritur ad vniendas partes farinæ. Cæterum mihi videtur ad minus illa esse materia valde dubia. Vnde etiam infertur, quid dicendum sit ad dubium nuper exortum de quodam Sacerdote, qui ad occultandum finem sacrilegum, voluit consecrare hostiam quamdam ex illis, quibus solemus litteras sigillare, admixtam scilicet cum cinnabrio, vt fieri solet; quæ quidem ad minus est materia dubia, & meo iudicio inualida; quia per illam mixtionem alteratur notabiliter, & extrahitur à pane vsuali.

5. *Tertium corollarium.*

Sequitur tertio, massam crudam, seu oleo, aut butyro frixam, vel aqua elixam, non esse sufficientem materiam, sed debere esse solo igne assam, vel coctam: ideo laganum, pultes non sunt materia apta.

apta. Petes; quid si mica panis madefiat, & digitis compressa reducatur ad massam? Respondeo, adhuc esse materiam; non enim amisit concoctionem, alioquin quando hostia manditur, & in ore madefit, amitteret accidentia panis, & per consequens consecrationem.

6. *Quartum corollarium.* Sequitur quartò, quid dicendum sit de pane confecto ex amydo, de quo Paludan. & aliqui docti recentiores censent, esse validam materiam: nam vetè continet adipem farinæ. Cæterum S. Thomas, quem sequitur communis Theologorum sententia, negat, & merito; quia quidquid sit, an fiat ex vero tritico, an potius ex tritico prius corrupto per diuturnam madefactionem; cæterum ille non est panis vsualis, nec retinet saporem communem panis, sed alium valde diuersum. Quod in vniuersum est obseruandum ad huiusmodi quæstiones; non tam debere attendi vnitatem, vel diuersitatem specificam materiæ, quam si iuxta communem vsum reputatur pro pane talis materia, necne.

Secunda difficultas.

7. *Secunda difficultas de pane azymo.* Secundò potest dubitari, an panis debeat necessario esse azymus? Respondetur breuiter cum S. Thoma, & communi, ad valorem sacramenti sufficere azymum, vel fermentatum; de necessitate tamen præcepti in Ecclesia Latina consecrari in azymo, in Græca in fermentato, licet congruentior sit vsus Ecclesiæ Latinæ, eo præcipue, quod Christus Dominus in azymo creditur consecrasse: quorum latior probatio, quia ad historiam pertinet, petenda est ex Recentioribus in præsenti.

Tertia difficultas.

8. *Tertia difficultas de vino. Infertur primo.* Tertio potest dubitari, quale debeat esse vinum consecrandum? Et quidem constat ex Florentino & aliis, necessariam materiam esse vinum vitis? Ex quo fit vinum granatorum, pomorum, radicum, &c. non sufficere, sed requiri omnino vinum ex vuis. Item non sufficere alios liquores, qui ex vuis fieri possunt, nisi fiat vere vinum. Ex quo infertur primo, non sufficere aggrestam, sapam, acetum; quia licet hæc omnia ex vuis fiant, non tamen sunt vere vinum, sed aliquid antecedens, vel consequens formam vini.

9. *Secundo.* Infertur secundo, loram non esse materiam validam, quia non est vinum, sed aquam infusam in racemis expressis, seu in acinis. Maius est dubium de musto; aliqui enim recentiores valde dubitant de eius valore; quia nec videtur simpliciter vinum, nec habere vini proprietates. Contraria tamen sententia est communis omnium Theologorum, & habet pro se Iulium Pontificem in c. *Cùm omne*, de consecratione *d.* 2. id permittentem in casu necessitatis. Potestque confirmari ex modo loquendi Scripturæ, vbi vinum aliquando appellatur mustum. *Musto pleni sunt isti. Act.* 2. & è contra mustum appellatur vinum Luc. 5. *Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres* Ierem. 48. *& vinum de torcularibus sustuli.* Nec videtur esse dissimilitudo in dulcedine, calore, &c. nisi secundum magis, & minus.

10. *Tertio. Mustum in vuis non potest consecrari.* Infertur tertio, mustum in vuis adhuc inclusum non posse valide consecrari. Hæc est communis, & probatur Vasquez *disp.* 75. *num.* 14. Nam licet non differant specie liquor expressus, & in granis existens (prout volebat Sotus) quia sine vlla mutatione substantiali per solam vuæ diuisionem fluit liquor ibi existens: cæterum mustum granis inclusum, non est pro tunc potus, sed cibus per se loquendo; & ideo pro tunc non potest significare Christi sanguinem per modum potus spiritualis. Verum hæc ratio non videtur satis efficax; quia si speciebus vini consecrati madefiat offa panis, tunc species vini inclusæ in pane sunt per modum cibi, & non per modum potus; & tamen procul dubio retinerent consecrationem, dum retinent dispositiones ad formam vini; ergo licet mustum in granis sit per modum cibi, adhuc retinet dispositiones sufficientes ad consecrationem. Finge enim, guttam musti consecratam extra granum, postea immitti iterum in granum, & iterum claudi vuam, nonne retinebit consecrationem illa gutta, etiamsi sit per modum cibi?

Ratio Vasquez non videtur efficax.

11. *Melius probatur.* Aliter ergo probandum videtur, mustum intra granum non posse consecrari; scilicet ex eo, quod non potest sufficienter designari, dum continetur in vua ipse liquor præcisè per pronomen *hic*, cum dicitur, *hic est sanguis*: nam, vt infra videbimus, illud Pronomen debet designare substantiam, cuius sunt illa accidentia externa sensibilia; cum autem accidentia externa vuæ non sint solum liquoris, sed multo magis ipsius vuæ, non potest designari solus liquor per Pronomen *hic*.

12. *Nec vinum imbibitum in offa panis.* Ex quo etiam fit consequenter, si vnum esset imbibitum in offa panis, non posse tunc consecrari, licet possit antea consecratum retinere tunc consecrationem: ratio autem discriminis est, quod tempore consecrationis debet designari per Pronomen, *hic*; dum autem continetur intra micam panis, non bene designaretur; illud enim non solum est vinum, sed etiam panis: at vero semel consecratæ species possunt retinere Christi sanguinem; quia ad hoc non est necesse, quod possint designari per illud Pronomen.

13. *Infertur quarto posse consecrari vinum congelatum.* Hinc etiam infertur quarto, quid dicendum sit de vino congelato: nam licet aliqui negent, esse materiam consecrationis, & alij addant, per congelationem desinere ibi esse sanguinem Christi, quia iam non habet rationem potus. Verius tamen est, conseruari sanguinem Christi in speciebus congelatis, iuxta communem sententiam, quam approbat Missale Romanum, præcipiens, illas species liquefieri, & sumi à sacerdote vt consecratas, quia reuera vinum per congelationem non amittit formam vini, cum post liquefactionem maneat vinum, sicut antea. Ex quo fit, posse etiam consecrari valide, dum congelatæ sunt: neque obstat, prout sic non esse potum liquidum; quia licet non sint potus facilis, est tamen simpliciter potus; possunt enim potari, si prius vel alio medio, vel saltem ipsius oris calore dissoluantur; sicut etiam nuces sunt simpliciter cibus, licet necesse sit eas prius confringere, vt possint manducari. Imò in rigore etiam vinum congelatum, si paulatim deglutiatur, potatur, nec soluit ieiunium, siue paulatim, siue simul totum deglutiatur; quia semper habetur vt potus.

14. *Instabis.* Dices; aqua congelata non est materia valida Baptismi; ergo nec vinum congelatum est materia valida Eucharistiæ; cum tam requiratur vinum ad Eucharistiam, quàm aqua ad Baptismum. Negatur consequentia; & ratio discriminis est, quod Baptismus non solum postulat aquam, sed ablutionem; aqua vero congelata, dum congelata est, non potest abluere. Eucharistia autem non consistit in vsu, vt suprà vidimus; quare, manentibus speciebus vini etiam congelatis, potest dari sacramentum; quia tunc etiam posset dari vinum simpliciter loquendo. *Respondeo.*

15. *Dubitatur quarto.* Quarto potest dubitari, vtrùm vtraque materia panis, & vini sit necessaria; an vero possit vna sine alia consecrari? Cæterùm resolutio huius quæstionis pertinet

pertinet *ad disput.* 19. vbi agemus de essentia huius sacrificij. Restabat, quid dicendum sit, quando materia Eucharistiæ miscetur cum aliena materia; vt si farina tritici misceatur cum farina hordeacea, vel vinum cum aqua? De hoc tamen constabit ex dicendis *sect.* 3.

SECTIO II.

An vinum prærequiratur ad Eucharistiam mixtum cum aqua?

16. DE hoc agit S. Thom. *art.* 6. 7. & 8. cum quo supponendum in primis est, Ecclesiam ab ipso exordio vniuersaliter obseruasse consuetudinē mittendi aquam in calicem consecrandum; vt habetur in Tridentino *sess.* 22. *c.* 7. & ex ionumeris Conciliis, & Patribus probat latè Suarez *disput.* 45 *sect.* 2. Vasquez *disp.* 176. *c.* 1. & Bellarm. *lib.* 4. *de Euchar. c.* 10. vbi affert nominatim plures Patres Belgas, Anglos, Germanos, & ex aliis frigidissimis prouinciis, vt appareat mendacium Hæreticorum nostri temporis, qui dicunt, mixtionem aquæ receptam fuisse solùm in prouinciis calidis, vt morem communem patriæ seruarent.

17. *Rationes huius mixtionis.* Rationes autem huius mixtionis plures afferuntur. Prima est significatio sanguinis, & aquæ, quæ de Christi latere fluxerunt. Secunda, ad significandam vnionem Ecclesiæ per aquam significatæ cum Christo. Tertia, ad significandam duplicem Christi naturam, Diuinam, & humanam. Quarta, quia Christus in Cœna ita fecisse creditur, vt ex liturgiis antiquis, & Patrum testimoniis probant latè, & optimè prædicti Auctores.

Prima difficultas.

18. *Hæc mixtio est tantum de necessitate præcepti.* Hoc supposito, dubitatur primò, an hæc mixtio sit de necessitate Sacramenti, an solùm de necessitate præcepti? Conclusio certa, & communis est, solùm esse de necessitate præcepti, contra Armacanum *lib.* 9. *de quæstionibus Armenorum cap.* 9. & significatur satis à Conciliis, & Pontificibus. Dum enim de hac mixtione loquuntur, nullam indicant necessitatem essentialem, sed solùm dicunt, hanc consuetudinem esse seruandam; vt ex ipsorum verbis ponderat Suarez *vbi suprà sect.* 2. *Ratio conclusionis.* Ratione etiam probatur, quia licèt Christus Dominus in vino lymphato consecrauerit, non tamen intendit omnes circumstantias illius cōsecrationis facere necessarias: alioquin etiam panis azymus, & vinum fortasse rubrum, & alia huiusmodi essent de necessitate sacramenti, quia Christus illis tunc vsus est. *Quæ pertinent ad substantiam sacramenti.* Dicendum ergo est, ad substantiam sacramenti solùm pertinere ea, sine quibus substantialiter variatur illa Christi consecratio, vtpote panis, & vinum; quòd autem sit hic, vel ille panis, hoc, vel illud vinum, non variat substantiam sacramenti. *Regula ad dignoscēdum quæ circumstantia sit essentialis, petitur ex differentia morali.* Regula verò ad dignoscendum, quæ circumstantia fuerit essentialis, & quæ accidentalis, non est sumenda ex differentia physica rerum, sed ex differentia substantiali morali: nam licèt physicè loquendo differant fortè specie vinum album, & rubrum; moraliter tamen loquendo est circumstantia accidentalis respectu potationis: vtraque enim est, moraliter loquendo, potatio eiusdem rationis, sicut panis azymus, & fermentatus reputantur moraliter pro eodem. Sic etiam vinum purum, & lymphatum communiter reputantur pro potu eiusdem rationis; & ita qui bibunt vinum lymphatum, semper dicuntur simpliciter bibere vinum; ergo licèt Christus vsus fuerit vino lymphato, valida erit consecratio in vino puro, quia moraliter non mutat substantiam materiæ, qua vsus est Christus.

19. *Cyprianus, Obijcitur verba Cypriani.* Contra hanc conclusionem sunt difficilia verba Cypriani *Epist.* 63. *ad Cæcilium*, vbi sic ait: *In sacrificando calice Domini offerri aqua sola non potest, quemodo nec vinum solum potest: nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine Christo*, (hoc est, sine Christiano populo, vt exponit Pamelius, & significauit Iulius Pontifex infra citandus) *quando autem vtrumque miscetur, & admixtione confusa sibi inuicem copulatur, tunc sacramentum spirituale, & cœleste perficitur. Sic verò calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrumque sibi misceatur; quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi vtrumque admixtum fuerit, & copulatum, & panis vnius compage solidatum.* Hæc Cyprianus; vbi æquiparare videtur necessitatem aquæ, cum necessitate vini, & necessitatem mixtionis aquæ cum vino ad calicem, cum necessitate mixtionis farinæ, & aquæ ad corpus, quam constat esse de necessitate sacramenti; quem arguendi modum desumpsisse videtur Iulius Primus in *c.* *Iulius I.* *Tùm enim crimen*, de consecrat. *d.* 2. vbi sic ait: *Quæ copulatio, & communctio aquæ, & vini sic miscetur in calice Domini, vt mixtio illa non possit separari; nam si vinum tantùm quis offerat, sanguis Christi esse incipit sine nobis; si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo.* Ex quibus Cypriani, & Iulij verbis hæc confici potest ratio: aquæ admixtio significat non solùm aquam, quæ exiuit de Christi latere, sed etiam vnionem Ecclesiæ cum Christo; ergo, ablata aqua, non manet hæc significatio; ergo non manebit sacramentum cum eadem significatione; & per consequens non erit idem sacramentum.

20. *Dupliciter explicantur illa verba.* Respondetur, verba Cypriani, & Iulij posse dupliciter explicari. Prima explicatio est S. Thomæ *in præsenti art.* 7. quòd solum loquantur de necessitate præcepti; nec enim comparatio cum necessitate vini debet tenere in omnibus: comparantur quidem aqua, & vinum quoad necessitatem, non tamen quoad gradum necessitatis; quæ interpretatio non videtur contra mentem eorum; nam ipsemet Cyprianus relatus à S. Thoma ibidem in argumento *sed contra*, dixit: si qui fortè aquam non miscuissent in calice, ignoscendum eis esse, quod ex simplicitate fecerint: quod quidem non diceret, si putaret, esse de necessitate sacramenti. *S. Thom.* Secundò, alij dicunt, Cyprianum in illa Epistola agere contra hæreticos Aquarios, qui vinum non ponebant in calice; & ideo totus est in probanda necessitate vini, quam ex necessitate aquæ, quam ipsi admittebant, colligere contendit: quare cùm quæstio tunc non esset de aqua, non curauit explicare, qualiter esset necessaria, sed potiùs ad propositum non tenuit admittere necessitatem essentialem aquæ, quia de hoc non controuertebatur, dummodo probeet intentum, scilicet vinum etiam necessarium esse.

21. *Respondetur ad rationem illam, aquam Lateris Christi non esse de essentia sacramenti.* Ad rationem verò respondetur, significationem aquæ ex latere Christi non esse de essentia Eucharistiæ: Eucharistia enim solum est corpus, & sanguis Christi sub speciebus significans cibum, & potum animæ, &c. Quod vero attinet ad vnionem Ecclesiæ cum Christo, quæ fit per Eucharistiam, hæc etiam magis videtur spectare ad sacramentum. Cæterum in primis hæc etiam vnio animæ cum Christo significatur per sanguinem Christi sub speciebus vini; nam eo ipso, quod sit potus, significat gratiam, qua anima vnitur Christo tanquam alimento spirituali, licet hæc etiam vnio amplius, & alio titulo significetur per mixtionem aquæ cum vino. Deinde addi potest, illam mixtionem aquæ non habere hanc significationem perpetuam ex institutione Christi, sed

sed ex institutione Ecclesiæ,iuxta communem opinionem, de qua statim, & per consequens illam non esse significationem sacramentalem.

Secunda difficultas.

22. *Dubitatur vtrum hæc mixtio sit ex præcepto diuino.* Valentia. *Communiter negatur.* Suarez. Vasquez. *Probat Suarez.*

Secundò ergo dubitatur,an hæc mixtio aquæ sit necessaria ex præcepto Diuino, an solum præcepto Ecclesiastico. Non pauci sentiunt esse de præcepto Diuino,quos sequitur Valentia *in præsenti disp.6.q.2. punct.1.*& aliqui recentiores. Communis tamen,& probabilior sententia docet,esse solùm præceptum humanum,quam post alios sequuntur Suarez *sect.2.* & Vasquez *disp.177.c.1.*Probant Suarez,& alij;quia si hæc mixtio esset ex præcepto Christi, vix posset Ecclesia dignoscere illam necessitatem à necessitate sacramenti.Cur enim non requireretur ad valorem sacramenti illud, sine quo Christus noluit sacramentum confici? Respondent recentiores, hanc Christi voluntatem exigentis aquam de præcepto, non tamen vt essentialem,manifestam fuisse Ecclesiæ,ex ipsius Christi doctrina,à quo per Apostolos tradita fuit.Sed contra hoc est,quia si aliquid probant verba Patrum, quæ ipsi afferunt ad probandum Christi præceptum,probant,non ex mera traditione, sed ex ipsis verbis Christi, quæ in Euangelio habentur,colligi à Patribus,vt mox videbimus. Hoc autem nec Aduersarij concedunt propter absurda,quæ indicabimus.

Reijcitur hæc ratio.

23. Alexand. I. *Secundò probatur ex Alexand. Papa.*

Secundò probari potest hæc sententia ex Alexandro Papa primo *Epist.1.c.4.* vbi sic ait:*Non enim debet,vt à Patribus accepimus,& ipsa ratio docet, in calice Domini,aut vinum solùm,aut aqua solùm offerri.*Ecce non à Christo,sed à Patribus,dicit hunc morem acceptum. Verum hoc non est satis efficax; nam etiam de adhibendo vino eodem modo loquitur: & tamen constat, hoc esse Christi Domini præceptum.Melius probatur ex Eugenio IV. in Concilio Florentino, vbi Armenos reprehendit, quod relinquentes hanc mixtionem,ab vniuersæ Ecclesiæ obseruantia discreparent. Quod si hoc esset præceptum Diuinum, non omitteret Pontifex hanc grauiorem causam reprehensionis. Clarius loquitur Trident.sess.22.cap.7.*Monet*,inquit,*sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus,vt aquam vino in calice offerendo misceant.*Nec obstat dicere,Tridentinum dixisse vnum, & non negasse aliud: quia ex modo dicendi satis videtur negari, ineptum enim esset dicere,quod in vino, & non in oleo consecrarent,quia sic ab Ecclesia præceptum est;cum tamen hoc etiam à Christo sit institutum. A quo verò tempore cœperit hoc præceptum, verius videtur, ab ipsis Apostolis cœpisse, tum quia nullum agnoscitur exordium: tum quia id indicat Alexander supra,& Patres statim afferendi.

Eugen. IV. *Melius probatur ex Eugenio.*

Conc.Trid. *Clarius loquitur Trid.*

Hoc præceptū cœpit ab ipsis Apostolis.

24. *Obijciuntur quædam loca Conc. & PP.* Cyprian.

Contra hanc sententiam afferunt recentiores plura loca Conciliorum & Patrum,ad probandum hoc esse præceptum Diuinum. In primis Cyprianus *illa Epist.63.* vbi hanc mixtionem vocat *Dominicam traditionem*; & infrà: *Calicem verò docuerit exemplo magisterij sui,vini,& aquæ coniunctione misceri.* Et infra.*Quod si à Domino præcipitur, & ab Apostolo eius hoc quidem confirmatur & traditur, vt quotiescunque biberimus, in commemorationem Domini hoc faciamus, quod fecit & Dominus, inuenimus non obseruari à nobis,quod mandatum est,nisi eadem,qua Dominus fecit; nos quoque faciamus, & calicem Domini pari ratione miscentes à Diuino magisterio non recedamus.*Hæc Cyprianus; vbi videtur illa verba Christi,*hoc facite in meam commemorationem*,referre etiam ad mixtionem aquæ, quæ præcesserat. Quod etiam significare videtur Iustinus *Apol.2.* pro Christianis ad Antonium,circa finem; vbi postquam refert ritum celebrandi Eucharistiam, mixtionem aquæ consecrationem,&c.addit. *Apostoli enim in commentarijs suis, qua Euangelia dicuntur, ita sibi Christum præcepisse, tradiderunt.* Ergo sentit, præceptum Christi supra mixtionem etiam cecidisse.

Iustinus.

25. *Respondetur primo Iustino.*

Respondeo,Iustinum intelligere,præceptum esse substantiam illius ritus, quem enerrauerat,non verò singulas illius circumstantias:alioquin etiam ritum communicandi laicos sub vtraque specie, qué præmiserat, diceret esse præceptum à Christo Domino.Quod verò attinet ad Cyprianum,P.Vasquez *vbi supra n.20.* ingenuè fatetur, esse pro contraria sententia:ego tamen ægrè dabo aduersariis Cypriani auctoritatem. Quare respondeo, eius mentem maximè colligendam ex intento illius Epistolæ,in qua,vt suprà dixi,totus est in confutando errore eorum,qui aquam solam consecrabant,quos sæpe docet præcepto Domini cõtrauenire;non quod Christus iusserit aquam vino misceri, sed quod iusserit aquam sine vino non consecrari.Quare quoties dicit,mistionem illam esse iuxta Christi præceptum, intelligi debet iuxta Cypriani mentem, hanc mixtionem esse ex Christi præcepto quoad illam partem non ponendi aquam puram; nam volenti ponere aquam, præcepit Christus non ponere illam solam, sed miscere vinum; non vero quod prohibuerit ponere vinum purum. Ratio autem discriminis colligitur ex ipsa ratione,qua Cyprianus vtitur,scilicet ex verbis Christi,*hoc facite in meam commemorationem*, quæ verba continent Christi præceptum cadens suprà illã actionem præcedentẽ:quare cum illa actio non maneat, quoad substantiam,eadem, ablato vino; maneat autem eadem vsualiter, ablata aqua,vt supradictum est:hinc fit,præceptum Christi bene probare necessitatem ponendi vinum, contra illos hæreticos; non verò necessitatem ponendi aquam,contra nostram sententiam.

Explicatur Cyprianus.

Ratio explicationis.

26. *Confirmatur hæc explicatio hoc syllogismo.*

Confirmari autem potest hæc responsio hoc syllogismo;quia Cyprianus in tota illa *Epistola 63.* in qua latè probat necessitatem illam miscendi vinum cum aqua,numquam id ex traditione probauit, sed ex sacris Litteris,tum ex Testamento veteri,vbi sub nomine vini figurabatur calix iste; tum præsertim ex Euangelio,& Paulo,à quibus factum Domini,& eius præceptum refertur,scilicet illa verba:*hoc facite,quotiescunque biberitis*;ex quibus verbis,&ex facto Christi instituentis hoc sacramẽtum, colligit illam obligationem.Certum est autem,non potuisse Cyprianum ex facto Christi,&ex illis verbis,*hoc facite*, &c. colligere obligationem apponendi aquam,sed solùm obligationem non apponendi solum aquam, sed vel vinum purum, vel modicè lymphatum: ergo Cyprianus non intendit colligere aliud Christi præceptum,nisi istud.Consequentia videtur bona: probemus nunc singulas præmissas Syllogismi.

27. *Probatur vltrius ex contextu Epistolæ illius.*

Maior itaque,quòd non ex traditione,sed ex verbis,& facto Christi in Scriptura contentis,obligationem,quam probare intendebat,colligat Cyprianus, probatur apertè ex contextu totius Epistolæ, in qua nullum argumentum sumitur ex traditione non scripta,sed omnia ex verbis Euangelij,& Pauli. Sic arguit primò circa medium Epistolæ ex illis Christi verbis: *Dico vobis; non bibam amodo ex ista creatura vitis, vsque in diem illum,* &c. *Vnde apparet,* inquit, *sanguinem Christi non offerri, si desit vinum calici, nec Sacrificium Dominicum legitima sanctificatione celebrari, nisi oblatio, & sacrificium nostrum respanderit Passioni.* Nota, intentum Cypriani hoc vnum esse, quod non satisfacimus verbis,& institutioni Christi

Cyprian.

iti. *si deste vinum calici.* Secundo affert verba Pauli 1. *ad Corinth.* 11. in quibus refertur idem factum Christi, & eius præceptum illis verbis contentum: *hoc facite, quotiescunque biberitis*, &c. vnde Cyprianus infert: *Quod si & à Domino præcipitur, & ab Apostolo eius hoc idem confirmatur, & traditur* (nota, nullum aliud præceptum Christi à Cypriano agnosci, nisi quod in illis verbis ab Apostolo relatis continetur) *vt quotiescunque biberimus, in commemorationem Domini hoc faciamus, quod fecit & Dominus, inuenimus non obseruari a nobis, quod mandatum est, nisi eadem, qua Dominus fecit, nos quoque faciamus. & Calicem Domini pari ratione miscentes à Diuino magisterio non recedamus.* Vides mixtionis obligationem ex illo facto, & verbis Christi in Euangelio contentis colligi à Cypriano. Vnde post pauca ex eodem textu concludit iterum: *Miror fatis, vnde hoc vsurpatum sit, vt contra Euangelicam, & Apostolicam disciplinam quibusdam in locis aqua offeratur in Dominico calice, qua sola Christi sanguinem non possit exprimere.* Denique posteà longe post medium Epistolæ iterum ex eodem præcepto, & facto Christi probat eandem obligationem. *Nam si Iesus Christus*, inquit, *Dominus, & Deus noster ipse summus Sacerdos Dei Patris, & sacrificium Patri sè ipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, vtique ille Sacerdos vice Christi vere fungitur, qui id, quod Christus fecit, imitatur, & sacrificium verum, & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum videat obtulisse.* Non ergo aliam obligationem à Christo impositam agnoscit, nisi quæ ex illis Christi verbis colligitur, scilicet faciendi id, quod requiritur ad vere imitandum factum Christi.

Idem.

28. Nunc iam probemus minorem illius syllogismi, scilicet ex illis verbis, ex facto Christi non potuisse colligi obligationem apponendi aquam; quod quidem facile demonstrari potest, quia si ex facto Christi, & ex illis verbis talis obligatio colligi potuisset, deberet etiam ex eisdem verbis, & facto Christi colligi obligatio consecrandi semper in solo pane azymo: nam sicut Christus vsus est vino lymphato, vsus etiam fuit pane azymo; & sicut post consecrationem calicis mihi dixit: *hoc facite*, &c. sic etiam dixit post consecrationem azymi. Ergo sicut colligebant obligationem imitandi factum Christi in circumstantia mixtionis, sic debeat colligi obligatio imitandi in circumstantia puritatis à fermento. Sicut enim accidit pani, esse purum à fermento, seu mixtum fermento: sic accidit vino, esse purum, vel mixtum aquæ. Si ergo circumstantia mixtionis in vino erat imitanda ex obligatione propter factum, & verba Christi præcipientis, *hoc facite*; propter eamdem rationem imitanda esset ex obligatione circumstantia puritatis in pane; cum contrariorum eadem sit ratio. Certum est autem, non esse obligationem ex præcepto Diuino consecrandi in azymo; ergo neque erit talis obligatio ex præcepto illo Christi consecrandi in vino fermentato, (vt ita dicam) & mixto.

Probatur minor prioris syllogismi. Similiter colligeretur consecrandum esse in pane azymo.

29. Ratio autem à priori est, quia, vt diximus, Christus illis verbis, *hoc facite*, &c. solum præcepit facere actionem, quæ secundum substantiam imitaretur factum ipsius Christi, non verò secundum omnes circumstantias accidentales. Vnde sicut Ecclesia intellexit, azymum, aut fermentatum esse circumstantiam solum accidentalem, quia vterque est panis verus, & vsualis, siue sit purus, & azymus, siue sit mixtus, & fermentatus, sic intellexit, in vino esse circumstantias accidentales, esse purum, vel modicè lymphatum, cum vtrumque sit vinum vsuale, nec differat in substantia potus vini puri à potu vini modicè lymphati. Cæterum sicut propter imitationem magis exactam, & propter mysterium Ecclesia Latina præcepit consecrationem in azymo: sic propter eamdem imitationem, & propter mysterium Ecclesia vniuersalis præcepit consecrationē in vino non puro, sed lymphato. Et certe in ordine ad cibū, & potum humanum negari non potest, quin multo plus differant panis azymus, & panis fermentatus quoad saporem, & alias qualitates, quam vinum purum, & vinum, cui admiscetur minutissima sola aquæ guttula, quale est illud, quod communiter consecratur; quod quidem humano modo loquendo non solùm est vinum, sed est vinum purum; nemo enim dicet, mentiri eum, qui affirmat se bibisse vinum purum, quando in vas vini guttula aquæ ex alio vase distillauerat. Quare si ex verbis, & facto Christi præceptum oriretur imitandi Christum in circumstantia etiam illa consecrandi vinum non purum, plus forrasse aquæ miscendum esset, quàm communiter fiat, vt humano modo vinum non purum, sed lymphatum diceretur. De facto tamen, quia illa circumstantia non oritur ex præcepto Christi, sed Ecclesiæ, non multum curatur de mixtione humana, dummodo aliquid veræ aquæ infundatur, quod sufficit ad mysterium, & aliunde illud poculum semper manet, quoad substantiam eiusdem rationis cum eo, quod Christus consecrauit.

Ratio cur hanc mixtionem præceperit Ecclesia.

30. Ex quibus omnibus constat iam, Cyprianum quando dicit, mixtionem esse ex Diuino Christi præcepto, intelligendum esse in sensu, quem diximus, scilicet quòd aqua non offeratur pura, sed mixta vino; debet enim intelligi iuxta subiectam materiam. Nam quæstio erat, an posset aqua pura consecrari, vel deberet esse omnino mixta vino. Quare totus est in probando, debere esse mixtam vino ex Christi præcepto, & eiusmodi mixtionem non posse prætermitti absque violatione Diuini præcepti, scilicet mixtionē, per quam auferatur puritas aquæ, de qua erat controuersia, quod colligitur clare ex rationibus, quibus id probat, nempe quia absque ea mixtione non imitamur factum Christi, nec facimus, quod ille præcepit: *hoc facite in meam commemorationem*, &c. Quæ omnia, vt vidimus, solum probant de exclusione aquæ puræ, cum certum sit etiam secundum Aduersarios, præcisè ex facto, & verbis Christi non induci obligationem adhibendi aquam, cum possimus illud præceptum obseruare, & imitari sufficienter illud factum consecrando vinum purum, vt probatum est. Nec video, cur P. Vasquez, qui aliorum Patrum, & Conciliorum verba in hoc sensu interpretatur, non velit Cyprianum in eodem sensu loquutum: nam si bene attendatur ad contextum totius Epistolæ, clarius forrasse constabit hic sensus in Cypriano, quam in aliis, in quibus verba difficiliora inueniuntur.

Ex his omnibus colligitur sensus Cypriani.

31. Secundo obiiciunt auctoritatem Concilij Carthag. III *cap.* 24. Concilij Africani *c.* 4. Aurelianensis IV. *cap.* 4. VVormatiensis *cap.* 4. sextæ Synodi generalis *in Canone Trullano* 32. quibus prohibetur in altari offerre, nisi quod Dominus tradidit, & instituit, scilicet panem, & vinum aqua mixtum; *quia sacrilegium iudicatur aliud offerri, quam quod mandatu sacratissimi Saluatoris institutum est.* Respondetur, prædicta Concilia appellare præceptum Domini, quod donatur vinum aquæ mixtum, ita vt sine violatione illius præcepti non possit aliud poni loco vini, nempe lac, vel mel, vt alicubi fiebat; non verò quod violetur præceptum Christi per omissionem aquæ; quia hæc omissio non variat substantialiter illud poculum in sensu supra explicato.

Secunda obiectio. Conc. Carthag III. Conc. Afric. Conc. Aurel. Conc. VVor. 6. Syn. gen.

Si ergo ex illa institutione Baptismi solum oritur obligatio suscipiendi Baptismum, vel habendi propositum illum suscipiendi, non est vnde contritio sit implicitè voluntas Baptismi, sed solum erit voluntas implicita illius disiuncti, nempe vel Baptismi, vel propositi suscipiendi Baptismum, cum illud disiunctum solum sit institutum in remedium necessarium, & aliunde nullum aliud præceptum sit impositum.

17. *Confirmatur.* Adde; si absque omni alio præcepto positiuo Baptismi, Christus instituisset eo modo in necessarium remedium disiunctum illud ex Baptismo, & voluntate Baptismi, non posset homo per solam contritionem quantumcumque perfectam disponi proximè ad iustificationem; quia contritio, vt probauimus, non esset tunc voluntas Baptismi etiam implicitè, sed solùm esset implicitè voluntas illius disiuncti necessarij ad salutem, scilicet vel Baptismi, vel voluntatis Baptismi; ergo si homo iustificaretur cum sola contritione absque alia voluntate determinata Baptismi, iustificaretur absque Baptismo, & voluntate Baptismi, quod esset contra id, quod supponitur, Deum statuisse neminem iustificare absque Baptismo, vel voluntate Baptismi.

18. *Fatendum ergo est, necessitatem Baptismi in re, vel in voto oriri ex præcepto positiuo diuino, quo Baptismus in re præceptus est omnibus.* Fatendum ergo est, necessitatem Baptismi in re, vel in voto oriri ex præcepto positiuo diuino, quo Baptismus in re præceptus est omnibus: ex quo præcepto oritur, quod nemo possit iustificari absque Baptismo, vel saltem voluntate Baptismi; cum enim non possit extra sacramentum iustificari absque contritione, quæ includit voluntatem seruandi omnia præcepta, quorum vnum est de suscipiendo Baptismo; hinc fit, non posse iustificari absque Baptismo, quem Deus voluit habere virtutem iustificandi, vel certè absque voluntate Baptismi, quæ necessariò includitur in omni contritione, cum detur præceptum de suscipiendo Baptismo.

19. *Vasquez. Propter hoc fatetur Vasquez contritionem esse eodem modo votum Pœnitentiæ.* Propter hæc P. Vasquez dicto dub. vnico ingenuè fatetur, contritionem eodem ferè modo esse votum sacramenti Pœnitentiæ, (& idem debet dicere de Baptismo) sicut est votum aliorum præceptorum. Pro quo supponit, votum sacramenti non ideo dici medium ad iustificationem, quia illud votum sit causa contritionis, cum potius è contra contritio sit causa illius voti; ideo enim volumus confiteri, quia dolemus de peccatis. Neque etiam dici potest, quod auxilia ad contritionem dantur nobis virtute sacramenti suscipiendi; neque quod contritio habeat maiorem virtutem ad iustificandum propter relationem, aut ordinem, quem habet ad claues: nam ante institutionem sacramenti habebat eandem virtutem. Rursus nec dici potest, (vt aliqui insinuant,) per contritionem remitti peccata, sub conditione futuri sacramenti, vel quod verè non remittantur peccata, donec ponatur sacramentum, vel alij indicarunt: quibus suppositis, concludit, ideo contritionem esse votum sacramenti, quia habet implicitam saltem voluntatem seruandi omnia præcepta. Dicitur autem à Tridentino, contritioni non adscribi iustificationem absque voto sacramenti, quod includit: cum tamen id non dicatur de voto aliorum præceptorum in eadem contritione incluso; hoc, inquam, fecit Concilium, tum vt condemnaret obiter errorem Petri Oxonensis Doctoris Salmantini, qui tempore Sixti IV. docuit, peccata mortalia, quantum ad culpam, & pœnam alterius sæculi, deleri per solam cordis contritionem sine ordine ad claues, hoc est, ita vt nulla deinde maneret obligatio confessionis eorum peccatorum: cuius oppositum significauit Concilium in illis verbis, scilicet, non auferri per contritionem obligationem confitendi; tum etiam propter peculiarem quamdam rationem, quæ non inuenitur in aliis præceptis; nam illa, licet eorum votum includatur etiam in contritione, non tamen sunt secundum se media necessaria ad iustificationem; restitutio enim, v.g. secundum se ipsam nunquam est medium necessarium conferens iustificationem, sed voluntas restituendi contenta in contritione, vel pœnitentia. At verò sacramentum Pœnitentiæ in se ipso aliquando est medium vnicum, & necessarium ad salutem, quando scilicet datur opportunitas, & vrget præceptum confitendi; tunc enim non poterit dari vera contritio absque ipso sacramento re ipsa posito, cum non possit esse vera voluntas obseruandi præceptum absque exequutione operis, quando præceptum vrget: ideo ergo sacramentum dicitur medium necessarium in re, vel in voto, quia aliquando votum, aliquando ipsummet sacramentum est medium necessariò requisitum ad iustificationem. Hæc est sententia P. Vasquez, quam ipse latissimè explicat loco citato.

Conc. Trid. Contritioni non adscribitur iustificatio absque voto sacramenti, quod includit, cum tamen id non dicatur de voto aliorum præceptorum.

20. *Quid placeat in hac sententia, quid displiceat. Displicet primò ille casus Pœnitentiæ quem adducit.* In qua aliqua placent, aliqua displicent: & in primis displicet casus ille, quem adducit ad probandum, quòd sacramentum aliquando in se ipso sit medium vnicum, & necessarium ad salutem, quando scilicet adest opportunitas, & vrget præceptum confessionis. Nam tunc re vera sacramentum non est medium vnicum; semper enim antecedenter ad absolutionem potest præcedere contritio, per quam iustificabitur homo; &, si casu aliquo non sequatur absolutio, saluabitur absque sacramento: ergo sacramentum non erat tunc medium vnicum ad salutem. Meliùs posset adduci in exemplum, quando pœnitens, facta confessione cum attritione, fit amens; quo casu absolutio sacramentalis est necessarium, & vnicum medium ad salutem; sicut respectu infantis morientis Baptismus re ipsa susceptus, est vnicum medium necessarium. *Aliud exemplum melius posset adduci.*

21. *Secundò displicet illud principium quod contritio sit forma iustificans.* Secundò displicet, quòd magna ex parte fundat sententiam suam in illo alio principio, quòd contritio ex sua natura sit forma sanctificans: vnde fit, non acceptari à Deo peculiariter propter respectum, quem habeat ad sacramentum tamquam votum illius. Hoc autem principium de efficacia contritionis ad formaliter sanctificandum, nobis non probatur vllo modo, vt dicam inferiùs in tractatu de virtute Pœnitentiæ.

22. *Tertiò displicet quod voluntas aliorum præceptorum inclusa in contritione eâdem modo concurrat ad iustificationem.* Tertiò displicet, quòd eodem prorsus modo voluntas aliorum præceptorum inclusa in contritione concurrat ad iustificationem, sicut voluntas sacramenti ibi etiam inclusa; provt videtur concedere, *num.* 17. semper enim manent difficilia verba Tridentini suprà allata; in quibus peculiariter videtur tribui iustificatio contritioni, provt habet votum sacramenti Pœnitentiæ; quod non dicitur de voto aliorum præceptorum in ea contento: nec enim dici solet, quòd contritioni non adscribitur iustificatio sine voto recitandi Officium, quod in ipsa includitur. Fatendum ergo videtur, diuerso aliquo modo concurrere votum sacramenti, quàm votum aliorum, præceptorum in contritione inclusum ad remissionem peccatorum.

23. *Diuersitas ergo hæc dupliciter explicatur. Primò quod sacramentum non solum sit præceptum, sed medium influens se ipso.* Potest autem hæc diuersitas dupliciter explicari; primo, ex eo quòd sacramentum ipsum, cuius votum includitur in contritione, non solùm est præceptum, sed est medium etiam influens aliquando se ipso in re susceptum ad iustificationem, quod non contingit restitutioni, aut aliis præceptis: quare contritio includit votum sacramenti, tamquam rei, quæ est etiam medium ad salutem; vt dicebat P. Vasquez. Ex hoc autem oritur, quòd dici possit

medium

medium necessarium ad salutem sacramentum in re, vel in voto, quod non possumus dicere de aliis præceptis. Nam licèt votum restitutionis sit mediũ necessarium, ad salutem post furtum; ipsa tamen restitutio re posita nunquam est medium necessarium, quia ipsa secundùm se nunquam influit directè, sed solùm remouendo prohibens, hoc est, peccatum iniustitiæ, quod posset impedire salutem: nam licèt aliquando ipse actus restitutionis sit bonus, & meritoriè augeat gratiam; id tamen per accidens se habet ad propositum; nec enim tunc dat primam gratiam, sed augmentum illius; quare non conducit positiuè ad primam gratiam, sed impedit eius ablationem. Ex quo fit, non appellari medium simpliciter ad primam gratiam, quia non operatur directè, sed indirectè impediendo, ne auferatur. Baptismus verò, & Pœnitentia dicuntur media simpliciter ad primam gratiam, quam illam directè & positiuè operantur.

Restitutio autem se ipsa quoad influit removendo prohibens.

24. Secundò explicari potest ex eo, quòd contritio non solùm respicit sacramentum, quod est medium ad salutem, sed ipsa contritio est medium, eo quòd votum sacramenti contineat. Potuit enim Deus instituere sacramentum tanquam medium omnino necessarium ad salutem, ita tamen vt sufficeret vel ipsum sacramentum, vel voluntas sacramenti; quasi vicaria, & supplens vicem sacramenti in eius absentia; nihil enim magis proportionatum ad supplendum pro aliquo opere externo, quàm voluntas, & desiderium perfectum illius. Deus ergo antecedenter ad omne præceptum Baptismi, vel Pœnitentiæ potuit instituere pro medio necessario ad salutem illa sacramenta, non tamen ita strictè, vt non posset pro illis supplere voluntas sacramenti, quasi eorum vicaria. Vt verò contritio esset voluntas sacramenti, atque adeò posset supplere pro illis, oportuit præceptum imponere de ipsis sacramentis suscipiendis, quo præcepto posito, iam contritio est voluntas sacramenti, eo quod contineat votum seruandi omnia præcepta. Considerare ergo possumus, Deum priùs instituere sacramenta illa vt media omnino necessaria in re, vel in voto ad salutem: postea præcipere sacramentis ipsa, vt hac ratione contritio contineret votum sacramenti, & esse eius vicaria, & vt talis conduceret ad iustificationem.

Secundò explicatur quia contritio est medium eo quod votum sacramenti contineat.

Vt contritio esset voluntas sacramenti, oportuit dari præceptum de suscipiendo sacramento.

25. Quibus positis, apparet quomodo contritio concurrat de facto ad iustificationem magis peculiari titulo propter votum, quod continet, sacramenti, quàm propter votum aliorum præceptorum. Nam licèt ipsa de se eodem modo respiciat sacramenta, & alia præcepta, præsertim quando homo non recordatur obligationis suscipiendi sacramentum: Deus tamen peculiariter mouetur à cõtritione, quatenus continet voluntatem sacramenti; quia sub ea ratione est vicaria sacramenti, quod Deus voluit esse medium necessarium ad salutẽ secundùm se, vel certè per voluntatem, & desiderium sui tanquam per vicarium. Quamuis enim contritio, provt etiam continet votum aliorum præceptorũ, conducat ad iustificationem; quia Deus vult semper tãquam dispositionem ad remissionem peccatorum, retractationem illorum, & propositum seruandi mandata; adhuc magis specialiter concurrit eadem contritio, provt continet votum sacramenti; quia sub ea consideratione cõcurrit duplici titulo; primus est communis aliis præceptis, quatenus est votum seruandi præcepta, quorum vnum est de suscipiendo sacramento; quod votum non peccandi est dispositio requisita ad iustificationem. secundus est titulus specialis, quatenus independenter à præcepto, Deus voluit sacramentum, vel eius desiderium, tanquam vicarium sacramenti, esse medium necessarium ad salutem. Et licèt contritio de facto sit implicitè voluntas sacramenti, eo quod detur præceptum de sacramento, & contritio est voluntas seruandi omnia præcepta; differt tamen hic secundus titulus à primo, quia etiamsi Deus non præcepisset sacramentum, adhuc requireretur, quod cum contritione daretur voluntas sacramenti, adhoc vt Deus acceptaret illam loco sacramenti, eo quod de facto voluit sacramentum, vel eius desiderium esse medium necessarium ad salutem: ita tamen, vt sacramentum conduceret cum sola attritione; desiderium autem sacramenti non nisi cum contritione perfecta, vel dilectione Dei.

Contritio concurrit ad iustificationẽ magis speciali titulo propter votum quod continet sacramenti, quàm aliorũ præceptorum.

Si Deus non præcepisset sacramentum adhuc requireretur cum contritione voluntas sacramenti.

26. Porro contritionem hoc etiam titulo speciali concurrere ad iustificationem, & Deum illam acceptare specialiter, provt voluntatem sacramenti continet, probari potest in primis, quia Deus potuit id eo modo, quo diximus, statuere & nolle acceptare ad iustificationem, nisi sacramentum, vel eius desiderium quasi vicarium sacramenti: si autem id factum esse dixerimus, facilius, & clarius intelliguntur verba Tridentini suprà citata; & illa etiam, quæ habet *sess. 6. cap. 4.* vbi dicitur *sine lauacro regenerationis, aut eius voto* fieri non posse iustificationem. Quem modum loquendi vsurpant Patres, dum desiderio Baptismi tribuunt vim iustificandi. Sic enim loquitur Ambrosius *in Orat. funebri de obitu Valentiniani*, vbi ideo dicit, Imperatorem illum salutem consequutum, quia Baptismum desiderauit; & post multa concludit: *Non habet ergo gratiam, quam desideranit? non habet, quod poposcit? Certè quia poposcit, accepit.* Vides, quomodo desiderio baptismi, vt tale desiderium est, tribuitur salus. Eodem modo loquitur Bernardus *Epist. 77.* vbi id latè probat, & concludit, quod sicut in peccatis, sic etiam in hac materia, *voluntas pro facto reputatur.* In eodem sensu dicunt, sicut martyrium, sic etiam desiderium Baptismi vicem gerere Baptismi. Significant ergo, ideo specialiter acceptari à Deo contritionem loco baptismi, quia est desiderium baptismi; & quia desiderium rei coram Deo acceptatur pro re ipsa, quæ desideratur. In hoc autem sensu non dicitur acceptari contritio, quia est desiderium restitutionis: nam si restitutio ipsa poneretur, adhuc illa non iustificaret, nec concurreret, nisi remouendo prohibens; ergo nec voluntas restituendi, eo quod sit vicaria restitutionis, & voluntas pro facto reputetur, habebit vim iustificandi, quam tamen habere dicitur, quatenus est voluntas baptismi, eo quod baptismus ipse, si poneretur, concurreret directe, & afferret gratiam iustificationis; & ideo dicitur contritio non iustificare absque voto sacramenti, quod includit, & in ordine ad claues; quia ad illud votum peculiariter attendit Deus, vt acceptet contritionem, quasi vicariam sacramenti, ad concedendam gratiam, & remissionem peccatorum.

Deus numquam acceptauit ad iustificationem nisi sacramentum vel eius desiderium quasi vicarium.

Ambros.

Bernard.

Specialiter acceptatur à Deo contritio loco baptismi, quia est desiderium illius, non autem in eo sensu acceptatur provt est desiderium restitutionis.

27. Dices, ante institutionem sacramenti contritio non includebat votum sacramenti; & tamen acceptatur à Deo ad remissionem peccatorum; ergo cum eiusdem valoris, & virtutis sit semper in se ipsa, eodem modo acceptaretur à Deo nunc independenter ab hoc, quod habeat votum sacramẽti. Respondeo, contritionem acceptari à Deo, non quia ipsa ex se sit forma iustificans; aut satisfactio condigna pro peccato, vt suppono, sed ex liberalitate, & gratia; quare potuit bene Deus olim acceptare contritionem, attendendo solùm ad meritũ congruum ipsius contritionis; postea verò attendẽdo etiam ad sacramentum, ad hoc, quod contritio sit voluntas sacramenti, quod Deus statuit esse medium necessarium

Instantia.

Soluitur.

ad salutem per se ipsum, vel saltem per desiderium sui tanquam per suum vicarium, vt dictum est.

28. *Instantia.* Dices iterum; totum hoc non explicat, cur magis dicatur necessarius Baptismus, v.g. in re, vel in voto, quàm restitutio, aut alia præcepta: nam sicut iustificatio haberi non potest sine Baptismo, vel eius voto incluso in contritione, sic neque potest haberi absque restitutione, vel eius voto incluso in contritione, vel attritione necessaria ad iustificationem; ergo restitutio etiam in re, vel in voto, est medium necessarium ad salutem. *Dilnitur.* Respondeo, differre in hoc, quod restitutio est necessaria in voto, seu votum restitutionis est medium necessarium, quando restitutio non est posita, ipsa tamen restitutio in se ipsa nunquam est medium; quia ipsa nunquam influit directè, aut causat primam gratiam, sed conducit indirectè, vt remouens prohibens; ideo non dicimus, *Restitutio ipsa non est medium necessarium, sed illius votum.* restitutionem in re, vel in voto esse medium necessarium, sed votum solum: at verò sacramentum esse medium necessarium in re, vel in voto, hoc est quodcumque ponatur ex illis, siue sacramentum, siue votum illius, erit medium concurrens directè ad iustificationem; quod de restitutione non est verum; quia licèt ipsa ponatur, non erit medium concurrens ad iustificationem.

29. *Notandum primò.* Vnde obiter aduerto primò, immeritò limitari ab aliquibus doctrinam istam, qui dicunt, restitutionem, v. g. vel aliud præceptum tunc non habere necessitatem medij, quando non vrget omnino præceptum: si enim in his circumstantiis, & in hoc instanti obliget omnino, ita vt non possit absque peccato omitti, tunc erit iam restitutio necessaria necessitate non solum præcepti, sed medij, quia illa sunt necessaria necessitate medij, sine quibus salus obtineri non potest; & talis est restitutio in prædicto casu, cum non possit omitti absque peccato. *Non placet modus loquendi quorundam.* Hic tamen modus loquendi non placet, licèt sit quæstio de nomine: primò, quia adhuc in eo casu restitutio non esset medium necessarium omnino ad salutem, quia licèt tunc non fieret, atque ideo committeretur peccatum nouum, posset tamen homo postea dolere, & iustificari absque restitutione: suppono enim, quod postea non posset restituere; non ergo erat restitutio medium necessarium ad salutem; nam illud solum dicitur medium necessarium, sine quo nullo modo salus de facto haberi potest; qualis est gratia, Fides, Baptismus in re, vel in voto, &c. Secundò, quia adhuc restitutio tunc posita non concurreret vt medium directè, sed solùm indirectè ad salutem, vt dixi, remouendo prohibens; qui modus concurrendi non sufficit, vt dicatur simpliciter medium necessarium ad salutem. Alioquin posset dici, semper requiri necessitate medij, sicut requiritur Baptismus; quia Baptismus non semper requiritur determinatè in se, sed solum in re, vel in voto; quia aliquando ipse Baptismus concurrit vt medium, aliquando eius votum. *Concursus restitutionis non est concursus causæ, sed indirectus.* Eodem autem modo se habet restitutio; nam aliquando concurrit ipsa restitutio, aliquando eius votum: ergo eodem modo est necessaria necessitate medij in re, vel in voto, sicut Baptismus; quod tamen Theologi non concedunt, quia nimirum concursus ille restitutionis non est concursus causæ, sed indirectus: vt sæpe diximus.

30. *Notandum secundum.* Aduerte secundò, quando dicitur votum sacramenti sufficere absque sacramento, non ita debere intelligi, vt merum propositum suscipiendi sacramenti sufficiat ad iustificationem; hoc enim est falsum: nam peccator etiam dum est in peccato, habet propositum suscipiendi sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ: sed intelligi debet de voto sacramenti cum aliis requisitis, scilicet, detestatione perfecta peccatorum, & proposito vniuersali non peccandi; quas etiam diximus esse dispositiones semper requisitas ex lege Dei ad remissionem peccatorum.

31. *Notandum tertium.* Aduerte tertiò, hoc votum, seu hanc voluntatem Baptismi, vel Pœnitentiæ non solùm non requiri explicitam, vt diximus, sed neque absolutam: sufficit enim voluntas conditionata, quæ potest stare cum nolitione absoluta contraria. Nam ille, cui iam in articulo mortis constituto impossibile est recipere sacramentum, non potest habere voluntatem absolutam suscipiendi sacramentum, sed solùm conditionatam, si susciperi posset. Adde, posse fieri, quòd alicui præciperet Deus ire ad subeundum martyrium casu, quo non superesset spes recipiendi ampliùs Baptismum; atque ideo non posset ille licitè habere voluntatem absolutam Baptismi suscipiendi. Sufficit ergo voluntas implicita conditionata, cum qua in his circumstantiis posset esse voluntas obediendi Deo, & relinquendi Baptismum, qui alio modo impossibilis repræsentatur, nisi repugnando præcepto Diuino.

32. *Quæstio.* Petes; si Christus instituisset sacramentum Confessionis, v. g. cum eadem efficacia, quam nunc habet ad remittenda peccata, non tamen præcepisset confessionem, postea verò Ecclesia eam præcepisset, an tunc illud sacramentum diceretur necessarium necessitate medij ad salutem in re, vel in voto? Videtur enim affirmandum, cùm tunc etiam necessarium esset, vel sacramentum ipsum, vel votum ipsius in sacramento inclusum, tanquam medium ad consequendam remissionem peccatorum. *Satisfit.* Respondeo, non forè in ptimis medium necessarium eadem necessitate qua tunc est, sed inferiori, nempe humana, seu ex præcepto humano, quæ non redderet illud medium adeò necessarium, cùm posset illud præceptum dispensatione facilè tolli, vel desuetudine abrogari. Deinde contritio non haberet tunc suam efficaciam in ordine ad sacramentum, sicut nunc habet; non enim moueretur Deus à contritione, eo quod esset vicaria sacramenti, sicut nunc mouetur, atque adeo non concurreret specialiter propter ordinem ad claues, sicut nunc concurrit, sed solùm quia esset retractatio peccatorum, & voluntas non peccandi. Adhuc tamen posset in aliquo sensu minùs stricto dici confessio tunc necessaria necessitate medij in re, vel in voto ad salutem, eo quod vel confessio, vel votum confessionis in contritione contentum esset medium necessarium directè concurrens ad iustificationem.

33. *Vltimum notandum.* Aduerte denique, cùm dicimus, gratiam, media contritione, dari de facto in ordine ad claues Ecclesiæ, non significari, quod illa gratia detur ex efficacia clauium, aut sacramenti; nam re vera tunc claues non concurrunt, nec operantur, sed contritio per ordinem ad Claues, hoc est, quia in se est voluntas sacramenti propter hoc, quod ipsa habet, nempe esse votum recurrendi ad claues, acceptatur à Deo ad remissionem peccatorum.

SECTIO II.

Vtrùm Eucharistia sit necessaria ad salutem necessitate medij.

34. *Supponimus Eucharistiæ necessaria necessitate præcepti.* SVpponimus Eucharistiam esse necessariam necessitate præcepti, quod infrà suo loco probandum est disput. 16. sect. 1. Nunc solum quærimus, an sit etiam necessaria necessitate medij? Supponendum etiam vt certum, Eucharistiam secundùm realem

Supponendū Eucharistia realem sumptionem non esse necessariam necessitate medij.

realem susceptionem non esse necessariam necessitate medij ad salutem, cùm certò constet, quamplures non solùm paruulos, sed etiam adultos saluos fieri sine Eucharistiæ sumptione, quos vel impotentia, vel ignorantia, vel alia iusta causa excusat ab Eucharistiæ vsu. Et licèt P. Suarez in præsenti *disp.* 40. *sect.* 2. *in principio*, tribuat oppositum errorem aliquibus hæreticis: id tamen negat, & meritò, Valentia *in præsenti, disp.* 6. *q.* 1. *punct.* 5. Nam licèt hæretici erraverint in vsu superstitioso Eucharistiæ, forsitan id non fecerunt ex errore circa necessitatem illius.

35. *Status quæstionis.*

Hoc ergo supposito, quæstio potissimum est, an sicut Baptismus, vel Pœnitentia sunt media necessaria ad salutem in re, vel in voto, sic etiam Eucharistia in re, vel in voto sit necessaria omnibus necessitate medij? Affirmant aliqui Scholastici apud Suarez vbi suprà, & apud Valquez *disput.* 169. *c.* 2. qui putant, hanc esse sententiam S. Thomæ in præsenti. Verior tamen est, & communior sententia docens,

Eucharistia non est necessaria necessitate medij nec in re, nec in voto.

Eucharistiam non esse necessariam ad salutem necessitate medij in re, vel in voto, sed solùm necessitate præcepti. Hæc videtur esse S. Thomæ *supra q.* 65. *art.* 4. vbi ait, solùm duo sacramenta esse simpliciter necessaria vnicuique ad finem, scilicet, Baptismum, & Pœnitentiam; cætera verò esse necessaria ad commodè acquirendum finem. Hanc eandem sententiam tenent plures, quos referunt, & sequuntur Valentia, Suarez, & Valquez, vbi supra, qui latè hanc sententiam probant; nos breuiter potissima fundamenta adducemus.

36. *Ratio conclusionis.*

Potissima ergo ratio hæc est, quia Eucharistia in tantum potest dici medium necessarium ad salutem, in quantum est medium necessarium ad primam gratiam, vel ad perseuerandum in gratia: sed ex neutro capite est medium necessarium; ergo ex nullo. Minor, in qua potest esse difficultas, probatur quoad primam partem facilè ex doctrina sectionis præcedentis, quia ad hoc, quòd Eucharistia sit medium necessarium in re, vel in voto ad primam gratiam, non sufficit, quod votum ipsius, nempe contritio, vel Baptismus, &c. conducat positiuè ad primam gratiam; sed requiritur etiam, quòd ipsa Eucharistia conducat positiuè; & per se aliquando ad primam gratiam; alioquin etiam restitutio diceretur necessaria necessitate medij ad primam gratiam, cùm votum ipsius positiuè, & necessariò conducat ad primam gratiam: Eucharistia autem nunquam positiuè & per se confert primam gratiam; ergo non est dicendum, esse necessariam in re, vel in voto necessitate medij ad primam gratiam.

37. *Instantia.*

Dices; Eucharistia etiam in aliquo casu confert primam gratiam, quando scilicet homo attritus inculpabiliter, & bona fide accedit ad Eucharistiam; ergo Eucharistia etiam in re conducit positiuè ad primam gratiam. Sed contra; quia quidquid sit de veritate illius doctrinæ, quam infrà negabimus disp. 12. sect. 1. adhuc Eucharistia non habet conferre tunc primam gratiam per se, & ex propria institutione, sed per accidens: ad hoc autem, vt aliquod sit medium necessarium ad primam gratiam, debet esse medium institutum per se ad illam conferendam, vt Baptismus, & Pœnitentia.

Diluitur.

38. *Confirmatur, quia cum ex natura sua sit cibus, non ordinatur ad primam gratiam.*

Confirmatur eadem pars, quia sacramentum Eucharistiæ ex sua institutione habet esse cibum, & dare gratiam nutritiuam; ergo ex sua institutione non ordinatur ad primam gratiam; cibus enim non nutrit, nisi præsupponat vitam, nec alimentum ordinatur ad generandum, sed ad augendam, & fouendam substantiam viuentis: ergo Eucharistia non est medium necessarium ad primam gratiam positiuè conferendam in re, vel in voto.

39. *Probatur alia ratio.*

Veniamus iam ad alteram partem Minoris positæ, quod scilicet non sit Eucharistia necessaria ad salutem necessitate medij, eo quòd requiratur ad perseuerantiam in gratia. Quod facilè probatur, si consideremus, quid sit perseuerare in gratia. Nam per hanc perseuerantiam vel potest intelligi diuturna conseruatio gratiæ per longum tempus sine peccato lethali; & hoc quidem non est medium necessarium simpliciter ad salutem; potest enim contingere, hominem breui post primam iustificationem mori; & per consequens tunc non indiguit diuturna gratiæ conseruatione ad salutem: vel potest intelligi per istam perseuerantiam hoc, quod est mori in gratia, siue breui, siue longo tempore post iustitiam acceptam; hoc enim videtur includere donum perseuerantiæ; & per consequens videtur esse eximium Dei beneficium, de quo posset aliquis dicere, dari ex vi sacramenti Eucharistiæ in re, vel in voto. Sed neque ex hoc capite potest dici Eucharistia medium necessarium ad salutem. Nam in primis gratis, & sine vllo fundamento assereretur, mortem in gratia esse effectum proprium Eucharistiæ, cùm neque ex Scriptura, neque ex Conciliis probari posset: quare si illud eximium donum Dei ad aliquod sacramentum pertineret, magis quidem apparenter tribui posset Extremæ-vnctioni, quàm Eucharistiæ; sed reuera ad neutram pertinet, quia noluit Deus tam eximium beneficium vlli medio alligatum esse, sed à sola sua liberalitate pendere, vt nos redderet cautiores.

40. *Probatur secundò.*

Vnde secundò probatur, hunc non esse effectum Eucharistiæ; quia si esset eius effectus, infallibiliter consequeretur Eucharistiam dignè susceptam, & per consequens qui dignè communicaret, infallibiliter esset prædestinatus: quia effectus sacramentales infallibiles sunt eo modo, quo à sacramentis causantur: alligantur enim sacramentis ex promissione diuina in sacramentis contenta: quare si, posito sacramento, posset non sequi effectus, non haberetur ex promissione diuina, sed ex liberalitate Dei; ergo si mors in gratia, seu (quod idem est) protectio Dei, vt quis moriatur in gratia, est effectus Eucharistiæ, debet hæc diuina protectio sequi infallibiliter ad omnem dignam sumptionem Eucharistiæ; quod de se constat esse satis absurdum.

41. *Instantia.*

Dices; licèt non detur semper ex vi huius sacramenti gratia finalis, semper tamen dātur auxilia ad perseuerandum; nam inter effectus huius sacramenti numeratur præseruatio à mortalibus; vt docet Trid. *sess.* 13. *c.* 2. Auxilia autem huiusmodi necessaria sunt ad salutem; ergo Eucharistia re ipsa conducit positiuè ad aliquid necessarium ad salutem; ergo habet id, quod requiritur, vt dicatur necessaria necessitate medij ad salutem in re, vel in voto. Posset aliquis respondere iuxta suprà dicta; licèt Eucharistia conducat ad aliquid necessarium ad salutem, non tamen esse necessariam vt medium ad salutem; quia non influit in saluten positiuè, sed indirectè, & remouendo prohibens; scilicet dando auxilia, quibus vitentur peccata: quare cùm ipsa obseruatio præceptorum non sit medium salutis, quia concurrit indirectè, idem dicendum esset de Eucharistia, cùm solùm sit necessaria, vt seruentur mandata longo tempore. Sed, hac solutione omissa,

Respondet aliqui.

42. *Melius respondetur.*

Respondetur facilius, Eucharistiam quidem conducere positiuè ad talia auxilia; cæterùm hæc non sunt simpliciter necessaria ad salutem: nam si ille homo, v. g. paulo post communionem moreretur, non indigeret vllo auxilio, aut inspiratione ad perseuerandum sine peccato lethali illo breui tempore, cùm tunc (vt suppono) nulla tentatio occurreret;

ergo licèt Eucharistia conferat positiuè ad illa auxilia, non tamen ideo dicetur concurrere positiuè ad aliquid simpliciter necessarium ad salutem.

43. *Instabit.* Dices, licèt homini simpliciter non sit necessarium ad salutem auxilium ad vincendas tentationes, cæterùm homini diu viuenti post communionem necessarium simpliciter est tale auxilium ad salutem; quia (vt suppono ex materia de gratia) non potest homo longo tempore vitare peccata grauia sine auxilio gratiæ: ergo homini saltem viuenti diu necessaria est Eucharistia in re, vel in voto ad salutem, cùm sine Eucharistia, vel voto illius non habeat talia auxilia, & ad hæc habenda conducat positiuè aliquando Eucharistia, aliquando in re ipsa, aliquando votum illius.

44. *Respondeo.* Respondeo adhuc, nec tali homini esse simpliciter necessariam Eucharistiam vt medium ad salutem; quia si res attentè consideretur, Eucharistia non confert aliquid necessarium ad perseuerandum sine peccato mortali. Fateor quidem, Eucharistiam afferre secum auxilia vberiora, quibus vincere possit faciliùs tentationes occurrentes; ex quo fit, vt meritò dicatur præseruare à peccatis; quia licèt non omnis, qui accipit Eucharistiam, perseueret in gratia, habuit tamen ex Eucharistia auxilia, quibus faciliùs posset perseuerare. Cæterùm illa auxilia vberiora, quæ dantur ex vi Eucharistiæ, licèt multum conducant ad perseuerantiam, non tamen sunt necessaria simpliciter; nam sine illis auxiliis vberioribus, & cum solis auxiliis ordinariis, quæ dantur sine Eucharistia, & ad quæ habet homo ius ex ipso statu gratiæ, posset homo perseuerare, & de facto perseuerat longo tempore: ergo illa superabundantia & excessus auxiliorum non est remedium simpliciter necessarium ad salutem, & per consequens nec ipsa Eucharistia, quatenus præstat talia auxilia. Confirmatur, quia gratia, quæ datur per Baptismum, non est minoris efficaciæ, quàm quæ in lege antiqua dabatur in Circumcisione, v.g. Cum illa autem gratia poterat homo per longam vitam perseuerare cum auxiliis, quæ ratione illius gratiæ conferebantur; ergo & nunc poterit cum auxiliis, quæ consequuntur gratiam Baptismi.

Eucharistia non confert aliquid merè necessariò ad perseuerandum sine peccato mortali.

45. *Obijciuntur primò verba Christi & PP.* Habemus ergo, Eucharistiam non esse necessariam necessitate medij ad salutem in re, vel in voto, nec ratione primæ gratiæ, nec ratione perseuerantiæ, quam positiuè causet. Cæterùm contra doctrinam suprà traditam sunt plures obiectiones. Prima est, ad probandum, realem sumptionem Eucharistiæ esse necessariam necessitate medij ad salutem: quod in primis probatur ex verbis Christi Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Deinde ex Patribus, præsertim ex Innocentio I. *epist. ad Patres Concilij Mileuit. quæ est 93. inter Epistolas Augustini*; & ex ipso Augustino in locis relatis à Suarez in præsenti, qui frequenter dicunt, illa verba Christi intelligenda etiam esse respectu paruulorum, quibus non solum Baptismus, sed etiam Eucharistia necessaria est ad salutem: imo ex necessitate Eucharistiæ colligunt necessitatem Baptismi contra Pelagianos.

Ioan. 6.

46. *Notandum pro solutione. Eucharistia aliquādo dicitur necessaria ratione rei contentæ.* Pro horum Patrum intelligentia notandum est, Eucharistiam aliquando appellari necessariam ratione rei contentæ, vel significatæ: cum enim contineat Christum, cuius fides saltem implicita, & vnio necessaria est ad salutem: cum item significet vnitatem corporis mystici, quam omnes debent necessario participare, vt salui fiant: hinc est, vt aliquando dicatur necessarius omnibus effectus Eucharistiæ, hoc est, vniri corpori mystico, vel etiam ipse Christus, qui continetur in Eucharistia. Hoc supposito, ad obiectionem respondetur, illis verbis *Ioan. 6.* solum significari necessitatem præcepti, non medij, vt latè ostendunt nostri Suarez, Vasquez, Valentia, & alij in præsenti. Augustinus verò, & Innocentius, satis credibile est, quod acceperint illa verba de manducatione spirituali corporis Christi; nam licet in illis sermo sit de manducatione sacramentali iuxta communem Theologorum; non tamen est certum, quod non possint habere illum duplicem sensum, & intelligi etiam in sensu litterali de manducatione spirituali, de qua quamplures Patres, & Theologi illa intellexerunt: & forte etiam Augustinus, & Innocentius, vt ex necessitate manducandi Christum spiritualiter, colligerent necessitatem Baptismi, quo Christus à paruulis spiritualiter per fidem, & charitatem manducatur. De mente tamen Augustini videantur Vasquez *in præsenti disp. 169. cap. 4. & infra disp. 179. c. 4.* Suarez *in præsenti disp. 40. sect. 2.* Bellarmin. *lib. 1. de Eucharist.* Valentia *in Controuers. lib. de legitimo Eucharistiæ vsu sub altera specie.* Maldonat *in cap. 6. Ioannis*; vbi Toletus, & P. Salmeron *tom 8.*

Respondetur primo esse tantum necessitatem præcepti.

Vasquez. Suarez. Bellarmin. Valentia. Maldonat. Toletus. Salmeron.

47. *Obiectio secunda ex comparatione cibi naturalis.* Secundò potest obiici ad probandum, Eucharistiam esse necessariam necessitate medij, saltem ad perseuerandum in gratia, quia Eucharistia est cibus spiritualis animæ: ergo sicut sine cibo corporeo impossibile est, diu conseruari vitam naturalem: sic erit impossibile, sine hoc cibo conseruari vitam animæ. Quam necessitatem satis expressè indicat Cyrillus *lib. 3. in Ioan. cap. 37. & lib. 4. cap. 10.* in illis verbis: *vt discerent, si mortem effugere vellent, necesse esse de illo pane participare.* Eodem modo loquitur Cyprianus *de oratione Dominica*, super illa verba, *Panem nostrum*, &c. Isidorus *lib. 1. de Officijs Ecclesiast. cap. de sacrificio*, & insinuatur in Concilio Cabilonensi 2. c. 46.

Cyrillus. Cyprianus. Isidorus.

48. *Responsio.* Respondetur, discrimen hoc esse à cibo naturali, quod ille est vnicum medium ad reparandam vitam naturalem: at verò vita spiritualis, quæ consistit in gratia iustificante, potest aliter obtineri, nempe per bona opera, & per alia etiam sacramenta. Cæterum adhuc fatendum est, dari aliquam necessitatem moralem Eucharistiæ: dum enim aliquis ex incuria, & negligentia omittit hunc cibum, verendum merito est, ne Deus illi subtrahat auxilia congrua ad operandum, vtpote scienti, & habenti media opportuna, & illorum vsum negligenti, quam necessitatem moralem indicarunt prædicti Patres, non aliam.

49. *Tertia obiectio.* Tertiò obiici potest, quod huic sacramento tribuatur resurrectio gloriosa corporũ ex verbis Christi: *Et ego resuscitabo eum in nouissimo die*; adeo vt Cyrillus *lib. 10. in Ioan. cap. 13.* loquens de hoc sacramento, dicat, *non potuisse aliter corruptibilem hanc naturam corporis ad incorruptibilem vitam traduci, nisi naturalis vita corpus ei coniungeretur*; quem loquendi modum habet etiam *lib. 4. cap. 16.* Item Ignatius, Chrysostomus, Gregorius Nyssen. Cyprianus, Tertullianus; Irenæus relati à Suarez *infra disp. 64. sect. 2.* Imo ob hanc causam in Concilio Niceno vocatur hoc sacramẽtum *symbolum resurrectionis*; ergo saltem est medium necessarium ad beatitudinem corporis.

Cyrillus. Suarez.

50. *Responsio. Quomodo resurrectio corporum tribuatur Eucharistiæ.* Respondetur, resurrectionem corporum tribui Eucharistiæ peculiariter, non solum quia dat gratiam, quæ habet ius ad resurrectionem corporum; sed etiam magis specialiter, quia præseruando à peccatis, facit vt sequatur corona; & quia propter vnionem cum carne Christi dat peculiarem titulum nostræ carni ad resurgendum: de quo infra agendo de effectibus Eucharistiæ. Cæterum non est

est medium necessarium ad resurrectionem, cum etiam pueri, qui non accipiunt Eucharistiam, resurrecturi sunt: vocatur tamen à Patribus aliquando medium necessarium, non significando necessitatem simpliciter, sed maximam quamdam congruentiam; vt interpretatur Suarez *d. disp.* 64. & Vasquez *infra disp.* 104. *n.* 4.

5 1. *Quarta obiectio. Responsio.*

Quartò obijcies: sacramentum Eucharistiæ antecedit reliqua omnia dignitate, & excellentia; ergo & debuit excedere necessitate. Negatur consequentia; imo ideo, quia excellentius non debuit poni vt necessarium: debuit enim præsupponere subiectum gratum, vt dignus sumeretur; & per consequens non potuit esse necessarium ad primam gratiam; & ideo neque ad gloriam.

5 2. S. Thom. Vasquez. *Declaratur mens S. Thom.*

Restat vt breuiter declaremus mentem S. Thomæ in præsenti; quam sane difficilem esse fatetur Vasq. *in præsenti n.* 17. Videtur enim sentire, Eucharistiam in re, vel in voto esse necessariam necessitate medij. Sed re verâ nunquam dicit, Eucharistiam secundum realem perceptionem esse medium necessarium; imo oppositum docet non solum *suprà q.* 65. *art.* 4. sed etiam in præsenti in arg. *Sed contra*, & in corpore; supponens non habere necessitatem æqualem, Eucharistiam, & Baptismum. Fatemur ergo cum S. Thoma, Eucharistiam esse medium necessarium in voto, vt suprà dictum est; quod etiam de obseruatione præceptorum dici potest. Addi etiam potest, ex mente S. Thomæ votum Eucharistiæ diuerso modo includi in Baptismo, scilicet vt finem, ad quem omnia sacramenta ordinantur; & ideo sicut finis causat in intentione, quia eius intētio præsupponitur ante electionem medij: sic etiam amor, seu intentio Eucharistiæ videtur præsupponi ad electionem Baptismi; & per consequens in genere causæ finalis implicite amatæ, Eucharistia videtur causare gratiam, quam dat Baptismus: ex quo etiam fit, Eucharistiam esse necessariam ad consummationem vitæ spiritualis, vt loquitur S. Thomas, hoc est, ad consequendum effectum Eucharistiæ, ad quem, vt ad finem ordinantur alia omnia sacramenta. Cæterum cum his omnibus stat bene, ipsam Eucharistiam in re, vel in voto non esse medium necessarium ad salutem, sicut est Baptismus, vel Pœnitentia.

DISPVTATIO IV.

De materia remota Eucharistiæ.

SECTIO I. *Quæ sit materia Eucharistiæ.*
SECTIO II. *An vinum prærequiratur ad Eucharistiam mixtum cum aqua.*
SECTIO III. *Vtrùm aqua vino admixta conuertatur immediatè in sanguinē Christi.*
SECTIO IV. *Argumenta contra nostram sententiam, & eorum solutiones.*
SECTIO V. *Dubium incidens, an gutta aquæ in calicem missa post inchoata verba consecrationis, conuerteretur in sanguinem Christi.*
SECTIO VI. *Vtrùm materia consecranda habeat terminum maximum, vel minimum.*
SECTIO VII. *Vtrùm materia consecrabilis debeat esse præsens, & determinata?*

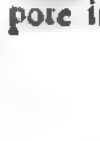

Mitto art. 4. 5. & 6. quæstionis 73. in quibus agitur de nominibus, de figuris, & de tempore institutionis Eucharistiæ: hæc enim magis pertinent ad historiam, quàm ad disputationem scholasticam; in illisque latè, & eruditè laborarunt recentiores, præsertim Suarez, & Vasquez.

SECTIO I.

Quæ sit materia Eucharistiæ.

1. *Hic sermo est de materia remota.*

SErmo est de materia remota, de qua agit S. Thomas per totam quæstionem 74. cuius doctrina partim moralis est, partim scholastica: illa facilis, hæc paulo difficilior: illam breuiter trademus, hanc accuratiùs disputabimus. Nunc igitur breuiter supponendum, materiam remotam Eucharistiæ omnino necessariam, esse panem, & vinum; de quo S. Thomas *art.* 1. 3. 4. & 5. & probatur de fide ex Christi institutione, & ex Conciliis Florentino, Tridentino, Lateranēnsi, VVormatiensi, Altissiodorensi, Matisconensi, relatis à Suarez *in præsenti disput.* 45. *sect.* 1. & *ex Canone* 32. *Trullana post 6. Synodum*; & ex cap. *Cùm Marthæ*, de celebratione Missarum; &c. & aliis multis.

Prima difficultas.

2. *Prima difficultas. Quale debeat esse panis ille.*

Pro huius veritatis maiori explicatione, possunt aliqua dubitari. Primò, qualis debeat esse panis consecrandus? Ratio dubitandi est, quia ex multis granis solet fieri panis; & è contra ex tritico possunt fieri plura mixta, de quibus potest dubitari, an sint materia apta consecrationi? Et licet aliqui senserint, panem ex quolibet grano frumentaceo sufficere, vt ex hordeo, milio, &c. cæterum vix potest iam de hoc dubitari post Florentinum, vbi expressè dicitur, materiam huius sacramenti esse panem triticum, & vinum ex vite. Ille ergo solus panis consecrabilis erit, qui ex tritico confectus fuerit.

3. *Corollaria quædam. Primum.*

Hinc sequitur primò, panem ex hordeo, cicere milio, oriza, & similibus, non sufficere; item nec ex siliquis, neque ex eruiliis, neque ex maicio, &c. posse tamen ex farre, seu siligine, si significet, quod Hispanicè, *Candeal*, Italicè, *granogentile, o bianco*: nam voces Latinæ ambiguæ sunt, & magis notæ voces vulgares. Difficultas est de secali, Italicè, *Segala*, Hispanicè *Centeno*: quidam affirmant, esse sufficientem materiam, pro quibus videtur stare S. Thomas *art.* 3. Alij negant, quos sequitur Vásquez Suarez vero dicit, esse materiam valde dubiam.

4. *Secundum corollarium.*

Sequitur secundò, panem debere esse ex farina triticea, & aqua naturali coagmentatum, alioquin si fiat ex aqua rosacea, lacte, oleo, vel alio liquore prædominante, non sufficiet, quia non est panis vsualis, & multo minùs, si misceatur butyro, ouis, saccharo, & similibus. Hæc est partim contra Caietanum, quem sequuntur aliqui recentiores, dicentes panem ex lacte, vel aqua artificiali esse veram materiam: quia aqua solum requiritur ad vniendas partes farinæ. Cæterum mihi videtur ad minus illa esse materia valde dubia. Vnde etiam infertur, quid dicendum sit ad dubium nuper exortum de quodam Sacerdote, qui ad occultandum finem sacrilegum, voluit consecrare hostiam quamdam ex illis; quibus solemus litteras sigillare, admixtam scilicet cum cinnabrio, vt fieri solet; quæ quidem ad minus est materia dubia, & meo iudicio inualida; quia per illam mixtionem alteratur notabiliter, & extrahitur à pane vsuali.

5. *Tertium corollarium.*

Sequitur tertio, massam crudam, seu oleo, aut butyro frixam, vel aqua elixam, non esse sufficientem materiam, sed debere esse solo igne assam, vel coctam: ideo laganum, pultes non sunt materia apta.

apta. Petes; quid si mica panis madefiat, & digitis compressa reducatur ad massam? Respondeo, adhuc esse materiam; non enim amisit concoctionem, alioquin quando hostia manditur, & in ore madefit, amitteret accidentia panis, & per consequens consecrationem.

6. *Quartum corolarium.*

Sequitur quartò, quid dicendum sit de pane confecto ex amydo, de quo Paludan. & aliqui docti recentiores censent; esse validam materiam: nam vetè continet adipem farinæ. Cæterum S. Thomas, quem sequitur communis Theologorum sententia, negat, & merito; quia quidquid sit, an fiat ex vero tritico, an potius ex tritico prius corrupto per diuturnam madefactionem; cæterum ille non est panis vsualis, nec retinet saporem communem panis, sed alium valde diuersum. Quod in vniuersum est obseruandum ad huiusmodi quæstiones; non tam debere attendi vnitatem, vel diuersitatem specificam materiæ, quam si iuxta communem vsum reputatur pro pane talis materia, necne.

Secunda difficultas.

7. *Secunda difficultas de pane azymo.*

Secundò potest dubitari, an panis debeat necessario esse azymus? Respondetur breuiter cum S. Thoma, & communi, ad valorem sacramenti sufficere azymum, vel fermentatum; de necessitate tamen præcepti in Ecclesia Latina consecrari in azymo, in Græca in fermentato, licet congruentior sit vsus Ecclesiæ Latinæ, eo præcipue, quod Christus Dominus in azymo creditur consecrasse: quorum latior probatio, quia ad historiam pertinet, petenda est ex Recentioribus in præsenti.

Tertia difficultas.

8. *Tertio difficultas de vino. Infertur primo.*

Tertio potest dubitari, quale debeat esse vinum consecrandum? Et quidem constat ex Florentino & aliis, necessariam materiam esse vinum vitis? Ex quo fit vinum granatorum, pomorum, radicum, &c. non sufficere, sed requiri omnino vinum ex vuis. Item non sufficere alios liquores, qui ex vuis fieri possunt, nisi fiat vere vinum. Ex quo infertur primo, non sufficere aggrestam, sapam, acetum; quia licet hæc omnia ex vuis fiant, non tamen sunt vere vinum, sed aliquid antecedens, vel consequens formam vini.

9. *Secundo.*

Infertur secundo, loram non esse materiam validam, quia non est vinum, sed aquam infusam in racemis expressis, seu in acinis. Maius est dubium de musto; aliqui enim recentiores valde dubitant de eius valore; quia nec videtur simpliciter vinum, nec habere vini proprietates. Contraria tamen sententia est communis omnium Theologorum, & habet pro se Iulium Pontificem in c. *Cum omne*, de consecratione *d.* 2. id permittentem in casu necessitatis. Potestque confirmari ex modo loquendi Scripturæ, vbi vinum aliquando appellatur mustum. *Musto pleni sunt isti. Act.* 2. & è contra mustum appellatur vinum Luc. 5. *Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres* Ierem. 48. *& vinum de torcularibus fusuli.* Nec videtur esse dissimilitudo in dulcedine, calore, &c. nisi secundum magis, & minus.

10. *Tertio. Mustum in vuis non potest consecrari.*

Infertur tertio, mustum in vuis adhuc inclusum non posse valide consecrari. Hæc est communis, & probatur Vasquez *disp.* 75. *num.* 14. Nam licet non differant specie liquor expressus, & in granis existens (provt volebat Sotus) quia sine vlla mutatione substantiali per solam vuæ diuisionem fluit liquor ibi existens: cæterum mustum granis inclusum, non est pro tunc potus, sed cibus per se loquendo; & ideo pro tunc non potest significare Christi sanguinem per modum potus spiritualis. Verum hæc ratio non videtur satis efficax; quia si speciebus vini consecrati madefiat offa panis, tunc species vini inclusæ in pane sunt per modum cibi, & non per modum potus; & tamen procul dubio retinerent consecrationem, dum retinent dispositiones ad formam vini; ergo licet mustum in granis sit per modum cibi, adhuc retinet dispositiones sufficientes ad consecrationem. Finge enim, guttam musti consecratam extra granum, postea immitti iterum in granum, & iterum claudi vuam, nonne retinebit consecrationem illa gutta, etiamsi sit per modum cibi?

Ratio Vas. quæ non videtur efficax.

11. *Medium probatur.*

Aliter ergo probandum videtur, mustum intra granum non posse consecrari; scilicet ex eo, quod non potest sufficienter designari, dum continetur in vua ipse liquor præcise per pronomen *hic*, cum dicitur, *hic est sanguis*: nam, vt infra videbimus, illud Pronomen debet designare substantiam, cuius sunt illa accidentia externa sensibilia; cum autem accidentia externa vuæ non sint solum liquoris, sed multo magis ipsius vuæ, non potest designari solus liquor per Pronomen *hic*.

12. *Nec vinum imbibitum in offa panis.*

Ex quo etiam fit consequenter, si vnum esset imbibitum in offa panis, non posse tunc consecrari, licet possit antea consecratum retinere tunc consecrationem: ratio autem discriminis est, quod tempore consecrationis debet designari per Pronomen, *hic*, dum autem continetur intra micam panis, non bene designaretur; illud enim non solum est vinum, sed etiam panis: at vero semel consecratæ species possunt retinere Christi sanguinem; quia ad hoc non est necesse, quod possint designari per illud Pronomen.

13. *Infertur quarto posse consecrari vinum congelatum.*

Hinc etiam infertur quarto, quid dicendum sit de vino congelato: nam licet aliqui negent, esse materiam consecrationis, & alij addant, per congelationem desinere ibi esse sanguinem Christi, quia iam non habet rationem potus. Verius tamen est, conseruari sanguinem Christi in speciebus congelatis, iuxta communem sententiam, quam approbat Missale Romanum, præcipiens, illas species liquefieri, & sumi à sacerdote vt consecratas, quia reuera vinum per congelationem non amittit formam vini, cum post liquefactionem maneat vinum, sicut antea. Ex quo fit, posse etiam consecrari valide, dum congelatæ sunt: neque obstat, provt sic non esse potum liquidum; quia licet non sint potus facilis, est tamen simpliciter potus; possunt enim potari, si prius vel alio medio, vel saltem ipsius oris calore dissoluantur; sicut etiam nuces sunt simpliciter cibus, licet necesse sit eas prius confringere, vt possint manducari. Imò in rigore etiam vinum congelatum, si paulatim deglutiatur, potatur, nec soluit ieiunium, siue paulatim, siue simul totum deglutiatur; quia semper habetur vt potus.

14. *Instabu.*

Dices; aqua congelata non est materia valida Baptismi; ergo nec vinum congelatum est materia valida Eucharistiæ; cum tam requiratur vinum ad Eucharistiam, quàm aqua ad Baptismum. Negatur consequentia; & ratio discriminis est, quod Baptismus non solum postulat aquam, sed ablutionem; aqua vero congelata, dum congelata est, non potest abluere. Eucharistia autem non consistit in vsu, vt suprà vidimus; quare, manentibus speciebus vini etiam congelatis, potest dari sacramentum; quia tunc etiam posset dari vinum simpliciter loquendo.

Respondet.

15. *Dubitatur quarto.*

Quarto potest dubitari, vtrùm vtraque materia panis, & vini sit necessaria; an vero possit vna sine alia consecrari? Cæterùm resolutio huius quæstionis pertinet

pertinet *ad disput.* 19. vbi agemus de essentia huius sacrificij. Restabat, quid dicendum sit, quando materia Eucharistiæ miscetur cum aliena materia; vt si farina tritici misceatur cum farina hordeacea, vel vinum cum aqua? De hoc tamen constabit ex dicendis *sect.* 3.

SECTIO II.

An vinum prærequiratur ad Eucharistiam mixtum cum aqua?

16. DE hoc agit S. Thom. *art.* 6. 7. & 8. cum quo supponendum in primis est, Ecclesiam ab ipso exordio vniuersaliter obseruasse consuetudinē mittendi aquam in calicem consecrandum; vt habetur in Tridentino *sess.* 22. *c.* 7. & ex innumeris Conciliis, & Patribus probat latè Suarez *disput.* 45 *sect.* 2. Vasquez *disp.* 176. *c.* 1. & Bellarm. *lib.* 4. *de Euchar. c.* 10. vbi affert nominatim plures Patres Belgas, Anglos, Germanos, & ex aliis frigidissimis prouinciis, vt appareat mendacium Hæreticorum nostri temporis, qui dicunt, mixtionem aquæ receptam fuisse solùm in prouinciis calidis, vt morem communem patriæ seruarent.

17. *Rationes huius mixtionis.* Rationes autem huius mixtionis plures afferuntur. Prima est significatio sanguinis, & aquæ, quæ de Christi latere fluxerunt. Secunda, ad significandam vnionem Ecclesiæ per aquam significatæ cum Christo. Tertia, ad significandam duplicem Christi naturam, Diuinam, & humanam. Quarta, quia Christus in Cœna ita fecisse creditur, vt ex liturgiis antiquis, & Patrum testimoniis probant latè, & optimè prædicti Auctores.

Prima difficultas.

18. *Hæc mixtio est tantum de necessitate præcepti.* Hoc supposito, dubitatur primò, an hæc mixtio sit de necessitate Sacramenti, an solùm de necessitate præcepti? Conclusio certa, & communis est, solùm esse de necessitate præcepti, contra Armacanum *lib.* 9. *de quæstionibus Armenorum cap.* 9. & significatur satis à Conciliis, & Pontificibus. Dum enim de hac mixtione loquuntur, nullam indicant necessitatem essentialem, sed solùm dicunt, hanc consuetudinem esse seruandam; vt ex ipsorum verbis ponderat Suarez *vbi suprà sect.* 2. *Ratio conclusionis.* Ratione etiam probatur, quia licèt Christus Dominus in vino lymphato consecrauerit, non tamen intendit omnes circumstantias illius cōsecrationis facere necessarias: alioquin etiam panis azymus, & vinum fortasse rubrum, & alia huiusmodi essent de necessitate sacramenti, quia Christus illis tunc vsus est. *Quæ pertineāt ad substantiam sacramenti.* Dicendum ergo est, ad substantiam sacramenti solùm pertinere ea, sine quibus substantialiter variatur illa Christi consecratio, vtpote panis, & vinum; quòd autem sit hic, vel ille panis, hoc, vel illud vinum, non variat substantiam sacramenti. *Regula ad dignoscēdum quæ circumstantia sit essentialis, petitur ex differentia morali.* Regula verò ad dignoscendum, quæ circumstantia fuerit essentialis, & quæ accidentalis, non est sumenda ex differentia physica rerum, sed ex differentia substantiali moralium: nam licèt physicè loquendo differant fortè specie vinum album, & rubrum; moraliter tamen loquendo est circumstantia accidentalis respectu potationis: vtraque enim est, moraliter loquendo, potatio eiusdem rationis, sicut panis azymus, & fermentatus reputantur moraliter pro eodem. Sic etiam vinum purum, & lymphatum communiter reputantur pro potu eiusdem rationis; & ita qui bibunt vinum lymphatum, semper dicuntur simpliciter bibere vinum; ergo licèt Christus vsus fuerit vino lymphato, valida erit consecratio in vino puro, quia moraliter non mutat substantiam materiæ, qua vsus est Christus.

19. *Cyprianus, Obijcitur verba Cypriani.* Contra hanc conclusionem sunt difficilia verba Cypriani *Epist.* 63. *ad Cæcilium*, vbi sic ait: *In sacrificando calice Domini offerri aqua sola non potest, quemodo nec vinum solum potest: nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine Christo*, (hoc est, sine Christiano populo, vt exponit Pamelius, & significauit Iulius Pontifex infra citandus) *quando autem vtrumque miscetur, & admixtione confusa sibi inuicem copulatur, tunc sacramentum spirituale, & cœleste perficitur. Sic verò calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrumque sibi misceatur; quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi vtrumque admixtum fuerit, & copulatum, & panis vnius compage solidatum.* Hæc Cyprianus; vbi æquiparare videtur necessitatem aquæ, cum necessitate vini, & necessitatem mixtionis aquæ cum vino ad calicem, cum necessitate mixtionis farinæ, & aquæ ad corpus, quam constat esse de necessitate sacramenti; quem arguendi modum desumpsisse videtur Iulius Primus in *c.* *Iulius I.* *cùm omne crimen*, de consecrat. *d.* 2. vbi sic ait: *Qua copulatio, & coniunctio aquæ, & vini sic miscetur in calice Domini, vt mixtio illa non possit separari; nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi esse incipit sine nobis; si verò aqua fuerit sola, plebs incipit esse sine Christo.* Ex quibus Cypriani, & Iulij verbis hæc confici potest ratio: aquæ admixtio significat non solùm aquam, quæ exiuit de Christi latere, sed etiam vnionem Ecclesiæ cum Christo; ergo, ablata aqua, non manet hæc significatio; ergo non manebit sacramentum cum eadem significatione; & per consequens non erit idem sacramentum.

20. *Dupliciter explicantur illa verba.* Respondetur, verba Cypriani, & Iulij posse dupliciter explicari. Prima explicatio est S. Thomæ *in præsenti art.* 7. quòd solum loquantur de necessitate præcepti; nec enim comparatio cum necessitate vini debet tenere in omnibus: comparantur quidem aqua, & vinum quoad necessitatem, non tamen quoad gradum necessitatis; quæ interpretatio non videtur contra mentem eorum; nam ipsemet Cyprianus relatus à S. Thoma ibidem in argumento *sed* *S. Thom.* *contra*, dixit: si qui fortè aquam non miscuissent in calice, ignoscendum eis esse, quod ex simplicitate fecerint: quod quidem non diceret, si putaret, esse de necessitate sacramenti. Secundò, alij dicunt, Cyprianum in illa Epistola agere contra hæreticos Aquarios, qui vinum non ponebant in calice; & ideo totus est in probanda necessitate vini, quam ex necessitate aquæ, quam ipsi admittebant, colligere contendit: quare cùm quæstio tunc non esset de aqua, non curauit explicare, qualiter esset necessaria; sed potiùs ad propositum non tenuit admittere necessitatem essentialem aquæ, quia de hoc non controuertebatur, dummodo probeet intentum, scilicet vinum etiam necessarium esse.

21. *Respondetur ad rationem illam, aquam Lateris Christi non esse de essentia sacramenti.* Ad *r*ationem verò respondetur, significationem aquæ ex latere Christi non esse de essentia Eucharistiæ: Eucharistia enim solum est corpus, & sanguis Christi sub speciebus significans cibum, & potum animæ, &c. Quod verò attinet ad vnionem Ecclesiæ cum Christo, quæ fit per Eucharistiam, hæc etiam magis videtur spectare ad sacramentum. Cæterum in primis hæc etiam vnio animæ cum Christo significatur per sanguinem Christi sub speciebus vini; nam eo ipso, quod sit potus, significat gratiam, qua anima vnitur Christo tanquam alimento spirituali; licet hæc etiam vnio amplius, & alio titulo significetur per mixtionem aquæ cum vino. Deinde addi potest, illam mixtionem aquæ non habere hanc significationem perpetuam ex institutione Christi,

sed

sed ex institutione Ecclesiæ, iuxta communem opinionem, de qua statim, & per consequens illam non esse significationem sacramentalem.

Secunda difficultas.

22. *Dubitatur vtrum hæc mixtio sit ex præcepto diuino.* Valentia. *Communiter negatur.* Suarez. Vasquez. *Probat Suarez.*

Secundò ergo dubitatur, an hæc mixtio aquæ sit necessaria ex præcepto Diuino, an solum præcepto Ecclesiastico. Non pauci sentiunt esse de præcepto Diuino, quos sequitur Valentia *in præsenti disp.6.q.2. punct.1.* & aliqui recentiores. Communis tamen, & probabilior sententia docet, esse solùm præceptum humanum, quam post alios sequuntur Suarez *sect.2.* & Vasquez *disp.177.c.1.* Probant Suarez, & alij; quia si hæc mixtio esset ex præcepto Christi, vix posset Ecclesia dignoscere illam necessitatem à necessitate sacramenti. Cur enim non requireretur ad valorem sacramenti illud, sine quo Christus noluit sacramentum confici? Respondent recentiores, hanc Christi voluntatem exigentis aquam de præcepto, non tamen vt essentialem, manifestam fuisse Ecclesiæ, ex ipsius Christi doctrina, à quo per Apostolos tradita fuit. Sed contra hoc est, quia si aliquid probant verba Patrum, quæ ipsi afferunt ad probandum Christi præceptum, probant, non ex mera traditione, sed ex ipsis verbis Christi, quæ in Euangelio habentur, colligi à Patribus, vt mox videbimus. Hoc autem nec Aduersarij concedunt propter absurda, quæ indicabimus.

Reijcitur hæc ratio.

23. Alexand. I. *Secundò probatur ex Alexand. Papa.*

Secundò probari potest hæc sententia ex Alexandro Papa primo *Epist.1.c.4.* vbi sic ait: *Non enim debet, vt à Patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calice Domini, aut vinum solùm, aut aqua solùm offerri.* Ecce non à Christo, sed à Patribus, dicit hunc morem acceptum. Verum hoc non est satis efficax; nam etiam de adhibendo vino eodem modo loquitur: & tamen constat, hoc esse Christi Domini præceptum. Melius probatur ex Eugenio IV. in Concilio Florentino, vbi Armenos reprehendit, quod relinquentes hanc mixtionem, ab vniuersæ Ecclesiæ obseruantia discreparent. Quod si hoc esset præceptum Diuinum, non omitteret Pontifex hanc grauiorem causam reprehensionis. Clarius loquitur Trident. sess.22.cap.7. *Monet*, inquit, *sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, vt aquam vino in calice offerendo misceant.* Nec obstat dicere, Tridentinum dixisse vnum, & non negasse aliud: quia ex modo dicendi satis videtur negari, ineptum enim esset dicere, quod in vino, & non in oleo consecrarent, quia sic ab Ecclesia præceptum est; cum tamen hoc etiam à Christo sit institutum. A quo verò tempore cœperit hoc præceptum, verius videtur, ab ipsis Apostolis cœpisse, tum quia nullum agnoscitur exordium: tum quia id indicat Alexander supra, & Patres statim afferendi.

Eugen. IV. *Melius probatur ex Eugenio.*

Conc. Trid. *Clarius loquitur Trid.*

Hoc præceptū cœpit ab ipsis Apostolis.

24. *Obijciuntur quædam loca Conc. & PP.* Cyprian.

Contra hanc sententiam afferunt recentiores plura loca Conciliorum & Patrum, ad probandum hoc esse præceptum Diuinum. In primis Cyprianus *illa Epist.63.* vbi hanc mixtionem vocat *Dominicam traditionem*; & infrà: *Calicem verò decuerit exemplo magisterij sui, vini, & aquæ coniunctione misceri.* Et infra. *Quod si à Domino præcipitur, & ab Apostolo eius hoc quidem confirmatur & traditur, vt quotiescumque biberimus, in commemorationem Domini hoc faciamus, quod fecit & Dominus, inuenimus non obseruari à nobis, quod mandatum est, nisi eadem, qua Dominus fecit; nos quoque faciamus, & calicem Domini pari ratione miscentes à Diuino magisterio non recedamus.* Hæc Cyprianus; vbi videtur illa verba Christi, *hoc facite in meam commemorationem*, referre etiam ad mixtionem aquæ, quæ præcesserat. Quod etiam significare videtur Iustinus *Apol.2.* pro Christianis ad Antonium, circa finem; vbi postquam refert ritum celebrandi Eucharistiam, mixtionem aquæ consecrationem, &c. addit. *Apostoli enim in commentarijs suis, quæ Euangelia dicuntur, ita sibi Christum præcepisse, tradiderunt.* Ergo sentit, præceptum Christi supra mixtionem etiam cecidisse.

Iustinus.

Respondeo, Iustinum intelligere, præceptum esse substantiam illius ritus, quem enarrauerat, non verò singulas illius circumstantias: alioquin etiam ritum communicandi laicos sub vtraque specie, quē præmiserat, diceret esse præceptum à Christo Domino. Quod verò attinet ad Cyprianum, P. Vasquez *vbi supra n.10.* ingenuè fatetur, esse pro contraria sententia: ego tamen ægrè dabo aduersarijs Cypriani auctoritatem. Quare respondeo, eius mentem maximè colligendam ex intento illius Epistolæ, in qua, vt suprà dixi, totus est in confutando errore eorum, qui aquam solam consecrabant, quos sæpe docet præcepto Domini cótrauenire; non quod Christus iusserit aquam vino misceri, sed quod iusserit aquam sine vino non consecrari. Quare quoties dicit, mistionem illam esse iuxta Christi præceptum, intelligi debet iuxta Cypriani mentem, hanc mixtionem esse ex Christi præcepto quoad illam partem non ponendi aquam puram; nam volenti ponere aquam, præcepit Christus non ponere illam solam, sed miscere vinum; non vero quod prohibuerit ponere vinum purum. Ratio autem discriminis colligitur ex ipsa ratione, qua Cyprianus vtitur, scilicet ex verbis Christi, *hoc facite in meam commemorationem*, quæ verba continent Christi præceptum cadens suprà illā actionem præcedentē: quare cum illa actio non maneat, quoad substantiam, eadem, ablato vino; maneat autem eadem vsualiter, ablata aqua, vt supradictum est: hinc fit, præceptum Christi bene probare necessitatem ponendi vinum, contra illos hæreticos; non verò necessitatem ponendi aquam, contra nostram sententiam.

25. *Respondetur primo Iustino.*

Explicatur Cyprianus.

Ratio explicationis.

Confirmari autem potest hæc responsio hoc syllogismo; quia Cyprianus in tota illa *Epistola 63.* in qua latè probat necessitatem illam miscendi vinum cum aqua, numquam id ex traditione probauit, sed ex sacris Litteris, tum ex Testamento veteri, vbi sub nomine vini figurabatur calix iste; tum præsertim ex Euangelio, & Paulo, à quibus factum Domini, & eius præceptum refertur, scilicet illa verba: *hoc facite, quotiescumque biberitis*; ex quibus verbis, & ex facto Christi instituentis hoc sacramētum, colligit illam obligationem. Certum est autem, non potuisse Cyprianum ex facto Christi, & ex illis verbis, *hoc facite*, &c. colligere obligationem apponendi aquam, sed solùm obligationem non apponendi solum aquam, sed vel vinum purum, vel modicè lymphatum: ergo Cyprianus non intendit colligere aliud Christi præceptum, nisi istud. Consequentia videtur bona: probemus nunc singulas præmissas Syllogismi.

26. *Confirmatur hæc explicatio hac syllogismo.*

Maior itaque, quòd non ex traditione, sed ex verbis, & facto Christi in Scriptura contentis, obligationem, quam probare intendebat, colligat Cyprianus, probatur apertè ex contextu totius Epistolæ, in qua nullum argumentum sumitur ex traditione non scripta, sed omnia ex verbis Euangelij, & Pauli. Sic arguit primò circa medium Epistolæ ex illis Christi verbis: *Dico vobis; non bibam amodo ex illa creatura vitis, vsque in diem illum*, &c. *Vnde apparet*, inquit, *sanguinem Christi non offerri, si desit vinum calici, nec Sacrificium Dominicum legitima sanctificatione celebrari, nisi ablatio, & sacrificium nostrum respondeat Passioni.* Nota, intentum Cypriani hoc vnum esse, quod non satisfacimus verbis, & institutioni Christi

27. *Probatur vltrius ex contextu Epistolæ illius.*

Cyprian.

sti. *si deest vinum calici.* Secundo affert verba Pauli 1. *ad Corinth.* 11. in quibus refertur idem factum Christi, & eius præceptum illis verbis contentum: *hoc facite, quotiescunque bibetis*, &c. vnde Cyprianus infert: *Quod si & à Domino præcipitur, & ab Apostolo eius hoc idem confirmatur, & traditur* (nota, nullum aliud præceptum Christi à Cypriano agnosci, nisi quod in illis verbis ab Apostolo relatis continetur) *vt quotiescunque bibimus, in commemorationem Domini hoc faciamus, quod fecit & Dominus, inuenimus non obseruari a nobis, quod mandatum est, nisi eadem, quæ Dominus fecit, nos quoque faciamus. & Calicem Domini pari ratione miscemus à Diuino magisterio non recedamus.* Vides mixtionis obligationem ex illo facto, & verbis Christi in Euangelio contentis colligi à Cypriano. Vnde post pauca ex eodem textu concludit iterum: *Mirer satis, vnde hoc vsurpatum sit, vt contra Euangelicam, & Apostolicam disciplinam quibusdam in locis aqua offeratur in Dominico calice, quæ sola Christi sanguinem non possit exprimere.* Denique postea longe post medium Epistolæ iterum ex eodem præcepto, & facto Christi probat eandem obligationem. *Nam si Iesus Christus*, inquit, *Dominus, & Deus noster ipse summus Sacerdos Dei Patris, & sacrificium Patri se ipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, vtique ille Sacerdos vice Christi vere fungitur, qui id, quod Christus fecit, imitatur, & sacrificium verum, & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum videat obtulisse.* Non ergo aliam obligationem à Christo impositam agnoscit, nisi quæ ex illis Christi verbis colligitur, scilicet faciendi id, quod requiritur ad vere imitandum factum Christi.

Idem.

28. Probatur minor prioris syllogismi. similiter colligeretur consecrandum esse in pane azymo.

Nunc iam probemus minorem illius syllogismi, scilicet ex illis verbis, ex facto Christi non potuisse colligi obligationem apponendi aquam; quod quidem facile demonstrari potest, quia si ex facto Christi, & ex illis verbis talis obligatio colligi potuisset, deberet etiam ex eisdem verbis, & facto Christi colligi obligatio consecrandi semper in solo pane azymo: nam sicut Christus vsus est vino lymphato, vsus etiam fuit pane azymo; & sicut post consecrationem calicis mihi dixit: *hoc facite*, &c. sic etiam dixit post consecrationem azymi. Ergo sicut colligebant obligationem imitandi factum Christi in circumstantia mixtionis, sic debeat colligi obligatio imitandi in circumstantia puritatis à fermento. Sicut enim accidit pani, esse purum à fermento, seu mixtum fermento: sic accidit vino, esse purum, vel mixtum aquæ. Si ergo circumstantia mixtionis in vino erat imitanda ex obligatione propter factum, & verba Christi præcipientis, *hoc facite*; propter eamdem rationem imitanda esset ex obligatione circumstantia puritatis in pane, cum contrariorum eadem sit ratio. Certum est autem, non esse obligationem ex præcepto Diuino consecrandi in azymo; ergo neque erit talis obligatio ex præcepto illo Christi consecrandi in vino fermentato, (vt ita dicam) & mixto.

29. Ratio à priori est, quia Christus illis verbis præcepit facere actionem sub tanta actione.

Ratio autem à priori est, quia, vt diximus, Christus illis verbis, *hoc facite*, &c. solum præcepit facere actionem, quæ secundum substantiam imitaretur factum ipsius Christi, non verò secundum omnes circumstantias accidentales. Vnde sicut Ecclesia intellexit, azymum, aut fermentatum esse circumstantiam solum accidentalem, quia vterque est panis verus, & vsualis, siue sit purus, & azymus, siue sit mixtus, & fermentatus, sic intellexit, in vino esse circumstantias accidentales, esse purum, vel modicè lymphatum, cum vtrumque sit vinum vsuale, nec differat in substantia potus vini puri à potu vini modice lymphati. Cæterum sicut propter imitationem magis exactam, & propter mysterium Ecclesia Latina præcepit consecrationem in azymo: sic propter eamdem imitationem, & propter mysterium Ecclesia vniuersalis præcepit consecrationē in vino non puro, sed lymphato. Et certe in ordine ad cibū, & potum humanum negari non potest, quin multo plus differant panis azymus, & panis fermentatus quoad saporem, & alias qualitates, quam vinum purum, & vinum, cui admiscetur minutissima sola aquæ guttula, quale est illud, quod communiter consecratur; quod quidem humano modo loquendo non solùm est vinum, sed est vinum purum; nemo enim dicet, mentiri eum, qui affirmat se bibisse vinum purum, quando in vas vini guttula aquæ ex alio vase distillauerat. Quare si ex verbis, & facto Christi præceptum oriretur imitandi Christum in circumstantia etiam illa consecrandi vinum non purum, plus fortasse aquæ miscendum esset, quàm communiter fiat, vt humano modo vinum non purum, sed lymphatum diceretur. De facto tamen, quia illa circumstantia non oritur ex præcepto Christi, sed Ecclesiæ, non multum curatur de mixtione humana, dummodo aliquid veræ aquæ infundatur, quod sufficit ad mysterium, & aliunde illud poculum semper manet, quoad substantiam eiusdem rationis cum eo, quod Christus consecrauit.

Ratio cur hanc mixtionem præceperit Ecclesia.

30. *Ex his omnibus colligitur sensus Cypriani.*

Ex quibus omnibus constat iam, Cyprianum quando dicit, mixtionem esse ex Diuino Christi præcepto, intelligendum esse in sensu, quem diximus, scilicet quòd aqua non offeratur pura, sed mixta vino; debet enim intelligi iuxta subiectam materiam. Nam quæstio erat, an posset aqua pura consecrari, vel deberet esse omnino mixta vino. Quare totus est in probando, debere esse mixtam vinō ex Christi præcepto. & eiusmodi mixtionem non posse prætermitti absque violatione Diuini præcepti, scilicet mixtionē, per quam auferatur puritas aquæ, de qua erat controuersia, quod colligitur clare ex rationibus, quibus id probat, nempe quia absque ea mixtione non imitamur factum Christi, nec facimus, quod ille præcepit: *hoc facite in meam commemorationem*, &c. Quæ omnia, vt vidimus, solum probant de exclusione aquæ puræ, cum certum sit etiam secundum Aduersarios, præcise ex facto, & verbis Christi non induci obligationem adhibendi aquam, cum possimus illud præceptum obseruare, & imitari sufficienter illud factum consecrando vinum purum, vt probatum est. Nec video, cur P. Vasquez, qui aliorum Patrum, & Conciliorum verba in hoc sensu interpretatur, non velit Cyprianum in eodem sensu loquutum: nam si bene attendatur ad contextum totius Epistolæ, clarius fortasse constabit hic sensus in Cypriano, quam in aliis, in quibus verba difficiliora inueniuntur.

31. *Secunda obiectio.* Conc. Carthag III. Conc. Afric. Conc. Aurel. Conc. VVor. 6. Syn. gen.

Secundo obiiciunt auctoritatem Concilij Carthag. III *cap.* 24. Concilij Africani *c.* 4. Aurelianensis IV. *cap.* 4. VVormatiensis *cap.* 4. sextæ Synodi generalis *in Canone Trullano* 32. quibus prohibetur in altari offerre, nisi quod Dominus tradidit, & instituit, scilicet panem, & vinum aqua mixtum; *quia sacrilegium iudicatur aliud offerri, quam quod mandatis sacratissimus Saluator instituit.* Respondetur, prædicta Concilia appellare præceptum Domini, quod ponatur vinum aquæ mixtum, ita vt sine violatione illius præcepti non possit aliud poni loco vini, nempe lac, vel mel, vt alicubi fiebat; non vero quod violetur præceptum Christi per omissionem aquæ; quia hæc omissio non variat substantialiter illud poculum in sensu supra explicato.

32. Videamus singulorum verba. Concilium ergo Carthag.III. *cap.*24.relatum in cap.*In Sacramentis*: de consecratione, *d.* 2. sic dicit: *Vt in Sacramentis corporis, & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipse Dominus tradidit,hoc est,panis,& vinum aqua mixtum. Nec amplius in sacrificijs offeratur, quam de vuis, & frumentis.* In Concilio Africano *cap.*4. eadem verba habentur, & additur ratio illius decreti his verbis: *Primitiæ verò, seu mel, & lac,quod vno die solemnissimo in infantum mysterio solet offerri, quamuis in altari offerantur,suam tamen habeant propriam benedictionem,vt a sacramento Dominici corporis,& sanguinis distinguantur.*

Conc. Carthag.III.

33. Ad hæc Concilia Suarez *disp.* 45. *sect.* 2. *in fine* respondet, appellari traditionem Christi illam mixtionem,non quia Christus eam præceperit,sed quia ex Christi exemplo emanauit,vt à causa exemplari. Sed contra hoc videtur esse, quia Christus etiam consecrauit in azymo, & tamen consuetudo Ecclesiæ Latinæ consecrandi in azymo non appellatur traditio, vel institutio Christi, licet ad eius imitationem fiat; nec enim dicemus, Ecclesiam Græcam consecrare in fermentato contra traditionem, & institutionem Christi.

Suarez. *Suarez explicat verba Concil. Carthag.*

34. Facilius respondetur ex supradictis, Patres illos non dicere, quod Christus præceperit apponere aquam, sed quod facto suo præceperit, non apponere aliam materiam, nisi illam, quam ipse apposuit,hoc est,vinum,vel purum,vel modicè lymphatum: vnde qui aliam materiam adhibet, contra Christi traditionem,& institutionem id facit Sicut si in consecratione panis,misceretur pani butyrum, id esset contra Christi institutionem.qui solum panem consecrauit; non tamen esset contra Christi institutionem,si misceatur fermentum;quia id non extrahit à ratione panis.

Facilius respondetur.

35. In eodem sensu loquitur Concilium Aurelianense I V.*c.*4.vbi sic habet:*Vt nullus in oblatione sacri Calicis,nisi quod ex fructu vineæ sperator, aqua mixtum offerre præsumat;quia sacrilegium indicatur aliud offerri, quàm quod in mandatis sacratissimis Saluator instituit.* Sensus horum verborum facilis est, quod scilicet nihil aliud offeratur, nisi quòd ex Christi institutione offerendum est. Sicut si dicas, solum vinum album, vel rubrum offerendum est ex Christi institutione,non acetum,nec sapa;non est sensus,Christum præcepisse offerri vinum album, sed præcisè offerri hoc, vel illud vinum,& nihil aliud: sic prohibuit, ne offerretur quidquam nisi vinum, & aliquid aquæ vino mixtum: quare omne aliud contra Christi mandatum offertur.

Conc. Aurel IV. *In eodem sensu loquitur Conc. Aurel.*

36. Concilium vero VVormatiense *cap.*4.nihil dicit de præcepto Christi,sed solum de præcepto, & obligatione miscendi aquam cum vino. *Calix enim* (inquit) *Dominicus, vino & aqua permixtus debet offerri.* Et post adductam significationem eius mixtionis concludit: *Non enim potest calix Domini esse aqua sola,vt vinum solum, nisi vtrumque sibi misceatur.* Quæ verba si strictè sumerentur, videntur exigere aquam ad valorem,& essentiam sacramenti; quare intelligenda sunt minus stricte de sola obligatione, & necessitate præcepti, scilicet Ecclesiastici.

Conc. VVormatiens.

37. Restat solum Canon ille Trullanus 32. qui habetur post sextam Synodum, in quo ex professo adstruitur obligatio apponendi aquam cum vino; & reprehenduntur Armeni ob eius ritus omissionem, imponiturque depositionis pœna Sacerdoti offerenti vinum absque aqua. P. Vasquez in præsenti *disp.*177.*c.*1.*num.*3.respondet,in eo Canone solum dici, *traditionem Apostolicam.* P.Suarez *d.sect.*2. *post* 3. *conclus.* fatetur, ibi appellari *Diuinam Christi traditionem*;sed postea in fine sectionis dicit,intelligendum de traditione late sumpta. Neutrum videtur verum,non primum, quod dixit Vasquez: quia licet in fine illius Canonis appelletur traditio Apostolica in illis verbis:*Si quis ergo Episcopus,vel Presbyter, non secundum traditum ab Apostolis ordinem fecit,& aquam vino miscens,sic immaculatum offert sacrificium, deponatur*; prius tamen in medio Canonis aliquid plus dixerant,non quidem *traditionem Christi diuinam*, vt retulit Suarez; sed, *ordinem diuinitus traditum.* Sic enim dicunt: *& in omni etiam Ecclesia, vbi spiritualia lumina refulserunt,hic ordo diuinitus traditus seruatur.* Quæ verba vel possunt intelligi, non de præcepto Diuino, sed de prouidentia Dei, qua factum est, vt omnes Ecclesiæ illum ritum susciperent & obseruarent; sicut de obseruatione ieiunij Quadragesimalis dixit S.Leo Papa *serm.*4. de Quadragesima: *Magna Diuinæ institutionis salubritate prouisum est,vt ad reparandam mentium puritatem quadraginta nobis dierum exercitatio moderetur*: licet ieiunium illud non fuerit ex Diuino præcepto, vt constat. Vel certe si plus intendunt verba illius Canonis,non multum de illo curandum. Quid enim mirum, si in eo fallerentur illi, quorum Canones in aliis multis turpissime erraunt? de quibus videri potest Card. Baronius *tom.* 8. *anno Domini* 692. vbi latè contendit,quam sint suspecti Canones illi: vtpote in odium, & inuidiam Romanæ Ecclesiæ ab eorum Auctoribus absque vlla legitima potestate, vel auctoritate conditi.

Suarez explicat Canonem Trullanum. *Sed rejicitur.*

Leo Papa.

Sed non multum de illo curandum.

Baronius.

Tertia difficultas.

Tertio potest dubitari de circumstantiis huius mixtionis,de quibus Suarez *in præsenti sect.*3.& breuiter dicendum est, debere esse aquam naturalem, vt habetur in cap. *In quadam*, de celebrat. Missar. Aliæ enim non sunt propriæ aquæ. De quantitate verò Concilium Triburense *c.*19. permittit,apponi tertiam partem aquæ: hoc tamen Concilium non fuit approbatum.Eugenius I V.in Florentino dixit, modicissimam aquam admisceri debere. Suarez, & Vasquez hoc relinquunt prudentiæ Sacerdotis. Certè,si quinta,vel sexta pars aquæ poneretur,non videtur habendus scrupulus;quia non est credibile, vinum esse adeo debile, vt tam modica aqua corrumpatur. Circa tempus, & ministrum huius mixtionis, seruandæ sunt regulæ Missalis, quæ eas circumstantias præscribunt.

38. Suarez. *Dubium circa hanc mixtionem.* Conc.Tribur. Eugen. IV.

SECTIO III.

Vtrùm aqua vino admixta conuertatur immediatè in sanguinem Christi.

39. QVæstio est celebris hac tempestate,& non parum controuersa; de qua etiam tempore Innocentij III,inter Theologos variæ exstiterunt opiniones, quas refert Pontifex in c. *Cum Martha*, de celebrat. Missarum. Prima docebat, aquam non conuerti in sanguinem Christi,sed in aquam illam, quæ exiuit de latere Christi, lancea perforato. Secunda sententia docebat, aquam simul cum vino conuerti in sanguinem Christi. Tertia denique,manere aquam post consecrationem in propria substantia admixtam speciebus vini consecratis;sicut si post consecrationem mitteretur aquæ gutta in calicem,manebit etiam admixta speciebus consecratis; non tamen conuerteretur in sanguinem Christi. Pontifex verò ex iis sententiis nullam omnino damnat. Nam licet in cap. *In quadam*, eodem titulo damnet sententiam

Quæstio olim fuit, varijs Doctorū sententijs. Prima. *Secunda.* *Tertia.*

sententiam afferentem, aquam conuerti in phlegma seu humorem aqueum, qui de latere Christi exiuit, ibi tamen solum damnat illam sententiam, quatenus negat, de latere Christi veram aquam exiisse, non vero quod de conuersione aquæ in aqua illam aliquid definiat. Quare immerito Suarez *disput.* 45. *sect.* 4. docet, primam sententiam relatam in dicto cap. *Cum Martha*, fuisse damnatam. Pontifex enim nullam damnat, sed solum dicit, sententiam, quæ asserit, aquam cum vino transire in sanguinem Christi, esse probabiliorem.

40. *Prima sententia reiicitur.*

Cæterum quidquid sit de censura, illa prima sententia merito reiicitur; quia conuersio illa deberet fieri ex vi verborum consecrationis: verba autem consecrationis nullo modo significant talem conuersionem, sed solùm conuersionem in sanguinem Christi; ergo illa conuersio in aquam, quæ exiuit de latere Christi, non pertinet ad veritatem huius sacramenti. Aliæ rationes afferuntur contra hanc sententiam, quæ tamen vel parum efficaces sunt, vel non probant contra illam, sed contra aliam, quam damnauit. Innocentius in dicto cap. *In quadam*, ponentem, conuerti aquam in phlegmaticum humorem, qui exiuit de latere Christi.

41. *Tertiam sententiam impugnat. Vasquez primo.*

Tertiam verò sententiam docentem, aquam secundum suam substantiam manere in calice post consecrationem, impugnat P. Vasquez *disp.* 178. *n.* 4 quia negari non potest, quin vinum habeat efficacitatem ad conuertendam modicam illam aquam in vini naturam. Hæc tamen ratio, vt postea videbimus, non est satis efficax in vera Philosophia.

Hæc ratio nõ est efficax.

42. *Secundo arguit Vasquez.*

Secundò arguit P. Vasquez; quia sequeretur è contra, si gutta vini magnæ aquæ copiæ infunderetur, posse valide consecrari illam guttam vini; quia maneret vinum incorruptum ab aqua circundante, sicut manet modo aqua incorrupta à circumdante vino. Verum nec hæc ratio vrget; in primis, quia negari potest, vinum manere incorruptum intra aquæ copiam: nam licet vinum non habeat vim aggenerandi sibi aliud vinum, propter rationes infra adducendas, aqua tamen potest habere vim aggenerandi sibi aquam, sicut ignis ignem.

Hæc ratio non valet.

43. *Vasquez.*

Deinde licet gutta vini maneret incorrupta; adhuc si mixta esset magnæ copiæ aquæ, non posset consecrari, quia non posset demonstrari per verba consecrationis, qua, ratione Pronominis, *hic*, demonstrat id quod præcipuum est in calice; & per consequens non possunt demonstrare guttam vini in calice pleno aquæ. Quam doctrinam his fere verbis tradit ipse Vasquez *num.* 23. ex quo videtur eneruari argumentum, quo vsus fuerat paulo superius contra prædictam sententiam. Alias rationes afferunt P. Suarez, & Vasquez vbi supra ad impugnandam prædictam sententiam; sed meo iudicio vel nihil omnino probant, vel probare debent, nunquam manere aquam post verba consecrationis, vt infra videbimus, quod tamen in vniuersum non concedunt prædicti Auctores: quare consequenter ad suam doctrinam non impugnant efficaciter prædictam sententiam.

Alia rationes earum efficacia.

44. *Præcipua est. controuersia est in aqua conuertatur in vinum, vel immediatè in sanguinem. Communis sententia negat.*

Est ergo præcipua controuersia huius quæstionis, an ista aqua non conuertatur in vinum, quod saltem aliquando propter breuitatem temporis, vel debilitatem vini contingere posse concedunt cum communi, Suarez & Vasquez, vbi supra, an scilicet tunc aqua transeat immediatè in sanguinem Christi? Negat sententia communis Recentiorum, quos refert, & sequuntur dicti Auctores, & existimant esse expressam sententiam Innocentij III. in dicto cap. *Cum Martha*, vbi secundam sententiam censuit probabiliorem, nulla facta mentione de sententia docente conuersionem aquæ immediatam in sanguinem, vtpote quæ nondum forte orta fuerat apud Theologos.

Cæterum, licet hæc sententia multorum sit (quod negari non potest) re tamen diu pensata, semper mihi probabilior visa est opposita sententia docens, eo casu aquam immediatè transire in Christi sanguinem; quam ex recentioribus Theologis docuerunt non pauci, nec ignobiles. Ex Patribus vero, & Scholasticis antiquioribus habet pro se plures infra afferendos. Nec aliena videtur à mente Innocentij III. in dicto cap. *Cum Martha*: vbi solum docet, probabiliorem esse sententiam docentem, aquam cum vino transire in sanguinem Christi, non dixit aquam cõuersam in vinum, sed aquam cum vino transire in sanguinem Christi; & licet, quando retulit sententiam secundam, quam postea videtur approbare, subiunxerit rationem, quia aqua transit in vinum, postea tamen, cum ex mente propria loquitur, illa ratione non vtitur, sed conclusionem adstruit, aquam scilicet cum vino transire in sanguinem, quam conclusionem non probat ex illa ratione physica; imò fatetur à physicis communiter negari, aquam conuerti posse in vinum: sed probat suam conclusionem ratione Theologica ex eo, quod ita melius significatur vnio Ecclesiæ cum Christo. Imò ipse Innocentius *lib.* 4. *de mysteriis Missæ, cap.* 11. videtur supponere, aquam transire immediate in sanguinem, dum dicit: *In sacramento est trinitas specierum, scilicet panis, vinum, & aqua.* Ergo supponit, in calice consecrato manere species aquæ nondum in vinum conuersæ.

45. *Opposita sententia est probabilior.*

Quomodo intelligendus Innocentius.

Innoc. III.

Probari solet hæc sententia, quia totum illud poculum in calice contentum adoratur, & colitur; ergo quia sub qualibet parte creditur esse Christus; ergo cum aliquando aqua nondum sit in vinum conuersa, vt aduersarij etiam concedunt, necesse est, conuersam esse immediate in sanguinem, ne populus adorans decipiatur. Verum hoc argumentum, licet ad hominem probet contra Suarez, quia hoc ipso argumento impugnat sententiam docentem, manere aquam secundum propriam substantiam in calice consecrato, & per consequens ex vi consequentiæ debuit dicere, nunquam manere aquam; alioquin in aliquo casu sequeretur idem inconueniens idololatriæ; nolo tamen illo vti, quia posset aliquis contendere non obesse, quod maneat aliqua pars aquæ in calice, quominus possit adorari sanguis ibi existens: sicut nec si existeret ibi musca, vel gutta olei, impedire veram adorationem: adoratio quippe fertur ad sanguinem Christi, præscindendo ab aliis rebus minutioribus, quæ forte intra calicem adiunctæ sint. Adde, Græcos mittere aquam calidam in calicem iam consecratum, qui ritus est antiquus, vt probat Arcudius de *sacramento Eucharistiæ, lib.* 3 *cap.* 39. quæ tamen aqua procul dubio non potest conuerti in sanguinem Christi. Non tamen debuit adeo irrisorie contemnere hoc argumentum Hiacynthus Petronius, Reuerendissimus olim Magister sacri Palatij libro *de necessitate præconuersionis aquæ cap.* 17. cùm eo ipso vtatur S. Thomas *in præsenti quæst.* 74. *artic.* 8. vt probet, aquam non manere sub forma aquæ post consecrationem; quia scilicet fideles totum illud poculum adorant adoratione latriæ: sufficere debebant S. Thomam vti eo argumento, vt à nemine irrideatur, præsertim à Thomista, nec dicatur esse contra sensum omnium fidelium; nisi dicas, idem argumentum apud S. Thomam placere, apud Coninch vero displicuisse.

Non urget hoc.

Quod confirmatur ex Græcorum ritu.

S. Thomas.

46. *Probatur prima hæc sententia.*

Sed quidquid sit de eo argumento, solet hæc sententia aliter probari ex eo, quod Sacerdos sumens

47. *Alia ratio.*

mens calicem intelligitur manere ieiunus; ergo non sumpsit aquam; ergo in nullo casu manet aqua post consecrationem. Respondet P. Suarez concedendo Sacerdotem manere ieiunum, quando inter mixtionem aquæ, & consecrationem intercessit tempus sufficiens ad conuersionem aquæ in vinum, provt regulariter intercedit. Cæterum, si contingat aquam poni immediate ante consecrationem, dubitari posse, an maneat ieiunus, & per consequens an possit secundo celebrare etiam in die Natalis Domini. Secundo posset facilius responderi cum Vasquez vbi supra, non violari ieiunium ad Eucharistiam requisitum per sumptionem aquæ, quæ vna cum sanguine Christi per modũ vnius potus ex præcepto ipsius Ecclesiæ sumitur: nam sicut non violatur ieiunium requisitum ad secundam Missam per sumptionem alicuius partis tertiæ fortasse cum speciebus panis admixtæ, ita multo minus per partem aquæ ex præcepto Ecclesiæ speciebus vini admixtæ.

Cui respondet Suarez.

Secundo respondetur.

48. *Melius probatur hæc sententia ex modo loquendi PP. secundo.*

Melius ergo probari potest hæc sententia ex modo loquendi Patrum, qui eodem modo loquuntur de consecratione aquæ, ac de consecratione vini; & per consequens supponere videntur, tam aquam, quàm vinum transire in sanguinem Christi. Damascenus *lib.4. Fidei, c.14. Non potest*, inquit, *panem suum ipsius corpus facere, & vinum, & aquam sanguinem?* Et infra: *Nec hoc dictu promptum est, quomodo naturaliter per comestionem panis, vinum, & aquam per potionem in corpus & sanguinem comedentis, & bibentis transmutantur: sic & propositionis panis, vinumque, & aqua per invocationem, & aduentum Spiritus sancti supernaturaliter transmutatur in corpus, & sanguinem Christi.* Ambrosius *lib.4. de Sacrament. cap.4. Vinum cum aqua in calice missum fit sanguis consecratione.* Et infra: *Ante verba Christi calix est vini, & aqua plenus: vbi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur.* Paschasius Corbeiensis *lib. de corpore, & sanguine Domini, cap. 1.* qui habetur *in 6. tom. Bibliotheca Patrum*: *Nec dubium, quin in hoc mysterio illam bibamus aquam, de qua Dominus:* Qui biberit aquam, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ, &c. *Propterea non incommoditer etiam ob hoc idem aqua consecratur, non quod aqua permaneat, sed quod conuertatur in sanguinem.* Samona Episcopus Gacensis in disceptione cum Hamet Sarraceno, quæ habetur *in eodem tom.6. Bibliotheca*, sic interrogat: *Quare Christus sub specie panis, & vini, & aquæ abditum suum corpus, & sanguinem potius ad sumendum tradidit, quàm sub alia materia?* Et postea respondet: *Inter alias cibos panis sibi primum locum vendicat; item inter potiones aqua, & vinum primas tenent: his igitur, pane, inquam, & vino, & aqua nobis assuefactis Dominus coniuncta sua Diuinitate, virtute sui verbi in proprium suum corpus & sanguinem ea transfert.* Nicolaus Methonensis in *lib. seu Orat. de Eucharist.* quæ habetur in dicto 6. tomo: *Quid requiris causam, & ordinem naturæ, panis transmutationis in corpus Christi, & aquæ, vinique in sanguinem?* Sicut etiam Martinus Episcopus Bracharensis in Concilio Bracharensi II. alias Lucensi: seu in *lib. Capitulorum ex Gracis Synodis collectorum* ad prædictum Concilium: *Non oportet*, inquit, *aliud offerri, præter panem, vinum, & aquam, quæ in typo Christi benedicuntur*, id est, consecrantur. Et infrà. *Hæc tria vnum sunt in Christo Iesu*; scilicet post consecrationem. Cyprian *Epist.* 64. ad Cæcilium: *Calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum.* Esset autem vinum solum, si semper supponeretur aqua conuersa in vinum, vt transiret in sanguinem Christi. Iustinus Martyr *Apolog.* 2. pro Christianis: *Illi, qui apud nos Diaconi dicuntur, dant vnicuique eorum, qui adsunt, percipiendum panem, vinum, & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt; atque cibus hic apud nos Eucharistia nominatur.* Hieronymus apud Baron. infra: *Formæ sanguinem suum in Calice vino, & aqua mixtis, vt alio purgemur à vitiis & à culpis, alio redimamur à pœnis.* Hoc eodem modo loquuntur alij Patres: quare Card. Alanus *lib.1. de Eucharist. cap.13.* sic concludit: *si existeret aquain varias, & abditas partes vini diffusa fecerent nihilominus vnum, non specie, sed permixtione; & totum illud, modo vinum prædominantem partem obtineret, conuerteretur in sanguinem Dominicum, idque certa fide tenendum est, vtcumque illud aliud cum in natura obscuritate positum sit, ignoretur.* Fauet etiam Iansenius *in Concordia cap.* 181. super illa verba, *similiter in calice*; vbi approbans sententiam de conuersione aquæ cum vino in sanguinem, ait: *Quæ sententia etiam consistere potest, etsi verum sit aquam vino permixtam non converti in vinum.* Quod idem affirmat Salmeron. *tom.9. tract.* 14. *in Euangelia.* Idem docuit Cano, quem refert Henriquez *lib.8. de Eucharist. cap.12.* Alexander Pesantius *in 3. p. quæst.74. art.8. disput.2.* Cardin. Toletus *lib.1. summæ cap.25. §. rursus sine vinum.* & probabilem censent Conimbricenses *lib.1. de generat. cap.* 10. *quæst.1. artic.2.* & P. Ægid. Coninch *tom.1. de sacrament. quæst.74. artic.8.* vbi late, & erudite hanc controuersiam complexus est. Eamdem tenet P. Ioan. Bapt. Scortia *lib.4. de sacrificio cap.1. num.14.* P. Ioan. Præpositus *in præsenti quæst.74. artic.1. dub. vnico*, & alij multi Theologi Salmaticenses, & Castellani: qui iam multis ab hinc annis eam docent, & in Italia non pauci, præsertim in hoc Romano Collegio, in quo à multis annis communis est Professoribus. Eam quoque peculiari opusculo tuetur Paulus Aresius Episcopus Dortononensis. Layman in Theolog. Morali *lib.5. tract.3. cap.2. num.9.* & alij quos refert Antoninus Diana *part.3. Resolut. Moral. tract.4. de sacrament. resolut.49.* Denique Cardin. Baronius *tom.12. Annal.* vt omnino certam eam supponit, nam *anno* 1188. refert Epistolam Gaufredi, qui litteris datis ad Cardinalem Episcopum Albanensem Vicarium Pontificis, eam quæstionem denuo in Gallia ortam proponebat, vbi duas sententias retulit; alteram, quæ dicebat, aquam non conuerti in sanguinem Christi, quia Patres communiter pro materia huius sacramenti solum designant panem, & vinum, non vero aquã; alteram, quæ asserebat conuerti, quia Patres suprà adducti de vino, & aqua conuerti dicunt. Subdit vero Baronius, responsum Episcopi Albanensis non inueniri, sed non potuisse aliud respondere, quàm quod Ecclesia Romana semper credidit, nimirum aquam simul, & vinum transubstantiari in sanguinem Christi. Imo infra *anno* 1192. contrariam sententiam appellat hæresim illo sæculo exortam: vt mirum sit, aduersarios non solum voluisse hoc clarissimum testimonium explicare, sed Baronium pro sua stare sententia. Dicunt enim, secundum illam sententiam ibi relatam docuisse transitum aquæ in sanguinem, quod prima negabat, non immediatum, sed mediatum, qualem Ecclesia Romana credebat. Quis non videat, hoc esse aperte contra historiã ibi adductam: nam cùm Auctores primæ sententiæ obiicerent suis aduersariis, duplicem tantum esse materiam Eucharistiæ, scilicet, panem, & vinum (quod idem argumentum nobis nunc obiicitur, qui contra nos opinantur) ad hanc obiectionem Auctores secundæ sententiæ non responderunt, aquam conuerti priùs in vinum, & per consequens non esse aliam materiam præter vinum; quæ solutio facilis esset si ipsi de conuersione solum mediata agerent; sed responderunt, materiam non esse solum vinum, sed vinum, cui

Melius probatur hoc historia pro contraria sententia.

Ambros. Paschasius. Samona. Nic. Meth. Marc. Brachar. Iust. Mart. Hieron. Alanus. Iansenius. Salmeron. Cano. Henriq. Pesantius. Toletus. Conimbr. Coninch. Scortia. Præpositus. Aresius. Layman. Diana. Baronius.

cui admixta esset aqua; & ponderant in Euangelio non dici, Christum accepisse vinum, sed calicem, vt vtrumque, quod ibi includebatur, comprehenderetur. Non ergo defendebant ij, quos Baronius approbat vt Catholicos, aquam mediate conuerti in sanguinem, sed potius immediate. Itaque de Baronij mente dubitari non potest, nisi velimus in media luce tenebras quærere.

49. *Vnde acceperint Patres hunc modum loquendi.*

Hunc communem modum sentiendi, & loquendi acceperunt Patres, tum ex facto, tum ex verbis Christi Domini, qui accipiens calicem, de toto illo poculo dixit: *Hic est sanguis meus*; quæ verba esto fortitan in rigore potuissent esse vera, etiamsi solum vinum consecrare intendisset; cæterum ex circumstantiis adiunctis non potuerunt discipuli suspicari, quin de toto poculo loqueretur. Dum enim præmitteret, *Accipite, & bibite ex eo omnes*, non dubium, quin de toto illo loqueretur, quod bibendum tribuebat; sicut nec poterant suspicari corpus Christi contineri sub panis medulla, & non sub crusto, vel cortice, cum totum illum manducandum daret: ergo similiter ex verbis Christi non potuerunt discipuli colligere, sanguinem magis contineri sub speciebus vini, quam sub speciebus aquæ, cùm ad vtriusque potum pariter inuitaret.

50. *Instabis. Respondeo.*

Dices tempore, quo Christus dixit illa verba, iam aquam fuisse in vinum conuersam, & ideo potuisse de toto illo poculo dicere esse sanguinem suum. Sed contrà; quia in primis hoc valde dubium est in Philosophia, an vinum possit in se convertere substantiam aquæ, vt postea videbimus. Deinde, esto vinum haberet hanc efficacitatem, non est tamen credibile, exiguo illo tempore, quod inter mixtionem, & verba intercessit, totam aquam conuersam fuisse in vinum, cùm ad hoc requiritur motus localis, & successio temporis; præsertim quòd nec Euangelistæ, nec Patres vnquam indicauerint, aquam adeò modicam fuisse, quin potiùs iuxta communem vsum vinum mixtum fuisse, & vnico continuo actu post mixtionem verba esse prolata. Sic enim habetur in liturgia D. Basilij: *Similiter calicem vini nati è vite, postquam cœnauerunt, accepit, miscuitque aquæ, gratias egit, dicens, &c.* & in liturgia B. Iacobi Apostoli: *Similiter postquam cœnauit, accipiens calicem, & permiscens ex vinò, & aqua, ac deficiens in eum, ac effundens tibi Deo Patri, gratias agens, sanctificans, benedicens, implens Spiritu sancto decidit nobis dicens: Hic est, &c.* Ergo Christus Dominus non eo animo aquam apposuit, vt ante verba in vinum conuerteretur; quod si id intendit cur discipulos non id docuit, qui sanè ex Christi facto id non potuerunt colligere, nec Ecclesia collegit, cum numquam de hac præconuersione aquæ in vinum curauerit; imo tempore Concilij Triburiensis tertia aquæ pars apponeretur, & in aliquibus casibus statim post mixtionem consecraretur, in quibus Suarez ipse fatetur, aquam non posse conuerti in vinum. Debuisset ergo Ecclesia exemplum Christi imitari, ac, si ipse noluit calicem consecrare, donec aqua in vinum versa esset, curare etiam, vt ante consecrationem certo fieret hæc aquæ conuersio: esset enim magna irreuerentia aliquam materiam extraneam non consecrandam in calice apponere, cum Christus non nisi materiam consecrandam apposuerit.

§ 1. *Hæc temporis interpositio est de necessitate præcepti.*

Fatentur aliqui ex aduersariis, necessariam esse non quidem ad valorem essentialem, sed necessitate præcepti, eius temporis interpositionem, quod satis sit ad aquam in vinum conuertendam: imo addunt, ideo Ecclesiam præcipere mixtionem fieri tempore oblationis, vt tantum intercedat temporis, quantum sufficit ad hoc, vt fiat vinum: alioquin, cur (inquiunt) non miscetur immediate ante consecrationem? Hæc solutio in multis peccare videtur; nam in primis quod mixtio fiat tempore oblationis, alias habet rationes, præter conuersionem aquæ in vinum, scilicet quod tunc offerri debet tota materia consecranda: quare sicut tunc etiam adiunguntur particulæ consecrandæ pro communicatis, vt simul offerantur cum hostia, ita tunc debet misceri aqua, vt simul offeratur in calice. Deinde si illa temporis interpositio necessaria est de præcepto propter vitandum sacrilegium, ne maneat aqua in substantia aquæ admixta sanguini Christi, sicut necesse est non apponere lac, vel mel in vino consecrando; ergo in nullo prorsus casu liceret illud temporis interuallum omnino prætermittere: videmus autem, Ecclesiam in regulis Missalis Romani Sacerdoti præscribere, vt si proximè ante consecrationem aduertit, non esse aquam in calice, ponat tunc eam, & consecret, nulla habita cura, quod intercedat tempus inter mixtionem, & consecrationem. Item præscribit, quod si tempore communionis aduertit, non fuisse vinum consecratum, apponat tunc vinum cum aqua, & consecret, & statim sumat, & hoc vniuersaliter, etiam si in priuato sacello celebret, vbi facile esset tanto tempore expectare, quod sufficeret ad conuersionem aquæ in vinum; ergo vel debemus dicere, Ecclesiam ibi hortari nos ad irreuerentiam illam, & sacrilegium contra præceptum suprà dictum patrandum; quod ipsi non admittent, vel negare debent, necessarium esse de necessitate præcepti illo tempore exspectare, vt fiat conuersio aquæ; & per consequens debemus concedere, aquam non eo animo admixtam fuisse à Christo, vt præconuertatur ante consecrationem: nam si eo animo admisceretur, consurgeret omnino ea obligatio procurandi, ne maneret in substantia aquæ sanguini admixta; in qua obligatione saltem sine grauissima necessitate non posset dispensari.

Reijcitur hæc solutio.

§ 2. *Probatur nostra sententia ex eo quod materia Eucharistiæ sit vinum non solum merum sed lymphatum.*

His ergo suppositis probari potest rursus assertio nostra ratione Theologica; quia materia Eucharistiæ est vinum, vt constat ex Florentino, & aliis; & per consequens omne illud poculum, quod simpliciter, & absolutè in vsu hominum appellatur vinum, & potatur pro vino, est materia sufficiens consecrationis calicis. Si autem attendamus ad vsualem potum vini, non minus dicitur simpliciter vinum, quod est modicè lymphatum, quàm merum vinum: ergo non solum merum vinum, sed etiam illud poculum, quod constat ex vino, & modica aqua, quod simpliciter appellatur vinum, est sufficiens materia consecrationis; nam omnes istæ sunt partes illius poculi, quod simpliciter appellatur vinum vsuale. Hac eadem ratione vtitur Gaufredus apud Baronium, vbi suprà; qui cum sibi obiiceret aduersus conuersionem aquæ in sanguinem, quod Patres in duabus speciebus panis, & vini dixerint fieri consecrationem, & non fecerint aquæ mentionem, sic ait: Ad quod respondetur eis, quod non consueuere homines mixturam vini, & aquæ aquam nuncupare, sed vinum.

§ 3. *Confirmatur ex Conciliis quæ exigunt vinum de vite.*

Confirmatur ad hominem hæc responsio, quia Concilia non solum exigunt pro materia consecrationis vinum vtcumque, sed *vinum de vite*, vt constat ex Florentino in decreto Eugenij: illa autem aqua, quæ miscetur vino, etiamsi conuertatur in vinum, non tamen est ipsa vinum de vite, neque ex vuis expressum, vt constat; sed vinum alio modo productum; ergo vel illa pars non erit materia consecrationis; vel fatendum est ab omnibus, illam partem, licet secundum se non sit vinum de vite: provt tamen cum aliis componit illud totum esse partem

illius poculi, quod per modum totius est vinum de vite, & ideo esse materiam partialem consecrationis modo à nobis explicando. Eadem ergo ratione nos dicimus, licet illa pars secundum se non sit vinum, illud tamen totum esse vinum, & ideo totum illud secundum omnes partes consecrari, licet singulæ partes seorsim non possint.

54. *Confirmatur ratione philosophica.* Denique confirmari potest assertio ratione etiam Philosophica; quia philosophicè loquendo (vt supra insinuaui) non videtur credibile, aquam posse tam citò in naturam veri vini substantialiter transmutari. Vinum enim, licet non sit substantia viuens; est tamen succus substantiæ viuentis elaboratus intrà vuam per virtutem nutritiuam, sicut sanguis elaboratur in iecore animalis: quare sicut sanguis separatus non habet virtutem ad transmutandam substantialiter in similem sanguinem aliquam guttam aquæ, quæ illi misceatur; sic nec vinum præsertim separatum ab vua habet virtutem ad producendam formam substantialem vini in materia aquæ sibi admixta.

55. *Cum constet experientia aquam posse separari à vino, certum est non esse in vinum conuersam.* Accedit experientia plurium Philosophorum docentium, aquã posse postea naturali artificio à vino separari. Nec obstat dicere, illam non esse aquam, sed quemdam humorem aqueum: nam si ille humor aqueus, qui secundum se vere non est vinum, erat consecratus cum aliis vini partibus; ergo similiter aqua licet non sit secundum se vinum, poterit tamẽ cum aliis vini partibus admixta consecrari, cum non sit maior difficultas de aqua, quam de illo humore aqueo. Vide Paulum Aresium *lib. 1. de Generat. c. 10. q. 52. sect. 2.* vbi late probat, aquam numquam conuerti naturaliter in substantiam vini. Adde, licet vinum haberet eam vim conuertendi aquam in suam naturam, non tamen posse omnes aquæ partes conuertere. Nam ignis quantumuis habeat actiuissimam potentiam, non tamen omnes partes ligni, vel stupæ conuertit in ignem, nec homo omnes partes alimenti, quia crassiores, vel subtiliores per excrementa eiicit; cum ergo non omnes aquæ partes habeant crassitiem requisitam ad formam vini, necesse esset, aliquas saltem particulas remanere, quæ formam vini non possent inducere; de quibus esset eadem difficultas, an maneant sub forma aquæ, vel conuertantur in sanguinem Christi.

Deinde non videtur vinum posse cõuertere omnes aquæ partes.

56. *Constat ergo ex his aquam immediate in sanguinem conuerti.* Fit ergo satis credibile ex his omnibus, aquam, licet maneat vino admixta, consecrari, & conuerti Christi sanguinem, cum non sit credibile, Christum Dominum aquam, quam miscuit, reliquisse in calice in substantia aquæ admixtam suo sanguini, vt supra probatum est, præsertim cùm pro contraria opinione vix afferatur aliquid ab iis Auctoribus, quod contra eorum sententiam non habeat ferè similem difficultatem, vt ex supra dictis constat: & ex argumentorum solutionibus amplius constabit.

SECTIO IV.

Argumenta contra nostram sententiam, & eorum solutiones.

57. *Prima obiectio.* PRimo obiicit P. Vasquez, quod aqua vino admixta diuiditur in tenuissimas partes, & per omnes vini particulas insinuatur; quare mirum est, quod adeo exigua aquæ particula possit diu resistere vini efficacitati, & actiuitati, & non statim in vinum transeat.

Responsio patet ex dictis. Cæterum ad hanc obiectionem patet solutio ex dictis, cum ea sit natura vini, vt non nisi à potentia nutritiua vuæ possit produci. Quid? quod aliquando vinum est adeo debile, & pars aquæ possit esse non adeo modica, vt tam breui tempore ante consecrationem conuerteretur in vinum, in quo casu posset procedere nostra quæstio.

58. *Obijcitur secundo. Aristotelis. Negatur pariter.* Obiicit secundo Aristotelem 1. *de generat. cap. vlt.* vbi ait, guttam vini mille aquæ amphoris mixtam perdere naturam vini; quod idem è contra de gutta aquæ à fortiori dixisset. Sed negatur paritas propter rationem positam, quòd vinum non nisi à virtute nutritiua possit produci; & licet possit, non tamen tam cito, vt numquam ante verba consecrationis non sit iam conuersa in vinum. Adde, ipsum Aristotelem videri expressè negasse, posse aquam conuerti physicè in vinum, ibid. *c. 5.* & Plinium certum est ita sensisse *lib. 15. naturalis hist. c. 35.* Sed de mente Aristotelis vide Coninch vbi supra.

59. *Obijcitur tertio Catechismus Pij V. Responditur.* Tertiò obiicitur Catechismus Pij V. vbi eius Auctores agentes de materia Eucharistiæ dicunt Ecclesiasticorum sententiam esse, aquam conuerti in vinum ante consecrationem. Respondetur, vel Theologos illos habuisse eam sententiam, sicut alij plures tenent, quod non negamus, vel loquutos solum de conuersione late sumpta quoad denominationem vini prædominantis in illo compositio.

60. *Obiectio quarta.* Quarto obiiciunt, quia si aqua ea intentione apposita fuit à Christo Domino, vt conuerteretur in sanguinem, ergo est materia necessaria consecrationis; ergo sine aqua non stabit consecratio, sicut nec sine vino, cùm vtrumque æquè immediatè conuertatur. Respondetur facile, materiam necessariam esse vinum vsuale, provt abstraxit è vino mero, vel modice temperato; & ideo sine aqua valet consecratio, non sine vino. Ex quo dissoluuntur facile aliæ illationes, quibus conantur impugnare nostram sententiam: & est exemplum manifestum in fermento, vel in sale. Si enim panis fiat cum sale, vel fermento, provt vsualiter fit; non dubium quin illa etiam sint partialis materia consecrationis; sunt enim partes panis vsualis præscindens à fermentato, & azymo, à solito, & non solito: sic etiam materia necessaria fuit vinum vsuale, abstrahens à puro, & modice lympharo.

Responsio materiam necessariam esse vinum vsuale abstrahens à mero vel imperato.

61. *Obiectio quarta.* Obiiciunt quinto, quia illa sola est materia huius sacramenti, ad cuius conuersionem acceperunt potestatem Apostoli, sed Christus non dedit eis potestatem conuertendi aquam in sanguinem; ergo ea non est materia: probant minorem, quia Christus non præcepit apponi aquam; ergo non dedit potestatem ad conuertendam aquam. *Responsio.* Respondeo, hanc vltimam consequentiam nullam omnino esse, sicut si dicerem: Christus non præcepit consecrari vinum album; ergo non dedit potestatem conuertendi vinum album in sanguinem. Dedit sane Christus potestatem conuertendi vinum album, vel rubrum, item vinum purum, vel modice lymphatum: neutrum tamen determinate præcepit, sed alterum sub disiunctione.

62. *Obiectio sexta ex Concil. Florentino. Responsio.* Sexto argumentantur ex verbis Concilij Florentini, vbi dicitur materiam Eucharistiæ esse *vinum de vite, cui modicissima aqua misceri debet*: ergo condistinguit aquam à materia sacramenti; dicit enim materiam esse vinum, & hanc misceri debere aquam. Respondeo, imo includit aquam in materia, dicit enim materiam esse vinum, cui aqua admixta sit, vtitur tamen illa distinctione, vt indicet, aquam non esse de necessitate sacramenti, sed præcepti; ideo expressit mixtionem aquæ per verbum *debet*, vt si dicas, apud Græcos materia Eucharistiæ est panis, cui fermentum misceri debet, non ideo negas, fermentum transire cum pane in corpus Christi, sed indicas, non esse materiam necessariam essentialiter, sed solum de præcepto inter Græcos.

Septimo

63. *Septima obiectio ex Tridentino. Respondetur.*

Septimo obiiciunt Trident. *sess. 13. cap. 2.* vbi dicitur, substantiam vini conuerti in sanguinem Christi, quod de substantia aquæ non dicitur; ergo sola substantia vini conuertitur, & non aqua. Respondetur facile, in primis argumentum illud esse negatiuum: ad intentum enim Concilij satis erat, substantiam vini conuerti in sanguinem Christi, præscindendo pro tunc à substantia aquæ, de qua non erat controuersia cum Hæreticis. Ex eo igitur, quod damnat negantes, vinum conuerti, non damnat affirmantes, aquam etiam cõuerti; damnaret enim Patres supra citatos, qui expressis verbis dicunt, aquam conuerti in sanguinem. Deinde dico, *vini* nomine *Vini nomine quid intelligatur.* intelligi ea, quæ ingrediuntur ad componendum vinum vsuale in ratione vini compositi ex vino mero, & modica aqua; illud quippe compositum est proprie vinum vsuale; quare partes omnes, quæ illud componunt, veniunt appellatione *vini*, non vt seorsim sumptæ, sed vt componunt illud poculum, quod est vinum. Aduerte tamen, in hac solutione nos non dicere, aquam ideo posse consecrari, quia per admixtionem cum vino participat vini accidentia; & facta est quasi denominatiue vinum quoad apparentiam, provt videntur dicere aliqui ex auctoribus nostræ sententiæ: hoc enim non esset consecrare vinum verum, sed vinum apparens, seu denominatiuum, materia autem debet esse verum vinum. Sed dicimus, poculum illud, quod resultet ex vino mero, & modica aqua, esse verum vinum, & ad quod proprie significandum impositum est nomen *vini*; nam iuxta hominum vsum nomen *vini* tam proprie significat compositum illud, quam vinum purum; ad quod non requiritur, singulas partes illius compositi esse vinum; sicut nec singulæ partes chrismatis sunt chrisma; nam balsamum non est chrisma, sed pars chrismatis: ita illa modica aqua non est vinum, etiam provt coniuncta vino, sed pars vini, quod sufficit, vt possit partialiter consecrari, seu esse pars materiæ consecrandæ. Quod autem non solum vinum purum, sed etiam compositum ex vino, & modica aqua dicatur vinum, constat ex communi modo loquendi, imo ex Scriptura ipsa Sap. 9. *Comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis.* Ecce mixtum ex vtroque appellat vinum; ad illud enim mixtum potandum inuitat. Si ergo substantia illius mixti conuertitur in sanguinem, vere dicitur substantia vini conuerti, licet illud compositum partialiter ex modica aqua componatur.

Vini lymphatum etiam secundum modum communem loquendi.

64. *Confirmatur exemplo panis.*

Habemus exemplum aptum ad hoc declarandum in hoc ipso sacramento: nam materia illius est etiam panis triticeus; & quidem si massa fieret ex solo furfure, non esset materia consecrationis; quia ille non est panis humanus, sed alius diuersus ad canes, vel equos alendos: si tamen panis fiat ex farina communi non defæcata à furfure, erit materia consecrationis, non solum quoad partes farinæ putioris, sed quoad omnes partes; quia licet in eo composito aliquæ sint partes, quæ seorsim non possent consecrari, scilicet illæ quæ pertinent ad furfures; sed tamen compositum ex vtrisque partibus, nempe ex adipe frumenti, & ex furfure, est verè, & proprie panis, & constat ex vtraque parte, tamquam ex intrinsece ipsum constituente in ratione talis panis; & ideo totum illum compositum posset adæquate consecrari. Ecce nomen *panis* proprie significat & panem ex farina pura, & purgata, & proprie etiam significat panem ex farina non pura, sed admixta furfuri; & licet massa furfurea seorsim non sit materia consecrationis, admixta tamen farinæ est materia partialis; quia licet ipsa, vt condistinguitur à farina pura, non sit panis, ipsa tamen cum farina pura componit panem vsualem, non defæcatum, & purum, sed tamen panem humanum, & communem, quem qui comedit, dicitur comedere panem. Videa exemplum simile in omnibus: nam sicut est panis defæcatus, & panis deterior, sed tamen vterque est panis simpliciter; ita est vinum purum, & vinum mixtum, sed tamen vtrumque est vinum simpliciter; & sicut furfures seorsim non sunt materia, sunt tamen partialiter, quatenus componunt panem vulgarem cum farina pura; ita aqua seorsim non est materia, est tamen partialiter, quatenus cum vino puro componit vinum vulgare, & mixtum: & sicut farina est materia necessaria ex institutione Christi, furfures vero non sunt necessarij, possunt tamen partialiter consecrari, si misceantur cum farina pura; ita vinum est materia necessaria, aqua vero licet non sit necessaria, potest tamen partialiter consecrari, si misceatur cum vino puro. Non ergo valet hoc argumentum: furfures non sunt panis, sed materia valida debet esse panis; ergo pars illa furfuris non consecratur. Sic etiam non valet: materia debet esse vinum; aqua non est vinum; ergo pars illa aquæ non consecratur; quia licet furfures, & aqua non sint materia totalis, sunt tamen partialis, quatenus cum farina, vel vino puro possunt componere panem vulgarem, vel vinum etiam vulgare.

Etiamsi farina non sit pura, est tamen panis.

Applicatio exemplum.

65. *Instantia.*

Vrgent adhuc ex eodem Concilio, dum addit, conuerti substantiam vini in sanguinem, manentibus *dumtaxat* speciebus vini: ergo non manent species aquæ inam per illam particulam *dumtaxat*, excluditur omne aliud præter species vini. Respon- *Respondetur.* deri etiam potest dupliciter iuxta duplicem solutionem proxime insinuatam. Si enim velis Concilium *vini* nomine intelligere vinum, provt condistinguitur ab aqua, & eam non includit, tunc dicendum est, Concilium de illo vino, quod dixit, conuerti in sanguinem Christi, dicere consequenter non manere, nisi quoad species, ita vt particula, *dumtaxat*, reddat eum sensum, eius vini de quo loquitur, manere dumtaxat species, & non aliud: de aqua vero iuxta eam explicationem non loquitur, & per consequens nec affirmat, nec negat. Si vero iuxta secundam solutionem dicas verius, *vini* nomine intelligi poculum illud, provt abstrahit à vino puro, & vino mixto, tunc particula, *dumtaxat*, vniuersalior est; significat enim non manere, nisi species vini, per quod non excluduntur species aquæ; quia species aquæ sunt partialiter species vini illius mixti, quod proprie est vinum humanum: sicut manent etiam species furfuris in hostia; quia licet Concilium etiam dicat, manere dumtaxat species panis, & massa ex solo furfure vere non sit panis, sed tamen illa massa componit cum farina panem vulgarem, & imperfectum, qui proprie est panis, & ita species furfurum sunt partialiter species panis.

66. *Conc. Trid. Difficilior obiectio.*

Difficilius obiici potest ex eodem Trident. ibid. Can. 3. vbi sic ait: *Si quis negauerit in Eucharistia sacramento sub vnaquaque specie, & sub singulis cuiuscumque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit.* Ex quibus verbis sic argumentor: Post consecrationem manet totus Christus sub singulis partibus consecratis; ergo & sub particulis aquæ; ergo etiamsi illæ particulæ aquæ separentur ab aliis partibus, continebunt sanguinem Christi; quia iuxta Tridentinum partes specierum non admittunt consecrationem per separationem ab aliis. Consequens autem esset absurdum; nam tunc contineretur Christus sub specie aquæ adæquate, & nullo modo sub specie vini.

67. *Responsio.*

Respondeo, in prædicto casu non manere Christum sub specie aquæ separatæ, sed simul ac sepa-

ratur à speciebus vini, recuperare formam substantialem aquæ. Nam licet Ægid. Coninck *loco citato, n.*191. putet oppositum posse satis probabiliter defendi, vere tamen videtur contra Concilia definientia, materiam Eucharistiæ esse vinum, & sanguinem esse sub accidentibus vini, tunc autem non esset sub accidentibus vini. Nec obstant verba Tridentini, quæ sanè solùm intendunt, quòd per meram separationem partium non admittitur Christi præsentia sub singulis, cæterùm quando per separationem partes deperdunt simul aliquid requisitum ad hoc, vt sint species panis, vel vini, non dubium, quin non maneat Christus sub illis partibus separatis. Quod etiam in speciebus panis suo modo locum habet: componitur enim panis ex farina etiam, & aqua; licet plures aquæ partes exhalentur calore ignis; aliquibus tamen videtur probabile, remanere aliquas cum farina admixtas; de quibus tamen certum est quod si aliquo artificio separentur, non comparebunt corpus Christi, quia iam non esset panis, nec pars panis. Quod idem dicendum est de particula illa massæ, quæ facta fuit ex furfure admixto; nam si separaretur ab aliis particulis, iam maneret ex solo furfure, & per consequens non esset panis iuxta supra dicta; ac per consequens non posset retinere consecrationem. Similiter ergo species aquæ separatæ non continebunt sanguinem Christi; quia per separationem deperdunt esse species vini; & in hoc differunt à speciebus vini, quod partes specierum vini etiam separatæ retinent sanguinem Christi, quia vt sint vinum partiale, non dependent ab vnione cum partibus vini; at vero aquæ partes dependent ab vnione cum partibus vini vt sint vinum partiale, scilicet pars vini vsualis, & ideo ablata vnione amittunt consecrationem, quia illa non est mera separatio, sed destructio etiam compositi requisita ad materiam consecrationis.

Quando post separationem remanent species panis, non remanet etiam sub illis corpus.

68. *Obijcitur S Thom. S. Thom.* Denique obiicitur auctoritas S. Thom. qui nostræ sententiæ videtur opponi. Fateor ingenuè, S. Thom. in hoc puncto obscure loquutú, & non satis de eius mente posse constare. Nam *in 4. d. 11. q. 2. art. 4. q. 1.* videtur omnino supponere conuersionem aquæ in vinum, vt aqua transeat in sanguinem Christi: sed tamen alibi videtur pro nobis facere; nam in primis *in præsenti q. 74. art. 6.* in arg. *sed contra*, clare docet auctoritate Alex. Papæ, in sacrificio offerri vinum aqua permixtũ. Rursus, & clarius fauet *eadem quæst. art. 3.* vbi cum in 3. argumento obiecisset sibi contra materiam panis, quia vix inuenitur farina triticea, quæ alterius frumenti permixtionem non habeat; ergo non est solus panis triticeus materia Eucharistiæ: Respondet, quod modica permixtio non variat species; quia id, quod est modicum, quodammodo absumitur à plurimo, & ideo, si sit modica admixtio alterius frumenti ad multo maiorem quantitatem tritici, poterit inde fieri panis consecrabilis. Ecce S. Thomas dicit, totum illud, quod resultat ex multa farina triticea, & modica hordeacea, esse panem triticeum, & posse consecrari: ergo similiter totum, quod resultat ex multo vino, & modica aqua, esset vinum consecrabile.

Explicatur.

69. *Instantia.* Dicunt, S. Thomam id dicere, quia censuit, partem illam hordeaceam conuerti substantialiter in farinam triticeam per admixtionem ad farinam triticeam. Sed contra, quia in primis id per se apparet incredibile, quod farina triticea possit conuertere hordeum in triticum; sicut si diceres, puluerem argenteum conuerti in aureum per admixtionem cum aureo. Deinde est contra mentem S. Thomæ, qui non dixit modicam illam partem conuerti absolutè in naturam alterius, sed caute dixit, *quodammodo absumi à maiore parte.* Sane illa particula *quodammodo*, satis aperte significat, non loqui S. Thomam de conuersione propria physica, sed morali; quia totum illud propter partem tritici prædominantem, humano modo est panis triticeus; & cùm materia consecrationis sit panis triticeus humanus, hinc est, totum illum panem esse materiam; quod idem de vino videtur consequenter dicendum, etiamsi aqua non conuertatur in naturam vini. Adde, ipsum S. Thomam *art. 8. in corpore* supponere pro certo, aquam numquam remanere in forma aquæ post consecrationem; quod probat ex Patribus, & ex eo, quòd totum, quod est in calice, adoratur. Si autem necessaria esset præconuersio aquæ in vinum, aliquando maneret aqua post consecrationem admixta sanguini, vt ipsi aduersarij in aliquibus casibus fatentur, quia aliquando non potest conuerti in vinum: Ergo S. Thomas non loquitur de conuersione aquæ in naturam physicam vini, sed de conuersione illa humana, qua aqua fit pars illius compositi humani, quod vere dicitur vinum: & quia hæc semper datur, ideo merito docet, numquam manere aquam post consecrationem in calice. Vides ad minus esse satis dubiam mentem S. Thomæ, an scilicet in aliis locis, quando dicit, conuerti aquam in vinum, loquatur de conuersione illa physica, quam Thomistæ volunt, an de alia. Certe ad minus negari non potest quin clariora sint verba sanctorum Patrum pro nostra sententia, quàm verba S. Thomæ pro opposita.

Attenditur ad mentem S. Thomæ.

Solvitur.

70. *Colligitur quid sit dicendum de grano hordeaceo admixto granis tritici.* Ex dictis in hac sectione obiter colligitur, quid dicendum sit de grano hordeaceo admixto granis tritici, an sub illis particulis admixtis sit corpus Christi. Affirmandum enim videtur cum S. Thoma vbi suprà, & probari potest ratione ibi insinuata; quia scilicet non videtur *panis vsualis* nomine significari cibum solum ex mera farina tritici constantem, sed cibum etiam cum, quem communiter comedunt homines; qui sane non semper fit ita ex mero tritico, vt non sit admixtum sæpe granis hordei, & similibus; & per consequens nomen *panis*, videtur impositum esse ad illud totum significandum, quod fit ex illa farina: quare licet particula ex hordeo separata non posset consecrari, coniuncta tamen posset, sicut de aqua dictum est, quia vt sic est pars panis vsualis.

SECTIO V.

Dubium incidens, an gutta aquæ in calicem missa post inchoata verba consecrationis, conuerteretur in sanguinem Christi.

71. *Vasquez. Nugnus. Vasquez affirmat.* Ex supradictis infertur, quid dicendum sit ad illam quæstionem, quam obiter attigit P. Vasquez *infra disput. 201. n. 41.* Si gutta aquæ, dimidiatis iam verbis consecrationis, verteretur in vinum, an maneret consecrata? Vbi ipse respondet affirmatiue. Quam sententiam amplectitur etiam Nugnus *in presenti quæst. 74. art. 8. in fine*; quia cum intentio ministri sit religiosa, refertur ad instans, in quo fit consecratio: tunc autem illa est iam materia præsens, & sufficiens.

72. *Suarez. Suarez negat probabilem.* Contrariam sententiam docet Suarez *in præsenti d. disp. 45. sect. 4. in fine*; & quidem magis consequenter ad sua principia: nam si aqua non potest conuerti immediate in sanguinem Christi, nisi prius conuertatur substantialiter in vinum, vt supponunt etiam Vasquez & Nugnus, consequens est, aquam non esse materiam legitimam, & validam consecrationis, quamdiu conuersa non est; non

non potest ergo conuerti in sanguinem Christi, nisi ab initio prolationis formæ conuersa iam esset in vinum: nam tota forma debet proferri super materiam præsentem: non erat autem materia præsens, quando prolata fuit pars formæ; quia tunc illa non erat materia, cum non esset vinum, sed aqua, quæ per se non est materia etiam partialis; ergo non fuit prolata tota forma supra illam partem materiæ, & per consequens non potuit consecrari. Sicut si post prolatam partem formæ fiat præsens materia, quæ prius non erat præsens, non consecrabitur.

73. *Respondet Nugnus.* Respondet Nugnus, in illo casu materiam esse ab initio moraliter præsentem; quia, suppositis dispositionibus, quas habet, & successiue accipit, præsens erit in minima temporis morula, &, iuxta Aristotelem, quod parum distat, nihil distare videtur. *Rejicitur.* Sed contra; ergo etiamsi calix ipse non esset præsens ab initio, & fieret præsens in medio prolationis formæ, consecraretur vinum in ipso contentum.

74. *Instat.* Respondetur negando sequelam; quia tunc esset per accidens, quod materia fiat præsens in illo breuissimo tempore; in nostro autem casu, suppositis dispositionibus, quæ ex natura rei ordinant conuersionem ad illud instans, est per se, quod fiat statim præsens. *Refellitur.* Sed contra; quia si hostia ex alto proiecta per motum localem ad meum conspectum descenderet, non minus per se sequitur præsentia hostiæ intra breuissimum tempus ex vi illius impulsus, & illius motus, quam sequatur per se productio vini in altero casu; ergo posset etiam dici moraliter præsens, & valide consecrari. Deinde quod per se, vel per accidens futura sit præsens, parum refert, si re vera nondum est præsens; alioquin si nondum sit conuersa aqua in vinum in vltimo instanti prolationis, & statim conuertenda esset, sufficeret, quia illa conuersio per se citissime fiet, & quod parum distat, nihil distare videtur; quare habebit etiam præsentiam moralem sufficientem.

75. *Vasquez. Aliter se defendit Vasquez.* P. Vasquez loco citato aliter sententiam illam defendit; quia nimirum Pronomen, *hic*, demonstrat quidem sanguinem Christi præsentem, non præsentem, quando illud Pronomen profertur, sed in præsentem in fine prolationis. Cum ergo sanguis Christi in fine prolationis præsens sit sub illis speciebus, parũ refert, quod illæ species ab initio fuerint aquæ, vel vini; nam illud, *hic*, non demonstrat vinum, sed sanguinem contentum sub illis speciebus. Vnde consequenter infert: si à principio prolationis totus calix esset plenus aqua, & ante finem prolationis illa aqua conuerteretur miraculose in vinum, conuertendum fore etiam in sanguinem Christi; quia de illis accidentibus verè enunciaretur, quod in fine prolationis sub illis contineretur sanguis Christi.

76. *Hæc doctrina difficilis est.* Hæc doctrina difficilis est; nam ex ea sequitur, quod si ab initio prolationis fuissent miraculose illa accidentia vini absque vlla substantia, & ante finita verba poneretur ibi substantia vini, verè fieret consecratio, licet non fuissent prolata omnia verba super aliquam substantiam. Probatur sequela; quia tunc etiam verificari possent verba, cum illa solum significent præsentiam sanguinis Christi sub illis accidentibus in fine prolationis, ad quod non requiritur, substantiam vini, vel aliquam aliam fuisse sub illis, quando proferebatur *hy hic*. Consequens autem videtur satis absurdum; quia si id concedatur, non apparet rursus, cur negandum sit, quod posset etiam valide consecrari aqua, quæ per totũ tempus præcedẽs esset aqua mixta vino, à quo illo tempore paulatim disponeretur ad conuersionem in vinum, & in vltimo instanti prolationis verborũ conuertenda esset naturaliter in vinum, atque adeo iam tunc essent accidentia vini, & exigerent formã vini. Sequela probatur, quia tunc etiam verificarentur verba, quæ sub illis accidentibus esset sanguis Christi in vltimo instanti prolationis, in quo iam etiam essent accidentia vini. Consequens autem Aduersarij non admittent; quia iam tunc daretur consecratio absque conuersione substantiæ vini in sanguinem Christi, quod est contra Concilium Tridentinum, & aqua conuerteretur immediate in sanguinem Christi, quod est contra aduersarios. Fatendum ergo est, requiri pro tota prolatione verborum præsentiam non solum illorum accidentium, sed vini, vel materiæ aptæ ad consecrationem.

77. *Sumitur ratio pro nostra sententia à simili aliorum sacramentorum.* Vnde sumi potest ratio à simili aliorum sacramentorum; nam in Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. requiritur, quod pro tota prolatione verborum sit præsens subiectum, quod per illam formam sanctificatur & benedicitur. Si enim paruulus baptizandus nondum esset præsens, quando incipit proferri forma, fieret tamen præsens; & ablueretur ante finem formæ, Baptismus nõ esset validus; quod idem esset in Confirmatione, Ordine, &c. Et quidem hoc non prouenit ex eo solum, quod forma Baptismi, Confirmationis, &c. sint verba directa ad illum, cui sacramentum confertur: *Baptizote, Signote, Absoluote*, &c. atque ideo debet esse præsens persona, ad quam diriguntur. Hoc, inquam, non satisfacit; quia illæ formæ possunt proferri alio modo, prout proferuntur à Græcis; *Baptizatur seruus Christi*, &c. *Diuina gratia promouet hunc in Presbyterum*, &c. in quo casu reddenda est alia ratio, & dicendum, requiri præsentiam subiecti pro tota prolatione, quia, vt diximus, agentes de sacramentis in genere, illæ sunt benedictiones, & consecrationes, quibus subiectum benedicitur, & consecratur Deo; benedictiones autem, & consecrationes exhibentur super rem præsentem. Cum ergo verba consecrationis Eucharistiæ sint benedictio, & consecratio materiæ, prout omnes Patres loquuntur, requirunt præsentem ab initio materiam consecrandam. Vnde si ab initio esset aqua sola in calice, licet ante finem verborum conuerteretur diuinitus in vinum, non consecraretur, quia illud vinum non fuit præsens, sed alia materia incapax, & inepta ad consecrationem. Sicut si initio prolationis formæ Baptismi esset præsens homo mortuus, & ante finem verborum reuiuisceret, & ablueretur, non esset baptizatus, quia ab initio non erat subiectum capax illius consecrationis, & benedictionis, quæ super ipsum proferebatur. Hinc autem consequenter infertur idem dicendum, quando ab initio esset aliquid aquæ mixtum cum vino, & ante finem verborum conuerteretur in vinum: nam si aqua non potest conuerti immediate in sanguinem Christi, aqua etiam mixta vino est materia incapax; atque adeo in sententia illa consequenter dicendum est, aquam debere esse præconuersam in vinum toto tempore, quo proferuntur verba.

Debet materia esse præsens cùm benedicitur, aut consecratur.

78. *Confirmatur à pari.* Confirmatur, quia si aqua, quando proferri incipiunt verba, non solum non sit conuersa in vinum, sed nec mixta vino, imo in alio calice seorsim à vino, & dum verba proferuntur, infunderetur in vinum, misceretur, & conuerteretur in vinum, ita vt quando absoluuntur verba, iam esset mixta vino, & conuersa in vinum, adhuc non potest dici, quod potuit Sacerdos velle consecrare ab initio contentum in vtroque calice præsenti, nempe & vinum, & aquam seorsim in suo calice positam, quæ miscenda erat vino post incepta verba consecrationis. Quia sicut non potest consecrare Sacerdos farinam, &

& aquam seorsim positas, ex quibus non est factus panis, etiamsi ex ipsis fiat panis, antequam absoluantur verba consecrationis: quia nimirum farina seorsim non est materia consecrabilis: sic nec potest consecrare aquam seorsim positam à vino, licet ante absoluta verba misceatur cum vino: tam incapax enim materia consecrationis calicis est aqua pura, quam farina pura absque aqua in ordine ad consecrationem hostiæ; ergo eodem modo, licet aqua sit mixta vino, si tamen non sit conuersa in vinum vsque ad mediam prolationem verborum, non consecrabit iuxta illam sententiam; quia ab eis Auctoribus æque incapax materia consecrationis censetur aqua non conuersa in vinum, & aqua non mixta vino, vt vidimus.

79. *Alia ratio desumitur ex ratione sacrificij.*

Addere possumus aliam rationem desumptam ex ratione sacrificij, quam consecratio huius sacramenti habet, in quo res oblata non solum est Christus Dominus sub speciebus, sed etiã aliquo modo substantia panis & vini, vt ex sanctis Patribus probant Cardin. Bellarm. *tom. 2. lib. 1. de Missa cap. 17.* & Suarez *infra disp. 75. sect. 1. conclusione vltima*; & nos dicemus infrà, agentes de hoc sacrificio. Offertur autem & immolatur panis, & vinum potissime, quatenus per consecrationem destruitur in honorem Dei, quod non aliter facit Sacerdos, quam per verba consecrationis. Res autem, quæ offertur, & sacrificatur, debet præsupponi illi oblationi; nec solum debet esse præsens, sed multo magis exsistens. Cum ergo aqua in sententia contraria non sit materia apta etiam partialis huius oblationis, & sacrificij, sed solum vinum; consequens est, vt aqua debeat esse vinum, antequam sacerdos eam offerat per verba consecrationis; non enim potest incipere offerri, & immolari res nondum existens, vt constat inductione omnium sacrificiorum.

Bellarmin. Suarez.

80. *Ex his constat responsio ad fundamentum P. Vasquez.*

Ex quibus constat iam responsio ad fundamentum P. Vasquez sumptum ex eo, quod verba satis bene verificantur, si pro vltimo instanti prolationis, pro quo solo demonstrant Christi sanguinem præsentem, possint conuertere vinum iam tunc ex aqua factum, in sanguinem. Ad hoc, inquam, respondetur, licet præcise ratione veritatis verborum id sufficeret, non tamen, attenta institutione huius sacramenti, ex vi cuius sacerdos non potest designare accidentia, quæ non sint sensibiliter species vini, nec potest vti verbis, nisi ad consecrandam materiam sibi præsentem, & capacem consecrationis, qualis non est aqua, quæ sanctificari, & benedici sacramentaliter non potest per verba consecratoria; nec denique potest exercere actionem sacrificandi, qualis est loquutio illa sacramentalis, nisi circa hostiam præsentem, qualis non est aqua, quæ in illa sententia non est materia huius sacrificij.

81. *Quomodo dicendum sit in nostra sententia.*

Hæc omnia, vt dixi, procedunt in illa sententia negante, aquam non præconuersam in vinum posse conuerti immediatè in Christi sanguinem. In nostra vero sententia aliter dicendum est: concedimus enim si aqua ante initium prolationis verborum mixta fuit vino, licet non fuerit iam conuersa, & licet in dimidio prolationis verborum conuerteretur, adhuc consecrari, & conuerti in Christi sanguinem: cum enim tam sub speciebus aquæ mixtæ vino, quam sub speciebus vini facti iam ex aqua, sit materia apta saltem partialis, parum refert, quod non sit conuersa in vinum vsque ad dimidium prolationis verborum. Sicut si vinum album esset mixtum cum rubro, & rubrum, quia robustius esset, ageret album, & conuerteret aliquas eius partes in suam speciem, illæ quidem partes, etiamsi in dimidio prolationis verborum conuerteretur in aliam speciem vini, adhuc omnes in fine prolationis conuerterentur in sanguinem Christi; quia tam sub forma vini albi, quam sub forma rubri erat materia capax consecrationis, & oblationis.

82. *Instantia.*

Dicet aliquis: Si aqua mixta vino toto tempore prolationis verborum retinet formam substantialem aquæ, & in vltimo instanti prolationis deberet tunc perdere formam aquæ, & conuerti substantialiter in vinum, non videtur posse in eo instanti conuerti in sanguinem Christi, licet ab initio fuerit materia capax consecrationis: quia nimirum, si in eo instanti sanguis Christi ponatur sub illis accidentibus, non ponetur per conuersionem vini in ipsum, cum numquam fuerit forma vini sub illis speciebus; non potest autem conuerti in aliud substantia quæ numquam fuit. Sed neque ponetur sanguis per conuersionem substantiæ aquæ in ipsum; quia aqua iam desierat ex defectu dispositionis requisitæ ad eius conseruationem: restat ergo in nostra sententia eadem difficultas, quomodo scilicet maneat ibi post consecrationem aliqua alia substantia ex eo, quod non fuerit præcouersa aqua in vinum ante finem prolationis verborum.

83. *Dilatur.*

Respondeo, idem argumentum fieri posse in casu supra posito quando vinum rubrum, v.g. conuerteret in suam substantiam aliquas partes debiliores vini albi sibi mixti: nam si conuersio illa fieri deberet in vltimo instanti prolationis verborum, quæri potest eodem modo, si sanguis Christi ponatur tunc sub illis speciebus, per cuius substantiæ conuersionem id fieret? an per conuersionem substantiæ vini rubri, quæ tamen nunquam fuit sub illis accidentibus; an per conuersionem substantiæ vini albi, quæ iam desierat per defectum dispositionis requisitæ ad eius conseruationem: quidquid in illo casu dicatur, dici poterit in nostro. Si vero negetur, vnum vinum conuertere posse aliud substantialiter in se, facilius negari potest, quod aqua conuertatur substantialiter in vinum extra vuam, vt vidimus in superioribus.

84. *Dato illo casu quomodo sit respondendum.*

Dato tamen, quod illa conuersio substantialis possibilis sit, respondendum est, in casu proposito sanguinem Christi ponendum sub illis speciebus in illo vltimo instanti vel termino prolationis verborum, & tunc poni quidem per conuersionem substantiæ aquæ, quæ immediate ante præcessit sub iis accidentibus, in sanguinem Christi: ad hoc enim, vt substantia aliqua conuerti dicatur in aliam, non est opus, quod illa, quæ conuertitur, sit tunc, quando conuertitur; imo repugnat, tunc esse; quia quod conuertitur, definit esse tunc, quando conuertitur in aliud; sed requiritur, quod immediate antea fuerit; & tunc primo non sit, quando in aliud conuertitur. Cum ergo substantia aquæ fuerit sub illis accidentibus toto tempore præcedenti, & in illo vltimo instanti incipiat non esse, bene poterit dici, conuerti in Christi sanguinem; quia conuerti in illum, est desinere in illum, hoc est, desinere, succedente illo alio sub eisdem accidentibus in eodem munere substandi, vt infra videbimus; quod totum verificatur de substantia aquæ, quæ definit in Christi sanguinem, id est, definit, succedente sibi sanguine Christi sub eisdem accidentibus in munere substandi, ergo vere conuerteretur aqua in sanguinem Christi.

85. *Definit semper forma aquæ cum ordine ad aliquã substantiam quæ succedat.*

Nec obstat, quod forma aquæ iam priùs intelligatur desiisse ex defectu suarum dispositionum: non enim intelligitur desiisse prius tempore, sed in eodem instanti primo definit; & licet definat ex defectu dispositionum, non tamen sine ordine ad aliquam substantiam, quæ succedat loco ipsius sub eisdem

eisdem accidentibus; quod sufficit, vt dicatur desinere in illam aliam substantiam, & conuerti in illam. Nam etiamsi tunc introduceretur forma vini sub illis accidentibus, posset adhuc concipi prius forma aquæ desinere ex defectu suarum dispositionum, qui defectus est aliquomodo independens ab introductione formæ vini, non tamen sine ordine ad illam; & ideo diceretur forma aquæ conuerti in formam vini, hoc est, desinere cum ordine ad introductionem formæ vini: sic in nostro casu diceretur aqua desinere in sanguinem Christi, hoc est, desinere immediate ex defectu suarum dispositionum, & introductione accidentium contrariorum; quæ desitio ex se habet connexionem, & ordinem ad introductionem alterius substantiæ sub eisdem accidentibus in eodem munere; quod sufficit, vt dicatur aqua desinere, & conuerti in illam substantiam succedentem. Adde, licet forma substantialis aquæ desinat ex defectu suarum dispositionum; materiam tamen primam aquæ non desinere ex defectu dispositionum, sed propter introductionem sanguinis Christi sub illis accidentibus, vt infra videbimus; cum autem illa non fuerit vnquam materia vini, sed aquæ, fit vt ex hoc etiam capite non vinum, sed aqua diceretur tunc conuerti in sanguinem Christi.

86. *Restat dubiū de aqua quæ infunderetur post inchoata verba.*

Restat tamen adhuc dubium de illa particula aquæ, quæ infunderetur in calicem post inchoata verba consecrationis, quomodo posset manere sub forma aquæ: id enim videri posset difficile ex alio capite; quia illa materia aquæ per mixtionem cum quantitate vini diuiditur in minutissimas partes: ergo non poterit perseuerare cum forma aquæ, quia sequetur illam formam substantialem esse in aliqua parte minori minima; quod est impossibile. *Soluitur.* Respondetur in primis, formam aquæ non determinare aliquod minimum diuisibile, citra quod non posset produci, vt dixi *in lib. de generat.* Deinde, si adhuc velis formam aquæ postulare determinatam quantitatem materiæ, sub qua sit, debes dicere consequenter, illas materiæ particulas accipere formam vini; quæ licet sit in particulis minoribus quam minimis, potest tamen perseuerare; quia saltem quoad accidentia continuatur cum speciebus vini, cum quibus efficiunt magnam quantitatem specierum vini, & cum quibus facile se defendunt ab agentibus contrariis, à quibus non possent se tueri separatæ illæ particulæ; & ideo licet separatæ non possent existere, possunt tamen coniunctæ cum speciebus consecratis.

87. *Vltimum dubium. Soluitur.*

Petes vltimo, an poculum constans ex multa aqua, & exigua quantitate vini possit consecrari, saltem quoad partes vini; quia illæ partes adhuc sunt vinum secundum se. Respondeo, si illa pars vini antea esset consecrata, & postea illi magna aquæ copia iniiceretur, adhuc retineret consecrationem, dum non corrumperentur species; cæterum consecrari de nouo, dum habet illum statum, non potest; quia non est eadem ratio de consecratione, vt constabit ex dicendis *sect.* 5.

SECTIO VI.

Vtrùm materia conseruanda habeat terminum maximum, vel minimum.

88. S. Thom. *Status primæ quæstionis.*

QVærimus, vtrum sit adeo exigua particula panis, quæ non possit consecrari: an etiam è contra alia propter magnitudinem sit incapax consecrationis? de quo S. Thom. *in præsenti art.* 2.

Et quod attinet ad primam partem, supponendum est primo, quæstionem procedere posse, vel in sententia Philosophica affirmante, huiusmodi formas panis, & vini habere aliquod minimum diuisibile naturale, citra quod non possint naturaliter existere; vel in sententia contraria negante talia minima, quam probabiliorem existimo. Secundo supponendum, aliud esse quærere, vtrum in qualibet parte panis possit conseruari corpus Christi; aliud, an quæuis particula seorsim possit consecrari.

89. *Quid certum sit secundum varias sententias.*

His suppositis, in sententia negante talia minima naturalia, certum est, quamlibet particulam panis (& idem semper intelligimus de vino) alioquin sensibilem posse consecrari; certum etiam est in omni sententia, in quauis particula coniuncta cum aliis posse contineri corpus Christi; certum denique est in opinione admittente illa minima naturalia, non posse corpus Christi conseruari in parte minori minima separata; quia ibi solum potest conseruari corpus Christi, vbi posset conseruari substantia panis; ergo cum in ea parte non posset conseruari substantia panis, nec poterit corpus Christi.

An dimidium minimi posset validè consecrari.

90. *Alia quæstio. Suarez.*

Difficultas tamen est primo, an in illa sententia concedente talia minima posset valide consecrari dimidia solum pars minimi vnita cum aliis partibus panis? Concedit Suarez cum aliis *in præsenti disp.* 43. *sect.* 7. quia illa particula re vera est panis, & habet omnia requisita, vt sub illis accidentibus conseruetur substantia panis. Alij negant, quæ pars probari posse videtur, non solum ea vulgari ratione, quod scilicet illa pars per consecrationem discontinuaretur ab aliis, & per consequens manerent illa accidentia sub minori quam minimo; quam rationem soluit Suarez *in præsenti*, & fortasan non est efficax. Sed difficilius probari potest ex eo, quod corpus Christi non potest adæquare, & totaliter existere, nisi sub speciebus panis, hoc est, sub dispositionibus sufficientibus ad formam panis; vna autem ex dispositionibus requisitis ad formam panis in illa sententia est tanta extensio quantitatis, quantam non habet dimidium minimi; ergo ibi non dantur omnes dispositiones requisitæ ad formam panis; ergo non magis potest corpus Christi ibi existere totaliter, quam sub quantitate carente tali gradu caloris, v.g. requisito ad formam panis, cum tam necessaria dispositio sit talis extensio, quam talis calor ad formam panis. *Duplex sententia.*

91. *Quid dicendum sit ad secundam difficultatem.*

Ex quo dici etiam posset ad secundam difficultatem, an scilicet in eadem sententia Philosophica, dato, quod Deus miraculose conseruaret formam panis in dimidio minimi, posset valide consecrari? Responderi enim posset consequenter negatiue; quia sicut si Deus conseruaret formam panis in materia sine calore, vel humore requisito, non posset consecrari, quia ibi non esset Christus sub speciebus panis; sic etiam dicendum esset in nostro casu, cum vna ex dispositionibus panis sit talis extensio quantitatis, vt dictum est.

92. *Obiectio.*

Obiiciunt tamen alij Theologi pro prima sententia contra hanc secundam; quia in illo dimidio minimi, saltem dum est vnitum reliquo pani, sunt omnes dispositiones requisitæ, vt ibi conseruetur vera forma panis; nam ibi est totum temperamentum requisitum, vt supponitur, & ibi intercedit etiam vnio continuatiua illius quantitatis, & illorum accidentium cum reliqua quantitate & accidentibus panis, quæ continuatio sufficit, vt sub illa etiam quantitate conseruetur substantia panis; ergo eædem dispositiones, & eadem continuatio accidentium

dentium sufficiet, vt ibi possit esse corpus Christi loco substantiæ panis. Vnde consequenter concedunt etiam iidem recentiores, posse valide consecrari dimidium minimi separatum, in quo miraculose conseruaretur forma panis.

93. *Responsio.*

Materia remota est panis, proxima vero species.

Ego quidem, vt ab hoc vltimo incipiam, difficile existimo, quod panis miraculose conseruatus absque connaturalibus panis dispositionibus possit valide consecrari. Nam licet materia remota huius sacramenti sit substantia panis, materia tamen proxima saltem partialis, sunt species panis, vt vidimus; quare si substantia panis miraculose existeret sub speciebus leonis, vel olei, non posset consecrari, quia accidentia leonis, vel olei non possent demonstrare sensibiliter corpus Christi, sed sola accidentia panis; vnde non posset dari sacramentum Eucharistiæ; quia, vt supra diximus, constat intrinsece ex corpore Christi, & accidentibus panis. Similiter ergo, si deesset magnitudo requisita ad connaturalem conseruationem substantiæ panis, etiamsi diuinitus conseruaretur panis, adhuc non posset valide consecrari: quia sicut panis miraculose conseruatus absque temperamento panis non potest validè consecrari, eo quod illæ species alienæ non possent sensibiliter ostendere corpus Christi, sicut nec substantiam panis; sic panis existens miraculose absque magnitudine naturaliter requisita non posset valide consecrari, quia illa accidentia absque quantitate debita non significarent corpus Christi sensibiliter, sicut nec substantiam panis. Nam sicut requiritur ad naturalem conseruationem panis tale temperamentũ, sic illa sententia requiritur tanta magnitudo, & extensio; ergo sicut defectus temperamenti requisiti obstat validæ cõsecrationi, sic defectus extensionis, & magnitudinis requisitæ propter eamdẽ rationem. Neque obstat, quod ille esset verus panis: ad cõsecrationem enim, vt diximus, non solũ requiritur verus panis, sed panis existens sub veris speciebus panis, vt sub illis maneat corpus Christi: ille autem panis non existeret complete sub veris speciebus panis.

94. *Difficilior est alium casum.*

Difficilius est, quod pertinet ad primum casum, quando illud dimidium minimi vnitum, sit reliquo pani: nam ex vno capite videri potest, nec illud etiã posse valide consecrari seorsim; quia licet illa pars habeat veram formam panis saltem partialem, non tamen est ibi sub omnibus speciebus completis panis. Sunt quidem ibi accidentia panis, & vnio continuatiua illorum accidentium cum aliis accidentibus panis: hæc tamen omnia non ostendunt, ibi esse substantiam panis adæquate, sed solum inadæquate, & partialiter; imo ostendunt, non posse substantiam panis esse solum ibi. Cum ergo corpus Christi non possit esse, vbi non potest esse substantia panis, consequens est, vt illa accidentia non possint sensibiliter significare corpus Christi existens solum ibi, sed existens ibi partialiter, hoc est, vt in parte specierum, sub quibus totaliter debet existere.

95. *Confirmatur vel ista exemplo.*

Confirmatur, & explicatur ex compositis heterogeneis. Si enim sacramentum institutum esset in materia aliqua heterogenea, & organica, vt in passere, v.g. vel pomo, tunc si aliquis vellet consecrare in passere solum pedem, vel in pomo solum corticem, nihil efficeret; quia licet, consecrato toto passere, vel pomo corpus Christi esset totum etiam sub accidentibus capitis, vel corticis, non esset tamen ibi adæquate, hoc est, sub accidentibus, sub quibus solis esse posset; nam per illa sola non posset significari; quia provt ibi non esset sub speciebus passeris, vel pomi, sed capitis, & corticis. Similiter ergo in pane, & vino dicendum videtur, supposita illa sententia de minimo naturali, nam sicut ad existentiam passeris, vel pomi requiruntur partes organicæ, & diuersæ; sic in illa sententia ad existentiam panis, & vini requiritur talis multitudo partium, sine quibus non est panis, vel vinum complete, sed incomplete; ergo sicut in capite, vel cortice solo non posset consecrari, quia ibi non est passer, aut pomum complete, sic neque in dimidio minimo panis, propter eamdem rationem; licet in eo etiam dimidio minimo sit totum corpus Christi, quando consecratur cum aliis partibus.

96. *In pane dantur aliquæ partes heterogeneæ.*

Imo si res attente consideretur, licet panis numerari soleat inter composita homogenea, quia reuera sensibiliter, & humano modo est homogeneus, cum non appareat in eo, regulariter loquendo, ad sensum diuersitas partium dissimilium; dantur tamen in ipso aliquæ partes heterogeneæ, tum quia fortasse dantur partes farinæ mixtæ cum aliquibus partibus aquæ; neque enim omnes partes aquæ consumptæ sunt per actiuitatem ignis, neque farina in aliam tertiam substantiam conuersa est; tum etiam, quia dantur partes furfuris mixtæ cum partibus farinæ purioris, vt supra vidimus; & quando consecratur panis, totus panis conuertitur in corpore Christi, etiam quoad partes illas admixtas furfuris, quæ simul cum partibus farinæ componunt panem vsualem, & vulgarem. Quo supposito, potest in pane explicari idem ipsum, sicut in compositis heterogeneis: nam si Sacerdos vellet consecrare particulam solam furfuris minutissimam admixtam pani, quam acutissimus oculus posset aliquando discernere, nihil efficeret; quia illa particula sola, licet sit pars panis; non tamen est panis complete, & ideo non potest contineri corpus Christi totaliter, id est, sola, sed partialiter, hoc est, simul cum aliis partibus panis, licet in singulis sit totum Christi corpus: sic ergo licet dimidium minimi contineat totum corpus Christi, quando cum aliis partibus consecratur; non tamen si seorsim consecretur; quia ipsum secundum se est quidem pars panis, non tamen est panis complete, sed incomplete, & ideo non significat complete corpus Christi, sed incomplete, sicut particula furfuris, hoc est, simul cum aliis partibus, in quibus etiam idẽ Christi corpus contineatur.

Applicatur exemplum difficultati.

97. *Aliud caput difficultatis.*

Ex alio tamen capite videtur, quod illa dimidia pars minimi posset & consecrari, & retinere sola corpus Christi; quia si consecratur dimidia solum pars hostiæ coniuncta cum alia dimidia non consecrata, postea vero consumatur vel corrumpatur illa pars consecrata, excepto dimidio minimo, quod adhuc manet coniunctum cum alia parte non consecrata, tunc certe vel manebit corpus Christi in illo solo dimidio minimo, vel desinet esse ibi, succedente iterùm substantia panis sub eisdem accidentibus, non videtur autem dicendum, desinere esse corpus Christi sub speciebus, quamdiu sub illis potest esse, sicut de facto erit adhuc substantia panis, cui corpus Christi successerat; ergo fatendum est, manere ibi corpus Christi.

98. *Respondere posset.*

Respondeti posset, supposita sententia illa de minimis, consequenter dicendum esse, quod manente illo solo medio minimo consecrato, eo ipso desineret ibi esse corpus Christi, & rediret forma panis continuata cum reliqua parte hostiæ non consecrata, sicut de facto concedit S. Thom. *infra quæst. 77. art. 8.* quando species vini consecratæ miscentur vino non consecrato, desinere esse ibi sanguinem Christi, & redire formam vini; quod iuxta probabiliorem Thomistarum expositionem solum potest esse verum, propter illam rationem, quod scilicet per mixtionem diuiduntur species consecratæ in partes minutissimas minores minimis, sub quibus

ita

ita diffitis non potest amplius esse sanguis Christi, & ideo debet redire forma vini. Quare regulam illam vniuersalem, quod tamdiu maneant corpus, & sanguis Christi quamdiu sub illis speciebus posset conseruari forma substantialis panis, & vini, intelligere ipsi debent, quando manent species sufficientes ad continendum panem, & vinum, quales non sunt species dimidij vnius minimi.

99. *Manet tamen eadem difficultas.*

Sed manent adhuc difficultas eadem, & maior de ipsa forma panis: nam si, consecrata dimidia parte hostiæ, alia dimidia continuata, quæ non fuit consecrata, corrumpatur tota præter dimidium minimi, cuius quantitas continua est cum parte consecrata, quæri etiam potest, quid fiet de illa particula minori quàm minima, an sub ea perseuerare debeat forma panis: iam enim erit in minori quàm minimo; an verò debeat perire, & introduci alia forma, sicut fieret, si minimum panis diuideretur in duas partes. Hoc secundum non videtur dicendum, quia iam in illo hostia appareret aliquis effectus consecrationis præteritæ: nam si non fuisset consecrata, nullo modo introduceretur talis forma in illo dimidio minimo, sed retineretur forma panis, cùm adhuc maneret illa particula coniuncta cum reliqua parte hostiæ; ergo consecratio alterius partis non faciet, quod illa particula substantialiter corrumpatur, quando secluſa omni consecratione, non debet corrumpi. Si ergo potest manere tunc forma substantialis panis in dimidio minimo, quid mirum, quòd maneret etiam corpus Christi in dimidio minimo, si corruptæ fuissent species consecratæ præter illud dimidium minimum?

100. *Confirmatur.*

Confirmarique potest, quia si in eo casu desineret esse corpus Christi in illo dimidio minimo, idé dicendum erit de sanguine Christi, si consecraretur dimidiũ vini, quod est in calice, & statim extraheretur tota illa pars consecrata præter dimidiũ minimum: nam in illo dimidio minimo desineret esse Christi sanguis, & reproduceretur ibi forma vini; tunc autẽ extrahatur etiam illud dimidium minimum, & coniungatur aliis partibus consecratis, quæ fuerant extractæ: peto, an maneret illud dimidium minimum adhuc cum forma vini, an vero reciperet iterum Christi sanguinem. Hoc secundum dici non potest, quia non potest destrui illa substantia vini, nisi per consecrationem nouam. Sed nec primum videtur dicendum, quia hæ omnes species, quæ nunc sunt in calice, sunt illæ, quæ omnes, & solæ fuerant consecratæ: ergo quandiu manent illæ eædem species, de quibus dictum fuerat, quod continebant Christi sanguinem, debet illud idem de ipsis verificari.

101. *Hoc casu supposito, posset adhuc corpus Christi esse sub dimidio minimo. Ratio est.*

Hæc quidem probant, de facto non posse illos casus euenire, quia non dantur illa minima naturalia in pane, & vino: supposita tamen illa sententia de minimis, magis placet, quod posset corpus, vel sanguis Christi esse in dimidio minimo, quamdiu coniunctum esset cum aliis partibus panis, aut vini non consecrati. Ratio autem videtur esse, quod corpus Christi, v.g. sub speciebus succedit loco panis, ad præstandum id, quod substantia panis præstaret: quare illa accidentia eodem modo debent se habere, sicut si haberent sub se substantiam panis; si autem ibi esset substantia panis, posset illud dimidium minimum manere continuatum cum accidentibus panis nõn consecratæ; eodem ergo modo manebunt continua illa accidentia retinendo corpus Christi; quia hoc eodem modo se habet, ac si esset illa substantia panis, quæ prius erat sub illis accidentibus. Quare sicut illa substantia panis non posset perseuerare sub illis accidentibus, si esset seorsim in illo dimidio minimo; perseueraret tamen, quando illa accidentia continuarentur cum aliis accidentibus panis: sic corpus Christi gerit se eodem prorsus modo, & perseueraret, quamdiu perseueraret substantia panis, cui successit, & abit, quando periret forma panis propter separationem illius medij minimi ab aliis partibus.

102. *Ad argumentum partis contrariæ. Respondetur.*

Ad argumentum ergo, quod pro parte contraria afferebamus, dicendum est, corpus Christi esse posse non solum sub speciebus adæquatis, hoc est sufficientibus ad continendam adæquate substantiam panis, sed etiam sub inadæquatis, id est, sufficientibus ad continendam inadęquate substantiam panis; dum tamen hæ species continuentur cum aliis speciebus panis, cum quibus componant species adæquatas. Cum enim corpus Christi succedat ibi, vt diximus, substantiæ panis, hinc est, vt sicut ex hac, & illa parte substantiæ panis fit vna substantia adæquata, quæ possit esse sub illis speciebus; sic ex corpore Christi, & illa parte substantiæ panis, quæ remanet in parte continua, confletur quasi vna substantia panis, & vice panis, quæ possit substare toti illi minimo accidentium, sicut si tota esset substantia panis; species ergo illæ præcisè, sub quibus est corpus Christi in dimidio minimo: non significant sufficienter, ibi esse corpus Christi; quia si illæ essent separatæ ab aliis, non possent illud continere; illæ tamen species prout continuatæ cum aliis significant sufficienter; quia prout sic sufficiunt ad illud continendum. In quo sensu dixit Martinus de Ledesma 1. *part. 4. quæst. 15. art. 2. dub. 5. in fine*, quod in illo casu daretur minus minimo substantiæ, non tamen daretur minus minimo accidentium; quia quantitas, & aliæ dispositiones continuæ in toto minimo sufficiunt ad continendum minimum integrum substantiæ, & hoc sufficit ad hoc, vt corpus Christi sit sub speciebus: tunc enim species sufficiunt ad continendum, & significandum corpus Christi, quando sensibiliter significare possunt esse in ea parte substantiam panis, sed species illæ continuatæ cum aliis speciebus panis significant sensibiliter, substantiam panis etiam sub illa parte esse; ergo possunt eodem modo significare, & continere in ea parte corpus Christi. Quando ergo dicitur, corpus Christi non posse esse adæquate, nisi vbi substantia panis posset esse adæquate, distinguendum est. Nam si sensus sit, non posse esse adæquate, hoc est, in solo eo loco, & parte hostiæ, nisi in ea sola posset esse substantia panis, negandum est; si vero sensus sit, non posse esse adæquate, hoc est, per modum substantiæ adæquate, & independenter ab omni alia substantia, cum qua quasi integret substantiam adæquatam illorum accidentium, verum est. Nam in illo casu corpus Christi in eo dimidio minimo non est adæquate, hoc est, per modum substantiæ totalis, sed quasi per modum substantiæ partialis, seu supplens locum partialis substantiæ panis, quæ sola non posset existere, itaque ideo est ibi corpus Christi dependenter ab eo, quod sit alia pars substantiæ panis in parte proxima hostiæ, cum qua quasi componit, & integrat substantiam sufficientem illorum accidentium, quæ sunt in toto minimo; est tamen corpus Christi in solo dimidio; quia sicut pars substantiæ panis posset esse in illo solo, licet non sola, sed continuata cum alia parte panis: sic corpus Christi, quod succedit illi parti substantiæ panis, potest esse in illo solo dimidio, licet non solum, hoc est, sine coniunctione aliqua cum parte substantiæ panis existente sub accidentibus continuis, quæ accidentia deseruiunt etiam ad hoc, vt corpus Christi possit significari præsens per accidentia alia, sub quibus est.

103. Ledesma. *In illo casu daretur minus minimo substantiæ, non autem accidentium.*

104. *Instantia.* Dices corpus Christi non significatur per alias species panis, nisi per illas, sub quibus est; alioquin illæ aliæ species essent etiam pars sacramenti; siquidem componerent illud in ratione signi sensibilis: sed corpus Christi non est sub omnibus accidentibus illius minimi; ergo non poterit significari per illa omnia, sed per accidentia dimidij; quare si hæc nó possunt sufficienter sola significare corpus Christi, non poterunt sola illum continere. Dicere enim, quod possunt significare provt coniuncta cum aliis, est dicere, quod reuera illa etiam alia significant partialiter. Nam illud, *provt coniuncta*, addit coniunctionem actualem aliorum, quæ coniunctio adæquate non est in hoc dimidio minimo; poterunt enim saltem diuinitus esse hæc accidentia dimidij minimi cum omnibus intrinsecis, quæ habent, absque eo, quòd essent omnia illa alia, cum quibus solum mediate continuantur: nam licet in his concedamus vnionem intrinsecam immediatam ad accidentia sibi immediate continua, nulla tamen est vnio in his, quæ respiciat essentialiter illam partem, cum qua solum mediate continuatur. Si ergo hæc accidentia significant corpus Christi, provt sunt cum aliis omnibus totius minimi, consequens est, quod omnia illa intrent ad componendum hoc sacramentum in ratione signi sensibilis; & per consequens Eucharistia non componetur solum ex Corpore Christi, & speciebus, sub quibus est, sed etiam ex illis sub quibus non est, seu ex accidentibus panis continentibus adhuc substantiam panis.

105. *Soluitur.* Respondeo, hoc sacramentum posse considerari, vel in ratione significantis, vel in ratione cibi, & potus, qui sumitur. Et quidem sub prima consideratione componitur non solum ex speciebus, sed etiam ex verbis consecrationis, ex institutione, & aliis omnibus, à quibus habent posse significare gratiam, vt supra vidimus; quare non est mirum, si sub ea ratione importet etiam in obliquo illas species panis totius minimi, sine quibus species dimidij minimi non possent sufficienter significare. At vero in ratione cibi, & potus includit solum corpus, & sanguinem Christi, & species illas, quibus corpus, & sanguis Christi substantur: nam cibus, qui comeditur, & potus, qui bibitur, non includit intrinsecè illas alias species, licet illas requireret, vt sub his posset Christus contineri. Quando ergo dicitur, Eucharistiam constare ex corpore Christi, & accidentibus panis, sub quibus illud est, loquimur de cibo illo, qui sacramentaliter sumitur, qui quidem non includit alia accidentia panis, nisi illa, sub quibus est Christus. Nam sicut non sumimus, aut comedimus verba consecrationis, sed corpus Christi, & species, quæ ab illis verbis complentur in ratione signi: sic provt sumimus sacramentum, non comedimus species illas continuas, à quibus hæ aliæ species complebantur in ratione signi, sed solum provt comedimus corpus Christi sub his speciebus, dicimur sumere sacramentum Eucharistiæ.

106. *Respondetur ad confirmationem superiorem de compositu heterogeneo.* Ad confirmationem ex compositis heterogeneis respondeo: si materia Eucharistiæ esset passer, vel pomum, non posset consecrari solus [illegible]es, vel solus cortex, quia tunc non consecraretur materia debita, scilicet passer, vel pomum: nam pes non est passer, nec cortex est pomum; sicut nec modo potest consecrari particula sola furfuris minutissima, quæ sit simul cum farina in pane, licet illa cum toto pane posset partialiter consecrari. At vero dimidium minimum panis posset solum illud consecrari, si continuum sit cum aliis partibus panis, quia licet non possit existere illa tenuissima pars seorsim ab aliis partibus; illa tamen est verè panis, atque ideo consecratio habebit materiam requisitam ad suum valorem, scilicet verum panem.

107. Aduerte tamen, hoc ita intelligendum esse, vt, quod attinet ad consecrationem, in tantum esset valida, in quantum illud dimidium minimum secundum se posset esse sensibile, & demonstrabile ad sensum; nam licet semel consecrata aliqua pars posset retinere consecrationem reducta etiam ad paruitatem tenuissimam, in primo tamen fieri debet habere magnitudinem requisitam, vt sentiatur; vt statim dicemus.

An particula imperceptibilis possit esse materia huius sacramenti in facto esse.

108. *Tertia difficultas de particula imperceptibili. Maior. Sententia Maioris. Contraria vera. Suarez. Valquez. Conc. Trid.* Tertia ergo difficultas est, an quæuis particula separata, etiamsi sit adeo tenuis, vt non possit sentiri, retineat corpus Christi. Negauit Maior *in 4. d. 11. q. 1.* quia sacramentum est signum sensibile; ergo illa particula, quæ non est sensibilis, non potest deseruire ad existentiam Christi sacramẽtalem. Communior tamen sententia affirmat, quam sequuntur Suarez, & Vasquez in præsenti. Præcipuum fundamentum desumitur ex Trident. *sess. 13. can. 3.* absolute docente, sub qualibet parte cuiusque speciei separata manere totum Christum: quæ vniuersalis nullam videtur admittere exceptionem.

109. *Ad fundamentum Maioris respondet Vasquez. Hæc solutio reiicitur.* Ad fundamentum vero Maioris respondet P. Vasquez *disp. 171. num. 12.* concedendo, si talis particula non esset sensibilis, non posse retinere corpus Christi. Cæterum negat, posse separari particulam panis adeo exiguam, quæ non possit sentiri ab aliquo acutissimo sensu, vel visu, vel tactu, &c. quia si à nullo posset sentiri, non adæquaret minimum naturale requisitum ad formam panis. Hæc tamen solutio supponit illam sententiam minus probabilem in Philosophia de minimis naturalibus: supponit etiam voluntarie, terminum minimum panis esse eumdem cum termino naturali obiecti sensibilis, cum tamen possit aliquis dicere, minimum panis non attingere quantitatem necessariam, vt sentiatur.

110. Ideo aliter dici posset; si talis particula non esset sensibilis, non retinere corpus Christi; cæterum numquam posse naturaliter separari adeo exiguam panis particulã, quæ à perspicacissimo, & acutissimo sensu, data præsertim maxima lucis copia, non possit sentiri; & ideo Concilium fatetur, sub qualibet particula separata manere totum Christum, quia loquitur de particulis, quæ naturaliter separantur. Sed contra hoc est, quod voluntarie etiam dicitur, non posse naturaliter separari particulã non sensibilem.

111. *Melius ergo respondetur.* Melius ergo respondetur, quamlibet particulam separatam sufficere ad sacramentum, quia quælibet simpliciter, & absolute est sensibilis, licet hic, & nunc per accidens non sentiatur. Pro quo aduerte, aliud esse, obiectum non esse sensibile defectu sensibilitatis; aliud, non sentiri defectu alicuius conditionis. Color, v.g. non potest videri sine luce; cæterum etiam in tenebris color est de se sensibilis, & visibilis, quia licet tunc non videatur defectu illius conditionis, de se tamen habet potentiam productiuam speciei, seu entitatem, quæ posita tali conditione, terminare poterit actum visionis. Sic ergo illa particula separata licet hic, & nunc non sentiatur defectu cõditionis, quia scilicet, sicut color postulat concomitantiam lucis ad immutandam potentiam, sic hæc particula postulat concomitantiam aliarum ad immutandum sensum: cæterum de se semper retinet suam potentiam ad producendam speciem sui, & suam entitatem, quæ terminate potest sensationem, seu partem sensationis: ergo sicut color etiam

in

in tenebris manet de se sensibilis, sic etiam illa particula etiam separata manet de se sensibilis, licet non sentiatur defectu alicuius conditionis.

112. *Instabis.* Dices illa particula adeo tenuis, quo non sentiretur, non esset manducabilis; & per consequens non esset cibus; ergo neque esset sacramẽtum, quod debet esse cibus, vt possit dare suam gratiam. *Respondeo.* Respondeo eodem modo, licet fortasse illa particula dum separata est, non posset seorsim comedi, adhuc esset sacramentum, & contineret corpus Christi; quia ad hoc sufficit, quod posita conditione requisita possit comedi: sicut posset de facto illa particula comedi, non solum si coniungeretur cum aliqua hostia consecrata, & simul cum illa deglutiretur, sed etiamsi coniungeretur cum alio cibo non consecrato, cum quo simul traiiceretur in stomachum, tunc enim vere comederetur, & daret gratiam. Similiter si gutta vini consecrata esset postea adeo attenuata, vt non sentiretur, adhuc esset sacramentum, quia illa immixta vino non consecrato, quod in eumdem calicem ad ablutionem infundatur, biberetur, & daret suam gratiam, licet sola, & seorsim non posset ebibi. Non ergo requiritur ad hoc sacramentum, quod species consecratæ secundũ se possint humano modo comedi, & bibi, sufficit, si admixtæ saltẽ alteri cibo, vel potui possint sumi, & traiici in stomachũ. Sic etiam in naturalibus videmus guttulam tenuissimam ex quinta natura Rorismarini, quæ præ tenuitate vix sentitur, nec sola potest traiici per modũ potus, mixtã tamen vino, vel aquæ potum efficacissimum conficere, & sic ebibitã efficacitatem suam in stomacho manifestare. Potest ergo guttula illa specierũ consecratarum, licet secundum se sit inepta ad potum, retinere suam totam efficacitatẽ sacramentalem, quã exerat, dum admixta saltem potui ebibatur.

113. *Instantia.* Dices iterum, species debere esse tales, quæ possint sensibiliter significare corpus Christi; hoc enim cum non sentiatur per se, debet fieri sensibile per species, vt possit esse pars huius sacramenti, vt vidimus in superioribus. Ad hoc autem requiritur, quod species possint sentiri, quatenus sunt species panis; nam cognoscere solum aliqua accidentia, non sufficit ad hoc, vt deueniamus in cognitionem corporis Christi, nisi illa cognoscantur, vt accidentia panis. Requiritur ergo in speciebus consecratis talis saltem quantitas, in qua ab acutissimo sensu percipi possint vt species panis: alioquin corpus Christi non fiet sensibile sufficienter per alias. Quando ergo particula separata esset adeo tenuis, vt communiter non percipiatur, non videtur posse vlli homini constare, quod sit potius species panis, quam pulueris, aut alterius rei.

114. *Soluitur.* Respondetur eodem modo, sicut illa particula tenuissima seorsim non sentitur, est tamen sensibilis de se, quia coniuncta aliis sentietur per speciem sui quam emittit, sic, licet seorsim non percipiatur, an sit species panis, vel alterius rei; adhuc retinet sensibilitatem panis; quia coniuncta aliis sentietur distincte vt species panis per speciem sui, quam emittet. Totus ergo ille defectus, quem in eo statu habet, non est defectus sensibilitatis intrinsecæ, sed extrinsecus ex defectu conditionis requisitæ ad operandum, & immutandum sensum, qui non potest immutari distincte, nisi à multis speciebus simul plurium partium obiecti.

An possit quæuis minutissima particula consecrari.

115. *Quarta difficultas.* HInc oritur quarta difficultas, an quæuis particula, quæ separata non sentitur, possit separata consecrari? Suarez, & Vasquez negant, & merito, quia ad consecrationem requiritur, quod res demonstretur præsens Pronomine demonstratiuo, quo vtitur Sacerdos: *Hoc est corpus*, &c. Non potest autem per hoc Pronomen demonstrare nisi tem præsentem in ordine ad sensus: ergo si hic, & nunc non est demonstrabilis, non est consecrabilis. Dices, quid si ex reuelatione sciret Sacerdos, illam particulam esse præsentem? Respondetur, nec tunc posse consecrare: quia hæc præsentia tunc demonstraretur intellectualiter, non sensibiliter; quare non potest vti illo Pronomine; sicut nec loquendo de dæmone, quem ex reuelatione scit esse præsentem, diceret: *hoc est dæmonium.* *Communis & vera sententia.*

116. *Restat adhuc difficultas.* Cæterum adhuc restat difficultas, an necesse sit illam particulam sensibilem esse respectu ipsius Sacerdotis consecrantis, an sufficiat esse sensibilem respectu alterius, qui habeat sensum magis acutum? P. Vasquez *num.* 14. supponit, materiam debere esse sensibilem ipsi consecranti, vt possit vti Pronomine demonstratiuo. Ego tamen non inuenio rationem sufficientem huius necessitatis. Cur enim Sacerdos cœcus certus aliunde de existentia, & præsentia panis non posset auditoribus dicere: *hic est panis*, & per consequens; *hoc est corpus meum?* Imo anima separata, quæ non habet cognitionem sensitiuam posset cum hominibus loquens vti illo Pronomine dicens: *hic est ignis*, vel, *hæc est domus*, &c. Nam illud, *hoc*, sufficienter demonstrat rem præsentem per accidentia sensibilia ab audientibus, quibus potissimum debent voces significare.

117. *Obiectio.* Obiicies tamen ex dictis: sufficit ad retinendum corpus Christi sensibilitas intrinseca illius particulæ, licet ex defectu alicuius conditionis, & magnitudinis requisitæ non sentiatur: ergo sufficiet illa sensibilitas intrinseca ad hoc, vt consecretur, licet ex defectu alicuius conditionis non percipiatur. Confirmatur, quia Sacerdos in tenebris potest valide consecrare hostiam præsentem; nam defectus luminis requisiti, est defectus conditionis ad sensationem, non vero est defectus sensibilitatis in obiecto; ergo poterit etiam valide consecrare illam particulam tenuem præsentem, non obstante quod actu non percipiatur, cum id proueniat ex defectu solius conditionis.

118. *Responsio.* Respondetur negando consequentiam. Ratio vero discriminis oritur ex significatione illorum pronominum *hoc*, & *hic*, quibus homines vtuntur ad demõstrandas sensibiliter res præsentes, atque ideo ex vsu hominum significant, obiectum non solum esse præsens, nec solum esse secundum se sensibile, sed etiam tale, & taliter applicatum, vt hic, & nunc possit sensibus manifestari, quantũ est ex parte obiecti. Qui enim dicit: *hoc est aurum*, implicite dicit id, quod coram sensibus est præsens, & apparet quantũ est ex parte obiecti, esse aurum: quare si ex tenuitate obiecti non appareret, non esset vera propositio, sed de subiecto non supponente, vt dici solet: nam si adducto lumine, & occultis alioquin perspicacibus apertis, nihil præsens appareret, dicerent auditores, nihil prorsus esse, de quo dici posset: *hoc est aurum*. At vero ad hoc, vt panis sit sensibilis, non requiritur totum hoc; satis est, quod ex se sit signum sensibile, licet defectu alicuius conditionis nõ possit oculum immutare, prout contingit, quando propter tenuitatem non percipitur; nam licet coniunctio aliarum partium requiratur, vt sentiatur hæc pars: illæ tamen partes non sunt hoc signum, nec virtus actiua huius signi; quia species precise huius particulæ nõ producitur ab aliis partibus, sed à sola ipsa particula, quæ per illam speciem repræsentatur, & singulæ partes

producunt speciem solum sui; non ergo concurrunt aliæ partes tamquam virtus, sed tamquam conditio requisita, vt illa pars producat speciem sui, vel immutet oculum per speciem sui; & ideo, deficientibus aliis partibus, deficit quidem conditio, manet tamen voto virtus requisita in hac particula in ratione virtutis ad producendam speciem sui, & per consequens manet signum sensibile sensibilitate in ratione virtutis, licet non completa per omnes conditiones requisitas.

119. *Respondetur ad confirmationem.* Ad confirmationem fatemur, in tenebris fore validam consecrationem, & vera verba ipsius, non tamen præcise ex eo, quod defectus lucis sit defectus merus conditionis, sed quia est defectus talis conditionis, scilicet non tenentis se ex parte obiecti; quia nimirum homines per illa pronomina demonstratiua *hoc*, & *hic*, intendunt significare rem ita præsentem, vt, quantum est ex parte obiecti, percipi possit, atque ideo comprehendunt conditiones etiá requisitas ex parte illius entitatis complete sumptæ, non vero illas, quæ requiruntur, quasi extrinsece, quales sunt lux, potentia visiua integra, &c. Hanc autem esse vim illorum pronominum, constat ex hominum vsu, qui eis vtuntur in tenebris, non vero quando res propter tenuitatem est imperceptibilis.

120. *De termino materiæ consecrandæ secundum magnitudinem.* Denique, quod attinet ad terminum materiæ consecrandæ secundum magnitudinem, certum est, nullum esse terminum ad valorem consecrationis per se loquendo, licet per accidens magnitudo materiæ aliquando posset obstare, eo quod non possent omnes partes habere præsentiam requisitam, vt demonstrentur per pronomen *hoc*, videatur Suarez *vbi supra sect.* 8. & Vasquez *cap.* 3. qui bene probant hanc partem contra Bonauenturam, Alexandrum, & Angelum, qui dixerunt, eam solam materiam valide consecrari, quæ accommodata est ad vsum fidelium, ad quem hoc sacramentum ordinatur. Quæ quidem ratio, si aliquid probat, probaret etiam, dum sufficientes hostiæ sunt iam consecratæ, non posse valide consecrari aliam hostiam de nouo, donec illæ consumantur: nec posse valide consecrari Eucharistiam in ordine ad veneficia, & incantationes, & alia huiusmodi, quæ omnia sunt absurda.

Suarez. Vasquez.

SECTIO VII.

Vtrùm materia consecrabilis debeat esse præsens, & determinata?

121. QVod attinet ad præsentem, nonnulla sunt certa, aut fere certa; alia vero sunt satis dubia, & quæ vix possunt sub aliqua certa regula cóprehendi.

Primo certum est, materiam debere esse præsentem. Primo certum est, materiam debere esse præsentem Sacerdoti; quod constat ex forma consecrationis, & pronomine demonstratiuo rei præsentis, & ex vsu Ecclesiæ; & quia alias possem ego hic existens consecrare panem apud Indos; quod est ridiculum. Ratio autem potissima desumitur ex institutione Christi, qui consecrauit materiam præsentem, & non dedit potestatem Apostolis faciendi, nisi quod ipse fecerat.

122. *Secundo non sufficere quod materia sensu aliquo percipiatur.* Secundo certum est, non sufficere ad hanc præsentiam, quod materia aliquo sensu percipiatur; alioquin posset panis per vnam, vel plures leucas distans consecrari, quia visu percipitur. Ratio est, quia illud *hoc*, plus designat, quam præsentiam sensationis actualis in communi modo loquendi. Adde, nec etiam requiri istam actualem sensationem: nam licet actu non videatur, nec tangatur; materia potest consecrari, dum actu sit præsens.

123. Tertio certum est, materiam in aliquo continente inclusam posse sufficienter demonstrari per illud *hoc*, vt vinum in calice cooperto, vel hostias in capsula inclusas: quia iuxta communem loquendi modum sufficienter demonstratur contentum per proximum continens. At vero, si panis existeret in alio cubiculo, non sufficienter ostenderetur per *ly hoc*: vnde hostia existens in Sacrario clauso, valde dubium est, an posset consecrari.

Tertio sufficere inclusum in aliquo continente.

124. *Quarto præsentiam hanc sumi in rigore.* Quarto certum mihi est, præsentiam significatam per *ly hoc*, accipiendam esse stricte, & in omni rigore; nam licet in vulgari sermone possis dicere, *hic est homo sapiens*, dum loqueris de homine, qui proxime antea erat præsens, & iam abiit: ibi tamen non demonstratur subiectum per solum pronomen, sed per adiunctas circumstantias, & in ordine etiam ad discursum auditorum. At vero in consecratione per *ly hoc*, debet significari omnino res præsens independenter à circumstantiis, & ab omni alio nutu, vel signo.

125. *Quæ autem horum omnium sit regula dubium est.* Hæc certa sunt, illud autem maxime dubium, quæ regula sit assignanda ad cognoscendam hanc præsentiam. Nonnulli dicunt, materiam distantem per centum passus non consecrari, per decem consecrari, per quinquaginta esse dubium; alij, materiam à tergo non consecrari, sed quæ est in conspectu posita. Certe ego nullam firmam regulam inuenio, nisi eam, quæ ex communi modo loquendi hominum desumitur: illa ergo præsentia requiritur, quæ in modo stricto loquendi sufficit ad demonstrandum aliquid præsens per *ly hoc* independenter à discursu, à nutibus, à circumstantiis, &c. vt dictum est. Ex quo etiam obiter crediderim, eo minorem propinquitatem requiri, quo materia fuerit maior; nam minor propinquitas requiritur in communi sermone ad demonstrandam ciuitatem per *ly hoc*, quam ad demonstrandam domum, vel arborem.

Nulla firmior quam ea quæ sumitur ex communi modo loquendi.

126. *Quæstio.* Quæri solet, an sufficiat, materiam esse præsentem secundum aliquam partem, vt possit tota consecrari, an vero debeat esse præsens secundum omnes, & singulas partes? P. Suarez *disp.* 43. *sect.* 5. *in fine*, postulat præsentiam singularum partium; quia alioquin homo in littore maris posset totum mare consecrare, si esset vinum. P. Vasquez *disput.* 171. *num.* 25. tenet partem aduersam.

Suarez. Vasquez.

127. *Conclusio.* Ego in re dubia neutri satis adhæreo: censeo enim, præsentiam vnius partis non reddere simpliciter præsentes omnes alias partes in quacumque distantia positas, vt possint designari per *ly hoc* simpliciter dictum; conducere tamen aliquid quin secus forte non esset præsens, nunc propter coniunctionem cum ista sit sufficienter præsens. Prima pars conclusionis probari videtur exemplo posito maris: nam qui in littore positus diceret: *hæc est aqua*, non videtur loqui de aqua, quæ est in India, licet sit continua cum nostra: sed de illa solum, quæ est intra sphæram distantiæ, intra quam posset demonstrari illo Pronomine, licet non esset continua cum parte propinquiori: quod patet à posteriori; quia si adstans tali lacui dicerem: *hoc est vinum*, esset vera propositio, etiamsi sola illa pars, quam video, esset vinum, & reliqua vlterior esset aqua: & è contra esset falsa propositio, si illa prior pars non esset vinum, etiamsi alia vlterior pars esset vinum. Si vero dicerem: *hic lacus est vinum*, sufficeret ad veritatem, quod longe maior pars esset vinum, licet non esset pars proxima: quia iam tunc loquebar non de sola parte præsente, sed de toto lacu.

Prima pars probatur.

128. *Secunda pars probatur.* Secunda vero pars conclusionis probatur etiam, quia si ponamus, apparere panem per fenestram quoad maiorem sui partem, licet aliqua pars non appareat, non videtur dubium, quin possim demonstrare

monstrare tali Pronomine totum panem;& dicere: *hic est panis integer*: nam licet illa pars vltima seorsim non possit demonstrari, cæterum cum illa non sit extra sphæram propinquitatis necessariæ,& aliũde sit continua cum parte,quæ apparet, totius panis censetur moraliter præsens. Alioquin daretur occasio multis scrupulis, si forte aliqua pars hostiarum tegatur tempore consecrationis aliquo corpore intermedio,vt candelabro, vel calice.

129. *Materia hæc debet esse certa & determinata.* His breuiter notatis circa præsentiam materiæ, restat, vt aliquid dicamus de eius determinatione; circa quam certum est apud omnes, materiam consecrandam debere esse certam, & definitam ex intentione Sacerdotis: alioquin non poterit demonstrari per *hy hoc*, quæ demonstratio est de essentia formæ consecrationis. Ex quo infertur, eum, qui ex decem hostiis præsentibus vult solum consecrare octo non designando illas, nullam consecrare, ille tamen qui putans se habere in manu vnam hostiam, habet duas, vtramque consecrat, quia habet intentionem consecrandi illud, quod habet in manibus, licet ex errore existimet esse vnam hostiam.

130. *Quæstum.* Petes;quid si Sacerdos habeat intentionem consecrandi illas octo, quas Deus, vel Petrus voluerit? *Satisfit.* Respondeo,adhuc nullam consecrari;quia nisi Dei, vel Petri voluntas manifesta foret Sacerdoti ante consecrationem, non posset Sacerdos designare per illud Pronomen, de quibus hostiis loqueretur, & per consequens non demonstraret illas in ordine ad sensum,sed ad intellectum. *Instantia.* Dices: potest Sacerdos offerre sacrificium pro illa anima, quam Deus voluerit. *Soluitur.* Respondeo, transeat antecedens, (quod tamen non absque fundamento negat P. Vasquez)& nego consequentiam,quia consecratio exercetur per demonstrationem factam illo Pronomine, cuius significatio pendet ex determinata intentione proferentis.

131. *Arguitur secundo.* Arguunt secundo,quia Sacerdos potest ex multis peccatis auditis,absoluere à duobus solis, quæ Deus voluerit;ergo & poterit ex multis hostiis velle consecrare vnam solam, quam Deus voluerit. *Suarez.* P.Suarez *in præsenti disput.43 sect.6.* dicit, *Respondet Suarez.* si Sacerdos intendit conferre sacramentum Pœnitentiæ, remittere omnia peccata; etiamsi ipse limitet intentionem ad duo, quia nimirum ipse solum applicat sacramentum,quod postea per modum causæ necessariæ operatur totum suum effectum. Minister enim non potest impedire effectum sacramenti, si habeat intentionem conficiendi verum sacramentum. At verò in præsenti deficit intentio necessaria, circa sacramentum ipsum quod per consecrationem materiæ efficitur.

132. *Impugnatur à Vasquez.* Hanc solutionem impugnat P. Vasquez *disp.171. c.1.* & mihi etiam difficilis est, quia ad valorem sacramenti parum refert intentio conficiendi verum sacramentum; si non adhibeantur verba requisita ad significandam eam intentionem. Sicut si aliquis intendens perficere verum sacramentum Matrimonij, diceret, *Ego accipio te in coniugem*, volens significare vnam ex decem fœminis præsentibus quam Deus vellet; proculdubio non contraheret matrimonium;quia debet contrahi per verba significantia determinate personam coniugis. Cum ergo sacramentum Pœnitentiæ debeat etiam fieri per verba significantia voluntatem absoluendi à talibus peccatis, quam voluntatem non significant ex intentione proferentis illa verba respectu omnium peccatorum, consequens est, vt non possit dari absolutio sacramentalis directa ab omnibus illis. Quid enim si Sacerdos diceret expresse: *Ego te absoluo à tali, & tali peccato*, diceres ne adhuc, eum directe absoluere ab omnibus aliis per illa verba?

133. *Distinguendum videtur.* In prædicto ergo casu distinguendum videtur nam vel confessio est de venialibus solis, vel etiam de mortalibus. Si sit de solis venialibus,mihi verius videtur sacerdotem posse non licite, sed valide diuidere absolutionem, & velle absoluere à duobus peccatis determinatis, non ab aliis in confessione dictis;quia peccata illa non sunt necessario connexa inter se ex natura rei, cum possit vnum remitti sine alio; neque etiam ex Christi institutione, qui vniuersaliter dedit potestatem remittendi peccata,qua potestate vtitur Sacerdos remittendo vnum, & non aliud. Quamuis enim omnia illa data fuerint à pœnitente pro materia absolutionis;potest tamen Sacerdos velle proferre formam super vnam partem materiæ,& non super aliam; sicut ex decem hostiis oblatis sibi ad consecrandum potest velle consecrare has cuiusque, & non illas. Quod in absolutione supponere videtur P. Vasquez *vbi supra n.5. & 6.* vbi consulto videtur dixisse, inualidam esse absolutionem, quando Sacerdos intendit absoluere à duobus solis peccatis ex multis moralibus. Postea vero, quando loquitur de venialibus solum, dixit esse inualidam, si velit absoluere ab vno ex pluribus venialibus, non definiendo, & determinando illud; quare indicare videtur,fore validam absolutionem, si illud peccatum definiat, & determinet.

134. Si ergo confessio fiat de mortalibus, tunc Sacerdos volens omnino non absoluere ab omnibus, sed ab vno ex illis, etiamsi illud determinet, absolutio erit inualida, quia habet conditionem repugnantem. Nam Sacerdos non habet potestatem remittendi peccata, nisi reconciliando peccatorem cum Deo, & conferendo ei gratiam, & amicitiam cum Deo:non potest autem conferre gratiam,nisi remittat omnia peccata mortalia, vt constat; ergo non habet potestatem absoluendi ab vno mortali,& retinendi alia, sed debet proferre sententiam super omnibus mortalibus. Si verò ex ignorantia inuincibili, vel probabili existimaret, se posse licite absoluere directe ab vno solum peccato mortali,& ab aliis solum indirecte, velletque illa alia relinquere sub obligatione ea confitendi, & subiiciendi directe absolutioni,non video,cur non esset absolutio valida illius peccati determinati directè, & aliorum indirectè, cum constet sæpe, vel ex obliuione, vel ex defectu iurisdictionis prouenire,vt absolutio te ipsa directè valeat respectu aliquorum peccatorum, &c. indirectè tollat.

135. *In quo casu confessio hæc sit inualida.* In vtroque tamen casu, siue peccata sint venialia,siue mortalia, absolutio erit inualida,si intentio Sacerdotis feratur ad aliquod peccatum in confuso, & indefinite ex illis;quæ pœnitens confessus est; quia Sacerdos, vt diximus, non applicat, aut confert sacramentum,nisi proferendo sententiam, quæ non erit valida, nec sententia,nisi iudex determinet apud se,de qua causa velit iudicare. Nam si apud iudicem vnum decem causas habeas, & ipse dicat, quod absoluit te in confuso in vna ex illis, nullam prorsus determinando, sententia inualida erit,& ridicula, vt constat. Melius ergo & facilius responderetur ad argumentum principale,negando omnino antecedens in sacramento Pœnitentiæ. Siue enim Sacerdos absoluat ab vno peccato in confuso ex multis, siue designet illud, quod Deus voluerit, absolutio erit inualida; nam ipse Sacerdos est iudex; atque ideo sententia, prout ab ipso, debet esse circa causam determinatam, & designatam, non minus, quàm consecratio hostiæ debet, prout ab ipso, esse determinata.

136. *Infertur primo.* Hinc infero primo, si gutta vini misceatur postea speciebus consecratis, illam non posse valide consecrari, quia iam tunc secundum illum statum non potest designari sensibiliter per illud pronomen, & idem est, si modica pars vini misceatur multæ aquæ; nam licet non conuertatur in aquam, non poterit consecrari, ob eamdem rationem.

Secundo infertur. Infero secundo, probabiliter sequi, si multis hostiis consecratis misceatur vna non consecrata, non posse postea illam consecrari, dum non dignoscitur, quæ sit, quod ex dictis videtur colligi; quia illa hostia secundum talem statum non potest determinatè ostendi, & designari. Adde, quod sæpe contingeret, illam hostiam esse infra alias consecratas, & per consequens non habere præsentiam sufficientem: sicut si tegeretur tabula, vel lapide superpositò; nam licet cum aliis simul posset consecrari: quia omnes illæ per modum vnius habent præsentiam; tamen ipsa seorsim ab aliis non habet prædictam præsentiam expeditam secundum se. Nemo enim in communi sermone loquens de vno nummo aureo posito in profundo loco sub mille aliis argenteis, & omnino latente, dicet: *hæc est moneta aurea*; illæ enim voces, quando ad vnam solam ex multis applicantur, intelliguntur de illa, quæ est in prospectu, non de illa, quæ omnino latet.

137. *Impugnatur à quibusdam.* Hæc illatio aliquibus Recentioribus displicuit, quia neque etiam quando aliquis vult consecrare dimidiam partem hostiæ, poterit postea arte humana designare, aut distinguere partes consecratas à non consecratis. Et quia cum certo sciam, illam hostiam non consecratam esse in pyxide, possum intendere consecrare, quidquid ibi est panis non consecratum.

Refelluntur. Per hæc tamen non respondetur adhuc ad rationem, qua probauimus illationem, ex eo, quod non potest per illud pronomen *hoc*, significari id quod non possumus demonstrare. Nam licet ego certo sciam, inter centum homines præsentes adesse Regem, quem ego non agnosco, non possum dicere in rigore sermonis: *ille est Rex*. Si item sciam, inter centum panes hordeaceos esse vnum triticeum, nó possum in rigore sermonis dicere: *ille est panis triticeus*, quia his pronominibus homines non vtuntur, nisi possint designare, quæ sit res, de qua loquuntur. Nam me dicente, *ille est Rex*, auditores videntur habere ius interrogandi me; *quis horum est?* Si vero ego dicam, *nescio*, vrgebunt: quomodo ergo designasti, *ille est?* Quia nimirum hæc est vis pronominis demonstratiui, vt id, de quo loquimur, possimus demonstrare, & designare: per illud enim pronomen quasi inuitamus auditores, vt conuertant oculos ad id, quod demonstramus, quasi dicamus, *ecce Regem, ecce panem*; quæ sunt particulæ indicantes, qui autem non scit, quis eorum sit Rex, non potest indicare illum. Ideo enim Ioánes Baptista non poterat indicare Christum, nec illum demonstrare inter alios, quia nesciebat eum ex facie, donec, reuelante Spiritu sancto, cognouit eum; & tunc dixit: *ecce agnus Dei*, &c. Qui ergo nullo modo potest demonstrare hostiam, de qua loquitur, quomodo potest illam indicare, & inuitare alios, vt in eam oculos conuertant?

138. *Respondetur ad rationes contrarias.* Nec obstant rationes illorum Recentiorum. Ad primam enim constat, esse latum discrimen: nam qui vult consecrare dimidiam hostiam, potest illam humano modo demonstrare vt condistinctam ab altera dimidia, licet non possit metaphysice designare vltimum terminum huius, vel illius partis: ad designationem enim, & demonstrationem humanam non requiritur illa metaphysica designatio, sed crassa, & humana: sic designamus hanc prouinciam, hanc domum, hanc aulam: licet non possimus designare vltimum terminum indiuisibilem illius; sufficit quippe illa distinctio humana, vt homines agnoscant id, de quo loquimur. At vero in nostro casu nullo modo ostenditur hostia illa, prout distincta ab aliis, neque ex vi meæ loquutionis possunt, qui audiunt, venire in cognitionem illius magis, quam antea. Vnde verba illa iuxta eum sensum æquiualebunt his: *inter has hostias est vna continens corpus meum*. Constat autem, eiusmodi verba non sufficere ad consecrationem, quæ debet fieri per demonstrationem determinatam, non per vagam, & confusam; quæ esset longe diuersa significatio.

139. Ad secundam rationem fateor posse Sacerdotem consecrare valide illam hostiam, si intendat consecrare totum, quod est in pyxide, sub conditione, si non est consecratum; quia tunc per verba illa loquitur de omnibus hostiis ibi existentibus, licet solum sub conditione velit eas consecrare. Sed nostra quæstio procedit quando intenderet solam illam consecrare, & de illa sola loqui, & non de aliis; in quo casu videtur non posse demonstrari per pronomen, *hoc*, illam solam, quam non possumus distinguere, nec ostendere distinctam ab aliis. Sicut Episcopus sciens, alicui ex iis, qui accipiebant Ordinem, non fuisse dictam formam, ignorans quis esset, posset dupliciter, valide, vel inualide velle occurrere illi defectui, scilicet vel dicendo formam omnibus sub conditione: *Accipite potestatem*, &c. vel aliter dicendo formam in singulari, & dirigendo intentionem suam absolutam ad illum solum, quicumque ille esset: *Accipe potestatem*, &c. In priori casu verba significarent, & dirigerentur ad omnes; in posteriori, ad vnum solum. Sic in casu nostro, aliud esset, si Sacerdos vellet dirigere verba consecrationis ad omnes illas hostias præsentes cum intentione conditionata illas consecrandi; aliud vero, si solum dirigeret verba ad illam hostiam, quæ non erat consecrata, & de illa sola vellet loqui, tunc enim non haberet intentionem conditionatam consecrandi, sed absolutam, quam diximus probabiliter impossibilem, eo quod non posset designari vllo modo hostia, de qua vult Sacerdos loqui. An vero posset licite consecrare sub conditione omnes, vt non maneret mixta illa alia non consecrata, non video necessitatem sufficientem ad reiterandam formam sub conditione super illas omnes hostias consecratas: omnia enim inconuenientia possent alia via facile vitari, dando, verbi gratia, singulis in communione duas ex illis particulis: sic enim certum esset, singulos accipere aliquam hostiam consecratam. Alioquin liceret etiam iterum sub conditione consecrare calicem, in quem post consecrationem casu infusa fuisset gutta vini non consecrati; quod tamen nemo admitteret, quia nulla est necessitas reiterandi formam, cum non sequatur inconueniens ex eo, quod totum illud sumatur per modum vnius. Aliud esset, si è contra mille hostiis non consecratis admixta fuisset vna consecrata, nec posset discerni: tunc enim deberent omnes sub conditione consecrari: sicut quando gutta consecrata misceretur amphoræ vini non consecrati, debet totum illud vinum conseruari ad vsus sacros, vt paulatim totum consecretur; vt monet cum aliis Suarez infra *disputat. 57. sect. 4. in fine.*

140. *Illatio tertia.* Inferno tertio, quid dicendum sit in illo casu, qui vulgariter circumfertur, quando Sacerdos intenderet consecrare primam quartam partem hostiæ, non vero secundam, & in reliqua medietate similiter primam quartam, & non secundam, & sic deinceps

deinceps in infinitum; in quo casu videntur consecrari infinitæ partes signatæ, distinctæ, & discontinuæ inter se. Respondetur tamen, suppositâ sententia Aristotelis de compositione continui, non esse validam illam consecrationem, quia per talem designationem non potest moraliter designari, quæ sint partes consecratæ in hostia, cum non possit humana mens illas omnes concipere, nedum designare.

Instabis. Dices adhuc ponamus; quod Sacerdos intendit consecrare, quotquot partes quartas discontinuas valide potest prædicto modo: de illis inquiro, an sint infinitæ? nam si sunt finitæ, cur non potuit alia quarta pars designari, cum adhuc essent finitæ?

Respondeo. Respondeo, probabile videtur, data tali intentione, consecrari aliquas partes quartas discontinuas; nam vtile per inutile non vitiatur; & Sacerdos posset proculdubio, si vellet, tres, vel quatuor partes discontinuas seorsim consecrare; ergo etiam, si velit, omnes, cum non faciat dependentem consecrationem vnius à consecratione alterius, aliquæ manebunt consecratæ; illæ tamen non erunt infinitæ, sed finitæ; illæ scilicet, quas Deus scit posse humana industria moraliter designari; hæ autem non sunt infinitæ, quia industria humana finita est, & tam exigua potest iam esse pars, in qua nulla hominum ars possit designare quartam partem. Et hæc sufficiant de casibus confictis, vt iam ad grauiores quæstiones progrediamur.

DISPVTATIO V.

De præsentia corporis & sanguinis Christi in Eucharistia.

SECTIO I. *Posse duo corpora esse in eodem loco? & idem corpus diuinitus simul in duplici loco.*

SECTIO II. *Vtrum corpus existens in duplici loco, debeat habere vtrobique eadem accidentia, & easdem mutationes?*

SECTIO III. *Vtrum accidentia, quæ dependent ab hoc loco, debeant, vel possint replicari, replicato suo subiecto?*

SECTIO IV. *Præmittuntur aliqua communia de loco, & præsentia locali.*

SECTIO V. *Obiectiones aliquæ contra supradicta.*

SECTIO VI. *Quid sit spatium imaginarium, in ordine ad quod explicatur essentia præsentiæ localis.*

SECTIO VII. *Infertur ex dictis, qualis sit præsentia corporis Christi in Eucharistia.*

SECTIO VIII. *Vtrum præsentia sacramentalis Christi pendeat à præsentia naturali.*

1. *Tria hic quærentur.* TRIA potissimum tractari possunt de præsentia corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia. Primum; an sit possibilis. Secundum; an sit de facto Tertium, quæ, & qualis sit hæc præsentia. Ex his secundum quidem punctum grauissimum est: sed quia totum fere pender ex sensu aliquorum locorum Scripturæ, latissime tractatur ab Interpretibus Scripturæ, & factum est ipsis proprium: aliunde vero Controuersiæ contra hæreticos nostri temporis adeo fuse & plene hoc argumentum tractarunt, vt nihil addendum superfit; & ideo Theologi Scholastici solent illud Controuersistis, vel Scripturæ interpretibus relinquere; de aliis ergo, quæ magis ad Scholasticam disputationem spectant, Scholasticorum more in præsenti agemus.

2. *Quæstion.* Solum posset circa hoc fidei dogma dubitari, an sit fidei articulus, sicut mysterium Trinitatis, vel Incarnationis. Articulus fidei tripliciter sumi potest, vt notauit Sotus *in 4. distinct. 9. quæst. 2. artic. 1.* Nam in primis accipitur pro veritate fidei in Conciliis definita; secundo, pro veritate in Scriptura expressa; tertiò, pro articulo in symbolo fidei contento. Quo supposito, non est dubium, quin hæc veritas primo, & secundo modo sit articulus nostræ fidei: difficultas potest esse, an sit etiam articulus in symbolo contentus, & cur de eo non fiat ibi in speciali professio. Non enim videtur posse negari, quod habeat

3. *Scotus. Durand. Sotus. Ledesma. Gabr.* specialem difficultatem diuersam ab aliis articulis, vt concedunt Scotus *in 4. dist. 10. quæst 1.* Durand. *ibi.* Sotus *vbi suprà* Ledesma 1. *p. 4. quæst. 16. artic. 1.* Gabriel *in Canonem. lect. 39.*

Respondent alij hoc mysterium includi in articulo omnipotentiæ Dei, quo fatemur, Deum omnia miracula operari posse. Sed contra; quia aliud est fatèri, Deum posse; aliud fateri, quod fecerit: præsertim quod aliquis contendit, hoc implicare contradictionem, & ideo non potuisse fieri. Alij dicunt, contineri sub articulo communionis fidelium, seu sub articulo sanctificationis nostræ. Sed contra; quia communio fidelium non est magis propria huius sacramenti, quam aliorum, nisi per quandam approbationem Iterum in articulo sanctificationis non continetur, nisi implicite, sicut alia media sanctificationis.

4. *Satisfit.* Melius ergo respondetur, in symbolo ea solum contineri, quorum cognitio per se requiritur, & non vt medium ad aliud ordinatum. Nam omnes partes Symboli creduntur per se, & non ratione implendi aliud præceptum; sed præcise ad cultum fidei, & ad percipiendam eius notitiam. Fides autem Eucharistiæ tota est necessaria propter vsum illius, & ad implendum præceptum sumendi Eucharistiam; & ideo merito prætermissa est in symbolo, vtpote cuius notitia ex vi alterius præcepti habenda esset. Posset tamen Ecclesia edere symbolum, in quo hæc veritas contineatur, si id expedierit, vt in sacramento Baptismi factum est, quod iam expresse confitemur in symbolo Nicæno ex præscripto Concilij Constant. & de facto in Concilio Later. *cap. 1. in* professione Fidei inter alios fidei articulos hunc etiam de reali præsentia Corporis Christi profitetur.

5. Dices; ob eandem rationem potuit omitti in symbolo articulus remissionis peccatorum: nam hic etiam articulus sciri debuit ex alio capite, scilicet ex præcepto suscipiendi sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ ad tollenda peccata. Respondeo, hanc obligationem non esse tam generalem, vt omnes fideles comprehenderet, nam qui baptizantur in infantia, & postea non habent peccatum graue per Pœnitentiam expiandum, non habent præceptum Pœnitentiæ, oportet tamen eos habere fidem explicitam illius articuli, qui continet vnum ex præcipuis fundamentis Christianæ religionis.

SECTIO I.

Posse duo corpora esse in eodem loco; & idem corpus diuinitus simul in duplici loco.

6. *Duo hic potissimum mirabilia.* IN hoc mysterio duo potissimum mirabilia fiunt circa sacratissimum Christi corpus: quod autem

dicitur de corpore, idem omnino dicendum est de sanguine. Primum est, quod omnes eius partes inuicem penetratæ sint in qualibet parte hostiæ, ita vt vbi est caput, ibi etiam sint & pedes, & aliæ omnes partes. Secundum est, quod idem corpus Christi sit simul in cœlo, & in Eucharista; in hoc altari, & in aliis multis, quæ duo videntur esse contra limitationem rei corporeæ: quare prius videtur aliquid præmittendum de vtriusque possibilitate in ordine ad Diuinam potentiam.

7. *Quid certum sit apud omnes, primo.*

Primo igitur concedunt omnes naturaliter loquando non posse idem corpus exsistere simul in duplici loco; quod ipsa experientia tam clare testatur, vt nulla indigeat probatione: cur autem nec Angelus id possit, dicemus in materia de Angelis. Secundo concedunt, non posse naturaliter duo corpora esse simul in eodem spatio; quod etiam testatur ipsa experientia, hoc enim prouenit à quantitate, cuius effectus formalis est reddere subiectum impenetrabile cum alio corpore quanto, imo & ipsas partes impetrabiles inter se, & per consequens extensas localiter. Tertio concedunt Catholici, corpus, ablata quantitate, posse penetrari cum alio corpore quantumuis quanto, imo & adhuc retenta quantitate, posse auferri à Deo actualem extensionem localem partium, & actualem impenetrationem, ita vt de facto penetretur cum alia quantitate, sicut de facto corpus Christi, retenta sua quantitate, ponitur in Eucharistia sine extensione partium, & sine impenetratione; penetratur enim actu cum quantitate panis; nam licet corpus Christi retineat quantitatem, non tamen retinet modum quantitatiuum. Quarto concedunt, corpus aliquod, adhuc retenta quantitate, posse constitui à Deo simul in duplici, & multiplici loco, dum tamen non sit in illis omnibus modo quantitatiuo. Hoc patet ex eodem mysterio Eucharistiæ: nam licet Christus Dominus in cœlo habeat extensionem quantitatiuam; in Eucharistia tamen habet alium modum essendi, & sic eo collocatur simul in pluribus altaribus; quod aduersus Hæreticos probatur, primo, quia in hoc nulla ostenditur repugnantia contradictionis, secundo, quia duæ vbicationes sunt duæ formæ accidentales contrariæ; ergo sicut de potentia absoluta possunt se compati simul calor, & frigus in gradu intenso in eodem subiecto; sic etiam poterunt duæ vbicationes distinctæ.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

8. *Hic duo quæruntur.*

Duo supersunt inquirenda; primum, vtrum in eodem spatio possit poni simul de potentia absoluta duplex corpus, vtrumque cum extensione, & modo quantitatiuo? Secundum est, vtrum de potentia absoluta possit idem corpus cum modo quantitatiuo poni simul in duplici loco distanti?

Circa primum negant plures ex antiquioribus, & recentioribus, quia modus quantitatiuus est ipsa actualis impenetratio; sed solum potest esse actualis impenetratio cum actuali penetratione; ergo nec duo corpora cum modo quantitatiuo possunt compati in eodem spatio.

9. *Conclusio prima.*

Dico primo, retentis iisdem omnibus modis, & accidentibus positiuis, quæ quodlibet illorum in absentia alterius haberet, possunt se compati de potentia absoluta in eodem spatio. Probatur, quia meum corpus nunc in hoc spatio solũ habet quantitatem, & talem extensionem localem partium: sed cum toto hoc compatitur secum aliud corpus, quantum de potentia absoluta; ergo, nullo ablato positiuo, compatitur, secum aliud corpus quantum. Maior negatur à nonnullis; dicunt enim in meo corpore non solum dari quantitatem, & præsentiam localem, sed etiam modum alium positiuum, qui dicitur extensio quantitatiua, cum qua non potest esse aliud corpus. Sed contra istam sententiam probatur maior supra posita; quia tota ista extensio nihil aliud est, quam vnam partem esse extra aliam localiter; per hoc enim solum, quod ego habeam manus in vna parte spatij, & pedes in alia, & sic de aliis, intelligitur sufficienter, me habere totam extensionem actualem, quæ exigitur à quantitate; ergo superfluus est ille modus superadditus. Hoc ergo supposito, probatur minor supra posita in primo syllogismo; quia cum hac præsentia locali, quam ego habeo in hoc loco, potest esse de potentia absoluta præsentia localis alterius hominis extensi; quod in primis probatur exemplo Christi Domini adhuc cum sua præsentia locali extensa penetrati cum clausto vteri virginei, & cum lapide sepulchri, & cum ianuis clausis Cœnaculi. Deinde ratione, quia non repugnant essentialiter, sed tantum naturaliter hoc meum *vbi* cum *vbi* alterius corporis; ergo, retenta mea quantitate, & hoc meo *vbi*, potest esse aliud corpus in hoc spatio de potentia absoluta; ergo de primo ad vltimum, retento omni modo, & accidenti positiuo, quod nunc habeo, potest de potentia absoluta poni aliud corpus in hoc eodem spatio. Confirmatur, quia quando corpus Christi ascendentis in cœlum penetratum fuit cum cœlis, non ideo cœlum perdidit aliquem modũ intrinsecum extensionis quãtitatiuæ; alioquin posset etiam tunc ignis, vel aër penetrari cum cœlo; ergo potest retineri tota extensio, & omnia alia accidentia intrinseca, quando vnum corpus diuinitus penetratur cum alio.

Reijciuntur.

Instant aliqui.

10. *Conclusio secunda.*

Dico secundo: non possunt compati se duo corpora quanta in eodem spatio retenta actuali impenetratione. Hæc patet ex terminis; quia impenetratio actualis contradicit actuali penetrationi duorum corporum. Cæterum hæc conclusio non opponitur cum præcedenti; quia diximus, posse compati se duplex corpus quantum in eodem spatio sine ablatione alicuius positiui; quia actualis impenetratio, quam modo dicimus auferri in tali casu, non est aliquis modus positiuus, sed est negatio alicuius vbicationis alterius corporis in eodem loco: hæc autem negatio auferetur necessario eo ipso, quod ponatur aliud corpus in eodem loco.

Actualis impenetratio nõ est aliquis modus positiuus.

11. *Quæstion.*

Petes; si duo corpora quanta penetrarentur, retenta sua extensione quantitatiua, quomodo se haberent in ordine ad agendum, & patiendum? Respondeo in primis, si illa corpora essent eiusdem coloris, & figuræ, non discerneret visus, vtrum ibi essent duplex, vel vnicum corpus; si vero haberent diuersos colores, appareret quasi vnum corpus habens colorem medium similem illi, qui resultat per confusionem pulueris diuersi coloris. Item, quodlibet illorum corporum posset pati à quolibet agente extrinseco, & agere in ipsum, perinde ac si esset solum in illo loco. Denique illa duo corpora possent mutuo in se agere, ac si non essent penetrata; quia quodlibet illorum habet naturalem modum existendi: penetratio autem non impedit, imo potius adiuuat ad actionem; quia habent inter se maiorem præsentiam, quam si solum essent contigua.

Satisfit.

12. *S. Thom. Bonauent. Suarez.*

In secunda quæstionis parte, aduersarios habemus S. Thomam, Bonauenturam, & alios graues Auctores, quos affert Suarez *disput.* 48. *sect.* 4. qui negant etiam de potentia absoluta posse idem corpus circumscriptiue, seu quantitatiue exsistens, poni simul in duplici loco: quam sententiam iterum defendendum suscepit Vasquez *in præsenti disput.* 189. *cap.* 6. Verior tamen, & communis iam sententia affirmat, quam late probat Suarez vbi supra, vbi affert pro ea plures Doctores etiam ex antiquioribus.

Conclusio tertia.

Probatur

13. *Probatur primo.* Probatur primo; quia potest corpus quantum priuari à Deo omni vbicatione circumscriptiua, & solum habere *vbi* definitiuum, vt aduersarij admittunt; ergo poterit etiam corpus quantum habere simul duas vbicationes circumscriptiuas. Probatur consequentia, quia plus est,& magis repugnat corpori quanto, priuari omni vbicatione circumscriptiua,quam habere duas: Vbicatio enim circumscriptiua est passio corporis quanti: quare sicut magis repugnat igni carere omni calore,quam habere duplicatum calorem(illud enim esset carere passione, quam postulat:hoc autem solum est accipere,quod non postulat;) sic etiam corpori quanto magis repugnat carere omni vbicatione circumscriptiua, quam habere duas; ergo si Deus potest facere primum,poterit & secundum.

14. *Probatur secundo.* Probatur secundo;quia non repugnat de potentia absoluta,eandem albedinem esse in duplici subiecto distincto,vt omnes admittunt:ergo nec repugnabit,idem corpus esse quantitatiue in duplici loco;quæ enim maior est in hoc repugnantia?

Probatur tertio. Tertio probatur, quia possunt de potentia absoluta duo corpora extensa esse simul in eodem loco circumscriptiue, vt probatum est supra; ergo & vnum corpus poterit esse per miraculum in duplici loco circumscriptiue; non enim est maior repugnantia in secundo,quam in primo.

15. *Dicunt aduersarij.* Respondent negando consequentiam; quia de ratione vnius est esse indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio: ita tamen, vt esse indiuisum in se sit illi magis intrinsecum, quam esse diuisum à quolibet alio;quando ergo duo corpora ponuntur in eodem loco, solum videtur fieri, quod vnum corpus non diuidatur ab alio; at vero, si vnum corpus ponatur in duplici loco, sequitur, idem esse diuisum à se;quod fieri non potest.

Sed contra. Sed contra; primo, quia si solutio aliquid valet, probaret etiam,vnum corpus non posse esse definitiue in pluribus spatiis,quia tunc etiam diuideretur à se ipso. Contra secundo, quia tam repugnat ad rationem veræ vnitatis non esse diuisum hoc ens, quod est vnum, à quolibet alio ente, quam esse diuisum in se: ergo etiam repugnaret, duo corpora esse in eodem loco: vel si non repugnat simultas localis duobus corporibus, neque etiam repugnabit diuisio localis eidem corpori.

16. *Probatur quarto.* Quarto probatur ex hoc mysterio Eucharistiæ, in qua Christus vere,&realiter est præsens,licet per vbicationem definitiuam; ex hac enim arguitur possibilitas vbicationis circumscriptiuæ in duplici loco; primo, quia vbicatio circumscriptiua, sicut petit,corpus non poni in alio loco circumscriptiue, sic etiam postulat, non poni alibi definitiue: petit enim corpus non esse alibi, quàm ibi, vbi circumscribitur; ergo si corpus, quod est in cœlo circumscriptiue,potest poni de potentia absoluta alibi definitiue, poterit etiam poni alibi circumscriptiue. Deinde probatur eadem consequentia, quia nulla potest afferri probabilis ratio repugnantiæ, quæ magis impossibilem reddat secundum casum, quam primum,vt ex solutione earum constabit.

17. *Prima obiectio.* Prima ergo contradictio hæc est; sequeretur enim, corpus illud esse in loco circumscriptiue, & non esse circumscriptiue: primum admittitur in conclusione,secundum probatur,quia circumscribi in hoc loco,est terminari in hoc loco,vt nomen ipsum sonare videtur;ergo finiri in hoc loco;ergo nõ esse extra; ergo non esse in alio loco;ergo si ponitur in alio loco,non ponitur hic circumscriptiue.

Respondetur. Hæc obiectio si aliquid probat, probat etiam, id quod est circumscriptiue in vno loco, non posse in alio esse definitiue;quia si in primo loco circumscribitur,& terminatur,non poterit esse extra illum aliquo modo, cum tamen oppositum habeat de facto corpus Christi,cui circumscriptio, quam habet in cælo,& quam habuit in cœna,non obstitit, quo minus alibi miraculose exsisteret,& existat. Deinde respondeo,de essentiali ratione vbicationis circumscriptiuæ solum esse, quod corpus sic circumscriptum in vno loco habeat partem extra partem, & ita commensuretur loco, vt naturaliter non possit alibi exsistere; vbicatio enim illa non dicit essentialiter negationem alterius *vbicationis*.

18. *Obijcitur secundo.* Obiiciunt secundo,effectus formalis alicuius formæ non potest crescere,nisi crescat ipsa forma,non enim potest aliquis esse magis calidus, nisi crescat calor: sed extentio localis est effectus formalis quantitatis; ergo non potest idem corpus habere duplicem extensionem localem, nisi habeat duplicem quantitatem: ergo idem corpus cum eadem quantitate non potest poni in duplici loco extensum. *Respondetur.* Respondeo extensionem localem actualem esse quidem passionem quantitatis, non tamen esse effectum formalem quantitatis: alioquin si esset eius effectus formalis,nõ posset poni à Deo corpus quantum sine extensione actuali, sicut non potest poni calor in subiecto, quin reddat illud calidum. Potest ergo corpus quantum habere de potentia absoluta duplicem extensionem localé, sicut potest ignis habere duplicem calorem;quia est eius passio.

19. *Obiectio tertia. Responsio.* Obiiciunt tertio;si potest idem corpus quantitatiue poni in duplici loco, ergo & in pluribus; ergo & in omnibus; ergo erit vbique; ergo erit immensum. Hoc autem est impossibile; quia immensitas est attributum Dei incommunicabile creaturæ. Hoc argumentum æque militat contra mysterium Eucharistiæ: nam si potest poni idem corpus, vel eadem anima definitiue in pluribus locis, ergo & vbique,ergo erit immensa,immensitate multo magis simili immensitati Diuinæ, quam si corpus esset circumscriptiue vbique, quia in illo primo casu esset tota anima in toto, & tota in qualibet parte spatij, sicut Deus. Ad argumentum. Respondetur, impossibilem esse multitudinem vbicationem infinitam, qualis requireretur ad existendum vbique, per plures præsentias circumscriptiuas. An vero possit per vnicam vbicationem esse vbique, alibi examinandum est.

20. *Obiectio quarta.* Obiiciunt quarto, si idem corpus ponitur hoc modo in duplici loco,sequitur,idem corpus distare à se ipso, & diuidi à se ipso, quod est impossibile. Hoc etiam æque militat contra Eucharistiam: cur enim magis distaret, vel diuideretur à se ipso corpus in duplici loco circumscriptiue exsistens,quam modo Christus prout in cœlo,& in Eucharistia distat,vel diuiditur à se ipso.

Suarez. Ad argumentum ergo Suarez *d. sect. 4. in responsione ad 2.* dicit,non esse inconueniens, idem positum in duobus locis distare à se ipso; quia prout habet vnam vbicationem, distat à se ipso, prout habet aliam. *Responsio.* Ego tamen libentius negarem,licet quæstio sit de nomine, quia distantia dicit distinctionem duorum, quæ distant: quare sicut idem homo cum duplici albedine non diceretur similis sibi;nec idem homo cum albedine, & nigredine diceretur dissimilis sibi, nec idem homo cum duplici vbicatione in eodem loco, diceretur proximus sibi ob defectum distinctionis; sic nec idem homo in duplici loco diceretur distans à se; quia eadem est ratio in omnibus. Quem modum loquendi probat idem Suar. *eadem disp. 48. sect. 1. §. secundo colligitur.* Deinde à fortiori non dicetur diuisus à se,quia diuisio non solum

solum dicit distantiam, sed clarius importat distinctionem: diuidi enim vnum ab alio, est vnum non esse aliud, nec habere aliquam vnionem cum illo: vbi autem est identitas, non potest esse diuisio.

21. *Obiectio quinta.* Obiiciunt quinto, si idem corpus poni potest in duplici loco per duplicem præsentiam quantitatiuam, ergo & poterit etiam poni in eodem loco per duplicem, & per plures præsentias; ergo esset bis, & pluries simul in eodem loco, quod tamen non videtur posse concipi. Hoc etiam militat contra Eucharistiam, quia si Christus ponitur definitiue in pluribus locis, ergo poterit etiam poni bis, & pluries in eodem loco; quod de facto contingeret, si penetraret Deus species panis cum speciebus vini.

Soluitur. Respondetur ergo admittendo sequelam, in qua nullum reperitur absurdum.

22. *Obijcitur sexto.* Obiiciunt sexto, si idem corpus ponitur in duplici loco, ergo est maius quolibet illorum locorum seorsim sumpto; occupat enim duplo maius spatium; ex hoc autem sequitur, locatum non esse æquale cum loco, quod est contra Aristotelem, & contra essentiam loci. *Respondetur.* Respondetur, si sermo sit de æqualitate inter rem locatam, & locum, tunc corpus illud non esset de se æquale vtrique loco simul sumpto, sed singulis seorsim, quia hæc æqualitas consistit in aptitudine, quam de se quantitas illius corporis habet ad replendum illud spatium, & non plus. Si vero comparatio fiat inter extensionem actualem illius corporis, & locũ ipsum, vere vtraque extensio esset æqualis vtrique loco, & singulæ extẽsiones singulis locis, & per consequens corpus illud haberet extensionem duplo maiorẽ singulis locis, in quo nihil est absurdi: maneret enim verum, quod corpus ipsum de se non esset maius, sed æquale vnicuique loco.

23. *Septima obiectio. Vasquez.* Obiicit septimo P. Vasquez; quia si poneretur idem lapis in duplici loco, & vtrobique esset extra centum, ergo vtrobique grauitaret in centrum; ergo si vtrobique relinqueretur, vtrobique tenderet in centrum per propriam grauitatem: hoc autem est impossibile, quia iam lapidis haberet virtutem naturalem ad producendas duas præsentias simul; ergo etiam erit impossibile id, ex quo sequitur.

Responsio. Respondeo, hoc argumentum procedere etiam contra duas præsentias, quarum vna sit definitiua, & altera circumscriptiua; nam eodem modo peti potest, replicato corpore Christi in Eucharistia, an idem corpus existens in cœlo possit naturali virtute mouere se localiter; vel quando erat in terra, an posset naturaliter gratuitare, & tendere deorsum? Videtur enim, quod non posset, quia grauitas, vel potentia progressiua naturalis, sicut non habet virtutem ad producendas duas præsentias simul, sic nec ad producendam vnam, quando est alia producta ab alio agente; ergo cum idem corpus sit alibi, scilicet in Eucharistia, non potest naturaliter accipere secundam præsentiam tunc à virtute naturali; ergo corpus Christi ibi, vbi existit circumscriptiue, non grauitaret, sed maneret naturaliter suspensum in aere; nec posset ambulare, aut se vllo modo mouere. Quod ergo P. Vasquez dixerit in sua sententia, dici poterit in nostra.

24. *Quidam ad argumentum respondent.* Ad argumentum itaque aliqui fatentur, quod si poneretur idem corpus circumscriptiue in duplici loco, in neutro posset connaturaliter moueri, aut grauitare, nisi Deus adderet nouas vires ad illum motum, quas Deus non deberet addere ex suppositione prioris miraculi. Ita videtur sentire P. Hurtado *disp. 13. Physica, sect. 5. n. 56.* cum aliis Recentioribus. Hoc tamen in vniuersum dictum difficile est; *Refellitur primo.* primo, propter rationem supra tactam; quia nimirum dicendum esset, corpus Christi de facto ex

Hurtado.

suppositione præsentiæ Eucharisticæ non posse connaturaliter moueri in cœlo, sed debuisse omnino quiescere in eo loco, in quo inuenitur, ita vt nec posset mouere labia, vel linguam ad loquendum, nec cor posset suum motum in terra exercere, & hæc omnia esse noua miracula, cũ connaturaliter priori miraculo deberetur quies; & immobilitas omnimoda in illo alio loco, vbi existit circumscriptiue.

25. *Refellitur secundo.* Secundo, quia eodem modo dicendum esset quod quando miraculose vnũ corpus penetratur cũ alio, ex suppositione eius miraculi non possit alterũ solũ ex iis corporibus localiter moueri, sed debeat, vel vtrumque simul moueri, vel vtrumque sistere; quia partes singulæ corporis per motum incipiunt de nouo penetrari cum aliis partibus illius alterius corporis, corpus autem non habet virtutem naturalem ad illam nouam penetrationem, hoc est, ad producendum *vbi* nouum in eo spatio, in quo est aliud corpus resistens; ergo illud corpus semel penetratũ non posset vlterius progredi, nec grauitaret lapis, si esset penetratus cum aëre, sed deberet cõnaturaliter quiescere, vel moueri simul cum ipso aëre: imo nec simul cum aëre posset connaturaliter moueri; quia iam tunc etiam produceretur vbicatio noua, ad quã producendã non habet naturalem virtutem corpus illud in eo spatio, in quo reperitur aliud corpus. Vnde quando corpus Christi penetratum erat cum portis Cænaculi, ex suppositione illius penetrationis semel factæ, connaturaliter debebatur, quod nõ progrederetur vlterius, nec exiret ex spatio, in quo erat porta; nec etiam regrederetur, sed semper maneret penetratum cum porta; quia quicumque motus versus quamlibet partem esset nouum miraculum propter nouam resistentiam, & propter defectum virtutis naturalis ad illum motum.

26. *Ex hoc exemplo colligitur facilior responsio ad argumentum.* Ex hoc ergo exemplo colligere possumus faciliorem responsionem ad argumentum illud P. Vasquez; nam in vtroque casu, scilicet, quando duo corpora penetrantur, & quando idem corpus ponitur in duplici loco, potest Deus multipliciter se habere in eo miraculo operando. Primo enim potest Deus se solo illud operari, ita vt corpora ipsa non concurrant ad eum motum, vel præsentiam, per grauitatẽ, aut potentiam loco motiuam propriam. Secundò, potest Deus concurrere cum ipsismet corporibus, ita vt v. g. lapis sua grauitate tendat deorsum, & transeat per spatium, in quo est alius lapis, perinde ac si nullum esset impedimentum; vel quod homo per suam propriam virtutem conseruet suum *vbi*; quo stat Romæ innixus suis pedibus, perinde ac si non esset replicatus Neapoli; qui Dei concursus non erat debitus lapidi, vel homini in illis circumstantiis propter impedimentum naturale alterius corporis, vel alterius vbicationis, atque adeo erit concursus supernaturalis saltem quoad modum.

27. Non tamen desunt, qui dicunt, id fieri media qualitate supernaturali, quam Deus ad hunc finem imprimit corpori, prout de corporibus glorioſis sentiunt aliqui, habere qualitatem supernaturalem, qua possunt penetrari cum aliis corporibus, quando volunt; de quo late P. Salas *1. tom in 1.2. tract. 2. disp. 14. sect. 19.* iuxta quam sententiam idem dici posset de corpore replicato in duobus locis, quod habeat similem qualitatem supernaturalem, qua possit se mouere, non obstante illo impedimento alterius præsentiæ in altero loco.

Salas.

28. *Potest contingere vt corpus illud in neutro casu se possit mouere.* Hoc supposito, si Deus priori modo se gerat, facile possumus concedere, corpus illud in neutro casu se posse mouere; quia Deus non vult dare illi concursum aliquem indebitum, sed vult se solo illud ponere in tali vel tali spatio: cum ergo aliunde

sit

sit impedimentum naturale ad quamlibet præsentiam propria virtute producendam, non mirum, quod non possit illud corpus mouere se, sed solum moueri à Deo, qui ipsum in tali spatio cum illis impedimentis collocauit. Lapis ergo cum alio lapide eo modo penetratus à solo Deo nolente dare concursum indebitum lapidi, non poterit propria gratuitate descendere, nec homo posset ambulare, vt regrederetur vel progrederetur vlterius, sed deberet ibi manere inclusus, donec extraheretur à Deo qui illum ibi clausit. Similiter homo eo modo positus in duobus locis à solo Deo nolente illi dare concursum indebitum, in neutro loco posset ambulare, & mouere se, sed solum posset moueri à Deo, propter impedimentum alterius præsentiæ, cum qua non potest homo propria virtute aliam præsentiam simul producere.

29. *Non semper hoc contingit.*

Cæterum de facto Deus in eiusmodi miraculis non se gerit hoc priori modo, sed posteriori volendo scilicet, quod corpora propria grauitate, aut virtute motiua operentur, & producant, vel conseruet illam præsentiam, non obstante naturali impedimento alterius corporis, vel alterius præsentiæ eiusdem corporis. Sic quando corpus Christi penetratum fuit cum Virginis vtero in natiuitate, vel cum portis Cænaculi, voluit Deus concurrere cum ipso corpore ad motum localem, & ad præsentiam producendam per potentiam suam motiuã, non obstante illo naturali impedimento alterius corporis. Sic etiam quando corpus Christi positum fuit in Eucharistia manens in cœna visibile apud Discipulos sicut prius, volebat Deus concurrere cum illo corpore ad conseruandũ suum *vbi* quod habebat in loco, vbi stabat, vel recumbebat; ita vt illa præsentia penderet à virtute propria ipsius corporis, sicut prius, non obstante illa secunda præsentia eiusdem corporis in alio loco. Sed denique, quando aliqui sancti viri miraculose positi sunt à Deo in duobus locis distantibus, prout de Sancto Francisco Xauerio refertur in eius historia, ita positi sunt, vt eorum præsentia localis penderet ab ipsis, & non à solo Deo; nam eodem modo ambulabant, stabant, & mouebantur à se ipsis, sicut antea.

30. *Ex suppositione primi miraculi illud corpus debet moueri & grauitare, &c.*

Quando ergo Deus eo modo replicat corpus in alio loco, fatendum videtur, ex suppositione primi miraculi, posse, & debere illud corpus moueri, & grauitare, sicut si esset in vno solum loco. Probatur ex dictis; & quidẽ si ad hunc finem additur qualitas intrinseca, vt aliqui volebant, constat iã ex vi illius qualitatis deberi corpori motum, ad quem ordinatur talis qualitas; sicut corpori glorioso ex vi similis qualitatis in ea sententia debetur concursus ad transeundum per aliud corpus. Si vero non ponatur talis qualitas, sed Deus solus concurrens ad eum motum, adhuc ex suppositione talis replicationis debebitur concursus Dei, quia supponimus, Deum voluisse Petrum v.g. manere Romæ stantem, vel iacentem, sicut erat prius, atque adeo cum vbicatione conseruata à sua propria virtute, qua sustinet corpus stando, vel à grauitate, à qua procedit vbicatio iacentis; quando autem auferetur corpus, quod erat infra ipsum, & à quo sustinebatur, non poterit amplius propria grauitate cõseruare illud *vbi*; nam grauitas non potest conseruare *vbi* corporis grauis in aëre, sed debet inferius descendere; quod idẽ est, si prius propria virtute stabat, & auferatur paulimẽ tantum cui pedes innitebantur; tunc enim propria virtus non potest amplius conseruare illud *vbi*; ergo si Deus volebat Petrum esse Romæ cum præsentia producta, vel conseruata à virtute, aut grauitate propria, necesse est, vt possit in iis casibus grauitare, aut ambulare ad acquirendum aliud *vbi*, quod possit prouenire ab eius virtute, aut grauitate loco *vbi* præcedentis. Vnde consequenter dicendum est, posse etiam Petrum in illo loco ambulare pro libito, deberique ei concursum ad ambulandum, & mouẽdum linguam, labia, manus, &c. quia volente ipso ambulare, iam potentia, & virtus motiua ipsius non potest amplius cõseruare vbicationem, quam prius conseruabat dum stabat; virtus enim motiua hominis non potest operari, aut producere vbicationem, nisi ex imperio appetitus, vel voluntatis; ergo cessante imperio voluntatis circa vbicationẽ, non poterit amplius virtus naturalis Petri conseruare illam vbicationem præcedentem; ergo si pedes, vel lingua debent esse Romæ per vbicationem prouenientem ab ipso Petro, debet dari ei concursus ad illam aliam vbicationem producendam, quam vult producere per illum motum localem, quem imperat. Similiter si prius iacebat, & postea velit surgere, grauitas, quæ conseruabat prius *vbi*, non potest naturaliter resistere conatui, vel voluntati efficaci, qua homo vult surgere; ergo non potest amplius conseruare illud prius *vbi*, & per consequens debetur Petro concursus ad aliud *vbi*, si debet manere Romæ per *vbi* proueniens ab ipso.

31. *Quando corpus replicatur, illud tot esse dupliciter existet.*

Aduerte item, quando eo modo replicatur à Deo corpus in duobus locis, posse adhuc id dupliciter contingere. Primo ita, vt Deus velit in vtroque loco corpus habere *vbi* dependenter à propria grauitate, vel potentia passiua; & tunc, potita eiusmodi replicatione, debetur corpori in vtroque loco concursus ad motum, siue progressiuum, siue grauitationis, prout occasio tulerit, propter rationem supra positam. Sic sancti illi viri, qui miraculose in diuersis simul locis eodem tempore visi sunt, in vtroque loco mouebantur, & conseruabant suas vbicationes, sicut si essent in vno solo loco. Secundo, potest Deus velle, corpus esse in altero loco per *vbi* acceptum à solo Deo, vel causa aliqua supernaturali; in altero autem loco per *vbi* dependens à virtute, vel grauitate propria ipsius corporis; & tunc in vno solum loco debebitur ei concursus ad ambulandum, grauitandum, &c. Sic ponitur de facto corpus Christi in Eucharistia per *vbi*, non proueniens à grauitate, aut potentia motiua ipsius corporis, sed vel à Deo, vel à virtute supernaturali, quæ sit in speciebus, vt postea videbimus; in cœlo tamen manet per vbicationem dependentem à virtute ipsius corporis, atque ideo in cœlo solum debetur ei concursus ad motus locales propria virtute efficiendos, non in Eucharistia. Ex quibus omnibus patet iam responsio ad illud fundamentum P. Vasquez.

33. *Obiectio vltima.* *Responsio.*

Obiiciunt vltimo, quia sequeretur, eũdem hominem viuere simul, & mori, amare, & odio habere idẽ obiectum; frigefieri, & calefieri; ac denique peccare in vno loco, & in alio mereri. Hoc argumentum fere æque militat contra Eucharistiam, quia etiam ex hoc mysterio sequi videtur, posse Christum mori extra Eucharistiã, & in Eucharistia non mori; amare in cœlo, & odisse in Eucharistia; & sic fere de aliis. Quid autem dicendum sit in his casibus, peculiarem petit disputationem, de qua sectione sequenti.

SECTIO II.

Vtrum corpus existens in duplici loco, debeat habere vtrobique eadem accidentia, & easdem mutationes?

34. Suarez.

HAnc quæstionem late disputat Suarez *vbi supra sect.* 5. & 6. à cuius tamen doctrina aliquantulum

Conclusio prima communis.

tulum discedendum erit. Dico primo loquendo de iis omnibus, quæ non dependent essentialiter ab hoc loco, non repugnat de potentia absoluta, ea omnia collocari vtrobique cum ipso corpore. Hæc est communis, & probatur, quia sicut non repugnat, idem corpus habere duas vbicationes in duplici loco; cur magis repugnabit, colorem, vel aliud accidens illius corporis habere alias duas præsentias in illo duplici loco?

35. *Conclusio secunda.*

Dico secundo, non repugnat de potentia absoluta, poni aliquod corpus in duplici loco, & tamen accidentia, quæ habet in vno loco, non poni in alio. Hæc est contra nonnullos, quos affert Suarez *disp.* 48. *sect.* 5. dicentes, non posse de potentia absoluta poni corpus in alio loco, quin ibi ponantur etiam ea omnia, quæ secum alibi habet. Sed re vera nostra conclusio est verior; & probatur primo ex prima conclusione; quia non repugnat, imo necesse est, præsentiam localem, quam corpus habet in vno loco, non haberi in alio, licet vere sit vnita cum illa; ergo non repugnabit, albedinem, quam habet in vno loco, non haberi in alio. Quæ enim in hoc est maior contradictio? Probatur secundo exemplo animæ rationalis, quæ quidem existit in capite, & in pede; & tamen non habet in pede vnionem, nec aliqua accidentia, quæ habet in capite; ergo similiter, si homo poneretur in alio loco, posset de potentia absoluta carere ibi aliquibus accidentibus, quæ hic habet. Denique probatur à priori, quia præsentia corporis non est præsentia albedinis, v.g. nec è contra; sed sunt duæ vbicationes distinctæ, vel certè loquendo de possibili, possunt esse distinctæ: ergo potest a Deo produci secunda præsentia corporis, quin producatur secunda præsentia albedinis: in hoc enim nulla apparet implicatio contradictionis.

Probatur primo.

Probatur secundo.

Probatur tertio à priori.

36. *Instantia. Diluitur.*

Dicunt, sequitur ex hoc, Petrum habere albedinem, v.g. & non habere albedinem, quia hic habet illam, & Neapoli non habet. Sed facile dilloluitur hæc contradictio, quia negativa est falsa; cum enim sit vniuersalis, facit hunc sensum: *Petrus nullibi habet albedinem*, qui est falsus? habet enim albedinem in vno loco. Petes, vtrum hæc conclusio locum habeat in omnibus accidentibus, quæ non dependent à loco? Respondeo, in omnibus, nisi forsitan excipienda sit actio, non enim videtur posse poni Petrum Romæ, quin ibi ponatur sua actio, quia dependet à Deo; nam cum ibi etiam habeat suum esse, debet ibi illud habere acceptum à Deo per influxum, & per consequens necesse videtur, quod ibi existat actio, qua illud esse accipit. Cæterum adhuc de ipsa actione defendi potest conclusio, quia potest ad minus Deus ponere Petrum Romæ productum ex vi alterius actionis nouæ distinctæ ab actione, qua conseruatur alibi, & per consequens potest nunc esse Petrus Romæ sine actione, qua alibi conseruatur.

Quæritur.

Satisfit.

37. *Conclusio tertia.*

Dico tertio, si Deus operetur conformiter ad naturas rerum, in casu, quo ponat corpus in duplici loco, debet etiam ponere vtrobique ea omnia, quæ in primo loco habebat, exceptis iis, quæ dependent è loco, vt dictum est. Conclusio comprehendit non solum proprietates naturales, sed alia etiam accidentia communia, vt calorem, albedinem, &c. item non solum ea accidentia, quæ haberet tunc, quando poneretur in secundo loco, sed ea etiam, quæ postea denuo acciperet per alias mutationes. Quare si Petrus existens alibi collocaretur Romæ, & postea alibi infrigidaretur, deberet etiam Romæ infrigidari.

38. *Probatur primo.*

Probatur primo conclusio exemplo Christi Domini, qui, vt postea videbimus, iuxta communẽ sententiam Theologorum, habet in Eucharistia non solum passiones, sed alia etiam accidentia independentia à loco, quæ habet in cœlo: quæ quidem, licet non ponatur in Eucharistia ex vi verborũ, ponuntur tamen per cõcomitantiam; quam concomitantiam Concilium Tridentinum *sess.* 13. *c.* 3. dicit, esse naturalem connexionem vnius cum alio; ideoque ait sub speciebus panis poni animam Christi Domini; quia licet ibi solum ponatur corpus ex vi verborum, quia tamen anima vnita est corpori Christi in cœlo, ideo ponatur etiam cum corpore in Eucharistia; quod idem dicẽdum est de potentiis, & passionibus; nam hæ etiam habent naturalem connexionem cum essẽtia; ergo si Petrus ponatur modo in duplici loco, habebit etiam vtrobique easdem potentias, & proprietates, propter eamdem naturalem connexionem passionum cum essentia. Deinde habebit eadẽ accidentia vtrobique; nam licet hæc accidentia non habeant tantam connexionem cum subiecto, quantam habent passiones; habent tamen aliquam connexionem ratione vnionis, ob quam Theologi censent, Christum, vt prędixi, in Eucharistia non solum habere easdem passiones, sed eadem etiam alia accidentia, quæ habet in cælo; ergo idem dicendum est de quovis homine existente in duplici loco.

Conc. Trid.

39. *Probatur secundo.*

Probatur secundo, quia iuxta naturam rei est, vt ea, quæ cum aliquo vniuntur, illud comitentur, quocunque ierit; vnio enim est societas perpetua eorum, quæ vniuntur: quare dixit Aristoteles: *mirum nobis, moueri omnia, quæ sunt in nobis*; idque experientia confirmat, qua videmus, mota substantia, moueri simul omnia accidentia, quæ sunt in illa; ergo si substantia deferatur ad alium locum perseuerans adhuc in primo loco, secum etiam deferet omnia sua accidentia; ratio enim vnionis id videtur connaturaliter postulare.

Aristot.

Instatia.

Dices, ergo si ponatur in duplici loco pars aquæ, quæ est in hoc vase, debent etiam poni in vtroque loco aliæ omnes partes aquæ, quæ vniuntur hic cum illa. Nonnulli negant consequentiam; ego tamen libentius concedo: nam re vera illa vnio est aliquis modus substantialis illius partis aquæ; quare connaturaliter debet illam partem semper comitari, donec illa vnio corrumpatur.

Respondeo.

40. *Obijcitur primo.*

Obiicies primo, impulsus, quem recipit corpus in vno loco, est accidens independens à loco; & tamen hic impulsus non haberetur vtrobique; Christus enim Dominus non habet in cœlo impulsum, quem habet in Eucharistia, nec è contra; ergo non omnia accidentia, quæ independent à loco, habentur vtrobique. Consequentia patet. Maior probatur; quia licet præsentia localis, & motus localis, qui fit ab impulsu, dependeat essentialiter ab hoc loco: at vero ipse impulsus est quædam qualitas præcedens, quæ posset eadem produci in alio loco, & quæ potest moueri de loco in locum, vt patet in lapide sursum projecto, qui defert secũ in alium locum impulsum, quem accepit à manu proiiciens; ergo impulsus est accidens independẽs à loco. Responderi potest primo, licet impulsus in seipso non dependeat essentialiter ab hoc loco, ordinari tamen ad producendam præsentiam localem, & ideo non poni eumdem impulsum in vtroque loco; quia cum non habeat virtutem ad producendum plusquam vnam præsentiam, non posset vtrobique operari; & per consequens frustra poneretur in vtroque loco.

Responderi potest primo.

41. *Sed hæc non videntur satisfacere.*

Cæterum hoc non videtur satisfacere, quia potentia etiam loco motiua corporis Christi non potest in Eucharistia aliquid operari; nam ibi non potest corpus Christi se loco mouere, sed solum moueri ad motum specierum; & tamen illa potentia loco motiua (si distincta est à substantia) ponitur in Eucharistia per concomitantiam; ergo & impulsus, quem

quem accipit in cœlo, potest, & debet poni in Eucharistia per concomitantiam, licet ibi non possit operari. Ratio sumitur ex dictis; quia vnio physica videtur hoc petere, vt si vnum extremum potest poni, vbi est aliud, ponatur, vt dictum est: cum ergo impulsus ille vniatur physice corpori in alio loco, & aliunde possit poni in hoc etiam loco, non est, cur non ponatur, vt hic etiam perficiat subiectum, & communicet illi suum effectum formalem, licet non operetur hic efficienter suum effectum.

42. *Confirmatur.* Confirmatur, quia quantitas etiam ordinatur ad impenetrationem actualem magis, quam impulsus ad motum localem actualem: nam impulsus potest naturaliter impediri à sua operatione, vel per resistentiam subiecti; vt cũ ego impellor ab alio, & tamen non moueor, quia per conatum resisto motui, vel per impulsum contrarium; vt cum à duobus agentibus impellitur corpus in partes contrarias, & altero alterum impediente, non mouetur: quantitas vero nõ potest naturaliter impediri ab operando actuali impenetratione; & tamen in Eucharistia ponitur quantitas Christi, vbi non operatur actualem impenetrationem, quia nimirum habet saltem ibi suum effectum formalem, & perficit subiectum; ergo eodem modo potest poni ibi impulsus alibi impressus, licet ibi non operetur motum localem.

43. *Respondetur melius ipsum etiam impulsum replicari.* Melius ergo, & magis consequenter responderi potest, impulsum etiam sicut & alia accidentia, debere poni in vtroque loco, vbi est idem corpus; atque ideo corpus Christi in Eucharistia habere eundem impulsum, quem in cœlum accipit, sicut & habet easdem species impressas, quas eius oculi alibi ab obiectis accipiunt; non tamen habet in cœlo impulsum, quem in Eucharistia accipiat; quia in Eucharistia non accipit impulsum vllum ab agentibus naturalibus, sed mouetur à speciebus illud secum trahentibus per qualitatem supernaturalem ad hunc finem acceptam, vt postea videbimus, qui motus fieri potest absque omni impulsu.

44. *Obiicit.* Dices, ergo si Petrus ponatur in duplici loco circumscriptiue, & in vno accipiat impulsum, in altero etiam loco impelletur, & mouebitur localiter per illum impulsum vtrobique existentem. Cur enim magis ille impulsus operabitur motum localem in vno loco, quam in alio? Quamuis enim vnus impulsus non possit producere nisi vnum motum, quando tamen impulsus esset vehemens, posset diuidere suam operationem, ita vt in singulis locis caussaret motum minorem, & ex vtroque fieret totus motus correspondens efficaciæ illius impulsus.

45. *Respondetur.* Respondeo, id non sequi; quia licet hic impulsus non sit illigatus ad hunc locum; est tamen alligatus ad producẽdam præsentiam, & motum in tali loco, & non in alio. Potest quidem ipse impulsus etiam naturaliter esse in loco, in quo non potest producere motum, aut præsentiam, vt constat, quando lapis impellitur ab aliquo sursum, & ab alio potentiori deorsum, tunc enim in lapide descendente deorsum manet adhuc impulsus, quo deberet ascendere sursũ; ideo enim lapis tardius & lentius descendit, quia impeditur aliquantulum, & retardatur ab impulsu contrario adhuc in eo manente; ergo ille impulsus descendit etiam ad eum locum, in quo non operatur motum, ad quem ordinabatur. Est ergo magis indifferens de se impulsus ad hunc, vel illum locum, quam sit ipsa præsentia localis; atque ideo posset in nostro casu replicari in vtroque loco; non tamen posset in vtroque operari motum, quia de se est alligatus ad motum in tali linea deducta à tali spatio, in quo imprimitur. Qualem enim motum produceret impulsus impressus in lapide ad eleuandum eum sursum, si hic idem impulsus ponatur cum eodem lapide replicato apud Antipodas nostros? Nam si ibi impellerent lapidem versus eadem partem, versus quam hic impellit, non ascenderet ibi lapis, sed descenderet in centrũ; quod videtur esse contra naturam illius impulsus, qui est violentus, & ordinatur ad eleuandum sursum lapidem, non ad aggrauandum & deprimendum deorsum. Aliunde vero non videtur, quod ille impulsus posset ibi etiã eleuare sursum lapidem; nam ille esset motus contrarius motui, quem hic operatur, & ad quẽ ordinatur, cum per illum motum potius recederet, quam accederet ad terminum, quem intendit in hoc loco.

Impulsus est magis indifferens ad locũ, quam præsentia localis.

46. *Dicimus primum impulsum replicatũ non posse producere motum.* Facilius ergo dicitur, impulsum esse qualitatem ita de se alligatam ad talem motum producendum, vt si ponatur in alio loco, non possit motũ producere: ad hoc enim datur ab agente, & impellente extrinseco, vt scilicet faciat, quod ipse faceret, & ferat lapidem ab hoc loco ad illum, ad quem ab impellente determinate dirigitur: respicit ergo talem lineam spatij deductam à tali puncto, in quo imprimitur. Fateor, aliquando lapidem impulsum, & repercussũ postea à pariete aduerso, reuerti per motum reflexum in partem contrariam, ad quem motum concurrit etiam prior impulsus, refractus tamen, & quasi contemperatus per alium impulsum impressum à pariete: & ideo non mirum, si refractus sit etiam motus, & linea per quam fit, semper tamen deducitur cõtinua à puncto spatij, à quo impellitur; & fertur, quantum potest, ad illam partem, ad quam ab impellẽte dirigebatur, quod si non potest, peragit tamen tantum inter continuũ ab illo puncto, à quo exiit, & semper lineam rectam saltem à puncto reflexionis, & repercussionis: sicut etiam species impressæ emissæ ab obiecto veniunt ex natura sua per lineam rectam ab obiecto ad oculum, aliquando tamen propter reflexionem speculi reuertuntur: semper tamen peragunt cursum per lineam continuam ab obiecto, vel saltem à puncto reflexionis; quare hæc videtur esse natura specierum, & impulsus, vt semper operentur per lineam rectã à puncto spatij, in quo est obiectum, vel imprimẽs impulsum. Vnde licet impulsus ponatur in vtroque loco, non tamen operabitur, nisi in illo, in quo est, qui illum impulsum imprimit. Quod idem videtur dicendum de speciebus; si enim aliqua pars huius aëris replicaretur Neapoli cum eisdem speciebus impressis, quas in se habet horum obiectorum, adhuc illæ species non producerent Neapoli in aëre contiguo alias species eorum obiectorum; quia solum possunt producere alias species in linea continua deducta à puncto, in quo emittuntur ab obiecto.

Idem fere dicitur de speciebus impressis.

47. *Instantia.* Dices, radius etiam solaris non operatur, nisi per lineam rectam deductam ab ipso sole: & tamen si hic aër illuminatus replicaretur alibi cum radio solari, quem in se habet, procul dubio illuminaret aërem proximum magis quam lumen lucernæ; ergo & species obiecti replicata alibi produceret speciẽ aliam in aëre proximo. Respondeo, radium solarem *Dilatur.* non producere alium radium, nisi per lineam rectam deductam à sole, producere tamen in circuitu lucem aliam minorem. In illo ergo casu, si aër hic cum radio solari in ipso producto replicaretur alibi, consequenter dicendum videtur, quod radius ille ibi non produceret alium radium similem in aëre proximo, quia hic non producitur, nisi in linea recta, & aperta ad aspectum Solis; produceret tamen in circuitu aliam lucem minorem, qualem producit etiam nunc in cubiculo, in quo toto non producitur radius Solis. Species autem obiecti non generant in circuitu alias species minores, sed

sed solum & omnes species producunt in linea recta, deducta ab obiecto per medium aperrum; quare replicata species in alio loco longe ab obiecto nullam aliam speciem produceret in spatio proximo.

48. *Obiectio secunda.* Obiicies secundo, materia pedis vnitur animæ rationali; & tamen non est vbicumque est anima rationalis: non enim est in capite, vbi est anima; ergo non est iuxta naturam rerum, vt ea, quæ alicui vniuntur, sint vbicumque est illud. *Respondeo.* Respondeo, conclusionem nostram habere locum, quando aliquid ponitur in pluribus locis adæquatis; tunc enim debet secum habere in singulis locis omnes suas proprietates, & accidentia, non vero in singulis partibus cuiuslibet loci. Ratio discriminis est, quia res, vbi adæquate exsistit, debet secum habere omnem suam supellectilem, vt ita dicam; debet enim ibi ita exsistere, ac si nusquam alibi exsisteret: at vero vbi inadæquate exsistit, non debet ea omnia habere; quia præsentia partialis supponit rem alibi partialiter exsistere, vbi habeat, quæ ibi ipsi desunt. Ex quo fit, moto digito, licet moueatur tota anima, non tamen moueri autem, quia non mutauit anima locum adæquatum; at vero si mutet locum adæquatum, tunc debent moueri omnia, quæ vniuntur cum anima in quauis parte.

Res vbi adæquate exsistit, debet secum habere omnem suam supellectilem.

49. *Obiectio tertia.* Obiicies tertio, si idem homo ponatur Romæ, & alibi; si calefiat alibi ab igne applicato, non potest Romæ calefieri ab eodem igne distanti: ergo Romæ non habebit hanc calefactionem; à quo enim ibi producitur? *Respondeo.* Respondeo, ignem alibi applicatum producere calorem ibi, quem quidem calorem ibi productum, & calefactionem etiam productam Deus deferret Romam, non quidem reproducendo illum calorem Romæ per aliam actionem, sed producendo solum aliam præsentiam localem illius caloris, & calefactionis ibi exsistentis: posito enim primo miraculo, quod idem corpus exsistat alibi, & Romæ, connaturaliter petitur hoc secundum, quod accidentia, quæ ibi habet, habeat etiam Romæ. Quare distinguenda est illa propositio: ignis alibi exsistens calefacit Romæ; aut enim significatur, ignem exsistentem alibi ponere calorem Romæ, & hoc est falsum; quia ille ignis non dat calori illam præsentiam, quam habet Romæ, sed solus Deus; aut significatur, ignem ibi exsistentem producere illum calorem, qui est Romæ; & hoc est verum, neque ex hoc sequitur illum ignem agere in distans, quia licet illud corpus, quatenus exsistit Romæ, sit distans ab eo igne, quatenus tamen exsistit ibi, est præsens agenti, quod sufficit, vt non dicatur ignis ille operari in distans: sicut anima rationalis, quæ est in pede, & in capite, non dicitur distare à pede, licet caput distet à pede.

Ignis sic exsistens non quidem producit calorem Romæ, sed calorem qui est Romæ.

50. *Quæstium.* Petes, quid si homini Romæ, & alibi exsistenti, alibi applicetur ignis, & Romæ nix: habebitne Romæ calorem alibi productum; an ibi habebit frigus Romæ productum? *Satisfit.* Respondeo vno verbo; in hoc, & aliis similibus casibus (qui plures possunt excogitari) eodem modo se geret illud corpus in ordine ad diuersa agentia in diuersis locis applicata, ac si in eodem loco sibi applicarentur: quare sicut si ignis, & nix eodem loco applicarentur, partim calefieret, & partim infrigidaretur, ita vt tepidus maneret; sic ex igne & nive in diuersis locis applicatis manebit vtrobique tepidus. Ratio est, quia ex eo, quod ponatur corpus in duplici loco, non crescit eius virtus actiua, vel passiua; & per consequens non magis potest habere simul formas contrarias, quam si esset in vnico loco: repugnantia enim duarum formarum contrariarum non est in ordine ad locum, sed in ordine ad subiectum, à quo præcipue se mutuo expellunt. Cum ergo vtrobique sit idem subiectum, non poterit hic habere calorem intensum, & alibi frigus intensum.

Non crescit virtus actiua aut passiua corporis replicati.

§ 1. Hinc infero primo, si homo in vno loco interficiatur, & in eius materiam introducatur forma cadaueris, in alio etiam loco morituram, & conuertendum in cadauer. Item si in vno loco comedat vsque ad satietatem, in alio loco non posse alios cibos comedere. Item, si in vno loco loquatur, & attendat nimium aliquibus rebus, in alio loco non habituri attentionem aliis rebus, magis quàm si in eodem loco vtrumque obiectum proponeretur, quos experientia comprobauit in aliquo miraculose in duplici loco constituto, qui interim dum alibi intendebat, in alio loco erat quasi in ecstasi sine attentione ad ea, quæ agebantur; si vera est historia, quam narrat S. Antoninus *1. parte Hist. tit. 6 c. 10.* quòd, dum S. Antoninus apud Petragoricas celebraret, iussus est ire Terrasconam, vbi in ecclesia corpus S. Marthæ solemniter sepeliuit, interim dormiens apud Petragoricas iuxta altare; postea verò euigilans misit aliquem Terrasconam, qui annulum, & chirotheca reportaret, quæ illic per obliuionem reliquerat. Vnde non videntur fuisse illa per visionem solùm repræsentata, sed potiùs replicatum verè Frontonium, ita tamen, in vno solùm loco posset ad operationes humanas attendere.

Illatio prima, non potest in quo replicatum interfici in vno loco si interficiatur in alio.

Quod probatur historia.

§ 2. Aduerte tamen, hoc procedere in casu, quo Deus se conformet naturis rerum: secus enim bene poterit in diuersis locis idem corpus habere mutationes contrarias, & ita in singulis locis se gerere, in ordine ad agentia, quæ ibi applicantur, ac si in nullo alio loco ab aliis agentibus pateretur. Cæterùm in hoc casu necesse esset, confortari à Deo potentiam actiuam, & passiuam illius corporis ad agendum, & patiendum plures effectus, quàm eius naturalis virtus de se posset: non enim minor virtus exigitur ad agendum, vel patiendum in diuersis locis duos effectus, quàm ad agendum, vel patiendum illos in eodem loco, vt suprà dictum est.

Hoc tantum procedit in casu quo Deus se conformet naturis rerum.

§ 3. Infero secundò; si formæ istæ taliter oponantur, vt nec de potentia absoluta possint esse simul in eodem subiecto in vno loco exsistenti, nec etiam posse se compati in eodem subiecto in diuersis locis. Quare assensus, & dissensus, amor & odium eiusdem obiecti (quos actus in lib. de Anima dixi non posse esse simul de potentia absoluta) non potuerunt esse etiam in diuersis locis; nec fieri poterit, vt Petrus hic credat aliquid, cui alibi expressè dissentiam: repugnantia enim horum actuum, sicut & aliorum accidentium independentium à loco, non est, vt prædixi, in ordine ad eumdem locum, sed in ordine ad idem subiectum; nam in eodem loco possunt esse assensus, & dissensus eiusdem obiecti in duobus Angelis exsistentibus in eodem loco. Repugnantia ergo est in hoc, quod idem homo assentiatur, & dissentiat expresse, & simul eidem obiecto.

Illatio secunda corpus replicatum non est capax duorum formarum inter se pugnantium.

Hæc, vt prædixi, procedunt, si Deus operetur connaturaliter ad positionem primi miraculi: cæterum si Deus nollet mutationes, quæ fiunt in vno loco, transferre in alium; quid dicendum esset, si eidem corpori applicaretur alibi ignis, & Romæ nix, calefieret ne ibi, & infrigidaretur Romæ? P. Suarez *vbi supra* docere videtur, posse tunc vtrobique pati ab agente ibi applicato, ita vt ibi esset nimis calidum, & Romæ nimis frigidum.

Suarez.

§ 4. Dico tamen vltimo, in prædicto casu, licet mutationes eædem positiuæ non ponerentur vtrobique; resisteret tamen corpus per qualitatem hîc acceptam agenti alibi applicato; quare si hic supponatur calefactum vt quinque ab igne hic applicato; tunc licet

Conclusio vltima.

licet iste calor vt quinque non poneretur alibi, expellerentur tamé ibi quinque gradus frigoris, ita vt solum esset ibi frigidum vt tria; & tunc si superueniret alibi nix, in tantum posset infrigidare illud corpus, in quãtum infrigidaret illud, si applicaretur hic eadem nix, vbi est ignis applicatus. Quare si nix haberet tantã virtutem, vt posita hic superaret virtutem ignis præsentis, & infrigidaret pallium ad sex gradus, ibi etiam infrigidabit illud vsque ad sex gradus, & tunc etiam hic manebit calidum vt duo, licet non ponantur hic omnes illi gradus frigoris alibi producti. Denique, si hic ægrotaret homo, licet illa febris non poneretur alibi, attamen ibi auferretur temperamentum sanitatis, & per consequens, quando hic moreretur, moreretur etiam ibi, hoc est, desineret esse anima in illa materia, licet non introduceretur à forma cadaueris, quæ hic introducitur. Et sic de aliis talibus iudicandum est.

55. *Ratio horum omnium.* Ratio horum omnium sumitur ex supradictis; quia licet Deus non duplicaret præsentiam formæ, vel mutationis hic productæ; non tamen augeret virtutem subiecti ad habendum simul duas formas contrarias; ergo cum tota repugnantia duarum formarum non sit in ordine ad eumdem locum, sed in ordine ad idem subiectum, consequens est, vt, nisi Deus aliud ordinaret, subiectum quod hic est summe calidum, non posset esse alibi summe frigidum.

56. *Confirmatur.* Confirmatur ad hominem contra Suarez, qui *vbi supra sect. 6.* negat, eundem hominem posse in vno loco assentire, & alibi simul dissentire eidem obiecto, quia illi duo actus repugnant de potentia absoluta, non quidem ratione loci, sed ratione subiecti, in quo sunt; ergo similiter calor, & frigus in diuersis locis repugnabunt naturaliter in eodem subiecto; quia repugnantia frigoris, & caloris non est in ordine ad locum, sed in ordine ad subiectum.

57. *Instantia.* Dices, si lignum sit vtrobique frigidum, & in vno loco calefiat vt tria ab aliquo igne, tunc sane hic amittet tres gradus frigoris, non tamen habebit illos tres gradus caloris, quos habet ibi, quia Deus non vult illos hic collocare. Rursus, applicatur hic aliquis ignis, qui posset illud calefacere vt tria; inquito, habebitne hic ex vi illius secundi ignis aliquos tres gradus caloris?

Respondet aliqui. Nonnulli respondent negatiue; quia cum inueniat iam subiectum absolute calidum vt tria, & simile non agat in simile, non poterit dare illi subiecto illum gradum caloris, quem iam subiectum vere habet, licet non habeat illum in hoc loco. Sed contra; quia si vterque ignis applicaretur in eodem loco, vere illud passum haberet maiorem calorem, quam ab vnoquoque solo; ergo etiam si applicentur in diuersis locis, debent producere in passo plus caloris, quam vnusquisque solus produceret. Item si, agente priori igne, superueniret secundus, tunc procul dubio effectus productus à primo conseruaretur ab vtroque: nam secundus ignis habet virtutem ad conseruandum illum effectum; ergo etiam si superueniat in alio loco, operabitur illum effectum saltem partialiter: causa enim applicata passo cum sufficienti virtute, non potest esse otiosa; nec est maior ratio, cur agat ille ignis, quam iste.

Reiicitur.

58. *Respondetur melius.* Respondeo ergo, ab hoc secundo igne & primo applicatis in diuersis locis eidem passo produci in passo illos gradus caloris, quos produceret vterque ignis, si simul in eodem loco applicaretur. Quia tamen Deus non vult, eumdem gradum caloris producti esse in vtroque loco, ita debet effectus diuidi, vt dimidia pars caloris sit alibi conseruata ab igne ibi applicato, & alia dimidia sit hic conseruata ab igne hic applicato. Cum enim vterque ignis habeat ius ad operandum circa illud passum, & neuter possit producere totum effectum partialiter partialitate causæ; consequens erit, vt producant illum partialiter partialitate effectus; diuidendo effectum inter vtrumque locum. Quæ autem pars ponenda sit hic, quæ vero alibi, ad Deum spectabit id assignare, qui est auctor naturæ, & debet vtrique causæ prouidere. Restat dicendum de accidentibus dependentibus à loco, an debeant & ipsa replicari cum subiecto replicato; de quo sectione sequenti.

SECTIO III.

Vtrum accidentia, quæ dependent ab hoc loco, debeant, vel possint replicari, replicato suo subiecto.

59. *Conclusio communis.* COmmuniter negatur ab omnibus Philosophis, corpus existens in duplici loco habere vtrobique eandem præsentiam localem, vel alios modos, qui essentialiter respiciunt hoc spatium, vel includunt præsentiam localem, qualis est situs, extensio partium, figura situalis, &c. quia hoc *vbi* essentialiter affigitur huic spatio; ergo non potest moueri ab hoc spatio, nec in alio loco collocari. Quare Christus Dominus licet habeat in Eucharistia accidentia, quæ habet in cœlo, imo & figuram organicam, vt videbimus infra, non tamen habet præsentiam localem, quam habet in cœlo, nec alia accidentia, quæ dependent essentialiter à loco.

60. *Concedunt tamen aliqui vbicationes posse replicari.* Aliqui tamen Recentiores Philosophi contendunt, quod de potentia absoluta possit vbicatio Petri, qua est Romæ, poni eadem alibi, non ita vt non maneat Romæ, hoc enim est impossibile, nam effectus formalis illius vbicationis, est, constituere Petrum præsentem Romæ; quare non potest esse illa vbicatio in Petro, quin det illi hunc effectum formalem; sed tamen dicunt, posse eamdem vbicationem replicari alibi cum eodem Petro alibi existente, & tunc eam vbicationem Romanam esse in illo alio loco non per se ipsam, sed per aliam vbicationem superadditam, quæ reddat præsentem illam vbicationem in illo alio loco; in hoc enim nulla apparet contradictio in ordine ad potentiam Dei absolutam. Addunt alij ex suppositione prioris miraculi, quo Petrus ponitur in duplici loco, debere fieri hoc secundum, imo non posse aliter fieri, quin vbicatio Romana ponatur in illo alio loco; quia nõ potest intelligi, Petrum esse ibi, & non esse ibi quæ sunt vnita cum Petro. Supponunt enim accidentia non habere aliud *vbi* intrinsecum, sed omnia esse hic per *vbi* subiecti; nam albedinem esse hic, non est aliud, quam esse in subiecto, quod est hic. Sicut ergo repugnat, quod Petrus sit Neapoli, & non sit ibi albedo, quæ est in Petro; sic repugnat, quod sit ibi vbicatio Romana, quæ est in eodem Petro.

Addunt alij.

61. *Hæc sententia reiicitur.* Hæc sententia nimis singularis est, & contra communem sensum omnium, qui semper in hac quæstione excipiunt eiusmodi accidentia, ne replicentur, replicato subiecto. Et in primis, si dicatur, *vbi* Romanum debere accipere aliud *vbi* superadditum ad hoc, vt ponatur Neapoli; tunc non potest dici', quod ex suppositione prioris miraculi, quoties Petrus ponitur in duobus locis, debeat in vtroque loco poni vtraque vbicatio; ex hoc enim sequeretur processus in infinitum. Nam si vbicatio Romana Petri, quia est in Petro, debet poni Neapoli per aliam vbicationem superadditam; ergo hæc ipsa vbicatio superaddita vbicationis Romanæ debet replicari Romæ per aliam vbicationem

Arguitur inde processus in infinitum.

superadditam; quia cum sit Romæ illa prima vbicatio, quæ Neapoli habet secundam vbicationem, debebit illam Romæ etiam habere, sicut ipse Petrus Romæ habere debet per se vbicationem, quam habet Neapoli. Si autem illa vbicatio Neapolitana vbicationis Romanæ debet poni Romæ per aliam vbicationem, de hac ipsa redit idem argumentum, quia hæc etiam debet poni Neapoli per aliam vbicationem, & hæc poni debet Romæ per aliam; & sic in infinitum, vel negandum erit debitum ponendi Neapoli cum Petro vbicationem, quam Petrus habet Romæ.

62. *Reijcitur deinde ex eo quod aliqui supponãt aliquid posse esse in loco per solam denominationem extrinsecam.*

Minus autem probari debet, quod illi alij dicebant, non posse etiam diuinitus poni Neapoli Petrum, qui existit Romæ, absque eo quod ponatur Neapoli vbicatio, quam habet Romæ, eo quod accidentia non sint in loco, nisi per vbicationem subiecti, & per denominationem extrinsecam ab illo: hoc, inquam, displicet; primo, quia supponit principium minus verum, quod scilicet aliquid possit esse in hoc spatio per solam denominationem extrinsecam ab alia re hic vbicata: impossibile enim est, aliquid localiter moueri, & non moueri intrinsece, atque ideo quin intrinsece se habeat aliter ac antea, vt dicemus inferius *sect.* 4. & 7. Deinde, licet id de aliis accidentibus concederetur, non deberet tamen concedi de ipsa vbicatione, quæ quidem cum sit ipsamet præsentia subiecti, non potest esse præsens per denominationem extrinsecam à subiecto suo vbicato, sed se ipsa est præsens illi spatio, quod per suam essentiam respicit. Et licet subiectum possit alibi collocari, quia de se est indifferens ad hoc, & illud spatium; ipsa tamen vbicatio, quæ de se est determinata ad hoc spatium, non est, cur habeat illam indifferentiam ad accipiendas illas denominationes ab vbicatione subiecti, sicut alia accidentia, quæ propter suam indifferentiam exigunt aliquam vbicationem suam, vel sui subiecti, à qua determinentur ad hoc spatium magis quam illud.

63. *Probatur deinde ex ipso effectu formali vbicationis.*

Denique, quod non solum non debeat, sed nec possit vbicatio quam Romæ habet Petrus, poni Neapoli cum eodem Petro ibi replicato; probari potest ex conceptu, & essentia ipsius vbicationis. Si enim Petrus Neapoli habet vbicationem Romanam, ibi etiam habebit eius effectum formalem, cum non possit esse eadem forma in eodem subiecto, quin resultet idem effectus formalis: ergo Petrus Neapoli est Romæ, seu in illo spatio est in isto: nam esse in hoc spatio, non est aliud, nisi habere talem formam, seu talem vbicationem sibi inhærentem, quod totum ibi habet in supposito. Loquor autem non de spatio, seu loco reali Romæ; nam esse Romæ includit denominationem partim extrinsecam, quæ non potest esse Neapoli; sed loquor de præsentia ad spatium imaginarium Romæ, quæ est denominatio intrinseca proueniens adæquate ab hac vbicatione intrinseca.

64. *Dicunt non esse inconueniens exemplo vbicationis indiuisibilis Angeli.*

Dicunt, non esse inconueniens, si totum id concedatur; imo concedendum à nobis esse in sententia communi, quæ dat Angelo vbicationem aliquam saltem possibilem, quæ cum in se sit simplex, & indiuisibilis, faciat Angelum præsentem spatio diuisibili huius gymnasij, v.g. Nam illa vbicatio, cum non habeat partes, necesse est, quod tota sit in toto, & tota in qualibet parte huius spatij. Loquor de Angelo præsente per illam vbicationem huic angulo A, nonne verum erit, quod in hoc angulo A, Angelus est præsens angulo B, & omnibus aliis? Habet enim in hoc angulo vbicationem, quæ facit illum præsentem aliis angulis: ergo in hoc habet esse præsentem aliis; ergo in hoc est in aliis: quid ergo mirum, quod sicut Angelus de facto id habet, posset etiam habere Petrus in casu miraculoso, quod Neapoli haberet præsentiam Romanam, & existens ibi haberet esse præsentem Romæ per vbicationem, quam ibi haberet? Quod clarius confirmari potest in Deo, cuius vbicatio intrinseca, seu immensitas simplicissima est, & indiuisibilis: quare sicut hic habet totam suam immensitatem; sic habet hic realiter loquendo totum eius effectum formalem intrinsecum; non enim potest habere alibi aliquem effectum formalem intrinsecum, quem hic non habeat, vt constat: ergo hic habet Deus esse vbique, & per consequens hic habet esse in spatio imaginario cœli, & aliis omnibus. Similiter ergo si Petrus habeat Neapoli eamdem vbicationem intrinsecam, per quam est in hoc spatio, habebit ibi eumdem effectum formalem intrinsecum, & poterit absque inconuenienti dici, quod ibi habeat esse hic.

65. *Impugnatur exemplo dicta.*

Sed quidquid sit de exemplis Dei, & Angeli, ad quæ postea respondebimus; non videtur posse absque absurdo concedi, quod Petrus Neapoli sit Romæ. Quod probare possumus ab exemplo non dissimili durationis creatæ. Nam sicut vbicatio respicit tale spatium imaginarium locale; sic duratio respicit tale spatium imaginarium successiuum temporale; & sicut vbicatio nostra est accidens superadditum diuisibile, & extensum pro diuisibilitate spatij, sic duratio creata est accidens superadditum successiuum, & diuisibile pro diuisibilitate, & successione spatij imaginarij, vt suppono alibi probandum, & nobiscum admittunt etiam illi Recentiores. Quo supposito, argui potest in hunc modum: si enim hæc vbicatio Romana potest saltem diuinitus constitui Neapoli, ergo poterit etiam saltem diuinitus duratio, qua Petrus durat hodie, reproduci etiam cras; ita vt Petrus habeat cras suam durationem crastinam, & rursus habeat etiam cras illum modum durationis, per quem durauit hodie: nam sicut vbicatio Romana, licet sit alligata huic spatio, potest diuinitus poni in alio per aliam vbicationem superadditam, à qua potest denominari esse ibi: sic duratio hodierna, licet sit alligata huic spatio temporali, poterit diuinitus replicari in spatio crastino per aliam durationem superadditam, à qua denominetur duratio hodierna esse cras, non per suammet entitatem, sicut erat hodie, sed per formam accidentalem superadditam. Consequens autem est manifeste absurdum; ergo & illud aliud, de vbicatione absurdum erit.

66. *Instantia.*

Dices, esse discrimen inter durationem, & *vbi*, quia quando Petrus replicatur, & ponitur in duobus locis, existit actu vtraque vbicatio in Petro, & ideo propter vnionem realem, quam habet cum illo, necesse est, quod vtraque sit in Petro, vbicumque est Petrus; at vero duratio hesterna non est hodie actu à parte rei, sed fuit in Petro, & habuit vnionem cum illo, non habet actu, vnde non est necesse, quod ponatur, quandocumque est Petrus; quia vnio præterita non habet eam vim, sed solum vnio præsens, & actu existens.

67. *Eliditur.*

Sed contra; quia imprimis iam vidimus, *vbi* Romanum, si ponatur alibi cum Petro, debere poni per aliam vbicationem superadditam sibi, nec posse esse de nouo ibi per solam vbicationem Petri, nisi ipsum etiam *vbi* Romanum intrinsece moretur: vnde non est necessitas omnimoda, sed possibilitas, vt *vbi* Romanum possit per aliud *vbi* superadditum esse alibi; quod si id possibile sit in *vbi*, non apparet, cur licet non sit necessarium, aut debitum in duratione, quod duratio Petri hesterna

sit

sit etiam hodie cum eodem Petro, non sit saltem possibile, quod illa duratio sit per aliam durationem superadditam in alio spatio temporali, sicut *vbi* potest esse per aliud *vbi* in alio spatio locali.

68. *Ex eo etiam licet sit impossibile arguitur ad casum nostrum.* Deinde, esto id in duratione sit impossibile, ex eo tamen impossibili arguere possumus ad casum nostrum; quia si duratio hesterna esset hodie in Petro, vere Petrus hodie duraret, heri, vt probatum est, quod tamen esset absurdum; ergo si *vbi* Romanum Petri ponatur Neapoli, eodem modo Petrus Neapoli erit Romæ, propter eamdem rationem. Non est autem minus absurdum, quod Neapoli sit Romæ, quam quod hodie sit fieri: hoc enim secundum ideo est absurdum, quia duratio hesterna est alligata ad talem durationem imaginariam, sed non minus est alligatum *vbi* Romanum ad hoc spatium imaginarium, nec potest ostendi, cur maiorem alligationem habeat duratio quam *vbi* ad suum spatium; ergo si ex illo primo sequeretur absurdum, sequi etiam debet ex hoc secundo.

69. *Absurdum esset Petrum habere hodie durationem hesternam.* Porro absurdum magnum fore, si Petrus hodie haberet durationem hesternam, per quam hodie etiam duraret heri, probari potest, quia si hoc esset, sequeretur Petrum vna die potuisse viuere centum annis: si enim prius vixisset centum annis, postea mortuus esset, & diuinitus rediret ad vitam per vnam diem, in qua tamen Deus simul reproduxit in eo durationes, quas habuit per centum annos, possemus vere affirmare, ipsum post resurrectionem vixisse, & duasse centum annis: habuit enim durationes omnes præteritas, à quibus solis prouenit ille effectus formalis, vt suppono, non à tempore reali extrinseco; nam nullo existente tempore reali extrinseco, adhuc homo posset breuem, vel longam vitam habere; longitudo ergo vitæ est effectus formalis proueniens solum à tot durationibus intrinsecis: si ergo omnes illæ iterum essent in Petro post resurrectionem, sequitur, eum iterum habere longam vitam, nempe centum annorum, quod tamen aperte constat esse absurdum.

70. *Vrgeri potest in peccato.* Vrgeri potest in peccato, quod durauit heri per horam, & postea retractatum fuit, atque dimissum; ponamus, quod hodie possit homo idem peccatum reproducere, & eamdem etiam durationem hesternam peccati, reproducat in vnico instanti hodierno & peccatum, & durationem hesternam; dicetur nec hoc peccatum hodie duasse vna hora, atque adeo non solum imputandum tanquam peccatum vnius instantis, sed tanquam peccatum vnius horæ? Nemo id concedet; esset tamen concedendum, si in illo instanti habuit durationem totam hesternam vnius horæ; quia, posita forma adæquata, vt vidimus, non potest non poni totus effectus formalis ipsius. Nec potest excogitari aliqua conditio intrinseca requisita, quæ desit ad illum effectum formalem, cum adsit idem subiectum, eadem forma, & eadem vnio, & omnia intrinseca eadem omnino sicut heri.

71. *In his datur ratio à priori illius repugnantiæ.* Ex quibus deduci potest ratio à priori illius repugnantiæ, quia nimirum non potest multiplicari seu reiterari forma, quin multiplicetur, vel reiteretur effectus formalis; effectus autem formalis durationis hesternæ est durare heri, vt constat; ergo non potest reproduci illa forma, & multiplicari quoad existentiam, quin multiplicetur eius effectus formalis: hic autem non multiplicatur, licet duratio Petri hesterna reproducatur hodie: non enim ideo Petrus magis durauit heri, neque ideo durat bis heri: durauit quidem heri semel, & hodie iterum durat; sed non potest dici, quod durauit bis heri; nam iste effectus formalis reperitus non competit Petro heri, sed hodie; ergo non magis durauit heri; alioquin per reproductionem illius durationis fieret effectus formalis de præterito, quod scilicet heri magis, vel bis duasset; item per reproductionem peccati cum duratione hesterna fieret nunc, quod hoc peccatum heri grauius fuisset, quæ sunt manifeste impossibilia; ergo non crescit, vel multiplicatur effectus formalis proprius illius formæ: nam effectus formalis durationis hesternæ non est durare hodie, sed heri; ergo est durare die præterita; ergo duasse: qui certe effectus non potest formaliter augeri à forma nunc reproducta, quia vt sic non potest dare duasse heri, sed durare hodie de præsenti; repugnat ergo reproduci illam formam, quia eius effectus formalis non potest reproduci.

72. *Confirmatur & explicatur iterum.* Confirmatur, & explicatur iterum, quia peccatum hesternum hodie libere reproductum, licet non sit physice distinctum, moraliter reputatur aliud, & imputabitur perinde ac si homo commisisset duo peccata distincta: ergo similiter duratio hesterna hodie reproducta, licet non sit physice distincta, erit tamen moraliter alia, & reputabitur ac si esset alia; quare Petrus, qui hodie præter durationem suam hodiernam acciperet iterum durationem hesternam, plus acciperet moraliter, quam si solum duasset heri, & postea duraret hodie. Quæro igitur id, quod plus accipit, siquidem est donum, est perfectio, est duratio, quid sit, vel quid conferat? an pro hac die solum, an pro hesterna? Pro hac solum non potest, quia essentia eius durationis est facere Petrum durantem heri, ergo perficit pro die hesterna. Aliunde tamen id repugnat; quia ex eo, quod hodie reproducatur illa duratio, non dicetur melius, aut magis heri duasse; nullo ergo modo potest redire illa eadem perfectio, quæ essentialiter habet non perficere, nisi ante diem hodiernam propter contradictionem, quæ ex contrario dicendi modo sequeretur.

73. *Totum hoc argumentum de duratione factum est facile ad vbi applicatur.* Totum hoc argumentum, quod de duratione factum est, potest facile ad *vbi* applicari: si enim *vbi* Romanum Petri ponatur Neapoli, ibi Petrus erit Romæ, atque ideo verum etiam erit, quod Petrus in hoc palmo est in omnibus ciuitatibus Italiæ, si replicatus in illis, hic habet omnes illas vbicationes. Vnde verum etiam erit, quod corpus Christi in exigua particula hostiæ occupat spatium magnum, quia ibi habebit vbicationem, quam habet in cœlo, ac per consequens ibi habet totum effectum formalem illius vbicationis, qui est esse præsentem tali, & tanto spatio magnitudinis humanæ. Verum item esset, corpus Christi in Eucharistia coextensum esse spatio, quia ibi habet vbicationem cœlestem, à qua sola prouenit, quod sit in actu secundo coextensum spatio illi imaginario, quod replet in cœlo: quæ tamen omnia videntur manifeste absurda, & contra omnium sensum. Fatendum ergo videtur, sicut duratio creata est essentialiter successiua, se ipsa fundat relationem distantiæ ab aliis partibus durationis, sic *vbi* diuisibile esse essentialiter quasi successiuum in ordine ad spatium, ita vt vna pars essentialiter sit post aliam in spatio, & non possint duæ esse simul, sed singulæ seipsis fundent relationé distantiæ ab aliis omnibus partibus, atque adeo non possit etiam diuinitus vna esse ibi, vbi est alia.

74. *Nunc respondetur ad argumentum & exemplum de vbi Angelico.* Nunc ad argumentum, & exemplum, quod afferebatur de vbicatione Angeli; quæ cum simplex, & indiuisibilis sit, eadem est in vtroque angulo, atque ideo in hoc angulo facit Angelum esse in illo alio; quod idem vrgebatur in Deo, cuius immensitas cum sit indiuisibilis, tota est hic, atque adeo hic dat Deo totum effectum formalem, & hic facit eum

eum esse vbique. Ad hoc, inquam, respondere in primis possumus retorquendo, nam hoc argumentum non solum probat de *vbi*, sed etiam de durationc. Deus enim non solum habet vbicationem intrinsecam indiuisibilem, sed etiam durationem; quare sicut hic habet totam suam vbicationem, seu immensitatem intrinsecam, sic nunc habet totam suam durationem, seu æternitatem intrinsecam, atque adeo sicut hic est vbique, sic nunc est æternus, & habet durare in æternum. Ergo sicut ex immensitate Dei indiuisibili colligi volunt, quod possit Petrus habere Romæ illud idem *vbi* replicatum, per quod est Neapoli: sic ex duratione Dei, qua Deus nunc durat per totam æterniratem, colligi posset, quod possit homo nunc habere iterum reproductam durationem, qua durauit anno præterito, atque adeo, quod nunc Petrus duret per totum annum præteritum, quod tamen vidimus esse manifestum absurdum.

75. *Discrimen assignatur.*

Ad exempla ergo debemus respondere: sicut est discrimen inter durationem Dei indiuisibilem, & nostram diuisibilem; sic esse discrimen inter vbicationem Dei, vel Angeli indiuisibilem, & nostram diuisibilem. Deus quidem, quia habet durationem indiuisibilem, habet illam totam simul; æternitas enim est professio totius vitæ, & durationis simul: quare simul dat totum suum effectum formalem, & simul Deus durat per totam æternitatem; alioquin perficeretur successiue, si non durat nunc per totam suam durationem; non est ergo inconueniens, quod Deus vna die viuat vita mille annorum, imo totius æternitatis: quia in Deo idem prorsus est durare nunc, & durare per infinitos annos, vt latius videbimus agentes de æternitate Dei. In nobis tamen non est idem viuere hodie, & viuere per centum annos; quia successiue perficimur, & cras hodie non possumus habere hoc, quod est vixisse anno præcedenti, nisi denominatiue, vt supra probatum est. Similiter ergo de vbicatione dicendum est, vbicationem indiuisibilem Angeli, & vbicationem Dei, quæ sunt intrinsece indiuisibiles, totas esse in qualibet parte spatij, atque adeo in qualibet parte spatij dare totum suum effectum formalem; quare Deus hic est immensus, hic est vbique, quia hic habet quidquid perfectionis habet. At vero *vbi* Petri Romæ, cùm sit distinctum ab *vbi* Neapolitano, non dat Petro, nisi effectum formalem limitatum, scilicet esse Romæ: sic etiam *vbi* corporis Christi in Eucharistia, cùm sit distinctum ab *vbi*, quod habet in cœlo; non dat nisi suum effectum formalem ponendi corpus illud absque extensione, & ideo nō potest dici, quod corpus Christi ibi habeat extensionem, quod tamen dici posset si ibi haberet vbicationem, quam habet in cœlo, à qua tamquam à forma adæquata habet effectum formalem extensionis actualis, vt dictum est. Non est ergo, cur discedamus à communi sensu Philosophorum, & Theologorum, qui supponunt, replicato corpore in duobus locis, non debere, imo nec posse poni in vtroque loco præsentiam localem, quam habet in vno; & ideo corpus Christi non habere in Eucharistia præsentiam localem, quam habet in cœlo, neque in cœlo, quam habet in Eucharistia, neque in hostia præsentiam, quam habet in calice, vel in aliis hostiis; quia illæ omnes præsentiæ sunt alligatæ essentialiter singulis suis spatiis determinatis.

Non est ergo discedendum à communi sensu Philosophorum.

76. *Quæsitum.*

Petes, vtrum in his accidentibus dependentibus à loco computentur actus sensuum exteriorum; vt visio obiecti præsentis, & species impressa illius obiecti, &c. Respondeo negatiue: nam ista accidentia, licet dependeant ab obiecto præsenti in genere

Satisfit.

causæ efficientis; non tamen habent essentialem dependentiam ab hoc loco; quare sicut calor, productus hic ab hoc igne, potest poni alibi, vbi non est hic ignis, vt diximus, quid ni species producta ab hoc obiecto possit poni alibi, vbi non est hoc obiectum? Quare Theologi communiter concedunt Christum Dominum in Eucharistia habere actus, & species, quas habet in cœlo, vt docet Suarez *disput.* 51. *sect.* 2. *in fine*. Nunc iam videamus, quid, & qualis sit hæc præsentia corporis Christi in Eucharistia; prius tamen oportet aliqua præmittere de præsentia locali in vniuersum, sine quibus non possunt intelligi, quæ de hac præsentia dicenda sunt. Suarez.

SECTIO IV.

Præmittuntur aliqua communia de loco, & præsentia locali.

77. *Aristot. Supponitur duplex locus & explicatur.*

SVppono primo, duplicem esse locum; primus est locus realis, quem 4. *Physic. cap.* 4. definiit Aristoteles illis verbis: *Locus est superficies corporis continentis immobilis*, vbi nomine loci, omissis aliis explicationibus, videtur intelligi superficies realis corporis circumdantis; non tamen secundum se solam, sed provt immobilis, hoc est, provt affixa tali spatio imaginario per talem vbicationem intrinsecam, quam habet, vt sic enim est immobilis. Locus itaque piscis, v. g. est superficies aquæ ipsum circumdantis; non sola, quia si piscis simul cum aqua moueatur, non manet in eodem loco, & tamen continetur ab eadem superficie aquæ: quia nimirum locus erat complexum ex illa superficie, & tali vbicatione ipsius aquæ: sic etiam è contra quiescente pisce, si aqua fluat, vere non manet piscis in eodem loco reali, licet maneat in eodem spatio imaginario.

78. *Obiicitur primo.*

Contra hanc loci realis explicationem obiici solet, primo, quia in prædicto casu piscis non mouetur localiter; ergo nō mutat locum, licet aqua fluat, & successiue varietur superficies realis continens piscem. *Respondetur* loquendo de re ipsa, & de loco reali, quoad totam entitatem, quam dicit, negari non posse, piscem, adhuc cum quiescit, deperdere priorem locum realem, & adquirere alium, quia prior locus solum dicebat talem superficiem aquæ cum tali *vbi* ipsius aquæ: vtrumque autem deperditur; quia, fluente illa parte aquæ, corrumpitur illud *vbi*, quod habebat ibi. Cæterum formaliter loquendo, non dicitur piscis adquirere nouum locum; quia succedit aliud corpus eum circumdans cum simili omnino præsentia locali, quæ licet differat numero à præsentia locali præcedentis aquæ, tota hæc differentia prouenit ex parte subiecti, in quo est, non vero ex parte spatij, quod respicit, cum sit omnino idem, atque ideo vulgariter dicitur, aquam, quæ de nouo succedit, habere eamdem præsentiam localem, quam habebat aqua præcedens, quia præsens est eidem spatio; ex quo fit, vt dicatur piscis retinere eumdem locum, quia locus in ratione loci constituitur formaliter per præsentiam localem. Sed reuera totum hoc pertinet ad modum loquendi.

Respondetur.

79. *Obiicitur secundo.*

Obiicitur secundo: locus non est in alio loco, vt ait Aristoteles *cap.* 2. *text.* 20. sed superficies corporis extrinseci rem ambientis est etiam in loco; ergo ipsa non est locus. Respondeo, superficiem illam proprie non esse in loco; quia cum non sit nisi vnita aliis partibus, non continetur à superficie alterius corporis; ad rationem autem loci requiritur, quod non vniatur intrinsece cum re locata, sed

sed solum extrinsece per contiguitatem: non enim dicitur pars aquæ esse in alia parte, cum aqua vnitur; bene autem dicitur pisces esse in aqua, quia non vnitur cum illa.

80. *Obijcitur tertio.* Obiicies tertio: locus est terminus motus localis; sed superficies corporis extrinseci non est terminus motus localis; non enim producitur per motum localem superficies, sed *vbi* intrinsecum rei locatæ; ergo superficies illa non est locus. *Respondeo.* Respondeo negando absolutè maiorem; per motum enim localem non producitur locus, sed præsentia localis; sed licet non producatur, tamen acquiritur regulariter loquendo locus per motum localem; quia numquam mouetur aliquod corpus, quin fiat de nouo præsens ad aliquem locum realem extrinsecum.

81. *Obijcitur quarto.* Obiicies quarto: cœlum empyreum non habet supra se superficiem alterius corporis extrinseci, à qua circumdari possit; & tamen est in loco; ergo. *Respondeo.* Respondeo negando minorem de loco reali: licet enim cœlum empyreum habeat *vbi* intrinsecum, & præsentiam realem ad spatium imaginarium; non tamen habet præsentiam ad aliud corpus, seu spatium reale, in quo sit, vt in loco.

82. *Hæc procedunt in rigore philosophico.* Hæc procedunt loquendo in toto rigore philosophico; cæterum in sermone vulgari solemus etiam dicere, rem perseuerare in eodem loco, quamdiu perseuerat eadem superficies realis continens, licet variata sit vbicatio intrinseca loci; sic enim domum Lauretanam seu cubiculum illud venerandum dicimus esse eumdem locum, in quo habitauit B. Virgo, & ideo habet inscriptionem illam: *Sanctior est toto nullus in orbe locus.* Ratio autem est, quia cum locus dicat in recto superficiem realem corporis continentis, & in obliquo immobilitatem prouenientem à tali vbicatione, manente eadem superficie, potest dici saltem in sensu materiali, & specificatiuo, quod sit idem locus; sicut idem paries albus, variata successiue albedine, dicitur idem album; & pater, variata successiue relatione paternitatis ad diuersos filios, dicitur idem pater materialiter & specificatiue. Quando vero Philosophi dicunt, variari locum, licet aqua maneat intra idem vas, cum quo mouetur, intelligitur de loco formaliter, & reduplicatiue: manet enim aqua in eodem loco materiali, non in eodem loco formali. Sic etiam è contra solemus dicere, rem manere in eodem loco, licet non maneat intra eamdem superficiem corporis ambientis, vt lignum fixum in flumine, variata successiue aqua circumdante, dicitur manere in eodem loco: tunc enim sermo est non de loco philosophico, & reali, sed de spatio, seu loco imaginario, quem mox explicabimus.

83. *Supponitur vbicatio intrinseca circa quam sunt varia sententia. Prima vult esse denominationem extrinsecam.* Supponendum secundo, præsentiam, seu vbicationem, qua Petrus dicitur esse hic, vel illic, esse aliquam formam accidentalem intrinsecam Petro; circa quam variæ sunt Philosophorum sententiæ, quas refert Suarez *disp.* 51. *Methaphys. sect.* 1. Primo aliqui dicunt, hanc esse denominationem extrinsecam prouenientem à loco reali extrinseco, seu à superficie corporis continentis, quam diximus esse locum: locus enim est forma, à qua res dicitur locata; sed rem esse locatam, est esse in tali loco; ergo præsentia localis est denominatio prouenies ab ipso loco, in quo aliquid est.

84. *Alij aliter.* Alij dicunt, hanc præsentiam esse aliquod accidens intrinsecum rei locatæ, & relatiuum; respicit enim ex se tale corpus extrinsecum circumdans, seu talem locum realem; cui reddit præsentem rem locatam. Alij denique dicunt, hoc *vbi*, seu locum non esse accidens intrinsecum, sed denominationem desumptam à spatio imaginario, in quo est res; quod quidem spatium nonnulli antiquiores dixerunt, esse aliquod ens reale diffusum vndique per omnes partes, & penetrabile cum omnibus corporibus, quæ in ipso collocantur. Alij vero fatentur, non esse aliquod ens reale positiuum; dicunt tamen, esse vacuitatem quamdam cum aptitudine, vt repleatur à corporibus, & sufficientem, vt ab ipsa proueniat hæc denominatio.

85. *Conclusio dicit esse aliquid positiuum distinctum. Probant aliqui ex eo quod videatur.* Dicimus ergo cum veriori sententia, præsentiam qua Petrus est hic, vel illic, esse aliquid positiuum distinctum saltem ex natura rei ab ipso Petro. Probant aliqui experientia: nam experimur, nos oculis videre ipsam præsentiam corporis, seu coloris, quem videmus; non enim videmus oculis solum colorem, sed colorem etiam vt distantem, vel propinquum nobis: nec satisfacit dicere, videri distantiam ex eo solum, quod videamus tantum, vel tantum corpus intercipi; de hac enim ipsa intercapedine redit idem argumentum; quia si oculus percipit, intercipi tantum corpus, ergo non solum videt ipsum corpus, quod interiacet, sed etiam hoc, quod est intercipi, seu mediate inter me, & illud aliud: hoc autem, quod est intercipi, non est ipsa sola entitas corporis, vel coloris visi: potuit enim esse idem corpus sine tali dispositione locali; ergo est aliquid aliud, quod oculis videatur, præter entitatem coloris, quod quidem appellamus vbicationem talem, vel talem.

Dubium incidens, an oculus videat vbicationem?

86. Vasquez. *Hoc argumentum non videtur efficax. Impugnatur.* Hoc argumentum, vt verum fatear, non videtur omnino efficax, potest enim responderi cum P. Vasq. *disp.* 191. *cap.* 2. ex parte obiecti solum attingi colorem, diuersitatem autem totam rei distantis, vel propinquæ habere se ex parte visionis: nam species impressæ venientes per talem vel talem lineam visualem diuerso modo mouent, & immutant organum ad videndum. Vnde ex diuerso modo, quo sentimus organum nostrum moueri, & applicari ad videndum obiectum, colligimus, illud esse in tali, vel tali distantia; non quia oculus immediate percipiat distantiam, sed quia nos percipimus modum diuersum applicationis pupillæ ad percipiendum obiectum: & hinc pariter percipimus figuram situalem, quam obiectum habet in ordine ad locum; quia experimur, oculum diuerso modo immutari, & applicari ad percipiendam hanc partem obiecti, quam illam, & inde colligimus partes esse taliter, vel taliter collocatas in diuersis lineis visualibus; atque adeo habere talem, vel talem figuram in ordine ad locum.

87. *Hoc persuadetur. Primo.* Potest autem hoc persuaderi. Primo, quia si oculus non immutetur diuerso modo, hoc est, per diuersam lineam visualem, ab obiecto, non percipitur diuersitas vbicationis, quantumcunque ipsa varietur in se, vt contingit, quando aliquis intra cameram nauis videt picturam; nam licet nauis moueatur, & per consequens pictura recipiat nouas vbicationes, non tamen percipitur oculis illa diuersitas, eo quod obiectum maneat semper in eadem distantia, & proportione, respectu oculi. Nec aliter possumus percipere motum nauis, vel nostrum, nisi contemplando aliquod corpus firmum in littore, vel alibi, à quo; quia magis distamus, oculus diuerso modo immutatur. Secundo, quia quando in speculo *Secundo.* videmus obiectum stans nobis à tergo, apparet tamen nobis esse ex diuerso, quia nimirum propter reflexionem specierum oculus immutatur ab illis eodem modo, quo solet immutari, quando obiectum est ex aduerso; ergo in neutro casu oculus vi-

det immediate præsentiam rei, sed rem ipsam, quam ex tali modo mittendi species colligimus esse in tali, vel tali loco. Idem argumentum fieri potest ex virga semisummersa in aqua, quæ quidem oculo apparet curua, cum sit recta, propter reflexionem nimirum specierum, à quibus, eodem modo immutatur oculus, quo solet affici, quando re vera virga est curua: non ergo videt oculus vbicationem, quæ re vera non datur à parte rei; non enim est virga in illo spatio, in quo oculis apparere iudicatur, sed in alio. Quod idem constat in vitro triangulari, vel perspiciliis facientibus res appareré in duplici, vel triplici loco, &c.

88. *Tertio confirmatur ex aliis sensibus.* Tertio confirmari potest ex aliis sensibus; nam auditus non aliter videtur percipere distantiam, vel propinquitatem obiecti, nisi per modum, quo ab ipso afficitur, & immutatur; vnde quando per reflexionem species veniunt à parte opposita, apparet nobis, sonum esse in contraria parte. Tactus etiam non alio modo percipit ignem esse præsentem, nisi quia sentit organum vehementer affici à calore in se receptio; imo non alias qualitates percipit in rigore loquendo, nisi eas, quæ in ipso cognoscente recipiuntur; vt probaui in libris de Anima. Olfactum vero certum est non percipere vnde prouenjat odor, nisi quatenus per diuersas nasi applicationes colligimus ex hac potius quàm illa parte oriri. Gustu denique ideo percipimus rem esse præsentem, quia nunquam afficitur, nisi à sapore præsenti. Non ergo est, cur in visu dicamus percipi immediate vbicationem obiecti quam nullus alius sensus in suo obiecto percipit.

89. *Instantia.* Dices, si oculus non percipit immediate vbicationem, non apparet quomodo ex diuerso modo quo applicatur, possimus colligere distantiam, vel propinquitatem obiecti: si enim nunquam vidimus ipsam distantiam, quomodo possumus ex modo, quo oculus afficitur, colligere obiectum esse in tali distantia? Nam peto, quomodo ex illa diuersa mutatione oculi colligis indistantiam obiecti, si nunquam expertus es ipsam indistantiam? si enim illam bene colligis, ideo est, quia expertus es, quod quando oculus taliter immutatur, obiectum erat indistans: hoc autem ipsum debuisti experiri per aliquem sensum; ergo aliquando per sensum cognouisti non solum colorem, sed etiam indistantiam coloris, & per consequens eius vbicationem.

90. *Respondeo.* Ad hoc tamen adhuc responderi potest indistantiam illam obiecti colligi ex tali immutatione oculi, quatenus alias, quando similem oculi affectionem experti sumus, inuenimus obiectum esse indistans, quia nimirum manu potuimus illud facile contrectare: non quod manus, vel tactus habuerit etiá pro obiecto immediato indistantiam, vel vbicationem illius corporis, sed quia experitur, & sentit in se impulsum causatum à corpore obuio resistente; vnde colligimus corpus illud ibi esse, vbi causat illum effectum, quem immediate sentimus; & postea hac experientia edocti colligimus, illud corpus esse præsens, vel propinquum, quando simili modo afficitur oculus à speciebus ab eo emissis. Aliquando tamen decipitur, quia propter reflexionem, vel alias causas, species eodem modo immutant potentiam, cum tamen obiectum non sit in eadem distantia, vt vidimus.

91. *Instabis.* Vrgebis adhuc, quia etiamsi aliquis cæcus à natiuitate fuisset, & nunc, visu diuinitus accepto, primum omnium videret hanc chartam, absque vlla prorsus experientia aliorum obiectorum à se visorum, scilet hanc chartam esse in tali loco, & manum extenderet, non retro, sed ante se ad tenendam illam: non ergo propter experientiam similis applicationis, sed propter meram visionem præsentem cognoscit, obiectum esse in tali loco; quia nimirum videt & obiectum, & eius vbicationem.

92. *Respondet.* Respondeti adhuc potest, naturæ instincta cognosci, rem ibi esse, vbi operatur; sicut etiam, clausis oculis, si sentias intensum calorẽ ab extrinseco illatum in fronte, in occipitio nullum, in lateribus mediocrem, eo ipso cognoscis, agens extrinsecum ex aduerso esse directè, non ad latera; atque ideo manum opponis lineæ ex aduerso directæ ad operiendam, & tuendam faciem. Similiter, si lumen experiris ex directo intensum, ad latera remissum, cognoscis faciem, vel solem ex aduerso, non ex obliquo esse, & manum, vel velũ directe opponis. Sic ergo qui videt chartam per mediam partem pupillæ melius, per latera non ita bene, cognoscit chartam ex aduerso directè esse, siquidem intensius in illa linea operatur: è contra vero, si per latera pupillę melius eam videt, cognoscit obiectum ex aduerso illius partis esse, cum per illam lineam melius operetur. Vnde quando refracta apparet virga summersa in aqua propter refractionem specierum, iudicamus virgam esse in tali loco, vbi non est, quia per illam lineam melius tunc agit: sicut & in speculo, nisi sensum corrigeremus, iudicaremus ibi esse obiectum, quia per illam lineam operatur; & extenderemus manum ad illud tangendum. Non ergo prouenit ex eo, quod percipiatur immediate ipsa vbicatio, sed quod ab operatione ibi intensius exercita habemus, præsens esse in linea directa, quæ ab eo puncto deducitur.

93. *Instantia.* Dices, hoc modo explicari, vnde percipiatur, hanc partem esse in medio, non tamen cur ex duabus collateralibus percipiatur hæc esse in dextra, illa in parte sinistra: vtraque enim videtur minus bene quam media, quia vtraque est obliqua oculo. *Soluitur.* Respondetur ex eadem radice reddi posse rationem huius, quia scilicet pars dextra percipitur melius à tali parte pupillæ, quæ ei magis directè opponitur: sinistra vero ab alia pupillæ parte: inde cognoscimus, hanc partem esse dextram, & illam sinistram. Eodem modo cognoscimus, hac esse supra, illam vero infra medium chartæ; quia percipiuntur melius à diuersis partibus pupillæ, quibus pro diuersitate sui situs diuersimodè correspondent.

94. *Duæ aliæ rationes confirmãt eandem solutionem. Prima ratio.* Addi possunt duæ aliæ rationes ad confirmandam eamdem solutionem, & ad probandũ positiue, quod vbicatio coloris non sit obiectũ oculi immediatum. Prima est, quod si oculus percipit immediate *vbi* coloris, posset discernere vnum *vbi* ab alio, saltẽ quando est diuersitas inter illa; oculus autem non discernit eiusmodi differentiam, etiam quando est diuersitas; ergo non percipit *vbi* coloris immediate. Maior probatur, quia oculus discernit bene colorem album à nigro, & nigrum à subnigro, & alios omnes; quia percipit immediate colores; ergo eodẽ modo deberet discernere *vbi* in spatio imaginario Romano ab *vbi* in spatio Neapolitano propter magnã distantiam, & diuersitatem illarum vbicationum.

95. *Probatur minor.* Minor vero, quod scilicet oculus eam diuersitatem non discernit, etiam quando est magna diuersitas, constat clare; quia si aliquis dormiens ex hoc spatio Romano transferretur Neapolim, & constitueretur in simili cubiculo, & lecto; euigilans non discerneret illam suam vbicationem ab ea, quam antea habebat Romæ. Item quando mouetur in naui sedens intra cameram, non discernit nouum *vbi*, quod acquirit, imo nec scit, an moueatur. Petro esse diuersitatem magnam inter illas vbicationes, & sufficientem, vt discerneretur, si oculus eas immediate perciperet, probari potest, quia percipitur bene

diuersitas

diuersitas inter *vbi* nauigij, & *vbi* arboris, quando nauis distat longius à littore, quam prius: sed tam distans est vbicatio nauis nunc ab vbicatione, quam habebat antea, sicut *vbi* nauigij, ab *vbi* arboris: ergo sicut propter distantiam maiorem percipitur illa maior diuersitas inter *vbi* nauigij, & *vbi* arboris, quam modo habent; sic propter eamdem distantiam deberet discerni *vbi*, quod habet nunc nauis, ab *vbi*, quod prius habebat, si vbicationes oculis perciperentur.

96. *Instabis.* Dices, vbicationes nauigij, & arboris non solum discerni propter distantiam, sed etiam propter dissimilitudinem subiectorum, in quibus sunt; vbicationes autem eiusdem nauis sunt similes ex parte subiecti, ideo non discerni. Sed contra; ponamus vnum lignum manere in littore, & aliud omnino simile moueri, tunc vbicationes illæ non sunt dissimiles ex parte subiecti, vt constat, & tamen non minus discernentur; ergo propter solam distantiam; hæc autem eadem est inter duas vbicationes successiuas eiusdem ligni; ergo hæ etiam deberent discerni, si oculus eas perciperet.

Respondeo.

97. *Instantia.* Instabis, hoc argumentum non minus procedere contra nostrum dicendi modum: dicimus enim, percipi illam distantiam obiectorum, quatenus percipimus diuersam applicationem pupillæ vel organi ad videndum hoc obiectum, & illud. De hac autem applicatione pupillæ potest fieri idem argumentum: nam sensus noster percipit immediate illam applicationem pupillę, quæ nihil aliud videtur esse, quam *vbi* ipsius pupillæ, & discernit diuersam applicationem hanc, & illam; ergo deberet percipere diuersitatem, quando prius erat Romæ, & postea dormiens positus est Neapoli; nam applicatio hæc est ipsa præsentia pupillæ, quam habet Neapoli, quæ est valde diuersa ab ea, quam habebat Romæ; ergo eodem modo negandum erit, sensu percipi posse immediate ipsam applicationem pupillæ, cum non percipiat tantum diuersitatem.

98. *Diluitur.* Respondeo, sensu percipi applicationem pupillæ in actu primo, hoc est, non ipsam vbicationem, sed impulsum, quo in actu primo applicatur ad mouendam se tali, vel tali motu: qui impulsus est vnum ex obiectis, quæ potissimum percipit tactus, quo sentimus, & discernimus impulsus illos solum, qui in nobis imprimuntur, vt explicui, & probaui *in lib. de Anima*. Percipimus ergo impulsum pupillæ, & discernimus vnum ab alio; non fortasse, quia percipiamus ipsam naturam, & differentiam huius impulsus distincte, sed quia percipimus, quæ partes pupillæ fortius, quæ lenius impellantur; vnde arguitur impelli ad motum versus hanc, vel illam partem, ad hoc, vel illud latus: nam quando mouemur retrorsum, magis impelluntur partes antetiores, & è contra. Hinc est, non discerni impulsum, qui imprimitur Romæ ab eo, qui alibi imprimeretur, si vterque impellit versus latus dextrum, v. g. quia vterque magis impellit partem sinistram, quam solum diuersitatem discernit tactus. At vero visus, si percipit immediate vbicationes, debet discernere earum differentias quoad distantiam vnius ab alia; quia ideo dicunt percipi *vbi* ab oculo immediate, quia oculus discernit lignum distans à propinquo: ergo eodem modo deberet oculus discernere meum vbi, quo ego eram hic, ab eo, quo postea sum alibi, cum tanta sit distantia inter hæc duo *vbi*, quanta erat inter illa duo, vt probatum est.

99. *Instabis adhuc.* Dices, discerni quidem à visu differentiam illarum vbicationum; requiri tamen ad hoc, quod vtraque existat, vt ex mutua comparatione vtriusque possit discrimen percipi: postquam vero altera iam non est, non potest dignosci subsequens, vt diuersa ab illa. Sed contra, quia in coloribus etiamsi iam non obiiciatur color albus, sed viridis; percipio, hunc esse diuersum ab albo, quem prius videbam; quia nimirum, quando vidi album, vidi id, per quod differt intrinsece à viridi: sed quando vidi vbicationem in spatio A. vidi distincte id, per quod differt intrinsece ab vbicatione in spatio B. alioquin nec etiamsi vtraque simul existat, percipiam vnam differre ab alia; ergo etiamsi non sit iam prior vbicatio, percipere debeo, hanc quæ nunc est, diuersam esse ab illa præcedente. Pero enim, quando vtraque vbicatio actu existit, vnde colligis, esse diuersas, & dissimiles, nisi quia visus percipit differentiam intrinsecam singularum? Sed eodem modo, quando vides singulas seorsim, percipis differentiam, & prædicata propria singularum; ergo poteris nunc comparare hanc, quam nunc vides, cum illa, quam prius vidisti, & cuius speciem retines in memoria, & hoc modo aduertere differentiam vtriusque. Si autem hoc non pores, signum est, quod oculus non percipit immediate ipsas vbicationes, sed arguitiue ostendit earum differentiam.

Saltem.

100. Secunda ratio esse potest, quia si oculus videt immediate vbicationem, debet videre immediate etiam vnionem ipsius vbicationis cum colore, siue quia ipsum *vbi* est entitas modalis, atque se ipsa est essentialiter vnio sui cum tali colore, siue quia licet, vt alij volunt, non sit modus, sed res, debet tamen videri vt vnita: nam si oculus videt immediate vbicationem, non videt illam in abstracto, sed in concreto, hoc est, videt per illam talem colorem reddi vbicatum, & præsentem hic; videt ergo dari vnionem vbicationis cum tali colore; hoc autem videtur difficile, quod oculus videat immediate, & explicite vnionem coloris cum vbicatione; nam vnio vt vnio non potest cognosci explicite, nisi cognoscatur vt habens ordinem ad colorem; hoc autem non potest videri, nisi cognoscendo colorem etiam in obliquo, vt terminum ad quem dicit ordinem vnio; qui modus cognoscendi non videtur posse conuenire sensui materiali, qui non potest cognoscere vnum in alio, neque ex vno obiecto directè viso potest duci ad cognoscendum aliud indirectè, sed omnia, quæ cognoscit, cognoscit directè, & immediate; non ergo videt oculus explicite, & immediate vnionem vbicationis cum colore, sed colorem solũ secundum se, licet propter diuersum modum, quo ab ipso afficitur, deducat nos in cognitionem præsentiæ, vel distãtiæ, quã de facto habet obiectum. Est ergo tota illa ratio satis difficilis, & ideo à tota illa abstinendum iudico.

Secunda ratio, quia non videri possit vbicatio quin videatur ipsa vnio.

Hic autem modus cognoscendi non potest conuenire sensui.

Aliter probatur vbicatio intrinseca.

101. Facilius ergo probatur vbicatio positiua distincta ab ipsa re vbicata argumento communi desumpto à separabilitate, quia Petrum esse hic, non est aliquod ens rationis: antecedenter enim ad omnem mentis operationem, Petrus vere à parte rei est hic, vel illic: sed sine hoc, quidquid est, potest manere tota entitas Petri, vt patet: ergo hoc, quod est esse hic, est aliquid distinctum à Petro. Hoc autem non potest esse aliquid negatiuum, omnis enim negatio noua debet esse per ablationem alicuius positiui præcedentis; sed Petrus non dicitur esse hic, quia amittit aliquid positiuum: ergo hoc, quod est esse hic, non est aliquid negatiuum, sed positiuum distinctum ab entitate Petri.

Aliter ergo probatur hoc vbi intrinsecum, argumento communi.

102. Secundo probatur, quia motus localis est vera actio: ergo vera productio: ergo habet aliquem terminum positiuum de nouo productum; omnis enim

Secundo probatur, quia motus debet habere aliquã terminum.

Secundo probatur, quia motus debet habere aliquem terminum.

enim productio, est productio alicuius, sed non est assignabilis alius terminus huius productionis; ergo per motum localem producitur præsentia localis, qua Petrus est hic; alioquin si producitur alius terminus, dicas mihi, siquidem ille terminus producitur in Petro, & vnitur Petro, quem effectum formalem tribuat Petro? Plane nullum, nisi quod Petrus sit hic præsens; ergo illa forma in abstracto est præsentia localis, seu *vbi*.

103. Dico secundo, *vbi* seu præsentia localis, qua Petrus est hic, vel illic, non est extrinsece denominás, sed forma intrinseca in ipso Petro. Probatur clare conclusio; quia ablato, vel variato, quouis extrinseco, manet eadem præsentia Petri hic, vel illic, item inuariato omni extrinseco, Petrus desinit esse hic per mutationem ipsius Petri; ergo hæc non est denominatio extrinseca, sed intrinseca. Antecedens quoad primam partem probatur; quia si ab aliquo extrinseco denominatio illa proueniret, maxime à corpore circumdante, sed variato corpore circumdante, adhuc manet Petrus præsens, vbi erat antea; ergo non prouenit à corpore circumdante. Deinde etiamsi omne corpus extrinsecum annihilaretur à Deo, posset manere Petrus hic, vbi nunc est, moueri etiam localiter ad aliud spatium: ergo hæc denominatio prouenit ab aliquo intrinseco ipsi Petro, tunc enim nullum esset aliud extrinsecum.

104. *Conclusio secunda. Probatur.*

Quoad secundam vero partem probatur antecedens; quia etiamsi omne corpus extrinsecum quiescat, potest moueri Petrus, vel Angelus localiter, & recipere aliam nouam denominationem; ergo hæc non est denominatio extrinseca Petro: denominatio enim extrinseca noua non potest dari nisi per mutationem, aut variationem alicuius extrinseci.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo, quia vltima superficies cœli empyrei verè est præsens ibi, vbi nunc est, & posset à Deo moueri localiter, & tunc iam non esset ibi, sed alibi: illa autem superficies non denominatur esse ibi ab alio corpore extrinseco, non enim habet vltetius aliud corpus, à quo circumdari possit; ergo denominatur esse ibi ab aliqua forma sibi intrinsece inhærente.

105. *Confirmatur secundo.*

Confirmatur secundo, quia si Petrus denominatur esse hic ab aliquo corpore extrinseco: inquiro, an illa denominatio proueniat ab illo corpore extrinseco secundum suam entitatem, an secundum aliquid superadditum? Si prouenit ab illo corpore secundum aliquod superadditum, de hoc inquiram, quid sit? & plane non inuenies aliud, nisi præsentiá localem intrinsecam ipsius corporis, ergo iam illud corpus extrinsecum habet *vbi* intrinsecum; ergo & ipse Petrus habebit *vbi* intrinsecum: cur enim magis habeat aër *vbi* intrinsecum, quam Petrus? Si vero dicas, illam denominationem prouenire Petro à corpore extrinseco secundum suam entitatem; ergo quotiescunque datur in rerum natura illud corpus exsistens, denominabitur Petrus ab illo corpore eadem denominatione. Consequens est falsum, quia mutato Petro localiter, licet maneat illud aliud corpus in rerũ natura, nõ denominatur Petrus præsẽs, vbi erat antea; ergo illa denominatio nõ proueniebat antea ab entitate aëris, v.g. sed ab aliquo alio.

106. *Instantia.* *Diluitur.*

Dices, non maneat eadem denominatio, quoties manet idem corpus, quia non manet cum applicatione requisita ad tribuendam hanc denominationem. Sed contra, quia de hac applicatione inquiro, quid sit? vtrum sit aliquid distinctum ab ipso corpore? Si enim non distinguitur ab ipso corpore, ergo quoties manet idem corpus, manebit etiam eadem applicatio: si vero applicatio sit aliquid distinctum ab ipso corpore, hoc est quod intendimus applicationem localem esse præsentiam localem distinctam ab ipso corpore, & intrinsecam illi.

107. *Coniack. P. Coninck conatur respondere.*

P. Coninck *in præsenti, q. 72. art. 4. dub. 1.* adhuc conatur his argumentis respondere, & negare vllum modum, aut ens supradictum corpori, ad eiusmodi nouas denominationes. Et in primis ad illud argumentum ex motu locali, qui cum sit vere actio realis, debet habere aliquem terminum realem; respondet, *n. 85.* motum localem habere quidem terminum realem, hunc autem non esse *vbi*, quod nos ponimus, sed acquisitionem noui loci, seu coniunctionem realem nouam loci, & locati, quæ nihil aliud requirit, quam vt res illi spatio per se ipsam immediate sit præsens.

108. *Impugnatur.*

Ego quidem non possum mihi persuadere, quod hic Auctor velit omnino negare omnem modum, vel entitatem intrinsecam, & extrinsecam ad eam denominationem nouam, sed fortasse modum, aut entitatem absolutam, concessa solum aliqua relatione resultante ex motu. Alioquin vir doctus videretur sibi cõtradicere in paucis verbis. Si enim terminus motus realis est aliquid reale, scilicet coniunctio realis noua loci, & locati, ergo datur aliquid reale, quod antea non erat, nempe hæc ipsa conjunctio noua, quam ponis; nam vel hæc coniunctio est merum nihil, vel est aliquid; si nihil est, ergo nullus est terminus realis motus; si est aliquid, hoc, quidquid est, non erat antea, vt constat; ergo est accidens nouum, vel absolutum, vel saltem relatiuum (de quo nunc non contendimus;) ergo non est præsens res immediate per se ipsam, sed per illam nouam coniunctionem realem, quam concedunt.

109. *Instabis.* *Respondeo.*

Dices, eam coniunctionem esse meram denominationem extrinsecam à motu præterito perseuerantem, quamdiu iterum non mouetur corpus. Sed contra, quia in primis hæc coniunctio est aliquid physicè præsens: nam si nunc Angelus creatur de nouo, qui nihil sciret de præteritis, adhuc videndo meum corpus, videt, me proximum esse huic loco; ergo hæc propinquitas, & præsentia non est solum motus præteritus, sed aliquid præsens remanẽs actu ex illo motu. Secundo, quia posset corpus esse in hoc loco, licet nullus præcessisset motus localis, potuisset enim Deus creare de nouo corpus aliquod in hoc loco, quo casu non proueniret alia denominatio à motu præterito, cum corpus nunquam motum fuerit; ergo debemus concedere aliam formam præsentem ad quam terminetur motus, & quæ perseueret post motum.

110. *Difficilius est quod ille respondet alteri argumento.*

Difficilius tamen adhuc fortasse intelligitur, quod idem Auctor ibi respondet ad illud aliud argumentum desumptum ex effectu formali, seu denominatione reali noua, ad quam requiritur forma noua, & mutatio realis in subiecto: respondet enim concedendo mutationem realem in subiecto, quia *hoc*, inquit, *fieri inquit, nisi acquiram nouum locum. Et quidem si loquamur de via naturali, per motum localem, inde tamen non sequitur, me aliquem eiusmodi realem modum debere in me suscipere.* Hæc, inquam, responsio difficilis est; quia si conceditur mutatio realis in subiecto, eo quod in ipso sit noua acquisitio loci, quæ idem est in sensu huius Auctoris, ac coniunctio cum loco; ergo illa coniunctio cum loco est aliquid intrinsecum subiecto exsistenti in loco, non ergo sit præsens absque aliquo intrinseco superaddito ipsi corpori: erit autem quæstio de nomine, an illud appellandum sit *vbi*, vel coniunctio corporis cum loco, de quo nunc non curamus.

111. Deinde nunquam respondet, nec satisfacit fundamento nostræ sententiæ, quod scilicet non possit esse denominatio realis absque forma aliqua reali,

Nullo modo satisfacit fundamento nostro, scilicet quod non possit esse noua denominatio realis sine noua forma reali.

reali, à qua proueniat: dicere enim, quod hæc denominatio non prouenit ab *vbi* intrinseco, sed à coniunctione rei cum loco, non soluit difficultatem: nam de illa coniunctione quæritur statim, quid sit; an sit merum nihil, vel aliquid præter illa duo corpora, quæ prius erant in mundo. Si nihil est præter illa, non potest esse noua denominatio realis; quia res omnes eodem modo se habentes semper eodem modo denominant: quid enim est denominatio formalis, nisi propositio, qua de rebus loquimur, & res significamus? Si ergo res omnes sunt, quæ prius, & eodem modo, propositiones, & denominationes erunt eædem, quæ prius, si autem illæ non se habent eodem modo, sed illa coniunctio est aliquis nouus modus se habendi, de illa coniunctione, & de illo modo interrogamus, cum sit in rerum natura, vbi sit; an in locato, an in loco; alicubi enim debet esse, & in aliquo subiecto, cum sit ens nouum, & non sit ens per se, sed in alio: non est autem in loco; ergo in locato. Ad hoc, inquam, argumentum nunquam respondet illi Auctor, cum tamen hoc sit potissimum fundamentum communis sententiæ.

112. *Impugnatur resp. quorundam aliorum.*

Eodem modo peccat responsio aliorum recentiorum, qui, multiplicatis solum vocibus, conantur hoc explicare, te tamen ipsa manet tota difficultas: dicunt enim, corpus hoc distare ab illo, non esse aliquid intrinsecum, sed esse quod possit inter vtrumque tanta quantitas intercipi, esse autem propinquum, esse quod nihil possit intercipi, sed quod se mutuo tangant. Hæ omnes sunt voces, vt dixi, quæ rem nunquam explicat: nam de hac ipsa intercapedine, de hoc contactu, de hac negatione intercapedinis fit semper eadem interrogatio, an sit aliquid nouum actuale, an sit solùm possibile, an sit merum nihil? Merum possibile non sufficit ad nouam denominationem actualem: nam possibile vt possibile non incipit de nouo, sed ex ab æterno: si ergo incipit de nouo denominare, id erit propter aliquam nouam circumstantiam, quæ antea non erat, & ratione cuius intercapedo possibilis de nouo denominat: illa autē circumstantia debet esse aliquid actuale nouum; & de hac quæritur semper, quid sit? an sit positiuum aliquid, vel negatio noua? Non potest enim esse negatio noua, nisi deficiat de nouo aliquid positiuum, quod antea erat, & cuius negatio sit illa, quæ de nouo incipit: alioquin si antea etiam deerat illud positiuum, cuius est hæc negatio, antea erat eius negatio, & per consequens non erit negatio noua, nec poterit dare denominationem realem nouā. Restat ergo semper explicandum, quid sit illud *posse intercipi*, vel illa *intercapedo* noua quam dicunt significari per illam nouam denominationem distantis.

Affert tantum voces.

113. Similiter explicandum restat, quid sit ille contactus, quem dicunt significari per denominationem propinqui, vel indistantis. Num in sententia nostra contactus est denominatio realis proueniens ab vtraque vbicatione intrinseca vtriusque corporis se tangentis: quia enim hoc corpus habet tale *vbi* in tali spatio proximo, ideo dicuntur se contingere hæc duo corpora, id est, habere duas vbicationes tales, vt non possit esse alia propinquior huic, quam illa, nisi penetretur: negata autem vbicatione, non potest explicari, quid sit ille contactus realis; non enim est vnio physica, vt constat, cum supponamus esse duo corpora diuisa, quæ se tangunt; non potest item esse aliqua negatio realis noua, quia redit argumentum supra factum, & petimus, quid positiuum desit esse in mundo, cuius negatio de nouo inducatur. Debet ergo esse aliquid positiuum, quod non est aliud, nisi præsentia positiua vtriusque corporis, vel assignetur.

SECTIO V.

Obiectiones aliquæ contra suprædicta.

114. *Obiicitur primo. Suarez. Responsio.*

OBiici possunt aduersus hanc doctrinam nonnulla loca S. Thomæ, quæ affert Suarez *vbi supra dicta sect. 1. n. 4.* quibus significat, præsentiam localem non esse aliquid intrinsecum locato. Suarez explicat ea omnia *num. 25.* vt solum neget, præsentiam localem esse rem aliquam superadditam, non vero neget esse modum. Aliam tamen meliorem explicationem colliges ex illatione secunda infra.

115. Coninch. *Obiicit secundo Coninch.*

Secundo obiicit P. Coninch *loco citato n. 79.* quia ex nostra sententia sequitur, rem, quoties localiter mouetur, infinitos tales modos acquirere, & alios perdere; quia corpus quoties paululum mouetur, acquirit aliud *vbi*, saltem partiale, imo prima & vltima superficies acquirunt locum totalem nouum ad singula puncta illius spatij, quæ attingunt. Cum ergo hæc puncta assignabili sint infinita, consequens est, vt res illa, dum mouetur, infinitas entitates acquirat, & deperdat.

Respondetur esse communem difficultatem ortam ex compositione continui.

Hoc argumentum licet difficile sit propter communem difficultatem ortam ex compositione continui: non tamen video, quam maiorem difficultatem ingerat in sententia ponente *vbi* intrinsecum, quam in sententia eiusdem P. Coninch, qui admittit motum localem realem intrinsecum successiuum, & continuum. In ipso enim motu fieri potest idem argumentum; quia non minus variatur motus saltem partialiter per quamlibet exiguam motionem localem: non minus debet prima, & vltima superficies in singulis instantibus habere suum mutatum esse totaliter diuersum; non minus debet ille motus per aliquid distinctum attingere singula puncta illius spatij: vnde eodem modo sequitur, in motu esse tot, siue mutationes, siue indiuisibilia successiue, quot sunt indiuisibilia in spatio, quot sunt instantia in eo tempore; quæ si absurda non sunt, cur erunt magis absurda in *vbi*, quod eandem omnino, & non aliam diuisibilitatem habet, quam habeat ipse motus, quo producitur?

116. *Qui componunt continuum ex punctis finitis facile respondebunt.*

Ad argumentum itaque illi, qui dicunt, continuum componi ex solis punctis finitis, facile negabunt, sequi infinitum: ij vero, qui cum communi sententia ponunt, componi ex partibus diuisibilibus in infinitum, quidam ex iis, qui & partes, & puncta concedunt, dicunt consequenter, non esse magis absurdam illam multitudinem infinitam vbicationum, quam sit infinita multitudo partium, & indiuisibilium in continuo permanenti; quia sicut in hoc partes non sunt infinitæ æquales vni certæ, & ideo non faciunt magnitudinem infinitam: sic de partibus illius vbicationis successiuæ dicendum est: & sicut puncta, licet omnia sint adæquate distincta, non tamen componunt extensionem infinitam propter singulorum inextensionem, & ideo non repugnat ea punctorum infinitudo: sic vbicationes illæ superficiei in singulis punctis spatij non repugnant infinitæ; quia propter indiuisibilitatem singularum non faciunt *vbi* extensum infinitum, sed omnes componunt vnam vbicationem finitam successiuam, sicut omnia indiuisibilia spatij componunt vnum spatium finitum; quod idem in motu successiuo debet fateri ipse P. Coninch, vt vidimus.

117. Mihi tamen magis consequenter videntur loqui, & minus difficile in illa sententia, qui negant indiuisibilia in vtroque continuo, nempe successiuo, & permanenti, & dicunt, tempus constare ex solis partibus successiuis; quo posito, cessat illa infinitudo categorematica vbicationum in motu: nam licet

sint

sint infinitæ partes temporis; illæ tamen cum sint proportionales, & sese includentes, non sufficiunt ad infinitas vbicationes adæquate distinctas, & æquales vni tertiæ determinatæ; quia in maiori parte temporis erit maior vbicatio successiua, habens in se plures partes, & correspondens etiam maiori parti spatij, quam in alia minori parte temporis: sicut ergo partes temporis non sunt infinitæ non se includentes, & æquales vni tertiæ, sic de ipsis vbicationibus dicendum erit.

118. *Instabu.* Dices, si corpus habens vbicationem palmarem moueatur successiue, fatendum erit ad minus, illud in hora acquisisse infinitas præsentias palmares adæquate distinctas; cum enim nulla possit assignari pars horæ, in qua non acquisierit præsentiam totaliter diuersam, & partes horæ assignabiles sint infinitæ, consequens est, posse etiam assignari infinitas vbicationes palmares adæquate distinctas, per totam horam acquisitas.

Respondeo. Respondeo; imo nunquam in hora habuit præsentiam aliquam palmarem, quia si eam habuit, debuit illam habere totam simul, cum supponatur corpus esse palmare, non potuit autem, dum successiue mouebatur, habere aliquam præsentiam totam simul; quia iam cessaret successio, in acquisitione illius præsentiæ, quod repugnat motui successiuo; quare fatendum est, durante motu, nunquam fuisse in solo palmo spatij; quia corpus palmare in tempore, quo mouetur, semper occupat plusquam palmum spatij, cum in tempore occupat partes anteriores, & posteriores. Ex eo tamen, quod palmare est, prouenit ita moueri, vt in quiete debeat manere cum præsentia palmari, quæ vbicatio quietis non fuit eadem, quæ prius acquisita fuerat per motum; quia illa fuerat successiua, sicut & motus; sed ex alia diuersa ex natura sua permanens, quæ acquiritur tota simul, & manet in illo tempore quietis. Non ergo dantur iuxta illam sententiam infinitæ vbicationes palmares in hora, cum nec vna quidem assignari possit respondens soli palmo spatij.

119. *Instanno.* Vrgebis; dabuntur saltem in hora infinitæ vbicationes plusquam palmares, quia in singulis partibus assignabilibus temporis habuit corpus vbicationem plusquam palmarem omnino diuersam; ergo cum partes assignabiles sint infinitæ, eiusmodi

Respondetur. vbicationes erunt etiam infinitæ. Respondetur, illas quidem assignari posse infinitas, non tamen æquales vni tertiæ, sed minores, & minores, sicut & ipsas partes temporis: nam si assignes vbicationes bipalmares, v. g. illæ non sunt infinitæ adæquatè distinctæ; quia spatium bipalmare pertransitur in tempore determinato, ita vt in minori non possit; nec sunt infinita tempora æqualia illi. Et licet possint assignari infinitæ præsentiæ bipalmares ad plura & plura spatia bipalmaria, quorum vnum retineat minus de primo palmo, & accipiat aliquid de tertio palmo, & rursus aliud spatium retineat minus de primo palmo, & accipiat plus de tertio, & sic deinceps; illæ tamen præsentiæ non erunt adæquate distinctæ inter se, quia secunda includit plures partes, quas includebat prima, sicut & spatia ipsa: cum enim spatium bipalmare non occupetur totum simul, sed successiue, præsentia etiam successiua ad hoc secundum spatium bipalmare includit plures partes præsentiæ successiuæ ad primum spatium bipalmare, quod assignasti; sicut tempus etiam, quo pertransitur hoc secundum spatium bipalmare, includit plures partes temporis, quo pertransitur primum, supposito quod secundum spatium non sit adæquate distinctum à primo, sed maiori ex parte inclusum in illo, vt consideranti patebit.

120. *Tertio Caiet. obycit.* Tertio arguit idem Auctor *num.* 80. quia ex nostra sententia sequitur, quod si esset aliquod corpus miraculosè contractum in punctum spatij, nullo modo possemus illud naturaliter mouere: nam illud *vbi* esset supernaturale, atque ideo à nobis non posset produci. Consequens autem falsum est, quia si illud corpus in punctum contractum esset intra aliud corpus solidum, & concauum, mouendo hoc corpus, necessario mouerem illud alterum inclusum: & de facto Sacerdos mouendo species mouet corpus Christi, vt constat ex Tridentino *sess.* 13. *cap.* 5. *&* 6. Conc. Trid. *& can.* 6. docente, nos corpus Christi gestare, & circumferre; & quia alia non vere manducaremus, & deglutiremus corpus Christi: hæc enim significant motum localem à comedente procedentem, quo cibum in stomachum traiicimus.

121. *Hoc argumentum omitto soluendum est.* Hoc etiam argumentum soluendum est ab eodem Auctore; non enim est minus supernaturalis motus, quo totum corpus pertransit simul per idem punctum spatij, quam *vbi*, quod in eo puncto spatij haberet: quia quod *vbi* habet per modum termini, hoc totum habet motus per modum lationis; & non magis repugnat corpori esse totum simul in puncto spatij, quam transire totum simul per illud punctum. Debet ergo idem Auctor respondere, quid fieret in illo casu de corpore redacto ad punctum spatij; quando volumus mouere corpus concauum, intra quod continetur: quomodo etiam Sacerdos producat in corpore Christi motum illum supernaturalem.

122. *Responsio.* Ad argumentum itaque concedimus ex infra dicendis, illud *vbi* esse supernaturale; quod idem de motu fatendum est; quare virtute naturali produci non potest à naturali agente creato, nec Sacerdos immediate mouet corpus Christi, sed species sacramentales, quæ habent virtutem quamdam supernaturalem sibi inditam ad trahendum secum corpus Christi, quocumque ferantur, vt infra explicabimus; & hoc sufficit, vt corpus Christi dicatur proprie & vere moueri, & gestari à Sacerdote; neque enim mouemus etiam immediate substantiam ligni, sed mediis accidentibus, quæ secum trahunt substantiam; & ideo dicimus mouere lignum in toto rigore. Quando vero corpus contractum ad punctum spatij esset infra aliud corpus solidum cõcauum: tunc si velles mouere corpus illud concauum, non moueres corpus ad punctum redactum, sed vel penetraretur corpus illud concauum cum corpore ad punctum redacto; eo quod ille modus essendi afferat secum penetrabilitatem; prout de facto corpus Christi ita existens in Eucharistia, penetratur cum quantitate panis; vel si penetrari non posset, adhuc posset solidum corpus moueri, non obstante illo alio corpore ad punctum redactum; quia nimirum hoc posset interim intercipi in poris & meatibus subtilissimis, quibus vndique scatet corpus quantumlibet solidum, & per quos transeunt crassiora etiam corpuscula, nedum punctum indiuisibile. Quod si neque hoc velis posse fieri, fatebimur tibi, non posse tunc vlterius progredi corpus illud concauum, impediente nimirum, & resistente illo alio corpore, quod ratione illius status supernaturalis impelli non potest, aut moueri naturali virtute.

123. *Quarto obycit.* Quartò arguit idem Auctor *num.* 85. quia spatium ipsum, vt sit mihi præsens, non debet in se talem modum intrinsecum suscipere; ergo neque ego debeo eiusmodi modum in me suscipere, vt sim

Respondetur præsens spatio. Respondetur, imo ideo debeo ego illum modum recipere, quia hæc est denominatio noua realis, & non potest esse ab aliquo recepto in ipso spatio (quia spatium non est aliquid reale;) ergo

ergo debet esse ab aliquo in me recepto: spatium enim potest denominari præsens mihi ab aliquo in me recepto; ego autem non possum denominari præsens spatio ab aliquo alio, cum nihil in ipso spatio recipi possit. Potest autem hoc etiam argumentum, sicut & alia, retorqueri contra eius Auctorem; quia sicut ego pertranseo spatium per motum; sic spatium pertransitur: sicut ergo spatium pertrãsitur absque aliquo in se recepto, cur non concedis me posse pertrãsire spatiũ absque aliquo in me recepto? Concedis quippe, necessarium esse motum realem intrinsecum in eo, qui pertransit spatiũ, vt denominet ipsum pertranseuntem, & spatium pertransitum. Sic ergo dicimus nos de ipso termino motus.

124. *Obijcit quinto.* Quinto arguit ibidem, quia vt sim in aliqua domo, neque in me, neque in domo requiritur aliquis modus realis, qui non possit in nobis perseuerare, etiamsi desinam esse in domo: non quidem requiritur in domo; nam, me annihilato, manet domus immutata; neque etiam requiritur in me; quia possem è contra manere immutatus, annihilata domo: ergo nec requiritur aliquis modus realis in me, vt sim in tali spatio, qui non permaneat, cum ab eo absim.

125. *Respondetur.* Respondetur; vt sim in aliqua domo, requiri non vnum, sed duos modos, quorum alter sit in me, alter in domo, scilicet *vbi* intrinsecum meum, & *vbi* intrinsecum ipsius domus; quia me esse in hac domo, est me esse in hoc spatio per meum *vbi*; & domum esse in hoc etiam spatio per *vbi* suum. Deficiente ergo vel meo *vbi*, vel *vbi* domus, deest illa denominatio, quæ ab vtroque *vbi* proueniebat; quare potest deficere, manente domo immutata, quia deest meum *vbi*; vel è contra, manente me immutato, quia deest *vbi* solius domus. Vnde ad argumentum negatur antecedens; tantum enim abest, quod id possit fieri absque modo intrinseco, vt nec possit fieri absque duplici modo intrinseco, vt diximus. Me autem esse in hoc spatio, requirit vnum solum modum intrinsecum in me; quia spatium ipsum nihil est, sed per illum modum loquendi significamus solum naturam meæ vbicationis intrinsecæ, vt postea explicabimus. Aduerte obiter, hoc etiam argumentum procedere contra eum Auctorem; quia eodem modo, vt moueat in hac domo, non requiritur aliquid in me, quod manere non possit, ablata domo; nam domo annihilata, ego haberem eundem motum intrinsecum, & non diceret moueri in hac domo. Ex hoc tamen non potest inferri in eius sententia, quod moueat in hac domo absque aliquo intrinseco modo, sed potius requiri ad hanc denominationem, & motum meum intrinsecum, & præsentiam ipsius domus in hoc spatio, quidquid illa sit; quorum altero ablato, aufertur illa denominatio, quæ vtramque partem includebat.

126. *Sexto obycit.* Sextò arguit *num.* 86. ab experientia. Sensu enim percipimus, aliquem esse in loco, in quo antea non erat, non percipiendo in eo aliquem realem modum, quem antea non percipiebam: vt cum sedens in nauigio mouetur cum nauigio, ego prius vidi illũ prope littus; postea clausis oculis iterumque apertis video illum longe à littore, non tamen principio oculis in ipso aliquem modum, qui antea non esset, sed illam solam distantiam à littore; ergo esse in tali loco diuerso non est aliquid intrinsecum in illo.

Confirmat obiectionem. Confirmat, quia ex eo, quod videam eamdem rem modo magis, modo minus illuminari, nullo modo videndo eam moueri localiter, colligo illuminationem posse fieri sine motione locali rei illuminatæ; ergo ex eo, quod distincte videam rem aliquam modo esse in hoc loco, modo in illo, non videndo in illa vllum talem modum, bene colligo, eam non esse per talem modum formaliter in loco.

127. *Retorquetur argumentum.* Respondeo, idem argumentum retorqueri posse contra ipsum ad negandum motum intrinsecum; nam quando aliquis inclusus intra cameram nauis mouetur cum naui, non percipit sensibus motum suum, aut nauis, licet postea percipiat effectum motus, quando videt distantiam maiorem, quam habet à littore: ergo illa distanria nec est motus, nec requirit talem motum intrinsecum, quem sensibus non percipimus. Consequentia hæc non est bona; imo quia percipimus distantiam, arguimus bene fuisse motum, per quem producatur illa distantia noua. Sic dicimus, nos eo modo, quo sensibus percipimus aliquem esse in loco, percipere etiam vbicationem, per quam est in loco; cum enim effectus formalis includat formam ipsam in subiecto, idem erit percipere effectum formalem, & percipere formam ipsam, à qua formaliter prouenit.

128. *Aliqui respondent vbicationem videri.* Aliqui ergo dicunt, nos oculis percipere immediate rem esse in tali spatio, & ipsammet præsentiam, seu vbicationem intrinsecam, qua est ibi, & ideo percipi hominem esse iam in diuerso loco, quia percipio diuersitatem vbicationis, quam quidem diuersitatem non percipiebam prius; quia licet perciperem vbicationem, non tamen diuersitatem vbicationis huius à præcedenti propter vtriusque similitudinem; sicut quando contemplamur cœlum, non percipimus eius motum, nec distinctionem huius partis ab illa, quæ prius apparebat; quia licet vtramque percipiamus oculis, non discernimus tamen, an sit eadem, vel diuersa, propter similitudine, vtriusque. Sic licet videamus vbicationem intrinsecam, & præcedentem, & præsentem; non discernimus, an sit eadem, vel diuersa, donec comparamus hanc cum alia, nempe cum præsentia intrinseca littoris, cui mea vbicatio intrinseca præcedens erat similior, seu propinqua, & vbicatio mea præsens est dissimilior, & tunc discerno hanc ab illa alia præcedenti. Iuxta quam doctrinam negabunt antecedens argumenti propositi; idem enim est percipere, aliquem esse in loco, in quo antea non erat, ac percipere vbicationem ipsius, & vbicationem loci, quas, quia videt magis vel minus similes, quam antea arguit, esse alias.

129. *Melius tamen respondetur ex doctrina superiori.* Alij tamen, vt supra vidimus *sectione precedenti*, probabilius fortasse dicunt, non percipi oculis immediate vbicationem ipsam, sed solum colorem, arguitiue vero cognosci vbicationem ex eo, quod experimur, & sentimus diuersam applicationem oculi, & pupillæ ad videndum hoc obiectum nunc, quam antea. Vnde colligimus, obiectum esse in alio loco, & in maiori, vel minori distantia, quam antea. Iuxta quam doctrinam negatur etiam antecedens illius argumenti: nam eo modo, quo percipimus, aliquem esse in loco, percipimus eius vbicationem, neutrum enim percipimus sensibus immediate: solum quippe percipimus oculis immediate colorem, vel lucem: tactu autem percipimus diuersum impulsum, vel applicationem nostræ pupillæ, aut oculi ad videndum, ex qua mediate colligimus postea, obiectum habere talem vbicationem, seu esse in diuerso loco: idem enim est cognoscere diuersitatem loci, & diuersitatem vbicationis: neutrum percipimus sensibus immediate, sed vtrumque colligimus ex iis, quæ percipimus sensibus.

130. *Ad confirmationem constat ex dictis.* Ad confirmationem constat ex dictis: supponit enim falsum, me videre distincte, rem aliquã esse in diuerso loco, non videndo in illa eiusmodi modum vbicationis, nam vel neutrum videmus oculis immediate, sed colligimus mediate, vt dixi, vel si oculis percipitur immediate diuersitas loci, percipietur

tur etiam immediate diuersitas vbicationis, quæ idem est. Alioquin velim scire, quid significet P. Coninch, quando dicit, me non posse oculis aliquid reale notare, vel vllum modum, qui antea non erat, præter illam coniunctionem cum alio loco. Concedit quippe his verbis, oculis percipi aliquid præter colorem, nempe coniunctionem illam cum alio loco. Certum est autem, oculis non percipi denominationes extrinsecas, non visa forma, à qua proueniunt. Si ergo oculus percipit illam coniunctionem cum alio loco, illa coniunctio aliquid est visibile; non est autem præcise color, qui antea erat absque illa coniunctione; ergo necesse est, quod sit aliquid superadditum reale, quod ipsum nos vocamus vbicationem nouam acquisitam per motum.

131. *Arguit septimo.* Septimo arguit idem Autor n. 87. quod hoc ipso, quod res aliqua intra tale spatium est, aut concipitur, etsi mente præscindas omnes modos superadditos, necessario concipitur esse in tali loco; ergo non est necessarius modus superadditus ad hanc denominationem. Hoc argumentum, si bonum est, tolleret de medio omnia alia accidentia; quia si semel subiectum est calidum, etsi præscindas omnia accidentia superaddita, necessario concipitur esse calidum; ergo non requiritur qualitas superaddita ad hanc denominationem, & sic de aliis omnibus. *Respondeo hoc argumentum nimis probare.* Repugnat ergo concipere rem intra hoc spatium, & mente tollere omnes modos superadditos; quia hoc ipsum esse intra tale spatium, est aliquid superadditum, sine quo poterat hæc res esse; ergo non concipis meram substantiam rei, sed aliquem saltem modum additum substantiæ.

132. *Arguit etiam.* Octauò arguit eodem n. 87. in fine; quia vt res aliqua sit in hoc tempore, non indiget vllo modo reali, sed se ipsa immediate est in hoc tempore, hoc ipso, quod simul cum eo existat; ergo nec vt sit in hoc loco, indigebit modo reali superaddito. *Respondetur.* Aliqui negant consequentiam; quia prior denominatio non est absque aliquo nouo reali, cum ponatur saltem tempus nouum, à quo possit prouenire: at vero posterior denominatio esset absque omni prorsus ante reali superaddito, cum neque in loco ipso, neque in locato ponatur aliquid, quod antea non esset. Facilius tamen negatur antecedens; vt enim alibi ex professo probabo, & suppono ex Physica, non potest res durare de nouo absque duratione noua intrinseca, à qua proueniat illa denominatio noua.

133. *Nemo obiiciunt alij quia nempe est assignari causa huius vbi.* Nono obiiciunt alij Recentiores; quia non potest assignari vlla causa huius *vbi*; causa enim in eo instanti, in quo causat, debet esse determinata ad producendum potius hunc effectum, quam alium: nulla autem in eo instanti est causa, quæ sit determinata ad hunc effectum magis quam alium; nam merum corpus secundum se, & prout præscindit ab hoc *vbi*, quod nunc acquirit est indifferens ad habendum hoc *vbi*, vel aliud in alio loco; à quo ergo determinatur nunc potius ad hoc *vbi*, quam illud? Nec dicas, determinari à tali motu; quia motus secundum partes præcedentes iam non est: secundum id vero, quod nunc potest esse præsens, eadem difficultas est de ipso motu, seu actione: nam sicut corpus meum secundum se est indifferens ad hoc, & illud *vbi*, sic etiam est indifferens secundum se ad hanc vel illam actionem, & productionem vbicationis: à quo ergo determinatur nunc ad hunc motum, vel hanc actionem potius, quam aliam.

134. *Respondetur facile.* Respondetur facile, causam, quæ producit *vbi*, aliquando esse intrinsecam, vt cum vnum corpus impellit aliud; aliquando esse intrinsecam, vt cum homo, vel lapis mouet se ipsum. Vtraque autem potest esse vel necessaria, vel libera. Causa necessaria determinatur à propria entitate ad producendum talem motum, vel talem impulsum, lapis v.g. à propria grauitate determinatur, ad motum deorsum potius quam sursum: causa vero libera determinatur à voluntate, qua homo v.gr. vult mouere se potius dextrorsum, quam sinistrorsum.

Instant. Dicunt à voluntate non determinari sufficienter: quia, posita illa voluntate, possum non moueri, si aliquis me impediat: *Respondemus.* Respondetur, determinari me à voluntate cum talibus circumstantiis intrinsecis, & extrinsecis, scilicet, quod non sit agens fortius, quod me possit impedire, sicut aqua determinatur à sua natura, ad frigus in se producendum, & à negotio fortioris agentis, qualis est ignis, à quo impediri possit frigefactio.

135. *Vrgent adhuc.* Vrgent adhuc, quia voluntas non est immediatum determinatiuum, sed mediatum, nam voluntas causat motum: motus autem causat hoc *vbi*; motus autem non est in hoc instanti, quo fit hoc *vbi* permanens: ergo non est in hoc instanti causa determinata ad hoc *vbi*, sed fuit. *Respondetur.* Respondetur, motum præteritum non esse proprie causam huius *vbi*, quod fit in hoc instanti, & quod permanet in quiete, sed fuisse solum conditionem ad hanc actionem instantaneam, qua fit hoc *vbi* permanens; nam ex eò, quod præcesserit talis motus, resultat necessario hæc actio in hoc instanti, in quo terminatur vltimo motus. *Causa vbi cuiuscumque est grauitas vel potentia, vel impulsus.* Causa ergo huius actionis, & huius *vbi* est grauitas, vel potentia, aut impulsus præsens, quæ causa determinatur ad hanc actionem potius, quam aliam à concursu determinato Dei, qui debet potius concurrere ad hanc actionem, quã aliam, propter motum talem præcedentem: quo posito, causa prima debet potius hunc concursum, quam alium.

136. *Posse causam præsentem determinari ad hanc actionem prius quam illam vi alicuius conditionis constat.* Porro posse causam præsentem determinari ad hanc actionem potius quam illam ratione alicuius conditionis præcedentis exigentis talem actionem postea, negari non potest, cum constet inductione in mille aliis materiis Philosophicis. Primo, quando aqua calida separatur ab igne, adhuc conseruatur calor aliquandiu, non quidé ab igne, qui periit, vel abest, sed à Deo supplente actionem ignis. Et quidem pro priori naturæ, antequam Deus solus conseruet illum calorem, nihil inuenies præsens, quo determinetur Deus ad eam actionem: nam pro eo priori nondum intelligitur calor præsens: aqua vero potius exigeret frigus, quam calorem. Determinatur ergo causa prima ad illam conseruationem ex eo, quod immediate ante fuerit calor in aqua, nec possit simul totus expelli, sed successiue: & ideo in actu primo exigitur à Deo concursus ad conseruandas aliquas partes caloris præcedentis, eo quòd immediate ante præcesserunt simul cum illis, quæ expelluntur. *Exemplo conseruationis caloris in aqua, vnde ignis.*

137. *Exemplo conseruationis Angeli.* Secundo, quando Deus conseruat Angelum antea productum, conseruat quidem eum libere, quatenus de potentia absoluta posset eum annihilare: conseruat tamen eum ex debito connaturalitatis: non potest enim vt auctor naturalis negare illam conseruationem. Ergo in actu primo determinatur vt auctor naturæ ad eam conseruationem: non determinatur autem ab Angelo præsenti; quia pro eo priori nondum intelligitur Angelus conseruatus, nec præsens; ergo determinatur ab Angelo præexistente immediate ante: nam ex eo quod Angelus præexstiterit immediate ante, Deus obligatur vt auctor naturæ ad conseruandum Angelum nunc.

138. *Tertio exemplo agentis naturalis.* Tertio, quando agens naturale agit cum resistentia passi; vt cum ignis v.g. calefacit aquam; tunc, inquam, pro priori naturæ determinatur ad introducendum solum primum gradum caloris: pero, à quo

quo determinatur tunc ad introducendum solum primum,& non secundum? Dices,quia adhuc tunc perseuerat in subiecto septimus gradus frigoris,qui impedit secundum caloris. Sed contra; cur ignis non expellit nunc septimum gradum frigoris, sicut expellit octauum? aut à quo determinatur, vel impeditur ab expulsione septimi gradus?Nihil prorsus inuenies præsens; sed præteritum,nempe præfuisse immediate ante octo gradus frigoris; & ratione illius præsistentiæ non posse nunc expelli septimum frigoris, neque introduci secundum caloris: quia non possunt duo gradus simul expelli, vel introduci,sed successiue; impeditur ergo nunc,& determinatur actiuitas ignis à resistentia passi,quæ resistentia includit præexistentiam octaui gradus: si enim ille non præexistitisset, non resisteret nunc aqua introductioni secundi gradus caloris. Determinatur ergo nunc causa naturalis ratione alicuius conditionis non præsentis, sed præteritæ: quia Deus auctor naturæ ab illis conditionibus præcedentibus sibi adhuc obiectiue præsentibus obligatur ad talem concursum præstandum, vel negandum propter exigentiam causarum secundarum.

139. *Hinc iam constat à quo determinetur causa ad productionem talis vbi.*

Hinc iam constat, à quo determinetur causa ad producendum nunc tale *vbi*, nempe à concursu tali Dei, qui in actu primo debetur talis ratione talis motus præteriti, ad quem necessario consequitur talis actio instantanea, per quam fiat tale *vbi*, non quidem à motu præterito, vt à causa, sed à causa præsenti determinata à motu præterito, tamquam à conditione. Eodem modo explicandum est, quomodo, aut à quo determinetur homo, vt quando mouetur; acquirat potius hoc spatium,quam aliud distans; vel vt producat talem potius motum,quam alium in spatio distanti: cum tamen ipse homo secundum se sit omnino indifferens ad hoc spatium, vel illud, ad hunc motum, vel illum. Respondendum similiter est,determinari à tali concursu causæ primæ ad tale *vbi* proximum præcedenti producendum: causa autem prima ad offerendum concursum ad tale *vbi* proximum,& non ad aliud distans,determinatur ab *vbi* præcedenti, per quod immediate ante homo applicatus erat ad producendum postea *vbi* aliquod immediatum, & proximum illi, & non aliud; quæ exigentia est in instanti sequenti pro priori naturæ ratione conditionis præteritæ, vt dictum est.

An vbicatio respiciat locum realem.

140. *Ratio prima si vbi non habere respectum intrinsecum ad aliud corpus.*

Ex dictis infero primo,*vbi* non habere respectum intrinsecum,& essentialem ad corpus extrinsecum sed solum ad spatium imaginarium. Hæc illatio constat ex omnibus argumentis, quibus nostra sententia probata est; nam si quid probant,non solum probant, Petrum non denominari formaliter vbicatum à spatio reali, in quo est, sed etiam præsentiam intrinsecam Petri non respicere spatium seu corpus reale extrinsecum;quia variato quocumque extrinseco, manet eadem præsentia Petri hic.

Explicatur exemplo durationis.

Quod rursus confirmari, & explicari potest Primo,exemplo durationis realis,quæ quidem non est relatio ad tempus reale;nam omni tempore cessante,posset produci solus Angelus, qui haberet durationem realem successiuam,vt suppono; per quam non fieret præsens vlli tempori extrinseco reali, cum nullum esset, sed solum durationem imaginariæ, ad quam non potest dari respectus realis, vt constat:ergo eodem modo dicendum est de præsentia locali: possent enim produci duo Angeli soli, quorum vnus esset intime præsens alteri, & posset ab eo magis distare,absque vlla præsentia ad locum realem, qui tunc nullus esset.

141. *Secunda probatur.*

Secundo, quia vel illa relatio est ad locum immediatum;& hoc non potest dici,quia quando mouetur vas,aqua ibi contenta manet semper cum eadem indistantia ad corpus immediatum, nempe ad vas, & tamen non retinet eamdem vbicationem. Nam ipsa etiam aqua mouetur localiter,vt constat ad oculum. Vel illa relatio est ad polos fixos cœli; & hoc etiam est falsum; quia licet destrueretur cœlum, posset Petrus manere præsens in hac aula, sicut antea: vel denique illa relatio est ad omnia alia corpora simul; & hoc etiam est falsum, quia sequeretur, quod dum ego quiesco, mutarem semper adhuc successiue vbicationem intrinsecam,quia semper mutatur aliquod corpus, à quo ego antea eram magis, vel minus distans, & per consequens mutabitur mea præsentia localis,& ego semper mutabor intrinsece localiter, cum motus localis non sit aliud,quam acquisitio illius formæ relatiuæ,quæ me facit præsentem,vel distantem respectu aliorum corporum.

142. *Tertio probatur.*

Tertio,quia illa relatio non est ad cœlum secundum suam substantiam; nam posset esse cœlum in rerum natura,& meum corpus non distaret tantum ab eius polis; ergo est ad cœlum, provt est in tali distantia,vel spatio primo; ergo est ad cœlum,provt habet iam aliam relationem; ergo vna relatio est ad aliam, quod in relationibus prædicamentalibus repugnat; quia terminus debet supponi,vt resultet hæc relatio prædicamentalis.

Quarto probatur.

Quarto, quia illa relatio distantiæ, vel propinquitatis præsupponit,rem esse hic vel illic, per aliquid aliud: nam res esse indistantes, est vnam esse, vbi est alia; ergo supponit, singulas esse ibi: sicut duo alba esse similia, est vnum habere qualitatem talem, qualem habet aliud: singula autem ante relationem supponuntur habere talem qualitatem:& sicut duas res coëxistere in duratione, est vnam existere, quando existit alia: singulæ autem supponuntur existere tunc independenter ab illa relatione coëxistentiæ. Similiter ergo coëxistere localiter supponit, singula ibi existere, vt resultet denominatio existentis ibi, vbi est alia.

143. *Infertur secundo quid sit præsentia ad locum.*

Hinc infero secundo,quid sit præsentia ad locum, seu ad spatium reale extrinsecum; quid sit v. g. Petrum esse præsentem huic gymnasio. De hac enim præsentia dicendum est,esse denominationem partim extrinsecam,partim intrinsecam ipsi Petro;quia prouenit ab *vbi* intrinseco huius gymnasij,& ab hoc *vbi* intrinseco ipsius Petri.Nihil enim aliud est,Petrum esse in hoc gymnasio, quam gymnasium esse hic,seu habere tale *vbi*, & Petrum esse hic, seu habere etiam tale *vbi*, quare ablato *vbi* huius gymnasij,si forsitan gymnasium moueretur à Deo in alium locum,Petrus posset manere hic cum suo *vbi* intrinseco, & non esset iam in hoc gymnasio; vel è contra, si moueatur Petrus, & abeat in alium locum, iam non est in gymnasio ex defectu sui *vbi*, quod prius habebat. Ex quo etiam intelligi potest, quo sensu verum esse possit,quod dicebat S. Thomas supra, præsentiam localem esse denominationem extrinsecam; loquitur enim fortasse de præsentia ad locum realem extrinsecum.

144. *Vnica difficultas quæ restat explicanda.*

Vna restat difficultas,quia si tota essentia huius præsentiæ est non in ordine ad locum realem,sed in ordine ad spatiũ imaginarium,quod respicit,cum hoc spatiũ sit aliquid fictum, & merum nihil, respectus etiã ad illud terminatus non poterit esse realis. Pro huius explicatione necesse est declarare breuiter, quid intelligamus nomine illius spatij imaginarij.

SECTIO VI.

Quid sit spatium imaginarium, in ordine ad quod explicatur essentia præsentiæ localis.

145. *Quid sit respicere spatium imaginarium.*

DIximus, & dicemus sæpe, *vbi* seu præsentiam localem per suam essentiam respicere non quidem spatium reale, seu corpus extrinsecum circumdans, sed spatium imaginarium immobile, cui facit præsentem rem vbicatam. Oportet, antequam vlterius progrediamur, explicare, quid significetur per hunc modum loquendi; aut quid sit hoc spatium imaginarium, quod respicitur ab *vbi*.

Istud spatium vere est purum nihil.

Ratio dubitandi est, quia istud spatium provt condistinguitur ab omni corpore extrinseco, non potest esse aliquid reale (quidquid somniauerint antiqui Philosophi,) neque enim est corpus, neque spiritus, neque substantia, neque accidens, imo neque productum, aut creatum à Deo: nam ante omnem mundi creationem erat illud spatium vacuum, cui modo præsens est mundus; ergo verè hoc spatium est purum nihil; ergo essentia *vbi* realis non sumitur in ordine ad tale spatium; accidens enim reale, quale est *vbi*, non potest respicere, & referri per suam essentiam ad purum nihil.

Dices esse ens rationis.

Dices, spatium illud, licet non sit ens reale, esse tamen ens rationis: quare potest terminare aliquem respectum realem, sicut chymæra, licet habeat entitatem fictam, terminat tamen respectum realem illius cognitionis, per quam cognoscitur. Sed contra; quia licet ens rationis terminet actum cognitionis per entitatem fictam, quam habet, hoc tamen non habet, donec saltem fingatur per mentem: at vero spatium imaginarium ante omnem mentis operationem est terminus illius respectus, quem habet *vbi*; ergo antequam sit ens rationis, terminat illum respectum; ergo impossibilis est talis respectus ad spatium imaginarium.

Respondet.

146. *In contrarium est communis modus loquendi.*

In contrarium tamen est communis modus loquendi, quo significamus, aliquod esse spatium commune, in quo recipiuntur omnia entia realia, quæ à Deo creantur; ratione cuius dicimus, hoc *vbi* ex sua natura habere, quod ponat Petrum hic, seu in hoc spatio: dicimus item, corpus, & animam esse in eodem spatio, & omnes partes integrantes Christi Domini in Eucharistia correspondere eidem spatio, & alia huiusmodi: in quibus omnibus supponitur, dari aliquod spatium, cui eidem correspondeant corpus, & anima, & quod distinguatur ab alio spatio, in quod est alius homo; ergo non sunt neganda hæc spatia.

147. *Explicatur quid per hunc dicendi modum intelligi debeat.*

Omissis variis solutionibus Recentiorum, quæ tem magis intricant, quam extricant, breuiter dicendum est, re ipsa hoc spatium esse omnino nihil, vt bene probat argumentum; neque à parte rei dari, nisi hanc præsentiam localem, & illam, quæ sunt duæ entitates positiuæ, & absolutæ. Cæterum hoc *vbi* A, v. g. per suam entitatem tale est, vt fundet relationem distantiæ duorum palmorum ab *vbi* B, hoc est, fundet relationem maioris distantiæ, quam ab aliis viginti præsentiis, à quibus minus, & minus distat, & relationem etiam minoris distantiæ, quàm ab aliis præsentiis, à quibus magis, & magis distabit. Itaque quando dicimus, hoc *vbi* respicere tale spatium, nolumus explicare aliquem ordinem, quem tale vbi dicat verè ad illud spatium: spatium enim nihil est quod possit terminare vllum respectum; sed significamus, tale vbi fundare talem ordinem distantiæ ab alio tali *vbi*. Item, quando dicimus, hoc *vbi* dare Petro, quod sit hic, per *hy hic*, nolumus significare aliquod spatium, cui Petrus sit præsens per tale *vbi*, sed solum Petrum habere tale *vbi*, per quod tantum, vel tantum distet ab aliis præsentiis. Ac denique, quando dicimus, duos Angelos esse simul in eodem loco, seu vnum esse, vbi est alius; nolumus significare aliquid commune, quod capiat vtrumque, sed solum dicimus, vtrumque *vbi* fundare similes omnino relationes distantiæ, vel propinquitatis cum aliis præsentiis, & fundare etiam relationes indistantiæ ad inuicem.

148. Quia tamen assuefacta est mens nostra concipere spatium reale, in quo corpora recipiantur, inde est, quod explicare soleamus nostros conceptus per ordinem ad spatium illud imaginarium, ac si esset vacuitas quædam magna, quæ repletur rebus locatis per diuersas præsentias, & in hac vacuitate consideramus latitudinem, longitudinem, & profunditatem, consideramus etiam puncta quædam imaginaria fixa, quæ appellamus centrum imaginarium; in ordine ad quod sumimus distantiam, vel indistantiam rerum; quod nihil aliud est, quàm concipere aliquod *vbi* possibile, in ordine ad quod reliquæ præsentiæ habent talem, vel talem relationem distantiæ, vel propinquitatis: & quia aliæ sunt præsentiæ possibiles, à quibus magis distat meum *vbi*, quam à reliquis præsentiis, quæ de facto dantur, consideramus vltra cœlum empyreum spatia quædam imaginaria latissima, quæ nihil aliud sunt, quam præsentiæ possibiles infinitæ syncategorematice, à quibus magis, & magis posset distare mea præsentia.

149. *vbi per suam entitatem fundat tantum relationem talis vel talis distantiæ ad alio vbi.*

Dixi tamen, hoc vbi A, per suam entitatem fundare solum relationem talis, vel talis distantiæ ad aliud *vbi* B, quia reuera hoc *vbi* A, per suam entitatem non habet respectum formalem, sed solum fundamentalem ad illud aliud *vbi* B; nam licet *vbi* B, non esset possibile, existere posse, hoc *vbi* A, cum tota sua entitate: fundat tamen prædictam relationem distantiæ ad *vbi* B, quia si illud *vbi* B, ponatur, eo ipso ista duo *vbi* per suas entitates dicentur taliter inter se distare: sicut licet albedo per suam entitatem non respiciat nigredinem, fundat tamen per suam entitatem relationem dissimilitudinis cum nigredine: hoc est, habet talem entitatem, vt eo ipso, quod existat nigredo, dicatur albedo dissimilis illi magis, quam rubori, vel alij colori.

150. *Hæc spatia extra cælum empyreum sunt tantum vbicationes possibiles in infinitè magis & magis distantes à nostro spatio.*

Hoc supposito, nunc facile intelliges, quæ sint spatia imaginaria extra cœlum empyreum: nihil enim aliud sunt, quam vbicationes possibiles in infinitum syncategorematicè magis, & magis distantes à nostro spatio: illa tamen appellantur frequenter spatia imaginaria ad distinctionem nostri spatij; quod, quia repletum est corporibus, dici solet spatium reale: cæterum, vt supra visum est, etiam in nostro spatio possumus intelligere spatium imaginarium, provt distinctum à corporibus, quæ in ipso sunt.

151. *Obiciunt quidā Theologi contra hunc modum explicandi. Primo.*

Contra hunc modum explicandi spatium imaginarium obiiciunt nobis aliqui Theologi recentiores: primo, quia ipsamet vbicatio possibilis concipitur à nobis, vt constituens rem in aliquo spatio extrinseco; igitur ipsamet vbicatio non est spatium; non enim est terminus sui ipsius. *Secundo.* Secundo, quia vnam vbicationem possibilem distinguimus ab alia per ordinem ad diuersam partem spatij extrinseci: igitur ipsamet vbicatio non est prima mensura huius distinctionis, & consequenter neque spatium imaginarium. *Tertio.* Tertio denique, quia plures vbicationes possibiles concipimus in ordine ad idem spatium imaginarium, & dicimus, per illas constitui res in eodem spatio; ergo vbicationes

vbicationes ipsæ non sunt spatium imaginarium. Fatendum ergo est, spatium illud esse aliquod fictum ab intellectu, in ordine ad quod explicamus & concipimus vbicationes reales.

152. *Possumus quidem & solemus confingere tale spatium fictum.*

Ego quidem fateor, posse, & solere aliquando confugi ab intellectu tale spatium positiuum, sed non credo, semper; imo neque communiter concipi à nobis vbicationes reales cum ordine ad tale spatium fictum: nam si hoc esset, illæ propositiones, quibus communiter vtimur, essent falsæ in rigore sermonis. Dicere enim, quod vbicatio constituit me realiter in spatio ficto, vel quod hæc vbicatio distinguitur ab illa per ordinem, quem habet ad diuersum spatium fictum; vel denique quod mea vbicatio hodierna habet ordinem ad idem spatium fictum, ad quod habebat ordinem vbicatio hesterna; & aliæ similes propositiones non sunt magis veræ in rigore, quam si dicas vbicationem realem dicere ordinem ad chimæram, vel constituere me realiter in chimæra: imo neque conciperemus veras vbicationes reales, quando illas conciperemus cum ordine transcendentali, & essentiali ad spatium fictum; nam sicut talis ordo est impossibilis, sic est impossibilis vbicatio habens per suam essentiam talem ordinem transcendentalem.

153. *Ad argumenta respondemus.*

Ad argumenta ergo illa respondetur ex dictis, per illas propositiones non intendi à nobis explicari ordinem ad spatium fictum, sed nomine spatij imaginarij intelligi talem, vel talem classem vbicationum possibilium; nam sicut quando dicimus, colorem album, v. g. per suam entitatem pertinere ad talem gradum perfectionis intra genus coloris, atque ideo hanc albedinem, & illam pertinere ad eumdem gradum perfectionis; non significamus aliquem gradum fictum perfectionis, ad quem referamus illos colores, sed certam classem realem colorum possibilium diuersam à classibus aliorum omnium colorum, ad quam classem dicimus pertinere hos duos colores: sic etiam quando dicimus, hanc vbicationem constituere me in tali spatio; significamus hanc vbicationem pertinere ad talem classem vbicationum possibilium diuersam à classibus aliarum omnium, & ideo dicimus, hanc vbicationem distingui ab illa per hoc spatium; hoc est, quia est talis, nimirum pertinens ad talem classem vbicationum; & denique in eodem sensu dicimus, hanc vbicationem & illam esse in eodem spatio, hoc est, in eadem classe vbicationum possibilium. Quia tamen non habemus nomina ad significandam differentiam propriam huius classis, quam volumus denotare; hinc est, quod recurrimus ad aliquam vbicationem magis notam, per quam significamus classem vbicationum possibilium, de qua loquimur. Cum enim auditores cognoscant iam vbicationem huius cathedræ, dico, Petrum heri fuisse in hoc eodem spatio, in quo ego sum, hoc est habuisse vbicationem eiusdem classis, & similem huic vbicationi, quam ego habeo, & in eodem sensu dicimus, hanc vbicationem per suam essentiam respicere hoc spatium, id est, pertinere per suam essentiam ad eamdem, vel ad proximam classem vbicationum horum corporum circumstantium, quæ videmus, & in ordine ad quorum vbicationes nobis notas, explicamus differentiam propriam alterius vbicationis, de qua loquimur; quæ omnia possumus significare absque vllo ente rationis, vel fictione, quæ potius impediret, quam iuuaret ad cogitationem veræ, & realis vbicationis.

Exemplo albedinis.

P. Ioan. de Lugo de Sacramentis.

SECTIO VII.

Infertur ex dictis, qualis sit præsentia corporis Christi in Eucharistia.

154. *Infertur primo ex dictis præsentiam Christi in Eucharistia esse accidens intrinsecum.*

EX dictis infertur primo, præsentiam Christi in Eucharistia esse accidens quoddam vbicationis intrinsecum, & non solum denominationem extrinsecam prouenientem à speciebus; quia in qualibet re creata hoc, quod est esse hic, vel illic, est vbicatio intrinseca, sine qua non potest intelligi, nec explicari hic nouus effectus formalis existendi hic, vel illic: quare cum Christus habeat verè esse hic, debet hoc habere per formam sibi intrinsecam, à qua possit tribui ille effectus formalis; vt latius probatum est supra.

155. *Infertur secundo non esse accidens respectiuum, sed absolutum.*

Infertur secundo, hanc præsentiam, seu vbicationem Christi, non esse aliquam relationem realem ad locum realem extrinsecum, neque ad species Sacramentales, sed accidens quoddam absolutum, quod concipimus in ordine ad spatium imaginarium fixum; quare etiamsi auferrentur species, & omnis locus realis extrinsecus, posset diuinitus perseuerare corpus Christi præsens ibi in eodem spatio per eamdem numero vbicatioem, & præsentiam intrinsecam, quam antea habebat. Hæc est contra Vasquez *supra disputat.* 190. *cap.* 4. qui docet, istam vbicationem Christi esse ordinem intrinsecum ad ipsas species, & non ad spatium imaginarium; quare ablatis speciebus, eo ipso auferretur ista præsentia Christi. Hoc tamen falsum esse, constat ex dictis: quia Christus non solum habet esse sub speciebus, sed etiam habet esse hic vel illic in ordine ad hoc spatium imaginarium, sicut ipsæ species; ergo sicut ipsæ species, eo quòd sint hic, habent vbicationem in ordine ad hoc spatium, sic etiam Christus eamdem rationem debet illam habere.

Vasquez.

156. *Infertur septimo hanc præsentiam variari intrinsece quotiescumque species mouentur. Probatur.*

Infertur tertio consequenter ad prædicta, hanc Christi vbicationem variari intrinsece, quotiescumque Eucharistia mouetur localiter. Hæc etiam est contra Vasq. *vbi supra*, qui consequenter docet, quamdiu manet Christus sub speciebus, retinere semper eamdem numero præsentiam; quia scilicet illa præsentia non erat ad spatium, sed ad species. Cæterum nostra illatio probatur, quia quando mouentur species, accipit Christus de nouo hoc quod est esse hic, vel illic, vbi antea non erat: & vere mouetur, licet secundario, & per accidens ad motum specierum; ergo debet habere nouam formam, à qua proueniat illi hæc noua denominatio. Dices, Christum moueri denominatiue à motu specierum, non à motu in ipso recepto. Sed contra, quia repugnat, aliquid moueri, & non intrinsece: moueri enim est aliter intrinsece se habere. Deinde possent moueri species, sine eo, quod Christus dicatur moueri: ergo motus specierum solus non denominat Christum moueri, sed aliquid aliud in ipso receptum. Antecedens constat, si hostia giraretur motu circulari intra idem spatium; tunc enim Christus non moueretur, cum non acquireret, nec perderet spatium de nouo, & tamen species mouerentur; ergo hoc quod est moueri Christum, non est præcisè, moueri species, sed alius motus intrinsecus ipsi Christo, per quem ponitur Christus de nouo in hoc spatio; ita vt annihilatis speciebus, si conseruaretur Christus ibi, maneret distans ab aliis corporibus sicut antea, & cum eadem approximatione respectu altaris, &c.

Instabis.

Respondetur nihil posse moueri nisi motu intrinseco.

157. *Infertur quarto hanc præsentiam non esse simplicem & indiuisibilem.*

Infertur quarto, & consequenter hanc Christi præsentiam non esse simplicem, & indiuisibilem: nam in primis distincta vbicatio partialis competit

animæ, & distincta corpori: illa est spiritualis, hæc materialis; illa posset amitti, perseuerante ista, si Christus extra Eucharistiam moreretur. Deinde præsentia corporis diuisibilis est pro diuisibilitate ipsius corporis; ita vt distincta partialiter sit vbicatio pedis, & vbicatio manus, &c. denique est diuisibilis etiam pro diuisibilitate spatij, cui correspondent species; ita vt per distinctam partem vbicationis sit Christus in hac parte spatij, & per distinctam in illa, cum vna possit manere, pereunte alia. Ex quo fit, hanc Christi præsentiam habere duplicem diuisibilitatem; primam quasi subiectiuam pro diuisibilitate subiecti; secundam, quasi obiectiuam pro diuisibilitate spatij, cui correspondet: ita vt in qualibet parte spatij sit multiplex præsentia habens tot partes, quot sunt partes Christi ibi exsistentes: & rursus quælibet pars corporis Christi habeat tot partes præsentiæ, quot sunt partes spatij, quibus correspondet.

An præsentia Corporis Christi in Eucharistia sit supernaturalis.

158. *Supponitur quid sit supernaturalitas & quotuplex.*

His suppositis, quæritur de hac præsentia, an sit supernaturalis in sua substantia? Suppono autem, entitates supernaturales alias esse supernaturales secundum substantiam, alias vero solum quoad modum. Supernaturalis in substantia dicitur illa cuius entitas talis est, vt nunquam naturaliter potuerit poni à parte rei, qualis est entitas gratiæ, vnionis hypostaticæ, & similes. Supernaturalis vero quoad modum est, cuius entitas potuit naturaliter produci, licet hic, & nunc miraculosè producatur; talis est visus cæco restitutus; est enim in sua entitate eiusdem rationis cum visu aliorum hominum, licet hic, & nunc miraculosè producatur.

Quæritur an hæc præsentia sit supernaturalis & quomodo.

Hoc supposito, inquirimus, an præsentia, seu vbicatio, quam diximus habere intrinsecam corpus Christi in Eucharistia, sit in sua entitate, & substantia supernaturalis, an vero solùm quoad modum.

159. *Ratio dubitandi.*

Ratio dubitandi est, quia in illa præsentia, si attente consideretur, nihil prorsus videtur reperiri, quod idem non posset naturaliter exsistere: nam licet corpus Christi naturaliter non posset habere præsentiam, qua esset totum in toto spatio, & totum in qualibet parte spatij, sicut est in Eucharistia; cæterum tota hæc videtur esse supernaturalis quo ad modum, ex eo quod ponantur simul in eadem parte spatij diuersæ partes præsentiæ, quæ singulæ sine aliis possent ibi exsistere: sicut si Deus penetret Petrum cum Paulo in eodem spatio; non ideo dicemus, illas vbicationes esse supernaturales in substantia; quia licet non possent naturaliter exsistere simul, potuit tamen quælibet earum seorsim ibi eadem naturaliter exsistere: ergo similiter quælibet pars huius præsentiæ corporis Christi in sua entitate erit naturalis; nam licet manus, v. g. non posset naturaliter esse simul cum pede in eodem spatio, potuit tamen manus naturaliter esse in hoc eodem spatio per hanc eamdem præsentiam, si ibi non adesset pes; ergo totum miraculum stat in hoc, quod sint simul plures vbicationes in eodem spatio, quarum quæuis posset secundum totam suam entitatem esse ibi sine aliis; & per consequens tota hæc vbicatio nihil supernaturale entitatiue continebit, sed solam multiplicationem vbicationum naturalium in eodem spatio.

160. *Aliqui existimant esse entitatiue naturalem.*

Aliqui ergo indicant, eam præsentiam esse entitatiue naturalem; quod probant, quia licet corpus non possit naturaliter ita exsistere, potest tamen Angelus: præsentia autem Angeli, qua exsistit in spatio diuisibili indiuisibiliter, est naturalis, & est perfectior, quam præsentia corporis Christi in Eucharistia; ergo hæc etiam est naturalis; non enim potest esse præsentia naturalis perfectior supernaturalis. Ita P. Herize 1 *part. disputat.* 48. *num.* 40. cui occasionem dedit P. Vasquez *tom.* 2. *in* 1. *part. disput.* 214. *num.* 25. & 34. Herize. Vasquez.

161. *Hæc doctrina est difficilis.*

Hæc tamen doctrina difficilis est; nam nisi quæstio fiat de nomine, & mutemus conceptum, & definitionem entis supernaturalis, negare non possumus, illud esse ex specie, & entitate sua supernaturale; quod nunquam sine miraculo poni potest viribus totius naturæ. Et quidem licet Angelus possit esse indiuisibiliter in loco diuisibili; corpus tamen non potest vnquam eo modo poni viribus naturæ: ille ergo modus, quo corpus ita ponitur, superat totius naturæ vires, neque enim vlla præsentia illius speciei naturaliter est possibilis: nam præsentia Angeli differt pluspuam specie à præsentia corporis Christi. Est ergo supernaturalis in sua substantia; quia coniunctio illius præsentiæ cum ente materiali superat omnes vires naturæ.

Hæc enim præsentia non potest poni etiam viribus totius naturæ.

162. *Nullum est inconueniens quod aliquid naturale sit perfectius aliquo supernaturali.*

Nec obstat, præsentiam Angeli esse perfectiorem ista, & esse naturalem: nullum enim est inconueniens, quod aliquod ens naturale sit perfectius aliquo supernaturali: sicut, v. g. substantia naturalis est perfectior aliquibus accidentibus supernaturalibus. Cur ergo repugnabit, aliquem modum naturalem spiritualem esse perfectiorem aliquo materiali supernaturali? aut cur non poterit spiritualitas compensare perfectionem supernaturalitatis, sicut substantialitas eam compensat? præsertim, cum supernaturalitas in suo conceptu explicito non tam dicat excellentiam, quam improportionem, seu non exigi à natura. Imo aliqui addunt, non solum non requiri ad supernaturalitatem illum excessum perfectionis, sed posse esse positiue imperfectionem supernaturalem, qualis esset (inquiunt) pœna supernaturalis, qua Deus supra vires naturæ aliquem puniret, producendo in illo aliquid supernaturale, sicut in Beatis producit perfectiones supernaturales ad eorum gloriam. Quidquid sit de hoc, non videtur negandum, illud esse supernaturale, quod nunquam potest poni sine concursu Dei indebito, & concurrente causa secunda per potentiam obedientialem: talis autem est præsentia corporis Christi in Eucharistia; de qua non concedes sustentari à corpore Christi per potentiam passiuam naturalem, sed per obedientialem, & vt reuelata à Deo; ergo non est naturalis. Quæ ratio non procedit in præsentia Angeli; illa enim potest naturaliter exsistere per concursum Dei debitum Angelo, & per vires naturales Angeli illam efficientis, & recipientis.

Supernaturalitas non tam dicit excellentiæ quàm improportionem.

163. *Communis & vera sententia affirmat esse supernaturalem entitatiue.* Suarez. Herize. *Hoc probat Herize.*

Communis ergo Theologorum sententia videtur supponere, hanc præsentiam corporis Christi esse entitatiue supernaturalem, & miraculosam, vt fatetur Suarez *disput.* 48. *sect.* 1. & ideo dicunt, non posse naturaliter ab Angelo videri, vt docet sanctus Thomas, & Theologi communiter relati à Suarez *ibi.* Difficile tamen est, rationem aliquam afferre ad hoc probandum. P. Herize 1. *parte*, *disput.* 48. *cap.* 3. *num.* 40. dicit, illam præsentiam esse supernaturalem in sua substantia, quia ordinatur ad constituendum sacramentum Eucharistiæ, quod in se continet fontem gratiæ, & ad hoc ipsum datur talis præsentia, vt per illam adsit ibi corpus Christi ad conferendam gratiam suscipientibus illud sacramentum. Propter hanc ergo connexionem, & ordinem ad gratiam, & consequenter

ad

ad visionem Dei est supernaturalis hæc præsentia sacramentalis corporis Christi.

164. *Rejicitur hæc ratio.* Hæc ratio non videtur sufficiens; primo, quia licet hæc præsentia de facto ponatur à Deo eo animo, vt resultet sacramentum causatiuum gratiæ; hoc tamen non est prædicatum essentiale huic præsentiæ, potuit enim poni corpus Christi eodem modo sub speciebus panis solum ad ostendendam potentiam Dei vel ob alium finem, & non ad causandam gratiam: imo non solum corpus Christi, sed quæuis alia substantia corporea; lignum, v. g. vel lapis potuit poni à Deo indiuisibiliter, vt nunc ponitur corpus Christi; in quo casu præsentia non esset supernaturalis propter connexionem cum gratia habituali; & tamen non esset minus miraculosa, quam nunc est; ergo aliunde debet habere suam supernaturalitatem. Secundo, quia etiam corpus Christi positum fuit in Virginis vtero, & in hoc mundo, vt esset nobis causa salutis æternæ: & tamen hic finis à Deo intentus non faciebat, quod præsentia illa esset supernaturalis intrinsece: ergo quod ponatur in sacramento ad eumdem finem, non reddet illam præsentiam supernaturalem, si ipse aliunde non habet aliquam supernaturalitatem intrinsecam.

165. Hac ergo, & aliis rationibus omissis, quas congerit Suarez ibi, & quas facile possemus reiicere, ex duplici capite possumus probare hanc supernaturalitatem, supponendo ex communi Theologorum cum sancto Thoma *in 4. dist. 10. quæst. 1. artic. 4. quæstiuncul. 3.* hanc præsentiam corporis Christi esse ad imitationem præsentiæ substantiæ spiritualis, per quam Angelus, v. g. ponitur totus in toto spatio, & totus in qualibet parte spatij. Quo supposito, probatur primo eius supernaturalitas; quia præsentia naturalis, quam haberet manus Christi, v. g. in hoc spatio, non posset ex se vniri cum præsentia brachij in eodem spatio; nam licet ex se illa præsentia manus esset partialis, & incompleta, & vnibilis cum præsentia brachij, non tamen esset incompleta naturaliter in ordine ad præsentiam brachij in eodem spatio, sed in ordine ad præsentiam brachij in proximo spatio: at vero præsentia manus in Eucharistia vnitur per se cum præsentia brachij in ordine ad idem spatium, & est incompleta per vnibilitatem, quam habet cum illa; ergo hæc præsentia habet diuersum incomplementum, & vnibilitatem, quam præsentia naturalis, & per consequens est entitatiue diuersa.

S. Thom. *Supposito secundo hanc præsentiam esse ad imitationem præsentiæ spiritualis.* *Probatur primo esse supernaturalem.* *Quia præsentia manus, v. g. habet diuersum incomplementum, & vnibilitatem, quam naturalis.*

166. *Instabit.* Dices, si substantia corporis humani separaretur diuinitus à sua quantitate; tunc omnes partes substantiæ possent, imo, vt aliqui volunt, deberent confluere ad punctum spatij, amissa extensione locali, quæ oriebatur à quantitate: ergo haberent præsentiam diuisibilem ex parte subiecti, sed indiuisibilem ex parte spatij, per quam omnes partes corporis essent simul, atque adeo præsentia manus vniretur cum præsentia brachij in eodem spatio, & quoad hoc esset similis præsentiæ sacramentali corporis Christi: non est ergo hæc supernaturalis in substantia, cum posset substantia corporea propriis viribus in illo casu similem præsentiam sibi comparare.

167. *Respondeo.* Respondeo, propter hoc argumentum in Philosophia dixi, in eo casu non se reducturam substantiam totam ad punctum, quia præsentia illa deberet esse supernaturalis quoad substantiam; ad quam præsentiam adquirendam non haberet virtutem ipsa substantia, atque ideo ex suppositione prioris miraculi ablatæ quantitatis, deberet substantia manere extensa in loco, sicut prius, ne cogeretur contrahi ad minus spatium. Posset fortasse se contrahere, non tamen ad punctum, sed ad spatium diuisibile minus, nimirum complicando se per inuolutionem, & penetrationem aliquarum partium cum aliis, v. g. manus cum capite, & capitis cum pedibus, quia ablata quantitate, sicut posset aliena manus penetrari cum capite illius corporis, facilius posset manus eiusdem corporis penetrari cum capite, cum vtraque pars careret quantitate: non tamen posset manus, v. g. penetrari cum parte sibi omnino proxima, & continua. Ratio discriminis esset, quod in priori penetratione non interueniret præsentia supernaturalis quoad substantiam, sed manus haberet eandem præsentiam partialem, quam posset habere non penetrata cum capite, & caput haberet eandem præsentiam partialem, quam posset habere non penetratum cum manu; sicut quando corpus Christi penetrabatur cum lapide sepulchri, vtrumque corpus habebat eandem præsentiam, quam singula seorsim absque penetratione habuissent. Nec enim illa præsentia capitis vniretur immediatè cum præsentia manus in eodem spatio, sed cum præsentia colli in spatio proximo: quia sicut caput non vnitur immediatè cum manu; sic nec vbicatio capitis vnitur immediatè cum vbicatione manus: non haberet ergo illa vbicatio capitis aliquam vnibilitatem cum vbicatione manus in eodem spatio, ratione cuius argueretur supernaturalitas in ipsa, quoad substantiam. At verò, si in eodem omnino spatio esset manus cum parte sibi proxime continua, tunc vbicatio manus deberet vniri immediate cum vbicatione brachij in eadem parte spatij, quam vnibilitatem non habet vbicatio naturalis ipsius manus, vt diximus, & ideo deberet illa vbicatio tunc esse alterius rationis ab vbicatione naturali, & per consequens intrinsece supernaturalis; quod non sequitur, si solum complicentur partes, & conuoluantur, dum non ponantur omnes in eadem parte spatij, vt consideranti patebit.

Substantia separata à quantitate non se reduceret ad punctum.

168. *Probatur hæc supernaturalitas ex alio capite.* Sed quidquid sit de hoc, ex alio capite probari potest supernaturalitas intrinseca huius præsentiæ Sacramentalis, & differentia substantialis, quam habet ab omni præsentia naturali; quia nimirum præsentia naturalis, quam haberet manus Christi in hoc spatio, esset completa in ratione præsentiæ manus, nec peteret vllo modo compleri per aliam præsentiam eiusdem manus; nam licet peteret continuari cum præsentia brachij, non tamen cum præsentia eiusdem manus. At vero præsentia manus in Eucharistia in hac parte spatij non ita est completa, vt non possit vniri cum præsentia eiusdem manus in spatio proxima; ita vt manus in toto hoc spario habeat plures præsentias partiales, ex quibus integratur vna præsentia totalis, per quam est manus in toto hoc spatio integro, & in qualibet eius parte; ergo hæc præsentia est entitatiue diuersa à præsentia naturali; illa enim non haberet vnibilitatem cum altera præsentia eiusdem manus, qualem vnibilitatem habet hæc præsentia Eucharistica.

169. *Dices.* Dices, præsentiam manus in hac parte spatij non vniri cum præsentia eiusdem manus in parte proximi spatij, sed esse duas præsentias totales in suo genere inuisibiles inter se, sicut præsentias, quas habet eadem manus Christi in duabus hostiis, quæ quidem non vniuntur inter se. Sed contra, quia *Respondeo.* præsentia, quam habet Christi corpus in hac hostia, est ad modum substantiæ spiritualis, vt supra dixi; quare sicut Angelus existens in hoc gymnasio, non existit in eius partibus per plures vbicationes totales,

totales,& adæquatas,sed partiales & vnibiles inter se ad integrandam vnam præsentiam adæquatam Angeli, licet posset contrahere se, & manere in dimidio gymnasio: sic etiam corpus Christi existens in hac hostia,licet possit existere in dimidia,non tamen habet plures præsentias totales, sed partiales & vnibiles ad integrandam vnam præsentiam integram in tota hac hostia; & ideo vt est præcise sub hac hostia, non dicitur esse in pluribus locis, sed in vno adæquato, sicut Angelus.

170. *Hæc ratio clarius procedit in sententia componente continuum ex partibus infinitis.*

Hæc ratio clarius procedit in sententia Aristotelis, & communi, componente quantitatem continuam ex partibus in infinitum diuisibilibus:nam illa doctrina supposita,non videtur posse explicari,quomodo præsentia corporis Christi in Eucharistia sit composita ex pluribus præsentiis naturalibus, quas singulas seorsim posset naturaliter habere corpus illud, & nunc miraculose habet omnes illas simul. Non enim potest designari in omnibus his præsentiis partialibus aliqua, quæ seorsim posset naturaliter existere: nam si consideremus hanc præsentiam, prout est diuisibilis in ordine ad spatium, inueniemus, quod manus Christi, v. g. habet præsentiam in toto spatio hostiæ, & nulla potest assignari præsentia etiam partialis totius manus, quam eamdem posset naturaliter habere manus Christi, quia quælibet pars huius præsentiæ facit præsentem eamdem totam manum pluribus partibus spatij, cum nulla sit pars spatij, quæ non sit diuisibilis in plures; præsentia autem naturalis numquam facit præsentem eamdem partem subiecti pluribus partibus spatij, sed commensuratiuè singulas partes subiecti singulis partibus spatij; ergo nulla pars huius præsentiæ potuit naturaliter esse, quia nulla est pars assignabilis in hac præsentia,per quam non fiat eadem pars subiecti præsens pluribus partibus spatij, alioquin illa non esset pars, sed indiuisibile huius præsentiæ. Rursus, si consideremus eamdem præsentiam, prout est diuisibilis ex parte subiecti, inueniemus eodem modo, nullam posse assignari partem præsentiæ subiectiuam, per quam aliqua pars corporis Christi sit in hac parte spatij, & per eamdem non sint præsentes plures partes corporis Christi eidem prorsus parti spatij; nam suppono, totum corpus Christi esse in qualibet parte spatij per præsentiam diuisibilem pro diuisibilitate eiusdem corporis,atque adeo habentem tot partes præsentiæ, quot sunt partes in ipso corpore Christi, vt statim dicam.

Præsentia naturalis numquam facit præsentem eamdem partem subiecti pluribus partibus spatij.

171. *Nulla etiam præsentia naturalis facit plures partes subiecti præsentes eidem parti spatij.*

Quo supposito, dico, nullam posse assignari partem præsentiæ, qua vna pars corporis Christi sit in hac parte spatij, quæ eadem pars præsentiæ potuisset esse naturaliter: nam illa pars præsentiæ facit præsentes eidem prorsus parti spatij plures partes corporis Christi, cum nulla sit pars corporis, quæ non sit diuisibilis in plures;naturaliter autem numquam possunt plures partes corporis esse præsentes eidem prorsus parti spatij:ergo nulla assignatur partialis præsentia ex his,quæ sunt in Eucharistia, quæ eadem potuisset naturaliter esse. Quælibet enim, quantumuis exigua,si pars est, debet facere præsentes plures partes corporis eidem spatio,vel è contra eandem partem corporis pluribus partibus spatij; quorum neutrum naturaliter potuit esse. Vnde non video,quam consequenter P. Rodericus Arriaga, qui se profitetur illam sententiam communem, & Aristotelicam de compositione continui amplecti *disp.*16.*Physica.sect.*12.*num.*256.ipse tamen *disp.*1. *de Anima.sect.*4. *num.*12. dicat,præsentiam hanc sacramentalem corporis Christi non esse entitatiue supernaturalem, sed eamdem omnino quoad suas partes intrinsecas, quæ naturaliter haberi potuisset. Cæterum adhuc licet neges, illam communem doctrinam, probatur supernaturalitas intrinseca huius præsentiæ argumentis à nobis supra factis.

Arriaga.

172. *Infertur hinc hanc præsentiam haberi ex se intrinsecè penetrabilitatè cum aliis quantis.*

Hinc infero;sicut illa præsentia Eucharistica habet ex se intrinsece constituere eamdem partem subiecti in pluribus partibus spatij,& plures partes subiecti in eadem parte spatij, & ex vtroque capite est supernaturalis; sic habere ex se etiam intrinsece penetrabilitatem cum aliis rebus quantis, ita vt ex vi illius præsentiæ non repugnet corpori Christi penetrari cum quolibet alio corpore, nec sit necessarium nouum miraculum ad eam penetrationem; & ex hoc etiam capite est intrinsece supernaturalis illa præsentia. Sic enim de facto corpus Christi habens illam præsentiam penetretur cum speciebus, & quantitate panis, quo pacto posset etiam penetrari cum qualibet alia quantitate,aut te quanta.Nec dicere debemus, id fieri per nouum miraculum; primo,quia cum sit possibilis præsentia aliqua, quæ ex natura sua non habeat non exigere impenetrationẽ actualem cum aliis rebus quantis, magis congruum videtur dicere, eam de facto positam fuisse in hoc mysterio,in quo semper debebat corpus Christi penetrari actu cũ quantitate panis; sicut propter eamdem rationem diximus,eam præsentiam,quæ de facto posita est, habere ex natura sua ponere vnam partem Christi in pluribus partibus spatij.Secundo, quia vidimus, hanc eamdem præsentiam de facto esse talem, vt ex natura sua patiatur,imo exigat vnam partem corporis Christi penetrari cum aliis partibus quantis eiusdem corporis. non est ergo illa præsentia ex natura sua exigens impenetrationem sui subiecti cum aliis rebus quantis,sicut exigit præsentia naturalis;hæc enim non minus exigit manum meam non penetrari cum brachio meo, quam non penetrari cum brachio alterius hominis: sum ergo præsentia corporis Christi non impediat ex natura sua penetrationem manus cum brachio,non est fundamentum ad dicendum, quod ex natura sua impediret penetrationem cum brachio alterius,imo est fundamentum ad id negandum, cum aliæ præsentiæ naturales per id, per quod impediunt primam penetrationem, per idem ipsum impediant etiam secundam, & è contra. Est ergo in hoc etiam supernaturalis illa præsentia, quod ex vi illius non impediretur præsentia alterius corporis quanti in eodem spatio:de facto tamen impeditur propter quantitatem panis existentem ibi,& non potentem penetrari cum quantitate nostra.

De facto tamen impeditur penetratio à quantitate panis.

173. *Dices.*

Dices,hac tota ratione probari quidem vbicationem corporis Christi esse supernaturalẽ in substantia,non tamen vbicationem, quam habet in Eucharistia anima Christi: nam vbicatio animæ in primis non vnitur cum alia vbicatione animæ in eadẽ parte spatij:item licet vniatur cum alia vbicatione eiusdem animæ in parte proxima spatij;hæc autem vnibilitas reperitur eodem modo in vbicatione naturali animæ, quæ etiam, dum naturaliter vbicatur, habet diuersas partes vbicationis pro diuisibilitate spatij(vt dixi in Philosophia)& quidem vnitas etiam inter se ad integrandam vnam præsentiam totalem animæ; ergo nil habet peculiare vbicatio animæ Christi in Eucharistia per quod possit entitatiue differre ab vbicatione eiusdem animæ.

Respondeo.

Respondeo, fatendo reuera me non inuenire rationem, qua sufficienter probetur, præsentiam animæ Christi esse supernaturalem in substantia; nec video inconueniens in neganda tali supernaturalitate, si concedatur illa præsentia supernaturalis, quoad

quoad modum; præsertim cum Auctores, qui concedunt, vel indicant, illam præsentiam esse supernaturalem, videantur solum loqui de præsentia corporis Christi, & nihil dicant de eius anima.

An præsentia sacramentalis ex natura sua repugnet cum alia.

174. *Quæsitum.* Petes primo, an, sicut diximus præsentiam corporis Christi habere ex natura sua compatibilitatem alterius corporis quanti, & omnium partium corporis Christi in eodem spatio, & replicationem earumdem partium in singulis partibus spatij; sic etiam possimus dicere, illam præsentiam differre ab aliis præsentiis naturalibus in hoc etiam, quod aliæ ita constituant corpus in hoc spatio vt exigant, illud non esse alibi, atque adeo repugnent ex natura sua cum alia præsentia eiusdem corporis in alio loco; hæc vero præsentia sacramentalis non habeat eiusmodi repugnantiam, sed sicut compatitur aliud corpus quantum in eodem spatio, sic compatiatur ex natura sua aliam præsentiam eiusdem corporis Christi in alio loco diuerso.

175. Suarez. *Vtrumque tuetur Suarez.* P. Suarez *in præsenti disp. 48. sect. 3.* vtrumque vt probabile tuetur, scilicet hanc præsentiam ex natura sua esse multiplicabilem, seu non excludere aliam similem præsentiam in alio spatio; & rursus ex natura sua repugnare etiam cum alia simili præsentia. Quoad primam partem, amplexi sunt eamdem sententiam alij recentiores Theologi. Præcipuum fundamentum hoc est, quod non repugnet de possibili talis modus præsentiæ, qui ex natura sua non excludat aliam similem præsentiam eiusdem corporis in alio spatio: nam licet hoc prædicatum supernaturale esset, & diuersum ab eo, quod habent omnes præsentiæ naturales; esset tamen connaturale illi præsentiæ, quæ ex hoc etiam capite esset supernaturalis. Sicut ergo omnes præsentiæ naturales corporis quanti excludunt præsentiam alterius corporis quanti ab eodem spatio, & circumscribunt suum subiectum, ita vt commensuretur loco, & sit pars sola in parte sola loci, quorum neutrum habet præsentia sacramentalis ex natura sua, vt diximus; cur similiter non dicemus, productam esse talem præsentiam, quæ ex natura sua non excludat aliam similem simul in alio spatio? Imo suppositia institutione huius mysterij, videtur ita dicendum, vt res suauius fiant, ne illæ aliæ præsentiæ continuam paterentur violentiam, si contra suam exigentiam idem corpus replicaretur in tot aliis locis; & ne dicamus, fieri nouum miraculum, quando, diuisa hostia, manet corpus Christi sub singulis partibus separatis per duas præsentias totales. Denique, quia hæc præsentia talis est, vt non definiat corpus Christi alicui spatio determinato, cum possit in maiori, & in maiori hostia constitui Christus absque vllo termino; non est ergo præsentia definitiua, & concludens ex natura sua corpus Christi intra hos terminos, ita vt non possit simul esse extra hoc spatium per aliam præsentiam.

Fundamentum est quod non repugnet de possibili talis modus.

176. *In hoc tamen hæc præsentia conuenit cum naturalibus.* Existimo tamen, hanc præsentiam, licet supernaturalis sit, conuenire cum aliis præsentiis naturalibus in hoc, quod ex natura sua exigat, corpus illud non esse alibi per aliam præsentiam, siue similem, siue dissimilem huic. Et in primis, non video, quam consequenter P. Suarez ex vna parte concedat, hanc præsentiam ex natura sua compati aliam præsentiam similem in alio loco; & ex alia parte in §. *Atque hinc fere constat*, dicat, hanc præsentiam ex natura sua repugnare cum præsentia circumscriptiua in alio loco, eamque excludere. Hoc, inquam, non videtur satis consequenter dictum. Si enim possibilis fuit præsentia, quæ ex natura sua non exigat corpus Christi non esse in alio spatio diuerso per aliam præsentiam similem; cur non erit possibilis præsentia ex natura sua non exigens, corpus Christi non esse in alio spatio circumscriptiue? Si autem possibilis est, debuit de facto produci, cum ex institutione huius sacramenti magis necessario sequatur hæc secunda replicatio, quam illa prima: potest enim contingere, corpus Christi esse solùm in vno loco per præsentiam sacramentalem; & non potest contingere, quod sit sacramentaliter in vno loco, & non sit simul circumscriptiue in alio.

177. *Respondet Suarez.* Respondet Suarez, repugnare ex natura sua hanc præsentiam sacramentalem cum circumscriptiua; quia præsentia sacramentalis includit intensionem in ordine ad locum, quæ videtur ex natura sua pugnare cum extensione, quam affert præsentia circumscriptiua. Sed contra; quia licet extensio, & inextensio repugnent in ordine ad idem spatium, non tamen apparet, cur magis repugnent in ordine ad diuersa spatia, quam duæ aliæ præsentiæ. nam esse inextensum hic, & extensum alibi, est quod hic habeat omnes partes in qualibet parte huius spatij, & alibi non sit hoc modo, sed habeat singulas sui partes in vna sola parte illius spatij: non videtur autem repugnare aliqua præsentia supernaturalis, quæ petat, in hoc spatio esse omnes partes corporis in singulis partibus spatij: non tamè excludat, quod in alio spatio possint esse eædem partes corporis singulæ in vna solum parte spatij: cum enim illi sint duo effectus diuersi, poterit hæc præsentia petere vnum, & non excludere alium in ordine ad alium locum: quin certum est, illa duo non esse contradictoria, cum de facto vtrumque habeat Christi corpus; cur ergo non erit possibilis aliqua præsentia de potentia absoluta, quæ ex natura sua vnum illorum solum petat, & ab alio præscindat, si possibilis est præsentia, quæ constituat corpus Christi, & præscindat ab eo, quod sit, vel non sit in alio loco.

Inpugnatur.

178. *Aliunde petì debet ratio repugnantiæ.* Aliunde ergo petenda videtur ratio repugnantiæ magis vniuersalis ad vtrumque, & negandum etiam de potentia absoluta posse fieri talem præsentiam, quæ ex natura sua non petat subiectum non esse alibi, saltem si id fieri possit salua essentia ipsius præsentiæ. Ratio autem desumitur ex natura vbicationis, & præsentiæ, quæ cum sit accidens rei vbicatæ, petit vniri cum ipsa: vnio autem realis, & physica affert secum hanc alligationem, vt ibi fuerit vnum extremum, sit etiam & aliud, vel certe petat, ne ponatur vnum extremum, vbi aliud poni non potest, vt dixi *disp. 11. de Incarnat. sect. 7.* & latius dicemus inferius agentes de iis, quæ ponuntur per concomitantiam in hoc sacramento, *disp. 8. sect. 8.* Cum ergo omnis vbicatio petat vniri physicè, & realiter cum subiecto, consequens est, vt petat esse cum subiecto; atque ideo cum ipsa non possit ferri ad aliud spatium, in quo subiectum replicetur; petit ex natura sua, ne subiectum alibi sit, ne idcirco cogatur vbicatio vnita subiecto non comitari subiectum sibi adhuc vnitum: hinc ergo fit, vt omnis vbicatio alliget ex natura sua subiectum ad illud spatium, quia nimirum per vnionem physicam cum subiecto, quasi per vinculum, & nexum tenet subiectum, ne sit alicubi sine ipsa; quæ alligatio videtur esse formalissimus conceptus vnionis physicæ, & realis. Non potest ergo dari vbicatio realis, quæ ex sua natura sit indifferens ad hoc, vt subiectum sit in alio spatio diuerso per aliam vbicationem, siue similem, siue dissimilem; quia hæc indifferentia argueret, vbicationem illam non alligare physicè per vnionem subiectum

subiectum sibi, sed relinquere illud æquè solutum, sicut antea.

179. *Tamen forte potest excogitari aliqua vbicatio cuius essentia necessario requirit quod subiectum illius sit de facto in aliquo alio spatio.*

Dixi tamen, omnem vbicationem debere ex natura sua petere, ne subiectum sit alibi, saltem si id fieri possit salua essentia ipsius præsentiæ, seu vbicationis; quia potest fortasse excogitari aliqua vbicatio, cuius essentia requirat necessario, quod subiectũ ipsius sit de facto in aliquo alio spatio. Si Angelus, v. g. positus diuinitus in duobus locis distantibus cognoscat intuitiue, se esse in illis duobus locis simul, illa visio, seu cognitio erit consequẽter in vtroque loco replicata cum Angelo; imo non poterit naturaliter non esse illa cognitio cum duobus locis, cum ex natura sua supponat, Angelum exsistere in vtroque loco, & petat esse vtrobique cum subiecto, cui inhæret. Loquendo ergo de vbicatione, qua illa cognitio esset in vno loco, v.g. Romæ, illa vbicatio vniretur quidem physicè, & realiter cum illa cognitione, non tamen esset in vtroque loco cum eadem cognitione, cum vbicatio Romana non posset esse Neapoli; neque etiam peteret ex natura sua, quod eius subiectum, scilicet cognitio illa non esset alibi, nisi in hoc spatio Romano. Cum enim esset per suam essentiam vbicatio cognitionis petentis esse simul in duplici loco, non posset eadem vbicatio petere, quod subiectum non esset in duplici loco: hoc enim videretur esse petere oppositа, scilicet petere subiectum, cui connaturaliter debeatur hæc eadem vbicatio, & alia petere connaturaliter, quod subiectum non habeat hanc vbicationem, & aliam; in quibus videtur esse implicita contradictio: nam si subiectum petit connaturaliter vtramque illam vbicationem, quomodo potest vni ex illis deberi connaturaliter, quod non ponatur vtraque vbicatio? Non potest ergo illa vbicatio Romana petere connaturaliter, quod subiectum suum non habeat simul vbicationem in spatio Neapolitano.

180. Adhuc tamen in eo casu verificatur regula vniuersalis tradita cum illa limitatione, quam addidimus: nam illa vbicatio Romana, cum vere vniatur physicè suo subiecto, scilicet illi cognitioni intuitiuæ, alligat eam sibi, quantum potest, salua sua substantia. Petit enim in primis esse cum suo subiecto in hoc spatio; & vlterius petit ex natura sua, ne suum subiectum sit in alio spatio, nisi in illo, cuius debitum excludi non potest, salua substantia huius vbicationis; quia per suam essentiam supponit iam debitum duplicis spatij diuersi. Hoc ergo sufficiat, vt vere vniatur, & alligetur cum suo subiecto, petere scilicet esse cum illo, & ne illud sit alibi, nisi in spatio, cuius debitum supponit essentialiter talis vbicatio; quia non poterat petere, ne poneretur etiam in illo spatio propter repugnantiam, quæ appareret in illa exigentia, vt visum est.

181. *Hinc iam constat ad fundamenta Suarez.*

Hinc iam constat responsio ad fundamenta P. Suarez: negamus enim, fuisse possibilem talem modum præsentiæ, quia ex natura sua non peteret, corpus Christi non esse in alio spatio propter rationẽ à nobis assignatam. Non petit quidem hic modus præsentiæ, quod corpus Christi sit in hac sola parte hostiæ; potest enim iuxta naturam illius præsentiæ esse in tota hostia, & in maiori spatio, si hostia augeatur: hoc tamen non est contra exigentiam connaturalem præsentiæ, quia hæc eo quod vnita est, solùm petit, quod corpus Christi non sit extra totum spatium, quod occupat hæc præsentia totalis. Sicut & aliæ formæ accidentales, quæ vniuntur alicui subiecto, non petunt esse in singulis partibus spatij, in quo est subiectum: nam intellectiones, quæ sunt in anima, non sunt in toto spatio, quod nostra anima occupat in corpore, sed solum in spatio capitis; petunt tamen, animam non poni in aliquo alio spatio diuerso, v.g. Neapoli sine eisdem intellectionibus. Similiter si Angelus sit in hac aula per vbicationem diuisibilem, singulæ partes illius vbicationis non petunt esse in singulis partibus aulæ, in quibus est idem Angelus; nec petunt, quod Angelus non sit in aliis partibus aulæ; nisi in hac, in qua est hæc pars vbicationis; petunt tamen, ne Angelus sit alibi in alio spatio extra hoc spatium totale, qui adest per hanc totalem vbicationem. Rationem autem discriminis, cur magis petant vnum, quam aliud, reddemus latius infra dicta *disp.* 8. agentes de concomitantia in hoc sacramento.

182. *Nec bene arguitur multiplicabilitas connaturalis ex institutione huius sacramenti.*

Similiter constat, non rectè argui ex institutione huius sacramenti, aut ex modo præsentiæ, quam Christus habet, quòd habeat etiam illam multiplicabilitatem connaturalẽ ipsi præsentiæ: nam licet possit esse in maiori, & maiori spatio, si species consecrabiles augeantur, & hoc non sit contra exigentiam illius præsentiæ; non tamen potest esse in alio spatio diuerso: non est autem contra exigentiam præsentię, quod subiectum sit in alia parte spatij per aliam partem præsentiæ facientem vnam integram cum hac alia parte; esset autem contra exigentiam præsentiæ, si esset in alio spatio per aliam præsentiam omnino distinctam, & diuersam ab ista. Nec est idem, posse idem corpus replicari in diuersis partibus eiusdem spatij, aut posse replicari in alio spatio omnino diuerso: nam per illam primam replicationem non est subiectum alibi simpliciter, sed alibi secundum quid, hoc est, non in alio spatio, nec per aliam vbicationem, sed in alia parte eiusdem spatij, & per aliam partem eiusdem vbicationis.

An hæc præsentia sit definitiua.

183. Hinc etiam constat, an hæc præsentia sacramentalis corporis Christi dicenda sit definitiua, necne? Aliqui negant, esse definitiuã, quos sequitur Suar. *d. sect. 5. §. vlt. ex dictis*, quibus videtur fauere S. Thom. *infra q. 76. art. 5.* Alij vocant definitiuam, vt Gabriel, & Palud. quos affert idem Suarez. Sed quæstio est de vocibus. Certum enim est, per hanc præsentiam non constitui corpus Christi definitiue in actu secundo, hoc est, ita vt de facto non sit extra terminos ipsius, cum de facto sit idem corpus in cœlo, & in aliis hostiis consecratis: in quo sensu videtur loqui S. Thomas loco proxime citato. Certum etiam est, non definiri per hanc præsentiam in actu primo corpus Christi ad hoc, vt non possit extendi vltra talem terminum magnitudinis spatij; quia præsentia hæc sacramentalis, non est sicut præsentia animæ rationalis, vel Angeli, quibus natura ipsa taxat tantum, vel tantum spatij, quod excedere non potest eorum præsentia: hæc autem præsentia corporis Christi non arctatur ad aliquam certam mensuram, sed quantum est de se, potest crescere, & extendi magis, & magis. Cæterum licet in hoc differat ab aliis præsentiis definitiuis, potest tamen adhuc dici definitiua, quatenus ex se habet continere corpus Christi intra aliquod spatium finitum; quodcumque illud sit, ita vt extra illud esse non possit, connaturaliter loquendo. Nam licet hæc præsentia non taxet sibi determinate tantum spatium, indeterminate tamen, & vage petit habere semper aliquod spatium finitum, extra quod non possit connaturaliter esse idem corpus Christi; & in hoc sensu saltem indeterminate definit corpus illud, quantum est ex se, vt non possit extra illos terminos vagari.

Quæstio de nomine.

Potest tamen dici hæc præsentia definitiua.

184. *Vrgent adhuc aliqui.*

Vrgent adhuc aliqui; quia si hæc præsentia sacramentalis ex natura sua exigit, corpus Christi non

tion esse alibi, sequitur, quod facta consecratione, & posito Christi corpore sub speciebus panis, non possit idem corpus manere in cœlo absque nouo miraculo, atque adeo ex vi huius præsentiæ sacramentalis reddi corpus Christi immobile, cum naturali sua virtute non possit amplius acquirere præsentiam in cœlo, impediente nimirum illum motum hac præsentia sacramentali; quæ omnia sunt omnino incredibilia.

Respondetur. Respondetur ex dictis supra sect. 1. num. 16. sicut si Petrus exsistens Romæ replicaretur diuinitus Neapoli, vtraque præsentia esset miraculosa quoad modum, posset tamen vtroque loco se mouere ex suppositione primi miraculi, iuxta id, quod diximus in eo loco; sic posito corpore Christi sub speciebus panis, esse miraculum, quod simul alibi maneat; ex suppositione tamen illius miraculi deberi in cœlo concursum illi corpori ad suos motus naturales exercendos, propter rationem ibi latius explicatam.

185. *Quæritur.* Petes secundo, quomodo vniantur istæ vbicationes inter se? an præsentia manus in hac parte spatij vniatur immediatè cum præsentia brachij in parte proxima spatij? *Satisfit.* Respondeo præsentiam manus in hac parte spatij vniri immediatè cum præsentia brachij in eadem parte spatij, & cum præsentia eiusdem manus in parte proxima spatij, non verò cum præsentia brachij in parte proxima spatij: nam illæ solùm vniones sunt ponendæ, quæ exiguntur ad hoc, quod in eadem parte spatij corpus Christi sit præsens per vnam vbicationem; & ad hoc, quod eadem manus sit præsens toti spatio per vnã etiam vbicationem; ad hoc autem non requiritur, quod vbicatio manus in hac parte spatij vniatur immediate cum vbicatione, quam habet brachium in alia parte spatij. Sicut etiam de facto, quando Angelus est præsens huic gymnasio præsentia diuisibili, licet natura Angeli habet distinctum modum vbicationis, & substantiam Angeli habeat etiam suum modum vbicationis proprium; & licet vbicatio, quam habet natura in hac parte spatij, vniatur cum vbicatione eiusdem naturæ in parte proxima spatij, non tamen vnitur cum vbicatione, quam habet substistentia in parte proxima spatij, sed omnes partes vbicationis naturæ vniuntur inter se, & omnes partes vbicationis substistentiæ vniuntur inter se: & sicut etiam calor intensus vt quatuor, qui est in subiecto extenso, licet continuetur per totum subiectum, non tamen ita, vt singuli gradus huius partis subiecti vniantur immediatè cum singulis gradibus alterius partis, sed primus gradus huius partis continuatur immediatè cum primo gradu alterius partis, non cum secundo; & secundus cum secundo, ita vt totus primus sit continuus, & totus secundus sit continuus, &c. alioquin daretur magna, & impertinens confusio vnionum, vt consideranti patebit: non enim vacat in his amplius immorari.

SECTIO VIII.

Vtrum præsentia sacramentalis Christi pendeat à præsentia naturali?

186. *Primo supponitur.* SVppono primo, aliud esse quærere, an ex natura rei præsentia sacramentalis per habitudinem intrinsecam, & connexionem, quam habet, præsupponat præsentiam naturalem? aliud vero, an de facto ex institutione huius sacramenti pendeat vna præsentia ab alia, licet alias potuerit esse sacramentalis sine naturali? *Supponitur secundo.* Suppono secundo, hanc dependentiam, vel exigentiam posse considerari, vel in primo instanti seu fieri consecrationis, vel etiam in toto tempore, quo conseruatur præsentia sacramentalis; & in vtroque sensu procedit quæstio.

187. *Conclusio prima.* *Suarez. Valquez. Probatur.* His suppositis, dico primo: ex natura rei præsentia Christi sacramentalis non postulat ex se præsentiam Christi naturalé, nec cum illa habet aliquam connexionem. Hanc docet Suarez cum communi *in præsenti disp.* 48 *sect.* 2. Vasquez *disp.* 192 *c.* 1. vbi plures affert: & probatur breuiter, quia nullum datur probabile fundamentum huius intrinsecæ connexionis inter has duas præsentias magis, quam inter duas præsentias sacramentales aut naturales: imò si res attente consideretur, potius præsentia sacramentalis, quantum est de se, postulat, quod corpus Christi non habeat præsentiã naturalem, vt supra diximus; nam quælibet præsentia definitiua adæquata habet ponere subiectum ibi taliter, vt non sit alibi; ergo præsentia sacramẽtalis Christi nõ postulat ex se præsentiam naturalem, imo potius ex se postulat, quod non habeat Christus aliam præsentiam, nisi illam.

188. *Instantia.* *Dices*, præsentia sacramentalis postulat ex se corpus Christi exsistens, vt patet: sed corpus Christi dependet saltem à posteriori à præsentia naturali, sine qua non potest naturaliter esse: ergo præsentia sacramentalis dependet saltem mediatè à præsentia naturali. *Diluitur.* Respondeo; hoc argumentum probaret etiam, creationem quantitatis postulare ex se eductionem eiusdem quantitatis è subiecto; quia illa creatio non potest esse sine quantitate, & quantitas non potest naturaliter esse sine eductionè è subiecto; ergo creatio postulat mediate illam eductionem. Non ergo valet consequentia ad hanc exigentiam mediatam, quia creatio petit quantitatem tollendo ab ipsa dependentiam ab eductione. Similiter præsentia sacramentalis pendet à corpore Christi tollendo tamen ab ipso quantum est de se, quod pendeat à præsentia naturali.

189. *Illatio prima.* Hinc infero primo, posse quantum est ex parte huius præsentiæ, conseruari corpus Christi sub speciebus, licet alibi annihiletur: nam licet ex natura rei habeat in Eucharistia easdem mutationes, & formas, quas accipit in cœlo; hoc tamen intelligendum est de iis, quæ possunt poni per concomitantiam: at vero si in cœlo annihilaretur humanitas Christi, iam tolleretur fundamentum concomitantiæ, quæ consistit in hoc, quod corpus exsistens in duobus locis, habet easdem formas, & accidentia in vtroque loco: tunc autem iam illud corpus non exsisteret in duobus locis, sed solum in Eucharistia.

190. *Illatio secunda.* Infero secundo, potuisse, quantum est ex parte præsentiæ, poni corpus Christi sub speciebus, sicut modo, ante Incarnationem factam in vtero Virginis. An vero tunc esset idem sacramentum Eucharistiæ, pendet ex postea dicendis. Aliqui dicunt non potuisse nunc repræsentare mortem Christi, sicut modo. Sed immerito; quia hoc sacramentum non videtur habere ex se determinate significare mortem Christi, vt præteritam: nam in cœna habuit totam rationem sacramentum, quam modo habet, & totam significationem; & tamen tunc non significauit mortem Christi vt præteritam; ergo ex se solum habet significare mortem Christi tali tempore exercitam, præscindendo ab eo, quod sit præterita vel futura; ergo eodem modo ante Incarnàtionem potuisset significare mortem Christi.

191. *Conclusio secunda.* Dico secundo, nec etiam de facto ex institutione huius sacramenti pendet necessario præsentia sacramentalis à naturali, quam habet corpus Christi in cœlo. Itaque etiamsi corpus Christi Domini desineret esse in cœlo, non ideo ex institutione huius sacramenti sequeretur, quod desineret esse sub speciebus consecratis.

Hæc

192. Suarez.

Hæc est contra P. Suarez vbi supra conclusione secunda, cuius rationes sunt parum efficaces, & ideo ex earum solutione ostenditur probabilitas nostræ conclusionis. Fundatur enim præcipue, in eo quod humanitas Christi sit principium Physice influens ad præsentiam sacramentalem; quare licet verba habeant concursum partialem; quia tamen tunc deesset concursus Christi, qui est quasi instrumentum vniuersale ad effectus sacramentorum, ideo verba non haberent effectum. Verum hæc ratio vtrimque videtur deficere; nam in primis sine fundamento ponitur humanitas Christi habere illum concursum Physicum instrumentalem ad omnes effectus sacramentorum. Deinde licet hoc gratis admitteretur, non sequitur ex hoc, quod prærequiratur corpus Christi alibi exsistens cum præsentia naturali: sufficeret præsupponi corpus Christi præexsistens prius natura præscindendo ab hac, vel illa præsentia. Nam sicut de facto corpus Christi est causa materialis suæ præsentiæ naturalis, ad qua præsupponitur exsistens in priori naturæ, non quidem cum alia præsentia, sed secundū se: ita licet corpus Christi esset causa efficiens Physica præsentiæ sacramentalis; sufficeret præsupponi exsistens prius natura secundū se abstrahendo à præsentia naturali vel sacramentali: potuit enim Deus (vt postea videbimus) pro illo instanti velle conseruare corpus Christi independenter à verbis consecrationis, & tamē de facto dare illi solam præsentiam sacramentalem dependenter à verbis, & ab ipso Christo.

Fundamentum contrariæ sententiæ.

Primo euertitur.

193. *Secundo impugnatur.* Suarez.

Secundo impugnatur eadem ratio; quia ponamus, post consecrationem factam destrui humanitatem Christi in cælo, & perseuerare in Eucharistia, quod magis probabile censet Suarez *d. sect.* 2. *in fin.* nam licet in fieri pendeat effectus verborum à Christo alibi exsistente, non tamen in consetuari; sicut nec alij effectus sacramentales: tunc ergo cur non posset alibi consecrari etiam, & poni corpus Christi sub aliis speciebus: nam licet non præexsisteret Christus cum præsentia naturali, præexsistebat tamen iam alibi sacramentaliter, & vt ibi exsistens posset concurrere cum verbis ad secundam præsentiam efficiendam; ergo ex vi huius institutionis posset fieri noua consecratio, etiamsi non supponeretur Christus exsistens cum præsentia naturali.

194. *Tertio impugnatur.*

Tertio impugnatur, quia etiamsi hæc physica efficientia concedenda esset, sufficeret, quod præsupponeretur anima Christi exsistens cum sua præsentia naturali, licet eius corpus alibi non exsisteret: nam hæc efficientia magis competit animæ, quam corpori, vt faretur ipse Suarez *d. sect.* 2. *ante §. vltimum*: ergo potuit etiam ex vi huius institutionis corpus Christi accipere præsentiam sacramentalem, licet nullibi haberet præsentiam naturalem.

195. *Instantia.*

Dices, ex vi præsentis institutionis Sacerdos non potest consecrare, nisi vt minister Christi, & loquēs nomine Christi; ergo ex vi præsentis institutionis prærequiritur Christus exsistens in rerum natura, vt verba sortiantur effectum. Sed contra; quia ad summum sufficeret Christum exsistere sacramentaliter sub aliis speciebus; quia Sacerdos non debet necessario loqui nomine Christi exsistentis naturaliter, sed nomine Christi quomodocumque exsistentis. Deinde, fortasse non requiritur, quod supponatur exsistens humanitas Christi: sufficit, præsupponi animam Christi, vt ipsius nomine possit loqui Sacerdos tamquam eius minister, & vt loquutio sacerdotis moraliter sit loquutio animæ Christi, sicut de facto in triduo, dicunt communiter, quod potuit consecrari corpus Christi, & tamen tunc Sacerdos loqueretur nomine Christi, quia tunc non erat Christus; sed solum nomine animæ Christi, penes quam residebat moraliter voluntas præterita substituendi sibi talem ministrum ad operandum; ergo non prærequiritur ad hoc præsentia naturalis corporis Christi: nam etsi tunc corpus Christi habebat etiam in sepulchro suam præsentiam naturalem, hoc tamen erat per accidens; quia etiamsi non haberet talem præsentiam, posset Sacerdos operari nomine animæ Christi.

Respondeo.

196. *Instantia.*

Dices, ponamus, quod corpus Christi in sua præsentia naturali fuisset redactum ad cineres; tunc poneretur ne sacramentaliter organizatum, an sub forma cinerum? Respondeo, mihi valde probabile esse, quod poneretur organizatum: alioquin non verificarentur verba consecrationis, quæ significant corpus humanum: nam cineres proprie loquendo non sunt corpus humanum. Dices, materia Christi in Eucharistia debet habere per concomitantiam ea, quæ habet alibi; sed alibi haberet formam cineris; ergo & in Eucharistia. Responderi potest primo, materiam Christi habere debere in Eucharistia, quæ alibi habet, si aliunde non obstent veritati verborum: at vero forma cinerum obstaret veritati verborum; & ideo ex vi præsentis institutionis non esset ponenda in Eucharistia, licet forsitan ad hoc esset necessarium aliud miraculum. Petes, qualis ergo forma substantialis ibi poneretur tunc cum materia? Respondeo, nullam, sed solum organizationem accidentalem sufficientem, vt materia diceretur corpus Christi, non vero formam cinerum ob rationem traditam; nec item formam cadaueris, aut animam rationalem, quia hæ solum ponuntur per concomitantiam, eo quod alibi informent illam materiam; ergo cum hæc ratio tunc cessaret, nulla forma substantialis ponenda esset, sed id præcisè, quod requireretur ad verificanda verba.

Respondeo.

Instabit.

Respondeo.

Quæritur.

Satisfit.

197. *Secundo respondetur.*

Secundo respondeti potest, licet poneretur tunc forma cinerum per concomitantiam, id non obstare veritati verborum; quia sicut non de calice dicitur: *hic est sanguis, &c.* licet ibi adsit corpus, quia nimirum verba verificantur de illo, quod substat accidentibus loco vini, quod est solus sanguis: sic in illo casu, licèt ibi esset forma cineris per concomitantiam; posset vere dici: *hoc est corpus meum*; quia verba verificarentur de illo, quod ponitur ex vi verborum, & substat speciebus loco panis, quod solum esset materia illa cum aliqua organizatione humana.

198. *Vrgebis.*

Vrgebis adhuc, quia si non exsisteret alibi corpus Christi, non possent verificari verba de corpore, quod poneretur sub speciebus; quia de illo non posset dicere anima Christi esse suum corpus: cur enim magis de illo, quam de alio quocumque? Nec satisfacit dicere, quod illud fuit antea corpus illius animæ; quia *ly corpus meum*, in verbis consecrationis non supponit pro quocumque corpore, quod antea informatum fuerit ab anima Christi, sed pro corpore, quod nunc est suum: alioquin ex vi verborum sufficeret modo ponere corpus infantile, quod habuit Christus, & nihil aliud, quod nemo dicet; imo in rigore non sufficit ponere, quod habuit in cœna, sed quod modo habet in cœlo; & ideo præputium etiam ponitur nunc ex vi verborum, vt infra videbimus; ergo in prædicto casu non verificarentur verba ponendo corpus, quod antea solum fuerat Christi.

Respondeo.

Respondeo, illa verba, *corpus meum*, debere verificari in rigorosa significatione: hæc autem est, vt si loquens habeat de præsenti corpus, significent illud;

illud; si vero nunc nullum habet, sed est sola anima, intelligantur de corpore, sub quo vltimo fuit tempore mortis: de illo enim dicimus in rigore: hoc est corpus S. Petri, id est, cum quo vltimo existit S. Petrus; & ideo ad veritatem verborum sufficeret ponere corpus humanum, quod vltimo habuit anima Christi, si nunc de præsenti nullum haberet.

199. *Infertur præsentiam sacramentalem non pendere necessario à præsentia naturali corporis Christi.*

Ex his ergo concludi videtur, ex vi præsentis institutionis præsentiam sacramentalem non pendere necessario à præsentia naturali corporis Christi, sed ad summum prærequiri Christum, & fortasse solam animam alicubi existentem naturaliter, vt sacerdos possit operari nomine ipsius; si enim nec ipsa anima existeret, non posset loquutio sacerdotis intelligi, quod esset loquutio Christi, cum nec Christus, nec eius anima esset, & per consequens non posset censeri retinere primam voluntatem substituendi talem ministrum, vt illa actio esset moraliter actio Christi. Ad hoc tamen, vt prędixi, sufficit existentia animæ; imo in vltimo instanti prolationis verborum forsitan non prærequireretur anima Christi alibi existens, sed sufficeret præsupponi in quodam priori existens tunc ipsa anima secundum se, vt sic ipsi tribueretur illa loquutio, & ab ipsa censeretur moraliter procedere, licet non præsupponeretur cum alia præsentia, sed postea in posteriori esset præsens in sola Euchatistia. Nam sicut ipsa anima præsupponeretur modo ad suam præsentiam naturalem in genere causæ materialis, & non cum alia præsentia, sed solum secundum se, ita posset tunc præsupponi secundum se in genere causæ efficientis moralis ad suam præsentiam sacramentalem, quam solum haberet in posteriori; quod posset contingere, si Deus tunc vellet conseruare animam Christi independenter à verbis; dare tamen illi solam præsentiam sacramentalem, & hanc dependenter à verbis; in quo nulla apparet repugnantia in ordine ad potentiam Dei absolutam.

200. *Nec prærequiritur anima præexistens.*

Adde, nec prærequiri animam existentem cum præsentia naturali, sed sufficere, quod præexisteret cum præsentia supernaturali sub aliis speciebus consecratis; quia (vt dixi) Christus existens in alia hostia posset intelligi substituere sibi ministrum, per quem offerat, & consecret aliam hostiam, licet nullibi intelligeretur habere præsentiam naturalem; præsertim cum eiusmodi operatio moralis, qualis est operatio per ministrum, non videatur exigere præsentiam naturalem cum aliis conditionibus requisitis ad operationem physicam exercendam; nam licet Christus provt in Eucharistia non possit exercere operationes physicas materiales, quæ exigunt debitam extensionem localem, & applicationem agentis; potest tamen exercere operationes morales, maximè quæ solum consistunt in denominatione à voluntate præterita non retractata, qualis est operatio, quam exercet per ministrum eius nomine consecrantem.

201. *Nec forte prærequiritur existens humanitas.*

Denique, dixi, *fortasse* non requiri, quod supponatur existens humanitas, sed sola anima: hoc enim non est omnino certum; posset quippe cum aliis dici, requiri ex vi præsentis institutionis, quod existat Christus homo; quia anima sola non est sacerdos, sed homo, & ideo debet existere Christus homo, qui sit sacerdos, & offerat sacrificium ministerio aliorum sacerdotum, de quo dicemus infra agentes de sacrificio disp. 19. sect. 6. Consequenter autem dicendum esset, potuisse quidem in triduo conseruari sacramentum hoc consecratum ante Christi mortem, & nunc futurum sub speciebus panis corpus Christi absque anima, & sanguine, non tamen potuisse de nouo consecrari in illo triduo propter defectum Christi sacerdotis, qui cum suo ministro consecraret, atque ideo ad consecrationé prærequiri semper corpus Christi existens, non tamen existens cum præsentia naturali: nam sicut diximus de anima; sic dicendum esset de corpore, si existeret solum sacramentaliter in alia hostia, id sufficere, vt Christus ibi existens posset moraliter operari per suos ministros ad consecrandam aliam hostiam; atque adeo neque illa sententia supposita, dicendum est, præsentiam sacramentalem ex vi institutionis huius sacramenti pendere necessario à præsentia naturalis corporis Christi?

DISPVTATIO VI.

De vnione corporis & sanguinis Christi cum speciebus.

SECTIO I. *De vnione corporis, & sanguinis Christi, varia sententia.*

SECTIO II. *Explicatur vnio corporis, & sanguinis Christi cum speciebus sacramentalibus.*

SECTIO III. *Quæ denominationes tribuantur corpori Christi ratione specierum: vbi, vtrum corpus Christi in Eucharistia dicatur esse in loco.*

1. *Christus habet aliam maiorem vnionem cum speciebus quam præsentiam.*

HAc vsque solum egimus de præsentia; quam habet Christus in ordine ad spatium, in quo sunt species; & licet hæc præsentia ad hoc, vt dicatur Christus esse præsens speciebus, non tamen videtur sufficiens ad hoc, quod dicatur contineri sub speciebus, & demonstrari per species; nam licet Angelus esset intime præsens alicui cubiculo, vel etiam speciebus, non possumus dicere, *hoc est Angelus*, sicut dicimus, *hoc est corpus Christi*, Ponenda est ergo aliqua maior vnio corporis Christi cum speciebus, ratione cuius corpus Christi verè dicatur comedi & deglutiri, quando comeduntur species, & ratione cuius corpus Christi dicatur etiam moueri localiter ab eo, à quo mouentur species, quæ omnia inducant aliquam vnionem intercedere inter corpus Christi, & species.

SECTIO I.

De vnione corporis, & sanguinis Christi, varia sententia.

2. Qualis sit hæc vnio, difficile explicatur. Certum est enim apud omnes Theologos, non esse vnionem inhærentiæ, qualis erat inter substantiam panis, & eius accidentia; tum quia certum est, accidentia panis manere sine subiecto, vt habetur in Concil. Const. *sess.* 8. tum quia corpus Christi non afficitur ab accidentibus panis, sicut panis; non enim patitur Christus per calorem, vel frigus specierum, neque immutatur ab agentibus extrinsecis, quæ agunt in species: ideo non pauci dicunt, illam esse vnionem inexplicabilem, & ineffabilem; quia est longè diuersa ab omnibus aliis, quas experimur. Verum hæc responsio non satisfacit omnino: dat enim aliquam ansam hæreticis negandi possibilitatem mysterij, quod ad has angustias adducit mentem nostram, vt eius possibilitatem non possit concipere; sicut daretur ansa negandi mysterium Incarnationis, si non explicaretur,

Conc. Constant.

Difficile certa explicatur hæc vnio.

qualis esset vnio naturæ humanæ cum Verbo, scilicet ad Hypostasiam Verbi, & vt subsisteret humanitas. Adde, non posse concipi albedinem panis vnitam corpori Christi, quin tribuat illi aliquem effectum formalem, quem tamen non poteris facile explicare.

3. *Alanus dicit accidentia vniri quasi hypostatice corpori Christi, & in illo subsistere.*

Dices, accidentia panis eo ipso, quod incipiant esse per se sine subiecto, petere aliquem modum positiuum, quo subsistant ad modum substantiæ; quare sicut humanitas, quia petit hunc modum positiuum subsistentiæ, potuit vniri Verbo supplenti defectum propriæ subsistentiæ respectu humanitatis, & illam humanitatem terminanti; sic etiam accidentia panis vniuntur quasi hypostatice corpori Christi, vt terminentur per illud, & subsistant in illo. In quem modum dicendi se propensum ostendit Alanus *lib. 1. c. 34. 35. & seqq.* licet non audeat affirmare: & sane merito non audet, quia talis vnio deberet esse non tam cum corpore Christi, quod non est subsistentia, nec habet propriam subsistentiam, quam cum ipsa personalitate Verbi, per quam subsistit humanitas Christi. Ex hoc autem sequitur primo, personalitatem Verbi esse in Eucharistia per se ex vi verborum contra ea, quæ infra ex Tridentino dicemus: patet sequela, quia illa vnio requireretur ad continentiam corporis Christi sub speciebus panis, quæ significatur per verba. Deinde adhuc illa vnio non sufficeret ad veritatem verborum; nam ex illa vnione non fit, quod corpus Christi contineatur sub speciebus, cum illa vnio esset præcise cum subsistentia Verbi; hæc autem subsistentia possit esse præsens ibi, quin ibi sit corpus Christi, vt de se constat, consequens est, vt tota illa vnio posset manere, quin adesset ibi corpus Christi; ergo alia vnio ponenda est cum ipso corpore Christi; nam illa per accidens se habet omnino ad corpus Christi.

Alanus.

Reijcitur hic explicandi modus.

4. Scotus. *Scotus ponit tantum inseparabilitatem ex pacto diuino. Reijcitur.*

Scotus; & alij, quos refert Suarez in præsenti, *disputat. 48. sect. 3.* negant omnem vnionem inter Christum, & species, præter inseparabilitatem quandam ex pacto Diuino. Verum hæc sententia merito reiicitur communiter: quia etiam si Angelus penetretur localiter cum speciebus, cum voluntate non recedendi ab eis, non diceremus: *hoc est Angelus*; ergo aliquid aliud habet corpus Christi respectu specierum.

5. *Alij ponunt vnionem per quam corpus Christi connectitur cum illis accidentibus.*

Dicunt ergo aliqui, vnionem propriam esse possibilem talem, vt licet non faciat accidentia inhærere corpori Christi, faciat tamen corpus Christi connecti cum illis accidentibus, ita vt non possint moueri localiter accidentia panis, quin moueatur etiam corpus Christi; hæc enim colligatio est propria vnionis physicæ; quare in ordine ad hanc colligationem potest intelligi corpus Christi vnitum physicè per modum positiuum intrinsecum, & inhærentem corpori Christi, terminatum vero ad accidentia panis, quæ respiciat, non vt subiectum, sed solum vt terminum, cui vnit corpus Christi. Hac autem vnione posita, melius explicatur continentia corporis Christi sub speciebus: debet enim contineri, quantum fieri potest, eo modo, quo prius continebatur substantia panis, ablata tamen sustentatione, ne corpus Christi denominetur ab illis accidentibus: debemus ergo concedere ad minus esse vnitum illis, cum hoc possit intelligi, absque eo quod sustentet illa, vel denominetur ab illis.

Eadem modo quo prior pœna ablata sit cum sustentatione.

6. *Impugnatur primo.*

Contra hanc tamen vnionem, si vera vnio est, videtur esse primo, quod omnis vera vnio physica supponit ex parte vnius saltem & ex extremis, inter quæ versatur aliquod incomplementum physicum, ratione cuius sit possibilis talis vnio; ideo enim vnus Angelus non potest vniri cum alio, neque vna anima rationalis cum alia; quia in ea ratione quilibet Angelus, & quælibet anima supponitur completa: Verbum autem Diuinum potuit vniri physicè cum natura humana; quia hæc supponebatur incompleta in ordine ad subsistentiam aliquam substantialem. Sed neque ex parte corporis Christi, neque ex parte specierum panis supponitur aliquod incomplementum in ordine ad effectum formalem resultantem ex illa vnione; quia per illam non accipit corpus Christi esse calidum, aut album, vt suppono, nec videtur vlla ratione perfici; si enim perficitur ab illis accidentibus; iá ergo ab illis afficitur, & alteratur, & per consequens erit subiectum illorum, quidquid sit, an ea sustentet in genere causæ materialis; nam materia prima perficitur etiam à forma rationali, licet eam non causet materialiter. Hoc autem videtur omnino falsum, & absurdum; quia iam per huiusmodi accidentia, licet corpus Christi non calefieret, vel frigefieret, acciperet tamen alios effectus formales in alio genere æquiualente, per quos perficeretur. Si autem dicatur, nullum effectum formalem accipere ab illis accidentibus, tunc in primis difficile intelligitur, quomodo vniatur physicè cum calore, & ab eo nullum effectum formalem accipiat, nam effectus formalis nihil aliud est nisi illud totum, quod resultat ex vtroque extreme vnito; atque adeo, si albedo vniretur cum Angelo, licet non denominaret Angelum album propter incapacitatem subiecti; daret tamen illi aliquem effectum formalem innominatum; quia non posset illi vniri, quin resultaret aliquod concretum ex vtroque extremo. Deinde redit difficultas supra posita; quia si corpori Christi ex illa vnione non datur effectus formalis, nec perficitur vllo modo à speciebus; ergo non est de se incompletum ad tale genus vnionis; nullum enim extremum intelligi potest cum incomplemento intrinseco de se; ad vnionem cum alio, nisi ex defectu intrinseco alicuius perfectionis, quam debet acquirere per talem vnionem; si ergo non perficitur corpus Christi vllo modo per calorem, cui vnitur, non poterit physice cum illo vniri: alioquin dicere posset aliquis, quod vna etiam anima rationaalis poterit vniri physicè, & substantialiter cum alia ad eum finem, vt habeant alligationem inuicem, & connexionem, quod tamen nemo concedit.

Omnis vnio physica supponit aliquod incomplementum physicum.

Difficile intelligitur quomodo vniatur accidentibus, & ab eis nullum effectum formalem recipiat.

7. *Secundo impugnatur.*

Secundo impugnatur illa vnio vera, & physica; quia omnis vera & propria vnio physica ita alligat vtrumque extremum, vt exigat, quantum est de se, quod vbicumque sit vnum extremum, sit etiam & aliud: hinc enim est, quod sub speciebus Eucharistiæ, vbi ex vi verborum ponitur corpus Christi, ponantur etiam per concomitantiam anima, & omnia accidentia, quæ habet in cœlo; quia nimirum vnio physica corporis Christi cum anima, vel cum illis accidentibus petit, vt nullibi sine illis ponatur illud corpus: si ergo intercederet vera, propria, & physica vnio inter corpus Christi, & species panis, deberet etiam ex vi illius exigi, vt vbicumque esset corpus Christi, essent etiam per concomitantiam illæ species, cum quibus physice vnitur, atque adeo in singulis hostiis, & in cœlo habere deberet secum accidentia aliarum hostiarum; quod cum sit manifestè absurdum, constat à posteriori nullam intercedere veram, & propriam vnionem physicam inter corpus Christi & species Sacramentales quod argumentum clarius procedit de ipsamet vnione, quæ se ipsa vnitur corpori Christi, & illud afficit, ac perficit in ordine ad motum; ergo debet replicari cum corpore Christi in omnibus hostiis. Fatemur

Si talis esset vnio, species deberent esse vbicumque est corpus Christi.

ergo

ergo, corpus Christi ibi esse loco substantiæ panis, & succedere in eius munere, ablatis tamen imperfectionibus, quarum præcipua esset vnio physica, & propria cum illis accidentibus; ex ea enim sequeretur, quod deberet ea accidentia secum deferre & habere in cœlo, & in aliis hostiis, & quod ab illis deberet intrinsecè perfici; quæ omnia vitari debuerunt alligando corpus Christi alio nobiliori modo, quam per physicam, & propriam vnionem, per vnionem tamen minus propriam, quam iam explico.

8. Coninck. *Aliter explicat Coninck.*

Aliter hanc vnionem explicat P. Coninck in præsenti, *quæst.75.art.2.dub.1.num 94. & sequentibus*, dicens, hanc vnionem posse intelligi esse similem vnioni, quam haberet corpus glorioſum cum alio corpore, cum quo penetratiuè simul ita existeret, vt, illo alio corpore moto, moueretur, & ipsum necessario, quod fieri posset, si Beatus non permitteret se aliter ab illo alio corpore penetrari, quam de facto prius penetraretur. Supponit enim, Beatum, licet possit permittere, penetrari suum corpus glorioſum ab alio; posse tamen, si velit, huic penetrationi resistere; vnde poterit ab illo alio corpore impelli, & moueri, sicut alia corpora mouentur, & impelluntur, quia penetrationi resistunt. Supponit item, quando duo corpora semel penetratiuè existunt, non posse ab inuicem separari sine noua penetratione diuersa, qua secundum aliam partem se mutuo penetrent. Nam si vnum moueatur ad dexteram, & alterum ad sinistram, necesse erit, vt pars, quæ prius penetrabat partem alterius dexteram, incipiat penetrare sinistram, & è contra. Vnde corpora non glorioſa semel penetrata non possent absque nouo miraculo moueri localiter, nisi vtrumque simul moueretur. Hinc infert, Beatum, sicut potest resistere, ne alius homo non glorioſus eum penetret, sic semel penetratum posse resistere, ne fiat penetratio noua, & consequenter illud corpus non glorioſum non poterit separari à glorioſo, cum non possit separari absque noua penetratione: vnde si homo non glorioſus velit mouere se, debet secum necessario trahere corpus glorioſum, nisi hoc positiuè resistat, tunc enim neutrum corpus mouebitur. Imo hoc ipsum dicendum putat de Angelo, qui, sicut potest resistere, ne ab aliquo corpore penetretur, sic semel penetratum potest resistere, ne alia ratione penetretur: atque ideo tunc moto illo corpore, moueretur etiam ab eo Angelus, nisi ipso motui positiuè resisteret; tunc enim nec Angelus, nec corpus moueretur.

9. His suppositis de corpore Christi dicit, esse vnitum cum speciebus panis, quatenus ita est illis colligatum, vt, motis speciebus, necessario cum illis moueatur; hæc autem colligatio prouenit ex eo, quod semel cum speciebus penetratum per cõsecrationem, non permittit fieri aliam penetrationem diuersam; vnde fit, vt species moueri non possint, quin trahant secum simul corpus Christi, quod illi motioni non resistit, & propter agilitatem absque vlla difficultate moueri potest.

10. *In hac doctrina multa supponuntur minus vera. Modus præsentiæ Christi est adeo supernaturalis, vt non possit ab agente naturali produci.*

Hæc doctrina ingeniosè excogitata videtur; sed in ea multa supponuntur vel difficilia, vel minus vera. Primo enim supponit, agens naturale materiale, quales sunt species panis, posse propria virtute naturali mouere corpus Christi indiuisibiliter existens in hoc Sacramento; quod videtur incredibile; quia modus ille præsentiæ, quem habet corpus Christi, est adeo supernaturalis, vt non possit ab agente materiali naturaliter produci. Sicut enim alia agentia naturalia, v. g. ignis, nix, aqua, non possunt agere in corpus Christi, & hoc non solum propter impassibilitatem, quam post resurrectionem, sed etiam propter modum existendi Sacramentalem; vt apparuit, quando in Cœna ante Resurrectionem prima vice consecrata est Eucharistia: sic nec poterunt illud localiter mouere, cum non sit maior ratio de motu locali, quam de aliis actionibus; imo ideo fortasse non possunt exercere alias actiones circa illud corpus, quia non possunt dare illi tale genus præsentiæ, quod habet, vt inferius videbimus disput. 9. Non potest ergo reduci hæc colligatio ad vim naturalem, quam species habent mouendi secum corpus Christi.

11. *Respondet aliqui.*

Respondent aliqui, agens naturale non posse quidem dare primo corpori Christi illud genus præsentiæ Sacramentalis; postquam tamen inuenit iam illud reductum per consecrationem ad talem statum, & cum tali præsentia, posse illud mouere, & dare illi aliam similem præsentiam? sicut nec posset agens naturale ponere in loco quantitatem absque vllo subiecto: de facto tamen postquam per consecrationem quantitas panis ponitur absque subiecto, possunt agentia naturalia mouere localiter eam quantitatem, quam inueniunt iam ad eum statum reductam per consecrationem præcedentem. Ita P. Ioannes Præpositus infra *quæst.76. art.6. dub.1. num.37.* Ioan. Præpositus.

12. *Est clarum discrimen illius exempli.*

Sed debuisset attendi ad discrimen clarum illius exempli; nam licet status quantitatis absque subiecto sit supernaturalis, at vero præsentia, quam quantitas habet in loco, nullo modo est supernaturalis, sed eadem omnino quam haberet, si esset in subiecto; vnde non mirum, quod produci possit ab agente naturali: at verò præsentia corporis Christi, non est illa, quam haberet in statu naturali, sed diuersa; imo supernaturalitas status consistit in illa ipsa præsentia miraculosa; quare sicut prima, ita nec secunda, nec tertia poterit produci ab agente naturali, cum omnes sint æquè supernaturales: imo retorqueri potest exemplum contra Auctorem; quia quantitas panis non solum postea, sed tunc quando actu separatur à subiecto, & quando primo incipit esse sine subiecto, accipit suam præsentiam ab agente naturali: nam Sacerdos tenens, vel mouens hostiam, quando actu illam consecrat, dat, vel conseruat præsentiam illam, quam in ipso instanti consecrationis habet quantitas panis; ergo ex illo exemplo potius argueretur, quod præsentia etiam prima corporis Christi posset naturaliter produci ab agente naturali, sicut producitur prima præsentia quantitatis separatæ à subiecto. Adde, si corpus Christi in Eucharistia posset à speciebus propria virtute moueri, non apparet, cur non posset à nobis, & à quouis agente corporeo immediate moueri; quod tamen falsum est, cum non possit à nobis aliter moueri, quam mouendo species panis.

13. *Alia discrimen in nostro casu.*

Secundo, dato quod corpus non glorioſum semel penetratum cũ glorioſo non posset se amplius remouere ab illo, ne daretur penetratio diuersa; in nostro tamen casu illud inconueniens nullo modo procedit; quia etiamsi species mouerentur, non moto corpore Christi, non sequeretur eas aliter penetrari cum Christi corpore, quam prius; nulla enim pars specierum inciperet penetrari de nouo cum aliqua parte corporis Christi cum qua antea non esset penetrata, quia nimirum prius omnes, & singulæ specierum partes erant penetratæ cum singulis, & omnibus partibus corporis Christi; non ergo inciperent aliter penetrari ac antea; in quo appareret manifestum discrimen à corpore illo non glorioſo penetrato cum glorioſo; quia in illo non omnes, & singulæ partes fuissent priùs penetratæ

cum omnibus, & singulis corporis glorioſi, & ideo non poſſet moueri localiter, quin aliqua pars ipſius inciperet de nouo penetrari cum aliqua parte corporis glorioſi. In ſpeciebus autem nulla eſt pars earum, quæ non eſſet priùs penetrata cum omnibus, & ſingulis partibus corporis Chriſti; ergo per motum non inciperet penetrari aliter ac antea; atque ideo ex hoc capite non eſſent alligatæ ad non mouendum ſe abſque corpore Chriſti propter nouam penetrationem vitandam.

14. *Inſtantia.* Dices, licèt ſpecies non penetrarentur de nouo cum noua parte corporis Chriſti, penetrarentur tamen diuerſo modo; ſcilicet hæc pars dextra, v.g. ſpecierum in ſiniſtra parte ſpatij, cùm antea hæc pars ſpecierum penetrata eſſet in parte dextra ſpatij. *Reſpondet.* Sed contrà; quia penetrati poſtea cum eodem corpore in alia noua parte ſpatij non debet reddere impoſſibilem motum ſpecierum: nam quando ſpecies mouentur ſimul cum corpore Chriſti, ſicut incipiunt eſſe in nouo ſpatio, ſic etiam incipiunt penetrari cum Chriſti corpore in nouo ſpatio, in quo antea non penetrabantur; & tamen quia penetratio fit eiuſdem cum eodem, poteſt fieri per te abſque nouo miraculo; ergo poſſet etiam fieri immoto Chriſti corpore, cum penetratio etiam eſſet eiuſdem cum eodem, licet eſſet in ordine ad diuerſum ſpatium.

15. *Tertium quod magis diſplicet.* Vnde tertio magis diſplicet id, quod addit de Angelo, cum ſemel corpori penetratum poſſe poſtea reſiſtere nouæ penetrationi, & tunc corpus non poſſe amplius ſe mouere, niſi trahendo ſimul ſecum Angelum, quia non poteſt ſe denuo aliter cum Angelo penetrare, prout fieret, ſi abſque Angelo ſe moueret. Hoc, inquam, non parum videtur à communi, & vera Philoſophia deficere: nam in primis penetratio Angeli cum corpore nullo modo impedit motum corporis; ſicut nec Angelus exiſtens prius in aliquo ſpatio impedit corpus, ne ponatur in illo ſpatio: hoc enim eſt proprium corporum, vt ſeſe mutuo expellant ab eodem ſpatio, non ſpirituum inter ſe, aut cum corporibus. Poteſt quidem Angelus impellere, vel tenere corpus, ne moueatur, an progrediatur vlterius; quod quidem præſtat Angelus per vim actiuam, ſeu impulſiuam; non vero poteſt per reſiſtentiam, ſeu incompoſſibilitatem cum corpore impediri formaliter, ne ſit in ſpatio, in quo eſt Angelus, quia nulla eſt talis incompoſſibilitas Angeli cum corpore in eodem ſpatio.

16. Deinde, etiamſi eſſet eiuſmodi incompoſſibilitas, & impenetrabilitas, Angelo tamen ſemel penetrato cum corpore, poſſet corpus mouere propria virtute, & ſeparari ab Angelo; quia per hoc nulla fieret penetratio diuerſa ab ea, quæ erat prius, vt ſupra dicebamus de ſpeciebus panis cum corpore Chriſti; nam per illum motum non inciperet aliqua pars corporis penetrari cum Angelo, cum omnes, & ſingulæ partes corporis fuiſſent iam prius penetratæ cum toto Angelo; quod autem aliqua pars penetraretur de nouo in alio ſpatio nouo, non obſtaret motui, vt oſtendimus in ſimili in ſpeciebus, & corpore Chriſti.

17. *Vltimò quod ponitur rejicitur.* Denique diſplicet id, quod additur, quod poſſet corpus ſic penetratum trahere ſecum Angelum non reſiſtentem motui; nam licet Angelus habeat virtutem ad mouenda corpora, communiter tamen negatur corporibus virtus naturalis mouendi localiter Angelos: imo Vaſquez non capit, quomodo vnus Angelus poſſit alium localiter mouere; parum itaque refert, quod Angelus non reſiſtat, ſi tamen corpus non habet virtutem ad illum mouendum; porro corpus non habere talem virtutem, non ſolum probari poteſt ex improportione ipſius ad motum illum ſpiritualem, ſed etiam quia, ſi aliquod corpus diuinitus ponatur penetrabile, non poterit ab alio corpore localiter moueri; nam quoties tangeret illud, & impelleret, penetraretur ab illo, & nihil efficeret; de facto vero mouetur vnum corpus ab alio propter impenetrabilitatem, quatenus expellitur ab alio corpore conante ſe in eo ſpatio conſtituere: in Angelo autè ceſſaret hæc ratio, quia quodlibet corpus abſque difficultate penetraretur cum ipſo; non ergo poſſet à corpore localiter moueri. Poteſt fortaſſe de facto corpus humanum, quando ab aliquo mouetur, trahere ſecum animam ſpiritualem: hoc tamen prouenit ratione vnionis phyſicæ, cuius effectus eſt, vt vnum extremum comitetur aliud; & ideo debetur corpori vnito formæ ſpirituali virtus trahendi ſecum illam formam: vbi tamen talis vnio non intercedit, non apparet, vnde corpus poſſet habere vires naturales ad mouendum localiter Angelum.

18. *Neque ille modus colligationis ſufficeret vt corpus diceretur ſubſtare ſpeciebus.* Denique totus ille modus colligationis, licet ſufficeret ad colligandum corpus Chriſti cum ſpeciebus in ordine ad motum, vt motis ſpeciebus, moueretur etiam corpus Chriſti; non tamen videtur ſufficiens, vt corpus Chriſti diceretur ſubſtare ſpeciebus loco panis, quod tamen neceſſarium videtur ad hoc, vt poſſit per illa accidentia demonſtrari, & vt dicatur vere comedi, ſumptis ſpeciebus: alia ergo maior vnio ponenda eſt inter corpus Chriſti, & ſpecies, quam iam oportet explicare.

SECTIO. II.

Explicatur vnio corporis, & ſanguinis Chriſti cum ſpeciebus ſacramentalibus.

19. *Concluſio noſtra.* EXiſtimo hanc continentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus conſiſtere in primis in actione quadam, qua corpus Chriſti per potentiam obedientialem actiuam vt inſtrumentum eleuatum conſequat accidentia panis, ſupplendo concurſum, & ſuſtentationem panis non in eodem genere cauſæ, ſed in genere cauſæ efficientis: per hanc enim cauſalitatem dicitur corpus Chriſti ſubſtare illis accidentibus; ſubſtare, inquam, hoc eſt, exercere circa illa munus potiſſimum ſubſtantiæ; quia cum præcipuum munus ſubſtantiæ reſpectu accidentium ſit illa ſuſtentare, merito dicetur corpus Chriſti ſubſtare illis accidentibus, quæ loco panis ſuſtentat in genere cauſæ efficientis. Ex quo ſequitur, poſſe deſignari corpus Chriſti per accidentia illi verbis: *Hoc eſt corpus meum*; quaſi dicas, corpus Chriſti eſt ſubſtantia, cuius ſunt hæc accidentia, cuius ſcilicet ſunt ſubſtantis, & ſuſtentantis loco panis, licet in alio genere cauſæ.

Requiritur primò actus quo corpus Chriſti ſupplet actum concurſum panis.

Subſtare eſt exercere munus ſubſtantiæ.

20. *Difficultas contra hunc modum.* Contra hunc tamen dicendi modum eſt difficultas; quia licet ſuſtentatio in genere cauſæ materialis ſufficiat, vt ſubiectum dicatur ſubſtare, & contineri ſub illis accidentibus, non tamen ſuſtentatio in genere cauſæ efficientis, quia hæc cauſalitas non determinat ad præſentiam intimam cauſæ cum effectu; ergo ex vi illius cauſalitatis non dicitur eſſe corpus Chriſti ſub ſpeciebus. Antecedens patet; quia cauſa efficiens in primis poteſt operari diſtans ab effectu, præſertim ſi operetur vt inſtrumentum diuinitus eleuatum: deinde licet non poſſet prodire illa actio niſi à corpore Chriſti præſente, non tamen alligatur illud ſpeciebus inſeparabiliter; nam licet ignis debeat eſſe præſens ad calefaciendum lignum, non tamen alligatur ligno ex vi illius actionis, cum tam facile poſſit ſeparari à ligno, ac ſi non ageret; ergo illa actio Chriſti in ſpecies non ſufficit, vt dicatur contineri ſub ſpeciebus, & alligari illis.

Hæc enim ſuſtentatio non determinat ad præſentiam intimam cauſæ cum effectu.

Poſſet

21. *Posset aliquis dicere.*

Posset aliquis excogitare, illam actionem solam esse adæquate rationem huius continentiæ Christi sub speciebus: eo quod illa actio sapiat naturam causalitatis materialis, quam supplet; quare sicut causalitas materialis alligat subiectum accidentibus, ità vt nec subiectum possit non esse intime præsens ad sustentandam formam, nec etiam possit separari relicta forma; quia forma sustentata habet eo ipso vim naturalem, & ius ad trahendum secum suum subiectum, quocumque deferatur localiter: sic etiam illa actio Christi in species, non videtur esse posse, nisi à corpore Christi intime præsenti, & aliunde ad illam actionem consequitur in speciebus vis quædam & ius natutale ad trahendum secum corpus Christi, quando mouentur: alioquin non haberent accidentia à corpore Christi tam perfecte suum esse, sicut à substantia panis, cùm ex vi illius actionis non haberent securitatem non admittendi suum esse ex defectu præsentiæ causæ sustentantis, ergo vt corpus Christi dicatur per illam actionem subitare speciebus loco panis, dicendum est, ex illa actione nasci hanc necessitatem intimæ præsentiæ sub illis.

22. *At certe hæc doctrina non videtur solida.*

Sed re vera hæc doctrina non est vndequaque solida: nam licet daremus, ex illa actione oriri ius speciebus trahendi secum corpus Christi, à quo sustententur, adhuc tamen non probatur debere illud trahere præsentiam intimam sub speceibus, cum enim solum sustententur accidentia efficienter à corpore Christi, non requirunt aliam præsentiam causæ, quam eam, quæ requiritur ad agendum; hæc autem non est præsentia intima totius agentis, sed approximatio per contactum; quare cum aliunde corpus Christi sit quantum, & ex natura rei non possint eius partes inuicem penetrari, non videtur, quod accidentia panis ex vi illius causalitatis habeant ius ad trahẽdum secum corpus Christi, ita vt exsistat indiuisibiliter sub singulis partibus speciei rum, sed ad summum ad trahendum corpus Christi iuxta se, vt sustenter efficienter accidentia. Quod si causalitas materialis exigit præsentiam intimam, & non solam approximationem causæ, hoc quidem prouenit ex eo, quod subiectum non potest sustentare formam, quin physice vniatur cum forma; vnio autem subiecti, & formæ, non potest esse sine intima præsentia vtriusque; at vero, cum hæc vnio informationis non reperiatur respectu corporis Christi; non est, cur ex vi illius causalitatis requiratur intima præsentia; quia licet corpus Christi supleat causalitatẽ materialem in species, hoc tamen est, ablatis imperfectionibus proprijs causę materialis, qualis est vnio, & quæ consequũtur ad vnionem.

Christus supplet defectum causæ materialis ablatis imperfectionibus illius.

Dices, non videtur posse negari, quod sit possibilis actio aliqua corporis Christi in species, quæ ex propria sua natura haberet vtrumque, scilicet supplere concursum subiecti, & dare ius speciebus ad trahendum secum corpus Christi, & ad trahendum illud ad præsentiam intimam. Si autem possibilis est talis actio, non est cur negemus, positam esse de facto; & per illam intelligi corpus Christi vnitum speciebus, non quidem stricte & cum omni rigore, sed quantum fieri potuit absque imperfectionibus strictæ vnionis.

23. *Instantia.*

24. *Diluitur.*

Respondeo in primis, si possibilis est eiusmodi actio, negari non potest, quod esset valde supernaturalis; haberet enim aliqua prædicata multum disparata in ordine ad finem actionis; nam actio vt actio solum ordinatur ad bonum sui termini, cui communicatur esse per illam: ad hoc autem licet posset habere illud prius de exigenda præsentia corporis Christi, & danda virtute speciebus trahendi secum corpus Christi, ad securitatem sui esse, vt dicebamus, non tamen apparet, cur actio exigeret corpus Christi intimum, cum æqui bene posset obtinere suum finem per approximationem immediatam corporis Christi, sicut per intimam præsentiam. Quamuis enim corpus Christi exsistat ibi ad modum Angeli, & indiuisibiliter, Angelus tamen ad operandum in passum materiale non indiget penetratione intima cum toto passo, sed potest agere, si sit proximus passo, vel certe intimus alicui eius parti; sic ergo posset etiam corpus Christi agere, & influere in totas species absque intima præsentia cum totis illis; & per consequens non videtur posse illam intimam præsentiam exigi ab actione, vt actio est, cum ad finem actionis parum referat.

25. *Neque hoc sufficeret vt species traherent de facto ipsum corpus Christi.*

Deinde, etiam posita tali actione, non sufficeret ipsa sola, vt species traherent secum de facto corpus Christi, sed ad hoc exequendum necessaria esset aliqua alia virtus intrinseca vel extrinseca, qua species illud facerent. Posset quidem illa actio id exigere, & quasi dare illud ius speciebus, vt deberetur illis talis virtus ad trahendum corpus Christi: ipsa tamen actio non esset principium immediatum productiuum illius motus in Christi corpore; quia actio non est virtus operatiua, sed productio actualis sui termini. Si ergo præter illam actionem ponenda esset adhuc alia virtus ad trahendum corpus Christi, frustra ponitur actio cum illo prædicato intrinseco diuerso: nam posita actione qualibet corporis Christi in species, & posita illa alia virtute in speciebus ad trahendum, & retinendum secum intime corpus Christi, intelligitur eadem allegatio. Cum ergo aliunde esset valde miraculosa, & difficilis actio, quæ de se haberet illud prædicatum intrinsecum, vt vidimus; non est, cur ponamus eam de facto, licet esset possibilis; sed alio faciliori modo explicemus illam alligationem.

26. *Duo ergo continet hæc continentia, primum est illa actio, secundum allegatio cum speciebus orta, ex vi quadam diuinitus speciebus data ad trahendum secum corpus Christi.*

Dicendum ergo videtur, hoc, quod est corpus Christi, subsstare illis accidentibus, seu contineri sub illis, duo includere, quorum vnum sine altero non sufficit. Primum, & potissimum est illa actio corporis Christi in species, per quam exercet munus substantiæ respectu earum. Secundum vero est alligatio ad species, seu insolubilitas intimæ præsentiæ, quæ quidem alligatio non est illa actio, neque oritur ex illa actione, vt probatum est, sed ex vi quadam diuinitus data speciebus ad trahendum secum intimè corpus Christi, quocumque ferantur. Nec per hoc conuenimus cum sententia Scoti; quia ipse totam hanc continentiam corporis Christi sub speciebus reducebat ad inseparabilitatem ex pacto Diuino sine aliquo alio; nos autem ponimus duo, scilicet causalitatem corporis Christi in species, per quam exercet munus substantiæ respectu earum, & intimam præsentiam prouenientem ex vi ipsarum specierum ad trahendum secum corpus Christi; quæ sufficiunt, vt dicatur corpus Christi esse substantia horum accidentium.

27. *Hæc continentia non est propria vnio.*

Hinc infero, hanc continentiam corporis Christi sub speciebus non esse propriam vnionem cum illis simpliciter, & absolute, sed secundum quid; quare melius appellatur vnio causalitatis, licet neque sit adæquate vnio causalitatis, vt vidimus; nam causalitas sola non affert secum alligationem vtriusque extremi. Infero etiam, hanc vnionem esse intrinsecam speciebus, non ipsi corpori Christi; nam actio Christi in species est intrinseca speciebus, sicut omnis actio est in termino, vt suppono ex Philosophia: deinde quatenus hæc vnio includit intimam alligationem corporis Christi sub speciebus, est etiam intrinseca speciebus, vt postea constabit.

Hæc vnio est tantum intrinseca speciebus.

28. *Obijcitur primo.* Obiicies primo;Sacerdos per verba consecrationis facit,quod corpus Christi contineatur sub speciebus panis: sed Sacerdos non efficit, quod corpus Christi sustentet species panis efficienter; ergo illa efficientia corporis Christi in accidentia non constituit formaliter hanc continentiam.Minor probatur,quia illa efficientia corporis Christi in accidentia est actio solius Christi, & non Sacerdotis. Sacerdos enim non conseruat accidentia efficienter; sed ad actionem non terminatur alia actio;ergo Sacerdos per suam actionem non facit efficientiam corporis Christi in accidentia. *Respondetur.* Respondeo vno verbo,Sacerdotem non operari physice, sed moraliter continentiam corporis Christi sub speciebus;quare illam etiam efficientiam corporis Christi in accidentia operatur Sacerdos per verba moraliter;nam vnam actionem physicam vnius agentis potest aliud agens operari moraliter, quatenus est causa moralis,quod aliud agens physice operetur.

29. *Obijcitur secundo.* Obiicies secundo, quia corpus Christi conseruat efficienter accidentia panis,vt diximus;ergo corpus Christi non potest accipere vbicationem, seu præsentiam efficienter ab ipsis speciebus.Probatur consequentia, quia in quolibet instanti species, vt producant vbicationem Christi, præsupponuntur cum suo esse accepto efficienter à corpore Christi; ergo præsupponitur iam in aliquo priori corpus Christi præsens speciebus;non enim potest conseruare species, nisi præsupponatur præsens; ergo antequam accipiat vbicationem à speciebus, supponitur iam pro illo instanti cum vbicatione, & præsentia.

30. *Respondeo esse eamdem difficultatem in corpore naturali.* Respondeo, hoc argumentum habere eamdem difficultatem in composito naturali; nam anima equi,v.g.est principium motus progressiui,quo mouetur totus equus,tam quoad materiam, quam quoad formam;ergo anima equi est principium mediatum, vel immediatum illius præsentiæ, quam accipit tunc materia equi.Tunc sic argumentor: Priusquam forma equi producat illam præsentiam, præsupponitur exsistens, & per consequens dependens à materia equi vt à causa;ergo pro illo priori intelligitur iam materia equi præsens ad causandam formam;ergo antequam accipiat illam præsentiam,intelligitur in illo instanti pro aliquo priori cum sua præsentia. *Corpus Christi pro illo priori non intelligitur cum illa præsentia formali.* Respõdetur ergo,quod licet corpus Christi intelligatur prius dans esse speciebus etiam pro illo instanti; non tamen intelligitur in illo priori cum præsentia,seu vbicatione positiua formali;sicut nec anima equi,aut materia intelliguntur pro illo priori ante vbicationem cum vbicatione. Ratio est, quia licet ad alios effectus debeat præintelligi causa cum sua præsentia, seu vbicatione; ad ipsam tamen vbicationem non potest præintelligi cum alia vbicatione, ne detur processus in infinitum. Ex quo fit,quod nec ad ea omnia,quæ antecedunt vbicationem, possit præintelligi causa cum vbicatione;quare cum species sint causa vbicationis corporis Christi,non potest intelligi corpus Christi antecedenter ad species cum vbicatione, sed solum intelligitur pro illo priori cum indistantia ad summum radicali,hoc est, intelligitur cum debito radicali habendi præsentiam positiuam ad species pro posteriori: sicut materia equi in illo priori ante vbicationem intelligitur cum debito habendi præsentiam positiuam ad animam ratione vnionis substantialis, quæ iam præsupponitur pro illo priori: & hac ratione vitatur motua prioritas, quæ videbatur sequi ex nostra sententia.

31. *Obijcitur tertio.* Obiici potest tertio, quia species præcedunt, vt dispositiones ad hoc, quod est corpus Christi esse sub illis,tam in primo fieri consecrationis, quam in conseruari; ex quo fit, vt cum primum species corrumpuntur,desinat esse corpus Christi sub illis:ergo corpus Christi non est causa physice influens in species. Probatur consequentia,quia pro quouis instanti intelligitur prius, species non esse corruptas quam corpus Christi vniri eis; ergo hæc vnio non potest esse causalitatis; nam effectus non intelligitur pro aliquo priori ante causalitatem, per quam procedit. *Respondet.* Respondetur, pro illo priori ante causalitatem Christi in species, non debere intelligi species exsistentes,sed sufficere quod intelligatur, non esse positiuas dispositiones contrarias;nam eo ipso, quod species exstiterint immediate ante, & quòd nunc non detur dispositio contraria, datur totum quod requiritur, vt corpus Christi conseruet accidentia panis; imo nec hoc totum prærequiritur,sed sufficit, quod non sit applicatum agens ad producendam dispositionem contrariam;de quo dicemus infra disputat.10.sect.2.

32. *Obijcitur quarto.* Obiicies quarto:ergo corpus Christi non mouetur localiter à sacerdote, nec per se, nec etiam per accidens.Sequela quoad primam partem,patet;quoad secundam vero probatur, quia tunc dicitur aliquid moueri per accidens ab aliquo, quando illud, quod mouetur per se,vnitur cum alio,& per consequens trahit secum illud: sed corpus Christi non vnitur cum speciebus; ergo Sacerdos mouens species non mouet corpus Christi, sed tunc Deus mouet corpus Christi independenter omnino à sacerdote. *Respondeo.* Respondeo negando sequelam.nam licet corpus Christi non vniatur proprie cum speciebus;species tamen habent diuinitus vim trahendi secum corpus Christi:quare qui mouet species,dicitur consequenter mouere corpus Christi;quod enim vis sit naturalis, vel supernaturalis, parum refert, quoad præsens attinet.

33. Restat tamen explicandum, qualis sit hæc vis, quam dicimus habere species ad trahendum secum corpus Christi, an scilicet sit aliqua qualitas supernaturalis intrinseca in ipsis speciebus ad hunc finem superaddita,an vero merum decretum Dei parati ex se ad concurrendum cum speciebus,vt ferant secum corpus Christi, quocumque ipsæ species ferantur. Videtur enim hoc sufficere absque alia qualitate intrinseca;nam ex vi huius decreti dicetur sufficienter alligatum, & connexum corpus Christi, speciebus, cum non possit ex vi illius decreti non comitari species in omni loco.

34. *Vt melius explicetur vis illa speciebus tributa in illa qualitati supernaturali.* Probabilius tamen videtur, & aptius ad hoc mysterium explicandum, si ponatur in ipsis speciebus qualitas illa supernaturalis intrinseca, qua possint trahere secum corpus Christi, sicut magnes trahit per naturalem virtutem secum ferrum; primo,quia hoc modo inuenitur iam aliquid plus de vnione physica inter corpus Christi, & species; nam illa qualitas intrinseca licet non sit vera, & rigorosa vnio, habet tamen non parum de vnione, cum sit nexus physicus,& vinculum in actu primo colligans corpus Christi, ita vt non possit non sequi species; per quod vinculum videtur explicari natura vnionis physicæ;debemus autem, ablatis imperfectionibus, vt dixi, & receptione specierum in Christi corpore, ponere vnionem, & colligationem, quantum fieri poterit, vt cum maiori proportione succedat corpus Christi substantiæ panis in eodem munere substandi accidẽtibus.Dixi tamen;hanc non esse adhuc proprie,& in rigore vnionem physicam;quia de ratione veræ, & propriæ vnionis est ita colligare, vt dixi, vtrumque extremum, vt quamdiu vnio durat, debeat poni vnum extremum, vbicumque ponitur alterum: illa autem qualitas superaddita

speciebus,

speciebus, licet det illis trahendi secum corpus Christi, non tamen exigit, poni species, vbicumque ponitur corpus Christi; hoc enim ponitur in aliis hostiis absque his speciebus, sub quibus est in hac hostia; non ergo est proprie vnio illa, sed tamen accedit non parum ad rationem, & proprietatem vnionis.

35. *Probatur secundo hac qualitas ex maiori connaturalitate.*

Secundo videtur ponenda ea qualitas supernaturalis in speciebus; quia quoties aliqua causa eleuatur ad effectum supernaturalem producendum per potentiam obedientialem, videtur connaturalius, quod ipsa in se fiat proportionata intrinsece in ordine ad eum effectum: ideo enim intellectus, & voluntas, vt connaturalius eliciant actus fidei, vel spei etiam in peccatore, eleuantur per habitus intrinsecos fidei, & spei; quia hic modus operandi per virtutem intrinsecam, est magis connaturalis, quam si solum eleuentur per auxilium extrinsecum; eo quod effectus ipse de se exigit procedere magis à causa sibi proportionata, quam ab improportionata; de quo dixi alibi in tractatu de Visione beata. Si ergo species eleuantur ad producendum in corpore Christi, quod secum trahunt *vbi* supernaturale sacramentale; expedit, eas eleuari prius per aliquam virtutem intrinsecam supernaturalem, per quam producant effectum illum sibi improportionatum. Porro species ipsas concurrere ad trahendum corpus Christi, & non solum Deum id facere, quando mouentur species; probatur, quia alioquin non diceretur proprie mouere corpus Christi ille qui mouet species; & per consequens nec diceretur comedere, aut deglutire corpus Christi, quæ actiones significant motum localem; nunc autem dicitur vere mouere corpus Christi sacerdos mouens species; quia mouet species, quæ mouent corpus Christi, & per consequens mouet per accidens illud, quod non esset ita proprie verum, si solus Deus ex sua voluntate id faceret, & moueret Corpus Christi, quando mouentur species; sicut nec diceret ego mouere lignum, eo quod moueam librum, quo moto, Petrus libere mouet etiam lignum; nec dicitur dare alapam, qui consulit dare alapam. Melius ergo declaratur hoc mysterium, si ponamus talem qualitatem & vim in speciebus; qua ipsæ trahant locum corpus Christi, quocumque ferantur.

Alioquin qui mouet species non diceretur proprie mouere corpus Christi.

36. *Instantia.*

Dices, si in speciebus ponitur qualitas intrinseca, qua eleuentur ad producendam præsentiam corporis Christi, ergo etiam in ipso corpore Christi debet poni alia qualitas intrinseca, qua eleuetur ad conseruandas efficienter ipsa species. *Dilnitur.* Nego sequelam; quia species conseruantur à corpore Christi per concursum creationis, ad quam actionem non potest dari qualitas aliqua, quæ ex sua natura habeat vires, & proportionem; quia nulla causa creata potest per suam virtutem creare, vt suppono ex Philosophia; quare illa actio procedit à potentia obedientiali actiua corporis Christi absque vlla qualitate superaddita.

37. *Obijcitur primo.*

Contra hunc modum dicendi olim à me explicatum opponuntur aliqua à Recentioribus. Primo opponunt; quod si hæc vis est in speciebus, sicut in magnete ad trahendum ferrum, sequitur, non esse vim ad ponendum corpus Christi in eodem spatio intimo, vbi sunt species; nam magnes non trahit ferrum, ita vt ponat illud in eodem spatio, in quo est ipse magnes, sed in spatio proximo. *Respondeo.* Respondetur, nos non vti illo exemplo magnetis tanquam simili in omnibus, sed solum ad hoc, quod sicut magnes habet vim naturalem intrinsecam ad trahendum ferrum, & retinendum illud in spatio proximo; sic species consecratæ habent vim intrinsecam naturalem ad trahendum corpus Christi, & retinendum illud in eodem spatio, in quo sunt ipsæ species.

38. *Obijcitur secundo.*

Secundo obiiciunt, quia corpus Christi succedit substantiæ panis, atque adeo debet se habere circa species, sicut substantia panis se habebat circa illas; sed in accidentibus non erat talis virtus motiua ad trahendam secum substantiam panis; ergo nec ponenda est hæc virtus superaddita, vt trahant secum corpus Christi. *Respondetur.* Respondetur, ad trahendam secum substantiam panis non fuisse necessariam in speciebus qualitatem aliam superadditam, ad illud enim motum, vtpote ad operationem sibi connaturalem, & proportionatam, habebant sufficientem virtutem. Qualis autem, & quid esset illa virtus, non est nostrum in præsenti decernere: varij enim possunt esse modi id explicandi. *Primus modus explicandi illam virtutem accidentium.* Primus esse potest, si dicatur, accidentia panis ab aliquo localiter mota, trahere secum substantiam panis, quatenus exigunt, quod Deus tunc moueat substantiam cum ipsis accidentibus. Et quidem etiamsi hoc diceretur, non deberet idem dici in casu nostro in ordine ad substantiam corporis Christi; quia in ordine ad substantiam panis sufficeret vtcumque illa exigentia accidentium, ad hoc, vt qui moueret accidentia, diceretur etiam mouere mediatè substantiam panis, quatenus scilicet causat motum accidentium, ad quem sequitur ex natura rei motus substantiæ panis, quod satis esset, vt hic etiam motus tribueretur mouenti accidentia; sicut miles dicitur proiicere globum plumbeum, licet hic motus globi fiat ab igne; quia nimirum miles fecit primum motum, ad quem connaturaliter sequuntur reliqui omnes. At vero in casu nostro, cum motus corporis Christi non sequatur ex natura rei, sed solum ex libera Dei voluntate motum specierum, non esset similis ratio, vt diceretur mouere corpus Christi ille, qui moueret species Sacramentales. Sed neque respectu substantiæ panis videtur satis philosophicus ille modus explicandi; nam quoties inuenire possumus causam secundam proportionatam ad has operationes naturales, quas experimur, non debemus tribuere illas soli causæ primæ: cum ergo possimus motum substantiæ reducere in ipsa accidentia, quæ ex natura sua habent virtutem connaturalem ad trahendam secum substantiam sibi vnitam, magis rationabiliter tribuetur illis hæc efficientia, quam soli causæ primæ.

39. *Secundus modus.*

Secundo posset dici, virtutem hanc mouendi substantiam panis esse ipsammet vnionem, quam habet cum suis accidentibus; sicut enim ipsa vnio est nexus, & vinculum, sic est vis trahens vnum extremum cum alio, quod mouetur. Et quidem iuxta hunc modum dicendi, constat clarè discrimen inter nostrum casum, & illum; nam in nostro, cum non detur alia vnio inter species, & corpus Christi, debet addi aliqua virtus speciebus, qua possint exercere illum motum substantiæ, quem respectu substantiæ panis exercebant per vnionem naturalem, qua illi substantiæ connectebantur.

40. *Tertius modus.*

Tertio denique dici potest, illum motum substantiæ panis non prouenire efficienter tantum à principio, ab vnione cum accidentibus, sed ab ipsismet accidentibus, quæ ad illum influxum non indigent virtute superaddita; nam ex natura sua habent virtutem ad trahendam secum substantiam sibi vnitam. Si enim res vnita non haberet virtutem ad trahendum secum alterum extremum, quando mouetur localiter, sequeretur quod per vnionem impediretur à propriis motibus, & redderetur immobilis, quia ab ipsa vnione, seu ratione illius retineretur ibi, vbi est alterum extremum: oportuit ergo ad vitandum hoc inconueniens, quod quidquid verè vnitur

tur cum alio, habeat virtutem trahendi secum illud extremum (si trahibile sit, & non sit aliquid affixum loco, qualis est ipsa vbicatio) atque adeo petat concursum ad talem motum exercendum: sic corpus eo ipso, quod vnitur cum anima rationali, videtur habere vim trahendi secum animam, quando corpus mouetur ab extrinseco: sic etiam accidentia, quando corpus mouetur, possunt trahere secum substantiam propter naturalem connexionem, & vnionem, quam habent cum illa.

41. *Iuxta hunc modum facile redditur discrimen.*

Iuxta hunc autem dicendi modum reddi potest etiam discriminis ratio ad species Sacramentales: hæc enim cum non habeant veram vnionem physicam cum corpore Christi, vt diximus, non habent ex se vim intrinsecam ad trahendum illud secum; quare debent eam habere superadditam per aliquam qualitatem supernaturalem supplentem eam vim, quam alia accidentia habent per se ad trahendam secum substantiam sibi vnitam; præsertim cum vbicatio producenda in corpore Christi sit supernaturalis entitatiuè, atque adeo non possit produci à sola virtute naturali, quæ erat ipsis speciebus ad trahenda alia corpora: nam per illam virtutem produceretur ad summum in corpore Christi vbicationem naturalem, sicut in substantia panis.

42. *Obiicitur tertio.*

Obiiciunt tertio, si species habent qualitatem superadditam ad mouendum corpus Christi, quando ipsæ mouentur; ergo debent habere aliam qualitatem superadditam ad mouendam, & trahendam secum illammet qualitatem, quando ipsæ mouentur; nam illa etiam qualitas debet moueri ad motum specierum; ergo debet moueri ad ipsis per aliam vim motricem superadditam. *Responsio.* Respondetur negando sequelam; primo, quia hæc qualitas est vnita vere, & proprie ipsis speciebus; quare non mirum, si species habeant ex se vim ad mouendam illam secum, quando ipsæ mouentur; quia omne extremum, vt diximus, videtur ex se exigere concursum Diuinum ad trahendum secum aliud extremum, ne sequantur illa inconuenientia supra insinuata; & licet illa qualitas sit supernaturalis, adhuc tamen ex suppositione vnionis specierum cum illa qualitate, videtur deberi talis concursus entitati specierum, qui ex suppositione erit aliquo modo connaturalis: corpus vero Christi non vnitur cum speciebus propria, & vera vnione; ideo non debetur ipsis concursus ad mouendum illud. Secundo dici posset, qualitatem illam datam ad mouendū corpus Christi, esse simul motricem sui ipsius, seu esse vim, qua species possint mouere corpus Christi, & ipsam eamdem qualitatem; est enim sicut impulsus lapidi impressus, qui est qualitas ferens lapidem sursum, & ferens simul seipsam, seu per quam & lapis sursum tendit, & fert secum illam qualitatem; sic illa qualitas in speciebus est quasi impulsus supernaturalis, quo species trahunt secum corpus Christi, & ipsam eamdem qualitatem.

43. *Quarto obijcitur.*

Quarto obiici potest; quia si speciebus superadditur qualitas ad trahendum secum corpus Christi, ergo & animæ debet superaddi alia qualitas ad trahendam secum gratiam habitualem, quando mouetur localiter, & rursus alia ad singula accidentia supernaturalia, quæ habet in se, & quæ non potest propriis naturalibus viribus mouere. Respondetur negando similiter sequelam; quia anima vnitur physice & vere cum gratia, & cum aliis accidentibus supernaturalibus, quæ habet; atque adeo ratione illius vnionis poterit, vt dixi, exigere tanquam sibi debitum concursum ad trahenda secum illa accidentia, quem concursum non exigunt species in Eucharistia, cum non vniantur proprie cum corpore Christi. Quod si aliquis contendat, animam etiam habere aliquam qualitatem superadditam ad trahendam secum gratiam, & reliqua entia supernaturalia, quæ habet, non facile impugnabitur; nec apparet in eo aliquod absurdum.

44. *Quæstium. Satisfit.*

Petes, vtrum hæc qualitas superaddita ponenda sit vna in sola quantitate panis, an multæ in singulis accidentibus panis? Respondeo, debere poni in eo accidenti, vel subiecto, quod à nobis impellentibus immediate mouetur, seu in quo immediate imprimitur à nobis impulsus: illud enim est, quod secum trahit alia omnia. Videtur autem connaturalius, hoc esse solam quantitatem, nec produci à nobis multos impulsus, singulos in singulis accidentibus lapidis, quando illum mouemus; alioquin magis grauitaret lapis, quando haberet plures qualitates; quia sentiremus in ipso plures impulsus. Eodem ergo modo videtur ponenda hæc qualitas in illo solo accidenti, quod in pane recipit impulsum ab intrinseco; & trahit secum substantiam panis, & reliqua eius accidentia: quod videtur esse sola quantitas, de quo dicemus latius infra disp. 10. sect. 1.

Ponitur hæc virtus in solo accidenti quod recipit in pane impulsum ab extrinseco.

SECTIO III.

Quæ denominationes tribuantur corpori Christi ratione specierum: vbi, vtrum corpus Christi in Eucharistia dicatur esse in loco?

45. *Quæstio de modo loquendi.*

QVæstio hæc est de modo loquendi: pendet tamen ex dictis sectione præcedenti circa vnionem corporis Christi cum speciebus; nam qualis fuerit illa vnio, talis debet esse communicatio denominationum, & prædicatorum à speciebus. Sunt ergo huiusmodi prædicata in duplici differentia; alia scilicet, quæ significant mutationem localem factam in corpore Christi; vt si dicas, corpus Christi eleuatur, defertur, quiescit, &c. alia vero, quæ significant aliud genus mutationis factæ circa species, seu aliquod prædicatum conueniens proprie speciebus, vt calefieri, frigefieri, videri, tangi, &c. de quibus omnibus possunt breuiter duæ regulæ præscribi.

Hæc prædicata sunt in duplici differentia.

46. *Prima regula sit, illa prædicata, quæ significant localem mutationem, non tribuuntur corpori Christi.*

Prima regula sit, prædicata prioris generis proprie tribuuntur corpori Christi, quia cum corpus Christi in Eucharistia proprie, & intrinsece moueatur, licet accidens ad motum specierum, & intrinsece habeat nouam præsentiam, & distantiam, non est, cur non possit proprie ab iis formis denominari. Secunda regula sit, prædicata posterioris generis, quæ solum sunt propria specierum, non possunt nisi improprie, & figurate attribui corpori Christi, scilicet vt contento sub speciebus, quibus proprie tribuitur tale prædicatum. Sic dicimus, Christum videri, tangi, &c. quia licet sola accidentia sint obiectum terminans actum visionis, dicitur tamen corpus Christi visum mediate, id est, in suo continenti; sicut qui videt bursam, dicitur videre pecuniam in ea contentam. Aduertendum tamen est, non omnia prædicata specierum attribui Christo etiam hoc modo, non enim dicitur Christus calefieri, comburi, &c. calefactis vel combustis speciebus.

Secunda regula, alia prædicata, non nisi improprie tribuuntur.

Neque etiam omnia sic tribuuntur.

47. *Difficultas disparitatis assignanda.*

Difficultas est, cur magis hæc, quam illa prædicata tribuantur Christo improprie; cur, sicut dicitur videri, non dicatur etiam calefieri? Vasquez infra *disput. 193. cap. 2.* ponit hanc regulam, vt prædicata, quæ tribui solent corpori ratione vestium, tribui etiam possint Christo ratione specierum, quæ sunt quasi vestis, qua Christus regitur. Quare sicut qui tangit vestem, dicitur tangere hominem, sic, qui tangit species, tangere Christum. Verum hæc regula non videtur in vniuersum vera, quia in primis qui rumpit

Regula Patris Vasquez reijcitur.

rumpit vestem, non dicitur rumpere hominem ; & tamen fractis speciebus dicitur frangi corpus Christi, vt habetur in cap. *Ego Berengarius*, de consecrat. *d.* 2. Deinde qui madefacit vestem, dicitur madefacere hominem, & tamen madefactis speciebus panis, non dicitur madefieri corpus Christi. Ad quod probandum P. Suarez *disp.* 47. *sect.* 4. *in* 5. *concluſ.* affert textum in cap. *In quadam*, de celebrat. Missarum; qui tamen non est ad rem : forsitan fuit lapsus calami pro capitulo *Cum Marthæ* §. *Quæsiuisti*, eodem titulo, vbi reprobari videtur ille modus loquendi. Illa ergo regula P. Vasquez non est in vniuersum vera. Magis assentior P. Suarez nullam in hoc præscribenti regulam, qui ait, eas loquutiones posse in hoc sensu vsurpari, quæ à sanctis Patribus vsurpatæ sunt, nec esse facile extendendas. Quod intellige, nisi ex circumstantiis satis appareat esse metaphorica loquutio, vbi tamen esset periculum, quod intelligerentur in sensu proprio; cauenda esset talis loquutio.

Suarez.

Nulla hic assignari potest vniuersalis regula.

48. Hinc infero primo, corpus Christi proprie, & sine figura dici, quod manducetur ; quia manducari solum importat talem motum localem, per quem ab ore in stomachum traiicitur; nec ad hoc necesse est, quod dentibus confringatur, vel atteratur, nec etiam quod gustu percipiatur, quidquid dicat Vasquez vbi supra, *num.* 15. alioquin cibus liquidus non manducaretur ; vel etiam homo qui sensum gustus amisisset, non diceretur manducare.

Corpus Christi proprie dicitur manducari.

49. Infero secundo, Corpus Christi non nisi valde improprie dici frangi, fractis speciebus ; vt habetur in officio Eucharistiæ : *Nulla rei fit scissura, signi tantum fit fractura.* Fractio enim significat diuisionem partium rei, quæ frangitur: quæ diuisio non datur inter partes corporis Christi. Quare illa loquutio vsurpata à Berengario in confessione fidei, non debet intelligi in sensu omnino proprio. Oportuit autem, Berengarium illo termino vti, vt manifesta fieret abiuratio sui erroris negantis veram Christi præsentiam in Eucharistia ; vt aduertunt Doctores in præsenti.

Improprie dicitur frangi.

§ 0. Infero tertio, mistionem proprie non posse conuenire corpori Christi in hoc sacramento, sed improprie, & ratione specierum ; quo sensu dicimus in Canone : *Hæc commixtio corporis & sanguinis Domini.* Hæc est contra Vasquez vbi supra *n.* 17. qui contendit, mixtionem proprie conuenire ; quia mistio ex proprio conceptu nec dicit diuisionem, nec corruptionem mistilium ; nam grana tritici miscentur cum granis hordei, quin corrumpantur, vel diuidantur. Cæterum, licet mixtio non includat corruptionem, negari tamen non potest, quod includat aliquam diuisionem partium; sicut ipsa grana, licet singula non diuidantur, aceruus tamen tritici, cui miscetur hordeum, vere diuiditur per admixtionem hordei: ergo cum sanguis Christi non diuidatur per admixtionem hostiæ, sed solæ species vini, dicendum est, mixtionem proprie loquendo solum intercedere inter species.

Etiam misceri.

§ 1. Dices, si granum tritici miraculose replicaretur idem in pluribus locis, ita vt appareret aceruus ex multis granis, & huic acerno misceretur acerus hordei; tunc mixtio fieret ex hordeo & tritico, licet granum non esset intrinsece diuisum per partes sui, sed solum secundum præsentiam : ergo eodem modo idem sanguis Christi diceturmixtus aliis speciebus vini non consecrati, licet idem sanguis totius sit in omnibus illis locis.

Instabis.

Respondeo. Respondeo in illo casu fieret mixtio ex præsentiis tritici, & præsentis hordei, vera & propria, quia illæ essent distinctæ, & diuisæ inter se : inter hordeum tamen, & triticum ipsum non esset propria, & rigorosa mixtio, sed apparens ; sicut & ipse acernus tritici non erat verus, sed apparens. Alioquin si illa esset vera mixtura, & propria, sequeretur, si vnum granum tritici millies replicatum eo modo misceretur cum decem granis hordei, & ex illis sic mixtis fieret panis, posse valide consecrari illum panem ; quia ex eiusmodi massa ex mille granis tritici, & decem hordei fieri posset panis consecrabilis; consequens tamen in illo casu nemo concedet; quia re vera non esset panis triticeus, sed apparens ; nec mixtio esset propria, & vera, sed etiam apparens. Vnde in materia sacramenti Confirmationis, quæ debet esse mixta ex oleo, & aliquo balsamo, si vasi olei infunderetur tenuissima, & vix perceptibilis gutta balsami, quæ secundum se non sufficeret ad mixtionem requisitam, & ad verum chrisma conficiendum ; tunc licet illa gutta diuinitus eadem sola replicaretur in multis locis, & misceretur inter partes olei, non multiplicata, sed solum replicata, esset quidem mixtio apparens, sed non esset verum chrisma, nec vera mixtio ; atque ideo si requiritur vera mixtio balsami ad valorem illius sacramenti, credo, quod non sufficeret illa materia propter defectum sufficientis mixtionis, ad quam non sufficit replicatio eiusdem inter partes alieni miscibilis, vt dictū est.

Exemplo Chrismatis confirmatur.

§ 2. Ex dictis infertur breuiter resolutio illius quæstionis, quæ prolixe ab antiquis tractatur, & quæ re est quæstio de modo loquendi : an scilicet Christus in hoc sacramento dicatur esse in loco? Quod dubium mouet S. Thomas *quæstion.* 75. *artic.* 1. & *quæst.* 76. *artic.* 5. cum quo breuiter dicendum est, corpus Christi, si comparetur ad species, non esse in illis vt in loco, quia sicut substantia panis non dicitur esse in suis accidentibus vt in loco, ita nec corpus Christi, quod succedit substantiæ panis sub illis accidentibus. An vero, si comparetur corpus Christi ad locum specierum, potest etiam comparari dupliciter; scilicet vel corpus Christi secundum se, vel vt denominatum & vestitum speciebus. In hac secunda consideratione potest dici corpus Christi esse in illo loco circumscriptiue, non proprie, sed improprie, & secundum quid; nam sicut ratione specierum dicitur videri, tangi, &c. improprie tamen, vt diximus, quia species videntur, tanguntur, &c. Sic etiam potest improprie dici circumscribi loco, quia species circumscribuntur ; cum eadem sit ratio. Denique si substantia corporis Christi secundum se compararetur ad locum, non dicitur esse in loco physice, & quantitatiue, seu circumscriptiue ; quia quamuis sit ibi præsens proprie loquendo, non tamen per *vbi* circumscriptiuum, de cuius ratione est, quod res vbicata correspondeat partibus spatij per partes sui ipsius; vt dixi in Philosophia : & in hoc sensu negat S. Thomas illo articulo, corpus Christi esse in loco in hoc sacramento.

Christus non est in speciebus tanquam in loco.

Est tamen proprie in loco.

§ 3. Maior difficultas esse potest, an illud *vbi*, quod habet corpus Christi, sit *vbi* definitiuum ? Sanctus Thomas illo *artic.* 5. *ad* 1. negat esse *vbi* definitiuum; quia non ponitur taliter ibi corpus Christi, vt non sit alibi, verum hoc pertinet omnino ad modum loquendi: nam si dicas *vbi* definitiuum esse, vt res, quæ est in hoc loco definitiue, non sit alibi, plane non dicetur Christus esse definitiue in Eucharistia ; imo neque anima Christi vere in cœlo erit definitiue, cum non sit taliter ibi, vt non sit alibi. Si vero cum aliis dicas, de ratione *vbi* definitiui solum esse, quod res taliter sit in hoc loco, vt eo ipso non possit sine nouo miraculo esse in alio loco separato, tunc magis potest dubitari, an Christus habeat *vbi* definitiuum in Eucharistia. De hoc tamen diximus supra disp. præcedenti sect. 2.

An dicendum sit hoc vbi definitiuum, quæstio est de nomine.

DISPV

DISPVTATIO VII.

De conuersione panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi.

SECTIO I. *Quæ requirantur, vt vinum in aliud conuertatur.*

SECTIO II. *Refertur prima sententia de natura huius conuersionis.*

SECTIO III. *Impugnatur responsio, & sententia Ægidij de Coninck, de necessitate nouæ actionis productiuæ corporis Christi.*

SECTIO IV. *Examinantur solutiones Recentiorum ad defendendam productionem nouam corporis Christi.*

SECTIO V. *Referuntur, & impugnantur aliæ duæ sententiæ.*

SECTIO VI. *Proponitur, & explicatur nostra sententia.*

SECTIO VII. *Explicantur iuxta hanc sententiam omnes conditiones requisitæ ad veram conuersionem in conuersione Eucharistica.*

SECTIO VIII. *Dissoluuntur obiectiones contra nostram sententiam.*

SECTIO IX. *Respondetur ad alia argumenta Recentiorum contra nostram sententiam.*

SECTIO X. *Infertur ex dictis resolutio aliquarum quæstionum.*

SECTIO XI. *Vtrum per hanc conuersionem desinat omnino substantia panis?*

SECTIO XII. *Vtrum substantia panis, & vini annihiletur.*

1. *Potissima huius materiæ quæstio.*

VENIMVS iam ad potissimam huius materiæ difficultatem, quomodo conuertatur panis, & vinum in corpus, & sanguinem Christi; de qua difficultate agit potissime S. Thomas *artic.* 4. huius quæstionis 75. & cum eo latissime Recentiores; quorum prolixa disputatio rem ex se difficilem non parum, difficiliorem reddidit. Meum munus erit hanc controuersiam ad eam mensuram reducere, vt facile possit à lectore comprehendi punctum difficultatis exprimere, aliorum sententias breuiter reiicere, & nostram qua fieri possit claritate aperire. Oportebit autem in primis præmittere, quid intelligant nomine *Conuersionis*, quando dicimus panem conuerti in corpus Christi: quam quidem quæstionem vtpote Philosophicam tractaui in lib. de Generatione. Necesse tamen esse illam doctrinam in præsenti compendiose repetere, vt omnino necessariam ad nostram controuersiam.

SECTIO I.

Quæ requirantur, vt vnum in aliud conuertatur.

2. *Hic tantum est consulendus communis hominum dicendi modus.*

HÆc quæstio plus habet de nomine, quam de re; non enim quærimus de naturis rerum in seipsis, sed an hæc, vel illa mutatio appellari possit conuersio? Quare sicut in aliis quæstionibus de modo loquendi consulendus nobis præcipue est communis hominum loquendi, & concipiendi modus, & conuersiones etiam, quæ frequentius occurrunt, & pro quibus hoc nomen impositum est, vt ex illis ad similes solum mutationes hoc vocabulum extendere possimus.

3. *Quid sit conuersio.*

Inprimis ergo, vt aliqualem conuersionis definitionem præmittam, conuersio dicitur *transitus vnius rei in aliam*; quod ipsum *conuersionis* nomen sonare videtur: ex quo apparet discrimen *conuersionis* ab aliis naturalibus. Nam illuminatio aëris, v. gr. est mutatio à non lucido in lucidum; non tamen est conuersio, quia non est transitus à re in rem, sed à negatione, seu priuatione ad formam. Conuersio ergo ex suo conceptu versatur inter duos terminos positiuos; alter dicitur *terminus à quo*, & alter *terminus ad quem*: vt cum lignum conuertitur in ignem, lignũ est terminus *à quo*, & ignis est terminus *ad quem*. *Versatur inter duos terminos positiuos.*

4. *Includit duas mutationes.*

Hinc infertur primo, conuersionem includere in suo conceptu duas mutationes: alteram negatiuam, alteram positiuam; nam in exemplo posito, quando lignum conuertitur in ignem, datur vna mutatio negatiua ligni in non lignum; & altera positiua, ex non igne & ignem. Prima mutatio habet pro termino *à quo* lignum, & pro termino *ad quem* negationem ligni: secunda mutatio habet pro termino *à quo* negationem ignis; & pro termino *ad quem* ipsum ignem. Itaque tota conuersio sicut includit duas mutationes, ita versatur inter quatuor terminos, duos negatiuos, & duos positiuos; quod in omni conuersione facile reperies. Omnis enim conuersio est desitio vnius cum successione alterius: quare solus terminus *à quo* denominatur à conuersione conuersus; terminus vero *ad quem* non dicitur conuersus, sed succedens alteri per conuersionem. *Dicit quatuor terminos.*

5. *Multiplex conuersio.*

Infertur secundo, multiplicem dari conuersionem: alia est accidentalis, vt ex frigido in calidum: alia substantialis, vt ex ligno in ignem: item alia formalis, vt cum succedit vna forma alteri sub eadem materia, vt in casu posito, quando ex ligno fit ignis: alia posset esse conuersio materialis, si eadem forma è contra diuinitus transiret ab vna materia in aliam: alia denique conuersio substantialis totalis, vt panis in corpus Christi: non enim manet substantia communis vtrique termino, sed tota substantia variatur, & hæc appellatur *transsubstantiatio*, id est transitus vnius substantiæ in aliam. *Totalis dicitur transubstantiatio.*

6. *Requirit connexionem aliquam inter desitionem termini & positionem alterius.*

Infertur tertio, ad omnem conuersionem requiri, quod detur connexio aliqua inter desitionem vnius termini, & positionem alterius: ratione cuius desitio vnius non sit mere concomitanter cum positione alterius; quod in primis constat ex omnibus conuersionibus, quas experimur. Frigus enim repugnat calori, ignis ligno, mors vitæ, &c. quod & nomen ipsum *conuersionis* sonare videtur; hoc enim transire in illud, nõ est mere desinere, quando aliud incipit: alioquin si nunc desinat lapis, & Angelus creetur, dicetur lapis conuersus in Angelum, quod est ridiculum: requiritur ergo connexio aliqua inter desitionem vnius, & positionem alterius. An vero hæc connexio debeat esse physica, & ex natura rei; an vero sufficiat connexio extrinseca ex fine, seu intentione operantis, nolentis ponere vnum nisi destruendo aliquid, dicemus infra sect. 10.

7. *Non tamen hæc connexio ita stricte debet accipi.*

Aduerte tamen, cum dicimus requiri connexionem inter positionem vnius, & desitionem alterius, non debere ita stricte accipi, vt introductio vnius termini sit causa formalis expulsionis alterius. nam licet aliquando ita contingat, calor enim formaliter expellit frigiditatem, & expulsio frigoris est effectus secundarius proueniens à calore, prius enim intelligitur subiectũ calidum quam expellatur frigus; & ideo expellitur frigus, quia introducitur calor,

calor, & non è contra; vt dixi in secundo Physic. agens de causa formali. Cæterum aliquando introductio vnius formæ non est causa formalis expulsionis alterius: nam forma ignis non est causa formalis expulsionis formæ ligni, vt dixi etiam in prædicto loco: cum enim ante formam ignis dentur in subiecto dispositiones ad ipsam in priori naturæ, & per has dispositiones expulsæ fuerint dispositiones requisitæ ad formam ligni; consequens est, vt independenter à forma ignis expellatur forma ignis ex defectu ipso suarum dispositionum; & per consequens forma ligni non expellitur formaliter, & immediate à forma ignis, sed desinit ob defectum suarum dispositionum, quæ expelluntur non à forma ignis, sed à calore, & aliis dispositionibus præcedentibus formam ignis. Habemus ergo non requiri ad hoc, vt vnum conuertatur in aliud, quod vnum expellat aliud; nam lignum transit in ignem, & tamen forma ignis non expellit formaliter, & immediate formam ligni. Sufficit ergo ad conuersionem, quod detur inter vtrumque terminum connexio saltem mediata, & ex consequenti; ratione cuius introductio vnius termini habeat ordinem cum expulsione alterius.

Nec vna forma necessario debet aliam expellere.

8. *Requirit quarto aliquid commune vtrique termino.*

Infertur quarto, ad omnem conuersionem propriam requiri, quod detur aliquod commune, quod idem perseueret cum vtroque termino, & in ordine ad quod vterque terminus repugnet. Sic enim videmus contingere in omnibus conuersionibus, quas experimur; nam forma ligni, & ignis pugnant in ordine ad eandem materiam, quæ manet sub vtraque, calor & frigus in ordine ad idem subiectum; corpus Christi, & substantia panis versantur circa eadem accidentia; & sic de aliis. Ratio autem huius conditionis est, quia eo ipso, quod vnum conuertatur in aliud, dicitur vnum fieri ex alio, & vnum terminum formalem succedere alteri, & poni loco alterius, & supplere vicem illius: supplere autem debet esse in ordine ad aliquod tertium, cui deest terminus *à quo*, & cui aduenit terminus *ad quem* in aliquo munere, quod prior terminus exercebat circa aliquod tertium, quod idem munus exerceret terminus aduenies, & ratione cuius successionis dicitur hoc secundum esse quod erat primum. Sic enim dicimus, *quod erat lignum, iam est ignis*; *quod erat homo, iam est cadauer*; imo in præsenti dicitur aliquando, *quod erat panis, est corpus Christi*: qui modus loquendi vsurpari solet in quacumque conuersione; non quod significetur identitas omnimoda vtriusque extremi, (nam in hoc sensu essent falsæ prædicationes) sed solum successio in eodem munere circa aliquod tertium: quasi dicas, munus, quod antea exercebat forma ligni, exercet modo forma ignis: sicut etiam, quando Petrus succedit Paulo in Prætura, dicere vulgo solemus, *quod antea erat Paulus in hac ciuitate, est nunc Petrus*; qui modus loquendi est de intrinseca ratione conuersionis, vt patet. Nam eo ipso, quod audias, aquam fuisse conuersam in vinum, dicere poteris, aquam factam esse vinum, seu id, quod erat aqua, esse iam vinum: non posset autem hæc loquutio vllo modo vsurpari, si non maneret aliquod tertium, in ordine ad quod terminus aduenies succederet præcedenti in eodem munere, vt de se constat; nam si, destructo omnino lapide, Deus produceret Angelum, nullo modo dici posset: *lapis factus est Angelus*; nec, *id, quod erat lapis, est iam Angelus*; ergo dicendum est, de ratione conuersionis, prout ab omnibus communiter concipiatur, & vsurpatur, esse, quod aliquid maneat commune vtrique termino in ordine ad quod vterque terminus repugnet. Alioquin si hoc non requireretur, sed sufficeret repugnantia ad existendum simul ex decreto Dei, v.g. possemus dicere bella, quibus orbis plenus erat ante Christi natiuitatem, conuersa fuisse in Christum, quia nimirum Deus sustulit bella, vt Christus cum maiori decentia nasceretur; quod tamen videtur omnino falsum.

Ratio est, quia vnus succedit alteri supplis illius vicem.

9. *Requirit quinto duplicem terminum positiuum à quo, & duplicem ad quem.*

Infertur quinto, in omni conuersione reperiri duplicem terminum positiuum *à quo*, & duplicem terminum positiuum *ad quem*: terminus *à quo* (& idem est de termino *ad quem*) alius dicitur terminus totalis, alius terminus formalis: exemplum sit in conuersione, qua ex ligno fit ignis; nam forma ligni est terminus formalis *à quo*, id est, est illud quod expellitur à composito; & forma ignis est terminus formalis *ad quem*, id est, est illud, quod de nouo introducitur in illud compositum. At vero lignum dicitur terminus totalis *à quo*, & ignis dicitur terminus totalis *ad quem*. Sic etiam in conuersione Eucharistica, termini formalis sunt substantia panis, & corpus Christi; terminus vero totalis *à quo*, est concretum ex pane & accidentibus; & terminus totalis *ad quem* est concretum ex corpore Christi, & accidentibus panis.

10. *Requirit sexto quod saltem desinat terminus totalis à quo.*

Infertur sexto, in omni conuersione requiri, quod desinat saltem terminus totalis *à quo*. v. g. vt ex ligno fiat ignis, requiritur, quod lignum desinat simpliciter. Quod ex ipsa voce conuersionis satis constat, & ex iis, quæ supra diximus de duabus mutationibus, quas conuersio includit in suo conceptu. Alias si terminus totalis non desineret, nihil erit, quod desinat per conuersionem. Conuerti autem vnum in aliud, est vnum desinere in aliud, transire in aliud: ergo non manet in suo esse. Maior est difficultas, an etiam debeat desinere terminus formalis *à quo*, an scilicet ipsa etiam forma ligni debeat perire; an satis sit exire ab illo composito; in quo breuiter dicendum, ad hoc vt lignum dicatur conuerti in ignem, requiri destructionem ligni, non destructionem formæ ligni: at vero ad hoc, vt non solum dicatur lignum conuerti in ignem, sed etiam forma ligni in formam ignis, requiritur etiam desitio ipsius formæ ligni. Prima pars responsionis probatur, quia homo dicitur conuerti in cadauer, vel in ignem; & tamen forma hominis non desinit simpliciter esse, sed solum desinit informare illam materiam; ergo destructio termini formalis non requiritur, vt compositum dicatur conuerti in aliud. Secunda vero pars constat etiam ex dictis; quia illud, quod dicitur conuerti in aliud, eo ipso dicitur desinere in aliud; ergo vt de ipso termino formali dicatur vere, quod conuertitur in alium terminum formalem, requiritur desitio ipsius termini formalis. Ex quo fit, quod in casu posito licet homo dicatur conuerti in cadauer, non tamen dicitur forma hominis conuersa in formam cadaueris, quia nimirum forma hominis non destruitur: at vero quando petit equus, potest dici formam equi conuerti in formam cadaueris; quem modum loquendi habet post alios Valentia in præsenti, *disp. 6. quæst. 3. part. 3. col. 3.* vbi ait, formam nutrimenti conuerti in formam viuentis, id est, in animam; licet hæc loquutio non sit tam vsitata inter formas quam inter composita, non ideo est minus vera; sed quia denominationes cõmuniter tribuuntur suppositis completis, & non vni parti, ideo communiter compositum dicitur conuerti in compositum; quia illud est, quod desinit *vt quod*, & incipit *vt quod*. Cæterum in conuersione Eucharistia communiter etiam dicitur conuerti terminus formalis in alium formalem, scilicet substantia panis in corpus Christi; quia substantia panis non solum desinit esse in illo composito,

Quid dicendum sit de termino formali à quo.

11.

Forma hominis non dicitur conuersa in formam cadaueris.

Valentia.

Conuertitur in Eucharistia etiam terminus formalis à quo.

posito, sed desinit esse simpliciter; & aliunde cum non sit forma, sed integrum suppositum, non est cur non dicatur simpliciter, & absolute conuerti in corpus Christi, iuxta doctrinam traditam.

11. *Confirmatur ex modo loquendi PP.* Confirmarique potest ex modo loquendi sanctorum Patrum; qui contra Eutychetem inde probabant, naturam Diuinam non potuisse conuerti in naturam humanam, vel aliam naturam, quia scilicet natura Diuina non potest desinere esse. Sic loquitur *Vigilius Martyr, lib. 4. contra Eutychetem, quatuor columnis ante finem*, vbi ex Hæreticorum etiam confessione supponit, Verbum non potuisse in aliud conuerti, his verbis: *Nam qui paulo ante Dei verbum inconuertibile fassi fueratis, rursus id nescio qua conuersione mutatum asserere vultis.* Gelasius item Papa de duabus naturis paulo post principium, qui vterque habetur in quinto tomo Bibliothecæ Patrum, & alij id pro comperto supponunt, si Verbum in aliam naturam conuerteretur, id desitionem arguere Diuinitatis; quia nimirum id, quod in aliud conuertitur, non manet amplius in seipso.

Vigilius Mart.

Gelasius Papa.

13. *Reijcitur Coninck.* Huic doctrinæ opponit se P. Coninck in præsenti, *dub. 4. num. 135.* dicens, numquam denominari à conuersione ipsas formas, nec dici frigus conuersum esse in calorem, sed frigidum in calidum, quod est subiectum conuersionis: sed certe negare non potest, ipsam etiam formam dici conuerti in aliam: sic etiam Christus dixit Ioann. 16. *Tristitia vestra verteтur in gaudium*; vbi nam forma dicitur etiam in aliam subsequentem conuerti. Esther c. 9. *Luctus, atque tristitia in hilaritatem, gaudiumque conuersa sunt.* & c. 17. *Conuerte luctum nostrum in gaudium.* Leuit. 13. *eo quod omnis lepra in candorem versa sit*; & alibi passim. Porro si vna forma accidentalis conuerti dicitur in aliam, vt tristitia in gaudium, rubor in albedinẽ, &c. quanto magis dici poterit vna forma substãtialis conuersa in aliam, anima equi in formam cadaueris, forma ligni in formã cineris, & sic de aliis?

Ioann. 16.

Esther c. 9. & 17.

Leuit. 13.

14. Hinc tamen oritur duplex difficultas: prima, an sicut requiritur desitio termini formalis *à quo*, vt possit dici terminus formalis conuerti in formalem *ad quem*; sic etiam requiratur inceptio noua termini formalis *ad quem*, ad hoc, vt terminus *à quo* dicatur in ipsum conuersus? Sic enim sentiunt plures, qui ideo ponunt in Eucharistia actionem nouam terminatam ad substantiam corporis Christi in se ipsa, qui substantia panis dicitur conuersa in ipsum corpus Christi.

15. *Non requiritur inceptio termini formalis ad quẽ.* Cæterum verius est, non requiri inceptionem termini formalis *ad quem*; & quidem si requireretur talis inceptio, non satis esset ponere actionem nouam terminatam ad corpus Christi; nam illa actio non est satis, vt corpus Christi dicatur simpliciter incipere, sicut nec desitio illius actionis sufficit, vt corpus Christi dicatur simpliciter desinere, sed solum dicetur incipere, vel desinere terminare duas actiones: ergo si philosophandum esset de inceptione termini *ad quem*, sicut de desitione termini *a quo*, dicendum esset consequenter, sicut ex parte termini *à quo* requiritur simpliciter desitio, ita ex parte termini *ad quem* requiri inceptionem simpliciter, & non solam inceptionem nouæ actionis ad ipsum terminatæ. Ratio ergo discriminis inter terminum *à quo*, & *ad quem*, sumitur ex supra dictis: nam terminus *à quo* est, qui denominatur conuersus, & per consequens desinens in aliam; atque adeo ex parte eius requiritur desitio simpliciter; at vero terminus *ad quem* solum denominatur per conuersionem succedens termino *à quo*: ad hoc autem non est necesse, quod de nouo incipiat habere esse, sed ad summum, quod incipiat esse in illo munere, in quo succedit termino *à quo*; quod discrimen amplius confirmabitur ex dicendis infra pro nostra sententia.

Ratio discriminis est.

16. Ex hoc autem oritur secunda difficultas: an, sicut ad conuersionem termini formalis in formalem non requiritur inceptio simpliciter termini formalis: sic etiam non requiratur inceptio simpliciter termini totalis *ad quem*. v.g. si diuinitus conseruaretur in vno subiecto calor intensus cum frigore intenso, & postea, cessante miraculo, periret frigus, manente calore, an diceretur tunc frigidum conuerti in calidum, seu frigus illud in illum calorem? Ratio dubitandi est, quia tunc verè desinit frigus ex vi caloris. Respondeo tamen illam non esse proprie conuersionem, quia conuersio (vt dictum est) sicut denominat conuersum terminum *à quo*, ita denominat succedentem terminum *ad quem*: successio autem ex suo conceptu importat inceptionem: ergo terminus formalis *ad quem* licet non incipiat in suo esse, debet tamen incipere in illo munere, in quo succedit termino *à quo*; & per consequens terminus totalis *ad quem*, debet de nouo incipere.

Non ejus tunc propria conuersio.

Terminus totalis ad quem debet de nouo incipere.

His ergo de conuersione in communi suppositis, videamus iam quomodo in Eucharistia ratio conuersionis reperiatur.

SECTIO II.

Refertur prima sententia de natura huius conuersionis.

17. *Supponit in Eucharistia reperiri veram conuersionem.* SVpponendum inprimis, in consecrationem Eucharistiæ non solum inueniri positionem corporis Christi vtcumque sub speciebus panis, sed verã, & realem conuersionem substantiæ panis in corpus, & substantiam vini in sanguinem Christi. Quæ doctrina licet in Scriptura sub his terminis non sit expressa, & licet antiquitus forsitan non fuerit tam dilucide proposita, semper tamen quod ad rem ipsam in Ecclesia credita fuit, vt definit Tridentinũ *sess. 13. cap. 4.* & sub eodem nomine *conuersionis* definita fuerat in Florentino in decreto Eugenij, & insinuata à SS. Patribus passim, quorum verba affert Suarez in præsenti *disp. 50. sect. 1.* Addit Tridentinum, hanc conuersionem conuenienter, & proprie ab Ecclesia appellari *Transsubstantiationem*.

Trident.

Florent.

18. Hinc ergo nascitur huius quæstionis difficultas; nam imprimis talis conuersio non videtur posse clare colligi ex scriptura, ex qua solum constat, corpus Christi contineri sub speciebus panis; hoc autem potuit stare sine conuersione panis in ipsum: ergo cum aliunde difficile sit in hoc mysterio explicare veram rationem conuersionis substantialis, non est, cur mysterium difficile difficilius reddatur, scriptura non cogente. Deinde, non dari in præsenti conuersionem substantialem, probatur, quia nulla interuenit actio substantialis; ergo nec conuersio substantialis. Probatur consequentia, quia conuersio substantialis est mutatio substantialis. Antecedens vero probatur, quia non est aliquis terminus substantialis, ad quem talis actio conuersiua terminetur; non quidem corpus Christi; hoc enim iam præsupponitur exsistens; sed nec aliqua vnio corporis Christi ad species; nam hæc non est substantialis, sed mere accidentalis, & impropria, vt constat ex disput. præcedenti. Ergo non possumus assignare in hoc mysterio aliquam actionem nouam substantialem, & per consequens nec substantialem conuersionem.

19. *Diuisi Theologi in explicando hac conuersione.* Hæc difficultas diuisit Theologos antiquiores, & recentiores in varias sententias, quas quidem omnes sigillatim referre prolixum esset, & inutile; sunt enim

enim innumeræ, & quarum plures falso fortsitan suis Auctoribus tribuuntur. Quare operæ pretium duxi eas solum afferre, quæ apud recentiores, qui clarius suam mentem aperuerunt, communiores sunt. Nam ex iis, quæ circa has sententias dicta fuerint, facile erit de aliis iudicare. Videatur tamen Vasquez, qui plures refert in præsenti, *disput.* 181. *cap.* 1. & sequentibus.

20. *Prima sententia requirit nouam actionem, terminatam ad ipsum corpus Christi.*

Prima ergo sententia sit, quæ docet, ad conuersionem Eucharisticam necessario requiri aliquam nouam actionem terminatam ad ipsam substantiam corporis Christi: nam licet corpus Christi ante verba consecrationis sufficienter conseruetur per actionem, qua pendet à Deo: post consecrationem tamen incipit dependere per aliam nouam actionem, cum non repugnet, aliquem effectum pendere simul per duas actiones adæquatas: & hæc quidem actio non dicitur proprie productio, sed conseruatio corporis Christi, eo quod per illam non incipit de nouo exsistere extra causas. Cæterum, si antea non exsisteret, hæc ipsa actio talis est, vt per ipsam sufficienter produceretur de nouo ille effectus. Itaque hæc sententia petit, quod actio aliqua de nouo terminata ad terminum formalem conuersionis in se ipso, quod est corpus Christi; alioquin non saluaretur perfecte, quomodo panis conuertatur substantialiter in corpus Christi. Hanc sententiam tenent aliqui antiquiores, quos refert, & sequitur Suarez in præsenti, *disput.* 50. fere per totam. P. Ægidius Coninck *in præsenti art.* 4. *dub.* 5. & plures recentiores. Fundamentum præcipuum est, quia hæc conuersio est substantialis; sed actio substantialis debet terminari ad aliquid substantiale; ergo per hanc actionem conuersiuam attingitur aliqua substantia, non alia; ergo corpus Christi secundum se ipsum.

Suarez. Coninck. *Fundamentum huius sententiæ.*

21. *Hæc sententia displicet ex triplici capite. Primo quia non videtur possibilis talis actio.*

Hæc sententia licet non paucis sit valde plausibilis, mihi numquam potuit placere, idque triplici potissimum capite. Primo, quia hæc actio non videtur possibilis. Secundo, quia non videtur sufficiens ad conuersionem. Tertio, quia non est necessaria ad veram conuersionem. Et, vt ad primum veniamus, admitto, posse de potentia absoluta eumdem effectum dependere simul à duplici causa adæquata, siue ab vna, & eadem per duplicem actionem adæquatam. Cæterum in nostro casu est peculiaris difficultas, vt corpus Christi terminet nouam actionem adæquatam; quia illa actio in sententia Patris Suarez procedit ab humanitate ipsius Christi, & per consequens sequeretur, idem esse causam sui ipsius; quod in omni bona Philosophia repugnat, loquendo de vera & Physica causalitate; quod non solum debet intelligi de prima productione, sed etiam de conseruatione, vt docet S. Thomas 1. *part.* 9. 104. *art.* 2. *ad.* 2. negans posse Deum facere, quod aliqua creatura conseruet se ipsam.

Quia idem esset causa sui ipsius.

22. *Respondet Suarez.*

Respondet P. Suarez vbi supra *sect.* 5. idem non posse esse causam sui ipsius quoad primam actionem, per quam accipit esse; non vero repugnare, quod eadem res habens iam esse per vnam actionem, sit causa sui ipsius per aliam secundam actionem posteriorem; quia in hoc casu iam supponitur cum tota sua entitate independenter à secunda actione. Sed contra; primo, quia hæc doctrina non potest stare cum definitione causæ in communi, quam ipse Suarez tradit *tom.* 1. *Metaph. disp.* 12. *sect.* 2. quod scilicet causa sit *principium, per se, influens esse in aliud*; vbi requiritur ad rationem cuiuscumque causæ distinctio inter causam, & effectum, nulla facta prorsus exceptione.

Impugnatur primo.

23. *Impugnatur secundo.*

Contra secundo, quia omnis causa secundum esse, per quod causat, debet præsupponi ad effectum: non potest autem corpus Christi præsupponi ad seipsum prioritate naturæ, de qua loquimur (nam prioritas temporis per accidens se habet ad causandum) licet enim actio prima, qua præintelligitur corpus Christi conseruari à solo Deo, sit prior quam secunda actio, qua conseruatur in Eucharistia; & inter illas duas actiones, possimus concipere ordinem prioris, & posterioris; & per consequens corpus Christi vt conseruatum per vnam actionem sit prius se ipso vt conseruato per aliam: cæterum tota hæc prioritas est vnius actionis ad aliam, non vero corporis Christi ad seipsum; quia cum corpus Christi conseruatum per illas duas actiones sit vnum & idem etiam ratione, non potest intelligi, quod sit prius seipso; prioritas enim realis essentialiter est ad aliud, vt de se constat; ergo corpus Christi secundum se non influit per secundam actionem in seipsum. Patet consequentia; quia per prioritatem causæ ad effectum, non solum significamus prioritatem actionis ad effectum, sed multo magis prioritatem ipsius causæ secundùm suam entitatem, ad effectum secundùm suam entitatem, imo prioritas, quam habet actio, est solum prioritas originis; prioritas vero, quam habet entitas causæ, est prioritas naturæ: ergo vbi non datur hęc prioritas, nó datur vera causalitas.

24. *Impugnatur tertio.*

Contra tertio; quia ex illa doctrina non parum infirmantur plura dogmata nostrę Religionis; quod scilicet Deus sit improductus; quod Spiritus sanctus distinguatur à Filio: quod Filius à Patre; quod vna persona procedat à seipsa, &c. Posset enim aliquis dicere, Deum vt præexsistentem cum suo esse independenter ab alio, posse esse principium actionis, qua iterum habeat idem esse à seipso: item Filium vt procedentem à Patre, & vt præintelligitur cum suo esse accepto à Patre per generationem, posse esse principium generandi, vel spirandi seipsum, & per consequens dandi sibi iterum idem esse, quæ omnia absurda sunt, & contra omnem Philosophiam, & Theologiam.

25. *Impugnatur quarto.*

Contra quarto, quia iam illa actio secunda non esset adæquata respectu corporis Christi, vt vocatur ab eis Auctoribus. Probatur sequela, quia actio adæquata dicitur illa, ex vi cuius nulla alia intellecta, quam terminet idem effectus, ponitur sufficienter effectus à parte rei; at vero ista actio essentialiter est talis, vt præsupponat corpus Christi exsistēs, & per consequens conseruatum per aliam actionem; ergo ista actio ex suo conceptu non est adæquata, sed inadæquata; sicut actio speciei in actum visionis ex suo conceptu est inadæquata, quia non potest ponere effectum à parte rei, nisi simul detur influxus potentiæ visiuæ in eumdem effectum.

26. *Reijcitur euasio aliorum qui admittunt animæ causalitatem in corpus, & corporis in animā.*

Ex quibus etiam reiicitur euasio aliorum, qui, ne concederēt, aliquid esse causam sui ipsius, dixerunt, animam Christi producere suum corpus, corpus vero producere animam, & per hoc nihil pendere à seipso. Contra hoc tamen est, quod iisdem rationibus, quibus impugnatur productio sui ipsius, impugnatur etiam mutua causalitas & dependentia; nam ex hac sequeretur, aliquid esse causam mediatam sui ipsius, & per consequens esse priorem, & posteriorem seipsa, & Filium posse procedere à Spiritu sancto, & alia huiusmodi: nam licet successiue possit aliquid pendere à suo effectu (possē enim ego nunc reproducere diuinitus meum patrem) cæterum pro eodem instanti fieri non potest, vt ego influam nunc in eam entitatem, à qua nunc actualiter accipio meum esse. Sed de hoc dixi tomo de Incarnatione, *disp.* 8. *sect.* 6. vbi impugnaui aliquos recentiores, qui nostram doctrinā amplexi sunt quoad causalitatem physicam, negant tamen quoad causam moralem;

vbi tamen probaui, eamdem debere esse de vtraque rationem. Quare non est, quod amplius in hoc capite immoremur.

27. *Secundo non videretur hæc actio sufficiens ad conuersionem.* Veniam ergo ad secundum caput impugnationis, quod scilicet prædicta actio, esto esset possibilis, non esset actio conuersiua panis in corpus Christi; quod quidem probatur, quia actio conuersiua debet esse illa, per quam corpus Christi succedit substantiæ panis in eodem munere in ordine ad eadem accidentia, vt constat ex doctrina Sectionis præcedentis: conuerti enim panem in corpus Christi, non est desinere panem, & produci corpus Christi, sed succedere corpus Christi substantiæ panis; ergo productio corporis Christi, formaliter loquendo, non est conuersio panis in ipsum. *Explicatur hoc exemplo generationis hominis,* vbi possumus etiam considerare duas actiones; alteram, qua creatur anima rationalis; alteram, qua vnitur corpori; illa prior actio, licet præsupponatur ad generationem hominis, non est tamen formaliter loquendo, generatio hominis; nam licet anima præexisteret creata multis retro annis, si tamen modo vniatur corpori, nunc dicetur homo generari, sicut modo dicitur alimentum conuerti in hominem, licet forma hominis modo non producatur; actio ergo conuersiua alimenti in substantiam hominis non est actio productiua, sed vnitiua animæ rationalis. Sic etiam in præsenti actio conuersiua panis in corpus Christi non est actio productiua corporis Christi, sed vnitiua, & introductiua ipsius in illud compositum; ergo illa productio corporis Christi neque est cõuersiua, neque constituit formaliter conuersionem, sed debet poni alia actio diuersa, quæ sit formaliter conuersio.

28. *Tertio impugnatur quia talis actio non est necessaria.* Denique impugnatur prædicta sententia ex tertio capite; quia nimirum illa actio, licet esset possibilis, non est tamen necessaria ad explicandum hoc mysterium; ergo cum aliunde sit difficilis, & valde miraculosa, non est ponenda; nec enim oportet multiplicare miraculosa, aut nouas difficultates congerere, quibus hoc mysterium difficilius reddatur. *Probatur primo.* Porro, non esse necessariam talem actionem, probari potest triplici etiam capite. Primo, quia, quod Fides docet in hoc mysterio, solum est, quod detur conuersio panis in corpus Christi, quæ conuersio *transsubstantiatio* appellatur. Ad hoc autem non est necessaria productio noua corporis Christi, sed sufficit actio, qua corpus Christi de nouo introducatur, & ponatur sub illis accidentibus succedendo substantiæ panis in eodem munere: sicut ad hoc, vt dicatur alimentum conuerti in hominem, non est necessaria productio termini formalis, nempe animæ rationalis, sed sufficit productio vnionis, seu introductio noua animæ rationalis in illam materiam.

29. *Infabis.* Dices, hoc quidem sufficeret vt terminus totalis diceretur conuerti in totalem, sicut alimentum dicitur conuerti in substantiam hominis; non vero vt terminus formalis conuertatur in formalem; non enim dicitur forma alimenti conuerti in animam rationalem. *Respondet.* Sed contra, quia in rigore loquendo etiam forma alimenti conuertitur in formam rationalem, vt dixi Sectione præcedenti; hoc enim non significat inceptionem simpliciter formæ rationalis, sed successionem in eodem munere, vt ibi dictum est; quare sufficiet etiam, vt dicatur panis conuerti in corpus Christi.

30. *Infabis rem.* Dices iterum, in hoc mysterio non solum ponendam esse conuersionem panis in corpus Christi, sed etiam conuersionem substantialem, quæ sit transsubstantiatio; hæc autem debet esse actio substantialis, & per consequens terminata ad aliquem terminum substantialem: quare cum vnio corporis Christi cum speciebus sit accidentalis, fatendum est, hanc productionem terminari etiam ad ipsum corpus Christi secundum se. Sed contra, quia imprimis Ecclesia solum docet, hanc esse conuersionem substantiæ in substantiam, & transsubstantiationem: nondum vero dixit, esse conuersionem substantialem. Quod si non sit idem esse conuersionem substantiæ in substantiam, & esse substantialem, non est, cur cogamur ad defendendum vtrumque. *Solutur.* Re tamen vera censeo, dicendam esse conuersionem substantialem; ad hoc enim non requiritur, quod sit productio substantiæ, seu quod terminus formalis productus sit substantialis, sed quod terminus formalis *ad quem*, & *à quo* conuersionis sit substantialis: sicut in prædicto exemplo conuersio alimenti in substantiam hominis dicitur *conuersio formalis*, & *transformatio*; quia licet forma hominis non producatur, est tamen terminus formalis, ad quem fit conuersio; ergo similiter in præsenti potest dici conuersio substantialis, & transsubstantiatio denominatiue à termino formali conuersionis; quod amplius explicabitur infra, respondendo ad argumenta contra nostram sententiam. *Vt conuersio dicatur substantialis non est necesse vnum produci aliquam substantiam.*

31. *Respondet aliqui, vnionem hanc esse quandam substantialem.* Respondent aliqui, conuersionem alimenti in substantiam hominis esse conuersionem formalem, & transformationem; quia licet non sit productio formæ rationalis, est tamen productio vnionis, quæ est quædam forma modalis substantialis: at vero in præsenti non dari alium terminum substantialem, qui possit produci per hanc conuersionem substantialem, nisi corpus Christi. *Refellitur hoc effugium.* Sed re vera hoc effugium est valde friuolum, tum quia modus vnionis non dicitur simpliciter forma hominis, sed vnio formæ; ergo ratione illius non dicitur simpliciter conuersio formalis conuersio alimenti in hominem: tum etiam, quia est per accidens, quod vnio ipsa, quæ producitur, sit forma modalis ad hoc, quod illa conuersio sit formalis, & transformatio: nam mutatio de loco in locum dicitur etiam *translocatio*, & tamen locus ipse non producitur, sed acquiritur; illud autem, quod producitur, non est locus, sed præsentia ad locum: ergo in eodem sensu potuit dici transformatio, licet non producatur forma. Item quando aliquid ex paruo fit magnum per aduentum nouæ quantitatis, dicitur augmentatio quantitatiua, licet illud quod producitur formaliter per talem augmentationem, non sit quantitas, sed vnio quantitatis: item si alicui materiæ succederet alia materia sub eadem forma substantiali, diceretur conuersio materialis, & transmaterializatio, licet materia succedens non produceretur, sed introduceretur; & tamen tunc vnio, quæ producitur, non est materia; ergo similiter potest dici conuersio substantialis, licet id, quod producitur formaliter, non sit substantia, sed vnio substantiæ cum accidentibus.

32. *Confirmatur & explicatur.* Confirmatur, & explicatur; quia posset intelligi diuersitas maxima inter conuersiones, quarum vna sit formalis, & altera non sit formalis, etiamsi terminus productus vtriusque sit idem. Ponamus enim v.g. animam rationalem esse prius sub materia cœlesti, & postea loco illius materiæ accipere materiã sublunarem specie diuersam, (supponamus illas duas materias specie differre) ita tamen, vt nec materia sublunaris de nouo producatur, nec illa portio materiæ cœlestis destruatur, sed maneat in rerum natura: illa certe conuersio non esset transformatio, nec conuersio formalis, sed materialis, & transmaterializatio, (si ita licet loqui) quia versaretur, non inter formas, sed inter materias succedentes sub eadem forma. Comparemus ergo illam conuersio

conuersionem cum ea, quæ de facto fit, quando homo resurgit, & ex cadauere, vel puluere fit homo; in qua variantur formæ circa eandem materiam, atque adeo est proprie conuersio formalis, & transformatio. Quis neget has duas conuersiones maxime differre inter se? Alteram item esse conuersionem formalem, alteram materialem; & tamen quod producitur in vtraque est prorsus idem, nempe sola vnio materiæ sublunaris cum anima rationali præexistente: ergo denominatio, & differentia conuersionum non est desumenda solum ab eo, quod producitur, sed ab eo, quod introducitur; quod quia diuersum est in illis conuersionibus, ideo ipsæ valde differunt in ratione conuersionis.

33. *Applicatur hoc argumentum ad casum nostrum.* Possumus autem hoc ipsum argumentum applicare ad casum nostrum, in quo etiam conuersio duobus modis posset fieri, Primo, si existente corpore Christi sacramentaliter sub accidentibus olei, loco illorum accidentium subrogarentur accidentia panis, non quæ de nouo producerentur, sed sub quibus iam antea præexistentibus absque subiecto poneretur corpus Christi, expulsis accidentibus olei, tunc quidem fieret conuersio ex corpore Christi sub accidentibus olei in idem corpus Christi sub accidentibus panis. Secundo modo potest fieri conuersio prout fit de facto expulsa substantia panis, & posito corpore Christi loco illius sub eisdem accidentibus. Hæ duæ conuersiones procul dubio diuersissimæ sunt; nam prior versatur inter accidentia olei, & panis, tanquam inter terminos formales, sicut quando ex frigido fit calidum, frigus & calor sunt termini formales; atque adeo prior illa non est conuersio substantialis, nec transsubstantiatio, sed accidentalis & *transaccidentatio*, vt ita dicam: posterior vero versatur inter substantiam panis, & corpus Christi tanquam inter terminos formales; & ideo est conuersio substantialis & transsubstantiatio. Et tamen id, quod de nouo producitur, est idem omnino in vtraque, scilicet vnio, vel introductio noua corporis Christi sub accidentia panis: potest ergo, stante eodem termino producto, inueniri diuersitas magna inter conuersiones propter diuersitatem terminorum formalium, inter quos versantur, & à quibus possunt accipere denominationem conuersionis formalis, vel substantialis.

Duplicitèr hic fieri potest conuersio.

34. *Probatur idem intentum.* Secundo ergo principaliter probatur idem intentum, scilicet productionem nouam corporis Christi non esse necessariam; quia illud requiritur ad esse sacramentale Christi sub speciebus in fieri, quod requiritur ad illud in facto esse, cum sit idem esse sacramentale, quod fit, & quod postea conseruatur: ad conseruandum autem corpus Christi sacramentaliter sub speciebus, nullo modo requiritur duplex actio terminata ad corpus Christi, sed sufficit omnino, si corpus Christi conseruatum per eamdem actionem, quam terminat in cœlo, sit sub speciebus, dummodo habeatur alia actio vnitiua ipsius cum speciebus; ergo etiam in primo fieri sacramenti sufficit illa actio. Hoc enim in vniuersum verum est in fieri cuiuscumque compositi; quod si iam supponatur extrema producta, solum desideretur actio vnitiua extremorum, vt resultet compositum: ergo cum partes huius compositi sacramentalis supponantur productæ, solum requiritur actio vnitiua illorum, vt resultet compositum sacramentale.

35. *Probatur tertio principaliter. Ad veritatem verborum hæc reproductio nõ requiritur.* Tertio principaliter probatur intentum, quia ad veritatem verborum consecrationis, non requiritur talis noua productio corporis Christi; nam etiam sine illa esset verum dicere: *Hoc est corpus meum*, si corpus Christi contineretur sub illis speciebus, ablata substantia panis: ergo neque ad conuersionem panis in corpus Christi requiritur talis productio. Antecedens admittitur à P. Suarez; consequentia vero probatur ex Tridentino. *sess.* 13. *cap.* 4. vbi definitur, hanc conuersionem inferri ex veritate verborum Christi. Verba Concilij hæc sunt. *Quoniam autem Redemptor noster corpus suum, id, quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit, idea persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo sancta hæc synodus declarat, per consecrationem panis, & vini conuersionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis eius; qua conuersio conuenienter, & proprie à sancta Ecclesia Catholica transsubstantiatio est appellata.* Ex quibus verbis sic arguitur: Verba Christi Domini potuerunt sane esse vera, licet non daretur talis noua productio corporis Christi, vt de se patet; sed præcise ex veritate verborum colligit Ecclesia, dari conuersionem; ergo sine tali productione corporis Christi potuit dari conuersio; alioquin illatio Ecclesiæ non esset bona. Tridens.

36. Plures solutiones inuentæ sunt ad soluendum hoc argumentum: referemus præcipuas. P. Suarez post alias vias tentatas *sectione* 2. quas bene impugnat P. Vasquez dicta *disput.* 181. *cap.* 9. tandem *sect.* 4. §. *Tertio igitur argumentor*, respondet, Ecclesiam intellexisse verba Christi esse vera in eo sensu, quo cum maiori proprietate, & decentia verificarentur: atque ideo, licet alias sufficeret positio corporis Christi sub speciebus ad verificanda vtcumque illa verba; cæterum debuerunt adhuc in sensu perfectiori accipi de productione substantiali: sicut quando in nuptiis aqua in vinum conuersa fuit, potuit sane ille defectus suppleri afferendo diuinitus vinum ex alio loco, & transferendo aquam ad alium locum sine noua productione substantiæ vini; & tamen Ecclesia semper intellexit ibi intercessisse veram conuersionem aquæ in vinum. Suarez. Vasquez. *Soluit hoc argumentum Suarez.*

37. *Impugnatur solutio.* Hæc tamen solutio impugnatur; quia modus ille ponendi corpus Christi sub speciebus per secundam productionem illius, non est perfectior, cum per accidens se habeat ad talem positionem, quod terminet duplicem actionem: alioquin etiam potuisset Ecclesia colligere, corpus Christi habere in Eucharistia nouam quantitatem, & nouam albedinem, & alia noua accidentia; quod est absurdum: ergo sicut Ecclesia ex eo, quod ponatur ibi corpus Christi, non intellexit poni cum aliis accidentibus nouis, sic nec cum alia actione substantiali, cum possit pariter habere in Eucharistia eamdem actionem, quam habet in cœlo; sicut potest habere eadem alia accidentia.

38. *Nec obstat exemplum de aqua conuersa.* Nec obstat exemplum de aqua in vinum conuersa; tum quia ex modo, quo Christus se gessit iubendo prius impleri hydrias aqua, satis ostenditur, voluisse introducere formam vini in materiam aquæ, alioquin fuisset inutilis, & nugatorius ille labor afferendi aquam; tum etiam, quia si ibi solum poneretur vinum per adductionem ex alio loco, & translationem aquæ ad alium locum, non tam esset miraculum aptum ad manifestationem virtutis Diuinæ, quam præstigium factibile à dæmone; quare præsumendum est, factum, prout decebat Christi maiestatem; iuxta regulam Augustini *lib.* 18 de Ciuitat. *c.* 18. Non decebat autem maiestatem Christi, quod, aqua in alium locum translata, vinum etiam aliunde adduceretur: hoc enim factum videretur ad illudendum videntibus, qui omnes ex circumstantiis putassent, aquam ipsam fuisse in vinum conuersam, ibique aliquid aquæ manere. At verò in præsenti non militat hæc ratio, cum ipsamet positio

corporis Christi in multis locis conseruari per eamdem actionem sit opus satis miraculosum, & dignum maiestate, & omnipotentia Dei, nec ex circumstantiis posset existimari, produci corpus Christi: solum enim intelligitur aliquid panis ibi manere, ne inutiliter acceptus sit panis ad consecrationem; non ergo debet credi aliud maius miraculum; alioquin si in quolibet Dei opere deberemus intelligere modum magis miraculosum ad maiorem ostensionem Diuinæ virtutis, deberemus etiam colligere, quoties legimus in historiis, aliquos Sanctos diuinitus fuisse simul visos in diuersis locis, deberemus inquam colligere, fuisse productos in vtroque loco per actiones diuersas; quod tamen nemo probabiliter colliget, nedum certo, vt Ecclesia colligit conuersionem ex veritate verborum Christi.

SECTIO III.

Impugnatur responsio, & sententia Ægidij de Coninch de necessitate nouæ actionis productiuæ corporis Christi.

39. *Pater Coninch aliter philosophatur.*

PAter Coninch in præsenti *art.4.dub.3.* vt necessitatem actionis terminatæ ad substantiam corporis Christi defendat, docet, non posse idem corpus in duplici loco constitui etiam de potentia Dei absoluta, nisi in singulis locis nouam, & distinctam productionem terminet, & bis producatur; quo principio posito, dicit omnia facile explicari: nam corpus bis productum æquiualet duobus, atque ideo in singulis locis potest agere, & pati, sicut si in solo illo loco esset. Posset itaque in vno loco viuere, in altero mori; in vno calefieri, in altero frigefieri; in vno amare Petrum, in altero odio habere; in vno peccare, in altero Deum diligere; & sic de aliis omnibus; quia virtualiter est multiplex.

40. *Hæc doctrina nimis singularis est. Contra ipsum adducitur exemplum Angeli.*

Hæc doctrina vt re vera singularis est nimis, sic, vt defendi possit, eius Auctor consequenter plurima Philosophiæ principia receptissima deserere coactus est. Nam in primis contra ipsum adducitur exemplum Angeli, qui si prius erat in hoc palmo spatij, potest, retento illo, extendere se ad occupandos simul alios duos palmos spatij contigui: nec ad hoc oportet, quod reproducatur, aut terminet nouam actionem secundum suam substantiam, sed solum quod producat nouam partem præsentiæ & vbicationis; cur ergo eodem modo non posset à Deo poni simul in spatio distanti, non posita noua productione, sed noua solum præsentia eiusdem Angeli? Quod si hoc potest fieri in Angelo, cur non in corpore?

41. *Respondet.*

Respondet *num.121.* imprimis ignorari à nobis quomodo Angelus extendat se ad maiorem locum absque reproductione sui; quia quæ ad Angelum pertinent, excedunt captum nostrum. Adhuc tamen admisso Antecedenti, negat Consequentiam. Pro quo supponit, Angelum non fieri præsentem nouæ parti spatij per nouum *vbi*, sed per realem sui extensionem, & quemdam motum localem. Quod vt explicet, aduertit, sicut corpus ratione quantitatis molis potest spatium diuisibile occupare, sic Angelum ratione suæ perfectionis, & quantitatis virtutis id posse. Itaque sicut corpus existens in spatio diuisibili occupat plures partes spatij sæpius, & quasi infinities replicatum in eo loco; nam in singulis partibus spatij inuenitur vere substantia ligni eadem omnino in specie, & quodammodo eadem numero propter continuationem omnium partium: sic Angelus per suam substantiam realiter simplicem, sed virtualiter multiplicem occupat plures partes loci replicatus in singulis partibus, ita vt in singulis partibus loci sit totus Angelus, sed non totaliter, hoc est, ita vt quando se extendit ad nouam partem loci, non coëxsistat nouo spatio secundum id, per quod coëxsistit aliis partibus præcedentibus, sed secundum partem virtualiter distinctam, atque ideo secundum aliquid sui verè moueatur, & secundum aliquid quiescat; quod non quidem realiter, sed virtualiter distinguitur ab eo, quod mouetur. Sicut in sententia non distinguente potentias à substantia Angeli, quando Angelus intelligit, & non vult, operatur secundum aliquid sui, scilicet secundum intellectum, & secundum aliquid sui virtualiter distinctum non operatur, sed quiescit, scilicet secundum voluntatem. Sic Angelus in hac parte spatij est secundum aliquid sui, & in alia parte spatij est secundum aliud virtualiter distinctum, sicut corpus est secundum aliquid realiter distinctum.

42. *Hic ponit magna angelus*

Certè non debet homo doctus in hasce angustias suum intellectum coniicere absque ingentis difficultatis necessitate, qualis hic nulla est, nisi quam ipsemet sibi voluit fabricare, vt statim videbimus. Nec est, cur dicamus intelligibile aut imperceptibile nobis esse, quomodo Angelus retento priori spatio, extendat se ad occupandum maius, cum id passim in nostra anima fatendum sit, dum per augmentationem corporis extendit se ad nouum spatium occupandum; & hoc absque vlla reproductione suæ substantiæ, vt constat. Illud certe difficilius est, & omnem captum superans, quod ille Auctor capere potuit; Angelum secundum diuersas partes virtuales suæ substantiæ extendere se ad occupandas diuersas partes spatij.

43. Nam de illis partibus in primis peto, an, quando Angelus erat in primo palmo solo, essent ibi omnes illæ, an solum aliquæ? Si aliquæ solum, ergo illæ reliquæ nullibi erant, atque ideo non erat totus Angelus ibi, sed aliquid Angeli ibi erat, & aliquid nullibi. Si vero prius omnes illæ partes erant in primo palmo; quæro rursus, quando adquirit secundum palmum retento primo, an moueantur omnes illæ partes, quæ erant in primo palmo, an solum aliquæ? Non quidem omnes, quia aliquid Angeli quiescit; quot ergo partes mouentur? totidem fortasse, quot sunt illæ, quæ remanent immotæ in primo palmo? Sed contra hoc est, quia si extendatur postea ad tertium, retento primo, & secundo, oportebit subdiuidere illas partes, quæ positæ fuerunt in secundo, vt aliquæ ex ipsis trãseant ad tertium, atque adeo pauciores manebunt in secundo, & tertio, quam in primo; vel certè oportebit ex iis, quæ remanserunt in primo, aliquas subministrare secundo palmo: quæ distributio vt cum æquitate fiat, non erit cõmittenda arbitrio ipsius Angeli, quæ posset fortasse ex priuato affectu magis affici ad secundum, quam ad tertium palmum, & velle secundum plures sui partes esse in secundo palmo, quam in aliis. Debet ergo aliquis alius præfici, qui, quando Angelus contrahit se ad minus spatij, æquali proportione distribuat omnes illas partes vacantes, vt accrescant æqualiter paucioribus partibus spatij, quod retinetur; & quando Angelus è contra extendit se ad maius spatiũ, accipiat æqualiter partes illas Angeli necessarias ad replendũ nouum spatium ex omnibus partibus spatij præcedẽtis: quę omnia difficile credi, aut capi possũt.

44. *Impugnatur secundo.*

Secundo, si Angelus positus in duobus locis distantibus potest in vno amare, & in altero odio habere idem obiectum, quia per replicationem est æquiualenter duplex; non video cur idem Angelus existens in loco diuisibili non possit etiam in vna parte

parte illius loci amare,& in altera parte eiusdem loci odio habere idem obiectum. Nam tunc etiam est aliud virtualiter id, quod ex Angelo ponitur in hac parte spatij,ab eo,quod ponitur in altera spatij parte: ergo eadem multiplicitas virtualis Angeli sufficiet ad habendos actus contrarios. Neque enim Angelus est realiter multiplex, sed solum virtualiter, quando replicatur in locis distantibus; quare non apparet,cur eadem multiplicitas virtualis non possit deseruire semper ad idem.

45. *Dices.* Dices, id fieri non posse, quia actus amoris debet esse in toto spatio, in quo est Angelus, atque adeo non potest esse amor in dimidia parte, & odium in altera dimidia. *Contra.* Sed contra, quia sicut Angelus,quia est virtualiter multiplex, potest per se constituere aliquid sui in hac parte spatij, & aliquid aliud sui in illa alia parte; ergo poterit etiam producere actum amoris in se, provt est in hac parte spatij, & non in illo sui,per quod correspõdet alteri parte. Cur enim minus dividere poterit suam substantiam in ordine ad duos actus,quam in ordine ad duas partes spatij? aut cur distinctio virtualis,quæ facit,vt Angelus exsistens Neapoli non habeat actum,quem habet Romæ; quia est virtualiter diuersa substantia Angeli Romæ exhistens;cur, inquam, similis distinctio virtualis non sufficit, vt possit in vna parte spatij non habere actum,quem habet in alia? aut cur,cum ipse actus amoris habeat similem distantiam virtualem ad occupandum minus, vel maius spatium,non poterit Angelus contrahere præsentiam sui actus,sicut potest suam,si potest non habere actum amoris,vbicumque ipse sit.

46. Omitto, quod cum non possint determinari partes spatij, quibus saltem de potentia Dei absoluta potest Angelus esse præsens, & singulis debeat respondere aliquid Angeli virtualiter distinctum,consequens est, quod iam nunc sint in Angelo omnes illę partes virtualiter distinctæ,per quarum singulas possit correspondere aliis, & aliis partibus nouis spatij in infinitum, licet nunc non sint extensæ, & euolutæ,sed quasi complicatæ.

47. *Id exemplum quod affert solutur.* Denique hinc patet ad exemplum, quod afferebat de potentiis Angeli virtualiter solum distinctis inter se,& à substantia Angeli: quod potius poterit contra ipsum retorqueri. Nam voluntas, v. g. quia distinguitur virtualiter ab intellecto,nunquam,provt sic virtualiter distincta producit intellectionem, neque è contra intellectus volitionem: at vero illa perfectio, seu illa pars virtualis Angeli, quæ est in secundo palmo spatij, illa eadem erat in primo palmo,antequam se extenderet Angelus ad secundum: ergo illa,provt se tenet ex parte Angeli,non distinguitur virtualiter ab illa parte,quæ manet in primo palmo. Vnde oritur alia differentia,quod scilicet id, per quod concurrit Angelus ad volitionem, provt condistinguitur à principio intelligendi, ita est aliquid Angeli,vt si deesset,non maneret totus Angelus,licet maneret totum principium intelligendi. At vero id, per quod Angelus est in secũdo palmo,non ita distinguitur ab eo,per quod est in primo. Si enim manet totum id, quod est in primo palmo, manet totus Angelus realiter,& virtualiter;nam postquam Angelus se extendit ad secundum palmum, non est minus Angeli in primo palmo,quàm erat antea,sed antea erat omnino totus Angelus in primo palmo; ergo si manet totũ id,quod est in primo palmo,manebit totus Angelus realiter, & virtualiter; ergo id quod est in secundo, non addit aliquid virtualiter supra id,quod est in primo, sicut voluntas addit supra intellectum. Ratio autem est, quia in singulis palmis est totus Angelus adæquate;ita vt possit manere cum sola illa entitate, quam habet in hoc palmo;ergo non potest diuidi virtualiter eius substantia pro diuisibilitate spatij,in quo est.

48. *Quid sit diuisibilitas virtualis in Angelo.* Fateor ego (quod fortasse potuit esse occasio æquiuocationis) Angelum,sicut etiam animam rationalem, habere diuisibilitatem eminentialem, seu virtualem,quatenus eadem anima,v.g. indiuisibilis potest occupare locum diuisibilem, sicut si haberet partes: hoc tamen non arguit, non esse totam animam etiam virtualiter in singulis partibus spatij. Aliud enim est, quod sit multiplex perfectio virtualiter in anima posse esse in multis partibus spatij, quod in sano sensu concedi potest; aliud verò,quod sit alia perfectio animæ, quæ est in hac parte spatij, alia quæ est in illa. Nam illud primum in aliquo sensu est verum; quia posse animam esse in pluribus partibus spatij, est habere in se perfectionum plurium partium, seu animæ habentis plures partes; quare si anima non posset esse in secundo palmo spatij,sed solum in primo,deesset animæ aliqua perfectio intrinseca, quam modo habet, nempe posse esse in duplici palmo. Postquam verò anima habet illam vtramque perfectionem in se, tota illa perfectio debet esse in singulis partibus spatij, quia in singulis est anima rationalis perfecta,potens esse in pluribus;quod idem de Angelo dicendum est.

49. *Explicatur exemplo durationis.* Explicatur hoc ipsum exemplo durationis; nam sicut Angelus, vel anima rationalis propter suam perfectionem intrinsecam exigunt durare in æternum,quod non exigit anima equi;atque adeo æquivalent multis formis corruptibilibus exigentibus minorem durationem; sic exigunt propter suam perfectionem esse in spatio diuisibili:sicut ergo non est Angelus nunc per aliquid sui, & postea per aliquid aliud sui virtualiter distinctum ab eo,quod est nunc,sed potius nunc est tota perfectio, & substantia Angeli, & postea est eadem tota, variato solum modo durationis superaddito; sic non poterit esse hic per aliquid sui, & illic per aliquid aliud sui, sed in singulis partibus spatij debet esse totus, & tota eius perfectio essentialis, variata solum parte vbicationis acidentalis,si diuisibilis sit. Nã sicut multiplicitas virtualis, quam habet Angelus in ordine ad plures durationes habendas, non facit, quod nunc non sint omnes partes virtuales illius perfectionis, sed quod habeat entitatem æquivalentem pluribus in ordine ad petendas plures durationes; sic multiplicitas virtualis in ordine ad spatium non facit, quod non sit hic tota illa perfectio, & omnes eius partes, sed quod habeat entitatem æquivalentem pluribus partibus in ordine ad exigendas plures partes spatij. Alioquin non esset tunc tota perfectio intrinseca, & essentialis Angeli, sed successiue pars post partem, saltem virtualiter, sicut per se non est hic tota eius perfectio, sed pars in hac parte spatij, & pars in alia parte spatij saltem virtualiter.

50. *Aliud difficile in illa sententia.* Rursus difficile est mihi in illa sententia, quod corpus Diuinitus replicatum in diuersis locis ita ponit esse æquivalenter multiplex in ordine ad agendum,& patiendum, vt mutationes, siue substantiales,siue accidentales, quas in vno loco habet, non debeat habere in alio:per hoc enim videtur tolli de medio radix tota concomitantiæ quam Tridentinum agnouit,vt in Eucharistia ponantur aliqua per concomitantiam propter connexionem, quam habent cum corpore Christi alibi exsistente. Nam si stupa Romæ applicata igni ibi combutentur,& non Neapoli vbi eadem stupa est, vt fatetur ille Auctor num. 110. & sequentibus, si idem corpus in duplici loco exsistens potest, imo debet in vno loco esse animatum, & in altero inanime, si agentia diuersa

applicentur, provt fatetur *n.*112. posset ergo, imo & eret corpus Christi animatum existens in Eu- tia, manere adhuc ibi animatum, quando in hal notiebatur: posset item, & deberet nunc poni guit sanguine sub speciebus panis, licet in cœlo loco sanguinem, quia verba non significant san- & coniunctio, quam partes habent in alio est ratio sufficiens per te, vt in omni lo- co ur ea, quæ alibi accipit, vel habet; quare non videtur efficax ratio Tridentini, qua concomitantia probatur, scilicet connexio partium inter se, quod quidem non videtur absque inconuenienti posse concedi. Dicere enim, ex solo decreto Dei prouenire, quod cum corpore Christi ponatur eius anima, vel sanguis sub speciebus panis, & non ex necessitate naturali fundata in ipsa vnione & coniun-

51. ctione naturali; provt videtur sentire ille Auctor infra *q.*76. *artic.*1. *num* 4. non videtur satis consonum verbis Tridentini illa *sess.*13. *cap.*3. vbi definit, *corpus Christi esse sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub vtraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui iam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur: Diuinitatem porro propter admirabilem illam eius cum corpore, & anima hypostaticam vnionem.* Non ergo ponuntur ex mero decreto libero Dei, sed ex naturali exigentia vnionis, & coniunctionis naturalis, hoc enim significat, *vi naturalis illius connexionis*: sicut etiam Diuinitas est ibi, *propter admirabilem illam eius vnionem.* Vnio ergo exigit, quod non sit ibi vnum extremum sine alio: si autem ex decreto libero Dei id fieret absque exigentia vnionis partium, nullo modo fieret *vi naturalis illius vnionis*. Vnde S. Thomas infra *quæst.*76. *artic.*1. totum hoc fundauit in ipsa coniunctione, quæ exigit naturaliter, vt in alio etiam loco sint coniuncta. *Ex naturali autem* (inquit) *concomitantia est in hoc sacramento illud, quod realiter est coniunctum ei, in quod praedicta conuersio terminatur. Si enim aliqua duo sunt realiter coniuncta, vbicumque est vnum realiter, oportet & aliud esse.* Alioquin (vt bene notauit Vasquez infra *disput.*194. *c.*3. *n.* 31.) non apparet, cur fuerit magis congruum naturis rerum, poni per concomitantiam in Eucharistia ea, quæ ponuntur, quam non poni: imo in sententia P. Coninck magis connaturale esset, quod non ponerentur, cum vnio id non exigat, nisi agentia in vtroque loco sint applicata.

52. *Denique hæc omnia dicuntur sine necessitate.* Denique displicet, quod in has omnes difficultates sese sponte iniecerit absque vlla necessitate aut fundamento probabili, sed ex falsis principiis sibi fabricatis, vt ex eorum solutione constabit. Primo ergo arguit *num.*105. quia nec corpora, nec Spiritus sunt in loco per modum, aut *vbi* superadditum, sed per se immediate, & coniunctionem sui cum loco; ergo non possunt replicari in alio loco per meram productionem talis vbicationis. Hoc argumentum procedit ex falso principio, vt satis ostendimus in superioribus. Sed licet verum esset, nihil concluderet: nam sicut quando homo, vel Angelus, relicto vno loco, acquirit alium, non fit reproductio substantiæ, sed collocatio noua, seu coniunctio cum nouo loco, in quo ponitur, & substantia & conseruatio eadem substantiæ: sic quando replicaretur in alio loco, posset id fieri absque reproductione substantiæ, sed, posita noua locatione, aut coniunctione substantiæ cum loco (quidquid illa coniunctio sit;) cur enim non sufficeret ad illam nouam denominationem, sicut sufficit, quando res est in vnico loco?

Obiicit primo.

Respondet.

53. *Obiicit secundo.* Obiicit secundo, quia si Deus Petrum existentem Louanij velit ponere Romæ, tunc vel Deus producit illud *vbi* Romanum in Petro existente Louanij, vel in Petro existente Romæ. Si primum, ergo *vbi* Romanum poneretur Louanij, quod repugnat. Si secundum; ergo ante productionem illius *vbi* iam Petrus supponitur Romæ. Nam vel illud *vbi* producitur Romæ, vel alibi, vel nullibi. Alibi non potest produci, quia *vbi* Romanum alligatur Romæ. Nullibi non potest; quia quod nullibi est, non est. Restat ergo, vt producatur Romæ; ergo prius supponitur Petrus existens Romæ; quia non potest Deus aliquid hic in me producere, nisi ego hic sim.

54. Hoc argumentum iisdem verbis fieri potest, quando res est in vno loco: nam si Angelus ex palmo A, in quo est, transeat immediate ad palmum B, quæri potest de illa præsentia in palmo B, an producatur in Angelo existente in palmo A, an vero in Angelo existente in palmo B. Non primum, quia præsentia illa non potest esse in spatio A. Si secundum, ergo ante illam præsentiam Angelus erat iam in palmo B. Quod ergo ad hoc dictum fuerit, dici debet in casu nostro.

55. *Respondet.* Ad argumentum itaque respondetur facile, in aliquo sensu *vbi* Romanum produci in Petro existente Louanij, scilicet materialiter, & specificatiue, non vero formaliter, & reduplicatiue, hoc est, *vbi* Romanum ponitur in Petro, qui tunc est Louanij, non tamen ponitur Louanij, sed Romæ, imo ad eius productionem non supponitur Petrus existens Romæ, vel Louanij, sed solum existens cum indifferentia ad hoc, & illud *vbi*. Non ergo sequitur bene, quod Petrus prius supponatur Romæ, ex eo, quod Deus producat Romæ *vbi* in Petro: sicut non sequitur bene, Petrum supponi calidum, quia Deus in eo producit calorem. Possumus enim eodem modo interrogare: si Deus in Petro habente frigus vt octo producat calorem vt octo, an producat calorem in Petro frigido, an in Petro calido? Ad quod respondeti debet, produci in Petro antea frigido, sed tunc calido per ipsum calorem, qui producitur: atque ideo pro priori naturæ, non supponi Petrum frigidum, nec calidum, sed Petrum existentem. Sic producitur *vbi* Romanum in Petro, non præsuppositio cum *vbi* Romano, sed incipiente esse Romæ per ipsum *vbi*; quod clarissimum est, & ipsis tyronibus in Physica manifestum.

Confirmatur responsio ad 1. calorem.

56. *Respondet ad secundum.* Ad hoc exemplum caloris, & frigoris respondet ille Auctor *n.*107. in primis insinuando frigus præsupponi debere pro priori naturæ in Petro in illo instanti reali, quo producitur calor. Sed vix credo, potuisse id concedi ab illo Auctore: sequuntur enim grauissima inconuenientia in Philosophia, & Theologia, scilicet formas substantiales contrarias esse simul pro aliquo instanti reali, quando primo fit generatio; item gratiam esse simul cum peccato actuali in primo instanti, quo homo peccat mortaliter; substantiam panis esse pro priori naturæ sub speciebus eo instanti reali, quo primum ponitur sub illis corpus Christi; & alia similia, quæ oportet concedere, si admittas, pro priori naturæ intelligi adhuc formam, quæ expellitur, quando primum introducitur forma expellens. Repugnat ergo omnino, frigus esse pro priori naturæ, cum eodem instanti expellatur & corrumpatur; expelli enim, & corrumpi est tunc primo non esse, seu iam non habere esse, quod antea habebat: non potest autem in eodem instanti reali habere esse, & negationem sui; quia hoc esset, simul realiter esse, & non esse.

Respondet ad secundum. Reiicitur.

57. *Addit ille Auctor.* Addit ille Auctor, dato antecedenti, nō sequi quod intendimus, nec exemplum esse ad rem, quia calor non supponit necessario subiectum frigidum, aut calidum. Si potest diuinitus produci in subiecto,

nec

nec frigido, nec calido. At *vbi* debet necessario produci alicubi, & ideo supponit necessario, subiectum esse alicubi. Sed contra; quia sicut calor produci debet in subiecto concomitanter calido per ipsum calorem, sed quod antecedenter non debeat supponi calidum, aut frigidum: sic *vbi* Romanum debet produci in subiecto, quod concomitanter fit Romæ per ipsum *vbi*; sed quod antecedenter non præsupponatur necessario Romæ vel alibi pro priori naturæ. Cur enim non potest præscindi pro priori ab hoc, & illo *vbi*, sicut præscindit à frigido & calido?

Instatur.

58. Dicit, non posse præscindi, præsertim quando subiectum præsupponitur quantum, & extensum; quia quod extensum est, non potest concipi absque loco. Respondeo; pro priori naturæ subiectum intelligi quantum; intelligi etiam extensum localiter radicaliter, hoc est, exigens extensionem localem actualem; non tamen intelligi pro eo priori extensum localiter formaliter, & actualiter, sed indifferens ex se ad hanc & illam extensionem actualem: nam extensio actualis localis, est ipsamet collocatio actualis partium vnius extra aliam in ordine ad locum; quod haberur formaliter ab actuali vbicatione. Quod quidem omnes debemus concedere; nam si corpus Christi non esset in cœlo, sed solum in Eucharistia, adhuc pro priori naturæ intelligitur quantum, & exigens de se extensionem localem actualem, quam tamen pro posteriori naturæ non acciperet, sed præsentiam sacramentalem. Nam pro prioti naturæ intelligeretur solum corpus illud productum, vel conseruatum; & quidem illa conseruatio de se indifferens est, vt corpus extendatur, vel non extendatur in ordine ad locum; ergo pro priori naturæ non intelligeretur actu extensum, vel inextensum. Sic ergo dicimus, pro priori naturæ ante *vbi* Romanum, corpus intelligi quantum, & de se exigens extensionem aliquam actualem; non tamen concipitur tam habens illam, & multo minus habens extensionem in spatio Romano.

Diluitur.

59. Sed vrget *num.* 108. quia *vbi* illud (etiamsi tale *vbi* concedatur) non est sicut calor, sed potius sicut inhærentia, vel vnio caloris cum subiecto; nam sicut per illam vnionem coniungitur calor cum subiecto, sic per *vbi* coniungitur locus cum locato; atque ideo *vbi* erit vnio, seu coniunctio loci cum subiecto. Quo supposito, arguit sic: si calor prius existat, quam vniatur cum ligno, idque in loco distante, non potest concipi, quod producatur in calore vnio cum ligno, nisi aut simul reproducatur calor ipse in ligno, aut prius natura fiat illi localiter coniunctus, vel certe non distans: quomodo enim concipi potest, calorem Romæ existentem inhærere Petro existenti Louanij absque vlla alia actione; ergo similiter, vt ille, qui est Louanij, coniungatur cum loco Romano, necesse erit, quod vel producatur simul Romæ, vel certe prius adducatur Romam.

Vrget idem Auctor.

60. Respondetur facile, in primis *vbi* non esse vnionem loci cum locato, sed formam accidentalem, realem, vel modalem, absolutam, fundantem tamen relationem indistantiæ à tali loco; vt in superioribus late explicuimus. Sed quidquid sit de hoc, etiamsi esset vnio, non oporteret, quod prius præsupponeretur Petrus Romæ ad recipiendum illud *vbi* Romanum; sicut nec calor supponitur prius in ligno, antequam inhæreat illi, sed per ipsam inhærentiam ponitur in ligno: sic Petrus per ipsum *vbi* ponitur in tali loco. Nec in rigore loquendo debet supponi subiectum præsens formæ, antequam recipiat illam; nam quando equus mouet se, prius est propriori naturæ animam equi esse vnitam materiæ, à qua dependet in suo esse, antequam producat motum localem, & vbicationem, quam acquirit; potest ergo bene intelligi forma vnita materiæ pro aliquo priori naturæ ante præsentiam localem actualem; quia vnio non est præsentia, nec supponit necessario præsentiam, sed affert necessitatem præsentiæ; atque adeo est præsentia radicalis, seu debitum præsentiæ. Debet ergo intelligi ante vnionem actualem aptitudo ad habendam præsentiam actualem eodem instanti reali, quæ potest vocari indistantia radicalis. Vnde Petrus existens Louanij, potest fieri præsens Romæ, non prout est Louanij, sed idem Petrus, qui pro illo priori nondum intelligitur Romæ, vel Louanij, sed cum aptitudine, vt sit Romæ. Sicut etiam calor existens Louanij poterit vniri Romæ ligno; nec vnietur prout est distans, sed secundum suam entitatem per vnionem, quæ afferat necessitatem existendi Romæ, vbi est lignum, cui vnitur.

Respondetur.

61. Arguit tertio *num.* 109. quia vel corpus positum hoc modo in diuersis locis habebit necessario vtrobique eadem accidentia, vel non; neutrum autem dici posse, probat longo discursu. Sed eius quæstionis plena solutio constat ex dictis supra *disput. 5. sect. 2.* Nec addit quidquam, quod noua responsione indigeat. Ibi enim *sect. 3.* explicuimus, quomodo, & cur accidentia, quæ pendent à loco, non debeant, nec possint poni eadem vtrobique cum corpore.

Arguit secundo.

Constat ex dictis solutio.

62. Vrget tamen, n. 113. quia de facto corpus Christi in Eucharistia non habet aliqua accidentia, quæ habet in cœlo independentia à loco, v.g. extensionem localem, & talem situm corporis, vt standi, vel sedendi, quæ accidentia possent de se poni in diuersis locis; nam homo sedens in naui mutat locum, & retinet eamdem sessionem, & extensionem: & corpus Christi in diuersis hostiis habet eumdem modum existendi sacramentaliter. Respondeo, in his omnibus supponi ab hoc Auctore principia falsa; nam modus existendi sacramentaliter est quidem similis in omnibus hostiis; non est tamen idem numero: quis hoc cogitauit? sed distinctum in singulis. Extensio localis actualis iuxta veriorem sententiam, quam explicabimus infra *disp. 8. sect. 2.* non distinguitur à tali præsentia, & vbicatione actuali; quod idem à fortiori dicendum est de sessione, aut situ, quæ non sunt aliud, nisi complexio taliam vbicationum singularum partium sic dispositarum; quare homo, qui sedet in naui, non retinet eamdem sessionem metaphysice, sed moraliter, nec eamdem extensionem actualem localem metaphysice, nisi radicaliter, & in actu primo, vt in eodem loco probabimus: quare omnia exempla, quæ adducit, supponunt falsum.

Vrget vltetius.

Respondet.

Extensio localis actualis nõ distinguitur ab vbicatione.

63. Quarto arguit; quia illæ duæ vbications sunt duæ formæ oppositæ, sicut calor, & frigus: vnde qui supernaturaliter esset in duobus locis hoc modo positus, non posset postea virtute naturali moueri in vllo loco, quia non posset virtute naturali producere *vbi* repugnans cum illo alio *vbi*, quod haber in alio loco. Ad hoc tamen argumentum respondimus late supra *disput. 5. sect. 2.* Nunc addo, eamdem videri, quoad hoc, esse difficultatem in sententia illius Auctoris: nam licet corpus terminet in duobus locis duas actiones diuersas; negari non potest, habere duas etiam præsentias locales, & illas esse ex natura rei oppositas, cum non possit idem corpus naturaliter habere nisi vnicam præsentiam. Nec refert duplex actio terminata ad idem corpus: per hoc enim corpus ipsum nullo modo fit duplex, sed solum actio, quare sicut si corpus in eodem loco terminaret duas actiones adæquatas, non esset duplex corpus. Nec posset habere motus locales contrarios, aut recipere simul qualitates, vel formas oppo-

Arguit quarto.

Respons.

sitas sic in duobus locis per multiplicationem actionum non debet corpus in se multiplicari, quia non accipit duplex esse, sed vnum & idem per vtramque actionem. Aliunde vero, cum illa actio sit accidens independens ab hoc loco, non apparet, cur sicut alia accidentia absoluta possunt diuinitus replicari, & poni in diuersis locis, non possit etiam & ipsa actio poni eadem in duobus locis simul; præsertim cum possit poni successiue: nam sicut Petrus transit ex hoc loco ad illum, absque eo, quod ibi producatur de nouo, sic & actio terminata ad Petrum transiret, absque eo quod terminet nouam sui productionem; ergo eodem modo poterit eadem actio poni in duplici loco absque noua sui productione. Non ergo requiritur noua reproductio corporis vt ponatur simul in duobus locis, provt ille Auctor contendebat.

Non ergo requiritur hac reproductio.

SECTIO IV.

Examinantur solutiones Recentiorum ad defendendam productionem nouam Corporis Christi.

64. *Modus respondendi quorundam Thomistarum rejicitur.*

OMitto modum respondendi aliquorum Thomistarum recentiorum, qui dicunt, in hac conuersione interuenire quidem actionem substantialem, non qua producatur corpus Christi secundum se, sed corpus Christi, provt ex pane, seu vt id, in quod conuertitur panis, ita vt terminus huius actionis sit corpus Christi, provt in ipsum substantialiter conuersus est panis. Hic modus dicendi nec rem explicat, nec intelligi potest; quia corpus Christi est id, in quod conuertitur, & desinit esse panis, vel addit aliquid supra substantiam corporis Christi, vel nihil. Si nihil addit, ergo ipsa substantia corporis Christi est terminus productus, vel conseruatus per illam actionem. Si vero addit aliquid, hoc vel est accidentale, & tunc actio non habet terminum formalem productum substantialem, sed accidentalem, vel est substantiale, & debebit assignari quid sit hic substantiale præter corpus Christi. Nam dicere, quod corpus Christi, prout est terminus, in quem desinit panis, terminat actionem, videtur esse, quod actio terminetur ad seipsam; quia corpus Christi terminare illam cõuersionem, est denominatio proueniens formaliter à tali actione conuersiua: si ergo terminat actionem, prout est terminus conuersionis, terminat per illam denominationem, quam accipit ab eadem actione; atque adeo actio terminabitur ad seipsam, hoc est, ad denominationem prouenientem ab eadem actione, & semper restat explicandum quid sit, quod producitur, vel accipit esse per illam actionem distinctum ab eadem actione.

65. *Responsio aliorum.*

Hac ergo responsione omissa, alij Recentiores ingenue fatentur, actionem illam terminari ad producendam, vel conseruandam substantiam Corporis Christi, siue proueniat moraliter ab eodem corpore Christi prius exsistẽti, siue non, sed à solo Deo. Porro hanc actionem necessariam esse ad explicandum hoc mysterium, dicunt colligi, non quidẽ ex eo, quod absque illa actione non posset dari vera cõuersio substantialis, & transsubstantiatio (hoc enim fatentur conuinci argumentis à nobis supra positis;) sed quia in hoc Sacramento non solum fit conuersio vnius termini totalis in alium totalem, sed etiam vnius termini formalis in alium formalem, scilicet panis in Corpus Christi. Sicut ergo ad hoc vt panis denominetur conuersus, requiritur quod desinat, & destruatur substantia panis: sic ad hoc vt dicatur corpus Christi esse id, in quod substantialiter conuertitur panis, requiritur, quod ipsum corpus Christi substantialiter producatur. Fides autem vtrumque docet, dari scilicet transsubstantiationem, & conuerti panem in corpus Christi, vt constat ex Tridentino *sess.* 13. *c.* 3.

66. *Impugnatur.*

Sed vrgeri potest contra illos, siquidem potuit esse conuersio substantialis, & transsubstãtiatio absque productione substantiali corporis Christi, licet tunc non conuertatur panis in corpus Christi, sed vnum totum in aliud totum: vnde de facto colligere potuit Ecclesia, dari conuersionem panis etiam in corpus Christi, hoc est, non solum terminari totalis in totalem, sed etiam vnius termini formalis in formalem; nam ex veritate verborum non videtur id potuisse colligi, cum potuerit esse vera transsubstantiatio absque eo, quod corpus Christi terminaret actionem productiuam.

67. *Respondetur id esse magis connaturale.*

Respondent, id esse magis connaturale, quod terminus formalis etiam conuertatur in formalem, & ideo præsumi, hanc etiam conuersionem talem esse, vt fiat connaturaliori modo. Sicut quando aqua in vinum à Christo conuersa fuit, omnes supponunt, formam aquæ conuersam fuisse in formam vini; nec solum fuisse introductam, sed etiam productam formam vini, vt conuersio fieret modo magis congruo. Sed contra, quia de ratione conuersionis naturalis in communi non est, quod terminus formalis conuertatur in formalem, vt patet in morte hominis, quando homo conuertitur in cadauer, tunc enim terminus formalis, nempe forma hominis, non conuertitur in formam cadaueris; sicut neque è contra, quando homo nutritur, producitur de nouo terminus formalis, sed introducitur in materiam alimenti. Vnde potius retorqueri potest argumentum; nam quoties terminus formalis præsupponitur exsistens, non producitur, vt conuersio fiat, sed solum introducitur, vt constat in nutritione humana, & in resurrectione hominis, in qua forma non reproducitur; ergo cum corpus Christi præsupponatur exsistens, non debet reproduci, vt fiat conuersio panis, sed solum introduci iuxta communem legem aliarum conuersionum. Quãdo vero aqua conuersa fuit miraculose in vinum, illa forma vini non præexsistebat, ideo oportuit illam non solum introduci, sed produci; quando autem terminus formalis præexsistebat, nunquam inuenimus reproduci in aliis conuersionibus, vt connaturalius fiant.

Sed contra.

68. *Dicunt primo colligi ex locutionibus PP.*

Dicunt, id colligi ex loquutionibus Patrum, qui docent corpus Christi fieri ex pane, quod quidem non potest habere sensum verum, nisi terminus formalis reproducatur; nam in nutritione, vel resurrectione hominis, non dicemus ex forma alimenti vel terræ fieri animam rationalem, sed ex alimento, vel terra fieri hominem. Sed contra, quia quidquid sit de illa loquutione Patrum, de qua dicemus, quando respondebimus argumentis; nunc tamen manet difficultas integra; cum enim absque productione corporis Christi potuerit fieri transsubstantiatio, & verificari loquutio Christi, vnde potuerunt Patres colligere illum peculiarem modum conuersionis cum noua productione corporis Christi? si autem illum non potuerunt colligere, oportebit Patrum verba in eo sensu intelligere, quem solum potuerunt certo colligere ex veritate verborum Christi.

69. *Alia responsio.*

Propter hæc alij recentiores Theologi, vt adhuc defenderent, per conuersionem produci substantialiter corpus Christi, excogitarunt alium modum dicendi paulo diuersum à præcedenti: concedunt enim actionem nouam terminatam ad corpus Christi: dicunt etiam, hanc actionem nõ procedere physice ab humanitate Christi, sed solum moraliter, ne

cogantur

cogantur dicere, idem esse causam sui ipsius; imo addunt, nec verba consecrationis influere plusquam moraliter in corpus Christi; quia verba illa etiam præsupponunt Christum præexistentem, cum sint verba ipsius Christi. Denique dicunt, Ecclesiam collegisse ex veritate verborum hanc productionem nouam corporis Christi; quia licèt illa verba sine tali noua actione potuerint esse vera veritate speculatiua, non tamen veritate practica, quæ consistit in eo, quod verba operentur quod significant. Quare cum Ecclesia intellexerit, verba Christi fuisse operatiua, hinc intellexit, ex vi verborum non solum poni, sed produci corpus Christi, quia verba non solum significant, ibi esse corpus Christi, sed etiam significant, contentum sub speciebus esse corpus Christi; ergo vt faciant quod significant, non satis est facere, quod ibi sit corpus Christi, sed etiam facere vt contentum ibi sit entitatiue corpus Christi, quod non potest fieri, nisi per actionem, quia illud ens accipiat esse corpus Christi.

Hæc sententia licet magis apparenter tueatur nouam productionem corporis Christi, re tamen vera excogitata est ad mere soluenda argumenta supra posita, & ex animo non recedendi à productione substantiali, quam semel imbiberant eius Auctores, & deserere recusant.

Displicet primo hic modus loquendi.

Displicet ergo hic modus loquendi. Primo, quia licet non concedat, actionem illam procedere physice à corpore Christi, sed solum moraliter, re tamen vera hæc causalitas mortalis videtur afferre secum eadem fere inconuenientia, quæ causalitas physica; nam cum hæc causalitas moralis procedat in præsenti non à causa provt futura, sed provt præsenti, necessario presupponit existens corpus Christi in hoc instanti, & per consequens ex vi huius causalitatis, corpus Christi est prius quam effectus; cum autem effectus sit ipsummet corpus, consequens est, vt idem sit etiam prius se ipso, quod repugnat vt vidimus loco citato de Incarnatione. Nec valet dicere, corpus Christi esse prius quam ipsummet, vt productum per secundam actionem; quia causa moralis prærequisita ad causandum in hoc instanti, non solum habet prioritatem respectu actionis, sed etiam respectu effectus; quia non solum est vera causa actionis, sed etiam est vera causa effectus.

71. Deinde eo ipso, quod corpus Christi sit prius quam ipsa actio conuersiua, sequitur habere prioritatem respectu sui ipsius; nam actio conuersiua est prior quam suus terminus, cum sit via ad illum; sed corpus Christi est prius quam actio conuersiua, vt patet, cum sit eius causa; ergo est prius, quam terminus illius actionis, qui est ipsum corpus Christi. Denique esto, non concedas, corpus Christi esse prius seipso, teneris saltem fateri, corpus Christi esse prius, & posterius respectu actionis conuersiuæ; prius quidem, quia est causa illius, & præsupponitur exististens, vt detur talis actio; posterius vero, quia est terminus illius actionis, vt tu concedis; ergo repugnat hæc etiam causalitas mortalis corporis Christi respectu sui ipsius.

72. *Secundo displicet.* Secundo displicet hæc sententia quoad secundam partem, quatenus dicit, fuisse necessariam hanc actionem ad veritatem practicam verborũ Christi, eo quod prædicatum illius propositionis sit *corpus* Christi: veritas autem practica consistit in eo, quod verba operentur id, quod prædicant, & enunciant. Quæ sane doctrina claudicare videtur ex vtraque parte; nam in primis supponit illud, *Hoc*, in verbis consecrationis esse subiectum illius propositionis, & poni substantiue, cum tamen sit adiectiuum, vt postea videbimus; deinde quia licet esset substantiuum, non esse necessariòm ad veritatem practicam verborum, quod producerent ipsum corpus. Et vt ab hoc vltimo incipiamus, exemplum potest facile afferri in aliis similibus propositionibus practicis; vt, si Princeps designaturus prætores dicat: *Prator Romanus sit Ioannes: Prator Bononiensis sit Petrus*, &c. certe licet *Prator* sumatur substantiue, & ponatur ante copulam, *Ioannes* autem ponatur post copulam, nemo cordatus dixerit, vt hæc verba habeant veritatem practicam, oportere quod Princeps per illa verba producat Ioannem: satis erit, si faciat Ioannem esse Prætorem, licet non faciat, quod ille homo sit Ioannes: ergo similiter cum Christus dixit: *Hoc est corpus meum*, quod est idem ac dicere: *contentum sub his accidentibus est corpus meum*, licet illud, *hoc*, vel illud, *contentum*, sumatur substantiue, non oportebit ad veritatem prædictam illorum verborum, quod verba faciant corpus esse corpus, sed satis erit facere, quod sit contentum sub iis accidentibus. Ratio autem est, quia illa propositio: *Prator est Petrus*, & aliæ similes, licet quoad sonum verborum videantur prædicare Petreitatem de Prętore, re tamen vera ex communi hominum acceptione generant in audientibus alium sensum, quem reipsa intendunt, scilicet explicitè solum significare, quod Prætura conuenit Petro. Quod similiter habet illa propositio: *Hoc est corpus meũ*; licet illud, *Hoc*, sumatur substantiue; nam reuera, quod intendunt explicare illa verba, est, quod corpori Christi conueniat esse *hoc*, seu contentum sub his accidentibus; ergo ad hoc, quod ea verba sint practica, id solũ debent operari.

Ad veritatẽ verborum requiritur tantum quod faciant corpus Christi contineri sub accidentibus.

Dices, hæc propositio, *Prator est homo*, est essentialis, quia significatum formale est *homo*, non *prator*; alias esset accidentalis: ergo in hac etiam prædicatione, *Prator est Petrus*, significatum formale, & explicitum non est *Prator*, sed *Petrus*. Respondeo negando consequentiam. Ratio vero discriminis inter illas duas prædicationes hæc est, quod prima propositio habet hunc sensum, *ille qui est Prator, est homo*; in quo sensu non potest significatum explicitum, & formaliter intentum esse, quod homini conueniat esse prætorem; hoc enim non tam explicatur quam præsupponitur ex parte subiecti; nã cum dicis *Prator*, dicis, *homo qui est Prator*; ergo iam supponis, homini conuenire esse Prætorem; ergo hoc non intendis explicare per illam prædicationem: ex quo fit, vt prædicatio relinquatur iuxta communem acceptionem in suo rigore communi, & censearis explicare illud, quod panis ex parte prædicati scilicet *homo*: at vero in secunda propositione, licet ex parte subiecti supponas, aliquem hominem esse Prætorem, non tamen supponis hoc ipsum conuenire Petro; quare potuisti hoc ipsum explicare per illam prædicationem, non tam significando formaliter Petreitatem, quam vnionem Prœturæ cum Petro. Quæ differentia potest etiam applicari ad verba consecrationis: nam si verba dicerent, *hoc est substantia*; fortasse significatum formale iuxta communem acceptionem esset *substantia*; quia fortasse illud *hoc* supponit aliquam substantiam contineri sub his accidentibus, & ideo non potuisset significatum formale esse continentia alicuius substantiæ sub illis accidentibus, sed relinqueretur propositio in suo rigore communi, vt censeatur formaliter explicari, quod ponitur ex parte prædicati. At vero per hæc verba, *hoc est corpus meum*, licet, *hoc*, accipiatur substantiue, & per consequens supponatur, iam quod aliqua substantia continetur sub his accidentibus, non tamen supponitur corpus Christi conuenire hanc continentiam, & ideo hæc conuenientia potest explicari, & significari formaliter per illam propositionem

73. *Instabit.*

Respondeo.

positionem, vt constat ex exemplo supra posito. Fundatur autem totum hoc in communi modo significandi, quem habent homines per tales propositiones; nam regulariter loquendo, in huiusmodi propositionibus quasi indirectis magis intendunt formaliter explicare, quod ponunt ex parte subiecti, vt si dicas, *album est homo; dulce est lac, &c.* nisi contingat ex parte etiam prædicati poni terminum adiectiuum, vt *album est dulce*, tunc enim *dulce* erit significatum formale, vel nisi ex aliis circumstantiis constet oppositus modus significandi.

74. *Secundò impugnatur. Illud, hoc, sumitur adiectiuè.*

Secundo tamen impugnatur prædicta doctrina; quia re vera in verbis consecrationis illud, *hoc*, non sumitur substantiuè, sed adiectiuè; quare sensus illius propositionis non est iste: *substantia, quæ continetur sub his accidentibus, est corpus meum*, sed potius ille: *corpus meum est contentum sub his speciebus.* Scio, plures intelligere illa verba in priori sensu: mihi tamen secundus videtur sincerus, & germanus eorum sensus, vt suppono ex *q.* 78. *infra*; vbi cum aliis id late probat P. Vasquez *disp.* 101. & constat clare ex forma consecrationis sanguinis, vbi non ponitur, *hoc*, sed, *hic est sanguis meus*; vt habetur Matth. 26. & Marc. 14. quia nimirum *sanguis* est in genere masculino, & pronomen adiectiue sumptum debuit concordare in eodem genere; ergo illud *hoc* in consecratione corporis non ideo ponitur in neutra terminatione, quia ponatur substantiue, sed quia *corpus*, cum quo debuit adiectiue concordare, erat neutrius generis. Quod si loco corporis poneretur *caro*, non diceremus, *hoc est caro*, sed *hæc est caro*, sicut dicimus, *hic est sanguis meus*: nec vmquam apud Hispanos, apud quos diuersas terminationes habent masculinum, & neutrum genus, vertuntur illa verba substantiue: *este es mi cuerpo*; sed potius adiectiue: *este es mi cuerpo; esta es mi sanguine.*

75. *Iansenius.*

Scio Iansenium in concordia *c.* 131. contendere illa verba, *hic est sanguis*, potuisse bene & conuenienter ad textum Græcum conuerti per, *hoc*, in neutro genere: *hoc est sanguis*; quia vox Græca potest vtrumque sonare; & ita Cyprianus legisse videtur epist. 63. ad Cæcilium: *hoc est sanguis meus, &c.* Cæterum ego hac in parte magis credo nostræ Vulgatæ, & eius Interpreti, qui bene calluit vim illius pronominis, & vidit, non ideo positum in neutra terminatione in textu Græco, quia substantiue sumeretur; sed quia concordabat adiectiue cum *sanguine*, qui apud Græcos est in genere neutro, & ideo Latine transtulit, *hic*, in masculino genere, vt concordaret cum sanguine. Locus item Cypriani corruptus est: nam in emendatioribus codicibus non legitur, *hoc*, sed, *hic est sanguis*; vt obseruarunt Pamelius ibi, & Claudius Sanctes repetitione 7. cap. 7. Videatur noster Maldonatus in *c.* 26. Matth. super illa Christi verba, vbi late hunc sensum ex contextu Græco deducit, & addit, in contraria sententia non posse excusari Christum à barbarismo. Nam si quis (ait) designando suum fratrem, diceret: *hoc est frater meus*, virgis cædendus esset, quod præter consuetudinem Latini sermonis loqueretur.

Locus ille Cypriani est corruptus.

76. *Dicunt. Hæc solutio friuola est.*

Dicunt aliqui, etiam in consecratione Calicis illud, *hic*, poni substantiue ex parte subiecti, quasi dicat: *hic potus est sanguis meus.* Hæc tamen solutio friuola est: quis enim credat, attendisse Interpretem ad hoc, quod potus esset masculini generis, vt concordaret pronomen, *hic*, cum illo, & non magis attendisse ad *sanguinem*, qui est illius generis? aut cur etiam non dixit de corpore: *hic est corpus meum*, scilicet subintelligendo: *hic cibus est corpus meum?* Fatendum ergo est, illud, *hoc*, in consecratione panis sumi adiectiue, vt sensus sit: *corpus meum est contentum; seu continetur sub his speciebus*; in quo sensu satis liquet illud, *hoc*, esse significatū formale illius enunciationis; nam quod ponatur ante copulam, parum interest, cum eo ipso, quod ponatur adiectiue, nisi aliud constet ex circumstantiis & modo loquendi, significet per modum alteri adiacentis, vt si diceres: *bonus est Petrus*, significatum formale non esset *Petrus*, sed bonitas, quæ significatur per terminum adiectiuum; quod præcipue locum habet in pronomine *hoc*, quod elegantiæ gratia consueuit copulæ anteponi: ergo cum per illud, *hoc*, solum significetur corpus Christi contineri sub his accidentibus, quæ continentia non est substantialis, sed accidentalis, vt supra visum est, consequens est, vt ad hoc, quod illa verba sint rigorosè practica, non debeant operari aliquid substantiale, sed accidentale, quod solum formaliter, & primario enunciant de corpore.

77. *Instabis.*

Dices, prædicta verba saltem formaliter significant, quod corpus Christi sit *hoc*: sed esse hoc, est aliquid substantiale; cum non solum differentia specifica, sed etiam vltima hæcceitas corporis Christi sit substantialis, vt suppono ex Dialectica; ergo verba illa formaliter significant aliquid substantiale, & per consequens debent operari aliquid substantiale.

Respondeo.

Respondeo, illud, *hoc*, posse sumi dupliciter, primo metaphysicè, & vt sic non significat ad sensum, sed ad intellectum hæcceitatem quidditatiuam rei, & in hac acceptione qui diceret: *Petrus est hic homo*, enunciaret de illo prædicatum solum substantiale. Secundo, sumitur, *hoc*, sensibiliter, demonstrando rem in ordine ad sensus per accidentia, quibus substat; & in hoc sensu non significat prædicatum mere substantiale, & quidditatiuum rei, sed potius accidentale, scilicet quod res illa substet his, vel illis accidentibus. Constat autem, in verbis consecrationis non sumi, *hoc*, in primo sensu, sed in secundo, significans, corpus Christi substare, seu contineri sub istis accidentibus panis.

SECTIO V.

Referuntur, & impugnantur aliæ duæ sententiæ.

78. *Sententia Valentiæ. Valentia. Ponit aliquem modum substantialem.*

NVnc breuiter impugnemus alias duas sententias. Prima est Gregorij de Valentia in præsenti *disp.* 6. *q.* 3. *p.* 3. qui conuenit nobiscum in supradictis, quod attinet ad productionem corporis Christi, quam ingenue fatetur non esse necessariam ad hanc conuersionem. Cæterum existimat necessariò esse productionem alicuius rei, vel modi substantialis, vt hæc conuersio possit substantialis appellari; quare cum non producatur per conuersionem substantia corporis Christi, fatendum est, produci habitudinem quamdam substantialem, quam habet corpus Christi ad accidentia panis: pro quo supponit, substantiam panis habere duas habitudines ad sua accidentia; altera est, qua erat subiectum, in quo erant illa accidentia; altera vero est habitudo prima, & radicalis coniunctio ad accidentia, ex qua nascitur illa altera habitudo subiecti, & ratione cuius ita alligatur accidentibus, vt non possint accidentia localiter moueri, quin moueatur cum illis substantia. Quo supposito dicit, corpus Christi non habere habitudinem subiecti ad accidentia panis, habere tamen alteram habitudinem, & coniunctionem, quæ quidem est substantialis, & ratione cuius dicitur hæc conuersio productio substantialis.

79. *Hæc sententia reijcitur*

Hæc sententia facile reijcitur, tum quia quantumcumque conetur, non potest explicare, qualis sit illa habitudo

habitudo substantialis corpotis Christi ad accidentia: tum quia iuxta bonam Philosophiam substantia panis duplicem solum habitudinem habet ad accidentia, scilicet vnionis, & sustentationis; imo in aliquorum sententia sustentatio non distinguitur ab vnione; sed demus distingui, vtraque tamen est modus accidentalis: nam vnio caloris cum subiecto est modus caloris pertinens reductiue ad prædicamentum qualitatis; item sustentatio est passio, quia subiectum causat materialiter calorem, v.g. Passio autem, sicut & actio non potest esse aliquid substantiale; præsertim cum terminus est accidentalis: ergo nulla restat habitudo substantialis, quam corpus Christi possit exercere respectu illorum accidentiũ.

80. Alio modo posset aliquis contendere, intervenire in præsenti actionem substantialem, supponendo, accidentia panis eo ipso, quod maneant sine subiecto, debere accipere modum aliquem positiuum exsistendi per se similem illi, quem habet substantia, vt existat per se; quare cũ iste modus sit proprius rerum substantialiũ, videtur esse substantialis, & per consequens productio illius modi essendi per se erit productio substantialis. Sed nec hoc modo defendi potest illa sententia: nã in primis, licet aliqui concedant, accidentia panis in Eucharistia habere nouum modum positiuum existendi per se, vt concessimus *disp.*12. de Incarnat. *n.*49. non est tamen probabile, illum esse modum substantialem; imo est contra conceptum modi substantialis esse modum accidentium, nam sicut ipsa accidentia non possunt pertinere ad componendum ens per se, & substantiale, nec modus ipsorum accidentium potest constituere compositum substantiale. Deinde licet ille esset modus substantialis, conuersio tamen non diceretur simpliciter substãtialis ab illa productione; quia conuersio magis per se denominatur productio à productione termini *ad quem*: productio autẽ illius modi existendi per se, non esset productio termini *ad quem*, sed quid consequutum ad introductionem corporis Christi sub illis accidentibus: ergo cum actio illa vt versatur circa terminum *ad quem*, esset accidentalis, verius diceretur illa conuersio productio accidentalis, quam substantialis.

81. Vasquez. *Sententia Vasquez.* Secunda ergo sententia est, quam docuit late P. Vasq. in præsenti *disp.*181. *cap.*11. *& seqq.* vbi postquam latè probauit, nullam hic intervenire productionem substantialem, concludit conuersionem hanc non esse actionem, sed ordinem substantiæ in substantiam, seu denominationẽ quamdam extrinsecam, qua panis dicitur conuersus, & corpus Christi dicitur succedens pani, seu esse id, in quod panis convertitur: quod totum potest reperiri sine aliqua actione noua. Fundamentum autem huius relationis, seu denominationis dicit, esse desitionem panis, non vtcumque, sed vt habentem connexionem cum corpore Christi provt significato per verba: nam corpus Christi provt significatur per verba consecrationis, affert negationem omnis alterius substantiæ sub illis accidentibus, vt verba sint vera: ex quo fit, vt panis non desinat per annihilationem, sed per directam significationem verborum, quæ significando directè corpus Christi indirectè, & obiter tollunt substantiam panis; quod totum fundatur in eo, quod verba per vnum simplicem, & indiuiduam significationem significent corpus Christi præsens, & absentiam panis: nam illud *hoc*, demonstrat corpus Christi sub illis accidentibus, obiter iudicando, non esse ibi substantiam panis; nam si illa adesset, non posset corpus Christi demonstrati per accidentia panis, vt postea videbimus. Quare si consecratio fieret per alia verba, scilicet, *hic est corpus Christi, & non est substantia panis*, tunc non daretur conuersio; quia singulæ partes illius orationis haberent suum effectum per diuersam significationem; nunc autem, cum per eandem significationem significetur corpus Christi præsens, & absentia panis, hinc est, quod verba ponendo corpus Christi expellunt panem, quia significando operantur, significando scilicet corpus Christi, ponunt illud; significando absentiam panis, expellunt illum; significare autem corpus Christi, & significare panem abesse, est idem in verbis; ergo de primo ad vltimum ponendo corpus Christi expellunt panem; ergo datur conuersio, quæ solum petit, quod vnum desinat ex positione alterius.

Fundamentũ huius relationis est desitio panis habens connexionem cũ corpore Christi.

82 Turrianus. Hæc est breuiter sententia P. Vasq. quam tuetur etiam P. Luisius Turrianus in Opusculis Theologicis. *Opusc.*14. *disp.*1. *dub.*8. quam acriter impugnant aliqui Recentiores: sed reuera fere omnia, quæ contra eam opponunt, non tangunt rem ipsam, sed solum modum loquendi Auctoris, qui paululum alienus est à communi Schola. Quod enim dixit, conuersionem esse relationem, & ordinem inter substantias, &c. non ita debet intelligi, vt loquatur de rigorosa relatione resultante; cum ipse plane fateatur, hic non intervenire, plus quam relationem rationis, vel denominationem extrinsecam (quod apud ipsum idem est;) quare sicut alibi sæpe per relationes, vel entia rationis explicat plura prædicata realia, sic etiam loquitur in præsenti, quod semper intelligendum est de ente rationis fundamentaliter sumpto, vt scilicet conuersio hæc sit relatio rationis, id est, si fundamentaliter sumatur, conuersio sit fundamentum illius relationis; si vero formaliter, sit ipsa relatio resultans: qui modus loquendi iam est apud nostros minus vsitatus, & ideo melius diceretur, ipsam conuersionem formalem esse aliquid reale, scilicet illam denominationem extrinsecam, qua desitio panis denominatur habere connexionem cum positione corporis Christi propter repugnantiam vtriusque substantiæ ortam ex significatione indiuidua, qua simul significatur, & ponitur desitio vnius cum introductione alterius.

Quomodo intelligendus sit Vasq.

83. Cæterum quidquid sit de modo loquendi, sententia hæc, licet acute sanè sit excogitata, displicet tamen ex duobus, vel tribus capitibus. Primum sit, quatenus dicit, ad rationẽ conuersionis non requiri nouam actionem vnitiuam corporis Christi cum speciebus panis, cuius oppositum docuimus supra; alioquin non posset dici succedere vnus terminus alteri, sicut mortuo Petro, & manente Paulo, non dicetur Paulus succedere Petro in exsistẽtia, si vtetque antea simul præexsistebat. Requiritur ergo ad hanc conuersionem noua actio, si non productiua, vnitiua saltem corporis Christi cum speciebus.

Displicet primo hæc sententia.

84. Secundo displicet illa sententia quatenus totam connexionem, quam ponit inter corpus Christi, & desitionem panis, reducit ad indiuisibilitatem significationis, quæ verba directe significant corpus Christi præsens, & obiter significant, non esse panem, quia re vera tota illa videtur esse mera concomitantia inter desitionem vnius, & positionem alterius, & non connexio requisita ad conuersionem. Ad conuersionem enim requiritur talis connexio, & subordinatio inter has duas mutationes, vt vna sit causa alterius. Hæc autem subordinatio non reperitur in nostro casu, sed mera simultas orta ex eo, quod verba illa significant simul vtramque; sicut si verba hæc, *ego vos absolvo*, proferentur à Sacerdote super peccata duorum hominum, tunc eadem indiuidua significatione significaretur vtriusque hominis iustificatio, non tamen cum subordinatione, sed mere

Secundo displicet.

Ad conuersionem requiritur talis connexio inter omnes mutationes vt vna sit causa alterius.

mere concomitanter, quatenus verba illa non possunt significare vnum sine alio: sic ergo in præsenti verba illa, *Hoc est corpus meum*, ex vi suæ significationis æquiualent omnino istis, *corpus meum, & nihil aliud subsistat his speciebus*; quare habent virtualiter duplicem significationem, & duo significata, quorum vnum non est causa alterius secundum se; nec etiam ratione significationis, quia significatio vnius non est causa significationis alterius, sed est ipsamet significatio alterius, ergo ratione huius significationis, licet possit dici, quod verba causando vnum, causant aliud; non tamen potest dici, quod causalitas vnius pendet à causalitate alterius.

85. *Instabis.* Dices, ad conuersionem non requiritur, quod vna mutatio sit proprie causa alterius, sed sufficit connexio aliqua inter introductionem vnius termini, & expulsionem alterius, vt diximus supra Sect. 1. ergo sufficiet ad conuersionem Eucharisticam connexio illa, quam habent positio corporis Christi, & expulsio panis ratione indiuisibilis significationis, quia ab eisdem verbis vtraque mutatio simul significatur.

86. *Diluitur.* Sed contra hoc est, quia imprimis repugnantia hæc orta non ex conditione ipsarum mutationum, sed præcise ex conditione talis causæ non potentis operari vnum, quin operetur aliud, non videtur sufficiens ad conuersionem in sententia ipsius Vasq. ipse enim fatetur, quod non fieret conuersio per illa verba, *hic sit corpus meum, & non sit panis*; ex quo casu arguitur etiam ad nostrum: nam tunc etiam illa verba significarent vtrumque, & non possent causare vnum sine alio; imo ad causandam præsentiam Christi, deberent etiam significare absentiam panis: nam suppono, quod omnia illa verba requirerentur ad ponendum ibi corpus Christi, ecce tunc significando corpus Christi præsens, expellerent etiam panem, & è contra, & tamen non daretur conuersio, quia vna mutatio non haberet connexionem cum alia, sed haberent se concomitanter; ergo nec etiam nunc datur conuersio propter eamdem rationem, cum tota hæc connexio sit necessaria concomitantiæ in ordine ad verba, quæ non possunt causare vnum sine alio.

87. *Explicatur.* Confirmatur, & explicatur; quia iuxta eam sententiam non solum corpus Christi secundum se non pugnat cum substantia panis, sed nec etiam positio eius. Fateor, significationem, qua verba significant corpus Christi præsens, pugnare cum substantia panis, quia per eamdem significationem indicatur abesse panem. Cæterum illa significatio non est positio corporis Christi, sed potius principium illius positionis; verba enim non operantur per significationem, tamquam per actualem operationem, sed tamquam per virtutem operatiuam, qua constituuntur in actu primo in ratione principij operatiui, & à qua postea procedit actualis operatio, siue sit causalitas physica, siue solum moralis. Comparando ergo operationem verborum in actu secundo, qua expellunt panem, cum operatione, qua ponunt corpus Christi, hæ duæ operationes inter se non habent connexionem immediatam, sed ad summum mediatam, quatenus quælibet earum procedit à principio potente, & debente eiicere alteram, scilicet à significatione verborum, quæ est principium vtriusque: hæc autem connexio non tam se tenet ex parte ipsarum operationum, quam ex parte principij: sicut etiam in casu posito, quando illa propositio hypothetica esset forma cõsecrationis, tota illa propositio cum tota sua significatione esset principium vtriusque mutationis, & per consequens non posset poni corpus Christi, quin simul expelleretur panis; non tamen diceretur quod positio corporis secundum se pugnaret cum pane, sed quod principium positionis corporis Christi pugnaret cum pane, scilicet tota illa propositio hypothetica, quæ erat principium positionis corporis Christi, & quæ eandem habeat virtutem ad destruendum panem. Quamuis ergo non requiratur, quod vna mutatio sit causa alterius, requiritur tamen, quod ipsi termini secundum se habeant aliquam repugnantiam, ratione cuius introductio vnius afferat aliquo modo secum expulsionem alterius. Vnde reddi potest ratio à priori, quia iuxta illam sententiam non ponitur repugnantia in ordine ad substandum; quia non ponit corpus Christi subsitare vere accidentibus panis; quod tamen requiritur ad verificanda verba, vt vidimus, & iterum videbimus.

88. *Displicet id. dem alia sententia.* Denique displicet illa sententia, quod affectans facilitatem huius mysterij, non modicam difficultatem iniicit ad explicandum rationem conuersionis, & pugnæ vtriusque substantiæ, cum tamen hoc ipsum cum maiori proprietate, & claritate ex ipsa physica rei natura possit explicari, vt videbimus Sectione sequenti. Argumenta vero, quæ P. Vasquez habet pro se ex auctoritate S. Thomæ & aliorum, solum probant, hanc conuersionem non esse solam productionem, nec solam desitionem, sed ordinem vtriusque, seu vtramque simul, prout sese inuicem denominant: quod verissimum fatemur, vt constabit ex dicendis.

SECTIO VI.

Proponitur, & explicatur nostra sententia.

89. *Explicatur nostra sententia.* REiectis supradictis sentẽtiis, ex quarum impugnatione aliæ possunt facile impugnari, restat vt nostram iam breuiter explicemus. Conuenit igitur cum P. Vasquez & P. Valentia in eo, quod non interueniat aliqua productio, vel conseruatio noua corporis Christi, imo nec vlla etiam productio alicuius termini substantialis, sed solùm introductio noua corporis Christi sub his speciebus; quæ quidem actio non debet appellari actio adductiua, tum quia adductio solum terminatur ad præsentiam localem, quæ non sufficit ad conuersionem istam, quæ fit in ordine ad substandum accidentibus; tum etiam quia adductio sonat, corpus Christi venire per motum localem successiuum. transeundo per medium, quod falsum est; & ideo merito displicet communiter sententia, quæ transsubstantiationem vocat actionem adductiuam. Melius ergo dicitur actio constitutiua corporis Christi sub speciebus, connotando etiam desitionem substantialem panis; nec enim vnitio secundum se, nec desitio secundum se, est adæquatè conuersio, sed vtraque simul componit conuersionem constantem ex vtraque mutatione, ex desitione, & vnitione; à qua conuersione panis denominatur conuersus, & corpus Christi denominatur succedens pani, seu id in quod substantialiter conuertitur panis. Pro qua sententia possunt afferri plures Auctores negantes productionem substantialem corporis Christi, quos refert Vasquez vbi supra *cap.* 2. & 11. & videtur esse de mente S. Thomæ in præsenti *art.* 4. vbi supponit, transsubstantiationem conuenire cum conuersione formali in eo, quod sicut vna forma succedit alteri in eodem subiecto, quam vocat conuersionem formalem, ita in transsubstantiatione tota substantia conuertitur in aliam; ergo secundum

Primum non requiritur vlla productio substantialis.

Ex vnitione & desitione componitur adæquate hæc conuersio.

S. Thom.

secundum S. Thomam hæc conuersio fit per successionem vnius substantiæ ad aliam, sine productione etiam substantiæ succedentis, sicut conuersio formalis fit sine productione formæ succedentis, vt supra probatum est. Quam etiam similitudinem conuersionis formalis vsurpauit Catechismus Romanus Pij Quinti dicens, quod *sicut generatio naturalis dicitur transformatio recte, & proprie, quia forma in ea mutatur* (non dixit, quia producitur,) *ita etiam in Eucharistia, quia tota vnius rei substantia in totam alterius transeat; verbum transsubstantiationis recte, & sapienter à maioribus nostris inuentum est.*

Catechism.

90. Ex qua etiam similitudine fit ratio nostræ sententiæ; quia conuersio formalis non est productio noua formæ succedentis, sed vnitio eius cum materia, connotando expulsionem alterius formæ; ergo similiter conuersio substantialis, seu transsubstantiatio non erit productio noua substantiæ succedentis, sed positio eius sub accidentibus, connotando desitionem alterius substantiæ præcedentis, à qua actione dicitur confici Eucharistia, sicut à productione vnionis dicitur fieri homo; quare sicut, ablata illa actione, non manet homo, licet maneat conseruatio formæ; sic etiam ablata positione corporis Christi sub speciebus, non manet Eucharistia, quamuis perseueret omnis productio, & conseruatio ipsius corporis Christi; ergo cum illa solum actione conuertatur panis in corpus Christi, qua conficitur Eucharistia, hæc autem non sit productio, sed positio corporis Christi sub speciebus, hæc etiam sola, & non alia, erit actio conuersiua.

90. Ratio nostræ sententiæ.

91. Restat tamen explicare, qualis sit hæc actio vnitiua, & quem habeat terminum productum, & quomodo ratione huius actionis reperiantur in hac conuersione omnes conditiones requisitæ ad veram conuersionem, quas numerauimus suprà *sect. 1.* Et quod ad primum attinet, facile illud intelliges, si memineris, quæ dicta sunt disp. præcedenti *sect. 2.* vbi explicuimus, qualis vnio reperiatur inter corpus Christi, & accidentia panis: diximus enim, hanc non esse vnionem informationis, sed causalitatis, quatenus corpus Christi succedit substantiæ panis in munere sustentandi illa accidentia in diuerso genere causæ, & sine imperfectione, à qua sustentatione denominatur corpus Christi substare illis accidentibus, quia per illam exercet munus proprium substantiæ circa accidentia. Ex quo fit, positionem corporis Christi sub accidentibus esse illam actionem, qua corpus Christi sustentat accidentia.

91. Explicatur quid sit hæc actio vnitiua.

92. Dices, actio illa terminatur ad ipsa accidentia; est enim quidam concursus creatiuus per modum conseruationis, quo Christus conseruat accidentia panis; ergo illa actio non est vnitio; nam vnitio debet terminari ad ipsam vnionem. Respondetur, illam actionem habere quidem pro termino productum, seu conseruato accidentia, & non vnionem; ipsam tamen actionem in sua entitate esse ipsam vnionem, quia Christus conseruando accidentia vnitur ipsis, cum hæc vnio sit causalitatis; imo ipsa actio est non solum vnio, sed vnitio, non quia habet vnionem pro termino producto, (quia hoc esset habere seipsam pro termino) sed quia est talis vnio, quæ non indiget alia actione, qua fiat, sed se ipsa fit; hoc enim est commune omnibus actionibus, vt ipsa actio sit productio sui ipsius: cum ergo illa causalitas corporis Christi in species sit actio Christi, consequens est, vt per illam formaliter non solum dicatur corpus Christi conseruare accidentia, sed etiam producere ipsam actionem, & per consequens ipsam vnionem corporis Christi cum accidentibus: vnio enim cum accidentibus est conseruatio, seu sustentatio ipsorum accidentium.

92. Instantia.

Diluitur.

Dices, actio conuersiua est introductio termini formalis, vt sæpe dictum est: introductio autem debet esse actio terminata ad vnionem termini formalis; ergo hæc actio corporis Christi in species non est actio conuersiua; hæc enim non terminatur ad vnionem, sed ad ipsa accidentia. Respondeo, negando minorem; nam ad rationem actionis conuersiuæ non requiritur, quod terminetur ad vnionem, sed quod per ipsam fiat vnio: hæc autem actio Christi in accidentia, licet non terminetur ad seipsam, & per consequens, nec ad vnionem, vere tamen est productio vnionis, & productio sui ipsius, sicut omnis actio dicitur fieri se ipsa, licet non dicatur esse terminus sui ipsius, quia non est vlimum, quod per illam actionem producitur.

93. *Instantia.*

Respondet.

Cæterum, quoniam dicta Sect 1. Disputationis præcedentis diximus, hanc continentiam corporis Christi sub speciebus panis, non solum importare sustentationem accidentium, sed etiam includere alligationem quandam corporis Christi ad species, quæ quidem alligatio non oritur ex natura rei ex causalitate Christi in accidentia (poterat enim Christus sustentare efficienter accidentia sine intima præsentia cum illis, vt ibi dictum est,) sed potius est vis quædam, qua accidentia diuinitus possunt secum trahere corpus Christi, quocumque deferantur; hinc est, quod illa sustentatio accidentium secundum se non est adæquate actio vnitiua corporis Christi cum accidentibus, nisi provt denominatur ab alligatione proueniente ex illa vi accidentium attractiua corporis Christi: nam corpus Christi vnitum, vel quasi vnitum accidentibus, seu substare illis, includit hæc duo (vt sæpe dixi,) scilicet corpus Christi sustentare accidentia efficienter, & habere intimam præsentiam inseparabilem ab illis. Primum prouenit formaliter ab illa actione Christi in accidentia; secundum à virtute accidentium ad trahendum secum corpus Christi.

94. *Includit etiam alligationem quandam corporis Christi ad species.*

95. Dices, substantia vt substantia non sustentat accidentia efficienter, sed materialiter; ergo corpus Christi sustentando accidentia panis in genere causæ efficientis non succedit in proprio munere substantiæ, & per consequens non substat illis accidentibus. Respondeo, corpus Christi non succedere in munere proprio substantiæ cum suis imperfectionibus: succedit tamen in aliquo proprio substantiæ; quia sustentare cum alligatione intima proprium etiam est substantiæ. Sicut qui ponunt speciem impressam possibilem ad videndum clare Deum, vocant illam speciem; quia licet non habeat omnes imperfectiones aliarum specierum (non enim concurreret ad supplendum loco obiecti non potentis immediate cõcurrere, vt contingit in aliis speciebus) adhuc tamen exerceret præcipuum, & proprium munus speciei, scilicet concurrere loco obiecti cum potentia exigente concursum obiecti. Sic etiam corpus Christi, licet non exerceat munus substantiæ panis cum eisdem imperfectionibus, quia tamen exercet potissimum, & proprium munus substantiæ, scilicet sustentare cum alligatione, ideo dicitur substare loco panis eius accidentibus.

95. Instantia.

Diluitur.

96. Dices iterum; substantia habet duo, scilicet causalitatem, & vnionem cum accidentibus: ergo cum corpus Christi exerceat solum vnum, non exercet adæquate munus substantiæ, sed inadæquate. Respondeo, non requiri illa duo simul ad substandum, sed disiunctim; scilicet vel vnionem vel sustentationem cum alligatione intima; nam de facto Angelus substat suæ creationi, quam tamen in sen-

96. Instatia iterum. Respondet.

tentia probabiliori non sustentat in genere causæ materialis; sed recipit vt subiectum adhæsionis, non inhæsionis: ergo è contra sufficiet sustentare accidentia cum alligatione intima, licet non cum propria vnione, vt corpus Christi dicatur subsstare illis. Et quidem omnes debemus fateri, ad hanc denominationem substantis non requiri in corpore Christi totum id, quod aliæ substantiæ habent respectu suorum accidentium; nam ij etiam, qui ponunt veram vnionem physicam corporis Christi cum accidentibus panis, dicunt tamen, illam non esse similem vnioni, quam habet substantia panis, vel aliæ substantiæ cum suis accidentibus, sed diuersæ rationis, ac mirabilem, & extraordinariam. Sicut ergo corpus Christi dicitur subsstare accidentibus panis, licet non vniatur cum illis eo modo quo aliæ substantiæ vniri solent cum suis accidentibus; quia nimirum per vocem *substandi* non est necesse significare in corpore Christi illam vnionem, quam significare solemus in aliis substantiis, sed aliquam vnionem: sic non dicimus, subsstare corpus Christi illis accidentibus, licet nullum habeat propriam vnionem physicam cum illis accidentibus, sicut habere solent aliæ substantiæ, quia per illam vocē non est necesse significare semper propriam vnionem.

97. *Quid sit subsstare in toto rigore.*

Ratio autem est, quia *subsstare* in toto rigore illud dicitur, quod est prima radix intima eorum accidentium sub illis contenta: quod totum habet corpus Christi in ordine ad accidentia panis, succedit enim loco panis ad suplendum non solum munus causæ materialis in genere causæ efficientis, sed etiam ad supplendum influxum, quem substantia panis habebat ad conseruanda, vel restituenda accidentia propria (siue id fiat per propriam efficientiam, siue per aliud genus emanationis.) nam eodem modo corpus Christi conseruat & restituit accidentia panis, sicut faceret ipsa panis substantia. Quod autem id non præstet vt subiectum vnitum, parum refert; quia de facto forma substantialis panis dicitur subsstare accidentibus panis, quatenus est radix illorum accidentium exigens, & conseruans, ac restituens illa, quando amittuntur, licet non sit subiectum vnitum cum iis accidentibus, siquidem inhærent (vt suppono) soli materiæ, & tamen non sola materia, sed etiam forma dicitur proprie subsstare illis: ergo similiter corpus Christi sustentans, & conseruans illa accidentia, ac supplens quod præstaret materia, & forma panis, dici potest subsstare illi, licet non habeat physicam, & rigorosam vnionem cum illis.

98. *Aliunde obijcitur illam alligationem non esse necessariam.*

Posset aliunde è contrario obiici, sufficienter saluari totam rationem conuersionis huius adæquate in sola actione corporis Christi in accidentia, absque eo quod intelligamus alligationem ipsius ad eadem accidentia: nam per illam actionem formaliter intelligitur corpus Christi succedere substantiæ panis in munere sustentandi accidentia; ergo eo ipso intelligitur iam successio vnius substantiæ ad aliam in eodem munere, & respectu eorumdem accidentium, quod sufficit ad conuersionem. *Respondeo.* Respondeo, si non intelligeretur alligatio corporis Christi ad species, sed sola sustentatio accidentium, intelligeretur quidem quædam quasi conuersio causalis, seu causarum, quatenus vna causa succederet alteri causæ in ordine ad eumdem effectum; non tamen intelligeretur transsubstantiatio, quia ad hoc requiritur non solum quod terminus succedens sit substantia, sed quod succedat formaliter vt substantia, seu exercendo munus substantiæ quod est subsstare accidentibus. Subsstare autem non est solum sustentare accidentia, nisi etiam con-

Est quidem causalis conuersio, non tamen transsubstantiatio.

tineatur sub illis: ergo vt hæc conuersio sit transsubstantiatio, requiritur etiam illa alligatio corporis Christi ad species, ratione cuius dicatur Christus contineri substantialiter sub speciebus. Sicut ad conuersionem, quæ sit transformatio, non sufficit, quod terminus desinens, & succedens esset formæ. v. g. si forma aquæ conseruaret diuinitus gratiam, & succederet forma ignis in hoc eodem munere, non diceretur illa transformatio; quia illa forma non succederet circa gratiam in munere proprio formæ, scilicet informando illam; ergo similiter in præsenti, vt dicatur transsubstantiatio, requiritur quod corpus Christi succedat pani in munere proprio substantiæ circa accidentia, scilicet subsstando illis. Denominatio autem substantiæ prouenit formaliter non solum à sustentatione, sed etiam ab alligatione ad intimam præsentiam sub speciebus, quia *subsstare* (vt verbum ipsum ostendit) est, *stare sub*, quod significat contineri sub alio, ita vt cum illo moueatur, & cum illo quiescat inseparabiliter.

99. *Quæritur quid confirmatur hac denominatio conuenti sub speciebus.*

Petes, per quid formaliter constituatur hæc denominatio substantiæ, seu contenti sub speciebus, an per alligationem in actu primo prouenientem ab illa virtute data speciebus ad trahendum secum corpus Christi; an vero ab ipsa etiam actuali præsentia, qua in actu secundo corpus Christi sit formaliter præsens speciebus? Videtur enim sufficienter prouenire ab illa alligatione, quæ est in actu primo; seu à necessitate exsistendi in eodem loco cum speciebus; quæ necessitas in actu primo est illa virtus, & efficacia, quam species habent ad trahendum, & retinendum secum in eodem loco corpus Christi in actu secundo. Nam antecedenter ad præsentiam localem actualem forma substantialis intelligitur vnita materiæ, & ratione vnionis dicitur sufficienter esse in materia. Item ipsa accidentia panis antecedenter ad præsentiam actualem localem intelliguntur vnita pani, & inhærere pani, & ratione inhærentiæ intelligitur subsstantia panis contineri sub illis accidentibus, & subsstare illis: quando enim panis mouetur localiter, pro priori naturæ ante motum, & vbicationem, quam acquirit, intelligitur subsstare quantitati, & aliis accidentibus, quæ necessario requiruntur ad motum; ergo illa vnio sufficit ad hanc denominationem, & per consequens corpus Christi, quod succedit substantiæ panis, dicetur etiam subsstare speciebus formaliter per alligationem, quam habet in actu primo ante actualem præsentiam, quæ alligatio est necessitas proueniens à virtute, qua species possunt secum trahere, & retinere intime corpus Christi.

100. *Videtur omnino requiri præsentia actualis.*

Aliunde vere videtur debere omnino intrare ipsamet præsentia actualis corporis Christi ad denominationem *subsstantiæ*; quia reliqua omnia absque præsentia hac possent manere de facto, & corpus Christi non diceretur subsstare speciebus panis; ergo hæc denominatio debet prouenire saltem partialiter ab ipsa actuali præsentia. Consequentia patet quia, manentibus omnibus quæ intrinsece componunt effectum formalem, non potest non manere idem effectus formalis; ergo si, deficiente sola præsentia actuali, & manentibus aliis omnibus, non manet denominatio *subsstantiæ*, signum est, quod deest aliquid illius concreti: si enim nihil illius deest, manebit idem concretum, sicut antea. Antecedens vero, quod scilicet possint manere alia omnia absque præsentia actuali, & tunc corpus Christi non diceretur *subsstans*, probatur, quia posset Deus concurrere cum corpore Christi ad sustentandas species panis in genere causæ efficiētis sicut modo,

&

&ponere in ipsis speciebus virtutem ad trahendum secum corpus Christi sicut modo; & tamen nolle concurrere cum speciebus, & cum virtute illis data ad trahendum de facto corpus Christi, in actu secundo, sicut potest, data grauitate, vel impulsu lapidi, nolle concurrere cum lapide ad motum. Porro in eo casu corpus Christi non esset præsens speciebus, sed conseruaret illas agendo in distans de potentia absoluta; addito duplici miraculo, altero, quod ageret in distans; altero, quod virtus specierum ad trahendum corpus Christi non operaretur suum effectum. Tunc autem corpus Christi non substaret speciebus; quia, ostensis accidentibus illis non possemus vere dicere: *Hoc est corpus Christi*, cum re vera non esset corpus Christi sub illis accidentibus; ergo illa alia omnia absque actuali præsentia non sufficiunt ad dandam illam denominationem *substantiæ*, in sensu proprio & rigoroso.

101. *Non potest esse difficultas de re.* In hoc puncto non videtur posse esse de re ipsa difficultas: constat enim ex dictis, antecedenter ad ipsam præsentiam actualem intelligi in actu primo alligationem aliquam corporis Christi cum speciebus, illam tamen non sufficere, vt dicatur corpus Christi esse præsès speciebus. Vnde quoad modum loquendi, possumus distinguere, & concedere, quod in actu primo intelligatur alligatio radicalis, & corpus Christi radicaliter substans speciebus panis: posita vero præsentia, intelligatur per ipsam substans complere in actu secundo, hoc est, stans sub illis; quod quidem non haberet, deficiente sola præsentia actuali, & manentibus omnibus aliis.

102. *Ad rationem dubitandi. Respondetur.* Ad rationem vero dubitandi, & exemplum adductum ex vnione eorumdem accidentium cum substantia panis, per quam vnionem dicebatur panis substare accidentibus antecedenter præsentiam actualem. Responderi potest, in primo esse discrimen, quatenus vnio physica accidentium cum substantia panis est talis alligatio, vt non possit manere vnio illa in rerum natura absque eo quod forma sit præsens, & intima subiecto cui vnitur; non enim posset esse anima vnita corpori, ita vt corpus esset solum Romæ, & anima solum Neapoli, numquam vero anima esset præsens corpori: vnde non mirum, quod intelligendo solam illam alligationem, seu vnionem formæ substantialis, vel accidentalis cum subiecto, intelligamus subiectum esse sub illa forma. At vero in nostro casu non interuenit talis, tantaque alligatio, & vnio corporis Christi cum speciebus: potest enim manere tota illa alligatio antecedens, absque eo quod sequatur præsentia actualis corporis Christi ad species, vt vidimus; & ideo absque illa actuali præsentia nondum intelligitur completè, & formaliter corpus Christi substare illis speciebus.

103. *Addere possumus.* Addere tamen possumus, eamdem doctrinam, & distinctionem applicari etiam posse cum proportione ad exemplum, & vnionem accidentium cum substantia panis. Nam potest dari vnio illa accidentium cum pane absque eo, quod, ostensis accidentibus, possimus dicere: *hic est panis*; potest enim substantia panis Neapoli esse sub illis accidentibus, & eadem accidentia possunt replicari Romæ, non posita Romæ substantia panis; tunc autem datur in rerum natura vnio accidentium cum pane; & tamen ostensis Romæ accidentibus, non possumus dicere: *hic est panis*; ergo ad veritatem huius propositionis non sufficit illa alligatio antecedens, & vnio accidentium cum pane, sed requiritur ipsa actualis præsentia panis; quæ quia deest Romæ, non possumus proferre illam propositionem. Eodem ergo modo non sufficit illa alligatio antecedens corporis Christi cum speciebus ad dicendum: *Hoc est corpus Christi*, vel quod corpus Christi substat his speciebus, nisi includatur præsentia actualis corporis Christi ad species.

104. *Instantia.* Dices, pro eo priori intelligitur corpus Christi esse radix illorum accidentium, quatenus loco substantiæ panis ea conseruat, & restituit, radix autem eo ipso intelligitur substare; ergo pro eo priori corpus Christi substat accidentibus panis. Respondeo ex dictis, pro eo priori corpus Christi intelligi radicem incomplete, & virtualiter; non tamen omnino complete formaliter: quia esse radicem formaliter, videtur includere hoc, quod est actu esse sub illis, quorum est radix: quamuis autem corpus Christi pro eo priori conseruet, & sustentet efficienter accidentia panis, & exigat esse sub illis propter virtutem, quam accidentia habent ad trahendum secum ipsum: nondum tamen intelligitur esse sub illis; & ideo non videtur habere totam denominationem radicis formalis completam.

SECTIO VII.

Explicantur iuxta hanc sententiam omnes conditiones requisitæ ad veram conuersionem in conuersione Eucharistica.

105. HIs suppositis circa primum, quod proposuimus explicandum, qualis scilicet esset hæc continentia, seu hæc actio introductiua corporis Christi sub speciebus; restat nunc secundum, scilicet videre, quomodo ratione huius introductionis Christi sub speciebus sine aliqua noua productione corporis, reperiantur hic omnes conditiones, quas *sectione* 1. postulauimus ad omnem veram conuersionem. Et in primis clare constat, dari aliquod tertium commune, in ordine ad quod pugnet vterque terminus formalis, panis, & corpus Christi, & quod sub vtroque idem perseueret, nempe accidentia panis. Constat etiam, dari vnam mutationem, negatiuam scilicet ab esse panis ad non esse illius; & aliam positiuam, scilicet à non esse corporis Christi sub speciebus, ad esse illius sub speciebus. Constat tertio, dari vnum terminum formalem *à quo*, scilicet substantiam panis, & alium terminum formalem *ad quem*, scilicet corpus Christi, item terminum totalem *à quo*, scilicet compositum ex pane, & accidentibus; & terminum totalem *ad quem*, scilicet corpus Christi cum accidentibus. Item constat, terminum totalem *à quo* desinere simpliciter, & terminum totalem *ad quem* incipere simpliciter; item terminum formalem *à quo* desinere etiam simpliciter, vt non solum verum sit, compositum ex pane, & accidentibus conuerti in compositum ex corpore Christi, & accidentibus, sed etiam substantiam panis conuerti in corpus Christi iuxta doctrinam ibi traditam.

Datur primo aliquod tertium commune.

Secundo mutatio negatiua & positiua.

Tertio terminus à quo & ad quem.

Constat tertio terminus à quo fieri, & ad quem incipere.

106. *Explicatur alia conditio quomodo scilicet detur pugna inter vtrumque terminum.* Difficultas solum restat circa aliam conditionem requisitam ad conuersionem, scilicet quod detur pugna inter vtrumque terminum formalem, quomodo verificetur ibi. Et omissis variis sententiis in declaranda hac repugnantia, breuiter dicendum est, corpus Christi vt substans speciebus, ex natura rei pugnare cum substantia panis: quia vt substans includit sustentationem accidentium in genere causæ efficientis, quæ causalitas ex natura rei petit, quod accidentia non pendeant à substantia panis, & per consequens quod panis non subsistet iam illis accidentibus ne detur duplex causalitas adæquata circa eumdem effectum: nam esto, hæc diuinitus nó repugnet; repugnat saltem connaturaliter, &

& sine nouo miraculo; quare ex suppositione prioris miraculi,& quod accidentia conseruantur à corpore Christi, connaturaliter sequitur ablatio alterius causalitatis, quia illa accidentia conseruabantur à substantia panis.

107. *Instantia.* Dices, adhuc posita scientia infusa, qua anima Christi cognoscebat Leonem v.g.non fuit impedita scientia naturalis eiusdem obiecti; ergo nec posita causalitate,qua accidētia pēdent supernaturaliter à corpore Christi,debuit cōnaturaliter impediri causalitas,qua naturaliter pendebant à substātia panis.

Dicitur. Respondeo negando consequentiam. Ratio discriminis est, quod illa scientia naturalis tribuebat nouam perfectionem animæ Christi per se amabilem, adhuc posita scientia infusa; non versabatur enim circa idem omnino obiectum, sed habebat obiectum diuersum,& nouum modum cognoscendi illud obiectum: at vero causalitas secunda nullam habet amabilitatem nec vtilitatem,posita alia; nam causalitas solum est vtilis, vt effectus habeat esse: non potest autem habere duplex esse,nec maius esse à duplici causa: ergo secunda causalitas superflua omnino esset,& inutilis termino. Vide quæ diximus tomo de Incarnatione *disp.*12. *sect.*6. *n.*70. & *disp.*20.*n.*27.

108. *Instabis.* Dices iterum, ex vi illius causalitatis, qua accidentia pendent à corpore Christi,solum tollitur dependentia, qua sustentabantur à substantia panis, non vero tollitur vnio eorum cum substantia panis: aliud enim est,accidens sustentari à subiecto, aliud vniri,vt suppono ex Philosophia; quia sustentatio identificatur cum actione; ergo adhuc possent ex natura rei manere illa accidentia vnita pani.

Respondeo. Respondeo negando antecedens:nam licet vnio non sit ipsamet sustentātio,cæterum, ablata sustentatione, aufertur vnio, quia ipsa vnio caloris, v.g. dependebat à subiecto per eamdem causalitatē, per quam calor ipse, vt suppono ex Philosophia; quia cum naturaliter loquendo, numquam calor detur sine vnione, neque è contra, vtrumque terminat eamdem causalitatem:non enim sunt multiplicandi modi sine necessitate;ex quo fit, vt ablata dependētia caloris à subiecto, auferatur dependentia vnionis, quæ erat eadem, & per consequens auferatur ipsa vnio, quia subiectum non habet virtutem naturalem ad conseruandam vnionem per aliquam causalitatem non terminatam etiam ad calorem: cum enim illa causalitas non esset naturaliter possibilis, esset supernaturalis, & miraculosa, ad quam non potest habere subiectum virtutem naturalem; ergo de primo ad vltimum ablata dependentia caloris,&aliorum accidentium à subiecto,sequitur ex natura rei,vt non maneant vnita cum substantia panis, & per consequens ex introductione corporis Christi sub illis accidentibus sequitur ex natura rei,quod iam non sint accidentia panis.

109. *Dicet aliquis.* Dicet aliquis,hoc principium,quod forma materialis,& vnio eius cum subiecto fiant eadem actione, incertum esse, & fortasse falsum; magis enim connaturale videtur,quod singulæ terminent actionem distinctam: nam forma est subiectum etiam vnionis,qua vnitur cum materia,ergo est causa materialis vnionis, ergo est prior natura, quam vnio, & per consequens debet intelligi producta forma pro aliquo priori naturæ, antequam producatur vnio ipsius cum subiecto: vnde necesse est, quod productio formæ non sit productio vnionis; quia eadem productio non potest esse prior natura se ipsa: non potest ergo auferri vnio accidentium cum subiecto ex eo præcise, quod tollatur eorum dependentia à subiecto,vt à causa materiali.

110. *Respondetur.* Respondeo,in primis principium illud Philosophicum,licet non sit certum,esse tamen satis probabile;quia,vt diximus,non debemus de facto multiplicare actiones,& modos absque necessitate:nulla autem est necessitas ponendi duas actiones ad formam materialem,& ad eius vnionem, cum termini non sint naturaliter separabiles, sed pereunte vno, pereat semper & alter. Nec necesse est,quod forma sit causa materialis vnionis:potest enim vnio recipi in sola materia,seu subiecto formæ; vt in subiecto sustentante, seu inhæsiue; in forma vero solum adhæsiue, sicut creatio recipitur in termino iuxtà communem sententiam. Sed quidquid sit de hoc, addere possumus, de facto non pendere veritatem conuersionis Eucharisticæ ab his opinionibus Philosophicis. Nam Ecclesia ex veritate verborum Christi agnouit sub iis speciebus esse corpus Christi substans illis, atque adeo non esse amplius substantiam panis,quia alioquin non posset simpliciter dici, *hoc est corpus Christi*,vt postea videbimus. Siue ergo accidentia panis separata fuerint à pane propter Physicam repugnantiam, quam haberent vt sustentata à corpore Christi cum vnione prioti ad substantiam panis: siue propter repugnantiam moralem ex indecentia,quæ esset, si vtraque substantia esset simul sub illis accidentibus: certo tamen credidit Ecclesia, substantiam panis separatam fuisse omnino ab illis accidentibus propter aduentum corporis Christi,quod sufficit ad veram conuersionem; ad quam non semper requiritur repugnantia omnino Physica inter terminos, sed sufficit aliqua moralis,vt postea dicemus: sed re vera in præsenti inuenitur etiam repugnantia Physica, qua substantia panis destruitur propter aduentum corporis Christi ad illas species.

Ad conuersionem non semper requiritur repugnantia omnino Physica, sed etiam moralis.

111. *Vrgebis.* Vrgebis; licet ex causalitate Christi in accidentia sequatur, quod substantia panis non sit illorum subiectum, non tamen sequi ex natura rei destructionem ipsius panis: ergo corpus Christi vt sub speciebus non pugnat cum substantia panis taliter, vt ideo desinat panis, quia ponitur corpus Christi sub eius accidentibus. *Respon.* Respondeo negando assumptum:nam eo ipso, quod accidentia illa non vniantur substantiæ panis, non dantur in eius materia dispositiones sufficientes ad formam panis, sine quibus statim naturaliter perit forma panis. Deinde ablata forma, naturaliter perit ipsa materia: quia materia sine forma non potest naturaliter conseruari.

112. *Instantia.* Dices, materiam non pendere à forma à priori, sed solum à posteriori; ergo prius est materiam existere, quam carentiam formæ; ergo illa conseruatio materiæ non tollitur per subsequentem carentiam formæ: iam enim inuenitur semper materia pro aliquo priori, in quo nihil deest requisitum ad talem conseruationem; ideo enim Philosophi dicunt: si Deus separaret materiam ab omni forma substantiali(prout diuinitus fieri potest)conseruandam fore materiam eodem prorsus concursu,& eadem actione, qua conseruatur, quando est sub forma:cum enim forma non influat,vt vera causa dans esse materiæ,non oportet, quod Deus suppleat aliquem verum influxum; atque ideo conseruabitur materia eadem actione,qua prius; quæ tamen erit miraculosa quoad modum, quatenus conseruatur materia absque omni forma, quod est miraculum. Hoc tamen non videtur ita intelligendum,vt miraculum cōsistat in ipsa conseruatione materiæ, hæc enim videtur esse debita materiæ semel creatæ, sicut Angelo; vnde miraculum potius esset, quod materia destrueretur:totum ergo miraculum

videtur

videtur eſſe conſequens, quatenus materiæ non datur vlla forma ſubſtantialis, cum illi ſit debita; imo in rigore non videtur dicenda tunc miraculoſa conſeruatio materiæ, ſed ſola carentia formæ ſubſtantialis. Nam actio miraculoſa, etiam quoad modum, eſt illa, quæ in his circumſtantiis non deberet poni, ſed potius eſt contra ordinem naturæ, quod ponatur: hoc autem debet intelligi de circumſtantiis antecedentibus, non de conſequentibus, qualis eſt carentia formæ ad conſeruationem materiæ. Cum enim carentia formæ ſit aliquid conſequens exiſtentia materiæ, non poteſt hæc carentia formæ exigere, ne conſeruetur materia; quia in quocumque inſtanti conſideretur hæc carentia formæ, ſupponitur iam materia illo eodem inſtanti pro priori naturæ, in quo apparet magnum diſcrimen inter hanc actionem, & illam, qua reſtituitur cœco viſus: actio enim, qua reſtituitur cœco viſus, eſt ſupernaturalis quoad modum; quia procedit à Deo in talibus circumſtantiis antecedentibus, quæ exigunt iuxta naturæ ordinem, ne fieret talis actio, & iis non obſtantibus, Deus diſpenſat, & reſtituit viſum. At vero ad actionem, qua conſeruatur materia abſque omni forma, non præuenitur Deus, (vt ita dicam) ab aliqua circumſtantia antecedente, & exigente, ne ponatur talis conſeruatio: ſi quæ enim eſſet eiuſmodi circumſtantia, maxime carentia formæ; hæc autem non antecedit, ſed ſubſequitur actionem illam, qua conſeruatur materia; non eſt ergo hæc actio miraculoſa quoad modum, ſicut illa, qua viſus cœco reſtituitur. Totum ergo miraculum huius actionis eſſe videtur conſequens ipſam actionem, & conſiſtere, non quidem in eo, quod Deus velit conſeruare materiam per illam actionem, ſed quod poſt illam actionem non tribuat materiæ vllam formam ſubſtantialem. Sicut quando Deus conſeruabit ignem Babylonicum non comburentem pueros, miraculum quidem non fuit, quod ignis conſeruaretur; nec actio, qua ignis conſeruabatur, erat miraculoſa; imo fuiſſet nouum miraculum deſtruere ignem: ſed totum miraculum fuit, quod ignis conſeruatus non calefaceret. Nec dicendum etiam eſt actionẽ, qua ignis conſeruabatur, fuiſſe miraculoſam, ſuppoſito quod ignis non calefaciebat: prius enim erat ignem naturaliter, & ex debito conſeruari, quam non calefacere, atque adeo negatio calefactionis non poterat ſupponi ad impediendam conſeruationem ignis. Sic ergo conſeruatio materiæ nõ eſſet in ſe miraculoſa, ſed debita, totumque miraculum conſiſteret in negatione ſubſequenti formæ ſubſtantialis; quare ex hac negatione non videtur poſſe argui debitum vllum deſtruẽdi materiam primam panis, quæ antecedenter ad eiuſmodi negationem formæ intelligitur ex debito conſeruata.

113.

114. *Reſpondeo ſi Deus conſeruaret materiam ſine forma, conſeruationem illam fore miraculoſam etiam antecedenter.*

Reſpondeo, ſi Deus conſeruaret materiam primam abſque omni forma, conſeruationem illam futuram eſſe miraculoſam & ſupernaturalem, ſaltem quoad modum, non ſolum conſequenter, ſed etiam antecedenter; nec ſolum futuram miraculoſam negationem formæ conſequentem, ſed etiam ipſam conſeruationem materiæ: deeſſet enim aliqua conditio requiſita ad conſeruationem naturalem materiæ; quia licet materia non præſupponat formam ad ſui conſeruationem, præſupponit tamen voluntatem Dei conſeruandi materiam in ordine ad habendam formam, & ad conſtituendum compoſitum ſubſtantiale: tunc autem illa conſeruatio materiæ non procederet à tali voluntate Dei, ſed ab alia voluntate conſeruandi materiam ſine reſpectu ad formam, & compoſitum; ergo non procederet illa actio à Deo operante vt auctore naturæ, ſed operante ſupra legem naturæ, ac per conſequens etiam pro eo priori ante carentiam formæ iam intelligeretur illa actio cum aliqua ſupernaturalitate, quatenus non procederet à voluntate Dei auctoris naturæ, neque ex debito naturæ finis: in quo apparet diſcrimen inter eiuſmodi conſeruationem materiæ, & conſeruationem ignis Babylonici: nam conſeruatio ignis ſecundum ſe erat naturalis antecedenter ad carentiam operationis; quia adhuc procedebat à Deo operante vt auctore naturæ, & volente conſeruare illum ignem iuxta exigentiam cauſarum ſecundatum, & ad plures alias operationes, quas ignis ille poterat exercere, prout de facto exercebat comburendo miniſtros Regios. At verò materia abſque omni forma nullum haberet finem naturalem, propter quem conſeruaretur; eſſet enim omnino inutilis, & otioſa, atque adeo in eius conſeruatione Deus non intenderet finem naturalem, ſed alium, & per conſequens non operaretur vt auctor naturæ. Conſtat ergo ex his, quomodo ex corruptione formæ ſubſtantialis arguatur bene, quod materia etiam panis debeat perire, & conuerti in ſubſtantiam corporis Chriſti ſuccedentis ſub eiſdem accidentibus: quam doctrinam olim à me explicatam in Philoſophia, & in hac materia de Euchariſtia video placuiſſe P. Roderic. de Arriaga in ſuo Curſu Philoſoph. *diſput 2. Phyſ. ſect. 6. ſubſect. 4.* vbi bene diſſoluit aliqua, quæ obiici poſſent.

Illud eſt tenſum vt corruptiõe formæ bene ſequi deſtructionem materiæ.

Arriaga.

115. Sed adhuc reſtat ſcrupulus, quomodo ex ablatione illorum accidentium ſequatur deſtructio materiæ: nam perditis illis accidentibus, potuit materia in eodem inſtanti ab agentibus naturalibus accipere alias diſpoſitiones, & aliam formam ſubſtantialem: ergo non eſt, cur ex ablatione formæ panis, & illorum accidentium debeat ex natura rei deſinere materia. Reſpondetur, materiam, amiſſa forma panis, quantitate, & aliis accidentibus, non potuiſſe naturaliter in eodem inſtanti accipere aliam quantitatem, & aliam formam, nam vel hoc debuit eſſe in eodem ſpatio, vbi erat antea, vel in alio diuerſo: non quidem in eodem, quia non potuit manere aliud corpus quantum in eodem ſpatio cum ſpeciebus panis; ſed neque in ſpatio proximo diuerſo; quia cum ipſa materia ſit diuiſibilis, debuit occupare ſpatium proximum diuiſibile, ad quod occupandum debuit naturaliter loquendo moueri ſucceſſiue; ergo non potuit in primo inſtanti occupare aliquod ſpatium, vbi poſſet accipere illam nouam formam.

Nouadifficultas ſoluitur.

116. Adde, non eſſe iuxta rerum naturam, quod Deus conſeruando totam quantitatem panis, conſeruaret alibi illam materiam cum alia quantitate; quia iam daretur maior quantitas intra cœli ambitum, quàm antea; quod fieri naturaliter non poteſt, quia forſitan in prima rerum creatione quantitas materiæ fuit omnino adæquata cum capacitate huius ſpatij, ita vt nulla pars ſpatij relicta fuerit, quam noua pars quantitatis potuerit occupare; quod dicendum videtur iuxta communem Philoſophorum doctrinam, quæ docet, nullum nec minimum quidem vacuum dari in natura; & licet potuiſſent per condenſationem corpora comprimi, vt darent locũ nouæ quantitati ſuperadditæ, id tamen non eſſet connaturale. Fatendum enim eſt, eam quantitatem fuiſſe productam in prima rerum creatione, quam connaturaliter poſtulabat hæc elementorum, & rerum ſeries, vt res connaturaliter cum debita raritate, & denſitate exiſterent: nam ſicut ordo huius vniuerſi poſtulabat tantam quantitatem corporum rariorum, ſcilicet ignis, & aëris, & tantam craſſiorum, vt ſic connaturalius, & melius conſeruaretur in ordine ad finem vniuerſi: ſic etiam poſtulauit tantam quantitatem

Addere ipſa ſumma.

produci, quanta sufficeret ad illam corporum proportionem,& mensuram,& non plus;quia quo plus quantitatis produceretur, eo deberent esse corpora densiora,& eo plus prævalerent elementa crassiora, ad quæ densitas disponit. In omni ergo sententia assignari potest repugnantia naturalis ad hoc, vt post separationem accidentium à substantia panis, maneret materia panis in rerum natura.

117. *Infertur concilio Tridentino.* Ex dictis infertur, quam merito dixerit Concilium Tridentinum,Ecclesiam ex veritate verborum collegisse conuersionem substantiæ panis in corpus Christi:nam verba illa non potuerunt esse vera,manente substantia panis sine nouo miraculo: verba enim illa significant corpus Christi contineri, non vtcumque sub illis accidentibus,sed vt substans illis, & ita vt non maneat ibi substantia panis; alioquin si substaret panis illis accidentibus, non vere diceretur: *hoc est corpus Christi*; vt videbimus infra; ex hoc autem, quod substantia panis non substet illis accidentibus, colligitur perire formam panis, quæ non potest conseruari sine propriis dispositionibus; denique ex hoc ipso infertur destructio materiæ,cũ nó possit connaturaliter perseuerare sine formâ,nec possit aliam accipere in illo,nec in alio spatio,vt supra probatum est. Ex quo tandem fit, substantiam panis conuerti in corpus Christi, cum desinat tota panis substantia ob positionem corporis Christi sub iisdem accidentibus, & in ordine ad idem munus substantiale, quod gerebat substantia panis.

118. *Quæritur.* Pro complemento tamen huius dubij,quæri potest,an ad veram conuersionem substantiæ panis in corpus Christi sufficeret connexio moralis ex decreto Dei inter positionem corporis Christi, & desitionem panis, licet vtraque mutatio non haberet inter se physicam connexionem ex natura rei. Negant plures, sed sine firmo satis fundamento. Ego quidem de facto concedo, dari connexionem physicam(vt probaui;) cæterum non credo,hanc conditionem requiri ad quamlibet conuersionem vnius in aliud. Primo quia, si canonicus fiat Monachus, dicitur simpliciter in Monachum conuerti, & Canonicatum mutari in Monachismum; licet ex natura rei non repugnent simul in eodem homine Canonicatus,& status Regularis, sed solum moraliter ex decreto Pontificis nolentis durare Canonicatum in Monacho; ergo similiter,licet ex natura rei non repugnent lux,& calor;si tamen Deus nollet vtramque qualitatem simul conseruare, posset dici conuerti subiectum à lucido in calidum. Secundo, & à priori probari,quia in prædicto casu reperiũtur omnes conditiones cõuersionis,scilicet successio vnius ad aliud in eodem tertio communi, & in ordine ad idem munus, & talis item subordinatio inter expulsionem vnius,& introductionẽ alterius,vt nó se habeant mere concomitãter,sed vna sit causa alterius; ergo non est,cur non dicatur simpliciter conuersio.

Satisfit.

119. *Obiicitur.* Dices,ad conuersionem requiri,quod terminus *à quo* desinat ex vi termini *ad quem*: tunc autem non desineret ex vi termini *ad quem*,sed ex vi decreti Dei nolentis vtrumque simul conseruare. Sed contra; quia licet non desineret physice ex vi termini *ad quem*,desineret tamen moraliter ex vi illius,hoc est, terminus *ad quem* vt introductus,esset causa moralis expulsionis alterius.Quare sicut Sacramenta dicuntur simpliciter causare gratiam,licet solum causent moraliter illam; sic etiam tunc terminus *ad quem* diceretur simpliciter expellere alium terminum licet non physice, sed moraliter. Cum ergo ad conuersionem solum requiratur, quod vnus terminus simpliciter desinat in aliũ, seu ob repugnantiam cũ alio, non est cur non dicatur conuersio simpliciter,

Respondet.

quando vnus terminus moraliter expellit alium? nec discrimen aliquod probabile potest afferri, cur causa moralis dicatur simpliciter causa,& non dicatur simpliciter expellere alium terminum.

120. *Instantia.* Dices,ergo desitio termini *à quo* esset simpliciter annihilatio: nam illa desitio secundum se non haberet connexionem cum actione aliqua positiua.

Respondeo. Respondeo, annihilationem esse desitionem, quæ non solum secundum se,sed neque extrinsece ex decreto agentis subordinatur actioni positiuæ;nec est ex vi actionis positiuæ, qua succedat terminus in eodem munere termino desinenti:nam si desinit ex vi talis actionis,iam non desinit in purũ nihil,sed in aliud,nẽpe in id quod succedit,de quo infra *sect.* 12.

121. *Instabis iterum.* Sed contra instabis;ergo si Deus nollet conseruare simul duos Angelos, & ideo producendum vnum destrueret alterum prius creatum, hic diceretur cõuerti in illum qui producitur de nouo:nam licet illa desitio secundum se non haberet connexionem cum productione alterius,haberet tamen connexionem moralem seu extrinsecã ex decreto Dei nolentis conseruare vtrumque Angelum simul,atque ideo Angelus destructus non abiret in purum nihil, sed in alium Angelum; ergo conuerteretur in illum: si enim non annihilatur, debet conuerti in alium.

Respondeo. Respondeo concedendo, desitionem Angeli in eo casu non fore annihilationem, quia vere non tenderet destructio in purum nihil, sed in aliquid: nego tamen intercedere veram conuersionem vnius Angeli in alium; ad conuersionem enim non sufficit,quod vnum desinat ex vi alterius,sed requiritur vlterius, quod vnum succedat alteri in eodem munere intra aliquod compositum, vt supra diximus; quæ conditio deesset in prædicto casu; & ideo esset tunc desitio media inter annihilationem,& conuersionem; neque enim est vniuersaliter verum, quod quidquid non desinit per annihilationem, desinat per conuersionem in aliud;quia plus est conuerti in aliud,seu abire in aliud,quã desinere propter aliud.

121. *Hæc quidem vera sunt loquendo de conuersione in communi, non tamen de Eucharistica.* Cæterum,licet hoc verum sit, loquendo de conuersione in communi; loquendo tamen de conuersione Eucharistica,vix potuit Ecclesia in hoc mysterio conuersionem agnoscere, nisi cum connexione fere omnino physica inter positionem corporis Christi, & desitionem panis; tum quia Ecclesia totam hanc conuersionem collegit ex veritate verborum (vt dixit Tridentinum) quæ significant,corpus Christi conuerti sub accidentibus vt exercens munus substantiæ circa illa, & per consequens sustentare illa saltem efficienter, ex quo naturaliter sequitur, accidentia non sustentari à substantia panis, & desinere panem, vt supra probatum est, tum etiam,quia si substantia panis non desineret ex natura rei ob positionem corporis Christi, non haberet Ecclesia fundamentum ad credendum,quod desineret ex decreto Dei. Cur enim non potuit vel manere in eodem loco sine vnione ad species,vel in alio etiam loco,aut vnde Ecclesia oppositum colligeret ex verbis,si penderet solum ex decreto Dei,& non consequeretur ex ipsa rei natura?Ergo de facto conuersio Eucharistica vndique, vel fere vndique affert connexionem physicam positionis corporis Christi, & desitionis panis.

SECTIO VIII.

Dissoluuntur obiectiones contra nostram sententiam.

123. NOn potuimus sectionibus præcedentibus nostram sententiam explicare, quin obiter præcipuas

cipuas difficultates dissolueremus, quæ contra illam poterant militare. Nunc alias afferamus, vt ex omnium solutione firmior maneat & clarior. Prima obiectio oritur ex modo loquẽdi Patrum, qui indicant, per verba consecrationis corpus Christi non solum poni sub speciebus, sed etiam ipsum corpus fieri, confici, creari, &c. his enim, & aliis vocibus similibus vtuntur ad declarandũ hoc mysterium, quæ cũ toties à Patribus vsurpentur in declaratione huius mysterij, non est credendum, quod semper vsurpatæ fuerint figurate, & in sensu minus proprio.

Respondeo, loquutiones Patrum, quæ ab aduersariis adducuntur, ad duas potissimum, vel tres classes posse reduci. In prima sunt, qui dicunt, *substantiam panis mutari in corpus Christi*, seu, *transire in illius naturam*, &c. & hic modus loquendi propriissimus est; ad quem tamen nulla requiritur productio corporis Christi secundum se, sed sola introductio illius in hoc compositum, vt supra declaratum est, & postea iterum declarabitur.

Ad hanc etiam classem pertinent alij plures, qui dicunt, *ex pane, & de pane fieri corpus Christi, panem fieri corpus Christi*; qui modus loquendi reperitur apud plures Patres, quorum aliquos affert Suarez *disp. 50. sect. 4. §. secundo principaliter*, & habetur etiam in hymno Festi corporis Christi: *Verbum caro panem verum, verbo carnem efficit, fitque sanguis Christi merum*, &c. viderique possent magis propriæ, quia solum significant transitum vnius in aliud sine noua productione corporis Christi. Illa vero propositio, *de pane fit corpus Christi*, reiicitur à S. Thom. in præsenti *artic.* 8. in sensu proprio; quia illud *de*, significat consubstantialem, seu quod vterque terminus habeat aliquam substantiam communem. Quod si aliquando reperiatur apud aliquem Patrum, pie exponenda est, accipiendo illud *de*, in sensu lato, vt sit idem quod *ex pane*, vbi nota, Ambrosiũ apud quem ille modus loquendi reperitur, aliter legi emendatum apud Sotum *in 4. distinct. 9. quæst. 1. artic. 9.* An vero præpositio, *ex*, dicat etiam aliquam improprietatem, dicemus infra *sect. vlt.* Denique illæ propositiones: *panis fit corpus Christi, vinum fit sanguis*, &c. non habent sensum proprium, sed improprium, vt docet late S. Thom. *d. art. 9.* quia non datur aliquod subiectum commune vtrique substantiæ, de quo possit verificari, fuisse panem, & factum esse corpus Christi, vsurpantur tamen improprie, & per similitudinem ad alias cõuersiones, in quibus manet subiectum commune; quia licet in præsenti non maneat commune subiectum, manent tamen accidentia communia vtrique substantiæ, quare idem dicetia, panẽ fieri corpus Christi, ac dicere, corpus Christi succedere pani sub iisdem accidentibus. Immerito ergo ex hoc primo capite arguitur ad probãdam productionem corporis Christi, cum fere omnes hę loquutiones vsurpentur à Patribus improprie, vt fatetur ipse Suar. *d. disp. 50. sect. 9.* Si quæ vero in sensu proprio dicuntur, nullo modo probant productionem, sed solam conuersionem. Dicere enim quod *ex pane fit corpus Christi*, non est dicere, quod fit simpliciter corpus Christi, sed quod panis transit in illud, seu quod corpus Christi sit terminus formalis illius conuersionis: fit enim non quod corpus Christi sit corpus, sed quod corpus Christi sit ex pane, seu quod sit terminus, in quem definit panis; vt aduertit Vasquez in præsenti *disputat. 181. num. 154.* Quod si verbum, *fit*, denotet aliquam productionẽ corporis Christi, ex hoc capite habebunt illæ propositiones aliquam improprietatem, vt voluit Bonauentura *in 4. d. 11. p. 1. artic. vnico, quæst. 6. in fine*; & quidem rarò inuenies apud Patres, *ex pane fieri corpus Christi*, licet aliquando dicant, *ex pane confici*; de quo statim dicam.

Ad secundam classem pertinent loquutiones, quibus dicitur, corpus Christi confici, creari, perfici, &c. & hæ quidem sunt in duplici differentia: in quibusdam enim dicitur absolute, corpus Christi creari; in aliis vero, imo fere omnibus, non dicitur simpliciter, sed cum addito ostendente, non esse sermonem de corpore Christi secundum se, sed de illo cũ accidentibus panis: in quo sensu verissimæ sunt & propriæ. Sic dixit Cyprianus adductus à Suarez, quod *Christus vsque hodie hoc veracissimum, & propriissimum corpus suum creat, & sanctificat, & benedicit, & diuidit*, &c. vbi satis manifeste constat, ipsum loqui de composito corporis Christi, & accidentiũ, quod simpliciter dicitur corpus Christi, quod solum dicit in recto, vt constat ex dictis supra *disput. 1.* Alioquin non dixisset proprie, quod *diuiditur, & sanctificatur*, & *benedicitur*: nam corpus secundum se non diuiditur, sed vt sub accidentibus; nec sanctificatur per consecrationem; quod enim proprie sanctificatur, est compositum illud, in quod introducitur ipsa sanctitas corporis Christi, & per illam quasi formaliter sanctificatur totum compositum, & benedicitur; ergo sicut illa omnia non possunt proprie intelligi de corpore Christi secundum se, sed de composito, sic nec verbum *creandi* debet accipi de corpore Christi secundum se, sed dẽ toto composito. Quem sensum intendit Ecclesia in Canone Missæ, dum dicit: *Per quem hæc omnia semper, Domine, bona creas, sanctificas, viuificas, & benedicis*, &c. Non enim loquitur de creatione corporis Christi, sed de creatione illius compositi, quod est in altari: quod quidem per corpus Christi quasi formaliter sanctificatur, viuificatur, benedicitur, vt supra dictum est. Sic etiam intelliguntur verba Bessarionis ibidem adducta: *Tota Trinitas hoc corpus altaris erat*. Non enim dixit creari simpliciter hoc corpus, *sed hoc corpus altaris*, seu provt in altari. Ad hunc etiam sensum reducũtur illæ loquutiones, quibus Patres dicunt aliquando, Sacerdotes proprio ore conficere corpus, & sanguinem Christi, quasi dicant, conficere sacramentum corporis, & sanguinis Christi; ideo enim non dixerunt *faciunt*, sed *conficiunt*, vt indicarent, se loqui non de affectione simplici, sed de confessione alicuius compositi: *confessio* enim in rigore coniunctionẽ significat plurium in vnum compositum.

Denique loquutiones, quibus corpus Christi simpliciter dicitur creari, vel fieri, rarissimæ sunt. Nam Augustinus, qui communiter affertur ex cap. *Vtrum sub figura* de consecrat. *d. 2.* non dixit, corpus Christi simpliciter creari, sed *panem, & vinum in mysterio vere carnem, & sanguinem Christi consecratione Spiritus sancti potentialiter creari*, hoc est, panem creari carnem, seu *panem fieri carnem*; quæ loquutio impropria est, vt supra vidimus ex S. Thoma; & adhuc non est contra nostram sententiam, cum solum significaret panem transire in carnem, quod non negamus. Quod si aliquis alius inferioris notæ aliquando simpliciter, & sine addito dixit, corpus Christi consecratione creari, rarissimus erit, & pie intelligendus de corpore Christi ratione vnionis ad speciesi nam (vt supra diximus Disp. præcedenti) sæpe tribuuntur Christo in Eucharistia prædicata specierũ, quanto magis prædicata ipsius vnionis sacramentalis, à cuius productione dicitur corpus Christi produci, improprie tamen. Imo aliqui ex aduersariis agnoscunt aliquã improprietatẽ in illa loquutione: nam verbũ *creandi* dicunt non posse in rigore vsurpari in hoc mysterio: dicunt enim, non dari creationẽ, vbi præcessit terminus *à quo* realis, & positiuus, sicut

ſicut nec panis annihilatur, quia deſinit in terminum realem & poſitiuum. Ex quibus omnibus conſtat, quam inefficax argumentum ſumatur contra noſtram ſententiam ex Patrum auctoritate, cum fere omnes aperte indicauerint, ſe loqui de productione corporis Chriſti ſecundum eſſe ſacramentale, ſeu de conuerſione panis in corpus Chriſti, non de productione corporis Chriſti ſimpliciter; & aliũde ipſi etiam aduerſarij teneantur concedere, quamplures ex illis loquutionibus accipiendas in ſenſu minus proprio vt de ſingulis earum probatum eſt.

127. *Obiectio ſecunda.* Secunda obiectio eſt, quia in hoc myſterio interuenit conuerſio ſubſtantialis; ergo debet habere terminum ſubſtantialem; ergo terminatur ad ſubſtantiam corporis Chriſti. *Soluitur.* Reſpondetur concedendo totum: neque enim in mentem nobis venit, quod aduerſarij exiſtimant, negare ſcilicet, quod corpus Chriſti ſecundum ſuam ſubſtantiam ſit terminus formalis huius conuerſionis. *Corpus Chriſti non eſſe id quod producitur, ſed quod introducitur.* Fatemur ſane ita eſſe; ſed dicimus corpus Chriſti non eſſe id, quod producitur per hanc conuerſionem, ſed ſolum quod introducitur; itaque conuerſio vt conuerſio habet pro termino formali corpus Chriſti; vt productio vero non habet producere corpus Chriſti, ſed producere vnionem corporis Chriſti cum ſpeciebus: ſicut conuerſio formalis, qua ex alimento fit noua pars hominis, habet pro termino formali conuerſionis animam rationalem, quæ introducitur in materiam alimenti; non tamen eſt productio animæ, ſed ſolius vnionis animæ cum illa materia.

128. *Inſtabis. Reſpondeo.* Dices, conuerſio vt conuerſio eſt actio; ergo qui fuerit terminus conuerſionis, erit terminus productionis. Reſpondeo, etiam introductio, vt introductio eſt productio, & tamen non eſt idem terminus introductus, & productus; anima enim introducitur, vnio vero producitur. Similiter dicendum eſt de conuerſione: nam licet conuerſio vt conuerſio ſit productio, non tamen eſt productio eiuſdem termini, qui denominatur à conuerſione terminus ſuccedens: ſed eſt productio vnionis termini formalis ſuccedentis: eadem enim conuerſio dat diuerſas denominationes diuerſis terminis, quos habet, alterum denominat productum, alterum introductum ſeu ſuccedentem; ſicut etiam actio vt actio reſpicit principium & terminum, illudque denominat agens, hunc vero productum.

129. *Inſtabis iterum.* Dices iterum, hæc eſt conuerſio ſubſtantialis, ergo eſt actio ſubſtantialis; ergo etiam vt actio eſt productio alicuius ſubſtantiæ, nam ſi ſit productio ſolius accidentis, non poteſt eſſe productio ſubſtantialis. *Reſpondeo omnes actiones in ſua entitate eſſe accidentales.* Reſpondeo, hanc actionem conſideratam in ſua entitate eſſe aliquid accidentale; imo (in mea ſententia) omnes actiones, quantumuis ſint productiones termini ſubſtantialis, ſunt in ſua entitate accidentales. Cæterum ſicut productio hominis, v.g. licet ſit entitatiue accidens, denominatur tamen productio ſubſtantialis à termino producto, qui eſt ſubſtantia: ſic etiam hæc actio denominatur conuerſio ſubſtantialis à termino formali conuerſionis, qui eſt ſubſtantia corporis Chriſti, & dicitur ſimpliciter conuerſio ſubſtantialis, hoc eſt, conuerſio ſubſtantiæ in ſubſtantiam: nam licet in Conciliis nunquam dicta fuerit conuerſio ſubſtantialis, ſed ſubſtantiæ in ſubſtantiam, conformius tamen ad modum loquendi Conciliorum appellatur conuerſio ſubſtantialis. Sub nomine autem *actionis*, aut *productionis* non video, cur ſit neceſſe eam appellare actionem ſubſtantialem: actio enim vt actio ſolum denominatur ſubſtantialis à termino producto, ergo cum hæc actio nec in ſe ſit entitatiue ſubſtantialis, nec terminus productus ſit ſubſtantialis; non eſt, cur debeat appellari actio ſubſtantialis, ſed accidentalis, licet ſit conuerſio ſubſtantialis.

130. *Tertia obiectio.* Tertia obiectio eſt, quia ex noſtra ſententia ſequitur ſubſtantiam panis magis conuerti in ſpecies panis remanentes, quam in corpus Chriſti; probatur ſequela, quia ſubſtantia panis deſinit non ex vi productionis corporis Chriſti, ſed ex vi actionis, quia corpus Chriſti ſuſtentat efficienter accidentia: illa autem actio tota terminatur ad ipſa accidentia, quorum eſt cõſeruatio; ergo panis deſinit ex vi conſeruationis accidentium, & per conſequens deſinit in ipſa accidẽtia, & non in corpus Chriſti. *Reſpondeo.* Reſpondeo negando ſequelam, & ad probationem negatur etiam conſequentia; nam conuerti hoc in aliud, non eſt præciſe quod deſinat hoc ex vi actionis, qua illud conſeruatur, ſed ex vi actionis, qua illud ſuccedit huic in eodem munere, & in ordine ad idem tertium, vt ſupra dictum eſt. Hoc autem non reperitur reſpectu accidentium; nam accidentia non ſuccedunt poni in eodem munere, & in ordine ad idem tertium: reperitur tamen reſpectu corporis Chriſti, quia panis deſinit ex vi illius actionis, per quam licet non producatur, ſuccedit tamen corpus Chriſti ſubſtantiæ panis in eodem munere, & circa eadem accidentia; quare merito dicitur panis conuerti in corpus Chriſti, & non in accidentia.

131. *Obijcitur quarto.* Quarto obiicies, ſi ad conuerſionem ſubſtantialem non requiritur productio ſubſtantiæ, ſed mera ſucceſſio, ergo etiamſi panis non periret, dummodo ſepararetur ab accidentibus; eo quod corpus Chriſti ſuccederet ſub illis in eodem munere, daretur conuerſio ſubſtantialis, & tranſſubſtantiatio. *Reſpondetur. Confirmatur reſponſio exemplo materiæ.* Reſpondeo, nullum eſſe inconueniens in conſequenti: nam ſicut ſi materia mea informaretur nunc forma Pauli, & amitteret meam formam, diceretur illa conuerſio formalis, & transformatio, licet non eſſet deſitio, vel productio alicuius formæ, ſed ſucceſſio formarum in ordine ad informandam eamdem materiam; ſic in caſu poſito, licet non daretur deſitio, vel productio alicuius ſubſtãtiæ, dummodo daretur ſucceſſio ſubſtantiarũ in ordine ad ſubſtandum eiſdem accidentibus, diceretur connerſio ſubſtantialis, & tranſſubſtantiatio. Cæterum in alio caſu licet diceretur, compoſitum ex pane, & accidentibus conuerti in compoſitum ex corpore Chriſti, & eiſdem accidentibus; non tamen diceretur, ſubſtantiam panis conuerti in corpus Chriſti, quia (vt dictum eſt *Sect.* 1.) ad hoc vt dicatur vnus terminus formalis conuerti in alium, oportet, quod terminus formalis *à quo* ſimpliciter deſinat eſſe ob aduentum termini formalis *ad quem*. *Inſtabis.* Dices, materia ſola ſuſtentabat accidentia; ergo illa ſola eſt, cui ſuccedit corpus Chriſti in eodem munere; ergo non eſt totus panis terminus formalis *à quo* huius conuerſionis. *Reſpondeo.* Reſpondeo, totam ſubſtantiam panis ſubſtare ſuis accidentibus; quia licet materia ſola ſuſtentet, ſed tamen forma etiam ſubſtat, hoc eſt, eſt radix determinata accidentium ſaltem propriorem, quod eſt proprie ſubſtare.

132. *Obiectio quinta.* Sed contra obiicies quinto, ergo quando vnum corpus ſubſtantiale ſuccedit alteri in eodem loco reali, datur tranſſubſtantiatio; quia iam tunc datur ſucceſſio ſubſtantiarum in ordine ad eumdem locũ. *Reſpondeo.* Reſpondeo, dato quod illa ſit aliqualis conuerſio vnius compoſiti reſultantis ex loco, & locato, in aliud compoſitum reſultans ex loco, & locato, non tamen eſſe tranſſubſtantiationem: quia ad hanc requiritur ſucceſſio ſubſtantiarum in proprio munere ſicut ſubſtãtiæ, ſed eſt ſubſtare accidentibus: ſicut è contra ad transformationẽ non ſufficeret ſucceſſio formarum in ordine ad ſubſtandũ accidentbus, niſi

nisi succederent in ordine ad informandum idem subiectum, vt dixi *Sect. precedenti.*

Dices, conuersio alimenti in hominem est conuersio substantialis; & tamen non succedit forma in munere substandi; ergo similiter, licet corpus succedens localiter non substet loco, erit conuersio substantialis. Respondeo, negando minorem: quia prima conuersio habet pro termino formali formam succedentem in aliquo munere non substantiæ vt sic, sed formæ substantialis, ideo illa est conuersio substantialis formalis.

Dices, replere locum, etiam est munus substantiæ. Respondeo, inprimis etiam esse munus quantitatis; deinde est munus substantiæ, sed non vt substantis loco; sed vt replentis: conuersio vero formalis est substantialis, quia id quod aduenit de nouo, exercet munus substandi in loco composito, quod resultat locatum autem non habet hoc, quia locatum non aduenit vllo modo ad substandum.

Obiicies sexto: verba consecrationis habent de se vim sufficientem ad producendum corpus Christi; ergo de facto producunt illud. Consequentia videtur bona, quia causa cum virtute, & applicatione sufficienti, non est cur non operetur. Antecedens autem probatur, quia si corpus Christi non existeret nunc in cœlo, adhuc ex vi verborum poneretur in Eucharistia. Præsentia enim, quam habet in Eucharistia, non pender à præsentia naturali, vt dictum est *disput. 5.* ergo verba de se habent vim producendi corpus Christi in Eucharistia.

Nonnulli negant antecedens primum, & secundum, & fatentur, quod corpus Christi alibi non esse, non consecraretur: nec hoc (inquiunt) derogat efficacitati verborum, non enim debuerunt habere virtutem ad casum impossibilem de lege ordinaria: sufficit, quod habeant virtutem operandi existente corpore Christi, cum aliunde certum sit, corpus Christi semper exstiturum. Et quidem, si ad consecrationem huius sacramenti prærequiratur Christus viuus (de quo infra in Tractatu de sacrificio) non est dubium, quin verba non habeant vim producendi corpus Christi. Quidquid tamen de hoc sit, quod ad præsens attinet, admittere possumus in verbis illam vim, ita vt si corpus Christi redactum esset in cineres, posset consecrari, & poni in Eucharistia cum organizatione humana: ille enim casus, licet de facto non erat futurus, erat tamen simpliciter possibilis, naturaliter loquendo: verba autem debuerunt ex institutione habere virtutem ad verificandum se in omni casu naturaliter possibili, sicut nunc de facto Eucharistia habet virtutem ad producendam gratiam in aliquo homine, cui numquam de facto applicabitur. Dixi autem *in causa naturaliter possibili*; quia ad casus naturaliter impossibiles, & qui numquam sunt ponendi, forsitan non habent virtutum sacramenta ex præsenti institutione. Nam si miraculose omnes animæ hominum ponerentur in vnico corpore, non posset vnus alium baptizare vel absoluere ex vi præsentis institutionis, nec oportuit ad illum casum impossibilem dari virtutem & efficaciam: & per consequens forsitan verba consecrationis non habent virtutem ad producendam materiam corporis Christi, quia non potest naturaliter contingere, quod materia ipsa non existat in rerum natura sub aliqua forma. Cæterum, quia potuit naturaliter contingere, quod materia illa existeret sub forma cinerum, & sine organizatione requisita ad hoc, vt esset corpus humanum, ideo admitti potest, quod verba habent virtutem ad producendam illam organizationem requisitam ad corpus humanum; & consequenter, quod verba consecrationis calicis habent virtutem ad producendam formam substantialem sanguinis, quia potuit illa materia esse iam sub alia forma; & tunc ad veritatem verborum opottebat reproduci formam sanguinis in illa materia sub speciebus vini.

Ad argumentum ergo admisso antecedenti, negatur consequentia; nam verba ex præsenti institutione habent vim moralem ad operandum totum id, quod requiritur ad sui veritatem: Id autem, quod non requiritur, non possunt operari; quare licet, non existente corpore Christi, possent illud producere, quia tunc illa productio requireretur ad veritatem verborum; nunc tamen non possunt illud producere, quia de facto non requiritur talis productio, cum iam supponatur productum, sed solum requiritur, quod ponatur sub speciebus.

Dices, verba nunc de facto non supponunt corpus Christi existens, antequam operentur; nam licet corpus Christi habeat de facto suam existentiam naturalem independenter à verbis, illa tamen existentia corpus Christi non prærequiritur ad hoc vt verba operentur, & per consequens non se habet antecedenter ad operationem verborum; ergo possunt verba de facto illud producere, ac si vere non existeret.

Respondeo, verba nunc de facto, priusquam operentur, præsupponere existens corpus Christi; quia priusquam operentur, debent significare, vt infra dicetur: verba autem in illo priori significant, & supponunt pro corpore Christi simpliciter, quod est idem ac supponere pro corpore, quod tunc habet, vel vltimo habuit, vt dixi vbi supra; ergo in illo priori supponunt pro corpore tunc existenti; ergo antequam operentur verba, præsupponunt existens corpus Christi, quod in posteriori ponant sub speciebus. Posset quidem poni corpus Christi sub speciebus, licet tunc non supponeretur existens; quia tunc verba pro illo priori supponerent pro corpore, quod vltimo habuerat Christus; nunc tamen de facto, cum supponant pro corpore, quod nunc habet, iam præsupponunt illud existens, priusquam operentur.

Dices iterum, verba habent vim saltem in aliquo casu ad producendum corpus, vel sanguinem Christi; ergo prædicatum formale, quod enunciant, est ratio corporis, vel sanguinis, & non sola continentia sub speciebus, quia verba non habent vim ad producendum, nisi id quod formaliter enunciant. Respondeo negando consequentiam; nam verba, quibus data est vis sufficiens ad verificandum se ipsa, licet potissime habeant vim ad operandum prædicatum formale, habent tamen vim ad producendum subiectum, si non supponatur existens: itaque si huic propositioni, *Bucephalus est albus*, Deus daret vim ad verificandam se ipsam, non solum possent hæc verba dare albedinem Bucephalo, sed etiam producere Bucephalum, si non supponeretur iam existens.

Vltimo obiici solet contra nostram sententiam auctoritas S. Thomæ, qui licet nusquam dixerit, hanc conuersionem esse productionem corporis Christi, videtur tamen illud sæpe supponere. Primo, quia sæpe negat Christi corpus esse in hoc sacramento per mutationem localem; secundo, quia in præsenti *art. 8.* in corpore, & *ad 2.* negat, hanc actionem esse ex præsuppositio subiecto; ergo sentit, non esse actionem adductiuam; tertio, quia supra *q. 2. art. 1.* in corpore docet; naturam humanam non potuisse conuerti in naturam diuinam; quia natura diuina ingenerabilis est; ergo sentit, conuersionem esse productionem termini, in quem fit conuersio.

Respondeo,

142. *Responsio.* Respondeo, S.Thomam magis esse pro nostra sententia infra *quæst.78.art.5.* in corpore, vbi sic ait: *Non enim faciunt hæc verba, quod corpus Christi sit corpus Christi, sed quod contentum sub speciebus sit corpus Christi.* Hæc est ipsa eadem conclusio, quam defendimus. *Respondetur ad primum locum.* Ad loca contraria, Respondeo ad primum; nos etiam fatemur, hanc actionem non esse adductiuam, sed vnitiuam corporis Christi cum speciebus, vt sæpe dictum est in superioribus. *Ad secundum.* Ad secundum, inprimis S.Thomas non negat subiectum huius actionis, sed solum negat, dari subiectum commune vtrique termino huius conuersionis, quod verissimum est. Deinde etiamsi loqueretur de subiecto actionis, vere illud negaret; quia actio, qua Christus sustentat efficienter accidentia, quę est positio Christi sub accidentibus, vt supra dictum est, non habet subiectum, cum sit actio creatiua in sua entitate. *Ad tertium.* Ad tertium, Respondeo, S.Thomam ibi solum probare, quod natura humana non potest conuerti in diuinam per commixtionem, sicut vnum elemẽtum conuertitur in aliud; & hoc bene probat ex ingenerabilitate naturæ diuinæ; quia ad talẽ modum conuersionis oporteret, quod in materiam naturæ humanæ introduceretur materia Diuina: quod argumentum non probat de conuersione per transsubstantiationem, vt bene notauit Caietan. ibi. An vero ex alio capite repugnet etiã naturæ diuinæ esse terminũ transsubstãtiationis, videbimus postea *Sect.*10.

SECTIO IX.

Respondetur ad alia argumenta Recentiorum contra nostram sententiam.

143. HAnc sententiam impugnant ex professo duo Auctores recentiores, quorum argumentis oportebit satisfacere, quatenus contra solutiones supra positas aliquid addunt. Primus est P. Petrus Hurtado *Disput.*1. de generatione, §.19. in prima editione; in vltima vero editione *Disput.*1. de generatione *Sect.*4. *n.*14. *& sequentibus*; ex quo possunt nonnullæ aliæ obiectiones fieri. *Hurtado. Primo obiicit Hurtado.* Prima est, quia compositum ex corpore Christi, & accidentibus panis est vnum per accidens, & non per se: ergo actio per quam fit, non est substantialis, sed accidentalis. Rursus nec potest dici conuersio substantialis; quia actio, qua homo ex albo fit niger, terminatur etiam ad compositum ex humano corpore, & nigredine; & tamen illa non est conuersio substantialis, licet sint diuersa composita ex corpore, & albedine, & ex eodem corpore, & nigredine; & licet albedo, & nigredo repugnet eidem corpori simul; ergo similiter actio Eucharistica non erit conuersio substantialis.

144. *Respondetur ex dictis.* Respondetur facile ex dictis, illam non esse actionem substantialem, esse tamen conuersionem substantialem; quia terminus formalis conuersionis est substantia. Vnde patet discrimen ab illo exemplo: nam ibi termini formales sunt accidentales, scilicet albedo, & nigredo, licet subiectum commune sit substantia: at in nostro casu è contra termini formales sunt substantiales, licet tertium commune vtrique termino sint accidentia: denominatio autem conuersionis desumitur à termino formali, vt constat in transformatione, quæ appellatur conuersio formalis, eo quod expellatur & introducatur forma; & sic de aliis.

145. *Secundo obiicit idem Author.* Secunda obiectio ex eodem est, quia si Deus mihi vniat quantitatem, quam habet Petrus, non potest dici transsubstantiatio Petri in me; alioquin homo albus transsubstantiaretur in se ipsum, quando fit niger. Respondetur ex dictis, illam conuersionem posse tripliciter fieri. Primo, si mea substantia accipiat vnam quantitatem, & perdat aliam; & tunc erit conuersio accidentalis quantitatiua, quia termini formales sunt quantitates, & subiectum commune est substantia. Secundo potest fieri, si eidem quantitati succedat mea substantia, & expellat aliam ab eadem quantitate, & tunc erit conuersio substantialis, quia termini formales sunt substantiæ. Tertio denique, si fiat vtrumque, ita vt sub accidentibus Petri introducatur mea substantia, & sub meis accidentibus substantia Petri; & tunc erit conuersio mixta, seu quasi duplex conuersio, in quarum vna substantia sit subiectum, circa quod fiat conuersio, exclusis, & introductis accidentibus; in altera vero accidentia sint terminus communis, circa quod fiat expulsio, & introductio substantiæ: prior erit accidentalis, posterior substantialis. Sicut si in materiam Petri induceretur mea anima rationalis, & in materiam meam anima Petri, fieret etiam duplex conuersio, altera formalis per expulsionem, & inductionem formæ circa eamdem materiam; altera materialis per exclusionem, & commutationem diuersæ materiæ circa eamdem formam. Imo in vtroque casu considerari possunt quatuor conuersiones; nam in primo casu duæ essent conuersiones accidentales, altera circa substantiam Petri, quæ acquireret mea accidentia, perditis suis; altera circa substantiam meam, quæ etiam ex habente sua accidentia transiret in habentem accidentia Petri, amissis suis: & duæ aliæ essent conuersiones substantiales; altera circa accidentia mea, sub quibus desineret esse mea substantia, & inciperet esse substantia Petri; altera circa accidentia Petri, sub quibus desineret esse substantia Petri, & inciperet esse mea. Sicut & in secundo casu essent aliæ quatuor conuersiones. Prima, in qua materia mea transiret ex habente meam animam in habentem animam Petri. Secunda, in qua materia Petri ex habente animam Petri fieret habens animam meam; & hæc vtraque esset conuersio formalis. Tertia, in qua anima mea ex informante meam materiam fieret informans materiam Petri. Quarta denique, in qua anima Petri ex informante materiam Petri fieret informans materiam meam, & hæc vtraque esset conuersio materialis. Quæ omnia ex principiis à nobis supra positis facile colligi possunt. Hinc tamen non fit, Petrum transsubstantiari in me, quando mea substantia poneretur sub eius quantitate: ad hoc enim oporteret substantiam Petri desinere; & multo minus dici posset, Petrum transsubstantiari in se ipsum, quando ex albo fit niger, cum in neutro casu substantia desineret, atque ideo non posset dici conuerti; & in secundo casu substantia non sit terminus formalis *à quo*, nec *ad quem* conuersionis, sed solæ qualitates.

Respondetur etiam ex dictis, illam conuersionem posse tripliciter fieri. Primo. Secundo. Tertio. Duplex conuersio materialis & formalis. In vtroque casu quatuor conuersiones.

146. *Tertia obiectio.* Tertia obiectio ex eodem est, quia Ecclesia, & Patres dicunt, panem fieri corpus Christi; ergo datur productio corporis: non enim sufficit ad hanc loquutionem, quod substantia incipiat vniri illis accidentibus. Sicut quando materia vnitur animæ rationali, non dicitur fieri materia; & quando, resurgente homine, anima vnitur de nouo materiæ, non dicitur fieri, vel produci anima; nec denique quando modo homo albescit, dicitur fieri homo, sed fieri albus.

Responsio. Quid sit panem fieri corpus Christi. Respondetur ex dictis, *panem fieri corpus Christi*, non esse, *corpus Christi fieri*, sed panem conuerti in ipsum. Et quidem hæc etiam loquutio non est omnino propria, vt vidimus *Sectione precedenti.* Ad eam tamen non sufficit, rem aliquam de nouo vniri alteri; sed requiritur, quod terminus *ad quem* alicubus

cuius conuersionis: vnde nec materia, nec anima, nec homo dicuntur fieri, quando vniuntur de nouo formæ, vel corpori, vel albedini, quia tunc potius considerantur vt subiectum, quam vt terminus conuersionis. Si vero anima v.g. consideretur vt terminus conuersionis, vt cum ex cadauere fit homo, tunc poterit facilius admitti in aliquo sensu illa loquutio: *forma cadaueris facta est forma hominis*. Non est tamen ita communis sicut illa: *cadauer factum est homo*; quia hæ denominationes tribui solent non partibus, sed toti: & ideo etiam in conuersione Eucharistica facilius admittuntur inter ipsos terminos formales, & dicitur: *Panis fit caro Christi: Vinum fit Christi sanguis*; quia nimirum termini formales sunt totum, scilicet substantia illius compositi, quod resultat ex accidentibus, & ipso termino formali. Hæc tamen non significant productionem vllam terminatam ad substantiam corporis Christi.

47. Magis ex professo impugnat hanc meam sententiam, quam olim in Hispania tradidi, quidam Auctor modernus, P. Rodericus Arriaga in suo Cursu Philosophico *disput.* 1. de generat. *sect.* 3. vbi singulis fere meis argumentis, & solutionibus, imo & verbis ad suum examen vocatis, multa opponit, quibus breuiter oportebit satisfacere. Primo ergo opponit S. Thomam supra *quæst.* 2. *art.* 1. de quo tamen testimonio iam supra dictum est. Deinde *num.* 17. arguit ratione; quia in quæstione de nomine, qualis est hæc de significato huius vocis *conuersio*, standum est communiori acceptioni, communior autem sensus est, vt debeat produci terminus formalis *ad quem*; Nos enim fatemur supra *sect.* 2. *num.* 21. illam sententiam esse satis plausibilem: ergo ita dicendum est. Secundo ex simili argumento; quia in omnibus conuersionibus naturalibus, pro quibus hoc nomen *conuersio* impositum primo est, hæc conditio reperitur, vt nos fatemur; ergo illa significatur per hoc nomen.

48. Respondeo, non video, vbi confessionem illam inuenire potuerit, cum expresse probatum à nobis sit, non reperiri illam conditionem in conuersione naturali, qua alimentum conuertitur in hominem, quæ tamen à Philosophis appellatur pleno ore *conuersio formalis*, & *transformatio*, licet non producatur terminus formalis. Vnde constat etiam apud Philosophos, à quibus vox illa desumpta est, non fuisse impositam ad significandam semper talem conditionem, cum absque illa admittant conuersionem formalem, & per consequens absque eadem consequenter admittere debeant conuersionem substantialem. Adde, tantum abesse, quod apud Theologos illa significatio, & essentia conuersionis sit magis communis, vt, præter vnum Gabrielem, nullum ex antiquioribus pro illa sententia esse, probet P. Vasquez in præsenti *disp.* 181. *cap.* 5. Imo P. Valentia in præsenti *disp.* 6. *quæst.* 3. *p.* 3. §. *Quarto sequitur*, illam appellauit *ineptam quorundam Recentiorum opinionem*; & addit, esse contra communem sensum omnium Theologorum, & omnium, qui contra Hæreticos scribunt. P. Henriquez *lib.* 8. *de Eucharistia*, *cap.* 13. §. 9. dicit, eam sententiam nullum habere antiquum assertorem. P. Luisius Turrianus in opusc. Theologicis, *Opusc.* 14. de Transsubstantiatione, *disp.* 1. *dub.* 5. eodem modo de illa loquitur, vt appareat, quam debile fundamentum desumatur ex communi Theologorum sensu. Nec debuit ille Auctor arguere (vt de facto arguit) ex verbis illis à me dictis inter referendam eam sententiam; dixi enim supra Sect. 2. eam sententiam esse *non paucis valde plausibilem*; aliud enim est, esse antiquam, & fundatam; aliud esse plausibilem: imo nihil maiori plausu apud vulgus excipitur, quam nouitas; nam, vt dixit ille,

Est quoque cunctarum nouitas gratissima rerum.

Non ergo fatemur, illum esse communem Philosophorum, & Theologorum sensum, sed id omnino negamus.

Tertio obiicit, *num.* 18. quia vt terminus totalis in alium totalem conuertatur, requiritur destructio termini totalis *à quo*, & productio termini totalis *ad quem*; quia præcise ille dicitur conuersus, & iste succedens: ergo similiter, vt terminus formalis dicatur conuersus in terminum formalem, requiretur destructio illius, & productio huius. Respondetur ex supra dictis; negando consequentiam: ratio est clara, quia ad omnem conuersionem requiritur saltem successio termini *ad quem*: non potest autem esse successio, nisi incipiat terminus formalis *ad quem* exercere circa aliquod tertium commune illud munus, quod prius exercebat terminus formalis *à quo*. Hoc autem ipsum est incipere de nouo terminum totalem *ad quem*, hoc est, illud compositum resultans ex tertio communi, & ex termino formali *ad quem* incipiente exercere tale munus. Vnde retorquetur clare argumentum; quia vt terminus totalis conuertatur in totalem, non sufficit, quod totalis *ad quem* incipiat terminare nouam actionem, sed requiritur, quod incipiat esse simpliciter; nam si subiectum esset antea calidum simul, & frigidum, licet postea destrueretur frigus, non diceretur conuerti frigidum in calidum, etiamsi idem calor inciperet conseruari actione noua. Item, si aliquis simul esset Canonicus, & Abbas, & postea relinqueret Canonicatum, non diceretur Canonicus mutatus in Abbatem, etiamsi possideret nouo titulo Abbatiam; quia nimirum frigidum mutari in calidum, & Canonicum in Abbatem, iuxta omnium sensum est calidum succedisse frigori in eodem munere, & Abbatiam Canonicatui. Et tamen corpus Christi, licet incipiat terminare nouam actionem, non tamen incipit esse, nec succedit simpliciter pani; ergo non bene arguitur ab inceptione necessaria termini totalis ad nouam productionem necessariam termini formalis, in quem dicitur conuersus alius terminus formalis.

Similis fere est quarta obiectio eiusdem eodem *num.* 18. quia nos concedimus, necessariam destructionem termini *à quo* vt dicatur conuerti in terminum formalem *ad quem*; ergo necesse erit, vt sit etiam productio noua termini *ad quem*: cur enim magis requiritur desitio simpliciter termini *à quo*, nec sufficit desitio in aliquo munere, & non requiritur inceptio simpliciter termini *ad quem*, sed sufficit incipere in aliquo munere.

Hoc argumentum eodem modo retorquetur, vt dixi in superioribus; quia terminus *à quo*, vt dicatur conuerti in formalem *ad quem*, non sufficit, si amittat aliquam actionem, qua prius conseruabatur, sed requiritur, quod desinat esse simpliciter; & tamen corpus Christi non debet incipere simpliciter, sed satis est, quod incipiat terminare aliquam nouam actionem; ergo non bene arguitur ex desitione, seu destructione necessaria, termini formalis *à quo*, ad productionem necessariam termini formalis *ad quem*. Ad argumentum itaque respondi in superioribus negando consequentiam; quia conuerti vnum in aliud, est desinere in illud; desinere autem est perdere suum esse simpliciter: quod vero in hoc aliud conuertatur, non est hoc incipere esse, sed succedere illi in eo munere, quod gerebat.

Hanc responsionem impugnat acriter ille Auctor, *num.* 19. quia continet petitionem principij.

Num

Nam sicut terminus, in quem fit conuersio, dicitur succedens, ita terminus *à quo*, seu conuersus potest appellari cedens; quia cedens, & succedens sunt correlatiua. Si ergo, vt succedat, non debet de nouo produci, sed sufficit quod de nouo exerceat munus præcedentis; sic etiam vt dicatur conuersus, seu cedens, non requiretur, quod desinat simpliciter, sed quod cedat in munere: nam dicere, quod sit differentia quoad hoc inter cedentem, & succedentem, est dare conclusionem pro ratione.

152. *Ad id quod retorquebamus respondet dupliciter.*

Ad id vero, quod contra ipsos retorquebamus de differentia, quam omnes debent concedere quoad hoc inter terminum *à quo*, & terminum *ad quem*, quatenus terminus conuersus debet desinere simpliciter, & terminus *ad quem* non debet simpliciter incipere; Respondet dupliciter: primo, esse differentiam; quia ipsi solum contendunt, terminum *ad quem* debere produci, sicut terminus *à quo* destruitur: est autem differentia inter *produci*, & *destrui*; quod *destrui* sit terminus negatiuus, & ideo vt verificetur, non sufficit cessare aliquam actionem, sed requiritur, nullo modo manere in rerum natura; quia negatio æquiualet vniuersali: produci autem, cum sit terminus affirmatiuus, non requirit primam productionem, sed aliquam; quæ differentia, licet sit de nomine, debuisset in hac quæstione de nomine ponderari.

153. *Hæc responsio vim argumenti non soluit.*

Sed antequam vlterius progrediar, hæc responsio (ni fallor) vim nostri argumenti non soluit, & verius ipsa continet petitionem principij. Admitto enim, *destructionem*, quia est terminus negatiuus, esse vniuersalem, & ideo afferre omnem negationem; productionem vero, quia est affirmatiuus, non esse vniuersalem: quæstio tamen nostra non est, cur terminus *à quo*, vt dicatur destrui, debeat amittere totum esse, & terminus *ad quem* non debeat omnino incipere? sed quæstio est, cur terminus *à quo*, vt dicatur conuersus, debeat amittere totum esse, & terminus *ad quem*, vt dicatur succedens, non debeat incipere omnino? Dicis, quia *destructio* est terminus negatiuus. Sed ego peto, quare vt dicatur conuersus, debet destrui? aut cur, sicut potest terminus succedere absque eo quod vniuersaliter incipiat, non poterit cedere absque eo quod vniuersaliter desinat, seu destruatur, sed solum pereunte vna actione ex multis, quibus conseruabatur? Dicere itaque, quod debeat terminus conuersus destrui, quia conuerti est destrui, erit respondere per conclusionem, de qua controuertitur. Debent ergo ipsi etiam quærere rationem differentiæ inter terminum *à quo*, & *ad quem*, cur vnus significetur vt omnino desinens, & alter non vt omnino incipiens; quam, quæcumque sit, poterunt reddere, cur etiam terminus *ad quem* non significetur produci, licet terminus *à quo* significetur destrui.

Instabis. Respondeo.

154. *Secundo aliter respondet.*

Ideo secundo aliter respondet *num.* 21. concedendo, nullam esse differentiam, sed sicut terminus *ad quem* dicitur succedens, si terminet de nouo aliquam actionem, licet non incipiat esse simpliciter: sic terminum *à quo* posse dici conuersum, si desinat terminare aliquam actionem, licet non desinat esse simpliciter. Vnde inferunt, posse concedi, quando de facto species consecratæ corrumpuntur, vel comeduntur à mure, corpus Christi conuerti in murem, vel in excrementa. Sicut enim conceditur, potuisse Verbum Diuinum vniri hypostatice muri, & excremento, quo casu esset mus, vel excrementum, non est absurdum, quod de facto dicatur conuerti Christum in hæc omnia. Imo de facto Verbum assumpsit hypostatice sanguinem, & alios humores, vnde sequitur, dici posse Deum esse sanguinem, esse choleram, pituitam, &c. Similiter ergo illæ aliæ propositiones concedi possunt, non tamen vsurpandæ apud plebem, quæ non est capax omnium mysteriorum. Denique addit, posse ex alio capite negari, corpus Christi conuerti in murem, excrementa, &c. quia licet ad conuersionem sufficeret desitio illius conseruationis substantialis, requiritur tamen, quod vterque terminus formalis versetur circa aliquod tertium commune: quod in hoc casu non datur, quia quantitas non manet eadem (supponunt enim, quantitatem non esse accidens distinctum,) cætera autem accidentia non manent eadem: ideo enim desinit esse corpus Christi, quia corrumpuntur accidentia panis, & producuntur accidentia muris, v. g. cum quibus corpus Christi non habet specialem repugnantiam magis quàm cum præcedentibus; quare ex hoc etiam capite non datur conuersio, quia ad conuersionem requiritur repugnantia aliqua physica inter vnum & aliud.

155. *In hac responsione prima est difficilis, quod corpus Christi incipiat esse sanguis, &c.*

In hac responsione multa sunt mihi difficilia. Primum est, corpus Christi de facto conuerti substantialiter in vermes, excrementa, &c. quod nemo hucusque concessit: quia conuerti in vermes, & corrumpi, apud omnes pro eodem omnino reputantur. Et quidem cum ipsi fateantur, quod apud plebem offensionem pareret hæc loquutio, fieri potest meliori iure contra ipsos argumentum, quo ij vtuntur. Nam in quæstione de nomine, qualis est hæc, consulendus est sensus hominum, quid ipsi concipiant nomine *conuersionis*. Si ergo omnes scandalizantur audientes, corpus Christi conuerti in excrementa, vel vermes, cum tamen sciant, destrui illud compositum, & corpus Christi amittere esse Sacramentale, quod habebat, consequens est, vt per conuersionem corporis Christi in vermes aliquid aliud omnes concipiant, scilicet destructionem simpliciter illius, quod dicitur conuerti in aliud. Quod quidem non procedit in illo casu, quo Verbum assumeret hypostatice naturam muris; nam ille casus solum est possibilis: & fatemur, multa posse fieri à Deo; quæ si fierent, parerent offensionem, & quæ ea de causa non fient: aliud vero est dicere, de facto id fieri, quod si fidelibus proponatur, omnes scandalizabuntur, & Hæretici subsannabunt mysteria nostræ fidei. Adde, non solum plebem, sed Theologos ipsos scandalizandos, cum eorum princeps S. Thomas infra *quæst.* 77. *artic.* 5. in corpore, id indubitatum esse apud omnes doceat his verbis: *Manifestum est enim, quod ex corpore, & sanguine Christi, qua ibi veraciter sunt, non generatur aliquid, cum sint incorruptibilia.* Vides, idem esse apud S. Thomam, corpus Christi non corrumpi, & corpus Christi non conuerti in aliud, quod ex ipso fiat. Non ergo sufficit desitio vnius actionis, vt corpus Christi concedi possit, de facto in excrementa resolui contra id, quod omnes huc vsque docere, & concipere soliti sunt.

156. *Secundo displicet illud exemplum de vnione Verbi. Recte non dicitur, Deus est pituita, sanguis, &c.*

Secundo, displicet exemplum illud de vnione Verbi cum sanguine, & aliis humoribus; ratione cuius dici possit: *Deus est cholera*; *Deus est pituita*: hoc, inquam, non est solide dictum. Oportebat enim meminisse vnionem Verbi cum sanguine, & humoribus concedi quidem ab omnibus: illas tamen propositiones, *Deus est sanguis*; *Deus est pituita*, &c. negari communiter à Theologis, eo quod Verbo non tribuuntur prædicata partium, qualis est sanguis; sicut nec dicitur: *Deus est digitus*, *Deus est pes*, &c. propter eamdem rationem.

Admittitur

Admittitur quidem illa: *Deus est caro*, per figuram, vsurpando partem pro toto, retenta tamen significatione partis, non admitteretur: sic etiam homo potest dici caro, numquam tamen dicitur homo pituita, vel sanguis.

57. Tertio displicet illa ratio.

Tertio displicet, quod dicunt, ideo non conuerti corpus Christi in murem, vel vermes, quia non manent eadem accidentia in verme, quæ prius fuerant in Eucharistia. Hæc, inquam, ratio difficilis est: nam vel sensus est non manere omnia eadem accidentia vtrobique, vel non manere vlla. Si dicatur primum, verissimum est; id tamen non requiritur ad conuersionem. Sæpe enim continget, non manere omnia prorsus accidentia post consecrationem, quæ prius fuerant in substantia panis; quia si actu calefiat hostia successiue, necesse est, aliquid caloris fuisse immediate ante in pane, quod iam non sit, quando succedit corpus Christi: hoc tamen non obstat veritati conuersionis: ad hanc enim, vt ipsi aduersarij fatentur, solum requiritur, quod detur aliquod tertium commune vtrique termino formali; manet autem eiusmodi tertium commune, licet non maneant omnia prorsus eadem accidentia, cum maneant aliqua, & fere omnia. Si ergo dicatur secundum, scilicet in casu nostro non esse conuersionem, quia nulla manent accidentia ex prioribus, id conuincitur falsum, cum ipsi concedant, accidentia corrupti manere in genito. Et quidem quando species panis in stomacho corrumpuntur, vel quando species vini vltimo disponunt ad formam aceti, manent omnia accidentia, quæ erant prius cum corpore, & sanguine Christi, excepta vltima dispositione, quæ expulsa fuit per introductionem vltimæ dispositionis ad formam contraria; quæ quidem vltima dispositio vel est quid indiuisibile, vel quasi indiuisibile; vnde ex hoc capite negari non potest, dari aliquod tertium commune, quod prius erat cum corpore Christi, & postea est cum substantia sequenti, sufficiens ad veram conuersionem vnius substantiæ in aliam.

accidentia quando ris corrumpuntur maneant.

58. Licet vlla ratio affert.

Denique displicet illa ratio, quam afferunt ad negandam conuersionem corporis Christi in substantiam succedentem, ex eo quod corpus Christi non habeat specialem repugnantiam magis cum accidentibus muris, v. g. quam cum accidentibus panis. Hæc, inquam, ratio non videtur apta; quia illa eadem repugnantia, siue specialis, siue generalis, quam vtraque substantia habet in ordine ad eadem accidentia sustentanda, fuit sufficiens, vt fieret vera conuersio panis in corpus Christi; ergo eadem repugnantia inter corpus Christi, & substantiam subsequentem in ordine ad sustentanda eadem accidentia, erit sufficiens, vt corpus Christi dicatur conuerti in substantiam sequentem. Probatur, & explicatur consequentia, quia tota connexio inter expulsionem panis, & introductionem corporis Christi oritur ex eo, quod Deus voluerit corpus Christi sustentare illa accidentia, vel substare, aut contineri sub illis, ex quo prouenit repugnantia vtriusque substantiæ, siue illa sit Physica, siue moralis. Sed Deus postea vult, quod substantia muris, v. g. sustentet illa accidentia, vel substet, aut contineatur sub illis; ergo non minus orietur repugnantia huius substantiæ cum corpore Christi, nec minor connexio inter aduentum huius substantiæ, & expulsionem corporis Christi. Quare neque ex hoc capite negari posset vera conuersio corporis Christi in illam substantiam, sed recurrendum omnino est ad rationem legitimam, ex eo quod corpus Christi non destruatur, nec desinat

simpliciter esse, quod omnino requiritur ad hoc, vt aliquid dicatur vere conuerti in aliud.

Constat ergo ex his omnibus, argumentum illud ab omnibus soluendum, & fatendum esse discrimen inter terminum formalem *a quo*, & *ad quem*; nec debere requiri productionem huius, prout requiritur destructio illius, vt dicatur vnus in alium conuerti: sicut nec requiritur inceptio huius, prout requiritur simpliciter desitio illius. Nunc itaque ad argumentum respondemus, non fieri petitionem principij in ratione differentiæ à nobis tradita: quia in quæstione de nomine ratio tota petenda est ex vsu nominis de quo controuertitur. Constat autem, homines vsurpantes hanc vocem, *conuersio*, velle significare destructionem, & desitionem rei, quæ conuertitur, & non velle significare productionem, vel inceptionem termini formalis in quem fit conuersio. Primum constat ex vsu omnium: nemo enim applicuit hanc vocem ad res, quæ non desinunt. Nemo dixit, animam rationalem conuerti in formam cadaueris, aut vermium, aut in diminutione continua, qua deperduntur aliquæ hominis partes, eamdem animam conuerti in formam excrementi. Et quidem ipsum nomen *conuersionis* id videtur sonare: nam quod conuertitur in aliud, transit in aliud: si autem transit, non manet in esse, quod habebat; non enim dicitur transformari id, quod retinet priorem formam, nec transfigurari id, quod retinet priorem omnino figuram: sic nec dicitur commutari, aut contineri in aliud id, quod retinet totum suum esse, quod habebat.

Secundum vero, scilicet homines in vsu illius vocis non exigere eodem modo inceptionem, vel productionem termini formalis, in quem aliud dicitur conuerti: constat etiam ex communi modo loquendi: nam imprimis vulgare est illud, & ab omnibus ex Augustino *libro 7. Confessionum, cap. 10.* receptum, quod Christus in hoc sacramento non mutatur in nos, sed nos in ipsum: quod licet de conuersione non physica, sed morali intelligatur; inde tamen sumitur argumentum ad explicandum vsum illius vocis: dicimur enim mutari, & conuerti in Christum, quia desinit esse in nobis nostra vitiosa consuetudo, & incipiunt esse in nobis Christi mores; ita tamen vt nostra quidem vitia omnino pereant, Christus autem, seu eius mores, & inclinatio non intelligatur simpliciter incipere esse, sed incipere esse in nobis; quod sufficit, vt dicamur mutari in Christum, seu nostra propensio, & inclinatio in propensionem, quam habet Christus. Sic etiam dicitur amicus mutari in amicum, & affectu dicimur transformari, & conuerti in rem amatam. Sic enim dixit Augustinus: *A mundo Deum efficiuntur dij, ergo amando mundum, mundus dicuntur:* non quia Deus, vel mundus incipiat simpliciter esse, sed quia incipit esse de nouo in eo, à quo diligitur. Denique in eodem sensu dicitur aliquis suam sententiam mutasse in sententiam magistri, vel alterius; quia licet hæc iam præexisteret in magistro, & per consequens non incipiat simpliciter esse, incipit tamen esse in illo, qui eam de nouo amplectitur, & sic de aliis; quæ ostendunt, nolle homines eiusmodi loquutionibus necessario exigere productionem, vel inceptionem simpliciter rei, in quam fit conuersio, sed solum inceptionem in tali munere, in quo succedit.

Illud vero, quod dicebat, *cedens*, & *succedens* esse correlatiua, & ideo debere habere similes conditiones, nihil probat: nam etiam pater, & filius sunt correlatiui; & tamen filius debet incipere esse,

vt sit filius ; pater vero non debet desinere esse, vt sit pater : item testator, & hæres sunt correlatiui; testator autem debet mori, & desinere, quia per mortem confirmatur testamentum, & defertur hæreditas ; hæres vero non debet incipere, aut nasci, vt sit hæres. Sic ergo posset dici in præsenti de cedente, & succedente : sed reuera concedimus, illos esse pares; nec enim cedens debet desinere, sicut nec succedens debet incipere ; quia non omnis terminus cedens est conuersus, sed conuersus plus dicit, nempe desinere simpliciter in succedentem, & licet *conuersus* etiam & succedens sint correlatiui, non debent tamen habere easdem conditiones, vt vidimus in aliis correlatiuis.

162. *Obijcit idem Auctor.* Deinde (omissis aliis argumentis, quæ in superioribus à nobis soluta sunt) pergit ille Auctor, & obiicit nobis, num. 18. Nisi detur productio corporis Christi, nor magis esse conuersionem substantialem, quam si vna substantia succedat occupando præcisè locum alterius. Nam quod dicimus, corpus Christi substare speciebus panis, & ideo succedere in munere proprio substandi, falsum est, quia corpus Christi non conseruat efficienter accidentia panis : prior enim est conseruatio accidentium, quam corpus Christi esse sub speciebus ; & ideo corpus Christi est ibi, quia accidentia durant, non è contrario; ergo accidentia non conseruantur à corpore Christi sacramento, sed potius corpus Christi est sacramentatum, quia accidentia perseuerant, & conseruantur. *Respondeo.* Sed debuisset probari illud antecedens, quod conseruatio accidentium sit prior quam corpus Christi contineri sub illis : iam enim fuerat à nobis explicatum, quomodo pro priori naturæ, antequam corpus Christi incipiat, vel perseueret conseruare accidentia panis, non debeant præintelligi ipsa accidentia formaliter existere, sed radicaliter ratione existentiæ præteritæ, & negationis alterius causæ aptæ ad eorum destructionem, vt videbimus *disput.* 10. *sect.* 2. quæ doctrina nondum est impugnata.

163. *Probat vlterius idem intentum.* Probat vlterius idem intentum, quod licet corpus Christi conseruet efficienter accidentia, hoc tamen non est proprium munus substantiæ ; vnum enim accidens potest efficienter aliud conseruare; & Deus etiam conseruat accidentia efficienter, licet non subsit illis. *Respondeo,* iam explicuimus supra num. 97. quomodo exerceat corpus Christi aliquod proprium munus substantiæ. Ad exempla vero in contrarium adducta, dicimus : ad primum, si accidens aliquod separatum à substantia eleuaretur à Deo ad conseruanda efficienter alia accidentia, prout nunc conseruantur à corpore Christi, tunc exerceret quidem aliquod munus proprium substantiæ, non tamen diceretur illa conuersio simpliciter substantialis, qua succederet substantiæ in illo munere ; quia sicut conuersio formalis debet esse inter formas in munere informandi, sic conuersio substantialis debet esse inter substantias in munere substantiæ ; atque ideo esset conuersio mixta, partim substantialis, partim accidentalis : & propter eamdem rationem fortasse non posset dici simpliciter, quod accidens substaret aliis accidentibus; quia *substare* simpliciter est esse substantiam illorum accidentium : accidens autem exerceret munus substantiæ circa illa accidentia; non tamen esset eorum substantia, vt constat.

164. *Quid requiratur ad id quod sit alteri substare.* Ad secundum, Deus non substat accidentibus, quia non conseruat cum alligatione, & continentia, quod tamen supra diximus requiri ad hoc vt aliquid dicatur substare. Sed contra hoc arguit iterum, quia falso dicimus, corpus Christi, eo quod sit alligatum speciebus panis in ordine ad motum localem, exercere munus substantiæ ; neque enim substantia ita alligatur suis accidentibus, vt trahatur ab illis ; sed potius è contra accidentia trahuntur à substantia, quæ mota mouet secum accidentia suâ. Vnde non ideo verificantur verba, *Hoc est Corpus meum* ; quia corpus Christi exerceat munus substantiæ circa illa accidentia ; sed quia in illis continetur, sicut aurum continetur in cista, & ideo potest per cistam demonstrari.

165. *Tota hæc doctrina difficile probatur.* Tota hæc instantia, & doctrina, quam supponit, difficile probabitur : nam imprimis, quis vnquam ex Philosophis libenter concedet, motum localem exerceri immediate circa substantiam panis, & non potius circa eius accidentia, quæ mota trahunt secum substantiam ? præsertim cum Sacerdos eodem prorsus modo moueat hostiam consecratam, sicut non consecratam : non agit autem Sacerdos immediate, nec impellit immediate corpus Christi, sed mediantibus speciebus, quas immediate impellit, & mouet : habet ergo virtutem ad mouenda immediate accidentia panis ; alioquin non mouemus nos hostiam, sed Deus ad occultandum miraculum id facit, & per consequens non deglutimus, non trahimus species, non circumferimus, quæ omnia falsissima sunt ; & ideo fatendum est, nos habere virtutem ad agendum in quantitatem, & species panis, & mouendum illas. Sicut enim alij sensus non versantur immediate circa substantiam, sed circa accidentia, nempe colorem, saporem, odorem, sonum, sic nec tactus : & sicut alij sensus eodem modo versantur circa species consecratas, sicut prius, sic & tactus : quare sicut oculus non videt immediate substantiam panis, sed albedinem, &, mediante albedine, substantiam ; quia, deficiente substantia, adhuc eodem modo videmus hostiam ; sic nec tactus versatur immediate circa substantiam ; quia, deficiente ipsa, eodem modo tangimus, & mouemus hostiam : falsum ergo est illud, quod arguens assumit, accidentia panis moueri, quatenus trahuntur à substantia, circa quam immediate versatur motus.

Certum ij non habere virtutem ad agendum in species panis.

166. *Exemplum de auro contento in cista, non est ad rem.* Exemplum etiam illud de auro contento in cista, quod demonstratur illis verbis : *Hoc est aurum* ; licet non subsistet cistæ, sed contineatur in illa ; hoc, inquam, non est ad rem ; illa enim verba, *hoc est*, &c. aliter vsurpantur ad demonstrandum contentum in vase, vel cista, aliter ad demonstrandam substantiam accidentium ; nec possunt absque æquiuocatione turpissima vsurpari ad demonstrandum solum contentum, quando ex circumstantiis significant potius substantiam accidentium. Ponamus enim vas vitreum vacuum, de quo vere dicebamus, *hoc est vitrum* ; postea destructa substantia vitri maneant diuinitus eius accidentia absque subiecto, intus vero totum vas repleatur inuisibiliter auro : si tunc aliquis dicat, *hoc iam non est vitrum, sed aurum* ; hæc propositio certe in illis circumstantiis vel esset falsa, vel ludricam æquiuocationem contineret : omnes enim intelligerent, aurum successisse loco vitri, & demonstrari non tanquam contentum intra vas, sed tanquam substantiam per accidentia, sicut prius demonstrabatur vitrum : quare licet verum esset, aurum contineri intra vas, & posse per illud demonstrari, non tamen in illis circumstantiis, sicut nec posset vere dici, vitrum conuersum fuisse in aurum ; quod tamen illa propositio eo modo prolata videretur significare. Sic ergo in nostro casu continentia illa, qua aurum continetur in cista, non sufficit ad verificanda verba Christi in sensu, in quo ab audientibus accipiuntur. Accipere enim panem in manus, & dicere, *hoc est corpus meum*, perinde est

ac

ac si dicat, *hoc iam non est panis, sed Corpus meum*; demonstrat ergo Corpus suum illud *hoc*, non vt demonstratur aurum in cista, sed eo modo, quo demonstrabatur substantia panis per sua accidentia: ideo enim ex modo demonstrandi intellexit Ecclesia, substantiam panis conuersam fuisse in substantiam corporis Christi, sicut in casu posito intelligeretur vitrum conuersum fuisse in aurum, & hoc successisse vitro in munere substandi accidentibus, non vt contentum intra vas ad modum liquotis. Vides, nec doctrinam, nec exemplum esse ad rem; atque ideo argumentum totum non subsistere.

67. Obiicit præterea *num.* 30. retorquendo contra nos argumentum illud, quo supra impugnauimus illam nouam reproductionem corporis Christi, ex eo quod Ecclesia ex veritate verborum colligit hanc conuersionem; verba autem æque vera essent, etiamsi corpus Christi non reproduceretur, sed solum introduceretur. Hoc, inquam, argumentum dicunt, eodem modo procedere contra nos; quia Ecclesia ex veritate verborum collegit hanc conuersionem, ergo absque destructione substantiæ panis posset fieri hæc conuersio; quia verba eodem modo fuissent vera, licet substantia panis maneret alibi in rerum natura.

68. Ad hoc iam respondimus supra, Ecclesiam ex veritate verborum optime colligere destructionem panis, quia miracula non necessaria non præsumuntur; non posset autem, stãte veritate verborum, manere substantia panis in rerum natura absque nouo miraculo. Hanc nostram responsionem multis impugnat ille Auctor *num.* 31. Primo, quia iam non ex sola veritate verborum provt contendamus, sed ex veritate verborum cum alio adminiculo colligitur conuersio: sic ergo poterunt ipsi dicere, colligi illam actionem nouam ex veritate verborum, & aliquo alio principio. Respondetur facile, id, quod ex veritate verborum colligitur, non debere ex illa sola colligi; sicut quod ex Dei reuelatione colligitur, non colligitur ex illa sola, sed suppositis alia præmissa, nempe, quod Deus sit verax. Sic in præsenti conuersio panis, & eius destructio colligitur ex veritate verborum Christi, adiuncto tamen alio principio certo, scilicet quod non sint alia miracula extraordinaria non necessaria ad hoc mysterium, quale esset conseruare alibi substantiam panis, separatis ab ea accidentibus.

69. Sed contra arguunt secundo, quod hoc voluntarie dicamus: vnde enim Concilium collegit in hoc mysterio, vbi tot reperiuntur miracula, non inueniri etiam istud, quo panis alibi miraculose conseruaretur? præsertim, quod forte est maius miraculum destrui panem, quam ipsum conseruari sine accidentibus. Respondeo, Patres Concilij alias regulas Philosophicas fuisse sequutos, & merito: sentiebant enim iuxta aliorum omnium hominum mentem quoties desunt dispositiones ad formam corruptibilem, & substantia illa amplius non comparet, eam certissime periisse: sentiebant, materiam primam sine forma non posse naturaliter conseruari, quod licet ille Auctor in dubium reuocet *disp. 1. Physic. sect. 6. subsect. 3.* Patres tamen Concilij, ne de omnibus receptis principiis dubitarẽt, id pro certo supposuerunt, & ideo consequenter putarunt, argui bene destructionem totius substãtiæ panis, accedente præcipuo communi sensu fidelium, qui ex Christi verbis sincere intellectis idem perpetuo collegerant.

70. Sed quid tandem ij ad nostrum argumentum respondent? Dicunt cum P. Suarez, ideo ex Christi verbis deductam fuisse veram conuersionem substantiæ panis, quia Concilia, & Patres ea verba in-

telexerunt in sensu perfectiori: perfectius autem explicantur, posita destructione panis, & productione noua corporis Christi; sicut in Cana Galilææ aqua creditur destructa, & vinum de nouo substantialiter productum, ob eamdem rationem. Nec necesse (inquiunt) est, omnia, quæ Patres ex aliquibus verbis Scripturæ inluerunt, contineri in illis verbis adæquate; sed sæpe Deus accepta occasione ab illis verbis, aliquid amplius reuelat Doctoribus, & Patribus.

Ad hoc iam diximus supra *sect.* 2. in fine, vbi ostendimus differentiam miraculi in nuptiis facti, & cur ibi debuerit intelligi vera productio substantialis vini, ne Christus illusisse crederetur imperans aquæ infusionem. Quod vero dicunt, postea reuelasse Doctoribus hanc nouam productionem corporis Christi, vellem scire, cui facta fuerit hæc reuelatio, vt eam aliis communicaret, & proponeret? Certe, si reuelatio peculiaris intercessit, non ex verbis Christi cognita fuit eiusmodi noua productio: nam Christi verba nullo modo eam significabant non ergo cognita fuit vera conuersio panis in corpus Christi ex eo, quod verba Christi vera debebant esse, vt Tridentinũ dixit, sed quia illa alia reuelatio peculiaris vera debebat esse. Sed de his satis.

SECTIO X.

Infertur ex supradictis resolutio aliquarum quæstionum.

EX dictis in hac disputatione, facile erit definire aliquas quæstiunculas, quæ hic solent controuerti: nam in primis quæstio illa, de qua S. Thomas *art.* 8. an hæc sit vera propositio *ex pane*, seu, *de pane fit corpus Christi* tractata est sufficienter *sect.* 8. Item illa quæstio: an hæc conuersio fiat in instanti? non habet peculiarem difficultatem in hoc sacramento, sed communem cum aliis, quando causent verba, an in vltimo sui esse, an immediate post? de quo diximus in materia de Sacramentis in genere *disput. 4. sect. 6.* Constat item resolutio quæstionis de subiecto huius conuersionis. Nam si sermo sit de subiecto denominationis, tota hæc conuersio denominat vtrumque terminum: alterum scilicet conuersum, alterum vero id, quod fit conuersio. Si vero sermo sit de subiecto inhæsionis seu adhæsionis, distinguendum est; nam, vt constat, ex supradictis, conuersio hæc includit desitionem panis, quæ est mutatio negatiua: & quoad hanc partem, non indiget subiecto positiuo; imo eo modo, quo habet subiectum, potest dici, quod subiectatur in ipso pane destructo. Continet etiam actionem positiuam, qua corpus Christi sustentat accidentia panis; & hæc quidem actio est in ipsis accidentibus, sicut omnis actio in suo termino, non inhęsiue, sed adhęsiue, vt dixi in Philosophia. Denique includi potest in hac cõuersione actio, qua producitur præsentia Christi in spatio specierum; & hæc actio est intrinsece in ipso Christo, vt de se constat.

Restare tamen videbatur duplex quæstio paulo difficilior. Prima, an sicut in consecratione conuertitur panis in corpus Christi, sic etiam corruptis speciebus panis, quando Christus desinit esse sub illis, succedente alia substantia, dicatur etiam corpus Christi conuerti in substantiam succedentem; de quo P. Suarez *disp. 54. sect. 3.* vbi absolute negat, dari ibi conuersionem, aut trassubstantiationem. De hoc tamen diximus *sect. præcedenti* contra nonnemnem id concedentem. Et quidem iuxta nostra principia distinguendum est: nam si sermo sit de con-

uersione corporis Christi in substantiam subsequentem, certum est ex principiis positis, non conuerti corpus Christi in illam substantiam: ad hoc enim oporteret, quod corpus Christi simpliciter desineret esse, vt in vniuersum diximus *sect.*1. Si vero sermo sit de conuersione, non quidem corporis Christi, sed illius compositi resultantis ex corpore Christi & speciebus panis in compositum, quod resultat ex substantia subsequenti, & eisdem speciebus, non video, cur non possit concedi illud compositum conuerti in istud, cum inter desitionem vnius, & productionem alterius detur aliqua connexio, & detur aliquid commune vtrique termino formali, scilicet eadem quantitas, & eadem accidentia, sub quibus succedit noua substantia in eodem munere substandi, quod habebat substantia corporis Christi, licet in diuerso genere. Nec in hoc inuenio aliquam peculiarem difficultatem, quæ non facile dissoluatur ex supradictis.

174. *Quæritur an qualibet res possit in aliâ conuerti.* Suarez. Vasquez. Turrianus.

Secunda quæstio esse poterat, an quælibet res possit diuinitus in aliam conuerti; de quo Suarez *disp.*51.*sect.*10. Vasquez *disp.*184. per totam; & P. Luisius Turrianus in Opuscul. Theologicis, *disp.*2. de Transsubstantiatione, *dub.*2. *& sequentibus*: vbi varias sententias referunt, quas censui omnino omittendas, quia hæc quæstio est merum corollarium doctrinæ præcedentis; & in ea singuli iuxta sua principia consequenter loquuntur: quare tota impugnatio in hac quæstione pendet ex impugnatione principiorum circa naturam conuersionis.

Qua res possit in alias conuerti.

Consequenter ergo ad nostram doctrinam supra traditam duas regulas breuiter in re hac statuere debemus. Prima sit, loquendo de transsubstantiatione, posse quidem inter eas omnes, & solas res intercedere, quarum vna potest alteri succedere in munere substandi eisdem accidentibus. Secunda regula sit, loquendo de quolibet genere conuersionis, posse intercedere inter eas omnes & solas res, quarum vna poterit succedere alteri circa idem terminum commune in eodem munere cum connexione inter expulsionem vnius, & inductionem alterius; vt constat ex dictis *sect.*1.

175. *Angelus in Lapidem & viceßim. Dices.*

Hinc infero primo, posse dari transsubstantiationem Angeli in lapidem, & è contra; quia posset lapis succedere loco Angeli in munere substandi eisdem accidentibus Angeli, vel è contra. Dices; Angelus non pendet à suis accidentibus, sicut forma panis pendet à suis: vnde licet alius Angelus, vel substantia lapidis poneretur sub illis, non ideo peteret substantia Angeli, atque ideo si desineret esse, non desineret propter repugnantiam cum termino *ad quem*, sed illa desitio haberet se disparate ad introductionem termini *ad quem*: cum ergo ad conuersionem vnius in aliud requiratur connexio inter desitionem vnius termini, & successionem alterius propter repugnantiam vtriusque, consequens est, quod in illo casu non diceretur Angelus conuerti in lapidem, vel in alium Angelum substantem eisdem accidentibus.

176. *Respondeo. Supponitur quod Angelus habeat accidentia realiter distincta.*

Respondeo, in primis doctrinam supra positam de conuersione possibili Angeli in lapidem, debere intelligi ex suppositione, quod Angelus habeat accidentia, quæ possint manere separata ob ipso; quales essent potentiæ distinctæ à substantia Angeli. Si enim non habet potentias distinctas, non inuenimus facile alia accidentia, quæ possint ab ipso separari. Si autem habet potentias distinctas, tunc licet Angelus non pendeat ab illis dependentia à priori, pendet tamen ab illis à posteriori: & sicut materia non potest naturaliter conseruari absque omni forma substantiali, quia Deus vt auctor naturæ non debet eam conseruare, nisi in ordine ad compositum substantiale; sic Angelus non posset naturaliter conseruari absque omnibus suis potentiis, quia Deus vt auctor naturæ non debet Angelum conseruare, nisi in ordine ad operationes; vnde probabile videtur, quod ablatis omnibus potentiis, Angeli substantia deberet naturaliter desinere, & conuerteretur in substantiam succedentem sub eisdem potentiis. Quidquid tamen de hoc sit, sufficeret ad conuersionem repugnantia moralis vtriusque termini; diximus enim supra, sufficere eiusmodi repugnantiam ad conuersionem vnius in aliud. Posset autem excogitari talis repugnantia, si Deus decreuisset, v. g. iustas ob causas non conseruare aliquem Angelum nisi sub accidentibus lapidis: tunc si poneretur Gabriël substans eisdem accidentibus, & expelleretur ab eis Michaël, eo ipso Michaël desineret esse, & per consequens diceretur conuersus in Gabrielem, cum eius desitio haberet connexionem cum introductione Gabrielis, & oriretur ab ea. Eodem modo conuerti posset in substantiam lapidis, si hæc poneretur sub illis accidentibus, & idcirco expelleretur, & destrueretur substantia Angeli, quæ antea illis substabat.

Contra hoc obiicitur Augustinus *lib.*7. de Genesi ad litteram, *cap.*12. vbi ait: *Corpus, aut aliquid, siue terrenum, siue cœleste, conuerti in animam, sicque naturam incorpoream, neque quemquam sensisse hoc scio, nec fides hoc habet.* Quod idem habet Boëtius *lib. de duabus naturis.* Respondeo, Augustinum loqui de conuersione, per quam corpus non solum fit terminus *à quo*, sed etiam sit materia seu subiectum, ex quo fiat anima, sicut ex luto fit vas, vt patet ex Augustini contextu.

Obiicitur item idem Augustinus lib. de immortalitate animæ, *cap.*16. in principio; vbi ait animam rationalem non posse conuerti in irrationalem. Respondeo tamen, ibi non loqui in ordine ad potentiam absolutam, sed solum negare, quod de facto in composito humano id fiat; quia alioquin iam non maneret anima rationalis, & per consequens nec homo.

Petes, si succederet albedo, v. g. loco lapidis sustentans accidentia lapidis; diceturne transsubstantiatio lapidis in albedinem? Respondeo negatiue, quia transsubstantiatio, seu conuersio substantialis necessario postulat esse inter terminos substantiales; quare illa esset conuersio mixta, partim substantialis ex termino *à quo*, & partim accidentalis ex termino *ad quem*, vt diximus Sectione præcedenti.

Infero secundo, Deum non posse conuerti in quid aliud, quod certum est apud omnes; cum Deus non possit desinere esse, quod necesse erat, vt diceretur simpliciter conuerti in aliud. Cæterum ex hoc non sequitur, quod non possit Deus esse terminus formalis *à quo* in aliqua conuersione, qua hoc totum conuertatur in aliud; ad hoc enim non requiritur desitio termini formalis, vt de facto in conuersione hominis in cadauer, anima rationalis est terminus formalis *à quo*, licet non desinat esse anima rationalis; nec dicatur ipsa conuerti in formam cadaueris. At vero Deus possit esse hoc modo terminus formalis *à quo* alicuius conuersionis, pendet ex altera quæstione, an Deus possit esse terminus *ad quem* alicuius conuersionis? Difficultas ergo est, an aliquid possit conuerti in Deum? Negant non pauci, vnusquisque consequenter ad sua principia. Ego tamen non video, cur nó possit Deus esse terminus formalis alicuius cõuersionis. Nam si natura Petri assumeretur nunc hypostatice à Deo, fieret tunc conuersio personalis, succedente personalitate diuina perso-

nalitati

nalitati creatæ circa illas naturas, & diceretur vna persona transire in aliam; imo ipsa personalitas creata diceretur conuerti in diuinam. Ratio autem est, quia ad hoc non requiritur productio, termini formalis, sed vnitio noua, seu introductio illius in illud compositum, cuius sine imperfectione capax est Deus. Ex quo etiam sit, posse tunc personalitatem diuinam esse terminum formalem *à quo* respectu alterius conuersionis, per quam iterum natura Petri acciperet personalitatem propriam, & relinqueretur à diuina; nam licet tunc non desineret simpliciter personalitas diuina, & ideo non diceretur conuerti in personalitatem creatam; cæterum illud compositum ex natura Petri, & personalitate diuina conuerteretur in aliud compositum ex eadem natura, & personalitate creata; in qua conuersione personalitas diuina esset terminus formalis *à quo*.

181. *Instantia.* Dices, ergo de facto causa creata conuertitur in Deum, quando, v. g. ex desitione alicuius causæ secundæ Deus incipit conseruare aliquo tempore eius effectum; vt cum perit forma equi, aliquamdiu conseruatur eius temperamentum partiale, nempe aliquis calor viuentis in cadauere; tunc enim causa prima succedit causæ secundæ in eodem munere conseruandi illum effectum; ergo dicetur causa secundi conuerti in causam primam. *Dilatur.* Respondetur, tunc conuerti quidem concretum in concretum; scilicet effectum causatum à causa secunda in eumdem effectum causatum à causa prima, non tamen dici causam secundam conuerti in causam primam; quia terminus formalis illius concreti non est causa, sed causalitas; quare dicetur bene causalitatem causæ secundæ conuersam esse in causalitatem causæ primæ; causalitas enim causæ secundæ est, quæ expellitur, & quæ desinit esse, sicut causalitas causæ primæ est, quæ introducitur, & facit cum effectu concretum *causati*, tanquam forma illius. *Causalitas causæ secundæ bene conuertitur in causalitatem causæ primæ.* Si autem loquamur de illo, alio concreto causæ causantis, dicendum est, non conuerti vnum concretum in aliud, scilicet concretum causæ secundæ causantis talem effectum, in concretum causæ primæ causantis eumdem effectum; & multo minus causam secundam in primam; quia ad conuersionem (vt supra dictum est) requiritur quod maneat aliquod tertium commune vtrique termino formali: in illis autem duobus concretis nihil tertium commune perseuerat: quia causa secunda non manet, neque eius causalitas, quæ duæ solæ constituebant illud concretum causæ secundæ causantis talem effectum; neque enim effectus ipse intrat ad componendum illud concretum, sed sola causa, & causalitas; ergo non est vera cõuersio vnius concreti in aliud, & per consequens multo minus vnius causæ in aliam, cum non participent aliquid idem, cum quo faciunt concretum. Posset quidem dici minus proprie vnum concretum conuerti in aliud, sicut si Abbatia aliqua mutetur in Episcopatum; tunc etiamsi Episcopatus daretur alteri ab eo, qui prius fuerat Abbas, diceretur Abbas talis Ecclesiæ conuersus in Episcopum, & Abbas factus Episcopus; quia nimirum apprehenditur aliquid commune perseuerans sub Abbatia, & Episcopatu, scilicet ratio communis eius, qui perficitur tali Ecclesiæ, cui subiecto conuenit vterque terminus formalis. Sic in casu proprio minus proprie diceretur causa secunda causans talem effectum conuersa in causam primam causantem eumdem effectum, quia apprehenditur aliquid cõmune perseuerans sub vtraque causalitate, scilicet causa talis effectus, vel è contra causalitas in communi talis effectus perseuerans sub vtraque causa. Sic etiam dicitur vnus Prætor mutatus in alium Prætorem; quia apprehenditur eadem Prætura communis perseuerans sub vtroque, quæ loquutiones sunt minus propriæ. At vero in conuersione Eucharistica vnum concretum conuertitur proprie in aliud; quia licet coniunctio cum speciebus non sit eadem, nec substatio (vt ita dicam) sit eadem; accidentia tamen sunt eadem, ex quibus & ex corpore Christi resultat aliquod concretum nouum, cuius pars intrinseca sint eadem accidentia, cum quibus substantia panis prius componebat illud compositum, & cum quibus postea corpus Christi componit aliud compositum resultans ex corpore Christi, & speciebus, quorum compositorum vnum dicitur proprie conuerti in aliud, & ideo terminus formalis *à quo*, nempe panis, dicitur conuerti in terminum formalem *ad quem*, nempe corpus Christi. *In Eucharistia vnum concretum proprie conuertitur in aliud.*

183. *Instabis.* Instabis, posse etiam concipi aliquod compositum resultans ex causa secunda, & effectu causato, in quod cõpositum intret ipse etiam effectus, & aliud compositum resultans postea ex causa prima, & eodem effectu ab illa conseruato, in quod etiam compositum intret idem effectus, quorum compositorum vnum conuerteretur in aliud, quia perseuerat aliquid commune sub vtroque, nempe idem effectus, & per consequens terminus formalis *à quo*, scilicet causa secunda in casu supra posito, quando desinit esse, dicetur conuerti in causam primam succedentem in eodem munere conseruandi eumdem effectum. *Respondeo.* Respondeo, neque etiam inter illa composita, quæcumque illa sint, dari veram & propriam conuersionẽ, sed impropriam, & multo minus inter ipsas causas secundam, & primam; quia ad propriam conuersionẽ requiritur, quod termini formales habeant coniunctionem cum illo tertio cõmuni perseuerante sub vtroque. Sic forma substãtialis vtraque est in eadem materia, quando fit conuersio formalis: calor & frigus successiue sunt etiam in eodem subiecto, quando conuertitur calidum in frigidum: panis, & corpus Christi coniunguntur successiue cum eisdem accidentibus in conuersione Eucharistica, & sic de aliis. Causa autem efficiens, vt talis est nullam habet coniunctionem intrinsecam, aut intimam cum effectu; ideo non dicitur proprie conuerti vna in aliam; quia per hanc vocem intelligunt quod ibi, seu in eo subiecto, aut termino, vbi cernebatur vnum, postea inueniatur aliud, in quod illud primum conuersum dicitur, vt constat ex omnibus conuersionibus tam fabulosis, quam veris, quibus hoc nomen vnquam applicatum est. Posset ergo illa appellari conuersio improprie, non tamen propria, & stricta.

184. *Nulla creatura transubstantiari potest in naturam diuinam.* Infero tertio, non posse aliquam creaturam transubstantiari in naturam Diuinam, quia licet natura Diuina, posset succedere substantiæ lapidis in munere sustentandi accidentia lapidis in genere causæ efficientis, non tamen diceretur Deus substare illius accidentibus. *Substare* enim, vt ex superioribus constat, non solum dicit sustentationem, sed etiam alligationem, ratione cuius dicatur contineri sub illis accidentibus: natura autem Diuina, vt talis, non potest contineri, & alligari ad aliqua accidentia; quia talis continentia significat rem contentam ex vi illius præsentiæ non esse extra illud spatium accidentium, & moueri cum illis quocumque ferantur, quod in Deo reperiri non potest.

SECTIO XI.

Vtrum per hanc conuersionem desinat omnino substantia panis?

184. COmplectemur in hac sectione, & sequẽti duas difficultates, quæ restant: an desinat omnino

ſubſtantia panis, & annihiletur? De quibus agit S. Thomas *art.2. & 3.* vt maneat integre explicata tota *quæſt.7.* S. Thomæ; nam de materia *art.5.* agemus *diſput.9.* Et quod attinet ad primum de definitione ſubſtantiæ panis, certum de fide eſt, nihil ſubſtantiæ panis, & vini manere in ſacramento Euchariſtiæ, ſed totam illam conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti, vt habetur in Concilio Lateran. ſub Innocentio III. *cap.1.* in Conſtantienſi *ſeſſ.8.* & clarius in Tridentin. *ſeſſ.13. cap.4.* & *can.2.* & in aliis; & ex communi Patrum conſenſu, quos vide apud Auctores in præſenti. Res enim facilis eſt, & fere ad meram controuerſiam ſpectans; quare breuiter ſubſtantiam totius doctrinæ colligemus.

S. Thomas.

Certum eſt de fide nihil ſubſtantia panis manere.

Conc. Lateran.

Conc. Conſtanc.

Conc. Trid.

186. Fundamentum ergo huius veritatis ſumitur potiſſime ex Chriſti verbis: *Hoc eſt corpus meum*; nam ſi ibi adeſſet ſubſtantia panis, licet ibi eſſet ſimul corpus Chriſti, non diceretur vere ſimpliciter: *Hoc eſt corpus Chriſti*, ſed deberet dici: *Hoc eſt corpus Chriſti, & panis.* Sicut, ſi miſceatur ſanguis humanus cum vino, non poteſt dici ſimpliciter: *iſte eſt ſanguis*, ſed, *hic eſt ſanguis, & vinum*, quia non poſſunt deſignari accidentia; ſub quibus eſt ſanguis, non deſignatis iis, ſub quibus eſt vinum propter commixtionem; nec etiam oſtenſo calice, ex vino, & lacte poſſum ſimpliciter dicere: *Hoc eſt vinum*; ergo multo minus in præſenti poteſt dici ſimpliciter: *Hic eſt ſanguis*; cum ſint eadem omnino accidentia, ſub quibus contineretur ſanguis, & vinum; & illud, *hoc*, vel, *hic*, ſignificet totam ſubſtantiam contentam ſub illis accidentibus; nec etiam poterit dici: *Hic eſt calix ſanguinis*, ſi in illo calice continerur etiam vinum.

Fundamentum ſumitur ex Chriſti verbis.

187. Dices, verba illa: *Hoc eſt corpus Chriſti*, æquiualent huic propoſitioni: *corpus Chriſti continetur ſub his accidentibus*; hæc autem eſſet vera, licet ibi contineretur panis, ergo & prima. Reſpondeo negando antecedens, niſi addatur aliqua particula; nam illa verba æquiualent huic propoſitioni: *corpus Chriſti continetur totaliter ſub his accidentibus*, ſeu, *ipſum ſolum continetur*; hæc enim eſt vis illius Pronominis, *hoc*, vt conſtat ex communi hominum vſu.

Inſtabis.

Reſpondeo.

188. Vrgebis; quia quando eſt duplex, vel triplex ſuppoſitum in eadem natura; vt in natura Diuina poſſumus dicere: *hic Deus eſt Pater*, non explicando alia ſuppoſita; ergo eodem modo, licet eſſet duplex ſubſtantia ſub eiſdem accidentibus panis, poſſemus dicere: *Hec eſt corpus Chriſti*, non explicando ſubſtantiam panis. Reſpondetur negando conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt, quia illud, *hoc*, vel, *hic*, vt diximus *diſputat.13.* de Incarnatione *ſect.3.* habet vim determinandi naturam, non ſuppoſitum, quando additur concreto naturæ; nam *hic homo*, non eſt, *hoc ſuppoſitum humanitatis*, ſed *ſuppoſitum huius humanitatis.* Similiter: *hic Deus*, non eſt, *hoc ſuppoſitum naturæ Diuinæ*, ſed *ſuppoſitum huius naturæ Diuinæ*; & ideo eſt vera illa propoſitio: *Hic Deus eſt Pater*, quaſi dicas, *aliquod ſuppoſitum huius naturæ Diuinæ eſt Pater.* At in noſtro caſu eſſet falſa propoſitio: *hoc eſt corpus Chriſti*, ſi eſſet etiam ibi ſubſtantia panis; quia illud *hoc* determinat non ſolum accidentia, ſed etiam contentum ſub illis, vt conſtat ex vſu hominum; non enim dicunt, oſtenſa butſa, in qua ſit aurum, & plumbum, *hoc eſt aurum*; neque, oſtenſo vaſe, in quo ſit lac, & vinum, *hoc eſt vinum*; quia nimirum illud, *hoc*, determinat totum contentum ſub continente, quod oſtenditur.

Vrgebis.

Reſpondeo.

189. Sed contra inſtabis, quia ſi in eodem ſuppoſito ſit duplex natura, vt in Chriſto eſt natura Diuina, & humana, tunc, oſtenſo illo, poſſumus dicere: *hic eſt homo*, non explicando alteram naturam; quia illud, *hic*, non eſt neceſſe, quod explicet omnem naturam contentam in illo ſuppoſito; ergo neque erit neceſſe quod explicet omnem ſubſtantiam contentam ſub illis accidentibus. Reſpondetur negando conſequentiam; quia prædicatio, quæ fit in concreto, poteſt fieri de vna parte non explicando aliam: ſecus vero, quando fit in abſtracto. Sic dicimus: *homo eſt ſanguineus*; *homo eſt materialis*, &c. non vero dicimus, *homo eſt ſanguis*: *homo eſt materia*; quia nunquam poteſt prædicari realiter pars de toto in recto, poteſt tamen in obliquo; dicere enim hominem eſſe ſanguinem, eſt ſolum dicere, ipſum habere ſanguinem, quod verum eſt. Sic etiam dicimus de Chriſto: *hic eſt homo*; quia hoc eſt dicere, illud ſuppoſitum habere naturam humanam. At in noſtro caſu prædicaretur in recto pars de toto, ſi exiſtente etiam ſub ſpeciebus ſubſtantia panis diceremus, *hoc eſt corpus Chriſti*; quia ſenſus eſſet, *ſubſtantia contenta ſub his accidentibus eſt corpus Chriſti*; quod perinde eſſet hac dicere, *hec eſt materia prima*, oſtenſa tota humanitate.

Dices; de facto ponitur ſub ſpeciebus vini corpus Chriſti, & eius anima; & tamen dicitur vere: *hic eſt ſanguis*, non explicando ſubſtantiam corporis, & animæ; ergo poſſet etiam dici, licet ibi eſſet ſubſtantia vini. Negatur conſequentia: quia corpus, & anima Chriſti, licet ſint in calice, non tamen ſubſtant illis accidentibus, neque gerunt circa illa munus, quod gerebat ſubſtantia vini, ſed ſolus ſanguis; ſicut in hoſtia corpus, & non ſanguis, ſubſtat accidentibus loco panis: hinc eſt, poſſe per accidentia demonſtrari ſolum ſanguinem, quia ſolum demonſtratur ſubſtantia eorum accidentium. Si vero eſſet ibi ſubſtantia vini, deberet demonſtrari, quia illa potiſſimum eſſet ſubſtantia eorum accidentium, & quæ primo loco, eis deſignatis, deberet intelligi, vtpote ſubſtantia eorum propria, & non aliena.

Hinc infertur primo, non poſſe verificari verba Chriſti ratione vnionis, quæ ſit inter panem, & corpus Chriſti, vt volunt Lutherani; nam vnio inter duo extrema non ſufficit ad prædicandum vnum de alio. Dices, hanc vnionem eſſe hypoſtaticam, quæ ſufficit ad illam prædicationem: nam ſicut Verbum aſſumpſit ſemel naturam humanam, ſic quotidie aſſumit naturam panis in Euchariſtia; qui modus dicendi tribuitur Ruperto. Sed contra hoc eſt; quia, etiam data illa vnione, non diceretur verè de pane eſſe corpus Chriſti, ſed eſſe Chriſtum; ſicut nec modo dicitur de ſanguine eſſe corpus Chriſti, licet vtrumque ſit aſſumptum ab eodem Verbo; nam hæc aſſumptio non ſufficit ad hoc, vt vna pars prædicetur de alia, vel natura integra prædicetur de vna parte. Nec etiam potuit panis aſſumi hypoſtatice ab ipſo Chriſti corpore immediate; vt voluit quidam Ioannes Pariſienſis, quia vnio hypoſtatica non poteſt fieri naturæ ad naturam, ſed naturæ ad ſubſiſtentiam, vt ſuppono.

Infertur ſecundo, hanc fidei veritatem ſufficienter ex Chriſti verbis haberi, & non ſolum ex Eccleſiæ definitione; quod minus cautè negauit Scotus, contra quem obſeruare oportet doctrinam Tridentini vbi ſupra docentis, hanc doctrinam ſemper habitam in Eccleſia Dei ex veritate verborum Chriſti Domini.

Infertur tertio contra Durandum, non ſolum non manere ſubſtantiam panis integram, ſed neque eius materiam primam vnitam animæ Chriſti; quia Concilium abſolute docet, manere dumtaxat ſpecies ſeu accidentia panis: tum etiam, quia ſi ideo ſolũ daretur conuerſio, quia ſuccederet alia forma ſub eadem materia: ergo illud corpus Chriſti reſultans

ex

ex illa materia non esset, quod erat in cœlo, nec quod tradendum, & crucifigendum erat, sed aliud diuersum.

194. *Illatio quarta.* Infertur quarto, nec etiam manere in Eucharistia aliquam rationem substantialem indiuiduam eamdem numero, quæ erat in pane, scilicet eandem rationem entis vel substantiæ, &c. quod immerito forsitan tribuitur Caietano: & constat clare, tum quia esset contra definitionem Tridentini, tum quia impossibile est, illam rationem, seu formalitatem, quæ antea distinguebatur à corpore Christi, modo identificari cum illo, & prædicari de illo: tum denique, quia destructa ratione specifica panis, non potuit non destrui ratio substantiæ, & entis, vt suppono ex Dialectica.

195. *Illatio quinta.* Infertur quinto, nec etiam subsistentiam panis manere: quia hæc est aliquid substantiæ panis, nec etiam exsistentiam, vt voluit Banes 1.p q.4.art.2.dub. 7 in 1.editione, qui licet in secunda editione eam sententiam reliquerit, dixit tamen adhuc, eam esse probabilem, quia probabile est, accidentia exsistere per exsistentiam substantiæ: quare cum maneant accidentia panis, probabile est, manere exsistentiam panis, per quam exsistant illa accidentia. Re tamen vera illa sententia est omnino improbabilis, & contra omnes Theologos, quorum aliqui grauiori censura eam notant, vt videri potest apud Suarez in præsenti; quia videtur aperte contra definitionem Tridentini vbi supra dicentis, nihil substantiæ panis remanere: præsertim quod principia, quæ supponit ex Philosophia, sunt falsa, vtpote exsistentiam distingui ab essentia, & esse separabilem ab illa: posseque manere exsistentiam Petri, mortuo Petro: accidentia item non habere propriam exsistentiam distinctam ab exsistentia substantiæ: & alia huiusmodi.

196. *Explicantur loca quorundam PP.* Contra hanc fidei doctrinam plura sunt argumenta pro singulis sententiis reiectis; sed quæ facile quinis poterit dissoluere ex supra dictis. Solum habent aliquam difficultatis speciem tria testimonia, Gelasij, Chrysostomi, & Theodoreti, qui dicunt Deum non destruxisse in Eucharistia naturam panis. Verum duo priora non sunt Gelasij, & Chrysostomi, sed aliorum, vt obseruant nostri Auctores communiter: & ad omnia similia respondetur, ibi per panis naturam intelligi accidentia, & proprietates panis, late accepto nomine *naturæ* pro conditionibus innatis: sicut dici solet, consuetudinem esse alteram naturam. Præsertim cum ipse Theodoretus fateatur in hoc sacramento mutationem inuisibilem fieri, quod sine desitione substantiæ panis non posset concedere.

197. *Obijcitur modus loquendi Patrum.* Obiici etiam potest modus loquendi Patrum, qui sæpe dicunt, post consecrationem *id, quod erat panis, esse Corpus Christi*; vt habetur apud Ambrosium relatum in c. *Panis.* & in c. *Re vera*, de consecratione d.2. & alios: ergo aliqua entitas panis manet in corpore Christi; alioquin si nihil manet, ergo corpus Christi non est quod erat panis. *Explicatur.* Respondetur, sensum huius propositionis non esse, quod eadem numero entitas, quæ erat in pane, sit in corpore Christi; sed quod idem prædicatum, quod tribuebatur pani, tribuatur eodem modo corpori Christi: sicut dicere solemus, *quod antea erat Petrus, est modo Paulus*; quia scilicet successit ei in Prætura; non quia Paulus sit eadem entitas numero, quæ erat Petrus, sed quia prædicatum, quod antea tribuebatur Petro, dicitur tunc de Paulo, scilicet esse Prætorem. Sic etiam de corpore Christi dicitur nunc idem prædicatum, quod antea de pane, scilicet contineri sub his accidentibus, & ideo dicimus, nunc esse corpus Christi, quod antea erat panis, scilicet habere illud prædicatum, quod antea habebat panis.

198. *Instantia.* Dices non potest aliquod prædicatum tribui subiecto, quin sit idem cum subiecto; ergo si conuenit pani, & corpori Christi idem prædicatum, consequens est, vt eadem numero realitas, quæ antea erat panis, sit modo corpus Christi. Respondeo negando *Dilnitur.* consequentiam: ratio est, quia prædicatum, quod tribuitur pani, & corpori Christi, licet respectu vtriusque seruet eamdem significationem, non est prædicatum terminatum, & simplex, sed vagum, nec verificatur respectu vtriusque eodem modo. Prædicatum est: *contentum sub his accidentibus*, seu, *esse illud, quod continetur sub his accidentibus*: per quod non significatur determinate hoc vel illud contentum, sed in confuso, & vage illud, quod continetur, siue sit hoc, siue illud; quando autem dicitur de pane, verificatur de pane, quia panis est tunc illud, quod continetur; & quando dicitur de corpore Christi, verificatur de ipso, quia ipsum est sua entitas, quæ tunc continetur sub speciebus: itaque prædicatum, prout significatur per illam vocem, idem est, non tamen est aliquid determinatum, sed aliquid vage significatum: in huiusmodi autem prædicatis non valet consequentia ad identitatem vtriusque subiecti inter se ex eo quod participent idem prædicatum; nam de Petro dicimus esse Prætorem, & de Paulo etiam dicimus esse Prætorem, cum eadem semper significatione ex parte prædicati; & tamen non tribuimus eamdem entitatem determinate Petro, & Paulo, nec verificatur illud prædicatum de vtraque, ratione eiusdem determinatæ entitatis, sed ratione diuersarum; quia prædicatum vagum nunc verificatur ratione vnius, & postea ratione alterius, licet semper sit idem prædicatum; quare in toto rigore non est vera in sensu proprio illa propositio, *quod prius erat panis, nunc est corpus Christi*, sed in sensu minus proprio; quia non verificatur ratione alicuius determinati, quod idem fuerit panis, & sit corpus Christi.

199. *Obijcitur Ambrosij locus.* Potest adhuc obiici Ambrosius *lib.*4. de sacramentis *cap.*4. vbi sic ait: *Si tanta vis fuit in sermone Christi, vt inciperent esse, quæ non erant; quanto magis operatorium erit, vt sint quæ erant, & in aliud conuertantur?* Ergo Ambros. panis non desinit omnino, sed adhuc perseuerat. *Explicatur.* Respondetur, in primis illum locum Ambrosij aliter haberi apud Landfrancum, scilicet: *quanto magis operatorium est, vt quæ erant, in aliud mutentur.* & hoc modo inquit haberi in aliis codicibus. Respondetur secundo, Ambrosium non velle manere subiectum panis, proprie loquendo, sed panem, qui erat, partim manere (quoad accidentia,) & partim cõuerti in corpus Christi; vel denique panem, qui erat, esse postea non retinendo suam entitatem, sed factum corpus Christi; qui modus loquendi, licet improprius, aliquando vsurpatur ad declarandam conuersionem, vt supra vidimus.

SECTIO XII.

Vtrum substantia panis, & vini annihiletur?

200. QVæstio hæc est omnino de nomine, & quæ ex supradictis facile potest expediri: nam licet sententia asserens substantiam panis annihilari, non sit digna vlla censura Theologica, vt cum aliis fatetur Luisius Turrianus supra *dub.*15. asserendum tamen cum S. Thoma in præsenti *art.* 3. & communi Theologorum, illam non esse annihilationem, vt magis distemus ab Hæreticis, qui contendunt, panem non posse conuerti in corpus Christi, quia inquiunt, nos ponere panis annihilationem. Omissis autem pluribus rationibus, quibus hanc commu- *Turrianus. S. Thom.*

nem conclusionem probant Theologi, quas videre poteris apud Suarez in præsenti *sect.* 7. & Vasquez *disp.* 185. probari potest breuiter supponendo, quid intelligatur nomine *annihilationis*. Enim annihilatio vt nomen ipsum sonat, est talis desitio, per quam id, quod desinit, tendit ad pure nihil. Quare licet substantia panis ita desinat, vt nihil prorsus ipsius maneat, non tamen annihilatur; quia eius desitio non tendit ad nihil, sed ad aliquid, scilicet ad corpus Christi, in quo conuertitur panis: annihilari enim est ad nihilum abire; panis autem non abiit in nihilum, cum abierit in substantiam Corporis Christi. Fateor, panem abire in nihil panis cum nihil maneat ipsius; non tamen abit in nihil simpliciter, cum transeat in corpus Christi: & ideo iisdem rationibus, quibus probatur panem conuerti in corpus Christi, probatur etiam, panem non annihilari.

Suarez. Vasquez.

201. *Probatur quod non sufficiat ad annihilationem, quod nihil remaneat rei desinentis.*

Quod autem ad annihilationem non sufficiat, quod nihil maneat rei desinentis, probatur etiam à simili ex creatione, quæ est productio rei ex nihilo: & licet forma equi, quando generatur, producatur ex nihilo sui (nihil enim formæ equi præsupponebatur, antequam generaretur) non tamen dicitur creari, quia non fit ex nihilo simpliciter; fit enim ex præsupposito subiecto: ergo similiter res, quæ desinit in aliquid aliud, licet desinat in nihil sui, non dicetur simpliciter annihilari.

202. *Obiectio prima.*

Obiicies, annihilatio respondet creationi, & corruptio generationi; ergo quotiescumque desinit res, quæ conseruabatur per concursum creationum, dicetur annihilari. *Respondeo*, annihilationem correspondere creationi, non in hoc quod semper creationi debeat succedere annihilatio, sed in eo, quod, sicut creatio est ex nihilo simpliciter, ita annihilatio sit ad nihilum simpliciter, & sicut ad creationem non sufficit, quod ante rei productionem nihil prorsus ipsius præsupponeretur; sic enim ad annihilationem non sufficit, quod post rei desitionem nihil prorsus maneat rei desinentis.

Responsio.

203. *Obiectio secunda.*

Obiicies secundo: ergo si forma equi taliter desineret, vt non succederet alia forma in materia, sed maneret materia sine forma; diceretur annihilari, quia iam tunc desinit in nihil simpliciter. Aliquis fortasse concedet sequelam propter rationem positam: Ego tamen in quæstione de nomine, malo appellare illam corruptionem, quam annihilationem. Alioquin deberes consequenter fateri, quando actus voluntatis, vel intellectus desinit sine eo quod succedat alius actus amoris, vel cognitionis, desinere per annihilationem; & per consequens meam voluntatem habere vim ad annihilandum suos actus; quod videtur esse contra communem loquendi modum, quem seruat S. Thomas: *part. quæst.* 104. *artic.* 4. *Respondeo* ergo, illam non esse annihilationem, quia quamuis non conuertatur in aliud, non tamen desinit simpliciter in nihilum omni modo, sed remanet adhuc illa forma in potentia subiecti, ex quo fuerat educta. Quare sicut ad creationem requiritur, quod res ita fiat ex nihilo, vt non præcedat aliquid in subiectum, ex quo fiat res: nam ideo forma equi non dicitur creari, quia fit ex subiecto. Sic etiam ad annihilationem requiritur desitio in nihil taliter, vt nec desinat res in alium terminum *ad quem*, nec etiam maneat in potentia subiecti; quia sicut illud, *ex nihilo*, in definitione creationis tollitur per hoc, quod res, quæ producitur, educatur ex potentia subiecti: sic illud *in nihilum*, in definitione annihilationis tollitur, si res, quæ desinit, reducatur in potentiam subiecti, vnde educta fuerat; quia sicut in generatione censetur forma quasi educi ex subiecto, in quo latebat; ita in desitione formæ censetur quasi reduci iterum forma ad subiectum, vnde fuerat educta, & ita non annihilari, sed restitui suo subiecto, vnde fuerat antea accepta. Quod licet magnam vim faciat in modo loquendi, ad quæstionem tamen mere de nomine satis est, quòd nomina vsurpata fuerint iuxta hunc vulgarem modum loquendi, & concipiendi.

S. Thomas. *Respondeo.*

Ad annihilationem requiritur quod res quæ desinit non maneat in potentia subiecti.

Recentiores aliqui hunc nostrum modum dicendi impugnauerunt; quia etiam quando destrueretur totaliter equus, & periret etiam eius materia prima, adhuc forma equi maneret in potentia aliarum partium materiæ, quæ remanerent in rerum natura; & tamen tunc concedimus, annihilari vere totum equum, tam formam, quam materiam; ergo quod maneat forma in potentia subiecti, non impedit, quod dicatur annihilari. Ad illud vero, quod afferimus ex actibus voluntatis, qui non dicuntur annihilari, quando desinunt esse absque eo quod succedat alius actus. Respondetur negando casum, quia non est possibilis pura omissio libera, atque ideo voluntas non potest suspendere suum concursum, nisi per alium positiuum.

Sed in primis, licet voluntas non possit libere omittere per puram omissionem, poterit tamen habere omissionem puram necessariam, vt si per somnum, alia de causa obiectum non amplius proponatur: tunc enim & in voluntate, & in intellectu desinunt conseruari actus absque aliorum productione. Et quidem Sanctus Thomas 1. *part. quæst.* 104. *artic.* 4. *ad* 3. non alia de causa dicit, accidentia non annihilari, nisi quia, quando pereunt, censetur manere in potentia subiecti. Vnde ad instantiam illorum Recentiorum respondetur, quando cum forma equi periret simul eius materia, dici quidem posse annihilatum equum, quia tunc non censetur forma equi reducta ad potentiam subiecti, à quo fuerat accepta, non enim censetur reduci ad potentiam, quod ex potentia non fuerat eductum; quare sicut forma equi producta per creationem, si postea destruatur, dicetur annihilari, quia non fuerat educta, & vbi non fuerat educta, non sequitur reductio: sic nec censetur reducta in illud subiectum, ex quo non fuerat educta, & ideo licet maneat in potentia aliarum partium materiæ, dicitur annihilari, quia non educitur per illam destructionem ad potentiam subiecti, è quo fuerat educta: quod totum, vt dixi, pertinet ad modum loquendi; sed loquendum est cum multis.

Obiici potest vltimo, quia anima rationalis de facto vere producitur per creationem à Deo, licet non fiat ex nihilo in omni sensu; nam licet non educatur ex potentia subiecti, habet tamen terminum *à quo* positum; quia producitur per conuersionem embryonis in hominem, & per consequens terminus formalis *à quo* est forma embryonis, quæ desinit esse, & conuertitur in animam rationalem, quæ est terminus formalis *ad quem*, in illa conuersione formali: ergo similiter terminus formalis positiuus *ad quem* non impediet, quod substantia panis dicatur annihilari. Probatur consequentia; quia sicut annihilatio est desitio in nihilum, sic creatio est productio ex nihilo; ergo sicut illud, *ex nihilo*, in creatione non excludit terminum positiuum *à quo* conuersum in id, quod creatur, sed solum subiectum, ex quo educatur: sic illud, *in nihilum*, in annihilatione non excludet terminum positiuum in quem conuertatur id, quod annihilatur, sed solum subiectum, in cuius potentiam reducatur.

Respondetur, productionem animæ rationalis de facto esse veram creationem in rigore loquendo; licet minus proprie loquendo, non sit creatio, sed conuersio formę embryonis in animam: desitionem vero

Ratio discriminis desumenda ex vtriusque definitione.

vero panis non esse proprie annihilationem. Ratio discriminis desumenda est ex vtriusque definitione: nam *annihilari* est desinere in nihilum; ad hoc autem requiritur, quod nec desinat res in aliquid, vt in subiectum, nec vt in terminum; quia vtroque modo desinit in aliquid. At vero *creatio* est productio ex nihilo; vbi præpositio *ex* in rigore sermonis solum competit subiecto: nam licet soleat vsurpari illud, *ex*, minus proprie ad significandum etiam ordinem terminationis frequentius, quam præpositio *de*, & ideo S. Thomas admiserit magis illam propositionem: *ex pane fit corpus Christi*, quam illam: *de pane fit corpus Christi*; in rigore tamen vtraque propositio videtur habere eamdem vim, vt docent Bonauentura, Alexand. Gabriel, & alij, quos refert & sequitur Vasquez *disp.* 181, *c.* 14. atque ideo vtraque videtur significare in rigore, quod res, quæ fit ex aliquo, educatur, vel extrahatur ex potentia subiecti; nam eo modo, quo dicitur educi ex subiecto, dicitur fieri ex illo, vel certe significat aliquam consubstantialitatem, seu quod id, quod fit ex alio, vel de alio, participet intrinsece aliquid illius, ex quo, vel de quo dicitur fieri. Sicut enim homo dicitur *fieri ex embryone, aut semine*, quia aliquid embryonis, vel seminus manet in homine: sic dicitur *ex albo fieri nigrum*, quia manet aliquid albi in nigro, nempe idem subiectum: non potest autem dici in eodem rigore, quod ex albedine, vel de albedine fiat nigredo, quia nihil albedinis manet in nigredine. Similiter ergo non poterit in sensu rigoroso dici, quod de forma, vel ex forma embryonis fiat anima rationalis, quia anima non participiat intrinsece aliquid formæ embryonis, & ideo in rigore fit ex nihilo, quia forma embryonis non est id, *ex quo*, sed terminus *à quo* illius conuersionis formæ embryonis in animam rationalem, licet embryo sit etiam ex quo fit homo, eo quod homo retinet intrinsecè aliquid embryonis.

Valquez.

208. *In sensu minus rigoroso licet possit minus vere dici animam rationalem fieri ex forma embryonis.*

Cæterum, quamuis loquendo in toto rigore id verum sit, & ideo anima rationalis dicatur simpliciter fieri ex nihilo, & creari, in sensu tamen minus rigoroso dici poterit forma embryonis id, ex quo fit forma rationalis; ita vt illud, *ex*, significet solum ordinem terminorum, & in illa significatione posset dici vel animæ rationalis productionem non esse simpliciter creationem, quia non esset omnino ex nihilo, sed esse conuersionem formæ embryonis in animam: vel posset etiam sustineri, quod dicenda sit creatio, quia de ratione creationis non est, quod sit ex nihilo in omni sensu, sed solum in sensu rigoroso, & proprio, in quo solum excluditur pars præcedens vel concursus subiecti, ex cuius potentia educatur. Hæc ergo est differentia inter creationem, & annihilationem, quod illud, *ex nihilo*, quod ponitur in definitione creationis, solum intelligitur de subiecto substante, vel de parte præcedente; & idem fit dicere, *fieri ex nihilo*, ac dicere non præsupponere partem sui, nec subiectum ex cuius potentia educatur: at vero illud, *in nihilum*, quod ponitur in definitione annihilationis, extenditur ad excludendum etiam terminum positiuum subsequentem; ita vt *desinere in nihilum* sit non manere partem illius, quod desinit, nec subiectum, ex quo fuerat eductum, nec terminum positiuum, in quem conuersum fuerit quod desinit: propter maiorem enim latitudinem illius præpositionis, *in*, possunt hæc omnia comprehendi sub illis vocibus, quod non potest melius probari, quàm ex communi modo concipiendi, & loquendi.

209. *Desitio materiæ perseuerante forma esset annihilatio.*

Ex dictis infero primo, desitionem materiæ primæ, adhuc perseuerante forma, futuram annihilationem, quia tunc materia desineret in nihil, cum nullum haberet terminum *ad quem*, nec etiam reduceretur in potentiam subiecti, vnde fuerat educta; non enim fuerat educta ex aliquo subiecto: idem dicendum de anima rationali quæ quidem, perseuerante materia, cui vnitur, potest desinere per annihilationem ob eamdem rationem. Denique forma equi desineret etiam per annihilationem, si, pereunte illa, periret etiam materia, cui vnitur, & non succederet per conuersionem aliquis terminus *ad quem*: tunc enim iam desitio formæ equi non esset reductio eius ad potentiam subiecti, vnde fuerat educta, cum non maneret tale subiectum: & per consequens illa desitio esset in merum nihil.

210. Infero secundo, desitionem panis secundum se (quod idem applicari potest ad desitionem aliarum rerum) non esse intrinsece annihilationem, nec etiam desitionem alterius speciei oppositæ ad annihilationem; quia hæc eadem desitio numero secundum totum intrinsecum; quod habet, posset esse annihilatio, si non coniungeretur cum successione corpus Christi sub speciebus; quare esse vel non esse annihilationem, est denominatio extrinseca respectu huius desitionis secundum se. Similiter desitio formæ equi, quæ modo est corruptio, eadem numero esset annihilatio, si coniungeretur cum desitione materiæ, & sine successione alterius termini *ad quem*; vnde illa desitio secundum se, & intrinsece, nec est corruptio, nec annihilatio, sed desitio formæ equi.

Esse vel non esse annihilationem est denominatio extrinseca.

211. *Illatio tertia.*

Infertur tertio, non requiri ad annihilationem, quod res non desinat ex vi alicuius actionis positiuæ: posset enim aliquid annihilari, & tamen desinere ex vi actionis positiuæ. Hæc illatio est contra modum, quo aliqui probant, desitionem panis non esse annihilationé, ex eo quod desinit per actionem positiuam. Videtur tamé mihi consequenter concedenda ad principia posita in hac Disputatione; quia ad hoc, vt aliquid non annihiletur, requiritur vt desinat in aliud, vt supra diximus, seu vt non tendat in nihil. Potest autem contingere, vt res desinat ex vi actionis positiuæ, & tamen non transeat nec conuertatur in aliud; ergo quod annihiletur. Minor constat ex dictis *Sect.* 1. Diximus enim, ad conuersionem requiri, quod res quæ succedit, succedat in eodem munere, & in ordine ad idem extremum perseuerans sub vtroque termino: alioquin non dicitur conuerti vnum in aliud: ergo si res desineret ex vi positionis alterius, sine ista tamen successione in eodem munere, non diceretur res desinés desinere in aliud, seu transire in aliud; ergo vere desineret in nihil. Posse autem contingere, quod desinat ex vi positionis alterius sine successione in eodem munere, probari potest; quia si Deus decerneret non conseruare simul duos Angelos ob aliquam rationem congruentiæ, & tunc supposito hoc decreto, destrueret vnum ad creandum alium, desineret quidem vnus ex vi voluntatis creandi alium, seu quia creabatur alius: tunc autem non conuerteretur vnus in alium, quia non daretur successio secundi in ordine ad aliquid commune perseuerans; ergo tunc prior Angelus, licet desineret ex vi positionis alterius, non tamen desineret in alium, sed in purum nihil.

212. *Desitio formæ panis est innominata.*

Petes, an forma panis in Eucharistia desinat per corruptionem? Respondeo, non appellari illam proprie corruptionem; quia corruptio videtur significare desitionem, per quam forma educta ex subiecto reducitur ad eius potentiam; quare, pereunte subiecto, non dicitur forma corrumpi; erit ergo desitio illa innominata, & quæ secundum se nec sit corruptio, nec annihilatio: posset tamen eadem esse corruptio, si maneret subiectum; aut annihilatio, si nó succederet corpus Christi, nec alius terminus *ad quem*.

DISPV

DISPVTATIO VIII.

De modo, quo exsistit Christus in Eucharistia.

SECTIO I. *Vtrum Christus secundum totum, quod includit, sit in hoc Sacramento.*

SECTIO II. *Vtrum corpus Christi habeat in Eucharistia eamdem figuram, quam habet in cœlo?*

SECTIO III. *Vtrum totus Christus sit sub qualibet specierum parte?*

SECTIO IV. *Quid significetur per* Corpus *in verbis consecrationis.*

SECTIO V. *Quid ponatur in calice ex vi verborum.*

SECTIO VI. *Vtrum Diuinitas & Personalitates Diuinæ sint in Eucharistia ex vi verborum.*

1. SANCTVS Doctor *q. 76. art. 1.* quærit, An sit totus Christus in hoc Sacramento? *Art. 2.* Vtrum sit totus sub vtraque specie? *Art. 3.* Vtrum sit totus sub quauis parte specierum? *Art. 4.* Vtrum sit tota quantitas Christi? quibus omnibus respondet affirmatiuè. *Art. 5.* Vtrum corpus Christi sit in Eucharistia, sicut in loco? Respondétque negatiuè: de quo dictum est satis in superioribus. *Art. 6.* Vtrum corpus Christi sit mobiliter in Eucharistia? Et respondet, moueri non per se, sed per accidens. *Art. 7.* Vtrum corpus Christi in Eucharistia possit videri oculis corporeis? Cui respondet negatiue. Denique *Art. 8.* Vtrum quando in hoc Sacramento apparet miraculosè caro, vel puer, sit ibi vere corpus Christi? Cui respondet sub quadam distinctione. Materiam huius quæstionis in sequentibus examinabimus.

SECTIO I.

Vtrum Christus secundum totum, quod includit, sit in hoc sacramento?

2. NOmine *Christi* intelligimus suppositum diuinum Verbi subsistens in duplici natura, humana & Diuina, vt docet Augustinus *Ser. 49.* de tempore; & Theologi cum S. Thoma *3. part. q. 17. art. 1.* & 2. Quo supposito, certum est de fide, totum Christum secundum totum quod includit, esse in Eucharistia, & sub qualibet specie. Habetur in Concilio Constantienti *sess. 13.* in Basil. *sess. 30.* in Florent. sub Eugenio in Decreto Fidei post vltimam sessionem: in Tridentino *sess. 13. cap. 3.* & *sess. 21. cap. 3.* Probari potest ex communi Patrum consensu ab ipsis Apostolis deriuato, & ab Ecclesia semper vnanimiter accepto: de quo videatur Vasquez *disp. 185. cap. 2.* qui bene aduerit, aliqua scripturæ loca, ex quibus hæc veritas solet communiter probari, non habere efficaciam; possunt enim facile in contrarium explicari.

Augustin. S. Thom. — *Conclusio de fide.* — Conc. Constant. Conc. Basil. Florent. Trident.

3. Ratione item probatur, quia licet non omnia, quæ Christus includit, ponantur in Eucharistia ex vi verborum: omnia tamen ponì debent saltem per concomitantiam ratione connexionis, quam ea omnia habent inter se: quare Concilium Tridentinum dicta *sess. 13. cap. 3.* postquam dixit, corpus esse ex vi verborum sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini, sic addit: *ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub vtraque vi naturalis illius connexionis, qua partes Christi Domini, qui iam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur: Diuinitas porro propter admirabilem eius cum corpore, & anima hypostaticam vnionem.* Hæc sunt verba Concilij; post quæ restat difficultas, in quo fundetur hæc concomitantia ratione, vnionis, ita vt posito corpore in hostia, necesse sit poni etiam animam.

P. Vasquez vbi supra *n. 9.* & disp. 189. & *cap. 4.* & disp. 192. *c. 3.* dicit, totum hoc fundari in eo, quod ea, quæ conueniunt alicui antecedenter ad locum, conueniunt ei secundum se, & ideo impossibile est etiam de potentia absoluta, vt conueniant ei in vno loco, & non in alio: quare cum anima, v. g. vniatur corpori antecedenter ad locũ, vnitur illi secundum se; & per consequens vbicũque fuerit illud corpus, debent necessario esse animatum. Verum in hac doctriua & fundamento supponit eius Auctor falsa principia Philosophiæ. Verius enim est, posse diuinitus idem corpus in vno loco esse album, & in alio carere albedine; quia ad hoc vt sit album vtrobique, non sufficit habere albedinem, sed requiritur etiam duplex præsentia albedinis in vtroque loco: potest autem Deus dare albedini vnam præsentiam, & & non aliam. Ex quo patet ad fundamentum P. Vasquez; nam licet albedo vniatur subiecto secundum se, & independenter ab hoc loco; ipsa tamen albedo pendet à posteriori ab aliquo loco, in quo sit per propriam vbicationem; & ideo licet antecedenter ad locum denominet Petrum album, non tamen denominat Petrum album in duplici loco, nisi ipsa albedo sit in duplici loco; de quo dixi latius supra disp. 5. sect. 3.

Dicendum ergo est, hanc concomitantiam fundari in connexione, & vnione partium inter se; nam eo ipso, quod partes sunt vnitæ, postulant ex naturali ratione vnionis, vt quocumque feratur vna, ferantur etiam & aliæ partes: hæc enim est natura vnionis, vt sit modus quidam, ratione cuius colligentur extrema inter se, & habeant aliquam inseparabilitatem: sicut modus, quo colligantur duo extrema alicuius funiculi, reddit vtramque partem aliquomodò inseparabilem; & per hanc exigentiam declaratur optime essentia vnionis Physicæ, prout differt ab aliis modis relatiuis: nam actio, qua ignis calefacit lignum, licet postulet, quod agens sit proximum passo, non tamen postulat, quod abeunte passo, abeat etiam agens cum illo; nec è contra; & ideo etiamsi illud lignum, & calor productus poneretur in duobus locis, non poneretur ignis vtrobique: at vero modus vnionis Physicæ taliter colligat vtrumque extremum, vt perseuerante vnione, necesse sit ex natura rei, quodlibet extremum, vbicumque ponatur, afferre secum aliud, cum quo vnitur; quantum est ex vi vnionis, nisi obstet peculiaris ratio, & natura ipsius extremi, vt contingit in præsentia localinam licet corpus Christi afferat secum alia accidentia, quæ habet in cœlo, non tamen habet in Eucharistia præsentiam, quam habet in cœlo; quia illa præsentia essentialiter est affixa tali spatio imaginario, nec potest diuinitus poni in alio spatio diuerso, & ideo non potest poni per concomitantiam in duplici loco.

Obiicies primo: Verbum vnitur cum humanitate Christi; & tamen non vbicumque est Verbum, ponitur humanitas Christi: ergo vnio inter partes humanitatis non sufficit, vt ex natura rei, vbi est vna, ponantur aliæ. Respondeo negando consequentiam.

quentiam. Ratio discriminis est, quia Verbum est vbique vt in spatio adæquato, hic vero vt in spatio inæquato; quare non oportet, quod habebat hic aliud extremum, cui vnitur: vnio enim solum postulat, quod vbi vnum extremum est vt in spatio adæquato, adsit etiam aliud extremum; non vero quod in omnibus partibus spatij adæquati, vbi est vnum extremum, adsit etiam aliud, vt patet experientia animæ rationalis, quæ licet sit in pede, & in capite, non postulat habere in capite vnionem, quã habet in pede; quia scilicet in capite non est adæquatè vt in spatio adæquato, sed partialiter: at vero si omnia poneret in alio loco adæquato, postularet habere etiam ibi caput, & pedem, &c. vt diximus supra *Disp.* 5. & iterum in materia de Incarnatione *Disp.* 11. *Sect.* 7. Ratio autem huius diuersæ exigentiæ est, quod res, vbi adæquatè exsistit, debet secum habere totam suam supellectilem (vt ita dicam) & omnia sua secum portare, quia taliter ibi exsistit, ac si nusquam alibi exsisteret; at vero vbi exsistit inadæquatè, non debet habere ea omnia, quia præsentia inadæquata connotat rem alibi etiam inadæquatè exsistere, vbi habeat, quæ hic illi desunt. Hinc ergo fit, Verbum non habere secum humanitatem in aëre, v. g. quia illud spatium non est adæquatum, sed inadæquatum Verbo; sicut locus capitis est inadæquatus animæ rationali.

Vnio non postulat quod in omnibus partibus spatij adæquati adsit aliud extremum.

7. *Obiic.* Dices, ergo sanguis Christi non debet poni per concomitantiam in tota hostia cum corpore, sed in aliqua parte hostiæ, quia non est corpus in singulis hostiæ partibus per præsentiam totalem, sed per partialem, ex quibus omnibus conflatur vna integra totalis in tota hostia. *Respondeo.* Respondeo negando sequelam, quia etiam in singulis partibus hostiæ habet corpus Christi præsentiam adæquatam, provt nunc loquimur de præsentia adæquata, id est, talem, quæ sola posset sufficienter manere, ablatis aliis: nam licet illa possit continuari cum aliis, potest tamen manere sine aliis; sicut præsentia Angeli, qua est in dimidio gymnasio, licet possit vniri cum alia præsentia, qua sit in alio dimidio, potest tamen sufficienter manere sine alia; & ideo Angelus in quauis parte huius spatij debet habere omnia sua accidentia; qua in quauis parte seorsim potest sufficienter monere vt in spatio adæquato, & sufficienti. Sic etiam corpus Christi sacramentaliter exsistens taliter est in quauis parte hostiæ, quod illa sola sufficeret ad præsentiam sacramentalem.

8. *Vrgebis.* Vrgebis adhuc, in sententia ponente minima naturalia, corpus Christi, provt est in dimidio minimo panis, non habet spatium sufficiens ad exsistendum ibi solum sacramentaliter; ergo provt est ibi, non debet habere per concomitantiam ea omnia, quæ habet in cœlo; sufficiet ea habere in aliqua parte minimi. *Respondeo.* Respondeo, etiam admissa illa sententia, corpus Christi habere in singulis partibus minimi omnia, quæ habet in cœlo; quia licet ex Diuina ordinatione non possit esse nisi in vno minimo, eo quod nolit Deus conseruare præsentiam sacramentalem, nisi sub speciebus panis naturalis: cæterum quantum est ex natura illius præsentiæ, & illius modi essendi, sufficienter posset manere in medio illius spatij; quia sicut Angelus posset ibi sufficienter exsistere, ita & corpus Christi exsistens ad modum rei spiritualis, & per præsentiam similem præsentiæ Angelicæ.

9. *Obiicies secundo.* Obiicies secundo principaliter contra doctrinam traditam, quia sanguis non vnitur physicè corpori Christi, nec informatur animæ rationali, iuxta probabiliorem sententiam, quam suppono ex Philosophia; ergo si tota concomitantia fundatur in vnione partium inter se, non est cur sanguis ponatur in hostia per concomitantiam cum corpore; neque è contra. *Respondetur.* Respondetur, sanguinem, licet non vniatur physicè cum carne, esse tamen partem hominis, quæ vna cum carne componit intrinsecè vnam humanitatem (vt dixi in tractatu de Incarnatione *Disp.* 14.) non vnitate mathematica per continuationem perfectam, sed per vnitatem physicam, quæ resultat ex coniunctione vtriusque partis sibi inuicem subordinatæ in ordine ad eamdem animam rationalem, quæ licet non informet vtramque partem, vtraque tamen vtitur, & indiget ad suas operationes: quare non potest caro poni sine sanguine, neque è contra; quia vtraque est entitas partialis de se, & incompleta, & per consequens vbicumque sit, postulat esse in statu connaturali; non esset autem in statu connaturali, nisi compleretur per aliam compartem; sicut materia non esset in statu connaturali, si esset sine forma, cum qua componit totum ad quod ordinatur. Propter hanc ergo naturalem connexionem, & exigentiam, qua vna pars petit compleri per aliam, ponitur caro cum sanguine, & è contra, etiamsi sanguis non animetur, & licet caro, & sanguis non vniantur aliqua vnione continuatiua inter se.

Respondet licet sanguis non vniatur physicè cum carne, est tamen pars hominis.

10. *P. Arriag Disput. 14. Physic. Sect. 10. numer. 51.* Huic nostræ sententiæ, quam olim tradidimus, & huic modo declarandi necessitatem concomitantiæ, postea alij dupliciter se opposuerunt. Primo, quidam Auctor modernus obiicit nobis, quod gratis, & absque fundamento hoc asseratur. Ego tamen existimo, non vnicum, sed plura à nobis fuisse adducta fundamenta: Primum ex hoc mysterio, in quo replicantur ea, quę Christus habet in cœlo. Secundum ex Tridentino docente, id fieri vi vnionis, & connexionis partium inter se. Tertium à priori ex natura, & quidditate vnionis physicæ, quæ affert colligationem, & inseparabilitatem, atque adeo exigentiam replicationis, vtriusque extremi, quoties alterum illorum replicatur. Quartum ab exemplo Verbi Diuini, & animæ rationalis, quæ non habent in singulis partibus sui spatij adæquati omnia, quibus alicubi vniuntur: vnde colligitur illam exigentiam non esse pro singulis partibus spatij adæquati, sed pro singulis spatiis adæquatis: cuius diuersitatis rationem aliquam à priori reddidimus: non est ergo gratis, & absque fundamento conficta doctrina illa, præsertim cum, ea posita, omnia bene cohæreant, & explicentur.

Prima ratio cur hoc dicatur. Secunda. Tertia. Quarta.

11. *Obiicit secundo.* Obiicit secundo, quia ex nostra doctrina sequitur, animam etiam rationalem in capite debere habere omnia, quæ habet in aliis partibus corporis: nam anima potest manere in spatio capitis tanquam in spatio adæquato: potest enim ibi manere, licet pes abscindatur. *Respondetur.* Respondetur, supposita vnione animæ cum corpore integro, non posse manere animam in spatio solum capitis, sed debere esse in spatio totius corporis, vel destrui vnionem; non est ergo in spatio capitis tamquam in spatio adæquato, vel sufficienti sibi secundum præsentem statum coniunctionis cum tali corpore.

12. *Inflabil.* Dices, Angelus etiam, quando est in tota aula per vnum *vbi* indiuisibile, non exsistit in quauis parte spetij, vt in spatio adæquato; nam per illam vbicationem respicit singulas partes spatij, vt spatium inadequatum, cum non possit per illud *vbi* esse præsens soli dimidio illius spatij, & tamen in singulis partibus illius spatij habet omnia sua accidentia; ergo idem debemus dicere de anima rationali. *Respondeo.* Respondeo, Angelum in prædicto casu esse in singulis partibus spatij, vt in spatio sibi sufficienti; quia antecedenter ad vbicationem ipsam nihil habet Angelus

gelus, ratione cuius exigat tot partes spatij, sed posset æquè bene esse in dimidia, vel quarta parte, licet non per illam vbicationem, sed per aliam: est ergo in singulis vt in spatio sibi sufficienti, & quod solum potest retinere per aliam vbicationem. At verò anima rationalis antecedenter ad vbicationem habet iam talem statum, & modum essendi propter coniunctionem ad tale corpus, vt exigat præsentiam ad tot partes spatij, & non pauciores; vnde in singulis non est vt in spatio sibi sufficienti, & quod posset solum retinere etiam per aliam vbicationem, sed vt in parte spatij adæquati, quod exigit; & ideo non est necesse, quod in singulis partibus habeat omnia sibi vnita: sicut nec Verbum Diuinum habet in singulis partibus sui spatij humanitatem sibi physicè vnitam.

13. *Respondet ille Author.*

Respondet ille Auctor, Verbum non habere humanitatem in singulis partibus spatij; quia humanitas non petit natura sua vniri cum Verbo Diuino; imo hoc illi naturaliter repugnat: illa autem sola debent replicari, & esse in omnibus locis, in quibus est subiectum, quæ sunt illi connaturalia, Addit autem *num.* 147. neque etiam eiusmodi accidentia, vel quasi accidentia connaturalia debere replicari cum subiecto diuinitus replicato in duobus locis, sed ea solum, quæ pertinent ad naturale subiecti complementum: vnde replicata materia, debet quidem replicari forma substantialis; & hæc replicata, debet replicari materia, & passiones, non vero cognitiones vel appetitiones; imo esset nouum miraculum hæc alia replicari, cum absque illis possit subiectum connaturaliter esse.

14. *Impugnatur hæc doctrina primo quia sequeretur Christum nō poni in Eucharistia cū gratia habituali.*

Hæc doctrina difficilis, & duriuscula est; primo, quia consequenter debet hic Auctor concedere, animam Christi in Eucharistia non poni de facto cum gratia habituali, quam habet in cœlo, & cum aliis similibus perfectionibus supernaturalibus; imò nec cum perfectionibus naturalibus, quales sunt habitus intellectus, & voluntatis, quia hæc omnia non pertinent ad naturale complementum humanitatis, sed absque illis potest connaturaliter esse: cum ergo miracula noua non sint præsumenda, & connexio vnionis physicæ hoc non exigat, non debet præsumi, quod hæc omnia ponantur cum Christo per concomitantiam, sed ea solum, quæ Tridentinum numerauit, quæ pertinent ad naturale complementum rei, quæ ponitur ex vi verborum, consequens autem non potest sine nouitate concedi.

15. *Secunda vnio hypostatica potest essentialiter vniri cū Verbo.*

Secundo, licet humanitas non petat ex natura sua vniri cum Verbo, vnio tamen humanitatis cum Verbo petit ex natura sua, & essentialiter vniri cum Verbo: ergo sicut gratia habitualis Angeli, quia ex natura sua petit vniri cum Angelo, petit etiam esse in singulis partibus spatij adæquati, in quo est Angelus, vt ille Auctor concedit: eodem modo vnio hypostatica propter eamdem rationem debet esse in toto spatio adæquato, in quo est Verbum; non enim minus ordinatur hæc vnio ad Verbum, sed multo magis, quam gratia ordinetur ad Angelum. Denique nulla apparet ratio, cur res in quolibet loco, vbi replicatur, petat habere suum naturale complementum, & non petat habere omnes alias perfectiones, quæ licet non sint ita necessariæ, sunt tamen vtiles ipsi. Nam sicut de facto anima est in pede absque accidentibus, quæ habet in capite; sic etiam anima est in pede absque organis, quæ sunt in capite: & tamē si poneretur in alio loco, deberet ibi habere omnia sua organa, & omnes suas passiones; ergo ex illo argumento non potest colligi minor exigentia habendi in vtroque loco alia accidentia, quam proprias passiones. Vnde Catechismus Romanus de Sacramento Eucharistiæ §. 34. ex mera vnione physica colligit concomitantiam vniuersalem omnium, quæ inter se vniuntur. *Si enim duo aliqua* (inquit) *inter se re ipsa coniungantur, vbi vnum sit, ibi etiam alterum esse necesse est.*

Alij ergo Theologi recentiores Salmaticenses aliter huic nostræ doctrinæ aduersantur. Dicunt itaque, rem in pluribus locis replicatam debere ex natura rei in illis omnibus habere omnes suas perfectiones intrinsecas, vel ea omnia, per quæ intrinsecè mutatur, vel à quibus dependet: ideo humanitas Christi debet habere secum Verbum, quia ita cum illo vnitur, vt ab eo dependeat: ideo debet habere secum omnes suas perfectiones, quia per illas in se intrinsecè mutatur: ideo vero Verbum non debet habere secum vbique humanitatem, quia nec ab ea dependet, nec per vnionem cum illa in se intrinsecè mutatur. Rationem autem discriminis reddunt, quia res, quando in alio loco replicatur, debet poni qualis est in se intrinsecè; ergo debet replicari cum omnibus suis perfectionibus intrinsecis, non vero cum extrinsecis, quia per extrinseca non aliter se habet in se. Recedunt autem à nostro explicandi modo, solum, quia ex ipso sequitur, Angelum non necessitari ad habendum suum actum intellectionis, vel amoris in toto spatio, in quo est, cum sufficiat habere illum in aliqua parte spatij adæquati; quod si semel concedatur, non est cur dicamus, visionem beatam esse in toto spatio, in quo est anima: & sic de aliis.

In hoc modo explicandi adhuc sunt aliquæ difficultates. Prima, quia anima etiam mutatur intrinsecè per suos actus; & tamen non vbicumque est anima, sunt eius actus; ergo recurrendum est ad illam rationem de spatio adæquato, & inadæquato; vel alia ratio magis vniuersalis assignanda est. Secunda, quia ij Auctores non reddunt rationem suæ regulæ, cur scilicet replicata re, debeant replicari quæ illam afficiunt intrinsecè, non verò alia, quæ licet vniantur, non tamen afficiunt eam intrinsecè: dicere enim, debere replicari rem prout est in se, est respondere cum conclusione; nam res prout est in se intrinsecè, est res cum iis, quibus intrinsecè afficitur. De hoc autem petitur ratio, cur debeat replicari cum iis, quibus intrinsecè afficitur, & non cum iis, quibus physicè vnitur. Tertia, & à priori, quia omnis vnio physica eo modo, quo physicè vnit, alligat, vt ex ipso vnionis conceptu constat: quid enim est physicè vnire, nisi connectere, & ligare? ergo omnis vnio debet colligare extrema, & exigere, vt, vbi reperitur vnum, sit etiam aliud, siue vnio afficiat intrinsecè, siue non: alioqui non participabit proprium conceptum vnionis. Quarta denique, quia argumentum, propter quod illi Theologi à nostro modo explicandi recesserunt, non est tanti ponderis: iam enim supra respondimus, Angelum esse in quauis parte sui spatij, vt in spatio sufficienti, & ideo in quauis parte debere habere suas intellectiones, & reliqua accidentia; quod non procedit in anima rationali, quæ non est in quauis parte vt in spatio sufficienti secundum statum, & modum existendi, quem habet, coniunctionis ad tale corpus humanum?

Hoc supposito, dubitari potest, primo, an ponatur in Eucharistia tota substantia, quæ in Christo Domino reperitur? Et in primis certum est, non solum carnem, sed ossa, & neruos esse in Eucharistia; quia licet aliquando solius carnis fiat mentio, vt cum dicitur, *Caro mea vere est cibus*, &c. caro tamen significat sæpe sæpius illam partem hominis, quæ

condistin

condistinguitur à spiritu, vt in symbolo Athanasij: *Anima rationalis, & caro vnus est homo*; quare in præsenti nomine *carnis* intelligitur tota Christi substantia corporea, excepto sanguine, qui dicitur esse potus, & à quo ex modo loquendi distincta fuit caro, quando actum fuit de hoc sacramento. Dubitari potest de præputio, an sit in Eucharistia: item de aliis partibus, quas forte non habuit Christus tempore Cœnæ, sed postea per nutritionem acquisiuit; & è contra de aliis, quas tunc habuit, & postea tempore mortis fuerant deperditæ, & denique de vnguibus, capillis, saliua, & aliis huiusmodi, quæ nunc habet, vel habuit saltem in cœna.

19. Respondetur breuiter; quidquid sit, an hæc ponatur ex vi verborum, vel solum per concomitantiam (de quo postea) poni tamé in Eucharistia: quia præputium, v.g. nunc coniunctum est in cœlo cum aliis partibus corporis Christi, quæ hic ponûtur; vngues item, capilli, & dentes iuxta probabiliorem sententiam informantur anima rationali: sed etsi non informentur, sunt partes integrantes corpus humanũ; & ideo ponuntur etiam in Eucharistia, quod à fortiori dicendum est de spiritibus animalibus & vitalibus, & de humoribus; hæc enim omnia sunt partes hominis non minus quam sanguis; saliua autem, & alia excrementa, quæ erant in corpore Christi tempore cœnæ, non pertinent ad integritatem corporis, sicut nec cibus indigestus, quem habebat in stomacho; & ideo hæc non fuerunt in Eucharistia. Denique partes illæ sui corporis, quas post cœnam forsitan per resolutionem perdidit, & postea non recuperauit, non ponuntur modo de facto; sicut nec partes illæ sanguinis, quas probabile est in terris mansisse in spinis, vel sudario adhærentes, non quidem sub forma sanguinis, sed in aliquam substantiã rubram mutatas: hæ tamen non ponuntur in Eucharistia, sed solum sanguis, quem modo habet in cœlo. Dices, ad veritatem verborum requiri, quod ponatur totus sanguis effusus: dicitur enim, *hic est Sanguis, qui pro vobis effundetur*, &c. Respondeo, sicut ad veritatem verborum non requiritur, quod totus sanguis Christi, qui ponitur in Eucharistia, effusus sit; nam forsitan aliquid illius non fuit effusum, & saltem aliquis sanguis erat in Christo in cœna non effundendus, eo quod ante Passionem erat conuertendus in carnem; & tamen in cœna positus fuit sub speciebus vini; ita etiam non requiritur ad veritatem verborum, quod totus sanguis effusus ponatur in Eucharistia, sed solum quod ponatur ille, qui nunc est sanguis Christi; & de quo est verum dicere simpliciter effusum esse pro nobis, licet nec quoad omnes partes sit effusus, nec habeat etiam omnes partes, quæ effusæ sunt. De hoc tamen dicam postea sect. 5. vbi quid ponatur ex vi verborum in calice.

Ponitur tantum ille sanguis & illæ partes quæ modo habet in cœlo.

20. *Quæ accidentia Christi ponantur in Eucharistia.* S. Thom. Vasquez. Suarez. Durand. Secundo dubitari potest, vtrum tota quantitas, & alia accidentia communia Christi sint in Eucharistia? De quo S. Thomas *art.* 4. & Vasquez *ibi.* Suar. latè *disp.* 51. *sect.* 2. Res tamen est facilis, & quæ aliquid habet de nomine. Durandus, & alij negant, quantitatem Christi poni in Eucharistia. Durand. quia licet putet quantitatem esse accidens distinctum à substantia, censet tamen repugnare illi modum existendi indiuisibiliter. Alij vero, quia vel dicunt, quantitatem non distingui ab actuali partium extensione, vel saltem non denominari substantiam formaliter quantam sine hac extensione.

21. *Vera sententia vult totã quantitatem.* Communis, & vera sententia docet, poni totam Christi quantitatem in Eucharistia P. Vasquez *disp.* 187. *cap.* 2. probat hanc sententiam ex eo, quod substantia sine quantitate non habet partium distinctionem; quare corpus Christi sine quantitate non esset corpus humanum, cum non haberet partes. Cæterum hæc ratio supponit sententiam Philosophicam falsam. Certum enim mihi est, substantiam, ablata quantitate habere distinctionem entitatiuam partium, licet non habeat impenetrationem actualem; de quo dixi in Metaphysica.

22. Patet Suarez vbi supra probat ex eo, quod substantia sine quantitate non esset corpus organicum; quia organizatio fit per diuersitatem quantitatis, & aliorum accidentium, quibus afficiuntur diuersæ partes substantiæ. Cæterum neque hæc ratio est, efficax; quia probabilius est, dari organizationem substantialem, per quam ipsæ partes substantiales sunt substantialiter heterogeneæ, vt dixi in libro de Anima; atque ideo sine quantitate posset manere corpus organicum: quod tandem amplexus est ipse Suarez lib. 1. de Anima, cap. 2. à num. 16.

Alij probant; quia si non esset quantitas, non essent alia accidentia, quæ subiectantur in quantitate. Sed neque hæc ratio est pro omnibus firma; quia probabile est, accidentia non subiectari immediate in quantitate, sed in substantia: quam sententiam defendit cum aliis P. Hurtado *disp. Physic.* 6. §. 55. & P. Arriaga *disp.* 5. *Physic. sect.* 2. *subsect.* 5. Hurtado. Arriaga.

23. *Ratio conclusionis.* Melius probari potest, quia vel quantitas est distincta à substantia, vel non. Si secundum; ergo posita in Eucharistia substantia corporis Christi, ponitur eius quantitas, quæ non distinguitur à substantia. Si vero dicas primum, debes conuenire in definitione quantitatis, ne fiat quæstio de nomine. Est enim quantitas accidens, quod est proxima radix, ratione cuius substantia postulat impenetrationem cum alio corpore quanto. Hoc autem cum sit quoddam accidens absolutum à loco, non est cur non ponatur in Eucharistia, sicut anima rationalis, & alia saltem per concomitantiam propter vnionem, & connexionem.

24. *Instantia. Diluitur.* Dices, quantitatem non posse poni sine actuali extensione partium. Sed contra; quia licet quantitas postulet actualem partium extensionem localem; potest tamen diuinitus carere illa; sicut licet postulet actualem impenetrationem cum alio corpore quanto, potest tamen diuinitus carere hac impenetratione, vt de facto caruit, quando corpus Christi Domini quantum penetratum fuit cum vtero Virginis, cum lapide Sepulchri, & cum ianuis Cœnaculi: ergo similiter poterit diuinitus carere extensione partium, cum non magis essentialiter petat istam, quam actualem impenetrationem.

25. *Instabis. Respondeo.* Dices, effectus formalis quantitatis est reddere subiectum extensum, & diuisibile; ergo repugnat poni in subiecto inextenso, & existenti indiuisibiliter. Sed contra; quia duplex est extensio, seu diuisibilitas subiecti. Altera entitatiua, & in ordine ad se, quod nihil est aliud, quam habere entitatiue plures partes, & hæc quidem diuisibilitas non prouenit formaliter à quantitate: nam, ablata quantitate, manebunt in subiecto totidem partes, quot antea: & hanc diuisibilitatem retinet corpus Christi in Eucharistia. Altera extensio est in ordine ad locum, per quam vna pars non est vbi est alia: & hæc extensio, dato quod proueniat à quantitate, non tamen vt effectus formalis primarius, sed vt effectus secundarius, seu quasi in genere causæ efficientis, quatenus quantitas postulat talem vbicationem, per quam vna pars subiecti non sit vbi est alia. Cæterum potest diuinitus carere hac extensione actuali, remanere cum solo effectu primario, quod est petere, quantum est de se, proxime talem extensionem actualem, & impenetrabilem.

26. *Dices iterum.* Dices iterum, quantitatem esse ipsum modum actualis

ſicut nec panis annihilatur, quia deſinit in terminum realem & poſitiuum. Ex quibus omnibus conſtat, quam inefficax argumentum ſumatur contra noſtram ſententiam ex Patrum auctoritate, cum fere omnes aperte indicauerint, ſe loqui de productione corporis Chriſti ſecundum eſſe ſacramentale, ſeu de conuerſione panis in corpus Chriſti, non de productione corporis Chriſti ſimpliciter; & aliũde ipſi etiam aduerſarij teneantur concedere, quamplures ex illis loquutionibus accipiendas in ſenſu minus proprio vt de ſingulis earum probatum eſt.

127. *Obiectio ſecunda.*

Secunda obiectio eſt, quia in hoc myſterio interuenit conuerſio ſubſtantialis; ergo debet habere terminum ſubſtantialem; ergo terminatur ad ſubſtantiam corporis Chriſti. Reſpondetur concedendo totum: neque enim in mentem nobis venit, quod aduerſarij exiſtimant, negare ſcilicet, quod corpus Chriſti ſecundum ſuam ſubſtantiam ſit terminus formalis huius conuerſionis. Fatemur ſane ita eſſe; ſed dicimus corpus Chriſti non eſſe id, quod producitur per hanc conuerſionem, ſed ſolum quod introducitur; itaque conuerſio vt conuerſio habet pro termino formali corpus Chriſti; vt productio vero non habet producere corpus Chriſti, ſed producere vnionem corporis Chriſti cum ſpeciebus: ſicut conuerſio formalis, qua ex alimento fit noua pars hominis, habet pro termino formali conuerſionis animam rationalem, quæ introducitur in materiam alimenti; non tamen eſt productio animæ, ſed ſolius vnionis animæ cum illa materia.

Solvitur.

Corpus Chriſti non eſſe id quod producitur, ſed quod introducitur.

128. *Inſtabis. Reſpondeo.*

Dices, conuerſio vt conuerſio eſt actio; ergo qui fuerit terminus conuerſionis, erit terminus productionis. Reſpondeo, etiam introductio, vt introductio eſt productio, & tamen non eſt idem terminus introductus, & productus; anima enim introducitur, vnio vero producitur. Similiter dicendum eſt de conuerſione: nam licet conuerſio vt conuerſio ſit productio, non tamen eſt productio eiuſdem termini, qui denominatur à conuerſione terminus ſuccedens: ſed eſt productio vnionis termini formalis ſuccedentis: eadem enim conuerſio dat diuerſas denominationes diuerſis terminis, quos habet, alterum denominat productum, alterum introductum ſeu ſuccedentem; ſicut etiam actio vt actio reſpicit principium & terminum, illudque denominat agens, hunc vero productum.

129. *Inſtabis iterum.*

Dices iterum, hæc eſt conuerſio ſubſtantialis, ergo eſt actio ſubſtantialis; ergo etiam vt actio eſt productio alicuius ſubſtantiæ, nam ſi ſit productio ſolius accidentis, non poteſt eſſe productio ſubſtantialis. Reſpondeo, hanc actionem conſideratam in ſua entitate eſſe aliquid accidentale; imo (in mea ſententia) omnes actiones, quantumuis ſint productiones termini ſubſtantialis, ſunt in ſua entitate accidentales. Cæterum ſicut productio hominis, v.g. licet ſit entitatiue accidens, denominatur tamen productio ſubſtantialis à termino producto, qui eſt ſubſtantia: ſic etiam hæc actio denominatur conuerſio ſubſtantialis à termino formali conuerſionis, qui eſt ſubſtantia corporis Chriſti, & dicitur ſimpliciter conuerſio ſubſtantialis, hoc eſt, conuerſio ſubſtantiæ in ſubſtantiam: nam licet in Conciliis nunquam dicta fuerit conuerſio ſubſtantialis, ſed ſubſtantiæ in ſubſtantiam, conformius tamen ad modum loquendi Conciliorum appellatur conuerſio ſubſtantialis. Sub nomine autem *actionis*, aut *productionis* non video, cur ſit neceſſe eam appellare actionem ſubſtantialem: actio enim vt actio ſolum denominatur ſubſtantialis à termino producto, ergo cum hæc actio nec in ſe ſit entitatiue ſubſtantialis, nec terminus productus ſit ſubſtantialis; non eſt, cur debeat appellari actio ſubſtantialis, ſed accidentalis, licet ſit conuerſio ſubſtantialis.

Reſpondetur omnes actiones in ſua entitate eſſe accidentales.

130. *Tertia obiectio.*

Tertia obiectio eſt, quia ex noſtra ſententia ſequitur ſubſtantiam panis magis conuerti in ſpecies panis remanentes, quam in corpus Chriſti; probatur ſequela, quia ſubſtantia panis deſinit non ex vi productionis corporis Chriſti, ſed ex vi actionis, quia corpus Chriſti ſuſtentat efficienter accidentia: illa autem actio tota terminatur ad ipſa accidentia, quorum eſt cõſeruatio; ergo panis deſinit ex vi conſeruationis accidentium, & per conſequens deſinit in ipſa accidẽtia, & non in corpus Chriſti. Reſpondeo negando ſequelam, & ad probationem negatur etiam conſequentia; nam conuerti hoc in aliud, non eſt præciſe quod deſinat hoc ex vi actionis, qua illud conſeruatur, ſed ex vi actionis, qua illud ſuccedit huic in eodem munere, & in ordine ad idem tertium, vt ſupra dictum eſt. Hoc autem non reperitur reſpectu accidentium; nam accidentia non ſuccedunt poni in eodem munere, & in ordine ad idem tertium: reperitur tamen reſpectu corporis Chriſti, quia panis deſinit ex vi illius actionis, per quam licet non producatur, ſuccedit tamen corpus Chriſti ſubſtantiæ panis in eodem munere, & circa eadem accidentia; quare merito dicitur panis conuerti in corpus Chriſti, & non in accidentia.

Reſpondeo.

131. *Obiicitur quarto.*

Quarto obiicies, ſi ad conuerſionem ſubſtantialem non requiritur productio ſubſtantiæ, ſed mera ſucceſſio, ergo etiamſi panis non periret, dummodo ſepararetur ab accidentibus; eo quod corpus Chriſti ſuccederet ſub illis in eodem munere, daretur conuerſio ſubſtantialis, & tranſſubſtantiatio. Reſpondeo, nullum eſſe inconueniens in conſequenti: nam ſicut ſi materia mea informaretur nunc forma Pauli, & amitteret meam formam, diceretur illa conuerſio formalis, & transformatio, licet non eſſet deſitio, vel productio alicuius formæ, ſed ſucceſſio formarum in ordine ad informandam eamdem materiam; ſic in caſu poſito, licet non daretur deſitio, vel productio alicuius ſubſtãtiæ, dummodo daretur ſucceſſio ſubſtantiarũ in ordine ad ſubſtandum eiſdem accidentibus, diceretur conuerſio ſubſtantialis, & tranſſubſtantiatio. Cæterum in alio caſu licet diceretur, compoſitum ex pane, & accidentibus conuerti in compoſitum ex corpore Chriſti, & eiſdem accidentibus; non tamen diceretur, ſubſtantiam panis conuerti in corpus Chriſti, quia (vt dictum eſt *Sect.* 1.) ad hoc vt dicatur vnus terminus formalis conuerti in alium, oportet, quod terminus formalis *à quo* ſimpliciter deſinat eſſe ob aduentum termini formalis *ad quem*. Dices, materia ſola ſuſtentabat accidentia; ergo illa ſola eſt, cui ſuccedit corpus Chriſti in eodem munere; ergo non eſt totus panis terminus formalis *à quo* huius conuerſionis. Reſpondeo, totam ſubſtantiam panis ſubſtare ſuis accidentibus; quia licet materia ſola ſuſtentet, ſed tamen forma etiam ſubſtat, hoc eſt, eſt radix determinata accidentium ſaltem propriorem, quod eſt proprie ſubſtare.

Reſpondetur. Confirmatur reſponſio exemplo manifeſto.

Inſtabis.

Reſpondeo.

132. *Obiectio quinta.*

Sed contra obiicies quinto, ergo quando vnum corpus ſubſtantiale ſuccedit alteri in eodem loco reali, datur tranſſubſtantiatio; quia iam tunc datur ſucceſſio ſubſtantiarum in ordine ad eumdem locũ. Reſpondeo, dato quod illa ſit aliqualis conuerſio vnius compoſiti reſultantis ex loco, & locato, in aliud compoſitum reſultans ex loco, & locato, non tamen eſſe tranſſubſtantiationem: quia ad hanc requiritur ſucceſſio ſubſtantiarum in proprio munere ſicut ſubſtãtiæ, ſed eſt ſubſtare accidentibus: ſicut è contra ad transformationẽ non ſufficeret ſucceſſio formarum in ordine ad ſubſtandũ accidentbus, niſi

Reſpondeo.

nisi succederent in ordine ad informandum idem subiectum, vt dixi *Sect. precedenti.*

133. *Obiic.* Dices, conuersio alimenti in hominem est conuersio substantialis; & tamen non succedit forma in munere substandi; ergo similiter, licet corpus succedens localiter non substet loco, erit conuersio substantialis. *Respondeo.* Respondeo, negando minorem: quia prima conuersio habet pro termino formali formam succedentem in aliquo munere non substantiæ vt sic, sed formæ substantialis, ideo illa est conuersio substantialis formalis.

134. *Obiicitur. Respondet. Licet replere locum sit munus substantiæ non vt substantia loci, sed vt repletis.* Dices, replere locum, etiam est munus substantiæ. Respondeo, inprimis etiam esse munus quantitatis; deinde est munus substantiæ, sed non vt substantis loco; sed vt replentis: conuersio vero formalis est substantialis, quia id quod aduenit de nouo, exercet munus substandi in loco composito, quod resultat locatum autem non habet hoc, quia locatum non aduenit vllo modo ad substandum.

135. *Obiicitur sexto. Quia verba consecrationis habent de se vim ad producendum corpus Christi.* Obiicies sexto: verba consecrationis habent de se vim sufficientem ad producendum corpus Christi; ergo de facto producunt illud. Consequentia videtur bona, quia causa cum virtute, & applicatione sufficienti, non est cur non operetur. Antecedens autem probatur, quia si corpus Christi non existeret nunc in cœlo, adhuc ex vi verborum poneretur in Eucharistia. Præsentia enim, quam habet in Eucharistia, non pender à præsentia naturali, vt dictum est *disput. 5.* ergo verba de se habent vim producendi corpus Christi in Eucharistia.

136. *Responsio aliorum.* Nonnulli negant antecedens primum, & secundum, & fatentur, quod corpus Christi alibi non esse, non consecraretur: nec hoc (inquiunt) derogat efficacitati verborum, non enim debuerunt habere virtutem ad casum impossibilem de lege ordinaria: sufficit, quod habeant virtutem operandi existente corpore Christi, cum aliunde certum sit, corpus Christi semper exstiturum. Et quidem, si ad consecrationem huius sacramenti prærequiratur Christus viuus (de quo infra in Tractatu de sacrificio) non est dubium, quin verba non habeant vim producendi corpus Christi. Quidquid tamen de hoc sit, quod ad præsens attinet, admittere possumus in verbis illam vim, ita vt si corpus Christi redactum esset in cineres, posset consecrari, & poni in Eucharistia cum organizatione humana: ille enim casus, licet de facto non erat futurus, erat tamen simpliciter possibilis, naturaliter loquendo: verba autem debuerunt ex institutione habere virtutem ad verificandum se in omni casu naturaliter possibili, sicut nunc de facto Eucharistia habet virtutem ad producendam gratiam in aliquo homine, cui numquam de facto applicabitur. Dixi autem *in causa naturaliter possibili*; quia ad casus naturaliter impossibiles, & qui numquam sunt ponendi, forsitan non habent virtutem sacramenta ex præsenti institutione. Nam si miraculose omnes animæ hominum ponerentur in vnico corpore, non posset vnus alium baptizare vel absoluere ex vi præsentis institutionis, nec oportuit ad illum casum impossibilem dari virtutem & efficaciam: & per consequens forsitan verba consecrationis non habent virtutem ad producendam materiam corporis Christi, quia non potest naturaliter contingere, quod materia ipsa non existat in rerum natura sub aliqua forma. Cæterum, quia potuit naturaliter contingere, quod materia illa existeret sub forma cinerum, & sine organizatione requisita ad hoc, vt esset corpus humanum, ideo admitti potest, quod verba habent virtutem ad producendam illam organizationem requisitam ad corpus humanum; & consequenter, quod verba consecrationis calicis habent virtutem ad producendam formam substatialem sanguinis, quia potuit illa materia esse iam sub alia forma; & tunc ad veritatem verborum oportebat reproduci formam sanguinis in illa materia sub speciebus vini.

137. *Aliter respondetur.*

138. *Respondetur ergo hic positis ad argumentum.* Ad argumentum ergo admisso antecedenti, negatur consequentia; nam verba ex præsenti institutione habent vim moralem ad operandum totum id, quod requiritur ad sui veritatem: id autem, quod non requiritur, non possunt operari; quare licet, non existente corpore Christi, possent illud producere, quia tunc illa productio requireretur ad veritatem verborum; nunc tamen non possunt illud producere, quia de facto non requiritur talis productio, cum iam supponatur productum, sed solum requiritur, quod ponatur sub speciebus.

139. *Obiicitur.* Dices, verba nunc de facto non supponunt corpus Christi existens, antequam operentur; nam licet corpus Christi habeat de facto suam existentiam naturalem independenter à verbis, illa tamen existentia corpus Christi non prærequiritur ad hoc vt verba operentur, & per consequens non se habet antecedenter ad operationem verborum; ergo possunt verba de facto illud producere, ac si vere non existeret.

Respondet. Respondeo, verba nunc de facto, priusquam operentur, præsupponere existens corpus Christi; quia priusquam operentur, debent significare, vt infra dicetur: verba autem in illo priori significant, & supponunt pro corpore Christi simpliciter, quod est idem ac supponere pro corpore, quod tunc habet, vel vltimo habuit, vt dixi vbi supra; ergo in illo priori supponunt pro corpore tunc existenti; ergo antequam operentur verba, præsupponunt existens corpus Christi, quod in posteriori ponant sub speciebus. Posset quidem poni corpus Christi sub speciebus, licet tunc non supponeretur existens; quia tunc verba pro illo priori supponerent pro corpore, quod vltimo habuerat Christus; nunc tamen de facto, cum supponant pro corpore, quod nunc habet, iam præsupponunt illud existens, priusquam operentur.

140. *Instabis iterum.* Dices iterum, verba habent vim saltem in aliquo casu ad producendum corpus, vel sanguinem Christi; ergo prædicatum formale, quod enunciant, est ratio corporis, vel sanguinis, & non sola continentia sub speciebus, quia verba non habent vim ad producendum, nisi id quod formaliter enunciant. *Respondet.* Respondeo negando consequentiam; nam verba, quibus data est vis sufficiens ad verificandum se ipsa, licet potissime habeant vim ad operandum prædicatum formale, habent tamen vim ad producendum subiectum, si non supponatur existens: itaque si huic propositioni, *Bucephalus est albus*, Deus daret vim ad verificandam se ipsam, non solum possent hæc verba dare albedinem Bucephalo, sed etiam producere Bucephalum, si non supponeretur iam existens.

141. *S. Thom. Victima obiectio.* Vltimo obiici solet contra nostram sententiam auctoritas S. Thomæ, qui licet nusquam dixerit, hanc conuersionem esse productionem corporis Christi, videtur tamen illud sæpe supponere. Primo, quia sæpe negat Christi corpus esse in hoc sacramento per mutationem localem; secundo, quia in præsenti *art. 8.* in corpore, & *ad 2.* negat, hanc actionem esse ex præsupposito subiecto; ergo sentit, non esse actionem adductiuam; tertio, quia supra *q. 2. art. 1.* in corpore docet; naturam humanam non potuisse conuerti in naturam diuinam; quia natura diuina ingenerabilis est; ergo sentit, conuersionem esse productionem termini, in quem fit conuersio.

Respondeo,

142. *Responsio.* Respondeo, S. Thomam magis esse pro nostra sententia infra *quæst.* 78. *art.* 5. in corpore, vbi sic ait: *Non enim faciunt hæc verba, quod corpus Christi sit corpus Christi, sed quod contentum sub speciebus sit corpus Christi.* Hæc est ipsa eadem conclusio, quam defendimus. *Respondetur ad primum locum.* Ad locã contraria, Respondeo ad primum; nos etiam fatemur, hanc actionem non esse adductiuam, sed vnitiuam corporis Christi cum speciebus, vt sæpe dictum est in superioribus. *Ad secundum.* Ad secundum, inprimis S. Thomas non negat subiectum huius actionis, sed solum negat, dari subiectum commune vtrique termino huius conuersionis, quod verissimum est. Deinde etiamsi loqueretur de subiecto actionis, vere illud negaret; quia actio, qua Christus sustentat efficienter accidentia, quę est positio Christi sub accidentibus, vt supra dictum est, non habet subiectum, cum sit actio creatiua in sua entitate. *Ad tertium.* Ad tertium, Respondeo, S. Thomam ibi solum probare, quod natura humana non potest conuerti in diuinam per commixtionem, sicut vnum elemẽtum conuertitur in aliud; & hoc bene probat ex ingenerabilitate naturæ diuinæ; quia ad talẽ modum conuersionis oporteret, quod in materiam naturæ humanæ introdueeretur materia Diuina: quod argumentum non probat de conuersione per transsubstantiationem, vt bene notauit Caietan. ibi. An vero ex alio capite repugnet etiã naturæ diuinæ esse terminũ transsubstãtiationis, videbimus postea *Sect.* 10.

SECTIO IX.

Respondetur ad alia argumenta Recentiorum contra nostram sententiam.

143. HAnc sententiam impugnant ex professo duo Auctores recentiores, quorum argumentis oportebit satisfacere, quatenus contra solutiones supra positas aliquid addunt. Primus est P. Petrus Hurtado. *Primo obijcit Hurtado.* Hurtado *Disput.* 2. de generatione, §. 19. in prima editione; in vltima vero editione *Disput.* 1. de generatione *Sect.* 4. *n.* 34. *& sequentibus*; ex quo possunt nonnullæ aliæ obiectiones fieri. Prima est, quia compositum ex corpore Christi, & accidentibus panis est vnum per accidens, & non per se: ergo actio per quam fit, non est substantialis, sed accidentalis. Rursus nec potest dici conuersio substantialis; quia actio, qua homo ex albo fit niger, terminatur etiam ad compositum ex humano corpore, & nigredine; & tamen illa non est conuersio substantialis, licet sint diuersa composita ex corpore, & albedine, & ex eodem corpore, & nigredine; & licet albedo, & nigredo repugnet eidem corpori simul; ergo similiter actio Eucharistica non erit conuersio substantialis.

144. *Respondetur ex dictis.* Respondetur facile ex dictis, illam non esse actionem substantialem, esse tamen conuersionem substantialem; quia terminus formalis conuersionis est substantia. Vnde patet discrimen ab illo exemplo: nam ibi termini formales sunt accidentales, scilicet albedo, & nigredo, licet subiectum commune sit substantia: at in nostro casu è contra termini formales sunt substantiales, licet tertium commune vtrique termino sint accidentia: denominatio autem conuersionis desumitur à termino formali, vt constat in transformatione, quæ appellatur conuersio formalis, eo quod expellatur & introducatur forma; & sic de aliis.

145. *Secundo obijcit idem Author.* Secunda obiectio ex eodem est, quia si Deus mihi vniat quantitatem, quam habet Petrus, non potest dici transsubstantiatio Petri in me; alioquin homo albus transsubstantiaretur in se ipsum, quando fit niger. Respondetur ex dictis, illam conuersionem posse tripliciter fieri. Primo, si mea substantia accipiat vnam quantitatem, & perdat aliam; & tunc erit conuersio accidentalis quantitatiua, quia termini formales sunt quantitates, & subiectum commune est substantia. Secundo potest fieri, si eidem quantitati succedat mea substantia, & expellat aliam ab eadem quantitate, & tunc erit conuersio substantialis, quia terminis formales sunt substantiæ. Tertio denique, si fiat vtrumque, ita vt sub accidentibus Petri introducatur mea substantia, & sub meis accidentibus substantia Petri; & tunc erit conuersio mixta, seu quasi duplex conuersio, in quarum vna substantia sit subiectum, circa quod fiat conuersio, exclusis, & introductis accidentibus; in altera vero accidentia sint terminus communis, circa quod fiat expulsio, & introductio substantiæ: prior erit accidentalis, posterior substantialis. Sicut si in materiam Petri induceretur mea anima rationalis, & in materiam meam anima Petri, fieret etiam duplex conuersio, altera formalis per expulsionem, & inductionem formæ circa eamdem materiam, altera materialis per exclusionem, & commutationem diuersæ materiæ circa eamdem formam. Imo in vtroque casu considerari possunt quatuor conuersiones; nam in primo casu duæ essent conuersiones accidentales, altera circa substantiam Petri, quæ acquireret mea accidentia, perditis suis; altera circa substantiam meam, quæ etiam ex habente sua accidentia transiret in habentem accidentia Petri, amissis suis: & duæ aliæ essent conuersiones substantiales; altera circa accidentia mea, sub quibus desineret esse mea substantia, & inciperet esse substantia Petri; altera circa accidentia Petri, sub quibus desineret esse substantia Petri, & inciperet esse mea. Sicut & in secundo casu essent aliæ quatuor conuersiones. Prima, in qua materia mea transiret ex habente meam animam in habentem animam Petri. Secunda, in qua materia Petri ex habente animam Petri fieret habens animam meam; & hæc vtraque esset conuersio formalis. Tertia, in qua anima mea ex informante meam materiam fieret informans materiam Petri. Quarta denique, in qua anima Petri ex informante materiam Petri fieret informans materiam meam, & hæc vtraque esset conuersio materialis. Quæ omnia ex principiis à nobis supra positis facile colligi possunt. Hinc tamen non fit, Petrum transsubstantiari in me, quando mea substantia poneretur sub eius quantitate: ad hoc enim oporteret substantiam Petri desinere; & multo minus dici posset, Petrum transsubstantiari in se ipsum, quando ex albo fit niger, cum in neutro casu substantia desineret, atque ideo non posset dici conuerti; & in secundo casu substantia non sit terminus formalis *à quo*, nec *ad quem* conuersionis, sed solæ qualitates.

Respondetur etiam ex dictis, illa conuersio potest tripliciter fieri. Primo. Secundo. Tertio.

Duplex conuersio materialis & formalis.

In vtroque casu quatuor conuersiones.

146. *Tertia obiectio.* Tertia obiectio ex eodem est, quia Ecclesia, & Patres dicunt, panem fieri corpus Christi; ergo datur productio corporis: non enim sufficit ad hanc loquutionem, quod substantia incipiat vniri illis accidentibus. Sicut quando materia vnitur animæ rationali, non dicitur fieri materia; & quando, resurgente homine, anima vnitur de nouo materiæ, non dicitur fieri, vel produci anima; nec denique quando modo homo albescit, dicitur fieri homo, sed fieri albus.

Responsio. Quid sit panem fieri corpus Christi. Respondetur ex dictis, *panem fieri corpus Christi*, non esse, *corpus Christi fieri*, sed panem conuerti in ipsum. Et quidem hæc etiam loquutio non est omnino propria, vt vidimus *Sectione precedenti*. Ad eam tamen non sufficit, rem aliquam de nouo vniri alteri; sed requiritur, quod terminus *ad quem* alicuius

cuius conuersionis: vnde nec materia, nec anima, nec homo dicuntur fieri, quando vniuntur de nouo formæ, vel corpori, vel albedini, quia tunc potius considerantur vt subiectum, quam vt terminus conuersionis. Si vero anima v.g. consideretur vt terminus conuersionis, vt cum ex cadauere fit homo, tunc poterit facilius admitti in aliquo sensu illa loquutio: *forma cadaueris facta est forma hominis*. Non est tamen ita communis sicut illa: *cadauer factum est homo*; quia hæ denominationes tribui solent non partibus, sed toti: & ideo etiam in conuersione Eucharistica facilius admittuntur inter ipsos terminos formales, & dicitur: *Panis fit caro Christi: Vinum fit Christi sanguis*; quia nimirum termini formales sunt totum, scilicet substantia illius compositi, quod resultat ex accidentibus, & ipso termino formali. Hæc tamen non significant productionem vllam terminatam ad substantiam corporis Christi.

147. Magis ex professo impugnat hanc meam sententiam, quam olim in Hispania tradidi, quidam Auctor modernus, P. Rodericus Arriaga in suo Cursu Philosophico *disput.* 1. de generat. *sect.* 4. vbi singulis fere meis argumentis, & solutionibus, imo & verbis ad suum examen vocatis, multa opponit, quibus breuiter oportebit satisfacere. Primo ergo opponit S. Thomam supra *quæst.* 2. *art.* 1. de quo tamen testimonio iam supra dictum est. Deinde *num.* 17. arguit ratione; quia in quæstione de nomine, qualis est hæc de significato huius vocis *conuersio*, standum est communiori acceptioni, communior autem sensus est, vt debeat produci terminus formalis *ad quem*; Nos enim fatemur supra *sect.* 2. *num.* 21. illam sententiam esse satis plausibilem: ergo ita dicendum est. Secundo ex simili argumento; quia in omnibus conuersionibus naturalibus, pro quibus hoc nomen *conuersio* impositum primo est, hæc conditio reperitur, vt nos fatemur; ergo illa significatur per hoc nomen.

Antiqua.

S. Thom.

Prima obiectio Arriagæ.

148. Respondeo, non video, vbi confessionem illam inuenire potuerit, cum expresse probatum à nobis sit, non reperiri illam conditionem in conuersione naturali, qua alimentum conuertitur in hominem, quæ tamen à Philosophis appellatur pleno ore *conuersio formalis*, & *transformatio*, licet non producatur terminus formalis. Vnde constat etiam apud Philosophos, à quibus vox illa desumpta est, non fuisse impositam ad significandam semper talem conditionem, cum absque illa admittant conuersionem formalem, & per consequens absque eadem consequenter admittere debeant conuersionem substantialem. Adde, tantum abesse, quod apud Theologos illa significatio, & essentia conuersionis sit magis communis, vt, præter vnum Gabrielem, nullum ex antiquioribus pro illa sententia esse, probet P. Vasquez in præsenti *disp.* 181. *cap.* 5. Imo P. Valentia in præsenti *disp.* 6. *quæst.* 3. *p.* 3. §. *Quarto sequitur*, illam appellauit *inepeam quorumdam Recentiorum opinionem*; & addit, esse contra communem sensum omnium Theologorum, & omnium, qui contra Hæreticos scribunt. P. Henriquez *lib.* 8. *de Eucharistia*, *cap.* 23. §. 9. dicit, eam sententiam nullum habere antiquum assertorem. P. Luisius Turrianus in opusc. Theologicis, *Opusc.* 14. de Transsubstantiatione, *disp.* 1. *dub.* 5. eodem modo de illa loquitur; vt appareat, quam debile fundamentum desumatur ex communi Theologorum sensu. Nec debuit ille Auctor arguere (vt de facto arguit) ex verbis illis à me dictis inter referendam eam sententiam; dixi enim supra Sect. 2. eam sententiam esse *non paucis valde plausibilem*; aliud enim est, esse antiquam, & fundatam; aliud esse plausibilem: imo nihil maiori plausu apud vulgus excipitur, quam nouitas; nam, vt dixit ille,

Est quoque cunctarum nouitas gratissima rerum.

Non ergo fatemur, illum esse communem Philosophorum, & Theologorum sensum, sed id omnino negamus.

Respondeo.

Vasquez. Valent.

Henriq.

Turrianus.

Nihil maiori plausu excipitur apud vulgus quam nouitas.

149. Tertio obiicit, *num.* 18. quia vt terminus totalis in alium totalem conuertatur, requiritur destructio termini totalis *à quo*, & productio termini totalis *ad quem*; quia præcise ille dicitur conuersus, & iste succedens: ergo similiter, vt terminus formalis dicatur conuersus in terminum formalem, requiretur destructio illius, & productio huius. Respondetur ex supra dictis; negando consequentiam: ratio est clara, quia ad omnem conuersionem requiritur saltem successio termini *ad quem*: non potest autem esse successio, nisi incipiat terminus formalis *ad quem* exercere circa aliquod tertium commune illud munus, quod prius exercebat terminus formalis *à quo*. Hoc autem ipsum est incipere de nouo terminum totalem *ad quem*, hoc est, illud compositum resultans ex tertio communi, & ex termino formali *ad quem* incipiente exercere tale munus. Vnde retorquetur clare argumentum; quia vt terminus totalis conuertatur in totalem, non sufficit, quod totalis *ad quem* incipiat terminare nouam actionem, sed requiritur, quod incipiat esse simpliciter; nam si subiectum esset antea calidum simul, & frigidum, licet postea destrueretur frigus, non diceretur conuerti frigidum in calidum, etiamsi idem calor inciperet conseruari actione noua. Item, si aliquis simul esset Canonicus, & Abbas, & postea relinqueret Canonicatum, non diceretur Canonicus muratus in Abbatem, etiamsi posset nouo titulo Abbatiam; quia nimirum frigidum mutari in calidum, & Canonicum in Abbatem, iuxta omnium sensum est calidum succedisse frigori in eodem munere, & Abbatiam Canonicatui. Et tamen corpus Christi, licet incipiat terminare nouam actionem, non tamen incipit esse, nec succedit simpliciter pani; ergo non bene arguitur ab inceptione necessaria termini totalis ad nouam productionem necessariam termini formalis, in quem dicitur conuersus alius terminus formalis.

Tertio obiicit.

Respondet.

Quid sit incipere terminum totalem conuersionis.

Confirmatur multis exemplis.

150. Similis fere est quarta obiectio eiusdem eodem *num.* 18. quia nos concedimus, necessariam destructionem termini *à quo* vt dicatur conuerti in terminum formalem *ad quem*; ergo necesse erit, vt sit etiam productio noua termini *ad quem*: cur enim magis requiritur desitio simpliciter termini *à quo*, nec sufficit desitio in aliquo munere, & non requiritur inceptio simpliciter termini *ad quem*, sed sufficit incipere in aliquo munere.

Obiicit quarto.

Hoc argumentum eodem modo retorquetur, vt dixi in superioribus; quia terminus *à quo*, vt dicatur conuerti in formalem *ad quem*, non sufficit, si amittat aliquam actionem, qua prius conseruabatur, sed requiritur, quod desinat esse simpliciter; & tamen corpus Christi non debet incipere simpliciter, sed satis est, quod incipiat terminare aliquam nouam actionem; ergo non bene arguitur ex desitione, seu destructione necessaria, termini formalis *à quo*, ad productionem necessariam termini formalis *ad quem*. Ad argumentum itaque respondi in superioribus negando consequentiam; quia conuerti vnum in aliud, est desinere in illud; desinere autem est perdere suum esse simpliciter: quod vero in hoc aliud conuertatur, non est hoc incipere esse, sed succedere illi in eo munere, quod gerebat.

Retorquetur argumentum.

Desinere est perdere suum esse simpliciter.

151. Hanc responsionem impugnat acriter ille Auctor, *num.* 19. quia continet petitionem principij. Nam

Impugnat hanc responsionem.

Nam sicut terminus, in quem fit conuersio, dicitur succedens, ita terminus *à quo*, seu conuersus potest appellari cedens; quia cedens, & succedens sunt correlatiua. Si ergo, vt succedat, non debet de nouo produci, sed sufficit quod de nouo exerceat munus præcedentis; sic etiam vt dicatur conuersus, seu cedens, non requiretur, quod desinat simpliciter, sed quod cedat in munere: nam dicere, quod sit differentia quoad hoc inter cedentem, & succedentem, est dare conclusionem pro ratione.

152. *Ad id quod retorquebamus respondet dupliciter.*

Ad id vero, quod contra ipsos retorquebamus de differentia, quam omnes debent concedere quoad hoc inter terminum *à quo*, & terminum *ad quem*, quatenus terminus conuersus debet desinere simpliciter, & terminus *ad quem* non debet simpliciter incipere; Respondet dupliciter: primo, esse differentiam; quia ipsi solum contendunt, terminum *ad quem* debere produci, sicut terminus *à quo* destruitur: est autem differentia inter *produci*, & *destrui*; quod *destrui* sit terminus negatiuus, & ideo vt verificetur, non sufficit cessare aliquam actionem, sed requiritur, nullo modo manere in rerum natura; quia negatio æquiualet vniuersali: produci autem, cum sit terminus affirmatiuus, non requirit primam productionem, sed aliquam; quæ differentia, licet sit de nomine, debuisset in hac quæstione de nomine ponderari.

153. *Hæc responsio vim argumenti non soluit.*

Sed antequam vlterius progrediar, hæc responsio (ni fallor) vim nostri argumenti non soluit, & verius ipsa continet petitionem principij. Admitto enim, *destructionem*, quia est terminus negatiuus, esse vniuersalem, & ideo afferre omnem negationem; productionem vero, quia est affirmatiuus, non esse vniuersalem: quæstio tamen nostra non est, cur terminus *à quo*, vt dicatur destrui, debeat amittere totum esse, & terminus *ad quem* non debeat omnino incipere? sed quæstio est, cur terminus *à quo*, vt dicatur conuersus, debeat amittere totum esse, & terminus *ad quem*, vt dicatur succedens, non debeat incipere omnino? Dicis, quia *destructio* est terminus negatiuus. Sed ego peto, quare vt dicatur conuersus, debet destrui? aut cur, sicut potest terminus succedere absque eo quod vniuersaliter incipiat, non poterit cedere absque eo quod vniuersaliter desinat, seu destruatur, sed solum pereunte vna actione ex multis, quibus conseruabatur? Dicere itaque, quod debeat terminus conuersus destrui, quia conuerti est destrui, erit respondere per conclusionem, de qua controuertitur. Debent ergo ipsi etiam quærere rationem differentiæ inter terminum *à quo*, & *ad quem*, cur vnus significetur vt omnino desinens, & alter non vt omnino incipiens; quam, quæcumque sit, poterunt reddere, cur etiam terminus *ad quem* non significetur produci, licet terminus *à quo* significetur destrui.

Instabis. Respondeo.

154. *Secundo aliter respondet.*

Ideo secundo aliter respondet num. 21. concedendo, nullam esse differentiam, sed sicut terminus *ad quem* dicitur succedens, si terminet de nouo aliquam actionem, licet non incipiat esse simpliciter: sic terminum *à quo* posse dici conuersum, si desinat terminare aliquam actionem, licet non desinat esse simpliciter. Vnde inferunt, posse concedi, quando de facto species consecratæ corrumpuntur, vel comeduntur à mure, corpus Christi conuerti in murem, vel in excrementa. Sicut enim conceditur, potuisse Verbum Diuinum vniri hypostatice muri, & excremento, quo casu esset mus, vel excrementum, non est absurdum, quod de facto dicatur conuerti Christum in hæc omnia. Imo de facto Verbum assumpsit hypostatice sanguinem, & alios humores, vnde sequitur, dici posse Deum esse sanguinem, esse choleram, pituitam, &c. Similiter ergo illæ aliæ propositiones concedi possunt, non tamen vsurpandæ apud plebem, quæ non est capax omnium mysteriorum. Denique addit, posse ex alio capite negari, corpus Christi conuerti in murem, excrementa, &c. quia licet ad conuersionem sufficeret desitio illius conseruationis substantialis, requiritur tamen, quod vterque terminus formalis versetur circa aliquod tertium commune: quod in hoc casu non datur, quia quantitas non manet eadem (supponunt enim, quantitatem non esse accidens distinctum,) cætera autem accidentia non manent eadem: ideo enim desinit esse corpus Christi, quia corrumpuntur accidentia panis, & producuntur accidentia muris, v. g. cum quibus corpus Christi non habet specialem repugnantiam magis quàm cum præcedentibus; quare ex hoc etiam capite non datur conuersio, quia ad conuersionem requiritur repugnantia aliqua physica inter vnum & aliud.

155. *In hac responsione primum est difficile, quod corpus Christi dicatur conuerti in vermes.*

In hac responsione multa sunt mihi difficilia. Primum est, corpus Christi de facto conuerti substantialiter in vermes, excrementa, &c. quod nemo hucusque concessit: quia conuerti in vermes, & corrumpi, apud omnes pro eodem omnino reputantur. Et quidem cum ipsi fateantur, quod apud plebem offensionem pareret hæc loquutio, fieri potest meliori iure contra ipsos argumentum, quo ij vtuntur. Nam in quæstione de nomine, qualis est hæc, consulendus est sensus hominum, quid ipsi concipiant nomine *conuersionis*. Si ergo omnes scandalizantur audientes, corpus Christi conuerti in excrementa, vel vermes, cum tamen sciant, destrui illud compositum, & corpus Christi amittere esse Sacramentale, quod habebat, consequens est, vt per conuersionem corporis Christi in vermes aliquid aliud omnes concipiant, scilicet destructionem simpliciter illius, quod dicitur conuerti in aliud. Quod quidem non procedit in illo casu, quo Verbum assumeret hypostatice naturam muris; nam ille casus solum est possibilis: & fatemur, multa posse fieri à Deo; quæ si fierent, parerent offensionem, & quæ ea de causa non fient: aliud vero est dicere, de facto id fieri, quod si fidelibus proponatur, omnes scandalizabuntur, & Hæretici subsannabunt mysteria nostræ fidei. Adde, non solum plebem, sed Theologos ipsos scandalizandos, cum eorum princeps S. Thomas infra *quæst.* 77. *artic.* 5. in corpore, id indubitatum esse apud omnes doceat his verbis: ***Manifestum est enim, quod ex corpore, & sanguine Christi, quæ ibi veraciter sunt, non generatur aliquid, cum sint incorruptibilia.*** Vides, idem esse apud S. Thomam, corpus Christi non corrumpi, & corpus Christi non conuerti in aliud, quod ex ipso fiat. Non ergo sufficit desitio vnius actionis, vt corpus Christi concedi possit, de facto in excrementa resolui contra id, quod omnes huc vsque docere, & concipere soliti sunt.

156. *Secundo displicet illud exemplum de vnione Verbi. Reste non dicitur, Deus est pituita, sanguis, &c.*

Secundo, displicet exemplum illud de vnione Verbi cum sanguine, & aliis humoribus; ratione cuius dici possit: *Deus est cholera*; *Deus est pituita*: hoc, inquam, non est solide dictum. Oportebat enim meminisse vnionem Verbi cum sanguine, & humoribus concedi quidem ab omnibus: illas tamen propositiones, *Deus est sanguis*; *Deus est pituita*, &c. negari communiter à Theologis, eo quod Verbo non tribuuntur prædicata partium, qualis est sanguis; sicut nec dicitur: *Deus est digitus*, *Deus est pes*, &c. propter eamdem rationem.

Admittitur

Admittitur quidem illa: *Deus est caro*, per figuram, vsurpando partem pro toto, retenta tamen significatione partis, non admitteretur: sic etiam homo potest dici caro, numquam tamen dicitur homo pituita, vel sanguis.

157. *Tertio displicet.*

Tertio displicet, quod dicunt, ideo non conuerti corpus Christi in murem, vel vermes, quia non manent eadem accidentia in verme, quæ prius fuerant in Eucharistia. Hæc, inquam, ratio difficilis est: nam vel sensus est non manere omnia eadem accidentia vtrobique, vel non manere vlla. Si dicatur primum, verissimum est; id tamen non requiritur ad conuersionem. Sæpe enim continget, non manere omnia prorsus accidentia post consecrationem, quæ prius fuerant in substantia panis; quia si actu calefiat hostia successiue, necesse est, aliquid caloris fuisse immediate ante in pane, quod iam non sit, quando succedit corpus Christi: hoc tamen non obstat veritati conuersionis: ad hanc enim, vt ipsi aduersarij fatentur, solum requiritur, quod detur aliquod tertium commune vtrique termino formali; manet autem eiusmodi tertium commune, licet non maneant omnia prorsus eadem accidentia, cum maneant aliqua, & fere omnia. Si ergo dicatur secundum, scilicet in casu nostro non esse conuersionem, quia nulla manent accidentia ex prioribus, id conuincitur falsum, cum ipsi concedant, accidentia corrupti manere in genito. Et quidem quando species panis in stomacho corrumpuntur, vel quando species vini vltimo disponunt ad formam aceti, manent omnia accidentia, quæ erant prius cum corpore, & sanguine Christi, excepta vltima dispositione, quæ expulsa fuit per introductionem vltimæ dispositionis ad formam contraria; quæ quidem vltima dispositio vel est quid indiuisibile, vel quasi indiuisibile; vnde ex hoc capite negari non potest, dari aliquod tertium commune, quod prius erat cum corpore Christi, & postea est cum substantia sequenti, sufficiens ad veram conuersionem vnius substantiæ in aliam.

Quæ accidentia quando species corrumpuntur remaneant.

158. *Displicet vltimo illa ratio quam afferunt.*

Denique displicet illa ratio, quam afferunt ad negandam conuersionem corporis Christi in substantiam succedentem, ex eo quod corpus Christi non habeat specialem repugnantiam magis cum accidentibus muris, v. g. quam cum accidentibus panis. Hæc, inquam, ratio non videtur apta; quia illa eadem repugnantia, siue specialis, siue generalis, quam vtraque substantia habet in ordine ad eadem accidentia sustentanda, fuit sufficiens, vt fieret vera conuersio panis in corpus Christi; ergo eadem repugantia inter corpus Christi, & substantiam subsequentem in ordine ad sustentanda eadem accidentia, erit sufficiens, vt corpus Christi dicatur conuerti in substantiam sequentem. Probatur, & explicatur consequentia, quia tota connexio inter expulsionem panis, & introductionem corporis Christi oritur ex eo, quod Deus voluerit corpus Christi sustentare illa accidentia, vel substare, aut contineri sub illis, ex quo prouenit repugnantia vtriusque substantiæ, siue illa sit Physica, siue moralis. Sed Deus postea vult, quod substantia muris, v. g. sustentet illa accidentia, vel substet, aut contineatur sub illis; ergo non minus orietur repugnantia huius substantiæ cum corpore Christi, nec minor connexio inter aduentum huius substantiæ, & expulsionem corporis Christi. Quare neque ex hoc capite negari posset vera conuersio corporis Christi in illam substantiam, sed recurrendum omnino est ad rationem legitimam, ex eo quod corpus Christi non destruatur, nec desinat simpliciter esse, quod omnino requiritur ad hoc, vt aliquid dicatur vere conuerti in aliud.

Constat ergo ex his omnibus, argumentum illud ab omnibus soluendum, & fatendum esse discrimen inter terminum formalem *à quo*, & *ad quem*; nec debere requiri productionem huius, prout requiritur destructio illius, vt dicatur vnus in alium conuerti: sicut nec requiritur inceptio huius, prout requiritur simpliciter desitio illius. Nunc itaque ad argumentum respondemus, non fieri petitionem principij in ratione differentiæ à nobis tradita: quia in quæstione de nomine ratio tota petenda est ex vsu nominis de quo controuertitur. Constat autem, homines vsurpantes hanc vocem, *conuersio*, velle significare destructionem, & desitionem rei, quæ conuertitur, & non velle significare productionem, vel inceptionem termini formalis in quem fit conuersio. Primum constat ex vsu omnium: nemo enim applicuit hanc vocem ad res, quæ non desinunt. Nemo dixit, animam rationalem conuerti in formam cadaueris, aut vermium, aut in diminutione continua, qua deperduntur aliquæ hominis partes, eamdem animam conuerti in formam excrementi. Et quidem ipsum nomen *conuersionis* id videtur sonare: nam quod conuertitur in aliud, transit in aliud: si autem transit, non manet in esse, quod habebat; non enim dicitur transformari id, quod retinet priorem formam, nec transfigurari id, quod retinet priorem omnino figuram: sic nec dicitur commutari, aut contineri in aliud id, quod retinet totum suum esse, quod habebat.

159. *Non igitur requiritur productio termini formalis in conuersione. Respondemus iam. Quid homines velint significare vsurpantes hanc vocem conuersio.*

Secundum vero, scilicet homines in vsu illius vocis non exigere eodem modo inceptionem, vel productionem termini formalis, in quem aliud dicitur conuerti: constat etiam ex communi modo loquendi: nam imprimis vulgare est illud, & ab omnibus ex Augustino *libro 7. Confessionum, cap. 10.* receptum, quod Christus in hoc sacramento non mutatur in nos, sed nos in ipsum: quod licet de conuersione non physica, sed morali intelligatur; inde tamen sumitur argumentum ad explicandum vsum illius vocis: dicimur enim mutari, & conuerti in Christum, quia desinit esse in nobis nostra vitiosa consuetudo, & incipiunt esse in nobis Christi mores; ita tamen vt nostra quidem vitia omnino pereant, Christus autem, seu eius mores, & inclinatio non intelligatur simpliciter incipere esse, sed incipere esse in nobis; quod sufficit, vt dicamur mutari in Christum, seu nostra propensio, & inclinatio in propensionem, quam habet Christus. Sic etiam dicitur amicus mutari in amicum, & affectu dicimur transformari, & conuerti in rem amatam. Sic enim dixit Augustinus: *Amando Deum efficimur dij, ergo amando mundum, mundus dicemur:* non quia Deus, vel mundus incipiat simpliciter esse, sed quia incipit esse de nouo in eo, à quo diligitur. Denique in eodem sensu dicitur aliquis suam sententiam mutasse in sententiam magistri, vel alterius; quia licet hæc iam præexisteret in magistro, & per consequens non incipiat simpliciter esse, incipit tamen esse in illo, qui eam de nouo amplectitur, & sic de aliis; quæ ostendunt, nolle homines eiusmodi loquutionibus necessario exigere productionem, vel inceptionem simpliciter rei, in quam fit conuersio, sed solum inceptionem in tali munere, in quo succedit.

160. *Non exigitur inceptio termini formalis.*

Augustin. *Tom. 10. serm. 27. in Append.*

Illud vero, quod dicebat, *cedens*, & *succedens* esse correlatiua, & ideo debere habere similes conditiones, nihil probat: nam etiam pater, & filius sunt correlatiui; & tamen filius debet incipere esse,

161. *Illud quod vltimo dicebat de correlatiuis nihil probat.*

vt sit filius ; pater vero non debet desinere esse, vt sit pater : item testator, & hæres sunt correlatiui; testator autem debet mori, & desinere, quia per mortem confirmatur testamentum, & defertur hæreditas ; hæres vero non debet incipere, aut nasci, vt sit hæres. Sic ergo posset dici in præsenti de cedente, & succedente : sed reuera concedimus, illos esse pares; nec enim cedens debet desinere, sicut nec succedens debet incipere ; quia non omnis terminus cedens est conuersus, sed conuersus plus dicit, nempe desinere simpliciter in succedentem, & licet *conuersus* etiam & succedens sint correlatiui, non debent tamen habere easdem conditiones, vt vidimus in aliis correlatiuis.

162. *Obijcit idem Author.* Deinde (omissis aliis argumentis, quæ in superioribus à nobis soluta sunt) pergit ille Auctor, & obiicit nobis, num. 18. Nisi detur productio corporis Christi, nor magis esse conuersionem substantialem, quam si vna substantia succedat occupando præcise locum alterius. Nam quod dicimus, corpus Christi substare speciebus panis, & ideo succedere in munere proprio substandi, falsum est, quia corpus Christi non conseruat efficienter accidentia panis : prior enim est conseruatio accidentium, quam corpus Christi esse sub speciebus ; & ideo corpus Christi est ibi, quia accidentia durant, non è contrario; ergo accidentia non conseruantur à corpore Christi sacramento, sed potius corpus Christi est sacramentatum, quia accidentia perseuerant, & conseruantur. *Respondeo.* Sed debuisset probari illud antecedens, quod conseruatio accidentium sit prior quam corpus Christi contineri sub illis : iam enim fuerat à nobis explicatum, quomodo pro priori naturæ, antequam corpus Christi incipiat, vel perseueret conseruare accidentia panis, non debeant præintelligi ipsa accidentia formaliter existere, sed radicaliter ratione existentiæ præteritæ, & negationis alterius causæ aptæ ad eorum destructionem, vt videbimus *disput. 10. sect. 2.*, quæ doctrina nondum est impugnata.

163. *Probat vlterius idem intentum.* Probat vlterius idem intentum, quod licet corpus Christi conseruet efficienter accidentia, hoc tamen non est propriũ munus substantiæ ; vnum enim accidens potest efficienter aliud conseruare; & Deus etiam conseruat accidentia efficienter, licet non substet illis. *Respondeo,* iam explicuimus supra num. 97. quomodo exerceat corpus Christi aliquod proprium munus substantiæ. Ad exempla vero in contrarium adducta, dicimus : ad primum, si accidens aliquod separatum à substantia eleuaretur à Deo ad conseruanda efficienter alia accidentia, prout nunc conseruantur à corpore Christi, tunc exerceret quidem aliquod munus proprium substantiæ, non tamen diceretur illa conuersio simpliciter substantialis, qua succederet substantiæ in illo munere ; quia sicut conuersio formalis debet esse inter formas in munere informandi, sic conuersio substantialis debet esse inter substantias in munere substantiæ ; atque ideo esset conuersio mixta, partim substantialis, partim accidentalis : & propter eandem rationem fortasse non posset dici simpliciter, quod accidens substaret aliis accidentibus; quia *substare* simpliciter est esse substantiam illorum accidentium : accidens autem exerceret munus substantiæ circa illa accidentia; non tamen esset eorum substantia, vt constat.

164. *Quid requiratur ad id quod est alterum substare.* Ad secundum, Deus non substat accidentibus, quia non conseruat cum alligatione, & continentia, quod tamen supra diximus requiri ad hoc vt aliquid dicatur substare. Sed contra hoc arguit iterum, quia falso dicimus, corpus Christi, eo quod sit alligatum speciebus panis in ordine ad motum localem, exercere munus substantiæ ; neque enim substantia ita alligatur suis accidentibus, vt trahatur ab illis ; sed potius è contra accidentia trahuntur à substantia, quæ mota mouet secum accidentia suâ. Vnde non ideo verificantur verba, *Hoc est Corpus meum* ; quia corpus Christi exerceat munus substantiæ circa illa accidentia ; sed quia in illis continetur, sicut aurum continetur in cista, & ideo potest per cistam demonstrari.

165. *Tota hæc doctrina difficile probatur.* Tota hæc instantia, & doctrina, quam supponit, difficile probabitur : nam imprimis, quis vnquam ex Philosophis libenter concedet, motum localem exerceri immediate circa substantiam panis, & non potius circa eius accidentia, quæ mota trahunt secum substantiam ? præsertim cum Sacerdos eodem prorsus modo moueat hostiam consecratam, sicut non consecratam : non agit autem Sacerdos immediate, nec impellit immediate corpus Christi, sed mediantibus speciebus, quas immediate impellit, & mouet : habet ergo virtutem ad mouenda immediate accidentia panis ; alioquin non mouemus nos hostiam, sed Deus ad occultandum miraculum id facit, & per consequens non deglutimus, non traijcimus species, non circumferimus, quæ omnia falsissima sunt ; & ideo fatendum est, nos habere virtutem ad agendum in quantitatem, & species panis, & mouendum illas. Sicut enim alij sensus non versantur immediate circa substantiam, sed circa accidentia, nempe colorem, saporem, odorem, sonum, sic nec tactus : & sicut alij sensus eodem modo versantur circa species consecratas, sicut prius, sic & tactus : quare sicut oculus non videt immediate substantiam panis, sed albedinem, &, mediante albedine, substantiam ; quia, deficiente substantia, adhuc eodem modo videmus hostiam ; sic nec tactus versatur immediate circa substantiam ; quia, deficiente ipsa, eodem modo tangimus, & mouemus hostiam : falsum ergo est illud, quod arguens assumit, accidentia panis moueri, quatenus trahuntur à substantia, circa quam immediate versatur motus.

Certum est nos habere virtutem ad agendum in species panis.

166. *Exemplum de auro contento in cista non est ad rem.* Exemplum etiam illud de auro contento in cista, quod demonstratur illis verbis : *Hoc est aurum* ; licet non substet cistæ, sed contineatur in illa ; hoc, inquam, non est ad rem ; illa enim verba, *hoc est*, &c. aliter vsurpantur ad demonstrandum contentum in vase, vel cista, aliter ad demonstrandam substantiam accidentium ; nec possunt absque æquiuocatione turpissima vsurpari ad demonstrandum solum contentum, quando ex circumstantiis significant potius substantiam accidentium. Ponamus enim vas vitreum vacuum, de quo vere dicebamus, *hoc est vitrum* ; postea destructa substantia vitri maneant diuinitus eius accidentia absque subiecto, intus vero totum vas repleatur inuisibiliter auro : si tunc aliquis dicat, *hoc iam non est vitrum, sed aurum* ; hæc propositio certe in illis circumstantiis vel esset falsa, vel ludricam æquiuocationem contineret ; omnes enim intelligerent, aurum successisse loco vitri, & demonstrari non tanquam contentum intra vas, sed tanquam substantiam per accidentia, sicut prius demonstrabatur vitrum : quare licet verum esset, aurum contineri intra vas, & posse per illud demonstrari, non tamen in illis circumstantiis, sicut nec posset vere dici, vitrum conuersum fuisse in aurum ; quod tamen illa propositio eo modo prolata videretur significare. Sic ergo in nostro casu continentia illa, qua aurum continetur in cista, non sufficit ad verificanda verba Christi in sensu, in quo ab audientibus accipiuntur. Accipere enim panem in manus, & dicere, *hoc est corpus meum*, perinde est

ac

ac si dicat, *hoc iam non est panis, sed Corpus meum*; demonstrat ergo Corpus suum illud *hoc*, non vt demonstratur aurum in cista, sed eo modo, quo demonstrabatur substantia panis per sua accidentia: ideo enim ex modo demonstrandi intellexit Ecclesia, substantiam panis conuersam fuisse in substantiam corporis Christi, sicut in casu posito intelligeretur vitrum conuersum fuisse in aurum, & hoc successisse vitro in munere substandi accidentibus, non vt contentum intra vas ad modum liquoris. Vides, nec doctrinam, nec exemplum esse ad rem; atque ideo argumentum totum non subsistere.

167. *Obiicit praterea.* Obiicit præterea *num.* 30. retorquendo contra nos argumentum illud, quo supra impugnauimus illam nouam reproductionem corporis Christi, ex eo quod Ecclesia ex veritate verborum colligit hanc conuersionem; verba autem æque vera essent, etiamsi corpus Christi non reproduceretur, sed solum introduceretur. Hoc, inquam, argumentum dicunt, eodem modo procedere contra nos; quia Ecclesia ex veritate verborum collegit hanc conuersionem, ergo absque destructione substantiæ panis posset fieri hæc conuersio; quia verba eodem modo fuissent vera, licet substantia panis maneret alibi in rerum natura.

168. *Responsio. Ex veritate verborum colligitur destructio panis, ne multiplicentur miracula. Pergit idem Author.* Ad hoc iam respondimus supra, Ecclesiam ex veritate verborum optime colligere destructionem panis, quia miracula non necessaria non præsumuntur; non posset autem, stante veritate verborum, manere substantia panis in rerum natura absque nouo miraculo. Hanc nostram responsionem multis impugnat ille Auctor *num.* 31. Primo, quia iam non ex sola veritate verborum provt contendamus, sed ex veritate verborum cum alio adminiculo colligitur conuersio: sic ergo poterunt ipsi dicere, colligi illam actionem nouam ex veritate verborum, & aliquo alio principio. Respondetur facile, id, quod ex veritate verborum colligitur, non debere ex illa sola colligi; sicut quod ex Dei reuelatione colligitur, non colligitur ex illa sola, sed suppositis aliis præmissis, nempe, quod Deus sit verax. Sic in præsenti conuersio panis, & eius destructio colligitur ex veritate verborum Christi, adiuncto tamen alio principio certo, scilicet quod non sint alia miracula extraordinaria non necessaria ad hoc mysterium, quale esset conseruare alibi substantiam panis, separatis ab ea accidentibus.

Rejicitur.

169. *Argumentum id genus dici.* Sed contra arguunt secundo, quod hoc voluntarie dicamus: vnde enim Concilium collegit in hoc mysterio, vbi toties reperiuntur miracula, non inueniri etiam istud, quo panis alibi miraculose conseruaretur? præsertim, quod forte est maius miraculum destrui panem, quam ipsum conseruari sine accidentibus. Respondeo, Patres Concilij alias regulas Philosophicas fuisse sequutos, & merito: sentiebant enim iuxta aliorum omnium hominum mentem quoties desunt dispositiones ad formam corruptibilem, & substantia illa amplius non comparet, eam certissime periisse: sentiebant, materiam primam sine forma non posse naturaliter conseruari; quod licet ille Auctor in dubium reuocet *disp.* 2. *Physic. sect.* 6. *subsect.* 3. Patres tamen Concilij, ne de omnibus receptis principiis dubitarét, id pro certo supposuerunt, & ideo consequenter putarunt, argui bene destructionem totius substátiæ panis, accedente præcipue communi sensu fidelium, qui ex Christi verbis sincere intellectis idem perpetuo collegerant.

Respondeo. Alias regulas Philosophicas Patres secuti sunt.

170. *Primo dicunt ad argumentum.* Sed quid tandem ij ad nostrum argumentum respondent? Dicunt cum P. Suarez, ideo ex Christi verbis deductam fuisse veram conuersionem substantiæ panis, quia Concilia, & Patres ea verba intellexerunt in sensu perfectiori: perfectius autem explicantur, posita destructione panis, & productione noua corporis Christi; sicut in Cana Galilææ aqua creditur destructa, & vinum de nouo substantialiter productum, ob eamdem rationem. Nec necesse (inquiunt) est, omnia, quæ Patres ex aliquibus verbis Scripturæ intulerunt, contineri in illis verbis adæquate; sed sæpe Deus accepta occasione ab illis verbis, aliquid amplius reuelat Doctoribus, & Patribus.

Ad hoc iam diximus supra *sect.* 2. in fine, vbi ostendimus differentiam miraculi in nuptiis facti, & cur ibi debuerit intelligi vera productio substantialis vini, ne Christus illusisse crederetur imperans aquæ infusionem. Quod vero dicunt, postea reuelasse Doctoribus hanc nouam productionem corporis Christi, vellem scire, cui facta fuerit hæc reuelatio, vt eam aliis communicaret, & proponeret: Certe, si reuelatio peculiaris intercessit, non ex verbis Christi cognita fuit eiusmodi noua productio: nam Christi verba nullo modo eam significabant: non ergo cognita fuit vera conuersio panis in corpus Christi ex eo, quod verba Christi vera debebant esse, vt Tridentinũ dixit, sed quia illa alia reuelatio peculiaris vera debebat esse. Sed de his satis.

171. *Hoc iam supra est relatum.*

SECTIO X.

Infertur ex supradictis resolutio aliquarum quæstionum.

EX dictis in hac disputatione, facile erit definire aliquas quæstiunculas, quæ hic solent controuerti: nam in primis quæstio illa, de qua S. Thomas *art.* 8. an hæc sit vera propositio, *ex pane*, seu, *de pane fit corpus Christi?* tractata est sufficienter *sect.* 8. Item illa quæstio: an hæc conuersio fiat in instanti? non habet peculiarem difficultatem in hoc sacramento, sed communem cum aliis, quando causent verba, an in vltimo sui esse, an immediate post? de quo diximus in materia de Sacramentis in genere *disput.* 4. *sect.* 6. Constat item resolutio quæstionis de subiecto huius conuersionis. Nam si sermo sit de subiecto denominationis, tota hæc conuersio denominat vtrumque terminum: alterum scilicet conuersum, alterum vero id, quod fit conuersio. Si vero sermo sit de subiecto inhæsionis seu adhæsionis, distinguendum est; nam, vt constat, ex supradictis, conuersio hæc includit desitionem panis, quæ est mutatio negatiua: & quoad hanc partem, non indiget subiecto positiuo; imo eo modo, quo habet subiectum, potest dici, quod subiectatur in ipso pane destructo. Continet etiam actionem positiuam, qua corpus Christi sustentat accidentia panis; & hæc quidem actio est in ipsis accidentibus, sicut omnis actio in suo termino, non inhęsiue, sed adhęsiue, vt dixi in Philosophia. Denique includi potest in hac cõuersione actio, qua producitur præsentia Christi in spatio specierum; & hæc actio est intrinsece in ipso Christo, vt de se constat.

172. *Quando sit vera hæc propositio, de pane fit corpus Christi.*

Restare tamen videbatur duplex quæstio paulo difficilior. Prima, an sicut in consecratione conuertitur panis in corpus Christi, sic etiam corruptis speciebus panis, quando Christus desinit esse sub illis, succedente alia substantia, dicatur etiam corpus Christi conuerti in substantiam succedentem; de quo P. Suarez *disp.* 54 *sect.* 3. vbi absolute negat, dari ibi conuersionem, aut trassubstantiationem. De hoc tamen diximus *sect. præcedenti* contra nonnemi-nem id concedentem. Et quidem iuxta nostra principia distinguendum est: nam si sermo sit de con-

173. *Quæritur an corpus Christi corruptis speciebus conuertatur in substantiam subsequentem. Suarez negat. Resolvitur quæstio ex supradictis.*

uersione corporis Christi in substantiam subsequentem, certum est ex principiis positis, non conuerti corpus Christi in illam substantiam: ad hoc enim oporteret, quod corpus Christi simpliciter desineret esse, vt in vniuersum diximus *sect.* 1. Si vero sermo sit de conuersione, non quidem corporis Christi, sed illius compositi resultantis ex corpore Christi & speciebus panis in compositum, quod resultat ex substantia subsequenti, & eisdem speciebus, non video, cur non possit concedi illud compositum conuerti in istud, cum inter desitionem vnius, & productionem alterius detur aliqua connexio, & detur aliquid commune vtrique termino formali, scilicet eadem quantitas, & eadem accidentia, sub quibus succedit noua substantia in eodem munere substandi, quod habebat substantia corporis Christi, licet in diuerso genere. Nec in hoc inuenio aliquam peculiarem difficultatem, quæ non facile dissoluatur ex supradictis.

174. *Quæritur an quælibet res possit in aliud conuerti. Suarez. Vasquez. Turrianus.*

Secunda quæstio esse poterat, an quælibet res possit diuinitus in aliam conuerti, de quo Suarez *disp.* 51. *sect.* 10. Vasquez *disp.* 184. per totam; & P. Luisius Turrianus in Opuscul. Theologicis, *disp.* 2. de Transsubstantiatione, *dub.* 2. *& sequentibus*: vbi varias sententias referunt, quas censui omnino omittendas, quia hæc quæstio est merum corollarium doctrinæ præcedentis; & in ea singuli iuxta sua principia consequenter loquuntur: quare tota impugnatio in hac quæstione pendet ex impugnatione principiorum circa naturam conuersionis.

Quæ res possint in alias conuerti.

Consequenter ergo ad nostram doctrinam supra traditam duas regulas breuiter in re hac statuere debemus. Prima sit, loquendo de transsubstantiatione, posse quidem inter eas omnes, & solas res intercedere, quarum vna potest alteri succedere in munere substandi eisdem accidentibus. Secunda regula sit, loquendo de quolibet genere conuersionis, posse intercedere inter eas omnes & solas res, quarum vna poterit succedere alteri circa idem tertium commune in eodem munere cum connexione inter expulsionem vnius, & inductionem alterius; vt constat ex dictis *sect.* 1.

175. *Angelus in lapidem & vicissim. Dices.*

Hinc infero primo, posse dari transsubstantiationem Angeli in lapidem, & è contra; quia posset lapis succedere loco Angeli in munere substandi eisdem accidentibus Angeli, vel è contra. Dices; Angelus non pendet à suis accidentibus, sicut forma panis pendet à suis: vnde licet alius Angelus, vel substantia lapidis poneretur sub illis, non ideo periret substantia Angeli, atque ideo si desineret esse, non desineret propter repugnantiam cum termino *ad quem*, sed illa desitio haberet se disparate ad introductionem termini *ad quem*: cum ergo ad conuersionem vnius in aliud requiratur connexio inter desitionem vnius termini, & successionem alterius propter repugnantiam vtriusque, consequens est, quod in illo casu non diceretur Angelus conuerti in lapidem, vel in alium Angelum substantem eisdem accidentibus.

176. *Respondeo. Supponitur quod Angelus habeat accidentia realiter distincta.*

Respondeo, in primis doctrinam supra positam de conuersione possibili Angeli in lapidem, debere intelligi ex suppositione, quod Angelus habeat accidentia, quæ possint manere separata ob ipso; quales essent potentiæ distinctæ à substantia Angeli. Si enim non habet potentias distinctas, non inuenimus facile alia accidentia, quæ possint ab ipso separari. Si autem habet potentias distinctas, tunc licet Angelus non pendeat ab illis dependentia à priori, pendet tamen ab illis à posteriori: & sicut materia non potest naturaliter conseruari absque omni forma substantiali, quia Deus vt auctor naturæ non debet eam conseruare, nisi, in ordine ad compositum substantiale; sic Angelus non posset naturaliter conseruari absque omnibus suis potentiis, quia Deus vt auctor naturæ non debet Angelum conseruare, nisi in ordine ad operationes; vnde probabile videtur, quod ablatis omnibus potentiis, Angeli substantia deberet naturaliter desinere, & conuerteretur in substantiam succedentem sub eisdem potentiis. Quidquid tamen de hoc sit, sufficeret ad conuersionem repugnantia moralis vtriusque termini; diximus enim supra, sufficere eiusmodi repugnantiam ad conuersionem vnius in aliud. Posset autem excogitari talis repugnantia, si Deus decreuisset, v. g. iustas ob causas non conseruare aliquem Angelum nisi sub accidentibus lapidis: tunc si poneretur Gabriël substans eisdem accidentibus, & expelleretur ab eis Michaël, eo ipso Michaël desineret esse, & per consequens diceretur conuersus in Gabrielem, cum eius desitio haberet connexionem cum introductione Gabrielis, & oriretur ab ea. Eodem modo conuerti posset in substantiam lapidis, si hæc poneretur sub illis accidentibus, & idcirco expelleretur, & destrueretur substantia Angeli, quæ antea illis substabat.

Sufficit ad conuersionem repugnantia moralis.

178. *Augustin. Obijcitur Augustin.*

Contra hoc obiicitur Augustinus *lib.* 7. de Genesi ad litteram, *cap.* 12. vbi ait: *Corpus, aut aliquid, siue terrenum, siue cœleste, conuerti in animam, sierique naturam incorpoream, neque quemquam sensisse hoc scio, nec fides hoc habet.* Quod idem habet Boëtius *lib. de duabus naturis.* *Respondetur.*

Respondeo, Augustinum loqui de conuersione, per quam corpus non solum sit terminus *à quo*, sed etiam sit materia seu subiectum, ex quo fiat anima, sicut ex luto fit vas, vt patet ex Augustini contextu.

179. *Obijcitur idem Augustinus. Respondetur.*

Obiicitur item idem Augustinus lib. de immortalitate animæ, *cap.* 16. in principio; vbi ait animam rationalem non posse conuerti in irrationalem. Respondeo tamen, ibi non loqui in ordine ad potentiam absolutam, sed solum negare, quod de facto in composito humano id fiat; quia alioquin iam non maneret anima rationalis, & per consequens nec homo.

Quæritur.

Petes, si succederet albedo, v. g. loco lapidis sustentans accidentia lapidis; diceretur ne transsubstantiatio lapidis in albedinem? *Respondeo.*

Respondeo negatiue, quia transsubstantiatio, seu conuersio substantialis necessario postulat esse inter terminos substantiales; quare illa esset conuersio mixta, partim substantialis ex termino *à quo*, & partim accidentalis ex termino *ad quem*, vt diximus Sectione præcedenti.

180. *Deus non potest conuerti in quidquam aliud. Potest tamen Deus esse terminus formalis à quo.*

Infero secundo, Deum non posse conuerti in quid aliud, quod certum est apud omnes; cum Deus non possit desinere esse, quod necesse erat, vt diceretur simpliciter conuerti in aliud. Cæterum ex hoc non sequitur, quod non possit Deus esse terminus formalis *à quo* in aliqua conuersione, qua hoc totum conuertatur in aliud; ad hoc enim non requiritur desitio termini formalis, vt de facto in conuersione hominis in cadauer, anima rationalis est terminus formalis *à quo*, licet non desinat esse anima rationalis; nec dicatur ipsa conuerti in formam cadaueris. At vero Deus possit esse hoc modo terminus formalis *à quo* alicuius conuersionis, pendet ex altera quæstione, an Deus possit esse terminus *ad quem* alicuius conuersionis? Difficultas ergo est, an aliquid possit conuerti in Deum? Negant non pauci, vnusquisque consequenter ad sua principia. Ego tamen non video, cur nó possit Deus esse terminus formalis alicuius cõuersionis. Nam si natura Petri assumeretur nunc hypostatice à Deo, fieret tunc conuersio personalis, succedente personalitate diuina personalitati

Deum non potest esse terminum formalis alicuius conuersionis.

nalitati creatæ circa illas naturas, & diceretur vna persona transire in aliam; imo ipsa personalitas creata diceretur conuerti in diuinam. Ratio autem est, quia ad hoc non requiritur productio, termini formalis, sed vnitio noua, seu introductio illius in illud compositum, cuius sine imperfectione capax est Deus. Ex quo etiam fit, posse tunc personalitatem diuinam esse terminum formalem *à quo* respectu alterius conuersionis, per quam iterum natura Petri acciperet personalitatem propriam, & relinqueretur à diuina: nam licet tunc non desineret simpliciter personalitas diuina, & ideo non diceretur conuerti in personalitatem creatam; cæterum illud compositum ex natura Petri, & personalitate diuina conuerteretur in aliud compositum ex eadem natura, & personalitate creata; in qua conuersione personalitas diuina esset terminus formalis *à quo*.

181. *Instantia.* Dices, ergo de facto causa creata conuertitur in Deum, quando, v. g. ex desitione alicuius causæ secundæ Deus incipit conseruare aliquo tempore eius effectum; vt cum perit forma equi, aliquamdiu conseruatur eius temperamentum partiale, nempe aliquis calor viuentis in cadauere; tunc enim causa prima succedit causæ secundæ in eodem munere conseruandi illum effectum; ergo dicetur causa secundi conuerti in causam primam. *Dilatur.* Respondetur, tunc conuerti quidem concretum in concretum; scilicet effectum causatum à causa secunda in eumdem effectum causatum à causa prima, non tamen dici causam secundam conuerti in causam primam; quia terminus formalis illius concreti non est causa, sed causalitas; quare dicetur bene causalitatem causæ secundæ conuersam esse in causalitatem causæ primæ; causalitas enim causæ secundæ est, quæ expellitur, & quæ desinit esse, sicut causalitas causæ primæ est, quæ introducitur, & facit cum effectu concretum *causari*, tanquam forma illius. *Causalitas causa secundæ bene conuertitur in causalitatem causa prima.* Si autem loquamur de illo, alio concreto causæ causantis, dicendum est, non conuerti vnum concretum in aliud, scilicet concretum causæ secundæ causantis talem effectum, in concretum causæ primæ causantis eumdem effectum; & multo minus causam secundam in primam: quia ad conuersionem (vt supra dictum est) requiritur quod maneat aliquod tertium commune vtrique termino formali: in illis autem duobus concretis nihil tertium commune perseuerat: quia causa secunda non manet, neque eius causalitas, quæ duæ solæ constituebant illud concretum causæ secundæ causantis talem effectum; neque enim effectus ipse intrat ad componendum illud concretum, sed sola causa, & causalitas; ergo non est vera cõuersio vnius concreti in aliud, & per consequens multo minus vnius causæ in aliam, cum non participent aliquid idem, cum quo faciunt concretum. Posset quidem dici minus proprie vnum concretum conuerti in aliud, sicut si Abbatia aliqua mutetur in Episcopatum; tunc etiamsi Episcopatus daretur alteri ab eo, qui prius fuerat Abbas, diceretur Abbas talis Ecclesiæ conuersus in Episcopum, & Abbas factus Episcopus; quia nimirum apprehenditur aliquid commune perseuerans sub Abbatia, & Episcopatu, scilicet ratio communis eius, qui perficitur tali Ecclesiæ, cui subiecto conuenit vterque terminus formalis. Sic in casu proprio minus proprie diceretur causa secunda causans talem effectum conuersa in causam primam causantem eumdem effectum, quia apprehenditur aliquid cõmune perseuerans sub vtraque causalitate, scilicet causa talis effectus, vel è contra causalitas in communi talis effectus perseuerans sub vtraque causa. Sic etiam dicitur vnus Prætor mutatus in alium Prætorem; quia apprehenditur eadem Prætura communis perseuerans sub vtroque, quæ loquutiones sunt minus propriæ. At vero in conuersione Eucharistica vnum concretum conuertitur proprie in aliud; quia licet coniunctio cum speciebus non sit eadem, nec substatio (vt ita dicam) sit eadem; accidentia tamen sunt eadem, ex quibus & ex corpore Christi resultat aliquod concretum nouum, cuius pars intrinseca sint eadem accidentia, cum quibus substantia panis prius componebat illud compositum, & cum quibus postea corpus Christi componit aliud compositum resultans ex corpore Christi, & speciebus, quorum compositorum vnum dicitur proprie conuerti in aliud, & ideo terminus formalis *à quo*, nempe panis, dicitur conuerti in terminum formalem *ad quem*, nempe corpus Christi. *In Eucharistia vnum concretum proprie conuertitur in aliud.*

183. *Instabis.* Instabis, posse etiam concipi aliquod compositum resultans ex causa secunda, & effectu causato, in quod cõpositum intret ipse etiam effectus, & aliud compositum resultans postea ex causa prima, & eodem effectu ab illa conseruato, in quod etiam compositum intret idem effectus, quorum compositorum vnum conuerteretur in aliud, quia perseuerat aliquid commune sub vtroque, nempe idem effectus, & per consequens terminus formalis *à quo*, scilicet causa secunda in casu supra posito, quando desinit esse, dicetur conuerti in causam primam succedentem in eodem munere conseruandi eumdem effectum. *Respondeo.* Respondeo, neque etiam inter illa composita, quæcumque illa sint, dari veram & propriam conuersionẽ, sed impropriam, & multo minus inter ipsas causas secundam, & primam; quia ad propriam conuersionẽ requiritur, quod termini formales habeant coniunctionem cum illo tertio cõmuni perseuerante sub vtroque. Sic forma substãtialis vtraque est in eadem materia, quando fit conuersio formalis: calor & frigus successiue sunt etiam in eodem subiecto, quando conuertitur calidum in frigidum: panis, & corpus Christi coniunguntur successiue cum eisdem accidentibus in conuersione Eucharistica, & sic de aliis. Causa autem efficiens, vt talis est nullam habet coniunctionem intrinsecam, aut intimam cum effectu; ideo non dicitur proprie conuerti vna in aliam; quia per hanc vocem intelligunt quod ibi, seu in eo subiecto, aut termino, vbi cernebatur vnum, postea inueniatur aliud, in quod illud primum conuersum dicitur, vt constat ex omnibus conuersionibus tam fabulosis, quam veris, quibus hoc nomen vnquam applicatum est. Posset ergo illa appellari conuersio impropria, non tamen propria, & stricta.

184. *Nulla creatura transsubstantiari potest in naturam diuinam.* Infero tertio, non posse aliquam creaturam transsubstantiari in naturam Diuinam, quia licet natura Diuina, posset succedere substantiæ lapidis in munere sustentandi accidentia lapidis in genere causæ efficientis, non tamen diceretur Deus substare illius accidentibus. *Substare* enim, vt ex superioribus constat, non solum dicit sustentationem, sed etiam alligationem, ratione cuius dicatur contineri sub illis accidentibus: natura autem Diuina, vt talis, non potest contineri, & alligari ad aliqua accidentia; quia talis continentia significat rem contentam ex vi illius præsentiæ non esse extra illud spatium accidentium, & moueri cum illis quocumque ferantur, quod in Deo reperiri non potest.

SECTIO XI.

Vtrum per hanc conuersionem desinat omnino substantia panis?

184. COmplectemur in hac sectione, & sequẽti duas difficultates, quæ restant: an desinat omnino

substantia panis, & annihiletur? De quibus agit S. Thomas *art.2. & 3.* vt maneat integre explicata tota *quæst.7.* S. Thomæ; nam de materia *art.5.* agemus *disput.9.* Et quod attinet ad primum de definitione substantiæ panis, certum de fide est, nihil substantiæ panis, & vini manere in sacramento Eucharistiæ, sed totam illam conuerti in corpus & sanguinem Christi, vt habetur in Concilio Lateran. sub Innocentio III. *cap.1.* in Constantiensi *sess.8.* & clarius in Tridentin. *sess.13. cap.4.* & *can.2.* & in aliis; & ex communi Patrum consensu, quos vide apud Auctores in præsenti. Res enim facilis est, & fere ad meram controuersiam spectans; quare breuiter substantiam totius doctrinæ colligemus.

S. Thomas.

Certum est de fide nihil substantia panis manere.

Conc. Lateran.

Conc. Constant.

Conc. Trid.

186. *Fundamentum sumitur ex Christi verbis.*

Fundamentum ergo huius veritatis sumitur potissime ex Christi verbis: *Hoc est corpus meum*; nam si ibi adesset substantia panis, licet ibi esset simul corpus Christi, non diceretur vere simpliciter: *Hoc est corpus Christi*, sed deberet dici: *Hoc est corpus Christi, & panis.* Sicut, si misceatur sanguis humanus cum vino, non potest dici simpliciter: *iste est sanguis*, sed, *hic est sanguis, & vinum*, quia non possunt designari accidentia; sub quibus est sanguis, non designatis iis, sub quibus est vinum propter commixtionem; nec etiam ostenso calice, ex vino, & facte possum simpliciter dicere: *Hoc est vinum*; ergo multo minus in præsenti potest dici simpliciter: *Hic est sanguis*; cum sint eadem omnino accidentia, sub quibus contineretur sanguis, & vinum; & illud, *hoc*, vel, *hic*, significet totam substantiam contentam sub illis accidentibus; nec etiam poterit dici: *Hic est calix sanguinis*, si in illo calice continetur etiam vinum.

187. *Instabis.*

Dices, verba illa: *Hoc est corpus Christi*, æquivalent huic propositioni: *corpus Christi continetur sub his accidentibus*; hæc autem esset vera, licet ibi contineretur panis, ergo & prima. *Respondeo.* Respondeo negando antecedens, nisi addatur aliqua particula; nam illa verba æquivalent huic propositioni: *corpus Christi continetur totaliter sub his accidentibus*, seu, *ipsum solum continetur*; hæc enim est vis illius Pronominis, *hoc*, vt constat ex communi hominum vsu.

188. *Vrgebis.*

Vrgebis; quia quando est duplex, vel triplex suppositum in eadem natura; vt in natura Diuina possumus dicere: *hic Deus est Pater*, non explicando alia supposita; ergo eodem modo, licet esset duplex substantia sub eisdem accidentibus panis, possemus dicere: *Hoc est corpus Christi*, non explicando substantiam panis. *Respondeo.* Respondetur negando consequentiam. Ratio discriminis est, quia illud, *hoc*, vel, *hic*, vt diximus *disput.13.* de Incarnatione *sect.3.* habet vim determinandi naturam, non suppositum, quando additur concreto naturæ; nam *hic homo*, non est, *hoc suppositum humanitatis*, sed *suppositum huius humanitatis.* Similiter: *hic Deus*, non est, *hoc suppositum naturæ Diuinæ*, sed *suppositum huius naturæ Diuinæ*; & ideo est vera illa propositio: *Hic Deus est Pater*; quasi dicas, *aliquod suppositum huius naturæ Diuinæ est Pater.* At in nostro casu esset falsa propositio; *hoc est corpus Christi*, si esset etiam ibi substantia panis; quia illud *hoc* determinat non solum accidentia, sed etiam contentum sub illis, vt constat ex vsu hominum; non enim dicunt, ostensa butta, in qua sit aurum, & plumbum, *hoc est aurum*; neque, ostenso vase, in quo sit lac, & vinum, *hoc est vinum*; quia nimirum illud, *hoc*, determinat totum contentum sub continente, quod ostenditur.

189. *Instabis.*

Sed contra instabis, quia si in eodem supposito sit duplex natura, vt in Christo est natura Diuina, & humana, tunc, ostenso illo, possumus dicere: *hic est homo*, non explicando alteram naturam; quia illud, *hic*, non est necesse, quod explicet omnem naturam contentam in illo supposito; ergo neque erit necesse quod explicet omnem substantiam contentam sub illis accidentibus. Respondetur negando consequentiam; quia prædicatio, quæ fit in concreto, potest fieri de vna parte non explicando aliam: secus vero, quando fit in abstracto. Sic dicimus: *homo est sanguineus*; *homo est materialis*, &c. non vero dicimus, *homo est sanguis*: *homo est materia*; quia nunquam potest prædicari realiter pars de toto in recto, potest tamen in obliquo; dicere enim hominem esse sanguinem, est solum dicere, ipsum habere sanguinem, quod verum est. Sic etiam dicimus de Christo: *hic est homo*; quia hoc est dicere, illud suppositum habere naturam humanam. At in nostro casu prædicaretur in recto pars de toto, si existente etiam sub speciebus substantia panis diceremus, *hoc est corpus Christi*; quia sensus esset, *substantia contenta sub his accidentibus est corpus Christi*; quod perinde esset hac dicere, *hæc est materia prima*, ostensa tota humanitate. *Respondetur.*

190. *Dices.*

Dices; de facto ponitur sub speciebus vini corpus Christi, & eius anima; & tamen dicitur vere: *hic est sanguis*, non explicando substantiam corporis, & animæ; ergo posset etiam dici, licet ibi esset substantia vini. Negatur consequentia: quia corpus, & anima Christi, licet sint in calice, non tamen substant illis accidentibus, neque gerunt circa illa munus, quod gerebat substantia vini, sed solus sanguis; sicut in hostia corpus, & non sanguis, substat accidentibus loco panis: hinc est, posse per accidentia demonstrari solum sanguinem, quia solum demonstratur substantia eorum accidentium. Si vero esset ibi substantia vini, deberet demonstrari, quia illa potissimum esset substantia eorum accidentium, & quæ primo loco, eis designatis, deberet intelligi, vtpote substantia eorum propria, & non aliena. *Respondeo.*

191. *Illatio prima.*

Hinc infertur primo, non posse verificari verba Christi ratione vnionis, quæ sit inter panem, & corpus Christi, vt volunt Lutherani; nam vnio inter duo extrema non sufficit ad prædicandum vnum de alio. Dices, hanc vnionem esse hypostaticam, quæ sufficit ad illam prædicationem: nam sicut Verbum assumpsit semel naturam humanam, sic quotidie assumit naturam panis in Eucharistia; qui modus dicendi tribuitur Ruperto. Sed contra hoc est; quia, etiam data illa vnione, non diceretur verè de pane esse corpus Christi, sed esse Christum; sicut nec modo dicitur de sanguine esse corpus Christi, licet vtrumque sit assumptum ab eodem Verbo; nam hæc assumptio non sufficit ad hoc, vt vna pars prædicetur de alia, vel natura integra prædicetur de vna parte. Nec etiam potuit panis assumi hypostatice ab ipso Christi corpore immediate; vt voluit quidam Ioannes Parisiensis, quia vnio hypostatica non potest fieri naturæ ad naturam, sed naturæ ad subsistentiam, vt suppono.

192. *Illatio secunda.*

Infertur secundo, hanc fidei veritatem sufficienter ex Christi verbis haberi, & non solum ex Ecclesiæ definitione; quod minus cautè negauit Scotus, contra quem obseruare oportet doctrinam Tridentini vbi supra docentis, hanc doctrinam semper habitam in Ecclesia Dei ex veritate verborum Christi Domini.

193. *Illatio tertia.*

Infertur tertio contra Durandum, non solum non manere substantiam panis integram, sed neque eius materiam primam vnitam animæ Christi: quia Concilium absolute docet, manere dumtaxat species seu accidentia panis: tum etiam, quia si ideo solū daretur conuersio, quia succederet alia forma sub eadem materia: ergo illud corpus Christi resultans

ex illa materia non esset, quod erat in cœlo, nec quod tradendum, & crucifigendum erat, sed aliud diuersum.

194. *Ratio quarta.* Infertur quarto, nec etiam manere in Eucharistia aliquam rationem substantialem indiuiduam eamdem numero, quæ erat in pane, scilicet eandem rationem entis vel substantiæ, &c. quod immerito forsitan tribuitur Caietano: & constat clare, tum quia esset contra definitionem Tridentini, tum quia impossibile est, illam rationem, seu formalitatem, quæ antea distinguebatur à corpore Christi, modo identificari cum illo, & prædicari de illo: tum denique, quia destructa ratione specifica panis, non potuit non destrui ratio substantiæ, & entis, vt suppono ex Dialectica.

195. *Ratio quinta.* Infertur quinto, nec etiam subsistentiam panis manere: quia hæc est aliquid substantiæ panis, nec etiam existentiam, vt voluit Banes 1.p.q.4.art.2.dub. 7.in 1.editione, qui licet in secunda editione eam sententiam reliquerit, dixit tamen adhuc, eam esse probabilem, quia probabile est, accidentia existere per existentiam substantiæ: quare cum maneant accidentia panis, probabile est, manere existentiam panis, per quam existant illa accidentia. Re tamen vera illa sententia est omnino improbabilis, & contra omnes Theologos, quorum aliqui graniori censura eam norant, vt videri potest apud Suarez in præsenti; quia videtur aperte contra definitionem Tridentini vbi supra dicentis, nihil substantiæ panis remanere: præsertim quod principia, quæ supponit ex Philosophia, sunt falsa, vtpote existentiam distingui ab essentia, & esse separabilem ab illa: posseque manere existentiam Petri, mortuo Petro: accidentia item non habere propriam existentiam distinctam ab existentia substantiæ: & alia huiusmodi.

196. *Explicantur loca quorundam PP.* Contra hanc fidei doctrinam plura sunt argumenta pro singulis sententiis reiectis: sed quæ facile quiuis poterit dissoluere ex supra dictis. Solum habent aliquam difficultatis speciem tria testimonia, Gelasij, Chrysostomi, & Theodoreti, qui dicunt Deum non destruxisse in Eucharistia naturam panis. Verum duo priora non sunt Gelasij, & Chrysostomi, sed aliorum, vt obseruant nostri Auctores communiter: & ad omnia similia respondetur, ibi per panis naturam intelligi accidentia, & proprietates panis, late accepto nomine *natura* pro conditionibus innatis: sicut dici solet, consuetudinem esse alteram naturam. Præsertim cum ipse Theodoretus fateatur in hoc sacramento mutationem inuisibilem fieri, quod sine desitione substantiæ panis non posset concedere.

197. *Obijcitur modus loquendi Patrum.* Obiici etiam potest modus loquendi Patrum, qui sæpe dicunt, post consecrationem *id, quod erat panis, esse Corpus Christi*; vt habetur apud Ambrosium relatum in c. *Panis*. & in c. *Re vera*, de consecratione d.2. & alios: ergo aliqua entitas panis manet in corpore Christi; alioquin si nihil manet, ergo corpus Christi non est quod erat panis. *Explicantur.* Respondetur sensum huius propositionis non esse, quod eadem numero entitas, quæ erat in pane, sit in corpore Christi; sed quod idem prædicatum, quod tribuebatur pani, tribuatur eodem modo corpori Christi: sicut dicere solemus, *quod antea erat Petrus, est modo Paulus*; quia scilicet successit ei in Prætura; non quia Paulus sit eadem entitas numero, quæ erat Petrus, sed quia prædicatum, quod antea tribuebatur Petro, dicitur tunc de Paulo, scilicet esse Prætorem. Sic etiam de corpore Christi dicitur nunc idem prædicatum, quod antea de pane, scilicet contineri sub his accidentibus, & ideo dicimus, nunc esse corpus Christi, quod antea erat panis, scilicet habere illud prædicatum, quod antea habebat panis.

198. *Instantia.* Dices non potest aliquod prædicatum tribui subiecto, quin sit idem cum subiecto; ergo si conuenit pani, & corpori Christi idem prædicatum, consequens est, vt eadem numero realitas, quæ antea erat panis, sit modo corpus Christi. *Dilnitur.* Respondeo negando consequentiam: ratio est, quia prædicatum, quod tribuitur pani, & corpori Christi, licet respectu vtriusque seruet eamdem significationem, non est prædicatum terminatum, & simplex, sed vagum, nec verificatur respectu vtriusque eodem modo. Prædicatum est: *contentum sub his accidentibus*, seu, *esse illud, quod continetur sub his accidentibus*: per quod non significatur determinate hoc vel illud contentum, sed in confuso, & vage illud, quod continetur, siue sit hoc, siue illud; quando autem dicitur de pane, verificatur de pane, quia panis est tunc illud, quod continetur; & quando dicitur de corpore Christi, verificatur de ipso, quia ipsum est sua entitas, quæ tunc continetur sub speciebus: itaque prædicatum, prout significatur per illam vocem, idem est, non tamen est aliquid determinatum, sed aliquid vage significatum: in huiusmodi autem prædicatis non valet consequentia ad identitatem vtriusque subiecti inter se ex eo quod participent idem prædicatum; nam de Petro dicimus esse Prætorem, & de Paulo etiam dicimus esse Prætorem, cum eadem semper significatione ex parte prædicati; & tamen non tribuimus eamdem entitatem determinate Petro, & Paulo, nec verificatur illud prædicatum de vtraque, ratione eiusdem determinatæ entitatis, sed ratione diuersarum; quia prædicatum vagum nunc verificatur ratione vnius, & postea ratione alterius, licet semper sit idem prædicatum; quare in toto rigore non est vera in sensu proprio illa propositio, *quod prius erat panis, nunc est corpus Christi*, sed in sensu minus proprio; quia non verificatur ratione alicuius determinati, quod idem fuerit panis, & sit corpus Christi.

199. *Obijcitur Ambrosij locus.* Potest adhuc obiici Ambrosius *lib.*4. de sacramentis *cap.*4. vbi sic ait: *Si tanta vis fuit in sermone Christi, vt inciperent esse, quæ non erant; quanto magis operatorius eris, vt sint quæ erant, & in aliud conuertantur?* Ergo panis non desinit omnino, sed adhuc perseuerat. Ambros. *Explicatur.* Respondetur, in primis illum locum Ambrosij aliter haberi apud Landfrancum, scilicet: *quanto magis operatorius est, vt quæ erant, in aliud mutentur.* & hoc modo inquit haberi in aliis codicibus. Respondetur secundo, Ambrosium non velle manere subiectum panis, proprie loquendo, sed panem, qui erat, partim manere (quoad accidentia,) & partim conuerti in corpus Christi; vel denique panem, qui erat, esse postea non retinendo suam entitatem, sed factum corpus Christi; qui modus loquendi, licet improprius, aliquando vsurpatur ad declarandam conuersionem, vt supra vidimus.

SECTIO XII.

Vtrum substantia panis, & vini annihiletur?

200. QVæstio hæc est omnino de nomine, & quæ ex supradictis facile potest expediri: nam licet sententia asserens substantiam panis annihilari, non sit digna vlla censura Theologica, vt cum aliis fatetur Luisius Turrianus supra *dub.*15. asserendum tamen cum S. Thoma in præsenti *art.* 3. & communi Theologorum, illam non esse annihilationem, vt magis distemus ab Hæreticis, qui contendunt, panem non posse conuerti in corpus Christi, quia inquiunt, nos ponere panis annihilationem. Omissis autem pluribus rationibus, quibus hanc communem

Turrianus. S. Thom.

nem conclusionem probant Theologi, quas videre poteris apud Suarez in præsenti *sect.* 7. & Vasquez *disp.* 185. probari potest breuiter supponendo, quid intelligatur nomine *annihilationis*. Enim annihilatio vt nomen ipsum sonat, est talis desitio, per quam id, quod definit, tendit ad pure nihil. Quare licet substantia panis ita definat, vt nihil prorsus ipsius maneat, non tamen annihilatur; quia eius desitio non tendit ad nihil, sed ad aliquid, scilicet ad corpus Christi, in quo conuertitur panis: annihilari enim est ad nihilum abire; panis autem non abiit in nihilum, cum abierit in substantiam Corporis Christi. Fateor, panem abire in nihil panis cum nihil maneat ipsius; non tamen abit in nihil simpliciter, cum transeat in corpus Christi: & ideo iisdem rationibus, quibus probatur panem conuerti in corpus Christi, probatur etiam, panem non annihilari.

Suarez. Vasquez.

201. *Probatur quod non sufficiat ad annihilationem, quod nihil remaneat rei definentis.*

Quod autem ad annihilationem non sufficiat, quod nihil maneat rei definentis, probatur etiam à simili ex creatione, quæ est productio rei ex nihilo: & licet forma equi, quando generatur, producatur ex nihilo sui (nihil enim formæ equi præsupponebatur, antequam generaretur) non tamen dicitur creari, quia non fit ex nihilo simpliciter; fit enim ex præsupposito subiecto: ergo similiter res, quæ desinit in aliquid aliud, licet definat in nihil sui, non dicetur simpliciter annihilari.

202. *Obiectio prima.*

Obiicies, annihilatio respondet creationi, & corruptio generationi; ergo quotiescumque desinit res, quæ conseruabatur per concursum creationum, dicetur annihilari. Respondeo, annihilationem correspondere creationi, non in hoc quod semper creationi debeat succedere annihilatio, sed in eo, quod, sicut creatio est ex nihilo simpliciter, ita annihilatio fit ad nihilum simpliciter, & sicut ad creationem non sufficit, quod ante rei productionem nihil prorsus ipsius præsupponeretur; sic enim ad annihilationem non sufficit, quod post rei desitionem nihil prorsus maneat rei desinentis.

Responsio.

203. *Obiectio secunda.*

Obiicies secundo: ergo si forma equi taliter desineret, vt non succederet alia forma in materia, sed maneret materia sine forma; diceretur annihilari, quia iam tunc definit in nihil simpliciter. Aliquis fortasse concedet sequelam propter rationem positam: Ego tamen in quæstione de nomine, malo appellare illam corruptionem, quam annihilationem. Alioquin deberes consequenter fateri, quando actus voluntatis, vel intellectus definit sine eo quod succedat alius actus amoris, vel cognitionis, desinere per annihilationem; & per consequens meam voluntatem habere vim ad annihilandum suos actus; quod videtur esse contra communem loquendi modum, quem seruat S. Thomas 1 *part. quæst.* 104. *artic.* 4. Respondeo ergo, illam non esse annihilationem, quia quamuis non conuertatur in aliud, non tamen definit simpliciter in nihilum omni modo, sed remanet adhuc illa forma in potétia subiecti, ex quo fuerat educta. Quare sicut ad creationé requiritur, quod res ita fiat ex nihilo, vt non præcedat aliquid in subiectú, ex quo fiat res; nam ideo forma equi non dicitur creari, quia fit ex subiecto. Sic etiam ad annihilationem requiritur desitio in nihil taliter, vt nec definat res in alium terminum *ad quem*, nec etiam maneat in potentia subiecti; quia sicut illud, *ex nihilo*, in definitione creationis tollitur per hoc, quod res, quæ producitur, educatur ex potentia subiecti: sic illud *in nihilum*, in definitione annihilationis tollitur, si res, quæ definit, reducatur in potentiam subiecti, vnde educta fuerat; quia sicut in generatione censetur forma quasi educi ex subiecto, in quo latebat; ita in desitione formæ censetur quasi reduci ite-

S. Thomas. *Respondeo.*

Ad annihilationem requiritur quod res quæ definit non maneat in potentia subiecti.

rum forma ad subiectum, vnde fuerat educta, & ita non annihilari, sed restitui suo subiecto, vnde fuerat antea accepta. Quod licet magnam vim faciat in modo loquendi, ad quæstionem tamen mere de nomine satis est, quòd nomina vsurpata fuerint iuxta hunc vulgarem modum loquendi, & concipiendi.

204. *Obiicunt aliqui.*

Recentiores aliqui hunc nostrum modum dicendi impugnauerunt; quia etiam quando destrueretur totaliter equus, & periret etiam eius materia prima, adhuc forma equi maneret in potentia aliarum partium materiæ, quæ remanerent in rerum natura; & tamen tunc concedimus, annihilari vere totum equum, tam formam, quam materiam; ergo quod maneat forma in potentia subiecti, non impedit, quod dicatur annihilari. Ad illud vero, quod afferimus ex actibus voluntatis, qui non dicuntur annihilari, quando desinunt esse absque eo quod succedat alius actus. Respondetur negando casum, quia non est possibilis pura omissio libera, atque ideo voluntas non potest suspendere suum concursum, nisi per alium positiuum.

205. *Respondemus primo.*

Sed in primis, licet voluntas non possit libere omittere per puram omissionem, poterit tamen habere omissionem puram necessariam, vt si per somnum, alia de causa obiectum non amplius proponatur: tunc enim & in voluntate, & in intellectu desinunt conseruari actus absque aliorum productione. Et quidem Sanctus Thomas 1 *part. quæst.* 104. *artic.* 4. *ad* 3. non alia de causa dicit, accidentia non annihilari, nisi quia, quando pereunt, censetur manere in potentia subiecti. Vnde ad instantiam illorum Recentiorum respondetur, quando cum forma equi periret simul eius materia, dici quidem posse annihilatum equum, quia tunc non censetur forma equi reducta ad potentiam subiecti, à quo fuerat accepta, non enim censetur reduci ad potentiam, quod ex potentia non fuerat eductum; quare sicut forma equi producta per creationem, si postea destruatur, dicetur annihilari, quia non fuerat educta, & vbi non fuerat educta, non sequitur reductio: sic nec censetur reducta in illud subiectum, ex quo non fuerat educta, & ideo licet maneat in potentia aliarum partium materiæ, dicitur annihilari, quia non educitur per illam destructionem ad potentiam subiecti, è quo fuerat educta: quod totum, vt dixi, pertinet ad modum loquendi; sed loquendum est cum multis.

Cur equus dicatur annihilatus licet maneat in potentia aliarum partium materiæ.

206. *Obiectio vltima.*

Obiici potest vltimo, quia anima rationalis de facto vere producitur per creationem à Deo, licet non fiat ex nihilo in omni sensu; nam licet non educatur ex potentia subiecti, habet tamen terminum *à quo* positiuum; quia producitur per conuersionem embryonis in hominem, & per consequens terminus formalis *à quo* est forma embryonis, quæ desinit esse, & conuertitur in animam rationalem, quæ est terminus formalis *ad quem*, in illa conuersione formali: ergo similiter terminus formalis positiuus *ad quem* non impediet, quod substantia panis dicatur annihilari. Probatur consequentia; quia sicut annihilatio est desitio in nihilum, sic creatio est productio ex nihilo; ergo sicut illud, *ex nihilo*, in creatione non excludit terminum positiuum *à quo* conuersum in id, quod creatur, sed solum subiectum, ex quo educatur: sic illud, *in nihilum*, in annihilatione non excludet terminum positiuum in quem conuertatur id, quod annihilatur, sed solum subiectum, in cuius potentiam reducatur.

207. *Respondetur.*

Respondetur, productionem animæ rationalis de facto esse veram creationem in rigore loquendo; licet minus proprie loquendo, non sit creatio, sed conuersio formę embryonis in animam: desitionem

vero

vero panis non esse proprie annihilationem. Ratio discriminis desumenda est ex vtriusque definitione: nam *annihilari* est desinere in nihilum; ad hoc autem requiritur, quod nec desinat res in aliquid, vt in subiectum, nec vt in terminum; quia vtroque modo desinit in aliquid. At vero *creatio* est productio ex nihilo; vbi præpositio *ex* in rigore sermonis solum competit subiecto: nam licet soleat vsurpari illud, *ex*, minus proprie ad significandum etiam ordinem terminationis frequentius, quam præpositio *de*, & ideo S. Thomas admiserit magis illam propositionem: *ex pane fit corpus Christi*, quam illam: *de pane fit corpus Christi*; in rigore tamen vtraque propositio videtur habere eamdem vim, vt docent Bonauentura, Alexand. Gabriel, & alij, quos refert & sequitur Vasquez *disp.* 181, *c.* 14. atque ideo vtraque videtur significare in rigore, quod res, quæ fit ex aliquo, educatur, vel extrahatur ex potentia subiecti; nam eo modo, quo dicitur educi ex subiecto, dicitur fieri ex illo, vel certe significat aliquam consubstantialitatem, seu quod id, quod fit ex alio, vel de alio, participet intrinsece aliquid illius, ex quo, vel de quo dicitur fieri. Sicut enim homo dicitur *fieri ex embryone, aut semine*, quia aliquid embryonis, vel seminus manet in homine: sic dicitur *ex albo fieri nigrum*, quia manet aliquid albi in nigro, nempe idem subiectum: non potest autem dici in eodem rigore, quod ex albedine, vel de albedine fiat nigredo, quia nihil albedinis manet in nigredine. Similiter ergo non poterit in sensu rigoroso dici, quod de forma, vel ex forma embryonis fiat anima rationalis, quia anima non participiat intrinsece aliquid formæ embryonis, & ideo in rigore fit ex nihilo, quia forma embryonis non est id, *ex quo*, sed terminus *à quo* illius conuersionis formæ embryonis in animam rationalem, licet embryo sit etiam ex quo fit homo, eo quod homo retinet intrinsecè aliquid embryonis.

Ratio discriminis desumenda ex vtriusque definitione.

Vasquez.

208. Cæterum, quamuis loquendo in toto rigore id verum sit, & ideo anima rationalis dicatur simpliciter fieri ex nihilo, & creari, in sensu tamen minus rigoroso dici poterit forma embryonis id, ex quo fit forma rationalis; ita vt illud *ex*, significet solum ordinem terminorum, & in illa significatione posset dici vel animæ rationalis productionem non esse simpliciter creationem, quia non esset omnino ex nihilo, sed esse conuersionem formæ embryonis in animam: vel posset etiam sustineri, quod dicenda sit creatio, quia de ratione creationis non est, quod sit ex nihilo in omni sensu, sed solum in sensu rigoroso, & proprio, in quo solum excluditur pars præcedens vel concursus subiecti, ex cuius potentia educatur. Hæc ergo est differentia inter creationem, & annihilationem, quod illud, *ex nihilo*, quod ponitur in definitione creationis, solum intelligitur de subiecto substante, vel de parte præcedente; & idem fit dicere, *fieri ex nihilo*, ac dicere non præsupponere partem sui, nec subiectum ex cuius potentia educatur: at vero illud, *in nihilum*, quod ponitur in definitione annihilationis, extenditur ad excludendum etiam terminum positiuum subsequentem; ita vt *desinere in nihilum* sit non manere partem illius, quod desinit, nec subiectum, ex quo fuerat eductum, nec terminum positiuum, in quem conuersum fuerit quod desinit: propter maiorem enim latitudinem illius præpositionis, *in*, possunt hæc omnia comprehendi sub illis vocibus, quod non potest melius probari, quàm ex communi modo concipiendi, & loquendi.

In sensu minus rigoroso dici potest animam rationalem fieri ex forma embryonis.

209. Ex dictis infero primo, desitionem materiæ primæ, adhuc perseuerante forma, futuram annihilationem, quia tunc materia desineret in nihil, cum nullum haberet terminum *ad quem*, nec etiam ce-

Desitio materia perseuerante forma esset annihilatio.

deretur in potentiam subiecti, vnde fuerat educta; non enim fuerat educta ex aliquo subiecto. Idem dicendum de anima rationali quæ quidem, perseuerante materia, cui vnitur, potest desinere per annihilationem ob eamdem rationem. Denique forma equi desineret etiam per annihilationem, si, pereunte illa, periret etiam materia, cui vnitur, & non succederet per conuersionem aliquis terminus *ad quem*: tunc enim iam desitio formæ equi non esset reductio eius ad potentiam subiecti, vnde fuerat educta, cum non maneret tale subiectum: & per consequens illa desitio esset in merum nihil.

210. Infero secundo, desitionem panis secundum se (quod idem applicari potest ad desitionem aliarum rerum) non esse intrinsece annihilationem, nec etiam desitionem alterius speciei oppositæ ad annihilationem; quia hæc eadem desitio numero secundum totum intrinsecum; quod habet, posset esse annihilatio, si non coniungeretur cum successione corpus Christi sub speciebus; quare esse vel non esse annihilationem, est denominatio extrinseca respectu huius desitionis secundum se. Similiter desitio formæ equi, quæ modo est corruptio, eadem numero esset annihilatio, si coniungeretur cum desitione materiæ, & sine successione alterius termini *ad quem*; vnde illa desitio secundum se, & intrinsece, nec est corruptio, nec annihilatio, sed desitio formæ equi.

Esse vel non esse annihilationem est denominatio extrinseca.

211. Infertur tertio, non requiri ad annihilationem, quod res non desinat ex vi alicuius actionis positiuæ: posset enim aliquid annihilari, & tamen desinere ex vi actionis positiuæ. Hæc illatio est contra modum, quo aliqui probant, desitionem panis non esse annihilationé, ex eo quod desinit per actionem positiuam. Videtur tamé mihi consequenter concedenda ad principia posita in hac Disputatione; quia ad hoc, vt aliquid non annihiletur, requiritur vt desinat in aliud, vt supra diximus, seu vt non tendat in nihil. Potest autem contingere, vt res desinat ex vi actionis positiuæ, & tamen non transeat nec conuertatur in aliud; ergo quod annihiletur. Minor constat ex dictis *Sect.* 1. Diximus enim, ad conuersionem requiri, quod res quæ succedit, succedat in eodem munere, & in ordine ad idem tertium perseuerans sub vtroque termino: alioquin non dicitur conuerti vnum in aliud: ergo si res desineret ex vi positionis alterius, sine ista tamen successione in eodem munere, non diceretur res desinēs desinere in aliud, seu transire in aliud; ergo vere desineret in nihil. Posse autem contingere, quod desinat ex vi positionis alterius sine successione in eodem munere, probari potest; quia si Deus decerneret non conseruare simul duos Angelos ob aliquam rationem congruentiæ, & tunc supposito hoc decreto, destrueret vnum ad creandum alium, desineret quidem vnus ex vi voluntatis creandi alium, seu quia creabatur alius: tunc autem non conuerteretur vnus in alium, quia non daretur successio secundi in ordine ad aliquid commune perseuerans; ergo tunc prior Angelus, licet desineret ex vi positionis alterius, non tamen desineret in alium, sed in purum nihil.

Illatio tertia.

212. Petes, an forma panis in Eucharistia desinat per corruptionem? Respondeo, non appellari illam proprie corruptionem; quia corruptio videtur significare desitionem, per quam forma educta ex subiecto reducitur ad eius potentiam; quare, pereunte subiecto, non dicitur forma corrumpi; erit ergo desitio illa innominata, & quæ secundum se nec sit corruptio, nec annihilatio: posset tamen eadem esse corruptio, si maneret subiectum; aut annihilatio, si nō succederet corpus Christi, nec alius terminus *ad quem*.

Desitio formæ panis est innominata.

DISPV

DISPVTATIO VIII.

De modo, quo exsistit Christus in Eucharistia.

SECTIO I. *Vtrum Christus secundum totum, quod includit, sit in hoc Sacramento.*

SECTIO II. *Vtrum corpus Christi habeat in Eucharistia eandem figuram, quam habet in cœlo?*

SECTIO III. *Vtrum totus Christus sit sub qualibet specierum parte?*

SECTIO IV. *Quid significetur per* Corpus *in verbis consecrationis.*

SECTIO V. *Quid ponatur in calice ex vi verborum.*

SECTIO VI. *Vtrum Diuinitas & Personalitates Diuinæ sint in Eucharistia ex vi verborum.*

1. SANCTVS Doctor *q. 76. art. 1.* quærit, An sit totus Christus in hoc Sacramento? *Art. 2.* Vtrum sit totus sub vtraque specie? *Art. 3.* Vtrum sit totus sub quauis parte specierum? *Art. 4.* Vtrum sit tota quantitas Christi? quibus omnibus respondet affirmatiuè. *Art. 5.* Vtrum corpus Christi sit in Eucharistia, sicut in loco? Respondétque negatiuè: de quo dictum est satis in superioribus. *Art. 6.* Vtrum corpus Christi sit mobiliter in Eucharistia? Et respondet, moueri non per se, sed per accidens. *Art. 7.* Vtrum corpus Christi in Eucharistia possit videri oculis corporeis? Cui respondet negatiue. Denique *Art. 8.* Vtrum quando in hoc Sacramento apparet miraculosè caro, vel puer, sit ibi vere corpus Christi? Cui respondet sub quadam distinctione. Materiam huius quæstionis in sequentibus examinabimus.

SECTIO I.

Vtrum Christus secundum totum, quod includit, sit in hoc sacramento?

2. NOmine *Christi* intelligimus suppositum diuinum Verbi subsistens in duplici natura, humana & Diuina, vt docet Augustinus *Ser. 49. de tempore*; & Theologi cum S. Thoma *3. part. q. 17. art. 1.* & 2. Quo supposito, certum est de fide, totum Christum secundum totum quod includit, esse in Eucharistia, & sub qualibet specie. Habetur in Concilio Constantiensi *sess. 13.* in Basil. *sess. 30.* in Florent. sub Eugenio in Decreto Fidei post vltimam sessionem: in Tridentino *sess. 13. cap. 3.* & *sess. 21. cap. 3.* Probari potest ex communi Patrum consensu ab ipsis Apostolis deriuato, & ab Ecclesia semper vnanimiter accepto: de quo videatur Vasquez *disp. 185. cap. 1.* qui bene aduerit, aliqua scripturæ loca, ex quibus hæc veritas solet communiter probari, non habere efficaciam; possunt enim facile in contrarium explicari.

Augustin. S. Thom. Concilia de fide. Conc. Constanc. Conc. Basil. Florent. Trident.

3. Ratione item probatur, quia licet non omnia, quæ Christus includit, ponantur in Eucharistia ex vi verborum: omnia tamen ponì debent saltem per concomitantiam ratione connexionis, quam ea omnia habent inter se: quare Concilium Tridentinum dicta *sess. 13. cap. 3.* postquam dixit, corpus esse ex vi verborum sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini, sic addit: *ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub vtraque vi naturalis illius connexionis, qua partes Christi Domini, qui iam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur: Diuinitas porro propter admirabilem eius cum corpore, & anima hypostaticam vnionem.* Hæc sunt verba Concilij; post quæ restat difficultas, in quo fundetur hæc concomitantia ratione vnionis, ita vt posito corpore in hostia, necesse sit poni etiam animam.

4. Vasquez. *Fundamentum Patris Vasquez.* P. Vasquez vbi supra *n. 9.* & disp. 189. & *cap. 4.* & disp. 192. *c. 3.* dicit, totum hoc fundari in eo, quod ea, quæ conueniunt alicui antecedenter ad locum, conueniunt ei secundum se, & ideo impossibile est etiam de potentia absoluta, vt conueniant ei in vno loco, & non in alio: quare cum anima, v. g. vniatur corpori antecedenter ad locũ, vnitur illi secundum se; & per consequens vbicũque fuerit illud corpus, debent necessario esse animatum. Verum in hac doctrina & fundamento supponit eius Auctor falsa principia Philosophiæ. Verius enim est, posse diuinitus idem corpus in vno loco esse album, & in alio carere albedine; quia ad hoc vt sit album vtrobique, non sufficit habere albedinem, sed requiritur etiam duplex præsentia albedinis in vtroque loco: potest autem Deus dare albedini vnam præsentiam, & & non aliam. Ex quo patet ad fundamentum P. Vasquez; nam licet albedo vniatur subiecto secundum se, & independenter ab hoc loco; ipsa tamen albedo pendet à posteriori ab aliquo loco, in quo sit per propriam vbicationem; & ideo licet antecedenter ad locum denominet Petrum album, non tamen denominat Petrum album in duplici loco, nisi ipsa albedo sit in duplici loco; de quo dixi latius supra disp. 5. sect. 3. *Reijcitur.*

5. *Harmonia concomitantiæ fundatur in connexione partium inter se.* Dicendum ergo est, hanc concomitantiam fundari in connexione, & vnione partium inter se; nam eo ipso, quod partes sunt vnitæ, postulant ex naturali ratione vnionis, vt quocumque feratur vna, ferantur etiam & aliæ partes: hæc enim est natura vnionis, vt sit modus quidam, ratione cuius colligentur extrema inter se, & habeant aliquam inseparabilitatem: sicut modus, quo colligantur duo extrema alicuius funiculi, reddit vtramque partem aliquomodò inseparabilem; & per hanc exigentiam declaratur optime essentia vnionis Physicæ, prout differt ab aliis modis relatiuis: nam actio, qua ignis calefacit lignum, licet postulet, quod agens sit proximum passo, non tamen postulat, quod abeunte passo, abeat etiam agens cum illo; nec è contra; & ideo etiamsi illud lignum, & calor productus poneretur in duobus locis, non poneretur ignis vtrobique: at vero modus vnionis Physicæ taliter colligat vtrumque extremum, vt perseuerante vnione, necesse sit ex natura rei, quodlibet extremum, vbicumque ponatur, afferre secum aliud, cum quo vnitur; quantum est ex vi vnionis, nisi obstet peculiaris ratio, & natura ipsius extremi, vt contingit in præsentia locali: nam licet corpus Christi afferat secum alia accidentia, quæ habet in cœlo, non tamen habet in Eucharistia præsentiam, quam habet in cœlo; quia illa præsentia essentialiter est affixa tali spatio imaginario, nec potest diuinitus poni in alio spatio diuerso, & ideo non potest poni per concomitantiam in duplici loco. *Probatur.*

6. *Obiectio prima.* Obiicies primo: Verbum vnitur cum humanitate Christi; & tamen non vbicumque est Verbum, ponitur humanitas Christi: ergo vnio inter partes humanitatis non sufficit, vt ex natura rei, vbi est vna, ponantur aliæ. *Responsio.* Respondeo negando consequentiam.

quentiam. Ratio discriminis est, quia Verbum est vbique vt in spatio adæquato, hic vero vt in spatio inæquato; quare non oportet, quod habebat hic aliud extremum, cui vnitur: vnio enim solum postulat, quod vbi vnum extremum est vt in spatio adæquato, adsit etiam aliud extremum; non vero quod in omnibus partibus spatij adæquati, vbi est vnum extremum, adsit etiam aliud, vt patet experientia animæ rationalis, quæ licet sit in pede, & in capite, non postulat habere in capite vnionem, quã habet in pede; quia scilicet in capite non est adæquatè vt in spatio adæquato, sed partialiter: at vero si omnia poneret in alio loco adæquato, postularet habere etiam ibi caput, & pedem, &c. vt diximus supra *Disp.* 5. & iterum in materia de Incarnatione *Disp.* 11. *Sect.* 7. Ratio autem huius diuersæ exigentiæ est, quod res, vbi adæquatè exsistit, debet secum habere totam suam supellectilem (vt ita dicam) & omnia sua secum portare, quia taliter ibi exsistit, ac si nusquam alibi exsisteret; at vero vbi exsistit inadæquatè, non debet habere ea omnia, quia præsentia inadæquata connotat rem alibi etiam inadæquatè exsistere, vbi habeat, quæ hic illi desunt. Hinc ergo fit, Verbum non habere secum humanitatem in aëre, v. g. quia illud spatium non est adæquatum, sed inadæquatum Verbo; sicut locus capitis est inadæquatus animæ rationali.

Vnio non postulat quod in omnibus partibus spatij adæquati adsit aliud extremum.

7. *Tabie.* Dices, ergo sanguis Christi non debet poni per concomitantiam in tota hostia cum corpore, sed in aliqua parte hostiæ, quia non est corpus in singulis hostiæ partibus per præsentiam totalem, sed per partialem, ex quibus omnibus conflatur vna integra totalis in tota hostia. *Respondeo.* Respondeo negando sequelam, quia etiam in singulis partibus hostiæ habet corpus Christi præsentiam adæquatam, provt nunc loquimur de præsentia adæquata, id est, talem, quæ sola posset sufficienter manere, ablatis aliis: nam licet illa possit continuari cum aliis, potest tamen manere sine aliis; sicut præsentia Angeli, qua est in dimidio gymnasio, licet possit vniri cum alia præsentia, qua sit in alio dimidio, potest tamen sufficienter manere sine alia; & ideo Angelus in quauis parte huius spatij debet habere omnia sua accidentia; qua in quauis parte seorsim potest sufficienter mouere vt in spatio adæquato, & sufficienti. Sic etiam corpus Christi sacramentaliter exsistens taliter est in quauis parte hostiæ, quod illa sola sufficeret ad præsentiam sacramentalem.

8. *Vrgebis.* Vrgebis adhuc, in sententia ponente minima naturalia, corpus Christi, provt est in dimidio minimo panis, non habet spatium sufficiens ad exsistendum ibi solum sacramentaliter; ergo provt est ibi, non debet habere per concomitantiam ea omnia, quæ habet in cœlo; sufficiet ea habere in aliqua parte minimi. *Respondeo.* Respondeo, etiam admissa illa sententia, corpus Christi habere in singulis partibus minimi omnia, quæ habet in cœlo; quia licet ex Diuina ordinatione non possit esse nisi in vno minimo, eo quod nolit Deus conseruare præsentiam sacramentalem, nisi sub speciebus panis naturalis: cæterum quantum est ex natura illius præsentiæ, & illius modi essendi, sufficienter posset manere in medio illius spatij; quia sicut Angelus posset ibi sufficienter exsistere, ita & corpus Christi exsistens ad modum rei spiritualis, & per præsentiam similem præsentiæ Angelicæ.

9. *Obijcit secundo.* Obijcies secundo principaliter contra doctrinam traditam, quia sanguis non vnitur physicè corpori Christi, nec informatur animæ rationali, iuxta probabiliorem sententiam, quam suppono ex Philosophia; ergo si tota concomitantia fundatur in vnione partium inter se, non est cur sanguis ponatur in hostia per concomitantiam cum corpore, neque è contra. Respondetur, sanguinem, licet non vniatur physicè cum carne, esse tamen partem hominis, quæ vna cum carne componit intrinsecè vnam humanitatem (vt dixi in tractatu de Incarnatione *Disp.* 14.) non vnitate mathematica per continuationem perfectam, sed per vnitatem physicam, quæ resultat ex coniunctione vtriusque partis sibi inuicem subordinatæ in ordine ad eamdem animam rationalem, quæ licet non informet vtramque partem, vtraque tamen vtitur, & indiget ad suas operationes: quare non potest caro poni sine sanguine, neque è contra; quia vtraque est entitas partialis de se, & incompleta, & per consequens vbicumque sit, postulat esse in statu connaturali; non esset autem in statu connaturali, nisi compleretur per aliam compartem; sicut materia non esset in statu connaturali, si esset sine forma, cum qua componit totum ad quod ordinatur. Propter hanc ergo naturalem connexionem, & exigentiam, qua vna pars petit compleri per aliam, ponitur caro cum sanguine, & è contra, etiamsi sanguis non animetur, & licet caro, & sanguis non vniantur aliqua vnione continuatiua inter se.

Respondet licet sanguis non vniatur physicè cum carne, est tamen pars hominis.

10. *P. Arriag Disput. 14. Physic. Sect. 10. numer 51.* Huic nostræ sententiæ, quam olim tradidimus, & huic modo declarandi necessitatem concomitantiæ, postea alij dupliciter se opposuerunt. Primo, quidam Auctor modernus obiicit nobis, quod gratis, & absque fundamento hoc asseratur. Ego tamen existimo, non vnicum, sed plura à nobis fuisse adducta fundamenta: Primum ex hoc mysterio, in quo replicantur ea, quę Christus habet in cœlo. Secundum ex Tridentino docente, id fieri vi vnionis, & connexionis partium inter se. Tertium à priori ex natura, & quidditate vnionis physicæ, quæ affert colligationem, & inseparabilitatem, atque adeo exigentiam replicationis, vtriusque extremi, quoties alterum illorum replicatur. Quartum ab exemplo Verbi Diuini, & animæ rationalis, quæ non habent in singulis partibus sui spatij adæquati omnia, quibus alicubi vniuntur: vnde colligitur illam exigentiam non esse pro singulis partibus spatij adæquati, sed pro singulis spatiis adæquatis: cuius diuersitatis rationem aliquam à priori reddidimus: non est ergo gratis, & absque fundamento conficta doctrina illa, præsertim cum, ea posita, omnia bene cohæreant, & explicentur.

Prima ratio cum hoc dicatur. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.*

11. *Obijcit secundo.* Obiicit secundo, quia ex nostra doctrina sequitur, animam etiam rationalem in capite debere habere omnia, quæ habet in aliis partibus corporis: nam anima potest manere in spatio capitis tanquam in spatio adæquato: potest enim ibi manere, licet pes abscindatur. *Respondetur.* Respondetur, supposita vnione animæ cum corpore integro, non posse manere animam in spatio solum capitis, sed debere esse in spatio totius corporis, vel destrui vnionem; non est ergo in spatio capitis tamquam in spatio adæquato, vel sufficienti sibi secundum præsentem statum coniunctionis cum tali corpore.

12. *Instabit.* Dices, Angelus etiam, quando est in tota aula per vnum *vbi* indiuisibile, non exsistit in quauis parte spetij, vt in spatio adæquato; nam per illam vbicationem respicit singulas partes spatij, vt spatium inadequatum, cum non possit per illud *vbi* esse præsens soli dimidio illius spatij, & tamen in singulis partibus illius spatij habet omnia sua accidentia; ergo idem debemus dicere de anima rationali. *Respondeo.* Respondeo, Angelum in prædicto casu esse in singulis partibus spatij, vt in spatio sibi sufficienti; quia antecedenter ad vbicationem ipsam nihil habet Angelus

gelus,ratione cuius exigat tot partes spatij,sed posset æquè bene esse in dimidia, vel quarta parte, licet non per illam vbicationem, sed per aliam: est ergo in singulis vt in spatio sibi sufficienti,& quod solum potest retinere per aliam vbicationem. At verò anima rationalis antecedenter ad vbicationem habet iam talem statum, & modum essendi propter coniunctionem ad tale corpus, vt exigat præsentiam ad tot partes spatij, & non pauciores; vnde in singulis non est vt in spatio sibi sufficienti, & quod posset solum retinere etiam per aliam vbicationem,sed vt in parte spatij adæquati,quod exigit; & ideo non est necesse, quod in singulis partibus habeat omnia sibi vnita:sicut nec Verbum Diuinum habet in singulis partibus sui spatij humanitatem sibi physicè vnitam.

13. *Respondet ille Author.*

Respondet ille Auctor, Verbum non habere humanitatem in singulis partibus spatij; quia humanitas non petit natura sua vniri cum Verbo Diuino; imo hoc illi naturaliter repugnat: illa autem sola debent replicari,& esse in omnibus locis,in quibus est subiectum,quæ sunt illi connaturalia,Addit autem *num.*147. neque etiam eiusmodi accidentia, vel quasi accidentia connaturalia debere replicari cum subiecto diuinitus replicato in duobus locis, sed ea solum,quæ pertinent ad naturale subiecti complementum: vnde replicata materia,debet quidem replicari forma substantialis; & hac replicata, debet replicari materia, & passiones, non vero cognitiones vel appetitiones; imo esset nouum miraculum hæc alia replicari,cum absque illis possit subiectum connaturaliter esse.

14. *Impugnatur hæc doctrina primo quia sequeretur Christum nō poni in Eucharistia cū gratia habituali.*

Hæc doctrina difficilis, & duriuscula est;primo, quia consequenter debet hic Auctor concedere, animam Christi in Eucharistia non poni de facto cum gratia habituali, quam habet in cœlo, & cum aliis similibus perfectionibus supernaturalibus; imò nec cum perfectionibus naturalibus, quales sunt habitus intellectus, & voluntatis, quia hæc omnia non pertinent ad naturale complementum humanitatis,sed absque illis potest connaturaliter esse:cum ergo miracula noua non sint præsumenda, & connexio vnionis physicæ hoc non exigat, non debet præsumi, quod hæc omnia ponantur cum Christo per concomitantiam, sed ea solum, quæ Tridentinum numerauit,quæ pertinent ad naturale complementum rei, quæ ponitur ex vi verborum, consequens autem non potest sine nouitate concedi.

15. *Secundo vnio hypostatica petit essentialiter vniri cū Verbo.*

Secundo, licet humanitas non petat ex natura sua vniri cum Verbo,vnio tamen humanitatis cum Verbo petit ex natura sua,& essentialiter vniri cum Verbo:ergo sicut gratia habitualis Angeli, quia ex natura sua petit vniri cum Angelo, petit etiam esse in singulis partibus spatij adæquati, in quo est Angelus, vt ille Auctor concedit: eodem modo vnio hypostatica propter eamdem rationem debet esse in toto spatio adæquato, in quo est Verbum; non enim minus ordinatur hæc vnio ad Verbum, sed multo magis, quam gratia ordinetur ad Angelum. Denique nulla apparet ratio,cur res in quolibet loco,vbi replicatur,petat habere suum naturale complementum, & non petat habere omnes alias perfectiones, quæ licet non sint ita necessariæ, sunt tamen vtiles ipsi. Nam sicut de facto anima est in pede absque accidentibus, quæ habet in capite; sic etiam anima est in pede absque organis, quæ sunt in capite:& tamē si poneretur in alio loco, deberet ibi habere omnia sua organa, & omnes suas passiones; ergo ex illo argumento non potest colligi minor exigentia habendi in vtroque loco alia accidentia, quam proprias passiones. Vnde Catechismus Romanus de Sacramento Eucharistiæ §.14. ex mera vnione physica colligit concomitantiam vniuersalem omnium, quæ inter se vniuntur. *Si enim duo aliqua* (inquit) *inter se vt ipsa coniungantur, vbi vnum sit,ibi etiam alterum esse necesse est.* Catechism. Rom.

16. *Obyciunt primo contra nos Salmaticenses.*

Alij ergo Theologi recentiores Salmaticenses aliter huic nostræ doctrinæ aduersantur.Dicunt itaque,rem in pluribus locis replicatam debere ex natura rei in illis omnibus habere omnes suas perfectiones intrinsecas, vel ea omnia,per quæ intrinsecè mutatur,vel à quibus dependet: ideo humanitas Christi debet habere secum Verbum, quia ita cum illo vnitur, vt ab eo dependeat: ideo debet habere secum omnes suas perfectiones,quia per illas in se intrinsecè mutatur: ideo vero Verbum non debet habere secum vbique humanitatem, quia nec ab ea dependet, nec per vnionem cum illa in se intrinsecè mutatur. Rationem autem discriminis reddunt, quia res,quando in alio loco replicatur, debet poni qualis est in se intrinsecè; ergo debet replicari cum omnibus suis perfectionibus intrinsecis, non vero cum extrinsecis, quia per extrinseca non aliter se habet in se. Recedunt autem à nostro explicandi modo, solum, quia ex ipso sequitur, Angelum non necessitari ad habendum suum actum intellectionis, vel amoris in toto spatio, in quo est, cum sufficiat habere illum in aliqua parte spatij adæquati; quod si semel concedatur, non est cur dicamus,visionem beatam esse in toto spatio,in quo est anima: & sic de aliis.

17. *In hoc modo explicandi adhuc sunt aliquæ difficultates. Prima est. Secunda.*

In hoc modo explicandi adhuc sunt aliquæ difficultates.Prima,quia anima etiam mutatur intrinsecè per suos actus; & tamen non vbicumque est anima, sunt eius actus; ergo recurrendum est ad illam rationem de spatio adæquato, & inadæquato; vel alia ratio magis vniuersalis assignanda est. Secunda, quia ij Auctores non reddunt rationem suæ regulæ, cur scilicet replicata re, debeant replicari quæ illam afficiunt intrinsecè, non verò alia, quæ licet vniantur, non tamen afficiunt eam intrinsecè: dicere enim, debere replicari rem provt est in se, est respondere cum conclusione; nam res provt est in se intrinsecè,est res cum iis,quibus intrinsecè afficitur.De hoc autem petitur ratio,cur debeat replicari cum iis,quibus intrinsecè afficitur,& non cum iis, quibus physicè vnitur. Tertia, & à priori, quia omnis vnio physica eo modo, quo physicè vnit, alligat, vt ex ipso vnionis conceptu constat: quid enim est physicè vnire, nisi connectere, & ligare? ergo omnis vnio debet colligare extrema,& exigere,vt, vbi reperitur vnum,sit etiam aliud, siue vnio afficiat intrinsecè,siue non: alioqui non participabit proprium conceptum vnionis. Quarta denique, quia argumentum, propter quod illi Theologi à nostro modo explicandi recesserunt, non est tanti ponderis: iam enim supra respondimus, Angelum esse in quauis parte sui spatij, vt in spatio sufficienti, & ideo in quauis parte debere habere suas intellectiones,& reliqua accidentia; quod non procedit in anima rationali, quæ non est in quauis parte vt in spatio sufficienti secundum statum, & modum existendi, quem habet, coniunctionis ad tale corpus humanum? Tertia. Quarta.

18. *Quæ partes Christi ponantur in Eucharistia.*

Hoc supposito, dubitari potest, primo,an ponatur in Eucharistia tota substantia, quæ in Christo Domino reperitur? Et in primis certum est, non solum carnem, sed ossa, & neruos esse in Eucharistia; quia licet aliquando solius carnis fiat mentio, vt cum dicitur, *Caro mea vere est cibus*,&c. caro tamen significat sæpe sæpius illam partem hominis, quæ

condistin

condistinguitur à spiritu, vt in symbolo Athanasij: *Anima rationalis, & caro vnus est homo*; quare in præsenti nomine *carnis* intelligitur tota Christi substantia corporea, excepto sanguine, qui dicitur esse potus, & à quo ex modo loquendi distincta fuit caro, quando actum fuit de hoc sacramento. Dubitari potest de præputio, an sit in Eucharistia: item de aliis partibus, quas forte non habuit Christus tempore Cœnæ, sed postea per nutritionem acquisiuit; & è contra de aliis, quas tunc habuit, & postea tempore mortis fuerant deperditæ, & denique de vnguibus, capillis, saliua, & aliis huiusmodi, quæ nunc habet, vel habuit saltem in cœna.

19. Respondetur breuiter; quidquid sit, an hæc ponatur ex vi verborum, vel solum per concomitantiam (de quo postea) poni tamẽ in Eucharistia: quia præputium, v.g. nunc coniunctum est in cœlo cum aliis partibus corporis Christi, quæ hic ponũtur; vngues item, capilli, & dentes iuxta probabiliorem sententiam informantur anima rationali: sed etsi non informentur, sunt partes integrantes corpus humanũ; & ideo ponuntur etiam in Eucharistia, quod à fortiori dicendum est de spiritibus animalibus & vitalibus, & de humoribus; hæc enim omnia sunt partes hominis non minus quam sanguis; saliua autem, & alia excrementa, quæ erant in corpore Christi tempore cœnæ, non pertinent ad integritatem corporis, sicut nec cibus indigestus, quem habebat in stomacho; & ideo hæc non fuerunt in Eucharistia. Denique partes illæ sui corporis, quas post cœnam forsitan per resolutionem perdidit, & postea non recuperauit, non ponuntur modo de facto; sicut nec partes illæ sanguinis, quas probabile est in terris mansisse in spinis, vel sudario adhærentes, non quidem sub forma sanguinis, sed in aliquam substantiã rubram mutatas: hæ tamen non ponuntur in Eucharistia, sed solum sanguis, quem modo habet in cœlo. Dices, ad veritatem verborum requiri, quod ponatur totus sanguis effusus: dicitur enim, *hic est Sanguis, qui pro vobis effundetur*, &c. Respondeo, sicut ad veritatem verborum non requiritur, quod totus sanguis Christi, qui ponitur in Eucharistia, effusus sit; nam forsitan aliquid illius non fuit effusum, & saltem aliquis sanguis erat in Christo in cœna non effundendus, eo quod ante Passionem erat conuertendus in carnem; & tamen in cœna positus fuit sub speciebus vini; ita etiam non requiritur ad veritatem verborum, quod totus sanguis effusus ponatur in Eucharistia, sed solum quod ponatur ille, qui nunc est sanguis Christi; & de quo est verum dicere simpliciter effusum esse pro nobis, licet nec quoad omnes partes sit effusus, nec habeat etiam omnes partes, quæ effusæ sunt. De hoc tamen dicam postea sect. 5. vbi quid ponatur ex vi verborum in calice.

Ponitur tantum ille sanguis & illæ partes quæ modo habet in cœlo.

20. Secundo dubitari potest, vtrum tota quantitas, & alia accidentia communia Christi sint in Eucharistia? De quo S. Thomas *art.* 4. & Vasquez *ibi.* Suar. latè *disp.* 51. *sect.* 2. Res tamen est facilis, & quæ aliquid habet de nomine. Durandus, & alij negant, quantitatem Christi poni in Eucharistia. Durand. quia licet putet quantitatem esse accidens distinctum à substantia, censet tamen repugnare illi modum exsistendi indiuisibiliter. Alij vero, quia vel dicunt, quantitatem non distingui ab actuali partium extensione, vel saltem non denominari substantiam formaliter quantam sine hac extensione.

Quæ accidentia Christi ponantur in Eucharistia.
S. Thom.
Vasquez.
Suarez.
Durand.

21. Communis, & vera sententia docet, poni totam Christi quantitatem in Eucharistia. P. Vasquez *disp.* 187. *cap.* 2. probat hanc sententiam ex eo, quod substantia sine quantitate non habet partium distinctionem; quare corpus Christi sine quantitate non esset corpus humanum, cum non haberet partes. Cæterum hæc ratio supponit sententiam Philosophicam falsam. Certum enim mihi est, substantiam, ablata quantitate habere distinctionem entitatiuam partium, licet non habeat impenetrationem actualem; de quo dixi in Metaphysica.

Vera sententia vnde sciri quantitatem.

22. Pater Suarez vbi supra probat ex eo, quod substantia sine quantitate non esset corpus organicum; quia organizatio fit per diuersitatem quantitatis, & aliorum accidentium, quibus afficiuntur diuersæ partes substantiæ. Cæterum neque hæc ratio est efficax; quia probabilius est, dari organizationem substantialem, per quam ipsæ partes substantiales sunt substantialiter heterogeneæ, vt dixi in libro de Anima; atque ideo sine quantitate posset manere corpus organicum: quod tandem amplexus est ipse Suarez lib. 1. de Anima, cap. 2. à num. 16.

Alij probant; quia si non esset quantitas, non essent alia accidentia, quæ subiectantur in quantitate. Sed neque hæc ratio est pro omnibus firma; quia probabile est, accidentia non subiectari immediate in quantitate, sed in substantia: quam sententiam defendit cum aliis P. Hurtado *disp. Physic.* 6. §. 55. & P. Arriaga *disp.* 5. *Physic. sect.* 2. *subsect.* 5. Hurtado. Arriaga.

23. Melius probari potest, quia vel quantitas est distincta à substantia, vel non. Si secundum; ergo posita in Eucharistia substantia corporis Christi, ponitur eius quantitas, quæ non distinguitur à substantia. Si vero dicas primum, debes conuenire in definitione quantitatis, ne fiat quæstio de nomine. Est enim quantitas accidens, quod est proxima radix, ratione cuius substantia postulat impenetrationem cum alio corpore quanto. Hoc autem cum sit quoddam accidens absolutum à loco, non est cur non ponatur in Eucharistia, sicut anima rationalis, & alia saltem per concomitantiam propter vnionem, & connexionem.

Ratio conclusionis.

24. Dices, quantitatem non posse poni sine actuali extensione partium. Sed contra; quia licet quantitas postulet actualem partium extensionem localem; potest tamen diuinitus carere illa; sicut licet postulet actualem impenetrationem cum alio corpore quanto, potest tamen diuinitus carere hac impenetratione, vt de facto caruit, quando corpus Christi Domini quantum penetratum fuit cum vtero Virginis, cum lapide Sepulchri, & cum ianuis Cœnaculi: ergo similiter poterit diuinitus carere extensione partium, cum non magis essentialiter petat istam, quam actualem impenetrationem.

Instantia.
Diluitur.

25. Dices, effectus formalis quantitatis est reddere subiectum extensum, & diuisibile; ergo repugnat poni in subiecto inextenso, & existenti indiuisibiliter. Sed contra; quia duplex est extensio, seu diuisibilitas subiecti. Altera entitatiua, & in ordine ad se, quod nihil est aliud, quam habere entitatiue plures partes, & hæc quidem diuisibilitas non prouenit formaliter à quantitate: nam, ablata quantitate, manebunt in subiecto totidem partes, quot antea: & hanc diuisibilitatem retinet corpus Christi in Eucharistia. Altera extensio est in ordine ad locum, per quam vna pars non est vbi est alia: & hæc extensio, dato quod proueniat à quantitate, non tamen vt effectus formalis primarius, sed vt effectus secundarius, seu quasi in genere causæ efficientis, quatenus quantitas postulat talem vbicationem, per quam vna pars subiecti non sit vbi est alia. Cæterum potest diuinitus carere hac extensione actuali, remanere cum solo effectu primario, quod est petere, quantum est de se, proxime talem extensionem actualem, & impenetrabilem.

Instabis.

Respondeo.

26. Dices iterum, quantitatem esse ipsum modum actualis

Dices iterũ.

actualis extensionis, quo quidem caret corpus Christi in Eucharistia. Sed contra; primo quia hic modus variatur, quotiescumque corpus mutatur localiter; non enim differt ab ipsa actuali præsentia partium, vt probaui in Philosophia; ergo toties variatur quantitas, quod est contra omnes Philosophos. Contra secundo, quia antecedenter ad actualem extensionem datur in subiecto aliquid, ratione cuius debeatur illi impenetratio cum alio corpore; hęc ergo erit quantitatis siue sit distincta à substantia, siue non. Quantitas enim secundum communem modum loquendi appellatur illa radix proxima impenetrationis. Et iam reducetur res ad quæstionem de nomine, in qua debemus seruare communem modum loquendi Philosophorum.

Respondeo primo.

Respondeo secundo.

27. *Reliqua omnia accidentia à loco independentia sunt in Eucharistia.* Hinc infero, reliqua omnia accidentia independentia à loco, quæ habet Christus in cœlo, poni etiam in Eucharistia; quia in omnibus militat eadem ratio vnionis, & connexionis naturalis cum corpore Christi. Illa autem, quæ dependent à tali loco, non possunt poni in Eucharistia, quia non possunt esse in alio loco, qualia sunt præsentia localis, extensio partium, situs, quem habet, &c. quia hæc omnia includunt talem vbicationem dependentem à tali loco. Petes, an corpus Christi habeat in Eucharistia eamdem figuram, quam habet in cœlo? De hoc dicemus sectione sequenti.

SECTIO II.

Vtrum corpus Christi habeat in Eucharistia eamdem figuram, quam habet in cœlo?

28. *Duplex figura organica & situalis.* Figura est duplex: alia organica, alia situalis. Figura organica est talis vnio talium partium inter se, ratione cuius inter istam, & illam partem mediant plures, vel pauciores, & ratione cuius pupilla oculi, verbi gratia, licet in Eucharistia non occupet spatium rotundum, taliter tamen habet partes vnitas, & dispositas, inter se, vt postulet extensionem localem circularem: nam licet omnes partes Christi correspondeant eidem spatio, non tamen vniuntur omnes immediate inter se, sed manus vnitur cum brachio, non cum capite, & caput cum collo, & non pede. Talis ergo vnio, & dispositio partium inter se, appellatur figura organica. Figura vero situalis, est talis dispositio partium in ordine ad locum, qua scilicet caput est sursum, pedes deorsum, manus ad latera; & sic de aliis. De figura organica, conceditur, eamdem, quam Christus habet in cœlo, habere etiam in Eucharistia; quia licet ibi omnes partes Christi sint in eadem parte spatij, habent tamen talem ordinem vnionis inter se, vt ratione illius caput sit immediatum collo, non manentibus, & ratione cuius etiam exigunt talem dispositionem localem, si connaturali modo locentur. Videatur Suarez *disp.* 48. *sect.* 1. circa finem. De hoc enim non potest esse difficultas.

29. *Dubium est de figura situali.* Maius dubium esse potest de figura situali: hæc enim videtur esse accidens independens à loco: nam potest homo retinens eamdem figuram situalem mutare diuersa loca, sicut & artefacta, clauis, v.g. vel vas aureum, retinet eamdem figuram clauis, vel vasis, licet muretur ab hoc loco in alium. Vnde aliqui Philosophi supponunt, figuram artificialem esse aliquid distinctum ab aliis accidentibus naturalibus ac permanens in artefacto. Sic etiã multi Philosophi docent de situ, esse aliquod accidens modale distinctum ab *vbi*; nam homo sedens in lectica mutat successiue vbicationem, & retinet semper eumdem modum sessionis. Consequenter ergo dicendum videtur figuram situalem esse aliquod accidens independens ab hoc & illo loco, atque adeo quando idem corpus existens Romæ, replicaretur Neapoli, posset ibi habere eamdem numero figuram situalem, quam habet Romæ, licet non possit habere ibi vbicationem Romanam.

30. *Res facile nostra sententia explicatur.* In mea sentẽtia hoc facile explicatur. Sentio enim in primis, figuram artificialem non addere aliquid positiuum supra vbicationes partium, sed esse tales vbicationes partium cum talibus negationibus. Et quidem sententiam contrariam irridet Pereira *lib. 7. Philosoph. c.* 3. Nostra autem facile probatur, & explicatur in statua lignea, vel lapidea, circa quam ars nihil prorsus efficit, nisi tollere aliquas partes; quibus ablatis, aliæ partes, quæ remanent, manent cum tali dispositione, & distantia inter se, vt eo ipso sit facta statua. Tunc ergo artifex nihil prorsus posuit, sed abstulit vniõe partium remanentium cum illis, quas abstulit; ergo forma artificialis non est aliquod accidens productum de nouo per artem diuersum ab aacidentibus, quæ sine arte haberent, sed vbicationes talium partium cum negatione vbicationum aliarum partium, quæ ablatæ sunt. *Pereira.*

31. *Confirmatur primo.* Confirmatur primo: tolle hoc accidens, quod dicis productum de nouo in ligno: relinque has solum partes ligni in hoc loco, vbi nunc sunt, & sine aliis partibus, quæ abscissæ sunt, procul dubio manebit statua; ergo non est necessaria illa forma, quam superaddis. *Confirmatur secundo.* Confirmatur secundo, quia hæc forma artificialis statuæ non est indiuisibilis; ergo est pars in parte ligni, & pars in alia parte. Accipio ergo partem minutissimam illius ligni, & peto, quodnam accidens peculiare sit in illa parte, quod non posset esse absque vlla arte? Nullum plane; quia illa pars ligni cum omnibus suis accidentibus potest diuidi ab aliis partibus, & tunc non defert secum aliquod accidens, quod absque arte esse non posset; ergo in hac parte non est illud accidens peculiare superadditum, sed neque est in aliis partibus seorsim; ergo in nulla; ergo fatendum est, hanc formam artificialem nihil aliud esse præter dispositionem partium taliter inter se vnitarum, & distantium, hoc est, tales vniones, & vbicationes partium cum negationibus aliarum, dum enim hæc intelliguntur, sufficienter intelligitur perfecta statua.

32. *Confirmatur tertio.* Confirmatur tertio, & explicatur clarius in artefactis, quæ sunt entia per accidens, & constant ex multis entibus completis non vnitis physice inter se, qualis est mensa v.g. vel scamnum, cuius artificiũ consistit in eo, quod vna tabula clauis sit confixa ligno. Peto enim, hæc forma artificialis superaddita in quo subiecto sit? Non quidem in tabula superiori, quæ intrinsece nihil debet de nouo ex eo, quod facta sit mensa; clauus enim, quo configitur, non est accidens intrinsecum tabulæ, vt subiectetur in ipsa: sed neque in pedibus mensæ recipitur hæc forma accidentalis, quia ligna illa eodem modo se habent intrinsece; nullibi ergo recipitur hoc accidens superadditum de nouo; quia nihil aliud est metaphysice loquendo forma mensæ, quam eædem figuræ partiales, quas tabula, & ligna antea habebant, additis clauis in tali loco. Quod clarius adhuc appareret, si absque clauis solum funibus colligentur partes artefacti. Item clarius apparet in exercitu artificiose composito, & ordinato: peto enim illud artificium, vbi resideat? An pars in vnoquoque milite; an totũ in singulis? Nihil aliud dici potest, nisi quod sit aggregatum ex situ, seu vbicationibus omniũ militum; quibus solis positis intelligitur perfecta, & artificiosa ordinatio, & dispositio totius exercitus.

33. *Obiicitur.* Obiiciunt: vestis, vel pileus perdidit præsentiam localem

localem, quando mouetur localiter ab vno loco in alium: & tamen non perdidit, sed retinet formam artificialem vestis, vel pilei; idem enim pileus manet in hoc loco, & in alio; ergo forma artificialis constitutiua pilei distinguitur à præsentia locali, & à distantia partium inter se. *Respondeo.* Respondeo, eodem modo perseuerare formam vestis, vel pilei, quo perseuerat distantia partium inter se: hæc autem metaphysice loquendo non perseuerat eadem, cum non maneat eadem vbicatio partium, sed solum moraliter, & vulgariter; quo etiam modo manet eadem forma artificialis vestis vel pilei. Dicitur autem moraliter perseuerare eadem, quamdiu post artificis operam sic manent partes inter se depositæ, vt absque nouo artificio possint similem distantiam, & proportionem ad inuicem retinere. Hinc est, existimari eumdem calicem, & retinere consecrationem, quamdiu non frangitur; imo licet calix tornatilis fit, & ita possit cuppa à pede separari, & iterum coniungi absque nouo artificio; semper censetur manere idem calix, nec indiget noua consecratione, licet re vera per illam separationem non minus perdatur physice loquendo prior figura calicis, quã si per fractionem fuissent partes separatæ; quo casu indigeret calix noua consecratione. Moraliter tamen, quando calix tornatilis est, censetur manere eadem forma artificialis, quia ex vi præcedentis artificij possunt partes facile redire ad similem distantiam, & proportionem inter se. Sic etiam Alba Sacerdotalis censetur esse eadem, etiam quando complicata est, licet tunc non retineat eamdem figuram, & distantiam partium, quia nimirum adhuc ex vi præcedentis artificij possunt eius partes extendi, & habere similem figuram, & distantiam: si vero manicæ separentur, non censentur eadem alba, sed indiget noua benedictione, quando postea assuantur, quia indiget nouo artificio: secus esset, si manicæ ab initio non fuissent assutæ, sed globulis fericis coniungerentur, ita vt separari, & coniungi facile possent, tunc enim semper censeretur eadem Alba, nec indigeret noua benedictione propter illam manicæ separationem. Videsquantum sit moralitatis in hac perseuerantia eiusdem figuræ artificialis, licet physice loquendo eius intrinseca constitutiua varientur. Hoc modo olim explicui formam artificialem *in 2. lib. Physicorum*; quam doctrinam video postea placuisse Philosophis Recentioribus, quorum aliqui scripta sua typis mandarunt. *P. Arriaga. Disput. 2 d. Physic. sect. 2.*

34. *Extensio actualis non est accidens distinctum ab vbicationibus.* Eodem etiam modo, & propter easdem rationes dixi in Philosophia, extensionem actualem partium in ordine ad locum non esse aliquod accidens, quale ab aliis ponitur distinctum ab vbicationibus partium, quod idem perseueret, quando corpus localiter mouetur, sed esse ipsamet vbicationes partium; nam eo precise quod intelligatur caput in hoc loco, & collum in alio, ac singulæ partes in diuersis partibus spatij, ablato quocumque alio accidente, intelligitur extensio localis partium, sicut impenetratio actualis cum alio corpore non est accidens superadditum, sed talis vbicatio intrinseca vtriusque corporis in diuersis partibus spatij, & negatio vbicationis in eodem spatio. Sic etiam extensio actualis partium, quæ fere idem est, quod impenetratio actualis earum inter se, nihil est aliud, nisi vbicationes partium in diuersis partibus spatij, & negatio vbicationis earum in eadé parte spatij, nec oportet addere aliud accidens permanens positiuum, sed quando corpus localiter mouetur, censetur retinere eamdem extensionem actualem localem partium, quia moraliter eandem distantiã habet absque vlla interruptione per inextensionem, seu penetrationem actualem earumdem partium inter se.

35. *Nec situs est accidens distinctum.* Eodem modo, & propter easdem rationes dixi in Metaphysica, situm non esse aliquod accidens positiuum physice distinctum ab vbicationibus omnium partium animalis, & loci: sedere enim hominem v. g. nihil est aliud quam partes animalis esse in talibus locis taliter distantibus inter se. & sedem esse in tali loco: his quippe positis & ablato quolibet alio accidenti positiuo, intelligitur homo sedere; dicitur autem homo sedens in lectica retinere eamdem sessionem, quando mouetur lectica, quia retinet eam moraliter, non metaphysicè, sicut de forma artificiali, & extensione locali dictum est.

36. *Facile iam soluitur quæstio proposita.* His suppositis, facile iam explicatur, quam & qualem figuram corpus afferat secum ad Eucharistiam. Dicimus enim, habere ibi eamdem figuram organicam, quam habet in cœlo: non tamen eamdem figuram situalem. Nam figura organica est talis vnio partium inter se, ratione cuius exigit talem positionem in ordine ad locum: ex eo enim, quod partes pupillæ v.g. taliter inter se vniuntur, exigunt talem positionem in spatio rotundo cum tali distantia partium à centro, &c. quam exigentiam, & rotunditatem organicam habet pupilla in Eucharistia; non tamen habet ibi rotunditatem, & figuram situalem, quia non occupat ibi spatium rotundum, sed omnes partes pupillæ penetrantur inter se. Sic etiam non habet ibi extensionem actualem localem partium, nec situm, quem habet in cœlo, quia extensio actualis localis, & situs includit tales vbicationes partium, quæ vbicationes cœlestes non replicantur in Eucharistia, vt constat.

37. *Instantia.* Dices, non omnis figura organica Christi consistit in vnione partium inter se: nam sanguis non vnitur physice cum venis, sed continetur intra illas, sicut aqua in vase; quæ continentia non videtur esse aliud, quam talis vbicatio sanguinis, & venæ; ergo in Eucharistia, in qua sanguis non continetur intra venas, non datur tota figura organica Christi; non enim datur continentia organica sanguinis intra venas, nec habet ibi maiorem coniunctionem sanguis cum venis, quam cum capillis.

Diluitur. Respondetur, hanc etiam figuram organicam sanguinis, & venæ dari suo modo in Eucharistia; nam sicut ibi est oculus in capite, & non in pede propter vnionem continuationis, quam habet oculus cum capite, ratione cuius exigit ex se vbicationem proximam capiti, & non pedi: sic sanguis licet non habeat vnionem propriam continuationis cum venis, habet tamen exigentiam, qua ex se exigit poni intra venas, & non in capillis; & venæ habent exigentiam continendi sanguinem, ita vt petant præsentiam localem fundantem talem propinquitatem ad sanguinem; quæ exigentia fundata in ipsa natura sanguinis, & venarum, dici potest figura organica sanguinis, & venarum.

38. *Quæstio.* Petes, an, si poneretur sacramentaliter vas aureum, vel crux, aut aliquod aliud arte factum sub speciebus panis, sicut ponitur caro Christi; an, inquam, poneretur vere sub speciebus forma crucis, vel vasis, an solum lignum, vel aurum? Ex dictis enim videtur sequi, ponendam solam materiam; quia forma artefacti sunt tales vbicationes, quæ ibi non ponerentur.

Satisfit. Respondeo, in aliquibus artefactis poneretur quidem etiam figura non situalis, sed organica; in alis vero neutra. Prima pars probatur, quia globus, vel sphæra aurea v. g. sub speciebus panis haberet etiam rotunditatem organicam non minus, quam illam de facto habet pupilla oculi Christi. Sicut enim

enim pupilla habet sub speciebus figuram, & rotunditatem organicam, quatenus ibi etiam eius partes taliter vniuntur inter se, vt propter talem vnionem, & tale temperamentum aliqua accidentia exigant occupare spatium rotundum: sic partes globi aurei propter talem vnionem, quam habent ad inuicem, & propter carentiam aliarum partium, & talem densitatem, & duritiem exigunt naturaliter occupare spatium rotundum; ergo non minus diceretur retinere suam figuram rotundam organicam, quam pupilla oculi de facto eam retineat.

39. Secunda vero pars, quod scilicet aliqua alia artefacta neutram figurá retinerent sub speciebus, probatur in exemplo adducto crucis: cum enim crux constituatur per approximationem talem duorum lignorum, consequens est, vt sub speciebus panis, in quibus omnes partes crucis essent sibi æquè proximæ, non esset magis figura crucis, quam alia; quia non esset aliqua vnio, vel aliquid aliud physicũ exigens in actu primo ex se talẽ figuram magis quam aliam. Quod idẽ de mensa, scamno, & aliis similibus dicendum est: imo idem fortasse esset de imagine cerea, quæ cum sit mollis, ex se non videtur magis exigere hanc figuram, quam illam; atque ideo nec organice fortasse retineret sub speciebus panis rationem imaginis, licet retineret tales vniones partium inter se: quia cum eisdem vnionibus posset fortasse formari in aliam figuram. Sed de his satis.

SECTIO III.

Vtrum totus Christus sit sub qualibet specierum parte?

40. *Suppositum primum. Concil. Florentin. Trident.* SVpponendum primo, totum Christum esse sub qualibet specierum parte, separatione facta. Est de fide, vt constat ex Florentino in vnione Armen. ex Trident. *sess.* 13. *cap.* 3. & *can.* 3. & ex multis Patribus, quos afferunt Recentiores in præsenti. Ad quod facit quod dicitur de Manna, quod erat figura Eucharistiæ, de quo refert Scriptura, quod *qui plus collegerat, non habuit amplius; nec qui parumerat minus, reperit minus.* Imo de semine coriandri (cui simile erat manna) refertur apud Philonem 2. *Alleger. Legum*, post medium, quod quamuis in minutas partes diuisum seminetur, tamundem excrescit de qualibet particula, quantum de integro grano, quia perfecta virtus saluatur in qualibet particula. Colligitur item ex facto Christi, qui consecratum calicem dedit discipulis diuidendum, vt singuli scilicet totum sanguinem biberent.

Philo.

41. *Suppositum secundum.* Supponendum secundo, etiam ante separationem esse totum Christum sub singulis partibus specierum; quod licet non sit tam expressum de fide sicut præcedens, est tamen omnino certum; & habetur fere expressum in Tridentino *d. sess.* 13. *c.* 3. in fine, & in cap. *Vbi pars*, de consecratione, *dist.* 2. & aliis. Et probatur facile; *primo*, quia si non esset totus Christus sub singulis partibus continuis, sed semel solum in tota hostia, ergo ideo quia omnes eius partes non possunt correspondere eidem spatio, ergo in exigua hostia non erit totus Christus: ad hoc enim etiam oportet ponere plures partes in eodem spatio. *Secundo*, quia si consecretur panis maior homine, Christus debet nimium dilatari, vt repleat totum illud spatium per vnicam præsentiam non replicatam; item nunc esset caput sursum, v.g. & pedes deorsum ex quo fit non omnibus partibus illius spatij totundi correspondere corpus Christi, quia corpus humanum non potest habere talem situm, quo repleat spatium rotundum magnum, nulla prorsus vacuitate relicta, nisi aliquæ partes corporis ponantur in pluribus partibus illius spatij; vel nisi intelligamus ossa, & partes duriores corporis Christi liquefieri, vt ad modum ceræ, vel massæ possit recipere illam positionem rotundam hostiæ; quod indecens valde est.

Prima ratio. *Secunda.*

Tertio, quia partes hostiæ separatæ singulæ continent totum Christum, ergo & ante separationem: separatio enim non dat nouam consecrationem; item è contra, ponamus duos calices consecrari seorsim, & postea illas species coniungi; peto an per coniunctionem definat esse totus Christus sub singulis partibus? Si definit, ergo deficit veritas verborum consecrationis: nam de dimidia parte dictum fuerat esse totum sanguinem Christi. Si vero non definit, ergo iam tunc potest esse totus Christus sub patibus vnius illius speciei, ergo posset etiam sub illis esse, licet vnica consectatione fuissent consectatæ. Dices, quando datur vnica consecratio, veritas verborum solum petit, quod in toto illo sit totus sanguis v.g. non quod in singulis partibus sit totus: sed contra; ergo etiamsi separentur partes consectatæ, non debet per consecrationem poni totus sanguis sub singulis partibus; quia nec hoc exigebat veritas verborum. 42. *Tertia.* *Instantia.* *Diluitur.*

Dicendum ergo est, totum Christum contineri sub singulis partibus specierum etiam continuis; nec aliud fortasse voluerunt Altisiodoren. & Albertus, quibus opposita sententia communiter tribuitur; eos tamen excusat Vasq. *disp.* 188. *c.* 2. quia non dixerunt totum Christum non esse sub singulis partibus, sed non esse in illis ante separationem per plures præsentias, sed per vnam: quod quidem non pertinet ad materiam erroris; licet mihi probabilius sit, in singulis partibus specierum dari suam præsentiam partialem separabilem à præsentia, quæ est in aliis partibus; vt dixi supra *disp.* 6. 43. *Conclusio.* *Probabilius est in singulis partibus specierum dari suam præsentiam partialem separabilem ab aliis.*

44. *Prima difficultas contra hanc doctrinam.* Contra hanc doctrinam insurgunt duæ difficultates; prima est, quia si totus Christus est in singulis partibus specierum: ergo cum partes specierum sint in infinitum diuisibiles, consequens est, vt Christus habeat infinitas præsentias, per quas illis omnibus correspondeat. Propter hanc forte difficultatem, Bonauentura, & alij dixerunt, Christum totum esse in partibus finitis, scilicet iis solum, quæ attingunt minimum naturale requisitum ad consecrationem panis. Alij, licet talia minimá naturalia non admittant, censent tamen, excogitari posse aliquam particulam panis adeo exiguam, vt licet habeat vere partes, non tamen possit diuidi, imo nec discerni ab homine, neque ab Angelo naturali virtute ob imperceptibilitatem partium: & sub huiusmodi particulis, quæ finitæ sunt, erit totus Christus, non tamen sub singulis earum partibus; quod dicunt sufficere ad saluandas loquutiones Patrum, de existentia Christi sub singulis partibus Eucharistiæ. *Bonauent.*

45. *Ha sententia reijcitur.* Re tamen vera hæ sententiæ non sunt probabiles; quia Patres in vniuersum loquuntur de omnibus partibus specierum quantumuis minimis. Deinde, quia si ponamus, hostiam habere septem particulas minimas, & diuideretur per medium, deberet diuidi vna particula minima, & in eius partibus diuisis, vel non maneret Christus, vel poneretur de nouo, cum antea non esset ibi nisi pars Christi. Denique incredibile est, illud, quod additur, posse esse adeo imperceptibiles partes alicuius particulæ, vt neque ab Angelo possint discerni: quomodo enim staret, Angelum illam comprehendere, si eius partes non discerneret.

46. *Aliorum sententia.* Propter hæc est sententia aliorum, qui dicunt Christum

Christum totum esse in singulis partibus quamtumuis minimis, & in singulis earum partibus; cæterum non habere infinitas præsentias, quia in singulis particulis adeo exiguis, vt humana industria non sint diuisibiles, non habet Christus plures præsentias, sed vnam indiuisibilem, qua est totus in illa particula, & totus etiam in singulis partibus. Quod si forte, quando diuiditur hostia, contingat, diuidi aliquam ex his particulis minimis simul cum aliis, respondent, vel Deum ab initio illas præsentias disponere in iis particulis, quos nouit non diuidendas vel præsentiam illam amitti, & extendi præsentias partium proximarum. Huic sententiæ tandem adhæret P. Ægidius in præsenti *art. 3. num. 49.* & sequentibus; & Lessius *lib. 12. de Perfectionibus Diuinis num. 126.* & non est improbabilis. Displicet tamen eo, quod sine necessitate confugiat ad illas præsentias pro numero particularum naturaliter indiuisibilium, cum facilius ponatur illa præsentia tota continua, & diuisibilis pro diuisibilitate spatij; nullum enim inconueniens nouum apparet in partibus illius præsentiæ, quod non sit in partibus specierum, & in partibus cuiuslibet continui; quare sicut partes specierum communiter dicuntur infinitæ solum syncategorematice: sic etiam de partibus illius præsentiæ dicendum est, cum omnino commensurentur partibus spatij.

Ægidius. Lessius.

Displicet hæc sententia.

47. *Obijcit Coninch.* Obiicit P. Coninch vbi supra *num. 37.* esse maiorem absurditatem in diuisibilitate illius præsentiæ in infinitum, quam in diuisibilitate partium continui: quia illæ præsentiæ ad diuersas partes specierum non sunt plures partiales, sed totales; primo, quia si omnes componerent vnam solam præsentiam, sequetur, Christum semel tantum ibi esse ante diuisionem specierum; quod tamen in hac sententia non admittitur. Secundo, quia in singulis replicationibus Christus est actu integre, & complete, independenter à quacumque replicatione. Tertio, quia hæ replicationes non sunt proprie continuæ inter se, sicut duæ guttæ aquæ, sed solum contiguæ, sicut arenæ in cumulo; nam per diuisionem specierum nihil intrinsecum in illis replicationibus perit; alioquin quoties franguntur species, periret aliquid intrinsecum corpori Christi, quod videtur absurdum. Confirmatur, quia si Deus annihilaret species, & cõseruaret corpus Christi, tunc illæ replicationes essent vere inter se discretæ; ergo & nunc, cũ non habeant vllam physicam cõnexionem cum speciebus.

48. *Soluuntur hæc omnia. Ad primum respondetur.* Hæc omnia supposita illa sententia Philosophica de diuisibilitate continui in infinitum, nihil habent difficultatis. Ad primum respondetur, sicut in speciebus sunt plures partes componentes vnam quantitatem, verbi gratia, totalem; sic illam præsentiam corporis Christi habere plures partes pro diuisibilitate spatij, quarum singulæ sunt partiales, & omnes componunt vnam præsentiam integram, totalem ad totum illud spatium. Vnde in aliquo sensu Christus est semel in illo spatio, non ita vt non sit totus in singulis partibus spatij, sed ita vt non sit per plures præsentias totales, sed per plures partiales, atque ideo est simel totaliter, sed pluries partialiter non partialitate corporis, sed partialitate præsentiæ: sicut Angelus, vel anima est pluries partialiter in suo spatio, hoc est, per plures partes præsentiæ, quarum singulæ faciunt præsentum totum Angelum vel animam parti spatij, sed omnes componunt vnam præsentiam totalem; sicut plures partes aquæ vnam aquam: quod quidem in præsentia corporis Christi facilius intelligitur, cum sit materialis, & possit habere absque difficultate eamdem diuisibilitatem, quam habent res materiales.

Ad secundum concedimus, in singulis partibus spatij contineri totum Christum integrum, & completum, non tamen omnino integre, & complete ex parte præsentiæ; nam licet illa præsentia partialis possit etiam dici integra in aliquo sensu, quatenus illa sola posset existere absque omnibus aliis; de facto tamẽ non est integra, sed partialis propter vnionem, qua connectitur cum aliis partibus præsentiæ, sicut quæuis pars aquæ posset existere absque aliis, & esse aqua integra: de facto tamen, quando componit cum aliis partibus, non est integra, id est, totalis, sed pars aquæ maioris. Hoc ipsum dicimus de præsentia sacramentali. 49. *Ad secundum.*

Ad tertium, negamus, illas præsentias partiales esse solum contiguas, sicut arenam in cumulo, sed dicimus esse continuas, sicut guttas aquæ, & sicut partes præsentiæ Angeli, vel animæ. Quando vero rumpuntur species: vel illa fractio fit, manentibus partibus specierum in eodem loco, in quo erant antea, solumque ablata earum continuatione; vel fit (provt semper contingit) singulis partibus hostiæ mutatis aliquantulum à priori loco. Si hoc secundo modo fiat, non est dubium, quod fiat mutatio intrinseca in ipsa præsentia, & in corpore Christi, perditur enim non solum vnio inter partes præsentiæ, sed & præsentia, saltem quoad illas partes correspõdentes spatio, quod relinquitur; & acquiritur præsentia ad partes noui spatij, quod per motum acquiritur. Si vero fractio specierum fiat primo modo tunc negamus, fieri mutationem intrinsecã in præsentia corporis Christi: nam licet partes specierum perdant continuationem, quam habebant inter se, partes tamen præsentiæ corporis Christi manent adhuc continuę inter se, quia ad continuationem partium præsentiæ solum requiritur vnitas subiecti, & spatij, quę adhuc maneret, licet species non essent amplius continuæ, sed contiguæ. Vnde ad confirmationem dicimus, si annihilatis speciebus maneret præsentia corporis Christi, futuram continuam, sicut prius; quia ex se non pendet à continautione, vel præsentia specierum; sed sicut si annihilato corpore, vel discontinuatis eius partibus, maneret anima rationalis in eodem spatio, adhuc eius præsentia esset continua, & vna sicut prius; sic dicendum omnino esset de præsentia corporis Christi, quæ imitatur omnino præsentiam animæ rationalis in corpore. 50. *Ad tertium.*

Secunda difficultas est, quia ex dictis videtur sequi, quod totus Christus sit etiam sub indiuisibilibus, & punctis specierum. Consequens autem negatur communiter à Teologis; imo aliquando cum Salmanticæ defenderetur, offensionem peperit apud Doctores; quia corpus Christi in Eucharistia succedit loco substantiæ panis: ergo vbi non erat panis, non est corpus Christi; ergo non est in punctis specierum, quia ibi non erat panis; alioquin cum diuiditur panis, & resultant superficies quantitatis terminatiuæ, resultaret etiam aliquid panis de nouo, & per consequens aliquid materiæ & formæ, & iam esset plus panis in pane diuiso, quam in pane integro; quæ omnia videntur absurda. Deinde, quando diuiditur hostia consecrata, resultant similiter noua indiuisibilia, vt terminent de nouo illas partes: ergo ponitur Christus de nouo in illis indiuisibilibus sine noua consecratione, & sine conuersione alicuius substantiæ in corpus Christi; quod videtur absurdum; nam provt est ibi corpus Christi, non succedit alicui substantiæ, quæ ibi antea esset, quia sub illa superficie de nouo resultãte (vt suppono) nulla fuit antea substantia, sed solum ponitur corpus Christi loco substantiæ possibilis quæ foret ibi, si non esset corpus Christi, quod non sufficit ad hoc, vt ponatur 51. *Secunda difficultas est vtrum corpus Christi sit sub punctis specierum.*

ibi per conuersionem. Hæc sunt, quæ potissimum probant, corpus Christi non esse in indiuisibilibus specierum; quam sententiam cum aliis tenet P. Vasquez *disput.* 188. *cap.* 4.

Vasquez.

52. *Addunt aliqui.*

Addunt aliqui, quando species vini consecratæ miscentur cum vino non consecrato, & resultat indiuisibile nouum continuatiuum, non fore, cur magis ponatur sub illo indiuisibili sanguis Christi, quam substantia vini, cum indiuisibile, sit copulatiuum vtriusque quantitatis. Nec ad veritatem verborum consecrationis requiritur, quod ponatur ibi sanguis Christi: nam licet ibi non ponatur, erunt vera verba præterita; pone enim, antea dixisse: *hoc est vinum album*; vera sunt hæc verba, licet postea misceatur cum vino rubro potentiori, & ideo in cõtinuatiuo ponatur forma vini rubri, quod præualet, & non vini albi; ergo similiter vera sunt verba: *hic est sanguis Christi*, licet postea misceantur species cum vino rubro potentiori, & ideo sub indiuisibili continuatiuo non sit sanguis Christi, sed substantia vini rubri potentioris. Confirmatur, quia ad veritatem verborum solũ requiritur, quod sanguis Christi succedat loco vini albi, quod in ipsum conuertitur, & præstet, quod præstaret illa substantia vini: ergo si vinum album non esset futurum sub illo indiuisibili copulatiuo, non requiritur ad veritatem verborum, quod sanguis Christi ponatur sub illo in prædicto casu.

Confirmatur.

53. *Responderi posset.*

Responderi fortasse posset ex ipso argumento, quod scilicet in eo solum casu deberet poni sanguis Christi sub illo indiuisibili, quando debuisset poni substantia vini conuersi in sanguinem, cuius loco succedit ipse sanguis: quare si vinum rubrum postea adueniens potentius sit, & ideo debeat ipsum solum esse sub illo indiuisibili, non oportebit, quod ponatur ibi sanguis Christi. Quid tamen, si vtrumque vinum æqualis actiuitatis, & virtutis sit? Tunc dici posset: si sub illo indiuisibili copulatiuo quantitatis resultat ex natura rei indiuisibile substantiæ similis reliquo vini, resultaret etiam in prædicto casu, atque ideo non esset ibi sanguis Christi, sed illud indiuisibile substantiæ nouum, quod nunquam fuisset consecratum, nec ad veritatem verborum requireretur eius conuersio. Si vero sub indiuisibili copulatiuo quantitatis futura esset substantia vtriusque vini (prout aliqui volunt) saltem inadæquatè, dici posset, futurum etiam ibi sanguinem Christi, & substantiam vini, quod de nouo admiscetur.

54. *Non tamen tollitur difficultas, sed augetur.*

Hæc tamen non tollunt difficultatem, sed augent; quia si sub indiuisibili quantitatis copulatiuo resultat nouum indiuisibile substantiæ vini, quod quia consecratum non fuit, manet non conuersum in sanguinem, sequitur primo, quod ob eamdem rationem, quando species consecratæ diuiduntur, & resultant noua indiuisibilia terminatiua quantitatis, debeant etiam resultare indiuisibilia substantiæ panis & vini, quia illa indiuisibilia quantitatis non fuerunt consecrata, atque ideo sub illis non erit Christus; sub nouum indiuisibile substantiæ resultans ex diuisione. Item, quando per motum localem aliæ partes consecratæ aliis consecratis continuantur, in calice, toties resultant noua indiuisibilia quantitatis, & per consequens noua indiuisibilia substantiæ non consecratæ; quare in calice consecrato erunt post paululum temporis multa indiuisibilia substantiæ vini de nouo producta admixta speciebus consecratis. Denique ex hoc fit, quod etiamsi totum vinum album consecratum sit potentius, & robustius, quam rubrum, cui postea miscetur, adhuc resultabit indiuisibile copulatiuum substantiæ nouum simile aliis, quæ erant vino albo, atque ideo aliquam substantiam vini albi ibi esse non conuersam in sanguinem Christi; quæ omnia videntur absurda, & ideo non videtur concedendum corpus, & sanguinem Christi esse sub indiuisibilibus specierum.

55. *Pater Suarez tenet oppositam sententiam.*

Oppositam tamen sententiam, quod scilicet corpus, & sanguis Christi sint sub indiuisibilibus, tenet cum aliis P. Suarez *disput.* 52. *sect.* 3. & probari videtur, primo quia non magis repugnat, totum Christum esse in spatio indiuisibili, quam in spatio diuisibili exiguo; ergo cum necesse sit concedere hoc secundum, non est cur negetur primum. Secundo, quia si solum esset in spatio indiuisibili, ergo si contingat, hostiam diuidi per dimidium illius spatij, vel diuidetur Christus, vel incipiet esse totus in singulis partibus, vbi antea non erat totus. Tertio, quia corpus Christi est in hoc spatio, sicut Angelus, sed Angelus non solum est in partibus, sed etiam in punctis; alioquin præsentia Angeli esset interrupta per vacuitates indiuisibiles; ergo idem dicendum est de Christo. Quarto, quia sub indiuisibilibus quantitatis præerat aliquid substantiæ panis: nam omne accidens etiam indiuisibile inhæret substantiæ, sed nihil substantiæ panis remanet post consecrationem; ergo illud conuertitur in corpus Christi ibi succedens.

Suarez. Probatur primo. Secundo. Tertio. Quarto.

56. *Additur exemplum anima.*

Quarto addere possumus, quia anima nostra tota correspondet singulis indiuisibilibus corporis; alioquin haberet præsentiam interruptam; nõ enim potest esse in spatio continuo, si non sint partes præsentiæ continuæ inter se mediis continuatiuis indiuisibilibus; ergo nec anima Christi in Eucharistia potest habere præsentiam continuam, nisi correspondet tota singulis indiuisibilibus spatij. Denique idem argumentum fieri potest de ipso corpore Christi, quod nisi totum correspondeat singulis indiuisibilibus spatij; necesse est quod eius præsentia non sit continua, sed interrupta; quod cum non possit cõcedi, oportet, quod sit etiam in indiuisibilibus, non potest autem correspondere pars sola corporis Christi indiuisibili spatij; iam enim esset vna pars corporis in vno indiuisibili, & alia in alio; ergo debet totum corpus, sicut tota anima, & sicut tota substantia Angeli correspondet.

57. *Vtriusque partis argumenta sunt difficilia.*

Vides vtriusque partis argumenta satis difficilia: ego quidem neutris puto sufficienter posse fieri satis. Vnde iuxta diuersas Philosophorum sententias dupliciter dissoluenda existimo: nam illi, qui quantitatem componunt ex solis indiuisibilibus, & negant diuisibilitatem illam partium in infinitum, facile se expediunt ab hac quæstione: concedunt enim, corpus Christi esse sub singulis indiuisibilibus specierum; nec contra hos vrgent argumenta proposita; quia in ea sententia per continuationem non resultant noua indiuisibilia continuata, nec per diuisionem noua terminatiua, sed illa quæ prius erant continuatiua fiunt terminatiua, & e contra, ablata solum vel posita eorum vnione inter se. Et sicut sub singulis punctis quantitatis præerat aliquod indiuisibile substantiæ panis, sic loco illius ponitur post consecrationem totum corpus Christi per veram conuersionem. In sententia vero communi Philosophorum ponente partes continui diuisibiles in infinitum; existimo consequenter neganda esse omnia eiusmodi indiuisibilia tam in continuo pertinenti, quam in successiuo: hoc enim modo vitantur omnes fere difficultates, quæ ex illo principio passim in Philosophia, & Theologia occurrunt, & aliud minus difficile soluuntur, quæ ad probanda ea indiuisibilia solent afferri: de hoc tamen alio loco, Deo volente, dicemus ex professo.

Res hac facilius est secundum opinionem componentem quantitatem ex solis indiuisibilibus.

SECTIO

SECTIO IV.

Quid significetur per ly corpus, in verbis consecrationis.

58. Vidimus, quid ponatur in Eucharistia; nunc iam incipimus examinare, quid ponatur ex vi verborum, & quid per concomitantiam: pro quo suppono, ex vi verborum poni ea, quæ significantur per verba, & sine quibus non essent vera verba consecrationis; reliqua autem ponuntur per concomitantiam, quo supposito, quærimus inprimis, quid ponatur sub speciebus panis ex vi verborum, quod est quærere, quid significetur per *corpus*, quod ponitur in consecratione panis?

59. *Prima sententia.* Gabriel. Suarez. Vasquez. *Reycitur.* Prima sententia docet, significari materiam Christi Domini sine aliquo alio. Hæc tribuitur Gabrieli, & aliis, quos afferunt P. Suarez *disp. 57. sect. 4.* & P. Vasquez *disp. 186. cap. 1.* Impugnatur tamen, quia materia sola secundum se non dicitur corpus humanum, quale in præsenti significatur: alioquin etiam si illa materia esset iam sub forma cineris, vel vermium, posset dici corpus Christi; quod falsum est.

60. *Secunda sententia.* Soto. Ledesma. *Reycitur.* Secunda sententia docet, significari materiã connotando formam substantialem rationalem: itaque corpus solum includit materiem in recto, licet connotet formam in obliquo. Ita Soto, & Ledesma apud Vasquez vbi supra *num. 16.* Hæc etiam reiicitur, quia si anima significaretur, licet de connotato vere tamen significaretur; & per consequens anima poneretur ex vi verborum, & non per concomitantiam, quod est contra Tridentinum *sess. 13. cap. 3.*

61. *Tertia sententia.* Tertia sententia docet significari materiam cum forma quadam partiali corporeitatis distincta realiter ab anima: per quam constituitur in esse corporis, & cum qua sola remanet materia, abeunte anima, & ratione cuius dicitur esse idem corpus viuum, quod postea est mortuum. Hæc tribuitur Scoto, & aliis. Addunt tamen aliqui, illam formam non solum constituere corpus vtcumque, sed organicum; constituit enim per diuersas partes, quas habet, diuersa membra, caput, manus, pedes, &c. ita vt sit quædam forma substantialis incompleta disponens ad formam viuentis. Ita opinatur & acerrime defendit P. Ægidius de Coninch in præsenti *art. 2.* quia alioquin, si materia acciperet nouam formam cadaueris, quando moritur homo, sequitur, corpus Christi mortuum fuisse vere corruptum: illud enim dicitur proprie corrumpi, quod in aliam substantiam diuersam mutatur. Consequens autem est contra illud Act. 2. *Neque caro eius vidit corruptionem.* Coninch.

62. *Hæc sententia supponit rem in Philosophia difficilem.* Hæc tamen sententia supponit rem in Philosophia minus veram, quod scilicet in homine detur simul alia forma substantialis corporeitatis cum anima rationali in eadem materia; quod impugnaui *in 1. Physic. disp. 3.* & breuiter reiicitur, quia in primis illa forma, quæcumque sit, non facit cum materia vnum ens completum (alioquin non posset materia rursus actuari per formã rationalem;) ergo, abeunte anima, non potest materia naturaliter manere cum sola illa forma, sicut nec potest manere sine vlla prorsus forma ratione sui incomplementi. Adde, consequenter idem dicendum esse de cadauere equi, quod in eo manet eadem forma substantialis corporeitatis, cum neque in eo producatur de nouo forma cadaueris, vt ipsi supponunt; imo idem dicendum erit de arbore exscissa, quod maneat lignum cum eadem forma ligni, quam antea habebat, licet non cum eadem anima vegetatiua. Quis autem credat, lignum mortuum esse ens minus completum, quam ferrum, vel lapidem, sed materiam solam cum forma quadam incompleta. Denique nulla est necessitas confingendi illam formam substantialem, quæ simul sit cum anima; nam quidquid accipit materia ab illa forma, potest accipere sufficienter ab accidentibus ipsius, & ab ipsa anima. Non sunt autem multiplicandæ formę substantiales in materia absque necessitate. Nos quidem ponimus in corpore mortuo formam substantialem cadaueris; non tamen absque necessitate; sed ne maneat materia prima absque forma: & quia proprietates, & operationes ligni, v.gr. non minus arguunt in ipso formam substantialem, quæ sit earum principium intrinsecum, quam in ferro, vel lapide, vt diceba-

Non sunt multiplicanda forma substantiales in materia sine necessitate.

mus: quare cum forma ferri, vel lapidis sit substantialis completa, cogimur idem de ligno, vel osse mortuo fateri. At vero, dum viuit, non est cur aliam formam substantialem multiplicemus vltra animam.

63. Adde, non esse iuxta naturam, quod corrumpatur aliqua forma substantialis absque introductione alterius, corruptio enim non intenditur propter se, sed propter generationem, & ideo dicitur generatio vnius esse corruptio alterius; quando ergo corrumpitur viuens, debet introduci alia forma noua substantialis; alioquin dabitur corruptio vnius absque generatione alterius. Item dabitur è contra generatio vnius absque corruptione alterius: nam quando in materiam embryonis introducitur forma viuentis, fit generatio substantialis absque corruptione formæ embryonis; quia sicut forma cadaueris sunt illæ formæ partiales, quæ erant in viuente, sic forma embryonis sunt eædem formæ partiales, per quas prius organizatur, & disponitur materia ad formam viuentis, & quæ remanent in viuente: generatur ergo substantialiter viuens absque corruptione aliqua substantialis, & corrumpitur substantialiter absque generatione substantiali; quod videtur esse contra mentem Philosophorum dicentium, corruptionem non intendi per se, sed per accidens, occasione generationis, quæ de nouo ponitur.

64. *Quod hic dicitur non satisfacit.* Nec satisfacit, si dicas, corruptionem poni propter generationem, & formam substantialem, non quæ de præsenti introducitur, sed quæ postea introducetur: corrumpitur quippe viuens, vt postea ex ipso generentur vermes; & in hoc sensu corruptio affert generationem, scilicet præsentem, vel futuram; hoc, inquam, non satisfacit; primo, quia finis ille, & eius assequutio longe nimis distat, quando v.gr. corrumpitur anima vegetatiua cedri, vt post tria, vel quatuor annorum millia, quibus cedrus incorrupta manet, possint ex ipsa generari vermes: certe Philosophi non significant concomitantiam adeo distantem inter generationem vnius, & corruptionem alterius. Deinde, si illa intentio generationis futuræ sufficeret ad ponendam corruptionem, posset etiam dici, quando alimentum prius conuertitur in chylum, vt postea conuertatur in sanguinem, corrumpi quidem substantialiter alimentum, non tamen introduci formam substantialem, sed accidentia, quia illa corruptio fit propter productionem sanguinis futuram, atque adeo in spe futuræ generationis spoliari materiam forma alimenti, absque alia forma substantiali præsenti, sed futura; quæ omnia non satis Philosophice dicerentur.

65. *Addunt aliqui.* Addunt aliqui, formas illa partiales fore, & non fore substantiales: fore quidem, quia ita supponuntur à suis assertoribus; non fore item, quia substantia est prima radix cæterorum; illæ autem formæ non sunt prima radix, sed ipsæ potius radicantur in anima, quæ eas exigit, sicut & alias dispositiones accidentales; ergo non essent substantiales, sed accidenta

accidentales. Hoc tamen argumentum non est efficax, quia illæ formæ non supponunt, sed potius præcedunt animam; non ergo radicantur in illa.

66. *Instantia. Dilnitur.* Dices ergo è contra, anima non erit substantialis, quia iam supponit primam radicem substantialem. Respondeo negando sequelam; quia conceptus substantiæ, vt alibi dixi, non est, quod sit prima radix vtcumque, sed radix determinata, alioquin forma non esset substantialis, quia supponit materiam, quæ est prima radix formarum; quia tamen nondum est prima radix determinata, sed ipsa materia cum forma, componit primam radicem determinatam; ideo forma, etiam est substantialis. Illæ ergo formæ partiales non sunt prima radix determinata formæ viuentis; quia sicut materia est indifferens ad formam viuentis, & non viuentis; sic illæ formæ partiales non exigunt determinate animam, cum possint esse etiam in embryone, vel cadauere: non ergo impediunt, quod forma viuentis sit etiam substantialis.

67. *Instabis.* Dices, iuxta, habe regulam ipsæ formæ partiales non erunt substantiales, quia supponunt primam radicem determinatam sui, scilicet dispositiones prærequisitas ad illas formas. *Respondent aliqui.* Respondent aliqui dispositiones non esse radicem formæ, sed potius è contra; quia licet forma ordine naturæ subsequatur, præcedit tamen ordine intentionis; sufficit autem ad conceptum substantiæ, quod sit prima radix saltem in genere causæ finalis: & quidem certum est, dispositiones esse propter formam, & non è contra formam propter dispositiones.

68. *Reijcitur hæc responsio.* Hoc tamen responsum, & extensio substantiæ ad primam radicem in genere causæ finalis, non videtur esse iuxta mentem Philosophorum; & aliunde videtur continere petitionem principij. Philosophi enim nomine *substantia* intelligunt id, quod substat aliis, id est, quod quasi fundamentum cæterorum ea sustinet, & restaurat; sicut radix restaurat frondes, & ramos amissos in arbore; quod certe non est munus causæ finalis. Nec potuerunt absque petitione principij ea ratione discernere substantias ab accidentibus: quando enim dubitatur, an dispositiones sint substantia, dicis, non esse substantiam, quia ipsæ sunt propter formam. Si rursus quæram, vnde

69. scis eas esse propter formam? Respondebis, quia accidentia sunt propter substantiam, & non è contra: & nunquam reddes rationem, cur forma subsequens sit substantia, nisi recurras ad illam communem Philosophis, quia scilicet præter dispositiones datur aliud, quod restaurat ipsas dispositiones ex parte amissas, quod est esse radicem determinatam aliorum: hoc autem non conuenit dispositionibus: nam licet semper aliquæ dispositiones præcedant conseruationem formæ, non tamen hæ determinatæ; v. gr. in homine requiritur ad eius temperamentum tanta humiditas, tantus calor, frigus, & siccitas. *Vnde constat dispositiones non esse formam temperati.* Si casu decrescat frigus à debito grado, non ideo moritur homo, sed potius forma substantialis paulatim restaurat gradum frigoris amissum, & reducit temperamentum ad statum debitum; quod idem facit, si decrescat calor, vel siccitas, &c. nisi ita sit notabilis mutatio in qualitatibus, vt iá non possit perseuerare forma vnita. Vnde constat, dispositiones illas non esse substantiam hominis; quia hæc debet esse aliqua radix, quæ eadem manens sit fundamentum aliorú: dispositiones autem non sunt tales, quia variantur, crescentibus, & decrescentibus, modo his, modo illis, & datur aliud principium, quod idem manens restaurat ea, quæ de temperamento perduntur: illud ergo aliud principium merito appellamus substantiam, & non temperamentum dispositionum. Adde, aliud temperamentum nihil aliud esse nisi constatum ex multis qualitatibus; quarum singulæ nou sunt substantia, sed accidens, vt constat de singulis gradibus caloris, frigoris, &c. ergo nec totum, quod resultat, potest esse substantia; quia ex accidentibus non potest componi substantia. Hoc obiter dixerim, quia existimo, non satis efficaciter impugnare illo argumento, formas partiales superadditas animæ; licet hæ formæ partiales, vt dixi, ex aliis capitibus non mihi probentur.

70. *Respondetur ad argumentum Patris Coninch.* Nunc iam ad fundamentum, quod pro ipsis afferebat P. Coninch de corruptione corporis Christi; quod non est ad rem, quia ideo dicitur corpus Christi incorruptum, sicut illa corpora Sanctorum; quia licet fuerit verum cadauer, non tamen abiit in vermes vel cineres, sed semper mansit verum corpus humanum: ideo licet compositum præcedens fuerit corruptum, non tamen ipsum cadauer.

71. *Quarta sententia.* Quarta sententia docet, per *corpus* significari materiam cum forma substantiali, non quidem determinata, & singulari, sed secundum gradum superiorem, & rationem communem, in qua conueniunt forma rationalis, & forma cadaueris humani, quatenus vtraque cum materia constituit corpus humanum organicum, abstrahendo à viuo & mortuo. Ita Suarez vbi supra, cum aliis. Hanc sententiam impugnat Vasquez duplici argumento: primo, quia caro viua, & mortua non habent rationem communem carnis, in qua conueniant; dicuntur enim æquiuoce *caro*: ergo per *corpus* non potest significari forma substantialis secundum gradum communem carni viuæ, & mortuæ, cum nullus detur talis gradus communis. Antecedens probat ex Aristotele 2. *de generatione animalium*, cap. primo, his verbis: *non enim est facies, nisi animam habeat, neque caro; sed corrupta æquiuocè dicitur facies, aut caro, perinde quasi lapidea, lignea facta sit.* Suarez. Vasquez. *Hanc sententiam impugnat Vasq.*

72. *Hoc argumentum minùs probat.* Hoc tamen argumentum, & testimonium Aristotelis nimium probaret; probaret enim etiam contra ipsum Vasquez, non solum non dari rationem communem carnis viuæ, & mortuæ, sicut non datur ratio communis cani latrabili, & cœlesti; sed etiam quod caro mortua non est proprie, & simpliciter caro, sicut nec caro lapidea; ex quo sequitur, non fore vera proprie verba consecrationis, nisi poneretur caro Christi viua. Quare dictum illud Aristotelis omnes debemus vel reiicere, vel ita explicare, vt non omnino neget conuenientiam inter carnem viuam, & mortuam, sed dicat tantam esse inæqualitatem & distantiam, vt ferè videatur intercedere analogia; sicut rationem communem entis appellare solent analogam, vel æquiuocam ob maximam distantiam accidentis à substantia, & entis creati ab increato; licet reuera sit in rigore vniuoca; vt probaui in Dialectica.

73. *Secundò arguit Vasq.* Secundo arguit P. Vasquez supra *num.* 8. quia si *corpus* significat concretum totale secundum gradum genericum; ergo non potest Christus dicere, *hoc est corpus meum*: sicut nec dicimus, *hoc est animal meum*, vel *viuens meum*; loquendo de ratione generica animalis, vel viuentis in nobis reperta: quia illud *meum* debet cadere supra id, quod est pars physicè, & realiter, vel quod significatur ad modum partis: gradus autem genericus non significatur vt pars realis, & physica; alioquin non posset prædicari de toto; vt de facto prædicatur. Cæterum nec hoc argumentum est efficax; quia licet gradus genericus animalis, vel viuentis in concreto non significetur vt pars, quia animal nó solum dicit naturam, sed etiam subsistentiam; at vero animalitas in abstracto vere est pars: dici autem posset, quod corpus intelligitur in *Neque hoc argumentum est efficax.*

in abstracto pro natura corporis provt distincta à subsistentia; quare sicut in abstracto potest Christus dicere: *hæc est mea animalitas*, sic potest dicere: *hoc est corpus meum*, loquendo de natura corporis in abstracto. Differt autem corpus ab animalitate in hoc, quod animal in concreto, & in abstracto significatur per diuersas voces: corpus autem siue in concreto, siue in abstracto, significatur per eamdem vocem; sicut etiam substantia, quæ est genus supremum, significatur per eamdem vocem in concreto, & in abstracto; & ideo possumus dicere, *Christus est substantia*, sumendo illam in concreto, & possumus etiam dicere, *hæc est mea substantia*, sumendo illam in abstracto. Ex quo etiam fit, vt licet non possimus dicere, *verbum assumpsit animal*, sed *animalitatem*, possimus tamen dicere, *Verbum assumpsit substantiam*, & similiter: *Verbum assumpsit corpus*; & licet non possimus dicere, quod panis conuertitur per se in subsistentiam Christi, dicimus tamen conuerti per se in corpus Christi; quia scilicet corpus non includit subsistentiam, nec sumitur in concreto, sed in abstracto; ergo *corpus* potest significari vt pars, licet *animal* non possit.

74. *Melius ergo impugnatur prædicta sententia. Trident.*

Melius ergo impugnatur prædicta sententia ex Concilio Tridentino *dicta sess. 13. cap. 3.* vbi dicitur, animam Christi poni sub speciebus panis per concomitantiam; ergo ex vi verborum non ponitur aliqua forma substantialis significata in recto; ergo *corpus* non significat compositum ex materia, & forma. *Respondet Suarez.* Respondet Suarez, animam non poni ex vi verborum, quatenus anima est, sed quatenus forma corporis organi; at vero vt anima est, ponitur per concomitantiam. *Hæc solutio impugnatur.* Sed hæc solutio impugnatur, quia ex vi verborum ponitur non solum corpus in communi, sed hoc numero corpus in particulari; ergo non solum ponitur forma in communi; sed hæc numero forma in particulari. Patet consequentia, quia in ratione huius corporis, non constituitur per formam in communi, sed per hanc numero formam, saltem intellectum cum vltima hæcceitate. Ex hoc autem sequitur, differentiam specificam non poni per concomitantiam; quia hæc differentia specifica non ponitur propter coniunctionem seu vnionem realem cum eo, quod ponitur ex vi verborum, sed propter identitatem cum hæcceitate formæ, quæ ponitur ex vi verborum: hæc autem non est concomitantia, de qua loquitur Concilium, illa enim fundatur in inseparabilitate naturali vnius partis ab alia, cum qua vnitur: hæc vero in identitate essentiali vnius formalitatis cum alia. Confirmatur, quia pari ratione posset aliquis contendere, sanguinem poni sub speciebus panis ex vi verborum, non quidem vt sanguis est, sed vt est pars corporis humani: quod tamen satis alienum esset à mente Tridentini.

75. *Alij respondent.*

Aliqui recentiores respondent, non esse nouum, quod causa producens aliquem effectum, habeat quidem virtutem ad producendam rationem communem illius formaliter loquendo, non vero ad particularem, atque ideo ratio particularis non tribuatur illi causæ formaliter loquendo, sed alteri com principio. Sic enim Deus concurrit cum voluntate humana, quando fit actus malus, & Deo quidem tribuitur ratio communis, non vero differentia actus mali. Item intellectus concurrit cum lumine gloriæ ad actum visionis Dei, & intellectui tribuitur vitalitas, non supernaturalitas visionis. Sic ergo verba consecrationis ex se habent virtutem ad ponendum corpus Christi secundum rationem communem corpori viuo, & mortuo: atque ideo, quando de facto ponitur viuum, verbis tribuitur ratio communis, differentia autem viui non verbis, sed Deo, qui illam actionem determinat ad corpus viuum, & ad animam potius, quam ad formam cadaueris eo quod de facto anima, & non forma cadaueris sit vnita tali materiæ, & in hoc sensu dicitur anima poni per concomitantiam, seu ratione vnionis, quam de facto habet cum materia. Sicut ergo ignis ex se habet virtutem producendi calorem, non tamen potest ex se producere hunc numero calorem in hoc indiuiduo, nisi determinetur à causa prima ad hoc indiuiduum caloris iuxta communem Philosophorum sententiam, & ideo indiuiduatio huius caloris non tribuitur igni, neque est ex virtute ipsius, sed ex determinatione Dei: sic verba consecrationis ex se possunt ponere corpus Christi, non tamen possunt determinare ad viuum, & ideo corpus Christi ponitur ex virtute verborum, determinatio vero ad viuum ex voluntate Dei propter statum vitæ, quem corpus illud de facto habet: & sicut ignis de se petit, quod causa prima determinet eius indifferentiam ad aliquod indiuiduum in particulari: sic verba petunt, quod Deus determinet eorum indifferentiam ad corpus viuum vel mortuum; ipsa tamen determinatio ad corpus viuum non exigitur à verbis, nec tribuitur verbis. Idem autem est, aliquid non tribui virtuti verborum, & non poni ex veritate verborum: quia verba agunt, & operantur propter veritatem, quam significant: vnde sicut veritas verborum exigit corpus Christi, non tamen viuum, sic differentia viui non ponitur ex vi, aut veritate verborum formaliter, sed sola ratio communis corporis humani Christi.

76. *Quidquid sit de tota hac doctrina applicari non potest ad præsentem difficultatem.*

Sed quidquid sit de tota hac doctrina, applicari non potest ad præsentem difficultatem explicandam, quia si nomine *corporis* intelligitur compositum substantiale importans in recto materiam, & formam substantialem, provt hi Auctores intelligunt, non potest negari, quod de facto hæc forma substantialis, scilicet anima rationalis ponatur ex veritate, & virtute verborum consecrationis. Ad veritatem enim verborum non ea solum requiruntur, sine quibus in nullo casu verba essent vera, sed ea omnia, sine quibus hic, & nunc verba non essent vera, sed falsa: nam si Christus haberet, v.g. corpus ieiuniis magis attenuatum, verba essent vera, licet non poneretur corpus ita plenum, quod de facto habebat: nunc tamen ad perfectam veritatem verborum oportuit poni idem corpus, quale de facto habebat. Item si temporis decursu perdidisset plures partes, & acquisisset alias, verba essent vera, licet nõ ponerẽtur hæ partes, quas modo habet: nunc autem ad veritatem verborũ oportet poni corpus cum his partibus, quas de facto habet, quia verba vt sint vera, debet poni illud idem corpus, quod de facto habet Christus; non aliud, quod potuisset habere, & quod si haberet, illo posito, verba essent vera: similiter ergo si hoc corpus constituitur de facto per hãc formam substantialem, & ad veritatem verborum requiritur, quod ponatur illud corpus, quod de facto Christus habet, consequens est, vt verba ad sui veritatem exigant hic & nunc, quod ponatur tale corpus cum tali forma substantiali; ergo hic, & nunc anima rationalis ponetur ex veritate verborum.

Fatemur non requiri animam ad veritatem verborum in quocumque casu.

Fateor, non requiri animam ad veritatem verborum in quocumque casu, sed neque hæc materia requiritur ad veritatem verborum in omni casu: nam si paulatim deperditæ essent hæ partes, & aliæ acquisitæ, non deberent poni hæ partes, sed aliæ, vt verba essent vera; sicut ergo de facto hæc materia ponitur, non per concomitantiam, sed ex veritate verborum, quia de facto hæc materia constituit hoc corpus Christi, sic de facto hæc forma ponetur ex veritate verborum; quia de facto Christus habet tale corpus, quod

quod constituitur in ratione talis per talem formam, non minus quam per talem materiam.

77. *Quinta sententia.* Quinta sententia docet, per *corpus* significari non materiam solam, sed vt accipit esse corporis à forma substantiali, non quidem rationem communem corporis, sed disiunctum ex corpore viuo vel mortuo, ita vt neutrum significetur determinate; sed hoc vel illud disiunctim, quasi dicas: hoc est corpus Christi viuum, vel mortuum. Hinc est, ad veritatem huius propositionis non requiri determinare animam, nec determinare formam cadaueris, sed vnam vel alteram; quare quod ponatur anima de facto, non prouenit ex mera significatione verborum, sed ex eo, quod de facto corpus Christi reperitur in cœlo cum anima rationali. Hanc tenet Pater Vasquez vbi supra *cap. vltimo* cum aliis: & probat ex impugnatione aliarum; & quia hoc modo cessant omnes difficultates. Hæc sententia non displicet, si aliquid addat, & alitèr explicetur, quod forsan non erit contra mentem suorum Auctorum; ideo eam impugnare nolo.

78. *Conclusio. Quid per corpus intelligatur.* Dico ergo per vocem *corpus* non significari determinate compositum substantiale, sed materiam cum organizatione sufficienti ad hoc, quod habeat diuersitatem partium, carnis scilicet, ossis, cordis, &c. *Duplex est organizatio.* Pro quo aduerte, corpus organicum habere duplicem organizationem, alteram substantialem, alteram accidentalem. Prima prouenit à forma substantiali, tali vel tali modo vnita materiæ. Suppono enim ex Philosophia, partes viuentis esse substantialiter heterogeneas; ita vt caput substantialiter differat à manibus, siue ratione diuersæ formæ partialis in brutis, siue saltem ratione diuersæ vnionis substantialis in homine; itaque in ipsa substantia hominis datur organizatio, & diuersitas partium sufficiens ad cõponendum corpus humanum, etiamsi nullum esset accidens. Alia est organizatio accidentalis orta ex diuersitate accidentium, & dispositionum; ratione cuius materia, etiamsi careret forma substantiali, diceretur vere organizata, & corpus humanum aptum ad recipiendam animam rationalem, vel formam cadaueris. Hoc supposito, videtur verisimile, materiam primam, vt subest cuilibet ex his organizationibus, intelligi posse appellatione *corporis*: nam vt subest illis, est materia organizata, & componens cum forma substantiali compositum vel viuentis vel cadaueris, & quidem hanc esse significationem corporis in prædictis verbis, probari potest ex impugnatione aliarum sententiarum, & ex communi modo loquendi, quo corpus non significat totum compositum, sed partem illius distinctam ab anima; nam licet aliquando apud Philosophos *corpus* accipiatur pro toto composito substantiali, & prædicetur in recto de homine: cæterum in modo communi loquendi vix accipitur *corpus* in hac significatione, sed pro vna parte compositi humani, prout condistinguitur ab anima; & ideo dicimus hominem habere corpus, constare ex corpore, & anima: Verbum assumpsisse humanitatem constantem ex corpore, & anima; & in eodem sensu dicitur in Symbolo Athanasij, quod *anima rationalis, & caro vnus est homo*; & denique in hoc sensu loquitur Tridentinum vbi supra de corpore Christi, quod ponitur in Eucharistia ex vi verborum, vt de parte condistincta ab anima; dicit enim, *corpus poni vnà cum anima*, & corpus poni ex vi verborum, animam vero per concomitantiam partium inter se: quibus satis indicat, loqui de corpore, & anima, vt sunt duæ partes hominis condistinctæ realiter inter se.

Probatur ex impugnatione aliarum sententiarum.

79. Cum ergo nomine *corporis* debeat intelligi vna hominis pars; hæc autem non possit esse sola materia prima secundum se, vt supra probatum est, quia sola materia secundum se non est corpus humanum, necesse est intelligere materiam, vt subest organizationi humanæ, & diuersitati membrorum: hoc autem habet materia, tum ex accidentibus, vt dixi, tum etiam ex vnione cum forma substantiali; quia licet omnia illa accidentia diuinitus tollerentur ab homine, posset diuinitus manere homo; & per consequens esset verum dicere de illo, quod constaret ex corpore & anima, sine quibus non datur homo; ergo esset etiam verum dicere, *hic adest corpus Petri*, v.g. ergo possent verificari verba consecrationis, posita materia prima præcisè cum organizatione substantiali; ergo ad veritatem verborum solum requiritur materia cum altera ex illis organizationibus: quælibet enim sufficit, vt illa denominetur corpus humanum. Ex quo infertur, materiam poni ex vi verborum, non vero animam rationalem; quia licet anima non poneretur, possent esse vera verba ratione organizationis accidentalis: ponitur tamen de facto anima propter vnionem, quam de facto habet cum materia, vt dixit Tridentinum vbi supra.

Corpus nomine debet intelligi vna hominis pars.

80. *Obiectio prima.* Obiicies primo; nomine *corporis* intelligitur aliqua pars compositi humani, vt diximus, sed corpus organicum, quod resultat ex materia, & organizatione substantiali, non est pars, sed totum, cum includat materiam & formam substantialem, à qua prouenit formaliter illa organizatio substantialis; ergo nomine *corporis* non potest intelligi materia, prout subest organizationi substantiali, sed solum prout subest organizationi accidentali; vt sic enim est pars hominis.

81. *Respondeo.* Respondeo, negando minorem; quia dempta organizatione accidentali, posset diuinitus manere homo, vt dicebam; & non possumus negare, quin ille homo constaret ex corpore, & anima; ergo in illo composito intelligimus duas partes; quarum vna sit corpus. *Instabis.* Dices, illa pars non esset materia sola, quia materia secundum se non est corpus humanum; ergo esset materia cum anima; ergo non esset pars, sed totum. *Respondeo. Illa pars est materia in recto, connotans tamen in obliquo formam.* Respondeo, illam partem esse materiam in recto, connotantem tamen in obliquo formam substantialem: itaque illa pars esset materia organizata: & sicut materia organizata non est homo, nec materia animata est homo, licet habeat formaliter ab anima esse animatam, vel organizatam: sic etiam licet habeat formaliter ab anima esse corpus humanum, non tamen est idem corpus humanum quod humanitas; quia hæc dicit in recto vtramque partem: est enim materia, & forma vnitæ; corpus vero non est humanitas, quia non dicit in recto vtramque partem, sed alteram; est enim materia informata, & organizata substantialiter ab anima. *Corpus dicit tantum vnã partem in recto.* Scio, nomine *corporis* aliquando significari apud logicos aliquod prædicatum superius compositum ex materia, & forma, quod prædicatur de inferioribus: sed tamen in vulgari sermone non habet hanc significationem, sed supponitur pro vna parte physica compositi humani; in quo sensu non dicit in recto nisi solam materiam; in obliquo vero organizationem substantialem, vel accidentalem. *Sunt aliqua substantiua quæ dicunt aliquid in recto, & aliud in obliquo.* Nec obstat, *corpus* esse nomen substantiuum: sunt enim aliqua nomina substantiua, quæ dicunt aliquid in recto, & aliud in obliquo: sicut *sacramentum* non est significatio, sed id quod habet significationem; & *mater* non est subiectum, & maternitas, sed subiectum habens maternitatem: ita etiam *corpus* est materia habens organizationem, quod non potest melius probari, quam ex communi modo concipiendi,

concipiendi, & loquendi: nam si importaret in recto vtramque partem, non diceretur homo constare ex corpore, & anima, sed ex materia, & anima, vt dixi; *homo* vero significat vtramque partem in recto, non præcisè, quia est substantiuum, sed quia ad sic significandum impositum est, vt constat ex vsu: non enim dicimus, *materia est homo.*

82. *Obiectio secunda.* Obiicies secundo ex Suarez vbi supra; quia in consecratione datur ex vi verborum vera transsubstantiatio; ergo conuersio totius substantiæ panis in totam substantiam; ergo non in substantiam partialem solam, qualis est materia. *Responsio.* Respondeo, hoc argumento probari etiam esse ex vi verborum subsistentiam Verbi, quia humanitas provt condistinguitur à subsistentia, non est substantia integra & completa, (non enim desineret tota substantia panis, nisi desineret etiam subsistentia panis;) ergo vt detur transsubstantiatio, deberet esse etiam ex vi verborum subsistentia Christi; quod est contra ipsum Suarez. Ad argumentum ergo respondeo, ad transsubstantiationem non requiri, quod terminus formalis sit substantia completa, sed solum quod conuersio fiat in ordine ad eadem accidentia, quibus antea subsstabat vna substantia, & nunc succedit alia in eodem munere substandi, quæ tota est terminus formalis conuersionis, siue hæc sit substantia completa, siue incompleta. *Non requiritur ad transsubstantiationem quod terminus formalis sit substantia completa.*

83. *Obijcitur iterum.* Tertio obiici potest ex eodem Suarez, quia terminus, qui ponitur ex vi verborum, debet esse aliquid, quod naturaliter possit existere ex vi suæ substantiæ; sed non est huiusmodi sola materia, ergo non sola illa ponitur ex vi verborum. *Respondeo.* Respondeo, hoc argumentum habere mille instantias in sententia ipsius Suarez contra ipsum; quia humanitas non potest existere sine subsistentia; & tamen subsistentia non est ex vi verborum: item sanguis non potest conseruari naturaliter sine corpore, neque è contra; & tamen corpus non ponitur ex vi verborum cum sanguine, neque è contra; ergo prima propositio, quæ assumitur in hoc argumento, est omnino falsa.

84. *Infertur decisio alterius quæstionis.* Ex dictis infertur decisio alterius quæstionis, de qua Sanctus Thomas *art.* 4. in corpore, vtrum quantitas, & alia accidentia corporis Christi ponantur ex vi verborum. Potest autem sermo esse vel de accidentibus pertinentibus ad organizationem corporis humani, vel de aliis. Et quidem de aliis facile respondetur, ea omnia esse in Eucharistia per concomitantiam, vt dictum est supra *sect.* 1. in fine: vbi obiter notandum est, P. Vasquez *disput.* 193. *num.* 14. licet concedat, Christum habere in Eucharistia qualitates, quas habet in cœlo, dicere tamen non habere ibi passiones, quas alibi; quare in Eucharistia erit calidum ex calore alibi accepto, non tamen erit in Eucharistia calefactus, quia non habet in Eucharistia calefactionem, sed calorem; pro quo affert S. Thomam infra *quæst.* 81. *art.* 4. in corpore. Cæterum si sermo sit de actionibus, & passionibus, quæ non significant motum, vel propinquitatem localem, ego non dubito, posse corpus Christi, & debere ab ipsis in sacramento denominari; quia in Eucharistia habet non solum qualitatem, sed etiam actionem ipsam, quare ab vtraque debet ibi denominari. Nec oppositum docuit S. Thomas: loquitur enim de flagellatione, conspuitione, &c. quæ significant approximationem localem duorum corporum, v.g. flagelli, & carnis, &c. quam approximationem non haberet in Eucharistia.

85. *Difficultas est de accidentibus pertinentibus ad organizationem.* Difficultas ergo est de accidentibus pertinentibus ad organizationem accidentalem; de quibus P. Vasquez *disput.* 187. *cap.* 4. docet, significari ex vi verborum, quia ex vi verborum significatur caro, & corpus humanum: debet autem constitui in esse carnis, & corporis organici per aliquam organizationem accidentalem, sine qua non intelligitur diuersitas organorum; ergo organizatio accidentalis debet etiam significari per verba. Respondet P. Suarez dicta *sect.* 5. in fine, accidentia organizationis significari per verba non per se primo, sed concomitanter. Sed contra, quid repugnant significari per verba, & concomitanter: concomitans enim in præsenti dicitur illud, quod non significatur, nec requiritur ad veritatem verborum; ergo si verba non sunt vera sine organizatione accidentali, hæc ponitur ex vi verborum, & non concomitanter: si autem possunt esse vera sine illa; ergo non significatur per verba vllo modo. *Respondet.* Verius tamen existimo cum P. Suarez *disput.* 51. *sect.* 5. accidentia non poni ex vi verborum, quæ est sententia S. Thomæ dicto *art.* 4. & probatur breuiter ex nostris principiis, quia *corpus* non significat organizationem accidentalem, vel substantialem determinate, sed aliquam disiunctim; ergo neutra ponitur ex vi verborum; possunt enim esse vera verba, licet accidentia non ponerentur: nunc ergo ponuntur ratione vnionis, & coniunctionis, quam habent cum corpore Christi.

86. *Instantia.* Dices, ex vi verborum ponitur aliqua organizatio in materia; ergo illa, quam de facto habet corpus Christi, quia de facto ponitur ex vi verborum illud corpus, quod de facto habet Christus, & cum illis partibus integrantibus, quas habet, &c. ergo cum illa organizatione, à qua de facto habet esse corpus humanum; alioquin non videretur poni idem corpus, sed aliud. *Diluitur primo.* Respondeo in primis, licet de facto poneretur illa materia in Eucharistia cum alia organizatione, forsan sufficeret, vt esset idem corpus; quia hoc corpus non importat in recto nisi hanc materiam; variato autem illo solum, quod importatur in obliquo, non variatur corpus; & ita ex vi verborum non videtur ponenda organizatio, quam habet corpus Christi in cœlo. *Addo etiam.* Sed addo, licet id requireretur, non tamen poni determinate organizationem accidentalem, vel substantialem ex vi verborum; quia verba neutram determinate significant, sed aliquam disiunctim.

87. *Instabis adhuc.* Dices adhuc, verba operantur, quod significant, sed significant aliquam organizationem; ergo ponunt aliquam, ergo accidentalis, vel substantialis ponitur ex vi verborum. *Respondeo.* Respondeo, verba operari quod significant; cæterum non posse hoc fieri, quin operentur aliquid etiam, quod non significant, quia licet possint significare organizationem sub disiunctione, non tamen possunt ponere aliquam, quæ non sit determinata, & per consequens ponitur cum determinatione, quam verba non significant. Sicut qui vouet recitare vnum Psalmum, non potest illud votum implere, quin faciat aliquid, quod non promisit; scilicet recitare hunc determinate, ad quod non tenebatur ex vi voti: quare ex vi præcisa illius voti non potest poni determinate aliquid, ad quod teneatur ex præcisa obligatione voti. Fatemur ergo, quod ex vi verborum ponitur aliqua forma disiunctim; quia poni ex vi verborum, est poni, & significari per verba, & ideo licet ponatur hæc determinate, non ponitur ex vi verborum hæc determinate, sed ex vi verborum disiunctim, hoc est, significantium illam disiunctim, & exigentium, poni hanc, vel illam; non tamen concedimus, hanc, quæ de facto ponitur, poni ex vi verborum; quia sine hac verba essent vera. *Verba operantur quidem quod significant, licet tamen fieri non possit quin operentur aliquid quod non significant.*

88. *Obijcitur.* Obiicies iterum, verba consecrationis habent vim

vim ad aliquid ponendum; sed non possunt aliquid ponere, nisi ponant aliquid determinate; ergo habent vim ponendi aliquid determinate; & non solum disiunctim; ergo aliquid determinate ponitur ex vi verborum. *Respondetur.* Respondetur distinguendo minorem, & vtrumque consequens. Debent ponere aliquid determinate, si illud *determinate* teneat se ex parte effectus, concedo, si tenear se ex parte virtutis, seu exigentiæ verborum, nego: verba enim ex se concurrunt indifferenter ad ponendam hanc organizationem determinatam, vel illam aliam determinatam, atque ideo exigunt aliquam concausam, nempe Deum, qui determinet illam in differentiam verborum, & ponat talem organizationem potius quam aliam. Vnde ea organizatio, quæ de facto ponitur, non ponitur vt talis ex vi verborum: quia poni ex vi verborum, non est solum poni ex efficacia verborum, sed ita poni virtute verborum, vt, si non poneretur, non essent vera verba hic & nunc prolata.

Organizatio quæ ponitur, non ponitur vt talis ex vi verborum.

89. *Quæsitum.* Petes, quid ergo est, quod de facto ponitur ex vi præcisa, & veritate verborum? non enim ponitur sola materia prima, quia hæc nuda non est corpus humanum; ergo ponitur aliqua organizatio; ergo ea, quæ de facto ponitur, ponitur ex vi verborum; ergo anima rationalis, à qua formaliter corpus est substantialiter organizatum, ponitur de facto ex vi verborum.

Satisfit. Respondeo, eandem interrogationem fieri posse in exemplo supra adducto, quando scilicet pœnitens debet ex præcepto Confessarij dicere vnum Psalmum pro pœnitentia, & postea dicit Psalm. *Miserere*, v.g. tunc, inquam, quæri potest similiter, quid dicat pœnitens præcise ex obligatione, & præcepto Confessarij? Non enim dicit Psalmum *Miserere* ex tali præcepto præcise, cum posset alium Psalmum breuiorum & diuersum dicere. In vtroque ergo casu respondendum est eodem modo, scilicet pœnitentiam ex præciso præcepto Confessarij dicere Psalmum; quod vero sit hic Psalmus, esse ex sua libera deuotione: sic etiam ex præcisa vi, & veritate verborum poni sub speciebus corpus Christi, hoc est, talem materiam organizatam; quod vero sit cum hac organizatione numero, esse propter vnionem, quam talis organizatio habet de facto cum materia Christi.

Ex vi verborum ponitur materia organizata præcise, non vero sola aut talis organizatio.

90. *Instabis.* Dices, id, quod ponitur à parte rei ex vi verborum, est aliquid determinatum; sed corpus ponitur ex vi verborum; ergo *corpus*, provt ponitur ex vi verborum, significat aliquam organizationem determinatam. *Respondeo.* Respondeo, id, quod ponitur à parte rei, esse aliquid determinatum, non tamen poni determinatum ex sola vi, & veritate verborum; nam poni ex vi verborum, dicit duo, scilicet, poni, & significari per verba: positio est aliquid physicum, & terminatur ad organizationem determinatam: significatio vero est aliquid intentionale, & potest tendere ad aliquid indeterminatum, vel indeterminate; organizatio ergo, quæ de facto ponitur, licet ipsa determinate sit, quæ ponitur, non tamen significatur determinate per verba, sed vel secundum rationem communem, vel sub disiunctione; & ideo non ponitur ipsa ex vi præcisa verborum, quia deest altera pars, scilicet, quod hæc organizatio significetur per verba, sicut in exemplo posito, Psalmus, qui dicitur à pœnitente, est Psalmus determinatus, sed tamen hic Psalmus non ponitur ex præcisa obligatione; quia poni ex obligatione, est poni, & præcedere obligationem dicendi hunc Psalmum; primum est verum & secundum falsum: fatendum ergo est, non poni ex præcepto Confessarij Psalmum determinatum, nec ex vi verborum consecrationis organizationem determinatam.

Id quod ponitur est quidem determinatum, non tamen ex sola vi verborum.

Vrgebis adhuc; id, quod ponitur per concomitantiam, non debet esse idem realiter cum eo, quod ponitur ex vi verborum; ponitur enim non propter identitatem, sed propter vnionem, seu connexionem, quam habet cum illo, quod ponitur ex vi verborum: sed indiuiduatio, seu determinatio huius organizationis, quæ ponitur per concomitantiam, est idem realiter cum ratione communi organizationis, quæ significatur, & ponitur per verba; ergo non potest illa sola determinatio poni per concomitantiam, si ponitur ex vi verborum ratio communis organizationis significata in obliquo. 91. *Vrgebis.*

Respondeo primo, per *corpus* non significari organizationem in communi, sed disiunctim hanc vel illam: est enim hoc corpus hæc materia prima cum aliqua organizatione humana, hac, vel illa: quare hæc organizatio, quæ ponitur de facto, non identificatur cum illo disiuncto; nec ponitur propter identitatem, quam habeat cum illo, quod significatur per verba: posset enim poni illud disiunctum, quod significatur per verba absque hac organizatione; ergo hæc organizatio non est idem, nec ponitur propter identitatem, quam habeat cum illo disiuncto, sed propter connexionem, & vnionem, quam habet à parte rei cum hac materia prima, quæ ponitur ex vi verborum. *Respondeo.* *Per corpus non intelligitur organizatio in communi, sed disiunctim hæc vel illa.*

Secundo responderi potest; admittendo, quod per *corpus* significetur organizatio in communi: non enim displicet ex hoc capite quarta sententia Francisci Suarij, & aliorum supra relata, quod doceat, significari, & poni ex vi verborum rationem communem formæ substantialis: sed quia docent, formam substantialem significari in recto, vt constitutiuum directum corporis humani: inde enim fit, quod hoc corpus debet importare hanc formam substantialem, atque ideo non posse poni ex vi verborum hoc corpus Christi (provt debet de facto poni) quin ponatur etiam ex vi verborum hæc forma substantialis. Nos vero dicimus, *hoc corpus* in recto significare solum hanc materiam primam, in obliquo vero organizationem; quare esse idem numero corpus variata organizatione, sicut est idem numero pater, variata paternitate: quo supposito, posset etiam aliquis dicere, *hoc corpus* significare hanc materiam in recto, rationem vero communem organizationis in obliquo. Tunc autem ad argumentum propositum posset responderi, id, quod ponitur per concomitantiam, non debere identificari adæquate cum eo, quod ponitur ex vi verborum; posse tamen identificari inadæquate, provt rationale identificatur cum ratione communi animalis. Ratio autem differentiæ est, quia si identificaretur adæquate, non poneretur ratione vnionis, sed propter identitatem, cum non possit poni aliquid sub speciebus, non posito toto illo, quod est idem realiter & adæquate cum ipso. Id vero, quod solum identificatur inadæquate, non poneretur propter identitatem: nam eiusmodi identitas non cogit ad ponenda omnia, quæ eo modo identificatur; posita enim ratione cõmuni animalis, non oportet poni etiam rationale, non ergo poneretur hæc organizatio sub speciebus propter identitatem, quam habet cum ratione communi organizationis significata per verba; sed si ponitur, erit propter connexionem, & vnionem realem, quam de facto habet cum hac materia prima, quæ ponitur ex vi verborum, vt sæpe diximus. 92. *Responderi potest secũdo.* *Posset dici hoc corpus significare hãc materiam in recto & in obliquo organizationem in communi.*

Petes rursum: si corpus Christi fuisset redactum in cineres tempore mortis, quid esset ex vi verborum, & quid per concomitantiam sub speciebus panis? 93. *Quæsitum.*

panis? Deberet enim esse materia cum organizatione aliqua humana; alioquin non esset corpus humanum, provt verba significant; illa autem organizatio non esset tunc per concomitantiam, quia non esset propter vnionem, quam alibi haberet cum illa materia: illa enim materia alibi non supponitur organizata, sed redacta in cineres; ergo illa organizatio esset ex vi verborum; ergo & nunc, quia verba non magis significarent tunc illam organizationem determinatam quàm nunc, & tamen nunc poneretur ex vi verborum.

94. Satisfit. Respondeo, tunc ex vi verborum futuram materiam primam Christi cum aliqua organizatione humana necessaria ad verificanda verba de corpore humano; illam autem organizationem determinatam, quæ tunc esset, provt talem non futuram ex vi verborum, sicut nec modo est, nec etiam futuram tunc per concomitantiam; quia non esset propter vnionem, quam alibi haberet cum materia, sed futuram ex voluntate Dei determinantis exigentiam indifferentem verborum ad talem potius organizationem determinatam, quàm ad aliam. Nunc quidem omnia sunt, vel ex vi verborum, vel per concomitantiam, quia corpus Christi in sua præsentia naturali habet organizationem substantialem, & accidentalem, & alia omnia, quæ consequuntur corpus humanum vivum: & ideo Tridentinum solum numerat quæ ponuntur ex vi verborum, vel per concomitantiam; quia loquitur de iis, quæ de facto ponuntur, & non de casu illo, quem Deus præsciuit non ponendum, quando instituit hoc sacramentum; in quo casu non est inconueniens, quod aliquid poneretur nec per concomitantiam, nec præcise ex veritate verborum, sed ex voluntate Dei determinantis id, quod sub disiunctione solum exigerent verba ad sui veritatem.

95. Obiicitur vltimo. Obicies vltimo; panis conuertitur in id, quod ponitur ex vi verborum: sed panis solum conuertitur in substantiam corporis Christi; ergo nec determinate, nec disiunctim ponitur ex vi verborum aliquid aliud, nisi substantia corporis Christi; ergo solum ponitur ex vi verborum organizatio substantialis determinate.

Vasquez. Respondet Vasquez *disput.* 187. *num.* 32. concedendo, substantiam panis conuerti in accidentia etiam corporis Christi, & ad Concilium dicit, expressisse id, quod præcipuum est in termino conuersionis, non tamen negasse reliqua, quæ requiruntur ex parte illius. Ego quidem non audeo concedere, panem conuerti in accidentia Christi, quia iam illa conuersio non esset mera transsubstãtiatio, nec mera conuersio substantialis, sed mixta ex substantiali, & accidentali, saltem ex parte termini *ad quem*. Quare respondeo, licet accidentia organizationis ponerentur determinate ex vi verborum, non fore terminum conuersionis, quia accidentia Christi non succedunt substantiæ panis in munere substandi accidentibus panis, sed sola substantia corporis Christi; cum autem ad omnem conuersionem requiratur, quod vnus terminus succedat alteri in eodem munere circa aliquod tertium, vt sæpe dictum est Disputatione præcedenti, hinc est, panem conuerti in solam substantiam, non vero in accidentia corporis Christi; quia sola substantia, & non accidentia substant accidentibus panis.

96. Obiic. Dices, si ex vi verborum ponuntur etiam accidentia corporis Christi, cur non substabunt ipsa accidentia speciebus panis, sed sola substantia? Respondeo, solam substantiam corporis Christi sustentare species panis in genere causæ efficientis; quod tum ex ipsis verbis consecrationis colligi potest, quibus corpus dicitur substare; tum etiam quia non est consentaneum naturis rerum, vt accidentia substent accidentibus, sed sola substantia, imo forsitan, licet accidentia corporis Christi sustentarent efficienter species panis, non dicerentur substare illis, quia substare accidentibus panis est esse substantiam illorum accidentium; accidentia autem non possunt esse substantia aliorum accidentium; merito ergo dicimus, solam substantiam corpori Christi esse, quæ succedit pani in munere substandi speciebus.

97. *Ex dictis intelligitur quid vim habeat ratio D. Th. supra allata.* Ex dictis intelligitur, quam vim habeat ratio S. Thomæ vbi supra, ad probandum, quantitatem Christi non poni ex vi verborum; quia conuersio non fit in quantitatem, sed in substantiam solum, vbi videtur innuere, quod si poneretur ex vi verborum, deberet conuerti panis in ipsam quantitatem Christi, quod ex principiis supra positis verum est: nam panis solum conuertitur in id, quod directe significatur per *hy corpus*; quia scilicet illud, in quod fit conuersio, debet significari in recto per verba, & per consequens deberet esse id, quod substat speciebus loco panis: substare autem soli conuenit substantiæ, vt supra vidimus; ergo de primo ad vltimum hæc accidentia sicut non sunt terminus conuersionis, nec significantur in recto; ita non ponuntur ex vi verborum, quia si ponerentur ex vi verborum, significarentur in recto, & per consequens essent substantia; nunc autem, quia non significantur in recto, non ponuntur hæc ex vi verborum, sed solum verba exigunt, poni aliqua, hæc vel illa, vel aliquam organizationem disiunctim.

98. *Obiiciunt aliqui.* Obiiciunt aliqui, panis conuertitur in corpus Christi; ergo conuertitur in totum id, per quod constituitur corpus Christi; ergo si corpus in ratione corporis constituitur per organizationem accidentalem, & quantitatem, panis debet in hæc accidentia conuerti. *Respondeo.* Respondeo ad hoc, vt panis conuertatur in corpus Christi, non est necesse, quod conuertatur in ea etiam, quæ corpus Christi includit in obliquo: satis est, quod conuertitur in substantiam, quam dicit in recto: vnde Concil. Trident. illa *sess.* *Conc. Trid.* *c.* 4. merito explicuit sensum illius propositionis dicens: *Totam substantiam panis conuerti in substantiam corporis Christi, & totam substantiam vini in substantiam sanguinis Christi*; pro eodem vsurpans, *panem conuerti in corpus Christi*, &, *panem conuerti in substantiam corporis Christi*. Sufficit ergo conuerti in substantiam corporis, vt dici possit, conuerti in corpus Christi.

99. *Instabis.* Dices, ergo si corpus Christi constituitur etiam in ratione corporis per organizationem substantialem, necesse est, quod substantia panis conuertatur non in solam materiam primam, sed etiam in organizationem substantialem corporis, alioquin non conuertetur in substantiam corporis, sed in partem substantiæ corporis Christi, cum corpus vt corpus includat aliquid aliud substantiale præter ipsam materiam.

Respondeo. Respondeo negando sequelam: sufficit panem conuerti in substantiam illius, quod dicit in recto corpus, licet non conuertatur in substantiam, quam affert in obliquo: ideo fortasse Tridentinum in verbis proxime adductis diuerso modo loquitur de termino *à quo*, & de termino *ad quem*; dixit enim, *fieri conuersionem totius substantiæ panis in substantiam corporis, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis Christi*; vbi de substantia panis, & vini dixit, totam conuerti, non vero dixit, conuerti in totam substantiam corporis, & sãguinis, ne includeretur ea etiam, quæ forte significatur in obliquo. Ratio autem est, quia tota ea conuersio colligitur ex verbis Christi,

vt dixit Concilium ibidem: quia nimirum Christus dixit: *hoc est corpus meum*, ad quorum verborum veritatem requiritur, quod corpus Christi succedat substantiæ panis in munere substandi illis accidentibus, vnde fit, corpus Christi esse terminum conuersionis, cum sit id, quod succedit circa accidentia substantiæ panis, quæ expellitur. Ad verificanda autem illa verba sufficit, quod rectum corporis succedat sustentando illa accidentia: de recto enim solum dicitur, *hoc est*, licet enim requiratur, quod sit ibi etiam organizatio corporis, non tamen requiritur, quod ipsa organizatio sit, quod substat, & sustentat accidentia, sed quod corpus organizatum substet accidentibus: non potuit ergo ex illis verbis colligi, organizationem esse terminum formalem, in quem fieret conuersio, sed solum substantiam illius, quod *corpus* dicit in recto. Porro Patres Concilij dicentes, panem conuerti in substantiam corporis Christi, per *substantiam corporis* noluisse includere organizationem substantialem prouenientem formaliter ab ipsa forma rationali, constat ex eo, quod loquuti sunt de substantia corporis, provt corpus est pars hominis condistincta ab anima: dicunt enim corpus esse ex vi verborum, animam vero per concomitantiam, sub speciebus panis; ergo dum addunt, panem conuerti in substantiam corporis, sensus est, conuerti in substantiam, quam includit corpus, provt est pars condistincta ab anima: vnde si corpus, quod est pars hominis distincta ab anima, includit formas illas substantiales partiales, quas aliqui ponunt, in illas etiam conuertitur panis, quia illæ sunt substantia corporis, provt est pars condistincta ab anima, & tunc corpus dicet in recto materiam primam, & illas formas partiales. Si vero non dentur illæ formæ partiales, sed materia denominetur corpus humanum à forma rationali, à qua substantialiter organizatur, vt à causa formali, vel ab accidentibus, quibus formaliter organizatur, tunc corpus dicet organizationem solum in obliquo, & conuersio fiet solum in substantiam materiæ habentis talem organizationem, quia illa sola est substentia corporis, provt corpus est pars condistincta ab anima: de hac enim comparte, & de eius substantia, provt talis est, loquitur Concilium ibi, vt ex ipso contextu capitis tertij, & quarti aperte constat.

Quid conuertatur ex vi verborum, ex parte termini à quo.

100. *Dubitatur de termino à quo conuersionis.*

Pro complemento restat breue dubium. Vidimus enim, quid ponatur ex vi verborum sub speciebus panis ex parte termini *ad quem* huius conuersionis. Dubitari potest ex parte termini *à quo*, quid conuertatur ex vi verborum: an possimus similiter in pane distinguere, ita vt aliquid panis conuertatur, & desinat ex vi verborum, aliquid vero solum per concomitantiam. Ratio dubitandi potest esse duplex. Prima, quia sicut in Christo non tota substantia ipsius est terminus conuersionis formaliter loquendo, sed denominatiue; corpus enim solum est, quod formaliter terminat cõuersionem, quia ipsum solum est, quod immediate succedit in munere substandi accidentibus loco panis, totus autem Christus denominatiue à corpore dicitur succedere pani, & substare accidentibus, & panem conuerti in Christum: sic etiam in pane non tota eius substantia substabat immediate accidentibus, sed materia prima sola erat, in qua immediate recipiebantur accidentia panis, quæ remanent, vt docet verior, & communior sententia Philosophorum; ergo sola materia prima est, cui formaliter succedit corpus Christi in munere substandi accidentibus; atque adeo sola materia prima erit, quæ formaliter, & immediate conuertitur; forma autem panis, & eius substistentia solum denominatiue, sicut solum denominatiue, & non formaliter substabant illis accidentibus, circa quæ fit conuersio.

101. *2 ratio dubitandi.*

Secunda ratio dubitandi esse potest, quia id ponitur ex vi verborum ex parte termini *ad quem*; quo non posito, verba non essent vera; ergo id etiam conuertitur ex vi verborum, quo non desinente, vel non conuerso, verba non essent vera; sed licet forma panis, v.g. non destrueretur, nec conuerteretur in corpus Christi, sed adhuc maneret in rerum natura, verba essent vera; ergo forma panis non conuertitur ex vi verborum, sed per concomitantiam.

102. *Duo hic attinguntur. Primum est. Secundum est. Tota substantia panis conuertitur formaliter & proxime in corpus Christi.*

In hoc puncto duo attinguntur diuersa primum, an tota substantia panis conuertatur proxime, & formaliter; an vero aliquid illius formaliter, & aliquid solum denominatiue? Secundum est, an tota substantia panis conuertatur ex vi verborum: an vero aliquid ex vi verborum, & aliquid solum per concomitantiam? Quoad primum, existimo, totam substantiam, quæ includitur in natura panis, conuerti formaliter, & proxime in corpus Christi, & quoad hoc esse differentiam inter substantiam Christi, quæ introducitur, & substantiam panis, quæ expellitur; quia non tota substantia Christi, sed solum corpus eius substat accidentibus panis loco substantiæ panis: anima vero Christi, & alia solum denominatiue, in quo sensu potest dici, panem conuerti in Christum, provt loqui videtur Gregorius Nyssenus *in Orat. Catech. cap. 37.* in vltimis verbis, quæ, provt referuntur apud Valentiam in præsenti *disput. 6. quæst. 3. part. 2. §. 3.* hæc sunt: *Christus sa per carnem inserit omnibus credentibus, commissus, & contemperatus corporibus illorum, vt vnitus cum eo, quod est immortale, fiat etiam homo particeps incorruptionis. Hec autem dat virtute benedictionis, in illum transelementata eorum, qua apparent natura.* Vbi Nyssenus videtur dicere, naturam panis conuerti in illum, hoc est, *in Christum*. Sed nescio, vbi P. Valentia inuenerit illam versionem. Omnes enim, quas videre potui, non habent, *in illum*, sed *in illud*, quod referatur ad corpus Christi, de quo dixerat esse immortale, & communicare incorruptionem. Et quidem non poterat aliter verti ex textu Græco, in quo legitur in genere neutro εἰς ἐκεῖνο, vnde non dicit, conuerti in Christum, sed in corpus Christi. Si tamen illud primum dixisset, debet intelligi saltem denominatiue, vt monui. At vero in pane tota eius substantia ratione sui substabat accidentibus: nam licet recipiantur immediate in sola materia, multa tamen eorum dimanant à forma substantiali panis, atque ideo forma est radix, & substantia eorum, imo magis proprie, quam materia, cum forma sit radix magis determinata eorum, quod est proprium substantiæ. Denique vnio substantialis inter materiam, & formam panis, suo etiam modo substabat accidentibus, quia forma non est radix eorum, nisi provt est vnita materiæ: si enim esset extra materiam, non orirentur ab ea talia accidentia, sicut nec ab anima rationali separata dimanant accidentia humana. De substistentia panis dici potest, quod solum denominatiue sit subiectum, vel radix accidentium panis, quatenus denominationes sunt suppositorum, & ideo suppositum denominatur habere, vel esse principium talium accidentium, quia natura illius suppositi sustentat, vel causat in se talia accidentia.

Greg. Nyss.

Valentia.

Panis non conuertitur in Christum sed in corp. Christi.

Quoad secundum vero, an scilicet tota substantia panis conuertatur ex vi verborum? distinguen-

103.

dum

Tota substantia panis convertitur ex vi verborum in suo sensu.

dum est: nam si sensus sit, quod tota substantia panis fit ex vi verborum terminus formalis *à quo* illius conuersionis substantialis; respondendum est affirmatiue: si enim aliquid substantiæ panis remaneret substans illis accidentibus, non essent vera verba in toto rigore, vt supra vidimus: quare ex vi, & veritate verborum tota substantia panis expellitur ab iis accidentibus, & per consequens tota est terminus formalis *à quo* illius conuersionis ex vi verborum; quia esse terminum formalem *à quo*, nihil aliud est, quam esse illud, quod expellitur, vt succedat aliud in eodem munere circa aliquod tertium perseuerans.

104. *Secus in alio.*

Etiamsi substantia panis remaneret in rerum natura, adhuc vera esset forma.

Si vero sensus sit, quod ex vi verborum tota substantia panis desinat esse in rerum natura, quam desitionem diximus supra necessariam esse, vt tota substantia panis dicatur conuerti in corpus Christi, tunc fatendum est, non conuerti ex veritate præcisa verborum, sed quasi per concomitantiam, seu consequentiam necessitatis: nam licet substantia panis maneret in rerum natura, dum tamen non maneret sub illis accidentibus, verba essent in omni rigore vera, & tamen tunc non conuerteretur substantia panis in corpus Christi, sed illud totum ex pane, & accidentibus conuerteretur in aliud totum ex eisdem accidentibus, & corpore Christi: nunc ergo substantia panis desinit propter necessitatem consequentem ad separationem ab accidentibus, vt supra explicuimus, atque ideo consequenter etiam, & non ex præcisa veritate verborum fit conuersio substantiæ panis in corpus Christi; ad veritatem enim verborum satis esset conuersio illius compositi ex pane, & accidentibus in illud aliud compositum ex corpore Christi, & eisdem accidentibus panis. Est ergo differentia quoad hoc inter terminum formalem *à quo*, & terminum formalem *ad quem* huius conuersionis, quod ex vi verborum debet expelli tota substantia panis ab illis speciebus: non vero debet ex vi verborum poni tota substantia Christi sub eisdem speciebus: vnde oritur, quod ex vi verborum debeat conuerti totum compositum ex tota substantia panis, & accidentibus, non vero debeat ex vi verborum conuerti in compositum ex tota substantia Christi & accidentibus panis, sed solum per concomitantiam, non tamen requiritur, quod ex vi verborum præcisa conuertatur, & desinat esse substantia panis, sed quod expellatur ab illis accidentibus, vt iam diximus.

SECTIO V.

Quid ponatur in calice vi verborum.

105. EX dictis de corpore, facile erit intelligere, quid de sanguine sentiendum sit. Dubitari ergo potest, primo an ex vi verborum ponatur forma substantialis in calice; an sola materia cum accidentibus sanguinis? Respondetur distinguendo: nam si supponatur, sanguinem informari anima rationali, sicut carnem, tunc eodem modo dicendum est, ex vi verborum poni materiam disiunctim vel cum accidentibus sanguinis, vel cum informatione substantiali, qua habeat esse substantialiter sanguinem, quia eadem ratio est, quoad hoc, de sanguine, & de corpore. Si vero, iuxta probabiliorem sententiam dicas, sanguinem non animari, sed habere peculiarem formam substantialem sanguinis, consequenter dicendum videtur, hanc formam poni ex vi verborum: contra hoc enim non vrgent rationes supra factæ contra formam rationalem: & aliunde videtur verius, quod sanguis in ratione sanguinis dicit in recto illam formam substantialem, sicut lac in ratione lactis, & vinum in ratione vini, dicunt in recto suas formas substantiales; ac per consequens sanguis vt sanguis non requirit ad veritatem verborum aliqua accidentia nec determinata, nec sub disiunctione, sed solam materiam, & formam substantialem.

Ponitur etiã forma sanguinis ex vi verborũ iuxta probabiliorem sententiam.

106. *Instantia.*

Dices, etiamsi sanguis non animetur, probabile tamen est, non semper habere eamdem formam, sed dum est in corpore, habere formam sanguinis quasi vitalis; extra corpus vero habere aliam formam quasi cadaueris sanguinis: quo supposito dubitari potest, quæ forma istarum significetur ex vi verborum; videtur enim naturam poni ex vi præcisa verborum, sed solum per concomitantiam. Respondeo, etiamsi admittatur probabilitas Antecedentis, poni ex vi verborum nunc de facto formam substantialem sanguinis, quam habet in cælo; quia sanguis importat in recto materiam, & formam substantialem, sicut alia concreta substantialia; quare cum ex vi verborum ponatur idem numero sanguis, qui est in cælo, debet poni cum eadem numero forma, quia ex vi verborũ debet poni ille numero sanguis, quem de facto Christus habuerit. Ex quo fit, vt si de facto sanguis Christi esset effusus & cum forma cadauerica, prout erat fortasse in triduo, deberet poni ex vi verborum cum illa forma; quia tũc illud compositum ex illa materia, & illa forma erat sanguis Christi.

Dilutio.

107. Secundo dubitatur, an totus Christi sanguis ponatur ex vi verborum? Quidam voluerunt, solum poni ex vi verborum sanguinem, qui fuit effusus, propter illa Christi verba: *hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur*, &c. Addunt tamen, nunc poni ex vi verborum totum Christi sanguinem; quia Christus resurgens solum resumpsit sanguinem effusum. Verius tamen est, ex vi verborum etiam in cœna positum fuisse totum Christi sanguinem; primo, quia iuxta probabilem sententiam Christus totum sanguinem effudit, vt ex vulnere lanceæ constat. Secundo, quia licet non totus esset effundendus quoad singulas partes, de totõ tamen dici potuit, effundendus: sicut licet non totum corpus martyris deuoretur à bestiis, quoad singulas partes, & ossa; de toto tamen dici poterat: *Hoc corpus deuorabitur*, &c. Tertio, quia verba illa, *Hic est sanguis meus*; non dependent in sua significatione à verbis sequentibus, quia (vt videbimus infra) per illa priora fit consecratio; sed illa secundum se sunt indefinita; ergo supponunt pro toto sanguine. Vltimo, quia Tridentinum, vbi supra, vniuersaliter & indefinite docet ex vi verborum poni sanguinem; ergo non debet limitari ad partem sanguinis.

Totus Christi sanguis ponitur ex vi verborum.

108. Tertio dubitari potest, an ponatur ex vi verborum totus sanguis, qui effusus est in passione? Hæc dubitatio pendet ex alia quæstione, an manserit in terris aliqua particula sãguinis effusi: de quo Suarez 2 *tom. in* 3. *part. disp.* 47. *sect.* 1. & Vasquez 1 *tom. in* 3. *part. disp.* 36. *cap.* 8. & nos *disp.* 14. de Incarnat. *sect.* 6. vbi diximus verius esse quod aliqua pars remanserit; vt apparet in spinis, sudario, lancea, &c. non tamen sub forma sanguinis, sed sub alia diuersa, retento pristino colore: quo supposito, dicendum est, nunc de facto poni solum sanguinem, quem Christus habet; nam ille qui remansit, iam non est sanguis Christi, imo nec sanguis.

Remãsit aliqua pars sanguinis in terris, non tamen sub forma sanguinis.

109. *Quæsitum.*

Petes, an si fieret vera consecratio tempore passionis, quando pars sanguinis erat effusa, & pars effundenda, deberet vtraque poni ex vi verborum? Ratio dubitandi est, quia digitus antea abscissus non poneretur ex vi verborum appellatione corporis; ergo nec pars sanguinis separata à reliquo.

Satisfit. Respondeo tamen, vtramque partem ponendam; quia vtraque vera erat sanguis Christi. Ad exemplum autem de digito abscisso, quidquid sit de veritate antecedentis, dici potest, discrimen esse, quod corpus in ratione corporis importat continuationem, & vnionem partium inter se; quare licet appellatione corporis significaretur illud solum, quod est per modum vnius continui sufficientis, vt dicatur corpus humanum: sanguis tamen non postulat ex sua significatione talem continuationem, sicut neque aqua, aut alia huiusmodi. Quomodo autem ad id conducat distantia, vel cõiunctio moralis effusionis, vel abscissionis, diximus illa *disp.* 14. *sect.* 5. An vero sanguis in triduo manserit congelatus, an liquidus, saltem quoad partes reassu mendas, non constat; illud mihi verissimũ est, mànsisse sub vera forma sanguinis incorrupti eo modo, quo corpus mansit in ratione corporis incorrupti: nam eadem videtur esse ratio de vtroque, & vnio hypostatica Verbi ad sãguinem, quæ etiam in triduo durauit, id postulabat.

Dubitatur quarto. Quarto dubitari potest, an totus sanguis in Eucharistia ex vi verborum sit continuus? Ratio dubitandi est, quia potest contingere, non esse totum continuum intra venas, præsertim in triduo. P. Suarez *disp.* 51. *sect.* 3. respondet affirmatiue, quia res liquidæ eo ipso quod habeãt approximationem localem, vniuntur & continuantur; ergo cum totus sanguis ponatur in distans, eo ipso ponitur continuus.

Respondet Suarez.

110. *Reijcitur primo.* Hæc tamen sententia nullo modo placet; primo, quia hinc sequitur in Eucharistia singulas particulas sanguinis vniri cum singulis, & quamlibet cum omnibus aliis; quia omnibus, & singulis est æque præsens. Secundo, quia sequeretur, sanguinem Christi in Eucharistia habere modum substantialem absolutum, quem non haberet in cœlo; quod nouum est apud Theologos. Tertio, quia indistantia, quam habent partes sanguinis in Eucharistia, tantum abest, quod conducat, vt potius obsit ad continuationem: tum quia propinquitas requisita ad vnionem continuatiuam est propinquitas vtriusque extremi per contractum, & iuxta positionem, non per intimam præsentiam in eodem omnino loco: tum etiam, quia sanguis Christi, prout in Eucharistia, est incapax secundum illum statum patiendi aliquid ab agente naturali (vt vidimus *disp. sequenti*) ergo illa præsentia partium non est sufficiens, vt resultet vnio inter illas. Alioquin si, iuxta species consecratas poneretur alius sanguis humanus, continuaretur etiam cum sanguine Christi, eo quod haberet approximationem sufficientem ad continuationem, quod est valde absurdum.

Secundo.

Tertio.

SECTIO VI.

Vtrum Diuinitas, & Personalitates Diuinæ sint in Eucharistia ex vi verborum?

111. *Quæstionis status.* NOn dico, *vtrum ponantur*, quia certum est naturam, vel personalitates Diuinas non accipere nouam præsentiam ad species; sed *vtrum sint*? hoc est, an significentur ex vi verborum, vt præsentes in Eucharistia. Et in primis certum est personam Verbi esse ad minus per concomitantiam in Eucharistia propter vnionem cum humanitate Christi; vt docet Tridentinum vbi supra, dicto *cap.* 3. Difficultas tamen est, an sit etiã ex vi verborum. Ratio dubitandi oritur ex verbis, quibus dicitur in persona Christi, *hoc est corpus meum*; nam *li meum* significat, illud corpus esse proprium personæ loquentis; ergo significat, quod terminatur per illam personalitatem; ergo ex vi verborum significatur illud corpus esse vnum hypostaticè Verbo Diuino; ergo ex vi verborum significatur vnio, & per consequens ipsa persona Verbi.

Ratio dubitandi.

112. *Respondent aliqui.* Respondent aliqui, hoc argumento solum probari, esse ex vi verborum vnionem hypostaticam ad Verbum, non tamen ipsam personam Verbi; quia vnio sola sufficit ad denominandum illud corpus Christi. Sed contra, quia si argumentum aliquid probat, probat etiam de personalitate, quia licet hoc, quod est, corpus esse vnitum, proueniat formaliter à sola vnione; cæterum hoc, quod est esse subsistens, non prouenit à sola vnione, sed ab ipsa subsistentia; ergo cum *li meum* significet, corpus esse terminatum subsistentia personæ loquentis consequens est, vt non sola vnio, sed etiam subsistentia ipsa significetur.

Impugnantur.

113. *Communis & vera sententia negat personam Verbi esse ex vi verborum.* Propter hanc rationem videtur aliquibus probabilis hæc pars: communis tamen, & vera sententia negat, personam Verbi esse ex vi verborum, & constat satis ex Tridentino supra dicente, Diuinitatem esse in Eucharistia propter admirabilem eius cum corpore, & anima vnionem: vbi ex contextu constat, Concilium non numerare Verbum in iis, quæ in Eucharistia sunt ex vi verborum. Neque obstat argumentum supra factum. Ad quod P. Vasquez *disp.* 185. *num.* 14. indicat, pronomen *Meum* non referre suppositum, sed naturam humanam, cuius dicitur esse illud corpus: & ideo non debere suppositum esse sub speciebus ex vi verborum.

114. *Explicatur assertio.* Hoc tamen assertum indiget explicatione; nam re vera illud *meum*, magis directe, & immediate significat suppositum, quam naturam loquentis. Dicere enim *corpus meum*, idem est, ac si dicas, *corpus mei*; illud autem, *mei*, est genitiuus pronominis *Ego*; & quidem illud pronomen *Ego*, non significat directe naturam, sed suppositum loquentis: non enim possum dicere: *ego sum natura humana*, sed, *ego sum persona*; ergo illud *Ego* stat pro supposito in recto, non pro natura; & per consequens *corpus mei* erit idem ac corpus suppositi, quod *sum ego*: semper enim loquitur suppositum in persona sua, nec potest loqui nomine naturæ in recto, quia omnes voces impositæ sunt ad significandam loquutionem suppositi.

115. Fateor tamen, illud *Meum*, licet magis directe significet, & referat suppositum, magis tamen determinate significare naturam loquentem: omnis enim loquutio creata, est actio immediata alicuius naturæ intellectualis, quæ per illam loquutionem exprimit suam mentem, & per consequens necessario exprimitur natura, cuius mens exprimitur, & exprimitur talis natura determinata, quæ est principium proximum loquutionis; sed magis directe, licet minus determinate, exprimitur suppositum per illud pronomen *Ego*, & *Meum*. Nam sicut *Disputat.* 13. de Incarnat. *Sect.* 3. diximus, illas voces *hic homo*, significare directe suppositum, & indirecte humanitatem, sed tamen hanc determinate, suppositum vero in confuso, ita vt, *hic homo*, idem sit ac, *suppositum huius humanitatis*: sic dicendum est de illo pronomine *Ego*, quod idem sit ac suppositum huius naturæ loquentis. Quare, quando dico: *hæc est humanitas mea*, idem est ac dicere, hæc est natura humana suppositi, quod terminat hanc naturam loquentem. Hinc enim est, quod Deus loquens de se ipso per loquutionem procedentem immediate à natura Diuina, & non à suppositis, possit dicere: *Ego sum Pater, ego sum Filius, ego sum Spiritus sanctus*; quia scilicet illud *ego* determinat semper solam naturam loquentem, non vero suppositum, vt sensus sit: suppositum huius naturæ loquentis, est Pater, est Filius, est Spiritus Sanctus: quod verum est,

non

non de eodem supposito, sed de supposito vage accepto.

116. *Colligitur primo sensus illorum verborum.* Hinc colligitur iam primo sensus illorum verborum *corpus meum*; idem enim significant, ac corpus naturæ humanæ, quæ est humanitas suppositi, quod terminat hanc naturam loquentem. Vnde illa verba nō solum sunt vera prolata à natura humana Christi, quæ de facto loquebatur, sed etiam prolata non ab humanitate, sed à natura Diuina Verbi vera essent. Nam si Verbum assumpsisset naturam leonis, potuisset Verbum vt Deus dicere de corpore leonis: *hoc est corpus meum*; scilicet corpus illius naturæ leoninæ, quæ esset vere natura suppositi, quod terminat naturam Diuinam loquentem. Sic ergo de facto Verbum per naturam Diuinam posset loqui, & de Christi corpore dicere: *hoc est corpus meum*; scilicet, est corpus humanitatis suppositi quod terminat naturam Diuinam loquentem.

117. *Colligitur secundo.* Colligitur secundo; si ad veritatem illius pronominis, *meum*, in verbis consecrationis requireretur, quod in Eucharistia esset illud, per quod illud corpus habet id, quod significatur per illud, *meum*, oporteret vtique, sub speciebus esse ex vi verborum suppositum Diuinum Verbi terminans tale corpus. Probatur ex dictis, quia esse *meum* est esse corpus illius naturæ humanæ, quæ est natura suppositi terminantis naturam loquentem: hoc autem includit multa, scilicet, hoc corpus pertinere ad talem humanitatem, & illam humanitatis pertinere ad suppositum, quod terminat naturam loquentem. Si ergo deberet sub speciebus esse totum id, per quod corpus illud habet, quod à Christo possit appellari *suum*, oporteret poni ex vi verborum coniunctione [illegible] corporis cum supposito talis naturæ l[illegible], per quam coniunctionem corpus illud po[illegible] *meum* à Christo loquente.

118. *Instantia.* Dices, si natura humana Christi terminaretur simul per personalitatem Patris, & Filij, vel per subsistentiam Verbi, & per subsistentiam creatam propriam, tunc non oporteret ad veritatem verborum, esse vtramque substantiam sub speciebus, sed sufficeret altera illarum; nam ratione singularum posset Christus dicere verè, illud esse corpus suum; ergo illa subsistentia, quæ esset sub speciebus, non esset ex veritate verborum, cum absque positione illius verba adhuc possent esse vera. *Diuitur.* Respondetur, in primis nos supponere, quod vt verius amplexi sumus *disp.* 12. de Incarnat. *sect* 6. non posse humanitatem terminari simul subsistentia propria, & aliena, vel duplici diuina: quo supposito, non potest poni ille casus, in quo subsistentia Verbi non esset necessaria ad veritatem verborum. Deinde, quidquid sit de eo casu, nunc tamen de facto, cum natura humana subsistat sola subsistentia Verbi, necessarium esset ad veritatem verborum, quod hæc subsistentia sit sub speciebus, si ad eiusmodi veritatem requireretur, poni sub speciebus id quod significatur per esse *meum*; quia de facto nihil aliud est, quod illud corpus sit Christi, nisi corpus illud esse talis naturæ humanæ, & illam esse naturam suppositi terminantis naturam loquentem illa verba, sed de facto in tantum est natura suppositi terminantis talem naturam loquentem, in quantum humanitas illa terminatur à supposito Verbi, cuius humanitas loquitur; ergo de facto non possent esse vera verba, nisi sub speciebus esset hoc, quod est illam humanitatem terminari à supposito Verbi.

119. *Respondetur ad argumentum principale.* Aliter ergo ad argumentum principale respondendum est, ad veritatem illius pronominis, *meum*, non requiri, quod sub speciebus sit id, per quod formaliter habet illud corpus esse illius, qui loquitur: itaque licet per *li meum* significetur, corpus illud terminari persona loquentis, non tamen quod terminetur ibi, vbicumque est; quare licet in Eucharistia non esset vnio hypostatica, posset Verbum dicere de illo, esse corpus suum, cum eidem corpori vniatur in cœlo; quia *li meum* ex communi hominum acceptione non sumitur reduplicatiue, ita vt significetur ibi esse rationem formalem, quia constituitur in esse *mei*, sed specificatiue, significando, illud corpus esse, quod absolute est meum. Ex quo fit, vt licet per possibile, vel impossibile corpus illud in Eucharistia haberet propriam subsistentiam creatam, & non Diuinam, posset tamen Verbum de illo dicere, ibi esse corpus suum, quia ad hoc satis esset, quod in cœlo subsisteret subsistentia Verbi.

120. *Quid significet illud meum.* Confirmatur, quia illud *meum* non solum significat, vt dicebamus, quod natura illa, cuius est corpus, sit natura suppositi terminantis naturam loquentem, sed etiam quod corpus sit corpus illius naturæ: hoc autem, quod est esse corpus illius naturæ humanæ, est coniungi aliis partibus eiusdem naturæ: quæ tamen coniunctio corporis cum aliis partibus humanitatis non ponitur in Eucharistia ex vi verborum, sed per concomitantiam; ergo nec hoc, quod est terminari tali subsistentia, debet esse ex vi verborum: sed patet consequentia, quia *li meum* tam includit coniunctionem corporis cum natura loquentis, quam cum supposito; ergo si verificatur illud pronomen *meum*, non posita ex vi verborum coniunctione corporis cum natura loquentis, poterit etiam verificari, licet non sit ex vi verborum terminatio corporis per subsistentiam loquentis.

Adde, licet illud corpus nec in Eucharistia, nec alibi vniretur Verbo, sufficeret vnio præterita, vt anima Christi posset dicere, illud esse corpus suum: sicut anima S. Petri posset dicere de suo cadauere, illud esse corpus suum; nam iuxta communem modum intelligendi *li meum* solum significat, illud corpus pertinuisse ad naturam loquentis, quando vltimo corpus habuit.

121. *Obijcitur primo.* Obijcies primo, licet corpus dicat in recto solam naturam primam, & organizationem humanam in obliquo, debet tamen ad veritatem verborum poni sub speciebus corpus vt organizatum, hoc est, aliqua organizatio, quia debet ibi habere esse organizatum; ergo similiter debet ibi poni non solum id corpus specificatiue, quod est meum, sed reduplicatiue, seu id, per quod constituitur in esse talis. *Respondetur.* Respondetur negando consequentiam. Ratio discriminis desumenda est ex diuersa significatione, quam iuxta hominum placitum habent diuersæ voces; nam, vt notauimus supra *disp.* 1. *sect.* 4. *Aliqua verba significant formam præsentem, alia præscindunt.* aliquæ sunt, quæ significant formam præsentem, aliæ præscindunt à præsente, vel absente: sic enim, quando dicimus, hic esse obiectum cognitum, vel amatum, non significamus, hic esse formam, à qua constituitur in esse cogniti, vel amati; quando vero dicimus, hic esse subiectum album, significamus, hic haberi albedinem: illud ergo prædicatum, *meum*, est omnino ex illis prædicatis, quæ non significant præsentem formam constitutiuam sui; nam alia omnia, quæ dicuntur mea, vt libri, serui, prædia, non habent ibi, vbi sunt, & vbi appellantur mea, id, per quod dicuntur mea. Homines ergo audiētes, hoc esse corpus meum, non intelligunt, hic esse etiam rationem formalem constitutiuā in esse mei, sed solum specificatiue hic esse corpus, quod est meum. Aliud vero est denominatione *organizati*, quæ sicut significat formam intrinsecam, sic etiam formam præsentem ibi, vbi dicitur esse corpus organizatum; quod non potest

melius probari, quàm ex vsu loquendi hominum per eiusmodi voces.

122. *Obiicitur secundo.* Obiicitur secundo, quia *li sanguis* in consecratione calicis non significat naturam sanguinis in abstracto, quæ posset dici *sanguineitas*, sed in concreto; sicut ignis, & aqua; ergo ex vi verborum significatur aliqua subsistentia. *Respondeo.* Respondeo, sanguinem non significare subsistentiam, sed naturam sanguinis; quia licet sanguis non animetur, est tamen vera pars humanitatis; nomina autem partis non significant subsistentiam, quia non significant illam vt existentem per se; quare licet caput habeat subsistentiam partialem, hæc tamen non significatur per nomen *capitis*: dicimus enim, Verbum assumpsisse caput, & manus, &c. non posset autem dici Verbum assumpsisse caput subsistens; & similiter dicimus, non solum hominem, sed humanitatem constare ex capite, manibus, &c. Quod idem locum habet in sanguine: dicimus enim, Verbum assumpsisse sanguinem; & humanitatem constare ex carne, & sanguine; ergo per hanc vocem *sanguinis* non significatur natura sanguinis cum subsistentia.

123. *Instantia.* Dices, licet sanguis, dum est in homine, sit pars; at vero quãdo est effectus, iam non est pars; ergo, quando loquimur saltem de sanguine effuso, loquimur de illo cum subsistẽtia. *Diluitur.* Respondeo, sanguinem etiam effusum semper retinere nomen, & conceptum partis, sicut caput abscissum, vel animam separatam: quare sicut hac de causa non diceretur Verbum esse caput, si caput maneret abscissum, nec de facto in triduo Verbum dicitur anima, sed vniti animæ, & capiti; sic nec Verbum dicitur in triduo sanguis, sed retinuisse assumptum sanguinem, vt fatentur omnes Theologi. Ex quo clare cõstat, per sanguinem etiam separatum non significari subsistentiam, sed naturam; quia licet minus proprie, adhuc concipitur vt pars humanitatis mortuæ.

124. *Obiicitur secundo.* Secundo obiicitur; quia in termino *à quo* huius conuersionis expellitur subsistentia panis ex vi verborum; ergo in termino *ad quem* debet esse subsistentia ex vi verborum. *Respondeo.* Respondeo negando consequentiam; quia etiam in termino *à quo* expellitur forma substantialis ex vi verborum, & tamen ex parte termini *ad quem* non ponitur forma substantialis ex vi verborum, vt supra vidimus; neque est necessaria hæc proportio; quia verba significant, ibi non manere aliquid substantiæ præcedentis; non tamen significant poni formam, vel subsistentiam substantiæ sequentis.

Infertur nec diuinitatem, nec vnionem esse ex vi verborum. Hinc infero, nec Diuinitatem, nec vnionem hypostaticam esse ex vi verborum, sed solum per concomitantiam; quod constat ex rationibus supra factis; & satis indicatur à Tridentino vbi supra.

125. *Difficultas est de Patre, & Spiritu sancto.* Restat difficultas, an Pater, & Spiritus sanctus sint etiam in hoc Sacramento? In quo licet aliqui nimis formidauerint, dicẽtes, solum Christum esse in hoc Sacramento, non tamen videtur dubitandum, quin etiam aliæ Personæ adsint, non solum vt in aliis rebus, sed speciali titulo propter coniunctionem cum Verbo; nam sicut vnio animæ cum corpore sufficit, vt, posito corpore Christi, ponatur etiam anima per concomitantiam: cur etiam non dicimus, adesse per concomitantiam personam Patris, & Spiritus sancti, cum adsit Diuinitas, quæ cum illis non vnitur, sed realiter identificatur? Itaque sicut cum humanitate Christi adsunt speciali titulo Pater, & Spiritus sanctus ratione vnionis ad Verbum, sic etiam in Eucharistia, ita vt si per impossibile tota Trinitas non esset vbique, deberet esse in Eucharistia propter præsentiam humanitatis Christi. Videatur Suarez *disputat. 51. sect. vltima*, in fine; & Vasquez *disputat. 185. num. 17.* Nec hic modus loquendi alienus est à sanctis Patribus, sed valde visitatus, nam S. Thomas *Opusc. 63. cap. 2. p. 3. §. Est ibi aliud*, dicit: ***Deus Pater in Eucharistia totum, quod ipse est, & habet, cum Spiritu sancto dedit.*** Et infra, ***quoties à Sacerdote oblatum fuerit hoc sacrificium, toties Deus Pater cum Filio & Spiritu sancto se totum ad fruendum exhibet.*** Anton. Reimpingolus Serm. de corpore Christi effert Bernardum dicentem: *O Sacramentum Sacramentorum, in quo Pater, Filius, & Spiritus sanctus datur!* Idem habet Lanspergius tractatu de Eucharistia, qui habetur cum Pharetra Diuini amoris. Viguerius in Summa *cap. 16. §. 3. vers. 4.* Gabriel *Lect. 42.* in Canon. & alij. S. Thom. Ant. Reimpingolus. Lansperg. Viguerius. Gabriel.

126. *Quæstium.* Petes primo, an ratione huius concomitantiæ dici possit, quod manducetur Pater, & Spiritus sanctus à sumente Eucharistiam? P. Vasquez vbi supra videtur concedere, & defendere illam loquutionem: vnde mirum est, P. Luisium Turrianum in Censuris Theologicis *Cent. 1. dub. 4.* acetbè censurare illum modum loquendi. Ego tamen existimo, illam esse loquutionem impropriam; quia manducari importat motum localẽ, quo ab ore in stomachum traiicitur cibus; quod non potest proprie conuenire Patri, vel Spiritui sancto. Verbo autem conuenit propter communicationem idiomatum cum humanitate, quæ vere manducatur. Vasquez. Turrianus. *Satisfit.*

127. *Quæstium.* Petes secundo, an possit dici, quod panis conuertitur in Patrem, & Spiritum sanctum saltem per concomitantiam? Ad hoc enim non videtur requiri, quod adsint ex vi verborum. *Satisfit.* Respondeo tamen negatiue; quia illud, in quod fit conuersio, debet succedere [illegible] is in ordine ad sustentanda accidentia; vt co[illegible] *disputat. precedenti.* Pater autem & Spiritus [illegible] on succedunt in hoc munere, sed solus Filius, [illegible] per suum corpus sustentat accidentia panis efficienter; & ideo panis dicitur conuerti in solum Filium, non in alias personas.

128. *Illatio.* Hinc infero, licet signatis accidentibus panis, dici possit, ***iste est Filius Dei***, & ***iste est Deus***, tamen posse dici, ***iste est Pater, vel Spiritus sanctus***: nam licet ibi sint Pater, & Spiritus sanctus, non tamen substant illis accidentibus, & ideo licet possimus dicere, ibi esse, non tamen, istum esse Patrem; quia (vt constat ex *disputat. 6.*) non sufficit præsentia vtcumque sine substantione, vt possit substantia aliqua demonstrari per accidentia per *li hoc*.

129. *Instabis.* Dices, persona Verbi non sustentat immediate accidentia panis, & tamen quia per concomitantiam est cum corpore Christi, quod sustentat ea accidentia, dici potest: ***iste est Filius***; ergo sufficiet hæc concomitantia sub illis accidentibus, vt possimus dicere: ***iste est Pater***. *Respondeo.* Respondeo negando consequentiam. Ratio discriminis est, quod Verbum est suppositum, in quo est corpus Christi; denominationes autem corporis tribuuntur toti suppositio, sicut dicimus hominem album, licet albedo sit in sola materia; ideo dicitur Verbum subsistere, quia subsistat corpus Verbi. At Pater, & Spiritus sanctus sunt alia suppositia, quibus nullo modo communicantur denominationes humanitatis Christi. An vero possimus dicere, *hæc est diuinitas*, communis est quæstio, de aliis prædicatis humanitatis, an tribui possint Diuinitati, vt si dicas, *Deitas est passa*; Deitas resurrexit, &c. de quo Suarez 1. *tom. in 3. p. disp. 35. sect. 2.* & Vasquez *disput. 63. cap. 5.* & non diximus *disput. 23.* de Incarnat. *sect. 1. num. 32.*

DISPV

DISPVTATIO IX.

De his, quæ potest Christus agere, aut pati in Eucharistia.

SECTIO I. *Vtrum Christus, prout in Eucharistia, possit pati, aut agere aliqua actione physica?*

SECTIO II. *Vtrum Christus, prout in Eucharistia, possit cognoscere, & cognosci.*

HVc hoc titulo comprehendimus non solum actiones, & passiones physicas, vt calefacere, & calefieri, sed etiam intentionales, vt cognoscere, & cognosci; nã difficultas de vtrisque ex iisdem ferè principiis definienda est. De mutatione vero, per quam desinit Christus esse sub speciebus, dicemus *disp. seq.* vbi etiam quid dicendum, quando in Eucharistia apparet caro, vel puer, de quo S. Thom. *art.* 8.

SECTIO I.

Vtrum Christus, prout in Eucharistia, possit pati, aut agere, aliqua actione physica?

1. PRima difficultas potest esse de motu locali; de quo suppono ex dictis *disp.* 6. & 7. corpus Christi moueri à Sacerdote per accidens ad motum specierum, quia Sacerdos immediate mouet species, quæ virtute diuinitus accepta ferunt secum corpus Christi, vt ibi late dictum est. Difficultas ergo est, an primo, & per se corpus Christi in Eucharistia possit moueri à se, vel ab alio agente extrinseco naturali virtute siue humana, siue Angelica.

2. *Communis sententia negat de motu locali.* Communis sententia negat; & omissis aliis rationibus, probatur, quia præsentia Sacramentalis corporis Christi est entitatiue supernaturalis, vt diximus dicta *disp.* 6. Ergo nulla potentia naturalis habet virtutem ad producendam illam præsentiam in corpore Christi; ergo corpus Christi secundum illum statum nec à se, nec ab alio agente creato potest naturaliter moueri.

Probatur quia talis motus est supernaturalis.

Dices. Dices, licet Angelus non possit dare præsentiam supernaturalem corpori Christi, poterit tamen auferre istam, quam habet, producendo aliam præsentiam naturalem, & per consequens poterit mouere corpus Christi. Sed contra, quia nec isto modo potest moueri ab Angelo: nam vel illud corpus moueretur totum simul, vel successiue pars post partem. Si totum simul, ergo deberet accipere aliam præsentiam supernaturalem, qua esset totum simul in eodem spatio: si vero successiue, ergo vnã pars moueretur prius, quam aliæ; ergo illa pars haberet præsentiam naturalem, manentibus aliis cum præsentia supernaturali; hoc autem repugnat, quia vnum corpus continuum petit habere omnem suam præsentiam continuam; quare cum non possint naturaliter continuari præsentia naturalis cum supernaturali, consequens est, vt non possit pars illius corporis accipere ab Angelo præsentiam naturalem, manentibus aliis partibus cum præsentia supernaturali.

3. *Instabis iterum.* Dices iterum: si Petrus ponatur in duplici loco quantitatiue, adhuc poterit in vtroque loco moueri à se, vel ab alio agente extrinseco: & tamen illa secunda præsentia esset supernaturalis, nec ad illam datur capacitas naturalis in subiecto; ergo similiter, licet præsentia Christi in Eucharistia sit supernaturalis, poterit tamen accipi ab agente naturali ex suppositione prioris miraculi. Respondeo, illam vbicationem Petri in priori casu esse supernaturalem, quoad modum extrinsecum, non vero in sua entitate; quare ad illam datur vere in agente extrinseco virtus naturalis actiua, & in ipso Petro potentia naturalis receptiua: at vero præsentia Christi est in sua entitate supernaturalis, ad quam nulla prorsus virtus actiua reperitur in Angelo. *Respondeo.*

4. *Vrgebis.* Vrgebis adhuc: licet præsentia Petri sit naturalis, & ad ipsam habeat virtutem connaturalem causa secunda, non tamen deberur illi concursus hic & nunc ad istum effectum, quando Petrus habet alibi aliam præsentiam; & tamen ex suppositione prioris miraculi datur iste concursus; ergo similiter posset dari Angelo concursus indebitus ad præsentiam supernaturalem. Respondeo, in casu antecedentis ex natura rei Petrum habere capacitatem, vt in vno saltem loco moueatur ab agentibus extrinsecis; Deum autem ex suppositione prioris miraculi debere concursum, vt possit à se ipso, vel aliis moueri propter rationem à nobis late explicatam *disp.* 6. *sect.* 1. quæ ratio nullo modo procedit in præsenti casu. *Respondeo.*

5. *Secunda difficultas est de aliis actionibus corporeis.* Secunda difficultas esse potest de aliis actionibus, & passionibus corporeis, vt de calefactione, frigefactione, &c. & non est sermo, an possit Christus passiones alibi acceptas habere per cõcomitantiam in Eucharistia; de hoc enim dictum est supra; sed an, prout in Eucharistia, possit eas primo habere: nec etiam loquimur de corpore Christi, prout de facto glorioſum est, & impossibile, sed de illo prout in cœna v. gr. quando passibile erat, an prout in Sacramento posset ab agentibus extrinsecis alterari, vel etiam in se, vel in aliud agere. In qua quæstione aliqui affirmant in vniuersum, Christum Dominum prout in Eucharistia posse ex natura rei illas actiones exercere, & passiones recipere; quia ad agendum, vel patiendum solum requiritur approximatio agentis ad passum; quod vero hæc approximatio sit sine extensione quantitatiua, non obstat, imo videtur magis conducere, quia eo minus distabunt omnes partes Christi ab agente, vel passo extrinseco; quare sicut Angelus intime penetratus cum passo potest agere; & sicut anima rationalis agit in corpus, & corpus in animam existentem in eodem loco, cur etiam Christus indiuisibiliter exsistens non poterit agere, & pati ab agentibus extrinsecis? *Sententia prima affirmat.*

6. *Communior negat.* Communior tamen sententia negat, & omissis aliis rationibus, quæ videri possunt apud Suarez in præsenti *disp.* 53. *sect.* 2. & apud Vasquez *disp.* 191. *cap.* 3. quod attinet ad passiones, probari potest ex supra dictis, quia omnis passio, & qualitas in Christo producta deberet poni in ipso indiuisibiliter in ordine ad locum, sicut est ipse Christus; hunc autem modum exsistendi, seu hanc præsentiam nullum agens naturale potest tribuere, vt diximus; ergo corpus Christi prout in Eucharistia nec à se, nec ab alio naturali virtute pati potest. *Probatur ex supradictis de præsentia supernaturali.*

Instantia. Dices, quando, passum est in duplici loco, agens non potest ponere calorem vtrobique, & tamen potest producere calorem; ergo similiter in præsenti posset producere calorem, licet non præsentiam. *Diluitur.* Respondeo, duplicem præsentiam non esse passionem caloris; quare non refert, quod non possit vtraque produci: at vero vna præsentia est passio caloris, quæ debet tribui à producente hic calorem.

7. *Maior difficultas est cur non possit Christus agere in aliud passum.* Maior difficultas est, cur non possit Christus agere in aliud passum; in actione enim transeunti ipsius Christi non militat ratio adducta; quia illa actio non est in Christo, sed in passo, in quo posset habere præsentiam naturalem. De actione locomoti-

De actione loco motiua patet ex supradictis.

ua, qua aliud corpus impellat, ratio est clara ex dictis, quia vnum corpus non potest aliud loco mouere, nisi prius in se ipso aliquid agat; cum autem corpus Christi non possit in se aliquid agere, non mirum, quod non possit mouere aliud corpus. Cæterum de calefactione, aut frigefactione transeunte difficilis est, cur corpus Christi per suum calorem, v. g. non possit calefacere manum tangentis, certe vix potest adduci ratio conuincens. Quare aliqui negantes de passionibus fatentur plane, non repugnare ex natura rei, quod Christus indiuisibiliter existens agat in passum proximum; Deum tamen de facto impedire huiusmodi actiones ob meritum nostræ fidei. Alij dicunt, repugnare, quod agens corporeum agat in passum, nisi illi approximetur per contractum physicum. Cæterum hoc videtur difficile: nam species impressa materialis causat actum visionis in eodem loco, vbi est species, & multa agentia materialia operantur in se ipsis, cum tamen sibi non approximetur per contactum.

De calefactione, v. g. maior est difficultas.

Aliqui fatentur non repugnare.

Alij contra.

8. *Posset dici requiri præsentiam naturalem.*

Posset fortasse dici, quod omne agens naturale prærequirit ad agendum approximationem aliquam, (vt suppono ex Philosophia) hæc autem approximatio, seu præsentia debet esse naturalis; quia conditio naturaliter requisita ad operandum naturaliter, debet esse conditio naturalis: ideo namque cognitio supernaturalis non disponit sufficienter ad habitum naturalem; quia habitus naturalis solum exigit actum naturalem, à quo procedat. Cum ergo Christus non habeat præsentiam naturalem in Eucharistia, consequens est, vt non habeat approximationem naturaliter requisitam ad operandum.

9. *Impugnatur hæc doctrina.*

Sed contra hoc est, quod subsistentia etiam prærequiritur, vt conditio ex parte naturæ ad operandum; & tamen humanitas Christi Domini, licet careat subsistentia naturali, & subsistat supernaturaliter, operatur tamen connaturaliter; ergo licet præsentia sit conditio ad agendum, sufficiet tamen præsentia supernaturalis.

Responderi potest.

Responderi potest negando consequentiam, quia subsistentia naturalis in humanitate Christi suppletur optime per subsistentiam Diuinam, quæ præstat totum, quod præstare posset subsistentia creata: at vero præsentia naturalis requisita ad agendum non suppletur per præsentiam sacramentalem; quæ licet sit præsentia, non est tamen extensio: agens autem materiale non solum requirit ad agendum præsentiam, & approximationem, sed extensionem, sicut enim requirit quantitatem, qua quasi extenditur in ordine ad se: sic videtur exigere extensionem localem, qua extenditur in ordine ad locum: hoc vero non præstatur, nec suppletur per præsentiam sacramentalem, quæ non est extensio, sed inextensio. Cæterum videtur adhuc inquirendum, cur sicut ad operandum non requirit substentiam creatam seu materialem, sed subsistentiam, & ideo potest suppleri per subsistentiam increatam spiritualem; sic etiam non dicemus, requiri quidem approximationem, & præsentiam, non vero præsentiam cum extensione, atque adeo posse suppleri per approximationem, & præsentiam, quæ non sit extensio.

Cæterum posset adhuc hæc responsio eludi.

10. *Ratio alia à posteriori. Quia calefactio illa esset supernaturalis.*

Possumus addere aliam rationem à posteriori ad probandum, quod requiratur extensio in agente naturali materiali: quia actio illa, quæ procederet ab igne inextenso, & reducto ad punctum, v. g. spatij, esset diuersæ rationis in sua entitate entrinseca ab omnibus actionibus, quæ sunt naturaliter possibiles, & quæ oriri possunt ab igne extenso localiter; ergo actio illa esset supernaturalis entitatiue, & quæ non contineretur intra vires naturales eiusdem ignis: quomodo enim potest ignis habere ex se virtutem naturalem ad illam actionem, quæ numquam potest ab illo naturaliter, & absque miraculo prodire? Antecedens vero probatur, quia omnis actio, quam hic ignis in suo statu naturali, & extenso potest exercere ad calefaciendum, v. g. vel illuminandum passum sibi approximatum, talis est, vt per suam entitatem dicat ordinem transcendentalem ad illum ignem, & ad omnes eius partes, ita vt quæcumque pars deesset in illo igne agente, non esset eadem actio, sed alia pro varietate agentis. Suppono enim ex communi sententia Philosophorum, quando plura agentia partialia concurrunt ad aliquem effectum producendum, non concurrere per plures actiones, sed omnia concurrere per vnam actionem, quæ respicit omnia illa tamquam causas partiales: & idem à fortiori est, quando vnum agens habens plures partes concurrit ad aliquem effectum; fit enim vnica actio pendens ab omnibus partibus illius agentis, tamquam à principiis partialibus. Sic vnus ignis applicatus calefacit lignum proximum, ad quam calefactionem concurrunt omnes partes illius ignis per vnicam actionem pendentem à toto illo igne, & respicientem omnes, & singulas eius partes, tamquam principia partialia.

Probatur.

11. *Actio ignis extensi non potest esse eadem cum illa ignis inextensi.*

Quo supposito, probatur iam, illam actionem, qua hic ignis extensus calefacit hoc lignum, non posse esse in sua entitate eamdem cum illa alia actione, qua idem ignis existens absque extensione locali calefaceret idem lignum: quia actio prior naturalis non solum respicit omnes partes huius ligni, sed respicit illas inæqualiter: cum enim passum, seu lignum, quod calefacit, non æqualiter distet ab omnibus, & singulis partibus illius ignis (hoc enim affert secum extensio localis agentis, vt magis distent à passo aliquæ partes agentis, & aliæ minus) consequens est, vt calor in ligno productus magis dependeat à partibus ignis magis propinquis, & minus à partibus magis remotis; ergo actio, seu calefactio illa, licet respiciat omnes partes ignis agentis; non tamen respicit eas æqualiter, sed inæqualiter, hoc est, aliquas vt magis influentes, quia magis propinquæ sunt, alias vt minus influentes, quia magis remotæ sunt; & tales oportet esse omnes actiones agentis materialis extensi in passum externum. Actio autem, qua idem ignis intensus ageret, & calefaceret idem lignum, non esset eiusmodi, sed æqualiter respiceret omnes, & singulas partes illius ignis agentis, quia omnes æque distarent à passo, & per consequens æque agerent, & influerent, affectusque non magis penderet ab vna parte agentis, quam ab alia; ergo illa actio, seu calefactio, quæ tunc fieret, haberet aliquod prædicatum intrinsecum diuersum, quod non haberet actio vlla, qua idem ignis extensus calefaceret idem lignum sibi approximatum. Differret ergo entitatiue ab omnibus actionibus naturalibus; & per consequens illa talis actio non contineretur in virtute naturali agentis materialis naturalis.

12. *Instabis idem dici posse etiam duo ignes, v. g. penetrarentur.*

Dices, hoc idem argumentum fieri posse, quando duo corpora penetrarentur, si duo ignes, v. g. diuinitus penetrarentur. Nam calefactio etiam illa, qua de facto calefieret lignum proximum, respiceret æqualiter vtrumque ignem, cum propter penetrationem vterque æquè distaret à passo; ergo actio illa haberet aliquod prædicatum intrinsecum diuersum, quod non haberet actio, qua iidem ignes impenetrati calefacerent idem lignum, nam hæc semper respiceret illos ignes inæqualiter, scilicet

scilicet vnum magis influentem, qua magis propinquus esset, alterum minus influentem, quia magis remotus esset; ergo fatendum etiam esset, si duo ignes penetrarentur, tunc lignum approximatum non calefaciendum; quod tamen videtur incredibile, quia vterque ignis haberet extensionem sibi debitam; & de facto, quando corpus Christi nascentis penetratum fuit cum virginali claustro matris, negari non potest, quod tunc etiam eius cor ageret calefaciendo partes propinquas, sicut prius; non ergo impediebatur eius operatio naturalis propter penetrationem cum alio corpore etiam calido, & à quo poterat partialiter tunc illa operatio procedere.

13. *Respondet.*

Respondetur tamen, non esse eamdem rationem de igne penetrato cum alio igne, ac de igne posito absque extensione: ratio enim à nobis adducta, si quid probat, probat quidem in secundo casu, non in primo de duplici igne penetrato; quia tunc posset eadem actio procedere ab igne penetrato, quæ potuisset procedere ab eodē non penetrato. Dato enim, quod non posset vterque ignis penetratus naturaliter agere, eo quod actio illa respiceret vtrumque ignem æqualiter, propter æqualem distantiā vtriusque à passo; quem modum respiciendi nulla actio naturalis posset habere: dici tamen potest, quod in eo casu Deus vt auctor naturæ determinaret vnum ex vtroque illo igne penetrato, qui solus ageret, per inde ac si solus esset in illo spatio. Quando enim adest causa cum sufficienti virtute ad agendum, & non potest prodire in operationem, non propter defectum virtutis, vt ita dicam, sed propter abundantiam, pertinere videtur ad causam primam determinare illam indifferentiam ad vnum effectum limitatum. Sic, iuxta communem sententiam Philosophorum, ignis, qui ex se habet virtutem ad producendum hunc numero calorem, & illum, non tamen vtrumque simul naturaliter, determinatur à causa prima, vt producat hunc, & non illum; nam ex se habebat virtutem ad plures effectus, & quia non posset omnes, vel duos simul producere, nullum produceret, nisi determinaretur illa indifferentia à causa prima. Sic in nostro casu è contrario adsunt duæ causæ potentes singulæ seorsim producere eumdem effectum, non tamen vtraque simul, eo quod illa actio esset entitatiue supernaturalis. Pertineret ergo ad causam primā determinare causam, vt effectus, qui procedere poterat à singulis, sed non ab vtraque simul, procedat ab hac potius quam ab illa; sicut nunc determinat causam potentem producere duos effectus, sed non vtrumque simul, vt producat hunc potius quam illum. Hoc autem fieri non debet, quando agens, ignis, v. g. totum existeret simul absque extensione locali: quia non deberet determinari aliqua pars eius ignis, quæ sola ageret absque aliis; nam quæcumque pars determinaretur, haberet in se alias partes, quæ cum omnes essent simul, & agerent, sequeretur idem inconueniens, quod actio illa respiceret omnes æqualiter.

Deus determinaret vnū ex vtroque, qui solus ageret, dato quod non possit vterque naturaliter agere.

Quod autem fieri non debet quando agens totum existeret absque extensione.

14. *Idem etiam dicimus iuxta sententiam componentem quantitatem ex solis punctis.*

Adde, licet quantitas poneretur composita ex solis punctis, non posset connaturaliter operari in statu sacramentali: posset quippe aliquis, illa sententia admissa, contendere, quod in singulis punctis spatij Deus etiam posset, & deberet connaturaliter determinare vnum indiuisibile ignis, prout ibi existens, ageret in passum; in puncto autem sequenti spatij, aliud indiuisibile eiusdem ignis; ita vt si ignis, v. g constat ex viginti punctis, & esset sacramentaliter in hostia constante ex viginti punctis, totus ignis in singulis punctis hostiæ, tunc, inquam, actio procederet ab illis, sicut si essent singula in vno solo puncto spatij, nempe à puncto A, prout solum est in puncto spatij A, & à puncto B, sicut si esset in immediato solo puncto spatij, & sic de aliis, determinante Deo, in singulis punctis spatij vnum punctum ignis, quod solum prout in illo puncto spatij operetur. Hoc tamen, vt dixi, non satisfacit; quia actio naturalis, qua de facto singula puncta naturaliter operantur, non posset procedere ab vno indiuisibili diuiso ab aliis, etiamsi quantitas componeretur ex solis punctis finitis: sicut enim non potest naturaliter existere vnum punctum seorsim, ita nec operari propter suam imperfectionem; prærequirit ergo coniunctionem vnius puncti cum aliis, & eodem modo prærequirit præsentiam vnius puncti esse coniunctam cum præsentia sequentis puncti, quod operatur cum isto: nam sicut requiritur vnitas ex parte agentis, & compositio ex multis punctis, sic requiritur præsentia vna composita ex multis præsentiis punctorum. In illo autem casu non daretur talis vnitas ex parte præsentiæ; quia licet præsentia, v.g. manus Christi in tali parte spatij vniatur immediate cum præsentia brachij in eadem parte spatij, & cum præsentia eiusdem manus in parte proxima spatij, vt vidimus *disp. 5.* non tamen vnitur immediate cum præsentia brachij in parte proxima spatij, vt ibidem diximus: non ergo fit vna præsentia extensa ex præsentia manus in hac parte hostiæ, & ex præsentia brachij in parte proxima hostiæ, quia illæ duæ præsentiæ non vniuntur immediatè inter se. Non ergo haberent illa duo puncta ignis vnam præsentiam continuam ad duo puncta spatij, sed essent quidem in spatio continuo, per duas tamen præsentias non continuas inter se. Sicut autem vnum indiuisibile ignis diuisum ab aliis non ageret naturaliter, sic vna præsentia ad vnum solum indiuisibile spatij diuisa ab aliis non videtur sufficiens præsentia ad agendum naturaliter, & sicut indiuisibile ignis ad causandum non solum requirit esse contiguum cum aliis, quæ operantur, sed etiam esse continuum, & vnum cum illis: sic præsentia vnius puncti ignis requisita ad causandum naturaliter, non solum requirit esse contiguam cum aliis præsentiis aliorum punctorum, quæ agunt, sed etiam esse continuam, & vnam cum illis; non enim apparet, cur requiratur maior vnitas in ipsa virtute causandi, quam in conditione requisita, qualis est approximatio. Cum ergo in Eucharistia præsentia vnius puncti in hoc spatio non vniatur cum præsentia alterius puncti in spatio proximo, sed sint quasi præsentiæ disparatæ, quarum quælibet componit præsentiam integram totius corporis in illa parte spatij; non videtur dari ibi præsentia agentis corporei naturaliter requisita ad agendum naturaliter. Video, hanc rationem totam neque esse demonstrationem, neque talem, quæ non sit adhuc exposita pluribus obiectionibus; sed tamen in re dubia præstat aliqualem rationem reddere, quam recurrere semper ad noua miracula, quæ fiant ad occultandum mysterium.

Duo puncta ignis non haberent vnam præsentiam continuam.

Sunt præsentia disparata quarum quælibet componit præsentiā integram totius corporis in illa parte spatij.

SECTIO II.

Vtrum Christus prout in Eucharistia, possit cognoscere, & cognosci?

15. *Hæ quæstiones procedunt connaturaliter loquendo.*

PLures quæstiunculas sub hoc titulo comprehendimus, quas breuiter definiemus, vtpote fere Philosophicas. Suppono ergo primo, quæstionem procedere connaturaliter loquēdo; nam de potentia absoluta bene posset Christus, prout in Eucharistia, elicere quemcumque actum cognitionis, & cognosci etiam

etiam ab aliis, saltem cognitione intellectuali. Item, non quærimus, an per concomitantiam habeat Christus in Eucharistia etiã actus cognoscendi,& appetendi,quos habet in cælo.Suppono enim, eos habere, quia omnes sunt independentes à loco.

Suppositio secunda. Suppono secundo, non posse provt in Eucharistia elicere connaturaliter actum sensationis internum,vel externum, nec actum appetitus: quia hæc omnia sunt accidentia materialia: quare cum non possit accipere ab agente creato qualitatem materialem propter rationem traditam *sect. præcedenti*, non poterit etiam à seipso.

Suppositio tertia. Suppono tertio, posse bene elicere actus spirituales scientiæ infusæ,per quam operatur independenter à phantasmatibus; nihil enim impedit, quod isti actus producantur primo, & per se indiuisibiliter in Eucharistia.

Prima difficultas.

16. *Difficultas est de actibus intellectus qui dependent à phantasia. Suarez.* Difficultas ergo est primo de actibus intellectus, qui dependent à phantasia, an possint elici connaturaliter à Christo,provt in Eucharistia? P. Suarez *sect.*3. in fine negat, nisi forsitan Christus existens naturaliter in alio loco,habeat ibi actum phantasiç: tunc enim etiam actus phãtasiæ non poneretur per concomitantiam in Euchraristia,sufficeret haberi in alio loco, vt etiam in Eucharistia posset intellectus determinari ad intelligendum; nam distantia, vel propinquitas localis ipsorum actuum parum refert; quod idem concedit P.Vasquez *disp.*191.*n.*27.*&* 28. *Vasquez.*

17. *Conclusio.* Ego paulo aliter dicendum censeo, in primis si actus phantasiæ sit solum in cœlo,non posse intellectum determinari prout in Eucharistia ab actu phantasiæ ad intelligendum; quia hæc excitatio non fit solum formaliter, sed efficienter, quatenus per phantasma generatur,vel augetur aliqua species intellectualis; vt dixi in lib.de anima. Quare cum phantasma sit agens naturale,consequens est,vt intellectus prout in Eucharistia non possit determinari phantasmate absente, quia non potest phantasma distans operari efficienter:imo neque à phantasmate præsenti ob defectum extensionis debitæ ad operandum;si, prout Suarez admittit, requiritur semper extensio debita in agente materiali,vt possit agere:nam phantasma in Eucharistia non habet eiusmodi extensionem.

18. Cæterum, quoniam in iisdem lib.de anima dixi, dependentiam intellectus à phantasia non semper esse à priori, sed aliquando à posteriori; quia licet sæpe intellectus excitetur à phantasia, aliquando tamen excitatur ab aliis actibus intelligendi,&tunc pendet à phantasia consequenter, quatenus scilicet phantasia excitatur ab eodem intellectu, vt exerceat operationem circa idem, vel simile obiectum propter connexionem vtriusque potentiæ (de quo late ibi;) tunc ergo, quando intellectus habet,iam species obiectorum, & excitantur aliunde per alios præcedentes actus intellectus,non est,cur non possit operari prout in Eucharistia;quia licet prout ibi non possit phãtasia comitari intellectum, non ideo minus, imo magis expedite operabitur intellectus, cum ad illos actus non indigeat consortio phantasiæ,neque antecedenter (vt suppono,) neque etiam consequenter ob impedimentum phantasiæ, sicut si Deus phantasiam destruxisset.

Quando intellectus habet species obiectorum, & excitatur ab aliis actibus intellectus, potest operari.

19. *Secunda difficultas an videri possit oculo corporeo.*

Secunda difficultas.

Secunda difficultas est, vtrũ corpus Christi in Eucharistia possit naturaliter videri oculo corporeo; & eadem fere difficultas est de aliis sensibus, ex iis tamen, quæ de visu dicentur, poterit resolutio inferri ad alias sensationes.Nominales aliqui docent, posse naturaliter videri, nisi diuinitus impediretur ad occultandum mysterium. Communis tamen, & verior sententia negat; quia corpus Christi, provt in eo statu, non potest producere species sui in medio, vt constat ex supra dictis, sine quibus naturaliter videri non potest.

Sententia Nominalium.

Communis sententia negat.

Tertia difficultas.

Hinc oritur tertia difficultas,an diuinitus possit videri corpus Christi in Eucharistia? Negat Suarez in præsenti *sect.*4. Probabilior tamen videtur pars affirmatiua,quam cum aliis docet Vasquez *disputat.* 191. *cap.*2. quia nulla in hoc apparet contradictio. Dicunt, illum modum præsentiæ esse extra totam latitudinem obiecti visibilis, non solum primarij, quod est lux & calor, sed etiam secundarij,quod est præsentia quantitatiua;ergo non magis potest eleuari visus ad percipiendum illud obiectum, quam ad saporem,vel sonum.Respondetur,illam præsentiam esse quidem supernaturalem, non tamen esse extra latitudinem obiecti visibilis;quia sicut lux supernaturalis est intra latitudinem lucis, & sicut potest etiam vi sua eleuari ad videndam lucem indiuisibilem, ita facilius ad videndam præsentiam diuisibilem coloris existentem in spatio indiuisibili; hoc enim non est plus quam videre plures partes coloris in eadem parte spatij, quod non extrahit à latitudine obiecti visibilis.

20. *Negat Suarez.* *Probabilius affirmat Suarez,quia nulla est contradictio.* *Obycimus.* *Respondetur.*

21. *Obiciunt.* Obiiciunt aliqui primo, quia corpus Christi in hoc sacramento imitatur omnino, quoad modum essendi, res spirituales;hæ autem sunt omnino extra sphæram visus corporei; ergo & corpus Christi in Eucharistia. Probatur consequentia,quia si aliquis sapor poneretur diuinitus taliter, vt imitaretur colorem,& appareret in omnibus color, nõ posset vllo modo percipi per gustum, qui non potest etiam diuinitus percipere colorem; ergo visus corporeus, qui non potest percipere res spirituales, non potuit etiam diuinitus percipere corpus Christi, quando in omnibus imitatur substantias spirituales.

22. *Respondetur.* Respondetur, quantumcumque imitetur res spirituales,adhuc retinere suum esse materiale; quare adhuc habet differentiam essentialẽ,per quam possit percipi à potentia illa, quæ non potest percipere obiecta vere spiritualia. Sic etiã sapor ille, qui imitaretur colorem,adhuc esset verus sapor,atque ideo adhuc posset diuinitus percipi à gustu, qui cognosceret verum saporem,qui aliis appareret color.

23. *Obiciunt secundo.* Sed contra obiiciunt secundo,quia visus non potest vllo modo percipere obiectum indiuisibile:sed corpus Christi in Eucharistia, licet re vera in se sit diuisibile,existit tamen ad modum indiuisibilis,ita vt etiamsi diuinitus videretur, adhuc oculus non perciperet diuisibilitatem ipsius: hanc enim non potest oculus percipere,nisi ex extensione locali obiecti eo quod vna pars apparet in alio loco ab alia parte.Vnde si duo ignes penetrarentur inter se,non perciperet oculus,quod ibi sint duo ignes,vel vnus; perciperetur ergo corpus Christi ad modum vnius indiuisibilis.

24. *Respondetur.* Respondetur,in primis falsum est obiecta penetrata non percipi nisi ad modum obiecti simplicis, & indiuisibilis; quando enim percipitur color intensus,qui constat ex pluribus gradibus coloris penetratis, non percipitur sicut color remissus, sed percipitur ipsa intensio; ergo percipitur pluralitas graduum penetratorum. Similiter quando tactu

percipi

percipimus temperamentum ex quatuor qualitatibus, omnes illas percipimus, licet sint penetratæ in eadem parte subiecti, & percipimus aliud, quam si esset vna sola ex illis qualitatibus. Sic ergo qui diuinitus videret corpus Christi in vna parte hostiæ, hoc est, omnes partes corporis Christi ibi exsistentes, vere plus perciperet, quam si videret sola vnam partem; videret enim omnes illos colores omnium partium, licet propter penetrationem non discerneret sufficienter ad iudicandum esse plures, sed tamen videret plus quam si videret vnam solam partem, vel vnum solum colorem: iudicaret tamen esse aliquem colorem mixtum propter confusionem, qua omnes illi colores simul perciperentur.

25. *Respondetur deinde ad id quod dicitur de obiecto indiuisibili.*

Deinde, ad id, quod obiicitur de obiecto vere indiuisibili, quod scilicet oculus videre non posset, responderi potest primo, si detur indiuisibile lucis, & illud sit lux, & separetur diuinitus ab omnibus partibus, posset quidem diuinitus eleuari oculus ad illud percipiendum, præsertim cum posset illud indiuisibile lucis diuinitus constitui in spatio extenso, & magno, prout de facto indiuisibilia corporis Christi singula sunt in toto spatio hostiæ. Si ergo ita constitueretur lux indiuisibilis in spatio centum palmorum, percipi etiam posset; imo non posset discerni ex illa visione, an esset lux indiuisibilis, an diuisibilis, & extensa, cum totum illud spatium extensum esset lucidum. Si autem indiuisibile lucis non sit lux, transeat, illud non posse videri solum; negatur tamen paritas de corpore Christi in Eucharistia; quia licet totum exsistat indiuisibiliter, id tamen, quod videretur, non esset indiuisibile, sed diuisibile, atque adeo verus color, qui est obiectum visus. Et quidem si indiuisibile coloris non est color, oculus videns diuinitus colorem diuisibilem etiam in puncto spatij, bene discerneret illum ab eo, qui non est color, quamuis propter confusionem cognitionis non posset discernere, an esset entitas diuisibilis, vel indiuisibilis: sicut de facto oculus videns colorem intensum discernit bene illum à colore remisso, licet non discernat, an sit aliquid diuisibile, vel indiuisibile. Denique licet concedatur, quod non potest color exsistens in solo indiuisibili spatij percipi visu corporeo etiam diuinitus, non sequitur, corpus Christi non posse percipi in Eucharistia. Sicut enim non repugnat, videri indiuisibilia coloris simul cum aliis partibus, quæ iam obiectum occupat spatium extensum; sic non repugnabit videri corpus Christi exsistens totum simul in indiuisibili, quando non videretur exsistens in solo indiuisibili, sed simul in partibus spatij, iam non videretur in spatio extenso, sicut indiuisibile lucis occupans diuinitus spatium bipalmare, posset diuinitus videri, si esset vera lux in sua entitate.

26. *Tertia obiectio.*

Tertio obiiciunt, quia visus corporeus numquam percepit rem, quin percipiat eius figuram, & pulchritudinem: si videret autem corpus Christi in Eucharistia, non perciperet eius figuram: qualem enim? triangularem, rotundam, vel quadratam? ergo sicut figura, & pulchritudo visibilis est, & tamen in Eucharistia non potest percipi, sic neque ipse color in illo statu Sacramentali.

Respondeo.

Respondetur, figuram, vel pulchritudinem organicam non esse obiectum visus, sed situalem, eo modo, quo videri potest; quæ non addit aliquid positiuum supra præsentiam actualem, vt supra diximus *disp.* 8. *sect.* 2. & ex qua arguitiue cognoscitur figura, & pulchritudo organica. In Eucharistia ergo perciperetur color, non visa pulchritudine, aut figura situali, quia nulla esset. Sicut in casu posito, si lux indiuisibilis poneretur in spatio bipalmari, & oculus videret totum illud spatium illuminatum, non videret tamen figuram situalem lucis, quia figura est dispositio partium, illa autem lux non haberet partes; sic in Eucharistia videret colorem, non visa figura situali, quia hæc est dispositio partium in ordine ad diuersas partes spatij occupandas, quod non habent in Eucharistia, cum omnes partes sint in qualibet parte spatij. Loco tamen figuræ situalis, quæ est talis vbicatio partium, videret oculus illam aliam vbicationem supernaturalem, quam partes habent in hoc Sacramento. Videret, inquam, eo modo, quo explicatum est supra *disp.* 5. *sect.* 4.

27. *Quæstum. Sextum.*

Petes, vtrum possit videri corpus Christi extensum prout in Eucharistia? Negat Suarez vbi supra. Ego tamen probabile censeo, posse in hoc sensu, quod (si quidem totum corpus est in quauis parte spatij) Deus ostendat in vna parte spatij vnam solam partem corporis, v.g. caput, cum sola præsentia capitis, quam ibi habet, & in parte proxima collum, &c. & sic de singulis; quare si ponatur hostia magnitudinis humanæ, apparebit vere Christus in tota hostia, & non in quauis parte, ostendente Deo in singulis partibus hostiæ vnam partem Christi, & occultando præsentias aliarum partium.

28. *Iam ex his de visu constat quid dicendum sit de aliis sensibus.*

Ex dictis de visu constat, quid dicendum sit de aliis sensibus: nam similiter potest diuinitus sentiri Christus in Eucharistia per gustum, olfactum, auditum, & tactum: licet, quod attinet ad figuram, non posset percipi per tactum, quia non retinet ibi figuram situalem, nisi forsitan faceret Deus, quod in vna parte hostiæ sentiretur vna sola pars ossis, & in parte proxima hostiæ alia pars ossis, donec perciperetur totum os; sicut diximus, posse videri hoc modo totum Christum, cum aliqua quasi extensione, impediente Deo cognitionem aliarum partium.

Quarta difficultas.

29. *Multa hic supponamus certa.*

Quarta difficultas esse potest, vtrum præsentia corporis Christi in Eucharistia possit cognosci ab intellectu creato naturali virtute? Certum est posse cognosci scientia beata, vel infusa, & abstractiue etiam lumine fidei: certum etiam mihi est, absentiam panis cognosci à dæmone virtute naturali, licet posset forte formidare, an sibi occulteretur illa substantia, cum videat ibi manere accidentia. Denique mihi valde probabile est, mysterium hoc, quoad eius possibilitatem posse sciri ab intellectu Angelico; sicut etiam naturali virtute sciri potest, Deum posse operari miracula, & entia supernaturalia. Dubitatur ergo, an naturali virtute Angelus cognoscere possit actualem exsistentiam præsentiæ corporis Christi? Affirmat Scotus cum aliis, quos affert Suarez in præsenti *sect.* 5. Negat tamen communis, & vera sententia, eo quod illa præsentia est entitatiue supernaturalis: quare sicut gratia, vnio hypostatica, & aliæ entitates supernaturales non sunt naturaliter cognoscibiles ab Angelo; sic nec illa præsentia; quæ est quæstio generalis pertinens ad materiam de Angelis. Fateor, hac ratione solum probari de præsentia corporis, non de præsentia animæ Christi in Eucharistia, quam supra *disp.* 6. diximus non videri supernaturalem in sua entitate.

Status quæstionis. Communis & vera sententia.

Quinta difficultas.

30. *Alia difficultas soluitur.*

Hinc nascitur vltima difficultas, an, si corpus Christi alibi non exsisteret, nisi in Eucharistia possit naturaliter cognosci ab Angelo exsistentia ipsius corporis, licet lateret modus præsentiæ? Respondeo, verius videri posse, quia exsistentia ipsius corporis est

est entitas naturalis; ergo illa esset intra sphæram cognitionis Angelicæ. Dices, cognitio intuitiua terminatur ad obiectum vt præsens; ergo eo ipso, quod Angelus videret corpus Christi, videret illud esse præsens ibi, & per consequens videret eius præsentiam. Respondeo, cognitionem intuitiuam intellectualem solum terminari ad rem vt existentem: sciret ergo Angelus, corpus Christi existere, non tamen vbi existeret: sicut Deus pro illo priori, quo corpus antecedit ad suam vbicationem, intuetur existentiam corporis exigentis vbicationem: & tamen pro illo priori non cognoscit præsentiam localem ipsius corporis. Cur ergo similiter non posset intuitio Angeli terminari ad solam existentiam corporis Christi, & non ad præsentiam.

DISPVTATIO X.

De accidentibus panis, & vini, quæ remanent in Eucharistia.

SECTIO I. *Quæ accidentia maneant in Eucharistia; & quomodo.*

SECTIO II. *Quomodo species agere, pative possint; & an ex ipsis aliquid generetur.*

SECTIO III. *Quando, & quomodo accidentia desinant continere Christum Dominum.*

DE hoc agit S. Thomas per totam q. 77. Hæc etiam materia magna ex parte philosophica est, ideo breuiter percurrenda, vt ad ea, quæ magis Theologica sunt, progrediamur.

SECTIO I.

Quæ accidentia maneant in Eucharistia; & quomodo?

1. Conc. Flor. Later. Trident. Constan.

CErtum de fide est, manere aliqua accidentia, vt habetur in Concilio Florentino, in Decreto Eugenij, in Conc. Lateran. relato in cap. *Firmiter.* §. *Vna vero.* de Summa Trinitate; & in Tridentino *sess.* 13. *can.* 2. in Constantiensi *sess.* 8. Certum item est, manere sine subiecto, vt habetur in *sess.* 8. Concil. Constant. vbi damnatur propositio hæc Ioannis VVicleff: *Accidentia panis non manent sine subiecto in hoc Sacramento.* Dubitari tamen potest, primo, quæ accidentia panis, & vini maneant in Eucharistia? Et in primis certum est, accidentia modalia, quæ immediate afficiebant substantiam panis, non manere, ex. gr. vbicationem panis, & alia huiusmodi; quia modus nec diuinitus potest esse sine re, quam modificat. De accidentibus vero realibus non est dubium, quin maneant omnia illa, quæ sensibus percipi possunt: de his enim ad minus loquuntur Concilia, dum dicunt species panis, & vini manere. Difficultas est, an aliquæ qualitates occultæ maneant.

Dubitatur quæ accidentia maneant.

Accidentia modalia non remanent, seu alia.

2. Suarez. *Sententia Suarez.*

P. Suarez in præsenti *disp.* 56. *sect.* 1. censet, omnia manere, quia omnia subiectantur in quantitate, quæ remanet: cæterum addit, hoc non esse de fide, nisi quoad qualitates sensibiles, quæ vocantur species, quia earum habemus species; nec ex veritate mysterij, nec ad ipsum occultandum necessarium erat, alia accidentia manere.

3. Vasquez. *Sententia & fundamentū Vasquez.*

P. Vasquez in præsenti *disp.* 149. *cap.* 1. docet, de fide esse, quod manent omnia accidentia realia, tum quia definitiones Conciliorum sunt indefinitæ, & per consequens vniuersaliter accipiendæ, tum etiam quia, manentibus quatuor primis qualitatibus, non potuerunt non manere aliæ omnes secundæ; quia omnes oriuntur ex temperamento primarum. Cæterum hoc fundamentum philosophicum, quod ipse appellat firmissimum, facile dilui potest; quia licet aliæ qualitates dicantur secundæ, quia oriuntur ex primis, non tamen oportet, quod oriantur ex primis immediate, exempli gratia, licet potentia visiua oriatur ex temperamento primarum qualitatum, non tamen immediate, sed mediate, quatenus primæ qualitates disponunt materiam ad introductionem animæ, à qua dimanat potentia visiua: quare, ablata anima, etiamsi maneret idem temperamentum, non flueret connaturaliter potentia visiua: ergo ex eo, quod maneat temperamentum panis, non fit, quod etiam, ablata substantia, debeant connaturaliter manere omnes passiones panis.

Hoc fundamentum non est tam firmum.

4. *Melius arguit Vasquez.*

Melius arguit idem Vasquez ad hominem pro sua sententia; quia si nomine specierum non intelliguntur omnia accidentia realia panis, sequitur esse de fide, quod non omnia maneant (quod nemo concedet;) sequela probatur ex Tridentino supra docente, manere *dumtaxat* species panis; ergo alia omnia præter species non manent. Certum ergo est, manere omnia accidentia realia panis, & vini; quod ratione etiam philosophica probari potest; quia nulla potest excogitari qualitas panis, vel vini, quæ vel in se ipsa, vel saltem in suo effectu sensibus non percipiatur; nulla enim est qualitas adeo occulta, quæ non sit ordinata ad effectum sensibilem, qualis est qualitas occulta piperis ad calefaciendum, vel mordacitas vini, & alia huiusmodi: ergo cum certum sit, species manere, certum iam erit manere omnes qualitates; omnes enim sunt species, quatenus mediate, vel immediate sensibus deprehenduntur.

Certum ergo est manere omnia accidentia.

Probatur ratione philosophica.

5. *Alia quæstio quæ pertinet ad physicam.*

Secundo dubitari potest, vtrum alia accidentia maneant in quantitate, an omnia æque per se? Hæc quæstio supponit, quantitatem esse quoddam peculiare accidens distinctum à substantia; quod in præsenti non est disputandum, sed supponendum cum communi sententia. Ex dicendis tamen potest aliquod fundamentum desumi ad confirmandam illā communem sententiam. Quæstio ergo præsens est merè Physica, vtrum quantitas sit commune subiectum aliorum accidentium; quam tractaui in 1. *Physic.* vbi dixi, stando in ratione non esse improbabile, quod omnia accidentia subiectentur immediate in ipsa substantia: nec enim oppositum sufficienti ratione ostenditur; & consequenter concedendum esset, omnia accidentia panis manere æquè per se, & sine subiecto mediato, & immediato. Item in Eucharistia non dari album, sapidum, &c. sed albedinem, saporem, odorem, &c. item qualitates illas non posse pro illo statu naturaliter corrumpi, vel produci ab agentibus naturalibus, quia omnes conseruantur concursu creatiuo: Deum tamen ad præsentiam agentis creati illas destruere, vel producere, occultandi mysterij causa: & denique mota quantitate localiter, non moueri alia accidentia ex vi vnionis, quam habeant cum quantitate, sed vel à Deo immediate, vel ab ipsa quantitate, aut corpore Christi habente diuinitus vim trahendi secum illa accidentia, quando localiter mouetur. In quam sententiam vltra alios auctores accessit P. Lessius de Perfectionibus Diuinis *lib.* 12. *n.* 112. Eamdem sententiam amplexi sunt P. Hurtado *Disp.* 6. *Physic sect.* 6. & P. Arriaga *Disp.* 5 *sect.* 2 *subsect.* 5.

Quæstionis resolutio.

In Eucharistia non datur album v. g. sed albedo.

Lessius.

Hurtado. Arriaga.

6. *Obijcitur. Respondetur.*

Obiici potest, hoc esse multiplicare miracula sine necessitate. Respondent distinguendo, multiplicari sine

sine necessitate euidenti, transeat sine probabili, negatur. Illam enim multiplicationem miraculorum vitandam esse, qua quis asserit, factum opus miraculosum, quod nullo modo constat factum esse; vt si quis diceret substantiam panis conseruari à Deo post consecrationem separatam à speciebus. At vero quando constat, opus aliquod factum esse, & dubitatur, vtrum sit supra naturam, vel non; hoc non tam est multiplicare miracula, quam inuestigare vires naturæ, quæ quidem ratione naturali examinandæ sunt, vt ex his constet, an illud opus fuerit miraculosum. In nostro autem casu constat, qualitates panis manere sine substantia. Prius ergo ratione naturali inquirenda est natura harum qualitatum, an sit esse in substantia, vel in quantitate, vt hinc constet, an sit supra naturam status quem habent sine substantia. Certum enim est, Deum fecisse omnia miracula, quæ necessaria fuerunt ad hoc mysterium, in quo fecit memoriam suorum mirabilium.

7. *Non est tamen recedendum à sententia sancti Thomæ.*

Re tamen magis considerata, existimo, non recedendum à sententia S. Thomæ & communi, sed concedendum, accidentia illa manere in quantitate, vt in subiecto immediato, in quo prius etiam immediate recipiebantur. Id enim videtur magis colligi ex hoc mysterio, quam quod omnia panis accidentia maneant tanquam scopæ dissolutæ, aut arena sine calce, absque vlla vnione, aut connexione inter se. Difficile enim semper remanet, quomodo, mota quantitate panis à Sacerdote, moueantur consequenter alia panis accidentia; quia siue id fiat à Deo immediate causa occultandi mysterij, siue à quantitate habente virtutem supernaturalem ad trahenda secum alia accidentia, sicut trahit secum corpus Christi, numquam videtur sufficienter explicari connexio debita inter eos motus.

8. *Probatur prima ex motu accidentium.*

Et in primis, si Deus solus, mota quantitate, mouet, & defert alia accidentia, quæ nullam colligationem, aut vnionem habent cum quantitate; non apparet, quomodo verè, & propriè Sacerdos dicatur mouere, comedere, & deglutire hostiam; hæc enim significant motum localem prouenientem ab ipso Sacerdote: nunc autem Sacerdos moueret solam quantitatem, ad cuius motum Deus moueret alia omnia, atque ideo Sacerdos proprie comederet solam quantitatem, non alia accidentia panis; facere enim aliquid, quo posito, alius moueat aliquid, non denominat me mouente physice, sed ad summum moraliter; deglutire autem non significat motum moralem, sed physicum, vt constat.

9. *Addi potest.*

Adde, motum illum trajectionis specierum in stomachum fieri media grauitate ipsarum specierum; positis enim speciebus vini in ore, illæ propria grauitate descendunt in stomachum, & ideo Sacerdos dicitur eas bibere, & traijcere. Si autem alia accidentia nõ recipiuntur in quantitate, non descendunt ob grauitatem; nam quantitas de se nec est grauis, nec leuis, sed indifferens, cum eadem quantitas nunc grauiter sub forma terræ, nunc leuiter sub forma aëris, vel ignis; ergo quantitas vini à Sacerdote posita in ore non magis moueret Deum ad mouendas species deorsum, quam sursum, atque ideo ille motus non proueniret à grauitate.

10. *Instantia.*

Dices, mota quantitate à Sacerdote, Deum mouere alia accidentia vini, & ponere in ore simul cum quantitate, tunc autem illa alia accidentia grauitare, ac descendere deorsum, & Deum mouere quantitatem, vt feratur deorsum cum aliis accidentibus vini. Sed contra; primo, quia iam quantitas vini non ferretur deorsum à grauitate, sed à Deo solo libere eam deferente occultandi mysterij causa, atque adeo non videretur proprie deglutiri à Sacerdote, sed apparenter. Contra secundo; illa grauitas specierum vel est qualitas distincta ab aliis, vel est aggregatum ex quatuor primis qualitatibus, v.g. & aliis accidentibus vini. Si est qualitas superaddita; illa sola grauitabit, non aliæ, cum non supponantur vnitæ inter se immediate, neque etiam omnes connectantur, & recipiantur in eodem subiecto cõmuni, quod est quantitas: tota ergo hostia mouetur immediate à Deo, solaque grauitas tendit deorsum ex se, atque ideo illa sola proprie, & vere deglutitur, & bibitur. Si vero grauitas non sit accidens superadditum, sed aggregatum ex aliis, tunc non grauitaret; quia illæ qualitates non faciunt grauitatem, nisi prout connexæ, & vnitæ inter se saltem mediate: nam mera penetratio caloris cum humiditate non facit, quod calor magis grauitet, vt constat, quando corpus Christi penetrabatur cum lapide, tunc enim qualitates Christi non magis grauitabant ex eo quod essent penetratæ cum qualitatibus lapidis. Nec etiam dici potest, quod singulæ saltem grauitarent partialiter, eo quod singulæ secundum se sint grauitas partialis, & ideo singulæ se ipsas ferrent deorsum; hoc, inquam, dici non potest, tum quia aliquæ ex illis qualitatibus secundum se nullo modo grauitant, vt calor, atque ideo, descendentibus aliis, deberent ipsæ remanere: tum etiam, quia ad minus non omnes secundum se grauitant æqualiter; alioquin omnia temperamenta essent æque grauia, quod est falsum; non ergo descenderent omnes simul, si singulæ descenderent conductæ à sola grauitate, quam singulæ secundum se habent. Denique, si singulæ qualitates haberent grauitatem partialem, sequeretur, quod crescente qualibet qualitate, creseeret grauitas, atque ideo si albedo hostis fiat magis intensa, hostia deberet esse grauior, quod est contra experientiam. Fatendum ergo est, grauitatem esse aliquid receptum in quantitate, quod facit grauitare quantitatem, & ferre secum omnia alia accidentia in quantitate recepta.

Diluitur primo.

Mera penetratio caloris cum humiditate non facit, quod calor magis grauitet.

11. *Impugnatur similis alius modus.*

Vnde impugnari similiter potest ille alius modus explicandi per hoc, quod quantitas habeat vim aliquam supernaturalem ad trahenda secum alia accidentia, sicut habet similem virtutem ad trahendum secum corpus Christi. Hoc, inquam, patitur easdem fere difficultates; quia in primis, cum ipsa quantitas secundum se non sit grauis, nec leuis, & aliunde non habeat in se receptam grauitatem, non posset ipsa trahere secum alia accidentia; cur enim magis traheret deorsum, quam sursum, siquidem ipsa quantitas posita in ore non magis tenderet secundum se deorsum, quam sursum, sed esset indifferens ad vtrumque? Nec etiam dici potest, quod quantitas virtute supernaturali trahat secum alias qualitates ad os, & tunc aliæ qualitates simili virtute supernaturali trahant secum deorsum quantitatem. Contra hoc enim sunt argumenta supra facta, quod aliæ qualitates si non sint vnitæ inter se, mediante quantitate, non faciunt grauitatem; nec grauitabunt omnes, nec æqualiter, &c.

12. *Vltimo vterque modus impugnatur.*

Denique, contra vtrumque modum dicendi est, quod si semel concedatur fieri siue à Deo immediate, siue media virtute supernaturali indita quantitati, & aliis accidentibus, motum illum specierum deorsum, qui exterius apparet prouenire à grauitate hostiæ, eodem modo dicet alius, fieri à solo Deo operationes alias, quæ fieri videtur ab accidentibus panis, & vini, atque ideo calorem, qui ibi est, non calefacere manum, nec albedinem producere species, quia accidentia absque subiecto operari non possunt, sed Deum hæc omnia agere ad occultandum

mysterium; vnde alius docet, quantitatem hostiæ non reluctare penetrationi, quia non distinguitur quantitas à substantia, sed Deum impedire, ne manus vlterius progrediatur ad occultandum mysterium: quæ omnia non possunt absque absurdo concedi, quia iam species, quę remanent, non manerent sensibiles, & per consequens non essent pars sacramenti, cum non possent illud constituere in ratione signi sensibilis, imo si non manent sensibiles, non est vnde probetur eas manere; ex hoc enim solum dicimus, eas remanere, quia sentiuntur: si ergo non sunt sensibiles, non manent, sed præstigiis illudimur, dum experimur eosdem effectus, quos experiremur, si remanerent. Denique nec ipsa verba consecrationis vera essent, dum enim dicitur: *hoc est Corpus meum*, sensus est, sub his speciebus, quas sentimus, esse corpus Christi; si ergo non sunt species sensibiles, propositio erit de subiecto non supponenti. Fatendum ergo omnino est, species non apparenter, sed vere, & absque vlla deceptione sentiri, quia vere calor specierum nos calefacit, & color mittit species, & sapor gustatur, & grauitas pendet, & tendit deorsum, atque ideo species descendunt in stomachum per naturalem virtutem propriæ ponderis, & grauitatis. In quo sensu locum habere potest illud, quod supra dicebatur, non esse multiplicanda in hoc mysterio miracula, ea scilicet, per quæ miraculo attribuantur operationes specierum, quas sentimus, & quæ ab omnibus naturales iudicantur, quia si semel negetur, eas operationes procedere naturaliter à speciebus, datur ansa, vt & ipsæmet species remanere negentur.

Sequeretur species, quæ remanent non manere sensibiles.

14. *Neque verba consecrationis vera essent.*

15. Aliqui probant accidentia communia recipi immediate non in quantitate, sed in sola materia, vtuntur hoc argumento: quia scilicet accidentia disponunt ad formam substantialem; ergo debent recipi in illo subiecto, quod disponunt: non disponunt autem quantitatem, sed materiam; quia forma substantialis non debet recipi in quantitate, sed in sola materia: ergo in materia ipsa, & non in quantitate debent recipi dispositiones.

Aliqui probant accidentia non recipi in quantitate, quia sunt dispositiones ad formam.

Hoc argumentum olim reiectum est.

Hoc tamen argumentum reieci olim in Philosophia vt parum efficax, non enim oportet esse immediate in materia, vt disponant materiam ad talem formam, quia disponere est determinare indifferentiam materiæ: possunt autem determinare, licet sint in quantitate, prout de facto determinant etiam causam efficientem ad producendam potius talem formam, quam aliam, licet non sint in causa efficiente: sic possunt determinare causam materialem, vt prorumpat potius in talem formam, licet non inhæreant immediate materiæ: vtrumque enim principium, efficiens & materiale, determinat per exigentiam determinatam, qua exigunt talem formam pro tali subiecto. Quasi dispositiones ipsi sint milites præcedentes ad occupandam arcem Regio nomine: quos sane non est necesse ingredi ad ipsam cameram intimam, in qua Rex cubaturus est: sed eo ipso, quod occupent mœnia, portam, & atria, intelligitur iam castrum illud pertinere ad Regem: sic dispositiones, & accidentia sunt veluti milites, quos natura præmittit ad præoccupandam arcem materiæ nomine talis formæ. Ad hoc autem non oportet, quod ingrediantur immediate in entitatem intimam materiæ, sed eo ipso, quod occupant quantitatem illius materiæ, quæ est quasi exterius atrium, intelligitur iam materia illa designata ad talem formam substantialem.

16. *Hurtado. Obiicit.*

Obiicit nobis P. Hurtado loco citato, quod non loquamur consequenter, dum in libro de Anima exigimus, quod intellectio recipiatur in eodem subiecto immediato, in quo debet recipi volitio, ad quam disponit; & non exigamus eodem modo, quod dispositio recipiatur immediate in eadem materia, in qua debet recipi forma substantialis, ad quam disponit. Verum differentia est nimis lata: nam intellectio disponit ad volitionem, ostensa bonitate obiecti; vnde non disponitur ad volendum, nisi subiectum, quod cognoscit bonitatem obiecti; debet ergo eadem anima immediate cognoscere, & velle, quia si aliud esset subiectum cognoscens, & aliud volens, sequeretur, quod istud tenderet in incognitum, nec posset ex bonitate, quam non cognoscit, affici ad obiectum. At vero materia non disponitur ostensa sibi bonitate formæ, sed præoccupata (vt dicebam) à satellitibus formæ, qui eo ipso determinant agens ad introducendam illam formam, quatenus Deus auctor naturæ ad exigentiam talium dispositionum debet dare agenti naturali concursum ad talem formam generandum, & non aliam; ad quod non requiritur dispositiones recipi immediate in materia.

Ostenditur disparitas.

17. *Hinc colligitur argumentum aliquod ad probandam quantitatem.*

Hinc obiter colligere poteris argumentum aliquod ad probandam distinctionem quantitatis à substantia, quæ alioquin non ita facile probatur. Ex dictis autem videtur, posse ex hoc mysterio colligi aliqua necessitas quantitatis distinctæ; quia si argumenta adducta aliquid probant, videntur probare, dari aliquod subiectum commune aliorum accidentiū, quæ remanent, in quo ea omnia recipiantur, & mediante quo, omnia connectantur, & vniantur inter se. Alioquin non apparet, quomodo accidentia possint naturaliter à Sacerdote moueri, & quomodo propria grauitate descendant in stomachum, & omnia simul æque grauitent, nisi vna, & eadem sit omnium grauitas, qua moueatur subiectum commune omnium, & consequentur omnia illa; hoc autem commune subiectum appellamus quantitatem, media qua recipiuntur alia accidentia in materia.

18. *Tertia dubitatio.*

Tertio dubitari potest, an hæc accidentia in statu separationis deperdant, vel adquirant aliquem modum positiuum? Suppono ex Philosophia, deperdere inhærentiam ad subiectum, deperdere etiam influxum eductiuum, quo antea conseruabantur dependenter à subiecto; & accipere influxum creatiuum, quo postea conseruantur sine subiecto: hæc enim omnia philosophica sunt, & clara. Illud est difficilius, vtrum accipiant aliquem modum positiuum perfectatis seu subsistentiæ, quo terminentur; sicut substantia est per se positiue per modum positiuum subsistentiæ.

Supponitur ex Philosophia.

19. *Probabilius est dari quendam modum perfectatis accidentalis, &c.*

Plures negant, quia non est necessarius talis modus; alij tamen affirmant, quos sequuntur Pater Suarez & P. Vasquez in præsenti, propter analogiam quam habent accidentia in statu separationis cum natura substantiali: quare sicut substantia, vt existat per se, exigit modum positiuum substantialem: si hæc accidentia in statu separationis, vt connaturaliter sint per se, exigunt modum positiuum, non substantialem, sed accidentalem, & sibi proportionatam: quæ ratio probabilis est, & ideo dixi hanc partem esse probabiliorem *disp.* 11. de Incarnat. *sect.* 7. *num.* 94.

20. *Instantia.*

Dices, ergo accidentia, etiam quando sunt in pane, subsistunt partialiter per subsistentiam panis, siquidem separata habent terminum, per quem totaliter subsistunt: sic enim anima rationalis, quæ in statu separationis acquirit modum nouum subsistentiæ, per quem existit per se, antea etiam, quando erat in composito, subsistebat partialiter per subsistentiam totius compositi. Respondetur negando sequelam, quia subsistere partialiter cōuenit iis, quæ sunt pars

Soluitur.

primæ

primæ radicis, quæ est in illo supposito: accidentia autem, quando sunt in pane, non sunt pars primæ radicis, sed eam supponunt, vt supra vidimus: ideo tunc non terminantur partialiter per subsistentiam totius; anima vero rationalis erat pars primæ radicis; ideo etiam in composito subsistit partialiter. Denique, quando accidentia panis sunt in statu separationis, habent modum proprium subsistentiæ; quia pro eo statu separationis sunt prima radix saltem negatiue; quia tamen hoc non habent ex natura sua, ideo non sunt etiam in eo statu substantia, quia non possunt mutare essentiam suam, sed quia imitantur modum essendi substantiæ, ideo accipiunt etiam modum perfectatis sibi proportionatum simile modo, quem habet substantia. Dixi

21. *Illa accidentia sunt prima radix saltem negatiue in illo statu.*

autem, hæc accidentia in eo statu esse primam radicem *saltem negatiue*; non sunt enim prima radix determinata positiua: nam si quæ esset talis, maxime esset temperamentum panis constans ex quatuor qualitatibus, ad quod consequuntur secundæ qualitates: illud tamen temperamentum non est aliquid omnino determinatum, sed aliquomodo vagum, consistens aliquando cum maiori humiditate, & calore, aliquando cum minori humiditate, & maiori frigore; & ideo non est prima radix determinata, vt supra diximus: nulla ergo est prima radix determinata aliorum accidentium positiue, sed negatiue, quatenus in eo statu non habent ibi aliam primam radicem determinatam; quod sufficit ad hoc, vt imitentur modum essendi substantiæ, & exigant aliquem modum perfectatis sibi proportionatum.

Mitto sententiam aliquorum Thomistarum, qui dicunt accidentia accipere etiam modum exsistentiæ nouum, quia antea existebant per existentiam panis, qua ablata, accipiunt aliam exsistentiam. Verum hæc sententia procedit ex falsis principiis, quod essentia differat ab exsistentia, & quod accidentia exsistant per exsistentiam substantiæ, quæ late impugnaui in Metaphysica.

SECTIO II.

Quomodo species agere, pative possint; & an ex ipsis aliquid generetur.

22. *Prima conclusio.*

HÆc etiam quæstio est fere Physica, in qua singuli iuxta propria principia loquuntur. Ego igitur consequenter ad ea quæ dixi in Philosophia: Dico primo, accidentia hæc habere virtutem naturalem ad effectus accidentales producendos, calorem, v.g. ad calefaciendum, colorem ad productionem speciei intentionalis, &c. quia hos etiam effectus antea adæquate producebant per propriam virtutem. Fateor, aliquam esse operationem accidentalem, quæ non potest prouenire ab ipsis accidentibus, nempe cum species vini recuperant pristinum frigus: cum enim hæc recuperatio propriæ passionis antea prouenirent, vel à substantia vini, vel à generante, aut conseruante ipsam iuxta veriorem sententiam, fatendum est, absente substantia vini, illum effectum prouenire à Deo, qui supplet defectum substantiæ in ordine ad omnes eius operationes ad occultandum mysterium.

Est quidem aliqua operatio quæ prouenire non potest ab ipsis accidentibus.

23. *Aliqui tamen pro his ponunt qualitates occultas.*

Aliqui ad has operationes, quibus substantiæ reducunt se ad debitum statum, ponunt qualitates occultas, quibus mediis id fiat; sicut etiam in grauibus ad motum deorsum, & in leuibus ad motum sursum. Consequenter autem dicendum est, quando species vini consecrati reducunt se ad pristinum frigus, v.g. illam operationem prouenire ab ea qualitate occulta, quam habebat vinum, & quæ remanet cum aliis accidentibus vini, & sentitur per operationem illam, quam experimur, cum recuperatur frigus debitum. Verum hæc qualitas occulta difficile creditur, quia vel illa producitur ab ipsa essentia, & conseruatur ab ipsa, vel (vt aliqui volunt) producitur à generante, vt eius defectum suppleat, & restituat, quando oportuerit, passiones, quas generans in prima generatione dedit, & produxit; si dicatur primum, quod fiat ab essentia ipsa; ergo sicut essentia potest producere immediate illam occultam qualitatem, poterit etiã producere, vel restituere sibi suas passiones absque multiplicatione illius qualitatis.

Reijcitur hæc occulta qualitas.

24.

Si vero dicatur secundum, scilicet illam qualitatem occultam produci à generante, vt eius defectum suppleat, & quando necesse fuerit, restituat passiones, contra hoc est, quod supposito, quod in prima productione spectat ad generantem producere passiones; congruentius dicetur postea in absentia generantis pertinere hoc munus ad eam causam, quæ conseruat essentiam. Producitur v.gr. hic aqua ab aliquo agente naturali, quo absente, adhuc perseuerat eadem aqua producta, conseruaturque à Deo, qui gerit vices causæ primo producentis. Sicut ergo Deus successit primo generanti in munere conseruandi essentiam aquæ, sic etiam consequenter dicendum videtur, eumdem Deum succedere in munere conseruandi passiones, & eas restituendi, si amittantur. Si enim generans, quia produxit essentiam, debuit producere passiones; quia, qui dat formam, debet dare consequentia ad formam: sic etiam ad causam conseruantem essentiam spectabit conseruare passiones eiusdem essentiæ: non ergo oportebit addere illam qualitatem occultam ad hoc munus, si in prima productione passiones à generante productæ fuerunt. Concurret ergo essentia ad restitutionem illarum passionum saltem per exigentiam, qua à Deo conseruante ipsam, petit etiam conseruationem, vel restitutionem suarum passionum: vnde in Eucharistia, in qua non adest essentia panis, & vini, quæ eas passiones producat, vel exigat, fatẽdum erit, restitui à Deo ad occultandum mysterium.

Succedit Deus primo generanti in munere conseruandi essentiam & passiones.

25. *Nec obstat quod supra diximus.*

Nec obstat, quod diximus supra, non debere reduci ad Deum eos effectus, quos experimur in Eucharistia, sed ad ipsas species, quæ idcirco sensibiles sunt. Hoc enim intelligitur, prout ibi diximus, de effectibus, qui ab ipsis speciebus apparent fieri, vt calefacere, emittere species ad visum, & sensus, grauitare per propriam grauitatem, &c. qui omnes sunt effectus prouenientes ab accidentibus, & per quos experimur ipsa accidentia, quæ remanent; non vero intelligitur de effectibus, qui non proueniunt ab accidentibus panis, etiam quando adest panis, qualis est restitutio passionum, & generatio alterius substantiæ: hos enim absque inconuenienti possumus tribuere Deo operanti aliquando ad occultandum mysterium, aliquando iuxta debitum naturæ.

26. *Productiones substantiales non procedunt immediate à speciebus, sed à Deo.*

Similiter enim fatemur iuxta nostra principia Philosophica, productiones substantiales (si quæ fieri videntur à speciebus) non procedere ab ipsis immediate, sed à solo Deo: quia accidentia vini v.g. præsente vino, non influunt immediate ad effectus substantiales, sed sola vini substantia; ergo absente substantia, Deus supplet eius defectum in ista productione. Dixi autem *(si quæ tales productiones fieri videntur à speciebus,)* quia forsitan nulla contingit talis productio; panis enim non habet vim ad producendum alium panem, nec vinum aliud vinum, vt dixi *disput. 4.* Nec apparet, quæ alia mutatio substantialis possit procedere à pane, & vino in exteram materiam, quam oporteat suppleri à Deo.

27. *Quæsitum.*

Petes, dato, quod vinum possit generare formam

vini in gutta aquæ admixta,& quod Deus hoc præstet in Eucharistia loco vini, an illa actio Dei sit debita ex natura rei,an solum ad occultandum mysterium? Respondeo, posse dici debitam ex natura rei; quia species consecratæ habent vim naturalem ad alterandam materiam aquæ, disponendamque vltima illam ad formam vini: posita autem vltimò dispositione vini,non manet dispositio requisita ad aquam;ergo perit forma aquæ;ergo materiæ sic vltimo dispositæ debetur forma vini, quam si non potest dare causa secunda,quia non adest,debet dare causa prima,ne maneat materia vltimo disposita ad formam vini sine forma vini.

Satisfit.

28. *Conclusio secunda.*

Dices secundo,species non solum agunt, sed patiuntur sicut antea,nam diuiduntur, condensantur, augentur,remittuntur, &c. Aduerte tamen, debere concedi aliquam mutationem harum fieri à solo Deo,& non ab agentibus extrinsecis,ab iis, qui tenent hæc omnia accidentia esse æque per se,& non in quantitate; qui etiam consequenter dicere debent, hæc accidentia, quæ de nouo producuntur, non produci per actionem eductiuam, sed creatiuam,& per consequens à solo Deo ad occultandum mysterium, neque etiam destrui à causis secundis, sed à solo Deo,ob eandem rationem.Ex quo etiam fit,frigus hostiæ non expelli formaliter à calore ibi producto, quia cum non habeant subiectum commune, non datur pugna, aut contrarietas, ratione cuius detur formalis expulsio: sed frigus destruitur à Deo ad præsentiam caloris propter incompossibilitatem ortam ex decreto Diuino; sicut loquendo de forma ignis, quam hostia consecrata accipit ab igne applicato, concedit plane P. Vasquez *disp.*195. *n.*32. produci à solo Deo,& non ab igne applicato, de quo postea.Hæc tamen duriuscula sunt,&ostendunt magis probabilitatem communis sententiæ ponentis ea omnia accidentia in quantitate, vt in subiecto immediato.Nam sicut experimur accidentia panis, & vini, quæ remanent, per operationes, quas exercent, dum nos calefaciunt, v. gr. frigefaciunt,madefaciunt,&c. sic eadem accidentia experimur per actiones, quas circa ipsa exercemus,dum ea calefaciamus, frigefaciamus, liquefacimus, &c. per quas etiam mutationes fiunt nobis sensibiles illæ species: sicut ergo non debemus negare actionem illis accidentibus ob inconuenientia supra adducta; sic nec debemus negare passiones ob eadem inconuenientia. Si enim tu dicis, species vini non calefieri ab igne, quando igni applicantur, sed Deum ad præsentiam ignis producere per actionem creatiuam calorem per se subsistentem,& non vnitum cum speciebus vini: dicam etiam ego,manum meam non frigefieri, aut madefieri ab eisdem speciebus, sed Deum ad earum præsentiam ad occultandum mysterium producere frigus,vel humiditatem in mea manu. Falsum ergo erit species consecratas vini frigore congelari, & igne postea liquefieri: falsum erit, nos concoquere, & dirigere stomachi virtute illas, aut stomachum ab ipsis per reactionem repati. Vt quid ergo iudigemus spiritibus vitalibus ad eas species concoquendas, si stomachus in eas nihil agit,sed Deus solus ad præsentiamstomachi expellit,seu potius destruit aliquas ex illis qualitatibus, & producit alias per actionem creatiuam, nobis interius nihil prorsus agentibus? Hæc certe sunt contra omnium fidelium mentē,qui ideo illas species aliquando in piscina,vel loco humido collocant, vt ab humiditate loci corrumpantur,vel etiam aliquando igne consumunt,vt decenter corrumpantur ab igne, & denique experiuntur, non minus fatigari virtutem actiuam stomachi agendo in eas species, quam circa alium cibum, & potum, in quibus omnibus non putant, se illudi, sed vere ita esse,quod agunt, & patiuntur,sicut experiuntur,se agere,& pati ab illius speciebus.

Quid dicendum sit ab iis qui tenent hæc accidentia non esse in quantitate.

Vasquez.

Hæc omnia sunt duriuscula.

Sicut non debemus negare actiones illis accidentibus, sic neque passiones.

29. Illud iam restat examinandum,quod magis controuersum est, quomodo ex speciebus consecratis generetur alia substantia, v. g. chilus vel vermes? Supponimus, generari aliquam, & nutriri hominem, qui species comedit. Nam licet Guillelmus Parisien. in suo sacramento, referat de duobus Sacerdotibus, qui volentes viuere solis hostiis consecratis, breui tempore mortui sunt: hoc tamen vel ideo fuit, quia solus panis non est sanum alimentum, vel in pœnam illorum, qui tantum panis quantitatem temere consecrabant, vel historia est apocrypha;vt dicit Argent.*in 4.d.*12. Quæstio ergo est, illa forma substantialis noua ex qua materia educatur?

Guilliel. Parisien.

Argentin.

30. S.Thomas in præsenti *art.*5. refert, & impugnat varias sententias; & ipse tandem videtur docere, formam illam educi ex quantitate accipiente diuinitus virtutem substantiæ; quam sententiam tuentur plures Thomistæ: alij tamen eam impugnant, interpretantes mentem S.Thomæ. Cæterum cuiuscumque sit,videtur difficilis.Primo,quia ex quantitate,& forma vermis non potest resultare vnum ens per se;neque illi erunt vermes, sed monstrum. Secundo,si homo longo tempore viueret solis speciebus consecratis, iam tandem non esset homo, sed compositum ex anima rationali,& quantitate.Tertio, si post varias transmutationes contingat, illam quantitatem accipere formam panis, & consecretur,non erit valida consecratio; quia illud non erat vere panis,sed forma panis cum quantitate,& mille alia absurda,quæ poteris imaginari.

S.Thom.

Opinio S. Thomæ.

Reyicitur primo.

Secundo.

Tertio.

31. Dico ergo tertio, produci in illo instanti à Deo materiam primam, quæ subiiciatur generationi substantiali. Hæc est iam communis, & verissima: sic enim vitantur facile omnia inconuenientia. Dubitatur,quę materia producatur? an eadem,quæ fuerat ante sub forma panis,an alia?Verius videtur, reproduci eamdem;non tamen facile redditur ratio connaturalis. Vnica sese offert verisimilis; quia iuxta probabilem sententiam accidentia per suam indiuiduationem exigunt tale subiectum determinatum,& non aliud:ergo hæc numero quantitas, & alia plura accidentia,quæ fuerunt in materia panis, & adhuc perseuerant(vt suppono)exigunt illudmet numero subiectum, & non aliud. Adde, licet hæc albedo indifferens sit de se ad hoc, vel illud subiectum, postulare tamen ex sua natura, postquam est in hoc subiecto, non transire ad aliud: ergo cum hæc accidentia fuerint iam semel in materia, quæ fuit sub forma panis, exigunt connaturaliter, non esse vmquàm in alia materia,nisi in illa.

Conclusio tertia reproducitur à Deo pro illo instanti materia prima eadem.

Ratio verisimilis.

32. Dubitari vltimo potest, à quo agente producatur forma substantialis, quæ de nouo introducatur in illam materiam.P.Vasquez in præsenti,*cap.*3. docet, produci à solo Deo; quia agens creatum non habet virtutem producendi formam substantialem in materia, quam prius non dispoſuerit: ergo cum hæc materia tempore antecedenti non fuerit dispoſita ab agente creato, sed in hoc instanti creatur à Deo, non potest accipere formam substantialem ab agente creato, sed à solo Deo. Verum hæc ratio infirma est; quia hæc materia, licet nunc creetur, præcedit tamen pro aliquo priori cum dispositionis requisitis ad formam ignis (vt suppono;)quare cum sit vltimo dispoſita,& agens proxime applicatum; non est cur non possit ab eo accipere formam ignis,licet ab eo non acceperit dispositiones.

Vltimo dubitatur.

Vasquez.

Sententia Vasquez reijcitur.

Petes

33. *Quæritur. Suarez.* Petes, de ipsis dispositionibus à quo agente ponantur in materia in hoc vltimo instanti? P. Suarez *sect.* 3. respondet, poni à solo Deo; quia agens creatum nec potest subito disponere materiam, nec producere quantitatem, quæ est passio coæua ipsi materiæ; addit tamen, poni quantitatem in materia per actionem eductiuam eiusdem rationis cum actione, quæ postea conseruatur dependenter à materia. *Suarez reijcitur.* Hæc doctrina difficilis est quoad secundam partem; quia in illo instanti prius intelligimus, quantitatem, & alias dispositiones existere, quam reproduci materiam: ideo enim reproducitur materia, & desinit Christus esse sub speciebus, quia venit dispositio vltima ad formam ignis, v. gr. & tollitur dispositio requisita ad panem; ergo quantitas & alia accidentia non possunt in hoc instanti habere esse dependenter à materia, quia antecedenter ad materiam intelliguntur cum toto suo esse. Cæterum aliunde videtur, quod accidentia illo instanti dependent à materia; nam in hoc instanti sunt in materia, & disponunt eam ad formam ignis: ergo inhærent illi.

34. *Hæc difficultas duplici modo potest dissolui.* Respondeo, hanc difficultatem posse duplici modo dissolui. Primo, si dicas, Deum vnire accidentia cum materia, ita vt pro illo primo instanti non pendeant à materia, sed afficiant illam, vt materia sit disposita: sicut anima rationalis pendet à Deo per creationem, & informat materiam sine dependentia. Secundo, dici posset, accidentia non præsupponi ad reproductionem materiæ: solum enim supponitur, quod tempore antecedenti præcesserint cum penultima dispositione ad ignem, & quod nunc perseueret applicatum agens potens inducere vltimam dispositionem: quo posito, Christus desinit esse sub illis accidentibus, & reproducitur materia, & accidentia incipiunt pendere ab illa, & postea introducitur vltima dispositio, & tandem forma substantialis: qui modus videtur facilior & magis accomodatus naturis rerum, & consequenter dicendum videtur vltimam dispositionem produci ab agente creato, cum ad productionem illius præsupponatur iam materia cum aliis accidentibus.

35. *Inde colligitur.* Vnde obiter colliges, eodem modo cum proportione ordinanda esse signa prioris, & posterioris inter permanentiam dispositionum, & permanentiam corporis Christi sub speciebus; quod tetigimus supra *disp.* 6 *sect.* 2. Nam sicut ante reproductionem materiæ non præintelligitur corpus Christi iam expulsum, nec vltima dispositio contraria producta, sed solum præcessisse tempore antecedenti dispositionem penultimam, & nunc esse applicatum agens naturale potens introducere vltimam, quibus intellectis, reproducitur materia & expellitur corpus Christi; sic ad hoc, quod corpus Christi perseueret sub speciebus, non debemus intelligere pro priori naturæ, accidentia panis positiue permanere; quia (vt suppono) ea accidentia dependent in conseruari ab ipso corpore Christi in genere causæ efficientis; ergo non possunt intelligi permanere ea accidentia, antequam intelligatur corpus Christi permanés sub illis. Sufficit ergo ad hoc vt corpus Christi permaneat, & influat in ea accidentia; quod pro priori naturæ intelligatur non esse applicatum aliquod agens naturale potens introducere tunc vltimam dispotionem contrariam, & quod pro tempore præcedenti præexstiterint dispositiones sufficientes; his enim stãtibus, corpus Christi perseuerat, conseruans illa accidentia, & permanẽs sub illis: & sicut, vt reproducatur materia, non præintelligitur positiue vltima dispositio contraria pani, sed debitum ponendi illam; sic, vt corpus Christi non expellatur, sed perseueret sub speciebus, non prærequiritur negatio vltimæ dispositionis contrariæ, sed solum debitum non ponendi illam.

SECTIO III.

Quando, & quomodo accidentia desinant continere Christum Dominum?

36. *Supponuntur aliqua.* CErtum est, desinere Christum esse sub speciebus, cùm ad eum gradum corruptionis perueniunt, vt non essent aptæ continere substantiam panis, nec vini: tunc autem non desinere Christum simpliciter in suo esse, sed quoad esse solum sacramentale; hoc est, quoad munus substandi speciebus, ac per consequens amittere aliquid intrinsecum, scilicet præsentiam ad spatium; quare hæc desitio, licet sit mutatio intrinseca in corpore Christi, non est tamen positiua, sed mere negatiua, quia non adquirit de nouo præsentiam, vel quid aliud loco illius, quod amisit. Certum item est, non desinere Christum esse sub speciebus nisi in iis casibus, in quibus desineret substantia panis, vel vini, cuius loco subrogatus est. Quare omnino fatendum est, etiamsi species sumantur à peccatore, vel à mure siue iaciantur in lutum, aut locum sordidum, nec solum dum sunt in ore, sed etiam in stomacho, retinere corpus Christi; quia in omnibus iis locis retineret formam panis; imo etiã in illo loco sordido possent consecrari; ergo à fortiori retinere consecrationem. Videatur Suar. in presenti *sect.* 2. & Vasq. *disp.* 195. *c.* 5.

37. *Tria difficilia.* His suppositis, quæ certa sunt, tria sunt difficilia. *Primum est.* Primum, casu, quo corpus vel sanguis Christi non esset alibi, nisi in Eucharistia; an corruptis speciebus, desineret simpliciter esse in rerum natura, an vero maneret cum præsentia naturali? Ledesma *quæst.* 17. *artic.* 6. *dub.* 6. Ledesma. dicit primo, quod de corpore Christi tunc fieret secundum diuinam voluntatem: quis dubitat? Dicit secundo, quod rebus vt nunc stantibus, solum desineret accidentaliter. Ego quidem existimo, in primis ex vi præsentis institutionis non posse dari casum, quo saltem materia corporis, & sanguinis Christi non existat alibi cum præsentia naturali, vt dixi *disp.* 7 *sect.* 8. vbi etiam dixi, admisso, quod potuerit ex vi præsentis institutionis fieri consecratio etiamsi in sua præsentia naturali corpus Christi esset redactum ad cineres, vel sanguis esset corruptus; in eo casu per consecrationem producendam de nouo organizationem aliquam corporis Christi, & formam substantialem sanguinis eius: & per consequens, corruptis speciebus, desineret etiam esse illa organizatio corporis, & forma substantialis sanguinis, materia vero non desineret simpliciter esse, sed desineret esse sub speciebus, & desineret habere illam organizationem, vel illam formam sanguinis. Ratio est, quia illa materia in suo esse conseruabatur independenter à speciebus, & à verbis consecrationis; ergo maneret cum suo esse, sicut antea: at vero organizatio, & forma sanguinis, sicut acceperant suum esse dependenter à speciebus, ita, corruptis speciebus, illud amitterent.

38. *Instabis.* Dices, licet in prima productione habuerint illam dependentiam à speciebus organizatio, & forma sanguinis, cæterum postquam semel productæ sunt, non videtur connaturale, quod priuentur existentia, sicut forma equi, licet in primo fieri pendeat à generante, postea tamen conseruatur à solo Deo etiam in absentia generantis. Sed contra; quia organizatio illa repugnat semper cum alio tẽperamento cineris, v. g. existenti tunc temporis in eadem materia, vt suppono, & forma sanguinis repugnat cum alia *Respondeo.*

alia forma substantiali existenti tunc in eadem materia; ergo conseruatio illius formæ seu organizationis non duraret nisi quantum opus esset ad veritatem verborum, vtpote quæ essent violenta, & contra exigentiam alterius formæ, & accidentium, quæ essent in eodem subiecto: ergo corruptis speciebus, deberent desinere esse simpliciter.

39. *Obijcitur.* Opponunt nobis in hoc in consequentiam aliqui Theologi Salmanticenses; quia, si propter repugnantiam vnius formæ cum alia deberet tunc destrui organizatio corporis, vel forma sanguinis, quæ fuerat producta per consecrationem; ergo propter eamdem repugnantiam debuisset prius destrui forma cinerum, vel quę prius erat in materia repugnans cum ea, quæ poneretur ex vi consecrationis: non est enim maior ratio, cur propter formam illam cinerum, v.gr. destruatur forma sanguinis, quam propter formam sanguinis productam ex vi verborum destrueretur forma cinerum repugnans cum forma sanguinis: ergo, vel non debet destrui forma sanguinis propter eam repugnantiam, vel propter eam debuit prius destrui forma cinerum.

40. *Respondeo.* Respondeo tamen, in hoc non esse inconsequentiam; nam licet repugnantia naturalis æqualis sit, & mutua inter illas formas; nos tamen loquimur, supposita institutione huius sacramenti, ex vi cuius certum est, Deum voluisse operari omnia, quæ necessaria sint ad occultandum hoc mysterium, quod per antonomasiam appellatur *mysterium fidei*; atque ideo arcanum, & occultum. Quid autem magis necessarium ad occultandum mysterium, quam non alterare, aut immutare materiam Christi in sua præsentia, & statu naturali, quem haberet? Sic enim combusto Christi corpore, & redacto in cineres, consecraret Sacerdos hostiam, & statim ex vi consecrationis cineres illi amitterent formam cinerum, & acquirerent organizationem humanam, quam materia illa acquisisset sub speciebus panis, manifesta fieret omnibus virtus; & veritas consecrationis, quam tamen Deus voluit esse occultum, & percipi sola fide. Postquam vero corrumperentur species hostiæ consecratæ, & desineret esse sub illis corpus Christi, nihil iam obstaret, vt repugnantia inter illas duas formas sortiretur effectum, antea enim neutra destrui poterat: non quidem organizatio humana propter veritatem verborum consecrationis, neque etiam casu cinerum propter occultationem mysterij; at vero corruptis speciebus panis, cessaret prior ratio veritatis verborum; & ideo destrueretur illa forma, quæ prius conseruabatur, non obstante illa repugnantia, propter verborum veritatem; non est ergo eadem ratio adæquata conseruandi eam organizationem, corruptis speciebus, quæ fuerat conseruandi formam cinerum post consecrationem, vt constat ex dictis.

41. *Dubitatur secundo. S. Thom.* Secundo dubitatur, an per commixtionem specierum consecratarũ cum aliis rebus, v.g. cum alio vino non consecrato, deperdatur consecratio, & præsentia Christi. de quo agit S. Thomas *artic.* 8. & eius doctrina communiter non solum difficilis, sed minus probabilis reputatur: docet enim per huiusmodi commixtionem, siue vina sint eiusdem, siue diuersæ speciei, deperdi consecrationem. Contrariam tamen sententiam communiter docent Recentiores, nisi tanta sit vini aduenientis diuersitas, vt sufficeret ad destruendam substantiam vini consecrati. Videatur Suarez, & Vasquez in præsenti, qui plures referunt. *Communis sententia.* *Probatur.* Probatur hæc communis sententia, quia per illam commixtionem non deperditur id, quod requiritur, vt species consecratæ maneant eædem numero, licet in plures particulas separatæ: sicut ergo per diuisionem specierum consecratarum in plures particulas non deperditur consecratio, ita nec per admixtionem. Confirmatur ex Innocentio tertio in cap. *Cum Marthæ*, de celebratione Missarum; vbi docet, si aliud vinum infundatur speciebus consecratis, manere quidem mixtum speciebus consecratis, non tamen consecratum quoad partem de nouo infusam. Item ex Ordine Romano antiquo, *cap.* 4. iubetur, species consecratas misceri cum alio vino, vt ex illo totus populus possit accipere, & sanctificari; ergo non amittitur consecratio per illam mixtionem; alioquin non liceret talis mixtio. Posset tamen probabilis videri sententia S. Thomæ, si supponatur vinum habere minimum naturale, vt plures concedunt; quia posito, quod vinum aduenies misceatur per minutissimas partes cum speciebus consecratis, cum partes sint tenuissimæ, probabile est, manere omnes, vel plures partes consecratas diuisas inter se in partes minores minimis: & per consequens sub singulis non posse manere sanguinem Christi, quia in minori minimo seorsim posito non retineretur consecratio, vt diximus supra *disp.* 4. *sect.* 6. Quod autem illæ particulæ coniunctæ sint aliis partibus vini, non videtur referre, quia dimidium minimi sicut non potest accipere, ita nec retinere consecrationem etiamsi vniatur actu cum aliis partibus non consecratis; quia illa dimidia pars non diceretur species vini, cum non esset adæquate sufficiens ad conseruandum vinum; quare nec erit sufficiens ad continendum adæquate sanguinem Christi; ergo cum per mixtionem diuidantur partes specierum in minores minimis, nulla illarum erit sufficiens ad continendum sanguinem Christi, licet vniantur cum aliis partibus non consecratis. *Innoc. III. Confirmatur.* *Ord. Rom.*

42. *Hoc tamen fatis esse non videtur.* Hoc tamen non sufficit ad illam sententiam tuendam. Et in primis, supposita veriori sententia Philosophica; quod in pane, & vino non dentur ea minima, non est difficultas. Admissa tamen sententia contraria, adhuc non possumus dicere, quod per mixtionem specierum consecratarum cum vino non consecrato perdatur omnino consecratio, & desinant continere sanguinem Christi. Vidimus enim supra *disput.* 4. *sect.* 6. fatendum omnino esse, posse Christi sanguinem contineri in minori minimo specierum vini, quod tamen continuum sit cum accidentibus alterius vini non consecrati, vbi adduximus inconuenientia, quæ ex oppposito sequerentur, nec oportet hic ea repetere; siue ergo dentur ea minima, siue non dentur, admixtio mera non tollit consecrationem specierum.

43. *Difficultas alia maior.* Maior est difficultas, quando miscerentur species consecratæ cum alio vino diuerso. In eo enim casu aliqui supponunt pro certo, perdi consecrationem, si vinum, cui misceatur, potentius sit: tandiu enim debet solum manere sanguis Christi sub speciebus, quandiu solum maneret sub illis ea substantia vini, qui in ipsum conuersa fuit: sed aduenient mixtione cum vino diuerso potentiori, iam non maneret substantia prioris vini, sed, illa corrupta, generaretur aliud vinum diuersum per introductionem nouæ formæ substantialis in aliam materiam; ergo non debet in eo casu manere amplius sanguis Christi sub illius speciebus, sed noua substantia vini diuersi de nouo per actionem potentioris vini genita. Vnde aliqui inferunt, si vinum album, & rubrum (prout nonnulli volunt) specie substantiali differunt, non licet Sacerdoti, qui consecrauit in vino albo, purificare calicem cum vino rubro, quia exponeret se manifesto periculo corrumpendi illas species consecratas, quæ adhuc adhærent calici: cum enim sit longe maior quãtitas vini infusi ad purificationem,

quàm

quàm guttæ illæ consecratæ, quæ relictæ erant in calice; necesse erit, vt vinum illud rubrum agat in species consecratas; & corruptis illis, introducet sub eis substantiam vini rubri; atque ideo ante sumptionem purificationis corrumpentur magna ex parte species consecratæ. Denique addunt nonnulli, hanc doctrinam non solum habere locum, quando mixtio fit cum vino alterius speciei, sed etiam cum vino eiusdem speciei: potest enim contingere intra eandem speciem tanta dissimilitudo, & diuersitas indiuidualis, vt possit vnum indiuiduum agere in aliud vsque ad ablationem debiti temperamenti, & corruptionem substantialem. Cur enim non poterit per suam indiuiduationem exigere tale vel tale temperamentum diuersum ab alio indiuiduo?

44. *Quid consequenter dicendum sit.*

Consequenter tamen contrarium dicendum videtur, scilicet per mixtionem specierum cum alio vino siue specie, siue numero diuerso, siue potentiori, siue debiliori, consecrationem non perdi. Et quidem, si verum est id, quod diximus supra *disp. 4. sect. 3.* vinum extra vuam non habere virtutem ad producendum aliud vinum, sed illud debere produci à virtute nutritiua vuæ, sicut sanguis non potest produci, nisi à virtute animalis, quæ residet in iecore, vel alibi; consequens erit, quod quãtumuis misceantur species cum vino potentiori, & diuersæ speciei, non fiet generatio substantialis nouæ partis vini, cum non adsit potentia nutritiua vuæ, quæ sola potest ex alimento, & succo per venulas attracto generare verum mustum, & vinum.

45. *Quod vltimum probatur.*

Deinde, quidquid de hoc sit, & dato, quod vnum vinum possit agere in aliud vt conuertat illud in vinum alterius rationis, vel speciei substantialis; adhuc non videtur concedendum, quod sanguis Christi desinat propter hoc esse sub speciebus semel consecratis, quamdiu illæ aptæ sunt ad continendã substantiam vini. Quod quidem à posteriori colligi videtur clare ex sensu fidelium. Si enim aliquis ante consecrationem misceat vinum album, & rubrum in calice, & statim illud totum consecret, contingere potest, vt quia breuissimo illo tempore non potuit vinum robustius agere, quantum poterat in vinum debilius, perseueret adhuc alteratio, & actio illa aliquandiu post consecrationem, atque ideo species vini rubri, verbi gratia, pergant agendo in species vini albi, & aliquam partem disponant ad receptionem formæ vini albi, & tamen nemo dicet, post aliquantulum morulæ iam non esse in illo calice solum sanguinem Christi, sed ex parte esse vinum, cum prius totum illud poculum consecratum fuerit; ergo alteratio illa specierum, quæ non reddit illas ineptas ad continendam substantiam vini, non intelligitur sufficiens, vt desinant continere sanguinem Christi.

46. *Idem argumentum fieri potest de aqua.*

Idem argumentum fieri potest de aqua mixta vino ante consecrationem: nam, posita sententia probabiliori, quod etiamsi non præconuersa sit in vinum, conuertitur cum vino in sanguinem Christi, & posito, quod possit vere conuerti in vinum, contingere potest, vt tempore consecrationis nondum fuerit conuersa in vinum, sed mixta cum vino conuertatur in sanguinem Christi, postea vero continuata actione specierum vini, species aquæ disponantur ad formam vini, nemo autem dixit, quod postquam conuersa fuit aqua in sanguinem Christi, desinant postea continere illum eius species, eo quod factæ fuerint species vini, & per consequens, quod iam non sit ibi sola substantia sanguinis Christi, sicut erat prius: ergo à fortiori per actionem vini potentioris non credetur desinere sanguis Christi sub speciebus vini consecratis: minor enim mutatio, & alteratio intercenit, quando species vini debilioris, fiunt species vini potentioris, quam quando species aquæ fiunt species vini.

47. *Secundo hoc ipsum colligitur.*

Secundo, colligi hoc ipsum potest, quia si ea alteratio specierum sufficeret ad tollendam consecrationem, debuisset vtique Ecclesia præcauere illud periculum, & mouere, ac præcipere, ne prima saltem purificatio calicis fieret cum vino alterius rationis, aut robustiori, quam fuisset illud, quod fuerat prius consecratum, ne species relictæ in calice corrumperentur: potest enim contingere, vt, deficiente interim illo vino, quod est in ampulla, afferatur ex alio vino ad purificandum calicem; de quo nemo adhuc scrupulum habuit conscientiæ, nec Ecclesia curauit, sed solum, quod calix, infuso vino, purificetur, solum præscribens vinum, quodcumque illud sit. Certum autem est sacerdotes præsertim Theologicis subtilitatibus non instructos, audito illo præcepto Ecclesiæ, non curaturos de hoc, vel illo vino; ergo signum est, neque Ecclesiam curasse de illo periculo; alioquin debuisset Sacerdotes aliquomodo præmonere.

48. *Ratio à priori.*

Ratio denique à priori ea est, quia sanguis Christi continetur sub speciebus, quandiu eius continentia significata est per verba: sensus autem verborum non est, quod sanguis Christi contineatur sub illis accidentibus solum loco illius numero substantiæ, quæ tunc erat, aut solum, quandiu illa numero substantia fuisset sub illis; sed sensus est, sanguinem Christi esse substantiam illius poculi, illius inquam poculi, quamdiu moraliter manet illud poculum, hoc est, sanguinem Christi esse sub accidentibus illius poculi, quamdiu moraliter manent illa accidentia: ergo ad veritatem verborum oportet quod maneat sanguis Christi, quamdiu illa accidentia possent continere substantiam vini. Probatur consequentia: quia quamdiu illa accidentia possunt continere substantiam vini, non variantur moraliter in ordine ad vsus humanos magis, quam vnum vinum variatur ab alio: non est autem diuersitas moralis inter hoc & illud vinum etiam admisso, quod sit diuersitas specifica physica; ergo neque ipsa accidentia alterata sunt moraliter à se ipsis, eo quod disponant ad aliam formam vini physice diuersam.

49. *Confirmatur primo.*

Confirmatur & explicatur primo, quia Christus præscribens substantiam huius sacramenti dixit etiam: *hoc facite in meam commemorationem.* Per illud autem, *hoc*, non alligauit Sacerdotes ad consecrandum in vino albo, vel rubro in quo ipse consecrauit, sed ad consecrandum poculum, quod moraliter in ordine ad vsus humanos non differret ab illo; ergo eodem modo dicens: *hic est calix sanguinis mei*, &c. non alligauit continentiam sanguinis sui ad illa accidentia; ita vt facta qualibet alteratione, non continerent illum; sed ad illa accidentia, quamdiu moraliter durarent in eodem statu in ordine ad vsus humanos: reputabitur autem idem status accidentium, quamdiu sunt apta ad continendum vinum; sicut reputatur idem poculum in ordine ad vsus humanos quod sit ex vino, quodcumque, & qualecumque illud sit.

50. *Confirmatur secundo.*

Confirmatur secundo, quia verba Christi debuerunt esse vera in eo sensu, in quo similia verba dicuntur communiter ab hominibus: si autem aliquis de poculo diceret: *hoc est vinum*, ad veritatem eorum verborum requiritur, quod tamdiu sit vinum, quamdiu accidentia illa non alterentur ad aliam formam, quæ non sit forma vini; atque ideo, quod posita mixtione cum alio vino, adhuc maneat vinum: similiter si dictum fuisset: *hoc est lac*, requiritur quod maneat lac, etiamsi misceatur cum alio

lacte meliori, dummodo non alterentur accidentia ad aliam formam,quæ non sit lactis : ergo cum sanguis Christi succedat loco vini , tamdiu requiritur continentia sanguinis ad veritatem illorum verborum , quamdiu requireretur continentia vini , si dictum fuisset,*hoc est vinum* : scilicet,quamdiu non alterantur species sufficientes ad recipiendam aliam formam diuersam diuersitate morali,& in ordine ad vsus humanos.

§ 1. *Quæsitum.* Petes primo , an , quando continuantur species consecratæ cum vino non consecrato , sit sanguis Christi in puncto continuatiuo vtriusque quantitatis ; non enim apparet maior ratio de substantia vini,quam de sanguine Christi , cum illud indiuisibile sit commune vtrique parti;ponere autem vtramque substantiam simul ibi , non videtur tutum. Respondeo , in sententia ponente continuum constare ex indiuisibilibus finitis,& immediatis, nulla est difficultas ; quia per continuationem non resultat aliquod indiuisibile continuatiuum de nouo , sed vniuntur duo indiuisibilia immediata,quorum alterum continet Christum, alterum substantiam vini. In sententia vero communi componente continuum ex partibus diuisibilibus in infinitum,iam diximus supra *Disput.8.sect.* 3. magis consequenter,& minus difficile negari omnia eiusmodi indiuisibilia,& consequenter sanguis Christi non erit in puncto continuatio vtrarumque specierum ; quia nullum est tale punctum , sed erit sub parte specierum consecrata , vinum autem erit sub parte immediata non consecrata. *Satisfit.*

§ 2. *Quæsitum alterum.* Petes secundo , quid faciendum de vino , cui admiscetur gutta aliqua specierum consecratarum? Suarez cum aliis dicit esse separandum ad vsus sacros. Hoc tamen videtur durum:quid enim,si caderet supra stagnum integrum vini ? præsertim quod tunc singuli bibentes non exponunt se periculo probabili bibendi sanguinem Christi.

§ 3. *Tertium dubium.* Tertia dubitatio esse potest,vtrum quando miraculose apparet caro, vel puer in Eucharistia,censeatur desinere Christus sub speciebus? de quo agit S. Thomas *q. præcedenti art.* 8. Ratio autem dubitandi est, quia iam non videtur manere species panis ; ergo eo ipso cessat præsentia Sacramentalis Christi. Communis tamen sententia cum S.Thoma affirmat manere adhuc Christum. Neque enim credibile est, miracula ad ostendendam veritatem præsentiæ Christi in hoc Sacramento destruere ipsam præsentiam tunc,quando maxime videtur Christus ostendere se præsentem. Dicendum ergo est,licet species aliquando immutentur per huiusmodi apparitiones quoad colorem, vel figuram : non tamen amittere temperamentum requisitum ad formam panis; quo stante, non desinit præsentia Sacramentalis, quantumuis immutentur exterius species illæ , siue per breue , siue per longum tempus.

§ 4. *Aliud dubium physicum solvitur.* Ad complementum huius quæstionis restare videtur dubium physicum , quanto tempore durent species sacramentales in stomacho , antequam corrumpantur ita,vt non possint iam amplius continere corpus,aut sanguinem Christi.Quod quidem magis ad Medicos spectat , qui magis perspectam habent virtutem concoctricem,& vires caloris nostri: vtilis tamen , & aliquando necessaria est Theologo notitia aliqua huius dubij,quod non raro ad praxim deseruire potest , v. g. pro obligatione præcauendi, aut impediendi vomitum , & aliis similibus. Ego certe peritissimos in hac Romæ vrbe Medicos consului ; & post rem diu, & accurate cogitatam , perdoctus vir , & clarissimus Medicus Ioannes Manelphus in Romana Sapientiæ Academia publicus Philosophiæ Professor censuit, particulam communem , quæ laicis ad communionem dari solet,regulariter,& de mediocri stomacho loquendo, alterari, & corrumpi in horæ minuto,hoc est, in sexagesima horæ parte;quod multis argumentis probare conatus est.Præsertim,quia iuxta Medicorum placitum, calor naturalis singulis horis duas vncias cibi solidi potest consumere , vt resoluit Marsilius Cagnatus *lib. 1. de sanitate tuenda , cap.* 18. & probat ex vsu veterum, qui die vna 48. vncias cibi solidi sumere solebant , vt singulis horis duæ vnciæ corresponderent, quas vna hora stomachus potest concoquere; sicut certo spatio temporis certa etiam frumenti mensura pistrino molitur. Facta ergo proportione, & comparatione illius particulæ ad duas vncias, quarum non est sexagesima pars , videtur , quod in vno minuto consumpta sit. Adde exemplum externæ coctionis ; nam si hostia illa in olla aquæ ebullientis ponatur,statim alteratur, & consumitur : ergo calor animalis,qui potentior videtur esse ad substantialem mutationem,poterit eadem facilitate,& breuitate species transmutare. Hæc ille , cuius sententiæ alij ferè accesserũt. Vnde loquendo de Sacerdote, qui maiorem hostiam accipit , & vini species, dicebant,in semiquadrante horæ species non continere amplius corpus, & sanguinem Christi. Quam doctrinam si quis ad quadrantem velit extendere, videtur iam extra omne prorsus dubium , aut periculum se constituere.

DISPVTATIO XI.

De forma Sacramenti Eucharistiæ

SECTIO I. *An necessaria sit aliqua oratio post verba Christi , vt fiat consecratio.*

SECTIO II. *Soluuntur aliquæ obiectiones contra præcedentem doctrinam.*

SECTIO III. *Quæ verba sint essentialiter necessaria ad consecrationem corporis Christi.*

SECTIO IV. *De verbis necessariis ad consecrationem calicis.*

SECTIO V. *An verba consecrationis dicantur recitatiue , an vero enunciatiue.*

SECTIO VI. *Vtrum verba sint vera de præsenti in toto rigore ; & pro quo instanti?*

SECTIO VII. *Quid significent Pronomina,* hoc, *&* hic, *posita in verbis consecrationis?*

SECTIO VIII. *Vtrum per plures formas consecrationis simul possit consecrari eadem materia?*

POSTQVAM diximus de materia, 1.
restat breuiter nunc dicere de forma huius Sacramenti,quam *Diff.*1. diximus esse etiam eius partem intrinsecam, & non solum formam extrinsecam. Suppono itaque , in hac disputatione , verba consecrationis esse formam huius Sacramenti , & quidem non extrinsecam , sed intrinsece illud componentem. Suppono item cum communi sententia Theologorum , Christum Dominum consecrasse iisdem verbis, quibus nos docuit consecrare , vt satis indicatur in Florentino. in Decreto Eugenij , & Tridentino *sess.* 22. *c.* 1. & in cap. *Cum Martha.* de celebratione Missarum;& à sanctis Patribus passim. Concil. Florent Conc. Trid

An

An vero Christus consecrauerit benedictione, vel gratiarum actione; an vero illæ fuerint actiones diuersæ à consecratione? quæstio est mere textualis. Denique, quid significetur per *ly hoc* in verbis consecrationis, diximus quod satis est, *Disp.* 1. agentes de natura huius conuersionis, & dicemus sect. 7.

SECTIO I.

An necessaria sit aliqua oratio post verba Christi, vt fiat consecratio?

2. *Ratio dubitandi.* Bellarm. Suarez.

RAtio dubitandi tota oritur ex ritu celebrandi, quem seruat Ecclesia Græca, pro cuius explicatione propono hoc dubium, nam de re ipsa, & veritate communis doctrinæ, optime agunt Card. Bellarmin. *lib.* 4. de Eucharistia, *cap.* 12. & sequentibus; P. Suarez in præsenti *Disp.* 58 *sect.* 3. qui ex Conciliis, & Patribus late probant, statim post prolationem illorum verborum, *Hoc est corpus meum*, &c. fieri consecrationem: solum ergo ingerit difficultatem vsus Ecclesiæ Græcæ, vbi Sacerdos post verba consecrationis prolata, videtur deprecari Deum, vt conuertat panem, & vinum in corpus & sanguinem Christi. Sic enim dicit: *Emitte spiritum tuum, & fac hunc panem pretiosum corpus Christi tui; quod vero in hoc calice est, pretiosum sanguinem Christi tui*, &c. quæ verba in Liturgiis B. Iacobi Apostoli, & Sanctorum Basilij, & Chrysostomi habentur; imo & in Missa Clementis Romani, vt ipse refert in Constitution. Apostolic. *lib.* 8. *cap.* 17. ex quibus videtur aperte colligi, non fuisse factam conuersionem per verba priora, donec per inuocationem sancti Spiritus perficiatur.

Clemens Romanus.

3. Nicol. Cabasilas. Marc. Ephesin. Hierem. Constant. *Sententia quorumdam Græcorum.*

Propter hæc aliqui Græci tenuerunt illam sententiam, inter quos fuit Nicolaus Cabasilas in expositione Liturgiæ *cap.* 29. & 30. qui habetur *tom.* 4. Bibliothecæ. Marcus Episcopus Ephesinus lib. de verbis Consecrationis; & Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus in censura Lutheranæ doctrinæ *cap.* 10. Imo Cabasilas, vbi supra, conatur in hunc eundem sensum adducere Sacerdotes Latinos, eo quod post verba consecrationis petant, vt Deus iubeat hæc, quæ in altari sunt, perferri per sanctum Angelum suum in sublime altare suum, hoc est (inquit) in corpus Christi, in quod censent nondum esse conuersum panem propositum.

4. *Hanc difficultatem primo soluunt aliqui.*

Huic difficultati variæ solutiones adhibentur à Theologis, quas breuiter commemorabimus. Respondent aliqui, aliter Deum pepigisse cum Græca Ecclesia, aliter cum Latina, vt apud Græcos non conficiatur Eucharistia, nisi adhibitis etiam illis precibus; apud Latinos vero conficiatur ante preces. Hanc solutionem, suppresso Auctorum nomine, refert P. Salmeron *tom.* 9. in Euangel. *tract.* 3. & eam merito reiicit vt temerariam, & periculosam.

Salmeron.

5. Bassarion. *Secundo dicunt.*

Secundo dicunt alij, teste Bessarione lib. de verbis consecrationis, ea verba locum mutasse in Liturgia: prius enim non nisi ante verba consecrationis dicebantur; postea vero in alium locũ transposita fuisse: sed hæc etiam solutio caret fundamento. Ita enim legunt eo ordine in antiquissimis Liturgiis, & eodem ordine explicantur à Germano Patriarcha, qui fuit tempore septimæ Synodi in mystica contemplatione, quæ habetur in 4. *tom.* Bibliothecæ sacræ; & ipsi Græci in Concilio Florentino confessi sunt, se illum ritum seruare, quem à Patribus acceperant.

German. Patriarch.

6. *Tertia solutio.*

Tertia solutio est, illa verba non tam proferri in sensu deprecatorio, quam gratulatorio; sicut cum petimus, vt Deus sit infinite beatus, & glorioſus, quasi explicantes nostrum affectum, & gaudium de illius gloria. Hæc etiam interpretatio est nimis dura, quia in hoc sensu possemus etiam petere in Missa, quod fieret incarnatio, vel quod Christus ex mortuis resurgeret, & alia similia, quæ non possent prudenter postulari.

7. *Quarta solutio.*

Quarta explicatio est, his verbis non peti, quod denuo conficiatur Sacramentum, sed quod permaneat Christus in illo; non quia necessarium sit hoc petere, aut quia dubitentur de perseuerentia Christi sub speciebus, sed vt explicetur affectus; sicut nunc ante consecrationem petimus, vt illa oblatio fiat corpus Christi; non quia dubitemus de efficacia verborum ad illud operandum; & sicut Christus Marc. 5. dixit mulieri iam prius sanatæ: *Vade in pace, & esto sana à plaga tua*; vt ostenderet suum beneplacitum in sanitate iam concessa. Hanc solutionem refert ex Gentiano P. Suarez in præsenti, & eam non improbat; insinuat etiam P. Salmeron vbi supra, & probatur à Bessarione, & aliis. Cæterum eam merito impugnat P. Vasquez in præsenti *Disp.* 197. *cap.* 4. nam sine aperta verborum violentia intelligi non potest, quomodo oratio fiat pro perseuerentia effectus omnino necessarij, & de quo non est vlla ratio timendi, vel dubitandi. Nec exempla adducta id probant; non primum, quia licet non timeamus de efficacia verborum ad consecrationem, possumus tamen timere ex parte nostra, ne fortasse non debito modo proferantur verba ad effectum habẽdum; ideo petimus à Deo, vt fiat effectus consecrationis. Non item secundum; quia verba illa Christi, *Esto sana à plaga tua*, potuerunt causare conseruationem sanitatis, quæ non necessario sequebatur ex primo effectu. Deinde potuerunt ea verba proferri per modum cuiusdam congratulationis, non per modum orationis, vel imperij; sic enim dicere solemus, quãdo audimus aliquem factum esse Episcopum: *sit vtique ipse Episcopus*, quod idem est ac dicere: *placet mihi, quod sit factus Episcopus*. Cæterum orare pro effectu iam facto, & omnino certo numquam solemus.

Marc. 5.

Suarez.

Vasquez.

8. *Quinta solutio.*

Quinta solutio est, illa verba, licet dicantur post consecrationem, referri tamen ad tempus præcedens, quia non possunt opportune dici ante, & decebat, vt huius mysterij confectio petatur etiam à Spiritu sancto eius operatore, ideo petitur postea. Hæc etiam est Bessarionis, sed durissima; non enim nisi impropriissime peti potest, quod iam factum est, & factum esse scitur sine vlla hæsitatione.

Bessarion.

9. *Sexta solutio.*

Sexta solutio, & magis communis est, ibi non peti; quod ille panis fiat corpus Christi naturale, sed corpus Christi mysticum; hoc est, quod prosit fidelibus illud sumentibus ad vnionem & sanctitatem: itaque, quando dicitur, vt *panis fiat nobis corpus Christi*, debet intelligi, fiat nobis corpus mysticum, seu faciat nos esse vnum corpus mysticum Christi. Hanc solutionem refert etiam ex Bassarione P. Salmeron, & eam videtur probare; in eademque conquiescit P. Suarez vbi supra. Sed reuera non satisfacit, quia detorquet verba clara ad sẽsum valde improprium; & licet de corpore vtcumque posset tolerari, de sanguine non videtur nisi impropriissimè, quomodo petatur, calicem illum fieri sanguinem pretiosum Christi, si de vero Christi sanguine non loquatur.

Salmeron.

10. *Res clarius explicatur.*

Mihi res hæc clarior apparet, quam vt tot solutionibus indigeat, & quæ ex ipsius contextus verbis verum, & legitimum sensum ostendit: scilicet non peti vllo modo illum panem fieri corpus, & calicem sanguinem Christi, nec verum nec mysticum, sed sensum esse, illum panem, hoc est, corpus, & illum calicem, hoc est, sanguinem Christi, fieri nobis in salutem, & remissionem peccatorum; ita vt *ly corpus, & sanguis*, non sint ex parte prædicati, sed ex parte subiecti seu appositiue, vt dicunt Grammatici. Hunc sensum

sensum videtur approbare P. Vasquez vbi supra, licet illum non deducat ex verbis ipsis, ex quibus tamen, & eorum legitima constructione videtur mihi omnino deducendus; nec aliud voluisse Iacobum, Basilium, & reliquos Liturgiarum Auctores.

11. *Probatur primo ex Missa Æthiopum.*

Probatur hoc in primis ex Missa Æthiopum, quæ habetur *in 4. tom.* Biblioth. & credibile est, fuisse compositam ab Apostolis, vel ab eorum discipulis: ij ergo post verba item consecrationis habent similem orationem his verbis clarius significantibus prædictum sensum: *Oramus te, Domine, vt mittas Spiritum sanctum super hunc panem, & hunc calicem; videlicet corpus, & sanguinem Domini, & Saluatoris nostri Iesu Christi in secula seculorum, Amen. Tribue simul omnibus ex eo sumentibus, vt fiat eis ad sanctificationem, & plenitudinem Spiritus sancti*, &c. Hæc verba fere sunt eadem cum iis, quæ sunt in aliis Liturgiis, solumque differunt in eo quod magis explicant nostrum sensum, dum petunt super hunc panem, videlicet, corpus Christi descendere Spiritum sanctum. Non ergo est dubium, quin idem fuerit sensus in aliis Liturgiis, quæ eodem tempore, & à coapostolis compositæ sunt.

12. *Explicantur verba Iacobi. Liturgia S. Iacobi.*

Videamus nunc verba Iacobi in sua Liturgia, an hunc sensum proprie possint habere. *Ipsum* (inquit) *Spiritum tuum sanctissimum dimitte nunc quoque in nos, & in hæc dona sancta proposita, vt superueniens sancta, & bona, & gloriosa sua præsentia sanctificet, & efficiat hunc panem corpus sanctum Christi tui.* (Populus respondet, *Amen*) *& calicem hunc pretiosum sanguinem Christi tui.* (Populus respondet, *Amen*) *vt sit omnibus ex his sumentibus in remissionem peccatorum, & in vitam æternam*, &c. Sensus horum verborum est idem, qui præcedentium; non petere, vt panis fiat corpus Christi, sed vt panis, qui est corpus Christi, & calix, qui est sanguis, fiat accipientibus in remissionem peccatorum, &c. non enim finitur sensus, vsque ad finem totius petitionis. Nec obstat, quod interponatur illa particula, *Amen*; quod videtur denotare ibi finitam esse aliquam petitionem, cui respondet populus, *Amen*; quæ fuit fortasse occasio errandi, & cogitandi ibi terminari aliquam petitionem. Hoc, inquam, non obstat, quia illa particula *Amen*, ibi non est signum petitionis, sed fidei; populus enim audiens panem appellari corpus Christi, & calicem appellari sanguinem, respondet vtrobique *Amen*, quasi dicat: *ita est, ita credimus*; interrumpendo orationem Sacerdotis per illam parenthesim, postea vero continuat Sacerdos suam deprecationem petens, vt ille panis, hoc est, corpus Christi, & calix, hoc est, sanguis, sit in salutem, & remissionem, &c. Quod autem iste sit sensus huius particulæ *Amen*, constat ex iisdem Liturgiis: nam statim ac Sacerdos profert verba consecrationis, & dicit, *Hoc est corpus meum* (respondet Populus, *Amen.*) & in Missa Æthiopum explicatur clarius, clamat enim populus statim, *Amen, Amen, Amen, credimus, & confidimus, & laudamus te, ô Domine Deus noster: hoc vere corpus tuum est*: & post consecrationem calicis eodem modo respondet populus, *Amen, Amen, Amen, credimus*, &c. Et postea prosequitur Sacerdos verba Christi dicens: *Quoties hoc feceritis, in mei commemorationem facietis*: vbi vides, illud *Amen* interponi etiam inter verba Christi à Sacerdote prolata ad protestandam fidem de præsentia corporis, & sanguinis Christi. In quo sensu S. Leo Papa *Serm. 6.* de ieiunio septimi mensis, dixit: *Frustra ab illis respondetur*; Amen, *qui non credunt, adesse vere corpus, & sanguinem Domini.* In hoc ergo eodem sensu populus respondebat, *Amen*; quando audiebat panem appellari corpus Christi in illis precibus sequentibus,

S. Leo.

non vt annueret petitioni, sed vt protestaretur fidem de præsentia corporis Christi, interrumpendo orationem Sacerdotis, quæ nondum habebat sensum perfectum.

13. *Verba similia hinc intelliguntur.* Basilius.

Hinc etiam intelliguntur verba similia, quæ habentur in Liturgia S. Basilij hoc modo: *Supplices te rogamus, veniat sanctus tuus Spiritus super nos, & super hæc, quæ proposuimus, dona, ac sanctificet ipsa. Domine exaudi me.* Populus respondet, *Kyrie eleison* (ecce iterum populus interrumpit orationem Sacerdotis, ipse vero prosequitur,) *& efficiat* (vel, prout alij fortasse melius vertunt, *ostendat*) *panem istum corpus glorioſum Domini Dei nostri Iesu Christi, corpus cœleste, corpus vitæ efficiens, corpus pretiosum, in expiationem culparum, & remissionem peccatorum, vitamque æternam iis, qui accipiunt, Amen.* Et eodem modo continuat de calice, petés, vt calix ille sanguis Iesu Christi ostendatur, vel fiat sanguis in expiationem culparum, &c. Eodem modo loquitur S. Clemens Romanus vbi supra, vbi petit his verbis. *Et mittas sanctum Spiritum tuum super hoc sacrificium, vt ostendat hunc panem corpus Christi tui, & hunc calicem sanguinem Christi tui, vt, qui ea percipiunt, confirmentur in pietate*, &c. non petit, vt faciat, sed vt ostendat per effectum.

Confirmatur ex Missa nostra.

Confirmatur hoc ipsum ex Missa nostra Latina, vbi similis fere oratio habebatur post fractionem hostiæ, ante vltimam correctionem Missalis, his verbis, *Fiat commixtio, & consecratio corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi accipientibus nobis in vitam æternam.* Vbi etiam apparebat peti, fieri consecrationem, sed re vera non petebatur, sed quod consecratio fieret in vitam æternam, & ideo mutata fuerunt illa verba ad tollendam æquiuocationem, sicut nunc habemus: *Hæc commixtio, & consecratio, &c. fiat accipientibus nobis in vitam æternam.*

14. *Hic sensus confirmatur ex confessione Græcorum.*

Denique confirmatur hic sensus ex ipsa confessione Græcorum, qui in Concilio Florentino *sess. vlt.* rogati de sensu illorum verborum, dixerunt, se non petere ibi, quod fiat consecratio, (hæc enim iam est facta) sed quod fiat in salutem, &c. ex quo fit, verba illa debere habere illam constructionem, quam nos assignauimus; alioquin non videntur admittere posse illum sensum sine maxima improprietate.

Verba Chrysostomi explicantur.

Difficiliora possent apparere verba Chrysostomi in Liturgia, qua communiter vtuntur Sacerdotes Græci in hunc modum, paulo post prolata verba Christi, *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, &c. dicit Diaconus: *Benedic, Domine, sanctum panem*: & Sacerdos exsurgens benedicit ter sancta munera, dicens secreto: *Fac quidem panem hunc pretiosum corpus Christi tui.* Diaconus, *Amen.* Et rursus Diaconus, *Benedic, Domine, sanctum calicem.* Ac Sacerdos benedicens ait, *Quod autem in calice est iste pretiosum sanguinem Christi tui.* Diaconus, *Amen.* Et rursus Diaconus ostendés cum horario vtrumque sacramentum, dicit, *Benedic, Domine.* At Sacerdos benedicens manu vtrumque sacramentum dicit: *Permutans Spiritu sancto tuo*; Diaconus: *Amen, Amen, Amen.*

15. *Hæc verba eumdem habent sensum.*

Cæterum hæc verba eumdem prorsus habent sensum, quem diximus habere alias Liturgias: neque enim absoluitur oratio in prædictis verbis, sed immediate prosequitur Sacerdos dicens, *Vt faciat accipientibus in sobrietatem animæ, in remissionem peccatorum, in communicationem S. Spiritus, in regni cælorum plenitudinem, in fiduciam erga te, non in delictum, aut damnationem*, &c. Non ergo petit in verbis præcedentibus, quod Deus faciat panem esse corpus, aut vinum esse sanguinem Christi, sed sensus est. Fac panem hunc, qui est corpus pretiosum Christi, & sanguinem, qui est in calice (interrumpit Diaconus dicens, *Amen*; nempe confitendo ita esse, & suggerens materiam

materiam benedictionis) fieri accipientibus in sobrietatem,& remissionem,&c. Solum videntur obstare illa verba, *Permutans Spiritu sancto tuo*; quibus videtur peti conuersio nondum facta. Sed alius est illorum verborum sensus, quem non satis expressit Latinus interpres: neque enim pro principio Græco μεταβαλὼν, qui est aoristus secundus indifferens, & significat magis proprie tempus præteritum, debuit vertere, *Permutans*; sed debuit dicere, *qua permutasti Spiritu sancto tuo*; aut *permutata Spiritu sancto tuo*. Habent enim Græca participia eam vim significandi tempus præteritum; quod quia participia Latina non habent in voce actiua, ideo Interpres supposuit illud *Permutans*; quod diuersum sensum reddere videtur.

16. *Constat primo hic sensus.*

Constat autem hic sensus, primo tum ex aliis Liturgiis, quas imitatur ista, & in quibus sensus ille clarius habetur, vt vidimus: tum ex eodem Chrysostomo, qui in aliis locis aperte docet, conuersionem fieri per verba Christi, quæ proferuntur: *Hoc est corpus*; *hic est sanguis*, &c. Sic docet in Homil. de proditione Iudæ paulo ante finem, *tom.* 3. *Non enim homo est* (inquit) *qui proposita de consecratione mensa Domini corpus Christi facit, & sanguinem, sed ille, qui crucifixus pro nobis est Christus, Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute consecrantur, & gratia.* Hoc est, *ait*, corpus meum: *hoc verbo proposita consecrantur.* Item *Homil.* 1. in Epist. 2. ad Timoth. sic ait: *Volo quiddam adijcere plane mirabile: & nolite mirari, neque turbemini. Quid vero illud est? Sacra ipsa oblatio, sive illam quilibet Sacerdos, sive illam Paulus, sive Petrus offerat, eadem est, quam dedit Christus discipulis, quamque Sacerdotes modo quoque efficiunt. Nihil habet ista, quam illa minus. Cur id? quia non hanc sanctificant homines, sed Christus, qui illam ante sacrauerat. Quemadmodum enim verba, quæ loquutus est Christus, eadem sunt, qua Sacerdotes nunc quoque pronuntiant: ita & oblatio eadem est.* Quæ verba adeo clare ostendunt Chrysostomi sensum, vt Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus adducens illa contra octauum caput Confessionis Augustanæ, & aduertens, iis verbis conuinci etiam suum errorem de conuersione per subsequentes preces facienda, ex industria omiserit verba illa: *Quemadmodum verba, qua loquutus est Christus, eadem sunt*, relatis antecedentibus, & subsequentibus verbis; vt obseruauit Petr. Arcudius *lib.* 3. de concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis, *cap.* 23.

Chrysost.

Petr. Arcud.

17. *Confirmatur secundo idem sensus.*

Confirmatur idem sensus secundo ex verbis illis, *Qui autem in calice est iste, pretiosum sanguinem Christi tui*; quæ sane verba potius indicant, iam ibi esse sanguinem, & de illo peti, non vt sit sanguis, sed vt fiat ad salutem, &c. scio, alios aliter vertere illa verba: nam textus Græcus potest eos sensus admittere, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον ἐστὶ τὸ αἷμα σου; quod alij vertunt, *quod autem est in hoc calice ipsum pretiosum sanguinem Domini.* Alij vero, *In calice vero hoc pretiosum sanguinem Christi tui.* Sed cum verba admittant eas versiones, melius vertuntur in sensu magis apto, prout in antiqua versione habetur Venetiis excusa, anno 1528. apud Antonium de Fabio.

18. *Confirmatur tertio.*

Confirmari potest eadem explicatio tertio ad hominem, quia si precibus illis subsequentibus conuersio fieri argueretur ex eo, quod proferantur post prolata verba Christi, *Hoc est corpus meum*, &c. eodem modo argui debet, non fieri conuersionem per ipsas preces; quia vt ex eorum verbis supra recitatis constat, postquam Sacerdos dixit, *Fac panem hunc pretiosum corpus Christi tui*: Diaconus petit, vt benedicat & calicem, & Sacerdos prosequitur, *Qui autem in calice isto est pretiosum sanguinem Christi tui*: quibus verbis videtur iam confecta consecratio vtriusque iuxta mentem Græcorum, & tamen postea petit rursus Diaconus, vt benedicat vtrumque, & Sacerdos prosequitur, *Permutans Spiritu sancto tuo*, & Diaconus respondet, *Amen, Amen, Amen.* Aut ergo preces ex Christi institutione habent infallibilem efficaciam ad conuersionem faciendam, aut non. Si non habent, poterimus ergo dubitare, an facta fuerit consecratio post omnia illa verba prolata. Si vero eam habent, ergo frustra petitur rursus transmutatio vtriusque speciei, postquã petiit Sacerdos seorsim conuersionẽ panis in corpus, & vini in sanguinem, vel certe ex illa petitione non potest argui, conuersionẽ non esse prius factam: vnde illæ preces subsequentes non arguunt, conuersionẽ non fuisse factam per verba Christi prius à Sacerdote prolata.

19. *Tertio confirmatur ex Marc. 3.*

Tertio confirmari potest sensus ille ex simili loquendi formula apud Marc. *cap.* 3. vbi enim nos legimus, *Et fecit, vt essent duodecim cum illo*: Sanctes Pagninus ex Græco vertit, *Et fecit eos duodecim, vt essent secum*: sensus autem est, *Fecit vt duodecim essent secum.* Sic etiam in præsenti sensus est; Fac, non vt panis sit corpus Christi, sed vt panis corpus Christi sit nobis in salutem, &c.

20. *Eodem modo alia verba explicantur.*

Eodem etiam modo explicari debent similia verba, quæ habentur in Missa composita per sanctum Marcum Euangelistam; & habetur in *tom.* Biblioth. Patrum in editione minus antiqua, vbi etiam post verba Christi: *hoc est corpus meum; hic est calix*, &c. habetur hæc oratio: *Emitte præterea super nos, & super panes & calices istos Spiritum sanctum tuum, vt eos sanctificet, & conseruet tam Deus quam omnipotẽs, & faciat panem quidem corpus* (Populus: Amen.) *calicem autem sanguinem noui Testamenti ipsius Domini, & Seruatoris, & summi Regis nostri Iesu Christi, vt fiat omnibus nobis, qua ex iis participamus, in fidem, in sobrietatem*, &c. Quæ verba habent eumdem sensum, quem verba aliarum Liturgiarum, cum sint fere eadem, sed eum sensum clarius, vt vidimus, expressit Liturgia Æthiopum, in qua ad omnem æquiuocationem tollendam petitur: *vt mittat Spiritum sanctum super hunc panem, & hunc calicem, videlicet corpus, & sanguinem Domini.*

SECTIO II.

Soluuntur aliquæ obiectiones contra præcedentem doctrinam.

21. *Prima obiectio. Basilius.*

REstant aliquæ obiectiones soluendæ contra prædictam Liturgiarum interpretationem. Prima desumitur ex verbis Basilij in Liturgia, qui post verba Christi: *hoc est corpus meum; hic est sanguis*, &c. & ante formulam illam deprecatoriam suppositam, loquitur de pane, & vino propositis tanquam de non adhuc conuersis; vocat enim illa *antitypa* corporis, & sanguinis Christi. *Confidentes* (inquit) *appropinquamus sancto altari tuo, & proponentes antitypa sancti corporis, & sanguinis Christi, te obsecramus, & te postulamus, Sancte Sanctorum, beneplacita tua benignitate, vt veniat Spiritus sanctus tuus super nos, & super proposita munera*, &c. Supponit ergo, nondum esse conuersa in corpus & sanguinem Christi.

22. *Damascen.*

Confirmatur ex Damasceno *lib.* 4. *de fide, cap.* 14. vbi nomine *antitypi* à Basilio appellatum ait, non corpus, & sanguinem Christi, sed panem, & vinum, ideoque nomen illud non vsurpari à Basilio post, sed ante consecrationem. *Quod si nonnulli* (inquit) *panem, & vinum nominarunt antitypa corporis, & sanguinis Domini, sicut Deifer Basilius dixit, non post consecrationem, sed prinsquam consecraretur ipsa oblatio, sic appellarunt.* Sentit ergo Damascenus, ante preces

preces illas in Liturgia Basilij non esse factam consecrationem.

13. Septima Synodus.

Accedit auctoritas septimæ Synodi generalis *Act.*6. vbi in refutatione quadam definitionis Conciliabuli publice lecta, inter alia notanter asseritur, nunquam panem, & vinum post consecrationem dicta antitypa corporis, & sanguinis Christi, sed solum ante consecrationem. *Manifeste* (inquit) *ostensum est, quod nullibi neque Dominus, neque Apostoli, vel Patres imaginem dixerunt incruentum sacrificium per Sacerdotem oblatum, sed ipsum corpus, & ipsum sanguinem. Attamen ante sanctificationis consecrationem quibusdam Patribus pie sane visum est antitypa nominare. Quorum de numero Eustathius est, &c. Basilius item, &c. Uno namque & eodem spiritu cum loquerentur, hic quidem exponent dictum illud in Proverbiis Salomonis:* Edite meum panem, & bibite vinum, quod miscui vobis; *hac ait: Per panem & vinum antitypa membrorum corporalium Christi prædicat. Ille vero ex eodem fonte hauriens, vt omnes Sacerdotij mystæ in precatione Diuinæ oblationis norunt, ad hunc fere modum ait: Confidentes tuo sacro altari appropinquamus; & proponentes antitypa sancti corporis, & sanguinis Christi tui, te precamur, & inuocamus, & quod deinceps sequitur, mentem Patris manifestiorem reddit, quod antequam sanctificarentur, antitypa vocata sunt; post consecrationem autem corpus proprie, & sanguis Christi dicuntur, sunt, atque creduntur.* Vbi videtur supponi, consecrationem non esse factam, quando illud nomen *antitypa* in Liturgia legitur, cum tamen id sit post Christi verba, & ante preces supradictas.

14. *Respondetur ad textum Basilij.*

Ad testimonium, & textum Basilij facilis est responsio: *antitypa* non semper significare figuram inferiorem, & omnino extrinsecam, sed passim apud Patres ipsummet Sacramentum Eucharistiæ appellari *antitypa*, & imagines corporis, & sanguinis Christi. Origenes in *cap.*15. Matthæi Panem consecratum vocat *corpus symbolicum, & typicum*, & *dialogo* 3. cont. Megethium Marcionistam in fine 2 *part.* sub titulo: *de Christo homine vere ex Maria: Si, vt loquuntur* (inquit) *isti, carne destituus erat, & exsanguis, cuiusmodi carnis, cuius corporis, & qualis tandem sanguinis signa, & imagines, & panem, & poculum ministrauit?* Eusebius *lib.*5. de demonstratione *cap.*3. & *lib.*8. demonstratione 1. in fine *antitypum*, & *imaginem*, & *notam* sui corporis appellat. Chrysostomus in Psalm.22. appellat hoc Sacramentum *similitudinem* corporis, & sanguinis Domini. Theodoretus dialogo 2. *symbola* corporis, & sanguinis Domini. Tertullianus *lib.*1. contra Marcionem *cap.*14. & *lib.*4. *figuram* & *representationem* corporis Christi. Ambrosius *lib.*1. de officiis, *cap.*48. & lib. de iis, qui initiantur *cap.*8. & 11. Augustinus in Psalm.3. Hieronymus *lib.*2. contra Iouinianum; Gelasius lib. cont. Eutych. in fine, & alij, *figuram, typum, imaginem, similitudinem* corporis, & sanguinis Christi esse dicunt. Alij expresse *antitypa*. Clemens Romanus *lib.*5. Constitut. *cap.*14. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 5. mystagogica. Nazianzenus in Orat. Funebr. sororis Gorgoniæ, & alij, quos affert Petrus Arcudius loco supra citato *cap.* 34. quibus adde Auctorem vitæ S. Stephani iunioris, quæ habetur inter opera Damasceni; vbi etiam S. Stephanus dicitur Eucharistiam appellasse *antitypa* corporis, & sanguinis Christi; in disputatione cum Imperatore quatuor foliis ante finem. Potuit ergo Basilius iuxta eum communissimum loquendi modum etiam post consecrationem Eucharistiam antitypa appellare.

Origen. Eusebius. Chrysost. Theodor. Tertullian. Ambros. August. Hieronym. Gelasius. Clemens Roman. Cyrillus. Nazianz. Arcudius.

15. *Duæ rationes cur dicantur antitypa corporis.*

Cur autem antitypa corporis, & sanguinis dicantur, quando sunt ipsummet corpus, & ipse sanguis, plures afferuntur rationes. Duæ sunt præcipuæ; prima est, appellari *antitypa* ratione specierum panis, & vini, quæ symbola, & signa sensibilia sunt ad sacramentaliter significandum corpus, & sanguinem Christi. Ad quod videntur respicere verba Iacobi Apostoli in Liturgia: *Emitte*, inquit, *ô Deus tuam bonam gratiam, & sanctifica animas nostras & corpora*, &c. *Et reuelans inuolucra agnitionum, quæ symbolice hoc sancto Sacrificio circumdantur, clare nobis ostende*, &c. Et Dionysius de Eccles. Hierarch. *cap.*3. *Sed ô* (inquit) *diuinissimum, & sacrosanctum Sacramentum, quæ te circumdant symbolicè, operimentis ænigmatum reuelatis, perspicue nobis fac appareas*, &c. S. Iacobus. Dionysius.

16. Secunda ratio est, quia corpus Christi, prout speciebus celatum, & occultum, est symbolum sui ipsius passibilis in cruce, & in cœna; sicut & sanguis sub speciebus vini significat ipsum sanguinem effusum in passione pro nobis; & denique significant idem corpus, & eumdem sanguinem reuelata & manifesta specie in se ipso videndum in cœlo. Sic explicat Augustinus in Prosperi sententiis. *Caro*, inquit, *carnis, & sanguis est sacramentum sanguinis. Carne, & sanguine vtroque inuisibili, & spirituali significatur corpus Christi visibile; & palpabile, & plenum gratia, & diuina maiestate.* Damascenus item *lib.*4. de Fide, *cap.* 4. in fine: *Antitypa vero* (inquit) *futurorum ea nominamus, non quod non sint vere corpus, & sanguis, sed quoniam nunc quidem per ipsa Diuinitatis Christi sumus participes; tunc vero animo cernemus per solam visionem.* S. Maximus Scholiastes Dionysij in cap.3. de Eccles. Hierarch. notat, vbique appellari à Dionysio *Symbolicum diuinum sacrificium, & sancta munera symbola eorum, quæ sursum sunt, & veriora.* In eodem sensu Ambrosius dicto *lib.*1. de officiis, *cap.*48. dixit, *hic offerri Christum in imagine, in cœlo in veritate.* Et denique ipsi Græci in quodam Paschali hymno & tropario canunt: Δίδου ἡμῖν ἐν τούτῳ τόρῳ σε μετασχεῖν ἐν τῇ ἀϊδίῳ ἡμέρᾳ σου βασιλείᾳ σου: hoc est, *Præsta nobis, vt expressius, & latius, & non per typos tui participes efficiamur in die, quæ vespere caret, regni tui.* Damascen. Maximus. Ambros.

17. *Ad confirmationem ex Damasceno respondetur.*

Ad confirmationem ex Damasceno, aliqui censent, addita esse à maleuolis verba illa, quibus dicit à Basilio *antitypa* dicta esse ante consecrationem; quod multis coniecturis probat Arcudius vbi supra *cap.*35. præsertim quia ipse Damascenus contradiceret sibi in eodem capite, in cuius fine docet, Eucharistiam appellari *antitypum*, scilicet futurorum, quomodo ergo dicere potuit, omnes, qui *antitypa* nominarunt, id feciisse ante consecrationem? Quidquid de hoc sit, dici potest, Basilij verba potuisse bene à Damasceno intelligi dicta de pane, & vino, prout erat ante consecrationem: nam licet illa non nisi post consecrationem dicantur, referri tamen possunt ad panem, & vinum proposita prius in altari, vt consecrarentur. Verba prout communiter referuntur, hæc sunt: *Confidentes appropinquamus sancto altari tuo, & proponentes antitypa sancti corporis, & sanguinis Christi tui, te obsecramus, & te postulamus*, &c. Cæterum in Liturgia, quæ habetur in Bibliotheca Patrum *tom.*4. paulo aliter vertuntur illa verba hoc modo: *Cum fiducia iam accedimus, vt contingamus altare tuum sanctum, & qui proposuimus typum corporis, & sanguinis Christi tui, adoramus, ac supplices rogamus te*, &c. Quæ quidem versio videtur magis iuxta mentem Basilij, qui habet in Græco: ἃ προέθεντο τὰ ἀντίτυπα. Aoristus autem ille magis significat tempus præteritum. In quo sensu intelligi potuerunt à Damasceno verba illa, & referri ad tempus præteritum ante consecrationem: ideoque dicit, non vocari *antitypa*, postquam consecrata sunt; quia licet tunc vocentur *antitypa*, non tamé prout tunc sunt, sed prout fuerunt antea, quando proposita fuerunt in altari. Arcudius.

In

In quo etiam sensu intelligi potest Auctor illius confutationis relatæ in septima Synodo: nam licet vterque deceptus fuerit in eo, quod putarent, nunquam post consecrationem appellari Eucharistiam *antitypum* à Patribus, cuius contrarium ex ipsis Patribus ostendimus: neuter tamen putauit, consecrationem fieri precibus illis, sed potius ante preces esse consecrata, & appellari *antitypa* de præterito pro tempore præcedente consecrationem: cui explicationi fundamentum dedit vis verbi, quo vsus fuerat Basilius, vt vidimus.

28. *Secundò obijcitur. Cyrillus.* Secundo obiici solet Cyrillus Hierosolymit. qui *Catech. 5.* mystagogica in eo sensu videtur intelligere preces illas subsequentes, vt per illas oblata consecrentur; sic enim ait: *Atque sic per eiusmodi hymnos nos ipsos sanctificantes Deum benignissimum eramus, vt super illa proposita sanctum Spiritum emittat, vt panem quidem faciat corpus Christi, vinum vero sanguinem Christi. Omnino enim, quod attigerit Spiritus sanctus, hoc sanctificatum est, & transmutatum.* In quibus verbis videtur omnino explicare illas preces, quæ dicuntur post verba Christi; quarum sensum velle videtur eum esse, vt Spiritus sanctus descendens transmutet panem, & vinum in corpus, & sanguinem Christi.

29. *Arcudius.* Petrus Arcudius loco supra citato, *cap. 15.* circa finem ingenue fatetur, Cytillum in ea tunc fuisse opinione, quod precibus illis Eucharistia consecraretur, nimirum nondum orta quæstione de hoc puncto, verborum specie deceptum, cum iuuenis adhuc esset, quando Catecheses illas scripsit, teste Hierouymo, non mirum quod in eo lapsus fuerit. Confirmat hoc ipsum ex aliis eiusdem Cyrilli locis, qui Catechesi prima mystagogica: *Panis* (inquit) *& vinum Eucharistia ante sacram inuocationem adorandæ Trinitatis panis erat, & vinum merum; peracta vero inuocatione, panis quidem fit corpus Christi, vinum autem sanguis Christi.* Et Catechesi 3. dicit, panem post inuocationem Spiritus sancti non esse amplius panem communem, sed corpus Christi.

30. *Explicatur Cyrillus.* Ego tamen non facile concedam aduersariis Cyrillum; nec video quid cogat ad fatendum, eum ibi loqui de precibus, quæ post Christi verba proferuntur. Nam ipse Arcudius fatetur, Cyrillum non explicare in illo loco Liturgiam Basilij, sed potius illam aliam Iacobi, cuius ordinem videtur seruare, & cum Hierosolymorum antistes esset, ea videtur vsus fuisse. Sed re vera nec Iacobi Liturgiam mihi videtur explicare: nam vt alia omittam, in illa, quam Cyrillus explicat, dicit Sacerdos: *Sursum corda*; respondet populus, *Habemus ad Dominum.* Deinde Sacerdos, *Gratias agamus Domino*; respondet populus, *Dignum & iustum est.* In Missa vero Iacobi non ita habetur, sed Sacerdos dicit, *Attollimus mentem, & corda*; ad quod non respondet populus, *Habemus ad Dominum*; sed, *Dignum, & iustum est.* Præterea in illa, quam Cyrillus explicat, tempore Communionis cantabatur, *Gustate, & videte, quod Christus est Dominus.* In Missa vero Iacobi paulo aliter, *Gustate, & videte, quod benignus est Dominus.* Credibilius ergo est, aliam fuisse Liturgiam, quam Cyrillus explicuit, in qua quis scit, an preces illæ dicerentur proxime ante verba consecrationis? prout Ecclesia Latina similem fere inuocationem tunc adhibet illis verbis: *Quam oblationem tu, Deus, in omnibus quæsumus benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris, vt nobis corpus, & sanguis fiat dilectissimi Filij tui Domini nostri Iesu Christi.* Certe in Liturgia Marci immediate etiam ante verba consecrationis fit humilis deprecatio, & inuocatio Spiritus sancti his verbis; *Fac ô Deus, vt plenum quoque sit hoc Sacrificium benedictione tua per aduentum sanctissimi Spiritus tui. Quia ipse Dominus, & Deus, & summus Rex noster Iesus Christus, nocte qua tradebat seipsum pro peccatis nostris, & mortem pro omnibus subibat carne, recumbens cum sanctis suis Discipulis, & Apostolis accepit panem in sanctas, & immaculatas, & inculpatas manus suas*, &c. Et in ipsa etiam Iacobi Liturgia ante consecrationem inuocatur Spiritus sanctus, vt descendat super munera illis verbis: *Vicissim mitte nobis gratiam spiritus tui sanctissimi, ô Deus; respice in nos, & ad nostrum hoc rationale obsequium intuere*, &c. Et paulo post: *Fac, vt oblatio nostra grata, & acceptabilis sit per Spiritum sanctum sanctificata, in propitiationem peccatorum nostrorum*, &c. Potuit ergo fieri, vt in illa etiam Missa, qua Cyrillus vtebatur, fieret similis deprecatio paulo ante verba consecrationis. Quo autem sensu Cyrillus dicat, inuocatione consecrari Eucharistiam, constat ex modo communi loquendi Patrum, qui formas omnes Sacramentorum appellare solent preces, & inuocationem Diuini numinis, eo quod implicitam ex Christi institutione habeant eiusmodi inuocationem.

32. *Dionysius. Obijcitur Dionysius.* Obicitur etiam Dionysius de Eccles. Hierarch. *cap. 3.* vbi videtur ponere consecrationem post prolata verba Christi. Sic enim ait: *Inde diuinus Pontifex coram altari stans laudat sancta Diuinaque Iesu diuinissima nostri prouidentiæ, qua diximus, opera; qua pro salute generis nostri beneplacito sanctissimi Patris in Spiritu sancto, vt loquuntur Diuina scripta, perfecit. Postquam autem laudauit, & venerandam intellectualemque speculationem coram mentis oculis perfexit, ad symbolicam eorum consecrationem venit, idque secundum traditionem Diuinam. Vnde religiose simul, & vt Pontificem decet, post sacras Diuinorum operum laudes, de consecratione eorum, qua ipsius dignitatem superat, se purgat, dum prime deuote ad eum clamat: Tu dixisti,* hoc facite in meam commemorationem. *Deinde cum rogauit, vt dignus fiat hac consecratione, & ad similitudinem Christi hac diuina perficiat, castèque distribuat, & ij, qui Sacramenta participaturi sunt, digne sumant, consecrat diuinissima, & manifestat laudata per symbola sancta proposita.* Ex quibus verbis colligi videtur, Dionysium existimasse, quod consecratio fiat post verba illa: *Hoc facite in meam commemorationem*; quæ tamen proferuntur post verba Saluatoris, vt constat ex Canone Missæ.

33. *Respondetur.* Respondetur, verba illa: *hoc facite in meam commemorationem*, in Liturgia, qua Dionysius vtebatur, dici solita ante verba consecrationis, & aliqui volunt, dicta fuisse à Sacerdote bis; primo, ad excusandum se, quod auderet tantum munus exsequi, quia nimirum Dominus id iussit: secundo, postea cum verbis consecrationis, vt nunc dicuntur. Quando ergo dicit Dionysius, consecrari Eucharistiam post illa verba: *Hoc facite*, &c. loquitur de prima prolatione illorum verborum, & excusatione Sacerdotis, post quam fiebat consecratio. Quod constat primo, quia *Constat responsio primo.* Dionysius dicit, Sacerdotem consecrationem peragere secundum Diuinam traditionem: traditio autem Christi, vt constat ex Euangelio, & ex Paulo, non fuit de precibus, sed de verbis illis: *Hoc est corpus meum; hic est sanguis*, &c. ergo sentit Dionysius, fieri illis verbis.

34. *Secundo.* Secundo, quia verba illa: *Hoc facite*, &c. nunc non dicuntur per modum excusationis, sed narratiue; ergo Dionysius non agit de verbis illis eo loco, & modo, quo nunc dicuntur, sed de iis dictis ante consecrationem ad excusationem, quod fiebat, dicendo: *Tu dixisti: hoc facite*, &c. quo pacto non dicuntur nunc, cũ verbis consecrationis, sed in sensu diuerso.

Tertio. Tertio, quia nusquam in Liturgiis reperitur de facto inter illa verba; *hoc facite*, &c. & preces, quibus Græci dicunt fieri consecrationem, oratio aliqua, qua Sacerdos petit, vt ipse ad consecrandum, & alij, ad communicandum dignè accedant, qualis ponitur à Dionysio in eo loco; ergo non loquitur de verbis: *hoc facite*, &c. provt cum aliis Christi verbis de facto dicuntur, sed provt dicebantur ante consecrationem ad excusationem, vt explicuimus; ac proinde ex illis Dionysij verbis nihil solidum contra nos colligi potest.

35. *Confirmatur his sensus.* Denique hunc esse Dionysij sensum, colligitur ex vltimis eius verbis: *consecrat diuinissima, & manifestat laudata*; quæ duo, consecrare scilicet, & manifestare, pro eodem vsurpat S. Maximus sapientissimus Dionysij expositor, qui illam manifestationem dicit fieri per verba illa prolata à Sacerdote: *hoc est corpus meum*; *hic est sanguis meus*, &c. quibus verbis declarantur symbola proposita, *in aspectum profert, hoc est*, (inquit Maximus) *declarat qua laudantur; exempli gratia, hoc & hoc Christi esse, & hoc & hoc Christi. Insuper autem ostendit & Diuina munera, qua hæc sequuntur: quod nimirum in remissionem peccatorum, & in vitam æternam, & quæcunque talia mystica.* Quæ omnia certum est, esse verba illa Christi, quibus consecratio fit; ergo iuxta Dionysium ea Christi verba dicebantur post illam præcedentem excusationem, & per illa fiebat Eucharistiæ consecratio.

36. *Basilius. Obijcitur Basilius.* Obiicitur denique Basilius in iis, quæ tradit de Spiritu sancto, *cap.* 27. vbi videtur condistinguere verba Christi, quæ ex Euangelio habentur, à precibus, quibus consecratio fit. *Inuocationis* (inquit) *verba in ostensione panis Eucharistiæ, & poculi benedictionis; quis Sanctorum nobis scripto reliquit? Non enim his contenti sumus, quorum Apostolus, aut Euangelium mentionem fecit, sed & ante, & post, alia dicimus, velut magnum robur ad mysterium habentia; quæ ex doctrina scripto non prodita nos accepimus.* Hic videtur Basilius ad consecrationem exigere alia verba præter illa Christi, quæ ex Euangelio habentur.

37. *Respondetur.* Respondetur Basilium ibi non loqui de solis illis precibus, de quibus est præsens controuersia, sed de toto Canone Missæ, qui non ex Euangelio, sed ex traditione Apostolica habetur. Loquitur enim de iis, quæ *ante*, & *post* Christi verba dicuntur: Græci autem non volunt ea, quæ præcedunt, deseruire ad consecrationem. Nec Basilius id dicit, sed omnia illa verba, quæ ex traditione ante, & post adiiciuntur, *magnum robur habere*, scilicet ad impetrandum, & præparandas mentes nostras ad decorem, & grauitatem Sacrificij, & actionis illius grauissimæ: sicut & prologus, & epilogus habent in oratione magnum pondus; ideo enim Basilius appellat illa verba, quæ præcedunt & sequuntur *prolegomena*, & *epilegomena*: vnde potius videtur obiter totam substantiam agnoscere in verbis intermediis, quæ ex Euangelio habemus. Et hæc sufficiant de hac controuersia.

SECTIO III.

Qua verba sint essentialiter necessaria ad consecrationem corporis Christi.

38. *Prima sententia. Scotus. Angelus.* PRima sententia est Scoti *in* 4. *dist.* 8. *quæst.* 2. §. *de secundo dico.* quem sequutus est Angelus verbo *Eucharistia*, *num.* 24. quæ docet, verba illa antecedentia Canonis: *Qui pridie quam pateretur*, &c. licet non sint pars formæ, esse tamen necessario requisita ad valorem formæ, quia illis non præmissis, non significaretur sufficienter per verba subsequentia id, quod intenditur: nam illud pronomen, *Meum*, in forma, v. g. consecrationis hostiæ non referretur ad corpus Christi, sed ad corpus ipsius Sacerdotis loquentis; ergo vt constet, sermonem esse de corpore Christi, necesse est, quod per verba præcedentia id manifestetur. Et quidem hoc fundamentum non solum probat de illis verbis: *Qui pridie quam pateretur*, &c. sed etiam de antecedentibus illis: *Domini nostri Iesu Christi*; sine quibus nec etiam verba sequentia manifestarent, sermonem esse de corpore Christi. Non tamen probat de omnibus, & singulis verbis contentis in illa clausula, v. g. illis: *gratias agens fregit*, &c. sine illis enim maneret sensus integer, & cóstaret sermoné esse de corpore Christi.

39. *Reijcitur ab omnibus.* Hæc sententia ab omnibus reiicitur, quam aliqui impugnant exemplo aliorum sacramentorum, in quibus minister non permittit necessario aliqua verba, quibus ostendat, se loqui vt ministrum Dei; non enim dicit: *Ego loquens vt minister Dei te absolue*, &c. ergo potest etiam in hoc sacramento loqui in persona Christi, licet non explicet in actu signato per verba præcedentia. Ita arguit Suarez in præsenti *disput.* 59. *sect.* 1. in principio. Sed argumentum non est efficax; nam in aliis sacramentis, licet minister loquatur vt minister Christi, & Dei, voces tamen, quibus loquitur, significant immediate ipsum ministrum, v. gr. in forma absolutionis illud, *Ego*, non refertur ad Deum, vel Christum, sed ad ipsum ministrum; quare eodem modo posset dicere: *Ego Ioannes te absolno*; quia re vera ipse est, qui absoluit, licet auctoritate accepta à Deo, quod idem est in Baptismo, Confirmatione, & similibus. At vero in consecratione Eucharistiæ verba non referuntur vllo modo ad personam Sacerdotis loquentis, sed ad Christum; quare in hoc sacramento videtur esse peculiaris necessitas explicandi hoc, eo quod verba illa, *Ego*, *Meum*, niti aliud explicent, semper ex se videantur referri ad personam ipsam loquentem.

40. *Prima ex modo loquendi Conciliorum.* Primo ergo reiicitur sententia illa ex modo loquendi Conciliorum, & Patrum, qui sæpe dicunt, hoc sacramentum confici verbis Christi, & non aliis: illa autem verba; *Qui pridie quam pateretur*, &c. non sunt verba Christi, sed Euangelistæ, vt constat; ergo non fit consecratio illis, sed solis verbis sequentibus; & per consequens illa non sunt necessaria: non enim possunt necessario requiri, nisi ad operandam consecrationem. Maior constat ex locis Patrum, quæ congetit Suarez *disput.* 68. *sect.* 3. Et quidem Ambrosius *lib.* 4. de sacramentis *cap.* 4. relatus in cap. *Panis est in altari.* de consecrat. *dist.* 2. quem pro se afferebat Scotus, clarius est contra ipsum, vt bene retorquet Vasquez in præsenti *disput.* 198. *num.* 5. Ambrosius enim ibi, postquam dixit consecrationem fieri verbis Christi, id probat: *nam reliqua*, inquit, *qua dicuntur, laus Deo defertur, oratio præmittitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris; vbi venitur, vt conficiatur venerabile sacramentum, iam non suis sermonibus Sacerdos, sed vtitur sermonibus Christi: Ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum.* Et statim *cap.* 5. explicat singillatim quæ sint verba Sacerdotis, & quæ Christi; & relatis omnibus, incipiendo ab illis, *Fac nobis hanc oblationem*, vsque ad verba consecrationis inclusiue, postea subiungit: *Omnia illa verba Eucharistiæ sunt vsque ad*, Accipite, *sine corpus, sine sanguinem; inde verba sunt Christi, Accipite, & bibite ex hoc omnes*, &c. eodem modo loquitur Augustinus Paschasius relatus in cap. *Verum sub figura.* de consecrat. *dist.* 2. *Credendum est*, inquit, *quod verbis Christi sacramenta conficiantur; cuius enim potentia creantur prius, eius vtique verbo ad melius procreantur.*

Suarez. Ambros. August.

procreantur. Reliqua omnia, quæ Sacerdos dicit, aut Cleri chorus cantat, nihil aliud, quam laudes, & gratiarum actiones sunt, aut certe obsecrationes, & fidelium petitiones. Vnde Sacerdos dicit prius Euangelistarum verba assumens: Qui pridie quam pateretur, &c. *porro deinceps sunt verba, Dei potestate, & omni efficientia plena:* Accipite & manducate, hoc est corpus meum. Quo etiam modo loquuntur alij Patres. Tota ergo efficientia, & necessitas reducitur ad sola verba Christi, & non ad præcedentia.

41. Concil. Flor. *Impugnatur secundò simili argumento.*

Secundo, impugnant simili argumento ex Concilio Florentino in decreto Eugenij, & aliis Patribus dicentibus, formam huius sacramenti esse verba illa Christi: *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, &c. ex hoc enim colligitur, hæc sola verba sufficere absque aliis præcedentibus; nam si illa alia requirerentur, pertinerent vtique ad formam: non enim essent materia, vt constat, & aliunde concurrerent vt aliquid significans vel consignificans clarius præsentiam corporis Christi; sicut ergo verba sequentia sunt forma, quia significant clare corpus Christi, sic verba præcedentia essent pars formæ, quia partialiter concurrunt ad illam significationem, cum sine illis verba sequentia non significarent sufficienter præsentiam Christi in hac sententia; ergo forma non sunt illa sola verba: *hoc est corpus meum.*

42. *Confirmatur primo.*

Confirmatur, & explicatur primo, quia verba illa, quæ deseruiunt ad explicandum significatum formæ, etiam quando non sunt necessario requisita, pertinent tamen ad formam, si dicantur, & sunt pars formæ. Similiter, si dicerem: *ego Ioannes te absolvo*; illud *Ioannes*, non esset vtique necessarium, sed de facto pertineret ad formam, & integraret illam, quia clarius explicat significatum verbi Absoluo: ergo cum illa verba: *Qui pridie quam pateretur*, &c. clarius explicent significatum illius pronominis *Meum*, & propter hoc necessario requirantur, fatendum erit, illa requiri, vt partes formæ.

43. *Confirmatur secundo.*

Confirmatur secundo ex sacramento Matrimonij, in quo si per procuratorem celebretur, potest procurator contrahere his verbis: *Ego N. vt procurator Domini N. accipio te in coniugem ipsius.* In quibus verbis continetur forma illius sacramenti; & quidem illa etiam verba, *vt procurator Domini N.* erunt proculdubio pars illius formæ, quia licet in rigore non essent necessaria, sed sufficeret re vera esse procuratorem ad valorem actus: quando tamen proferuntur, concurrunt ad declarandum magis actum, & obligationem, & cuius nomine loquatur: sed in sententia Scoti verba illa præcedentia requiruntur necessario ad declarandum, cuius nomine Sacerdos loquatur; ergo illa etiam verba pertinebunt ad formam tamquam pars illius, & quidem tamquam pars omnino necessaria in illa sententia.

44. *Instantia.*

Dices, has instantias posse retorqueri etiam contra nos; quia licet illa verba præcedentia non requirantur necessario ad consecrationem; de facto tamen dicuntur; & negari non potest, quin concurrant ad reddendum clariorem sensum verborum sequentium, quam si non præcessissent; ergo de facto erunt pars formæ, sicut in exemplis adductis verba illa, quæ clariorem reddunt sensum absolutionis, vel contractus matrimonij, licet non sint necessario requisita ad valorem; de facto tamen sunt pars formæ in vtroque Sacramento.

45. *Soluitur.*

Respondeo negando consequentiam; quia illa solum verba possunt constituere formam Sacramenti, quæ à Christo instituta sunt: in nostra autem sententia ea solum verba instituta sunt à Christo pro forma Eucharistiæ, quæ dicuntur à Sacerdote in persona eiusdem Christi iuxta ritum ab eo præscriptum, & vsurpatum: verba vero præcedentia non dicuntur in persona Christi, vt constat, sed historicè: illa ergo licet deseruiant extrinsece, vt percipiatur facilius sensus verborum sequentium; non tamen component intrinsece formam: sicut si Sacerdos ante absolutionem dicat pœnitenti: *Attende, nunc auctoritate Christi absoluam te*; hæc quidem verba conducunt ad melius percipiendum sensum verborum sequentium, solum tamen extrinsece, neque componunt intrinsece formam ipsam, quia Christus non instituit pro forma illius sacramenti quæcumque verba, quæ clariorem reddunt significationem absolutionis, sed illa solū quibus in actu exercito impeditur absolutio. Sic in Eucharistiæ sacramento solum instituit pro forma verba, quibus in persona Christi affirmatur, & significatur illud esse suum corpus, non alia, quæ extrinsece possunt deseruire ad clariorem sensum verborum Christi. At vero in sententia Scoti non potest ita responderi: quia si Christus instituit pro forma verba significantia præsentiam sui corporis, & hanc non significant complete, & sufficienter verba illa: *hoc est corpus meum*, nisi præcedant illa alia, ergo illa alia præcedentia instituta sunt à Christo vt aliquid formæ, scilicet vt aliquid constituens intrinsece formam in ratione significantis complete, & sufficienter: omnia enim verba, quæ complent formam in ratione significantis, ita vt sine illis forma nondum complete significet, debent esse aliquid intrinsecum formæ in ratione formæ.

46. *Illatio.*

Ex dictis constat iam facile ad fundamentum Scoti: negamus enim, requiri necessario verba præcedentia, vt verba sequentia simpliciter, & absolute significent, & proferatur nomine, & in persona Christi. Et in primis sicut in tragœdia ille, qui repræsentat Regem, non est opus, quod prius dicat: *ego loquar in persona Regis*; vel, *Rex ita dixit*, sed absolute loquitur in actu exercito verba Regis, & ab omnibus percipiatur, quod illa non in persona sua dicat, sed Regis: sic facilius Sacerdos in Missa indutus vestibus sacris, & apparatu ad sacrificium proposito, loquens verba Christi, perciperetur ab omnibus, non proferre illa verba in persona sua, sed Christi; nec loqui de corpore suo, sed Christi; etiamsi verba illa præcedētia non permitteret. Sic Vice-rex, aut Concilium Regium loquuntur in persona Regis absque alio proloquio; & dicūt, vel scribunt: *Nos N. Rex*, &c. ab omnibusque intelliguntur, quo sensu loquantur. Sic etiam Angelus loquens olim in persona Dei, absque alia præmonitione dicebat. *Ego sum Deus Abraham*, &c. Vnde in rigore loquendo, etiamsi Sacerdos vestes sacras non haberet, nec esset in altari, posset tamen valide per illa sola verba consecrare, quia licet fortasse in illis circumstantiis non facile ab aliis perciperetur eorum sensus: hoc tamen est per accidens, & commune omnibus verbis æquiuocis, qualia sunt illa, cū in ore Sacerdotis possint habere vtrumque sensum propter facultatē quam habet loquendi in persona Christi: & sicut Sacerdos dicendo, *Ego tibi dimitto*, absolueret valide à peccatis, licet fortasse alij in illis circumstantiis putarent ipsum loqui de remissione alterius debiti, vel iniuriæ priuatæ; quia nimirum verba illa in ore Sacerdotis æquiuoca sunt. Sic de illis verbis, *hoc est Corpus meum*, dicendum est, esse æquiuoca, & determinari sufficienter per intentionē loquentis ad talem significationē, licet per accidens ab aliis non intelligatur.

47.

Adde, si ea verba præcedēntia requiruntur, vt Sacerdos intelligatur verbis sequentibus loqui nomine, & in persona Christi, requirerentur etiam alia verba; nam illis, quæ de facto præcedunt, explicatur quidem

quidem Sacerdotem postea loqui de corpore Christi, non de suo; nullo tamen modo explicatur, quod Sacerdos verbis sequẽtibus loquatur nomine Christi, & in persona Christi, & non sua; posset enim Sacerdos recitare totam illam historiam eisdem verbis, quomodo Christus acceperit panem, &c. & dixerit: *hoc est corpus meum*; quod quidem eisdem verbis narraret, sicut de facto legens Epistolam S. Pauli eadem verba vsurpat nullo modo loquens in persona Christi; non conducunt ergo illa verba præcedentia, vt Sacerdos intelligatur loqui postea non in sua persona, sed Christi: imo, vt bene aduertit P. Coninch in præsenti illa verba præcedentia potius impediunt, quam iuuant ad hoc: videntur enim indicare, Sacerdotem recitatiue proferre totam illam historiam, quam in verbis præcedentibus in persona sua incepit recitare, & narrare, de quo dicimus postea *sect.* 5. tantum abest, vt verba præcedentia iuuent ad percipiendum, quod Sacerdos loquitur in persona Christi, & non sua.

48. *Maior difficultas in aliis verbis.*

Maior posset esse difficultas de verbis illis: *Accipite, & manducate*, quæ sunt verba ipsius Christi; atque ideo videntur dici à Sacerdote in persona Christi, provt significant Patres supra adducti, & alij, qui cætera omnia verba præcedentia vsque ad *Accipite*, &c. dicunt esse verba Euangelistarum, illa vero esse iam verba Christi, quibus conficitur Sacramentum. Cæterum quidquid sit, an verba illa dicantur in persona Christi, an solum recitatiue, de quo dicemus dicta *sect.* 5. certum tamen est, verba illa nullo modo esse necessaria essentialiter ad valorem consecrationis; primo, quia non habentur apud omnes Euangelistas: nam Lucas solum dixit: *accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum.* Non est autem credibile, Euangelistam in re tanti momenti omisisse verba aliqua essentialiter ad valorem formæ consecrationis. Secundo, quia verba illa non significant aliquid essentiale huic sacramento, sed continent solum præceptum Apostolis impositum circa sumptionem illius; & sine illis verbis manet integer sensus propositionis, quæ cum proferatur in persona Christi, debet assequi veritatem sui; non est ergo dubitandum de valore consecrationis, omissis illis verbis. Illi autem Patres dicentes, ab illo, *Accipite*, incipere verba Christi, quibus conficitur hoc sacramentum, non significant, singulis verbis ex illis fieri (certum enim est, quod illud *enim* non sit necessarium) sed significant illis fieri, quia quoad partem saltem sunt actiua: sicut potest etiam dici, Sacerdotem in Missa offerre sacrificium, licet non singulæ, & omnes orationes, aut verba, quæ in Missa recitantur, concurrant ad oblationem sacrificij; sufficit enim, quod per aliquid in Missa contentũ offeratur sacrificium.

49. Addo vlterius non solum non esse necessaria illa verba, sed etiam quando de facto ponuntur, non concurrere ad valorem, & effectum consecrationis. Possunt enim esse aliqua verba, quæ licet non sint necessaria, posita tamen de facto concurrant, quale est illud *Ego*, in forma absolutionis, quod de facto, quando ponitur, concurrit cum aliis verbis: illa autem, *accipite, & comedite*, non ita se habent, quia nullo modo concurrunt ad significandum, & affirmandum illud esse corpus Christi, sed seorsim habent suam significationem diuersam; atque ideo nec partialiter concurrunt ad effectum consecrationis.

50. *Arguitur contra hæc difficilius.*

Contra hæc tamen potest argui difficilius ex illa particula *enim*; videtur enim doctrina supraposita esse vera, si verba illa, *hoc est Corpus meum*, proferentur absque connexione cum præcedentibus, provt referuntur ab Euangelistis, & ab Apostolo Paulo, *accipite & comedite, hoc est Corpus meum*: apud ipsos enim non habetur illud *enim* in consecratione corporis, sed solum apud Matthæum in consecratione sanguinis. De facto tamẽ, addita illa particula *enim*, videntur per illam coniungi verba sequentia cum præcedentibus; ita vt sensus, & veritas totius propositionis pendeat ab vtrisque verbis: redditur enim propositio causalis, dum dicitur; *comedite, quia hoc est Corpus meum*; veritas autem, & sensus propositionis causalis non pendet solum à singulis partibus seorsim, sed etiam potissimum à connexione vnius cum alia; vt cum dicis, *quia sol lucet, dies est*, non sufficit ad veritatem propositionis, quod sol luceat, & dies sit, nisi sit etiam connexio inter illa duo, quæ connexio significatur per illud *quia*. Cum ergo verba consecrationis, provt de facto proferuntur, reddant sensum causalem, veritas eorum pendet à connexione vnius partis cum alia; ergo de facto verba illa præcedentia attenduntur etiam ad veritatem propositionis sequentis, & per consequens verba præcedentia de facto concurrunt ad consecrationem, quia non operantur verba sequentia, nisi quatenus sunt vera, vel quatenus possunt esse vera, vt postea videbimus: sed non sunt vera, nisi sit vera connexio vnius partis cum alia; ergo omnia illa verba concurrunt de facto ad efficaciam consecrationis.

51. *Confirmatur.*

Confirmatur, quia si Sacerdos, non prolatis verbis præcedentibus, diceret: *hoc est enim Corpus meum*, propositio illa videtur simpliciter falsa, & inepta, vt si ex abrupto, nullo præcedenti verbo, dicas: *quoniam ego petij librum*; illa verba vel nullum faciunt sensum perfectum, atque ideo non erunt propositio perfecta, sed oratio imperfecta, vel certe reddunt sensum falsum, quia significant, illam esse rationem dicti præcedentis, cum tamen nullum dictum præcesserit. Cum ergo verba consecrationis efficacia sint, quatenus sunt propositio, & reddunt sensum perfectum, consequens est, vt de facto includat verba illa præcedentia, sine quibus verba sequentia non reddunt sensum perfectum, nec habent veritatem: alioquin consecratio fiet, non per propositionem, sed per orationem imperfectam, atque adeo non fiet per affirmationem veram: omnis enim vera affirmatio debet esse propositio perfecta, vt constat ex definitione propositionis, quæ est oratio, in qua aliquid affirmatur, vel negatur de aliquo.

52. *Ad difficultatem dupliciter respondetur, primo.*

Ad hanc difficultatem dupliciter respondeti potest; primo, verba sacramentalia, quæ inuoluunt multiplicem veritatem, si non possunt verificari quoad omnes, & possunt quoad partem, debere saltem, quoad illam partẽ verificari, vt sint vera quantum fieri potest. Sic Sacerdos habens tres hostias coram se, duas hordeaceas, & vnam triticeam, & volens omnes consecrare, ac de omnibus dicens: *hoc est Corpus meum*, non dicit verum de omnibus, nec consecrat omnes, sed vnam solam, quæ est capax consecrationis: quia quamuis vnica propositio de omnibus affirmet, significatio tamen est virtualiter multiplex, & verba, quæ non possunt verificare se, quoad totam significationem, debent saltem verificari quoad partem, ad quam possunt. Similiter si duo simul eadem forma baptizarentur, vel confirmarentur illis verbis: *Ego vos baptizo; Ego vos signo, & confirmo*, &c. quorum aliquis non esset capax, eo quod iam fuisset baptizatus, vel confirmatus, verba quidem non possent esse adæquate vera; quia tamen possent saltem ex parte verificari, deberent ponere illum partialem effectũ, vt verificarentur, quantum possent;

possent;itaque quoties verba sacramentalia possunt resolui per plures propositiones separatas, in quarum aliqua possit verificari effectus sacramenti, non videtur obstare, licet non possint verificari quoad totum significatum. Talis est illa propositio dicta de pluribus hostiis:*hoc est Corpus meum*: potest enim resolui per plures:*hoc, & hoc, & hoc est Corpus meum*:atque ideo vna pars poterit esse vera, manentibus aliis falsis.Sic etiam illa:*Ego vos baptizo*,resolui potest per has: *Ego te baptizo, & te baptizo*, &c. quarum vna potest esse vera,cum altera sit falsa. Similiter ergo illa propositio:*hoc est enim Corpus meum*, videtur continere virtualiter duplicem veritatem,& posse resolui hoc modo, *hoc est Corpus meum; & hæc est ratio dicti præcedentis, cur ex eo comedere debeatis.* Potest autem esse vera,quoad primam partem, licet sit falsa, quoad secundam, eo quod non præcesserit aliquod dictum, cuius illa sit ratio:debet ergo verificari, quoad illam partem,in qua saluatur effectus sacramentalis,& in qua potest esse vera, licet altera pars sit falsa.Sic solent in summulis assignari aliquæ propositiones,quæ appellantur *exponibiles*, eo quod exponuntur per duas propositiones,quas continent, & quibus æquiualent;qualis est illa: *Tantum Petrus currit*; quæ exponitur per has duas, quas continet: *Petrus currit; & nullus alius præter ipsum currit.* Idem ergo erit dicere illam primam propositionem, ac has duas;& per consequens,sicut qui dicit has duas, posset dicere verum in prima parte, licet dicat falsum in secunda: sic qui diceret illam primam, posset dicere partim verum, & partim falsum. Similis est illa propositio: *hoc est enim corpus meum*; videtur enim esse exponibilis per illas duas: *hoc est corpus meum; & hæc est ratio præcedentis dicti.* Certum autem est, quod si Sacerdos proferret has duas propositiones, consecraret valide per primam partem, licet non præmisisset illa verba, *accipite & manducate*, & ideo secunda pars esset falsa, ergo consecrabit etiam valide per illam propositionem: *hoc est enim corpus meum*, licet non præcedant illa verba, cum hæc æquiualeat quoad sensum, & quoad veritatem illis duabus per quas potest exponi, atque ideo perinde sit dicere hanc, ac dicere illas duas, quibus æquialet.

§ 3. *Ad hanc obiectionem responderi potest.*

Iuxta hæc ad obiectionem propositam respondeti potest, quando propositio causalis continet duas propositiones simplices, quibus æquialet, & in quas resolui potest; tunc posse esse veram, quoad vnam partem,& falsam,quoad aliam;vt si dicas:*dabo tibi librum, quia me postulabis*, æquialet his duabus; *ego dabo tibi librum,& petitio tua erit causa dandi illum*; ex quibus posset esse vera prima pars,& falsa secunda,me non petente, vel petitione mea non mouente te ad dandum librum. Vnde contradictoria illius propositionis erit disiunctiua; scilicet: *vel non dabo librum;vel non erit causa dandi petitio tua.*Sic ergo illa propositio: *hoc est enim corpus meum*, si causalis est, erit ex iis, quæ æquialent duabus propositionibus simplicibus,atque ideo,licet sit falsa in ratione causalis, seu hypotheticæ, poterit esse vera, quoad partem, & hoc sufficit ad effectum consecrationis, ad quem solum requiritur veritas simplex; quoad illam partem, qua affirmatur præsentia corporis Christi sub iis accidentibus: veritas autem causalis per accidens se habet, nec influit, etiamsi de facto detur, atque ideo priora verba, quæ solum exigunturad veritatem hypotheticam, & causalem, non concurrunt ad effectum consecrationis, etiamsi de facto proferantur.

§ 4. *Ad confirmationem respondetur.*

Ad confirmationem responderi potest eodem modo: si Sacerdos, non prolatis prioribus verbis, dicat solum illa: *Hoc est enim corpus meum*, propositionem quidem non futuram veram veritate hypothetica,& causali, habituram tamen veritatem simplicem vnius partis;& licet non generet sensum omnino perfectum, quia particula *enim* indicat hanc esse partem alterius propositionis hypotheticæ magis perfectæ, & completæ, generaret tamen sensum quoad illam partem perfectum,quod patet, quia si cum iuramento proferretur,esset capax periurij,vt si quis diceret:*ego enim (testis sit mihi Deus) volo tibi dare librum*:sicut sufficienter manifestaretur illis verbis voluntas testatoris,qui diceret:*volo enim, quod seruus meus Stichus omnino maneat liber.* Vnde constat, illam partem secundum se esse sufficientem ad affirmandum aliquid, licet non omnino perfecte, & complete, quia particula *enim* denotat hanc partem esse vnitam cum alia, cum qua significat, & format alium sensum magis completum. Sicut hæc pars aquæ propter vnionem cum alia sit aqua incompleta, retinet tamen secundum se entitatem suam, quæ de se esset aqua completa, si non vniretur cum alia; sic illa affirmatio: *hoc est corpus meum*, licet per particulam *enim* vniatur cum alia parte, & ideo fiat pars, & propositio incompleta, retinet tamen semper in se sensum illum, quem secundum se sola posset facere, & ratione cuius solius habet efficaciam ad effectum consecrationis.

§ 5. *Respondetur posse secundo illam propositionem non esse causalem.*

Deinde,quidquid sit de hoc,responderi potest secundo, illam propositionem non esse causalem stricte, & in rigore, prout Summulistæ loquuntur de causalibus. Pro quo aduerte, propositionem causalem dupliciter posse proferri; primo quasi indiuisibiliter,simul & semel affirmando rem, & causam illius;vt cum dicis: *quia sol lucet, dies est*,quæ est proprie hypothetica, & causalis: nam,vt dixi in Philosophia, propositioni hypotheticæ, quæ proprie est hypothetica,correspondet in mente iudicium,quod sit qualitas simplex terminata ad totum illud obiectum; & ad connexionem vnius cum alio. Potest tamen secundo proferri propositio causalis diuisibiliter, scilicet prius asserendo aliquid, & postea assignando rationem, ad illud assertum comprobandum,vt cum dico:*expedit tibi abstinere à nimio cibo*;& statim adiungo rationem:*quia crapula,& intemperantia impediunt speculationem rerum subtiliorum*: tunc enim singulæ partes seorsim habent suam significationem,& suam veritatem,solumque coniunguntur continuatione sermonis.Imo potest cõtingere,quod secunda propositio sit vera in se,licet non bene probet primam,& licet prima sit falsa;vt si dicas de Eucharistia: *hic cibus est omnino relinquendus, quia continet verum corpus Christi*: prima propositio est omnino falsa, secunda vera,sed quæ non probat primam. Hæ autem non sunt proprie propositiones hypothecæ neque causales, de quibus agunt Summulistæ; sed possunt appellari argumenta, & rationes; quæ subiiciuntur ad probandum assumptum. Sicut ergo propositio prius assumpta habet suam significationem completam,& suam veritatem,antequam subiiciatur eius probatio in propositione sequenti: sic propositio subsequens, quæ assumit ad probandam præcedentem, habet suam significationem, & suam veritatem distinctã. Talis est sensus illorum verborum: *Accipite, & comedite;hoc est enim corpus meum.* Sunt enim duæ vel tres propositiones continuo sermone prolatæ;sicut si dicas:*hic cibus comedendus vobis est,quod probatur, quia hoc est corpus meũ*:vbi sunt tres propositiones continentes diuersam veritatem.Prima dicit, hunc cibum esse comedendum, secunda, hoc esse corpus Christi;tertia denique asserit, quod prima propositio probatur bene per secundam, vel

quod obiectum secundæ est ratio mouens ad comedendum illum cibum;hoc enim significat illa particula *enim* interposita; atque adeo sunt ibi tres veritates affirmatæ correspondentes illis tribus propositionibus. Ad veritatem ergo consecrationis non attenditur nisi ad secundam propositionem, & eius veritatem;aliæ autem duæ, licet de facto proferantur,& sint etiam veræ,per accidens tamen se habent ad effectum consecrationis.

56. *Confirmatur à simili.* Confirmatur à simili ex verbis, quibus Græci vtuntur in consecratione: *hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, ex quibus illa posteriora, *quod pro vobis tradetur*, non concurrunt ad effectum consecrationis;quia licet connectantur cum præcedentibus per illud relatiuum *quod*, non tamen faciunt vnam indiuisibilem propositionem, sed duas diuersas, quarum prima est independens à secunda: sicut etiam in consecratione calicis apud Latinos illa verba,*qui pro vobis effundetur*, &c. non faciunt vnam propositionem indiuisibilem cum prioribus verbis, *hic est calix sanguinis mei*;sed propositiones diuersas iuxta veriorem sententiam, vt dicemus sectione sequenti: quod idem contingere potest, quando sermo sequens coniungitur cum præcedenti per coniunctionem,*&*.Si non plura dixisti de Petro,poteris postea coniungere aliud per illam coniunctionem *&*, dicendo: *& idem Petrus venit postea Romam*, &c. tunc autem sicut veritas præcedentium non pendet à veritate huius, quod addis: sic nec veritas huius pendet à veritate præcedentium;nam licet coniunctio *&*, possit facere propositionem hypotheticam copulatiuam propriam,non tamen semper habet illam vim, sed apponitur ad continuandum sermonem. Vnde sicut post consecrationem hostiæ dicimus: *Simili modo postquam cœnatum est*, &c. possemus dicere: *& postquam cœnatum est*,&c. tunc autem illud *&* certum est quod non faceret dependentem vnam partem ab alia;iam enim supponerentur vera verba præcedentia, & vt vera habuisse suum effectum. Sic ergo dicendum est de illa particula *enim*, quæ non apponitur, ad faciendam vnam propositionem hypotheticam indiuisibilem cum præcedentibus,sed ad continuandum sermonem, adiungendo rationem præcedentium,& affirmando aliquod nouum quod sit ratio præcedentium.

57. *Ad obiectionem propositam.* Vnde ad obiectionem propositam respondetur, quidquid sit de causalibus illis, quæ sunt propositiones hypotheticæ propriæ,& simplices;in aliis tamen causalibus compositis, quæ diuisibiliter significant, affirmando prius vnum,& postea aliud, non pendere veritatem posteriotis partis à veritate prioris, sed esse independentem, atque adeo ratione sui absque concursu verborum præcedentium posse causare effectum consecrationis, ad quam solum attenditur sensus illius partis, quæ affirmat præsentiam corporis Christi.

58. *Ad confirmationem respondetur.* Ad confirmationem respondetur,etiam non prolatis verbis illis, *accipite & manducate*, futuram veram secundam propositionem: *hoc est enim corpus meum*; & habituram sensum quantum sufficit ad causandum suum effectum.Sicut in exemplo posito, si Sacerdos, non consecrata hostia,per errorem velit consecrare calicem incipiens ab illis verbis: *Simili modo postquam cœnatum est*, &c. consecrabit procul dubio calicem, etiam in sententia Scoti exigentis necessario illa verba præcedentia: *qui pridie quam paterentur*, &c. ad valorem consecrationis; quia licet tunc illæ particulæ, *simili modo*, non haberent sensum verum, cum referrent ad alium modum prius relatum, & tunc nihil relatum fuisset:cætera tamen verba haberent suum sensum, & suam significationem, ratione cuius causarent suum effectum. Sicut si sacerdos absoluens, non præmissis illis verbis: *Auctoritate ipsius absolvo te ab omni vinculo excommunicationis*, &c. inciperet immediate dicens:*Deinde eadem auctoritate absolvo te à peccatis tuis*,&c.nemo dubitaret de valore illius absolutionis, licet illa particula, *deinde*, & illæ aliæ, *eadem auctoritate*, referrent ad aliquid præcedens, quod tunc nullum fuit.Vnde potest desumi argumentum, quia de facto in sacramento Pœnitentiæ illa sola verba,*ego te absolvo*, &c.sunt forma sacramenti, nec verba præcedentia concurrunt ad effectum sacramenti, licet sensus horum videatur connecti cum sensu præcedentium per illas particulas: *deinde eadem auctoritate*; quia nimirum absque illis manet sensus verborum sequentium, & possunt retinere suam veritatem, ad quam solam attenditur ad effectum illius sacramenti; ergo similiter dicendum est de verbis illis: *accipite & manducate*;cum quibus videntur connecti verba sequentia per particulam *enim*;cum etiam sine illis possint verba consecrationis retinere suum sensum, quantum sufficit ad ponendum effectum.

59. Dixi, absque verbis præcedentibus retinere verba sequentia sensum suum:*quantum sufficit ad ponendum suum effectum*;quia non nego,omissis verbis,*accipite & manducate*, non habitura verba sequentia totum sensum completum, quem modo habent: imo, quoad illud *enim*, sensus maneret imperfectus; & aliquo modo falsus;quia particula illa, vt dixi,significat implicite, illam veritatem esse rationem præcedentis dicti: cum ergo nullum fuerit dictum præcedens, non verificabitur, quoad illam partem; quia tamen absque verificatione illius partis possunt verba verificari quoad præsentiam corporis Christi,quam affirmant, & ratione cuius solius affirmationis habent efficaciam; ideo dixi absque verbis præcedentibus retinere suum sensum,quantum sufficit ad ponendum suum effectum sacramentalem. Sed de his satis: quid vero significet illud *hoc*, dicemus infrà sectione septima.

SECTIO IV.

De verbis necessariis ad consecrationem calicis.

60. VErba, quibus Romana Ecclesia vtitur in consecratione calicis, hæc sunt: *Hic est enim calix sanguinis mei,noui,& æterni testamenti,mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Controuersia est, an hæc omnia requirantur ad valorem consecrationis. Prima sententia celebris est affirmatiua, quam indicant S. Thomas in præsenti *q.*78.*artic.*3.& sequuntur plures Thomistæ,præsertim ex antiquioribus,quos refert Vasquez in præsenti *disput.*198.*c.*2. quia eodem ritu,& tenore à sacerdote consecrante proferuntur, & iisdem characteribus maioribus in Missali notantur. *Prima sententia.* S.Thom. Vasquez.

61. Hæc sententia habet contra se validissima argumenta. Primum, & præcipium est ex vsu Ecclesiæ, quæ magna ex parte illis verbis non omnibus vtitur in consecratione calicis; sed in diuersis Liturgiis aliqua ex illis omittuntur. In Missa Iacobi Apostoli fratris Domini, quæ habetur in *tom.*4. *vel* 6. Bibliothec. Patrum, solum dicitur: *hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis, & multis effunditur, & datur in remissionem peccatorum.* In Liturgia S. Basilij, qua vtuntur Græci, quæ ibidem habetur: *Iste est sanguis meus ille noui testamenti, qui pro vobis, & pro multis effunditur, & spargitur in* *Primum argumentum contra illam sententiam.* Missa S. Iacobi. Liturgia S. Basilij.

in explationem culparum,& remissionem peccatorum,atque in vitam æternam. In Liturgia S.Ioan.Chrysostomi, qua Græci etiam communiter vtuntur. *Hic est sanguis meus noui testamenti,qui pro vobis & pro multis effusus est* (vel,vt alij melius vertunt,*effunditur*)*in remissionem peccatorum.* In Missa Æthiophum,quæ creditur composita ab Apostolo Matthæo, quæ in eodem loco Bibliothecæ habetur,sic dicit:*Hic est calix sanguinis mei,qui pro vobis effundetur,& pro redemptione multorum,Amen.* In Missa, qua Mozarabes in Hispania vsi sunt, composita à S. Leandro, vel Isidoro, quæ habetur in *tom.* 2. Auctuarij Bibliothecæ Patrum versus finem in Missa de S. Iacobo, forma hæc est : *Hic est calix noui testamenti in meo sanguine qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In quibus omnibus omittuntur illæ particulæ:*æterni,& mysterium fidei*; in aliquibus autem etiam illæ:*noui testamenti.* His addere possumus Liturgias, quibus Christiani Maronitæ vtuntur, quæ, quia diuersæ sunt, & pro varietate dierum eis vtuntur, diuersa etiam verba continent. In Liturgia S. Sixti Papæ, quæ scilicet composita creditur à S. Sixto Papa,forma est : *Hic est enim calix sanguinis mei noui testamenti.* In aliis vero Liturgiis, scilicet S. Ioannis Euangelistæ, sanctorum Apostolorum, S.Eustasij,S.Ioannis Patriarchæ,verba sunt : *Hoc est corpus meum ; hic est sanguis meus.* In Liturgia Sancti Marci Euangelistæ : *Corpus meum est hoc : sanguis meus est hic.* In Liturgia S. Matthæi Pastoris: *Hoc caro mea est : Hoc sanguis meus est.* Quas formas ex Missali manuscripto Maronitarum à Monte Libano Romam misso dedit mihi perdoctus vir Victorius Scialach Abbas S. Gregorij natione Maronita, & in vrbe Roma à multis annis linguarum publicus Interpres. Dici autem non potest, eas omnes prouincias, & sanctissimos Patres Ecclesiæ essentialem formam consecrationis ignorasse, ac omisisse, atque adeo caruisse vero sacrificio per tot sæcula: præsertim,cum Romana Ecclesia,quæ aliarum magistra est,eos numquam correxerit,sed toleraverit ; neque in Concilio Florentino,vbi alia,quæ difficilia apparebant de ritu Græcorum,fuerunt examinata, circa hoc quidquam difficultatis illis obiectum fuerit à Pontifice, imo aperte suppositum ibi sit, Græcos sacramentum Eucharistiæ conficere ; & valida verba proferre, cum rogati fuerint sessione vltima, cur post verba consecrationis adiungerent preces,quibus conuersionem quasi nondum factam à Deo petebant?

Liturgia S. Chrysostomi.

Missa Æthiopum.

Missa Mozarabum.

Liturgia Maronitarum.

Liturgia S. Sixti PP.

Liturgia S. Ioannis Euangel. &c.

62. Secundo impugnatur illa sententia auctoritate Patrum, Græcorum, & Latinorum, qui de forma consecrationis necessaria loquentes, non afferunt illa verba.Ij sunt Ambrosius *lib.*4.de sacrament.*cap.* 5.Eusebius Emissenus relatus in cap.*Quia corpus*,de consecrat. *distinct.* 2. ex sermone de corpore, & sanguine Christi,qui est in *tom.*9.Operum Hieronymi. Auctor sermonis de cœna Domini, apud Cyprianum.Iustinus in 2.*Apolog.*in fine;qui solum afferunt pro forma verba illa : *Hic est sanguis meus.* Chrysostomus etiam homil. de proditione Iudæ ; & Damascen. *lib.* 4. de fide *cap.* 14. formam referunt his verbis : *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur,* vel *frangetur* ; & : *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur*, seu *effunditur.* Postea vero Damascenus agens de effectu verborum, solum refert illa verba: *Hoc est corpus meum*; & : *hic est sanguis meus* ; quibus virtutem tribuit conuertendi panem, & vinum.

Secundo impugnatur auctoritate Patrum.

Ambros. Eusebius.

Iustinus. Chrysost. Damascen.

63. Tertio arguitur ex Euangelio,& Paulo 1.ad Cor. 11. Constat enim ab illis non referri à singulis omnia illa verba;imo neque ab omnibus aliqua:non est autem credibile,in re tanti momenti aliquem Euangelistam, aut Paulum Corinthios instruentem ex traditione Dominica, omisisse formam debitam ad valorem, præsertim cum Euangelistæ subdant præceptum Christi faciendi id, quod ipse fecisse narratur,illis verbis : *Hoc facite*, &c.

1.Cor. 11. *Tertio arguitur ex Euangelio & Paulo.*

Quarto arguitur ; quia sicut in consecratione calicis Christus dixit:*qui pro vobis effundetur*,sic in consecratione corporis dixit : *quod pro vobis tradetur*; & tamen verba necessaria non sunt ad valorem, vt constat ex vsu Latinæ Ecclesiæ,quæ illa verba omittit, licet Græci ea etiam proferant:non ergo est,cur dicamus, magis fuisse necessaria illa verba ad consecrationem calicis, cum ex modo dicendi Christus æque ea vsurpauerit in vtriusque speciei consecratione,& ex illis verbis:*hoc facite*,&c. non magis potuerit colligi præceptum Christi de apponendis illis verbis in cósecratione sanguinis,quam corporis. 64. *Quarto impugnatur ratione.*

Quinto, arguit P. Vasquez *n.* 26. ex Tridentino *sess.*13.*c.*4.vbi Patres,ex veritate verborum Christi, cum dixit,illud esse corpus suum,colligunt conuersionem panis in corpus,& vini in sanguinem:quam quidem conuersionem vini debuerunt colligere ex veritate verborum Christi, quibus dixit, illum esse suum sanguinem. Supponit ergo Concilium, illa verba debuisse esse vera, vbi primum prolata fuerunt à Christo:ergo debuerunt habere effectum,antequam proferrentur omnia verba subsequentia: iam enim verum erat Christum dixisse, illum esse sanguinem suum, atque ideo iam procedebat argumentum Concilij ad colligendam conuersionem vini in sanguinem ex eo quod Christus dixerat, illum esse suum sanguinem ; vnde videntur omnino aduersari definitioni Tridentini,qui negant illis solis verbis:*hic est sanguis meus*,conuerti vinum in sanguinem Christi. 65. Vasquez. *Quinto arguit Vasquez ex Tridentino.*

Possent tamen huius argumenti vim subterfugere aduersarij dicendo, colligi quidem bene ex veritate verborum Christi conuersionem vini in sanguinem, non tamen colligi ante finem prolationis omnium verborum ; quia veritas propositionis de præsenti attenditur solum in fine prolationis. Vnde si Christus dixisset illa sola verba:*hic est sanguis meus*, colligeretur bene in fine illorum factam esse conuersionem : nunc autem, cum non dixerit illa sola, colligitur quidem,conuersionem factam in fine orationis ; dubium tamen est, quando fuerit orationis finis, qui considerari debet ad veritatem illius ; de quo puncto Concilium nihil dixit. Aliunde tamen probari potest, finem illum non esse, quando tota illa oratio absoluitur, sed quando prolata sunt verba sufficientia ad significandam conuersionem;quo supposito, vrget argumentum Concilii ad probandum, conuersionem fieri ante verba subsequentia; quia ante illa significatur sufficienter verbis præcedentibus, vt postea videbimus. 66. *Posset tamen vis huius argumenti infringi.*

Ratio ergo à priori hæc est,quia verba Sacramentalia faciunt quod significant; illa autem verba : *hic est sanguis meus*, antecedenter ad verba sequentia significant, illum esse sanguinem Christi ; ergo id efficiunt,antequam alia verba proferantur. 67. *Ratio à priori est.*

Dices, hæc ratio nimium probat ; quia probat, non potuisse institui hoc Sacramentum, ita vt necessaria essent omnia illa verba ad consecrationem: nam tunc etiam priora verba significarent, illum esse sanguinem Christi;ergo id deberent operari ante verba sequentia. Consequens autem non admittitur, imo negatur expresse à Suarez in præsenti *Disp.*60 *sect.*1.§. *Sed ad hæc omnia* ; vbi fatetur planè potuisse à Christo instituí vt necessaria ad consecrationem illa omnia verba.Ego tamen consequenter existimo non potuisse institui omnia illa verba 68. *Instabis.* *Respondeo.*

vt necessaria ad effectum consecrationis, retentis prioribus verbis in sua significatione rigorosa, quam nunc habent: quia cum per priora affirmetur de præsenti, illum esse sanguinem Christi, non poterant esse vera in sensu rigoroso, si non contineretur sanguis Christi sub illis speciebus in fine illius propositionis: quia licet illa propositio connectatur cum sequenti, est tamen diuersa propositio faciens sensum perfectum, & habens distinctam veritatem, vt si dicas: *Hic est summus Pontifex, quem quidem ego veneror vt Christi vicarium*, sunt duæ propositiones, quarum prior potest esse vera, licet posterior esset falsa, nec pendet sensus, aut veritas prioris à veritate posterioris. Alioquin si post illa priora verba narraretur per horam tota vita Pontificis, nondũ esset completa propositio prima, neque adhuc esset vera, quod nemo concederet. Similiter si post illa verba: *hic est sanguis meus*, aliquis attexeret longam narrationem & laudes sanguinis Christi per horam, nemo dicet priorem propositionem non esse veram, nec exigere ad sui veritatem præsentiam sanguinis Christi ante finem horæ. Consequenter itaque fatendum videtur, verba illa non potuisse à Christo institui pro forma, retenta sua rigorosa significatione, ita tamen, vt non haberent effectum ante prolationem omnium verborum subsequentem: quod non obscure indicat P. Vasquez dicto *n.* 16. & 17. dum probat ex veritate illorum verborum: *hic est sangis meus*, colligi præsentiam sanguinis ante prolationem verborum subsequentium, supponens, non potuisse aliter esse vera, scilicet in sensu rigoroso.

Vasquez.

68. *Vrgebis.* Vrgebis; in forma Baptismi verba illa: *Ego te baptizo*, non habere suum effectum antequam proferantur verba sequentia, *in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti*; quia nimirum omnia illa verba instituta sunt à Christo vt necessaria ad effectum Sacramenti, & ideo suspenditur veritas priorum verborum vsque ad finem, ergo idem potuit fieri in forma Eucharistiæ.

Respondetur. Respondetur, verba illa: *ego te baptizo*, in sensu, in quo proferuntur, adhuc esse vera, non obstante illo modo institutionis, quia vel sensus immediatus eorum verborum est ablutio materialis, ad quam significandum instituta sunt ab homnibus illa verba; & hanc quidem significant etiam ante prolationem verborum sequentium; nondum tamen habent significationem Sacramentalem gratiæ, quia hæc non inest illis verbis solis, sed omnibus complete sumptis: hæc autem significatio Sacramentalis non attenditur ad veritatem, quam verba habent, vt verba humana sunt: hæc enim veritas desumitur non ex effecto, sed ex obiecto, quod ex institutione hominum illa verba significant. Sic verba formæ in sacramento Matrimonij. *Accipio te in meam*, non sunt vera, quia ponunt gratiam, sed quia supponunt consensum internum, quem ex hominum institutione significant; illis autem vt veris superadditur institutio Sacramentalis ad significandam gratiam, sine qua adhuc essent vera. Sic verba illa: *Ego te abluo*, immediate solum videntur significare ablutionem materialem præsentem, ex cuius positione sunt vera; illis autem vt veris superadditur significatio Sacramentalis, qua significant ablutionem internam. Veritas itaque verborum illorum, vt signa humana sunt, desumitur solum ex obiecto, scilicet ablutione externa, de qua loquuntur; & hæc significatio est antecedenter ad verba sequentia; veritas autem eorum verborum, vt sunt signa Sacramentalia, desumitur ab effectu gratiæ, quem causant, & ad hunc significandum expectantur verba sequentia, quia hunc non significant vt verba humana sunt, sed vt signa ad placitum instituta à Christo. Verba vero consecrationis significant sanguinem Christi præsentem etiam ex hominum institutione; nam licet homines non dederint illis infallibilitatem in significando, dederunt tamen illis significare sanguinem præsentem, quando eas voces instituerunt, vt voces humanas; & ab hac institutione hominum debet regulari earum veritas; vnde si non esset sanguis Christi præsens, non essent vera verba illa, quia non datur à parte rei obiectum, quod ex hominum institutione significant.

69. *Secundo dici potest.* Vel secundo dici potest, etiamsi illa verba: *ego te baptizo*, vsurpentur ad significandam immediate ablutionem non externam, sed internam, & spiritualem, etiam vt voces humanæ sunt, adhuc esse vera; quia non affirmant de præsenti in toto rigore, sed præsentia morali. Quod quidem fatendum est, etiamsi intelligantur de ablutione externa; nam licet ablutio præcesserit, vel subsequatur immediate prolationem verborum, adhuc verba sunt vera, quia non significant ablutionem metaphysice, sed moraliter præsentem: potuerunt ergo sine periculo falsitatis assumi ad significandam gratiam, & ablutionem internam, quæ fiat absolutis verbis sequentibus, quia significant ablutionem internam, non metaphysice, sed moraliter præsentem: quod in sacramento Ordinis, & Confirmationis eodem modo procedit. At vero verba consecrationis non ita se habent: vsurpantur enim ad significandam præsentiam obiecti non moralem, sed rigorosam: ideo dixi, non potuisse, retenta significatione rigorosa, & sensu, quem nunc habent, institui cum dependentia à verbis subsequentibus; quia tunc non significarent præsentiam obiecti sui rigorosam, sed moralem, & in sensu minus stricto. Sic etiam verba in forma absolutionis non possunt, retento sensu, quem nunc habent, significare absolutionem, aut remissionem peccati præsentem solum moraliter, quia instituta sunt ad significandum in sensu rigoroso de præsentia stricta. Vnde nec illa verba: *Ego te absolvo*, retenta significatione, & sensu rigoroso, quem tunc habent, potuerunt fieri dependentia, quoad sui veritatem à verbis subsequentibus, *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus-sancti*; quæ solum sunt inuocatio Trinitaris, & supponunt priorem propositionem de præsenti perfectam, atque ideo iam veram; quia illa verba, etiam prout humana, significant remissionem, & accipiunt in sensu præsenti rigoroso: non ergo potuerunt, retenta eadem significatione, instrui ad causandum dependenter à verbis illis subsequentibus: hoc enim esset non significare præsentiam sui obiecti rigorosam, sed moralem.

70. *Instant.* Dicunt, potuisse verba illa: *hic est sanguis meus*, institui cum dependentia à verbis subsequentibus ad causandum effectum, adhuc retento sensu rigoroso de præsentia obiecti, quia potuerunt verba subsequentia adiici non per modum nouæ propositionis diuersæ, sed vt partes prioris propositionis, tenentes se ex parte prædicati, & vt determinationes ipsius. Vt si dicas: *hoc est corpus meum crucifigendum*; tunc enim illud *crucifigendum* est pars prioris propositionis, quæ nondum censetur absoluta ante illius prolationem; sic qui dicit: *hic est sanguis meus effundendus*, non absoluit propositionem ante quam proferat omnia illa verba, atque ideo non erit contra veritatem illius propositionis de præsenti, etiam in sensu rigoroso, si non ponatur sanguis vsque ad finem totius propositionis. Eodem ergo modo proferri possent verba illa in consecratione calicis, vt partes prioris propositionis, & vt determinationes prædicati; idem enim videtur: *hic est sanguis meus*

meus effundendus, ac dicere: *hic est sanguis meus, qui effundetur*, &c. Poterit ergo veritas priorum verborum non poni, donec omnia proferantur, qui videtur esse sensus intentus à S. Thoma *hoc art.* 3. qui ideo omnia illa verba dicit esse de substantia formæ, quia sunt determinationes prædicati prioris propositionis.

71. *Hæc responsio facile difficilis est.*

Hæc responsio adhuc difficilis est; quia illa verba sequentia, vel determinant prædicatum præcedens limitando illud; (vt, quando dico: *dabo tibi librum, quem accepi à Petro*, vbi verba sequentia limitant librum de se indifferentem ad hunc, & illum,) vel non limitant sanguinem, sed explicant aliqua prædicata eiusdem sanguinis. Si primum dicatur (prout videntur indicare illi Auctores) videntur sequi multa inconuenientia. Nam in primis eodem modo in cõsecratione corporis verba illa, *quod pro vobis tradetur*, quæ Christus addidit, & Græci retinent, essent limitatio præcedentis prædicati, atque ideo Latini consecrantes absque ea limitatione non vsurparent verba in sensu, in quo à Christo sunt vsurpata. Deinde, si per verba sequentia limitatur sanguis ad illum, qui effundendus erat; ergo quando Christus consecrauit in cœna, positus fuit ex vi verborũ aliquis sanguis in Eucharistia, qui nondũ erat in venis: quia credibile est, illo tempore intermedio à cœna vsque ad mortem multas partes sãguinis productas fuisse virtute nutritiua, quæ postea effusæ fuerunt. Si ergo verba consecrationis significabant illum, & solum sanguinem effundendum, debebat poni ille, qui postea erat producendus: è contra vero aliquæ partes sanguinis nunc ponentur in calice non ex vi verborum, quia certum videtur moraliter, non fuisse totum sanguinem Christi effusum; cum enim sit humor crassus, non potest ita effundi, vt non maneant aliquæ guttæ adherentes venis, vt experientia constat, quando iugulatur homo, vel ouis. Illæ ergo guttæ non ponentur ex vi verborum, si *sanguis* nunc non significat vtrumque sanguinem Christi, sed illum solum, qui effundendus erat. Consequens autem videtur absurdum; nam Concilia, sicut dicunt corpus poni ex vi verborum in hostia: sic dicunt, sanguinem poni ex vi verborum in calice; corpus autem totum ponitur ex vi verborum, ergo & sanguis totus ponitur ex vi verborum in calice.

72. *Confirmatur ex Tridentino.*

Quod confirmari potest ex Tridentino *sess.* 13. *c.* 3. vbi probat, totum Christum sub vini specie contineri, ex eo quod corpus ponatur sub speciebus vini per concomitantiam simul cum anima, & Diuinitate; sanguis vero ex vi verborum. Postquam enim dixit, sanguinem esse ex vi verborum, corpus vero, animam, & Diuinitatem per concomitantiam, concludit: *Quapropter verissimum est, eumdem sub altera vtra specie atque sub vtraque contineri; totus enim & integer Christus sub panis specie, totus item sub vini specie existit.* Quod tamen non probaretur sufficienter, si non esset totus sanguis ex vi verborum; non enim fuissent sufficienter enumeratæ omnes Christi partes, si restaret alia præter corpus, animam, & Diuinitatem; quæ non essent ex vi verborum in calice; fatendum ergo est, totum Christi sanguinem poni ex vi verborum, atque ideo non apponi verba sequentia ad limitandum sanguinem Christi, sed ad declarandam eius effusionem, & efficaciam.

Conc. Trid.

73. *Si hoc secundum concedatur, dupliciter id potest intelligi.*

Si vero hoc secundum concedatur, non esse scilicet verba limitatiua, sed quibus explicantur magis sanguinis prædicata; tunc rursus dupliciter id intelligi potest; primo, ita vt verba illa sequentia contineant propositiones diuersas à prima; & tunc clarum videtur, priora verba retinere suum sensum, & veritatem completam ante prolationem sequentium: singulæ enim propositiones faciunt sensum perfectum independenter à sequentibus, & per consequens singulæ habent suam veritatem independenter à sequentibus. Secundo potest id intelligi ita, vt verba sequentia constituant, & compleant eamdem propositionem cum præcedentibus, vt si dicas: *hoc est corpus Christi carneum*, illud prædicatum *carneum* non facit propositionem diuersam, sed pertinet ad eamdem non limitans corpus Christi, cum non esset corpus Christi indifferens ad carneum, & non carneum; sed explicans magis aliquod prædicatum eiusdem corporis. Sic verba illa sequentia, *noui testamenti*, &c. possunt pertinere ad eamdem propositionem, non limitando sanguinem Christi, sed explicando magis aliqua eius prædicata; atque ideo veritas propositionis debet expectare finem illius, & per consequens prolationem omnium verborum subsequentium.

74. *Sententiam S. Thom. sic explicatam aliqui defendunt.*

Sententiam S. Thomæ in hoc sensu intellectam, & sic explicatam defendunt aliqui, qui plane concedunt, posse fieri validam consecrationem per illa sola verba: *hic est sanguis meus*, dicunt tamen de facto alia etiam verba concurrere; quia de facto adduntur vt partes eiusdem propositionis, & complentes eius sensum cum aliis verbis prioribus. Et quidem si sententia illa in aliquo sensu existimanda est probabilis, in hoc sensu debet explicari. Nec video, quo alio sensu intelligendus sit P. Suarez ne sibi aperte contradicat, dum *sect.* 1. relata prima sententia subdit, illam opinionem esse valde probabilem: postea vero §. *secundum, & vrgentissimum argumentum*, dicit esse plusquam temerariam sententiam negantem, Græcos conficere validum Sacramentum absque illis verbis subsequentibus. Debet ergo in primo loco sermo esse de sententia eo modo explicata, vt diximus, non exigente, vt necessaria, omnia illa verba, sed concedente illis omnibus de facto influxum, eo quod de facto omnia pertineant ad componendam eamdem propositionem. In secundo autem loco loquitur de sententia exigente omnino illa verba ad valorem, ita vt absque illis nullo modo valida possit esse consecratio; quam sententiam merito improbabilem existimat.

Suarez.

75. *Hæc tamen sententia sic explicata adhuc est difficilis.*

Cæterum adhuc eo modo explicata illa sententia difficilis est. Primo, quia difficile est, quod omnia illa verba pertineant ad vnam propositionem: nam licet id concederetur de illis: *noui & aterni testamenti, mysterium fidei*, non tamen id potest dici de illis aliis: *qui pro vobis & pro multis effundetur*, &c. Alioquin totum symbolum Apostolorum diceretur esse vna sola propositio, quia eius partes, & clausulæ connectuntur per relatiuum *qui*, aut per coniunctionem, *&*. Similiter caput illud tertium Lucæ, in quo ponitur series progenitorum Christi sub illis vocibus, *qui fuit Heli, qui fuit Mathat*, &c. contineret vnicam solum propositionem, cuius tota veritas penderet ab vltimis verbis, & quæ tota esset falsa, & quoad nullam partem esset vera, si aliqua ex illis generationibus falsa esset, quod tamen nemo dicet; non ergo intendunt homines suspendere sensum, & affirmationem vsque ad finem concionis, vel capitis, eo quod vnam clausulam connectant cum alia per illud relatiuum *qui*, sed singulis partibus facientibus sensum perfectum, suam affirmationem, & veritatem attribuunt. Vnde etiamsi post verba consecrationis, *hoc est corpus meum*, sacerdos prosequeretur orans, & dicens, *quod corpus peto, vt sit mihi in salutem*, &c. nemo diceret consecrationis effectum suspendi vsque ad finem verborum sequentium, eo quod pertineret ad eamdem propositionem; quod mille aliis exemplis posset comprobari.

Secundo,

76. *Quod vltimum explicatur.*

Secundo, quia etiamsi damus, verba illa sequentia pertinere ad eamdem propositionem præcedentem, vt partem illius, adhuc non sequitur, effectum consecrationis suspendi debere vsque ad finem illorum verborum: quando enim verba sequentia non variant sensum propositionis, sed deseruiunt ad illum magis explicandum, priora verba habent suam veritatem ante prolationem posteriorum, si ante illam prolationem habent sensum perfectum, verbi gratia, si consecrans diceret: *hoc est corpus meum pretiosum*, consecratio fieret ante prolationem illius vocis, *pretiosum*, quod pro indubitato supponit Suarez in præsenti *disp.* 60. *sect.* 1. §. *Vnde argumentor secundo.* & Vasquez *disp.* 198. *num.* 48. vbi adducto exemplo, si quis baptizans adderet: *in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti ab vtroque procedentis*; negat, differendum effectum baptismi vsque ad prolationem postremi verbi *ab vtroque procedentis*; sed affirmat, ponendum esse, vbi primum profertur, *Spiritus sancti*.

77. *Ratio horum omnium sit.*

Ratio autem horum omnium ea videtur esse, quod scilicet ad veritatem propositionis non requiritur, quod eius sensus explicatus sit omnibus modis, sed sufficit, si iam sit significatus per voces sufficientes absque intentione limitandi, aut variádi illum per verba sequentia. Vnde si aliquis dicat; *hæc est sententia Marci Tullij Ciceronis*, propositio est vera, & perfecta, etiam ante illud *Ciceronis*, quia verba præcedentia significant sufficienter suum sensum, licet melius explicetur per vltimam vocem. Porro ante vltimam vocem propositionem habere sensum perfectum, & veritatem, constat, quia si aliquis in mortis articulo vellet dicere: *instituo heredem fratrem meum Petrum*, prolatis autem illis primis verbis: *instituo heredem fratrem meum*, ante prolationem illius nominis, *Petrum*, moreretur, adhuc Petrus existimaretur hæres institutus, si alius frater mortui non esset; ergo priora verba habuerunt sensum perfectum, & veritatem independenter à prolatione vltimi, quia nimirum per priora sufficienter explicuerat suam mentem, licet non ita perfecte, sicut si protulisset vltimum. Hoc ipsum constat in ipsa vltima syllaba verborum formæ, cuius prolatio, licet longius protrahatur, non tamen exspectatur tota eius prolatio ad effectum, sed vbi primum profertur, quantum sufficit ad significandum, & reddendum sensum perfectum fiet effectus; quia iam verba habent veritatem, vt omnes communiter supponunt; licet Vasquez vbi supra n. 37. & 38. contrarium immerito supponat, in quo non videtur satis consequenter loqui, nam si partes posteriores prolationis, quæ necessariæ non sunt ad sensum, possunt adhuc suspendere, & retardare effectum, vt tota prolatio concurrat, sicut tota significat; sic verba posteriora quæ necessaria non sunt, potuerunt suspendere, & retardare effectum, quia concurrunt ad significandum eumdem sensum cum præcedentibus. Consequentius itaque loquuntur, qui negant suspendi effectum ob longius protractam prolationem vltimæ syllabæ: quid enim si aliquis eam musice cantaret, & notarum diuersitate, ac repetitione protraheret per nimium tempus? Sicut ergo illæ partes posteriores syllabæ, licet faciant priores cum ipsis melius significare, adhuc non concurrunt, nec retardant effectum, sic de verbis sequentibus, licet clariorem faciant sensum priorum, non ideo tamen dicendum est, quod debeant concurrere, aut retardare effectum priorum, quibus iam sensus perfectus significatus fuit.

Hoc ipsum constat in vltima syllaba verborũ formæ.

78. *Confirmatur hæc ratio ex absurdis.*

Confirmatur hæc ratio ex absurdis, quæ sequerentur, si verba sufficientia iam prolata non operarentur ob futuram prolationem aliorum verborum. Hinc enim fieret, vt si postea casu aliquo vltimum verbum non proferretur, vel non bene proferretur, forma non haberet effectum, etiamsi absque illo vltimo verbo sensus constaret; v.g. si in forma absolutionis aliquis proferret: *ego te absoluo à peccatis*, & postea vel per obliuionem, vel propter aliud impedimentum, non proferret, *tuis*, pœnitens non esset vere absolutus, quod quidem absurdum videtur. Nam si Episcopus consecrans sacerdotem proferret illa verba: *Accipe potestatem Missas celebrandi*, postea vero non proferret, vel non bene proferret illa verba: *tam pro viuis, quam pro defunctis*, illa ordinatio valida iudicaretur, quia iam per priora verba fuisset sufficienter explicata potestas Sacerdotij, ergo & ille alius iudicaretur sufficienter absolutus per illa verba: *ego te absoluo à peccatis*; cum per illa sufficienter explicata sit remissio peccatorum. Quod à simili ostendi potest in ipsa materia proxima sacramenti: nam sicut per omnia verba intendit minister significare sensum formæ. Sic per totam applicationem materiæ intendit significare gratiam, & intentionem suam: & tamen, prolata forma Baptismi, si adhuc perseueret effusio aquæ supra puerum, non suspenditur effectus Baptismi vsque ad finem effusionis, sed statim vbi primum effusa est aqua sufficiens, & prolata sunt verba, fit effectus, vnde si statim moreretur minister, antequam effunderet totam aquam, quam ab initio effundere cogitauerat, adhuc ille puer iudicabitur baptizatus. Similiter si Episcopus confirmans prolatis verbis, & vncta sufficienter fronte cum Chrismate, adhuc progrediatur extendens vnctionem vlterius, non ideo suspendetur effectus Sacramenti, nec censebitur irritum Sacramentum, etiamsi Episcopus morte, vel alio impedimento interueniente, non progrederetur vlterius in vnctione, nec extenderet, quantum ab initio cogitauerat. Idem ergo dicendum videtur de forma, quam licet minister non proferat quantum cogitarat, dum tamen proferat quantum satis est ad faciendum sensum, & significandam suam intentionem, & mentem, Sacramentum censebitur perfectum; eadem enim videtur esse quoad hoc ratio de forma, & de materia.

79. *Sequuntur etiam ex illa doctrina alia absurda.*

Porro ex illa doctrina, quam impugnamus, sequi illa absurda, quæ in sequela intulimus, hoc est, omissa illa particula, *tuis*, v.g. in forma absolutionis, non fore validam absolutionem, probatur facile, quia supponimus ab initio ministrum habuisse intentionem proferendi omnia illa verba: quando vero dixit, *à peccatis*, casu aliquo reliquit particulam sequentem, *tuis*. Quo supposito, non apparet iuxta illam sententiam, quando dari possit effectus Sacramenti: non enim datur, quando dixit, *à peccatis*, quia adhuc poterat adiungere, *tuis*; ergo deberet exspectari, si adiungebatur. Neque etiam potuit dari effectus, quando minister decreuit non adiungere, *tuis*; tunc enim iam verba præcedentia non sunt, sed potius transiit mortula post eorum omnium finem: verba autem Sacramentalia, posita materia, non possunt non operari, nec eorum effectus potest suspendi: alioquin esset in potestate ministri, prolatis verbis, ex se sufficientibus, suspendere effectum Sacramenti per aliquod tempus, dum interim deliberaret de adiungendo, vel non adiungendo alio verbo, ita vt si postea decernat non adiungere aliud, tunc detur effectus aliquamdiu, postquam alia verba omnino transierunt; quod quidem nemo, vt credo, concederet; quia verba debent significare de præsenti; tunc autem significare de futuro, cum effectus poneretur longius post finem verborum.

Fatendum

Fatendum ergo est, verba habere sensum perfectum, & veritatem suam, vbi primum prolata sunt, quæ sufficiunt, etiamsi restent proferenda alia, quæ eumdem sensum magis perfecte explicent.

80. *Ex dictis facile erit iudicium ferre de aliis sententijs.*

Ex dictis facile erit iudicium ferre de aliis sententiis mediis. Aliqui enim primo dicunt, verba illa, *noui testamenti*, esse essentialiter requisita cum illis: *hic est sanguis meus*; cætera non requiri essentialiter. Constat tamen ex supra dictis, illa non esse magis essentialiter. Constat tamen ex supra dictis, illa non esse magis essentialiter requisita, quam sequentia: cum absque illis constet sensus sufficiens ad significandum, & affirmandum sanguinem Christi contentum; & in Liturgia Æthiopum aliisque supra relatis omittantur etiam illa verba, *noui testamenti*; & Patres denique supra adducti eorum non meminerint, sed illorum: *hic est sanguis meus*; quibus efficaciam ad hanc conuersionem tribuerunt. Nec obstat, ab Euangelistis, & Paulo referri; quia etiam refertur in consecratione corporis illud, *quod pro vobis tradetur*, & tamen non censetur necessarium ad consecrationem.

81. *Argui potest ex S. Thoma.*

Argui potest ex S. Thoma *d. art.* 3. quia illa verba apud Paulum, & Lucam interponuntur aliis verbis necessariis, dum dicitur: *hic calix nouum testamentum est in meo sanguine*; quo etiam ferè modo interponebant Christiani Mozarabes, vt constat ex verbis supra adductis; ergo verba illa non supponunt factam consecrationem. *Ad hoc facile respondetur.* Ad hoc tamen facile respondetur; in primis, non omnia, quæ interponuntur, esse essentialiter necessaria, vt constat de particula, *enim*, quæ necessariis interponitur, & necessaria non est. Deinde dicimus, sicut illa vox, *calix*, necessaria non esset (posset enim dici: *hic est sanguis meus*,) & tamen de facto concurrit vt essentialiter necessaria, quia sine illa non explicaretur sufficienter sensus cum illo genitiuo, *sanguinis mei*; requiritur quippe essentialiter vel, *sanguis meus*, in recto, vel aliud rectum cum *sanguine* in obliquo: sic illud *nouum testamentum*, sine quo posset esse consecratio, si *sanguis* diceretur in recto, concurrit tamen vt essentiale in illis verbis: *hic calix nouum testamentum est in meo sanguine*: quia absque illis verbis, *nouum testamentum* non significaretur sufficienter sensus posito *sanguine* in ablatiuo.

82. *Alij secundo dicunt.*

Alij secundo dicunt, illa verba etiam, *mysterium fidei*, esse essentialia, cuius sententiæ P. Suarez dicit nullum potuisse esse fundamentum. Sed ex supradictis constat, quale fundamentum habere potuerit: quia nimirum, si veritas propositionis non habetur vsque ad finem illius, consequenter videbatur dici posse, verba illa, *hic est calix*, &c. non habere veritatem, & effectum, donec proferantur illa: *noui & æterni testamenti, mysterium fidei*; quæ omnia, & sola videntur pertinere ad illam priorem propositionem, tanquam partes illius, nam plura alia, quæ sequuntur, *qui pro vobis, & pro multis*, &c. videntur iam pertinere ad aliam propositionem distinctam, cuius verbum est illud, *effunderetur*. Vnde veritas prioris propositionis videtur independens à veritate posterioris, & ideo debere poni, quando ipsa absoluitur in illis verbis: *mysterium fidei*. *Constat ex dictis hoc fundamentū non conuincere.* Cæterum ex dictis etiam constat, hoc fundamentum non conuincere, quia licet detur, illa verba: *noui & æterni testamenti, mysterium fidei*, esse partes prioris propositionis adhuc veritas illorum verborum: *hic est calix sanguinis mei*, non pendet à prolatione omnium verborum sequentium, cum antea sit sensus sufficienter explicatus, vt vidimus.

83. *Tertio alij dicunt.*

Alij tertio è contra dicunt, verba illa: *qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, esse essentialia, quia pertinent ad explicandum, hoc mysterium esse sacrificium repræsentatiuum Sacrificij cruenti; illa vero alia intermedia, *noui & æterni testamenti*, *mysterium fidei*, non esse essentialia; quia solum deseruiunt ad magis explicandum mysterium.

84. *Hæc sententia ex supradictis reijcitur.*

Hæc etiam sententia ex supra dictis reiicitur; quia illa etiam verba postrema omnia omittuntur à Paulo; ab Euangelistis vero aliqua; nam Matthæus, & Lucas non habent, *pro vobis*; Marcus non habet: *in remissionem peccatorum*. Liturgiæ etiam, quas ex Maronitis supra retulimus, ea verba omittunt. Patres etiam supra adducti, dum efficaciam verborum adstruunt ad conuersionem, illa verba non referunt. Denique, quia eadem ratio videtur esse in consecratione corporis, in qua tamen Ecclesia Latina omittit verba illa, *quod pro vobis tradetur*. Vnde apparet, non requiri essentialiter, quod in forma explicetur hoc mysterium vt repræsentans sacrificium cruentum: alioquin non debuissent in consecratione corporis omitti verba, quibus suam passionem Christus expressit, sed sufficit ad valorem, quod explicetur præsentia corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini.

85. *Quarta aliorum sententia.*

Quarto denique, alij multi dicunt, illa sola verba: *hic est sanguis meus*, esse essentialia: cætera, quæ sequuntur, esse solum substantialia, & pertinere ad formam, ac concurrere ad effectum, vt partes integrales eiusdem formæ. Hæc sententia duplicem sensum habere potest: Primus est, quod Christus voluerit, ea omnia verba proferri, & quod ea omnia concurrant effectum, ita tamen, vt si sola priora proferantur, adhuc consecratio fiat. *Primus huius sententiæ sensus.* Et in hoc sensu facile impugnatur; Primo, quia idem dici deberet de verbis illis in consecratione hostiæ, *quod pro vobis tradetur*; quæ eodem modo à Christo prolata fuerunt. Secundo, ex supra dictis, quia non est credibile, Euangelistas, Paulum, & sanctissimos Patres Liturgiarum auctores in tradendo ritu huius consecrationis omisisse verba, quæ ex Christi præcepto necessaria erant. Tertio, quia ad valorem consecrationis necessaria non sunt, non est fundamentum ad dicendum, ex Christi præcepto esse necessaria: nam Christi præceptum habetur ex illis verbis: *hoc facite in meam commemorationem*; ex quibus non habetur nisi obligatio ponendi, quæ necessaria sunt simpliciter ad conficiendum sacramentum; non vero faciendi, & dicendi, quidquid Christus fecit, aut dixit; alioquin esset etiam præceptum Christi consecrandi in azymo, & dicendi illa verba: *quod pro vobis tradetur*. *In quo sensu facile impugnatur.*

86. *Secundus sensus iam est impugnatus.*

Secundus sensus illius sententiæ esse potest, verba priora sola esse essentialia; quia sine illis nullo modo fieri potest consecratio, posteriora autem esse substantialia, quia sine illis potest valide consecrari: possunt tamen ex intentione consecrantis hæc etiam concurrere, volendo illa proferre vt partes prioris propositionis. In hoc autem sensu impugnata est iam illa sententia in superioribus: probauimus enim, non debere suspendi effectum consecrationis, etiamsi posteriora verba essent partes propositionis præcedentis. Nec hoc pendet ex intentione proferentis: nam verba priora vel nihil significabunt, vel debent significare sufficienter continentiam sanguinis Christi sub his speciebus vini: qua significatione posita, non potest ex intentione ministri suspendi effectus.

87. *Arguunt aliqui.*

Arguunt aliqui, posse inueniri aliquid, quod sit de substantia, seu integritate, & non de essentia, vt digitus in homine, in Baptismo etiam secunda, & tertia mersio, & particula, *ego*, in forma absolutionis,

nis, & verba etiam illa ; à *peccatis tuis* ; & in forma Baptismi si aliquis diceret : *in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti* : *procedentis ab vtroque* , illa vltima verba: *procedentis ab vtroque*, essent substantialia, sed non essentialia. Denique satisfactio est etiam pars integralis, & substantialis, non tamen essentialis in sacramento Pœnitentiæ.

88. *Respondetur ex dictis ad primum exemplum.* Respondetur ex dictis: Ad primum exemplum de digito, ille quidem est de substantia hominis, quia est pars intrinseca conferens aliquid homini, nempe illud instrumentum, & ornatum, ac virtutem, quam sine digito non haberet; verba autem posteriora nullum effectum conferunt consecrationi. *Ad secundū.* Ad secundum exemplum, dici potest, secundam & tertiam mersionem, si fiunt post verba prolata, inuenire iam gratiam collatam, & ideo non esse de substantia Sacramenti ; vt fatetur P. Vasquez *num.* 41. *Ad tertium.* Ad tertium exemplum, illud, *ego*, in forma absolutionis pertinet ad substantiam; quia debet proferri explicite, vel implicite ; & quando profertur explicite, concurrit ad effectum : illa autem verba, *à peccatis tuis*, pertinent ad substantiam provt præcedunt implicite contenta in verbo, *absoluo* : si autem proferrentur ante verbum *absolue*, vt si diceret Sacerdos : *ego à peccatis tuis te absolue*, concurrerent etiam verba illa explicita ad effectum, & essent de *Ad quartum.* substantia formæ. Ad quartum exemplum, verba illa, *procedentis ab vtroque*, non essent de substantia, quia iam inuenirent effectum productum ; verba enim præcedentia facerent sensum perfectum. Denique satisfactio concurrit ad aliquam partem effectus, nempe ad remissionem pœnæ. Non ergo affertur exemplum de aliquo, quod nihil conferat, & tamen sit de substantia rei, vnde si verba posteriora nihil conferunt ad effectum consecrationis, non est cur dicantur esse substantialia.

89. *Addi tamen potest.* Addo tamen, posse in aliquo sensu verba illa posteriora dici, quod pertineant ad substantiam formæ consecrationis, quatenus scilicet componunt illam integram formulam, per quam, licet non per singulas partes, fit consecratio : ad hoc enim, vt aliqua sit pars formæ substantialis, non requiritur, quod ipsamet pars, provt condistincta ab aliis, influat : quod quidem aliis clarioribus exemplis probari potest. Nam vltima syllaba necessaria ad effectum, vt supra diximus, non est indiuisibilis, sed habet prolationem successiuam constantem ex pluribus partibus, quarum si deessent aliquæ, adhuc fieret consecratio, imo de facto fit, antequam ponantur omnes illæ partes, vbi primum posita est prolatio sufficiens ad significandum ; & tamen tota illa prolatio vltimæ syllabæ pertinet ad formam Sacramenti : loquitur enim eodem modo Sacerdos nomine Christi in tota illa prolatione ; alioquin si in prima solum parte prolationis loqueretur nomine Christi, sequitur, quod in reliquis partibus prolationis vel non loquatur, vel loquatur nomine suo, ac per consequens loquatur falso, cum dicat, illud esse corpus suum, cum non sit suum, sed Christi: fatendum ergo est, in tota illa prolatione Sacerdotem loqui nomine Christi, atque ideo Christum loqui medio Sacerdote : habent ergo se verba illa, sicut proferrentur ab ipso Christo. Porro si ab ipso Christo proferrentur, omnes partes prolationis illius vltimæ syllabæ, dicerentur partes formæ: quando enim Christus in cœna consecrauit, & dixit : *hoc est corpus meum*, illa vltima syllaba non ita concise fuit prolata, vt indigeret tota illa prolatione ad sui expressionem ; & per consequens effectus consecrationis positus fuit, antequam absolueretur tota prolatio, cum iam esset prolata sufficienter ad

Fatendum est in tota illa prolatione Sacerdotem loqui nomine Christi.

significandum suum sensum, & tamen omnes dicunt, illa verba, & eorum prolationem fuisse formam consecrationis, non distinguentes de parte priori, aut posteriori prolationis. Quando item dixit illa verba : *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittentur eis ; & quorum retinueritis, retenta erunt*, dicimus, protulisse solam formam, qua dedit Apostolis potestatem iudiciariam : nihil ergo aliud protulit præter formam; atque ideo omnes partes illius prolationis, erant partes formæ, licet aliquæ partes in prolatione vltimæ syllabæ supponerent iam effectum factum, & potestatem collatum. Idem ergo dicendum est de sacerdote loquente nomine Christi, & proferente illa verba: *hoc, est corpus meum*, nihil aliud proferre, nisi formam consecrationis, atque ideo omnes partes illius prolationis esse partes formæ, licet aliquæ partes supponant iam consecrationem factam.

90. *Eodem modo dicendum est de verbis posterioribus in consecratione calicis.* Eodem ergo modo dicendum videtur de verbis posterioribus in consecratione calicis, esse quidem illa partes substantiales formæ, licet inueniant consecrationem factam. Nam verba etiam illa non solum proferuntur à sacerdote in persona Christi (hoc enim forsasse conuenit illis etiam verbis: *Accipite, bibite*,) sed dicuntur in persona Christi eodem contextu, & vt partes eiusdem orationis, cum omnia illa verba deseruiant ad explicandum magis sanguinem contentum sub iis speciebus. Quamuis ergo ipsa, provt condistincta ab aliis, nihil efficiant, sunt tamen pars illius sermonis, & orationis, qua fit consecratio ; & per consequens componunt eam orationem, quæ est forma, cum aliis præcedentibus ; & in hoc sensu possunt dici pertinere ad substantiam formæ, hoc est, esse partes intrinsecas illius orationis, quæ est forma. Quod potest rursus explicari ; quasi. Christus per se ipsum immediatè absolueret, & diceret : *Ego te absolue à tuis peccatis, & culpis*, omnia illa verba componerent formam, quia per omnia illa significaret remissionem, & exprimeret animum, & mentem suam; ergo eadem verba dicta à sacerdote vt ministro Christi, erunt etiam forma, quia significabunt eodem modo remissionem, & exprimunt intentionem, & animum sacerdotis ; & tamen illa verba, *& culpis* ; supponerent effectum productum à verbis præcedentibus, quæ sufficienter significabunt ; ergo & illa etiam verba posteriora in consecratione calicis poterunt esse pars formæ, licet inueniant conuersionem factam, quia nimirum omnia cum præcedentibus tendunt ad explicandam mentem loquentis, & significandum, & declarandum sanguinem, qui affirmatur contineri sub speciebus.

91. *Obijcitur primo.* Restat nunc breuiter respondere ad aliqua argumenta, quæ supersunt pro prima sententia. Primum est, quia ea omnia verba eodem ritu proferuntur à sacerdote manibus tenente calicem, & eisdem characteribus maiusculis notantur in Missali. *Respondetur.* Respondetur, particulam etiam *enim* notari litteris maiusculis, & proferri eodem ritu, licet non sit essentialis. Dicuntur autem eodem ritu, & tenore ; tum quia, cum pertineant ad eamdem orationem, & loquutionem, non possent absque inconuenienti interrumpi, tum vt melius imitemur Christum, qui simul ea verba absque interruptione protulit ; sicut etiam in forma absolutionis eodem ritu, & tenore proferuntur illa omnia: *Ego te absoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, licet illa vltima, *in nomine Patris*, &c. certum sit non esse essentialia ; illa vero, *à peccatis tuis*, sit etiam probabilius, quod inueniant

niant effectum collatum per verba præcedentia.

92. *Secundo arguitur ex Florentino.* Secundo argui solet ex Concilio Florentino in Decreto Eugenij, & ex Concilio Coloniensi *p.7. c.* 14. & in Enchiridio eiusdem Concilij, & ex Innocentio III. in c. *Cum Marthæ.* de celebratione Missarum, & ex Catechismo Romano, in quibus illa omnia verba assignantur pro forma. *Respondetur,* Respondetur, in iis locis non dici, singula ex iis verbis esse necessaria ad valorem, sed illam esse formam; ad quod sufficit, quod per aliqua verba in iis contenta fiat consecratio. Sicut in eodem loco Concilij Florent. assignantur pro forma sacramenti Ordinis illa verba: *Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro viuis, & mortuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*; cum tamen certum sit, verba illa, *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti* (vt alia prætermitam) non esse necessaria. Adde, in Florentino iuxta eius vulgatam editionem non haberi illa omnia verba consecrationis calicis: solum enim dicitur formam esse verba, quibus Christus hoc sacrificium conficit, vel confecit. In Catechismo etiam non dicitur, illa omnia verba esse formam, sed *in illis verbis comprehendi formam*, quod verissimum est, licet non omnia sint necessaria. Denique Innocentius in illo c. *Cum Marthæ*, non dicit, illa omnia verba esse formam, sed Archiepiscopo Ludunensi interroganti, cur in forma consecrationis addita fuerint aliqua verba, quæ non sunt in Euangelio? respondet, illa verba haberi ex traditione Apostolorum; & omnia esse mysteriis plena.

93. *Obijcitur tertio.* Tertio obiici potest, quia si verba illa non sunt necessaria, non apparet cur magis in consecratione calicis explicetur eius effusio in remissionem peccatorum, quam in consecratione corporis. *Respondetur,* Respondetur, fuisse aliquas rationes congruentiæ. *Prima congruentia.* Prima est, quia in consecratione calicis Christus mentionem fecit noui testamenti; testamentum autem sanguine confirmari debuit; ideo oportuit sanguinem effusum explicare. *Secunda.* Secunda, quia magis aptus est sanguis effusus ad repræsentandam passionem, & necem, quàm corpus: ideo Martyrum passio rubro colore celebratur. *Tertia.* Tertia, quia nondum complete Christi mors repræsentatur; donec corpus seorsim ex vi verborum, & sanguis seorsim proponantur; tunc enim separatio vnius ab alio complete exprimitur. Cum ergo satis esset semel passionem Christi commemoratione, magis congruum fuit id facere in consecratione calicis, quando iam corpus seorsim, & sanguis ex vi verborum proposita sunt, quam in consecratione corporis, quando illa separatio nondum complete exprimebatur. Vide alias congruentias apud Auctores in præsenti, apud quos videri potest sensus & significatio singulorum verborum, quæ in consecratione calicis adiiciuntur, quæ etiam optime explicantur in Catechismo Pij V. & facilia sunt. Nunc iam progrediamur ad alias quæstiones circa eadem consecrationis verba.

SECTIO V.

An verba consecrationis dicantur recitatiuè, an vero enunciatiuè?

94. *Quid sit verba dici recitatiue & enunciatiue.* Recitatiue, seu materialiter dicuntur aliqua verba, quando proferens nihil intendit affirmare per illa, sed solum historice referre, quid alius dixerit; vt si dicas: *Aristoteles dixit: mundus fuit ab æterno*; tunc non affirmas, mundum fuisse ab æterno, sed solum refers, Aristotelem id dixisse. Enunciatiue vero dicuntur, quando intendis affirmare, quod verba sonant; quod etiam dicitur *significatiue*, seu *formaliter*, ea proferre. Hoc supposito, quæritur, an Sacerdos proferens verba consecrationis, intendat solum referre, quid Christus dixerit, an vero affirmare, hoc esse corpus Christi.

95. *Prima sententia.* Tres sunt in hac quæstione sententiæ. Prima docet, prædicta verba solum dici à Sacerdote recitatiue, & materialiter. Hanc tenent complures, quos refert Suarez *disp.* 58. *sect.* 4. quos sequitur P. Salmeron *tom.* 9. in Euang. *tract.* 23. vbi late probatur, & defendit istam sententiam. *Suarez. Salmeron.* *Secunda sententia.* Secunda docet, prædicta verba dici vtroque modo, recitatiue scilicet, & significatiue, seu formaliter: ita tamen vt ad valorem consecrationis solum requiratur, quod dicantur significatiue, & formaliter. Ita tenet Suarez vbi supra, cum aliis, quos refert.

96. *Tertia sententia.* Tertia sententia, quam aliquando veriorem existimabam, docet, verba non proferri materialiter, & recitatiue, sed solum formaliter, seu affirmatiue. Hanc tenent quamplures, quos refert, & sequitur P. Vasq. *disp.* 200. *c.* 2. *Vasquez.* Duas partes continet hæc sententia, quas oportet singillatim probare. *Duas partes huius sententiæ.* Prima est, verba non dici solum recitatiue, & materialiter; secunda, quod dicantur solum formaliter, & significatiue. Primam partem existimat Vasquez *num.* 14. ita certam, vt oppositam non dubitet erroris insimulare; sed immerito. Crediderim sane, eum non vidisse P. Salmeron vbi supra, qui doctissime eam tuetur, & ab omni calumnia liberare conatur.

97. *Arguit primo Vasquez.* Arguit primo P. Vasquez, quia Tridentinum ex veritate verborum colligit præsentiam corporis Christi; ergo verba non solum dicuntur renunciatiue (vt sic enim ad eorum veritatem solum oporteret dicta fuisse à Christo,) sed etiam dicuntur assertiue, & significatiue. Verum hoc argumentum non est omnino efficax: potest enim responderi, Ecclesiam collegisse præsentiam Christi ex veritate verborum, quæ dixit ipse Christus; consequenter autem colligit præsentiam Christi in nostra Eucharistia, quia Christus dedit Apostolis potestatem conficiendi idem sacramentum quod ipse fecit recitando eadem verba. *Hoc argumentum non est efficax.*

98. *Arguit secundo.* Arguit secundo, quia conuersio datur ratione repugnantiæ inter corpus Christi, & substantiam panis: hæc autem repugnantia oritur ex veritate verborum; nam corpus Christi non pugnat secundum se cum pane, sed prout significatur per *ly hoc*; ergo verba significatiue proferuntur, & non tantum materialiter. Hoc etiam argumentum procedit ex incerto principio: nam, vt vidimus *disp.* 7. hic interuenit repugnantia physica, & non ex sola significatione. Quare non debuit ob incerta fundamenta notare vt erroneam sententiam contrariam. *Hoc argumentum ex incerto principio procedit.*

99. *Veritas huius sententiæ quoad primam partem probatur.* Cæterum adhuc veritas huius sententiæ, quoad hanc primam partem probari potest. Primo, ex Concilio Florentino, vbi dicitur: *Sacerdotem in persona Christi loquentem conficere hoc sacramentum*; quod idem docent Patres. Ambr. 4. *de sacram. cap.* 4. *Quando peruenit Sacerdos ad conficiendum sacramentum, iam non suis, sed vtitur sermonibus Christi.* Chrysost. *hom.* 83. in Matth. & *hom.* 2. *in* 2. ad Timoth. Christum esse, qui per os sacerdotis illa verba pronunciat: quod idem alij Patres passim docent. Et ægre in opposita sententia explicari potest: nam verba recitatiue *dicta* proprie recitantur à Sacerdote nomine suo. *Concil. Florentin. Ambros. Chrysost.*

100. *Secundo probatur ratione.* Secundo probatur ratione, quia si verba debent accipi recitatiue, consequens est, vt per illa verba, *hoc est Corpus meum*, per se prolata sine antecedentibus non conficiatur hoc sacramentum; quia vt sic non dicuntur recitatiue, nisi dicatur,

Christum illa dixisse. Consequens autem licet aliqui admittant, videtur sane durissimum: sequeretur enim ex hoc illa verba non esse totam formam, sed illa cum antecedentibus; ita vt verba priora sint etiam pars formæ, vt probauimus *sect.* 2.

101. *Confirmatur primo.* Confirmatur primo, quia Christus iussit Apostolos consecrare Eucharistiam, & facere quod ipse fecit: ipse consecrauit proferens verba non solum materialiter, sed assertiue & significatiue; ergo eodem modo voluit verba ab Apostolis proferri, alioquin haberent Apostoli valde diuersum modum consecrandi: multum enim differunt dicere: *hoc est Corpus meum*, & dicere: *Christus dixit, hoc esse Corpus suum*. *Confirmatur secundo.* Confirmatur secundo, quia aliqua ponuntur in Eucharistia ex vi verborum, & aliqua per concomitantiam; ergo verba provt nunc proferuntur, significant corpus Christi poni sub speciebus panis; ergo dicuntur assertiue. *Instantia.* Dices, poni ex vi & significatione verborum, non provt nunc proferuntur à sacerdote, sed provt dicta fuerunt à Christo assertiue. *Diluitur.* Sed contra; ergo ea ponuntur nunc ex vi verborum, quæ significauit Christus in cœna poni per verba: ergo totus sanguis, quem habuit Christus in cœna, ponitur nunc ex vi verborum in calice. Patet consequentia, quia per te illa ponuntur nunc ex vi verborum, quæ tunc significata fuerunt per verba, non quæ modo significantur. Consequens autem est falsum, quia aliquæ sanguinis particulæ relictæ fuerunt corruptæ in Spinis, & Lancea; vt ex communi Theologorum, & experientia probatum est in 1. tomo de Incarnat. *disp.* 14.

102. *Hoc ipsum probant alij.* Probant alij hoc ipsum ex eo, quod in hoc sacramento requiritur omnino præsentia materiæ consecrandæ, quæ necessitas colligitur ex verbis, quibus consecratur, quia illud, *hoc*, non potest designari, nisi contentum sub accidentibus præsentibus ad sensum: ergo Sacerdos per verba loquitur de hostia sibi præsenti; & per consequens non recitat solum quod olim Christus dixit, sed affirmat etiam de contento sub his speciebus sibi præsentibus. *Hoc argumento non vtimur.* Hoc tamen argumento non vtor libenter, quia licet verba requirant ex vi suæ significationis aliquam præsentiam materiæ, non tamen videntur ex hoc capite exigere tantam præsentiam, quanta requiritur ad valorem consecrationis. Nam per pronomen *hoc*, & *hic*, possumus in rigore loqui de personis, aut rebus præsentibus quidem, licet non sint præsentes tota duratione propositionis; ad valorem vero consecrationis requiritur præsentia materiæ ab initio vsque ad finem propositionis: aliunde ergo quam ex præcisa significatione pronominis *hoc*, debemus concedere præsentiam materiæ consecrandæ, licet ex illo etiam pronomine probetur bene necessitas alicuius præsentiæ materiæ.

103. *Secunda pars huius sententiæ probari potest.* Secunda vero pars huius sententiæ, scilicet, non dici verba recitatiue, sed solum formaliter, & assertiue, probari potest, quia Sacerdos dicturus illa verba, exuit propriam personam, & induit personam Christi: ergo Sacerdos dicens illa verba, non loquitur suo nomine, sed solum nomine Christi; ergo non recitatiue, sed solum significatiue, & formaliter. Antecedens, & prima consequentia probatur ex Ambrosio vbi supra in illis verbis, *Sacerdos, quando peruenit ad conficiendum sacramentum, iam non suis, sed vtitur sermonibus Christi.* Ecce Ambrosius non solum vult Sacerdotem loqui in persona Christi, sed etiam non loqui in propria persona, neque illa esse verba Sacerdotis; quia cum Sacerdos assumatur à Christo, vt eum repræsentet, & vt Christus per Sacerdotis os loquatur, quasi ipse Christus loqueretur, non decuit, Sacerdotem adhuc retinere in illis verbis propriam personam, & loqui etiam nomine suo; hoc enim magnam confusionem pareret auditoribus, si Sacerdos vtroque nomine loqui vellet, & proprio, & Christi. Secunda vero consequentia probatur, quia si Sacerdos loqueretur recitatiue, loqueretur etiam nomine proprio; nam vt recitans non loqueretur nomine Christi: Christus enim non recitat, se olim dixisse, sed modo asserit, *hoc esse corpus suum*; nec substituit sibi Sacerdotem ad recitandum, sed ad asserendum; & ad hoc solum dedit Sacerdotibus potestatem: ergo si Sacerdos recitaret, loqueretur vt sic, non Christi nomine, sed proprio, gerens non Christi personam, sed historiographi narrantis factum præteritum: ergo vt sic loqueretur verbis suis contra Ambrosium, quatenus in propria persona, & propria auctoritate narraret illud factum: ergo dicendum est, illa verba taliter proferri à Sacerdote nomine Christi & assertiue, vt nullo modo intendat per illa sensum materialem, & recitatiuum.

104. *Instabis.* Dices, non est inconueniens, quod eadem verba simul dicantur recitatiue, & assertiue: nam Sacerdos in Missa vtroque modo dicit orationem Dominicam, vt patet ex illis verbis antecedentibus, *Diuina institutione formati audemus dicere: Pater noster*, &c. *Respondeo.* Sed contra; quia inprimis Sacerdos ibi non vsurpat duas personas, sicut in nostro casu deberet vsurpare, alteram Christi, cuius nomine assereret, alteram propriam, suo nomine narrando factum præteritum Christi, quod sine inconuenienti fieri non potest. Deinde falsum videtur Sacerdotem loqui recitatiue, dum dicit orationem Dominicam; neque enim verbis antecedentibus dicit, se narraturum, aut relaturum, quod dixit Christus, sed se ex præcepto, & institutione Christi oraturum. Et quidem, quando ego dico, *Oro te hoc modo*; vel, *audi orationem meam, qua talis est: fac hoc in gratiam mei*, &c. Nemo dicit me loqui recitatiue in verbis, & petitione sequenti; dicere enim per actum reflexum, me loqui, non facit, quod loquutio sequens faciat recitatiue, v. g. cum dico, *Ego dico tibi, quod Petrus est in foro*; certe non dico recitatiue, Petrum esse in foro, sed solum affirmatiue, seu enunciatiue. *Ratio est.* Ratio autem est; quia illa reflexio per illa verba, *Ego dico tibi*, non est nisi explicare id, quod est implicitum in qualibet loquutione directa; quicumque enim loquitur, dicit id, quod loquitur; & quamuis solum dixisset, *Petrus est in foro*, esset verum, ipsum dicere, *Petrum esse in foro*. Similiter, qui dicit reflexe: *Ego oro hoc pacto, da mihi librum*, nihil aliud explicat, nisi id, quod implicite continebatur in illis verbis, *da mihi librum*. Sacerdos ergo dum dicit, *Ex præcepto Christi audeo dicere seu orare: Pater noster*, &c. non loquitur recitatiue in verbis sequentibus, sed orat in actu exercito; quem actum orandi explicuit in actu signato in verbis antecedentibus. Sicut cum aliquis Doctor dicit, *Ego auctoritate S. Thomæ audeo dicere, & affirmare, non dari actum indifferentem in individuo*, &c. non recitat, sed affirmat in actu exercito, adducta auctoritate, qua mouetur ad affirmandum.

105. *Dici ergo posset Sacerdotem recitare verba antecedentia, &c.* Dici ergo posset, Sacerdotem verba antecedentia dicere narratiue, quia omnia sunt quasi quædam introductio, vt reddat tam se ipsum Sacerdotem, quam alios magis attentos ad verba Christi, quæ quidem non dicit iã Sacerdos, sed ipse Christus, seu Sacerdos assumens personam Christi, quare totum, quod antecedit, perinde se habet ac si alius tertius instrueret præsentes, & diceret: Christus accepit panem, fregit, &c. & dixit, quæ ab ipso audietis: tunc autem incipit Christus loqui per os Sacerdotis: cum ergo Christus non loquatur recitatiue: sed assertiue,

assertiue, consequens est, vt illa verba assertiue solum sint accipienda.

106 *Obijcit primo Suarez.* Obiicit primo Suarez, non posse poni *ly enim*, quæ est connexio cum precedentibus, nisi illa verba connectantur cum præcedentibus recitatiue. *Respondent aliqui.* Respondent aliqui, *ly enim* proferri à Sacerdote recitatiue, & non in persona Christi, cum non pertineat ad substantiam consecrationis; Sacerdos enim solum assumitur à Christo ad verba consecrationis, ad quæ solum fuit substitutus, non ad alia: quare *ly enim*, licet interponatur in verbis consecrationis, perinde se habet, ac si antecederet, & Sacerdos recitatiue diceret, *Christus accepit panem, & dixit, Comedite ex hoc omnes, quia*: tunc autem incipit Christus loqui, *Hoc est corpus meum*, quæ sola sunt verba Christi per os Sacerdotis: reliqua autem sunt præambula, vt cum maiori connexione, & decentia proferantur verba Christi. Sed contra hoc est; quia si verba illa antecedentia, *comedite ex hoc omnes*, non dicuntur in persona Christi, sed mere narratiue, per *ly hoc* in verbis illis antecedentibus significaretur illud, quod Christus habebat in manibus tempore cœnæ: tunc autem non bene adiungitur causalis per *ly enim*, quia *hoc est corpus meum*: nam *ly hoc* in verbis sequentibus significat, quod modo habet Sacerdos in manibus: nõ est enim bona causalis, Christus dixit, vt comederẽt ex eo quod tũc habebat in manibus, quia hoc, quod nunc habeo in manibus, est corpus Christi: ergo *ly hoc* vtrobique idem significat, & per consequens verba illa priora etiam dicuntur in persona Christi. *Refelluntur.*

107. *Contra hoc est secunda obiectio.* Sed contra hoc est secunda obiectio, quia si ea omnia dicuntur affirmatiue in persona Christi, ergo Christus nunc affirmat, suum sanguinem effundendum esse, dum dicit: *qui pro vobis effundetur*, &c. hoc autem est falsum; ergo illa verba solum proferuntur recitatiue.

Aliqui dicũt. Aliqui dicunt, per illa verba non significari effusionem cruentam crucis, sed effectum sacramentalem. Hanc tamen interpretationem late impugnat Vasquez *disp.* 199. ideo magis placet responsio eiusdem Vasquez *disp.* 200. *c.* 4. Sacerdotem repræsentare nunc Christum loquentem tempore cœnæ ad discipulos, atque ideo vere affirmare effusionem quæ consideratur futura respectu illius temporis, licet sit præterita respectu nostri temporis. Nam sicut per hanc hostiam, quam accipit in manibus, repræsentat illam aliam, quam Christus accepit in suas, ita tamen vt sub hac hostia affirmet esse corpus Christi, repræsentando quomodo Christus affirmauit esse sub illa alia; ita, licet pro hoc tempore præsenti affirmet, hoc esse corpus Christi, repræsentat tamen per hoc tempus illud, quod Christus in cœna affirmauit, illud esse corpus suum; & ideo sicut vere dicit Sacerdos: *Hoc est corpus meum*, quia *ly meum* non refertur ad personam Sacerdotis, sed ad illam, quam repræsentat; ita vere dicit, *qui pro vobis effundetur*, quia illa futuritio non comparatur ad tempus præsens, quatenus tale est, sed ad illud, quod repræsentat. Voluit enim Christus in hoc sacramento ita coniungere facti veritatem, vt simul esset quasi tragica repræsẽtatio illius, quod factum est in cœna; ideo dixit, *hoc facite in mei commemorationem*, dum dixit, *hoc facite*, dedit potestatem faciendi idem realiter, quod ipse fecit: dum vero adiunxit, *in mei commemorationem*, præscripsit modum faciendi, scilicet, repræsentando ipsam actionem Christi; sicut in tragœdia solet repræsentari. Verificantur ergo verba nunc & de hac hostia; sed per hanc hostiam, & per hoc tempus repræsentatur hostia & tempus, quæ fuerunt in cœna, & ipse Christus loquens cum Apostolis in cœna.

108. *Instabis. Respondet.* Dices; ergo illa etiam verba: *hoc quotiescunque feceritis, &c.* dicuntur à Sacerdote in persona Christi, & significatiue, sicut illa priora. Negari potest consequentia: quia illa verba continent Christi præceptum; præceptum autem non fuit de ipsa præcepto, sed de iis, quæ præcesserant. Christus ergo per illa verba, *hoc facite, &c.* præcepit Apostolis, vt facerent, & dicerent, quod ipse fecerat, & dixerat, non vero quod dicerent illa verba, quibus id præcipiebat: ideo fortasse illa verba non dicuntur simul cum aliis, sed in eleuatione calicis, quasi indicando iam tunc Sacerdotem resumere suam personam, & deponere personam Christi, quam assumpserat.

109. *Tertio obijcitur.* Tertio obiicitur: ad hoc vt Sacerdos vere loquatur, necesse est Christum dixisse in cœna: *hoc est Corpus meum*: ergo Sacerdos dicit, Christum illa verba dixisse; ergo dum illa profert, loquitur etiam recitatiue. *Respondes.* Respondeo negando vltimã consequentiam, cõcedo itaque, Sacerdotem per verba antecedentia dicere, quod Christus in cœna dixerit verba sequentia, & ideo ne mentiatur sacerdos oportet Christũ ea in cœna dixisse. Cæterum, dum ipsa verba sequẽtia proferuntur, non recitat Sacerdos, sed loquitur solus Christus: quare sicut si Christus illa verba suõmet ore tunc proferret, adhuc oporteret olim etiam dicta fuisse à Christo in cœna, ne Sacerdos mentiretur; & tamen non diceres, quod loquente Christo, sacerdos recitatiue loqueretur; ita in præsenti, &c. Ratio est; quia si ego dicam: *Petrus dixit heri verba, quæ modo ipse Petrus loquitur*; iam ibi affirmo, verba sequentia dicta heri à Petro, & mentior, si verba sequentia non fuerint heri dicta à Petro, non tamen recito ego illa verba, dum Petrus loquitur: sic etiam contingit in præsenti, vt dictum est.

110. *Hoc modo aliquando defendebamus hanc sententiam.* Hoc modo defendebam aliquando (vt dixi) eam sententiam; sed vt verum fatear, ea non cogunt recedere ab illa alia, quæ magis communis est, & decet; ea verba de facto vtroque modo dici à Sacerdote, & quam videtur omnino sequi S. Thomas *art.* 1. in corpore, dum ait; verba *non accipi tantum materialiter*, & clericus postea: *nec obstat* (inquit) *quod Sacerdos ea recitatiue proferat, quasi à Christo dicta.* *Non tamen ea nos cogunt recedere ab illa alia.* Et quidem in hac difficultate aliqua videntur esse debere certa vtriusque partis sectatoribus; iis scilicet, qui tenent, dici solum significatiue; & iis, qui tenent, dici vtroque modo: aliqua vero sunt magis dubia. *Aliqua certa sunt vtriusque partis.*

111. *Primũ quod certum est.* Primo, certum debet esse vtrique, licet hæc verba dicantur etiam recitatiue, id nihil conferre ad consecrationem, ad quam solum attenduntur verba, quatenus dicuntur significatiue, seu enunciatiue. Constat enim apud Auctores vtriusque partis, sufficere ad valorem consecrationis illa sola verba, *hoc est corpus meum*, absque illis verbis præcedentibus: tunc autem certum est, non posse dici recitatiue; sensus enim recitatiuus pendet omnino ex illis verbis: *qui pridie quam pateretur dixit*; vnde illa etiam verba præcedentia haberent rationem formæ consecrationis, vt supra arguebamus; quod est contra vtriusque partis Auctores. Denique Christus non dedit potestatem nisi faciendi id, quod ipse fecerat: ipse autem non recitauit, sed affirmauit; ergo solum dedit nobis potestatem affirmandi eius nomine, & eo modo conficiendi sacramentum. Semper ergo debent manere verba in solo sensu affirmatiuo, quo Christus præcepit, vt proferantur: quidquid autem addatur, non debet lædere, aut minuere illam significationem, & sensum. Sicut in forma Baptismi, quia Christus præcepit, vt diceremus significatiue ea verba: *Ego te baptizo, &c.* non debet eis addi aliquid, per quod lædatur, aut minuatur ille sensus

& licet possent etiam dici simul recitatiue, non tamen concurrerent ad effectum Baptismi, nisi præcisè secundum sensum significatiuum, in quo ex præcepto, & institutione Christi debent proferri.

112. *Secundum quod certum.*

Secundo etiam certum videtur, verba consecrationis de facto dici aliquo modo recitatiue, seu narratiue: Sacerdos enim in toto illo contextu refert, Christum accepisse panem, fregisse, dedisse, & dixisse, *hoc est corpus meum*. Sicut ergo narrat cætera, narrat etiam dicta fuisse illa verba, ita vt si illa verba dicta non fuissent à Christo, mentiretur de facto Sacerdos: hoc ergo est narrare verba præterita, & recitare aliquo modo. Potest tamen esse dubium adhuc, an recitentur proprie, vel improprie. Pro quo aduerte, me posse narrare verba præterita alicuius dupliciter: primo, simpliciter, & proprie; vt cum dico: *Aristoteles dixit: mundus fuit ab æterno*; *Caluinus dixit: Christus non est in Eucharistia*; tunc illa verba Aristotelis, & Caluini profero recitatiue, & materialiter, affirmando solum, dicta fuisse, & tamquam extremum illius propositionis integræ, qua id affirmo. Secundo, possum dicere, *Petrus heri habuit concionem, quam nunc etiam audietis à me*, & tunc incipio ego etiam concionari, & hortari populum, &c. non enim potest negari, quin ea concio aliquo etiam modo narratiue dicatur, quatenus dixi, Petrum eam concionem habuisse, atque ideo mentirer, si supponerem concionem diuersam loco illius, quam habuit Petrus.

113. *Differentia quæ est inter illos duos modos dicendi recitatiue.*

Est tamen differentia inter illos duos modos dicendi aliquid recitatiue; nam in primo ita recito verba Aristotelis, v. g. vt faciam ea partem propositionis, qua affirmo, fuisse ab Aristotele dicta: vnde fit, vt, si supponerem alia verba ab Aristotele non dicta, mentirer tunc, quando actu profero illa verba, seu in fine illorum, quia tunc absoluitur propositio, qua id affirmo. At vero in secundo modo recitandi, propositio qua affirmo, illam concionem habitam fuisse heri à Petro, non includit ipsam concionem postea referendam intrinsece, sed prius absoluitur, quando dico, *Petrus heri habuit concionem, quam ego mox etiam habebo*. Vnde si non habeo animum referendi postea concionem Petri, sed aliam, tunc mentior, antequam subiiciam ipsam concionem: è contra vero, si habeo animum eam subiiciendi, tunc dico verum, & licet postea, mutato animo, non dicam omnino eamdem concionem, non mentiar, sed erit defectus seruandi promissum. Sicut qui promittit etiam cum iuramento cras dare obolum, si nunc habet animum dandi, non est periurus, licet cras, mutato animo, non det; peccabit quidem leuiter contra promissum, non tamen erit periurus, sicut fuisset, si hodie, quando id iurat, non haberet animum dandi: sic in casu nostro, qui dicit, se dicturum concionem Petri, non est mendax, si tunc habet animum dicendi, licet postea, mutato animo, non dicat. Quod constat à simili, si enim dicam: *heri Petrus habuit concionem, quam nunc audietis à Paulo*, non sum mendax, licet Paulus postea eam non dicat, sed aliam; si autem ego putabam, dicturum concionem Petri, quia nimirum, quando postea Paulus concionatur, non affirmo actu ego, illam concionem esse Petri, sed id prius affirmaui: ergo eodem modo, concionante me postea, non affirmo actu tunc, illam concionẽ esse Petri, sed prius affirmaui; & ideo postea non mentior, quia iam propositio, qua id affirmaui, supponitur absoluta, & prolata cum toto suo sensu profecto. Adhuc tamen verum est, quod in hoc etiam secundo casu narro, & refero, Petrum habuisse talem concionem; & quando illam profero, aliquo etiam modo profero recitatiue, scilicet, vt id, quod prius affirmaui dictũ fuisse heri à Petro. Sic ergo Sacerdos in Missa ad minus hoc modo, & in hoc sensu profert recitatiue verba consecrationis, quatenus si non, quando actu profert, prius tamen saltem affirmauit, Christum dixisse verba, quæ ipse postea Christi etiam nomine dicturus est: vnde proferendo postea illa verba, ostendit, de quibus verbis prius affirmarit dicta fuisse olim à Christo. Si tamen nolit ea verba esse partem propositionis, qua id affirmat, sed propositionem prius manere absolutam, non pendebit veracitas illius narrationis ab eo, quod verba posteriora dicta fuerint olim à Christo: iam enim fuit verax, cum haberet tunc animum dicendi verba, quæ putabat, olim fuisse dicta à Christo.

114. *Quid tertio certum sit de possibili.*

Ex his, tertio videtur etiam certum esse, quod loquendo de possibili, possunt illa verba proferri vtroque modo ex intentione loquentis: potest enim, qui loquitur, in verbis antecedentibus facere hunc sensum: *Christus accepit panem, dedit, & dixit, Qua audietis à me eius nomine mox loquente*. Nam sicut, si ipse Christus veniret ad proferenda illa verba, *hoc est corpus meum*, posset prius alius dicere, *Christus olim accepit panem, dedit, & dixerit, qua ab ipsomet nunc etiam audietis*. In quo casu certum est, propositionem narrantis absolutam fuisse antequam Christus loquatur, & verba sequentia à Christo dicta non proferri ab ipso recitatiue, aut narratiue, licet sint obiectum narrationis præcedentis: sic potest nunc fieri, cum Sacerdos in verbis consecrationis gerat personam ipsius Christi, atque ideo per verba antecedentia posset dicere, *Christus olim dixit verba, qua mox ego, gerens ipsius personam, proferam ad faciendum, quod ipse fecit*. In quo casu Sacerdos absoluit propositionem, & narrationem cum sensu perfecto ante verba consecrationis, licet nondum posuerit totum, quod narrauit. Potest item illa verba sequentia coniungere ita cum narratione præcedenti, vt sint pars intrinseca illius, & ante ipsa non fuerit completus sensus propositionis præcedentis; & tunc in verbis consecrationis, illud *hoc* refertur ex intentione loquentis, & ad contentum sub his accidentibus præsentibus, de quibus affirmat in persona Christi continere eius corpus, & ad contentum sub accidentibus præsentibus Christo in cœna, de quibus narrat Christum tunc loquutum.

115. *Contra hos urget Vasq. Nulla tamen ratione probat repugnare.*

Contra hoc vrget P. Vasquez, *num.* 16. impossibile esse, quod eadem verba in eodem ore proferentis vtroque modo vsurpentur, & ad diuersas materias referantur. Hoc vero nulla ipse ratione probat repugnare: potest tamen hoc argumento id probari, quia scilicet verba æquiuoca in hoc differunt ab vniuocis; quod vox vniuoca potest plura vt vnum significare, & ideo simul potest significare omnia illa plura; at vero vox æquiuoca significat plura vt plura, & ideo non supponitur simul pro omnibus illis, sed pro vno illorum ex intentione loquentis. Sic vox *homo* simul significat omnes homines: at vero hæc vox *Petrus*, vel *canis*, non supponitur pro omnibus Petris, vel pro cane terrestris, & cælestis simul, sed pro illo de quo loquens intendit loqui. Cum ergo illud *hoc* sit terminus æquiuocus, sicut *Petrus*, non potest in propositione supponere pro pluribus simul, seu pro contento sub aliquibus accidentibus determinatis ex intentione loquẽtis; ergo non potest simul referri ad accidentia consecrata à Christo in cœna, & ad accidentia, quæ nunc consecrantur. Non enim possumus mutare modum significandi, quem voces humanæ habent ex institutione hominum: videmus autem voces æquiuocas non habere alium modum significandi, nisi pro vno ex æquiuocatis, quod ex intentione loquentis determinatur;

ergo

ergo neque in consecratione potest illud *hoc*, supponi simul pro duobus diuersis.

116. *Confirmatur.* Confirmatur, quia si possem ego pro libito vsurpare vocem singularem æquiuocam ad loquendum simul de duobus, possem valide absoluere duos simul per hæc verba, *Ego te absoluo*, volens illud *te*, ad vtrumque referri: possem etiam præsentibus duobus Petris absoluere vtrumque simul dicens, *Ego absoluo Petrum*; volens *Petrum* ad vtrumque referri; & alia huiusmodi, quæ absurda plane sunt, & falsa, quia nimirum vox æquiuoca non potest simul pro duobus æquiuocatis supponi; ergo nec possumus illud *hoc* simul ad duo omnino diuersa referre.

117. *Hæc tamen non ostendunt hoc esse impossibile.* Hæc tamen non cogunt, vt dixi, neque ostendunt id esse impossibile: certum enim videtur, quod aliquando possint eiusmodi voces æquiuocæ pro diuersis simul significatis vsurpari. Exempla ad id suppetunt plura. Primum sit: si petenti à me eleemosynam ego respondeam: *Amice, Petrus Apostolus cuidam ab ipso petenti respondit, quod & ego etiam tibi nunc dico, argentum, & aurum non est mihi*; tunc illud, *mihi*, ex intentione loquentis refertur & ad me ipsum, cui dico non esse argentum, & ad S. Petrum, quem refero dixisse, non esse sibi argentum. Potest ergo illa vox singularis, & æquiuoca referri simul ad supponendum pro pluribus diuersis. Eodem modo vsurpari videtur pronomen *Ego* pro pluribus simul in illis verbis Matth. 26. quando discipuli singuli dixisse referuntur: *Numquid ego sum?* Nam illud *Ego* non refertur ad vnum solum, sed ad omnes, ita vt singuli diuersum aliquid per illam vocem intelligerent, Euangelista vero eos omnes. Illa ergo regula, quod vox æquiuoca non potest simul pro pluribus æquiuocatis supponi, limitanda, vel explicanda est, vt non habeat locum, quando vox illa vsurpatur ab aliquo introducente diuersas personas, quæ voce illa vtantur, tunc enim potest supponi pro multis simul, non prout in ore vnius, sed prout in ore plurium. Sic in illis verbis: *numquid ego sum?* illud *ego*, supponitur ab Euangelista pro multis, quia introducit multos vtentes illa voce. Sic in exemplo adducto, & verbis illis, *argentum & aurum non est mihi*, illud *mihi* potest supponi pro duobus, quia introduco alium præter me vtentem illa voce, nempe S. Petrum, & possum illi voci tribuere diuersam suppositionem, prout in ore meo, & prout in ore S. Petri: ergo eodem modo Sacerdos potest illud *hoc* referre ad diuersa significata, prout est in ore Christi in cœna, cuius verba refert, & prout est in ore suo loquentis nunc in persona Christi; quæ sunt diuersæ personæ.

118. *Confirmatur & explicatur.* Confirmatur, & explicatur; quia sicut voces sunt æquiuocæ ad res significatas, pro quibus supponunt, sic etiam sunt æquiuocæ ad sensus, quos possunt reddere: eadem enim verba possent facere sensum affirmatiuum, vel interrogatiuum, vel ironiç, vel serium, &c. & licet non possimus simul intendere sensum affirmantem, & interrogantem, v. g. quia voces humanæ videntur habere hanc limitationem ex sua institutione, vt vnum solum sensum habeant ex intentione loquentis, potest tamen aliquando vterque sensus simul intendi, si voces proferantur, prout à pluribus dictæ. Sic possumus dicere, *Quod olim per ironiam dictum fuit, nunc serio vsurpari posset. Ecce Adam factus est, sicut vnus ex nobis*: vbi voces illæ *factus est*, &c. prout applicantur ad diuersos loquentes in diuerso tempore, habent diuersum, & contrarium sensum. Sic etiam dicere possum ad Christum, *Domine, quod Caiphas olim interrogando, hoc ipsum affirmando ego dico: tu es Christus filius Dei benedicti.* Et alia similia exempla possent afferri, in quibus eædem voces prout ad diuersos applicatæ habeant simul diuersos, & contrarios sensus. Cur ergo non poterit illud *hoc* simul referri etiam ad diuersa, prout applicatur ad diuersos pro diuerso tempore loquentes?

119. *Cum ergo constet de possibilitate, iam quæstio est de facto.* Cum ergo de possibilitate constet, restat solum quæstio, an de facto eo modo proferatur verba à Sacerdote? Et quidem neutra pars potest demonstrari; qui enim diceret, Sacerdotem priori modo se gerere, non facile conuinceretur; nam ad veritatem, & sensum narrationis sufficeret ille sensus: *Christus accepit panem, dedit, & dixit de illis accidentibus id, quod ego mox eius personam assumens, dicam circa speciem mihi præsentes*; & postea induens personam Christi incipit loqui circa hostiam præsentem, referens, vel dicens de facto Christi, sed repræsentans solum illud per factum præsens. Cæterum, supposita possibilitate posterioris modi, quam probauimus, credibilius est, de facto eo modo Sacerdotem loqui, & in verbis consecrationis etiam prosequi narrationem nondum completam in verbis præcedentibus: ille enim sensus tribuendus est illis verbis, quem audientes communiter ex illis percipiunt; constat autem, auditis illis verbis, *Dedit, & dixit; comedite, hoc est corpus meum*, omnes communiter concipere, quod Sacerdos, sicut narrat cætera, narrat etiam verba illa vt dicta à Christo, & illud *hoc* refert etiam ad id, quod Christus habebat in manibus; imo non facile intelligerent audientes, illud *hoc* ad aliud referri, nisi aliunde scirent, Sacerdotem in Missa loqui in persona Christi, & non solum vt historicum. Non est ergo, cur excludamus omnino sensum illum, quem verba præ se ferre videntur, & quem omnes facile, auditis verbis, concipiunt, & qui compossibilis est simul cum sensu enunciatiuo, vt tot exemplis adductis comprobauimus.

120. *Infertur ex hac doctrina.* Hinc infero primo, doctrinam hanc intelligendam esse de illis etiam verbis antecedentibus, *Accipite, & manducate ex hoc omnes*, vt ea etiam vtroque modo proferantur. Non enim acquiesce iis, qui volunt ea verba solum narratiue, seu recitatiue proferri; quia, vt supra insinuaui, non video, quomodo possent connecti per particulam *enim* cum verbis sequentibus; non enim esset bona causalis: Christus dixit, vt comederent id, quod offerebat sub illis accidentibus; quia id, quod habeo nunc in manibus, est corpus Christi. Ergo fatendum est, verba illa *accipite*, &c. & particulam *enim* referri ad idem, ad quod verba illa, *hoc est corpus meum*; atque ideo illa etiam verba proferri, & materialiter, seu recitatiue, & significatiue, seu formaliter. Quo etiam sensu ea intellexerunt Patres antiqui, dum absolute dicunt, ea omnia proferri à Sacerdote in persona Christi: sic loquitur Ambrosius, *lib.* 4. de Sacrament. *cap.* 5. relatus in cap. *Panis*. 55. de consecratione, *distinct.* 2. *Vnde*, inquit, *omnia illa verba Euangelistæ sunt vsque ad*, Accipite, *sine corpus, sine sanguinem: inde verba sunt Christi*: Accipite, bibite ex eo omnes: hic est enim, &c. Idem indicat Eusebius Emissenus relatus in cap. *quia corpus*, 35. eadem dist. *Nam inuisibilis*, inquit, *Sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis, & sanguinis sui verbo suo secreta potestate conuertit, ita dicens*: Accipite, & comedite; hoc est enim corpus meum, &c. vbi omnia illa verba dicit proferri ab inuisibili Sacerdote Christo per os nostrum. Et clarius Paschasius in lib. de corpore Christi, *cap.* 15. qui habetur *tom.* 4. Biblioth. Patrum; vbi expresse dicit, verba etiam illa proferri nomine Christi; vbi eadem fere Ambrosij verba vsurpat. *Sacerdos*, inquit,

Particula enim, & verba accipite referuntur ad idem.

Ambros.

Eusebius Emiss.

Paschasius.

prius inter cetera etiam verba Euangelistarum assumens ait. Qui pridie quam pateretur, &c. benedixit, fregit, & dedit discipulis suis. *Ecce, vsque ad istum locum verba sunt Euangelistarum: porro deinceps verba sunt Dei, potestate, & omni efficientia plena.* Accipite & manducate ex hoc omnes: hoc est enim Corpus meum, &c. Porro si nomine Christi proferuntur à Sacerdote, consequens est, vt sacerdos substitutus fuerit Christo ad ea proferanda: non fuit autem substitutus ad recitandum, vel narrandum; hoc enim omnes possunt facere; sed ad loquendum nomine Christi, & repræsentando eius personam; ergo per illa verba loquitur etiam significatiue, sicut loqueretur Christus, si adesset, non narrans, sed loquens, & operans quod olim operatus est. Sicut ergo in verbis sequentibus simul narrat referendo illa ad id, quod in cœna Christus significauit, & simul affirmat loquens in persona Christi de speciebus præsentibus; sic in verbis prioribus vtrumque præstat. Et vtroque etiam modo profertur particula, *enim*, quæ in sensu recitatiuo continet causalem olim à Christo explicite, vel implicite prolatam dante illud ad comedendum, quia illud erat corpus suum. In sensu autem significatiuo, & formali continet causalem eius, quod nunc dicit Sacerdos nomine Christi: nec enim minus capax est particula, *enim*, vtriusque sensus, quam cætera verba, vt constat.

121. *Infertur secundo quo modo nunc Christus celebraret.*

Infero secundo: si Christus nunc Missam per se ipsum celebraret, eodem modo dicendum, fore quod posset verba consecrationis in illo duplici sensu simul proferre, scilicet recitatiue, & formaliter, posset enim simul narrare, & referre, quid ipse olim in cœna fecisset, & dixisset, ac simul loqui de speciebus sibi nunc præsentibus, & affirmare suum corpus contineri sub illis. Posset itaque dicere: *Ego pridie quam paterer, accepi panem, fregi, dedique dicens de contento sub illis speciebus, quod nunc dico etiam, de contento sub his*: Accipite & comedite; hoc est enim Corpus meum. Et tunc illud, *hoc*, referret ad contentum sub diuersis speciebus, applicando illas diuersas significationes non ad diuersum loquentem (idem enim esset Christus qui loquutus fuit in cœna, & qui nunc loquitur,) sed ad eumdem loquentem secundum diuersa tempora: hoc enim sufficit ad hoc, vt possit vox æquiuoca supponi simul pro pluribus significatis. Sicut si nunc Christus alicui diceret: *Ego dixi latroni in cruce, quod & nunc tibi etiam dico: Hodie mecum eris in paradiso*; tunc enim illud *hodie*, referretur ad duos diuersos dies prout est in ore Christi loquentis in diuersis temporibus; quod sufficit, vt terminus ille æquiuocus possit simul diuersos dies significare.

122. *Infertur tertio idem de formis aliorum sacramentorum.*

Infero tertio, quod dictum est de verbis consecrationis, posse eodem modo habere locum in formis aliorum sacramentorum, quæ possent etiam proferri recitatiue simul seu materialiter, & significatiue, seu formaliter, v.g. si quis diceret: *Sacerdos mihi heri dixit, quod & ego etiam hodie dico tibi: Ego te absolno*, &c. *Petrus dixit Mariæ, quod & ego etiam dico tibi: Accipio te in meam*; & sic de aliis sacramentis, in quibus videtur esse ratio possibilitatis, supposito semel, quod possint verba ex intentione loquentis habere illum duplicem sensum, prout referuntur ad diuersas personas, quæ introducuntur loquentes, vel ad eamdem loquentem in diuersis temporibus, vt dictum est.

***

SECTIO VI.

Vtrum verba sint vera de præsenti in toto rigore, & pro quo instanti?

123. *Ratio dubitandi.*

RAtio dubitandi est in primis, quia ad rigorosam veritatem propositionis vocalis requiritur, quod obiectum ita se habeat, quando affirmatur per culpam propositionis: quando autem profertur verbum, *est*, à sacerdote, tunc illud non est corpus Christi, sed post finitam propositionem; ergo illa propositio non est vera de præsenti veritate omnino rigorosa. Propter hoc aliqui relati à Suarez *disputat. 58. sect. 5.* dixerunt, hæc verba nude considerata esse falsa; esse tamen vera ex intentione proferentis, quia ex illa intentione verbum, *est*, refertur ad instans, quod sequitur prolationem totius propositionis. *Aliquorum sententia.* Hæc tamen sententia bene reiicitur ab eodem Suarez ibi, quia verba hæc in omni rigore propositionis vocalis sunt vera, cum ex eorum veritate rigorosa colligat Ecclesia præsentiam Christi in Eucharistia; alioquin si daretur locus latioti interpretationi, facile possent hæretici suas figuratas explicationes introducere.

124. Omissis aliis sententiis, ipse Suarez ibi docet verba esse in rigore vera, eo quod propositio de præsenti ad rigorosam veritatem solum petit coëxistentiam obiecti pro aliquo instanti eorum, quibus profertur propositio, siue hoc sit primum, siue medium, siue vltimum instans; quare cum conuersio fiat in vltimo instanti prolationis verborum, hoc erit satis, vt propositio sit in rigore vera.

125. *Conclusio prima.* Ego in primis existimo, veritatem propositionis vocalis, quæ formatur per copulam, *est*, regulariter loquendo, nisi aliud constet ex ipso modo loquendi, non debere regulari ab obiecto, prout erat tempore prolationis copulæ, sed tempore finitæ propositionis. Quod sane videtur probari ipsa experientia: nam si aliquis dicat: *Petrus est intra hanc domum*, si post prolatam copulam, *est*, contingat, Petrum exire, & hoc ipsi loquenti notum sit, quis inducet, illum si aduertat, non debere cessare à propositione, ne mentiatur, vel ne sit periurus, si forte iusiurandum præmiserat? quod clarius patet in propositione scripta, in qua dum scribit, facilius potest casus contingere. *Probatur experientia.*

126. *Confirmatur.* Confirmatur; quia si ad veritatem propositionis de præsenti sufficeret exsistentia obiecti in aliquo instanti propositionis, quodcumque illud sit, sequitur, quod si dicente Sacerdote: *hoc est corpus meum*, diceret alius eodem tempore: *hoc non est corpus Christi*, & vterque simul absolueret propositionem, vterque diceret verum; quia illa secunda propositio verificatur ratione totius temporis antecedentis ad vltimum instans. Consequens autem videtur valde durum; quia illæ essent propositiones contradictoriæ simul prolatæ.

127. *Huic argumento respondent Salmanticenses.* Huic nostro argumento aliqui Theologi Salmanticenses dicunt, responderi facile posse, in prædicto casu propositionem negatiuam esse falsam, quia ratione negationis æquiualet vniuersali, & distribuit omnia instantia; quasi dicas, *in nullo instanti correspondenti huic propositioni, hoc est corpus Christi*; quod plane est falsum, cum in vltimo instanti sit corpus Christi: affirmatiuam vero è contra esse verum, quia ad eius veritatem, cum sit particularis, sufficit verificari pro vno instanti illius durationis.

128. *Reijcitur hæc responsio.* Hæc tamen responsio destruit principia illius sententiæ P. Suarez, quam illo argumento impugnabam; ipse enim eodem modo loquitur de propositione negatiua, & affirmatiua de præsenti, quod scilicet

scilicet ad vtriusque veritatem sufficiat exsistentia obiecti pro aliqua parte, vel instanti illius durationis, in qua profertur. Alioquin sequeretur aliud maius absurdum: quod scilicet de facto si, consecrante Sacerdote, & dicente: *hoc est corpus meum*; alius simul diceret: *hoc non est panis*, hæc secunda propositio esset falsa, quia non poterat negari panis pro tota duratione illius propositionis. Consequens autem procul dubio est absurdum; nam qui dicit, illud esse corpus Christi, dicit implicite non esse panem, sed esse solum corpus Christi; ergo posset etiam explicite dicere: *hoc est corpus Christi, & non panis*; ergo ad veritatem illius negatiuæ non requiritur, quod negatio panis sit toto illo tempore, sicut neque ad affirmationem corporis Christi requiritur eius præsentia toto illo tempore. Quod clarius apparet in propositione remissiua debiti: posset enim creditor id remittere, dicens: *nihil mihi iam debes*, quæ propositio esset vera, imo verificaret se ipsam; & tamen carentia debiti non esset toto tempore prolationis, sed solum in fine. Sic etiam potuissent remitti peccata per illa verba: *non ei amplius reus peccatorum suorum*; quæ propositio non deberet ad sui veritatem negare reatum pro toto tempore prolationis; sed solum pro fine. Nulla est ergo differentia, quoad hoc inter propositionem de præsenti affirmatiuam, & negatiuam, sed de vtraque dicere debemus, exigere exsistentiam, vel negationem obiecti pro fine prolationis. Ratio autem videtur esse, quia ante finem prolationis ille qui loquitur, nihil affirmat simpliciter, & absolute: non potest enim affirmare prædicatum, antequam illud proferat; si ergo non affirmat adhuc prædicatum, nihil restat, quod affirmet, & ideo absoluendo propositionem videtur illam totam tunc firmare, illique subscribere, atque ideo veritas obiecti tunc maxime attenda est.

Nulla est differentia inter propositionem de præsenti affirmatiuam.

129. *Obiicitur primo.* Contra hanc communem doctrinam obiici potest primo, quia verba non operantur, nisi prout significant: sed verba non significant complete, quando primum profertur vltima syllaba; ergo non operantur tunc, sed postea. Maior & consequentia videntur manifestæ: maior vero probatur, quia verba vt significent, necesse est quod veniant ad aures: non possunt autem venire instantanee, sed successiuè per motum localem; ergo non significant completè, & perfectè, quando primum profertur vltima syllaba, sed aliquantulum post.

130. *Respondeo.* Respondeo in primis negando minorem; nam sonus vltimæ syllabæ potest venire ad aures instantaneè, licet non secundum esse reale, bene tamen secundum esse intentionale, mittendo species sui, quę integra exiguam sphæram possunt instantaneè diffundi, vt dixi in lib. de Anima. Deinde, quidquid sit de hoc, dici potest verba, licet in illo instanti non significent quasi in actu secundo excitando speciem obiecti in audientibus, cæterum tunc habere iam rationem vocis significatiuæ; habent enim iam vim ad producendam speciem in tempore sequenti. Veritas autem propositionis vocalis non regulatur ab obiecto pro tempore, quo percipitur ab audiente, sed quo profertur à loquente; vt contingit etiam in propositione scripta, quæ quidem si sit propositio de præsenti, non debet verificari pro tempore, quo epistola legitur, sed pro tempore, quo scribitur. Sic etiam voces sunt quasi quædam epistolæ, quæ breuius transmittuntur ad aures: cæterum distinguendo illa duo tempora, non debent verificari pro tempore, quo ab auribus percipiuntur, sed pro tempore, quo à lingua formantur, & quasi scribuntur.

Veritas propositionis nō regulatur pro tempore quo percipitur ab audiente, sed quo profertur à loquente.

131. *Obiicitur secundo.* Secundo obiici potest, quia si veritas copulæ non regulatur pro tempore, quo profertur copula, sed pro tempore, quo absoluitur propositio; ergo dicendum est, consecrationem calicis nō fieri, donec absoluantur omnia illa verba: *noui & æterni testamenti*, &c. quia adhuc non completur integra propositio; & ob eamdem rationem apud Græcos non fiet conuersio, donec in consecratione panis absoluantur omnia illa: *hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*. Confirmatur primo, quia si diceres: *hoc est corpus meum humanum*, propositio non finitur, vsque dum dicatur, *humanum*, & per consequens pro illo vltimo instanti deberet verificari; ergo similiter, dum dicitur: *hic est sanguis meus noui testamenti*, &c. propositio non finitur, nec debet verificari nisi pro tempore, quo absoluuntur omnia illa verba. Ad hoc tamen diximus satis *sect.* 4. quod non oportet hic repetere.

Confirmatur.

Iam supra ad hoc responsum est.

132. *Obiicitur tertio.* Tertio, & difficilius obiici potest, quia verba, vt completè significent, debent esse iam omnino absoluta, & completa; propositio autem non intelligitur integre completa, donec constet, non adiici alia verba, quæ determinent priora: ergo ad hoc, vt fiat consecratio, non sufficit exspectare vltimum instans prolationis vltimæ syllabæ, sed rursus exspectari debet morula temporis sufficiens, vt constet, ibi sistere propositionem, & non progredi vlterius.

133. *Dices.* Dices; sufficit iam illa verba esse integre prolata sine animo addendi alia verba. *Sed contra*; quia ille animus interior non sufficit, vt verba externa habeant externam significationem, quam ex vi sua non possunt habere; sed verba de se non habent vim completam ad significandum, nisi vt taliter in ipsis sistitur, quod vlterius non progrediatur propositio; ergo donec verba habeant istam negationem vlterioris additionis, non intelliguntur habere totum id, quod requiritur ad integre, & complete significandum.

Sed contra.

134. *Confirmatur & explicatur difficultas.* Confirmatur & explicatur difficultas; quia si aliquis habens errorem internum circa exsistentiam Christi in Eucharistia, volensque hunc errorem exprimere, diceret: *Christus non est in Sacramento altaris*; post hæc autem verba immediate, veritus forte ne deferretur ad iudicium, adiungeret protinus eodem tenore hanc limitationem, *donec consecretur à Sacerdote*, ita vt audientes nullo modo potuerint intelligere, eum loquutum fuisse priora verba ex errore interno, sed potius voluisse proferre illam propositionem Catholicam *Christum non esse in sacramento, donec fiat consecratio*; videtur non incurrisse hæresim externam, & reseruatam, cum non exhibuerit aliquid exterius, ex quo eius error potuerit colligi; ergo illa priora verba de se non habuerant vim completam ad significandum illud obiectum, donec haberent adiunctam negationem alterius limitationis sequentis; alioquin ante verba posteriora incurrisset ille censuram hæretici; ergo similiter verba Sacerdotis, *hoc est corpus meum*, non significant complete suum obiectum, donec careant limitatione subsequenti: nam si Sacerdos immediate post illa adiungeret aliquam limitationem, vt si diceret, *hoc est corpus meum, sicut est corpus Petri*, vel aliquid huiusmodi, audientes non conciperent obiectum affirmari absolute, sed sub conditione; ergo etiamsi Sacerdos dixisset priora verba sine intentione addendi alia, non fit consecratio, donec cum effectu alia non addantur.

135. *Soluitur difficultas.* Video difficultatem, sed tamen non credo, posse dici, expectandam talem morulam, vt verba habeant effectum; tum quia omnes Theologi cum S. Thoma videntur supponere fieri conuersionem,

quamprimum finiuntur,& proferuntur verba; tum etiam, quia sequeretur, si Sacerdos immediate post prolationem verborum moreretur,non fieri conuersionem,quia in tali etiam casu non possent audientes scire, an ille iam cessasset loqui,an vlterius progressurus esset, & limitaturus propositionem, si viueret, quod etiam in absolutione sacramentali, & aliis formis Sacramentorum dicendum esset;& sane durissimum videtur, & contra communem sensum doctorum, & indoctorum. Respondeti potest aliquando quidem determinati vim significatiuam verborum per sistentiam, seu per negationem vlteriorem additionis, quod non videtur posse negari, sicut etiam in propositionibus scriptis videmus per additionem vnius puncti determinari sensum propositionis, quæ tamen ante additionem puncti suspensa erat, & indifferens ad sistendum, vel progrediendum. Nec satisfacit dicere, illam negationem esse conditionem,non vero rationem, quasi formalem ad significandum, quia in præsenti non potest distingui talis conditio à ratione formali: cum vtriusque cognitio deseruiat in audiente ad excitandam cognitionem obiecti, & per consequens vtrique competit definitio signi instrumentalis. Cæterum adhuc dici potest, aliquando antecedenter ad istam negationem dari sufficiens fundamentum in ipsis verbis, vt audientes nihil aliud exspectantes, ex circumstantiis,quibus verba proferuntur, possint concipere sensum absolutum, & ibi sistentem:quod quidem potissimum habet locum in verbis sacramentalibus,quæ quotiescumque à fidelibus audiuntur serio proferri, omnes prudenter concipiunt, ea verba sine vlla limitatione proferri;quare licet postea videntes,re ipsa ibi sistere loquentem,intelligant magis expresse,sensum fuisse ibi perfectum,& absolutum: cæterum adhuc ante illam morulam potuerunt sufficienter hoc intelligere, vt constat ex omnium audientium experientia. Deinde addo, etiam in casu, quo verba ex circumstantiis non ostenderent, an ibi sistendum esset, adhuc verificanda esse, quando proferuntur,non vero pro tempore sequenti post morulam:quia verba de præsenti significant, quantum possunt coëxsistentiam obiecti; ergo significant exsistere obiectum, quando exsistunt ipsa verba: ergo non significant exsistere obiectum post morulam aliquam;sed tunc in fine saltem exsistentiæ verborum:ergo pro tunc debent verificari; ergo tunc deberet fieri conuersio, & non in tempore sequenti post morulam.

Respondeti potest.

136. *Instabis.* Dices, ergo in prædicto casu verba operantur, priusquam haberent completam significationem: non enim significarent complete, donec transiret aliqua morula post prolationem,& tamẽ operarentur in fine prolationis. *Respondeo.* Respondeo, nunc de facto verba non operari,donec complete, & determinate significent;quia(vt supra dixi)nunc de facto ante illam morulam sufficienter reddunt sensum completum; cæterum in illo casu operarentur,non quidem antequam significarent simpliciter, quantum est de se, sed antequam significaret clare, & absque ambiguitate, ita vt posset distincte percipi eorum sensus determinatus ab audientibus. *Notandum.* Pro quo aduerte,aliud esse, verba aliqua non facere sensum completum, aliud vero non exprimere distinctè, & clare suum obiectum;ita vt ab omnibus facile percipiatur.Nam vox æquiuoca significat quidem, & facit sensum perfectum,& absolutum;non tamen facile percipitur ab audientibus,pro quo ex pluribus significatis supponatur ex intentione loquentis: sed, hoc non obstante, adhuc verba æquiuoca, antequam eorum determinatus sensus à loquente explicetur, habent suam significationem,& sensum absolutum,& completum:vnde qui dicit, *ego te absoluo*, cum intentione absoluendi Petrum, vere eum absoluit, licet adsint alij Confessi etiam, & de quibus singulis possent verba illa intelligi; quia æquiuocatio verborum non tollit, quod vere proferantur ad supponendum pro Petro, licet id clare non percipiatur:ille enim,qui æquiuoce loquitur, vere loquitur, licet obscure; alioquin nec illi, qui hieroglyphicis loquuntur, nec Prophetæ, aut Sibyllæ loquuti fuissent, quia sensus determinatus verborum propter obscuritatem non percipitur. Sic etiam qui characteribus Hebraïcis absque punctis scribunt, vere scribunt, & scriptura illa habet sensum perfectum, licet propter defectum punctorum non facile percipiatur determinatus sensus,quem scriptor intendebat ex multis, quos illi characteres possunt significare. Sufficit ergo ad loquendum ponere voces, vel scripturam, quæ instituta est ad significandum id, quod loquens intendit dicere, licet eadem vox, vel scriptura ad plura alia significanda instituta sit.

137. *Hoc supposito quid dicendum sit.* Hoc ergo supposito, dicendum est,verba illa,vbi primum proferuntur, etiam ante morulam sequentem, habere iam ex intentione loquentis suam significationem, & sensum perfectum, licet propter æquiuocationem aliquam, quam habent,non facile possit percipi ab audientibus eorum sensus determinatus, donec per illam morulam, & sistentiam magis explicetur intentio precedens loquentis.Nam sicut illud pronomen *te*, in forma absolutionis est æquiuocum, & indifferens de se ad supponendum pro hoc, vel illo pœnitente, quæ indifferentia debet determinari per intentionem proferentis; sic verba illa, *Hoc est corpus meum*, sunt de se æquiuoca, & indifferentia ad faciendum sensum absolutum, & completum, vel ad faciendum sensum conditionatum,& incompletum adiuncta cum aliis. Vnde sicut sensum illius pronominis *te* cognoscimus,vel ex declaratione subsequenti ipsius loquentis,vel ex aliis circumstantiis, verbi gratia, quia Petrus solus ex omnibus præsentibus confessus fuerat, licet reuera verba absolutionis se ipsis,& independenter ab iis circumstantiis extrinsecis habeant suam significationem completam:sic sensum verborum consecrationis cognoscimus distincte, vel ex declaratione Sacerdotis, qui suam intentionem præcedentem declarat, vel ex circumstantiis: quia Sacerdos in altari loquens intelligitur velle significare sensum absolutum,& completum per illa verba,sed independenter ab ea declaratione,& circumstantiis verba se ipsis habent suam significationem completam, licet obscuram, propter æquiuocationem, & indifferentiam intrinsecam ad plures sensus.

138. *Addi potest.* Adde, in tantum verba habere sensum completum ante morulam sequentem, vt nisi de facto addatur postea aliqua limitatio, semper iudicentur fuisse absolute prolata, etiamsi limitatio addi non potuerit,nisi aliquæ circumstantiæ contrarium positiue suadeant, vt constat ex omnibus aliis materiis. Nam in testamento,verbi gratia,si aliquis in articulo mortis coram notario, & testibus diceret, *Ego instituo Petrum haredem*, & statim perderet vsum loquelæ, procul dubio hæres censeretur institutus; quia licet potuisset propositio illa vlterius progredi,& addi aliqua conditio, vel limitatio, illa tamen propositio de se potest etiam facere sensum absolutum, & interim dum contrarium non probatur, ita censetur prolata. Idem est, si dicat, *Stichum seruum tuum libertate dono*, & statim amittat loquelam;

loquelam; manebit etiam liber quantumuis propositio illa potuisset aliqua conditione addita limitari. Idem erit in matrimonio, si in eodem articulo constitutus dicat, *accipio te in meam*; & in professione Religiosa, si proferat verba Professionis, & statim perdat loquelam, licet vterque potuisset addere particulas limitantes; & in materia iustitiæ: si enim petam à moribundo remissionem debiti, & dicat: *remitto*, & statim amittat sensum, manebo securus in conscientiâ, licet ipse potuisset aliquid verbo illi addere, quo remissionem limitaret. Ex quibus omnibus constat, verba præcedentia, licet clarius sensum absolutum exprimant per sistentiam liberam subsequentem, independenter tamen ab ipsa habere vim sufficientem ad significandum; ergo verba consecrationis etiam sude prolata possent complete significare, licet non constaret ita clare intentio proferentis, provt nunc de facto constat ex circumstantiis extrinsecis, in quibus proferuntur.

139. *Illatio.* Vnde rursus infero, quando etiam de facto subsequitur illa morula, & cessatio, per quam clarius percipitur sensus verborum præcedentium, illam tamen non esse formaliter loquutionem, aut partem loquutionis, sed signum aliquod ducens in clariorem cognitionem loquutionis præcedentis: nam loqui est manifestare mentem præsentem loquentis: quamuis enim loquar de rebus præteritis, manifesto mentem præsentem, hoc est, notitiam, quam nunc habeo de rebus præteritis, vel de mente, quam heri habui, & hoc est essentiale omni loquutioni: cessatio autem morulæ sequentis non manifestat vllo modo mentem tunc præsentem, sed quæ fuit, quando verba proferebantur; quia ad cessationem, & silentium non requiritur necessario influxus præsens, nec vlla attentio, aut intentio præsens etiam virtualis, & implicita, sed sufficit præteritus influxus, & intentio, qua potius volui loqui illa sola verba: possum enim postea cogitationem alio omnino diuertere, & nihil cogitare de silentio. Finge enim, aliquem habere dominium in somnum, ita vt volens dormire, statim dormiat: hic posset velle proferre verba consecrationis sola, &, iis prolatis, statim dormire: tunc ergo silentium subsequentis morulæ non significaret mentem, vel intentionem præsentem (iam enim dormit) sed præteritam; ergo illud silentium, & cessatio non est loquutio, sed effectus intentionis præteritæ, & ostendens mentem, & intentionem præteritam, quasi effectus subsequens; non quasi loquutio, sed vt effectus loquutionis. Prius ergo præcessit tota loquutio integra in ratione loquutionis, & cum significatione tota, quæ est propria loquutionis. Nam voces humanæ significant supponendo pro rebus, hoc est, ponuntur loco rerum, vt dicitur in Summulis: supponunt vero pro rebus, quando actu ponuntur, non postea; ergo tota suppositio vocum habetur ante illam morulam sequentem, quæ non supponit, sed solum ostendit clarius, pro quibus rebus suppositerint voces ante prolatæ: non ergo significat illa cessatio subsequens, sicvt significant voces supponendo, qui est proprius modus significandi loquutionis; sed significat alio modo, vt effectus loquutionis præteritæ. Verba itaque consecrationis habent totam suam significationem, quæ est propria loquutionis humanæ, ante illam morulam, atque ideo habent virtutem ad operandum; ad quam sufficit loquutio significans per modum loquutionis.

Tota suppositio vocum habetur ante morulam sequentem.

140. *Ad exemplum superius respondetur.* Restat respondere ad exemplum illud de proferente verba hæretica animo hæretico, & addente statim limitationem, quo casu non videtur esse hæreticus externus, nec incurrere censuram. Ad quod exemplum olim conabar assignare discrimen inter censuram, & effectum consecrationis, in quem sensum video alios recentiores Theologos postea inclinasse: sed reuera eadem videtur ratio de vtroque; nec video, si verba habeant completam significationem humanam, cur debeat ille excusari ab incurrenda censura. Cur enim plus requiritur ad incurrendam censuram, quam ad celebrandum contractum legitimum matrimonij? Et tamen, si quis proferat formam matrimonij cum debita intentione conficiendi sacramentum absolute, & prolatis verbis, *accipio te in meam*, postea, mutato animo, addat, *si dederis dotem*, non dicemus matrimonium non fuisse validum: eadem enim est ratio de illo sacramento, & de aliis, de omnibus quippe vniuersaliter dicunt Theologi, quod, prolatis verbis formæ, & applicata materia, statim perficitur sacramentum. Sufficiunt ergo illa verba cum intentione absoluta prolata ad pariendam mutuam obligationum in vtroque coniuge: ad quam tamen obligationem requiritur contractus humanus, & per consequens manifestatio externa sufficiens obligationis, & consensus. Si ergo datur in illo casu talis manifestatio externa sufficiens, licet propter illam conditionem statim additam non percipiatur, eodem modo videtur, dari manifestationem externam hæresis, sufficientem ad incurrendam censuram in nostro casu, licet propter particulam statim additam non percipiatur, & ideo in foro externo non iudicaretur Hæreticus, nec puniretur, non propter defectum culpæ etiam externæ, sed propter defectum probationis sufficientis: sicut & ille coniux in foro externo non declararetur verus coniux, non propter defectum veri consensus etiam exterius manifestati, sed propter defectum probationis sufficientis.

141. *Confirmatur applicando argumentum.* Confirmatur applicando argumentum supra factum; si enim aliquis animo hæretico dixisset, *Christus non est in Eucharistia*, & statim perderet vsum linguæ, & sensuum, vel somno correptus repentino dormiret, nemo dicet, illum non incurrisse censuram contra Hæreticos latam; ergo iam posuerat signum externum suæ hæresis sufficiens ad incurrendam censuram: tunc enim non incurreret illam propter morulam, & cessionem sequentem, cum illa non esset libera nec humana, atque ideo solum incurreret propter verba positiua prius prolata, quæ cum sint eadem tunc etiam quando postea addit limitationem, videtur eadem pœna tunc incurrenda, licet in foro externo non possit probari. Suppono enim, ad eiusmodi censuram non requiri, quod delictum possit in foro externo probari, cum sæpe sint delicta occulta, quæ saltem per accidens non possunt probari, sicut etiam in nostro casu per accidens non posset probari propter verba subsequentia dolose addita.

142. *Denique hic videtur sensus esse Theologorum.* Denique hic videtur esse sensus Theologorum, qui licet hunc casum in terminis non proponant, implicite tamen eum videntur comprehendere in regula vniuersali, quam tradunt, quod scilicet loquens per verba æquiuoca, quæ plures sensus habere possunt, intendens tamen sensum hæreticum, incurrit censuram, licet in foro externo non possit delictum probari propter amphibologiam verborum, quibus vsus est. Sic docet P. Suarez *tom. 5. in 3. part. disput. 4 sect. 3 num. 18.* & postea *disp. 21. de Fide sect. 2. n. 10.* quem sequitur P. Thom. Sanchez *lib. 2.* in Decalog. *cap. 8. n. 26.* A fortiori ergo in casu nostro, in quo vtitur verbis determinate significantibus, & animo significandi hæresim internam, solumque habentibus amphibologiam propter explicationem,

aut

141. Objectio 14.

142. Respondeo

164. Infirmus non habet obligationem ad Eucharistiam.

145. Secunda Pars Resp.

146. Secunda Pars Resp.

147. Non sufficit una vel tres fides formales.

148. Infidelis

149. Respondeo

de exsistentia absoluta obiecti. Ratio autem est, quia ad loquendum veraciter in vniuersum sufficit, si loquens sciat conformitatem verborum cum obiecto, seu verba non significare aliud quam sit: ille autem, qui præcognoscit verba afferre secum exsistentiam obiecti, iam scit, verba non significare aliud, quam sit ex vi eorum verborum; ergo loquitur absque mendacio: propositio autem mere speculatiua, cum non possit ponere suum obiectum, debet præsupponere in loquente notitiam aliunde obiecti exsistentis independenter à prolatione verborum. Sacerdos ergo proferens illa verba loquitur ex scientia illa, qua scit, non futura verba absque exsistentia obiecti: rursus loquitur ad manifestandam mentem, & notitiam absolutam, quam habet de exsistentia obiecti: non quidem notitiam, quam habet antecedenter ad verba, sed dependenter ab ipsis verbis: potest enim aliquis per loquutionem manifestare mentem, & notitiam, quam habet dependentem ab ipsa loquutione & verbis. Sic aliquis potest scribere alteri in hæc sola verba: *Iam non poteris amplius dicere, te non vidisse scriptam à me aliquam propositionem*; & tamen qui hæc scribit, non scit illud esse verum absolute, nisi dependenter ab ipsa scriptura: manifestat ergo per scripturam scientiam, quam habet dependenter ab ipsa scriptura. Sic ergo poterit Sacerdos manifestare per hanc loquutionem scientiam, quam habet dependenter ab ipsa loquutione: non est ergo necesse, quod præcedat veritas formalis verborum, antequam operentur.

150. *Verba tamen habent aliquam veritatem pro illo priori.*

Cæterum propter auctoritatem sancti Thomæ supra adductam, adhuc possumus defendere, verba pro illo priori habere aliquam veritatem; quia verba pro illo priori, pro quo intelliguntur operatiua, intelliguntur iam verba, non vtcumque, sed verba Christi loquentis per os Sacerdotis, & affirmantis, illud esse suum corpus: eo autem ipso, quod intelligantur verba Christi, intelliguntur cum infallibilitate orta ex ipso loquente, & cum necessitate ad conformitatem cum obiecto, & cum repugnantia ad difformitatem; ergo iam pro illo priori non intelliguntur præscindere omnino, & habere indifferentiam ad veritatem, vel falsitatem, sed intelliguntur iam cum determinatione ad veritatem, quæ quidem determinatio, & necessitas ponendi obiectum, seu conformitatem cum illo, potest dici veritas radicalis, & antecedens ad omnem denominationem extrinsecam prouenientem ab obiecto; & hæc veritas est essentialis, & intrinseca in omni cognitione Diuina, & in omni actu fidei, & in omni loquutione Dei prout talis est, quare cum verba consecrationis antecedenter ad operationem sint loquutio Christi, necesse est, quod pro illo priori intelligantur cum hac veritate radicali. Et hunc sensum videtur intendere sanctus Thomas vbi supra, nam post illa verba statim adiungit, *Sic enim se habet Verbum ad res factas per Verbum*; quasi dicat, verba consecrationis ex eo, quod sint verba Dei, debere præintelligi cum infallibilitate propria omnis loquutionis Diuinæ. Alij aliter explicant sanctum Thomam; sed non satis ad eius mentem.

SECTIO VII.

Quid significent pronomina, hoc, *&* hic, *posita in verbis consecrationis.*

151. COntra doctrinam sectionis præcedentis manet adhuc peculiaris difficultas orta ex illo pronomine, *hoc*, & *hic*, quæ videntur supponere pro aliquo præsenti tunc quando proferuntur; tunc enim designant accidentia præsentia; ergo significant id, quod tunc est sub accidentibus illis; alioquin possent esse vera verba, licet non essent præsentia accidentia, quando profertur illud, *hoc*. Si autem supponit pro eo, quod tunc est sub accidentibus, verificabitur de ipso pane: tunc enim substantia panis est sub accidentibus; ergo si verba intelligantur de præsenti in rigore, non possunt esse vera.

Controuersia de significato pronominis hoc.

Hac occasione controuerti solet late de significato illius pronominis, *hoc*, in verbis consecrationis, quam quæstionem latissime tractat Vasquez *disput.* 201. & quidem hæretici inde sumunt ansam ad suum errorem confirmandum de permanentia panis: nam illud, *hoc*, quando profertur, debet supponere pro pane tunc præsenti; illud autem non potest esse corpus Christi, nisi figuratiue; ergo illud, *est*, non debet intelligi in toto rigore, sed per tropum.

152. *Quidam dicunt significari panem.* Alexand.

Ex Catholicis aliqui dicunt, per illud, *hoc*, significari quidem panem, sed vt signum corporis Christi futuri sub accidentibus, vt sensus sit: *significatum per hoc est corpus meum*: pro qua sententia refertur Alex. *in 4. q. 10. memb. 4. art. 2. §. 3.* qui tamen vt errorem hæreticorum vitaret, addit, ex intentione Sacerdotis demonstrari panem vt signũ corporis Christi transsubstantiandum in ipsum. Ab hoc modo explicandi parum differt Bonauent. *d. 8. p. 1. art. 1. q. 1.* qui dicit, illud, *hoc*, supponere pro pane, sed sensum verborum esse: *hoc panis est*, id est, *transit in corpus Christi.* Bonauent.

153. *Vtraque explicatio reiicitur.*

Vtraque explicatio reiicitur, quia neutra intelligit proprie illud verbum *est*, prout re vera debet intelligi, & prout intelligitur à Tridentino *sess. 13. c. 4.* vbi dicitur Christum illis verbis dixisse, *vere corpus suum esse id, quod sub specie panis offerebat*; non offerebat autem panem, sed corpus suum sub specie panis: non ergo loquebatur de pane, quia de illo non poterat vere dicere, esse corpus suum, sed vel significare corpus suum, vel transire in illud, quorum neutrum est, *esse corpus suum*. Nec sufficit id, quod addit Alexander; quia verba non possunt proprie reddere illum sensum: *significatum hoc signo, quod est panis, transsubstantiandum in corpus meum, est corpus meum*; atque ideo conuersio non fieret ex vi, & significatione verborum, sed ex voluntate Dei, quam verba in rigore non significant.

154. *Communis sententia.*

Alij ergo communiter dicunt illud, *hoc*, significare indiuiduum vagum entis, vel substantiæ exsistentis sub his accidentibus, quod est prædicatum commune pani, & corpori Christi; quem sensum licet non omnes eodem modo explicent, in re tamen ipsa fere conueniunt, nec potest esse dissensio alicuius momenti. Oportet tamen caute loqui, & aliquos loquendi modos minus proprios vitare. Fateor itaque, illud, *hoc*, significare determinate, & non vage, hæc accidentia panis, quæ adsunt sensibilia, & præsentia, nec quoad hoc habere significatum vagum, sed determinatum: hoc tamen non est significatum rectum, sed de connotato: significatum enim rectum non sunt accidentia, sed substantia contenta sub his accidentibus. Vnde oritur aliud discrimen, quod licet daremus, accidentia significari vt actu præsentia iam tunc quando profertur illud *hoc*, substantia vero contenta sub illis non significatur præcise vt tunc contenta, sed in fine prolationis, pro quo tempore debet propositio verificari. Dicimus ergo, illud, *hoc*, verificari quidem de corpore Christi, contento sub illis accidentibus in fine prolationis verborum, non tamen significare illud determinate, sed sub conceptu confuso, & vago, indifferenti de se ad panem, & ad corpus Christi, & ad quamlibet aliam substantiam, quæ in fine prolationis esset sub illis accidentibus; sensus enim est: *id quod substat his accidentibus*

Illud hoc verificatur quidem de corpore Christi, sed sub conceptu confuso.

accidentibus in fine prolationis, eſt corpus meum. Vnde propoſitio non eſt identica; quia per, *corpus meum*, ſignificatur corpus Chriſti determinate: per illud vero, *hoc*, non ſignificatur determinate, ſed vage ſub conceptu indifferenti de ſe ad plures ſubſtantias: nam licet de facto ſolum corpus Chriſti ſit contentum ſub illis accidentibus; per illum tamen conceptum non repræſentatur magis corpus Chriſti, quam quælibet alia ſubſtantia; & in hoc ſenſu verum eſt, per illud, *hoc*, ſignificari aliquid commune pani, & corpori Chriſti: non quod verificetur vllo modo de pane antea præſenti, ſed quod conceptus de ſe ſit indifferens, ac quamcunque ſubſtantiam contentam ſub illis accidẽtibus in fine prolationis; ſicut cum dico: *Petrus eſt Prætor huius ciuitatis*, conceptus Prætoris eſt magis communis, quam conceptus Petri; quia licet de facto verificetur ſolum de Petro, qui ſolus eſt de facto Prætor in hac ciuitate, conceptus tamen ille de ſe eſt indifferens, & communis ad quemlibet, qui eſſet Prætor huius ciuitatis. Sic etiam illud *hoc*, ſeu contentum ſub his accidentibus eſt quidem conceptus determinatus ad hæc accidentia, ſed indifferens de ſe ad contentum ſub illis; atque ideo eſt terminus partim ſingularis determinatus, ſcilicet quoad ſignificatum obliquum, quod ſunt accidentia; partim ſingularis vagus, quoad contentum ſub illis accidentibus.

155. *Quomodo ſignificet accidentia.*

An vero illud *hoc* ſignificet ex ſe de connotato accidentia iam tunc præſentia, quando profertur; an ſolum præſentia in fine prolationis verborum? Licet daremus eſſe determinatum ad accidentia, quæ iam tunc ſint præſentia, nihil fieret contra nos, vt dixi: quia non ideo ſupponit pro contento iam tunc ſub illis accidentibus: poſſet enim ſignificare *contentum in fine prolationis ſub accidentibus iam tunc præſentibus, quando profertur.* Sed re vera non videtur, quantum eſt ex vi ſuæ ſignificationis, habere hanc neceſſitatem, nec determinare accidentia iam tunc præſentia. Nam in communi, & proprio modo loquendi eamdem vim habere videtur particula demonſtratiua, *Ecce*, quam habeat illud *Hoc*. Vnde P. Vaſquez dicta *diſput.* 201. *num.* 41. fatetur, validam fore conſecrationem per illa verba: *Ecce corpus meum.* Videtur autem quod ad veritatem huius propoſitionis ſatis ſit, ſi in fine prolationis oſtendatur id, quod demonſtratur. Dixi tamen, id ſufficere, quantum eſt ex vi ſignificationis: aliunde enim ad conſecrationis valorem requiritur omnino ex inſtitutione huius ſacramenti, quod materia ſit præſens ab initio prolationis formæ; nec ſufficit eſſe præſentem poſt inchoata, vt oſtendi in ſuperioribus; illud tamen non oritur ex præciſa ſignificatione illius pronominis, *hoc*, ſed ex aliis capitibus. Addo, neque ex eadem ſignificatione præciſa videri neceſſarium, quod illa accidentia ſint præſentia in fine prolationis verborum. Requiritur quidem, quod in fine prolationis ſit corpus Chriſti ſub illis, vt propoſitio verificetur de præſenti, vt diximus: non tamen videtur neceſſarium ad veritatem propoſitionis de præſenti, quod in fine propoſitionis adhuc ſint præſentia loquenti accidentia, per quæ aliquid demonſtrat; quod videtur ex communi vſu hominum comprobari; tranſeunte enim Petro coram nobis, poſſum ego dicere: *hic eſt Prætor huius ciuitatis*; licet quando abſoluo propoſitionem, iam non appareat, dum tamen tunc adhuc ſit Prætor. Senſus ergo illius pronominis demonſtratiui non eſt alligatus ad accidentia præſentia tunc, quando profertur pronomen determinate, neque etiam quando abſoluitur propoſitio determinate, ſed vage, ſcilicet, ſub accidentibus præſentibus, dum loquor, continetur corpus Chriſti in fine prolationis verborum.

156. *Difficultas eſt ex verbis Chriſti.*

Contra hæc tamen eſt difficultas orta ex verbis illis Chriſti præcedentibus: *Accipite, & manducate ex hoc omnes.* Nam ſi illud *hoc* ſignificat contentum ſub illis accidentibus in fine propoſitionis; ergo in illis verbis præcedentibus Chriſtus loquebatur de pane, quem debuit ſignificare per illud *hoc*; quia in fine illorum verborum, *comedite ex hoc omnes*, contentum ſub illis accidentibus erat panis: ſi ergo inuitauit ad comedendum ex contento ſub illis accidentibus in fine verborum, inuitauit vtique ad comedendum ex pane; aliud ergo debet eſſe ſignificatum illius pronominis *hoc*, ne dicamus, Chriſtum non cohærenter loquutum mutando eius ſignificationem in paucis verbis. Nec valet dici, quod Euangeliſtæ non referunt Chriſtum dixiſſe: *comedite ex hoc*, ſed ſolum *comedite.* Satis enim eſt, quod Eccleſia id dicat ex traditione, quam ab Apoſtolis accepit: & eadem difficultas manet in calice, vbi Euangeliſtæ referunt dixiſſe: *bibite ex hoc omnes.* Et quamuis non dixiſſet explicite, implicite tamen dixiſſe videtur; offerens enim ad comedendum, & dicens: *accipite, & comedite*, de aliquo intelligebat, & per conſequens deſignare videbatur id, quod habebat in manibus.

157. *Quinam facile reſpondeant huic argumento.*

Huic argumento facile reſpondebunt, qui dicunt, Chriſtum prius conſecraſſe, quam diceret: *accipite, & comedite*; tunc enim illud *hoc* deſignaret corpus Chriſti abſque dubio, quod iam continebatur ſub illis accidentibus. Nam licet Eccleſia videatur alium ordinem ſupponere, quatenus dicens: *hoc eſt corpus meum*, videtur reddere rationem illius prioris dicti: *accipite, & comedite*; ſed tamen in re idem videtur eſſe dicere: *hoc eſt Corpus meum*; *ideo accipite, & comedite*, prout iuxta hanc ſententiam Chriſtus dixit; & dicere: *accipite, & comedite, quia hoc eſt corpus meum*, prout Eccleſia refert. Sed quidquid de hoc ſit, ad argumentum aliter reſpondetur, etiamſi illa verba dicta fuerint à Chriſto ante conſecrationem, illud tamen, *hoc*, non referri determinate ad id, quod tunc erat ſub accidentibus, ſed ad id, quod eſſet in fine loquutionis, in quo eſt diſcrimen illorum verborum, *comedite ex hoc*, ab illis aliis: *hoc eſt Corpus meum.* Illa enim priora non ſunt aſſertiua, ſed præceptiua; poſteriora vero ſunt aſſertiua, ad quorum veritatem requiritur, vt obiectum tale ſit tunc, quale tunc affirmatur eſſe; & ideo Tridentinum ex veritate illius aſſertionis collegit, Chriſtum fuiſſe iam ſub ſpeciebus ante vſum, & ſumptionem: *nondum enim* (ait *ſeſſ.* 13. *cap.* 3.) *Euchariſtiam de manu Domini Apoſtoli ſuſceperant, cum vere tamen ipſe affirmaret, corpus ſuum eſſe, quod præbebat.* Debebat ergo illud, *hoc*, referri ad id, quod in fine propoſitionis erat ſub ſpeciebus: at in prioribus verbis non ita; quia per illa non affirmabatur, ſed præcipiebatur comedi id, quod eſſet ſub ſpeciebus: tunc ſcilicet, quando acciperetur ad comedendum; quantum enim eſt ex vi illorum verborum, etiamſi tunc nulla eſſet ſubſtantia ſub illis accidentibus, poſſet dici: *accipite, & comedite ex hoc*; ſenſus enim eſt: *comedite ex eo, quod ſub illis accidentibus erit, quando accipietis illud*; nam illud verbum, *accipite*, diſtrahit ſignificationem pronominis *hoc*, ad id, quod erit, quando dabitur. Sic enim qui infundit vinum in calicem, poteſt, antequam omnino infundat, dicere: *accipite, & bibite ex hoc*, ſcilicet ex illo, quod accepturi ſunt in calice ſtatim porrigendo, non ex illo, quod iam tunc ſit in calice. Similiter ergo porrigens Chriſtus accidentia panis, poterat inuitare ad comedendum *ex hoc*, nempe ex eo, quod accepturi erant

Ad argumentum aliter reſpondetur.

ſub

sub illis accidentibus statim, actione non interrupta, porrigendis.

158. *Instantia.* Dices: si habens in manu pomum diceres mihi, accipe, & comede ex hoc, quia est cibus saluberrimus; & post dicta illa verba, antequam dares illud, extendente me iam manum ad illud accipiendum, conuerteretur in lapidem, vel lignum; non putarem me inuitatum ad eius esum, sed illius potius quod prius habebas, quando dixisti: *comedite ex hoc.* Cum ergo Christus haberet panem in manu, quando dixit: *accipite, & comedite ex hoc*; si, volentibus discipulis accipere, conuersus est in carnem, non putabunt se ad illius esum inuitatos per priora verba, sed illius, quod prius ostenderat.

159. *Dilnitur.* Respondetur, quidquid sit de antecedenti, negando consequentiam: nam in priori casu non solum mutata fuisset substantia pomi in lapidem, vel lignum, sed etiam accidentia illa, quæ designata fuerant in obliquo ex intentione loquentis per illud *hoc*; sensus enim illorum verborum videtur esse: *comede ex eo, quod dedero tibi sub his accidentibus*; lignum autem, vel lapis non datur iam sub illis accidentibus, sed sub aliis, quæ neque in obliquo fuerant designata per illud *hoc*. At vero in nostro casu accidentia panis manét semper eadem, quæ fuerant designata; ideo licet non maneat eadem substantia, manet tamé, quod designatum est sub illis accidentibus ex intentione loquentis. Quando vero verba verificentur, an in vltimo instanti ipsis intrinseco, vel extrinseco, vel in tépore? quæstio est communis omnibus sacramentis, quam tractauimus supra *disp. 4. de sacramentis sect. 7.* Videatur, quæ ibi diximus, & applicetur ad verba cõsecrationis, quæ etiã debent verificari, quod primum vltima syllaba profertur sufficienter ad faciendum sensum, & significandum.

SECTIO VIII.

Vtrum per plures formas consecrationis simul possit consecrari eadem materia?

160. *Non est dubium quin fiat valide.* DVpliciter hoc quæri potest; primo, an fiat valide? secundo, an fiat etiam licite? De primo non est dubium; quia etiamsi verba concurrerent physice, adhuc possent plures formæ concurrere; sicut etiam in naturalibus videmus concurrere aliquando plura agentia, quorum quodlibet secundum se sufficeret ad eumdem effectum: sic ergo possent omnia illa verba adunari, & concurrere, attemperando suum concursum. Loquendo tamen de causalitate morali, qualis est hæc, nulla est repugnantia, & quoad hoc quæstio generalis est de omnibus Sacramentis.

161. *Quæritur an fiat licite. Oritur difficultas ex consuetudine Ecclesiæ.* Maior est dubitatio, an fiat licite? Oritur autem difficultas ex consuetudine Ecclesiæ, quæ licet olim non fuerit recepta in omnibus Ecclesiis; nunc tamen stricte præcipitur obseruari in omnibus; vt habetur in nouo Pontificali edito iussu Clementis Octaui, cuius ritum percipit Pontifex obseruari ab omnibus Episcopis. Consuetudo autem est, vt presbyteri, quando ordinantur, consecrent omnes simul cum Episcopo eamdem materiam. Ex alio autem capite videtur hoc ex se illicitum; quia in primis exponunt se taliter consecrantes morali periculo reiterandi verba super materiam consecratam, quod de se est malum; nam quantumcumque curent simul finire verba, non potest, qui aliquis alios præcedat; post quem alij omnes non consecrabunt, & per consequens proferent verba super materiam consecrata. Deinde sæpe sæpius continget, aliquem eorum absoluere verba ante Episcopum: & per consequens Episcopus, qui est principaliter celebrans, non consecrabit. Rursus ille, qui consecrauit, siue vnus sit, siue plures, non perficit Sacrificium, siquidem solus Episcopus sumit postea vtramque speciem consecratam, non potest autem Sacerdos consecrare, nisi cum animo sumendi materiam consecratam; ergo illa consuetudo de se videtur illicita.

162. *Durandus dixit hanc consuetudinem esse abolendam. Alij dicunt esse licitam quia solus Episcopus consecrat.* Propter hæc Durandus, & alij relati à Suarez *disp. 57. sect. 4.* & à Vasquez *disp. 128. cap. 2.* dixerunt, eam consuetudinem esse abolendam. Cæterum hæc censura iam non caret temeritate, cum opponat se non solum consuetu lini, sed præcepto Summi Pontificis iubentis eam vbique retineri. Alij ergo censent, illam consuetudinem esse licitam, eo quod Episcopus solus dicat verba animo consecrandi, cæteri autem proferant ea recitatiue, & materialiter, & quasi vt discant ab Episcopo; quibus verbis postea celebraturi, & consecraturi sunt, quod in primis probant, quia in Pontificali vetustissimo dicebatur, quod tales Presbyteri dicant omnia cum Episcopo, *sicut si celebrarent*; ergo non celebrant, sed dicunt solum celebrare. Deinde, quia alia sunt verba Canonis, quæ solum dicunt recitatiue, qualia sunt alia: *Calicem salutaris accipiam*, &c. *Sanguis Domini nostri Iesu Christi custodiat*, &c. Ergo idem dici potest de verbis consecrationis.

163. *Hæc sententia defendi non potest.* Hæc sententia nullo modo defendi potest; primo, quia in nouo Pontificali sæpe sæpius dicitur, illos Presbyteros celebrate, seu concelebrare cum Pontifice: deinde, quia serio monentur ibi, vt curent omnino simul absoluere verba consecrationis cum Episcopo; quod si ab eis materialiter solum proferrentur, nullum esset periculum in eo, quod proferrentur post Episcopum. Denique, quia in consecratione Episcopi eadem consuetudo seruatur, vt Episcopus denuo consecratus celebret cum Episcopo consecrante, & consecret eamdem materiam: imo (teste P. Vasquez vbi supra) in Ecclesia Græca Episcopo celebrante, semper adest alius Presbyter consecrans simul cum Episcopo eamdem materiam.

164. Neque obstant illa verba, *sicut si celebrarent*; tum quia illud *sicut*, non semper denotat improprietatem; tum etiam, quia solũ denotant, quod non seorsim celebrãt, sed concelebrant. Deinde, quidquid sit, an alia verba dicant tantum recitatiue, de verbis tamen consecrationis dubitari non potest, quod dicãtur animo consecrandi, vt constat ex supradictis.

165. *Alij dicunt ex omnibus fieri vnum ministrum.* Ideo alij dicunt, quod ex omnibus fit vnus minister, & vna forma totalis ex pluribus partialibus; quæ licet alij aliis prius absoluant, parum refert, quia non fit conuersio vsque ad omnium prolationem. Quomodo autem hoc fiat, varie, explicant: quidam enim dicunt, intentionem singulorum esse non consecrare, donec alij absoluant. Sed contra hoc est; Primo, quia non est in potestate proferentis verba sacramentalia supra debitam materiam suspendere eorum effectum aliquo breuissimo tempore; alioquin etiam posset suspendere per horam; quod in aliis etiam Sacramentis regulariter falsissimum est. Secundo, quia sequeretur, quod si Ordinati sint decem, v.g. & iam nouem absoluerint verba, decimus autem postea nolit absoluere, non fiet consecratio; quia omnes alij noluerunt consecrare, donec omnes absoluerent. Consequens autem est absurdissimum. *Reijcitur primo.* *Secundo.*

166. *Instabis.* Dices, intentionem fuisse consecrandi, cum omnes, qui prolaturi erant verba, finirent illa; quare cum dicimus non esset prolaturus, non est expectãdus. Sed contra, quia suppono, decimũ habuisse intentionem proferendi verba, sed postquam nouem protulerunt, ille mutauit intentionem; pero ergo, *Respondet.*

quando fit consecratio:non quidem, quando nonus absoluit, quia adhuc erat indifferens decimus ad proferendum etiam:ergo expectandum est,an velit, vel nollit;& per consequens verba aliorum fuerunt consecratiua sub conditione de futura,quod in aliis sacramentis communiter reiicitur. Denique impugnatur, quia verba consecrationis instituta sunt à Christo vt significatiua, & assertiua de præsenti, vt supra dictum est; si autem singuli nolint consecrare pro nunc, sed pro instanti subiequenti, non proferent verba significatiua de præsenti ea significatione, quam habuerunt ex Christi institutione: ergo non proferunt verba consecratiua.

167. *Aliorum sententia etiam reiicitur.*

Alij ergo dicunt,omnes alios Sacerdotes proferre verba referendo suam intẽtionem ad instans,quo ea absoluit Episcopus, qui est principaliter celebrans;quam sententiam tribuunt S.Thomæ in *quæst.* 81.*art.*2. licet eam non docuerit expresse. Cæterum reiicitur etiam facile ex dictis: quia verba sunt de præsenti, nec possunt nisi variata significatione, referri ad aliud instans. Deinde,quia si relatio sufficeret,non esset, cur tantopere curaret Ecclesia,& præciperet, vt omnes eodem momento verba absoluerent. Adde etiam alia inconuenientia, quæ contra sententiam sequentem afferemus.

168. *Sententia Suarez.*

Est itaque alia sententia P.Suarez,P.Ægidij *quæst.* 81.*artic.*2. & aliorum, quod illi Sacerdotes debent habere intentionem consecrandi conditionatam, talem scilicet, vt si absoluant verba cum Episcopo, consecrent, quod debent procurare:si vero non absoluant illo instanti, sed prius, vel posterius, non consecret;hoc enim modo vitantur omnia inconuenientia supra posita. Sed contra hunc modum dicendi facit in primis communis praxis Ecclesiæ, quæ non admonet Ordinatos de tali intentione conditionata non consecrandi si absoluant prius quam Episcopus, sed potius communiter monentur,quod habeant intentionem consecrandi.Deinde quia etiam stante hac intentione,non vitantur omnia inconuenientia supra posita: nam in primis adhuc manet moraliter certum, quod plures inaniter proferent verba siue ante, siue post vltimam prolationem Episcopi; quod autem habeant intentionem conditionatam,parum refert; nam etiam prolatio verborum conditionata supra materiam iam consecratam, est intrinsece mala, & prohibita, vt omnes supponunt. Denique illud inconueniens, quod consecrans non perficiat sacrificium,& sumat vtramque speciem, non vitatur vlla ratione per hanc intentionem conditionatam,vt de se constat.

Impugnatur hic dicendi modus.

169. *Aliter posset responderi & probari multis exemplis.*

Posset aliter responderi,prolationem vltimi verbi super materiam iam consecratam ab alio; qui prius absoluit illud, non esse intrinsece malam. Quod multis exemplis probari posset; primo, quia prolatio vltimæ syllabæ protrahitur à sacerdote per aliquod tẽpus;quare necesse est,quod pars illius prolationis sit post consecratam materiam; quia consecratio fit, vbi primũ profertur quod necessarium est ad significandum:& tamen non est intrinsece mala illa protractio,etiamsi scienter fiat,alioquin deberet sacerdos adhibere curam in proferenda illa vltima syllaba quam citissime, & breuissime posset,ne proferret illam super materiam iam cõsecratam.Secundo qui in Baptismo effundit simul aquam,& profert verba, si, absolutis verbis, pergat adhuc effundendo aliquid aquæ, non peccat, nec tenetur, finita vltima syllaba verborum, continere manum,ne cadat vlterius quidquam aquæ super puerum;& tamen illa effusio aquæ vel ablutio, quæ continuatur, fit circa subiectum iam baptizatum.Tertio,qui ordinatur,si post tactum materiæ, & prolatam formam ab Episcopo,iterum statim antequam surgat, tangat materiam ad maiorem securitatem,non videtur peccare mortaliter,licet id ex leuitate animi faciat;& tamen ille contactus materiæ fit ab homine iam ordinato. Quarto,si cantaretur forma,posset more musico repeti bis, & ter illa vltima dictio *meum*; nam sicut protractio vltimæ syllabæ non destruit sensum loquutionis humanæ, sic repetitio dictionis non destruit sensum in musica,quia ita solent loqui musici dum cantant: & tamen secunda vice proferretur illud *meum* super materiã iam consecratam,vt constat. Ex his ergo & aliis similibus videtur probari, quod prolatio vnius dictionis super materiam iam consecratam, non sit intrinsece mala:quia tota illa actio per modum vnius fit nomine Christi, & tota per modum totius est valida,nec requiritur,quod singulæ illius partes sint necessariæ ad effectum,sed quod tota sit necessaria,vt constat ex adductis exemplis.

170. *In casu nostro est specialis difficultas.*

Verum quidquid sit de doctrina illa in casu nostro videtur esse specialis difficultas, aliud enim est, repetere vltimum verbum, & protrahere prolationem vltimæ syllabę:aliud vero est,proferre vltimum verbum super materiam iam ab alio consecratam. Nam in primo casu, verbum illud, quod repetitur, vel syllaba,quæ protrahitur,non est nouum signum, nec significat aliquid nouum,sed componit,& integrat idem signum cum præcedenti prolatione verborum,& significat idem omnino cum partibus præcedentibus; quare cum tota propositio per modum vnius sit signum practicum verum significans vere ex institutione Christi effectum sacramentalem, non est inconueniens in protractione syllabæ, vel repetitione vltimi verbi in musica. Quod idem dicendum est de continuatione effusionis aquæ in Baptismo, vel contractu secundo materiæ in Ordine: nam etiam non sunt signa distincta, sed integrant vnum signum sacramentale cum præcedentibus, cum quibus faciunt vnum signum verum, licet non necessarium secundum omnes partes.At vero in secundo casu verbum illud prolatũ post consecratam materiam ab alio non integrat vnum signum practicum verum cum verbis præcedentibus eiusdem sacerdotis;nam toto propositio, & omnia verba prolata ab illo sacerdote non sunt aliquid operata, nec consecratio facta est ex vi illorum:non sunt ergo signum practicum verum, atque ideo vltimum illud verbum illicite proferretur,quia componit,& perficit signum practicum falsum cum intentione proferendi illud in persona Christi,quæ indecentia reddit illicitam secundam consecrationem materiæ iam consecratæ. Sicut etiam propter eamdem rationem illicita erit secunda effusio aquæ cum secunda prolatione formæ Baptismi super aliquem iam semel rite baptizatum, quia ponitur signum totale practicum falsum, cum intentione operandi, & ponendi illud nomen Christi. In primo autem casu non ponitur signum falsum,sed additur signo vero iam posito pars aliqua illius non necessaria,sed tamen pars signi veri,& integrans cum partibus præcedentibus signum practicum verum: sicut & quando ipsemet Christus consecrauit,non fuit necessaria tota prolatio illius vltimæ syllabæ,& tamen absque inconuenienti addita fuit illa protractio syllabæ non necessaria, quia illa non significabat aliquid nouum,sed simul cum partibus præcedentibus significabat idem, quod quidem vere poterat significare.

171. *Instabis.*

Dices,sacramentum est signum practicum gratię; sed illa dictio,quæ repeteretur, aut protractio syllabæ, non causat effectum, quem iam inuenit positum; atque ideo nullo modo est signum practicum: ergo nec potest componere sacramentum, aut esse

esse pars illius, non enim potest secundum illam partem esse sacramentum, cum secundum illam partem non sit practicum. Respondetur, adhuc, vt aliqua sit pars sacramenti, non requiri necessario, quod illa pars operetur, sufficit enim, quod illa componat cum aliis signum in ratione signi sensibilis, quod signum operetur effectum, licet non operetur secundum omnes, & singulas suas partes: iam enim erit verum dicere de illo toto, quod sit signum sensibile practicum, cum omnes partes componant illud totum in ratione signi sensibilis operatiui. Imo retorquetur argumentum: sacramentum est signum sensibile practicum; ergo omnia, quæ componunt in ratione talis, sunt partes sacramenti, sed vltimæ syllabæ protractio componit illam syllabam saltem in ratione signi sensibilis, & facit vnum signum sensibile cum partibus præcedentibus; ergo licet non componat in ratione practici, componit in ratione Sacramenti: sicut quod componit hominem in ratione animalis, est vera pars hominis, licet non componat illam, vt rationalis est.

Respondet.

172. *Explicatur mitra sententia.*

Iis ergo, & aliis explicationibus omissis, quibus Doctores variè conantur tueri, & defendere ab omni specie sacrilegij prædictam consuetudinem, quas ex supradictis facile poteris impugnare; dicendum videtur, omnes habere intentionem saltem conditionatam consecrandi, & non recitandi solum materialiter illa verba, vt constat ex supradictis. Neque obstat primum inconueniens, quod plures proferant vltimum verbum super materiam consecratam: quia licet hoc in communi verum sit, & moraliter certum, quod non omnes absoluent simul, & quod aliqui proferent supra materiam consecratam; nemini tamen in particulari, quando profert vltimam syllabam, constat moraliter certo, quod iam illa materia consecrata sit; imo omnes conantur simul proferre, & monentur sedulo, quod id curent; quare singuli, quando proferunt, possunt serio intendere consecrare, cum sit illa ad minus materia dubia. Vide intolerabilis videtur incuria aliquorum, qui iubent Ordinatos expectare, vt Episcopus non solum incipiat, sed absoluat prius singula verba: hoc enim expresse est contra mentem Pontificis, qui sane non debuit prouidere, quod nemo in communi proferat verba consecrationis supra materiam consecratam; satis est prouidisse, quod nemo in particulari id faciat, sciens, esse iam consecratam: malitia enim reiterationis formæ super materiam consecratam stat in eo, quod proferantur verba Sacramentalia sine vlla spe sui effectus, & cum intentione effectus impossibilis; in nostro autem casu nemo profert verba sine aliqua spe consecrandi, nec Ecclesia iubet aliquem proferre, de quo non possit habere aliquam spem, quod consecrabit, & per quem non possit intendi ille effectus; ergo ex hoc capite non est aliquod inconueniens, ratione cuius vitanda sit illa cæremonia, præsertim cum per illam intendat Ecclesia repræsentare mysteria conducentia ad cultum huius Sacramenti, vtpote æqualitatem potestatis cum Episcopo, quam habent Sacerdotes ex ordinatione sua ad consecrandum; sicut in signum etiam potestatis acceptæ iubentur Diaconus, & Subdiaconus, cum ordinantur, ministrare Episcopo in altari: item ad repræsentandam cœnam Domini cum discipulis, & alia mysteria, quæ licet nos lateant, non tamen latuerunt Apostolos, à quibus forsitan descendit hæc consuetudo.

Magna est incuria illorum qui iubent ordinatos expectare vt Episcopus absoluerit.

173. *Nec obstat secundum inconueniens.*

Neque etiam obstat secundum inconueniens, quod ille, qui consecrat, non perficit Sacrificium, nec sumit vtramque speciem, quia in primis non est certum, non posse de iure Diuino fieri consecratio-

nem, quin sequatur sumptio à Sacerdote. Deinde, licet consecratio etiam de iure Diuino dicat habitudinem ad sumptionem, est tamen satis probabile, quod, secluso præcepto Ecclesiastico, sufficeret sequi sumptionem ab alio Sacerdote, licet ipse consecrans non communicaret, vt indicat Suarez *disp. 75. sect. 5.* in fine, & cum aliis docet Hieronym. Llamas *1. part. Methodi cap. 11. §. 11.* Ratio autem est, quia licet inceptum Sacrificium debeat omnino perfici, & ideo si Sacerdos post consecrationem moriatur, substitui debeat alius, qui perficiat Sacrificium: cæterum quod sumptio Eucharistiæ (in qua perficiatur Sacrificium) fiat non ab ipso consecrante, sed ab alio, non videtur adeo indecens, vt, secluso præcepto Ecclesiastico, non liceret; sicut è contra, non est illicitum offerre sine consecratione, vt in feria 6. Hebdomadæ sanctæ: tunc enim Sacerdos offert, quod non consecrauit, sed quod alius consecrauerat præcedente die. Cæterum licet ex natura rei hoc liceret, materiam tamen Ecclesia strictè prohibuit Sacerdotem consecrare, quin eo ipso sumat vtramque speciem, tum ad vitandum periculum, ne aliquando maneat consecratio sine perfectione Sacrificij sequuta (quod forsitan prohibetur iure Diuino) quod periculum nulla ratione melius vitatur, quam obligando ipsum Sacerdotem sumere statim quod consecrauit; alioquin si seruaretur sumendum ab alio Sacerdote, prius forsitan corrumperentur species vini, quam sumerentur; tum etiam vt melius, & exactius Sacerdos imitetur factum Christi, qui simul consecrauit, & sumpsit hoc Sacramẽtum.

Suarez.

Llamas.

Ratio est.

174. *Hoc supposito cessat illud inconueniens.*

Supposito ergo, quod hoc præceptum non sit Diuinum, sed solum Ecclesiæ volentis Sacerdotem, qui consecrat, sumere ex consecratis; consequens est, quod eadem Ecclesia potuerit in ea obligatione dispensare, sicut etiam in die Parasceues dispensauit in præcepto non celebrandi sine consecratione: & olim, teste Innocentio, erat etiam consuetudo, quod, celebrante Papa, omnes Presbyteri Cardinales consecrarent simul cum illo, licet non omnes communicarent; ex quo fit, prædictam consuetudinem, qua Ordinati in die Ordinationis consecrant cum Episcopo sine sumptione sanguinis, ex nullo capite manere malam; si tamen debite fiat, & omnes illi curent, quoad fieri possit, absoluere verba simul, prout Ecclesia iubet, & ab Episcopo debent de hoc serio admoneri.

175. *Instabis.*

Dices; si illi Sacerdotes consecrant sine sumptione, ergo vere ipsi non sacrificant, sed solus Episcopus; siquidem supponimus sumptionem esse vel totam, vel partem actionis sacrificandi; ergo ipsi non celebrant. Quomodo ergo dicitur in Pontificali, quod illi omnes celebrant cum Episcopo? *Respondeo.* Respondeo, illos vere celebrare, tum quia consecratio, licet non sit oblatio integra, & completa, est tamen oblatio simpliciter, tum etiam quia non solum consecrant, sed etiam tenentur sumere corpus Domini, licet non sumant sanguinem: illa autem communio, licet aliquibus videatur esse communio quasi laïca, mihi tamen est valde verisimile, esse communionem Sacerdotalem, & per quam offerunt partialiter Sacrificium: nam si Sacerdotes illi accederent vt Laïci ad illam communionem, non esset discrimen inter ipsos, & reliquos Ordinatos Diaconos, Subdiaconos, &c. Est autem discrimen in modo communicandi; nam ideo iubet Ecclesia reliquos ante communionem recitare Confessionem generalem. Presbyteros vero non recitare illam, & addit, *quia ipsi concelebrant Pontifici*; quasi dicat, reliqui accedunt ad communionem Laïcam, in qua præmitti solet confessio generalis, at vero Presbyteri tunc:

communicant vt Presbyteri, & vt celebrantes; celebrans autem solum dicit confessionem in principio Missæ; & ideo etiam Episcopus in Pontificali iubetur consecrare tot hostias, quot sunt Ordinati, vt scilicet communio fiat ex consecratis ab ipsis Sacerdotibus offerentibus sacrificium. Ex quo infero, Ecclesiam non dispensare cum illis Sacerdotibus, quoad consecrationem sine sumptione, sed quoad sumptionem sanguinis; quod forsitan fit ad denotandum inferioritatem, quam adhuc habent respectu Episcopi: nam licet Episcopus consecratus sumat vtramque speciem cum consecrante, eo quod æqualis est iam illi in Episcopatu, Sacerdos tamen non sumit vtramque speciem cum Episcopo, quia adhuc manet inferior Episcopo; debet tamé sumere vnam speciem; nec existimo, posse illam communionem omitti à Sacerdote etiam ex dispensatione Episcopi; tum quia illa sumptio pertinet ad complemétum sacrificij, quod offerre illos Sacerdotes sæpe dicitur in Canone, & aliis orationibus, tum etiã, quia præceptũ non consecrandi sine sumptione non potest dispensari nisi ab Ecclesia, quæ in prædicto casu solum dispensauit, quoad sumptionem sanguinis.

In quo Ecclesia dispenset cum illis Sacerdotibus.

DISPVTATIO XII.

De effectibus Eucharistiæ.

SECTIO I. *Vtrùm Sacramentum Eucharistiæ conferat primam gratiam.*

SECTIO II. *Quando conferat Eucharistiæ gratiam sanctificantem?*

SECTIO III. *Vtrùm vtraque species Eucharistiæ conferat maiorem gratiam, quam singula seorsim.*

SECTIO IV. *De aliis effectibus spiritualibus sacramenti Eucharistiæ.*

SECTIO V. *De effectibus, quos Eucharistia operatur circa Corpus.*

EFFECTVS Eucharistiæ alij possunt intelligi circa animam, alij circa ipsum corpus, de vtrisque breuiter agemus, prius de iis, qui sunt circa animam.

SECTIO I.

Vtrùm Sacramentum Eucharistiæ conferat primam gratiam.

1. *Supponimus hoc sacramentum conferre gratiam.*

SVpponimus, hoc sacramentum conferre gratiam sanctificantem ex opere operato, quod omnibus sacramentis nouæ legis commune est; & de Eucharistia probatur late ex Scriptura, Conciliis, & Patribus aduersus Hæreticos à nostris Recentioribus in præsenti, præsertim Suarez & Vasquez, Bellarmino *lib.* 4. de Eucharistia, Valentia, & aliis. Difficultas est, an non solum conferat augmentum gratiæ, sed etiam aliquando primam gratiam, per quam expellitur peccatum lethale. Et vt certa ab incertis separemus, conueniunt Doctores Catholici in eo, quod hoc sacramentum non sit per se institutum ad remissionem peccati mortalis; quod ex eo facile constat, quia sacramentum non instituitur per se ad illum effectum, quem per se supponit semper productum: Eucharistia autem per se loquendo supponit primam gratiam in subiecto: nam cibus de se ordinatur ad augendam, non ad generandam vitam; ergo supponit omnino vitam animæ. Hoc idem ex Tridentino, & aliis rationibus probant bene Suarez in præsenti *disput.* 63. *sect.* 1. & Vasquez *disput.* 205. *cap.* 1. Restat ergo dubitatio, an saltem per accidens Eucharistia conferat aliquando primam gratiam.

Difficultas est de prima gratia.

In qua Catholici conueniant.

Suarez. Vasquez.

Prima sententia affirmat in casu, quo quis inculpabiliter accedat ad Eucharistiam, vel quia ignorat inuincibiliter statum peccati, quem habet, vel quia existimat, se rite fuisse absolutum, cum non fuerit: tunc enim virtute sacramenti remittitur peccatum. Hanc tenent plures Thomistæ, & alij, quos refert, & sequitur Suarez vbi supra conclusione tertia. Cæterum auctores huius sententiæ rursum diuiduntur: nam quidam censent, ad hunc effectum non esse necessariam etiam attritionem, sed sufficere bonam fidem, & inculpabilem accessum ad Eucharistiam; alij dicunt, requiri attritionem supernaturalem, quæ vel existimetur contritio, vel inculpabiliter putetur sufficiens dispositio ad Eucharistiam. Sic docent Recentiores, & videtur fauere S. Thomas *art.* 3. *in corpore*, & in aliis locis.

2. *Prima sententia affirmat.*

S. Thom.

Secunda sententia negat in vniuersum Eucharistiam, causare per se, vel per accidens primam gratiam in aliquo casu. Hanc tenent Bonauentura, Gabriel, Gerson, Alexander & alij, quos refert & sequitur Vasquez vbi supra *cap.* 4. & 5. imo videtur esse etiam de mente S. Thomæ, vt postea videbimus: & licet aliqui nimis acriter inuehantur in hanc sententiam, dicentes oppositam esse omnino certam, & indubitatam, falluntur tamen; nam tota hæc controuersia non excedit terminos opinionis probabilis; & quidem inter illas hæc posterior videtur probabilior, & magis consona doctrinæ, quæ de hoc sacramento in Ecclesia communiter tradita est; imo videtur expressa in Catechismo Pij Quinti, vbi dum de effectibus Eucharistiæ agitur, sic dicitur. *Verum quod dicitur Eucharistia gratiam tribui, pastores admoneant oportet, ita intelligendum non esse perinde ac necesse non sit, vt qui re ipsa hoc sacramentum vtiliter percepturus est, gratiam antea adeptus fuerit. Constat enim quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest; ita etiam animæ, quæ spiritu non viuit, sacra mysteria non prodesse, ac propterea panis, & vini speciem habent, vt significetur, non quidem reuocanda ad vitam animæ, sed in vita conseruanda causa institutæ esse.* Hæc ibi, vbi obiter prima ratio insinuatur satis efficax pro hac sententia.

3. *Secunda sententia negat.*

Catechism. Pij V.

Probatur ergo primo, quia hoc sacramentum ex sua institutione est sacramentum vigorum; ideo enim institutum fuit per modum, vt indicarentur eius effectus, qui non melius quam ex institutione colliguntur. Ideo namque in Florentino dicitur, hoc sacramentum eos omnes effectus causare in susципiente, quos cibus naturalis causare solet: cibus autem numquam datur ad generandam, sed ad conseruandam vel augendam substantiam animalis; ergo nec Eucharistia habuit talem virtutem: quare sicut cibus non operatur mortuo applicatus, sic nec Eucharistia, nisi præsupponatur vita spiritualis. Hoc idem argumentum sumi potest ex significatione: sacramenta enim eos solum effectus habent, quos significant; Eucharistia autem nullo modo significat gratiam primam, sed gratiam nutritionis & augmenti, ergo hanc solum causat, & non illam.

4. *Probatur primo ex institutione.*

Secundo probatur ratione etiam insinuata in verbis relatis Catechismi: quia scilicet Eucharistia ex sua institutione, & per se non habet conferre primam gratiam, vt admittunt aduersarij; ergo in nullo casu etiam per accidens potest hoc habere. Consequentia probatur, quia sacramenta ex opere

5. *Probatur secundo ratione.*

operato

operato non habent effectum, nisi illum, ad quem sunt instituta. Cum enim sacramenta de se non habeant virtutem, sed solum ex institutione, consequens est, vt tota virtus sacramenti regulanda sit penes id, quod habent ex propria institutione; repugnat ergo, quod Eucharistia conferat primam gratiam, & non sit per se instituta ad hunc effectum.

6. *Instabit. Respondeo.* Dices; hoc etiam habet Eucharistia ex institutione, non tamen per se, sed per accidens. Sed contra; quia habere virtutem per accidens ex institutione, nihil aliud est, quam habere virtutem ad illum effectum, quasi præter intentionem instituentis. Nam Christus solum intendit, quod Eucharistia augeret gratiam; cæterum, quia non potuit dare hanc virtutem Eucharistiæ, quin obiter maneret cum virtute sufficienti ad dandam primam gratiam in aliquo casu; hinc est, quod Eucharistia per accidens, & quasi præter intentionem habuerit etiam hanc virtutem ad causandam primam gratiam; sicut generatio monstri dicitur præter intentionem naturæ; natura enim communicavit virtutem causis secundis ad suos effectus; cæterum quia non potuit hæc virtus communicari, quin aliquando ex concursu contrariorum, & commixtione agentium oriantur monstra, & defectus; hinc est, datam etiam esse virtutem ad monstra per accidens, & præter intentionem. Hoc autem in præsenti non potest vllum habere locum; quia ex eo quod Christus instituens Eucharistiam voluerit eam esse nutritiuam gratiæ, non fuit necesse habere etiam virtutem ad causandam primam gratiam in aliquo casu: potuit enim optime dari virtus ad vnum, & non ad aliud; nam licet prima gratia, & augmentum gratiæ sint effectus eiusdem rationis quoad entitatem, potuit tamen hæc causa exigere ad operandum talem dispositionem in subiecto, nempe statum gratiæ, sicut etiam exigit Characterem Baptismalem; ergo potuit bene Eucharistia accipere virtutem ad augmentum gratiæ sine virtute ad primam gratiam; ergo si de facto accipit virtutem collatiuam primæ gratiæ, consequens est, quod illam habuerit per se, & non per accidens, & præter intentionem.

7. Dicunt aliqui, Eucharistiam ex ratione specifica suæ institutionis solum habere, quod det augmentum gratiæ; cæterum ex ratione generica habere, quod det etiam primam; quia omnia sacramenta nouæ legis habent vim sub ratione generica causandi primam gratiam. Sed hanc distinctionem late impugnat Suarez supra *disp. 7. sect. 2.* tum quia nullum habet fundamentum hæc duplex institutio sacramẽtorum, quoad rationem genericam, & quoad specificam; tum etiam, quia sequeretur, Eucharistiam, simpliciter loquendo, per se causare primam gratiam, & per se institutam esse ad hunc effectum: quia prædicata, quæ per se conueniunt homini ob rationem genericam animalis, per se conueniunt homini simpliciter: homo enim simpliciter est sensitiuus; tum etiam ob alia inconuenientia, quæ ex hac institutione bene probat inferri.

Impugnat Suarez quosdam qui dicunt sacramenta noua legis habere vim sub ratione generica causandi primam gratiam. Suarez.

8. *Aliter respondet Suarez.* Ideo ipse Suarez aliter respondet ibi, omnia sacramenta fuisse instituta ad dandum aliquam gradum gratiæ, quare eo ipso, quod non sit obex in subiecto, possunt illum conferre: per attritionem autem tollitur contraria dispositio, seu obex actualis; ergo poterit Eucharistia operari illum gradum gratiæ, ad quem habet virtutem: quod enim sit primus, vel secundus gradus, parum refert; nam Baptismus etiam, & Pœnitentia per se instituta sunt ad primam gratiam, & tamen si inueniunt subiectum gratum, possunt dare augmentum; ergo similiter è contra.

Sed contra hoc etiam est; nam in primis per attritionem non tollitur sufficienter obex ad Eucharistiam: obex enim erat status peccati, eo quod opponeretur significationi, quam habet Eucharistia, gratiæ nutritiuæ; ergo quantumcumque detur attritio, non tollitur obex. Pro quo aduerte, non esse eumdem obicem respectu omnium sacramentorum; nam respectu Baptismi, vel Pœnitentiæ sufficienter tollitur obex per attritionem; quia hæc sacramenta de se significant obligationem peccati, quam operantur; & ideo quod adhuc præsupponatur peccatũ, non obest efficacitati horum sacramentorum: at vero Eucharistia non significat ablationem peccati, sed nutritionẽ spiritualem; ergo status peccati habitualis præcedẽs obest huic significationi, vt operetur; ergo per attritionẽ non tollitur obex, nisi antecedenter ad Eucharistiã tollatur peccatum per ipsam attritionem, quod non concedes.

9. *Impugnatur.* *Nota non esse eumdem obicem respectu omnium sacramentorum.*

Deinde exemplum, quod affertur de Pœnitentia, & Baptismo, quæ aliquando possunt causare augmentum gratiæ, non est ad rem: nam ille effectus non est per accidens, sed per se à Pœnitentia, vel Baptismo. Etenim hæc sacramenta instituta sunt per se, non solum ad primam gratiam, sed etiam ad alios effectus: Baptismus scilicet ad dandam gratiam, ex vi cuius debeantur auxilia homini baptizato ad seruanda præcepta, & ad operandum, vt membrum Christi; quare quando inuenit subiectum gratum, debet dare aliquem gradum gratiæ, per quem fiat ille homo membrum Christi, & ratione cuius incorporationis exigat talia auxilia, &c. quod quidem habet, non per accidens, sed per se ex propria institutione. Item sacramentum Pœnitentiæ non solum habet per se resuscitare mortuum, sed etiam reconciliare hominem cum Deo, & dare auxilia, quibus magis caueat à lapsu; quare licet inueniat subiectum gratum, habet per se augere gratiam, vt magis reconciliet hominem cum Deo, & vt det aliquem gradum gratiæ, ratione cuius homo exigat talia auxilia, &c. At vero Eucharistia per se solum habet dare augmentum gratiæ, ergo numquam potest dare primam gratiam.

10. *Exemplum de Pœnitentia & Baptismo non est ad rem.*

Ratio autem à priori est, quia regula generalis est, quod sacramentã causant suum effectum, quando non est obex. Sacramentum ergo Pœnitentiæ potest, etiamsi homo iam sit iustus, causare augmentum gratiæ, quia tunc non inuenit obicem: obex enim ad effectum illius sacramenti est peccatum mortale non retractatum; in illo autem casu peccatum supponitur satis, superque retractatum, imo & condonatũ: non ergo inuenitur obex, atque ideo non mirum, si ponatur effectus Sacramenti. At vero in nostro casu Eucharistia non potest causare suum effectũ, quia non inuenit ablatum suum obicem: obex quippe suus est peccatum habituale, seu status peccati, qui non supponitur ablatus, nec potest per Eucharistiam auferri; quia nullum Sacramentum aufert suum obicẽ, sed debet illum inuenire ablatum, ad hoc vt causet suum effectum. Adde, consequentiam illam ex sacramento Baptismi, & Pœnitentiæ bonam non esse; nam licet ex virtute ad causandam primã gratiam arguatur bene virtus ad causandum augmentum gratiæ, non tamen arguitur è contra virtus causandi primam gratiam ex virtute causandi augmẽtũ: multo enim maior virtus requiritur ad causandum primam gratiam, & tollendum peccatum, quam ad causandum augmentum gratiæ in homine iusto: hinc enim est, quod licet homo iustus possit mereri de condigno augmentum gratiæ, non tamen potest alteri mereri de condigno primam gratiam, nec posset etiam sibi mereri de

11. *Ratio generalis est quia omnia sacramenta causant suum effectũ quando non est obex.*

condigno remissionem peccati, etiamsi supponeretur per possibile, vel impossibile habere gratiam habitualem, quia nimirum multo plus est remittere peccatum, & dare gratiam, quam augere gratiam post peccatum remissum, vt explicui *disputat. 5. de Incarnat. sect. 1. num. 17. sect. 4. num. 68.*

12. *Recentiores alij aliter respondent.*

Alij Recentiores paulo aliter respondent ad illud argumentum, quo nostram sententiam probauimus. Dicunt enim, ideo primam gratiam causari per accidens ab Eucharistia, non quia non sit ex institutione Christi, aut quia solum sit effectus consequutus ad causationem alterius qui solus intendebatur; sed dicitur esse per accidens, quia est præter, imo contra exigentiam, & propensionem ipsius Sacramenti: contra exigentiam, inquam, non necessitatis, sed obligationis; cum enim iuxta institutionem huius Sacramenti sit præceptum, & obligatio præmittendi statum gratiæ, & iustificationem, consequens est, vt casus, quo accipitur absque ea dispositione præuia, sit contra exigentiam, qua Sacramentum ipsum ex præcepto exigebat nó sumi absque illa dispositione, atque ideo effectus gratiæ, quæ tunc dabitur, erit contra id, quod Sacramenti institutio ex præcepto exigebat, licet non sit præter totam intentionem, & institutionem ipsius Sacramenti.

13. *Arguitur primo contra hunc dicendi modum.*

Contra hunc tamen explicandi modum adhuc videtur esse primo, quod gratiam illam dari ex suppositione casus prohibiti in institutione Sacramenti, non videtur sufficere, vt Sacramentum dicatur concurrere solum per accidens ad illum effectum. Alioquin quando homo iustificatus per contritionem perfectam immemor sui peccati non præmittit Confessionem ante Communionem, & recepit ab Eucharistia augmentum gratiæ, dicetur etiam Eucharistia causare per accidens illum effectum, & augmentum gratiæ: est enim contra exigentiam, & præceptum illius Sacramenti, recipi ab eo, qui mortaliter peccauit, non præmissa Confessione Sacramentali. Item, si commisit duo peccata, & immemor vnius confitetur alterum, & iustificatur, Eucharistia dabit illi augmentũ gratiæ per accidens, quia est contra exigentiam, & præceptum, quo præexigitur confessio omnium mortalium: nemo autem dicet, in iis, & similibus casibus augmentum gratiæ causari per accidens ab Eucharistia. Sicut si Sacerdotium conferatur alicui ante Diaconatum, non dicetur per accidens causare gratiam, aut characterem, licet sit contra præceptum præmittendi Diaconatum. Similiter nec mors Christi dicitur per accidens causare gratiam iustificationis iis, qui contra ipsum Christum, & contra eius præcepta peccant: nam licet mors illa fuerit, vt homines crederent in ipsum, & acciperent, ac obseruarent eius legem, & præcepta, atque ideo non videtur esse iuxta Christi intentionẽ, quod eius leges violentur: voluit tamen Christus mori, non solum, vt homines crederẽt in ipsum, & eius legem acceptarent, sed etiam vt, si aliqui illam respuerent, & violarent, haberent medicinam, & remedium; & ideo hic etiam effectus non tribuitur per accidens, sed per se morti, & meritis Christi.

14. *Arguitur secundo & applicatur ratio supra facta.*

Vnde secundo arguitur, & applicatur ratio supra facta contra illum dicendi modum; quia nimirum non apparet, quomodo sola illa exigentia, qua ex præcepto exigitur iustificatio præuia, sufficiat ad denominandum effectum per accidens respectu Sacramenti; nam causa per accidens, vt dixi, appellatur, quæ in ipsamet operatione effectus per accidens, non intendit illum, sed alium, quem dum non assequitur, producit alium non intentum, cuius productio necessario consequitur ex intentione alterius. Sic natura in ipsamet productione monstri non intendit monstrũ, sed perfectam prolem, quam quia non potest assequi, producit monstrum, quia necessario consequitur ex intentione prolis perfectæ in his circumstantiis. Sic etiam agricola, qui fodiens vineam inuenit thesaurum, dicitur causa per accidens; quia in illa ipsa fossione aliud diuersum intendebat, scilicet, terræ culturam, cum qua intentione habet necessariam connexionem inuentio thesauri in his circumstantiis. Quando vero aliquis ex suppositione prioris intenti non habiti, applicat animum ad aliquid aliud faciendum, non dicitur causa per accidens secundi effectus, v.g. testator præcipit hæredi, vt à debitoribus omnibus exigat debita, eosque obliget ad soluendum; addit tamen, si vero aliquis post annum non soluerit, hæres remittat debitum illi. Ecce ex primaria intentione testator vult, omnes debitores soluere; postea si finis ille non obtineatur in omnibus, vult remissionem debiti, quæ non est necessario connexa cum illa priori intentione: certe non dicetur testator causa per accidens remissionis debiti, licet ille effectus causetur contra exigentiam testatoris, qui obligabat omnes ad soluendum. Similiter Deus ex primaria intentione exigit, & obligat omnes ad non peccandum; vult tamen peccantibus remittere peccata, si de illis doleant, qui effectus ponitur contra exigentiam Dei, qui obligabat ad non ponendum talem casum; non tamen dicetur Deus per accidens concurrere ad remissionem peccatorum, sed potius ille effectus remissionis tribuetur Deo, vt causæ per se, quia illum intendit ex suppositione prioris intenti non habiti. Eodem ergo modo, si Sacramentum Eucharistiæ ex sua institutione, seu Christus illud instituens obligat omnes ad præmittendum statum gratiæ; addit vero, vt illi etiam, qui in peccato sunt, per Eucharistiam iustificentur, si bona fide, & cum attritione accedant; non debet dici hic effectus primæ gratiæ per accidens procedere ab Eucharistia, cum in ipsa productione primæ gratiæ nihil aliud intendatur, sed ipsamet iustificatio, & hic effectus non habeat connexionem cum illo, quod prius intendebatur, licet verum sit, quod intenditur, non ex primaria intentione, sed ex suppositione, quod primum intentum obtineri non potuit.

Quidnam dicatur causa per accidens.

15. *Instantia.*

Dices; Extrema-vnctio cum attritione iuxta probabilem sententiam dare potest primam gratiam: & licet ille effectus non habeat necessariam connexionem cum primaria intentione illius sacramenti, quæ erat tollere reliquias peccati iam remissi; adhuc dicitur causari per accidens ab illo sacramento; quia nimirum est contra exigentiam, qua ex præcepto debent fideles præmittere statum gratiæ ad accipiendum illud sacramentum: ergo similiter dici potest in Eucharistia.

16. *Dilnitur.*

Respondeo, quando per Extremam-vnctionem causatur prima gratia cum attritione, effectum illum non quidem esse iuxta primariam intentionẽ illius sacramenti, non tamen esse effectum per accidens, sed iuxta intentionem Christi instituentis illud ad tollendas reliquias peccatorum, hoc est, quod supereſt, siue culpæ, siue pœnæ, iuxta mensuram dispositionis. Ne tamen æquiuocatio fiat in illa voce, *per se*, distinguendus videtur duplex sensus, quem potest habere: nam si per illud, *per se*, intelligatur id, quod primario intenditur, fateor, non causari per se primam gratiam ab Extrema-vnctione, quia primario intenditur perfecta sanitas à peccatis iam remissis quoad culpam saltem grauem: si vero illud *per se*, significet id, quod non intenditur vt medium præcise, & propter aliud, sed ratione sui, in hoc sensu prima gratia datur per se ab illo sacramento,

quia

quia non intenditur propter aliud, nempe vt detur augmentum gratiæ, sed propter sanitatem perfectam spiritualem, quæ complectitur sanitatem à culpa non remissa,& à reliquiis culpæ prius remissæ. Et in hoc sensu dicimus, si Eucharistia dat primam gratiam, debere illam dare per se; quia non est medium necessarium ad dandum augmentum gratiæ, quod Eucharistia per se intendebat; licet dici posset quod daret illam, non ex primaria intentione, sed ex secundaria, quatenus magis intendit, quod recipiatur in statu gratiæ; ex suppositione tamen, quod id non obtineatur, intendit etiam dare primam gratiam, si habet virtutem conferendi illum effectum.

17. *Tertio probatur principaliter nostra sententia.*

Tertio principaliter probari solet nostra sententia, quia si attritio existimata contritio sufficeret ad fructum sacramenti percipiendum, vt quid tam enixe exigit Paulus, quod *probet seipsum homo*; quæ probatio iuxta declarationem Trident. *sess.* 13 *c.* 7. Confessio est sacramentalis? Certe non alia de causa, nisi quia, licet homo videatur sibi contritus, id non sufficit ad fructum sacramenti, nisi re vera ita sit. Quare cum extra Confessionem tenuis sit probabilitas iustificationis, ideo merito, ne fraudetur hoc eximium sacramentum suo effectu, iubetur homo etiamsi putet, se esse contritum, adhuc præmittere Confessionem, vt reddat se certiori modo capacem illius fructus. Quod si per attritionem existimatam contritionem esset iam homo proportionatus ad hoc sacramentum, & acciperet eius fructum, non esset, cur Apostolus tam anxie postularet, vt homo accessurus ad Eucharistiam non fideret suæ contritioni, sed præmitteret etiam confessionem: nam vel iste homo habet attritionem, vel non; si non habet, nec etiam Confessio proderit: si habeat, etiam sine Confessione per se est capax effectuum Eucharistiæ; cur ergo tanta cura de præmittenda Confessione? Ideo sane, quia Paulus censuit proportionem requisitam ad Eucharistiam non esse vitam vtcumque existimatam, sed vitam vere, & realiter habitam, de qua tamen maior est securitas post confessionem, quam extra illam per solam contritionem, in qua sæpissime falluntur homines. Sic intellexit verba Apostoli Anselmus super eum locum dicens: *Rare enim inuenitur aliquis ita magnus, & iustus, vt in eo per discussionem non inueniatur aliquid, quod debeat eum à corpore, & sanguine Domini retardare, nisi confessus fuerit illud, & per pœnitentiam deleatur.* Scio, non esse istam adæquatam retentionem præmittendi Confessionem ad Eucharistiam, alioquin ille, qui ante communionem recordatur peccati omissi in Confessione per naturalem obliuionem, non teneretur illud ante Communionem fateri. Cæterum adhuc creditur fuisse motiuum magna ex parte ad impositionem huius præcepti, vt fatentur communiter Theologi.

Anselm.

Hoc fuit motiuum magna ex parte ad impositionem huius præcepti.

Quod idem colligitur ex aliis Patribus, qui numquam distinguunt inter proportionem requisitam ad fructum huius sacramenti, & inter statum gratiæ, & sanctitatis. Ambrosius *lib.* 6. in Lucam *c.* 9. *Nemo cibum accipit Christi, nisi qui fuerit ante sanatus, & illi qui vocantur ad cœnam, prius vocatione sanantur.* Et infra: *Vbique ergo mysterij ordo seruatur, vt prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, post alimonia mensa cœlestis exhiberet.* Et idem *lib.* 7. *in cap.* 15. Luc. & Tertullianus *lib.* de Pudicitia *c.* 9. ponderant, in Parabola de filio Prodigo, quod prius acceperit à patre stolam gratiæ, quam ad epulas vituli saginati admitteretur. Gregorius *lib.* 2. *in* 1. *Reg. c.* 1. circa illa verba: *Repleti prius pro panibus se locauerunt.* Sic ait: *Salutem non percipiunt in conuiuio salutaris hostiæ, qui ea quibus se repleuerant, flagitia pertant in mente.* Nec sufficit, quod in nostro casu per attritionem fit, quod non portentur in mente peccata: nam re vera peccatum habituale adhuc manet: effectus vero adpeccatum non solum per attritionem supernaturalem, sed etiam per naturalem, vel per totalem obliuionem poterat tolli. Clemens Papa *lib.* 7. *Constitut. cap.* 27. *Si quis sanctus est, accedat; si non est, curet vt fiat per misericordiam Dei.* Quem modum loquendi habent passim alij Patres, apud quos proportio, & dispositio ad effectum sacramenti Eucharistiæ numquam distinguitur à statu gratiæ, & vita spirituali animæ.

18. Ambros.

Tertull.

Gregor.

Clemens.

Denique probari potest hæc sententia, quia opposita nullum habet firmum fundamentum in Scriptura, aut Patribus, sine quo non est, cur tribuamus hunc effectum Eucharistiæ: effeuctus enim sacramentorum illi solum ponendi sunt, qui nobis à Deo aliquâ ratione fuerint manifesti. Porro nullũ esse tale fundamentum constabit soluendo ea omnia, quæ pro se adducere solent aduersarij. In primis ergo obiiciuntur quamplures Patres, qui dicũt, hoc sacramentum esse remissionem peccatorum, hoc sacramento lauari, mundari animam; extingui peccata, tolli spurcitiam, ægrotos curari, ablui scelera, & alia huiusmodi. Vide quamplura loca apud Suarez vbi supra contra secundam conclusionem; & apud Vasq. in præsenti *c. vtl.* Respondetur, hæc testimonia explicari etiam ab aduersariis, vt non probent, quod hæretici contendunt, scilicet, Eucharistiam esse institutam ad dandam primã gratiam; quare ipsimet fatentur, non multum vrgere contra nostram sententiam. Possunt ergo hæc loca accipi vel de Eucharistia, vt sacrificium est; vt sic enim habet vim impetrandi primam gratiam: vel etiã de Eucharistia respectu venialium, quæ tollit, vt infra videbimus; vel de remissione, & ablatione peccati, quoad reliquias prauorũ affectuũ qui remanebant, & tolluntur per Eucharistiam; vel denique, quod Eucharistia expellit morbos, & mortem, præueniendo scilicet, & afferendo auxilia ad vires, quibus resistamus tentationibus. Affertur etiam communiter à S. Thoma *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 1. *art.* 3. *quæstiunc.* 2. & à Durando & aliis testimonium quoddam Augustini dicentis, *quod Eucharistia viuificat etiam mortuos.* Cæterum hęc verba non inueniuntur in Augustino, vt notauit Vasquez in præsenti; nec etiam in locis Decreti, quæ citantur in margine S. Thomæ; & si inuenirentur, possent etiam explicari in sensu, quo infra explicabimus ipsum S. Thomam.

19. *Opposita sententia nullum habet fundamentum.*

Obiiciuntur quidam Patres.

Suarez. Vasquez. *Respondeo.*

S. Thom. Durandus. August.

Secundo obiicitur Tridentinum *Can.* 5. dicens: *Si quis dixerit, vel præcipuum fructum huius Sacramenti esse remissionem peccatorum, vel ex eo non alios effectus prouenire, anathema sit.* Vbi indicari videtur, remissionem peccatorum etiam esse effectum Eucharistiæ. Item ex eodem Tridentino docente omnia Sacramenta conferre gratiam non ponenti obicem; ergo cum in nostro casu non ponatur obex, dabitur gratia. Denique ex doctrina generali eiusdem Tridentini, & Florentini, qua dicitur, omnia Sacramenta nouæ legis causare gratiam, gratia enim non dicitur simpliciter augmentum gratiæ, sed prima gratia. Respondetur ad primum, Tridentium supponere Eucharistiam tollere venialia, vt infra dicemus; & tamen in illis verbis illud non definit, sed solum quod non sit instituta ad remissionem solum peccatorum, vt Hæretici contendebant. Ad secundum respondeo, in nostro casu poni obicem, scilicet statum peccati; qui licet non sit obex ad Baptismum, vel Pœnitentiam, est tamen obex ad Eucharistiam; vt supra diximus. Ad tertium dico, nomine gratiæ intelligi gratiam, provt abstrahit à prima gratia, vel augmento: nam ipsi Patres ita se explicant, dum

20. Concil. Trident. *Obijcitur Tridentinum.*

Respondetur.

probant illàm generalem doctrinam ex eo quod Euchariſtia conferat augumentum gratiæ.

21. *Tertio obijcitur ex Iulio Papa.* Tertio obiicitur ex Iulio Papa in cap. *Cum omne crimen*, de conſecratione, *d.*2. in hæc verba: *Cum omne crimen Sacrificiorum oblatione deleatur.* Reſpondetur, ibi ſermonem eſſe de oblatione Sacrificij, non de ſuſceptione Sacramenti. Dices: ſi vt Sacrificium habet hanc vim; ergo multo magis eam habebit vt Sacramentum. *Reſpondetur.* Reſpondetur negando conſequentiam: quia vt Sacramentum eſt cibus animæ, quam præſupponit iam viuam; vt Sacrificium vero habet ſuam vim ex principali offerente, qui eſt Chriſtus, à quo accipit vim impetrandi auxilia congrua pro iis, qui ſunt in peccato; & quidem hæc impetratio non eſt infallibilis; de quo in materia de Sacrificio.

22. *Inſtabis.* Dices; cibus materialis prærequirit vitã in comedente; quia comedens debet propria virtute agere in alimentum, vt illud in ſe conuertat; at vero cibus animæ non conuertitur in animam, imo ipſe cibus debet conuerte in ſe animam comedentis, iuxta vulgare dictum Auguſtini: ergo non tam requiritur vita in comedente, quam in ipſo cibo, vt habeat ſuum effectum. *Reſpondeo.* Reſpondeo, in ſumptione Euchariſtiæ reperiri duplicem conuerſionem ſpiritualem: alteram, qua homo conuertitur in Chriſtum, quoad operationes, eo quod fiat quaſi membrum Chriſti, & incipiat iam operari iis operationibus, quæ decent membrum Chriſti, iuxta illud Apoſtoli: *Viuo ego, iam non ego, viuit in me Chriſtus*; alteram vero, qua homo conuertit Euchariſtiam in ſe, quoad fructus; eo quod ſicut ex naturali alimento accipit vires ad conſeruandam, & augendam vitam naturalem: ſic etiam ab hoc Sacramento accipit nouas vires ſpirituales ad operandum, & nouum augmentum ſanctitatis, quæ eſt vita ſpiritualis, quare ex parte ipſius etiam hominis prærequiritur vita ad vtiliter comedendum hunc cibum.

23. *Quarto obijcitur.* Quarto obiici poteſt, quia in prædicto caſu, qui inuincibiliter exiſtimat, ſe eſſe contritum & confeſſum, probauit ſe ſufficienter, iuxta præceptum Apoſtoli dicentis: *Probet ſe ipſum homo & ſic de pane illo edat*, ergo ille edit iuxta Apoſtoli conſilium; ergo edit vtiliter & cum fructu. *Reſpondeo primo.* Reſpondeo in primis: hoc argumentum etiam probaret ſine attritione dari primam gratiam per Euchariſtiam; quia ille, qui inculpabiliter ignorat ſuum peccatum, non tenetur habere etiam attritionem ante Communionem; ergo ſine attritione probauit ſe ſufficienter. *Reſpondeo ſecundo.* Denique reſpondetur abſolute, illum hominem, licet probauerit ſe, & inuincibiliter ignorauerit ſuam indignitatem, ideoque illa communio non imputetur ad nouam culpam; re tamen vera accedere indigne, indignitate quidem inculpabiliter ignorata: ſicut ſi falſo exiſtimans inuincibiliter, ſe eſſe baptizatum, accederet ad Communionem, non ideo acciperet fructum Sacramenti. Paulus autem non dicit, quod omnis, qui, poſtquam ſe probauit, edit, accipiet fructum; ſed permittit, quod ille, qui ſe probauit, edat: ex quo ſolum ſequitur, eum bene facere accipiendo ad Euchariſtiam, quia regulariter reportabit fructũ, non tamen quod ſemper infallibiliter habebit effectum Sacramenti, ſi adhuc adſit obex.

24. *Obijcitur vltimò S. Thomas.* *S. Thomas.* Vltimo obiicitur S. Thom. in præſenti, *art.* 3. *in corp.* vbi ait, hoc Sacramentum perceptum ab eo, qui eſt in peccato mortali, cuius conſcientiam, & affectum non habet, cauſare remiſſionem peccati: *Forte enim*, inquit, *primo non fuit ſufficienter contritus, ſed deuote; & reuerenter accedens conſequetur per hoc Sacramentum gratiam charitatis, qua contritionem perficiet, & remiſſionem peccati*; vbi videtur ſtare aperte pro oppoſita ſententia, quod etiam clarius videtur exprimere *in* 4. *diſt.* 9. *q.* 1. *art.* 3. *quæſtiunc.* 2. Cæterum mens S. Thomæ in hac quæſtione ad minus eſt ſatis dubia: nam in verbis relatis potius videtur ſupponere, quod non remittitur peccatum immediate per hoc Sacramentum, ſed mediante vera contritione, quam impetrabit ſuſceptio Euchariſtiæ: quare cum hæc impetratio non ſit infallibilis, ſed ex congruitate, & miſericordia Dei, conſequens eſt, nec primam gratiam conferri infallibiliter: videtur autem hoc eſſe magis iuxta mentem Doctoris ſancti, qui in toto *hoc art.* 3. ſupponit hoc eſſe Sacramentum viuorum, & præſupponere vitam in ſubiecto, vt communicet ſuos effectus. Quare licet *in* 4. *dicta d.* 9. vbi ſupra videatur abſolute docere, quod ſumptio Euchariſtiæ viuificat mortuos, non debet intelligi tanquam de effectu infallibili, ſed tanquam de effectu aliquando contingenti, eo quod aliquando (vt dixi) credi poteſt, quod illi homini detur auxilium ad contritionem, qua mediante reſurgat à peccato.

25. *Infertur deciſio alterius quæſtionis.* Ex dictis infertur facile deciſio illius quæſtionis, an detur acceſſus neuter ad Euchariſtiam? ſcilicet per quem nec detur fructus Sacramenti, nec committatur nouum peccatum? Nam licet aliqui negauerint, certa tamen videtur pars affirmatiua: poteſt enim accedere aliquis inuincibiliter ignorans ſtatũ peccati, in quo eſt, & non recipere fructũ Sacramenti, ſiue quia non habuit contritionem, ſed ſolum attritionem, quæ non ſufficit, ſiue quia licet ſufficiat attritio, eam tamen non habuit, quia cum nõ cenſeret, ſe eſſe in peccato, non curauit de aliquo dolore habẽdo: in quo caſu etiam iuxta contrariam ſententiam non iuſtificatur per ſacramentum Euchariſtiæ.

SECTIO II.

Quando conferat Euchariſtia gratiam ſanctificantem.

26. NOn quærimus, an Euchariſtia ſumpta cum obice peccati mortalis cauſet gratiam, ablato obice, poſt conſumptas ſpecies: de hoc enim dictum eſt, quantum ſufficit, *Diſput. 9. de Sacramentis in genere ſect. 6.* Solum ergo quærimus, quando conferat gratiam Euchariſtia ſumpta abſque obice. Eſt autem duplex dubium circa hoc; primum, circa tempus actualis ſumptionis: ſecundum, circa tempus, quo ſpecies durant in ſtomacho, antequam corrumpantur, & adhuc continent Chriſtum. *Hic duplex dubium occurrit.*

27. *Difficile aſſignare tempus quo Euchariſtia confert gratiam.* Circa primum, difficile eſt aſſignare tempus, vel inſtans, quo Euchariſtia confert gratiam. Quidam enim volunt, id fieri, cum primum eſt in ore; quia iam dicitur vere manducari: gratia autem promiſſa eſt omnibus manducantibus. A quo dicendi modo non videtur alienus P. Vaſquez *diſp.* 203, *cap.* 2. *n.* 17. *Vaſquez.* dicens, negari non poſſe, ſpecies vere manducari, cum ſunt in ore, & intra dentes conteruntur, iuxta ſignificationem verbi, *manduco*; addit tamen, decerni non poſſe, vtrum Euchariſtia, dum eſt in ore, an vero ſolum, dum traiicitur, vel ſolum in ſtomacho gratiam operetur; cum hoc ſolum pendeat ex voluntate Dei; quare eius etiam iudicio reſeruandum, vtrum ille, qui digne ſumſit Euchariſtiam, eamque habens in ore moritur, antequam illam traiiciat in ſtomachum, fructum illius recipiat, an non. *Quidam volunt id fieri cum primum eſt in ore.*

28. *Hæc tamen non videtur conſequenter dici.* Hæc tamen in primis non videtur ſatis conſequenter dici; quia ſi certum eſt, ſpecies vere manducari, dum ſolum habentur in ore, non videtur poſſe negari, accipi fructum Sacramenti; nec hoc debet

debet solum Diuino iudici relinqui, cum habeamus claram Christi promissionem gratiæ dandæ: *qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Cæterum illud ipsum, quod pro certo supponitur, videtur falsum, & contra omnium mentem: neque enim dicitur manducasse panem ille, qui acceptum in ore statim extraxit, vel eiecit, imo ab omnibus censetur ieiunus; ieiunium autem naturale opponitur comestioni veræ, & naturali. Adde, si ille manducasset, implesset vtique Christi præceptum, & Ecclesiæ de manducando corpore Christi: quis autem dicat, non traiectis, sed reiectis ab ore speciebus, satisfactum esse præcepto Communionis vel viatici? Denique nemo dicet, bibi eum potum, quem aliquis ore degustans statim exspuit, nulla prorsus gutta traiecta; ille enim in toto rigore dicitur non bibere, iuxta illud Mathæi 27. *& cum gustasset, noluit bibere.*

Fundamentū illorum certum est.

29. Nec obstat, quod etiam, dum in ore habemus cibum, dicamur iam manducare; quod verbum ipsum, *manduco*, significare videtur, quod deriuatur à verbo, *mando*, quod dentibus, & ore fit: hoc, inquam, non obstat, quia in primis, licet etymologia verbi sumatur à masticatione, certum est, illam non requiri ad manducandum vere, & proprie, alioquin non manducant fideles Christi carnem, quia eam dentibus non mandunt, imo nec species panis, sed solum deglutiunt: aliud autem est in rigore, *mandere*, aliud *denerare*, seu *deglutire*; vnde Cicero 1. *de natura Deorum* dixit: *Alia sugunt, alia carpunt, alia vorant, alia mandunt.* Fatendum ergo est, eum, qui solum habuit in ore cibum, non manducasse proprie loquendo, sed solum incepisse manducationem: est enim manducatio actio complectens sumptionem intra os, & traiectionem; cum hoc tamen discrimine, vt essentialiter includat traiectionem, sine qua non datur manducatio, & qua sola posita datur sumptionem vero intra os, non essentialiter, sed quasi integraliter. Vnde qui ante mediam noctem habebat iam in ore buccellam panis v.g. vel ouum, si, audito signo horologij traiiciat, dicitur manducasse post mediam noctem, & non manet ieiunus: è contra vero qui post mediam noctem sumpsit in ore, & non traiecit, non dicitur comedisse, vel bibisse: illa ergo traiectio est quasi essentia comestionis, & potationis, licet sumptio iam inchoët comestionem, & potum.

Nec obstat quod dicamur manducare, dum in ore cibum habemus.

Cicero.

30. Alij ergo secundo dicunt, gratiam conferri, quando Sacramentum traiicitur: quia tamen traiectio ipsa est motus successiuus, rursus refertur sententia Maioris *in* 4. *dist.* 9. *q.* 1. dicentis, Sacramentum incipere gratiam eo momento traiectionis, quo melius ad gratiam dispositus est homo. Sed P. Vasquez in præsenti *disp.* 103. *c.* 2. *n.* 14. aliam diuersam esse probat Maioris sententiam: nec illa habet vllam speciem probabilitatis.

Alij dicunt gratiam conferri quando Sacramentū traijcitur. Maior., Vasquez.

31. P. Suarez *disp.* 63. *sect.* 4. impugnatis aliis dicendi modis, tentat varias vias ad hoc explicandum. Supponit autem, esse terminum distinguentem manducationem à non manducatione antecedente, v. g. partem superiorem gutturis, per quam dum transit cibus, non manducatur, donec perueniat ad talem partem, vel locum, in quo dicitur manducari. Quo supposito, duos modos respondendi assignat: primus est, quod gratiæ collatio incipiat in duratione aliqua correspondente tempori nostro diuisibili, quæ sequitur post vltimum instans, in quo nondum erat manducatio: datur enim instans, quo species sunt in illo iam termino indiuisibili diuidente partem superiorem v.g. gutturis ab inferioti; ergo tunc nondum est manducatio, sed erit immediate post, cum species erunt iam in parte inferioti; non est autem inconueniens, gratiam incipere totam simul immediate post instans, vt in aliis materiis concedendum est.

Suarez. Sententia Suarez.

Primum modum respondēdi assignat,

Secundus modus respondendi est, quem assignat in tertia conclusione defendendo, gratiam produci in instanti intrinseco indiuisibili; quod rursus tripliciter explicat: primus modus, cui tandem magis adhæret, est, quod gratia fiat illo primo instanti, quo cibus peruenit ad illum terminum diuidentem spatium internum, per quod fit manducatio ab externo. Nam licet panis non diceretur manducatus in illo instanti, corpus tamen Christi cum sit in singulis indiuisibilibus specierum, cuius virtute hoc Sacramentum producit gratiam, poterit ratione illius indiuisibilis eam producere: quia cum ille terminus sit continuans vnam partem gutturis cum alia, est intrinsecus vtrique parti; & cum corpus Christi sit, quod agit, & non patitur, sicut cibus naturalis satis est, quod ipsum corpus Christi sit iam applicatum quoad vim agendi, vt tunc dicatur manducari, licet nondum sit præsens, quoad motum localem, spatio gutturis, in quo fit traiectio.

32. *Secundum modum.*

Hic modus explicandi mihi difficillimus est; primo, quia non potest dici corpus Christi manducatum, quando species panis non possunt dici manducatæ: sed in illo instanti species non possunt dici manducatæ; ergo nec corpus Christi, & per consequens non potuit tunc conferre gratiam. Maior videtur clara, quia corpus Christi denominatur manducari à speciebus; & homo non solum debet comedere corpus Christi secundum se, sed panem illum constantem ex corpore Christi, & speciebus. Minor vero probatur ad hominem, quia ipse concedit, panem non dicendum manducatum illo instanti, ergo nec eius accidentia dicentur manducata tunc absente panem nam accidentia non manducantur citius quam panis, quando sunt in pane; ergo neque absente pane, comeduntur, quando, si panis deesset, non esset manducatus.

33. *Impugnatur primo hic modus.*

Secundo arguitur, quia corpus Christi manducari, non est esse applicatum localiter quasi extrinsece parti gutturis, in qua fit manducatio panis, sed est esse iam intra eamdem partem, neque enim dicitur manducari, quia est applicatum ad operandum, vt loquitur Suarez, sed potius è contra est applicatum ad operandum, quia est manducatum, cum manducatio sit conditio requisita ad operandum. Prius ergo est, esse manducatum; & hoc non est illud, nisi esse in illo loco; in quo alij cibi sunt, quando sunt manducati; neque aliud intelligi potest per manducationem corporis Christi sine graui inconuenienti: nam si semel extendatur, & varietur significatio illius vocis, dicere poterit aliquis, corpus Christi sufficienter manducari, quando manu apprehenditur, vel applicatur ori, licet alij cibi plus requirant, vt manducentur.

34. *Secundo arguitur.*

Tertio, quia ante hoc instans species erant eodem spatio, in quo sunt nunc, excepto illo puncto continuatiuo spatij precedentis cum spatio sequenti: hoc autem non videtur satis, vt nunc dicantur manducatæ, cum antea non essent, quia vel spatium huius puncti est extra spatium totum, quod prius occupabant species, vel non. Primum non videtur posse dici, quia indiuisibile spatij non facit maius; ergo non extrahit vel extendit vltra spatium præcedens; imo etiamsi extenderet, tota hæc extensio esset ad vnum indiuisibile, quod non sufficit, vt dicatur cibus manducatus, cum nondum occupet partem aliquam gutturis inferioris, vel stomachi, sed vnum indiuisibile, quod pro nihilo reputatur. Si autem dicatur secundum, ergo species prius

35. *Tertio arguitur.*

16. Quomodo parvuli.

17. Quod alius infans, baptizatus bonus.

18. Quod alius infans, non baptizatus malus.

19. Objectio.

Objectio solvitur.

20. Quod parvuli non baptizati ad gloriam non perveniant.

21. Quod parvuli non baptizati ad gloriam perveniant.

esse, vel completam manducationem positam esse corporis Christi.

44. *Ad tertiam respondetur.* Ad tertiam respondetur, in primis illud inconueniens esse valde per accidens: sed quidquid illud sit, non habet locum in nostra sententia; quia non requirimus ad productionem gratiæ, quod tota hostia, aut maior pars hostiæ, vel buccellæ transierit, sed talis, & tanta pars, quę possit iam irreuocabiliter trás illum gutturis terminum manere: ad hoc autem parum refert, hostiam esse paruam vel magnam; quia ex maxima hostia potest transire particula sufficiens ad comestionem æque cito, ac ex hostia parua; quod idem in speciebus vini manifestum est.

45. *Ad quartam respondetur.* Ad quartam denique fatemur, in qualibet particula contineri totum Christum; vt tamen Christus sacramentaliter manducatus, non sufficit illum totum transiisse talem terminum gutturis, sed requiritur transiisse sub speciebus tali modo, hoc est, humano modo non reuocabiliter propter coniunctionem cum aliis partibus, quæ nondum transierunt, & quæ possunt trahere foras partem præcedentem, vt in exemplo fili ferrei supra adducto manifestum est. Si enim illud esset materia consecrabilis, & mitteretur in guttur, ita vt manu teneretur, & extrahi posset, non diceretur Christus sacramentaliter manducatus, si filum intromitteretur, & extraheretur: aliquid ergo aliud requiritur ad comestionem humanam, nempe talis modus deglutiendi, quem explicuimus.

An Eucharistia causet gratiam, quamdiu in stomacho perseuerat.

46. *Restat tunc secundum dubium.* Hæc dicta sunt circa primum Dubium: restat nunc secundum, an Eucharistia causet gratiam, vel eius augmentum, solum quando sumitur; an etiam toto tempore, quo in stomacho corpus Christi sub speciebus perseuerat: contra quod etiam sunt variæ sententiæ.

Prima sententia. Prima sententia docet, solum causare gratiam, dum primo comeditur, non in tempore sequenti: hanc tenent contra Caietanum quamplures, quos refert & sequitur Vasquez *disput. 203. num. 19. & sequentibus.* Oppositam sententiam docuit Caietanus cum aliis, quos sequitur Suarez *disput. 63. sect. 7.* & licet olim male audierit, iam tamen communiter recipitur, & est magis probabilis, & pia, dummodo exigatur ad hoc augmentum gratiæ augmentum etiam nouæ dispositionis ex parte subiecti; alioquin nisi aduoniat maior dispositio, non erit nouus effectus sacramenti.

Vasquez. Caietanus. Suarez.

Oppositam tenet Caietanus.

47. *Quam sic probat.* Hanc sententiam probat Caietanus ex eo, quod iuxta oppositam rarissime daret Eucharistia gratiam, quia rarissime in ipsa sumptione adest deuotio actualis requisita ad effectum sacramenti: tunc enim homo magis attendit ad hoc, quod non adhæreat hostia dentibus, vel palato, vel ne decidat aliqua gutta, vel particula, quam ad fructum sacramenti. Verum hoc fundamentum procedit ex falsis principiis illius Auctoris: contra quem communis sententia docet, ad fructum sacramenti, non requiri actualem deuotionem, sed solum voluntariam susceptionem sacramenti, & statum gratiæ habitualis.

Hoc fundamentum procedit ex falsis principiis.

48. *Melius probatur.* Melius ergo probatur, quia Eucharistia causat gratiam per modum cibi nutrientis; quare susceptio, seu manducatio solum se habet, vt conditio, & applicatio, non vt virtus agendi, vt dixi late disput. 1. sect. 7. ergo dum cibus ipse fuerit in stomacho, poterit operari; siquidem habet secum totam virtutem, & vbi adest totum sacramentum: ergo sicut in primo instanti potuit, sic etiam poterit agere in toto tempore sequenti; causa enim necessaria debite applicata, non est cur non operetur.

49. *Instantia.* Dices; hoc argumento probari, Eucharistiam non operari, donec corrumpantur species, quia cibus materialis tunc solum nutrit, cum corrumpitur, & conuertitur in substantiam alti. Sed contra; quia licet Eucharistia imitetur cibum naturalem; non tamen in hac conditione, quia scilicet cibus naturalis prodest per conuersionem sui in alitum, & quasi patiendo; ideo tunc prodest, cum corrumpitur, quia tunc conuertitur; at vero hoc sacramentum prodest per conuersionem aliti in se; quare tunc prodest, quando est, quia tunc solum potest agere, & conuertere alitum in se; in hoc ergo non est proportio, sed in eo, quod sicut cibus naturalis patitur ab alito, dum est in stomacho vnitur in ratione alimenti: sic etiam Eucharistia, dum est in ratione alimenti viui, potest agere in ipsum alitum.

Diluitur.

50. *Instabis.* Dices iterum, probari etiam hoc argumento, Eucharistiam operari, dum est in stomacho, etiam sine aduentu maioris dispositionis; quia sicut in primo instanti potuit operari sine actuali deuotione; cur etiam stante eadem dispositione habituali, & durante eadem virtute agendi, non poterit continue operari, iuxta illud Ioann. 9. *Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi,* &c. Sed contra, quia Eucharistia non potest etiam imitari cibum communem in hoc, quod operetur successiue suum effectum: successio enim operationis oritur vel ex resistentia contrarij, quod paulatim, & per partes expelli debeat, vel ex maiori agentis applicatione. Eucharistia ergo cum non habeat contrarium, quod per partes expelli oporter, agit quantum potest, iuxta dispositionem subiecti in primo instanti; sicut lucidum applicatum illuminat quantum potest in primo instanti: cæterum sicut lucidum, si magis applicetur, magis operatur, sic etiam Eucharistia, si magis applicetur, hoc est, si per maiorem dispositionem subiecti fiet quasi magis propinquum, magis, & intensius operabitur nouum effectum gratiæ.

Respondeo. *Ioan. 9.*

51. *Vrgebis.* Vrgebis adhuc, non posse fieri, quin continue augeatur effectus sacramenti: quia in primo instanti accepit homo gratiam habitualem sacramenti, ergo in secundo instanti inuenitur magis dispositus: nam maior sanctitas, cæteris paribus, est melior dispositio; ergo accipiet nouum effectum sacramenti; & in tertio instanti similiter habebit maiorem sanctitatem; ergo meliorem dispositionem, & sic deinceps.

52. *Respondeo.* Respondeo, idem argumentum fieri posse etiam in contraria sententia de vno eodemque instanti; nam etiam sacramentum dat tunc in primo instanti augmentum gratiæ, iuxta dispositionem subiecti; ergo subiectum per illam gratiam erit magis dispositum; ergo poterit accipere pro maiori dispositione in eodem instanti nouum effectum sacramenti; & rursus per hoc augmentum disponetur melius ad alium effectum recipiendum, &c. Quod vero sacramentum perseueret tempore sequenti applicatum, patum refert; quia totum illud tempus, quo Eucharistia est in stomacho, consideratur per modum vnius instantis in ordine ad operandum: quare sicut in primo instanti non creuit dispositio subiecti ex gratia proueniente ab eodem sacramento, quia illa dispositio debet attendi, secundum id, quod habet subiectum independenter à sacramento: sic etiam in tempore sequenti dispositio debet attendi solum secundum id, quod habet homo ex proprio independenter ab illo sacramento: itaque consideratur tota dispositio, quam habet homo toto illo tempore; & pro mensura illius datur gratia sacramenti: si tota illa dispositio est simul, datur tota gratia simul; si tota illa

Dubitatur.

Dubitatur.

14. Dubitatur quid per hæc verba petatur.

17. Dubitatur quid per hæc verba petatur.

16. Libri aliquot antiqui ab eo dissentiunt.

17. Dubitatur quid per hæc verba petatur.

viuet propter me; non dixit, *qui me habet in pectore*, sed, *qui manducat me*. Respondetur, hunc effectum fundari in institutione Eucharistiæ per modum cibi: nam eo ipso debuit habere secum suam virtutem ad agendum, quamdiu est applicatus, si adsit noua dispositio: manducatio autem exigitur à Christo vt conditio; quia sine illa non applicatur sufficienter cibus iste ad operandum.

Respondeo.

58. Secundo obiici potest, quia ex hoc sequitur, si Eucharistia poneretur ab Angelo intra stomachum hominis scientis, & volentis eam recipere sine manducatione per proprium os, adhuc ibi habituram effectum, quia etiam tunc haberet totam vim agendi completam. Consequens autem videtur esse contra illud Christi, *nisi manducaueritis*, &c. Respondeo imprimis; iam dixi *disputat. 1. sectio. 7.* non posse facile conuinci eum, qui concederet totam sequelam: posset enim explicare verba Christi, provt ibi late dictum est. Deinde negari potest consequentia, & dici, manducationem licet non sit vis agendi in Eucharistia: esset tamen conditionem essentialiter à Christo postulatam, sicut etiam approximatio Eucharistiæ ad stomachum est conditio essentialiter requisita, licet non sit virtus sacramenti: quomodo autem differant in Eucharistia id, quod est conditio, & id, quod est virtus, dixi etiam late vbi supra.

Secunda obiectio.

Respondetur.

59. Tertio obiiciunt, sequi ex nostra sententia, eum qui sumpsit Eucharistiam, teneri peculiari præcepto seruare statum gratiæ toto tempore, quo species durant in stomacho, quia toto illo tempore possunt dare gratiam: ergo sicut in ipsa sumptione tenetur homo esse in gratia, ne ponatur obex Eucharistiæ ad suam operationem, sic toto tempore sequenti ob eamdem rationem. Ex quo etiam fit, quod si forte tempore communionis erat in peccato, teneatur statim post communionem conteri: si vero post communionem peccauit, teneatur statim etiam conteri, vel confiteri. P. Suarez videtur concedere totam sequelam: quam duram reputat P. Vasquez, & contra existimationem fidelium: ideo potest aliter responderi, eum, qui peccauit post communionem, non teneri ad recuperandam statim gratiam: quia licet per peccatum positus sit obex sacramento, non tenetur homo omni tempore tollere obicem: sufficit illum abstulisse tempore communionis, quo tempore iam sacramentum habuit effectum; quare cum obex sequutus solum impediat incrementum illius effectus, quod homo non tenetur procurare, non tenebitur etiam auferre obicem. Cæterum si tempore communionis fuerit in peccato, verisimile est, hoc idem peccatum indignæ sumptionis continuari tempore sequenti; quia saltem tunc deberet homo tollere obicē peccati, nisi forte per accidens excusetur ob probabilitatem contrariæ opinionis: probabile tamen est contrarium, vt mox dicemus.

Obiicitur tertio.

P. Suarez concedere videtur totam sequelam.

60. Quarto obiici potest; ergo posset homo è contra communicare exsistens in statu peccati, dummodo haberet animum confitendi statim post communionem ante corruptionem specierum. Probatur sequela; quia tunc non fraudaretur sacramentum suo effectu. Respondetur negando sequelam, quia inprimis peccaret contra præceptum positiuum Diuinum præmittendi Confessionem ante sumptionem, vt dictum est: deinde, & magis à priori reddi potest ratio differentiæ, quia si homo accipit sacramentum in peccato, reddit, quantum est ex se, illud signum falsum: quando enim sacramentum accipitur, significat gratiam sacramentalem præsentem, atque ideo significatio esset falsa, si tunc opponatur obex gratiæ præsenti. Hoc autem incōueniens non sequitur, si opponatur postea obex, quando Eucharistia est in stomacho: quia sicut tunc solum causat gratiā, si non fuit prius causata, vel si melior dispositio aduenit; ita nec significat gratiam præsentem, nisi sub eisdē cōditionibus, si non fuerit prius collata, vel melior dispositio aduenerit: vnde cū in casu posito gratia fuisset prius collata in ipsa sumptione, & aliunde dispositio non fuerit melior, sed deterior, non redditur falsa significatio sacramenti ex obice superueniente ad maiorem gratiam: non est ergo æqualis obligatio auferendi obicem toto tempore sequenti, ac fuit in prima sumptione Eucharistiæ.

Respondetur.

Instabis.

61. Sed contra vrgebis adhuc, quia si Sacerdos, sumpta vna parte hostiæ, incidit in peccatum, debet procurare statum gratiæ ad digne sumendam alteram hostiæ partem, & tamen secunda hostiæ pars non causat, nec significat gratiam nouam, nisi sub illis duabus conditionibus, scilicet, si gratia non sit collata antea, vel nisi melior dispositio accesserit, ergo si Eucharistia perseuerans in stomacho significat, & causat gratiam sub eisdem conditionibus, erit etiam obligatio tollendi obicem ad eius effectum non impediendum.

Respondeo.

62. Respondetur negando consequentiam. Ratio discriminis est, quia secunda hostiæ pars est diuersum signum gratiæ saltem partiale à prima parte: vnde independenter à prima parte est vere signum gratiæ, licet eam non debeat causare, nisi sub conditione, si altera pars eiusdem sacramenti non fuerit prius applicata: hinc est, obligari hominem ad non apponendum obicem vlli parti hostiæ, quia singulæ partes, quantum est ex se, debent esse signum verum, quale non esset pars hostiæ secunda, posito obice: significaret enim ex se collationem gratiæ nouæ, solum sub conditione gratiæ non prius collatæ ab alia parte eiusdem sacramenti, quæ tamen significatio esset falsa, quia etiamsi non fuisset collata prius gratia à prima parte hostiæ, non conferretur per secundam partem propter obicem peccati, atque ita redderetur significatio falsa propter illum obicem.

In nostro casu hoc inconueniens non procedit.

63. In nostro autem casu hoc inconueniens non procedit; quia Eucharistia perseuerās in stomacho non est signum gratiæ diuersum ab eadem Eucharistia provt prius sumpta, quia nō potest causare gratiam vt perseuerans præcise, nisi inuoluatur respectus ad voluntariam sumptionem, vel receptionem intra stomachum, v. gr. quare Eucharistia vt perseuerans non significat ex se gratiam nouam si prius data non sit, provt significat secunda pars hostiæ: nam si aliquis in peccato accepisset Eucharistiam, etiāsi postea, antequam corrūpantur species, confiteretur, vel contereretur, non ideo acciperet gratiā ex opere operato ab Eucharistia; quia non causat, nisi provt voluntariè manducata: vel saltem recepta in stomacho: tunc autem post confessionem aut cōtritionem non manducaretur, nec reciperetur, sed perseueraret ante recepta, quæ perseuerantia consequitur necessario ad receptionem: hic autem cibus Eucharisticus differt à cibo naturali, quod naturalis cōfert suum effectum, etiamsi casu, & inscienter comedatur: Eucharisticus autem non nisi scienter, & voluntarie recipiatur; quare non significat gratiam, nisi dependenter à receptione voluntaria; vnde vt solum perseuerans in stomacho non significat ex se absolute gratiam, sed solum sub conditione, si dispositio melior accedat. Sicut ergo non tenetur homo ad augendam, vel perficiendam dispositionem, vt Eucharistia causet nouam gratiā; sic nec tenetur ad contritionem habendam de peccato post communionem commisso, ad hoc, vt Eucharistia adhuc perseuerans causet maiorem gratiam: in neutro enim casu sacramentum redditur signum falsum ex defectu: vel melioris

[illegible]

64. [illegible]

Hinc obiter infero, ſi homo accipiens Euchariſtiam [illegible] dum dicit: *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.* [illegible]

65. [illegible] Reſpondeo.

Quod ſi obijcias, [illegible]

66. [illegible] S. Thom. Reſpondeo.

Vltimo obijcitur S. Thomas hic quæſt. 80. art. 8. ad 6. [illegible] Reſpondeo, S. Thomam [illegible]

ex illorum, ſiue in ſumptione, ſiue tempore ſequenti. At vero ſi intendam virtutes poſt ſumptionem, non ſequitur hoc inconueniens, quia tam potuit habere effectum ſacramenti in ipſa ſumptione [illegible] tantum intentione, quam ex eo, quod in ſumptione percipiunt effectus, arguitur bene neceſſitas intendi ante ſumptionem, non vero poſt illam, ſicut poſt illam poſſit etiam percipi aliquis effectus.

SECTIO III.

Vtrum vtraque ſpecies Euchariſtiæ conferat maiorem gratiam, quàm ſingula ſeorſum.

67. Suppoſitio.

SVpponimus ex *quæſt.* 80. *art.* 12. ſingulas ſpecies ſeorſum dare gratiam, licet eique neutram ſine alia ſumere, [illegible] in Eccleſia Chriſti [illegible] diſpenſatione vtramque accipere, ſed ſolam ſpeciem panis; quæſtio autem, an Sacramenti [illegible] multiplicationi vtriuſque correſpondeat diuerſus effectus pro ſumptione [illegible], & diuerſus pro ſumptione calicis.

Communis ſententia negat. Suarez.

Communis ſententia negat, quam tenent quamplures antiqui & recentiores, quos refert & ſequitur Suarez *in præſenti diſputatione* 63. *ſectione* 8. imo aliqui credunt, non eſſe iam tutum poſt Tridentinum, et non poſſe in dubium reuocari. Verum ipſe Suarez verius fatetur, tantum hanc contrariam ſententiam eſſe intra limites meræ opinionis Scholaſticæ.

68. *Secunda ſententia affirmans probabilior.*

Secunda ſententia, quam probabiliorem exiſtimo, affirmat. Hanc tenent *Alexander Alenſis, Gaſpar Caſſalius, Albertus, Richardus,* & alij antiqui, & recentiores, quos in corpore, & in margine habet, & ſequitur Vaſquez *in præſenti diſputatione* 215. *cap.* 2. vbi Franc. Blanco Archiepiſcopus Compoſtellanus, qui interfuit Tridentino, [illegible] meminit Henriquez *lib.* 8. *de Euchar. cap.* 44. §. 5. in margine, [illegible] hanc fuiſſe Patrum communem ſententiam, ſed noluiſſe tum eam tempore definiri, ne daretur Hæreticis occaſio vacillandi, cui conſonant verba ipſius Concilij *ſeſſ.* 21. *cap.* 3. vbi cum dicitur, quoad fructum autem, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui vnam ſpeciem ſolam accipiunt; non dixit abſolute, *nulla gratia,* ſed *nulla gratia neceſſaria ad ſalutem*; vbi non ſine cauſa videtur addita illa particula, *nulla gratia neceſſaria.* Accedit etiam auctoritas Clementis VI. qui in diplomate ad Regem Galliæ conceſſit ei communionem ſub vtraque ſpecie, & addit Pontifex hoc concedere *ad maiorem gratiæ augmentum.* Ergo quia vtraque ſpecies dat plus gratiæ, quam ſingula. Cuius priuilegij [illegible] Diaconus in vita Clementis VI. Iacobus Gualterus in Tabula Chronographica Anno 14[illegible]. & P. Henriquez *lib.* 8. *de Euchariſtia* [illegible] Qui tamen falſo addit, quando Papa ſolemniter celebrat, Cardinalem Diaconum aſſiſtentem ei calicem, & deinde aliis Cardinalibus: quod etiam affirmat [illegible] *lib.* 3. *cap.* 4. ſed falluntur, ſolus enim Diaconus, & Subdiaconus accipiunt ex calice.

Accedit auctoritas Clementis VI.

69. *Ratione probatur.*

Ratione probatur hæc ſententia primo, quia ſacramenta cauſant quod ſignificant, vt communis eſt apud omnes Theologos, ſed ſpecies panis, & vini ſignificant non ſolum [illegible] ex parte ſigni, & ex parte modi ſignificandi, ſed etiam ex parte rei ſignificatæ; ergo non habent eundem effectum, ſed diuerſum. Maior, & conſequentia videntur manifeſtæ. Minor probatur, quia vtraque ſpecies ſimul ſignificat plenitudinem conuiuij ſpiritualis, & [illegible] perfectionem animæ, quam ſingulæ ſpecies ſeorſum non ſignificant;

ergo

Tridentinum non agit de omnibus gratiis Sacramentalibus.

77. Explicatur quæ ex Trid. desumpta.

Respondeo.

78. Explicatur primum.

Respondeo.

79. Explicatur secundum.

Respondeo.

80. Explicatur tertium.

81. Explicatur quartum.

Respondeo.

Non omnes hæc debent explicari.

Non est de fide quod sacramenta novæ legis conferant gratiam ex opere operato.

& per consequens gloriam etiam essentialem; item hanc ob causam non datur perpetuis amentibus etiam baptizatis, neque iis ægrotis, in quibus timetur periculum vomitus; quamuis vtrique priuentur fructu Sacramenti; imo propter eandem reuerentiam non permittitur ægrotus sumere de laïci manu Sacramentum absente Sacerdote, iudicante Ecclesia minus inconueniens, quod moriatur sine viatico, quam tangi Eucharistiam manu laïca, absente Sacerdote. Quid mirum, quod propter reuerentiam sanguinis Christi priuentur etiam laïci illo fructu secundario, & minus principali, quem ex calice perciperent? erat enim frequens periculum effusionis in tanta communicantium multitudine: difficultas etiam consecrandi, & ministrandi omnibus, repugnantia multorum ad potum vini periculum etiam erroris, quo aliqui cogitabant, non esse totum Christum sub singulis speciebus; propter quæ & alia iustissime Ecclesia prohibuit vsum vulgatem calicis, vt videri potest apud Auctores in hac quæstione. Alia argumenta, & testimonia minoris momenti contra hanc sententiam, vide apud Vasquez vbi supra, qui bene ea dissoluit.

SECTIO IV.

De aliis effectibus spiritualibus sacramenti Eucharistiæ.

82. *Primus effectus remissio peccati. S. Thomas. Conc. Trid.*

PRimus effectus est remissio peccati, & quidem de mortali satis diximus *sect.* 1. De venialibus S. Thomas *art.* 4. & cum eo Theologi omnes concedunt, deleri per Eucharistiam. Quo sensu dixit Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 2. *Sacramentum hoc esse antidotum, quo liberamur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruamur.* Quod ex Ambrosio, Augustino, Gregorio, Bernardo, & aliis confirmat Suarez *disputat.* 63. *sect.* 10. & vt indubitatum traditur in Catechismus Pij Quinti per hæc verba: *Remitti vero Eucharistia, & condonari leuiora peccata, quæ venialia dici solent, non est quod dubitari debeat*; & addit statim rationem: *Quemadmodum (neque enim à proposita similitudine discedendum videtur) quod innati coloris vi quotidie detrahitur, ac deperit, paulatim addi, & refici naturali alimento sentimus.*

Catechismus Pij V.

83. *Difficultas est quomodo ab Eucharistia hic effectus proueniat.*

Difficultas tamen est, quomodo hic effectus proueniat ab Eucharistia, an immediate, an mediante aliquo actu, quo homo disponatur ad remissionem peccati? Suarez in præsenti cum communiori sententia sentit, vtroque modo prouenire, scilicet vel excitando feruorem charitatis, quo homo disponat se per propriam operationem, vel etiam immediate delendo maculam venialis, ad quod inquit sufficere, quod præcedat negatio affectus, seu complacentiæ ad veniale, licet non præcesserit detestatio sufficiens ad tollendum illud sine vllo Sacramento. Ita docet Suarez in præsenti, & *tom.* 4 *disputat.* 12. *sect.* 1. agens de virtute Pœnitentiæ, vbi proprius locus est huius quæstionis. Ideo in præsenti non possumus nostram sententiam explicare; satis enim est, quod vno ex illis modis fiat hic effectus, vt vere dicatur esse effectus Eucharistiæ, licet non prouenire immediate, prout voluerunt Bonauentura, Alex. Alensis, Petrus de Soto, relati à Suarez *dict.* 4. *tom.* vbi supra *n.* 6. & alij docti Recentiores; & videtur esse iuxta mentem S. Thomæ in præsenti *art.* 4. An vero aliqua etiam peccata venialia immediate remittantur virtute eiusdem Sacramenti, dicemus in tractatu de Pœnitentia, agentes de remissione venialium.

Suarez.

Sufficit quod vno ex his modis fiat hic, effectus, alibi enim nostram sententiam explicamus.

84. *Nec vrget Tridens.*

Neque Tridentinum vrget pro opposita sententia: sufficit enim hic modus causandi ablationem venialium, vt dicatur Eucharistia liberare ab illis, sicut etiam dicitur ibidem præseruare à mortalibus; quod tamen præstat mediantibus bonis inspirationibus, & affectibus, quibus excitamur ad non peccandum; quare sicut ex vi Sacramenti solum sequitur collatio horum auxiliorum, non vero sequitur infallibiliter præseruatio à mortalibus; sic etiam de ablatione venialium dici posset, non semper sequi cum effectu infallibiliter post sumptionem Eucharistiæ. Nec etiam similitudo cibi naturalis aliud probat; nam sicut iste cibus spiritualis dat vires contra tentationes graues, quantum est de se, licet non semper cum effectu victoriæ: sic etiam posset restaurare amissa, quantum est de se, præstando vires, & auxilia, quæ per peccata venialia demeremur, vt possimus illa excutere, licet quandoque per nos stet, quominus cum effectu expellantur.

85. *Secundus effectus est præseruatio à mortalibus. Tribuit hunc effectum. Primo. Chrysost.*

Secundus effectus, quia à Concilio ibi tribuitur Eucharistiæ, est præseruatio à mortalibus; est enim panis vitæ, *vt si quis ex eo manducet, non moriatur.* Tribuit autem hunc effectum Eucharistiæ multipliciter. Primo, quatenus confert abundantem gratiam gratum facientem, vnde Chrysost. *homil.* 45. in Ioannem: *Sanguis*, inquit, *Christi quamprimum ac repente animam irrigat, vi quadam magna imbuit, & nobilitatem animæ, quam semper irrigat, & nutrit, languescere non sinit.* Secundo, quatenus virtute huius Sacramenti anima spirituali dulcedine delectatur, & quodammodo inebriatur, fitque minus sensibilis, ad tentationes; iuxta illud: *Comedite amici, & inebriamini charissimi*; de quo effectu dulcedinis, dicemus postea. Tertio, quatenus hoc Sacramentum fugat dæmones, qui concupiscentias inordinatas solent excitare: hoc enim Sacramentum est signum passionis Christi; quare dæmones fugiunt non solum Christum in Eucharistia contentum, sed Christum suam victoriam Crucis ibi maxime repræsentantem. Sic Chrysostomus dicta homilia 45. & hom. 61. ad populum: *Hic sanguis*, inquit, *dæmones procul pellit, Angelos, & Angelorum Dominum ad nos allicit; dæmones enim, cum Dominicum sanguinem in sacris vident, in fugam vertuntur; Angeli autem concurrunt.* In quibus verbis alludit ad sanguinem, quo liniebantur postes filiorum Israël in Ægypto, *Exod* 12. Qua etiam figura vtitur Viguerius *in Instit. cap.* 16. §. 3. *vers.* 18. Ignatius etiam *epist. ad Ephes. Festinate ergo*, inquit, *frequenter accedere; quando enim assidue hoc ipsum agitur, expelluntur potestates Sathanæ.* Quo etiam sensu accipi solet illud *Psalm.* 22. *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me*; & illud etiam ex Psalm. 5. *Non habitabit iuxta te malignus.* & 2. Cor. 6. *Quæ societas luci ad tenebras? quæ conuentio Christi ad Belial?* & à S. Vincentio *Serm. vnico* in Oct. Corp. Christi inducitur illud Psalm. 67. *Exsurgat Deus, & dissipentur inimici eius; & fugiant, qui oderunt eum à facie eius. Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit cera à facie ignis: sic pereant peccatores à facie Dei. Et iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia.* Et hac de causa dicit Chrysostomus dicta *Hom.* 45. & 61. *Vt leones flammas spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo.*

Primo. Chrysost.

Secundo.

Tertio.

Viguerius. Ignatius. Psalm. 22. Psalm. 5. 2. Cor. 6. Vincentius. Psalm. 67. Chrysost.

86. *Quarto.*

Quarto fit hæc præseruatio, quatenus qui recipit hoc sacramentum, accipit speciale lumen à Deo; quo lumine mediante, praui motus, ac tentationes minuuntur, & sopiuntur. Cum enim ratione huius conuiuij sit familiaritas quædam inter Deum, & hominem, ex hac familiaritate oritur, quod arcana magis amico patefiant. Vnde Damasc. *lib.* 4. *cap.* 14. monet, vt hunc ignitum Eucharistiæ carbonem sumamus, vt illuminet corda nostra, & participatione

Damascen.

1. Reg. 14. Iam 14.

Auguſt.

Iuſtin.

§. Quinto, Cyrillus.

Bernard. Rodol. 18.

Plinius.

Cyr. Ioan.

Nyſſen.

Eucher.

§. 11. Cur hanc effectus ad alios.

§. 12. Quomodo effectus ad alios derivetur.

§. 13. Quomodo effectus ad defunctos.

Iuſtin.

§. 14. Quomodo effectus ad peccata.

Auguſtin.

§. 15.

Ad id probandum affertur Manna.

Manna, cui præfertur *Ioan. 6.* Eucharistia; & tamen illud habebat dulcedinem, & omne delectamentum suauitatis. Denique adduci potest illud Prouerb. 31. *Date siceram mœrentibus, & vinum his, qui amaro sunt animo: bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui recordentur amplius*; ad quod videtur alludere Ecclesia in illis verbis, *Dedit & tristibus sanguinis poculum.*

Prou. 31.

92. *Circa hunc effectum aduerte.*

Circa quem effectum notandum breuiter est, illam dulcedinem, & delectationem procedere ex feruore, ad quem hoc sacramentum excitat; feruor autem, vt nomen ipsum præ se fert, est ardor charitatis, quo homo diligit Deum non solum in necessariis, sed etiam in aliis. Nam sicut aqua tunc feruere dicitur, quando non solum replet vas, in quo est, sed etiam caloris impulsu dilatat sese vndique, & egredi conatur: sic charitas feruere tunc maxime dicitur, quando non solum sistit in necessariis, sed dilatat se ad indebita, & supererogationis opera.

93. *Ex hoc ergo feruore procedit delectatio.*

Ex hoc itaque feruore, quem Eucharistia suo tempore excitat, procedit delectatio, & dulcedo; vt indicat S. Thomas *art. 1. ad 2.* & ratio videtur esse, quia delectatio ex natura rei consequitur amorem, & perceptionem rei amatæ præsentis: neque enim delectat res præsens non amatæ, neque res amata absens: consequitur ergo delectatio ex consideratione rei amatæ præsentis, quæ consideratio fit per fidem, qua intellectus spiritualiter masticat hunc cibum; sicut & cibus etiam corporeus magis delectat, & sapit, quando melius masticatur: vnde delectatio magis mediate videtur procedere ab hoc sacramento, quam amor, & consideratio, ex quibus oritur; auxilia vero ad illos actus fidei, & amoris, qui præcedunt delectationem, & dulcedinem, dantur intuitu ipsius sacramenti.

94. *Hæc dulcedo potest multis modis impedi.*

Hinc fit, posse hanc dulcedinem impediri etiam in homine existente in statu gratiæ; primo, ex eo quod homo, acceptis illis auxiliis, quibus excitatur ad actus fidei, & dilectionis, ex quibus oritur dulcedo illa, non cooperetur eliciendo actus fidei, vel feruidæ dilectionis, ad quos mouetur. Item si (quod maximum impedimentum esse solet) animæ palatus morbidus sit, & rerum temporalium affectu præpeditus, tunc enim sicut infirmis frequenter accidit, sic Christi præsentia etiam credita, & considerata non multum sapit; quia animæ gustus præoccupatus est humore diuerso. Ex parte etiam corporis potest aliquando impedimentum prouenire: nã si aduersa valetudine nimium grauetur, aut vehementi aliquo dolore afficiatur, debilitatur animæ virtus ad sentiendam dulcedinem, & delectationẽ spiritualem, eo quod ex natura rei eadem anima nimium dispersa, & attenta ad aliud vehemens obiectum non potest attendere ad hoc aliud, quantum opus ad eiusmodi delectationem experiendam.

95. *Dubitatur de quo sit hæc delectatio.*

Dubitari potest, an hæc delectatio specialis, quam causat Eucharistia, sit solum de ipso Christo præsente? Videtur enim, ita esse dicendum propter proportionem cibi materialis, qui dulcedinem, & delectationem affert, non de alio obiecto, nisi de ipso cibo præsenti, qui gustu percipitur. In contrarium vero est, quod si ea proportio esset omnino seruãda, dicendum consequenter esset, quod solum sentiretur delectatio, dum Eucharistia esset in ore, vel transit per gulam, sicut cibi materialis sapor, & dulcedo tunc solum sentiretur. Alia etiam sacramenta suos effectus secundarios non dant solum, quando accipiuntur, sed etiam postea, vt Confirmatio, Ordo, Matrimonium, &c. conferunt postea auxilia ad profitendam fidẽ, ad sancte exequendos actus Ordinis, & sustinenda onera Matrimonij, &c. ergo in Eucharistia dabit hos effectus secundarios non solum quando suscipitur, sed etiam postea. Vnde *d. sect. 9.* docet, eam delectationem non alligari ad illud præcise tempus, quo Christus est in stomacho, sed reseruari aliquando ad tempus magis opportunum, si tamen sacramentum in gratia susceptum fuit.

96. *Est quidem specialis delectatio de Christo præsente, non tamen ad illum solum restringitur.*

Ego quidem fateor, Eucharistam operari specialem delectationem de præsentia reali Christi: non tamẽ credo ad illud solum obiectum restringi delectationẽ, quam eiusmodi sacramentũ causat. Vtraque pars colligi potest ex proportione illa ad cibũ, & potum corporeum, inueniemus enim, duplicem delectationẽ prouenire à bono cibo, & potu: alteri á ratione saporis, quẽ gustus percipit, quã perceptionem consequitur delectatio de obiecto illo conuenienti præsenti. Vnde similem effectũ tribuere debemus cibo, & potui Eucharistico, qui eos effectus operantur cum proportione in anima, quos cibus, & potus materialis operantur in corpore. Et quidem illa delectatio non debet alligari ad illud solum tẽpus, quo Eucharistia est in ore, vel per transiit gulã; nam nec cibus & potus materialis tunc solum delectant, sed postea etiam quando sunt in stomacho, partim propter qualitates, quas in palato reliquerũt partim propter vapores, & fumũ, quem à stomacho transmittunt ad palatũ, vt experientia testatur, qua sentimus dulcedinem in ore, & palato tempore sequenti; imo licet cibus corporeus, quando est in ore, causet delectationẽ; hic tamen cibus spiritualis non videtur habere ex opere operato eiusmodi efficaciam, quia cum non causet eiusmodi effectus secundarios, nisi mediante gratia sanctificante, ex qua oriuntur, vt diximus supra *disp. 4.* de Sacramentis in cõmuni *sect. 5.* gratia autem non causetur ab Eucharistia, donec manducetur, & deglutiatur, vt supra diximus; consequens est, vt nec ille secundarius effectus delectationis, & dulcedinis debeatur ante mãducationem perfectam; licet Deus aliquando ex sua benignitate communicet eiusmodi delectationem, etiam quando est in ore, antequam degultiatur.

97. *Cibus & potus alteram delectationem causant.*

Solet tamen, vt diximus, bonus cibus, & potus alteram delectationem causare, quæ non habeat solum pro obiecto ipsum cibum, & potum, sed alia diuersa, quatenus suis bonis qualitatibus ita bene temperat, & disponit humanum cor, vt facile afficiatur ab obiectis iuncundis, & difficile perturbetur ab iniucundis: ideo enim eo tempore homines hilares dicuntur esse, & aptiores ad res hilares tractandas, gratiamque, & liberalitatem exhibendam. Sic dicuntur *Ruth 3. Cumque comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior*, &c. & Esther 1. *Cum rex esset hilarior, & post nimiam potationem incaluisset mero.* 1. Reg. 25. *Cor Nabal iucundum; erat enim ebrius nimis.* Eccles. 31. *Vinum in iucunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ, & cordis vinum moderatè potatum.* In quibus locis non est sermo solum de exultatione habente pro obiecto ipsum vinum, aut cibum, sed de lætitia cordis facile applicantis se ad obiecta iucunda. Hunc ergo effectum cum proportione operatur etiam conuiuium Eucharisticum in anima, quam reddit facilem, vt afficiatur ab obiectis afferentibus spiritualem lætitiam, consolationem, & è contra difficilem, vt perturbetur ab obiectis iniucundis. Ideo appellari solet hic effectus spiritualis ebrietas, vt dixit Ambrosius *in Psal. 118.* super illa verba: *Suscipe me secundum eloquium tuum, & vinum*; vbi ait, *hoc Sacramentum inebriare affectus fidelium, vt curam sæculi huius, metum mortis, solicitudinem deponant.* Quem effectum latius explicat Cyprianus *epist. 63.* post medium, vbi adductis verbis Psalm. 22. *calix tuus inebrians quam peroptimus.* Ra-

Ruth 3. Esther 1. 1. Reg. 25. Eccles. 31.

Ambros.

Cyprian.

tionem reddit, *quod scilicet calix Domini sic bibentes inebriet, vt sobrios faciat, vt mentes ad spiritualem sapientiam rediget, vt à sapore isto seculari ad intellectum Dei vnusquisque resipiscat: & quemadmodum vino isto communi mens soluitur, & anima relaxatur, & tristitia omnis exponitur: ita epoto sanguine Domini, & populo salutari, exponatur memoria veteris hominis, & fiat oblivio conuersationis pristinæ secularis; & mœstum pectus, ac triste, quod prius peccatis augentibus premebatur, Diuina indulgentia lætitia resolvatur.* Hunc autem effectum constat non pendere necessario à Sacramento ipso adhuc præsente, & perseuerante in nobis; quia cibus, & potus etiam postquam in aliam substantiam conuertuntur, habent eiusmodi effectus; imo quia bonum sanguinem, humoresque bonos generent, faciunt prædominari lætitiam in corde. Cur ergo gratia sanctificans, & permanens, quæ ex Eucharistico alimento relicta est, non habebit eam vim lætificandi spiritualiter animam, & impediendi cogitationes tristes, ne nimium possint communicantium corda perturbare?

98. *Dubitatur an remittatur pœna temporalis. Communiter negatur saltem directe.*

Vltimo dubitari solet de pœna temporali, an remittatur ex opere operato per hoc Sacramentum, non solum vt Sacrificium, sed vt Sacramentum est? S. Thomas *art.* 5. & Theologi communiter negant, quia nullibi exstat promissio huius effectus; nec etiam sequitur ex ratione nutritionis, ad quam institutum est hoc Sacramentum: nam nutritio solum ordinatur ad augendam vitam, & vires, hæ autem nec augentur, nec minuuntur per debitum, vel remissionem pœnæ temporalis. Hoc autem intelligi debet de remissione directa pœnæ primo, & per se: nam indirecte, & secundario prouenire potest remissio pœnæ ab hoc Sacramento. Primo, quia si eius virtute remittuntur aliqua peccata venialia quoad culpam ex opere operato, & immediate, ac directe iuxta communem sententiam, de quo dicemus in materia de Pœnitentia; consequens videtur, quod simul cum culpa remittatur aliqua pars pœnæ temporalis pro illo peccato debitæ. Secundo, quia Sacramentum hoc excitat, & mouet ad actum dilectionis Dei, cuius virtute remittitur non solum culpa, sed etiam magna pars pœnæ temporalis debitæ post remissam culpam, qui effectus licet sit ex opere operantis correspondens actui dilectionis, potest tamen mediate tribui Sacramento Eucharistiæ, cuius effectus fuit ipse actus dilectionis.

SECTIO V.

De effectibus, quos Eucharistia operatur circa corpus.

99. *Quadruplex effectus corporalis. Primus. Secundus. Tertius.*

QVadruplex intelligi potest effectus corporalis prouenire ex hoc sacramento. Primus ex eo, quod vniatur per aliquam veram, & realem vnionem cum nostro corpore. Secundus per hoc, quod immediate, & directe operetur aliquid in ipso corpore. Tertius in genere causæ efficientis immediate per hoc, quod aliquod operetur in anima, ex cuius redundantia resultet aliquid in ipso corpore.

Quartus. Quartus, resurrectio corporis, quam esse effectum Eucharistiæ, diximus *disp.* 3. *in fine*, & nunc aliquid addemus. Et quod tertium attinet, nulla est difficultas, quin hoc modo operetur Eucharistia in corpore: nam ex feruore charitatis, quem operatur in anima, sequitur quædam cordis quasi iubilantis palpitatio, vultus lætitia, coloris viuacitas, oculorum modestia, linguæ refrænatio, maturitas incedendi, totius corporis reformatio, & omnis externi gestus modesta, venustaque ordinatio. Videatur Cyprianus *Serm. de Cœna Domini*; & Chrysost. *hom.* 61. ad populum Antiochen. & 24. *in* 1. *ad Cor.*

100. *Maior difficultas an directe aliquid operetur circa corpus. Probabiliter à multis affirmatur.*

Maior est difficultas, an immediate etiam, & directe aliquid operetur circa corpus. Negant plures; sed alij non pauci, nec parum probabiliter affirmant; quos sequitur P. Suarez *disput.* 64. *sect.* 1. & confirmat adductis Patrum testimoniis. Fit autem hoc diminuendo fomitem, & ardorem concupiscentiæ, quod partim fit dæmones fugando, ne excitent turpis obiecti species; partim sedando, & reprimendo humorum vires, mitigando ardorem, &c. & aliis modis, quos explicuimus sectione præcedenti agendo de præseruatione à mortalibus. Et confirmari potest à contrario, quia hoc sacramentum in carne indigne sumentium causare solebat infirmitatem, & imbellitatem, iuxta illud Pauli: *Propter quod multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi:* quid mirum, quod in homine bene disposito causet corporalem effectum roboris, & vitium ordinatum ad finem spiritualem? Neque enim hoc est contra rationem sacramenti, cum etiam Extrema-vnctio operetur immediate circa corpus infirmi, & Matrimonium fortasse conferat aliquem effectum materialem ordinatum ad pacem, & vnionem vtriusque coniugis inter se.

Probatur à contrario.

101. *Prodest etiam corpori per modum lucis.*

Prodest item hoc sacramentum corpori per modum lucis internæ, qua illuminantur oculi non solum mentis, sed etiam phantasiæ ad cognitionem boni, & mali. Ad quod applicari possunt, quæ adduximus Sect. præcedenti, probantes hunc effectum illuminandi, qui ab Eucharistia prouenit.

102. *De quarto effectu vide Suarez.*

De quarto effectu, scilicet resurrectione corporis gloriosa, videri potest Suarez in præsenti *disp.* 64. *sect.* 2. qui affert verba Ignatij, Cyrilli, Alexandri, Chrysostomi, Gregorij Nysseni, Cypriani, Tertulliani, Irenæi & aliorum; qui eum effectum gloriæ corporis peculiariter attribuunt huic sacramento. Quibus addi potest Rupertus Abbas *in cap.* 5. *Cant.* Rupertus. super illa verba: *Comedi fauum cum melle meo*; vbi eleganter comparat effectum huius cibi cum effectu cibi vetiti: nam sicut cibus vetitus causa fuit mortis vtriusque, spiritualis, & corporalis: sic cibus hic causa est vtriusque vitæ, scilicet animæ, & corporis, imo vt eodem omnino ordine vita recuperetur, quo perdita fuit: *Quo enim ordine* (inquit) *vita sublata est, & mors introiit? Et videlicet, vt morte anima præcedente, mors carnis subsequeretur. Nam quo die comederunt primi homines vetitum, eodem morte anima, morte peccati mortui sunt: & deinde morte carnis suo quoque die, vel tempore in pulverem reuersi sunt.* Et post explicatum effectum mortis à priori cibo prouenientem, subdit in persona Christi, *Corpus meum comedendum, & sanguinem meum bibendum vobis appono, vt, sicut iam dixi, quo ordine mors introiit, eodem foras mittatur de animabus, & corporibus vestris. Primo quippe foras mittitur mors anima, dum comeditis, & bibitis sacramentum mortis, & passionis meæ; quia sicut quodam loco dixi: quia manducat me, & ipse viuet propter me. Post hoc foras mittetur mors corporis, scilicet quando omnes resurgetis; quod & vos, me primo resurgente, fideliter creditis: sicut itidem ego dixi de illo: Qui manducat me, viuet propter me, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.*

103. *Obiicit sibi Rupertus. Respondet.*

Obiicit autem statim sibi idem Rupertus, quomodo patres antiqui, qui hoc sacramentum non acceperunt, resurgent illa die? Respondet vero acute quidem, sed in sensu magis mystico, quam literali, eos scilicet Christum etiam suscepisse, quo potuerunt modo: quatenus eorum animæ susceperunt Christi animam in limbo, corporibus autem in sepulchris iacentibus corpus etiam Christi ad hunc finem

[illegible] [illegible] [illegible]. *Ad hoc, inquit,* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *deſcendit* [illegible] *per modum* [illegible], *ſapientia Dei* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], *corpora vero repoſita in ſepulchris, diſſipata & ...* [illegible], [illegible] [illegible]; *& animæ quidem ad animas* [illegible], *corpus vero* [illegible] *ad corpora ipſorum.* [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *plena, atque perfecta,* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *corporum. Atque* [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] *Adam omnes moriuntur, ſic & in Chriſto omnes viuificabuntur.* In quo reſpondeng alium indicat, non tantum Euchariſtiæ effectum reſurrectionem corporis, ut abſque eo ſacramento haberi non poſſit, ſed ſolum ſatis maxime congruentem hunc ſacramento ad eum effectum perducendum, ſiquidem Paſſionis etiam congruo modo, quo poſſit, applicatur ſub ratione ipſa Chriſtus, ut utrumque videtur complete & perfecte aſſequeremur.

104\. *Hoc fundatur in Chriſti verbis.* Fundatur ergo totum hoc potiſſimum in illis Chriſti verbis Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam; & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die:* in quibus videtur promitti effectus ille reſurrectionis glorioſæ huic ſacramento, non quidem abſolute, ut aliquid ſibi ſingulare conferens, ſed debita conditione poſita manendi in gratia Dei.

105\. Quomodo autem hic ſit Euchariſtiæ effectus potius, quam aliorum Sacramentorum, difficile apparet, cum beatitudo corporis conſequatur ex natura rei beatitudinem animæ, cuius ſemen eſt gratia ſanctificans, quam omnia ſacramenta conferunt, neque alio non minus glorioſam reſurrectionem operabuntur. Ad hoc varia dicuntur, quæ apud prædictos Doctores videri poſſunt. Verumtamen explicandi modus ille eſt, ut cum omnia illa effectus peculiariter ordinentur huic ſacramento, duplici potiſſimum titulo. *Duplici titulo effectus hic huic ſacramento tribuitur. Primus eſt.* Primus eſt, quatenus ei peculiariter reſpondet adeptio gloriæ, ut ſupra vidimus, eo quod per modum cibi ordinetur ad perducendum hominem ad ſtatum perfectum, & ad dandam perſeverantiam in gratia. *Secundus & magis ſpecialis.* Secundus & magis ſpecialis eſt, quatenus ratione coniunctionis carnis Chriſti cum carne digne communicantis, fit aliquomodo una caro, & per conſequens ſicut carni Chriſti debetur glorioſa vita, ſic ſuo modo debetur illi, quæ aliquo etiam modo eſt caro Chriſti. Unde quemadmodum carni Beatiſſimæ Virginis Deiparæ, quæ coniunctionem habuit aliquam cum Chriſti corpore, quod tot menſibus utero habuit, debita erat ex decentia reſurrectio glorioſa, poſt breviſſimum illum tempus mortalem: ſic aliis cum proportione, qui idem Chriſti corpus digne perceperunt, & in ſtomacho retinuerunt, non quidem habituri, ſed ſaltem ſuo tempore debetur ex maxima decentia reſurrectio glorioſa; ut caro illa, quæ domicilium, & templum, in quo realiter Chriſtus habitavit, in ſplendore honore, & veneratione. *Et eſt quaſi aliquod ſacramenti [illegible] ad aliquos effectus [illegible] [illegible] ſolum haberi.* Nec obſtat, reſurrectionem illam debitam eſſe omni gratiæ ſanctificanti, undecumque habita ſit: non enim eſt novum ſacramentum, aliquid ordinari ſpecialiter ad aliquem effectum, qui abſque illo ſacramento poſſit ex vi aliorum Sacramentorum, vel etiam abſque illis haberi. Sic Confirmatio ordinatur ad vires, & auxilia, quibus homo fidem ſuam profiteatur; quæ auxilia poſſunt bene ex Euchariſtia haberi, quæ ordinatur ad dandum robur, & vires ad ſuperandas tentationes. Confirmatio tamen ordinatur ſpecialiter ad illum effectum, quem Euchariſtia non ita ſpecialiter reſpicit, ſed ſub ratione communi roboris ad perſeverandum in gratia: ſic etiam Euchariſtia ſpecialiter [illegible] gratiam ad hunc effectum reſurrectionis glorioſæ, quem alia [illegible] [illegible], tam ex aliis Sacramentis non [illegible] formaliter, licet conſequenter ad effectum eorum, nempe gratiam ſanctificantem.

106\. *Dubium.* Dices, hæc omnia ſunt probabilia, nec tamen ſatis ex illis quid plus habere [illegible] Euchariſtiæ in ordine ad reſurrectionem glorioſam, quam qui hoc ſacramentum non accepit, cum non minus illi reſurrectio ſit, quam illi? *Reſponſio prima.* Reſpondent aliqui, illum primum accipere reſurrectionem pluribus titulis. Hoc tamen non ſatisfacit, quia habere eam pluribus titulis non eſt augmentum ipſius, [illegible] [illegible] ad hoc ſacramentum, prout Chriſtus [illegible] voluiſſe aliquid, quando reſurrectionem promiſit manducanti hunc cibum. Nam ſicut [illegible] partem intelligenda eſſe, [illegible] [illegible] ſuperiora [illegible] [illegible] non [illegible], ſed promoveant potius homines ad bonum [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], ſed tamen [illegible] pluribus titulis, & quod [illegible] [illegible] [illegible] bonum, quod nobis [illegible] propter pluribus titulis, non eſt [illegible] ad hoc [illegible], vel ad [illegible] hoc ſacramentum, & nihil aliud [illegible] ex illa [illegible] [illegible] ſequatur.

107\. *Reſponſio [illegible] [illegible] in glorioſo corpore.* Aliter ergo reſpondetur poſſe hoc ſacramentum non addere ſolum [illegible] [illegible], ſed [illegible] [illegible], ad quam [illegible]. Nam ſicut [illegible] hoc Sacramentum ad perfectionem, quæ tamen poſſet haberi etiam, & aliquando habetur abſque illo: non dat tamen ſolum eandem, ſed ratione [illegible] confert maiorem, vel alia auxilia ad perſeverandum, quæ donat homini huius ſacramenti vi illa, quæ alias donaret; & ſicut Confirmatio confert ſpecialiter ad profeſſionem fidei, quæ quidem haberi poſſet, & ſæpe habetur abſque illo ſacramento; non tamen dat ſolum eandem, ſed alia auxilia, quæ donat homini Confirmationis virtute, quæ alias donaret: ſic etiam Euchariſtia non dat ſolum eundem ordinem ad reſurrectionem glorioſam, ſed eandem operatur novum effectum. *Euchariſtia dat ad reſurrectionem aliquos novos effectus. Primo, novum augmentum gratiæ ad illum finem.* Primo, quatenus in ordine ad eum finem confert novum augmentum gratiæ ſanctificantis, quæ neque etiam reſurrectionem non in ſua eſſe ſubſtantiali, ſed in ratione reſurrectionis glorioſæ: quandoquidem quo maior eſt gratia, & gloria animæ, eo maior eſt etiam gloria corporis reſurgentis, atque ideo [illegible] effectus in ea ratione, in qua eſt effectus Euchariſtiæ, neque enim promittitur ratione huius ſacramenti reſurrectio nuda, quæ communis eſt prædeſtinatis, & reprobis, iuſtis & peccatoribus, ſed reſurrectio ad vitam glorioſam, qui effectus accipit magis, & minus, & auctus in ipſo, & non ſolum ſecundum ſuam rationem huius ſacramenti. *Secundo ad eundem finem gratiam actualium auxiliorum.* Secundo confert ad eundem effectum, quatenus in ordine ad eundem finem reſurrectionis glorioſæ, quam intendit, confert maiorem etiam gratiam actualium auxiliorum, inſpirationum, protectionis divinæ, &c. Sicut enim confert ſingulari auxilio in ordine ad perſeverantiam, quam intendit, & ſpecialiter in ordine ad gloriam corporis, quam ſimiliter intendit ex ſua inſtitutione. Et ſicut Confirmatio confert nova auxilia ad profitendam fidem, & ideo non dat ſolum eandem [illegible], ſed [illegible] etiam nova: ſic Euchariſtia confert nova auxilia ad obtinendam illam ſtatum glorioſæ reſurrectionis. Confert ergo Euchariſtia ad reſurrectionem glorioſam corporis

DISPVTATIO XIII.

De vſu, & de ſubiecto capaci ad ſuſcipiendam Euchariſtiam.

SECTIO I. *Quoties ſit ſumpta Euchariſtia? & an qui non eſt baptizatus ſit capax huius ſacramenti?*

SECTIO II. *De infantibus, & perſonis amentibus, an ſint capaces Euchariſtiæ.*

SECTIO III. *De his, qui ante annorum vſum rationis habuerunt an ſint capaces Euchariſtiæ.*

SECTIO IV. *An ſit præceptum ſumendi Euchariſtiam parvis ante aliquam aetatem? & quid de dubio id cognoscente?*

SECTIO V. *De adultis qui dubium vſum rationis habent, præſertim de Indis, an ſint ad Euchariſtiæ ſuſcipiendã? an qui de Baptiſmo.*

VA in Euchariſtiæ perceptione ad modum, & ad præcepta ea ſunt fere Sacramenti Baptiſmi, quæ ſuprà diximus de Theologis libris, qui explicant ea, quæ ad Sacramentum Baptiſmi pertinent. Quare quæ ad Theologum ſpectant, ea omnia explicabit à primis fontibus, & rationes ſolidas afferet, quibus fundamenta ejus rei poſſint ſtabiliri: nos autem, quæ ad Euchariſtiæ ſacramentum propriè pertinent, ea ſolum explicabimus.

SECTIO I.

Quoties ſit ſumpta Euchariſtia? & an qui non eſt baptizatus ſit capax huius Sacramenti?

1. Duplex ſumptio Euchariſtiæ.

COmmunio Euchariſtiæ ſumpta à miniſtris in Eccleſia, eorum duntaxat nomine, qui illius Sacramento fruuntur, ut Sacramentum, quæ diuiſa dicimus ex D. Thomæ 3. p. q. 73. art. 3. & 3. p. q. 80. art. 12. Spiritualis autem eſt, quæ fit per fidem efficacem, & charitatem. Eccleſiaſtica Communio ea eſt, quæ Sacramentum ſumit, ſed ficta, & ficta propter duplex Sacramenti fictum, & Spiritualis illa, quæ ſit ab eo, qui Sacramentum ſibi accipiens Sacramentum ſibi ficta, & ficta efficit, quam proles baptizata mortalis ea vi quæ ſuſcipit ab Ecclæſia, ſed conſcientia ficta ex parte ipſius. Ita enim non ſolùm appellat Auguſtinus Sacramentum, quia non accipit ea ſanctitate ſuſcipiendi Sacramenti. Talis etiam poſſet dari Euchariſtiæ ſumptio, quæ à non baptizato ſumeretur, quæ eorum ea ratione ad illud ſubiectum haberi ſignificationem ſui inuentum, ſine illapſu ad interiorem baptiſmi gratiam, ficta illa ſolùm ad Sacramenti ſuſcipiendi, non Euchariſtiæ, ea quod non ſit baptizatus, nihil pro tali habebit baptizatus, de quo nunc dicimus.

Quod autem ad ſumptionem veræ Euchariſtiæ, neceſſarium eſt, illam non eſſe propriè ſumptionem huius Sacramenti, quia hoc eorum Baptiſmi non eſt ſine ſumptione Sacramenti Baptiſmi; ita non dicimus Euchariſtiæ eos vere ſumpſiſſe illius Sacramenti, ſed improprie. Neceſſarium eſt breviter, ea quæ nobis, quod illa ſumpſiſſe habeat aliquem effectum ex opere operato ejus Euchariſtiæ ſi ea illum effectum, quem operatur ex opere operato

2. Sumptio ficta propter Sacramentum fictum & Spiritualis.

3. Sumptio ficta propter ſolum fictum Sacramenti.

4. Sumptio non propriè.

[illegible] Quibus videtur [illegible] dicit aliquos ſumere hoc Sacramentum tantum ſpiritualiter, alios [illegible], qui non ſolum [illegible] [illegible] Opinionem tamen [illegible] Theologi. [illegible] effectum quem habent ex Chriſti promiſſione, nec vllum Sacramentum [illegible] gratiam ex opere operato propter ſolum deſiderium ipſius. [illegible] Sacramentum [illegible] eſt gratia, quam ex vi [illegible] [illegible] gratiam ex opere operato ab ipſo Sacramento [illegible] Sacramenti [illegible] Eccleſia [illegible] Sacramenti [illegible] ex opere operato [illegible] Euchariſtiam [illegible] Sacramenti [illegible]

3. [illegible]

Hoc ſuppoſito, quaeritur [illegible] ad recipiendum Sacramentaliter Euchariſtiam. Et quidem certum eſt, debere eſſe hominem [illegible] Chriſti Sacramenta [illegible]

[illegible] Baptiſmum [illegible] Euchariſtiae [illegible]

4. [illegible]

Theologi [illegible] Baptiſmum non eſſe Euchariſtiae [illegible] Eccleſia [illegible] Chriſti [illegible] Baptiſmum [illegible] Euchariſtiam [illegible]

5. [illegible]

[illegible] Baptiſmus [illegible] Sacramentum [illegible] Baptiſmi [illegible] Sacramentum [illegible] Euchariſtiam [illegible] Baptiſmi [illegible] Euchariſtiae.

6. [illegible]

Hac ratione [illegible] Theologorum [illegible] Baptiſmum eſſe [illegible] Sacramentum [illegible] Eccleſiam [illegible]

explicanda, quia sicut per Baptismum est ianua in Ecclesiam, ita per Baptismum [illegible] ad Ecclesiæ sacramenta participanda. Imo si [illegible] consideretur, Baptismus [illegible] requiritur in ministro ad valide conficiendum sacramentum, quia requiritur in ministro aliud sacramentum, sine quo non potest esse minister. [illegible] defectu Baptismi in ministro, quia sine Baptismo non potest recipere sacramentum Ordinis, sine quo non est validus minister Confirmationis, [illegible] Pœnitentiæ, Eucharistiæ [illegible] & Ordinis [illegible] præ requiritur Baptismus, non quia [illegible] sed quia [illegible] sacramentorum. [illegible]

7\. Nec Innocentius in dicto cap. [illegible] [illegible]

SECTIO II.

De infantibus, & perpetuo amentibus, an sint capaces Eucharistiæ.

8\. DE infantibus eadem est ratio ac de amentibus ab infantia: de vtrisque quæritur, an sint capaces huius sacramenti. In quo puncto oportet distinguere duas quæstiones valde diuersas. Prima est, an sit necessaria paruulis Eucharistia: in qua quæstione certa est pars negatiua, & definita in Concilio Tridentino *sess.* 21. *c.* 4. & *can.* 4. & constat ex dictis supra *disp.* 2. *sect.* 1. de necessitate huius sacramenti. Altera quæstio est, an suscipere huius sacramenti fructum, & sacramentalis possit esse aliquando perfectio; in qua quæstione neutra pars videtur esse definita, & ideo varia Theologorum sententia.

Prima quæstio an Eucharistia sit necessaria paruis, certa est pars negatiua.

Secunda an illa possit esse fructuosa.

9\. Prima negat paruulos esse capaces fructus huius sacramenti. Hanc tenent Alexand. Halens. Maior, Petrus Soto, Caietanus, & alii apud Vasquez *disp.* 212. *cap.* 1. Dominicus vero Soto anceps fuit in hoc puncto in variis locis, scilicet in 4. *dist.* 1. *q.* 1. *art.* 4. [illegible] *dist.* 7. *q.* vnica, *art.* 8. *ad* 4.

Prima sententia negat [illegible].

Secunda sententia affirmat, esse capaces, & recipere posse gratiæ augmentum per Eucharistiam.

Secunda affirmat.

Hanc tenent communiter Theologi antiquiores, quos adduximus, & sequuntur Vasquez vbi supra, & Suarez *disp.* 2. *sect.* 4. & est communis omnibus recentioribus.

Tertia sententia media est aliquorum, qui concedunt olim Eucharistiam dedisse gratiam paruulis, [illegible] hodie non habere eum effectum, propter Ecclesiæ prohibitionem. Rationem vero reddunt, quia sacramentum debet recipi voluntarie, vt prodat suum effectum, scilicet per voluntatem propriam in adultis, & per voluntatem Ecclesiæ in paruulis. Cum ergo olim concurreret voluntas Ecclesiæ, quia Eucharistiam paruulis dabat, poterat sacramentum conferre gratiam; nunc autem non potest, quia non concurrit, sed potius resistit Ecclesiæ voluntas, cum prohibeat ministrare paruulis Eucharistiam.

Tertia opinio.

10\. Nobis secunda sententia, quæ communis est, videtur omnino vera; cuius præcipuum fundamentum desumitur ex vsu antiquæ Ecclesiæ dandi paruulis Eucharistiam, qui certe vsus fuisset temerarius, si in eis non posset suum effectum habere; sicut [illegible] illam catechumenis, [illegible] propter eandem rationem, [illegible] quia id esset frustrari sacramentum suo effectu: supponebant ergo Patres antiqui paruulos esse capaces fructus huius sacramenti.

Secunda sententia vera est.

Fundamentum eius est vsus antiquæ Ecclesiæ.

11\. Porro autem illum in veteri Ecclesia fuisse colligitur ex Concil. Tolet. 11. *can.* 11. Gregorio Magno in veteri Missali, Cypriano Serm. 5. *de lapsis*, quem refert August. *Epist.* 23. ad Bonifacium; quæ testimonia videri possunt apud Vasquez loco citato, & apud Suarez, qui addit duo loca Dionysii; sed in neutro esse sermonem de hoc puncto, contendit Vasquez cum aliis. Addit etiam Augustinum *lib. de Ecclesiast. dogmatibus cap.* 52. sed tamen liber non creditur Augustini, sed Gennadii; refertur in *cap. Si quis apud alios* 38. *de consecrat. dist.* 4. quem etiam locum glossa dicit intelligi de adultis. Sed verba videntur repugnare, cum expresse loquatur de omnibus, etiam paruulis, [illegible] pro illis, qui [illegible] debere, & Eucharistiam accipere. Affert etiam Suarez alia Augustini loca, quæ tamen Vasquez dicit non intelligi de manducatione sacramentali, sed [illegible]. Addi potest Euagrius *lib.* 4. *histor. Ecclesiast. cap.* 35. vbi narrat, consuetudinem Ecclesiæ Constantinopolitanæ fuisse, vt si multæ particulæ Eucharistiæ superfuissent, accerserentur pueri ex schola, qui eas comederent. Idem habetur apud Nicephorum 17. *hist. cap.* 25. quem etiam approbauit, & præcepit Concilium Matisconense 2. *cap.* 6. his verbis: *Quæcumque reliquiæ sacrificiorum post peractam Missam in sacrario superfuerint, quarta, vel sexta feria innocentes ab illo, cuius interest, ad Ecclesiam adducantur, & indicto eis ieiunio easdem reliquias conspersas vino percipiant.* Vbi per innocentes clare intelliguntur, qui peccati capaces non sunt. De infantibus autem loquitur expresse Albinus Flaccus Alcuinus in lib. *de Diuinis Officiis cap. de Sabbato sancto Paschæ*, vbi loquens de Baptismo infantium, subdit: *Postea vestiuntur infantes vestimentis suis; si vero Episcopus adest, statim confirmari eum oportet Chrismate, & postea Communicare: & si Episcopus deest, communicetur a presbytero dicente sic: Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat te in vitam æternam.* Et post alia addit: *Sed & hoc prouidendum est, ne postea cibum accipiant, neque lactentur, antequam communicent. Omni autem die vsque in Octauas ad Missam veniant, & communicent paruuli, & oblationes pro ipsis faciant.* Floruit autem hic auctor tempore Caroli Magni, cuius præ-

Colligitur ille vsus ex Conciliis.

Nicephorus.

Albinus.

cuius præceptor fuit, atque ideo circa annum 770. Sed multo postea eundem fuisse vsum in Ecclesia Latina constat ex Hugone de S. Victore *lib. de Sacramentis cap.*10 vbi sic ait: *Pueris recens natis idem sacramentum in specie sanguinis est ministrandum digito Sacerdotis, quia tales naturaliter sugere possunt.* Floruit autem Hugo circa annum 1120. Hoc ipsum habetur expresse in Ordine Baptismi Æthiopum, qui habetur in *tom* 4. Biblioth. Patrum; vbi post Baptismum, & vnctionem Chrismatis, sic legitur. *Postea sumunt sacramentum sanctum, & vinificant, spondente Sacerdote pro eis, corpus scilicet sanctum, & sanguinem venerandum Domini Dei, & Redemptoris nostri Iesu Christi.* Ad marginem vero additur hæc notatiuncula: *Videlicet si adulti sint; alioquin enim pollicem tantum immittit in Christi sanguinem, & eorum linguæ immittit.* Quod videtur conforme vsui adhuc hodie perseueranti apud Græcos etiam Catholicos, qui paruulis saltem in ægritudine dant Eucharistiam sub vna specie, scilicet sub specie vini; vt fit apud Ruthenos, & magis vniuersaliter apud Græcos etiam Catholicos, vt testatur Pet. Arcudius de sacramentis Ecclesiæ Orientalis *lib.*3 *cap.*40. *& lib* 1. *cap.*13. Ex quibus apparet, caute satis loqui Catechismum Romanum *part.*2: de sacramento Eucharistiæ, *q.*62. dum dicit: *veterem fuisse in quibusdam locis consuetudinem, vt infantibus etiam sacram Eucharistiam præberent.* Constat enim ex supra adductis, in omnibus fere prouinciis vsum illum viguisse nam in Orientali Ecclesia hodie durat; in Orientali vero, seu Latina vidimus, Africam, Hispaniam, Galliam, Romam ipsam hunc morem tenuisse, vt omittam Æthiopes & Ruthenos, qui hodie etiam eum ritum obseruant, sed ij magis ad Orientalem Ecclesiam spectare videntur. Quæ omnia ideo attuli; quia P. Suarez dicta *disputat.*62. *sect.* 4. circa medium indicat, tenuem haberi notitiam illius antiqui vsus, illam scilicet, quæ ex paucis locis ab ipso adductis colligi poterat; sed re vera consuetudinem illam fuisse satis receptam, negari non potest, vt ex supra adductis satis constat.

Hugo de S. Victore.

Arcudius.

Catechism. Roman.

13. *Ratio à priori est, quia etiam sunt capaces aliorum sacramentorum.*

Ratio denique à priori est, quia paruuli capaces sunt aliorum sacramentorum, ad quorum effectum magis videbatur requiri rationis vsus, quam ad Eucharistiam. Matrimonij quidem capaces non sunt, quia eius materia est cõtractus humanus qui absque rationis vsu fieri non potest. Extremam etiam Vnctionem non possunt accipere, quia nondũ potuerunt peccata committere, ad quarum reliquias tollendas ordinatur illud sacramentum; vt constat ex eius forma. Alia vero sacramenta accipere possunt valide; ergo & hoc quod ordinatur ad nutritionẽ, & augmentũ gratiæ, ad quod solum supponitur generatio, & vita spiritualis, quæ data fuit per Baptismũ.

14. *Inferitur immerito aliquos dixisse hunc vsum ortum ex errore.*

Hinc infero, Immerito aliquos dixisse, consuetudinem illam antiquam dandi Eucharistiam paruulis ortam fuisse ex errore, quo putabant, Eucharistiam esse paruulis necessariam. Sed hæc responsio non videtur satis consona Tridentino, vbi supra in illis verbis: *Vt enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla necessitate id facile, sine controuersia credendum est.* In quibus verbis duo statuuntur, scilicet, Patres illos probabilem rationem habuisse illius consuetudinis, eam tamen rationem non fuisse necessitatem id faciendi; fuit ergo iuxta Concilij mentem alia ratio probabilis præter necessitatem. Vnde Dominicus Sotus, qui *dist.*8. *art.*3. dicit, propter illam rationem ortam ex errore, fuisse introductam eiusmodi consuetudinem, excusari potest, eo quod ipse obierit anno 1560. die 15. Nouembris; illa autem sessio 21. Tridentini celebrata fuit die 16. Iulij anno 1562. Ex eisdem autem Tridentini verbis reiicitur, quod Petr. de Soto *lect.*8. de Eucharistia dicit, illud fuisse abusum: constat enim ex Tridentino, id probabile aliqua ratione factum fuisse. Et quidem quantum ex prædictis verbis colligi potest, ratio illius consuetudinis magis apta erat pro tempore illo, quam pro nostro, vt indicant verba illa: *pro illius temporis ratione.* verbi gratia, sicut maior deuotio, & reuerentia, qua fideles afficiebantur erga hoc Venerabile Sacramentum, poterat vel obuiare, vel certe præponderare periculis irreuerentiæ, quæ oriri poterant, ex communione Laica sub vtraque specie; sic potuit impetrare facilius communionem paruulorum, quæ tamen postea, decrescente feruore, & reuerentia, crescente autem periculo irreuerentiæ, ablata est, sicut & communio sub vtraque specie. Adde, sicut hæc sublata fuit ad resistendum errori eorum, qui dicebant, non contineri totum Christum sub singulis speciebus, & necessariam esse vtriusque speciei sumptionem ad salutem: sic simili fortasse ex causa ablatam fuisse communionem paruulorum ad confutandos eos, qui illam necessariam esse paruulis ad salutem dogmatizabant.

Domin. Sot.

15. *Obijcitur primo. Respondetur.*

Obiiciunt primo, ad hoc sacramentum exigi, quod homo *probet se ipsum, & sic de pane illo edat*, quod quidem infans præstare non potest. Respondetur, probationem illam ad hoc solum exigi, ne aliquis indigne sumens, iudicium sibi manducet; atque adeo solum exigi in illis, in quibus periculum potest esse sumendi indigne, quod periculum cum in infantibus non sit, non est, cur se ipsos probent; satis est, si ab Ecclesia probentur, an sint baptizati.

16. *Obijcitur secundo. Respondetur.*

Secundo obiiciunt, quia cibus datur ad restaurandum id, quod per caloris naturalis actionem deperditur: sic ergo Eucharistia datur ad restaurandum, quod per fomitis pugnam deperditur; qui effectus in infantibus esse non potest, qui nihil perdere possunt illius effectus, quem in Baptismo acceperũt. Respondetur facile, effectum huius sacramenti non esse solum ad restaurandũ, sed etiam potissimum ad augendum, donec perducat ad statum perfectũ, cuius augmẽti capaces sunt infantes. Adde, licet sit ad restaurandum, non oportere, iam fuisse aliquid deperditum: nã adultus, qui statim post Baptismum accipit Eucharistiam, nondum perdidit aliquid prioris fructus: sufficit ergo, quod detur ad restaurandum anticipata reparatione id, quod postea poterit fomitis occasione deperdi, quo pacto infantibus poterit hac etiam ratione vtile esse hoc sacramentum.

17. *Obijcitur tertio. Respondetur.*

Tertio obiici potest, quia si infans, vel perpetuus amens potest vtiliter, & sacramentaliter communicare, prodesse etiam poterit Eucharistia ei, qui casu illam comedit, nescius esse consecratam. Respondetur, requiri quidem voluntatem aliquam in adulto, sicut & ad alia sacramenta, ideoque illam materialem comestionem hostiæ adulto non prodesse: infanti autem sicut prosunt alia sacramenta absque eius voluntate, sic poterit & hoc prodesse. An vero amens comedens casu hostiam consecratam, recipiat gratiam, postea dicemus.

18. *Ad fundamentum tertiæ sententiæ respondetur.*

Restat nunc respondere ad fundamentum tertiæ sententiæ, quæ propter defectum voluntatis Ecclesiæ negabat, nõ posse Eucharistiam causare gratiam in paruulis. Et quidem si illud argumentum probaret suum intentum, probaret etiam Baptismum vel alia sacramenta in paruulis non esse valida, si ministrentur contra Ecclesiæ prohibitionem. Vnde si aliquis baptizet infantem filiũ infidelium absque parentũ consensu, Baptismus non esset validus, qui prohibitus est ab Ecclesia. Idemque dicendum

19.

22.

23.

23.

31.

SECTIO

SECTIO III.

De iis, qui ante amentiam vsum rationis habuerunt, an sint capaces Eucharistiæ.

14. *De amentibus qui prius vsum rationis habuerũt, communiter affirmatur. S. Thom. Suarez.*

DE aliis amentibus, qui prius vsum rationis habuerunt, licet aliqui negauerint, communis tamen sententia affirmat, non solum esse capaces, sed de facto dandam illis esse Eucharistiam in articulo mortis, si prius voluntatem habuerunt eam accipiendi. Ita S. Thomas *quæst.* 80. *art* 9. & alij communiter. Videatur Suarez *disp.* 69. *sect.* 2. Aliqui tamen volunt, intelligi de eo, qui paulo ante mortis periculum amisit rationis vsum, & petierat communionem; huius enim voluntas censetur adhuc moraliter præsens. Alij tamen non distinguunt, sed vniuersaliter loquuntur cum S. Thoma. Et quidem Concilium Tolet. 11. *c.* 11. vniuersaliter loqui videtur, licet Concilium Carthagin. 4. *cap.* 78. relatum in cap. *It, qui in infirmitate* 26. q. 2. de iis loquatur, qui in ipsa infirmitate vsum rationis amiserunt. Sed ratio est eadẽ; quia sicut Baptismus potest dari his amentibus, si ante amentiam illum desiderarunt, quantumlibet per longum tẽpus postea fuerint in amentia, non apparet, cur non possit dari Eucharistia, licet illa voluntas longe ante mortem præcesserit. Addit Suarez, non solum posse, sed debere dari Eucharistiam illis, quia cum antea habuerunt voluntatem implendi præcepta, & sit præceptum diuinum de accipiendo Viatico, non est cur excusentur Pastores à dando Viatico, vt impleatur præceptum: quod intelligi semper debet, quando non est periculum vomitus, aut alterius irreuerẽtiæ. Et quidem sicut eiusmodi personis dari solet Extrema Vnctio, quæ non est tantæ obligationis, aut necessitatis sacramentum, non est cur Eucharistia danda non sit.

Conc. Tolet. Conc. Carthag.

15. *Dubitatur qualis voluntas debeat præcedere.* Catechism. Pij V.

Dubitatur, qualis voluntas debeat præcedere ante amentiam. Aliqui enim volunt, quod debuerint petere hoc sacramentum; sed prædicta Concilia id non exigunt, nec S. Thomas, aut alij Theologi. Vnde in Catechismo Pij V. solum dicitur, *si, antequam in insaniam inciderint, piam, & religiosam animi voluntatem præ se tulerint.* Atque ideo si non constet de peccato mortali commisso, præsumitur in bono statu. Addit Nauarrus in Man. *cap.* 26. *num.* 16. dandam Eucharistiam infirmo à iudicio rationis per phrenesim alienato, qui antea signa contritionis dedit, tollendo manus, tundendo pectus, dicendo *Miserere*, &c. etiamsi non petiisset sacramenta, & obstinatus multo tempore in peccato mortali mansisset, nec per multos annos confessus fuisset: quæ doctrina probabilis mihi videtur.

Nauarr.

16. *Hinc oritur casus ante propositus.*

Hinc oritur, seu redit difficultas paulo ante proposita: si eiusmodi amentes, prius rationis vsum habuerunt, casu inueniant hostiam consecratam, & eam comedant tanquam cibum communem, an accipiant effectum sacramenti. Ad hoc constat ex iis, quæ diximus supra *disp.* 9. de sacrament. in genere, *sect.* 7. vbi diximus, ideo Eucharistiam in eiusmodi hominibus causare gratiam, qui ante amentiam habuerunt voluntatem aliquam suscipiendi ea sacramenta, quia tamen non habuerunt voluntatem suscipiendi ea, nisi eo modo, quo hominibus Christianis dari solent, non comprehensa fuit in ea voluntate comestio causalis hostiæ consecratæ, atque ideo non erit comestio sacramentalis propter defectum voluntatis præcedentis, quæ in eiusmodi personis requiritur ad effectum sacramenti.

17. *Quæritur.*

Petes, quid ergo, si ante amentiam habuisset homo voluntatem accipiendi fructum etiam ex comestione causali Eucharistiæ, quæ in amentia contingeret? Videri posset, adhuc non habiturum effectum sacramenti; quia non sufficit voluntas illa, vt comestio casualis postea sequuta sit voluntaria; nam voluntarium est, quod procedit à voluntate: illa autem comestio nullo modo procederet ab ea voluntate præterita, quæ certe non fuisset causa illius casualis comestionis, vt cõstat; ergo nullo modo esset voluntaria, & per consequẽs non esset sacramentalis.

18. *Verius est posse tunc habere effectum ex vi illius voluntatis præcedentis.*

Mihi tamen verius apparet, quod posset tunc habere effectum ex vi illius voluntatis præcedentis; quia ad effectum sacramenti non videtur necessarium, quod comestio sit voluntaria per modum effectus, sufficit enim, quod sit voluntaria per modum obiecti, hoc est, volita. Quod in aliis sacramentis, quæ non solum quoad effectum, sed etiam quoad suam substantiam pendent ab intentione recipientis, manifestum videtur. Nam si aliquis ante amentiam habuit desiderium Baptismi, & intentionem eum recipiendi, postea vero ego illum iam amentem baptizem, nihil prorsus sciens de illa intentione præterita, sed cum intentione eum baptizandi, si capax est sacramenti, quidquid sit, an licite id facerem, negari non potest, illum re vera fuisse valide baptizatum; & tamen intentio sua præterita non fuit causa meæ actionis, vt constat. Item licet ego sciam, ipsum habuisse desiderium Baptismi, sed tamen propter ignorantiam meam, quia putabam illud desiderium non requiri, baptizo quidem illum, non tamen moueor à notitia illius desiderij, quod habuit, nemo dicet, baptismum illum non esse validum; & tamen nec tunc baptismus est effectus voluntatis præteritæ, cum non influat de facto voluntas præterita in meam actionem: sufficit ergo ad valorem, quod baptismus fuerit volitus, licet non sit voluntarius per modum effectus.

19. *Instabis.*

Dices, licet ad fructum sacramenti non requiratur, quod eius receptio sit voluntaria, hoc est, effectus voluntatis, requiritur saltem, quod sit volita, & voluntaria per modum obiecti; in prædicto autem casu susceptio illa sacramenti non solum non esset voluntaria, sed nec esset volita; quia homo ante amentiam, licet habuerit voluntatem recipiendi sacramenta, quæ ei in amentia Christiano more ministrarentur, non tamen potest velle accipere sacramenta illo profano modo; ergo susceptio subsequẽs non potuit esse volita; sed solum voluit, quod, si applicaretur sacramentum, conferret effectum. Hoc autem non videtur sufficere: aliud enim est, velle sacramentum; aliud vero velle, quod sacramentum habeat suum effectum. Hoc secundum nec sufficit, nec requiritur; quia licet homo nolit, sacramentum habebit suum effectum, cum hic necessario cõsequatur: requiritur ergo, quod homo velit ipsum sacramentum, & ita communiter dicitur, amentes, & phreneticos posse baptizari, si prius habuerunt voluntatem baptismi, non dicimus, si prius voluerunt, quod baptismus haberet effectum, sed si voluerunt ipsum Baptismum: ergo similiter ad effectum Eucharistiæ non sufficit velle, quod si Eucharistia applicetur, habeat effectum, sed requiritur velle ipsam Eucharistiam, seu susceptionem ipsius Sacramenti: quod cum non habeat in casu posito, non dabit suum effectum.

30. *Respondeo.*

Respondeo, verum esse, quod ad effectum Sacramenti prærequiratur voluntas terminata non solum ad effectum, sed ad ipsum etiam Sacramentum, seu eius receptionem: hæc tamen voluntas non est necesse, quod sit antecedens, sed sufficit, quod sit concomitans seu consequens. Voluntas antecedens est, qua volo, & desidero, quod aliquid fiat: voluntatem vero concomitantem aut consequentem

[illegible]

32. *Ratio est.*

Ratio autem est, quia quando intentio Sacramenti ex parte ministri requiritur [illegible] nomine Christi, & [illegible]

[illegible] P. Ioan. de Salas in hac materia de Eucharistia [illegible]

SECTIO IV.

An sit præceptum non dandi Eucharistiam pueris ante aliquam ætatem, & quid in dubio de capacitate.

34. *Dubitatio prima.* PRimo dubitari potest, an sit vere obligatio non dandi Eucharistiam parvulis, & propterea amentibus, qui nunquam habuerunt usum ratio- [illegible]

[illegible] Concilio Carthagin. 4. [illegible]

Post alias illud præceptum relinquens. Conc. Carthag.

[illegible] Pauli V. [illegible]

33. *Secunda dubitatio quæ ætas danda sit Eucharistiæ adultis. Innoc. III.*

Secunda dubitatio, quæ ætas danda sit Eucharistiæ adultis? Ratio dubitandi oritur ex cap. Omnis utriusque sexus, de pœnitentiis & remissionibus, ubi Innocentius III. præcipit, omnes accipere Eucharistiam in Paschate, cum ad annos discretionis pervenerint. [illegible]

Vigverius.

[illegible]

Soto. Suarez. Vasquez.

[illegible]

Caietan.

[illegible]

Non statim [illegible]

[illegible]

fieri debet, vbi primum aliquis scit peccare. Ad Eucharistiam vero desideratur discretio, quia sciat puer discernere hunc cibum ab aliis, & reuereri latentem in eo maiestatem; quæ discretio communiter solet aduenire à decimo vsque ad decimumquartum annum. Examen autem singulorum pertinet ad parentes, & ad prudentem Confessarium.

34. *Dubitatur vtrum an pueris danda sit pro viatico.* Nauarr. Suarez.

Hinc tamen oritur tertium dubium, an eiusmodi pueris, qui peccare possunt, & aliunde Eucharistiam numquam acceperunt, danda sit pro Viatico, si sint in mortis periculo. Nauarrus enim in Manuali *cap.* 21. *num.* 57. dicit, non esse obligationem, sed ex suo consilio dandam esse. P. Suarez dicta *sectione* 1. in fine dicit, esse omnino dandam ex præcepto. P. Henriquez *lib.* 8. *de Euchar. cap.* 42. *in fine*, obscure loquitur; dicit enim: *Si pater, & Parochus in mortis articulo, vbi maxime vrget præceptum Diuinum, aut in Pascha communicare puerum non permittat, excusatur, quando est dubium de sufficienti discretione; & tamen interdum expediret morienti, aut in Iubileo indulgere.* P. Layman *tom.* 2. *Theolog. Moral. tract.* 4. *de Sacram. Eucharistia, c.* 4. *num.* 3. magis insinuat, dandam esse tunc Eucharistiam. Denique P. Vasquez dicto *cap.* 4. *n.* 41. & sequentibus omnino negat eiusmodi obligationem; & *num.* 43 in fine addit, non esse vllo modo ministrandum eiusmodi pueris in mortis articulo hoc Sacramentum.

Henriq.

Layman.

Vasquez. *Puer Vasquez negat.*

35. *Fundamentum huius sententiæ.*

Fundamentum P. Vasquez præcipuum est, quod sicut Ecclesia non obligat ad communionem pueros etiam doli capaces, nisi sciant iam discernere cibum hunc ab aliis, sic nec Christus eos obligat præcepto Diuino: nam dum non sciunt hunc cibum discernere, perinde se habent ac infantes in ordine ad hoc præceptum; atque ideo sicut Christus non obligat infantes, ita nec obligat eos pueros: præsertim quod dum sunt in eo statu non discernendi hunc cibum, non possunt peccare contra hoc sacramentum, illud indigne recipiendo, nec possunt mereri digne communicando; ergo non possunt peccare omittendo communionem, licet in aliis materiis peccare possint.

36. *Rejicitur hoc fundamentum.*

In toto hoc argumento P. Vasquez supponit vt certum id quod nec firmum, nec verum esse videtur, scilicet puerum obligari præcepto Ecclesiæ, vbi primum distinguere potest inter Eucharistiam, & alios cibos. Hoc, inquam, constat, esse contra experientiam, & praxim: vnusquisque enim scit, se multo antequam Eucharistiam acciperet agnouisse differentiam inter Eucharistiam, & alios cibos; & constat clare; nam pueri doli capaces, antequam Eucharistiam accipiant, obligantur præcepto audiendi Sacrum diebus festis; ergo sciunt saltem in confuso, quid sit Missa; alioquin non possent eam humano modo audire; & ideo reuerenter adorant hostiam, quando eleuatur, quem cultum non exhibent aliis cibis; ergo discernũt illum panem ab alio pane profano, & hoc per tres, quatuor, vel quinque annos, ante quam Eucharistiam accipiant: non ergo obligat Ecclesiæ præceptum cum eo rigore, vbi primum puer in ordine ad hoc Sacramentum discernendum ab aliis cibis differt ab infanti. Quod quidem ex ipsius Ecclesiasticæ legis verbis colligi potest in illo cap. *Omnis vtriusque sexus*, in quo licet Confessio absolute omnibus præcipiatur absque vlla exceptione, Communio tamen præcipitur cum duplici particula limitante; prima est, quatenus additur *reuerenter*; per quod denotatur, Ecclesiam non obligare eos, qui cum reuerentia tanto Sacramento debita non possunt accedere. Secunda, & clarior est, quatenus excipiuntur ij, quos Confessarius iustis de causis iudicauerit expedire, quod differant Communionem. Consuetudo autem omnium Confessariorum declarauit expedire, vt eiusmodi pueri aliquãdiu differant Communionem, vt maiori cum reuerentia accedant: non ergo sunt incapaces præcepti in ea ætate; nam sicut obligantur præcepto audiendi Missam (quod est offerre Sacrificium simul cum Sacerdote) possent obligari ad participandum de hostia oblata: sed noluit Ecclesia obligare ita stricte ad communionem, vbi primum sciant discernere vtcumque inter vnum cibum & alium. Vnde contingere potest, quod aliquis obligetur iam præcepto Diuino ad accipiendũ Viaticum, antequam obligetur præcepto Ecclesiæ ad communionem annuam.

37. *Verior est sententia affirmans.*

Verior itaque mihi videtur sententia P. Suarez & aliorum, quod possit, imo, & debeat eiusmodi pueris dari Eucharistia in articulo mortis, sicut & datur illis sacramentum Extremæ-Vnctionis; quam sequuntur communiter alij Recentiores. Ratio autem est, quia Ecclesia suo præcepto solum determinauit tempus illud accipiendi Eucharistiam, quod ex Diuino præcepto indeterminatum erat. Cum ergo articulus mortis non esset ex Diuino præcepto indeterminatus, non erat, cur Ecclesia aliquid quoad illum determinaret, sed debuit illum omnino relinquere, prout ex Diuino præcepto habebatur. Vnde licet quoad Communionem annuam Ecclesia non censeatur includisse pueros omnes, sed cum latitudine arbitrio Confessarij: quoad articulum tamen mortis non habemus fundamentum ad eam latitudinem concedendam.

Ratio est, quia articulus mortis non est ex Dei præcepto indeterminatus.

38. *Arguit Vasquez.*

Vrget Vasquez *n.* 43. quod Ecclesia, licet determinauerit tempus obligationis, & præcepti, non tamen determinauit ætatem, & prudentiam requisitam ad obligationem, imo neque eam pro arbitrio suo determinare potuit; nec potuit eum, qui iam habet vsum rationis, & prudentiam sufficientem liberare ab obligatione præcepti Diuini: non ergo est alia ætas, aut prudentia maior ad obligationem Communionis annuæ, quam in articulo mortis.

Respondetur.

Respondetur facile, si stendo intra determinationem temporis potuisse Ecclesiam diuersum tempus assignare pueris, quam viris prouectis: nam sicut potuisset determinare, & præcipere sæcularibus Communionem annuam, & religiosis semestrem: ita potuit viris determinare annuam, pueris vero non annuam omnino, sed arbitrio Confessarij differendam per duos, vel tres annos. Non ergo necesse fuit determinare tempus, & ætatem, quia obligarentur præcepto Diuino, sed illis, qui re vera iam obligantur Diuino præcepto, determinare tempus præcepti cum maiori latitudine in ætate puerili, quam in virili, vel adolescentia: sicut etiam de facto aliis, quibus Confessarius iustis de causis iudicat differendam Communionem, Ecclesia determinat tempus præcepti longius: cur non potuit idem facere cum pueris, licet alioquin obligentur iam Diuino præcepto.

39. *Obligantur pueri vbi sciunt distinguere Eucharistiam ab aliis cibis.*

Fateor itaque pueros non obligari Diuino præcepto, nisi sciant distinguere Eucharistiam ab aliis cibis: assero tamen id fere euenire, quando habent vsum rationis ad peccandum, vel paulo post: atque ideo tunc iã incipere obligari Diuino præcepto; determinate quidem pro mortis articulo; pro alio autem tempore iuxta determinationem Ecclesiæ, quæ in illa ætate non determinat omnino illis annuam Communionem, sed cum maiori latitudine iuxta consilium Confessarij. Vnde infero, tempus obligationis non incipere pueris in indiuisibili, sed potius esse multos, quibus licite posset hoc anno, v.g. dari Communio, eo quod iam habeant in toto rigore capacitatem sufficientem ad discernendum

[illegible] ſacramentum ab alio cibo [illegible] praeceptum Confeſſionis [illegible] ad annos diſcretionis, [illegible] praeceptum. [illegible] Eccleſia [illegible] ſtatuit [illegible] Euchariſtiam ſumere [illegible] praeceptum Diuinum [illegible] obligationem.

An dandum ſit Viaticum, quando dubitatur de pueri capacitate.

40. *Quid dicendum ſit quando dubitatur de ſubiecti capacitate. Pro vtraque parte ſunt rationes.*

Magis dubitari poſſet, an dari debeat, vel poſſit Euchariſtia in mortis articulo eiuſmodi puero, quando dubitatur de illis, an ſint doli capaces, & diſcernant ſufficienter hoc ſacramentum ab alio cibo. Pro vtraque enim parte videntur eſſe rationes: & pro negatiua videtur eſſe, quod poſſeſſio ſit pro prohibitione, atque ideo in dubio non ſit ab ea recedendum, tum quia ille, qui prius caruit rationis vſu, in dubio praeſumitur talis, niſi contrarium probetur, aut habeat aliquam aliam praeſumptionem pro parte ſua, vt tradit Thom. Sanchez lib. 1. *in Decalog. cap.* 1. *numer.* 14. & 15. ergo poſſeſſio eſt contra eum, quia prius caruit capacitate ad recipiendam Euchariſtiam; tum etiam, quia quando conſtat de lege, & prohibitione, dubitatur autem, an aliquis comprehendatur, & obligetur illa lege, vel ratione [illegible], vel alicuius circumſtantiae, poſſeſſio videtur eſſe pro lege, vt obliget, vt cum aliis tradit idem Sanchez lib. 1. *in decalog. cap.* 10. *num.* 34. Cum ergo prohibitio dandi Euchariſtiam incapacibus ſit certa, & dubium ſit, an hic comprehendatur, ipſi incumbit onus probandi, & per conſequens in dubio non poterit illi dari. Denique quia, ſi danda eſſet eiuſmodi puero Euchariſtia, maxime propter obligationem recipiendi Viaticum in articulo mortis, hanc obligationem non habent ij, de quibus dubitatur, an peruenerint ad vſum rationis ſufficientem, ſicut qui dubitat, an expleuerit vigeſimum primum annum, non obligatur lege ieiunij, quia tunc non eſt poſſeſſio pro praecepto, ſed pro libertate, vt docet idem Sanch. lib. 1. *de Matrim. diſput.* 41. *num.* 8.

Sanchez.

Pro parte negatiua.

41. *Pro parte affirmatiua.*

Aliunde vero videtur danda Euchariſtia in eo dubio, primo, quia non videtur eſſe maior prohibitio Eccleſiae dandi Euchariſtiam paruulis non habentibus vſum rationis, quam ſit obligatio ex iure Diuino non dandi Extremam Vnctionem eiſdem: & quidem haec obligatio eſt iure Diuino proueniens ex ipſa inſtitutione ſacramenti, illa vero de iure humano accidentaliter introducta. Et tamen, quando dubium eſt de puero, an ſit iam doli capax, licet dare ſacramentum Poenitentiae, & etiam dare Extremam-vnctionem ſub conditione, vt cum aliis docet Antoninus Diana tom. 1. *reſol. Moral. tract.* 4. *de ſacramento reſolut.* 219. Et magnum fundamentum habet in Rituali Romano Pauli V. in quo aperte dicitur dandam eſſe vnctionem ſub conditione illis, de quibus dubitatur an ſint viui, vel mortui; vnde à fortiori videtur danda etiam ſub conditione eiuſmodi puero, cum non minus ſit incapax illius ſacramenti homo mortuus, quam paruulus doli incapax, nec minus prohibitum ſit vngere mortuum, quam eiuſmodi paruulum. Si admittitur ergo, licet Eccleſiae prohibitionem dandi non ſit Euchariſtiam pueris ante rationis vſum, non tamen eſſe negandam in dubio in mortis articulo, cum magis ſit [illegible] incapacem prohibitionem humanam, quam aliud ſimile Diuinum circa alia ſacramenta.

Diana.

42. *Ratio à priori.*

Secundo, & à priori videtur eſſe eadem ratio prohibitio Eccleſiae dupliciter poteſt fieri, primo, vt detur Euchariſtia paruulis, qui ſunt doli capaces, ſecundo, ne detur Euchariſtia iis, qui non ſunt doli capaces; qui duplex modus videtur eſſe diuerſus: nam iuxta primum deberet conſtare poſitiue de capacitate, vt poſſit licite dari Euchariſtia; iuxta autem ſecundum, incapacitas [illegible] poſſit conferri Ordo, aut Baptiſmus, niſi conſtet poſitiue de [illegible] ad Ordinem, aut Baptiſmum [illegible] non poſſet dari Euchariſtia, niſi conſtaret poſitiue de capacitate, quae [illegible]. At vero ſi prohibitio ſit poſteriori modo, non videtur exigi poſitiuam ſcientiam de capacitate, ſed quod non conſtet de incapacitate; quia eo praecepto, ne detur incapaci, ſolum videtur prohiberi actionem dandi incapaci, [illegible] quod non videtur facere, qui dat ei, quem neſcit eſſe incapacem; [illegible] prohibitionem [illegible], quemadmodum [illegible] in infantia [illegible], & de quo dubitatur, [illegible] iuxta Canonicam [illegible], quam [illegible] Romanus Pontifex refert Henriquez de [illegible] cap. 8. num. 10. In margine [illegible] Coninck diſp. 8. de ſacramento dub. 11. num. 109. quia [illegible] non [illegible], niſi probetur. [illegible] prohibitionem [illegible] dubio [illegible] Poenitentiae [illegible] dari [illegible] poſitiue [illegible] quibus in Rituali Romano [illegible] quod non detur [illegible] capacibus, ſed ſolum quod non detur incapacibus, [illegible] ſacramenti habere non poſſunt.

Henriq. Coninck.

43. *Probabile non eſt obligari ad dandum Euchariſtiam puero propter [illegible].*

Ego quidem in hoc puncto in prima euidentia non eſſe obligationem dandi Euchariſtiam eiuſmodi puero, ſiue illa detur, & hoc propter rationem ſupra [illegible], quia licet [illegible] lege comprehendatur eſſe, non obligetur in illo dubio ad obſeruandam legem [illegible] dubitetur de capacitate pueri, & per conſequens, an comprehendatur praecepto Diuino, quod ſolum ligat ad doli capaces, vt dicitur in Tridentino, conſequens eſt, vt non ſit obligatio ex eo praecepto Diuino dandi Euchariſtiam in illo dubio.

44. *Quia vero poſſit dari [illegible] capacitatem [illegible].*

An vero poſſit dari, ego non video fundamentum conuincens ad id negandum. Prohibitio enim dandi paruulis ſacramentum in [illegible] explicata in Rituali Romano [illegible] quibus verbis non aliud ea prohibitio explicatur circa Euchariſtiam, quam circa Extremam Vnctionem, & eiuſmodi non eſt maioris neceſſitatis ſacramentum Extremae Vnctionis, [illegible] quam Euchariſtia. Sicut ergo prohibitio Extremae Vnctionis non habet locum in eo dubio de capacitate pueri, [illegible] prohibitionem Euchariſtiae: [illegible] prohibitio [illegible] in Rituali, [illegible] quod non conſideratur [illegible] qui capaces non ſunt.

45. *Obijcitur [illegible].*

Dices aliquando est prohibitio humana dandi Euchariſtiam incapaci [illegible] eſt prohibitio Diuina [illegible] in [illegible] non ſufficit quod non conſtet [illegible] dubio non poterit [illegible] Extremam [illegible], ſed debet [illegible], quae probabiliter ſolum [illegible]; ergo eodem modo cum dubio incapacitatis non poterit dari, niſi ſaltem probabiliter conſtet de capacitate pueri.

Reſpondetur

46. Respondetur [illegible]

[illegible] 1. Cor. 11. [illegible] *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*, [illegible] Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 13. *c.* 7. [illegible]

Ambroſ. [illegible] Ambroſ. *lib.* 7. *in cap.* 22. Lucae [illegible]

Cyprian. [illegible]

Gregor. [illegible]

[illegible]

47. Inſtantia. [illegible]

Diluitur. Reſpondetur [illegible]

48. [illegible]

49. Reſponſio. [illegible]

Layman. [illegible]

Diana. [illegible]

Concil. Carthag. [illegible]

Concil. Matiſcon. [illegible]

SECTIO V.

De adultis, qui debilem uſum rationis habent, praeſertim de ſtultis an ſint ab Euchariſtia repellendi? & quid de Energumenis.

50. S. Thom. DE adultis, qui debilem uſum rationis habent, D. Thomas [illegible] Euchariſtiam [illegible]

51. [illegible]

Ll 2 adultis,

11. Diſputatur aliqua vtilia circa ea quæ ad Euchariſtiam ſpectant.

Quid ſit ſacrificium.

Quid ſit ſacrificium Euchariſtiæ.

12. Quæ ſacrificia Euchariſtiæ ſint ſimilia, & quæ diſſimilia.

13. Quæ ſint ſacrificia Euchariſtiæ.

14.

15. Quæ ſint ſacrificia Euchariſtiæ.

16. Quæ ſint ſacrificia Euchariſtiæ.

17. Probatur ex antiqua diſciplina Concilii Eliberitani.

Probatur ex Concilio Carthaginenſi.

Concil. Carth.

Concil. Eliberit.

11. Diſputatur aliqua vtilia circa ea quæ ad Euchariſtiam ſpectant.

Quid ſit ſacrificium.

Quid ſit ſacrificium Euchariſtiæ.

12. Quæ ſacrificia Euchariſtiæ ſint ſimilia, & quæ diſſimilia.

13. Quæ ſint ſacrificia Euchariſtiæ.

14.

15. Quæ ſint ſacrificia Euchariſtiæ.

16. Quæ ſint ſacrificia Euchariſtiæ.

17. Probatur ex antiqua diſciplina Concilii Eliberitani.

Probatur ex Concilio Carthaginenſi.

Concil. Carth.

Concil. Eliberit.

quid de his obseruari oporteat, qui post Baptismum omni tempore incontinentia, & voluptatibus dediti in extremo fine vitæ suæ pœnitentiam simul, & reconciliationem Communionis exposcunt. De his obseruatio prior, durior; posterior, interueniente misericordia, inclinatior est. Nam consuetudo prior tenuit, vt concederetur eis, Pœnitentia, sed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebræ persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non reuocaret à lapsu, negata merito Communio est; concessa Pœnitentia, ne totum penitus negaretur, & duriorem remissionem fecit temporis ratio. Sed postquam Dominus noster pacem Ecclesiis suis reddidit, iam depulso terrore, Communionem dari abeuntibus placuit, & propter Domini misericordiam, quasi Viaticum profecturis, ne Nouatiani hæretici negantis veniam asperitatem, & duritiam subsequi videamur. Tribuetur ergo cum Pœnitentia extrema Communio, vt homines huiusmodi vel in supremis suis, permittente Saluatore nostro à perpetuo exitio vindicentur. Hæc Innocentius; vbi & refert, & approbat veterem vsum negandi Viaticum aliquibus peccatoribus etiam in fine vitæ pœnitentibus.

58. *Ratio est, quia fideles non tenentur accipere Viaticum nisi Ecclesia illud dederit.*

Ratio autem est, quia licet fideles debeant Viaticum in mortis articulo accipere, ad hoc tamen non tenentur, nisi Ecclesia illud dederit, quæ in huius Sacramenti administratione potestatem habet ad ea statuenda, vel mutanda, salua Sacramẽti substantia, quæ suscipientium vtilitati, & ipsius Sacramenti veneration pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicarit, vt definitur in Tridentino *Sess.* 21. *cap.* 2. Sicut ergo Ecclesia ob Sacramenti reuerentiam promittit potius hominem absque Viatico mori, quam Sacerdotem absque sacris vestibus celebrare ad Eucharistiam consecrandam pro illo infirmo; sic potest ob eiusdem Sacramenti reuerentiam, & ad terrorem, correctionemque perditorum hominum viatico priuare aliquem, quando id iudicauerit expedire.

59. *Hic tamen repugnat Ecclesiasticis decretis.*

Dixi tamen in conclusione, non repugnare, *quantum est ex institutione huius sacramenti*, quod lege Ecclesiastica negaretur Indis etiam pœnitentibus Viaticum iustis de causis: nam licet id Sacramenti institutioni non repugnet, repugnare tamen potest Ecclesiasticis decretis, quibus videtur in vniuersum statutum esse, quod nulli, quantumuis grauissimis sceleribus obnoxio in mortis articulo Communio negetur, si pœnitentiæ, & compunctionis signa exhibuerit. Sic enim decernere videtur Innocentius I. in verbis supra adductis ex eius *Epist.* 3. & ptius vniuersaliter statutum videtur in Concilio Niceno *Can.* 13. vbi de pœnitentibus morituris dicitur: *De his, qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua, regularisque seruabitur ita, vt si quis egreditur è corpore, vltimo, & necessario Viatico minime priuetur. Quod si desperatus, & consequutus Communionem, oblationisque particeps factus iterum conualuerit, sit inter eos, qui communionem orationis tantummodo consequuntur. Generaliter autem omni cuilibet in exitu posito, & petenti sibi Communionis gratiam tribui, Episcopus probabiliter* (hoc est, vt alij vertunt, *cum examinatione, seu cum Episcopi cura, & probatione precedente*) *ex oblatione dare debebit.* Vnde in c. *Quæsitum* 13. q. 2. id extenditur ad eos etiam, qui propter sua delicta morte puniuntur. Et in cap. *super eo*, de Hæreticis *in 6.* ad hæreticos post abiurationem relapsos, & igni tradendos, quibus tamen, si Eucharistiam petant, & eorum pœnitentia manifesta sit, negandum non esse respondet Alexander Papa. Quibus decretis stantibus, difficile est quod possint Prælati inferiores legem condere, qua aliquibus ob eorum peccata in mortis articulo Communio denegetur.

Concil. Nic.

Alex. PP.

Nec videtur satisfacere responsio, quam indicat P. Acosta loc. cit. c. 8. quod scilicet adhuc relicta intelligatur Episcopis, & Ecclesiæ maioribus ea potestas, cum in Lateranensi Concilio tribuatur Confessario facultas, vt si expedire iudicauerit, differat, & protrahat longius Communionem Paschalem debitam ex præcepto: Hoc, inquam, non satisfacit; non enim arguitur bene à Communione Paschali ad Viaticum in mortis articulo, vt si detur facultas differendi illam, detur etiam facultas omnino negandi istud; tum quia sunt diuersa præcepta, & præceptum non negandi Communionem vlli peccatori in morti articulo, factum fuerat absque vlla exceptione, aut facultate arbitrandi, vt constat ex iuribus citatis; quare facultas arbitrandi data confessario in Concilio Lateranensi solum debet intelligi circa Communionem annuam, quæ sola ibi præcipitur; tum etiam, quia cum præceptum sumendi Viatici iuxta communiorem sententiam non sit Ecclesiasticum, sed Diuinum, sicut Ecclesia noluit determinare tempus illius præcepti, sed Cõmunionis præcipiendæ in vita: sic nec voluit dare facultatem Confessario protrahendi, aut arbitrandi circa illam communionem: non habemus ergo fundamentum sufficiens ad dicendum, relictum fuisse adhuc Episcopis potestatem negandi viaticum contra vniuersales illas Ecclesiæ sanctiones, quibus nemini prorsus negandum decernitur.

60. Acosta.

61. *Contra illas leges Ecclesiasticas non de facto repugnat præscribi aliqua cõsuetudine legitima.*

Cæterum quia leges illæ vniuersales sunt meræ Ecclesiasticæ, non video etiam cur repugnet de facto, quod aliqua legitima, & rationabili consuetudine possit aliquando contra illas præscribi, vt possit ex consuetudine legitima alicuibi negari aliquibus, sicut posset, si prædictæ Ecclesiasticæ sanctiones non extarent. Hoc enim habent humanæ leges, vt regulariter possint consuetudine contraria quæ cæteras habeat conditiones requisitas, abrogari. Nunc autem loquimur solum de possibili, nec volumus, aut possumus definere, an re vera eiusmodi legitima, & rationabilis cõsuetudo intercesserit cum omnibus debitis conditionibus ad derogandum Ecclesiasticis legibus vniuersalibus in re tanti ponderis; præsertim cum vix sit credibile, respectu tantæ multitudinis concurrere semper causas rationabiles ad negandum hoc sacramentũ in fine vitæ, quod vniuersalis Ecclesia decreuerat nemini prorsus vnquam debere in illo necessitatis articulo denegari.

62. *Conclusio vltima potest negari Indis Eucharistia in fine vitæ.*

Addo tamen, & dico vltimo, non videri improbabile, quod stantibus adhuc illis decretis de non neganda Eucharistia in fine vitæ vlli peccatori pœnitenti, rationabiliter possit aliquibus negari propter peculiares circumstantias, quæ fortasse apud Indos reperiri possunt. Potest enim contingere, vt ex deprauata vita hominis, eiusque inconstantia in bono, ac leuitate ingenita, prudentissime iudicetur, nunc etiam carere debito dolore, & proposito, & tunc licet propter aliquale dubium adhiberi possit remedium necessarium absolutionis saltem sub conditione, si capax est, vt subueniamus illi, si forte subuenire possumus: in illo tamen dubio, imo præsumptione maxima indignitatis, reuerentia erga sacramentum Eucharistiæ, quam summopere obseruat Ecclesia, videtur exigere, ne exponatur illi irreuerentiæ, cum non sit remedium necessarium ad salutem infirmi. Nam si periculum irreuerentiæ corporalis, quando scilicet dubium est de vomitu, impedit, ne homini iusto, & optime disposito in fine vitæ tribuatur; quanto magis periculum fere certum irreuerentiæ spiritualis poteris sufficere, vt non

detur

[illegible]

63. [illegible]

64. In hoc ergo [illegible]

65. [illegible]

[illegible]

66. [illegible]

67. [illegible]

DISPVTATIO XIV.

De diſpoſitione ſpirituali prærequiſita ad Euchariſtiam.

- SECTIO I. *Debere præcedere ſtatum gratiæ ante Communionem.*
- SECTIO II. *Vtrum Communicare cum peccato veniali, ſit peccatum ſaltem veniale; ſicut Communicare cum mortali eſt mortale.*
- SECTIO III. *Vtrum ad effectum Euchariſtiæ requiratur actualis deuotio in communicante.*
- SECTIO IV. *An, & quomodo prærequiratur Confeſſio ſacramentalis ante ſumptionem Euchariſtiæ.*
- SECTIO V. *Quando liceat accipere Euchariſtiam, non præmiſſa Confeſſione.*
- SECTIO VI. *An, & quomodo requiratur contritio, quando non præmittitur Confeſſio ante Communionem.*
- SECTIO VII. *Quale ſit præceptum confitendi ſtatim poſt Communionem, quando aliquis abſque Confeſſione communicauit.*

[illegible]

SECTIO

SECTIO I.

Debere præcedere statum gratiæ ante Communionem.

1. *Prærequiritur status gratiæ. Bellarmin. Suarez. Vasquez.*

COnueniunt omnes Catholici contra hæreticos nostri temporis in hoc, quod ad dignam Eucharistiæ sumptionem prærequiratur necessario status gratiæ; quod definitum est in Tridentino *sess. 13. cap. 7.* & late probant Bellarm. *lib. 4. de Eucha. cap. 17. & sequentibus*; Suarez *disp. 66 sect. 1.* Vasquez *disp. 205. c. 1.* & alij, & constat clare ex Pauli verbis

1. Cor. 11. 1. *ad Cor. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat; qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diudicans corpus Domini.* Et ex Clemente Rom. *lib. 7. Apost. Constit. cap. 72. in fine: Si quis*, inquit, *sanctus est, accedat; si quis non est, curet vt fiat per pœnitentiam.* Quæ formula, paucis mutatis verbis, inuenitur in fere omnibus Liturgiis antiquis, in quibus ante Communionem præmonebantur dicendo: *sancta sanctis*; quorum verborum sensus esse non potest, quem dicunt hæretici, scilicet, vt includerentur Catechumeni; tum quia ij iam multo prius excluſi erant ab Ecclesia ante oblationem sacrificij, & consecrationem; tum etiam, quia ex verbis adductis Clementis constat, eos solos dici non sanctos, qui nondum per pœnitentiam fuerant iustificati; & ideo illis non Baptismus, sed Pœnitentia commendatur, vt digni fiant & accedere possint ad Eucharistiam Alia plura Patrum loca vide apud Bellarm. & alios supra citatos.

Clem. Rom.

2. *Ratio ex essentia huius sacramenti.*

Ratio autem desumitur ex essentia huius sacramenti, quod cum institutum sit per modum cibi, & potus, ordinatur ex sua institutione, & per se, non ad generandum, aut viuificandum; id enim cibo, aut potui non competit; sed ad nutriendum, atque ideo ex sua institutione prærequirit in sumente vitam spiritualem; alioquin redderetur falsa eius significatio, qua significatur augmentum vitæ per nutritionem spiritualem.

3. *Dubitatur an in nullo casu liceat accedere cum conscientia peccati mortalis. Affirmat Suarez. Negat Vasquez.*

Hoc ergo supposito, dubitari potest primo, an hæc obligatio sit tanta, & tam stricta, vt in nullo vnquam casu liceat alicui hoc sacramentum sumere cum conscientia peccati mortalis. Sic enim videtur affirmare P. Suarez *dicta sect. 1.* Contrarium tamen in aliquo casu fatetur P. Valquez *disputatio. 207. cap. 1. num. 3.* vbi ait: *Si quis in altari recordetur alicuius peccati commissi post Confessionem, cuius illuc vsque nullam neque in vniuersum habuisset contritionem, quia fortassis numquam putauit esse mortale; tunc autem iam videt, aut vehementer dubitat esse mortale; ita posset temporis angustiis arctari, aliisque necessarijs ipsum sacrificij distrahi (quamquam rare id accidere potest,) vt nisi ab eo cessaret, nullo modo ad perfectam contritionem excitari posset; ac proinde tunc ad sacramentum in peccato illo mortali accedere, ad nouum peccatum mortale ipsi non imputaretur, quia hoc præceptum non obligat cum tanto dispendio, vt debeat homo coram toto populo a sacrificio cum nota sui honoris cessare, potius quam ad sacramentum cum illo peccato accedere. Quemadmodum etiam, si quis sciret, se in mortali esse, & tamen necessarium esse ita subito ministrare Baptismum paruulo propter instans periculum mortis, vt ad dolorem perfectum de illo peccato se ipsum mouere non posset, excusaretur ab irreuerentia sacramenti propter instans periculum paruuli, & vt obligationi charitatis satisfaceret.* Hæc Vasquez; quæ mihi etiam probabilia videntur; consequenter autem idem à fortiori videtur dicendum, quando in subita hæreticorum, vel paganorum irruptione periculum esset grauissimæ irreuerentiæ Eucharistiæ inferendæ, & Catholicus in peccato existens non posset præ temporis angustias disponere se per contritionem, aut occultare sacramentum, tunc enim propter eiusdem sacramenti reuerentiam, sicut posset ex omnium sententia non ieiunus, sic etiam videtur, quod posset in peccato existens Eucharistiam sumere ad vitandam eius irreuerentiam. Nec ex his colligi potest, quod possit etiam Sacerdos ad vitandam infamiam celebrare in statu peccati, cuius antea recordatur; nam tunc potest moraliter disponere se cum diuina gratia, & elicere dolorem perfectum de peccato, vel certe in Missæ discursu id præstare potest; casus enim supra positi rarissime possunt contingere.

Hæc quæ dicit Vasq. videntur probabilia.

4. *Secundum dubium.*

Secundo dubitatur, an sit grauius peccatum sumere Eucharistiam cum pluribus, aut grauioribus peccatis, quam cum paucioribus, aut leuioribus mortalibus? Aliqui enim volunt, peccata minus grauia posse magis repugnare Eucharistiæ, v. gr. peccata carnalia magis, quam spiritualia. Tribuitur Alensi *4. part. quæst. 46. membr. 4. & 5.* Qui modus dicendi posset apparenter confirmari ex eo, quod aliqua possunt esse peccata minus grauia, quæ tamen magis aduersentur significationi huius sacramenti, verbi gratia, peccata discordiæ, odium, & similia, quæ faciunt diuisionem inter membra corporis mystici; cum autem hoc sacramenaum significet vnitatem fidelium inter se, qui de vno, eodemque pane participant, consequens est, quod eiusmodi peccata magis falsam reddant significationem sacramenti, atque ideo magis grauem culpam sumptionem ipsius; quia culpa hæc desumitur ex eo, quod reddatur falsa significatio sacramenti per sumptionem indignam.

Aliquorum sententia. Alensis.

5. *Aliter alij possunt dicere.*

Aliunde posset aliquis contendere, maiorem, aut minorem grauitatem peccatorum præcedentium parum referre ad aggrauandam, vel minuendam culpam communionis indigne; nam culpa hæc consistit in eo, quod impediatur fructus & effectus sacramenti: hic autem æque impeditur per vnum vel per plura peccata; quolibet enim peccato auferetur gratia habitualis, quæ prærequiritur ad fructum Eucharistiæ. Vnde sicut ad Communionem requiritur ieiunium naturale, & ideo parum refert quod vnum ouum, aut quinque comederis; per quodlibet enim auferetur omnino ieiunium requisitum; & ideo non videtur aggrauari peccatum ex pluribus ouis antea editis, sic cum ad dignam communionem prærequiratur ieiunium spirituale, seu puritas à peccato mortali, & hæc omnino tollatur quolibet peccato mortali, consequens videtur, quod pluralitas, vel grauitas eorum parum referat ad aggrauandam culpam indignæ sumptionis.

6. *Communis & vera sententia vult aggrauari peccatis ex grauioribus peccatis.*

Communis tamen, & vera sententia affirmat, aggrauari hoc peccatum ex pluribus, & grauioribus peccatis præcedentibus; quod sumitur ex S. Thoma *in præsenti quæst. 80. artic. 5. ad 1.* quia nimirum potissima ratio malitiæ in sumptione indigna consistit in eo, quod reddat falsam significationem præcipuam sacramenti, quod significat nutritionem spiritualem; hęc autem redditur magis falsa in habente plura, & grauiora peccata: nam sicut magis distat à vita spirituali, qui mille peccatis mortalibus oppressus est, quam qui vno; ita longius abest à veritate signum, quod significat illum hominem viuere, & nutriri spiritualiter, quam quod significat hoc ipsum de habente vnum solum peccatum.

7. *Respondet ad rationes in contrarium adductas.*

Vnde ad rationes in contrarium adductas facile respondetur. Ad primum, peccata, verbi gratia, contra vnionem, & concordiam falsificant quidem hoc

hoc sacramentum magis;non tamen circa significationem eius potissimam, quæ est de augmento vitæ spiritualis, sed circa significationem aliquam accidentalem, & minus principalem: at vero peccata grauiora falsificant magis circa significationem potissimam, & principaliorem, vt dictum est. In quo sensu S.Thomas vbi supra concedit, peccata contra castitatem magis opponi secundum quid perceptioni Eucharistiæ, quatenus per eiusmodi peccata spiritus magis carni subbiicitur, & ita impeditur feruor dilectionis, quæ requiritur in hoc sacramento. Simpliciter tamẽ magis opponũtur peccata grauiora,quæ magis opponuntur charitati substantiali.

8. *Obiciuntur verba Paschasij. Paschasius Abb.*

Obiici solent verba quædam Paschasij Abbatis *lib. de corpore & sanguine Domini cap.*22. qui habetur in Bibliotheca Patrum.Vbi ex ritu veteris legis accingendi renes ad comedendum Agnum, probat necessitatem maximam castitatis ad sumendam Eucharistiam his verbis. *Probet se vnusquisque, & vt præcipitur, sic se agat. Renes vestros, inquit, accingetis, quia hæc sunt vitæ semina, quibus virgines generantur. Vnde constat quod nulli periculosius ea contingunt, quam luxuriosi, & incesti. Propterea primum hoc loco & lux castitatis in renibus, quorum sanctator est Deus per se ipsum, adfigitur,* &c. In quibus verbis Paschasius videtur agnoscere grauiorem culpam in Communione cum peccato luxuriæ, quam cum aliis peccatis etiam grauioribus.

9. *Suarez. Respondet Suarez. Obiicitur.*

P.Suarez dicit,esse magis periculosam Communionem illam propter maius periculum incidendi in prauam,ac detestabilem consuetudinem, & contemnendi paulatim. Cæterum non ostendit, nec videtur apparere illud maius periculũ,cum ille etiam, qui communicat absque animo restituendi, vel celebrat absque animo recitandi Officium,habeat simile periculum consuetudinis, & contemnendi.

Vasquez. Respondet Vasquez.

P. Vasquez respondet, illud intelligendum esse, non de maiori periculo simpliciter, sed secundum quid,quatenus per peccata luxuriæ(vt dixit S.Thomas) spiritus magis subiicitur carni, & ita magis impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc sacramento; quia consideratio, quæ ad feruorem deberet excitare,magis impeditur.

10. *Hæc responsio refellitur.*

Hæc etiam responsio non videtur esse iuxta mentem Paschasij. Nam ex eo, quod peccata luxuriæ magis subiiciant spiritum carni,sequitur bene,quod magis impediant feruorem dilectionis, & per consequens dispositionem requisitam ad hoc sacramentum,vt dixit S.Thomas, non tamen sequitur, quod ipsa Communio sit magis periculosa, provt dixit Paschasius: nam carentia dilectionis Dei eadem est in luxurioso, quando communicat, & quando non communicat; nec ista carentia crescit ex communione;ergo non est magis periculum in communione cum peccato luxuriç,quam in communione cum aliis peccatis grauioribus: nam qui communicat etiam cum alio peccato grauiori, certissime caret tũc feruore dilectionis requisitæ. Vnde ergo erit magis periculosa illa alia communio, quam ista, si vtraque fit absque feruore dilectionis.

11. *Dices.*

Dices,maius periculum esse in communione cum peccato luxuriç,quo efficacia Eucharistiç magis impeditur;facilius enim Eucharistia excitaret aliũ peccatorem ad actum dilectionis, quam lasciuum, eo quod in isto spiritus sit magis grauatus, & hebetatus,ac subditus carni,atque ideo minus aptus,vt excitetur ad dilectionem Dei, ideo periculosius recipitur cum eiusmodi peccatis Eucharistia, quia nimirum est minor spes sentiẽdi fructum sacramenti.

12. *Reginus.*

Sed contra hoc est, quod si Eucharistia sumatur cum quolibet alio peccato mortali, sacramentum nullum prorsus effectum operatur in sumente;cum enim non conferat gratiam habitualem, non confert etiam gratias actuales, auxilia, aut inspirationes, quæ non conferuntur per sacramenta, nisi media gratia habituali, & in iis subiectis, quæ sacramenta digne suscipiunt; ergo non est minus periculum amittendi eiusmodi lumen, & excitationes, quando suscipitur cũ quolibet alio peccato mortali, quam quando suscipitur cum peccato luxuriæ.

13. *Posset aliquis dicere.*

Posset aliquis dicere, tantam esse huius sacramenti virtutem, vt tunc etiam quando indigne suscipitur, aliquando sui splendoris radius in peccatoris mentem diffundat, & eum ad dolorem excitet, ac compunctionem. Quod videtur indicasse Cyrillus Alex.*lib.9.in Ioam. cap.*19. vbi dicit,ideo diabolum vehementius Iudam impulisse post Eucharistiam sumptam, vt celerius festinaret ad consummandam proditionẽ, quia nimirum timuit, ne fortasse sacramenti virtute illuminatus ad pœnitentiam moueretur. *Nam etiam Iudam,* inquit, *cum post panem omnino separauerit,tum moram,tum benedictionis virtutem timens, ne scintillam in animo eius accenderit, ac inde illuminauerit, & ad meliora retraxerit, magna præcipitem agit celeritate.*Huius ergo emolumenti magis incapax est,qui cum luxuriæ peccato communicat,propter maiorem mentis hebetudinem ab eiusmodi peccatis contractam, ratione cuius difficilius potest Diuinas illustrationes percipere.

14. *Id tamen non videtur esse iuxta mentem Paschasij.*

Adhuc tamen non videtur id satis iuxta mentem Paschasij,qui non solum dixit, communionem cum peccato luxuriæ esse minus vtilem, sed dixit, esse positiue magis periculosam,hoc est,magis noxiam, quam cum aliis peccatis. Esse enim periculosam,significat per ipsam non solum non afferri aliquod commodum, aut lucrum, quo caret ille etiam, qui non communicat,sed incurri in aliquod malum nouum, in quo non incurreret homo, si modeste à Communione abstineret; non est ergo periculosa communio ex eo solum, quod non illuminetur homo per illam, nam minus illuminaretur per illam, si non communicaret; sed est periculosa, eo quod aliquod detrimentum, aut supplicium efferat,quod non incurreret homo, non communicando cum eiusmodi peccatis.

15. *Speciale illud malum est priuatio validiorum auxiliorum.*

Quale autem sit istud malum, & detrimentum speciale eius, qui cum luxuriæ peccatis accedit ad Eucharistiã,dici potest consistere in eo,quod in pœnam indignæ communionis priuetur specialibus,ac validioribus auxiliis Diuinis ad vincẽdas tentationes suæ carnis. Cum enim Eucharistia specialiter conferat robur contra eiusmodi tentationes,& purificet, ac castificet carnem digne communicantis; hinc est,vt ille,qui Eucharistiam indigne tractat,iustissime priuetur eiusmodi auxiliis extraordinariis, non solum illis, quæ intuitu eiusdem Eucharistiæ digne susceptæ danda essent, sed etiam illis, quæ aliunde ex sua misericordia Deus peccatoribus eiusmodi in remedium propriæ fragilitatis largiri solet.Hoc enim modo solent puniri ij,qui specialiter peccant contra aliqua remedia Diuina, vt quia in remedium ipsum peccarunt, morbum vehementius patiantur. Sic qui peccat contra Ecclesiastica sacramenta,iustissime in hoc ipso punitur,vt necessitatis tempore eorum opportunitatem non habeat. Item qui aliorum non miseretur, Diuinã etiam demeretur erga se misericordiam. Qui contra Beatissimam Virginem blasphemus,& impius est,periculosius etiam peccat,quia Virginis intercessione aliis peccatoribus communi meritissime priuatur: dignus enim est, vt absque specialibus illis auxiliis maneat, qui contra remedia ipsa specialiter peccat.

Hinc

Hinc ergo oritur maius illud periculum communicantis indigne cum peccatis luxuriæ: peccat enim contra sacramentum purissimum, quod in remedium eiusmodi tentationem Deus misericordissime prouidit, & ideo merito à Deo relinquitur sub grauissimis tentationibus propriæ carnis absque specialibus auxiliis, quæ aliquando peccatoribus dari solent. Aliunde vero cum eiusmodi peccata magis subiiciant spiritum propriæ carni, vt dixit S. Thomas, & ideo magis indigeat eiusmodi peccator specialibus auxiliis ad ea separanda; hinc etiam fit, vt maius sit periculum luxurioso communicãtis, quam alterius peccatoris, quia licet alius etiam peccator propter indignam communionem priuetur specialibus, & maioribus auxiliis ad resurgendum; poterit tamen facilius resurgere cum auxiliis ordinariis, quam luxuriosus, cuius spiritus ita torpet propter carnis petulantiam, vt difficile possit commoueri, nisi vehementioribus auxiliis, quæ tamen, vt diximus, in pœnam remedij contempti, & sacrilege accepti, merito eidem negatur; & ideo dicitur, quod eiusmodi peccator periculosius accedit ad Eucharistiam. Quam rationem videtur indicasse idem Paschasius in verbis relatis: *Quia hæc sunt* (inquit) *vitæ semina, quibus virgines generantur*, quasi dicat, quia hoc sacramentum remedium speciale est ad castitatem seruandam; inde fit vt qui sacrilege illud tractat, maximum periculum incurrat in tam difficili bello succumbendi, ablatis sibi in pœnam specialibus subsidiis, sine quibus homo in suæ carnis potestatem sæpe traditus difficile poterit ab eo torpore euigilare, & resurgere. Fatemur ergo, in aliquo sensu maius periculum communionis cum peccatis carnis; cæterum maior grauitas, & malitia simpliciter, & per se inuenitur in communione cum grauioribus, aut pluribus peccatis, eo quod reddatur signum magis falsum; sicut qui dicit, se nihil prorsus comedisse, cum reuera comederit laute plura fercula, magis mentitur, quam qui comedit octo solum, vel decem nuces, & dicit se nihil comedisse.

Maius est periculum luxuriosi communicantis quàm alterius peccatoris.

16. *Ad rationem dubitandi respondetur.* Vnde ad rationem dubitandi supra positam constat malitiam huius peccati non consistere solum in impediendo fructum sacramenti, sed etiam in falsificatione illius signi, quæ falsitas eo est maior, quod homo longius absit à vita spirituali, quam sacramenti susceptio significat præsupponi in suscipiente: sicut maior est falsitas dicentis, Parisios esse prope Romam, quam id dicentis de Mediolano. Ad exemplum vero supra adductum de præcepto ieiunij ante Communionem, respondeti potest, in primis non esse omnino simile, quia per plus cibi sumptum non redditur magis falsa significatio sacramentalis Eucharistiæ; sicut per plura, aut grauiora peccata, quibus homo separatus est à Deo. Deinde in rigore negari potest, quod non crescat grauitas peccati ex pluribus cibis ante Eucharistiam sumptis: quis enim dicat, non magis peccare eum, qui post prandium, & potum lautum, quam eum, qui post vnius amygdalę esum communicat? Certe cum ieiunium illud præcipiatur ob reuerentiam Eucharistiæ debitam, negari non potest, crescere indecentiam, & culpam, cum crescat irreuerentia, quæ proculdubio maior est in primo casu, quam in secundo; tum quia minus aptus est homo ad spiritualem gustum percipiendum post multum, quam post parum cibi sumptum; tum etiam, quia maior irreuerentia est, quod multi cibi, quam quod pauci præcedant cibum Eucharisticum; sicut maior irreuerentia est, quod multi, quam quod vnus, vel alius præcedant loco Principem. Hæ autem sunt potissimæ rationes, propter quas ieiunium naturale præcipitur communicaturis, vt constat; ergo crescit irreuerentia ex maiori cibo præcedenti, licet non sit necesse, quãtitatem cibi postea in Confessione explicare, eo quod vel non est circumstantia ita notabiliter aggrauans, vel quia circumstantiæ aggrauantes intra eamdem speciem non debent necessario explicari.

Ad exemplum eius respondetur.

Petes, vtrum debeat explicari in Confessione qualitas, vel numerus peccatorum præcedentium, cum quorum conscientia aliquis indigne communicat? Respondetur negatiue, quia in Confessione non debet necessario explicari, nisi species, & numerus peccatorum: qualitas autem diuersa, vel numerus peccatorum præcedentium non facit, quod Communio subsequens sit in se plura peccata, vt constat; nec quod sit specie diuersa, omnia enim peccata opponuntur Communioni sub eadem ratione specifica falsificandi signum sacramentale, & impediendi totum effectum sacramenti. Quamuis ergo peccata illa debeant explicari secundum species, & numerum ad integram eorum confessionem, non tamen ad Confessionem indignæ communionis, ad quam sufficit dicere, Accepi Eucharistiam in statu peccati; Sacerdos tamen debet dicere: Celebraui in statu peccati; quia non solum peccauit recipiendo, sed etiam conficiendo sacramentum in statu peccati, & vtrumque debet explicare.

17. *Quæstio sequitur.*

Dubitatur tertio, vtrum qui accipit Eucharistiam contra præceptum aliquod humanum, committat duo peccata, vnum contra prohibitionem illam; alterum, quatenus communicat in peccato; P. Suarez *sect.* 1. §. *Dico ergo*, docet, esse vnum peccatum; explicandam tamen esse in Confessione illam circumstantiam, quod, v. g. cum excommunicatione acceperit Eucharistiam; quia notabiliter aggrauat intra eamdem speciem. P. Vasquez vbi supra *n.* 5. quamuis non loquatur expresse de excommunicato, sed de eo, cui prohibita est communio, dicit, esse vnicum peccatum; quia vtrumque præceptum est ex eodem motiuo religionis, cuius intuitu remoueretur à legislatore humano ille vt indignus, ne reciperet Eucharistiam; plura autem præcepta non faciunt plura peccata, quando omnia sunt ex eodem motiuo: vnde consequenter ad sua principia infert, non esse in Confessione explicandam illam circumstantiam.

18. *Dubitatur tertio de suscipiente Eucharistiam contra præceptum aliquod humanum.* Suarez. Vasquez.

Hoc tamen non caret difficultate; quia licet verum sit, præcepta, quæ procedunt ex eodem motiuo, non multiplicare peccata, aut malitias; in nostro tamen casu illæ prohibitiones non videntur esse adæquatè ex eodem omnino motiuo. Nam etsi prohibitio Superioris humani, qua excommunicatus non potest communicare, procedat ex eo motiuo remouendi indignum ab Eucharistia, ex quo etiam motiuo lex naturalis, vel Diuina prohibet Communionem peccatori; cæterum lex naturalis, seu Diuina habet etiam aliud motiuum, vt vidimus, ad prohibendam communionem in peccato, nempe ne reddatur falsa significatio sacramenti, & ne sacramentum fraudetur suo effectu propter incapacitatem subiecti; quod quidem motiuum non habet præceptum humanum; vt constat in eo, qui incurrit excommunicationem in statu gratiæ, prout contingere potest, si aliquis, v. g. mandauit famulo, vt vulneraret, vel occideret clericum, & ante exsequtionem mandati doluit de peccato, & confessus est, ac iustificatus, non potuit tamen iam reuocare mandatum postea quando re ipsa clericus occiditur, ipse incurrit censuram, cum tamen tunc sit in statu gratiæ, & non poterit licite cõmunicare, cuius prohibitionis motiuum non est tunc incapacitas subiecti ad recipiendum effectum sacramenti, aut falsitas

19. *Hoc non caret difficultate.*

SECTIO II.

Privata communio cum peccato veniali, & peccatum fictum venialis circa communionem cum peccato est mortale.

41. Christus est qui dicit, peccatum est veniale, quando ipsum commune adhuc est

42. Et quamvis dicta sententia probabilis sit, non videtur tamen tuta in praxi, quia communio sub peccato mortali est sacrilegium, ut dictum est; ergo communio sub peccato veniali est peccatum veniale, saltem ex genere suo, quia est irreverentia erga Sacramentum.

43. Dicendum est, communionem privatam cum peccato venia-

44. Probatur ratione.

45. Tum, quia communio cum peccato mortali est sacrilegium, ut dictum est; ergo communio cum peccato veniali est peccatum veniale, saltem ex genere suo, quia est irreverentia erga Sacramentum.

46. Dicendum est, communionem privatam cum peccato venia-

47. Probatur ratione.

48. Tum, quia communio cum peccato mortali est sacrilegium, ut dictum est; ergo communio cum peccato veniali est peccatum veniale, saltem ex genere suo, quia est irreverentia erga Sacramentum.

49. Dicendum est, communionem privatam cum peccato venia-

50. Probatur ratione.

51. Tum, quia communio cum peccato mortali est sacrilegium, ut dictum est; ergo communio cum peccato veniali est peccatum veniale, saltem ex genere suo, quia est irreverentia erga Sacramentum.

52. Dicendum est, communionem privatam cum peccato venia-

53. Probatur ratione.

54. Tum, quia communio cum peccato mortali est sacrilegium, ut dictum est; ergo communio cum peccato veniali est peccatum veniale, saltem ex genere suo, quia est irreverentia erga Sacramentum.

55. Dicendum est, communionem privatam cum peccato venia-

56. Probatur ratione.

57. Tum, quia communio cum peccato mortali est sacrilegium, ut dictum est; ergo communio cum peccato veniali est peccatum veniale, saltem ex genere suo, quia est irreverentia erga Sacramentum.

58. Dicendum est, communionem privatam cum peccato venia-

59. Probatur ratione.

60. Tum, quia communio cum peccato mortali est sacrilegium, ut dictum est; ergo communio cum peccato veniali est peccatum veniale, saltem ex genere suo, quia est irreverentia erga Sacramentum.

concomitantem habendi distractionem eo tempore, quæ voluntas est mala. Sic in nostro casu, qui accipit Eucharistiam cum peccato actuali veniali, habet duos actus: alterum accipiendi Eucharistiam, qui potest esse bonus, & debitus; alterum habendi distractionem, & indeuotionem actualem per illud actuale peccatum; & hæc voluntas potest esse mala, non solum ex proprio obiecto, quatenus est peccatum actuale inanis gloriæ, verbi gratia, vel propositum mentiendi, sed etiam malitia contra religionem quatenus est irreuerentia contra sacramentum, quod actu suscipitur; atque ideo verum erit in hoc casu, quod dicebat P. Suarez, committi nouum peccatum, aut nouam malitiam præter peccatum, aut malitiam inanis gloriæ, aut mendacij; quæ malitia dari potest, etiamsi ille actus concomitans ex proprio obiecto non esset culpabilis; vt si quis attenderet tunc ad sermones indifferentes; adhuc enim peccaret, non quia acciperet Eucharistiam, sed quia attenderet tunc ad alia; quod fieri non potest absque irreuerentia aliqua contra dignitatem tanti sacramenti. Negari autem non potest, esse æque, & forte magis contra sacramenti reuerentiam actu non solum cogitare, sed etiam affici & amplecti obiectum turpe, dum actu recipitur sacramentum; ergo licet ipsa receptio sacramenti non sit peccaminosa, illa tamen irreuerentia, quando sacramentum recipitur, habebit specialem malitiam venialem, quam non haberet, si non concurreret cum receptione sacramenti.

In hoc casu vera erit sententia Suarez.

26. Dixi tamen *non semper* per peccatum veniale actuale concomitans reddi malã, & peccaminosam ipsam communionem: non enim nego, aliquando posse refundi malitiam venialem in ipsum actum communicandi. Quod dupliciter potest contingere; primo si voluntas interior sit vna & eadem, qua homo vult vtrumque coniungere, scilicet communionem, & distractionem, aut aliud peccatum veniale; cum enim illa coniunctio sit mala, saltem ex parte vnius extremi, consequens est, vt voluntas illa, quæ vult vtrumque extremum, sit mala malitia proueniente ex parte vnius obiecti; quod sufficit ad hoc, vt tota voluntas sit mala; nam malum ex quocumque defectu, & per consequens actus externus communionis, qui procedit ex illa voluntate mala, erit etiam malus, cum nullam aliam habeat bonitatem, aut malitiam formalem actio externa, nisi quam accipit denominatiue ab actu interno, à quo procedit.

Potest tamen malitia aliquando refundi in ipsam communionem. Idque primo contingit.

27. Secundo potest communio reddi mala ex concomitantia peccati venialis actualis; quia licet aliquando non debeat homo cessare ab aliqua actione propter peccatum concomitans, imo expediat progredi, vt in exemplis adductis Sacerdotis celebrantis, aut Canonici cantantis in choro, aliquando tamen melius erit cessare propter reuerentiam debitam actioni sacræ. Negari enim non potest, quod res sacræ propter suam dignitam exigant peculiarem reuerentiam in earum vsu, aut receptione; vnde ad ipsas preces sacras recitandas, & loquendum cum Deo exigitur aliqualis præparatio, qua cor auocetur ab externis, & mens eleuetur ad Deum; quare qui se experitur nimis distractum ad aliquid externum, vel passione perturbatum, deberet se prius, si posset, ad semetipsum reuocare, & sedare animum, antequam Diuinas preces, aut functiones inchoaret. Quanto magis præparatio aliqua necessaria est ad Diuinissimam Eucharistiam suscipiendam? Quis enim excusabit ab omni culpa eum, qui à ludo surgeret immediate, vt Eucharistiam susciperet, & statim ad ludum rediret?

Secundo accidere potest.

Requiritur ergo non solum ex consilio, sed etiam ex præcepto saltem sub veniali aliqualis præparatio propter reuerentiam debitam tanto sacramento, cui reuerentiæ aduersatur modus ille accedẽdi absque vlla deuotione, aut præparatione: sicut si non flexis genibus, nec capite discooperto, sed ambulando, absque externa modestia vellet aliquis communicare. In quibus casibus non solum est culpabilis defectus ille reuerentiæ, & dispositionis debitæ, sed etiam ipsemet accessus ad Eucharistiam: nam supposito defectu illo dispositionis, debet homo differre aliquantulum, & exspectare paulisper, vt interim procuret debitam dispositionem. Neque enim sufficit, quod homo sit absque conscientia peccati mortalis, atque ideo sacramentum possit conferre effectum gratiæ, vt eius susceptio sit simpliciter bona, & honesta hic & nunc: nam si quis quotidie, & singulis diei horis ter, aut quater Eucharistiam acciperet, secluſa etiam prohibitione Ecclesiæ communicandi bis eadem die, frequentia illa irreuerentiam procul dubio contineret: fatendum ergo est, aliquando susceptionem ipsam sacramenti posse esse peccatum veniale propter defectum debitæ reuerentiæ. Supposito igitur, quod aliqua peculiaris reuerentia, & dispositio sit debita sub veniali, ita, vt ea deficiente, non solum defectus dispositionis culpa sit, sed etiam ipsa susceptio sacramenti, hoc, inquam, supposito, verisimile est, pertinere etiam ad reuerentiam debitam, vt homo non sit actualiter peccans, quando accipit hoc sacramentum, ita vt etiam ipsa susceptio sacramenti in ea circumstantia sit culpabilis; debuisset enim, si commode potest, differri, donec anima quiesceret, & cessaret ab eo peccato actuali. Si teneretur enim homo, quando distractus est ad res profanas, exspectare paulisper, & donec mentem ab iis cogitationibus abstrahat, vt cum reuerentia debita communicet; quanto magis id debet facere, quando anima actu occupatur amore obiecti illiciti, quod genus distractionis maiorem irreuerentiam afferre videtur?

28. *Requiritur ex præcepto aliqualis præparatio.*

Hinc iam colligi potest, quid dicendum sit de accedente cum peccatis venialibus habitualibus: de quo similiter existimo, in primis non semper peccare per ipsam susceptionem sacramenti. Continget enim, non posse absque peccato, vel incommodo graui differri communionem, vt si ex præcepto debeat celebrare, aut communicare, vel absque nota non possit relinquere, aut differre communionem; tunc enim licet esset nouum peccatum non procurare veniam illorum peccatorum per contritionem, aut confessionem, vt cum debita reuerentia accederet ad Eucharistiam, non tamen erit nouum peccatum ipsa susceptio Eucharistiæ, vt probauimus de habente peccatum veniale actuale.

30. *Intelligitur enim quid dicendum sit de accedere cum peccatis venialibus habitualibus.*

Aliquando vero erit peccaminosa venialiter ipsamet communio propter irreuerentiam, & indispositionem, cum qua fit; nam sicut est obligatio sub veniali non accedendi absque aliqua præparatione, dispositione, ac deuotione; sic à fortiori videtur esse obligatio sub veniali procurandi aliquam puritatem, & auferendi sordes etiam leues, quæ nimirum maculatam reddunt animam; ad quod significandum Christus videtur lauisse discipulorum pedes, antequam Eucharistiam illis daret. Nam licet illi mundi essent (hoc est, à macula graui) qui tamen mundus est, indiget adhuc, vt pedes lauet, hoc est, affectus, qui ex terreno puluere aliquantulum sordere solet. Debet ergo homo sub mortali afferre vestem nuptialem; debet autem sub veniali curare, vt vestis illa sordida non sit, sed munda ac nitida;

31.

aliqua enim irreuerentia est, licet non grauis, cum veste etiam nuptiali sordida, & fœtida accedere, qualis est in eo, qui multitudine venialium sordescit. Ad hoc probandum affert Suarez Anselmum, & Augustinum, seu Gennadium, quorum tamen verba alium debent habere sensum, vel ab omnibus reiici, vt bene probat P. Vasquez *illo cap.* 2.

32. *Obijcit Vasquez.* Vrget tamen idem Vasquez, ex nostra sententia sequi, quod peccet etiam ille, qui cum paucioribus venialibus accedit: deberet enim lauari, & mundari à sordibus illis. *Respondetur.* Respondeo negando sequelam: hæc enim obligatio procurandi munditiem, & puritatem ante Eucharistiam, intelligi debet moraliter, hoc est, iuxta capacitatem, statum, conditionem, & profectum singulorum; nam sicut in conuiuio humano maior mundities, & nitor in vestibus, & manibus exigitur ab homine nobili, & ingenuo, quam à rustico, agricola, aut operario, qui solum debent procurare munditiem conditioni, ac statui suo proportionatam; sic in conuiuio Eucharistico maior puritas, & mundities exigitur ab homine religioso, aut perfectionis statum habente, quam ab homine laico negotiis, & curis sæcularibus implicato. Vnde non potest regula vniuersalis in hoc puncto tradi; in aliquibus enim erit irreuerentia culpabilis, si accedant cum viginti, verbi gratia venialibus, aut cum tali specie venialium; in alio autem illa non erit irreuerentia culpabilis. Sicut ad hoc etiam sacramentum reuerenter suscipiendum requiritur præparatio, & dispositio aliqua, & post communionem aliqua etiam gratiarum actio, quæ tamen non in eàdem mensura ab omnibus exiguntur, sed iuxta singulorum conditionem, & capacitatem; quis enim à puero, vel rustico requirat eamdem præparationem, & orationem ante, & post communionem ipsam, quam ab homine religioso, vel monacho contemplationi dedito? Certe præparatio, quæ illi sufficit, huic sufficeret, vt excusaretur ab omni culpa, & irreuerentia. Sic enim legimus, sanctum Romualdum monachos, qui inter orandum dormirent, solitum esse illa die communione priuare, vt indignos: cum tamen ab homine rustico non solum vigilantiam, sed nec orationem præuiam semper possimus exigere. Similiter ergo de puritate, & munditie, à venialibus dicendum videtur, non posse eamdem regulam omnibus præscribi, sed singulos pro perfectione sui status, & maiori lumine debere magis procurare puritatem ad hoc sacramentum reuerenter suscipiendum, vt & *qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.* Apoc. 22.

Non potest regula vniuersalis in hoc puncto tradi.

33. *Est tamen difficultas aliqua circa præcipuam conclusionem.* Restat tamen adhuc difficultas aliqua contra præcipuam conclusionem, in qua omnes conueniunt, quod scilicet non sit peccatum mortale accipere Eucharistiam cum vno, vel pluribus etiam venialibus: contra hoc enim videtur procedere ratio illa communis, qua probari solet culpa mortalis in eo, qui recipit aliquod sacramentum indigne, ex eo quod priuat sacramentum suo effectu, & reddit falsam eius significationem, cum sacramentum ex se significet gratiam in suscipiente, & tamen propter obicem gratia non conferatur. Hæc autem ratio videtur etiam procedere in nostro casu: nam Eucharistia ex sua institutione vim habet, & efficaciam ad tollenda venialia, vt supra vidimus; ergo significat eum effectum; non potest enim causare effectum, quem non significet, cum non causet, nisi per modum sacramenti, hoc est, vt signum practicum. Si ergo propter obicem indispositionis non potest tollere peccata venialia, falsificabitur eius significatio ex hac parte; & per consequens, qui hoc facit, non excusabitur à culpa graui: non solum enim in graui, sed etiam in leui videtur esse grauis irreuerentia reddere falsam significationem sacramenti, quod est signum Diuinum; sicut ille etiam qui adducit Deum in testem rei leuis falsæ, medio iureiurando, peccat grauiter contra veracitatem Dei, à quo non solum mendacium graue, sed etiam leue longissime distat.

34. *Ad difficultatem respondetur.* Respondetur, re vera in neutro casu Deum, aut sacramentum ipsum significare aliquid falsum; nam, vt vidimus supra in tract. de Sacrament. in communi, *disput. 9. sect.* 1. Sacramenta non habent ex institutione Diuino omnino absolute semper significare gratiam, sed in talibus solum circumstantiis, quando non est obex. Ideo autem peccat grauiter, qui indigne illa suscipit, quia vtitur signo illo, quod Deus instituit ad operandum, & significandum; atque adeo voluit, ne vsurparetur nisi tunc, quando posset absolute operari, & significare; hoc, inquam, signo vtitur homo ille, quando non potest operari, nec significare absolute gratiam; & in hoc sensu videtur reddere falsam eius significationem, quatenus vsurpando illud signum videtur denotare, quod Deus per illud hic, & nunc non potest vere significare. Hæc autem ratio non procedit in habente peccata venialia; nam licet effectus remissionis eorum non ponatur propter obicem, seu quia non sunt retractata, non ideo erit sacramentum signum falsum, non solum re ipsa, vt constat ex dictis (cum eum effectum non semper significet absolute, sed solum quando poni potest;) sed neque in apparentia; neque enim eodem modo institutum est à Deo ad hunc effectum significandum, sicut ad significandam gratiam; ad hanc enim institutum est primario, ad alios vero effectus, qui sunt quasi consequentes, institutum est secundario. Vnde sicut principaliter institutum est ad causandam gratiam, & consequenter ad causandum maiorem, vel minorem iuxta dispositionem recipientis: & ideo non falsificatur significatio ex indispositione ad maiorem gratiam; sic nec falsificatur ex obice ad remissionem venialium; quia sacramenti essentia consistit in significatione gratiæ, reliqua non tam pertinent ad essentiam, quam ad integritatem, & perfectionem maiorem; ideo est maior obligatio non ponendi obicem significationi, & productioni gratiæ, quam tollendi obicem ad alios effectus, quos sacramentum consequenter causare posset.

Non falsificatur significatio huius sacramenti ex indispositione ad maiorem gratiam.

SECTIO III.

Vtrum ad effectum Eucharistiæ requiratur actualis deuotio in communicante.

AFfirmarunt aliqui ex antiquioribus: Alexand. Antonin. Siluester, Durandus, Paludan. Caietanus, quos refert Vasquez in præsenti *disput.* 206. *cap.* 1. quam sententiam indicasse videtur S. Thomas *in* 4. *dist.* 12. *quæst.* 1. *artic.* 1. *quæstiunc.* 3. & magna ex parte amplectitur Petr. de Soto *in lib. de institut. Sacerdotum, lect.* 12. Eucharistia.

35. *Sententia prima affirmans.* Vasquez. S. Thomas. Petr. de Soto.

Contraria sententia communis est iam in schola, & omnino vera; quam, explicata, vel mutata priori sententia, docuit expresse S. Thomas *in præsenti, quæst.* 79. *artic.* 8. *in corp. & ad* 1. & eamdem sequuntur Thomistæ recentiores, Dominicus Soto *in* 4. *d.* 12. *quæst.* 1. *artic* 8. Ledesma 1. *p.* 4. *quæst.* 20. *artic.* 1. *dub.* 4. *& artic.* 8. *dub.* 1. Didacus Nunus *in præsenti dicta quæst.* 79 *artic.* 8. Franc. Syluius ibidem *eodem art.* 8. Suarez & Vasquez ibi, & alij omnes: Qui fatentur quidem, per actualem deuotionem melius disponi

36. *Contraria vera & communis.* S. Thom. Dom. Soto. Ledesma. Nunus. Syluius. Suarez. Vasquez.

disponi hominem, atque adeo maiorem gratiam, & vbertiorem effectum sacramenti accipere: absque ea tamen deuotione actuali, dum homo sit in statu gratiæ, dari augmentum eiusdem gratiæ ex opere operato virtute sacramenti.

37. Conc. Trid. *Probatur primo ex Trident.*

Probatur primo, quia Tridentinum *sess. 13. cap. 3.* ex Paulo solum exigit tanquam dispositionem necessariam ad hoc sacramentum suscipiendum, probationem, qua homo se probat, & inuenit absque conscientia peccati mortalis; quam probationem declarat idem Concilium ex mente totius Ecclesiæ fieri debere per confessionem sacramentalem: qua dispositione posita, Paulus permittit *edere de pane illo, & de calice illo bibere*; non ergo requiritur necessario alia dispositio; alioquin manca, & mutila fuisset doctrina Pauli, & Concilij non explicando illam aliam dispositionem necessariam.

38. *Secundo probatur ex vsu antiquo dandi hoc sacramentum paruulis.*

Secundo probari solet ex vsu antiquo dandi hoc sacramentum paruulis, ex quo constat, eos esse capaces recipiendi effectum sacramenti absque propria deuotione; alioquin non posset eis licite dari, vt supra probatum est; ergo ad effectum huius sacramenti non est necessaria dispositio deuotionis actualis. Hoc tamen argumentum posset vtcumque solui: nam sicut in paruulis non requiritur intentio, aut voluntas propria ad recipiendum fructum huius sacramenti; & tamen in adultis eiusmodi voluntas est omnino necessaria: sic dici possit, in adultis esse necessariam dispositionem per deuotionem propriam, licet in paruulis non exigatur; quia non sunt capaces illam habendi.

Vtrumque argumentum solui potest.

39. *Vrgetur tamen in phreneticis & amentibus.*

Adhuc tamen vrgeri potest in phreneticis, & amentibus, qui prius habuerunt vsum rationis, & in quibus prærequiritur voluntas propria præcedens, & tamen non requiritur deuotio actualis; ergo eodem modo sufficiet in eo, qui est compos mentis, licet in ipso actu communionis distractus sit, & non aduertat; tam enim inaduertentia, quam amentia excusat à defectu actualis deuotionis, & attentionis præsentis. Vnde sumi potest ratio efficax, quia magis necessario videtur exigi in adulto voluntas, & intentio suscipiendi sacramentum ad consequendum sacramenti fructum, quam deuotio, aut attentio. Intentio autem, & voluntas non exigitur actu exsistens, sed sufficit præterita non reuocata, vt constat in ea, qui incidit in amentiam; ergo sufficit etiam deuotio præterita non retractata.

40. *Confirmatur primo exemplo aliorum sacramentorum.*

Confirmatur primo ab exemplo aliorum sacramentorum, ad quorum effectum non requiritur deuotio illa actualis, vt constat in Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Cur ergo in vna Eucharistia illud requisitum adeo difficile fingendum est? Confirmatur secundo, quia magis necessarię sunt partes sacramentorum ad eorum effectum, quam actualis deuotio; & tamen partes ipsæ non exiguntur actu præsentes, quando accipiendus est effectus, sed sufficit fuisse præteritas cum morali connexione; vt constat in Confessione, & dolore, quæ sunt partes sacramenti Pœnitentiæ, & non sunt actu præsentes, quando datur absolutio, & confertur effectus, sed sufficit illa connexio moralis, vt concurrant nunc ad effectum; ergo multo magis sufficiet deuotio præterita, quam habuit aliquis, dum prius desiderauit accedere ad hoc sacramentum: quid enim aliud est deuotio, nisi affectus erga sacramentum, & fames illius cibi? Hæc autem semper interuenit, quoties adultus voluntarie accipit Eucharistiam, cum semper debeat præcedere voluntas illam suscipiendi, quæ voluntas perseuerat moraliter, quamdiu non reuocatur, imo non solum moraliter, sed virtualiter etiam perseuerat fere semper; quia de facto influit, & causat sumptionem Eucharistiæ, atque adeo iuxta ea, quæ diximus supra de sacramentis in genere *disp. 8. sect. 5.* debet interuenire aliquis actus tenuissimus ortus ex memoria præcedentis voluntatis, à quo dirigatur, & excitetur potentia externa ad operationem suscipiendi Eucharistiam; vnde semper debet interuenire aliqua deuotio saltem virtualis, quæ sicut sufficit in aliis sacramentis ad eorum effectum, non est cur non sufficiat ad effectum Eucharistiæ.

41. *Confirmatur tertio.*

Confirmatur tertio, quia hoc ipsum sacramentum consideratum in ratione Sacrificij non requirit necessario aliud genus deuotionis actualis, non solum ad sui valorem, sed etiam ad suos effectus conferendos. Nemo enim dicet, Missam non causare suum effectum, nec habere valorem in eo, pro quo offertur, quando in ipso tempore actualis oblationis Sacerdos distractus est, aut sine actuali deuotione: cur ergo in ratione sacramenti exiget necessario illam conditionem ad suum effectum? Nec dicas, in ratione Sacrificij offerri etiam à Christo, qui semper habet actualem deuotionem, & ideo semper operatur suum effectum: hoc, inquam, non satisfacit; quia etiam in ratione sacramenti habet suam efficaciam ab eodem Christo, qui per sacramenta operatur, & applicat sua merita; imo magis videtur pendere in ratione sacramenti à solo Christo, quàm in ratione Sacrificij: nam Sacrificium ita offertur à Christo vt etiam vere, & proprie offeratur à nobis, qui in eo offerendo exercemus munus Sacerdotale; & ideo est Sacrificium, & oblatio non solum Christi, sed nostra: at vero vt sacramentum non est nisi solius Christi, qui per illud significat, & operatur gratiam; ergo multo magis poterit operari suum effectum sacramentalem independenter à deuotione actuali suscipientis: nam licet exigat ex parte suscipientis dispositionem aliquam, scilicet gratiam habitualem; hanc etiam exigit in ratione Sacrificij in eo, pro quo offertur, vt operetur suum effectum remissionis pœnæ; & tamen non exigit illam aliam dispositionem actualis deuotionis; ergo nec in ratione sacramenti id fingi debet.

42. *Confirmatur quarto exemplo martyrij.*

Confirmatur quarto exemplo martyrij, cui iuxta communem sententiam annexa est collatio primæ gratiæ ex opere operato, quando præcedit saltem attritio de peccatis: hic autem effectus confertur, etiamsi tunc adsit actualis distractio, vt si martyr in mare proiectus totus sit in hoc, vt notando perueniat ad littus, aut alia cogitatione occupetur; multo ergo minus requiritur illa conditio deuotionis actualis, vt necessaria ad effectum Eucharistiæ, minus enim confert ex suo ad gratiam, qui accipit Eucharistiã, quam qui patitur martyrium; quod sane licet efferat gratiam vltra meritum condignum, fundatur tamẽ in operatione honesta ipsius patientis; quare magis videretur exigenda eius deuotio.

44. *Probatur tertio ratione.*

Tertio probatur, quia si defectus deuotionis præsentis impediret effectum omnem, & omne augmentum gratiæ, sequeretur, debere sub mortali hominem procurare deuotionem actualem; debemus enim sub mortali procurare, ne sacramenta priuentur omnino suo effectu principali, & ad hunc finem debemus sub mortali tollere obicem, obex autem est ille, qui obest, ne sacramentum operetur suum effectum; ideo enim S. Thomas supra *q. 69. art. 9. ad 3.* dicit, solum peccatum mortale esse obicem effectui Baptismi; quia solus affectus circa mortale aduersatur gratiæ, quæ est effectus Baptismi; pro eodẽ ergo vsurpat obicem, & id, quod aduersatur, seu impedit effectum sacramenti. Vnde cum indeuotio actualis iuxta sententiam illam impediat effectum sacramenti Eucharistiæ, fatendum est illam esse obicem,

44. Quare pro hac, quæ non sumitur ab infantibus, non præstat ea libera voluntas Christiani ad petendum sibi fructum sacramenti?

45. Non argumentum recurrere ad gratiam Baptismi.

Dom.

46. Ad argumentum non valere.

47. Nec omnia requiri.

Dom.

Dom.

Dom.

Dom.

48. Addit explicationem.

Bernard.

49.

50. Confirmatur propositio principalis Caietani.

Sic explicatur mens Scoti.

quia

qualis est confortatio animæ, qui habentur virtute sacramenti, etiam absque actuali deuotione susceptí. Ex hoc autem retorqueri potest argumentum illud: nam ij effectus, si causantur ab Eucharistia, causantur procul dubio ab illa, vt à cibo spirituali animæ; ergo hic cibus sacramentalis potest causare effectum suum absque actuali cooperatione vitali per actualem deuotionem.

51. *Secundo retorquetur.* Secundo retorqueri eodem modo potest contra eumdem Caietanum, qui admittit phreneticis, qui prius id petierant, dari hoc sacramentum, non quidem ad augmentum gratiæ, sed ad consecutionem gloriæ, & fugam dæmonum, &c. Causat ergo in sententia Caietani hic cibus aliquos effectus in suscipiente absque actuali deuotione: cur ergo non posset causare augmentum gratiæ?

52. *Tertio retorquetur.* Tertio retorqueri potest, quia ponamus hominem accedentem ad Communionem, qui in ipso Communionis tempore totus sit in contemplanda bonitate, & liberalitate Dei, ita vt illa contemplatio, & amor etiam Dei ex illa ortus non sit causa accipiendi Eucharistiam, sed voluntas præterita, qua accessit, & quæ virtualiter manet, sicut maneret, si cogitaret de re alia indifferenti. Porro hunc hominem non dicet Caietanus fraudari effectu sacramenti ob defectum actualis deuotionis; cum potius habeat quasi excessum deuotionis. Et tamen tota illa deuotio non videtur esse cooperatio ad nutritionem sacramentalem, cum non influat in susceptionem sacramenti: multo enim magis influit voluntas præterita communicandi manens virtualiter, quæ reddit voluntariam illam communionem; ergo actualis deuotio non est actio illa vitalis (si quæ requiritur) per quam homo debet cooperari ad effectum sacramenti.

53. *Ad argumentum respondeti facile potest.* Vnde ad argumentum facile respondetur, in primis hunc cibum non requirere in rigore operationem sumentis, quia non conuertitur cibus in sumentem, sed potius è contra sumentem conuertit in seipsum, atque ideo in paruulis, & perpetuo amentibus operatur suum effectum. Deinde in adultis exigit quidem aliquam cooperationem, voluntatem scilicet sumendi illum, quæ voluntas est cooperatio multo magis, quam deuotio præsens, cum hæc aliquando non influat, vt vidimus, illa vero influat & causet quatenus virtualiter perseuerat.

SECTIO IV.

An, & quomodo prærequiratur Confessio sacramentalis ante sumptionem Eucharistiæ?

54. CErtum est apud Catholicos omnes, hodie necessariam esse Confessionem iis, qui conscientiam habent peccati mortalis, vt digne accedant ad Eucharistiam. Ita docet Trident. *sess.* 13 *cap.* 7. vbi proposita obligatione non accedendi indigne, subiungitur ratio his verbis: *Præsertim cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus*: Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini: *Quare communicare volenti reuocandum est in memoriam eius præceptum*: Probet se ipsum homo. *Ecclesiastica autem consuetudo declarat, probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumuis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali Confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat.* Et postea *Can.* 11. adduntur hæc verba: *Et ne tantum sacramentum indigne, atque ideo in mortem, & condemnationem sumatur statuit, atque declarat ipsa sancta Synodus illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quantumcunque etiam se contritos existiment, habita copia Confessoris, necessario præmittendam esse Confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat.* Ex his Tridentini verbis duo dubia insurgunt; primum est, an hæc obligatio antiqua fuerit, an recentior, vel ab ipso Tridentino inducta. Secundum est, an oriatur ex præcepto mere Ecclesiastico, an ex Diuino. *Hinc duo dubia exurgũt.*

Circa primum Caietanus in summa, verbo *Communio sacramentalis*; & in illud 1. *ad Cor. cap.* 11. *Probet autem se ipsum homo*, & in præsenti q. 80. *art.* 4. in exemplaribus antiquis ante Pium Quintum, cuius iussu ablatus fuit in editione Romana commentarius huius articuli; & in peculiari opusculo de hac re docuit, nullum esse præceptum præmittendi Confessionem; addit tamen in illo loco summæ, esse peccatum veniale, illam non præmittere, si adsit confitendi opportunitas. Quam sententiam amplecti etiam videntur Armilla verbo *Communio* §. vlt. & Abbas in cap. *de homine* de celebratione Missarum. 55. Caietan. *Sententia Caietani.* Armilla. Abbas.

Hæc sententia ab omnibus reiicitur, & merito; quia ex verbis adductis Tridentini aperte colligitur, obligationem illam antiquiorem fuisse. Primo, quia Tridentinum probat obligationem ipsam ex consuetudine Ecclesiæ: ergo non induxit nouam, sed declarauit antiquam necessitatem. Secundo, quia si esset obligatio noua, immerito excommunicaretur, qui doceret, non esse obligationem saltem alicubi: posset enim illa lex alicubi vel non legitime publicari, vel non acceptari; vel posset contra illam legitime præscribi; ergo posset esse verum, quod alicubi non esset talis obligatio: cur ergo excommunicaretur, qui doctrinam illam veram doceret vel affirmaret? Tertio, quia eodem pacto potuisset Concilium damnare, & excommunicare eos, qui docerent vel tenerent contra omnes alias leges ab ipso Concilio editas: hoc autem non facit, sed solum præcipit obseruantiam legis; ergo in hac materia prohibet doctrinam aliquam præcedentem, quę independenter ab ipso Tridentino iam erat falsa. 56 *Hæc sententia ab omnibus reijcitur. Primo ex Tridentino. Secundo. Tertio.*

Obiicitur primo pro sententia Caietani; quia ex verbis Pauli non potest colligi eiusmodi necessitas, cum solum exigat, quod ipse homo se probet; non ergo necesse est, quod à Confessario probetur. Accedit Chrysostomus *hom.* 28. in illam 1. ad Corinth. vbi sic ait: *Non præcipit, vt alter alteri probetur, sed ipse sine traductione faciens iudicium, & sine teste redargutione.* Theophylactus etiam ibi: *Non alium* (inquit) *tibi iudicem attribue, sed te ipsum tibi ipsi commendo: iudica igitur, & explora conscientiam tuam, & sic accede.* Hi ergo Patres non intelligunt Paulum de probatione facienda necessario per alium, sed per ipsum, qui ad Eucharistiam accedit, alij etiam Patres, qui sanctitatem exigunt ad digne communicandum, nihil de necessitate Confessionis dicunt; non ergo putabant, illam esse necessariam. 57. *Obiectio prima.* Chrysost. Theophyl.

Ad verba Pauli respondetur facile, non colligi ex ipsis præcise obligationem Confessionis, sed ex illis in eo sensu, quem Ecclesiæ consuetudo, & traditio interpretatur, vt dixit Tridentinum: verba enim illa de se generalia sunt, & solum significant probationem necessariam, ne quis accedat indigne; quid autem requiratur ad accedẽdum digne, aliunde petendum est, vt sciamus, de qua indignitate ibi loquatur Apostolus. 58. *Ad verba Pauli respondetur.*

Ad verba Chrysostomi, & Theophylacti, aliqui dicunt, Chrysostomum in ea fuisse sententia, quam etiam habuit Nectarius Archiepiscopus Constanti- 59. *Ad verba Chrysostomi aliqui dicunt.*

nopolitanus, cui ipse successit. Hoc tamen nimis fatuet hæreticis, & in tract. de Pœnitentia constabit, id esse falsum. Alij dicunt, Chrysostomum solum excludere necessitatem confessionis publicæ, cum sufficiat probatio secreta, à qua interpretatione non lege abest Suarez dicens, solum excludi iudicem humanum, qualis non est Confessarius, cuius iudicium magis est Diuinum, quam humanum. Hoc tamen reiicit Vasquez, quia illi Patres omnem alium iudicem, aut testem prorsus excludunt præter ipsum, qui communicare vult; non ergo solum excludunt iudicium publicum, sed occultum etiam, quodcumque illud sit, in quo alius adsit ab illo, qui probandus est. Vnde ipse Vasquez *num.* 34. respondet, illos Patres committere quidem primum conscientiæ examen ipsimet homini, qui solus, & absque teste debet seipsum examinare, vt si dignum & purum se inueniat, accedat absque alia probatione, non tamen dicunt, quod si se impurum inueniat, ipse solus absque Sacerdotis opera se probet, & dignum efficiat: tunc enim necessaria erit secunda probatio, qua à Confessario, media absolutione, probetur, & dignus efficiatur.

60. *Huic interpretationi addi potest.*

Huic interpretationi ego adderem, probationem ita committi ipsimet homini, vt si forte impurum se inueniat, postea non tam probandum, quam mundandum, & purificandum se Sacerdoti exhibeat: probare enim est examinare, hoc autem ad solum pœnitentem spectat per se loquendo, qui solus nouit conscientiæ suæ occulta. Confessarius vero non examinat, nisi per accidens in defectum pœnitentis, sed solum audito examine, & probatione, quam pœnitens fecit, profert sententiam. Probatio ergo semper reducitur ad ipsum solum, qui potest conscientiam propriam noscere. Confessio vero est aliquando requisita, vt homo postea se ipsum probet, & dignum inueniat. Sicut fur inuenit se indignum, quamdiu non restituit: restitutio tamen proprie loquendo non est probatio, sed aliquid requisitum, vt postea probet se, & inueniat dignum Communione. Item quando non est copia sacerdotis, per contritionem, non se probat homo formaliter, sed dispositiue, quatenus, ea posita, probat se, & inuenit iam dignum; quia non est dignus quamdiu est in statu peccati. Sic confessio est probatio dispositiua, quatenus, posita Confessione, & absolutione, homo probat se, & inuenit se dignum. Semper ergo probatio formalis fit per iudicium ipsiusmet, qui accedit ad Eucharistiam, & in eo sensu verissime dicunt ij Patres, non exigi alterius iudicium, aut testimonium, sed solum ipsius pœnitentis, qui debet proferre vltimum iudicium approbationis, quatenus iudicat, nihil sibi obstare, vt accedat ad Eucharistiam.

61. *Obijcit aliquis.* Conc. Trid.

Obiiciet aliquis verbum illud Pauli: *Probet se ipsum homo*, quod videtur Tridentino explicari de probatione, quæ per ipsam Confessionem fit. subdit enim: *Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumuis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat.*

62. *Respondeo.*

Respondeo, Confessionem habere quidem connexionem cum probatione requisita; non tamen esse formaliter, & proprie ipsam probationem: neque enim in Latino sermone *probare se* est *purgare*, vel *sanctificare se*, sed *examinare*, vel *tentare*, & *indagare*, seu *periculum facere*: & in hoc sensu intelligunt Anselm. Patres verbum illud Apostoli. Sic Anselmus ibi: *Probet*, inquit, *id est, discutiat, & examinet prius se ipsum, qui etiam ex eo, quod homo est, sine peccato non est. Probet antea se ipsum, id est, vitam suam inspiciat, & consideret, an digne possit accedere, vel non.* Theodoretus ibidem sic explicat: *Sic tui ipsius index vitam tuam exacte indica, conscientiam scrutare, & examina, & tunc donum suscipe.* Hugo de S. Victore in quæstionibus circa illam Epistolam Pauli, *q.* 111. *Quid est ergo*, inquit, *se probare nisi videre, an conscientia sua mordeat se de mortali, & si est in proposito manendi adhuc in peccato?* S. Thomas *lect.* 11. in illum locum Pauli: *Necesse*, inquit, *est, vt primo homo se ipsum probet, id est, diligenter examinet suam conscientiam, ne sit in eo voluntas peccandi mortaliter, vel aliquod peccatum præteritum, de quo non sufficienter pœnituerit.* Glossa etiam interlinealis dicit idem esse *probet se*, quod *examinet se.* Et OEcumenius notat obseruanda esse Apostoli verba monentis, vt quilibet se ipsum exploret, atque interroget, non alius alium; sibi enim quisque consulere debet, dum ad hoc sacramentum accedit. Probat ergo se formaliter homo, non dum confitetur, sed dum ante, vel post Confessionem suam examinat, & scrutatur conscientiam, an digne possit accedere:

Theodor. Hugo de S. Victor. S. Thom. Glossa. OEcumen.

63. *Verba Trid. non obstant.*

Nec verba Tridentini obstant, quæ duplicem habere possunt sensum, vtrumque proprium. Primus est; si verba illa: *Ecclesiastica consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius mortalis peccati, absque præmissa Confessione, ad Eucharistiam accedere debeat*, si illud inquam, *vt*, significet causam finalem, quasi dicat, eam probationem, seu illud examen adhuc finem esse necessarium, vt nullus accedat sine Confessione præmissa peccati mortalis. Secundus sensus facilior, & planior videtur esse, eam probationem, seu examen tale necessarium esse, quale sufficit ad hoc, vt homo iudicet, se non habere peccatum mortale, quod non legitime fuerit confessus. Sicut si diceret, eam probationem necessariam esse, vt nullum debitum, aut quidquam alienum retineat, pro quo non satisfecerint, non esset sensus, quod restitutio esset formaliter probatio, sed esset aliquid requisitum, vt per legitimum examen probaret se homo, & inueniret absque impedimento vllo ad digne accedendum. Probatio ergo ipsa formalis, & examen vltimum semper faciendum est ab ipsomet homine, qui iudicaturus est, an habeat conscientiam peccati mortalis non explicari legitime in Confessione sacramentali.

64. *Ad argumentum ex aliis PP. desumptum.*

Denique ad argumentum ex aliis Patribus desumptum constat inprimis, illud esse negatiuum, cum Patres, licet non exprimant, non tamen negent obligationem confitendi peccata: sicut ex eo, quod solum explicet obligationem non accedendi in statu peccati, non ideo arguitur, non esse, aut non fuisse etiam tunc obligationem præmittendi ieiunium naturale; imo hoc ipsum implicite continetur in obligatione non accedendi in peccato; quia qui accederet non ieiunus, iam accederet in peccato commisso contra legem præcipientem ieiunium. Sic etiam qui accederet absque confessione præuia, iam accederet in peccato contra legem præcipientem confessionem præuiam; atque ideo in illa obligatione non accedendi in peccato continetur implicite obligatio præmittendi confessionem, licet id non explicetur.

65. *Alij PP. illum etiam obligationem explicuerunt.*

Adde, alios Patres explicuisse etiam illam obligationem præmittendi Confessionem: ij sunt Augustinus *Epist.* 118. *c.* 3. Item auctor libri de Ecclesiasticis dogmatibus apud eumdem Augustinum *tom.* 3. *cap.* 53. & Auctor etiam libri de salutaribus documentis *c.* 34. apud eumdem August. *tom.* 4. Cyprianus *lib.* 3. Epistolar. *epist.* 14. Leo Papa *epist.* 91. *cap.* 2. quos afferunt Suarez, & Vasquez in præsenti; quibus

Cyprian. Leo Papa.

quibus addi possunt idem Cyprianus eodem *lib.3. Epist.15.16.* & 18. & in sermone de Lapsis. Anselmus in illa verba Pauli: *Probet autem seipsum homo*; vbi sic ait: *Indigne manducat, & bibit, qui vel aliquod graue peccatum, vel multa leuia commisit, & non confitetur ea, prinsquam ad communionem accedat.* Quæ verba, licet nimium videatur probare, scilicet necessitatem confessionis etiam peccatorum venialium, quando hæc multa sunt; possunt tamen intelligi cum proportione, nempe de indignate graui in vno casu, & leui in alio. Chrysostomus etiam *hom.30. in Genes. in principio*, agens de præparatione facienda in Hebdomada sancta, sic ait: *Nunc maxime & ieiunij cursus intendentibus, & magis continuanda sunt preces, faciendaque diligens, & pura peccatorum confessio, & in bonis operibus sedulitas, eleemosyna larga, aquitas, mansuetudo, aliaque virtutes; vt talibus ornati virtutibus, vbi in diem Dominicum venerimus, Domini liberalitate fruamur.* Richardus de S. Victore, *de potestate Ecclesiæ ligandi atque soluendi*, cap.21. sic ait: *Audacter dico, si ante Sacerdotis absolutionem ad communionem Corporis, & Sanguinis Christi accesserit, iudicium sibi pro certo manducat, & bibit, etsi eum peccasse multum pœniteat, & vehementer doleat, & ingemiscat.* Quibus consonat, quod refert Eusebius *lib 6. histor. cap.24. & 25.* Philippum Imperatorem volentem in die Paschę communicare non fuisse permissum ab Episcopo illius loci, nisi prius præmitteret Confessionem. Sozomenus item *9.trip.c.35.* dicit, ab antiquissimis temporibus Pontifices Romanos seruasse hanc consuetudinem præmittendi Confessionem ante Communionem. Nicephorus etiam *11.hist.cap.34* narrat de Dioscoro Abbate, quod, cum esset presbyter, & Confessarius, diligenter explorabat conscientias subditorũ ante Eucharistiam. Vnde cõstat, falsum esse, quod antiqui Patres, & Auctores necessitatem præmittendæ Confessionis præterimiserint.

Acselm.

Chrysost.

Richard. de S. Victore.

Eusebius.

Sozomen.

Nicephor.

66. *Obiicitur secundo pro sententia Caietani.*

Secundo obiicitur pro sententia Caietani, quia ad alia Sacramenta viuorum recipienda non præquiritur confessio, sed sufficit actus contritionis, cuius virtute disponitur homo ad iustificationem, & constituitur in statu gratiæ. *Respondetur*, in iis, quæ pendent à libera voluntate Dei, non fieri argumentum efficax à simili, si aliunde constat de Dei voluntate, prout constat in præsenti. Potuerunt autem esse speciales congruentiæ, quas afferunt Doctores, ad exigendam Confessionem præuiam magis ad Eucharistiam, v.g. maior dignitas, & excellentia huius Sacramenti, ad quod decebat præmittere modum magis certum, & securum reconciliationis cum Deo. Item Sacramentum hoc visibilem quamdam videtur afferre coniunctionem hominis Christiani cum corpore Ecclesiæ: decebat ergo, non solum interius, sed exterius, vt visibiliter reconciliaretur priùs Sacerdotum ministerio. Denique, quia Sacerdotes peculiariter debent hunc panem dispensare, iis etiam prius videtur satisfaciendum, & non, nisi eorum iudicio, & licentia præeunte, accedere oportuit. Hæc tamen omnia non probant ex natura rei, supposita institutione vtriusque Sacramenti, Eucharistiæ, & pœnitentiæ, resultasse hanc obligationẽ Confessionem præmittendi, vt aliqui voluerunt, quos late impugnat Suar. *sect.3.* Nam re vera hæc omnes sunt solum congruẽtiæ, quæ mouere poterant ad imponendũ hoc præceptum, quod tamen impositum esse, aliunde nobis constat. Alioquin si præcisè propter maiorem certitudinem iustificationis consequeretur ex natura rei hæc obligatio, sequeretur, eũ, qui ex reuelatione sciret, se iustificatum iam esse per contritionem, non obligandum ad confessionem præmittendam ante communionem.

Respondetur.

Ratio reiusdem congruentiæ.

Tertio obiicitur, quia si est præceptum præmittendi confessionem ante communionem, quorsum Innocentius III. in cap. *Omnis utriusque sexus.* de pœnit. & remiss. præcepit confessionem annuam, & communionem Paschalem? Satis erat præcipere communionem, quæ secum afferebat obligationem confitendi. Respondetur facile, non fuisse satis præcipere communionẽ; sunt enim multi, quos obligat præceptum confessionis independenter à communione, v.gr. pueri, qui doli capaces cum sint, adhuc non accipiunt Eucharistiam; item qui ob aliquod impedimentum non possunt accipere Eucharistiam, non tamen possint confiteri: illi etiam qui in Paschate non habebant peccatum mortale, si illud intra eumdem annum habuerint, debent postea confiteri, licet præceptum Eucharistiæ iam satisfecerint, vt dicemus in tractat. de sacramento Pœnitentiæ.

67. *Obiicitur tertio.*

Respondeo.

Quarto obiicit Caietanus, quia sequeretur, numquam esse licitam communionem absque præuia confessione; id enim, quod malum est, numquam est faciendum. Consequens autem est falsum, cum concedatur, posse id fieri in casu necessitatis, quando non est copia Confessarij. Respondetur facile negando sequelam; nam sicut non licet communicare nisi ieiunis, & tamen in aliquibus casibus id potest licite fieri absque ieiunio: sic potuit prohiberi communio absque confessione, licet id in aliquibus casibus præmittatur.

68. *Obiicitur quarto.* Caietan.

Respondetur.

An præceptum præmittendi confessionem sit merè humanum.

Restat videre, an hoc præceptum sit Diuinum, vel mere humanum? Ioann. de Medina *codice de Confess. q.17.* & Nauarrus in initium de Pœnitentia *dist.5. in 3.part. Glossæ n.31.* & 32. indicant, illud esse præceptum mere humanum. Alij tamen communiter tenent, esse Diuinum, quos referunt, & sequuntur Suarez, & Vasquez in præsenti. Aliqui probant ex verbis Tridentini supra adductis, vbi loquendo de puritate debita ad hoc Sacramentum subiungit: *Præsertim cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus*: Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini: *Quare communicare volenti renocandum est in memoriam eius præceptum*: Probet seipsum homo. *Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, &c.* Illa enim verba, *eius præceptum*, referunt non ad Apostolum, sed ad Dominum, de cuius corpore facta fuerat proxime mentio.

69. Medina. Nauarr. *Communis sententia vult esse diuinum.* Suarez. Vasquez. *Aliqui probant ex verbis Trident.* Conc. Trid.

Suarez, licet illud, *eius*, referat ad Dominum, dicit tamen, inde non probari præceptum Diuinum, quia Apostolus in illis verbis, *Probet seipsũ homo*, non explicuit præceptum Confessionis, sed probationis, præscindendo ab hac & illa. Quare Concilium solum intendit commemorare præceptum Domini de probatione præmittenda; postea vero dicit, consuetudine declarandi, probationem illam debere esse talem, vt nemo accedat sine præuia confessione.

70. Suarez.

P. Vasquez *n.43.* contendit, non potuisse Paulum non loqui de Confessione in illis verbis: *Probet seipsum homo*, cum enim loquatur de probatione ad Eucharistiam necessaria, & nulla alia sufficiat præter eam, quæ in confessione fit, non potuit Paulus non loqui de illa. Imo si ex verbis Pauli non colligatur necessitas confessionis, vix potest aliunde colligi, præceptum illud esse Diuinum, & non mere Ecclesiasticum.

Ego quidem in primis existimo cum P. Vasquez loco citato, illud relatiuum, *eius*, magis referri ad Apostolum, quàm ad Dominum, qui sensus verba, &

71. Vasquez.

& contextum consideranti magis planus, & sincerus apparet. Deinde existimo, Paulum in verbis illis: *Probet se ipsum homo*, licet non excludat confessionem, de illa tamen specialiter non agere, neque ex verbis cũ illa generalitate prolatis potuisse obligationem confessionis colligi. Sicut enim si Paulus dixisset, necessariam esse ad Eucharistiam obseruantiam præceptorum Ecclesiæ, non posset ex his solis verbis colligi necessariam esse obseruantiam ieiunij naturalis, nisi aliunde probes, esse legem Ecclesiæ de illo ieiunio obseruando. Sic ex eo prætise, quod dicat, debere hominem probare se, non potest colligi necessitas confessionis, nisi aliunde constet, debitum modum probationis includere, aut requirere confessionem: & ideo Concilium non probauit necessitatem confessionis ex verbis Pauli nude sumptis, sed adiuncta consuetudine, quæ probat, ad debitam probationem exigi etiam confessionem mortalium.

Paulus in illis verbis specialiter non agit de confessione.

73. *Ex verbis Trident. sufficienter probatur.*

Adhuc tamen si non ex verbis Pauli secundũ se, ex locis tamen illis Tridentini probari videtur præceptum illud non esse mere Ecclesiasticũ, sed Diuinum, primo, quia Tridentinũ non affert Ecclesiasticam consuetudinem tamquam radicem, sed tãquam signum obligationis, dum dicit, eam cõsuetudinem *declarare*, quod sit obligatio præuiæ confessionis. Secundo, quia si oriretur ex mera consuetudine, aut præcepto humano, non apparet, cur deberet condemnare, & excommunicare, eos, qui negarent talem oblationem: omnis enim lex, aut consuetudo humana exposita est inefficaciæ in obligando, siue quia in aliqua prouincia legitime recepta non esset, aut quia per legitimam consuetudinem contrariam esset contra illam iam præscriptum: cur ergo non posset aliquis dicere, in aliqua prouincia non esse eiusmodi obligationem? Præsertim cum ex Concilio Florentino constet, inter alia hoc etiam obiectum fuisse Græcis à Latinis, cur eorum Sacerdotes ante Missæ celebrationem non solerent confiteri. Si ergo censura Tridẽtini vniuersalis, & legitima est, supponit, non posse alicubi veram esse illam doctrinam negantem obligationẽ cõfessionis præuiæ, atque ideo eam obligationem fateri debemus prouenire ex præcepto aliquo plusquam humano.

74. *Ex Pauli verbis principaliter sumi potest aliqua coniectura.*

Secundo principaliter ex ipsis Pauli verbis sumi potest aliqua coniectura; primo, quia Paulus præmiserat, doctrinam illam sibi fuisse à Christo traditam; *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis*; quæ verba ad omnia subsequentia circa Eucharistię cultum videntur posse referri. Secundo, quia si non Christi, sed ipsius Pauli præceptum fuisset, non satis apparet, quomodo ex illo obligatio vniuersalis potuisset colligi; cum Paulus præceptum illud ad solos Corinthios dirigeret, quos solos deberet obligare, non alios, ad quos nec Paulus scripsit, nec legitime transmisit illud præceptum. Omitto autem, quod licet Paulus Apostolicam auctoritatem, & potestatem haberet, atque ideo in singulis prouinciis posset prædicare, absoluere, excommunicare, Episcopos constituere, & similia; non est tamen certum, quod posset vniuersalem Ecclesiæ ordinem præscribere, aut leges condere, quæ possent totam Ecclesiam obligare; imo id de Apostolis omnibus præter vnum Petrum negat Suarez *disp.* 10. *de Fide sect.* 1. *num.* 15. Vnde præceptum illud Pauli non inducetet obligationem in vniuersa Ecclesia.

75. *Tertio colligi potest ex ipsis Patribus.*

Tertio colligi hoc ipsum videtur ex patribus supra adductis, qui non parum innuunt, præceptum hoc esse Diuinum. Sic Leo Papa *Epist.* 91. *cap.* 2. dicit, *Mediator Dei, & hominum hanc præpositis Ecclesiæ dedit potestatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem sacramentorum, ad ianuam reconciliationis admitterent.* Potestas enim admittendi à Christo tradita videtur supponere necessitatem; nam si proprio arbitrio absque sacerdotis absolutione posset homo ad Eucharistiam accedere, non diceretur proprie à Sacerdote admitti.

Aliqui afferunt etiam Cyprianum, sed P. Vasquez *num.* 43. dicit, ex Cypriani verbis nihil colligi ad hoc intentum. Ego tamen plus mihi videor ex Cypriano colligere, quam ex Leone, cuius testimonium proxime citatum ad hoc vsurpat, & amplectitur ipse Vasquez. Cyprianus enim in illis Epistolis acriter inuehitur in eos, qui lapsos ob metum mortis in cultum idolorum admittebant ad Communionem absque debita legitimi Sacerdotis absolutione: hoc autem sæpe dicit esse contra legem statutam à Domino, siue à Christo. Sic loquitur *Epist.* 10. his verbis: *Nondum Pœnitentia acta, nondum exomologesi facta, nondum manu eis ab Episcopo, & Clero imposita, Eucharistia illis datur, cum scriptum sit: Qui ederit panem, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini. Sed nunc illi rei non sunt, qui minus Scriptura legem nouerunt; erunt autem rei, qui præsunt, & hæc fratribus non suggerunt*, vt *instructi a præpositis faciant omnia cum Dei timore, & cum data ab eo, & præscripta obseruatione.* Ecce illam legem non accedendi ad Eucharistiam nisi post Episcoporum absolutionem, appellat legem Scripturę, & obseruationem à Deo datam, atque præscriptam; quia scilicet implicite saltem continebatur in illis verbis: *Probet se ipsum homo*, vt supra diximus.

76. *Aliqui afferunt Cyprianum contra Vasquez.*

Cyprian.

Idem Cyprianus *Epist.* 11. eodem modo loquitur: *Illi contra Euangelij legem contra vestram quoque honorificam petitionem, ante actam pœnitentiam, ante exomologesim grauissimi, atque extremi delicti factam, ante manum ab Episcopo, & Clero in pœnitentiam impositam, offerre lapsis pacem, & Eucharistiam dare, id est, sanctum Domini corpus profanare audeant, cum scriptum sit: Qui ederit panem, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini.* Item epist. 12. *Audio tamen, quosdam de presbyteris nec Euangelij memores, nec quid ad nos martyres scripserint, cogitantes iam cum lapsis communicare cœpisse, & offerre pro illis, & Eucharistiam dare, quando oporteat ad hæc per ordinem venire. Nam cum in minoribus delictis, qua non in Dominum committuntur, pœnitentia agatur iusto tempore, & exomologesis fiat, nec ad communicationem venire quis possit, nisi prius illi ab Episcopo, & Clero manus fuerit imposita; quanto magis in his grauissimis, & extremis delictis caute omnia, & moderate secundum disciplinam Domini obseruari oportet.*

77. *Idem Cyprianus alibi eodem modo loquitur.*

Nec satisfacit, si dicas, ideo hoc appellari à Cypriano contra Euangelicam, vel domini legem, & disciplinam; quia nimirum ex Scriptura habetur, quod subditi obediant præpositis, & prælatis suis, vel quod non communicent fideles cum hæreticis, quales illi iam censebantur in foro saltem externo, propter externam negationem fidei: Hoc, inquam, non satisfacit; quia Cyprianus in verbis citatis ideo probat esse contra legem Scripturæ; quia scriptum est: *Qui ederit, vel biberit indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Ergo illam appellat Scripturæ & Domini legem, quam violabant communicantes ante sacerdotalem absolutionem. Certum est autem, Paulum in illis verbis non loqui de communicatione fidelium cum hæreticis, aut de obedientia Prælatis debita, sed de probatione ante communionem necessaria. Vnde nec dici potest, Cyprianum loqui solũ de absolutione aliqua externa, quæ in foro Ecclesiæ requirebatur, & non de sacramentali;

78. *Nec satisfacit quod dicitur.*

tali; quia locus ille Pauli, quem adducit ad id comprobandum, non loquitur de illa externa satisfactione, sed de sacramentali absolutione, vt constat; huius ergo absolutionis necessitatem ex Diuina lege prouenire supponit.

79. *Maxime deinde confirmatur quod quandoque Pontifex in eo dispensarit.*

Addere possumus non leuem coniecturam ex eo, quod numquam vsque adhuc Ecclesia, aut Summus Pontifex in eiusmodi præcepto dispensauerit, sicut dispensatum est aliquando in aliis præceptis Ecclesiasticis; nam in præcepto ieiunij naturalis ad communionem prærequisiti, scimus, cum aliquo dispensatum fuisse in aliquo casu, præterquam quod olim feria quinta in Cœna Domini in aliquibus Ecclesiis sumebatur communio post cœnam: in præcepto tamen confessionis præuiæ in iis circumstantiis, in quibus præceptum obligat, numquam dispensatio concessa, imo nec perita, aut intenta fuit.

80. *Obiici solet modus loquendi Tridentini. Respondetur.*

Obiici solet modus loquendi Tridentini dicto c. 7. *Communicare volenti reuocandum est in memoriam eius præceptum*, scilicet Apostoli, iuxta veriorem explicationem: non ergo agnouit Concilium præceptum diuinum Christi, sed humanum Apostoli. Respondetur; ex illis verbis nihil colligi: non enim nouum est appellare legem, aut præceptum hominis illud, quod per hominem intimatur, licet re vera sit præceptum aut lex ipsius Dei. Sic passim in Deuteronomio Moyses vocat præcepta sua, quæ à Deo ipso acceperat populo proponenda. Cap. 4. *Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis.* & cap. 6. *vt timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata, & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi.* Et paulo post: *Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo*, &c. Vnde ipse Christus appellabat illam legem Moysi, Ioan. 7. *Si circumcisionem accipit homo in Sabbato, vt non soluatur lex Moysi.* Matth. 8. *Ostende te Sacerdotibus, & offer munus, quod præcepit Moyses* Mar. 10. *Quid vobis præcepit Moyses?* Quæ tamen omnia præcepta fuerant ipsius Dei, vt constat; imo & ipse Paulus eumdem modum loquendi vsurpat; nam in eadem Epist. 1. *ad Cor. cap. 7.* sic ait: *Iis autem, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem a viro non discedere;* vbi vtrumque coniungit, scilicet, *præcipio*, & rursus, *non ego, sed Dominus*: vterque ergo præcipit, & Deus principaliter, & homo ministerialiter; neque ex hoc, quod appelletur præceptum Pauli, arguit, quod non sit præceptum Dei.

Deut. 4. & 6. Ioann. 7. Matth. 8. Marc. 10. 1. Cor. 7.

SECTIÓ V.

Quando liceat accipere Eucharistiam, non præmissa Confessione.

81. *Id aliquando fieri potest præmissa contritione.*

CErtum est, posse aliquando id fieri, præmissa contritione; vt constat ex Concilio Tridentino *sess. 13. cap. 7.* in vltimis verbis, vbi proposita necessitate præmittendæ Confessionis, subditur: *modo non desit illic copia Confessoris, quod si necessitate vrgente, Sacerdos absque præuia confessione celebrauerit, quam primum confiteatur.* & Can. 11. *Declarat*, inquit, *ipsa sancta Synodus illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quantumcumque enim se contritos existiment, habita copia confessoris, necessario præmittendam esse confessionem Sacramentalem.* Ex quibus verbis rursus colligunt Theologi, duas conditiones requiri, vt non præmittatur confessio; scilicet, quod non sit copia Confessoris, & quod sit necessitas communicandi, de quibus singillatim aliqua breuiter notanda sunt.

82. *Qui dicatur non habere copiam Confessarij.*

Et primum ille dicitur non habere copiam Confessarij, qui vel nullum habet, vel Sacerdotem mutum, aut nolentem ex malitia, vel ignorantia, aut ex alio capite absoluere, vel carentem iurisditione, aut alio modo impeditum; vel etiam quando pœnitens timet sibi graue detrimentum, vt reuelationem sigilli, vel malum graue à Confessario inferendum: tunc tamen debet pœnitens confiteri alia peccata mortalia, si quæ habet, omissis illis, propter quæ timet sibi tale detrimentum.

83. *Quæritur quæ distantia censeatur sufficiens.* Cano. Corduba.

Quæritur, quæ distantia censeatur sufficiens, vt dicamus, non esse copiam Confessarij? Cano *relect. de Pœnit. p. 5. §. Aduertimus non est difficile*, dicit: Si confessarius sit in alio oppido distante tribus milliaribus, non esse copiam confessarij. Alij dicunt, etiam tunc quærendum esse à pœnitente, si non singulis diebus, saltem aliquoties: ita Corduba *lib. 1. quæst. 16. ante finem*, his verbis: *Non tenetur quotidie ire ad quærendum confessorem; & ita potest sine confessione contritus vno, aut forte duobus diebus, maxime diebus festis, non tamen pluribus, celebrare.* Suarez *in præsenti sect. 4.* & Vasquez *c. 2.* dicunt, relinquendum hoc esse arbitrio prudentis, nec posse regulam vniuersalem assignari, sed pendere ex circumstantiis personæ, tempotis, difficultatis itineris, &c. Illud certum est contra Richardum, non sufficere, quod aliquis maiori cum deuotione, & fructu alicui confiteatur, vt possit expectare illum, & interim celebrare absque confessione, si adsit alius, cui absque periculo possit confiteri.

Suarez. Vasquez.

84. *Aliud paulo difficilius.* *Sententia Suarez.*

Hæc certa videntur: illud est paulo difficilius; an qui habet peccatum reseruatum, debeat confiteri Sacerdotis potenti absoluere à non reseruatis; an possit communicare absque confessione, quasi non habens copiam confessarij? P. Suarez cum aliis loco citato, §. *Quartus casus est.* dicit, non esse improbabile, quod homo ille, licet possit confiteri inferiori omnia peccata, vt absoluatur directe à non reseruatis, & indirecte à reseruatis, adhuc tamen, si velit, possit nulli confiteri, quia alioquin obligabitur ad confitendum bis idem peccatum reseruatum, nempe tunc, & postea superiori, vt ab ipso directe absoluatur. Verius tamen, & probabilius censet, quod debeat confiteri inferiori reseruata, & non reseruata; quia illud onus non est adeo graue, vt idcirco excusetur ab obligatione confessionis præmittendæ.

85. *P. Vasquez. Vasquez contrarium dicit.*

P. Vasquez *in præsenti num. 7. & 4. tom. 4. 91. art. 3. dub. 9.* per contrariam viam docet, illam posse quidem communicare cum sola contritione; non tamen posse confiteri inferiori, etiamsi habeat peccata non reseruata, quia inferior non potest valide absoluere à non reseruatis eum, qui simul confitetur reseruata; non potest enim diuidi sententia absolutionis, sicut nec potest diuidi confessio: & quia alioquin sequeretur, posse confiteri sola non reseruata, tacendo reseruata; quorsum enim dicat reseruata illi, qui eorum iudex non est, neque esse potest? Cum ergo confessio Sacramentalis sit illa solum, quia pœnitens se accusat coram legitimo iudice; ille autem Sacerdos non sit legitimus iudex peccatorum reseruatorum, consequens est, vt non possit pœnitens sacramentaliter confiteri inferiori, atque ideo non erit obligatio ea dicendi. Consequens autem est contra Auctores contrariæ sententiæ, qui omnes volunt, omnia prorsus peccata integre manifestanda inferiori.

86. *Sententia quæ nobis videtur probabilior.*

Mihi (vt verum fatear) hoc vltimum argumentum suader, non esse probabilem sententiam illam, quæ docet, in prædicto casu non obligari pœnitentem ad dicenda confessario peccata reseruata, à quibus ipse eum non potest absoluere, sed ea solum, à quibus absoluere potest; circa illa enim sola est index,

iudex, atque, ideo illa sola potest legitime audire in suo tribunali. Quam sententiam licet aliqui improbabilem dicant, & Durandus *in 4. dist. 17. q. 15. n. 11.* acerbioti censura afficiat, eam tamen veram, aut probabilem esse fatétur non pauci, nec contemnendi Theologi. Gerson *2. p. tr. de Casuum reseruat. & Alphab 4.* Alex. vero Alensis *4 part. quæst. 78. memb. 5 art 2. ad vlt* alias *q 18. membr. 4. art. 5. §. 2.* & Maior *dist 17. q. 5* dicunt, esse probabilem; Petrus de Soto *lect. 10. de confessione*, esse maxime probabilem. S. Antoninus *3 p. tit 14 c. 19. §. 6.* contrariam sententiam demonstrari non posse, sed tantum esse probabilem; quo etiam modo loquitur Matt. de Ledesma *2. part. 4. quæst. 8 art. 1. dub. 4.* dicens contrariam sententiam non esse certam. Nugnus *in 4. p. q. 9. Additionum, art. 2 in 2 p. art. 2. dub. 3.* refert pro hac sententia aliquos iuniores, & contrariam solum vocat probabiliorem; quod etiam indicat Suarez *tom. 4. in 3. disp. 31. sect. 3. n. 8.* dicens posse reddi probabilem rationem, cur omnia peccata dici debeant inferiori. Clarius loquitur Antonin. Diana *2 tom. resolut. moral tract. 4 resol. 104 in fine*, vbi ita concludit: *Ex quibus omnibus apparet, pœnitentem habentem casum reseruatum etiam cum excommunicatione, vrgente necessitate ad celebrandum, vel communicandum posse, vbi magis libuerit, vel expedierit, aut confiteri peccata non reseruata, seu simul reseruata, & non reseruata, vel elicere actum contritionis, & sine præuia confessione celebrare, aut communicare.* Eamdem sententiam docet absolute Ferd. de Castro *p. 1. Operis moral. tractat. 4 disp. 4 punct. 3. § 6* cuius titulus est. *Possit ne aliquando absolui hæreticus à priuato sacerdote de peccatis non reseruatis, tacita hæresi.* Et postea *n. 2.* respondet affirmatiuè. Eamdem sententiam probabilem esse docuit P. Ioan. de Salas in manuscriptis de sacram. Pœnitent. & indicat Bonacina *disp. 5. de sacram. Pœnit. quæst. 1. p. 5. §. 3. num. 9.* vocans contrariam sententiam solum probabiliorem.

Durand.
Gerson.
Alex Alens.
Maior.
P. de Soto.
S. Antonin.
Matt. Ledesma
Nugnus.
Suarez.
Diana.
Ferd. de Cast.
Ioan de Salas.
Bonacina.

87. *Sententia communis est quidem probabilis, eius tamen fundamenta non cogunt omnino.*

Fateor ergo sententiam dicentem debere omnia peccata reseruata cum non reseruatis dici confessario inferiori, esse satis communem eius: tamen fundamenta non cogunt omnino; &, vt hoc obiter dicam, magis videtur mihi discedere à sententia communi P. Vasquez, dum ait, pœnitentem in eo casu non solum non debere, sed nec posse præmittere confessionem, sed debere omnino absque confessione communicare, quam qui dicit, non debere confiteri reseruata, sed solum non reseruata, quibus directe absolui potest. Nam qui negent absolutionem à non reseruatis forte validam, duos solum affert Vasquez *num. 16.* scilicet Richardum *in 4. dist. 17. art. 2. quæst. 8. ad 2.* & Adrianum *quæst. 4. de confessione, §. sed dubium.* Ex quibus Adrianus quidem id indicat; Richardus vero non loquitur in nostro casu, quando superioris copia non est, sed quando ipse etiam adiri potest, & tunc dicit, quod debet præcedere absolutio superioris ante absolutionem inferioris, quod certum est; pro illa vero alia sententia non paucos attulimus: minus ergo opponitur sententiæ communi illa, quam sententia negans, posse pœnitentem in eo casu confiteri. Vnde libentius dicerem, pœnitentem eo casu, & posse, & debere confiteri saltem peccata non reseruata, quia respectu illorum habet vere copiam confessarij, qui est legitimus eorum iudex; ergo respectu illorum vrget præceptum confessionis, quod quidem non solum est de confitendis omnibus copulatiue, sed etiam diuisim omnibus, & singulis, iis scilicet, quæ saltem possit legitimè confiteri, vt constat in eo, qui ob iustam causam tacet aliquod peccatum non reseruatum, qui tamen adhuc tenetur ad confitenda alia ante communionem: debet ergo præmitti confessio mortalium, quantum fieri potest. Dixi, *mortalium*, quia si præter peccatum reseruatum non haberet aliud mortale, non obligaretur ad confitenda venialia, nisi per accidens, quando non haberet contritionem; tunc enim deberet confiteri venialia, vt eo modo absolueretur indirecte à reseruatis, & reciperet gratiam.

Vasquez.
Richard.
Adrian.

88. *Obiectio prima.*

Obiiciunt primo, confessionem de iure Diuino debere esse integram omnium mortalium, ergo non posset diuidi confessio explicando non reseruata, & tacendo reseruata. Respondetur hoc argumentum procedere contra omnes, qui communiter dicunt, posse tunc fieri confessionem saltem exprimendo omnia etiam reseruata; de iure enim Diuino non est sola integritas materialis, sed formalis, hoc est, integritas confessionis sacramentalis: confessio autem sacramentalis non est narratio peccatorum, sed confessio, qua pœnitens accusat se coram iudice vicario Dei; ergo licet dicerentur omnia peccata, non esset confessio sacramentalis integra: nam reseruata non dicuntur sacerdoti inferiori vt iudici, & vicario Dei, cum non sit iudex illorum peccatorum. Vnde ipse Suarez *tom. 4. disputat. 31. sect. 3. num. 4.* fatetur confessionem illam quoad peccatum reseruatum non esse sacramentalem.

Responsio.

89. *Ad argumentum omnes respondere debent integritatem confessionis tantum requiri formalem.*

Ad argumentum itaque omnes debemus dicere, integritatem quidem confessionis requiri formalem, non materialem, hoc est, vt omnia dicantur, quantum fieri potest. Quare sicut qui ex legitima causa tacet aliquod peccatum, vel qui oblitus illius id omittit, facit confessionem formaliter integram: & sicut ille etiam, qui explicat omnia sua peccata præter vnum, quod propter incapacitatem confessarij intelligere, & percipere non potest, dicitur etiam facere confessionem formaliter integram: sic in nostro casu est confessio formaliter integra: nam pœnitens defert omnia sua peccata mortalia ad legitimum iudicem, quantum potest; ideo enim peccatum reseruatum non defert, quia non habet iudicem legitimum, ad quem deferat; & hic iudex, quem habet, non est capax legitime, & sacramentaliter audiendi illud: confitetur ergo integre, quantum potest, omnia peccata; quia illud, quod tacet, non potest nunc sacramentaliter conteri, cum non sit, qui illud sacramentaliter possit audire.

90. *Obiectio secunda.*

Secundo obiici potest, quia licet peccatum externum furti, v. g. sit reseruatum, actus tamen internus non est reseruatus; ergo deberet pœnitens explicare saltem actum internum, qui subiici potest iudicio huius confessarij; sicut in simili P. Coninck *disp. 7. de Pœnit. dub. 9.* in fine dicit, eum, cui ex confessione actus externi imminet periculum, debere tamen confiteri affectum internum, ex cuius confessione non timet eiusmodi periculum. Porro si in nostro casu pœnitens debeat explicare actum internum, iam explicat totam malitiam actus externi, cum iste non addat malitiam nouam, sed denominetur malus à sola malitia interni, vt suppono; imo cum actus internus, & externus non sint duo peccata, sed conflent vnum peccatum, consequens erit, vt nullum sit peccatum, quod non explicuerit, licet non omnino adæquate quoad omnes partes: vnde nullum etiam erit peccatum, à quo non fuerit aliquomodo directe absolutus.

Coninck.

91. *Responsio. Hæc inconuenientia ostendunt non esse obligationem explicandi tunc actum internum.*

Respondeo, hæc ipsa inconuenientia ostendere, non esse obligationem explicandi tunc actum internum, quia certum est, aliquod peccatum non tolli tunc directe per absolutionem; si autem tota malitia actus interni tolleretur directe, non video quid remaneret auferendum directe per absolutionem superioris;

superioris; nam dimissa tota malitia peccati, non potest manere non dimissum peccatum; quia dimitti malitiam, est auferri reatum, seu debitum odij, & auersionis Diuinæ propter illam malitiam; non potest ergo manere odibilis homo propter peccatum, si iam non est odibilis propter malitiam peccati; quia motiuum formale odij est sola malitia. Fatendum ergo est, non solum actum externum, sed eius etiam malitiam, ac proinde effectum internum esse reseruatum; nam licet de facto peccata interna secundum se non reseruentur, hoc intelligitur, quando non prodeunt in actum externum; quando vero prodeunt in externum, tunc reseruatur non solum actus externus, sed etiam affectus internus, à quo prodiit; vnde à neutro poterit absoluere directe inferior Sacerdos; quia vterque fuit reseruatus. posito actu externo.

92. *Tertio obijcitur.* Tertio obiici potest, quia si potest habens peccata reseruata dimidiare confessionem cum inferiori, dicendo sola non reseruata, sequitur, quod poterit id facere etiam absque necessitate communicandi; nam ille, qui tacet aliquod peccatum confessario, eo quod ex confessione illius peccati timeat ab eo aliquod malum graue, non solum id potest facere, quando vrget necessitas communicandi, sed etiam absque ea necessitate, si vult confiteri, nec habet alium confessarium, cur possit absque periculo omnia peccata dicere; ergo similiter in nostro casu, si id licet, poterit fieri absque vrgente tanta necessitate.

93. *Respondetur.* Respondetur negando sequelam; & ad probationem dico, in primis aliquam etiam necessitatem requiri, vt in primo casu confessio non differatur; nam si commode potest differri confessio, differenda est, vt possit absque periculo integra fieri, vt tradunt Soto *in 4. dist. 18. quæst. 2. artic. 5. §. Circa tertium*, & Suarez *tom. 4. disputat 23. sect. 2. num. 7.* Minorem tamen necessitatem, & causam exigunt ad non differendam confessionem in eo casu, quàm in nostro, quando quis habet peccatum reseruatum, nam Soto solum dicit, differendam esse quando commode potest; Suarez vero dicit, esse iustam causam non differendi, si quis ideo deberet diu manere absque confessione, etiamsi nulla alia vrgeat necessitas. Vnde oportet reddere rationem differentiæ, cur maior necessitas requiratur in nostro casu ad confitendum coram inferiori tacitis reseruatis, quam in alio casu ad confitendum, omisso illo peccato, quod absque periculo dici non potest, cum tamen in vtroque casu dimidietur materialiter confessio, & in neutro formaliter: cuius rationem non reddunt auctores.

Soto. Suarez.

94. *Differentia ratio colligitur.* Potest autem differentiæ ratio colligi ex diuersitate præcepti, quod in vtroque illo casu obstare videtur; nam in primo casu solũ videtur obstare obligatio confitendi integre omnia peccata; quę quidem obligatio intelligitur semper cum moralitate, & moderatione humanæ diligentiæ; vt constat in examine conscientię, quod debet pœnitens præmittere ad eum finem, vt integre confiteatur omnia peccata, quod tamen examen non exigit exquisitam diligentiam, sed humanam, & suauem; sicut nec in ipsa explicatione peccatorum obligatur homo ad adhibendam exquisitam diligentiam, vt ea omnia distinctissime explicet, sed humanam, & moralem, propter eandem rationem, ne illud Sacramentum nimis oneroſum, & difficile redderetur. Hinc ergo fit, vt nec sit obligatio adhibendi omnem curam exquisitam, vt confessio fiat tunc, quando omnia peccata, nullo omisso, integre possint dici. Si enim aliquis, v. g. sentit, se ob capitis debilitatem non posse nunc satis attendere ad recogitanda omnia sua peccata, debet quidem exspectare per aliquod breue tempus, vt, resumptis viribus, possit examinare suam conscientiam, non tamen debet ea de causa diu differe confessionem; sed potest confiteri ea, quæ sibi occurrũt, licet sciat, non posse à se fieri examen sufficiens ad reuocanda in mentem omnia sua peccata. Similiter ergo non debet diu differre, vt possit exspectare alium confessarium, cui omnia peccata, nullo prorsus omisso, absque periculo possit dicere, sed potest nunc confiteri, quia integritas confessionis non obligat ad exquisitam diligentiam adhibendam, sed ad moralem, & humanam, vt vidimus.

95. *Qui habet reseruata indiget maiori causa vt possit dimidiare confessionem.* At vero in nostro casu, qui habet reseruata, indiget maiori causa, vt possit dimidiare confessionem coram inferiori; quia non solum obstat præceptum integritatis cõfessionis, sed aliud etiam, scilicet præceptum comparendi coram legitimo iudice in foro Sacramẽtali; quod quidem præceptum arctius obligat, quia ex eius violatione peruerteretur ordo Ecclesiasticus, & debita subordinatio inferiorum ad superiores, & præiudicaretur iuri Prælatorum, si possent facile subditi, omissis superioribus, recurrere ad inferiores; quare ad hoc faciendum merito exigitur grauis necessitas. Quando vero pœnitens comparet coram suo legitimo iudice, minor necessitas requiritur ad hoc, vt possit aliquod peccatum omittere, quia per hoc non peruertitur ordo hierarchicus, aut præiudicatur iuri superioris, & alioquin si integritas confessionis ita stricte obligaret, redderetur, vt vidimus, nimis difficile confessionis remedium: quæ ratio non procedit in altero casu; neque enim redditur durius remedium confessionis eo eo, quod debeat aliquis non comparere coram inferiori, quando comparendum est coram superiori, quia potest homo tunc coram neutro comparare, si non est aditus ad superiorem: non ergo obligatur ad aliquod onus, sicut si obligaretur ad exactissimam omnium peccatorum confessionem, & adeo stricte obligaret eius integritas. Hinc ergo præceptum istud integritatis materialis non existimatur à fidelibus obligans cum tanto rigore, sed cum suauitate ad diligentiam moralem, & humanam, licet illud aliud præceptum non peruertendi ordinem iudicij, nec recurrendi ad inferiorem pro superiori, maiori cum rigore obligare credatur.

96. *Infertur primo.* Ex dictis ergo infero primo, in prædicto casu necessitatis pœnitentem posse, & debere adire confessarium inferiorem à quo possit absolui directè à non reseruatis; quod enim hæc simul sint cum reseruatis, non obstat valori prædictæ absolutionis, vt constat in eo, qui oblitus est inuincibiliter per longum tempus peccati reseruati, & confessus est interim alia non reseruata sæpe confessario ordinario, à quo quidem valide absoluitur directe ab illis, & indirectè à reseruato, vt fatetur ipse P. Vasquez, qui frustra conatur reddere rationem differentiæ inter illum casum, & nostrum, vt in illo sit, in nostro vero non sit valida absolutio à non reseruatis, quam rationem bene impugnat P. Suarez *tom. 4. dicta disp. 8. de Pœnit. dub. 13. num. 101.* Videtur enim absque fundamento auferri potestatem absoluendi indirecte à reseruato, quando explicatur; cum tamen posset id fieri, si taceretur. Nam quid refert exprimi, vt ideo non possit dimitti? aut cur absolutio non potest terminari directe ad sola non reseruata, sicut si illud dictum non fuisset?

97. *Opponunt aliqui verba Trid. Respondetur.* Opponunt aliqui verba Trid *sess. 14. cap. 7.* dicentis, Sacerdotem inferiorem *extra mortis articulum nihil posse in casibus reseruatis.* Sed respondetur facile, eos nihil posse directe, posse tamen indirecte, sicut casu, quo pœnitens immemor reseruati confitetur non reseruata, absoluitur indirecte a reseruatis

in omnium sententia. Non ergo potest intelligi Trid.de potest. etiam ad absoluendum indirecte.

98. *Infero secundo.* Infero secundo,pœnitentem,qui in prædicto casu necessitatis non haberet alia mortalia non reseruata, non teneri ex præcepto ad confitenda venialia Sacerdoti inferiori, vt ab iis directe absolueretur,& indirecte à reseruatis.Ita Suarez,& Coninch locis citatis, quia confessio venialium non videtur obligare sub præcepto; ergo præceptum præmittendæ confessionis ante communionem non obligat ad venialia confitenda, nisi per accidens,quando aliquis non putaret se esse sufficienter contritum.Posset tamen confiteri sola venialia,si vellet;& melius id esset, quam non confiteri. An vero posset confiteri venialia simplici Sacerdoti, qui non esset approbatus, nec posset absoluere ab vllo mortali, vt hac via ab eodem absolueretur indirecte à reseruatis; Suarez, & Coninch probabiliter affirmant, sicut habens mortale non reseruatum, cuius non recordatur,posset confiteri venialia simplici Sacerdoti,& obtinere indirecte remissionem mortalium. Ex hoc autem non leuiter confirmatur, quod supra diximus, non esse improbabile, posse illum tacere peccatum reseruatum. Quorsum enim dicat peccata reseruata simplici Sacerdoti nondum approbato, qui neque à non reseruatis absoluere potest?

99. *Infero tertio.* Infero tertio, quid dicendum sit de habente excommunicationem reseruatam, an, vrgente etiam necessitate communicandi,& non data copia Superioris legitimi,possit,aut debeat confiteri inferiori, qui eum à prædicta excommunicatione soluere non potest. Non desunt,qui dicunt, excommunicatum etiam occultum non posse extra mortis articulum communicare, vrgente etiam scandalo,& infamia. Soto *in 4.dist.*12.*quæst.*1.*art.*4.Syluester,*Excommunicatio* 3.casu 3.Rosel. & Couart.quos refert Henriq. *lib.*8 *de Euchar.c.*47.§.4.*litt.Q.*qui dicit,posse,si premat periculum grauis infamiæ, aut scandali,semel, autbis celebrare,cum contritione, & tremore.

Soto. Syluester. Rosel. Couart. Henriq.

100. *Alij communiter dicunt.* Alij communiter dicunt, posse, vrgente necessitate,communicare,aut celebrare absque absolutione à censura,quia præceptum Ecclesiæ, quæ censuram imponit, non obligat cum tanto detrimento. Suarez *tom.*4.*disput.*31.*sect.*3,*num.*6. Coninch *disp.*8. *num.*107.& alij quos afferunt.Quod confirmari potest à simili;quia excommunicatio priuat etiam auditione Sacri, sicut priuat Sacramentorum participatione; & tamen excommunicatus occultus non potens habere absolutionem,potest audire Sacrum ad vitandum graue scandalum, aut detrimentum: Item S. Thomas in præsenti *quæst.*83.*artic.*6.*ad* 2. *& in 4.dist.*17. & alij concedunt,quod Sacerdos, si recordetur excommunicationis post consecrationem,debet prosequi, si vero ante consecrationem, dicunt tutius esse relinquere Missam, nisi timeatur graue scandalum. Vnde arguitur clare, non esse intrinsece malum,quod excommunicatus communicet, cum possit ratione scandali honestari: cur ergo non posset æqualis,&grauior causa occurrere etiam ante inchoatam Missam?Quod enim attinet ad hoc de scandalo, & graui detrimento, idem iudicium videtur esse de eo,qui inchoauit,vel non inchoauit Missam, cum vterque possit pati æquale detrimentum aut periculum.

S.Thom.

101. *Alij dicunt homini in tali casu posse cum contritione communicare.* Alij ergo dicunt,posse quidem in tali casu hominem cum contritione communicare, non tamen posse confiteri,vt absoluatur directe à non reseruatis. Quod certissimum,& absque controuersia dicit Vasquez *tom.*4.*quæst.*9.*artic.*3.*dub.*9.*num.*8.& idem tenent alij,quos refert Suarez *dicta sect.*3.*num* 1.quibus adde Syluium *in Addit. ad* 3.*p. quæst.*10.*artic.*2. *quæst.*3.Alij denique dicunt tunc posse confiteri non reseruata Sacerdoti inferiori, à quo absoluetur directe ab illis,& indirecte à peccato reseruato, licet ab excommunicatione nullo modo absoluatur. Ita Suarez *loco citat.num.*6. Coninch,& alij.

102. *Hoc dubium ex altero pendet.* Hoc dubium pendet ex quæstione illa,an excommunicatus, non præmissa, absolutione à censura, possit valide absolui à peccato;in qua multi negant, quos sequitur Vasquez;alij affirmant,quos sequitur Suarez,& Sanchez *lib.*2.*in Decalog.c.*8.*num.*5.quod etiam mihi probabilius videtur;&,ea sententia supposita, consequenter dicendum videtur, posse in prædicto casu confiteri non reseruata,ab eisque directe absolui,& indirecte à reseruatis, licet maneat adhuc excommunicatus;quia excommunicatio,sicut non priuat illum tunc receptione Eucharistiæ propter vrgentem necessitatem,sic nec priuat receptione sacramenti pœnitentiæ, propter eamdem necessitatem.

103. *Instantia.* Dices,excommunicationem per se prohibere receptionem cuiuslibet sacraméti;per accidens autem excusatur tunc homo propter necessitatem: cum vero necessitas solum sit accipiendi Eucharistiam, qua accepta,cessat periculum scandali,vel infamiæ, non debet extendi ea licentia ad recipiendum aliud sacramentum,quod non est necessarium ad ea detrimenta vitanda. Respondetur, eo ipso,quod licita sit susceptio Eucharistiæ, fieri licitam confessionem sacramentalem, quæ ex Diuino præcepto debet præmitti Eucharistiæ;vnde consequenter dicendum censeo, tunc non solum licere, sed debere omnino per se loquendo præmitti confessionem de peccatis mortalibus non reseruatis, vt obseruetur, quantum fieri potest, præceptum Diuinum confitendi omnia mortalia ante communionem. Dixi, *per se loquendo*; quia per accidens potetit excusari; potest enim homo conformare se practice cum sententia contraria docente,non posse, aut non debere tunc præmitti confessionem, & iuxta eam poterit probabiliter operari. Quando vero non essent alia peccata non reseruata, atque ideo ex hoc capite cessaret obligatio confitendi,adhuc videtur probabile, quod posset licite confiteri de venialibus, vel de mortalibus, quæ antea confessus fuisset, vt ita absolueretur indirecte à reseruatis, & securus disponeretur ad Eucharistiam,non potest enim præsumi,quod, vrgente necessitate communicandi,velit adhuc Ecclesia obligare,ne confiteatur,& vt maneat cum onere, & necessitate habendi contritionem perfectam, quæ non ita facile haberi potest ab homine paulo ante propter sua crimina excommunicato. Vnde cum Ecclesia in mortis articulo non velit hominem relinquere cum illo onere, & ideo concedat facultatem absoluendi eum directe à quolibet crimine, credibile est, quod;in casu nostro non velit eum relinquere cum obligatione, & necessitate habendi contritionem, sed permittat, quod saltem indirecte possit absolui à reseruatis, dum alia confiteatur.

Diluitur.

104. *Quanta debeat esse illa necessitas.* Quanta vero debeat esse necessitas, vt ante absolutionem ab excommunicatione possit quis communicare, aliqui dicunt maiorem causam,& necessitatem ad hoc requiri, quam ad communicandum absque confessione, si non esset excommunicatus. Ita Coninck loco citato *num.*107. Sed P. Vasquez in præsenti *disputat.*208. *num.*13. dicit,se non inuenire differentiam in his præceptis; imo (si quæ est) magis stricte debere obligare præceptum præmittendi confessionem, quod Diuinum est, quam alia præcepta mere Ecclesiastica.

Coninck. Vasquez.

105. *Quæritur.* Quæri potest, an qui eiusmodi peccatum reseruatum

uatum cum excommunicatione habet, debeat in eo casu confiteri Sacerdoti inferiori peccatum illud, licet non possit ab eo absolui ab excommunicatione? Nam licet supra dixerimus, non esse improbabile, quod possit tacere reseruata, à quibus non potest directe absolui; alia tamen videtur esse ratio in hoc casu. Solet enim communiter dici, peccata illa, quæ reseruantur ratione excommunicationis, ablata, vel impedita excommunicatione, non esse reseruata; vnde videtur tota reseruatio cadere supra solam excommunicationem, non supra ipsum peccatum; ergo peccatum, prout condistinguitur ab excommunicatione, potest esse materia directa huius confessionis, & tolli directe per absolutionem inferioris, licet non possit absoluere ab excommunicatione. Et quidem ita dicendum esset, si vera esset sententia, quam indicant Durandus, & Caietanus, quos refert Suarez *dicto 4.tom.disput.29 sect.2.n.7.* quod scilicet sola excommunicatio per se, & immediate reseruatur, culpa vero mediate, & per accidens, quatenus non potest quis absolui à peccatis, nisi prius à censura absoluatur. Illa tamen sententia communiter reiicitur, & eam impugnant Suarez ibi, & Thom. Sanchez *dicto cap.8. num.5.* cum aliis, eo quod licet peccatum illud non reseruetur sine censura, vtrumque tamen immediate reseruatur, censura, & peccatum ipsum, atque ideo, quamdiu manet censura, manet etiam reseruatio ipsius peccati, vnde neque peccatum potest esse materia directa illius confessionis, vel absolutionis, quæ ab inferiori præstatur; non ergo erit maior obligatio confitendi tunc illud peccatum, quàm alia, quæ absque censura reseruantur.

Illa sententia rejicitur.

106. *Infertur quarto.* Infertur quarto, non bene assignari alios casus, vt in illis possit homo absque confessione communicare, quasi non habens copiam confessarij, v. gr. si adsit confessarius idoneus, sed speretur, breuiter alius, cui solet cum maiori deuotione confiteri; item si absit proprius Parochus, adsit autem alius, cui ex priuilegio solum confiteri potest. Qui casus, & alij similes bene impugnantur apud Suarez & Vasquez, & reiiciuntur vt omnino insufficientes.

Qua necessitas excuset à præmittenda Confessione.

107. *Casus necessitatis ad duo capita reduci solet.* Restat breuiter dicere de secundo puncto, scilicet, de necessitate communicandi requisita, vt possit absque confessione præuia id fieri. Reduci autem solent casus necessitatis ab aliquibus ad duo capita. Primum est instantis mortis, si aliquis, v.g. in mortis articulo non possit confiteri, aut absolutionem obtinere, & possit communicare; in quo casu concedunt omnes, posse id fieri. Secundum caput est infamiæ, aut detrimenti, quod incurritur, si homo non communicet. Circa primum caput quæri solet, an sufficiat necessitas dandi viaticum alteri, vt possit Sacerdos absque confessione celebrare? Communis sententia affirmat, vt testantur Suarez, & Coninch in præsenti; contra hoc tamen videtur esse, quod in prædicto casu non posset aliquis celebrare non ieiunus iuxta communem sententiam; & saltem in omnium sententia non posset absque vestibus sactis celebrare, cum tamen hæc requirantur solo præcepto humano: ergo multo minus poterit absq; confessione, quæ exigitur præcepto Diuino. Quod quidem argumentum non parum vrget, supposita doctrina P. Vasquez, quæ in præsenti *disp.208. n.12.* aperte dicit, magis obligare præceptum Diuinum præmittendi confessionem, quam præceptum ieiunij ante communionem, quod est mere humanum.

Cæterum, si hoc argumentum esset efficax, multum probaret; quia probaret, necessitatem, quæ sufficit ad communicandum, non præmissa confessione, sufficere ad celebrandum absque vestibus sacris; atque adeo Sacerdotem, qui in articulo mortis suæ posset ex omnium sententia celebrare ad communicandum pro viatico, non præmissa confessione, posset etiam tunc celebrare absque vestibus sacris, absque altari consecrato, absque vllis orationibus, aut Euangelio, sed solis prolatis verbis consecrationis, & iis, quæ requiruntur ad substantiam Sacrificij: reliqua enim sunt solum ex præcepto humano, quod minus obligat, quam Diuinum præmittendæ confessionis: consequens autem nullus concedet.

108. *Hoc argumentum minimè probat.*

Vnde nec videtur subsistere doctrina, seu responsio alia P. Coninck *infra quæst.80. art.8.n.57.* dicentis, quando vnum præceptum Diuinum, & alterum humanum in eumdem hominem concurrunt, debere potius seruari Diuinum, quam humanum: secus, quando non concurrunt in eamdem personam. Ex quo infert, sacerdotem non ieiunum posse celebrare, vt se ipsum communicet pro viatico, & obseruet præceptum Diuinum; non tamen posse celebrare vt alter accipiat viaticum. Hæc, inquam, doctrina non videtur vniuersaliter vera, quia sacerdos, vt dicebam, non potest celebrare absque vestibus sacris, vt seipsum pro viatico communicet; ergo non potest facere contra præceptum Ecclesiæ semper, vt obseruet Diuinum, quia re vera tunc præceptum Diuinum non obligat, stante prohibitione Ecclesiæ.

109. *Neque subsistit doctrina P. Coninck.*

Aliter ergo dicendum est, loquendo de possibili, negari non posse, quod aliquando Ecclesia cum tanto rigore præcipiat, aut prohibeat aliquid, vt etiam intuitu obseruandi præcepti Diuini id omitti, vel fieri non possit. Sicut etiam è contra potest aliquando præceptum Diuinum ita arcte obligare, vt nulla de causa prætermitti possit. Aliunde ergo colligendum est, quomodo hoc, vel illud præceptum in particulari obliget. Et quidem præceptum præmittendæ confessionis non obligare, vrgente necessitate, constat ex Concilio Tridentino, vt vidimus, & ex vsu, ac traditione perpetua fidelium. Ratio autem est, quia cum finis intentus, scilicet, status gratiæ requisitus ad Eucharistiam possit etiam absque confessione haberi, media contritione, non debuit præceptum confessionis ita stricte obligare, vt nulla prorsus necessitas excusaret. Vnde cum magno fundamento colligere potuerunt Theologi, occurrente æquali necessitate ex parte proximi morib̃di, posse etiam Sacerdotem absque confessione celebrare, vt det illi viaticũ; quia proximi necessitas aliquomodo propria est. At vero præceptũ Ecclesiasticũ non celebrandi absque altari aut vestibus sactis, &c. obligat cum maiori vniuersalitate, vt constat ex eodem vsu fidelium, qui hoc præceptum ita semper intellexerunt (quod idem de præcepto ieiunij ante communionem, licet non cum æquali certitudine, dici potest) vt non possit necessitas viatici sumendi, vel dandi excusare: vnde nec posset aliquis viaticum accipere non ieiunus, nisi eadem Ecclesia iustis de causis id specialiter indulsisset. Ratio autem fuit, quia ad reuerentiam erga tantum sacramentum spectat, vt ritus, & cultus, quo celebratur, & sumitur, sit vniformis, & solemnis, nec posset ob priuatas necessitates, aut vtilitates alterari, vt Missa absque vllo ritu, aut apparatu celebraretur, ob communicandum infirmum, qui certe cultus, & veneratio Eucharistiæ haberi non posset alia via, sicut status gratiæ haberi potest per contritionem absque confessione. Posita ergo tanta, & tam vniuersali obligatione

110. *Aliter ergo dicendum est.*

illius præcepti Ecclesiastici,non potest argui ab illo ad præceptum præmittendæ confessionis;quod non obligat cum tanta vniuersalitate.

111. *In Rabu.* Dices, prohibitio, quæ oritur ex excommunicatione, non est præcepti Diuini, sed humani, sicut prohibitio celebrandi absque vestibus sacris; & tamen excommunicatus, non præmissa absolutione poterit celebrare ad sumendum sibi, vel etiam ad ministrandum alteri viaticum;ergo neque Ecclesia intendit suis præceptis obligare cum tanta vniuersalitate, vt excludat hanc etiam necessitatem. *Respondeo.* Respondeo, non esse necesse, quod Ecclesia æque vniuersaliter intendat obligare omnibus præceptis,neque enim in omnibus eadem est ratio. Et quidem verisimile est, excommunicatum etiam pro viatico alteri ministrando posse absque absolutione celebrare, quando necessitas vrget, sicut potest absque confessione id facere,qui mortaliter peccauit. Nam quod excommunicatus non celebret, non tam spectat ad ritum, & venerationem sacramenti, quam ad pœnam, & punitionem ipsius excommunicati: voluntas autem puniendi mitius interpretanda est, quam voluntas aliquid præcipiens propter reuerentiam,& cultum ipsius sacramenti,circa quem oportet leges esse magis stabiles, & vniuersales. Vnde minor causa sufficit, vt excommunicatus celebret ante absolutionem, quam vt celebret non ieiunus, vel absque vestibus sacris, quæ non ad pœnam, sed ad venerationem sacramenti ordinantur.

112. *Quod attinet ad secundum caput declaratur.* Quod attinet ad secundum caput, ex infamia scilicet, aut detrimento, quod vt vitetur, licita est communio absque confessione;ex hoc capite habetur. Primo, quod possit sacerdos celebrare,quando non potest omittere absque infamia, & nota; quod idem est de laico, qui eodem modo non posset absque nota communionem relinquere;quod plerumque etiam procedit, quando iam quis accessit ad altare communicaturus;quo in loco nullo modo debet à sacerdote de peccatis audiri, sed potius debet communicare; præmissa contritione,aut etiam non præmissa,si iam confessus est alia peccata, cum dolore vniuersali de omnibus.

113. *Infertur secundo.* Infertur secundo, ex hac regula potius quam ex vlla alia decernendum esse de sacerdote, qui ante, vel post consecrationem recordatur alicuius peccati:semper enim iudicandum est, non teneri ad confessionem, quando absque nota confiteri non potest. Non est ergo recurrendum ad Missam iam inceptam:si enim Missa incepta,ante consecrationem posset discedere ad confitendum, deberet id facere: si posset item post consecrationem accersere sacerdotem,cui confiteretur,deberet id facere;quia vero neutrum potest vix fieri vnquam absque nota, non obligatur; vt cum aliis docet Vasquez *in presenti,n.* 11. Vnde etiam antequam ad altare accedat,potest æqualis ratio vrgere, vt si iam ex sacrario vestibus sacris ornatus procedit, vel coram multis parare se incepit,nec possit absque nota se exuere.Itaque post consecrationem hæc sola differentia est, quod licet sine nota posset relinquere Missam, non debet,nec potest,sed debet perficere sacrificium. Cæterum, si tunc posset absque nota confiteri ante communionem,deberet id facere,atque ideo in tantum potest progredi absque confessione, in quantum non potest absque nota accesere aut discedere ab altari, vt breuiter confiteretur,& rediret ad perficiendum sacrificium.

114. *Infertur tertio.* Infertur tertio,concurrente eadem infamia, aut nota,posse sacerdotem absque confessione celebrare,vt in die festo alij Missam audiant; cessante vero notæ periculo,non posse;vt docet Suarez *in presenti sect.*4. qui tamen oppositum dicit,quando esset Parochus,qui ex officio debet celebrare,vt subditi audiant sacrum; tunc enim non exigit periculum infamiæ.Sed Vasq. *in presenti,n.*8.magis consequenter in vtroque casu sequirit infamiæ, aut notæ periculum.Potest tamen,qui velit,sententiam contrariam vt probabilem sequi;imo & illam,quod possit sacerdos in die festo non habens aliam Missam, quam audiat, celebrare, vt obseruet præceptum audiendi sacrum; quam tenent plures Auctores, quos refert & sequitur Diana de celebrat. Missarum *Resol.*63. Diana. qui addit *Resolut.*64. posse etiam id facere, vt alij Missam audiant in die festo, alioquin non audituri. Sed re vera Tridentinum supponit, exigi necessitatem,& carentiam confessarij;illa autem non videtur necessitas: quid enim refert,quod alij non audiant Missam, quando per illos non stat? Certe non teneor ego vllo modo celebrare, vel pisces mittere, vt alij obseruent præceptum Missæ, vel ieiunij.

115. *Obycit Diana.* Obiicit P.Diana, ex hoc sequi, quod nec possit Sacerdos absque confessione celebrare ad dandum viaticum moribundo;neque enim peccabit ægrotus non accipiendo Viaticum, quando per ipsum non stat. *Respondetur.* Respondetur tamen, non esse paritatem: est enim grauior longe necessitas accipiendi Viatici, quam audiendi Missam; & est multo maius detrimentum, quod patitur homo, si viatico careat. Dices;ergo saltem non poterit Sacerdos celebrare, vt ipsemet audiat Sacrum in die festo, non præmissa confessione:neque enim ipse peccabit, aut incurret magnum detrimentum, non audita Missa, quando per ipsum non stat. Respondeo, ideo dixi, verius esse,quod tunc non possit celebrare,nisi aliunde sequatur aliud inconueniens. Probabile tamen esse contrarium propter Doctores non paucos, qui id tenent.Cæterum,cum ij Doctores non id extendant,vt possit etiam ad hoc,vt alij audiant Missam, non possumus ad existimare probabile propter eorum auctoritatem: fortasse enim putarunt, Sacerdotem obligari ad audiendum Missam, & ideo habere necessitatem celebrandi: cum tamen non obligetur,vt alij audiant, non habet necessitatem celebrandi,vt illi habeant Missam,quam possit audire.

116. *Infertur quarto de communione Paschali.* Infero quarto, quid dicendum sit,quando vrget præceptum communionis Paschalis. Suarez enim, vbi supra, probabilius dicit, quòd non possit ob eam solam causam Sacerdos celebrare, aut alius communicare absque confessione, vt illud præceptum impleat,quia lex Eucharistica non obligat ad communionem, nisi quando debito, & legitimo modo haberi potest. Alij tamen communiter concedunt, posse tunc communionem accipi cum sola contritione;quos refert&sequitur Henriquez *lib.*8. Henriq. *de Eucharistia,cap.*46.§.4.*litt.M.*& Coninck *in pre-* Coninck. *senti art.*4.*dub.*2.*n.*17. quod mihi etiam placet; quia præceptum illud Ecclesiæ de communione, non est pure Ecclesiasticum,sed est præceptum Diuinum determinatum ab Ecclesia quoad tempus; quare sicut, vrgente præcepto Diuino Viatici sumendi, noluit Deus obligare ad confessionem præmittendam, si non est copia confessarij:sic vrgente præcepto Diuino communionis etiam extra mortis articulum,idem credi potest:præsertim cum præceptum Diuinum communionis extra mortis articulum respiciat etiam necessitatem, quam habemus illius cibi: quem, quia est necessarius ad sustentationem animæ spiritualem,ideo præcipit nobis Deus illum aliquãdiu in vita sumere;ergo hoc præceptum etiam extra mortis articulum debebat permittere communionẽ absque confessione, quando non esset copia

Sacerdotis,

Sacerdotis, vtpote præceptum de cibo necessario, & de re necessaria.

117. *Infertur quinto de communione debita ex voto.*

Infero quinto, aliter dicendum esse de communione debita ex voto, aut etiam ex præcepto mere humano: ob eam enim solum causam non posset quis absque confessione communicare, si aliunde cessaret periculum notæ, aut infamiæ. Alioquin semper possent omnes communicare absque confessione: possent enim vouere communionem hodiernam, & crastinam, quotidianam. Posset item Superior præcipere eiusmodi communionem, & hoc modo reddere necessariam communionem absque confessione. Fatendum ergo est, votum, aut præceptum humanum debere intelligi de communione, quæ aliunde non opponatur modo debito ex Diuino præcepto, qualis est, quod præmittatur confessio mortalium.

118. *Infertur sexto.*

Infero sexto, quomodo intelligi debeat id, quod in præsenti Doctores dicere solét, posse accipi communionem absque confessione ratione scandali. Nam si hoc intelligatur de proprio scandalo, ratissime habebit locum: vix enim vmquam continget, quod alij excitentur ad peccandum ex eo, quod ego absque confessione peccati occulti non communicem: debet ergo intelligi nomine scandali, nota, vel infamia, quam aliquis incurrit, omittendo communionem. Non tamen placet expositio P. Suar. *in præsenti sect.* 4. §. *Quarta etiam, & communis*; quia ait, ex illa populi admiratione solere leues homines occasionem sumere detrahendi, aut iudicandi temere, in quo videtur agnoscere rationem scandali: Hoc, inquam, non placet; quia vel illa omissio communionis præbet fundamentum sufficiens ad iudicandum, quod homo habeat peccatum, quod debeat confiteri; & tunc non erit iudicium temeratium id cogitare, vel de eo loqui, cum res sit publica, quod Sacrum, vel Communionem omiserit; atque ideo non video, quæ occasio detur iudicandi temere ex eo, quod aliquis propter peccatú re vera mortale omittat communionem, cum re vera peccatum commissum sit causa non communicandi: vel illa omissio non præbet tale fundamétum ad id cogitandum, & tunc non video, quæ maior occasio detur peccandi, aut temere iudicandi, quam quãdo aliquis communicaturus quærit prius cõfessarium; tunc enim poterit etiam aliquis temere iudicare, quod habeat peccata grauia confitenda: & tamen non ideo tenemur omittere confessioné. Debemus ergo nomine scandali in hac materia potius intelligere, vt dixi, infamiã, & notam; quam affert illa omissio communionis, & quæ minus proprie solet scandalum appellari.

Suarez.

SECTIO VI.

An, & quomodo requiratur contritio, quando non permittitur confessio ante communionem.

119. *Quidam volunt sufficere attritionem. Suarez. Filliucius, Rejiciuntur.*

NOn requiri contritionem perfectam, sed sufficere attritionem cognitam, voluerunt aliqui Recentiores, quos tacite refert Suarez in præsenti *sect.* 5. quam sententiam probabilem esse significat Filliucius *tom.* 1. *tract.* 3. *de sacramento Confirmationis cap.* 3. *n.* 57. Eam tamen improbabilem esse, nec posse absque temeritatis nota defendi, docet idem Suarez; & Luisius Turrianus in censuris Theologicis centur. 2. dub. 16. & ipse Filliucius postea *tract.* 4. *de sacramento Euchar. cap.* 8. *num.* 220. retractasse videtur, quod prius dixerat, dum absolute tradit, esse omnino necessariam contritionem perfectam saltem existimatam; quam sententiam docent omnes Theologi, quos late refert Suarez ibi, & colligitur ex Patribus exigentibus omninò statum gratiæ, & sanctitatis, vt possit quis licite accedere ad hoc Sacramentum. Eorum verba vide apud Suarez ibi. Colligitur etiam ex Tridentino *sess.* 13. *cap.* 7. dicente, diligentius cauendum esse, ne absque magna reuerentia, & sanctitate accedat quis ad percipiendum hoc Sacramentum. Qui autem cum sola attritione accedit, non accedit certe cum sanctitate, sed in statu peccati. Denique, ex institutione ipsius sacramenti, quod cum sit per modum cibi, & sit sacramentum viuorum, prærequirit omnino vitam in percipiente illud. Addit Suarez aliud argumentum, quia sacerdos, vt ministret Eucharistiam aliis, si sit in peccato, & non velit confiteri, debet saltem per contritionem constituere se in statu gratiæ; ergo multo magis, qui vult Eucharistiam recipere: plus enim est recipere, quam ministrare. Hoc tamen argumentum facile eludi potest; primo, quia probabilius est sacerdotem non peccare mortaliter, licet in statu peccati ministret aliis Eucharistiam, vt vidimus supra *disp.* 8. *de sacramentis in com. sect.* 9. Deinde etiam dato antecedenti, consequentia non est formalis: retorqueri enim potest in sacramento Pœnitentiæ, ad quod ministrandum sacerdos qui habet conscientiam peccati, debet prius, si non confitetur, elicere actum contritionis, vt iustificetur; quod tamen non debet facere, qui illud recipit; quod etiam in sacramento Baptismi locum habet. Melius ergo probatur ex doctrina Conciliorum, & Patrum, atque ex sacramenti ipsius institutione. Conc. Trid.

120. *Ex hoc non leue argumentum desumitur contra illos qui dicunt posse confiteri primam gratiam virtute Eucharistiæ homini attrito.*

Fateor, ex hoc ipso non leue argumentum desumi contra sententiam illam, quæ docet, posse aliquando virtute huius sacramenti conferri primam gratiam homini attrito. Si enim attritio aufert obicem effectui Eucharistiæ, ergo qui accedit cum attritione cognita, non accedit cum obice, & per consequens non accedit indigne. Si vero attritio non tollit obicem sufficienter, ergo sacramentum non confert gratiam. Cæterum cum auctores illius sententiæ nunquam concedant hanc sequelam, sed semper conentur respondere, & constanter tueantur obligationem habendi contritionem existimatam, non potest ex probabilitate illius sententiæ argui vllo modo probabilitas huius, licet consequentia sit probabilis; quia nimirum in tantum illa alia sententia est probabilis, in quantum probabiliter etiam negat hanc consequentiam.

121. *Quæritur primo.*

Hoc ergo supposito, quæri poterit, primo, an qui prius confessus fuerat, & postea recordatur peccati, quod in confessione oblitus omiserat, nec potest iam confiteri; cum sit in altari, v.g. an debeat elicere contritionem nouam illius peccati ante communionem. Et quidem si dolor præcedens in confessione non fuerat vniuersalis de omnibus peccatis, vel ex motiuo vniuersali, quod se extenderet etiam ad istud peccatum; certum videtur quod debeat elicere contritionem de hoc peccato; quia virtute confessionis nondum fuit iustificatus, cum hoc peccatum nondum retractatum non potuerit directe, nec indirecte remitti. Si vero dolor fuerat vniuersalis, vel ex motiuo, quod se extéderet ad hoc etiam peccatum, Antoninus Diana 1. *tom. tract. de celebrat. Missar. resolut.* 48. refert pro sententia affirmante obligationem ad nouum dolorem tunc eliciendum Valerium Reginald. in praxi *tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 5. *sect.* 3. *n.* 9. vbi dicit, illum eam sententiam docere ex Medina, Suar. & de Graffis. Sed neque in illo to. 2. datur liber aliquis quintus; nec in libro quinto qui est in 1. to. habet aliquid ad illud propositũ; in libro autem 29. *c.* 6. *q.* 4. vbi agit de illa materia, solum dicit, debere præmitti cõfessionem illius etiam peccati, si fieri Diana. Valer. Reginald. *Rejicitur* Diana.

possit, ante communionem; non verò dicit, debere elici contritionem, si non præmittatur confessio. De illis vero aliis Auctoribus, Suarez, Medina, & Graffeo, cum non designantur loca, non possumus omnino certo affirmare; credo tamen probabilissimum, eos nusquam illud docuisse: certe in hoc loco Barth. Medina, & Suarez, nec leuiter id insinuarunt.

Ioan Medina. Si vero sermo sit de Ioanne de Medina, fateor, illum codice de Pœnitentia *tract. 1. quæst. 3. §. Ex dictis sequitur*; docuisse, quod post contritionem vniuersalem, necesse est, de peccatis oblitis, quando memoriæ occurrunt, iterum in particulari dolere; quia sicut est præceptum omnia singillatim confitendi, sic etiam est præceptum pœnitendi de omnibus in peculiari, & non tantum in communi per detestationem vniuersalem. Cæterum, nihil peculiare ibi dicit in ordine ad communionem, & totum id procedit ex sententia illa de obligatione dolendi de singulis peccatis in peculiari, quæ sententia iam communiter à Theologis reiicitur.

112. *Conclusio. Præpos.* Dico itaque, in nostro casu non esse obligationem nouæ contritionis eliciendæ: quod etiam in particulari obseruauit P. Ioannes Præpositus 3. *p. q.* 80. *art.* 5. *dub.* 3. *n.* 15. & supponi videtur ab aliis Theologis dum obligationem totam habendi contritionem, quando non præmittitur confessio, probant ex eo, quod Eucharistia sit sacramentum viuorum, & prærequirat statum gratiæ saltem per se loquendo ad causandum suum effectum. Vnde simul desumitur ratio conclusionis, quia in casu nostro iam homo supponitur esse in statu gratiæ per confessionẽ præcedentem, & absolutionem, qua indirecte ablata fuerunt omnia peccata mortalia, ergo non est fundamentum illius nouæ obligationis habendi aliam contritionem post memoriam peccati omissi.

Ratio conclusionis.

113. *Confirmatur.* Confirmatur; quia sæpe continget, quod postquam aliquis doluit per contritionem de omnibus peccatis in particulari, obliuiscatur postea vnius ex illis in ipsa confessione, & postea recordetur, quando est in altari. Tunc autem quis dicat, debere iterum conteri de illo peccato, de quo expresse contritus iam erat: non ergo debet necessario subrogari contritio loco confessionis, quando hæc non potest haberi. Ex hoc autem colligitur, nec debere id fieri, quando ab initio fuit oblitus; quia per contritionem vniuersalem vere doluerat iam homo de illo peccato, quæ contritio habitualiter perseuerat, quandiu non reuocatur; non est ergo obligatio repetendi contritionem ex eo quod non possit homo tunc confiteri.

114. *Magis apparenter posset dubitari. Ratio dubitandi esse potest.* Magis apparenter posset primò dubitari, an tunc esset per se loquendo obligatio iterum confitendi illud peccatum ante communionem; an vero sufficeret propositum illud suo tempore confitendi. Ratio dubitandi esse potest, quia ille homo iam obseruauit præceptum præmittendi confessionem ante communionem, & quidem confessionem formaliter integram; ergo non debet facere secundam confessionem ante communionem. Confirmatur, & explicatur primo, quia sicut est præceptum confitendi omnia mortalia ante communionem, sic est præceptum confitendi omnia mortalia singulis annis; & tamen si quis confitetur omnia, quorum recordatur, non obligatur ad iterum confitendum eodem anno, licet postea recordetur alicuius peccati, cuius in confessione fuerat oblitus, iuxta probabilem multorum sententiam; ergo nec debet illud ante communionem confiteri.

Confirmatur primo.

115. *Confirmatur secundo.* Confirmatur secundo, quia quando ad lucrandum Iubileum exigitur confessio, non est necesse iterum confiteri intra tempus Iubilei peccatum, cuius oblitus est pœnitens in confessione iam tunc facta, vt communiter tradunt Doctores; ergo nec ad communicandum oportebit iterum confiteri. Confirmatur tertio ex verbis Tridentini *sess.* 13. *can.* 11. vbi dicitur necessario esse præmittendam confessionem illis, *quos conscientia peccati mortalis grauat*. In nostro autem casu non grauat conscientia eum, qui rite confessus est totum quod in mente habebat; non ergo debet ex præcepto iterum confiteri ante communionem.

116. *In cõtrarium est praxis & consensus omnium.* In contrarium tamen est praxis, & consensus omnium fidelium, qui etiam post legitimam confessionem non audent communicare, nisi prius confiteantur illa peccata, quorum de nouo recordantur. Nec vllum Auctorem inuenio, qui contrarium docuerit. Solus Henriquez *lib.* 8. *de Eucharist. cap.* 46. §. 3. obscure loquitur in hæc verba, *Laicus vero, qui ad linteum altaris adest paratus communicare cum aliis, & confessionem præmiserat, excusatur propter reuerentiam sacramenti, ne statim redeat ad confessarium, vt directe absoluatur à peccato, cuius fuerat oblitus, etiam seclusa nota, & scandalo: cum iam accedat iustus, & probatus per confessionem, expeditque communiter, ne Sacerdos ad altare audiat reconciliationem volentium communicare. Pœnitens tamen noui peccati memor, antequam ad altare accedat, tenetur quæsito confessario id aperire, antequam communicet.* In quibus verbis videri possit hic Auctor negare obligationem confitendi de nouo ante communionem, eo quod iam sit homo probatus per confessionem. Sed reuera non licentiam ita amplam, & generalem; primo, quia dicit, id tunc licere propter reuerentiam sacramenti, ad quod recipiendum erat iam paratus. Secundo, quia in margine adducit plures Auctores, ex quibus nemo vniuersaliter, sed solum in certis circumstantiis excusat à noua confessione. Tertio, quia ipse Henriquez præmittit id intelligendum de eo, qui iam est linteum altaris paratus communicare cum aliis. Quem etiam sensum indicare videntur vltima verba, quibus significat, si memoria peccati occurrat, antequam accedat ad altare, debere omnino quæri confessarium. Neque illa verba *noui peccati*, videntur intelligenda de peccato commisso de nouo post confessionem, sed de peccato nouo in memoria pœnitentis: nam peccati tunc commissi post confessionem eiusdem dici non diceretur memoria, quod potius vsurpatur ad obiecta antiqua; & constat ex contextu: nam condistinguit hunc vltimum casum à casu præcedenti, in quo memoria occurrerat iam in ipso altari; postea ergo loquitur de eo, qui recordatur peccati similis, antequam ad altare accedat. Vnde P. Suarez in præsenti *sect.* 4. §. *sed huius occasione*, indubitanter docet, debere, per se loquendo, præmitti confessionem illius peccati, eumque esse sensum omnium Doctorum.

Henriq.

117. *Supposita hac praxi reddi potest ratio à priori.* Supposita ergo praxi, & vsu Ecclesiæ, qui in hoc sensu explicuit præceptum hoc præmittendæ confessionis, reddi potest ratio à priori; quia nimirum præceptum non est confitendi vtcumque, sed confitendi omnia peccata ante communionem; hoc autem non impletur, nisi illud aliud peccatum deferatur ad iudicem ante communionem. Est autem exemplum simile in præcepto confessionis in articulo mortis, quod similiter obligat ad confitenda omnia peccata: vnde licet aliquis cõfessus sit omnia, quorum recordabatur, & absolutus iam sit, si tamen postea recordetur alterius peccati, debet iterum confiteri, & iterum singula, prout memoriæ occurrunt, antequam moriatur; quia debet ante mortem omnia dicere integre. Similiter ergo, cùm sit

præceptum

præceptum omnia confitendi ante communionem, debent omnia dici, prout in memoriam redeunt, ante communionem.

128. *Ad rationem dubitandi respondetur. Conc. Trid.* Vnde ad rationem dubitandi, & primam confirmationem responderi potest, præceptum hoc differre à præcepto confessionis annuæ: nam illud solum est confitendi semel in anno; vt constat ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 5. vbi explicans illud præceptum, sic ait: *Neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, vt Christi fideles confiterentur, quod iure Diuino necessarium, & institutum esse intellexerat, sed vt præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus, & singulis impleretur*, &c. Quod ex ipsis verbis præcepti relati in cap. *Omnis vtriusque sexus*, de Pœnitent. & remiss. colligi potest; in quibus solum dicitur, quod *saltem semel in anno confiteatur fideliter proprio Sacerdoti*. Ex quibus probabiliter inferunt multi, non esse obligationem iterum confitendi eodem anno peccata, quæ de nouo veniunt in memoriam; præsertim cum vsus fidelium explicuerit, eum fuisse sensum præcepti. In nostro autem casu idem vsus fidelium explicuit sensum contrarium, quem ex modo præcipiendi colligere potuerunt, cum non iubeantur semel confiteri, sed confiteri simpliciter omnia peccata eodem modo, quo præcipitur confessio in mortis articulo. Sicut ergo qui post confessionem annuam iterum peccat, non obligatur eodem anno ad nouam confessionem: obligatur tamen ante communionem ad nouam confessionem, qui post confessionem peccat: sic licet memoria peccati omissi non obliget ad nouam confessionem ex præcepto confessionis annuæ, non potest argui, quod non obliget ex præcepto hoc præmittendi confessionem ante communionem.

130. *Ad secundam confirmationem respondetur.* Ex quo patet ad secundam confirmationem; ad Iubileum enim solum exigitur vnica confessio, quæcumque illa sit; vnde licet aliquis sola venialia confessus sit, & postea incidat in peccatum mortale intra tempus Iubilæi; non erit opus iterum confiteri ad lucrandum Iubileum, sed sufficit actus contritionis, quo iterum redeat in Dei gratiam; quod tamen iuxta veriorem sententiam non sufficit ad satisfaciendum præcepto confessionis annuæ; est enim obligatio confitendi saltem semel peccata mortalia, si quæ fuerint eo anno. Vnde non licet arguere ab illo casu ad nostrum.

131. *Ad tertium facile etiam respondetur.* Denique ad tertiam confirmationem respondetur facile, Concilium per illa verba, *quos conscientia peccati mortalis grauat*, non intelligere eos solum, qui sunt in peccato, vt constat clare ex verbis sequentibus, *quantumcumque etiam se contritos existiment*. Si enim contritus est, non est iam in peccato; intelligit ergo nomine *conscientiæ* scientiam solum peccati commissi, & non expiati per confessionem: sicut etiam *sess.* 14. *c.* 5. dixit idem Concilium, esse obligationem confitendi omnia mortalia peccata, quorum conscientiam habemus, hoc est, scientiam; nam certum est, ibi comprehendi ea etiam peccata, quæ iam per contritionem dimissa sunt. Conc. Trid. Et in eodem sensu eadem *sess.* 13. *cap.* 7. dixerat, *nullum sibi conscium peccati mortalis, quantumuis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debere*: vbi certe *conscius peccati* non est solum, qui est in statu peccati, cum iustificati debeant confiteri, vt constat.

132. *Obici possunt verba Trid.* Obiici adhuc possent verba præcedentia eiusdem Tridentini in illo *Can.* 11. *Et ne tantum sacramentum indigne, atque ideo in mortem, & condemnationem sumatur, statuit, atque declarat ipsa sancta Synodus illic, quos conscientia peccati mortalis grauat*, &c. Videtur enim finis illius præcepti esse, *ne indigne*, hoc est, in statu peccati, Eucharistia sumatur. Ad hoc autem non est opus iterum confiteri, cum certum sit, per primam confessionem remitti peccata per obliuionem inculpabilem omissa; vt constat ex *sess.* 14. *c.* 5. Ergo non intendit Concilium loqui de obligatione ad secundam confessionem, sed solum ad vnam. Respondetur tamen concedendo, finem Concilij fuisse, ne indigne sumatur hoc sacramentum; nam ea de causa declarauit, & proposuit clare obligationem ex præcepto Diuino ab Apostolo magis implicite propositam, præmittendi confessionem omnium mortalium ante communionem; ne scilicet eam confessionem prætermittentes, indigne communicarent, non obseruando, quæ ex Diuino præcepto obseruare debebant, & ideo communio fieret illis in mortem, & condemnationem. Sicut in eodem sensu dici posset: *Ne hoc sacramentum indigne, & in condemnationem sumatur, monentur fideles, non posse ab hæreticis, aut excommunicatis denuntiatis illud accipi*; quia scilicet accipiendo ab illis contra præcepta Ecclesiastica, peccaretur, & iam indigne acciperetur, & ad condemnationem. *Respondetur.*

133. *Hic sensus ab omnibus videtur admittendus.* Hic etiam videtur sensus in nostro casu ab omnibus admittendus: alioquin sequeretur, nec ex vi illius præcepti obligari ad confitendum illud peccatum, non solum ante hanc communionem, sed neque etiam quando postea velit homo iterum, & sæpius communicare. Si enim tota ratio præcepti est, ne communicet in statu peccati, cum certum sit, per confessionem præcedentem remitti peccata per obliuionem omissa, non erit necessaria noua confessio ad procurandum statum gratiæ ante secundam, vel tertiam communionem. Et tamen certum est, ante singulas communiones debere præmitti nouam confessionem, si sit conscientia peccati non explicati in confessione; ergo sensus illorum verborum non est solum, quod finis præcepti sit procurare statum gratiæ, sed quod finis etiam Concilij in proponendo, & explicando illo præcepto Diuino, sit vitare periculum communicandi indigne in illis, qui eiusmodi præceptum violarent.

134. *Dubitari potest tertio.* Dubitari potest tertio principaliter, an qui in Missa recordatur, quod sit in peccato, debeat habere contritionem statim; an vero possit prosequi Missam, & habere contritionem ante consecrationem, vel ante communionem. De hoc dubio non video aliquid à Doctoribus dici: ex eorum tamen principiis dicendum videtur, si memoria illa occurrat ante consecrationem, satis esse, si in morula illa, qua in *Memento* oret pro viuis, vel alias antequam consecret, habeat contritionem: si vero occurrat post consecrationem, satis esse si ante communionem conteratur. Nam status gratiæ, ad quem exigitur contritio, solum requiritur ex præcepto in conficiente, vel recipiente sacramentum, non in exercente alias actiones etiam Ordinis sacri; vt cum probabiliori sententia diximus supra *disput.* 8. *de Sacram. in com. sect.* 9. ergo defectus contritionis in aliis partibus Missæ non erit peccatum mortale; satis enim erit, si tempore consecrationis, quo conficitur sacramentum, & in communione, qua recipitur, Sacerdos sit in statu gratiæ: sanctitas tamen totius illius actionis exigit, vt Sacerdos curet quam primum dolere, & conteri, præsertim si commode possit absque indecenti aliqua interruptione. Fauet autem huic resolutioni Caietan. tom. 2. Opusc. tract. 10. & clarius Thomas Sanchez lib. 7. Consil. cap. 2. dubio. 10. *De hoc dubio à Doctoribus nihil dicitur. Respondetur tamen ex eorum principiis.*

SECTIO VII.

Quale sit præceptum confitendi statim post Communionem, quando aliquis absque Confessione communicauit.

135. *Hoc dubium fundatur in verbis Trid. Conc. Trid.* HOc dubium totum fundatur in verbis Concilij Tridentini *sess.13.cap.7.* vbi proposito præcepto præmittendi Confessionem, sic concluditur: *Quod si, necessitate vrgente, Sacerdos absque præuia confessione celebrauerit, quam primum confiteatur.* In quibus verbis contineri præceptum confessionis quam primum faciendæ fatentur Theologi omnes, licet vnus, vel alter id negauerit, scilicet Pet. de Ledesma *in summa 1 p tract. de Eucharist. cap. 11. ante concluſ.9.* & Henricus Villalobos *in summa tom.1. tract. 7.dub.17. num.7.* sed alij omnes, vt dixi, præceptum agnoscunt in illis verbis, & in eo sensu videntur explicari in regulis Missalis Romani, in quibus pro illis verbis, *quamprimum confiteatur*, ponuntur hæc *quamprimum debet confiteri*, quæ clarius exprimunt obligationem. Et quidem, si illa verba non continent præceptum, idem dicendum esse de aliis præceptis, quæ in eodem Tridentino in decretis de reformatione imponuntur per similia verba: imo non aliis verbis impositum fuit præceptum annuæ confessionis in cap. *Omnis vtriusque sexus*, nisi per illa: *Semel in anno confiteatur*, &c.

136. *Quæritur an hoc præceptū sit diuinum vel humanum.* Hoc ergo supposito, quæritur primo, an hoc præceptum sit Diuinum, vel mere humanum? Indicant, esse de iure Diuino. Glossa in cap *de homine*, de celebratione Missarum: Soto, Couarruu. Sotus, quos refert Suarez in præsenti *sect.6.* Fundamentum esse potest, quia præceptum præmittendi confessionem est de iure Diuino: ergo idem præceptum obligat ad confitendum postea, quamprimum possit fieri, quando suo tempore non potuit impleri. Sic enim præceptum confessionis annuæ obligat, vt si suo tempore non potuit obseruari, postea, quamprimum fieri possit, obseruetur.

137. *Communis & vera sententia negat esse diuinum.* Communis tamen, & vera sententia negat, esse præceptum Diuinum; nullum enim est fundamentum ad tale præceptum asserendum. Nam licet sit præceptum etiam Diuinum confitendi in articulo mortis; si id tamen ex malitia, vel impotentia non obseruetur, non est obligatio, transacto illo articulo, confitendi quamprimum. Item licet de iure Diuino debeat Sacerdos præmittere contritionem, antequam conficiat aliqua sacramenta; si tamen id non obseruet, non obligatur ad eam contritionem habendam quamprimum, sed solo tempore; & ratio est, quia eiusmodi præcepta, quatenus negatiua sunt, solum obligant ad non communicandum, vel non conficiendum sacramentum absque confessione, vel contritione, &c. quatenus vero sunt affirmatiua, obligant ad præmittendam confessionem, vel contritionem ante communionem, ante mortem, &c. Neutro ergo modo obligant, transacto illo articulo, vt constat. Ad exemplum vero de confessione annua respondetur facile, illo præcepto terminum anni præscribi diuerso modo; nempe terminum, vltra quem non differatur confessio debita ex præcepto Diuino; quod præceptum Ecclesia vult quod obseruetur *saltem semel in anno*; illa autem particula *saltem*, ostendit aperte, sensum esse, ne differatur vltra annum; manet ergo obligatio eadem, & maior, trãsacto anno; quia in dies fit maior dilatio vltra annũ, & per consequens grauior transgressio præcepti.

138. *Secundo quæritur an eiud obligat Laicos.* Secundo quæritur, an eo præcepto confitendi quamprimum obligentur soli Sacerdotes, an etiam Laici communicantes absque confessione in casu necessitatis. Nauarrus enim, & alij voluerunt vtrosque comprehendi propter paritatem rationis. Sed hæc sententia iam communiter ab omnibus reiicitur, & merito; tum quia in præceptis odiosis non debet fieri extensio propter rationis paritatem, tum etiam quia reuera non est æqualis ratio, maius enim erat periculum in Sacerdotibus, qui ratione officij sæpius habent illam necessitatem celebrandi absque confessione, quia non est alius Sacerdos in illo oppido: Laicus vero raro habet talem necessitatem; præsertim cum regulariter possit confiteri illi Sacerdoti à quo communionem accepturus est. Vnde nec eo præcepto comprehenditur Sacerdos non celebrans, sed communicans more Laicorum: Concilium enim solum loquitur de Sacerdote celebrante. *Communis sententia negat.*

139. *Tertio quæritur de die Parasceues. Verius est hunc etiam diem comprehendi.* Tertio quæritur, an comprehendatur Sacerdos in die Parasceues celebrans: ille enim non offert Sacrificium, cum ea die non fiat consecratio, ac per consequens non sit proprie Missa. Cæterum verius est, comprehendi. Nam licet Sacerdos illa die non dicat proprie Missam, dicitur tamen simpliciter celebrare: vt passim habetur in Rubricis illius diei in Missali Romano; non enim communicat communione laica, sed Sacerdotali; quare illum etiam casum comprehendi docuit Suarez in præsenti *sect.7.* & alij, quos sequitur Diana Tract. de celebrat. Missarum, *Resolut.60.* qui idem docet, quando, deficiente Sacerdote post consecrationem, assumitur alius Sacerdos ad complendum illud Sacrificium; provt etiam docuerant Suarez *illa sect.7.* & Vasquez *in præsenti disput.208.cap.5.num.23.* nam tunc etiam dicitur vere celebrare, & non accipere communionem more Laicorum. Miss Rom. Suarez. Diana.

140. *Quarto quæritur. Sententia Suarez. Diana.* Quarto quæritur, an ille, qui post consecrationem recordatur peccati (& idem erit, si tunc illud commisit) comprehendatur illo præcepto confitendi postea quamprimum possit. Affirmant Suarez *illa sect.7.* Reginaldus, Bonacina, Megala, Molfesius, & alij, quos refert Diana vbi supra, *Resolut.61.* Et ratio potest desumi ex dictis; quia in illa parte Missæ, quæ restat, Sacerdos vere celebrat, sicut in casibus proxime adductis; ergo de eo verificatur totum, quod Concilium requirit, vt debeat quamprimum postea confiteri.

141. *Vasquez contrarium habet. Syluius.* P. Vasquez in præsenti *cap.3.n.10.* negat, eum casum comprehendi præcepto Tridentini; quam sententiam amplectitur Diana *dicta Resolutio.61.* & pro ea citat Franc. Syluium in præsenti *quæst.80. artic.4.dub.2.* Sed Syluius ibi solum loquitur de Sacerdote, qui post communionem recordatur alicuius peccati. Sic enim dicit, *Idem iudicium existimo meum* (scilicet non obligari eo præcepto *(de illo, qui nullius peccati habens memoriam, confessionem non præmisit, etiamsi post communionem ei occurrat peccatum aliquod mortale, quia non prætermisit eam ob necessitatem, de qua loquitur Concilium.* Suspicor tamen, fuisse errorem in his verbis, & debuisse legi, *ante communionem*: pro illis, *post communionem*; alioquin probatio subsequens non est ad rem; nam si peccatum occurrat post communionem, ille non celebrat absque confessione præuia cum conscientia peccati; iam enim est absolutum Sacrificium, & facta communio. Affert etiam pro illa sententia Gregorium Sayrum de Sacramentis, *lib.2.* quem nondum vidi. Eamdem tamen amplectitur P. Ioan. Præpositus *in præsenti quæst.9. art.5. dub.4.* Præpositus.

142. *Vasquez. Probat Vasquez.* Probat Vasquez suam sententiam; quia Tridentinum loquitur solum de Sacerdote, cui non est copia Confessarij, & necessitate vrgente, absque præuia confessione celebrat. Præmiserat enim obligationem

tionem vniuersalem prę̃mittendi confessionem, *modo non desit copia Confessarij*; & statim subiungit: *quod si, necessitate vrgente, Sacerdos absque prævia confessione celebrauerit, quamprimum confiteatur.* Loquitur ergo de illo, cui deest copia confessarij, & ideo, necessitate vrgente, celebrat absque confessione. In nostro autẽ casu non celebrat absque confessione, quia desit copia confessarij, sed ne incurrat notam infamię, quam incurreret vocando confessarium ad altare, ergo non est hic casus, de quo loquitur Concilium.

143. *Hæc ratio impugnatur.* Hæc ratio, non video quòmodo recte cohæreat cum mente Tridentini, nec cum doctrina ipsius Vasquez. Dato enim, quod Concilium loquatur de illo solum, qui propter inopiam confessarij in necessitate celebrat absque confessione, adhuc in nostro casu vtrumque verificatur, quia ad hoc vt verum sit, quod non datur copia Confessarij, non requiritur, quod non adsit physice in eo aliquis confessarius; sed sufficit, si pœnitens non possit absque graui incommodo illi confiteri sua peccata. Idque ipsemet Vasquez capite præcedenti cum omnibus Theologis docuit *num.* 5. & probatur clare ex iisdem verbis Tridentini; dicit enim, omnibus in vniuersum esse obligationem præmittendi confessionem, nisi desit copia confessoris; quæ exceptio firmat regulam in contrarium: certum est autem, non debere præmittere confessionem illum, cuius quidem confessarius adest, sed non potest ei confiteri absque periculo reuelationis, aut iniuriæ grauis; ergo hic dicitur tunc carere copia cõfessarij, quia perinde est, ac si non adesset confessarius. In nostro autem casu licet adsit confessarius, non tamen potest Sacerdos celebrans illi confiteri absque nota, & periculo infamiæ; ergo iuxta mentem Tridentini, & doctrinam ipsius Vasquez non dicitur hic, & nunc habere copiam confessarij, atque adeo ex hoc capite non desinit obligari præcepto illo Tridentini ad confitendum quam primum post Missam.

144. *Melius arguit Vasquez.* Melius arguit idem Vasquez secundo ex regulis Missalis Romani, quæ diuerso modo loquuntur de Sacerdote, qui ante celebrationem, vel de eo, qui in ipsa celebratione habet conscientiam peccati mortalis: nam in primo casu dicitur, quod habeat contritionem, & postea quamprimum confiteatur: in secundo autem casu solum dicitur, quod habeat contritionem cum proposito confitendi, & satisfaciendi: non ergo putarunt ij, qui regulas illas collegerunt, quod Tridentini præceptum æquè vtrumque casum comprehenderet; alioquin eodem modo in vtroque explicarent obligationem quamprimum confitendi.

145. *Ratio huius diuersitatis ex Tridentino colligitur.* Rationem huius diuersitatis possumus ex ipsis verbis Tridentini colligere: loquitur enim de illo solum, qui, *necessitate vrgente, absque prævia confessione celebrauit*; quibus verbis videtur significari ille solus qui necessitate coactus non præmisit confessionem, hoc est, non est confessus, antequam ad Missam celebrandam accederet: hoc enim significat *prævia confessio*, confessionem scilicet ante Missam; confessio vero facta in media Missa non dicitur in toto rigore *prævia*, sed concomitans. Quamuis ergo Sacerdos tunc communicet absque confessione propter necessitatem, & carentiam confessarij, cui possit absque nota confiteri, non videtur tamen comprehendi prę̃cepto Tridentini, quia non omisit propter illam necessitatem confessionem prævíam, hoc est, quæ præcederet celebrationem Missæ, sed solum confessionem, quæ præcederet communionem, vel prosequutionem celebrationis. Fuit autem maius fundamentum, vt Concilium vellet comprehendere primum casum, quam secundum, eo quod voluit Parochos rurales reddere magis cautos ad quærendum confessarium ante celebrationem Missæ, propter periculum scilicet magis ordinarium, ne diu celebrarent absque confessione prætextu carentiæ confessoris; quem non haberent fortasse, quando actu volebant celebrare: quod periculum non erat in secundo casu, quando per accidens in ipso altari alicuius peccati recordantur.

146. *Videtur probabilis satis hæc sententia.* Videtur ergo probabilis satis hæc sententia; iuxta quam consequenter videtur idem dicendum siue peccati memoria occurrat post cõsecrationem, siue etiam ante illam; & in hoc plane sensu videtur loqui P. Vasquez: nam regula illa Missalis Romani, quam affert, vniuersaliter loquitur de eo, qui in altari recordatur alicuius peccati: & rationes, quibus vtitur, vniuersaliter probant; in vtroque enim casu omittitur confessio propter notam, & infamiam, ad quam parum refert, quod sit ante, vel post consecrationem. Quare idem Vasquez *cap. præcedenti, num.* 12. fatetur, non esse distinguendum ante, vel post consecrationem quoad notam infamiæ, sed in vtroque casu eodem modo loquendum esse. Denique ratio, quam attulimus ex verbis Tridentini, eodem modo procedit; ille enim, qui ante consecrationem immediate confiteretur, non diceretur confessus ante Missam, nec illa confessio fuisset prævia in rigore; iam enim inceperat celebrare Sacerdos, cum tota illa actio appelletur Missa integra, licet non omnes eius partes sint æque essentiales.

147. Rursus iuxta eamdem sententiam consequenter videtur idem dicendum, siue in Missa occurrat memoria peccati, siue occurrat peccatum ipsum quod tunc à Sacerdote fortasse committeretur: in quo casu minus consequenter videtur locutus Syluius, vbi supra, dicens, tunc habere locum præceptum Tridentini confitendi quamprimum post Missam. Nam eadem videtur esse ratio, cum nec in eo casu verificetur, Sacerdotem propter carentiam confessarij, & vrgentem necessitatem celebrare absque prævia confessione; tunc enim confessio *prævia* omissa fuit non propter necessitatem, sed quia nondum erat necessitas confitendi, cum nondum fuisset commissum peccatum.

148. *Obijcitur primo.* Huic sententię obiici adhuc potest, quia qui propter obliuionem peccati omittit confessionem prævíam, videtur eam omittere propter necessitatem vrgẽtem, quæ enim maior necessitas, quam obliuio? ergo verificatur, quod ille celebrauit absque prævia confessione propter necessitatem, & per consequens obligatur Tridentini lege ad confitendum quamprimum post Missam. P. Suarez *dicta sect.* 7. dicit, probabilius esse, quod eiusmodi casus, quando obliuio durat per totam Missam, non comprehendatur Tridentini lege. Ego id certum existimo; quia Concilium in eo capite soluni loquitur de eo, qui ante communionem est conscius sibi peccati mortalis: dicit enim, *eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumcumque sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat: quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio inhibuerit celebrare, hac sancta Synodus perpetuo seruandum esse decreuit; modo non desit illis copia confessoris.* Ecce, hucusque loquitur solum de obligatione præmittendi confessionem, quando quis conscius est sibi peccati, modo non desit copia confessarij. Statim autem subiungit: *Quod si, necessitate vrgente, Sacerdos absque prævia confessione celebrauerit, quamprimum confiteatur.* Quæ verba debent intelligi omnino iuxta subiectam materiam, scilicet de Sacerdote, qui cõscius sibi peccati mortalis, celebrat absque præmissa

Respondetur.

Conc. Trid.

præmissa confessione,vrgente necessitate;ille enim, qui conscius sibi non est peccati, non comprehendebatur illo præcepto confessionis præuiæ, neque indigebat necessitate vrgente ad celebrandum absque confessione:cum ergo ille,qui est omnino oblitus,non sit conscius sibi alicuius peccati,non potest comprehendi hac lege Tridentini,quæ solum fertur ad eos, qui conscij sibi peccati excusantur vrgente necessitate à præmittenda confessione. Non potest ergo in illo loco intelligi obliuio nomine *necessitatis vrgentis*, cum sit sermo de necessitate vrgente ad celebrandum cum conscientia,seu scientia peccati, quæ scientia omnino excludit obliuionem.

149. *Quæritur quinto.* Quinto quæritur,an qui non ex necessitate, nec carentia confessarij,sed ex mera malitia, & culpabiliter celebrat absque confessione, obligetur illo præcepto Tridentini,ad postea quamprimum confitendum.Affirmant aliqui,cum quibus sentit Franciscus Syluius loco supra citato *illo dub.* 2. Et ratio esse potest,quia videtur esse argumentum à minori ad maius:grauius enim delinquit,qui absque necessitate, quam qui ex necessitate confessionem non permittit:ergo si iste comprehenditur eo præcepto, multo magis ille. *Syluius.*

150. *Respondetur.* Dicendum tamen est,minime comprehendi,quia Concilium aperte loquitur de illo, qui, necessitate vrgente, celebrat; & quidem in his præceptis positiuis non debemus arguere ab vno ad alium casum: præsertim cum sit maior ratio in præsenti;tum quia hoc præceptum ordinatur ad iniiciendum metum iis, qui prætextu necessitatis celebrandi, differre possunt diu confessionem: posito autem hoc nouo præcepto, diligentius quærent confessarium: illis autem, qui ex malitia id faciunt, non erat necesse iniicere talem metum, cum iam sciant, se obligari sub peccato ad præmittendam confessionem: tum etiam, quia præceptum hoc in ordine ad illos non esset vtile,sed occasio certa noui peccati absque vlla spe fructus. Quo modo enim sperabitur confessurus statim post Missam propter hoc nouum præceptum Ecclesiæ,quo,contempto præcepto Diuino, celebrat nunc absque confessione? Aduerte tamen, Sacerdotem,qui,vrgente necessitate,absque confessione celebrat,licet culpabiliter nõ præmittat contritionem,comprehendi adhuc illo præcepto confitendi quãprimum:eius enim verba vniuersalia sunt, nec distinguunt inter Sacerdotẽ habentem,vel non habentem contritionem;sed loquuntur de non præmittente confessionem ob necessitatem vrgentem.

151. *Quæritur sextum.* Sexto quæritur, an comprehendatur eo præcepto, qui prius quidem confessus fuerat, & absolutus, sed postea recordatur peccati non explicati in confessione,& ob necessitatem, & carentiam confessarij,celebrat absque noua confessione?Ratio dubitandi est,quia hoc non celebrat absque confessione præuia, cum reuera confessus fuerit. *Satisfit.* Respondetur tamen, illum casum comprehendi illa lege Tridentini; nam ille celebrat conscius illius peccati absque illius peccati confessione, quam præmittere deberet,si necessitas vrgẽs non excusaret; confessio ergo præuia, quæ exigitur, non est solum confessio quælibet, sed confessio eius peccati, quæ propter necessitatem non præmittitur. Alioquin si aliquis integre confessus fuisset,& postea peccasset mortaliter, & propter vrgentem necessitatem celebraret, absque noua confessione,cõprehenderetur illa lege Tridentini;nam nec hic diceretur celebrare absque confessione aliqua præuia. Hoc autem est manifeste falsum; nam in hoc sensu nemo celebrat absque confessione præuia,cũ aliquando confessi sint omnes,licet post vltimum peccatum non sint confessi. Ille igitur dicitur accedere absque præuia confessione in præsenti, qui non præmittit confessionem eorum peccatorum, quorum conscientiam habet ante celebrationem; qualis est ille, qui recordatur peccati non explicati in vltima confessione.

152. *Quæritur septimo.* Septimo quæri potest de illo, qui habens casum reseruatum,& non potens recurrere ad superiorem confitetur vrgente necessitate celebrandi,inferiori, ab eoque absoluitur directe à non reseruatis,an iste obligetur illo præcepto Tridentini ad confidendum postea quamprimum superiori: an vero sufficiat confiteri superiori tempore debito,quando scilicet instet obligatio, aut præceptum confessionis annuæ,vel propter recipiendam Eucharistiam? De hoc dubio nihil inuenio apud Auctores, consequenter tamen ad doctrinam supra positã videtur hic etiam comprehendi præcepto confitendi postea quamprimum possit,quia hic re vera celebrauit ratione necessitatis vrgentis absque confessione illius peccati, cuius conscientiam habebat, & quam præmittere debebat: quod autem confessus fuerit alia peccata non reseruata, non videtur sufficere, sicut neque in illo,qui confessus est alia,& postea recordatur ante Missam alterius peccati,quod nõ dixerat,quã tamen diximus debere post Missam quãprimum confiteri. *De hoc dubio nihil inuenio apud Auctores.* *Respondetur tamen.*

153. *Obijci tamen potest.* Obiici tamen potest, quia ex hoc sequitur comprehendi debere eodem decreto Tridentini illum, qui ante Missam confessus est omnia peccata mortalia præter vnum, quod iustis de causis tacuit, ne incurreret graue damnum apud confessarium, & quia nõ habebat alium confessarium,cui illud posset secure confiteri,atque ideo etiam hunc obligari ad confitendum quamprimum illud peccatum, & quærendum confessarium,cui absque periculo confiteri illud possit.Cõsequens autem videtur falsum; quia ille re vera fecit iam confessionem formaliter integram,& confessus est omnia sua peccata,quantum humano modo potuit: non ergo celebrat absque confessione debita præuia. Nam confessio debita est solum cõfessio omnium peccatorum,quantum absque incommodo,& humano modo explicari possunt.Simile etiam exemplum afferri potest de illo,qui,instante in bello,v. gr. morte, confiteretur aliqua peccata in specie,& alia omnia propter temporis angustias solũ in genere,& statim celebraret, vt sibi ac aliis prouideret de viatico;hic,inquã, non videtur obligandus, elapso illo periculo, ad confitendum statim,quia non celebrauit absque confessione præuia formaliter integra; ergo neque in illo alio casu habens casum reseruatum debet obligari ad adeundem superiorem statim post Missam.

154. *Forte aliquis diceret.* Aliquis fortasse dicet, posse assignari differentiam inter hos casus, & illum alium, vt ille solus comprehendatur lege Tridentini, & non isti; quia Tridentinum loquitur expresse de illo, qui ratione vrgentis necessitatis celebrat absque confessione præuia; ille autem, qui habens peccatum reseruatum celebrat absque confessione facta suo superiori,id certe facit propter vrgentem necessitatem celebrandi,vt vitet notam & infamiam,vel quid simile.At vero ad celebrandum post confessionem formaliter, & non materialiter integram, famam tamen coram legitimo confessario, potente hic, & nunc absoluere ab omnibus peccatis, & requiritur ille gradus necessitatis. Requiritur quidem aliqualis necessitas sitas ad dimidiandam licite confessionem coram legitimo confessario; non tamen talis, qualis sit necessitas vrgens simpliciter,vt explicuimus *supra sect.* 5. vbi attulimus rationem,cur maior necessitas requiratur ad confitẽdum inferiori,qui non potest absoluere directe à reseruatis, quam ad non confitendum

confitendum integre ei,qui potest absoluere ab omnibus. Ille ergo, qui hoc modo dimidiat confessionem,non est necesse,quod id faciat propter necessitatem vrgentem simpliciter,& per consequens non comprehendetur sub decreto illo Tridentini, quod loquitur solum de omittente confessionem propter vrgentem necessitatem.

155. *Vrgetur adhuc.* Sed vrgeri potest contra hoc, quia licet non requiratur necessitas vrgens simpliciter ad dimidiandam confessionem coram legitimo confessario potente absoluere ab omnibus, requiritur tamen necessitas simpliciter vrgens ad communicandum,vel celebrandum absque præuia confessione peccati, cuius conscientia actu est: ille autem,qui dimidiat confessionem coram suo legitimo confessario,vere celebrat postea conscius peccati absque prœuia confessione illius; ergo debet habere necessitatem vrgentem ad celebrandum, & per consequens comprehendetur lege illa Tridentini. Si enim hic potest celebrare absque necessitate vrgente ad celebrandum; cur non poterit etiam absque vrgenti necessitate celebrare ille,qui confessus est inferiori, & absolutus est directe à solis peccatis non reseruatis; Vterque enim æque est conscius peccati mortalis, cuius confessionem non præmisit,vel certe non est illud confessus legitimo iudici in illo foro. Quod autem non requiratur æqualis necessitas ad dimidiam confessionem in vtroque casu, videtur se habere per accidens, & omnino extrinsece in ordine ad communionem. Potest enim contingere, quod aliquis habeat causam,& necessitatem sufficientem ad dimidiandam confessionem,& non ad celebrandum,vel communicandum ante confessionem integram,v. g. Sacerdos, qui nunc habet confessarium, cui ob angustias temporis non potest integre confiteri, & aliunde probabiliter timet, quod per longum tempus, & fortasse per totam vitam, non habebit aliam occasionem confitendi,habet certe causam sufficientem, vt confiteatur illi, licet non integre,imo etiamsi haberet peccata reseruata,à quibus ab illo non posset absolui:non tamen habet causam sufficientem,& vrgentem necessitatem ad celebrandum, si aliunde probabiliter etiam sperat, quod breui habebit alium, cui integre possit confiteri, & nunc non vrget necessitas alia, vel timor infamiæ ad celebrandum. Concilium ergo loquitur de iis, qui absque prœuia confessione celebrant propter necessitatem non quamcunque, nec quæ solum vrgeat ad confitendum, sed quæ vrgeat ad celebrandum,quæ necessitas æqualis videtur requiri,vt possit celebrare,qui confessus est non integre, potenti absoluere ab omnibus,& vt possit celebrare ille,qui confessus est inferiori non potenti absoluere à reseruatis; vterque enim celebrat absque prœuia confessione peccati, cuius conscius est: ergo vterque comprehenditur illa lege confitendi postea quamprimum.

156. *Verius itaque videtur in iis omnibus casibus locum habere præceptum Trident.* Consequenter itaque verius existimo, in iis omnibus casibus locum habere præceptum illud Tridentini,quod quidem ex contextu illius capitis colligi videtur. Præmiserat enim obligationem vniuersalem præmittendi confessionem ante communionem, quoties aliquis conscius est sibi peccati mortalis:in quibus verbis certum est.nomine *Confessionis* intelligi non quamlibet confessionem formaliter integram, sed confessionem eorum omnium, quorum ante communionem conscius est;alioquin si post confessionem recordamur alicuius peccati, non debemus illud ante communionem confiteri;quod est contra vsum totius Ecclesiæ,& omnino falsum. Proponitur ergo in illis verbis obligatio confitendi omnia peccata, quorum ante communionem memoriam, & conscientiam habemus: de eiusmodi autem confessione, & de hoc debito subiungitur: *Quod à Christianis omnibus,etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo seruandum esse decreuit; modo non desit illis copia confessoris.* Ecce illam eamdem confessionem omnium peccatorum, quorum ante communionem conscientiam habemus,de qua sermo erat: dicit,debere præmitti à Sacerdote,si non desit copia confessoris: quod si desit, & necessitas celebrandi vrgeat, & ideo *absque præuia confessione celebrauerit,quamprimum confiteatur*;quæ vltima verba necessario intelligenda sunt de eadem confessione præuia,de qua sermo erat,scilicet,illa confessione integra omnium peccatorum,quorum memoria sit ante communionem; ad quam confessionem præmittendam, Sacerdotes etiam teneri dixerat. Alioquin erit æquiuocatio ingens intra pauciſſima verba,intelligendo nunc vnum,& statim aliud, nomine illo *Confessionis præuiæ.*

157. Fatendum est ergo,Concilium obligare voluisse ad quamprimum confitendum omnes Sacerdotes, qui carentes confessario propter vrgentem necessitatem celebrandi id faciunt absque confessione illa præuia, ad quam præmittendam iure Diuino tenebantur quæ est confessio integra omnium mortalium, quorum memoriam habent ante communionem. Quamuis ergo in casibus supra adductis Laicus, vel etiam Sacerdos communicans more Laicorum non obligetur ad confitendum iterum statim post communionem, voluit tamen Concilium, Sacerdotes celebrantes ad id obligare, vt propter maiorem frequentiam, & occasionem ac necessitatem sæpius celebrandi,& communicandi, sint magis cauti, & diligentes in quærendo confessario legitimo,ac opportunitate confitendi integre omnia peccata.

Quid intelligatur per illud, quamprimum, *in verbis Concilij.*

158. *Octauo quæritur quid intelligendū sit per illud quamprimū.* Octauo quæritur,quomodo intelligendum sit illud,*quamprimum*,quod est quærere,quæ,&qualis dilatio confessionis post Missam sit materia sufficiens ad peccandum grauiter contra istud præceptum? Aliqui videntur omnino stricte illam vocem accipere, vt finita Missa statim debeat Sacerdos quærere confessarium; pro qua explicatione Antoninus Diana *dicto tract.de celebratione Missarum,resolut.* 60. affert Ioan. Sancium in *Selectis disp.* 52. *num.* 4. quem videre non potui. Alij autem, qui ab eodem dicuntur pro sua sententia citati, nempe Suarez, & Vasquez, id non dicunt, sicut nec Henriquez, qui ibidem citatur. Diana. *Aliorum sententia.*

Alij ad aliud extremum declinantes, dicunt, illam particulam ita intelligi, vt Sacerdos postea confiteatur suo tempore, nempe ante aliam celebrationem; quam sententiam saltem per principia extrinseca probabilem esse docet idem Diana loco citato; & pro ea affert Stephan. Fagundez de præceptis Ecclesiæ *tract.* 3. *cap.* 8. *num.* 9. Molfesium *in Summa tom.* 1. *tract.* 3. *cap.* 10. *num.* 28. & per Binsfeldium *in Enchirid. Theol. Pastor. c.* 5. Verum ex his auctoribus solus Fagundez id dixit,absque alio auctore, vel ratione. Nam Molfesius loquitur ibi expresse de Laico communicante,vrgente necessitate absque prœuia cõfessione;& de illo dicit,debere habere contritionem cum proposito confitendi non statim,sed suo tempore; pro quo affert Suarium,& alios auctores, qui certe id non dicunt de Sacerdo-

to

te celebrante. Petrus vero Binsfeldius citatur à P. Diana non designata parte illius operis: oportet tamen, quod sit *in 1. parte*, non *cap. 5.* sed *cap. 6.* in quo tractat de illa obligatione Sacerdotis, sed ibi nullo modo insinuat eiusmodi sententiam: non potest ergo manere probabilis propter sola principia extrinseca, quæ non habet alium auctorem, nisi vnum; & est contra omnes alios.

160. *Contra hoc est expressa declaratio Missalis Romani.*

Contra illam vero est expressa declaratio apposita in regulis Missalis Romani, in quibus illa dictio Concilij, *quamprimum*, explicatur, *cum primum poterit*. Ergo si potest confiteri ante aliud sacrum, quod forte non faciet ante mensem, debet ex illo præcepto confiteri. Deinde, quia nemo prorsus dicet, fieri illico, statim, quamprimum; illud, quod post sex, vel octo menses fit. Cum ergo possit contingere, quod Sacerdos ille non celebrat iterum intra sex, vel octo menses, non satisfacit præcepto Tridentini, dilata confessione per totum illud tempus, & habita (vt supponimus) interim copia confessarij. Denique in eo sensu præceptum Tridentini ad nihil nouum obligaret, neque esset differentia inter Sacerdotem celebrantem, & Laicum commmunicantem, vrgente necessitate, absque præuia confessione. Vterque enim præcepto Diuino obligatur ad confitendum, data occasione, ante communionem sequentem. Hoc ergo non est explicare, sed auferre omnino illud Tridentini præceptum.

161. *Alij tertio dicunt.*

Alij ergo tertio dicunt, illud, *quamprimum*, intelligi intra triduum; quam explicationem approbat idem Diana loco citato, & pro ea affert Thom. Sanchez, Ægidium de Conink, Gonzalez, & alios. Sed ij omnes loquuntur in aliis materiis diuersis; nec quoad hoc potest argui ab vna materia ad aliam; quia dictiones illæ, *statim*, *incontinenti*, *mox*, *quamprimum*, & similes non habent certam, & determinatam significationem, sed ex diuersitate materiæ, de qua agitur, & ex aliis circumstantiis indicandum est, quando aliquid factum, vel non factum sit statim, incontinenti, &c. vt tradunt communiter Iuristæ; & videri possunt Card. Tuschus in dictione *Mox*. Ioan. Petrus Surdus *Consil. 437. num. 31.* Paul. Ghirlandus *de hæreticis q. 5. num. 16. & sequentibus*; qui habetur *in tom. 11. tractatuum Iuris, parte 2.* Vnde aliquid in vna materia dicetur fieri *statim*, si fiat intra hebdomadam, vel mensem, in alia vero materia non dicetur statim, nisi fiat intra diem. Sic Dauid Psal. 36. loquens de humiliatione peccatorum, quæ eorum gloriam consequitur, dicit subsequi statim: *Inimici vero Domini mox vt honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient*; vbi non intelligitur de consequutione intra diem, vel mensem; sed de illa, quæ non differatur per longum tempus. Sic enim explicatur vox *statim* in illa materia 2. *Machab. c. 6.* in illis verbis: *Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indicium*; vbi *statim* accipitur, prout opponitur ad multum temporis; & tamen in aliis materiis non potest ita late explicari. Quando enim dicitur Ioan. 18. *Et statim gallus cantauit*, certe non potest intelligi de cantu post diem, nec per vnam horam. Debet ergo totum hoc relinqui prudentis arbitrio, qui ex materia huius præcepti & aliis circumstantiis iudicare debet, quæ dilatio opponatur, vel non opponatur illi.

Psalm. 36.

2. Mach. 6.

162. *Obseruanda est intentio Concilij.*

Ad hoc autem obseruanda est intentio Concilij in hac lege, quæ fuit sacerdotum conscientiæ, & puritati consulere, qui propter necessitatem celebrandi facilius possent confessionis remedium negligere: idcirco voluit prouidere, ita permittendo in casu veræ necessitatis celebrare cum contritione, vt maneret obligatio confitendi data occasione, vt tollatur periculum sæpius celebrandi absque confessione. Illa autem particula *quamprimum*, idem est ac prima data opportunitate, seu, vt explicuit regula Missalis, *cum primum poterit*. Vnde infero, posse contingere, quod aliquando obliget illud præceptum sub mortali ad confitendum eadem die, quando scilicet hodie habet confessarium, & non est certum, an cras illum sit habiturus, cum tamen instet eadem necessitas celebrandi cras; tunc enim etiamsi tertia die habiturus sit certo confessarium, debet hodie confiteri; quia dilatio illa, licet sit parua quoad tempus, est magna in qualitate, cum sit causa celebrandi iterum absque confessione; quod est directe contra finem huius præcepti.

Potest obligare hoc præceptum sub mortali ad confitendum eodem die.

163. *Quid dicendum sit quando dilatio non affert periculum.*

Quando vero dilatio non afferret hoc periculum celebrandi absque confessione, sed sisteret intra terminos meræ dilationis confessionis post Missam, rursus distinguendum videtur; nam si dilatio hodierna affert periculum, non quidem communicandi postea absque confessione, sed tamen non confitendi per plures dies, quia nunc habeo confessarium, & postea non habebo illum; tunc dilatio hodierna videtur aduersari grauiter præcepto Concilij, quo præcipitur confessio, cum primum poterit fieri, hoc est, prima occasione, & opportunitate habita; cui præcepto grauiter obstat, qui vult dilationem illam notabilem post primam occasionem, & opportunitatem confitendi. Cessante autem illo periculo, videtur probabilis sententia illa, quod non sit dilatio grauis, quando intra triduum confiteatur Sacerdos. Eodem enim modo præcipitur in cap. *Eos, qui*, de sententia excommunicationis, in 6. quod illi, qui in articulo mortis absoluuntur ab excommuncatione reseruata, postea si conualuerint, debeant, cum primum commode possint, recurrere ad superiorem, alioquin reincidant in censuram; & tamen non iudicabuntur reincidere, qui intra triduũ datæ commoditatis recurrerint. Sicut etiam præceptum deferendi libros hæreticorum ad Inquisitores non violat grauiter, qui per biduum illos retinet; vt cum aliis docet Thom. Sanchez *lib. 2. in Decalog. cap. 10 num. 55.* Non ergo videtur magis stricte explicanda illa dictio, *quamprimum*, in casu nostro; neque enim videtur grauiter opponi fini, aut præcepto Concilij illa breuis dilatio.

Sanchez.

Restabat nunc agere de obligatione negandi Eucharistiam indigno, seu peccatori publico vel occulto: de hoc tamen diximus satis supra *disput. 8. de Sacramentis in communi, sect. 10. & sequentibus.*

DISPVTATIO XV.

De dispositione corporali requisita ad percipiendam Eucharistiam.

SECTIO I. *Qua mundities exigatur in corpore, præsertim à pollutione, & copula.*

SECTIO II. *De ieiunio requisito ad communionem.*

SECTIO III. *Quomodo propter mortis periculum, vel necessitatem sumentis liceat communicare, non præmisso ieiunio.*

SECTIO IV. *Alij casus in quibus licet absque ieiunio Eucharistiam accipere.*

QVæ ad corpus pertinent, reduci solent ad munditiam externam, & internam ipsius corporis,

poris,&'ad ieiunium naturale;de quibus hac Disputatione dicendum erit.

SECTIO I.

Quæ mundities exigatur in corpore, præsertim à pollutione, & copula.

1. Sanchez. *Aliquorum sententia.*

DE hoc puncto agit optime P. Thom. Sanchez *lib.9. de Matrimonio disputat.*13. in quo licet olim fuerint diuersæ Doctorum sententiæ; hodie tamen fere omnes conueniunt, licet vnus,vel alter adhuc à communi sensu discedat.Aliqui ergo dixerunt,esse peccatum mortale accipere Eucharistiam post pollutionem, vel fornicationem moralem intra eamdem diem,etiamsi præcedat confessio illius peccati.Hanc tenuit Nauarrus in Manuali *cap.*21.*n.* 51.sed postea mutauit sententiam in eodem loco in editione posteriori. Eam indicauerat S. Thomas *in* 4.*dist.*9.*quæst.*1. *artic.*4. *quæstiuncula* 2. dicens, quod *in tali pollutione, si ad causam recurrens dubitet de consensu,omnino abstinere debet.* Richardus *in*4.*d.*9.*artic.* 2.*quæst.*3. vbi sic air, *Crapula, vel cogitatio, si peccata mortalia fuerunt, vel probabile dubium est, vtrum fuerunt, tunc pollutio ex eis proueniens prohibet de necessitate huius Sacramenti susceptionem.* Marsilius *in* 4. *quæst.*6. *artic.*4. *Bene stat,* inquit, *aliquem esse sobrium, & in gratia Dei gratum faciente, & tamen pro illo die suscipere esse indignum. Patet de eo,qui de nocte pollutus essit pollutione peccatum mortale inducente, qui die sequenti, etiam licet confessus, & contritus, dummodo non sit Curatus animarum, nequit celebrare; debet enim exspectare ad viginti quatuor horas.*Indicat etiam Alex.Alensis 4 *p.quæst.*11.(non 47.vbi citatur à Soto)*artic.*2.§.3.vbi dicit, quasdam esse causas necessitatis, & quasdam congruitatis; & inter causas necessitatis assignat inhabilitatem mentis, quæ ex pollutione consequitur, quamdiu remanet. Item Bonauent.*in* 4.*dist.*12.*artic.*2.*quæst.*3.vbi dicit,quod *pollutio veniens ex turpi cogitatione, vel crapula ita impedit, vt sic recipiens, nisi necessitas compellat, priuetur fructu, & incurrat damnum*; & alij ex antiquioribus. Fundamentum potissimum sumitur ex Gregorio in epist. ad Augustinum relato *in cap.*1. *distinct.*6. vbi dicitur, quod habens pollutionem ex praua cogitatione oportet die illa à sacris mysteriis abstinere.

Nauarrus. S.Thom. Richardus. Alens. Bonauent. Gregor.

2. *Contraria sententia.*

Alij contrariam sententiam omnino extremam amplexi dicunt, quocumque modo posita sit pollutio,si tamen postea confessione purgauerit se pœnitens,nullam esse, nec posse esse culpam venialem eadem die communicare. Ita Ioan.Sancius in quæstionibus selectis *disputat.*23. *num.*30. cuius fundamentum est, quod ille solus indigne accedit,qui sibi conscius alicuius peccati mortalis non præmittit Sacramentalem confessionem,vt constat ex Tridentino *Sess.*14. *cap.*7. Ergo qui post commissum peccatum præmisit confessionem, non accedit indigne,sed digne;non ergo peccat accedendo:nam si accessus ipse esset malus,& culpabilis, non accederet digne,sed culpabiliter, & indigne.

Ioann. Sancius.

3. *Alij varias distinctiones adhibent.*

Alij varias distinctiones adhibent de pollutione culpabili, aut inculpabili; item de relinquente distractionem,& perturbationem mentis, vel non relinquente;iuxta quas regulas dicunt,aliquando nullam interuenire culpam venialem, neque indecentiam in communione; aliquando indecentiam aliquam absque peccato; aliquando peccatum veniale, nisi necessitas, aut causa rationabilis specialiter excuset,ratione cuius melius sit non omittere communionem.Auctores late congerit Thom.Sanchez loco citato, qui fere eamdem sententiam sequitur, Suarez *in præsenti disputat.*68.*sect.*2.& alij Recentiores. Aduerte obiter Dominicum Soto *in* 4. *dist.*12 *quæst.*1. *artic.*7. post medium reprehendere Gabrielem, eo quod *lectione* 10. *in Canonem* citat Alexandrum,Albertum,Bonauenturam,& Paludanum, vt docentes, quod pollutio, etiamsi non oriatur ex peccato, impediat de necessitate, atque ideo non posse absque peccato accedi:cum tamen in illis Auctoribus eam sententiam Soto non inuenerit. Sed reuera Gabriel non citauit eos Auctores pro illa sententia,imo expresse pro contraria, scilicet,quod tunc debeat homo abstinere à celebratione, nisi in casu necessitatis,aut visitationis scandali. *Debet,* inquit,*de consilio,non de præcepto, ita quod moraliter peccet,si celebret*;quam sententiam illi Auctores expresse amplectuntur.

Suarez. Dom. Soto.

4. *Prima ratio cuius reijcit sententiam Sancij.*

In hoc puncto in primis existimo,sententiam illam Ioannis Sancij singularem, & falsam esse, præsertim,si intelligatur non solum de facto,sed etiam de possibili, prout illa Auctor videtur intelligere, & certe eius fundamentum, vel nihil concludit,vel probat,numquam posse actum communicandi reddi venialiter malum ex aliqua circumstantia; quia iam ille homo non communicaret digne, sed indigne, & male; ac per consequens non acciperet fructum Sacramenti, licet esset in statu gratiæ. Doctrina autem hæc noua est, & contra omnes Theologos; qui passim supponunt, posse aliquando peccati venialiter in receptione huius Sacramenti, sicut in receptione etiam Baptismi, Confirmationis, Ordinis, & aliorum: cur enim repugnat, quod sumptio Eucharistiæ aliquando opponatur leuiter legi alicui positiuæ, vel naturali, sicut aliæ actiones humanæ opponi possunt? Et constat aperte, quia potest contingere, quod sit obligatio ex charitate non grauis, sed leuis hic, & nunc subueniendi proximo indigenti, vel sit obligatio ex iustitia restituendi aliquid leue,quod postea restitui non poterit; quæ actiones impediuntur per hanc communionem; vel certe sequitur scandalum leue, quod sub veniali debebam vitare, vel nocumentum sanitati, aut aliud simile: ex quibus reddi potest mala venialiter voluntas communicandi hic, & nunc; sicut etiam multi dicunt, peccate venialiter sacerdotem absque causa celebrantem non dicto Matutino cum Laudibus; in quibus, & aliis similibus casibus sacerdos, vel Laicus communicans peccat venialiter, licet sit in statu gratiæ; ergo potest similiter peccare venialiter communicans,vel celebrans post pollutionem, vel copulam licitam, vel illicitam, præmissa confessione;quia potest illa communio opponi leuiter reuerentiæ debitæ huic sacramento: non potest enim negari, quod reuerentia debita huic sacramento non consistat in indiuisibili, atque ideo quod possit in ea peccari grauiter, & etiam leuiter, quando fit aliqua irreuerentia leuis, qualem dicet aliquis esse,si accedat quis ad celebrandum, vel communicandum absque vlla præparatione, aut oratione præuia. Fatendum ergo est, loquendo de possibili, contingere posse,quod aliquis peccet venialiter sumendo hic & nunc Eucharistiam, licet sit in statu gratiæ;quod si hoc in genere est possibile, non erit contra Tridentinum, vt ille Auctor volebat, dicere, quod communicans, vel celebrans absque speciali causa,post pollutionem, peccet venialiter.

Illa ratio doctrina est contra omnes Theologos.

Contingere ergo potest quod in hoc casu aliquis peccet venialiter.

5. *Ad fundamentum illius Auctoris omnes respondere debemus.*

Ad fundamentum ergo illius Auctoris omnes debemus respondere, & dicere, illum, qui venialiter communicando, accedere quidem indigne, non indignitate graui, sed leui, quæ non tollit

omnino effectum sacramenti ex opere operato. Paulus enim dicens, eum, qui manducat, aut bibit indigne, iudicium sibi manducare, & bibere, loquitur de indignitate graui, quæ dicitur indignitas simpliciter: sicut nec dicetur simpliciter communio sacrilega, quando peccatur venialiter sic communicando, licet reuera contineat sacrilegium leue, cum opponatur leuiter præcepto, & virtuti religionis. Sic ergo non dicitur simpliciter indigne accedere; sicut nec sacrilegus simpliciter, qui solum peccat venialiter, accedendo: atque in hoc sensu verissimum est, eum solum accedere indigne, qui accedit conscius peccati mortalis absque præuia confessione.

6. *Instabis.* Dices; Paulus omnibus iis, qui non accedunt indigne, consulit, vt accedant, illis verbis: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat*; cuius *probationis* nomine Concilium intelligit confessionem peccatorum mortalium, ergo qui cum illa confessione præuia accedit, non peccat venialiter sic accedendo: alioquin non posset ei consuli accessus malus saltem venialiter.

7. *Respondeo.* Respondeo, in primis aliquos Patres intelligere illud verbum, *probet*, non solum de probatione necessaria auferendo mortalia, sed etiam de purgatione à venialibus, & eorum radicibus, quæ impediunt aliquomodo fructum sacramenti. Sic explicat Cornelius ibi; & affert Chrysostomum, & Ambrosium, quibus addi potest Anselmus dicens, illum indigne accedere, qui sine debita reuerentia Eucharistiam percipit. Iuxta quem sensum verba illa Pauli intelligi possunt primo, & per se de probatione, & purgatione à mortalibus, ne impediatur totus fructus sacramenti: & deinde, secundo loco, & cum proportione de probatione, & purgatione à venialibus, præsertim illis, quæ afferunt irreuerentiam contra hoc sacramentum, & quæ magna ex parte impediunt eius fructum. Non ergo consulit Paulus omnibus, qui peccato mortali carent, vt statim accedant; sed hortatur omnes, ne accedant absque præuia probatione; grauiorem tamen pœnam comminatus illi, qui absque probatione, & purgatione à mortalibus accedere præsumit.

Cornelius.

C.

8. *Vlterius confirmatur.* Deinde, licet illud, *probet*, intelligatur ibi solum de examine in ordine ad mortalia, non sequitur, quod Paulus hortetur simpliciter ad accedendum, eo solum examine præmisso, & omni alia præparatione relicta: hoc enim esset absurdissimum; potest quippe contingere, vt aliquis sit in statu gratiæ, & tamen non debeat accedere hic & nunc, vel quia non est ieiunus, vel quia habet Ecclesiæ prohibitionem ob interdictum aliquod locale, vel aliam causam similem; non ergo potest consuli omnibus indifferenter, quod accedant eo ipso, quod nullius peccati mortalis conscij sibi sunt. Sic ergo potest contingere, vt licet non habeant peccatum mortale, non tamen possint accedere hic & nunc absque nouo peccato veniali, ex aliqua lege positiua, vel naturali proueniente. Illa ergo verba, *& sic de pane illo edat*; non debent accipi, vt excludant omnia alia requisita. Permittit certe Paulus homini probato per confessionem accedere, quantum est ex illo capite: semper tamen subintelligitur, nisi aliunde impediatur, & cum debito modo, & reuerentia, quæ partim præscribenda est ab Ecclesia, prout de facto præscribitur ieiunium naturale, & alij ritus determinati, partim dictatur ab ipso lumine intellectus, supposita excellentia, & dignitate sacramenti, ad quod est accedendum. Sicut ergo non excludit Paulus debitum accedendi cum modestia, & reuerentia externa, quando homini per confessionem probato permittit accedere; quia reuerentia illa externa subintelligitur, si volumus accedere: sic neque excludit debitum reuerentiæ internæ, ad quam sicut pertinet præparare mentem internam bonis cogitationibus & desideriis, sic potest ad eamdem pertinere aliquando mundare animum ab aliquibus reliquiis turpium cogitationum, assumendo aliquid temporis, quo id mediocri saltem diligentia præstari possit. Quamuis ergo Paulus loquatur ibi solum de indignitate, quæ impedit totum fructum sacramenti, & quæ tollitur per probationem, & confessionem præuiam peccatorum mortalium, & quæ facit, quod communicans in peccato iudicium sibi manducet; non sequitur, quod nihil aliud omnino requiratur ad vitandum etiam peccatum veniale; quia qui deterret ab vno, non permittit alia, sed semper subintelligit, quod debeant etiam adesse omnia alia requisita.

9. *Circa hoc non potest statui regula generalis.* Hoc ergo circa possibilitatem supposito, restat dicendum, an, & quomodo eiusmodi sordes præcedentes impediant communionem. De quo quidem non potest dari regula vniuersalis, quia totum hoc pendet ex variis circumstantiis, quas maturo iudicio ponderare debet prudens confessarius: aliquando enim indecentia erit talis, vt absque peccato veniali non possit homo accedere; aliquando poterit quidem absque peccato, sed melius erit abstinere; aliquando melius erit accedere. Sunt etenim aliqui, qui Dei gratia ita sunt alieni ab eo genere voluptatis, vt si, natura se exonerante, in somno pollutionem patiantur, id prorsus absque vlla turpi cogitatione, vel specie, & sæpius absque vllo sensu id eis contingat; quare non magis eo fluxu afficiuntur, aut mutantur, quam si aliud quoduis excrementorum genus emisissent; & iis non est cur prohibeatur sequenti die communicare, vel celebrare, cum non aliter se sentiant dispositos, aut deuotos, quam si nihil tale eis contigisset. Alij in alio extremo ita sunt ad eiusmodi voluptates affecti, vt eas frequenter desiderent, & procurent; & his quidem regulariter expedit iniungere; vt ea die, qua culpabiliter polluti sunt (quod idem de copula illicita intelligitur) abstineant: vix enim accedere possunt absque irreuerentia, quæ sit culpa venialis, nisi forte ratio specialis dictet, esse accedendum, cum timore, & tremore, ad vitandam notam, & infamiam, vel propter iubileum, aut festum solemne, vel quid simile. Alij denique sunt, quibus pollutio contigit absque propria culpa saltem graui: afficiuntur tamen eiusmodi voluptate, & manet in eis vel memoria, vel delectatio sensibilis, quæ mentem a spiritualibus auocat, & reddit minus aptam, vt tele deuote præparent ad Diuina mysteria: & hi quidem regulariter non peccabunt venialiter accedendo; sæpe tamen laudabilius illa die abstinebunt, sæpe laudabilius accedent; præsertim quando timeri potest, id posse prouenire, procurante dæmone, ad impediendam communionem; aut quando sæpius id accideret, atque adeo sæpius abstinendum esset a communione; vel denique si celebritas festi, aut exemplum, vel quid simile interueniret: quando vero ea inconuenientia non sequuntur, & aliunde carnis perturbatione mens non potest sese ad deuotionem reducere, laudabilius abstinebit homo, iuxta consilia Patrum, qui ad hanc partem non parum inclinare videntur. Gregorius relatus in illo *cap.* 1. *d.* 11. 6. & Augustinus *serm.* 249. *de tempore*, cuius mentem bene explicat Vasquez in præsenti *quæst* 80. *art.* 7. vbi affert alios & addit, fortasse olim fuisse circa hoc aliquod præceptum quoad copulam saltem cõiugalem, prout colligitur

10. *Quid dicendum sit de iis qui ita sunt ad voluptates affecti.*

ex

ex Concilio Eliberitano relato in c. *Omnis homo.* de consecratione, *dist.* 2. quibus addi potest id, quod S. Bernardus, in vita S. Malachiæ, narrat: *Cum Malachias* (inquit) *Sacramenta offerret, & appropiasset ei Diaconus facturus aliquid pro officio suo, imuitus eum Sacerdos ingemuit, quod sensisset penes illum latere, quod non conueniret. Peracto Sacrificio, secreto percunctatus de conscientia sua, confessus est, & non negauit, illusum sibi per somnium nocte ipsa. Cui iniungens pœnitentiam: Non debuerat, inquit, hodie ministrasse, sed verecunde te subtrahere sacris, & deferre tantis, tamque Diuinis mysteriis, vt hac humilitate purgatus, digniùs exinde ministraret.* Quamuis hæc verba fortasse possint ita intelligi, vt non acciderit pollutio absque culpa Diaconi, quod videtur significare pœnitentia illi à Malachia imposita; & verba illa vltima, *vt hac humilitate purgatus*, quæ indicant culpam, à qua vt purgaretur, debuerat se humiliare.

D. Bernard.

11. *Hue spectant statuta illa Ordinis Carthusiensium.*

Huc etiam spectant statuta illa Ordinis Carthusiensis, quæ habentur in Statutis antiquis *parte* 1. *cap.* 43. vbi statuitur, quod nocte pollutus etiam circa culpam, mane non celebret, nec ad gradus altaris accedat. Excipitur tamen dies Natiuitatis, Paschæ, Pentecostes, & cum aliquis ordinandus est Ordine facto; in die item Dedicationis Ecclesiæ interioris, vel quando aliquis frater debet communicare, vel professionem facere, Prior potest celebrare. Item Sacrista, & Procurator poterunt accedere ad gradum altaris, licet non ministrare Missæ. Etiam in secunda parte Statutorum antiquorum *cap.* 6. §. 3. excipitur, quando aliquis debet sepeliri eodem die. Et in 3. Compilatione Statutorum *cap.* 1. §. 33. excipitur Festum Corporis Christi. Vnde apparet, quantam puritatem non solum mentis, sed etiam corporis voluerint Patres illi sanctissimi in viris spiritualibus, & religiosis, vt ad hoc Sacramentum accederent.

12. Soto.

Ad quæ statuta allusisse videtur Dominicus Soto *dicta distinct.* 12. *quæst.* 1. *artic.* 7. versus finem, vbi eorum rigorem videtur reprehendere, dum ait. *statutis Carthusiensium plus pudoris religiosis obijci, quam necessaria reuerentia Sacramento exhiberi*, debuisset tamen vir doctus aduertere, non esse eamdem regulam assignandam pro omnibus; plus enim perfectionis exigitur in monacho solitario sui contemptum, & humilitatem procurante, ac desiderante; vnde non mirum, si eam occasionem arripiant ex defectu non culpabili, qui veras etiam culpas aliis innotescere non dedignentur, præsertim quando humilitas propria cedit in honorem, & cultum singularem Christi Domini sub Sacramento contenti. Quod si aliquando ob circumstantias, difficultatem, vel inconuenientia quisquam inueniat, poterit à suo Superiore in illa regula dispensari, prout de facto fieri ex testimonio fide digno compertum habeo: imo Prælatum rem totam Confessariis relinquere, vt ipsi, prout in Domino iudicauerint, subditis, occurrente necessitate, consulant. Porro, qui attente legerit, quantum in hoc genere puritatem Deus in Lege veteri exigebat à Iudæis *Leuit.* 15. & quidem non à Sacerdotibus, sed à Laïcis, & à tota vulgi plebe, non mirabitur, quod sanctissimi viri à perfectis Religiosis aliquid exigant ob reuerentiam tanti Sacramenti.

13. *Tota regula ergo de ieiunio debet ex gradu reuerentiæ.*

Regula itaque, quam in hoc puncto constituere possumus, tota desumi debet ex gradu reuerentiæ huic Sacramento debitæ; qui gradus colligendus, & mensurandus est ex aliis materiis, in quibus reuerentia eadem exercetur. Videmus enim, haberi pro irreuerentia culpabili, vel saltem pro defectuosa reuerentia, quando aliquis cum tali, vel tanta distractione, vel certe absque tali, & tanta præparatione, vel oratione accedit; quando absque tali, vel tali modestia, & corporis compositione externa. Possumus ergo comparare irreuerentiam, quæ resultat ex tali pollutione in his circumstantiis, & mensurare, an attingat eum gradum, quem in aliis materiis iudicamus irreuerentiam, vel certe defectum reuerentiæ; & iuxtam illam mensuram debemus iudicare de culpa, vel defectu reuerentiæ in hac etiam materia. In qua tamen maior causa requiritur ad abstinendum sæpius, quam ad semel, vel iterum relinquendam Missam, vel communionem, quia defectus ille reuerentiæ excusatur ob necessitatem virium spiritualium, cui noceret frequens illa abstinentia, & ideo sicut in aliis materiis, sic etiam in ista minuitur irreuerentia, quando necessitate adducimur ad aliquid subtrahendum de debito cultu, & reuerentia.

14. *Infertur ex dictis.*

Ex dictis infertur, quid dicendum sit de copula, vel licita, vel etiam illicita: de illicita enim, & mortaliter culpabili idem fere dicendum est, quod de pollutione mortali: nam licet hæc ex specie sua sit grauius peccatum, quam fornicatio, aliunde tamen fornicatio videtur magis impedire communionem, tum quia plus habet de externo, & ita tollit plus de extrema reuerentia; tum etiam, quia regulariter plus habet voluntarij, & deliberationis; quare raro permittendus videtur aliquis celebrare, aut communicare eadem die post copulam illicitam, licet confessionem præmiserit. De copula etiam licita fere dicendum videtur, sicut de pollutione inculpabili; cum hoc tamen discrimine, quod magis videatur impedire, quam pollutio illa, quæ ex necessitate naturæ absque prauis cogitationibus contingit. Regulariter itaque melius erit abstinere post copulam ea die, nisi subsit causa aliqua specialis: hoc enim probant Patrum loca, quæ affert Thom. Sanchez loco citato, suadet Canon ille Concilij Eliberitani relatus in cap. *Omnis homo.* de consecratione, *distinct.* 2. & videri possunt, quæ ad hoc proposita Canisius, *cap. vltim. de Eucharist.* & Viguerius institution. *cap.* 16. §. 3. *verficul.* 22. Aliquando etiam erit culpa venialis accedere eadem die: aliquando minor reuerentia absque peccato. Facilius ergo permitti potest, accedere post pollutionem inculpabilem, quam post copulam; quia, vt diximus, copula plus tollit de reuerentia externa, & plus etiam habet de voluntario. Aliquando tamen accedendum erit eodem die, vel propter notam, aut aliam causam similem: & quidem minor causa requiritur, quando copula non fuit ex voluptatis appetitu, sed ex desiderio prolis; & multo minor, quando non fuit petita, sed reddita coniugi petenti, & vtenti iure suo, quo, prætextu communionis, fraudari non poterat.

15. *Quid dicendum sit de aliis sordibus corporis.*

Restat dicere de aliis sordibus corporis, de quibus certum est, aliquando impedire posse à celebrando, quando scilicet afferunt secum irregularitatem. Aliquando impediunt saltem à celebrando, ministrando in publico, propter horrorem, & indecentiam. In quo sensu intelligitur textus in cap. *Tua nos.* de Clerico ægrotante; vbi Clericus leprosus præcipitur abstinere (scilicet in publico) propter horrorem populi. In vniuersum tamen sordes corporeæ secundum se non impediunt à communione, saltem in occulto; quia licet in lege veteri aliquæ immunditiæ corporales arcerent ab ingressu templi, & sacrificij, illa tamen cæremonialia erant propter populum crassiorem, qui sensibilibus tenebatur; hic autem cibus non est corporis,

sed mentis, cuius mundities exigitur. Decentia tamen, & reuerentia huius sacramenti videtur exigere, vt si sordes eiusmodi facile possint auferri, auferantur. Item, si breui cessabunt, & potest commode differri communio, aliquando semel, aut iterum differatur; quando tamen longius durant, vel mere occultæ sunt, vt contingit in menstruo, non est, cur aliquis alimonia cœlesti priuetur.

SECTIO II.

De ieiunio requisito ad Communionem.

16. *Certum est apud Catholicos prærequiri ieiunium.*

CErtum iam est apud Catholicos omnes, prærequiri ieiunium in iis, qui hoc sacramentum accipiunt, quod quidem præceptum ab ipsis Apostolorum temporibus initium habuisse late probant Recentiores; & videri potest Vasquez *disputat.* 211. *cap.* 1. qui tamen communiter probant hoc præceptum ex *Canone* 29. *Trullano sexta Synodi*, vbi reuocatur licentia Concilij Carthaginensis 3. *can.* 29. in quo præcipiebatur quidem ieiunium ante sacramenti celebrationem, sed excipiebatur feria quinta in Cœna Domini, quæ exceptio facta etiam fuit in Concilio Africano sub Bonifacio primo *can.* 8. & in Concil. Matisconensi 2. *can.* 6. Aliquibus tamen non videtur efficax argumentum ex Canone illo Trullano, quia in eo reuocatur quidem decretum Concilij Carthaginensis. Cæterum in Carthaginensi non solum videtur licentia, sed præceptum continere celebrandi post prandium, vel cœnam illa feria quinta. Abstulit ergo Canon ille Trullanus hoc præceptum, & dedit licentiam celebrandi illa feria quinta ante prandium, vel cœnam, sicut aliis diebus: quod totum non arguit vllum præceptum seruandi ieiunij. Hæc tamen responsio non conuenit verbis Conciliorum: nam in Carthaginensi nullum verbum præcepti, sed permissionis pro illa feria quinta, *sacramenta*, inquit, *altaris, non nisi ieiunis hominibus celebrentur, excepto vno die anniuersario, quo Cœna Domini celebratur.* Ecce à communi præcepto ieiunij præmittendi excipitur dies illa: exceptio autem à præcepto non est præceptum contrarium; sed licentia, vt constat. Deinde in Canone illo Trullano expresse dicitur, illam fuisse dispositionem pro feria quinta Cœnæ Domini; eamque dispensationem reuocant Patres in illo Canone; reuocatio autem dispensationis, non est permissio, sed præceptum.

Conc. Carthag.

17. *Dubitatur de efficacia illius argumenti ex Canone Trullano.*

Aliunde tamen magis dubito de efficacia illius argumenti ex Canone Trullano, quia nimirum Patres ibi non tam videntur præcipere ieiunium naturale, quam Ecclesiasticum, & quadragesimale, quod feria illa quinta ex permissione Concilij Carthaginensis soluebatur. Vtuntur enim eisdem verbis, quibus vsa fuerat Synodus Laodicena Can. 50. ad idem ieiunium retinendum, vbi sic dicitur: *Quod non oporteat in Quadragesima in vltima septimana feria quinta ieiunium soluere, totamque quadragesimam sine veneratione transire, magisque conuenire omnem quadragesimam districto venerari ieiunio.* Eodem modo loquuntur Patres in Canone Trullano: *Statuimus Apostolicas, ac paternas traditiones sequentes, non oportere in quadragesima postrema septimana quinta feria ieiunium soluere, & totum quadragesimam iniuria afficere.* Cum ergo ieiunium quadragesimale, quod per illam licentiam labefactari, & maculari dicunt, non esset ieiunium naturale; sed ecclesiasticum, de hoc solo videntur loquuti, præcipiendo ea die ieiunium, sicut in aliis diebus Quadragesimæ, atque adeo tollendo facultatem prandendi ante Missam, vt antea permittebatur.

Synod. Laodic.

Sed quidquid sit de illo Canone sextæ Synodi, efficaciter probari potest, illud ieiunij ante Missam præceptum ex Concilio Bracharensi I. *can.* 16. & Bracharensi II. *can.* 10. in quibus prohibetur, ne aliquis, quocumque cibo præsumpto, oblationem consecret in altari. Aduerte obiter, P. Vasquez *n.* 3. obseruasse, quod antequam in Concil. Matisc. II. supra adducto confirmaretur decretum illud Concilij Carthaginensis circa feriam quintam, iam fuerat reuocatum in Concilio Bracharensi primo. Quod quidem videtur fieri non potuisse, cum Concilium Bracharense celebratum fuerit circa tempora Honorij Papæ primi, hoc est, circa annum 626. vt *in* 2. *tomo* Conciliorum assignatur in veteri editione. Concilium vero Mantisconense II. circa annum 588. Sed tamen in moderna Conciliorum editione, Concilium illud Bracharense I. non ponitur illo anno, nec sub Honorio, sed circa annum 562. tempore Ioannis III.

18. *Efficaciter melius probari potest.*

Deinde probatur ex Concilio *Tolet. VII. canon.* 2. *Nullus*, inquit, *post cibum, potumque quamlibet minimum sumptum Missas facere præsumat.* Colligitur hoc etiam ex illis Conciliis supra adductis, in quibus exceptio fiebat de sola feria quinta in Cœna Domini: nam exceptio illa confirmabat regulam vniuersalem prohibitionis pro aliis diebus. Porro, licet prædicta Concilia exprimant solos Sacerdotes celebrantes, Ecclesiastica tamen consuetudo declarat, illud præceptum omnes fideles communicantes comprehendisse, vt eam obligationem, & consuetudinem declararunt, & approbarunt Patres in Concilio Constantiensi *sess.* 13. paulo post principium, §. *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis*: his verbis, *Sacrorum Canonum auctoritas laudabilis, & approbata consuetudo Ecclesiæ seruauit, & seruat, quod huiusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, nec à fidelibus recipi non ieiunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis à iure, vel Ecclesia concesso, vel admisso*; quod definit tanquam dogma contra eos, qui erronè contrarium asserere præsumpserint. Colligitur etiam ex dicto *Can.* 6. Concilij Matisconensi III. cuius vltima verba sunt hæc: *Quæcumque reliquiæ Sacrificiorum post peractam Missam in Sacrario superfederint, quarta, vel sexta feria innocentes ab illo, cuius interest, ad Ecclesiam adducantur, & indicto eis ieiunio, eadem reliquiæ conspersæ vino recipiant.* Si ergo paruuli debebant esse ieiuni ad communicandum, à fortiori erat præceptum ieiunij pro adultis.

19. *Probatur ex Conc. Tolet.*

Conc. Constantiense.

Conc. Matisconense.

Denique, quod præceptum illud inceperit ab Apostolorum tempore, probat Patrum verbis adductis Vasquez *dict. cap.* 1. quibus addi posset sanctus Sother Papa in decretis eius, quæ habentur *in primo tomo* Conciliorum: sed reuera totum illud videtur potius *ex Concil. Tolet. VII.* sup. adducto.

20. *Præceptum illud incipit ab Apostolorum temporibus.*

Sother P P.

Circa hoc præceptum quæritur primo, an exigat ieiunium naturale, an vero solum Ecclesiasticum, quod quidem non violatur per id, quod sumitur per modũ medicinæ. Refertur enim sententia Gotfredi, & Ioannis Parisiensis dicentium, sufficere ieiunium Ecclesiasticum. Sed contrarium est omnino tenendũ cum omnibus Theologis, & constat ex praxi Ecclesiæ, & ex verbis supra citatis ex Concilio Toletano VII. vbi quicumque cibus, vel potus *quamlibet minimus* excluditur; & in Bracharensi secundo supra adducto dicitur: ne aliquis *quocumque cibo præsumpto*, celebret; & Innocentius III. in cap. *Ex parte*, de celebratione Missarum, prohibet, ne ablutio calicis sumatur à Sacerdote iterum celebraturo; quæ tamen omnia non violarent ieiunium Ecclesiasticum.

21. *Quæritur primo circa hoc præceptum.*

Gotfredus.

Ioann. Parisi.

Requiritur ieiunium naturale.

Vnde

22. *Parcitas materiæ hic non excusat à peccato mortali.*

Vnde etiam constat, paruitatem materiæ non excusare à peccato graui, cum in iis decretis sermo sit de quolibet minimo cibo, vel potu; & praxis Ecclesiæ hoc ipsum aperte profitetur. Ratio autem est duplex; prima, quia dato, quod materia parua secundum se non possit ab Ecclesia prohiberi grauiter; quando tamen est materia magna in ordine ad significationem, potest; vt gutta aquæ in calicem mittenda propter mysterium, & significationem, præcipitur sub mortali ab Ecclesia: sic ergo ieiunium naturale, quod imponitur ad significandum, Christum esse primum cibum nostrum, potest obligare sub mortali; quia per quamcumque materiam tollitur hæc significatio. Secunda ratio est, quia hoc præcepto non prohibetur directe illa materia cibi, vel potus, sed communio post quemlibet cibum, vel potum: communio autem semper est materia grauissima.

23. *Quæritur per quid violetur hoc ieiunium.*

Secundo quæritur, quid requiratur, vt violetur ieiunium naturale. Respondetur, requiri quod aliquid ab extrinseco sumatur per modum cibi, aut potus. Hinc excusantur, qui sanguinem, aut humorem ex capite ad os prouenientem deglutiunt; quia non sumitur id ab extrinseco. Item qui abluendo os deglutit guttam aquæ per modum saliuæ, cui admixta est; sicut qui gustando cibum, aut ius, aliquid per modum saliuæ traiicit. In his omnes fere conueniunt; in aliis non omnes.

24. *Dubitatur tertio.*

Tertio ergo dubitatur de reliquiis cibi manentibus inter dentes, an, si traiiciantur die sequenti, impediant communionem. Et quidem iam omnes fere negant, impedire; quia illæ reliquiæ pertinere videntur ad cibum diei præcedentis. Addunt tamen, id procedere, quando casu traiiciuntur; secus vero, si ex industria. Ita loquitur Paludanus *in 4. distinct. 8. quæst. 2. artic. 2. conclus. 2.* Vasquez in præsenti *disput. 211. cap. 3. num. 30.* Nugnus in præsenti *quæst. 80. artic. 4.* Filliucius *tom. 1. tract. 4. cap. 8. num. 236.* & alij communiter, & significatur à S. Thoma in præsenti *quæst. 80. artic. 8. ad 4.* dum dicit, illas reliquias non impedire, *si causaliter transglutiantur.* Quam sententiam vt securiorem eligendam esse dicit Suarez *disputat. 68. sect. 4. ante 3. conclus.*

Paludan. Vasquez. Nugnus. Filliucius. S. Thom.

25. Tabiena. Henriq Ioann. de la Cruz.

Alij tamen indifferenter dicunt, siue casu, siue non casu traiiciantur, non impedire. Ita Tabiena verbo *Communicare.* §. 49. Henriquez *lib. 8. cap. 50. §. 4. in glossa littera V.* Ioannes de la Cruz probabilem indicat in Directorio consc. *p. 2. quæst. 5. dub. 4. concl. 2.* & aliis citatis, eamdem probabilem indicat Diana 2 *tom. tract. 4. resolut. 37.*

Diana.

26. *Difficile est in hoc assignare regulam vniuersalem.*

In hoc puncto difficile est assignare regulam vniuersalem, & certam pro vna parte; nam si dicas, ad violandum ieiunium naturale requiri, quòd sponte, & ex intentione traiiciatur, videtur id omnino falsum: nam si alicui, dum dormit, vel dum alienatus est à sensibus, in os immittatur iusculum in magna quantitate, quis dicat, eum adhuc esse ieiunum, post quam in stomachum traiectum est? Deinde, quod illæ reliquiæ non sint eadem die in os immissæ, non sufficit: nam si aliquis ante mediam noctem saccharum, vel quid simile propter raucedinem ori imponat paulatim liquefaciendum, & deglutiendum, & partim ante, partim post mediam noctem traiiciat, non poterit communicare, licet ea die nihil in os immiserit. Item si buccellam panis, aut ouum in ore habeat, quando vltimum horologium dat signum mediæ noctis, & adhuc postea deglutiat, non est ieiunus, vt fatentur communiter Doctores, quos refert, & sequitur Diana loco citato *resolut. 36.*

Diana.

27. *Multum tamen refert si sponte aut casu.*

Aliunde tamen negari non potest, quod multum referat, si sponte, & ex industria, an vero casu, & præter intentionem aliquid traiiciatur: nam si aliquis granum anisi, vel dimidium etiam sponte sumat, & deglutiat, non manet ieiunus; cum tamen si eamdem particulam inter dentes ex hesterna cœna manentem hodie casu deglutiat, possit hodie communicare. Item si particulam tenuissimam consecratam, quæ in patena fortasse heri remansit, hodie sponte sumat sacerdos ante Missam, non poterit hodie celebrare, quia illa fuit vera communio, & si non haberet obicem, illa particula potuit dare gratiam sacramentalem: eadem tamen inter dentes manens ex communione hesterna, si hodie casu deglutiatur, non impediet sacrum facere, aut communicare, etiamsi aliquis sciat; se illam hodie deglutisse. Multum ergo refert intentio, vel casus, vt aliquis dicatur comedisse, vel non comedisse.

28. *Ex his omnibus regula aliqua moralis ponitur.*

Possumus ergo regulam aliquam moralem ex his omnibus componere, quæ ad singulos casus particulares applicari possit. Duo enim requiruntur, vt hoc naturale ieiunium violetur. Primum est, quod cibus, vel potus aliquis sumatur: secundum, quod id fiat per actionem, comestio, aut potatio. Ex defectu prioris conditionis resolui potest dubium frequens, an qui deglutit aliquod ossiculum, vel frustulum ligni, papyrum, cretam, aliquid ex vnguibus, vel quid simile, possit postea communicare. Negant communiter plures. Henriquez *lib. 8. cap. 49. §. 2. & in glossa litt. O.* Nugnus *in præsenti artic. 8.* Villalobos in summa, *tom. 1. tract. 7 difficult. 39. num. 1.* Reginaldus *tom. 2. lib. 29. cap. 6. num. 118.* Naldus in summa, verb. *Eucharistia, num. 10.* Layman *lib. 5. tract. 4. cap. 6. num. 18.* Scortia de sacrificio Missæ *lib. 2. cap. 7. num. 1.* & alij.

Henriq. Nugnus. Villalob. Reginal. Naldus. Layman. Scottia.

29. Sum. Coronæ. Ioann. de la Cruz. Ludou. de S. Ioann. Sancius. Ledesma. Diana.

Contrariam sententiam docent alij. Summa Coronæ *part. 4. num. 65.* Ioannes de la Cruz *in Direct. part. 2. de Eucharist. quæst. 5. dub. 4. conclus. 2.* Ludouicus de Sancto Ioanne in summa *part. 1. tract. de Eucharist. quæst. 7. artic. 10.* Ioannes Sancius in Selectis *disputat. 41. num. 23.* & probabilem dicit Ledesma in summa *tom. 1.* de sacrament. Eucharist. *cap. 23. conclus. 4.* quos sequitur Diana 1 *tom. tract. de celebration. Missar. resolut. 52. & tom. 2. tract. 4. de sacramentis, resolut. 38.*

30. *Hæc sententia bene intellecta est probabilis.* Con. Barchar. 2. Conc. Toletan. 7. Sochet PP.

Hæc sententia debito modo intellecta, mihi etiam probabilis videtur, quam colligo ex verbis præcepti contentis in prædictis decretis, in quibus solum exigitur, vt nullus cibus, vel potus sumptus fuerit. Sic loquitur Concilium Brachatense 2. illo Can. 10. prohibens, ne sacerdos *non ieiunus, sed quocumque iam cibo præsumpto*, Missam celebret. Item Toletanum 7. *c. 2.* relatum in cap. *Nihil 7. quæst 1. Nullus*, inquit, *post cibum potumque quamlibet minimum sumptum Missas facere præsumat.* Nec obstat decretum quoddam sub nomine Sotheris Papæ, quod habetur in 1. tom. Concilior. in quo dicitur: *Nullus cibum, potumque, sive quodlibet minimum sumptum Missam facere præsumat*, vbi non solum cibus, & potus, sed quodlibet aliud videtur includi. Hoc, inquam, non obstat, quia illud decretum ibi affertur ex sola auctoritate Gratiani, qui illud inseruit in suo decreto 7. *quæst 1. cap. Illud*, & cap. *sequenti*, in quo tamen loco non dicitur esse Sotheris, sed Concilij *Toletan. 7. can. 2.* & merito; quia ad verbum in illo Concilio continetur, præter illud solum verbum *sive quodlibet*, quod in Concilio non habetur, sed solum, *cibum potumque quamlibet minimum.* Potuit autem aliquis facile per errorem transcribere pro *quamlibet*, *quodlibet*, quod tamen in Concilio non habetur.

31. *Probatur ratione.*

Ratione item probari potest ex dictis probabi-

litas

litas huius sententiæ; quia licet quoad potum differant ieiunium Ecclesiasticum & naturale; nam ieiunium Ecclesiasticum non violatur potu, sicut violatur ieiunium naturale; & quoad cibum differunt in hoc, quod naturale violatur per medicinam, aut cibum minimum, quibus Ecclesiasticum non violatur; cæterum si cibus sit in quantitate notabili, nullum videtur esse discrimen, sed potius cibus ille, qui violat ieiunium naturale, violabit etiam Ecclesiasticum, nisi excuset materiæ pravitas. Certum autem videtur, quod aliquæ materiæ ex supradictis, etiamsi in magna quantitate sumantur, non violant ieiunium Ecclesiasticum: nam si aliquis, verbi gratia, (provt aliquando factum est) ad occultandos nummos aureos, & occulte transferendos, eos deglutiret, vt postea integros, & saluos haberet, non ideo diceretur violasse ieiunium Ecclesiasticum, etiamsi necessitate nulla excusaretur, sed adhuc posset licite hora solita prandere; sicut si nihil comedisset: ille enim non æstimaretur cibus, sed depositum intra corpus, sicut in arca, vel bursa; quod idem dicendum esset, si acum, vel filum ferreum, aut globum plumbeum per errorem deglutisset; ergo nomine cibi non intelliguntur, nisi illa, quæ per se loquendo alterari possunt à stomacho, non ea, quæ perinde sunt in stomacho; sicut Angelus, qui non potest à stomachi actiuitate pati. Eiusmodi ergo materia sicut non violat ieiunium Ecclesiasticum, ita nec violabit ieiunium naturale.

32. *Debet tamen hæc sententia debito modo intelligi.*

Dixi tamen, hanc sententiam debito modo intellectam probabilem mihi esse; quia in assignandis postea exemplis potest fortasse errari. Sic aliqui assignant pro exemplo sanguinem, v.gr. ex vnguere, quod ipse homo habet in manu: quod certe exemplum displicet; quia sicut qui comederet partem sui digiti coctam, violaret omnino ieiunium naturale, imo & Ecclesiasticum, si id esset in notabili quantitate; sic qui biberet sanguinem ex propria vena extractum, violaret naturale ieiunium: ille enim sanguis reuera alterabilis est postea virtute stomachi, sicut alij cibi qui comeduntur. Alij assignant pro exemplo papyrum, de quo tamen multum dubito, quia materia illa non est ita difficile alterabilis, cum reuera non sit aliud quam tela ex lino contexta, & trita, quod totum tandem est herba tenuissima; vnde multa animalia vruntur charta in cibum & alimentum, vt constat in ceruis, muribus, & aliis. De terra etiam dubito; & quando à fœminis comeditur ob delectationem, siue ad diminuendum colorem, dicit violare ieiunium Ioannes de la Cruz in Direct. conscient. p. 2. *de Eucharistia, quæst.* 5 *p.* 4 *concluſ.* 2. cui consentit Diana 1 *tom. tract. de celebrat. Missarum, resolut.* 51. Regula ergo vniuersalis posset esse, quod ea, quæ integra emittuntur in excrementis, eo quod nullo modo possit ab humano stomacho alterari, & concoqui, non impediant, nec violent ieiunium naturale, qualia sunt ossicula aliquorum fructuum, fragmenta metallorum, lapilluli, & fortasse lignum, præsertim ex solidioribus, & durioribus: quæ autem sint in particulari eiusmodi materiæ, magis spectat ad Medicos. Parum autem referret, quod aliquis propter stomachi debilitatem non posset concoquere, aut alterare aliquem cibum, de facto enim aliqui moribundi nec fructum panis possunt alterare; sed tamen ille est cibus, & violat ieiunium, quia per se est alterabilis virtute stomachi humani, licet per accidens hic, & nunc non possit ab hoc stomacho alterari.

Ioann. de la Cruz. Diana. *Regula vniuersalis.*

33. *Secunda conditio.*

Secunda conditio erat, quod sumatur aliquid per actionem, quæ sit comestio, aut potatio. Ex defectu autem huius conditionis excusatur, qui abluendo os, deglutiens saliuam, aliquam guttam aquæ traiicit cum illa; nam ea non est potatio, sed est deglutire saliuam, & ideo nihil, quod per modum saliuæ traiicitur, violat ieiunium naturale. Dubitatur de illo, cui in apertum os ingreditur musca, vel culex, eumque cum respiratione traiicit. Videtur enim non manere ieiunum, quia quod ipse voluerit, vel noluerit comedere, parum videtur referre; quid enim, si alius mihi non aduertenti globulum ex saccharo confectum in os, & guttur immittat, nonne vere dicat comedisse, & violasse ieiunium naturale? Certe infirmi, qui sui compotes non sunt, ignorantes etiam, & renuentes reficiuntur: cur ergo non dicendum similiter, quando cibus à se ipso ingreditur; præsertim cum musca non solum alterari, sed & nutrire possit, sicut alij cibi.

34. *Secus tamen aliqui sentiunt.* Suarez. Reginald. Fagundez. Diana.

Alij tamen dicunt, non impediri communionem sequentem in eo casu. Ita indicat Suarez *in præsenti sect.* 4. 6. *Quæra rursus*, dicens, non violari hoc ieiunium, *si per modum respirationis attrahatur aliquid quod possit nutrire, vel alterare.* Reginaldus Valerius magis expresse *lib.* 29. *num.* 119. Fagundez de præceptis Ecclesiæ, *præcepto* 3. *cap.* 5. *num.* 14. Diana *tom.* 2. *tract.* 4. *de Sacrament. resolut.* 37. & mihi etiam probabile videtur, quia illa actio non est comestio, sed respiratio. Et licet nomine *comestionis* non veniat intelligenda sola actio voluntaria, vt constat ex exemplis adductis, non tamen intelligitur illo nomine in præsenti *respiratio*; quia sicut Ecclesia per hoc præceptum noluit prohibere, quod deglutiamus saliuam, sic noluit prohibere respirationem, esset enim durissimum præceptum, & Iudaicam superstitionem redolens, si oporteret nihil omnino cum saliua, aut respiratione traicere: quanta enim diligentia opus esset in exspuenda millies aqua ad abluendum os semel accepta, ne aliquid cum saliua remaneret; quanta, ne puluis aut aliquid cum vento ingrederetur? Vnde oporteret clauso semper ore, ne ad loquendum quidem aperto, procedere. non præcipit Ecclesia istud genus ieiunij; sed humanum, quod excludit comestionem, & potationem, provt distinguuntur à respiratione; & traiectione saliuæ.

35. *Instabis.*

Dices, ergo si aliquis mihi non aduertenti mittat in apertum os amygdalum, vel vuam, quam ego turbatione correptus respirandi causa traiiciam, adhuc manebo ieiunus ad celebrandum, vel communicandum. Nego sequelam, quia Ecclesia sua prohibitione noluit quidem impedire respirationem, atque ideo noluit quidem impedire ea, quæ per se loquendo cum respiratione, & aëre attrahuntur, qualia sunt puluis, paleæ, & ea, quæ deferuntur cum ipso aëre, quem non possumus purgare ab iis ad respirandum. Aliud vero est de iis, quæ non fuerunt ab aëre, quem respiramus, sed aliunde iniiciuntur in os; illa enim non propter respirationem, sed propter aliam causam extrinsecam traiiciuntur, & ideo dicuntur comedi, sicut ægroti eo modo comedunt deglutientes cum respiratione, quæ ab aliis infunduntur in os, ipsis non aduertentibus.

Respondeo.

36. *Infertur quid sit dicendum de reliquiis cibi præcedentis.*

Hinc iam infero primo, quid dicendum sit de illis reliquiis cibi præcedentis, quæ inter dentes remanent, si non casu, sed aduertenter deglutiantur. Possumus enim vtraque sententiam supra adductam hoc pacto conciliare, vt non sit obligatio adhibendi curam & diligentiam ad illas reliquias ex dentibus extrahendas, etiamsi præuideantur deglutiendæ postea, si non extrahantur: neque etiam debemus eas ex dentibus iam extractas diligenter intra oris angulos quærere, vt exspuantur; quia omissiue

ces in iis habere non est comedere, sed permittere, vt cum saliua, vel respiratione traiiciantur, ad quod impediendum non obligat, vt diximus, ieiunium naturale, quod sicut non impedit cœnam noctis præcedentis, sic nec ea, quæ cum illa cœna habent moralem connexionem, & ideo non tenemur ad ea omnino impedienda. Quando vero reliquiæ illæ è dentibus extracta in lingua sensibiliter haberetur, & homo veller, ex industria illam non exspuere, sed retinere & deglutire, videtur id esse contra rationem ieiunij: nam licet non obligemur ad purgandum aërem, vel saliuam in respirando, vel deglutiendo saliuam, debemus tamen non quærere sponte, & ex industria aërem, v. gr. vbi est musca, vt eam per respirationem deglutiamus: quod si musca in os intrauit, debemus eam non sponte traiicere, imo debemus, si absque incommodo possumus, eam exspuere; quia velle eam tunc retinere, quando possumus facile exspuere, & præuidemus alias deglutiendam, videtur moraliter esse velle eam deglutire; quare licet præceptum hoc non prohibeat permissionem regulariter loquendo; aliquando tamé permissio est talis, vt moraliter censeatur voluntas directa traiiciendi. Sic ergo qui granum anisi ex dentibus extractũ in lingua sensibiliter habet, & scienter vult illud retinere, cum absque vlla difficultate, & diligentia possit illud exspuere, censetur moraliter velle illud deglutire: nã licet Ecclesia non obliget ad exactam diligentiam adhibendam in abluendo ore, aut vitanda traiectione reliquiarum, vel rerum similium; obligat tamen ad non quærendam illam realiter, vel moraliter; quia ille, qui sentit muscam in ore, & potens aperiendo os dare illi exitum, non vult moraliter censetur velle eam deglutire. Non ergo debemus diligentiam adhibere ad eiusmodi reliquias eiiciendas; sed neque debemus eas ex industria velle traiicere, aut adeo tenaciter retinere, vt moraliter idem sit ac velle eas deglutire.

37. *Ratio secunda.* Infero secundo, violari ieiunium, quando aliquis noctu mittit in os quidquam ex saccharo ad emolliendam raucedinem, vt paulatim in ore liquefiat, si totum non fuit ante mediam noctem liquefactum; quia illud, quod post mediam noctem traiicitur, non est reliquia, sed pars illius cibi, cuius comestio fit per continuam liquefactionem, & traiectionem; atque ideo tamdiu durat comestio, quamdiu liquefactio: ita omnes, quidquid in contrarium sentiat Bartholom. ab Angelo *in exam. Confes. Dial.* 4. §. 214. *littera A.* idem dicendum de eo, qui non reliquias, sed cibum, v. gr. buccellam panis vel pomi, aut carnium in ore reseruauit ex nocte præcedenti; quam quidem si deglutiat post mediam noctem, non potest communicare, quia illud non traiicitur per modum saliuæ, sed est verissima comestio, vt docent etiam omnes. Imo addit Thomas Suarez *lib.* 1. *de Matrimonio disputat.* 41. *num.* 40. non posse communicare eum, qui quando cœpit sonare hora 12. quæ est extra Italiam signum mediæ noctis, aliquid bibit, licet quando sonat vltimus pulsus horæ duodecimæ, desiisset iam bibere; quia cum incipit sonare primus pulsus horæ, iam est hora completa, & incipit tempus horæ sequentis; est autem per accidens, quod plures pulsus audiantur, eo quod non possit vnico pulsu duodecima hora indicari: quod quidem in rigore verum existimo, non solum de pulsu, quo horæ designantur, sed etiam de illo, quo prius designantur quadrantes horæ; solent enim, antequam detur signum horarum, sonare pulsus minores pro quadrantibus; ita vt ante sex, vel duodecim pulsus pro horis sonent quatuor pulsus leuiores ad designandum iam esse finitos quatuor horæ quadrantes, & postea maioti sono designantur duodecim horæ. Consequenter ergo fatendum est, horam esse finitam, & medium noctis designari, vbi primum cœpit sonare primus pulsus pro quatuor quadrantibus; quia ex illo puncto incipit tempus horæ sequentis. Quod facile constabit consideranti motum rotæ illius, quæ in horologio continue mouetur, & quæ diuisa est ad modum crucis in quatuor partes æquales secundum spatia quatuor quadrantium: cum enim quatuor illa spatia sint omnino æqualia, fatendum est, quod vbi primum pertransitur illud quartum spatium rotæ, finitus est vltimus quadrans horæ, illud autem spatium finitur, quando sonat primus pulsus pro quatuor quadrantibus ante pulsum horarum; ergo tunc est finita tota hora; nam tempus sequens, quo sonant tres alij pulsus pro quadrantibus, & duodecim pro horis, pertinet iam ad primum quadrantem horæ sequentis; rota enim non quiescit, sed eodem modo mouetur, ita vt dum sonant alij pulsus, pertranseatur aliquod spatium sequentis quadrantis, vt ad oculum constat.

Medium noctis designatur vbi primum cœpit sonare.

39. *Infertur non requiri somnum post cibum.* Infero tertio, non requiri, quod post cibum, si ante mediam noctem homo cœnauit, dormierit, vel quod cibus digestus sit: sic etiam neque in rigore exigitur ieiunium per aliquod tempus post cõmunionem, id tamen decentia postulat, vt non statim ad profanos cibos eamus, quasi vnã cum altera mensa confundere volentes. Præceptum autem, quod videtur esse in c. *Tribus*, de consecratione, *dist.* 2. ieiunandi post communionem, iam est abrogatum.

40. *Quæritur quarto quomodo computetur dies.* Quarto quæritur, quomodo computetur dies, intra quam debet obseruari ieiunium naturale? Præceptum solum dictat, debere præcedere ieiunium tota illa die: norant autẽ Doctores, diem in vniuersa Ecclesia quoad præcepta Ecclesiastica computari à pũcto mediæ noctis; quare licet alicubi aliter computetur, vt in Italia ab occasu Solis, id intelligitur in ordine ad alia negotia, non vero ad res Ecclesiasticas. Videatur Henriquez *lib.* 8. *cap.* 59. §. 2 *dit.* M.

Quid dicendum de eo, qui dubitat, an sit ieiunus.

41. *Quæritur de eo qui dubitat an sit ieiunus.* Quinto quæritur, quid dicendum sit de eo, qui dubitat, an comederit, aut biberit post mediam noctem. Potest autem dubium versari, vel circa tempus, vel circa comestionem: potest enim dubitare, an esset iam media nox, vel an vere comederit, & deglutierit aliquid. In vtroque dubio posse illum communicare docet Layman *in Theolog. moral. lib.* 1 *cap.* 5. §. 4. *num.* 39. Ioannes Sancius *in select. disp.* 42. quam sententiam securam esse in praxi dicit Diana *in* 2. *tom tract.* 4. *de sacramentis, resolut.* 29.

Layman affirmat. Layman. Sancius. Diana.

Contrariam sententiam docet Thomas Sanchez de Matrim. *lib.* 2. *disputat.* 41. *num.* 40. Villalobos in summa *tom.* 1. *tract.* 4. *difficult.* 21. *num.* 6. Fagundez de præceptis Ecclesiæ, *præcepto* 3. *lib.* 3. *c.* 5. *num.* 18. quia possessio est pro præcepto; & nulla possessio est in hoc casu ex parte communicaturi.

Sanchez negat. Sanchez. Villalob. Fagundez.

42. *Et tamen magnum discrimen inter illa duo dubia.* Ego media via procederem; inuenio enim magnum discrimen inter illa duo dubia: & sicut non est restringendum hoc ieiunium, & præceptum, quando dubitamus, an aliquid traiecerimus, vel non; sic non est danda nimia licentia comedendi, & bibendi, quoties nocte aliquis euigilat, & postea mane communicandi hoc prætextu, quod numquam scierit, quota esset hora, atque ideo dubius sit, an post mediam noctem cibum, vel potum sumpserit, quod certe contra praxim, & mentem fidelium aperte est; fateri ergo debemus, eum, qui mane communicare vult, debere positiue scire saltem probabiliter,

biliter, se non post, sed omnino ante mediam noctem comedisse, aut bibisse.

41. *Redditur ratio discriminis inter duos casus.*

Vt igitur rationem discriminis reddamus inter duos illos casus, & vtramque partem probemus; aduerto, in eiusmodi dubiis, vt constet, quod possit, vel non possit licite fieri, optimam regulam esse regulariter loquendo, quæ desumitur ex foro externo; scilicet, considerare in foro iudiciali, cui incumberet onus probandi; ille enim deberet, deficiente probatione, & manente dubio, condemnari, & aduersarius absolui. In nostro ergo casu, si aliquis communionem petit, & opponatur ei, non esse ieiunum, & ideo negetur communio, ille potest negare, & tunc onus probandi incumbit, non ipsi, sed aduersario, igitur dum manet dubium, an deglutierit, an comederit, nihil probatur contra ipsum, atque ideo debet absolui, & potest communicare. Præceptum enim Ecclesiæ erat, ne communicet post cibum aut potum etiam minimum, vt constat ex verbis Concilij Brachatensis secundi, Toletani septimi, & Concilij Constantiensis supra adductis; cui præcepto non aduersatur, qui facto examine non scit, se aliquid sumpsisse: hic enim non communicat post cibum, aut potum.

44. *Quid dicendum sit quando tantum dubitat de tempore.*

Quando vero scit, se comedisse, dubitat autem, an esset post mediam noctem, videtur probandi onus ad ipsum spectare. Quod probari potest aliis exemplis, v.gr. si aliquis recordatur voti à se emissi, dubitat autem, an illud emiserit ante, vel post septennium, ipsi incumbit onus probandi; atque ideo, manente dubio, obligat votum; quia de voto constat, & non de excusatione; vt docet Thom. Sanchez *lib. 4. in Decal. cap. 1. n. 14.* Rursus, si debeo tibi dare singulis diebus vnum nummum, & dedi iam hodie, tu petis alterum, quando dubitatur, an sit iam altera dies, debes probare, esse iam finitum diem priorem, quia de solutione constat, & non de die noua, quæ dat tibi ius ad aliam solutionem. Similiter si habeas ius ad communicandum semel tantum singulis diebus, prout de facto habes, & hodie communicasti, debitas postea, an sit media nox, & an possis iterum communicare pro die altera; tibi incumbit onus probandi; nam de communione constat, & non de inceptione nouæ diei, quæ dat tibi ius ad nouam communionem. Similiter ergo qui certus est de comestione, & dubitat de inceptione nouæ diei post comestionem non potest communicare; quia sicut solutio semel facta aufert ius ad exigendum iterum eadem die: & sicut communio tollit ius ad aliam communionem eadē die; ita comestio aufert ius ad communicandum eadem die; ergo sicut in aliis casibus, sic in isto, ille, qui fatetur comestionē, debet probare nouam diem post comestionē, vt habeat ius ad cōmunionem; interim enim reiicietur eo titulo, quod comedit, & non habet ius, donec incipiat noua dies post comestionē. Quæ ratio non procedit in priori casu, quādo dubitatur de ipsa comestione: huic enim nihil potest opponi, per quod amiserit ius ad communicandum eadem die, cū non possit illi opponi comestio, de qua non constat.

Sanchez.

Quid, quando sunt plura horologia?

45. *Dubium positiuum & negatiuum.*

Rodriq. Salas.

Aduerte tamen, aliud esse, quando non est dubium negatiuum, sed positiuum, eo quod sunt rationes pro vtraque parte, quia vnum horologium v.g. dederat signum mediæ noctis, & alterum nondum dederat. In quo casu Emanuel Rodriguez in noua editione summæ *tom. 1. cap. 105. num. 6.* & Salas *1. tom. in 1. 2. tract. 8 disp. vnica. sect. 25. num. 264.* negat, posse nos computare tempus iuxta vltimum horologium, ab eoque puncto seruare ieiunium ad communicandum. Sed nullam afferunt rationem suæ sententiæ: quare non videtur negandum id posse fieri, dum non constat de errore in vltimo horologio, vt fatetur Thomas Sanchez *loco citato*, Fagundez *præcepto 4. lib. 1. cap. 10. num. 3.* Ioannes Sancius in selectis *disp. 42. num. 18.* Villalobos in summa *tom. 1. tract. 1. difficult. 21. n. 7.* Diana *tom. 2. tract. 4. resol. 36.* & alij. Singula enim horologia, quandiu de errore non constat, faciunt probabilem opinionem, quam vnusquisque potest licite sequi in suis operationibus.

Sanchez. Fagundez. Sancius. Villalob. Diana.

46. *Dicet aliquis idem dici dum esse de ieiunio Ecclesiastico.*

Dicet aliquis, ex hoc sequi, quod possit quis sequi vnum horologium, quoad ieiunium Ecclesiasticum, alterum vero, quoad ieiunium naturale. Vnde si hodie sit dies ieiunij v. gr. & audita hora duodecima, nocte sequenti cœnat, & comedat carnes quas sequenti die potest licite comedere, postea vero audiat horam duodecimam alterius horologij, poterit sequi hoc secundum horologium, & iuxta illud incipere ex tunc ieiunium naturale, vt possit communicare die sequenti. Si enim potest se conformare cuilibet, tamquam opinioni probabili, cur non poterit nunc se conformare vni, & postea alteri; sicut possumus nunc sequi hanc sententiam probabilem, & postea contrariam.

47. *Respondeo.*

Respondeo, si, audito primo horologio, & post cœnam agnoscatur error prioris horologij, credo, quod possit, absque dubio sequi secundum horologium, & obseruato ieiunio, celebrare, vel communicare die sequenti, quia vere est ieiunus, & carnium esus per errorem fuit die præcedenti inculpabilis propter ignorantiam. Si vero non agnoscatur error in primo horologio, sed maneat vnicuique sua probabilitas, aliquis fortasse concedet sequelā, dummodo non habuerit ab initio illum animum, sed bona fide sequutus fuerit primum horologium, postea vero, audito secundo mutauerit mentem.

48. *Inde tamen aliqua sequuntur inconuenientia. Primum est.*

Secundum.

Ego tamen non facile id concedam, quia video, sequi aliqua inconuenientia, quæ in praxi nō videntur admittenda. Primo, si aliquis, audito primo horologio celebret, (eo quod habeat facultatem celebrandi post mediā noctem) & post ea audiat secundum horologium, poterit adhærens posteriori iterum celebrare, quia iuxta hoc secundum non celebrauit hac die, sed præcedēti. Secūdo, in Quadragesima posset, audito primo horologio post mediā noctem prandere pro die sequenti, sequens opinionem illā, quod anticipatio comestionis non sit peccatum mortale: postea vero audito secūdo horologio, posset se conformare cū illo, & ex tunc denuo cōputare diem ieiunij, vt posset hora solita iterū prandere, vtpote qui illo die nihil adhuc comedisset. Tertio, qui nondum dixit Completorium, aut Vesperas hodiernas, præuidens parum abesse vt sonet in hoc horologio signū mediæ noctis, potest conformare se alteri horologio, ad cuius sonū scit plus temporis superesse, atque ita differre paulisper recitationē: postquam vero sonat in primo horologio hora mediæ noctis, posset se conformare cum illo primo, atque ideo iudicare se liberum ab onere recitādi, eo quod transacta esset iam dies præcedens iuxta probabilem opinionem illius primi horologij, quam mutato consilio sequi iam vellet. Hæc, & alia his similia ostendunt, non posse illum, qui semel accepit vnum horologium pro regula diei Ecclesiastici, postea pro libito relinquere illud, & accipere aliud, sed sæpe esse obligationē retinendi eamdem regulā quamdiu non apparet manifestus error in primo horologio.

Tertius.

49. *Ratio à priori & regula.*

Ratio autem à priori, & regula simul ad decernendum, quando non possimus facere eiusmodi mutationem, hæc videtur esse posse, quia scilicet quamuis

quamuis liberum sit vnicuique,regulariter loquendo,amplecti ex duabus sententiis probabilibus,quã voluerit,eam tamen,quam amplectitur, debet retinere,quamdiu de eius improbabilitate non constat, quoties libera facultas variandi sententiam resultat in præiudicium tertij, qui eo modo fraudaretur iure suo,quod ius habet,non probabile, sed certum ad aliquid exigendum, v. g.debes dare Petro ex iustitia singulis diebus nummum aureum, quod sit pondus diei,ita vt si intra diem non soluas,non debeas dare duplum sequenti die:hoc supposito, imminente iam sonitu mediæ noctis, exigit Petrus suum ius; respondes, sequor illud alterum horologium,quod post mediam horam sonabit,& hoc prętextu differs solutionem: postquam vero primum horologium dat signum mediæ noctis, mutata sententia,dicis,sequor magis hoc primum horologium; atque ideo transacta iam omnino die præterita, nihil debeo: hæc certe variatio sententiæ licita non est; alioquin absque peccato posses per totum annũ nihil soluere Petro, mutata singulis diebus sententia post sonum primi horologij.Fatendum ergo est,sicut Petrus habet ius,non probabile,sed certum ad nummos illos quotidie habendos,sic habere ius, vt non mutes successiue sententiam probabilem in eius præiudicium, sed retineas eamdem; nam si ad hoc non habet ius, neque habet ius ad nummos, quos absque illo alio iure de facto obtinere non potest:ius ergo ad nummos obligat te ad retinendam eamdem sententiam,cuius variatio solutionem debiti certi certissime impediret.

50. *Hæc regula etiam aliis materiis extra iustitiam applicatur recte.*

Hinc iam ad alias materias extra iustitiam eamdẽ regulam applicare possumus,v.g. sit duplex sententia probabilis; altera dicit, hodie ieiunandum esse;altera,non esse hodie ieiunandum,sed cras:ego hodie amplector secundam sententiam, & ieiuno; cras amplector primam, & ideo iam transiit dies, qua debeat ieiunari, liber sum à ieiunio; eaque via stante lege certa obligante ad ieiunium absque peccato omitterem ieiunium,quod est absurdum, nam Superior obligans ad ieiunium, reddit etiam illicitam mutationem illam sententiæ,quæ omnino impedit legis obseruantiam. Nec simile est in illo,qui mutando locum liberatur à ieiunio,si hodie sit Romæ, vbi cras sit vigilia sancti Bartholomæi, & cras sit in alio loco,vbi hodie facta fuit vigilia; hoc,inquam,non est simile, quia ille mutatione loci fit liber à præcepto,quatenus numquam fuit debitor,eo quod nec Romæ, nec extra inuenerit præceptum. At vero in nostro casu homo comprehenditur præcepto, & lex exigit ab illo ieiunium, sicut in priori casu tu debes certo nummũ Petro, atque ideo sicut non potes absque iniuria non soluere Petro nummum,sic non potes absque inobedientia non soluere ieiunium,cum sit certa lex ieiunij te obligans,licet non sit certum tempus,pro quo opligat.

51. *Et simile aliud exemplum in præcepto audiendi Sacrum.*

Aliud simile exemplum esse potest in præcepto audiendi Sacrum; si v. g. die festo,meridie iam imminente, dicas, amplector sententiam dicentem, posse fieri Sacrum paulo post meridiem; deinde post meridiem mutata sententia, dicis, amplector contrariam sententiam,quod non liceat facere Sacrum post meridiem;atque ideo liber sum à Sacro faciendo. Ecce præceptum erat certum, & debitum certum,certum audiendi Sacrum,quare Superior obligans ad Sacrum,obligat ad retinendam sententiam semel acceptam,ex cuius mutatione impeditur obseruatio certi præcepti.

52. *Hoc etiam dici potest pro diuersis horologiis.*

Hoc ergo ipsum dicendum est, quando probabilitas oritur ex diuersis horologiis; nam licet quodlibet possimus sequi ad obseruanda præcepta, non possumus tamen variare in præiudicium præcepti; quia sicut præceptum obligat certo ad opus iniunctum; sic obligat ad non mutandam sententiam,cuius mutandæ libera facultas impediret præcepti obseruantiam.Præceptum,v.g.ieiunij quadragesimalis obligat certo ad vnicã comestionem singulis diebus,id est,prohibet secundam; ideo consequenter tollit facultatem variandi horologia pro libito, ex quorum variatione esset in biduo triplex comestio; quia iam tunc non haberetur opus certo debitum,scilicet duplex sola comestio in biduo.Eodem modo præceptum obligans ad recitãdum Officium singulis diebus obligat consequenter ad non varianda horologia pro libito,ex qua variatione sequatur omissio Officij alicuius diei; & sic de aliis.

53. *Dicendum est ad casum obiectionis.*

Denique veniendo ad casum obiectionis ex; eisdem principiis dicendum est,non posse Sacerdotem amplecti vnum horologium ad soluendũ ieiunium præcedentis diei,& alterum postea ad inchoandum ieiunium naturale,quod requiritur ad celebrandum die sequenti, sed debere sequi vnum & idem horologium pro vtroque præcepto. Nam licet præcepta sint diuersa, & singulis præceptis seorsim videatur satisfieri (in quo videtur esse differentia aliqua ab exemplis adductis)non satisfit tamen toti legi, seu vtrique præcepto simul; vnde videtur sequi eadem inconuenientia. Nam stante illo duplici præcepto, ego debeo ex complexione vtriusque præcepti abstinentiam à cibo, post comestionem vnicam diei præcedentis,seu post refectiunculam serotinam vsque ad Missam, vel communionem diei sequentis; & Superior habet ius ex vi vtriusque præceptiz ad hoc totum; ergo habet ius ad prohibendam variationem horologij, ex qua impediatur obseruantia & redditio totius illius debiti, ad quod certũ habebat ius: quod enim id debeatur vnico, vel duplici præcepto,parũ refert.Pone enim,te ex duplici titulo diuerso debere Petro de iustitia duo aliqua etiam diuersa,v g.ex vno contractu debes non auferre ab ipso equũ tuum toto hoc anno; tursus ex alio contractu, vel alio titulo debes ei centum nummos, si anno sequenti abstuleris equum; tũc vltima die anni post mediam noctem iuxta vnum horologium, exigis ab eo equum sciens,te contrahere obligationem soluendi centum nummos in conditione positos auferens equum post mediam noctem intra annum sequentem. Accepto equo, sonat signum mediæ noctis in secundo horologio,tunc mutato consilio vis sequi hoc secundum horologium, & contendis te nihil debere,quia non abstulisti equum intra secundum, sed intra primum annum. Nemo dicet, te liberum esse, & potuisse in præiudicium Petri,mutare sententiam:quia licet ex diuersis contractibus,vere tamẽ debebas Petro in conscientia non auferre equum nisi soluendo centum nummos: debebas enim non auferre absolute anno præcedenti ex primo contractu: debebas item ex secundo contractu non auferre anno sequenti, nisi soluendo centum nummos, ergo Petrus habebat ius certum, ne auferretur ipsi equus, nisi cum obligatione soluendi centum nummos: quo tamen iure fraudatur per illam variationem, & mutationem sententiæ iuxta diuersa horologia.Fatendum ergo est,licet liberum sit homini accipere pro regula quodlibet horologium,non tamen esse liberum recedere ab illo in præiudicium creditoris;quia eo ipso,quod vnum horologium accipit, videtur renuntiare omnibus aliis,& se habere perinde, ac si non esset vllũ aliud; alioquin creditor habet ius non permittendi, quod vtatur illo horologio,ne hoc modo perdat ius suum, quod habet certum ad totum illud complexum.

Sic

Sic ergo Superior ex vi duplicis præcepti habet ius certum, vt post comestionem hodiernam homo nihil comedat ante communionem crastinam; quo iure fraudatur, si homo iuxta primũ horologium cœnet post mediam noctem, & iuxta secundum celebret eras; ergo non debet concedi talis libertas, sed dicendum, quod eo ipso, quod vult homo accipere primum horologium pro regula ad cœnandum, obligat se implicite ad sustinendam illam regulam, quamdiu de eius errore non constat, ne Superior fraudetur iure suo, quod habebat ex complexione vtriusque præcepti, vt homo nihil comederet ante communionem crastinam post prandium, vel refectiunculam hodiernam.

Dubium incidens de nocte Natalis; quomodo in ea obseruetur ieiunium naturale.

55. *Hoc in præcepto ieiunij naturalis dispensare potest solus Pontifex.*

In hoc denique præcepto ieiunij naturalis dispensare potest solus Papa, vt tradunt communiter omnes Doctores; de facto autem neque ipse Papa dispẽsare solet. Solum dubitari posset de nocte Natalis Domini, in qua videtur de facto dispensare pro Cardinale celebrante primam Missam post Matutinum in Sacello Pontificio coram eodem Pontifice; nam re vera solet Missa tota absolui ante mediam noctem, vt possint Cardinales opportune cõuenire sequenti die ad tertiam Missam, quam celebrat solẽniter Pontifex in Basilica sancti Petri. Vnde tacite videtur Pontifex dispensare cum Cardinale, vt celebret ante mediam noctem non ieiunus: nam intra eam diem hora solita pransus est; alioquin cogeretur aliquando per biduũ ieiunare, quando, v.g. vigilia Natalis est in Dominica; tunc enim debet ieiunare à prandio sabbati, in quo fuit ieiunium vigiliæ vsque ad feriam secundam post tertiam Missam Natalis, quod quidem de facto non fit.

56. *Non tamen credo intentionem Pontificis talem esse.*

Adhuc tamen ego non credo, intentionem Pontificis esse dispensare in ieiunio naturali pro illa vice singulis annis, sed potius dicerem, quod velit pro illo loco, & pro illa nocte anticipari aliquantulum initium diei sequentis; quia ieiunium solum debet esse intra illam diem; quando autem incipiat dies, pendet ab hominum placito; aliqui enim incipiunt diem ab ortu Solis, alij ab occasu, alij ab alio termino: Ecclesia veto computat à media nocte; potest ergo eadem Ecclesia semper, vel aliquando computare diem ab aliqua alia hora, & sic de facto potest Pontifex iustis de causis anticipare per vnam, vel duas horas initium illius diei in illo loco; sicut etiam quoad celebritatem Officij sabbato Sancto Ecclesia anticipat initium noctis per aliquas horas. Porro mentem Pontificis hoc pacto potius intelligi debere, quam quod velit dispensare in ieiunio naturali ad Missam prærequisito, probant mihi plura inconuenientia, quæ ex illo alio modo dispensandi sequerentur.

57. *Prima ratio.*

Primo, quia si illa Missa censetur esse intra diem vigiliæ, & non intra diem Natalis, non satisfacerent præcepto audiendi Missam in die Natalis, qui illam Missam audirent; quod tamen videtur esse contra mentem Pontificis, qui illam Missam celebrari facit pro festiuitate Natalis. Secundo, si vigilia sit in Dominicæ, posset aliquis nolle audire aliam Missam in ipsa Dominica, sed exspectare vt nocte sequenti satisfaceret præcepto Dominicæ audiendo illam Missam ante mediam noctem. Tertio, celebrans non posset facere sacrum ipsa Dominica mane, ne celebraret bis intra eamdem Dominicam; quod priuilegium solum habetur pro die Natalis. Quarto, posset die sequẽti Natalis alias tres Missas celebrare; quia de iure conceditur omnibus illa die ter celebrare; ipse autem non fecit primum sacrum intra, sed ante illam diem. Quinto, posset post primam illam Missam cœnare, maxime si vigilia sit in Dominica, cœnare, inquam, ante mediam noctem, & postea die sequenti celebrare secundam, & tertiam Missam; quia vere esset ieiunus intra illam diem. Vnde sexto posset, & deberet in prima Missa absolutionem accipere post communionem; hæc enim non impediret ieiunium ad celebrandũ die sequenti. Quod tamen est contra Rubricam illius Missæ, & contra praxim, si Cardinalis vult celebrare secundam, & tertiam Missam. Hæc autem omnia inconuenientia cessant, si dicamus, mentem Pontificum non esse dispensare in ieiunio, sed anticipare aliquantulum initium diei sequentis pro illo loco; ita vt illa Missa perinde se habeat, ac si iam esset transactum medium noctis, & ita se gerere debeat celebrans, ac si vere incepta sit sequens dies Natalis; qui modus facilior, & suauior est, & magis connaturalis; qui enim anticipat Missam, videtur velle quantum potest, anticipare tempus illius Missæ. Sed de his satis.

Si aliter ergo dicamus, cessant hæc inconuenientia.

SECTIO III.

Quomodo propter mortis periculum, vel necessitatem sumentis liceat communicare, non præmisso ieiunio.

58. *Prima exceptio à regula de ieiunio naturali.*

PRima exceptio à regula supra posita de ieiunio naturali prærequisito ad communionem, & hæc quidem constans, & certa apud omnes est, quando quis in periculo mortis constitutus accipit Eucharistiam pro viatico; tunc enim, si sit periculum in mora, aut si non possit commode ieiunus accipere, poterit non ieiunus. Hanc exceptionem factam esse expresse in antiquis decretis, quæ præceptum illud continent, testatur P. Vasquez *disp.* 211. *cap.* 4. *num.* 45. vbi ait, casum illum exceptum fuisse Canonibus illis, quos *cap.* 1. citauerat. ibi autem citauerat loca illa ex Concilio Carthag. 3. Concilio Africano, Concilio Matisconen. 2. Concilio Brachar. 1. & Brachar. 2. Canone Trullano 29. quæ nos etiam supra adduximus; in quibus nulla est mentio illius exceptionis: solum posset habere aliquam speciem Canon. 2. Concilij 7. relatus in c. *Nihil contra* 7. *q.* 1. vbi dicitur: *Ne tamen, quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur, nullus post cibum, potumque quamlibet minimum sumptum, Missas facere, nullus absque patentis prouentu molestiæ ministet, vel Sacerdos, cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere.* Quæ verba aliter retulit Vasquez *dicto cap.* 1. *n.* 4. hoc modo, *Ne vllus id, quod ægritudinis causa conceditur, in perniciem suam facere præsumat, videlicet, vt post cibum, potumque, quantumuis minimum sumptum, Missam celebret.* Quare illa verba intellexit fortasse de confessione communicandi absque ieiunio ægritudinis causa. Verum Canon ille non loquitur de tali confessione, sed de alio casu diuerso, quando scilicet inchoata Missa Sacerdos ægritudinis superuenientis causa *cœptum nequeat consecrationis explere mysterium*: in quo casu statuitur, vt Episcopus, vel Presbyter alius possit *consecrationem exequi officij cœpti.* Postea vero subiungitur, *Quod etiam consultum cunctis Ordinis Clerici indiuiduum esse sibi non ambigant, sed (vt præmissum est) præcedentibus libenter alij pro complemento succedant*, hoc est, Diaconus Diacono, Subdiaconus Subdiacono, qui ob ægritudinem prosequi non possit. Et statim sequuntur verba relata, *Ne tamen, quod*

Hæc constat ex antiquis decretis. Vasquez.

quod languoris causa consulitur, &c. vbi Vasquez apposuit *conceditur*, pro illo verbo *consulitur*; in quo non est sermo de concessione viatici non ieiuno, sed de consulto, de quo proxime dixerat, *quod etiam consultum cuilibet Ordinis Clerici individuum esse sibi, non ambigam*: vt scilicet vnus alteri succedat ad perficiendum ministerium. Quia tamen poterat esse abusus in illa successione, si omnes libere possent vel dimittere ministerium inceptum, vel prosequi, quod alij inceperant; adduntur illæ duæ limitationes: *ne quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur*, vt scilicet non omnes indifferenter, sed qui ieiunus inuenitur, prosequatur Missam ab alio cœptam (quod intelligitur, excepto casu extremæ necessitatis, quo nullus Sacerdos ieiunus inueniretur) rursus, ne aliquis, nisi manifesta necessitate vrgente, inceptum ministerium relinquat ab alio perficiendum. Vnde constat, ibi non esse sermonem de communione danda infirmis non ieiunis, sicut neque in illis aliis Canonibus antiquioribus.

59. *Cur afferatur Canon ille Concil. VVormat.*

Solum ergo affertur Canon quidam Concilij VVormatiensis, relatus in c. *Presbyter.* de consecrat. *dist.* 2. vbi præcipitur Presbyteris, quod habeant semper Eucharistiã paratam pro infirmis, ne ægrotus sine illo sacramento moriatur. Sed præterquam quod ille Canon non reperitur hodie inter Canones illius Concilij, sed solum relatus à compilatoribus Decreti, ex eo etiam non habetur directe illa exceptio à ieiunio, sed solum arguitiue, quatenus supponi videtur, qualibet hora dari solitum viaticum, atque adeo etiam post prandium, cum eam ob causam præcipatur Presbyteris habere Eucharistiã paratam, vt absque mora possit qualibet hora dari periclitantibus. Ex Conciliis etiam minus antiquis afferri potest Concilium Constantiense *sess.* 13. paulo post principium; vbi nihil quidem statuitur, sed solum declaratur contra hæreticos, laudabilem esse consuetudinem, quam seruat Ecclesia, quod Eucharistia non consecretur post cœnam, nec à fidelibus recipiatur non ieiunis, *nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis à iure, vel Ecclesia concesso, vel admisso*. Ex quibus constat non haberi hanc exceptionem ex Concilio, vel Canone expresse illam statuente, sed ex perpetuo Ecclesiæ vsu, quem quidem credibile est ortum habuisse à Pontificum, & fortasse Apostolorum voluntate & decreto; quod tamen decretum nobis per consuetudinem solum constat, quam consuetudinem Patres Concilij Constantiensis agnouerunt.

60. *Rationẽ huius exceptionis affert Vasquez.*

Ratione item hanc exceptionẽ pro ægrotis probare contendit idem Vasquez *c.* 4. ex eo, quod præceptum communicandi in articulo mortis est Diuinum; præceptum vero præmittendi ieiunium est humanum, & Ecclesiasticum; quando ergo concurrit vtrumque, debet seruari illud, quod Diuinum est, vnde concludit *n.* 43. non potuisse lege illa ieiunij comprehendi casum necessitatis, in quo viaticum sumendum est; & rationem reddit n. 46. *quia in ea necessitate, in qua iure Diuino præceptum est, ne vllus ex hac vita discedat, nisi in articulo mortis Eucharistiã pro viatico sumpta, ita seruare legem ieiunij, vt periculum esset sine Eucharistia discedere, perniciosum esset.*

61. *Hæc ratio difficilis est.*

Hæc ratio difficilis est, nimiumque probare videtur, quod scilicet in articulo mortis ad dandum viaticum consecrari posset, & deberet Eucharistia absque vestibus sacris, absque ara consecrata, in pane etiam fermentato: quia ea omnia præcepta sunt humana, quæ impedire non possunt obseruantiam præcepti Diuini de accipiendo viatico: & tamen nemo concedet, illa fieri posse, etiamsi infirmus absque Eucharistia moriatur. Ergo si Ecclesia prohiberet aliquem etiam in articulo mortis, ne communicaret absque ieiunio; præceptum Ecclesiæ seruandum esset, non obstante Diuino præcepto; quia istud solum obligat ad communicandum, quando possumus; ille autem, qui ab Ecclesia prohibetur, non potest, atque ideo excusatur; sicut qui excommunicatus est, nec potest obtinere absolutionem, non peccat, etiamsi per multos annos non communicet: quia præceptum Diuinum Eucharistiæ non obligat, vt cum excommunicatione communicet contra Ecclesię prohibitionem. Sicut ergo Sacerdos moriturus gladio, vel incendio non debet nec potest celebrare absque vestibus sactis, vel ara, ad accipiendum viaticum, licet hoc sit præceptum Diuinum, & illa alia sunt humana: sic ægrotus non ieiunus non deberet, nec posset communicare, si id esset contra eiusdem Ecclesiæ prohibitionem; quia, vt vidimus supra *disput. præcedenti sect.* 5. potest Ecclesia ita vniuersaliter obligare suis præceptis, vt aliquando neque etiam intuitu obseruandi præceptum Diuinum possit aliquis ab Ecclesiastico præcepto excusari. Fuit ergo in casu nostro congruentia, & ratio, vt Ecclesia exciperet casum illum necessitatis in articulo mortis à communi lege ieiunij: si tamen exceptio non fuisset facta, infirmus deberet obseruare Ecclesiæ legem, licet absque viatico moreretur; vt constat ex supra adductis exemplis.

Nihil

Sic hæc exceptio non fuisset sancita, infirmus deberet obseruare legẽ Ecclesiæ.

62. *Dubitatur an possit repeti viaticum.*

Ex his deducitur iam resolutio dubiorum, quæ circa hanc conclusionem fieri solent. Primo dubitatur, an ille, qui iam semel accepit viaticum, possit intra eamdem infirmitatem iterũ non ieiunus communicare. Dixi, *intra eamdem infirmitatem*, quia omnes fatentur, id fieri posse, si morbus statum mutet, vt si prius erat ægrotus in periculo, postea, transacto periculo, aliquantulum conualuit, & deinde redeat periculum. Dubium ergo est, quando perseuerat periculum; in quo casu negant Vasquez in præsenti *disputat.* 211. *cap.* 4. *num.* 38. & Ioannes de la Cruz *in Direct. conscient. part.* 1. *tract. de Euchar. q.* 5. *dub.* 4. *concluf.* 3. Ratio autem est, quia ratio, ob quam communicare potest non ieiunus, est propter præceptum Diuinum obligans ad viaticum sumendum; hæc autem ratio cessat, quando aliquis impleuit iam illud præceptum; ergo cessat etiam facultas communicandi absque ieiunio. Vnde etiamsi aliquis viaticum accepisset ieiunus, non potest iterum non ieiunus illud Sacramentum accipere, propter eamdem rationem.

Vasquez. Ioan. de la Cruz.

Negant alii quí & probant.

63. *Hæc ratio nimiũ probaret.*

Hæc ratio nimium videtur probare, & potest ad hominem retorqueri contra ipsum Vasquez; quia ipse infra *disputat.* 214. *cap.* 1. *num.* 17. docet, præcepto sumendi viaticum satisfieri, quoties aliquis ægrotus morbo periculoso communicat, etiamsi ex deuotione, & absque intentione accipiendi viaticum id faciat. Vnde consequenter fateri debet, illum, qui post cœptam ægritudinem communicauit ex deuotione, non posse iam intra eamdem ægritudinem accipere viaticum non ieiunum; quia iam non obligatur amplius præcepto Diuino accipiendi viaticum, & tamen consuetudo communis, & praxis omnium contraria est: solent enim ægroti, præsertim Religiosi, qui id facilius possunt facere, communicare vel octauo quoque die, vel etiam frequentius toto tempore ægritudinis, postea vero, appropinquante iam morte, viaticum accipiunt non ieiuni, etiamsi præcedenti die ex deuotione communicauerint, neque vllus vmquam circa hoc scrupulum iniecit. Fatendum ergo est, rationem adæquatam accipiendi viaticum absque ieiunio non esse obligationem præcepti Diuini seruandi, vel certe damnare

[illegible]

64. [illegible] Toletus. Armilla. Sa. [illegible] Suarez. Villalob. [illegible] Coninck. Reginald. Henriq. Suarez. Diana.

[illegible] Euchariſtia, [illegible] Toletus [illegible] Suarez [illegible] Villalobos in Summa [illegible] Coninck [illegible] Reginaldus [illegible] Diana [illegible]

[illegible]

65. [illegible] Villalobos. Henriq. Fagundez. [illegible] Sylveſter. Armilla. Zambran. [illegible] Diana.

[illegible] Villalobos in Summa [illegible] Suarez & [illegible] Fagundez [illegible] Sylveſter [illegible] Armilla, Zambranus [illegible] Diana [illegible]

66. [illegible]

[illegible]

[illegible]

67. Dubitatur an Sacerdos non ieiunus poſſit celebrare ad dandum viaticum. [illegible] Paludan. [illegible] Pet. Mat.

Secundo principaliter dubitatur, an Sacerdos non ieiunus poſſit celebrare ad dandum viaticum moribundo aliquando abſque Euchariſtia [illegible] Sotus in 4. [illegible] de Euchar. [illegible] Paludanus [illegible] Pet. Martyr [illegible]

68. Negans probabilior. Suarez. Vaſquez. Diana. [illegible]

Probabilior tamen, & communior eſt ſententia Negans, quam docent Suarez in præſenti diſput. [illegible] Vaſquez [illegible] Diana [illegible]

[illegible]

69. [illegible]

[illegible]

sumere, nisi ipse celebret, tunc posset ipse non ieiunus celebrare ad communicandum pro viatico; quia non plus est celebrare, quam communicare, absque ieiunio; quare dispensatus ad hoc, videtur etiam dispensatus ad illud.

70. *Dubitatur tertio.* Tertio dubitari potest, an sicut potest propter scandalum, vel infamiam vitandam aliquis communicare, vel celebrare absque confessione; sic possit etiam absque ieiunio. *Aliquorum sententia.* Aliqui volunt, adeo stricte obligare hoc præceptum, vt in neutro casu liceat communicare. Oppositum tamen videtur dicendum, cum sit præceptum humanum, quod non solet cum tanto rigore obligare. Vnde Suarez *sect. 5. in fine*, & Vasquez *in præsenti disputat. 211. num.* 48. expresse concedunt, propter vitandam tam infamiam, quam scandalum, cessare obligationem huius præcepti. *Respondetur dubio.* Et certe cum communiter Doctores dicant, Sacerdotem, qui etiam ante consecrationem recordatur, se aliquid comedisse, non obligari ad discedendum ab altari, quando sine scandalo, aut infamiæ nota non potest, clare supponunt, posse propter vitandam infamiam communionem accipi à non ieiuno.

71. *Infamia.* Dices; ergo poterit etiam ob eamdem causam vitandi scandali, vel infamiæ celebrare Sacerdos absque vestibus sacris, vel pane azymo, cum hæc sint etiam præcepta positiua. *Respondeo* Respondeo, licèt formaliter consequentia sit bona, ratione tamen diuersæ materiæ posse negari; quia difficile est, contingere tale periculũ scandali, vel infamiæ in illo casu; imo scandalũ, vel infamia vera tunc erit, cum viderint aliquẽ absque vestibus sacris, vel fermentato celebrare. Nemo enim timere potest infamiam, eo quod, deficiente hostia, vel patena, non celebrat, sicut potest timère, quando prætextu cibi sumpti discedit ab altari, cum possint facile suspicari, vel ipsum scienter accessisse non ieiunũ ad celebrandũ, vel certe prætextum iliũ falsum esse, & reuerà discedere propter peccatum graue commissum, vel censuram, aut impedimentum aliquod; quod quidem periculum non ita facile est, quando omnes vident defectũ hostiæ, vel patenæ; qui defectus, cum sint externi, non relinquunt dubium de aliis defectibus magis occultis, qui sint causa non celebrandi.

Pro complemento duo breuiter aduertenda sunt. 72 *Duo aduertenda.* Primum est, facultatem communicandi absque ieiunio in mortis periculo non limitari ad ægrotũ, sed locum habere in iis etiam, qui iuste, vel iniuste interficiendi sunt, vel certe sunt in eiusmodi mortis periculo, nec possunt commodè expectare, vt sequẽti die ieiuni viaticum accipiant. Quæri autem potest, an Iudex obligetur ad differendam mortem delinquentis ob eam rationem, vt eras ieiunus communicet; Certum est, non teneri ad hoc Iudicem, quando commode non potest executio sententiæ differri; & multo minus, quando reus ex industria violauit ieiunium, vt ita vitam protraheret: cogeretur enim Iudex diu differre ea occasione, & daretur ansa reis impediendi rectum iustitiæ ordinem.

Addo, me non inuenire obligationem in Iudice 73. differendi executionem sententiæ ea de causa, vt ieiunus communicet, qui interficiendus est. *Addi potest superadicta* Nam licet ex charitate debeat non impedire, si commode possit, quod Sacramenta suscipiat, non tamen debet impedire, quod in eis suscipiendis vtatur dispensatione, & facultate, quâ in casu necessitatis vti potest; nec videtur agere contra præceptum, qui reducit aliquem ad casum necessitatis, in quo facultatem habet, & priuilegium aliter operandi, v.g. si aliquis habeat facultatem audiendi Missam domi in sacello priuato, quando non inuenit Missam in Ecclesia, possum ego etiam die festo nolle facere Sacrum in Ecclesia, & ita reducere eum ad casum, quo possit vti suo priuilegio. Clarius exemplum haberi potest in eodem damnato ad mortem. Potest enim contingere, quod habeat peccata reseruata, & censuras, à quibus absoluendus esset à Prælato post triduum venturo: Iudex tamen potest nolle exspectare, sed exequi hodie, vel eras sententiam; scit enim, quod in eo articulo positus poterit, deficiente Prælato, absolui ab inferiori. Sicut ergo potest Iudex reducere reum ad illum statum, in quo debeat vti facultate accipiendi absolutionem ab inferiori propter necessitatem: sic poterit reducere illum ad necessitatem, in qua vtatur facultate sumendi Eucharistiam absque ieiunio. Debet itaque reus seruare ieiunium, vt communicet ieiunus; eo tamen ieiunio violato, non video in iudice, secluso scandalo, obligationem differendi supplicium, vt communicet ieiunus.

Secundum, quod aduertere oportet, est, infirmum debere etiam, quando commode potest, seruare ieiunium ante viatici sumptionem: hoc tamen cum omni moderatione, & suauitate accipi debet; quare si periculum sit, ne vel moriatur, vel rationis vsum, aut corporis vires amittat, antequam possit eras ieiunus Eucharistiam sumere, communicandus est hodie non ieiunus. Item si Parochus hodie non potest commode Eucharistiam deferre, antequam infirmus comedat, vel bibat, dari poterit hora magis commoda, etiam post cibum: vnde non est reprehendendus vsus aliquorum Parochorum, qui vespere sero solent alicubi deferre viaticum: id enim faciunt, tum propter maiores occupationes, quibus matutino tempore solent in templo retineri, tum etiam, vt maiori cum decentia sacramentum deferatur, concurrentibus tunc facilius laicis, & rusticis ad illam actionem, quam diurno tempore quo singuli suis artibus, & functionibus occupantur: Minus etiam debet inter Regulares obligari Sacerdos aliquis ad dandum viaticum infirmo statim post mediã nocte, qua hora non potest id cũ debita solemnitate, aut absque incommodo regulariter præstari. 74. *Secundum quod notandum est.*

SECTIO IV.

Alij casus, in quibus licet absque ieiunio Eucharistiam accipere.

PRimus casus est, quando id necessarium est ad perficiendum, vel consummandum sacrificium, vt quando loco vini aquam apposuit in calice, & errorem aduertit post sumptam illam aquam: debet enim apponere iterum vinum cum aqua, & consecrare, ac sumere, ne maneat sacrificium imperfectum. Addunt aliqui, debere illum, quando gustu aquam percipit illam euomere, ne violet ieiunium necessarium. Hoc tamen merito ab aliis reiicitur; tum quia facile eiiceretur cum illa aqua particula hostiæ, quæ in calice erat; tum etiam; quia id absque magna indecentia fieri non posset: Eodem modo, si sacerdos post consecrationem recordetur, se non esse ieiunum, debet prosequi, vt consummet sacrificium. Denique, si post consecrationem sacerdos deficiat, debet ob eamdem rationem alius sacerdos substitui, qui etiam non ieiunus (si ieiunus haberi non possit) Missam absoluat, & sacrificium consummet. 75. *Primus casus est consummandi sacrificium.*

76. *Secundus si superfint reliquiæ post ablutionem.*

Secundus casus est, quando post calicis ablutionẽ sumptã inueniuntur reliquiæ; possunt enim à Sacerdote etiam post ablutionẽ sumi, eo quod pertineant ad cõplementum eiusdem sacrificij. Distingui autem solet inter particulas eiusdem sacrificij, & alias præcõsecratas in alia Missa, vt illæ possint, hæ non possint sumi post ablutionem. Ratio autẽ Caiet. quam late explicat & defendit Vasquez *disp.* 211. *c.* 5. ea est, quod scilicet sumptio illarum reliquiarum pertinet ad eamdem actionem, & sumptionem: sufficit autem, quod ieiunium præmittatur toti illi actioni, hoc est, quod sacerdos sit ieiunus, antequã incipiat illam actionem, licet non sit ieiunus ante singulas illius partes. Sic enim videmus, quod si particula hostiæ adhæreat calici vel palato, potest, sũpta ablutione, illã postea cum noua aqua traiicere. Hoc autem (inquit Vasquez) non habet locum in reliquiis antè consecratis, quia non pertinent ad idẽ sacrificium, neque ad eamdẽ actionem. Similiter non habet locum in laico, eo quod ad ipsum non pertineat consumere reliquias sacramenti; & ideo perceptio reliquiarum, & perceptio sacramenti non potest pro vna eademque actione reputari. Affert etiam idem Vasq. *n.* 49. exemplum ex feria sexta Parasceues, in qua particula hostiæ consecratæ accipitur simul cũ vino non consecrato; vnde necesse est, quod prius traiiciatur aliqua vini pars, atque ideo particula hostiæ accipiatur à non ieiuno. Quod etiam fatendum est, quando particula hostiæ calici adhærens sumitur cũ vino ablutionis, cuius aliquæ partes necessario traiiciuntur in stomachũ ante ipsã particulam; vnde in vtroque casu accipitur absque ieiunio.

Caietanus.

Vasquez.

77. *In hac ratione multa supponuntur falsa.*

In hac ratione aliqua sunt mihi difficilia. Primum falsum existimo: quod ieiunium solum præexigatur ante initium totius actionis, non vero ante singulas illius partes: alioquin enim non esset contra præceptum illius ieiunij, si Sacerdos post sumptã hostiam ante sumptionem sanguinis, vel etiam post sumptum sanguinem, antequam sumat primam ablutionem, in qua sunt adhuc multæ guttæ consecratæ, tunc, inquam, comederet tres ficus, vel aliquid aliud; iam enim accesserat ieiunus ad initium communionis. Deinde Laicus accipiens duas particulas consecratas, non communicat bis, sed semel, quia tota illa est vna actio, & tamen si post primam particulam biberet, non posset accipere secundam, eo quod iam non sit ieiunus: ergo non sufficit accessisse ieiunum ad initium illius actionis, sed requiritur continuatio ieiunij ante singulas partes illius actionis.

78. *Secundo displicet discrimen illud allatum.*

Secundo displicet discrimen inter particulas tunc, vel antea consecratas, quod sumptio harum, & non illarum possit pertinere ad eamdem actionem; & ideo hæ, non illæ possint accipi à sacerdote non amplius ieiuno: hoc, inquam, difficile est; quando enim sacerdos immediatè post sumptum sanguinem accipit particulas, quæ erant antea in pyxide, illa non est alia sumptio, sed eadem continuata; alioquin daret nouam gratiam sacramentalem, sicut dat sumptio noua in secunda Missa; imo non posset licite sacerdos per secundam sumptionem illas particulas accipere: hoc enim esset bis communicare eadem die: fatendum ergo est, pertinere ad eamdem actionem sumptionem illarum particularum, quæ erant præcõsecratæ. Vnde, si sufficeret ieiunium præuium ante initium illius actionis, posset, ex hoc capite sacerdos sumere illas particulas etiã post sumptã ablutionẽ.

79. *Tertio displicet quod supponit Vasquez.*

Tertio displicet, quod supponit Vasquez cum aliis, non seruari ieiunium, quando particula consecrata sumitur simul cum vino non consecrato, eo quod aliquæ partes vini deglutiantur ante ipsam particulam: Hoc, inquam, falsum existimo, & contra Ecclesiæ praxim, quæ in eo casu nullam agnoscit ieiunij violationem; primo, quia olim in Ecclesia Romana, quando dabatur Laicis communio sub vtraque specie, miscebantur species vini consecratę cum alio vino non consecrato, & dabatur omnibus de illo; vnde certum erat, singulos accipere aliquas partes non consecratas ante aliquas consecratas; quæ mixtæ erant cum illis partibus, quæ vltimo loco deglutiebantur: & tamen Ecclesia Romana non censebatur recedere à sua consuetudine non dandi communionem non ieiunis. Porro morem illum fuisse Romanæ Ecclesiæ miscendi species consecratas cum vino non consecrato ad communicandum populum, constat ex Ordine Romano *c.* 4. & fatetur ipse Vasquez supra *disp.* 195. *c.* 6. *n.* 64.

80. *Antiqua consuetudo adducendi pueros.*

Secundo scimus, olim fuisse etiam consuetudinem adducendi paruulos ad Ecclesiam, qui ieiuni consumerent reliquias consecratas, quas tamen dabant illis vino infusas, vt facilius eas deglutirent; vt constat ex Concilio Matisconensi 2. *c.* 6. his verbis: *Quæcumque reliquiæ Sacrificiorum post peractam Missam in Sacrario superfederint, quarta, vel sexta feria innocentes ab illo, cuius interest, ad Ecclesiam adducantur, & indicto eis ieiunio, easdem reliquias conspersas vino percipiant.* Non ergo æstimabatur violari ieiunium debitum, si aliqua vini pars ante aliquas particulas deglutiretur. Tertio, quando Sacerdos purificat pyxidẽ, solet post sumptum sanguinem vino abluere pyxidem, illudque vinum cum reliquiis illis in calicẽ mittit pro ablutione prima facienda, nec per hoc censetur accipere reliquias illas absque debito ieiunio. Denique, quando deferimus Eucharistiã ad ægrotũ, non pro viatico, sed ex deuotione in cubiculo cõmunicantem, solemus abluere postea pyxidẽ, eidẽq; ægroto aquã illã, vel vinũ pro ablutione dare absq; vllo scrupulo volãdi debitũ ieiuniũ. Supponimus enim, quæ per modũ vnius cum ipsa Eucharistia sumuntur, non violare ieiuniũ; quia non sumuntur ante, sed cum ipsamet Eucharistia.

81. *Fatetur quidem esse aliquod discrimen.* *Est tamen alia ratio discriminis.*

Ego itaque fateor in primis, discrimẽ aliquod esse inter particulas, vel reliquias tunc consecratas, & inter illas, quæ antea consecratæ fuerant, ita vt illas possit sumere Sacerdos etiam post ablutionem, dum est in altari, non vero istas, nisi per accidẽs, eo quod decenter seruari non possint. Ratio autem differentiæ non est, quod ad cõmunionẽ ieiunus accederet, sed quia eo ipso quod inchoauit sacrificium, siue ieiunus, siue non ieiunus (hoc enim parum refert, & idem erit, licet inchoauerit, sciens, vel ignorãs, non ieiunus) contraxit obligationem, atque adeo à fortiori facultatem consummandi idem sacrificium; & licet debeat conseruare se ieiunum ad consummandum sacrificium propter præceptum accedẽdi cum ieiunio, non tamen debet non consummare sacrificium, si ieiunium violetur; quia vnitas illius actionis sacrificandi petit. & à fortiori dat ius, vt, qui cœpit, perficiat, & consummet eam. Non ergo attenditur vnitas sumptionis; hæc enim in Laico non dat, vt post ablutionem accipiat secundam hostiam, licet hæc non sit communio noua, sed vna, & eadem cum præcedenti; sed attenditur vnitas actionis sacrificandi, quæ actio perfici, & consummari potest ab eodem. Consummatio autem non consistit in indiuisibili: nam licet ad perfectionem sacrificij sufficeret accipere vnam particulam hostiæ consecratæ, & aliquid etiam ex speciebus vini; Sacerdos tamen potens consummare illud sacrificium, eo ipso habet debitum consummandi accipiendo parum, vel multum, vel totum de materia consecrata; vnde qui ex iusta causa absque cõfessione celebrat, potest non solum sumere hostiã, sed alias etiam particulas

Consummatio non consistit in indiuisibili.

à ie

à se consecratas, nec tenetur eas reseruare, donec confiteatur: imo licet recordaretur de nouo peccati post sumptã dimidiam hostiam, non tenetur alterã dimidiam reseruare, licet cómode posset. Nec si recordaretur post sumptum sanguinem ante sumptas alias reliquias, vel fragmẽta, quæ maneant, debet ea (licet alias cómode posset) reseruare, vt ab alio statim ibi celebraturo, sumantur, sed potest ipse, contritione præmissa, si non sit in statu gratiæ, prosequi & consummare omnia, & eodem modo posset sumere aliquas particulas à se consecratas, quæ ex aliorum communione supersunt, quia totum hoc venit sub consúmatione illius sacrificij, ad quã habet ius, eo quod illud inceperit. Similiter, si recordetur post cõsecrationem, se non esse ieiunum, poterit sumere totam hostiam & alias particulas à se consecratas, licet eas commode seruare posset; ergo licet post sumptionem hostiæ videat se non esse ieiunum propter ablutionem acceptam, poterit accipere particulas à se consecratas, quia semper retinet idem ius cõsummandi omnino sacrificium à se inceptum, non obstante carentia ieiunij. Cur enim magis obstabit violatio ieiunij consequens, quam præcedens ad sumendam illam particulam, cum vtrobique sit eadem ratio consummandi omnino sacrificium.

82. *Instabis.* Dices, ergo Sacerdos poterit etiam finita Missa, & reuersus ad sacristiam consummare adhuc idem sacrificiũ, & sumere particulas, vel fragmenta, quæ remanent ex iis, quæ cõsecrauit. *Respondeo.* Respondeo, si fragmenta illa non possint cómode seruari, nec dari alteri Sacerdoti celebraturo, qui eas sumat, posse quidem ab eodem accipi propter reuerentiã sacramenti; aliàs non posse, quia iam cẽsetur finita prior actio: quare censeretur secunda cómunio contra præceptũ bis non communicandi eadẽ die. Censeretur etiam noua consummatio præcedentis sacrificij, seu oblatio ex præsanctificatis, sicut quando Sacerdos offerens feria sexta Parasceues ex præcõsecratis à se die præcedenti, adhuc censetur ponere, non secundam Missam, (quia illa non est Missa) sed nouam cõsummationẽ præcedentis sacrificij, qualem non potest etiam eadem die ponere, sed vnicam solum. Cæterum, dum est in altari, etiamsi per populi communionem diu interruperit, potest postea sumere particulas, quæ supersunt ex illo sacrificio, quia adhuc censetur perseuerare eadem actio, vt diximus.

83. *Infertur quid dicendum sit de particulis non consecratis.* Hinc infero, quod attinet ad particulas non consecratas in illa Missa, eamdem esse rationem de Sacerdote, & de Laico cõmunicante: vterq; enim debet esse ieiunus, quando illas accipit; vterque tamen potest eas simul cum ablutione sumere, licet ablutio quoad aliquam sui partẽ prius trahiciatur in stomachum, quàm aliquæ particulæ; id enim non est contra ieiunij debitum. Ratio autem est, quia ieiunij præceptum solum est, vt nihil comederimus, aut biberimus ante sumptionem Eucharistiæ; quod totum obseruatur, quando cum aqua, aut vino sumitur simul Eucharistia: tunc enim totũ illud ex ablutione, & particulis sumitur vnica sumptione; & ante illam sumptionem homo est ieiunus; ergo est vere ieiunus ante sumptionẽ Eucharistiæ: cum enim totum illud sumatur per modum vnius, tota etiam erit vnica sumptio, quam debet præcedere ieiunium, licet non præcedat singulas partes illius: sicut quando dabantur species vini consecrati mixtæ vino non consecrato, adhuc sumebatur à ieiunis; quia ante sumptionem illius potus mixti præcedebat ieiuniũ; & sicut in Parasceue sumitur à Sacerdote ieiuno particula hostiæ consecratæ infusa vino non consecrato; quia sumptio illius mixti præsupponit ieiunium.

84. Dices; quid ergo, si in officio illo Parasceues particula adhæreret calici, & maneret ibi, sumpto toto vino, posset ne adhuc sacerdos alio vino infuso illã sumere? Videtur enim consequenter ad supradicta non posse; quia in iis, quæ non sunt tunc consecrata, Sacerdos se habet sicut Laicus quoad debitum ieiunij ante sumptionem singularum particularum, quæ seorsum sumuntur: Laicus autem non posset post ablutionem sumere aliam particulam; quia iam non est ieiunus; ergo nec Sacerdos post ablutionem poterit sumere illam particulam. *Instabis.*

85. *Respondeo.* Respondeo tamen, quod posset, vel digito eam admouendo ad labium calicis, vel certe melius infuso denuo vino, eam sumere; Primo, propter reuerẽtiam debitam; non posset enim illa particula iam madefacta decenter ibi conseruari vsque ad diem sequẽtem, qua ab alio Sacerdote sumeretur. Secundo, quia licet ipse non consummet sacrificiũ præsens, sed hesternum à se, vel ab alio inceptum; vere tamen incepit iam consummare nunc illud Sacrificium, & succedit loco Sacerdotis, qui illud obtulit. Sicut autem per consecrationem acquirit ius consummãdi totum sacrificium, ita incipiendo sacerdotaliter consummare (quæ est actio proprie Sacerdotalis, vt suppono) acquirit ius ad consummandum totaliter, sicut si ipse tunc consecrasset, non obstante defectu ieiunij. Quoties enim redit ad complendum, & consummandum sacrificium, reassumit personam quam dimiserat, atque ideo sicut prius habebat ius ad consummandum totum, sic nunc reassumit idem ius, continuando eamdem actionem, quam reliquerat non omnino completam.

86. *Nec refert quod celebrãs sit alius Sacerdos.* Nec refert, quod sit alius Sacerdos celebrans illa die Parasceues ab eo, qui consecrauerat die præcedẽti: nam secundus Sacerdos succedit loco prioris, & facit vnum ministrum cum priori in ordine ad complendum illud sacrificium. Sicut quando post consecrationem moreretur, aut deficeret morbo superueniẽte Sacerdos, subrogatur alius, qui cõpleat, & hic quidem poterit eodem modo, sicut primus, sumere omnes reliquias, & particulas tunc consecratas, etiam post ablutionem; quia succedit loco prioris, qui id poterat, & habet ius consummãdi totum illud sacrificium. Vnde obiter aduerte, diuerso modo se habere Sacerdotem, quando in Missa sumit particulas consecratas, quæ ante erant in pyxide, vt illam purificet, ac quando sumit in Parasceue hostiã heri ab alio consecratam. Nam illa prior sumptio non est vllo modo actio Sacerdotalis, sed sumptio, qualis fieri posset à Laico; nec per illam completur, aut cõsummatur sacrificium; tunc enim solũ offert, & sacrificat, quod ipsemet consecrauit. At vero posterior est actio Sacerdotalis, per quam Sacerdos perficit holocaustum, & vltimo consummat victimam, sacrificando saltem completiue, vt infra videbimus agẽtes de sacrificio, quam actionem non posset Laicus exhibere; & ideo, deficiente Sacerdote post consecrationem, debet quæri alius Sacerdos, qui sumat Eucharistiam; quia sumptio illa non solum debet esse sacramentalis, sed Sacerdotalis, hoc est, completiua immolationis; quando autem sumit particulas, quæ sunt in pyxide, ab alio consecratas, non eo animo sumit, vt compleat sacrificium præcedens, nec potest licite eo animo sumere; quia iam offerret saltem inadæquate duo sacrificia; vnde neq; etiam si sumeret hodie in Missa particulas à se ipso altera hebdomada consecratas, posset eas sumere animo consummandi sacrificium præcedens, quia iam offerret saltem completiue aliud sacrificium distinctum ab illo hodierno. Vides ergo differẽtiam inter illas sumptiones; vnde oritur, quod altera possit, altera non possit fieri post sumptã ablutionem;

Notandum. Quomodo in vna sumptio si sit actio sacerdotalis, secus alia.

5. Luc. 22. 1. Cor. 11. *Secundus locus.*

Secundus locus est *Luc.22.* & *1.ad Cor.11. Hoc facite in meam commemorationem*, in quibus continetur præceptum Christi non solum ad Apostolos præsentes, sed ad nos omnes, faciendi id, quod ibi factum erat. Cum ergo ibi non solum facta fuerit consecratio, & oblatio à Christo, sed etiam sumptio ab Apostolis non sacrificantibus, consequens est, vt eiusmodi etiã sũptio præcepta fuerit à Christo mandãte fieri in Ecclesia id totũ, quod tunc factũ fuerat.

6. *Responderi potest ex Caietano.*

Respõderi primo potest ex Caietano in præsenti, *art.11.* in illis verbis non contineri præceptum sumendi Eucharistiam, sed sumendi eam in memoriam passionis Christi, hoc est, commemorandi Christi passionem, si Eucharistiam sumimus; quem solum sensum videtur exprimere Ecclesia in Canone, dum illa verba paulo aliter profert: *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.*

7. *Hæc responsio refellitur.* Concil. Trident. *Primo.*

Hæc tamen responsio refellitur primo ex Trid. *sess.13.c.2.* vbi ex illis verbis dicitur, quod Christus *illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suamque annuntiare mortem donec ad iudicandum veniat.* Quod quidem ipsa Christi verba satis exprimunt: nam qui præcipit, vt fiat aliquod festum in memoriam, vel honorem alicuius sancti non præcipit solum conditionate, quod scilicet, si fiat, fiat in memoriam illius sancti, sed præcipit absolute, quod fiat. Secundo, quia si præceptum solum esset conditionatum, non esset præceptum etiam Sacerdotibus offerendi absolute hoc sacrificium, sed solum conditionem, si offerant, offerendi in memoriam Christi. *Secundo.* *Tertio.* Tertio, quia in hoc casu non potuit aliter præcipi illa commemoratio passionis, nisi præcipiendo ipsam sumptionem: nam qui sumit, non debet habere actum reflexum, quo ordinet illam sumptionem ad commemorandam Christi passionem: imo regulariter rustici, omnes & indocti hoc ignorant, sed satisfaciunt sumendo ipsum sacramentum, cuius sumptionem Christus instituit, & ordinauit ad significandam, & repræsentandam suam passionem; vel nullum ergo præceptum imposuit, vel fuit præceptum sumendi sacramentum. Nec oportet, quod Ecclesia totius præcepti vim exprimeret in Canone, in quo solum voluit excitare fideles ad recordationem passionis Christi; & ad hoc sufficit illa sensus conditionatus, quem etiam expressit Paulus, cum dixit; *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicẽ bibetis, mortem Domini annũciabitis.*

8. *Secundo respondent alij.*

Secundo respondent alij, præceptum illud impositum fuisse Apostolis, & Sacerdotibus faciendi, quod Christus fecit, scilicet, offerẽdo, consecrando, & sumendo; quem sensum videtur etiam expressisse Ecclesia in Missa corporis Christi in illis verbis: *Quod in cœna Christus gessit, faciendum hoc expressit in sui memoriam.* Habent ergo præceptum Christi Sacerdotes consecrandi, vt alij accipiant, si velint; non tamen habent alij præceptum accipiendi: sicut etiam Episcopus habet obligationem consecrandi Chrisma, & Oleum pro sacramentis Confirmationis, & Extremæ-vnctionis, licet alij non habeant præceptum suscipiendi ea sacramenta.

9. *Hæc responsio reiicitur.*

Hæc etiam responsio reiicitur, primo, quia ad illos omnes dirigitur illud præceptum, qui sumptione ipsa commemorare possunt Christi passionem; hæc enim commemoratio non habetur, nisi ex illis Christi verbis: ergo illi soli possunt commemorare passionem, ad quos verba illa diriguntur. Possunt autem, & de facto commemorant non solum Sacerdotes, sed etiam Laici sumentes, vt testatur Paulus verbis supra adductis, *Quotiescũq; mãducabitis panẽ hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis*, quæ vniuersalia sunt, & ad omnes fideles dirigebantur; ergo verba etiam illa, *Hoc facite in meam commemorationem*, non ad solos Sacerdotes, sed ad omnes fideles diriguntur; non tamen eodẽ modo ad omnes, sed iuxta munus singulorũ, scilicet, vt illam actionẽ, provt ad singulos spectat, singuli facere debeant, Sacerdotes offerendo, consecrando, sumendo; Laici vero sumendo, vtrique in memoriam Christi.

10. *Additur ratio desumpta ex ipsa institutione.*

Addere denique possumus rationem desumptã ex ipsa institutione, qua hoc sacramentum institutũ est per modũ cibi, & potus: nam sicut cibus necessarius est ad conseruandam vitam materialem, quia medio cibo reparamus id, quod continua caloris actione deperdimus: sic cibus sacramẽtalis necessarius est ad reparandum id, quod continua fomitis operatione debilitatur. Sic enim Baptismus etiam, & Pœnitentia necessitatem afferunt, quia ille generationem, hæc curationem à lethali vulnere, vel morbo significant; quæ vtraque necessaria est ad vitam, illa omnibus, hæc lapsis; & lethaliter vulneratis: non est autẽ minus necessarius cibus ad eandẽ vitam conseruandã; ergo ipsa institutio sacramenti, quod esset cibus in vita spirituali, indicauit non esse sacramentũ liberũ, sed necessarium; sicut nec cibus corporeus est ex iis, quorũ vsum liberũ nobis natura reliquit. Quam necessitatem Confirmatio, vel Extrema-vnctio non ostẽdunt, quia illa solum significat vnctionẽ vtilem quidem ad melius luctandum, non tamen omnino necessariam ad luctam; hæc vero significat quidem medicinam, non tamen necessariã per se ad sanitatẽ, sed vtilem ad eamdem sanitatem confirmandam, & tollendas reliquias morbi præteriti, quæ omnia non arguunt necessitatẽ simpliciter, sicut arguitur in cibo, sine quo vita conseruari non potest; quam analogiã significasse videtur Christus illis verbis: *Nisi manducaueritis carnẽ Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quia vero hæc cibi necessitas ad vitam spiritualem cõseruandam non poterat oriri ex natura vitæ spiritualis, sicut necessitas cibi corporei oritur ex natura vitæ corporeæ, oportuit, vt aliunde, & ab extrinseco oriretur, scilicet ex præcepto Christi, sine quo non esset necessarium hoc sacramentum ad conseruandã vitam spiritualẽ; nam gratia habitualis semel accepta conseruatur, quamdiu non expellitur per peccatum mortale, & affert secum ex lege Dei auxilia, quibus vitari possit per longum tempus omne peccatum mortale: quare si non fuisset præceptum huius sacramenti sumẽdi, non imitaretur cibum corporeum in necessitate suæ manducationis ad conseruandam vitam. Vt ergo esset cibus necessarius ad vitam, debuit institui cum obligatione, & præcepto; quo præcepto posito, iam est ita necessarius ad vitæ cõseruationem, vt sine ipso in re, vel in voto vita spiritualis cõseruari non possit. Quamuis ergo totum hoc non arguat in Eucharistia necessitatẽ medij ad salutem, vel etiam ad perseuerantiam, aut ad cõseruationem gratiæ, vt probauimus supra *disp.3. sect.2.* arguunt tamen necessitatem præcepti, quæ sufficit ad hoc, vt cibus hic non sit minus necessarius in vita spirituali, quam cibus corporeus ad vitam materialem.

11.

12. *Restat difficultas ex verbis Christi.*

Restat difficultas communis contra hanc sententiam ex eisdem Christi verbis, ex quibus Eucharistiæ necessitatem probauimus; quæ quidem, si aliquid probant, videntur probare obligationem, & necessitatem sumendi vtramque speciem; de vtraque enim dixit, *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis & biberitis, eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; ergo vel concedendum est præceptum vtriusque speciei, vel negandum est præceptum alterius.

13. *Explicatur*

Omissis variis interpretationibus, & responsionib⁹, quę videri possunt apud Doctores infra *art.12.* dum probant,

[illegible]

Conc. Trid.

[illegible]

14.

[illegible]

15. Reſpondetur.

Reſpondetur [illegible]

SECTIO II.

Quas perſonas, & quando obliget hoc Divinum præceptum.

16. De parvulis & amentibus non eſt dubium. Conc. Trid.

De parvulis & amentibus, qui nunquam habuerunt uſum rationis, certum eſt, non obligari hoc præcepto, ut definitur in Trid. ſeſſ. 21. c. 4. & can. 4. [illegible]

Difficultas [illegible]

...ctus Religionis; quia alia est obligatio ingrediendi Religionem alia non ingrediendi, quæ Religionis statum habet, ad quas per illud primum non obligant immediate.

17 Contrarium tamen Suarez docet contra Soncinam, præceptum Eucharistiæ diuinum non obligare, neque illos parvulos qui baptizati sunt contra illud, qui non possunt per Baptismum petere ipsum Eucharistiæ Sacramentum, neque contra hoc præceptum quia licet ad ea implenda non sint capaces, habent tamen habitum ad illa implenda, quia habent habitum fidei, per quem possunt illud implere, si ad usum rationis perueniant. Sed hæc ratio non videtur sufficiens, quia ea præcepta solum obligant illos qui habent actum, ad quem præceptum illud determinat, ut patet de præcepto Charitatis, quod non obligat illos qui habent habitum Charitatis, nisi quando tempus postulat actum Charitatis, ut patet de præcepto Eucharistiæ, quod non obligat illos qui habent habitum Eucharistiæ, nisi quando tempus postulat actum Eucharistiæ, ut patet de præcepto Pœnitentiæ, quod non obligat illos qui habent habitum Pœnitentiæ, nisi quando peccant mortaliter, quia tunc habent actum, ad quem præceptum illud determinat. Ergo licet parvuli habeant habitum fidei, per quem possunt implere præceptum Eucharistiæ, quando ad usum rationis perueniunt, non tamen obligantur illud implere, nisi quando tempus postulat actum Eucharistiæ, quia tunc habent actum, ad quem præceptum illud determinat. Et hoc modo explicant quidam magnum placitum illius Concilii Florentini, quod dicit, quod parvuli obligantur ad Communionem Eucharistiæ, quando perueniunt ad annos discretionis, quia tunc habent actum, ad quem præceptum illud determinat. Et hoc modo explicant quidam magnum placitum illius Concilii Florentini, quod dicit, quod parvuli obligantur ad Communionem Eucharistiæ, quando perueniunt ad annos discretionis, quia tunc habent actum, ad quem præceptum illud determinat. Et hoc modo explicant quidam magnum placitum illius Concilii Florentini, quod dicit, quod parvuli obligantur ad Communionem Eucharistiæ, quando perueniunt ad annos discretionis, quia tunc habent actum, ad quem præceptum illud determinat.

Quæritur primò, Catechumenus teneatur ex lege diuina sumere primam Eucharistiæ, ut per illud sacramentum Baptismi præceptum Diuinum de illo suscipiendo impleatur? Negant plures, quia per illud præceptum Baptismi non obligatur ad alia præcepta, quæ non sunt necessaria ad salutem, sed tantum ad illa, quæ sunt necessaria ad salutem, quia ea præcepta ad determinata tempora obligant, quæ sunt necessaria ad salutem, ut præceptum Charitatis, quod obligat omnes ad habendum actum Charitatis, quia est necessarius ad salutem, non obligat illos qui habent habitum Charitatis, nisi quando tempus postulat actum Charitatis, ut patet de præcepto Pœnitentiæ, quod non obligat illos qui habent habitum Pœnitentiæ, nisi quando peccant mortaliter, quia tunc habent actum, ad quem præceptum illud determinat. Et hoc modo explicant quidam magnum placitum illius Concilii Florentini, quod dicit, quod parvuli obligantur ad Communionem Eucharistiæ, quando perueniunt ad annos discretionis, quia tunc habent actum, ad quem præceptum illud determinat. Et hoc modo explicant quidam magnum placitum illius Concilii Florentini, quod dicit, quod parvuli obligantur ad Communionem Eucharistiæ, quando perueniunt ad annos discretionis, quia tunc habent actum, ad quem præceptum illud determinat. Et hoc modo explicant quidam magnum placitum illius Concilii Florentini, quod dicit, quod parvuli obligantur ad Communionem Eucharistiæ, quando perueniunt ad annos discretionis, quia tunc habent actum, ad quem præceptum illud determinat.

vero,si homo non erat vere infirmus, etiamsi esset in gratia,non fuisset vnctio sacramentalis,quia subiectum non erat capax Sacramenti Vnctionis,quod non significat,nisi in ordine ad subiectum grauiter ægrotans.Sic ergo sumptio Eucharistiæ,licet sit Sacramentalis peccatori baptizato, non tamen erit talis homini non baptizato; atque ideo non sufficiet ad implendum præceptum Diuinum.

22 *Confirmatur secundo.* Confirmatur secundo,quia ipsum Sacramentum Eucharistiæ si sumatur absque intentione, vel ab ignorante,illam esse hostiam consecratam; non satisfit præcepto per illam sumptionem, sed debet iterum sumi, quia illa prior sumptio non fuit Sacramẽtalis,nec instituta à Christo,sed sola sumptio humana; ergo nec sumptio hominis non baptizati satisfiet præcepto,cum non magis fuerit instituta à Christo illa sumptio, quam illa alia non voluntaria.Quando vero sumptio est voluntaria,licet sit in peccato, satisfacit præcepto; quia licet non sit vtilis ad finem intentum, scilicet ad augmentum gratiæ,hoc non obstat:finis enim præcepti non percipitur,sed sola substantia rei. Quare sicut præceptũ orandi, vel ieiunandi, & similia implentur per actiones malas,peccaminosas, & inutiles, hic, & nunc ad finem præcepti:sic præceptum communionis impleri poterit per communionem, quæ propter obicem non solum non augeat gratiam, sed adiiciat nouum impedimentum gratiæ propter nouum peccatum sacrificij:iam enim ponitur tota substantia præcepta,scilicet communio,& sumptio Sacramentalis corporis Christi, quod tamen non poneretur, quando homo non esset baptizatus.

23 *Instantia.* Dicet aliquis, præceptum Diuinum Confessionis non impleretur sufficienter per sacramentum Pœnitentiæ validum,& informe,si per illud postea, ablato obice,non daretur effectus remissionis peccatorum,sed deberet pœnitens iterum eadem peccata confiteri ad obtinendam eorum remissionem in foro Sacramentali; inde enim probari solet, quod illud Sacramentum habeat effectum, ablato obice; quia alioquin deberet postea repeti confessio eorumdem peccatorum:ergo non satisfit præcepto Sacramenti recipiendi, quando inutiliter recipitur:cum ergo Eucharistia in mortali suscepta non conferat suum effectum,postea ablato obice, vt diximus *disp.9. de Sacramentis in communi sect.6.* consequens est, vt per eiusmodi communionem non satisfiat sufficienter præcepto Communionis.

24 *Respondeo.* Respondetur negando antecedens, quod in rigore loquendo falsum est:nam tunc etiam satisfieret per illam Confessionem præcepto Diuino:nec probari debet effectus ipsius,ablato obice, ex eo, quod alioquin haberet homo obligationem iterũ confitendi, sed potius ex eo,quod non haberet homo obligationem iterum confitendi;atque adeo illa peccata non remitterentur in foro Sacramentali,sed per meram contritionem:quod quia absurdũ est,consequens est,quod,ablato obice, illa peccata remitti debeant ex vi Sacramenti præteriti. Sic etiam per Baptismum validum, & informe satisfieret præcepto Baptismi;nec deberet, aut posset iterum suscipi,licet non daret suum effectum, ablato obice;quia tamen absurdum est, quod homo iustificaretur ab originali aliunde, quam per Baptismũ in re,vel in voto,hinc fit,quod debeamus concedere effectum baptismo præcedenti,postquam auferatur obex.Ratio autem est,quia Baptismus, & Pœnitentia sunt sacramenta necessaria,non solum necessitate præcepti,sed medij; quare eorum effectus haberi non potest nisi per ipsa,in re, vel in voto: Eucharistia autem solum est necessaria necessitate præcepti.Cæterum in omnibus iis verum est, quod præcepto præcise Sacramenti suscipiendi satisfiat per susceptionem Sacramenti validi, etiamsi nec tunc,nec postea conferat suum effectum.

Quando obliget hoc præceptum Diuinum.

25 *Quæritur de tempore.* Circa tempus, quo obligat hoc præceptum Diuinum, distinguendum est de obligatione per se, vel per accidens:nam per accidens obligari potest homo ex natura rei ad communionem,quando iudicat illud medium necessarium ad resistendum alicui tentationi graui,vel ad non peccandum moraliter:de quo non est specialis difficultas, cum sit eadem ratio de hac,& de aliis materiis. *Sententiæ aliquorum.* Loquendo itaque de obligatione per se, & formali; inter eos, qui præceptum Diuinum admittunt,aliqui dicunt, obligare solum semel in vita;Caietanus, Ledesma, Victoria, Paludanus, quos affert Suarez *disp.69. sect.3.* Vnde inferunt, si aliquis iam semel in vita communicauit; non obligari præcepto Diuino in articulo mortis. Fundamentum præcipuum est, quia præceptum affirmatiuum per vnum actum sufficienter obseruatur.

26 Alij dicunt pro tempore mortis non esse specialem obligationem ex hoc præcepto Diuino.Ita Bonauentura, Syluester, Armilla apud eumdem Suarez ibidem §. *Dico primo.* Aliqui vero dicunt, dari obligationem ex consuetudine, vel præcepto Ecclesiæ:alij denique dicunt,secluso scandalo, & contemptu, non esse obligationem sub mortali.

27 *Communis & vera sententia.* Communis sententia, præsertim hoc tempore, & verior,duo dicit:primum,dari ex Diuino præcepto obligationem accipiendi pluries in vita hoc Sacramentum: secundum, dari specialem obligationem accipiendi in articulo mortis. Vtramque partem docent plures, quos sequuntur Suarez *vbi supra*;Vasquez *disp.214. c.2. & 3.*& alij Recentiores.Prima pars,(omissis rationibus minus efficacibus)probari videtur potissime ex ipsa institutione huius Sacramenti,quod institutum est per modum cibi ad nutriendam spiritualiter animam; ex qua institutione intulimus supra necessitatem ex præcepto;quia cibus necessarius est ad conseruandam vitam; ex eodem autem capite probari videtur obligatio pluries sumẽdi Eucharistiam;quia necessitas cibi non est comedendi semel, sed comestionis repetitæ, eo quod necessarius sit ad reparandũ, & resarciendum id,quod continua actione caloris naturalis deperdimus.Si ergo Eucharistia necessaria est ex præcepto,vt cibus; erit necessaria eius repetita sũptio; quia instituta est ad reparandum id, quod continua fomitis impugnatione deperditur, & debilitatur. Sicut ergo ex ipsa institutione potuit colligi obligatio simpliciter; potuit etiam colligi talis obligatio ad communionem non vnicam, sed repetitam. *Suarez. Vasquez. Probatur. potissime.* *Accedit vsus Ecclesiæ.* Accedit vsus Ecclesiæ, quæ semper procurauit, vt hoc sacramentum à fidelibus sæpe sumeretur,eos cogendo, si quando negligentiores essent:quod tamen in aliis Sacramentis, quorum vsum Christus non præcepit, Ecclesia nunquam fecit, nec obligauit ad sacramentum accipiendum, quod Christus libertati singulorum reliquit;agnouit ergo Ecclesia in hoc sacramento obligationem illud sæpius accipiendi.

28 *Hinc oritur dubium alterum.* Hinc oritur dubium, quoties debet accipi ex præcepto Christi, præciso omni alio Ecclesiastico præcepto? Aliqui dicunt,tertio saltem, vel quarto anno; ita Suarez; & alij. Melius alij, Christum non determinasse tempus, sed reliquisse determinandum ab Ecclesia, quando fidelium negligentia id exigeret. Possumus autem hoc ipsum (ne fortasse

fortasse gratis videatur dici (ex ipsa sacramenti institutione colligere. Cum enim ita fuerit institutum , vt fideles in eius vsu debeant omnino à propriis Pastoribus dependere,*quibus sic congruit , vt sumant , & dent cæteris* ; frustra videretur præceptum dirigi ad subditos,cum ipsi non possent sibi Eucharistiam accipere ; sed debuit ad Pastores dirigi,vt ipsi cogerent subditos ad hoc sacramentum suscipiendum , quando necessarium iudicaretur.Necessitas quippe huius cibi ad reparandas vires spirituales duplex potest esse,vt supra diximus. Altera per accidens,& extraordinaria,ac peculiaris aliquorum;& hanc quidem singuli debent apud se examinare,& proponere Pastori,vt ab eo accipiant cibum necessarium: altera vero est communis, & ordinaria , cuius quidem examen,& iudicium non tam debuit subditis,quam Pastoribus committi: parum enim referret subditi iudicium , si Pastores aliter sentirent;è contra vero si Pastores iudicant talem vsum , & frequentiam expedire,licet subditi dissentiant,possunt eos cogere , & ita Eucharistiæ frequentia debita obtinebitur.Debuit ergo præceptum hoc magis directe ad Pastores dirigi,qui actiue se habent inuitando , vocando,cogendo , quando oportet,ad hoc sacramentum;quàm ad subditos,qui habent se quasi passiue accipiendo illud,quod à Pastoribus datur. Accedente autem Ecclesiæ præcepto,& determinatione,iam fideles tenentur ex Diuino præcepto,quod licet eis non determinaret tempus,obligabat ad talem frequentiam qualem Pastores determinarent.

29 *Hanc frequentiã non semper eodem modo Ecclesia determinauit.* Vasquez. S. Thom.

Hanc autem frequentiam non semper eodem modo Ecclesia determinauit , sed variam iuxta diuersam temporis,& deuotionis exigentiam. Multi dicunt,in primitiua Ecclesia præceptum fuisse quotidie communicandi ; quod manifestum esse affirmat Vasquez *in præsenti c.*3.*n.*21.& videtur concedi à S.Thoma *hac q.*80.*art.*10.*ad* 5.Sed re vera licet vsus fuerit quotidie communicandi,præceptum tamen obligans omnes sub mortali ad quotidianam communionem nec sufficienter probatur,nec facile credi potest.Vix enim Sacerdoti posset tale præceptum imponi quotidie celebrandi;quomodo omnibus fidelibus in vniuersum præciperetur nulla prorsus die à communione abstinere.

30 *Loca & decreta adducta non id probant.* Anaclet.

Nec loca,aut decreta , quæ adducuntur,id probant.Primũ,& præcipuum est Anacleti Papæ,quod refertur in cap. *Episcopus* 59. de consecrat. *dist* 1. vbi sic dicitur,*Peracta autem consecratione , omnes communicent qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus.*Sed ibi non est sermo de omnibus,sed de solis ministris , qui Episcopo solemniter celebranti assistunt,vt constat clare ex ipso textu: in quo etiam sensu intelligi debent verba, quæ sunt in cap. *Peracta* 10.de consecrat.dist.2. *Peracta*,inquit, *consecratione,omnes communicent,qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & Apostoli instituerunt,& sancta Romana tenet Ecclesia.* Qui textus olim in Decreto tribuebatur Calixto Papæ, sed falsò;quia est Anacleti , & idem cum illo alio supra citato cuius verba hic iterum repetita sunt,vt notatur in emendatioribus Decretis;quare ibi in Summario notatur,sermonem esse de ministro altaris: debuisset addi , de ministro altaris , qui ministrat Episcopo solemniter celebranti; de his enim loquitur Anaclerus.

31 *Ab aliis affertur Conc. Antioch.* Concil. Antiochenum. *Reiicitur.*

Affertur ab aliis Concil. Antiochenum *Can.*2. vbi sic dicitur , *Omnes,qui ingrediuntur Ecclesiam Dei,& Scripturas sacras audiunt,nec communicant in oratione cum populo,sed pro quadam intemperantia se à perceptione sanctæ communionis auertunt,hi de Ecclesia remouendi sunt*, &c. Verum cum Concilium hoc celebratũ fuerit sub Iulio Papa , qui sedit centum annis post Fabianum , à quo obligatio tota ad tres communiones in anno reducta fuerat, non poterat supponere obligationem quotidie communicandi.Loquitur autem de iis,qui propter depraua tam opinionem , aut insolentiam tenebant communionem cum aliis accipere. Nam verbum illud, *pro quadam intemperantia* , aliæ versiones clarius explicant hoc modo: *Eucharistiæ participationem propter aliquam insolentiam auersatur.*Alia vero versio sic habet, *auersantur etiam sanctam assumptionem Dominici sacramenti secundum aliquam propriam disciplinam*: & ideo merito ab Ecclesia expelli iubentur.

32 Can Apost. *Affertur alius Can. decimus Apost.*

Tertio affertur,communiter Can.10. Apostolorum , vbi sic dicitur: *Omnes fideles,qui ingrediuntur Ecclesiam ,& Scripturas audiunt , non autem perseuerant in oratione,nec sanctam communionem percipiunt,velut inquietudines Ecclesiæ commouentes,conuenit communione priuari.* Cæterum ex illo Canone in primis non habetur obligatio vniuersalis communionis quotidianæ,sed ad summum,tunc quando volebant Missæ assistere , & Scripturas audire;ad quod certe non omnes quotidie tenebantur. Deinde verba illius Canonis paulo aliter leguntur apud Gratianum in cap.*Omnes fideles* 62. de consecrat. *dist.* 1. vbi sic dicitur, *Omnes fideles, qui conueniunt in solemnitatibus sacris ad Ecclesiam,*&c.Vnde Glossa ibi verbo *percipiunt*, explicat de *tempore deputato*,cum sermo sit de Festis solemnioribus.Tertio apud Martinum Bracharens.*in Decretis collectis num.*83.aliter legitur: *Si quis intrat in Ecclesiam Dei,& sacras Scripturas audit,& pro luxuria sua auertit se à communione sacramenti,* &c.Denique aduerte , ibi pœnam non tam imponi, quia non communicarent,quam propter inquietudinem,vel (vt habet alia lectio) propter confusionem,quam afferunt , hoc est , propter scandalum, quod sua singularitate dabant , dum aliis omnibus communicantibus,ipsi recedebant à communione; quod quidem debuerant præcauere non accedendo,quando communicare non volebant. Meritò ergo Suarez *dicta sect.*3.*& disp.*70.*sect.*2. *in principio*,dicit,probabilissimum esse , quod nunquam fideles obligati fuerunt ad quotidie communicandum.Hoc certum est,refrigescente fidelium deuotione,præceptum fuisse à Fabiano Papa ter in anno, scilicet in Paschate,Natali Domini,& Pentecoste,vt constat ex cap. *Etiamsi non frequentius* , de consecrat. *distinct.* 2. quod confirmatum fuit in Conc. Agathensi *Can.*18.& in Concil.Turonensi sub Carolo Magno.*c.*50.Denique Innocentius III.in Concil. Lateranensi præcipit communionem annuam in Paschate;vt habetur in cap. *Omnis vtriusque sexus*.de pœnit.& remiss.quod hodie ex obligatione seruatur.

Ex illo tamẽ non habetur obligatio vniuersalis

Gratianus

Martinus Bracharens.

Suarez.

Concil. Agathens. Conc. Tur. Innoc. III.

33. *Secunda conclusionis pars ab aliquibus probatur.*

Secunda conclusionis pars, quod scilicet præceptum Diuinum obliget peculiariter in mortis articulo,probatur ab aliquibus ; quia Ecclesia nunquã negat Viaticum etiam excommunicatis ; ergo ideo quia non potest dispensare in præcepto Diuino obligante ad illud suscipiendum.Sed hoc argumentum non est efficax,quia Ecclesia potest,& aliquando priuauit aliquos Viatico in pœnam delictorum, licet raro id fieri debeat;vt fatetur Suarez *sect.* 3. *in fine* ; & Vasques *disp.*214.*n.*19.Adde, etiam de iure Diuino esse obligationem pluries communicandi in vita ; & tamen Ecclesia priuat aliquos Eucharistia per totam vitam.

Hoc argumentum reiicitur.

34. Cõc. Nicen.

Melius probatur ex Conc.Niceno,*Can.*13. relato in

intra illam diem recitetur: præceptum enim non est de recitatione post meridiem, sed de recitatione intra illam diem; ergo posita recitatione intra illam diem, non violatur præceptum. Vnde quotiescumque eiusmodi leges, aut præcepta sunt transacta iam aliqua parte temporis, intra quod præcipitur opus, includunt conditionem aliquam implicitam, *si non sit iam factum illud opus*, v.g. si præcipiatur hodie audire Missam, & obseruare festum; intelligitur, si non est iam hodie audita: si præcipiatur Confessio singulis annis, subintelligitur, facienda hoc anno præsenti, si non sit iam hoc anno facta. Sic debuit intelligi præceptum annuæ Confessionis in Concilio Lateranensis editum, quod quidem Concilium celebratum fuit mense Nouembri *anno* 1215. Quare qui illo anno semel, aut sæpius confessus fuisset, non est credibile, quod obligaretur ad iterum confitendum ante finem anni. Ratio autem est, quia huiusmodi leges, & præcepta solum intendunt, quod singulis annis aut diebus, tale opus ponatur à parte rei, seu quod non transeat illud tempus absque tali operatione intra illud posita: hoc autem habetur, quando opus positum est intra illud tempus: ergo ita satisfactum est præcepto, vt ad nihil amplius obliget. Sic ergo in nostro casu dici potest, quod præceptum accipiendi Eucharistiam in mortis articulo solum obliget ad accipiendum illam paulo ante mortem, seu quod non moriatur homo absque Eucharistia proxime accepta: hoc autem totum habetur, licet aliquis morbum, aut periculum nondum incurrerit: nam re vera sacramentum acceptum est paulo ante mortem; nec moritur homo absque Eucharistia proxime suscepta: ergo licet nondum incepisset obligatio, potuit præcepto satisfieri.

Ratio est.

40 *Probatur secundo.*

Probatur secundo hoc ipsum, quia si aliquis ex reuelatione sciret, se cras repente moriturum, vel occidendum absque oportunitate accipiendi sacramenta, obligaretur iam hodie ad illa accipienda: quid enim refert mortem obeundam scire à iudice, vel à Deo? Cum ergo obligetur ad Eucharistiam accipiendam, qui præmonetur à iudice de morte crastina, non est cur non obligetur, quando præmoneretur à Deo. Incipit ergo re ipsa obligatio, antequam vulnus vel morbus adueniat, licet propter nostram ignorantiam excusemur: atque ideo communio tunc facta re ipsa fuit intra tempus, quo iam præceptum obligabat, licet ignoraretur: præceptum enim est de communione paulo ante mortem præmittenda.

41 *Obiicit Vasquez. Respondetur.*

Sed contra hoc arguit Vasquez primo, quia si ante articulum mortis potest satisfieri huic præcepto, non apparet, cur non sufficeret communio longius à periculo distans. Respondetur, rationem esse, quia communio debet esse tempore mortis: tempus autem mortis sicut non est ipsa sola dies, sic nec totus annus præcedens, sed debet moraliter computari iuxta humanam apprehensionem, & consuetudinem, qua ea omnia, quæ proxime facta sunt dicuntur facta mortis tempore: sic enim Cœna, & institutio huius sacramenti dicitur facta à Christo mortis tempore, & in fine vitæ, licet vulnera, aut comprehensio nondum venissent.

42 *Obiicit secundo.*

Obiicit secundo, quia si satisfacit præcepto per communionem hesternam ante initium morbi; ergo hodie non potest accipere viaticum non ieiunus; quia solum propter præceptum Diuinum viatici sumendi potest accipi absque ieiunio. Consequens autem est falsum; quia in eo casu omnes etiam absque ieiunio accipiunt viaticum: ergo non fuit satisfactum per priorem communionem.

Retorquetur facile hoc argumentum.

Hoc argumentum retorqueri potest facile; quia si non potest accipi viaticum absque ieiunio ab eo, qui iam satisfecit præcepto; ergo ægrotus, qui in eadem ægritudine sæpius communicauit ex deuotione, non potest iam morti proximus accipere viaticum absque ieiunio: nam multo ante, & fere ab initio incipit morbus esse periculosus, & per re quælibet communio accepta postquam cœpit periculum, satisfacit præcepto, etiamsi fiat absque intentione viatici: & tamen praxis omnium Religiosorum hæc est, vt, durante infirmitate, sæpius communicent; postea vero, instante iam morte datur illis viaticum etiam non ieiunis; quam praxim non potuit P. Vasquez ignorare, cum omnes infirmi in nostra Societate debeant ex Regula singulis hebdomadis communicare: vnde sæpe accipiunt viaticum die sequenti post vltimam communionem, quam quidem acceperunt in eodem morbo iam periculoso, licet non ita proximi morti. Vel debemus ergo damnare praxim piorum; vel fateri, quod potest accipere viaticum non ieiunus ille, qui in rigore non obligatur ad communionem, eo quod satisfecerit iam Diuino præcepto communicandi in fine vitæ. Neque enim dispensatur in ieiunio solum propter obligationem Diuini præcepti, sed etiam propter maiorem necessitatem, & propter maiorem consolationem moribundi, cui Ecclesia pia mater indulget, vt ad hunc finem, & ex intentione muniendi se, & præparandi ad viam, possit semel communicare etiam non ieiunus.

43 *Vltimo arguit Vasq.*

Vltimo arguit Vasquez; quia si obligatio huius præcepti incipit ante ægritudinem, ergo si aliquis sciret ex reuelatione, quod sequenti die debet incurrere morbum periculosum, obligatur ad accipiendum hodie viaticum, nec potest amplius differre; quod tamen videtur aperte falsum. Hoc etiam argumentum retorqueri potest; quia certum est, post initium periculi satisfieri posse per communionem præcepto Diuino: & tamen non obligatur homo ad communicandum statim ipsa die, qua primo agnoscitur periculum morbi, sed potest differre, & aliquando differt per duos, vel tres dies: nam periculum non consistit in duratione indiuisibili, sed potest esse morbus periculosus per decem, vel viginti dies; ita tamen vt moraliter possit, & prudenter differri communio ad diem sequentem, & vlterius, quia non est periculum morale mortis hodiernæ: potest ergo hodie satisfacere iam præcepto, licet non sit obligatio cõmunicandi hodie; quia nimirum ad satisfaciendum præcepto, sufficit communicare in fine vitæ, vt possit armari recenti cibo contra vltimam luctam aduersarij. Cum ergo per communionem factam heri ante morbum, armatus etiam sit homo recenti cibo ad luctam hodiernam præsentis mortis, non apparet, cur non sit sufficienter satisfactum obligationi illius præcepti.

Hoc argumentum etiã retorquetur.

44 *Quæritur secundo de eo qui accepit in peccato mortali.*

Quæritur secundo, an, qui accepit communionẽ in statu peccati, satisfecerit huic præcepto viatici, an vero debeat iterum in statu gratiæ cõmunicare. Ad hoc constat ex dictis supra num. 22. vbi diximus, præceptum hoc non obligare ad finem præcepti, sed ad opus; quare licet præcipiatur communio ad roborandum hominem per gratiam sacramenti in illo articulo, qui finis non obtinetur per communionem indignè susceptam; res tamen præcepta iam ponitur; sicut quando aliquis audit Missam ad finem turpem, adhuc satisfacit præcepto, licet

licet illa auditio Miſſæ non conferat ad finem ab Eccleſia intentum.

45 *Inſtabis.* Dices,hinc ſequi,quod communio illa conferat ſuum effectum,poſtea ablato obice,contra id,quod diximus ſupra in tract.de ſacramentis in communi *diſp.9.ſect.6.* Sequela probatur,quia ideo de Extrema vnctione & aliis diximus,dare ſuum effectum, ablato obice , quia non debent repeti : ergo ſi communio non debet repeti , nec dari iterum viaticum , manebit ægrotus abſque effectu illius ſacramenti magis ſibi neceſſario , quam effectu Extremæ vnctionis.

Reſpondetur. Reſpondetur , ex ibi dictis conſtare differentiam : nam Extrema vnctio , & alia ſacramenta non ſunt ex ſua inſtitutione reiterabilia : at vero Euchariſtia ex ſua inſtitutione eſt reiterabilis, non ſolum die ſequenti, ſed eadem die , & hora: nam licet Eccleſia id prohibuerit eadem die , & licet prohibuerit communionem abſque ieiunio iterum ſumi die ſequenti,hæc tamen non ſunt ex inſtitutione ipſius ſacramenti ; atque ideo ex ſua inſtitutione non debuit habere collationem ſui effectus ablato obice , ſicut alia ſacramenta.

46 *Tunc non obligat hoc præceptum ad ſumendã iterum Euchariſtiam.* Hinc conſtat primo à fortiori , non obligare hoc præceptum ad ſumendam iterum Euchariſtiam ſi ſumpto ſemel viatico , poſtea ægrotus mortaliter peccauit ; contra Sotum *diſt.12.quæſt.1.art.* 11. Cuius ſententiæ aduerſatur praxis Eccleſiæ : nullus enim Parochus daret hodie iterum viaticum infirmo non ieiuno,cui heri dederat illud non ieiuno, licet diceret,ſe hac nocte peccaſſe mortaliter ; ſed ſolum datur illi abſolutio ſacramentalis. Porro ſi eſſet obligatio accipiendi iterum viaticum, deberet dari etiam non ieiunis : Eccleſia enim vniuerſaliter diſpenſauit in ieiunio, quoties accipitur viaticum , & non poteſt commode ſeruari ieiunium.

47. *Non tantum ad hoc obligantur qui moriuntur ex ægritudine naturali.* Vaſquez. Conſtat ſecundo , obligationem hanc ſumendi Euchariſtiam locum habere non ſolum in morte ex naturali ægritudine, ſed in iis,qui ob ſua delicta iuridice interficiendi ſunt: imò in iis , qui periculum mortis aliunde habent , vt ſi periculoſum prælium ſit cõmittendum, aut periculoſa nauigatio ſubeunda:vt bene notat Vaſquez 4. *tom. de Pœnitentia,quæſt.90.articul.3.dub. 2. numer.* 15. & Ioann. Præpoſitus *hac quæſt.*80.*artic.*11.*numer.* 54. & colligitur ex communi doctrina,qua Doctores dicunt, obligare hoc præceptum , quoties probabile mortis periculum occurrit. *Præpoſitus.*

48. *Tranſacto mortis periculo non manet amplius obligatio.* Conſtat tertio,tranſacto mortis periculo,in quo aliquis culpabiliter,vel inculpabiliter hoc præceptum non obſeruauit, non eſſe obligationem præcedentem;quia obligatio ſolum erat pro articulo illo neceſſitatis;qua ceſſante,ceſſat præceptum.An vero pueris,aut amentibus debeat tunc dari, diximus ſupra *diſp.* 13. *ſect.* 2. & ſequentibus:de licentia item accipiendi viaticum abſque ieiunio , & an poſſit pluries id fieri in eadem infirmitate ; diximus *diſp.* 15.*ſect.*3.Reſtat vnum dubium;an poſſit,vel debeat dari viaticum illi , qui eadem die celebrauit , vel cõmunicauit ex deuotione;de quo ſectione ſequẽti.

SECTIO III.

Vtrum debeat , vel poſſit dari viaticum illi , qui eadem die ex deuotione communicauerat.

49. *Hic caſus frequenter contingit.* CAſus hic poteſt frequenter contingere;& varij fuerunt in praxi Theologorum ſenſus : poteſt autem dupliciter id euenire.Primo,ſi ſacerdos, verbi gratia,celebrauit mane , vel lacius cõmunicauit, cum bene valeret,& poſtea, vel morbo ſubito correptus,vel vulnere, aut alio caſu perculſus in periculo mortis ſit eadem die. Secundo , ſi , cum iam ægrotaret,mane non animo ſumendi viaticum , ſed ex deuotione communicauit , poſtea vero eadem die, morbo ingraueſcente , & morte inſtante,velit viaticum accipere.

50 *Aliqui ſentiunt in vtroque caſu poſſe iterum dari.* Aliqui ergo ſentiunt , in vtroque caſu poſſe iterum dari Euchariſtiam:alij addunt, poſſe & debere. Alij in primo ſolum caſu id concedunt : alij in eodem primo caſu dicunt poſſe , ſed non eſſe obligationẽ id faciendi.Afferuntur pro hac ſententia nonnulli Auctores;ſed reuera eam non docent: imo eam videntur negare, quatenus ſemper addunt limitationem illam , qua ſignificant ſe loqui de eo, qui *præcedenti die*,non de eo , qui eadem die communicauerat.Sic loquitur P. Vaſquez , quem pro hac ſententia afferunt : ipſe tamen numquam hoc conceſſit,ſed *num.* 14. dixit : *Si quis conſtitutus in ægritudine ſentiret mortis periculum , iuſte poſſet Sacramentum non ieiunus accipere, etiamſi præcedenti die bene valens illud accepiſſet.* Non dixit, *etiamſi eadem die* , ſed *præcedenti.* Vaſquez. Lopez. Affertur etiam pro illa ſententia Lud. Lopez 2.*parte inſtructorii, de Euchariſtia,cap.*76.de vſu Sacramenti, §. *ſecundo ſequitur corollarie.*Sed hic Auctor ibi ſolum agit contra ſententiam Paludani,qui dicebat , per communionem factam aliquibus diebus ante ægritudinem excuſari infirmum ab obligatione communicandi in articulo mortis. Affertur item Alfonſus de Vega *part.*1.*cap.*100.*caſu* 24.vbi dicit,quando quis nutu aliquo oſtendit deuotionem internam, & ideo datur ei communio,ſi poſtea ſui compos Euchariſtiam petat,debere iterum ei dari.Cæterum hic Auctor non poteſt intelligi de communione danda iterum eadem die:quia in eo ſenſu loqueretur etiam contra prædictam ſententiam, pro qua citatur. Nemo enim dicit,poſſe Euchariſtiam dari bis pro Viatico eadem die;& tamen in illo caſu iam prima etiã vice data fuerat communio pro Viatico homini ſenſibus deſtituto:ergo non vult ille Auctor quod intra eandem diem detur iterum Viaticum ægroto iam petenti dari ſibi Euchariſtiam, ſed quod detur die ſequenti. Affertur denique Petrus Ochagauia *de Sacramentis tract.*2.*de Euchariſt.q.*14.Sed ibi ſolum tranſcribit verba Patris Vaſquez,& docet idem de obligatione ſumendi Euchariſtiam , poſtquam incepit periculum : nihil vero dicit de iterum ſumenda eadem die,qua fuerat ſemel ſumpta. *Multi Auctores afferuntur pro ea ſententia qui eam non docent.* Vega. Ochagauia.

51. Itaque huc vſque ego nullum Auctorem inueni, qui eam ſententiam typis mandauerit :ſolum inuenio,ter vel quater fuiſſe in diuerſis locis ad praxim deductam in totidem caſibus.Sed re vera , quod ſemel,aut iterum in repentinis caſibus fit , non æquialet auctoritati eorum , qui accurate de re cogitantes ſcribunt : facile enim fieri poteſt, vt in ſubita illa turbatione non occurrant rationes omnes , & ideo eligatur id , quod tutius & vtilius exiſtimatur animæ ægroti.

52. *Contrariam ſententiam docent Doctores omnes* Suarez. Contrariam ergo ſententiam docent vel in communi , vel etiam in particulari Doctores omnes, qui , dum dicunt,etiam illum, qui paulo ante communicauit,poſſe poſtea,adueniente periculo , iterum communicare:addunt exceptionem:*niſi eadem die communicaſſet.*Sic loquitur Suar.*diſp.*69.*ſect.*3. §.*Regabu*; & addit,*contrarium non ſolum eſſe contra omnes Doctores,ſed etiam contra Eccleſiæ conſuetudinem.*P.Coninch.*q.*80.*art.*11.*dubit.*3.*n.*100. dicens, illud à nemine concedi;P.Fagundez *lib.*1.*de* 3.*Præcepto,cap.*3.*in fine* , vbi negat,id licere; P. Iacobus Granado in præſenti , tract.10.*diſput.*3.*n.*9.dicens. id P. Coninck. Fagundez. Granado.

Zambrano. id nullo modo licere;Citatur etiã Melchior Zãbrano(quem videre non licuit(*in tract. decis. casuum occurrentium in articulo mortis circa Sacram. c. 3. dubit.* Layman. 1. Hoc ipsũ docuisse videtur Layman *tom. 2 tract. 4. de Sacramento Euchar. c. 5. n. 5.* dum contra quãdam sententiam,quam impugnat,infert vt magnum absurdum , quod aliquando ægrotus communicaret bis intra eamdem diem, quod concedi non potest. Præpos. Eodem modo afferri potest P.Ioan. Præpositus *hac q. 80. art. 11. n. 54.* vbi sequitur sententiam P.Vasq. supra adductam, quod ægrotus, qui ante ægritudinem communicauit,nondum satisfecerit huic præcepto : vnde concludit pro praxi,si vno , vel altero die ante morbum communicasset , obligari ad accipiendum postea Viaticum. Eodem modo loquuntur alij omnes, nemine concedente pro eadem die : à qua communi auctoritate non videtur facile recedendum.

53. *Quid dicẽdũ si in vno casu.* Et quidem,si sermo sit de illo,qui iam in ægritudine positus communicauit ex deuotione illa die, non video,quo modo possit dari iterum communio eadem die : impossibile enim est,quod morbus ille, qui hodie ducit ad mortem hoc mane non esset periculosus,quantumuis eius periculum non agnosceretur:ergo iam accepit hoc sacramentum in periculo constitutus , ad quod solum obligat præceptum Diuinum.Potest quidem aliquando euenire,vt propter errorem , aut excessum aliquem morbus , qui nondum erat periculosus, fiat repente periculosus, quia v.g.medicinam noxiam æger accepit, vel sanguinem intempestiue è vena extraxit:regulariter tamen morbi lethales non fiunt repente periculosi, sed die præcedenti,& multo ante periculose ægrotabat infirmus, atque ideo in mortis periculo communicauit.

54. *Quid in alio.* Si vero sermo sit de illo , qui mane bene valebat, & vulnere percussus , vel subito morbo correptus vespere moritur,apparentius dici posset, quod posset iterum communicare ; quia re vera nondum accepit Eucharistiam in mortis articulo constitutus. Ad quod videtur cõducere doctrina illa P. Vasq. relata , quod per communionem ante vulnus , vel morbum factam nondum satisfactum sit Diuino præcepto. Si enim nondum est satisfactum , debet satisfieri,antequam moriatur,& per consequens eadem die. Quare pro hac sententia adducunt aliqui P.Vasquez:sed immerito;tum quia ipse, vt vidimus; nunquam consequentiam concessit , sed ex industria apposuit limitationem illam,*etiamsi precedenti die communicasset* ; tum etiam,quia consequentia non est legitima : adhuc enim,concessa tota illa doctrina , negari potest;quia præceptum Viatici accipiendi non obligat ad accipiendum illud , quando accipi non potest:tunc autem non potest accipi eadem die,propter Ecclesiæ prohibitionem, quia prohibetur , ne quis pluries eadem die communicet. Quare sicut non obligat ad sumendum illud,quando desunt vestes sacræ requisitæ ex præcepto Ecclesiæ ad consecrandum,quia obstat Ecclesiæ prohibitio : sic nec poterit accipi, quando obstat eiusdem Ecclesiæ prohibitio communicandi pluries intra eandem diem.

55. *Doctores dicẽs eũdẽ die nunquã licere cõmunicare bis extra Missã,nisi sit necessariũ ad cõsummationem sacramẽti.* Vnde etiam in eo secundo casu hæc pars videtur in hoc rerum statu vera , dum legitima consuetudo contraria contrarium non introduxerit:quia omnes Doctores , qui huius dubij meminerunt, id supponunt tanquam certum,& indubitatum;cæteri autem vniuersaliter saltẽ id docent,dum dicunt,nunquam licere bis cõmunicare eadem die extra Missam, nisi quando propter reuerentiam sacramenti necesse est, quod ab aliquo consumatur ; quæ exceptio vnica ab omnibus assignata firmat regulam vniuersalẽ in contrariũ. Quod enim aliqui respondent, omissum fuisse à Theologis hunc casum,quia rarissimus est, non potest satisfacere : multo enim rarior est casus ille irreuerentiæ,propter quam necesse sit à laico secunda communione sumi Eucharistiã,quem casum nemo nostrũm fortasse vidit euenire,cum tamen necessitatem sumendi Eucharistiam iterum propter mortis periculum sæpius intra paucos annos in nostris domibus euenisse sciamus;& credibile est,quod frequenter contingat in tanta sacerdotum multitudine,qui quotidie celebrant,& eadem die, vel vulnere , vel collisione , vel subito morbo correpti in mortis periculum incidunt quibus cum non detur eadem die viaticum, meritò dixit Suarez, id contra Ecclesiæ consuetudinem,& praxim esse.

56. *Probatur hoc vlterius;quia si eadẽ die, ergo eadem hora,&c.* Vnde secundo argui potest,quia si intra eamdem diem deberet,aut posset iterum dari communio,deberet,aut posset dari intra eamdem horam,aut semi horam,si aliquis statim post communionem vulnere,vel morbo oppressus inciperet mori : ratio enim eadem est,scilicet obligatio:vel facultas accipiendi communionem cum intentione accipiendi Viaticum. Consequens autem nec in praxi vnquã visum est;nec fieri posset absque scandalo ; si aliquis ægrotus ex deuotione communicaret , & statim reuocaretur Parochus,dum ad Ecclesiam rediret,vt iterum eidem ægroto iam morienti communionem daret, quia vel prius periculose non ægrotabat,vel non acceperat communionem cum intentione accipiendi viaticum ; ergo signum est,quod iuxta sensum fidelium in eo casu nec sit obligatio id faciendi , nec possit licite fieri.

57. *Ratio ex dictis facile colligitur.* Ratio autem à priori ex dictis sectione præcedenti facile colligitur , quia scilicet per cõmunionem factam paulo ante mortem,etiam sine periculi aut mortis cogitatione, satisfactum est reipsa præcepto cõmunicandi in fine vitæ;sicut de facto satisfacit,qui bene valens, sciens,se cras occidendũ,hodie communicat,& satisfaceret,si id solum ex reuelatione sciret;cum ergo periculum non augeatur ex eo,quod homo sciat,instare mortẽ (nam periculum re ipsa iam est,licet ignoretur) fatendum est, illum etiam,cui instabat mors eadem die,re ipsa cõmunicasse in mortis periculo , licet id ignoraret , atque adeo satisfecisse præcepto Diuino. Meritò ergo Ecclesia non dispensauit in prohibitione cõmunicandi bis eadem die , cum nulla esset necessitas secundæ cõmunionis. Vnde obiter soluitur præcipuum fundamentum contrariæ sententiæ , quod desumitur ex obligatione præcepti Diuini de viatico sumendo, quæ debet præferri præcepto humano prohibenti bis communicare eadem die. Respondetur enim facile , in illo casu satisfactum esse iam Diuino præcepto per primã communionem,vt diximus. Adde etiamsi non fuisset satisfactum, non obligaret Diuinum præceptum ad sumendum iterum eadem die,stante prohibitione cõtraria Ecclesiæ, sicut non obligat ad celebrandum sine vestibus sacris propter Ecclesiæ prohibitionem : vnde Vasquez, & alij,qui dicunt , nondum fuisse satisfactum præcepto Diuino,non concedunt tamen , quod debeat,aut possit accipi communio iterum eadem die,sed sequenti.

Soluitur præceptum contraria sententia fundamentum.

58. *Obiiciunt secundò.* Arguunt secundo præceptũ ieiunij naturalis ante cõmunionem non obligat,quando necesse est accipi viaticũ ; ergo nec præceptum non cõmunicandi bis eadem die;præsertim cum præceptũ ieiunij naturalis habeatur clare ex lege Ecclesiastica, præceptum vero non cõmunicandi bis habeatur solum ex consuetudine;lex enim Ecclesiastica solum loquitur de non celebrando bis eadem die, vt constat ex c. *Consuluisti,*

[illegible] Reſpondetur [illegible]

59\. Tertium argument. Reſponſio. Tertio [illegible]

60\. Reſponſio. Ultimo [illegible]

SECTIO IV.

De præcepto Eccleſiaſtico Communionis Paſchalis, & annuæ.

61\. Fabiani Papæ. Innoc. III. Præceptum Paſchale [illegible]

PRæceptum Fabiani Papæ, quod olim obligabat ter in anno communicandum, jam nunc obligat ad ſemel ſaltem in Paſchate; quod decrevit hoc ab Innocentio III. in Conc. Lateranenſi habito in c. *Omnis utriuſque ſexus, de pœnitentia & remiſſ.* verba decreti hæc ſunt: *Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, ſemel ſaltem in anno confiteatur, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprij ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab hujuſmodi perceptione duxerit abſtinendum; alioquin & vivens ab Eccleſiæ ingreſſu arceatur, & moriens Eccleſiaſtica careat ſepultura.* Quod præceptum quia commune aliquo modo utrique Sacramento, ſolet magis ex profeſſo in materia de Pœnitentia explicari. Aliqua tamen Euchariſtiæ propria breviter attingemus.

62\. Quid intelligatur nomine Paſchatis.

Primo itaque nomine *Paſchatis* non intelligitur ſolus dies Reſurrectionis, ſed quindecim dies à Dominica Palmarum, uſque ad Dominicam in Albis incluſive; juxta communem uſum, & declarationem Eugenij IV. Imo in aliquibus locis extenditur tempus ad totam Quadrageſimam, ita ut quolibet eius die ſatisfieri poſſit præcepto.

63\. Quando [illegible] præceptum. Prima ſententia.

Secundo dubitatur, an præceptum hoc ſit affixum Paſchati, ita, ut qui tunc non communicavit, non obligetur amplius ad communicandum illo anno. Prima ſententia docet, non obligari amplius pro illo anno, ſicut qui hodie non vacavit, vel non audivit Miſſam in feſtivitate, non tenetur ad ſupplendum, quod omiſit, vel audiendum Miſſam die ſequenti: quia ſunt obligationes annexæ tali diei. Ita Armamentum, Sylveſter, Tabiena, Medina, Soto, Valentia, quos affert Suarez *diſp.* 70. *ſect.* 2. Imo Ledeſma, Emm. de la Cruz, Toletus, Valentia, Emmanuel Sà, quos affert & ſequitur Anton. Diana 1. tom. tract. 4. *de ſacrament. reſolut.* 4.

Suarez.

64\. Secunda ſententia.

Secunda ſententia diſtinguit inter eum, qui omiſit communionem Paſchalem ex legitima cauſa, ſive cum conſilio, ſive abſque conſilio Confeſſarij, & eum qui culpabiliter omiſit: illum dicit obligari ad communicandum poſtea, hunc non obligari. Ratio autem eſt, quia præceptum ipſum ita impoſitum fuit, ut differri poſſit communio ex rationabili cauſa cum conſilio Confeſſarij; idem autem videtur eſſe, quando ex cauſa ſine præſumptione Confeſſarij differtur: ergo tunc nondum præterit tempus præſcriptum ab ipſa lege; ſecus præterit, quando abſque rationabili cauſa fuit omiſſa communio. Ita Armilla, & alij apud Suarez.

65\. Tertia ſententia tenet ſemper manere obligationem.

Tertia ſententia docet, ſemper manere obligationem hujuſmodi communicandi, quamprimum commode fieri poſſit, poſt Paſcha: quia terminus ille non aſſignatur, ut in illo ſolo debeat fieri, ſed ut ultra illum non debeat differri eius participatio. Nam in hac lege ſunt duo præcepta, alterum communicandi ſemel ſaltem in anno, alterum communicandi in Paſchate: quando ergo hoc ſecundum præceptum impleri non poteſt, debet obſervari primum, cui opponitur illa omiſſio diuturnæ communionis. Ita Suarez *dicta diſp.* 70. *ſect.* 2. Vaſquez *tom.* 4. *de Pœnitent. q.* 90. *art.* 3. *dub.* 2. *n.* 14. Coninck *diſp.* 4. Layman *c.* 4. *n.* 3. & 4. & [illegible], Filliucius, Fagundez, Azor, Sylvius, Caſtillo, quos refert Diana *dicta reſol.* 4.

Suarez, Vaſquez, Coninck, Layman, &c. Diana.

66\. Aliquid [illegible] Colligitur ex verbis legis.

Ego [illegible] tertia ſententia, [illegible] Nam licet elapſo tempore Paſchatis, non remaneat obligatio præcepti, ſed adhuc durat: quia nimirum hoc præceptum non eſt, ſicut præceptum jejunandi, vel audiendi Miſſam tali die, ſed continet duo præcepta, ut dictum eſt; alterum communicandi ſaltem ſemel in anno, alterum communicandi in Paſchate; hoc ſecundum [illegible] quia reſpicit [illegible] Colligitur autem hoc ipſum ex verbis legis: *ſemel ſaltem in anno confiteatur, ſuſcipiens ad minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum*: nam illa verba, *ſaltem*, & *ad minus*, ſatis indicant, ſemel [illegible] minimam frequentiam communionis, [illegible] Quam eſſe [illegible] explicat magis Concilium Tridentinum ſeſſ. 13.

Conc. Trid.

sess. 13. can. 9. *Si quis*, inquit, *negauerit, omnes, & singulos Christi fideles vtriusque sexus, cum ad annos discretionis peruenerint, teneri singulis annis, saltē in Paschate ad communicandum, iuxta præceptum sanctæ matris Ecclesiæ; anathema sit.* Vbi verba illa Innocent. *semel saltem in anno*, non solum ad Confessionis, sed ad Communionis etiam præceptum referuntur.

67. *Ratione etiam probatur.*

Ratione item hoc ipsum conuincitur; quia Ecclesia, vt supra vidimus, debuit exigente fidelium negligentia, determinare tempus implendi diuinū præceptum, in quo non fuerat tempus determinatum: in hoc autem defecisset Ecclesia, si eum, qui in Paschate non communicaret, liberum reliquisset: multi enim tunc ob impotentiam excusarentur: cū ergo Diuinum præceptum non respiceret venerationē, & cultū Paschatis, sed debitam frequentiā Eucharistiæ, hāc debuit Ecclesia primo loco, & principaliter præcipere, ac infrequentiā prohibere, licet obiter præciperet Paschalis festiuitatis venerationē.

68. *Simile est præceptum recitandi debito tempore.*

Simile fere est præceptum recitandi, quod obligat sub veniali ad recitandum debito tempore, nisi rationabilis causa excuset: & tamen, qui debita hora non recitauit, non manet liber, sed debet sub mortali intra eamdem diem supplere; quia est quasi duplex præceptum: alterum obligans sub mortali ad recitandum semel in die, alterum obligans sub veniali ad recitandum tali hora; qua elapsa, adhuc manet obligatio alterius præcepti. Sic ergo videtur esse in casu nostro, cū hoc discrimine, quod vtraq; obligatio sit sub mortali propter materiæ grauitatē.

69. *Displicet tamen quod ipsa vlterior obligatio nouam culpam semper afferat*

In Hoc ergo conuenio cum illa tertia sententia: sed dissentio, quatenus illi Auctores supponunt, ita perseuerare obligationem communicandi post Pascha, vt ipsa vlterior dilatio semper afferat nouam culpam: quia obligatio perseuerat exigens statim post Pascha obseruationem præcepti: Hoc, inquam, non videtur mihi satis consequenter dici; quia si distinguamus illa duo præcepta, quorum alterum cōmunicandi in Paschate amplius non obligat, nec potest obseruari; solum manet obligatio alterius præcepti communicandi saltem semel in anno; hoc autem non obligat ad communicandum hoc mense potius quam illo, sed ad communicandum semel hoc anno: non ergo manet obligatio communicandi statim post Pascha, sed solum communicandi ante finem anni; qui annus, iuxta veriorem sententiā, computatur à principio Ianuarij vsque ad finem Decembris, qui est annus Ecclesiasticus, & profanus, sicut hebdomada computatur à die Dominica vsque ad Sabbatum: quare sicut qui habet obligationem communicandi singulis hebdomadis, sufficit si intra illos septem dies communicet, quocūque die id faciat; sic qui debet intra annum semel communicare, sufficit, quocumque mense id faciat, quantum est ex vi illius præcepti. Vnde P. Vasquez, qui *tom. 4. loco citato dub. 1. n. 15.* dixerat, annum in illo cap. *Omnis vtriusque sexus*, debere computari ab initio Ianuarij, vsque ad finem Decembris, non video, quomodo postea *dub. 2. n. 6. & 7.* dixerit, statim elapso Paschate continuari obligationem in dies cōmunicandi, ne differatur amplius cōmunio: nā, vt dixi, terminus huius secundæ obligationis non est Pascha, sed annus, intra quē sufficit impleri præceptum Cōmunionis, sicut Cōfessionis, postquam violatum est præceptum communicandi in Paschate.

Vasquez.

70. *Respondetur ad id quod obijcitur.*

Nec obstat, quod iis, qui non communicant intra hebdomadā Paschæ, assignari soleat alia hebdomada; in qua si non cōmunicant, denuntiantur vt excommunicati. Respondetur enim, excōmunicationem illam infligi propter transgressionem præteritā præcepti Ecclesiastici, quod obligabat sub excommunicatione ex ipso Concilio Lateranensi; infligēda tamē postea à Prælatis; quā Prælatus nō vult exequi in eos, qui hebdomada sequēti cōmunicauerint.

71. *Vrget contra hoc P. Vasq.*

Contra hoc tamen vrget P. Vasquez *illo dub. 2. n. 6.* quia illi, qui non communicarunt in Paschate excommunicantur, & nō possunt absolui à Parochis, vel aliis Confessariis, nisi communicent postea: ergo ideo, quia differendo vlterius communionē actu peccant; quo argumento *n. 3.* probauerat manere obligationem cōfitendi quamprimum ei, qui assignato ab Ecclesia tempore nō cōmunicauit. Si enim non duraret obligatio confitendi, sed excommunicatio esset solum propter peccatum præteritum, nō apparet, cur non posset absolui à Parochis extracōfessionem ab illa excōmunicatione, à qua, cùm non sit reseruata, possent de iure communi absolui à suo Confessario. Similiter ergo postea de obligatione cōmunionis probat perseuerare; quia alioquin ille etiam, qui postea non communicaret, posset absolui ab excommunicatione contracta propter peccatum præteritum.

72. *Nō videtur in hac doctrinā quam consequenter loquatur Vasquez*

In hoc argumento, & hac doctrina non video quam consequenter loquatur P. Vasquez, quia ipsemet, vt dixi, docuerat *dub. precedenti n. 15.* annum in præcepto Confessionis debere computari à principio Ianuarij vsq; ad finem Decembris; quomodo ergo in eius sententia potest excōmunicari aliquis, eo quod non confiteatur mense Aprili, vel Maio, cū anno præcedenti fuerit confessus, & possit adhuc obseruare præceptum Confessionis hoc anno mense Nouembri, vel Decembri; & tamen in eiusmodi excommunicatione numquam attenditur, an confessus fuerit anno præcedenti; ergo fatendum est, excommunicari propter omissam communionem debito tempore Paschatis. Rursus de ipso præcepto communionis idē Vasquez *infra n. 13. & 14.* dicit, tunc solum esse obligationem anticipandi communionem ante Pascha, quando aliquis existimaret, se non habiturum copiam Eucharistiæ *toto anno*: si autem timeret se non habiturū copiam tempore Paschali, bene tamē postea, *tūc*, inquit, *non teneretur anticipare; quia cum ab eo tempore Paschali excusaretur*, propter impotentiam, *postea frequentia sacramenti*, scilicet communioni; *satisfacere poterit.* Quomodo ergo excōmunicatur propter peccatū, quod continuat non cōmunicando post Pascha, & ideo nō potest absolui, quia nō desistit à violatione præcepti.

Vasquez.

73. *Ad argumentum Vasq. facile respondetur.*

Ad argumentū ergo illud P. Vasquez respondere ipse debet, & respōdemus facile, excōmunicationē, vt dixi, imponi propter peccatū præteritū. Episcopi enim exsequuntur pœnā, & censuram Concilij Lateranensis; nolunt tamen illam exsequi, nisi post aliquot dies: sicut autē differunt exsequutionē, ita volunt, ne solui postea possit, nisi homo communicare velit; imo nec tūc soluatur, nisi ad reincidentiā, hoc est, quod reincidat homo in censurā, si post absolutionē obtentam non communicauerit; quod quidē ipse P. Vasq. fateri debet; nam absolutio ab excōmunicatione semper datur ante communionē; & tamē nemo dicet, quod si homo postea, mutato consilio, nolit cōmunicare, maneat liber ab excōmunicatione: ergo reincidit, quia Prælati ita vtuntur iure suo excōmunicandi propter Ecclesiæ præceptū violatū, vt exigant talem satisfactionem à peccatore; quam dū non offert, non absoluatur, & quam, si postea re ipsa non ponat, reincidit in eamdem censuram.

74. *Tertio quæritur de eo*

Ex his ergo oritur tertia quæstio, an, qui præuidet sibi futurū impedimentū in Paschate, debeat ex obligatione præuenire, & cōmunicare ante tēpus ab Ecclesia

qui sibi futurum impedimentum præuidet.

cleſia aſſignatum;Negat Suarez in præſenti ſect.2.§. *Tertium dubium*:quod etiam tenent Azor.*t.1.lib.*7. *c.*41.*q.*13.Pitigianus *in* 4. *Sent.t.*1.*diſt.*9.*q.*3.*art.*9. & alij.Probat Suar. quia nemo obligatur ad anticipandum actum præceptum, niſi per talem actum poſſit ſatisfacere obligationi præcepti:ſed per communionem illam anticipatam non ſatisfacit homo obligationi præcepti:nam ſi poſtea tempore Paſchatis ceſſaſſet impedimentum, quod timebatur,adhuc homo deberet ſeruare legem communicandi in Paſchate,cum poſſet,& lex abſolute præcipiat id fieri: ergo non obligatur ex vi illius legis ad præueniendam,& anticipandam communionem;ſicut nec tenetur ad recitandum hodie Officium craſtinum, eo quod cras habiturus ſit impedimentum.

Suarez.
Azor.
Pitigianus.
Sententia Suarez. & Vaſquez contraria.

75. Contrariam ſententiam docet Vaſq.*dicto t.*4 *dub. illo* 2. *n.*13. quod ſcilicet ſit obligatio præueniendi, non tamen reſpondit ad fundamentum P.Suar. nec illud propoſuit.Eandem ſentẽtiam docent Syluius *hac q.*80.*art.*11.*q.*3.Nugnus *ibid.diffic.*2.Fagundez *lib.*3.*de Præcepto Eccleſ.c.*6.*n.*3. & alij:quæ ſententia mihi etiam ex parte placet, & probatur facile ex dictis:diximus enim,in hoc præcepto contineri virtualiter duo præcepta:alterum communicandi ſemel ſaltem in anno;alterum communicandi in Paſchate; & quidem vt huic ſecũdo ſatisfiat,non eſt obligatio anticipandi; ſicut qui cras non poteſt recitare Officium,vel audire Miſſam,non tenetur anticipare hodie;imo nec illa anticipatio deſeruiret ad ſatisfaciẽdum præcepto,ſed adhuc cras obligaretur,ſi ceſſaret impedimentum;ſic etiam anticipatio communionis non deſeruiret ad ſatisfaciẽdum præcepto communionis Paſchalis. Cæterum alterum præceptũ communionis annuæ obligat ad præueniendum, ſicut qui habet præceptum ſub mortali recitandi Officium intra hanc diem,& præceptum ſub veniali recitandi tali hora, præuidens impedimentum futurum tali hora,& toto tempore ſequenti,obligatur ad præueniendum ex vi obligationis recitandi illa die. Sic ergo præceptum communicandi intra hunc annum obligat ad præueniendum,quando non poteſt impleri præceptum eo tempore, quo deberet, ex vi alterius præcepti de communione Paſchali.

Syluius.
Fagundez.
Hæc ſententia partim placet, partim diſplicet.

76. Dixi tamen ex parte placere mihi illã ſententiam; quia non ſufficit futurum eſſe impedimentum in Paſchate ad hoc, vt ſit obligatio anticipandi communionem: cum enim hæc obligatio oriatur ſolum ex præcepto communicandi intra annum, & huic obligationi poſſit fieri ſatis communicando duobus,vel tribus menſibus poſt Paſcha,dum ſit ante finem illius anni,non poteſt eſſe obligatio anticipandi; niſi forte præuideatur impedimentum duraturum per totum annum; tunc enim deberet in principio anni obſeruari:ſicut qui præuidet, ſe non auditurum Miſſam horis ſequentibus,debet eam audire prima hora ad obſeruandum præceptum.

77. Hinc iam ad fundamentum P.Suar.poſſumus reſpondere.Et quidem aliqui dicunt,eum,qui propter futurum impedimentũ in Paſchate anticipauit bona fide cõmunionẽ,non obligari poſtea ad cõmunicandum in Paſchate,etiamſi ceſſauerit impedimentum. Quam ſentẽt. P.Diana *dicta reſol.*42.dicit eſſe verã, & eam docuiſſe Suar, in præſenti *ſect.*2.*circa finem.* Sed reuera Suar.eam non tenet,ſed contrariam,cum expreſſe dicat, *ſe non audere excuſare ab obligatione cõmunicandi in Paſchate eum,qui ſic anticipaſſet communionẽ,ſi poſt ea nihilominus cõmunicare poteſt tẽpore præcepti.*Affert tamen idem Diana pro illa ſententia quendã Fernand.de Heredia, quẽ videre non potui, *in diſp.de Sacr.Tract.de Euchar.part.*8.*dub.*1.*n.*10.

Ad fundamentum Suarez. reſpondetur.
Diana.
Suarez.

78. Cæterum cuiuſcumque ſit, ego verius exiſtimo cum Suarez, obligari hominem tunc ad communicandum in Paſchate; quia illa communio non fuit facta ad ſatisfaciendum præcepto communionis Paſchalis, vt dixi, ſed ad ſatisfaciendum præcepto communionis annuæ, cui quidem iam eſt ſatisfactum, ſed illud alterum præceptum adhuc manet cum ſua vi ad obligandum. Sic etiam qui de facto communicauit hoc anno ante Quadrageſimam de manu ſui Parochi,ſatisfecit quidẽ præcepto annuæ communionis,licet non habuerit talẽ intentionem, & tamen obligatur ad cõmunicandum in Paſchate; quia illi præcepto nondum ſatisfecit.Vnde ad argumentum P.Suar.in forma concedo Maiorem,& diſtinguo Minorem.Per illam communionem non ſatisfacit homo obligationi annuæ communionis,nego; obligationi communionis Paſchalis, concedo; atque ideo non obligatur ad anticipandum propter hoc ſecũdum præceptum,ſed propter illud primum; cum quidem iam ſatisfactum eſt: hoc autem debet intelligi,vt diximus,ſi impedimentum timeatur duraturum per totum annum:alioquin non obligaretur ad cõmunicãdum ante Paſcha:ſi tamen cõmunicaſſet, non obligaretur amplius ex præcepto communionis annuæ, ſed ſolum ex præcepto communionis Paſchalis,ſi in Paſchate poſſet communicare.

Verum tamen eſt obligari tunc hominem ad communicandum in Paſchate.

79. Obiiciet aliquis exemplum ſupra adductum de præcepto graui recitandi intra hanc diem,& præcepto leui recitandi tali hora:quod exemplum videtur poſſe cõtra nos retorqueri. Nam ſi aliquis bona fide putans,ſe habiturũ impedmentũ tali hora;anticiper recitationẽ Officij, poſtea licet impedimẽtum non ſit illa hora,non obligabitur etiã ſub veniali ad recitandũ iterum illa hora; ergo per recitationẽ anticipatã ſatisfecit vtrique præcepto,alioquin ſi ſecundo nondũ eſt ſatisfactũ, manebit obligatio ſub veniali recitãdi illa hora:ergo ſimiliter per cõmunionẽ anticipatã bona fide factã, ſatisfactũ fuit vtrique præcepto;cadẽ enim videtur eſſe ratio in vtroque caſu.

Obiicitur exemplum ſupra adductum.

80. Reſpondetur, exemplum illud non eſſe ſimile in omnibus,differt enim materialiter in aliquo à noſtro caſu, quatenus præceptum recitandi tali hora non eſt omnino abſolutum, ſed conditionatum, ſcilicet, niſi rationabilis cauſa ſit anteponendi, vel poſtponendi,vel non recitandi illa hora.Vnde qui ex rationabili cauſa propter impedimentum,quod futurum timebat,anticipauit,non obligatur amplius illo præcepto leui recitandi tali hora, etiamſi poſtea ceſſet impedimentum: imo licet abſque rationabili cauſa anticipauerit aliquis recitationem, & in hoc ipſo peccauerit venialiter; poſtea tamen non obligatur ſub veniali ad recitandum iterum hora debita, quia iam tunc habet rationabilem cauſam non recitandi illa hora,ſcilicet, ne cogatur bis recitare, cum iam recitauerit intra eamdem diem: hunc autem eſſe ſenſum,& modũ obligationis illius præcepti quoad talem horam, conſtat ex omnium vſu. At vero præceptum communicandi in Paſchate non habet eiuſmodi conditiones,ſed eſt ſicut præceptum audiendi Miſſam, vel ieiunandi tali die, quæ alligantur tali dici,& ideo nec poſſunt anticipari,nec poſtponi.

Reſpondetur.

81. Dices; imo habet explicatam conditionem,vt ex rationabili cauſa impleatur alio tempore, cum lex ipſa præbeat facultatem differendi cõmunionem ex conſilio Confeſſarij;vnde poterit ex eodem conſilio cum rationabili cauſa anteponi. Reſpondetur, imo quia lex ſolum dat facultatem differendi ex conſilio Confeſſarij, arguitur non poſſe anticipari: neque enim ex vna facultate ſequitur altera;quia, vt notauit bene Suar.*alla ſect.*3.*in fine*,Cõfeſſarius non poteſt diſpenſare,aut conſulere,vt,qui in Paſchate non habet impedimẽtum aliquod, abſtineat tunc à communione;

Inſtantia.
Diluitur.

munione; ergo nec poterit dispensare, vt qui antea communicauit, non communicet in Paschate, si tunc nullum habeat impedimentum: numquam ergo lex illa dat facultatem abstinendi à communione; quando non adest impedimentum in ipso tempore, quod à lege præscribitur.

82. *Quæritur quarto an satisfaciat qui communicat in peccato mortali. Aliqui negant.* Suarez. Dionys. Cistertiens. Nugnus. Syluius.

Quarto quæri solet, an qui scienter, vel ignoranter communicauit in Paschate in statu peccati, satisfecerit Ecclesiæ præcepto, ita vt postea non obligetur ad communicandum iterum eodem anno. Negant plures, Durandus, Capreolus, Adrianus, apud Suar. *loco citato sect.* 3. Afferri etiam potest Dionys. Cistertiensis *in* 2. *disp.* 17. quatenus dicit, modum charitatis cadere sub præceptis Decalogi. Sed magis expresse hoc docent in nostro casu Nugnus *in præsenti quæst.* 80. *art.* 1. *difficult.* 2. *dub. vlt.* Syluius *in præsenti art.* 11. *quæsito* 2. & alij Recentiores.

83. *Communis sententia affirmat.* Azor. Lopez. Fagundez. Pitigianus. Villalobos. Diana.

Contraria sententia communis est, quam tenent Corduba, Soto, Couarruuias, quos refert, & sequitur Suarez *sect.* 3. Azor *tom.* 1. *lib.* 7. *c.* 41. *quæst.* 12. Lud. Lopez *part.* 1. *Instruct. cap.* 11. Facundez *lib.* 1. *de* 3. *Præcept. Eccles. cap.* 6. *num.* 4. Pitigianus *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 3. *art.* 10. Villalobos *in Summa tom.* 1. *tract.* 7. *diffic.* 42. *n.* 6. Diana *tom.* 2. *tr.* 4. *de Sacram. resol.* 43. & alij omnes fere communiter.

Ratio præcipua est.

Ratio præcipua est, quia præcepta non obligant ad finem, sed ad substantiam præcepti: quare licet Ecclesia in hoc præcepto intẽdat, quod fideles huius Sacramenti fructus, & effectus percipiant, id tamen, quod præcipit, solum est, quod suscipiãt Sacramentum: ergo ille, qui reuera suscipit hoc Sacramẽtum, vere satisfacit præcepto; licet inutiliter, imo sacrilege, & cum nouo peccato. Sicut præceptum suscipiẽdi Ordinem, aut Confirmationem, vel contrahendi matrimonium, obseruaretur ab eo, qui indigne ea Sacramenta susciperet: & sicut satisfacit præcepto audiendi Missam, qui eam ex malo fine, & peccaminose audit. Vide, quæ diximus sectione 2. n. 21. circa præceptum Diuinum, & postea n. 45. circa præceptum sumendi Viaticum: eá enim à fortiori probant de hoc præcepto Ecclesiastico; vbi etiam assignauimus differẽtiam inter communionem factam in peccato, & illam, quæ fieret casu, & absque intentione; per hanc enim non impleretur præceptum, quia non esset Sacramentalis, sicut illa alia: præceptum autem est de communione Sacramentali, & valida; non de fructuosa.

84. *Obijcitur primo.*

Obijcitur primo; quia Ecclesia præcipit semel in anno Eucharistiam *reuerenter* suscipere; vt constat ex verbis Legis supra relatis; qui autem indigne suscipit, non accedit reuerenter, sed irreuerenter: ergo

Respondetur.

non satisfacit præcepto. Respondetur Ecclesiam illo verbo, *reuerenter*, vel voluisse solum reducere in memoriam vnicuique debitum reuerentiæ, quod aliunde obligat, vel præcipere reuerentiã externam. Alioquin non congrueret pœna arcendi, ab Ecclesia transgressores, quam imponit: quomodo enim possent Prælati eam exequi contra indigne communicantes?

85. *Obijcitur secundo.*

Obijciunt secundo; quia hoc præceptum est determinatiuum præcepti Diuini: sed Diuinum præceptum non solum obligat ad communionem, sed etiam ad communicandum digne, & in statu gratiæ: ergo Ecclesiæ præceptum debet habere idem obiectum; necesse enim est, vt id, quod determinat aliud, participet eadem prædicata, & sit sub eodem genere

Respondetur.

cum eo, quod determinatur. Respondetur, concessa Maiori, distinguendo Minorem: præceptum Diuinum positiuum, quod obligat ad communionem, præcipit, quod sumatur in gratia, nego: huic enim præcepto satisfit etiam per communionem indignam, vt vidimus Sectione secunda, locis suprà citatis; Præceptum Diuinum aliud naturale, quo prohibetur accedere indigne, concedo: præceptum autem Ecclesiæ determinat solum illud prius præceptum Diuinum propositum, non hoc posterius naturale & negatiuum: hoc enim non indiget determinatione, cum sit vniuersale, & obliget pro semper.

86. *Obijcitur tertio.*

Tertio obijciunt, quia Ecclesia præcipiens recitare Officium, vel audire Sacrum, præcipit etiam reuerentiam, & attentionem debitam, quia hæc sunt de substantia illarum actionum, quas præcipit; ergo præcipit etiam dignam sumptionem Eucharistiæ, quæ dignitas est magis de substantia rei præceptæ.

Respondetur.

Respondetur retorquendo Antecedens: nam Ecclesiæ præcepto fit satis per recitationem, vel auditionem Missæ sacrilegam, & factam ex fine peccaminoso, quia adhuc illæ manent substantialiter recitatio, vel auditio Missæ; ergo per communionem indignam satisfiet, quia hæc est substantialiter communio Sacramentalis, quam Ecclesia præcipit. Itaque recitatio etiam Officij absque attentione interna, dummodo adsit intentio, & alia requisita, est recitatio substantialis. An vero de facto Ecclesia etiam præcipiat attentionem, & qualem, dicemus aliquid infra Disputatione vltima, de auditione Missæ.

87. *Obijcitur quarto* Syluius.

Quarto obijcit Syluius, quia Sacramentum hoc est cibus animę; non satisfaceret autem præcepto de sustentanda vita corporali, qui cibum corporis sumeret eo modo, quo non potest prodesse, sed solum obesse; ergo neque is, qui accipit Eucharistiam indigne, satisfacit præcepto. Respondeo, illud præceptũ

Respondeo.

naturale non esse formaliter sumendi cibum, sed sustentandi vitam; quare si quis absque cibo sustentaret vitam, quomodocumque id fieret, non teneretur ad capiendum cibum. In nostro autem casu præceptum non est de fine, quod à posteriori constat, quia licet aliquis ex reuelatione sciret, se absque Eucharistia conseruaturum, & cum augmento gratiam, adhuc obligaretur præcepto sumendi Eucharistiam: non ergo præcipitur finis, sed sumptio huius cibi, siue prosit, siue non prosit conseruationi gratię. Secluso enim præcepto positiuo Diuino, & humano, non est obligatio grauis procurandi conseruationem vitæ spiritualis per hoc medium, cum sint alia media ad illum finem obtinendum.

De hoc quæstio satis supra dictum est.

Quinto quæri solet, qua ætate obligentur pueri hoc præcepto Ecclesiastico? De hoc tamen diximus satis *supra disp.* 13. Quæri denique solet, an huic præcepto debeat satisfieri in Ecclesijs Regularium; de hoc vero dicemus infra *disp.* 18. de ministro Eucharistiæ *sect.* 2.

DISPVT. XVII.

Vtrum consulendum sit omnibus fidelibus indifferenter vsus quotidianus Eucharistiæ.

SECTIO I. *Sententia affirmans, omnibus expedire communionem quotidianam.*

SECTIO II. *Prior pars vera, & communis sententia explicatur & probatur.*

SECTIO III. *Secunda pars communis, & vera sententia probatur.*

SECTIO IV. *Soluuntur obiectiones contra communem sententiam.*

DVBIVM hoc tetigit sanctus Doctor in præsenti *articulo* 10. cuius sententiam reliqui Scholastici amplexi breuiter supponunt, & iam

res videbatur extra controuersiam esse, donec pietas aliquorum adeo acriter quotidianæ communionis partes susceperit, vt hæc breuis quæstiuncula ad librum vsque excreuerit, & vulgi mentes in varias, vt fieri solet, factiones diuiserit. Oportet ergo rem hãc ad trutinam disputationis Scholasticæ reuocare; breuissimo tamen; & sane sufficit, si veritatem sincere quærimus: si contentionem, nec liber integer.

SECTIO I.

Sententia affirmans, omnibus expedire communionem quotidianam.

1. *Supponitur primo id in quo omnes conueniunt.*

SVpponendum primo, Auctores vtriusque partis conuenire in eo, quod homini existenti in gratia licet simpliciter quotidianus vsus Eucharistiæ, nec in huiusmodi frequentia includi labem peccati lethalis: nam sicut præceptum graue solum cogit ad communionem annuam; sic etiam solum prohibet duplicem communionem vnius diei, siue hæc prohibitio sola consuetudine, siue positiuo præcepto inducta fuerit: quare licet aliquando nimia frequentia possit esse culpa venialis, sicut etiam nimia abstinentia intra annum ob aliquam circunstantiam; cæterum neutrum extremum continet materiam culpæ grauis; sed tota controuersia est, vtrum intra terminos consilij, & perfectionis oporteat quotidianam communionem omnibus indifferenter consulere, vtpote rem vtiliorem, & medium aptius Christianæ & Euangelicæ perfectioni.

2. *Supponitur secundo non dubitari quin vsus ille sit laudabilis.* Conc. Trid.

Supponendum secundo, non dubitari, an vsus quotidianus Eucharistiæ de se laudabilis sit, & perfectior, quam vsus rarior, atque ideo curandum omnibus esse ad illum peruenire, si possint. Hoc enim sub his terminis adeo certum est, vt nemo Catholicus potuerit de hoc dubitare. Habetur enim fere expressum in Trid. *sess.22.cap.6.* vbi Ecclesia hanc frequentiam maximopere desiderat. *Optaret*, inquit, *sacrosancta Synodus, vt in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarẽt, quòd ad eos sanctissimi huius Sacrificij fructus vberior proueniret.* Quod si perfectius esset abstinere, quam communicare; procul dubio non optaret frequentiam Ecclesia. Ex quo etiam fit in genere loquendo, non expedire prohibere omnes fideles absolutè à communione quotidiana: hoc enim esset, prohibere illos ab eo, quod de se est perfectius, & vtilius: sicut si prohiberẽtur à voto castitatis, vel statu religionis. Quare merito Congregatio Cardinalium 4. *volumine decisionum Rotæ in declaratione prefati loci Tridẽtini*, decreuit, huiusmodi prohibitiones esse pernicioſas. *Obstat*, inquiunt, *Conc. Trident. Episcopo volenti prescribere certa tempora: vt dies Dominicos, quartam, & sextam feriam, quibus tantum liceat viris laicis, coniugatis, negotiatoribus, & melioribus etiam non coniugatis sanctissimam Eucharistiam sumere; etiam ob irreuerentiam, quam potest quotidiana huius Sacramenti sumptio in sua diœcesi parere. Hoc fuit decisum in mense Ianuarij 1587. obstare, quia antiquo tempore, peracta consecratione, omnes adstantes sumebant Eucharistiam: & ideo licitum est quotidie Eucharistiam sumere.* Hæc sunt verba Cardinalium, ex quibus constat, vsum quotidianum Eucharistiæ laudabilem esse, & desiderandũ ob innumeros fructus,

3. quos parere potest in Ecclesia. Quæstio ergo non procedit de perfectione huius frequentię secundum se, sed prout in hoc indiuiduo (vt ita loquar): potest enim contingere, aliquem actum secundum se esse perfectiorem, & tamen huic indiuiduo non esse vtiliorem, licet alioquin non sit illicitus. Sane dubitari non potest, perfectiorem esse cæteris paribus virginitatem, & cœlibatum, quam nuptias, vt constat ex Tridentino *sess.24.can.10.* & tamen possunt dari casus quibus magis expediant huic fœminæ nuptiæ, quam virginitas. Dubium ergo est, an hęc maior vtilitas, & perfectio communionis quotidianę vniuersaliter sit accipienda respectu omnium fidelium existentium in statu gratiæ; an vero sint aliqui etiam iusti, quibus ob magnam tepiditatem, ob relaxationem voluntariam, ob distractiones, & curas sæculi, consultius sit rariùs, quàm singulis diebus ad Eucharistiam accedere.

4. Partem affirmantem sub his terminis explicatam, & quod omnibus iustis vniuersaliter sit vtilior quotidiana communio, nescio aliquem ex antiquis, qui eam docuerit. Nam licet omnes tam Patres, quam Scholastici vniuersaliter frequentiam suadeat (vt postea videbimus) sicut etiam suadent virginitatem, & religionem: accipiendi tamen sunt, suppositis terminis habilibus. Cæterum hanc doctrinam vniuersaliter docuit hac tempestate Theologus quidam

5. *Quidam Benedictinus partem affirmantem temuis tenuit.*

Benedictinus Petrus Vincentius de Marzilla apud Compostellanos primarius Theol. Professor, qui pro sua opinione Memoriale quoddam edidit ad Archiepiscopum Compostellanum, & postea libellum integrum, quem vocauit *Additiones ad Memoriale*, vtrumque Hispano idiomate, vt facilius apud plebem spargeretur; quæ, vt fieri solet, in partes diuisa cœpit partim prædicto Magistro adhærere, partim illum reprehendere, & nouitatis pernicioſę insimulare, præsertim quod non solum homines, ac mulieres cuiusque status, & conditionis ad communicandum quotidie induceret, sed eo potissimum, quod eos hac in parte Confessarij iudicium expectare nollet, nedum eius monitis, aut consilio obtemperare, sed eo ipso quod absolutionem sacramentalem à lethalibus obtinerent, vterentur iure suo, & inuito etiam, ac dissuadente Confessario, ad communionem accederent.

6. *Alius eiusdem ordinis & opinionis asserter.*

Mortuo præfato Magistro successit alius eiusdem Ordinis, & opinionis assertor Fr. Maurus de Valderas, qui, edito Theologico certamine, eamdem doctrinam renouauit: addidit tamen, rusticis, & ignaris non esse consulendum accedere sine licentia Confessarij, eo quod facile possit contingere incidisse in aliquod lęthale, cuius speciem, aut grauitatem ignorent, & accedant sine gratia ad hoc Sacramentum: cæterũ, absolutione obtẽta, non credo requiri etiam ab hoc Theologo vlterius Confessarij placitum.

7. *Potissima fundamenta horum Auctorum.*

Potissima fundamenta horum Auctorum sumuntur ex Patrum verbis vbique quotidianam communionem suadentium; ex vsu primitiuæ Ecclesiæ; ex desiderio Tridentini suprapositio; ex fructu Sacramenti, qui datur ex opere operato omnibus iustis, quem procurare melius est, quam illo carere, cum sit augmentum gratiæ, & virtutum; & denique ex eo, quod Paulus solum exigit hanc conscientiæ puritatem à lethali, vt quis digne accedat: quare qui eam habet, non est, cur amplius abstineat. Hæc sunt potissima capita argumentorum, quæ tamen postea singillatim recenebimus, vt simul dissoluantur, postquam vera, & communis sententia in sequentibus sectionibus explicata fuerit, & comprobata.

SECTIO II.

Prior pars vera, & communis sententia explicatur, & comprobatur.

8. *Vera & communis sententia duo*

VEra, & antiqua sententia, quam fideles omnes ipso cum lacte acceperunt, & quasi ex terminis notam Scholastici Doctores non tam probare curarunt,

Habet partes. Primo est hoc non expedire omnibus indifferenter. Secunda est in hoc standū esse iudicio prudentis confessarij.

currunt, quam supponere, duas habet partes: prima est, non expedire omnibus iustis indifferenter, cuiusque status, & vitæ sint, quotidianam communionem, neque eis esse vtiliorem, licet alioquin non sit illicita. Secunda est, eum, qui in re tanti ponderis errare noluerit, non se suo arbitrio debere ducere, sed standum sibi iudicio prudentis Confessarij, vel Patris spiritualis, cuius erit hanc frequentiam plus, minusve extendere, pro maiori, vel minori ipsius aptitudine. Primam partem in hac Sectione; posteriorem in Sectione sequenti comprobabimus.

9 In prima parte omnes conueniunt. S. Thom.

Et quod attinet ad primam partem, in ea conueniunt omnes Scholastici, nullo prorsus excepto. S. Thomas *in præsenti art.*10. *in corpore* sic ait: *Circa vsum huius Sacramenti duo possunt considerari: vnum ex parte ipsius Sacramenti, cuius virtus est hominibus salutaris, & ideo vtile est quotidie ipsum sumere, vt homo quotidie eius fructum percipiat, &c. Alio modo potest considerari ex parte sumentis, in quo requiritur, vt cum magna deuotione, & reuerentia ad hoc Sacramentum accedat: & ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile est, quod quotidie sumat. Vnde Augustinus cum dixisset*: Accipe quotidie, vt quotidie tibi prosit, *subsungit*: sic viue, vt quotidie merearis accipere. *Sed quia multoties in pluribus hominum multa impedimenta huius deuotionis occurrunt, propter corporis indispositionem, vel animæ, non est vtile omnibus hominibus quotidie ad hoc Sacramentum accedere.* Hæc S. Thomas, apud quem vides expresse, communionem quotidianam non esse vtiliorem ob defectum magnæ deuotionis, & reuerentiæ, quam dicit desiderari ex parte hominis ad hoc Sacramentum. Quis autem dicat, nomine *magnæ deuotionis, & reuerentiæ*, intelligi carentiam solam peccati mortalis, admixtam etiam cum distinctione, & tepiditate maxima, & cum proposito actuali committendi innumera venialia ex aduertentia? Sanè ego istam magis dicerem indeuotionem, & irreuerentiam, quam magnam deuotionem, & reuerentiam.

10 Sanctus Thomas se ipsum explicat. S. Thomas.

Sed age, explicet se sanctus Doctor, de qua reuerentia loquatur: ipse ergo *in 4. dist.*12. *quæst.*3. *artic.*1. *quæstiuncula* 1. sic ait: *In hoc Sacramento duo requiruntur, scilicet desiderium coniunctionis ad Christum, quod facit amor; & reuerentia Sacramenti, quæ ad donum timoris pertinet: primum incitat ad frequentationem huius Sacramenti quotidianam; sed secundum retrahit. Vnde si aliquis experimentaliter cognosceret, ex quotidiana sumptione feruorem amoris augeri, & reuerentiam non minui, talis deberet quotidie communicare: si autem sentiret, per quotidianam frequentationem reuerentiam minui, & feruorem non multum augeri, talis deberet interdum abstinere, vt cum maiori reuerentia, & deuotione postmodum accederet.* Hæc S. Thomas, apud quem cæcus videat, nomine *reuerentiæ* non intelligi carentiam peccati mortalis: hæc enim non minuitur per quotidianam communionem, sed deuotionem actualem, & præparationem, ac feruorem, qui vt postea videbimus, poterit aliquando per accidens minui ob nimiam frequentiam. Quare idem sanctus Doctor postea *artic.*2. *quæstiunc.*3. concludit, sumere Eucharistiam, esse bonum per se, & ex genere; abstinere vero, esse bonum per accidens, & addit: *Ideo simpliciter loquendo melius est Eucharistiam sumere, quam ab ea abstinere: sed in casu aliquo nihil prohibet, esse melius abstinere, quando aliquis probabiliter præsumit, ex sumptione reuerentiam minui.* Hæc S. Thomas, cuius verba si

Idem.

legit Auctor contrariæ sententiæ, cur miratur *cap.*19. apud discipulos S. Thomæ suam doctrinam offensionem parere, & nouitatem? Quid enim pareret, quæ ex diametro opponitur menti, & verbis Angelici Doctoris.

11 Accedit Bonauentura. Bonauent.

Accedat S. Bonauentura huius venerabilis Sacramenti deuotissimus testis *in 4. dist.*12. *part.*2. *quæst.*2. propositis pro vtraque parte rationibus, sic concludit: *Si ergo quæritur, virum expedias frequentare alicui? dicendum, quod, si videat se esse in statu Ecclesiæ primitiuæ, laudandum est quotidie communicare: si autem in statu Ecclesiæ finalis, vtpote frigidum, & tardum; laudandum est, quod raro: si autem medio modo; medio modo se debet habere, & aliquando debet cessare, vt addiscat reuereri; aliquando accedere, vt inflammetur amore: Quia tali hospiti debetur honor, debetur & amor; & tunc secundum illam partem, secundum quam viderit se melius proficere, ad illam magis declinet; quod homo solum experientia discit. Omnes ergo rationes ad primam partem pro frequentia intelliguntur, salua debita præparatione, quæ in paucissimis est vt semper.* Hæc Bonauentura; cum quibus videant aduersarij, quomodo cohæreant, quæ docent, dum dicunt, communionem quotidianam expedire omnibus cuiusque status, & conditionis, dummodo non sint in mortali, & præparationem debitam ad istam frequentiam reperiri in omnibus etiam Laicis rite absolutis à lethalibus.

12 Aliud eiusdē testimonium.

Habemus etiam aliud præclarum testimonium eiusdem Bonauenturæ *lib.*2. *de profectu religionis cap.*77. in hæc verba: *Vix aliquis ita religiosus esse videtur, & sanctus, (exceptis Sacerdotibus) quin semel in septimana sufficiat ei ex consuetudine communicare, nisi speciali causa quandoque, vel ratio plus suadeat, infirmitas superueniens, vel singulariter festiuitas solemnis,* &c.

13 Hunc modū loquendi obseruant alij Scholastici. Alensis.

Hunc modum loquendi obseruant alij Scholastici. Alex. Alensis *4. p. art.*4. §. 1. *quæstiunc.*2. cū proposuisset verba Augustini de Ecclesiasticis dogmatibus: *Quotidie Eucharistiam sumere, nec laudo, nec vitupero*; quærit, vtrum Augustinus loquatur de bonis, an de malis: si enim de malis, deberet vituperare; si de bonis, laudare; respondet, in hæc verba: *Augustinus loquitur de bonis; & potest esse in bonis, quod quotidie communicare generet fastidium, & minorem reuerentiam, & deuotionem, &c. in aliquibus vero ipsa frequentia auget deuotionem & reuerentiam; & tunc laudabile est quotidie accipere; & ideo nec laudat, nec vituperat; quia aliquando bene potest fieri à bonis, quandoque bene omitti à bonis.* Quod ipsum repetit infra *quæstiunc.*4. dicens: *Per se loquendo magis expedit alicui digne accedere, quam expediat eidem cessare: occasionaliter tamen magis expedit cessare ad tempus, quam frequenter accedere; quia aliquando contingit, quod cessatio est causa maioris deuotionis, & reuerentiæ.* Hæc Alexander; cui contradicunt Auctores primæ sententiæ dicentes; qui hodie non communicat ineptiorem esse ad crastinam communionem, quam si hodie communicasset.

14 Richardus

Idem habet Richardus *in 4. d.*12. *art.*6. *quæst.*1. vbi sic ait: *Si autem sentiret homo, per multam frequentationem minui reuerentiam ad hoc Sacramentum, & feruorem non multum augeri, interdum deberet abstinere, vt cum maiori reuerentia, & deuotione postmodum accederet.* Eadem verba habet Palud. *ibi quæst.*1. Dionis. Carthus. *quæst.*5. Albert. *d.*13. *art.*27. & 28. qui addit, quod *inter feruorem charitatis trahentem ad communicandum, & inter timorem reuerentiæ retrahentem, medium*

Palud. Dionys. Carth. & Albert.

debet ſeruare temperatrix diſcretio. Et in *lib. de Miſſa* in fine; *De his, qui mulieres omni die communicant, videtur*, inquit, *quod acriter reprehendendi ſunt, quia nimio vſu vileſcere faciunt Sacramentum, & potius ex lenitate mulierum putatur eſſe deſiderium, quam ex deuotione cauſatus.* Ac denique de viduis, ſeu in caſtitate manentibus, & de iis qui præparant ſe ad communionem per abſtinentiam à coitu, dicit, non debere prohiberi de menſe in menſem.

15. Victoria, Soto. Domin. Sotus. Ouandus. Caietan. Antonin. Thom. Argent.

Similiter loquitur Victoria *de Euchariſtia, n.* 85. Pet. Soto late *lect.* 9. *de Euchar.* Durandus *in* 4. *d.* 12. *q.* 5. Domin. Sotus *ibi q.* 1. *ar.* 10. vbi coniugatis non permittit, niſi ad ſummum ſemel in hebdomada communicare. Ouandus *ibid.* 12. *in fine* addit, *indecens eſſe vno die poſt alterum Laïcos communicare.* Caietanus ibi durius loquitur etiam cum Sacerdotibus. S. Antoninus 3. *p. tit.* 14. *c.* 12. §. 5. iubet tepidos aliquando abſtinere, quia nimia familiaritas parit contemptum. Thomas de Argentina *illa diſt.* 12. *q.* 13. *art.* 3. diſcrimen aſſignat inter perfectos, & tepidos: & adducto exemplo caloris naturalis, *illos* inquit, *ſæpius congruit ſumere, qui ſpiritualiter habent fortiorem virtutem digeſtiuam, putà in quibus magis viget amor, & æſtuans deſiderium ad ſumendum.* Didacus de Tapia *in* 3. *p. q.* 83. *de Euchar. art.* 12. & Nugnus *in præſenti.* Pelbartus de Themeſnar 4. *p. Roſarij, verbo Euchariſtia.* §. 23. *circa finem.* Sylueſter, *Euchariſtia* 3. *q.* 15. Ioan. de Friburgo *in Summa lib.* 3 *tit.* 24. *q.* 119. Tabiena, *Communio, num.* 17. Alfonſ. Vega *in ſua Summa, cap.* 10. *de Euchariſtia.* §. 18. Pet. de Ledeſma 1. *part. Summæ c.* 14. Barthol. de Ledeſma *in Summario de ſacramento Euchariſt. difficult.* 27. *col.* 412. & acriter contra aduerſarios Bartholomæus de Medina *in Inſtruct. Confeſſarij* 3. *Præcept. Eccleſ.* §. 42. Angelus, *Euchariſtia* 3. *num.* 38. & vno verbo omnes Theologi Scholaſtici, Morales, & Myſtici, inter quos M. Ioan. de Auila adducendus *infra ſect.* 4. Omitto authores noſtræ Societatis, quæ licet ab eius ortu in frequentiam huius Sacramenti valde fuerit propenſa; ſemper tamen cautiſſime communionem quotidianam dari voluit, & non niſi probatæ vitæ, & eximiæ virtutis teſtimonio præeunte. Videatur Suarez *in præſenti, diſp.* 69. *ſect.* 4. Henriquez *lib.* 8. *de Euchariſtia cap.* 53. P. Ægidius *in preſenti.* Valentia *diſp.* 6. *q.* 8. *punct.* 4. & alij omnes. Nec mirum, eos ita ſentire, quos proprij inſtituti ratio ad hanc doctrinam præuenerat; vtpote, quæ in *Reg.* 26. *Sacerdotum* præſcribit omnibus Societatis Confeſſariis, ne ſint faciles ad communionem quotidianam pœnitentibus concedendam, ſed potius coniugatos moneant, ne crebrius quam octauo quoque die accedant: quam Regulam licet Marzilla oppugnare tentauerit per epiſtolam ad Præpoſitum Generalem Claudium, quâ enixe poſtulabat, & ſperabat, vt abrogaretur; truſtra tamen talem ſpem de noſtra Societate concepit, quod tam facile diſſuaderetur ab ea opinione, quam à primis parentibus adeo prudenter imbiberat. Quare merito hanc fiduciam ei abſtulit noſter Ludouicus de Ponte, epiſtola quadam de hac materia, quæ habetur in prædictis Additionibus, vbi breuiter, & grauiter probat, quod de hac frequentia docte ſatis & pie dixerat 1. *tom. Perfectionis Chriſtianæ tract.* 4. *c.* 6: omnino videndus.

Tapia. Nugnus. Themeſn. Sylueſter. Friburgius. Tabiena. Pet. Ledeſm. Bart. Ledeſm. Bart. Medi- na. Angelus. Auila. Suarez. Henriq. Ægidius. Valentia. Marzilla. Ludou. de Ponte.

16. *Valde ergo eſt ſcholaſticorum conſenſus.*

Vides communem Scholaſticorum conſenſum, à quo in re graui, & mortali non licet priuata auctoritate diſcedere, præſertim cum credibile non ſit, Scholaſticos, & Doctores grauiſſimos ſine firmiſſimo fundamento in hanc ſententiam conſpiraſſe. Primum deſumitur ex Patribus, qui licet frequentiam Euchariſtiæ ſæpiſſime ſuadeant, numquam tamen voluerunt ita intelligi, vt cum ſola gratia habituali expediret quotidie ad Sacramentum accedere, vel vlterius maximam quamdam reuerẽtiam, & præparationem exigunt. Chriſoſtomus *hom.* 17. *ſuper epiſt. ad Hebræos: Quando dicit, Sancta ſanctis; hoc dicit: ſi quis non eſt ſanctus, non accedat; non ſimpliciter dixit, à peccatis mundus, ſed ſanctus: ſanctum enim non mundatio peccati tantum facit, ſed etiam præſentia ſpiritus, & bonorum operum opulentia. Non enim inquit, volo à cœno vos mundos eſſe, ſed etiam albos eſſe, & pulchros*, &c. hæc eadem repetit *hom.* 61. ad populum Antiochenum. Auguſtinus item, ſiue quicumque Auctor fuit libri de Eccleſiaſticis dogmatibus, *cap.* 53. *tom.* 3. vbi illa vulgaria verba habentur: *Quotidie Euchariſtia communionem percipere, nec laudo, nec reprehendo: omnibus tamen Dominicis diebus communicandum ſuadeo, & hortor, ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit.* Ex quibus verbis ad minus colligitur, apud Auguſtinum magis apertam eſſe vtilitatem communionis hebdomadariæ, quam quotidianæ: illam enim ſimpliciter ſuadet; de iſta dubitat: nec valet dicere, Auguſtinum loqui de eo, qui non eſt in gratia; hunc enim nec ad hebdomadariam communionem hortaretur. Loquitur ergo de homine iuſto, vt explicat Bonauent. *in* 4. *vbi ſupra*; quem tamen, quia raro inuenitur cum puritate requiſita ad quotidianam frequentiam, vt dixit idem Bonauentura, relinquit Auguſtinus ſuæ conſcientiæ. Sciebant Patres, habendam eſſe rationem etiam reuerentiæ tanto ſacramento debitæ: ideo licet ad frequentiam ſæpe incitarent, aliquando etiam reuerentiæ admonebant. Sic Ambroſius in oratione ante Miſſam: *Quæ ia cordis contritione, & lachrimarum fonte, quanta reuerentia, & tremore, quanta corporis caſtitate, & anima puritate illud Diuinum myſterium eſt celebrandum, Domine Deus, vbi caro tua in veritate ſumitur!* Quare Catechiſmus Pij Quinti, cum antiquæ frequentiæ meminiſſet, rationem addidit, ſeruorem ſcilicet eximium illius ſæculi, *parte* 2. *cap.* 4. *ſect.* 63. *Omnes enim*, inquit, *qui tunc fidem Chriſtianam profitebantur, vera & ſincera charitate ita ardebant, vt cum ſine intermiſſione orationibus, & aliis pietatis officiis vacarent, quotidie ad ſacra Dominici corporis myſteria ſumenda parati inuenirentur.* Attende, obſecro, an hæc præparatio in ſola carentia lethalis conſiſteret; & an hodie in omnibus ſecularibus paſſim inueniatur. Noſtro autem ſæculo quid faciendum, explicat idem Catechiſmus paulo ante his verbis, *Virum autem ſingulis menſibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula præſcribi non poteſt.* At hi Auctores vnam omnibus regulam communem aſſignant; vt, qui ſine lethali eſt, accedat; qui non eſt, non accedat.

Chryſoſt. Auguſtin. Ambroſ. Catechiſm. Pij V.

17. *Fundatur hæc ſententia in fumento vtilitate, & ſacramenti reuerentia.*

Secundo fundatur hæc communis Scholaſticorum ſententia firmiſſima ratione, cuius vis ad duo potiſſimum capita ſpectat: primo, ad ſumentis vtilitatem; ſecundo, ad ſacramenti reuerentiam. Nam in primis, cum certum ſit, effectum Euchariſtiæ creſcere pro maiori, & meliori præparatione ſumentis, procuranda ſummopere eſt hæc præparatio; eſt autem optima præparatio ad hunc cibum, ſicut ad alios, fames quædam, & ſpiritualis eſuries: nam vt dixit Auguſtinus, *panis hic interioris hominis eſuriem deſiderat*, & licet de eo pane dictum ſit, quod, *qui edunt illum, adhuc eſurient*, cæterum apud imperfectos non raro ſolet contingere, nimiam frequentiam parere contemptum quemdam, & faſtidium, abiteque communionem ipſam in conſuetudinem

tudinem torpori admixtam, ortam magis ex vsu, quam ex feruore spirituali: nam ipso vsu vilescunt
Bonauent. pretiosa, minus immutant. Ideo merito dixit Bonauentura *in 4.d.12.* vbi supra, quod *maiorem efficaciã recipit homo in vna Missa, vel manducatione cum bona præparatione, quam in multis, si non se præparet diligenter*: quia nimirum nimia frequentia adimit paulatim diligentiam præparationis, & per consequẽs fructuum vbertatem, quæ datur pro mensura dispositionis: quare ad istam famen conseruandam, & excitandam, fugiendumque periculum insensibilitatis, & contemptus, expedit aliquando homini
Leuit.24. etiam existenti in gratia abstinere. Ideo forsitan *Leuitic.24.* iubetur, panes propositionis per singula Sabbatha mutari, & alios recentes substitui; vt moneamur, panem hunc, non nisi nouo cum calore, & feruore spirituali offerre, ad quem concipiendum regulariter conducit hebdomadæ mensura.

18. Secundo attenditur, vt dixi, ad ipsius sacramenti reuerentiam; in quo licet Christus se totum ad nostram effuderit vtilitatem, expedit tamen tanti Domini rationem habere, & cum, vt par est, tractare reuerenter: sicut *Isaiæ 6.* legimus Seraphim non manu, sed forcipe tulisse primam, seu calculum de altari; non quidem quia, si manu tangeret, cremaretur manus Angelica; sed in signum reuerentię, qua cœlestis pruna in altari posita tractanda est. Huius ergo reuerentiæ, & decoris causa multa fiunt circa hoc sacramentum, quæ prima facie videntur dispendium afferre nostræ vtilitatis, licet reuera non afferant, vt videbimus. Nam in primis ideo non licet duplex cõmunio in vno die; quia licet singulæ nouum fructũ afferrent, esset tamen quædam species mĩoris reuerentiæ passim accedere ad tam venerabile sacramẽtum; nec ideo solum prohibetur multiplex communio in die, quia per vnam communionem melius repræsentatur vnitas mortis, & passionis Christi, vt vult Marzilla; quia licet hæc sit ratio alicuius congruentiæ, non tamen cõuincens: posset enim pariter ob eumdem respectum prohiberi duplex cõmunio in hebdomada. Ratio ergo fuit, quam tradit Gabriel *sect.87. in Canonem* his verbis, *Defectus debitæ reuerentiæ, præsumptæ dignitatis propriæ, & insufficientia gratitudinis reddendæ. Ad dignam sumptionem huius sacramenti requiritur meditatio excellentiæ tanti sacramenti, vt mens excitetur ad sumendum cum reuerentia, & deuotione. Requiritur etiam meditatio propriæ indignitatis vt excitetur animus ad sumendum cum timore*, &c. *Hæc autem difficulter digne exhibentur pluries vna die, vnde tandem in consuetudinem veniret sine hac præparatione sumere, & per hoc minus*
Gabriel. *reuerenter.* Hæc Gabriel; ex quibus colligitur clare, hominem, cui quotidiana communio causa esset accedendi sine meditatione, & consideratione, siue quia frequentes occupationes impediunt, siue quia exigua deuotio non sufficeret ad quotidianam præparationem, hunc (inquam) melius facere accedendo semel in hebdomada, quam singulis diebus, cum respectu huius militet eadem ratio.

19. *Confirmatur primo ex eo quod ratione eiusdem reuerentiæ prohibuit Ecclesia vsitatius.* Confirmatur primo, quia ob eamdem sacramenti reuerentiam prohibuit Ecclesia Eucharistiæ sumptionem infantibus baptizatis, licet hoc non fiat sine aliquo ipsorum dispendio, quibus Eucharistia augeret gratiam ex opere operato: & vius etiam obtinuit, pueris etiam doli capacibus non dari Eucharistiã ante perfectum vsum rationis. Quem morem licet videatur Marzilla reprehendere in Memoriali ante primam obiectionem, probant tamen illum
Suarez. Theologi omnes, quos refert Suarez *in præsenti disp.70. sect.1.* & Catechismus Pij V. & consuetudo omniũ Sacerdotum non admittentiũ statim pueros ad communionem, licet eis absolutionem impendant. Qua etiam ratione apud Indos non admittuntur omnes sine delectu ad Eucharistiam, licet omnes absoluantur, sed illi solum, qui prouectiores sunt, & melius discernunt cibum istum. Vides, quam infirma sit hæc consequentia: aliquis est iam per absolutionem capax fructus Eucharistiæ; ergo non est, cur illi negetur. Debet enim vlterius haberi ratio reuerentiæ ipsius sacramenti, vt docuit Tridentin. *sess.21.c.2.* dũ ait in Sacramentorũ dispensatione attendendum esse ad vtilitatẽ suscipientium, & ad Sacramenti venerationem, pro temporũ varietate, &c.

Confirmatur secundo, quia ob eandem reuerentiam non datur Eucharistia amentibus etiam non perpetuis, & baptizatis, & capacibus effectus Eucharistiæ; quibus licet in fine vitæ detur pro Viatico, non tamen ante mortem; vt cum Catechismo Pij Quinti docent communiter Theologi; quos sequitur noster Suarez *Disp.69. Sect.2.* vbi bene aduertit, rationem discriminis inter mortis articulum, & aliud tempus procedere ex veneratione debita huic Sacramento; quod postulat, non nisi ex graui causa dari ei qui per propriam deuotionem non potest se ad illud præparare: quæ sane ratio cum proportione probat, aliis omnibus eo rarius, & cum grauiori causa dandum, quo minus habent deuotionis, & præparationis; vt etiam in hoc sensu habeat locum illud, Cant.5. *Comedite, amici, & bibite; & inebriamini, charissimi*; vbi vides ad maiorem satietatem inuitari charissimos, quam amicos? habet enim suam latitudinem inuitatio, sicut & ipsa amicitia, & familiaritas conuiuarum.

20. *Confirmatur secundo ex amentibus.* Suarez.

21. *Confirmatur tertio ex eo quod Sanguis non datur Laïcis.* Confirmatur tertio, quia eadem de causa ablatus est vsus calicis Laïcis, vt scilicet seruaretur debita reuerentia Sanguini, licet alioquin careant Laïci maiori fructu, quem ex vtraque specie haberi diximus *Disp.12. sect.3.* Item ea de causa prohibetur communio infirmo habenti periculum vomitus; quia plus refert cauere vomitum specierum ob irreuerentiam, quam infirmum habere fructum Viatici. Quid dico periculum vomitus? Etsi amsi non sit tale periculum, non permittitur ægroto sumere Eucharistiam de manu Laïci, casu quo absit Sacerdos: existimante Ecclesia, minus inconueniens esse quod moriatur sine Viatico, quam tangi Eucharistiam manu Laica, absente Sacerdote. Adeo curat reuerentiam huic Sacramento in omnibus seruari: & mirum erit, ob eamdem reuerentiam, hominem remissum, & venialibus ex aduertentia plenum, in ipsisque actu complacentem abstinere à quotidiana communione.

22. *Confirmatur quarto ex antiqua prohibitione.* Confirmatur quarto; quia ob eamdem reuerentiã prohibitum fuit olim accedere ad Eucharistiã post coitum etiam coniugalem, & licitum; & licet illa præcepta cessauerint in ratione præcepti, manent tamen in vi consilij congruentissimi, vt post talem coitũ, vel pollutionẽ etiã inuoluntariam abstineat homo; vt docent Patres, & Theologi, quos refert, & sequitur noster Sanch. *lib.9 de Matrim. Disp.13.* nisi Sanchez. forte aliqua rationabilis causa in particulari excusset ab irreuerentia; de quo diximus *Disp.15. Sect.1.*

23. *Marzilla solum dicit difficultatem tenatur.* Sensit difficultatem Marzilla *in Additionibus c.7.* & respondet, in primis illa antiqua decreta non tam præcipere, hominem non communicare post copulam, quam non habere copulam ante communionem; itaque ob reuerentiam Eucharistiæ iubebatur homo, abstinere à copula ante cõmunionem; quod si non abstineret, non ideo iubebatur abstinere à communione; quia data illa negligentia antecedenti, adhuc melius erat communicare, quam abstinere. Cæterum hæc expositio est contra verba *Hæc expositio est contra* Patrum

[illegible] Sic reſpondit Timotheus Alexandrinus in Reſponſis Canonicis [illegible] S. Malachias, teſte Bernardo in eius Vita, [illegible] *Non debemus ſic miniſtrare.* [illegible]

24. [illegible]

Reſpondeo ſecundo [illegible]

25. [illegible]

26. [illegible]

[illegible]

27. [illegible]

SECTIO III.

Secunda pars communis, & vera ſententia probatur.

28. ID quod ſecundo loco probandum propoſuimus, eſt Confeſſarium, ſeu Patrem Spiritualem [illegible]

Suar. Molina. Henriq. Salmeron. [illegible]

prudens, & probus. Et in eadem traditione paulo à principio adfert ex Dionyſio Carthuſ. exemplum cuiuſdam [illegible] [illegible], qui, ſinistro [illegible] [illegible] conſilio ſui Patris ſpiritualis ſaepe [illegible] communicabat. Eodem modo loquuntur Suarez, & alij recentiores, quos non oportet ſingillatim enumerare.

49. *Probatur ſecundo ex [illegible] [illegible].* Ratione item probari poteſt ex duplici capite; primum ex regula illa generali apud Sanctos & ſpirituales viros recepta; quod in rebus ad profectum ſpiritus pertinentibus debet vnuſquiſque Patris ſpiritualis conſilio duci, nec ſibi ſoli credere; quod in rebus aliquanto facilius locum habet, vt in orationibus, ieiunijs, poenitentijs, &c. quanto magis in Euchariſtia, cuius nimiam frequentationem habere aliquid periculi probatum eſt ſupra; & per conſequens dubium eſt hic, & nunc, quaenam frequentia huic homini magis expediat, iuxta vitae ſtatum, quem habet. Nam (vt dicit Catechiſmus ſupra adductus) non poteſt vna regula pro omnibus aſſignari. Cur ergo in hoc dubio non debet prudentis Patris iudicio ſtari & in alijs ad ſpiritum pertinentibus? Item ſi Eccleſia non prohibuiſſet ſingulis diebus communionem, poſſet etiam aliquis dubitare, an ſibi expediret duplex communio, matutina, & veſpertina? Dicerent forte Moniales, non eſſe de hoc conſulendum, quia conſtat de ſe bonam & vtilem. Fallerentur tamen, cum ipſa Eccleſia prohibitionem oſtendat, non eſſe ipſi ſemper vtilem, quam alias. Cur ergo nunc non poteſt dari hominem vnica in hebdomada, vtilior ſit; & pro circumſtantiis, ne decipiatur, [illegible] Patris alicuius prudentioris conſilium.

50. *Maxime in vſu huius Sacramenti [illegible] [illegible].* Caeterum, quidquid ſit de alijs [illegible] circa vſum huius Sacramenti magis voluit Eccleſia, ſpecialiter dependentiam Sacerdotis à Laicis. Nam in primis ideo Chriſtus Dominus voluit Laicos habere hunc cibum, niſi per manus Sacerdotis; vt illi iudicent Sacerdotes, quibus, & quando dari expediret. Nec ſufficit quicumque Sacerdos, ſed requiritur proprius Paſtor, Parochus ſcilicet, vel alius, qui ab eo habeat iuriſdictionem delegatam; quod indubitatum eſt apud omnes Theologos; vt ex Concilijs & Pontificibus probat Vaſquez diſp. 216. cap. 1. Suarez diſp. 72. ſect. 2. & ex Scholaſticorum, & Summiſtarum conſenſu, quos affert & probat Henriq. lib. 8. de Euchar. cap. 33. Sane haec inſtitutio, quae in [illegible] [illegible], ideo eſt, vt Paſtor, cuius eſt oues agnoſcere, melius poſſit conſiderare vtilitatem ſubditorum; [illegible] [illegible] non habens [illegible] [illegible] poſt Sacramentalem abſolutionem, non [illegible] iuriſdictio, vt homines ſimul à proprio Paſtore abſoluti poſſent Euchariſtiam miniſtrari, ſed poſſint eam à quolibet accipere.

Vaſquez. Suarez. Henriq.

51. *Religioſorum [illegible].* Concedit Marcellus conſequenter in Memoriali ante primam obiectionem, vbi docet ad communicandum ex deuotione per annum, nullam exigi iuriſdictionem in Sacerdote, ſed ſolum poteſtatem Ordinis, [illegible] [illegible], videtur [illegible] contra communem Theologos, & contra communem Practicam, qui Religioſis concedunt priuilegia miniſtrandi Euchariſtiam non ſubditis [illegible] [illegible] in proprijs [illegible] [illegible], & omnia Rubricam, & Canones poſita in Manuali pag. [illegible] vbi expreſſe habetur, Sacramentum Euchariſtiae nunquam, niſi in caſu neceſſitatis poſſe miniſtrari niſi à Parocho, & denique ſine vllo penitus fundamento. Nam in primis adfert pro ſe illud [illegible] Eccleſiae [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible] [illegible] quibus ſic [illegible] [illegible] [illegible]*

Concedit ex hoc loco, non magis probatur, poſſe Sacerdotem ſimplicem [illegible] Euchariſtiam [illegible] abſoluere. Nam ſimiliter ibi ponitur, Chriſtum dediſſe Sacerdotibus poteſtatem abſoluendi, quando [illegible] [illegible] [illegible] de poteſtate iuriſdictionis [illegible] [illegible]. Sicut etiam ad [illegible] requiritur eadem poteſtas. Sicut Apoſtolos abſoluere [illegible] [illegible] Eccleſiae, &c. adfert ſecundo pro ſe verba Tridentini [illegible], quod optaret fideles communicare in omnibus Miſſis [illegible] Sacerdotem poſſe miniſtrare Euchariſtiam [illegible] Concilium [illegible] Euchariſtiam [illegible] non poteſt. Forte hinc [illegible] Concilio poſſe aliquem communicare [illegible] quia Concilium loquitur [illegible], quod communicent in eadem Miſſa, quam audiunt; contingit autem eodem die audire plures Miſſas [illegible] Concilium ſupponit [illegible], quod fideles illa die non communicauerint, [illegible] abſolutione à proprio Sacerdote, & quod ab eodem habeat [illegible] Euchariſtiam.

Adfert pro ſe [illegible] verba Tridentini.

Sed fruſtra eſt argumentum.

52. *[illegible].* Concluſionem primam ex [illegible]. Omnes [illegible] [illegible] de [illegible] conſulendum [illegible] Patris ſpiritualis [illegible] [illegible] Confeſſoris [illegible] [illegible] [illegible] obligationem [illegible].

53. *Confirmatur ſecundo ex vita Sanctorum.* Confirmatur ſecundo ex vitis piorum Sanctorum, de quibus paſſim legimus, quod prohibiti à Confeſſoribus abſtinebant ſaepè à quotidiana communione. Sic narrat Ribera de S. Thereſia lib. 4. c. 14. & idem legitur de alijs hominibus, qui ſunt ſpiritu Dei ducti [illegible] Confeſſor [illegible] [illegible] obedientia [illegible] S. Bernardi [illegible] Monachi [illegible] Euchariſtia [illegible] [illegible] Concilio [illegible] obedientia [illegible] *Exod.* 16. vbi iubentur Iudaei manna [illegible] colligerent [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Patris, & Confeſſorij, [illegible] [illegible].

54. *[illegible].* Ad quod etiam facit, quod refertur 1. *Mach.* c. 4. quod cum inueniſſent Iudaei altare holocauſtorum profanatum, & dubitarent de illorum [illegible] ipſo [illegible]

esset ad holocausta, *incidit illis consilium bonum, & reposuerunt*, inquit, *lapides in monte domus in loco apto, quoad usque veniret Propheta, & responderet de eis.* Sic sane fieri debet, quoties dubitatur de puritate ad frequentiam huius sacramenti; mundare lapides, quantum fieri potest, ponere eos in loco apto, & puro, ac de reliquo consulere Prophetam, Prophetam, inquam, non quemlibet Sacerdotē, sed doctum, & pium, qui spiritum Dei habeat; sicut Iudas noluit consulere Sacerdotes, quos secum habebat, sed exspectare Prophetam: est enim res periculi plena, & in qua vel per excessum, vel per defectum facile decipi possumus. 35. Vnde non desunt, qui doctrinam illam de non sequendo consilio Confessarij in ordine ad communionem temerariam, & scandalosam iudicent; cum quibus sentit P. Luisius Turrianus *in disp. selectis, disp. 36. de Censuris Theolog. censura 4. dub. 44.*

Turrianus.

§. Thom.

Obstare videtur huic doctrinæ S. Thomas *in 4. dist. 12. q. 3. art. 1. quæstiunc. 2.* vbi ex Augustino docet, quoad hoc *relinqui debere vnumquemque suo iudicio*; ergo non oportet sequi iudicium Confessarij. Respondetur, S. Thomam docere, vnūquemque consulere debere in primis propriam conscientiam, an experiatur minui, vel augeri in se reuerentiam, & affectum per frequentiam: hoc enim nemo scire potest, nisi ipse, qui experitur, & quoad hoc relinqui debet quisque suo iudicio: cæterum postquā Confessarium de hoc instruxerit, ad Confessarium spectat præcipere, quod facere debeat.

Respondetur secūdo Th.

SECTIO IV.

Soluuntur obiectiones contra communem sententiam.

36. Salmeron. VIdeāmus nunc fundamenta aduersæ opinionis, cuius auctor ea fere desumpsit ex Salmerone *dicto tom. 9. tract. 41.* non tamen sumpsit limitationem, qua Salmeron absoluit illum tractatū per hæc verba: *Vt autem ad Laicos veniamus, quibusdam quotidiana communio conueniunt, quibusdam octauo quoque die, quibusdam semel in mense, & sic de aliis pro cuiusque dispositione, & arbitrio Sacerdotis, modo sit prudens, ac probus; ita vt non possit certa aliqua regula assignari.* Hæc ille. Veniamus tamen ad argumenta; & in primis ad ea, quæ ducuntur ab auctoritate; deinde ad rationes.

37. Chrysost. *Primo obiici potest Chrysost. & alij.* Primo ergo obiici potest Chrysostomus *tom. 4. hom. 5. super. 1. ad Timoth.* in hæc verba: *Hoc est, quod vniuersa perturbat; quia non munditia animi, verum interuallo temporis longiore constare meritum putas; summamque arbitraris reuerentiam, ac religionem esse, si non sepius cælestem illam adeas mensam. Ignoras, quoniam indigne accedere, etiamsi semel tantum fiat, te supplicio tradit: digne vero, etiāsi sepe accedas, salutem inde conquiris?* Idem Chrysostomus *hom. 3.* in Epist. ad Ephes. *tempus non efficit dignos tanti aditu Sacramenti: sed sola anima synceritas, atque expurgatio: cum tali puritate accede semper; sine hac ne præsumas vnquam.* Consonat illud Augustini *tom. 10. ser. 28.* de verbis Domini:

Augustin.

Bonauent.

Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Bonauentura de process. Relig. processu 7. cap. 21. *licet tepide, accedas fiducialiter confidens de misericordia Dei; quia quo magis eger, magis indiges medico.*

38. Idem. *Explicantur. sancti PP.* Hæc, & alia similia explicat idem Bonauent. *in 4. vbi supra*, dicens, debere intelligi, *salua semper debita præparatione, quæ in paucissimis est, vt semper.* Suadent ergo Sancti frequentem communionem; eo tamen ipso suadent disponere se hominem ad frequenter accedendū, vt dixit Ambrosius: *Quotidie accipe, quod quotidie tibi prosit. Sic vive, vt quotidie merearis accipere.* Fateor item, solam temporis dilationem per se non conferre ad meliorem præparationem, nec frequentiam reddere minus aptum, imo potius magis per se loquendo: per accidens tamen potest alicui occasionaliter frequentia parere irreuerentiam, vt supra probatum est. Cum vero dicit Chrysostomus, cum vitæ puritate semper accedendum, debet accipi illud, *semper*, cum proportione, id est, suis temporibus congruis, pro maiori vel minori congruitate & necessitate: sicut, *semper orandum*, debet accipi cum eadem proportione. Adde, verissimum esse, qui non est dignus quotidie, non esse dignum post annum: hoc tamen solum arguit, ineptam esse excusationem eorum, qui prætendunt indignitatem, ne accedant. Cæterum licet post annum non sit dignus condignitate adæquationis, potest tamen accedere aliquis sine indecentia; quæ esset, si cum eadem tepiditate accederet quotidie: quia post annum datur grauior necessitas, qua excusatur, & compensatur illa irreuerentia.

Ambros.

39. *Secundo obiicit hunc panē ideo vocari quotidianū. Respondetur.* Secundo obiicitur, *panem* illum appellari *quotidianum*, id est, quotidie accipiendum: quæ verba de Eucharistia intelligunt plures Patres adducti à Salmerone vbi supra: Respondeo cum Bonauentura supra, panem esse quotidianum per se loquendo, & supposita debita dispositione, quam obiter petimus petendo panem illum fieri nobis quotidianum. Eodem modo intelligi debet admonitio Catechismi docentis Parochum, vt horteur fideles hunc panem quotidie sumere, sicut corpori in singulos dies alimentum subministrant. Quæ verba explicari debent ad mentem eiusdem vbi supra dicentis, dispositionem ad Eucharistiam latitudinem habere, atque ideo non posse vnam regulam pro omnibus præscribi.

40. Hilarius. *Obiicitur ex Hilario. Respondetur.* Tertio obiicitur ex Hilario in cap. *Si non sunt*, de consecrat. d. 2. *Si non sunt tanta peccata, vt excommunicetur quis, non se debet à medicina corporis, & sanguinis Domini separare*: ergo sola carentia mortalis culpæ sufficit ad vtilius accedendum. Respondeo, ibi non agi de maiori vtilitate quotidianæ communionis, sed solum de omissione communionis; quæ intuitu delictorum præcedentium non debet omitti, si homo velit se præparare, nisi propter illa fuerit excommunicatus. Quo etiam sensu loquitur Gregorius lib. 2. Epistol. 26. *Sicut, exigente culpa, quis à Sacramento Communionis digne suspenditur: ita insontibus nullo modo talis debet irrogari vindicta.*

Gregor.

41. Conc. Trid. *Obiicit Trident.* Quarto obiicitur Tridentinum *Sess. 22. cap. 6.* vbi optat, in singulis Missis fideles adstantes communicare. Item declaratio Cardinalium in 4. vol. decisionum Rotæ supra illum locum Concilij, vbi dicitur, Tridentinum obstare Episcopo prohibenti cōmunionem quotidianam omnibus coniugatis, seu præscribenti certos dies, extra quos non fiat cōmunio. Respondeo, Tridentinum optare, id quod perfectius est; cæterum simul optare in omnibus dispositionem congruam ad illam frequentiam. Quare merito reprehenditur Episcopus prohibens communionem quotidianam, sicut reprehenderetur, qui prohiberet in vniuersum statum Religiosum; licet certum sit non expedire omnibus in particulari ingredi Religionem.

Responsio.

42. Auila. *Obiicit auctoritatem Ioannis de Auila.* Quinto obiicit Marzilla *in Additionib. c. 21.* auctoritatem Ioannis de Auila, viri pietate, & doctrina nostro sæculo insignis; qui consultus, an Parochus rogatus sæpe in anno debeat dare Eucharistiam petenti,

petenti,necne? Respondet affirmatiue, & multum commendat frequentiam communionis, quæ responsio habetur *in 1.tomo 3.partis suorum Operum, tract.23.* Gaudeo, Marzillam velle litem hanc definiri ex sententia Ioannis de Auila, quem fateor virum pissimum,& magnæ auctoritatis: debuerat tamen videre,an eum satis haberet pro se in hac causa. Fateor, fuisse propensum valde in frequentiam Eucharistiæ, & perpetuum eius commendatorem: non tamen talem,quales sunt hi auctores, vt patet ex integra eius epistola,quæ habetur *in 2.parte Epistolarum*,ad Concionatorem rogantem,vtrum quotidiana cõmunio consulenda sit omnibus personis coniugatis, & laicis? vbi acerrime inuehitur in hãc consuetudinem,& consilium;& concludit, rarissimum esse, vt coniugatus possit congrue accedere nostro sæculo quotidie ad Eucharistiam; & dissoluit clare omnia argumenta oppositæ partis, adeo vt mirum sit Marzillam eam epistolam legisse, & in Auilam,vt in hostem apertum, non irruisse. Videatur tota;quam libenter transcriberem,nisi omnibus vulgari lingua præ manibus haberetur.

Respondetur illum auctorem à nobis stare.

43 *Obiicit sexto vsum primitiuæ Ecclesiæ.* Bonauent. *Respondetur.*

Sextò obiicitur vsus primitiuæ Ecclesiæ, in qua fideles omnes quotidie communicabant. Respondet Bonauentura vbi supra feruorem illius sæculi proportionem habuisse cum illa frequentia: quare qui se experiatur sapere illud sæculum, habeat etiã frequentiam illius sæculi. Respondet secundo Auila,vbi supra,non esse credibile;quod coniugati etiã post copulam accederent quotidie ad Eucharistiam, cum ex decretis illius temporis constet,quam serio ab Eucharistia remouerentur post copulam.

44. *Septimo obiicit ex Paulo. Respondetur.*

Septimo obiiciunt ex Paulo, dispositionem necessariam esse solam puritatem à lethalibus; qua posita,homo edat,& bibat: Ergo si hæc datur quotidie, quotidie expedit edere de hoc pane. Respondetur; in primis hoc argumentum probat similiter post pollutionem nocturnam, & cum delectatione veniali expedire communionem, quod non audent concedere aduersarij,vt vidimus. Deinde Gregorius Papa, 1.*Reg.* 1. prædicta verba Apostoli de munditia etiam à venialibus cum proportione quadam intelligit,vt supra visum est. Nam cum dixisset,peccata etiam minima euacuanda,vt famelici simus, statim subdit: *Hac repletione nos euacuare Paulus insinuans ait:* Probet se ipsum homo,& sic de pane illo edat,& de calice bibat. *Quid enim est hoc loco probare,nisi,euacuata peccatorum nequitia, se probatum ac purum ad Dominicam mensam exhibere? De repletio etiam subdit:* Qui enim manducat,& bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. *Qui ergo quotidie delinquimus, quotidie ad pœnitẽtiæ lamenta curramus;quia ipsa sola virtus est, quæ euacuet, quod in ventre animæ culpa coadunat;& tunc vere famelici saturantur;quia quo studiosius mundamur lamento pœnitentiæ,eo vberiorem Diuinæ gratiæ fructum recipimus in spirituali refectione.* Hæc Gregorius, vbi non vult, venialia inducere grauem reatum communicanti, sed cum proportione quadam consiliũ Pauli accipiendum,vt scilicet eo maior fructus speretur,quo maior fuerit euacuatio; & eo plus periculi esse in hac mensa,quo minus euacuata fuerint etiam venialia,& quotidiana peccata. Denique dici potest, verba illa: *Sic de pane illo edat*, non esse consulentis, sed permittentis edere, postquam præcedit puritas à lethali: manet tamen locus consilij abstinendi aliquando, vt cum reuerentia sumatur.

Gregor.

45. *Obiicit est quòd,eo quod Sacer-*

Octauo obiicitur; quia Sacerdotes celebrant quotidie, cũ tamen ad celebrandũ eo maior requiratur puritas, quo excellentior est dignitas Sacerdotis,quam Laici communicantis. Respondeo, primo,Sacerdotes etiam cum pari dispositione posse frequentius celebrare; quia defectus ille puritatis compensatur per maiorem obligationem, quam ex officio habent offerendi Sacrificium: sunt enim nũcij,& ministri publici deputati ab Ecclesia, vt eius nomine Deum placatum reddant: quare ipsius Ecclesiæ puritas,cuius nomine accedant, reddit eos magis acceptos,vt accedãt ad Deum. Respondetur secundo Sacerdotes ex officio habere per se minorem indispositionem accedendi quotidie, vt potè quos ipse status separat à curis sæcularibus, à coniuge,à filiis, &c. Respondetur tertio, Sacerdoti, qui culpabiliter, vel inculpabiliter habet idem periculum irreuerentiæ, & indeuotionis ob nimiam frequentiam,optimum etiam consilium esse, aliquandò abstinere, vt postea reuerentius accedat. Sic enim Sacerdotibus consulit D. Bonauentura vbi supra *lib.2.de profectu Religiosorum,c.77.* omnino videndus.

dotes quotidiecelebrẽt. Respondeo.

Respondetur secundo.

46. *Obiicit nouo.*

Nono obiiciunt, quia ex nostra sententia sequitur,nemini Laïco posse concedi quotidianam communionem sine vehementi periculo superbiæ;nam eo ipso iudicat Confessor,habere maximam puritatem ad talem frequentiam requisitam. Respondeo; maior superbiendi occasio nascitur, cum Deus aliquem ad miracula,vel reuelationes extollit: sed re vera in iis casibus est minus periculum superbiæ; quia quo maior est puritas,eo maior est lux ad cognoscendum, puritatem illam esse donum Dei à Deo dependens,& de quo non nisi stultissime potest aliquis gloriari.

Respondetur.

47. *Obiicit vltimò. Respondet.*

Obiiciunt vltimo, si hodie non expedit communicare,ergo nec post octo dies; quia tunc non erit maior puritas. Respondeo,in primis ipsa abstinentia est occasio, vt postea accedat aliquis cum maiori deuotione actuali, & se diligentius præparet,vt supra vidimus. Deinde,etiamsi dispositio esset æqualis,minor irreuerentia est accedere singulis hebdomadis,quam singulis diebus: quia necessitas est maior pro singulis hebdomadis, quã pro singulis diebus; & excessus necessitatis tollit irreuerentiam,vt patet in amente;cui,dum sanus est,non datur Eucharistia ob irreuerentiam,& tamen datur in articulo mortis propter maiorẽ necessitatem: ergo cum proportione,quo magis crescit necessitas, minor erit irreuerentia accedere ad Eucharistiam etiam cum æquali dispositione.

48. *Turrianus. Sherlogus. Cõcionatores tamen ad frequentiam debent incitare.*

Omitto alia argumenta leuiora, & alia testimonia,quæ afferunt, & facile ex dictis possunt dissolui. Pro coronide tantum huius Disputationis, de qua vltra citatos videri possunt Luisius Turrianus *in disput.Select.part.2.disput.1.* & Paulus Sherlogus *in Anteloquiis ad Cantica, Anteloq.4.sect.10.* & 11. Hoc vnum monere velim, Concionatores regulariter debere ad frequentiam incitare; tum quia populus in hoc sæculo multo magis inclinat ad raritatis,quam ad frequentiæ vitium; &, si frequentia reprehendatur,facile fiet, vt plures suam desidiam reuerentiæ velamine simulare velint;tum etiam,quia multo plurà inconuenientia ex raritate nascuntur,quam ex frequentia: nam vt in plurimum ad frequentiam non declinabunt,nisi timorati, & pij. Cum enim Eucharistia cibus sit carni insipidus, & super quo carnalis homo quotidie nauseat, quãtumuis frequentia prædicetur; non nisi perpauci ad quotidianam communionem accedent; facilius erit, si frequentiam reprehendas,quam plures ab hebdomadaria remouere. Decet ergo Theologum scire, quod doceat Theologica veritas in hoc negotio;sermonem tamen temperare, & apud plebem

plebem in fauorem frequentiæ loqui, prout ſancti Patres, & Theologi omnes Scolaſtici fecerunt. Faxit Deus, ita omnes ſentiamus, & loquamur. prout ad huius Venerabilis Sacramenti reuerentiam magis expedit, & ad noſtrarum animarum vtilitatẽ.

DISPVT. XVIII.

De Miniſtro Euchariſtiæ.

SECTIO I. *Vtrum ſolus Sacerdos poſſit Euchariſtiam miniſtrare.*

SECTIO II. *Vtrum omnes Sacerdotes poſſint Euchariſtiam miniſtrare.*

Actio miniſtri duplex. S. Thom.

DVPLEX eſt actio miniſtri in hoc Sacramento; altera ad conficiendum; altera, ad dandum ſuſcipienti. De vtraque agit S. Tho. *q.* 82. & de prima dicit *art.* 1. pertinere ad ſolum Sacerdotem rite Ordinatum: eſt quidem quia ad controuerſias ſpectat, qui contra hæreticos noſtri temporis id accurate tractarunt, illis relinquitur: & videri etiam poteſt Vaſquez *diſp.* 218. *c.* 1. Poſtea *art.* 2. tractat S. Thomas, an poſſit hoc Sacramentum confici ſimul à pluribus Sacerdotibus; de quo puncto late diximus ſupra *diſp.* 11. *ſect.* 8. Reſtat nunc agere de ſecunda actione, dandi hoc Sacramentum; de qua duo breuiter tractari poſſunt. Primum. quis poſſit hoc Sacramentum diſpenſare; Secundum, quibus, & quando poſſit, vel debeat à miniſtro diſpenſari.

Vaſquez.

SECTIO I.

Vtrum ſolus Sacerdos poſſit Euchariſtiam miniſtrare?

1. *De conſecratione non eſt dubium apud Catholicos. Cõc. Trid.*

NOn eſt dubium apud Catholicos, ſolum Sacerdotem rite Ordinatum poſſe valide Euchariſtiam conſecrare, vt conſtat ex definitione Tridentini *ſeſſ.* 23. *c.* 4. & aliis paſſim. Neque etiam dubium eſt, quod Sacerdotes hæretici, ſchiſmatici, excommunicati, &c. valide conficiant, quamuis non licite, hoc Sacramentum, vt cum S. Thoma *diſt. q.* 82. *art.* 7. & 8. probant omnes Theologi.

S. Thom.

Ex officio etiam diſtribuendi poteſtas competit Sacerdoti.

De poteſtate diſpenſandi, conueniunt fere, eam ex officio competere ſoli Sacerdoti; ex commiſſione vero competere aliquando Diaconis, qui olim Sanguinem populo miniſtrabant, & aliquando etiam Corpus; vt conſtat ex Iuſtino Mart. *apolog.* 2. pro Chriſtianis in fine. Quare ſententia, quæ tribui ſolet Soto, & aliis, quaſi dicant, iure Diuino ad ſolos Sacerdotes pertinere diſpenſationem Euchariſtiæ; intelligitur, nõ quod iure diuino vetitum ſit aliis miniſtrare, ſed quod iure Diuino ſolus Sacerdos conſtitutus ſit miniſter ex officio, Diaconis vero id ſolum competat ex commiſſione Sacerdotis, vt bene explicat Vaſquez *diſp.* 219. *c.* 1.

2. *Duplex tamen difficultas hinc oritur.*

Hinc tamen oriri videtur duplex difficultas: prima; quia ſi Diacono ſolum ex commiſſione competit miniſtrare Euchariſtiam, hoc quidem non eſt aliquid peculiare: nam Subdiacono, & Laïco etiam poſſet Sacerdos committere, vt deferret, vel daret ægroto Euchariſtiam. Sic enim apud Euſebium *lib.* 6. *hiſtor. c.* 36. legitur Euchariſtia à Serapione Miſſa per Laïcum ad infirmum: & olim fidelibus non ſolum dabatur in manus, vt ipſi eam acciperent, ſed etiam vt domum deferrent poſtea ſumendam. Cur ergo non poſſet illuc à Presbytero per alium tranſmitti? Secunda difficultas eſt, quia Sacerdos, qui non eſt Parochus, non poteſt etiam niſi ex commiſſione, & licentia Parochi miniſtrare Euchariſtiam. Si ergo Diaconus poteſt ex cõmiſſione, nõ differt in hoc à Sacerdote, ſed à Parocho.

3. *Dupliciter poteſt aliquis hoc Sacramentum miniſtrare.*

Pro ſolutione & explicatione vtriuſque difficultatis aduerto, dupliciter poſſe aliquem miniſtrare hoc Sacramentum. Primo, vtendo auctoritate, & iure, quod habet ad diſpenſandum: ſecundo, vt merum miniſtrum, & inſtrumentum alterius. Sic enim videmus, in humanis aliquem dupliciter poſſe diſpenſare pecunias, vel cibos aliis: primo, vtendo poteſtate, & iure ſuo, vel ab aliis accepto; vt cum dominus, vel is qui à domino habet ius vtendi, diſtribuit; ſecundo, mere miniſterialiter, vt cum famulus defert cibos ad menſam, & diſtribuit ſingulis conuiuis ex iuſſu domini præſentis, vel abſentis. Et quidem eſt magna differentia inter vtrumque modum: nam primo modo non liceret Religioſo aliquid diſtribuere abſque licentia Prælati: vteretur enim iure aliquo circa res, illas, & exerceret actum dominij, vel quaſi dominij dando, & trãsferendo ius in alios: at vero ſecũdo modo nihil ageret contra votũ Paupertatis, ſi Religioſus miniſtraret conuiuis, vel pauperibus, & apponeret illis, quæ alius apponẽda præſcriberet: tũc enim non operaretur nomine ſuo, ſed tanquam merum inſtrumentum inanime alterius, perinde ac ſi ea actio fieret per amentem, vel infantẽ, qui non eſt capax transferendi dominiũ in aliũ.

Eſt magna differentia inter vtrumque modum miniſtrandi.

4. *Prima concluſio.*

Hoc ergo ſuppoſito, dicimus primo, Laïcum accipientem Euchariſtiam de manu Sacerdotis, etiamſi eam accipiat in manus, vt inde ore ſumat, habere ſe ſicut merum conuiuam; qui dum cibos accipit de manu domini, non exercet poteſtatem, aut actum dominij, ſed habet ſe paſſiue, conſumendo cibos illos nomine illius, à quo accipit. Laicus item, qui iuſſu Sacerdotis deferret Euchariſtiam infirmo, haberet ſe, ſicut famulus in conuiuio, qui nõ diſpenſat nomine proprio, ſed eſt merum inſtrumentum diſpenſantis: vnde actio illa eodem modo fieri poſſet ab infante, vel amente, ſi aliunde non eſſet periculum irreuerentiæ. Quod idem dicendum eſt de Subdiacono, & aliis inferioribus Clericis, qui ſi ex commiſſione Presbyteri Euchariſtiam miniſtrarent, non aliter ſe haberent, ſed eſſent merum inſtrumentum exſequutionis voluntatis, & poteſtatis Presbyteri.

5. *Diſtinctio illa Patris Coninck non videtur. Coninck*

Vnde obiter infero, non videri ad rem præſentem diſtinctionem illam actionum; quæ interueniunt in diſtributione huius Sacramenti; quam cõſiderandam eſſe dixit P. Coninck *in præſenti q.* 82. *art.* 3. *n.* 15. Alia enim eſt inquit, qua miniſter Sacramentum ex altari aut loco, quo ſeruatur, porrigit communicaturo, vt ipſum ſumat. Alia eſt, qua illud præciſe admouetur ori communicantis: quæ actiones etſi iam ſimul, & ab eodem fiant; tamen diſtinctæ ſunt; & diſtributio Sacramenti proprie conſiſtit in prima actione: ſecunda vero ad ſumptionem ſpectat: Hæc, inquam, diſtinctio ad propoſitum non videtur apta: tum quia per accidens eſt ad diſtributionem propriam Sacerdotis, quod accipiatur hoſtia ex altari, vel cuſtodia: nã licet hoſtia ab alio daretur Sacerdoti in manus, & ipſe eã cõmunicaturo porrigeret accipiendo eius ori, vere diſtributio eſſet Sacerdotalis: tũ etiã, quia omnes illæ actiones præuię poſſẽt, ſecluſo omni iure humano, fieri à Clerico minori Sacerdotis iuſſu, & vt à mero inſtrumento, modo ſupra explicato, abſq; eo, quod ille diſtribueret proprie loquendo. Non ergo eſt attendenda diuerſitas phyſica illarũ actionũ, ſed moralis, an ſcilicet fiãt ab operante per poteſtatẽ, & auctoritatẽ propriã, an ſolũ miniſterialiter, & materialiter nomine alterius.

Iam

6. *Sacerdos vt Sacerdos eſt diſtribuit illam ex poteſtate à Chriſto accepta.*

Iam ergo de Sacerdote dicimus ſecundo eũm, quoties Euchariſtiam miniſtrare vult, vt Sacerdos eſt, diſtribuere illam ex poteſtate à Chriſto accepta,atque adeo primo modo ſupra explicato. Nam in ſua Ordinatione, ſicut accipit poteſtatem ad cõficiendum, ita & ad diſtribuendum hoc Sacramentum, prout fatetur Eccleſia in hymno feſti Corporis Chriſti in illis verbis, *Cuius officium commiſit voluit ſolis Presbyteris,quibus ſic congruit,vt ſumant,& dent cæteris.* Conſecrantur enim in Paſtores, atque adeo illis ex officio congruit,vt paſcant fideles.Fatemur quidem,poteſtatem illam, quam accipiunt, eſſe ſolam poteſtatem Ordinis, & requiriri poſtea ad eius exequutionem licitam,quod exercetur circa ſubditos,& oues ipſius Sacerdotis , ſicut accipiunt etiam poteſtatem ad abſoluendum à peccatis,quæ tamen vt exercetur, exigit poteſtatem iuriſdictionis,per quã dentur ſubditi,circa quos applicetur. Sic etiam in præſenti poſſunt diſtingui in Sacerdote aliæ duæ poteſtates,Ordinis , & Iuriſdictionis ad diſtribuendam Euchariſtiã;ita vt in Ordinatione factus ſit iam Paſtor conſecrationis ouiũ, quæ ipſi deſignatæ fuerint à Superiore legitimo.

7. *Difficultas eſt de Diacono qui aliis ſubiectum Chriſti diſpenſabat.*

Difficultas tota eſſe poteſt de Diacono,qui olim ſanguinem Chriſti diſpenſabat, atque ideo videtur ex officio id facere,an eius actio ſit prioris,vel poſterioris gradus,an faceret ex poteſtate, & auctoritate ſua,an vt merum inſtrumentum , ſicut faceret Laicus,vel Clericus minorum ordinum.Nam videtur plus dandum eſſe illi,quam Laicis;cum iura antiqua Diacono ſoli permittant aliquãdo aliis dare, & ſibimet hoc ſacramentum accipere. Sic enim habetur in Cõcilio Niceno *c.*14.in Carthagin.4. *c.*38. Arelat.*c.*15.& colligitur ex Iuſtino ſupra citato.Vnde S.Thom.*in præſenti dicto art.*3.*ad* 3.& *ad* 3.fatetur,Diaconũ,quaſi propinquũ ordini Sacerdoti,aliquid participare de eius officio.Et probari videtur argumento ſupra indicato; quia ſi ſolum id poſſet Diaconus vt merum inſtrumentum Sacerdotis,nec haberet id ex officio,non differret à Subdiacono,& aliis Clericis minoribus quod hoc;cũ tamen Concilia in ſolo Diacono agnoſcant hanc facultatem. Quare huic parti fauere videntur Soto *in* 4.*diſt.*13. *q.*1.*art.*3.Ledeſma *in* 4.1.*p.q.*23.*art.*3. Sylueſter in Summa,verbo *Diaconus*,q.2. *dicto* 2.dũ aiunt , Diaconũ diſpenſare Sanguinem Chriſti *ex officio*, Corpus vero ſolum ex comiſſione.Imo P.Vaſq. *dicta d.* 219.*c.*1.*n.*1.vbi poteſtatem Diaconi,quoad hoc,explicat exemplo poteſtatis,quã habet Sacerdos ſimplex ad miniſtrandum ſacramentum Confirmationis,non quidẽ iure ſuo,ſed ex cõmiſſione Pontificis ſummi.Certum autem eſt, Sacerdotẽ in ſua Ordinatione, licet non accipiat poteſtatẽ ſimpliciter ad conferendum ſacramentũ Confirmationis , fieri tamen aptum , cui Pontifex poſſit dare talem poteſtatem:ergo ſimiliter Diaconus , licet non poſſit abſque commiſſione Sacerdotis dare Euchariſtiam;ſit tamen in ipſa Ordinatione aptus,cui Sacerdos poſſit illam poteſtatem communicare.

Conc.Nicen. Carthagin. Arelatenſ. S.Thom.

Soto. Ledeſma. Sylueſter.

Vaſquez.

8. *Difficile tamẽ videtur quod Diaconus ex vi ſuæ Ordinationis aliquid peculiare accipiat.*

Aliunde tamen difficile videtur, quod Diaconus ex vi ſuæ Ordinationis aliquid peculiare accipiat: nam vel illud eſt ad valide , vel ad licite miniſtrandam Euchariſtiam,Non quidẽ ad valide ; quia valor ſacramenti, vel illius actionis non pẽdet ab Ordine Diaconatus,vt cõſtat, ſed nec videtur conferre Diaconatus ad reddendã licitam illam actionẽ,nã ſine faculate Sacerdotis,vel Prælati Eccleſiaſtici,nõ poteſt Diaconus diſpenſare illud ſacramentum, vt iura omnia ſupponunt. De licentia vero Sacerdotis, aut legitimi Prælati poteſt etiam Subdiaconus,aut minor Clericus, ſaltem attenta inſtitutione huius ſacramenti ; quod quidem ex ſua inſtitutione non habet , quod non poſſit Sacerdos illud mittere per Clericum minorẽ,aut etiam per Laicũ;ad ægrotum; licet id forſaſſe iure humano prohibitũ ſit: ergo nihil remanet,quod Diaconus ex vi ſuæ Ordinationis accipiat in ordine ad diſpẽſandum hoc ſacramentũ.

9. *Exemplum ad dictis de C. nõ mutatione videtur omnino aptum.*

Vnde exemplum illud de poteſtate Sacerdotis ad conferendũ ſacramentum Confirmationis,accedente licentia ſummi Pontificis,non videtur omnino aptũ ad hoc explicandum:quia Sacerdos in ſua Ordinatione vere accipit poteſtatem aliquã , à qua pendet valor ſacramenti Confirmationis , & ſine qua,etiam accedente licentia Pontificis, ſacramentum Confirmationis poſtea non eſſet validũ; quare optime intelligitur , quid accipiat Sacerdos in ſua Ordinatione in ordine ad Confirmationem,ſcilicet aptitudinẽ,vt accedente conſenſu Pontificis , Confirmatio ſit valida.At in noſtro caſu Diaconus nihil tale accipit,vt vidimus , in ordine ad miniſtrandam Euchariſtiam,cum non minus valida ſit actio illa facta à Subdiacono , quam à Diacono.

10. *Idem dico de alio exẽplo quod afferri ſolet.*

Similiter non videtur omnino aptum aliud exemplum,quod afferri ſolet ad id explicandum ex poteſtate,quam Diaconus peculiariter habet ex Ordinatione ſua ad baptizandum;quia poteſt in defectum Sacerdotis,vel eius iuſſu aliquando baptizare,licet Subdiaconus,& Laicus etiam valide baptizẽt.Hoc, inquã,exemplũ non videtur etiam omnino aptũ;quia Diaconus accipit ex ſua Ordinatione aliquid , non vt valide, ſed vt licite baptizet in aliquibus caſibus, in quibus alij licite non poſſunt. At vero ad licite miniſtrandã Euchariſtiã,nihil tale videtur accipere; quia,vt dixi,ſecluſa prohibitione humana,& ex præciſa iuſtitutione huius ſacramenti, non videtur illicitum,quod Sacerdos vtatur miniſterio Subdiaconi ad dandam Euchariſtiam.

11. *Hæc omnia facile explicantur.*

Poſſumus hæc omnia facile cõciliare;& in primis, attenta præciſa inſtitutione huius ſacramẽti,non apparet intrinſece malũ ex ſe,præſertim malitia grauis, quod Sacerdos vtatur opera alterius ad dandũ hoc ſacramentũ aliis:nã ſicut poteſt vti opera ipſius accipientis,vt ipſemet illud ſibi in os ingerat,vel vt domũ ferat poſtea accipiendũ;nõ apparet, cur nõ poſſit per aliud illud mittere.Quod enim alius,ſiue Clericus,ſiue Laicus illud tangat,non eſt intrinſece malum,ſecluſa prohibitione Eccleſiæ;quod vero deferuiat tamquã inſtrumentũ,quo medio Sacerdos alteri porrigat ſacramentũ;non videtur afferre indecẽtiam grauem, ſecluſa eiuſdẽ Eccleſiæ prohibitione. Ratio autem à priori deſumi videtur ex ipſa ſacramenti inſtitutione,quod inſtituta eſt per modũ cõiunctiũ;quare in hoc ſequitur,quãtum eſt ex ſe,conditionẽ coniuncti,de cuius ratione non eſt,quod ille, qui inuitat,aut dat prandiũ,ingerat in os cibũ ſingulis,vel quod ipſe immediate apponat,aut det ſingulis in manus:poteſt enim id heri per alios. Non eſt ergo,vnde id in hoc ſacramento ſit neceſſariũ, cum eius eſſentia,aut ſubſtantia non pendeat ab vſu,ſed ante vſum ſit conditus complete cibus, qui poterit per miniſtros apponi,vel ab ipſis coniuncti directione, & iuſſu Sacerdotis accipi.

12. *Diaconi in hoc tantum operatur vt inſtrumẽtũ Sacerdotis.*

Secundo dicendum videtur,Diaconum , totum, quod facit,non propria auctoritate , & poteſtate, ſed ſolũ,vt Sacerdotis vel Prælati inſtrumentũ id facere poſſe in hoc Sacramento diſtribuendo, & miniſtrando.Hoc videtur colligi ex verbis Clementis Romani *lib.*8.*Conſtitut. Apoſtolic.c.*28.velaltas 34. de Diacono ſic loquentis:*Non baptizat , non offert: oblationem ab Epiſcopo aut Presbytero ſactam,ipſe Diaconus dat populo,no tamquã Sacerdos,ſed tãquam qui miniſtrat Presbytero.* Et ex verbis Concil.Carthag.4. *can.*

Clem. Rom

Conc Carthag

*can.*38.vbi dicitur, *Vt Diaconus præsente presbytero, Eucharistiã corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussus eroget.* Quæ omnia iudicant, Diaconũ non ministrare hoc sacramentũ, provt Sacerdos illud ministrat, sed solum vt instrumentum, & minister conuiuij, qui iussu Sacerdotis apponit conuiuis fercula; hoc enim proprie significant illa verba Clementis, *non tamquam Sacerdos, sed tamquam qui ministrat Presbyteris.*

13. *Habet tamen Diaconus aliquid adhuc supra Subdiaconũ.*

Tertio addo, habere Diaconum ex sua Ordinatione in ordine ad functionẽ ministrandi hoc sacramẽtum aliquid plusquã Subdiaconũ, vel alios Clericos minores, non quod habeat ex sua Ordinatione potestatẽ distribuendi, aut capacitatem, vt illã recipiat, sed quia consecratur peculiariter in ministrũ immediatũ Sacerdotũ, hoc est supremum inter ministros, atq; adeo ad ministrandũ, & inseruiendũ Sacerdoti in rebus superioribus, & dignioribus, quorũ præcipua, & potissima est distributio Eucharistiæ, cuius ministerij excellentiã significauit S. Laurent. in verbis illis ad S. Sixtum: *Experire, vtrũ ministrum idoneũ elegeris, cui cõmisisti Dominici Sanguinis dispẽsationem.* Subdiaconus autẽ Ordinatur ad ministrãdum in aliis minus dignis: nam Diaconus ministrat soli Sacerdoti; Subdiaconus (vt nomen ipsius significat) ministrat Diacono. Vnde sicut Acolythi ordinãtur ad ministrandũ in Missa circa infima; sic Diaconus ad ministrandũ circa suprema: quare sicut Acolythus ex sua ordinatione habet posse inseruire in Sacro, quãuis ex causa id soleat aliis Laicis passim cõmitti: sic Diaconus habet ex sua Ordinatione posse inseruire Sacerdoti in ministratione Eucharistiæ, licet aliquando ex causa posset ad illud ministeriũ assumi à Sacerdote Subdiaconus, & alij Clerici minores, secluſa Ecclesiæ prohibitione. Caterum quia distribuere Eucharistiã res est maioris momenti, quã inseruire Sacro, ideo multo maior causa requiritur, vt Sacerdos possit vti opera Subdiaconi, aut Acolythi. Habet ergo Diaconus ex sua Ordinatione esse legitimum ministrũ, cuius opera possit Sacerdos vti in rebus sublimioribus, qualis est ministratio Eucharistiæ: numquã tamen trãsgreditur limites meri ministri, & famuli apponentis cibum, vel potum. Vnde constat iam responsio ad primã difficultatem supra positam de differentia Diaconi à Subdiacono, & aliis, in ordine ad ministrandum hoc sacramentum.

S. Laurent.

14. *Hinc infertur discrimẽ inter Sacerdotem & Diaconum.*

Hinc iam infero primo discrimẽ inter Diaconum, & Sacerdotem, quæ erat secunda difficultas supra proposita: nam Sacerdos, etiam quando ex commissione alterius ministrat hoc sacramentũ alienis ouibus, non id facit vt minister, & famulus alterius, sed vtitur potestate distribuendi sibi tradita in Ordinatione. Sicut enim Sacerdos, quãdo ex commissione alterius absoluit alienas oues, non absoluit vt merus minister alterius, sed ex potestate accepta in Ordinatione, applicata sibi materia per hoc, quod alienæ oues factæ sint oues ipsius quoad illũ actum per voluntatẽ proprij Pastoris: sic Sacerdos dans Eucharistiã alienis ouibus, vtitur potestate sibi à Christo tradita, pascendo oues, quæ quoad illum actum factæ sunt oues ipsius à proprio Pastore: iã enim ex se habebat potestatẽ Ordinis, & erat consecratus Pastor, sed deerant illi oues, quæ datæ sunt ei à Superiore: quare potest iam eas pascere, non vt famulus, sed vt Pastor ex officio suo. Diaconus vero non ita se habet: non pascit enim fideles tãquam oues suas, sed vt merus minister, & famulus, ac instrumentum Pastoris, apponens cibum conuiuis provt Sacerdos, qui est distributor, iubet apponi, provt dictum est.

15. *Inferet aliquis.*

Dicet aliquis, licet Diaconus non habeat potestatem Ordinis ad pascendum, posse tamen habere potestatem iurisdictionis requisitã ad ministrandum hoc sacramentum: ad habendã enim iurisdictionem Ecclesiasticam non requiritur Ordo Sacerdotalis, vt constat in Episcopo electo nondum Sacerdote, & in vicario Episcopi; qui habent iurisdictionem integrã, licet nondum sint Sacerdotes. Potest ergo Diaconus, qui sit Episcopus non consecratus, habere potestatem iurisdictionis ad ministrandã Eucharistiã: vnde si ex consensu Sacerdotis ministret Eucharistiam, non faciet vt merus famulus, & minister Sacerdotis, sed vt Pastor: nam illæ oues magis sunt oues ipsius, quam illius Sacerdotis simplicis, qui consecrauit Eucharistiã, & non habet iurisdictionem requisitam, vt eam ministret ouibus huius Episcopi Diaconi. Quod si hoc semel admittitur, concedi etiam potest, quoties quilibet Diaconus ministrat, id facere ex potestate iurisdictionis sibi ab Ecclesia, vel à Prælato collata. Si enim capax est Diaconus illius iurisdictionis, cur negabimus, dari ei in iis casibus, in quibus à iure, vel Prælatis conceditur, vel committitur ipsi, vt Eucharistiam ministret.

16. *Respondetur neutram potestatem esse in Diacono.*

Respondetur, neutrã potestatem esse in Diacono ad ministrandũ hoc sacramentum immediate per se ipsum. Potest quidem Diaconus habere iurisdictionem, qua Sacerdoti cõmittat pascere oues suas, & dare illis Eucharistiã: non tamen est ipse capax, cui cõmittatur exsequutio illius potestatis: sicut Diaconus Parochus, vel Episcopus potest dare Sacerdoti iurisdictionem ad absoluẽdum, non tamen est capax accipiendi talem potestatẽ valide absoluendi. Ratio autẽ est, quia nemo potest pascere, nisi sit Pastor: Diaconus autem licet habeat iurisdictionẽ Pastoris non tamen habet potestatem Pastoritiã Ordinis, quia non est consecratus in Pastorem animarũ: non potest ergo exercere officium Pastoris. Vnde Diaconus Episcopus non posset dare Eucharistiam suis ouibus, nisi iussu Sacerdotis; & tunc non daret vt pastor, sed vt merum instrumentũ, & minister illius Sacerdotis: qui licet non esset Pastor ex officio illarũ ouium, esset tamen ex cõmissione. Nam prius debet considerari Diaconus Episcopus dãs iurisdictionẽ illi Sacerdoti, vt det Eucharistiã suis ouibus: postea Sacerdos habens iam vtrãq; potestatẽ exercet illã per Episcopum Diaconum, tanquã per ministrum, & instrumentũ suum. Nam Diaconus, vt supra ex Clemente vidimus, non dat Eucharistiã, nisi vt ministrãs, & inseruiens Sacerdoti; ergo Diaconus etiãsi esset Episcopus, in illo actu dandi Eucharistiã ministraret Sacerdoti, sicut si cantaret Euangelium, aut exerceret alium actum Diaconi: non ergo operaretur immediate ex potestate sua, sed mediate, quatenus ipse dedit iurisdictionem Sacerdoti, à quo postea assumitur, vt minister ad exequendum illum actum. Quoties ergo Diaconus Eucharistiã ministrat, debet id facere, vt instrumentum, & nomine alicuius Sacerdotis, qui per Diaconum ministrat, & illius opera vtitur. Nec obstat, quod in iure detur potestas generalis Diacono ministrandi Eucharistiã in certis casibus, tunc enim etiam operaretur, vt minister vel Summi Pontificis, vel si ille etiam Diaconus esset, Prælatorum Ecclesiæ, à qua habet commissionem dispensandi Eucharistiam in tali casu.

17. *Infertur secundo Diaconum peccare mortaliter si ministret in statu peccati.* Laymã.

Infero secundo, contra Layman *lib. 5. Theolog. Moral. tract. 1. c. 5. n. 8.* & alios Diaconum ministrãtem Eucharistiã in statu peccati non peccare mortaliter: tum quia nec sacerdos ipse in statu peccati ministrans Eucharistiã, peccat mortaliter iuxta probabiliorem sententiã vt diximus suprà *in tract. de sacram. in comm. disp. 8. sect. 9.* tum etiã, quia illa actio ministrãdi iussu sacerdotis, licet magis pertineat ad Diaconũ, non est tamẽ ita propria illius, vt nõ posset aliquando

aliquando per alium fieri, secluſa prohibitione humana, vt diximus. Adde, licet alle Diaconus eſſet Parochus, vel Epiſcopus, qui daret Euchariſtiã ſuis ouibus, idem dicendum eſſe propter eaſdem rationes: imo etiamſi exerceret proprie actum iuriſdictionis in illa actione, quia merum exercitium iuriſdictionis non inducit culpam mortalem, licet fiat in peccato: tunc autem non eſſet exercitium Ordinis ſufficiens ad peccatum mortale.

18. *Sacerdos non habet maiorem poteſtatẽ diſpenſandi hoſtias à ſe conſecratas, quam conſecratas ab alio.*

Infero tertio, ſacerdotem non habere maiorem potestatẽ diſpenſandi hoſtias à ſe conſecratas, quam conſecratas ab alio, ſed habere æqualem ad diſpenſandum omnes. Cum enim ſi idem cibus, & eadem paſcua, omnes ſacerdotes ex vi ſuę Ordinationis ſint Paſtores, & habent ius dandi ſuis ouibus, à quocunque fuerit in hoſtia conſecrata.

19. *Secluſa prohibitione Diacono ſufficit adhiberi voluntas præſumpta à ſacerdote.*

Infero quarto, attenta inſtitutione huius ſacramẽti, & ſecluſa etiã omni prohibitione humana, ſufficere Diacono ad miniſtrandã Euchariſtiã voluntatem præſumptã ſacerdotis, & Paſtoris, licet non haberet expreſsã, & formalem iuſſionem: in quo differt miniſtratio huius ſacramenti ab abſolutione ſacramẽtali, in qua non ſufficit ratihabitio, nec præſumpta, aut interpretatiua voluntas ſuperioris, de quo creditur, quod ſi peteret, daret facultatem: nam illa voluntas præſumpta, & conditionata non influit, neq; poteſt dare iuriſdictionem abſolutã, cum vere ſuperior non velit, ſed veller, ſi peteretur. At vero in Euchariſtia ſufficit voluntas præſumpta: nam in hoc etiã imitatur eouiuia humana, in quibus vt famulus miniſtret cibos, ſufficit voluntas interpretatiua, & præſumpta domini: per illam enim tollitur ratio inuoluntarij, & non eſt amplius inuitus dominus. Cum ergo Sacerdos ſit, ad quem ſpectat diſtribuere, & diſpenſare hunc cibũ, ſufficit eius voluntas interpretatiua, vt Diaconus, vel quicumq; alius poſſit illum dare, vel accipere. Hæc tamen voluntas licet ſufficeret cuiuſcumq; ſacerdotis Prælati potentis huic dare licentiã miniſtrandi hic, & nunc, ad hoc, vt, etiã repugnante immediato, poſſet ex ſuperioris volũtate præsũpta accipi vel miniſtrari; non poteſt tamen facile præſumi voluntas Superioris mediati, quãdo immediatus repugnat: nam tunc potius præſumitur Superior velle, vt obſeruetur debitus ordo, & ſubordinatio, ne fiat aliquid reſiſtente immediato, niſi in aliquo caſu, in quo magna inconuenientia ſequerẽtur. Non ſufficit ergo ad præſumendã voluntatem Superioris ſcire, quod ſi peterem licentiã daret: aliquãdo enim tanti intereſt, ne fiat aliquid, non petita licentia, vt quãdiu non petitur, Superior ſit inuitus, non ſolum quoad modum, ſed etiã quoad ſubſtantiã actionis; vt conſtat in Religioſo, cui non ſufficit ad dandum, vel expendendum ſcire quod, ſi peteret licentiã, Prælatus daret: nam ſi hoc ſufficeret, rueret prorſus obſeruãtia Religioſa, & votũ Pauperta-tis eſſet meri nomen: ſemper enim, aut fere ſemper præſumi poſſet ralis voluntas, ſaltem in Superiori mediato, Prouinciali, v. g. Generali, legato Papæ vel in ipſo Pontifice; atque adeo numquã deberet peti licentia; quod tamen falſum omnino eſt: quia licet Prælatus licentiam petitam daret, eſt tamen inuitus etiã quoad ſubſtantiam actionis, quamdiu non petitur; quia ob grauiſſima incõuenientia, quæ ſequuntur ex illo alio modo operandi, debet vellę retinere rorum ius ſuum, & eſſe omnino inuitus circa illam actionem, niſi in aliquo caſu, in quo propter peculiares circumſtantias præſumi poſſit, eum non eſſe ita inuitum. De hoc tamen ſuo loco.

20. *Quæritur vtrũ extra*

Quæri poteſt, an attenta præciſa inſtitutione ſacramenti, & ſecluſa prohibitione humana, ſacerdos ipſe ita ſit diſpenſator Euchariſtiæ, vt non ſolum, dam celebrat, ſed etiam extra Miſſam, ſicut poteſt eam aliis dare, poſſit etiam ſibi ſumere. Videtur enim ita eſſe, quia non debet eſſe ipſe peioris conditionis, quam alij, quibus poteſt eam diſpenſare: nec in miniſtratione huius ſacramenti requiritur diſtinctio perſonarum, quæ in aliis, vt conſtat, cum ipſe ſacerdos in Miſſa ſumat illud à ſe ipſo. Nec obſtat, quod Tridentinum *ſeſſ. 13. c. 3.* ait: *In ſacramentali ſumptione ſemper in Eccleſia Dei mos fuit, vt laici à ſacerdotibus cõmunionem acciperent, ſacerdotes autem celebrantes ſe ipſos communicarent*: vbi ſolum intra Miſſam videtur concedi eiuſmodi poteſtas ſacerdoti miniſtrandi ſibi ipſi: Hoc, inquam, non obſtat, tum quia Cõcilium ſolum loquitur de facto, non autem de iure, quid poſſet fieri, ſecluſa prohibitione humana, provt nunc loquitur; tum etiam, quia nec Concilium dicit, ſacerdotes extra Miſſam accepiſſe Euchariſtiã ab aliis; ſolũ dicit, laicos accepiſſe à Sacerdotibus; & Sacerdotes in Miſſa à ſe ipſis: quomodo autem ſacerdotes extra Miſſam acceperint, omittit: vnde potius argumentum cõtrarium deſumi poteſt, quod de eo puncto nihil dixerit Concilii, eo quod non erat vſus conſtans, ſed varius, & liber in vtramque partem: vel potius omiſſus fuit ille caſus, quia ſacerdotes vel non ſolent regulariter cõmunicare, niſi dum celebrant; vel id faciunt, dum ægrotant, vel in Miſſa communi alterius, vt in Cœna Domini, vel alia ſimili, vbi ad repræſentandum factum Chriſti, omnes communicant de manu celebrantis. Cæterũ ex vi præciſa inſtitutionis non apparet, cur ſacerdos nõ poſſit extra Miſſã ſibi accipere Euchariſtiã licut dat aliis. Hæc tamen doctrina in vniuerſum non videtur vera, propter rationes, quas afferemus *infra n. 31.* ex quibus conſtabit reſolutio huius dubij.

Miniſter ſpiritualis ſacerdos ſibi miniſtrare.

Cõc. Trid

Non apparet cur ex vi præciſa inſtitutionis non ſint licitæ de quo tamẽ infra n. 31.

Hæc itaq; procedunt ex vi inſtitutionis ſacramẽtis de facto tamen, & attento vſu, & lege Eccleſiaſtica, dubitatur primo, an Subdiaconus, vel Clericus inferior, aut laicus poſſint de licentia ſacerdotis miniſtrare, vel accipere ſibi Euchariſtiam. Et quidem extra caſum neceſſitatis, negant communiter Theologi, quos ſequitur Suarez *ſect. 1. §. vltimo dicendum eſt.* Vaſquez *cap. 1. num. 12. & 13.* qui id probant ex Concilio Rhemenſi relato in cap. *Peruenit.* de conſecration. *d. 2.* vbi intolerabilis & abominabilis vocatur conſuetudo illa dandi Euchariſtiam laicis, vel fœminis, vt eam ad infirmos deferant. In caſu autem extremæ neceſſitatis poſſe illã ſibi ſumere, vt in articulo mortis, quando non eſt Sacerdos, vel Diaconus, à quo illam accipiat, docent aliqui, in quorum ſententiam propendet Suarez *art. 1. in fine*: & eam ſententiam abſolute amplectuntur Layman *loco citato*; Diana *2. tom. Reſol. moral. trad. 4. de Sacr. reſol. 47.* qui addit, licere etiam in eodem neceſſitatis articulo Subdiacono, vel Laico miniſtrare Viaticum moribundo: quia caſus ille neceſſitatis extremæ ſemper videtur exceptus.

Idem quæritur de Subdiacono.

Extra caſũ neceſſitatis negatur communiter Suarez. Vaſquez. Layman. Diana.

Communis ſententia Theologorum contrarium docet, quos referunt prædicti Auctores; & Fagund. *I. præcepto 3. Eccleſ. lib. 3. c. 1.* Et quidẽ quod non poſſit miniſtrare aliis etiam in eo caſu; quidquid ſit de aliquibus decretis, quæ ad id probandum afferri ſolent; probatur melius vniuerſali Eccleſiæ conſuetudine: cui aliqui reſpondere conantur, de conſuetudine non poſſe conſtare; quia eum hodie ſit tanta copia Sacerdotum, caſus hic ratiſſimus eſt; & non occurrente caſu, non poteſt probari conſuetudo cõtraria. Hoc tamen reſponſum non ſatisfacit: quia caſus, de quo nunc loquimur, non eſt ita rarus, præſertim in oppidis, in quibus eſt vnus Sacerdos; & accidit ſæpe, plures mori abſq; Viatico propter abſentiã Parochi: quibus ſi poſſet ædimus afferre Viaticum,

Negat etiam communis ſententia extra neceſſitatem. Fagundez. *Hoc probatur vniuerſali Eccleſiæ conſuetudine.*

deberet vtique id facere: & tamen numquam à multis sæculis id factum audiuimus; nec vllus, vt fieret, cõsuluit. Auctores deinde, quos pro illa parte affert P. Diana, non sufficiũt; quia reuera illam non tuentur, scilicet Layman loco citato, & Coninch in præsenti, *q.* 82 *art.* 3. *n.* 23. quorum neuter id asserit, sed referunt, quod alij sentiant; nec approbando, nec reprobando; imo Coninch addit, se id asserere non audere. Valent. vero, quem idem Diana affert *tom.* 4. *disp.* 6. *q.* 10. *punct.* 1. *in fine*, solum dicit, illam sententiam non esse improbabilem, quod fundat in eo, quod Laicus in necessitate potest licite tangere Eucharistiam. Aliud tamen est tangere, aliud distribuere, quæ est actio orta ex potestate, & quasi dominio, quod non est penes singulos, sed penes Ecclesiæ ministros. Quod vero vrgeat necessitas proximi, ne moriatur absque Viatico, non refert; quia hoc sacramentum non est necessarium ad salutem. Et quidem minus est quod Sacerdos celebret absque patena ad dandum Viaticum moribundo; & tamen id Ecclesia non permittit; quanto minus, quod Laicus deferat, & ministret, absente Sacerdote?

Layman. Coninck. Valentia. Diana.

23. *Alteram partem quidam graues Auctores vt probabilem docent.*

Quod attinet ad alteram partem, quod scilicet possit Laicus, vel non Diaconus sibimet in mortis articulo Eucharistiam accipere, deficiente ministro; fateor, aliquos Doctores graues id vt probabile docere; inter quos Diana loco citato refert P. Coninch, qui tamen eam non tenet, imo dicit, difficilè posse repugnari sententiæ contrariæ, quam docet maxima Doctorũ pars. Fauet tamen Suar. *dicta disp.* 82. *sect.* 3. *in fine*; Layman, & alij, quos refert & sequitur idem Diana, propter quorum auctoritatẽ probabilis erit, præsertim, cum consuetudo contraria non ita possit constare in hoc puncto, sicut in præcedenti; eo quod moribundi non ita facilè possent ipsi ire ad Ecclesiam, & accipere sibi Viaticum, absente Parocho, & ideo hic casus difficilius, & rarius possit contingere.

24. *Communis tamen sententia verior indicatur.*

Cæterum veriorem iudico communem sententiam contrariam; primo, quia consuetudo tot sæculorum arguit, id non esse licitum: nam licet casus rarus sit, aliquando tamen contingere potest, & reuera contingit, quod, absente Sacerdote, aliquis, vel peste infectus, vel in periculo mortis exsistens propter imminens prælium, vel hostium incursionem, &c. posset sibi Eucharistiam accipere ex Sacrario; quod tamen in tot sæculis numquam factum est. Vnde secundo à priori probatur, quia nemo potest sibi accipere Eucharistiam, nisi de voluntate, & consensu, saltem præsumpto Sacerdotum, & Pastorum, ad quos pertinet distributio, vt vidimus. Hæc autem voluntas Ecclesiæ, aut Pastorum in hoc casu neque est expressa, vt constat; neque etiam potest prudenter præsumi, cum numquam vel minimum indicium dederint talis voluntatis, numquam factum approbauerint, vel laudauerint, numquam propensionem ostenderint, quod facile fieri potuisset; sicut de communione absque ieiunio, & de absolutione à quouis Sacerdote obtinenda in eo mortis articulo Ecclesia fecit. Non potest ergo Laicus absque eiusmodi voluntate Pastorum accipere sibi Eucharistiam. Denique à posteriori ostenditur; quia si Ecclesia præsumeretur ita velle, id vtique esset propter instantem necessitatem mortis, ne homo absque viatico moriatur. Hæc autem ratio non extenditur ad præsumendam talem voluntatem: alioquin possemus præsumere, quod vellet in eodem articulo ministrari Eucharistiam à Laico, vel fœmina, absente Sacerdote, ne ægrotus absque Viatico moriatur, cum sit eadem ratio necessitatis, & aliunde sit minus dissonum vsui communi accipere Eucharistiam ab alio, quam à se ipso. Et tamen iidem Auctores, qui in hoc puncto affirmant, non audent id asserere in illo alio, quod possit quilibet tunc ministrare, vt vidimus, & meritò: quis enim credat, Episcopum non puniturum, sed laudaturum fœminam, quæ, non inuento Parocho, auderet Sacrarium aperire, & Eucharistiam ad virum suum morientem deferre?

In hoc voluntas Ecclesiæ nec est ex professo, nec potest præsumi.

Nec obstat, quod refertur de Regina Scotiæ, quæ nostra ætate martyrium subitura sub Elizabetha regina Angliæ, sacramentum Eucharistiæ, quod apud se habebat; prius deuote sumpsit: tum quia illud factum dicitur ex speciali Pontificis licentia, quam habebat; tum etiam, quia in aliis circumstantiis fieri id poterat, & debebat, ad vitandum periculum irreuerentiæ, cum timeri iure posset, hæreticos post eius mortem Eucharistiam inuentam irreuerenter tractaturos: quo casu certum est, posse Laicum, & fœminam propria auctoritate Eucharistiam sumere, vrgente tunc præcepto naturali de vitanda eius irreuerentia. Adde, etiamsi non habuisset expressam facultatem sumendi sibi Eucharistiam, sed solum retinendi eam apud se, adhuc in illo casu poterat facile præsumere voluntatem Pontificis, vt consumeret; ne scilicet remaneret Eucharistia apud eius famulas, quæ facultatem non habebant eam apud se retinendi, qualẽ ipsa sola habebat; vnde merito præsumere poterat, Pontificem voliturũ potius vt cõsumeretur à Martyre, quã vt apud fœminas remaneret.

25. *Ad id de Maria regina Scotiæ respondetur.*

Dices, cùm Ecclesia ob necessitatem imminentis mortis permittat accipi Eucharistiam à non ieiuno; cur non præsumetur velle etiam, quod accipiat eam sibimet moriturus absque interuentu Sacerdotis? Respondeo primum casum esse adeo frequentem, vt nisi id permitteretur, magna pars fidelium moreretur absque Viatico: secundum casum esse rarum, propter quem non debuit dispensari in lege vniuersali; sicut nec dispensatur, vt celebretur absque vestibus sacris ad dandum viaticum; quia hic etiam casus necessitatis rarus erit.

26. *Instabis.* *Respondetur.*

Dubitatur secundo; an de facto possit Sacerdos nunc committere Diacono, vt ministret Eucharistiam. Respondetur, posse in necessitate, quæ non restringitur ad solum casum dandi viaticum moribundo, sed latius patet, vt si sacerdos impeditus sit, & non possit populo Eucharistiam distribuere. Nam decretum Conc. Carthagin. *4. can.* 38. vniuersaliter loquitur: *Vt Diaconus, presente Presbytero, Eucharistiam Corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussus eroget.* Quod quidem non est reuocatum, licet non sit in vsu; quia eiusmodi necessitas non occurrit: rarò enim inuenitur Diaconus, vbi non sit sacerdos. Posset etiam Diaconus, absente Parocho, deferre viaticum infirmo, ne absque communione moriatur; quod concessum videtur in Conc. Nicæno *can.* 14. Quod idem dicendum, si Parochus præsens nolit ipse deferre, nec committere Diacono, vt ferat: tunc enim ex præsumpta Ecclesiæ voluntate, vel ex concessione dicta Conc. Niceni, quæ non inuenitur reuocata, poterit id facere: & in hoc fere omnes conueniunt. Notant tamen, non posse Diacono committi, quando adsunt alij sacerdotes, qui possint ministrare; quia Conc. Carthag. allegatum solum id permittit in casu necessitatis, quæ non datur, cum adest sacerdos, qui possit.

27. *Quæritur an nunc possit Sacerdos committere Diacono vt ministret.* Conc. Carthagin. Conc. Nicen.

Dubitatur tertio; an sacerdos de facto possit licite sibimet accipere Eucharistiam extra Missam? Affirmant communiter Doctores, in casu necessitatis; quanta vero debeat esse necessitas, non conueniunt. Aliqui concedunt soli in mortis articulo; alij concedunt; quod deuotionis etiã causa possit id facere, vtrique tamen exigunt, ne sit scandalũ, (quod quidẽ facile vitari potest) & quod non sit alius sacerdos, à quo

28. *Dubitatur an Sacerdoti extra Missam liceat in casu necessitatis, omnes communiter affirmant.*

à quo possit communionem accipere, qua duplici conditione posita, id concedit Suarez *sect.* 3. Vasq. *disp.cap.*1.*n.*17.& alij,quos refert, & sequitur Diana 1.*tom.tract.de celebrat.Missar.resolut.*5 3.Addunt aliqui, si adsit Diaconus, non posse sacerdotem accipere sibi Eucharistiam, sed de manu Diaconi. Alij id negant;quia Diaconus non est minister,nisi in defectum sacerdotis, qui tunc non deest.

Suarez. Vasquez. Diana.

29. *In hac sententia vna restat difficultas.*

In hac sententia vna restat difficultas;quomodo cohæreant eius partes inter se: nam si Sacerdos id potest facere propria auctoritate, & ex officio suo, non apparet,cur non possit, quando adest alius sacerdos, à quo possit accipere communionem: per hoc enim non perdit ius suum dispensandi Eucharistiam iis,qui volunt communicare, quorum ipse est vnus. Quod si dicas, posse quidem, sed obstare Ecclesiæ prohibitionem,nisi in casu necessitatis;deberet in primis ostendi ea prohibitio Ecclesiæ,quæ non apparet.Recurrere vero ad consuetudinem,nó sufficit;quia consuetudo non minus probat,fieri nó posse, præsente quam absente alio sacerdote; cum revera neutro modo fiat.Quod enim aliqui dicunt, sacerdotem se communicare in die Parascéues etiã absque Missa, non est ad rem:nam licet tunc non conficeret, vere celebrat,& perficit sacrificium dici præcedentis;quare illa non est communio priuata, & quasi laica,sed sacerdotalis:nos autem loquimur quando sacerdos non communicat vt sacerdos,sed more laicorum;de qua communione non magis asserri potest consuetudo, absente alio sacerdote, quam præsente.Denique si sacerdos in eo casu non vtatur potestate, quam habet vt sacerdos ad dispensandam Eucharistiam,remanet iam æqualis laicis; & non apparet, cur magis possit ipse, quam quilibet alius, id facere. Deberet ergo consequenter concedi, quod sacerdos in vniuersum id possit, etiamsi alius sacerdos præsens sit.

30. *Explicatur & defenditur communis sententia.*

Non est tamen nobis à communi sententia discedẽdum;quam vt explicemus,& defendamus,aduerto, quoties sacerdos non communicat vt sacerdos, hoc est,offerendo,vel perficiendo, & consummando sacrificium prius à se, vel alio inceptum, communionem illam esse & appellari laicam,& quoad illam per accidens se habere, quod sit, vel non sit Sacerdos.Quare licet in Missa non accipiat Eucharistiam à suo Pastore,sed à se ipso;extra Missam vero debet,sicut cæteri omnes Eucharistiam accipere à Pastore, vel de licentia illius. In Missa quidem non pascitur ab aliquo Pastore inferiori, sed à solo Christo;quia ibi accipit Eucharistiam,vt homo publicus, & offerens sacrificium nomine Ecclesiæ:extra Missam vero cessat hæc ratio, & accipit vt homo priuatus, atque adeo vt ouis, quæ non potest accipere pastum,nisi à proprio Pastore.

31. *Est etiam magna differentia inter duos illos modos communicandi.*

Porro esse magnam differentiam inter illos duos modos communicandi,constat in primis ex ipsa appellatione:nam communio sacerdotis extra Missam vocatur semper in Conciliis communio laica; debet ergo ad illam considerari sacerdos, ac si esset laicus,atque ideo non habet maiorem potestatem, quam quilibet alius sumendi sibi Eucharistiam.Deinde à posteriori constat hoc ipsum; quia si sacerdos haberet eamdem independentiam ad sumẽdum hunc cibum etiam extra Missam, sequeretur quod, seclusa omni priuilegio,posset quilibet simplex Sacerdos dare Eucharistiam omnibus Sacerdotibus volentibus communicare,etiam repugnantibus eorum Pastoribus, aut Parochis. Rursus sequeretur, posse quemlibet Sacerdotem in mortis articulo accipere viaticum à quolibet Sacerdote simplici absque vlla Parochi licentia: quod tamen videtur contra sensum fidelium;& contra doctrinam communem Theologorum, qui vniuersaliter dicunt, omnes fideles debere accipere viaticum vltimum de manu,vel consensu Parochi,vel Prælati,nulla facta exceptione.Denique Theologi etiam, quando loquuntur de Communione in Paschate à proprio Parocho accipienda, excipiunt nominatim Sacerdotes in aliena etiam Ecclesia celebrantes; quia præceptum illud non loquitur de iis,qui celebrando communicant,sed de iis solum,qui communionem accipiunt de manu alterius. Vnde supponunt, quod Sacerdos non celebrans obligaretur etiam tunc præcepto communicandi de manu Parochi. Ex quibus omnibus constat,Sacerdotem extra Missam non minus dependere à suo Pastore in hoc sacramento accipiendo,quam alios fideles;atque adeo non posse,nisi de manu,vel licentia Pastoris cõmunicare.Quod indicare etiam videtur Pontifex in Clementina, *Religiosi*,de Priuilegiis;vbi imponitur pœna Religiosis,qui absque Parochi consensu, ***Clericis, aut laicis sacramentum Eucharistiæ ministrare præsumpserint***; vbi de omnibus Clericis in vniuersum loquitur.

32. *Ad propositũ dubium respondetur.*

Hoc ergo supposito, iam circa propositum dubium dico,Sacerdotem extra Missam posse quidem dare Eucharistiam aliis, qui vel sint eius oues, vel licentiam habeant proprij Pastoris, vt videbimus *sect.sequenti*:& tunc ministrat vt Sacerdos,& vt Pastor,vel proprius,vel saltem ex commissione, quoad illum actum,vt supra explicuimus.Si autem sibi ipsi communionem extra Missam accipiat,tunc nó operatur vt Sacerdos, nec vt Pastor:nam receptio illa Eucharistiæ, cum non sit ad consummandum Sacrificium, non est Sacerdotalis:ministratio autẽ, vel dispensatio actiua non est etiam actio Sacerdotis,quia tunc non operatur vt pastor proprius, neque ex commissione; neutro enim modo esse potest Pastor sui ipsius: non ergo ministrat ex potestate Pastoritia, cum non pascat ouem suam propriam, vel ex commissione. Operaretur ergo tunc sicut Diaconus, vel alius Clericus inferior, vel etiam Laicus,cui,attenta præcise institutione huius sacramenti,non repugnaret,quod ex facultate, aut iussu Sacerdotis Pastoris sui acciperet ipse sibi ex Sacrario Eucharistiam,vt supra vidimus.Sic ergo Sacerdos in prædicto casu posset id facere,vt instrumentum proprij Sacerdotis Parochi, vel prælati sui;atque ideo tunc non operaretur vt Sacerdos, sed vt instrumentum,& minister Sacerdotis,qui hoc modo diceretur pascere ouem suam. Sicut quando de facto Diaconus, & Subdiaconus ministrant Summo Pontifici in Missa solemni, & accipiunt sibi Sanguinem ex Calice,non agunt, nec accipiunt vt Sacerdotes (etiamsi ipsi Sacerdotes plerũque sint) sed vt ministri,& instrumentum Sacerdotis Pontificis,qui eo modo dat illis Eucharistiam, & pascit illos, vt oues suas. Talis esset actio, qua Sacerdos extra Missam sumeret sibi Eucharistiam; deberet enim procedere ex voluntate sui Pastoris volentis illo modo pascere ouem suam.

33. *Restat difficultas an de facto Sacerdotes habeãt hanc licentiam. Respondeo probabile esse habere.*

Restat ergo difficultas, an de facto Sacerdos extra Missam habeat licentiam sui Pastoris, vt possit sibi Eucharistiam sumere, vt instrumentum ipsius, licet alij fideles Laici etiam facultatem non habeant:& an ea facultas vniuersalis sit,vel solum pro casu necessitatis vrgentis.Respondeo itaque,probabile esse,quod Sacerdos de facto id possit, vrgente necessitate, vt communis sententia docet.Fundamentum autem desumi debet ex *Canone illo* 14. Concilij Niceni,in quo conceditur Diacono,vt,absente Sacerdote, det aliis, & sumat sibi Eucharistiã

ex Sacrario; quæ facultas non inuenitur reuocata, & à fortiori competit omnibus Sacerdotibus, cum & ipsi Diaconi sint: poterunt ergo, absente Sacerdote, qui ministrare possit, & velit, accipere sibi, sicut posset simplex Diaconus, non vt Pastores, sed vt instrumentum Pastoris, vt explicuimus.

34. *Nec obstat contraria consuetudo.*

Nec obstat consuetudo contraria, qua illa facultas abrogata videri posset, sicut ex simili consuetudine diximus, non posse Laicum, aut Subdiaconum ministrare, vel sumere sibi Eucharistiam. Nam diuersa est ratio in hoc casu: habemus enim in primis concessionem expressam Concilij vniuersalis, quæ non præsumitur reuocata, nisi probetur. Consuetudo præterea contraria non probat, quia non oritur ex defectu potestatis, sed necessitatis; casus enim nō occurrit: nam Diaconus iam fere nullus est absque Sacerdote, cum nemo, nisi ad breue tempus in eo gradu perseueret. Sacerdotes autem numquam volunt communicare, quando celebrare non possunt; quando autem celebrare possunt, non possunt vti facultate illa, quia iam deest necessitas, & absentia Sacerdotis requisita. Illa autem alia consuetudo, ex qua supra arguebamus defectum facultatis in Subdiacono, vel Laico, est cōsuetudo positiua, occurente sæpius illo casu, vt vidimus, nec apparente vnquam ex parte Prælatorum indicio voluntatis concedendi, aut permittendi talem facultatem, sicut apparet, & constat respectu Diaconi.

35. *In hoc casu æquales sunt Sacerdos & Diaconus.*

Hinc infero; quoad hunc casum æquales esse Sacerdotem & Diaconum, imo facilius posse contingere Diacono, quā Sacerdoti: nā Sacerdos, cū possit ipse celebrare, non facile habebit necessitatē communicandi extra Missam propter absentiā Sacerdotis: Diaconus tamen, qui consecrare non potest, facilius poterit in tali necessitate inuenire: hæc autē non est necessitas solius Viatici, sed deuotionis etiā propter Festum solemne, aut quid simile: nam Concilium Nicenum non loquitur de articulo mortis, vt constat. Denique, quod diximus, Sacerdotem extra Missam accipientem sibi Eucharistiā operari ex potestate Pastoris, & Sacerdotis, locum non habet in Sūmo Pontifice, quia sicut potest propria auctoritate dare sibi Indulgētias, sic etiā posset extra Missam Eucharistiam sibi sumere; & hoc ex auctoritate, & potestate vniuersali, quam habet, dispensandi illud sacramentum: nam licèt ipse non sit ouis sui ipsius, est tamen ouis Christi, atque ideo potest, sicut pascit alios, pascere etiam seipsum, cum datum ei sit, pascere omnes oues Christi. Cæteris autem Pastoribus non datur potestas ita ampla, sed limitata ad tales oues, nempe ad suos subditos, in quorum numero ipse Pastor non est. Sicut tamen potest eligere sibi confessarium, qui eo ipso est Pastor, quoad illum actum; sic potest eligere Sacerdotem, à quo accipiat Eucharistiam, qui eo ipso fit Pastor ipsius, quoad illum actum ministrandi hoc sacramentum.

SECTIO II.

Vtrum omnes Sacerdotes possint Eucharistiam ministrare?

36. *Primo certum est.*

ALiqua certa sunt, & communia fere apud omnes; alia magis dubia. Primo certum est ad ministrandum hoc sacramentum præter potestatem Ordinis supra explicatam, requiri iurisdictionem. Ad pastorem enim spectat pascere oues suas; nec eo inuito, potest alius licite mittere falcem in messem alienam. Quod licet negare voluerit Marzilla citatus à nobis *disp.* 17. *sect.* 1. id tamen aperte est contra Theologos omnes, & mentem Pontificum, vt ibi vidimus. Hic autem consensus Pastoris requiritur non solum ad dandam communionem Laicis, sed etiam Clericis, & Sacerdotibus, quando extra Missam communicant, vt probaui *sect. præcedenti.*

37. *Secundo certum etiam.*

Secundo certum est, ad ministrandum hoc sacramentum sufficere facultatem, aut cōsensum Pastoris expressum; vel interpretatiuum, vel etiam præsumptum; qui quidem ad sacramentum Pœnitentiæ non sufficit. Ratio autem differentiæ inter vtrumq; sacramentum assignari solet; quia absolutio est actio iurisdictionis proprie, non vero ministratio Eucharistiæ. Ita Vasquez *in præsenti n.* 30. Sed debet amplius explicari, scilicet, absolutionem esse actionem talē, quę ad sui valorem prærequirat voluntatem positiuā potentis cōdonare peccata: inferior autē non habet eā potestatem, nisi cōmunicetur à Superiore, vel Pastoris. Ministratio autē Eucharistiæ ad sui valorē nullam requirit voluntatē Pastore, valida enim erit, licet fiat, inuito Pastore: vt vero licite fiat, non requiritur voluntas positiua, sed solum quod superior non sit inuitus, seu negatio voluntatis contrariæ, quæ negatio semper adest, quoties prudenter præsumimus, cum ratum habiturum, si sciret; hoc enim satis est, vt nunc non fiat contra eius voluntatem, & per consequens, vt licite fiat.

38. *Tertio certum est.*

Tertio certū est, posse competere facultatē dandi Eucharistiā ex cōmissione, & delegatione iis etiam qui Parochi, vel Pastores nō sunt; prout de facto eā habent communiter Religiosi ex Priuilegiis Pontificum eorū Ordinibus concessis. Circa quæ aduerto, facultatem nostræ Societati concessam à Paulo tertio esse vniuersalem pro omnibus Christi fidelibus: & licèt facultas etiam absoluendi ab eodem Paulo tertio concessa, sit æque vniuersalis pro omnibus Christi fidelibus; hæc tamen limitatur in Compendio nostrorum Priuilegiorum, verbo *Absolutio*, §. 1. vt non possimus absoluere Regulares, qui licentiam non habuerint extra suum Ordinem confitendi. At vero facultas dandi Eucharistiam non habet illam limitationem; atque ideo possumus ex vi illius dare Eucharistiam quibusliber, etiam Regularibus, absque vlla licentia suorum Prælatorum.

39. *Quarto omnes conueniunt.*

Quarto conueniunt fere omnes in hoc, quod ad ministrandū sacramētum non requiratur approbatio, quæ ex Concilio Tridentino requiritur ad Sacramentū Pœnitētiæ, ad quod requiritur approbatio, & iurisdictio: in hoc autem Sacramento sufficit iurisdictio, vel commissio, aut cōsensus Parochi absque alia approbatione Ordinarij, quia Concilium solum ad Confessiones audiendas petit approbationem: neque erat eadem ratio petendi examen, aut aliam approbationē ad hoc sacramentum, in cuius ministratione exigua peritia ministri desideratur.

40. *Dubitatur primo de eo qui habet Bullam Cruciatæ. Em. Rodr. Suarez. Nugnus.*

Hæc certa sunt. Dubitatur primo, an per Bullam Cruciatæ possit, qui eā habet, accipere Eucharistiā à quolibet Sacerdote absq; vllo consensu sui Parochi. Negāt plures; Eman. Rodriguez *in explicatione Bullæ part.* 1. *Addit. ad* §. 5. *n.* 31. Suar. *in præsenti disp.* 72. *sect.* 2. quem sequitur Nugnus *q.* 82. *art.* 3; vocās contrariam improbabilem, quia concessa facultate eligendi Confessarium, non intelligitur data facultas eligendi ministrum Eucharistiæ. Ergo ex eo quod in Bulla Cruciatæ conceditur illud, non conceditur hoc secundum; alioquin quia in Bulla conceditur facultas vniuersalis eligēdi Confessariū, ita vt confessioni animæ satisfiat per illam confessionem, daretur etiam facultas satisfaciendi cōmunioni annuæ extra Parochiam, quod est aperte falsum.

41. *Alij concedunt dari illam facultatem. Valq. Diana.*

Alij tamen concedunt, in Bulla dari illam facultatem; quam sententiam tuetur, & explicat Vasq. *in præsenti disp.* 219. *c.* 5. quem sequitur Diana 1. *tom. in tract. de Bulla Cruciata, resolut.* 20. Fundamentum autem

aurem non sumitur ab iis, ex eo quod conceditur facultas eligendi Confessarii, sed ex alia clausula eiusdem Bullæ; in qua conceditur, quod possit. *Enchor. & alia sacramẽta, præterquã in die Paschatis recipere.* Quæ verba licet Suar. velit ita intelligi, vt solũ concedant, tempore interdicti ea Sacramenta suscipere, videlicet à ministro idoneo, & qui alias ea Sacramenta iure conferre poterit; Vasq. tamen probat ampliora esse nam in Bulla Hispana dicitur, vt possint *recebir el Sacramento de la Eucharistia, y los demas Sacramentos: (salvo en el dia de la Pascua) aunque sea tiempo de entredicho*: hoc est, *etiãsi sit tẽpus interdicti*, quæ verba ampliant, non restringunt ad tempus interdicti. Secundo, quia si concessio non esset eligendi ministrũ, frustra addita esse illa exceptio diei Paschatis; nam tempore interdicti, si quis etiam in priuato Oratorio accipiat Eucharistiã à Parocho, vel cũ eius licentia in die Paschatis, proculdubio satisfacit præcepto animæ communionis. Facultas ergo illa præscindit à licentia Parochi, & ideo excepit communionem Paschalem, sicut excepta est etiam in Priuilegiis Mendicantium.

Vasquez.

Sed contra hoc arguit P. Suarez; quia sequeretur concedi etiam, quod Extremam vnctionem, & Matrimonium possit à quolibet Sacerdote suscipere absque consensu Parochi: facultas enim communis est *Eucharistiam, & alia sacramenta recipiendi*. Respondet Vasq. concedendo de Extrema vnctione, negando de Matrimonio: hoc enim non recipitur à Sacerdote, sed à coniuge, qui est minister: Parochus vero non requiritur, vt minister, sed vt testis essentialis ad valorem Sacramenti. Vnde nec argui potest ad sacramentum Ordinis, & Confirmationis, quia ibi solum est sermo de Sacramentis, quæ à Sacerdote, & Parocho de iure ordinario conferri possunt, qualia non sunt Ordo, & Confirmatio.

42. *Arguit contra hoc Suarez.*

Respondet Vasquez.

Sed contra hoc est, quia ibi conceditur vniuersaliter Eucharistiã, & alia sacramenta recipere; nec sermo est de iis, quæ recipi possunt à Sacerdote, vel Parocho; non debemus ergo illã concessionem restringere. Imo virtute illius concessionis potest, qui Bullam habet, recipere Ordinem ab Episcopo tempore interdicti; & posset etiam Confirmationem, si huius receptio per interdictũ prohiberetur. Alioquin non apparet, de quibus aliis Sacramẽtis loquatur Bulla, dũ dicit, *Eucharistiã, & alia sacramenta* posse recipi; nam Extrema Vnctio est vnum solũ Sacramentum.

43. *Reiicitur.*

Resp. P. Vasq. intelligi de Pœnit. & Extrema Vnctione. Sed cõtra, quia ti intelligitur illa clausula de sacramento Pœnitentiæ; ergo non cõceditur ibi facultas recipiẽdi ea sacramẽta à quolibet Sacerdote, sed à ministro debito. Probatur sequela; quia nemo dicet, concedi in Bulla facultatẽ accipiendi Sacramentũ illud à quolibet Sacerdote, cũ in eadẽ Bulla, quãdo conceditur facultas eligendi Confessariũ, limitetur ad Confessarium approbatũ ab Ordinario; ergo in illis aliis verbis non datur facultas eligendi ministrũ, sed solum recipiendi Sacramenta, non obstãte interdicto: per Sacramẽta vero alia Eucharistia intelliguntur, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo, & Matrimoniũ, iuxta sententiã probabilem; quæ docet etiã Matrimoniũ prohiberi tẽpore interdicti: ad Baptismũ autem, & Confirmationem non erat necessarium eiusmodi priuilegium. Vnde Rodrig. *vbi supra*, concedit, posse ex vi illius clausulæ accipi tempore interdicti Ordinem, & Extremam Vnctionem.

44. *Respondet Vasquez. Reiicitur.*

Confirmatur, quia in rigore aliud est concedere alicui, vt possit recipere Sacramẽta; aliud vero quod possit recipere à quolibet ministro: nam illud priuspertinet ad solam substantiam; hoc posterius ad quandam circumstantiam, non concedunt autem omnes circumstantiæ, cui conceditur substantia: alioquin in illa clausula concessa esset facultas recipiendi Sacramenta in quolibet loco, qualibet hora dici, &c alia similia. Cum ergo concessio solum sit recipiendi Sacramẽta, &c nihil ibi dicatur de ministro, debet intelligi, prout de iure; scilicet, à debito ministro, sicut intelligitur debito tempore, debito loco, &c. Quod ad hominem probatur iuxta doctrinam ipsius Vasq. quia ipse vult, ibi sermonem esse etiam de Sacramento Pœnitentiæ; & tamen non conceditur facultas recipiendi illud, nisi à ministro debito. Fatendum ergo est facultatem non esse circa ministrum, fed circa tempus interdicti: alioquin quæ facultas datur ibi circa sacramentum Pœnitentiæ? Non quidem vt possit, qui habet Bullam, confiteri cuilibet venialia; ad hoc enim non requiritur Bulla: sed nec vt confiteatur mortalia cuilibet Sacerdoti; hæc enim non conceditur in Bulla: sed nec vt confiteatur Sacerdoti approbato; hoc enim postea specialiter conceditur, & in illa clausula non fit mentio Confessoris approbati: restat ergo, quod concedatur ibi solum facultas recipiendi Sacramentum Pœnitentiæ, & alia Sacramenta tempore interdicti.

quod possit recipere à quolibet ministro.

46. *Hic sensus est communis Bullæ colligitur.*

Hic autem sensus colligitur ex contextu Bullæ, ex quo apparet, quod in illa clausula solum detur priuilegium quoad circumstantiam interdicti, non quoad substantiam, nec quoad circumstantiam ministri, nam in illa clausula conceditur facultas *tempore interdicti celebrandi, vel audiendi sacrum simul cum suis familiaribus in Ecclesiis, monasteriis, vel oratoriis priuatis ab Ordinario deputatis, & visitatis; & accipiendi Eucharistiam, & alia sacramenta, dum tamen ipsi interdicto causam non dederint.* In quibus verbis certum est non concedi facultatem simpliciter celebrãdi, vel faciendi celebrare in Oratorio priuato, sed solum id faciendi tempore interdicti, suppolita aliunde facultate debita ad illud oratorium. Quod cõstat ex vsu; quia post quam Paulus V. prohibuit, ne Ordinarij concederent facultatem celebrandi in domibus, & oratoriis priuatis, adhuc in Bulla Cruciatæ ponitur eadem clausula; & nemõ audet vti priuato oratorio absque facultate Summi Pontificis, etiamsi habeat Bullam Cruciatæ; ergo illa clausula non dat facultatem vtendi Oratorio priuato, sed audiendi Missam in illo tempore interdicti, si aliunde sit facultas debita vtendi illo Oratorio: sicut eodem modo dat licentiam audiendi Missam in Ecclesiis, vel Monasteriis: quæ certe non est ad substantiam, vt constat, sed ob circumstantiam temporis interdicti, de quo tempore solo intelligitur illud priuilegium.

45. *Aliud est concedere alicui vt possit recipere. Aliud vero vt possit recipere à quolibet. Probatur.*

47. *Ad primum fundamentum respondetur.*

Nec obstant fundamenta contraria; sententiæ. Ad primum enim respondetur, verba Bullæ Hispanæ hæc esse: *Que puedan oyr en tiempo de entredicho Apostolico, o Ordinario, oir Missa en las Iglesias, y monasterios, o en oratorio particular, señalado, y visitado por el Ordinario, dezir Missa, y otros Diuinos Officios por sus personas, si fueren Presbyteros; o hazerlos celebrar à otros en su presentia, y de sus familiares, y pariente, y recebir el santo Sacramento de la Eucharistia, y los demas Sacramentos, salvo en el dia de la Pascua, con que ellos no ayan dado causa al tal entredicho, &c.* In quibus verbis illa priora, *con un tiempo de entredicho*, non significant dari eam facultatem, vt, *non obstante interdicto*, id faciant: sicut si diceretur, Cõcedimus, vt etiam in diebus festis laboretis, vt etiã in diebus quicunq; seu prohibitis, comedatis carnes; nõ est sensus, quod detur retia licẽtia pro aliis diebus, sed sed quod detur pro illis, non obstante prohibitione.

48. *Ad secundum bene etiam vltro datur.*

Ad secundum respondet bene Emanuel Rodrig. loco citato, fieri exceptionem diei Paschatis in illa clausula, quia cum ibi concessa sit facultas generalis accipiendi Eucharistiam in priuato Oratorio à ministro

nistro legitimo,& hic sit quilibet sacerdos, regulariter loquendo,vel saltem omnes Regulares, voluit Pontifex auferre occasionem dubitandi,& explicare,quod facultas ibi concessa nō erat vniuersalis pro toto anno,sed cum exceptione solita diei Paschatis, sicut si diceret, *dum non sit in præiudicium Parochi*, vel *saluo iure Parochi*, quod scilicet habet ad illam communionem.Vnde si Parochus consentiret, vel ipsemet vellet dare Eucharistiam; posset vtique etiā illa die id facere in Sacello priuato etiam tempore interdicti:quia tamen non solent Parochi id facere, ideo simpliciter exceptus est ibi dies Paschatis.

49. *Dubitatur de mendicantibus priuilegiatis.*

Dubitatur secundo,an Mendicantes per sua priuilegia possint ministrare Eucharistiam toto anni tempore? Oritur dubium ex verbis,quæ addi solent in eiusmodi priuilegiis, scilicet, *præterquam in die Paschatis*:& ideo communis sententia negat, eorum facultatem extendi ad illam diem. Alij tamen asserunt priuilegium aliud magis amplum, & sine vlla restrictione cōcessum à Nicalao quinto monasterio S.Mariæ *de Guadalupe* Ordinis S.Hieronymi in Hispania datum Romæ 4. Calend. Octobr.anno 1458. Pontificatus 4.quod referunt Eman.Rodriguez *tomo primo qq.regular.q.56.art.3.§. Quātumad secūdum*,& Fagundes *de 3.Præcepto,lib.1.c.5.n.13*.quod priuilegium licet concessum sit pro illo solo Monasterio propter concursum, & deuotionem ad illū locum;postea tamen Pius quartus, & Pius quintus priuilegia omnia illius Monasterij extenderant ad omnia monasteria eiusdem Ordinis,etiamsi nō milirent in illis eædem causę,vt probat Rodriguez *vbi supra q.55.art.9*.Quare per communicationem priuilegiorum videtur iam hæc facultas cōpetere omnibus Mendicantibus.Et ideo hanc sententiam tenet Ludouic.Beia 4.*part.casu* 4. Verum circa illud priuilegium duplex dubium occurrit;primum est,quia omnes prædicti Auctores,qui illud referunt dicunt concessum esse à Nicolao quinto, anno 1458.quod constat esse manifeste falsum, cùm illo anno esset Papa Pius secundus,qui successit Calixto tertio,qui Nicolao quinto successerat anno 1455. Secundum dubium est,quia si illud fuisset per Bullam concessū, cur idem Eman. Rodriguez in Bullario Regulariū, vbi alias Bullas eiusdem Papæ congessit,illius Bullæ non meminit? Si autem fuit solum viuæ vocis oraculo concessum, reuocatum censebitur per reuocationem generalem Sanctissimi D.N. Vrbani octaui, qui omnia eiusmodi priuilegia viuæ vocis oraculis concessa reuocauit. Cæterum si inueniatur per Bullam,vel Breue aliquod concessum,non video cur non habeat adhuc suum vigorem.

50. *Dubitatur quid intelligatur per dict Paschatis in illis priuilegiis.*

Supposita tamen sententia communi, dubitatur tertio, quid intelligatur per diem Paschatis in illis priuilegiis exceptum. Aliqui enim intelligūt ipsum diem Resurrectionis,extra quem dicunt posse, in eo autem non posse Mendicantes dare Eucharistiam. Alij tamen communiter illa verba non intelligunt materialiter, sed formaliter de communione Paschali,quocumque die fiat:nam intentio Pontificum fuit illam communionem reseruare Parochis.Si autem sola dies materialis excipieretur,parum prodesset,quia possent omnes die sequenti satisfacere præcepto in Ecclesiis Regularium. Vnde inferunt,posse ea etiam die Resurrectionis dare Eucharistiam Regulares iis,qui iam in Parochia communicarunt,vel postea communicare volunt.Item non posse dare diebus sequentibus, vel præcedentibus iis, qui ea communione volunt satisfacere præcepto communionis annuæ; quæ sententia videtur omnino iuxta mentem Pontificum.Aduertit autem Layman *tract. 4.de Sacr.Eucharistia,c.7.n.4*.in dubio præsumi posse,ac debere,eos,qui accedunt ad cōmunicandum,satisfeciſſe iam vel habere animum satisfaciēdi in sua Parochia, cum non facile sit quispiam ab altari repellendus,quando cum aliis accedens Eucharistiam petit. Denique peregrinis, & vagis possunt etiam Regulares dare communionem Paschalē,quia nullā Parochiā habent,in qua satisfacere debēt:in quo cōueniunt etiāomnes fere Doctores.Videatur Sanchez *lib. 3. de Matr.disp.23.n.17*.& alij,quos congerit & sequitur Diana *tom.2.tr.2.de dubiis Regulariū,resol.12*. Sanchez. Diana.

Petes;sicut extra Pascha sufficit consensus præsūptus Parochi,vt possimus etiam, seclusis priuilegiis, dare Eucharistiam;cur non sufficiet idem consensus præsumptus, seu ratihabitio Parochi,ad dandam communionem in Paschate? Respondeo, formaliter loquendo,nullam esse differentiam:materialiter tamen esse differentiam magnā; quia extra illud tēpus facile potest præsumi ratihabitio,vel consensus Parochi: ad communionē vero Paschalem non ita facile præsumi potest; quia volunt retinere suū ius, vt oues recognoscant pastorem proprium. Et licet petenti licentiam darent, nolunt tamen id fieri absque licentia sua,& ita firmiter nolunt, vt inuiti sint quoad modum,& quoad substantiam:sicut Prælatus Religionis,quando subditus expendit absq;licentia, quam certe petiturus daret, inuitus est etiam quoad substantiam,Cæterum aliquando accidere potest,vt præsumi possit consensus in his circumstantiis,& tūc licebit communicare in Ecclesia Regularium,vt fatentur Suarez *dicta disp.22.sect.2.§.Sed inquires*, & aliis citatis; Fagundez *dicto lib.1.c.5.n.1*. Layman. *dicto n.4*. & Diana *dicta resolut.12.in fine*.

51. *Quæritur.* *Satisfit.* Suarez. Fagundez. Diana.

Dubitatur quarto,an aliquando Mendicantes possint dare Viaticum absque licētia Parochi.Similiter enim excipi solet in dictis Priuilegiis communio in articulo mortis.Vnde aliqui docent,nec vrgente necessitate,& deficiente Parocho, posse dari ægroto Viaticum à Religiosis:ita Nauarrus,Syluester,Card. quos refert Fagúdez *lib.3.de 3.Præcepto,c.2.n.19*.vbi affert etiam pro ea sententia P.Suarez dicta sect.2. §.*Sed inquires*.Postea vero *n.20*.proposita sententia contraria,quā ipse Fagundez sequitur, affert etiam pro ea eumdē Suar. §.*Sed quares*,& dicit,quod contradicit sibi,cū folio præcedenti contrariā docuisset. Oportuisset tamen attentius legere verba Suarij,qui certe in priori loco non loquitur de casu nostro, quādo deest Parochus,sed de cōmunione in vniuersum necessaria propter mortis imminentis periculū, prout distinguitur contra communionē voluntariā,quæ absque necessitate fit loquitur enim cōtra aliquos,qui volebant, Religiosos non incurrere cēsuram latā in Clementina, *Religiosi*, de Priuilegiis, quādo dant Eucharistiā communicantibus ex deuotione,sed quādo dant cōmunicantibus ex necessitate scilicet in mortis articulo,in quo debent relinquere illud munus Parocho proprio.Verba Suarij sūt:*Tertio,nō tantū incurritur hac excōmunicatio,si Eucharistia detur in necessitate per modum Viatici(vt aliqui eam limitāt)sed in vniuersum sine in necessitate,sine extra illā,sine publice,sine occulte ministretur*, &c. Cōmunio ergo *in necessitate* est,quæ nō fit libere,sed ex obligatione in mortis periculo;quē modū loquēdi obseruant alij Thologi,& P. Vaq.*in præsenti c.3. n.33*.dicens: *Addo autē,hanc pœnā imponi Religiosis, sine Sacramentū hoc dispēsent in necessitate,nisi alius non adesset Sacerdos,qui tunc ministrare posset; sine extra illam;sine publice,sine secreto;nam verba legis generalia sunt*.Vbi vtrumq;coniungit, scilicet,quod ministretur *in necessitate*,& *nō deficiente,vel absēte Parocho*.Caute ergo,& absq;vllo periculo contradictionis loquutus est Suar.nec debemus facile cōtradictiones ita crassas intra duas chartas de viris adeo doctis sine maximo studio & diligētia suspicari.

52. *Dubitatur quarto, an possint dare viaticum Mendicantes.* Fagundez. Suarez. Vasquez.

Commu

53. *Communis & vera sententia.*

Communis ergo,& verior sententia concedit posse Religiosos,imo &Sacerdotes etiã seculares ministrare Viaticum, deficiente Parocho:quamuis enim non sit sacramentũ omnino necessarium ad salutẽ, est tamen maximopere vtile,& aliquo modo necessarium ad vires spirituales in illo periculoso agone acquirendas. Solent autem Pontifices ad maiorem claritatem, quando excipiunt Viaticum in Priuilegiis,declarare,exceptionẽ illam non intelligi eo casu,quando propter absentiã Parochi,vel similẽ causam esset necessitas; provt Paulus III. declarauit in facultate data nostræ Societati. Aduertunt tamen Doctores, hoc non procedere in communione Paschali,quãdo deesset Parochus,quia in hoc casu non vrget necessitas,nec multum refert,si expectetur Parochus. Si enim interim communione indigebit aliquis ad suam spiritualem consolationem,poterit ex deuotione communicare, & postea communicare iterum de manu Parochi ad satisfaciendum præcepto annuæ communionis.

De obligatione ministri supra dictum.

Solet etiam in præsenti tractari de obligatione ministri non dandi hoc sacramentum peccatori;de hoc diximus *in tract.de Sacram.in com.disp.*8.*sect.*10.*&* 11.sicut & *sect.*9.diximus de obligatione ministrandi in statu gratiæ,an sit,vel non sit sub peccato mortali; de quo etiam aliqui in præsenti agere solent. Alia dubia leuiora circa obligationes ministri videri possunt possunt apud Suarez *sect.*3.*&* 4.vbi etiam cum aliis notat, debere Sacerdotem extra Missam habere Stolam, & Superpellicium ad Eucharistiam ministrandam.

DISPVT. XIX.

De Eucharistia,vt est Sacrificium.

SECTIO I. *Præmittuntur aliqua de Sacrificio in communi.*

SECTIO II. *In Missa offerri verum Sacrificium à Christo institutum.*

SECTIO III. *Quo pacto reperiatur in Missa vera ratio Sacrificij. Referuntur variæ sententiæ.*

SECTIO IV. *Quomodo consecratio pertineat ad essentiam Sacrificij, varie à Theologis declaratur.*

SECTIO V. *Nostra sententia de essentia huius Sacrificij.*

SECTIO VI. *Soluuntur aliæ obiectiones, quæ contra dicta possunt fieri.*

SECTIO VII. *Infertur,an Christus sit offerens, & tota res oblata in hoc Sacrificio.*

SECTIO VIII. *Vtrum ex dispensatione Papæ possit consecrari vnica specie;& vtrum consecratio vtriusque sit de essentia huius Sacrificij.*

SECTIO IX. *De effectibus huius Sacrificij.*

SECTIO X. *De iis, quibus prouenire possunt effectus huius Sacrificij,quatenus pro ipsis offertur.*

SECTIO XI. *De iis,quibus,vt offerentibus proueniat fructus huius Sacrificij.*

SECTIO XII. *Vtrum hoc Sacrificium habeat valorem infinitum.*

IEGIMVS de Eucharistia, vt sacramentum est ; nunc dicemus de ipsa, quatenus est Sacrificium Legis nouæ. Oportebit autem prius præmittere aliquid breuiter de essentia Sacrificij in communi, vt postea facilius possimus rationem huius Sacrificij in particulari explicare.

SECTIO I.

Præmittuntur aliqua de Sacrificio in communi.

1. *Male Hæretici Sacrificiũ definiunt.* Bellarm. Suarez. Vasquez.

OMitto Hæreticos recentiores contendentes, nomine Sacrificij intelligi vere, & proprie quodlibet opus bonum, non solum externum, sed etiam internum : contra quos videatur Cardin.Bellarm. *tom.*2.*lib.*1. *de Sacrificio, c.*2. Suarez, & Vasquez *in præsenti.* Inter Catholicos constans est sententia, Sacrificium esse actum peculiarem virtutis Religionis, quo supremum cultum soli Deo debitũ exhibemus. Sed quoniã totum hoc reperitur in aliis actionibus,quæ nõ sunt Sacrificia, quales sunt illæ, quibus cultum latriæ soli Deo debitum præstamus; difficile est explicare,quid sit illud,quo Sacrificium peculiariter differt ab aliis actibus religionis. Varij varias definitiones Sacrificij construxerunt,quas refert, & impugnat Vasq. *in præsenti disp.*220. Quidam ita definiunt : *Sacrificium est oblatio externa soli Deo facta,qua ad agnitionem humanæ infirmitatis, & professionem Diuinæ maiestatis à legitimo ministro res aliqua sensibilis,& permanens ritu mystico consecratur,& transmutatur.* Alij breuius: *Est oblatio facta Deo per immutationem alicuius rei in signum legitime institutum Diuinæ excellentiæ, & reuerentiæ.* Vel aliter : *Est externus actus religionis continens supremũ cultum latriæ, soliq; Deo debitũ.* Hæ tamen omnes definitiones videntur etiam conuenire aliis à definito, vt constructioni templi, vel consecrationi altaris;vbi etiam fit cultus latriæ soli Deo debitus in signum reuerentiæ,& excellẽtiæ,& cum transmutatione alicuius rei sensibilis, &c. P. Vasq. *num.*25. ita definit : *Sacrificium est nota exsistens in re qua profitemur Deum auctorem vitæ, & mortis* : quibus verbis iam videtur addere aliquid peculiare,quod per Sacrificium significetur, scilicet potestas suprema Dei in vitam,& mortem nostram. Adhuc tamen non videtur explicari sufficienter vltima Sacrificij differentia : nam posset etiam assumi aliquid aliud ad significandum supremum Dei dominium in vitam,& mortem, quod non esset Sacrificium : si, v.g. depingeretur in tabula aliqua figura ad hoc significandum, non diceretur illa tabula sacrificari. Aliquid ergo aliud debet in definitione Sacrificij explicari.

Varia definitiones Sacrificij. Vasquez.

Vasquez.

2. *Supponitur Sacrificium esse in genere oblationis & signi sacri.*

Suppono igitur, Sacrificium esse in genere oblationis,& in genere etiam signi sacri:quatenus oblatio est,conuenit in primis cum aliis actibus religiosis,qui pertinent ad Dei cultũ,qualis est genuflexio, pectoris tonsio,&c. Conuenit item cum aliis oblationibus,quæ non sunt sacrificia, qualis est oblatio calicis,vel cerei,vel pecuniæ,vel aliarũ rerum.Quatenus vero est signum sacrum,conuenit cum Sacramẽtis,quæ regulariter non sunt Sacrificia,sed signa gratiæ,atq; ex hoc capite necesse est,Sacrificium esse signum ad placitum,sicut sacramentum;licet sicut in Sacramentis præcedit aliqua congruitas, & proportio ex parte illius rei,quæ assumitur ad significãdum,v.g. ablutio habet proportionem ad significãdam ablutionem internam ; ita etiam in Sacrificio detur aliqua proportio,& congruitas ad significandum id, quod per sacrificium intenditur significari. Difficultas ergo est in explicando, quid sit illud, quod per hanc oblationem;quæ appellatur Sacrificium,intendimus significare,& quomodo significetur. In hoc enim posita est peculiaris Sacrificij differentia à reliquis oblationibus,& signis sacris.

3. Et in primis certum est,per Sacrificium,sicut per omnes alios cultus,significari internã animi submissionem:

Primo significatur interna submissio & suprema Dei excellentia.

Suarez.

sionem: significari etiam supremam Dei excellentiam. Sed hoc, vt vidimus, non pertinet ad differentiam vltimam Sacrificij. P. Suarez *disp.* 73. *sect.* 2. dicit, per Sacrificium significari ex parte Dei supremam excellentiam, & dignitatem primi principij, vltimi finis, & supremi domini rerum omnium: ex parte vero hominis significari subiectionē ad Deum & recognitionem prædictæ excellentiæ ac potestatis P. Vasquez addit, significari potestatem supremam Dei in vitam, & mortem nostram.

Vasquez.

4. *Quomodo Sacrificium significet hanc supremā Dei potestatem.*

Ego in primis existimo, Sacrificium institutum esse ad significandam hanc supremam Dei potestatem, non tamen vtcumque; quia ad hoc ipsum significandum possent institui alia signa, vt dixi, quæ non essent sacrificia; sed taliter, seu cum tali proportione ex parte ipsius signi, quo significatur. In quo autem consistat hæc proportio, non eodem modo videtur explicari. Multi enim dicunt, significari per Sacrificium, quasi per tributum, quod homines soluunt Deo vt supremo Principi in recognitionem supremæ potestatis ipsius. Hoc tamen in aliis etiam oblationibus reperitur, & in constructione templi, quæ tamen non est sacrificium.

5. *Placet ratio Eusebij.* *Eusebius.*

Mihi semper placuit ratio, quam insinuauit Eusebius *lib.* 1. *de demonstrat. cap. vlt.* dicens: *Hominem debere vitam suam Deo in sacrificio; quia tamen hoc non expedit, ideo lege naturæ introductum fuisse, vt in sacrificium animalis, vel aliquid eiusmodi commutaretur*: quasi dicat, Sacrificium esse protestationem, qua homo profitetur, se habere totum suum esse à Deo, & ideo dignum esse Deum, in cuius honorem, & cultum, idem esse, & eadem vita consumatur, & destruatur; quod quia regulariter non licet, offertur pro vita propria, vita, seu entitas alterius rei, protestando, eodem modo nostram vitam oblaturos, si liceret, & oporteret. Quæ protestatio, & significatio dignissima est, & valde conformis lumini naturæ; & ideo ab omnibus vbique gentibus accepta, vt Deum verum, vel putatiuum supremo cultu venerarentur.

6. *In quo non differat ab aliis Dei cultibus.*

Hinc infero primo, Sacrificium non differre præcise ab aliis Dei cultibus, in hoc, quod sit protestatio supremæ Dei excellentiæ, vel ipsius in vitam, & mortem potestatis, vt dicebat P. Vasquez: nam ad hoc ipsum significandum posset homo producere, vel extinguere ignem, v.g. vel aliquid aliud, protestando, se fuisse etiam à Deo productum, & posse à Deo destrui, sicut ille ignis producitur, vel extinguitur: & tamen illa actio procul dubio non esset Sacrificium. Significat ergo Sacrificium aliquid aliud, & alio modo, per quod differt ab omni alio cultu, in primis ex parte rei significatæ, quia significat, dignum esse Deum, in cuius honorem nostra vita consumatur: ex parte vero modi, quia hoc ipsum significat per destructionem alicuius rei, per quam explicamus affectum nostræ destructionis, si ad cultum Dei licita esset, vel necessaria.

7. *Non est de illius essentia quod aliud pro nobis, substituatur*

Aduerte tamē, non esse de essentia Sacrificij, quod fiat per destructionem alterius rei, quæ pro nobis substituatur. Posset enim melius, & verius saluari eius essentia, si nostra ipsa vita sacrificaretur, sicut Christus Dominus in cruce verum sacrificium Deo obtulit per destructionem, & mortem propriam, quæ eamdem Dei excellentiam, & dignitatem protestatus est. Dicimus ergo, de ratione Sacrificij esse, quod sit protestatio illius excellentiæ Diuinæ, qua dignus est, vt in ipsius cultum nostra vita destruatur, siue hæc protestatio fiat per realem destructionem propriæ vitæ, siue per destructionem alterius rei, per quam noster affectus explicetur, quando destructio propria non licet, vel expedit.

In omni Sacrificio interuenit destructio aliqua. *Bellarm.* *Vasquez.* *Alanus.* *Henriq.* *Victoria.* *Malderus.*

Infero secundo, in omni Sacrificio debere interuenire destructionē aliquam rei oblatæ. Ita Bellarm. *vbi supra c.* 2. Vasquez *c.* 2. Alanus *lib.* 2. *de Euchar. c.* 3. P. Henriquez *lib.* 9. *c.* 1. Victoria *relect. de Temperant. n.* 7. & alij, quos refert, & sequitur Ioan. Malderus 2. 2. *titul.* 10. *cap.* 3. *de Sacrificio, dub.* 1. Et videtur esse expressa sententia S. Thom. 2. 2. *quæst.* 86. *art.* 1. vbi dicit, per Sacrificium fieri rem sacram, non vtcumque, sed consumendo illam in illud sacrum, quod inde fieri debet. Probatur etiam ex dictis, quia alioquin consecratio Sacerdotis, vel Aræ, per quam illa persona, vel illa res consecratur, & dicatur Deo, esset Sacrificium. Deinde, quia sine aliqua rei destructione non apparet, quæ peculiaris proportio sit in Sacrificio ad significandam illam supremam Dei potestatem, & dignitatem, quam diximus significari apte per Sacrificium: per destructionem vero id aptissime significatur, vt vidimus. Ideo in omnibus Veterū sacrificiis tam sacris, quam profanis, inueniemus interuenisse destructionem rei oblatæ: nam animalia, vel homines occidebantur, ideoque idem erat dicere, mactare, & sacrificare; cætera vero vel comburebantur, vel, si erant liquida, effundebantur, vt vinum, vel oleum, quod dicebatur, libari, nec vnquam inuenietur Sacrificium per simplicem oblationem: ergo destructio rei sacrificatæ pertinebat omnino ad essentiam cuiuslibet Sacrificij.

8. *Impugnatur ratio quam affert Suarez.*

P. Suarez *sect.* 5. §. *Dico primo*, dicit hanc occisionem, vel destructionem ideo fuisse visitatam; quia cum per Sacrificium res Deo offeratur, & quasi donetur; Deus autem nec rebus nostris indigeat, nec possit de nouo earum dominium acquirere, non potest melius hæc oblatio significari, quam eam rem omnino destruendo in honorem Dei. Sed contra hoc est, quia in primis multo melius, & verius poneretur aliquid de nouo in dominio Dei, producendo illud, quam destruendo. Melius ergo sacrificaretur homo generando illum, in honorem Dei, quam occidendo illum: quis autem conciperet illud habere essentiam, & conceptum Sacrificij? Non ergo destruitur res præcise, vt offeratur Deo, sed vt significetur per ipsam destructionem aliquid, quod aliter non posset, ita congrue significari. Deinde scimus, apud Ethnicos olim sacrificatum fuisse non solum Diis, sed etiam Principibus aliquando ex adulatione, quibus sane melius possent offerri res ipsæ sine destructione, vt esset in eorum dominio, quam per occisionem, vel destructionem, & tamen numquam sine destructione iis sacrificabatur: ergo non ideo præcise ponebatur destructio, vt res daretur vel transferretur in dominium illius, cui offerebatur, sed ad aliquid aliud significandum, vt diximus.

9. *Obiicies.*

Obiicies, aliqua fuisse Sacrificia in Lege scripta, vel etiam in Lege naturæ, quæ non fiebant per destructionem rei, qualis erat oblatio panum propositionis, & aliæ oblationes, quæ fiebant ex pane, vel vino, & sacrificium, quod item obtulit Melchisedech ex pane, & vino, in quo nulla legitur facta destructio. *Respondetur.* Respondetur, in primis non video, vbi in Scriptura dicatur fuisse verum Sacrificium, & pluſquam oblatio sacra, illa, quæ fiebat de panibus propositionis: quare id expresse negat Azor *lib.* 10. *c.* 17. *q.* 2. *Azor.* & Malderus *vbi supra*. Deinde, de aliis sacrificiis, quæ fiebant ex farina, vel massa, constat, semper aliquam earum partem debuisse comburi, quod appellatur *adoleri partem illius super altare*. Vinum item offerebatur vt condimentum alterius sacrificij, quod comburebatur, vel destruebatur, & sic iam pertinebat ad illud totum, quod destruebatur;

bátur; vel offerebatur seorsim, effundebatur saltem quoad partem, quo ritu libabant cõmuniter Ethnici vinum, effundendo partem illius in cultum suorum Deorum: per hoc enim censebatur iam totum oblatum, & sacrificatum, sicut per hoc, quòd adoleretur pars farinæ, vel panis, censebatur totus panis sacrificatus. Denique de sacrificio Melchisedech, Scriptura solum dicit, obtulisse panem, & vinum, non tamen explicat modum, quo obtulit; fortasse, quia res adeo erat nota, non potuisse sacrificari sine destructione saltem alicuius partis, vt non necesse fuerit illud explicare, sed potuerit relinqui, vt res nota.

Vasquez. Aliam solutionem adhibet P. Vasq. *vbi supra n.* 28. circa antiqua sacrificia ex massa, quo scilicet per coctionem ipsam factam in clibano, vel per frixuram in sartagine sacrificabantur, & aliquo modo destruebantur. Verum difficile creditur in clibano fuisse oblatum sacrificium, & non potius in altari, quod erat locus deputatus ad sacrificandum.

10. Suarez. *Quæritur qua auctoritate possit institui sacrificium.*

Infertur tertio decisio illius quæstionis, quam tractat P. Suarez *in presenti sect.* 4. an scilicet sit de ratione sacrificij, quod instituatur auctoritate publica, an vero possit institui auctoritate priuata? in quo non quæritur, an fiat licite: certum enim est, posse à Deo saltem prohiberi priuatam Sacrificij institutionem, sicut in Lege noua prohibita sunt omnia Sacrificia præter Eucharistiam; & in Lege scripta prohibita etiam sunt multa. Certum etiam videtur, ex natura rei, non requiri institutionem Diuinam, sed sufficere humanam ad essentiam Sacrificij; quia cum hæc sit significatio ad placitum, potuerunt homines hæc, vel illa signa assumere ad hoc significandum. Nec obstat, Sacramenta non posse ab alio, quam à Deo instituí: est enim discrimen manifestum: nam Sacramentum non est signum vtcumque, sed signum efficax gratiæ; homines autem non possunt facere, vt aliquid efficaciter causet gratiam, quam significat; at vero sacrificium non est necesse quod operetur gratiam, sed quod significet cultum, & protestationem illam hominis erga Deum: quam significationem potest habere Sacrificium ab hominum voluntate, & institutione.

11. *Difficultas est an fieri possit auctoritate priuata.*

Difficultas ergo est, an auctoritate priuata possit quis offerre sacrificium, instituendo aliquid vt signum ad placitum illius protestationis? In quo P. Vasquez *vbi supra n.* 19. impugnat P. Suarez negantem; quia, secluſa prohibitione Diuina, vel humana, vnusquisque posset eligere sibi signum, per quod hoc genere cultus coleret Deum, cum sacrificium iure naturæ introductum sit, sicut & omnis alia Dei reuerentia. Sed tamen verius videtur, illud non futurum vere sacrificium; quia sacrificium (vt vidimus) est signum ad placitum ad significandam talem protestationem per destructionem rei sacrificatæ: & quidem ipsa destructio rei, licet secundum se habeat aliquam congruitatem, vt assumatur ad illud significandum, non tamen est signum naturale, sed omnino indifferens ad significandum hoc, vel illud: quare sicut vox *homo* non potest priuata alicuius voluntate accipere vim significandi hominem, sed necessaria est ad hoc institutio communis, vel alicuius habentis plusquam priuatam auctoritatem: sic occisio ouis v. g. non videtur posse fieri signum sufficienter significans talem, vel talem reuerentiam, ex sola vnius, vel alterius priuata voluntate. Nam si aliquis nunc vellet abscindere arborem, vel putare vites, vt significaret per illam destructionem idem, quod significatur per occisionem ouis, nemo diceret illum vere, & realiter sacrificare; quia illa abscissio arboris non est assumpta publice ad hoc significandum, sicut occisio ouis: non ergo potest reperiri vera, & essentialis ratio sacrificij sine auctoritate publica illud instituente, quia sacrificium in sua essentia, est signum humanum politicum, & in ordine ad commercium humanum, sicut voces; quo homo significet suam protestationem, *&c.* & per cõsequens debet vti signo habenti ex institutione publica, vim & potestatem significandi.

12. *Illatio quarta quid facerent homines si solitarie viuerent.*

Hinc infero quarto; si homines solitariè degerent, & sine humano commercio, nec publica auctoritate Sacrificia instituissent, licet possent vti aliis signis reuerentiæ erga Deum, qualia essent genuflexio, capitis humiliatio, & alia huiusmodi, quæ naturaliter, vel quasi naturaliter significant internam summissionem; non tamen videri, quod possent tunc vti sacrificio, quod esset verum Sacrificium, quia nullum tale signum haberent cum sufficienti vi ad significandum per modum Sacrificij. Dicitur ergo Sacrificium esse de iure naturæ, non quia naturaliter significat, & independenter ab institutione humana; sed quia ipso naturæ lumine inclinantur homines ad assumenda aliqua signa congrua in ordine ad sacrificandum Deo; sicut naturæ lumine mouentur ad instituendas voces in signa conceptuum; non tamen posset homo in syluis degens facere, quod voces haberent eam vim significandi, quæ requiritur ad hoc, vt faciat sermonem, & idioma humanum simpliciter & absolute.

13. *Infertur quinto sacrificium Deo falso oblatũ esse verum sacrificium, falsum.*

Infero quinto, Sacrificium oblatum Deo falso, esse verum, & essentiale sacrificium; neque ad veritatem sacrificij requiri, quod fiat vero Deo: sicut etiam vera adoratio potest exhiberi Deo falso; vt bene notat P. Vasquez *vbi supra n.* 29. & nos diximus *disp.* 33. *de Incarnat. n.* 14. Dices; Sacrificium est signum significans excellentiam, & potestatem Dei, cui offertur, & submissionem eius, qui offert; ergo si illa excellentia non fuerit vere in eo, cui offertur, non erit verum signum, sed falsum; ergo nec verum Sacrificium. Resp. Distinguendo consequens: non erit verum veritate transcendentali, & essentiali, nego; non erit verum veritate formali, concedo. Aliud enim est, quod sit verum signum, id est, habens ea, quæ vere requiruntur ad significandum; aliud, quod significet vere, id est, ea, quæ significat, ita sint à parte rei, potest enim aliquid esse vere, & essentialiter signum, & tamen significare aliquid falsum, sicut hæ voces; *Antichristus exsistit*, vere significant Antichristum exsistere; alioquin vera non esset propositio; sed tamen est propositio falsa; quia id, quod significant, non ita se habet à parte rei. Ita sacrificium vere significat, illum, cui offertur, habere excellentiam: si tamen illa excellentia non sit prout significatur, significabitur falso. Habet igitur tunc Sacrificium veritatem transcendentalem, & essentialem sacrificij; non tamen veritatem formalem, quæ consistit in conformitate cum re significata. Imo eadem ratione, licet ex parte eius, qui offert Sacrificium, non esset affectus interior, quo suam etiam destructionem offerret, si necessaria esset, in cultum Dei, quam voluntatem diximus significari exterius per actionem sacrificandi; adhuc illud esset essentialiter sacrificium; quia esset signum significans illam voluntatem internam, licet ob defectum voluntatis non haberet veritatem formalem in significando, sed solum transcendentalem.

Respondet.

14. *Cur mors martyrum non fuerit verum sacrificium.*

Infero sexto, cur mors Martyrum non fuerit verum, & proprium sacrificium; quia licet ex priuata eorum intentione fuerit in Dei cultum, & in protestationem supremæ Dei potestatis in vitam, & mortem: non tamen fuit ad hoc instituta per aliquam publicam auctoritatem: Mors autem Christi ideo potuit esse verum sacrificium, quia potuit

ex diuina institutione hoc significare : sicut etiam sacrificium Eucharisticum ex publica Christi institutione accepit hanc significationem.

15. *Prima obiect.*

Dices;voluntas sola Christi , quandiu non erat nota hominibus;non videtur sufficiens , vt constitueret illam actionem in ratione signi:non enim poterat illa actio significare,si homines nescicbant, fuisse assumptam ad significandum,& tamen adhuc erat verum sacrificium mors Christi,licet illa significatio ignoretur :ergo mors Martyrum potuit esse verũ sacrificiũ , licet non esset publice assumpta ad significandum.

Respondet.

Respondetur negando maiorẽ ; quia signum de quo loquimur , sufficienter constituitur in ratione signi per ipsam institutionem auctoritate publica factam,antequam aliis patefiat. Nam Adamus imponens nomina cunctis animalibus , antequam formaretur Eua;eo ipso fecit, illas voces esse iam signa illarum rerum:nam statim adiungit Scriptura : *Appellauitque Adam nominibus suis cuncta animantia,& vniuersa volatilia cæli.* Non ergo pendebat à notitia aliorum hominum nomen *leonis*, vt significaret leonem , sed à sola institutione Adami,qui erat caput,& princeps reipublicæ humanæ, & ideo in se censebatur habere hominum voluntates ad institutionem signorum , & gubernationem totius generis humani. Sic etiam Christus princeps Ecclesiæ in se habebat eminenter voluntates totius reipubl.ad instituenda signa;& sacrificia auctoritate publica , quorum institutio etiam antequam veniret in aliorum notitiam , iam erat legitime facta, non priuatim,sed auctoritate legitima , & publica residẽte in Christo,& in capite;quæ auctoritas neq; erat in martyribus,nec si esset,vellent illa vti ad instituendam suam mortem in signum legitimum; quia talis institutio esset contra præceptum Dei.

16. *Aliqua forte fuerunt sacrific a apud Ethnicos qui an. Veritate primæa initium habuerunt.*

Hinc etiam est , aliqua fortasse fuisse apud Ethnicos sacrificia , quæ à priuata auctoritate initium habuerunt ; sed tamen illa vel initio non fuerunt propriè sacrificia,donec paulatim introducta , per vsũ,& consuetudinẽ accepta fuerunt à populo:vel si à principio habuerunt vim sacrificij,id fuit ex eo, quod tantam habebant affinitatem cum aliis sacrificiis iam institutis,vt in ipsis quasi in radice viderentur iam instituta ad significandũ.Quod videmus quotidie in vocibus ipsis contingere:nam sæpe voces de nouo à priuatis introducuntur,vel probante eas paulatim populi vsu,& dante illis vim ad significandum : vel quia deriuantur ab aliis,in quarum significatione,quasi implicite continebatur significatio alterius vocis vicinæ;vt cõtingit in voce *transsubstantiatio*,quæ licet fuerit noua;ied tamen in significatione aliarũ vocum,scilicet,*trans* , & *substantia*:continebatur quasi implicite significatio huius vocis nouæ.Et hoc sufficiat de sacrificio in cõmuni; vt iam in particulari de essentia sacrificij Eucharistici videamus.

SECTIO II.

In Missa offerri verum Sacrificium à Christo institutum.

17. *De nomine Missa.*

DE nomine *Missæ* variæ solent assignari etymologiæ : quidam absque fundamento vocem Græcam esse volunt:alij Hebraicã *Missac* seu , *Mizah*,hoc est,*obligationem*. Alij verius dicunt , esse vocem Latinã , quasi *missionem*:vt Tertullianus *lib. 4.contra Marcionem cap.*18.& Cyprianus *lib.de bono Patientiæ;& epist.*10.dixerunt,*remissa*,pro *remissio*.Cur autem hoc sacrificium appelletur *missio*,aliqui dicunt,quia per Sacerdotem populus mittit ad Deum sua desideria,& hostiam salutiferam; & ideo in fine dicitur : *Ite missa est*,scilicet obligatio ad Deum.Alij dicunt , quia in hoc sacrificio mittitur Filius Dei,vt sit nobiscum.Alij melius dicunt,quia finito Symbolo dimittebantur Catechumeni ; & finito toto Sacrificio,dimittebantur fideles;quod cõsonat moribus sacerdotum Gentilium,qui peracto Sacrificio,dicebant:*Ilicet*,hoc est,ite licet; vt refert Plutarchus,& Seruius 6.*Æneidos* ; & videre licet Calepinum verbo *Ilicet*:sicut etiam Græcorum Sacrificuli Græcos sequuti,finito sacrificio, dicebant: λαοῖς ἀφεσις id est , *populis missio*,vt notat Beroaldus in Apuleium *lib.*11.*de asino aureo*.Et in eodem sensu Chrysostomus Missam vocat ἀπόλυσιν id est,solutionem,quia populus soluebatur : & Cassianus *lib. 3.cap.*7.& S.Benedictus *in Reg.cap.*17. *Missam* sumunt pro fine,& terminatione alicuius rei. Quia ergo in Missa bis missio fiebat scilicet Catechumenorum dicto Euangelio,& concione;& postea altera omnium in fine Missæ,quæ , priore iam omissa, adhuc retinetur,dum dicitur,*Ite , missa est*;ideo dici solet, in Missarum solemnia,quia in vno sacrificio duæ missæ,seu missiones fiebãt; de quo videri possũt Couar.4.*variarum* cap.22.Lindanus 4. *Panol. cap.* 37. Torrensis 3. *Confess. August. cap.* 7. Claud.de Sainctes *præfatione in Liturgiam cap.*4.

Plutarch. Seruius. Beroaldus. Chrisost. Cassianus. S. Benedict. Couarru. Lindanus. Torrensis. Sainctes.

18. *De re , quæ est contra hæreticos nostri temporis controuersia.*

Hæc de voce:de re autem ipsa, grauissima fuit cõtra hæreticos nostri temporis controuersia,qui primi omnium contra id, quod omnibus sæculis vniuersi Catholici tenuerunt,& prædicarunt, ausi sunt negare,in Missa offerri verũ,& proprium Sacrificiũ Deo;sed dicũt vocari inproprie,& lato modo sacrificium,sicut omnia opera bona appellari etiam possunt sacrificia,& holocausta Deo gratissima.Contra quos dogma hoc definitum rursus est in Concilio Tridentino *sess.*22.& docte , ac erudite pugnarunt Controuersistæ Catholici, qui latissime huius dogmatis veritatem comprobarunt : & videri possunt Bellarm.*lib.*1.*de Missa*;& Valentia *in præsenti disp.* 6.quibus fere nihil addendum occurrit : indicabimus breuiter potissima capita , ex quibus hoc dogma solet comprobari.

Hoc dogma est definitum in Concilio Trident.

19. *Habetur primo ex Scriptura.*

Primo ex Scriptura:*Malach.*1.vbi de hoc Sacrificio vaticinium habetur , vt indicat Tridentinum vbi supra:*Non est mihi voluntas in vobis,dicit Dominus exercituum,& munus non suscipiam de manu vestra:ab ortu enim solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus; & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Daniel 12.vbi prædicitur,quod tempore Antichristi auferetur iuge sacrificium.Item ad Hebr.7.Christus dicitur Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech:cum ergo hic sacrificium obtulerit ex pane, & vino , debuit Christus simile sacrificium offerre. Act.13.*Ministrantibus illis Domino,& ieiunantibus*: vbi;*ministrare Domino* , Græce λειτουργεῖν *sacrificare*,significat.Ad Hebr.13. *Habemus altare , de quo edere non habent facultatem , qui tabernaculo deseruiunt.* Et 1.ad Corinth.10. *Non potestis mensæ Domini participes esse,& mensæ dæmoniorum*: vbi mensa dæmoniorum accipitur pro altari , in quo illis sacrificabatur;& opponitur,mensæ,hoc est,altari nostro:altare autem non est , nisi in ordine ad sacrificium.Verba etiam,quibus Christus hoc sacrificium instituit *hoc facite*, idem significant,cum tam in sacris,quam in profanis,*facere* idem sit ac sacrificare.

Malach.1. Daniel.12. Hebr.7. Act.13. Hebr.13. 1.Cor.10.

20. *Secundo ex Patribus.*

Secundo ex Patribus ab initio nascentis Ecclesiæ id testantibus; quorum verba , & loca late videri possunt apud prædictos Auctores.Tertio ex Conciliis,Nizen.1.*can.*23.Laodicæno *can.*19.& 58.Tolet.1.*can.*5.Antisiod.*c.*8.Brachar 3.*can.* 1. Lateran.

relato

relato in cap. *Firmiter.* de summa Trinitate. Constantiens. in Bulla Martini V. *post vltimam sess.* & clarius in Trid. *sess.* 22. *cap.* 1. & 2. & *can.* 1. & 2.

21. *Quartò, ratione.*

Quartò, ratione; quia in Ecclesia Christi sunt de facto sacerdotes, vt constat ex Patribus; qui libros integros ediderunt de honore nostri Sacerdotij: Sacerdos autem non est, nisi in ordine ad sacrificium offerendum. Item, quia non posset absque imperfectionis nota grauissima, carere Ecclesia Christi sacrificio aliquo, & cultu illo, quo nulla vnquam barbara gens caruit, ad colendum verum Deum, vel fictos, quos sibi venerandos assumeret. Denique, quia nulla potest assignari indecentia in hoc supremo cultu; quem aliunde lex ipsa naturæ dictat Deo deferendum: quod enim fiat per actionem sensibilem, non obstat; cùm sacramenta etiam, quibus potissime colitur Deus, sint signa sensibilia.

22. *Accedit traditio perpetua.*

Accedit vltimò, traditio perpetua Ecclesiæ ab Apostolorum tempore, quæ Missam semper hoc ritu celebrauit, scilicet protestando, quod in ipsa offeratur sacrificium Deo, vt constant ex omnibus Liturgiis Græcis, Hebræis, Syris, Chaldæis, Latinis, & aliis omnibus in quibus nihil aliud nisi oblatio, applicatio, commemoratio sacrificij inuenitur: quare vel fatendum est, Ecclesiam totam in hoc puncto ab initio erraisse turpissime, vel concedendum verum & proprium sacrificium Deo offerri, dum Missa celebratur.

23. *Primum fundamentum hæreticorum. Respondetur.*

Videamus nunc breuiter potissima fundamenta hæreticorum. Primum est, quia ex Euangelio, aut verbis Christi non habetur, quod obtulerit Sacrificium, sed quod dederit Apostolis corpus, & sanguinem suum. Respondetur, licet id non habeatur expresse ex verbis Christi, haberi tamen implicite in illo verbo, *facite*, & clarius ex aliis locis Scripturæ, adiuncta denique perpetua Ecclesiæ traditione ab ipsis Apostolis deriuata offerendi sacrificium in Missa; non potest dubitari, quin id intenderit Christus. Et certe minus posset ex facto Christi, vel Euangelica historia colligi, ipsum in cruce Sacrificium obtulisse, quam in cœna: nam actio illa consecrandi panem, & vinum cum tali ritu ex se apparebat sacra; mors autem nihil tale præ se ferebat; & tamen hæretici non negant, ibi interuenisse verum, & proprium sacrificium.

24. *Secunda illorum obiectio. Soluitur.*

Secundo arguunt: si Missa est sacrificium, quia est commemoratio sacrificij cruenti; ergo festum etiam Natiuitatis est natiuitas proprie, quia est cómemoratio natiuitatis. Negatur sequela: neque enim ideo solum Missa est sacrificium, quia est commemoratio sacrificij hoc enim etiam fit in Vesperis, vel officio Diuino; sed quia simul est oblatio nouacum cæteris requisitis ad essentiam sacrificij, vt infra videbimus.

Tertio obiecerunt.

Tertio, Eucharistia est sacramentum, ergo non est sacrificium, quia sacramentum tenet se ex parte Dei, qui per illud significat: Sacrificium tenet se ex parte nostra, qui per illud significamus nostram reuerentiam internam. *Respondetur.* Respondetur negando consequentiam: potest enim idem esse signum Dei & nostrum: sic Circumcisio erat signum, quo circumcisus significabat suam fidem Christi venturi, & quo Deus significabat etiam Christum à se mittendum, & gratiam, si quæ dabatur in illo sacramento.

25. *Quarta obiectio. Responsio.*

Quarto, quia Eucharistia est testamentum, ergo non est sacrificium: nam per testamentum testator largitur; per sacrificium nos offerimus aliquid Deo. Negatur etiam consequentia: sacrificare enim non est aliquid ita offerre Deo, vt ponamus in eius dominio id, quod antea erat nostrum, sed est per immutationem alicuius rei protestari, Deum esse authorem vitæ, & mortis nostræ. Possumus autem simul accipere à Deo victimam, quàm ei offeramus: sicut si aliquis mihi non habenti ouem propriam, permitteret sacrificare eius ouem; tunc ego simul acciperem ouem, & offerrem. Sic Deus nobis victimam non habentibus idoneam, concedit sacrificare eius Filium, quem simul accipimus à Deo, & eidem in sacrificium offerimus, quatenus per immutationem victimæ protestamur cultum Dei, vt authoris vitæ, & mortis. Non repugnat ergo ex hoc capite, quod esset simul testamentum, & sacrificium: alias tamen solutiones huius argumenti vide apud Suar. *sect.* 2. *in fine*, & Coninch in præsenti, *n.* 67. & *seqq.*

26. *Quinto obiicitur.*

Quinto, si Missa est sacrificium repræsentatiuum passionis Christi; ergo non offerimus, quomodo Christus obtulit: nam ipse in cœna obtulit se commemorando passionem futurã: nos offerimus commemorando præteritam. *Respondetur.* Respondetur; etiamsi non sit sacrificium, restat eadem difficultas, nam vt sacramentum etiam debet celebrari in memoriam passionis, iuxta illud Pauli: *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.* Fatendum ergo est, nos facere, quod Christus fecit commemorando mortem eius præteritam, quam ipse repræsentauit futuram; imo si nos repræsentaremus nunc futuram, non faceremus, quod ipse fecit: nam ipse repræsentauit proxime futuram, nos autem significaremus longe futuram à cœna, si nunc significaremus adhuc futuram: Sicut ergo nos credimus idem, quod crediderunt & prædixerunt Prophetæ, licet ipsi crediderint Christum passurum, & nos credamus iam passum: sic facimus quod Christus fecit, repræsentando mortem eius præteritam, quam ipse repræsentauit futuram.

Sexta obiectio. Soluitur.

Sexto, quia sacrificium fit per mactationem, & immutationem victimæ, nihil autem tale fit circa Christum in Missa. Ad hoc argumentum constabit infra *sect.* 5. explicando, quomodo in Missa reperiatur vera definitio sacrificij.

27. *Septima. Soluitur.*

Septimo, quia derogatur passioni Christi, & sacrificio cruento crucis, si aliis sacrificiis toties repetitis profitemur illius insufficientiam. Respondetur; idem argumentum fieri potest contra Sacramenta: sicut ergo hæc non derogant passioni Christi, quia per sacramenta Christus non satisfacit, aut meretur, sed applicat merita, & satisfactionem suam præteritam, quæ quidem ex se sufficiunt, sed debent applicari per causas particulares: sic sacrificiũ Missæ non fit, vt suppleat imbecillitatẽ passionis, nec vt Christus nunc mereatur, vel satisfaciat, sed vt per illud applicetur virtus, & satisfactio passionis Christi.

28. *Octaua. Respondetur.*

Octauo; quia Christus in cœna per illud sacrificium confecisset redemptionem nostram: superfluum ergo fuit sacrificium cruentum. Respondetur, idem argumentum fieri posse de omnibus meritis, quæ Christus habuit ante passionem: sicut ergo noluit redemptionem nostram dari, nisi omnia merita consummarentur per passionem; sic noluit, sacrificio illo incruento eam obtinere, nisi prout coniuncto cum sacrificio cruento offerendo in cruce.

29. *Nona obiectio. Hebr. 7.*

Nono arguunt ex Paulo *ad Hebr.* 7. vbi efficaciam sacrificij cruenti Christi probat ex eo, quod non habeat necesse quotidie offerre sicut Sacerdotes antiqui: *Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum Sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel seipsum offerendo.* Non ergo restat aliud Sacrificium post oblationem cruentam in cruce factam. Simile argumentum desumi potest ex eodem Paulo *cap.* 10. eiusdem Epistolæ, vbi eandem comparationem prosequitur his verbis:

Et omnis quidem Sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ numquam possunt auferre peccata: hic autem (nempe Christus) *unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius. Vna enim oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos.*

30. *Respondeo.* Ad hoc autem diximus *tom. de Incarnat. disp.* 29. *sect.* 2. Paulum ibi non negare repetitionem omnis sacrificij, sed repetitionem talem, qualis fiebat in Lege veteri; in qua propter inefficaciam sacrificij præcedentis oportebat repetere aliud, & aliud, quod adderet nouum meritum, & nouam satisfactionem ad merendum, & satisfaciendum de nouo. Quo sane modo non offertur Missæ sacrificium, sed à Christo non iam stante, sed sedente in dextera Dei, hoc est, non amplius merente, aut satisfaciente, sed applicante merita, & satisfactionem prioris sacrificij, per oblationem quotidianam Sacrificij incruenti: quæ repetitio ostendit maxime efficaciam infinitam præcedentis Sacrificij, cuius virtus exhauriri, vel diminui non potest per tot alias applicationes eiusdem virtutis. Vide, quæ diximus in prædicto loco, ne ea iterum frustra repetamus.

31. *Vltimo argui potest.* Vltimo argui potest, quia sacrificium debet esse cultus externus, & per consequens visibilis, cum sit signum externum, quo protestamur Deum auctorem vitæ, & mortis: in Missa autem nihil tale externum apparet: quia quidquid ibi circa Christum fit, inuisibiliter fit, nec sensibus percipitur; ergo non est aptum ad verum sacrificium. *Respondetur.* Respondetur, sicut ad rationem Sacramenti sufficit esse aliquid sensibile per se, vel per aliud, & ideo corpus Christi est verum Sacramentum, quia fit sensibile per species panis, & verba: sic eius immutatio facta sensibilis per species, & verba, est apta ad significandum sensibiliter cultum Dei, quo protestamur nostrum cultum interium: neque enim minus sensibiliter debet significari gratia per Sacramenta, quam cultus Dei per Sacrificium.

32. *Dubitant aliqui.* Dubitant aliqui, an si Christus hoc sacrificium non instituisset, potuisset adhuc ab Ecclesia institui. Certum est de facto à Christo fuisse institutũ per verba illa, *hoc facite*, &c. & testatur Paulus in illis verbis: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*, &c. & definitur in Tridentino *sess.* 22. *c.* 1. Rursus certum est; si Christus nec Sacrificiũ, nec Sacramentum hoc instituisset, Ecclesiam non posse Sacrificium istud instituere, cum eius materia, scilicet, sacramentum, deesset, quod Ecclesiã instituere non posset. Deniq; si Christus Sacramentum instituisset, scilicet consecrationem corporis, & sanguinis sui, illamq; nec assumpsisset in Sacrificium, nec etiã assumi prohibuisset; tunc posset Ecclesia ex potestate gubernatiua In hac republica Christiana illã actionem, & materiã assumere in sacrificium, & instituere, vt ministri, dum consecrarent, Sacrificium offerrent, cum actio de se esset apta, vt assumeretur ad significationem Sacrificialem, sicut de facto assumpta est à Christo; & aliunde non deesset potestas in Ecclesia, sicut de iure naturæ quælibet Respublica potest instituere aliquod certum genus Sacrificiorum ad colendum Deum, nisi ab ipso Deo prohibeatur.

33. *Instabis.* Dices, ad offerendum hoc Sacrificium datur de facto Character Sacerdotalis, vt constat ex forma, qua ordinantur: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium*, &c. Ecclesia autem non posset dare Characterem. *Respondetur.* Respondetur; potestatem, quam Ecclesia daret, non fore indelebilẽ, posset tamen idem actus fieri auctoritate humana qui vt modo fiat cõgruentius, auctoritate Diuina, & nomine Christi, datur Character, licet ex natura rei ad illum actũ necessarius non sit.

34. *Maior est difficultas.* Maior difficultas esse potest, an de facto Ecclesia possit aliquod aliud Sacrificiũ instituere præter Eucharistiam: hæc enim potestas residet in qualibet republica; vt diximus; & aliũde non apparet prohibitio, qua hoc genus cultus religiosi prohibitum sit Ecclesiæ. Non defuit, qui diceret, de facto in Ecclesia esse alia Sacrificia; idq; colligi ex Canone 3. & 4. Apostolorũ, in quibus permittitur oblatio sola thimiamatis, olei, spicarum, & similium in altari; quæ oblationes in Lege veteri erant verã Sacrificia. Sed ibi non est sermo de proprio Sacrificio, sed de simplici oblatione, qualis fieri potest etiã B. Virgini, aut aliis Sanctis, quibus tamen Sacrificium offerri non potest. Afferri etiã solent illa Ecclesiæ verba in benedictione solemni cerei Paschalis, quæ fit Sabbato sancto: *Suscipe, sancte Pater, incensi huius sacrificiũ vespertinũ*; quibus indicari videtur oblationẽ illã esse verũ sacrificiũ; quia ibi (vt fatetur Suar. *sect.* 4. §. *Circa secundã partem*) est oblatio, & benedictio, & consũptio cuiusdam rei creatæ in honorem Dei. Verum ex illis eisdem verbis, ni fallor, argui potest, neque aliarum rerum, quas supra numerauimus, oblationẽ esse sacrificium. Nam incensum illud proculdubio non consumitur; sed etiã, consumpto cereo, cui affigitur, manet integrum in quinq; granis toto Paschali tẽpore: ergo vox, *sacrificium*, non potest ibi intelligi proprie, sed lege, & multo minus alia, quæ non dicuntur sacrificari, sed offerri, erunt propria sacrificia.

35. *Loquendo de possibili dicendũ videtur.* Suarez. Conc. Trid. Hinc iam loquendo de possibili, dicendum videtur nec posse Ecclesiam sacrificium aliud instituere, vel vsurpare, præter illud, quod à Christo institutum est. Ad quod probandum Suarez *dicta sect.* 4. §. *Hinc addo vltimo*, multa adducit argumenta; quibus addo vnum ex Concilio Trident. *Sess.* 23. præsertim *can.* 6. vbi definitur, Diuina ordinatione institutam esse Ecclesiasticam Hierarchiã, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & ministris. Ex quibus verbis cõstat, Christum instituisse hunc ordinem, & gradus superiores, & inferiores: hoc enim significat ordo Hierarchicus, quo alij aliis subduntur, nempe ministri Sacerdotibus, & Sacerdotes Episcopis. Porro, si Ecclesia posset instituere alia sacrificia, posset etiam creare alios Sacerdotes. Sacrificiũ enim est correlatiuum ad Sacerdotium, vt docet idem Tridentinum dicta *Sess.* 23. *cap.* 1. Quare ij, qui possent aliqua alia Sacrificia Ecclesiæ auctoritate offerre, essent vere, & proprie Sacerdotes: imo non essent solum Sacerdotes ministeriales, (vt ita dicam) & instrumentales, quales nos sumus, eo quod Christus semper sit principalis Sacerdos, qui per ministros offert Sacrificiũ, vt infra videbimus: sed essent Sacerdotes principales. Vnde posset etiam Ecclesia instituere aliud superius genus quasi Episcoporum, scilicet eorum, qui possent prædictos Sacerdotes instituere, & creare. Denique posset instituere alium ordinem ministrorum, quasi Diaconorum, qui Sacerdotibus ministrarent, & quasi Subdiaconorum, qui ministrarent, Diaconis. Ecce iam esset in Ecclesia alia hierarchia, & series diuersa, constans ex Sacerdotibus veris supremis, ac infimis, & ministris, qui Sacerdotes neque essent superiores neque inferiores Diaconis à Christo institutis, atque adeo essent in ordine Hierarchico disparato, & confunderetur hierarchia à Christo relicta. Fateri ergo debemus, Christum eo ipso, quod Sacerdotes instituit, voluisse solos illos esse, & non alios Sacerdotes in Ecclesia sua, ac per consequens illud solum, & non aliud esse Sacrificium.

36. *Dicet aliquis.* Dicet aliquis: Stat bene, quod Christus voluerit, illos

illos solos esse Sacerdotes,nec vllum alium posse in Ecclesia offerre Sacrificium præter illos; & adhuc liberum sit Ecclesiæ, alia sacrificia instituere, quæ non ab aliis,sed ab illis, qui iam Sacerdotes à Christo instituti sunt,offerri possint. Sed contra hoc est; quia Christus non instituit, vel ordinauit suos Sacerdotes ad omnia sacrificia offerenda,sed ad vnum determinate, dum dixit: *Hoc facite*,&c. & ad hoc idem Sacrificium ordinantur de facto, dum illis dicitur: *Accipe potestatem Missæ celebrandi*, &c. Ergo Ecclesia debebat postea eos ordinare, & consecrare ad alia Sacrificia offerenda; alioquin non haberent potestatem ad illa: neque enim potest esse dubium, quod de iure naturæ aliquis posset constitui publica auctoritate Sacerdos ad aliqua Sacrificia,& non ad alia;quia cum totum hoc pendeat ex institutione, qua ille constituitur quasi Legatus publicus populi ad Deum, potest institui, vt fungatur illo munere per tale sacrificium, & non per aliud: & ita de facto ordinati sunt à Christo Sacerdotes Euangelici, cum solum dederit eis potestatem ad tale Sacrificium corporis, & sanguinis sui tali ritu offerendum. Deberent ergo per nouam ordinationem ab Ecclesia accipere potestatem offerendi alia sacrificia, si alia instituerentur. Hoc autem non potest consequenter noncedi:quia si ex eo, quod Christus constituit illos Sacerdos,colligimus, noluisse, quod sint alij Sacerdotes in Ecclesia præter suos; ergo ex eo,quod constituit, & ordinauit eos ad tale Sacrificium,colligi etiam debet,noluisse ipsum, quod esset alia ordinatio Sacerdotalis, qua fierent Sacerdotes,& ordinarentur ad alia sacrificia præter illud. Cur enim ex illa ordinatione colligemus magis, noluisse ipsum alios Sacerdotes, quam illud Sacerdotium præter illud? Rationes autem,& congruentias, quæ ad hoc ita volendum fuerunt, vide apud Suarez *loco citato*.

Sed contra.

SECTIO III.

Quo pacto reperiatur in Missa vera ratio Sacrificij. Referuntur variæ sententiæ.

37. Difficultas oritur ex dictis *sect.*1. Cum enim Sacrificium sit consecratio,& oblatio,quæ fit per destructionem alicuius rei, non apparet, quid in Missa sacrificetur, nisi fortasse substantia panis, & vini, quæ per conuersionem destruitur;illud autem esset ignobile sacrificium, & dignitati Christianæ Ecclesiæ non consentaneum.

Prima sententia.

Variæ sunt in hac quæstione sententiæ.Prima docet,oblationem vocalem pertinere ad essentiam huius sacrificij:est autem duplex eiusmodi oblatio;vna fit ante consecrationem, altera post consecrationem;quia sacrificium est essentialiter oblatio,& species oblationis; ergo non potest intelligi sine oblatione;ergo vbi proprie offertur,ibi sacrificatur. Pro hac sententia affertur P.Vasq.*disp.*222.*c.*1.Scotum: & Gabrielem.Alij etiam solent citari:sed fortasse in alio sensu loquuntur.

38. *Hæc communiter reiicitur.*

Hæc sententia communiter reiicitur, & meritò; quia Sacrificium non tam in verbis quã in actione aliqua consistit: nam cum Abraham sacrificabat filium suum, nihil certe scimus eum loqui voluisse, sed solum occidere filiũ,& comburere;non ergo potest per vocalem illam oblationem fieri verum sacrificium. Explicatur sane melius oblatio illa, & sacrificatio atque offerentis animus per verba;atque adeo conducunt verba illa ad claritatem, & perspicuitatem (vt ita dicam) Sacrificij,non tamen ad essentiam: sicut neque etiam oblatio incensi indiget verbis aliquibus,vt ritè fiat;satis enim erit,illud realiter cremare sine vlla verborum prolatione, per quod patet ad fundamentum illius sententiæ: concedimus enim,sacrificium esse essentialiter oblationem, negamus tamen, oblationem debere necessario fieri per verba, imo oblatio sacrificij debet necessario fieri per aliquam aliam realem actionem diuersam à verbis.

39. *Secunda sententia.*

Secunda sententia docet, fractionem pertinere ad essentiam huius Sacrificij. Ita Canus *lib.*12. *de locis Theolog.cap.*13. Probatur, quia illa est fractio mystica,& non ad distributionem Sacramenti facta; illa significat optime Christi mortem,sicut per mixtionem corporis, & sanguinis significatur eius resurrectio. Item hoc ipsum videntur significare verba Christi: *Hoc est corpus meum,quod pro vobis tradetur*, hoc est,*frangitur*; vt ex textu Græco deduci videtur; vt notauit P.Vasquez *vbi supra*, *n.*117. ibi autem videtur significari immolatio,quæ pro Apostolis fiebat.

40. *Hæc etiam communiter reiicitur.*

Hæc etiam sententia communiter reiicitur;primo, quia,licet illa ceremonia mystica sit, & vsitata,non tamen vniuersaliter.Nam in Liturgia Basilij non fit mentio fractionis. Ita Suarez *dicta sect.*3. *§. Tertio dicendum*.Sed nescio,quo fundamento id de Liturgia Basilij affirmet,in qua clarissime inuenimus,hostiam consecratam frangi à Sacerdote, eisdem fere verbis, quibus nos vtimur in fractione;vt videre est in eadem Liturgia *tom.*4. *Biblioth.sacra*, vel *tom.*6. *in editione Parisiensi,anni*1610.Neque ego aliquam adhuc Liturgiam vidi,vbi fractio non præcipiatur. Melius probari potest ex vsu Ecclesiæ Latinæ,in qua si hostia consecrata ante fractionẽ ceciderit in calicem, non frangitur, vt habetur in Missali Romano;non est autem verisimile,quod omitteretur vllo casu fractio,si pertineret ad essentiam sacrificij. Deinde sanguis non minus sacrificatur, quam corpus, & tamen species vini non diuiduntur,sed sumuntur; ergo fractio hostiæ non est necessaria ad sacrificium corporis: est ergo illa fractio mystica, sicut etiam mixtio cum sanguine,sed non essentialis;sicut aliæ multæ actiones mysticæ sunt in Missa,quæ non sunt essentialiter requisitæ,sed ab Ecclesia introductæ ad significanda aliqua mysteria. Restant duæ sententiæ magis communes, & verisimiles, quarum præcipua fundamenta,& probabilitatem proponemus,vt postea inter vtramque facilius possimus aliquod ferre iudicium.

41. *Tertia sententia.* Suarez. Vasquez. Bellarm. Lessium. Perez. *Fundatur in testimoniis pp.* Gregor.

Tertia ergo sentẽtia satis cõmunis docet, essentiã huius sacrificij reperiri in cõsecratione:reliqua omnia non pertinere ad essentiã.Hanc tenẽt innumeri, quos referunt,& sequuntur Suar. & Vasq.vbi supra Card.Bellarm.Less.*de Iustit.& iure lib.*2. *c.*38. *dub.* 2.*& lib.*10.*de perfectionib. diuin.c.*13. Seb.Perez *de Euchar.c.*11.& fere omnes Recẽtiores.Fundatur præcipue testimoniis multorũ Patrum, quorũ potissima hęc sũt.Greg.4.*Dialog.c.*36.sic ait:*Quis fideliũ habere dubiũ possit,in ipsa immolationis hora ad sacerdotis voces cælos aperiri; in illo Iesu Christi mysterio Angelorũ choros adesse;sũmis ima sociari,terrena cælestibus iungi,vnũ quoq; ex visibilibus atq; invisibilibus fieri?* Vocat immolationis horã quando verba proferuntur,& fit consecratio:dicit enim id fieri ad sacerdotis voces Irenæus *lib.*4.*contra Hæreses,c.*32. *n.*7.de Christo sic ait:*sed & suis discipulis dans consiliũ,primitias Deo offerre ex suis creaturis,non quasi indigenti,sed vt ipsi nec infructuosi,nec ingrati sint, eum,qui ex creatura panis est,accepit,& gratias egit dicẽs.*Hoc est corpus meũ:*& calicẽ similiter, qui est ex ea creatura, quæ est secundũ nos,suum sanguinem cõfessus est;& noui testamenti nouã docuit oblationẽ.*

42. Irenæus.

Greg Nyſſ. Gregorius Nyſſenus *Orat.2. de Chriſti reſurrectione, colum.6.* vbi probat, Chriſtum ſeipſum obtuliſſe in ſacrificium, antequam ſe Apoſtolis edendum dediſſet, his verbis: *Tunc aperte declarauit, agni ſacrificium iam eſſe perfectum; nam victima corpus non eſt ad edendum idoneum, ſi animatum ſit. Quare cum corpus edendum, & ſanguinem bibendum diſcipulis exhibuit, iam arcana, & non aſpectabili ratione corpus erat immolatum, vt ipſius myſterij peragendi poteſtati collibuerat.* His verbis clare viderur ſupponere Irenæus, ante manducationem fuiſſe iam ſacrificatam carnem Chriſti, tunc ſcilicet, quando apta reddita fuit, vt comederetur: illa enim eſt quaſi occiſio illius corporis; hoc autem certum eſt, non fieri niſi conſecratione. Iſidorus *lib.6. Etymolog.c.19. Sacrificium dictum, quaſi ſacrum factum; quia prece myſtica conſecratur in memoriam pro nobis Dominica paſſionis.* Ambroſ. Pſalm.39. *Tunc ipſe Chriſtus offerre manifeſtatur in nobis, quando ſermo eius ſanctificat ſacrificium, quod offerimus.* Sermo autem Chriſti non eſt alius, niſi verba conſecrationis, vt conſtat. Cyrillus Hieroſolymit. *Catech.5. myſtag.* ſic ait: *Deinde vero, poſtquam conſectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & ille cultus incruentus, ſuper ipſa propitiationis hoſtia obſecramus Deum pro communi Eccleſia pace, &c.* Et infra: *Cum hoc ſacrificium offerimus, poſtea facimus mentionē etiam eorum, qui ante nos obdormierunt,* &c. Vbi videtur aperte ſupponere, ſacrificium ante conſumptionem fuiſſe ipſa conſecratione factum; quia commemoratio pro defunctis poſt conſecrationem fit ante conſumptionem. Simeon Theſſalon. *lib.2. de myſter. Eccleſ.c.23.* quem affert P. Vaſq. ex Francisco Turriano *in c.50. lib.8. Apoſtolicarum conſtitutionum Clementis*, vbi quærit, quando munera ſacrificentur? reſpondet autem: *nec ante conſecrationem, nec poſt conſecrationem, ſed in ipſa conſecratione; tunc enim fit mutatio ex pane non mactato in corpus Chriſti, quod vere fuit mactatum; ſicut ſacrificium ouis tunc fit, cum in oue fit mutatio ex non mactata in mactatam.* Hoc teſtimonium valde commendat Vaſquez *in præſenti, n.39.* dicens, illud eſſe omnium præclariſſimum: ſed immerito; auctor enim ignotus eſt, vel ſaltem ignobilis, cum ſit modernus; & ad minus ſchiſmaticus; vt ſatis inſinuat idem Turrianus *dict. lib 8. cap.12.* vbi eiuſdem auctoris mentionem fecerat: locum vero in Turriano, quem citat P. Vaſq. inuenire non potui, quia in illo lib.8. non ſunt 50. cap. forſitan fuit error calami, vel typographi. Omitto alia teſtimonia minoris momenti, quæ afferunt Suarez, & Vaſq. locis allegatis. Iis addit Dionyſ. Areopagitam P. Salmer. *tom.9. in Euang. t.29. aſſert. 4.* Sed non inuenio in Dionyſio aliquid, quod non poſſit ad omnes ſententias reduci. Melius adduci poteſt Rupertus *lib.2. in Exod.c.6.* vbi de Chriſto ſic ait: *Prius propriis manibus Deo Patri ſemetipſum immolauit, accipiens panem, & vinum, mira atque ineffabili ſanctificans potentia transferens hæc in corporis, & ſanguinis ſui ſacramentum.* Ecce, immolationem in ipſa tranſſubſtantiatione videtur conſtituere. Item ex Concilio Niceno 1. apud Guttebertum *lib.1. de veritate corporis & ſanguinis Chriſti*, & Alfonſum Piſanum Societatis Ieſu *lib. 3. de Concilio Niceno* in hæc verba: *Quin potius, cogitatione noſtra ſurſum erecta intelligamus fide, poſitum eſſe in ſacra illa menſa agnum illum Dei, qui tollit peccata mundi incruente à ſacerdotibus immolatum* Non dixit, *immolandum*, ſed *immolatum*, iam ante ipſam ſumptionem. Idem videtur indicari in Can. Trullano 52. vbi prohibetur in feriis Quadrageſimæ, *panem benedictum offerri*, hoc eſt, conſecrari; quaſi idem ſit *offerre*, & *conſecrare*.

Iſidorus. Ambroſ. Cyrillus. Dionyſ. Areop. Rupertus. Conc. Nic. Gutteberr. Alfonſ. Piſ. Can. Trull.

44. Secundo probari poteſt hæc ſententia auctoritate etiam eorum, qui dicunt, ſacrificium non fieri feria ſexta maioris Hebdomadæ, quando non datur conſecratio: nam eo ipſo ſignificant, cōſecrationem eſſentialiter requiri ad actionem ſacrificandi. Sic loquitur Rupertus *lib.6. de Diuin. Offic.c.3. Hodie*, inquit, *non ſacrificamus, dum nobis hoſtia de manibus tollitur: non ſacrificant amici, dum trucidant inimici.* Quę verba eadem omnino habet Hugo de S. Victore *lib.5. ex codice Miſcellaneor. c.43. tom.3.* Fortaſſe illa deſumpſit ex Ruperto, qui fuit aliquantulum antiquior; ſi tamen libet ille ſit Hugonis, de quo eſt dubium. Cæterum idem Hugo alibi, ſcilicet *lib.3. de Offic. Eccleſ. c.20.* aperte dicit, illa die Miſſam non celebrari. Eodem modo loquitur Theodorus Balſam. *in Can.32. Trullanum*, vbi iubetur, ne in Quadrageſima conſecretur, niſi in Sabbatho, Dominica, & aliquibus feſtis, ſed fiat Sacrum ex præconſecratis, quæ conſuetudo ſeruatur apud Græcos per totam Quadrageſimam: ſicut apud nos feria ſexta in Paraſceue Theodorus ergo de illo ritu ſic ait: *Statutum eſt, vt ieiuniorum dies, luctus, & compunctionis dies ſint, ad ſua vniuſcuiuſque peccata expianda. Deo autē Sacrificium peragere, eſt panegyricum agere,* &c. *Cum ergo nemo poſſit mœrore, & gaudio ſimul affici, ſtatuerunt Patres, ne conficeretur Sacrificium tota Quadrageſima excepto Sabbatho, Dominico, & Annunciationis feſto: in iis enim feſtum agitare, non flere, aut ieiunare, aut genuflectere inſſi ſunt.* Ecce, negat aperte, tunc fieri Sacrificium, qua die non conſecratur. Eodem modo dicitur in officio de myſteriis anteconſecratis, quod habetur in *tom.4.* vel *6. Bibliothecæ Patrum*; vbi ponitur ritus illius Officij, cum autem Sacerdos ſumit hoſtiam præconſecratam ex Sacrario, præſcribitur, vt nihil dicat; ſubditurque ratio his verbis: *nam præſanctificatum, & conſummatum eſt iſtud Sacrificium.* Hoc etiam modo loquuntur Patres Concilij Tolet. *16. can.8.* vbi dicitur, *feria ſexta in Paraſceue nullum omnino Sacerdotem poſſe Miſſam celebrare.* Eodem modo loquitur Ordo Romanus antiquus in die Paraſceues. Alcuinus *lib. de Diuinis Officiis in eodem die.* Rabanus *lib.2. de inſtitut. Cleric. cap.37.* & Amalarius Fortunatus Epiſcopus Treuerenſis *lib. de Eccleſiaſt. Offic. c.13.* iuxta editionem Rom. anni 1591. Sed tamen meritò notatur in margine, illa verba deeſſe in pleriſque exemplaribus: quare credibile eſt, non eſſe legitima; quia hic Auctor poſtea *lib.4. c.20.* expreſſe aſſerit, in illa feria ſexta eſſe Miſſam, ſicut illam, quæ erat tempore Apoſtolorum, licet non cum cæteris, quæ poſtea ſint addita; quare ipſe exiſtimat eſſe veram, & ſubſtantialem rationem Miſſæ in officio illius diei. Alij tamen antiqui fere communiter dicunt, illo die non cantari Miſſam in Eccleſia. Vnde non video, quo fundamento dixerit Magiſter Nugnus in præſenti, ſenſum omnium fidelium eſſe, illo die celebrari Miſſam, neque vllum de hoc dubitare. Certe Patres Concilij Toletani fideles erant, & non ſolum dubitarunt, ſed negarunt.

Probatur etiam confirmare aliorum hanc ſententiam. Rupertus. Hugo de S. Victor. Theod. Balſam. Conc. Tolet. Ordo Roman. Alcuinus. Rabanus. Amal. Fort.

45. Tertio probatur, quia Sacerdos in ſua Ordinatione ſolum accipit poteſtatem ad offerendum Sacrificium: non enim dicitur illi: *Accipe poteſtatem conſecrandi*, ſed *offerendi Sacrificii*: ergo ipſum cōſecrare eſt offerre; alioquin non apparet, vbi datur ei principalis poteſtas, quā habet in ordine ad conſecrandū.

Tertio probatur.

Quarto, quia certum eſt, Chriſtum in cœna obtuliſſe Sacrificium: non eſt autem æque certum ſumpſiſſe Euchariſtiam: ergo ipſa conſecratione obtulit: non enim eſt veriſimile Euangeliſtas omiſiſſe actum potiſſimum ſacrificandi, quem Chriſtus Apoſtolis præcepit; cum tamen nullus Euangeliſta referat clare Chriſtum ipſum communicaſſe.

Quarto.

Quinto

Quinta. Quinto, Christus est nunc principalis offerens vnà cum Sacerdote: non sumit autem Christus corpus suum per Sacerdotem, sicut consecrat illud verbis Sacerdotis: ergo Sacerdos non offert, quando sumit, sed quando consecrat corpus, & sanguinem Christi. Hæc sunt fundamenta potissima huius sententiæ; alia leuiora postea videbimus.

46. Quarta sententia. Quarta sententia docet, sumptionem huius Sacramenti esse id, in quo essentia huius Sacrificij cõsistit. Ita Ledesma & alij, quos refert Suarez *Sect. 5. in principio*; quibus videtur fauere S. Thomas multis in locis infra adducendis. Probatur etiam primò auctoritate, Augustinus *lib. 17. de ciuit. Dei c. 5. tom. 5. Assumere panem, quod est in nouo testamento Sacrificium Christianorum.* P. Salmeron *vbi supra §. An vero.* circa finem paragraphi affert pro hac sententia Concilium Neocæsariense, *can. 13.* & Cõcilium Laodicenum *c. 19.* Sed non video in iis aliquid, quod faciat ad propositum. Afferri etiam solet Concil. *Toler. 12. c. 5.* vbi reprehendit eos, qui in Sacrificio non sumebãt corpus, & sanguinem Christi; & addit rationem in hæc verba: *Nam quale erit sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?* Sed ex illo textu magis potest confirmari contraria sententia: nam statim subiungit Concilium hæc alia verba, quibus aperte videtur condistinguere immolationem à sumptione: *Ergo modis*, inquit, *omnibus tenendum est, vt quotiescumque sacrificans corpus, & sanguinem Iesu Christi Domini nostri in altario immolat; totiès perceptionis corporis, & sanguinis Christi se participem præbeat.* Sane si pro eodem sumeret sumptionem, & immolationem, hoc præceptum ridiculum esset; nam idem esset, ac dicere; quotiescumque immolat immolet: vel quotiescumque sumpserit, toties sumat corpus, & sanguinem Christi. Ergo fateri debemus, ibi magis probari oppositam sententiam. Potest tamen afferri pro ista Pet. Cluniacensis *lib. 1. Epistolarum, cap....* Contra id quod dicunt, *Missam nihil esse, nec celebrari debere*; vbi explicans, quomodo dicatur Christus in altari immolari, sic ait: *Neque enim ibi Christus, vt olim, dolores, aut mortem patitur, cum tamen immolari dicatur. Dicitur autem immolari; cum licet inuiolabiliter in altari frangitur, diuiditur, comeditur, cum his, & quibusdam aliis signis, in quantum fieri potest, mors Domini maxime repræsentatur.*

August. Salmeron. Conc. Tolet. Petr. Cluniac.

47. Secunda probari potest pradicta sententia. Secundo probari potest prædicta sententia ex aliis, qui loquentes de Officio feriæ sextæ in Parasceue, & de Officio Græcorum in Feriis Quadragesimæ, quando ex præconsecratis celebrant, appellant illud Sacrificium. Sic loquitur Ecclesia Latina in Officio illius diei, dũ orat: *Sic fiat Sacrificiũ nostrũ in cõspectu tuo hodie, vt placeat tibi, Domine Deus.* Et postea dicit Sacerdos: *Orate, fratres, vt meum, ac vestrum Sacrificium acceptabile fiat*, &c. Confirmari potest ex Concilio Laodicen. *can. 49.* vbi præcipitur in Quadragesima fieri Sacrum ex præsanctificatis, exceptis aliquibus diebus; vbi indicat, tunc etiam fieri Sacrificium sine consecratione: nam *facere Sacrum* & *Sacrificare*, idem videtur.

48. Tertia probatio. Tertio probari potest, quia si Sacrificium consisteret in sola consecratione, frustra applicaretur post consecrationem pro aliquo: nam fructus Sacrificij non potest esse in suspenso. Hoc autem est contra vsum Ecclesiæ, quæ post consecrationem applicat sacrificium pro defunctis; ergo ideo, quia nondum est posita essentia Sacrificij.

Quartò probatur. Quarto probatur ratione à priori, quia per solam consumptionem fit destructio rei oblatæ: consecratio autem magis est adductio, vel productio victimæ, quam eius destructio: Sacrificium vero vt Sacrificium, fit per destructionem, qua res oblata destruitur in Dei cultum, vt supra vidimus; non ergo potest consistere essentia huius Sacrificij in consecratione, sed magis in consumptione.

49. Quinto. Quinto, quia si sumptio non esset de essentia Sacrificij, non apparet, cur sit tam stricta obligatio sumendi, quoties consecratur: siquidem iam esset peractum Sacrificium, præsertim si species vini post consecrationẽ effundantur, quo casu necesse est alias consecrare; ergo ideo quia sine sumptione non est Sacrificium; alioquin magis esset repetere sacrificationem nouam, quam perficere illam præcedentem. Hæc sunt fundamenta huius sententiæ.

50. Pro vtraque parte sunt rationes difficiles. S. Thom. Vides, pro vtraque parte esse rationes difficiles. Pro vtraque etiam videtur esse S. Thomas diuersis in locis: nam quod consecratio sit actio sacrificandi, videtur sentire *q. 82. art. 4. ad 1.* vbi dicit, consecrationem Eucharistiæ non esse sicut consecrationem chrismatis: illa enim consecratio est sacrificium; non autem hæc. Item *q. 83. art. 4. in corpore*, vbi dicit, Sacerdotem post consecrationem petere, vt Sacrificium iam peractum, sit Deo acceptum. Et clarius *q. 82. art. 10. in corpore*, vbi ait, *consecratione huius Sacramenti Sacrificium offertur*; & *in solutione ad 1.* sic ait: *Hoc Sacramentum perficitur in consecratione, in qua Sacrificium Deo offertur.* E contra vero, quod sumptio ipsa pertineat ad essentiam Sacrificij, videtur probari ex eodem S. Thoma *q. 80. art. 12. ad 3.* vbi dicit, Sacerdotem in persona omnium sumere hoc Sacramentum; ergo illa actio non est priuata, sed actio publica, & per consequens oblatio huius Sacrificij. Item *q. 83. art. 6. ad 3.* dicit, si post consecrationem species vini consecratæ nõ possint sumi propter aliquem casum, debere aliud vinum consecrari, & sumi, ne maneat Sacrificium imperfectũ; ergo non perficitur sola consecratione. Potest item adduci sanctus Doctor *art. 2. ad 2.* vbi dicit, feria sexta in Parasceue sumi à Sacerdote corpus Christi præconsecratum, ne careat Ecclesia illa die fructu passionis Christi; vbi videtur sentire per ipsam sumptionem communicari fructum huius Sacrificij, non solum sumenti, sed Ecclesiæ cuius nomine sumit; ergo illa sumptio non est sumptio vtcumque, sed oblatio Sacrificij. Denique *2. 2. q. 85. art. 3. ad 3.* dicit panem in tantum sacrificari, in quantum frangitur, comeditur, & benedicitur; sicut alimalia occisione sacrificabantur. Vides etiam, pro vtraque parte adduci non improbabiliter S. Thomam. Nunc videamus, quomodo possimus vtramque conciliare. Prius tamen oporteret examinare rationes, quibus essentiam Sacrificij in consecratione stare explicant Auctores illius tertiæ sententię-

SECTIO IV.

Quomodo consecratio pertineat ad essentiam sacrificij, variè à Theologis declaratur.

51. QVamuis in ea sententia, quæ dicit, substantiam huius sacrificij consistere in consecratione, conueniat maior pars Theologorum; differunt tamen non parum in modo illam defendendi, & declarandi, quomodo consecrare, sit formaliter sacrificare, cum per consecrationem non destruatur, sed potius producatur, vel saltem ponatur ibi de nouo corpus, & sanguis Christi.

Primò dicunt aliqui consistere in destructione panis & vini. Bellarm. Vasquez. Primo dicunt aliqui, in consecratione interuenire destructionẽ substantię panis, & vini, quę destructio fit in cultum, & honorẽ Dei. Sed hoc bene impugnant Bellarminus *d. lib. 1. cap. 27. propos. 8.* & Vasq. *in præsenti, n. 51.* quia hoc sensu nõ tã corpus, & sanguis Christi, quàm substantia ipsa panis, & vini

Sed bene impugnatur à Bellarmino.

vini sacrificaretur:nam illud sacrificatur,per cuius destructionem Deum colimus;ergo cum solius panis, & vini destructione exhibeatur hic Dei cultus; illa solum sacrificantur.Ex quo fieret, nostrum Sacrificiũ nõ esse excellentius sacrificiis veteris Legis, sed ignobilius,cum nobilior sit ouis,vel vitulus,quã panis,& vinum. Item nostrum Sacrificium non esse vnum, sed plura, contra Chrysostomum Ambrosium,Primasium,& alios *in c.10.ad Hebr.*Denique fieret etiam contra Patres, nõn esse idem Sacrificiũ Missæ, & Sacrificium Crucis; neque esse eumdem Sacerdotem,& Sacrificium; & alia similia absurda.

52. *Secundo dicunt alij non requiri destructionem*

Secundo ergo dicunt alij; quamuis in Sacrificio debeat intercedere mutatio;non tamẽ requiri,quod id,quod offertur,destruatur. Contigit sane plerumque ita esse,vt quando sacrificatur ouis vel vitulus; aliquando tamen non ita;vt quando offerebatur incensum,vel thymiama,vel thus;id quod principaliter offerebatur,non erat substantia thuris, vel thymiamatis,quæ comburebatur,sed suffitus potius,vel odor,qui de nouo producebatur, & qui aptior erat ad cultum Dei, quam destructio præcedens. Ita in Eucharistia est aliquid,quod destruitur, & aliquid, quod producitur;& hoc posterius est, quod principaliter offertur,non illud prius.Regula enim generalis est,vt,quando id quod destruitur,est principalius,& nobilius,illud etiam sit, quod principaliter offertur:secus vero,quando id, quod destruitur, est ignobilius quam id,quod sequitur. Ideo in occisione ouis,quod principaliter offertur, est ouis, non cadauer,quod de nouo producitur,quia cadauer est multo ignobilius: è contra vero in combustione thuris,nobilior est suffitus,qui resultat,quam illud, quod destruitur:ideo suffitus est,quod principaliter offertur. Hunc modum dicendi indicat P.Suar.*sect.* 5. & magis expresse P. Ægidius *in præsenti dub.*5. post Lessium,qui eodem modo loquutus fuerat *lib.* 2.*de Iustit.c.*38.*dub.*2.Sed tamen hic Auctor postea *lib.*12.*de Perfectionib. Diuin. n.*95. magis probat alium modum dicendi postea referendum; quare videtur ab illo priori tacite recessisse.

Regula generalis.

Suarez. Ægidius. Lessius.

53. *Hæc sententia displicet.*

Hæc tamen sententia displicet, quia est contra communem omnium concipiendi, & loquẽdi modum dicere,rem aliquam quando producitur, sacrificari; potuisseque offerri Sacrificium Deo generãdo filios, vel applicando alias causas naturales ad similes procreationes,vel productiones efficiendas. Deinde templi constructio,vel alterius rei in cultũ Dei,esset verum Sacrificium, & templum illud de nouo factum diceretur vere sacrificatum:quod sane est omnino mutare conceptum, & vocem sacrificij,vt defendamus,in Missa esse verum,& propriũ sacrificium. Falsum item est, in oblatione thymiamatis odorem,vel suffitum fuisse, quod sacrificabatur;nam si ibi interueniebat verum sacrificium, illud solum sacrificabatur, quod destruebatur. Illud enim sacrificatur,per cuius destructionem protestamur affectum internum nostrum, qui non explicatur bene per productionem, sed per destructionem, vt vidimus.Imo de ratione omnis rei sacrificatæ est, quod sit res permanens, vt aduertunt communiter omnes in definitione sacrificij; quare ille suffitus, cum esset res valde transiens, non videtur materia apta vt sacrificaretur; erat quidem apta,vt per ipsã coleretur Deus,non tamen per illius sacrificationẽ.

54. *Tertio dicit alij destructionem non esse de ratione sacrificij commemorativi.*

Tertio dicunt alij,immutationem rei,quæ sacrificatur, seu eius eius destructionem esse quidem de ratione omnis sacrificij absoluti,non vero de ratione sacrificij commemoratiui. Absolutum vocant, quod independenter ab alio sacrificio, habet in se veram rationem sacrificij.Commemoratiuum vero dicunt, non quod in se non sit verum sacrificium simpliciter, sed quia est sacrificium repræsentatiuũ alterius sacrificij absoluti, quale est sacrificiũ Eucharistiæ,quod in tantum est sacrificium in quantũ præcise repræsentat sacrificium Crucis. Si autẽ petas rationem discriminis, dicunt eam esse, quod sacrificium in ratione sacrificij debet esse signum:sacrificium autem absolutũ non potest significare supremam potestatẽ Dei,vt est dominus vitæ,& mortis,nisi per veram destructionem rei oblatæ:at vero sacrificium commemoratiuum,cum repræsentet sacrificium absolutũ Crucis, v.g. iam significat sufficienter illud idem quod mors Christi significabat, repræsentando ipsam Christi mortem, ac si nunc Christus realiter occideretur; atque ideo conuenit ei vera ratio sacrificij.Hanc sententiam indicat etiã P.Suar.d.sect. 5.§. *Quarto potest.*Sed clarius, & latius eam docuit P.Vasq.*vbi sup.c.*7.*&* 8.vbi conatur eam probare ex sanctis Patribus: sed frustra:nam ij omnes solum dicunt, hoc sacrificium esse commemoratiuum sacrificij Crucis,quod nemo negat;non autem dicunt,ideo conuenire illi essentiam sacrificij, quia præcise est commemoratiuum alterius sacrificij:imo oppositum insinuant.Nam Aug.*lib.*20. *contra Faustum Manichæum c.*21. adductus ab eodẽ Vasq.*n.*59.æquiparat in ratione cõmemoratiui hoc sacrificium cum sacrificiis veteris legis, his verbis: *Huius sacrificij caro,& sãguis ante aduentum Christi per victimarum similitudinem promittebatur; in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur;post ascensum Christi per sacramentum memoriæ,celebratur:*& tamen non sentit August.sacrificia veteris legis eo præcise habuisse rationem sacrificij,quod repræsentarent sacrificium Crucis futurum;ergo nec id sentit de sacrificio Missæ,licet dicat esse commemoratiuum.Frustra ergo multiplicantur loca Patrũ ad probandum,hoc sacrificium esse commemoratiuum:de hoc enim nulla est controuersia; sed difficultas tota est,quomodo in eo reperiatur vera ratio sacrificij. Vnus est Algerus ibi adductus ab eodem Vasq.qui magis ei videtur fauere,his verbis:*Sciendũ igitur,quod licet oblatio Christi semel in cruce sit vera,quotidiana autẽ in altari sit figurata,prorsus tamen eadem hic,& ibi nostræ salutis est gratia:*vbi videtur non agnoscere aliã rationẽ sacrificij in Missa, nisi quatenus est oblatio figurata,seu repræsẽtatiua oblationis illius,quæ fuit in cruce.Cęterũ illa verba sano modo intelligẽda sũt, ne faueãt hæreticis negãtibus verã rationẽ Sacrificij in Eucharistia,vel reiicienda,sicut in eodẽ libro sunt aliqua alia improbãda circa hoc sacramẽtũ;vt obseruauit bene Card. Bellar.*lib.de Scriptor. Ecclesiast.*tractãs de Algero.

Suarez.

Vasquez.

August.

Algerus.

56. *Hæc sententia sancti videtur S.Thomæ.*

Fauere etiam videtur illi sententiæ S.Thom.*in præsenti art.*1.vbi dicit,celebrationem huius sacramẽti appellari Sacrificium & Immolationem;quia imagines rerum solent iisdem nominibus appellari,quibus res ipsæ,quas repræsentant:*Celebratio autem huius sacramenti imago quædam est repræsentatiua passionis Christi,quæ est vera eius immolatio;& ideo celebratio huius sacramenti dicitur Christi immolatio.*Sed hæc verba ita fauent P.Vasquez vt dent illi plusquã volebat:videntur enim probare, in Eucharistia non dari vere,& proprie sacrificium,sed solũ analogice, quatenus imagines rerum solent appellari iplarũ nominibus;& imago S.Petri solet appellari S.Petrus. Quare ab omnibus explicãdus erit S. Thom.in alio sensu, ne eiusmodi doctrinã tradiderit. Mihi satis verisimile est, S.Thom. non habuisse pro eodem *sacrificiũ,& immolationẽ,*sed tanquã genus,& speciẽ.Sacrificiũ enim latius patet, quã immolatio;& conuenit proprie omnibus cuiuscque rei

S.Thomas.

sacrifi

sacrificiis;immolatio autem proprie & strictè videtur sonare occisionem victimæ,reliquis autem non nisi per aliquam similitudinem solet applicari;nam immolatio realis est sacrificatio cruenta, vt obseruauit ad aliud propositum Malder.*d.tr.*10.*de relig. c.*3.*dub.*1.§.*Vt igitur*.Vnde §.seq.concludit,in Missa dari verum,& reale sacrificium, immolationem vero non nisi mysticam, proprie loquendo. Quo sensu loquitur etiam Aug. *epist.*23.*tom.*2. *& alibi*; dum dicit, Christum semel immolatum fuisse;& alij Patres, ac Theologi, quos refert Bellar.supra c.5.§.*Alter modus*.Non ergo mirum, quod S.Thomas dicat, in Eucharistia interuenire immolationem, quatenus est imago immolationis factæ in Cruce;ibi enim non docet,quomodo sit proprie sacrificium, sed quomodo appellatur *immolatio*; de quo est diuersa ratio,vt constat ex dictis.

Malderus.

Augustin.

57. *Ergo loquendo de re ipsa ille loquendi modus non sufficit.*

Loquendo ergo de re ipsa,ille explicandi modus non sufficit,vt in eo quiescat animus:nam(vt bene aduertit Card. Bellarm.*d.dub.*1.*c.*2.§.*Tertio mirum est*)ea acceptio sacrificij plane arbitraria,& cõficta est;verum enim, & reale sacrificium veram & realem rei sacrificatæ destructionem desiderat; ergo vbi non est vera destructio, sed sola imago destructionis,nõ dabitur verũ sacrificium, sed sola imago Sacrificij:nec sufficit dicere,non dari verũ sacrificiũ absolutum,dari tamen verum sacrificium cõmemoratiuum:de hoc enim est quæstio,an sacrificium cõmemoratiuum sit verum simpliciter,an solũ secundum quid:non enim sufficit esse commemoratiuum alterius rei,vt aliquid possit dici tale:nam in tragœdia est cõmemoratio,& repræsentatio mortis Cæsaris,& tamen non est mors Cæsaris simpliciter, sed mors repræsentatiue,seu commemoratiue.Item sacrificia veteris legis repræsentabant etiam Christi mortem, & immolationem futuram: non tamen sufficeret hoc,vt illa essent vere sacrificia, nisi in se ipsis continerent realiter destructionem alicuius rei tunc sacrificatæ:ergo quod in Missa detur commemoratio,seu repræsentatio mortis Christi, non erit satis vt dicatur vere, & simpliciter sacrificium, sed solum secundum quid,seu repræsentatiue.

58. *Respondet Vasquez.*

Respondet P.Vasq.in sacrificiis antiquis,licet daretur repræsentatio mortis Christi, non tamen interuenisse ipsum Christum præsentem; ideo non potuisse tunc illũ sacrificari,nihil enim potest sacrificari, nisi vbi adest:in Eucharistia vero adest realiter ipse Christus,in quo fit repræsentatio suæ mortis præteritæ:ideo potest vere ibi sacrificari.Sed cõtra;quia licet adsit in tragœdia præsens Rex ipse,qui olim vulneratus est,& repræsentatiue vulneraretur; non tamen vere,& realiter diceretur vulnerari:itẽ licet filia Iepte,quæ olim fuit sacrificata, nunc resurgeret,& adesset in tragœdia,qui sua mors repræsentaretur,non diceretur nunc vere, & proprie sacrificari: alioquin sufficeret etiam, quod recitaret suam mortem: tamenim ipsa recitatione commemoraretur illud sacrificium,& illa mors;atque ideo diceretur nunc in illa recitatione vere sacrificari sacrificio non cruento,sed commemoratiuo; quod ridiculũ esset:ergo nec sufficit mera repræsentatio mortis Christi in ipso Christo facta,vt dicatur Christus proprie sacrificari:aliud enim est repræsentari illud prius sacrificium; aliud fieri verum sacrificiũ.

Reiicitur.

59. *Obiicit.*

Dices,per meram recitationem non daretur verum sacrificium;quia sacrificium dicit aliquã actionem exercitam circa rem,quæ sacrificatur:verba autem nihil exercent circa illam rem; at vero in Eucharistia ita repræsentatur destructio præterita, vt nunc etiam fiat aliqua actio circa eumdem Christũ, licet non destructiua. Sed contra, quia Sacrificium in suo conceptu tàm dicit destructionem, quam actionem,& tamen per te reperitur essentia sacrificij commemoratiui cum sola repræsentatione destructionis: ergo poterit etiam reperiri essentia sacrificij commemoratiui cum sola repræsentatione actionis.Deinde ponamus,aliquem in tragœdia repræsentare thurificationem, quam olim exhibuit Deo, & ad hoc melius repræsentandum allumere nunc thuribulum cum thure,& carbonibus, sed sine igne, & hoc ipso thuribulo repræsentare, quod olim fecit,ac si re ipsa nunc thurificaret: nemo tamen dicet, hunc hominem nunc vere, & proprie thurificare, cum vere non accendatur thus: atque ideo licet non solum verbis,sed actionibus,& motibus circa thus, & thuribulum exhibitis repræsentat thurificationem præteritam; ista tamen thurificatio repræsentatiua non est vera thurificatio simpliciter,sed secundum quid,& analogice;ergo similiter, licet Christus in suo corpore exerçeat nunc aliquam actionem,qua repræsentat mortem præteritam, & sacrificationem præteritam: hoc tamen non sufficiet, vt istud dicatur verum, & proprium sacrificium, cum per te non sit destructio, sed repræsentatio destructionis.

Respondeo.

60. *Ratio à priori est.*

Ratio autem à priori,est,quia licet ista repræsentatio significet sufficienter sacrificium præteritum, non tamen significat immediate per hoc præcisè id, quod significabat sacrificium illud; sicut licet illa repręsentatio thurificationis significet thurificationem illam præteritam, non tamen est actus adorationis,quia non significat immediate notã summissionis internæ,quæ non potest significari per repręsentationem thurificationis,sed per thurificationẽ: ita similiter repræsentatio sacrificij, licet significet ipsum sacrificium, non tamen significat propterea illud,quod ipsum sacrificium significabat: quia est signum quasi reflexum significans illud aliud sacrificium,quod erat signum directum, signum autem reflexum non potest ex hoc præcisè,quod significet aliud signum,participare essentiam illius signi directi,quod per ipsũ significatur;vt cõstat faciendo inductionem per omnia alia signa directa, & reflexa.

61. *Alij quarto dicunt consecrationem esse veram actionem sacrificatiuam.*

Propterea alij dicunt quarto,consecrationẽ esse veram actionem sacrificatiuam;quia per eam ex vi verborum separatur corpus à sanguine: nam licet per concomitantiam sit idem sub vtraq;specie,hoc tamen est per accidens:nam verba, quantum est de se, separant corpus à sanguine, & dissoluunt illud compositum; atque ideo sacramentaliter mactant illud,& ponunt in altari tanquam victimam occisã, & sacrificatam.Huic modo dicendi acquieuit tandẽ P.Lessius *dicto lib.*12. *de Perfectionib. Diuin.n.*95. & alij, quos commemorat Bellarminus vbi supra, §. *Alij volunt*.Sed ipse merito eos reiicit;quia quantumcũque explicetur *ex vi verborũ* illa mactatio,& separatio,re tamen vera non separatur corpus à sãguine,nec ab anima;sicut si ictu gladij percuteretur ouis in sacrificio,Deus tamen miraculosè penetraret gladium cum gutture ouis, ita vt non sequeretur abscisio nec vulneratio,vere non diceretur ouis sacrificata; quia licet de se ictus sufficeret ad occisionem,re tamen vera non fuit sequuta occisio.Sic etiam contingit in præsenti.Adde, hanc concomitantiam non esse miraculosam,sed debitam ad positionem alterius partis,vt supra vidimus;quare neq; etiam possumus hic inuenire ictum, vel actionem tendentem ex natura sua ad separandum vnum ab alio:nam aliud est,quod ex vi verborum non ponatur sanguis cum corpore;aliud vero,quod verba petant, quod non ponatur ibi sanguis: illud primum est verum;hoc secundum falsum: verba enim licet non

non significent sanguinem,non tamen petunt, non poni ibi sanguinem:imo (si ita fas est dicere)exigẽdo quod ponatur corpus,exigunt quasi mediate, & consequenter,quod ponatur etiam sanguis:tantum abest, quod ex se tendant ad separandum vnum ab alio,& mactandum,quantum est ex se.Rursus iuxta illam sententiam dicendum videtur in triduo,quando iam re ipsa erat separatum corpus à sanguine, si re ipsa fieret cõsecratio,non faciendum Sacrificium per consecrationem Eucharistiæ;quia tunc per verba non separarentur,quæ essent coniũcta,sed ponerentur separata,quæ iam re ipsa erãt separata:quare sicut qui corpus,& sanguinẽ ouis iam occisæ poneret in alio loco,non diceretur sacrificare;ille enim non separaret vnum ab alio:sic in triduo cum iam Christus esset occisus realiter, non censeretur vllo modo occidi per consecrationem, cum per ipsam non separarentur eius partes, quæ iam supponebantur separatæ.

62. *Referuntur alius modus dicendi.* Nic.Cabasil. Vltimo loco referri potest alius modus dicendi, quo istam rationem sacrificij explicuit Nicol.Cabasilas Græcus in expositione Liturgiæ *c.32.4. vel 6.tom.Bibliotheca sacra*; quia scilicet sicut tũc dicitur sacrificari ouis, quando ex non mactata fit ouis mactata;sic etiã illa mutatio est vera,& propria sacrificatio, qua ex pane non mactato fit vere corpus Christi mactatũ,qualiter fit in altari, dũ panis trãsit in corpus Christi, quod pro nobis fuit mactatum.

64. *Hunc modũ dicendi bene impugnat Vasquez.* Hunc modum dicendi bene impugnat P.Vasquez *c.6.n.43.& sequentibus*;quia quod res ipsa,in quam aliquid conuertitur,sit iam occisa,non est mactatio ipsius,ergo nec sacrificatio:sicut si panis conuerteretur in ouem,quæ iam erat antea occisa,non daretur tunc mactatio ouis.Item corpus Christi in cœna nondum erat occisum;ergo tunc non conuersus fuit panis in aliquid mactatum:ergo non fuit tunc factum sacrificiu:quod esset contra Triden.*Sess.22. c.1.*Denique nec modò post resurrectionem est vere corpus Christi occisum,sed viuum, ergo modò panis non conuertitur in aliquid mactatum, sed in id, quod aliquando fuit mactatum, & nunc est est viuum:hoc autem non sufficit ad sacrificium;sicut si paniis conuerteretur in ouem,quæ anno præterito fuit mortua,& postea surrexit,nemo diceret, sacrificari nunc illam ouem. Denique addi potest, hoc modo non tam sacrificari Christum, quam ipsum panem:illud enim dicitur sacrificari, quod ex non mactato transit in mactatum: cum ergo panis sit,qui non mactatus transit in mactatum, ille erit, qui sacrificatur magis proprie, quã corpus Christi.

SECTIO V.

Nostra sententia de essentia huius sacrificij.

64. *Consecratio & consumptio pertinent ad essentiam huius sacrificij.* Bellarm. Scottia. FVndamenta tertiæ, & quartæ sententiæ supra posita satis ostendunt probabilitatem vtriusque; quare illa mihi magis placet,quæ vtramque ita cõiungat, vt neutrius fundamenta habeat contra se. Verisimilius ergo existimo, vtramque actionem, consecrationem scilicet, & consumptionem pertinere ad substantiam huius sacrificij;quæ videtur esse sententia communior apud Theologos.Bellarm. *dict.c.27.concl.7.*& 8.Sotus,& alij, quos refert; & sequitur P.Ioan.Bapt.Scottia *lib.1.de sacrificio,c.5.* Addo tamen ita vtramque actionem pertinere ad substantiam sacrificij,vt posita consecratione, iam sit posita substantialis sacrificatio;adueniente vero sumptione,ponatur etiam aliqua pars eiusdem substantiæ;quod non repugnat: nam etiam Sacerdos, quando sumit dimidiam partem hostiæ, sumit substantialiter hoc sacramentum; & tamen sumptio alterius dimidiæ partis est etiam aliquid substantiale pertinens ad sumptionem sacramenti.

65. *Vt explicetur hæc sententia notandum.* Vt autem explicemus, quomodo consecratio sit substantialiter sacrificatio,aduerto.quãdo ad rationem veri sacrificij exigimus destructionem hostiæ, nomine *destructionis* nõ semper intelligi physicam, vel metaphysicam corruptionem substantialem hostiç,sed destructionem vel physicam,vel humanam; ita vt ex vi sacrificationis,hostia,provt est in termino illius actionis,habeat statum aliquem decliuiorem,& saltem humano modo desierit.Hæc limitatio videtur esse de mẽte omnium,eorum etiam, qui exigunt destructionem victimæ ad rationem sacrificij:nam certum est,hoc sacramentum non destrui physicè etiam per actualem sumptionẽ,donec species corrumpantur in stomacho:sed tamen quia per comestionem videtur humano modo destrui, tunc dicitur vere sacrificari apud illos, qui exigunt destructionem ad essentiam sacrificij:& licet P.Vasquez hoc ipso argumento vtatur, vt probet, sumptionem non pertinere ad substãtiam sacrificij,quia scilicet ipsa sumptione non destruitur victima,donec corrumpantur species:sed tamen immerito ita arguit,quia ipsemet Vasq.*disp.seq.223.n.37.* fatetur sacrificium ouis,licet exigat destructionem,non tamen fieri,quando moritur ouis,sed quando iugulatur,vel percutitur,quia scilicet tunc datur actio Sacerdotis,à qua humano modo iam cẽsetur ouis destructa,& occisa;similiter ergo deberet de sumptione fateri,per ipsam posse sufficienter sacrificari etiã ante corruptionem specierum,cum eadem sit ratio vtrobique. Item idem Vasq.*supra disp.220. n.28.* dicit,in lege veteri panes solitos sacrificari,quando coquebantur in clibano;& sane coctio illa non videtur esse corruptio substantialis,physice loquẽdo, sed tantum accidentalis:potuit ergo similiter in ipsa comestione agnoscere mutationem sufficientem ad sacrificium ante actualem corruptionem specierum.

66. *Aliud est destrui physice, aliud humano modo.* Denique apud veteres,quibus sicut erat magis frequens,sic etiã erat magis nota essentia sacrificij, inuenimus,aliqua sacrificari solita,per talẽ destructionẽ humanam:v.g.quando vinũ libabatur effundendo illud ex crateribus in terram in honorẽ Dei, illa effusio dicebatur libatio,& sacrificatio:certum autem est,quod per effusionem formaliter non corrumpebatur substantialiter vinũ,donec postea paulatim siccaretur,& consumeretur, sacrificium autẽ in ipsa effusione fiebat; quia nimirum per effusionẽ destruebatur humano modo,quatenus accipiebat iã statum aliquẽ inutilem ad priores operationes:iam enim non poterat deseruire ad vsus humanos,sicut antea; quod sufficit, vt dicatur humano modo destrui,& consumi, licet in sua substãtia non patiatur mutationẽ substantialẽ.Quo etiam modo sacrificabãt aliquãdo,proiiciẽdo aliquid in mare,vel in fluuiũ,vt refert Ioan.Guiliel.Struchius *lib.de sacris,& profanis sacrificiis fol.130.* quia nimirũ per illã sũmersionẽ humano modo destruebatur res proiecta, licet non corrũperetur substãtialiter in sua entitate.

67. *Iam facile explicatur quomodo per consecrationem sacrificetur corpus Christi.* Hoc supposito, facile erit explicare, quomodo consecratione ipsa sacrificetur corpus Christi:nam licet ipsa consecratione non destruatur substantialiter,sed tamen destruitur humano modo,quatenus accipit statum decliuiorẽ, & talem, quod reddatur inutile ad vsus humanos corporis humani, & aptũ ad alios diuersos vsus per modum cibi:quare humano modo idẽ est,ac si fieret verus panis,& aptaretur, ac condiretur in cibũ;quæ mutatio sufficiens est ad verum sacrificiũ;fieri enim comestibile illud, quod non erat comestibile,& ita fieri comestibile, vt iam non sit vtile ad alios vsus, nisi per modum cibi

maior

maior mutatio est,quam aliæ,quæ ex communi hominum mente sufficiebant ad verum sacrificium. In quo sensu dixit Greg.Niss. adductus *supra sect.*2. tunc Christũ sacrificiũ declarasse,cum corpus suum discipulis ad edendum præbuit: nam victimæ corpus non est ad edendum idoneum,si animatum sit: reddere ergo illud corpus ad statum cibi comestibilis,fuit quasi occidere illud,non physice, sed moraliter,seu humano modo.Hac ergo ratione verissime dicunt PP.ipsa consecratione sacrificari,& post consecrationẽ iam esse peractum sacrificium;& hac etiam ratione Sacerdos in sua ordinatione accipit potestatem consecrandi,dum accipit potestatem sacrificandi;est enim vna,& eadem potestas, cum ipsa consecratio sit sacrificatio. Denique in hoc eodem sensu possunt intelligi Patres alij, qui dicũt Christũ se in hoc sacramento quodámodo occidisse, licet ij etiã de mystica occisione possint intelligi,quę fit per separationem sacramẽtalem corporis,& sanguinis,

68. Cum hoc tamen stat,ipsam sumptionem pertinere ad substantiam , & integritatem huius Sacrificij: nam per ipsam adhuc magis consumitur,& destruitur victima.Nec repugnat,aliquam victimam in eodem sacrificio duplicem destructionem subire : imo in holocausto necesse erat , victimam prius occidi, postea adhuc magis destrui per totalem combustionem, & in aliis sacrificiis, licet non combureretur tota victima, adhuc post occisionem adolebatur in igne aliqua pars illius.Quare Bellarminus *vbi supra cap.*27.*concluſ.*7.bene aduertit,nostrum Sacrificium assimilari holocaustis ; atque sumptionem correspondere combustioni,sicut consecratio correspondet occisioni.Ex quo sumitur optima ratio,cur non possit vllo casu consecrari sine sumptione ; cuius ratio difficile redditur, si sumptio non pertineat ad ipsam substantiam sacrificationis : in nostra autem sententia facile constat, ideo id esse, quia relinqueretur sacrificium incompletum , & imperfectum; veluti si in holocausto occideretur victima, & non combureretur : ideo si moriatur Sacerdos ante sumptionem,debet subrogari alius Sacerdos,qui sumat; ne maneat Sacrificium imperfectum,hoc est,vt perficiatur,& compleatur sacrificatio,& destructio victimæ. Hoc etiam sensu dixit Aug.adductus sect.2., *Manducare panem , esse sacrificium Christianorum,* hoc est,non totale,sed partiale.Denique in hoc eodem sensu officium Feriæ sextæ in Parasceue dicitur sacrificium,vt vidimus, non quod sit Missa integra, & totalis,sed tamen sit sacrificium partiale,& completiuum sacrificij præcedentis diei , & non mera communio sacramentalis;vt volunt auctores tertiæ sententiæ ; sed aliquid,quod habeat etiam effectum per modum Sacrificij,vt postea videbimus.Et videtur esse de mente S. Thomæ *in præsenti hac q.* 83. *art.*2. *ad* 2.vbi ait,licet illa die non conficeretur hoc sacramentum;ne tamen Ecclesia sit ea die sine fructu Passionis , sumi hac die corpus Christi præcedenti die consecratum. Sentit ergo,illam sumptionem prodesse Ecclesiæ , & per consequens per modum Sacrificij. Nam sumptio mere sacramentalis solum prodest sumenti,non Ecclesiæ:nec ad hoc requireretur sumptio à Sacerdote,sed sufficeret,si Laïcus sumeret Eucharistiam.Illa ergo communio Sacerdotis, plus habet,quam simplex communio.

S.Thom.

69. *Instantia.* Dices, hanc secundam partem repugnare primæ parti nostræ sententiæ:si enim ipsa sumptio est sacrificium ; ergo illa Feria sexta vere datur Sacrificium; ergo vere celebratur Missa:ergo falsò negant Concilia,& Patres,dum simpliciter negant,illa die celebrari Missam in Ecclesia.Respondeo sacrificium illius diei non esse sacrificium integrum,sed complemẽtum Sacrificij:ideo verissime negari, illo die fieri sacrificium : cæterum propter illud etiam complementum sacrificij, quod tunc fit, potest Ecclesia petere à Deo, vt acceptabile sit illud Sacrificium, nomine *sacrificij* intelligendo ipsam victimam iam præsacrificatam die præcedenti, quam iterum præsentat in altari,& cuius oblationẽ consummat,sicut in holocausto posset idem dici de victima occisa,& nondum cõbusta : adhuc enim per cõbustionẽ offertur,& possumus petere,vt illa victima sit acceptabilis,atque illa vltima oblatio;quæ licet non sit completa,sed partialis,est tamen aliquo modo oblatio.

Dilnitur.

Sed contra vrgebis , esse discrimen magnum ab holocausto;quia in holocausto ante combustionem non præsupponitur Sacrificium consummatum : at vero in nostro Sacrificio ante sumptionem iam præsupponitur consummatum : ideo enim videtur dici in Liturgia Græcorum supra adducta , quando fit Sacrum ex præsanctificatis die præcedenti;iam *illud Sacrificium fuisse prius præsanctificatum , & consummatum.* Resp.ante communionem non esse consummatum : illo autem casu dicitur vere iam præconsummatum;quia die præcedenti non solum præcessit consecratio,sed etiam sumptio,qua fuit completum illud Sacrificium : cum hoc tamen stat, adhuc quoad partem nondum sumptam posse iterum consummari, & perfici idem Sacrificium die sequenti: sicut nunc,quando Sacerdos sumpsit dimidiam partem hostiæ,vere iam perfecit substantialiter Sacrificium ; sed tamen dum postea sumit alteram dimidiam partem , adhuc illa sumptio pertinet ad illud sacrificium,vt complementum illius,non essentiale, sed integrale , quia re vera etiam illa sumptio est destructio partialis victimæ oblatæ : alioquin sola sumptio primæ particulæ pertineret ad sacrificium; sumptio autem aliarum partium esset communio mere Laïca, & priuata;quod ridiculum esset.

70. *Vrgebis.*

Respondet.

Ex hoc tamen insurgit dubium, quomodo possit sumptio illius diei sequentis applicari per modum sacrificij : nam si illud sacrificium iam fuit perfectum , & consummatum die præcedenti , ergo iam habuit totum suum effectum die præcedenti ; ergo iam non potest de nouo applicari pro alio fructu, cum non sit aliud sacrificium,sed solum consummatio quædam partialis,& integralis prioris Sacrificij; vel si adhuc potest applicari , & extendi ad alios fructus;ergo per priorem consumptionem non fuit habitus integer fructus illius sacrificij.Quod à fortiori dicendum erit,post consecrationem ante sumptionem,nondum haberi fructum Sacrificij;nam videmus , post consecrationem adhuc applicari illud Sacrificium pro defunctis,& pro aliis necessitatibus: ergo non habuit suum effectum ante sumptionem.

71. *Insurgens dubium.*

Ex huius dubij declaratione constabit magis,quomodo sumptio pertineat ad substantiam Sacrificij, ita tamen vt ante sumptionem iam posita sit essentia sacrificij,licet non integri,& completi.Pro cuius explicatione repetendum est , quod diximus *supra disp.*12.*sect.*2. de effectu Eucharistiæ, vt sacramentum est,scilicet haberi per sumptionem primæ particulæ;ita tamen vt possit augeri,& extendi effectus ille , quamdiu sumuntur aliæ particulæ , vel etiam quamdiu species sunt in stomacho,si adsit maior,vel melior dispositio,quia in toto illo tempore dat eum effectum,quem daret ab initio,si totam illam dispositionem in principio inuenisset:sic etiam de sacrificio dicendum,habere suum effectum,quando primo ponitur substantia Sacrificij ; augeri tamen, vel extendi eumdem effectum,quamdiu durat integritas, & completio eiusdem Sacrificij,ita vt per omnes sui partes simul sumptas causet effectus , quos posset etiam

72. *Ex declaratione huius dubij magis constabit quomodo sumptio pertineat ad substantiam Sacrificij.*

etiam causare ab initio, si totam illam dispositionem inuenisset positam: hæc autem dispositio in ordine ad sacrificium magna ex parte est applicatio offerentis pro isto, vel illo effectu, maxime in ordine ad impetrandum; hinc est, posse habuisse effectum die præcedenti, & tamen propter nouam applicationem extendi ad nouos effectus, quando consumitur alia pars eiusdem sacramenti; non enim est minoris efficaciæ hæc pars; siquidem hos etiam effectus potuisset causare ab initio, si ab initio posita fuisset eadem applicatio: non enim causat hunc effectum per modum noui Sacrificij, sed per modum nouæ partis eiusdem Sacrificij, quæ nondum consumpta erat. Hinc etiam est, quomodo possit post consecrationem applicari, quia re vera Sacrificium durat in ratione Sacrificij vsque ad consumptionem, sicut re vera Sacrificia durabant post occisionem vsque ad combustionem; atque ideo ante combustionem potuissent iterum applicari; & licet concederetur, effectum principaliorem sacrificij statim haberi post consecrationem, & quod ille non possit iam variari; sed tamen quamdiu durat consummatio illius Sacrificij, potest adhuc iterum, atque iterum applicari, saltem impetratorie: nam in hoc genere non habet limitem, sed pro maiori, & maiori applicatione potest extendi ad plures effectus idem Sacrificium, licet non infallibiliter habendo; & hoc saltem modo potest applicari de nouo sumptio sacramenti illius Feriæ sextæ, si iam totus effectus satisfactorius illius Sacrificij fuit expletus, & applicatus die præcedēti.

73. *Tres compositiones diuersæ.* *Prima.* Possumus ergo considerare in hoc Sacrificio tres compositiones diuersas; prima, quæ complectitur consecrationem illius duplicis speciei corporis, & sanguinis; de qua compositione dicemus *sect.* 8. an requiratur ad essentiam Sacrificij, an verò in singulis speciebus seorsum reperiatur verum Sacrificium. *Secunda.* Secunda compositio est, quæ componitur ex consecratione, & sumptione, & hæc est quasi ex partibus Integrantibus heterogeneis; vt homo componitur ex capite, manibus, &c. quare sicut homo sine manibus esset essentialiter homo, sed incompletus, ita hoc sacrificium in consecratione est essentialiter sacrificium, sed adhuc incompletum, donec integretur, & *Tertia.* compleatur per sumptionem. Tertia denique compositio est ex partibus ipsis specierum, quæ consecrantur, vel sumuntur; consecratio enim, vel sumptio tot habet partes, quot sunt partes in hostia, quæ consecratur, vel sumitur; & hæc compositio est etiam ex partibus integrantibus, sed homogeneis; quare in consecratione, & sumptione dimidiæ hostiæ inuenitur sacrificium, non solum essentiale, sed integrum; sicut homo, antequam augeatur, est homo integer, licet per ipsum augmentum acquirat aliquam partem nouam, & homogeneam cum præcedentibus. In consecratione ergo datur essentia sacrificij, sed non datur integritas sacrificij: per consumptionem vero, iam fit integrum sacrificium: cæterum, si augeatur sumptio per sumptionem homogeneam pluplurium hostiarum, sicut, durante illa sumptione, durat extensiue actio sacrificandi, potest etiam durare extensio in effectu, si adsit noua dispositio, & applicatio, maxime in ordine ad impetrationem: & hoc modo facile concordantur, qui dicunt, sine consecratione non dari Missam; & qui dicunt, illa Feria sexta dari sacrificium; quod Ecclesia applicat pro illis, pro quibus illa die specialiter orat.

74. *Quæritur.* Petes; siquidem in consecratione inuenitur sufficienter essentia Sacrificij, vnde habemus, sumptionem ipsam esse partem Sacrificij? potuit enim adhiberi solum vt comestio hostiæ sacrificatæ, quam certum est, non fuisse semper partem Sacrificij, sed potius participationem rei sacrificatę. Resp. colligi hoc *Satisfit.* in primis à posteriori, ex mente Ecclesiæ appellantis illam Sacrificium in die Paraseues; item ex eo, quod nunquam liceat vllo casu, vel necessitate relinquere cōsecrationem sine sumptione, sed necesse est, aliam etiam hostiam consecrare, si illa prior non potest sumi; quod si sacrificium iam fuisset integrum, non fuisset necesse aliam hostiam consecrare: nam sumptio huius secundæ hostiæ non esset participare de primo illo sacrificio, quod iam fuerat completum, sed de alio facto de nouo per secundam consecrationem. Deinde colligitur ex modo, quo fit hoc sacrificium, scilicet sub speciebus panis, & vini; quare debuit imitari sacrificia antiqua panis, & vini: ideo enim potissime dicitur Christus Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, qui sacrificauit in pane, & vino: vnde sicut in eiusmodi Sacrificiis panis ipse, & vinum destruebatur, ita etiam ad hoc sacrificium debuit pertinere destructio ipsa panis, & vini sacramētalis, quæ fit per consumptionē; & licet olim destructio panis, & vini fieret fortasse alio modo per combustionem, vel effusionem; hoc tamen non decebat fieri in hoc sacramento propter eius reuerentiam, sed solum per comestionem, & potum, qui erat modus nobis vtilior, & magis decens ipsi sacramēto. Differt tamen hoc Sacrificium à Sacrificio Melchisedech, quod in illo tota essentia sacrificij erat in destructione panis, & vini; in hoc autem sacrificio, cum non solum detur panis, sed caro, & sanguis; imo non sit vere panis, sed homo viuus, qui sacrificatur, debuit etiam imitari sacrificia vetera, quibus oues, & boues mactabantur, & consistere saltem partialiter in ipsa mactatione, & quasi destructione Christi, quæ prius fit per verba consecrationis; vt appareat, quam ingeniosè Diuina sapientia in hoc vno Sacrificio complexa fuerit antiquorum Sacrificiorum differentias; & quam vere Ecclesia dicat in Oratione Dominicæ sextæ post Pentecosten: *Deus, qui legalium differentiam hostiarum vnius Sacrificij perfectione sanxisti*, &c. Nam hic inuenimus sacrificium simile illis, quæ de agnis, & ouibus offerebantur, cum offeratur Christus ipse, verus Dei agnus; inuenimus etiam sacrificium libamenti, & immolationis, simile iis, quæ in pane, & vino fiebant; inuenimus holocaustum, cum tota hostia tandem in Dei honorem consumatur; inuenimus denique sacrificium pacificum, de quo non solum Sacerdos, sed alij etiam participare possint; nec mirum, cum illis omnibus sacrificiis hoc vnum nostrum successerit, illorum differentias excellentissimo gradu superaturum.

75. *Ingeniosè Deus in hoc vno Sacrificio complexus est antiquorum Sacrificiorum differentias.*

76. *Instantia.* Dices, ex doctrina tradita videri fieri, posse aliquando ex rationabili saltem causa omitti sumptionem post factam consecrationem; quia sumptio requiritur tantum ad integritatem, non ad essentiam sacrificij; ergo sicut aliquando licet prætermittere satisfactionem, quæ est pars integralis sacramenti Pœnitentiæ, quia sine illa datur essentia sacramenti: sic etiam aliquando licebit prætermittere sumptionem, sine qua datur essentia Sacrificij. Resp. negando sequelam: ratio autem discriminis inter satisfactionem, & sumptionem ea est, quod satisfactio est pars non solum integrans, sed leuis in ratione partis: ordinatur enim ad effectum minus principalem, nempe ad solam remissionem pœnæ temporalis; & quidē cum ille effectus non sit sēper necessarius, vel etiā possibilis; non mirū quod aliquando ex leuitate materiæ possit sine culpa graui prætermitti illa pars: at vero sūptio est pars grauissima huius holocausti, & ordinata ad effectum eiusdē rationis, & ad cultum Dei, qui fit per completam destructionem victimæ; *Diluitur.*

quare

quare non potest omitti sine grauissima culpa, licet solum sit pars: neque enim omissio omnium partium habet parem indecentiam: pars quippe hominis est manus, & pars etiam sunt capilli; & tamen non ita necessarij sunt capilli ad integritatem, & perfectionem hominis, sicut manus: illi enim pertinent ad quandam decentiam, & finem secundarium: manus vero ad operationes, & finem primarium. Sic etiam ordinatio Sacerdotum habet duas partes: prior dat potestatem consecrandi; posterior dat potestatem absoluendi: & licet prior possit esse essentialiter sine posteriori, nunquam tamen potest dari vna, quin teneatur Episcopus dare postea aliã; quod si moriatur Episcopus, debet substitui alius, qui compleat ordinationem ne maneat incompleta.

Denique ex his infertur, minus Theologice loquutos Henriq. lib. 9. de sacrif. c. 9. §. 2. & Fagundez lib. 3. de 1. præcepto Ecclesiæ c. 4. n. 26. & c. 5. n. 20. qui dicunt, posse Sacerdotem in Missa non sumere quidquam ex hostia, quam consecrauit; sed illam in Sacrario seruare, & sumere solam hostiam, quæ antea in Sacrario erat: quod quidem absque vllius auctoritate dixerunt, afferentes solum vtum (melius dixissent abusum) ex ignorantia quorundam parochorum, qui ita faciunt. Hoc tamen est contra sensum Ecclesiæ, & omnium Doctorum. Nam in primis Ecclesia in Rubrica Missalis sæpius admonet, si post consecrationem contigerit, species sanguinis omnino effundi, aut in ipsis, vel in hostia venenum apparere; debere Sacerdotem aliud vinum, vel aliam hostiam consecrare, quam sumat. Hoc autem nec esset necessarium, nec licitum, si doctrina illorum Auctorum vera esset: si enim ad Missæ integritatem sufficit cõsecratio, & sumptio vtriusque speciei, siue sumantur, quæ tunc consecrata sunt, siue quæ in alia Missa fuerũt consecrata: non oporteret in illis casibus aliam hostiam consecrare, sed sufficeret sumere vnam particulã consecratam ex Sacrario, vel etiam (si sanguis effusus fuisset) sufficeret ex alio altari accipere ab alio Sacerdote celebrante partem ex calice, & cum illo prosequi Missam inceptam, & consummare Sacrificium, ad quod per te sufficit consecratio, & sumptio sacramenti aliàs consecrati. Vnde infertur, nec posse in illo casu adhiberi secundam consecrationem: hæc enim non potest absque ingenti Sacrilegio adhiberi, nisi necessaria sit ad perfectionẽ sacrificij. Sicut ergo non posset absq; sacrilegio iterum consecrare Sacerdos, quando ex calice dimidia pars effusa esset, & dimidia remaneret; quia illa sufficit ad perficiendum Sacrificium: ita nec posset absque sacrilegio consecrare, cui tota hostia cõsecrata ablata fuisset, vel appareret venenata, si potest ex sacrario aliã accipere, vel facere, vt afferatur sibi ex alio altari; cum æque bene per te perficiatur idem sacrificium sumendo illam hostiam antea consecratam, ac si acciperetur dimidium hostiæ tunc consecratæ. Male ergo præcipit Ecclesia, vt in iis casibus iterum consecretur? quod idem omnes Theologi, nemine dempto, necessarium esse dicunt propter perfectionem debitam sacrificij. Ratio autem sumitur ex dictis, quia debet eadem victima consumi, & ideo iura non dicunt solum, sacerdotem debere participare in Missa de hoc sacramento; sed debere participare de eodem sacrificio: sic enim dicitur in Conc. Tolet. 12. c. 5. relato in c. *Relatum* 11. de consecrat. dist. 2. *Nam quale* (inquit) *erit illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur?* Meritò ergo illam sententiam improbabilem omnino esse, dixit Ioan. Præpositus in præsenti, q. 83. art. 1. dub. 7. n. 50. & nostram vt certam omnino supponit Gasp. Hurt. disp. 6. de Euch. diff. 9. in fine.

Henriq. Fagundez. *Quam parum hi Auctores Theologicè sint locuti.*

SECTIO VI.

Soluuntur aliæ obiectiones, quæ contra dicta possunt fieri.

REstant adhuc aliæ obiectiones, quæ partim fiunt ab Auctoribus, partim fieri possunt contra nostram doctrinam. Prima obiectio sit ex P. Vasquez, quia sacrificium Missæ repræsentat sacrificium factum in cruce; hoc autem non per sumptionem, sed per consecrationem repræsentatur, vbi corpus consecratur seorsim à sanguine; ergo sumptio non est sacrificium, sed sola consecratio. Respondeo, consecratione quidem repræsentari sacrificium crucis, sed sumptione etiam partialiter repræsentari. Nam sicut in cruce Christus cruente occisus est, ita in altari incruente sub speciebus consumitur: quare in Tridentino *sess.* 13. *c.* 2. dicitur, Christum Conc. Trid. præcepisse, vt huius sacramenti sũptione coleremus eius memoriam, & annunciaremus eius mortem. 77. *Primo obiicitur.* *Respondeo.*

Secunda obiectio ex eodem Vasquez: per sumptionem destruuntur ad summum species, non vero corpus, aut sanguis Christi; ergo destructio, quæ fit per sumptionem, non refert, vt dicamus, per ipsam sacrificari corpus, & sanguinem Christi. Respondeo negando consequentiam: nam in primis non requiritur ad sacrificium, quod destruatur quælibet pars rei oblatæ: satis est destrui totum vt singulæ etiam partes dicantur oblatæ. Sicut in cruce materia Christi, vel eius anima non sunt destructæ, sed sola humanitas; & tamen eo ipso dicuntur oblatæ eius partes: sic etiam in præsenti res oblata est panis cœlestis, constans ex corpore Christi, & speciebus, qui destruitur per sumptionem; quod sufficit, vt Christus etiam in eo contentus dicatur offerri, & sacrificari. Deinde, non vtcumque destruitur illud totum, sed ita vt substantia illius eximatur etiam humanis vsibus, quibus antea erat apta; quod sufficit, vt ipsa etiam substantia per illam destructionem sacrificari dicatur. 78. *Secundo obiicitur.* *Respondeo.*

Tertia obiectio ex eodem Vasquez: si sumptione sacrificaretur; ergo dum laici communicant, sacrificant etiam. Negatur consequentia; quia non quæuis sumptio sufficit, sed quæ fit à legitimo ministro, & hac intentione sacrificandi. Quo etiam soluitur similis obiectio facta à Suarez, quod scilicet sacerdos, quoties communicat de manu alterius, posset sacrificare. Respondemus enim; si haberet animum sacrificandi posset sacrificare, non completè, sed incompletè eo modo, quo sacrificat feria sexta in Parasceue: ad hoc enim parum refert propria, vel aliena manu communicari: cæterum peccaret grauiter Sacerdos, qui talem animum haberet. 79. *Tertia obiectio.* *Ibi.*

Quarta obiectio: in hoc sacrificio Christus est principalis offerens: Christus autem non se manducat in altari; ergo manducatio non est oblatio, sed aliquid omnino consequens. Respondeo; etiam in cruce Christus fuit offerens, & tamen non se occidit, sed exhibuit occidendum: sic etiam in altari se exhibet manducandum, quod sufficit, vt manducatio ipsa tribuatur Christo magis proprie, quam eius occisio: illa enim fuit solùm permissiue: sumptio vero fit etiam ex eius præcepto. Adde, antiquos sacerdotes apud Gentiles non semper manu propria occidisse victimas, sed aliorum ministerio, quibus signum occidendi dabatur: quare poterit se Christus sacrificare, dum alius ex eius commissione illum sacrificat, vt videbimus *sect.* 7. 80. *Quarto obiicitur.* *Respondeo.*

Quinta obiectio: certum est, Christum in cœna sacrificasse; non tamen est certum, sumpsisse hoc Sacramentum; ergo sumptio non est oblatio. 81. *Quinto obiicitur.*

Respondeo,

Respondeo. Respondeo, licet non sit æque certum, Christum communicasse, ac est, obtulisse, est tamen satis certum ex Patribus, & omnium Theologorum consensu comprobatum, teste Vasq. *supra*, *q.* 81. *art.* 1. *n.* 83. *Vasquez.* Addo, non requiri, habere vtrumque æquale in gradum certitudinis: nos enim non asserimus vt certum, quod sumptio sit oblatio, sed solum vt verisimilius; qua etiam verisimilitudine credimus, Christum eodem modo sacrificasse per consecrationem, & sumptionem.

82. *Sexto obiicitur. Respondeo.* Sexta obiectio, si sumptione sacrificatur, ergo illa hostia, quam Laicus sumit, nondum est sacrificata: ergo Laici non participant de hoc Sacrificio. Nego primam consequentiam; ad hoc enim, quod illa particula sit sacrificata, non requiritur, illam esse sumptam: sicut olim, vt totum vinum censeretur sacrificatum, non oportebat totum effundi, sed, aliqua parte effusa, totum sacrificabatur; ita etiam de hoc pane, & vino cœlesti dicendum est, sumpta aliqua parte à Sacerdote, totum esse sacrificatum. Adde, totum, Christum in illo contentum esse sacrificatum, & in illa etiam particula, quam Laicus sumit, positum per consecrationem, quæ est essentialiter sacrificatio, vt diximus.

83. *Septimo obiici potest. Respondetur.* Septimo potest obiici: si consecratio, & sumptio sunt partes ex æquo huius Sacrificij, ergo sicut saluatur eius essentia in consecratione ante sumptionem, ita in sola sumptione sine consecratione inuenitur essentia sacrificij, & per consequens in die Parasceues datur simpliciter Missæ Sacrificium. Resp. non esse partes eodem modo: nam consecratio est prima, & præcipua pars, & quæ potest aliquo modo reperiri sine secunda; quia quando est consecratio, nondum est sumptio: at vero sumptio semper præsupponit essentialiter consecrationem iam factam, siue tunc, siue altera die; atque ideo semper est consummatio sacrificij iam facti: ex quo fit, sumptionem seorsim non dici simpliciter sacrificium, sed consummationem sacrificij: sicut in holocausto combustio victimæ post occisionem melius diceretur consummatio sacrificij facti, quam sacrificium simpliciter: supponit enim iam rem destructam, & solum tendit ad maiorem destructionem; quare sicut per augmentationem non dicitur produci equus, sed augeri; quia licet pars, quæ aduenit, habeat eandem essentiam equi, sed tamen supponit iam essentiam productam in partibus præcedentibus: ita secunda pars sacrificij, quæ supponit necessario destructionē, licet non integram, non tam dicitur sacrificiū, quam integritas, vel perfectio sacrificij. Quod si velis, illā etiam partem sacrificium appellare, erit quæstio de nomine, & dicam, ideo Patres negare communiter illa feria sexta fieri sacrificium, quia loquuntur de sacrificio integro, non de incompleto, & partiali.

84. *Octauo obiicitur.* Sed contra potest adhuc esse octaua obiectio; quia posset contingere, sumptionem esse primam, & vnicam destructionem victimæ; ergo in ipsa potest consistere tota essentia huius sacrificij. Probatur antecedens, casu quo in triduo mortis Christi consecraretur: tunc enim iam præsupponebatur Christus mortuus, ac per consequens per consecrationem non destrueretur: solum ergo sacrificaretur tunc per sumptionem. In quo videtur esse discrimen huius sacrificij ab holocausto veteri; nam in illo semper victima supponebatur viua, vt offerretur, atque ideo prima pars sacrificij erat occisio: in nostro autē sacrificio potest victima præsupponi iam mortua, & per consequens solum capax secundæ destructionis, quæ fit per sumptionem; ergo non potest essentia huius sacrificij includere destructionem, quæ fiat per consecrationem: nam eiusdem rationis esset hoc sacrificium oblatum in triduo ac est nunc; tunc autem non includeret consecrationem in ratione Sacrificij; ergo nec modo illam includit.

85. *Quæstio.* Hac occasione posset in præsenti inquiri, an ex vi præsentis institutionis requiratur semper ad oblationem huius Sacrificij, quod præsupponatur Christus viuus. Videtur enim id non requiri, quia Apostoli acceperunt potestatem offerendi sine vlla limitatione, quando in cœna audierunt: *hoc facite in meam commemorationem*; ergo potuerunt valide offerre illud sacrificium in triduo: imo ita videtur communiter supponi à Theologis cum S. Thoma *supra q.* 76. *art.* 1. *in corpore, & art.* 2. *etiam in corpore*, vbi dicitur, si in triduo fuisset hoc sacramentum celebratum, sub speciebus panis futurum corpus sine sanguine: quod videntur etiam passim supponere Theologi ad plures quæstiones de hac materia. *Moni. D. Thomæ, S. Thom.*

86. *Aliunde potest aliter videri.* Aliunde vero posset videri non data ex vi huius institutionis potestas ad offerēdum illo triduo: quia Apostoli acceperunt potestatem solum ad offerendum, & consecrandum nomine Christi, non vt successores eius, sed vt substituti, & mandatarij ipsius, per quos, vt per organa, & instrumenta sua, Christus loqueretur, & offerret: numquam enim potuerunt ipsi offerre seorsim, sed simul cum Christo offerente cum ipsis vt principali Sacerdote: ideo enim Christus dicitur Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, iuxta cōmunem Theologorum sententiam, quam videtur approbare Trid. *sess.* 22. *c.* 1. *Conc. Trid.* vbi dicitur, Christum Dominum, quia Sacerdotium eius extinguendū non erat, vt se declararet Sacerdotem in æternum instituturum secundum ordinem Melchisedech, ideo corpus & sanguinem suum obtulisse, & Apostolis præcepisse vt offerrent. Vbi aperte indicatur ideo Christi Sacerdotium dici æternum, quia Christo nullus Sacerdos succedit, sed ipse est principalis Sacerdos, qui in omnibus, & per omnes Sacerdotes noui testamenti offert; ideo enim, quia erat Sacerdos in æternum, instituit Apostolos Sacerdotes, vt per ipsos suum Sacerdotium exequeretur. Ideo etiam dixit Chrys. *hom.* 17. *in epist. ad Hebræos*, in hoc sacrificio eandem semper esse hostiam, & eundem Pontificem: & eodem modo loquuntur alij patres, quorum, & Conciliorum loca congerit Scortia *lib.* 1. *de Sacrific. c.* 3. Si ergo hoc sacrificium non potuit ex vi huius institutionis offerri, nisi à Christo, vt principali Sacerdote, & à Sacerdotibus vt secundariis ministris, & Christi nomine loquentibus, consequēs videtur, non potuisse in triduo offerri, quando Christus homo non erat, Christus enim vt Deus, non erat Sacerdos, neque etiam anima Christi erat in rigore Sacerdos: nam licet anima in nobis retineat characterem Sacerdotij, non tamen est Sacerdos, vt fatetur aperte S. Bonau. *in* 3. *d.* 22. *q.* 1. *dicens*, Christum in triduo non fuisse Sacerdotem; & S. Thomas *ibi in* 2. *scripto sententiar. illa d.* 22. *q. vnica, art.* 1. *ad* 3. *tom.* 17. docet, in illo triduo Christum non potuisse exercere munus Sacerdotij, quantū ad oblationem sacrificij, licet retinuerit spiritualē potestatem Sacerdotij. Si ergo Christus in triduo non poterat offerre, ergo nec Apostoli; quia Apostoli non poterant offerre, quin simul offerret Christus. *S. Bonauent. S. Thom.*

87. *Hoc probari videtur ex ipso modo offerēdi.* Hoc etiam probari videtur ex ipso modo offerēdi: non enim acceperunt potestatem consecrandi, nisi per verba Christi, hoc est, per verba, quibus ipse Christus loqueretur per Sacerdotis os: non enim dicitur, *Hoc est corpus Christi*, sed, *Hoc est corpus meū*: quando autem ille homo Christus non existit, non videtur posse ille homo loqui: cū ergo in triduo ille homo non existeret, non videtur posse consecratio fieri

fieri nomine ipſius vt loquentis, & affirmantis, illud eſſe corpus ſuum.

88. *Confirmatur.* Confirmari poteſt rurſus ex vſu antiquiſſimo Eccleſiæ non conſecrandi illo biduo, donec Chriſtus reſurgat; cuius conſuetudinis illa videtur eſſe ratio, vt ſignificetur, mortuo Chriſto, non potuiſſe hoc ſacrificium celebrari, donec reſurgeret: quare dum eius mors ſingulis annis repræſentatur, ceſſat etiam celebratio Euchariſtiæ. Hanc rationem inſinuaſſe videtur Guil. Durandus *in Rationali Divin. lib. 6. c.77.* vbi, inter alias rationes, cur non celebretur illa feria ſexta, hanc etiam adducit *n. 37.* quia ſcilicet *receſſit, & Chriſtum eſt verus Sacerdos, id eſt, Chriſtus.* Quò etiam videntur alludere Rupertus, & Richardus de S. Victore ſupra adducti. *ſect. 3.* dum dicunt, illo die non ſacrificari, quia non adeſt victima ſacrificanda; quaſi velint in triduo mortis Chriſti non fuiſſe Chriſtum in ſtatu, in quo poſſet offerri in hoc ſacrificio. Hoc ipſum videtur indicare P. Ægid. *in præſenti art. 1. dub. 4. n. 79.* vbi dicit, *Chriſtum nunquam voluiſſe hoc Sacrificium celebrari, quin ſub vtraque ſpecie totus poneretur*: conſtat autem, in triduo non potuiſſe poni totum ſub vtraque ſpecie: Sed clariùs expreſſit vtrumq; Gloſſa in c. *Tomorem*, de conſec. *diſt. 2.* verbo *Corpus*; vbi propoſito dubio hoc in terminis, reſpondet his verbis: *Reſpondeo, nemo potuit ante reſurrectionem conficere verum corpus Chriſti, niſi Chriſtus. Sic ergo data eſt forma, vt poſt reſurrectionem hoc fieret, per illud*: hoc facite in meam commemorationem. *Ideo enim non cantatur Miſſa in illo triduo.* Hæc ſunt verba Gloſſæ, cuius doctrinam refert etiam, & approbat Franc. de Rouere Minorita (poſtea Sixtus quartus) in tractatu de ſanguine Chriſti, quem obtulit Pio II. qui manuſcriptus ſeruatur in Bibliotheca noſtri Collegij Romani; & videtur fauere Ledeſma *q. 17. art. 1. dub. 5.* & alij, quos tacite refert Suarez *diſp. 47. ſect. 1. circa finem.* Quod ſi hoc ita eſt, poſſet ad rationem contrariam reſponderi, Apoſtolos accepiſſe poteſtatem conſecrandi; ſed tamen conſecrandi nomine Chriſti, ac per conſequens eo ſolum tempore, quo Chriſtus homo exiſteret, ſine quo vt principali ſacrificante, non poterant offerre. Ad S. Thomam vero dici poſſet, eum non affirmare, illo triduo potuiſſe celebrari hoc ſacramentum, ſed ſolum loqui conditionaliter, ſi celebraretur, ponendum fore corpus ſine ſanguine ſub ſpeciebus panis: de qua conditionali non eſt dubium. Quo etiam ſenſu poſſunt intelligi alij Theologi, cum dicunt illo exemplo ad aliquas quæſtiones huius materiæ; non enim definiunt abſolute, an potuerit nunc offerri, ſed ſolum dicunt, quid fieret, ſi offerretur, vel ſi conſecraretur illo triduo aliqua particula cõſecrata in cœna: quod vltimum fieri etiam potuit abſque vlla controuerſia; & ſufficeret hoc ad omnes illas quæſtiones examinandas, & inquirendum, quid tunc eſſet in illa particula, an corpus exſangue, an anima, an forma cadaueris, &c. De illo autem alio exemplo fortaſſe non curãt, niſi per modum exempli ad declarandã.

89. *In hoc puncto nihil definire volumus.* Hæc non dicta ſunt à me eo animo, vt aliquid in hoc puncto velim definire: video enim, modum communem loquendi in contrarium tendere, à quo non eſt facile recedendum. Quare alio modo reſpondere poſſumus ad difficultatem ſupra poſitam, etiam dato eo caſu, quod celebraretur in triduo, non fore ſolam ſumptionem totam eſſentiam huius ſacrificij: nam licet per conſecrationem non deſtrueretur aliquid vium, deſtrucbatur tamen illud corpus; deſtruebatur, inquam deſtructione humana ſupra explicata, quatenus reducebatur ad ſtatum illum Sacramentalem, in quo reddebatur inutile ad vſus humanos corporis, & ſanguinis; quare ſicut Chriſtus vius per illam mutationem, & deſtructionem humanam ſacrificatur, licet phyſice, & ſubſtantialiter non deſtruatur; ita illud corpus per ſimilem mutationem, & deſtructionem ſibi proportionatam poſſet nunc ſufficienter ſacrificare in ipſa conſecratione.

SECTIO VII.

Inferatur, an Chriſtus ſit offerens, & tota res oblata in hoc Sacrificio.

90. INferitur primo ex proxime dictis deciſio illius quæſtionis, quæ hic ſolet controuerti, an, & quomodo Chriſtus ſit principalis offerens in hoc Sacrificio. Certum eſt, Chriſtum eſſe offerentem, vt definitur in Trid. *ſeſſ. 22. c. 2.* & ex aliis Concilijs, & Patribus probat late P. Suarez *diſp. 77. ſect. 1.* & P. Vaſq. *diſp. 225. c. 1.* & Scotia *lib. 2. de Sacrificio c. 3.* Dubium eſt, quomodo ipſi competat nunc offerre. P. Vaſq. *c. 3.* cum quibuſdam aliis dicit, id eſſe ratione inſtitutionis, quatenus Chriſtus inſtituit hoc Sacrificium, vt eius nomine offerretur, & applicuit ei ſua merita, vt haberet efficaciam: quare Chriſtus ſolum remote; Sacerdotes vero proxime, & actu offerunt: nam ſi Chriſtus actu offerret, ſicut alij Sacerdotes, Chriſtus actu oraret, actu mereretur; quorum neutrum in præſenti ſtatu poteſt ei competere. Ad quod confirmandum affert teſtimonium Simeonis Theſſalonic. dicentis, plenum eſſe blaſphemia dicere Chriſtum per preces, quæ in Miſſa dicuntur, ſemper mediatorem agere. Sed certe, vt iam iterum monui, P. Vaſq. non videtur agnouiſſe, qualis fuerit Simeon ille, ciliicet modernus quidam Schiſmaticus, quem vt Eccleſiæ hoſtem aeriter inſectantur, qui controuerſias contra Orientalium errores ediderũt.

Conc. Trid. Patres. Suarez. Vaſquez. *Quomodo Chriſto competat nunc offerre.*

91. *Patres Suarez. dicit Chriſtum actu offerre.* P. Suarez è contra cum communi docet, Chriſtum actu offerre, non ſolum quia inſtituit, vel quia applicuit efficaciam meritorum ſuorum ad hoc Sacrificium, vel quia voluerit in ſui memoriam celebrari; hoc enim ſolũ denotat cauſam exemplarem, ſed quia actu offerat cum ipſo Sacerdote, vt cum miniſtro ſuo, ſicut Rex, qui per Legatum oſculatur pedes Pontificis, dicitur actu præſtare reuerentiam Pontifici; quia quod facit per alium operantem ex delegatione ſua, vere dicitur ipſe facere. Alioquin ſi oblatio actualis eſſet actio ſolius Sacerdotis, ſæpe eſſet mala, & inſufficiens ad placandum Deum, vel vt placeret ipſi. Addit etiam, Chriſtum actu concurrere phyſice cum Sacerdote ad effectum conſecrationis, licet vere fateatur, hoc non requiri ad hoc, vt actu Chriſtus offerat cum Sacerdote.

92. *Vix in hoc poteſt eſſe quæſtio de re.* In hac controuerſia vix poteſt eſſe quæſtio de re: nam vtraque pars concedit, non requiri, quod Chriſtus cõcurrat phyſice ad actionem oblationis: atem non requiri, quod actu habeat Chriſtus aliquam voluntatem actualem phyſice exiſtentem, quia nunc offerat: nam licet Chriſtus nunc attenderet, nec ſciret, imo licet per poſſibile, vel impoſſibile dormiret, quando offertur hoc ſacrificium, adhuc diceretur offerri à Chriſto, ſicut dicitur Rex præſtare obedientiam Pontifici, quando eam præſtat Legatus, licet tunc Rex dormiat, vel non cogiter de hoc. Item vtraque pars admittit, non ſufficere ad hoc meram inſtitutionem, ſed talem, qua voluerit offerri ſuo nomine: & multo minus ſufficere applicationem meritorum ſuorum; poterit enim hæc applicatio fieri ad ſacrificium, quod nullo modo offerretur nomine Chriſti. Vere ergo nunc offert Chriſtus, quia Sacerdos ex Chriſti inſtitutione offert nomine Chriſti: quod ſufficit, vt hæc actio, maraliter loquendo, dicatur

catur actio Christi, sicut reuerentia, quam Legatus Regius exhibet Pontifici, est moraliter reuerentia Regis erga Pontificem. Sic etiam Christus per Sacerdotem, quem sibi vt Legatum, & ministrum substituit, exercet hunc actum reuerentiæ, & cultus erga Deum, qui consistit in oblatione sacrificij; & ideo hæc oblatio censetur moraliter actio Christi colentis Deum per suum ministrum. An vero hæc actio, licet sit mala prout à ministro, possit provt à Christo esse bona, est quæstio de nomine. Qui enim dicit, esse bonam, non dicit, habere bonitatem formalem, sed solùm denominatiuam, ortam ex voluntate bona Christi, non quidem quam tunc habet, sed quam habuit in institutione huius Sacramenti; nam ratione illius voluntatis moraliter perseuerantis, censetur moraliter actio Christi, quam ille minister ex eius delegatione modo operatur: sicut etiam censetur petere nomine Ecclesiæ, quia ab Ecclesia ad hoc munus deputatur; & ideo oratio Sacerdotis est oratio Ecclesiæ denominatiue ab illa voluntate, quia Ecclesia hunc ministrum deputauit ad orandum publice nomine suo.

94. *Quæritur an hæc actio sit à Christo vt Sacerdote. Vasquez.* Restat solum controuersia aliqua de re, an hæc actio, & oblatio eo modo, quo est à Christo sit à Christo vt Sacerdote: si enim non est ab ipso vt Sacerdote, non potest denominare eum sacrificantem. Et quidem P. Vasq. c. 4. insinuat, Sacerdotium fuisse in Christo necessariam, quando instituit hoc Sacramentum, & ordinauit Apostolos, vt nomine suo offerrent; tunc autem licet Christus vere maneat Sacerdos, non tamen vti iam munere Sacerdotali, sed tunc vsum fuisse; & hoc sufficere, vt dicatur offerre.

95. *Refutatur Vasquez.* Ego in primis non video, quomodo in sententia P. Vasquez ratione solius institutionis possit dici Christus, vt Sacerdos, nunc offerre: quia Sacerdos vt Sacerdos non habet instituere sacrificia, sed offerre illa; institutio autem pertinet ad Legislatorem; & licet in Christo fuerit de facto vtraque potestas; sed tamen vt legislator, & princeps potuit instituere Sacrificium: vt Sacerdos vero offerre illud; ergo ratione solius institutionis non dicitur Christus nunc exercere officium Sacerdotis, sed aliquid aliud addendum est, nimirum delegasse sibi ministros, per quorum manus ipse suum sacerdotium exsequeretur. Deinde verius videtur, ad hoc quod Christus nunc offerat vt Sacerdos, non se habere per accidens, sed per se, quod nunc etiam sit ipse Sacerdos: vtrumque enim requiritur, scilicet, quod fuerit Sacerdos, quo tempore delegauit sibi ministros; & quod nunc etiam sit Sacerdos; nam hæc oblatio, vt tribuatur Christo, pendet à voluntate, quam tunc habuit, & ab eadem voluntate provt nunc moraliter perseuerante. Si enim nunc illam retractaret, quantumuis voluisset prius nos eius nomine offerre, non tamen offerret ipse nunc, moraliter loquendo; ergo nunc debet esse in statu, in quo possit habere voluntatem offerendi: ad hoc autem requiritur, quod nunc sit Sacerdos, & ideo dicitur Sacerdos in æternum, id est, in sæculum; quia semper exercet actu munus Sacerdotij, quod nunc habet, non quidem immediate per se, sed per suos ministros.

96. *Ostenditur quomodo hæc oblatio provt est à Christo, sit bona.* Hinc intelliges, quomodo hæc oblatio provt à Christo sit bona; est enim bona bonitate deriuata ab illa voluntate, qua præcepit aliis, vt suo nomine offerrent, à qua etiam voluntate habet esse actum religionis, & cultus Diuini; non tamen dicitur nunc Christus mereri, aut satisfacere per oblationem, quia iam non est in statu merendi, nec satisfaciendi. An vero dicatur nunc impetrare, vel orare in hoc sacrificio; pendet ex alio dubio, quod solet tractari *supra, quæst.* 21. an Christus nunc possit orare; de quo diximus *disp.* 27. *de Incarnat. sect.* 4. Certum videtur, posse intimare Deo suam voluntatem de aliquo obiecto creato habendo; quæ intimatio potest etiam fieri per ministrum, sicut per seipsum; & siue dicatur oratio, siue non, ratione potestatis, quam Christus iam habet in cœlo, & in terra, habet tamen illa manifestatio efficaciam ad obtinendum quodcunque obiectum; & ideo illa actio etiam provt à Christo potest dici impetratoria: provt ab aliis vero ministris, est meritoria, & satisfactoria, & impetratoria. Cæterùm, cùm dicimus, prout à Christo non esse satisfactoriam, non intelligas, non habere ex meritis Christi virtutem, & efficaciam ad satisfaciendum pro peccatis: habet enim vtique, licet non infinitam, sed in determinata mensura; hoc tamen non est, quia Christus nunc offerendo satisfaciat, sed quia satisfactionem, quam in cruce exhibuit applicat per hoc medium secundùm partem, quam alligauit huic oblationi pro suâ libera voluntate, vt postea videbimus. Per quod patet ad fundamentum P. Vasquez.

97. *An etiam in Missa offerantur species sacramentales.* Secundo colligi potest decisio alterius quæstionis: an in Missa offeratur solum corpus, & sanguis Christi; an etiam species sacramentales, vt pars rei sacrificatæ. Communis sententia affirmat, quam sequitur Suarez *disp.* 75. *sect.* 1. *concl.* 4. Alij dicunt, victimam esse solum Christum cum ordine ad species; ipsas tamen species non pertinere intrinsece vt partem rei oblatæ. Ita P. Ægid. *in præsenti art.* 1. *dub.* 4. & Lessius etiam *loco supra citato* dicit, non sacrificari species. Ratio autem est, quia species non destruuntur: non ergo pertinent ad rem oblatam, hoc enim Sacrificium est holocaustum perfectum, in quo omnes partes debent destrui, vel saltem produci. Hoc argumentum probaret, nullum vnquam fuisse verum holocaustum, quia oues non ita destruebantur, vt materiâ etiam prima destrueretur per combustionem; nec homo potest ita destrui, vt destruatur anima, & tamen Abrahamo præcipit Deus, vt offerret illi filium suum in holocaustum: multo ergo minus necesse erit perire omnia accidentia in holocausto. *Suarez.* *Ægidius.* *Lessius.*

98. *Quid dicendum sit in nostris principiis.* In nostris principiis si consideremus hoc sacrificium prout per ipsum sacrificatur Christus in consecratione; dicendum est, species se habere vt aliquid tenens se ex parte termini *ad quem*: si vero provt sacrificatur, vel consummatur per sumptionem; tunc species se habere vt partem rei sacrificatæ. Itaque species se habent, sicut olim se habebat forma cadaueris; nam per iugulationem immolabatur ouis; & quidem forma cadaueris habebat se vt requisitum ex parte termini, ad quem transibat ouis per iugulationem: deinde vero ipsum cadauer comburebatur; & tunc forma cadaueris erat pars illius hostiæ, quæ per ignem offerebatur. Ita in consecratione corpus Christi immolatur, cum ponitur sub speciebus, & in forma cibi; hoc enim est quasi ipsum occidi, & mactari; deinde ille panis cœlestis, qui resultat ex speciebus, & corpore Christi consumitur, & consummatur sacrificium: & ideo Augustin. in c. *Hoc est*, de consecrat. *d.* 2. dixit, nostrum sacrificium constare ex speciebus, & corpore, & sanguine Christi; quo etiam modo loquuntur alij Patres. *Augustin.*

99. *Species in consecratione se habere ex parte termini.* Dixi autem, species in consecratione se habere ex parte termini *ad quem* rei sacrificatæ, si consideretur hoc sacrificium prout per ipsum Christus sacrificatur: potest enim aliter considerari, quatenus per ipsum aliquo etiam modo sacrificatur panis, & vinum, vt volunt Bellarminus *in præsenti cap.* 27. *propositione* 2. & Suar. *disp.* 75. *sect.* 1. *conclus. vlt.* & alij quia

quia panis, & vinum vere destruuntur in honorem Dei; & ideo secundario, & minus principaliter sacrificantur; quia non ita principaliter intenditur Dei cultus per eorum destructionem: hoc ergo supposito, species etiam per consecrationem se habent vt pars intrinseca rei, quæ desinit; desinit enim compositum ex pane, & speciebus; atque ideo pertinet ad materiam Sacrificij eo sensu, quo accidentia ouis pertinent ad materiam rei, quæ sacrificatur.

SECTIO VIII.

Vtrum ex dispensatione Papæ possit consecrari vnica species; & vtrum consecratio vtriusque sit de essentia huius sacrificij.

100. *Infertur ex dictis resolutio alterius dubij. Volaterr. Innoc VIII. Panuinus. Sainctes.*

EX dictis infertur resolutio huius dubij: in quo plures affirmant, fieri posse, imo addunt de facto dispensatum fuisse: nam Raphaël Volaterran. *lib. 7. Geographiæ c. 4.* refert, Innocent. VIII. cum Norwegis dispensasse, vt in vna tantum specie panis consecrarent. Quod idem refert Onuphrius Panuinus *in Chronic. an. 1490.* & Claudius Sainctes ex eodem Volaterr. refert *repetit. 10. de Euchar. c. 3.* Innoc. IV. dispensasse. Auctores vero huius sententiæ late congerit Vasq. *disp. 223. c. 1.* Fatétur autē ij, absq; grauissima causa non posse id fieri sine grauissimo peccato. Difficultas solum est, quando occurreret casus in quo aliqua prouincia tota careret vino, nec in eam posset alportari, vel etiamsi asportaretur, statim aceseeret; in quo casu dicunt, quod posset Papa dispensare, vt celebraretur in vnica specie panis.

101. *Fundamentum præcipuum est.*

Fundamentum præcipuum est, quia licet Papa non possit dispensare in iure Diuino naturali, neque etiā in iure Diuino arbitrario, & positiuo pertinente ad essentiam Sacramentorum, quia eorum essentiam mutare non potest, sicut nec potest dispensare, vt aliquod Sacramentum penitus relinquatur; quia hoc esset in Ecclesiæ destructionem; neque etiam in aliis, in quibus nulla potest occurrere causa adeo vrgēs, quæ præponderet obseruationi præcepti, v.g. in sigillo Confessionis, cuius dispensatio labefactaret sacramentum Pœnitentiæ: aliquando tamen potest dispensare etiam in iure Diuino, quando dispensatio est in ædificationem Ecclesiæ, prout de facto dispensat in votis, & iuramentis, in matrimonio rato, in residentia Episcoporum, *&c.* in nostro autem casu dispensatio esset salua essentia, & substantia Sacramenti, & non ad abrogandum, sed ad conseruandum eius vsum, & in ædificationem Ecclesiæ: imo ad vitandam ruinam spiritualem vnius Regni, quod dum Eucharistia careret, careret vtique sole, careret solatio, nutrimento, viatico, sacrificio; cessaret Clerus, cessaret magna ex parte Confessionis frequentia, communione cessante; tolleretur frænum, quo à peccatis homines cohibentur, cessarent fidelium conuentus, & ecclesiarum cultus: credibile ergo est, Pontificem à Christo potestatem accepisse ad impedienda tot mala in Christiana Republica. Confirmatur, quia Ecclesia, pro diuersitate, & ratione temporum, potest in Sacramentorum dispensatione mutare ea, quæ expedium, salua Sacramentorum substantia, materiā, & forma: in hoc autem casu salua manet Eucharistiæ substantia, & aliunde expediret illa mutatio, ergo. Maior habetur in Concilio Constant. *sess. 13.* & in Trid. *sess. 21. c. 2.*

102. *Alij ad contrarium extremum declinarunt.*

Alij ad contrarium extremum declinantes, dixerunt, non solum non posse dispensari, sed tunc consecrationem ipsam vnius speciei fore inualidam. Quam sententiam refert Innoc. IV. *de Officio Missæ cap. 23.* & omnes reiiciunt, quia absque vllo fundamento, contra veritatem verborum id asserit: cum enim consecratio cuiuslibet speciei sit absoluta, statim habet suum effectum, ante consecrationem alterius speciei: alioquin quando per errorem appositā fuit aqua in calice loco vini, non fuisset consecrata hostia; quod dici non potest.

103. *Hæc sententia in debito modo explicata non est absurda.*

Cæterum sententia hæc, si debito modo explicetur, prout ab eius Auctoribus fortasse intelligebatur, non est absurda, sed vera. Suppono enim id, quod communiter nostri Theologi supponunt, & docent, Christum scilicet ita instituisse hoc Sacramentum, vt simul instituerit illud in ratione Sacrificij, nec voluerit fieri Sacramentum sine Sacrificio, nec Sacrificium sine Sacramento; nec Sacerdotibus dederit duas potestates disparatas, sed vnicam ad sacrificandum, & consecrandum; ita vt neque extra Sacrificium consecrare possent, neque absque consecratione possent sacrificium offerre, vt probat cum aliis Suarez *disp. 43. sect. 3. § Dico primo.* Hinc autem fit, vt si Sacerdos vellet consecrare, non tamen offerre sacrificium, ita vt voluntas non offerendi sacrificium prævaleret, & esset magis efficax, tunc nihil prorsus efficeret: sicut dici solet iuxta communem sententiam multorum de homine baptizato, qui vellet matrimonium cōtrahere, non tamen recipere Sacramentum; aut de eo, qui vellet emittere professionem Religiosam, non tamen obligare se in perpetuum, & aliis casibus similibus, in quibus dantur intentiones contrariæ, & ideo actio fit irrita, nisi secunda intentio sit minus efficax; vt explicuimus supra in tract. de sacrament. in com. *disp. sect.* 8. Si ergo Christus voluit, hæc duo esse connexa, nec posse separari consecrationem Sacramenti ab oblatione sacrificij; consequens est, vt qui vellet consecrare Eucharistiam, nullo tamē modo offerre sacrificium, nihil faceret, quia vellet aliquid, ad quod non accepit potestatem à Christo. Vnde si consecratio vtriusque speciei sit de essentia huius sacrificij, vt mox dicemus, & admittunt recentiores Theologi communiter, consequens est, vt qui vult consecrare hostiam solam, & non offerre sacrificium, sed excludendo oblationem sacrificij, nihil faceret, quia non habet potestatem ad consecrandum, nisi per modum sacrificij. De facto tamen omnes Sacerdotes consecrantes siue per errorem, siue ex industria, vnam speciem sine alia, valide consecrant; quia non excludunt omnino efficaciter intentionem sacrificādi, sed volunt consecrare meliori modo, quo possunt, atque ideo volunt saltem implicite per consecrationem hostiæ, v.g. inchoare sacrificiū taliter, vt quantum est ex se, possit compleri per consecrationem calicis, si apponatur: vndē iam habent tunc aliquam intentionem offerendi partialiter in consecratione hostiæ. Cæterum si Sacerdos aduertens, non posse offerri sacrificium absque consecratione vtriusque speciei, & prævidens, non posse consecrari vtramque, vellet consecrare vnam, excludens omnino intentionem offerendi etiam partialiter: vel inchoandi sacrificium per illam consecrationem, per voluntatem omnino efficacem modo explicato; tunc dicimus, quod non consecraret, quia voluntas consecrandi debet esse ad minus voluntas implicita offerendi partialiter, seu inchoandi oblationem sacrificij: & in hoc sensu prædicta sententia vera esset.

104.

Sed quidquid sit de hoc, & respondendo ad dubiū propositum, dicimus cum communiori sententia, ita esse necessariam vtriusque speciei consecrationē ad valorem huius Sacrificij, vt neque ex dispensatione Pōtificis possit licite vna species absque altera consecrari. Hanc tenent communiter recentiores Theologi: Suar. *d. disp. 43. sect. 4.* Vasq. *in præsenti disp. 223. cap. 3.*

105. *Dicimus tamen cum communiori sententia licite fieri non posse etiam cum dispensatione.*

*cap.*3.& alij fere omnes. Et quidem in primis non videntur satis consequenter sentire, qui dicunt, id aliquando posse fieri,dispensante Pontifice, numquam tamen absque eius dispensatione. Nam si reuera necessitas Ecclesiæ facit,quod præceptum Diuinum abrogari possit pro eo casu,non apparet,cur eadem,vel maior necessitas non posset reddere licitam consecrationem vnius speciei absque dispensatione Pontificis, maximè vbi non esset recursus ad illum.Sic enim videmus, alia præcepta Diuina, vrgente necessitate, etiam absque dispensatione, non obligare,vt constat in præcepto Diuino de integritate Confessionis, & de non communicando absque præuia confessione : imo idem apparet in præcepto hoc de consecratione vtriusque speciei: nam si Sacerdos post consecratam hostiam non posset habere vinum absque maximo detrimento, & periculo posset omittere absque dispensatione consecrationem calicis.Cur ergo non posset ob maximum detrimentum vitandum consecrari vna sola species in aliquo casu absque dispensatione?

106. *Ratio cur dispensari non possit.* Absolute ergo dispensari non posse, probatur, quia Christus præcipit hoc sacrificium offerri tali ritu, scilicet consecratione vtriusque speciei, per quam repræsentaretur eius passio, & mors;oblatio ergo facta alio ritu, esset contra Christi institutionem. Antecedens probatur ex Tridentino *sess.*22. *c.*1.vbi dicitur,quod Christus,*vt Ecclesia relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repræsentaretur,&c.corpus,& sanguinem suum sub speciebus panis,& vini Deo Patri obtulit,ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis, quos tũc noui Testamenti Sacerdotes constituebat,vt sumerent,tradidit,& eisdem,eorumque in Sacerdotio successoribus,vt offerrent,præcipit per hæc verba:* Hoc facite in meam commemorationem. Et paulo post:*se ipsum ab Ecclesia per Sacerdotes sub signis visibilibus immolandum in memoriam transitus sui ex hoc mundo ad Patrem, quando per sui sanguinis effusionem redemit,instituit, &c.*Fuit ergo institutũ hoc Sacrificium à Christo sub vtraque specie ad repræsentandam suam passionem,& mortem:cũ enim non morbo,aut suffocatione mortuus fuerit,sed effusione sanguinis sui, debuit hoc genus mortis, & hæc effusio sanguinis exprimi per Sacrificium, in quo corpus, & sanguis seorsim constituerentur; quod non fit, nisi per vtriusque speciei consecrationem,per quas constituitur in altari,sanguis ex vi verborum in calice, & corpus ex vi verborum sub speciebus panis, quæ est quasi pictura exprimens, quomodo in cruce separatus fuerit sanguis à corpore,&per illam effusionem Christus mortuus fuerit.

107. *Instabis.* Dices:hoc ipsũ potest exprimi per consecrationẽ vnius speciei:nam eo ipso,quod ponatur corpus ex vi verborum absque sanguine,vel è contra,iam significatur sanguis effusus, & separatus fuisse à corpore. *Respondet Vasquez.* Respondet P.Vasq.*n.*46.consecrationem corporis,licet solum significet corpus ex vi verborum, non tamen significare positiue separationem sanguinis à corpore : aliud enim est,non significare sanguinem, aliud significare sanguinem separatum à corpore, quod non habetur nisi per consecrationem vtriusque speciei. Vnde nec per consecrationem corporis solius significaretur, vel constitueretur vi verborum corpus exsangue ; quia cum reuera ponatur ibi sanguis,falsa esset significatio : sicut posita anima, non potest ex vi verborum significari,& constitui corpus mortuum.

108. *Reforatur.* Sed contra hoc est, quia si poni sanguinem per concomitantiam, facit, quod consecratio hostiæ non significet sufficienter separationem corporis à sanguine, nec corpus significetur exsangue: ergo etiamsi consecretur vtraque species,non poterit illa separatio significari,cum reuera sub vtraque specie sit corpus cum sanguine,nam sicut *corpus xe sangue* inuoluit carẽtiam realem sanguinis; ita separatio à sanguine exigit, quod realiter non sit sanguis cum corpore. Sicut ergo consecratio vtriusque speciei significat separationẽ corporis,& sanguinis,quia ex vi verborum non est sanguis cum corpore,neque è cõtra;si consecratio solius hostiæ poterit eamdem separationem significare, quatenus ex vi verborum est corpus,& ex vi verborum non est ibi sanguis.

109. *Cõfirmatur, & explicatur.* Confirmatur,& explicatur,quia ad repræsentandam separationem corporis à capite, non exigeretur omnino depingere corpus hic, & alibi caput: sufficeret enim depingere corpus non depicto capite:ergo similiter,si separatio realis præterita corporis à sanguine repræsentatur ponendo,seu exprimendo in hostia corpus ex vi verborum, & in calice sanguinem, sufficiet etiam exprimere in hostia corpus ex vi verborum, non significato ibi sanguine:iam enim per hanc carentiam sanguinis significati repræsentatur carentia realis, quia in passione mnasit absque sanguine.

110. *Respondetur ergo facilius.* Facilius ergo ad obiectionem respondetur concedendo, in consecratione vnius speciei potuisse etiam esse aliquam proportionem ad repræsentandam Christi passionem, etiamsi per concomitantiã ibi esset totus Christus:illa tamen fuisset repræsentatio minus clara:quia, posito solo corpore in hostia ex vi verborum, non exprimeretur clare mors illius corporis per effusionem sanguinis; potuisset enim mori per defectum intrinsecum sanguinis absque eo,quod effunderetur.Similiter si solus sanguis poneretur in calice ex vi verborum, non exprimeretur clare,quod corpus manserit absque sanguine : nam de facto posito in hostia ex vi verborum corpore in cœna, non posito ex vi verborum eius temperamento,vel saliua aut cibo, quem habebat in stomacho,non tamen ideo significabatur,in cruce separandum corpus ab omni temperamento,saliua,aut cibo, vel quod temperamentum aut saliua deberent manere absque corpore per separationem ab ipso;ergo similiter per hoc præcise, quod sanguis solus poneretur ex vi verborum in calice non exprimeretur clare separatio, qua corpus debebat manere absque sanguine.Merito itaque Christus voluit per consecrationem vtriusque speciei repræsentari clarius illam realem separationem:nam eo ipso,quod in vno loco appareat corpus,non apparente ibi sanguine,(scilicet ex vi verborum(& in alio loco appareat sanguis,non apparente ibi similiter corpore, apparet in imagine depicta separatio realis corporis,& sanguinis;quæ facta est in cruce.

111. *Nec videtur contemnenda ratio Patris Suarez;* Vnde non videtur contemnenda ratio, qua P. Suarez in præsenti disp.75.sect.6.§:*Secundo probari potest*,hoc ipsum confirmat exemplo Baptismi, in quo non sufficit dicere : *Ego te baptizo in nomine Trinitatis*;quia illa verba significant minus expresse, & clare Diuinas Personas : Christus autem voluit,vt clarius exprimerentur : sic ergo non possumus in hoc sacrificio adhibere illud solũ signũ,quo minus distinctè repræsentatur Christi mors, quam ipse voluit magis expresse repræsentari. Quam rationem reiicit P.Vasq.*loco citato n.*48. quia, si potuit mors Christi per consecrationem vnius speciei repræsentari, non est vt dicamus Christum de facto voluisse repræsentationem illam magis expressam:sicut id habemus in Baptismo, in quo habemus expressam Christi voluntatem, cum *Math. vltim.*

vltim.præcepit Apostolis,vt baptizarent *in nomine Patris,& Filij,& Spiritus sancti*.Propter hoc tamẽ ratio illa non videtur reiicienda:nam si ex eo,quod Christus præceperit baptizare in nomine Patris, & Filij,& Spiritus sancti,colligimus,nõ sufficere alia verba,licet possent minus explicite idem mysteriũ significare,sed voluisse Christum verba illa, quibus clarius significaretur:ergo cum Christus etiam præceperit Apostolis offerre sacrificium eodem ritu, quo ipse offerebat,& facere illud, quod ipse faciebat,cum dixit:*Hoc facite*, &c. colligere debemus, quod licet consecratio vnius speciei posset minus clare Christi mortem repræsentare; de facto tamen non sufficiat,quia Christus illam magis claram,& expressam repræsentationem præcepit:neque enim aliter præcepit expressionem claram Trinitatis in Baptismo,quam consecrationem vtriusque speciei: imo clarius præcepisse videtur consecrationem vtriusque speciei,quam verba illa formæ Baptismi, in quo non dixit:*Proferte hæc verba,Ego te baptizo in nomine Patris & Filij,& Spiritus sancti*;sed solũ dixit: Baptizate in nomine Patris, &c.At vero in nostro casu non dixit solum: *representate meam mortem*,sed dixit clare:*Facite in mei memoriam hoc ipsum,quod ego facio*,scilicet cõsecrationem vtriusque speciei ad repræsentandam eius mortem.

112. *Tota ratio conclusionis desumi debet ex Christi voluntate.*

Ratio ergo à priori conclusionis, & solutio argumentorum contrariæ sententiæ tota desumi debet ex Christi voluntate,qui talem ritum sacrificandi instituit, quo clare repræsentaretur eius mors. Vnde arguere possumus retorquendo argumentum quod pro se vrgebant:quia Ecclesia circa administrationem & vsum Sacramentorum statuere, & variare potest,salua eorum substantia:si autẽ dispẽsaret in oblatione Sacrificij sub vnica specie, non maneret salua substantia sacrificij à Christo instituti;ergo in hoc non potest dispẽsare.Minor,quæ sola ab aduersariis negatur, probari potest ex dictis; quia ad substantiã sacrificij maxime spectat significatio:ergo si Ecclesia dispẽsaret,vt offerretur hoc sacrificiũ in vnica specie,mutaret substantiã sacrificij; à Christo enim non fuit instituta vna species, sed vtraque ad significandam expressius suam passionem.Cum ergo Ecclesia non possit instituere signum aliquod à Christo non institutum, consequens est, vt salua substantia sacrificij, non possit facere,quod offeratur in vnica specie.

113. *Hæc ratio primò enervari debet.*

Dupliciter potest eneruari hæc ratio;primò dicẽdo,à Christo fuisse institutam vtramque speciẽ ad significandum cõplete;singulas tamen species fuisse etiam institutas cũ sua significatione saltem partiali.Sicut in ratione sacramenti vtraq;species fuit instituta ad significandum conuiuiũ integrum,& refectionem completã;singulæ tamen species institutæ fuerunt ad significãdam refectionem partialem,& ideo Ecclesia potest dare vnam speciem sine altera.

114. *Reiicitur tamen.*

Sed contra hoc est; quia in primis quod singulæ species seorsum causent gratiam, habetur ex verbis eiusdem Christi,qui,vt supra vidimus; manducanti solam speciem panis promisit gratiam, cum dixit, *Qui manducat hunc panem,viuet in æternum*.Quare merito ex verbis Christi collegit Ecclesia sẽsum institutionis,vt non solum vtriq;speciei,sed singulis correspondaret sua significatio.At vero in ratione Sacrificij nullũ est vestigium talis voluntatis in Christo,sed contraria colligitur ex modo instituẽdi:qui enim præscribit modum sacrificãdi,& dicit: hoc ritu debetis sacrificium offerre ad repræsentandam meã passionem,& ad hoc instituit separationẽ mysticam corporis,& sanguinis sui per cõsecrationẽ vtriusque speciei;satis aperte indicat,se totã illã actionem per modum totius assumere ad repræsentandã suam passionem,& offerendum sacrificiũ.

115. *Hinc apparet alia differentia inter institutionem Sacrificij & Sacramenti.*

Vnde apparet differentia alia inter institutionem sacramenti,& sacrificij,quod sacramentum hoc institutum est ad modum cibi,& potus ad nutriendam animam sumentis:cibus autem licet non sit integrũ, & completum nutrimentum absque potu,nutrit tamen:similiter ergo corpus Christi sub speciebus panis,qui est cibus sacramẽtalis,debet significare nutritionem aliquam,licet non integrã cõuiuij.Vt sacrificium autem repræsentatiuũ Sacrificij cruenti non habet hoc,quia corpus sub speciebus panis nõ repræsentat,vt vidimus,expressè separationem corporis,& sanguinis Christi; ergo ex ipsa institutione,licet potuerit colligi partialis significatio singularum specierum in ratione sacramenti, non tamen in ratione Sacrificij.

116. *Secundo responderi posset.*

Secundo responderi posset,non posse quidẽ Ecclesiam facere,vt hoc Sacrificiũ offeratur in consecratione vnius speciei,quia non potest dare vnicæ speciei significationẽ,quã Christus non dedit,posse tamen in illo casu propter grauissimã necessitatem dispensare,vt consecretur vnica species absque eo, quod offerretur Sacrificiũ:cũ enim coniunctio Sacrificij cũ consecratione sacramenti sit ex præcepto Christi;credibile est eũ reliquisse Ecclesiæ potestatẽ ad dispensandũ in hoc præcepto,quando illa grauissima inconuenientia supra posita id exigerent.

Hoc effugium non subsistit.

Hoc etiam effugium non subsistit;quia, vt supra vidimus, adeo est connexa consecratio sacramenti cum oblatione Sacrificij,vt si Sacerdos vellet consecrare excludendo omnino intentionem sacrificãdi,nihil efficeret,cũ solũ acceperit potestatẽ consecrandi eo modo,quo Christus consecrauit,scilicet offerendo sacrificiũ.Si ergo Ecclesia vellet,quod aliquis consecraret absque omni intentione Sacrificij, mutaret substantiam sacramenti à Christo institutã, scilicet consecrationem, quæ sit oblatio Sacrificij.

117. *Instabis.*

Dices;ille, qui ex ignorantia, vel malitia vellet consecrare in vna specie,adhuc consecraret valide, vt supra concessimus,quia haberet aliqualem intẽtionem Sacrificij, scilicet inchoandi actionẽ Sacrificandi taliter,vt quantum est ex se,possit compleri per consecrationẽ alterius speciei, & facere Sacrificium perfectum;quæ intentio potest stare cũ animo non consecrandi alteram speciẽ.Posset ergo Ecclesia dispensare,non vt consecraretur hostia, v.g. absque omni intentione Sacrificij,sed vt consecraretur cum sola illa intentione,quã explicuimus, & cum intentione absoluta non consecrandi calicem: quo posito, non variaretur substantia consecrationis,sed solũ dispensaretur in præcepto Christi, quo præcepit,ne consecretur hoc sacramentum absque intentione absoluta perficiendi Sacrificium.

118. *Respondet.*

Respondetur,nec hoc modo posse Ecclesiã dispẽsare:quia hoc esset non solum dispensare in præcepto Christi,sed etiam in præcepto naturali,in quo certũ est,non posse dispensari,cũ nec Deus ipse possit,loquendo de propria dispensatione, quãuis possit in aliquibus per mutationem materiæ reddere licitum,quod antea erat prohibitum iure naturæ. Porro in eo casu debuisse dispensari in præcepto naturali,probatur, quia hoc quod est inchoare sacrificiũ Missæ in iis circumstantiis, in quibus non potest fieri verũ Sacrificium,& absque vlla spe veri Sacrificij conficiendi,non est malũ, quia prohibitũ sit præcepto positiuo à Christo,sed quia de se,& iure naturæ supposita institutione Sacrificij, est intrinsece turpe,& malũ.Nã sicut proferre verba cõsecrationis super materiã ineptã,vt super panem hordeaceũ,vel vinũ ex pomis,esset intrinsece malum de

iure naturæ, & non solum præcepto positiuo; atque ideo non posset dari Ecclesiæ potestas ad dispensandum in hoc, quia fit irreuerẽtia grauis sacramento, vsurpando formam sacramentalem, & proferendo illã nomine Christi irrisorie, & omnino frustra: quæ irreuerentia iure naturæ est prohibita: sic esset irreuerentia grauis, velle, & inchoare hoc sacrificiũ in materia inepta, vt in aceto, vel oleo, quia esset assumere personam Christi, qui est principalis Sacerdos offerens per suos ministros, & eius nomine offerre, seu facere, quod Christus per actionem nostrã incipiat offerre Deo sacrificium in materia inepta, atq; adeo irrisorie: quæ esset grauissima irreuerentia contra Christũ, qui offert, & contra Deum, cui offertur. Similiter ergo esset irreuerentia grauissima inchoare nomine Christi, seu facere, quod ipse per nostrã actionem incipiat offerre Sacrificiũ Deo, quando illud Sacrificium offerri non potest: quod enim illa impossibilitas proueniat ex ineptitudine materiæ, vel ex incomplemento, aut defectu materiæ completæ, parum refert, cum in vtroq; casu actio illa æque inutiliter, & absque spe Sacrificij offerendi fieret, atque adeo esset inchoatio Sacrificij irrisoria & vana; in quo etiam malitia intrinseca consistit, non solum contra præceptum Diuinum positiuum, sed contra naturale, in quo procul dubio Ecclesia dispensare non potest.

119. *Hinc respondetur ad fundamentum contrariæ sententiæ.*

Hinc ergo iam ad fundamentum contrariæ sententiæ facile respondetur. Dicimus enim, quidquid sit, an Ecclesia possit aliquando dispensare in præcepto Diuino positiuo; numquam tamen posse in præcepto de iure naturali Diuino, quale est, non exercendi nomine Christi actionem sacrificãdi vanam, & frustratoriam, prout fieret in hoc casu, cum non posset Sacerdos valide consecrare sine aliqua intentione implicita sacrificandi, vt diximus. Illa vero inconuenientia, & detrimenta, quæ sequerentur, si non posset in illa necessitate dispensari, præuidit optime Christus, qui tamen hoc sacrificium ita instituit. Et certe in tot sæculis eiusmodi necessitas adhuc non occurrit, & credibile est, nunquam futuram; quia in remotissimis Indiæ regionibus, in quibus vini penuria est, imo in aliquibus etiam tritici, vt in Insulis Philippinis, vt triticum non generatur, experientia docet, asportatione non solum ad sacrificium, sed etiam ad potum communem abunde suppleri. Vnde falsitatis aperte conuincitur, quod ex vno Volaterrano alij retulerunt, dispensatum cum Norwegis, vt consecrarent in vna sola specie panis, cum constet, apud illos vinum ad sacrificium, & ad potum non deesse: & ipsa historia falsitatem suam prodit; dicit enim, concessum illis fuisse, *vt calicem sine vino sacrificarent*; quod absque manifesto errore concedi non potuit, vt constat. Quod autem Claudius Sanctes dicit, Innocentium quartum cum Norwegis dispensasse, constat fuisse errorem, dum pro Innocentio octauo, quem Volaterranus refert, dixit Innocentium quartum, de quo nullus vnquam historicus talẽ dispensationẽ retulit.

120. *Ad confirmationem Respondetur.*

Ad confirmationem, Respondetur, Ecclesiam, si id faceret, dispensaturam non solum quoad vsum, sed etiam in substantia sacrificij, quia, vt probatum est, vel deberet facere, quod vna species significaret id, ad quod significandum non est à Christo instituta, vel quod Sacerdos consecrare posset absq; vlla sacrificandi intentione, quæ omnia variarent substantiam institutionis Christi, vt explicuimus.

121. *Obiicitur vltimò.*

Obiicies vltimo; ergo Ecclesia non potest feria sexta in Parasceue offerre sacrificiũ sub vnica specie. Mag. Nugnus *in præsenti art. 1. in 1. p. tract. paulo ante dub. 3.* concedit, id non potuisse fieri sine dispensatione in iure Diuino, quam Ecclesia peculiariter habuit à Christo ad illum diem, vt celebraret contra legitimum, & cõmunem ritum huius sacrificij. Hoc tamen sine fundamento sufficienti dicitur, & cum aliqua iniuria Ecclesiæ Græcæ, & eius sanctorum Patrum, & Conciliorum, quæ statuerunt per totam fere Quadragesimã eodem ritu celebrari ex speciebus panis præconsecratis sine speciebus vini; & quidem Concilia non curarunt de obtinenda prius aliqua dispensatione Diuina, vt liceret sacrificare in vna specie. Ad obiectionem ergo respondetur ex dictis, illo die non fieri sacrificiũ nouum, sed consummari adhuc in parte specierum asseruata sacrificium præcedenti die factum, & consummatum, quoad aliam hostiam: quia illa sumptio sequentis diei pertinet ad idem Sacrificium diei præcedentis, & extendit consummationem illius, vt supra dictum est. *Respondetur.*

SECTIO IX.

De effectibus huius Sacrificij

122. *Quæ personæ offerant hoc sacrificium.*

SVppono ex dictis, & dicendis, plures esse personas offerentes hoc sacrificium, scilicet Christum qui est principalis Sacerdos; ministrũ item, seu Sacerdotem celebrantem; Ecclesiã, quæ eum designat, vt eius nomine offerat; circumstantes, dãtes stipem; & alios cõcurrentes: in ordine ad quos omnes possunt effectus sacrificij considerari; atq; ideo possumus inuenire in eodem sacrificio meritum, impetrationem, & satisfactionem. Et quidem meritum non habet hoc sacrificium, prout offertur à Christo, qui iam nunc non est in statu merendi, licet per hoc sacrificium, sicut etiam per sacramenta applicet merita sua præterita. Oritur quidem hoc sacrificium ex voluntate illa bona, & meritoria, qua illud instituit, & delegauit alios, vt offerrẽt eius nomine; nunc tamen per hanc actionem non denominatur de nouo mereri. Ecclesia item, licet sit offerens, non tamen meretur proprie, quando hoc sacrificium offertur, quia licet voluntas, qua Sacerdotem designauit, vt eius nomine offerret, fuerit honesta, & meritoria, nunc tamen illa voluntas non exsistit, nisi habitualiter: nemo autem potest actu mereri, nisi quando actu operatur. Solus ergo Sacerdos celebrans, aut alij immediate offerentes merentur, dum offerunt; & hoc quidem meritum erit de condigno, si adsit cæteræ conditiones requisitæ, cum sit opus bonum factum in statu gratiæ: erit autem ex opere operantis: nam condignitas meriti debet tota fundari in opere ipso, & dignitate personæ. Vnde etsi per errorem apponeretur panis ex hordeo, & vinum ex pomis, adhuc meritum offerentis esset æquale; sicut si aliquis volens dare pauperi monetam auream, daret per errorem æream, non minus mereretur, cum tota mensura meriti ex voluntate desumatur. An vero sacrificium ipsum vltra meritum operantis augeat gratiam habitualem, dicemus postea.

123. *Impetratio quomodo cõsideretur.*

Impetratio considerari potest in ordine ad proximè offerentes, vel in ordine Ecclesiam, quæ remotè offert, vel in ordine ad Christum, qui etiam principaliter offert per suum ministrum. Et quidem de proximè offerentibus non est dubium, quin per hoc Sacrificium, sicut per alia bona opera, possint impetrare. De Ecclesia posset magis dubitari: sicut enim ob defectum voluntatis actualis, diximus, ipsam non mereri; videtur etiam, quod nec possit impetrare: nam ille solus impetrat, qui orat; oratio autem debet oriri à voluntate.

124. *Ad hoc tamen facile respondetur.*

Ad hoc tamen facile respondetur, ad orandũ vel impetrandum sufficere, quod aliquis oret, vel per se, vel

vel per alium. Sicut ergo Princeps apud Pontificem per ſuum Legatum orat, qui idcirco Orator Regius appellari conſueuit, & impetrat per illam orationem: ſic Eccleſia orare, & impetrare poteſt per Sacerdotem, quem quaſi Legatum deſtinat ad Deum, vt Eccleſiæ preces offerat.

125. *An hic valor imperrationis ſit ex opere operato.*

Verum vero hic valor, quem Miſſa habet ad impetrandum nomine Eccleſiæ, & eius effectus dicendus ſit ex opere operato, vel ex opere operantis; eſt quæſtio de nomine. Certum eſt, hunc valorem non inniti in bonitate, aut meritis ipſius Sacerdotis offerentis; quare poteſt eſſe, quod Sacerdos iniquus ſit, & ſacrilege offerat, ipſa tamen oblatio provt ab Eccleſia offertur, ſit bona, & impetratoria: hoc tamen non videtur extrahere ab opere operantis; quia licet reſpectu Sacerdotis videatur eſſe ex opere operato, & vltra meritum ipſius: reſpectu tamen ipſius Eccleſiæ, cui conceditur ille fructus, non eſt vltra valorem operis ab Eccleſia exhibiti: ſicut ſi Dominus per famulum iniquum eleemoſynam daret ad impetrandum aliquid, tunc licet famulus peccaret ex iniqua intentione exequendo iuſſa Domini, ipſe tamen Dominus impetraret non ex opere operato, ſed operantis, vt conſtat.

126. *Hinc ſit Sacerdotem excommunicatum non poſſe nomine Eccleſiæ impetrare.*

Hinc fit primo, Sacerdotem excommunicatum, & præciſum, cui Eccleſia auferi poteſtatem offerendi ciuis nomine; non poſſe nomine Eccleſiæ impetrare; quia Eccleſia noſt vult per illum miniſtrum offerre, vel orare. Secundo fit, valorem hunc creſcere, vel decreſcere poſſe pro maiori, vel minori ſanctitate ipſius Eccleſiæ, quidquid ſubdubitet Vaſquez *diſp.* 229. *n.* 10. Sicut enim Orator Reipublicæ eo facilius impetrabit apud Pontificem, quo perſonæ illius Reipublicæ gratiores ipſi, meliuſque de ipſo meritæ fuerint: ſic orator Eccleſiæ plus ponderis habebit ad impetrandum Eccleſiæ nomine, ſi Eccleſia gratior Deo fuerit.

127. *Obiabis.*

Dices, Eccleſia eſt collectio fidelium, qui quotidie moriuntur, & naſcuntur: hi autem, qui nunc ſunt, nõ deſignarunt hunc Sacerdotem, vt pro iis oraret; hi enim non orant, quãdo hic factus eſt Sacerdos: quid ergo refert maior ſanctitas horum ad impetrãdum? ille enim ſolus impetrat, qui ſuam voluntatem Deo per Sacerdotem vult manifeſtare: hic autem iuſtus numquam habuit voluntatem orandi per hunc Sacerdotem; quomodo ergo impetrare poteſt per ipſũ, cùm nihil voluerit per ipſum petere? *Reſpondetur.*

Reſpondetur. Sacerdotem ſemper orare nomine Eccleſiæ præſentis, non nomine Eccleſiæ præteritæ, quæ tam non eſt in ſtatu offerendi ſacrificium: hi autem fideles, qui nunc ſunt, habent voluntatem ſufficientem orandi, & offrendi per hunc Sacerdotem. Nam ſicut fideles, qui nunc ſunt dicuntur omnes deſignare hunc Sacerdotem, qui modo cõſecratur, vt pro ipſis oret, & offerat, licet eum non viderint; quatenus ſcilicet volunt eſſe membra Eccleſiæ, & ſubdi Prælatis, ratumque habere, quod ipſi totius communitatis nomine decreuerint. Sic etiam fideles, qui poſtea adueniunt, per eamdem voluntatem, qua volunt eſſe Eccleſiæ membra, & viuere eius legibus, volunt etiam implicite ratum habere, quidquid ab Eccleſiæ Prælatis omnium fidelium nomine ad communem vtilitatem factum eſt, & per conſequens ratam habent deſignationem oratorum, & miniſtrorum factam ad communem omnium cauſam apud Deum perorandam. Poteſt ergo Deus acceptare has preces, tamquam preces ſingulorum fidelium, qui nunc ſunt, & eas per ſuum Oratorem Deo offerunt.

128. *Hoc Sacrificium vt eſt a Chriſto habet eſſe vim impetrandi.*

Denique cum Chriſtus etiam ſit principaliter offerens, conſequens eſt, vt hoc Sacrificium provt ab ipſo etiam habeat vim impetrandi apud Deum; quæ virtus nec dependet à bonitate, aut meritis Sacerdotis proxime celebrantis, nec à meritis Eccleſiæ, cum fundetur in meritis Chriſti volentis offerre per hũc miniſtrum: quare quantumcunque miniſter ſit excommunicatus, & præciſus ab Eccleſia, ſemper retinet hanc poteſtatem offerendi, atque ideo & impetrãdi nomine Chriſti: & ideo meritò dicitur à Trid. ſeſſ. 22. *can.* 1. *Oblatio munda, quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari poteſt*; quatenus ſcilicet à Chriſto offertur; nam provt à miniſtro immediato, certum eſt aliquando inquinatam eſſe, & peccaminoſam obtationem, quæ vt ſic non placet, ſed diſplicet Deo. Conc. Trid.

129. *Hinc probatur ex ipſius inſtitutione.*

Porro Sacrificium hoc habere valorem, & virtutem impetrandi, etiam provt offertur, nomine Chriſti, probari poteſt ex inſtitutione ipſius: fuit enim inſtitutum à Chriſto hoc Sacrificium, vt ſucceederet omnibus antiquis Sacrificiis, eorumque omnium virtutem, & perfectionem in ſe vno ſuperabundanter complecteretur, vt definit Concilium Trident. *dicto cap.* 1. *in fine* dicens, quod hoc oblatio *per varias ſacrificiorum, naturæ, & legis tempore, ſimilitudines figurabatur, vt pote quæ bona omnia per illa ſignificata, veluti illorum omnium conſummatio, & perfectio complectitur.* Cum ergo in lege antiqua reperiretur victimæ, non ſolum pro peccatis, & in gratiarum actionem, ſed etiam pacificæ, ſeu ad impetrandum; ad hunc etiam effectum debuit hoc Sacrificium inſtitui. Non potuit autem Sacrificium impetratorium inſtitui, quo principalis offerens, qui eſt Chriſtus, impetrare non poſſet: nam eſſe impetratorium, eſt poſſe offerri ad impetrandum. Si ergo Chriſtus non poteſt illud offerre ad impetrandum; ergo nec Sacerdos immediatus miniſter poterit; quia ipſe non offert, niſi nomine Chriſti: ergo ſi nomine Chriſti non poteſt offerre ad impetrandum, non poterit illud vllo modo ad impetrandum offerre.

130. *Nec obſtat Chriſtum non eſſe nunc in ſtatu orandi.*

Nec obſtat, Chriſtum non eſſe nunc in ſtatu orandi, atq; adeo neque impetrandi: ad hoc enim conſtat ex iis, quæ diximus *diſp.* 27. *de Incarnat. ſect.* 4. Chriſtum, licet nunc in cœlo non oret, quatenus orando videtur importare defectũ poteſtatis in eo, qui orat, vere tamen repræſentare Deo ſuam voluntatem circa ea, quæ vult concedi hominibus; quæ repræſentatio poteſt dici oratio late ſumpta, & minus propriè: hæc autem ſufficit ad noſtrum propoſitum: ſicut enim poteſt Chriſtus per ſemetipſum, ita poteſt per Legatum, vel miniſtrum ſuum, qualis eſt Sacerdos, repræſentare Deo voluntatem ſuam de donis concedendis, quæ per oblationem huius Sacrificij ab hominibus poſtulantur. Poterit ergo Chriſtus, dum offert, impetrare eo modo, quo offert, ſcilicet per miniſtrum, vel Legatum ſuum.

131. *Hinc tamen oritur difficultas.*

Hinc tamen oritur difficultas, quia, ſi hoc Sacrificium, provt offertur etiam à Chriſto, eſt impetratorium; oportet, eum effectum eſſe omnino infallibilem. Cum enim Chriſtus habeat plenam poteſtatem, neque oret quaſi ex poteſtatis defectu, vt diximus, ſed ad repræſentandã ſuam voluntatem Patri, à quo accepit omnem poteſtatem in cœlo, & in terra, neceſſe eſt, quod fiant ea omnia, quæ per oblationẽ Sacrificij vult impetrare. Cum ergo effectus hic, ſicut & alij, applicetur determinate à miniſtro, qui applicat Sacrificium ad impetrandum hanc, vel illã gratiam, quam applicationem facit, vt miniſter eſt Chriſti; ergo Sacerdos nomine Chriſti offert hoc Sacrificium ad impetrandum hoc beneficium; ergo id petit, vt miniſter, & legatus Chriſti; ergo neceſſe eſt, quod illud impetret: nam Chriſto petenti ſiue per ſe, ſiue per alium Legatum, Deus nihil negat.

132. *Reſpondeo.*

Reſpondeo, effectum hunc debito modo, eo ſcilicet, quo à Chriſto inſtitutus eſt, eſſe infallibilem; quoniam

quoties enim Sacerdos vt minister Christi offert ad impetrandum aliquid iuxta ipsius Christi intentionem, infallibiliter impetrabitur, vt argumẽtum probat. Debet tamen hæc delegatio Sacerdotis intelligi, sicut verba illa Christi Ioan. 16. *Amen dico vobis; si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*; quæ promissio, licet appareat vniuersalis; debet tamen intelligi cum debitis circumstantiis, quæ quia sæpe desunt, oratio non impetrat id, quod petimus. In eodem ergo sensu intelligenda est potestas impetrandi nomine Christi in hoc Sacrificio. Sicut si Rex mittat Legatum ad Põtificem cum commissione, vt petat ipsius Regis nomine; fert tamen aliunde Pontifex, aliqua non peti iuxta intentionem, & voluntatem Regis, quam sibi compertam habet; tunc Legatus non impetrat, quia obstat voluntas eiusdem Regis. Sic aliquando Sacerdos non impetrat, licet offerat nomine Christi, quia obstat voluntas eiusdẽ Christi nolentis impetrare hic, & nunc: nec expediebat illam facultatem adeo amplam dari hominibus absque limitatione debita; cum partim ex ignorantia, partim ex affectu inordinato, impetrare vellent nomine Christi, quæ iuxta regulam Diuinæ sapientiæ concedi non deberent. An vero hic effectus impetrationis, quatenus in Christo offerẽte nititur, dicendus sit ex opere operato, negat Suarez *disp.* 79. *sect.* 2. §. *Dico secundo*. Affirmat vero Vasq. *disp.* 229. *c.* 2. *n.* 12. de omnibus effectibus, etiam iis, qui non certa lege, sed aliquando conceduntur; quia quod non datur propter merita, vel operationem nostram, sed independenter ab eius bonitate, vt contingit in præsenti, non datur propter opus operantis, sed propter opus operatum, sine respectu ad operantem; qui modus loquendi facile admitti potest: de re enim non potest esse dissensio.

Ioan. 16.

Suarez. Vasquez.

133. *Restat difficultas de eodem sacrificio prout est satisfactorium.* Suarez. Vasquez. Conink. Conc. Trid.

Restat difficultas de tertio modo operandi quatenus hoc sacrificium est etiam satisfactoriũ, seu propitiatorium; quod in aliquo sensu ei negari non posse, probãt late Theologi contra hæreticos nostri tẽporis. Videatur Suarez *dicta disp.* 79. Vasq. *disp.* 228. & Coninch. *q.* 83. *art.* 1. *dub.* 7. & constat clare ex Tridentino *sess.* 22. *c.* 2. his verbis: *Docet sancta Synodus, Sacrificium istud vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri, vt si cum vero corde, & recta fide, cum metu, & reuerentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno*, & can. 3. *Si quis dixerit, Missa Sacrificium tantum esse laudis, & gratiarũ actionis, aut nudam commemorationem sacrificij in cruce peracti, non autem propitiatorium, & cui anathema sit.* Cõstat enim ex ritu, & verbis, quibus in oblatione vtimur, dicendo: *Offero pro peccatis, & offensionibus*, &c. *Qui tibi offerunt pro redẽptione animarum suarum, &c.* Denique, quia ad hunc effectum offertur pro animabus Purgatorij, vt *his sacrificiis purgate* liberentur à pœnis, quas pro peccatis patiuntur. Difficultas tamen est, quo pacto hoc sacrificium conferat hunc effectum, & liberet à debito pro peccatis: aliqui enim nimium extendunt, alij nimium restringunt hanc efficacitatem.

134. *Aliqui agnoscunt in hoc efficaciã quandã vniuersalem.* S. Thomas. Ruardus.

Aliqui ergo videntur in hoc sacrificio agnoscere efficaciam quandam vniuersalem, qua concurrat ex opere operato ad omnes effectus gratiæ, quos Christus per passionem suam meruit nobis, quacumque ratione illi fiant. Pro qua sententia Suarez *sect.* 1. *in princ.* affert S. Thom. *sect.* 6. *in* 6. *Ioan.* & Ruardum *art.* 16. §. *Manifesta est*. Sed in alio sensu loquuntur, & quidem vero; scilicet, in hoc sacrificio esse aptitudinem vniuersalem, qua possit ad omnes gratias, & effectus applicari, neque eius virtutem alligari ad vnũ, vel alterum genus, sed esse indifferentẽ ad omnes morbos, necessitates, gratias, &c. Difficilius loquitur Catherinus, quem affert idem Suarez; dum infert, virtutem huius Sacrificij non nisi in Sacrificio crucis, neq; ab illo pendere, quia infinitum est, sicut illud. Hoc tamen non potest stare cum verbis Tridentini *illa sess.* 22. *c.* 2. vbi probatur non derogari passioni Christi per hoc sacrificium, quia per hoc cõmunicantur fructus illius. *Cuius quidem* (inquit) *oblationis cruenta fructus per hanc vberrime percipiuntur: tantũ abest, vt illi per hanc quouis modo derogetur.* Alioquin fructus illi, & salus nostra inde proueniens non esset fructus passionis Christi, nec redemptionis in sanguine ipsius. Denique quia cum in hac oblatione incruenta Christus nunc non mereatur, vel satisfaciat; debet eius efficacia fundari in meritis, & satisfactionibus præcedentibus, quæ per hoc medium nobis applicentur. Cum autem hæc applicatio fiat per hoc sacrificium in ordine ad ponẽdos cum effectu fructus passionis Christi, nõ potest esse ita vniuersalis ad omnes effectus: non enim ponuntur omnes, sed aliqui determinati: non est ergo hoc Sacrificium in actu secundo causa vniuersalis, præsertim cum Christus voluerit eius reiterationem, & frequentiam; quare non expediebat propter primam oblationem concedere totum, quod per omnes sequentes concedendum erat; iam enim aliæ omnes essent superfluæ.

Chaterin.

135. *Alij aliter indicant.*

Alij indicant, huic sacrificio de Diuina promissione, seu ex opere operato nullum effectum correspondere: hoc enim non posset nisi ex promissione colligi, quæ tamen nulla reperitur, sicut reperitur facta sacramentis. Pro hac Suarez loco citato affert Sotum, & Cordubam.

Communis sententia.

Cõmunis Theologorũ sentẽtia docet, hoc sacrificiũ habere aliquẽ effectũ determinatũ, & lege stabili definitum, quem confert ex opere operato, alios item non ita determinatos, sed qui propter circumstantias variari possint: oportet igitur singulos breuiter percurrere, de quibus magis controuertitur.

136. *An hoc sacrificium conferat primam gratiam.*

Primo itaque dubitari solet, an hoc sacrificiũ conferat ex opere operato primam gratiam, & remissionem peccati mortalis: fermo autem est de sacrificio, vt sacrificium, non vt sacramentum est: de hoc enim iam egimus *supra disp.* 12. *sect.* 1. an possit aliquando sumenti conferre primam gratiam. Non defuerunt, qui dicerent, hoc sacrificium immediate conferre primam gratiam, & remissionem peccati mortalis, si ablatus sit obex per attritionem; quos referunt Suarez *sect.* 3. & Vasq. *disp.* 228. *c.* 1. pro quo afferuntur verba supra adducta Tridentini *sess.* 22. *c.* 2. vbi docet, *sacrificium istud vere propitiatorium esse*, &c. cuius rationem reddit, *quia nimirum huius oblatione placatus Dominus ingentia quoque peccata, & crimina dimittit.* Quæ verba desumpta videtur ex Alexandro primo, *epist.* 1. *c.* 4. cui consentit Iulius Papa relatus in *c. cum omne crimen*, de consecrat. *d.* 2. qui dicit, *omne crimen, atque peccatum, oblatis Deo sacrificiis, deleri.* Afferuntur etiam alia Patrum loca, qui dicunt, hoc sacrificium offerri pro expiandis peccatis; quæ videri possunt apud prædictos Auctores.

Suarez. Vasquez. Conc. Trid.

Alexand. Iulius PP.

137. *Communis & vera sententia negat talem efficaciam. Probatur primo.* Conc. Trid.

Communis, & vera sententia Theologorum omniũ negat talẽ efficaciam immediatã in hoc sacrificio: Auctores congerunt, & sequuntur Suar. & Vasq. locis citatis. Probatur primõ, ex verbis eiusdẽ Tridẽtini supra relatis: cũ enim ibi definitum esset, hoc sacrificium esse vere propitiatorium, & per eius oblationẽ deleri peccata, statim declarat modum, quo id fiat: *Huius quippe* (inquit) *oblatione placatus Dominus gratiã, & donũ pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiã ingẽtia dimittit.* Non ergo dimittuntur, supposita sola attritione ante sacrificium, sed adueniente pœnitentia, quæ conceditur intuitu eiusdem Sacrificij. Nec obstant verba præcedentia: *per hoc*

Sacrifi

Sacrificium fieri, vt si cum vero corde, & recta fide, cum metu, & reuerentia, contriti, & pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Sensus enim debet esse (vt notauit Vasq. *n.* 24.) accedentem cum attritione, posttea ipsamet oblatione consequi auxilium, vt disponatur ad contritionem, & veniam suorum peccatorum.

138. *Secundo probatur.*

Secundo probatur, quia si Sacrificium cum attritione delet ex opere operato culpam mortalem; ergo posset aliquis cum attritione sola nota, faciendo sibi applicari Missam, absq; vlla alia contritione accipere omnia Sacramenta, saltem præter Eucharistiam; posset item Sacramenta omnia ministrare, posset (si in Missa, quando confiteri non potest, recordetur sui peccati) cum sola attritione profequi: nam ipsamet confectratione, & oblatione iustificaretur. Sequeretur item, quando moribundus confiteri non potest, vel propter distantiam Confessarij, vel propter impotentiam dandi signum, debere pro ipso Sacrificium offerri, vt si attritus sit, virtute sacrificij iustificetur. Quæ omnia clare sunt contra omnium fidelium sensum.

139. *Tertio argui potest.*

Tertio argui potest, quia si Sacrificium haberet eam efficaciam in iis, pro quibus offertur, posset Sacerdos offerre vnam Missam pro omnibus, qui sunt in peccato mortali cum attritione, & tunc iustificarentur. Si enim ea efficacia arguitur ex eo, quod hoc Sacrificium offeratur pro peccatis, hinc argueretur, posse per vnã Missam iustificari omnes peccatores; quia pro eorum omnium peccatis offerri potest, & de facto offertur. Quod argumentum magis vrgeri potest contra aduersarios, qui illam efficaciam ad iustificandum colligunt ex verbis illis consecrationis, *qui pro vobis effundetur*, vel *effunditur in remissionem peccatorum*; quæ non de effusione in cruce, sed de sacramentali intelligunt. Illa autem verba in cœna dicta fuerunt à Christo ad plures, nempe ad Apostolos omnes: ergo hoc Sacrificiũ ex sua institutione non alligaretur ad causandum illum effectũ in vno, vel duobus, sed extendi posset ad plures & plures, atque adeo ad omnes peccatores attritos.

Hoc argumentum magis vrgeri potest contra aduersarios.

Obiter autem aduerte cum Vasq. *n.* 23. verba Alex. Papæ supra allegati, quæ ab aduersarijs afferuntur, probantis, hoc Sacrificio crimina, & peccata deleri, ideoque in consectratione calicis dici, *qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*, hæc (inquam) Alexandri verba non habere eum sensum, nec ibi probari remissionem peccatorum ex verbis consecrationis, sed potius remissionem illam peccatorum, quæ fit per hoc Sacrificium, afferri vt rationem non verborum consecrationis, sed superioris sententiæ, quod scilicet Christus nos docuit oblationem huius Sacrificij per verba illa, *Accipite*, &c. & posttea subiungit rationem, *quia crimina, atque peccata oblatio hic Domino Sacrificio deleuntur.* Videatur Vasquez, qui id bene ex contextu probat.

Vasquez.

140. *Hanc vsque communis cū Suarez, & aliis.*

Non tamen placet quod illi addunt.

Hucvsque conuenio libenter cum Suarez, Vasq. & aliis recentioribus, qui illam efficaciã ad immediate iustificandum negant huic Sacrificio; cæterum non omnino placet, quod addunt, negari quidem non posse virtutem ad delenda pecata etiam mortalia; hanc tamen solum esse, quatenus impetrat auxilia ad pœnitentiam, vel contritionem, qua peccata proxime deleantur. Hoc, inquã, non videtur satis explicare virtutem, quã Concilia, & Patres in hoc Sacrificio agnoscunt. Aliud enim est, quod potest operari hoc Sacrificiũ, quatenus impetratorij est; aliud vero, quod operatur, quatenus est propitiatorij, seu expiatorij; quæ duo distinguenda maxime sunt. Nã, vt supra diximus, & probauimus ex Tridentin. *dicto c.1. in fine*, debemus in hoc Sacrificio agnoscere in gradu excellenti, quæ cum in variis Legis veteris sacrificiis dispersa erant; quare cum in lege alia essent sacrificia ad impetrandũ, alia ad gratiarum actionem, alia ad expiandũ, & purgandum peccatum; debemus fateri, hoc Sacrificium non esse solum hostiam laudis, aut pacificam, & impetratorium, sed etiam propitiatoriã *pro peccatis*; quo nomine fatentur Recentiores omnes Theologi, non intelligi solum pœnas, sed culpas etiã, quæ proprie dicuntur *peccata*; & ideo in Trident. *can.* 3. distinctè, & seorsim positi esse, quod hoc Sacrificium sit propitiatorium, & *pro peccatis, pœnis, & satisfactionibus offerri debere.* Non debemus ergo confundere virtutem, quam habet ad expiandum, & purgandum à peccatis, cum virtute ad mere impetrandum: tam enim hoc Sacrificium non aliter haberet virtutẽ ad expiandum, quã in ordine ad alias necessitates, aut dona spiritualia; quia sicut possumus petere alia dona, possumus petere auxilia ad contritionem habitendam de peccatis.

141. *Terminus impetrationis à diuerso ab eo, ad quem terminatur iustificatio.*

Vt hoc igitur clarius intelligatur, aduertẽdum est, virtutem illam ad impetrandum habere terminum formaliter diuersum ab eo, quem habet virtus ad satisfaciendum, vel expiandum: nam illa prior tradit ad mouendã liberalitatem Dei, à qua impetrat bona; hæc vero posterior tendit ad clementiã, seu ad placandum Deum, ne irascatur, indigneturque, & inferat malum. Aliud itaq; est, mouere Deum, vt concedat bona; aliud vero placare illũ, ne inferat mala: prius pertinet ad sacrificium, vt est impetratorium; secundum ad idem, vt est propitiatorium, seu expiatoriũ. Vnde Patres Concilij Trident. *dicto c.*2. dum de Sacrificio hoc, vt propitiatorio loquerentur, notanter dixernnt: *Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata dimittit.* Placatur enim Deus sacrificio non vt impetratorio, sed vt propitiatorio; prout sic enim tendit ad placandum. Faremur ergo, Deum concedentem, auxilium ad contritionem, moueri etiam à Sacrificio, vt impetratorium est: dicimus tamen, aliquem effectum interuenire ibi, qui correspõdeat eidem Sacrificio, vt propitiatorij est; propter peccata enim Deus iustam indignationem, & auersionẽ retinens, meritò negabat auxilia illa saltem vberiora ad contritionem; oblato tamen Sacrificio placatur, & deposita per clementiã indignatione, concedit ex liberalitate auxilia, quæ implacatus negaret: vnde Sacrificium vt propitiatorium indirectè confert ad obtinenda auxilia, quatenus directè aufert indignationis obicem, qui obstabat, ne conferentur. Non ergo confert ad delenda peccata impetrando solum, sed propitiando, & placando, qui est proprius effectus Sacrificij, vt propitiatorium est.

142. *Inferitur quid respondendum sit ad dubium. Vasquez.*

Hinc infero primo, quid dicendũ sit ad aliud dubium, an hic effectus delendi peccata mortalia sit infallibilis. P. Vasquez *n.* 21. non solum collationem auxilij efficacis, sed neque etiã auxilij ad contritionem dicit esse effectum infallibilem huius sacrificij: quia, vt impetratorium est, non habet infallibilitatem in operãdo; habet ergo virtutem ad impetrandũ non solum auxilium sufficiens, sed etiam efficax ad contritionẽ; non tamen habet permissionem infallibilẽ Dei, sicut nec ad alia dona quæ similiter potest impetrare; quod etiam docuerat Suar. *sect.* 3. *in fine.*

143. *Distinguendum est effectus quem habet Sacrificiũ vt propitiatorij est ab eo qui*

Ego iuxta supradicta distinguendum censeo: nam vel loquimur de effectu, quem habet Sacrificium præcisè, vt propitiatorium est, vel de eo, quem habet, vt est impetratorium: primum existimo infallibilem esse eo modo, & ea mensura, qua alligatus est ex Diuina institutione; secundum vero esse infallibilem cum iis limitationibus, & conditionibus, quas

impetra

habet vt impetratorium.

impetratio habet, atque ideo posse plerumque non sequi. Prima pars probatur, quia effectus, quem hoc sacrificium, vt propitiatorium, habet in ordine ad remissionem pœnæ iuxta mensuram suæ institutionis, est semper infallibilis; si non detur obex, vt infra videbimus, & concedunt Suarez, Vasquez, & alij Theologi communiter. Cur ergo non dicemus idem de effectu in ordine ad remissionem culpæ, cum vterque procedat ab eadem virtute expiandi, & propitiandi? Confirmatur, quia sacrificia expiatoria antiqua infallibiliter conferebant suum effectum expiandi, & purgandi à maculis eo modo, quo ex sua institutione illum habebant: cum ergo hoc sacrificium in gradu excellenti illis sacrificiis, etiam vt propitiatoriis, & expiatoriis successerit, atque adeo debeat in se habere perfectiones illorum; vt dixit Trid. illo c. 2. cõsequens est, vt debeat hanc etiá virtuté habere ad cõferendum infallibiliter suũ effectũ.

144. *Hic effectus consequitur infallibiliter suo modo.*

Dixi tamen, hunc effectum infallibiliter consequi eo modo, & ea mensura, qua ex Diuina institutione alligatus est: non habet enim hoc sacrificium ex Diuina institutione vim certam ad afferendam semper contritionem, sed ad placandum Deum; imo nec ad placandum omnino Deum, sed aliquando omnino, aliquando solùm ex parte. Nam sicut in ordine ad pœnam non habet ex Diuina institutione virtutem ad placandum omnino Deum, vt, vna Missa oblata; nullam omnino pœnam temporalem exigat, sed solum vt placetur quoad partem pœnæ, si non adsit obex: sic in ordine ad placandum pro culpa nondum remissa, non videtur concedenda virtus illimitata, vt quantacumque peccata præcesserint, statim, vna Missa oblata, placetur omnino Deus, & non neget auxilia ad contritionem propter peccata præterita: potest enim hæc virtus esse limitata, vt præcedente tanto reatu culpæ, Deus placetur vna vel duplici oblatione sacrificij; præcedenti autem maiori reatu, opus sit pluribus oblationibus: ita tamen, vt sicut vna oblatio, licet non auferat totam pœnam, auferat partem; sic vna oblatio licet non reddat omnino placatum Deum, reddat ex parte placatum. Quę partialis placatio potest explicari vel dicendo politum iam esse titulum sufficientem, vt, si offeratur adhuc iterum, aut ter sacrificium, placetur omnino Deus, vel dicendo, Deum esse ex parte placatũ, quatenus, si prius, v.g. ob iustam indignationem negabat auxilia intensa vt octo, & vt quatuor; postea oblato semel sacrificio neget quidem auxilia vt octo, non tamen vt quatuor, & sic de aliis beneficiis: nam licet reatus directus pœnæ non remittatur etiam ex parte, nondum remissa culpa, potest autem Deus alicuius precibus, & à fortiori intuitu sacrificij, retinendo ius ad totam pœnam exigendam, non vti iure, quod ex peccato habebat, ad negandum aliquod beneficium peccatori; qua ratione possumus congruentius explicare proprium effectum huius sacrificij, vt propitiatorij est, in ordine ad peccata mortalia tollenda.

145. *Quid dicendum sit quando Missa offertur pro multis.*

Vnde obiter infero, quando Missa offertur pro multis personis, sicut effectus remissionis pœnæ temporalis diuiditur inter omnes illas, ita vt omnes simul habeant, quod haberet vnus solus, si pro eo solo offerretur: sic hunc alium effectum in ordine ad mortalia, quem diximus cõpetere sacrificio, vt propitiatorium est, diuidi inter omnes, ita vt in ordine ad singulos minus placetur Deus, quàm si pro singulis solis oblata esset Missa; quę diuisio iuxta suprædicta facile intelligi potest: nam licet remissio culpę non sit diuisibilis, atque ideo, si per hoc sacrificium immediate remitteretur culpa, deberet remitti totaliter in omnibus, pro quibus offertur, vt supra dicebamus: placatio tamen Dei in ordine ad non negãda auxilia ad contritionẽ, vel pœnitentiã, diuisibilis est, cum possit Deus manere respectu singulorũ ex parte maiori, vel minori placatus, vel implacat⁹ iuxta duplicẽ cõsiderationem assignatã numero præcedenti.

146. *Hic tamen effectum potest impediri per obicem.*

Addo denique, hunc ipsum effectum placandi Deum, quem diximus Sacrificio huic, vt propitiatorio, infallibiliter competere, probabile tamen mihi esse, posse impediri per obicem: nam sicut effectus remissionis pœnę, licet certus sit, impeditur per obicem, nimirum si culpa non sit remissa; sic hic alius effectus placationis Dei supra explicatus potest habere obicem, v.gr. si homo pro quo Missa offertur, habeat actualem affectum ad ipsum peccatum, vel etiam fortasse, si non habeat doloré de illo. Sic enim Patres Trid. *illo c.* 2. declarantes hũc effectum, apposuerunt ex parte subiecti conditionem illam doloris de peccato, dicentes: *sacrificium istud vere propitiatoriũ esse, per ipsumque fieri, vt si cũ vera corde, & recta fide, cum metu, & reuerentia, contriti ac pœnitentes ad Deũ accedamus, misericordiam consequamur, & gratiã inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippe oblatione placatus Dominus gratiam, & donũ pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit.* In quibus verbis cõtineri videtur modus, quo diximus, Sacrificiũ hoc vt propitiatoriũ concurrere ad hunc effectum; & simul dispositio requisita ad illum, quod scilicet præcedat dolor aliquis de peccato. Frustra enim videtur velle Deum placare, qui adhuc effectu obstinatus adhæret peccato, vel de eo non dolet.

Conc. Trid.

147. *Est tamen hic effectus modo explicato infallibilis.*

Concludimus ergo ex dictis, hunc effectum, quod attinet ad placandum Deum modo explicato, esse infallibilem, saltem quoad partialem placationem, nisi adsit obex: quoad remissionem vero ipsius peccati cum effectu habẽdam, non semper poni; primo, quia licet Deus virtute Sacrificij placetur, vt non neget vberiora auxilia ad contritionem, propter indignationem ex peccato, potest tamen ea negare propter alias rationes suæ Diuinæ prouidentiæ; vel etiam quia subiectum de se non est physice capax, vt si non sit iam sui compos, vel non attendat, nec consideret ea motiua, sed sit omnino distractus ad alia: & licet hoc sacrificium vt impetratorium possit impetrare eiusmodi auxilia, hoc tamen sæpe impeditur; quia impetratio semper inuoluit conditiones multas, quæ faciunt effectum non esse infallibilem, vt dicemus. Denique licet dentur auxilia vberiora, illa tamen ex libertate ipsius hominis possunt non habere effectum, & reddi inefficacia; atque ideo non sequitur remissio peccati.

148. *Instabis.*

Dices: hoc Sacrificium non solum offertur pro auxilio sufficienti, sed etiam pro efficaci, scilicet vt Deus conuertat cum effectu peccatores, ergo habet valorem ad obtinendum auxilium efficax.

Respondeo.

Resp. per modum impetrationis habere quidem valorem ad illud obtinendum, sicut & alia beneficia, & dona Dei, hoc tamen non affert infallibilitatem, quia sicut orationis impetratio impeditur ex multis capitibus, præsertim quando iuxta ordinem rectæ gubernationis non expedit id concedi: sic & impetratio huius Sacrificij. Et certe non expediebat, impetrationem auxilij efficacis esse infallibilem, quia iam donum ipsum perseuerantiæ haberetur ex lege Dei infallibili, oblato hoc sacrificio; vnde magna securitas, & libertas peccandi daretur hominibus scientibus, postea habituros se infallibiliter, medio hoc Sacrificio, auxilium efficax ad iustificationem, & donum perseuerantiæ per alia auxilia efficacia. Sicut ergo noluit Deus, auxilium efficax, vel perseuerantiæ donum alligare alicui Sacramento, tanquam effectum certum, sed relinquere nos cum timore, & dubio, ad maiorem cautelam; sic noluit illud obligare

obligare tanquam effectum certum huic Sacrificio licet aliquando per Sacrificium possimus illud cum effectu impetrare.

149. *Infallibilis iterum.*

Dices iterum, effectus huius Sacrificij, vt propitiatorij, infallibilis est, ve diximus: sed hoc Sacrificium vt propitiatorium confert ad habendum auxilium efficax; placat enim Deum, ne neget auxilium efficax, quod merito negaret indignatus, & implacatus; ergo etiam effectus erit infallibilis, falsetem non existente obice. Respondeo, esse quidem infallibilem eum effectum; eo tamen modo, quo correspondet Sacrificio vt propitiatorio, habet enim Sacrificium virtutem certam ad placandum Deum totaliter, vel partialiter modo supra explicato, ne propter peccatum præteritum neget auxilium efficax ad conuersionem. Cæterum, posita ista placatione, non sequitur certo collatio auxilij efficacis: quia sicut ipsis iustis Deus non semper offert auxilia efficacia ad seruanda præcepta: ita peccatori contingit, sæpe non dari auxilia efficacia ad conuersionem, licet id non proueniat ex indignatione Dei propter peccata præterita; conferet tamen multum Sacrificij oblatio ad auxilium efficax; tum quia per impetrationem poterit illud directe, & positiue obtinere; tum quia indirecte educit placando Deum, ne saltem propter indignationem retardetur à procurando homini auxilium efficax ad conuersionem.

Respondeo.

150. *An dicta facile resoluantur, aliqua dubia. Primum dubium soluitur.*

Ex dictis facile iam resoluemus dubia, quæ fieri solent circa alios effectus. Secundo ergo dubitari solet, an hoc Sacrificium conferat ex opere operato augmentum gratiæ, non solum vt sacramentum, sed etiam vt Sacrificium. Affirmant aliqui apud Suarez *sect.* 4. & Vasquez *cap.* 3. Communis tamen, & vera sententia negat, quam tenent prædicti Auctores, & alij omnes Recentiores; tum quia absque fundamento promiſſionis Diuinæ talem effectum daremus Sacrificiorum etiam, quia si eum effectum haberent, possemus vtiliter Sacrificium offerre pro augmento gratiæ parulorum, præsertim quando sunt in mortis periculo, vt eo pacto haberet maiorem gloriam in cœlo; quod tamen est contra sensum, & praxim fidelium. An vero possit hoc Sacrificium impetrare auxilium ad actus bonos, quibus gratia augeatur? certum est, posse; & ad eum finem sæpe offeruntur; ille tamen effectus erit certus, vel incertus, sicut de aliis effectibus, qui impetrari possunt diximus & iterū dicemus.

151. *Tertium dubium.*

Tertio dubitatur, an saltem per accidens possit hoc Sacrificium aliquando conferre primam gratiam, sicut solent de Sacramento Eucharistiæ, & aliis concedi. Respondetur negatiue; quod eum aliis docent Suarez, & Vasquez locis citatis: & quidem in nostra sententia negante id Sacramentis, necesse est idem dicere de Sacrificio: sed licet de Sacramentis concederetur, non esset de Sacrificio concedendum, vt notant prædicti Auctores, quia non potest dare primam gratiam per accidens id, quod per se non potest dare vllum gradum gratiæ, provt de Sacrificio diximus non posse.

152. *Quartum dubium. Suarez. Vasquez.*

Quarto dubitatur, an virtute huius Sacrificij possit immediate haberi remissio peccatorum venialium. Certum est, conferre ad remissionem venialium, eo saltem modo, quo confert ad remissionem mortalium: quod ad minus probant loca Tridentini, & Patrum. Dubium est, an conferat etiam immediate. Communis sententia negat, quam sequitur Suarez *sect.* 5. & Vasquez *disc. cap.* 3. cum aliis Recentioribus; quam ego etiam veram existimo: sed eius probatio pendet ex quæstione illa, an de facto remittatur in hac vita culpa venialis absque infusione gratiæ: in qua partem negantem, quæ communis est, pro bare, pertinet ad tractatum de Pœnitentia, vbi (Deo dante) id ex professo probabimus.

Quomodo causet effectum remissionis pœnæ.

153. *Quinto dubitatur de remissione pœnæ temporalis. Suar. Vasq. Affirmans communis & vera sententia.*

Quinto dubitatur, de remissione pœnæ temporalis debitæ propter culpas remissas, an hic affectus immediatus huius Sacrificij. Affirmat communis sententia Theologi quos referunt, & sequuntur Suar. *sect.* 6. & Vasq. *c.* 4. qui probat ex Trid. illa *sess.* 22. *c.* 2. in illis verbis: *quare non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, sed & pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis rite iuxta Apostolorum traditionem offertur.* Quod habetur etiam *can.* 3. Sed melius fortasse probatur ex *sess.* 25. decreto de Purgatorio in principio, vbi definitur, *Purgatorium esse, animasque ibi detentas, fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris sacrificio iuvari.* Ex quibus verbis constat à fortiori, non certius iuuari animas defunctorum per orationis, eleemosynas, & alia viuorum suffragia, quam per Missæ Sacrificium non enim iuuarentur *potissimum* hoc Sacrificio, si certius aliis viis iuuarentur. Certum est autem apud omnes, animas non (solum iuuari viuorum suffragiis per modum impetrationis, & mediate, sed immediate etiam, quatenus satisfactio operi correspondens illis applicatur, sicut & satisfactiones Sanctorum, quæ sunt in Ecclesiæ thesauro, applicantur per Indulgentiarum hac enim mutua satisfactionis communicatione inter iustos loquitur Carthechismus Romanus titulo *de sacramento Pœnitentiæ, num.* 61. dum dicit: *Qui Diuina gratia præditi sunt, alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persoluere.* Et subdit: *Nec de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus est.* Certum ergo à fortiori erit, sacrificium Missæ prodesse per modum solutionis immediatæ, & non solum per modum impetrationis, qui modus non esset æque vtilis, cum nō esset æquè certus.

Catechif. Rom.

154. *Hæc effectio nisi ob hoc ab ea sit infallibilis.*

Hinc inferrur, effectum hunc, si non adsit obex in eo, pro quo offertur, esse infallibilem, quod docent Theologi communiter, quos refert Vasq. *n.* 29. qui id probat ex illis verbis Trid. *sess.* 22. *c.* 1. quibus dicitur hoc Sacrificium institutum esse, vt per illud sacrificij cruenti *salutaris virtus in remissionem eorū quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur, &c.* 2. *Oblationis cruentæ fructus per hanc obtorrime percipiuntur.* Vnde *num.* 31. dicit, negari iam nulla ratione posse, hunc effectum infallibilem esse respectu viuorum, pro quibus offertur; ex hoc autem sequi manifeste, idem esse respectu defunctorum, cum ad vtrosque æquè se extendat potestas Christi, qui hoc Sacrificium instituit.

155. *Additur ratio ex ipsa institutione Sacrificij.*

Addere possumus rationem à priori ex ipsa institutione Sacrificij; quod, vt supe diximus, institutum est, vt succederet sacrificiis omnibus legis antiquæ in quibus aliqua erant propitiatoria pro peccatis, & quæ effectū suū purgandi immediate, & infallibiliter operabantur, expiando sordibus illis, & immunditia legali, quæcūq; illa esset: debuit ergo hoc Sacrificiū iuxta doctrinam Trid. *illoc.* 1. *in fine*, habere hanc perfectionem, & virtutem purgandi etiam independenter ab impetratione, & omnino certo, vt illa vetera Sacrificia faciebant. Rursus hoc Sacrificium ex sua institutione habet quod debeat semper offerri à Christo, vel immediate, vt in cœna; vel mediate per ministros eius nomine offerentes. Debuit ergo, provt est à Christo offerente, habere vim, & virtutem satisfaciendi immediate, & soluendi: alioquin vtilius esset ad satisfactionem nobis Sacrificium oblatum ab homine puro iusto; quod quidem

nobis applicatum afferet immediate,& infallibiliter satisfactionem pro parte pœnæ temporalis,sicut alia opera satisfactoria.Fatendum ergo est obligationem à Christo factam & nobis applicatam, habere etiam,provt à Christo est, hanc virtutem auferendi partem pœnæ.Quia vero nõ potuit hoc habere ex eo,quod modo Christus satisfaciat,cum Christus non sit iã in statu satisfaciendi; oportuit, hoc esse p opter alligationem satisfactionis præteritæ,quæ quoad partẽ saltẽ determinatã ex Christi institutione annexa sit oblationi præsẽti,vt nõ minus offerat Christus nunc sacrificium propitiatorium,quam in cœna,quando vere satisfaciebat per illam oblationem.Porro si habet hæc oblatio Christi annexam satisfactionem præteritam,quoad partem,necesse est,quod eius effectum conferat immediate,& infal ibiliter; quia debet illum conferre ad modum,quo eum conferrent sacrificia hominibus iustis oblata,& quo cõferret oblatio, qua ipse Christus viator immediate offerret ; in quibus casibus effectus immediate,& infallibiliter conferretur,si non esset obex in subiecto,pro quo offertur.

156. *Instabis.*

Dices;sicut hoc sacrificium provt est à Christo, est propitiatorium,& satisfactorium,sic etiam provt à Christo est impetratorium:ergo sicut provt à Christo,habet infallibiliter suum effectum satisfactionis,sic etiam provt est à Christo debet habere infallibiliter effectum impetrationis.

Respondeo.

Respondeo negando consequentiam.Ratio differentiæ est duplex:prima est quia sacrificia legis veteris, quibus hoc sacrificium in gradu excellenti successit,habebant quidem infallibiliter expiationem,seu purgationem à reatu saltem legali,non tamen habebant impetrationem infallibilem: hoc ergo sacrificium debuit habere satisfactioni & expiationẽ infallibilẽ in genere superiori,debuit etiã habere maiorẽ multo virtutẽ ad impetrãdũ,nõ tamẽ infallibilẽ.Similiter sacrificiũ oblatum ab homine iusto habet de se virtutẽ ad satisfactionem infallibiliter conferendã, vel offerenti,vel illi,cui offerens applicat suam satisfactionem;non tamen habet infallibilem impetrationem;sic ergo sacrificium oblatum à Christo debuit habere infallibilem virtutem ad satisfaciẽdum;maximam etiam,sed non infallibilem ad impetrandum.Secunda ratio differentiæ est quod certitudo satisfactionis nullum offerat inconueniẽs, qualia afferret multa,& magna, certitudo impetrationis: multa enim peterent homines nescientes quid petant,& quæ absq; inconuenienti cõcedi nõ possent.Credibile tamẽ est quod cũ debitis limitationib.& circũstantiis habeat certã vim hoc sacrificiũ ad impetrandũ:quia tamẽ illæ cõditiones sæpius desũt,idcirco nõ obtinetur, quod petitur:sæpe tamẽ Deus dat loco illius aliquid vtilius ipsi petẽti.

157 *Infertur quid sit dicẽdum de bonis tẽporalibus. Vasquez.*

Hinc obiter etiam infertur quid dicendum sit de virtute huius Sacrificij in ordine ad bona temporalia,ad quæ certum est conferre hoc Sacrificiũ,vt patet ex ritu,quo offertur,postulãdo hæc bona tẽporalia,sanitatẽ,pluuiã,serenitatẽ,&c.valet ergo ad hæc impetranda. P. Vasq *d disp.*228.*in fine*,notat, hæc bona solũ quatenus cõducũt ad bona spiritualia,posse hoc Sacrificio obtineri quia Christus pro rebus temporalibus sine respectu ad spiritualia mortuus nõ est Hoc tamẽ in tractatu de Gratia examinandũ est vbi videbimus,licet Christus pro salute spirituali nostra solum mortuus sit; pertinere tamẽ ad eius dignitatem,vt bona etiam tẽporalia, date,& obtinere possit hominibus, quibus ij facile allicientur ad eius cultum, & reuerentiam. Quare licet is,qui petit bonũ tẽporale à Christo, vel per Christũ,id nõ referat ad salutem animæ, potest per Christum obtineri,cum illud beneficium de se sit vtile,vt homines ad Christum alliciantur.

158. *Dubium sextum.*

Dubitatur sexto,vtrum remissio pœnæ temporalis obtineatur per hoc sacrificium,non solum vt propitiatorium est,& ex lege certa,modo explicato;sed etiam vt est impetratorium: an sicut possumus petere alia beneficia à Deo,sic possumus petere & impetrare hoc sacrificio remissionem pœnæ temporalis,non solum impetrando auxilia ad bene operandum,& satisfaciendum pro pœna de condigno,sed etiam vt absque satisfactione nostra cõcedatur nobis,vel aliis,etiam defunctis,remissio pœnæ.Hoc dubiũ tractat late Suar.*sect.*6.&allegatis vtrinq;rationibus dicit;posse pie sustineri partẽ affirmantẽ,quam ego etiã veram existimo. Sed quæstio est cõmunis sacrificio & aliis orationibus,an viatoresit,vel etiam beati possint impetrare pro aliis remissionem immediatam pœnæ,absq; eo,quod ponatur noua satisfactio: quod ex professo tractandũ est,& probandum in tractatu de pœnitentia.

159. *Septimo dubitatur an hi alij effectus dentur dari sint ex opere operato.*

Dubitatur septimo;an hi alij affectus præter remissionem pœnæ qui non dantur infallibiliter ex lege certa,dicendi sint ex opere operato competere huic Sactificio.Negat Suar,*sect.*2 quia effectus, qui certo,& infallibiliter consequitur,exigit promissionem,& legem factam:alij autem effectus nõ infallibiles non exigunt talem legem,sed procedunt ex ipsa natura talis Sacrificij. Secluſa enim omni lege,& promissione,Sacrificium ipsum propter suam dignitatem habet virtutem ad impetrandũ,vt constat.P.Vasq.*disp.*229.*c.*2.dicit,omnes illos effectus esse ex opere operato, quia omnia illa,quæ nõ pendent ex bonitate,vel malitia ministri,vel offerentis, dicuntur procedere ex ipso opere, & per consequens non ex opere operantis, sed ex opere operato.

160. *Hæc quæstio est de nomine*

Hæc est quæst. mere de nomine,in qua iuxta ea, quę diximus suprà *d sp 4.de Sacram.in genere,sect.*1 breuiter dicendum videtur,conferri aliquid ex opere operato importare duo in cõmuni modo loquendi:scilicet,quod opus ipsum de se afferat illum fructum absque intuitu meriti,aut dignitatis ipsius operantis,vt dicebat P.Vasq.& rursus quod ita illum fructum afferat secum opus ipsum,vt, posito opere,ponatur & fructus absque vllo periculo frustrationis:hoc enim videtur significare voces illæ,*ex opere operato*,nam si applicatio Reliquiæ alicuius Sancti afferat sanitatem vni, vel alteri ægroto ex centum,qui sibi eam applicant, non dicetur,quod illa reliquia est medium ad sanitatem conferendam ex opere operato,nisi minus proprie, & lato modo, vt solum significat,id fieri absq.intuitu dignitatis ex parte illius qui applicat,vel cui applicatur.Addo tamen,cum dictum sit,collationem auxilii ad pœnitentiam,& contritionem de peccatis esse effectum huius Sacrificij,& quidem infallibilem,in certis tamen circumstantiis,& cum tali limitatione,potuit etiam dici eodem modo esse effectum ex opere operato ; quod etiam de aliis effectibus dici posset, si ex lege Dei darentur saltem cum talibus,& talibus circumstantiis.

161. *Dubium breue de hoc fuit error quod Christus per seipsum obtulit in cœna Cano.*

Restat breue dubium,vtrum Sacrificium,quod Christus per seipsum immediate obtulit in cœna habuerit eãdẽ virtutẽ,& cosdẽ effectus,quos habet nunc,quando per ministros offertur. Nã Cano *lib.* 12.*de locis Theolog.c.*13.*in solut.*4. *argumenti* dicit, probabiliter posse negari, fuisse illud Sacrificium propitiatoriũ,& alii referũt, fuisse de hoc disputatũ in Concilio Tridentino & nihil fuisse definitũ. Ratio vero dubitandi fortasse fuit,quia satisfactio, quæ annexa est de facto huic Sacrificio, oritur ex

Christi

Christi passione: quare quando nondum erat posita illa satisfactio, non videtur fuisse valor ad extinguendum debitum pœnæ, sicut est modo.

162. *Cano ipse affirmat fuisse vere propitiatorium.*

Cæterum ipse Cano paulo infertius affirmat, fuisse vere propitiatorium, quod etiam supponit alij Theologi Suarez *disp.74.sect.2.§.Rationem,quas, & disp.76.sect.1.col.1.* & alij Recentiores, & merito, quia ex statu viatoris, quem Christus habebat, non solum non impediebatur, sed potius certo modo faciliorreddebatur valor ad satisfaciendumitio enim vere poterat Christus satisfacere per oblationem : tunc autem non potest satisfacere, sed applicare satisfactionem præteritam ; quare tunc & poterat habere valorem ex ipsa satisfactione tunc exhibita, atque etiá ex satisfactione in cruce postea exhibenda, quam poterat Christus tunc offerre, & applicare, vt in virtute illius daretur tunc effectus aliquis, licut antiquis Patribus collata fuerat gratia, & remissio peccati propter eius merita, & satisfactiones postea exhibendas.

SECTIO X.

De iis, quibus prouenire possunt effectus huius Sacrificij, quatenus pro ipsis offertur.

163. *Dupliciter potest aliquis participare fructū huius Sacrificij.*

DVpliciter potest aliquis participare fructum huius Sacrificij, primo, quádo pro ipso offertur; secundo, quádo ipse offert. Rursus ij, pro quibus offertur, aliquando possunt participate effectū per modum impetrationis: aliquando vero effectū satisfactionis pro pœna temporali, quem diximus prouenire infallibiliter ex opere operato ab hoc Sacrificio: illi, cui applicatur.

Certū est primo fructū illū alium quā offerēte ipsū prouenire.

Incipiendo ergo ab hoc vltimo, certum est in primis posse fructum huius Sacrificij alijs quam ipsi offerenti prouenire; quod constat ex natura Sacrificij, quod vt constat ex Paulo *ad Hebr. 5.* non solum pro offerente, sed & pro alijs offertur, constat etiá ex ipsa ordinatione Sacerdotis, in qua datur ei potestas offerendi pro viuis, & defunctis. Cæterum aliquæ exiguntur conditiones, vt hodie effectus obtineatur. Primo dubitatur, an necesse sit illum, pro quo offertur, esse baptizatum. Nō enim desunt, q ui velint id non requiri, vt catechumeno in gratia existenti prosit etiam effectus satisfactionis ex opere operato, si pro ipso offeratur : vnde si defunctus sit, iuuari poterit Missæ Sacrificio non minus, quam alij defuncti baptizati.

164. *Quidam volūt: nullū fructū: Sacrificij posse catechumenis applicari. Valquez.*

Alij è contra volunt, nullum prorsus fructum Sacrificij posse catechumenis applicari, scilicet nec satisfactionem, quæ pronenit ex opere operato, nec etiam impetrationem, quam habet Sacrificium independenter à dignitate offerentis. Ita Vasquez *disp.227.c.3.&4.* Alij denique negant de fructu satisfactionis ex opere operato; concedunt tamen de toto effectu, quem causat per modum impetrationis. Ita Suar. cum alijs multis *disp.87.sect.2.& disp.79.sect.10.* quæ sententia etiá mihi verior videtur.

Suarez.

165. *Loquendo de impetratione iā est dubiū quæ possit Catechumenis.*

Et in primis loquendo de impetratione, quatenus prouenit ab ipso Sacerdote, vel alijs, qui cum ipso offerunt, non videtur dubium, quin possit iis Catechumenis prodesse : & hoc fatetur ipse Vasquez *n.33.* dicens, fructum huius Sacrificij ex opere operantis non minus posse offerri pro catechumenis, quam alia bona, & pia opera, ieiunia, orationes, eleemosynas, &c. Difficultas sola est de fructu impetrationis, quem Vasquez appellat ex opere operato, an ad illum fructum communicandum possit pro iis offerri.

166. Rursus quod fructus satisfactionis ex opere ope-

Fructus sacrificij quatenus ipse operantis non communicatur his personis.

Ratio est quia baptismus est ianua ad Sacramenta.

rato non communicetur eiusmodi personis, concors est Theologorum sententia: & videtur ad minus id colligi ex locis, quæ afferemus pro sententia eiusdem Vasquez. Ratio autem est, quia Baptismus est ianua ad Sacramenta, eorumque fructum participandum; & quamuis fructus redemptionis, & passionis Christi, quæ per hoc sacrificium repræsentatur, extendatur ad omnes etiam non baptizatos, prout ab ipso Christo immediate procedit: prout tamen per Ecclesiam, & eius ministros applicatur, solum communicatur iis, qui iunt visibilis Ecclesiæ membra per Baptismum ; ad eos enim pascendos data est potestas Ecclesiæ. Cum ergo vnum ex mediis, quibus Ecclesia quasi pascit fideles, & applicat eis fructum illum, sit hoc Sacrificiū, consequens est, vt sicut iis, qui sunt extra ecclesiam, non potest applicare alia media, nec indulgentias, & alia eiusmodi, sic nec possit fructum huius Sacrificij immediate applicare.

167. *Obiicitur primo.*

Obiicitur primo, quia hoc Sacrificium offertur ab omnibus fidelibus etiá non baptizatis; ergo omnes possunt recipere eius fructū. Antecedens videtur colligi ex illis verbis Missæ: *Hanc igitur oblationē seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ,* &c. Catechumeni enim fideles pertinent ad Dei familiam; ergo illa oblatio est eta illorum. Respondetur negando antecedēsin illis autem verbis nomine *familiæ* intelligitur familia visibilis, ad quam nō pertinet catechumenus, sed ad inuisibilem per fidem internam, cuius signaculum externum nondum accepit. Certum autem videtur, quod ij qui non sunt Ecclesiæ visibilis membra, non possunt offerre hoc Sacrificium Nam Sacerdos non est Sacerdos Gentilium, sed solius Ecclesiæ; ergo solius Ecclesiæ est. Legatus, & nuncius ad Deū, ergo non possunt per eum offerre, nisi qui sunt de hac Ecclesiæ reipublicæ, cui Christus reliquit hoc sacrificium, atque ideo sicut extra Ecclesiam non potest offerri; sic qui sut extra Ecclesiā, non possunt illud valide offerre.

Respondet.

168. *Infantes.*

Dices, si Catechumenus ſtipem dare Sacerdoti, vt Missam celebraret, vel alias cooperaretur Sacrificio, videtur, quod aliquo modo offerret. Respondeo, offerret affectue, atque ideo si esset in gratia, mereretur per illud bonum opus, sicut per alia pia opera, non tamen offerret effectiue, nec haberet fructum satisfactionis ex opere operato; quia illud signum non est institutum pro ipso in ratione Sacrificij; atque ideo, prout ab ipso, non significaret vt Sacrificium : posset tamen vtiliter dare ſtipem Sacerdoti, vt Sacerdos applicaret Missam ad impetrandum pro ipso, vt postea dicemus.

Dicitur.

169. *Inſuper.*

Dices iterum: Oblatio Sacrificij pertinet in omni lege ad cultum Dei ; atque ideo omnes, qui pie volunt Deum, debent, vel possunt, vel per se, vel per alios offerre illud, & exercere hunc actum cultus, & religionis erga Deum. Cum ergo de facto non possit licite offerri aliud Sacrificium, abrogatis iam omnibus, quibus hoc vnicum Sacrificium succesſit; consequens est, vt possint saltem hoc Sacrificium offerre Catechumeni ad hoc, vt possint debitū religionis cultū exercere. Respōdetur, sicut abrogata sūt omnia alia sacrificia: sic etiā abrogatæ sūt omnes aliæ leges, & præcepta, est Religio Christiana quā omnes proficeri, & ingredi deb. t Baptismū, & in qua satisfacere possūt debito offerēdi verū Sacrificiū; licet extra Ecclesiā nō possint illud offere.

Respondeo.

170. *Obiicitur ſecundo.*

Obiicitur secundo; quia hoc Sacrificiū est Sacrificium laudis, & gratiarum actionis, offertur, pro Catechumenis, fidelicet pro Sāctis, qui absque realī baptismo gloriam æternam adepti sunt per martyrium, vt pro S. Emerentiana, & aliis similibus;

ſtem pro patribus antiquis,vt conſtat ex Liturgia S.Chryſoſtomi,in qua dicitur:*Offerimus tibi rationalem hunc cultum pro in fide requieſcentibus maioribus Patribus,Patriarchis,Prophetis,* &c. ergo etiam prout eſt propitiatorium poterit offerri pro fidelibus non baptizatis. Reſpondetur negando conſequentiam.Ratio diſcriminis eſt, quia in primo caſu nullus fructus Sacrificij applicatur immediate illis Sanctis,ſed nos,qui offerimus,gratias agimus noſtro nomine Deo pro beneficiis collatis in illos,ex quo indirecte redundat gloria, & honor ipſis:in ſecundo autem caſu fructus ſatisfactionis deberet immediate ipſi applicari,non nobis.

Reſpondeo.

Obiicitur tertio Innocentius tertius in c. *Apoſtolicã*,de Presbytero non baptizato,vbi dicit, pro illo,qui putans,ſe eſſe baptizatum,abiq;Baptiſmo obiit,debere hoſtias,& preces offerri. Reſpondetur,potuiſſe illa ſacrificia prodeſſe illi animæ ſaltem, vt impetratoria, vt ſtatim videbimus.

171. *Obiicitur tertio. Reſpondeo.*

Petes;cur magis poſſit cõmunicari fructus ſatisfactionis ex hoc Sacrificio defuncto baptizato,quã catechumeno: neuter enim eſt iam ouis,aut ſubditus Eccleſiæ,quæ applicat hoc Sacrificium.Sicut ergo Prælatus,qui non poteſt paſcere niſi oues;adhuc communicat fructum Sacrificij defuncto baptizato,cur non poterit illum communicare catechumeno, licet non fuerit ſubditus Eccleſiæ.Reſpondeo, applicationem huius Sacrificij non eſſe proprie,& in rigore actionem paſcẽ di:alioquin nõ poſſet fieri,niſi à Prælato,vel Paſtore illius,cui applicatur,ſed eſt quaſi paſcere minus proprie.Cæterũ hic actus poteſt magis exerceri circa baptizatum defunctum quam circa nõ baptizatum: quia applicare fructum defuncto,eſt applicare partem ſatisfactionis,quæ prouenit Chriſto prout offerẽti,ſeu offerre nomine Chriſti pro tali defũcto:Chriſtus autem æque poteſt offerre pro defuncto,ac pro viuo.Quare licet Pontifex nõ poſſit defunctis dare Indulgentias,ſicut viuis,ſed ſolum indirectè & per modum ſuffragij.vt videbimus in tract.de Pœnitẽtia;quia Pontifex non eſt Superior defunctorum, ſed viuorum:hoc tamen Sacrificium immediate,& directè applicatur pro defuncto,ſicut pro viuo;quia in eo Chriſtus,qui offert, æque poteſt applicare ſuam ſatisfactionem vtrique; Sacerdos vero miniſter ſolum determinat oblationem Chriſti offerẽtis principalis ad hunc,vel ad illum.Cæterum,licet Chriſtus æque poſſet offerre pro defuncto nõ baptizato,& applicare illi ſuam ſatisfactionẽ;noluit tamen:quia ſicut catechumeni non ſunt membra Chriſti viſibiliter,& exterius,ſed interius:ſic Chriſtus influit,& communicat illis effectus interiores,illos autem effectus,qui exterios,& per viſibilia ſigna cõferũtur,quale eſt hoc Sacrificiũ,confert illis,qui etiam exterius,& viſibiliter ſunt eius mẽbra;quibus etiam viſibilis influxus conuenit.

172. *Quæſtio.* *Satisfit.*

An poſſit hoc Sacrificium offerri pro non baptizatis,ad impetrandum.

Præcipua difficultas eſt,an hoc Sacrificiũ,quoad vim impetrationis,quam habet nomine Chriſti,poſſit pro defuncto,vel etiam viuente non baptizato offerri. In quo affirmandum cenſeo contra P.Vaſq.ſupra citatum;quod multipliciter probari poteſt.Primo,ex vſu Eccleſiæ,quæ conſueuit in Miſſis pro Catechumenis orare,imo& pro Regibus,& Principibus Ethnicis,vt conſtat ex multis locis,quæ affert idem Vaſq. *c.2.& 3.* ad quæ omnia vno verbo reſpõdet,poſſe quidẽ in Miſſa pro non baptizatis orari,non tamen poſſe miſſã pro eis offerri.Eccleſia itaq;aliquando pro eis in miſſa orat, ſicut & pro infidelibus:non tamen pro eis Sacrificium offert.

173. *Præcipua difficultas. Sententia vera multipliciter probari poteſt. Primo ex vſu Eccleſiæ. Vaquez Reſpondet Vaſquez.*

Contra hanc tamen reſponſionem primo argui poteſt;quia Eccleſia fere numquam explicat in actu ſignato,ſe offerre pro impetranda hac, vel illa re,ſed ſolum orat pro illa re,dum ſacrificium celebrat,& hocipſum eſt in actu exercito offerre ad illã impetrandam.Secundo pro catechumenis Eccleſia non ſolum orat,ſed offert explicite, vt conſtat ex libro,qui inſcribitur *Ordo Romanus*,in c.cui titulus eſt;*Incipit ordo,vel denunciatio ſcrutinij ad electos*,&c.vbi in miſſa,dum Catechumeni præparantur ad futurum Baptiſma in oratione infra Canonem ſic habetur: *Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ,ſed & cunctæ familiæ tuæ,quæſumus Domine,vt placatus accipias,quam tibi offerimus pro famulis,& famulabus tuis,quos ad æternam vitam,& beatam gratia donum eligere,atque vocare dignatus es.*

174. *Impugnatur.* Ord. Rom.

Ad hunc locum P.Vaſq. *n.19.& ſequentib.* multas tentat ſolutiones.Primo dicit,non potuiſſe Eccleſiã intendere pro iis offerre,quos paulo ante voce Diaconi ab Eccleſia eiecerat:cur enim vellet præſentes eſſe,pro quibus Sacrificium offerretur? Ad hoc tamen nos facile reſpondemus,non decere,quod adſint Sacrificio ij qui illud cum Sacerdote offerre non poſſunt.Nam populus preſens facit vnum cum Sacerdote,& per illum offert idem Sacrificium;ij autem qui non ſunt baptizati,offerre non poſſunt,licet pro ipſis poſſit offerri:ideo nõ permittuntur adeſſe Sacrificio.

175. *Ad hunc locum primo reſpõdet Vaſquez.*

Sed quid tãdem reſpondet ad verba adeo expreſſa,Dicit,Catechumenos illos fuiſſe infantes, qui per alios offerebantur. Offert ergo Eccleſia tunc directe pro illis,qui infantes adducebant; & hinc indirecte potuiſſe etiam bonum aliquod in ipſos paruulos redũdare.Alioquin quid poterat pro paruulis petere,qui capaces non erant fructus Sacrificij,quoad ſatisfactionem,neque etiam quoad illuminationem,vel inſpirationem internã,quæ virtute illius Sacrificij daretur.

176. *Reiicitur hæc reſponſio.*

Hæc tamen reſponſio aperte reiicitur ex verbis illius orationis:nam ſtatim poſt verba ſuprapoſita recitabantur nomina electorum ad baptiſmum,& ſtatim proſequebatur Sacerdos:*Hos Domine, fonte Baptiſmatis innouãdos Spiritus tui munere ad Sacramentorum tuorũ plenitudinem poſcimus præparari iubeas,dieſque noſtros in tua pace diſponas.* &c.ergo in præcedentibus verbis non de parentibus, ſed de ipſis paruulis ſermo erat;quibus licet nec illuminationes,nec ſatisfactio dari deberet;poterat tamẽ protectio,& ſuſceptio Baptiſmi peti;purgatio etiã & exclusio diaboli quam tot exorciſmis, & orationibus Eccleſia ante Baptiſmum procurat. Quem ſenſum videtur exprimere Oratio,quæ eſt poſt Cõmunionem,his verbis. *Adeſto Domine quæſumus, noſtræ redemptionis effectibus,vt,quos Sacramentis æternitatis inſtituis,iiſdem protegas dignanter aptando*;vbi per Sacrificium quo redemptionis effectus conferrur,petitur protectio baptizandis.

177. *Reiicitur deinde ex aliis verbis.*

Reiicitur deinde eadem reſponſio ex aliis verbis eiuſdem Officij,nam in alia oratione Secreta paulo inferius ſic oratur:*Remedij ſempiterni munera, Domine,lætantes offerimus ſuppliciter exorantes,vt eadem nos & digne venerari,& pro ſalnandis congruenter exhibere perficiat.* Vides,pro baptizandis etiam offerri munera,& Sacrificium,nec aliis verbis clarioribus,aut magis directis offert vnquam Eccleſia pro baptizatis.Vnde idem Vaſq n. 21.aliter dicit poſſe reſponderi,Eccleſiam in illis orationibus ſequutam fuiſſe in praxi ſententiã illam probabilem,quod poſſit offerri hoc Sacrificium pro non baptizatis

baptizatis, quam tamen solutionem ipse nec approbat, nec reprobat. Mihi tamen satis est, Ecclesiam Romanam eum ritum offerendi seruasse, vt credam,
Cõc. Trid. nihil falsitatis in eo contineri. Vnde enim potuit Concilium Tridentinum colligere, Canonem Missę nullum errorem continere, nisi quia à Pontificibus institutus est, prout id probat *sess.* 22. *c.* 4. Adde, hanc videri fuisse mentem etiam Ecclesiæ Græcæ, vt colligi potest ex antiquissimis Liturgiis, in quibus impetratio extenditur ad Christianos, & orbem vniuersum. Sic etiam in Canone nostro offerimus pro omnibus in Christo quiescentibus, & in oblatione calicis, pro nostra, & totius mundi salute: & Innocentius III.
Innoc. III. in dicto cap. *Apostolicam*, de presbytero non baptizato; vult hostias, & preces offerri pro non baptizato. Et Ambrosius in Orat. de obitu
Ambros. Valentiniani Imperatoris Catechumeni, hortatur, vt pro eius anima Sacrificia offerantur. Quæ verba Innocentij & Ambrosij sine violentia intelligi nõ possut de eleemosynis solum, & aliis operibus, quę late, & impropric Sacrificia appellantur, vt explicat Vasquez *n.* 24 Nam Ambrosius loquitur de Sacrificio sacramentali. *Date*, inquit, *manibus sancta mysteria: date sacramenta cœlestia animam piam nostris oblationibus prosequamur.* Item Innocentius III. expresse loquitur de hoc Sacrificio: nam postquam auctoritate Augustini, & Ambrosij probauit, absque Baptismo potuisse illum saluari, sic concludit: *Sopitis igitur quæstionibus Doctorum, Patrum sententias teneas, & in Ecclesia tua inges preces, hostiasque Deo offerei iubeas pro Presbytero memorato.* Non poterat clarius Missæ sacrificium præcipi, quam præcipiendo, vt in Ecclesia hostias offerient pro illo.

178. *Nec locum habet alia responsio.*

Neque etiam locum habet alia responsio, quam indicat esse probabilem Vasquez ibidem, quod scilicet propter dubium, quod erat de Baptismo illius, offerri posset Missa pro illo: nam ex contextu constat, nullum fuisse tale dubium, sed compertũ omnino fuisse, quod obierit omnino absque Baptismo: nec Innocentius eam rationem affert suæ decisionis, sed doctrinã Patrũ docériũ, posse haberi salutẽ absque Baptismo in re suscepto. Hoc ipsũ constat
Tertull. ex Tertullian. *lib. ad Scapulã c.* 2. vbi dicit: *Itaque sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo nostro, & ipsius.* Et Chrysostomus *hom.* 77. *in Ioan.* versus finem: *Ideo*, inquit, *inuicem salutamus, vt multi vnum efficiamur, & communes pro non initiatis preces effundamus.* Quo etiam modo loquitur *in Epist.* 1. *ad Timoth. c.* 2. *hom.* 8. & *hom* 26 & Prosper *lib.* 1. *de vocatione Gentium, c.* 12. alias 4. & alij plures; quæ verba non sine violentia explicat Vasquez de nuda oratione, non de oblatione Sacrificij: nam Tertullianus, vt vidimus, de actione ipsa sacrificandi loquitur. Nec obstat, quod Tertullianus addit: *Sed quomodo præcepit Deus, pura prece.* Hoc enim dicit, non ad excludẽdum verum sacrificium, vt notauit Pamelius ibi, sed ad excludendum Sacrificium cruentum, quale apud Gentiles erat, vt constat ex verbis sequentibus: *Non enim eget Deus condiior vniuersitatis odoris aut sanguinis alicuius: hæc enim dæmoniorum pabula sunt.* Nec nouum est, hoc Sacrificium *preces* appellare, eo quod verbis consecrationis fiat, non iugulatione, aut mactatione reali, vt in superioribus vidimus.

179. *Ratio manifesta hoc ipsũ ostendit.*

Ratio denique manifesta hoc ipsum ostẽdit; quia hoc Sacrificium, vt impetratorium offerri potest pro quacunque re à Deo iuste obtinenda, atque adeo non solum pro baptizatis, sed etiam pro rebus inanimatis, & pro expertibus rationis, vt pro pluuia, pro fructibus, pro pecoribus, vt constat ex vsu Ecclesiæ, & definitione Trid. *sess.* 22. *can.* 3. vbi dicitur, *offerri debere pro viuis & defunctis, pro peccatis pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus.* Mirum ergo

esset, quod posset offerri ad impetrandum sanitatẽ boni, aut equo, non tamen ad impetrandam salutem spiritualem filio, vel amico infideli. Ratio autem à priori, qua simul dissoluuntur argumenta, contraria, hæc est, quia impetratio non respicit immediate personam, cui confertur beneficium, sed illam, quæ postulat: vnde qui petit sanitatẽ equi, nõ dicitur offerre pro equo, sed pro se, vt impetret sibi immediate illud beneficium. Cum ergo non sit minus beneficium offerentis salus spiritualis filij, vel amici, quam sanitas equi, poterit etiam offerre ad illam impetrandam. Quamuis ergo immediate nõ posset offerri pro non baptizatis, quia ipsi capaces nõ sunt fructus huius Sacrificij: poterit offerri pro baptizato, qui postulat tamquã beneficium proprium illud quod non baptizato confertur.

Ratio à priori qua dissoluuntur argumenta.

Hinc iam facile dissoluuntur, quæ pro sua sententia late cõgerit P. Vasquez. Primo ergo affert verba Conc. Brachar. 1. *c.* 35 quibus dicitur: *Placuit, vt catechumenis sine redemptione Baptismi defunctis simili modo, neque oblationis sanctæ commemoratio, neque psallendi impendatur officium* Sed mirum est, quod hoc testimonio quasi irrefragabili vratur, quod quidem non solum prohibet oblationem Sacrificij, sed etiam Psalmodiam, & alias preces publicas Ecclesiæ; cum tamen P. Vasquez etiam intra ipsam Missam dicat, potuisse pro Catechumenis orari, dũ oblatio non fieret pro ipsis. Omnes ergo respondere debemus, illam prohibitionẽ non fieri propter incapacitatem ad participandum fructum illarum orationum, aut sacrificij, sed propter alias rationes, sicut & præcedenti capite prohibetur, ne etiam offeratur oblatio, vel fiat psalmodia pro iis, qui propter sua delicta morte puniuntur, qui tamen capaces sunt proculdubio vtriusque fructus. Cum ergo statim dicat, *simili modo*, pro Catechumenis non esse offerendum, aut psallendum; intelligi debet in eodem sensu scilicet vt alij diligentius, & serius curent Baptismum suscipere, nec se exponant periculo moriendi absque Baptismo. Sicut & ipse Vasquez fatetur *n.* 28. olim vsum fuisse orandi pro infidelibus, & hæreticis publicè in Missa, postea vero id non licere, nisi in die Parasceues propter Ecclesiæ prohibitionem; potuit ergo illa prohibitio fieri ante Conc. Brachar. quod celebratum fuit circa annum 626. & ideo reprehendi ibi, qui contra Ecclesiæ prohibitionem orabant vel offerebant publicè pro Catechumenis.

180. *Facile hinc dissoluuntur quæ pro se congerit Vasquez.* Concilium Brachar.

Secundo affert Chrysost. *in Epist. ad Philip. serm.* 3. *in exhortatione Morali*, vbi postquam dixit, oran- 181
Chrysost. dum esse in Ecclesia pro defunctis, dum sacrificium propositum est, addit: *Verum istud quidem de illis dicimus, qui in fide abscesserũt. Catechumenos vero neque illo solatio dignamur, sed omni huiusmodi destituti: sũt auxilio, vno quodam dempto. Quonam illos? Pauperibus siquidem nomine dare licet, vnde illis nonnihil refrigerij accedit* Respondetur, ex his verbis solum probari, quod tunc in ea Ecclesia non orabatur publice in Missa pro Catechumenis defũctis, licet pro illis publice eleemosynę fieri posſũt; quia licet paulo superius eos videatur Chrysostomus numerare cũ infidelibus, dũ dicit, *Defleto infideles, defleto eos, qui nihil ab infidelibus differunt, qui sine illustratione hinc obeunt sine signaculo: isti reuera digni sunt planctibus, digni lamentationibus; quippe qui extra regias cœlestes cũ iudicio obnoxij sunt, & condemnati.* Hęc tamen per quãdam exaggerationem, & ad incutiendum terrorẽ dicta videntur: nam post pauca rigorem mitigans dicit: *Defleamus istos, iubeamus eos pro viribus, procuremus eis aliquid auxilij, modici quidem; attamen inuenimus eos.* Vbi iam ostendit, aliquam posse esse spem de aliquibus eorum, & ideo posse, & debere iuuari, modo tamen debito, vt postea declaras

Explicatur locus Chrysost.

n verbis supra adductis. Ad summum ergo Chrysostomus voluit, pro Catechumenis orationes publicas in Ecclesia non fieri; quia, vt dicit Sixtus Senensis *lib. 6. Biblioth. sacræ, Annotat.* 331. tunc temporis prohibebatur ad coërcendam eorum negligentiam in recipiendo Baptismo.

182. August. *Ad locũ Augustini quem affert, respondetur.* Tertio affert Augustinum *lib. 1. de Anima, & eius origine, c. 9. tom. 7.* vbi referens errorem cuiusdam dicentis, animas infantium non baptizatorum debere Sacrificij oblatione iuuari, vt æternam vitam assequantur, subdit hæc verba: *Ecce aliud, vnde numquam exiturus est, nisi cum dixisse pœniteat. Quis enim offerat corpus Christi, nisi pro eis, qui membra sunt Christi?* Ad hoc P. Suar. cum aliis respõdet, ibi Augustinũ loqui de defunctis, quibus per mortem prodesse non potest Sacrificium illud, si nõ fuerint baptizati, quia iam sunt extra statum salutis. Sed contra vrget Vasq. *n.* 114. primo, quod August. ad probandam conclusionem particularem de paruulis defunctis assumit propositionem magis vniuersalẽ, quod scilicet nõ possit offerri sacrificiũ Christi, nisi pro mẽbris Christi; alioquin probaret idẽ per idẽ. Secundo, quod idẽ August. *c.* 11. de omnibus non baptizatis in vniuersũ id negat his verbis: *Sed etiamsi hoc isti concedatur, quod salua fide Catholica, & Ecclesiastica regula, nulla ratione concedi debet, vt pro non baptizatis cuiuslibet ætatis hominibus offeratur Sacrificium corporis, & sanguinis Christi, tamquam per huiusmodi pietatem suorum ad regnum cælorum quo perueniant, adiuuentur.* Ecce, pro nullo non baptizato offerri posse aperte docet.

183. *Neque est contra nos Augustinus.* Adhuc tamen August. non est contra nos: ipse enim in vtroque loco agit solum de effectu expiationis, & purgationis à peccato ex opere operato, & immediato, quem, vt diximus, non possunt ab hoc Sacrificio participare, qui baptizati non sunt. Nam ille contra quem August. ibi agit, non negabat in paruulis peccatum originale, vt Pelagiani, vt constat ex fine illius *capitis noni.* sed dicebat, posse sacrificiis ab eo purgari post mortem. Contra quem recte August. docet, non posse ad eum effectum illi prodesse, cum non sint membra Christi per Baptismum. Et in eodem sensu eandem doctrinam extendit *ibi, & c.* 11. ad adultos non baptizatos, scilicet vt à peccato purgentur, & ingrediantur cælorum regnum, prout significant verba illa *tamquam per huiusmodi pietatem suorum, ad regnum cælorum quo perueniant, adiuuentur*, quod verissimum est; nam effectus ille immediatus non prouenit alicui absque Baptismo. De impetratione autẽ, qua illis adhuc in hac vita existentibus aliquid possumus impetrare, nihil dixit. Adde, hunc effectum impetrationis magis dari petenti, quam illi, cui postulamus, vt dixi; atque adeo sacrificium tũc non tam offerri immediate pro illo, quam pro ipso petente, cui immediate, & directe fructus impetrationis concedi debet.

184 *Aegnis deinde ratione.* Ratione denique arguit n. 17. quia hoc sacramentum in ratione sacramenti non prodest, nisi baptizatis; ergo neq; in ratione sacrificij. Addi potest, quia neq; in ratione sacrificij prodest nõ baptizatis ad effectum satisfactionis, ergo neq; quoad effectum impetrationis. *Respondetur facile ex dictis.* Respõdetur facile ex dictis, negãdo vtrãq; cõsequẽtiam; ratio est, quia effectus sacramẽti, vel etiã effectus sacrificij, quoad satisfactionẽ, sunt effectus immediati, qui non possũt dari, nisi subiecto capaci per baptismum, at vero impetratio, vt diximus, immediate confertur offerenti, seu postulanti, qui cum sit baptizatus, est capax, indirecte vero, & per resultãtiã redũdat illud cõmodũ in bonũ alterius nõ baptizati, sicut posset redũdare in bonum animalis bruti; quare non debet attendi ad eius capacitatem, vel incapacitatem.

An possit offerri pro excommunicatis.

185. *Dubium de excõmunicatis.* Secundo dubitari potest de excommunicatis, & præcisis ab Ecclesia, an sint capaces fructus huius sacrificij, & an possit pro eis offerri; quod pertinet magis ad materiam de Excommunicatione, vbi late id tractat vltra alios P. Suar *tom. 5. disp. 9. sect. 1. & aliis sequentibus.* Breuiter dicendum est, Ecclesiam *Ecclesia priuare excõmunicatum cõmunib. suffragiis non priuatis* velle, quantum potest, excommunicatum excommunicatione maiori priuare communibus suffragiis, non priuatis, quibus vnus priuatus suã satisfactionem potest offerre pro excommunicato, cui proderit, si sit in statu gratiæ: potest item pro eo orare priuata oratione. Suffragia ergo communia sũt orationes, quæ offeruntur nomine Ecclesiæ, Indulgentiæ, & sacrificium, quod etiã nomine Ecclesiæ offertur. Oportet ergo distinguere in Sacerdote id, quod ipse suo nomine facit, orat, vel offert, ab eo quod facit, orat, vel offert nomine Christi, vel Eccles. nã nomine proprio potest valide & licite orare pro excõmunicato, etiã in Missa, dũ sola mẽte id faciat, & non per orationes, quæ Ecclesiæ nomine dicuntur: potest etiam nomine suo priuatim offerre illud sacrificiũ pro excõmunicato, sicut potest alias priuatas orationes offerre pro illo, non tamen potest nomine Ecclesiæ vel vt minister Christi; cum hoc tamen discrimine, quod si velit nomine Ecclesiæ offerre, illicite, & inualide, id faciat; quia Ecclesia non habet intentionem offerendi pro excõmunicato, sed potius contrariam: si vero offerat vt minister Christi, & eius nomine; illicite quidem id faciat & contra Ecclesiæ prohibitionem, sed tamen valide; quia quoad illam actionem non dependet ab Ecclesia, sicut nec ad valide consecrandum, aut vngendum infirmum. Potest etiam in *Memento* secreto orare pro excommunicato. dum nomine priuato id faciat, quidquid aliqui dubitauerint.

186. *Alia difficultas.* Difficultas est, an possit licite Sacerdos orare nomine Ecclesiæ, vel offerre vt minister Christi pro excommunicato non vitando, seu qui nec sit notorius percussor clerici, nec nominatim denunciatus. *Negãt multi.* Negant multi, Suar. *de tom. 5 disp. 9. sect. 1. n. 17* Valq. *tract. de excommunicat dub. 1. n. 3.* & supponere videtur Thom. Sanch. *lib. 7. de Matrim. disp. 9. n. 13.* & alij multi; quia Concilium Constantiense solum concessit communicationem cum aliis excõmunicatis; orare autẽ, vel offerre pro aliquo, nõ est communicare cum illo; nam absque vlla communicatione possũ ego apud Prælatũ intercedere pro excommunicato denunciato. Deinde, quia Concilium non intendit fauere in aliquo ipsis excõmunicatis, ergo non intendit communicare illis suffragia Ecclesiæ; imo addunt aliqui nec potuisse id fieri, nisi ablata excõmunicatione, cuius substantia est, excludere à participatione horum suffragiorũ.

187. *Contraria sententia satis probabilis est.* Cæterum contraria sententia semper visa mihi est satis probabilis, quam docent Nauar. *in Man. c. 27. n. 36.* Henriq. *lib. 13 cap. 11. §. 8.* Sà verbo *Excommunicatio n. 36.* Vgolinus *de Censuris tabula 2. c. 9. §. 2. ad finem.* Graffius *to 1. lib. 4. c. 2. num. 10.* qui citant Ioannem Bapt. Antonuciam *Cateches. Neapolit. lib. 5. c. 14. vel 15. n. 7.* Coninck. *disput. 14. de Excommunicat. dub. 6. n. 40.* Fauer Auila *in Compendio Nauarri* verbo *Hereticus*, & de Censuris *2. p. c. 6. disput. 9. dub. 3. & 6.* & Couarruu. in c. *Alma mater* p. 1. §. 4.

Probant aliqui quia viri pij sæpe offerunt sacrificiũ pro prouinciis hæresi infectis. Hoc tamẽ parum probat,

probat, quia illi tunc directè non orant, vel offerunt pro hæreticis sed pro conseruatione, & propagatione fidei in illis prouinciis: non est autem dubium, quod possimus indirecte offerre etiam pro paganis, & excommunicatis vitandis, quatenus eorum bonum resultat in Ecclesiæ dilatationem.

Sed hoc parùm probat.

Adhuc tamen probari potest, quia per concessionem illam Concilij Constantiensis possimus excommunicatum occultum sepelire in loco sacro, vt concedit Suarez *disp.* 22. *de Censuris sect.* 4. *n.* 5. & alij communiter: non potest autem Ecclesiastico modo sepeliri, quin preces, & orationes pro eo offerantur: ergo concessa communicatione in sepultura, concessa intelligitur facultas offerendi pro ipso Ecclesiastica suffragia.

186. Secúdo, quia non est dubium, quod possit eiusmodi excommunicatus non vitandus admitti cum aliis quando Missa offertur: tunc autem Sacerdos orat pro omnibus circumstantibus, tum in *Memento*, in illis verbis, *& omnium circumstantium, pro quibus tibi offerimus hoc sacrificium*, &c. tũ in aliis Missæ orationibus. Tertio non est etiam dubium, quod possimus cum eiusmodi excommunicato non vitando recitare, vel cantare etiam in choro Officium Diuinum: tunc autem nomine Ecclesiæ oramus pro illo, dum dicimus: *Misereatur tui omnipotens Deus*, &c. Similiter quando Sacerdos ei communionem daret, oraret dicens: *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam*, &c. Item si ad cantandum Euangelium admitteretur, orat etiam Sacerdos pro eo, dum dicit: *Dominus sit in corde tuo, & in labiis tuis*, &c. Cum ergo illa omnia permissa nobis sint in Concilio Constantiensi, consequens est, vt & permissa sit oratio pro illo, sine qua illa omnia non fiunt. Denique eo ipso, quod permissum sit orare cum illo, videtur permitti orare pro illo; nam per orationem communem oramus communiter pro illis, qui simul orant. Sic enim qui simul recitant Litanias, vt non dicunt singuli, *Ora pro me*, sed *Ora pro nobis*, *Libera nos Domine*; *Te rogamus audi nos*: in quibus verbis sicut coniungimus orationem, sic etiam petimus, quod omnes audiamur, & impetremus; ergo singuli orant pro sociis simul orantibus; ergo non potuit permitti communicatio in oratione, quin concederetur orare etiam pro illis.

Adhuc tamẽ probatur ex concessione Concil. Constant.

190 Ratio denique à priori, qua simul soluitur fundamentum contrarium, desumitur ex generalitate verborum, quibus Concilium Constantiense permisit communicare cum eiusmodi excommunicatis *in quibuscumque Diuinis, vel extra*, & eos *non vitare*. Nam licet, stricte loquẽdo, orare pro aliquo, vel offerre pro illo, non sit loqui cum illo, est tamen communicare cum illo saltem in significatione latiori sed vere Ecclesiastica. Sic enim loquitur Innocentius tertius in cap. *A nobis* 38 de sententia Excommunicationis; vbi propositæ sibi quæstioni, an excommunicatus, cum pœnitentiæ indiciis, sed, absque absolutione mortuus habendus sit pro absoluto, & pro eo offerenda sint suffragia respondet Pontifex, debere illum post mortem rite absolui à Censura, & tunc offerenda pro ipso suffragia. *Nec obstat*, inquit, *quod legitur*: *Non communicetur mortuo, cui non est communicatum & viuo; cum etsi communicatum nẽ fuerit, communicandum tamen illi fuisset*, &c. In quibus verbis aperte supponit, illam oblationem pro mortuo, & orationem publicam esse quoddam genus communicationis: alioquin quorsum contra licentiam offerendi suffragia obtinet, non licere communicare mortuis, quibus viuis communicare non licebat? Cui obiectioni non respondit, negando, illam esse communicationem, sed dicendo, quod licita erat, quia communicandum illis fuisset, si viuerent. Adde sepulturam in rigore loquendo, & stricte, non videri esse communicationem cum excommunicato; nam contrectare cadauer non est communicare cum illo, nec est prohibitum; & tamen quia illa actio sepeliendi in loco sacro videtur significare vnionem aliquam cum illo, cuius cadauer admittimus ad commune sepulchrum; Innocentius tertius in cap. *Sacris*. 12. de sepulturis, dicit, debere negari Ecclesiasticam sepulturam excommunicato non absoluto, *vt quibus non communicauimus viuis, non communicemus defunctis*; ergo nomine *communicationis*, quam Concilium Constantiense permittit cum tolerastis, possumus intelligere oblationem etiam suffragiorum, quæ non minus significat vnionem nostram cum illis, quam sepultura, licet neutra sit stricta communicatio. Per quod patet ad fundamentum contrariæ sententiæ. Quod vero Concilium non intenderit fauere ipsis excommunicatis, parum refert, quia possunt tamen indirecte iuuari ex fauore nobis præstito, vt possimus absque scrupulo cum eis communicare, nec teneamur in sacris, vel profanis eos vitare; quod nobis directe Concilium indulsit.

Innoc.

191 *Ratio à priori qua solumnon contrariũ fundamentum.*

An offeratur pro solis viatoribus, & in illis.

Tertio dubitari potest, an hoc sacrificium offerri possit pro solis viatoribus. In quo certum est, offerri posse pro iis, qui sunt in Purgatorio, quibus prodest vt satisfactorium, & impetratorium: certũ etiam est, non prodesse iis, qui sunt in statu damnationis æternæ; quod late probat Vasquez *disp.* 227. *cap.* 5. Pro beatis autem non dicitur offerri, nisi improprie, vt explicui latius *disp.* 29. *de Incarnat. sect.* 2. vbi dixi, posse quidẽ offerri in gratiarũ actionem pro beneficiis in sanctos collatis; posse etiam offerri ad impetrandam gloriam, & venerationem alicuius sancti in terra: hoc tamen non sufficere, vt dicamus, offerri Missam pro tali sancto; quia hoc videtur significare imperfectionem, & indigentiã in illo, pro quo offertur, & indiget mediatore, vt impetret à Deo liberari ab aliquo periculo, aut malo, quod timet. Quando ergo apud aliquos antiquos reperitur ille modus loquendi, quod offerimus pro sanctis; explicandus est in sensu minus proprio, quod vel offerimus loco illorũ; hoc est ad reddendas gratias pro beneficiis à Deo in eos collatis, quas gratias ipsi libẽter agerẽt, vel quod offerimus, vt redundet in eorũ honorem; quem sensũ significant illa verba Missæ, *vt illis proficiat ad honorẽ, nobis autem ad salutem*, vel denique; quod illos inuocamus in oblatione sacrificij, vt ipsi pro nobis intercedant; quem etiam sensum significat Ecclesia in verbis sequentibus: *Et illi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam agimus in terris*: & eumdem sensum expressit Concilium Trident. *sess.* 22. *c.* 3.

192 *Certum est offerri posse pro beatis in Purgatorio.* Vasquez.

Vnde obiter aduerte, in rigore loquendo, eum, qui offert in gratiarum actionem pro beneficiis in se, vel in alium à Deo collatis, non dici ex eo capite proprie offerre pro illo, in quem beneficia collata sũt, quia offerre pro aliquo, est offerre in fauorẽ, & cõmodũ illius: gratiarũ autẽ actio non tendit ex se in commodum agentis gratias, sed benefacto-

193 *Qui offert in gratiarum actionem, non offert in rigore pro illo cui beneficia sunt collata.*

ris,cui gratitudo exhibetur.Quam doctrinam bene tradidit P,Suarez *in præsenti disp.78. sect.1. in princip.*dicens,sacrificiu m hoc prove est honoris & laudis,non offerri proprie pro aliis, quia solum ordinatur ad exhibendum cultum,& gratitudinem Deo,qui respectus sunt ad solum Deum;quod idē de sacrificio laudis,seu gratiarum actionis diximus in prędicto loco *de Incarnatione.*Hoc tamen impugnat P.Vasq *d disp.127.n.2.*quia sicut actus bonus Vasq. gratiarum actionis adhuc est meritorius, & impetratorius:sic potest offerri Deo ad satisfaciendum, vel impetrandum pro alio.Sic enim Christus obtulit pro nobis actus etiam illos,quibus Deo gratias agebat pro beneficiis ab eo acceptis:ergo potest idem sacrificium, quod Deo ad cultū,vel gratiarum actionem offertur,applicari etiam pro aliis ad impetrandum,vel satisfaciendum.Cæterū propter hoc non debuit reiici doctrina illa P. Suarez qui nunquam negauit,posse idem sacrificiū,quod offertur ad honorem,& gratiarum actionem,offerri etiam ad impetrandum,vel satisfaciendum pro aliquo;nec de hoc est dubium:sed loquutus est in sensu formali,quod scilicet sub ea ratione,& secūdum illam considerationem,& habitudinem, solū refertur adDeum,quem colimus,vel laudamus pro beneficiis, atque ideo secundum eam considerationem non dicitur offerri pro aliquo , licet secundum aliam possit bene offerri pro alio;tūc autem iam consideratur,vt impetratorium vel satisfactorium.

194. *Certum est quoad impetrationē etiā peccatoribus prodesse.*

Quarto dubitatur,an possit prodesse exsistentibus in peccato,an solis iustis Certū est,quoad impetrationem posse etiā peccatoribus prodesse,imò ad hoc offertur,vt Deus eorum misereatur , eosq; conuertat.Quoad satisfactionem vero pro debito pœnæ,quam affert ex opere operato, non prodest nisi iis,qui sunt in statu gratiæ.In quo omnes etiā conueniunt: nam licet aliqui , cum quibus sentit Nauar.dixerint,posse in statu peccati aliquem satisfacere in statu peccati mortalis pro pœna debita ex venialibus iam prius remissis quoad culpā & ideo P.Suarez *disp.79.sect.* 10. tribuat Nauarro quod idem senserit de effectu remissionis pœnæ virtute huius Sacrificij *c.19.de Orat.n.73.*Cæterū in eo loco Nauarrus loquitur de impetratione sola non de effectu satisfactionis immediatæ,quam affert ex opere operato,de hac enim præmiserat,nō prodesse eis,qui non sunt incorporati Ecclesiæ per fidē,& charitatem,nec posse applicari ei,quem non credimus esse in gratia.Subdit tamen,eum,qui est in mortali,participare fructum orationum, & earum valorem posse ei applicari , quoad effectum satisfactorium,vt posit ei tempore,quo liber erit à peccato;imo & quando ei obnoxius est,secundum opinionem,quam contra S.Thomam ipse Nauarrus cum aliis tenuit *in c.1.in principio n.45.& seq. de Pœnitentia,dist. 6* Hæc Nauarrus ibi , in quibus solum loquitur de fructu orationis,& eius valore ad satisfactionem pro pœna;qui provt oritur ab oratione,semper debet esse per modum impetrationis;vt notauit bene P,Vasquez *disp.131.c.7 n.43.*

Suarez. Nauar.

Nauarrus eo in loco loquitur de sola impetratione.

Cur requiratur status gratiæ ad illū effectum satisfactionis.

Ratio autem,quare requiratur status gratiæ ad illum effectum satisfactionis, pendet ex doctrina generali : quod scilicet,durante statu peccati,nulla pœna remittatur,siue ex opere operantis,siue ex opere operato.quæ doctrina spectat ad tractatum de Pœnitentia:quare sequenti tomo vniuersaliter probanda erit.

195. Hinc tamen oritur quintum dubium,an hic effectus satisfactionis,qui debebat prouenire ex Sacrificio,& impeditur,cōferatur postea,quando auferetur peccati obex Nauarrus enim *c.ille* 19.n.79. affirmauit.Contrarium tamen commune est apud Theologos,Suarez dicta sect.10. §. *Tertio inquiri potest.*Vasquez *dicto c.7 n.51.* & alios; quod videtur omnino verum;tum quia hoc sacramentum vt sacramentum non confert suum effectum postea ablato obice,vt diximus *disp.9 de Sacram.in genere,sect.6.*quia cum ex institutione sua sit iterabile etiam intra eamdem diem (secluſa Ecclesiæ prohibitione)non erat,cur causaret postea suum effectum;quę ratio militat eodem modo in Sacrificio, cum etiam hoc sacrificium ex sua institutione reiterari possit intra eamdem diem (secluſa Ecclesiæ prohibitione)quare non est fundamentum illius effectus postea causandi;tum etiam , quia sequeretur , Sacerdotem per totam vitam in statu peccati sacrilege celebrantem , & offerentem pro se , si postea in articulo mortis cum attritione remissa confiteatur , acquirere totum fructum satisfactionis ex omnibus Missis sacrilege oblatis atque adeo liberum ab omni reatu pœnæ temporalis manere ; quod ex se non apparet credibile.

An hic effectus impeditus reuiuiscat sublato obice. Nauar. Suarez. Vasquez.

De dispositione illius , pro quo offertur.

196. *Non requiritur vlla actualis deuotio præter statum gratiæ ad acquirendum fructum Sacrificij.* Suarez. Vasquez.

Circa hoc ipsum dubitatur sexto,an præter statum gratiæ requiratur aliqua deuotio actualis in eo pro quo offertur Sacrificium,vt possit acquirere eius fructum.Respondetur negatiue cum Suarez dicta sect.10 §.*Tria vero.*Vasq.*dicto c.7.numero* 45 & aliis communiter:quia ille pro quo offertur non concurrit actiue , sed habet se passiue , sicut ille , pro quo aliquis ieiunat , vel offert alia pia opera : non ergo requiritur eius cooperatio , sed ignorans,& nihil agens poterit illum fructum acquirere.Cæterum Suarez,licet non exigat consensum , vel acceptationem formalem ex parte eius, pro quo offertur ; videtur tamen exigere nescio quem consensum virtualem , & interpretatiuum, *qui nullus*,inquit,*deest:vnusquisque enim cupit à pœnis liberari,& libenter hoc beneficium remissionis acceptat.*Ego tamen non video,ad quid hic consensus virtualis exigatur,sed potius cōsequenter dicendū cēseo,si aliæ conditiones non desint, acquirendum esse hunc effectum,etiam si ille , pro quo offertur,positiue dissentiret,& diceret,se velle retinere totum debitum pœnæ,vt habeat occasionē agendi pœnitentiam.

197. *Probatur ex ple Baptismi.*

Probatur,quia nō potest aliquis,quādo baptizatur, impedire, ne Baptismus afferat remissionē pœnæ,etiamsi positiue nolit illud beneficium;si tamē vult rite baptizari:quod idem de martyre dicendū est,non posse per dissensum impedire remissionem totius pœnæ,quam affert martyrium:ergo nec poterit quis impedire remissionem pœnę:quam affert Sacrificium pro eo oblatum:tam enim prouenit ex mera satisfactione Christi applicata,& ex opere operato in hoc casu,quam in illis.Ratio autem est, quia ego non possum impedire,ne alius pro me offerat Sacrificium,cum oblatio non sit actio mea, sed solius offerentis: Sacrificium autem pro me oblatum affert secum illum effectum , sicut baptismus , vel martyrium , ergo non possum impedire effectum,ad quem ego nullo modo concurro.

Confirmatur,quia non potest aliquis impedire

quod

quod Sacrificium pro ipso oblatum habeat effectũ impetrationis in ordine, v.g ad sanitatem, vel quid simile, nisi forte per accidens, reddendo se magis indignum, pro quo exaudiat Deus, & accepret Sacrificium, ergo nec poterit impedire per merum dissensum fructum satisfactionis, qui magis necessario oritur à Sacrificio, quam impetratio: ratio enim est vel maior, vel eadem quia sicut non possum impedire, quod Deus moueatur sacrificio ad concedendum, quod petitur pro me, sic non possum impedire, quod sacrificio oblato, Deus placetur pro me.

199. Sed dubitatur vlterius septimo, an melior dispositio illius, pro quo offertur, faciat, quod fructus Sacrificij sit maior? Et quidem an melior dispositio offerentis augeat valorem Missæ, dicemus *sect. sequenti*: nunc solum agimus de illo, pro quo offertur; de quo P. Suarez dicta sect. 10. *Nihilominus*, dicit, ex inæquali eius dispositione non augeri, vel minui fructum sacrificij; quam sententiam sequitur etiã Coninch. *dub 9. n. 171. & 172.* saltem quoad effectũ remissionis pœnæ temporalis; quia hæc remissio datur per modum donationis, sicut quando vnus homo applicat alteri satisfactionem proprij ieunij, quæ quidem non erit maior in eo, cui applicatur, pro meliori eius dispositione, sed solũ attenditur ad eum, qui applicat, ex cuius intentione determinatur quantitas applicanda.

Suarez. Coninch.

P. Vasq. *disp. 231 c. 7. n. 49.* dicit, requiri quidem intentionem Sacerdotis applicantis, ipsum tamen fructum determinari ex deuotione illius, cui applicatur, non ex quacũque deuotione, sed illa, quam erga hoc Sacrificium habet, vel habuit; nã ratione huius deuotionis non consideratur, vt mere recipiens, sed vt aliquo modo concurrens, & offerens, quatenus est membrum Ecclesiæ, quæ per Sacerdotum dicitur offerre.

200. *Crescit tamẽ effectus ex meliori dispositione.* S. Thom. Mihi probabilius est, quod absolute crescat effectus etiam remissionis pœnæ in eo, pro quo offertur, ex meliori ipsius dispositione siue habituali, siue etiam actuali. Quæ videtur esse sententia S. Thomæ *q. 79. art. 5.* vbi de hac oblatione dicit, *quod sit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus secundum quantitatem deuotionis*, & *art. 7. ad 2.* dicit *illis tamen prodest plus, vel minus, secũdum modum deuotionis eorum.* Nec oppositum indicauit *in 4 dist. 45 quæst. 1. art. 4. quæstiunc. 1.* vbi loquitur solum de suffragiis, & satisfactione ex opere operantis, quam vnus pro alio offert.

201. Ratio præcipua desumitur ab exemplo sacramentorum, quæ quidem effectum suum conferunt maiorem, vel minorem, secundum mensuram dispositionis, & deuotionis illius, cui confertur: non apparet autem verisimilis ratio diuersitatis inter effectum sacramenti, & Sacrificij, cum vterque sit ex opere operato, vterque fiat per applicationem meritorum, & satisfactionis Christi, quæ inæqualiter poterunt applicari, &c.

202. *Obiicitur aliqui.* Dicunt aliqui, differentiam esse inter gratiam, quę est effectus sacramẽti, & remissionẽ pœnæ, quę est effectus Sacrificij; quia per gratiam homo perficitur intrinsece, & fit melior, remissio autem pœnæ est condonatio extrinseca, & ideo non requirit dispositionem positiuam in subiecto. Sed contra hoc *Respondetur prima.* est, primo, quod effectus remissionis pœnæ secundum se, licet non perficiat intrinsece subiectum, pendet tamen plerumque in sua quantitate à dispositione subiectiua: nam qui maiorem gratiam, & sanctitatem habet, sicut per actum ieunij, cæteris paribus, plus gratiæ meretur, quam alius, qui est minus gratus: sic per idem ieiunium magis satisfacit: ad vtrumque enim effectum attenditur dignitas personæ merentis, & satisfacientis; & ideo opera Christi habebant infinitum valorem in ratione meriti, & in ratione satisfactionis.

203. *Respondetur secundo.* Secundo, sacramentum Pœnitentiæ non solum confert maiorem effectũ gratiæ sanctificantis homini melius dispositio, sed etiam maiorẽ effectũ remissionis pœnæ temporalis per satisfactionem sacramentalem, vel etiam per absolutionem; quando simul cum culpa remittitur, & commutatur pœna æterna in temporalem; commutatur enim in minorem, si subiectum sit melius dispositum: ergo effectus etiam ille potest pendere à mensura dispositionis cur ergo non pendebit, quando per Sacrificium confertur?

Hinc sumitur ratio à priori. Hinc sumi potest ratio à priori; quia sicut sacramenta taliter applicant merita Christi ad effectum gratiæ, vt quasi substituantur pro merito proprio ipsius hominis, vt sicut homo per propriam contritionem iustificaretur, & acciperet plus, vel minus gratiæ secundum mensuram contritionis; sic per sacramentum, quasi per meritum proprium, accipiat gratiam iuxta mensuram propriæ deuotionis: ita similiter ad satisfactionem applicant satisfactionem Christi, quæ substituatur loco satisfactionis propriæ, quare sicut hæc causaret plus, vel minus remissionis pœnæ iuxta mensuram deuotionis, & dispositionis: sic sacramentum causet eumdem effectum inæqualiter. Cum ergo Sacrificium applicet etiam satisfactionem Christi, & faciat illam nobis quasi propriam satisfactionem, debet sequi eandem mensuram & inæqualitatem in causando, quam haberet propria satisfactio.

204. *Obiicit primo Suarez.* Obiicit primo Suarez, quia hic effectus totus pendet ex intentione applicantis Sacerdotis; ergo tantus est, quantum vult Sacerdos, & non pendet ex dispositione alterius, cui applicatur: ille enim solum se habet, vt is, cui donatur remissio pœnæ: donatio autem mensuratur solum ex volũtate donantis. *Respondet.* Respondeo, etiam in sacramento, Pœnitentiæ Sacerdos condonat pœnam per satisfactionem, quam imponit; & tamen cõdonatio illa mensuratur non solum ex intentione Sacerdotis condonantis, sed etiam ex dispositione suscipientis. Sic ergo fieri poterit in Sacrificio, in vtroque enim casu Sacerdos solum applicat causam, scilicet sacramentum vel Sacrificium, quod ex se postea operatur effectum iuxta suam institutionem. Vnde non se habet Sacerdos, sicut Papa cõcedens Indulgentiam: hic enim non solum applicat causam, sed determinat effectum, dum concedit remissionem tantæ, vel tantæ pœnæ: at vero Sacerdos non ita determinat effectum sed solum applicat causam ad totum effectum, quem ex sua institutione potest operari.

205. *Discrimen inter Sacrificii & satisfactionem propriam.* Vnde colligi etiam potest ratio differentiæ inter Sacrificium, & satisfactionem propriam, quam aliquis alteri applicat: hæc enim non habet maiorem effectum pro meliori dispositione eius, cui applicatur; quia totum suum valorem accipit à dignitate, & honestate operantis, & operis; quæ cum sit finita, non potest dare maiorem, & maiorem effectum sine termino: aliunde vero ille, cui datur satisfactio, non potest influere valorem, cum nullum habeat influxum in illud opus. At vero in sacrificio valor licet prout consideratur prouenire à Sacerdote offerente, sit finitus, & ideo hic, etiamsi applicetur, alteri nõ possit crescere ex meliori eius dispositione, si tamen consideretur, prout respõdet

Christo

Christo offerēti,& applicāti sua merita, & satisfactiones,non habet hanc limitationē,sed potuit applicari à Christo ad maiorem,& maiorem effectū. Quāuis ergo noluerit communicare efficaciā infinitā,congruū tamē fuit,vt sicut in Sacramētis applicuit merita infinita ad effectū finitū, determinādum tamen iuxta dispositionem suscipientis,sic in Sacrificio applicaret satisfactionem ad effectū quidē finitum,determinandum tamen iuxta dispositionē illius,cui confertur.

206. *Obiicitur secundo.* Secundo obiicitur,quia Sacerdos ita potest pro sua libertate applicare effectum oblationis, vt possit illum diuidere inter duos per æquales partes,& tūc singuli habebunt æqualem effectum,licet vnus sit sanctior alio,& magis deuotus:ergo non pender ex dispositione suscipientis,sed ex mera applicatione & distributione Sacerdotis.*Respondetur.* Respōdetur,Sacerdotē dupliciter posse facere eam diuisionem:primo diuidendo valorem,& virtutem, ac efficaciam quasi in actu primo,& tunc dimidia pars efficaciæ habebit maiorem effectum in vno;quam in alio;quia æqualis efficacia potest magis operati in subiecto magis dispositor& hoc modo communiter fit illa diuisio.Secundo posset Sacerdos intendere, quod de facto æqualis pœnæ pars remittatur vtriq; in actu secundo,& ad hoc non deberet applicare valorem Sacrificij per partes æquales, sed per æquales, vel inæquales,provt Deus videt congruere ad operandum effectum æqualem in vtroq; Numquam ergo Sacerdos determinat immediate effectum,sed partē causæ,vel efficaciæ in actu primo ad causandum talem,vel talem effectum.

207. *Inæqualitas effectus non solum desumitur ex deuotione quam quisq; habet erga hoc sacrificium.* Hinc infero, hanc inæqualitatem effectus non debere desumi solum ex deuotione, quam quisq; habet erga hoc sacrificium,vt volebat P,Vasq Nam si aliquid probat exemplum,quo ipse vtitur ex effectu sacramentorum;probat,desumendam esse ex quolibet excessu deuotionis,aut sanctitatis, provt in sacramentis desumitur. Et quidem verba etiam illa Canonis, quæ ipse affert: *& omnium circumstantium,quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio*, quæ indicare videntur illam inæqualitatem effectus,non loquuntur solum de deuotione, erga hoc sacrificium, sed omni prorsus deuotione, & fide.

208. *Ratio P.Vasq. nil probat.* Nec ratio, qua P. Vasquez mouetur, id probat ex eo, quod per illam deuotionem erga hoc sacrificium videntur aliquo modo concurrere, & offerre. Alius enim est fructus, qui illi correspondet vt offerentibus cum Sacerdote; alius, qui datur eis ex oblatione pro eis applicata. Primus daretur independenter ab hac applicatione speciali. Secundus vero è contra daretur, etiamsi nullo modo vellent offerre per Sacerdotem; & de hoc quæritur, an sit inæqualis iuxta mensuram dispositionis: nam ille alius exiguus est, & communis omnibus fidelibus baptizatis. Non ergo attenditur ad inæqualitatem secundi fructus, quod ipsi offerant, sed quod pro ipsis offeratur, sub qua consideratione deuotio illa specialis erga hoc sacrificium,licet faciat illos magis offerentes,vt ita dica non tamen sola illa reddet habiles,vt pro illis offeratur.

107. *Suar. Vasq. Requiritur Indigentia a Fidelibus in eo pro quo offertur* Dubitatur octauo, an requiratur in eo, pro quo offertur, indigentia actualis. Respondetur affirmatiue cum communi, Suarez *dicta sect.* 10. Vasquez *disput.*231.*in fine*, & aliis. Nam sicut Indulgentiæ non acquiruntur pro peccatis futuris, nec satisfactio sacramentalis tollit reatum pœnæ pro peccatis postea committendis; sic nec hoc sacrificium debuit soluere pro pœna nondum debita: hoc enim esset dare quandam impunitatem peccandi; & solutio ex natura sua supponit debitum. Vnde reprobatur consuetudo illorum, qui applicant Missas tunc pro illis, qui postea illas petent, & eleemosynam, seu stipem offerent. Quod merito prohibendum dixit Henriquez cum aliis *lib. 9.de sacrificio c.*21.§.2.& prohiberi de facto præcepit Congregatio Concilij Tridentini in responsione missa ad Cardinalem de Gueuara Archiepiscopum Hispalensem 15. Nouembr.anno 1605. sub Paulo quinto in hæc verba. *Omnes vno ore in eam sententiam iuerunt, vt huiusmodi vsus his Missas applicandi,qui postea eas petituri,vel in id stipem collaturi sunt tanquam periculosus,scandalosus,atque aduersus vetustissimum Ecclesiæ morē in vsitas regiones noua aliquot Theologorum opinione non ita pridem inuectus prosus tollatur, atque eliminetur.* Quod responsum se vidisse apud illum Cardinalem testatur Granado de Eucharistia *Controuers.6.tract* 14 *disp.* 7.*n.* 15. Aduerto tamen, licet hæc indigentia prærequiratur ad fructū remissionis pœnæ participādum propter rationes assignatas,eas tamen non procedere circa fructum impetrationis: nam licet non possum ego hodie satisfacere pro peccato nōdum commisso, possum tamen hodie orare pro auxilio in necessitate futura; sicut orabat Dauid Psam.70.*Ne proicias me in tempore senectutis:cum defecerit virtus mea,ne derelinquas me.* Similiter ergo poterimus hodiernū sacrificium offerre ad impetrandum auxilium Diuinum pro necessitatibus futuris. Henriquez. *Non tamen hæ rationes procedunt circa fructum impetrationis.*

Qualis applicatio requiratur in Sacerdote.

210 *Dubitatur nonò.* Dubitatur nono de applicatione Sacerdotis requisita, vt prosit sacrificium iis,pro quibus offertur.Et in primis dubitari solet, an Deus attendat ad eius intentionem habitam, an ad debitam;hoc est, an ad illam quam vel iuxta Prælati præceptum, vel iuxta aliam obligationem debebat habere, an vero ad illam,quam de facto habet. Non desunt enim, qui dicunt, non posse Sacerdotem valide offerre contra intentionem Prælati præcipientis, vt offerat pro alio.Scotus & Gabriel, quos, affert Vasquez *disp.* 231.*cap.*6.*n.*31.qui hoc ipsum dicunt,quando Sacerdos ex iustitia tenebatur offerre pro alio.Alij id affirmant, saltem quando Religiosus offert contra præceptum Prælati. Ita Ledesma,quem affert Vasquez *vbi supra num.*32.Eādem sententiam tenent Corduba *lib.*1.*q.*3.*cpin.*6. Fraxinellus, & Gauantus, quos affert Diana 1.*tom. tract. de celebrat. Missarum, resolut* 72.qui eam etiā sententiam probabilem existimat. *Quidam existimant non valide offerri à religioso ita intentionem prælati* Vasquez. Ledesma. Corduba. Diana.

211. *Hæc sententia non merito reiicitur.* Merito tamen illam reiiciunt Theologi recentiores fere omnes; Suarez *disp.*79.*sect.*9. Vasquez vbi supra, & alij fere omnes. Ratio potissima est, quia in sacramentorum administratione voluntas subditi non pendet à voluntate superioris quoad valorem actionis (excepto sacramēto Pœnitentiæ, in quo requiritur essentialiter iurisdictio, cuius collatio dependet à voluntate superioris) Baptismus enim erit validus, etiamsi fiat contra Prælati præceptū, & sic de aliis sacramentis;ergo & oblatio sacrificij erit rata & valida, licet fiat illicite cōtra Prælati intētionē & volūtatē.Alioquin si volūtas Prælati,vel debitū iustitiæ prævalet,consequens est,vt qui contra illud debitu Missas aliis applicuit, ad nihil postea teneatur; quia quidquid ipse cōtra tentauerit *Ratio potissima est.*

tentauerit, sacrificium pro illis fuit acceptatum, quibus debebatur.

212. *Modernus aliquis dixit receptionem sacramenti contra intentionem Prælati fore invalidam.*

Non defuit Modernus aliquis, qui argumento contrariæ sententiæ conuictus dixerit receptionē ipsam sacramenti contra Prælati intentionem fore inualidam, atque ideo si Religiosus contra voluntatem Prælati, nolentis eum ordinari, tentaret Ordinem sacrum suscipere, quantumcunque Episcopus vellet conferre, & subditus vellet recipere, non recepturum tamē Characterem, nec Ordinem; quia voluntas subditi subordinatur omnino voluntati Prælati, qui potest irritare subditi consensum; sine consensu autem valido eius, qui ordinatur, sacramenti collatio inualida est.

213. *Hæc doctrina ex multis absurdis reiicitur.*

Cæterum falsitas huius doctrinæ ostendit falsitatem illius sententiæ, ex qua hæc corollaria deducuntur. Si enim semel velis, æque subordinari voluntates subditorum in hac materia voluntati superioris, ac in aliis; inde etiam alius inferre poterit, ordinationem, aut sacramentum collatum à ministro excommunicato, præciso, hæretico, &c. non esse validum, quia Ecclesia præscindit eos, & reddit inhabiles, quantum potest, ad omnes actiones sacras exercendas. Sicut ergo potest Ecclesia reddere voluntatem subditi inhabilem ad contractum, ad professionem, & alia eiusmodi, ita vt actio sequuta non sit valida; potuit reddere inhabiles illas personas ad volēdum conferre, vel etiam suscipere sacramenta; atque adeo eorum collatio, vel susceptio etiam non erit valida, quod nemo concederet. In Matrimonio quidem id fieri potuit; quia qua parte contractus ciuilis erat, subiacet legibus humanis, & potuit Ecclesia reddere aliquos inhabiles ad volendum talem contractum in talibus circumstantiis: in Sacramento autem, qua Sacramentum est, nemo id concedere potest.

214. *Male à quibusdam desumitur ratio differentiæ.*

Ratio autem à priori huius differentiæ non videtur desumenda ex eo solum, quod in Sacramentis homo non videatur tam agere, & contrahere cum aliis hominibus, quam cum Deo; quare licet in ordine ad alios homines possit dirigi, & irritari eius volūtas per Superiorem, non tamen in ordine ad Deum: hæc inquam, differentia non videtur sufficere; quia per votum etiam homo non agit cum hominibus, sed cum Deo; & tamen valor voti dependet à voluntate Prælati, qui potest directe irritare voluntatem Religiosi subditi, ita vt non valeat votum, siue hoc sit per ius naturæ, siue per ius Ecclesiæ, quæ hanc facultatem dedit iis Prælatis; de quo late Thom. Sanchez *lib. 4 de voto c. 24. n. 28. & sequentibus.* Potuisset ergo ex hac parte subiacere etiam voluntati Prælati voluntas subditi in ordine ad conferenda, vel recipienda Sacramenta. Vnde nō videtur omnino certum id, quod Suarez in præsenti loco citato supponit non posse etiam dependere à Prælato voluntatem subditi in ordine ad applicandam aliis satisfactionem suorum operum ex opere operantis; sed hanc fore ratam, & validam, etiam contra Prælati voluntatem: Hoc inquam, nō videtur ita certum, saltem loquendo de possibili: nam sicut potest Prælatus subditum nimis propēsum ad vota emittenda reddere inhabilem, & irritare eius consensum, non apparet, cur subditū imprudentem, & prodigum in applicanda sua satisfactione aliis non posset coërcere, & irritare antecedenter eius consensum.

Sanchez.

215. *Desumitur ergo malum ex ipsa Sacramenti institutione.*

Quidquid tamen de hoc sit; ratio differentiæ in casu nostro desumenda est ex ipsa Sacramentorum institutione: nam etiam in humanis certum est, quoties Superior aliquis supremus aliquid subdito committit, quod eius nomine faciat, vel aliquid subditis concedit; non pendet subditus in vsu commissionis, vel facultatis à voluntate Prælati, vel Superioris immediati. Si v.g. Generalis alicui committat, vt eius nomine visitet, inquirat, præcipiat, &c. in aliqua causa determinata; non potest Prælatus inferior impedire, vel irritare gesta per subditum quoad illam causam; quia quoad illam operatur auctoritate, & nomine Prælati supremi, per quam iam eo ipso eximitur à potestate inferioris quoad illam causam. Similiter si idem Generalis concedat subdito immediate facultatem donandi, accipiendi, vel vendendi aliquid non potest Prælatus inferior impedire valorem illius donationis, vel contractus, quia quoad illam non pendet voluntas subditi ab eius voluntate. Cum ergo Christus Princeps supremus Sacramentorum ministros sibi assumat, vt suo nomine immediate tales actiones exerceant, cum etiam facultatem det omnibus accipiendi gratiam, & Characterem immediate per talia media, consequens est, vt tam cōferentes, quam suscipientes, quoad valorem collationis, vel susceptionis Sacramentorum, non dependeant à potestate Prælatorum inferiorum; quia ea omnia fiunt ex potestate, & voluntate Christi immediata. Quod autem dicimus de valore Sacramenti, dicendum est pariter de valore oblationis pro aliquo factæ; quia quoad hoc operatur etiam Sacerdos vt minister Christi, & ex potestate ab ipso accepta.

216. *Infert aliqui.*

Respondent aliqui, oblationem sacrificij non posse, quoad substantiam, pendere à voluntate Prælati; posse tamen pendere, quoad applicationem pro hoc, vel illo. Sed contra; quia vtrumque fit immediate ex potestate à Christo accepta, vt constat ex forma ipsa Ordinationis, qua non solum datur Sacerdoti potestas consecrandi, sed etiam applicandi Sacrificium, illis verbis: *Accipe potestatem offerendi Sacrificiū pro vivis & defūctis*; ergo quoad applicatio em etiam operatur vt minister Christi, & ex commissione, ac potestate ab ipso accepta.

Respondetur.

217. *Retorquetur argumentum quo vtuntur ex aliis actionibus humanis.*

Addo, etiamsi daremus, posse Prælatū inhabilem reddere subditum ad applicandum sacrificium pro alio, quam pro Petro, atque ideo non posset iam valide pro alio applicare; adhuc non posset dici, quod Sacrificium illud prodesset Petro, nisi Sacerdos positiue pro ipso offerret. Ad hoc enim retorqueri potest argumentum, quo ipsi vtuntur ex aliis actionibus humanis: nam licet Ecclesia possit reddere inhabilem aliquem ad professionem emittendam in alia Religione præter istam; si tamen ipse de facto profiteatur in alia; eius quidem professio erit irrita, non tamen acceptabitur à Deo pro illa alia Religione, in qua Ecclesia volebat, nisi ipse etiam positiue velit in eo profiteri. Aliud enim est, posse irritare eius voluntatem, ne habeat effectum: aliud vero dirigere efficaciter illam, vt habeat effectum, quem ipse non vult; quod quidem Superior facere non potest. Cum ergo oblatio Sacrificij pro aliquo sit actio ipsius Sacerdotis; non potest Prælatus facere, quod ipse de facto offerat pro Petro, si ipse expresse vult non offerre pro Petro; sed pro Ioanne. Non potest ergo acceptari illa Missa à Deo pro eo, quem Prælatus vult; licet non acceptaretur pro illo, quem Sacerdos vult contra Prælati voluntatem.

218. *Hæc doctrina valet etiam quoad hoc*

Imo hæc doctrina, quoad hoc vltimum, eodem modo locum habere debet in applicatione satisfactionis propriæ ex opere operantis, quam esto quod non posset valide applicare Religiosus con-

trà

pro applicatione satisfactionis propria ex opere operantis.

tra voluntatem,& irritationem Prælati,non posset tamen Prælatus facere,vt contra voluntatem subditi illa satisfactio alicui applicaretur: sicut licet possit Prælatus irritare voluntatem subditi ad vouendum, non potest tamen facere quod obligetur voto contra intentionem ipsius vouentis,quia hęc omnia requirunt consensum personalem,qui aliena voluntate non potest suppleri.

219. *Dubitatur decimo. Suarez.*

Circa eamdem applicationem dubitatur decimo, vtrum Sacerdos debeat offerre pro omnibus, qui sunt Ecclesiæ membra. P. Suarez *disp.78. sect. 2.& disp.79.sect 9.§. Secundo inquiri*,docet,obligari quidem ad offerendum pro omnibus,non tamen ad applicandam illis aliquam partem satisfactionis pro pœna,quæ ex opere operato prouenit ex hoc sacrificio: sufficit enim applicare impetrationem vniuersaliter pro omnibus.P.Vasquez *disp.231.c. 6.n. 35.* dicit ad vtrumque effectum debere offerri pro omnibus;imo nō posse separari vnum ab alio. Quamuis enim pendeat à voluntate Sacerdotis, quod offeratur pro hoc homine,vel non offeratur: si tamen applicat,& offert pro illo,non potest determinare efficaciam Sacrificij ad vnum effectum, & non ad alium, quia Sacrificium semel applicatum ex se operatur.

Vasquez.

220. *Primo hæc obligatio est ex voluntate Ecclesiæ.*

In hoc puncto existimo in primis,hanc obligationem non esse ex iure Diuino, & institutione Christi,sed ex voluntate Ecclesiæ;quia licet Sacerdos sit minister publicus; non est tamen necesse quod semper intercedat pro omnibus:ad procuratorem enim publicum pertinet etiam nunc agere pro isto, postea pro illo, iuxta necessitates occurrentes. Aliunde vero si ex Christi institutione esset,quod semper offerret pro omnibus,non posset Ecclesia prohibere, prout aliquando prohibet, ne offerat pro aliquibus,scilicet pro excommunicatis, & præcisis.

221. *Secundo non est obligatio cōmunicandi satisfactionē, sed impetrationem.*

Secundo existimo, non esse obligationem communicandi omnibus,& singulis membris Ecclesiæ satisfactionem, quæ prouenit immediate ex opere operato per hoc sacrificium: satis est offerre pro omnibus, ad impetrandum non solum alia bona, sed etiam remissionem pœnæ,quæ impetratio non minuet effectum illum immediatum,quem per modum satisfactionis confert hoc sacrificium iis,quibus ad hoc applicatur.Cum enim supponam,hunc effectum non esse infinitum,sed proportionem determinatam,& finitam;dicendum videtur non esse obligationem diuidendi illum pro omnibus Ecclesiæ membris;tum quia hoc esset in magnum detrimentum eius,cui specialiter applicatur,tum etiam,quia deberet Sacerdos taxare, quantam partē velit singulis applicare,an singulis tantam, quantam ei,pro quo specialiter offert,an dimidiam partem omnibus simul,vel alio modo.Sacrificiū enim de se est indifferens, vt hoc vel illo modo eius fructus distribuatur.

222. *Nec obstat argumentū supra indicatū, ad quod respondetur*

Nec obstat argumentum supra indicatum, quo vtitur Vasquez,quod non possit offerri pro aliquo, quin applicetur ad omnes effectus sacrificij. Respondetur enim,imo posse offerri pro aliquo,& nō applicare totum effectum sacrificii; vt quando applicatur duobus ex æquo. Sicut ergo effectus satisfactionis potest applicari non totus, sed media pars:sic effectus diuidi potest, & applicari alicui impetratio,non satisfactio.Nō enim se habet,quoad hoc, sicut sacramenta: nam sacramentum non potest applicari alicui, quin applicetur ad totum effectum;nec potest applicari duobus,vt inter eos diuidatur effectus,vt fit in sacrificio. Ratio autem est, quia in sacramento non est necessaria intentio applicandi diuersa,sed solum faciendi illud, statimque de se operatur effectum: vnde sacramentū Eucharistiæ etiā absque intentione applicādi illud Petro,daret effectū Petro,si ab eo licite sumeretur. At vero sacrificium potest quidem fieri,& nō prodesse aliis,nisi eis applicetur ab offerēte,quia vltra intentionē offerendi requiritur intentio applicādi alicui,quæ intentio in aliis sacrificiis habet operari iuxta determinationem applicantis.Cum ergo hoc sacrificium sequatur naturam, & conditionem sacrificij,oportuit,vt exigeret applicationem ministri ad determinandam eius indifferentiam, quia sicut de se est indifferens ad operandum, vel non operandum in aliis nisi applicetur iis; sic est indifferens,ad operandum tantum,vel talem effectum, cū possit diuersa intentione offerri sacrificium pro aliis,scilicet vel ad impetrandum,vel ad expiandū, vel ad gratias agendas,&c. Quamuis ergo Ecclesia velit,quod Sacerdos offerat pro omnibus Ecclesiæ membris non obligat, vt distribuat inter illos effectum illum satisfactionis:ille enim etiam dicitur offerre pro aliquo, qui per sacrificium vult impetrare illi auxilium,quo liberetur à malis,quæ patitur,vel timet:& in hoc sensu dicimur vere offerre pro omnibus fidelibus viuis, atque defunctis,quibus etiam impetrare volumus condonationem pœnæ debitæ modo supra explicato; per modum impetrationis.

Hoc sacrificium exigit applicationē ministri ad determinandā eius indifferentiam.

223. *Dubiū vndecimū Suarez. dicit vanū fore hanc exclusionem.*

Hinc oritur dubium vndecimum, an si Sacerdos contra hanc Ecclesiæ voluntatem, aliquem à fructu sacrificij excluderet,factum teneret. Suarez *disp.78 sect.2.§.sed quæri rursus potest*,dicit validam fore exclusionem, quoad fructum, qui prouenire posset ex opere operato,vel ex priuata intercessione Sacerdotis,non vero quoad fructum, qui prouenire potest ex parte Ecclesiæ impetrantis,& offerentis;quia cum intentio Ecclesiæ sit orare,& offerre pro omnibus, Sacerdos eo ipso, quod verbis Ecclesiæ,& in eius persona orat, non videtur habere potest.tem excludendi aliquem. Idem docet Coninch.*art.1.dub.9 n.170*

224. *Contrarium tamen verius videtur.*

Contrarium tamen mihi verius videtur, quod scilicet factum tenebit, & excluderet ille etiam à proueniente fructu ex parte Ecclesiæ;quia licet legatus vratur verbis Regis apud Pontificem, si tamen non habeat animum significandi per verba, quod ipsa sonant,& hoc totum sit Pontifici, certe non petit totum id, quod verba sonant, nomine Regis:nam petere nomine Regis non fit, nisi per verba, quibus velit significare Regis voluntatem. Si ergo non vult significare totum,quod verba sonant,sed aliquid aliud, non petit totum illud nomine Regis.Adde,Ecclesiam non offerre immediatē hoc sacrificium,sed per Sacerdotem,qui immediate offerret.Si ergo Sacerdos non vult offerre immediate pro tali persona, non potest Ecclesia offerre mediate pro illa; quia causa mediata non causat mediate,quod causa immediata non causat immediate.Si ergo Sacerdos habet voluntatem positiuam excludendi aliquem à fructu sacrificij, seu non offerendi pro illo, quæ voluntas sit magis efficax, quam illa alia implicita quam habet, offerendi iuxta Ecclesiæ intentionem, & proferendi verba omnia cum intentione,quam Ecclesia habet in illis verbis,valida erit illa exclusio,licet sit illicita,& contra debitum charitatis,& obedientiæ.

Dubitatur

225. *Dubitatur duodecimo quid fiat de fructu si non applicetur. Suarez.*

Dubitatur duodecimo, si Sacerdos non applicet sacrificium pro aliquo, quid fiat de fructu illo; & an reponatur in Ecclesiæ thesauro. Suarez dicta sect. 5. §. *Tertio inquiri potest*, dicit nemini dari fructum in illo casu, sed vel reponendum in Ecclesiæ thesauro, vel verius non extrahendum ab illo: iam enim erant omnes satisfactiones Christi prius in ipso thesauro. P. Vasq. *disp.* 231. *c.* 3. *n.* 10. & 11. dicit, sacrificium nec offerenti, nec alteri prodesse per modum sacrificij, nisi pro ipso offeratur, & ideo Christo non profuisse suam mortem per modū sacrificij, quia eam non obtulit pro se, sed pro nobis.

Vasquez. *Vasquez vult nulli prodesse per modū sacrificij.*

226. *Hic modus dicendi alias est à nobis impugnatus. Prodest enim saltem ipsi offerenti exemplo ieiunij.*

Hunc modum dicendi impugnaui *disp.* 29 *de Incarnation sect.* 2. *num.* 21. Nunc addo, licet vt sacrificium prosit aliis per modum sacrificij, necesse sit, quod offeratur pro illis: id tamen non videtur verum respectu ipsius offerentis. Nam sicut ieiunium meum non proderit alteri, nisi offeram illud pro ipso, mihi tamen absque vlla tali relatione proderit etiam vt ieiunium, & afferet satisfactionē: sic oblatio Sacrificij ex opere operantis, loquendo de aliis Sacrificiis, non proderit alteri, nisi pro illo ab offerente offeratur, ipsi tamen offerenti absque vlla alia relatione proderit, sicut alia bona opera: & per consequens afferet meritum, & satisfactionem propriam, etiam vt tale opus est, & per consequens etiam vt Sacrificium; neque enim Sacrificium habet diuersum modum causandi hos effectus ab eo, quem habent alia opera bona. Si ergo affert satisfactionem, proderit offerenti per modum Sacrificij.

227. *Non habebit nunc specia le effectum impetrationis.*

Loquendo autem de nostro Sacrificio, fateor si Sacerdos nulli illud applicet, non habiturum specialem effectum impetrationis, qui habetur, quando specialiter volumus per Sacrificium impetrare. Nam licet omnia opera bona habeant aliquod genus impetrationis minus propriæ, non tamen illam propriam, quæ correspondet orationi: nam qui nihil petit, non dicitur impetrare, stricte loquendo: Qui ergo per Sacrificium nihil à Deo petit, non impetrabit eo genere impetrationis. Cæterum loquendo de effectu satisfactionis pro pœna temporali, probabile videri potest. Sacrificium habiturum suum effectum in ipso offerente, si nulli alteri ab ipso applicetur. Nam sicut alia Sacrificia hoc ex sua natura habent, vt, quantum possunt, prosint offerenti, etiamsi ipse hoc non intendat: sic debuit hoc Sacrificium institui iuxta conditionem, & naturam aliorum Sacrificiorū, vt prodesset etiā ex opere operato offerenti, dum ipse suam partem aliis non applicat.

De effectu satisfactionis aliter dicendum.

228. *Oppositum tamen videtur dicendū.*

Aliunde tamen oppositum videtur dicendum: nam licet illud argumentum, & exemplum probet de effectu, qui Sacerdoti vt offerenti respondet, non videtur probare de effectu, qui correspondet Christo, vt principali offerenti: hic enim non oritur ex oblatione Sacerdotis, vt est ipsius, sed ex oblatione Christi, qui tamē voluit, vt Sacerdos applicaret hanc suam portionem, cui vellet: quod si eā non applicat, non est cur proueniat ipsi Sacerdoti, cum non sit ipse solus offerens, sed etiam Christus, qui suam portionem potest applicare, cui velit; quod si non applicetur, debuisset potius pronenire ipsi Christo offerenti, si ipse indigeret, non eius ministro. Sicut si dominus per famulum det eleemosynam, & committat etiam famulo, vt applicet satisfactionē illius eleemosynæ pro defuncto, aut viuo, prout voluerit; tunc si famulus nulli applicet, habebit quidem ipse famulus partem satisfactionis correspondentem sibi iuxta partem, quam habet in illa eleemosyna: satisfactionem vero correspondentem domino non acquiret sibi, nisi ex commissione sibi facta eam specialiter sibi applicet, sed potius redibit illa pars ad dominum, cuius est illud opus bonum, & cui debet prodesse, dum alteri non applicatur. Sic ergo dicēdum videtur de effectu huius Sacrificij, qui correspondet Christo vt offerenti. Cæterum de facto credibile, totum hoc prouenire in illo casu ipsi Sacerdoti vel etiā aliis: quia sēper videtur habere intentionem generalem, quod prosit, quantum possit illud Sacrificium ipsi, & aliis omnibus: quam intētionē satis explicet illa verba: *Offero tibi pro innumerabilibus peccatis meis*, &c *& pro omnibus fidelibus Christianis, viuis, atque defunctis, vt mihi & illis proficiat ad salutē*, &c. Quare dum nō applicat specialiter portionē Christo correspondētē pro aliis, videtur velle, quod omnibus, pro quibus offert, accrescat.

De facto tamē semper videtur habere intentionem generalem.

229. *Potest etiam offerri pro energumenis.*

Dubitatur decimotertio, an possit offerri pro energumenis. De hoc tamen bene Vasquez *disp.* 227. *c.* 1. *n.* 4. qui ostendit, non fuisse id prohibitum in Concilio Eliberit. *can.* 29. vbi solum prohibetur, quod ministrent huic Sacrificio, vel quod eorum oblationes, & nomina recitentur inter Missarum solēnia. Denique dubitari posset, an sufficiat intētio habitualis, vel requiratur virtualis ad applicandum fructum huius sacrificij pro alio. De hoc tamen diximus late *supra disp.* 8. *de Sacr. in gene. sect.* 5. & 6.

SECTIO XI.

De iis, quibus, vt offerentibus, proueniunt fructus huius Sacrificij.

230.

NOn loquitur de Christo, qui (vt vidimus *sect.* 6.) est principalis offerens, sed de aliis, inter quos primum locum obtiner minister immediatus, seu Sacerdos consecrans, & celebrans. Deinde, qui ministrant, vt Diaconus, Subdiaconus, & alij ministri; postea alij circumstantes: illi etiam, qui stipem dant Sacerdoti, vel alio modo concurrunt ad oblationem Sacrificij.

Hæ personæ præter celebrantem etiā offerre Sacrificium certū est. Primo colligitur ex verbis Missæ. Secundo probatur.

Porro, has personas præter celebrantem in aliquo sensu, saltem mediate, offerre Sacrificium, & non solum pro iis offerri; dubitari non potest: Primo, quia id colligitur ex verbis Missæ, in qua Sacerdos loquitur sæpe in plurali de omnibus: *Offerimus tibi, Domine*, &c. & de circumstantibus dicit: *qui tibi offerunt*, &c. & Diaconus simul cū Sacerdote in oblatione calicis dicit: *Offerimus tibi, Domine, calicē salutaris*, &c. Secundo quia offerre Sacrificiū est actus quidam religionis, quo colitur Deus: hic autem cultus non exhibetur à solo Sacerdote, sed ab omnibus aliis, qui per oblationem Sacrificij protestantur, Deum esse auctorem vitæ, & mortis; ergo omnes offerunt Sacrificium: Tertio quia ille, qui vult audire Missam, non vult solum audire materialiter illas voces, & videre quæ aguntur, alioquin cœcus, & surdus nō obligaretur illo præcepto, nec etiam vult solum adesse corporaliter in Ecclesia; potest enim aliquis absque intentione audiendi Missam, velle adesse ibi ex alio fine. Vult ergo offerre illud Sacrificium simul cum Sacerdote; alioquin non restat, ad quid terminetur illa intentio audiendi Missam. Quarto, quia si audire Missam solum esset, quod Sacerdos pro me offerat vt præsente; sequeretur, quod posset Sacerdos facere, quod ego vere nō satisfecerim præcepto audiendi Missā; nec Missā audierim, quātūuis debito modo affuerim Sacrificio: posset enim Sacerdos, saltē illicite, excludere me, & nolle vllo modo pro me offerre

Tertiō.

Quārtō.

Sacrificiũ: quo tamen casu nemo dicet, me non audiisse Missam, & satisfeciisse præcepto; quia nimirũ licet Sacerdos non obtulerit pro me, ego tamen obtuli simul cum Sacerdote.

231. *Quæritur ergo an omnes illi participent fructum Sacrificij ex opere operato. Prima sententia affirmat. Suarez. Henriq. Probatur primo.*

Hoc ergo supposito, difficultas est, an omnes alij, qui offerunt præter Sacerdotem, participent fructum huius Sacrificij ex opere operato, an illi soli, quo quibus à Sacerdote offertur, & applicatur. Prima sententia docet, omnibus iis, præter fructũ, quem habent ex opere operantis, prouenire fructũ ex opere operato, si sint in statu gratiæ. Hanc tenet Suarez Disp. 79. Sect. 8. §. *Quarto de cæteris.* Henriquez *lib. 9. de Miss. Sacrificio c. 20. num. 2.* & alij, quos citant. Primo, quia oblatio huius Sacrificij est fructuosa ex opere operato; ergo omnes, qui offerunt, participant eius fructum; sicut quia suscepto Sacramenti est fructuosa, omnes qui suscipiunt, participant illum fructum. Secundo, quia alioquin, qui audit Missam, non accipit maiorem fructum, quam qui nõ audit, si Sacerdos pro vtroque æqualiter offerat. Tertio addere possumus, hoc Sacrificium successisse omnibus antiquis, & in gradu excellenti illa antecellere: ergo eius oblatio non limitatur ad solum fructum, quem deuotio singulorum afferret ex opere operantis: hoc enim antiqua etiam habebant. Denique, quia si vnus audiat veram Missam, & alter cum æquali deuotione ex parte sua audiat Missam Sacerdotis ficti, non est credibile, quod non accipiat aliquid plus virtute veri Sacrificij ille prior, quam hic posterior. Cum ergo nõ repugnet hæc eleuatio oblationis, & aliũde expedierit ad illiciendos homines, vt frequenter adessent huic Sacrificio, credibile est, Christum ita id instituisse.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

232. *Hinc infert Suarez, Sacerdoti duplicem fructũ respondere ex opere operato: alterum ipsi, vt est priuata persona; alterum, vt offert nomine Christi, & in eius persona, quam portionem solam debet applicare illi, cui Missam debet: priorem vero potest sibi retinere. Rursus prior fructus non datur si Sacerdos sit in peccato, posterior datur, quia Christus offerens non debet eo priuari. Deinde prior crescit ex meliori dispositione offerentis; posterior semper est æqualis, quia semper respondet Christo offerenti.*

Hinc infert Suarez, Sacerdoti duplicem fructũ respondere ex opere operato: alterum ipsi, vt est priuata persona; alterum, vt offert nomine Christi, & in eius persona, quam portionem solam debet applicare illi, cui Missam debet: priorem vero potest sibi retinere. Rursus prior fructus non datur si Sacerdos sit in peccato, posterior datur, quia Christus offerens non debet eo priuari. Deinde prior crescit ex meliori dispositione offerentis; posterior semper est æqualis, quia semper respondet Christo offerenti.

233. *Hæc sententia probabilis est. Cõtraria tamen probabilior est. Probatur:*

Hæc sententia probabilis est, & deseruit ad cõmendandam magis vtilitatem audiendi Missam: sed non video fundamentum firmum ad eam persuadendam. Quare magis inclino in eam partem, vt sola oblatio Sacerdotis afferat fructũ ex opere operato illi cui à Sacerdote applicatur. Quam sententiam defendit Vasquez *disp. 231. cap. 3. n. 12. & sequentibus.* Coninch *dicto dub. 9. n. 161.* & alij, quos citãt: Quia tota efficacia huius Sacrificij in ordine ad effectum ex opere operato, videtur oriri ex eo, quod offeratur in persona Christi: ideo enim est hęc oblatio mũda, quæ nulla indignitate, aut malitia offerentiũ inquinari potest, quia nimirum prout est à Christo offerente, semper est munda, & acceptabilis: si autem non esset à Christo posset esse immunda in ordine ad omnes offerentes, si omnes immundi essent, & malo animo offerrent: & ideo Tridentinum *sess. 22. cap. 1.* efficaciam huius Sacrificij fundat in eo, quod eadem est nunc hostia, & idem offerens sacerdotum ministerio, qui se ipsũ in cruce obtulit. Si præscindatur ergo, & consideretur prout est oblatio huius vel alterius personæ, non est cur habeat virtutẽ operandi ex opere operato. Quamuis enim res oblata de se sit infiniti valoris; hoc non sufficit, vt oblatio habeat effectum ex opere operato, vt cõstat ex oblatione qua B. Virgo obtulit filium suum in templo, & magis ad rem nostram exemplum potest adhiberi in eadẽ Virgine, Apostolo Ioanne, & aliis piis fœminis, quæ aderant iuxta crucem Sacrificio cruento, sicut nos adsumus incruento in Missa: & tamen licet oblatio illius Sacrificij haberet infinitum valorem, prout à Christo Summo Sacerdote, illi tamen, qui aderant, licet animo offerrent Deo Sacrificium illud, non tamen habebat eorum oblatio virtutem ad causandum ex opere operato; licet res oblata esset eadem, & valeret infinitum: prius enim respicit Deus ad offerentem, & postea ad munera; prout respexit ad Abel, & ad munera eius. Quia ergo solus Sacerdos offert in persona Christi; consequens est, vt oblatio non prout à persona Sacerdotis, sed prout à Christo, habeat eiusmodi virtutem, & efficaciam.

234. *Ad primam rationem supra adductam respondetur.*

Nec obstant rationes in contrarium adductæ: Ad primam enim dicimus, non quamlibet oblationem huius Sacrificij esse fructuosam ex opere operato, sed illam, qua Christus per Sacerdotem se offert: in Sacramentis autem quælibet susceptio est fructuosa, si non sit obex in suscipiente. *Ad secundam.* Ad secundum nego sequelam: nam qui audit Missam, habet in eo casu fructum etiam specialem ex opere operantis: habet item fructum alium specialem ex opere operato, quatenus per modum saltem impetrationis Sacerdos offert specialiter pro circumstantibus, in quibus superat, cæteris paribus eum qui non audit Missam, si aliunde pro vtroque æque applicet Sacerdos Missam. Si autem comparetur ille, pro quo specialiter offertur Missa, & illam non audit, cum eo qui audit, & pro quo non offertur, nisi applicatione illa vniuersali pro omnibus circumstantibus; & quæratur, vtri plus emolumenti afferat, & quid sit vtilius homini audire Missam; vel petere, vt pro se absente offeratur; existimo, habere se sicut excedens, & excessum: nam quod attinet ad effectum remissionis pœnæ, plus proderit Missa absenti specialiter applicata; quoad impetrandum vero auxilia, præseruandum à periculis, & alia similia, consulerem regulariter magis, quod audiretur Missa, quam quod in absentia pro ipso offerretur. Cum enim impetratio hæc non sit semper infallibilis, vt supra vidimus, crederem cæteris paribus, facilius exaudire Deum pro eo, qui reuerenter, & deuote adest Sacrificio: sic enim videtur fuisse congruum ad conciliandum reuerentiam, & deuotionem erga Sacrificium istud: & hoc ipsum non raro miraculis, & signis extraordinariis videtur Deus ipse comprobasse.

235. *Ad tertiam.*

Ad tertiam; vt hoc Sacrificium excedat Sacrificia antiqua, non est necesse, quod sub quacumque consideratione habeat effectum ex opere operato: satis est, quod illum habeat, prout est à Christo offerente; & quod cum æquali deuotione afferat etiam maiorem effectum ex opere operantis, prout reuera affert propter maiorem excellentiam rei oblatæ. *Ad quartam.* Ad vltimam denique dicimus, maiorem fructum habere, cæteris paribus, eum, qui audit Missam veri Sacerdotis, quam qui audit Missam fictam: habet enim ille ad minus ex opere operato fructum, quem per modum impetrationis applicat Sacerdos specialiter omnib. circũstantibus, quem fructum nõ habet, qui audit Missam fictam.

236. *Infertur primo.*

Hinc infero primo, fructũ illum, qui correspõdet sacerdoti prout personæ priuatę offerenti, vel aliis, qui aliquo modo offerunt concurrendo ad Sacrificium, deperdi omnino, quod attinet ad remissionem

nem pœnæ,si offerens sit in statu peccati;quia peccator non est capax remissionis pœnæ, nec pro se, nec pro alio,per communicationem suffragij; non perire tamen omnino fructum, qui eis correspondet per modum impetrationis, quia peccator potest pro se, & pro aliis etiam aliquid impetrare. Quare peccator audiens Missam, potest virtute illius liberari à multis periculis,& impetrare sibi auxilia ad impetrandum pro aliis, licet neutra impetratio sit infallibilis.

237. *Infertur secundo.* Infero secundo;licet omnes fideles aliquo modo sint offerentes in singulis Missis, quatenus sacerdos offert ex commissione Ecclesiæ, & offert eius nomine,quæ constat ex omnibus, & singulis fidelibus;hoc tamen non sufficere, vt ex singulis Missis singuli iusti habeant fructum remissionis pœnæ ex opere operato:quia ille modus offerendi, vt diximus,non affert illum effectum ex opere operato. Affert tamen effectum impetrationis ex opere operato,quia omnes per sacerdotem orant, & ipse etiam orat, & offert ad impetrandum pro omnibus. Sed neque possunt singuli iusti per omnes Missas satisfacere pro debito pœnæ ex opere operantis: quia licet illa Missa sit illis voluntaria in causa,seu in voluntate illa confusa,qua volunt offerte sacrificium per omnes Ecclesiæ Sacerdotes: ipsa tamen Missa nõ affert nouam pœnalitatem huic homini, ratione cuius censeatur dignus vt accepretur illa volũtaria punitio pro aliquo debito pœnæ:nec est credibile,quod per singulas Missas continuo liberetur quilibet iustus ab aliqua parte debitæ pœnæ.

238. *Infertur tertio.* Infero tertio cum Suarez loco citato; licet effectus,qui correspondet sacerdoti vt offerenti nomine suo,& aliis offerentibus,crescat pro meliori dispositione actuali,vel habituali offerentis,effectum tamẽ,qui fit ex opere operato,& correspondet Sacerdoti,vt offerenti in persona Christi, non variari pro diuersis meritis offerentis, sed illius pro quo offertur.Hoc est contra Henriquez *lib. 3. de sacrificio,c.10.n.1.*& alios quos refert Vasquez *disp. 231. c.7.n.45.*sed probari potest ex dictis; quia quoad illam partem Sacerdos se habet sicut in collatione Sacramenti:nam licet ad eum spectet applicare satisfactionem Christi vt offerentis; illa tamẽ oblatio Christi prout Christi, nullo modo respicit Sacerdotem,sed Christum.Vnde sicut Tridentinum dixit,illam oblationem nulla indignitate,aut malitia offerentis inquinari posse;sic dici potuit,nulla malitia,aut indignitate offerentis minui posse, aut debilitari;si debilitaretur enim, iam læderetur malitia, & indignitate offerentis. Constat hoc etiam in alijs materijs:nam si dominus per famulum det eleemosynam,licet famulus sit in peccato,vel peccet in ipsa exsequutione; eleemosyna tamen non erit minus satisfactoria prout à Domino quam si famulus esset sanctus:vnde si dominus illam eleemosynam pro defuncto applicaret,non minus prodesset defuncto, quam si actio etiam prout à famulo esset bona, & sancta. Denique hæc esse videtur fidelium mẽs, vt licet propter impetrationem propriam ipsius Sacerdotis,quærant aliquando magis sanctos;propter valorem tamen sacrificij ex parte Christi,de hoc non sunt sblliciti, dummodo à legitimo sacerdote offeratur

Henriq.

Hoc etiam cõstat in aliis materijs.

SECTIO XII.

Vtrum hoc sacrificium habeat valorem infinitum.

239. *Considerari* IN hoc dubio supponenda sunt aliqua faciliora, vt ad punctum controuersiæ accedamus. Supponendum est ex supradictis in hoc sacrificio posse considerari valorem ex opere operantis; sicut in quolibet alio pio opere & valorem etiam ex opere operato, quem habet peculiariter annexum ex institutione Christi vltra meritum operantis, & de hoc valore procedit præsens dubium: nam de illo primo valore certum est esse omnino finitum, sicut in aliis piis operibus nostris.

potest valor ex opere operantis & ex opere operato.

Rursus supponendum est secundo,valorẽ huius sacrificij posse cõparari,vel in ordine ad offerentẽ, vel in ordine ad eos, pro quibus offertur. Offerentes sunt multi,vt diximus; nam principalis offerẽs est Christus Dominus,& quidem de Christo certum est,non mereri, vel satisfacere nunc actu per oblationem huius sacrificij; quia nunc non est in statu merendi,vel satisfaciendi. Meruit quidẽ per voluntatem illam,quia primo instituit hoc sacrificium:nunc autẽ, licet habeat actualem etiam voluntatem offerendi hic,& nunc per hunc ministrũ, & hæc voluntas sit bona, & laudabilis,non tamen est meritoria ratione status,vt suppono ex materia de merito Christi. Deinde minister immediatus seu Sacerdos,est etiam offerens,& potest mereri,& satisfacere,& impetrare per hoc sacrificium,quare sacrificium, etiam prout ab ipso, habet valorem ex opere operantis:ad hunc tamen valorem attenditur sanctitas ministri;si enim sit in peccato, non potest mereri, aut satisfacere de condigno; licet possit vtcumque impetrare;imo regulariter loquẽdo nec poterit deseruire ad impetrãdũ;quia Sacerdos celebrãs in peccato,peccat regulariter loquẽdo in ipsa celebratione:nõ potest ergo oblatio ipsa peccaminosa deseruire ei ad impetrãdum nomine suo:

Valor huius sacrificij potest diuersimode compẽtari.

240. *Ipsa Ecclesia est etiam offerens prout vtitur sacerdote.* Præterea est etiam offerẽs ipsa Ecclesia,quæ quatenus vtitur Sacerdote,vt ministro publico ad offerendum, dicitur etiam offerre per ipsum:& quidem ab Ecclesia non accipit oblatio valorem ad merendũ,vel satisfaciẽdum;quia Ecclesia nunc nõ exercet libertatem actualem in actu oblationis,sed solum se habet,sicut Rex,qui misit legatũ ad Pontificem; habet tamen hæc oblatio etiam prout ab Ecclesia,valorem ad impetrandum:ad hoc enim nõ requiritur libertas actualis, sed manifestare suam voluntatem illi,à quo petit,siue hæc manifestatio fiat immediate, siue mediate per internuncium; quo pacto orationes & preces, quas Sacerdos dicit in Missa nomine Ecclesiæ, habent valorem ad impetrandum à Deo;etiamsi ipse Sacerdos sit in peccato.hæc autem vis; & valor augetur pro maiori numero,& sanctitate eorum,qui actu exsistant in gremio Ecclesiæ,quorum omnium nomine loquitur Sacerdos.

241. *Inter offerẽtes specialius cõputantur illi qui deseruiũt.* Denique inter offerentes specialius computantur illi,qui deseruiunt,& ministrant Sacerdoti celebranti,vel qui stipem conferunt ipsi, vt celebret: hi enim cooperantur magis ad sacrificium, atque illa oblatio prout ab iis habet valorem ad meritum, & satisfactionem pro ipsorum maiori, vel minori dignitate.Imo omnes,qui assistunt Sacro, aliquomodo etiam offerunt cum ipso Sacerdote, atque ideo ab ipsis etiam accipit valorem oblatio, iuxta eorum dignitatem.Sed totus hic valor est ex opere operantis,atque ideo totus est finitus,& limitatus, siue qui prouenit ab Ecclesia, siue qui à Sacerdote, siue qui à ministrantibus, siue qui ab assistentibus,cũ fundetur in dignitate finita ipsorũ.

242. *Dubiũ est de valore prout prouenit à Christo principaliter offerente.* Dubium ergo solum est de valore, qui huic Sacrificio prouenit prout à Christo principaliter offerente,vel applicante sua merita; qui valor licet non fundetur in merito aliquo actuali Christi, vt diximus,fundatur tamen in meritis præteritis quæ habuerunt valorem infinitum;quæ merita Christus

voluit annecti huic Sacrificio, vt, mediante hac oblatione, nobis applicarentur; atque ideo videtur ex hac parte hoc Sacrificium habere valorem infinitum ex opere operato. Cæterũ adhuc in hoc distinguendum est de duplici valore: alter enim est ad impetrandum, alter ad satisfaciendum: suppono enim ex dictis, non conferri gratiam ex opere operato immediate per hoc Sacrificium, vt Sacrificium est, sed solum quatenus Sacramentum est. Primus ergo valor est ad impetrandum; & iste non est infinitus in eo sensu, quod per hoc Sacrificium impetremus aliquid infinitum simpliciter; cum enim Deus numquam producat tale infinitum, non potest etiam impetrari de facto. Potest tamen dici valor infinitus secundum quid seu synecathegorematice ad impetrandum, quatenus numquam possumus aliquid petere, quo non possumus petere aliquid maius, nec vnquam pro tot, quin possimus pro pluribus; & ad totum datur valor ex parte ipsius Sacrificij: sed tamen nõ est valor inferens infallibiliter effectum, vt constat ipsa experientia, licet credibile sit, semper obtineri aliquid à Deo, etiãsi non obtineatur id, quod de facto petimus. Secũdus effectus est ad satisfaciendum, seu ad ablationẽ pœnæ temporalis, quam debemus pro peccatis iam condonatis, quem effectũ tribuit huic Sacrificio Concilium Tridentinum *Sess.* 22. *c.* 2. *& can.* 3. qui effectus iuxta communem Theologorũ sententiam habetur semper infallibiliter per hoc Sacrificium, & hic effectus non pendet à dignitate ministri: nam in hoc sensu dixit Trident. vbi supra c. 1 *hanc oblationem nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari posse.*

Cõc. Trid

243. *Hic effectus augetur pro meliori dispositione.*

Diximus etiam supra, hunc effectum satisfactionis augeri pro meliori dispositione eius, pro quo offertur, vel cui datur; vnde etiã patet, quomodo in hoc Sacrificio detur quædã infinitas valoris synecathegorematica; potest enim crescere valor sẽper ex meliori dispositione offerẽtis, vel illius, pro quo offertur, quæ deuotio cũ semper possit crescere, poterit etiam eodem modo crescere valor synecathegorematice.

244. *Dubiũ est an hic valor sit infinitus. Certũ est nõ esse intensiue.*

Dubium ergo præsens est, an ex se, & independenter à meliori dispositione sit hic valor infinitus? Et quidẽ intensiue certum est, nõ esse: numquam enim remittitur per hoc Sacrificium ex opere operato debitum pœnæ infinitæ simpliciter, imo nec debitum pœnæ æternæ; hæc enim iam supponitur remissa per contritionem. Sed quæstio est de effectu extensiuo, an scilicet oblata Missa pro quatuor habeat maiorem effectum remissionis pœnæ extensiue, quam si offeratur pro vno; an vero inter illos quatuor diuidatur ille effectus, qui tribueretur vni: v. g. si vni defuncto remitteretur vnus annus Purgatorij, ille annus diuidatur inter quatuor defunctos, ita vt singulis remitteretur quarta pars anni?

245. *Caietani sententia.*

Celebris Caietani sententia est, hoc Sacrificium prodesse tantum multis, quantum singulis, si pro singulis offerretur, propter infinitatem extensiuam quã habet sicut Sacrificium crucis, quod nõ minus prodest singulis, quã si pro singulis seorsim Christus mortuus esset. Auctores huius sententiæ refert & sequitur Vasq. *dicta disp.* 231. *c.* 2. qui tamen ingenue fatetur, quamplures ex iis Auctoribus solum agere de effectu impetrationis, aut de effectu respondente iis, qui offerunt, non vero de effectu respondente iis, pro quibus offertur.

246. *Sententia verior negat hãc infinitatem.*

Sententia communior, & verior negat simpliciter hanc infinitatem in Missæ Sacrificio. Auctores etiã istius refert idẽ Vasq. *c.* 1 quos sequitur Suar. *disp* 79. *sect.* 12. & Coninck *in præsenti dub.* 10. probatur, quia sequeretur frustra, aut fere frustra applicari Sacrifi-

cium pro aliquo defuncto in particulari: si enim tãtũ prodest omnibus, & singulis, quantum si pro vno tantũ applicetur; cur nõ applicãtur omnes Missæ pro omnibus defunctis, imo & pro omnibus viuis & pro omnibus aliis necessitatibus? Rursus sequitur, Sacerdotẽ, qui debet Missã duobus, vel tribus satisfacere offerendo vnã prò omnibus, cum tam prosit eis, quam si pro singulis offerretur. *Probatur.*

247. *Respondet Vasq.* *Refutatur.*

Respondet Vasq negando sequelam, primo, quia Sacerdos tenetur ex iustitia applicare pro eo, à quo accepit stipendiũ, impetrationem Ecclesiæ & alias orationes quæ quia finitam habent virtutẽ, nõ æqui prodeunt illi, si diuidatur inter plures. Sed contra, quia hæc impetratio nomine Ecclesiæ valde per accidens se habet ad substantiam Sacrificij, quare Sacerdos excõmunicatus, vel præcisus ab Ecclesia, si celebret pro eo à quo accepit stipendium, licet tũc non oret nomine Ecclesiæ valde per accidens se habet ad substantiam Sacrificij; quare Sacerdos excõmunicatus, vel præcisus ab Ecclesia, si celebret pro eo, à quo accepit, stipendium, licet tunc non oret nomine Ecclesiæ, non tamen tenetur iterum celebrare, vel restituere ei, à quo accepit, stipendiũ: iam enim sufficienter satisfecit, nec vllus vnquam obligabit eiusmodi Sacerdotem ad restitutionem, vt cõstat ex praxi omnium;

248. *Respondet iterum.*

Respondet secundo idem Vasq. Sacerdotem ideo peccare non celebrando pro singulis seorsim: quia cum iste infinitus Missæ valor sit sub opinione, nõ debet exponere huic periculo fructum illius, qui stipendium dedit, sed debet certum omnino fructũ ei dare. Sed contra primo, quia hoc ipsum ostendit falsitatem contrariæ sententiæ, cum ab initio nascentis Ecclesiæ omnes Sacerdotes existimauerint, se teneri ad offerendum pro singulis singula Sacrificia, antequam controuerteretur hæc quæstio. *Reiicitur.*

249. *Deinde Sacerdos satisfaceret suo debito cõformando se cum illa opinione, quam aduersarij fatentur esse probabiliorem.*

Præterea non apparet, cur Sacerdos nõ satisfaceret suo debito, conformando se cum illa opinione, quam aduersarij fatentur esse probabiliorem: sicut, qui promisit ieiunium, satisfaceret ieiunando tali vel tali modo, etiamsi esset sub opinione, an illud esset ieiunium, dum tamen probabile esset, quod erat ieiunium: ergo qui promisit Sacrum applicare pro aliquo, satisfaciet applicando applicatione probabili. Item sub opinione est, an Missa crastina die applicata à Sacerdote pro aliquo vere prosit illi, si eras non influit illa voluntas hodierna ad faciendum Sacrum, prout vidimus supra *disp.* 8. *de Sacramentis in communi, sect.* 6. & tamen Sacerdos, qui eo modo applicuisset Missas pro iis, quibus eas debet, non obligaretur ad offerendas alias pro eisdem.

250. *Respondet tertio.*

Respondet tertio idem Vasquez, peccare Sacerdotem in prædicto casu contra iustitiam; quia stipendium nec datur, nec dari potest ei in pretium sacri, sed in sustentationem quare cum iam ab alio sustentationem acceperit, non potest ab alio secundã sustentationẽ accipere: nam hæc accipietur cõtra voluntatem dantis, & per consequens contra iustitiam. Sed contra, primo, quia in die Natalis Sacerdos potest accipere stipendium ab eo, cui applicat secundam Missam, vel tertiam; licet iam acceperit stipendium, & sustentationem pro illa die ab eo cui applicuit primam Missã. Contra secundo; ergo si primus non dedit mihi stipendium pro Sacro, sed solũ perdit Sacrũ, & ego promisi; secundus vero det stipendium potero pro vtroque celebrare sine, iniuria secundi qui dedit stipendiũ: tunc enim nõ accipio duplicem sustentationem. Idem erit, si debebam ex voto celebrare hodie pro quodam defuncto vel ex alia causa; potero enim adhuc accipere stipendiũ ab alio & celebrare pro vtroque, quę omnia *Reiicitur prim.*

æque

æque absurda reputarentur in praxi, ac si acciperetur stipendium ab vtroque. Fatendum ergo est, Missã oblatam pro multis non tantum, eis prodesse ac si pro singulis offerretur.

251 Ratio à priori desumitur ex supradictis. Ratio autem à priori desumitur ex supradictis; quia oblatio huius Sacrificij, prout fit à Christo neque est actio meritoria, nec satisfactoria cum Christus nunc nec meretur, nec satisfaciat: solum ergo habet vim tollendi debitum pœnæ, quatenus ex institutione Christi habet annexas satisfactiones præteritas ipsius Christi: hæc autem annexio non debuit ita fieri, vt haberet virtutem infinitam; imo congruebat aliter fieri cum virtute limitata; quia Christus voluit hoc Sacrificium frequentari, & sæpius offerri: si autem habuisset valorem illum infinitum, vnum Sacrum sufficeret pro omnibus defunctis, & pro omnibus viuis; ac per cõsequẽs inutiliter multiplicarentur Capellaniæ, & obligationes aliæ, quas fideles pie fundare solent in commodum animarum suarum. Neque in hoc debuit assimilari hoc Sacrificium sacrificio Crucis: illud enim non erat reiterabile; quare debuit per vnam obligationem extẽdi ad omnes ad modum causæ vniuersalis, præsertim cum illa oblatio in se ipsa formaliter haberet valorem infinitum ad satisfaciendum: at vero oblatio Missæ non est actio Christi satisfactoria vt vidimus; sed prodest per satisfactionem crucis sibi annexam, quæ potuit limitato modo annecti, nec fuit, cur non ita fieret.

252 Obicit Vasq. Obicit Vasquez pro sua sententia; quia multiplicatis iis, qui assistunt Sacro non minus prodest singulis, quam si singuli soli adessent: ergo eadẽ ratio erit de reis, pro quibus offertur. Probatur cõsequẽtia; quia reus, quia assistit, non aliter prodest ex opere operato actibetum, nisi quatenus Sacerdos pro illis offert magis in particulari. Respondetur negando consequentiam; in primis, quia licet daremus, hoc Sacrificium non aliter prodesse assistentibus, nisi quatenus pro ipsis offert Sacerdos, negaremus tunc prodesse illis, nisi quoad effectum impetrationis, nõ vero quoad satisfactionem ex opere operato. Deinde negamus, non aliter prodesse, nisi vt pro iis offertur; nam, vt supra dixi, ipsi, qui assistunt, sunt offerentes; quare nõ mirum, quod multiplicetur fructus pro singulis; quia ille fructus respondet singulis offerentibus: nam licet res oblata sit eadem, oblationes tamen videntur multiplicari pro multitudine offerentium, & singulis oblationibus respondet suus fructus; sicut si eadem aqua & eadem aspersione baptizarentur simul duo homines esset duplex sacramentum, & duplex effectus: imo si duo Sacerdores simul consecrarẽt vnam hostiam, essent duæ oblationes, & singuli possent applicare Missam pro diuersis: at vero ad multiplicationem præcisè eorum, pro quibus offertur, non multiplicantur oblationes, sed eadem omnino oblatio dividitur inter omnes. Dices, etiam qui dat stipendium, offert suo modo cum Sacerdote: ergo multiplicabuntur offerentes & per consequens multiplicabitur etiã fructus. Respondeo, fructum illum, qui respondet iis, vt offerentibus, multiplicari posse, non tamẽ illum, qui pendet ex applicatione Sacerdotis, vt gerit personam Christi, qui tamen est præcipuus fructus Sacrificij.

Obiic. Vasq.

Respondeo.

Instantia.

Dilut.

253 Instabis. Instabis, ergo adhuc vtilius erit audire Sacrum, cui assistunt pauciores, saltem ratione illius fructus, qui provenit eis ex applicatione etiam Sacerdotis, quatenus offert pro circumstantibus. Sacerdos enim offert pro illis, & pro Papa, ac pro aliis personis, quibus applicat aliquem fructum Missæ, qui si est finitus; eo minus obueniet singulis, quo plures sunt. Respondeo, quando Sacerdos in *Memento* orat pro circumstantibus; non est necesse, quod applicet eis fructu satisfactionis ex Missa, sed impetrationis; alioquin in sententia ipsius Vasquez qui ponit totam substantiam Sacrificij in consecratione, peteris conditionis essent defuncti pro quibus oratur post consecrationem; & per consequens iam non posset illis applicare satisfactionẽ Sacrificij præcedentis. Fatendum ergo est, in vtroque *Memento* solum applicari fructum impetrationis pro illis; qui cum non sit finitus, nõ prouenit detrimentum singulis ex consortio aliorum, nisi peraccidens, quatenus multitudo eorum facit, quod Sacerdos non possit ita distincte & sigillatim, ac studiose orare pro singulis, ac si essent soli: hoc tamen est nimis accidentale in ordine ad fructum substantialem Sacrificij.

Resp. ad 1. Mem. Memento applicatur fructus impetrationis qui non infinitus.

254 Secundo arguitur ab aliis; quia res oblata in hoc sacrificio habet infinitum valorem. Hæc tamen parum refert ad arguendum infinitum valorem in oblatione: oblatio enim non tam sumit valorem ex re oblata, quam ex offerente, iuxta illud Gregorij: *Non appendit Deus, quantum in ea re Sacrificio, sed ex quanto offeratur.* Alioquin oblatio, qua B. Virgo unum Filium obtulit in templo, haberet etiam infinitum valorem. Dices, in oblatione Missæ potest esse infinitus valor etiam ex parte offerentis: Sed ad hoc iam diximus, Christum nunc non satisfacere, sed applicare satisfactionem ad suas præteritas; quas tamẽ nõ vult nisi cum limitatione applicare.

Secundo arg. Respondeo. Gregor.

255 Tertio arguitur, quia sol, vel lucerna non minus illuminat plures, quam paucos, & vox non minus auditur à multis, quam à singulis; & Angelus, quia spiritualis est potest idem esse in toto spatio, & totus in singulis partibus: ergo eodem modo valor huius sacrificij potest ita communicari multis, ac si singulis solis prodesset. Respondetur, potuisse quidem Deum id efficere, non tamen id effecisse; sed voluisse valorem Missæ esse sicut in pecunia, vel in ieunio nostro; quæ diuisa inter multos, minus prosunt. Hæc autem esse voluntas colligitur ex iis quibus probauimus nostram conclusionem. Alia argumenta leuiora vide apud Vasquez, qui ingenue fatetur non habere vim pro sua sententia; & illa dissoluit.

Tertio arg. Respondeo.

256 Adducitur Hieronymus. Vltimo loco adducitur Hieronymus relatus in cap. *Non mediocriter.* 24 de consecrat dist. 5. vbi habet hæc verba: *Dum igitur pro centum animabus Psalmus; vel Missa dicitur, nihil minus quam si pro vno quolibet ipsorum diceretur, accipitur.* Respondetur, hæc verba nusquam reperiri, in Hieronymo, vt fatetur ipse Vasquez *num.* 28. solum inueniuntur alia verba præcedentia eiusdem textus in Regula Monachorum; quæ licet non sint Hieronymi, extant tamen *in tom.* 4 suorum Operum: *ibi* inquam, *cap. de Contemplatione & Orat.* inueniuntur hæc verba, quæ etiam sunt in dicto capite: *Non mediocriter. Melior,* inquit, *est quinque Psalmorum accentatio cum cordis puritate, & serenitate, & spirituali hilaritate, quam totius Psalterij modulatio cum anxietate cordis, & tristitia.* Illa autem verba, quæ sequuntur in illo Canone, non inueniuntur in Hieronymo, vel alio Auctore. Quod si inueniretur, possent explicari iuxta intentũ, de quo ibi agitur, licet tantum prodesse ipsi dicenti Psalmum vel Missam, sicut si pro centum animabus diceret, vel non magis prodesse si pro vno aliquo dicatur cum anxietate, quam si pro centum diceretur cum puritate & serenitate. Si vero Auctor ille, quis-

Adducitur Hieron. Hieron. Explicatur.

quis sit alicet intelligat, reliciendus erit omnino vtpote contrarius Concilio Constantiensi *sess.* 8. vbi damnatur articulus iste, qui erat 19. inter articulos VVicleff, scilicet speciales orationes pro aliquibus applicatas non magis prodesse, quam orationes generales. Et quidem quidquid sit de valore Missæ; de Psalmis tamen, & orationibus negari non potest, habere valorem finitum.

257. *Quid sit sentētia intētio in Missa.*

Ex dictis infertur primo, quid sibi velit secunda intentio in Missa, quæ solet pro aliis applicari; nam re vera applicare secundam intentionem pro aliquo, est applicare conditionaliter, si ille, cui primò cui primo applicatur, non indigeat; vel etiā extendere impetrationem ad illud, quæ vt diximus, ad plures extendi potest; vel denique est applicare etiam primario satisfactionem casu, quo vera sit opinio contraria, iuxta quam Sacerdos potest extendere suam applicationem ad multos, & prudenter faciet extendendo, valeat quantum valere possit

258. *Infertur secundo.*

Infertur secundo, licet probabilis concedatur ea opinio, quæ ponit in Missa infinitum valorem, nō tamen debere censeri probabile, quod Sacerdos per se loquendo possit vno sacro satisfacere multis, à quibus stipendium accepit: quia quidquid sit de bonitate consequentiæ, Auctores tamen illius sententiæ nolunt admittere sequelam, vt vidimus. Non autem sufficit esse probabile principium, ex quo probabiliter aliquid infertur, vt sit etiam probabile consequens, si Auctores, qui admittunt antecedens, negant sequi illud consequens. Dixi tamen, *per se loquendo*; quia fortasse per accidens aliquando liceret ex natura rei aliquid compensare propter paupertatem Sacerdotis, vel quid simile, de quo tamen dicemus *infra disp.* 21.

DISPVTAT. XX.

De tempore, loco, & aliis circumstantiis huius sacrificij.

SECTIO I. *De tempore huius sacrificij celebrandi.*

SECTIO II. *De loco apto ad offerendum hoc sacrificium; & de Altaris ornatu.*

SECTIO III. *Vtrum in mari possit aliquando celebrari.*

SECTIO IV. *De vasis, & vestibus sacris, ac aliis ad hoc sacrificium requisitis.*

DIXIMVS de iis, quæ sunt magis intrinseca huic sacrificio, nunc dicemus de aliis circumstātiis extrinsecis, quæ fere pertinent ad Theologos Morales: sed oportet eorum doctrinam & fundamenta aliquantulum examinare.

SECTIO I.

De tempore huius sacrificij celebrandi.

1. *Primū dubiū*

SVb hoc titulo plura dubia breuiter expediemus. Primum, & magis vniuersale est, an Sacerdos habeat obligationem aliquando celebrandi an vero possit à celebratione abstinere. Sententia satis communis affirmat, Sacerdotem obligatum esse ad celebrandum. Hanc docent Durand. vterq; Soto, Palud. Maior, Antonius, Sylvest. Angelus, Naurr. & alij, quos refert Suar. *disp.* 80 *sect.* 2. & eandem sequitur Vasq. *disp.* 232 *c.* 1. Conink *quæst.* 83 *art.* 2. *dub.* 1 & multi Recentiores; quibus fauet S. Thomas *quæst.* 82. *artic.* 10. & *in 4. d. sput.* 12. *quæst.* 3. *artic.* 2. *quæst.* 1.

Sententia cōmunis affirmat Sacerdotē esse obligatum ad celebrandum.

Suar. Vasq: Coninck S. Thom.

2. *Alij negant sublato scandalo & obligatione beneficij*

Alij negant, sublato scandalo, & obligatione proueniente ex Beneficio, Capellania, Præbenda, &c. Sacerdotem præcisè ex sua ordinatione obligari ad celebrandum. Hanc tenent Alexand. Bonauent. Caietanus, & alij, quos refert Suarez vbi supra, qui eam sententiam probabilem dicit, & nullum argumentum contra illam vrgere, quibus adde Victoriam, & Bonacinam, quos refert, & sequitur Diana 1. *tom. tract. de celebrat. Missar. resolut.* 19. Ego fateor, pro prima sententia me nullum argumentum conueniens adhuc inuenire, saltem vt eam obligationem sub peccato mortali agnoscamus.

Diana.

3. *Vel nulla culpa est vel est mortalis.*

Patet Vasquez *n.* 3. dicit, non loqui consequenter eos, qui in hoc casu negant peccatum mortale: & fatentur culpam venialem; quia vel nulla, vel certe mortalis esse debet: quæcumque enim culpa sit, debet prouenire ex obligatione, & præcepto celebrandi; quod Sacerdos habet: cum autem præceptum hoc sit de materia graui, qualis est celebratio Missæ, debet esse præceptum graue multo magis, qui præceptum communicandi in Paschate, cum celebratio Missæ grauior sit, quam simplex communio, vt constat.

4. *Hæc tamē ratio nō est efficax.*

Hæc tamen ratio non est efficax: posset enim intelligi culpa venialis in omittenda celebratione, licet materia de se sit gratis, & capax obligationis maioris; quia nimirum aliud est, eam materiam omitti, contra obedientiam; aliud vero contra aliam virtutem, quæ minus obligat. Sic qui comedit gallinam in die ieiunij, peccat mortaliter; qui autem eam comedit ex gula, peccat solum venialiter; quia virtus abstinentiæ, seu temperantiæ minus graviter obligat, quam obedientia. Sic ergo posset Sacerdos non celebrando peccare culpa prodigalitatis spiritualis, & desidiæ, seu otiositatis vitiosæ, non exercēdo potestatem acceptam, & amittendi absque causa lucrum talenti acceptit: ex quibus capitibus difficile inueniretur culpa mortalis, licet materia de se esset apta ad obligationē grauem, si sub præcepto ex obedientia præciperetur.

5. *Aliter probatur ex Ambrosij verbis.*

Igitur, quod ea obligatio simpliciter sit sub peccato mortali, probant aliqui ex Ambrosij verbis: *Graue est, quod ad mensam tuam mundo corde, & manibus innocentibus non venimus; sed grauius, si dum peccata metuimus, etiam Sacrificium non reddamus.* Verum P. Vasquez fatetur, illa verba in Ambrosio non reperiri; & licet reperirentur, debent intelligi, non de culpa mortali; alioquin falsa esset sententia ibi contenta; nam grauius peccatum est celebrare in peccato mortali, quam omittere celebrationem Sacrificij.

Ambros.

Sed hæc verba parū probant.

6. *Secūdo probari solet ex Innocentio.*

Secundo probari solet ex Innocentio III. in capite *Dolentes*, de celebratione Missarum, vbi inter alia quorumdam Sacerdotum peccata refert, quod vix quater in anno celebrabant, & postea subiungit: *Hæc, & similia sub pœna suspensionis penitus inhibemus.* Hoc etiam argumentum P. Vasquez fatetur inefficax; & merito, quia nusquam apparet præceptum pluries quam quater celebrandi: quare illa pœna solum cadit super iis, quæ postea

Hoc argumētū est inefficax.

postea Pontifex expresse præcipit. Sequitur enim *Præcipientes in virtute sanctæ obedientiæ, vt Diuinum officium nocturnum pariter; & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter, & deuotè.* Adde; nec illam pœnam esse de facto, sed comminatoriam; nec decretum illud videri directum nisi ad Prælatos Ecclesiarum, de quibus dixerat, esse nonnullos, qui vix quater in anno celebrabant, & quod deterius est, nec interessent.

7. *Tertio probatur.* Tertio probari solet ex officio Sacerdotis, cuius munus est sacrificium pro populo offerre; peccat ergo grauiter, si suo muneri non satisfacit sicut si Rex non regeret, aut gubernator non gubernaret. Hoc etiam argumentum fatetur inefficax Vasquez, quia etiam ad absoluendum constituitur Sacerdos minister ex officio; & tamen non obligatur: potestas enim sola non obligat, quando alij mea opera non indigent; nec ex pacto; vel contractu teneor. Adde, Diaconum etiam ex officio destinari ad cantandum Euangelium & ministrandum Sacerdoti; & tamen nemo dicet, peccare mortaliter Diaconum, qui aliquoties in anno suum munus non exercet. Sic ergo Sacerdos potest accipere potestatem absque obligatione exercendi illam, quamdiu non est eius opera necessaria. Sic olim Reges eo ipso habebant potestatem Sacerdotalem, & Romani Imperatores fiebant etiam falsorum Deorum Pontifices: non tamen cogebantur ad exercendum per se ipsos munus Sacerdotale. Sic in lege naturæ primogeniti omnes habebant potestatem offerendi sacrificia; quis tamen dicat, eos omnes obligatos fuisse ad offerendum? In Lege scripta omnes filij Aaron erant Sacerdotes, & reliqui ex tribu Leui erant Leuitæ; qui tamen, cum dispersi essent per omnes tribus, nec Sacrificium offerri posset, nisi in Hierusalem, credibile est, quod plures eorum numquam sacrificarent, sed cederent alijs vicem suam, quando iuxta ordinem suum ad eos pertineret, ne iter illud facere cogerentur. Non est ergo idem, dare alicui potestatem sacrificandi, & obligare illum ad sacrificandum, nisi necessitas, vel alius titulus obliget.

Nec etiam multum probat hoc argumentum.

8. *Vasq. alio vritur argumento ex verbis Christi.* His ergo argumentis reiectis, ipse Vasquez vtitur solo argumento, quo alij etiam vtuntur ex illis verbis Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*; quibus Christus Dominus præcepit Apostolis & eorum in Sacerdotio successoribus, vt offerent corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini, vt testatur Concilium Trident. *sess.* 22. *cap.* 1. Habent ergo omnes Sacerdotes debitum offerendi ex vi huius Diuini præcepti, quod ad singulos dirigitur, sicut & singulis data est offerendi potestas:

9. *Hoc argumentum retorquetur.* Hoc argumentum in primis retorqueri potest aduersus Patrem Vasquez, qui *tom.* 4. *de Pœnitentia, quæst.* 90. *art.* 1. *dub.* 1 late probat, præceptum Christi de Confessione extra casum necessitatis fore omnino inutile, nisi simul præciperet Ecclesiæ, vt determinaret tempus illius præcepti Diuini, eo quod, secluso Ecclesiæ determinatione, nemo posset scire, quando, aut quoties obligaretur ad confessionem: vnde infert *num.* 9. Ecclesiam debere omnino determinare tempus præcepti Diuini. Similiter ergo præceptum Christi singulis Sacerdotibus impositum offerendi Sacrificium inutile foret, nisi ab Ecclesia singulis determinetur tempus quo obligentur ad sacrificandum: nemo enim scire poterit, secluso tali determinatione, quando obliget illud præceptum. Vnde primo sequitur, Ecclesiam debere omnino illud tempus determinare. Secundo, quandiu ab Ecclesia non determinatur, prout de facto adhuc non est determinatum, Sacerdotes singulos non obligari ex vi solius præcepti Diuini.

10. *Fatemur in illis verbis contineri præceptum offerendi.* Fatemur itaque, in illis verbis: *Hoc facite*, &c. contineri præceptum offerendi, non tamen oportet, ad eosdem modo dirigi præceptum, quibus dabatur potestas: hæc enim data fuit proculdubio singulis Sacerdotibus offerendi singulis diebus; & tamen non præcipitur offerre singulis diebus: latius ergo patet potestas, quam præceptum. Sicut ergo ex parte obiecti latior est potestas, quam præceptum; sic ex parte personarum nam potestas datur singulis seorsim: præceptum imponitur singulis; prout componunt communitatem; præcipitur quippe Sacerdotibus vsus huius Sacrificij, hoc est vt curent, ne desit in republica Christiana oblatio huius Sacrificij, prout in republica bene, & religiosè constituta decet, frequenter Deum coli tali cultus genere per Sacrificium.

11. *Primo colligitur hunc esse sensum illius præcepti.* Porro, hunc esse sensum illius præcepti, colligitur primo, quia alioquin inutile omnino esset cum non posset constare determinate de frequentia aut modo illius obligationis. Colligitur secundo ex materia ipsa: cum enim ageretur de designandis sacerdotibus pro Christiana republica, qui succederent Sacerdotibus legis scriptæ, aut iis, qui iure naturæ in qualibet Republica humana auctoritate designari possent; debebat eorum institutio intelligi iuxta conditionem muneris Sacerdotalis. Vidimus autem, non esse connexam cum potestate Sacerdotali obligationem offerendi. Et certe, de possibili, negari non potest, quod, iure naturæ attento, possit Respublica designare Sacerdotes aliquos, qui publica auctoritate offerre possent Sacrificia, non imposita illis obligatione offerendi, nisi vbi necessaria fuisset eorum opera. Sic Monachi singuli habent potestatem, & ius cantandi Officium Diuinum in Choro sui Monesterij; & communitas habet obligationem grauem cantandi illud, non tamen singuli habent eam obligationem grauem, quando per alios sufficienter prouideretur, & cantatur: similiter institutio sacrificij, & consecratio Sacerdotum obligat grauiter eorum communitatem ad offerendum illo ritu sacrificium; & singulis data facultatem, absque obligatione tamen graui, quamdiu non est necessaria eorum opera, & per alios prouisum est quantum sufficit, vt Christiana respublica eo sacrificio non careat. Vnde Christus instituens sacrificium, & designans Sacerdotes, non præsumitur aliter singulos obligasse, nisi iuxta conditionem ipsius materiæ, & prout Sacerdotes alij in republica obligati solent ad offerenda sacrificia.

12. *Colligitur tertio ex praxi Ecclesiæ.* Tertio colligi potest hoc ipsum ex praxi Ecclesiæ, in qua non solum antiquis sæculis Sacerdotes sancti fuerunt in solitudine degentes, nec vnquam sacrificantes, vt constat ex iis, quæ narrantur in *Vitis Patrum* parte 2. §. 178 de duobus sacratis Monachis; sed & nostro tempore sanctissimus Patriarcha noster Ignatius, postquam Sacerdos factus fuit, per annum integrum a sacrificio celebrando reuerenter abstinuit, vt se accuratius piis meditationibus, & mentis puritate ad illud sacrosanctum ministerium præpararet. Nemo autem de viro eximiæ non solum sanctitatis, sed doctrinæ etiam non mediocris, qui socios secum habebat eos, quorum sapientiam Trident. Patres admiratione, & approbatione insolita pro-

sequoti sunt, dicet, ex errore, vel ignorantia, abstinuisse tamdiu ab officio sacrificandi. Denique si antiquæ Ecclesiæ mores attente considerentur, facile possumus cogitare, non fuisse ita facile privatis Sacerdotibus frequenter celebrare, sicut hodie est: quia, vt significat Hormisda Papa in cap. *Nullus*. de consecrat. *dist.* 1. in qualibet Ecclesia vnicum erat Altare, sicut & in veteri Testamento vnicum erat templum, & in eo vnicum altare sacrificij. Adde quod aliquando nullum fiebat sacrificiũ, nisi post horam nonam, quæ est tertia post meridiem, vt indicat Augustin. *Epist.* 118. ea autem hora transacta, non licebat amplius celebrare; vnde colligi potest, quod in vna Ecclesia vnicum fiebat sacrificium. Concilium enim Antisiodor. *cap.* 10 prohibet, ne in eodem altari duplex, eadem die offeratur sacrificium; & ideo forsitan, quia in vna Ecclesia vnicum offerendum erat sacrificium, Concilii Carthagin. 2. *cap.* 9. prohibet ne Presbyter celebret, inconsulto Episcopo, & Concil. Laodicen. *cap.* 53. ne Presbyter intret in Ecclesiam ante Episcopum, & Concil. Neocæsar. *cap.* 13. ne alienus Presbyter celebret, si adest Sacerdos eius regionis: quorum ea videtur fuisse ratio, quia cum vnica celebranda esset Missa, æquum erat, vt Episcopus præferretur Presbytero, & Sacerdos proprius præferretur extraneo; atque ideo in illa Missa communicabant Sacerdotes reliqui in loco separato iuxta altare, reliquus Clerus in Choro, Laici extra chorum, vt constat ex Cõcilio Tolet 4 *c.* 17. Postea vero Concilium Salegustadiense *c.* 5. extendit ad tres Missas eadem die. Ex quibus constat, potuisse facile contingere, vbi præsertim Clerus numerosus erat, & Sacerdotes multi, vt aliquis ex infimis Sacerdotibus per multum temporis à celebrando abstineret sola simplici communione cum aliis Presbyteris contentus. Imo hodie eumdem morem vnicam Missam in vna Ecclesia celebrandi, in qua alij cõmunicent, inventum fuisse à nostris Europæis in Ecclesiis Abyssinorum, refert Damianus Goës, quẽ citat Henriquez *lib.* 9. *de sacrificio cap.* 14. *n.* 2. *litt.* Z. Nec mirum, cum communicassent ritibus Græcorum, apud quos hodie etiam in vsu est, vt in singulis Ecclesiis vna sola Missa dicatur ab vno Sacerdote, vnde ratius solent singuli celebrare.

Augustin. Conc. Antisiod. Conc Carthag. 2. Conc. Laod Conc. Neocæsar. Conc. Tolet. 4. Concil Salegust. Damian. Goës Henriq.

13. *Hodie vix potest excusari à culpa grani Sacerdos per annũ non celebrãs.*

Addo primo, hodie vix posse excusari à culpa graui Sacerdotem non celebrantem per totum annum, quia scandalum graue generat, & indecorum est corruptissimæ vitæ. Addo secundo, etiam retenta sententia contraria de obligatione celebrandi, non esse peculiarem obligationem celebrandi in triplici Paschate, vt aliqui volunt sed sufficere, ter, vel quater in anno celebrare, quibuscumque diebus id fieret; vt merito fatetur P. Vasquez *loco citato n.* 11. Vasquez

An possit celebrari in triduo maioris Hebdomadæ.

14. *Difficultas est de triduo maioris Hebdomadæ. Suarez.*

Secundo dubitari solet, an singulis anni diebus possit Missa celebrari? Difficultas solum est, propter triduum hebdomadæ maioris, scilicet feria quinta, sexta, & sabbato: aliqui enim absolute negant posse Missas priuatas tunc celebrari, quos refert Suarez *disp.* 80. *sect.* 1. qui tamen cum communi merito negat talem prohibitionem, quoad feriam quintam, neque est vllum decretum contrarium legitime promulgatum, quidquid aliqui dicant. Dubium est de feria sexta, & sabbato sancto, de quibus absolute decernitur, in eis non esse sacrificandum, vt habetur in cap. *Sabbato*, de consecrat. *dist.* 3. Et quidem de feria sexta omnes fatentur, nec publice, nec secreto id licere. Vnde officiũ illius diei fit absque consecratione, & ideo non est Missa, neque eam tenentur audire fideles, etiamsi sit dies festus, vt declarauit sacra Congregatio Rituũ die 19 Febr. ann. 1622. vt testatur Barthol. Gauantus in Rubricis Missalis *p.* 4 *tit.* 9 *n.* 24.

De feria sexta omnes fatentur.

Gauantus.

Difficultas est de sabbato sancto, an liceat in eo Missas priuatas celebrare. Prima sententia negat; quia Innocentius Papa I. in illo cap. *Sabbato*, supra citato æque affirmat prohibitionem pro vtraque die & licet consuetudine dispensatum sit, vt Missa solemnis, quæ nocte sequenti celebrabatur, fiat ante meridiem: ea tamen consuetudo non est extendenda ad Missas priuatas. Sic arguit pro hac sententia Vasquez *disp.* 233. *cap.* 2. qui eam confirmat *num.* 25. quia olim vna solum Missa solemnis fiebat, & hæc post mediam noctem, incipiente iam die Dominica Resurrectionis, quæ Missa per anticipationem celebratur nunc ante meridiem: olim autem non dicebantur illa nocte Missæ priuatæ; quia si alij Sacerdotes celebrarent; iam in ipso die Resurrectionis nemo faceret sacrum, nisi dicas, intra eamdem diem Dominicam potuisse bis facere sacrum; quod priuilegium non legitur, nisi pro die Natalis Domini: ergo anticipatio solum est pro vnica Missa solemni quæ illa nocte celebrari solebat.

18. *Aliqui negãt de sabbato sancto.*

Innoc. I.

Vasquez.

16. *Falsum supponit hic argumentum.*

Hoc argumentum optimum esset, si verum esset id quod supponit, scilicet Missam illam dictam fuisse olim post mediam noctem, quod tamen nescio vnde P. Vasquez *in præsenti & c.* 3. *n.* 32. contra S. Thomam *in præsenti art.* 2. *ad* 4. colligere potuerit, & magis miror, Patrem Suarez, qui contrariam sententiam defendit *disput.* 80. *sect.* 2. *in fine*, supponere tamen ibi & infra sect. 3. §. *secunda exceptio*; olim Missam post mediam noctem inceptam; quod similiter fatetur Fagundez *lib.* 1. *de* 1. *Præcepto Ecclesiæ n.* 18 Sed ij omnes in re satis manifesta decepti sunt: constat enim ex omnibus scriptoribus Ecclesiasticis, officium Missæ illo Sabbato incœpisse post solis occasum, apparente prima stella: vsque ad illam enim horam legebantur Prophetiæ, benedicebatur Fons, catechizabantur, & baptizabantur Catechumeni: incipiente autem nocte Resurrectionis cantabatur Missa cum lætitia. Sic habetur in Ordine Romano his verbis: *Postea modico intervallo, vt fuerit prima stella in cælo visa, sonant signa, & incipiunt canere Litanias ad Introitum, & postquam finierint Litaniam, dicit Sacerdos: Gloria in excelsis*, &c. qui liber scriptus fuit tempore Caroli Magni. Item significat Rabanus Maurus, qui floruit circa annum 880. *lib.* 2 *de instit. Cleric. cap.* 38. *de sabbato sancto Paschæ* his verbis: *Hac autem die inclinante ad vesperam, statuta celebratio noctis Dominicæ in Ecclesia incipitur.* Denique Hugo à S. Victore, cuius tempore iam anticipari solebat Officium illius diei, *lib.* 3. *de specialibus Missarum observationibus cap.* 21, sic ait: *Quoniam, sicut diximus* (scilicet cap. præcedenti, vbi dixerat, diem Paschæ à vespere præcedenti, incipere) *vespera illa ad diem sequentem pertinet, & vere antiqui iam fere transacto die sabbati officium hoc celebrabant* (scilicet die prout condistinguitur à nocte) *sed modernorum debilitas ad epulas festinans tempus præuenit constitutum.* Quare merito Barthol. Gauantus *parte* 4. *in Rubricas Missalis tit.* 10. *numer.* 45. pro comperto supponit, quod Missa illa olim initio noctis dicebatur.

Falsum supponit hic argumentum.

S. Thom. Suarez.

Fagundez.

Ord. Rom.

Rab. Maur.

Hugo à S. Vict.

Gauantus.

Et quidem aduersus P. Vasquez retorquetur clare

17. *Contra Patrem Vasquez ostenditur clara eius argumentum.*

clare eius argumentum, quia si Missa fiebat post mediam noctem, ergo in oppidis paruis, vbi solus Parochus est Sacerdos, non poterat ille celebrare die sequenti Paschatis, nisi bis celebraret intra eamdem diem, quod tamen priuilegium non legitur nisi pro die Natalis. Item quomodo possent in fine Missæ cantari vesperæ pro ipso sabbato breues prout cantantur, si post mediam noctem Missa incipiebat? Denique, si post mediam noctem fiebat factum, non oportebat, quod celebrans, vel qui in ea Missa communicabant, ieiuni essent per totum sabbatum præcedens, sed potuissent cœnare, vel prandere hora solita, prout faciunt, qui nocte Natalis celebrant post mediam noctem: & tamen scimus, illos debuisse ieiunos esse per totum diem sabbati, vt constat ex Hugonis verbis proxime adductis, qui dicit, propter debilitatem eorum, qui non poterant tamdiu protrahere ieiunium illius sabbati, anticipatum fuisse tempus celebrandi Missam, vt anticiparetur etiam hora prandij vel cœnæ. Denique ex iisdem Auctoribus constat, vtramque Missam dici solitam ab Episcopo, scilicet, sabbato sancto, & die Paschæ. Sic enim habet Ordo Romanus: *Procedit Pontifex de sacrario cum ingenti decore, &c. & Litania expleta dicit: Gloria in excelsis Deo, &c.* Quod etiã testatur Albinus Flaccus Alcuinus *lib. de Diuin Officiis, tit. de sabbato sancto.* Amalarius Fortunat. *lib. 1. de Ecclesiast. Officiis cap. 31.* & alij passim: ergo vel celebrabat bis intra eamdem diem post mediam noctem, vel Missa illa dicebatur ante mediam noctem, vt probauimus.

Albinus. Amal. Fort.

18. *Fundamentum Vasquez ex historia falsitate ortum est.*

Cum ergo fundamentũ, quo P. Vasquez nititur, ex historiæ falsitate ortum sit, restat, quod contraria sententia probabilis sit, quam tradũt Soto *in 4 dist. 13. quæst. 2. art. 2.* Gutierez *lib. 1. quæstion. Canonic cap 30 num. 36.* Suarez & Fagundez supra adducti, Ledesma, Syluius, Molfesius, & alij, quos refert, & sequitur Diana *à tom. tract. de celebrat. Missar. resol. 21.* & alij Recentiores communiter. Quam sententiam ego libenter amplector propter contrarium omnino fundamentum: quia scilicet prohibitio antiqua, quæ habetur in illo cap. *sabbato.* solum erat celebrandi per biduum illud, intelligendo vt vidimus, *per biduum*, feriam sextam, & totum sabbatum, vsque ad initium noctis sequentis, quando dies finita erat, ergo tunc cessabat prohibitio, & per consequens poterant celebrari Missæ etiam priuatæ; imo de facto Sacerdotes alios, qui volebant, celebrasse tunc priuatim, constat aperte ex Micrologo *cap. 5. de sabbato sancto* vbi sicut dicitur: *Post Baptismum Presbyteri demum possunt Missam, si necesse fuerit, priuatim celebrare, quia iam renati sunt, de quibus in Missa specialiter agere debemus; nec postea à Lectionibus, quas iam audiuimus, sed à Litania incipere solemus.* Est autem liber hic magnæ auctoritatis, vt constat ex Pamelio in præfatione ad illum; & fuit scriptus circa annum Domini 1080.

Gutierez. Suar 2. Diana. Micrologus.

19. *Vnde non a sit illius consuetudo.*

Vides, pro omnibus Missis cessasse prohibitionem incipiente nocte; suspicor tamen, paucos Sacerdotes vsos fuisse facultate illa, tum propter occupationes illius noctis, & breuitatem temporis, tum etiam propter onus ieiunij, quod à prandio diei præcedentis vsque ad dominicam fere seruare debuissent, si ea nocte faciebant sacrum, eaque de causa factum fortasse est, vt fere vnica Missa fieret nocte illa; postea vero anticipato initio noctis quoad officium, & Missæ celebrationem, non apparet, cur non censeatur anticipatum pro aliis Sacerdotibus, qui initio noctis celebrare, poterant: quia tamen pauci, aut fere nullus olim priuatim celebrat, ideo fortasse consuetudo illa continuata est, vnicum sacrum solemne faciendi; semper tamen aliqui pro libertate reclamarunt, & multi iam priuatim in sacellis & Oratoriis celebrãt non solum quando festum aliquod ex præcepto ea die occurrit, sed etiam ex deuotione: nec video, quomodo possit P. Vasquez dicere, hanc consuetudinem esse occultam, & Principi ignotam: non potest enim Pontifex, aut Prælati ignorare vsum illum, quem innumeri Auctores in publica luce editi, & qui omnium manibus habentur, testantur vbique dari & ita fieri.

20. *Aliqui minus in hoc consequenter loqui sunt.*

Vnde infero primo, minus consequenter, meo iudicio loquutos, qui negantes, id fieri posse, concedunt tamen, concurrente die festo, posse ex licẽtia Episcopi Missas priuatas celebrari, vt omnes possint audire sacrum. Hoc inquam, semper mihi visum est inconsequenter dici; quia si vere prohiberur Ecclesiæ præcepto Missæ priuatæ celebratio, nõ apparet, quomodo Episcopus, vel Prælatus possit licentiam dare propter necessitatem illam audiendi Missam in die festo. Cum enim eam necessitatem præuiderit Ecclesia, nec sit peculiaris in illa ciuitate, sed communis toti Ecclesiæ, &, hoc non obstante, prohibuerit vniuersaliter celebrare alias Missas illa die; eo ipso videtur excluisse causam illam, & iudicasse illam insufficientem ad abrogandam illam legem. Melius ergo, & magis consequenter conceditur illa potestas celebrandi, negando prohibitionem Ecclesiæ, quam propter dispensationem Prælati inferioris.

21. *Eo die in Missis priuatis non sunt legenda Prophetia.*

Infero secundo, in Missis priuatis illa die non esse legendas Prophetias; quia illæ non sunt pars Missæ, sicut nec benedictio Cerei; sed pertinent ad officium cantandum solemniter cum Choro. De Litaniis posset magis dubitari: nam Micrologus *loco supra citato* dicit, quod à Litaniis solebant incipere, qui Missam priuatim celebrabant: sed tamen hoc non est in vsu; quia Litaniæ re vera non pertinent ad Missam: vnde qui ex præcepto Missã illã audiunt, non obligãtur ad audiendas Litanias.

22. *Quæritur de tempore Missarum istarum priuatarum.*

Petes, qua hora celebrari possint illæ Missæ priuatæ? Aliqui enim addunt limitationem, quod non incipiant ante Missam solemnem: & ratio esse potest quia prohibitio antiqua non celebrandi per biduum propter mœrorem passionis Christi, videtur esse contracta vsque ad tempus, quo Ecclesia incipit celebrare Resurrectionem Christi, quod fit, quãdo incipit Missa solemnis: nam vsque ad illud tempus campanæ non pulsantur, & vestitur colore pauonaceo, qui congruit tristitiæ: ergo pro illo tempore perseuerat prohibitio antiqua; atque ideo non magis licebit nunc celebrare ante illam horam, quam olim ante noctem.

23. *In contrarium est vsus piorum hominũ.*

In contrarium tamen est vsus piorum hominũ, qui priuatim absque scrupulo celebrant summo mane; imo & Episcopi aliquando Ordines celebrãtes vt postea debito tempore Officiis in Ecclesia interesse possint, celebrant in sacello, & conferunt Ordines statim post auroram, vel solis ortum; quæ Missa, licet non cantetur, nec dicatur in Ecclesia, habet tamẽ aliquid de solẽnitate, cũ in ea dicantur prius omnes Prophetiæ, & Litaniæ iuxta ritũ Pontificalis. Vnde existimo, postquã is anticipata est Missa, quæ prius nocte dicebatur, ad horam solitam aliorum dierum ieiunij, in quibus Missa cantatur post dictam Nonam; eamdem esse rationem de illa Missa, ac de aliis: namin Missali solũ dicitur, quod post Nonam cantetur Missa; Sicut ergo aliis

diebus

diebus potest ex causa anticipari Nona & Missa: posset etiam ex causa id fieri illa die; ac per consequens, sicut aliis diebus Missa priuata potest dici ante Nonam, poterit ex causa dici illa die, vt alij, qui non possunt expectare, audiant sacrum: si autem fiat absque causa, non credo fore culpam grauem.

Qua hora possint Missæ priuatæ celebrari.

24. *Tertiũ dubiũ de tempore Missarum.*

Tertio dubitari solet, qua hora dici possit aliis diebus Missa priuata celebrari. Dubium autem est de hora, ante quam non possit, & de hora, post quam non possit incipere. Regula vniuersalis est, quod non possit inchoari ante auroram, vel post meridiem. Primam partem probat Henriquez *lib. 9 de sacrificio cap. 24. num. 5. litt. K.* & Fagundez *in 1. Præcept. Eccles. lib. 3. c. 17. num. 2.* ex cap. *Nolle sancta*, de consecrat. *dist. 1.* Verum ibi nihil dicitur de Aurora, sed præcipitur, vt hora tertia Missa celebretur: quare vel intelligitur de Missa solemni, vel fatendum est, tamdiu decretum illud esse abrogatum. Melius probatur ex consuetudine Ecclesiæ vbique recepta, quam approbare videtur Pius quintus in regulis Missalis, vbi dicitur, horam celebrandi pro Missis priuatis esse ab Aurora vsque ad Meridiem. Quæ verba recitat Suarez sect. 4. §. *Quocirca* dicens, in regula Missalis non sine causa addi particulam illam, *communiter*, vt indicetur, posse aliquando ex causa horam aliquantulum variari. Sed aduerte, quod, neque in Missali à pio quinto edito, neque in eodem à Clemente octauo reformato, ea particula habetur in Rubrica de hora celebrandi: absolute enim ponitur meridies pro termino.

Henriquez Fagundez.

Melius probatur ex regulis Missarũ.

Ex causa tamẽ potest aliquãdo variari.

25. Ab hac regula excipitur primo dies Natalis Domini, in qua licet celebrare post mediam noctem. Sed dubium est, an vna solum Missa, an vero tres possint in nocte celebrari. Negãt plures, posse absque peccato graui dici duas Missas in nocte; quos refert, & sequitur Fagundez *vbi supra cap. 18. num. 3* ex quibus Nuñus *in præsenti, art. 2. vers. Sed est dubium.* contrariam sententiam dicit improbabilem, quam tamen tradunt Suar. & Vasquez *in præsenti*; Reginaldus, Conink, Puteanus, Siluius, Molfesius, Zanardus, Layman, & alij quos refert, & sequitur Diana *tractat. de celebrat. Missarum, resolut. 35.* & habet pro se bonas rationes. Et quidquid sit de illis, iam hodie est vsu adeo recepta, vt non possit iam de eius veritate dubitari. Adde, in tanta Sacerdotum multitudine vix posse locum dari omnibus ad ter celebrandum illa die, quæ tunc in ipso solstitio breuissima est nisi per noctem etiam quæ longior est plures Missæ à multis celebrentur.

Diana. *Tres Missæ possunt celebrari in die Natalis Domini.*

26. *Excipitur secũdo casus necessitatis.*

Excipitur secundo casus necessitatis, quando necessarium esset celebrare ad dandum Viaticum infirmo; alioquin forsasse absque Viatico morituro: in quo casu conueniunt Doctores, posse ante Auroram fieri sacrum; quia consuetudo non videtur cum tanto rigore introducta. Aliqui hoc limitant, vt non sit statim post mediam noctem, sed summo mane ante lucem, vt loquitur Fagundez *loco citato n. 15.* Sed alij absque limitatione loquuntur, vt Vasquez n. 30. qui vniuersaliter dicit; *post mediam noctem*, posse in eo casu celebrari, non petita etiam licentia à Prælato. Et clarius Layman *lib. 5. c. 4. n. 3* cum aliis quos sequitur Diana *vbi supra, resolut. 33.* & ratio videtur esse eadem, cum verum-

Fagundez.

Vasquez.

Diana.

que solum ex consuetudine prohibitum inuenlatur.

27. *Excipiuntur etiã qui habẽt priuilegia.*

Excipiuntur etiam; qui priuilegia habent inter quos admittitur communiter Episcopus, quod itineris causas possit vel ipse, vel alius coram ipso hora vna ante auroram celebrare, siue ex consuetudine, siue ex ordinaria potestate dispensandi. Sũt etiam Religiosi plures, qui eamdem facultatem habent, prout nostræ Societati concessit Gregor. XIII. vt ex licentia superioris possimus itineris, vel legitimi impedimenti causa id facere. Maior vero est facultas, qua ex concessionibus Alexandri sexti relati Eman. Rodriguez in Bullario Regularium *Bulla 13. Alex. VI.* possunt Monachi Benedictini facere sacrum duabus horis post mediam noctem, quod licet concessum fuerit soli Conuentui de Monteserrato, postea tamen Clemens VIII. in Bulla 22. relata *vbi supra* extendit facultates illius Conuentus ad totam Congregationem. Et quidem, licet in aliis Monasteriis non militet eadem ratio, propter quã illud priuilegium concessum fuit tali Ecclesiæ, adhuc videtur concessũ omnibus, quia Benedictini per cõmunicationem participant priuilegia Familiæ Cistercienſium Hispanię ex concessione Clementis octaui, & Cistercienses illi participant priuilegia Ordinis S. Hieronymi ex concessione Gregorij XIV. Huic autem Ordinis Pius IV concessit, vt priuilegia extenderentur ab vno Conuentu ad alios omnes, etiam nõ existente in illis eadem causa: quare de primo ad vltimum ij, qui participant priuilegia dictæ Congregationis Benedictinorum, videntur habere adhuc illud priuilegium.

Priuilegium concessũ Benedictinis.

28. Circa illud tamen dubitari potest, an sit reuocatum per Concilium Tridentin. *sess. 22. decreto, de cuitandis in celebratione Missæ.* Nam Fagundez *vbi supra numero 3.* cum aliis dicit, esse reuocata ibi omnia eiusmodi priuilegia, quia nimirum Concilium inter alia prohibet, *ne Sacerdotes alii, quam debitis, horis celebrent*; & in fine addit: *non obstantibus priuilegiis, ac consuetudinibus quibuscumque.*

29. *Hæc priuilegia per Concilium Trid. non fũt reuocata.*

Melius tamen Eman. Rodriguez *1. to. quæst. Regul quæst. 43. art. 5.* & multi Theologi Salmanticenses de hoc consulti, & cum eis P. Ioan. de Salas, dicunt, non esse reuocata per Tridentinum eiusmodi priuilegia. Nam Concilium ibi solum imponit Episcopis, vt illis omnibus remedium adhibeant, & curẽt obseruari. Vbi ergo Episcopi non repugnant, non est, cur regulares amittant sua priuilegia: quare alij de illis tamquam de non reuocatis loquuntur, quos refert, & sequitur Diana *d. tract. de celebrat. Missarum, resolut. 33.*

Notandum tamen est, quod facultas illa concessa Monachis Montisserrati non fuit absoluta, sed ad celebrandum in Ecclesia illius Monasterij quare ex vi illius facultatis etiam per communicationem aliis Monasteriis & Religiosis factam, non poterunt in quolibet loco celebrare illa hora, sed solum in Ecclesia sui Monasterij: Communicatio enim non intelligitur cum maiori ampliatione, quam gratia principalis, quæ communicatur.

Quid intelligatur nomine Auroræ in hac materia.

Quarto principaliter dubitatur, quid intelligatur nomine Auroræ, quando prohibetur celebratio ante auroram. Communis, & vera responsio est,

non intelligi ortum solis, sed primam eius irradiationem in nostro hemisphærio, quæ pro diuersis temporibus magis, vel minus præcedit ortum solis: aliquando enim præcedit solum per horam, & quadrantem horæ; vt in mense Martio; aliquando per duas, hora & quadrãte; vt in mense Iulio; aliquando per horam, & dimidiã; vt in Februario, & Septembri, aliquando per duas horas; aliquando per vnam cum tribus quadrantibus: itaque, excepto Martio, semper durat crepusculum illud ad minus per horam, & dimidiam; quod totum tempus Auroræ tribuitur; & in eo proculdubio potest celebrari.

Crepusculũ illud excepto Martio ad minus durat per horam & dimidiam.

32. *Aliqui sublato priuilegio semihorã ante auroram accipiunt.*

Addunt alij posse etiam, secluso priuilegio; celebrari semihora ante initium auroræ, ita vt finis Missæ sit in aurora. Ita Suarez in præsenti cum aliis: vnde infert, Religiosum; qui ex priuilegio potest vna hora anticipare sacrũ, posse illud inchoare per tres horas ante ortum solis quia absque priuilegio potest inchoari per duas horas ante ortum solis iuxta supradicta; ergo addita vna hora ex priuilegio, poterit inchoari tribus horis ante ortum solis, itaut finis Missæ sit vna hora ante auroram.

33. *P. Vasq. hoc falsũ existimat. Hoc tamẽ argumẽtũ contra ipsum potest retorqueri.*

P. Vasquez *capite* 3. *numero.* 27. totum hoc existimat falsum, & absque fundamento. Cur enim poterit Missa media hora ante auroram inchoari, secluso priuilegio, si terminus inceptionis est aurora? Hoc tamen argumentum facile potest aduersus ipsum Vasquez retorqueri: nam tempus celebrandi Missam in Missali assignatum clauditur, vt vidimus, inter auroram, & meridiem; vbi æque assignatur vterque terminus; aurora, & meridies cum dicitur, *ab aurora vsque ad meridiem.* Nemo autem negat, etiam secluso omni priuilegio, obseruari illã legem, si aliquid Missæ dicatur ante meridiem, licet maior pars, & fere tota dicatur post meridiem: nam qui paulo ante meridiem Missam inchoat, iure suo vtitur in toto rigore; ergo qui ita celebrat proximus auroræ, vt aliquid Missæ post auroram sit, licet maior pars sit ante auroram, dicetur etiam debito tempore celebrare: ecur enim magis in primo termino, quam in secundo, necesse est, quod tota Missa intra terminum assignatum contineatur? Non caret ergo fundamento extensio illa, quam alij recentiores Auctores etiam amplectuntur.

34. *Quæritur an hac inchoatione detur paruitas materiæ.*

Denique circa hanc obligationem quæri potest; an detur in ea paruitas materiæ ex parte temporis, & quænam ea sit? Videtur non dari; quia in aliis præceptis similibus non datur paruitas materiæ ex parte temporis, verbi gratia, in in die ieiunij, si quis paululum ante mediam noctem cœnet, peccat grauiter, & violat legem ieiunij. Item si quis paululum ante mediam noctem reciter Officium diurnum diei sequentis, non satisfacit præcepto recitandi: quia terminus præscriptus est à media nocte in mediam noctem: ergo similiter qui celebrat ante terminum præscriptum auroræ, violat grauiter præceptum non celebrandi extra illum terminum.

35. *Aliqui hanc agnoscunt. Fagundez.*

Aliqui tamen videntur agnoscere in hac obligatione paruitatem materiæ ex parte temporis. Sic videtur indicare Fagundez *loco citato, num.* 6. Postquam enim dixit, esse peccatum mortale, notabiliter ante auroram sacrificare, subiungit. *Videndum nunc est, quænam sit ista notabilitas, vt inde mortale, vel non mortale colligamus.* Adducit autem Azorium Azor. *1. tom. lib.* 10. *cap.* 25. *quæst.* 6. dicentem, tertiam partem horæ esse tempus notabile ante lucem, & sufficere ad peccatum mortale: & P. Henriquez Henriquez. *lib.* 9. *de sacrificio capite* 24. *numero* 5. *in fine*, dicentem, dimidium horę ante lucem sufficere ad peccatum mortale; quam sententiam ipse sequitur: vnde videtur indicare, minus spatium temporis sufficere ad peccatum veniale, non ad mortale.

Quæ pars temporis sufficiat ad peccatum mortale.

Ego existimo in hoc posse committi æquiuocationem magnam in afferendis Auctoribus, confundendo eorum sententias: possunt enim esse duæ quæstiones diuersæ; prima est, quando incipiat tempus legitimum celebrandi, & quid intelligatur nomine Auroræ; & de hac quæstione loquuntur illi Auctores, & dicunt, tempus legitimum esse, tertiæ, vel mediæ partis horæ ante lucem: quia aurora in præsenti non accipitur mathematice, sed moraliter, sicut & meridies; atque ideo non solum absq; peccato mortali, sed etiam omnino licite posse inchoari Missam media hora ante lucem; quia iam tunc incipit aurora moralis. Altera quæstio esse potest, an detur paruitas materiæ in tempore, quæ sufficiat ad peccandũ venialiter, nõ vero mortaliter: & in hoc cẽsu non loquuntur illi Auctores, quos affert Fagundez, quia absolute dicunt licite inchoari Missã illo tempore: quod autem fit cum peccato veniali; non fit licite, simpliciter, & absolute. Alioquin si illa media hora ante lucem, quam Henriquez dicit non esse partem notabilem, addi posset citra culpam grauem illi mediæ horæ, in qua Suarez, & alij fatentur, posse absque vlla culpa inchoari Sacrũ ante lucem, iam fieret vna hora integra ante lucem, qua absque causa posset aliquis celebrare sine peccato graui quod quidem difficilius crederet P. Vasq qui nec primam dimidiam horam voluit concedere. Fieret etiam quod Religiosi habentes priuilegium, possent absque peccato graui per tres horas, & dimidiã ante ortum solis celebrare, seu per duas horas ante auroram; quod quidem nemo dicit; imo Laym; *loco citato* reiicit tamquam nimiam licentiam, illud quod diximus de tribus horis ante ortum solis.

36. *In hoc committi potest æquiuocatio.*

Opinor ergo, omnes agnoscere in hac obligatione aliquẽ terminum temporis, circa quem nõ possit absque culpa graui celebrari, & quoad hoc non esse discrimen inter hæc & alia præcepta; esse tamẽ discrimen, quoad ipsum terminũ: nam in aliis præceptis agnoscunt terminum mathematicum, scilicet punctum mediæ noctis; in hac tamen obligatione dicunt, terminum esse moralem, scilicet auroram cum moralitate acceptam; hoc est, tertiam, vel dimidiam partem horæ ante primam lucem; ita tamen, vt ille terminus excuset non solum à culpa mortali, sed etiam à veniali: non enim excusat propter paruitatẽ materiæ, sed quod quia intra illũ terminum fit, re vera fit intra debitum terminum, & tempus obligationis. Fateor tamen; hunc ipsum terminum moralem non eodem modo assignari in aurora, ac in meridie, sed cum aliqua maiori latitudine in hoc quam in illa; in quo est aliqua differẽtia, vt statim dicemus.

37. *Omnes agnoscũt in hac obligatione aliquẽ terminum temporis?*

38.

Restat ergo de illo alio termino vltimo dicere, vltra quem non potest fieri Sacrum, qui communiter assignatur meridies, vt diximus; qui etiam non accipitur mathematice; sed moraliter: vnde aliqui dicũt, posse tertia parte horæ post meridiem inchoari Missam, alij extendunt ad semihoram: alij ad tres fere quadrantes, alij ad horam nõ integram. Auctores videri possunt apud Dianam *Tract. de celebratione Missar. resolut.* 34. qui tamen fere omnes aliquam exigunt causam ad id faciendum.

Hinc tamen nascitur difficultas supra tacta, quia obligatio hæc æque versatur inter duos terminos scilicet auroram, & meridiem: ergo sicut meridies

ita

ita moraliter accipitur, vt tota Missa distare possit, per semihoram à puncto meridiano, sic aurora accipienda erit, vt Missa non debeat attingere punctum auroræ, sed tota possit distare ab aurora per semihoram. Sic enim arguimus supra contra P. Vasq. ad probandum, quod posset Missa absolui in principio auroræ, sicut potest incipere in ipso puncto meridiano.

40. *Ad quam præjudicetur.*

Respondeo, aliud esse loqui illo duplici termino, provt in lege, seu regula Missalis exprimitur; aliud vero, provt vsu, & consuetudine explicatur. Nos supra arguebamus in primo sensu, lex enim eodem modo loquitur de vtroq; termino cum dicit ab aurora vsq; ad meridiem Missas celebrandas: ergo cum censeatur satisfacere verbis illius legis, qui ante meridiem inchoat Sacrum, nec ad hoc aliqua consuetudine, vel extensione fulciatur; similiter dicetur satisfacere verbis eiusdem legis, qui absoluit Missam post initium auroræ.

41. *Loquendo de vsu latius accipitur meridies. Ratio differentiæ.*

Loquendo vero de vsu, & acceptatione communi, negari non potest, latius accipi meridiem, quam auroram; & facilius excedit hunc terminum quam anticipetur ille. Ratio autem huius differentiæ esse potest, quia terminus ille meridianus olim nõ erat imo Missa dicebatur post meridiem, & aliquando post Nonam: postea vero, quia hora fortasse prandij cœpit anteponi, & minus patienter sustinebatur ieiunium, cœpit etiam anteponi hora celebrandi; aliquali tamẽ libertate retenta, præsertim cum nõ omnes ita tẽpestiue prandere vellent, sed aliquando, vel propter negotia, vel propter festiuitatem oporteret, quod Officia lõgius protraherentur, ideo illa antiqua libertas tardius celebrandi non fuit omino reducta ad terminum indiuisibilem. At vero terminus auroræ semper fuit præfixus: neque enim scimus, vmquam licuisse celebrare tempore nocturno, nisi ex speciali priuilegio; ideo aurora minus moraliter accipitur, quam meridies, ad quem cum homines sponte sua, & ob propriam commoditatem se induxerint, potuerunt sibi illum terminum statuere cum aliqua maiori latitudine. Imo Nauarrus *in Manuali cap.* 23 *n.* 85. dixit, hodie etiã licere celebrare vsque ad horam tertiam post meridiem; quia illa vetus licentia non est vmquam reuocata. Alij tamen Theologi opponunt se huic sententiæ, quia cõtraria cõsuetudo à Pio V. in Missali approbata, & sensus fidelium, ac censura Prælatorum, qui illud nõ permitterent, sed punirent ostendũt iã illã veterem cõsuetudinem esse abrogatã, vt probat latè Vasq. *c.* 4. qui tamen cũ aliis permittit, in magna festiuitate, finita seruis concione, posse Missas priuatas dici, vt populus audiat Missam.

42. In hoc etiã pũcto locũ habent exceptiones in primo puncto positæ de Episcopo iter agente, de celebratione necessaria ad dandũ Viaticũ ægroto; & de personis habentibus priuilegium: quod eo facilius concedi potest ad postponendam, quã ad anticipãdam horam, qua hæc obligatio ortum magis habet ex voluntate subditorum, qui ob suam commoditatem recesserunt ab antiqua consuetudine tardius celebrandi.

Priuilegium autem magis amplum videtur, quod concessit Eugenius IV. Congregationi S. Iustinæ, celebrandi in itinere, vel ex causa iusta, vsque ad nonam inclusiue, provt habetur in Bulla xj. Eugenij IV. in Bullario Regularium apud Rodriguez. Vnde limitandum est, quod cum Ioanne de la Cruz dicit Diana tom. 1. tract. de celebrat. Missar. resol. 34. vbi supponit, illud priuilegium esse absolutum; cum tamen solum sit ad certos casus itineris, vel alterius causæ. Dicit etiam, horam nonam esse vsque ad tres horas post meridiem: quod etiam non est vniuersaliter verum, sed in æquinoctio: nam in hyemali nona hora attingit solum ad secũdam post meridiem cum quadrante; in solstitio autem æstiuo vsque ad horam tertiam post meridiem cum tribus quadrantibus, vt late Francolinus de tempor. hor. c. 10.

An liceat pluries eadem die celebrare?

43. *Primus casus in die Natalis.*

Quinto principaliter dubitatur, an liceat aliquãdo pluries eadem die celebrare. Regulariter id non licet, vt constat ex c. *Consuluisti* & c. *Te referente*, de celebrat. Missarum. Excipiuntur tamen aliqui casus. Primus, & absque controuersia est in die Natalis, quo singuli Sacerdotes ter celebrare possunt. Circa quem casum dubitatum fuit Romæ, vtrum Cardinalis, qui vt Diaconus ministrat Summo Põtifici illa die in Missa solemni, & communicat sub vtraq; specie in eadem Missa, possit ipse (si Sacerdos sit) alias duas Missas priuatas celebrare. Respondi, nullam Missam posse ipsum illa die ante, vel post illam communionem celebrare. Ratio est, quia facultas solum est ad communicandum bis, aut ter in Missa, seu facienda duo, aut tria Sacra: per quod solum dispensatur in prohibitione celebrandi pluries, non vero in prohibitione communicandi bis eadem die. Quare alij Sacerdotes non possent extra Missam bis aut ter cõmunicare illa die; nec possent etiam semel communicare extra Missam, & rursus celebrare vnum, vel duo Sacra; quia obligatio communis non celebrandi ea die, qua communio accipitur extra Missam, non est ablata vmquam pro illa die. Cum ergo Cardinalis in illa Missa accipiat cõmunionem, non vt Sacerdos, nec celebrans, nõ potest eadem die sacrificare, niũ Pontifex peculiariter cũ eo dispenset, in hoc enim non est concessa facultas pro illa die, sed solum ad communicandum pluries celebrando, non ad communicandum pluries quomodocũq; provt tunc fieret, si semel, aut bis in Missa, & semel extra Missam cõmunicaret. Hoc etiam priuilegium bis celebrandi, in die cõmemorationis Defunctorum 2. Nouembr. habent Sacerdotes ex concessione Sedis Apostolicæ in Regno Valentiæ in Hispania.

44. *Secundus casus quando est necesse celebrare ad dandum viaticum.*

Secundus casus est, quando esset necesse celebrare ad dandum Viaticum ægroto in quo casu fere omnes conueniunt, posse secundo celebrari eadem die, quia iura illa supra allegata excipiunt casũ necessitatis. Quæ autem maior necessitas potest occurrere? Sed rarissime, aut numquam continget; quia si Sacerdos iam accepit Sacramentum, & ablutionẽ, nõ poterit nõ ieiunus iterũ celebrare: si vero non accepit Sacramentum, potest, & debet partem suæ hostiæ reseruare, quam ad infirmũ deferat. Solum ergo potest fingi, quod, accepta hostia, & nondum accepta ablutione, nunciatur ei de periculo ægroti, & non sint aliæ particulæ consecratæ in ecclesia, & tunc abstineat ab ablutione, & iterũ celebret; qui casus magis est metaphysicus, quam moralis; quare ex consuetudine contraria non potest argui (vt aliqui arguunt) ad probandum non licere; quia re vera, cum casus numquam datur, non potest esse contraria consuetudo.

45. *In his tribus casibus non datur necessitas.*

Tertius casus est quando, finita Missa, superuenit Episcopus, aut Princeps. Quartus, similis, si superuenit funus defuncti quem non decet absque Missa sepeliri. Quintus est, si eodẽ die occurrat duplex officiũ v. g. de festo, & de vigilia. Sed in his non datur

cur necessitas: quid enim refert, quod Princeps non audiat illa die sacrum? Quod si inculpabiliter omisit non peccauit; si culpabiliter, iam peccatum cõmissũ est, nec tolletur per auditionem Missæ, sed per pœnitentiam. Similiter nõ est necessariũ, quod sepeliatur defectus cum Missa; & multo minus, quod dicatur duplex Missa de duplici Officio.

46. *Sextus casus quando Sacerdos habet duas eccles.* Sextus casus est, quando sacerdos habet duas ecclesias Parochiales, quibus solus ipse absque coadiutore ministrat, & in vtraque est populus auditurus Missam; qui casus ab omnibus conceditur, & in praxi seruatur. Addunt alij, idem esse, quando ob solemnitatẽ nõ potest vnica Missa satisfieri cõcursui populi concurrentis, aut quando multi peregrini veniunt, finita iam Missa, quia eadẽ videtur esse ratio & necessitas, quæ excepta est in prohibitione pluries celebrandi. Alij tamen, cum quibus Suarez, & Vasq. hunc casum non admittunt. Et quidem nõ est eadem ratio necessitatis: nam licet necesse si prouidere necessitati habituali communitatis, vt possit audire Sacrum, prout fit, quando duæ ecclesiæ distantes habent vnum Sacerdotem, non est tamen necesse prouidere iis qui semel, aut iterum per accidẽs non audient Sacrũ, nec pro iis oportet mutare ritũ semel sacrificãdi. Facilius admitti potest, quod Layman etiam cum aliis admittit pro Anglia, Hibernia & aliis prouinciis hæreticorum, vbi vnus Sacerdos non potest omnibus Catholicis satisfacere: illa enim est necessitas permanẽs, in qua illi communitati nõ prouidetur per se loquẽdo, nisi Sacerdos possit pluries celebrare.

47. *Septimus casus quando nuptiæ sũt benedicendæ. Parum refert differri benedictionẽ in diem sequẽt.* Septimus casus est, quando nuptiæ benedicendæ sunt: quem plures admittunt. Sed re vera est casus metaphysicus: nam si necessitas non præuidetur ante sumptam ablutionem, non poterit secunda Missa postea celebrari: si vero præuidetur, potuit differri prima. Adde, patum referre, quod differatur benedictio in diem sequentem. Si autem fingatur, ex dilatione magnum detrimentum sequi, & Sacerdos adhuc sit ieiunus non video, cur non comprehendatur sub necessitate, quam iura excipiunt. Notat autem bene Suarez contra aliquos, in iis casibus, quibus propter necessitatem potest bis, posse etiam ter & pluries sacrificari, eadem causa persistente, & Sacerdote adhuc manente ieiuno. In quo puncto Fagundez *num.* 5. citat textum in dicto cap *consului sti.* de celebratione Missarum; in quo, inquit, *solum bis in die concedit in necessitate celebrare ieiunis*: quod desumpsit ex Henriq. *lib.* 9. *c.* 30. *n.* 7. Sed vterq falso allegat illum textum, cum ibi non sit magis sermo de duplici, quam de triplici, aut multiplici Missa celebranda.

Fagund.

Henriq.

SECTIO II.

De loco apto ad offerendum hoc sacrificium, & de Altaris ornatu.

48. *Olim tantũ in Ecclesia consecrata.* OLim non poterat celebrari, nisi in Ecclesia cõsecrata: hodie iam potest in Ecclesia solum benedicta ab Episcopo, vel ab habente facultatem benedicendi, imo & in oratoriis priuatis non benedictis: quæ tamen ad illum solũ vsum deputata sint & ab Episcopo designata: quod constat ex Trid. *sess.* 22. *c. de vitandis in celebratione Missarum.*

Excipitur primo casus necessitatis. Excipitur primo casus necessitatis ex *c. sicut*, de cõsecratione, *dist.* 1. qualis assignatur, si dum aliqui peregrinantur, diu Missa carere coguntur; quando Ecclesiæ sunt dirutæ; quando multi cõueniunt ad solemnitatem, & non capit eos Ecclesia; potest enim Altare iuxta Ecclesiam collocari, ne careant Sacro: item in castris pro militibus, in littore pro nautis intra triremes existentibus, vel multitudine etiam nauigantium in aliis nauibus, vt festo die Missam audiant. In quibus, & similibus casibus si fieri potest petenda est licentia ab Ordinario; sin autem, potest fieri absque licentia; nunquam tamen absque altari portatili consecrato.

49. *Excipitur secundo Episcopus.* Excipitur secundo Episcopus, qui itineris causa potest in loco decẽti celebrare cum altari portatili; vel facere, quod alius coram ipso celebret ex c. vltimo, *de priuilegiis*, in 6. quæ facultas non est ablata per Trident. *illa sess.* 22. vt fatetur Vasquez *disp.* 233. *n.* 7. & probat Fagundez *lib.* 3. *de* 1. *Præcepto Ecclesiæ cap.* 13. *num.* 19. Poterant etiam Episcopi concedere facultatem aliis celebrandi in loco decẽti quæ potestas ablata videtur in illo loco Tridentini; non tamen potestas designandi Oratoria priuata ad illum solum vsum destinata in domibus priuatis; nec etiã dandi licentiam; vt in casu necessitatis semel in domo priuata celebretur. In his conueniunt fere omnes.

Conc. Trid. Vasq. Fagund.

50. *Per breue Pauli ablata est hæc facultas Episcopis.* Aduerte, hodie per Breue Pauli V. cuius meminit Fagundez *vbi supra n.* 12. ablatam esse facultatẽ Episcopis, vt concedant licentiam habendi Oratoria in domibus priuatis ad celebrandum. Sed fortasse non fuit Breue, sed Epistola quædam Cardinalis Horatij Lancellotti iussu Pauli V. die 10. Martij anno 1615. Missa ad Illustrissimos Cardinales, Archiepiscopos, & Episcopos, qua prædicta facultas eis auferebatur: quam Epistolam referunt Ioan. Bapt. Scortia *lib* 2. *de sacrificio Missæ, cap* 13. *num.* 3. & Barth. Gauantus *in Rubricas Missalis, p.* 1. *tit.* 20. *lit. M.* Qui tamẽ ex Carolo Nouar. Episcopo in Commẽtar. Canon ad cap. *Missarum* 13. de consecrat. *dist.* 1. aduertit, Palatium Episcopi non existimari domum priuatam, atque ideo non esse ablatam Episcopis facultatem habendi Oratorium ad Diuina deputatum, in quo celebrare possint sicut antea, in suis domibus.

Scortia. Gauant.

51. *Tertio excipiũtur Priuilegiati.* Tertio excipiuntur, qui habent priuilegium Sedis Apostolicæ, quale concessum fuit à Sixto IV. aliquibus Religiosis, vt constat ex eius Bulla 14. *n.* 39. relata ab Eman. Rodrig in Bullario Religionũ, & Bulla 37. eiusdem *n.* 87. & aliis. Hæc tamẽ priuilegia multi communiter dicunt esse reuocata per Trid. loco citato. Alij tamen probabiliter dicunt non esse reuocata, quamdiu Episcopus non contradicit, & ita referunt Patres Dominicani doctissimi Salmanticæ consulti, & P. Ioan. de Salas, Eman. Rodriguez *tom.* 1. *quæst. Regular. quæst.* 18. *art.* 3. & alij Recentiores. Societati nostræ concessum fuit iterum post Trid. hoc priuilegiũ pro illis, qui à Superioribus ad Missiones mittuntur, vt cũ consensu Prouincialiũ eo vti possint, vt constat ex nostro Compendio, verbo *Altare*.

Rodrig.

Dubitatur, an in mari possint aliquãdo Sacerdotes celebrare in longa nauigatione: de hoc tamen dicemus magis ex professo sectione sequenti.

Ecclesiam non debere esse violatam.

52. *Ecclesia polluitur quinque modis. Primo per effusionem sanguinis iniuriosam.* Ecclesia ad celebrandum apta non debet esse violata, vel polluta: alioquin non potest absque graui peccato in ea celebrari, antequam reconcilietur; licet huic peccato nulla cẽsura, aut irregularitas annexa sit. Polluitur autem quinque modis: Primus est, per effusionem iniuriosam sanguinis humani; ita tamã, vt vulnus intra Ecclesiam inflictum sit, siue sanguis intra, siue extra Ecclesiam, fundatur. An vero sufficiat, hominem esse intra Ecclesiam, quando vulnus accipit; an vero requiratur, vulnerantem intra Ecclesiam esse, quando vulnerat, cõmuniter affirmatur, in primo etiam casu Ecclesiam

pollui, idque Layman *lib. 5 tract. 5. c. 5. n. 9.* probat ex eo, quod si existens in vno territorio fugiens trahiciat hominem existentem in alio territorio, ibi etiam deliquisse censetur, vt ratione delicti etiam à iudice illius territorij conueniri, ac puniri possit quare in eo casu detur locus præuentioni inter iudices vtriusque territorij. Hoc tamen argumentum probatur, quod si vulnerans sit intra Ecclesiam, & sagitta trahiciat hominem extra Ecclesiam existentem, pariter polluetur Ecclesia; quod tamen communiter non conceditur. Ratio ergo petenda est ex verbis legis, quæ solum volunt pollui Ecclesiam, quando homo in ea vulneratur ad sanguinis effusionem: ad hoc autem non requiritur, vulnerantem esse intra Ecclesiam, vt constat. Debet autem effusio sanguinis esse in quantitate notabili, non vnius vel alterius guttæ. Denique vulnus, vel contusio absque sanguinis effusione Ecclesiam non polluit.

Ratio petita ex verbis legis.

Secundo per homicidium iniuriosum.

Secundo, polluitur per homicidium iniuriosum; siue fiat cum sanguinis effusione, siue alio modo. Non sufficit, quod aliquis extra Ecclesiam vulneretur, & intra illa moriatur, sed requiritur, quod vulnus, vel causa physica intra Ecclesiã fiat: vnde neque etiam polluitur, si intra Ecclesiam fiat mandatum, vel detur consilium occidendi. Dubium est, quando in Ecclesia vulneratur homo, & postea domi ex illo vulnere moritur. Suarez *disp. 81. sect. 4. in principio*, dicit si vulnus sit cum sanguinis effusione, iam ex hoc capite Ecclesia polluitur; si autem sit contusio lethalis absque effusione sanguinis, nonpollui Ecclesiam si homo extra illam moriatur; quia homicidium non completur in Ecclesia. Alij tamen communiter docent, tunc Ecclesiam pollui morte sequuta, licet ante mortem nondum polluta cẽsetur; quod videtur verius; quia sicut polluitur vulnere intra Ecclesiam inflicto, licet sanguis postea extra Ecclesiam effluat; sic videtur pollui in nostro casu; cum iam intra Ecclesiam posita fuerit tota actio iniuriosa, ob quã postea anima à corpore separatur: parum enim refert ad irreuerentiam, ob quam ecclesia violata censetur, quod anima ibi, an extra emittatur.

Suarez.

54. In vtroque tamen casu quibus vel occisio debet fieri ex peccato mortali.

Aduertes, in vtroque casu requiri vulnus, vel occisionem fieri cũ peccato mortali: quare si ob meram defensionem fiat, aut aliunde à peccato mortali excusetur, non polluitur ecclesia. Vnde si martyr in Ecclesia occidatur, polluitur, quia iniuste occiditur. E cõtra, quãdo pueri rixantur, & sanguinẽ sibi ex naribus eliciunt, non censetur pollui; quia regulariter non sunt peccata mortalia. Item licet causa sit aliunde mortalis, vt si recitando, vel præsentando turpia in ecclesia, sequitur præter intentionem vulnus, aut mors, non polluitur, quia, non est actio mortalis in illo genere, sicut dici solet de pollutione præter intentionem sequuta ex causa in alio genere peccaminosa. Polluitur tamen, si iudex ibi reum, aut aliquis scipsum interficiat; quia vtraque actio est iniuriosa ecclesiæ.

55. Tertio polluitur per voluntariam seminis effusionem.

Tertio polluitur ecclesia per voluntariam seminis humani effusionem extra actum coniugalem, qui necessitate vrgẽte, iuxta cõmuniorẽ sententiã, potest aliquando in ecclesia exerceri, quando nimirũ cogitur coniux diu ibi residere, nec potest aliò diuertere: tunc enim ob incontinentiæ periculum vitandum, licitus erit matrimonij vsus. Requiritur etiã in hoc casu culpa mortalis, vt ecclesia polluatur, & effusio copiosa seminis, non vnius vel alterius guttæ. Denique in prædictis casibus requiritur notoietas facti, quod publice constet: alias non censetur ecclesia polluta etiam respectu eorũ, qui quacunque notitia id sciũt, vel ipsius, qui delictum patrauit, quia nullo modo obligatur ad se manifestandũ. Nec desunt, qui dicant, requiri, quod ecclesia denuntietur à iudice tãquam polluta propter Extrauagantem, *Ad euitanda scandala*; in quibus similis denunciatio exigitur, vt obligemur ad vitandos eos, qui Censuras incurrerunt. Quod, vt probabile, videtur admittere Suarez in præsenti, §. *Secundo dubitari solet.* Cæterum ipse *tom. 5. Disp. 37. Sect. 1. n. 28.* aperte fatetur, hanc pollutionem ecclesiæ non modo posse intelligi nomine interdicti, aut censuræ. Et quidem in praxi ita seruatur in hac vrbe Romana, vt Ecclesiæ reconcilientur, etiamsi pollutio denunciata non fuerit.

Requiritur etiam in hoc casu culpa mortalis.

56. Quarto polluitur ecclesia per sepulturam hominis excommunicat., Post Constantiense Concilium requiritur, quod fuerit excommunicatus denunciatus, vel notorius Clerici percussor. Vnde miror cur Suarez dicta Sect. 4. §. *Hæ positæ*, dicat, in regionibus septentrionalibus eos, qui sacrificãt in locis, vbi sepulti sunt hæretici, excusari, vel quia necessitate cogunrur, quia alibi sacrificare non possunt, vel quia Episcopi videntes, & consentientes faciuntatem præbere censẽtur: quam doctrinam eisdem verbis ample&titur Fagundez *lib. 3. de 1. de Ecclesia præceptis c. 14. n. 2.* Cum tamen vterque fateatur, per sepulturam excommunicati non denuncia-ti nominatim, non pollui ecclesiam, non est, cur alias excusationes quærant pro iis, qui celebrant, vbi hæretici sepulti sũt; quod notarunt etiam Nauarrus *lib 5 Consiliorum, consil. 10 de hæreticis, edit. 2. ad 4. quæst* & Layman *loco citato supra num.* 8. qui etiam bene aduertit, non pollui ecclesiam per sepulturam hominis nominatim interdicti.

Quarto per sepulturam excõmunicati denũciati.

57. Quinto polluitur Ecclesia per sepulturam hominis infidelis, hoc est, Pagani non baptizati; quo nomine comprehenditur infans etiam non baptizatus, quando seorsim sepelitur, non quando in vtero matris g. auidæ, & tam mortuus sepelitur. Nõ vero cõprehenditur hæreticus, quia licet nõ habeat verã fidẽ, illam tamen profeſſus est in Baptismo, & ideo sub nomine fidelium intelligitur in cap. *Omnis vtriusque sexus.* de pœnit. & remiss. vt obseruauit Suarez *Disp 70. Sect. 1. in principio* Ad hos duos posteriores modos pollutionis ecclesiæ non requiritur peccatum, sed quocumque modo fiat, pollutа manet. Addunt aliqui sextum, quando ecclesia ab Episcopo excommunicato consecratur, & benedicitur: id tamen quia in iure non habetur, alij omnes reiciunt.

Quinto per sepulturam baptizati.

58. Nomine *ecclesiæ* in hac materia non intelliguntur Oratoria in domibus priuatis, etiam cum facultate Episcopi vel Pontificis delignata ad celebrandumilla enim nõ polluntur. Intelligitur tamẽ cœmeterium benedictum ad sepelienda fidelium cadauera; ita tamẽ, vt pollutа ecclesia, cẽseatur pollutũ cœmeteriũ illi connexũ, non è cõtra; quia accessorium sequitur conditiones principalis, & non è contra. Vnde quando polluta ecclesia reconciliatur, eo ipso cœmeterium censetur consequenter reconciliatum. Neque etiã, polluto vno cœmeterio, censetur pollutum alterum; quia neutrum est accessorium alterius. Denique nomine *ecclesiæ* intelligitur, quidquid est intra tectum, & parimentum ipsius: vnde comprehenditur Chorus à terra eleuatus, vel scabellis distinctus, vt docet Thom. Sanchez *lib. 9. de Matrimonio, disp. 15. n. 33.* & Fagũdez *dicto c. 14. n. 46.* qui bene aduertit, idem esse de Capellis, siue subterraneis, siue superioribus, quæ vnum faciunt cum ecclesia. Non tamen polluitur, si effusio sanguinis fiat supra tectum immediatum ecclesiæ, in capacitate, quæ est inter primum, & secundum tectum; nec extra portam, aut in parte externa

Quid hic nomine ecclesiæ debeat intelligi.

externa patietū,vel in Sacristia, aut cameris adiacētibus,nec in turri,aut cubiculis officialiū, & similibus locis.Hæc omnia compendio dixi,non citatis Iuribus & Auctoribus,quia passim reperiūntur.

59. *Dubium de quibusdam locis publicis ab Episcopo designatis ad celebrandum.*

Dubium esse potest de aliquibus locis publicis ad celebrandum ab Episcopo designatis; vt sunt Exemitoria aliqua,Hospitalia, & similia, quæ nec consecrata,nec benedicta sint,sed deputata ad hoc, vt in iis publice celebretur,in quibus non possunt corpora fidelium sepeliri: de quibus Doctores expresse non loquūtur.Aliqui tamen indicant,ea loca non violari, nec pollui; ita loquitur Navarrus *in Summa c.*16.*n.*12.dicens,coniuges peccare mortaliter,si habeant copulam in ecclesia consecrata,vel benedicta;& Soto *dist.*12 *q. vnic. art.*3,sic ait: *Voco autem locum sacrum ecclesiam consecratam, vel benedictam.*Et Suarez in præsēti Sect.4 §.*Quinto violatur*,in fine,clarius id significat his verbis:*Denique hi casus non habent locum in Oratoriis, vel similibus locis,quæ nec consecrata sunt; nec benedicta;quia iura citata loquuntur de ecclesiis*: ecclesiæ *autem nomine solum significatur templum consecratum, aut benedictum.*Eodem modo loquitur Henriquez *dict.lib.*9. *c.*17.§.5.his verbis: *Ecclesia, si non sit consecrata,aut benedicta non violatur;vt Oratorium,quod est ab Episcopo designatum.*

Navarrus.

Soto.

Suarez.

Henriquez.

60. *Alij oppositū significant. Sylvester. Covarruv.*

Alij tamen oppositum significant, dum dicunt, ecclesiam non consecratam, nec benedictam gaudere priuilegio immunitatis loci sacri, vt tradunt Sylvester,verbo *Immunitas* 1. in princip. & *Immunitas* 3 Covarruvias 2.*variarum*, & alij quos refert Suarez *tom.*1 *de relig.tract.*2.*c.*9.*n.*2. & probari solet ex c.*Ecclesiæ*,de immunitate Ecclesiarum, vbi eiusmodi immunitas asseritur competere ecclesiæ non consecratæ,in qua tamen Diuina Officia celebrātur:per quæ verba videtur significari, quod sermo sit de ecclesia non benedicta;nam si esset benedicta,gauderet immunitate,etiam antequam Diuina Officia celebrarentur. Ratio etiam ibi assignata id significat,quia scilicet.*Obsequium Diuinum dedicata,nullius est temerariis artibus profanandæ*; quod in ecclesia non benedicta locum habet. Item ex cap. finali, de consecratione eccles. vbi Gregor.19. dicit ecclesiam no consecratam,si polluta fuerit, debere reconciliari,& quam citius fieri poterit, esse reconsecrandam;vbi generaliter de omni ecclesia non consecrata sermo esse videtur: nomine autem *ecclesiæ* illa etiam oratoria intelligi significat idem Suarez *tom.*3 *de Censuris Disp.*13.*Sect.*1.*n.*3.& clarius Layman *dicto c.*5.*n.*12.dicit ecclesiam benedictam, seu auctoritate Episcopi ad Diuina Officia deputatam reconciliari per aquam à simplici Sacerdote benedictam. Denique idem Suarez *dicto tom.*1.*de Relig.illo c.*9.*n.*2.& 3.aperte docet eiusmodi loca frui immunitate & debere reconciliari,si pollui aut violari contigerit, miraturque quod aliqui moderni cōtrarium dixerint,cum id manifeste colligatur ex dicto *c.vltimo*,de consecrat. eccles. Vnde hæc pars mihi etiam probatur,quia re vera illa venit nomine *ecclesiæ*, cum ita ab omnibus communiter appelletur. Imo addit idem Suarez *n.*4. hoc procedere,etiamsi nondū in ea ecclesia Diuina Officia cœperint celebrari,quia ecclesia non fit ecclesia per celebrationem actualem Sacrificij in ipsa, sed per deputationem factam ab Episcopo ad celebrandum,quæ deputatio æquiparatur benedictioni,& ideo potest in ea celebrari, quia deputata est ab Episcopo,& quia est ecclesia;non è contra Quare verba supra adducta ex c. penultimo, de Immunitate Ecclesiæ;in quibus Pontifex dicit,immunitatem competere illi ecclesiæ,si in ipsa Diuna officia celebrantur,intelligēda sunt nō de celebratione actuali, sed de aptitudine iuxta regulam Logicæ, quod verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinem.Significat ergo Pontifex,illi ecclesiæ etiam non benedictæ competere immunitatem, in qua celebrari possunt Diuina Officia; quare illa etiam indigebit reconciliatione, etiamsi nondum in ea celebratum fuerit

Navarrus.

Suarez.

Henriquez.

Ratio ibi assignata id significat.

Quando ecclesia aliquo ex dictis modo polluta est,oportet eam reconciliari,quod fit ab Episcopo, si ecclesia consecrata sit,eo ritu, qui in Pontificali præscribitur;vel etiam ab habentibus priuilegium à Sede Apostolica,quale datum fuit à Leone decimo Minoribus; quæ concessio habetur apud Rodriguez in Bullariis Regular.*Bulla* 6. *sub Leone X.* Absque priuilegio tamen non potest etiam ex cōmissione Episcopi; quidquid dicant Victoria *in Summa q* 99.Sà verbo *Ecclesia* n.10. & Syluius *in præsenti q.*83.*art.*3.dicens,sic seruari in praxi: verū illa praxis est pro ecclesiis non consecratis. Quare praxim contrariam esse, notauit bene Diana *tom.*1. *tract.*1.*Miscellan.resol.*6.Si autem non est ecclesia consecrata reconciliari potest per simplicem Sacerdotem aqua à se benedicta,eo modo, qui habetur in Rituali;quod licet de iure communi possit fieri absque alia licentia, solet tamen ex decentia, quando fieri potest, significari Episcopo. Si autem Sacerdos actu celebrat, quando ecclesia polluitur, & nondum inceperat Canonem,relinquit Sacrum; donec reconcilietur.

61. *Ecclesia sic polluta debet reconciliari.*

Rodrig. Lus 10.

Victoria.

Sà

Syluius:

Diana:

Addunt aliqui,si Sacerdos bona fide celebrat in ecclesia polluta, eo ipso manere iam reconciliatam per Missæ celebrationem Ita Castro *l.*2.*de Lege pœnali c.vltimo.*Sà verbo *Ecclesia* n.19.Diana *tract.de celebrat. Missar. resol.* 69 & probabile censet Aula *de Censuris p.*5.*disp.*7.*dub.*3.*concl.*1.Alij tamen eam limitationem reiiciunt,& merito quos refert,& sequitur Layman *loco citato n* 13. quia in nullo iure fundatur; neque etiam ratione. Si enim Sacrificij dignitas id habet,vt sanctificet locum absque alia reconciliatione, sequitur primo, etiamsi Sacerdos mala fide celebret manere reconciliatum,cū eadem sit Sacrificij virtus. Secundo,si ex Episcopi dispensatione in necessitate celebretur,idē dicendū esset. Tertio,si Sacerdos inchoato iam Canone, postea polluta ecclesia prosequitur, & consecrat, eadem esset virtus Sacrificij. Quarto eodē modo,si ecclesia nondū fuisset cōsecrata,aut benedicta, dici posset,semel celebrata Missa,non indigere alia consecratione,aut benedictione; quia sicut dignitas Sacrificij æquivalet reconciliationi æquivalet etiam, & præponderat consecrationi,aut benedictioni.

62. *Aliqui addūt si Sacerdos in ea bona fide celebret manere reconciliatā.*

Vltimo aduertūt Doctores,posse in casu necessitatis celebrari in ecclesia polluta de licentia Episcopi. Probant Suarez in præsenti, dicta Sect 4 §. *His positis* & Fagundez *n* 2 quia Episcopus potest dare licentiā celebrandi in loco nō consecrato;ergo,& in loco,qui per pollutionē quodāmodo amisit consecrationē Hæc tamē ratio retorquetur clārē;quia Episcopus potest de iure communi deputare Oratorium saltem publicum non consecratum ad celebrandum;& hoc absque necessitate; ergo & posset absque necessitate concedere, vt celebretur in ecclesia violata nondum reconciliata, quod tamen consequens prædicti Auctores non concedūt. Non prouenit ergo hoc ex illa facultate generali: facilius enim est, quod celebretur in loco non sacro,quam in violato; quia violatio affert nōn meram negationem,sed priuationem,& quasi pœnā;ratione cuius illa negatio est magis radicata,sicut catēnia gratiæ,& sāctitatis in peccatore est turpior quā

63. *In casu necessitatis potest in ea cōlebrari.*

esset in homine existente in pura natura. Quod à posteriori clare patet; quia in Ecclesia non consecrata potest celebrari ex deputatione Episcopi, & adhuc si violetur, potest cum reconciliatione Sacerdotis: si autem fuit consecrata, & violetur, nó potest absque reconciliatione facta per ipsum Episcopũ; quia nimirum ratione maioris sanctitatis præcedẽtis, maius, & fortius impedimentum contrahitur, ad quod auferendum maior virtus est necessaria. Potest tamen Episcopus ex causa necessitatis dispensare; & tanta potest esse necessitas, vt, si non sit recursus ad Ordinarium, possit absque eius licentia celebrari, v.g. si in die festo populus non habet aliam ecclesiam, in qua possit Missam audire.

Quod à posteriori clarè patet.

64. *Consecratio Ecclesiæ perditur destructa Ecclesia.*

Consecratio Ecclesiæ perditur, destructa Ecclesia; quod quidem contingit, non quando tectum solum ruit, sed si parietes maiori ex parte destruantur, quia illis potissime adhæret consecratio. Si autem parietes non simul, sed paulatim, & successiue corruant, & reparentur, non perditur consecratio; quia illa maior pars, quæ remanet, retinet consecrationem, & trahit semper ad se partem minorem, quæ aduenit.

65. Circa hoc tamen subdubitat Layman loco citato *num.16.* quando parietes ex intentione renouandi Ecclesiam, vnus post alium, omnes destruantur, & de nouo ædificentur. quia in re morali multum valet intentio operantis. Alij tamen vniuersaliter loquuntur, & Nauarrus in *sũma cap. 27. num. 258.* etiã in prædicto casu negat, requiri nouam consecrationem; & certe ciuitas eadem dicitur esse, licet ex animo eam pulchriorem reddẽdi, paulatim, & successiue ónes ædes destruantur, & reædificentur: ité idem Collegium manet, si eodem modo paulatim reficiatur: cur non dicetur manere moraliter eadem Ecclesia?

66. *Maius dubium esset si ex quatuor Ecclesiæ parietibus duo forte corruerẽt.*

Magis dubitarem, quando reuera ex quatuor Ecclesiæ parietibus fere duo corruerent: nam licet tunc maneat maior parietum pars; vere tamen non videtur manere Ecclesia: quis enim dicat, Ecclesiam esse duos parietes paulo plus absque tecto? Consecratio autẽ Ecclesię nõ maneat, nisi Ecclesia: sic enim Calix, vel Alba non manent benedicta, quando ita amittũr magna ex parte formam artificialem, vt non sint Calix, Alba, &c. vt infra videbimus: vnde si manicæ separentur ab Alba perditur benedictio: minus autem retinent formã Ecclesiæ duo parietes absq; tecto, quam Alba sine manicis. Sicut ergo, vt calix, vel vestis retineat benedictionem, necesse est, vt possit vtcumque, licet ægre, deseruire ad sunm vsũ: sic Ecclesia tamdiu retinebit consecrationem, quãdiu erit Ecclesia; & tamdiu erit Ecclesia, quamniu, licet ægre, possit deseruire ad vsus sacros; quod moraliter iudicandum erit. Fateor tamen, contrariam sententiam propter communem auctoritatem probabilem, & securam practice esse.

De Altari ad celebrandum necessario.

67. Præter Ecclesiam requiritur ad celebrandum Altare, quod debet esse lapideum, consecratum ab Episcopo, vel habente auctoritatem ex commissione Summi Pontificis, qui non nisi rarissime eam volet concedere; numquam vero ad sacrificandum sine altari consecrato. Est autem Altare duplex; alterum fixum, alterum mobile, seu portatile; quod Ara nuncupatur. Primum consecratur, vt ibi maneat; atque adeo consecratur totum altare; & in qualiber parte mensæ illius potest sacrificari: vnde perditur consecratio, si mẽsa superior separetur à pedibus, vel base cui affixa est, non tamẽ, si vnus, aut alter lapis ex iis, quibus nititur, auferatur, si tamen potest adhuc manere, & stare altare, quantũ sufficit ad sacrificandum; vt obseruat Layman *lib.5.c.6.n.3* Altare autem mobile retinet consecrationem, quamdiu non frangitur, ita, vt in parte illius integra non possũt consistere Calix, & Patena cum hostia: quod non ita intelligo, vt totus pes calicis, & tota patena debeant esse super partem lapidis, sed tanta pars vtriusque, vt sufficiat ad sustentanda illa, ne cadant: tunc enim iudicari debet de vna sola parte integra, tamquam si sola illa sit; nam altera pars per accidens se habet: quia non potest Sacrificium fieri ara constante ex duobus lapidibus; vt tradunt Sylvester *Altare.q.3.* Vasq. *disp.234.n.16.* Fagundez *lib.3.de 1.præcepto Eccles.22.n.9.* & alij.

Est duplex altare fixum & mobile.

Sylvester. Vasquez Fagundez.

68. *Lapis additus lapidi consecrationem non fit eo ipso consecratus.*

Hinc infero primo, si lapidi consecrato additio fiat noui lapidis, id, quod additur, non fieri consecratum; neque in ea parte posse poni calicem, & patenam, licet alia per coniunctionem cum materia sacra soleant participare consecrationem, aut benedictionem; in quo puncto laborat Laym. *vbi supra n.5.* vt rationem discriminis reddat, dicens, procedere illam regulam in iis artificialibus, quorum partes seorsim rationem & appellationẽ non retinent; vt Ecclesia, calix, casula, &c. at vero, si partes lapidis homogeneæ sunt fieri potest, quod vna pars sit sacra, alia non sit sacra. Hæc tamen ratio non est sufficiens, cum in oleo, vel aqua benedicta partes sint satis homogeneæ, & tamen per coniunctionem pars addita participat benedictionem. Ratio ergo legitima petenda est ex dictis, quod lapis debet esse simplex, & vnus, vt sit aptus ad celebrandum: ideo totum id, quod additur, non fit sacrũ; quia non potest cum præcedenti componere altare sacrum.

69. *Quæsitum.*

Quæritum est, an super ara consecrata debeant poni etiam particulæ consecratæ, an sufficiat, quod sint ibi tempore consecrationis; postea vero propter loci angustias ponantur extra aram in alia parte altaris supra aliud Corporale. Respondi debere esse super aram, sicut & hostiam illam, quam Sacerdos sumit: nam licet Sacerdos intendat hanc hostiam maiorem sibi sumere, & illas minores aliis dare; hoc parum refert, cum ex institutione huius sacrificij nulla sit differentia, quare posset Sacerdos ex ipsa hostia maiori dare partem aliquam ei, qui vult cõmunicare, & rursus ex minoribus sibi sumere, quia tota est vnica victima; & per modum vnius offertur absque vllo discrimine. Vnde in Rubricis Missalis præcipitur, quod particulæ illæ ponantur super Corporale, vel ante Calicem, aut in calice, vel vase mundo consecrato retro post calicem. Quod autem non sufficiat solum, quando consecrantur, esse super aram, constat clare, quia ara non tam requiritur ad sustentandam hostiam tempore consecrationis, quam tempore præcedenti, & sequenti: quando enim consecratur, non est hostia supra arã, sed in manibus Sacerdotis; ergo magis requiritur ara ad tempus præcedens, & subsequens. Vnde obiter infero, minus rite facere aliquos, quos vidi statim post consecrationem dare vas cum particulis consecratis alteri Sacerdoti, vt eas in alio altari populo distribuat. Hoc inquã, nõ rite fiatnã sicut ex hostia sua Sacerdos non debet dare partem vsque ad finem Sacrificij; sic nec de illis particulis, quæ sunt etiam victima illius Sacrificij, & non minus offeruntur, quam hostia maior: & ideo omnes orationes, oblationes, & benedictiones frequentes æque spectant ad illas; nec ante sumptionem à Sacerdote est victima perfecte, & integre sacrificata: minus etiam congruit, vt alius participet prius de Sacrificio,

Respondetur.

trificio, quam ipse Sacerdos; qui est principalis per offerens, & sacrificans respectu aliorum: vnde in omnibus Liturgijs, & Ritualibus, ac Regulis antiquis semper primo loco ponitur communio Sacerdotis celebrantis, & postea communio Clerici, & populi; nec videtur ille ordo facile peruertendus. Facilius posset admitti, quod ante sumptionē calicis daretur aliis communio, quia Christus non solum ante sumptionem, sed etiam ante consecrationem calicis videtur dedisse Apostolis corpus; vt ex contextu Euangelij colligi potest.

76. *De altari portatili disputatur.*

Circa altare portatile dubitari solet, an perdat consecrationem, si separetur à ligno, cui inclusum est; quod licet aliqui affirment, alij tamen cōmuniter negant, & merito; quia illud lignum est quidem ad ornamentum, vel custodiam lapidis, ne rumpatur, non tamen componit cum lapide altare, nec est capax cōsecrationis cum non sit lapis. Nec obstat, quod altare fixum perdat consecrationem, quando mensa separatur à pedibus ligneis, quibus sustinebatur; quia illud consecratur per modum altaris fixi, & stabilis, de cuius ratione non solum est tabula superior, sed etiam pedes, seu basis: at vero altare portatile consecratur vt tabula sola superior mobilis, & portatilis, & ad eum vsum; atque ideo consecratio cadit super solam partem superiorem, in qua collocatur calix, & hostia.

71. *Dicit aliquis.*

Dicet aliquis; sicut potest consecrari lapis paruus seorsim pro altari portatili, cur non poterit consecrari lapis magnus, seu tota tabula lapidea superior sola in altari fixo, ita vt consecratio sit in sola tabula superiori, non in pedibus, vel basi, cui instituitur quare etiamsi à basi, vel à pedibus separetur, non amittet consecrationem: quod si heri potest, cur non habet Episcopus hanc intentionem, dum altare consecrat?

Respondeo.

Respōdeo id fieri non posse; ratio est, quia olim sola altaria lapidea fixa consecrabantur; postea propter necessitates occurrentes concessum fuit & introductum, vt consecrarentur aræ portatiles, & tabulæ lapideæ paruæ; quæ deferri possent ad varia loca, quæ in rigore non sunt altaria, sed tabulæ altarium: nam altare est mēsa integra, quæ includit pedestem basim, & tabulam superiorem; indultum tamen fuit, vt possint consecrari altaria non integra, sed tabulæ altarium; ad vsum eas deferendi in alia loca: nunquam tamen concessum fuit, vt in altari non mobili consecraretur altare non integrū. Non potest ergo consecrari sola tabula superior in altari fixo, sed debet consecrari totum altare per modum altaris integri, & compleri.

71. *Laymā. P. Laymus contra exip. 5 tuetur.*

P. Laymā, *ubi supra num 6.* vtitur ad hoc ipsum exemplo calicis, qui si tornatilis sit, non perdit cōsecrationem per separationem cuppæ à pede, licet eam perdat calix alius; qui non habet amouibilem pedem, à cuppa. Rationem autem reddit, quia in calice tornatili sola cuppa per se consecratur, & ideo in ea sola, & separata retinetur consecratio: quod etiam insinuare videtur Suarez *Disp.* 81. *Sect.* 7. 5. *Rursus inquiris potest.*

73. *Hoc exemplum non omnino congruit.*

Verum hoc exemplum non omnino congruit: nam licet concedam calicem tornatilem ita consecrari, vt per separationem cuppæ à pede non perdat consecrationem, non tamen concedam, consecrari solam cuppam, sed totum calicem; atque ideo si loco illius pedis subrituceretur alius pes non cōsecratus, nō esset calix cōsecratus, quia reuera nō est idē calix, cū pars aliqua necessaria ad substantiā calicis vsualis varietur. Itaque nō cōtingit, quando eædē partes connectuntur, quia semper manet idē calix, vt videbimus *Sect. nona* 4. in altari autē portatili fateor, non manere idem altare, quia ara sola mobilis non est altare in rigore, sed pars altaris: fuit tamē indultum, vt consecraretur pars altaris seorsim, quia sic necessarium fuit ad vsum; quod tamen in consecratione calicis concessum non est.

74. *Infautia.*

Dicet aliquis; sicut potest fieri calix tornatilis, cuius partes licet separentur, non perditur consecratio: cur non potest heri altare integrum, cuius partes possint facile separari, & coniungi, v. g. tabula superior cum columnis seu pedibus, quibus inniteretur? tunc autem non admitteretur consecratio partium, sicut neque in calice. Respondeo, ex natura rei id non repugnare; hyllce, vt ita dicam mmaliter tamē nō facile erit; quia licet in altari ligneo, vel æreo id facile esset, in lapideo tamen difficile erit ita fabrilem tabulam lapideā inuenire vt possit facile, & sine periculo imponi, & auferri à basi, vel columnis: quare etiamsi altaria nōquam fuerunt in vsu; si tamen fierent, non video, cur nō possent eiusmodi partes cōsecrationem retinere, quoties connectētur. Nam reuera sicut mensa lignea eadem est, licet sæpe tabula superior à pedibus auferatur, vt contingit in mensis aliquibus pauperū; eadē etiā esse mensa lapidea, si eodē artificio fuisset facta esset. Ita dicunt calices tornatiles introducti potuerunt, & cum illa separabilitate partium consecrari; licet antea soli calices fixi cōsecrarentur, cur non possent consecrari altaria cum separabilitate partiū; licet antea nullum esset eiusmodi altare? Nam licet altare non soleat consecrari, nisi intra ecclesiam, & alligatum ecclesiæ, potest tamen intra eamdem ecclesiam, aliquod altare integrum transferri ab vno loco ad alium, quo casu, cum id altare omnino maneat, non indiget noua consecratione: posset ergo similiter illud altare cum separabilitate partiu cōsecrari in tali ecclesia, intra quam posset diuolui, & componi, si tali artificio fuisset fabricatum.

Dilui tur.

Aliqui fatē tur ad quod libet altare cuique sit ius ex lege.

75. Aliqui exigunt necessario ad quodcumque altare quod in eo sint reliquiæ Sanctorum: id tamen alij merito negant; & multo magis, quod alij dicāt, licere in defectum reliquiarum includere particulam hostiæ cōsecratæ, quod quidem magnū absurdum esse. Vnde parum etiam refert, quod altaris cubitus, quæ vncta sunt, frangantur: semper enim remanet consecratio, quāmdiu restat pars sufficiens ad continendum calicem cum patena vt dictū est.

Quid præstandum ad ad altaris requiritur.

76. Altare præterea ornari debet in primis tobalcis præter Corporale, quos Suarez in præsenti *Disp.* 81. *Sect.* 6. Vasquez *Disp.* 233 c. 3 & alij communiter, quos refert, & sequitur Laymann; *vbi supra n.* 11. dicunt sufficere quod sint duo præter Corporale, seu vna duplicata. Verum in Missali reformato auctoritate Clementis octaui expresse requiruntur tres, quarum vna longior sit, & ad terram pertingat, duæ aliæ breuiores, seu vna duplicata; & præter has, quæ in altari sunt, poſsen additos Corporale ex Sacrificia afferendum: & hoc obſeruatur in Ecclesia Romana. Quod idē præscriptum iam fuisse in Missali Pij V. constat ex §. 10. de defectibus occurentibus in Missa, vbi inter alios defectus ponitur, si altare non sit tribus mappis ornatum. Additur præterea in Missali, quod hæ tobaliæ sint benedictæ, quod à forriori requiritur in Corporali; quod licet in extremitatibus possit esse sericū vel auro elaboratum, non tamen ea parte, qua calici, & hostiæ tangitur: idē rationis debet esse altera pars, qua calix operitur quæ etiam pro Corporali posset deseruire, si capax sit cum eandem benedictionem habeat. Purificatorium vero, quo tegitur calix, non debet esse ex obligatione benedictum, vt fatetur Suarez Disputat 81. Sect. 8. 5. *Quarto*

Suarez. Vasquez. Laymā.

addendum. & Gauantus *in Rubricas Miſſalis p. 2. tit. 1. dict. 8.*

77. Requiritur etiam lumen, ſine quo nunquam ſacrificare licet: nec huius defectu miraculi virtutem, intelligi, lectior non deſtituſſe ſanctos viros in mari etiam, cum tranquillitas eſſet, veligatæ anchoris nauis, celebrare ibi ſacroſanctum Sacrificium Miſſæ, Deo maxime gratum quod ipſe tanti editionis miraculi patefecit. Hæc Baronius. Colligitur hoc ipſum ex Epiſtola Dionyſij Epiſcopi Alexandrini ad Hieracem, vt refert Euſebius lib. 7. c. 17. vbi Dionyſius ſic ait: *Cum ab omnibus perſequtione agitati eſſemus, & morte multati, feſtum tamen animis celebrauimus, & ſingula loca ad ſingula afflictionum genera nobis præſtitura, vt ager ſylueſtris, ſolitudo deſerta, mare fluctuoſum ſaltatio, diuerſorium publicum, & horridus carcer, opportuna videbantur, in quibus celebres conuentus maximo cum gaudio ageremus.* Hos tamen conuentus Cardin. Baronius *tom. 1. anno Chriſti* 57. dicit conſtitiſſe lectionibus, & colloquiis ſpiritualibus, & ſacra Euchariſtia Colligitur denique hoc ipſum ex vſu antiquo deferendi Euchariſtiam in nauibus; cuius meminit S. Gregorius *lib. 3. Dialog. c. 36.* Ambroſ. *Oratione funebri de obitu fratris Satyri*; Baronius *tom. 1. dicto anno* 57. & *tom. 5. anno Chriſti* 401. Non videtur autem credibile, quod in longa nauigatione Euchariſtia non renouaretur, præſertim cum ex illis hiſtoriis colligatur, non ſolum Corpus, ſed Sanguinem Chriſti ſub ſpeciebus vini ſolitum in naui ſumi, vt conſtat ex Gregorio loco citato; vbi dicit, nautas illos in extremo naufragij periculo corpus, & ſanguinem Chriſti pro viatico accepiſſe. Quomodo autem poterat Chriſti ſanguinis diu abſque celebratione Miſſæ conſeruari?

Sine lumine ſacrificare nunquam licet.

Nauarrus

Eufebius.

Ex vſu antiquo hoc colligitur.

Aere ſola cera.

Diana.

Layman.

78. Requiritur etiam liber Miſſalis. An vero aliquando liceret abſque illo celebrare, quando Sacerdos nullum timet periculum, & memoria firmiter tenet totam Miſſam plures negantialij affirmant. Layman *vbi ſupra n. 17.* Villalobos, & Ledeſma, quos refert, & ſequitur Diana *loco citato reſol. 46.* qui male pro contraria ſententia citat Vaſquez cum hanc ſecundam aperte teneat *c. 3. n. 26.* qui bene aduertit, ex hoc capite excuſari eos, qui cum legere nō poſſint propter viſus debilitatem, adhuc celebrant Miſſam memoraliter recitantes, & videres quantum ſatis eſt, ad reliquas Sacrificij actiones rite exercendas ſufficiens licet librum coram ſe habeant propter decentiam, perinde eſt, ac ſi eum non haberent; quam ſententiam ergo etiam probabilem exiſtimo.

Ad celebrari poſſit ſine libro Miſſali.

Diana

79. De Cruce aliqui dubitant; an ſit neceſſaria ex præcepto graui: ſed licet in regulis Miſſalis exigatur, non videtur tamen eſſe præceptum Eccleſiæ graue, vt notant Suarez & Vaſquez, imo aliqui probabiliter dicunt, non eſſe Miſſalis regulam intelligendam pro altari, in quo eſt ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum. Alij tamen contrarium sētiunt, cum quibus eſt Gauantus *dicta. 1. p. tit. 20.* Et in vniuerſum certum eſt, non omnia, quę in Rubricis Miſſalis exiguntur, afferre obligationem grauem, niſi aliunde conſtet de Eccleſiæ præcepto. Quis enim dicat, non poſſe ſacrificari abſque duabus candelis cereis, vel ſine alio cereo, pro tempore Eleuationis, & aliis ſimilibus.

Omnia quæ in rubricis notantur non afferunt obligationē grauem.

SECTIO III.

Vtrum in mari poſſit aliquando celebrari.

80. DE hoc puncto diligenter tractatum fuit ante 30. fere annos in præcipuis Hiſpaniæ Academiis cum Luſitani peterent in longa nauigatione ad Indiam Orientalem huius Sacrificij vſum. Et quidem Doctores Theologi, & Iuriſtæ in Academia Salmanticenſi, Complutenſi, Conimbricenſi, & Eborenſi iudicarunt poſſe, id accedente Summi Pontificis conſenſu, eis rationaliter concedi, quorum ſubſcriptiones vidi, & in illis iudicium P. Franciſci Suarez idem ſentientis.

Hoc poſſe fieri accedēte Pōtificis conſēſu iudicauit olim Suarez.

81. Fundamenta multa, & quidem grauiſſima allata fuerunt. Primum ex veteris Eccleſiæ conſuetudine, quæ in mari etiam pro nauris celebrare conſueuit; quod colligitur ex Surio *tom. 2. die 20. Martij*, vbi narrat S. Vvulfranum Senonenſem Archiepiſcopum, dum in medio Oceano nauigaſſet, & die quadam hora ſolita venerandum Miſſæ Sacrificium offerret, & patena de miniſtri manu in mare prolapſa fuiſſet, ipſum Sāctum oratione ſua impetraſſe, vt patena iterum ex profundo ad manum Diaconi reuerteretur, quam etiam hiſtoriam refert Card Baronius tom 8. an. Domini 700. & addit: *Ex quibus, præter inſignes miraculi virtutem, intelligi,*

Primū fundamentum ex veteri Eccleſiæ conſuetudine. Surius.

83. *Magis posse obstare consuetudo satis iam antiqua non celebrandi in mari*

Magis posset obstare consuetudo satis iam antiqua non celebrandi in mari; quæ cum esset ab omnibus recepta, videbatur habere vim legis. Ad hoc tamen aliqui dicebant, consuetudinem illam cum nullo iure probaretur, introductam magis fuisse rum ex negligentia, & tepiditate fidelium, qui non ita solliciti erant de fructibus huius sacrificij, & Sacramenti, tum etiam, quia non erant in vsu nauigationes ita longæ, & diuturnæ, sed breues, & in quibus frequenter possent ad terram accedere, & in littore celebrare.

84. *Tertia fundamentum desumebatur ex auctoritate Doctorum, qui etsi prima facie videantur contrarium docere, si tamen eorum verba attentè examinentur, hinc magis parti fauere videntur.*

Tertium fundamentum desumebatur ex auctoritate Doctorum, qui etsi prima facie videantur cõtrarium docere, si tamen eorum verba attentè examinentur, hinc magis parti fauere videntur. Nam in primis multi eorum non dicunt vniuersaliter non licere celebrare in mari, sed cum limitatione, scilicet vbi periculum est effundendi sanguinem Christi, vel similis indecentiæ. Sic loquitur Antonin. 3 *p. tit. 13. cap. 6. §.* his verbis: *In nulla necessitate licet celebrare in mari, vel super fluuium, vbi probabiliter timetur de effusione sanguinis propter agitationem nauis.* Eadem verba habet Syluester. *Missa, 1. quæst. 2.* vers. *Secundum* Armilla verb. *Missa, n. 4* Pauludan *in 4. dist. 13. quæst. 2. n. 11.* Iac. de Graffis *lib. 2. decisaur. cap. 42. numero 10.* qui, & alij addunt semper illam limitationem, *vbi periculum timetur effusionis sanguinis*, quare per argumentum à contrario ex eisdem probatur licitum, quando illud periculum non timetur prout in casu nostro supponitur non timeri, de quo infra. Alij vero Doctores, licet absolutè loquantur & dicant, id non licere, addunt tamen, rationem esse propter periculum effusionis sanguinis. Sic loquitur Turrecremata in cap. *Conuenimus*, de consecrat. *dist. 1.* summa Altensis *lib. 4. tit. 14. art. 4. §. Idem intelligitur.* Nauarrus loco supra citato *Misceal. 88. & in Manuale c. 23. n. 81.* Suarez *in præsenti disput. 81. sect. 3. §. Tertia exceptio.* Angles *in Floribus Theolog. tract. de Eucharist. q. de valore Missarum. 2. difficult. 2. cõclus.* 4 Durand *de Ritib. Eccles. Cathol. lib. 2. c. 44. fine*, Fernandus Paëz *in Repet. cap. Missas* de consecrat. *dist. 1. n. 193.* Lud. Lopez *2. p. instructor. Conscientiæ cap. 79.* Azor. *lib. 10. Instit. mor. c. 16. q. 6. in fine.* Ex quibus citatis omnibus colligi videtur, q od cessante omnino illo periculo, licita esset talis celebratio.

Antonin.

Syluester. Armilla. Paludan. Iac de Graff.

Turrecr. Altensis, Nauarrus.

Angles.

Durand. Paez. Lopez.

85. *Maior.*

Addo, alios Doctores expresse docuisse, id licere cessante tali periculo. Ita loquitur Maior *in 4 dist. 13. q. 4. paulo post principium*, vbi postquam dixit non esse in mari celebrandum, subiungit. *Cum autem non patet accessus rationabilis ad terram, tales executantur ab auditione Missæ, esset enim periculum effusionis sanguinis Christi, a quo vbi caueretur posset celebrari.* Item Guil. Durantus *lib. 4. Rationalis Diuin. Offic. c. 1. n. 41.* vbi sic ait: *Potest autem esse necessitas, vt Missa dicatur in mari, vel in exercitu sub papilione.* Eman. Sà verbo *Missa*, numero. 19. *Super mare*, inquit, *aut fluuium, si timetur sanguinis effusio, celebrare non licet. Si non timetur, putarem licere.* Henriquez *lib. 9. de Missa c. 27. num. 3. in fine*, vbi sic ait: *In fluuio placidissimo, vbi effusio sanguinis timeri non posset forsasse in necessitate liceret.* Et in margine dicit, hanc esse sententiam Recentiorum. Hi autem scripserunt ante exortam hanc controuersiam: postea vero, eam celebrationem hodie cum certis circumstantijs licite fieri, tradunt Fagundez *lib. 3. de 3. præcepto Eccles. c. 10.* & nouissime Iac. Granad. *in 3. 9. Controuers. 6 de Eucharist. tract. 14. disp. 13.*

Guil. Dur

Sà

Henriquez.

Quarto ex his formatur ratio in hunc modum: Iuxta communem Doctorum sensum est quod in casu necessitatis possit extra Ecclesiam, aut locum sacrum celebrari cum licentia Episcopi, vel etiam sine illa, quando peti non potest, vt videmus *sect. præcedenti.* dum tamen reuerentia debita seruari possit: in nostro vtraque conditio inuenitur necessitas scilicet, & reuerentia debita. Et quidem minor necessitas à Doctoribus exigitur, quam hæc v.g. si Ecclesia capere non potest ad Missam audiẽdam omnes, qui ad solemnitatem concurrunt, vel aliud simile, vt supra vidimus. In nostro autem casu in singulis nauibus 500. vel aliquando 850. homines sunt, qui aliquando per sex menses hoc in Ethiopi priuati conguntur si non celebretur in naui. Si ergo à Concilio Tridentensi relato in cap. *Concedimus*, de consecrat. *dist. 1.* causa sufficiens iudicatur defectus loci sacri, vt ij, qui in remere versantur, Missam die festo audire possint, & ad hoc sub dio celebretur, quid dicetur de expeditione Indica, in qua per sex menses tot hominum millia Missa priuantur; nisi in mari celebrari permittatur.

86. *Ex his constat ratio formalis.*

Cõc. Trid.

87.

Quod vero attinet ad reuerentiam debitam, de qua poterat magis dubitari, facile in primis fuerunt informationes multæ, & auditi in consultationibus pertissimi nauclerj. Proteges, Gubernatores, Duces, & alij multi, qui omnes testati sũt (quorum testimonia, & subscriptiones ego vidi) nullũ prorsus esse in illis nauibus periculum irreuerentiæ: in his enim locus apertissimus destinari facile potest, decenter, imo & magnifice ornatus, ab omni sordore, & sordibus secretus, in quo debito tempore celebretur: potest etiam facile vitari omne effusionis sanguinis periculum, cũ quia periti nauclerj præuidere matis commotionem, quæ si immineat, præmonebunt ante Missæ initiũ, tum quia ipsi potest alter Sacerdos, qui post cõsecrationẽ calicẽ manu teneat, ne cadat, aut moueatur, quibus positis, nullum prorsus remanet irreuerentiæ periculum.

88. *Accedit idem inde rationes maximæ. Primo ea est vt sæpe præcepta grauissima.*

Accedunt rationes maximæ, vt, si id fieri possit non omittatur. Prima, vt, quantum fieri possit, seruentur præcepta grauissimus audiendi Missam diebus festis, accipiendi Eucharistiam in Paschate, Viaticum in mortis articulo; quibus præceptis, quoties fieri possit satisfaciendum est, præsertim cum experientia compertum sit in longa illa nauigatione 100 aliquando, vel 200. ex nautis obire in vno nauigio, qui omnes de viatico debent ab Ecclesia prouideri, si fieri honeste possit. Secunda, vt in ipsa nauigatione maior sit obseruantia Diuinæ legis & Christianæ mores peccandi consuetudine non corrumpantur. Experientia enim constat, quantum deseruiat vsus huius sacramenti ad coercendam licentiam peccandi, & continendos homines in debito conscientiæ munere. Tertia, vt hac occasione, otium magna ex parte vitetur quod in tædiosa illa vacatione radix esse solet multorum peccatorum, à quibus non parum deuertere potest sanctissima illa, & frequens, ac religiosa occupatio Diuini cultus. Quarta, vt pericula Oceani virtute eius sacrosancti sacrificij, vel impediantur, vel mitigentur: testatur enim experti nauclerj, loca illa, quæ frequentibus naufragijs, & tempestatibus erant infamia, & horribilia, postquam hoc Sacrificium in regionibus illis celebrari cœpit, seruare pristina deposita, vel tranquilla facta esse vel certe nauigabilia; prout de tractu Iaponum, & Sinarum testantur: imo obser-

Secunda vt sit maior obseruantia diuinæ legis.

Tertia vt otij vitentur.

Quarta vt pericula Oceani impedita cessent.

uarunt aliqui mare illud, quod inter Brasiliam, & Congium inuenitur, pacificum esse; postea vero periculosissimum ob frequentes tempestates; cuius discriminis rationem nauclerí tribuunt huic Sacrificio, quod in Brasilia, & Congo celebratur, cuius virtute dæmones, qui tempestates excitant, coërcentur, vel fugantur ab illo Domino, qui imperauit ma i, & facta est tranquillitas: è contra vero, vbi ab illo Sacrificio nõ coërcentur, dominantur vehementius. Si enim clauus Crucis Christi à Cõstantino in Adriaticum mare proiectum, pacificũ, & tractabile illud reddidit, quod antea nõ nisi periculosissime nauigari poterat, vt refert Greg. Turon. & ali; quid faciet sacrosanctum corpus & sanguis Christi, quando in ipso Oceano realiter in Sacrificio offertur?

89. *Hæc occasionem dederunt Lusitanis & aliis celebrandi in mari.* Fagundez.

Hæc & alia similia occasionem dederunt Lusitanis primum in nauigatione Otientali, Castellanis deinde in Occidentali, celebrandi in mari; quod quidem Fagundez loco citato testatur initium accepisse ex licentia Summi Pontificis Clementis octaui, & Pauli Quinti: & P. Granado loco citato refert, Episcopum Malacæ rerulisse cuidam Patri nostræ Societatis, Episcopum Cyrenensem testatum esse, se vidisse Breue Summi Pontificis, in quo declarabat, posse sine scrupulo celebrari in mari. Quidquid de hoc Breui sit; certum est, id nõ fuisse absque Episcoporum licentia introductum: imo ipsi Episcopi, dum nauigarent, primi omnium & celebrarunt, & celebrari fecerunt. Hoc enim fecit D. Alexius de Meneses Archiepiscopus Goæ pius pariter, & doctus; Nuncius etiam, seu Collector Romani Pontificis in Lusitania facultatem dedit Indiæ Proregi, vt celebrari faceret coram se in naui; aliique Episcopi postea eandem licentiam dederunt: vsus autem, & experientia multorum iam annorum ostendit, nullum esse in hac parte periculum ex eis, quæ timebantur, sed maxima commoda ex hoc Sacrificio prouenire. Scio paucos ante annos hanc eandem facultatem petitam esse à Summo Pontifice pro triremibus in mari Mediterraneo, vt saltem in Regia triremi posset celebrari, exemplo adducto ex nauigatione Indica, fuisse tamen negatam facultatem; nec mirum, quia triremes non sunt ita aptæ vt grandiores illæ naues; nec necessitas est eadem, cum frequenter ad terram accedant, vbi in littore altare erecto, possunt ex ipso mari Missam audire.

SECTIO. VI.

De vasis, & vestibus sacris, & aliis ad hoc Sacrificium requisitis.

90. *Requiritur primo calix & Patena.*

REquiritur in primis Calix, & Patena, quæ iuxta Rubricas Missalis debent esse ex auro, vel argento, vel saltem Cuppa calicis ex argento inaurato; addunt Theologi communiter, posse esse aliquando ob paupertatem ex stanno, ex Concilio Rhenensi *cap.* 6. relato in cap. *Vt calix.* de consecrat. *dist.* 1 ex aliis veto materiis nullatenus fieri posse. Sed certe consuetudo est omnino contraria: sunt enim in ecclesiis ad communem vsum Sacrificii plerique calices ex ære toti, seu cupro inaurato, Italice, *Rame*, Hispanice, *Cobre*; & hic Romæ sunt innumeri, & plures patenæ; ex stanno autem nullus reperitur; quam praxim nescio quomodo nostri Recentiores non aduerterint, qui quotidiè in iis vasis sacrificabant. Quamuis autem in Rubrica Missalis reformati præscribitur, vt cuppa calicis, & superior patenæ pars sit deaurata, id tamen non obligare grauiter, & docet cum aliis Iac. Granado *tractat* 14. *Eucharistia*, *disp.* 12. *num.* 3. & ita videtur vsus habere, quando sunt ex argento.

91. *Hæc vasa debent esse cõsecrata ab Episcopo. Aliquo tẽpore ipsa ipse vsus consecrauit.*

Debent esse hæc vasa consecrata ab Episcopo, vel alio ex priuilegio Pontificis Romani, qui non nisi rarissime illud concedit. Aliqui volunt si bona fide semel aliquis celebrauit in calice & patena nondum consecratis, non indigere iam alia consecratione. Ita Diana *tom.* 1 *tract. de Celebrat. Miss. resolut.* 69. nullum Auctorem pro ea sententia adducens: fundatur autem in eo, quod Castro *lib.* 2. *de lege pœnali, c. vlt.* docet, Ecclesiam pollutam non indigere alia reconciliatione, si aliquis in ea bona fide celebrauit, quod etiam probabile existimat Aula, *de Censuris p.* 5. *Disp.* 8. *dub.* 3. *concluſ.* 1. Ergo calix etiam (& idem iudicat de vestibus) non indigebit consecratione, aut benedictione, postquam in illo celebratum est.

92. *Hoc tamen absque sufficienti fundamento asseritur.*

Hoc tamen absque sufficienti fundamento asseritur; tum quia doctrina illa Castri falsa est, vt dixi *Sectione precedenti*; tum quia, etiamsi admitteretur doctrina illa adhuc non infertur in nostro casu, quod intenditur, sed eius contrarium. Nam illi Auctores, licet dicant, ecclesiam semel consecratam posse reconciliari per Sacrificium bona fide in ea oblatum, non dicunt tamen, Ecclesiam nondum consecratam per sacrificium in ea bona fide oblatum manere consecratam: alioquin omnia Oratoria essent consecrata, postquam in eis celebraretur. Ergo licet admitteretur quod calix semel rite consecratus, si polluereretur, posset reconciliari per Sacrificium in eo bona fide oblatum, non deberet concedi, quod calix non consecratus, ea ratione fieret consecratus; plus enim requiritur ad consecrationem inducendam in materiam profanam, quam ad purgandam materiam iam semel consecratam. Vnde merito illam doctrinam reiiciunt omnes alij, Nauarrus, & Azor, quos refert, & sequitur Layman *dicto tract.* 5 *c.* 5 *n.* 13. & Fagundez *dicto lib.* 3. *c.* 21. *n.* 15. *Layman. Fagundez.*

93. *Perditur consecratio per fractionem aut diminutionem.*

Perditur consecratio per fractionem, aut diminutionem talem, vt non sit calix v. g. vtilis ad vsũ in Sacrificio. Vnde si cuppa separetur à pede fixo per fractionem, & iterum coniungatur, indiget noua consecratione. In calice tamen tornatili, licet aliqui idem dicant; alij tamen negant, perdi consecrationem per meram separationem, quando absque noua artificis industria possunt iterum, atque iterum facile partes coniungi. Ita Suarez, & Vasquez *in præsenti.* Layman *c.* 6 *n.* 6 Fagundez *n.* 17 & alij Recentiores. Ratio autem, quam insinuant Suarez & alij, quod scilicet in eiusmodi calice sola cuppa est, quæ consecratur, pes autem non habeatur pro parte, non mihi probatur, vt dixi *Sectione precedenti*: quia cuppa absque pede non est calix aptus ad Sacrificium, nusquam autem indultum est, quod cuppa sola absque pede consecretur, nec vllus Episcopus consecrabit nisi ea licem integrum. Vnde melius Vasquez numero 55. notanter dixit, posse in illo calice consecrati, si iterũ cuppa cum pede per illam iuncturam coniungatur; quia si iterum coniungantur eædem partes, non censetur noua forma calicis, sed eadem. Rationem à priori reddidi supra *disp.* 8. *sect.* 2. quia nimirum tamdiu censetur perseuerare eadem forma

Ratio P. Suarez reiicitur.

Melius hoc probat. Vasq.

Rationem à priori supra reddidimus.

ma artificialis in artefacto , non quamdiu partes retinent eandem poſitionem localem phyſice , aut diſtantiam in ordine ad ſe (nam partes pilei plicatæ, aut explicati non retinent eamdem diſtantiam ad inuicem) ſed quamdiu aptæ ſunt ad retinendam eandem diſtantiam abſque nouo artificio unde eiuſmodi artefacta, quorum partes nexu tornatili coniunguntur , eadem ſemper manere conſentur ; quod idem eſſet in Alba,verb.gr. quæ manicas haberet non fixas,ſed amouibiles,quę gloiulis,vel funiculis coniungerentur:tunc enim per ſeparationem non perderetur benedictio.ſicut neque Planeta , ſi pars anterior cum poſteriori aliquibus reſticulis coniungi,& ſeparari facile poſſet.Nec obſtat,quod altare fixum perdat conſecrationem,quãdo menſa ſeparatur à pedibus vel baſe , quia ſibi non perſeuerat eadem ſtructura artificialis, ſed requiritur nouum artificium ad coniungendas illas partes.

94. *Dubitari ſolet de calice inaurato qui paulatim exuit aurum. Vel qui de nouo inauratur. Diana.*

Dubitari ſolet quando calix inauratus perdit paulatim aurum,an perdat conſecrationem.Item quando de nouo iterum inauratur, an indigeat noua conſecratione.Negant communiter in primo caſu ; & concedunt,in ſecundo requiri conſecrationem nouam.Ita Suarez,Vaſquez,& alij plures, quos affert Diana *1.tom.tract.1. Miſcell.reſol.*3.Rationem differentiæ dicunt eſſe,quod in primo caſu id,quod remanet,erat conſecratum,cum omnes partes calicis ſint conſecratæ ; in ſecundo caſu id , quod additur,non eſt conſecratum:& alundeeſt noua quędam ſuperficies auri,quæ immediate tangit ſaguinem Chriſti , & quæ nullo modo conſecrata ſupponitur.

95. *Vera pro vtraque ſententia ſtantibus.*

Alij tamen in ſecundo caſu negant Coninck *in præſentes art.* 3.*dub.*3.Layman.*d.c.*6.*n.*7 & Diana *loco citato*,quæ ſententia pro babiliter mihi videtur:nam per illam inaurationem nouam ille non eſt,aliuscalix moraliter à præcedentiad facificium autem ſufficit calix conſecratus;ergo ſi manet idẽ calix , qui iam ſemel conſecratus fuit non oportet conſecrare illam nouã ſuperficiem:ſicut neque in Eccleſia,quę de nouo dealbatur,oportet de nouo conſecrare ſuperficiem nouam.Nec obſtat,quod illa ſuperficies fit,quæ ſola tangit ſanguinem Chriſtum.m illa ſuperficies per coniunctionem cum calice conſecrato manet ſacra;ſicut ſi Corporale lacerum reficiatur,& aſſuatur illi aliqua exigua pars ; hæc abſque noua benedictione manet benedicta propter coniunctionem cum Corporali benedicto & licet hæc pars noua ſit in tali loco,vt fortaſſe illa tangat maiorem ex parte hoſtiam , vel aliquando totam particulam conſecratam pro aliquo,qui vult cõmunicare,adhuc nõ indiget noua benedictione,ſed ſufficit benedictio totius,cui adiecit. Idem ergo dici poteſt de ſuperficie aurea ſubtiliſſima,quæ per inaurationem de nouo aduenit,quæ non ſe habet,ſicut ſi vna cuppa ſubtilior intra cuppam calicis poneretur,vt obiiciunt Suar.& Vaſq ſupra;quia tunc illud vaſculum ſubtilius non eſt pars matoris , nec facit vnum cum illo,ſed ſemper manent duo vaſa diſtincta;cum in noſtro caſu non ſint duo , ſed vnum; quod cum iam fuerit conſecratum,non poteſt non retinere conſecrationem , quamdiu idem numero perſeuerat.

96. *De Pyxide aut Ciborio, an debeat conſecrari.*

De Pyxide,ſeu vaſe,aut Ciborio,in quo ſeruatur corpus Chriſti,aliqui dicunt,debere etiam conſecrari,& in Pontificali eſt pro illo ſpecialis benedictio. Certe iuxta Miſſalis regulã ita fieri debet,cum expreſſe præcipitbatur , quod particulæ conſecratæ ponantur vel ſupra corporale , vel in vaſe aliquo conſecrato. Cæterum de rigore iuris id non eſſe neceſſarium,docent probabiliter plures , Suarez,Vaſquez,Azor,Henriquez & alij,quos afferunt & ſequuntur Diana *1.tom.tract.*1. *Miſcell.reſolut.*2. Layman.*d.cap.*6.*num.*2 1.& alij Recentiores.Adde, illa vaſa non vngi Chriſmate.vt notauit Suarez *diſta ſect.*7.§.*vlt.* & Layman *dicto c.*6.*n.*2 1.Quare illi qui habent facultatem benedicendi omnia ornamẽta,& alia neceſſaria,exceptis iis,in quibus facta vnctio interçedit poterunt eiuſmodi pyxides benedicere. Diana. Layman. Suar.

97. *Vtrà communis Scholaſticorum dicta.*

P.Vaſquez *n.*36.dicit,ex conſuetudine eſſe neceſſarium,vt intra Pyxidem , in qua ſacramentum ſeruatur,ſit vas aliquod ex ligno,quod benedictione corporalis benedictum ſit. Verum hoc eſt vitium commune Scholaſticis,vt conſuetudines iudicent ex eo,quod in illa ciuitate,aut prouincia , vbi verſantur,fieri viderunt.Scimus quippe,conſuetudinem eſſe contrariam,quam ego nõ ſolum de Roma, ſed de alius Eccleſiæ prouinciis teſtari poſſum.Similis eſt illa alia obligatio,quam Vaſq.ibidẽ addit, de collocanda , & ſeruanda Pyxide illa ſuper lapidem conſecratum.Quod quidem ex nullo iure probare poteſt;& conſuetudo quam affert, nihil probat, cum ſolum ſit ex decentia,& non ſit vniuerſalis ; nam rome toto anno ſine eiuſmodi lapide ſuppoſito cõſeruatur:& quidẽ cũ paſſim exponi ſolcat ſacrimẽtum hoc per duos, vel tres dies abſque tali ara ſuppoſita , non apparet , vnde maior obligatio eſſet ſubiungendi eam intra, quam extra cuſtodiam lignearnnec illa conſuetudo videtur eſſe iuxta intentionem antiquam Eccleſiæ,in qua , cum olim non eſſent altaria mobilia conſecrata,ſed fixa, non poterat intra cuſtodiam ſubiici aliqua ara conſecrata ſed ad ſummum cuſtodia ipſa lignea poſſet eſſe ſuper altare conſecratum:non eſt ergo talis obligatio neque ex iure,neque ex conſuetudine.De venerationebebita his vaſis ſacris,dictum eſt,quantum ſufficit in *1.tom.de Incarn.diſſ.*57.vbi erat propitius locus.

98. *Quæ veſtes ſacræ ad hoc ſacrificium requirantur.*

Requiruntur etiam veſtes ſacræ ad hoc ſacrificium,Amictus , Alba,Cingulum,Manipulus, Stola,Planeta,omnes benedictæ ab Epiſcopo, vel Sacerdote habente facultatem à Sede Apoſtolica: An vero in caſu neceſſitatis liceat celebrare abſque aliquo ornamento ex leuioribus , vel cum eo non benedicto,vt abſque ſtola vel Manipulo, aut Cingulo;negant plures;alij affirmant,quos refert Diana *1.tom.tract.de Celebrat. Miſſar. reſol.*57. & de Cingulo in particulari,*reſ.*68.qui,quoniam moliuntur , non audeo condemnare eum ; qui ita facit.Poteſt etiam in eo caſu Sacerdos, vti Stola pro Cingulo,vel Manipulo; aut Manipulo pro Stola,ſi ſufficiens ſit. Aliqui dicunt , Sacerdotem extra Miſſam communicantem debere ſub mortali habere ſtolam : ſed al j communiter id negant ; cum quibus ſentit Diana *vbi ſupra reſolut.*20. & hoc eſt verius.

99. *Quando & quamdiu pro datur benedictio harum veſtium.*

Perditur benedictio harum veſtium , quoties ita diſſoluuntur , aut minuuntur , vt aptæ non ſint ad ſuum vſum abſque nouo artificio v. grat quando manicæ aſſutæ ſeparantur ab Alba; ſecus eſſet , ſi eſſent globulis , vel funiculis connexæ , ita vt facile poſſent ſeparari , & connecti, vt ſupra diximus. Hinc eſt , quod ſi Cingulum rumpatur,ita vt vna , vel ſinguiæ partes ſufficiant ad ſuum vſum,retineat benedictionem , & poteſt deſerire vel illa ſola pars,quę ſufficit,vel vtraque iterum

iterum per modum connexæ; quia etiamsi altera non sufficeret,& seorsim non retineat benedictionem,adiuncta tamen alteri maiori,ab ea participat benedictione. Ita fi Planeta, vel Stola duplicata sit, poteſt altera pars seorsim defetuire, iuxta regulam poſitam.

100. *Quid dicendū ſit de rupto Cingulo.*

Petes;quando Cingulum rumpitur, ita vt neutra pars ſufficiat,an veraque iterum connexa poſſit absque noua benedictione vſurpari. Affirmat Diana 1. *tom. tract. 1. reſolut. 4.* adducens aliquos Auctores,qui vere eam ſententiam non docent, vt Suarium,& Ægidium de Coninck: Communis tamen ſententia id negat,& merito ; quia ſicut Alba amittit benedictionem, ſeparatis manicis; quia ſingulæ partes ſeparatæ non ſufficiunt, idem dicendū videtur de Cingulo.

101. *Inſtatur.*

Dices;partes Cinguli ita ſeparantur,vt tamen absque noua induſtria artificis,per ſolam colligationem,& nexum facile connectantur ; ergo ſicut calix tornatilis, vel Alba cum manicis non aſſutis,ſed aliter connexis , non perdit benedictionem vt ſupra diximus,ſic dicendum erit de Cingulo rupto. Reſpondetur , etiam manicæ Albæ poſſent facile aciculis affigi,ita vt poſſet vtcumque Alba defetuire:non ergo ſufficit poſſe partes facile connecti,vt retineatur benedictio, ſed oportet , quod poſſint facile recipere connexionem,qualem prius habebant;quia benedictio reſpiciebat partes taliter connexas:illa autem connexio artificialis non perditur moraliter,quamdiu partes poſſunt absque artificio eodem modo connecti quod in partibus Cinguli rupti non contingit :

Reſpondeo.

Addit idem Diana *dicto tract. de celebrat. Miſſar. reſolut.* 68.cum aliis, quos affert, non eſſe peccatum mortale celebrare cum Cingulo non benedicto, quod quidem propter auctoritatem ſaltem multorum , qui id docent , non videtur improbabile.

102. Diana *Non eſt peccatū mortale celebrare cum ſimo Cingulo benedicto.*

Aliqui addunt præceptum graue de calceis habendis,ſed absque ſufficienti fundamento.De capite non cooperiendo,multi communiter idem affirmant. Cæterum , ſtante neceſſitate infirmitatis, poſſe ex licentia Prælati id fieri , &, quando non eſſet opportunitas eam petendi,poſſe ceſſante ſcândalo,id fieri absque licentia , tradunt alij multi, quos referunt , & ſequuntur Layman *dicto c. 6. numero.* 16.& Fagundez *vbi ſupra c. 1. in fine* An vero reſeruatum ſit ſummo Pontifici concedere prædictam licentiam,affirmat Barth. Gauantus in Rubricas Miſſal. tom. 1. p. 1. tit. 2. referens quandam declarationem Cardinalium,quæ licet prius non cōſtaretnunc tandem in Miſſali reformato iuſu Sanctiſſimi D.N. Vrbani VIII. Lomnibus obſeruanda proponitur.

Layman.

103.

Requiritur vlterius miniſter,qui Sacerdoti celebranti inſeruiat,& reſpondeat:requiritur, inquā, vnus;quæ obligatio magis ex conſuetudine,quam ex aliquo iure expreſſo colligitur,vt obſeruat Suarez *diſputat. 87. ſect. 1. circa finem.* Habetur tamen ex iure in capite 1. de cohabitatione Clericor. quod non miniſtet femina , quod intelligitur de miniſterio circa ipſum altare ; non tamen prohibetur, quod poſſint ex loco remoto reſpondere Sacerdoti,vt faciunt Moniales ex choro, Vnde non video cur non poſſet ſuppleri defectus miniſtri , quoad hanc partem per Moniales reſpondentes ad omnia,ita vt miniſter vir ſeruiat in altari, & fœminæ reſpondeant ex choro , ſi vir neſciat reſpondere, vel ſit mutus.Nam de facto quando Moniales reſpondent cantando ,non eſt neceſſe, ,quod reſpondeat etiam miniſter , qui eſt in altari. Quod vero Vaſquez *queſt. 83. art. 5.* obiicit , indecorum eſſe, quod ad feminas , dicat Sacerdos in Confeſſione: *& vobis, fratres* , & ab eiſdem audiat : *Miſereatur tui* , &c. parum obſtat:nam procul dubio de facto in illis verbis,*& vobis, fratres* , non loquitur ſolum cum viris,ſed cum omnibus ; ſicut & in illis : *Orate fratres*, &c. non horratur ſolos viros ad orandum,ſed omes præſentes , vt conſtat ; illa autem verba : *Miſereatur tui*, &c. non ſunt abſolutio, ſed deprecatio. Cur autem feminæ non poſſunt deprecari Deum pro Sacerdore,ſicut de facto deprecantur,cum dicunt : *cum ſpiritu tuo*? Aliquin propter idem inconueniens non poſſet Sacerdos recitare priuatim Officium Diuinum cum Femina; quod tamen nemo dicet.Non video ergo , cur in tertiuenierte neceſſitatis cauſa, id fieri non poſſet; quod à fortiori concedit Nugnus *in præſents art. 6 dub. 1.* vbi interuenientе eiuſmodi neceſſitate , vtrumque miniſterium concedit fœminæ Cæterum, quod attinet ad miniſterium in altari,magis aſſentior P. Suarez dicenti , potius debere Sacerdotem ſibi miniſtare , quam fœminam ; cuius miniſterium magis clare prohibetur in Iure , quam celebrare absque miniſtro. Denique, ocurtente neceſſitate, poſſe aliquando absque vllo miniſtro celebrari , docent plures, Suarez, Layman, Fagundez , & alij, quos refert,& ſequitur Diana *dicto tract. de celebrat. Miſſar. reſolut.* 43. Minor autem neceſſitas ſufficeret meo iudicio, ad celebrandum cū miniſtro neſciente reſpondere , quia difficilius ſuppleretur miniſterium alienum in ablutione prima manuū, & ſecunda digitorum,quam reſponſio,quam ſupplere poſſet Sacerdos,vt quando recitat ſolus Officium Diuinum.

Nugnus.

Miniſterium tamē in altari magis clare prohibetur in Iure quā celebrare absque miniſtro.

Diana.

Reſtat vltimo loco dicere de obligatione obſeruandi ritum præſcriptum in Miſſali, & eius regulas,vel Rubricas,an ſit ſub peccato mortali. Cōueniunt omnes , quod ſit ſub peccato graui ad non ita operandum contra Rubricas; vt videatur introduci alius ritus diuerſus celebrandi. Hoc enim potiſſimum intendit Pius Quintus, dum obligauit omnes ad hunc ritum , & prohibuit alios. Item mortale eſſet addere orationes,aut alias ceremonias , quod tamen ex paruitate materiæ poſſet eſſe ſolum veniale. Facilius excuſari poteſt ex leuitate materiæ omiſſio alicuius partis exiguæ ; quod quidem etiam intra Canonem admittit Suar. *diſp. 83. ſect. 3.* Tota difficultas eſt in determinando in particulari,qualis violatio regulæ,vel Rubricæ,ſit exiſtimanda ſubſtantialis, & grauis;vnde vtile erit, aliqua exempla ſubiicere , de quibus ſpeciatim quæri ſolet.

104. *Hic reſtat dicere de obligatione obſeruandi ritum præſcriptum.*

Suarez.

Primo ergo quæritur , an qui contra regulam Miſſalis in feſto duplici,vel Dominica dicit Miſſa votiuam , vel de mortuis , peccet graniter. Affirmant aliqui,quos refert Diana *tract. de celebrat. Miſſar. reſolut.* 30. Negat Suarez *dicta ſect.* 3 cum aliis multis,quos affert,& ſequitur idem Diana ibi, quod verius videtur.

105. *Primum quæſtium.* Diana Suarez

Secundo quæritur,an ſit mortale, omittere orationes,quæ dici ſolent, dum Sacerdos ſacris veſtibus ſe induit. Affirmant Nauarrus *in Man. c. 25.* & *Conſil. 3. de celebrat. Miſſar.* Syluius *in præſenti q. 83. art. 6.* & Azor *tom. 1 lib. 10. c. 29. quæſt. 5.* Alijta men melius negant:Layman *dicto c. 6. n. 12.* Fagundez *dicto c. 2 1. n. 9.* & alij multi , quos refert , & ſequitur Diana loco citato *reſolut.* 41. quia illa non

106. *Secunda ſe. quitur.* Nauarrus. Syluius. Azor Layman Fagundez Diana.

est materia præcepti, sed instructionis, & directionis.

107. *Tertio quæritur.* Nugnus. Filliuc. Diana?

Tertio quæritur, an omittere *Gloria*, vel *Credo*, quando debet dici, sit mortale. Dubitat Nugnus *in præsenti q. 84. art. 4 dub. 1. ad 3.* Alij absolutè negant, cum quibus Filliucius *tom. 1 tract. 5. c. 5. numero 155.* & Diana *vbi supra resolut. 59.* Si tamen omitteretur Epistola, vel Euangelium, non audet illud à mortali excusare Suarez *dicta sect. 3.* Faciliùs posset forte excusari à peccato graui Sacerdos solemniter celebrans, qui Epistolam, quam Subdiaconus cantat, non recitat, vel Euangelium quod à Diacono cantatur; prout excusatur à Vega, & aliis, quos affert, & sequitur Diana *loco citato resolut. 42.* quia tamen falsò supponit, id in Missali nõ præcipi: nam reuera præcipitur expressè ibi in Rubricis Missæ solemnis. Aliunde tamẽ posset videri leuitas materiæ, eo quod tunc non omittatur Epistola vel Euangelium in Missa; siquidem cantatur solemniter à ministris, ad quos spectat: illa autem lectio, quæ omittitur, videtur esse magis priuata, non tam pro populo, quam pro ipso Sacerdote. Potest ergo eadem materia, quæ est grauis, si omnino omittatur, esse leuis, si non ab vtroque, sed ab vno solo cantetur, vel legatur. Ex quibus casibus facile potest in aliis similibus iudicari.

Vega: Diana

DISPVTAT. XXI.

De iusto Missæ stipendio.

SECTIO I. *Qui, & quo titulo accipere possint stipendium pro Missa.*

SECT. II. *Quantum stipendium accipere possit Sacerdos pro Missa.*

MATERIA hæc facilius, & brevius iam expediri potest, post decretum Sanctissimi D.N. Vrbani octani, quo multa, quæ prius controuersa, & disputabilia erant in hoc puncto, definiit, & stabili lege præfixit modum in iis habendũ. Dicemus ergo prius de iustitia, & titulo stipendij secundum se; postea de modo, qui seruari debet in eo accipiendo.

SECTIO I.

Quid, & quo titulo accipere possint stipendium pro Missa.

1. *Certũ est posse licite Sacerdotes accipere stipendium.*

CErtum est apud Catholicos, posse licite Sacerdotes Euangelicos accipere à fidelibus, quibus spiritualia ministrant, stipendium sui ministerij, imo & habere ius ad illud exigendum; quod Apostolus Paulus late probat *cap. 9. Epist. 1 ad Corinth.* & colligitur ex verbis Christi Matthæi 10. *Dignus est operarius cibo suo*: & definitum est in Concilio Agathensi *cap. 36.* & alibi sæpe. Difficultas tamen non leuis est in reddenda ratione, qua possit hoc excusari à labe simoniæ: nam sicut non posset absque simonia vendi collatio Baptismi, vel alterius Sacramenti, vt omnes fatentur; sic nec potest vendi oblatio Sacrificij, quæ non minus est actio spiritualis ex potestate Spirituali procedens. Ergo sicut non potest accipi pecunia pro collatione Baptismi, sic nec poterit accipi pro Missæ oblatione. Nam vel illa pecunia datur ex misericordia, & vt eleemosyna, vel ex iustitia. Non datur solum ex misericordia, quia hæc non obligat, nisi in graui necessitate, nec postea obligat ad restitutionem: stipendium autem Missæ debetur etiam Sacerdoti non indigenti, & debet postea restitui: datur ergo ex titulo iustitiæ commutatiuæ ergo datur pro illo beneficio spirituali, quod accipitur à Sacerdote, quod non est aliud, nisi oblatio Sacrificij.

Obstare enim videtur exẽplũ aliorũ Sacramentorũ

2. *Difficultas est in reddenda ratione.*

Multi possunt esse modi hoc explicandi. Primo enim aliqui volebant hoc debitum non esse ex iustitia, sed ex obedientia, prout videtur insinuare Paulus *illo cap. 9.* dum dixit: *Ita & Dominus ordinauit his, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.* Vnde duplex videtur interuenire præceptum: alterum sustentandi Sacerdotes, qui nobis ministrant, alterum quo Sacerdotes ipsi tenentur ministrare iis, à quibus ad eum finem sustentatur.

2. *Primus explicandi modus est quod debitum sit ex obedientia.*

3. *Hoc tamen facile reiicitur.*

Hoc tamen facile reiicitur. Primo, quia Paulus in illo loco satis ostendit, illam obligationem non procedere ex solo iure positiuo, sed ex ipso iure naturali, vt constat ex illis exemplis, quibus vtitur: *Quis militat suis stipendijs vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem & de lacte gregis non manducat?* Et hoc ipsum indicant verba Christi, *Dignus est operarius mercede sua.* Secundo, quia debitum ex solo titulo obedientiæ non obligat ad restitutionem, transacta occasione: quare nec Sacerdos, accepta sustentatione, obligaretur ad restituendum stipendium acceptum, quando est morti proximus, & nõ potest satisfacere præcepto celebrandi: nec etiam qui Missam petit, obligaretur ad restitutionem stipendij, quod promisit postquam iam Sacerdos sustentatus est.

4. *Secundo aliqui dicit has pecunias non dari vt pretium.*

Hoc etiam facile reiicitur primo.

Secundo dicunt aliqui, illas pecunias non dari vt pretium rei acceptæ, sed sub conditione Missæ; sicut si aliquis mihi donat 100. aureos sub conditione, si hac nocte dormiam: tunc somnus est conditio purificans donationem: pecunia tamen non datur vt pretium somni. Hoc etiam facile reiicitur; primo quia est contra sensum omnium, qui tã inter dantes quam accipiẽtes, agnoscunt vtrimque obligationem reciprocam iustitiæ; Secundo, quia, si solum esset donatio sub conditione, non maneret obligatus Sacerdos, accepta pecunia ad celebrandum, sed ad summum deberet reddere pecuniam, eo quod conditione non sequuta, donatio non esset purificata. Tertio, quia Sacerdos non posset alienare pecuniam, vel libros acceptos pro stipendio, antequam Missas celebret, quia nondũ esset factus Dominus. Quarto denique, quia hoc eodem modo possent palliari omnes Simoniæ in quauis materia. Possem enim dicere: do tibi has pecunias, non in in pretium, sed donatione spontanea sub conditione tamen si dederis mihi Sacramentum, Reliquias, Beneficium, &c. Qua conditione posita, donatio purificaretur. Vnde apparet non posse in illo modo præscindi à pretio; quia quoties conditio est, quæ intenditur vt finis, propter quem volo dare aliquid illi, qui posturus est conditionem non de gratis, sed intuitu illius, quod alter dat; qui est contractus onerosus, do, vt des, facio, vt facias.

Secundo.

Tertiò.

Quarto.

Tertiò

5. *Tertio dicit aliqui non esse vitium iustitiæ, sed religionis.*

Tertio dici posset, quod aliqui insinuarunt, quod non intervenit obligatio, aut titulus iustitiæ propriæ, sed religionis, seu pietatis spiritualis: nam sicut iure naturæ filius tenetur alere suum Patrem naturalem, & è contra pater tenetur gubernare filium: sic iure religionis obligamur ad alendos nostros Patres spirituales. Quia ergo Sacerdos offerendo Missam pro aliquo, fit in ordine ad illum actum quasi spiritualis pater illius, pro quo offert; iure religiosæ pietatis obligatur ille, pro quo offertur Sacerdoti vt patri ministrare victum; & é contra, quia hic ministrat victum, & eligit Sacerdotem acceptantem in patrem, ac erga eum exsequitur obligationem filij; debet etiam Sacerdos eodem iure ex parte sua exsequi munus patris applicando illi sacrificium. Non est ergo commutatio ex iustitia, sed obligatio mutua quæ nascitur ex titulo patris, & filij spiritualis ad reddenda sibi mutuo obsequia debita, patris, & filij.

6. *Hic etiam modus impugnatur facile. Primo.*

Hic etiam modus dicendi impugnatur facile; primo, quia petere Missam à Sacerdote, non est in rigore assumere illum in patrem spiritualem: neque enim illa oblatio est propria actio pastoris, aut patris; alioquin, qui non habet iurisdictionem spiritualem, non posset applicare Missam pro alio absque licentia proprij Pastoris illius, pro quo vult offerre. Est ergo illud subsidium charitatis, non officium proprium Patris. *Secundo.* Secundo, quando ego peto Missam pro aliquo defuncto, non eligo Sacerdotem in patrem meum, cum non petam, vt applicet mihi, neque eligo in patrem defuncti; alioquin ipse defunctus, & non ego, habebit obligationem alendi Sacerdotem. *Tertio.* Tertio, licet admitteretur illa paternitas, & filiatio; hoc non argueret obligationem dandi stipendium, nisi Sacerdoti pauperi: nam filius non tenetur alere patrem divitem, vndecumque divitias illas habuerit, sed solum quando pater indiget. *Quarto.* Quarto obligatio filij vt filij erga patrem non obligat ad restitutionem, postquam violata fuit; ille autem, cui applicata est Missa, si non alit nunc Sacerdotem remanet postea obligatus ad restitutionem, ergo non est ex pietate, sed ex iustitia.

7. *Quarto dicunt alij stipendium non dari pro Missa, sed pro obligatione qua Sacerdos se obligat.*

Ideo alij quarto dicunt stipendium non dari pro Missa, sed pro obligatione, qua Sacerdos obligat se ad celebrandum. Nam licet Missa sit inuendibilis, obligatio tamen illa est aliquid distinctum à Missa, cum possit esse sine Missa; atque ideo poterit esse vendibilis, prout condistinguitur ab ipsa Missa. Hunc modum dicendi refert P. Suarez *tom. 1. de Religione lib. 4 de Simonia c. 21. n. 16.* & breuiter impugnat; qui obligatio illa secundum ordinem, quem habet ad spiritualia, est inuendibilis: alioquin ipsum spirituale ministerium venderent, vel vt res vendita, vel vt ratio venditionis; atque adeo res appretiaretur ex sola spiritualitate, quod est absurdum. *Hunc modū impugnat P. Suarez ex absurdo.*

8. *Hæc absurditas multipliciter declaratur.*

Possumus hanc absurditatem multipliciter declarare; primo, quia si obligatio dandi rem spiritualem, prout condistincta à re spirituali, vendi potest, datur locus, palliandi omnes Simonias, vel certe consequendi eumdem finem absque Simonia. Dicet enim aliquis: Do tibi mille nummos, non pro re sacra, aut pro Beneficio, vel Ordine, sed pro oblatione illa præstandi; quæ obligatio vendibilis est. *Secundo.* Secundo, quia si non datur stipendium pro Missa, sed pro obligatione ad Missam; ergo Sacerdos, qui, accepto stipendio postea non offert Missam non debet restituere stipendium acceptum; quia illud non accipit pro Missa, sed pro obligatione ad Missam; quam obligationem vere subiuit, & ita, qui stipendium dedit, licet non habuerit Missam, habuit totum id, quod emit, scilicet obligationem Sacerdotis ad Missam. Peccabit ergo Sacerdos non ponendo Missam, ad quam se obligauit; non tamen tenebitur ad restitutionem stipendij, quod non accepit pro Missa, sed pro obligatione ad Missam, quam obligationem iam posuit. Vnde si postea morbo, vel irregularitate superueniente, impediatur à Missa celebranda, non deberet restituere stipendium acceptum, cum adhuc habuerit, & habeat obligationem ad Missam, si auferatur impedimentum, pro qua sola obligatione datum fuit stipendium.

9. *Hinc arguit posse tertio*

Hinc arguit posse tertio, quia obligatio ad dandum librum, non habet aliam æstimabilitatem, aut vtilitatem, nisi quam habet ipse liber: æstimabilitas ergo obligationis ad Missam mensurari debet ex æstimabilitate ipsius Missæ, quæ cum non sit compensabilis, vel adæquabilis cum pretio temporali, consequens est, vt non possit tali pretio vendi eiusmodi obligatio; quia obligatio ad rem, & res ipsa sunt eiusdem ordinis. *Arg. quarto.* Quarto, quia potest aliquis dicere Sacerdoti: si feceris sacrum pro me, dabo tibi postea stipendium; tunc autem non dat pro obligatione Sacerdotis, nam Sacerdos ad nihil se obligat, sed facie sacrum, & postea recipit stipendium. Vnde arguitur quinto, quia ille, pro quo dicitur Missa, *Arguitur quinto.* non erat obligatus ex iustitia dare stipendium, antequam Missa dicatur; sed post Missam positam, non potest dare stipendium pro obligatione Sacerdotis, quia iam Sacerdos nullam habet obligationem; ergo non restat aliud, nisi ipsa Missa, pro quo soluatur stipendium. Sexto, quia si potest emi obligatio Sacerdotis, ad Missam offerendam, poterit etiam emi ius, quod remanet in dante stipem, ad hoc, vt pro ipso Missa offeratur: nam re ipsa idem est debitum Sacerdotis, & ius actiuum in altero contra Sacerdotem; sicut idem est, Petrum debere mihi centum aureos, & me habere ius contra Petrum ad centum aureos: ergo si potest emi obligatio Sacerdotis, poterit emi ius actiuum meum ad illas Missas; hoc autem est absurdum: nam ius ad spiritualia est spirituale, & inuendibile, vt constat: ergo & obligatio passiua erit inuendibilis.

10. *Propter hæc alij dicunt aliqui non dari pro Missa, sed pro labore Sacerdotis.*

Propter hæc alij, quos refert Suarez *dicto c. 21 n. 1.* dicunt, pretium, seu stipendium non dari pro missa, sed pro labore, & opera Sacerdotis, quæ ibi intervenit; quæ quidem in se est pretio æstimabilis, cum sit actio laboriosa. Sicut ergo, quando petitur Missa celebranda in loco distanti per tria miliaria, potest dari aliquid Sacerdoti pro labore illius itineris; sic poterit dari pro ipso labore necessario ad celebrandum; quia sicut in primo casu non datur pro Missa, sed pro itinere necessario ad Missam; sic in secundo casu non datur pro Missa, sed pro labore necessario ad Missam: qui licet sit de facto coniunctus cum sacrificio, nihil refert; nam secundum se manet pretio æstimabilis. Sic enim venditur Agnus Dei benedictus, quia cera, licet sit de facto benedicta, secundum se est pretio æstimabilis: sic venditur Calix consecratus, sic Oleum, vel Chrisma benedictum; non ratione benedictionis, sed materiæ, quæ secundum se est pretio æstimabilis, potest saltem ex natura rei vendi, si non sit prohibitio Ecclesiæ.

11. *Suarez: Sanchez.*

P. Suarez loco citato, & P. Thom. Sanchez *tom. 1. Consilior. lib. 2. cap. 3 dub. 10.* cum aliis late impugnant

gnant hunc modum dicendi,& conantur ostendere,in Missa nullum remanere laborem , vel operam vendibilem,si sermo sit de illa opera , quæ per se habet connexionem cum Missa,licet pro alio labore per accidens coniuncto , quale est ireer vnius leucæ ad celebrandum, fatendum sit, quod sit vendibilis, sed reuera difficile id explicant;& P. Suarez *num.* 15. consequenter negat, posse Sacerdotem accipere plus pro cantanda Missa cum arte, & notis Musicis,licet id possint facere Cantores, qui cantât in choro ; quod quidem difficile est. Et quidem si accipi potest pretium pro itinere faciendo ad celebrandum in loco distanti,non apparet,cur non possit accipi pro labore celebrandi sub dio , vbi vel æstu,vel gelu nimio, fanitas exponitur magno periculo;quia hoc etiam per accidens coniúgitur cum Missa.ergo idem dicendum est de cantu,qui per accidens etiam coniungitur,cum sine illo posset Missa celebrari Ratio item illa,quam affert Thom. Sanchez,quod labor hic non est separabilis à re spirituali,ideo non est vendibilis , difficilis est ; quia si sensûs sit,non posse rem spiritualem , hoc est Missam , reperiri sine illo labore, hoc non suffisit , vt labor ille non sit vendibilis : nam benedictio etiam non potest reperiri sine oleo , vel chrismate, aut sine cera in Agnis Dei,& tamen ex natura rei,oleum, chrisma,cera,secundum se vendi possent.Si vero sensûs sit,laborem ipsum non posse reperiri sine spiritualitate,cui coniungitur , falsum est.quia sicut cera,vel oleum possent reperiri sine benedictione;sic hic labor, & hæc opera possent reperiri sine ablatione sacrificij:idem enim labor , & eadem de fatigatio datur,quando aliquis ante Sacerdotiũ facit illa omnia , vt discat ritum celebrandi : ergo ille labor secundum se separabilis est à spiritualitate,cui de facto coniungitur.

Ratio quam affert P. Sanchez, dissoluitur.

12. *Ille modus non potest adhuc facilius impugnari.*

Quidquid ergo sit de hoc puncto , ille modus explicandi iustitiam stipendij potest aliter , & facilius impugnari : quia labor ille corporalis secundum se non sufficit ad iustificandum ,stipendium vt ex iustitia debitum : quia licet aliquando, regulariter tamen non est talis , & saltem de possibili non est dubium , quod posset celebrari absque labore digno tanto stipendio Nam , secluso Ecclesiæ præcepto,posset celebrari solum consecrando, & sumendo vtramque speciem,quod totum in vno temporis minuto heri commode posset , qui labor certe secundum se non esset dignus stipendio tali , quale pro Missa datur.Sicut ergo si pro calice consecrato daretur pretium excedens valorem calicis secundum se,præsumeretur dari pro consecratione : sic dando pro labore Missæ stipendium excedens absque proportione valorem ipsius laboris, præsumetur dari pro valore sacrificij,quod coniungitur illi operi seu labori.

13. *Dicendum est ergo non dari stipendium vt per se,sed ad sustentationem ministri.*

Communiter ergo,& facilior explicandi modus est , quod stipendium non detur vt pretium , sed ad sustentationem ministri , siue totalem siue ex parte In quo autem differant , dare vt stipendium ac sustentationem , & dare vt pretium ; omissis aliis modis,possumus hoc via declarare exemplo pictoris,v g.qui nollet vendere suas operas , aut picturas,sed vellet gratis depingere in obsequium Ecclesiæ,& votum de hoc fecisset. Non esset tamẽ contra hoc votum, si peteret ab Ecclesia illa sumptus necessarios ad colores, ad tabulam,& alia omnia : adhuc enim diceretur depingere gratis:imò si ipse ad laborandum cibo, vel potu peculiari indigeret , illud totum computaretur inter sumptus necessarios ad picturam , & posset dici in rigore gratis , & non pro pretio fecisse illud opus,si solum acciperet necessaria ad piogendum.Rursus ponamus , aliquem habere virtutem supernaturalem, & gratiam gratis datam ad curandum aliquod morbi genus ;si hic accerseretur à Principe , vt eum curaret propositis magnis præmiis , posset dicere : Gratis accepi, gratis dabo ; nolo pretium : & hoc, licet peteret necessaria ad iter illud agendum, & licet , dum esset in Principis Curia , alteretur Principis expensis : hæc enim non sunt pretium , sed necessaria ad hoc , vt posset exsequi illic suum ministerium.

14. *Non facit ergo minister contra Christi voluntatem si accipiat necessaria ad ministerium exercendum.*

Sic ergo Sacerdos,vt minister Euangelicus,non facit contra præceptum Christi gratis dandi ,quod gratis accepit,si ab illis,quibus ministrat, accipiat, ne cessaria ad ministerium exsequendum,v.g.si accipiat panem,vinum, ceram , & alia necessaria ad ipsum Sacrificium. Inter illa autem , quæ necessaria sunt ac sacrificium , vnum , & potissimum est ipse Sacerdos ; qui sicut non potest sine ministro, sine cera,vino,&c. celebrare, ita nec potest sine se ipso sustentato,& bene disposito.Sicut ergo cera ad alimentum ignis necessarij in Sacrificio exigi potest , sic etiam poterit cibus necessarius ad alimẽtum Sacerdotis oblatus , qui sine victu offerre non potest, ficut nec ignis iuxte sine cera , & alimento. Quamuis ergo hæc accipiat Sacerdos à petente Missiam ; adhuc dicetur in rigore gratis offerre Sacrificium pro ipso, quia nihil aliud petit, nisi quæ necessaria sunt ad ipsum Sacrificium, quod petitur? & dum hæc à Sacerdote petuntur, debentur ex iustitia , non vt pretium, sed vt necessaria ad sacrificium, quod petitur.

15. *Hoc confirmari potest ex similibus nostræ Societ.*

Confirmatur hoc rursus posiumus exemplo desumpto ex Constitutionibus nostræ Societatis,in qua non licet accipere pretium , vel stipendium aliquod pro Missis,Concionibus, vel aliis ministeriis spiritualibus,quod ad compensationem horum ministeriorum dari solet:& tamen non sit contra hanc constitutionem,si à petentibus Concionatorem petantur sumptus necessarij ad peragendum illud iter,& pro sustentatione Concionatoris in illo loco; vt notat cum aliis P. Thom. Sanchez *lib.* 7. *de stat. Religioso, cap.* 28 *num.* 3. quia *expensa*, inquit, *ista non petuntur pro rebus ipsis spiritualibus , sed tantum petuntur pro requisitis ad spiritualia exercenda.* A fortiori ergo non erit contra obligationem Sacerdotis dandi gratis spiritualia , si accipiat necessaria ad sustentationem,& victum suum ab iis, quibus spiritualia ministrat. Sanchez.

16. *Dicet aliquis*

Sed dicet fortasse aliquis,ex hoc ipso exemplo argui posse contra nostram doctrinam ; quia licet homines Societatis possint accipere viaticum, & alia necessaria antecedenter ; non tamen possunt accipere stipendium pro Missa celebranda, absque eo quod faceremt contra institutum , & debitum suum ; ergo accipere stipendium pro Missa non est, sicut accipere sumptus ad iter,vel alia eiusmodi. Alioquin si stipendium hoc datur Sacerdoti solum pro sustentatione necessaria ad ministerium ; cur homines Societatis non possunt illud accipere, si cut accipiunt vi aticum , vel victum necessarium ad concionandum ?

17. *Respondetur.*

Respondetur,hominibus Societatis interdictum esse accipere pro ministeriis spiritualibus,non omnino,sed illud,quo videntur compensari eiusmodi ministeria,vt ex verbis Regulæ constat. Dupliciter enim potest aliquid accipi?primo , vt aliquis seruet se indemnem , seu ne cogatur ea occasione facere ex suo sumptus extraordinarios,& expensas nouas ? secundo, ad compensandum , seu vt inter sumptus necessarios accipiendos computet vi-

Declaratur exemplo pictoris qui nol. let vendere suas operas.

ctum,& sumptus ordinarios suæ personæ; qui non aduenient ea occasione. Hoc secundū prohibetur in Societate, quia hoc videtur esse viuere ex ministeriis, seu viuere ex altari, vt dixit Paulus: quod licet secundum se licitum sit, voluit tamē S. Ignatius ob præclaros fines, & ad maiorem paupertatis puritatē, & libertatē in ministeriis conseruandam, hoc prohibere. quia speciem aliquā lucri ex ministeriis præ se fert. Illud vero primū, quod nō affert lucrū vllū, sed solum remouet nouas expensas, nō prohibetur, quia illud nō est accipere, sed non expendere ex nostro in gratiā alterius id quod alias non esset expēdendū. Quod quidē nullo modo est stipendiū, sed nō donare ex nostro id, quod alias expēdendū nobis nō esset. In hoc ergo differt homo nostræ Societatis ab aliis Sacerdotibus, quod isti, licet gratis applicent Missam, cōferant sacramenta, nihil accipientes pro illis, nisi necessarios sūptus: in his tamen cōputant etiam sūptus necessarios ad personam ministri sustentandam atque adeo videtur aliquid hac occasione lucrari, scilicet sūptus illos, quos alioquin ex suo deberēt facere ad suisustētationē. Nos vero inter hos sumptus nō possumus cōputare, quæ alioquin necessario nobis expendenda essent, sed id solū accipere possumus, quod ea occasione in gratiam petentis addendum esset pro viatico, pro victu in alio loco, in quo alias ille minister alendus non esset, & similia, quæ solum deseruiūt ad cōseruandos non indemnes, seu ad non donandū, nō ad lucrandū aliquid, vnde tota opera, & actio confertur gratis absque eo, quod eius occasione Societas aliquid lucretur.

18. *Etiam à Sacerdote paupere stipendium pro Missa potest accipi.*

Ex dictis infertur tamprimo, stipendiū pro Missa accipi posse, non solum à Sacerdote paupere, & indigente, sed etiam à diuite, & non indigente; quia cum vtrique in gratiam alterius conferat suam operam, ad quam sicut necessarius est panis, vinum, cera, &c. Sic etiam est necessaria persona Sacerdotis sustentata, vterque potest nolle ex suo dare illa, quę necessaria sunt, sed ōnia accipere ab eo, in cuius gratiam offert sacrificium; sicut pictor potest ea omnia exigere, licet nolit pretium accipere pro pictura.

In die natali licet sumere tria stipendia pro tribus Missis.

Inf. to secundo, in die etiam Natalis posse Sacerdotem accipere tria stipendia pro tribus Missis; quia licet non plus insumat ad sui sustentationem illa die, quam alias, atque ideo per vnicum stipendium videatur illis satisfactum pro sumptu necessario ad personam ministri: aliunde tamen totū, quod sit ex illis tribus stipendiis, & aliis, quæ accipit toto anno, nō excedit, quod requiritur ad victū pro toto anno. Cum ergo ad celebrandū hac die sit necessaria persona Sacerdotis non solū sustentata hac die, vel hora, sed toto anno; merito, & rationabiliter distribuuntur expensæ illæ totius anni inter omnes petentes Missas, vt singuli concurrant per partes æquales iuxta partē quam habent in illis Sacrificiis.

19. *Etiam beneficiorij quibus non est specialis obligatio applicandi possunt accipere stipendium.*

Infertur tertio, Canonicos beneficiatios, & Parochos etiam, quibus ex vi sui Beneficij, vel Prębendę, non est specialis obligatio applicandi Sacrificium pro aliquo, posse accipere stipendium pro Missa. Et quidem de Parochis posset esse maior difficultas, quos aliqui voluerunt obligari ad offerendum aliquando pro suis ouibus: communis tamen sententia iam negat eiusmodi obligationem; cum solum teneantur ad ministrandū, & cōferenda sacramenta.

20. *Obstat quædā declaratio Congregationis.*

Solum posset obstare declaratio quædam sacræ Congregationis Concilij anno 1616. à qua quæsitum fuit: *An Sacerdotes, qui tenentur Missas celebrare ratione Beneficij, seu Capellæ, legati, aut salarij, possint etiam manualem eleemosynam pro Missis votiuis, aut defunctorum, recipere, & vnico Missæ sacrificio vtrique oneri satisfacere?* Congregatio respondit, *Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficij, seu Capellæ, legati, aut salarij, si eleemosynas etiam pro aliis Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa vtrique obligationi satisfacere.* Vnde de omnibus, qui quomodocumque obligantur ad celebrandum aliquo loco, vel die pro stipendio, vel redditibus, aut salario, absolute non potest ab alio stipendium accipere, vt fructū Sacrificij ei applicent, docent Gauant. *ad Rubricas Missal. tom. 1 p. 3. tit. 12. n. 5.* Barbos. *in tract. de officio Parochi, c. 11. n. 11.* Diana *1. tom tract. de celebr. Missar. resol. 80.* Ratio autem videtur esse; quia cum stipendium Missæ detur ad sustentationem Sacerdotis, consequens est, vt si Sacerdos accepit stipendium ab aliquo pro illa Missa, non habeat ius accipiendi rursus stipendium ad sui sustentationem ab alio pro eadem Missa: cessat enim, titulus sustentationis exigendæ.

21. *In contrarium est communis sententia.* Suarez. Vasquez. Alfonſ. de Leon. Fraxinel. Homobon. Bartholà S. Fausto. Ludou. à Cruce. Diana, Turrian.

In contrarium tamen est communis sententia quam docet Suarez *in præsenti, disp. 86. sect. 1. & 3.* Vasq *disp. 234. c. 6.* Alfonſ. de Leone *in tract. de Iubileo p. 3. q. 20. n. 27.* Fraxinell. *obligat. Sacerd. sect. 4. concl. 4 §. 3* Homobon. de Bonis *de Exam. Eccles. p. 1 tract. 4. c. 13. q. 121 & in Consult. cap. Conscient. vol. 2. p. 5. resp. 63.* Bartholomæus à S. Fausto *tract. de Iubileo, lib. 1. q. 81.* Ludouicus à Cruce *in exp. sit Bullæ Cruciatæ, disp. 3. dub. 19. n. 22.* Vnde idem Diana, mutata sententia, hanc sequitur *tom. 3 resolut. moral. proxime edendo*, quem mihi his diebus benenole ostendit. Sed acerbius loquitur Lusius Turrianus *in disp. selectis, p. 2. disp 31. dub. 16.* vbi contrariam sententiam dicit, nullam habere probabilitatem, sed procedere ex ignorantia, & esse contra praxim receptam.

22. *At responsio Congregationis non respondent plures.*

Vnde ad responsum Congregationis supra positum respondent plures ex his Auctoribus, qui post illud scripserunt, ibi sermonem esse de Sacerdote, qui ratione Beneficij, Capellæ, Legati, aut salarij certis diebus obligantur ad celebrandum pro aliquo: hi enim non possunt, accepta eleemosyna ab alio, eadem Missa vtrique satisfacere, debito scilicet celebrandi pro vtroque. In quo sensu idem docuerat per eadem verba Henriquez *lib. 9 de Sacrificio c. 21 §. 6.* vbi sic ait: *Parochus illa diebus quibus ex iusto Episcopi imperio, & ex iuris, aut consuetudinis præcepto tenetur offerre Missam pro suis ouibus, non potest Missam sic debitam offerre specialiter pro alieno stipem contribuente: et Capellanus satis stipendiis auctus non potest à patrono, vel alio nouam stipem accipere.* Vbi hic Auctor explicat verbum illud, *pro ouibus*; quod videtur etiam subintelligi in responso illo Congregationis, in quo sermo erat de Sacerdote volente vna Missa satisfacere duplici obligationi celebrandi pro duobus; non vero de Sacerdote, qui vni solū deberet celebrare in tali loco, vt posset commode audire Missam relicta illi expresse facultate applicandi sacrificium pro alio, à quo acciperet stipendium.

23. *Hanc solam mentem fuisse Congregationis constat.*

Porro hanc solam fuisse Congregationis mentē constat ex decreto ipsius præcedenti anno edito, de quo postea dicemus *sectione sequenti*: cuius decreti occasione dubium illud propositum fuerat; quo decreto præceptum fuit Sacerdotibus tot Missas celebrare, quot stipendia, siue congrua, siue incongrua acceperint, pro pluribus Missis celebrandis; ita vt alioquin præter peccatum graue, *ad restitutionem teneantur.* Supponitur ergo, quod stipendium retineatur contra mentem, & voluntatem eorum, qui dederunt illud: quod tamen in nostro casu non potest habere locū, supponimus enim, aliquē expresse dicere, ego volo, vt possis recipere stipendium ab alio, & offerre pro illo, perinde ac si à me nihil accepisses; & te liberum manere ab omni onere restituendi: quæ omnia implicite dicuntur, quoties Capellano datur aliquid, solum vt celebret

in

in tali loco, relicta illi facultate applicandi Miſſam alteri, à quo accipiat ſtipendium; ergo dubium poſtea propoſitum, & declaratio ſubſequens huius decreti debet intelligi iuxta terminos ipſius decreti, ſcilicet, quando ex vtroque ſtipendio obligatur Sacerdos ad applicandum ſacrificium pro illis. Et certe in iis qui dant eleemoſynas manuales pro Miſſis dicendis, ſemper præſumitur hæc voluntas, quod applicetur ſacrificium pro ipſis: ſicut etiam in eo qui inſtituit Capellaniam, niſi contrarium explicetur, vel ex circumſtantiis colligatur. In beneficiis vero, vel aliis, in quibus obligatur Sacerdos ad celebrandum ſolum ob commoditatem eorum, qui tali hora audituri ſunt Miſſam facilius poteſt exiſtimari, quod nõ exigatur applicatio ſacrificij, ſed circa hoc relinquatur Sacerdoti libertas, vt poſſit, cui voluerit, applicare.

24. *Alterius pro contraria ſententia reſpondetur facile.*

Ad rationẽ vero pro cõtraria ſententia reſpõderi facile poteſt, Sacerdotẽ primũ ſtipendiũ non accepiſſe in ſuſtentationem, ſed vt pretium laboris, & obligationis antecedentis, qua obligatur, vt ſit tali tẽpore, & loco prõptus ad celebrandum; quæ obligatio eſt onus pretio dignum: poſtea vero accipit pro oblatione ſacrificij, nõ pretiũ, ſed ſtipẽdiũ ad ſuſtẽtationẽ, modo explicato. Nã licet iſ nõ indigeat, ſed aliũde habeat neceſſariã ſuſtentationẽ, id nõ obſtat, quo minus poſſit, & debeat ſuſtentari ab eo, qui ſacrificiũ petit, vt diximus de Sacerdote diuite.

SECTIO II.

Quantum ſtipendium accipere poſſit Sacerdos pro Miſſa.

25. *Quod nõ ſit iuſtũ ſtipẽdiũ.*

STipendium iuſtum eſt, quod vel lege Prælati Eccleſiaſtici, vel conſuetudine hominum taxatum eſt, in quo tamen cõmuniter aduerti ſolet, cũ actio Miſſæ non exigat totum tempus diei, nec impediat Sacerdotem, ab aliis operibus, & ſtudiis quibus poſſit ſibi victum prouidere; non debere ſtipendium, eſſe tale, quod ſolum ſufficiat ad omnia vitæ neceſſaria, victum, veſtitum, habitationem, famulum, libros, &c. Sed nec debet etiam eſſe ita exiguum, vt ſolum correſpondeat illi tempori, quo Miſſa dicitur, & ſicut illud eſt trigeſima pars victus neceſſarij: nã celebratio illa impedit Sacerdotẽ per magnũ diei partẽ ab aliis multis operib⁹ quibus poſſet facilius ſibi victum quærere: eſt ergo prudenter conſiderandum totum hoc, vt iuſte, & debite ſtipẽdiũ taxetur.

26. *Multa dubia circa hoc ſtipendiũ oſtenſa per decreta edita ab Vrbano VIII. Primo quæritur.*

Hoc ſuppoſito, multa ſolebant antea dubitari circa hoc ſtipendium, quæ iam omnino ceſſarunt per decreta, quæ auctoritate Sanctiſſimi D. Vrbani VIII. edidit ſacra Concilij Cõgregatio anno 1625. vt ex dicendis conſtabit. Primo ergo quæri ſolebat, an Sacerdos, à quo Miſſa petebatur, dato ei ſtipendio infra quantitatem iuſtam, vel lege taxatam, poſſet vna Miſſa ſatisfacere pluribus ſtipendiis, donec ſingulis Miſſis correſpõderet vnum iuſtum ſtipendium? Affirmatiuam ſententiam docuerunt communiter Doctores Rodriquez, Corduba, Angles, Nuñus, Fernandez, Vaſq. Filiucius, Scotzia, Suarez, quos affert Diana 1 *tom. tract. de celebrat. Miſſar. reſol.* 7. licet aliqui eorum hoc non concederent, quãdo adeſſet expreſſa promiſſio dicendi Miſſam pro illo ſtipendio. Sed Cõgregatio in illis decretis grauiſſime prohibuit, ne vllus Sacerdos hoc faceret, & vltra peccatum graue voluit, quod maneat obligatus ac reſtituendum.

Diana.

27. *Secundo quid Sacerdos pauper poſſit accipere.*

Secundo quærebatur, an Sacerdos pauper poſſit accipere pro vna Miſſa tot ſtipendia, quot ſufficerent ad eius diurnam ſuſtentationem: de quo fuit magna controuerſia, quibuſdam id concedentibus, ſaltem vt probabile Ledeſma, Ioanne de la Cruz, Soto, Molfeſio, Cano, Beia, Angelo, Rodriquez, Petro de Aragon, Nuño, & aliis, quos refert Diana *loco citato reſolut.* 8 dum tamen Sacerdos quotidie celebraret, & victu parco contentus eſſet. Alij tamen id extendebant ad emendos aliquos libros, ſi Theologus, vel Iuriſta eſſet; alij ad alendos parentes aliàs mendicaturos.

Alij tamen abſolute id negabant Suarez, & Vaſq. præſtenti, Filliucius, Leſſius, Nauarrus, Azorius, & hoc tuo præcepto confirmauit Congregatio prædicta ſub obligatione peccati grauis, & onere reſtituendi.

28. *An ſaltẽ id poſſet fieri per aliqua priuilegia.*

Tertio quærebatur an ſaltem poſſit id fieri per aliqua priuilegia Sũmi Põtificis, quæ aliquibus Religionibus cõceſſa erat. Sed Congregatio in illo decreto auctoritate Summi Pontificis, & de eius mandato eiuſmodi priuilegia omnino reuocauit.

29. *An Sacerdos qui Miſſas dicendas acceperat poſſit alijs dictam tradere.*

Quarto quærebatur, an Sacerdos, qui Miſſas dicendas ſuſceperat, poſſet poſtea alijs Sacerdotibus dicendas dare, retenta ſibi parte ſtipendij accepti, & dato illis ſtipendio quidem inſto, ſed in ſenſu. Aliqui id negabant; alij concedebant; alij non omnibus, ſed Curatis, aut ſimilibus; alij omnibus dum in ſe prius Miſſarum dicendarum à ſe onus ſuſceppiſſent. Hoc dubium iam ceſſauit ex decreto prædicto, in quo prohibetur, ne vnquam id fiat; vt omnẽ dãnabile lucrũ ab Eccleſia remouetur. Quod idẽ ſeruandũ eſſe, quando Sacerdoti datur eleemoſyna maior ſoluta pro celebratione Miſſarum, nec tũc partem poſſe retinere declarauit ea Cõgregatio.

30. *An debeat etiam omnino ſtare de bona fide ſacerdotis.*

Circa hoc tamen ipſum dubitatum fuit, an debeat etiam intelligi de Beneficiato, qui poteſt per alium celebrare an teneatur Sacerdoti celebranti dare ſtipendium ad rationem reddituum beneficij? Et Congregatio reſpondit ſufficere quod det eleemoſynam congruam, niſi in fundatione ipſius beneficij aliter cautum fuiſſet. Quod videtur etiam locum habere in Capellano, qui per alium ſatisfacit oneri Miſſarum, cum eadem ſit ratio de ipſo.

31. *An admin. ſtratores Eccleſiarũ poſſint aliquid retinere.*

Dubitatum rurſus fuit, an adminiſtratores Eccleſiarum poſſint retinere aliquam eleemoſynarum portionem, pro expenſis manutentionis Eccleſiæ, altarium, inſeruientium, paramentorum, luminum, vini, hoſtiæ, & ſimilium. Reſpondit Congregatio, id non poſſe fieri, niſi cum Eccleſiæ, & loca ipſa alios non habent redditus quos in vſum earum expenſarum erogare licite poſſint; & tunc, quam portionem retinebunt nullatenus debere excedere valorem expenſarum, quæ pro ipſomet tantum Miſſæ ſacrificio neceſſario iunt ſubeundæ; & nihilominus tunc non eſſe minuendum numerum Miſſarum, quæ ab offerentibus eleemoſynas exiguntur.

32. *Quæſtum.*

Peres, ſi Sacerdos alteri Miſſam dicendam committat, quam ipſe, accepto ſtipendio, dicere debebat, & ſecundus Sacerdos remittat ei partem ſtipendij & contentus ſit parte aliqua, an poſſit tũc primus retinere ſibi partem ex voluntate condonantis. Congregatio enim abſolutè dicit, *debere abſolutè integram eleemoſynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec vllam illius partem ſibi retinere poſſe.* Crederem tamen, id non prohiberi, dummodo Sacerdos celebrans omnino ſponte, & libere id condonet, non vero ex metu aliquo, quia fortaſſe alias nõ daretur ſibi illæ Miſſæ, vel in futurum aliæ non daburntur, vel quid ſimile; & in hoc ſenſu intelligo Auctores aliquos, quos affert Diana loco citato, *reſol.* 13. id concedentes: quia Congregatio non prohiber, quod Sacerdos abſque ſtipendio celebret. ergo ſicut poſſet aliquis abſque vllo ſtipendio celebrare, vt alium Sacerdotẽ liberet ab onere ſuſcepto, cui ſatisfacere non poteſt, quo caſu condonat illi

torum ſtipendium acceptum, ſic poſſet condonare partem, dummodo dolus, & metus omnino ceſſarent, vt dictum eſt: quod tamen in praxi vix poterit abſque periculo contingere.

33. *Quæſtum 5. an poſſit fundari duabus fis pendiis vnica Miſſa ſatisfacere*

Quinto quærebatur, an poſſet Sacerdos duobus ſtipendiis à duabus perſonis acceptis, ſatisfacere vnica Miſſa, applicando vni partem ſolitam, & alteri ſuam partem, quæ correſpondet ipſi celebrantis: Affirmarunt enim aliqui, quos refert Diana loco citato, *reſolut.* 14. quod aliqui admittunt, ſi pars tribus miſſis ſibi correſpondentè appliceat pro vna Miſſa debita. Alij tamen id veritus negabant. Suarez *diſp. 79. ſect. 3. in fine.* Bonac. *de Sacram. diſp. 4. queſt. 1. verſus puncti. 8. num. 16.* & alij, quia vel illam partem non poteſt transferre in alium Sacerdos; vel certe eſt res valde dubia, & neſcitur, an habeat effectum, etiam quoad ſatisfactionem, & qui offert ſtipendiū, non vult illam partem, ſed illam aliam, quam Sacerdos vt Chriſti miniſter applicare poteſt nomine ipſius Chriſti. Cæterum poſt prædictum decretum Congregationis de hoc iam non eſt dubium, cum prohibeatur vnquam vnica Miſſa duobus ſtipendiis ſatisfacere, etiam cum onere reſtituendi.

Suarez, Bonacina.

34. *Quo tempore ſatisfiant.*

Sexto, quæritur, an Sacerdos poſſit accipere pluta ſtipendia, quibus non nīſi poſt longum tēpus poſſit ſatisfacere. Ad hoc etiam attendit Congregatio in illo decreto, prohibens, ne accipiantur elemoſynæ pro Miſſis, niſi oneribus ante ſuſceptis ſatisfecerint, vel (vt in declarationibus eiuſdem decreti explicatum fuit) niſi infra modicum tempus poſſint omnibus ſatisfacere, vel qui dat eleemoſynam, ſciat, & conſentiat, vt differatur celebratio toto illo tempore, donec aliis ſatisfiat. Quid vero intelligatur per *modicum tempus*, Ledeſma *in ſumm. tom. 1. cap. 18. concluſ. 17.* Villalobos *in ſumm. part. 1. tract. 8. dub. 18 num. 2.* dicunt, intelligi illud quod 50. vel 60. Miſſæ poſſint dici: quæ menſura ſatis rationabilis apparet.

Ledeſma. Villalob.

35. *Quæſtum 7. an Sacerdos ſatisfaceat decendo aliam miſſam.*

Septimo quæritur, an Sacerdos, accepto ſtipēdio ad dicendam Miſſam de B. Virgine, aut Miſſam pro defunctis, ſatisfaciat dicendo Miſſam, quæ eo die occurrit, applicando pro illa intentione. Multi affirmant, ſi in illis diebus occurrat ſolemnitas alicuius ſancti, & Sacerdos habeat maiorem deuotionem in Miſſa de illo ſancto; quos affert, & ſequitur Diana loco citato *reſolut.* 31. Alij vniuerſaliter concedunt. Villalobos *in ſum tract. 8 diff. 91. n. 9.* Ioannes de la Cruz. *in directi. conſc. part. 1. de ſacrificio Miſſæ quæſt. 4 dub. 2 concluſ. 1.* Suarez *in præſenti, diſp. 83. ſect. 3.* Quod ſequitur etiam Petr. Nauarra *de reſt. lib. 2. cap. 2. num. 148.* ſaltem ſi non augeretur eleemoſyna notabiliter ob eam conditionem Et certè ſi occurrat Dominica, vel feſtum duplex, melius eſt ſeruare regulam Miſſalis, quam ob priuatam deuotionem inuertere Eccleſiæ ordinem: & in aliis etiam diebus hoc etiam erittergiuſriter magis expediens.

Diana. Villalob. Ioan. de la Cruz. Suarez. P. Nauar.

36. *Quæritur 3. de Miſſa in fundatione vel aliq; fitu-*

Octauo quæritur, an qui ex fundatione, vel alio titulo debet celebrare in aliqua Eccleſia, vel alrari determinato, poſſit, ſaltem ex cauſa alibi celebrare, & ſatisfacere illi obligationi. Negant plures, quos refert, & ſequitur Diana loco citato *reſolut. 29*, qui dicit, id eſſe peccatum mortale, quia in re grauiinfideliter agit.

Diſtinguendum tamen eſt: nam vel teſtator determinauit illum locum, vel illud altare ob peculiarem cultum illius loci, vel propter commodum populi, vt poſſit ibi audire Miſſam, vel propter memorism ſuæ familiæ, ad quam illa capella, vel altare pertinet Et in his caſibus faciendum eſt, non poſſe abſque auctoritate illius, qui poteſt commutare vltimas voluntates, fieri illam variatio nem loci, niſi id raro fiat: tunc enim non facile contingit peccatum mortale propter paruitatem materiæ: imo, ſi fuiſset cum cauſa rationabili, non erit peccatum venialemeque enim cenſetur fundator voluiſſe cum tanto rigore obligare ſuum Capellanum Si vero ad nihil ſimile reſpexit fundator in deſignando illo altari; facilius poterit excuſari à peccato graui variatio altaris, intra eamdē tamen eccleſiam: alioquin, ſi in alia eccleſia celebrentur illæ Miſſæ; videtur iam fieri in præiudicii prioris eccleſiæ, cui acquiſitum fuerat illud ius.

Hinc infero primo, ſi altare deſignatum à teſtatore non erat priuilegiatum, hoc eſt, habens indulgentiam ad liberandam animam purgatorij, quoties in eo celebratur, & Sacerdos celebrat pro fundatore in alio altari eiuſdem eccleſiæ priuilegiato; melius ſatisfacere obligationi, & vtilius ipſi fundatori: dummodo tamen teſtator in deſignando primo altari non reſpexiſſet ad cauſas ſupra enumeratas: tunc enim regulariter debet ſeruari, quod ipſe præſcripſit.

37. *Primo inſtatur quid ſit dicendum ſi altare deſignatum non ſit priuilegiatum.*

Infero ſecundo, ſi altare illud, in quo Sacerdos debet ex fundatione celebrare, occupatū ſit ab alio ibi celebrante, vel alia de cauſa tunc impeditum; poſſe abſque peccato graui in alio eiuſdem eccleſiæ altari celebrare, dummodo id non fiat frequenter: imo aliquando fieri poteſt abſque veniali, vt ſi Sacerdos expectare non poteſt propter negotium vrgens, quod expedire poſtea debet.

38. *Secundo ſi ſit occupatum ab alio celebrante.*

Infero tertio, ſi teſtator deſignauit illud altare, quia priuilegiatū erat, & in eadem eccleſia ſit aliud altare habens æquè certum priuilegium, ſatisfieri ſufficienter obligationi, ſi in illo alio altari priuilegiato celebretur. Secus autem dicerem, ſi Sacerdos velit in alio altari non priuilegatio celebrare, eo quod ipſe habeat calculum vel imaginem benedictam cum indulgentia ad liberandam animam purgatorij in ſingulis Miſſis: nam regulariter indulgentia quæ applicatur altari, ſolet eſſe magis authentica, & lectura, quam quæ applicatur alicui calculo benedicto; & fortaſſe minus dependet à ſtatu gratiæ ipſius celebrantis, vt habeat effectum.

39. *Tertio de alio altari æquè priuilegiato.*

Infero quarto, ſi Sacerdos obligatus ad celebrādum in tali eccleſia, quando venit, inuenit, alios Sacerdotes paratos in Sacriſtia, itaut cogantur nimis exſpectare, vel forte propter Miſſam ſolemnem, aut concionem, vel quid ſimile poſſe abſque peccato graui celebrare pro tunc in alia eccleſia; & aliquando abſque veniali: expedit tamen, vt quando præuidet fore eiuſmodi impedimentum, præueniat aliquantulum, ne id frequenter contingat.

40. *Quarto ſi Sacerdos obligatus ad celebrandum in aliqua eccleſia inueniat omnia loca occupata.*

Ex hoc oritur nouum dubium, quando eccleſia, vel altare deſignatum à teſtatore caſu aliquo inueniuntur omnino impedita, vel quia Eccleſia vi lata eſt, vel quia non inuenitur capellæ clauis, vel quid ſimile, an tunc Sacerdos liber maneat pro illa die à ſua obligatione, an vero debeat alicui celebrare. Hoc dubium eodem fere modo definiēdum eſt, quo definiti ſolet allud ſimile de illo, qui vouit recitare coronam coram tali altari, vel imagine, an, ſi nequeat in eo loco recitare, maneat abſque obligatione vlla. De quo late Thomas Sanchez lib. 4 de voto, cap. 14. n. 27. & ſequentibus.

41. *Quæritur nunc quid dicendum ſit ſi illa eccleſia vel altare ſit violata vel impedita.*

Th. Sanch.

Dicendum itaque eſt, quando teſtator intendit principaliter ſolum, quod celebraretur in tali loco, vel altari propter cultum talis Sancti, qui inde reſultabat: ſi eccleſia ſit violata, vel impedita, ceſſare obligationem, quia alligatur ad illum locum: ſicut qui vouit ieiunare in vigilia talis Sancti; ſi eo die non poſſit, non debet alio die ieiunare. Si vero

42. *Dicendum*

teſtator

testator intendit fructum Sacrificij, vel cultum Dei non cessat obligatio, sed debet in alio altari, vel ecclesia celebrari. In dubio autem præsumitur intentio testatoris posteriori potius, quàm priori modo se habuisse. Nam, quidquid sit de voto, in quo etiam in dubio ita præsumendum esse, docet contra alios Sanchez loco citat. n. 38. innostro casu tamen multo magis, id debet dici. Primo quia Capellanus, nõ est in potiffione fuæ libertatis, sicut vouens, sed obligauit se ex contractu onerosotestator autẽ potius præsumitur voluisse obligare ad id quod sibi erat vtilius. Secundo, quia vouens conferunt suam libertatem sine positiuo præiudicio alterius: non sic Sacerdos in nostro casu, qui accipit sibi stipendiũ à testatore ad celebrandum, & non celebrat. Tertio denique, quia in cap. *Nos quidem*, de testamentis, præscribitur, si non possit monasterium construi in loco à testatore designato, debere in alio loco ædificari: præsumitur ergo, id esse in eiusmodi casibus iuxta voluntatem testatoris.

43. *Decima quæstio de variatione tempo. potiùs aut diei præfixi.*

Quæritur decimo circa variationem temporis, aut diei præfixi: an Sacerdos, qui ex fundatione, v.g. Capellaniæ debet celebrare tot in hebdomada, scilicet feria 2. 6. & Sabbato, possit celebrare illas Missas aliis diebus intra eandem hebdomadam. Respondetur eodem ferè modo nam illi dies potuerũt dupliciter designari à fundatore: primo sine mysterio, sed solum vt ter in hebdomada celebraretur pro ipso: secundo propter rationem peculiarem; v.g. vt Sabbato fieret Missa de B. Virgine, feria sexta de Passione Domini, Si priori modo fieret designatio; non est dubium, quod possit Sacerdos aliis diebus eiusdem hebdomadæ celebrare, & satisfacere; cum illa circumstantia sit mere accidentalis. Si vero designatio fieret posteriori modo; observari debet: non tamen facile potẽrit in eius omissione mortaliter peccari, cum materia sit ex se parua, præsertim, si cum causa, vel non multum frequenter.

Hinc infero primo, quid dicendum sit, quando Sacerdos debet singulis mensibus celebrare 1. Missas pro fundatore Capellaniæ; an possit hoc mense offerre 30. pro mense præsenti, & sequenti. Respondeo, regulariter id fieri posse, vt in simili de mense 15. illo, qui ex pœnitentia debet aliquid tali tempore facere, dicunt Thomas Sanchez dicto lib. 4. de voto cap. 14. num. 26. & in casu nostro Petrus Nauarra lib. 2. de restitutione cap. 2. quæst. 9. n. 306. & Emanuel Rodriguez in summa, c. 23. 2. circulo *Missa*, cõclusione 8. quia anticipata solutio nullo modo præiudicat, sed prodest creditori. Secus tamen dicendum esset, quando fundator respexit ad tempus illud determinatum propter aliquam specialem causam; quia nimirum pertinet ad honorem, & decorem tuæ Capellæ nullum mensem præterire absq; Missa, & memoria testatoris. Vnde nec facile admitterem illam anticipationem, quando redundat in alterius præiudicium: vt si Sacerdos debeat celebrare singulis hebdomadis, vel mensibus, pro defunctis huius populi, vel communitatis: ex illa enim anticipatione hic, vt illi, qui mortuntur hoc mense, vel hebdomada post Missam anticipate celebratam, fraudentur illo subsidio, mense, vel hebdomada sequenti; cum tamen fundator voluerit omnibus successiue subuenire.

44. *Infertur quid dicendũ sit de Sacerdote qui debet singulis mensibus 15. Missas.*

Sanchez. Nauarra.

Rodriq.

Infero secundo in eisdem circumstantiis quibus licet anticipatio, posse etiam excusari à mortali qui posponit, & differt solutionem ad hebdomadam, vel mensem sequentem; dum modo hæc postpositio non sit magna, qualis non videtur esse si mense sequenti celebrentur Missæ vtriusque mensis: erit tamen veniale, nisi intercedat rationabilis causa, quæ poterit etiam à veniali excusare. Vnde regula-

45. *Infertur illatis*

liter ille, cui datur eleemosyna, ve celebret in festiuitate hodierna pro tali persona, satisfacere poterit celebrando die sequenti, vel infra; aut etiam post octauam. Dixi, *regulariter*: quia, quando petitur Missa pro aliqua necessitate præsenti, & nunc vrgente, pro qua desideratur subsidium præsens, non videtur posse admitti illa dilatio, quæ tunc non est sola circumstantia, sed videtur pertinere ad substantiam rei, cum postea non vrgeat amplius necessitas illa, pro qua Missa petebatur.

Quæritur vndecimo, quando alicui iubetur in fundatione celebrare omnibus sabbatis, vel feriis quintis, aut sextis; an in hebdomada sancta debeat illis diebus celebrare, vel certè anticipare, aut postponere celebrando alios tribus diebus pro illis. Respondeo: feria illa sexta nec potest celebrate, nec debet eius loco subrogare aliam diem, quia testator alligasse videtur obligationem ad illam diem. At vero feria 5. & Sabbato sancto, si Sacerdos vult celebrare, debet offerre pro debito fundationis, a quo solum excusaretur, si non posset commode celebrare. Si vero Sacerdos nolit illis diebus celebrare; puto, non tenere illum ad petendam licentiam, nec ad subrogandas alias dies pro illa: quia licet possit in illis simpliciter, & absolute privatim celebrari, consuetudo tamen est non celebrandi privatim cui consuetudini non præsumitur testator voluisse se opponere, cum laudabilis sit nec voluisse obligare Sacerdotem, vt ab ea omnium fere consuetudine discederet, atque adeo censetur illos dies excluisse; si Sacerdos nolit celebrare.

46. *Quæstio 11.*

47. *Infertur.*

Dices, quando Ecclesia est violata, debet regulariter Sacerdos alibi celebrare pro debito Capellaniæ; quia impedita circumstantia loci, non impeditur substantia, vt supra diximus: ergo licet dies sit impedita, non cessabit obligatio quoad substantiam, vt soluatur alia die. Respondeo negando consequentiam: quia violatio Ecclesiæ est impedimentum accidentale, & quod ex natura sua potest pluribus occurrere, at vero impedimentum illorum dierum est *per se*, & notorium omnibus, & quod semel solum in anno occurrere potest. Adde, ex eo, quod Sacerdos celebret in alio loco, quando locus designatus est impeditus, non addi nouum onus, sed potius aufertur onus, quod habebat celebrandi in tali loco determinato: ex vero ex eo, quod maneat obligatus ad celebrandas alias Missas hebdomadæ sequenti, loco harum, additur nouum, & manus onus, scilicet, non accipiendi eleemosynam ab alio pro illis; quod onus non videtur voluisse ille fundator imponere, sed solum celebrandi talibus diebus, quibus, si abunde ab Ecclesia, vel consuetudine impeditur, non debet propter hoc Sacerdos subire nouum detrimentum, nec fraudari stipendio pro alijs Missis. Vnde idem dicetur casu, quo impedimentum prouenit ex cessatione à Diuinis: si enim non posset tunc in vlla Ecclesia commode celebrare, non tenetetur Sacerdos supplere postea, cessante impedimento, pro Missis illis, quas absque sua culpa omisit.

Resp. ad 1.

48. *Quæstio 12.*

Quæritur duodecimo, an Capellanus ægrotans debeat interim dare stipendium alteri ne fraudetur testator, vel fudator illis Missis. Affirmat Henriq. lib. 9. de Missa c. 24. n. 4. Communis tamen sententia distinguit de infirmitate breui, vel longa. Si longa sit, debet supplere per alium si breuis, nõ debet: nisi fudator expresse, vel tacite significauit animum, & mentem suam, quod nõ desit Missa in tali loco, vel cappella.

Henriq.

Resp. ad.

49. *Quarum quæ sit iudicanda infirmitas breuis.*

Difficultas est, quæ sit iudicãda infirmitas breuis, vel longa ad hoc propositum. Aliqui, quos affert Diana illo tract. de celebr. Missar. resolutione 27 dicunt

dicunt, si morbus durat per octo, vel decem dies, non esse obligationem supplendi per alium. Bonacina disp. 4. de Missæ sacrificio q. ultim. punct. 8 n. 19. id extendit ad quindecim dies, quod etiã sequitur Diana ibidé. Alij extendunt ad vnum mensem, alij ad duos, pro qua sententia Diana affert Petrum Navar. lib. 1. de restitut. c. 1. n. 210. quam ego probabilem existimo, & eam inueniõ etiam apud Alfonsum Vega in summa c. 18. de Missa, casu 14. & Rodrigu. in summa c. 150. verb. *Missa*. conclus. 1. licet ob errorem scriptoris, vel typographi contrarium videatur dicere sed ex contextu, & subsequentibus constat, hanc esse eius sententiam; quam etiam amplexus est P. Steph. Aufa consultus de hoc casu in manuscripto, quod ego vidi. Rationes autem pro ea sententia videri possunt apud prædictos Auctores. Et hæc sufficiat breuiter indicasse circa hos casus, qui præcipue quæsiti sunt, ex quibus ad plures alios responderi facile poterit.

Diana. Navarr. Vega. Rodrig.

Avila.

DISPVT. XXII.

De præcepto audiendi Missam.

SECTIO. I. *Ad quid obliget præceptum audiendi Missam.*

SECTIO. II. *De præsentia, intentione & attentione requisita ad Missam audiendam.*

QVæ solum restat circa hoc sacrificium, de quo late Fagundez in 1. *Eccles. Præcepto*: nos, supposito præcepto, aliqua magis dubia circa eius obseruantiam breuiter expediemus.

SECTIO I.

Ad quid obliget præceptum audiendi Missam.

CErtum est, dari præceptum audiendi Missam diebus festis, quod habetur in c. *Omnes fideles*, & c. *Missas*. de consecrat. *distinct.* 1. & quamuis Suar. *disput.* 88. *sect.* 1. *in princ.* Fagundez *lib.* 2. *de* 1. *Eccles. præcepto*, n. 1. & alij dicant, id esse de fide, non tamen apparet, quomodo possit esse de fide, id quod nusquam à Deo reuelatum est; neque ex eo, quod ecclesia aliquid præcipiat, Deus reuelat, ecclesiam id præcepisse, sed sit nobis euidens humana euidentia, quantum sufficit ad obligãdũ nos absq; vlla probabili excusatione. Obligat autem hoc præceptum non solum diebus Dominicis, sed aliis festis; quia Ecclesia instituens aliquod festum, intendit præcipere eo die illum eundem cultum, qui præcipitur diebus Dominicis, in hoc enim consistit festiuitas illius diei. Obligat etiam hoc præceptũ omnes etiam Sacerdotes, & religiosos, vt Ecclesiæ consuetudo testatur, obligat grauiter, quia materia ipsa grauis est ex constat in eo, qui ex voto teneretur ad audiendam Missam, quem nemo excusaret ab obligatione graui. Obligat denique omnes baptizatos habeates vsum rationis, non aduentes, aut paruulos, qui assistentiam humanam non possunt habere; nec catechumenos, qui Ecclesiæ præcepcis non obligantur. Quamuis vero non sit mere naturale, aut Diuinum, sed Ecclesiasticum; est tamen multum cõforme legi naturali diuinæ, supposita institutione huius Sacrificij, & obligatione exhibendi cultum aliquem visibilem Deo

1. *Certum est dari præceptum audiendi Missam diebus festis.*

Ad hoc obligantur omnes baptizati habentes vsum rationis.

2. *Quæritur, quando audiendus sit sacrificium?*

Hoc supposito, quæritur primo quam Missam teneamur audire? Respondetur, quamlibet, siue hoc siue illo ritu Catholico dicatur; hæc vel illa lingua; quia præceptum solum est de audienda Missa: & certum est, satisfieri audiendo Missam etiam vetitã, & non de Festo aut Dominica occurrente. Rursus certum est, satisfieri audiendo Missam extra Parochiam; quia licet olim fortasse fuerit obligatio audiendi eam in Parochia; postea priuilegius derogatum fuit illi obligationi; & licet in Trid. *sess.* 14. c. 4. dicatur, teneri fideles adire suas Parochias, vbi id commode fieri poterit, ad audiendum Verbum Dei; ibi tamen nihil dicitur de Missa audienda: & vniuersalis Ecclesiæ consuetudo ostendit, non esse receptam illam obligationem etiam quoad conciones eo quod fortasse id regulariter fieri commode non poterat. Vnde in eodem Trident. *sess.* 22. *Decreto de obseruandis in celebratione Missæ* solum dicitur: *Monent Episcopus populum vt frequenter ad suas Parochias saltẽ diebus Dominicis, ac maioribus Festis accedant*: & Congregatio facta Concilij Tridentini declarauit, *nõ posse Ordinarium multis, & pœnis cogere populũ ad audiendam Missam, aut concionem in propria Parochia, etiam in casu negligentiæ, aut contumacia*, vt refert Azor. *tom.* 1. *lib.* 7. *c.* 8. *quæst.* 6

Quæritur secundo, quantam Missam debeat quis audire? Respondetur, totam, & integram; vt constat ex dicto c. *Omnes*, & aliis, quæ affert Suarez *sect.* 2. *in principio*. quæ autem in parte notabilis sufficiens ad peccatum mortale, si omittatur; communior & sententia docet, si omittatur ab initio vsque ad Euangelium exclusiue, id esse mortale, secus si omittatur etiam Euangelium. Ita Suar. *sect.* 2. Navar. Sot. Tabien. Azor, quos refert, & sequitur Fagund. *lib.* 2. *c.* 6. Alij dicunt, non esse mortale, etiam si omittatur Euangelium, dummodo audiatur totum reliquum cum Euangelio vltimo inclusiue; quod probabile putant cum Navar. Suar. Nugnus, Azor Rodriguez Graffius quos refert, & sequitur Bonacina *disp.* 4. *de Missa Sacrificio q.* vltimo *punct.* 11. *n.* 17. & verum fatetur Hurtado *de Sacrificio Missæ*, *disp.* 5. *difficult.* 12. Vnde miror Lussium Tirrhenum non fuisse *exintellectu p.* 1. *disp.* 51. *dub.* 28. notare sententiam illam vt improbabilem, & temerariam. Certe hic Auctor nimis tegidè de sententia Theologicis decernit; quis enim neget sententiam tor, & talibus fulcitam Auctoribus probabilem esse? illud sanè aduertunt bene, frustra exigi à Nauarro, quod postea per se ipsum Euangelium omissum legat: ea enim lectio priuata parum refert ad præceptum audiendi Missam.

1. *Quæritur de quantitate Missæ.*

Resoluitur in regula de audiendis posse.

Quid requiratur vt sit integra.

Torrianus nimis regide de sententia Theologicis decernit.

Quæritur tertio, an qui non adesset Missæ tempore consecrationis, & adesset omnibus aliis satisfaceret? Videtur, quod non quia illa est pars essentialis, in qua essentialiter constitit substantia sacrificij, ergo qui tunc non adest, non adest oblationi sacrificij. Respondeo loquendo per principia intrinseca, ita esse dicendum; quia tamen sub opinione est an essentia sacrificij consistat in Consecratione, vel cõmunione, vt supra vidimus; potest in praxi amplecti hanc vel illam sententiam: si tamen absset consecrationis, & cõmunionis tempore non satisfeciset præcepto, imo si soli consecrationi, vel soli cõmunioni desit, non debet iudicari de illa absentia iuxta mensuram temporis, quod illi correspondet, sicut si tanto tempore defuisset, quando legitur Epistola, vel dicuntur, v. g. orationes non sunt enim homogeneæ partes Missæ, sed multum heterogeneæ; & ideo illud breue tempus consecrationis æquiualet longiori tempori aliarum partium: sicut ipse Sacerdos magis obligatur ad non omittendam vnam orationem ex Canone, quam quatuor ex collectis ordinarijs.

4. *Quæritur vtrum qui adest consecrationi, eatenus satisfaciat.*

Aduerto

5. *Circa hoc ad tertium.*

Adueno item circa hoc, quod licet præsentia & pote sacerdotis principis exigeretur necessario ad satisfaciendum huic præcepto; non deberet idem dici de eo, qui adesset quidem tunc, sed voluntarie distractus etiam distractione exteriori: nam ille reuera affuisset Sacrificio, & obtulisset sacrificium. Sicut enim Sacerdos, qui voluntarie distractus consecrat, adhuc valide consecraret, & obtulisset vere Sacrificium: sic etiam Laicus assistens, vere obtulisset cum Sacerdote Sacrificium, licet voluntarie distractus fuisset illo tempore; & licet peccaret aliunde contra debitum attentionis, non tamen esset peccatum graue distrahi pro breui illo tempore, licet esset maior culpa, quam æqualis distractio in aliis partibus Missæ minus principalibus. Aduerte denique, si Sacerdos ob suam deuotionem in Missa per vnam horam velit in *Memento*, aut ante Communionem orare mentaliter, si quis toto illo tempore adesset, adhuc satisfaceret præcepto, quia adhuc Missa absque illa temporis parte esset integra.

6. *Quæstium quartum.* Diana Suarez.

Quæritur quarto, an qui non potest Missæ integrè audire, quia venit, v. g. in medio Missæ vltimæ, teneatur saltem audire illam partem, quæ restat? Aliqui negant apud Dianam *1. tom. tract. 6. Miscell. resol. 69.* ipse tamen affirmatiue respondet cum Suarez *in præsenti disp. 88. sect. 2.* & Sanchez *in Decalog. tom. 1. lib. 1. c. 19. n. 6.* quod etiam docuit idem Sanch. *2. tom. Consil. lib. 7. c. 2. dub. 46.* Ego distinguendum censeo, nam vel potest adesse consecrationi, vel nó. Si potest, credo quod teneatur illi adesse, quia illa est pars principalis, & reliqua pertinent ad eius complementum: si vero petacta sit consecratio, non tenetur reliquæ parti adesse: sic enim feria sexta Hebdomadæ sanctæ non tenemur adesse officio illius diei, etiam occurrente festo, quia deest consecratio: sed ille, qui venitet, peracta consecratione, solum adesset communioni, & orationibus, quibus etiam adesse possumus illa feria sexta; ergo non magis tenebitur adesse illi parti, quam illa feria sexta vtiaque enim fit Communio à Sacerdote, vt ministro publico, & nomine Ecclesiæ, vt victimus in superioribus. Vnde probabiliter ipse respondet nullo modo posse adesse tempore consecrationis, licet posset adesse omnibus aliis partibus, non obligati ad eas audiendas. Ratio à priori est, quia adesse Missæ, vt videbimus non est solum corpore adesse, sed offerre sacrificium simul cum Sacerdote offerente: qui autem non adest tempore consecrationis, non offert sacrificium illud, nisi generali ratione, sicut alij omnes fideles ergo non obligatur ad assistendú aliis partibus, sicut nec in die Parasceues obligatur propter eandem rationem. Dixi tamen *qui nullo modo posset adesse*: nam si quis eo tempore ingressus fuisset sacristiam, vt afferret aliquid ad cultum sacrificij necessarium, ille aliquomodo diceretur adesse consecrationi, & facere vnum corpus cum aliis, qui assiuant.

7. *An possit audire medias Missa vnius & medias alterius.*

Quæritur quinto, an qui audiret mediam Missam vnius, v. g. post consecrationem vsque ad finem, satisfaciat præcepto, audiendo postea ab alio vsque ad consecrationem inclusiue? Affirmant Nauarrus, Eman. Sá, Sotus, Henriq. Barthol. ab Angelo apud Dianam. *1. tom tract. 3. Miscell. resol. 18.* Eidem tenet Maior, Ægidius, Bellanus, Medina apud Fagundez *lib. 2. c. 6. n. 11.* quibus adde Bonacinam *dict. disp. 4. q. vlt. punct. 11. n. 13.* & Hurtadum *dict. disp. 5. difficult. 4.* quia ille duæ partes possunt constituere vnam integram Missam: dortò autem partium inter se non videtur pertinere ad substantiam præceptum; sicut qui recitaret prius Laudes, quam Matutinum, aut prius tertium nocturnum, quam primum, & secundum, adhuc satisfeciset præcepto.

8. *Hæc sententia per principia extrinseca probabilis est.*

Hæc sententia per principia extrinseca probabilis est, quamuis tamen est in rigore vera; quam tenent Azor, & Toletus, (qui male pro contraria citantur) & alij quos affert, & sequitur Fagundez *n. 11.* Suarez *in præsenti disp. 87. sect. 1.* Coninch *in præsenti. 83. art 6. n. 187.* Ratione autem probatur, quia ex illis duabus partibus non fit vnum sacrificium, nec etiam sacrificium; nam si aliquod sacrificium fit, vel fuit oblatum à primo Sacerdote, vel fuit oblatum à secundo, at neutrum fit, ergo aliud rectiú; ergo oblata fuerunt tria sacrificia; quod est falsum; ergo ille non audiuit sacrificio.

Contraria tamen in re-rum natura probatur.

9. *Confirmatio primo & obijcitur.*

Confirmatur, & explicetur primo, quia si Sacerdos hodie conficeret Eucharistiam, quam hodie non sumit, sed sumit illam, quam heri consecrauit, procuidubio non offert hodie integrum sacrificium; nec in rigore celebrat Missam integram, sed ponit fundamentum vnius, & complementum alterius: vt diximus disp. 19. sect. 3. in fine. Ergo consecratio vnius hostiæ, & sumptio alterius non componunt, nec integrant Missam, ergo qui assistit consecrationi vnius materiæ, & consumptioni alterius, non assistit Missæ, quia ex illis duabus partibus non potest constitui Missa, sed constat omnino ex consecratione, & sumptione eiusdem victimæ.

Confirmatio secundo.

Confirmatur secundo ex Suarez; quia si Sacerdos nunc conficeret corpus Christi solum, & post interruptionem moralem rediret ad illud altare, & consecraret sanguinem, non diceretur bis se Sacrum, nec ex vtraque illa cõsecratione constitueretur Missa; ergo neque ex consecratione vnius, & consecratione, vel consumptione alterius circa aliam materiam constituit potest vera Missa.

10. *Confirmatio tertio.*

Confirmatur tertio, quia si ille modus sufficit ad satisfaciendum præcepto, sufficiret etiam, si eodé tempore quis audiret priorem partem Missæ ab vno, & posteriorem ab alio in alio altari celebrante: supponio enim, posse aliquem simul audire duas, & tres Missas; poterit ergo simul audire duas partes, quæ constituent integram Missam. Consequens autem Suarez reputauit valde absurdum, & quod nemo concederet, sed iam aliqui illud concesserunt, Bonacina *loco cit.* cuius sententiam laudat Hurtado *illa disp. sect. 4.* & probabile dicit Molfesius *in summa tom. 2. tract. 3. c. 17. n. 361. in fine.* Contrarium tamen docent alij communiter, & meritò: quia si potest simul à duobus audire primam, & secundam partem Missæ, & ita conflare vnam Missam; poterit simul à tribus, vel à sex, vel à decẽsita vt intra duo minuta, vel tria totam Missam integram audiens, & satisfacere præcepto: sicut enim possunt coniungi duæ partes, poterunt & decem diuersorum Sacerdotum. Consequens autem videtur satis alienum à mente omnium fidelium. Adde, quod posset aliquis eodé modo satisfacere præcepto recitando Horas, si simul audiret à tribus Sociis tres Lectiones, vel à nouem Sociis omnes nonem Lectiones, ab vno Capitulum, & ab ab alio Orationes, &c. quia non requiritur attendere ad sensum, sufficit attendere ad Deum, & audire. Consequens autem nemo ócedet. Et quidem Iustus Turrianus *in selectis p. 2. disp. 16. dub. 7.* dicit, illam sententiam nec esse probabilem, nec tutam circa duas partes Missæ simul audiendas.

Bonacina. Hurtad. Molfes. Dicunt si Missa posset audiri à tribus, vel à 3. 4 &c.

Turrian.

11. *Ad fundamenta eiusdem sententiæ respondetur.*

Vnde ad fundamenta contrariæ sententiæ respondetur ex Laudibus, & Matutino recitatis ordine præpostero, posse bene constitui vnum officium integrum, quia ad vnitatem orationis sufficit vnitas oratrix, & potentia illa omnia: sic etiam ad vnitatem sacrificij requiritur vnitas sacrificantis; qui non est idé in casu nostro, sed duo Sacerdotes diuersi: sed esset idé Sacerdos. vt posset esse, quando idé celebrat duas, vel tres Missas, adhuc nó esset

idem sacrificium ex partibus diuarum Missarũ; quia res oblata non esset omnino eadem: sicut si aliquis iugularet vnam ouem, & combureret alteram, non fieret holocaustum, ex illa iugulatione, & combustione sic cõfectione sub his speciebus, & consuptione sub aliis, nõ fit holocaustũ; quia debet per holocaustum consummari victima secundum statũ, quem habuit in prima parte eiusdem holocaustijvt constat in exemplo supra posito de Sacerdote consecrante vnam hostiam, & sumere aliam; qui non dicitur celebrasse Missam integram, quia non consummauit idem, quod incepit sacrificare.

12. *Quæritur sexto, vtrũ de iure quis hoc die bis possit celebrare.*

Quæritur sexto, an qui habet Bullam Cruciatæ, qua conceditur facultas audiendi Missam tempore Interdicti, debeat ex obligatione audire Missam in festis, & Dominicis. Negant plures: Auilo, qui dicit fuisse sententiam Victoriæ, & Canj Coninck, Alterius, Ledesma, Llamas, quos refert & sequitur Diana 1 *tom. tract. 1 t. de Bulla Cruciatæ resolut. 2.* & alij Doctores Salmanticenses; quos ita respondẽsiue refert Henriq. *lib. 13 de Excommunicat. c. 48 n. 5. lit. D. & lib. 7. de Indulgc. 1 3. n. 3.* quia nemo cogitur vti suo priuilegio; & quod in fauorem alicuius conceditur, non debet in eius odium, & obligationem retorqueri; ergo Bulla Cruciatæ affert quidem potestatem, non tamen obligationem audiendi Missã.

Diana.

Henriquez.

13. *Contraria sententia melior verior semper visa est.*

Contraria sententia verior semper mihi visa est, quam tenent Suar. *in pra ent. disp. 88. dub. 6.* Nauar. Sot. Viualdus, Medina, Henriq. Eman. Rodrig. *in exercitat. Bulla* Petr. Conedo, Valdes, Azor, Ant. Gomez, & alij, quos refert & sequitur Fagundez, *in 1. Precept. lib. 1. c. 8. n. 5.* probatur, quia præc; tum Ecclesiæ obligat ad audiendam Missam, quoties abig; detrimento aliquis potest: ergo vndecumque tollantur impedimenta, ut ligabitur, qui nullum prorsus impedimentum habet cuideo, qui in cuiere detrimentum, & ideo excusatur ab audienda Missa ti tamẽ à iudice concedatur illi licentia eundi ad Missam, teneturvti ea licentia, quia tam non habet impedimentum: ergo similiter in casu nostro ablato impedimento interdicti per facultatem Bullæ, incẽdit obligatio, quæ numquam oblata fuerat, fed impedimentum ab ea excusabat. Confirmatur, quia si, interdicta ciuitate, media pars illius ob præclarum aliquod obsequium Ecclesiæ præstitum absolueretur ab interdicto, obligaretur certe illa pars ad audiendam Missam: sed in nostro casu omnes, qui Bullam accipiunt, ob obsequiũ Ecclesiæ præstitum, liberantur ab interdicto, vel in toto, vel quoad maiorem partem; ergo obligantur ad Missam.

14. *Obiectur.*

Obiicient, qui habet priuilegium faciendi celebrare in Oratorio priuato suæ domus, non obligatur ad vtendum illo priuilegio, quando cogitur domo nõ, exire licet teuera pollet tunc audire Missã; ergo nec in nostro casu. P. Suar. concesso antecedenti, negat consequentiam: sed difficile assignat differentiam inter vtrumque casum. Quare consequenter, & in rigore negandam videtur antecedens; quia in illo etiam casu vrget præceptum audiendi Missam, quando absque detrimento audiri potest. Et confirmatur, quia si die festo iter agentes peruenirent ad Eremitorium, quod Episcopus approbauit, ve posset in eo celebrari, quis dubitat, quod tũ adesset Sacerdos, deberet ibi celebrare, vt ipse, & alij satisfacerent præcepto Ecclesiæ? Cum ergo Oratorium domesticum supponatur ab Ordinario, vel Papa legitimè approbatum, non excusatur à præcepto audiendi Missam, qui in eo potest commode Missam audire. præceptum enim non obligat ad Missam in Ecclesia audiendam, sed ad Missam, vbicumque ea audiatur.

Respondeo Suarez.

Missam teneri.

Dices; ergo qui habet ex eadem Bulla Cruciatæ priuilegium, vt cum necessitate, & de Consilio cuiuscumque medici possit seruare ieiunium comedendo carnes, & in reliquo seruando requisita ad ieiunium, obligabitur ad ieiunandum cum carnibus etiam, quando habet causam legitimam ad illas comedẽdas: nam posito illo priuilegio, potest iam iste ieiunare; etiamsi carnes comedat, ergo obligarut præcepto ieiunij.

15. *Instantia.*

Respondeo negando sequelam; quod vt melius intelligatur, & affignemus rationem à priori nostræ sententiæ, & differentiam, quæ potest esse in eiusmodi priuilegijs, aduertendum est, dupliciter posse per virtutem priuilegij reddi aliquem capacem observationis præcepti, quod sine illo priuilegio prius obseruare non poterat. Primo, si concessio priuilegij tollat obiectum præcepti, & faciat, quod præcepto satisfiat per aliud opus, quod non erat in præcepto. Secundo, si non tollat obiectum præcepti, sed primilegium auferat impedimenta ad faciendum idem illud opus, quod prius præcipiebatur. primo modo concepit priuilegium in casu posito de ieiunio: fa- cit enim, quod per aliud opus, quod non præcipiebatur, satisfiat præcepto ieiunij. Nam præceptum obligabat ad vnicam comestionem absque carnibus; priuilegium facit, quod per aliud minus, scilicet, per vnicam comestionem carnium satisfiat illi præcepto. Tunc autem priuilegium non includit obligationem, qua præceptum de se non obligabat nec præcipiebatur tale genus abstinentiæ, vt ex communi sententia suppono: ergo si imponeretur illa nona obligatio, imponeretur vtique per priuilegium, non per præceptum antecedens; & in hoc casu verum est quod priuilegium non debet redundare in obligationem, & odium priuilegiati. Hac de causa, si aliquis habeat priuilegium anticipandi officium Diuinum, ita vt hodie recitare possit eorum officium crastinum, & ita satisfacere præcepto, non tamen tenetur ad vtendum priuilegio, & anticipaudum, etiam- si sciret, se crastina die habiturum impedimentum vel morbi, vel alterius generis, quod à recitatione excusaret. Item qui haberet priuilegium in infirmitate communandi officium Diuinum in Coronam B. Virginis, non teneretur vti illo priuilegio, etiam- si posset Coronam absque incommodo recitare. Ratio est eadem, quia præceptum secundum se non obligat ad recitandum die præcedenti, sed ad recitandum intra illam diem; neque obligat ad recitandam Coronam, sed officium sergo si priuilegium afferret obligationem recitandi die præcedenti, vel Coronam, afferret obligationem ad obiectum nouũ, ad quod præceptum de se non obligat.

Per virtutem priuilegij datur facultas reddi aliquos capaces observationis præcepti.

Quid do priuilegium non tollentat obl. gationem.

16. *Dicitur.*

17. *Pollerioribus de se habet priuilegium quod tollat varias obiectum præcepti.*

Posteriorius autem modo se habet priuilegium, quando non variat obiectum præcepti, vt in casu nostro. Nam præceptum erat audiendi Missam die festo: priuilegium autem non obligat ad aliud, sed auffert id, quod impediebat audire Missam die festo, & ea occasione facit indirectè, quod præceptum, ablato impedimento, obliget absque excusatione. Tale etiam est priuilegium illud celebrandi in Oratorio priuato: tale est priuilegium obtinendi absolutionem à reseruatis per Bullam Cruciatæ: quod qui habet, obligatur tempore debito ad vtendum illo priuilegio, & confitenda peccata reseruata ante Communionẽ, quia si præceptum solum est confitendi suã peccata proprio Sacerdoti potenti absoluere; absque priuilegio excusaretur homo à Confessione reseruatorum ob defectũ Sacerdotis potentis absoluere: posito autẽ priuilegio, non excusatur; quia potest poni totũ, quod præcipitur, & sic in aliis similibus, in quibus per priuilegium non obligamur ad aliquid aliud, sed auferit ur impedimentum ad illud idem, quod præcepto

præcepto præſcribitur. Aduerto denique, licet Suar. dicat, contrariam ſententiam circa Miſſam non eſſe practice probabilem, hodie tamen tor Auctoribus eſt amplectentibus, non poſſe improbabilitatis etiam practice notari.

18. Quæritur ſeptimo, an iter agentes, & peregrini, qui tranſeunt per locum, in quo eſt feſtum, obligentur ad audiendam Miſſam, ſi in loco, à quo veniunt & ad quem progrediuntur, non ſit feſtum? Hæc quæſtio generalis eſt ad omnia præcepta quomodo obligent viatores, & peregrinos, quam hic ex profeſſo tractare non poſſumus: de qua videri poſſunt Suarez *de relig. tom. 1. lib. 2. cap.* 14. Thom. Sanchez *de Matrimon. lib. 3. diſp.* 18. & *lib. 1. in Decalog. cap.* 12. Fagundez *de 1. præcepto, lib. 1. cap. 7.* & 8. qui latè de hoc tractant, & alij, quos congerit Diana 1. *tom. tract. de Legib. reſolut.* 13. 14 & 15. Ex quibus pro noſtra materia infertur, ſatis probabile eſſe, quod illi ad minus, qui ſunt in tranſitu in aliquo loco prandendo v. g. vel pernoctando, non obligantur ad feſtum proprium illius loci, quod in loco ſui domicilij non obſeruatur. Quanta autem commoratio exigatur, vt obligentur ad ſeruandum ibi illud feſtum, varie ſentiunt prædicti Doctores, qui videri poſſunt: eſt enim quæſtio ſatis diffuſa, & generalis, quæ magis pertinet ad tractatum de Legibus.

Quæritur ſeptimo de iter agentibus.

Suarez. Sanchez. Fagund.

Diana.

SECTIO II.

De præſentia, intentione, & attentione requiſita ad Miſſam audiendam.

19. CErtũ eſt, requiri præſentiam aliquã humanam: certum item eſt, non requiri, quod viſu percipiatur, vel auribus verba audiantur nam cæcus, vel ſurdus adhuc miſſæ aſſiſtit, & ſatisfacit præcepto Si tamen aliquis incipiat Miſſam audire, & poſtea etiam inuoluntariè dormiat per notabilem eius partem, non ſatisfacit præcepto, vt cum aliis docet Thom. Sanchez 2. *tom. Conſilior. lib. 7 cap.* 2. *dub.* 33. Imo addunt aliqui, ſi aliquis, dum Miſſam audit, raptus, vel ecſtaſim patiatur, quo ab omni ſenſuum vſu alienatus ſit, non ſatisfacere præcepto audiendi Miſſam; quia neq; illa eſt præſentia humana, qualis exigitur: ita Luilius Turrian. *in Selectis part.* 2 *diſp.* 16. *dub.* 7.

Certũ eſt requiri aliquã præſentiam humanam.

Sanch.

Turrian.

20. Dubitatur poteſt primo an requiratur, quod aliquis eo ſit in loco, vnde licet non videat, videre tamen poſſit Sacerdotem, & ea, quæ in Miſſa aguntur Reſpondetur negatiue: nam qui in magna populi frequentia eſt, paſt aliquam columnam, quæ impeditur à videndo altari, verè aſſiſtit illi Sacrificio: vt notat Fagundez *lib. 1. c. 7. n.* 3. & indicat Gaſpar. Hurtado *in præſenti, diſp* 5. *difficult.* 1. dicens, intelligi aſſiſtentiam humano modo, qua quis aſſiſtat, *vel audiendo, vel videndo, celebrantem, vel ſaltem ita comitando, vel ſociando alios videntes, aut audientes, quatenus ita ſit extra eccleſiam (vt contingit, quando locus, in quo Miſſa celebratur, non capit multitudinem concurrentem, ad audiendam Miſſam) vt ex ſignis, & geſtu aliqua Miſſa colligi poſſit, & ad multitudinem aſſiſtentium conſeatur moraliter peruiuere.* Quod explicare poſſumus per id, quod diximus, *diſput. 4 ſect.* 7. poſſe ſcilicet aliquam materiam cenſeri præſentem, vt poſſit confectari, quando licet ipſa non videatur, coniungitur aliis partibus, quæ videntur, & ideo tota materia cenſetur ſufficienter præſens, dum tamen ſit intra ſphæram diſtantiæ talem, vt non repugnet ratione diſtantiæ, quod demonſtrat illo Pronomine, *hoc*, vt ibi explicuimus. Sic ergo in præſenti poterit aliquis dici præſens Miſſæ quando eſt pars multitudinis, quæ dicitur præſens, & coniungitur moraliter cum aliis, qui ſunt in conſpectu altaris; dum tamen diſtantia etiam tanta non ſit, vt iam extrahat illum ab humana præſentia. Non ſufficit ergo, eſſe aliquem intra eandem eccleſiam v. g. ſi in aliquo altari fiat Miſſa priuata in Baſilica Romana S. Petri, non ſufficit; ſi aliquis intra eandem eccleſiam habeat intentionem audiendi illam Miſſam, quam ſcit tunc dici in aliquo loco eiuſdem templi: ſicut nec à contra requiritur eſſe intra eccleſiam; vt audiri poſſit Miſſa, quæ in ea dicitur: ſed totũ hoc regulandum eſt per prudẽtis arbitrium ad iudicandum, an homo dicatur moraliter præſens illi actioni ita vt humano modo dicatur illi aſſiſtere. Ad hoc autem, vt dixi, non requiritur videre altare: nam Religioſi, qui in Choro cantant, non vident Sacerdotem, iuxta vſum Romanũ; vbi Chorus Regularium haberi ſolet poſt altare magnus, muro interpoſito; & tamen ſatisfaciunt præceptoꝛ quia reuera aſſiſtunt moraliter illi Sacrificio, & vident partem poſteriorem altaris Choro correſpõdentem.

Poterit dici aliquis præſens Miſſæ quando eſt pars multitudinis.

Vnde obiter infero, quid dicendum ſit de illo, qui ex feneſtra, quam domi habet, videt Sacerdotem in Eccleſia ex aduerſo celebrantem, an hic ex ſe noſtra aſſiſtat ſufficienter, & ſatisfaciat præcepto. Negare enim videtur Filliucius *tom. 1. tract. 5. cap. 7. num.* 209. cui ſubſcribit Diana *tom.* 3. mox edẽdo in tract. Miſcellanco Quod quidem verum iudicarem, quando inter feneſtram, & eccleſiam intercedit platea, aut via nimis lata, quæ aliare multum remotum reddat à feneſtra: non placet tamen in vniuerſum; quia poteſt contingere, eſſe adeo vicinam feneſtram altari, vt moralem præſentiam non impediat; prout de facto in hoc noſtro Collegio Romano habemus Sacellum primarũ, cuius altare à feneſtris ſtiomus aduerſæ nõ plus quã 30. paſſus diſtat, & perinde ab illa feneſtra audiri poteſt, vel percipi Miſſa, licet via publica intercedat, ac ſi intra eccleſiam paruam audiretur ab aliquo ibi exiſtente. Videtur autem fatuere huic doctrinæ P. Iac. Gordonus. *tom. 2. Theolog. Moral. lib. 6. q. 7. c. 2. §. 3. n.* 13.

Infertur quid dicendũ ſit de eo qui videt Sacerdotẽ ex feneſtra domus.

Filliuc. Diana.

Gordon.

Dubitatur ſecũdo, an ſit humano modo præſens, & præcepto ſatisfaciat, qui eo tempore confitetur ſacramentaliter. Suppono autem, non eſſe neceſſariam Confeſſionem, ita vt excuſet ab obligatione audiendi Miſſam; ſed poſſe vel differri, vel certè poſtea aliam Miſſam audiri. Martinus Bonacina *diſputat. 4. de Euchariſt. q. vlt. de Miſſæ Sacrificio, punct.* 11 *num.* 26. prius docuerat partem affirmantem; poſtea te melius conſideratã, docuit negantem cum Suarez *diſput. 88. ſect. 6. vers. Septimum caput*: Azorio 1. *p. lib. 7. cap. 7. quæſito* 8. Quibus accedit nouiſſime P. Iac. Gordonus *loco ſupra citato, n.* 16. quod videtur omnino tenendum: quia actio, quæ fit, ordinatur ad obſequium Dei, non facit illam competibilem cum auditione Sacri: alioquin poſſet quis, dum audit Miſſam, conſulere Patrem ſpirituale, vel Theologum circa caſus ſuæ conſcientiæ, poſſet inſeruire ægroto, ſternere ei locum, & his ſimilia. Non ſufficit ergo pietas actionis, ſi tamen ſit talis, vt excludat attentionem ad Miſſam: nam licet cont poſſit quis recitare Horas, vel alias orationes; non poſſet exercere actionem externam, quæ impediat cultum externum ſacrificandi, ſeu oſtendendi ſe aſſiſtentem Sacrificio, & cooperterem cum Sacerdote.

An qui confeſſus eſt ſacramentaliter ſit humano modo præſens.

Gordon.

Dubitatur an debeat videri Sacerdos, licet ut audiri. Reſpondetur negatiue.

Fagund. Hurtado.

Explicatur per id quod ſupra dicimus.

Præterea requiritur intentio audiendi ſacrum: nam licet quis velit manere in Eccleſia ad expectandum amicum, dum ſit ſacrum, non ſatisfacit præcepto, ſi non habet intentionem audiẽdi illam Miſſam. Hæc autem intentio non terminatur

22. *Præter præſentiã requiritur intentio audiendi Miſſam.*

natur ſolum ad actionem externam; hanc enim etiã volebat ille aliusſ ſed vltetius terminatur ad oblationem Sacrificij: vult enim homo offerre cum Sacerdote illud ſacrificium, ſeu particeps eſſe & communicare actiuè, media ſua aſſiſtentia, oblationi illius Sacrificij, orationibus, & aliis, quæ Sacerdos peculiariter nomine aſſiſtentium dicit.

Ille actũ ſe. cluſionis præcepto quinon impleat audiendam Miſſam ex ſine malo.

Hinc infero primo, ſatisfacere præcepto illum, qui ex voluntate mala, & peccaminoſa videndi ſeminam ad finem turpem, venit ad audiendam Miſſam: nam licet peccet contra præceptum caſtitatis ponit totum, quod requiritur ad præceptum audiendi Miſſam. Item qui venit ex metu patris, vel domini, aut magiſtri, aliàs nõ auditurus Miſſam: nam hic etiam ponit re ipſa totum, quod præcipitur, ſi in Eccleſia poſitus velit audire Miſſam. Si enim interius repugnaret, & nollet conſentire auditioni Miſſæ, tã illa nõ eſſet actio humana, nec vellet etiam implicite offerre illud Sacrificium.

24. *Ille non qui ignorat eſſe præceptum audiẽdi, vere ſatisfacit.*

Inferò ſecundo, illum, qui ignorat eſſe præceptũ audiendi Miſſam, vel non vult ſatisfacere præcepto in hac Miſſa, ſed poſtea audire aliam, vt ſatisfaciat, ſi tamen vere vult audire hanc, eo ipſo ſatisfacere præcepto, quia ad hoc non requiritur velle ſatisfacere, ſed ponere, ſolum id, quod præcipitur, vt notant communiter Theologi. Nec neceſſe eſt poſtea renouare voluntatem, & velle ſatisfacere præcepto per primam Miſſam vt indicauit Suar. *in præſenti, diſp.* 81. *ſect.* 3 qui illud ex parte moderatus eſt *to.* 2 *de Relig. lib.* 4. *de Horæ Canonic. c.* 16. *n.* 10. *& ſequentib.* decens, matutinè voluntatis non requiri ad tealem adimpletionem præceptnam enim re ipſa præceptum fuerat impletum, ſed ne peccet ille affectiuè per affectum violandi præceptum, quantum eſt ex ſe. Cæterum nec ad hoc requiritur illa voluntas contrarianam ſi aliquis cum intentione audiendi aliam Miſſam, nolebat ſatisfacere præcepto in prima; poſtea vero aduertens, ſe, non obſtante illa intẽtione, ſatisfeciſſe iam præcepto, non audiat alia, nullo modo peccat etiam peccato violationis affectiuæ, licet nullam voluntatem habeat ſatisfaciendi præcepto per Miſſam audiram: videt enim, ſe non poſſe violare illud præceptum audita ſemel Miſſa: vnde ergo habet affectum violandi illud?

Suar.

25. *Difficultas eſt in determinanda actione requiſita.*

Vltimo loco dicendum reſtat de attentione quæ præter intentionem requiritur ad obſeruantiam huius præcepti, eſt autem eadem quæſtio de attentione debita ad recitandum officium. Et quidem non conuenit, requiri attentionem aliquã. Difficultas tota eſt in determinata attentione requiſita. Eſt enim duplex attentio: altera externa, altera interna. Externa conſiſtit in negatione diſtractionis externæ, id eſt, alicuius negotij, vel occupationis externæ, quæ ex ſe diſtrahere debeat mentem ab auditione Miſſæ; v. g. ſi quis in Miſſa depingere vellet, vel legere hiſtoriam, aut quæſtiones ſpeculatiuas, confabulari, ludere, & ſimilia: tunc non haberet attentionem externam. Attentio interna conſiſtit in applicatione intẽtna mentis ad Miſſam, vel horas: quæ affingnati ſolet triplex; prima infima ad verba intẽgre proferenda ſuo debito ordine; ſecunda melior, ad cenſum verborum; tertia optima, ad contemplandas.

Duplex intentio, externa & interna.

26. *Prima ſententia docet requiri ſub præcepto grauem attentionem.* Suarez. Valq.

His ſuppoſitis, prima ſententia ſatis communis docet, requiri ex præcepto graui attentionem non ſolum externam, ſed internam; quare peccaret mortaliter, qui voluntariè internam mentis euagationem, & diſtractionem per partem Miſſæ, vel officij notabilem haberet. Hanc tenent Suar. *de lib.* 4. *de Horis Can c.* 16. Vaſquez. *in* 1. 2. *tom.* 2. *diſp.* 160. *num.* 30. *& in Opuſculis, tract. de Beneficc.* 3. §. 1. Sotus, Nauarrus, Medina, Malderus, Nauarra, Cajetan, Viguerius, & alij innumeri, quos refert Diana 1. *tom. tract. de Horis Canonicis reſolut.* 2. Thom Sanchez *in Opuſcom.* 1. *lib.* 7. *c.* 2. *dub.* 18. imo Turrianus *in Selectis diſp. Contr.* 4. *in Cenſuris, dub.* 18. & 2. *p. diſp.* 31. *dub.* 15. contrariam ſententiam improbabilem, & pernic oſam appellat. Sed iam monui hunc Auctorem excedere in huiuſmodi cenſuris. Diana. Turrianus

27. *Contrariæ ſententiam docentes male.*

Contrariam enim ſententiam docuerunt non ſolum Recentiores, ſed antiquiores multi, & grauiſſimi: Sylueſter *Maſſa*, 2 quæſt. 6. Durandus, Ioan. de Medina, S. Antonius, Angelus, paludan. Roſcilla, Ioannes Valerius, & alij, quos congerit & ſequitur idem Diana *loco citato*. Eamdem docent Ægid. Coninch. *in præſenti, quæſt.* 83. *art.* 6. *n.* 291. Gaſpar Hurtado *in præſenti, diſp.* 5. *diſſicult.* 2. & probabilem dicit Leſſius *lib. de inſtit. cap.* 37. *dub.* 1. *n.* 63. Henriquez *lib.* 9. *cap.* 25. *in.* 5. *in Cloſa, lit. P.* Victorellus in Summam Tolenti, Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *lib.* 5. *n.* 10. Vnde non videtur ſibi cohærere, quæ Fagundez dicit de hac ſententia *dict. lib.* 1. *c.* 7 *n.* 6. vbi ait: *Sunt aliqui nouiores, qui exiſtimant, eos, qui inter ipſum ſacrum ſponte diuagantur mente, & cogitatione, non attendendo ad Miſſã, ſatisfacere præcepto, &c. Hi autem ſunt Durandus, Paludanus, Roſella, Angelus D. Antoninus, ſumma Piſana, & Sylueſter.* Hæc Fagundez, apud quem ſi hi nouiores appellantur, non ſcio, qui veniret nomine antiquiorum, niſi fortaſſe Plato, Pythagoras, & Zeno. Sylueſter. Coninck. Hurtado. Leſſius. Henriquez. Victorel. Fagundez

28. *Non magis cohærent quæ in hoc puncto docent Sanch.*

Non magis cohærent, quæ in hoc puncto docet Sanch. *loco, ſupra citato*: nam, *n.* 6. *verſus finem*, dicit, orationem etiam ſine vlla attentione eſſe actum religionis, quoad ſubſtantiam; quod quidem *n.* 9. non negat ſed ita term conceditur, & negat conſequentiã. At vero *n.* 9. vt probet ſuam ſententiam, dicit orationem ſine attentione non eſſe orationem, ſed merum ſonum: quomodo enim poteſt eſſe merus ſonus, ſi ipſe fatetur, eſſe verum actum religionis quoad ſubſtantiam? Sanch.

29. *Hinc deſumitur præcipua ratio huius ſententiæ.* Suar.

Hinc ergo deſumitur præcipua ratio pro hac ſententia, quam ego etiam probabilem exiſtimo, quia potiſſimum fundamentum, quo Auctores contrariæ ſententiæ vtuntur, loquentes de ritoris Canonicis, conſiſtit in hoc, quod attentio eſt de ſubſtantia orationis, ita vt abſque attentione non ſit ſubſtantialiter oratio, vt contendit Suar. *ille c.* 16. *n.* 11. & alij communiter: hoc autem principium videtur nõ ſolum gratis, ſed falſo ſupponi. Omnes enim debemus fateri, orationem poſſe ſubſtantialiter conſiſtere abſque attentione actuali interna, quod quidem multis rationibus probare poſſumus.

30. *Primo probatur ex Apoſtolico.*

Primo, à poſteriori: quia ſi defectus attentionis mentalis tolleret ſubſtantiam orationis: ergo ſi Sacerdos miniſtrans Sacramentum Extremæ Vnctionis admoneret ſponte aliquam mentis euagationẽ, quando proferet verba formæ *per iſtam ſanctam vnctionem*, &c Sacramentum non eſſet validum, licet ipſe ab initio habuiſſet intentionem conferendi Sacramentum, nec eam vnquam reuocaſſet. Probo ſequelam; quia forma illius Sacramenti debet eſſe deprecatoria, per quam miniſter oret exterius, vt colligitur ex verbis illis Iacobi Apoſtoli: *Inducat Presbyteros Eccleſiæ, orent: &c. & oratio fidei ſaluabit infirmum*, &c. Vbi ergo non eſt oratio, non manet ſubſtantia illius Sacramenti: ergo ſi defectus attentionis internæ tollit ſubſtantiam orationis, non manebit Sacramentum validum. Conſequens autem non exiſtimo concedendum ab aduerſarijs, nec poſſe abſque maximo abſurdo concedi; eſſet enim contra doctrinam generalem omnibus Sacramentis, ad quorum valorem ſolum exigitur prolatio formæ ſuper debitam materiam à miniſtro habente poteſtatem *Qui enim miniſtrando extremũ vnctionem profert formam diſtractus, nõ efficaret Sacramentum.*

potestatem cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia; quæ omnia tunc darentur. Nam intentio, proprie loquendo distinguitur ab attentione, vt supponit etiam ipse Suar. *dicto c. 26. n. 5.* alioquin nulla esset quæstio: omnes enim supponimus non satisfieri præcepto sine intentione audiendi Missam: potest ergo manere intentio substantialiter absque attentione; & in eo casu dicimus, fore veram orationē substantialem, licet defectuosam, quoad illam reuerentiam attentionis.

Suarez.

31. Probatur ratione à priori.

Secundo probatur idem assumptum à priori quia orare est loqui cum illo, quem oramus, repræsentando ei nostra desiderra: possum autem ego substantialiter loqui cum aliquo etiam cu actuali mentis euagatione voluntaria; ergo potest consistere substantialis oratio ad Deum cum eiusmodi distractione mentis. Minor probatur, quia si ego ex scripto, vel etiam memoriter velim exorare Regē, possum quidem id facere legendo orationem coram ipso ad hoc ipsum compositam, vel recitando memoriter, si eam bene possideo, etiam cum distractione mentis ad alia, dum lego, vel recito: certum est autem, quod tunc oro Regem, si vere habeo intētionem orandi, & loquendi, & hoc ipsum ei manifesto. Ergo si cum eadem intentione Deo manifestata recito, vel lego preces, vel orationem ad hoc cōpositam; vere, & substantialiter oro; quia vere manifesto per illas voces desiderra interna, quæ habeo, vel habui, sicut quando alloquor Regem in casu supra posito.

32. Confirmatur primo.

Confirmatur primo; quia si ego eo modo alloquerer excommunicatum vitandum, recitando illi orationem scriptam, & compositam ad eum monēdum & cum ea intentione, nemo dicet, quod non contraherem excommunicationem ob communicationem prohibitam, & loquutionem cum illo etiamsi sponte distractus essem, & cogitarem interius de aliis obiectis: ergo illa est vera & substantialis loquutio humana.

33. Confirmatur secundo.

Confirmatur secundo. quando minister profert formas aliorum Sacramentorum, licet non oret vere tamen loquitur, & quidem in Baptismo, & Absolutione, Confirmatione, & Ordine, loquitur cum illo, qui recipit Sacramentum: *Baptizate; Absolvo te, Accipe potestatem*, &c. & tamen valida erat collatio Sacramenti, si cum debita intentione accedat minister, licet postea distractionem mentis habeat sponte ergo manet loquutio humana substantialiter absque ea attentione, & per consequens poterit dari substantialiter loquutio cum Deo per voces externas Et quidem mirum esset, quod Sacerdos ipse etiam voluntarie distractus adhuc ex intentione non reuocata valide consecraret, & offerret Sacrificium: alij vero audientes non offerrent Sacrificium, si voluntarie distraherentur in mente.

34. Confirmatur tertio.

Confirmatur tertio; quia [illegible] dat ad emittenda vota professionis solemnis in religione, & ad hunc finem cum intentione debita, licet recitare formulam Professionis scriptam in libro. Professio erit vtique valida, licet distractionem voluntariam inter recitandum admitteret, dum tamen intentionem non reuocaret: quis hoc negeret: ergo potest manere substantialiter loquutio humana absque attentione, alioquin non esset professio valida nisi esset vera loquutio externa, & humana qua aliquis manifestet suam obligationem internam: ergo potest etiam loqui cum Deo externus cum simili distractione; imo quando Votum emittit, cum Deo loquitur cum dicat: *Voueo tibi potestatem, castitatem* &c.

35. Confirmatur quarto.

Confirmatur quarto; quia sicut oratio vocalis est manifestatio mentis internæ, ita adoratio externa est nota summissionis internæ, vt omnes fatentur, & diximus late *Disp. 33. de Incarnat.* & tamen si aliquis voluntarie distractus per alias internas cogitationes adhuc velit profequi actum externum adorationis, v.g. genuflexionem, vel capitis humiliationem ad significandam summissionem internā; exerceret vetum & substantialem actum adorationis; ergo eodem modo exercebit actum substantialem orationis, si profequatur recitationem externam ad significandam Deo suam mentem & sua desideria.

36. Ad hoc ipsum applicatur argumentū factum à P. Conincl.

Tertio addere possumus, seu ad hoc ipsum applicare argumentum, quod vsque bene P. Coninck loco citato, quia si distractio interna voluntaria obstat substantiæ orationis, & actionis, non minus obstaret distractio involuntaria; sicut somnus, siue voluntarius, siue involuntarius, fit, obstat, ne satisfiat præcepto audiendi Sacrum: nam etiamsi præcesserit voluntas attendendi, postea tamen non attenderitur; vel si potest manere substantia orationis non attendendo actui ad Deum, poterit manere eadem substantia licet negatio attentionis sit voluntaria. Suppositio ergo, quod distractio interna non tollat substantiam orationis externæ, consequenti iam videtur, satisfieri substantialiter præcepto Ecclesiæ, licet quis recitet, vel assistat Missæ cum eiusmodi distractione internā nam ponitur substantialiter totus actus præceptus. Solum poller obstare, quod Ecclesia videatur non solum præcipere orationem, sed etiam attentionem: ad quod affertur commumiter c. *Dolentes*, de celebrat. Missar. in quo præcipitur, vt officium Diuinum celebretur studiose pariter, & deuotè; quod videtur significare denotionem internam.

Contra.

37. Ingenuè fatetur Suar. non esse desumi efficax argumentum contra nostram sententiam.

Sed P. Suar. ingenuè fatetur *n. 131.* ex illo textu non posse desumi efficax argumentum contra nostram sententiam, quia potest probabiliter explicari, vel de oratione, quæ fit in choro cantando, vel de deuotione, & attentione externa. Et quidē meritò P. Suarez illud commune fundamentum relinquit, quia potest in primis retorqueri, cum ibi non tam attentio, quam deuotio præcipiatur, & tamen certum est, non requiri ex præcepto deuotionem internam, quæ non pertinet ad intellectum, vt attentio, sed ad voluntatem, quæ sit affecta, & prompta ad bonum. Secundo, quia eisdem verbis vsetur Concilium Trid. *sess. 24 cap. 12. circa finem*, vbi dicitur, *quod Canones compellantur in Choro hymnis, & canticis Dei nomen reuerenter, distincte deuoteque laudare*: vbi tamen certum est, sermonem esse de sola reuerentia, & deuotione externa ad quam solam, & non ad internam obtinendam deseruire potuerunt pœnæ, & media quibus debent cōpelli, quādo delinquunt. Tertio denique, textus ille non loquitur de audiente Missam, sed de recitante, vel canente Officia diuina: ergo ex illo non posset argui obligatio ad attentionem internam, vt satisfiat præcepto Missæ.

Conc. Trid.

38. Aliunde ergo prime arguit.

Aliunde ergo ratione arguunt, primo, ad probandam illam obligationem; quia negari non potest, quod Ecclesia possit præcipere, & de facto præcipiat veram orationem, non legere illa verba materialiter sed orando. Potest ergo præcipere actus internos; qui necessarij sunt ad orandum: nam licet actus internos secundum se non possit præcipere, potest tamen illos præcipere provt sunt forma, vel requisitum actus externi, qui præcipitur.

Respondetur.

Respondetur, Ecclesiam posse præcipere: quidquid requiritur, vt actus externus sit obiectue honestus, & virtuosus: nam lex debet esse de obiecto externo,

externo, & visibili bono, non de obiecto indifferenti, qualis esset mera lectio illorum verborum. Præcipit ergo Ecclesia veram orationem, quidquid aliqui falso negauerint; præcipit assistentiam religiosam, seu cultum Dei per oblationem Sacrificij; & per consequens intentionem orandi, assistendi, offerendi; sine qua actus externus non est cultus externus Dei. Ad hoc autem non requiritur, vt vidimus, attentio interior, cum sine illa possit esse oratio, & verus cultus religiosus Dei. Quamuis ergo Ecclesia illam etiam attentionem internam posset præcipere, non deberemus de facto id asserere, cum solum præcipiatur cultus religiosus Dei, orando, vel assistendo Missæ, quod licet non ita perfectè; potest tamen quoad substantiam dari absque attentione interna.

39. *Argunat secundo.* Secundo arguunt, quia oratio est eleuatio mentis in Deum; ergo si præcipitur vera Oratio, præcipitur vera eleuatio mentis in Deum; ergo prohibetur distractio mentis, quæ impediat omnino illam eleuationem. *Hoc argumentum minus probat.* Hoc argumentum probat, vt vidimus, non solum distractionem voluntariam, sed etiam inuoluntariam tollere substantiam orationis; quia nō minus per hanc, quam per illam tollitur eleuatio mentis in Deum. Quamuis enim maneat quasi affectiue eleuatio ex vi voluntatis prioris; non tamen manet eleuatio actu, & effectiue; ac per consequens dicetur homo affectiuè, non cum effectu orare, quādo rectitat distractus, etiam sine culpa. Omnes, ergo debemus dicere, orationem esse eleuationem mentis in Deum eo modo, quo adoratio est nota summissionis. Sicut enim adoratio interna est nota interna summissionis, & adoratio externa est nota externa summissionis; ad quod non requiritur, quod nunc sit actu explicitè submissio interna: possumus enim per genuflexionem præsentem significare summissionem internam, quam habuimus explicite paulo ante, quando nos applicuimus ad totam illam actionem exercendam: sic oratio interna est eleuatio interna actualis: oratio vero externa est signum externum eleuationis internæ, siue præsentis, siue præcedentis, quam volumus significare per illas voces. Et hoc quidem necessarium est, quotiescumque est vera oratio, & non ficta, qua fingimus non desiderare in corde aliquid à Deo, quod reuera non desideramus.

40. *Instantia.* Dices, impossibile esse, quod aliquis actu oret exterius, quin etiam interius de eodem obiecto cogitet: nam motus ille labiorum, & prolatio vocum debet procedere ex aliquo imperio actuali voluntatis: labia enim non possunt se à seipsis mouere: voluntas autem imperans illum motum, debet habere aliquem finem; non potest autem habere aliū, nisi vt exprimat, & significet per voces externas id, quod in corde desiderat; ergo quoties oratio vocalis continuatur humano modo, datur attentio interna, vel certè, si cessat talis attentio, prolatio vocum non erit amplius oratio, quia non procedet ex intentione loquendi, & exprimendi Deo desideria, sed ex alio fine diuerso.

41. *Diluitur.* Respondeo, hoc argumento probari, non sine fundamento dixisse Patrē Ægidium *num.* 301. re ipsa conuenire multos ex aduersariis, & solum de nomine videri dissensum. Exigunt enim attentionem internam, sed solum ad verba, & talem, vt sufficiat, ne aliquis se exponat periculo male, ac perturbate verba pronuntiandi, aut omittendi; quæ certe attentio haberi potest ab eo, qui etiam voluntariè cogitaret tunc de quæstione aliqua metaphysica, vel alia re simili. Fatemur ergo, quoties oratio vocalis continuatur, dari aliqualem attentionē internā: sed hęc est aliquādo adeo tenuis, vt merito nolint eā aduersarij aliqui vocare attētionē; quia quando exigunt attentionem ex obligatione, intelligunt de attentione magis formali, & explicita; quam tamē nos dicimus non posse voluntarie omitti absq; culpa veniali propter irreuerentiam, quæ intercedit si Deum alloquaris exterius, mente omnino ad alia distractus; non tamen constare de obligatione sub peccato mortali, cum adhuc maneat substantialiter oratio, quod à fortiori procedit in auditione Missæ, in qua minus videtur requiri ad assistentiam humanam.

Et hæc dicta sint satis de Venerabili Eucharistiæ Sacramento ad eius gloriam sempiternam: quæ omnia S. Romanæ Ecclesiæ censuræ iudicioque subiecta sint.

Finis Tractatus de Sacramento Eucharistiæ.

BIBLIOTECA ROMA

INDEX

INDEX

Rerum, & Verborum, quæ in hoc opere de Sacramentis in communi, & Eucharistia continentur.

Primus numerus paginam, secundus numerum designat.

A

Abyssini.

De ABYSSINORUM matrimonio quid sit dicendum. 708.135.num 115

Absolutio.

Absolutio est inualida si Sacerdotis absoluentis intellectu feratur in aliquod peccatum in confuso. 233.235

Absurda.

Absurda varia quæ colliguntur ex dogmate hæreticorum circa Baptismum. 56.12

Acceptatio.

Acceptatio mutua corporum non est forma Sacramenti Matrimonij. 14.23

Deus statuit non acceptare ad iustificationem, nisi Sacramentum, vel eius desiderium quasi vicarium. 216.26

Acceptatur à Deo specialiter confessio loco Baptismi, quia est desiderium illius, non autem in eo sensu acceptatur prout est desiderium restitutionis. ibid.

Accidentia.

Accidentia quæ dependent ab vno loco non possunt replicari replicato subiecto. 22.58

Quæ Accidentia remaneant quando species corrumpuntur. 301.157

Quæ accidentia Christi ponantur in Eucharistia. 311. 20.

Quæ Accidentia panis & vini remaneant in Eucharistia, & quomodo. 311.1

Accidentia illa in sola quantitate immediatè subsistentia. ibid.

Actio.

Actio illa externa adhibita in remedium pæruulorum in lege naturæ habuit ex lege Dei effectum infallibilem iustificandi puerum. 51.55

Actio externa Sacramentalis mouet immediatè Deum. 68.84

Actio externa, qua petitur aliquid, non meretur immediate, sed impetrat. ibid.

In actione sacramentali facta nomine Christi, Christus non meretur per illam, sed potius quasi nobis impertat gratiam. 69.89

Actiones sacramentales debent esse humanæ. 130.122

Quid requiratur ad hoc vt actio sit humana. ibid.

Actio transsubstantiatiua est partialiter vnio corporis Christi cum speciebus. 295.98

¡Ad continentiam corporis Christi sub speciebus requiritur primò Actio, qua corpus Christi supplet actiue concursum panis passiuum. 268. 19. Secundò requiritur alligatio cum speciebus orta ex vi quadam diuinitus speciebus impressa ad trahendum secum corpus Christi. 269.26

Omnis Actio in sua entitate est accidentalis. 296. 129

Adamus.

Adamo non peccante, ex vi præsentis decreti nulla fuissent Sacramenta. 43.13

Adultus.

Adultus recipiens Baptismum, debet habere consensum positiuum. 174.115

Adulti olim post Baptismum prius accedebant ad Eucharistiam, quàm ad pœnitentiam. 178

Albedo.

Duæ Albedines, penetrare in eodem subiecto non facerent duo alba. 202.16

Altare.

Altare duplex fixum, & mobile. 532. 62. Quid dicendum sit de altari portatili. 534.79 Quid requiratur necessariò in altari, an reliquiæ. 25

Amens.

Amentes an sint capaces Eucharistiæ, qui & quandò. 339.14.

Angelus.

Angelus non potest cognoscere naturali virtute actualem præsentiam Christi in Eucharistia. 341. 29. Potest tamen Christi existentiam cognoscere. 30

Angeli sunt capaces alicuius Characteris spiritualis, non tamen Christus. 104.65

Angelus si aliquod Sacramentum ministraret haberet esse pro valido. 114.4

Anima.

Anima separata non potest ministrare Sacramenta, licet retineat characterem. 113.2

Animus.

Animus tantum contrahendi ad tempus, non sufficit ad matrimonium. 131.128

Annihilatio.

ad Annihilationem requiritur quod res quæ desinit non maneat in potentia subiecti. 308.109

Esse vel non esse Annihilationem, est denominatio extrinseca. 309.110

Aqua.

Aqua immediatè conuertitur in fangolem, non verò in vinum. 219.44

Cum experientia constet Aquam posse separari à vino, certum est non esse in vinum conuertam, immo nec

omnes

omnes eius partes naturaliter posse conuerti. 62.5

Quid dicendum sit figura Aquę in calicem mittatur post inchoata verba consecrationis. 324.71

Attritio

Attritio sufficit vt tollatur obex à virtute Baptismi, & remittantur peccata præcedentia Baptismum. 163.52

Attritio vna acceptatur à Deo tamquam dispositio congrua ad plures effectus gratiæ quando concurrunt plura Sacramenta. 170.90

Aurora.

Quid Auroræ nomine intelligatur pro Missa celebranda. 327.31.

B

Baptismus.

Quomodo Baptismus fuerit baptizatus. 37.7

ad Baptismum non requiritur instructio contra hæreticos. 35.7.9

Variæ mutationes formæ Baptismi. 31.1.2

Baptismus à quocumque detur est actio Christi. 49.43

Baptismi excellentia supra Circumcisionem. 21.87

Baptismi character designat seruum & domesticum Christi. 25.1.1

Baptismi character non intenditur per characterem Confirmationis. 105.78

de Baptismo Geneseos quid dicendum sit. 159.40

Baptismus sublato obice confert suum effectum. 158.22

in quo Baptismus æquiparetur martyrio 160.36 & 168.80.

Baptismus quid tollat directè, quid indirectè. 165.59

Qui differt Baptismum vsque ad mortem etiam culpabiliter, per accidens melioris conditionis est. 168.80

Aliud est velle Baptismum, aliud propositum Baptismi. 126.16.

Baptismus est ianua aliorum Sacramentorum. 395.5

C

Calix.

Difficile est dicere Calicem non causare aliquos effectus: 387.74

Requiritur Calix & patena ad celebrandū. 536.90. Consecrari debet ab Episcopo, nec vsu ipso consecratur. 91. Perditur eius consecratio per fractionem aut diminutionē. 95. Quid dicendum de calice inaurato qui exuit aurum. 337.24

Catechumenus.

Catechumenus non est capax Eucharistiæ. 395.4

Catechumenis fructus Sacrificij quoad impetrationem prodest, secus vero quoad satisfactionem. 307.164

Causa.

Quidnam dicatur Causare per accidens. 378.14

Non implicat eandem causam esse simul formalem & efficientem eiusdem compositi. 388.37

Causa moralis quomodo sit causa vera. 64.60

Celebrare.

In quibus casibus pluries in die liceat celebrare. 528.43

Character.

Characterem imprimunt tria Sacramenta. 24.1

Characteris ratio reducitur ad ea quæ fiunt in exercitu, vel familia Principis. 24.2

Quæ alia Sacramenta Characterem non imprimant. 95.11.

Character quæ qualitas sit. 98.11

Character est sigillum & signum quoddam spirituale. 99

31. Est velut scriptura & instrumentum potestatis traditæ 101.46 Est qualitas supernaturalis, quæ habet ex natura sua esse signum. 101.49.

Character recipitur immediate in ipsa substantia animæ. 101.55. Est indelebilis ex natura sua 101.60. Manet post mortem 69. Recipitur etiam ab inuitis. 68 Est indistibilis. 104.76

Non potest intendi. 80. In omnibus est æqualis 105 81.

Christus.

Christus solum præcepit ponere substantiam actionis sacramentalis, non alias circumstantias. 317.29

Christus supplet defectum causæ materialis subtilis imperfectionibus illius. 35.13

Christus non potuit instituisse Sacramenta, quin determinauerit materiam & formam. 2 35.81

Christus vt auctor gratiæ, debuit instituere signa & causas gratiæ. 26.83

Christus fuit causa vera immediate instituens Sacramenta. 106.3. Rationes & congruentiæ huius institutionis, Christi excellentia, nostra utilitas, Sacramentorum stabilitas, dignitas, &c. 106.7

Christus potestatem quam habet vt Deus cur alteri non possit communicare. 109.22

Christi quatuor excellentiæ quas habuit vt homo circa Sacramenta. ibid

Christum secundum totum id quod ipse includit, esse in Eucharistia sub vtraque specie, est de fide. 310.2

Christus totus continetur sub singulis partibus Speciei tum etiam continuis per præsentiam partialem ab aliis distinctam, & separabilem. 317.47

Christus prout est in Eucharistia non potest recipere motum localem per se ab vlla creatura naturali. 311.2. An possit calefacere, calefieri, moueri, &c. Non potest videri naturaliter oculo corporeo. 116.19. Diuinitus tamen implicat. 20

Christo quomodo competat esse offerentem simul & oblatum. 481.19

Quomodo actio sacrificandi prout est à Christo sit bona ibid.

Ciborium.

Ciborium aut pyxis in rigore non debet consecrari. 537.96

Cibus.

Cibi est proprium augere substantiam donec peruenerit illa ad statum perfectum, qui non datur in anima respectu gratiæ in hac vita. 181.9

Circumcisio.

Circumcisio non est causa moralis gratiæ 67.79. An conferat gratiam ex opere operato duę circa id celebres sententię 80.4 &c. Ex sua institutione nullam habet vim iustificandi. 84.40. Erat aptissima ad significandam fidem Christi. 86 41. Dicendi est potius conditio quam causa. 89.61. An fuerit ex præcepto diuino necessaria. 90.65. An prodesset adultis. 91.72. An posset applicari licitè & valdè ex aliqua causa ante octauum diem. 92.78

Quo sensu paruuli per Circumcisionem iustificarentur. 86 44.

An in Circumcidente requiratur fides. 89.57

Circumcisio an dicenda sit causa gratiæ. 60

Circumcisio forte characterem imprimebat secus vero alia vetera Sacramenta. 93.13

Colligare.

Modus ille Colligationis corporis Christi cum speciebus non sufficeret vt corpus Christi diceretur subsistere accidentibus. 137.18

Communicatio.

Communicare cum peccato veniali an sit saltem peccatum veniale. 410.22

Communicare bis eodem die extra Missam nunquam licet, nisi sit necessarium ad consummationem sacrificij. ibid.

Compositio.

Compositio duplex in quolibet Sacramento: prima, ex materia & forma: secunda, ex significatione & re significante. 181.12. &19.39

Concomitantia

Cōcomitantia fundatur in connexione partim inter se 310.5 Concreta

& Verborum.

Concreta

Concreta quomodo frequentius vsurpentur. 21.57
Concretum quãdonam pro vtraque parte sumatur. 11.58
Concretum sacramenti Eucharistiæ adæquatè sũpti cõstat ex partim præteritis, partim præsentibus. 192.78

Conditio.

Discrimen inter conditionẽ & causã moralem. 202.116
Conditio non se habet ex parte causæ vel motiui, sed effectus. 68.83

Confessarius.

Qui dicatur habere copiam Confessarij 419.81

Confirmatio.

Congruentiæ variæ quæ ostendunt necessaria fuisse Sacramenta. 53.72

Congruentia.

Congruentiæ variæ quæ ostendunt necessaria fuisse Sacramenta. 53.72

Contractus.

Per solam copulam carnalem, præmissis sponsalibus cõtrahitur Matrimonium. 14 22
Contrahentium corpora non sunt materia proxima sacramenti Matrimonij. 13.13
Contrahentium consensus non est etiam materia Matrimonij. 12.10
Contractus omnes ficto animo initi nõ habent valorem. 116.18.

Contritio.

Cõtritio in statu innocentiæ fortè non fuisset remediũ infallibile ad iustificationem. 45.11. Non est forma iustificans contra Vasquem. 208. 11. Est medium ad salutem ep quod votum Sacramenti cõtineat. 209. 14. Vt esset voluntas Sacraméti oportuit fieri præceptum de Sacramento suscipiendo ibid. 14. Concurrit ad iustificationem magis speciali titulo propter votum quod cõtinet Sacramenti, quàm aliorum præceptorum. 209.15
Adhuc requireretur in cõtritione voluntas Sacramenti etiamsi Deus non præcepisset Sacramentum. ibid.

Conuersio.

Conuersio quid sit. 174 3. Versatur inter duos terminos positiuos. 1. includit duas mutationes. 4. Multiplex est. 5 Requirit cõnexionem inter desitionem termini & positionẽ alterius. 6. Requirit aliquid commune vtrique termino. 8. Requirit duplicem terminum à quo & duplicem ad quem 2. Requirit quod saltem desinat terminus totalis à quo. 10
Cõuertitur in Eucharistia etiam terminus formalis à quo 11. Ad conuersionem non requiritur inceptio termini formalis ad quem. 15. Secus termini totalis. 16
Vt Conuersio dicatur substantialis, non est necesse de nouo produci aliquam substantiam. 278.30
Ad Conuersionem requiritur talis connexio inter omnes mutationes, vt vna sit causa alterius. 286.84
Conuersio in Eucharistia componitur adæquatè ex vnitione & desitione. 288.89. Vnitio vero dicit munus sustẽtãdi species in diuerso genere causæ, & allegationem quãdam corporis Christi, &c. 91.&94
Ad Conuersionem non semper requiritur repugnantia omnino physica, sed sufficit moralis. 292.111
Conuersio duplex, materialis & formalis, immo triplex. &c. 298.145
Difficile est dicere corpus Christi conuerti in vermes. 300.153.
Quid homines velint significare proferentes hanc vocẽ, *Conuersio.* 101.319
An corpus Christi corruptis speciebus, conuertatur in substãtiam subsequentem. 175.173. An quodlibet possit in aliud conuerti. 174. An lapis in Angelum & vicissim. 176. An Deus possit esse terminus formalis Conuersionis 180. Causalitas causæ secundæ bene cõuertitur in causalitatẽ causę primæ 181. In Eucharistia vnum concretum propriè conuertitur in aliud. ibid.

Corpus.

Corpus & sanguis Christi pertinens intrinsecè ad sacramentum Eucharistiæ. 182.24
Si tamen solum Corpus intrinsecè constitueret, nulla maneret sensibilitas. 182.20
Ipsum Corpus est veluti suppositũ specierum. 182.41
Corpora duo diuinitus possunt esse in eodem loco, & vnum in duobus. 235.6 &c.
Corpus explicari potest vel sine accidentibus, vel cum iisdem, dummodo non dependeant essentialiter à tali loco. 239.34
Corporis replicati virtus actiua vel passiua. 142.50.
Corpus Christi potest conseruari sub speciebus, licet alibi annihiletur. 263.189. Potuit poni sub speciebus ante incarnationem in vtero factam 190 Propriè dicitur manducari, ferri, moueri, &c. 273 48
Impropriè dicitur frangi, misceri, &c. 49. Nõ est in speciebus propriè tãquã in loco, licet sit proprie in loco. 52
quomodo dicatur confici, perfici, creari, &c. 295.125.
Quid per Corpus intelligatur in verbis consecrationis. 322.78
Corpus significat materiam in recto & in obliquo, organizationem in communi. 324.92

D.

Denominatio.

DEnominationes extrinsecæ non sunt entia rationis. 8 17.
Denominatio est duplex, formalis & obiectiua. 38
Non potest esse noua Denominatio realis sine noua forma reali. 250.111

Designatio.

Designatio materiæ Sacramenti est tantum conditio. 111.32.

Desitio.

Desitio formæ panis in Eucharistia est innominata. 292.112.

Destructio.

Destruitur aliquid vel physicè, vel humano modo. 490 66.

Determinatio.

Determinari potest aliqua causa præsens vi alicuius conditionis præcedentis. 115
A quo determinetur causa ad productionem talis vbicationis, v.g. 9.13

Deuotio.

Deuotio actualis non requiritur in communicante ad effectum Eucharistiæ. 412.35

Deus.

Deus est causa primaria Sacramentorum. 105.1
Succedit generanti in munere conseruandi passiones, & restituendi si amittantur. 359.24
Non rectè dicitur de Deo quod sit sanguis, pituita, cholera. 300.156

Diaconus.

Diaconus ministrans in statu peccati non peccat 139 152. Ministrare potest vt instrumentum Sacerdotis, Sacramentum Eucharistiæ. 471.12. Peccat mortaliter si tunc ministret in statu peccati. 472.17

Differentia.

Differentia inter Sacramenta vetera & noua 65.68. Inter causam moralem & conditionem 72. Inter institutionem Sacrificij & Sacramenti. 399.115

Discrimen.

Discrimen Sacramentorum petitur ex diuersitate finis. 180.5

Dispositio.

Dispositio aliqua in adulto semper requiritur ad recipiendum Sacramentum. 154. 1. Pro inæquali dispositione ad Sacramentum datur inæqualis gratia. 156 1.
Dispositionis nomine non intelligitur ad Sacramentũ, sed ad gratiam. 167.7

Index Rerum.

Diſpoſitio nullum Sacramentum componit intrinſecè excepta Pœnitentia nec vnquam concurrit vt cauſa condigna. 198.120

Vnde conſtet diſpoſitiones non eſſe formam compoſiti. 320.69

Diſpoſitio ad Euchariſtiam recipiendam eſt ſtatus gratiæ. 407.1. Secus in aliquo caſu. ibid.

Diſtinctio.

Diſtinctio propria & rigoroſa quid ſit. 103.25

Diuiſibilitas

Diuiſibilitas virtualis in Angelo quid ſit. 181.48

Doctoratus.

Cur Doctoratus vel prætura non imprimant characterem. 97.22

Domus.

Domus quæ emitur non eſt materia contractus emptionis. 15.16

Dubium.

In quo caſu liceat vti materia dubia, & in Dubio negatiuo. 137.140

In dubio probabili, vel poſitiuo ſemper licet, excepto aliquo caſu. 141

Duratio.

Abſurdum eſt Petrum habere hodie Durationem heſternam. 340.69

E

Eccleſia.

ECcleſiæ poteſt delegari munus, vt tanquam ex cõmiſſione determinet Sacramenta. 26.83

Eccleſia in materia Sacramentorum nihil mutat formaliter, ſed tantum materialiter, vt conſtat in matrimonio clandeſtino. 26.84

Eccleſia intendit priuare communibus ſuffragiis, non priuatis. 510.185

Eccleſia polluitur quinque modis. 529.52

Eccleſiæ nomine quid intelligatur. 530.58

Eccleſia polluta debet reconciliari, & quomodo. 531.61

In violata Eccleſia in caſu neceſſitatis licet celebrare. 63.

Eccleſiæ conſecratio perditur deſtructa Eccleſia. ibid.

Effectus.

Effectus quidam formales poſtulant formam præſentem, quidam abſentem. 188.61

Effectus impetrationis per ſacrificium Miſſæ eſt infallibilis niſi adſit obex. 505.154

Effectus quem habet hoc Sacrificium vt propitiatorium differt ab eo, quem habet vt impetratorium. 503.143. Cõſequitur infallibiliter ſuo modo. 144 503. Quid dicendũ ſit de illo effectu quando Miſſa offertur pro multis. 145 Quoad effectum impetratorium offerri poteſt pro non baptizatis. 508.173

Effectus immediatus huius Sacrificij eſt etiam remiſſio pœnæ temporalis. 505.153

Ens.

Ens rationis diuiditur in formale & fundamentale. 8 36.

Epiſcopus.

Epiſcopi poſſunt diſpenſare in votis conditionalis caſtitatis. 68.82

Quid dicdum ſit de proteſtatione Epiſcopi ante ordinationem. 134. 119

Epiſcopus conſecrans chriſma in ſtatu peccati peccat mortaliter. 139.156

In quo Eccleſia diſpenſet cum illis Sacerdotibus qui ordinati ab Epiſcopo, ſimul cum illo proferunt verba cõſecrationis. 375.171

Error.

Error miniſtri circa vocis ſignificationem non obeſt valori Sacramenti. 33.122

Error priuatus non nocet Sacramento ſi reliqua ponãtur. 122.52

Error miniſtri in ſubſtantia irritat Sacramentum, ſecus vero in circumſtantiis. 132.111

Euchariſtia.

Quid ſpecies ſignificent, & quid verba in Euchariſtia. 10. 48. Euchariſtiam porrigens non eſt cauſa moralis gratiæ 115.10.

Euchariſtiam eſſe Sacramentum ne quidẽ ipſi hæretici negant. 179. Illa differt à Confirmatione, quod data ſit vt alimentum ad vitam conſeruandam, Confirmatio vero ad vires acquirendas in ordine ad pugnam. 180.4

Effectus augendi gratiam licet communis omnibus Sacramentis, eſt tamen proprius Euchariſtiæ, & per ſe in ſenſu formali, & ex vi propriæ ſignificationis. 180.7

Euchariſtia omnium Sacramentorum nobiliſſimum. 195 10. Ipſius dignitas. 181.11

In Euchariſtia ſolum corpus Chriſti importatur in recto communiter, ſpecies vero in connotato. 184.35

Euchariſtiæ Sacramentum reduplicatiuè acceptum vt Sacramentum adæquatè eſt, eſt quoddam totum ex materia & forma, ſpecificatiuè verò non eſt quoddam totum, ſed pars & rectum totius. 192.79

Eſt vnum tantum Sacramentum in ſpecie aroma. 115.1

Eius partes licet differant ſpecie, componunt tamẽ vnicam integram ſpeciem Sacramenti. 106.7

Per Euchariſtiam ſignificatur plenitudo conuiuij ſpiritualis ibid Licet ſint plures ſpecies & ſumptiones, poteſt tamen dici abſolutè & ſimpliciter vnum & idem numero Sacramentum. 202.15

Euchariſtia eſt quidem neceſſaria neceſſitate præcepti, non tamen medij nec in re, nec in voto. 210.33. Cum ex natura ſua ſit cibus, non ordinatur ad primam gratiã. 211 38. Non confert aliquid merè neceſſarium ad perſeuerandum ſine peccato mortali. 228.44 dicitur aliquando neceſſaria ratione rei contentæ. 212.46

In Euchariſtia reperitur vera conuerſio, 276.17. Ad illam non requiritur noua actio terminata ad ipſum corpus Chriſti. 208. 21. Nec datur cauſalitas animæ in corpus nec corporis in animam. 276.18

Euchariſtia non confert primam gratiam. 42.3

Quando nam Euchariſtia producat gratiam. 381.31. Gratiam cauſat quãdiu in ſtomacho perſeuerat. 383.46. Conſeruata in ſtomacho gratiam non daret peccatori etiam poſt contritionem. 386.64

Vtraque ſpecies Euchariſtiæ maiorem confert gratiam quam ſingulæ conferant ſeorſim. 486.64

Effectus ſpirituales Euchariſtiæ, remiſſio peccati venialis 389. 82. Præſeruatio à mortalibus. 84

Adeptio gloriæ. 89. Actualis delectatio. 90

Effectus corporei Euchariſtiæ; primò, vnio Chriſti cum noſtro corpore. Secundò, operatur immediatè aliquid in ipſo corpore. Tertiò, reſurrectio corporis. 391.99

Euchariſtia non eſt neceſſaria pueris. 396.8

Eſt tamen fructuoſa. 10

Ad hunc effectum Euchariſtiæ in puero ſufficit voluntas Chriſti inſtituentis. 398.20. Qua ætate ſit danda 400.33. An pueris danda pro viatico. 34

Quandonã obligentur. 401.39. Quid dicendum ſit quãdo dubitatur de ſubiecti capacitate 40. An incapaces ſint Energumeni. 417.67

Excommunicatus.

Sacerdos Excommunicatus non poteſt nomine Eccleſiæ impetrare. 501.126

Cum ab Excommunicato Catholicus licitè poſſit recipere Sacramentum, licitè etiam poterit miniſtrare, cùm miniſtrare & recipere ſint idem in matrimonio. 153.229

Extenſio.

Extenſio localis actualis non diſtinguitur ab vbicatione. 282.62

Extrema

Extrema-Vnctio.

Extrema Vnctio numeratur inter Sacramenta viuorum. 155.7.

In Extrema-Vnctione oleū non est institutum per modum medicinæ adæquatè causantis. 397.113

F.

Farina.

FArina etiam non pura efficit panem vsurlem. 223 64.

Feria.

Feriâ sextâ maioris hebdomadæ nec publicè, nec secretò licet celebrare. 524.14 Secus verò quintâ & Sabbacho. 15

Fictio.

Fictio in conferendo Sacramento quomodo differat à ludo. 119.37

Fictionis nomine quid intelligatur. 158.21

Fides.

Fides sola interna olim nō sufficiebat pro remedio parvulorum. 46.17

An fides illa debuerit informari charitate & esse actualis. 48.38

Figura.

Figura duplex, organica & situalis. 314.28

Figura situalis non est aliquid distinctum ab vbicationibus. 316.30

Corpus Christi habet quidem figuram organicam, non tamen situalem in Eucharistia. 316.36

Forma.

Quid per Formam Sacramenti olim apud Patres intelligeretur. 17.45

Forma sumitur ab Augustino pro formula & ritu ibid.

Forma signi est significatio. 18.38

Quid requiratur vt importetur aliqua forma de connotato. 23.68

Potest intendi Forma nec intendi effectus formalis fecundarius. 163.49

Forma duplex non datur in Sacramentis proxima (scilicet & remota, sicut dicitur de materia. 157.51

Omnis forma semper definit in ordine ad aliquam substantiam, quæ ipsi succedat. 226 85

Forma hominis non dicitur conuersa in formam cadaueris. 275.11

Ex destructione Formæ bene sequitur destructio materiæ. 295.114

Formæ substantiales non sunt multiplicandæ in materia sine necessitate. 319.62

Per plures formas consecrationis validè & licitè potest simul consecrari eadem materia. 373.160

G.

Granum.

QVid dicendum sit de Grano hordeaceo admixto granis tritici. 224.70

Gratia.

Quid sit dare Gratiam ex opere operato & operantis 55.1.

Gratia causatur per Sacramenta nouæ legis. 55.9

Quæ Gratia per Sacramenta conferatur. 57.19

Quomodo Gratia vnius Sacramenti differat à gratia collata per aliud. 57.11

An vna Gratia habitualis intrinsecè distingui possit ab alia. ibid.

Gratia habitualis quæ confertur per quodlibet Sacramentum dicit ordinem ad peculiaria auxilia circa peculiares effectus. 59.27

Gratiæ natura postulat à solo Deo produci efficienter. 61.48.

P. Ioan. de Lugo de Sacramentis.

Gratia non tantum per Sacramenta, sed etiam propter illa tanquam propter mortuum. 62.91

Gratia inæqualiter datur pro inæqualitate illius actus, per quē tollitur obex cum sit vera ad illā dispositio 167.74

Gratia eadem sæpe est quoad entitatem, diuersa quoad connotationem. 387.72

Gratia in hoc alias formas imitatus quod illa melius cōmunicetur subiecto melius disposito. 167.75

H.

Heretici.

HÆreticorum dogma qui asserunt non causari gratiam per Sacramenta, refutatur. 56.11

Hæretici tollunt omnem intentionem ministri. 116.17

Hæreticorum nostri temporis error circa vsum Eucharistiæ. 196.100

Hæretici Sacrificium malè definiunt. 479.1

Hoc.

Illud *Hoc* in verbis consecrationis sumitur adiectiuè 286.74.

Homo.

Homo solus ex vi præsentis institutionis potest esse minister Sacramentorum nouæ legis. 113.1

Homo replicatus non potest interficici in vno loco quin interficiatur in alio, dummodo Deus se conformet naturis rerum. 242.51

Homo sic replicatus non est capax duarum formarum incompatibilium. 242.55

Homo prius debet vnis fieri quàm pasci. 395.4

Hostia.

Hostia non consecrata nunquam debet portigi à ministro. 146.187

Hostia significat per modum cibi, calix per modum potus. 100.5

I.

Ieiunium.

IEiunium naturale requiritur ad communionem. 436.16

Præceptum illius incipit ab Apostolorum temporibus, 436..0. Per quid violetur. 2 3 Quid dicendū sit de reliquiis tibi præcedentis. 438.35

An possit communicare qui dubitat an sit ieiunus. 439.41

In hoc præcepto Ieiunij Pontifex dispensare potest. 442 55. Hoc præceptum non obligat eum qui accipit Eucharistiam pro viatico. 58

An possit non ieiunus celebrare vt det mortuo viaticum. 1444 68

Alij casus, in quibus licet absque Ieiunio Eucharistiā accipere. 445.75

Ignis.

Ignis replicatus Romæ non quidem producit calorem Romæ, sed calorem qui est Romæ. 229.49

Immediate.

Quid sit Immediatè significari. 22.59

Imago.

Imago obiectiuus non debet esse intellectus. 11.61

Impenetratio.

Actualis Impenetratio nō est aliquis modus positiuus, 236.10.

Impulsus.

Impulsus est magis indifferens ad locum quàm præsentia localis. 241.43

Impulsus replicatus non posset motum producere. 242.46.

Incipere.

An aliquid possit incipere in tempore indeterminato. 72 109.

Index Rerum,

Incipit gratia per vltimum non esse. 78.124

Indi.

An Indi, qui debilem vsum rationis habent, repellendi sint ab Eucharistia, 403.50.&c.

Indignus.

Quid nomine Indigni Sacramẽto intelligatur. 141.162

Innocentia.

Innocentiæ status nulla habuit Sacramenta. 42.5

Innocentiæ statu durante probabile est fore vt essent Sacramenta. 44.19

Instantia.

Instãtia finita soluunt difficultates maximas in productione gratiæ. 72.107

An gratia producatur in instanti terminativo extrinseco. 73.113

An verò in Instanti terminativo intrinseco, 74.117

Institutio.

Institutionem præcedit permanere moraliter quid sit. 9.42

Quid requiratur vt aliquis in rigore dicatur instituisse Sacramenti. 110.25

Ecclesia verè dicitur instituere quosdam ritus, licèt acceperit potestatem ad illos instituendos. 111.34

Aliud est Instituere Sacramentum, aliud causare illud in ratione existentiæ. 112.34

Instrumentalis.

Instrumentalis causa quid sit. 62.43 & 70.95

In quo sensu verum sit Sacramenta esse causas Instrumentales. 70.93

Insufflatio.

Insufflatio Christi in Apostolos fuit Sacramentum, per quod ipsi sunt ordinati. 11.32

Intentio.

An Intentio ministri sit aliquid intrinsecum Sacramẽto. 35.140

Requiritur Intentio aliqua in omni ministro & nuncio, præter executionem externam. 137.47

Intentio cõfessionis tantũ formalis requiritur. 420.90

Intentio interna comparatur cum externa tanquam cõprincipium. 122.55

Intentio interna est etiam practica in ordine ad valorem actus externi. ibid 56

Intentio varia, actualis, habitualis, virtualis, indirecta. 125.72.

Intentio virtualis quæ sufficit, explicatur. 125 75

An dicat actum internum præsentem. 126.80. An actũ intellectus. 127.87

Intentio mere habitualis non sufficit Sacramentorum ministro. 128.90. Sufficit tamen ad applicandum Sacrificium. 128.91

Quid dicendum sit quando sunt duæ Intentiones contrariæ. 134.120

Intentio recipientis Sacramentũ nõ cõcurrit vt causa condigna, nec vt pars Sacramẽti in Eucharistia, nec requiritur ad valorem, sed ad fructum in adulto. 199.121

Irreuerentia.

Irreuerentia alia est positiua, alia negatiua. 141.177

Iurisdictio.

Iurisdictio præter potestatem ordinis ad ministrandam Eucharistiam requiritur. 476.46

Iustitia.

Iustitia non tantum prohibet actum, sed etiam causam actus. 132.110

L.

Laicus.

Laici non est quod conquerantur quòd illis Ecclesia vsum calicis interdixerit. 388.81

Laicus non potest sibi Eucharistiam ministrare. 474.23

Lapis.

Lapis additus lapidi consecrato non fit eo ipso consecratus. 532.68

Lex.

Lex naturæ habuit remedium aliquod pro paruulis decedentibus ante vsum rationis. 45.23

In Lege veteri præter Circumcisionem quæ fuerint alia Sacramenta? 52.69

In Lege noua necessaria fuerunt Sacramenta. 53.71

Libertas.

Libertas virtualis in somno differt à libertate virtuali extra somnum. 131.106

Liber.

An sine Libro Missali possit Missa celebrari. 514.78

Locus.

Locus duplex Aristotelicus examinatur. 246.77

Explicatur quid sit præsentia ad Locum, 255.143

Quo in loco liceat celebrare. 529.48

Lumen.

Sine Lumine sacrificare non licet. 514.77. An Lumen illud necessario debeat esse è cera. ibid.

Lusitani.

Lusitani vnde acceperint occasionem celebrandi in mari. 536.89

Lutherus.

Lutherus qui ponit tantum vnum Sacramentũ à Christo institutum, illud esse dicit Eucharistiam. 179.1

Luxuriosus.

Cur magis noceat Eucharistiæ sũptio Luxurioso quam aliis peccatoribus. 409.15

M.

Malitia.

Malitia quomodo contrahatur ex voluntate præcedenti. 132.110

Malitia ministrãdi indigno differt specie à malitia suscipiendi indigne. 132.220

Manducatio.

Manducatio in Eucharistia non est causa gratiæ, sed tãtum conditio. 198.118

Manus.

Manuum impositio Mosis super caput Iosue forte fuit Sacramentum. 10.48

Manuum impositio in Ordine est ritus ab Apostolis inductus. 26.83

Mare.

In Mari celebrari posse probabile est, accedente Pontificis consensu. 534.80. Nullum in ea re videretur esse periculum. 535.87. Rationes maximæ, quæ pro hac sententia afferuntur. 88

Martyrium.

Martyriũ confert gratiam ex opere operato. 53.6. Quare non sit Sacramentum. ibid.

Licet Martyri non remittantur omnia venialia in hac vita propter obicem, remittuntur ei in primo instãti mortis quoad culpam & pœnam in virtute Martyrij præteriti. 128.93

Materia.

Materia totalis Sacramenti potest esse insensibilis. 12.9.

Materia Sacramenti non est quod tradi intenditur, sed quo significatur traditio. 13.15

Quid sit propriè Materia Sacramenti. 13.17

Materia circa quam contrahitur obligatio non intenditur in definitione contractus. 14.19

Vera Materia & forma sacramenti Matrimonij. 15.29

Materiam in genere Christus determinauit tantum in quibusdam Sacramentis. 106.8. Aliud est Materiã determinare, aliud instituere. 110.30

Materia

Materia cum benedicitur, aut conſecratur, debet eſſe præſens. 211.77
Si Deus conſeraret Materiam ſine forma vllay conſervatio eſſet miraculoſa etiam antecedenter. 294.114
Vt Materia Euchariſtiæ dicatur præſens, non ſufficit quod aliquo ſenſu percipiatur. 333.112. Hæc præſentia ſumitur in rigore. 124. Sufficit vt ſit incluſa in aliquo continente. 143. Debet eſſe certa & determinata. 233.129

Matrimonium.

Matrimonium Adam inter & Euam, cur non ſit Sacramentum. 4.15
In Matrimonio quid ſit res, Sacramentum, & vtrumque. 38.145
Matrimonium non imprimit characterem, & quare. 103.12. In aliquo caſu cum eodem coniuge poteſt iterari. ibid.
In Matrimonio omnis diuerſitas ſubſtantialis eſt inuoluntaria. 144.112. Contrahentes alligant voluntatem ad talem perſonam. 133.115
Matrimonium aliqua impediunt ſub ratione communi Sacramenti, aliqua ſub ratione contractus, propter illa parochus non debet negare ſuam aſſiſtentiam, ſecus verò propter hæc. 151.216
An ſit intrinſecè malum inire Matrimonium cum Hæretici. 152.224

Melchiſedech.

Melchiſedec ſacrificium an fuerit verum Sacramentum. 51.60
Quid ſignificet illud *Meam* in forma conſecrationis. 310.110

Minimum.

Minima ſi darentur, poſſet corpus Chriſti eſſe ſub dimidio minimo. 229.101. In illo caſu daretur minus minimo ſubſtantiæ, non vero accidentis. 103

Miniſter.

Miniſter in Sacramentis legis nouæ operatur vt miniſter Chriſti. 35.113
An Miniſter Sacramenti ſit cauſa immediata gratiæ. 114.5
In ſacramento Euchariſtiæ concurrit tantum remotè ad gratiam. 115.9
Nulla eſt differentia inter Miniſtrum conſecratum & non conſecratum, in omnibus Sacramentis, excepta Euchariſtia. 115.11
Miniſteri bonitas non requiritur ad valorem, idem dicitur de fide. 12. Intentionem tamen requiri veritas Catholica eſt. 116.16
Miniſter operans vt miniſter Chriſti, habet animum operandi nomine illius. 118.28. Quid velit facere cum vult facere quod facit Eccleſia. 118.30 &c Sufficit vt implicitè operetur nomine Chriſti. 119 36. Non eſt merus nuncius, ſed œconomus. 121.46
Eſt potius Chriſti miniſter quam Eccleſiæ 123.5. Non dat illi Chriſtus quòd habeat voluntatem applicandi, ſed quòd hæc voluntas ſit efficax. 129.96
Cum miniſter operetur vt miniſter Chriſti, maxima eſt decentia operari in ſtatu peccati mortalis. 138.19
Miniſter melior maiorem virtutem Sacramento non confert. 155.9
Miniſter requiritur, qui celebranti deſeruiat. 538.103.
An Mutes poſſint reſpondere. ibid.
Miniſt duplex eſt actio in sacramento Euchariſtiæ, ſcilicet conſecrantis & miniſtrantis. 469.48
Duplici poteſt aliquis hoc Sacramentum Miniſtrare, vel iure, vel mere miniſteraliter. 470.3

Miſſa.

Miſſa Æthiopum ab Apoſtolis, vel eorum diſcipulis compoſita. 346.11
Si Chriſtus nunquam per ſeipſum Miſſam celebraret, quomodo proferret verba conſecrationis. 466.111
In Miſſa offerrur verum ſacrificium contra hæreticos. 481.17
Quid in Miſſa ſit ſecunda intentio. 522.257

Mixtio.

Mixtionis vini cum aqua in Euchariſtia rationes plures 215.17
Mixtio hæc eſt tantum de neceſſitate præcepti. 8 Nõ eſt tamen ex præcepto Diuino. 116.11. Præceptum illius cœpit ab Apoſtolorum tempore. 23. Cur eam præcepe-rit Eccleſia. 217.29
Per Mixtionem ſpecierum cum vino non perditur conſecratio. 343.44

Modus.

Modus vllus ſubſtantialis fruſtrà ponitur in Euchariſtia. 286.79

Motus.

Motus debet habere aliquem terminum. 249.102

Mutatio.

Quidſit Mutatio ſubſtantialis, quid accidentalis in materia Sacramenti. 30.104
Duplex regula pro dignoſcendis his mutationibus. 30 106
Variæ praxes pro regulis harum mutationum. ibid.

N.

Naturalis.

NAturalis præſentia nunquam facit præſentem eandem partem ſubiecti pluribus partibus ſparſ. 160. 170. Nec facit plures partes ſubiecti præſentes eidem parti ſparſ. 172

Neceſſitas.

Neceſſitatis nomine quid intelligatur. 41.1
Neceſſitas quid ſit medij & præcepti, & quomodo vna differat ab alia. 205.1
A Neceſſitate præcepti ignorantia excuſat, ſecus ab alia. 205.2
Baptiſmus vel in re, vel in voto, eſt Neceſſarius neceſſitate medij. 207.16
Neceſſitas Baptiſmi, vel in re, vel in voto, oritur ex præcepto Diuino, quo Baptiſmus præceptus eſt omnibus. 208.18
Caſus Neceſſitatis quæ à præmittenda confeſſione ad communionem excuſat, ad duo capita reduci ſolent. 433.107

Nomen.

Nomen ſigni non tantùm dicitur de ſigno toti, ſed etiam de ſigno partiali. 161.81
Nomina ferè apud omnes gentes paruulis imponebantur, cùm primum illi Deo conſecrabantur. 86.43

Nouitas.

Nihil maiori plauſu excipitur quam Nouitas. 199.148

O

Obex.

QVi cum Obice accipit Sacramentum, ponit illud in iis circumſtantiis, in quibus non poteſt Deus abſolute per illud ſignificare gratiam. 164.5
Sublato Obice Baptiſmi per Pœnitentiam vtrumque Sacramentum ſimul concurrit. 161.81
Obex pro quo ſigno tollatur. ibid.
Obice ſublato vtrumque Sacramentum concurrit vt cauſa partialis ad remiſſionem omnium peccatorum. 165.81
Obex Baptiſmi quando aufertur per contritionem ſubſequentem, gratia quæ confertur eſt maior quam quæ daretur contritioni abſque concurſu Sacramenti præteriti. 166.64
Ex operibus meliotibus, quibus à tempore Baptiſmi diſponit ſe homo vſque ad pœnitentiam, qua tollitur Obex, creſcit effectus Baptiſmi. 169.85

Index Rerum,

Obex non est idem respectu omnium Sacramentorum. 377.9

Obiectum.

Obiectum potius dicitur res illa circa quam contrahitur, quam materia contractus. 14.10

Obitio.

Oblatio directa distingui debet à reflexa. 128.94

Obligatio.

Obligatio prima Ministri est non ministrandi sine potestate 137.137. Secunda est, quod sit in statu gratię. 137. 141 Tertia est, non mutandi formā aut materiam. 140.161 Est maxima Obligatio ministri non conferendi Sacramentum Obicis indigno. 147.194

Obliquum.

Quædam in Obliquo significantur mediatè. 22.63 Non est idē importari in Obliquo & extrinsecē. 184 32

Oculus.

Oculus potest eleuari ad producendum actum audiendi. 62.44

Oculus non videt vbiquationem contra aliquos. 247 86

Offerre.

Quæ persona præter celebrantem, Offerant sacrificium Missæ. 21.230. An omnes participent fructum ex opere operato. 231 Duplex fructus offerenti Sacerdoti respondet. 318.232

Opera.

Opera quibus se disponit homo ad recipiendum effectum Sacramenti, disponunt tantum ad aliquem effectum gratiæ, sed minorem illo, quem eadem Opera in gratia facta, possent mereri. 227.86

Oratio.

Oratio importat in recto omnes syllabas & partes, ex quibus componitur. 23.67

Organizatio.

Organizatio duplex, accidentalis & substantialis, ex vi verborum ponitur alterutra sub disiunctione 333.87

Ordo.

Quæ fuerit forma & materia Ordinis à Christo determinata. 26.85

Ordo apud Latinos non completur nisi cum profertur forma completa 27.91

Conciliantur ritus Latinus & Græcus in conferendo Ordine. 28 92

Ecclesia Latina materiam Ordinis magis explicitam reddit. 28.98

Ordinis character designat hominem tanquam ministrum Christi. 95.111

Ordinis inferioris character non intenditur per characterem superioris. 351.77

P.

Panis.

PAnis qui sufficit ad materiam Sacramenti Eucharistiæ, & qui non sufficit. 213.1 &c.

In Pane dantur aliquæ partes heterogeneæ 227.96

Quid sit panem fieri corpus Christi. 298.96

Nihil substantiæ Panis remanere in Eucharistia, certum est de fide. 306.185

Tota substantia Panis conuertitur proximè & immediatè in corpus Christi, non vero in Christum. 326.102

Parochus.

Parochus in statu peccati assistens matrimonio, non peccat. 139.155

Parochus matrimonio negare debet assistentiam quando dignitas prouenit ex impedimento, secus vero quādo prouenit ex peccato, vel occulto, vel publico. 150.206

Passio.

Passio Christi secundum se est causa instrumentalis nostræ salutis. 72.106

Peccatum.

Peccatum celebrantis in peccato mortali habet duas malitias. 140.161

Peccatori publico negandum est Sacramentum quomodocunque petat. 167.

An peccatori occulto petenti publicè sit negandum 141.168.

Quid requiratur ad hoc vt aliquis dicatur cooperari Peccato. 144.180

Peccatori occulto occultè petenti est neganda Eucharistia. 146.189

Peccator occultus, vel publicus quis sit censendus 147.191

Penetratio.

Penetratio caloris cum humiditate non facit quod calor magis grauiter. 317.11

Perfectus.

Datur quidam modus perfectatis accidentalis in accidentibus Eucharistiæ. 338.18

Persona.

Persona verbi non est in Eucharistia ex vi verborum. 319.117

Pœnitentia.

Pœnitentiæ sacramentum quomodo solis verbis non constet, explicatur. 12.4

Pœnitentiæ sacramentum non ministrandi indigno magis strictè minister obligatur. 147.193

Pœnitenti non obligatur ad dicenda Confessario peccata reseruata, à quibus eum non potest Confessarius absoluere, sed tantùm non reseruata. 419.86

Pontifex.

Pontifices sæpe dispensarunt cum Catholicis vt possent matrimonium inire cum hæreticis. 153.227

Pontifex nunquam dispensauit in præcepto præmittendi confessionem ante communionem. 421.97

Potestas.

Potestas significandi in Sacramento est aliquid morale intrinsecum, 19.45

Potestas communicata creaturæ sufficit vt vere dicatur instituere Sacramenta. 110.146

Potestas designandi materiam differt à potestate imponendi significationem Sacramento. 111.32

Potestas Sacerdotalis ministri in Pœnitentia & in Extrema vnctione, saltem in obliquo intrat ad componendum intrinsecè Sacramentum. 294.91

Præceptum.

An duo præcepta contraria possint aliquando concurrere. 143.71

Præceptum non ministrandi indigno est naturale. 149. 203

Præceptum præmittendi confessionem ante communionem est diuinum. 417.69

Præceptū confitēdi post cōmunionē quādo aliquis absque cōfessione cōmunicauit, est mere humanū. 428.135

Istud Præceptum non obligat laicos. 428.118

Præceptum sumendi Eucharistiam diuinum est. 448 2. Quinam obligentur hoc Præcepto. 450.16. Quandonam obligentur. 450.27

Sunt aliqua præcepta quibus satisfieri potest per opus factum ante obligationem. 451.7

De præcepto Ecclesiastico communionis Paschæ & annuæ. 458.1. Quid intelligatur nomine Paschæ. 462. Quando obliget hoc Præceptum. 63. An satisfaciat qui communicat in statu peccati. 494.83

Præceptum datur audiendi Missā. 546.1. Quis obligētur hoc Præcepto 546.2. Ad quam Missam obligetur. 548.2 Ad quantē. 3 Quam præsentiā requirat. 549.12 Quam intentionem 549.23. Quam attentionem. 25

Prædicatum.

Quæ Prædicata tribuantur corpori Christi ratione speciei, illa sunt in duplici differentia. 219.45

Præparatio.

Præparatio aliqua requiritur ad communionem, non tantum

tantum de consilio, sed etiam de præcepto. 411.23

Prærogativa.

Prærogativæ Christi quæ possunt creaturis communicari. 109.23

Præsentia

Præsentia corporis Christi in Eucharistia continet duo miracula. 235.6. Hæc Præsentia est accidens intrinsecum absolutum, &c. 257.154. Variatur intrinsecè quoties species mouentur. 156. Non est simplex & indiuisibilis. 157. Est supernaturalis. 158. 163. Est ad imitationem rerum spiritualium. 165. Præsentia manus, v.g. habet diuersum incomplementum & vnibilitatem, quam naturalis. 166. Habet ex se intrinsecè penetrabilitatem cum aliis quantis 260.172. Penetratio tamen impeditur à quantitate panis. ibid. Exigit ex natura sua corpus illud non esse alibi per aliam præsentiam 261.176. Non postulat ex se Præsentiam Christi naturalem, nec cum aliqua habet aliquam connexionem. 263.87

Principalis.

Quid requiratur ad rationem causæ Principalis. 71.97

Promissio.

Promissio est causa moralis ad ponendam rem promissam. 69.86

Quid Pronomina *hic* & *hoc*, posita in formis consecrationis significent. 171.154

Propositio.

Propositiones negatiuæ aliquando simpliciter prolatæ sunt veræ propter sensum formalem, licet in sensu materiali sint falsæ. 86.46

Veritas propositionis vocalis, quæ formatur per copulam *est*, regulariter loquendo debet regulari ab obiecto, prout erat tempore finitæ propositionis. 360.125

Propositionis veritas non regulatur pro tempore quo percipitur, sed quo præfertur. 367.130

Discrimen inter propositiones practicas & speculatiuas. 170.149

Puer.

Pueri in lege naturæ & scripta iustificabãtur fide Mediatoris, facta illorum per aliquam actionem externam. 46.28

Q

Quæstio.

IN Quæstione de significatione vocis fundamentum desumi non potest nisi ex locutionibus Patrum. 185 40

Qualitas

Qualitas aliqua materialis potest ex natura sua significare gratiam. 61.37

Qualitas vlla non datur quæ sit dispositio ad gratiam, ibid.

Quatuor species Qualitatis explicantur. 98.28

Quid ponatur in qualibet specie Qualitatis, & in qua ponatur character. 101.47 &c.

In speciebus Eucharisticis ponitur quædam Qualitas tractiua supernaturalis. 270 34

Hanc Qualitatem videtur exigere maior quædam connaturalitas. ibid

Qualitas hæc in eo solum accidente ponitur quod recipit in pane impulsum ab extrinseco. 272.44

Quantitas

Quantitatem distingui à substantia optimo argumento probatur. 338.17

R

Rectum.

QVid sit importari in recto, & quid in Recto Sacramento importet. 21.55

Regula.

Regula vniuersis pro verbis adiunctis formæ. 33.115

Regula ad dignoscendum quæ circumstantia sit essentialis petitur ex circumstantia morali. 115. 18

Remissio.

Remissionis effectus semper est æqualis, non vero gratiæ. 168.78

Ad Remissionem venialium, Sacramentum impeditum potest postea ablato obice eam conferre. 170 91

Remissio venialium de nouo potest causari absque noua gratia, sed mediante gratia prius posita. 171. 96

Replicare.

Corpus potest dupliciter Replicari in duobus locis & quomodo. 239.32

Reproductio.

Reproductio vlla in Eucharistia non requiritur ad veritatem verborum. 279.35

Res.

Res solæ quomodo in matrimonio sine verbis internoscant. 16.35

Res in Sacramentis cur spectent ad materiam, verba vero ad formam. 17.34

Res vbi adæquatè existit debet secum habere omnem suam supellectilem. 242.48

Restitutio.

Restitutio tantum influit in salutẽ remouendo prohibens. 208.25

Restitutio ipsa non est medium necessarium, sed tantũ illius votum. 210.29

Restitutionis concursus non est concursus causæ, sed indirectus. ibid

Resurrectio.

Resurrectio corporum quomodo tribuatur Eucharistiæ. 211.40.

Eucharistia ad resurrectionem dat titulum operantem, non effectum. 295.107

Ritus.

De obligatione obseruandi Ritus præscriptos in sacrificando. 538.104

Rubrica.

Quæ in Rubricis notantur non afferunt obligationem grauem. 534.79

S

Sacerdotium.

SAcerdotium Melchisedec non fuit verum Sacramentum. 52. 67

Sacerdos licet post diem iudicij retineat characterem non tamen poterit consecrare Eucharistiam. 115.2

Sacerdos ministrans Eucharistiam in statu peccati non peccat mortaliter. 139.155

Sacerdos vt Sacerdos distribuit Eucharistiam ex potestate à Christo accepta. 471.6

Sacerdos vix hodie potest excusari à culpa si non celebret per totum annum. 433.13

Sacramentum.

Sacramentum verè definitur ceremonia sensibilis, quæ suo vsu sanctificando subiectum, &c. 5.25

Sacramenta legis veteris quomodo causent internam sanctitatem. 4.17

Sacramenta non modo gratiam, sed gloriam, Christum & eius merita significãt. 5.22. Habent ex institutione hominum quòd significent gratiam, habent tamen à Deo quòd significent infallibiliter. 7.32

Sacramentum ponitur sub genere signi & causæ, magis tamen sub genere signi. 6.25

Sacramenta legis veteris cur non constent verbis, secus nouæ. 11.1

In Sacramentis omnibus quid sit res, Sacramentum, & vtrumque. 37.143

Verum Sacramenta causent physicè gratiam. 65.64

Sacramenta

Index Rerum.

Sacramenta antiqua fuerunt cauſæ gratiæ quam promittebant, erant enim promiſſiones, promiſſio autem eſt cauſa mouens ad rem promiſſam. 69.86
Vode fuerunt cauſæ gratię nobis dandæ. 90 64
Sacramenta antiqua etiam à Deo fuerunt inſtituta. 108.16
Sacramenta omnia, & noua, & antiqua, non poterant inſtitui niſi à Deo, vel ex facultate à Deo conceſſa. 112. 37.
Sacramentum poteſt perfici etiamſi miniſter non ſit compos ſui. 131.180
In Sacramentis omnibus ſi conſtet de alligatione voluntatis circa talem materiam, non poteſt circa filiam habere valorem. 133.118
Sacramenti ſuſceptio in ſtatu peccati in quibuſdam caſibus eſt licita. ibid.
Omnia Sacramenta excepta Euchariſtia ablato obice reuiuiſcunt. 130.101. Omnia etiam, excepta Euchariſtia, vt ſint valida, requirunt conſenſum in adulto ſuſcipiente. 133.116
Vt dicatur Sacramentum perſeuerare ſufficit manere id quod includit in recto. 188.61
Sacramentum non ſolum eſt præceptum, ſed medium inſtitutum ſeipſo. 103.23
Sacramentum aliquod poteſt ordinari ad aliquem effectum, qui abſque illo poteſt haberi. 393.105

Sacrificium.

Sacrificium poteſt ſimul ordinari ad ſignificandum cultum Dei & ſanctificationem ſacramentalem ipſius colentis Deum. 3.13
Sacrificium Miſſæ quomodo non ſit Sacramentum. 5.21
Sacrificia in lege naturæ an fuerint vera Sacramenta. 52.66
Sacrificium malè definitur ab hæreticis. 479.1
Eſt in genere ſigni ſacri. 2. Significat interna hominis ſubmiſſionem & Dei excellentiam. 3. In quo differat ab aliis cultibus. 480.6
In omni Sacrificio interuenit deſtructio aliqua. 7. Qua auctoritate fieri poſſit. 481.10
Sacrificium Deo falſo oblatum eſt verum Sacrificium. 13.
Cur mors Martyrum non ſit Sacrificium. 14
In quo reperiatur eſſentia Sacrificij. 211.37. Quomodo in actione conſecratiua. 489.490.61. & 531.64
Quomodo ſumptio pertineat ad eſſentiam Sacrificij. 491.72. In eo tres diuerſæ compoſitiones conſiderantur. ibid. In hoc Sacrificio Miſſæ complexus eſt Deus aliorum Sacrificiorum differentias. 491.75
Hoc Sacrificium non confert ex opere operato veram gratiam. 502.137
Sacrificium oblatum in gratiarum actionem non offertur in rigore pro illo cui collatum eſt beneficium. 511. 193. Prodeſt peccatoribus quoad impetrationem 512. 124. Ad effectum ſatisfactionis requiritur ſtatus gratiæ. 195. Hic effectus non reuiuiſcit ſublato obice. 195. Non requiritur tamen ad illum actualis deuotio. 196. Creſcit hic effectus ex meliori diſpenſatione. 513.200. Diſcrimen inter Sacrificium & ſatisfactionem propriam. 205. Indigentia rei in eo pro quo offertur. 514. 209. Exigit applicationem miniſtri. 516.222. Quid fiat de fructu non applicato. 217.225

Schiſmatici.

Schiſmatici plures cur inualidè contrahant. 135.130

Scribonius.

Scribonius ſine vllo fundamento inducit in ſcholam doctrinam ab omnibus Theologis excluſam. 123.61

Signum.

Quid requiritur ad hoc vt aliquid ſit ſignum ad placitum. 10.50

Significatio.

Significatio duplex formalis & fundamentalis. 18.41
Significatio an ſit diuiſibilis, vel indiuiſibilis. 18.40
An vis illa ſignificatiua ſit extrinſeca, vel intrinſeca. 19.44
Vis ſignificatiua Sacramenti componitur ex ipſa entitate rerum & verborum intrinſecè, extrinſecè verò ex ipſa inſtitutione Diuina. 19. 45. Sunt aliqua ſigna naturalia obiectiua. 100.10
Significatio eſt de eſſentia Sacramenti, non vero effectus. 121.49

Spatium.

Spatium imaginarium eſt purum nihil. 156.145
Cõſiſtit tantum in vbi quationibus poſſibilibus in infinitum magis, ac magis diſtantibus. 156.150

Species.

Species intentionales in ipſa anima recipiũtur. 102.53
Species ſacramentales ſaltem partialiter pertinent ad hoc Sacramentũ. 182.16. Tamẽ prout cõdiſtinctæ à verbis non poſſunt habere integram rationem Sacramenti. 187. 55.
Species ſingulæ in Euchariſtia ſunt integrum Sacramentum & alimentum, non tamen integrum conuiuium. 201.12
Quando poſt ſeparationem non remanet Species panis, non remanet etiam corpus Chriſti. 223.67
Species Euchariſtiæ habent virtutem naturalem ad effectum accidentales, non tamen ad omnes. 334. 22. Sicut non negamus actiones Speciebus, ſic non ſunt illis negandæ paſſiones. 335.26
Species in conſecratione ſe habent ex parte termini. 496.99
Speciei vtriuſque conſecratio an ſit de eſſentia huius Sacrificij. 497.100

Stipendium.

Stipendium Sacerdos iure poteſt accipere. 539.1
Non datur in pretiũ, ſed in ſuſtentationem. 541.15
Stipendia tria in die natalis poſſunt accipi. 542.18
Stipendium iuſtum quodnam ſit. 542.23

Subſtantia.

Subſtantia ſeparata à quantitate non ſe reduceret ad punctum. 259.167
Subſtare eſt exercere munus Subſtantiæ. 168.19
Subſtantiales productiones immediate non procedunt à ſpeciebus, ſed à Deo. 139.26

Supernaturalitas.

Explicatur quid ſit Supernaturalitas & quotuplex. 178.158

Sumptio.

Sumptio duplex huius Sacramenti, ſacramentalis & ſpiritualis. 394.1
Quodnam ſubiectum ſit capax huius ſumptionis. 1

T.

Tempus.

IN Tempore aliquo determinato gratia producitur in Sacramentis. 21.123
Tempus quo licet celebrare, eſt ab aurora, ad meridiem 526.14

Terminus.

Quid ſit Terminum totalem conuerſionis in pane. 299.149. Quid ſit deſinere. 150
Non requiritur productio Termini formalis in conuerſione panis. 101.159
Terminus impetrationis eſt diuerſus à Termino ſatisfactionis. 503.141

Thomas.

D. Thomas videtur tantum poſuiſſe in Sacramentis cauſalitatem moralem. 71.98. Vindicatur ab opinione quæ aſſerit Sacramentum miniſtrari poſſe ſine intentione. 124.64

Traditio

& Verborum:

Traditio.

Traditio mutua corporum non est materia Sacramenti Matrimonij. 14.23

Transsubstantiatio.

Quid intelligatur nomine actionis Trãssubstantiatiuæ. 125.94

Transsubstantiatio est totius substantiæ cõuersio. 274.5

Nulla natura Transsubstantiari potest in naturam diuinam. 305.184

Tridentinum.

Tridentinum tantùm negat vtramque speciem esse necessariam. 388.78

V.

Valor.

VAlor Sacrificij Missæ non est simpliciter infinitus 520.246

An sit ex opere operato saltem Valor impetrationis. 501.125

Vbiquatio.

Vbiquatio corporis Christi in Eucharistia est materialis & supernaturalis. 6.29

Vbiquationes non possunt replicari. 244.60

Vbiquatio qua aliquid est in loco, est aliquid positiuũ modaliter saltem distinctum à locato. 247.85. Est forma intrinseca. 250.103

Vbiquationis causa est grauitas, vel potẽtia, vel impulsus. 254.135

Vbiquatio non habet respectum intrinsecum ad aliud corpus. 256.140. Per suam entitatem fundat relationem talis, vel talis distantiæ ab alio vbi. 256.149

Vbiquatio aliqua potest fortè dari, cuius essentia necessariò requirat quod subiectum illius sit de facto in aliquo spatio. 262.179

Vbiquatio Christi in Eucharistia non potest per se ab vllo lio agente naturali produci. 167.10

Verbum.

Verba vtriusque coniugis non sunt simul materia & forma sacramenti Matrimonij 14. 21. In Matrimonio æquiualenter sunt res. 16. 30. Habent vim obligationis, & sic ad formam: & traditionis, & sic ad materiam pertinent. 29. Æquiualent traditioni physicæ. ibid.

Verba consecrationis non sunt formâ intrinseca. 21. 58

Quid sit Verba esse consecratoria & concionatoria. 24.72

Verba non sunt humana quæ non habent modum significandi humanum. 131.104

Verba consecrationis pertinent intrinsece ad sacramẽtum Euchristiæ. 186.47

Verba consecrationis habent ex præsenti institutione vim moralem ad producendum corpus Christi nisi esset productum. 296.138

Quid sit verba dici, recitatiuè, quid enunciatiuè. 361.94

Veritas.

Veritas carnis Christi probatur ex verbis consecrationis. 191.74

Ad Veritatem verborum consecrationis requiritur tantum quòd faciant corpus Christi contineri sub accidentibus. 285.72

Ex Veritate verborum colligitur destructio panis nè. multiplicentur miracula. 304.168

Vestes.

Quæ vestes sacræ requirantur ad Sacrificium. 537.98

quomodo & quando perdatur earum benedictio. 99. Quid dicendum sit de cingulo rupto. ibid.

Viaticum.

Viaticum potest iterum intra eamdem ægritudinem dari non ieiuno. 444.64

Vinum.

Quodnam Vinum sufficiat, quod non sufficiat ad materiam consecrationis. 214.8

Vinum congelatum consecrari potest. ibid. 15

Materia Eucharistiæ non est tantum Vinum merum, sed etiam lymphatum. 221.52

Hoc enim dicitur Vinum. 223.65

Hæc materia est Vinum vsuale abstrahens à mero, vel temperato. 66

Virtualiter.

Virtualiter tantum distingui satis est illa tria quæ ab Eugenio requiruntur in Sacramentis. 16.32.

Vnio.

Vnio omnis physica supponit aliud incomplementum physicum. 166.6

Non potest intelligi quomodo Vniatur forma & non communicet vllum effectum formalem. ib.

Vnio non est inter corpus Christi, & species. 269.27

Vnio non postulat quod in omnibus partibus spatij adæquati adsit aliud extremum. 310.6

Vnio hypostatica postulat essentialiter vniri cum Verbo. 312.15

Quæ Vnio realis & vera intercedat inter Christi corpus & nostrum. 394.109

Vniuoca.

Ratio Sacramenti omnibus Sacramentis est Vniuoca 10.47

Voluntas.

Voluntas in causa an sufficiat ad valorem Sacramenti. 130 100

Voluntas vna quomodo sit magis absoluta quàm alia quando sunt duæ contrariæ. 134.121

In quo constat hæc maior vniuersalitas voluntatis 123.135

Quid dicendum sit si vtraque Voluntas sit æqualis. 124. Quid si vtraque esset simol. ibid.

Voluntas coacta per metum cadentem in constantem virum, non sufficit ad valorem matrimonij 142 173

Voluntas virtualis requiritur saltem in coniugibus ad contrahendum matrimonium, quia vterque est minister. *Vox.* ibid.

Per quid Vox constituatur in ratione signi. 19.44

Voces aliquæ significant formam præsentem, aliæ præscindunt. 329.121

Vsus.

Vsus, seu sumptio Eucharistiæ non pertinet ad rationem ipsius intrinsecam. 196.101

Vsus in aliis Sacramentis est pars Sacramenti; in Eucharistia verò requiritur tantum vt applicatio. 197.110

Vsus quotidianæ communionis non expedit omnibus indifferenter. 462.8

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google